Thomas: in Dissert: de Origine Process: inquisit: §. 27. annot: sub lit: G. De hoc opere (: nempe Seldeni de Synedr: Veterum Ebraeorum :) prudenter judicavit Joh: Clericus in Dissert: de Synedr: 72. Viror: §. 7. Optandum videlicet esse, ut à viro doctissimo non mi„nor diligentia adhibita fuisset in dijudicando et secernendo ve„ro à falso, quam in colligendo eo, quod pertinet ad Synedrium ex„ scriptis Rabbinorum: ita enim multo utilius fore ejus opus; „interim tamen gratias ipsi agendas esse ob exantlatum la„borem collectionis, quem ipse subire nollet."

V. CL.

JOANNIS SELDENI

De

SYNEDRIIS

&

Præfecturis Juridicis

VETERUM EBRÆORUM

Libri Tres.

Editio ultima priori correctior.



AMSTELÆDAMI,

Ex Officina HENRICI & THEODORI BOOM,
& Viduæ JOANNIS à SOMEREN. 1679.

BIBLIOPOLÆ
ad
LECTOREM.

PRodit nunc in lucem publicam, Lector Benevole, curâ noſtrâ ſecunda editio nunquam ſatis laudati operis de Synedriis Viri Celeberrimi JOANNIS SELDENI, p. m. quam hortatu virorum eruditorum ſuſcepimus & feliciter ad umbilicum perduximus. Ut autem ſcias, quid hoc labore præſtiterimus, monemus nos non ſolùm mendas typographicas prioris editionis in hac expurgâſſe, ſed & adhibitâ operâ complurium variarum linguarum (quarum in hoc opere vel viginti occurrunt) peritorum Correctorum ſedulò caviſſe, ne novæ irreperent.

rent. Præterea Addenda in fine prioris editionis adjecta singula suis locis inseruimus; quo ipso non parum ad hujus editionis commendationem nos contulisse merito arbitramur. Neque verò nos hîc substituros putes, sed & alia Viri hujus opera iterato prælo impressuros firmiter persuasum habeas, inprimis si viderimus tibi labores nostros, quos in Præsens opus impendimus, non esse ingratos. Interea vale, Lector Benevole, nosque tuâ benevolentiâ & favore prosequere.

PRÆFATIO
ſeu Breviuſculum
OPERIS
RATIONARIUM.

DUodecimus jam ampliùs agitur annus, quum primò abſolveram Libros, Unum & Alterum, *De Synedrio ſeu Conſeſſu Magno Ebræorum*, à parte nobiliori ita tunc denominatos; *quos etiam typis*, ſed non illibentèr interim cunctando, diu eſt quòd ſum pollicitus. In Priore, non modò Senatûs ac Tribunalis illius celeberrimi illuſtriſſimíque Inſtitutio, Principes, Collegæ, Sedes, Migratio, Duratio, id genus reliqua explicabantur, ſed prætereà etiam Synedria ac Præfecturæ Juridicæ quæ apud eos fuere ſive ante ſive poſt Legem in Sinai datam aliæ. Harum enim cognitio, ſicut ad Regiminis totius publici tam circa Sacra quàm Profana in Judaiſmo Veteri (cujus, ut Parentis Divini, Chriſtianiſmus, maximè Primitivus, Legitima & Prophetica Proles eſt ac Propago unica, nec in paucis Imitator) rationem ritè capiendam perquam egregiè conducit, ita ad Synedrii illius Magni Naturam & Amplitudinem perſpicaciùs intelligendam apprimè eſt & accommodiſſimè prævia. Poſterior, ſingulare Conſeſſûs illius Magni Imperium ſummámque Juriſdictionis Prærogativam duntaxat complexus eſt. Schedas autem Prioris ex Adverſariis, & cogitationibus, ut in ſcriptis hujuſmodi fieri aſſolet, ſecundis iteratíſque ſæpiùs inter recenſendum auctas indéque plus juſto tumeſcentes dum revolvimus,

mus,

mus, meritò visum est illum, utpote Posteriorem sic mole nimis superantem; in Binos dissecare, atque adjecto dein, ut antè, Posteriore illo, Tres, sub Titulo etiam sic immutato *De Synedriis & Præfecturis Iuridicis Veterum Ebræorum*, in lucem emittere. Horum Primus jam seorsim prodiens (Secundo & Tertio, si Deus volet, propediem simul secuturis) ex instituto primario, juxta capite designata primo, Intervallum Temporis occupat, quod Legis dationem antevertit. Atque ex eo etiam, opinor, haudquaquam difficile elicere dijudicaréque, qualísnam in universum obtineret tam circa Sacra quàm Profana, Imperii ac Jurisdictionis Forensis ratio per Bis Mille Quingentos, paulò minùs magisve à rerum conditu annos (totidem enim ad Legis dationem à creatione effluunt) adeóque tam apud alios Ebræorum nomine antiquiores Dei populos Ecclesiásve, quam apud Ebræos ipsos. Cæterùm interseruntur heic itidem quandoque Accessiones aliquot Disquisitionésque rei, quæ primariò tractatur, satis è natura sui cognatæ connexæque, licet tempore aliásque haud parùm disjunctæ, eæque ex seculis recentioribus, etiam ex eis interdum quæ in nostra excurrunt, desumtæ; nec ferme aliter ac si quis de Epochis sive Astronomicis sive Chronologicis vetustissimis ex instituto primario differens, earum insuper sive usum sive insequentem, seu quomodo mutatæ fuerint perperámve postmodùm intellectæ, simul nec intempestivè, commonstraret, aut de Aquarum fontibus sive veris sive creditis disquirens, de Amnium etiam Fluentis, Rivulis, Ripis etiam eorum & Alveis, ut de rebus admodùm congeneribus verba itidem faceret. Quale sanè apud scriptores nec infrequens, nec inutile, præsertim apud eos qui Hexaemeron primum aut Rerum Principia ex instituto tractantes in citeriora sæpiùs & recentissima inde pendentia se satis apposité diffundunt, tum Philosophi, tum Theologi. Ejusmodi quid

maximè heic cernitur ubi de Jurisdictionis omnimodæ ac Judiciorum forensium tam circa Sacra quàm Profana, per Intervallum jam dictum, Effectibus agentes, usitatissimam illam *Excommunicationis Forensis* seu *Consistorianæ ac Interdictionis Sacrorum*, apud Ecclesiasticos, *Pœnam* fusiùs tractatum imus; velut eam cujus Origo ex eodem item Intervallo, quasi ab Jure sive Naturalis sive etiam tunc Divini Præcepto aut instituto aliquo singulari, tam à Romanensibus aliquot quàm à Reformatorum nonnullis enixissimè peti solet, perinde fermè ac si Originem illam in Primorum parentum creationi velut Coæquævis recensendam velint. Nimirùm ejus Historiam, Jus, Species, Originem veram, Effectus, tum veros tum creditos, cæteràsque appendices ex Antiquitate intimâ etiam in Tempora nostra ita amplitèr ex re nata contexuimus ut è Sedecim quæ sunt Libri hujus Capitibus, Septem integra eáque reliquis prolixiora, etiam & Paginarum Bessem implentia, in eam solummodò insumantur. Id quod potissimùm ideo heic præstitum est, ut Anteriorum Seculorum Scita, Sententiæ, ac Vera Rationum Momenta circa eam diversimodè recepta adhiberique solita, diligentiùs ac modo hactenus, opinor, intentato, unico quasi in schemate aut ut tabulâ simul in unicâ exhiberentur, adeóque Lux inde genuina, defæcatior, clariórque affulgeret Quæstioni illi Illustri Gravissimæque de Jure ipso quod fundetur Excommunicandi Potestas illa ac Interdictio Forensis seu Consistoriana, cum solennibus illis, in Satisfactionem, Pegmatis, Scenis, aliísque pro libitu admodùm variantibus spectaculis Publicæ Pœnitentiæ, quæ interim num Vera fuerit an prorsus Simulata, Mortalium nemo potis est magis dignoscere quàm Cordis penetralia scire. Alii *Iure Divino etiamnum olimque obtinente* (id est Juris illius Præceptis seu Institutis aliquibus singularibus) Potestatem *illam fundari* pluribus

 con-

contendunt, munúſque eſſe ſingulare, in gubernandis eis quæ ſunt in *Ordine ad Sacra* & *Spiritualia*, cœlitùs Ordini Eccleſiaſtico ejúſve partibus aliquot tributum. Regni ſcilicet Chriſti, Cœlorum, Dei, in Terris, eam eſſe Gladium Spiritualem ſic Forenſem ſeu ſummum Coercendi inſtrumentum volunt, Ordiníque illi ſic vicariam competere, ſed à Deo ipſo derivatam, Poteſtatem eodem, in Foro ſeu Conſiſtorio ſuo, pro libitu utendi; tametſi interim Regni illius, in Federe novo toties memorati Notiones aliæ omninò ſint & à Forenſis poteſtatis ſeu Gladii ejuſmodi uſu longiſſimè diſſitæ; ídque ex teſtimoniis expreſſiſſimis omníque exceptione majoribus, tam S. ipſius Lucæ[a] in Oratione Dominicâ (juxta exemplaria ejus quæ circa annos abhinc mille trecentos in Eccleſia reciperentur; utcunque poſtmodum ex Matthæo mutata fuerint) quàm Patrum vetuſtiſsimorum qui Primarii ſunt et Maximi Chriſtianæ Excommunicandi poteſtatis & Teſtes & Aſſertores[b], ut alios prætercam. Sententia verò jam dicta *de Iure Divino* autores habet non paucos tum Romanenſium & Epiſcopalium nec Romanenſium, tum Presbyteralium, qui præ reliquis multò adſeverantiùs acriúſque in rem ſuam heic pertendere ſolent, in poteſtatem hac de re Papalem Epiſcopalémque in uſu variatim, ut plurimum, receptam arrogatámque pariter pro more invecti, ſed interim Utranque tum quaſi Fruſtulatim ſibi ſuíſve erciſcundam providè concîdentes tum immane quantum, juxta ea quæ Ordini ſuo fidentiùs ſic attribuunt, planè exſuperantes. Neque illud neſcire poteſt quiſquam niſi cui poteſtas iſta utraque horúmque ſcita ignorantur. Ita iſti, ex quolibet dictorum genere, circa alia plerunque impenſiùs invicem diſſidentes, pro Ordinis quique ſui veluti Diana ſeu quaſi Lapide, inſtar toties pertentati Philoſophici, Theologico, eadem ipſa Sermonis Sacri vocabula pariter in rem ſuam torquentes concertant, & dum

Regnum

a *Vide Luc.* 11. 2. *apud Gregor. Nyſſen. in Orat. Dominic. Luc.* 17. 21. *Euthymium in Panoplia tit.* 2. & 12.

b *Tertullian. de Oratione cap.* 5. *Cyprian. Serm. Oratione, Chryſoſtom. Theophylact. &c. ad Matth.* 6.

Regnum Seculi Futuri, quod speramus omnes, tam aliis quàm sibi indulgentiùs spondent, Præsentis interea seculi Regnum Consistorianum, veluti διοπετὲς seu *divinitus* sibi suísve solùm *elapsum*, in antecessum satagendo præstruunt; ne scilicet ullibi, aut saltem in Terris, Regno careant ipsi suíve. Alii autem ex adverso sunt, *in* quolibet dictorum genere, qui licet summâ cum reverentiâ Functionem Ordinis illius simplicem seu quæ Jurisdictione careat, ut Sacram, tuendam venerandámque existiment, Pœnam nihilominùs illam Forensem Interdictionémque quæ cum Imperio ac Jurisdictione sic exerceri solita est, *non Iure* sic *Divino*, sed *Invento* tantùm *Humano* subniti, nec Origine aliâ, existimant: Id est reverà non aliter primò introductam esse atque Exilium, *Aquæ & Ignis interdictionem*, Deportationem, Carcerem, Flagella, aliásve Pœnas ejusmodi Forenses aut quæ Forensium sint imitatrices, quas, pro arbitrio undiquaque Humano, præstitui, retineri, aboleri, revocari, temperari, augeri, minuíve, in more est sempérque fuit erítque; Usum intereà ejusdem sæpiùs in Regimine Christiano variatim persalubrem esse utilémque neutiquam denegantes. Jam verò, Gladius ille, ut orbis seu circulus maximus minores, Censuras universas ecclesiasticas dici solitas reliquas Ordinísque illius imperii rationem integram intra sui vim continet, quemadmodum item Gladius Temporalis, sic dici solitus, universa ad Principes Potestatésque summas alias spectantia coercendi genera, intra vim sui. Inermis enim & evanida est Jurisdictio quælibet sine Gladio alióve aliquo imperii instrumento illum supplente quo Juri inobsequentes coerceantur. Si igitur Sententia Prior heic sit amplexanda, planè citra controversiam, Ordinis Ecclesiastici, quale dictum est, Regnum Vicarium *circa Sacra* seu *in Ordine ad Spiritualia* (cujus immensitatis artificiosæ terminus fortè nullibi cernitur) ubicunque viget Christianismus, ultrò

 subeun-

ſubeundum eſt, ídque tam à Principibus Summíſque aliis Poteſtatibus quàm Subditis. Adeóque Duplex ſic erit ſeu Biſurcatum ubilibet in Chriſtianiſmo Regnum ſeu Imperium agnoſcendum; *Politicum* ſeu *Magiſtratuum*, ut appellitari amat, & *Eccleſiaſticum* ab illo prorſus ſic diſtinctum, quaſi Binos quis fingeret Soles, quorum alter Dierum Luci Calori & Umbræ, alter Horis & Minutiis præeſſet, aut plures in eodem corpore humano admitteret Animas, quod ab aliquibus receptum; ab aliis pro Hæreſi fugienda habitum. Sed & Imperii illius Duplicis Caput ſeu Cornu alterum ut alteri haud parùm antiſtet neceſſe eſt, non alitèr atque alia, quæ ex Jure ſic naſci Divino creduntur, potiora, nec immeritò; habentur eis quæ ex Humano, cui nefas eſt, Divino ullatenus reluctari; unde etiam Summum eſſe deſinet quod ſic fiet Inferius. Nam etiam ſunt qui Eccleſiaſticum heic Soli, Politicum Lunæ comparandum inculcant. Et ſanè habebitur ita Imperium ſeu *Ius Majeſtatis* (ut ſuum heic vocari volunt aliqui) Alterum cui, ii, qui in Divinum ſe ſic evectos prædicant, inſiſtentes, Alterum illud ſeu Politicum faciliùs concutere & loco pro re nata dimovere queant; quale, in Archimedeo illo, dictum olim de Tellure. Cæterùm ſi Sententia Poſterior, ut vera, obtinere debeat, quæ certè vetuſtiſſima eſt atque in Chriſtianis rebuſpublicis regundis haud parum recepta (ut inferiùs oſtenditur) nec ſine temeritate & ignorantiâ ſummâ, aut ſaltem diſſimulatione nimiâ, ne quid gravius dicam, V.Cl. doctiſſimóque *Thomæ Eraſto* velut autori ejus primo atque ut novitia à nonnullis tribuitur; certè manifeſtò ſatis inde conſecuturum videtur, tum perquam impium eſſe Prioris obtentum (nam velut Majeſtatis Divinæ crimen eſt, Deo ut legiſlatori ea quæ excogitantur ab Hominibus ſic aſſignare) tum Unicum aut eſſe aut Jure optimo, nec obſtante Divino, eſſe

poſſe

posse ubique in Christianismo Imperii & Jurisdictionis tam circa Sacra quàm Profana Genus, quod velut ab unico Fonte, Angulo, Origine, id est Humano, eorum qui in Regimine publico diversimodè rebus præfuerint, Instituto manarit, adeóque Gladium Unicum (qui tam Capulo etiam & Vaginâ quàm Acie & Mucrone coercere in causis possit omnimodis) nec cum Ecclesiastico alióve aliter implicandum quàm Principibus summísque Potestatibus ex Jure quo gubernant Humano in *Ordine ad Pacem Christianismi sui publicam*, & sicut in Rebus Civilibus, Militaribus, Nauticis, Mercatoriis, ita in Ecclesiasticis sic dictis, quantum ad Jurisdictionem à se derivandam, visum fuerit. Demto enim aut non admisso Jure illo Gladii Spiritualis Forensis *Divino*, *universa* Imperii ac Jurisdictionis inde obtensæ vis, ut simul corruat, necessum est,

> Ut [a] *Medium si quis vellat de fornice Saxum*
> *Incumbunt cui cuncta simul, devexa sequentur*
> *Cætera, communémque trahent è vertice lapsum*,

[a] *Ausonius de ratione Libræ.*

seu ut Vara sequitur Vibiam. E monimentis igitur, Scitis, Disciplinâ, Usu, Veterum Recentiorúmque, præter Sacrum Sermonem ipsum, tam *Karæorum* quàm *Talmudicorum* (unde item dijudicari facilè possit de Excommunicationis in Synedriis, quæ libris in sequentibus tractantur, Judaicis alitérque in Judaismo adhibitæ, Usu ac Jure, à quo in Christianismum illa primò recepta est) uti & per omnia secula *Christianorum*, maximè ex eorum Professione in rebus Ecclesiasticis gerundis Publicâ, Ea quæ ad Rem, tanti in Christianismi Regimine momenti, dilucidandam definiendámque sunt apprimè conducibilia, operosiùs heic, nec planè extra suum locum, congessimus. Consequentia ac Concomitantia aliquot, non contemnenda, haud ita dissimiliter, licet multò breviùs, subinde interspersa sunt, quæ intuenti obvia satis habentur

bentur in Capitum Lemmatis ſatis etiam Indicis heic vicem ſupplentibus. Omnia liberrimè præſtitimus, haud omninò Partium, nedum Novandi, Studiis ducti, ſed ex amore ſyncero Vetuſtatem, quæ huc ſpectet, Simpliciorem ac Veritatem de hiſce Originariam & Genuinam ſolicitiùs indagandi, faciéſque earum ſæpe nimis fucatas hallucinationibúſque fœdè inquinatas nudandi detergendíque. Chriſtianis, quotquot execrandâ Hypocriſis larvâ, pernicioſo Ambitionis ſuæ & procacis faſtuosíque aliorum Magiſterii Faſcino, ac demùm ſegni Oſcitantium Stupore feliciùs cordatiúſque vacaverint, judicio ſuo liberè utentes, Operam integram ſatis gratam fore, non ſperare nequimus. De Reliquis, aut nihil morandum, aut ab illis ad iſtos erit jure ſemper appellandum.

Ex ædibus Carmeliticis, Londini,
Octobris Juliani 16.
1650.

DE

DE
SYNEDRIIS
Veterum Ebræorum
Liber Primus.

PRUDENTIUS.

Parvorum Speculo non intellecta notamus.

Et datur Occultum per Proxima quærere Verum.

DE SYNEDRIIS *ET* PRÆFECTURIS JURIDICIS Veterum Ebræorum.

LIBER PRIMUS.

Cap. I.

Summaria Operis Designatio. De Synedriis *seu Præfecturis* Juridicis *Veterum* Ebræorum, *quoties* sui *satis essent* juris, *ante Legis in Sinai dationem, consideratio generalis.*

TRibunalia veterum Ebræorum & quæ fuere ipsis Præfecturæ juridicæ, Causis Rebúsque tam Publicis quàm Privatis, tam Sacris quàm Profanis, id est, omnimodis, discutiendis definiendisque præstitutæ (quæ universæ, sive ex Collegarum sive ex Consiliariorum Ministrorúmve aliorum adsessura aut conventu, SYNEDRIORUM seu Consessuum ac Consistoriorum nomine aut indigitari solent aut ritè satis significantur) Intervallo considerantur in Duplici. Alterum est quod Legis sacræ in Sinai dationem antevertit. Alterum quod eam subsequitur. Populus item ipse bifariam considerandus. Aut quà sui juris interdum ita fuit mansítque ut aliud præter Ebraicum Suique generis ac persuasionis Hominum non agnosceret sibi imperium, aut quà imperio ejusmodi subinde etiam suberat. Prioris heic populi notionis Intervallo in priori (quo de primò agendum) exempla habentur in Abrahæ & Loti regnis [a] & quæ fuerint ejusmodi Ebræorum aliis ante migrationem in Ægyptum, uti etiam in tempore illo quinquaginta dierum post Egressum seu exutam Pharaonis tyrannidem. Nam sub id tempus [b] Lex data est in Sinai. Notionis populi posterioris sunt exempla hoc itidem per intervallum in peregrinationibus eorum Ægyptiacis aliisque aliquot in alienas terras migrationibus præeuntibus. Dum sui tunc juris ita erant, paucissima sane in sacris literis expressim habentur unde particularis aliqua Judiciorum, Tribunalium, Synedriorum eorum Ratio aut Formula satis elici possit. Nonnulla tamen illuc facientia inibi supersunt. Judæ sententia vivicomburii in Thamarem

[a] *Genes.* 13. *&* 14.

[b] *Exod.* 19. 1. Seder olam Rabba *cap.* 5. *Hieronymus Epist.* 127. *ad Fabiolam mansione* 12. *Augustin. lib.* 2. *super Exod. quæst.* 70.

[c] *Gen.* 38. 24.

marem huc spectat. Et juridica Mosis præfectura post egressum ex Ægypto, atque ante legem datam in Sinai, manifestò satis intelligitur ex ejusdem imperio forensi aliquandiu singulari soloque continuato post legis dationem, qua de re uti de aliis huc particulatim attinentibus plura inferius. Utrum autem Præfecturæ fuerint illis tunc temporis Juridicæ, tametsi nulla omnino restarent earundem in sacris literis alibive vestigia, non magis esset dubitandum, quàm utrùm in societatem vitæ Civilem coalescerent tunc ipsi atque animalia, ut genus humanum reliquum, essent politica, rectéque ac honestè, pro seculi persuasione, vivendi rationem omnino inirent, atque ut Dubia, Lites, Controversiæ cum effectu civili, id est judiciorum executione dirimerentur, scelera ac delicta cohiberentur, adeoque in officiis contineretur quisque suis curarent. Et frustra planè ratio ejusmodi ubique in politiis habetur, frustra jam dicta curatum itur nisi præfecturæ instituantur juridicæ, sive plures, sive unica, è quarum tum judicio ac decisione, tum imperio ac regimine controversia quælibet, lis, & actio ita pendeat ut vocatione in jus adhibitâ, sententiâ latâ, suo cuique tributo, aut saltem distributione atque assignatione ejusmodi per injustitiam juris facie, ut fieri nimis amat, indutam obtensa, inobedientes coerceantur. Nec coercitio ejusmodi legitime abhibita aliud ferme est quam suprema ac potentissima velut animæ Regiminis tum in Pace tum in Bello facultatis operatio, citra quam nihil extra singularum Conscientiarum utcunque depravatarum scrinia habetur, unde ad officia præstanda adeoque societatem initam tuendam invicem homines inter se adigantur. Et frustra planè in ratione civili adhiberetur Numerus, Mensura, Pondus (quæ jura ipsa in contractibus imitantur) nisi etiam præstituerentur qui de controversiis, litibus, dubiis circa ea oriri solitis cum imperio cognoscerent. Eousque quidem interdum sive prætermitti omnino sive interturbari officia regimenque scimus, ut nec Rex habeatur nec Magistratus qui coerceat aut cum imperio judicet, adeoque illud quisque faciat quod sibi [d] oculisve suis seorsim rectum videatur. Sed hæc calamitas est ingens societatis legitimæ sive plane neglectæ sive misere nimis solutæ. Atque extra ejusmodi infortunium per omnia secula, omnes per gentes, præfecturæ adhibitæ sunt juridicæ, seu Personæ aliquot constitutæ admissæque, à quibus id quod pro jure receptum fuerit rite administraretur. Accedit etiam, juxta avitas Ebræorum ipsorum sententias, easque receptissimas inter juris Naturalis seu Divini (quod ut [e] primordiale primis parentibus inditum ad eorum posteros naturaliter, id est ab summo ipso Naturæ autore, transmissum est cordibusque eorum inscriptum) capitula haberi unum de Regimine publico [f] seu על הדינים *de Judiciis*, id est, de Judicibus præfecturisve forensibus, ubicunque Societas hominum sui satis juris coaluerit, constituendis, quæ de reliquis juris ejusdem ejusque ex Humano appendicibus sententiam etiam cum imperio exequendam quoties opus esset pronuntiarent. De Capitulis illis Juris Naturalis nos fuse ex Ebræorum commentariis egimus in libris de Jure Naturali ac Gentium. Alii non pauci item obiter. Et de eis quà huc summatim spectant statim plura dicemus. Ebræis autem suis heic plane consonus est Paulus in notissimo illo effato, [g] *Non est* ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν *Potestas nisi*

d *Indic.* 17. 6. & 18. 1.
e *Tertullian. advers. Iudæos cap.* 2.
f *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 4. *fol.* 56. 2. *Maimonid. titulo* Melakim *cap.* 9. & *videsis lib.* 1. *cap.* 10. & *lib.* 7. *de Iure Nat.* & *Gent. juxta disciplinam Ebræorum.*
g *Rom.* 13. 1. &c. *adde* 1 *Tim.* 2. 1. &c. 1 *Pet.* 2. 13. *Ioan.* 19. 11. *Vide præter scriptores obvios ad Rom.* 13. *Hugonem Grotium ibid.* & *lib.* 1. *de Iure Belli cap.* 1. § 7.

nisi à Deo. Quæ autem sunt Potestates, à Deo ordinatæ sunt, unde ipsam potestatem τῶν ἀρχόντων seu *Principum, præfectorum* ac *Magistratuum* adeoque Judicum expressim appellat τὴν τοῦ θεοῦ διαταγὴν, *Dei Ordinationem* seu *Constitutionem*, ipsosque Διακόνους καὶ Λειτουργοὺς τοῦ θεοῦ *Diaconos* & *Ministros Dei*; quæ omnia & de Jure gladii seu potestate suprema regendi ibi reliqua tam ad generis humani seu gentium (nam ad Romanos scribit) quam Ebræorum regimen attinentia indicant mentem Apostoli fuisse etiam ex præcepto universali seu naturali generique humano communi à numine dato τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας *principatus, Potestates*, præfecturas Juridicas constituendas, eisque obedientiam deberi; nec interim personas ipsas quæ præficiebantur, ut undiquaque legitimas ac justas semper à numine seu divinitus esse præfectas. Quis enim tantundem de Claudio aut Nerone sub id tempus Romanos, ad quos scribit Paulus, gubernantibus numerosaque magistratuum congenerum sub eis cohorte ut alios [h] præteream, asserendum putaverit? Ipsa autem in eis potestas, quà ex ea subditorum regimen secundùm jura Naturalia ac Divina aliaque his neutiquam adversantia, utcunque invicem non raro diversa, pependit, ex Divini, Naturalis, adeoque Universalis præcepti de Judiciis, Judicibus, Præfectis sive uno sive pluribus (nam de numero hoc *vel illo non præcipitur*) constituendis vi manavit. Adeoque illinc etiam ipsi Regentes seu Tutores status publici, quà regimine ejusmodi fuerint usi, à Deo subinde electi ac constituti [i] dicuntur. Huc spectat & illud [k] *Per me reges regnant & legum conditores justa decernunt*, seu ut Chaldæus אנא משחא בצדקותא *ego ungo eos Justitia, Per me principes imperant & potentes decernunt justitiam*, ut vulgata; ubi Ebraica sunt ונדיבים כל שופטי ארץ *& principes sunt universi Judices terræ* seu *munifici sunt* &c. aut *Benefactores, id est* Εὐεργέται quo nomine Reges præfectosque Gentium signantius designari solitos tam ex [l] sacris quam [m] profanis scriptoribus sacris etiam coævis scimus. Græci ibidem καὶ τύραννοι δι' ἐμοῦ κρατοῦσι τῆς γῆς *& tyranni per me tenent terram.* Aquila & Theodotio ἑκουσιαζόμενοι substituêre pro נדיבים id est *sponte munifici* qui suum cuique sive pœnam sive præmium seu jus in præfecturis tribuentes verum τῶν εὐεργετῶν nomen merentur. Ex causa ante dicta etiam Divini nominis præ aliis participes fiunt Principes [n] ejusmodi Præfecti ac Judices, utpote quorum officium inter homines ad regimen publicum ex singulari Numinis in juris Naturalis Divinique capitibus jussu est semperque fuit necessariò adhibendum. Et obvia passim sunt innumera quæ hæc firment explicentque tum in sacris tum profanis veterum monimentis. Ne verò expressior etiam ex illo quod jam tractamus intervallo de Præfecturis juridicis desit heic mentio, advertendum imprimis illud de Abraha in convalle Mamre regente à Numine ipso dictum; *Scio* [o] *quod præcepturus sit filiis suis & domui suæ post se ut custodiant* (seu potius *& custodient*; & Græci καὶ φυλάξουσι) *viam Domini & faciant Justitiam & Judicium.* Eum ipsum sic item quà potuit fecisse non est dubitandum; id est juris Naturalis Divinique quod tunc receptum fuerat observantissimum [p] fuisse, & justitiam & judicium fecisse; quod dum sui erant ipse suique (quantum ad alienum spectat imperium) juris sine præfecturis juridicis aut pluribus aut unica saltem,

[h] *Vide Hoseam cap.* 8. 4.

[i] *Tertull. Apolog. cap.* 33. *Irenæus lib.* 5. *cap.* 24.

[k] *Prov.* 8. 15

[l] *Luc.* 22. 25.

[m] *Dio Chrysostom. Orat.* 1. & 30. *seu Rhodiaca.* & 47. *Addesis Hugonis Grotii not. in Mat.* 20. 25. & *Luc.* 22. 25.

[n] *Exod.* 21. 6. & 22. 28. & *Psal.* 82. 1.

[o] *Genes.* 18. 19.

[p] *Vide Philon. lib. de Abraha*

juxta præceptum illud de Judiciis, constitutis fieri quivisse ne quidem est concipiendum. Opus autem quod præ manibus est Tres in Libros tribuendos duximus. Primus erit de Synedriis & Præfecturis juridicis veterum Ebræorum ante Legis in Sinai dationem, aliorum item ab ipso rerum conditu populorum Dei quorum heic cum Ebræis parilis satis ratio. Secundus, de Synedriis ac Præfecturis juridicis atque Institutis Moribusque forensibus ex Lege in Sinai data introductis ac post receptissimis, exceptâ Singulari illa atque Amplissima Synedrii Magni Jurisdictione quæ Libro destinatur Tertio. Reliqua fere ejusdem, veluti Institutio, Collegarum Qualitas, Sedes, alia aliquot libro heic Secundo cum Synedriorum ac præfecturarum minorum Jurisdictione, tam circa Sacra quam Profana, tradentur.

C A P. II.

De Jure *ejusque Capitibus secundum quæ Præfecturæ tum* veterum, *in seculis jam dictis*, Ebræorum, *tum Aliorum* Jus Naturale *servantium, sive coævorum sive vetustiorum, judicarent aut judicare saltem deberent.*

UT qualesnam fuerint Præfecturæ illæ Juridicæ prioris intervalli seu ante Legis in Sinai dationem, dum scilicet & quoties sui ita erant juris Ebræi, quales item aliorum populorum Dei, etiam ab ipso rerum conditu primævorum (quorum non adeo dispar heic causa est) rectius dignoscatur; Septem maximè sunt ineundæ Disquisitiones. Prima est, De Jure ipso in ipsis Præfecturis tunc adhibendo, seu juxta quod judicabatur; Secunda, de Personarum, quæ juri ejusmodi præfecturisque subditæ, discrimine; Tertia, de Agendi in eis, Excipiendi & Judicandi Ratione Modoque generali; Quarta, de Effectu Actionum & Judiciorum quæ in eis habita; Quinta, de Judicum seu qui Jurisdictioni in eis præessent Qualitate & Dignitatis titulo singulari; Sexta, de Judicum Numero; Et demum Septima, de Eorum Constitutione & Potestate inde pendente. Ex hisce enim eorumque appendicibus non ita obscurè liquebit qualesnam Præfecturæ illæ & qualis illarum jurisdictionis, tam circa Sacra quam Profana, Natura, Vis & Amplitudo. Intervallo autem hoc in primo contineri heic voluimus etiam præfecturas illas à Mose, ex Jethronis soceri, Midianitarum Principis, consilio [a] post migrationem ex Ægypto constitutas; tum quia in sacris literis uti etiam apud Josephum [b] locum expressius habent illæ ante Legis in Sinai dationem, tum quia sic locum obtinere eas revera debere etiam contendunt viri doctissimi aliquot, utcunque alii nec sine rationibus sane gravissimis ad tempus Legis dationem aliquantulo subsequens eas spectare voluerint, & per anticipationem locum illum in historia sacra sortitas esse. Ea autem de re, quà Chronologica est, plura dicentur sub initium libri secundi. Et tametsi intra intervallum hoc primum revera non constituerentur illæ, nihilominus etiam quoniam in ipsis, juxta opinionem quam diximus, proximi intervalli initiis seu anno ejusdem sive primo sive secundo, atque ex consilio Principis vicini ac affinis tunc dato moribusque ac usu proculdubio per intervallum

quod

a *Exod.* 18.

b *Lib.* 3, *cap.* 3.

quod jam tractamus seu alibi ante recepto sic ortæ fuerint, ideo non ita incommode velut ad intervallum hoc spectantes seu lucem ei præbentes heic eas admittimus. Integra autem earum historia inferius seorsim traditur ubi de Numero Judicum agitur, cum interim ex earum constitutione nonnulla subinde in reliquis juxta institutum præsens considerationibus necessariò interserere visum fuerit. Quod ad Disquisitionem Primam attinet, receptissimum est Ebræis [c] illud de juris Naturalis capitibus Sex primis Parentibus à numine datis & per universum genus humanum propagatis.

על עבודה זרה	1	*De Cultu extraneo.*
על ברכת השם	2	*De Blaspemia in Deum.*
על שפיכות דמים	3	*De sanguinis effusione.*
על גילוי עריות	4	*De Incestu* seu *turpitudinum revelatione.*
על הגזל	5	*De raptu* seu *Furto.*
על הדינים	6	*De Judiciis.*

Horum Primo tum Idololatria interdicitur tum Numinis veri cultus imperari intelligitur, ut in Decalogo, per illud *non habebis deos alios præter me.* Pro עבודה זרה *cultu extraneo* in Maimonidis editis aliquot libris aliorúmque sæpiùs occurrit עבו״ם id est עבודת כוכבים ומזלות *Cultus astrorum & Planetarum*; cujus interdictionis sic expressæ vi, Superioris seu ipsorum Creatoris cultum satis præcipi intelligunt. Secundo, jubetur nec Maledicendum nomini Numinis sanctissimi seu Blasphemandum, sed Benedicendum. Tertio, Homicidium vetatur, cujus patrati nomine timebat Cain fratricida [d] ne quis ipsum talione ut merentem puniret. Et eleganter ad illud Ambrosius [e] ut de præcepto hoc seu jure tunc obtinente. *Sed à quo timebat occidi qui solos parentes haberet in terris? Potuit quidem & incursus bestiarum timere qui legis divinæ Jura violaverat: nec præsumere de subjectis animalibus cæteris qui hominem docuerat occidi. Potuit & Parentes timere qui docuerat parricidium posse committi. Potuerunt enim & parentes de filio discere quod didicerunt posteri de parente.* Temperamentum autem hujus præcepti simul habetur receptissimum; scilicet, sub ratione Pœnæ aut quasi veluti in bello justo ac sui tutela inculpata, cædem humanam permissam esse[f]. Ita autem innocentis vetitam, atque ei cui pœnam capitalem aut quasi inferendi potestas non fuerit legitima. Quarto dictorum interdicitur Adulterium & Incestus. Qualia verò incestûs genera eo sint prohibita, juxta eorum disciplinam, alibi[g] ostendimus. Quinto, non Furtum solum sic vulgo dictum sed etiam omnimoda rei alienæ contrectatio non legitima, omnigena alieni juris usurpatio adeoque fidei rite interpositæ ac pactorum violatio & quæ ex hisce pendent aut comitantur, ut fraudes, doli mali, interdicuntur; quæ omnia manifestò Furti nomine rite intellecti veniunt. Et Sexto demùm, quod de Judiciis est, jubetur Indices seu Præfecturas juridicas in qualibet urbe, oppido, pago, id est prout distinctarum hominum societatum Civilium ratio varia exegerit seu postulaverit, variatim constitui, quarum autoritate ac imperio de prioribus Quinque ita iudicari possit ut homines

[c] Bereschith Rabba parasch. 34. fol. 37. col. 3. Gemara Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 56 a. ad tit. Ioma cap. 6. fol. 67. b. Seder olam Rabba cap. 5. Salomo Iarch. ad Exod. 24. 3. Maimonides tit. Melakim cap. 9. Mosis Mikotzi Præcept. affirm. 122. Sepher Juchasin fol. 8 a. Sepher haccozri part. 3. § 73 fol. 193 a. R. Bechai in Biur hatorah fol. 37. col. 4. Abarbin el in Pirush hatorah, fol. 167. col. 3. Salomon Ben Wirga in Shebet Jehuda, fol. 14 a. vide lib. 1. de Jure Nat. & Gent. cap. 10.

[d] Genes. 4. 14.

[e] De Abel & Cain lib 2. cap. 9.

[f] Augustin. de Civit. Dei lib. 1. cap. 21. Hugo Grotius de Iure Belli lib. 1. cap. 2. § 5. & lib. 2. cap. 20. & Not. in Matth. 5. pag. 121. Nos de Iure Nat. & Gent. lib. 4. cap. 1. &c.

[g] De Iure Nat. & Gent. lib. 5. & de cæteris vide præcedentes & subsequentes ibi libros.

mines ad ea servanda commodè adigantur pœnisque coerceantur inviti. Nam Pœnarum rationem in præcepto de Judiciis cunctasque & imperii & obedientiæ civilis appendices & circumstantias contineri meritò passim agnoscitur, id est totam servandi jus publicum rationem [h]. Qua de re item plura mox. Hisce post Diluvium accessisse docent Magistri Septimum de membro animalis viventis non comedendo, quod in mandato seu interdicto divino [i] de Sanguine non comedendo intelligunt, dato scilicet Noachidis seu לבני נח *Filiis Noachi*, quo nomine passim genus universum humanum per intervalla citra diluvium denotare solent. Et כן היה הדבר בכל העולם עד אברהם inquit Maimonides [k], *ita se habuit res per universum mundum* seu *apud genus humanum universum usque ad Abrahamum.* Subdit dein, בא אברהם נצטוה יתר על אלו במילה והוא התפלל שחרית ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית [l] *Abrahæ datum est insuper præceptum Circumcisionis.* [m] *Introduxit etiam ille orationem Matutinam. Et Isaac Decimæ partis divisionem, qui adjecit etiam aliam orationem pro tempore pomeridiano* (quæ dicitur תפילת מנחה *oratio Mincha*) *uti & Jacob adjecit illud de non comedendo* [n] *nervo dissipato* seu *contuso & orationem Vespertinam.* Quod verò Isaacum heic facit Maimonides, idque ex mente planè veterum, Decimarum seu legis decimandi primum autorem; in animadversionibus ad eum Abraham Ben David, qui sæpius ei quàm par est iniquiorem se præbet, potius dicendum esse inquit & scribendum puto innuit, והוא התפלל שחרית והפריש מעשר ויצחק הוסיף תפלה אחרת וגו׳ *Introduxit etiam ille* (Abraham) *orationem matutinam & Decimarum divisionem & Isaac adjecit orationem aliam &c.* Sed tum codices Maimonidis impressi tum optimus penes me & vetustus ejusdem manuscriptus reclamant & Decimas veluti institutori, ut in allatis, Isaaco tribuunt. Neque aliter locum è Maimonide citat Abraham Zacuthius in *Juchasin.* Obvia est Abrahæ Davididis heic ratio. Quoniam scilicet Abraham decimas dedit [o] Melchisedeco. Quod tamen non ita intelligunt Rabbini quasi ex debito, lege, aut institutione tunc factum; sed ex eo quod sponte tantum & pro re nata munere ejusmodi honorari voluit Abraham Dei altissimi sacerdotem etiam לפי כהן היה *quoniam* (ut ait Jarchius) *sacerdos erat* [p] à quo munera ipse antè gratissima præter Benedictionem acceperat. Et R. Josua Ben Charcha, Abraham, inquit [q], החחיל ראשון לעשר בעולם לקח את כל מעשר סדום ועמורה וכל מעשר לוט בן אחיו ונתן לשם בן נח שנ׳ ויתן לו מעשר מכל *primus incepit decimare in mundo. Accepit omnes decimas Sodomæ & Gomorrhæ atque Loti ex fratre nepotis & dedit Semo filio Noachi, secundum illud, & dedit ei decimam ex omnibus.* Sic ille. Quod verò Isaaco de Decimis heic tribuitur, haberi volunt, idque è Maimonidis aliorúmque mente, ex illo de Isaaco in Palæstina; *Seminavit* [r] *Isaac in terra illa & invenit in illo anno* מאה שערים ויברכהו יהוה *centum modios* seu *centuplum juxta mensuram & benedixit ei dominus.* Causam, cur ista mensura adhibita, fuisse ajunt ut pars Decima ita in sacros aliquot erogaretur usus, idque juxta institutum tunc primùm, Isaaco autore, ea de re natum. Glossa ibi ordinaria רבותינו אמרו אומד זה למעשרות היה *Rabbini nostri dicunt mensuram hanc adhibitam ut Decimæ cognoscerentur.* Et Joseph Karo in *Ceseph Misna*, Abraham, inquit, de-

[h] *Vide Munster. ad Levitic.* 22. *Genebrard. Chronolog. lib.* 1. *A. M.* 1656. *Bildad. in Iob. cap.* 23. 12. *& lib. de Ecclesia post legem cap.* 8.

[i] *Gen.* 9. 4.

[k] *Tit.* Melakim *cap.* 9. *& vide* Sepher Juchasin *fol.* 8 a *&* b.

[l] M S. לפנות ערב

[m] *Gen.* 17. 10.

[n] *Ibid.* 32. 32.

[o] *Genes.* 14. 20.

[p] *Videsis Nachmanidem in* Pirush torah *fol.* 25 b.

[q] Pirke *R. Eliezer. cap.* 27.

[r] *Genes.* 26. 12.

dedit decimas לא בהורת מעשר אלא לפי שכבדו מלכי צדק בהוצאת לחם ויין וברכו רצה לתת לו מעשר השלל אבל יצחק הוא הראשון שעישר ממנו לשם מעשר כפי דרשת חכמים ז"ל בוזרע יצחק בארץ וגו *non velut ex instituto aliquo decimandi sed quoniam honorarat eum Melchisedek proferendo ei panem & vinum & ei benedicendo, ideo voluit ei dare Decimas spoliorum* seu *prædæ. Sed Isaac primus erat qui decimavit* seu *Decimas solvit nomine decimarum* (seu velut ex instituto, seu exemplo à suis sequendo; quod ipsius esse volunt) *juxta interpretationem Sapientum piæ memoriæ ad textum illum, seminavit Isaac in terra &c.* Sequitur apud Maimonidem in editis ובמצרים נצטוה עמרם במצוה יתירות עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו *Atque in Ægypto alia insuper præcepta data sunt Amramo, usque dum venit Moses per quem lex absoluta est.* De Amramo Mosis patre intelligitur heic locus Abrahæ Zacuthio [s] Maimonidis verbis utenti & sic עמרם legenti; quod & in editionibus Maimonidis impressis habetur. At verò in codice ejusdem meo Ms. non עמרם *Amram* sed נצטוו עמם legitur, quasi dixisset, *& cum his alia sunt in Ægypto plura imperata &c.* quod forsan rationi magis consonum. In Ægypto certè nemo nescit Pascha institutum [t] ac azymorum festum. Accessit etiam post egressum & ante ipsam legis dationem ex instituto divino Baptismus, ut legis receptioni *prævius*, secundùm receptissimam Magistrorum disciplinam qua de nos olim alibi & mox fusius expressiusque. Plura aliquot sive Primi sive Secundi generis velut minorum sæpius gentium præcepta pro varia hominum opinione seculis illis legem in Sinai antevertentibus tribuuntur, de quibus etiam nos in libris de Jure Naturali affatim egimus. Scilicet Bina esse eorum quæ jam memoravimus genera nemo non videt. Alterum Juris Divini seu quod à Numine expressim præstitutum interdictumve. Humani alterum seu ab Hominibus introductum. Divinum item duplex tunc erat, aut quod Naturale ac universale nec rerum conditu recentius, aut postea à Numine adjectum, ut de membri animalis viventis seu Sanguinis esu, Circumcisione, Paschate, Azymis, Sabbato, aliis aliquot in statione Mara, juxta Magistros [u], divinitus datis, uti etiam, ut dictum est, de Baptismo. Unde ad illud de Mose statim post legis dationem in Sinai [x] ויקח ספר הברית וגו *& cepit librum fœderis* seu *volumen fœderis & legit audiente populo &c.* Magistri veteres ibi [y] innui volunt מצוות שנצטווה אדם הראשון ומצוות שנצטוו בני נח ומצוות שנצטוו במצרים ובמרה ושאר כל המצוות כלן *præcepta data Adæ parenti primo, & præcepta data Noachidis, & præcepta data in Ægypto & in Mara & reliqua omnia præcepta*; in quibus etiam illud de primogenitis [z] sanctificandis redimendisque, jus item belli singulare [a] contra Amalekitas. Humanum jus tunc obtinens cernitur in eo quod habetur de Decimis, nervo dissipato seu contuso, precum tempore, quibus pro re nata alia accesserunt. Et stupri pœnam vivicomburii quam irrogaturus erat Juda Thamaræ, ajunt Magistrorum aliqui [b], iique pervetusti, in posteros manasse à בית דינו של שם *Præfectura juridica Semi* Patriarchæ, qua de re item nos [c] alibi. Hisce connumeranda est juramenti formula [d] quâ Abrahæ juravit servus seu domus suæ præfectus manum sub femore ponendo, quod משפט בימים ההם *morem* qui inoleverat ut juris humani pars *in diebus illis* rectè nuncupat Abenezra. Ita etiam Jacobo [e] Josephus juravit. Et solennem Circumcisionis fœderis

[s] Juchasin *fol.* 8 a.
[t] *Exod.* 12.
[u] *Vide Sal. Jar. ad Exod.* 15. 25. & 24. 4.
[x] *Exod.* 24. 7.
[y] *In Mechilta fol.* 24. *col.* 2. & *vide Salom. Jarch. ad Exod.* 24. 7.
[z] *Exod.* 13. 2. 12, 13.
[a] *Exod.* 17. 14.
[b] *Simeon Ben Jochai in Gem. Babylon. ad tit.* Aboda zara *cap.* 2. *fol.* 36 b. Sepher Juchasin. *fol.* 8 a.
[c] *De Jure Nat. & Gent. lib.* 7. *cap.* 5.
[d] *Gen.* 24. 2.
[e] *Genes.* 47. 29. & 31.

deris memoriam sic habitam seu indicatam, locum qui postea datus est Scriptæ Legi in jurando tunc præstitisse aiunt Ebræi; cum Christiani patres [a] juramentum sic præstitum aiunt in semine Abrahæ, id est Christo qui ex illo femore tandem nasciturus erat. Cum hisce censeas licet etiam jus illud fratri defuncto semen ex [b] fratria suscitandi. Jus item primogenituræ, qua, ante præceptum aliquod divinitus expressim de eo datum, tum dignitatis Patriarchalis [c] tum Sacerdotii in familia primarii (de quo plura inferius) prærogativa præter eam quæ est in sedendo, discumbendo, eundo loci [d] ex ea pependerit. Nec Pacis solùm tunc sic ab hominibus jura introducta, verùm etiam Belli ut justæ inde acquisitionis jura atque alia quorum expressissima testimonia in sacro [e] sermone. Alia compluria circa contrahendi, conducendi, locandi, emendi, vendendi, succedendi rationem etiam tunc pro re nata admissa institutáque esse nemo puto dubitat. Atque id genus aliquot satis disertè in sacris literis memorantur [f]. Adde heic etiam in Jobi historia [g] quæ huic intervallo tribuitur, tum dicti juris Naturalis capitum tum ejus ex humano adjecto appendicum testimonia haberi manifestissima; de quibus alibi etiam nos expressiùs [h]. De Noachi item testamento quo distributus est orbis terrarum tunc cognitus historia apud Orientales [i] recepta est. Et jura de agrorum terminis, ponderibus, mensuris etiam à primævis mundi seculis [k] præstituta & ad posteros transmissa memorat Josephus. Traditur item apud Orientales quòd Sethus Patriarcha, qui sedes sibi suísque in monte sancto fixerat paulò ante obitum,

استحلف اولاده بدم هابيل ان لا ينزل احد منهم من
هذا الجبل المقدس ولا يتركون احد من اولادهم ينزل
الي اولاد قايين الملعون *adjuravit liberos suos per sanguinem Abelis* (formulam illam tunc aiunt apud Sethianos jurandi fuisse perquàm solennem) *neminem eorum descensurum è monte hoc Sancto nec permissurum quenquam ex eorum liberis posterísve descendere ad Caini maledicti liberos posterósve.* Sic Eutychius Patriarcha Alexandrinus ex veterum in Oriente monimentis. Alia habet ille satis in hanc rem singularia. Jam verò quod attinet ad Magistrorum receptissimum effatum tam de primorum seculorum seu ante diluvium genere humano, cui divinitus Sex jam dicta præcepta imperata esse volunt, quam de Noachi posteris, id est genere universo humano post Diluvium (quibus eadem ipsa erat juris ac præceptorum Divinorum ratio quæ antè; adjecto quod de Sanguine tunc accessit) obligatos scilicet eos fuisse præcepto illo septimo להושיב דיינים ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצוות אלו ולהזהיר את העם *ad constituendos Judices & præfectos juridicos per oppida, Urbes, pagos* (sive unicum sive plures pro varia societatis publicæ initæ ratione) *qui judicia ferrent de sex illis reliquis populúmque de illis monerent*, quod universim dictum ad gentes ita omnimodas quæ sui satis essent juris tam ante quàm post diluvium adeóque ad ipsos Ebræos in intervallo quod jam tractamus spectat; id ita planè capiendum est ut judices ejusmodi, ex ipso de Judiciis constituendis præcepto primario, de causis quibuscunque sive

Sacris

[a] *Augustinus Quæst. in Genes. 62. Rupertus, alii.*
[b] *Genes. 38. 8. Vide ibi R. Menahem Recanatens.*
[c] *Genes. 25. 31. & 48. 14. & 18. vide Isidor. Pelusiotam lib. 2. Epist. 47.*
[d] *Genes. 43. 33. Philo lib. de Ioseph.*
[e] *Genes. 14. 16. & 48. 22.*
[f] *Genes. 23. 9. cap. 47. &c.*
[g] *Cap. 31.*
[h] *De Iure Nat. & Gent. lib. 7. cap. 11.*
[i] *Euseb. Gr. in Thes. Temp. pag. 10. Cedrenus, Cigalas, alii.*
[k] *Ioseph. Orig. 1. cap. 3.*

Sacris sive Profanis post rerum conditum, cui coæva faciunt Sex illa prima quorum hoc unum est, legitimè exorientibus pariter cognoscerent. Etenim in Binis prioribus, quæ maximè ad Cultum spectant (maximè inquam; nam & cujuslibet observationi debitæ etiam cultus aliquis inest) plenè continetur non solùm quicquid ab ipso rerum primordio, usque ad aucta à Numine de sacris jura, in examen forense, Sacri nomine, venire quiret, verùm etiam quicquid de cultu ante legem postmodùm in Sinai datam adjecerit Numen, ut de Circumcisione, Paschate, Azymis, Sabbato, Baptismo, ut introducta ab hominibus de cultu, quorum antè mentio, *heic* prætercam. Et in Præcepto Quarto, quod est de Raptu seu omnimoda *illegitima* rei alienæ contrectatione seu usurpatione, alienive juris violatione, continentur paritèr jura quæcunque humana reliqua ad rerum personarúmque dominium adeóque Donationes, Contractus, Pacta, & quæ sunt id genus cætera, adeóque ad fidem servandam (cujus ritè datæ violatione alienum jus etiam violari regulariter certum est) spectantia & postmodùm pro vario hominum usu è consensu diversimodè sive in Pace sive in Bello accedentia. Cum enim Objectum præcepti de Raptu sit omne quod est alienum, sensus est ejusdem, tum ut suum cuique tribuatur, tum ut alienum non auferatur, & ut fides data servetur, qua de re nos etiam alibi [q] *fusiús*. Atque ut de Incestu, Homicidio, & post Diluvium de Membri animalis viventis esu præfecturæ illæ juridicæ seu Synedria per hoc intervallum cognoscebant, ita pariter de reliquis in judicium postmodùm ex Jure sive Divino sive Humano deducendis. Adeòque tum Jus Divinum quod à primo rerum conditu Naturale est, tum Divinum quod adjectitium ante legem in Sinai datam habebatur, atque insuper Humanum seu quod ex variò hominum consensu, juxta antè dicta, accessit, id est omnimodum (neque enim juris genera summa alia reperiuntur) erant illa Jura secundùm quæ cognoscebant dirimebántque controversias Synedria illa qualiacunque seu præfecturæ Juridicæ veterum Ebræorum per intervallum de quo loquimur. Unde itidem manifestò liquet qualia jura essent illa secundùm quæ Synedria seu præfecturæ Juridicæ etiam in primis Societatibus hominum civilibus seu primis Civitatibus reliquísque ante Diluvium & Ebræorum nomen natum, & si qui fuerint populi alii Jus Naturale utcunque servantes in seculis quæ jam tractamus, judicarent aut saltem judicare deberent. Id est, qualésnam illi πατρῷοι ἐθισμοὶ *patria instituta* seu consuetudines à quibus degenerabant plerique paulò ante Diluvium μήτε τὰς νενομισμένας τιμὰς ἐπὶ τῷ θεῷ παρέχοντες, μήτε τοῦ πρὸς ἀνθρώπους δικαίου ποιούμενοι λόγον *neque cultum Numini debitum exhibentes, neque juris quod erga Homines erat servandum rationem habentes*, ut ait Flavius Josephus [r]. Adde heic quæ de legibus Naturæ seu intervalli quod jam primariò tractatur, simul atque ejus quod à rerum conditu effluit, habet Philo [s] perquàm consona, aliíque [t]. Et sanè quicquid fermè in Decalogo habetur etiam in jam dictis universalibus Humani generis juribus contineri videmus. Atque hæc quæ diximus Jura ad præfecturas illas juridicas attinuere quæ Patriarcharum, inter rerum conditum & legis in Sinai dationem, nomine, Magistris non rarò memorantur, velut eæ quæ, ubi Societas esset civilis & principatus, nequaquam esse

[q] *De Jure Nat. & Gent. lib. 6. cap. 1. &c.*

[r] *Lib. 1. cap. 4.*

[s] *Lib. de Abrahamo.*

[t] *Athanas. in Epist. de Synod. Nicænæ decretis Tom. 1. pag. 252. Augustin. in Exod. quæst. 67. Scot. in Sent. 3. dist. 37. quæst. unic. alii ibidem citati.*

nequirent. Scilicet ejusmodi fuere בית דינו של עבר בית דינו של מתושלח *Domus*[u] *Iudicii* seu *præfectura juridica Eber*, *Domus Iudicii Methusalæ*, id genus aliæ ut antè mentio fit בית דינו של שם *domus judicii Semi*. Quoniam autem quicquid Divino Humani juris ritè accesserit, ex eo vim id sortitum est, quòd nec Divino adversum esset, nec præcepti de fide servanda in illo de Furto interdicto satis comprehensi vi careret, indéque homines sive expressim per se sive tacitè per alios, quorum arbitrio se permiserint, consentientes obligaret, ideo etiam Juris Divini, quo sic fundantur Jura omnimoda Humana, nomine, tam Humanum quàm Divinum ex participationis ratione, rectè interdum veniebat. Hinc ubi in Jethronis Medianitæ consilio Mosi de Judiciis[x] dato (quod de Jure Naturali ac Divino simul cum Humano ritè fundato ante legem in Sinai dationem sumendum est eis qui non per anticipationem historiolam illam ibi collocatam volunt; qua de re infrà) dicitur Mosem ostensurum populo את החוקים ואת התורה (quod vertit vulgata *ceremonias & ritum colendi*; sed planè sonat *statuta & legem*; scilicet quicquid legis seu juris cujuscunque generis nomine reverà tunc contineretur) Græci habent *τὰ προστάγματα τοῦ θεοῦ καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ* *præcepta Dei & legem ejus*, quemadmodum paulò antè[y] expressim Moses ipse loquitur ubi ait è populo ligitantes aut disceptantes ad eum venisse ut ostenderet את חוקי האלהים ואת תורתיו *præcepta Dei & leges ejus*, ut rectè ibi etiam vulgata. Indè etiam paganis[z] *πᾶς νόμος εὕρημα καὶ δῶρον Θεοῦ* *omnis lex inventum & donum Dei nuncupatur*. Obligationis scilicet quæ in Humana agnoscitur origo fundamentum in præcepto Divino de suo cuique tribuendo nec fidem fallendo habetur.

[u] *Abarbinel in Pirush hatorah fol. 167. col. 4. alii obiter.*

[x] *Exod. 18. 20.*

[y] *Comm. 16.*

[z] *Demosthen. orat. in Aristogit. Marcianus l. 2. D. tit. de legibus.*

Cap. III.

De Personarum *qui secundum jura jam dicta, per intervallum heic tractatum, regerentur* Discrimine; Ebræorum *Originariorum*, Proselytorum domicilii, *ac* Proselytorum Justitiæ. *Et tam de* Baptismo *quàm* Circumcisione *tum ad* Originarios *tum ad peregrinos seu* Proselytos *in fœdus receptos, ut Initiationis Iuribus seu Sacramentis, tunc attinentibus. Quomodo item Binis hisce accesserit demum Tertium, velut* Confirmationis. *Et de* Baptismo in Nube & Mari *apud Apostolum ad Corinthios.*

QUod ad Personarum heic attinet discrimen, nemo non videt, postquam, sicut dictum est, accesserant Juris Divini capita aliqua Ebræis aliisque in eorum fœdus receptis recipiendísque peculiaria, veluti de Circumcisione, Paschate, Azymis, Sabbato ac de Baptismo etiam ut statim ex Magistrorum placitis exhibebitur, necesse fuisse ut Juris hinc in decisionibus forensibus adhibendi ratio alia esset qua Peregrinum nondum in fœdus receptum seu גר תושב *Proselytum domicilii* necdum scilicet circumcisum nec nisi sponte circumcidendum (qualis erat unusquisque è gentibus aliis, exceptis servis[a] circumcisorum) intra præfecturarum ditionem spectavit, alia qua sive Originarium Ebræum, sive in fœ-

[a] *Gen. 17. 12. & 23.*

fœdus receptum è gentibus aliis quem גר הצדק *Proselytum justitiæ* seu *justum* nuncupant. Veteri enim seu primario illo Noachidarum jure Divino utebantur Proselyti illi domicilii & secundum illud ab eis & in eos agendum erat juxta ea quæ capite exhibentur proximo. Et sane expressa satis Civium Ebræorum & Proselytorum seu Peregrinorum ejusmodi hac in re habetur distinctio apud Mosem ubi de præfecturis illis ex Jethronis consilio juxta seculorum illorum morem institutis verba faciens, *Præcepique*, inquit [b], *Judicibus vestris in tempore illo dicens, audite causas fratrum vestrorum & judicate justum inter virum & fratrem ejus* ובין גרו & inter *Proselytum* seu *peregrinum* ejus. Atque discriminis hujus rationem in actionibus ac judiciis etiam hujus intervalli nunquam non obtinuisse ex ipsa rei natura satis palam est. Simile etiam post legem datam in usu, quo de suo in loco. Et de Peregrinis seu qui in Israelitarum ritus nondum transierant non paucis inter Israelitas cum ex Ægypto migrarent, expressa est in sacro sermone mentio. In ipso egressu [c], Ebræorum numero seorsum memorato adjicitur וגם ערב רב עלה אתם *promiscuum vulgus plurimum ascendit cum illis*, adeoque inter eos per aliquot menses in diserto habebatur dum sui juris erant ante legis in Sinai dationem seu hoc per intervallum. Nec vero satis rationi consonum videtur ut cum doctissimis aliquot viris [d] de Proselytis justitiæ tantum seu eis qui in Judaismi fœdus ex aliis gentibus recepti fuissent promiscuum vulgus ibi capiamus, sed de Peregrinis etiam nondum circumcisis nec invito circumcidendis. Chaldæi habent ibi נוכראין סגיאין *extraneos* seu *peregrinos plurimos*, & paraphrasis Hierosolymitana לחוד ערבובין *seorsim mixtos*, quasi inter se non cum ipsis Israelitis. Glossa ordinaria הערובת אומות של גרים *mixtura populorum ex peregrinis*. Atque in his Philo [e] alios ait fuisse ab Ebræis è fœminis Ægyptiacis susceptos *καὶ τῷ πατρῴῳ γένει προσνεμηθέντας & generi patrio ita adjectos* (qui tamen quantum video revera Ebræi Originarii tunc erant ratione sanguinis paterni, juxta jura tunc obtinentia) alios *τὸ θεόφιλες ἀγαμένους pietatis gentis admirantes* factos fuisse *ἐπηλύτας advenas* seu se adjunxisse ac commiscuisse, quos sane pro Proselytis aut Epelytis necdum Circumcisis, sed interim jura jam dicta Naturalia amplexantibus, existimo sumendos. Promiscui autem hujus vulgi quotquot circumcisi adeoque in fœdus recepti fuerint, & Paschatis & Azymorum & quæ accesserant peculiaria ejusmodi Ebræis, præceptorum jure utebantur. Id est quantum ad forense in eos regimen, velut Ebræi habebantur. Reliquis vero Juris ejusmodi usus, ut in exemplo [f] Paschatis, interdictus. Atque ita תורה אחת *una lex eademque* erat (ut Numinis verba sunt) pergrieno seu Proselyto & Indigenæ. Peregrino scilicet in fœdus recepto seu Proselyto Justitiæ, non Proselyto tantum domicilii seu peregrino qui nondum civis factus aut rite initiatus, peregrinitatis jure ut Noachides, non fœderis, quasi Abrahamides, utebatur. Ita (præter Liberorum & Servorum discrimen) Tria erant Personarum genera quorum cujusque singularis erat in judiciis ita ratio habenda ut legitime invicem distingui dignoscique quirent. Originarii Ebræi seu ex origine Abrahamidæ, Proselyti Justitiæ seu in Ebraismum Abrahæve fœdus adscititii ac recepti, & Proselyti domicilii seu incircumcisi nec invitò circumcidendi. De gene-

[b] Deut. 1. 16.
[c] Exod. 12. 38.
[d] Lyranus, Munsterus, alii.
[e] De vita Mosis lib. 1.
[f] Exod. 12. 48.

genere Primo palam constat. De Tertio alibi [g] satis diximus. Neque heic operæ foret pretium de eo utpote cuilibet etiam opinor satis ad hanc rem noto plura adjicere. De Secundo etiam non pauca olim [h] tradidimus. Sed vero, quoniam heic illud intuemur quà de Proselytorum justitiæ simul ac Originariorum jure ab eo quod erat Proselytorum domicilii prorsus discriminato cognoscerent præfecturæ tunc juridicæ, adeoque de Personarum qualitate decernerent, & tam utrum è simplici Noachidarum statu in Ebraismum seu Abrahæ fœdus legitime transiisset quisquam pro Justitiæ Proselyto se gerens, an revera in statu illo ut Proselytus tantum domicilii maneret, quam utrum rite satis observarent tam Originarii quam Proselyti ejusmodi singularia ad eorum ab aliis personis discriminandi rationem jura divinitus aliterve introducta, ex officio dijudicarent; ideo disciplinam de Proselytis justitiæ, adeoque de singularibus aliquot Originariorum juribus, juxta quæ Proselyti ejusmodi fierent, paulo altius fusiusque & expressius duximus heic repetendam explicandamque. Tempora heic animadvertenda sunt Bina. Illud quod ab inito divinitus cum Abraha Circumcisionis fœdere excurrit usque ad tempus Triduo aut circiter legis dationem in Sinai antevertens; atque illud quod dein sequitur. Ex fœdere cum Abraha inito [i] Circumcisio masculorum sola ut jus singulare seu Sacramentum tam Originarios seu ejusdem posteros quam adscititios ex aliis gentibus, id est Proselytos justitiæ, ab incircumcisis discriminabat [k]. Qualis autem jurisdictio in præfecturis quas tractamus circa Sacramentum hoc tunc exerceretur aut exerceri deberet, cum aliis aliquot ad idem pertinentibus, infra ostendimus ubi de pœna כרת seu *Excisionis* incircumciso tunc præstituta agitur. Et circumcisos universos qui ex Ægypto exierant testatur Josua [l]. Jam vero Triduo aut circiter ante legis in Sinai dationem aiunt Magistri, divinitus institutum Jus seu Sacramentum aliud quod Baptismi erat; id est, ut universus populus adeoque sexus uterque tum Originariorum tum Proselytorum justitiæ antea admissorum se sanctificaret atque aqua seu Baptismo mundaret. Adeoque volunt Circumcisionis Sacramento ante instituto ita jus alterum seu Sacramentum aliud Baptismi tunc accessisse, ut tam hoc utpote divinitus acceptum, quam illud ante, omnino necessarium dein fuisse decernant; scilicet illis ipsis necessarium qui in Receptionem Legis sacræ futuram ita tunc sanctificandi erant, sed non (ut Sacramentum alterum illud seu Circumcisionis) posteris eorum; quos universos בקדושה *in sanctitate* ob parentum scilicet sanctitatem, natos docere solent. Nempe Baptismum unicum illum & Baptizatis & eorum utriusque sexus posteris in perpetuum suffecisse. Etenim ut Sacramentum Initiationis fœderi Abrahæ Circumcisio erat, ita intelligunt Sacramentum Initiationis לקבל תורה *receptioni legis* sacræ in Sinai pariter fuisse Baptismum. Sed ut Priore, fœderi Abrahæ initiabatur quisque masculus atque ita etiam initiandus erat quisque è posteris Circumcisorum, ex aperta sacri ipsius sermonis vi, sic item Receptioni legis sacræ (quæ fœdus Abrahæ in se etiam continet) utriusque sexus quemque Baptismo quidem initiatum aiunt atque initiandum idque ex instituto (quod statim, juxta receptissimam illis opinionem, ostenditur) divino, sed ita ut ex parentum Baptismo rite peracto posteri universi pro initiatis,

quan-

g De Iure Nat. & Gent. lib 2. cap. 3. & lib. 7. cap. 6.

h Ibid. lib. 2. cap. 2. &c. & lib. de Successionibus in Bona Defunct. cap. 26. videsis Io. Buxtorf. in Lexico Chaldaico pag. 407.

i Genes. 17.

k Vide Genes. 34. 14, 15. 22.

l Cap. 5. 5. & videsis Gemar. Babylon. ad tit. Cerithoth cap. 2. fol. 9 a. & Pirk: R. Eliezer cap. 29.

quantum ad Baptiſmum ſolum, ſatis haberentur, nec Baptiſmus, ut Circumciſio, eſſet in poſteris repetendus. Neque enim quid de poſterorum Baptiſmo, ut de eorum Circumciſione, habetur in lege huc juxta eorum diſciplinam attinente. Circa triduum ſcilicet ante legis in Sinai dationem ad montis radices enarratur à Numine privilegium illud Ebræis ſingulare, Moſe internuncio [m]; cuſtodiendum ſcilicet pactum ejus à populo, illúmque fore ei סגולה מכל העמים *peculium dilectum præ cunctis populis* ſeu λαὸν περιούσιον ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν *populum peculiarem ex omnibus gentibus*, ſeu ut Judæi Hiſpanienſes *theſoro mas que todos los pueblos*, etiam ממלכת כהנים וגוי קדוש *regnum ſacerdotum* ſeu *regnum ſacerdotale* ut vulgata, aut βασίλειον ἱεράτευμα *regale ſacerdotium* (ut Græci ibi, & illinc Petrus Apoſtolus [n]) *& gens ſancta*; ubi paraphraſis Hieroſolymitana habet מלכין וכהנין *Reges & ſacerdotes* uti & verſio Syriaca מלכותא וכהנא tantundem denotans ceu *regnum & ſacerdotium*; Jonathanis paraphraſis ſic dicta מלכין קטירי כלילא וכהנין משמשין *Reges diademate* ſeu *corona redimiti & ſacerdotes miniſtrantes*; Onkelos in pleriſque editionibus ſubſtituit מלכין כהנין *Reges Sacerdotes* ſeu *& Sacerdotes* [o]; Garianâ autem editione legitur מלכות כהנין *regnum ſacerdotum*; ſed in codice veteri penes me Ms. מלכין כהניא quod allatis pariter conſonum; quæ omnia ſingularem Gentis & ſimul totius & Dignitatem & Sanctitatem tunc ipſi publicandam denotant. Auditis autem quæ Moſes ſic dixerat, reſpondent cuncti *ſe facturos quicquid Deus præceperat*. Statim verò *ait dominus ad Moſem*, *vade* אל העם *ad populum & ſanctifica eos hodiè & cras* וכבסו שמלותם *& Lavent veſtimenta ſua*. Et ſtatim poſt ibidem, *deſcendit itaque Moſes de monte ad populum & ſanctificavit populum Laverúntque veſtimenta ſua*. Ablutione ſeu Baptiſmo veſtimentorum recipitur illis deſignari heic [p] ipſius corporis totius Baptiſmum, qui ſic in receptionem privilegii ſingularis illius legiſque ab univerſis adhibitus. Certè ex ipſa lege poſtmodùm erant Baptiſmi iíque notiſſimi alii; Baptiſmi ſcilicet Luſtrationis ſeu in immunditiem contractam eluendam, qui, quantum ad finem ac vim, generis fuere perquàm diverſi ab hoc quem jam tractamus. Illi enim Luſtrationis ſeu Purificationis erant tantùm temporalis ſæpéque pro re nata repetendi. Hic verò Initiationis ſacræ ejúſque tam Baptizato quàm poſteris perpetuæ ac unicæ Baptiſmus habitus eſt. Initiationis ejuſmodi Baptiſmus erat Aharoni [q] & filiis ſuis ſacerdotii receptioni prævius, nec eo nomine iterandus; licet ille non aliter atque alii pro re nata poſtmodùm eſſent aliis Baptiſmis Luſtrandi. Etiam talis quidem Baptiſmorum ſeu ablutionum ſolennium diſtinctio in Paganorum ſacris perquàm eſt obvia. Jam verò quantum ad Corporis ablutionem pro ea quæ eſt Veſtium intelligendam heic attinet; advertere oportet verba quibus Baptiſmi etiam Luſtrationis aliqui inſtituti. Qui reptilium cadaver portaverit [r] יכבס בגדיו *lavabit veſtimenta ſua & immundus erit uſque ad veſperam*. Paulò pòſt [s] tantundem eiſdem verbis ipſiſſimis aliquoties iteratur de immunditie parili aliunde contracta. De Leproſo item emundando [t], וכבס בגדיו *& lavabit veſtimenta ſua*. Et de eo [u] qui in Leproſi ædibus dormierat יכבס את בגדיו *lavabit veſtimenta ſua*. In ſacrificio item vaccæ ruſæ [x], qui cineres colligeret יכבס בגדיו *lavabit veſtimenta ſua*;

m *Exod.* 19. 5. *&c.*

n *Epiſt.* 1. *cap.* 2. 9. *Philo lib.* περὶ τῆς ἱερωσύνης Nam habet etiam βασίλειον καὶ ἱεράτευμα Regum & ſacerdotium.

o *Vide Apocal.* 1. 6 & 5. 10.

p Mechilta *fol.* 24. *col.* 3. *Nachmanid. in* Pirus hattora *fol.* 123 a. Becharus *fol.* 92. *col.* 3. *Maimonid tit.* Iſſure bia *cap.* 13. *tit.* Mikwaoth *cap.* 1. *Moſes Mikotzi præcept. Negativ.* 116. *fol.* 40. *col.* 2.

q *Exod.* 29. 4. & 40. 12.

r *Levit.* 11. 25.

s *Ibid. Comma* 28 40.

t *Levit.* 14. 8.

u *Ibid.* 47.

quod itidem dictum de eo qui aspergeret aquam separationis inde factum. Atque huc spectat illud Eleazaris Pontificis summi ad milites [y] כבסתם בגריכם *lavate vestimenta vestra in die septimo & eritis mundi.* De mundandis Levitis [z] tantundem legitur. Nec in his de corporis ipsius Baptismo alitèr mentio fit, cum interim in horum unoquoque ipsum Corpus integrum ablui, id est corporis totius Baptismum in Lustrationem seu emundationem adhiberi debuisse consentiant Magistri. Id quidem verum est, in Lustrationibus immundorum aliquot expressam haberi tam Corporis seu sui immundi quàm Vestimentorum Baptismi mentionem. Sic de immundo facto ab eo qui fluxum seminis pateretur [a] יכבס בגדו ורחץ במים *lavet vestimenta sua & Lotus sit aqua.* Atque similia sunt alia [b] nonnulla. Interdum tantùm [c] ירחץ במים *lavet aquâ.* Sed verò hujusmodi locos universos in lege paritèr capiunt Magistri maximi pro eo quod est Corporis ipsius seu Carnis cutisve integræ Lavacrum seu Baptismus. Nec sanè volunt id de corpore aut immundo ipso seu carne, vestimentorum (de quorum item nitore & albedine ipso Baptismo initiationis לקבל פני שכינה *ad recipiendam divinæ Majestatis præsentiam* loquuntur [d]) ablutioni subindè adjectum diversum quid denotare à sensu præcepti de simplici vestium ablutione dati, sed tantùm illud sic explicare, ut loca universa jam indicata, quantum ad Baptismi seu ablutionis actum & formulam, idem satis significent. Neque enim nudos solùm sed & vestitos ritè Baptizari potuisse admittunt. De vestitis aiunt [e] כל הטמאין שנטבלו בבגדיהן עלתה להן טבילה מפני שהמים באין בהן ואינן חוצצין *Immundis universis qui vestiti Lavantur prodest satis Baptismus quoniam scilicet & quoties per vestes transeunt aquæ nec inter eas ac cutem corporis quid obstruens Baptismum intercedat.* Id enim in omnigenis Baptismis accuratiùs observandum volunt, ne aliter ipse Baptismi actus irritus indè redderetur. Atque è corporis Talmudici *Seder* seu ordine sexto qui de טהרות *purificationibus* est, in universum pronuntiant Magistri [f] כל מקום שנאמר בתורה רחיצת בשר וכיבוס בגדים מן הטומאת אינו אלא טבילה כל הגוף במקוה חה שנאמר בזב וידיו לא שטף במים כלומר שיטבול כל גופו והוא הדין לשאר הטמאין ואם טבל כולו חוץ מראש אצבע הקטנה עדיין הוא בטומאתו *Ubicunque occurrit in lege Baptismus* seu *ablutio carnis & ablutio vestimentorum* (scilicet sive hæc sive illa) *ob immunditiem, nihil aliud innuitur præter ablutionem* seu *Baptismum totius corporis in aquarum conceptaculo. Atque illud quod dicitur de fluxum seminis patiente, Et manus* [g] *non immersit in aquas, intelligitur quasi dictum fuisset se ita totum corpus lavare debuisse*, seu, & ipsum se in aquas non immersit. *Atque ejusmodi erat judicium de reliquis immundis; ut, si quis eorum se totum Lavaret excepta digiti minimi extremitate, immundities ejus ut antè nihilominus maneret.* Etiam & afferunt illud [h] de vase immnndo במים יובא וטמא עד הערב וטהר *traduci debet per aquam* εἰς ὕδωρ βαφήσε*) *tingetur* seu *immittetur in aquas eritque immundum usque ad Vesperam & tunc mundus erit*, velut id quod volunt haberi בנין אב לכל הטמאין שבואו במים *indicationem universalem pro immundis omnibus quibus aqua ineunda est.* De aqua item quâ mundities restituenda est, aiunt כל הטמאין בין אדם בין כלים בין שנטמאו טומאה חמורה של תורה בין שנטמאו בטומאה של דבריהן אין להן טהרה אלא בטבילה במים הנקוין בקרקע *Quicquid immundum fuerit, sive homo illud* fue-

x Num. 19.10. & 21.
y Num. 31.24.
z Num. 8.7. & 21.
a Levit. 15. 5. 6. 7. &c.
b Levit. 16.26. & 18. 17. 15. 21.6. Numer. 19.7.8. & 19.
c Deut. 23.12.
d Vide Gloss. ad Gem. Babylon. tit. Iabimoth cap. 4. fol. 46 b.
e Maimonid. tit. Mikwaoth, cap. 1. Moses. Mikotzi Præc. Affirm. 248. Levi Barcinonensis in Sepher Hakinuch præc. 175. Sepher Colbo cap. 86.
f Vide Gemar. Babylon. tit. Iabimoth cap. 4. fol. 46 b. & Maimonid. More Nebochim part. 3. cap. 33.
g Lev. 15.11.
h Levit. 11.32.

fuerit sive vas, sive per immunditiem graviorem in lege sacra memoratam sive per immunditiem à Scitis Scribarum seu *majorum introductam, mundum fit nisi Baptismo in aquis in fundo* seu *tellure congregatis.* Scilicet in fonte, puteo, stagno, lacu. Quod pariter de Initiationis Baptismo prædicant. Congregationem item ejusmodi seu Conceptaculum aquarum in quo Baptismus legitimè fieret haud minus esse statuebant quàm quadraginta Satorum [i], seu modiorum aut circitèr sexaginta, mensuram. Unde pro eo quod est ורחצת אותם במים *& lavabis eos aqua* seu *aquis* [k], paraphrasis Chaldaica Jonathanis dicta habet ותטבול יתהון בארבעין סאוין דמיין חיין *& ablues illos in quadraginta Satis aquæ vivæ.* Tantundem aliquoties alibi [l] in eadem paraphrasi velut ex receptissimo circa Baptismi aquarum Conceptaculum more traductum. Hujus mensuram item fuisse aliter aiunt ut minus non legitimè adhiberetur quàm id [m] quod haberet Cubitorum saltem Trium altitudinem, & Unius tum longitudinem tum latitudinem aut quantitatem aliàs parilem.. Quod verò habent viri alioquin doctissimi Aspersione aquæ separationis [n] ex vaccæ rufæ sacrificio factæ munditiem legitimè restitutam fuisse eámque etiam innui per vestium ablutionem, id Theologiæ & Jurisprudentiæ Ebræorum omninò refragatur. Etenim aquæ illius [o] separationis aspersæ usus ejusmodi erat ut sacrificiis Expiatoriis atque Comessationibus sacris idonei redderentur, etiam aliàs non immundi; qualis in Ecclesia Romana aquæ Sanctæ seu benedictæ usus. Expressim verba sacra חטאת הוא *in Expiationem est peccati.* Summa est, Vestimentorum ablutionem pro corporis Baptismo, ita ut dictum est, sumtam esse ídque ut in Lustrationis Baptismis quales memoravimus ita in Initiationis illius Baptismo quem diximus; quo scilicet privilegii jam dicti ac legis sacræ in Sinai receptioni adeóque iterato fœderi cum Abraha inito universum tunc populum Ebræum, tam adscititios quàm Originarios, atque in eis simul etiam eorum posteros ut Sacramento initiatos fuisse tradunt credúntque Magistri, ita tamen ut posterorum masculis Circumcisio semper repetenda esset, Baptismus verò Initiationis ejusmodi, sexui posterorum neutri. Atque non magis Circumcisionem, quàm Baptismum, minoribus etiam seu parvulis tunc debitam præstitámque volunt ut ex mox dicendis de Proselytis manifestum fit. Certè & Glossa vetus Christianorum ad illud *vestimenta Lavent* in Exodo, seu locum ubi Baptismi sedes est, habet *Corpora quibus animæ vestiuntur,* quo planè Baptismus corporis ibi etiam intelligitur. Alii etiam ipsos tunc biduo lotos esse intelligunt expressímque dicunt [p] dum Hieronymi verba de vestimentorum ablutione summatim tradunt. Et Origenes [q]; *Lota sunt semel Vestimenta tua, cum venisti ad gratiam Baptismatis, purificatus es corpore, mundatus es ab omni inquinamento carnis & spiritus.* Etiam in vetustioribus Christianismi seculis primarius & solennis habebatur Vestium Lotarum ac candidarum simul cum Baptismò usus, de quibus amplissimè Josephus Vicecomes [r]. Quinimò in Paganorum linguâ, ni fallor, simplici munditiei vestium, circa sacra, mentione innui solebat ipsa etiam totius corporis ex ablutione mundities velut necessariò concomitans. Etenim Deos adprecaturos Sacrificaturósque cutem corporáque integra lavare eos solitos, ídque ex ritu Theologico, palàm est. Arno-

[i] *De Sati mensura vide Ioseph. Origin lib. 9. cap. 2. Waser de Mensuris Ebr. lib. 2. cap. 4. Georg. Agric. de externis mensuris lib. 1. &c.*

[k] *Exod.* 29. 4.

[l] *Levit.* 11. 32. *cap.* 15. 3. 6. & 7. & *cap.* 16. 28. &c. & vide Sepher Colbo, *fol.* 150. *col.* 3.

[m] *Tesoro de Preceptos part.* 1. 107.

[n] *Numer.* 19. 9. & 21.

[o] *Maimonid. tit.* Pera adoma *cap.* 11, 12 &c. & More Nebochim *part.* 3. *cap.* 47.

[p] *Genebrard. A. M.* 2670.

[q] *Homil.* 11. *in Exodum.*

[r] *Observat. Ecclesiastic. lib.* 5. *cap.* 6.

nobius[s]; *Deorum Templa cum adire disponitis, ab omni vos labe puros, lautos, castissimósque præstatis.* Et Lactantius[t]; *flagitiis omnibus inquinati veniunt ad precandum, & se piè sacrificâsse opinantur si cutem laverint, tanquam libidines intra pectus inclusas ulla amnis abluat aut ulla maria purificent.* Tertullianus item de spiritalibus munditiis[u]; *Hæ sunt veræ munditiæ, non quas plerique superstitione curant, ad omnem orationem etiam cum Lavacro totius corporis aquam sumentes.* Alia huc faciunt apud Scriptores Paganos[x] satis obvia. Jam verò ita lotos esse ipsos & mundatos satis describi intellexisse prisci videntur *Pura* in eis *vestis* nomine, id est emaculati nec sordibus aliusve illegitimis omninò inquinati amictus; qualis esse puto non admittebatur nisi & is qui induerat integer fuisset, aliter vestem, quæ adeò pura esset atque lota, sordibus cutis illotæ inquinaturus. Ut enim vestis non pura corpus purum, ita corpus impurum vestem puram maculâsse existimabatur. Et pars munditiei sic memorata totam seu reliquam necessario (si omnia ritè fierent) concomitantem satis designabat. Virgilius[y]

——— Puráque in Veste sacerdos
Setigeræ fœtum suis, intonsámque bidentem
Attulit ———

Tibullus etiam in frugum Lustrationem vicinos accersens

——— Pura, inquit[z], *cum veste venite*
Et manibus puris sumite fontis aquam.

Alibíque ipse[a], *Hunc pura cum Veste sequar* de sacrificiis verba faciens. *Impolluta autem & pura dicitur vestis* (sic Servius[b]) *quæ festis diebus uti consueverant sacra celebraturi; ut neque funesta sit, neque fulgurita, neque maculam habeat.* & Festus[c]; *Pura vestimenta sacerdotes populi Romani, cum sacrificabant, habere soliti erant, id est non obsita,* (eis qui legendum volunt *obstita* nondum adsentio) *non fulgurita, non funesta, non maculata,* id est planè diligentissimè lota. At interim, causâ jam dictâ, etiam sic purè vestitos ipsos pariter lotos esse & corpore, ut ritus exigebat, inde puros factos præsumebant & Virgilius & Tibullus & si qui alii sic scripsere; per Synecdochen, ita parte munditiei expressim memoratâ, integram, quæ similiter necessaria erat, ut sanè ex sacro de lavandis vestibus sermone heic Magistri, innuentes. Non ita dispari modo capitis immersio pro totius corporis ablutione sumitur.

Hæc sanctè ut poscas, Tyberino in gurgite mergis
Mane Caput bis terque, & noctem flumine purgas.

Sic Persius[d]; ubi Corporis denotatur lavacrum, quemadmodum etiam non rarò ubi mentio *purarum manuum* quæ, nisi corpore ipso abluto, non habitæ satis puræ. Sed hoc obiter ad locutionis illius de vestimentis abluendis sensum fortè explicandum. Tertium verò adjiciunt Ebræi veluti legis sacræ Receptioni statim subsequens Sacramentum idque ut Confirmationis seu plenariæ Initiationis testimonium (quod heic memorare liceat tametsi legis datione sit paulò posterius; quoniam nem-

s Advers. Gent. lib. 7.
t De Justitia seu lib. 5. cap. 20.
u Lib. de oratione cap. 11. & vide lib. de Baptismo cap. 5.
x Apul. Metamorph. lib. 11. &c.
y Æneid. 11.
z Lib. 2. Eleg. 1.
a Lib. 1. Eleg. ult.
b In Æneid. 12.
c In Pura.
d Satyr. 1.

nempè sic tota Initiationis materies, juxta Magistros, simul comparebit, & quod jam adjicimus ex ipso est confinio intervallorum quæ tractamus seu intra paucos, post ipsum initium posterioris, dies) nimirùm קרבן *Oblationem* seu הרצאת דמים *inspersionem sanguinum* sacrificii. Id autem ex eo habent quod legis dationem proximè sequitur [c]; *Venit Moses & narravit populo omnia verba Domini & omnia judicia, responditque cunctus populus* (antè & Circumcisione & Baptismo, juxta jam dicta, ritè initiatus) *una voce & dixerunt, omnia verba quæ locutus est dominus faciemus. Et scripsit Moses omnia verba domini; surgénsque manè ædificavit altare sub Monte & duodecim Titulos secundùm duodecim tribus Israel. Misitque juvenes de filiis Israel qui adduxerunt holocausta & sacrificaverunt sacrificia pacifica domino, nempè boves. Et accepit Moses partem sanguinis & posuit in crateris & partem super altare: Et accipiens librum fœderis legit in auribus populi qui dixerunt, cuncta quæ loquutus est dominus faciemus & obediemus. Tulit quoque Moses sanguinem & sparsit super populum dicens, en sanguis fœderis quod pepigit dominus vobiscum super cunctis hisce verbis.* Uniuscujusque heic nomine sacrificatum volunt & sanguinem inspersum, unde plenaria fieret Initiationis tam Originariorum quàm Proselytorum justitiæ Confirmatio. Nec defuere sanè qui sanguinis aspersioni [f] huic, Baptismi Initiationis originem tribuerint. Sed obtinuit sententia quam antè tradidimus. Et certè, quod ad Personarum hoc per intervallum Discrimen attinet; tam è gentilibus in fœdus tunc receptos fuisse Proselytos quàm postea, satìs cernitur in historia Sichemitarum [g], & tum Christianis scriptoribus tum Ebræis agnoscitur. Christianis, qui commixtum in ipso egressu ex Ægypto populum pro ejusmodi sumi volunt [h] Proselytis. Ebræis autem, maximè in Jethronis Mosis soceri sub hæc tempora suorúmque Proselytismo justitiæ [i] quem tamen Christiani aliqui [k] non admittunt. Etenim Glossa ad illud *& Moses dimisit* [l] *socerum suum & abiit in terram suam*, adnotat לגייר בני משפחתו *ut Proselytos faceret* etiam *filios familiæ suæ* seu *familiares*. Sed interim utrique sic tam Christiani quàm Ebræi Proselytos justitiæ tunc factos aliquot consentiunt. Atque nemo non videt juxta scita jam dicta, Proselytis ante legis receptionem Circumcisis, quotquot non etiam Baptismo à Mose ex jussu Numinis præstituto in tempore illo initiati fuissent, uti etiam fœminis, tam ex Originariis quam Proselytis Circumcisis, si quæ nondum essent Baptizatæ, necessarium fuisse ut pariter atque ipsi tunc Baptizati in legis receptionem Baptizarentur. Nam sine ejusmodi Baptismo haud nactos illos aiunt locum תחת כנפי שכינה *sub alis divinæ majestatis*, nec Juris Israelitici satìs participes factos. Atque ex hisce ita in majorum suorum aliorúmque jam dicti temporis initiatione ritè peractis eliciunt, quemadmodum antè solâ Circumcisione in fœdus recipiebantur & Gentiles & Originarii mares (unde etiam simul per consequens recepta tunc sequioris sexus posteritas) & nunc in legis Receptionem universis etiam Baptismus accedebat tam fœminis quàm maribus, præter sacramentum quod diximus Confirmationis, ita postmodùm universos è Gentilibus recipiendos parili módo fuisse initiandos nomine Proselytorum justitiæ. Nimirum masculos ritu seu sacramento Triplici, Circumcisione, Baptismo & Sacri-

c Exod. 24. 3.

f Gemar. Babylon. tit. Cetithoth cap. 1 fol. 9 a.

g Genes. 34. 14. 15. 22.

h Ad Exod. 12. 38. & vide Lyran. ad Jos. 5. 4. & Eufeb. Hist. Ecclef. 1. cap. 7.

i Gemar. Babylon tit. Zebachim cap. 14. fol. 116 a. Shemoth Rabba parash. 27 fol. 143. col. 3. Tanchuma fol. 31. col. 1. Jarchi ad Exod. 18. 1. Bechai in Biur fol. 91. col. 4. alii.

k Abulens. in Exod 18. quæst. 4 &c.

l Exod. 18. 27.

crificio ſeu Oblatione Cruenta quamdiu Sacrificiorum ejuſmodi uſus. Fœminas, poſterioribus binis tantùm. Templo autem diruto, ut unico tantùm eorum ſeu Baptiſmo, Fœminæ, ſic binis prioribus Mares fieri ſoliti. Ita tamen ut quamvis nec Circumciſio ſine Baptiſmo neque hic ſine illo Proſelytum ejuſmodi marem faciebat, (ea enim de re ſatis unanimes conſentiunt) nihilominus ſine ſacrificio etiam dum legitimus ejuſdem erat uſus, Proſelytum quidem prioribus binis omninò factum eſſe velint, uti & Baptiſmo Proſelytam. Confirmationis autem Tertium illud hoc tantùm effeciſſe, ut Proſelytus ejuſmodi ſacris ex lege comeſſationibus aliquot dein, nec antè, haberetur idoneus. Quemadmodum autem Baptiſmo illi ad montis radices ſeu primo prævia erat, ut in citatis antè ex Exodo liquet, profeſſio populi de pacti adeóque legis recipiendæ obſervatione, ita etiam quoties poſteà Proſelytus juſtitiæ factus eſt, ſolennis erat ab eo profeſſio ejuſmodi inter Batizandum præſtanda. Scilicet ipſe Baptiſmus actus in ſeculis legis dationem ſequentibus habebatur forenſis ſeu Conſiſtorii Triumvirorum, ſive publicè ſive ex eorum quorum intererat arbitrio, pro more conſtitutorum. Adeóque par eſt ut exiſtimetur fuiſſe etiam in deſerto atque intervallo quod tractamus, actus forenſis, id eſt à præfecturis præſtandus juridicis quæ fuerint, ſive Moſis ipſius ſive aliorum ex Jethronis conſilio conſtitutæ; modò eas legis dationem antevertiſſe admiſeris. Nam Triumvirorum forum (quod poſtmodùm in uſu; & de quo plura libro ſecundo) ex compromiſſo ſeu eorum quorum intererat arbitrio, ſelectorum locum tunc habuiſſe ullum non liquet. Potiùs nullum habuiſſe, quà tale, ſtatuendum eſt ex eò quòd præter Moſem ipſum & ab eo ex Jethronis conſilio conſtitutos judices ſub id tempus reperiantur omninò nulli. Sed verò בית דין *domum judicii*, quod utriuſque intervalli præfecturas qualeſcunque ſatis denotat, Baptiſmo præfuiſſe aiunt. Præfecturæ igitur juridicæ quæ Baptiſmo præerat profitebatur Proſelytus ipſe majorennis (maſculus qui annum decimum tertium, fœmina quæ duodecimum ſuperaverat) legem Moſaicam ſe ſervaturum. Minorum verò nomine, idem ipſum profitebatur præfectura ipſa, uti in Chriſtianiſmo ſuſceptores minorennium ſeu parvulorum; ſaltem ſi nec parentes adeſſent qui idem præſtare poſſent. Etiam Regeneratum dixere [m] & Renatum quemque Proſelytum ſic factum כקטן שנולד דמי *velut infantem recens natum*, omnémque ejus cognationem priſtinam in ipſo Baptiſmo evanuiſſe ſeu deſiiſſe. Gravidæ item ritè Baptizatæ proli Baptiſmo opus non fuiſſe. Ut verò hæc quæ ex Origine hac Baptiſmi propagata docent Magiſtri adeóque ipſam juxta illos Originem apertiùs intelligamus, teſtimonia aliquot eorum ipſa ea de re illuſtriora exhibere viſum eſt. Gemara Babylonia [n] ad illud [o] ככם כגר יהיה *ut vobis ſic & Proſelyto ſit*, ככם כאבותיכם מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם אף הם לא יכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים *UT VOBIS idem denotat quod ut patribus veſtris* ſeu *ut majoribus veſtris*. *Quid verò Patres* ſeu *majores veſtri? Certè illi non intrarunt in fœdus ſine Circumciſione, Baptiſmo & Aſperſione ſanguinis, ideóque nec Proſelyti intrant in fœdus ſine Circumciſione & Aſperſione ſanguinum.* Gemara eadem alibi [p] de Gentili; לעולם אין גר עד שימול ויטבול וכיון

m R. Joſe Gemar. Babylon. tit. Iabimoth cap. 4. fol. 48 b.

n *Ad tit.* Cerithoth *cap.* 2. *fol.* 9. a.

o *Numer.* 15. 15.

p *Tit.* Jabimoth *cap.* 4. *fol.* 46 a.

וכזן רלא טביל גוי הוא *Perpetuò Proselyti jure caret nisi tam Baptizatus sit quàm Circumcisus. Et si Baptizatus non sit, Gentilis seu Paganus manet.* Paulò item pòst; ת״ר גר שמל ולא טבל רבי אליעזר אומר הרי הוה גר שכן מצינו באבותינו שמלו ולא טבלו טבל ולא מל רבי יהושע אומר הרי זה גר שכן מצינו באימהות שטבלו ולא מלו וחכמים אומ׳ טבל ולא מל מל ולא טבל אין גר עד שימול ויטבול *Tradunt Rabbini, de eo qui Circumcisus fuerit, nec Baptizatus, dixisse Rabbi Eliezer eum Proselytum fuisse quoniam invenimus sic de Patribus nostris, eos scilicet Circumcisos esse nec Baptizatos; de Baptizato autem nec Circumciso dixisse Rabbi Josuam, Proselytum eum fuisse quia sic invenimus de Matribus* (nostris) *quæ Baptizatæ sunt nec Circumcisæ. Sed sapientes pronuntiarunt, si quis Baptizatus fuerit nec Circumcisus, aut Circumcisus nec Baptizatus, eum Proselytum non esse usque dum fuerit tam Baptizatus quàm Circumcisus.* Et conciliantur Rabbini Eliezer & Jehosua, per temporum & sexuum distinctionem. Scilicet nec fœminas seu Matres eorum, nec mares seu Patres sine Baptismo post ejusdem jam dictam Originem satis Initiatos; antè vero Circumcisione solùm mares eósque solos, fœminas autem posteà solo Baptismo. Unde etiam legem illam Mosaicam [q] de Captiva Gentili (qua de nos alibi [r]) à milite ducenda ita interpretantur ut ducenda non fuerit nisi Proselyta facta fuisset & Baptizata. Maimonides [s]; אחרי שיבעלנה ביאה ראשונה והיא בגיותה אם קבלה עליה להכנס תחת כנפי השכינה מטבילה לשם גירות מיד ואם לא קבלה תשב בביתו ל׳ יום תו *post primum concubitum* (de cujus jure vide quod loco citato ex Magistris diximus) *dum ipsa Gentilis manebat, si vellet illa intrare sub alis divinæ majestatis* (id est Judaismo nomen, juxta eos, dare) *Baptizanda erat statim in nomen Proselytæ. Sed si nollet, manebat in domo per dies triginta &c.* Sed mirum est quod habet Petrus Galatinus [t] ex illorum Rabbi Jehosuæ verborum perperàm interim ab illo allatorum sensu. *Qui Baptizatur & non circumciditur* (ita nomine Jehosuæ hujus loquitur) *ecce ipse est gher, id est conversus de gentilitate ad veram fidem, sic enim invenimus in matribus. Scilicet in Sara & Rebecca, in Rachele & Lia, quæ fuerunt Baptizatæ & non Circumcisæ.* Et *summoperè notandum est hoc dictum*, inquit, *ad sciendum quod Baptismus Circumcisionem evacuare debebat.* Tantundem etiam Victoria Porchetus [u]; *Sic etiam*, inquit, *invenimus in matribus* i. *in Sara & Rebecca & cæteris quæ Baptizabantur & non circumcidebantur.* Sed verò in argumento hujusmodi egregiè aut fallitur uterque aut fallit. Nec enim in dicto illo Rabbi Jehosuæ quid de Sara aut Rebecca continetur nec aliud præter id quod est, matres seu fœminas post Originem jam dictam Baptismi, sine Circumcisione eò initiatas esse; quod ad Saram, Rebeccam reliquásque ibi diu antè mortuas attinere nequibat. Neque enim illæ in matribus quas Gemara memorat, sed tantùm eæ quæ tempore Originis jam dictæ Baptismi & posteà vixerunt. Et de Baptismate hoc initiandis fœminis seu sexus illius Proselytis faciendis ac in pactum Abrahæ sic recipiendis expressim etiam mentio habetur apud Gulielmum Parisiensem [x]. Quod verò ad parvulorum Baptismum attinet, legitur etiam in Misna Babylonia [y]; הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות ג׳ שנים ויום אחד כתובתן מאתים

[q] Deut. 21. 10.
[r] De jure Nat. & Gent. lib. 5. cap. 13.
[s] Tit. Melakim cap. 8. Moses Mikotzi Præcept. affirmat. 122.
[t] De Arcanis Catholicæ verit. lib. 10. cap. 2.
[u] Ad vers. Hebræos part. 1. cap. 15.
[x] Lib. de Legibus cap. 3.
[y] Tit. Cethuboth cap. 1. fol. 11a.

ויש להן טענת בתולין *Proselytæ, Captivæ, Ancillæ quæ Proselyta facta est, redempta, manumissa ante trimatum, adjecto etiam die ætatis unico, dos ducenti Zuzi* [y]; *& adversus eas agi potuit de virginitate prærepta.* Hierosolymitana autem ibi Misna, quam heic sequitur editio nupera Amstelodamensis, habet יתירות על שלש שנים ויום אחד כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים *post trimatam, adjecto etiam die unico, dos est Mina* seu *centum Zuzi, nec in eas agitur de prærepta virginitate.* Scilicet quæ post trimatum & diem insuper unicum è gentilismo, servitute, captivitate reciperentur, eas præsumebatur virgines inter eos quibuscum antè vixerant esse desiisse. Adeòque virginum jura eis non competebant, qui sensus est Misnæ heic Hierosolymitanæ. Contrarium vero erat, ubi ante trimatum; quod vult Babylonia. In utraque autem planè admittitur Proselytam minorennem qualemcunque ritè factam, id est Baptismo Initiatam. Gemara Babylonia ibi, גר קטן מטבילין אותו על דעת ב״ד מאי קמ״ל דזכות הוא לו *Proselytum minorennem Baptizare solent ex sententia* seu *professione domus judicii. Itane? Etiam. Nam hoc ei satis proficit* seu *in commodum ejus cedit*, ubi Glossa exceptionem addit de parentibus si præsentes essent. Et dein מטבילין דאין לך גר בלא מילה וטבילה על דעת ב״ד שלשה דהו בטבלתו כדין כל טבילות גר שצריכים שלשה והן נעשין לו אב והרי הוא גר על ידיהן וגו׳ *Baptizare solent; quia non fit Proselytus sine Circumcisione & Baptismo. Ex sententia domus judicii* seu *fori. Scilicet Triumviri Baptismo ejus præsunt, secundùm jus ad omnimodum Proselytorum Baptismum attinens, cui necessarii habiti sunt Triumviri quia ita fiunt ei Pater. Atque is per eos fit Proselytus &c.* Ex mente ita veterum Moses Maimonides [z]

בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית במילה וטבילה וקרבן מילה היתה במצרים שנאמר וכל ערל לא יאכל בו מל אותם משה רבינו שכולם בטלו ברית מילה במצרים חוץ משבט לוי ועל זה נאמר ובריתך ינצורו וטבילה היתה במדבר קודם מתן תורה שנ׳ וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם וקרבן שנאמר וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות על ידי כל ישראל הקריבום וכן לדורות כשירצה הגוי ליכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן ואם נקבה היא טבילה וקרבן שנאמר ככם כגר מה אתם במילה וטבילה והרצאת קרבן אף הגר לדורות במילה וטבילה והרצאת קרבן ומה קרבן הגר עולת בהמה או שתי תורים או שני בני יונה ושניהן עולה ובזמן הזה שאין שם קרבן צריך מילה וטבילה וכשיבנה בית המקדש יביא קרבן: גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל אינו גר עד שימול ויטבול וצריך לטבול בפני שלשה והואיל והדבר צריך בית דין אין מטבילין אותו בשבת ולא ביום טוב ולא בלילה ואם הטבילוהו הרי זה גר: גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין שזכות היא לו: מעוברת שנתגיירה וטבלה אין בנה צריך טבילה: טבל בינו לבין עצמו ונתגייר בינו לבין עצמו ואפילו בפני שנים אינו גר בא ואמר נתגיירתי בבית דין של פלוני והטבילוני אינו נאמן לבא בקהל עד יביא עדים היה נשוי לישראלית או לגיורת ויש לו בנים ואמר נתגיירתי ביני לבין עצמי נאמן לפסול את עצמו ואינו נאמן לפסול את הבנים וחוזר וטובל בבית דין *Triplici ritu intrarunt in fœdus Israelitæ; Circumcisione, Baptismo & Oblatione* (malè in Editorum nonnullis legitur קרבן pro וקרבן quod etiam habetur in Ms. meo) *Circumcisionis usus erat in Ægypto, juxta quod dicitur* [a], *nemo incircumcisus de eo comedet. Circumcidit eos omnes Moses magi-*

[y] Videsis Uxorem Ebraicam lib. 2. cap. 9. & li. 3. cap. 1. & 2.

[z] Tit. Isuri bia cap. 13.

[a] Exod. 12. 48.

magister noster. Nam neglexerant universi aut prætermiserant fœdus Circumcisionis in Ægypto, excepta tribu Levi. Ideóque dicitur[b] *de eis, & observabant fœdus tuum. Baptismus autem erat in deserto ante legis dationem, de quo* seu *de cujus Origine dicitur*[c], *sanctificabis eos hodiè & cras & Lavent Vestimenta sua. Oblatio autem* seu *sacrificium huc ex illo*[d] *spectat, & misit* (Moses) *juvenes de filiis Israel qui obtulerunt holocausta. Pro universo scilicet Israelitarum cœtu, republica* seu *ecclesia, offerebant illa. Atque simili modo per omnia postmodùm secula, quoties gentilis* seu *ethnicus voluerit intrare in fœdus illud recipi atque sub alis majestatis divinæ colligi jugúmque legis in se suscipere, necesse fuit ut ei Circumcisio & Baptismus adhiberetur præter sparsionem sacrificii* (הרצאת דמים pro eadem re interpretatur glossa Talmudica[e]; זריקת דמים על המזבח *sparsionem sanguinum super altare.) Et si fœmina fuerit, Baptismus & Sacrificium. Nam & dicitur*[f] *ut vobis sic & Proselyto. Quid vobis factum? in fœdus intraveritis Circumcisione, sacrificii, ideo etiam Proselytus pariter Circumcisione, Baptismo & Sparsione sacrificii per omnia secula sequentia. Quid verò Sacrificium Proselyti? Holocaustum ex pecore, aut bini turtures, aut bini columbarum pulli, utrique in holocaustum. Atque seculis in hisce quibus sacrificium non habetur necesse est ut jam dicta adhibeantur Circumcisio & Baptismus. Et quando instaurabitur Templum Hierosolymitanum, sacrificium erit hoc nomine offerendum. Proselytus Circumcisus nec Baptizatus, Baptizatus nec Circumcisus, reverà Proselytus non fit ut usque dum tum Baptizatus fuerit tum Circumcisus. Baptizari autem debet coram Triumviris. Et cum sic res forensis sit* seu *ad domum judicii spectet, non solent Baptizare quenquam in Sabbato nec die festo, neque nocte, licet si quis temporibus illis Baptizatus fuerit, Proselytismum ipse interim nactus fuerit, Proselytum minorennem Baptizare solent ex sententia* seu *professione domus judicii* seu *fori, quod ita satis ipsi proficit. Gravida, si facta sit Proselyta Baptismo opus non est. Si quis clàm Baptizatus fuerit & Proselytus sic clàm fuerit factus; etiam si coram duobus, pro Proselyto tamen reverà non censetur. Si dixerit, se Proselytum factum esse in domo judicii seu foro N. ab eóque se Baptizatum, fides ei non ita habetur, ut inde in congregationem* seu *Civitatem rempublicam* aut *ecclesiam* Israelitarum *admittatur antequam attulerit ea de re testes. Si Connubio sive Israelitidi junctus fuerit sive Proselytæ, unde liberos habet, & dixerit se clàm* seu *secretò per se Proselytum esse factum, eousque fides ei habetur ut inde ipse pro non legitimo Proselyto censeatur, unde tamen liberorum juri nihil derogatur. Ipse verò ablegatur ad forum quo ritè est Baptizandus.* Hæc aliáque ejusmodi huc spectantia habet idem autor aliíque[g] Magistrorum, quos præterimus. Sed nec defuere ex Judæis Christiani[h] aliquot qui Baptismum hunc toties à Magistris memoratum non à Mosaico instituto manasse nec adeò fuisse vetustum asseruerint, sed Christi exemplo etiam inter eos introductum, nec antè fuisse in usu. Sed si ita res habuisset, proculdubiò de ea non reticuissent primitivi temporis patres Christiani. In Christianismum ita Baptismus Judaicus fuisset velut transitio quædam seu transitionis umbra non silenda. Nec sanè Judæos, in re adeò insigni ac publica atque in ipso Initiationis ritu, mores co-

[b] *Deut.* 33. 6.
[c] *Exod.* 19. 10.
[d] *Exod.* 24. 5.
[e] *Adtit.* Cerithoth *cap.* 1. *fol.* 9 a.
[f] *Numer.* 15. 15.
[g] *Moses Mikotzi* *precept. Negat.* 116. *Jacob Ben Asher in* Arba Turim *tit.* Jore Dea *cap.* 268 *ubi titulus integer de* גרים *seu* Proselytis, *uti etiam apud Ioseph Karo in* Shulcan Aruch *eisdem* capite & titulo.
[h] *Pet. Alfunsus Dialog. tit.* 12.

genere Primo palam constat. De Tertio alibi [g] satis diximus. Neque heic operæ foret pretium de eo utpote cuilibet etiam opinor satis ad hanc rem noto plura adjicere. De Secundo etiam non pauca olim [h] tradidimus. Sed vero, quoniam heic illud intuemur quà de Proselytorum justitiæ simul ac Originariorum jure ab eo quod erat Proselytorum domicilii prorsus discriminato cognoscerent præfecturæ tunc juridicæ, adeoque de Personarum qualitate decernerent, & tam utrum è simplici Noachidarum statu in Ebraismum seu Abrahæ fœdus legitime transiisset quisquam pro Justitiæ Proselyto se gerens, an revera in statu illo ut Proselytus tantum domicilii maneret, quam utrum rite satis observarent tam Originarii quam Proselyti ejusmodi singularia ad eorum ab aliis personis discriminandi rationem jura divinitus aliterve introducta, ex officio dijudicarent; ideo disciplinam de Proselytis justitiæ, adeoque de singularibus aliquot Originariorum juribus, juxta quæ Proselyti ejusmodi fierent, paulo altius fusiusque & expressius duximus heic repetendam explicandamque. Tempora heic animadvertenda sunt Bina. Illud quod ab inito divinitus cum Abraha Circumcisionis fœdere excurrit usque ad tempus Triduo aut circiter legis dationem in Sinai antevertens; atque illud quod dein sequitur. Ex fœdere cum Abraha inito [i] Circumcisio masculorum sola ut jus singulare seu Sacramentum tam Originarios seu ejusdem posteros quam adscititios ex aliis gentibus, id est Proselytos justitiæ, ab incircumcisis discriminabat [k]. Qualis autem jurisdictio in præfecturis quas tractamus circa Sacramentum hoc tunc exerceretur aut exerceri deberet, cum aliis aliquot ad idem pertinentibus, infra ostendimus ubi de pœna כרת seu *Excisionis* incircumciso tunc præstituta agitur. Et circumcisos universos qui ex Ægypto exierant testatur Josua [l]. Jam vero Triduo aut circiter ante legis in Sinai dationem aiunt Magistri, divinitus institutum Jus seu Sacramentum aliud quod Baptismi erat; id est, ut universus populus adeoque sexus uterque tum Originariorum tum Proselytorum justitiæ antea admissorum se sanctificaret atque aqua seu Baptismo mundaret. Adeoque volunt Circumcisionis Sacramento ante instituto ita jus alterum seu Sacramentum aliud Baptismi tunc accessisse, ut tam hoc utpote divinitus acceptum, quam illud ante, omnino necessarium dein fuisse decernant; scilicet illis ipsis necessarium qui in Receptionem Legis sacræ futuram ita tunc sanctificandi erant, sed non (ut Sacramentum alterum illud seu Circumcisionis) posteris eorum; quos universos בקדושה *in sanctitate* ob parentum scilicet sanctitatem, natos docere solent. Nempe Baptismum unicum illum & Baptizatis & eorum utriusque sexus posteris in perpetuum suffecisse. Etenim ut Sacramentum Initiationis fœderi Abrahæ Circumcisio erat, ita intelligunt Sacramentum Initiationis לקבל תורה *receptioni legis* sacræ in Sinai pariter fuisse Baptismum. Sed ut Priore, fœderi Abrahæ initiabatur quisque masculus atque ita etiam initiandus erat quisque è posteris Circumcisorum, ex aperta sacri ipsius sermonis vi, sic item Receptioni legis sacræ (quæ fœdus Abrahæ in se etiam continet) utriusque sexus quemque Baptismo quidem initiatum aiunt atque initiandum idque ex instituto (quod statim, juxta receptissimam illis opinionem, ostenditur) divino, sed ita ut ex parentum Baptismo rite peracto posteri universi pro initiatis, quan-

g De Iure Nat. & Gent. lib 2. cap. 3. & lib. 7. cap. 6.

h Ibid. lib. 2. cap. 2. &c. & lib. de Successionibus in Bona Defunct. cap. 26. videsis Io. Buxtorf. in lexico Chaldaico pag. 407.

i Genes. 17.

k Vide Genes. 34. 14, 15. 22.

l Cap. 5. 5. & videsis Gemar. Babylon. ad tit. Cerithoth cap. 2. fol. 9 a. & Pirk: R. Eliezer cap. 27.

quantum ad Baptiſmum ſolum, ſatis haberentur, nec Baptiſmus, ut Circumciſio, eſſet in poſteris repetendus. Neque enim quid de poſterorum Baptiſmo, ut de eorum Circumciſione, habetur in lege huc juxta eorum diſciplinam attinente. Circa triduum ſcilicet ante legis in Sinai dationem ad montis radices enarratur à Numine privilegium illud Ebræis ſingulare, Moſe internuncio [m]; cuſtodiendum ſcilicet pactum ejus à populo, illúmque fore ei סגולה מכל העמים *peculium dilectum &c. præ cunctis populis ſeu* λαὸν περιούσιον ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν *populum peculiarem ex omnibus gentibus*, ſeu ut Judæi Hiſpanienſes *theſoro mas que todos los pueblos*, etiam ממלכת כהנים וגוי קדוש *regnum ſacerdotum* ſeu *regnum ſacerdotale* ut vulgata, aut βασίλειον ἱεράτευμα *regale ſacerdotium* (ut Græci ibi, & illinc Petrus Apoſtolus [n]) *& gens ſancta*; ubi paraphraſis Hieroſolymitana habet מלכין וכהנין *Reges & ſacerdotes* uti & verſio Syriaca מלכותא וכהנא tantundem denotans ceu *regnum & ſacerdotium*; Jonathanis paraphraſis ſic dicta מלכין קטירי כלילא וכהנין משמשין *Reges diademate* ſeu *corona redimiti & ſacerdotes miniſtrantes*; Onkelos in pleriſque editionibus ſubſtituit מלכין כהנין *Reges Sacerdotes* ſeu *& Sacerdotes* [o]; Gariana autem editione legitur מלכות כהנין *regnum ſacerdotum*; ſed in codice veteri penes me Ms. מלכין כהניא quod allatis pariter conſonum; quæ omnia ſingularem Gentis & ſimul totius & Dignitatem & Sanctitatem tunc ipſi publicandam denotant. Auditis autem quæ Moſes ſic dixerat, reſpondent cuncti *ſe facturos quicquid Deus præceperat.* Statim verò *ait dominus ad Moſem, vade* אל העם *ad populum & ſanctifica eos hodiè & cras* וכבסו שמלותם *& Lavent veſtimenta ſua.* Et ſtatim poſt ibidem, *deſcendit itaque Moſes de monte ad populum & ſanctificavit populum Laverúntque veſtimenta ſua.* Ablutione ſeu Baptiſmo veſtimentorum recipitur illis deſignari heic [p] ipſius corporis totius Baptiſmum, qui ſic in receptionem privilegii ſingularis illius legiſque ab univerſis adhibitus. Certè ex ipſa lege poſtmodùm erant Baptiſmi iique notiſſimi alii; Baptiſmi ſcilicet Luſtrationis ſeu in immunditiem contractam eluendam, qui, quantum ad finem ac vim, generis fuere perquàm diverſi ab hoc quem jam tractamus. Illi enim Luſtrationis ſeu Purificationis erant tantùm temporalis ſæpéque pro re nata repetendi. Hic verò Initiationis ſacræ ejúſque tam Baptizato quàm poſteris perpetuæ ac unicæ Baptiſmus habitus eſt. Initiationis ejuſmodi Baptiſmus erat Aharoni [q] & filiis ſuis ſacerdotii receptioni prævius, nec eo nomine iterandus; licet ille non aliter atque alii pro re nata poſtmodùm eſſent aliis Baptiſmis Luſtrandi. Etiam talis quidem Baptiſmorum ſeu ablutionum ſolennium diſtinctio in Paganorum ſacris perquàm eſt obvia. Jam verò quantum ad Corporis ablutionem pro ea quæ eſt Veſtium intelligendam heic attinet; advertere oportet verba quibus Baptiſmi etiam Luſtrationis aliqui inſtituti. Qui reptilium cadaver portaverit [r] יכבס בגדיו *lavabit veſtimenta ſua & immundus erit uſque ad veſperam.* Paulò pòſt [ſ] tantundem eiſdem verbis ipſiſſimis aliquoties iteratur de immunditie parili aliunde contracta. De Leproſo item emundando [t], וכבס בגדיו *& lavabit veſtimenta ſua.* Et de eo [u] qui in Leproſi ædibus dormierat וכבס את בגדיו *lavabit veſtimenta ſua.* In ſacrificio item vaccæ rufæ [x], qui cineres colligeret יכבס בגדיו *lavabit veſtimenta ſua;* quod

m Exod. 19.5. &c.

n Epiſt. 1. cap. 2. 9. Philo lib. περὶ τῆς ἱερωσύνης Νῶε habet etiam βασίλειον καὶ ἱεράτευμα Regum & ſacerdotium.

o Vide Apocal. 1. 6 & 5. 10.

p Mechilta fol. 24. col. 3. Nachmanid. in Piruſhtora fol. 123 a. Bechai fol. 92. col. 3. Maimonid tit. Biuth bia cap. 13. tit. Vikuroth cap. 1. Moſes Mikotzi præcept. Negativ. 116. fol. 40. col. 2.

q Exod. 29. 4. & 40. 12.

r Levit. 11. 25.

ſ Ibid. Comma 28 40.

t Levit. 14. 8.

u Ibid. 47.

quod itidem dictum de eo qui aſpergeret aquam ſeparationis inde factum[x]. Atque huc ſpectat illud Eleazaris Pontificis ſummi ad milites[y] כבסתם בגריכם *lavate veſtimenta veſtra in die ſeptimo & eritis mundi.* De mundandis Levitis[z] tantundem legitur. Nec in his de corporis ipſius Baptiſmo alitèr mentio fit, cum interim in horum unoquoque ipſum Corpus integrum ablui, id eſt corporis totius Baptiſmum in Luſtrationem ſeu emundationem adhiberi debuiſſe conſentiant Magiſtri. Id quidem verum eſt, in Luſtrationibus immundorum aliquot expreſſam haberi tam Corporis ſeu ſui immundi quàm Veſtimentorum Baptiſmi mentionem. Sic de immundo facto ab eo qui fluxum ſeminis pateretur[a] יכבס בגדו ורחץ במים *lavet veſtimenta ſua & Lotus ſit aqua.* Atque ſimilia ſunt alia[b] nonnulla. Interdum tantùm[c] ירחץ במים *lavet aquâ.* Sed verò hujuſmodi locos univerſos in lege paritèr capiunt Magiſtri maximi pro eo quod eſt Corporis ipſius ſeu Carnis cutiſve integræ Lavacrum ſeu Baptiſmus. Nec ſanè volunt id de corpore aut immundo ipſo ſeu carne, veſtimentorum (de quorum item nitore & albedine ipſo Baptiſmo initiationis לקבל פני שכינה *ad recipiendam divinæ Majeſtatis præſentiam* loquuntur[d]) ablutioni ſubindè adjectum diverſum quid denotare à ſenſu præcepti de ſimplici veſtium ablutione dati, ſed tantùm illud ſic explicare, ut loca univerſa jam indicata, quantum ad Baptiſmi ſeu ablutionis actum & formulam, idem ſatis ſignificent. Neque enim nudos ſolùm ſed & veſtitos ritè Baptizari potuiſſe admittunt. De veſtitis aiunt[e] כל הטמאין שנטבלו בבגדיהן עלתה להן טבילה מפני שהמים באין בהן ואינן חוצצין *Immundis univerſis qui veſtiti Lavantur prodeſt ſatis Baptiſmus quoniam ſcilicet & quoties per veſtes tranſeunt aquæ nec inter eas ac cutem corporis quid obſtruens Baptiſmum intercedat.* Id enim in omnigenis Baptiſmis accuratiùs obſervandum volunt, ne aliter ipſe Baptiſmi actus irritus indè redderetur. Atque è corporis Talmudici *Seder* ſeu ordine ſexto qui de טהרות *purificationibus* eſt, in univerſum pronuntiant Magiſtri[f] כל מקום שנאמר בתורה רחיצת בשר וכיבוס בגדים מן הטומאה אינו אלא טבילה כל הגוף במקוה וזה שנאמר בזב וידיו לא שטף במים כלומר שיטבול כל גופו והוא הדין לשאר הטמאין ואם טבל כולו חוץ מראש אצבע הקטנה עדיין הוא בטומאתו *Ubicunque occurrit in lege Baptiſmus* ſeu *ablutio carnis & ablutio veſtimentorum* (ſcilicet ſive hæc ſive illa) *ob immunditiem, nihil aliud innuitur præter ablutionem* ſeu *Baptiſmum totius corporis in aquarum conceptaculo. Atque illud quod dicitur de fluxum ſeminis patiente, Et manus*[g] *non immerſit in aquas, intelligitur quaſi dictum fuiſſet ſe ita totum corpus lavare debuiſſe*, ſeu, & ipſum ſe in aquas non immerſit. *Atque ejuſmodi erat judicium de reliquis immundis; ut, ſi quis eorum ſe totum Lavaret excepta digiti minimi extremitate, immundities ejus ut antè nihilominus maneret.* Etiam & afferunt illud[h] de vaſe immundo במים יובא וטמא עד הערב וטהר *traduci debet per aquam* εἰς ὕδωρ βαφήσε*) tingetur* ſeu *immittetur in aquas eritque immundum uſque ad Veſperam & tunc mundus erit*, velut id quod volunt haberi בניין אב לכל הטמאין שבואו במים *indicationem univerſalem pro immundis omnibus quibus aqua ineunda eſt.* De aqua item quâ mundities reſtituenda eſt, aiunt כל הטמאין בין אדם בין כלים בין שנטמאו טומאה חמורה של תורה בין שנטמאו בטומאה של דבריהן אין להן טהרה אלא בטבילה במים הנקוין בקרקע *Quicquid immundum fuerit, ſive homo illud fue-*

x *Num.* 19.10. & 21.
y *Num.* 31.24.
z *Num.* 8.7. & 21.
a *Levit.* 15.5. 6, 7. &c.
b *Levit.* 16.26. & 28. 17. 15. 22.6. *Numer.* 19.7.8. & 19.
c *Deut.* 23.12.
d *Vide Gloſſ. ad Gem. Babylon. tit.* Iabimoth *cap.* 4. *fol.* 46 b.
e *Maimonid. tit.* Mikwaoth, *cap.* 1. *Moſes. Mikotzi Præc. Affirm.* 248. *Levi Barcinonenſis in* Sepher Hakinuch *præc.* 175. Sepher Colbo *cap.* 86.
f *Vide Gemar. Babylon. tit.* Iabimoth *cap.* 4. *fol.* 46 b. & *Maimonid.* More Nebochim *part.* 3. *cap.* 33.
g *Lev.* 15.11.
h *Levit.* 11.32.

fuerit sive vas, sive per immunditiem graviorem in lege sacra memoratam sive per immunditiem à Scitis Scribarum seu *majorum introductam, mundum fit nisi Baptismo in aquis in fundo* seu *tellure congregatis.* Scilicet in fonte, puteo, stagno, lacu. Quod pariter de Initiationis Baptismo prædicant. Congregationem item ejusmodi seu Conceptaculum aquarum in quo Baptismus legitimè fieret haud minus esse statuebant quàm quadraginta Satorum [i], seu modiorum aut circitèr sexaginta, mensuram. Unde pro eo quod est ורחצת אתם במים *& lavabis eos aqua* seu *aquis* [k], paraphrasis Chaldaica Jonathanis dicta habet ותטבול יתהון בארבעין סאוין דמיין חיין *& ablues illos in quadraginta Satis aquæ vivæ.* Tantundem aliquoties alibi [l] in eadem paraphrasi velut ex receptissimo circa Baptismi aquarum Conceptaculum more traductum. Hujus mensuram item fuisse aliter aiunt ut minus non legitimè adhiberetur quàm id [m] quod haberet Cubitorum saltem Trium altitudinem, & Unius tum longitudinem tum latitudinem aut quantitatem aliàs parilem.. Quod verò habent viri alioquin doctissimi Aspersione aquæ separationis [n] ex vaccæ rufæ sacrificio factæ munditiem legitimè restitutam fuisse eámque etiam innui per vestium ablutionem, id Theologiæ & Jurisprudentiæ Ebræorum omninò refragatur. Etenim aquæ illius [o] separationis aspersæ usus ejusmodi erat ut sacrificiis Expiatoriis atque Comessationibus sacris idonei redderentur, etiam aliàs non immundi; qualis in Ecclesia Romana aquæ Sanctæ seu benedictæ usus. Expressim verba sacra חטאת הוא *in Expiationem est peccati.* Summa est, Vestimentorum ablutionem pro corporis Baptismo, ita ut dictum est, sumtam esse ídque ut in Lustrationis Baptismis quales memoravimus ita in Initiationis illius Baptismo quem diximus; quo *scilicet privilegii jam dicti ac legis sacræ in Sinai receptioni adeóque iterato fœderi* cum Abraha inito universum tunc populum Ebræum, tam adscititios quàm Originarios, atque in eis simul etiam eorum posteros ut Sacramento initiatos fuisse tradunt credúntque Magistri, ita tamen ut posterorum masculis Circumcisio semper repetenda esset, Baptismus verò Initiationis ejusmodi, sexui posterorum neutri. Atque non magis Circumcisionem, quàm Baptismum, minoribus etiam seu parvulis tunc debitam præstitámque volunt ut ex mox dicendis de Proselytis manifestum fit. Certè & Glossa vetus Christianorum ad illud *vestimenta Lavent* in Exodo, seu locum ubi Baptismi sedes est, habet *Corpora quibus anima vestiuntur*, quo planè Baptismus corporis ibi etiam intelligitur. Alii etiam ipsos tunc biduo lotos esse intelligunt expressímque dicunt [p] dum Hieronymi verba de vestimentorum ablutione summatim tradunt. Et Origenes [q]; *Lota sunt semel Vestimenta tua, cum venisti ad gratiam Baptismatis, purificatus es corpore, mundatus es ab omni inquinamento carnis & spiritus.* Etiam in vetustioribus Christianismi seculis primarius & solennis habebatur Vestium Lotarum ac candidarum simul cum Baptismo usus, de quibus amplissimè Josephus Vicecomes [r]. Quinimò in Paganorum linguâ, ni fallor, simplici munditiei vestium, circa sacra, mentione innui solebat ipsa etiam totius corporis ex ablutione mundities velut necessariò concomitans. Etenim Deos adprecaturos Sacrificaturósque cutem corporáque integra lavare eos solitos, ídque ex ritu Theologico, palàm est. Arno-

[i] *De Sati mensura vide Ioseph. Origin lib. 9. cap. 2. Waser de Mensuris Ebr. lib. 2. cap. 4. Georg. Agric. de externis mensuris lib. 1. &c.*

[k] *Exod.* 29. 4.

[l] *Levit.* 11. 32. *cap.* 15. 3. 6. & 7. & *cap.* 16. 28. &c. & *vide* Sepher Colbo, *fol.* 150. *col.* 3.

[m] *Tesoro de Preceptos part.* 1. 109.

[n] *Numer.* 19. 9. & 21.

[o] *Maimonid. tit.* Pera adoma *cap.* 11, 12 &c. & More Nebochim *part.* 3. *cap.* 47.

[p] *Genebrard. A. M.* 2670.

[q] *Homil.* 11. *in Exodum.*

[r] *Observat. Ecclesiastic. lib.* 5. *cap.* 6.

s Advers. Gent. lib. 7. nobius[s]; *Deorum Templa cum adire disponitis, ab omni vos labe puros, lautos, castissimósque præstatis.* Et Lactantius[t]; *flagitiis omnibus inquinati veniunt ad precandum, & se piè sacrificâsse opinantur si cutem laverint, tanquam libidines intra pectus inclusas ulla amnis abluat aut ulla maria purificent.* Tertullianus item de spiritalibus munditiis[u]; *Hæ sunt veræ munditiæ, non quas plerique superstitione curant, ad omnem orationem etiam cum Lavacro totius corporis aquam sumentes.* Alia huc faciunt apud Scriptores Paganos[x] satis obvia. Jam verò ita lotos esse ipsos & mundatos satis describi intellexisse prisci videntur *Pura* in eis *vestis* nomine, id est emaculati nec sordibus aliisve illegitimis omninò inquinati amictus; qualis esse puto non admittebatur nisi & is qui induerat integer fuisset, aliter vestem, quæ adeò pura esset atque lota, sordibus cutis illotæ inquinaturus. Ut enim vestis non pura corpus purum, ita corpus impurum vestem puram maculâsse existimabatur. Et pars munditiei sic memorata totam seu reliquam necessario (si omnia ritè fierent) concomitantem satis designabat. Virgilius[y]

t De Justitia sive lib. 5. cap. 20.

u Lib. de oratione cap. 11. & vide lib. de Baptismo cap. 5.

x Apul. Metamorph. lib. 11. &c.

y Æneid. 11.

——— *Puráque in Veste sacerdos*
Setigeræ fœtum suis, intonsámque bidentem
Attulit ———

Tibullus etiam in frugum Lustrationem vicinos accersens

z Lib. 2. Eleg. 1

———*Pura*, inquit[z], *cum veste venite*
Et manibus puris sumite fontis aquam.

a Lib. 1. Eleg. ult.

b In Æneid. 12.

c In Pura.

Alibíque ipse[a], *Hunc pura cum Veste sequar* de sacrificiis verba faciens. *Impolluta autem & pura dicitur vestis* (sic Servius[b]) *quæ festis diebus uti consueverant sacra celebraturi; ut neque funesta sit, neque fulgurita, neque maculam habeat.* & Festus[c]; *Pura vestimenta sacerdotes populi Romani, cum sacrificabant, habere soliti erant, id est non obsita,* (eis qui legendum volunt *obstita* nondum adsentio) *non fulgurita, non funesta, non maculata*, id est planè diligentissimè lota. At interim, causâ jam dictâ, etiam sic purè vestitos ipsos pariter lotos esse & corpore, ut ritus exigebat, inde puros factos præsumebant & Virgilius & Tibullus & si qui alii sic scripsere; per Synecdochen, ita parte munditiei expressim memoratâ, integram, quæ similiter necessaria erat, ut sanè ex sacro de lavandis vestibus sermone heic Magistri, innuentes. Non ita dispari modo capitis immersio pro totius corporis ablutione sumitur.

Hæc sanctè ut poscas, Tyberino in gurgite mergis
Mane Caput bis térque, & noctem flumine purgas.

d Satyr. 1.

Sic Persius[d]; ubi Corporis denotatur lavacrum, quemadmodum etiam non rarò ubi mentio *purarum manuum* quæ, nisi corpore ipso abluto, non habitæ satis puræ. Sed hoc obiter ad locutionis illius de vestimentis abluendis sensum fortè explicandum. Tertium verò adjiciunt Ebræi veluti legis sacræ Receptioni statim subsequens Sacramentum idque ut Confirmationis seu plenariæ Initiationis testimonium (quod heic memorare liceat tametsi legis datione sit paulò posterius; quoniam nem-

nempè sic tota Initiationis materies, juxta Magistros, simul comparebit, & quod jam adjicimus ex ipso est confinio intervallorum quæ tractamus seu intra paucos, post ipsum initium posterioris, dies) nimirùm קרבן *Oblationem* seu הרצאת דמים *inspersionem sanguinum* sacrificii. Id autem ex eo habent quod legis dationem proximè sequitur[c]; *Venit Moses & narravit populo omnia verba Domini & omnia judicia, respondítque cunctus populus* (antè & Circumcisione & Baptismo, juxta jam dicta, ritè initiatus) *una voce & dixerunt, omnia verba quæ locutus est dominus faciemus. Et scripsit Moses omnia verba domini; surgénsque manè ædificavit altare sub Monte & duodecim Titulos secundùm duodecim tribus Israel. Misitque juvenes de filiis Israel qui adduxerunt holocausta & sacrificaverunt sacrificia pacifica domino, nempè boves. Et accepit Moses partem sanguinis & posuit in crateris & partem super altare: Et accipiens librum fœderis legit in auribus populi qui dixerunt, cuncta quæ loquutus est dominus faciemus & obediemus. Tulit quoque Moses sanguinem & sparsit super populum dicens, en sanguis fœderis quod pepigit dominus vobiscum super cunctis hisce verbis.* Uniuscujusque heic nomine sacrificatum volunt & sanguinem inspersum, unde plenaria fieret Initiationis tam Originariorum quàm Proselytorum justitiæ Confirmatio. Nec defuere sanè qui sanguinis aspersioni[f] huic, Baptismi Initiationis originem tribuerint. Sed obtinuit sententia quam antè tradidimus. Et certè, quod ad Personarum hoc per intervallum Discrimen attinet; tam è gentilibus in fœdus tunc receptos fuisse Proselytos quàm postea, satìs cernitur in historia Sichemitarum[g], & tum Christianis scriptoribus tum Ebræis agnoscitur. Christianis, qui commixtum in ipso egressu ex Ægypto populum pro ejusmodi sumi volunt[h] Proselytis. Ebræis autem, maximè in Jethronis Mosis soceri sub hæc tempora suorúmque Proselytismo justitiæ[i] quem tamen Christiani aliqui[k] non admittunt. Etenim Glossa ad illud *& Moses dimisit*[l] *socerum suum & abiit in terram suam*, adnotat לגייר בני משפחתו *ut Proselytos faceret* etiam *filios familiæ suæ* seu *familiares*. Sed interim utrique sic tam Christiani quàm Ebræi Proselytos justitiæ tunc factos aliquot consentiunt. Atque nemo non videt juxta scita jam dicta, Proselytis ante legis receptionem Circumcisis, quotquot non etiam Baptismo à Mose ex jussu Numinis præstituto in tempore illo initiati fuissent, uti etiam fœminis, tam ex Originariis quam Proselytis Circumcisis, si quæ nondum essent Baptizatæ, necessarium fuisse ut pariter atque ipsi tunc Baptizati in legis receptionem Baptizarentur. Nam sine ejusmodi Baptismo haud nactos illos aiunt locum תחת כנפי שכינה *sub alis divinæ majestatis*, nec Juris Israelitici satis participes factos. Atque ex hisce ita in majorum suorum aliorúmque jam dicti temporis initiatione ritè peractis eliciunt, quemadmodum antè solâ Circumcisione in fœdus recipiebantur & Gentiles & Originarii mares (unde etiam simul per consequens recepta tunc sequioris sexus posteritas) & nunc in legis Receptionem universis etiam Baptismus accedebat tam fœminis quàm maribus, præter sacramentum quod diximus Confirmationis, ita postmodùm universos è Gentilibus recipiendos parili modo fuisse initiandos nomine Proselytorum justitiæ. Nimirum masculos ritu seu sacramento Triplici, Circumcisione, Baptismo & Sacri-

c *Exod.* 24. 3.

f *Gemar. Babylon. tit.* Cetithoth *cap.* 1 *fol.* 9 a.

g *Genes.* 34. 14. 15. 22.

h *Ad Exod.* 12. 38. & *vide Lyran. ad Jos.* 5. 4. & *Euseb. Hist. Eccles.* 1. *cap.* 7.

i *Gemar. Babylon tit.* Zebachim *cap.* 14. *fol.* 116 a. Shemoth Rabba *parash.* 27 *fol.* 143. *col.* 3. Tanchuma *fol.* 31. *col.* 1. *Jarchi ad Exod.* 18. 1. *Bechai in* Biur. *fol.* 91. *col.* 4. *alii.*

k *Abulens. in Exod* 18. *quæst.* 4 &c.

l *Exod.* 18. 27.

crificio seu Oblatione Cruenta quamdiu Sacrificiorum ejusmodi usus. Fœminas, posterioribus binis tantùm. Templo autem diruto, ut unico tantùm eorum seu Baptismo, Fœminæ, sic binis prioribus Mares fieri soliti. Ita tamen ut quamvis nec Circumcisio sine Baptismo neque hic sine illo Proselytum ejusmodi marem faciebat, (ea enim de re satis unanimes consentiunt) nihilominus sine sacrificio etiam dum legitimus ejusdem erat usus, Proselytum quidem prioribus binis omninò factum esse velint, uti & Baptismo Proselytam. Confirmationis autem Tertium illud hoc tantùm effecisse, ut Proselytus ejusmodi sacris ex lege comessationibus aliquot dein, nec antè, haberetur idoneus. Quemadmodum autem Baptismo illi ad montis radices seu primo prævia erat, ut in citatis antè ex Exodo liquet, professio populi de pacti adeóque legis recipiendæ observatione, ita etiam quoties posteà Proselytus justitiæ factus est, solennis erat ab eo professio ejusmodi inter Baptizandum præstanda. Scilicet ipse Baptismus actus in seculis legis dationem sequentibus habebatur forensis seu Consistorii Triumvirorum, sive publicè sive ex eorum quorum intererat arbitrio, pro more constitutorum. Adeóque par est ut existimetur fuisse etiam in deserto atque intervallo quod tractamus, actus forensis, id est à præfecturis præstandus juridicis quæ fuerint, sive Mosis ipsius sive aliorum ex Jethronis consilio constitutæ; modò eas legis dationem antevertisse admiseris. Nam Triumvirorum forum (quod postmodùm in usu; & de quo plura libro secundo) ex compromisso seu eorum quorum intererat arbitrio selectorum locum tunc habuisse ullum non liquet. Potiùs nullum habuisse, quà tale, statuendum est ex eo quòd præter Mosem ipsum & ab eo ex Jethronis consilio constitutos judices sub id tempus reperiantur omninò nulli. Sed verò בית דין *domum judicii*, quod utriusque intervalli præfecturas qualescunque satìs denotat, Baptismo præfuisse aiunt. Præfecturæ igitur juridicæ quæ Baptismo præerat profitebatur Proselytus ipse majorennis (masculus qui annum decimum tertium, fœmina quæ duodecimum superaverat) legem Mosaicam se servaturum. Minorum verò nomine, idem ipsum profitebatur præfectura ipsa, uti in Christianismo susceptores minorennium seu parvulorum; saltem si nec parentes adessent qui idem præstare possent. Etiam Regeneratum dixere [m] & Renatum quemque Proselytum sic factum כקטן שנולד דמי *velut infantem recens natum*, omnémque ejus cognationem pristinam in ipso Baptismo evanuisse seu desiisse. Gravidæ item ritè Baptizatæ proli Baptismo opus non fuisse. Ut verò hæc quæ ex Origine hac Baptismi propagata docent Magistri adeóque ipsam juxta illos Originem apertiùs intelligamus, testimonia aliquot eorum ipsa ea de re illustriora exhibere visum est. Gemara Babylonia [n] ad illud [o] ככם כגר יהיה *ut vobis sic & Proselyto sit*, ככם כאבותיכם מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם אף הם לא יכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים *UT VOBIS idem denotat quod ut patribus vestris* seu *ut majoribus vestris. Quid verò Patres* seu *majores vestri? Certè illi non intrarunt in fœdus sine Circumcisione, Baptismo & Aspersione sanguinis, ideóque nec Proselyti intrant in fœdus sine Circumcisione & Aspersione sanguinum.* Gemara eadem alibi [p] de Gentili; לעולם אין גר עד שימול ויטבול

וכין

m R. Iose Gemar. Babylon. tit. Iabimoth cap. 4. fol. 48 b.

n Ad tit. Ceritoth cap. 2. fol. 9. a.

o Numer. 15. 15.

p Tit. Jabimoth cap. 4. fol. 46 a.

וכיון דלא טביל גוי הוא *Perpetuò Proselyti jure caret nisi tam Baptizatus sit quàm Circumcisus. Et si Baptizatus non sit, Gentilis seu Paganus manet.* Paulò item pòst; ת״ר גר שמל ולא טבל רבי אליעזר אומר הרי הוה גר שכן מצינו באבותינו שמלו ולא טבלו טבל ולא מל רבי יהושע אומר הרי זה גר שכן מצינו באמהות שטבלו ולא מלו וחכמים אומ׳ טבל ולא מל מל ולא טבל אין גר עד שימול ויטבול *Tradunt Rabbini, de eo qui Circumcisus fuerit, nec Baptizatus, dixisse Rabbi Eliezer eum Proselytum fuisse quoniam invenimus sic de Patribus nostris, eos scilicet Circumcisos esse nec Baptizatos; de Baptizato autem nec Circumciso dixisse Rabbi Josuam, Proselytum eum fuisse quia sic invenimus de Matribus* (nostris) *quæ Baptizatæ sunt nec Circumcisæ. Sed sapientes pronuntiarunt, si quis Baptizatus fuerit nec Circumcisus, aut Circumcisus nec Baptizatus, eum Proselytum non esse usque dum fuerit tam Baptizatus quàm Circumcisus.* Et conciliantur Rabbini Eliezer & Jehosua, per temporum & sexuum distinctionem. Scilicet nec fœminas seu Matres eorum, nec mares seu Patres sine Baptismo post ejusdem jam dictam Originem satis Initiatos; antè vero Circumcisione solùm mares eósque solos, fœminas autem posteà solo Baptismo. Unde etiam legem illam Mosaicam[q] de Captiva Gentili (qua de nos alibi[r]) à milite ducenda ita interpretantur ut ducenda non fuerit nisi Proselyta facta fuisset & Baptizata. Maimonides[f]; אחרי שיבעלנה באה ראשונה והיא בגיותה אם קבלה עליה להכנס תחת כנפי השכינה מטבילה לשם גרות כ״ד ואם לא קבלה תשב בביתו ל׳ יום ת׳ו *post primum concubitum* (de cujus jure vide quod loco citato ex Magistris diximus) *dum ipsa Gentilis manebat, si vellet illa intrare sub alas divinæ majestatis* (id est Judaismo nomen, juxta eos, dare) *Baptizanda erat statim in nomen Proselytæ. Sed si nollet, manebat in domo per dies triginta &c.* Sed mirum est quod habet Petrus Galatinus[t] ex illorum Rabbi Jehosuæ verborum perperàm interim ab illo allatorum sensu. *Qui Baptizatur & non circumciditur* (ita nomine Jehosuæ hujus loquitur) *ecce ipse est gher, id est conversus de gentilitate ad veram fidem, sic enim invenimus in matribus. Scilicet in Sara & Rebecca, in Rachele & Lia, quæ fuerunt Baptizatæ & non Circumcisæ. Et summopere notandum est hoc dictum,* inquit, *ad sciendum quod Baptismus Circumcisionem evacuare debebat.* Tantundem etiam Victoria Porchetus[u]; *Sic etiam,* inquit, *invenimus in matribus i. in Sara & Rebecca & cæteris quæ Baptizabantur & non circumcidebantur.* Sed verò in argumento hujusmodi egregiè aut fallitur uterque aut fallit. Nec enim in dicto illo Rabbi Jehosuæ quid de Sara aut Rebecca continetur nec aliud præter id quod est, matres seu fœminas post Originem jam dictam Baptismi, sine Circumcisione eò initiatas esse; quod ad Saram, Rebeccam reliquásque ibi dìu antè mortuas attinere nequibat. Neque enim illæ in matribus quas Gemara memorat, sed tantùm eæ quæ tempore Originis jam dictæ Baptismi & posteà vixerunt. Et de Baptismate hoc initiandis fœminis seu sexus illius Proselytis faciendis ac in pactum Abrahæ sic recipiendis expressim etiam mentio habetur apud Gulielmum Parisiensem[x]. Quod verò ad parvulorum Baptismum attinet, legitur etiam in Misna Babylonia[y]; הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות ג׳ שנים ויום אחד כתובתן מאתים

[q] Deut. 21. 10.
[r] De jure Nat. & Gent. lib. 5. cap. 13.
[f] Tit. Melakim cap. 8. Moses Mikotzi Præcept. affirmat. 122.
[t] De Arcanis Catholicæ veritatis, lib. 10. cap. 3.
[u] Ad vers. Hebræos part. 1. cap. 15.
[x] Lib. de Legibus cap. 2.
[y] Tit. Cethuboth cap. 1. fol. 11. a.

ויש להן טענת בתולין *Proselyta, Captiva, Ancilla quæ Proselyta facta est, redempta, manumissa ante trimatum, adjecto etiam die ætatis unico, dos ducenti Zuzi* [y]; *& adversus eas agi potuit de virginitate prærepta.* Hierosolymitana autem ibi Misna, quam heic sequitur editio nupera Amstelodamensis, habet יתירות על שלש שנים ויום אחד כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים *post trimatam, adjecto etiam die unico, dos est Mina* seu *centum Zuzi, nec in eas agitur de prærepta virginitate.* Scilicet quæ post trimatum & diem insuper unicum è gentilismo, servitute, captivitate reciperentur, eas præsumebatur virgines inter eos quibuscum antè vixerant esse desiisse. Adeòque virginum jura eis non competebant, qui sensus est Misnæ heic Hierosolymitanæ. Contrarium vero erat, ubi ante trimatum; quod vult Babylonia. In utraque autem planè admittitur Proselytam minorennem qualemcunque ritè factam, id est Baptismo Initiatam. Gemara Babylonia ibi, גר קטן מטבילין אותו על דעת ב״ד מאי קמ״ל דזכות הוא לו *Proselytum minorennem Baptizare solent ex sententia* seu *professione domus judicii. Itane? Etiam. Nam hoc ei satis proficit* seu *in commodum ejus cedit*, ubi Glossa exceptionem addit de parentibus si præsentes essent. Et dein מטבילין ראין לך גר בלא מילה וטבילה על דעת ב״ד שלשה יהו בטבילתו כדין כל טבילות גר שצריכים שלשה והן נעשין לו אב והרי הוא גר על ידיהן וגו׳ *Baptizare solent; quia non fit Proselytus sine Circumcisione & Baptismo. Ex sententia domus judicii* seu *fori. Scilicet Triumviri Baptismo ejus præsunt, secundùm jus ad omnimodum Proselytorum Baptismum attinens, cui necessarii habiti sunt Triumviri quia ita fiunt ei Pater. Atque is per eos fit Proselytus &c.* Ex mente ita veterum Moses Maimonides [a]

בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית במילה וטבילה וקרבן מילה היתה במצרים שנאמר וכל ערל לא יאכל בו מל אותם משה רבינו שכולם בטלו ברית מילה במצרים חוץ משבט לוי ועל זה נאמר ובריתך ינצורו וטבילה היתה במדבר קודם מתן תורה שנ׳ וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם וקרבן שנאמר וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות על ידי כל ישראל הקריבום וכן לדורות כשירצה הגוי ליכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן ואם נקבה היא טבילה וקרבן שנאמר ככם כגר מה אתם במילה וטבילה והרצאת קרבן אף הגר לדורות במילה וטבילה והרצאת קרבן ומה קרבן הגר עולת בהמה או שתי תורים או שני בני יונה ושניהן עולה ובזמן הזה שאין שם קרבן צריך מילה וטבילה וכשיבנה בית המקדש יביא קרבן: גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל אינו גר עד שימול ויטבול וצריך לטבול בפני שלשה והואיל הדבר צריך בית דין אין מטבילין אותו בשבת ולא ביום טוב ולא בלילה ואם הטבילוהו הרי זה גר: גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין שזכות היא לו: מעוברת שנתגיירה וטבלה אין בנה צריך טבילה: טבל בינו לבין עצמו ונתגייר בינו לבין עצמו ואפילו בפני שנים אינו גר בא ואמר נתגיירתי בבית דין של פלוני והטבילוני אינו נאמן לבא בקהל עד יביא עדים היה נשוי לישראלית או לגיורת ויש לו בנים ואמר נתגיירתי בינו לבין עצמי נאמן לפסול את עצמו ואינו נאמן לפסול את הבנים וחוזר וטובל בבית דין *Triplici ritu intrarunt in fœdus Israelitæ; Circumcisione, Baptismo & Oblatione* (malè in Editorum nonnullis legitur קרבן pro ובקרבן quod etiam habetur in Ms. meo) *Circumcisionis usus erat in Ægypto, juxta quod dicitur* [a], *nemo incircumcisus de eo comedet. Circumcidit eos omnes Moses magi-*

[y] Videsis Uxorem Ebraicam lib. 2. cap. 9. & li. 3. cap. 1. & 2.

[a] Tit. Isuri bia cap. 13.

[a] Exod. 12. 48.

magister noster. Nam neglexerant universi aut prætermiserant fœdus Circumcisionis in Ægypto, excepta tribu Levi. Ideóque dicitur[b] *de eis, & observabant fœdus tuum. Baptismus autem erat in deserto ante legis dationem, de quo seu de cujus Origine dicitur*[c]*, sanctificabis eos hodie & cras & Lavent Vestimenta sua. Oblatio autem* seu *sacrificium huc ex illo*[d] *spectat, & misit* (Moses) *juvenes de filiis Israel qui obtulerunt holocausta. Pro universo scilicet Israelitarum cœtu, republica* seu *ecclesia, offerebant illa. Atque simili modo per omnia postmodum secula, quoties gentilis* seu *ethnicus voluerit intrare in fœdus illud recipi atque sub alis majestatis divinæ colligi jugúmque legis in se suscipere, necesse fuit ut ei Circumcisio & Baptismus adhiberetur præter sparsionem sacrificii* (הרצאת דמים pro eadem re interpretatur glossa Talmudica[e]; זריקת דמים על המזבח *sparsionem sanguinum super altare.) Et si fœmina fuerit, Baptismus & Sacrificium. Nam & dicitur*[f] *ut vobis sic & Proselyto. Quid vobis factum? in fœdus intraveritis Circumcisione, sacrificii, ideo etiam Proselytus pariter Circumcisione, Baptismo & Sparsione sacrificii per omnia secula sequentia. Quid verò Sacrificium Proselyti? Holocaustum ex pecore, aut bini turtures, aut bini columbarum pulli, utrique in holocaustum. Atque seculis in hisce quibus sacrificium non habetur necesse est ut jam dicta adhibeantur Circumcisio & Baptismus. Et quando instaurabitur Templum Hierosolymitanum, sacrificium erit hoc nomine offerendum. Proselytus Circumcisus nec Baptizatus, Baptizatus nec Circumcisus, reverà Proselytus non fit ut usque dum tum Baptizatus fuerit tum Circumcisus. Baptizari autem debet coram Triumviris. Et cum sic res forensis sit* seu *ad domum judicii spectet, non solent Baptizare quenquam in Sabbato nec die festo, neque nocte, licèt si quis temporibus illis Baptizatus fuerit, Proselytismum ipse interim nactus fuerit, Proselytum minorennem Baptizare solent ex sententia* seu *professione domus judicii* seu *fori, quod ita satis ipsi proficit. Gravida, si facta sit Proselyta Baptismo opus non est. Si quis clàm Baptizatus fuerit & Proselytus sic clàm fuerit factus, etiam si coram duobus, pro Proselyto tamen reverà non censetur. Si dixerit, se Proselytum factum esse in domo judicii seu foro N. ab eóque se Baptizatum, fides ei non ita habetur, ut inde in congregationem* seu *Civitatem rempublicam* aut *ecclesiam* Israelitarum *admittatur antequam attulerit ea de re testes. Si Connubio sive Israelitidi junctus fuerit sive Proselytæ, unde liberos habet, & dixerit se clàm* seu *secretò per se Proselytum esse factum, eousque fides ei habetur ut inde ipse pro non legitimo Proselyto censeatur, unde tamen liberorum juri nihil derogatur. Ipse verò ablegatur ad forum quo ritè est Baptizandus.* Hæc aliáque ejusmodi huc spectantia habet idem autor aliíque[g] Magistrorum, quos præterimus. Sed nec defuere ex Judæis Christiani[h] aliquot qui Baptismum hunc toties à Magistris memoratum non à Mosaico instituto manasse nec adeò fuisse vetustum asseruerint, sed Christi exemplo etiam inter eos introductum, nec antè fuisse in usu. Sed si ita res habuisset, procùldubiò de ea non reticuissent primitivi temporis patres Christiani. In Christianismum ita Baptismus Judaicus fuisset velut transitio quædam seu transitionis umbra non silenda. Nec sanè Judæos, in re adeò insigni ac publica atque in ipso Initiationis ritu, mores co-

[b] *Deut.* 33. 6.
[c] *Exod.* 19. 10.
[d] *Exod.* 24. 5.
[e] *Ad tit.* Cerithoth *cap.* 1. *fol.* 9 a.
[f] *Numer.* 15, 15.
[g] *Moses Mikotzi præcept. Negat.* 116. *Jacob Ben Asher in* Arba Turim *tit.* Jore Dea *cap.* 268 *ubi titulus integer de* גרים *seu* Proselytis, *uti etiam apud Ioseph Karo in* Shulcan Aruch *eisdem* capite & titulo.
[h] *Pet. Alfunsus Dialog. tit.* 12.

eorum, quos tanto semper odio prosequuti sunt, imitatos esse, nec à majoribus ante Christum, ut ostensum est, Baptismum accepisse, mihi omninò est verisimile. Et mecum sensisse videntur tum ex Judæis Christiani alii, tum Christiani Originarii iique viri hujus seculi doctissimi qui Baptismum ejusmodi Judaismo proprium memorârunt nec interim de eo dubitantes aut antiquitati ejus obtensæ omninò reclamantes. Atque ut sic ipsorum posteris non omninò repetendum voluere Baptismum, ita nec Proselytorum, quorum, simulac facti fuerint, liberos *in sanctitate* ut diximus natos aiunt masculósque, uti & Originariorum, circuncidendos; sexum autem utrunque ex parentis qui primò Proselytus factus est, Baptismo sanctificatum. Ita Circumcisione & Baptismo receptus è gentium populis seu Proselytis domicilii יצא מכלל הגרים *è gentium universitate inde eximebatur* & civitate donabatur sic Israelitica. Item velut infans recens natus seu regeneratus ut antè dictum est habebatur, unde & cognatio ei pristina omnis exuta, quod etiam alibi ex Talmude & *Zohar* aliisque Ebræorum Commentariis uberiùs ostendimus [i]. Quod verò habet vir doctissimus *Willielmus Schickardus* [k], ubi de Proselytorum per Circumcisionem admissione loquitur; Judæos scilicet, *ad differentiam Samaritanorum, addidisse Baptismum quendam de quo Raf Alphes* cujus verba ibi affert; quasi Baptismus eorum heic non ex Origine antè ostensa manâsset sed ex nescio qua obscura atque ad Proselytos suos ab eis qui in Samaritanorum sectam transirent discriminandos recentiùs inventus fuisset; fateor me nondum illud aut ea de re quidquam alibi legisse. Nec quod ex Alphesio (qui Talmudis Babylonii heic ut in aliis pertinaciter sequax est) affert, ejusmodi quid omninò sapit. Et sanè apud Alphesium [l] ipsum & in Commentariis ei adjectis compluria sunt jam antè ostensis undiquaque consona. At verò ex hisce nemo non videt multiplices fuisse Personarum heic discriminum rationes; alias à Circumcisione, à Baptismo & Regeneratione alias, ab utriusque ritu sive legitimè sive non peracto aliterque alias ad distinctionis suprà dictæ triplicis jus conservandum, deducendas; de quibus necesse erat ut Præfecturæ Juridicæ omninò cognoscerent, idque tam ante quam post Legis dationem. Jam verò, cum adeò recepta fuerit apud Ebræos veteres de Initiationis Baptismo patrum seu majorum suorum ante legis in Sinai dationem, juxta superiùs ostensa, sententia; viderint perspicaciores utrùm ejusmodi quid denotatum fuerit à Paulo Apostolo ubi de Baptismo patrum eorum discertè sanè loquitur. *Nolo autem vos* (ad Corinthios scribit) *ignorare fratres* [m] ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες &c. *quod patres nostri omnes sub nube fuerunt*, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, *& omnes per mare transierunt, & omnes in Mosem* (Syrus ביד מושא *per manum Mosis, seu per Mosem*; Arabs item Erpenianus علي يدي موسي tantundem significans, & editionis nuperæ Parisiensis بموسي idem aut *in Mose* denotans) *Baptizati sunt in nube & in mari.* Id quidem verum est locum de Columna Nubis & Mari Rubro adeóque de figura Baptismi sumi [n] solere, & *quasi Baptizatos* pro Baptizatis heic intelligi.

Il-

[i] *De Jure Nat. & Gent. lib. 2 cap. 4. & de Successione in Bona defuncti cap. 26.*

[k] *In Iure Regio Hebræorum cap. 5. Theorem. 17. pag. 127.*

[l] *Tom. 2. pag. 419 &c.*

[m] *1. Ad Corinth. 10. 1.*

[n] *Cyprian. Epist. 76. ad Magnum. Augustin. Tract. 11. in Joannem. Hieronym. Epist. 127 ad Fabiolam. alii aliis.*

Illinc etiam substituunt aliqui וילכו ביבשה בתוך הים *transierunt in arida per mare*, juxta Mosis in Exodo [o] verba, nonnullis item vertentibus [p], *sub illa nube & illud mare & illo mari* velut ex articulorum in Graeco vi mare rubrum quod transirent Israelitae, ut interdum [q] quidem; indicante. Unde & in versione superioris seculi Anglicana illinc desumta under that cloud, and all passed through that sea, and were all baptized unto Moses in that cloud and in that sea. Sed versiones nostrae & priores & quâ nunc utimur uti & aliorum tam veterum quàm recentiorum, articuli ibi vim ejusmodi non agnoscunt; sed *in nube & in mari habent* quod in the cloud and in the sea, seu in a cloud and in a sea sonat. Jam verò si Apostolus dixisset ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῷ ὕδατι, *in nube & in aqua*, cósque sub nube fuisse & transiisse *per aquam* seu *aquas*, non adeò iniquum forsan fuisset existimare etiam Baptismum Initiationis ab Ebraeis veteribus sic in deserto אבותינו *patribus nostris*, quemadmodum & loquitur Paulus, etiam ex instituto divino tributum, ibi intelligendum. Nam qui sic in conceptaculis, ut diximus aquarum, Baptizatus est, juxta eos planè transibat per, seu totum corpus ejus διῆλθε *transibat* per aquas. Certè לבוא במים [r] *ingredi* seu *traduci per aquas*, seu *aquis immergi*, quod primariam in se habere & maximè universalem in Personarum Rerumque ex lege sacra *Baptismis*, ut monitum est, significationis indicationem volunt, redditur *aquis tingi & Baptizari*. Et certè quicquid immergitur in aquas atque lotum eximitur, rectè satis dicitur eas pertransire [s] tametsi à ripa aut litore ad ripam aut litus non transeat. Nonne verò θαλάσσης nomen seu ים quod plerunque quidem totum Mare aliquod, ut Terrae nomen orbem terrarum denotat, sumitur etiam maximè in sacris literis pro eodem ipso quod est ὕδωρ מים seu *aqua* atque aliis & minoribus ac ab ipso mari vulgò accepto plurimùm discrepantibus aquarum conceptaculis, quemadmodum & Terra pro Provinciola etiam & glebula? Notissimum est illud de הים המוצק *mari fusili* [t] in Templo pro eo quod erat conceptaculum aquarum, cui peripheria cubitorum triginta. Etiam illud de bobus aeneis subter isthoc mare [u], מקיפים את הים quod sonat *circumscribebant mare illud*, in Graecis exemplaribus plerisque redditur *circumscribebant* τὸ λουτῆρα seu *Labrum*, *Lavacrum*, *Pelvim* aut vas ablutioni praeparatum; quasi λουτὴρ *Labrum*, *Pelvis*, *Lavacrum*, *mare*, הים, θάλασσα (quae vox in exemplaribus nonnullis ibi habetur) in Synonymis fuissent censita. Quinetiam באתי במעמקי מים [x] quod *ingressus sum profunditates aquarum* sonat, in exemplaribus omnibus vertitur etiam ἦλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, *profunda maris*, seu ut vulgata item *in profunditatem maris*. Illud etiam de Tyro [y] *& pulverem tuum ponent* בתוך המים *in medio aquarum* Graeci vertunt εἰς μέσον τῆς θαλάσσης *in medium maris*. Atque ut מים quod *aqua* est per *mare* vertitur, ita etiam subinde ים quod est *mare* per ὕδωρ seu *aquam* [z], quasi indiscriminatim vocabula in ratione significandi converterentur. Etiam in eodem interdum commate & mare simul & aqua redditur ים. Et binorum satorum capax rivulus seu aquaeductus תעלה dictus, à Graecis [a] θάλασσα χωροῦσα δύο μετρητὰς σπέρματος *mare continens duas mensuras seminatis* redditur; licet existiment aliqui corruptam esse vocem à θααλὰ quae ipsa Ebraea est.

[o] Cap. 14. 16. 29.
[p] Beza.
[q] Psal. 66. 5.
[r] Vide Levit. 11. 32. adde Psalm. 66. 11.
[s] Vide Num. 31. 23.
[t] 1 Reg. 7. 23.
[u] 2 Paral. 4. 3.
[x] Psal. 69. 3.
[y] Ezekiel 26. 12.
[z] Graeci Exod. 14. 27. Ezekiel 47. 9. Nahum 3. 8.
[a] 3 Reg. 18. 32. 33. 38.

Porrò

Porrò in Evangeliis, Tiberiadis *Lacus* ut veteribus sic Lucæ dictus, cæteris Evangelistis nuncupatur *mare*. Summa heic est, nomina illa Mare, θάλασσαν, Fluvium, Stagnum, Lacum, Aquarum Congregationes congeries ac συςήματα qualiacunque ita pro Synonymis non raró sumi, ut non adeò mirum videatur si etiam apud Apostolum ad Corinthios scribentem, Baptismus in τῇ θαλάσσῃ pro Baptismo *in aquis* simpliciter seu in conceptaculis qualia diximus intelligatur. Et de promiscuo nominum jam dictorum usu, nos etiam aliam in rem alibi [b] fusiùs. At verò quid ita de Nubis mentione heic sentiendum erit? Sub nubis columnæ in deserto protectione diurna ut sub columnæ ignis nocturnâ fuisse Israelitas scimus [c]. Etiam Ebræi signantiùs de nubibus divinæ Majestatis & expressiùs loquuntur ubi locum Baptismi hujus seu stationem illam in deserto Sinai memorant. Seder Olam Rabba [d], *progressi sunt ad desertum Sinai* ומצאו עליו ענני כבוד *& repererunt in eo Nubes Gloriæ* seu *divinæ Majestatis*. Cæterùm ad nubem [e] in qua locutus est Mosi dominus spectare potiùs hoc videtur. Sed dein ait Paulus *in nube & mari* seu aquis Baptizatos eos esse in Mosem, seu in Mosaicam legem, ut viri docti heic, quod apprimè consonum est notioni Ebræorum quâ in receptionem legis Baptismum illum adhibitum, ut ostensum est, tradidere. Et certè singularem fuisse etiam in Baptismis eorum illis in seculis columnæ Nubis rationem (idque quatenus à columna ignis heic non memorata, qua nocte ducebantur, discrepat) testimonium habetur apud veteres expressissimum. Rabbi Zachariah [f] עמוד הענן סובב את מחנה ישראל כעיר מוקפת חומה ולא היה יכול צר ואויב ליגע בהם אלא כל מי שהיה צריך טבילה היה הענן מטבילה חוץ ממחנה שהיה קדוש שנ׳ והיה מחניך קדוש *Columna nubis circumambiebat castra Israelitarum, ut murus urbem cingit. Neque potuit hostis seu inimicus ad eos pervenire. Sed verò cuicunque opus erat Baptismo, se eum nubes conservabat etiam extra castra quæ sancta erant, juxta id quod dicitur* [g], *Castra tua sancta erunt*. Vir doctissimus [h] ibi sumit Baptismum heic pro eo quod pollutionibus legalibus inserviebat; *Unde patet*, inquit, *quomodo Apostolus dicat* 1 Cor. 10. 2. *Israelitas* in nube *Baptizatos esse, ut nimirùm Baptismo purgaturi beneficio nubis tuti essent ab insidiis atque uincursionibus hostium*. Cæterùm, juxta disciplinam ab Ebræis de Baptismo Initiationis eorum in legis dationem adhibito, etiam de eo satis appositè sumi heic Baptismum à R. Zacharia memoratum posse, nemo puto non videt. Certè si de mari rubro locus, ut vulgò capiendus esset, mirum est Paulum dixisse se nolle eos ἀγνοεῖν *ignorare* illud. Locutio est non quasi de re expressim, nec semel, in sacris literis (quas proculdubio legebant aut lectas audiebant frequenter Corinthii) apertè memorata, sed quasi de eo quod recepta interpretatione majorum tantùm, compluribus tamen ignoratum, niteretur. Quale prorsus est quod de Patrum Baptismo ostensum. Vir maximus ibi ἀγνοεῖν pro *immemores esse* capi vult. Sed nec definio, nec contendam; nec Theologum heic ago sed Historicum. Hoc interim advertere etiam liceat, Baptismi, in Christianismi seu legis Evangelicæ initiis, ritum seu Sacramentum, sive ab Joanne [i] sive ab Apostolis adhibitum, non ut actum novum ac anteà, quà actus etiam erat religionis, inauditum, esse introductum, sed ut Ebræis satis etiam, quatenus

[b] In Mari Clauso lib. 1. cap. 21.

[c] Exod. 13. 21.

[d] Cap. 5.

[e] Exod. 19. 9. & 16.

[f] In Pirke R. Eliezer cap. 44. fol. 40. col. 2.

[g] Deut. 23. 14.

[h] Guil. Vorstius ad Pirke Eliezer pag. 140.

[i] Videsis Eulogium apud Photium cod. 280. Cyril. Hierosolym. Cateches. 3.

tenus erat Initiationis ritus, ex majorum seu patrum usu ac disciplina, cognitum ac cum Circumcisione, ita ut ostensum est, conjunctum. Unde item Regenerationis per aquas, etiam in Baptismo illo Ebræorum veteri, juxta antè dicta, intellectæ ignorantiam meritò exprobrat Christus Nicodemo [k], quod, cum is princeps & doctor esset inter Judæos, mirabatur, velut antè inauditum, quid regeneratio ejusmodi seu novi natales significare quirent. Certè etiam Baptismum Initiationis ut sibi anterioribúsque in Ecclesia seu Republica illa satis notum planè admisisse videntur veteres illi [l] qui tum Circumcisionem tum Baptismum Proselytis è gentibus in Christianismum adscitis adhibendum vellent; uti etiam & Cerinthiani [m] postmodùm & Ebionitæ [n] aliique [o] itidem seculorum recentiorum. Scilicet uterque, juxta antè dicta, in Gentilibus Judaismo (undè Christianismus, cui universi Judæi Baptismo novo initiari debuissent; natus est) admittendis in usu. Etiam de Circumcisione sine manibus suppleta cum Baptismo loquitur Paulus [p], qui insuper tunc (necdum nimirùm legalium apud Judæos ipsos usu prorsus cessante) Timotheum matre Ebræa genitum tam Circumcisione [q] quàm Baptismo in Christianismum, qui planè Judaismus erat verè reformatus, recipi voluit, ne rei aliter novitate Judæos suos offenderet, licèt Titum [r], utpote gentilem tantùm Baptismo [s]. Veruntamen Patribus Christianis, tum priscis tum recentioribus, passim est receptissimum, Baptismum Christianismi in Circumcisionis locum successisse adeóque instar ejusdem in posteris repeti debere, cui est adquiescendum. Sed hæc obitèr. Et de Personarum heic discrimine seu Originariis simul & genere Proselytorum duplici per intervallum quod tractamus, hactenus; quibus prætereà notissimam etiam tunc temporis Liberorum & Servorum distinctionem sic brevitèr adjicimus, ut etiam ea in memoriam in sequentibus pro re nata subinde, ut oportebit, revocetur.

k *Joan. 3. 4. & 10.*
l *Act. Apost. 15. 1. & 24 ad Galat. 5. 2.*
m *Augustin. de Hæres. cap. 8.*
n *Epiphan. Hæres. 30. 2.*
o *Vide Fortalit. Fidei lib. 2. cap. quod Christiani qui utuntur Circumcisione &c.*
p *Ad Coloss. 2. 11.*
q *Act. Apost. 16. 3.*
r *Ad Galat. 2. 3.*

Cap. IV.

De Ratione & Modo Agendi, Excipiendi, Judicandi, *in Præfecturis hujus intervalli*, Generali; *maximè quà tum* Divini *tum* Humani *Iuris tum* Personarum Discriminis *Scientiæ in negotio quolibet forensi usus esset necessarius.*

JUris simul & Personarum, præcipuè Originariorum & Proselytorum, Qualitate ac Discrimine, in superioribus, ita hactenus ostenso, sequitur, ex instituto, ut de Ratione Modóque Agendi, Excipiendi, Judicandi, in Synedriis seu præfecturis hujus intervalli juridicis Generali videamus. Agendi voce heic ita utor ut non solùm omnimodæ Condictiones & Vendicationes seu quæ in Personam & in Rem inter privatos Actiones dici solent earúmque ex parte Actoris appendices, verùm etiam universæ Persecutiones, Accusationes, Inquisitiones & quæ Publicis itidem Judiciis circa sive Sacra sive Profana ferendis prævii fuerint actus legitimi, eâ, ut planè etiam verbum ipsum fert, innuantur. Excipiendi autem & Judicandi vocibus innuo Actus in jus quomodolibetcunque vocatorum in

ſui defenſionem forenſes & Judicia tandem & ſententias, cauſis probè ventilatis, diſcuſſis & ritè cognitis, ferendas. Rationem intelligo eam quæ erat Acturorum ſeu Agentium, Excipientium, id eſt Principia ſeu Fundamenta quibus ipſi in deliberando niterentur. Modum voco, Formulam, juxta quam principia ac fundamenta ejuſmodi in foro adhibita, Judiciùmque, ſecundum tum Juris tum Perſonarum diſcrimen oſtenſum, peractum. At verò & Rationem & Modum dixi Generalem. Nam Particulares formulas actionum quales apud Pontificum collegium aut Cneium Flavium in veteri Roma olim repertæ ſunt, aut in Formulariis forenſibus recentiorum nomine Libellorum, Articulorum, Poſitionum habentur, aliáve inde ſequentia ut foro ac judiciis particulatim ſolennia, per hoc intervallum, nemo opinor expectabit, cum nec ullibi omninò compareant, nec rudioribus illis in ſeculis forſan eſſent in uſu. Cæterùm de Ratione ac Modo Generali ſeu de Actionum, Exceptionum Actuúmque has conſequi ſolitorum adeóque Judiciorum Principiis ac Fundamentis generalibus, difficilius non eſt ex antè allatis definire, quàm de Effectu generali aut conſequenti, ex cauſis adeò ſufficientibus ut illum non producere illæ nequeant, ſtatuere. Scilicet in neminem planè actio qualiſcunque aut perſecutio legitimè inſtitui poteſt, nec quis in jus ſine injuria vocari, aut judicio cogi, niſi Obligatio aliqua ſeu vinculum alicujus juris præeat quo reus ad hoc vel illud dandum, faciendum, præſtandum, exhibendum, evitandum, ſubeundum, teneatur. Contrarium non magis concipitur, quàm prolem legitimam naſci ſine parente. Neque obſtat quod ex Dominio ſeu quaſi aut poſſeſſione naſci dicantur [a] actiones in Rem, ſed ex Obligatione in Perſonam. Nam manifeſtum eſt, ex dominio ac poſſeſſione item Obligationem ſeu juris Vinculum etiam perſonale naſci quo pariter vocandi in jus facultas ſubnititur. Nec ſenſus eſſe poteſt alius Juriſconſultorum ad titulos de Actionibus & Obligationibus. In Obligationis autem hujuſmodi vi, Ratio, Principia ac Fundamenta jam dicta ſedes ſuas habuere habéntque. Dein verò quod ad Modum perſequendi judicandíque attinet; quemadmodum ex Lege hac vel illa, Edicto, Senatus conſulto, Conſtitutione, Canone, More, alióve Juris præeuntis capite aut expreſſo aut tacitè admiſſo agunt, perſequuntur, excipiunt, judicant nunc univerſi, ita, ſeculis in illis, ut ex Jure, quod tunc obtinuit receptúmque eſt, tantundem fieret, res ipſa ex ſui natura apertè poſtulat. Nam neceſſe eſt ut Actio ac Perſequutio omnimoda forenſis in ſe contineat vim Syllogiſmi, cujus in majori propoſitione aut expreſſim aut tacitâ admiſſione jus hoc vel illud ita obtinere adſeratur, ut quiſquis (admiſſo ſemper Perſonarum, ut res variatim exegerit diſcrimine, quâ de re etiam plura mox) illud violaverit, in jus legitimè poſſit eo nomine vocari atque ad Officium aut Pœnam cogi; in aſſumptione autem ſeu Minore, Titium aut Seium, Simeonem aut Reubenum jus illud violaſſe, ideóque ita cogi debere; ſicut etiam Exceptio quælibet perpetua & peremptoria (nam de dilatoriis heic non loquimur) & quæ ad Rei, ex jure illo, defenſionem ſpectant reliqua, aut Majorem ſeu jus ſe ita habere, aut Minorem, ſeu in jus vocatum illud violaſſe, negat, aut demùm violationem qualemcunque etiam aut ex jure illo ejúſve appendice aliqua, aut ex cauſa aliqua ſub-

[a] *L. Unic. C. tit de Alienatione judicii mutandi cauſa facta. Mynſinger. ad rubric. Inſtit. tit. de Actionibus num. 7. & 11.*

ſubſequenti eſſe dilutam affirmat. Et ſecundùm hæc ſic in judicium deducta & ritè diſcuſſa, ſententiam fert quiſquis judicio præficitur. Neque aliter ſe rem habere unquam potuiſſe eſt excogitandum. His ita prælibatis, quantum ad Juris uſum heic attinet, ſtatuendum eſt, ita apud veteres Ebræos alióſque hujus intervalli populos Dei, in præfecturis Juridicis, inſtituendas tractandáſque Actiones omnimodas, ſive res Sacras ſive Profanas ſpectarent, atque Modum talem generalem eſſe adhibitum, ut Jure fundarentur aut fundari intelligerentur ſemper tam *Divino* quàm Humano, licèt diverſimodè, ut ſtatim dicetur. Etenim jus *univerſum*, quo uſi ſunt homines, eſt ſempérque fuit aut Divinum aut *Humanum*. Neque enim Naturale quod Hominibus inditum eſt, aliud habendum planè quàm Divinum ſeu à Numine datum, ut alibi oſtenſum. Et quicquid poſteà acceſſerit, ex Numinis juſſu, Divini item nomine venire nemo dubitat. Cùm autem Divinum Ius ſit ſempérque fuerit duplex; aut Præceptivum (ut in Iuſſis atque Interdictis) aut Permiſſivum, ut quod circa res actúſque humano arbitrio relictos verſatur (id eſt, aut illud quo jubet expreſſim vetátve quid fieri Numen, aut illud quo Hominibus aut nondum aut ante [b] vetita permittuntur) adeóque eis, penes quos legumlationis ex humana *Conſtitutione poteſtas* eſt, *jura* inſuper alia pro libitu (modò Præceptivi Juris Divini capitibus non adverſentur) permittatur à Numine introducendi ſtatuendíque facultas libera; indè ex Permiſſivo illo Jure Divino, ſeu libertate à Numine ſic hominibus conceſſa ſeu relicta, Facultas, per intervallum jam tractatum, ut ſemper, habebatur, humana jura, utì antè dictum eſt, ſuperinducendi. Nempè pro multiplici ſocietatum ſeu Corporum Civilium in quæ ritè coaluerint homines diſcrimine ac uſu. Id genus Jura nullibi non reperiuntur. Atque hinc actus humani univerſi qui circa jus verſantur, aut illud quod Magiſtri paſſim vocant אסר *ligatum* ſeu *obligatum*, ſeu præcepti Obligatione ſtabilitum, aut quod pariter מתר *ſolutum* ſeu *liberum* ac *permiſſum* appellitant, adeóque aut Obligationem aliquam aut Abſolutionem & Libertatem reſpiciunt. Et de vocabulis illis binis, ſeu *Ligato & Soluto* atque eo quod erat *Ligare & Solvere* in Eccleſia ſeu Republica Ebraica, inferius & libro proximo. Jam verò Obligationis vis quæ juribus ejuſmodi Humanis quomodocunque introductis ineſt, Jure Divino Præceptivo (utì & antè monitum eſt) fundatur atque primariò eo nititur; quo ſcilicet Fides, Pacta, Conventiones reliquáque omnia, cum conditionibus ac temperamentis ſuis legitimis, ſunt ſervanda, quibus Meum, Tuum, Suum, Alienum, ſive Res ſive Jura intelligas, ab hominibus ritè diſtribuuntur, atque ut plurimùm ſemper diſtributa ſunt. Ut plurimùm inquam. Nam etiam ex Jure Naturali primitúſve Divino fuere jura hominibus ſingulis ut ſua, citra conſenſum humanum prævium, permiſſa; veluti Poteſtas ſui ac Libertas, ſui Tutela, Victûs ratio ac veſtitus libera (quam tamen haud pauci tam Ebræi quàm Chriſtiani Scriptores, Liberam, quantum ad Carnis eſum, fuiſſe nolunt ante diluvium) alia aliquot non minùs atque Spirandi jus, quorum tamen cuncta tum ex inſequuto in adverſum conſenſu, tum ex judiciorum ratione (ut mox oſten-

[b] *Vide Geneſ.* 9. 3. & *Joſephum Albo in* Sepher Ikarim *lib.* 3. *cap.* 14. & 15.

ostenditur) legitimè & minui & mutari, ex permissu parili, potuisse atque etiam minuta esse mutatáque, palàm est. Quælibet autem Lex Humana novum introducens circa Res aut Personas qualecunque Jus, aut dat aut adimit aut temperat sive Libertatem sive Jura alia Pristina quibus fruebantur ii in quos illud introducitur. Atque ad Legem ejusmodi ritè introductam admittendam observandámque ii, in quos introducitur, ob consensum sive expressim sive tacitè aut civilitèr in eam datum, Obligantur, ídque tum ex Divino de Furto seu Alieni raptu interdicto (quo item fidei datæ servandæ continetur præceptum) tum ex eo quod de Judiciis est quo Pœnas ac Persecutiones forenses præstitui etiam ad invitos coercendos juberi intelligitur, quâ de re statim plura. Et manifestum est, post legem sic latam novúmque jus, ad modum quo oportet, introductum, adeò tum Reipublicæ seu Civilis in quam introducitur societatis tum in ea singulorum interesse ut admittatur observetúrque, ut quisquis violaverit, is aut jus alienum planè invaserit aut, quod in idem recidit, alios suo frui omninò impediverit; quod Divino illi de Raptu seu Furto interdicto reluctatur. Nec solùm in Juribus sic publicè introductis Obligatio habetur ex Jure Divino illo Præceptivo, verùm etiam in Pactis ac Conventionibus singulorum contractibúsque omnigenis aliísque negotiis quibus, ex Jure Numinis Permissivo, se mutuò per commercia homines commiscent aut Obligationes contrahere dicuntur. Ideò scilicet, quia per consensum sive Personalem seu Naturalem sive Civilem data fides, servanda est ex eo quod in interdicto toties memorato eâ de re supponitur; utì & rursus liberanda, aut pro liberata habenda (juxta temperamenta ac conditiones in ejusdem datione sive expressas sive tacitas) ne alienum injustè usurpetur. Et reverà, quemadmodum Veritatis Conclusionis cujusque vis ex Præmissis syllogismi habetur eísque omninò fundatur, seu ut Numerus ex Unitatibus, ita Juris Humani Obligatio ex præmissis illis Juris Divini de Fide servanda nec alieno temerando nascitur; temperamentis semper admissis, quibus Juris Mei, Tui, Sui, Alieni mutationes translationésque legitimè seu ex Jure Divino permissivo, non Furti aut injuriæ nomine, fieri inde assolent. Atque de Obligatione illa ex Jure Divino sic in Humana jura necessariò desumenda, nos plura alibi[c]. Hæc cum ita se habeant, nemo non videt, Actiones seu Accusationes de Idololatria, Blasphemia, Homicidio, Incestu, Adulterio, Membri animalis viventis esu, Circumcisione aut Paschate indebitè prætermisso, Incircumciso aut Fermento in Paschalem celebrationem admisso, in præfecturis illis criminalitèr institutas, utì etiam Actiones Furti ob libertatem aliquam ex Jure Naturali primitúsque Divino cuiquam ut suam permissam necdum ex superinducto jure aliquo ea de re humano ademptam aut minutam, sive civilitèr sive criminalitèr editas, omninò, quantum ad Obligationem quâ reus teneretur, Jure sive expressim sive tacitè fundatas esse Divino, quemadmodum & Præfecturas ipsas. Id est, Præceptis divinis sive שבין אדם למקום *quæ Hominem & Deum* primariò *respiciunt* sive שבין אדם לחבירו *quæ Homines inter seipsos* primariò *spectant*, ut Magistrorum[d] distinctio est. Nam ex Humano simplicitèr aliquo jure, citra Obligationem ex Divino, ut dictum est prævio, reatus ipse circa hæc primarius nullatenus pendere potuit.

[c] *De Jure Nat. & Gent. lib. 1. cap. 2.*

[d] *Maimonid. in* More Nebochim *part. 3. cap 35.*

tuit. At verò, quà hæc vel illa in jus Vocandi, Agendi, Excipendi, Judicandi Formula particularis adhiberetur, aut quà hæc vel illa sive Pœna sive Coercitio forensis Reo esset subeunda, Humano semper Jure (exceptis heic Pœnis apud homines forensibus aliquot quæ fuerint á Numine expressim præstitutæ; quâ de re plura capite proximo) totum judicium ejúsque appendices ut fundarentur necessum est. Particulares enim Pœnæ, præter sic exceptas, reliquæ, ex Humano jure sunt introductæ; licèt intereà ex Præcepto על הדינין *de Judiciis* seu præfecturis Juridicis Divino, tum Pœnas generatim sceleribus irrogandas, tum invitos ad juris officia perimplenda coercendos esse intelligeretur. Ita de jam dictis tam ex Divino quàm ex Humano Jure, id est utroque agi judicaríque oportuit & proculdubiò agebatur judicabatúrque. Quod paritèr asserendum de Actionibus judiciísque aliis, Furti, Injuriarum, Condictionibus, Vendicationibus & quæ fuere necessariò reliqua ad multiplicia Rerum & Personarum Jura variatìm ex humano primitùs consensu attinentia. Materies enim in illis Obligationis ex Humano, ipsa autem Forma ac vis Obligationis ex Divino jure semper nata est, ut ostensum. Ideóque ex utroque necessariò erat agendum, aut scilicet expressim aut tacitè. Etenim qui jam nunc in foro solent agere ex Edicto, ex Canone, ex Constitutione, ex Senatusconsulto, ex hac vel illa Lege singulari, expressim quidem sic agunt ex Jure Humano. Sed tacitè insuper ex Divino etiam & Naturali, quod, apud eos quibus recipitur, perpetuò in omnimodis Actionibus Juribúsque ac Judiciis fori legitimis necesse est ut prævium supponatur, non alitèr ferè atque eis, quibus Radiorum Solarium eorundémve Reflexionis consideratio initur proxima ac immediata, aut consideratur item aut supponitur ipse Sol, unde ut ab origine ac fonte illi manant: aut sanè quemadmodum Mathematum Postulata & Petitiones in Theorematum, Problematum, & Propositionum demonstrationibus intrinsecùs habentur, in quibus tamen illa rarò exprimuntur sed tacitè supponuntur admittuntúrque pro expressis. Quale non minùs dicendum, quoties nec Humanum jus nec Divinum (ut sæpissimè in Libellis tam priscis quàm recentoribus iisque & Paganorum & Judæorum & Christianorum) aliter memoratur atque ex ipso, cujus nomine reus in jus vocatur facto possit à Jurisconsulto seu Judice elici. Præsumitur enim, eis qui jurisdictioni præsunt neutrum jus eatenus ignoratum. Et interdum jus utrunque satis expressim innuitur; ut in Libellis aliquot apud nos accusatoriis, nunc de crimine læsæ Majestatis, nunc de atrociori homicidio aliisque aliquot ejusmodi, dicitur reum, *Deum præ oculis suis non habentem sed instigatione diabolica seductum* (quod jus Divinum planè innuit) crimen perpetrâsse *contra pacem Domini Regis, Coronam & Dignitatem suam, nec non* (ut subinde) *contra formam diversorum statutorum in hujusmodi casu editorum & provisorum.* At sanè quoties *injustè* aut *nequiter* aut quod æquivalet in actionibus accusationibúsve adhibetur, utriusque juris vis ritè perpendenti est inde intelligenda, velut ea quæ sic brevissimè denotatur. Hisce sanè consonum est & appositissimum illud Augustini de Judiciis & modo agendi per intervallum quod tractamus. *Moses*, inquit[e], *Socero suo dixit; Quia venit ad me populus inquirere judicium à Deo cum eis contigerit disceptatio, & cum venerint*

[e] Quæst. in Exod. 67. videsis Theodoret. ad Genes. Quæst. 57.

rint ad me judico unumquemque & moneo eos præcepta Dei & legem ejus. Quæri potest quomodo ista Moyses dixerit, cum lex Dei adhuc nulla conscripta esset, nisi quia lex Dei sempiterna est, quam consulunt omnes piæ mentes, ut quod in ea invenerint, vel faciant, vel jubeant, vel vetent secundùm quod illâ incommutabili veritate perceperint. Nunquid enim Moyses, quamvis cum illo Deus loqueretur, per singula credendum est quod consulere soleret Deum si quid esset in disceptationibus tantæ multitudinis quæ illum in hoc judicandi negotio à mane usque ad vesperam detinebat. Et tamen nisi suæ menti præsidentem Dominum consuleret, legémque ejus æternam sapientèr attenderet, quid justissimum judicare inter disceptantes posset, non inveniret. Tantundem asserunt sexcenties Philosophi. Et egregium est illud apud Ciceronem [f]; *A pueris didicimus, SI IN JUS VOCET, ATQUE EAT ejusmodi alias leges nominare. Sed verè intelligi sic oportet & hac & alia justa ac vetita Populorum vim habere ad rectè facta vocandi & à peccatis avocandi; quæ vis non modo senior est quàm ætas populorum & civitatum, sed æqualis illius cœlum atque terras tuentis & regentis Dei.* Obvia sunt apud Scriptores de Legibus veteres recentioresque ejusmodi quamplurima. Atque hinc sanè definita olim est Jurisprudentia (unde norma agendi ac judicandi omnimoda) *Divinarum* [g] *atque Humanarum rerum notitia, justi ac injusti scientia.* Ideóque conjuncta [h] antiquitus Divini juris ac Humani quantum ad usum forensem, cognitio. Nam Principia quibus Humani Obligationis vis niteretur etiam Gentes universæ, quarum Philosophi aut Theologi secundùm Naturam, id est secundum Deum ejusdem autorem hujúsque præcepta vivendum docerent (nec paucæ fuere illæ) ex Divino, juxta illud jam è Cicerone allatum, aut petebant aut velut populariter inde admissa supponebant. Qualis quidem petitionis, admissionis ac suppositionis usus in hujus intervalli Judiciis forensibus omnimodis. Unde etiam, quod inprimis hanc in rem observandum, Populus, id est tam Rei quam Actores, ad ipsum Mosem Judicem accessisse dicuntur לדרוש אלהים *ad quærendum Deum* [i] seu *sententiam Dei* (quâ de locutionis Formulâ, vide quæ infrà, ubi de Jethronis consilio & præfecturis indè constitutis agitur, è versionibus aliquot afferuntur; nam etiam scimus *Quærere Deum* aliud itidem in sacro sermone [k] subinde denotare) & Judicium seu sententia à præfecturis sic institutis lata משפט לאלהים *Judicium Dei* vocatur [l]. Idque sive ex capite aliquo Juris Divini ageretur, sive ex Humani, quippe quòd universa etiam Humani Obligationis vis aut Divino niteretur fundamento, aut, quantum scilicet ad intrinsecam Justitiæ seu boni & iniqui rationem attinet, planè nullo. Nam de Utilis & Inutilis, Commodi & Incommodi, Damni aut Indemnitatis, quà simplicitèr talia sunt, ratione non omninò heic loquimur, utpote ab instituto & ratione Justi & Injusti prorsus alienâ. Huc spectat etiam quòd Leges suas Prisci Numini huic vel illi acceptas, utcunque per Legislatorum manus traditas, ferebant, quo apud Scriptores tralatitium magis nihil est. Et Ebræi veteres omnimodum jus, cujus in regimine humano usus, in primariis illis præceptis Septem quæ diximus divinis contineri ac fundari aiunt ante juris ipsis peculiaris accessionem, quod liquet tum ex antè citatis, tum ex illo in Commentario eorum celeberrimo

f *De Legibus lib. 2. videsis Dionem Chrysostom. orat. 79.*

g *L. 10. D. tit. de Iust. & jure. & Instit. eod.*

h *Di. Gothofred. ibid. & Brisson. Select. ex Jure Civili lib. 3. cap. 16.*

i *Exod. 18. 15.*

k *Deut. 4. 29. Ier. 29. 13. &c.*

l *Deut. 1. 17.*

berrimo ac vetustissimo *Zohar* dicto, ad locum Genesis [m] ubi Noacho & filiis seu humano tunc generi renovatur imperium in terris. והכא יהיב לון קב״ה שבע פקודי אוריתא לון ולכל דאתו אבתרייהו עד דקיימו ישראל בטורא דסיני אתיהיבו לון כל פקודי אוריתא כחדא *Atque heic dedit* [n] *illis Sanctus benedictus illi* seu *Deus Opt. Max. Septem Præcepta legis tum ipsis tum universis eorum posteris; Et postmodum Israelitis in monte Sinai data sunt universa legis præcepta simul.* Atque ex hisce variatim pependit Obligationis vis omnimoda Originaria & intrinseca. Causis igitur jam dictis, tam Divino, eóque primariò, quàm Humano reverà ac necessariò fundatas per hoc intervallum actiones cunctas fuisse liquet, atque ex utroque, quanquam diversimodè, tractatas, discussas, diremtas. Ex eisdem verò heic juris generibus quibus Actiones fundatæ sunt, Exceptiones, Replicationes & quæ sequuntur usque in Sententiam judiciariam reliqua, non manare ac pendere debuisse haud magis est concipiendum, quàm ex alio scientiæ aut artis genere objectionem, ex alio responsionem ac solutionem ritè fieri. Atque hisce quidem consonum est illud de Patriarchis vetustioribus qui Mosem præcesserunt [o]; החכמים אומרים בנ׳ שקדמהו מן הנביאים בית דינו של עבר בית דינו של מתושלח מדרשו של מתושלח כלם ע״ה אכנם היו נביאים ולמדו בני אדם על תכונת דורשים ומלמדים ומישרים לא שאמרו ואמר יהוה אלי דבר אל פלוני כן היה הענין קודם משה רבינו ע״ה *Dicunt sapientes de Prophetis qui antecesserunt illum; Domus Iudicii* seu *præfectura juridica Eberi, domus judicii Methusalæ, Schola Methusalæ, licet omnes, piæ memoriæ, prophetæ essent, docebant homines ad morem Concionatorum, Doctorum, & Præceptorum. Nec tamen dixerunt, & dominus deus dixit ad me, loquere ad N. Atque ita se res habuit ante Mosem.* Nimirùm non, ut Moses, legis alicujus novæ nuncios se exhibuere, sed ut Naturalis ac Divini ante recepti uti & Humani interpretes, monitores, & præceptores. Quale pariter dicendum de Abraha, Isaaco, Jacobo reliquis à Maimonide loco citato memoratis; modò excipias Circumcisionis jus Abrahæ suísque divinitùs præscriptum, quod eis ad quos illud pertineret, quatenus divinitus acceptum, ostenderetur promulgareturque puto necessum erat; tametsi, quantum video, Maimonides, qui & heic habet ex suis sequaces, ipsum Abrahamum filios & servos ex jussu divino tantùm, ut patrem & dominum, Circumcidisse, nec intereà jus ipsum, velut à Numine sibi datum, promulgâsse, posterósque ejus ea in re eum esse imitatos, quod fateor me satis intelligere nequire. Quemadmodum verò de Jure utroque ejúsque in foro usu sic vidimus, ita de Personarum ad quas jura illa attinerent, quantum ad Actiones & Judicia, discrimine advertendum; Servorum, utpote qui in aliena potestate, conditionem circa actiones & judicia aliam necessario tunc fuisse, aliam Liberorum, quam distinctionem ejúsque sensum nemo puto non agnoscit satísque heic intelligit. Proselytorum item Domicilii atque Originariorum Proselytorúmque Justitiæ, seu qui in Ebraismum è gentibus ritè transierant, ejusmodi erat circa hæc discrimen ut ex nullo Juris simpliciter Divini capite in Proselytum Domicilii (modò servus non esset) agi circa sive Sacra sive Profana potuisset, præter capita quæ Naturalia aut Noachidarum antè dicta. Cæteris enim is non obligabatur. At verò si Servus esset,

m *Cap.* 9. 2.

n *Zohar in* Beresith, *fol.* 71 b. *Edit. Mantuan.*

o *Maimonides in* More Nebochim *part.* 2. *cap.* 39. & *Videsis Abarbinel in* Iiruth Torah *fol.* 167. *col.* 3. & 4.

esset, Circumcisionis nomine in invitum potuisse agi dubitari nequit, secundùm quod inferiùs dicetur. Proselytos item ejusmodi ex jure suo, id est Naturali seu Noachidarum, agere pariter tam circa Sacra, veluti in Blasphemum, quàm Profana potuisse, non minus in Originarios Proselytósque Justitiæ quàm in sui generis homines, non est quod ambigamus. At verò quicquid Humani juris apud populum Ebraicum tunc introductum est, utrunque pariter Proselytorum genus obligabat, nisi aut expressim aut ex natura rei tacitè exciperentur, unde in utrunque genus actiones ritè potuere, pariter atque in Originarios, institui. Et de Judiciis quà Proselytos domicilii, post legem datam, seorsim spectârunt, nos fusiùs alibi [p]; unde quidem de eis quæ per hoc intervallum in usu haud difficile est conjectare. Inter Originarios autem atque Proselytos justitiæ (qui simul קהל seu עדת ישראל id est *Synagogam*, *Congregationem*, *Ecclesiam*, *Rempublicam*, *Populum Israeliticum* faciebant; nam hi, ut in Vulgatâ alicubi dicitur [q], in Ebræorum *coloniam transierant* seu civitate fuerant donati) parilis invicem tunc omnimodarum ex Jure Naturali ac primitùs Divino, uti & ex eo quod accesserat sive Divino sive Humano, Actionum usus. Cum verò per hoc intervallum nullibi Præfecturas juridicas ex Personarum qualitate omninò discriminatas reperiamus, etiam & Mosem aliquamdiu unicum fuisse & solum universis Judicem liqueat, par omninò est ut credamus, easdem ipsas Præfecturas, tam post eas ex Jethronis consilio institutas quàm antè, Proselytorum domicilii causas sive inter se suique generis homines sive inter se atque Originarios Proselytósve justitiæ ortas cognovisse ac diremisse, nec, ut post legem datam (quod loco citato ostendimus) singulares fuisse Proselytis domicilii Præfecturas non ita dissimiles Præfecturæ Prætoris Peregrini in veteri Roma, qui Peregrinis & inter Peregrinos & Cives jus dicebat [r], ut Urbanus Prætor Civibus. Atque ex jam dictis, satis est etiam apertum, non modò de juris Naturalis ac Divini Humaníque juxta antè tradita, violatione actiones tunc institutas, verùm etiam necessariò actiones de Personarum Qualitate & Statu reliquis illis prævias seu Præjudiciales (ut in Jure vocantur Cæsareo [s]) quales sunt per quas quærebatur utrùm quis Servus an Liber, Proselytus Domicilii seu Gentilis an Proselytus Justitiæ seu in Ebraismum ritè, sive ex Circumcisione, sive Natalibus, sive Baptismo adscitur.

[p] Lib. 7. de Iure Nat. & Gent. cap. 6.

[q] Exod. 12. 48.

[r] L. 2. § 27. D. tit. de Orig. Iuris & Videsis Marquard. Freher. Parerg. lib. 2. cap. 17.

[s] § Præjudiciales Instit. tit. de Actionibus.

Cap. V.

De Actionum & Judiciorum *in Præfecturis Intervalli jam dicti juridicis*, Effecto, *adeóque de* Pœnis forensibus *ad facinorosos atque inobedientes coercendos*, *tam* Divinitùs *præstitutis quam* ab Hominibus *indroductis*. *Et de* Jure Gladii.

QUod ad Actionum & Judiciorum Effectum attinet; quemadmodum interdicta illa Divina ac Naturalia de Idololatria & Blasphemia supponunt verum amplexandum exercendúmque esse cultum, uti & illud de Incestu & Adulte-

terio, Cognationis legitimæ & Connubiorum jura, atque illud de Raptu & Furto dominium ſupponit ſingulare ejúſque & acquiſitionis & alienationis jura varia, Fidémque datam, ſecundùm quod data eſt, innuit ſervandam, quâ quidem immediatè ex vi hujus præcepti Divini ut prævii, jura omnimoda tam publica quàm privata circa res ſive Sacras ſive Profanas ab hominibus ritè introducta, id eſt πάσαις ἀνθρωπίναις κτίσεις *universæ humanæ in politia diſponenda ordinationes* (quibus ſubjecti eſſe, ex Petri[t] Apoſtoli mente, debemus) adeóque univerſa etiam Gentibus diverſis jura Intervenientia nituntur; ita illud על הדינים ſeu *de Iudiciis* planè ſupponit & ex ſua vi admittit latæ ſententiæ executionem adhibendam quâ ſive cuique ſuum tribuatur reddatúrque etiam ab invitis, ut in actionibus Civilibus, ſive ſcelesti puniantur, ut in Criminalibus, & demùm inobſequentes in utriſque eouſque coerceantur ut aut Officium Debitúmque præſtent aut, pro cauſæ diſcrimine, Pœnas, adeoque Sententiæ vim, ídque etiam ut ex Exemplo emendentur aut moneantur alii, ſubeant. Atque ejuſmodi ut Effectus eſſet Actionum & Judiciorum per intervallum quod tractamus, fuiſſe neceſſarium, neminem puto non agniturum. Is nempe aut in forenſi ſui cuique Diſtributione, aut in Animadverſione in facinoroſos & inobedientes cernebatur. Nam ſententiam ferri, *judicari aut juriſdictionem* exerceri citra imperii meri miſtive vim alicubi collocatam, quâ executio ſubſequatur, in regiminis ratione res eſt planè fruſtranea & nihili. Atque ut ex Animadverſionibus, Retributio fiebat reo aliqua, ita & Medela & emendatio ſæpè ipſi, uti ſemper forſan aliquot ſaltem aliis. Sicut autem Jus omnimodum aut Divinum erat, uti ſemper eſt, aut Humanum; ita omnimoda Pœna legitima (quæ ſcilicet eſt Malum Paſſionis ob Malum Actionis) erat, uti & eſt, aut divinitùs ſeu à Numine ipſo velut Juri ſuo appendix adjecta, aut ab Hominibus parili modo, ne ſcelera ac delicta non punirentur, introducta. Prioris generis Pœnarum ſpecies ſunt binæ. Altera quæ non ſolùm à Numine ſolo præſtituta eſt, verùm etiam ab ipſo ſolùm ſive hac in vita ſive in futura irrogatur, nec quid habet cum negotiis hominum forenſibus commune; Altera, quæ ab Humano foro ex eo quod à Numine præſtitueretur, irroganda. Species Prior, quà talis, ad juridicas heic præfecturas noſtras ſeu בית דין שלמטה *domum judicii inferiorem* ſeu *terreſtrem* non omninò ſpectat, ſed ad בית דין שלמעלה ſeu *ſuperius forum* aut forum poli, ut vocant, ſeu cœleſte. Cæterùm de Speciei illius unicâ quam perperam, nec ſine magno errore, nonnulli ad forum humanum attinere volunt, ſeorſim inferiùs agetur. De Secundâ autem ſpecie primò videbimus, & dein etiam breviter de Pœnis ex Humano tunc jure præſtitutis infligendíſque. Bis occurrit Pœna mortis in Numinis edictis ante legis dationem in Sinai. Atque ea indè, juxta inferiùs dicenda, à præfecturis quas tractamus erat irroganda. Primò ubi de Homicidii pœna agitur; Dein ubi morte plectendus quiſquis è populo tranſgreſſus terminos montem Sinai, ante tubæ clangorem, cum Lex recipienda erat, tetigiſſet. Quod ad priorem locum attinet; *ſanguinem veſtrum* לנפשתיכם (inquit[u] Numen ad Noachidas ſtatim poſt diluvium) *animarum veſtrarum* ſeu *vitarum veſtrarum requiram; de manu cuncti animalis requiram eum & de manu hominis, de manu*

[t] 1 Pet. 2. 13.

[u] Geneſ. 9. 5.

viri fratris sui seu *cujuslibet homicidæ requiram animam hominis* seu *hominem* שפך דם האדם באדם דמו ישפך *Qui effuderit sanguinem Hominis, in homine* seu *per hominem sanguis ejus effundetur. Quoniam in imagine Dei fecit hominem.* Atque jam allata sic interpretari solent Magistri ut priora verba quibus se requisiturum ait Numen sanguinem, intelligant de vindictâ divinâ seu pœna divinitùs tantum ob homicidium expectandâ, posteriora verò de homicidio [x] etiam in juridicâ apud homines præfectura morte puniendo; quod tamen non de homicidio capiunt omnimodo, seu casu aut errore aut non בעצמו seu *sua ipsius manu* aut non dolo aut data operâ aut non ex animo perpetrato, nedùm de eo quod sub ratione pœnæ, juris belli, aut inculpatæ tutelæ sit, sed quod *σὺν ἀδικίᾳ injuria* [y] seu sub ratione indebiti, uti & Christiani Patres [z] passim. Et qui vocabulum illud באדם *in homine* aut *per hominem* ad priora hujus periochæ retrahunt (quemadmodum retrahitur tum in versionibus Latinis Syriacæ & Arabicæ versionum in bibliis Jaianis, tum in Gallicanis aliisque aliquot) legunt atque interpungunt quasi dictum fuisset *qui effuderit sanguinem humanum in homine* seu *qui est in homine* [a] seu *per hominem*, *sanguis effundetur.* Et inter Ebræos viri maximi ibi באדם intelligunt [b] pro *per hominem* בעצמו seu *sui ipsius hominis manu*, aliâ necis causâ non interveniente. Qui verò ita verba distinguunt ut באדם *per hominem* ad posteriora referant, intelligunt quasi fuisset dictum aut *Qui effuderit sanguinem hominis, pro homine sanguis ejus effundetur*, ut Latina versio est Samaritanæ, aut *Qui effuderit sanguinem humanum* seu *reus fuerit Homicidii, ejus per hominem sanguis effundetur*, seu supplicio ultimo mortéve punietur apud homines, seu judicio hominum forensi. Et Josephus [c] eâ de re velut ex Dei voce Noacho ejúsque filiis tum datâ; παραινῶ μέντοι σφαγῆς ἀνθρωπίνης ἀπέχεσθαι καὶ καθαρεύειν φόνου τοὺς (sic pro καὶ, quod in impressis malè habetur, legendum didici ex Isaaci Casauboni è Ms. in Josephum suum annotatis) δεδράκοντας τι τοιοῦτον κολάζοντας, *Moneo* seu *edico ut à cæde humana abstineatis, & ab homicidio puri sitis, & tale quid committentes puniatis*; ubi Ruffinus vertit, *facientes quippe tale aliquid puniturus sum*, quod Græcis non omninò respondet. Et glossema puto est exscriptoris qui in Ms. legerat quod emendare voluit. Nam in codice Ms. Bibliothecæ ad S. Jacobi Regia legitur *facientes quippe tale aliquid perituros.* Postremum vocabulum in *puniturus sum* fortè infeliciter nimis transiit. Scilicet de Pœna homicidii, eáque apud homines forensi sumendus locus ille. Jarchius in Glossa באדם דמו ישפך אם יש עדים המיתוהו אתם *per hominem sanguis ejus effundetur innuit, si testes sint cædis ab ipsis Noachidis morte eum plectendum. Et Chiskuni* ibi הורג בגלוי ב״ד יפרעו ממנו *Homicida apertè reus à domo judicii, Synedrio* seu *foro puniendus.* Atque huic sensui sunt expressim consonæ versiones aliquot tum Judæorum tum aliorum & veterum & recentiorum. Vulgata se heic quidem habet (uti & adnotârunt viri docti [d]) quasi illud באדם *per hominem* non omninò legisset ejusdem autor. *Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.* Sic ille. Et sequax heic aut consonus est versionis Arabicæ autor Romæ nuper editæ. Hispanienses Judæi sine interpunctione legunt vertúntque —*sangre del hombre en el hombre su sangre sera vertido.* Germanienses autem — En des

[x] Hac de re plenâ lib. 4 de Jure Nat. & Gent. cap. 1.
[y] Philo lib. de spec. legibus; præc. 6. & 7. & lib. 1. de vita Mosis.
[z] Augustin. lib. 1. de Libero arbitrio. Et Epist. 154. ad Publicolam. De Civitate Dei lib. 1. cap. 17 &c.
[a] Vide Hugon. Grot. de Jure Belli ac Pacis lib. 1. cap. 2. § 5.
[b] Maimonid tit. Rotzach cap. 2. Mosis Mikotzi Præcept. Negativ. 163.
[c] Archæolog. 1. cap. 4.
[d] Sixtinus ab Amama in Censura vulgata &c.

Zel

zelwigen menschen zün Blut sol wurden vergossen. Hispanicis verò jam allatis consonant Judæi Græcienses seu versio illa Pentateuchi Græcobarbara simul cùm Onkeliana Paraphrasi, Jarchii Glossa, & versione item illa Hispanica, Constantinopoli anno שז״ת seu 5307 id est Christi 1547, typis Ebraicis mandata. Nam quod Theodorus Zygomalas Ecclesiæ Constantinopolitanæ Protonotarius ad Martinum Crusium [e] scribit anno 1575, libros linguæ vulgaris seu Græcobarbaræ ibi extitisse nullos, nedum alterutrius Testamenti in lingua illa partem aliquam, intelligendum est de versione Græcis literis typisve atque inter Christianos eorumve in usum reperta nulla; non de versione planè nulla, cùm manifestum hinc sit annis circa triginta antè in linguam Græcobarbaram ab Judæis & in suorum qui Orientem illum incolunt usum Pentateuchum translatum esse editúmque, licèt Ebraicis tantùm typis mandatum; quemadmodum etiam ibi editæ sunt Arabica & Persica, præter Hispanicam, versiones. Græci verò veteres tùm apud Chrysostomum [f] tum in editione Complutensi cujus sequaces sunt aliæ aliquot: *ἀντὶ τοῦ αἵματος ἀνθρώπου, τὸ αὐτοῦ ἐκχυθήσεται* pro sanguine hominis, ejus (homicidæ) sanguis effundetur, unde Hieronymus [g] ex Latina veteri, *qui effuderit sanguinem hominis, pro sanguine ejus effundetur sanguis illius*, utì & Ambrosius [h], *qui effuderit sanguinem hominis, pro sanguine hominis, ejus effundetur.* Sed Græca biblia [i] alia habent tantùm *ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται* pro sanguine ejus effundetur, quibus sunt consoni codices Mss. Bibliothecæ ad S. Jacobi Regiæ, Oxoniensis publicæ, & Cottonianæ. At verò expressim de Judicio seu sententia in Homicidam forensi locus capitur à paraphrastibus Chaldæis. Onkelos *Qui effuderit sanguinem humanum* בסהדין על מימר דינא דמיה יתשד *cum testibus* seu *per testes, juxta sententiam Judicum, sanguis ejus effundetur.* Recentior autem ille alter Uzielides vulgò dictus דישוד דמא דאנשא בסהדין דיינא מחייבין ליה קטול ודישוד בלא סהדין מרי עלמא עתיד לאתפרעא מניה ליום דינא רבא *Qui effuderit sanguinem hominis cùm testibus*, seu *quoties sceleris ejusmodi testes fuerint, Judicibus seu præfectis juridicis ex officio incumbit ut & ipse vitâ privetur. Ceterùm si desint testes* (quo nomine reliquæ probationis heic veniunt) *Dominus Mundi vindictam ab eo sumet in die Judicii Magni.* Onkelo consentiunt heic Judæi Mauritanienses; في قول الانسان دمه يسفك *ex sententia* seu *voce hominis sanguis ejus fundetur.* Saadiæ item versio بانسان مثله دمه يسفك *per hominem similiter fundetur ejus sanguis*, quibus consonant Tawasii Persica. Arabs etiam vetustus penes me Ms. ومن اهرق دم الانسان فانسان عوضه يهرق دمه *Qui effuderit sanguinem hominis etiam homo velut vicem rependens* seu *vicissim effundet sanguinem ejus.* Alter item Ms. cum Pentateucho, sed mutilo, Samaritano, literis Samaritanis من الانسان دمه يسفك *ab homine sanguis ejus effundetur.* Nec aliter fermè versiones Germanica, Belgica, Italica, Anglica, aliæ aliquot. Et rectè vir summus in Annotatis nuperis, Ebræorum interpretationem heic esse

e Turcogræc. pag. 434.

f In Genes. Serm. 27.

g Comment. in Sophoniam cap. 1.

h Lib. de Noe & Arca cap. 26.

i Edit. Basil. Rom. Francofurt. Parif. 1628.

ejuſmodi ait, *ut ſenſus ſit ex teſtium teſtimonio, judicum pronunciato, mortem Homicidæ inferendam, ut in Commentariis eorum obviis eſt videre.* Quod verò adjicit. *At cùm lex hæc lata eſt nondum conſtituta erant judicia*; Nondum quidem ſingularia conſtituta fuiſſe poſt diluvium hactenus Tribunalia ſeu Præfecturas aliquas Juridicas, cùm tantillus erat hominum numerus, facilè concedi poteſt. Cæterùm ad Præceptum illud univerſale de Judiciis adeóque præfecturis ejuſmodi in ſocietatibus civilibus conſtituendis, quod tam ante quàm poſt diluvium juxta antè dicta obtinuit, hoc itidem de Pœnâ Homicidii in præfecturis illis poſtmodùm adhibendâ expreſſiùs attinuiſſe, haud difficiliùs concipitur. Alii[k] heic; *Hebræi addunt in homine—Humanum ſanguinem in homine fundetur ſanguis illius, id eſt in conſpectu omnium & publicè, aut in homine pro, ſi adfuerint teſtes, teſtificantibus hominibus. Ita Chaldæus paraphraſtes* (quod ex antè citatis liquet) *ac tum ſingulare pro plurali ſumetur more Hebraico. Quidam referunt ad ſequentia, in homine fundetur ſanguis ejus. Quaſi dicat, propterea quod hominem occiderit fundetur ſanguis illius, juſſu ſcilicet & mandato ipſius Magiſtratus. Ita videtur innuere poteſtatem Magiſtratus. Non deſunt qui vertunt, per hominem fundetur ſanguis illius*, ut antè etiam oſtenſum. Nec præterire heic viſum eſt quod hac de re occurrit in Arabis Anonymi, ſed Chriſtiani, Commentario in locum jam tractatum Ms. quem mecum, ut aſſolet alia, pro ſummâ ſuâ humanitate communicavit præſtantiſſimus vir, Jacobus Uſſerius præſul Armachanus. Locum integrum primò capit Arabs ille de Homicidio بمعرفة ſeu *voluntario*, non de eo quod eſſet بغير معرفة *involuntarium* aut caſu aut ſub ratione indebiti. Dein autem ſic pergit وفي هذا الموضع اوضح ايضا العذاب الخالد بعد الموت الذي هو عدم الحياة الموبدة لانه قال ان كل من اهرق دم الانسان دمه يهرق عوضه *Atque hoc in loco oſtenditur etiam pœna poſt mortem æterna, quæ nempe eſt privatio vitæ æternæ. Idcirco dicit ſcriptura quiſquis effuderit ſanguinem hominis, ſanguis ejus viciſſim effundetur*, quod ſanè ab Arabicis antè allatis aliquantulò diſſonat. Tum ſubdit وقديري كثيرين يقتلوا الناس ولا يهرق لهم دم اعلمنا الرب بهذا ان لهم بعد الموت عذاب يعدموا به حيات تلك الدار كما يعدم حياة هذا الدار من يهرق دمه فيها *Sed vero quamplurimi principes & poteſtates homicidii rei ſunt, nec tamen ſanguis eorum effunditur. Atqui docet nos heic Dominus, pœnam debere eis poſt mortem, nimirum privari eos vitâ ſeculi futuri quemadmodum hujus ſeculi vitâ privabatur is cujus ſanguis in eo eſt effuſus.* Ita Arabs hic; qui ſic vocabula poſteriora illa etiam ad futuri ſeculi pœnas trahit & effuſionem ſanguinis pro vitæ æternæ in eo privatione ſumit. Sed verò tametſi ex antè dictis liqueat, edictum illud de Pœna capitali Homicidii divinum ſic intellectum eſſe

[k] *Rob. Stephan. Annot. in Geneſ. 9. ubi vide etiam Vatablum.*

ut

ut ad forum humanum etiam spectaret, quasi persecutio ejusdem ibi atque executio indè perpetua imperaretur, nihilominùs ita illud interpretatæ sunt Respublicæ ac Ecclesiæ Christianæ quasi non velut ex Præcepto strictè ac semper, ne quidem in atrocioribus homicidiis, observando Pœnam illam Talionis præstitutam à Numine ibi accepissent. Sed pro ejusmodi potiùs permissu ac monito divino, cujus autoritate, pœnæ illius irrogatæ, quoties irrogaretur, justitia apertior & clarior tantùm redderetur. Atque ita, ut pro Personarum Reatúsque, utcunque atrocissimi, discrimine vario, homines, qui summæ rerum præsint, ex sui arbitrio,[l] velut loco ex illo divinitùs permisso, nunc severiùs capite plectant reos, nunc autem non solùm mitigent pœnam illam ínque alias mutent, verùm etiam crimen ipsum ejúsque persecutionem aboleant condonéntque. Aquinas ibi; *fundetur sanguis illius, id est, morte punietur; scilicet vel in hac vita vel in altera, nisi, supple, per mortem pœnitentiæ satisfecerit.* Illic sanè mitigatio etiam & abolitio pœnitenti permittitur. Et Marcianus in Justinianum receptus[l]; *Legis Corneliæ de Sicariis & veneficis pœna, insulæ deportatio est & omnium bonorum ademtio. Sed solent hodie capite puniri nisi honestiori loco positi fuerint, ut pœnam legis sustineant. Humiliores enim solent vel bestiis subjici; altiores verò deportantur in insulam.* Indè in *Basilicis* seu Imperatorum Orientalium recentiorum Juris corpore[m] *pœna in Sicarios honestiores est deportatio, in humiliores, gladio & bestiis subjici.* Et tum mitigatio tum conversio capitalis supplicii, in hoc scelere puniendo, in aliud apud Christianos cernitur passim in pœnâ pecuniariâ seu mulctâ quam Weregild seu *capitis æstimationem* vocant, homicidio antiquitùs variatim præscriptâ, secundùm illud quod in Germanorum etiam aliquot moribus habet Tacitus, *Luitur homicidium certo armentorum & pecudum numero; recipitque satisfactionem universam domum.* Obvia est ejusmodi pœnæ pecuniariæ, quà homicidium spectat, in legibus vetustis mentio; Saliorum, Alemanorum, Boiorum, Ripuariorum, Anglosaxonum etiam apud nos, Gothorum & Suecorum aliorúmque. Quin & in Canones Pontificios admissa est[n] nomine *interfecti compositionis* uti & Weregildi. Et de Pœna ejusmodi homicidii, consulas doctissimum Covarruviam[o], ut alios prætercam. Omittimus heic Asyli jus quo sacræ ædes diù ut plurimùm ita gavisæ sunt ut etiam atrocissimi homicidii, non tantùm casualis, rei indè in pœnam mortis eripi nequirent[p]. Eâ de re obitèr, qui ad titulos *de Immunitate Ecclesiarum & de his qui confugiunt ad Ecclesiam* scribunt. Atque ejusmodi jus olim apud nos etiam religiosissimè plerunque observabatur, quod Henrico octavo regnante, lege in ordinum comitiis latâ, est abrogatum. Ecclesiastici etiam seu ordinis hieratici homines cædis humanæ rei è cognitorum capitalium potestate, eripi in pœnam leviorem solebant. Imò etiam apud Gratianum (qui in hanc rem compluria congerit) legitur[q], velut ex Gregorio Papâ nescio quo, *Reos sanguinis defendat Ecclesia, ne effusionis sanguinis particeps fiat.* Atque ita recipitur & intelligitur ab Jurisconsultis Decreto Gratianeo utentibus. Cæterùm tum Burchardus[r] tum Ivo[s] velut ex Augustini dictis, totidem afferunt verba, sed interjectâ negatione, *Reos sanguinis non defendat Ecclesia, ne effusionis sanguinis particeps*

l L. 3. § 5. D. tit. ad legem Corneliam de Sicariis.

m Lib. 60. tit. 39 & videsis Harmenopulum Prochir. lib. 6. tit. 6. & Theod. Balsamon. in S. Basilii Canonem 8. & in Photii Nomocan. tit. 9. cap. 6.

n Concil. Triburiens. anno 895. cap. 3. & 4. Caus. 17. quæst. 4. cap. 26. omnes presbyteri, editionis Gregorianæ, Extr. tit. de Pœnis cap. 2. Burchard. Decret. lib. 6. cap. 11. Ivo part. 10. cap. 140. Adde Anton August. in Pœnitent. Roman. Tit. 4. cap. 17.

o Variar. Resolut. lib. 2. cap. 9.

p C. 17. quæst. 4. cap. 9. Reum Extr. tit. de Immunitate Ecclesiarum.

q Caus. 23. quæst 5. cap. 7.

r Decret. lib. 19. cap. 109.

s Decret. part. 15. cap. 121.

ticeps fiat. Quod ſanè adverſum eſt omninò juri Aſylorum apud Chriſtianos olim receptiſſimo. Sed verò & illud ita temperavit conſtitutione ſuâ Gregorius decimus quartus [t], ut atrocioris homicidii reos in Eccleſiis non ita protegi debere voluerit. Et remiſſio etiam criminis hujus ſeu condonatio & abolitio apud Principes Chriſtianos adeò rara [u] non eſt; unde item de ſenſu ſacri in Geneſi ſermonis quo mors Homicidæ præſcribitur (nam quicquid ibi ſic præſcribitur Noachidis ad totum genus humanum ſpectat) Chriſtianis publicè recepto eſt dijudicandum. Atque Theologi & Juriſconſulti hac de re paſſim; ut præteream Canones Pœnitentiales, in quibus annorum aliquot pœnitentia ejúſque circumſtantiæ humanum circa hanc pœnam arbitrium apertè oſtendunt. Diſtinctio quidem habetur de Jure Pontificio heic & Cæſareo; hoc nimirùm reverà *κολάζειν* [x] ſeu *punire*, nunc deportatione, nunc gladio, illius autem *ἐπιτίμια οὐκ εἰσὶ κολαστικὰ ἀλλὰ ἁγιαστικὰ καὶ ἰατρευτικὰ correctiones non reverà punire ſed ſanctificare & mederi.* Atqui intereà in neutro admittitur Mortis pœnam ex effato hoc divino, velut ex ſimplici præcepto, Homicidio neceſſariò deberi. Etiam apud Gentiles vetuſtiſſimos jure Naturali utentes & heroúm tempore, nunc Morte nunc Exilio aliíſve citra mortem pœnis Homicidium luebatur, ut videre eſt in legibus Græcorum [y], & Romanorum, aliorúmque antè memoratorum, & Celtarum [z], atque apud Apollodorum [a]. Et de pœnâ humano in foro Homicidio ſive ex edicto & juſſu ſive ex permiſſu expreſſo & monito ante legem in Sinai datam divino, velut talionis, irrogandâ, hactenus. Altera Pœna Mortis tunc divinitùs præſtituta, Temporaria tantùm erat & Localis. Deus ad Moſem diebus aliquot ante legis in Sinai monte dationem; *Conſtitues* [b] *terminos populo per circuitum & dices ad eos, Cavete ne aſcendatis in montem nec tangatis fines illius. Omnis qui tetigerit montem morte morietur.* לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה יירה אם בהמה אם איש לא יחיה quod quidem ad Magiſtrorum maximorum juriſconſultos agentium mentem verſum ſic ſonaret, *Non tanget eum manus. Sed lapidando lapidabitur* ſeu *lapidibus obruetur aut projiciendo projicietur*, ſeu *jacietur*, aut *dejiciendo dejicietur ſive beſtia fuerit ſive homo, non vivet.* De horum heic ſenſu plura ſtatim. Sed verò vulgata, *lapidibus obruetur aut confodietur.* Græci, *ἐν γὰρ λίθοις λιθοβοληθήσεται ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται lapidibus enim obruetur aut jaculo* ſeu *ſagitâ ex arcu emiſſâ transfigetur* [c]. Conſonus eſt Arabs cum vulgatâ editus. Hieroſolymitana paraphraſis או גירי דאשא יתקשטון ביה *aut ſagittas ignitas jaculabuntur in eum.* Jonathanis item dicta, או גירין דאשא ירקון ביה *aut jacula ignita projicient in eum.* Onkelos או אשתראה ישתרי *aut jaculis confodietur*, ut vertitur. Syrus ibi ܘܡܫܬܕܝܘ ܢܫܬܕܐ quod *& jaculis petetur* redditur. Samaritani או חוו יחוי aut *projiciendo projicietur*, aut *injiciendo injicietur.* Nam verbo חוו pro ירה projicere utuntur illi. Judæi Mauritanienſes او نشبا ينشب & Saadias او ينشب في نشبا *vel jaculo confodietur.* Hiſpanienſes Judæi; *apedrear ſera apedreado, o aſſaetear ſera aſſaeteado*; id eſt, lapidando

lapi-

t *Anno* 1591. *Conſtit.* 7. *In Bullarii Tom.* 2. *in quam videſis Petrum Gambacurte de Immunitate Eccle. lib.* 5. *cap.* 4. § 16. *& Antonin. Dianam tract. ejuſdem tituli reſol* 4. *adde Ludovicum à Peguera Deciſ.* 53.

u *Videſis Guil. Bokel. de publicis judiciis diſquiſit.* 6. § 1, *&c.*

x *Theod. Balſamon in S. Baſil. Canon.* 43.

y *Vide Sam. Petit. leg. Attic. lib.* 7. *tit.* 1.

z *Nicolaus apud Stobæum Serm.* 165.

a *Bibliothec. lib.* 2. *& videſis Hugon. Grot. in Sparſione Flor. pag.* 202.

b *Exod.* 19. 12.

c *Vide Notas Nobilii in Exod.* 19. *h.*

lapidabitur, aut ſagittando ſagittabitur. Nec differunt Judæi Germanienſes, — oder der Werpen zul werden der Werpen. Atque illlud *aut confodietur* ſeu *transfigetur* aut *ferietur jaculis* aut *ſagittis* recipitur in verſionibus nuperis. Lutherus habet, oder mit geſchoſs erſchoſſen werden. Belgæ; ofte ſekerlick doorſchoten werden. Galli, *ou tiré des fleſches*. Itali, *O ſaettato*. Angli olim or ſtricken through with darts; nunc or ſhot through. Ainſworthius, or ſhot through with a ſhot. Arias, & Vatablus, *aut jaculando jaculabitur*. Tremellius, *aut jaculando conficitor*. Sed in margine libri *Hebr. jaculando jaculantor*. Etiam in Græcis Epiſtolæ ad Ebræos exemplaribus aliquot, ipſa heic ex verſione Græcâ veteri verba de hac pœnâ adducuntur. *Non enim*[d] *ſuſtinebant quod edicebatur, etiamſi beſtia* [d] *Ad Ebræos*
tetigerit montem lapidibus obruetur (ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται) aut *jaculo* ſeu *ſagitta* *cap. 12. 20.*
ex arcu emiſſo transfigetur, quod quidem Angli, Galli, Belgæ, Germani, alii in verſionibus ſuis ejuſdem Epiſtolæ è Græco admittunt. Atque ita legitur in editionibus Eraſmiana, Baſilienſi, Stephani, quarum nec paucæ ſequaces. Sed verò nec vulgatæ autor Græca illa de jaculo aut ſagitta, ibi legebat, nec in ea quid illis reſpondet. Quale itidem de verſionibus Syriacâ & Arabicâ dicendum. Carent etiam verbis illis Editiones aliquot Græcæ, ut Fabriciana, uti etiam quæ cum Chryſoſtomi, *Theodoreti* & Theophylacti Commentariis prodière, atque Pariſienſis nupera ſeu Jaiana. Quoſdam tantùm codices Græcos illa habere notârat Eraſmus, unde in ſuos inſeruit. In Claromontano codice non extare monet Beza. Nec ſanè habetur in Codice Ms. Bibliothecæ ad D. Jacobi apud nos Regiæ. Jam verò locum ita capiunt etiam Ebræorum aliqui perindè ac ſi de jaculis aut ſagittis in reum immittendis juxta verſionem illam Græcorum eſſet intelligendus. Aben Ezra ibi, lapidandum fuiſſe ait ſi propior eſſet ואם רחוק יורוהו בחצים *è longinquo autem* (fugeret, aut commodè per diſtantiam lapidari nequiret, aut ita temerè montem ipſum teneret, ut inde in pœnam eum nemo[e] imponè eripere qui- [e] *Videns*
ret) *injiciant in eum jacula* aut *ſagittas*. Atque aliis aliquot non diſplicet hæc ſen- *Abarbinel in* Pirush hatora
tentia. Etiam Lyranus ad illud vulgatæ heic, *confodietur jaculis*, *In Hebræo*, in- *fol.* 169.
quit, *habetur Sagittis* (quod tamen ibi non eſt; nec nomen aliquod omninò ſed *col.* 4. Chiskuni *fol.* 101 a.
verbum tantùm illic uſurpatur) *taliter enim interficitur homo à longè, & per talem mortem deſignatur, quod non debuerant appropinquare ſed de longè ſe tenere*. Sic ille. Hinc hallucinatus Abulenſis, *in Ebræo*, inquit, *dicitur confodietur ſagittis*. Sed alia omninò loci mens juxta Talmudicos & juriſperitos maximos Ebræorum, quibus non admittitur quid de Sagittis aut Jaculis in eo contineri, nec aliud quàm quod forenſem Lapidationis pœnam deſignaret. Quemadmodum enim in conſtitutâ poſt legem in Sinai datam Republicâ Ebraicâ, Lapidationis pœna forenſis Duplex habebatur, aut ſaltem dupliciter irrogari ſolebat; Altera, quâ reus[f] מבית [f] *Miſna tit.*
הסקילה שהיה גבוה שתי קומות *ex domo* ſeu *Loco Lapidationis qui altus erat binas ho-* Sanhedrin *cap.* 6. *Talm.*
minis ſtaturas ſeu circa pedes duodecim, ita pronus in terram Lapidibus ſtratam *Babylon.*
præcipitabatur, ut mors ejus indè expectaretur (Hanc דחיה appellabant ſeu *im-* *fol.* 45 a.
pulſionem) Altera סקילה magis propriè ſeu *Lapidatio* dicta, quâ lapidum jactu, teſtibus præeuntibus, obrueretur; quod etiam factum quoties ex præcipitatione

rint ad me judico unumquemque & moneo eos præcepta Dei & legem ejus. Quæri potest quomodo ista Moyses dixerit, cum lex Dei adhuc nulla conscripta esset, nisi quia lex Dei sempiterna est, quam consulunt omnes piæ mentes, ut quod in ea invenerint, vel faciant, vel jubeant, vel vetent secundùm quod illâ incommutabili veritate perceperint. Nunquid enim Moyses, quamvis cum illo Deus loqueretur, per singula credendum est quod consulere soleret Deum si quid esset in disceptationibus tantæ multitudinis quæ illum in hoc judicandi negotio à mane usque ad vesperam detinebat. Et tamen nisi suæ menti præsidentem Dominum consuleret, legémque ejus æternam sapientèr attenderet, quid justissimum judicare inter disceptantes posset, non inveniret. Tantundem asserunt sexcenties Philosophi. Et egregium est illud apud Ciceronem[f]; *A pueris didicimus, SI IN JUS VOCET, ATQUE EAT ejusmodi alias leges nominare. Sed verè intelligi sic oportet & hæc & alia jussa ac vetita Populorum vim habere ad rectè facta vocandi & à peccatis avocandi; quæ vis non modo senior est quàm ætas populorum & civitatum, sed æqualis illius cœlum atque terras tuentis & regentis Dei.* Obvia sunt apud Scriptores de Legibus veteres recentioréſque ejusmodi quamplurima. Atque hinc ſanè definita olim est Jurisprudentia (unde norma agendi ac judicandi omnimoda) *Divinarum*[g] *atque Humanarum rerum notitia, justi ac injusti scientia.* Ideóque conjuncta[h] antiquitus Divini juris ac Humani quantum ad usum forensem, cognitio. Nam Principia quibus Humani Obligationis vis niteretur etiam Gentes universæ, quarum Philosophi aut Theologi secundùm Naturam, id est secundum Deum ejusdem autorem hujúsque præcepta vivendum docerent (nec paucæ fuere illæ) ex Divino, juxta illud jam è Cicerone allatum, aut petebant aut velut populariter inde admissa supponebant. Qualis quidem petitionis, admissionis ac suppositionis usus in hujus intervalli Judiciis forensibus omnimodis. Unde etiam, quod inprimis hanc in rem observandum, Populus, id est tam Rei quam Actores, ad ipsum Mosem Judicem accessisse dicuntur לדרוש אלהים *ad quærendum Deum*[i] seu *sententiam Dei* (quâ de locutionis Formulâ, vide quæ infrà, ubi de Jethronis consilio & præfecturis indè constitutis agitur, è versionibus aliquot afferuntur; nam etiam scimus *Quærere Deum* aliud itidem in sacro sermone[k] subinde denotare) & Judicium seu sententia à præfecturis sic institutis lata משפט לאלהים *Judicium Dei* vocatur[l]. Idque sive ex capite aliquo Juris Divini ageretur, sive ex Humani, quippe quòd universa etiam Humani Obligationis vis aut Divino niteretur fundamento, aut, quantum scilicet ad intrinsecam Justitiæ seu boni & iniqui rationem attinet, planè nullo. Nam de Utilis & Inutilis, Commodi & Incommodi, Damni aut Indemnitatis, quà simplicitèr talia sunt, ratione non omninò heic loquimur, utpote ab instituto & ratione Justi & Injusti prorsus alienâ. Huc spectat etiam quòd Leges suas Prisci Numini huic vel illi acceptas, utcunque per Legislatorum manus traditas, ferebant, quo apud Scriptores tralatitium magis nihil est. Et Ebræi veteres omnimodum jus, cujus in regimine humano usus, in primariis illis præceptis Septem quæ diximus divinis contineri ac fundari aiunt ante juris ipsis peculiaris accessionem, quod liquet tum ex antè citatis, tum ex illo in Commentario eorum celeberrimo

f *De Legibus lib. 2. videsis Dionem Chrysostom. orat. 79.*

g *L. 10. D. tit. de Iust. & jure. & Instit. eod.*

h *Di. Gothofred. ibid. & Brisson. Select. ex Jure Civili lib. 3. cap. 16.*

i *Exod. 18. 15.*

k *Deut. 4. 29. Ier. 29. 13. &c.*

l *Deut. 1. 17.*

berrimo ac vetustissimo *Zohar* dicto, ad locum Genesis [m] ubi Noacho & filiis seu humano tunc generi renovatur imperium in terris. והכא יהב לון קב״ה שבע פקודי אוריתא לון ולכל דאתו אבתרייהו עד דקיימו ישראל בטורא דסיני אתיהיבו לון כל פקודי אוריתא כחדא *Atque heic dedit* [n] *illis Sanctus benedictus illi* seu *Deus Opt. Max. Septem Præcepta legis tum ipsis tum universis eorum posteris; Et postmodum Israelitis in monte Sinai data sunt universa legis præcepta simul.* Atque ex hisce variatim pependit Obligationis vis omnimoda Originaria & intrinseca. Causis igitur jam dictis, tam Divino, eóque primariò, quàm Humano reverà ac necessariò fundatas per hoc intervallum actiones cunctas fuisse liquet, atque ex utroque, quanquam diversimodè, tractatas, discussas, diremtas. Ex eisdem verò heic juris generibus quibus Actiones fundatæ sunt, Exceptiones, Replicationes & quæ sequuntur usque in Sententiam judiciariam reliqua, non manare ac pendere debuisse haud magis est concipiendum, quàm ex alio scientiæ aut artis genere objectionem, ex alio responsionem ac solutionem ritè fieri. Atque hisce quidem consonum est illud de Patriarchis vetustioribus qui Mosem præcesserunt [o]; החכמים אומרים בכ׳ שקדמהו מן הנביאים בית דין של עבר בית דינו של מתושלח מדרשו של מתושלח כלם ע״ה אמנם היו נביאים ולמדו בני אדם על תכונת דורשים ומלמדים ומישרים לא שיאמרו ואמר יהוה אלי דבר אל פלוני כן היה הענין קודם משה רבינו ע״ה *Dicunt sapientes de Prophetis qui antecesserunt illum; Domus Iudicii* seu *præfectura juridica Eberi, domus judicii Methusala, Schola Methusala, licet omnes, piæ memoriæ, prophetæ essent, docebant homines ad morem Concionatorum, Doctorum, & Præceptorum. Nec tamen dixerunt, & dominus deus dixit ad me, loquere ad N. Atque ita se res habuit ante Mosem.* Nimirùm non, ut Moses, legis alicujus novæ nuncios se exhibuere, sed ut Naturalis ac Divini ante recepti uti & Humani interpretes, monitores, & præceptores. Quale pariter dicendum de Abraha, Isaaco, Jacobo reliquis à Maimonide loco citato memoratis; modò excipias Circumcisionis jus Abrahæ suísque divinitùs præscriptum, quod eis ad quos illud pertineret, quatenus divinitus acceptum, ostenderetur promulgareturque puto necessum erat; tametsi, quantum video, Maimonides, qui & heic habet ex suis sequaces, ipsum Abrahamum filios & servos ex jussu divino tantùm, ut patrem & dominum, Circumcidisse, nec intereà jus ipsum, velut à Numine sibi datum, promulgâsse, posterósque ejus ea in re eum esse imitatos, quod fateor me satis intelligere nequire. Quemadmodum verò de Jure utroque ejúsque in foro usu sic vidimus, ita de Personarum ad quas jura illa attinerent, quantum ad Actiones & Judicia, discrimine advertendum; Servorum, utpote qui in aliena potestate, conditionem circa actiones & judicia aliam necessario tunc fuisse, aliam Liberorum, quam distinctionem ejúsque sensum nemo puto non agnoscit satísque heic intelligit. Proselytorum item Domicilii atque Originariorum Proselytorúmque Justitiæ, seu qui in Ebraismum è gentibus ritè transierant, ejusmodi erat circa hæc discrimen ut ex nullo Juris simpliciter Divini capite in Proselytum Domicilii (modò servus non esset) agi circa sive Sacra sive Profana potuisset, præter capita quæ Naturalia aut Noachidarum antè dicta. Cæteris enim is non obligabatur. At verò si Servus esset,

m *Cap.* 9. 2.

n Zohar in Beresith, *fol.* 71 b. *Edit.* Mantuan.

o *Maimonides* in More Nebochim *part.* 2. *cap.* 39. & *Videsis Abarbinel* in Iiruth Torah *fol.* 167. *col.* 3. & 4.

esset, Circumcisionis nomine in invitum potuisse agi dubitari nequit, secundùm quod inferiùs dicetur. Proselytos item ejusmodi ex jure suo, id est Naturali seu Noachidarum, agere pariter tam circa Sacra, veluti in Blasphemum, quàm Profana potuisse, non minus in Originarios Proselytósque Justitiæ quàm in sui generis homines, non est quod ambigamus. At verò quicquid Humani juris apud populum Ebraicum tunc introductum est, utrunque pariter Proselytorum genus obligabat, nisi aut expressim aut ex natura rei tacitè exciperentur, unde in utrunque genus actiones ritè potuere, pariter atque in Originarios, institui. Et de Judiciis quà Proselytos domicilii, post legem datam, seorsim spectârunt, nos fusiùs alibi [p]; unde quidem de eis quæ per hoc intervallum in usu haud difficile est conjectare. Inter Originarios autem atque Proselytos justitiæ (qui simul קהל seu עדת ישראל id est *Synagogam*, *Congregationem*, *Ecclesiam*, *Rempublicam*, *Populum Israeliticum* faciebant; nam hi, ut in Vulgatâ alicubi dicitur [q], in Ebræorum *coloniam transierant* seu civitate fuerant donati) parilis invicem tunc omnimodarum ex Jure Naturali ac primitùs Divino, uti & ex eo quod accesserat sive Divino sive Humano, Actionum usus. Cum verò per hoc intervallum nullibi Præfecturas juridicas ex Personarum qualitate omninò discriminatas reperiamus, etiam & Mosem aliquamdiu unicum fuisse & solum universis Judicem liqueat, par omninò est ut credamus, easdem ipsas Præfecturas, tam post eas ex Jethronis consilio institutas quàm antè, Proselytorum domicilii causas sive inter se suíque generis homines sive inter se atque Originarios Proselytósve justitiæ ortas cognovisse ac diremisse, nec, ut post legem datam (quod loco citato ostendimus) singulares fuisse Proselytis domicilii Præfecturas non ita dissimiles Præfecturæ Prætoris Peregrini in veteri Roma, qui Peregrinis & inter Peregrinos & Cives jus dicebat [r], ut Urbanus Prætor Civibus. Atque ex jam dictis, satis est etiam apertum, non modò de juris Naturalis ac Divini Humaníque juxta antè tradita, violatione actiones tunc institutas, verùm etiam necessariò actiones de Personarum Qualitate & Statu reliquis illis prævias seu Præjudiciales (ut in Jure vocantur Cæsareo [s]) quales sunt per quas quærebatur utrùm quis Servus an Liber, Proselytus Domicilii seu Gentilis an Proselytus Justitiæ seu in Ebraismum ritè, sive ex Circumcisione, sive Natalibus, sive Baptismo adscitur.

[p] *Lib. 7. de Iure Nat. & Gent. cap. 6.*

[q] *Exod. 12. 48.*

[r] *L. 2. § 27. D. tit. de Orig. Iuris & Videsis Marquard. Freher. Parerg. lib. 2. cap. 17.*

[s] *§ Præjudiciales Instit. tit. de Actionibus.*

C a p. V.

De Actionum & Judiciorum *in Præfecturis Intervalli jam dicti juridicis*, Effecto, *adeóque de* Pœnis forensibus *ad facinorosos atque inobedientes coercendos*, *tam* Divinitùs *præstitutis quam* ab Hominibus *indroductis. Et de* Jure Gladii.

QUod ad Actionum & Judiciorum Effectum attinet; quemadmodum interdicta illa Divina ac Naturalia de Idololatria & Blasphemia supponunt verum amplexandum exercendúmque esse cultum, uti & illud de Incestu & Adulte-

terio, Cognationis legitimæ & Connubiorum jura, atque illud de Raptu & Furto dominium ſupponit ſingulare ejúſque & acquiſitionis & alienationis jura varia, Fidémque datam, ſecundùm quod data eſt, innuit ſervandam, quâ quidem immediatè ex vi hujus præcepti Divini ut prævii, jura omnimoda tam publica quàm privata circa res ſive Sacras ſive Profanas ab hominibus ritè introducta, id eſt *πάσαι ἀνθρωπίναι κτίσεις universæ humanæ in politia diſponenda ordinationes* (quibus ſubjecti eſſe, ex Petri [t] Apoſtoli mente, debemus) adeóque universa etiam Gentibus diverſis jura Intervenientia nituntur; ita illud על דינים ſeu *de Iudiciis* planè ſupponit & ex ſua vi admittit latæ ſententiæ executionem adhibendam quâ ſive cuique ſuum tribuatur reddatúrque etiam ab invitis, ut in actionibus Civilibus, ſive ſceleſti puniantur, ut in Criminalibus, & demùm inobſequentes in utriſque euſque coerceantur ut aut Officium Debitúmque præſtent aut, pro cauſæ diſcrimine, Pœnas, adeoque Sententiæ vim, ídque etiam ut ex Exemplo emendentur aut moneantur alii, ſubeant. Atque ejuſmodi ut Effectus eſſet Actionum & Judiciorum per intervallum quod tractamus, fuiſſe neceſſarium, neminem puto non agniturum. Is nempe aut in forenſi ſui cuique Diſtributione, aut in Animadverſione in facinoroſos & inobedientes cernebatur. Nam ſententiam ferri, *judicari* aut juriſdictionem exerceri citra imperii meri miſtíve vim alicubi collocatam, quâ executio ſubſequatur, in regiminis ratione res eſt planè fruſtranea & nihili. Atque ut ex Animadverſionibus, Retributio fiebat reo aliqua, ita & Medela & emendatio ſæpè ipſi, uti ſemper forſan aliquot ſaltem aliis. Sicut autem Jus omnimodum aut Divinum erat, uti ſemper eſt, aut Humanum; ita omnimoda Pœna legitima (quæ ſcilicet eſt Malum Paſſionis ob Malum Actionis) erat, uti & eſt, aut divinitùs ſeu à Numine ipſo velut Juri ſuo appendix adjecta, aut ab Hominibus parili modo, ne ſcelera ac delicta non punirentur, introducta. Prioris generis Pœnarum ſpecies ſunt binæ. Altera quæ non ſolùm à Numine ſolò præſtituta eſt, verùm etiam ab ipſo ſolùm ſive hac in vita ſive in futura irrogatur, nec quid habet cum negotiis hominum forenſibus commune; Altera, quæ ab Humano foro ex eo quod à Numine præſtitueretur, irroganda. Species Prior, quà talis, ad juridicas heic præfecturas noſtras ſeu בית דין שלמטה *domum judicii inferiorem* ſeu *terreſtrem* non omninò ſpectat, ſed ad בית דין שלמעלה ſeu *ſuperius forum* aut forum poli, ut vocant, ſeu cœleſte. Cæterùm de Speciei illius unicâ quam perperàm, nec ſine magno errore, nonnulli ad forum humanum attinere volunt, ſeorſim inferiùs agetur. De Secundâ autem ſpecie primò videbimus, & dein etiam breviter de Pœnis ex Humano tunc jure præſtitutis infligendíſque. Bis occurrit Pœna mortis in Numinis edictis ante legis dationem in Sinai. Atque ea indè, juxta inferiùs dicenda, à præfecturis quas tractamus erat irroganda. Primò ubi de Homicidii pœna agitur; Dein ubi morte plectendus quiſquis è populo tranſgreſſus terminos montem Sinai, ante tubæ clangorem, cum Lex recipienda erat, tetigiſſet. Quod ad priorem locum attinet; *ſanguinem veſtrum* לנפשותיכם (inquit [u] Numen ad Noachidas ſtatim poſt diluvium) *animarum veſtrarum* ſeu *vitarum veſtrarum requiram; de manu cuncti animalis requiram eum & de manu hominis, de manu*

[t] 1 Pet. 2. 13.

[u] Geneſ. 9. 5.

 viri

viri fratris sui seu *cujuslibet homicidæ requiram animam hominis* seu *hominem*: שפך דם האדם באדם דמו ישפך *Qui effuderit sanguinem Hominis, in homine* seu *per hominem sanguis ejus effundetur. Quoniam in imagine Dei fecit hominem.* Atque jam allata sic interpretari solent Magistri ut priora verba quibus se requisiturum ait Numen sanguinem, intelligant de vindictâ divinâ seu pœna divinitùs tantum ob homicidium expectandâ, posteriora verò de homicidio [x] etiam in juridicâ apud homines præfectura morte puniendo; quod tamen non de homicidio capiunt omnimodo, seu casu aut errore aut non בעצמו seu *sua ipsius manu* aut non dolo aut data operâ aut non ex animo perpetrato, nedùm de eo quod sub ratione pœnæ, juris belli, aut inculpatæ tutelæ fit, sed quod σὺν ἀδικίᾳ *injuria* [y] seu sub ratione indebiti, uti & Christiani Patres [z] passim. Et qui vocabulum illud באדם *in homine* aut *per hominem* ad priora hujus periochæ retrahunt (quemadmodum retrahitur tum in versionibus Latinis Syriacæ & Arabicæ versionum in bibliis Jaianis, tum in Gallicanis aliisque aliquot) legunt atque interpungunt quasi dictum fuisset *qui effuderit sanguinem humanum in homine* seu *qui est in homine* [a] seu *per hominem, sanguis effundetur.* Et inter Ebræos viri maximi ibi באדם intelligunt [b] pro *per hominem* בעצמו seu *sui ipsius hominis manu*, aliâ necis causâ non interveniente. Qui verò ita verba distinguunt ut באדם *per hominem* ad posteriora referant, intelligunt quasi fuisset dictum aut *Qui effuderit sanguinem hominis, pro homine sanguis ejus effundetur*, ut Latina versio est Samaritanæ, aut *Qui effuderit sanguinem humanum* seu *reus fuerit Homicidii, ejus per hominem sanguis effundetur*, seu supplicio ultimo mortéve punietur apud homines, seu judicio hominum forensi. Et Josephus [c] eâ de re velut ex Dei voce Noacho ejúsque filiis tum datâ; παραινῶ μέντοι σφαγῆς ἀνθρωπίνης ἀπέχεσθαι καὶ καθαρεύειν φόνου τοὺς (sic pro ἢ, quod in impressis malè habetur, legendum didici ex Isaaci Casauboni è Ms. in Josephum suum annotatis) δεδρακότας τι τοιοῦτον κολάζοντας, *Moneo* seu *edico ut à cæde humana abstineatis, & ab homicidio puri sitis, & tale quid committentes puniatis*; ubi Ruffinus vertit, *facientes quippe tale aliquid puniturus sum*, quod Græcis non omninò respondet. Et glossema puto est exscriptoris qui in Ms. legerat quod emendare voluit. Nam in codice Ms. Bibliothecæ ad S. Jacobi Regia legitur *facientes quippe tale aliquid perituros.* Postremum vocabulum in *puniturus sum* fortè infeliciter nimis transiit. Scilicet de Pœna homicidii, eáque apud homines forensi sumendus locus ille. Jarchius in Glossa באדם דמו ישפך אם יש עדים המיתוהו אתם *per hominem sanguis ejus effundetur innuit, si testes sint cædis ab ipsis Noachidis morte eum plectendum.* Et *Chiskuni* ibi הורג בגלוי בי״ד יפרעו ממנו *Homicida apertè reus à domo judicii, Synedrio* seu *foro puniendus.* Atque huic sensui sunt expressim consonæ versiones aliquot tum Judæorum tum aliorum & veterum & recentiorum. Vulgata se heic quidem habet (uti & adnotârunt viri docti [d]) quasi illud באדם *per hominem* non omninò legisset ejusdem autor. *Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.* Sic ille. Et sequax heic aut consonus est versionis Arabicæ autor Romæ nuper editæ. Hispanienses Judæi sine interpunctione legunt vertúntque — *sangre del hombre en el hombre su sangre sera vertido.* Germanienses autem — **Wer des**

x Hac de re plenè lib. 4 de Jure Nat. & Gent. cap. 1.
y Philo lib. de spec. legibus; præc. 6. & 7. & lib. 1. de vita Mosis.
z Augustin. lib. 1. de Libero arbitrio. Et Epist. 154. ad Publicolam. De Civitate Dei lib. 1. cap. 17 &c.
a Vide Hugon. Grot. de Jure Belli ac Pacis lib. 1. cap. 2. § 5.
b Maimonid. tit. Rotzach cap. 2. Moses Mikotzi Præcept. Negativ. 161.
c Archæolog. 1. cap. 4.
d Sixtinus ab Amama in Censura vulgata &c.

zelwigen menschen zůn Blut sol wurden vorgossen. Hiſpanicis verò jam allatis conſonant Judæi Græcienſes ſeu verſio illa Pentateuchi Græcobarbara ſimul cùm Onkeliana Paraphraſi, Jarchii Gloſſa, & verſione item illa Hiſpanica, Conſtantinopoli anno שז״ח ſeu 5307 id eſt Chriſti 1547, typis Ebraicis mandata. Nam quod Theodorus Zygomalas Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Protonotarius ad Martinum Cruſium ᵉ ſcribit anno 1575, libros linguæ vulgaris ſeu Græcobarbaræ ibi extitiſſe nullos, nedum alterutrius Teſtamenti in lingua illa partem aliquam, intelligendum eſt de verſione Græcis literis typiſve atque inter Chriſtianos eorúmve in uſum reperta nulla; non de verſione planè nulla, cùm manifeſtum hinc ſit annis circa triginta antè in linguam Græcobarbaram ab Judæis & in ſuorum qui Orientem illum incolunt uſum Pentateuchum tranſlatum eſſe editúmque, licèt Ebraicis tantùm typis mandatum; quemadmodum etiam ibi editæ ſunt Arabica & Perſica, præter Hiſpanicam, verſiones. Græci verò veteres tùm apud Chryſoſtomum ᶠ tum in editione Complutenſi cujus ſequaces ſunt aliæ aliquot: ἀντὶ τοῦ αἵματος ἀνθρώπου, τὸ αὐτοῦ ἐκχυθήσεται *pro ſanguine hominis, ejus* (homicidæ) *ſanguis effundetur*, unde Hieronymus ᵍ ex Latina veteri, *qui effuderit ſanguinem hominis, pro ſanguine ejus effundetur ſanguis illius*, uti & Ambroſius ʰ, *qui effuderit ſanguinem hominis, pro ſanguine hominis, ejus effundetur.* Sed Græca biblia ⁱ alia habent tantùm ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται *pro ſanguine ejus effundetur*, quibus ſunt conſoni codices Mss. Bibliothecæ ad S. Jacobi Regiæ, Oxonienſis publicæ, & Cottonianæ. At verò expreſſim de Judicio ſeu ſententia in Homicidam forenſi locus capitur à paraphraſtibus Chaldæis. Onkelos *Qui effuderit ſanguinem humanum* דישוד דמא דאנשא בסהדין על מימר דינא דמיה יתשד *cum teſtibus* ſeu *per teſtes, juxta ſententiam Judicum, ſanguis ejus effundetur.* Recentior autem ille alter Uzielides vulgò dictus דישוד דמא דאנשא בסהדין דיינא מחייבין ליה קטוליה ודישוד בלא סהדין מרי עלמא עתיד לאתפרעא מניה ליום דינא רבא *Qui effuderit ſanguinem hominis cùm teſtibus*, ſeu *quoties ſceleris ejuſmodi teſtes fuerint, Judicibus* ſeu *præfectis juridicis ex officio incumbit ut & ipſe vitâ privetur. Cæterùm ſi deſint teſtes* (quo nomine reliquæ probationis heic veniunt) *Dominus Mundi vindictam ab eo ſumet in die Judicii Magni.* Onkelo conſentiunt heic Judæi Mauritanienſes; في قول الانسان דמה يسفك *ex ſententia* ſeu *voce hominis ſanguis ejus fundetur.* Saadiæ item verſio بالانسان مثله דמה يسفك *per hominem ſimiliter fundetur ejus ſanguis*, quibus conſonant Tawaſii Perſica. Arabs etiam vetuſtus penes me Ms. ومن اهرق دم الانسان فالانسان عوضه يهرق דמה *Qui effuderit ſanguinem hominis etiam homo velut vicem rependens* ſeu *viciſſim effundet ſanguinem ejus.* Alter item Ms. cum Pentateucho, ſed mutilo, Samaritano, literis Samaritanis من الانسان דמה يسفك *ab homine ſanguis ejus effundetur.* Nec aliter fermè verſiones Germanica, Belgica, Italica, Anglica, aliæ aliquot. Et rectè vir ſummus in Annotatis nuperis, Ebræorum interpretationem heic eſſe

e *Turcograec. pag. 431.*

f *In Geneſ. Serm. 27.*

g *Comment. in Sophoniam cap. 1.*

h *Lib. de Noe & Arca cap. 26.*

i *Edit. Baſil. Rom. Francofurt. Pariſ. 1628.*

ejusmodi ait, *ut sensus sit ex testium testimonio, judicum pronunciato, mortem Homicidæ inferendam, ut in Commentariis eorum obviis est videre.* Quod verò adjicit. *At cùm lex hæc lata est nondum constituta erant judicia*; Nondum quidem singularia constituta fuisse post diluvium hactenus Tribunalia seu Præfecturas aliquas Juridicas, cùm tantillus erat hominum numerus, facilè concedi potest. Cæterùm ad Præceptum illud universale de Judiciis adeóque præfecturis ejusmodi in societatibus civilibus constituendis, quod tam ante quàm post diluvium juxta antè dicta obtinuit, hoc itidem de Pœnâ Homicidii in præfecturis illis postmodùm adhibendâ expressiùs attinuisse, haud difficiliùs concipitur. Alii[k] heic; *Hebræi addunt in homine—Humanum sanguinem in homine fundetur sanguis illius, id est in conspectu omnium & publicè, aut in homine pro, si adfuerint testes, testificantibus hominibus. Ita Chaldæus paraphrastes* (quod ex antè citatis liquet) *ac tum singulare pro plurali sumetur more Hebraico. Quidam referunt ad sequentia, in homine fundetur sanguis ejus. Quasi dicat, propterea quod hominem occiderit fundetur sanguis illius, jussu scilicet & mandato ipsius Magistratus. Ita videtur innuere potestatem Magistratus. Non desunt qui vertunt, per hominem fundetur sanguis illius*, ut antè etiam ostensum. Nec præterire heic visum est quod hac de re occurrit in Arabis Anonymi, sed Christiani, Commentario in locum jam tractatum Ms. quem mecum, ut assolet alia, pro summâ suâ humanitate communicavit præstantissimus vir, Jacobus Usserius præsul Armachanus. Locum integrum primò capit Arabs ille de Homicidio بمعرفة seu *voluntario*, non de eo quod esset بغير معرفة *involuntarium* aut casu aut sub ratione indebiti. Dein autem sic pergit وفي هذا الموضع اوضح ايضا العذاب الخالد بعد الموت الذي هو عدم الحياة المؤبدة لانه قال ان كل من اهرق دم الانسان يهرق دمه عوضه *Atque hoc in loco ostenditur etiam pœna post mortem æterna, quæ nempe est privatio vitæ æternæ. Idcirco dicit scriptura quisquis effuderit sanguinem hominis, sanguis ejus vicissim effundetur*, quod sanè ab Arabicis antè allatis aliquantulò dissonat. Tum subdit وقد يري كثيرين يقتلوا الناس ولا يهرق لهم دم اعلمنا الرب بهذا ان لهم بعد الموت عذاب يعدموا به حيات تلك الدار كما يعدم حياة هذا الدار من يهرق دمه فيها *Sed vero quamplurimi principes & potestates homicidii rei sunt, nec tamen sanguis eorum effunditur. Atqui docet nos heic Dominus, pœnam debere eis post mortem, nimirum privari eos vitâ seculi futuri quemadmodum hujus seculi vitâ privabatur is cujus sanguis in eo est effusus.* Ita Arabs hic; qui sic vocabula posteriora illa etiam ad futuri seculi pœnas trahit & effusionem sanguinis pro vitæ æternæ in eo privatione sumit. Sed verò tametsi ex antè dictis liqueat, edictum illud de Pœna capitali Homicidii divinum sic intellectum esse ut

[k] Rob. Stephan. Annot. in Genes. 9. ubi vide etiam Vatablum.

ut ad forum humanum etiam spectaret, quasi persecutio ejusdem ibi atque executio indè perpetua imperaretur, nihilominùs ita illud interpretatæ sunt Respublicæ ac Ecclesiæ Christianæ quasi non velut ex Præcepto strictè ac semper, ne quidem in atrocioribus homicidiis, observando Pœnam illam Talionis præstitutam à Numine ibi accepissent. Sed pro ejusmodi potiùs permissu ac monito divino, cujus autoritate, pœnæ illius irrogatæ, quoties irrogaretur, justitia apertior & clarior tantùm redderetur. Atque ita, ut pro Personarum Reatúsque, utcunque atrocissimi, discrimine vario, homines, qui summæ rerum præsint, ex sui arbitrio, velut loco ex illo divinitùs permisso, nunc severiùs capite plectant reos, nunc autem non solùm mitigent pœnam illam ínque alias mutent, verùm etiam crimen ipsum ejúsque persecutionem aboleant condonéntque. Aquinas ibi; *fundetur sanguis illius, id est, morte punietur; scilicet vel in hac vita vel in altera, nisi, supple, per mortem pænitentia satisfecerit.* Illic sanè mitigatio etiam & abolitio pœnitenti permittitur. Et Marcianus in Justinianum receptus[l]; *Legis Cornelia de Sicariis & veneficis pœna, insula deportatio est & omnium bonorum ademtio. Sed solent hodie capite puniri nisi honestiori loco positi fuerint, ut pœnam legis sustineant. Humiliores enim solent vel bestiis subjici; altiores verò deportantur in insulam.* Indè in Basilicis seu Imperatorum Orientalium recentiorum Juris corpore[m] *pœna in Sicarios honestiores est deportatio, in humiliores, gladio & bestiis subjici.* Et tum mitigatio tum conversio capitalis supplicii, in hoc scelere puniendo, in aliud apud Christianos cernitur passim in pœnâ pecuniariâ seu mulctâ quam Weregild seu *capitis æstimationem* vocant, homicidio antiquitùs variatim præscriptâ, secundùm illud quod in Germanorum etiam aliquot moribus habet Tacitus, *Luitur homicidium certo armentorum & pecudum numero; recipiréque sic satisfactionem universam domum.* Obvia est ejusmodi pœnæ pecuniariæ, quâ homicidium spectat, in legibus vetustis mentio; Saliorum, Alemanorum, Boiorum, Ripuariorum, Anglosaxonum etiam apud nos, Gothorum & Suecorum aliorúmque. Quin & in Canones Pontificios admissa est[n] nomine *interfecti compositionis* utì & Weregildi. Et de Pœna ejusmodi homicidii, consulas doctissimum Covaruviam[o], ut alios prætercam. Omittimus heic Asyli jus quo sacræ ædes diù ut plurimùm ita gavisæ sunt ut etiam atrocissimi homicidii, non tantùm casualis, rei indè in pœnam mortis eripi nequirent[p]. Eâ de re obitèr, qui ad titulos *de Immunitate Ecclesiarum* & *de his qui confugiunt ad Ecclesiam* scribunt. Atque ejusmodi jus olim apud nos etiam religiosissimè plerunque observabatur, quod Henrico octavo regnante, lege in ordinum comitiis latâ, est abrogatum. Ecclesiastici etiam seu ordinis hieratici homines cædis humanæ rei è cognitorum capitalium potestate, eripi in pœnam leviorem solebant. Imò etiam apud Gratianum (qui in hanc rem compluria congerit) legitur[q], velut ex Gregorio Papâ nescio quo, *Reos sanguinis defendat Ecclesia, ne effusionis sanguinis particeps fiat.* Atque ita recipitur & intelligitur ab Jurisconsultis Decreto Gratianeo utentibus. Cæterùm tum Burchardus[r] tum Ivo[s] velut ex Augustini dictis, totidem afferunt verba, sed interjectâ negatione, *Reos sanguinis non defendat Ecclesia, ne effusionis sanguinis particeps*

[l] L. 3. § 5. D. tit. ad legem Corneliam de Sicariis.
[m] Lib. 60. tit. 39 & videsis Harmenopulum Prochir. lib. 6. tit. 6. & Theod. Balsamon. in S. Basilii Canonem 8. & in Photii Nomocan. tit. 9. cap. 6.
[n] Concil. Triburiens. anno 895. cap. 3. & 4. Caus. 17. quæst. 4. cap. 26. omnes presbyteri, editionis Gregorianæ, Extr. tit. de Pœnis cap. 2. Burchard. Decret. lib. 6. cap. 11. Ivo part. 10. cap. 140. Adde Anton. August. in Pœnitent. Roman. Tit. 4. cap. 17.
[o] Variar. Resolut. lib. 2. cap. 9.
[p] C. 17. quæst. 4. cap. 9. Reum Extr. tit. de Immunitate Ecclesiarum.
[q] Caus. 23. quæst. 5. cap. 7.
[r] Decret. lib. 19. cap. 109.
[s] Decret. part. 15. cap. 121.

ticeps

ticeps fiat. Quod sanè adversum est omninò juri Asylorum apud Christianos olim receptissimo. Sed verò & illud ita temperavit constitutione suâ Gregorius decimus quartus [t], ut atrocioris homicidii reos in Ecclesiis non ita protegi debere voluerit. Et remissio etiam criminis hujus seu condonatio & abolitio apud Principes Christianos adeò rara [u] non est; unde item de sensu sacri in Genesi sermonis quo mors Homicidæ præscribitur (nam quicquid ibi sic præscribitur Noachidis ad totum genus humanum spectat) Christianis publicè recepto est dijudicandum. Atque Theologi & Jurisconsulti hac de re passim; ut præteream Canones Pœnitentiales, in quibus annorum aliquot pœnitentia ejúsque circumstantiæ humanum circa hanc pœnam arbitrium apertè ostendunt. Distinctio quidem habetur de Jure Pontificio heic & Cæsareo; hoc nimirùm reverà κολάζειν [x] seu *punire*, nunc deportatione, nunc gladio, illius autem ἐπιτίμια οὐκ ἔστι κολαστικὰ ἀλλὰ ἁγιαστικὰ καὶ ἰατρευτικὰ *correctiones non reverà punire sed sanctificare & mederi.* Atqui intereà in neutro admittitur Mortis pœnam ex effato hoc divino, velut ex simplici præcepto, Homicidio necessariò deberi. Etiam apud Gentiles vetustissimos jure Naturali utentes & heroúm tempore, nunc Morte nunc Exilio aliisve citra mortem pœnis Homicidium luebatur, ut videre est in legibus Græcorum [y], & Romanorum, aliorúmque antè memoratorum, & Celtarum [z], atque apud Apollodorum [a]. Et de pœnâ humano in foro Homicidio sive ex edicto & jussu sive ex permissu expresso & monito ante legem in Sinai datam divino, velut talionis, irrogandâ, hactenus. Altera Pœna Mortis tunc divinitùs præstituta, Temporaria tantùm erat & Localis. Deus ad Mosem diebus aliquot ante legis in Sinai monte dationem; *Constitues* [b] *terminos populo per circuitum & dices ad eos, Cavete ne ascendatis in montem nec tangatis fines illius. Omnis qui tetigerit montem morte morietur.* לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה יירה אם בהמה אם איש לא יחיה quod quidem ad Magistrorum maximorum jurisconsultos agentium mentem versum sic sonaret, *Non tanget eum manus. Sed lapidando lapidabitur* seu *lapidibus obruetur aut projiciendo projicietur*, seu *jacietur*, aut *dejiciendo dejicietur sive bestia fuerit sive homo, non vivet.* De horum heic sensu plura statim. Sed verò vulgata, *lapidibus obruetur aut confodietur.* Græci, ἐν γὰρ λίθοις λιθοβοληθήσεται ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται *lapidibus enim obruetur aut jaculo* seu *sagitâ ex arcu emissâ transfigetur* [c]. Consonus est Arabs cum vulgatâ editus. Hierosolymitana paraphrasis או גירי דאשא יתקשטון ביה *aut sagittas ignitas jaculabuntur in eum.* Jonathanis item dicta, או גירין דאישא ירקון ביה *aut jacula ignita projicient in eum.* Onkelos או אשתדאה ישתדי *aut jaculis confodietur*, ut vertitur. Syrus ibi ܘܡܫܬܕܐ ܒܓܐܪ̈ܐ quod *& jaculis petetur* redditur. Samaritani או חוו יחוי aut *projiciendo projicietur*, aut *injiciendo injicietur.* Nam verbo חוו pro ירה projicere utuntur illi. Judæi Mauritanienses او نشبا ينشب & Saadias او ينشب في نشبا *vel jaculo confodietur.* Hispanienses Judæi; *apedrear sera apedreado, o assaetear sera assaeteado*; id est, lapidando

lapi-

[t] *Anno* 1591. *Constit.* 7. *In Bullarii Tom.* 2. *in quam videsis Petrum Gambacarte de Immunitate Eccle. lib.* 5. *cap.* 4. § 16. *& Antonin. Dianam tract. ejusdem tituli resol* 4. *adde Ludovicum à Piguera Decis.* 54.

[u] *Videsis Guil. Bokel. de publicis judiciis disquisit.* 6. § 1, *&c.*

[x] *Theod. Balsamon in S. Basil. Canon.* 43.

[y] *Vide Sam. Petit. leg. Attic. lib.* 7. *tit.* 1.

[z] *Nicolaus apud Stobæum Serm.* 165.

[a] *Bibliothec. lib.* 2. *& videsis Hugon. Grot. in Sparsione Flor. pag.* 202.

[b] *Exod.* 19. 12.

[c] *Vide Notas Nobilii in Exod.* 19. *h.*

lapidabitur, aut ſagittando ſagittabitur. Nec differunt Judæi Germanienſes, — oder der Werven zul werden der Werpen. Atque illlud *aut confodietur* ſeu *transfigetur* aut *ferietur jaculis* aut *ſagittis* recipitur in verſionibus nuperis. Lutherus habet, oder mit geſchoſs erſchoſſen werden. Belgæ; ofte ſekerlick doorſchoten werden. Galli, *ou tiré des fleſches*. Itali, *O ſaettato*. Angli olim or ſtricken through with darts; nunc or ſhot through. Ainſworthius, or ſhot through with a ſhot. Arias, & Vatablus, *aut jaculando jaculabitur*. Tremellius, *aut jaculando conficitor*. Sed in margine libri *Hebr. jaculando jaculantor*. Etiam in Græcis Epiſtolæ ad Ebræos exemplaribus aliquot, ipſa heic ex verſione Græcâ veteri verba de hac pœnâ adducuntur. *Non enim*[d] *ſuſtinebant quod edicebatur, etiamſi beſtia tetigerit montem lapidibus obruetur* ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται) aut *jaculo* ſeu *ſagitta ex arcu emiſſo transfigetur*, quod quidem Angli, Galli, Belgæ, Germani, alii in verſionibus ſuis ejuſdem Epiſtolæ è Græco admittunt. Atque ita legitur in editionibus Eraſmiana, Baſilienſi, Stephani, quarum nec paucæ ſequaces. Sed verò nec vulgatæ autor Græca illa de jaculo aut ſagitta, ibi legebat, nec in ea quid illis reſpondet. Quale itidem de verſionibus Syriacâ & Arabicâ dicendum. Carent etiam verbis illis Editiones aliquot Græcæ, ut Fabriciana, uti etiam quæ cum Chryſoſtomi, Theodoreti & Theophylacti Commentariis prodiêre, atque Pariſienſis nupera ſeu Jaiana. Quoſdam tantùm codices Græcos illa habere notârat Eraſmus, unde in ſuos inſeruit. In Claromontano codice non extare monet Beza. Nec ſanè habetur in Codice Ms. Bibliothecæ ad D. Jacobi apud nos Regiæ. Jam verò locum ita capiunt etiam Ebræorum aliqui perinde ac ſi de jaculis aut ſagittis in reum immittendis juxta verſionem illam Græcorum eſſet intelligendus. Aben Ezra ibi, lapidandum fuiſſe ait ſi propior eſſet ואם רחוק יורוהו בחצים *è longinquo autem* (fugeret, aut commodè per diſtantiam lapidari nequiret, aut ita temerè montem ipſum teneret, ut inde in pœnam eum nemo[e] imponè eripere quiret) *injiciant in eum jacula* aut *ſagittas*. Atque aliis aliquot non diſplicet hæc ſententia. Etiam Lyranus ad illud vulgatæ heic, *confodietur jaculis*, *In Hebræo*, inquit, *habetur Sagittis* (quod tamen ibi non eſt; nec nomen aliquod omninò ſed verbum tantùm illic uſurpatur) *taliter enim interficitur homo à longè, & per talem mortem deſignatur, quod non debuerant appropinquare ſed de longè ſe tenere.* Sic ille. Hinc hallucinatus Abulenſis, *in Ebræo*, inquit, *dicitur confodietur ſagittis.* Sed alia omninò loci mens juxta Talmudicos & juriſperitos maximos Ebræorum, quibus non admittitur quid de Sagittis aut Jaculis in eo contineri, nec aliud quàm quod forenſem Lapidationis pœnam deſignaret. Quemadmodum enim in conſtitutâ poſt legem in Sinai datam Republicâ Ebraicâ, Lapidationis pœna forenſis Duplex habebatur, aut ſaltem dupliciter irrogari ſolebat; Altera, quâ reus[f] מבית הסקילה שהיה גבוה שתי קומות *ex domo* ſeu *Loco Lapidationis qui altus erat binas hominis ſtaturas* ſeu circa pedes duodecim, ita pronus in terram Lapidibus ſtratam præcipitabatur, ut mors ejus indè expectaretur (Hanc דחייה appellabant ſeu *impulſionem*) Altera סקילה magis propriè ſeu *Lapidatio* dicta, quâ lapidum jactu, teſtibus præeuntibus, obrueretur; quod etiam factum quoties ex præcipitatione

[d] Ad Ebræos cap. 12. 20.

[e] Videns Abarbinel in Pirush hatora fol. 169. col. 4. Chiskuni fol. 101 a.

[f] Miſna tit. Sanhedrin cap. 6. Talm. Babylon. fol. 45 a.

tione aut impulsione illiusmodi non moreretur; Sic etiam volunt Magistri maximi Mosem hæc de Lapidationis ante legem in Sinai datam pœna scribentem ita secundum morem etiam pôst usitatum, & ex eo qui ante in Lapidatione obtinuerat aut obtinere debuerat manantem, rem expressisse atque intellexisse, perinde ac si dictum fuisset *aut lapidibus petitis obruatur* (ex sententiâ forensi; nam id adjiciunt) *aut ita praceps in terram è sublimi detur, detrudatur, projiciatur, ut sic vitâ privetur.* Adeóque manu non tangendus erat, aut ut ex judicio aut pœna eriperetur, aut ut illato manu vulnere occideretur (licèt aliqui etiam illud de manus tactu non ad reum sed ad montem referant) sed aut *lapidando lapidandus*, id est *lapidibus obruendus*, או ירה יירה *aut projiciendo projiciendus*, seu *pracipitando pracipitandus* sensu jam dicto. Inde Jarchii ibi glossa מכאן לנסקלין שהם נרחין למטה מבית הסקלה שהיה גבוה שתי קומות *Hinc innuitur quod ad lapidandos attinet. Nam illi deorsum detrudebantur ex domo* seu *loco Lapidationis qui altus erat binas hominis staturas.* Et יירה interpretatur per ישלך למטה לארץ *deorsum mittatur in terram*; simili sensu quo adhibetur paulò antè in Exodo [g], *Currus Pharaonis & exercitum ejus* ירה בים *projecit in mare.* Atque ita verbum illud significare, id est ῥίπτειν, *jacere, projicere, ejaculari, pracipitare*, nemo dubitat. Adeóque *projiciendo* seu *pracipitando projiciatur* seu *pracipitetur* aut *è sublimi detrudatur*, sic rectè locum reddit. Ita etiam Jarchius in Glossa Talmudica ubi in Gemara [h] de Lapidatione quam diximus duplici verba sic fiunt; תנו sic ibi, תנו רבנן מנין שבדחייה ת״ל ירה ומנין שבסקילה ת״ל סקל ומנין שבסקילה ובדחייה ת״ל או סקול יסקל או ירה יירה ומנין שאם מת בדחייה יצא ת״ל או ירה יירה ומנין שאף לדורות כן ת״ל סקול יסקל *Tradunt Rabbini nostri, id quod de Impulsione* seu *Pracipitatione* (in Misna) *habetur designari in illo apud Mosem de projiciendo, & quod de Lapidatione, in eo quod dicitur Lapidando, & quod de Lapidatione & de Impulsione, in eo quod dicitur aut Lapidando Lapidabitur aut Projiciendo Projicietur; illud autem* (itidem in Misna) *si mortuus sic fuerit reus ex impulsione ejusmodi, satisfactum esse legi, pendere ex illo disjunctivo aut projiciendo projicietur. Etiam per omnia secula morem illum obtinuisse, ex eo quod dicitur lapidando lapidabitur*, quo fundatur jus illud Projectionis seu Impulsionis. Affertur etiam in pervetusto illo ad Exodum Commentario *Mechilta* dicto locus heic è Gemara Babylonia, ubi item adjicitur ומנין לכל הנסקלים כן ת״ל או סקול יסקל או ירה יירה *Et ratio quod in omnibus Lapidationis pœnis jus ejusmodi obtinet in eo habetur*, aut *lapidando* (scilicet in hoc quem tractamus loco) *lapidabitur*, aut *projiciendo projicietur.* In Gemara item Hierosolymitana [i] מנין שטינון סקילה של סקול יסקל ומנין שטינון דחייה שנאמר ירה יירה *Undenam in* pœna Lapidationis *ipsa lapidum projectio, ex eo desumta est quod dicitur, Lapidando Lapidabitur; & undenam impulsio illa* seu *lapidandi dejectio* aut *projectio; ex eo desumta est quod dicitur projiciendo projicietur*, in loco scilicet hoc Exodi. Accedat heic Levi Ben Gersom [k] מי שלא ישמר מזה יהיה נסקל על יד בית דין או יהיה מושלך ממקום גבוה *qui non observaverit interdictum de montis tactu lapidandus erat ex jussu* seu *sententia Domus Judicii* seu *prafectura juridica*,

[g] Cap. 15. 4.

[h] Tit. Sanhedrin cap. 6. fol. 45 a.

[i] Ad tit. Sanhedrin cap. 6. hal. 7. fol. 23. col. 3.

[k] In Pirush ail hatorah fol. 74. col. 3.

aut ex loco sublimi præcipitandus. Atque illud *non vivet*, quod heic in sacro sermone tam de homine quam bestia dictum, interpretatur ille per אבל יהה נסקל על יר בית דין *sed lapidabitur ex sententia domus Judicii* seu *præfecturæ juridicæ.* Etiam locum hunc primam facit sedem distinctionis illius seu Duplicis Lapidationis quam diximus, שני פנים illi, seu *modum duplicem*, uti aliis, vocatam. Nempè אם שיעתיקו האבנים וישליכום על המוכה או שישליכו אותו עליהם או על מה שינהג מנהגם *sive projiciant & immittant lapides in ipsum qui sic percutiendus est, sive ipsum projiciant* seu *detrudant in lapides aut aliud quid eis satis respondens.* Ita etiam Maimonides[l], alii. Et certè versiones aliquot Orientales suprà allatæ quæ ita Latinè ab editoribus vertuntur ut *jaculorum* expressìm in se nomen habeant, commodè satis possunt juxta Talmudicos jam dictos intelligi & pro *projiciendo* itidem *projicietur* reddi, ut intuenti palàm est. Præcipitationis hujusmodi pœna

——sceleris que luela
Carcer & horribilis de saxo jactu' deorsum,

qualem etiam inter inferorum pœnas fingi facit Lucretius[m], apud veteres Romanos (ut de Saxo Tarpeio ac de Robore) in usu fuit antiquitùs frequentissimo, quod scimus ex Livio, Plutarcho, Halicarnassensi, Tacito, Festo, Gellio, aliis rerum Romanarum scriptoribus. Gentibus item aliis subinde adhibitam, adnotârunt viri docti ad illud Modestini in Juris Cæsarei Pandectas[n] receptum; *non potest quis sic damnari ut de saxo præcipitetur*, unde inter pœnas ejusdem juris satis multiplices hanc locum habere desiisse olim, docemur adeóque diu ante S. Augustinum in desuetudinem abiisse. Is autem aliquoties in Donatistas de Marculi & Donati præcipitatione, ut existimatum est, spontanea verba faciens *insolitum* illud *Romanis supplicium* vocat[o] & *Romanis legibus nimis insolitum*[p] etiam & *potestates Romanas nunquam talibus suppliciis usas esse ait*[q]; quæ planè ita intelligenda, ut insolitum fuisse nec à potestatibus Romanis illo in seculo aut superiorum proximioribus, sontibus irrogatum hoc pœnæ genus, utpote cujus usus diu antè evanuerat, eum tantùm asserere admittas, non quasi Romanos pœnâ hujusmodi nunquam usos fuisse innuisset. Contrario enim ex Scriptoribus priscis certius nihil est. Atque illud Modestini, de pœnæ hujus usu sublato, scriptum est circa centum quinquaginta ante Augustinum annos seu sub Alexandro Severo aut successore aliquo ejus proximiori. Adeóque diu ante Christianismum à Cæsaribus Romanis receptum, abrogata est. Etiam de Republica & Principibus Romanorum vetustioribus, quantum ad hoc supplicii genus, bene Lipsius[r]; *Veteri magis republicâ quam principum imperio receptum. Tamen neque tunc omninò desitum Tacitus docet in P. Pituanio[s] Mathematico & Sexto Mario incesti damnato; quorum uterque saxo dejectus.* Sed hoc obiter. Porrò sub Amazia Rege Judæ Schiritas captivos hujusmodi affectos esse supplicio liquet[t]. Nempè captos eos Judæi duxerunt לראש הסלע וישליכום מראש הסלע וכולם נבקע *in verticem rupis & projecerunt eos è vertice rupis, unde omnes disrumpebantur.* Et illustre faciunt Magistri hujus gene-

l Ad Misn. tit. Sanhedrin cap. 6 4. adde Sepher Siphri col. 162.

m Lib. 3.

n L 25. § ult. D. tit. de Pœnis, ubi vide Dionys. Gothofredum & Sigon. de Judiciis lib. 3. cap. 16. & Pet. Fabrum semest. 1. cap. 18. pag. 177.

o Contra Petilianum lib. 2. cap. 20.

p Contra Cresconium lib. 3. cap. 49.

q Tract. 11. in Joann. cap. 3.

r Ad Senec. de Ira lib. 1. cap. 16 & 138.

s Annal. 2.

t 2 Paralip. 25. 5, 12.

u 1 Regum cap. 9. 33. generis supplicii exemplum [u] in Jezabelâ Reginâ, è fenestra jussu Jehu Regis dejectâ. Levi Gersomides, intelligendum est, inquit, corpus ejus ita dejectum esse, כדי שיפילוהו לארץ והו סקילה כמו שסוקל נבות כי הסקילה היא אם בשליכת אבנים על הנסקל או בירידת הנסקל על האבן כאמרו כי סקול יסקל או ירה יירה והנה הה זה מדה כנגד מדה *ut in terram dejiceretur. Atque hac Lapidatio erat, quemadmodum etiam Lapidatus est Naboth* [x]. x 1 Regum 21. 13. *Nam Lapidatio erat aut per Immissionem* seu *projectionem Lapidum in Lapidandum, aut per Projectionem* seu *detrusionem ipsius Lapidandi in saxum* (aut quod æquivaleret) *juxta illud quod dicitur* (loco Exodi jam citato) *quoniam Lapidando Lapidabitur aut projiciendo projicietur. Atque heic planè talio erat.* Sic ille. Et David Kimchius, *scriptura heic respicit Nabothum* שצותה לשמוט אותו לסקלו כן צוה הוא לשמטה דין סקילה הוה לה כי מתה בנפלה ומכוה *quem illa dejici præceperat & lapidari. Sic jam ille* (Rex) *præcepit eam dejici, quoniam judicium Lapidationis in eam exequendum erat, ut nempe ex casu moreretur & sic eam occiderent.* Et de Pœnis apud homines Forensibus divinitùs tunc expresśim, ut antè dictum est, præstitutis, hactenus. Necesse autem erat ut ex Humano jure variatim itidem Pœnæ introducerentur. Etiam introductas tunc essé palàm est. y Genes. 38. 24. & vide lib. 7. de Jure Nat. & Gent. cap. 5. & 6. Inde Vivicomburii pœna ab Juda [y] principe, aut aliter pro more seculi populique, etiam innuptarum coitui præscripta. In pœnis autem sic tunc præstituendis receptissima Binorum illorum de Homicidio & alieni Raptu interdictorum interpretatio, eáque velut divinitùs tradita, singularis apertè cernitur. Horum scilicet utrunque ita ex ipso eorum conditu temperari ut sub ratione nihilominus Pœnæ seu Quasi (ut in justo Bello aliterque) ritè ex Jure Humano introducta [z] tum Bona aliena tum Vita adimi quiret, atque alia sic delinquentibus inferri incommoda quæ citra Pœnæ seu quasi rationem sine injuria inferri nequirent. z Vide Hugon. Grot. de Jure Belli lib. 1. cap. 2. § 5. Atque inde est quòd Ebræi, dum de pœnis Noachidarum seu quæ ante legis Mosaicæ dationem in usu fuere agunt, etiam Jus seu Potestatem Gladii ita admittant ut בסייף id est *Gladio* seu morte omnimodam Præceptorum quæ diximus Naturalium ac generis Humani communium violationem puniri (pro arbitrio eorum penes quos Legislationis & Judiciorum summa potestas esset) jure potuisse velint. Potuisse inquam. Neque enim velle eos eam sic puniri ex præcepto aliquo Noachidis divinitus accepto debere comperio, licèt ab Viro Maximo id, saltem de Idololatria, Incestu & Adulterio & Furto, asseri videatur. Certè & Furtum scimus mulctâ, non pœnâ capitali ex lege Mosaicâ luendum. Et non satis commodè videtur admittendum, ut quidquam de pœnis universo generi humano, in mandatis ita antè acceptum, apud Ebræos, qui generis illius pars, ita mutaretur laxaretúrve in leviores quàm ex universali ejusmodi præcepto primitùs esse debuissent. Et expressim Maimonides [a] de cultu extraneo; a Tit. Melakim cap. 9. כל שבית דין של ישראל ממיתין עליה בן נח נהרג עליה וכל שאין בית דין של ישראל ממיתין עליה אין בן נח נהרג עליה ואע״פ שאינו נהרג אסור בכל *Ubicunque cultus extranei nomine Tribunal Israeliticum pœnam mortis irrogat, punitur etiam Noachides Gladio. Ubi verò non punitur in foro*

Israelitico cultus extraneus (quibus vocabulis tam appendices solum aliquæ quàm ipse cultus continentur) *morte, ibi nec Gladio punitur Noachides. Licèt autem sic morte non puniatur, tamen omnimodus cultus extraneus ei interdicitur*; ideóque aliter ex jure in eo est puniendus. Atque in Gemara Babylonia [b], sic legitur de Noachide; על שבע מצות בני נח נהרג גלי רחמנא בחדא והוא הדין לכולהו *morte plectitur ob violationem alicujus Septem præceptorum ad Noachidas attinentium. De unico apertè effatus est Deus ipse; Atque parile jus est de cunctis.* Id est, de Homicidii pœna, ut superius ostensum, capitali effatus est Deus, unde parile jus pœnale ad reliqua spectat. Sed hinc nihil aliud innuitur præter Pœnas Capitales infligendi jus Permissivum & morem ab ipsis regulariter receptum Noachidas inde gladio puniendi; non omninò in Præceptis divinis traditum esse, ut necessariò sic punirentur Noachidæ. Verba etiam insequentia apud Maimonidem sunt בן נח שעבר על אחת משבע מצות אלו יהרג בסייף *Noachides, qui præceptorum jam dictorum septem aliquod* (sed in Ms. meo legitur אחת מן מצות אלו *præceptorum jam dictorum aliquod*) *violat, gladio occiditur.* Vult scilicet juxta mores receptissimos seu disciplinam Ebræorum veterem, Noachidem violationis ejusmodi reum tam post legem Mosaicam acceptam quàm antè ultimo supplicio puniri. Quod quidem supplicium Noachidis seu Proselytis Domicilii qui necdum in Judaismum transierant, ob delicta quæcunque quibus in ditione Israeliticâ interdicerentur, ex more erat plerunque irrogandum, quâ de re item alibi. Sed illud ita intelligendum, ut tum pro Ebræorum qui summæ rerum præessent libitu Pœnæ etiam heic Leviores post legem Mosaicam datam, Noachidarum esse potuerint, tum etiam antè seu in hoc Juris Naturalis intervallo in Pecuniarias aut citra Mortem Corporales (modò Præcepto alicui divino non refragarentur) ritè potuissent mutari; nisi atrocioris Homicidii pœnam juxta aliquorum sententiam (quâ de re suprà) excipias. Sed verò jam dictis adjicitur à Maimonide ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו *Atque ideo universi Sichemitæ mortem meruere, quoniam scilicet Sichem ipse* [c] *Raptûs* (Dinæ Jacobi filiæ) *reus erat, quod & viderant isti & cognoverant, nec tamen de eo Judicium ferebant*, seu in jus ob raptum ita patratum vocabant; quasi etiam obligatus fuisset Noachides unusquisque seu Jure tantùm Naturali utens, ut de Simeone & Levi heic supponitur, pœnam adeóque mortem inferre eis qui præceptorum illorum Septem aliquod violarent. Adstipulari heic videtur Josephus Albo [d]. Sed alii [e] heic aliter, atque rem totam ad Belli referunt jus ultionémque injuriæ vi in Dinam illatæ. Alii etiam non omninò admittunt præcepti de Judiciis sensum ejusmodi esse ut qui non judicarent aut præfecturas juridicas non constituerent à quovis alio, ut Sichemitæ à Simeone & Levi, plecterentur, sed ut ex eo Numinis jussu obligarentur quique in civilem societatem coalescentes, nec alieno juri subditi sed suo potientes, præfecturas ejusmodi constituere quarum jurisdictione ac imperio ad reliquorum præceptorum observationem homines adigerentur. Quod si non facerent, præcepti divini violati quidem reos esse, nec interim à quovis alio hoc nomine plectendos. Sed huc spectant disputationes virorum magnorum [f] de eo quod est justum ob vio-

b *Ad tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 57 a.*

c *Genes. 34. 1. & 25. Vide librum de Jure Nat. & Gent. pag. 812. lin. 17. typos ibi sic corrige;* Atque שכם בעלי seu *Sichemitæ* non leviori quam ipsum flagitii in Dina aut rem pœnâ dignos censere aliqui.

d *Sepher* Ikarim *lib. 3. cap. 14.*

e *Vide Abarbinel in* Pirush *fol. 99. col. 2. Nachmanidem in* Pirush *fol. 61 a.*

f *Hugo Grotius de Jure Belli lib. 2. cap. 20. § 40. alii alicubi.*

lationem juris Naturalis bellum etiam in quemcunque inferre fas sit. Non omninò autem volunt Ebræi præceptum hoc de Judiciis (quo omnimoda administrationis civilis ac publicæ ratio continetur) ad alios (quantum ad præfecturarum constitutionem) attinere quam qui sui juris & ditionis suæ essent nec alieno eatenus imperio subditi. Etenim quotcunque Proselyti Domicilii in territorio haberentur Israelitico, id est quotcunque Noachidæ needum in Judaismum recepti, sed utcunque Præceptis illis Naturalibus septem obstricti; ad ipsos non omninò attinuit sibi judices aut præfecturas juridicas ibi constituere, sed constitutis ex autoritate publica eorum qui rerum summæ in republica Israeliticâ præerant subesse & parere, quâ de re loco paulò antè citato etiam nos fusiùs.

C A P. V I.

Pœnam Cerith *seu* Excisionem *aut* Exterminium, **cutting off** *nobis vulgò appellatam, quæ in Edictis Divinis de* Circumcisione *&* *de* Fermento *intra hebdomadem Paschalem* non comedendo, *in hoc quod tractatur intervallo, præscripta est*, Forensem apud Homines *non fuisse nec in* Judiciorum Humanorum Effectu *obtinuisse locum, unanimes tradunt Ebræi eámque solummodò divinitùs fuisse exspectandam. Obiter de* Jurisdictione *Præfecturarum Iuridicarum circa* Circumcisionem *aliáque tunc* Sacra.

CUm de Pœnis hujus quod tractamus intervalli capite superiore egerimus (in quibus sane Effectus Actionum & Judiciorum forensis maximus cernitur) haud intempestivum fore duximus si, priusquam juxta institutum ad reliqua progrediamur, de Binis Pœnarum Generibus viderimus, quorum Alterum in sacro hujus intervalli sermone expressim à Numine præscribitur, & à nonnullis, neque paucis iis, pro ea quæ erat apud homines forensis sumitur, Alterum autem etiam huic intervallo argumentis etiam è sacro sermone utcunque petitis, à viris magnis tribuitur. Prius heic Pœnæ genus est illud quod כרת *Excisio* seu *Exterminium* dictum, tum in Præcepto de Circumcisione Abrahæ [a] dato tum in illo de Fermento intra hebdomadem Paschalem [b] non comedendo continetur, uti etiam in compluribus post legis in Sinai dationem interdictis quæ ad intervallum hoc, quà talia, non spectant. Hæc autem Præcepta Bina quibus adnectitur illa pœna, legis dationem in Sinai antevertunt. Alterum Pœnæ heic genus est *Excommunicatio* de qua inferiùs. Præceptum accepit Abraham familiæ suæ posterísque observandum de masculo quolibet octo dierum circumcidendo; sive filius esset sive servus vernaculus aut emtitius. Adjicitur וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה את בריתי הפר *Et præputiatus masculus qui non circumciderit carnem præputii sui* (juxta Græcos & vulgatæ autorem verti solet, *cui præputium carnis non Circumcisum fuerit*, quâ de re statim plura) *excidetur, delebitur* (ut vulgata) ἐξολοθρευθήσεται καὶ ἀφανισθήσεται *destruetur, auferetur, exscindetur* seu *exterminabitur anima illa* (Onkelos אנשא ההוא *homo* seu *vir ille* & Saadias ذلك الرجل quod idem sonat) *de populis suis. Pactum meum dissolvit* seu *vio-*

a Gen. 17. 11.
b Exod. 12. 15, 19.

violavit. Et de Fermento in Hebdomade Paschali comedendo, כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל *qui comederit Fermentum eradicabitur seu excidetur*, seu *peribit* (ut vulgata) *anima illa, persona illa ex Israel*, seu *ex cœtu Israel*, *tam de advenis quam de indigenis terræ*, id est tam de Originariis quam de Proselytis Justitiæ. Judæi Hispanienses, utroque in loco, uti & alibi in sequentibus Pentateuchi legibus quibus ejusmodi adjecta pœna, *sera taiada la alma essa* quod *scindetur* sonat uti & يُنْقَطَع ibi Judæis Mauritaniensibus & Saadiæ. Germanienses item Judæi er zul worden vorschniten der leiba der selfig *ipsius vita exscindetur*. Græcienses ibi גלותרפט· γλωθελπτ) ἡ ψυχὴ ἐκείνη, quod nondum satis intelligo. Et secundùm versiones jam dictas quibus *anima illa* erat *exscinderda*, suas fecere Galli qui *sera retranché* substituunt. Sic item Itali *sarà recisa* (pro quo vetustiores habuere *esterminata*, etiam & *scanzellata*) & Angli recentiores, that person aut that soul shall be cut off. Alii heic *eradicabitur* vertunt, ut Lutherus des Seele sol außgerottet werden aus seinem Volck / cui consonæ satis sunt versiones Belgicæ, & nupera & vetustior, uti & Anglicanæ vetustiores. Olim seu ante Elizabethæ Reginæ tempora (quibus ad Ebraicam veritatem interpretes primò apud nos suam accuratiùs exigi volebant) *substituebatur*, ut è vulgata, that soul shall perish from his people, & that soul shall be plucked out from Israel. Et Syrus ܬܐܒܕ & ܬܐܒܕ ܢܦܫܐ ܗܝ *perdetur, destruetur anima illa.* Et tempore sic futuro, ut oportet, seu ut à Numine comminatoriè dictum, reddi plerunque solet; non Modo Imperativo (quem tamen non desunt qui heic adhibent) seu quasi ad alios præter Numen ipsum, seu ad tribunalia aliqua Humana, irrogatio pœnæ hujusmodi spectaret; quâ de re statim plura. Quod ad Priorem, seu quæ de Circumcisione est, locum attinet; Codex ibi Samaritanus habet אשר לא ימול את בשר ערלתו ביום השמיני *cui non fuerit Circumcisa* (nam verum est ita posse etiam reddi ימול & cum adjicitur dies ipsi actui octavus, necesse est ut sic reddatur) *caro præputii sui in die octavo &c.* quemadmodum etiam Septuaginta atque versio Samaritana uti & Arabica Ms. ex Samaritano-Ebræa. Chrysostomus; qui non fuerit Circumcisus τῇ ἡμέρᾳ τῇ διατεταγμένῃ ἐξολοθρευθήσεται) *die constituto* seu octavo, *peribit* seu *exterminabitur*. Atque Augustinus[c], *Ad hoc responde si potes, cur ipse Isaac nisi Baptismatis Christi signo Circumcisus die octavo fuisset, perisset anima ejus de populo suo. Explica si potes, tantâ pœnâ quo merito plecteretur, nisi ab hac illo Sacramento liberaretur.* Alibi[d] ipse tantundem. Et Græca sic interdum vertuntur interpunguntúrque ut dies octavus sit ipsum Excisionis tempus, perinde ac si fuisset dictum *Incircumcisus die octavo peribit* seu *octavo die interibit anima illa*[e] ut versio Græcorum latina Sixti Quinti auspiciis edita. Cum autem *Anima* heic *illa* seu *homo* aut *vir ille* de eo cujus præputium non est Circumcisum, omninò ab Ebræis aliisque intelligatur, locum, in hac de Incircumciso ipso periocha, habere non debuit illud de die octavo quod forsan à Dositheo[f] alióve Samaritani codicis interpolatore è Græcis est transsumtum. Neque enim

c *Contra Iulian. Pelag. lib. 3. cap. 18.*

d *De Civit. Dei lib. 16. cap. 27. lib. 2. contra Pelagium & Cælestium lib. 2. cap. 30. lib. 2. de Nuptiis & Concupiscentia cap. 11.*

e *Vide Bedam ad Genes. 17.*

f *Vide Eulogium apud Photium Biblioth. cod. 230. sub finem. Et Hugonem Grotium in Levit. 17. 4.*

enim ut infanti octiduano se non Circumcidenti pœna eo nomine qualiscunque in Edicto de Circumcisione Abrahæ dato præscriberetur, sensum fuisse omninò admittunt Ebræi. Et mirum etiam, pœnam, velut ordinariam, ei irrogandam ex eo tantùm quod pater aut dominus non circumciderit aut quod non circumcideretur ab alio cum nec ipse quiret. Quod Theologi heic habent de Peccato Originali obvium cuique est neque tangimus nos. Sed Aben Ezra etiam heic aliíque Ebræorum expresſim ימול activè sumendum seu pro futuro in *Kal* monent, seu pro eo quod est *qui non præputium suum circumciderit*, quod de puerulo octiduano non intelligitur, nedum de Parentibus aut curatoribus quod nonnullis [g] placet, sed de incircumciso cum adultus esset, ut statim dicetur. Onkelos item דלא יגור *qui non circumciderit.* Et Diodorus Tarsensis [h]; *Quid infans incircumcisus peribit? Est enim parentum ut octavo die circumsecetur. Codex igitur apud Syros ita se habet, Quicunque non circumcidit, peribit.* Et Procopius Gazæus. *Quid peccat vel deliquit octo dierum infans si non Circumcisioni admoveatur? Aut relatio itaque ad parentes facienda est qui sic puniuntur ubi neglexerint Circumcisionem, aut hyperbolicôs de infante hæc dicta sunt* (sed neutrum horum admittunt Ebræi) *ut appareat quam indignè ferat, si infantes non Circumcidantur, vel ut cognoscamus eum inexorabilem fore adultis, si Circumcisionem aspernati fuerint. Syrus non habet passivè circumcidetur sed sic legit, Omnis qui non circumcidit. Hebræus sic habet, omnis non circumcidens.* Ita ille Diodoro consonus. Et certè in Codice prisco versionis Syræ Ms. Reverendissimi antistitis Jacobi Usserii, Primatis Hyberniæ, uti etiam nunc in editione Syrâ Parisiensi legitur ܘܥܘܪܠܐ ܕܟܪܐ ܕܠܐ ܓܙܪ ܒܣܪܐ ܕܥܘܪܠܘܬܗ ועורלא דכרא דלא יגור בשרא דעורלותה *Et præputiatus masculus qui non circumciderit carnem præputii sui &c.* licèt in versione ibi legatur *cui præputii caro minimè circumcideretur.* Res igitur juxta magistros ita se habuit. Ex ipso de Circumcisione præcepto tunc dato, Abrahamus posteríque ejus servíque circumcidendi quidem erant, uti & circumcidebatur ipse totáque ejus familia mascula; & masculus quilibet octavo à partu die paritèr erat circumcidendus sive à patre sive à domino eorúmve procuratione quorum utrunque aiunt Ebræi præcepto quidem teneri, nec tamen omninò pœnæ Excisionis (quam כרת *Cerith* vocant) heic singulari subjici quod tamen perperam volunt aut oscitanter admittunt viri aliqui docti etiam disciplinæ Rabbinicæ perquam sanè assueti. Pœnam hanc scilicet docent Ebræi ad ipsum masculum incircumcisum duntaxat attinere, uti & ipse sacer satis indicat sermo. Et Magistri heic אין הכרת תלוי אלא בערל עצמו *pœna Excisionis heic spectat tantum ad ipsum incircumcisum.* Scilicet aut intra octiduum à partu aut statim postea circumcidere Filios Servósque debuit Pater & Dominus, aut simul ac utcunque potuerint, quoties in ipso die octavo aut statim posteà res peragi nequiret. Ipsum Abrahæ familiæque ejus Circumcisionis exemplum planè ostendit ita se rem habuisse ubi diu antè variatim præterierat partus octiduum. Alia tantundem in sacris literis [i] sequentia. Et pater dominúsve Circumcisionem sic præ-

[g] Benedict. Perer. in Genes. 17. quæst. 6. Lyranus, Dionysius Carthusianus, alii.

[h] In Catena in Genesin Colon. 1572.

[i] Iosua 5. 3.

prætermittens ביטל מצות עשה ואינו ח״ב כרת *reus erat præcepti affirmativi violationis, neutiquam vero Exciſionis pœna ſubjiciebatur* [k]. Neque obſtat quod legitur de Moſe (ſaltem ſi de Moſe ipſo res capienda fuerit) *Factum eſt* [l] *in ipſo itinere, in ipſo hoſpitio, ut occurreret ei dominus* (lxx heic ἄγγελος habent quaſi angelus mortis, & Targum Hieroſolymitanum מחבלא *perdentem* ſeu Angelum perdentem id eſt שטן ſeu *Satan*) *& quæreret occidere eum. Et tulit Zippora Petram & amputavit præputium filii ſui applicuitque &c. Tunc ille dimiſit eum &c.* quaſi heic Exciſionis pœnam ob Circumciſionem ſive Gerſomi ſive Eleazari (ſed de hoc potiùs capiunt Magiſtri) prætermiſſam patri irrogaturus fuiſſet heic angelus mortis ſeu devaſtator idque juxta præſcriptæ circa Circumciſionem pœnæ rationem. Etenim res planè erat extraordinaria neque ex Circumciſionis lege antè data ſic intelligenda ſed ex Divino tunc placito. Nec ſanè ab omnibus intelligitur comminatio illa velut ob Circumciſionem prætermiſſam facta. Videſis ibi Abrahamum Hiſpanum uti & Munſterum & in Chaldaicam loci paraphraſin Fagium. Quid quod etiam in Arabicâ Saadiæ verſione & quæ in Jaianis Bibliis habetur, locus ipſe non de Moſe ſed de filio ejus, utpote Eleazaro, diſertè capitur. Sic enim ibi *cumque eſſet in itinere in diverſorio* فاجا ولده ملاك الله *irruit in filium ejus Angelus Dei voluitque occidere illum.* Et Judæus Proſelytus apud Tertullianum [m], *Filius Moſi tum ab angelo præfocatus fuiſſet ſi non Seffora mater ejus calculo præputium infantis circumcidiſſet*, quod & ſatis admittit Auguſtinus [n], uti antè è Judæorum diſciplina Origenes [o]. Et Rabbi Simeon Ben Gamaliel [p] לא למשה רבינו בקש שטן להרוג אלא לאותו התינוק *non Moſem Magiſtrum noſtrum quæſivit Satan* (Angelus mortis) *occidere, ſed ipſum puerulum.* Atque res ipſa, quæ ita planè etiam extraordinaria erat, ad incircumciſum ſic ipſum non ad patrem attinuit. Sed conſulas eâ dè re recentiores paſſim obvios. Et mirum ſanè eſt quod habet heic Lyranus [q] ex Judæo Chriſtianus, nempe *patrem pueri vel ejus tutorem ſi pater eſſet mortuus* (ſi ultra octo à partu dies omitteretur Circumciſio) *morte debuiſſe puniri* idque velut ex lege hac ſacra. Reclamat ſchola integra unde prodiit ille. Nec in ſacro ſermone quid ejuſmodi repertum. Nec verò legem illam de Exciſione ad incircumciſum ipſum attinère volunt antequam adoleviſſet ſeu ætatem attigiſſet quâ ipſe ſatis ſciens rem potuiſſet peragere, quod tempus regulariter de anno ætatis decimo tertio completo præter diem inſuper unicum, capiunt. Maimonides de annis ita majore, הוא ח״ב למול את עצמו וכל יום ויום שיעבור עליו משיגדל ולא ימול את עצמו הרי הוא מבטל מצות עשה *Ipſe tenebatur circumcidere ſeipſum & quolibet die vitæ ſuæ poſtquam adoleviſſet* ſeu *major eſſet, quamdiu ſe non circumcidiſſet, violabat præceptum de Circumciſione affirmativum.* Quod verò ad pœnam Exciſionis etiam heic ſpectat, ſtatim ſubjicit ערל במזיד אבל אינו ח״ב כרת עד שימות והוא *Cæterum nec ipſe Incircumciſus reus erat Exciſionis uſque dum moreretur atque eſſet ſponte* ſeu *ex animi ſententia incircumciſus*, id eſt, non ex ignorantia, caſu, vi, errore. Unde nec במזיד ſeu *ſponte reus* habebatur abſque התראה ſeu *præmonitione*, id eſt niſi ex eorum qui ſcirent diſciplina

k Maimonides Tract. Milla cap. 1. Moſes Mikotzi in Præcept. affirm. 29. Arba Turim in Jore Deah cap. 260. & 261. Vide Hugon. Grotium in Adnotatis ad Geneſ. 17.

l Exod. 4. 24.

m Adverſus Judæos cap. 3.

n In Exod. lib. 2. quæſt. 11.

o In Celſum lib. 3. pag. 171.

p Gemar Babylon. ad tit. Nidarim cap. 3. fol. 32. a. Videſis Bened. Perer. in Exod. 4. diſp. 5.

q Ad Geneſ. 17.

ticeps fiat. Quod ſanè adverſum eſt omninò juri Aſylorum apud Chriſtianos olim receptiſſimo. Sed verò & illud ita temperavit conſtitutione ſuâ Gregorius decimus quartus[t], ut atrocioris homicidii reos in Eccleſiis non ita protegi debere voluerit. Et remiſſio etiam criminis hujus ſeu condonatio & abolitio apud Principes Chriſtianos adeò rara[u] non eſt; unde item de ſenſu ſacri in Geneſi ſermonis quo mors Homicidæ præſcribitur (nam quicquid ibi ſic præſcribitur Noachidis ad totum genus humanum ſpectat) Chriſtianis publicè recepto eſt dijudicandum. Atque Theologi & Juriſconſulti hac de re paſſim; ut præteream Canones Pœnitentiales, in quibus annorum aliquot pœnitentia ejúſque circumſtantiæ humanum circa hanc pœnam arbitrium apertè oſtendunt. Diſtinctio quidem habetur de Jure Pontificio heic & Cæſareo; hoc nimirùm reverà *κολάζειν*[x] ſeu *punire*, nunc deportatione, nunc gladio, illius autem *ἐπιτίμια οὐκ ἔστι κολαστικὰ ἀλλὰ ἁγιαστικὰ καὶ ἰατρευτικὰ correctiones non reverà punire ſed ſanctificare & mederi.* Atqui intereà in neutro admittitur Mortis pœnam ex effato hoc divino, velut ex ſimplici præcepto, Homicidio neceſſariò deberi. Etiam apud Gentiles vetuſtiſſimos jure Naturali utentes & heroúm tempore, nunc Morte nunc Exilio aliiſve citra mortem pœnis Homicidium luebatur, ut videre eſt in legibus Græcorum[y], & Romanorum, aliorúmque antè memoratorum, & Celtarum[z], atque apud Apollodorum[a]. Et de pœnâ humano in foro Homicidio ſive ex edicto & juſſu ſive ex permiſſu expreſſo & monito ante legem in Sinai datam divino, velut talionis, irrogandâ, hactenus. Altera Pœna Mortis tunc divinitùs præſtituta, Temporaria tantùm erat & Localis. Deus ad Moſem diebus aliquot ante legis in Sinai monte dationem; *Conſtitues*[b] *terminos populo per circuitum & dices ad eos, Cavete ne aſcendatis in montem nec tangatis fines illius. Omnis qui tetigerit montem morte morietur.* לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה יירה אם בהמה אם איש לא יחיה quod quidem ad Magiſtrorum maximorum juriſconſultos agentium mentem verſum ſic ſonaret, *Non tanget eum manus. Sed lapidando lapidabitur* ſeu *lapidibus obruetur aut projiciendo projicietur*, ſeu *jacietur*, aut *dejiciendo dejicietur ſive beſtia fuerit ſive homo, non vivet.* De horum heic ſenſu plura ſtatim. Sed verò vulgata, *lapidibus obruetur aut confodietur.* Græci, *ἐν τοῖς λίθοις λιθοβοληθήσεται ἢ βολίσι κατατοξευθήσεται lapidibus enim obruetur aut jaculo* ſeu *ſagitâ ex arcu emiſſâ transfigetur*[c]. Conſonus eſt Arabs cum vulgatâ editus. Hieroſolymitana paraphraſis או גירי דאשא יתקשטון ביה *aut ſagittas ignitas jaculabuntur in eum.* Jonathanis item dicta, או גירין דאישא ירדקון ביה *aut jacula ignita projicient in eum.* Onkelos או אשתראה ישתדי *aut jaculis confodietur*, ut vertitur. Syrus ibi ܐܘ ܒܫܐܛܐ ܢܫܬܕܐ quod *& jaculis petetur* redditur. Samaritani או חוו יחוי aut *projiciendo projicietur*, aut *injiciendo injicietur.* Nam verbo חוו pro ירה projicere utuntur illi. Judæi Mauritanienſes او نشبا ينشب & Saadias او ينشب في نشبا *vel jaculo confodietur.* Hiſpanienſes Judæi; *apedrear ſera apedreado, o aſſaetear ſera aſſaeteado*; id eſt, lapidando

[t] *Anno* 1591. *Conſtit.* 7. *In Bullarii Tom.* 2. *in quam videſis Petrum Gambacarte de Immunitate Eccleſ. lib.* 5. *cap.* 4. § 16. *& Antonin. Dianam tract. ejuſdem tituli reſol* 4. *adde Ludovicum à Peguera Deciſ.* 54.

[u] *Videſis Guil. Bokel. de publicis judiciis diſquiſit.* 6. § 1, *&c.*

[x] *Theod. Balſamon in S. Baſil. Canon.* 43.

[y] *Vide Sam. Petit. leg. Attic. lib.* 7. *tit.* 1.

[z] *Nicolaus apud Stobæum Serm.* 165.

[a] *Bibliothec. lib.* 2. *& videſis Hugon. Grot. in Sparſione Flor. pag.* 202.

[b] *Exod.* 19. 12.

[c] *Vide Notas Nobilii in Exod.* 19. h.

lapidabitur, aut ſagittando ſagittabitur. Nec differunt Judæi Germanienſes, — oder der Werven zul werden der Werpen. Atque illlud *aut confodietur* ſeu *transfigetur* aut *ferietur jaculis* aut *ſagittis* recipitur in verſionibus nuperis. Lutherus habet, oder mit geſchoſs erſchoſſen werden. Belgæ; ofte ſcherlich doorſchoten werden. Galli, *ou tiré des fleſches*. Itali, *O ſaettato*. Angli olim or ſtricken through with darts; nunc or ſhot through. Ainſworthius, or ſhot through with a ſhot. Arias, & Vatablus, *aut jaculando jaculabitur*. Tremellius, *aut jaculando conficitor*. Sed in margine libri *Hebr. jaculando jaculantor*. Etiam in Græcis Epiſtolæ ad Ebræos exemplaribus aliquot, ipſa heic ex verſione Græcâ veteri verba de hac pœnâ adducuntur. *Non enim*[d] *ſuſtinebant quod edicebatur, etiamſi beſtia tetigerit montem lapidibus obruetur* ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται) aut *jaculo* ſeu *ſagitta ex arcu emiſſo transfigetur*, quod quidem Angli, Galli, Belgæ, Germani, alii in verſionibus ſuis ejuſdem Epiſtolæ è Græco admittunt. Atque ita legitur in editionibus Eraſmiana, Baſilienſi, Stephani, quarum nec paucæ ſequaces. Sed verò nec vulgatæ autor Græca illa de jaculo aut ſagitta, ibi legebat, nec in ea quid illis reſpondet. Quale itidem de verſionibus Syriacâ & Arabicâ dicendum. Carent etiam verbis illis Editiones aliquot Græcæ, ut Fabriciana, uti etiam quæ cum Chryſoſtomi, Theodoreti & Theophylacti Commentariis prodiêre, atque Pariſienſis nupera ſeu Jaiana. Quoſdam tantùm codices Græcos illa habere notârat Eraſmus, unde in ſuos inſeruit. In Claromontano codice non extare monet Beza. Nec ſanè habetur in Codice Ms. Bibliothecæ ad D. Jacobi apud nos Regiæ. Jam verò locum ita capiunt etiam Ebræorum aliqui perinde ac ſi de jaculis aut ſagittis in reum immittendis juxta verſionem illam Græcorum eſſet intelligendus. Aben Ezra ibi, lapidandum fuiſſe ait ſi propior eſſet ואם רחוק יורוהו בחצים *è longinquo autem* (fugeret, aut commodè per diſtantiam lapidari nequiret, aut ita temerè montem ipſum teneret, ut inde in pœnam eum nemo[e] imponè eripere quiret) *injiciant in eum jacula* aut *ſagittas*. Atque aliis aliquot non diſplicet hæc ſententia. Etiam Lyranus ad illud vulgatæ heic, *confodietur jaculis*, *In Hebræo*, inquit, *habetur Sagittis* (quod tamen ibi non eſt; nec nomen aliquod omninò ſed verbum tantùm illic uſurpatur) *taliter enim interficitur homo à longè, & per talem mortem deſignatur, quod non debuerant appropinquare ſed de longè ſe tenere*. Sic ille. Hinc hallucinatus Abulenſis, *in Ebræo*, inquit, *dicitur confodietur ſagittis*. Sed alia omninò loci mens juxta Talmudicos & juriſperitos maximos Ebræorum, quibus non admittitur quid de Sagittis aut Jaculis in eo contineri, nec aliud quàm quod forenſem Lapidationis pœnam deſignaret. Quemadmodum enim in conſtitutâ poſt legem in Sinai datam Republicâ Ebraicâ, Lapidationis pœna forenſis Duplex habebatur, aut ſaltem dupliciter irrogari ſolebat; Altera, quâ reus[f] מבית הסקילה שהיה גבוה שתי קומות *ex domo* ſeu *Loco Lapidationis qui altus erat binas hominis ſtaturas* ſeu circa pedes duodecim, ita pronus in terram Lapidibus ſtratam præcipitabatur, ut mors ejus indè expectaretur (Hanc דחיה appellabant ſeu *impulſionem*) Altera סקילה magis propriè ſeu *Lapidatio* dicta, quâ lapidum jactu, teſtibus præeuntibus, obrueretur; quod etiam factum quoties ex præcipitatione

[d] *Ad Ebræos cap.* 12. 20.

[e] *Videns Abarbinel in* Piruſ a hatora *fol.* 169. *col.* 4. Chiskuni *fol.* 101 a.

[f] *Miſna tit.* Sanhedrin *cap.* 6. *Talm. Babylon. fol.* 45 a.

tione aut impulſione illiuſmodi non moreretur; Sic etiam volunt Magiſtri maximi Moſem hæc de Lapidationis ante legem in Sinai datam pœna ſcribentem ita ſecundum morem etiam pòſt uſitatum, & ex eo qui ante in Lapidatione obtinuerat aut obtinere debuerat manantem, rem expreſſiſſe atque intellexiſſe, perinde ac ſi dictum fuiſſet *aut lapidibus petitis obruatur* (ex ſententiâ forenſi; nam id adjiciunt) *aut ita præceps in terram è ſublimi detur, detrudatur, projiciatur, ut ſic vitâ privetur.* Adeóque manu non tangendus erat, aut ut ex judicio aut pœna eriperetur, aut ut illato manu vulnere occideretur (licèt aliqui etiam illud de manus tactu non ad reum ſed ad montem referant) ſed aut *lapidando lapidandus*, id eſt *lapidibus obruendus*, או ירה יירה *aut projiciendo projiciendus*, ſeu *præcipitando præcipitandus* ſenſu jam dicto. Inde Jarchii ibi gloſſa מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה מבית הסקילה שהיה גבוה שתי קומות *Hinc innuitur quod ad lapidandos attinet. Nam illi deorſum detrudebantur ex domo ſeu loco Lapidationis qui altus erat binas hominis ſtaturas.* Et יירה interpretatur per

g Cap. 15. 4.

יושלך למטה לארץ *deorſum mittatur in terram*; ſimili ſenſu quo adhibetur paulò antè in Exodo [g], *Currus Pharaonis & exercitum ejus* ירה בים *projecit in mare.* Atque ita verbum illud ſignificare, id eſt *ῥίπτειν, jacere, projicere, ejaculari, præcipitare*, nemo dubitat. Adeóque *projiciendo* ſeu *præcipitando projiciatur* ſeu *præcipitetur*

h Tit. Sanhedrin cap. 6. fol. 45 a.

aut *è ſublimi detrudatur*, ſic rectè locum reddit. Ita etiam Jarchius in Gloſſa Talmudica ubi in Gemara [h] de Lapidatione quam diximus duplici verba ſic fiunt; תנו ſic ibi, תנו רבנן מנין שבדחייה ת״ל ירה ומנין שבסקילה ת״ל סקל ומנין שבסקילה ובדחייה ת״ל או סקול יסקל או ירה יירה ומנין שאם מת בדחייה יצא ת״ל או ירה יירה ומנין שאף לדורות כן ת״ל סקול יסקל *Tradunt Rabbini noſtri, id quod de Impulſione* ſeu *Præcipitatione* (in Miſna) *habetur deſignari in illo apud Moſem de projiciendo, & quod de Lapidatione, in eo quod dicitur Lapidando, & quod de Lapidatione & de Impulſione, in eo quod dicitur aut Lapidando Lapidabitur aut Projiciendo Projicietur; illud autem* (itidem in Miſna) *ſi mortuus ſic fuerit reus ex impulſione ejuſmodi, ſatisfactum eſſe legi, pendere ex illo disjunctivo aut projiciendo projicietur. Etiam per omnia ſecula morem illum obtinuiſſe, ex eo quod dicitur lapidando lapidabitur*, quo fundatur jus illud Projectionis ſeu Impulſionis. Affertur etiam in pervetuſto illo ad Exodum Commentario *Mechilta* dicto locus heic è Gemara Babylonia, ubi item adjicitur ומנין לכל הנסקלים כן ת״ל או סקול יסקל או ירה יירה *Et ratio quod in omnibus Lapidationis pœnis jus ejuſmodi obtinet in eo habetur*, aut *lapidando* (ſcilicet in hoc quem

i Ad tit. Sanhedrin cap. 6. hal. 7. fol. 23. col. 3.

tractamus loco) *lapidabitur*, aut *projiciendo projicietur*. In Gemara item Hieroſolymitana [i] מנין שטינון סקילה של סקול יסקל ומנין שטינון דחייה שנאמר ירה יירה *Undenam in* pœna Lapidationis *ipſa lapidum projectio, ex eo deſumta eſt quod dicitur, Lapidando Lapidabitur; & undenam impulſio illa* ſeu *lapidandi dejectio* aut *projectio; ex eo deſumta eſt quod dicitur projiciendo projicietur*, in loco ſcilicet hoc Exodi. Accedat heic Levi Ben Gerſom [k] מי שלא ישמר מזה יהיה נסקל על יד בית דין או יהיה מושלך ממקום גבוה *qui non obſervaverit interdictum de montis tactu lapidandus erat ex juſſu* ſeu *ſententia Domus Judicii* ſeu *præfectura juridica*,

k In Piruſh ail hatorah fol. 74. col. 3.

aut ex loco ſublimi præcipitandus. Atque illud *non vivet*, quod heic in ſacro ſermone tam de homine quam beſtia dictum, interpretatur ille per אבל יהה נסקל על יד בית דין *ſed lapidabitur ex ſententia domus Judicii* ſeu *præfecturæ juridicæ.* Etiam locum hunc primam facit ſedem diſtinctionis illius ſeu Duplicis Lapidationis quam diximus, שני פנים illi, ſeu *modum duplicem*, uti aliis, vocatam. Nempè אם שיעתיקו האבנים וישליכום על המוכה או שישליכו אותו עליהם או על מה שינהג מנהגם *ſive projiciant & immittant lapides in ipſum qui ſic percutiendus eſt, ſive ipſum projiciant* ſeu *detrudant in lapides aut aliud quid eis ſatis reſpondens.* Ita etiam Maimonides [l], alii. Et certè verſiones aliquot Orientales ſuprà allatæ quæ ita Latinè ab editoribus vertuntur ut *jaculorum* expreſsìm in ſe nomen habeant, commodè ſatis poſſunt juxta Talmudicos jam dictos intelligi & pro *projiciendo* itidem *projicietur* reddi, ut intuenti palàm eſt. Præcipitationis hujuſmodi pœna

> ——— *ſceleriſque luela*
> *Carcer & horribilis de ſaxo jactu' deorſum,*

qualem etiam inter inferorum pœnas fingi facit Lucretius [m], apud veteres Romanos (ut de Saxo Tarpeio ac de Robore) in uſu fuit antiquitùs frequentiſſimo, quod ſcimus ex Livio, Plutarcho, Halicarnaſſenſi, Tacito, Feſto, Gellio, aliis rerum Romanarum ſcriptoribus. Gentibus item aliis ſubinde adhibitam, adnotârunt viri docti ad illud Modeſtini in Juris Cæſarei Pandectas [n] receptum; *non poteſt quis ſic damnari ut de ſaxo præcipitetur*, unde inter pœnas ejuſdem juris ſatis multiplices hanc locum habere deſiiſſe olim, docemur adeóque diu ante S. Auguſtinum in deſuetudinem abiiſſe. Is autem aliquoties in Donatiſtas de Marculi & Donati præcipitatione, ut exiſtimatum eſt, ſpontanea verba faciens *inſolitum* illud *Romanis ſupplicium* vocat [o] & *Romanis legibus nimis inſolitum* [p] etiam & *poteſtates Romanas nunquam talibus ſuppliciis uſas eſſe ait* [q]; quæ planè ita intelligenda, ut inſolitum fuiſſe nec à poteſtatibus Romanis illo in ſeculo aut ſuperiorum proximioribus, ſontibus irrogatum hoc pœnæ genus, utpote cujus uſus diu antè evanuerat, eum tantùm aſſerere admittas, non quaſi Romanos pœnâ hujuſmodi nunquam uſos fuiſſe innuiſſet. Contrario enim ex Scriptoribus priſcis certius nihil eſt. Atque illud Modeſtini, de pœnæ hujus uſu ſublato, ſcriptum eſt circa centum quinquaginta ante Auguſtinum annos ſeu ſub Alexandro Severo aut ſucceſſore aliquo ejus proximiori. Adeóque diu ante Chriſtianiſmum à Cæſaribus Romanis receptum, abrogata eſt. Etiam de Republica & Principibus Romanorum vetuſtioribus, quantum ad hoc ſupplicii genus, bene Lipſius [r]; *Veteri magis republicâ quam principum imperio receptum. Tamen neque tunc omninò deſitum Tacitus docet in P. Pituanio* [s] *Mathematico & Sexto Mario inceſti damnato; quorum uterque ſaxo dejectus.* Sed hoc obiter. Porrò ſub Amazia Rege Judæ Schiritas captivos hujuſmodi affectos eſſe ſupplicio liquet [t]. Nempè captos eos Judæi duxerunt לראש הסלע *in verticem rupis* & וישליכום מראש הסלע וכולם נבקעו *projecerunt eos è vertice rupis, unde omnes diſrumpebantur.* Et illuſtre faciunt Magiſtri hujus gene-

l *Ad Miſn. tit.* Sanhedrin *cap.* § 4. *adde* ſepher Siphri *col.* 162.

m *Lib.* 3.

n *L.* 25. § *ult. D. tit. de Pœnis, ubi vide Dionyſ. Gothofredum & Sigon. de Judiciis lib.* 3. *cap.* 16. & *Pet. Fabrum ſemeſt.* 1. *cap.* 18. *pag.* 177.

o *Contra Petilianum lib.* 2. *cap.* 20.

p *Contra Creſconium lib.* 3. *cap.* 49.

q *Tract.* 11. *in Joann. cap.* 3.

r *Ad Senec. de Ira lib.* 1. *cap.* 16 § 138.

s *Annal.* 2.

t 2 *Paralip.* 25. 5, 12.

u 2 Regum cap. 9. 33. generis supplicii exemplum[u] in Jezabelâ Reginâ, è fenestra jussu Jehu Regis dejectâ. Levi Gersomides, intelligendum est, inquit, corpus ejus ita dejectum esse, כדי שיפילוהו לארץ והוו סקילה כמו שסוקל נבות כי הסקילה היא אם בשליכת אבנים על הנסקל או בירידת הנסקל על האבן כאמרו כי סקול יסקל או ירה יירה והנה היה זה מדה כנגד מדה *ut in terram dejiceretur. Atque hæc Lapidatio erat, quemadmodum etiam Lapidatus est Naboth*[x]. x 1 Regum 21. 13. *Nam Lapidatio erat aut per Immissionem* seu *projectionem Lapidum in Lapidandum, aut per Projectionem* seu *detrusionem ipsius Lapidandi in saxum* (aut quod æquivaleret) *juxta illud quod dicitur* (loco Exodi jam citato) *quoniam Lapidando Lapidabitur aut projiciendo projicietur. Atque heic planè talio erat.* Sic ille. Et David Kimchius, *scriptura heic respicit Nabothum* שצותה לשמוט אותו לסקלו כן צוה הוא לשמטה דין סקילה היה לה כי מתה בנבלה ורמכוה *quem illa dejici præceperat & lapidari. Sic jam ille* (Rex) *præcepit eam dejici, quoniam judicium Lapidationis in eam exequendum erat, ut nempe ex casu moreretur & sic eam occiderent.* Et de Pœnis apud homines Forensibus divinitùs tunc expressìm, ut antè dictum est, præstitutis, hactenus. Necesse autem erat ut ex Humano jure variatim itidem Pœnæ introducerentur. Etiam introductas tunc esse palàm est. y Genes. 38. 24. & vide lib. 7. de Jure Nat. & Gent cap. 5. & 6. Inde Vivicomburii pœna ab Juda[y] principe, aut aliter pro more seculi populique, etiam innuptarum coitui præscripta. In pœnis autem sic tunc præstituendis receptissima Binorum illorum de Homicidio & alieni Raptu interdictorum interpretatio, eáque velut divinitùs tradita, singularis apertè cernitur. Horum scilicet utrunque ita ex ipso eorum conditu temperari ut sub ratione nihilominus Pœnæ seu Quasi (ut in justo Bello aliterque) ritè ex Jure Humano introductæ[z] z Vide Hugon. Grot. de Jure Belli lib. 1. cap. 2. § 5. tum Bona aliena tum Vita adimi quiret, atque alia sic delinquentibus inferri incommoda quæ citra Pœnæ seu quasi rationem sine injuria inferri nequirent. Atque inde est quòd Ebræi, dum de pœnis Noachidarum seu quæ ante legis Mosaicæ dationem in usu fuere agunt, etiam Jus seu Potestatem Gladii ita admittant ut בסייף id est *Gladio* seu morte omnimodam Præceptorum quæ diximus Naturalium ac generis Humani communium violationem puniri (pro arbitrio eorum penes quos Legislationis & Judiciorum summa potestas esset) jure potuisse velint. Potuisse inquam. Neque enim velle eos eam sic puniri ex præcepto aliquo Noachidis divinitus accepto debere comperio, licèt ab Viro Maximo id, saltem de Idololatria, Incestu & Adulterio & Furto, asseri videatur. Certè & Furtum scimus mulctâ, non pœnâ capitâli ex lege Mosaicâ luendum. Et non satis commodè videtur admittendum, ut quidquam de pœnis universo generi humano, in mandatis ita antè acceptum, apud Ebræos, qui generis illius pars, ita mutaretur laxaretúrve in leviores quàm ex universali ejusmodi præcepto primitùs esse debuissent. Et expressim Maimonides[a] a Tit. Melakim cap. 9. de cultu extraneo; כל שבית דין של ישראל ממיתין עליה בן נח נהרג עליה וכל שאין בית דין של ישראל ממיתין עליה אין בן נח נהרג עליה ואע״פ שאינו נהרג אסור בכל *Ubicunque cultus extranei nomine Tribunal Israeliticum pœnam mortis irrogat, punitur etiam Noachides Gladio. Ubi verò non punitur in foro Israe-*

Israelitico cultus extraneus (quibus vocabulis tam appendices solum aliquæ quàm ipse cultus continentur) *morte, ibi nec Gladio punitur Noachides. Licèt autem sic morte non puniatur, tamen omnimodus cultus extraneus ei interdicitur*; ideóque aliter ex jure in eo est puniendus. Atque in Gemara Babylonia [b], sic legitur de Noachide; על שבע מצות בני נח נהרג גלי רחמנא בחדא והוא הדין לכולהו *morte plectitur ob violationem alicujus Septem præceptorum ad Noachidas attinentium. De unico apertè effatus est Deus ipse; Atque parile jus est de cunctis.* Id est, de Homicidii pœna, ut superius ostensum, capitali effatus est Deus, unde parile jus pœnale ad reliqua spectat. Sed hinc nihil aliud innuitur præter Pœnas Capitales infligendi jus Permissivum & morem ab ipsis regulariter receptum Noachidas inde gladio puniendi; non omninò in Præceptis divinis traditum esse, ut necessariò sic punirentur Noachidæ. Verba etiam insequentia apud Maimonidem sunt בן נח שעבר על אחת משבע מצות אלו יהרג בסייף *Noachides, qui præceptorum jam dictorum septem aliquod* (sed in Ms. meo legitur אחת מן מצות אלו *præceptorum jam dictorum aliquod) violat, gladio occiditur.* Vult scilicet juxta mores receptissimos seu disciplinam Ebræorum veterem, Noachidem violationis ejusmodi reum tam post legem Mosaicam acceptam quàm antè ultimo supplicio puniri. Quod quidem supplicium Noachidis seu Proselytis Domicilii qui necdum in Judaismum transierant, ob delicta quæcunque quibus in ditione Israeliticâ interdicerentur, ex more erat plerunque irrogandum, quâ de re item alibi. Sed illud ita intelligendum, ut tum pro Ebræorum qui summæ rerum præessent libitu Pœnæ etiam heic Leviores post legem Mosaicam datam, Noachidarum esse potuerint, tum etiam antè seu in hoc Juris Naturalis intervallo in Pecuniarias aut citra Mortem Corporales (modò Præcepto alicui divino non refragarentur) ritè potuissent mutari; nisi atrocioris Homicidii pœnam juxta aliquorum sententiam (quâ de re suprà) excipias. Sed verò jam dictis adjicitur à Maimonide ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו *Atque ideo universi Sichemitæ mortem meruere, quoniam scilicet Sichem ipse* [c] *Raptus* (Dinæ Jacobi filiæ) *reus erat, quod & viderant isti & cognoverant, nec tamen de eo Judicium ferebant*, seu in jus ob raptum ita patratum vocabant; quasi etiam obligatus fuisset Noachides unusquisque seu Jure tantùm Naturali utens, ut de Simeone & Levi heic supponitur, pœnam adeóque mortem inferre eis qui præceptorum illorum Septem aliquod violarent. Adstipulari heic videtur Josephus Albo [d]. Sed alii [e] heic aliter, atque rem totam ad Belli referunt jus ultionémque injuriæ vi in Dinam illatæ. Alii etiam non omninò admittunt præcepti de Judiciis sensum ejusmodi esse ut qui non judicarent aut præfecturas juridicas non constituerent à quovis alio, ut Sichemitæ à Simeone & Levi, plecterentur, sed ut ex eo Numinis jussu obligarentur quique in civilem societatem coalescentes, nec alieno juri subditi sed sui potientes, præfecturas ejusmodi constituere quarum jurisdictione ac imperio ad reliquorum præceptorum observationem homines adigerentur. Quod si non facerent, præcepti divini violati quidem reos esse, nec interim à quovis alio hoc nomine plectendos. Sed huc spectant disputationes virorum magnorum [f] de eo quod est justum ob vio-

b *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 7. *fol.* 57 a.

c *Genes.* 34. 1. & 25. *Vide librum de Jure Nat. & Gent. pag.* 812. *lin.* 17. *typos ibi sic corrige;* Atque בעלי שכם seu *Sichemitæ* non leviori quam ipsum flagitii in Dina aut rem pœnâ dignos censere aliqui.

d *Sepher* Ikarim *lib.* 3. *cap.* 14.

e *Vide Abarbinel in* Piruſ *fol.* 99. *col.* 2. *Nachmanidem in* Piruſh *fol.* 61 a.

f *Hugo Grotius de Jure Belli lib.* 2. *cap.* 20. § 40. *alii ibi citati.*

lationem juris Naturalis bellum etiam in quemcunque inferre fas sit. Non omninò autem volunt Ebræi præceptum hoc de Judiciis (quo omnimoda administrationis civilis ac publicæ ratio continetur) ad alios (quantum ad præfecturarum constitutionem) attinere quam qui sui juris & ditionis suæ essent nec alieno eatenus imperio subditi. Etenim quotcunque Proselyti Domicilii in territorio haberentur Israelitico, id est quotcunque Noachidæ necdum in Judaismum recepti, sed utcunque Præceptis illis Naturalibus septem obstricti; ad ipsos non omninò attinuit sibi judices aut præfecturas juridicas ibi constituere, sed constitutis ex autoritate publica eorum qui rerum summæ in republica Israeliticâ præerant subesse & parere, quâ de re loco paulò antè citato etiam nos fusiùs.

CAP. VI.

Pœnam Cerith *seu* Excisionem *aut* Exterminium, **cutting off** *nobis vulgò appellatam, quæ in Edictis Divinis de* Circumcisione *& de* Fermento *intra hebdomadem Paschalem* non comedendo, *in hoc quod tractatur intervallo, præscripta est*, Forensem apud Homines *non fuisse nec in* Judiciorum Humanorum Effectu *obtinuisse locum, unanimes tradunt Ebræi eámque solummodò divinitùs fuisse exspectandam. Obiter de* Jurisdictione *Præfecturarum Iuridicarum circa* Circumcisionem *aliáque tunc* Sacra.

CUm de Pœnis hujus quod tractamus intervalli capite superiore egerimus (in quibus sane Effectus Actionum & Judiciorum forensis maximus cernitur) haud intempestivum fore duximus si, priusquam juxta institutum ad reliqua progrediamur, de Binis Pœnarum Generibus viderimus, quorum Alterum in sacro hujus intervalli sermone expressim à Numine præscribitur, & à nonnullis, neque paucis iis, pro ea quæ erat apud homines forensis sumitur, Alterum autem etiam huic intervallo argumentis etiam è sacro sermone utcunque petitis, à viris magnis tribuitur. Prius heic Pœnæ genus est illud quod כרת *Excisio* seu *Exterminium* dictum, tum in Præcepto de Circumcisione Abrahæ [a] dato tum in illo de Fermento intra hebdomadem Paschalem [b] non comedendo continetur, utì etiam in compluribus post legis in Sinai dationem interdictis quæ ad intervallum hoc, quà talia, non spectant. Hæc autem Præcepta Bina quibus adnectitur illa pœna, legis dationem in Sinai antevertunt. Alterum Pœnæ heic genus est *Excommunicatio* de qua inferiùs. Præceptum accepit Abraham familiæ suæ posterísque observandum de masculo quolibet octo dierum circumcidendo; sive filius esset sive servus vernaculus aut emtitius. Adjicitur וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה את בריתי הפר *Et præputiatus masculus qui non circumciderit carnem præputii sui* (juxta Græcos & vulgatæ autorem verti solet, *cui præputium carnis non Circumcisum fuerit*, quâ de re statim plura) *excidetur*, *delebitur* (ut vulgata) ἐξολοθρευθήσεται καὶ ἀφανισθήσεται *destruetur*, *auferetur*, *exscindetur* seu *exterminabitur anima illa* (Onkelos אנשא ההוא *homo* seu *vir ille* & Saadias ذلك الرجل quod idem sonat) *de populis suis*. *Pactum meum dissolvit* seu vio-

[a] Gen. 17. 11.
[b] Exod. 12. 15, 19.

violavit. Et de Fermento in Hebdomade Paschali comedendo, כל אוכל חמץ והוא מישראל ונכרתה הנפש *qui comederit Fermentum eradicabitur seu excidetur*, seu *peribit* (ut vulgata) *anima illa, persona illa ex Israel*, seu *ex cætu Israel*, *tam de advenis quam de indigenis terræ*, id est tam de Originariis quam de Proselytis Justitiæ. Judæi Hispanienses, utroque in loco, uti & alibi in sequentibus Pentateuchi legibus quibus ejusmodi adjecta pœna, *sera taiada la alma essa* quod *scindetur* sonat uti & تنقطع ibi Judæis Mauritaniensibus & Saadiæ. Germanienses item Judæi er zul worden vorschniten der leiba der selfig *ipsius vita exscindetur*. Græcienses ibi גלותרפס· γλωθεῇπ) ἡ ψυχὴ ἐκείνη, quod nondum satis intelligo. Et secundùm versiones jam dictas quibus *anima illa* erat *exscindenda*, suas fecere Galli qui *sera retranché* substituunt. Sic item Itali *sarà recisa* (pro quo vetustiores habuere *esterminata*, etiam & *scanzellata*) & Angli recentiores, that person aut that soul shall be cut off. Alii heic *eradicabitur* vertunt, ut Lutherus des Seele sol ausgerottet werden aus seinem Volck / cui consonæ satis sunt versiones Belgicæ, & nupera & vetustior, uti & Anglicanæ vetustiores. Olim seu ante Elizabethæ Reginæ tempora (quibus ad Ebraicam veritatem interpretes primò apud nos suam accuratiùs exigi volebant) substituebatur, ut è vulgata, that soul shall perish from his people, & that soul shall be plucked out from Israel. Et Syrus ܬܐܒܕ & ܬܐܒܕ ܢܦܫܐ ܗܝ *perdetur, destruetur anima illa*. Et tempore sic futuro, ut oportet, seu ut à Numine comminatoriè dictum, reddi plerunque solet; non Modo Imperativo (quem tamen non desunt qui heic adhibent) seu quasi ad alios præter Numen ipsum, seu ad tribunalia aliqua Humana, irrogatio pœnæ hujusmodi spectaret; quâ de re statim plura. Quod ad Priorem, seu quæ de Circumcisione est, locum attinet; Codex ibi Samaritanus habet אשר לא ימול את בשר ערלתו ביום השמיני· *cui non fuerit Circumcisa* (nam verum est ita posse etiam reddi ימול & cum adjicitur dies ipsi actui octavus, necesse est ut sic reddatur) *caro præputii sui in die octavo &c.* quemadmodum etiam Septuaginta atque versio Samaritana uti & Arabica Ms. ex Samaritano-Ebræa. Chrysostomus[c] qui non fuerit Circumcisus τῇ ἡμέρᾳ τῇ διατεταγμένῃ ἐξολοθρευθήσεται *die constituto* seu octavo, *peribit* seu *exterminabitur*. Atque Augustinus[d], *Ad hoc responde si potes, cur ipse Isaac nisi Baptismatis Christi signo Circumcisus die octavo fuisset, perisset anima ejus de populo suo. Explica si potes, tantâ pœnâ quo merito plecteretur, nisi ab hac illo Sacramento liberaretur.* Alibi[d] ipse tantundem. Et Græca sic interdum vertuntur interpunguntúrque ut dies octavus sit ipsum Excisionis[e] tempus, perinde ac si fuisset dictum *Incircumcisus die octavo peribit* seu *octavo die interibit anima illa*[e] ut versio Græcorum latina Sixti Quinti auspiciis edita. Cum autem *Anima* heic *illa* seu *homo* aut *vir ille* de eo cujus præputium non est Circumcisum, omninò ab Ebræis aliísque intelligatur, locum, in hac de Incircumciso ipso periocha, habere non debuit illud de die octavo quod forsan à Dositheo[f] alióve Samaritani codicis interpolatore è Græcis est transsumtum. Neque enim

c Contra Julian. Pelag. lib. 3. cap. 18.
d De Civit. Dei lib. 16. cap. 27. lib. 2. contra Pelagium & Cælestium lib. 2. cap. 30. lib. 2. de Nuptiis & Concupiscentia cap. 11.
e Vide Bedam ad Genes. 17.
f Vide Eulogium apud Photium Biblioth. cod. 230. sub finem. Et Hugonem Grotium in Levit. 17. 4.

enim ut infanti octiduano se non Circumcidenti pœna eo nomine qualiscunque in Edicto de Circumcisione Abrahæ dato præscriberetur, sensum fuisse omninò admittunt Ebræi. Et mirum etiam, pœnam, velut ordinariam, ei irrogandam ex eo tantùm quod pater aut dominus non circumciderit aut quod non circumcideretur ab alio cum nec ipse quiret. Quod Theologi heic habent de Peccato Originali obvium cuique est neque tangimus nos. Sed Aben Ezra etiam heic aliique Ebræorum expressim ימול activè sumendum seu pro futuro in *Kal* monent, seu pro eo quod est *qui non præputium suum circumciderit*, quod de puerulo octiduano non intelligitur, nedum de Parentibus aut curatoribus quod nonnullis [g] placet, sed de incircumciso cum adultus esset, ut statim dicetur. Onkelos item דלא יגזר *qui non circumciderit*. Et Diodorus Tarsensis [h]; *Quid infans incircumcisus peribit? Est enim parentum ut octavo die circumsecetur. Codex igitur apud Syros ita se habet, Quicunque non circumcidit, peribit.* Et Procopius Gazæus. *Quid peccat vel deliquit octo dierum infans si non Circumcisioni admoveatur? Aut relatio itaque ad parentes facienda est qui sic puniuntur ubi neglexerint Circumcisionem, aut hyperbolicôs de infante hac dicta sunt* (sed neutrum horum admittunt Ebræi) *ut appareat quam indignè ferat, si infantes non Circumcidantur, vel ut cognoscamus eum inexorabilem fore adultis, si Circumcisionem aspernati fuerint. Syrus non habet passivè circumcidetur sed sic legit, Omnis qui non circumcidit. Hebræus sic habet, omnis non circumcidens.* Ita ille Diodoro consonus. Et certè in Codice prisco versionis Syræ Ms. Reverendissimi antistitis Jacobi Usserii, Primatis Hyberniæ, utì etiam nunc in editione Syrâ Parisiensi legitur ܘܥܘܪܠܐ ܕܟܪܐ ܕܠܐ ܓܙܪ ܒܣܪܐ ܕܥܘܪܠܘܬܗ ויעורלא דכרא דלא יגור בשרא דיעורלותה *Et præputiatus masculus qui non circumciderit carnem præputii sui &c.* licèt in versione ibi legatur *cui præputii caro minimè circumcideretur.* Res igitur juxta magistros ita se habuit. Ex ipso de Circumcisione præcepto tunc dato, Abrahamus posterique ejus servique circumcidendi quidem erant, utì & circumcidebatur ipse totaque ejus familia mascula; & masculus quilibet octavo à partu die paritèr erat circumcidendus sive à patre sive à domino eorúmve procuratione quorum utrunque aiunt Ebræi præcepto quidem teneri, nec tamen omninò pœnæ Excisionis (quam כרת *Cerith* vocant) heic singulari subjici quod tamen perperam volunt aut oscitanter admittunt viri aliqui docti etiam disciplinæ Rabbinicæ perquam sanè assueti. Pœnam hanc scilicet docent Ebræi ad ipsum masculum incircumcisum duntaxat attinere, utì & ipse sacer satis indicat sermo. Et Magistri heic אין הכרת תלוי אלא בערל עצמו *pœna Excisionis heic spectat tantum ad ipsum incircumcisum.* Scilicet aut intra octiduum à partu aut statim postea circumcidere Filios Servósque debuit Pater & Dominus, aut simul ac utcunque potuerint, quoties in ipso die octavo aut statim posteà res peragi nequiret. Ipsum Abrahæ familiæque ejus Circumcisionis exemplum planè ostendit ita se rem habuisse ubi diu antè variatim prætererat partus octiduum. Alia tantundem in sacris literis [i] sequentia. Et pater dominúsve Circumcisionem sic præ-

[g] Benedict. Perer. in Genes. 17. quæst. 6. Lyranus, Dionysius Carthusianus, alii.

[h] In Catena in Genesin Colon. 1572.

[i] Iosua 5. 3.

prætermittens בי״ל מצות. עשה ואינו ח״ב כרת *reus erat præcepti affirmativi violationis, neutiquam vero Excisionis pœnæ subjiciebatur* [k]. Neque obstat quod legitur de Mose (saltem si de Mose ipso res capienda fuerit) *Factum est* [l] *in ipso itinere, in ipso hospitio, ut occurreret ei dominus* (lxx heic ἄγγελος habent quasi angelus mortis, & Targum Hierosolymitanum מחבלא *perdentem* seu Angelum perdentem id est שטן seu *Satan*) *& quæreret occidere eum. Et tulit Zippora Petram & amputavit præputium filii sui applicuitque &c. Tunc ille dimisit eum &c.* quasi heic Excisionis pœnam ob Circumcisionem sive Gersomi sive Eleazari (sed de hoc potiùs capiunt Magistri) prætermissam patri irrogaturus fuisset heic angelus mortis seu devastator idque juxta præscriptæ circa Circumcisionem pœnæ rationem. Etenim res planè erat extraordinaria neque ex Circumcisionis lege antè data sic intelligenda sed ex Divino tunc placito. Nec sanè ab omnibus intelligitur comminatio illa velut ob Circumcisionem prætermissam facta. Videsis ibi Abrahamum Hispanum uti & Munsterum & in Chaldaicam loci paraphrasin Fagium. Quid quod etiam in Arabicâ Saadiæ versione & quæ in Jaianis Bibliis habetur, locus ipse non de Mose sed de filio ejus, utpote Eleazaro, disertè capitur. Sic enim ibi *cumque esset in itinere in diversorio* فاجا ولدة ملاك الله *irruit in filium ejus Angelus Dei voluitque occidere illum.* Et Judæus Proselytus apud Tertullianum [m], *Filius Mosi tum ab angelo præfocatus fuisset si non Seffora mater ejus calculo præputium infantis circumcidisset*, quod & satis admittit Augustinus [n], uti ante è Judæorum disciplina Origenes [o]. Et Rabbi Simeon Ben Gamaliel [p] לא למשה רבינו בקש שטן להרוג אלא לאותו התינוק *non Mosem Magistrum nostrum quæsivit Satan* (Angelus mortis) *occidere, sed ipsum puerulum.* Atque res ipsa, quæ ita planè etiam extraordinaria erat, ad incircumcisum sic ipsum non ad patrem attinuit. Sed consulas eâ de re recentiores passim obvios. Et mirum sanè est quod habet heic Lyranus [q] ex Judæo Christianus, nempe *patrem pueri vel ejus tutorem si pater esset mortuus* (si ultra octo à partu dies omitteretur Circumcisio) *morte debuisse puniri* idque velut ex lege hac sacra. Reclamat schola integra unde prodiit ille. Nec in sacro sermone quid ejusmodi repertum. Nec verò legem illam de Excisione ad incircumcisum ipsum attinere volunt antequam adolevisset seu ætatem attigisset quâ ipse satis sciens rem potuisset peragere, quod tempus regulariter de anno ætatis decimo tertio completo præter diem insuper unicum, capiunt. Maimonides de annis ita majore, הוא ח״ב למול את עצמו וכל יום ויום שיעבור עליו משיגדל ולא ימול את עצמו הרי הוא מבטל מצות עשה *Ipse tenebatur circumcidere seipsum & quolibet die vitæ suæ postquam adolevisset* seu *major esset, quamdiu se non circumcidisset, violabat præceptum de Circumcisione affirmativum.* Quod verò ad pœnam Excisionis etiam heic spectat, statim subjicit ערל במזיד והוא אבל אינו ח״ב כרת עד שימות *Cæterum nec ipse Incircumcisus reus erat Excisionis usque dum moreretur atque esset sponte* seu *ex animi sententia incircumcisus*, id est, non ex ignorantia, casu, vi, errore. Unde nec במזיד seu *sponte reus* habebatur absque התראה seu *præmonitione*, id est nisi ex eorum qui scirent disciplina:

[k] Maimonides Tract. Milla cap. 1. Moses Mikotzi in Præcept. affirm. 29. Arba Turim in Jore Deah cap. 260. & 261. Vide Hugon. Grotium in Adnotatis ad Genes. 17.

[l] Exod. 4. 24.

[m] Adversus Judæos cap. :.

[n] In Exod. lib. 2. quæst. 11.

[o] In Celsum lib. 3. pag. 171.

[p] Gemar. Babylon. ad tit. Nidarim cap. 3. fol. 32. a. Videsis Bened. Perer. in Exod. 4. disp. 5.

[q] Ad Genes. 17.

plina legem ipſam ad Circumciſionem attinentem didiciſſet; quemadmodum de reliquis in ſacro ſermone Exciſione puniendis docent paſſim Magiſtri. Ita enim de Circumciſione pœniſque ad illius aliorúmque præceptorum jus ſpectantibus, quæ ad Abrahæ familiam poſteróſque ſic attinere ſtatuebant. Cæterùm de Noachidis, id eſt generc humano univerſo reliquo quod præceptis tantùm naturalibus diviníſque primariis teneretur (ut ſuprà oſtenditur) aliter ſe res juxta eos habuit. Nimirum ad præceptorum illorum interdictorúmque obſervationem obligatos fuiſſe Noachidas alios cunctos adeóque pœnis tam cœlitùs infligendis quam humanis בלא התראה *ſine præmonitione* juſtè ſubjiciendos. Id eſt non ex juris ignorantia, utpote cuique ex genere humano paritèr dato inditóque, ullatenus excuſandos. Jam verò ex illo ipſo quod de tempore ſeu momento mortis è Maimonide antè affertur, palàm ſatis ſit (ſi alia non extarent teſtimonia) juxta Ebræorum ſententiam quam tradit ille, Exciſionem heic pœnam non omninò fuiſſe apud homines forenſem ſeu ex judicio humano aliquo pependiſſe ſed tantummodo cœlitùs ſeu divinitùs ſeu ut ipſi loquuntur ביד שמים *manu dei* atque ex ejuſdem ſolius placito infligendam, quemadmodum planè in primo verbi כרת in Geneſi [s] uſu etiam intelligitur. *Statuam*, inquit Numen, *pactum meum vobiſcum* ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול *& nequaquam poſthàc excidetur omnis caro per aquas diluvii*, quæ pœna erat divinitùs hominibus irrogata. Et cum in legibus Moſaicis non raro Exciſionis ſub nomine כרת pœna occurrat integérque ſit in corpore Talmudico titulus כריתות ſeu *de Exciſionibus*, receptiſſimum eſt Magiſtris pœnâ illâ nullam omninò apud homines forenſem ſignificari ſed tantummodò divinam, quâ de re nos etiam alibi [t]. Atque ex Triplici illa ibi oſtenſa, juxta Magiſtrorum ſaltem aliquorum mentem, Exciſionum triginta ſex (toties enim in Pentateucho præſtituitur hæc pœna) diſtinctione, ſcilicet Corporis, ob peccata aliqua, ſolummodò, ſolummodo item ob aliqua Animæ & demum ob alia tam Corporis quàm Animæ, haud difficile fuerit intelligere quod heic tradit Maimonides de Exciſionis pœnâ in ipſo mortis momento irrogandâ. Nam in Exciſionum triginta ſex quæ habetur ex ſacris literis recenſione duodecim occurrunt quibus Anima ſolùm non Corpus exciditur juxta aliquorum diſciplinam. Atque Duodecima illarum eſt Exciſio Maſculi incircumciſi. Senſus igitur Maimonidis aliorúmque ejuſdem aut congeneris ſententiæ neceſſe videtur ut ſit, in ipſo mortis momento nec antè reum illum fieri Exciſionis quæ tam ad Animam quàm ad Corpus pertinere ſic potuit. Et diſertè Maimonides alibi [t] loquitur de Exciſione ut pœna qua נכרתת מחיי העולם הבא *vita futuri ſeculi præripitur* ſeu *exciditur*. Et perire ait eum cui irrogatur hæc pœna כבהמה *velut beſtiam*. Etiam de ψυχαῖς μετὰ τὴν γένεσιν καθαιρουμέναις ſeu *animabus poſt generationem ſublatis* ſeu *Exciſis* mentionem fieri apud Philoſophos [u] interdum videmus quorum placita ſæpe imbiberant magiſtri. Intellexere igitur, quaſi dictum fuiſſet, Maſculus qui adoleverit quiſque circumcidere ſe tenetur; quod ſi adeò ſponte neglexerit ut ante mortem neutiquam circumcidatur, tunc à Numine excidetur. Nam octidui terminus & ætas minorennis incircumciſi ad Patres Dominóſque ſpectat, non omninò ad eum (juxta hanc ſententiam) qui ſe circum-

[s] Cap. 9. 11.

[t] De Jure Nat. & Gent. lib. 7. cap. 9.

[t] Tract. Theſuba cap. 8.

[u] Proclus in Theolog. Plat. lib. 6. cap. 10. & vide Lipſ. Stoic. Phyſiolog. lib. 3. cap. 11.

cumcidere major debuit. Sed in ſtatuendo qualiſnam fuerit pœna illa Exciſionis unanimes non ſunt Magiſtri. Diſcrepat heic Salomon Iarchius qui verba illa, *excidetur anima illa* ſeu vir ille ſeu *perſona*, interpretatur הולך ערירי ומת קודם זמנו *è vita excedet improles & immaturè morietur*, aut *non dimidiabit dies ſuos*. Quale dictum in Pſalmis de viris doloſis & ſanguinum; deducendos eos à Numine in puteum [c] interitûs nec dies ſuos ſibi fore dimidiatos; ubi R. David Kimchius, inquit כלומר לגיהנם שהאבד נפשם במות גופם וגם מיתת גופם תהיה כרת שלא יגיעו לחצי ימיהם *quaſi dictum fuiſſet deducendos eos in gehennam unde periret anima eorum in morte corporum eorum, atque etiam mors corporum ejuſmodi eſſet Exciſio* ſeu *Cerith ut non attingerent dimidium dierum ſuorum* [d]. Quinetiam Aben Ezra de re totâ heic expreſſim אם היה בר מצוה ולא ימול את בשר ערלתו יש עליו כרת כי מצות הנער הקטן על האב ואם אביו לא מלהו נמול עצמו ברשותו וכרת ביד שמים וגו׳ *quando eſt filius præcepti* (ſeu majorennis) *ſi non circumciderit carnem præputii ſui impendet ei Exciſio. Quoniam præceptum quidem de parvulo datur Patri. Sed ſi pater eum non circumciderit, ipſe ſe circumcidet. Et Exciſionis pœna eſt ab ipſo Deo. Atque in errore verſantur illi qui exiſtimant adoleſcentem qui mortuus fuerit nec Circumciſus neutiquam habere* חלק לעולם הבא *partem* ſeu *ſortem ſuam in ſeculo futuro* ſeu *vita æterna*. Neque enim admittit ille opinionem de Animabus excidendis. *Et vox* נפש *heic* (ſic pergit Aben Ezra) *non ſignificat quod illi volunt* (ſeu Animam à corpore diſtinctam) *ſed pro* איש ſeu *homine adhibetur & ſignificat corpus in quo eſt anima, ut in illo* [e] Anima cum peccaverit. *Et ſunt qui dicant per Exciſionem heic intelligi cum quis moritur ante annum quinquageſimum ſecundum, alii cum exciditur nomen ejus per mortem ſeminis ſeu poſteritatis ejus. Ideò dicit ſcriptura heic* de populis ſuis. *Nam is cui liberi ſunt* ſeu *nepotes eſt quaſi in vivis & nomen ejus non exciditur.* Alii de morte ante ſexageſimum ſeu inter quinquageſimum & ſexageſimum ſumunt, aliíque [f] alitèr. Attamen conſentiunt interim univerſi ex Numinis ſolius placito infligendam eſſe hanc pœnam ſeu ביד שמים *manu Dei*, quæ locutio eſt generalis de pœnis inde hominibus irrogandis etiam Exciſione, nec tamen citra mortem, levioribus. Unde Maimonides [g], המיתה בידי שמים הוא פחות מן הכרת לפי שהמחוייב כרת ישאר העונש עליו אחר המיתה *Mors ſimpliciter à manu Dei inflicta, levior eſt* ſeu *pœna minor quàm Exciſio, quoniam reus Exciſionis etiam poſt mortem punitur.* Atque adjicit ומחויב מיתה בידי שמים ונתכפר לו כשמת *Reus autem mortis tantùm corporalis à manu Dei infligendæ, ex ipſa morte ſic illatâ expiatur.* Qui plura velit de Exciſionis pœnâ juxta Talmudicos, conſulat cum primis Iſaacum Abarbinelem [h] in Numeros qui octo quidem tradit inter eos diſcrepantes circa apices aliquot eâ in re ſententias. Neque verò apud Talmudicos ſolùm ſeu Traditionalium ſectam (quam plerunque ſequuntur qui Rabbinica ſeu veteres Ebræorum mores ſuam in rem trahere ſolent) ſed etiam apud Karæos ſeu Scripturarios Judæos qui Talmudicis ſæpiùs libentiſſimè adverſantur, receptiſſima eſt atque ut juris exploratiſſimi indubitatique ſententia illa, Pœnam *Cerith* ſeu Exciſionem בידי שמים *divinitus* ſolùm ſeu *à manibus Dei* non hominis omnino aut à poteſtate fori humani infligen-

c *Pſal.* 55. 23. *& de animabus etiam Videſis Kimchium ad Pſal.* 115. 17.
d *Videſis Iſai.* 38. 10.
e *Levit.* 4. 2.
f *Videſis Gemar. Babylon. ad tit.* Moed Katon *cap.* 3. *fol.* 28 a. *Adde Joann. Druſ. ad difficiliora loca Geneſ. cap.* 24. *Sixtin. ab Amama in Antibarbaro lib.* 3. *pag.* 954 *&c. Conſtantin. l'Empereur in Notis ad Bertram. pag.* 351. *I. Buxtorf. in Lexico Chald. verb.* כרת
g *Ad Miſnam tit.* Sanhedrin *cap.* 9. § 6.
h *Ad Num.* 15. 30. *in* Piruſh Tora *fol.* 297. *col.* 2.

gendam. Rabbi Eliah Ben Mosch, Karæus, scriptor Ms. sane doctissimus gravissimusque quo etiam alibi [i] usi sumus, in Tractatu de Sabbato (cujus violationi in sacro sermone [k] Excisio in pœnam præstituitur) caput [l] habet במשפט מחלל השבת *De Jure quod attinet ad eum qui Sabbatum profanaverit*, ubi ad hunc modum & appositissimè ad rem quæ præ manibus heic, ille. Et locus integer etiam non causam ob unicam advertendus. Ita autem se habet;

[i] Tract. de Anno Civili Judæorum cap. 2. Uxore Ebraica lib. 1. cap. 36.
[k] Exod. 31. 14.
[l] Cap. 12.

העובר במצוה אחת ממצות לאו שבתורה הוא על שני חלקים בנסתר והו על הרוב ובנגלה וזה על המעט אלא אם יהיה רשע מרשעי ישראל והוא הנקרא משומד להכעיס והנה על העובר בנסתר יעד לו הכתוב כרת והוא כרת בידי שמים ככתוב כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה וכן כל כרת שבתורה הוא כרת בידי שמים בין בגופו בין בנפשו וכן בעריות חייב הכתוב כרת בעבור שתבא על האשה הוא בסתר כמו שביארנו וטעם הכרת הוא כדמות הסעיף הנכרת מן האילן כי יכרת בזה העולם ולא יבוא זמנו הטבעי ותכרת נפשו גם בעולם הבא כי אז היא נפרדת ממקומה ולכן מצות לא תעשה רובן בכרת מפני שהן יותר חמורות ממצות עשה אמנם העושה מלאכה בגלוי ע״ עדים והתראות חייב סקילה על פי בית דין כאשר נאמר במקושש עצים וירגמו אותו אבן ואם עשה מלאכה בשגגה בין בסתר בין בגלוי חייב חטאת אמנם העובר על דברי החכמים במצות שבת אשר הוציאו מכח דברי תורה חייב מכת מרדות על פי גזרת בית דין אמנם במקום שאין בית דין ישראל עומד בדיני נפשות והו בזמן הגלות כל העובר ומחלל שבת חייב מידי שמים בין בסתר בין בגלוי *Quisquis præceptum aliquod Negativum ex eis quæ in lege reperiuntur violaverit, is aut clàm peccat, quod frequentius fit, aut in aperto, quod fieri solet rarius, nisi ubi quis ex hominum genere fuerit profligatissimo, quos apostatas vocitant. Jam verò clàm violanti Sabbatum præstituit scriptura* Cerith *seu Excisionem quæ est pœna manibus Dei* seu *per Deum infligenda, secundum id quod scriptum est* [m], *Quicunque in eo opus aliquod fecerit, excidetur. Atque similiter Omnis Excisio in lege memorata est per manus Dei infligenda, aut in pœnam Corporis aut in pœnam Animæ. Atque ita in legibus de Incestu & illicito concubitu* [n] *præstituitur Excisionis pœna, quoniam concubitus cum fœmina clàm fieri solet, quemadmodum alibi explicamus* (Nam etiam scripsit ille tractatum בעריות *De Incestu & coitu illicito* unde nos nonnulla in Uxore Ebraicâ decerpsimus) *Ratio autem ac sensus Excisionis hujusmodi est; ut Ramus ab arbore exciditur in hoc mundo antequam perficitur ei tempus suum crescendi naturale, ita etiam Anima peccatoris jam dicti exciditur in mundo* seu *seculo futuro, quoniam separatur ab* aut *non fruetur loco suo. Atque ideo præcepta compluria Negativa conjunctam habent pœnam Excisionis quoniam gravioris sunt momenti quam Affirmativa. Cæterùm qui opus fecerit in Sabbato apertè, adeóque ut nec Testes defuerint nec præmonitio* (Ita de Præmonitione, de qua paulo antè è Talmudicis diximus, consentiunt etiam Karæi) *Lapidationis pœna ei subeunda est ex sententia Synedrii* seu *Præfecturæ Juridicæ juxta id quod dicitur de eo qui ligna in Sabbato collegit, & lapidabunt* [o] *eum lapidibus. Si autem ex errore opus fecerit, sive id clam factum fuerit sive in aperto, sacrificium ob peccatum adducere debet. Atqui si peccaverit contra verba* seu *dictata sapientum circa Sabbatum, veluti præcepta quæ argumentando ex ipso sacro sermone eliciunt illi, verberibus ut contumax, est plectendus, idque ex sententia Forensi* seu

[m] Exod. 31. 14.
[n] Lev. 18. 29.
[o] Num. 15. 35.

ſeu *Synedrii. Si verò locus ſit in quo nullum Iſraelitarum Synedrium cui poteſtas ſit judiciorum capitalium conſtituitur (quemadmodum in Captivitatis tempore) tunc transgreſſor ejuſmodi quiſque & violator Sabbati manibus Dei* ſeu à *Numine puniendus eſt, ſive clàm peccaverit ſive apertè.* Sic Karæus ille. Adeóque demum, quicquid de ſingulari Pœnæ Exciſionis qualitate aut ſenſu, quà ſive ſeculum præſens ſive futurum ſive Corpus ſive Animam ſpectat, ex diſcrepantibus, ut antè, ſententiis ſtatuendum fuerit; manifeſtius interim certiúſve nihil eſt quàm eam nec ab Talmudicis nec à Karæis inter humanas aut apud homines forenſes pœnas omninò cenſeri, ſed pro divinâ ſeu divinitùs tantùm infligendâ utcunque diverſimodè, ut jam dictum eſt, accipi. Unde reverà ad Præfecturæ Juridicæ poteſtatem aut juriſdictionem quam jam tractamus non omninò attinuit. Ut verò quod ad Circumciſionem contra jus prætermiſſam ejúſque in foro humano ſub Abraha poſteríſque ejus, quoties ſui eſſent nec alieni juris, cognitionem attinet, ritè etiam intelligatur, advertendus eſt præfecturarum apud Ebræos juridicarum poſt legis in Sinai dationem circa eandem uſus, unde difficile non fuerit de eo qui antè obtinuit (cum idem jus ipſum circa eam antè obtinuerit quod poſt) dijudicare. Nimirum ſi pater aut dominus, juxta præceptum, non circumcideret, Synedrium ſeu præfectura cui ſuberat incircumciſus juridica (quando nempe ac quoties ita ſui juris eſſent ad quos Circumciſionis præceptum attinuit ut præfecturas juridicas ſibi potuerint conſtituere) eum circumcidere ex officio tenebatur, adeóque cogendi ad Circumciſionem fruebatur juriſdictione. Ita ſcilicet ſi Talmudicis fides. Gemara Babylonia [p] de Circumciſione ex primario inſtituto verba faciens; והיכא דלא מהליה אבוה מחייבי בי דינא למימהליה דכתיב המול לכם כל זכר והכא דלא מהליה בי דינא מחייב איהו למימהל נפשיה דכתיב וערל זכר אשר לא וגו׳ *ſi modò filium non Circumcidiſſet pater tenebatur illud facere Domus Judicii, præfectura Juridica,* ſeu *Synedrium, ſecundùm quod ſcriptum eſt* [q] *Circumcidatur vobis omnis maſculus* (ſcilicet quòd ita fieri generatim ex pacto divino tunc inter Numen ſanctiſſimum atque Abrahamum poſteróſque ejus icto præſtituebatur, id, quoties prætermitteretur ab eis à quibus juxta præceptum erat præſtandum, ut ritè præſtaretur proſpicere debebant, idque ex præcepti ſenſu, Judices ſeu præfecturæ juridicæ intra pacti illius vim comprehenſæ quarum poteſtati ſuberant ii à quibus erat præſtandum, quemadmodum Chriſtianis principibus incubuiſſe volunt nonnulli [r], Judæorum parvulos intra ditionem ſuam Baptiſmo, ex imperio, donare) *At verò licet Synedrium non Circumcideret eum, ipſe tamen* (modò adultus eſſet ſeu annorum tredecim præter diem unicum) *ſeipſum tenebatur circumcidere, quoniam ſcriptum eſt, & incircumciſus qui non Circumciderit carnis ſuæ præputium ſuum, anima illa excidetur è populis ſuis.* Hinc Magiſtri celeberrimi [s] בית דין מצווין למול את הבן או עבד בזמנו ולא יניחו ערל בישראל ולא בעבדיהן *Synedrium* ſeu *Domus Judicii jubetur Circumcidere filium ſeu ſervum ejuſmodi tempore ſuo ne relinquant incircumciſum in Iſraeliticâ republica aut in ſervis ejuſdem.* Adjiciunt אין מלין בנו של אדם שלא מדעתו אלא אם כן עבר ונמנע לגמרי שבית דין מלין אותו בעל כרחו נתעלם מבית דין ולא מלו אותו כשיגדל הוא חייב וגו׳

[p] *Ad tit.* Kidoſchin *cap.* 1. *fol.* 29 a.

[q] *Gen.* 17. 11.

[r] *Scot. ad ſent.* 4. *diſt.* 4. *quæſt.* 9. *alii ibid. Fortalic. Fidei lib.* 3. *cap.* utrum liceat Judæos ad Baptiſmum compellere, *Ferdinand. de Loazes* Tract. ſuper nova paganorum regni Valentiæ converſione ibi.

[s] *Maimonides tit.* Milla *cap.* 1. *&c. reliqui ſuperiùs citati.*

filium alterius nemo Circumcidere debebat nisi ex animi ejus sententiâ seu consensu, excepto tantùm, si transgressus esset atque ita prætermitteretur Circumcisio ut præfectura Juridica eam fieri cogeret. Si verò res ignota esset præfecturæ juridicæ adeóque ea neutiquam eum Circumcideret, ipse simul ac majorennis esset tenebatur juxta superiùs eâ de re dicta. Alia habent Magistri [t] de Benedictionibus Circumcisionis actui solennibus à Patre si adesset & à Præfectura juridica aut publica aut privatim eam in rem è Triumviris constituenda adhibendis. Atque ita post incircumcisi octiduum primò incepit Synedrii officium heic exequendum, quoties pater aut dominus suum negligerent, & quantum video usque ad mortem incircumcisi duravit. Nam ex eo quod ipse majorennis tenebatur, non omninò sequitur desiisse Synedrii seu præfecturæ juridicæ officium si ipse suum non præstitisset. Atque sicut ex Talmudico præcepti de Circumcisione sensu liquet, præfecturis quas tractamus jurisdictionem ejusmodi fuisse ut incircumcisum circumciderent invitum adeóque pœnam renitenti irrogarent, ideo scilicet quia jussu divino præscriptum erat ut Circumcideretur quilibet masculus (sic enim ratio in Gemara Babylonia redditur) ita de reliquis præceptis judicandum; parilem scilicet eis fuisse jurisdictionem cum imperio conjunctam quâ in eorum observationem homines suæ ditionis legitimè cogere potuerint, adeóque prospicere ne Numinis mandata violarentur. Unde etiam Effectus Actionum, Judiciorum ac Jurisdictionis quæ tunc exercenda haud parùm dignoscitur tam circa Sacra quàm Profana. De Profanis nemo dubitat. Et quin Præfecturæ (quibus non modò jurisdictio cum imperio conjuncta exercebatur in incircumcisos quotquot præcepto tenebantur, ídque quatenus tales, verùm etiam autoritas & potestas inerat Circumcidendi, id est Sacramentum Circumcisionis etiam invitis administrandi) tam de aliis Sacris veluti posteà de Paschate ac Azymis quàm sic de sacramento Circumcisionis cognoscere & statuere ritè ac legitimè potuerint, ambiget puto nullus. Ita enim Judicibus præfecturarum illarum incubuit *custodire viam* [u] *Domini & facere Justitiam & judicium* tam de Sacris, veluti Cultu ejúsque appendicibus quàm de Profanis, ne scilicet jussa Divina ac Naturalia non servarentur, aut violarentur ejusmodi interdicta. Sed eâ de re plura inferiùs. Et de Pœna illa Excisionis quæ Circumcisionis prætermissæ appendix erat nec apud homines omninò forensis, utì etiam obiter de Jurisdictione apud homines circa Circumcisionem forensi, hactenus. Idem ipsum de pœna כרת seu *Excisionis* ei qui in Paschali hebdomade per hoc intervallum fermentum comederat præscripta dicendum. Forensis ea apud homines nullatenus erat, utcunque à præfecturis Juridicis sic reus sive mulctis sive verberibus, ut mos Ebræis usitatissimus, alitérve puniri potuisset. Unde etiam ad Pauli [x] illud, *qui manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini; ideò inter vos multi infirmi & imbecilles* (καὶ κοιμῶνται) *ἱκανοὶ & multi dormiunt*, vir summi judicii Hugo Grotius, *morte*, inquit, dormiunt *immaturâ quæ in lege significatur per* כרת (ἐξολοθρευθήσεται) *quod habes Exodi* XII. 15. 19. *de his qui Pascha celebrant cum fermento. Cum dicit* (κοιμῶνται) *ostendit se loqui de iis qui pœnitentia tacti moriebantur. Nimirùm Deus jus habet etiam pœnitentes afficiendi hujus vitæ*

damno.

[t] Maimonides tit. Milla cap. 3. R. Peretz apud autorem Sepher Colbo col. 84. col. 4. alii.

[u] Genes. 18. 19.

[x] 1 Cor. 11. 30.

damno. Atque simili in sensu ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ [y] *excidetur de populo* seu *exterminabitur de plebe* usurpatur in Novo Testamento, ubi respondet verbis illis Dei in veteri [z] אדרש מעמו *requiram ab eo* seu ἐγὼ ἐκδικήσω ἐξ αὐτοῦ, id est, *ego ultor existam*, ut vulgata. Inde etiam ὀλοθρευτὴς [a] & ὀλοθρεύων [b] pro *Angelo mortis* seu *Exterminatore* per quem judicia sua exequitur Deus, occurrit in Epistolis, quarum ad locum priorem consule Hugonem Grotium. Scio non paucos inter scriptores Christianos esse qui forense apud homines judicium idque capitale seu ejusmodi aliud per כרת seu *Excisionem* locis in hisce aliisque in legis Mosaicæ similibus intelligi velint, uti etiam qui de æterna damnatione rem [c] cepêre. Et Abulensis quidem ad illud de Circumcisione; *Doctores Sancti & omnes Catholici dicunt quod accipitur anima propriè ut significat partem & est sensus, quod illa anima peribit de populo suo, id est post mortem non aggregabitur ad populos suos, id est populos sanctorum, sic enim dicitur de quolibet viro justo quando moritur, congregatus ad populum suum. Et si arguas de Ismaele quod dicitur de eo infra 25. c. aggregatus est ad populum suum. Respondetur quòd Ismael secundùm Hebræos in fine vitæ suæ pœnitentiam egit de peccatis; ideo inter sanctos computatus est*; qui tamen ad locum alterum de Fermento in Paschali hebdomade non comedendo, *Peribit anima illa de Israel, id est*, inquit, *occidetur mandato judicis si constiterit, sicut de illo qui sanguinem comederet ut habetur Levit.* 17. & *Deut.* 1. & *Levit.* 7. *Cum autem non constaret, Deus exterminabit animam illam vel occidendo illum virum aut infligendo magnas pœnas nisi de commisso doleret proponens talia deinceps non committere.* Perquam obvii sunt interpretes alii tam Pontificii quàm ex Reformatis qui ita rem explicandam volunt. Etiam Lyranus ipse, ex Judæis, *ipse puer veniens ad ætatem adultam si negligeret Circumcisionem accipere puniendus erat morte*, quod de Judicio apud homines forensi accipitur [d]. Quin verò de Excommunicatione forensi capiendam volunt non pauci; quâ de re inferiùs plura. Sed inauditum est apud Ebræos, morte alióve judicio apud homines forensi plexum esse aliquem sive ob Circumcisionem prætermissam sive ob fermentum in Paschate comestum, sive ob aliud facinus eo nomine tantùm quod pœna כרת seu *Excisio* patranti præstitueretur. Interdicta ejusmodi divina violata (si mortis pœna non adjiceretur, quæ aliquoties in lege Mosaica postmodum Excisioni etiam adjuncta est) verberibus, mulctis, aliterve ex judicio forensi luenda voluere, nunquam supplicio aliquo capitali. Neque Excisionem aliunde quàm divinitùs expectandam admitti. Et ad illud Lyrani jam adductum rectè Paulus Burgensis [e] (quem Rabbi Paulum appellat Dionysius Carthusianus Lyrani sententiam perperam amplectens) *Omittens Circumcisionem* (quod de reliquis reis quà solum Excisioni obnoxii fuerint pariter capiendum) *non erat morte corporali puniendus, etiam secundùm Hebraos. Non enim dicitur hic morte moriatur, sicut in aliis criminibus in quibus lex vetus mandabat puniri morte corporali. Sed dicitur hic delebitur anima ipsius, id est, non computabitur inter sanctos secundùm Glossam. Cujus ratio est; quia talis anima remanebat obligata originali peccato in cujus remedium Circumcisio fuit data, ut in* 4. *Dist.* 1. De ratione consulas Scholasticos ad citatum senten-

[y] *Act. Apost.* 3. 23.
[z] *Deut.* 18. 19.
[a] 1 *Cor.* 10. 10.
[b] *Ad Ebræos* 11. 28.
[c] *August. in lib.* 2 *contra Pelagium & Celestium cap.* 30.
[d] *Vide Dionys. Carthusian. ad Genes.* 17.
[e] *In additionibus ad Lyranum.*

tiarum locum. Sed verò accedat heic etiam, pœnam hanc aliquoties à numine sic personâ primâ (veluti *ponam faciem meam in eum* הכרתי *excidam ego*[f], *succidam, interficiam de medio populi sui, disperdam,* ἀπολῶ) præscribi ut etiam inde ex divino non humano aliquo judicio meritò pependisse credendum sit. Advertendum insuper, facinora & delicta alia, ex lege in Sinai data, tum Excisione (quoties sponte commissa essent) tum Morte forensi expressim luenda (semper adjicias de Excisione, nisi pœnitentiam egerit & Numini se reconcilliârit, adeóque se pœnâ sic liberârit reus, quod tum Christiani heic tum Ebræi adjiciendum admittendúmve volunt) alia, Excisione sine Mortis ejusmodi adjectione, etiam & alia, morte, quæ forensis erat, nec tamen Excisione expressâ. Primi generis sunt, Sabbati profanatio[g], Adulterium, & incestûs aliquot genera, Blasphemia, Idololatria. Secundi generis, tum Circumcisionis prætermissio, tum fermenti in paschate & Sanguinis & Adipis comestio, aliáque aliquot maximè circa sacra in Levitico & Numeris obvia. Generis tertii, filii in parentes contumacia[h] atrocior & Furtum simul & venditio Israelitæ[i], etiam Homicidium, alia aliquot. Nam quòd post leges sacras de errore & ignorantia præscriptas legitur in Numeris[k] *Anima quæ per superbiam aliquid commiserit sive civis sit ille sive peregrinus (quoniam adversus dominum rebellis fuit) peribit de populo suo; verbum enim domini contemsit & præceptum illius fecit irritum, idcirco delebitur & portabit iniquitatem suam,* ut vulgata ibi habet, secundum quod etiam alii locum illum verterunt retinentes τὸ *aliquid* quasi in Ebræo esset, aliis charactere in typis alio id illic non haberi rectè monentibus (nam Ebræa sonant *qui elata manu fecerit sive civis &c.*) id sumunt Ebræi ut dictum solùm de Blasphemo & Idololatrâ. Scilicet de eo qui adeò elatâ manu, per superbiam aut contemtum numinis ei rebellis fuerit, ut aut negaverit potestatem ejus & jubendi jus atque præcepti quod violaret vim) quod in blasphemiam recidit) aut aliud quid pro Numine ut idololatra coleret; quasi dictum fuisset qui adeò elata manu facit ut etiam probris ipsum numen faciendo afficiat, maledicat seu blasphemet aut majestatem neget, is excidetur. Neque illis in verbis aliud contineri volunt præter Blasphemi & Idololatræ descriptionem pœnámque Excisionis utrique adjectam, non autem omnigenos aut aliquos alios, concupiscentiæ suæ causâ, aut propter malitiam suam etiam sponte in aliis reos illic denotari, sed tantum hosce qui manu elatâ seu contradicendi legi ac Creatori adeóque eum velut abnegandi studio ut planè מומר seu *apostata* quid perpetrarent, quâ de re etiam nos fusiùs[l] alibi. Hugo Grotius ibi; *Manu elatâ, intellige de eo qui præfractè negat esse deum aut legem à deo datam. Eodem nomine* etiam inquit *appellatur qui monitus in legem committere pergit.* Mors autem ex forensi apud homines judicio etiam ad hujusmodi reum attinuit si probationibus legitimis causa non careret, sed non legis hujus de Excisione vi sed ex aliis[m] eâ de re expressim latis. Et Lyranus ibi ejúsque sequaces qui judicium apud homines capitale ex illo loco deducunt, scholæ Ebræorum planè refragantur. Quoties autem mors sic nullibi non adjiceretur, delictum Excisione expressim in sacris literis puniendum, verberibus plerunque apud homines luebatur. Unde R. Epho-

f Levit. 17. 10. & 20. 5. & 6. 23, 30.
g Exod. 31. 14. Num. 15. 35.
h Deut. 21. 21. Exod. 21. 16.
i Deut. 24. 7.
k Cap. 15. 30, 31.
l Lib. 2. de Iure Nat. & Gent. cap. 11.
m Deut. 13. 13. & vide ib. 17. 12.

pho-

ɔhodæus[n] כל עובר על כרת חייב מלקות זולת ענש כרת שיש עליו *quisquis in legem aliquam commiserit quæ Excisionis pœnam in se continuerit verberibus etiam plectendus præter pœnam Excisionis illi impendentem.* Alij idem obitèr. Et passim occurrunt apud Talmudicos distinctiones reatuum[o] שאין בהם כרת ולא מיתת ב״ד *ad quos nec Excisio expressa spectat nec mors forensis* & שבהם כרת ומיתת בית דין *ad quos & Excisio & mors forensis spectat*, & ad quos neque hæc neque ex sacri sermonis verbis expressis illa. Nam etiam præter illa peccata graviora quibus Excisio expressim adjuncta est, aliis pariter gravioribus aiunt impendere pœnas ב״ד שמים *manu Numinis* infligendas. Summa demum est, ad judicium inter homines forense pœnam illam Excisionis neutiquam omninò attinuisse nec inter eorum actùs fuisse, sed ex Numinis voluntate ac arbitrio perpetuò pependisse, adeóque in Judiciorum heic Effectu locum obtinuisse nullum, si Talmudicis & Karæis, id est Sectarum Ebræorum pari illustrissimo fides; quibus heic refragari idem videtur quod in Jure Cæsareo tam Sabinianis Cassianísque quam Proculianis etiam Ulpianis, Paulis, Papinianis, ejusmodi reliquis interpretando, ex novis ingenii commentis, novo verborum sensu, audaciùs adversari; utcunque tot tam Pontificii quàm Reformati iique sanè viri alioquin doctissimi, contrarium atque quod est omninò tum Talmudicis tum Karæis dissonum, sed sanè velut temerè nimis aut nimis oscitanter, tradiderint. Ideo autem toties de Judicio apud homines forensi, ut per distinctionem, loquimur, quoniam etiam judicia & placita Numinis seu apud Deum forensia Ebræi nuncupare solent; unde sæpiùs tam בית דין שלמעלה seu העליון *Domum Judicii superiorem* seu *cælestem* & דיני שמים *Judicia Divina* seu *Cæli* memorant quàm בית דין שלמטה & התחתון *Domum Judicii* seu *præfecturam Juridicam inferiorem* seu *Terrestrem*, id est Hominum; unde etiam Philo de Mose Numen sanctissimum consulente de pœna ejus qui lignatione Sabbatum violârat, ἀφικνεῖται, inquit[p], πρὸς τὸ ἀόρατον ἀοράτῳ ψυχῇ δικαστήριον &c. *invisibili animo ad invisibile Tribunal seu forum se contulit.* Et ejusmodi sunt non pauca obvia. Sed de Excisionis Pœnâ hactenus.

n *Ad* Mote Nebochim *part.* 3. *cap.* 41.

o *Maimonides ibid. & Tit.* Thesuba *cap.* 1. *Tit.* Sanhedrin *passim, tit.* Issuti bia *cap.* 1.

p *De vita Mosis lib.* 3.

CAP.

Cap. VII.

Ut Excommunicationis Pœna, *quatenus ejusdem Origo etiam ab hujus intervalli Iure à nonnullis peti solet, ritè satis dignoscatur, præmittitur de ejusdem, apud* Ebræos *veteres*, Effectibus, Formulis, Speciebus *seu* Gradibus, Jure, Usu, *ac* Absolutione, *Synopsis historica, nec solum è* Talmudicis *sed & partim è* Karæis *desumta. De* Excommunicatione *apud eos* per Insomnium. *Item de vocibus* Excommunicat *&* Excommunicat thing *in versionibus superioris seculi apud nos publicis utriusque testamenti usurpatis aliisque congeneribus. Et utrum juxta* Ebræorum *morem* Excommunicato, Templi ingressu *&* sacrificiorum usu *interdiceretur.*

SEquitur ut Pœnæ illud genus perpendamus alterum sub Capitis superioris frontem memoratum, cujus Origo huic quod tractamus intervallo ac Tempori legis Naturæ, quasi apud homines tunc etiam forense fuisset ac Judiciale, à nonnullis iisque magni nominis viris ita tribuitur ut etiam à Præcepto aliquo seu instituto tunc Divino aut saltem ab Exemplis juxta rectam ævi illius rationem iisque itidem Divinis & nunquam non necessariò sequendis derivatum velint. Vocitatur hoc genus Pœnæ, *Excommunicatio*. Ea autem est Juris alicujus quod in Communione seu Communicatione aliqua Personali &, quà apud homines usurpatur, visibili, sive circa Sacra solùm sive circa Profana sive circa Utraque simul, consistit, per Peccantis aut pro Peccante habiti qui ejusmodi jure frueretur ex decreto seu sententia Humana, velut eo nomine execrandi detestandique Separationem aliquam; Privatio, adeóque capitis quædam ejusdem apud suos deminutio, sed cum expectatione reditûs ad mentem meliorem atque Absolutionem, & citra ultimi quod mortis est aliúsve corporalis supplicii, veluti deportationis, exilii, carceris, aut alterius alicujus reis infligi soliti (nisi Diras concomitari solitas, quarum per se vim satis nescimus homines, exceptas velis) ex solo sententiæ Excommunicationis ejusmodi pronunciatæ sensu, secundùm inferiùs dicenda, irrogationem; utcunque ex accidenti aliquid præter eam, velut in graviorem pœnam eámque sive corporalem sive pecuniariam, subinde forsan accederet. Generalem hujusmodi Descriptionem ideo adhibendam voluimus, ut tum Ebræorum tum Christianorum Excommunicationis & Jura & Species seu Gradus, adeóque quod est extra Synagogam fieri, Anathema quà huc spectat, & Sacrorum & Commercii interdictionem, id genus reliqua ita satis complecteremur. Etenim suus fuit utrisque, tam Ebræis quàm Christianis, Excommunicationis hujusmodi Usus isque antiquissimus. Atque ab illis hos usum suum in Christianismi seculis primitivis, ut ab eis è quibus & à quorum disciplina orti sunt & propagati, accepisse par est ut sentiamus, utcunque nec Modus nec Effe-

Effectus ejusmodi usûs utrisque idem haberetur, ut infrà liquebit. Ex simplici quidem vocabuli vi, dici non immeritò posset omnimodam & vitæ societatis & ndemnitatis amissionem adeóque etiam ipsum ultimum supplicium, deportaionem, carcerem, id genus alia esse communionis pristinæ privationem atque ita Excommunicationem. Sed non ex ipsa vocis vi grammaticâ heic, sed ex usu tum apud Judæos tum apud Christianos singulari intelligitur tractatúrque. Atque ex descriptione jam allata, quâ pœna est singularis & propriè sumitur, palàm discriminatur Primò à Maledictione simplici seu ritu simplici execrandi detestandíque qualis ille in Monte Ebal [a], iterato sæpiùs ארור seu *Maledictus* qui hoc vel illud patraverit; Secundò à Præclusione seu Admissionis in jus seu communionem nondum adquisitum Negatione, ut cum incircumcisus in Paschatis [b] celebrationem non admittebatur, aut nunc nondum Baptizato negatur sacræ interesse Synaxi. Heic enim nullum est jus pristinum, communio nulla quâ privatur qui sic excluditur, adeóque excommunicari non dicitur nec omninò puniri. Neque ex Maledictione simplici aut Præclusione ejusmodi ulla sequitur status seu capitis Maledicti seu Præclusi inter suos mutatio. Eandem ob causam Tertiò sic distinguitur ab Admonitione quâ consilium præbetur ut quisquis hujus vel illius criminis reus fuerit, communione qualicunque pristinâ se abstineat. Neque enim ex Admonitione ejusmodi, sive generali sive particulari, ulla capitis seu personæ sic admonitæ inter suos oritur mutatio aut nova conditio, qualem ex sententiæ Excommunicationis legitimè pronuntiatæ aut vi aut sensu mentéque nasci credi solet. Quartò ex eo quod dicitur in descriptione *ex decreto seu sententia Humana*, distinguitur, ut oportet, à communionis alicujus privatione ex decreto seu sententia Divina irrogata; velut in ea quæ *Cerith* est seu Excisio, in capite proximè superiori tractata, aliis בידי שמים *per manus Dei* inflictis. Nimirùm de Excommunicatione apud homines, quà humanus est sive in Foro aut Consistorio alibíve actus, non omninò de ea quæ ex beneplacito divino solùm pendet heic disquiritur. Neque igitur habetur omninò Excommunicatio, juxta receptam suam notionem, in aliquorum, immunditiei corporalis nomine, ex instituto Numinis in lege sacra [c] expresso, separatione temporaria, aut in id genus aliis divinis sententiis jam apertè latis. Ibi enim singularis à Deo in lege lata de ejusmodi privatione communionis pristina ab hominibus quidem per sententiam forensem (si ita res postularet) erat exequenda. Atqui privatio ipsa seu status mutatio ex lege solùm eáque singulari divina orta est, & diris omnimodis, quæ in Excommunicatione vulgari semper solennes fuere, caruit. Etiam ejusmodi Separati per Ablutiones & Sacrificia Deo soli reconciliabantur, quæ in Absolutionibus ab Excommunicatione apud homines nunquam in usu. Quâ de re etiam ideò heic præmonetur, quoniam separationes illæ corpore Immundorum Mosaicæ toties afferri solent ad Peccatorum Excommunicationis forensis seu Consistorianæ jus divinum adstruendum, tametsi reverà nullum esset peccatum morale cujus nomine quis ex lege sacra erat ita separandus. Jam verò, quum Pœnæ omnimodæ forenses & quæ legitimè irrogari solent apud Christianos reliquæ (sive

a Deut. 27. 15.

b Exo. 12. 43.

c Numer. 5. 2. 12. 14. Levit. 13. 3. 15. 2. 21. 1.

Personales illæ sive Pecuniariæ fuerint; ni forsan atrocioris homicidii, ob rationes aliquorum antè indicatas, unicam, velut talionis, excipi velis) jure & arbitrio, quà hæ vel illæ sunt, ita subnitantur fundentúrque humano, ut pro vario ejusmodi, penes eos qui rerum summæ cum legumlationis autoritate præsint, arbitrio immutari, prætermitti, abrogari, rejici, legitimè eas posse à nemine ut opinor non concedatur, id est earum, quà singularitèr tales sunt rationem ac vim non ex instituto aliquo Divino seu Jure Divino Præceptivo sed ex Humano tantùm juxta superiùs ostensa pendere; & quum Excommunicationis ejúsque appendicum juris, quà in Pœnam ejusmodi adhiberi solita est, Origo non solùm Intervallo huic quod tractamus atque ipsis ferme primorum hominum initiis, sed etiam instituto divino (qua de re mox particulariùs) velut immutabili ita ut diximus, tribuatur, atque æquum demùm sit & sanè necessarium ut Res ipsa quæ hoc nomine venit & de quâ & heic agitur & in libro proximo iterum pro re natâ agetur, satìs exhibeatur Lectori, pleniúsque intelligatur; Ideo visum est, Primò de Ebræorum Excommunicationis Formulis, Speciebus seu Gradibus, Effectibus, Jure, Usu, ac Absolutione, Synopsin historicam præmittere; Secundò tantundem de ea quæ Christianorum fuit atque est; Tertiò, Rationes atque Argumenta eorum qui ex hoc intervallo seu Jure Divino ac Naturali quod tunc obtinuit, ejusdem jus ac originem deductam velint, exhibere; & Quartò demum, de Rationum & Argumentorum illorum atque sententiæ illiusmodi tum vi ac pondere tum per anteriora secula tam inter Christianos quàm in Synagoga Judaica existimatione accuratiùs dispicere, ut ita satìs omnia simul perpendenti commodè dignoscatur utrùm Origini ejusmodi tribui aut ab instituto quale sic obtenditur deduci, adeóque in Judiciorum hujus Intervalli Effectibus locum habere Excommunicationis Pœnæ irrogatio mereatur. Quod ad Primum attinet; olim quidem haud pauca de Ebræorum Excommunicatione ex eorum Commentariis, sed aliam in rem, in libris de Jure Naturali & Gentium tradidimus. Ea consulat qui volet. Heic autem ex illis aliqua sunt necessariò iteranda. Sed summatim id fiet. Alia in hanc rem scitu forsan dignissima, nec ibi reperta, fusiùs heic subjungimus. Distinctio illa receptissima in Minorem & Majorem seu Leviorem & Graviorem, aut eundem in sensum, apud Ebræos quidem olim satìs obtinuit. Minor aut בסתם *simpliciter* seu generalitèr pronuntiabatur id est לכל אדם (ut dici solebat) *respectu omnium hominum* Cœtûs, Universitatis, Ecclesiæ, Synagogæ, Reipublicæ cujus pars esset is in quem sententia lata est, aut expressim לחצאין *ex parte* seu respectu aliquot tantùm hominum jam dictæ conditionis. Ejusmodi autem erat status ejus in quem Simpliciter seu Generaliter sic pronuntiabatur, mutatio, ut regulariter intra Cubitorum Quatuor spatium [d] alteri ex Ecclesia seu Synagoga sua præter uxorem ac liberos adsidere ei non licuerit. Adeóque ἀτιμίας ejusmodi seu infamiæ ob facinus aliquod commissum notâ laborabat, usque dum pœnitentiâ ad bonam mentem rediens absolveretur, pristinóque restitueretur juri. Neque pars interim habebatur is solennioris numeri hominum denarii qui apud Ebræos in rebus agendis varius

[d] *Maimonides tract.* Talmud Tora *cap.* 6. *&* 7. *Moses Mikotzi Præcept. Negat.* 208. Arba Turim *in* Jore Dea *cap.* 334. Shulcan Aruch *eod. tit. & capite,* Hilcoth *Gedaloth fol.* 104. *col.* 4. *Gemar. Hierosolym. ad tit.* Moed Katon *cap.* 3. *fol.* 81. *col.* 4. *Gemar. Babylon. ibid. fol.* 16. *&c. quibus adjicias locos alios ad caput* 8. *libri* 4. *de Jure Nat. & Gentium citatos,*

rat, ſed in eo pro nemine cenſebatur. Neque convivii aut cibi potúſve cum aliis particeps eſſe legitimè quibat. Alia ejuſmodi aliquot neque ita graviora incommoda apud homines ſeu externè Pœnam hanc variatim comitabantur, de quibus mox. Cauſæ fuere quamplurimæ ob quas ritè quis hac pœnâ irretitus. Viginti quatuor vulgò recenſentur; In quibus unica erat, ſi quis immeritò alium excommunicâſſet. Acceſſerunt etiam plures. Cunctæ fuere delicta graviora aut in legem Sacram aut in bonos receptóſque Mores. De univerſis VV. CL. Joannes Cochius [e]. & Buxtorfius filius [f], uti & nos loco indicato. Sententia breviuſcula erat פלוני יהיה בנר *ſit N. in Niddui*, *ſit N.* בשמתא *in Shamatha*, quorum utrunque idem denotat atque *in ἀφορισμῷ ſeparatione*, & *in Excommunicatione* ſignificat. Tantundem, פלוני יהיה מנודה *N. ſit Excommunicatus*, *Separatus*, אנו משמתין פלוני & אנו מנדין פלוני *Nos in Niddui ponimus N.* & *nos in Shamatha ponimus N.* Id genus aliæ fuere Formulæ pro loquentium in eundem ſenſum arbitrio. Sententia autem Excommunicationis qualem diximus aut à Vigilantibus, ut plerunque, ferebatur, aut per Inſomnium. Sententiæ genus prius aut Forenſe erat ſeu Conſiſtorianum adeóque publicè Judiciale aut perſonarum qualiumcunque extra Forum ſingularium. Temerè autem nolebant ſententiam à quopiam in quemquam ferri. Ideóque præcedere volebant נזיפה *Increpationem* ſeu *Objurgationem* (quando commodè fieri potuit) unde ſi qui pœnam hanc aliàs ſatìs forſan mereretur, ſic monitus, humilem ſe & pudore ſuffuſum velut reſipiſcentem per ſeptiduum inter ſuos ſe exhiberet, Excommunicatione erat increpanti abſtinendum. Hujus Sententia quæ in Foro ferebatur ad reos ibi ut pœnæ aliæ attinuit, facilliméque intelligitur cuique juriſdictionis Forenſis non omninò ignaro. Quæ Perſonarum, extra Forum, ſingularium fuit, aut ab alio in alium ut à Simeone in Rubenum, aut à quopiam etiam in ſeipſum ferebatur. Quilibet enim alium in quotidianis confabulationibus, conviviis aliiſve ſocietatis humanæ negotiis ritè, ſi cauſa juxta receptam apud eos diſciplinam ſubeſſet, ſententiam pronuntiando in Excommunicati ſtatum redigebat. Et parili modo ſi in ſeipſum quis ſententiam ſimilem ferret. Excommunicationis apud eos ſententia בחלום ſeu *per inſomnium* locum habuit quoties quis per Inſomnium viderat ſe ſententiâ ſive forenſi ſive perſonæ alicujus ſingularis extra forum Excommunicari, quod ſatìs mirum videatur. Sed verò inſomniorum autoritatem Ebræis fuiſſe maximam tum ex Lege [g] ſcimus tum ex Prophetis [h] & Euangelio [i], utcunque habeant interim ipſi [k] ſuo ſomnia veluti proverbio parvi aut potiùs nihili facere videantur ut דברי חלומות לא מעלין לא מוריד *verba* ſeu *res ſomniorum*, *neque proſunt neque nocent.* Cæterùm eorum rationem apud eos magnam fuiſſe palàm eſt, nec duntaxat in re, ut plerunque, Prophetica, verum etiam in aliis actibus ſubinde dijudicandis quibus & ſomnians ſe viderat obligari. Teſtimonia de Excommunicatione ejuſmodi aliáque ad eam attinentia mox dabimus ubi de Abſolutione agitur. Ideo autem vim ſuam habere in ſomniantem Excommunicationem ejuſmodi voluere, ídque ſive ſomnians Excommunicantem cognoviſſet ſive ignoraſſet, לפי שאפשר שבשלחות המקום נתנדה *quoniam* [l] *fieri potuit ut ex mandato Numinis* aut *per internuntium à Numine miſſum*

[e] *In excerpt. ad Gemar. tit.* Sanhedrin *pag.* 147.
[f] *In Lexic. Chaldaico pag.* 1304.
[g] *Num.* 12. 6.
[h] *Jerem.* 23. 25 *&c. & vide* More Nebochim *part.* 2. *cap.* 36.
[i] *Matth.* 1. 20.
[k] *Gem. Babylon. ad tit.* Gittin *cap.* 5. *fol.* 52 a.
[l] *Gloſſ. Talmud. tit.* Nidarim *cap.* 1. *fol.* 8 a.

Excommunicaretur, id est ut insomnium ipsum *θεόπεμπτον* seu *à Deo immissum esset*, adeóque ex autoritate penderet divina actus ipse qui ita visus est humanus. Neque rarum est aut solùm Judaicum, Insomnia pro divinitùs acceptis haberi, quod satìs liquet tum ex Josephi in Ægypto Patriarchæ apud Mosem historia tum ex Hippocrate, Aristotele (licèt sententia hæc ipsi displiceat) Synesio, Artemidoro, aliis priscorum ut Nicephorum Gregoram, Cardanum, Peucerum reliquosque recentiores de insomniis scribentes mittamus. Et Philo Judæus in Josepho suo, utì & in tractatu *περὶ τοῦ θεοπέμπτους εἶναι ὀνείρους de eo, quòd à Deo mittantur somnia*, habet quæ huc spectant singularia. Atque ab Ebræis *ὀνειροκριτικὴν* seu artem de insomniis judiciariam didicisse Pythagoram testatur Porphyrius. Simul ac autem quis sic ex sententia sive Forensi sive Personæ alicujus Singularis extra Insomnium sive per Insomnium, ut dictum est, Excommunicatus erat, status ac capitis ejus conditio externa & inter suos ita mutabatur ut pristinâ secundum ea quæ jam memorantur libertate inde usque ad Absolutionem apud suos careret, aut pro eo qui careret censeretur. Neque Excommunicationis per Insomnium Effectus alius erat, quantum ad simplicem statûs Excommunicati mutationem, ab effectu ejus quæ sive Forensis esset sive Singularis alicujus extra Insomnium Personæ; tametsi quantum ad Absolutionem, haud exiguum haberetur discrimen, ut mox ostenditur. Dubitantèr quidem subinde loquuntur Talmudici de Effectibus Excommunicationis suæ ita ostensæ aliis aliquot quàm memoravimus. Atque eos alii plures, alii pauciores esse voluere. Nec quidem salutandum Excommunicatum voluere aliqui. Et sanè pro arbitrio fori, Communionis privatio nunc latior nunc angustior erat, ídque pro causæ Excommunicationis discrimine. Quod verò ad Excommunicationem partiariam, seu לחצאין *ex parte* tantùm, id est ita ut quis aliis pro Excommunicato habendus esset sed non itidem aliis ídque pro sententiæ pronuntiatæ discrimine, attinet; Gemara Babylonia [m] מנודה לרב מנודה לתלמיד מנודה לתלמיד אינו מנודה לרב מנודה לעירו מנודה לעיר אחרת מנודה לעיר אחרת אינו מנודה לעירו מנודה לנשיא מנודה לכל ישראל מנודה לכל ישראל אינו מנודה לנשיא *Qui Excommunicatus est à Magistro* (ita scilicet ut ab illius convictu pristino, non omnium, sententiâ separetur) *Excommunicatus etiam est discipulo. Sed Excommunicatus sic à Discipulo, non ut Excommunicatus ideo habetur Magistro. Qui urbi suæ sic Excommunicatus est, etiam alia in urbe est pro Excommunicato habendus. Non item urbi suæ, quia Excommunicatus est urbi alienæ. Principi Excommunicatus, Ecclesiæ seu Reipublicæ Israel pro Excommunicato habendus. Non item Principi, is qui Excommunicatus est toti Ecclesiæ*, seu *Reipublicæ Israelitica*. Hæc itidem atque id genus alia aliquot habes in Gemara Hierosolymitana[n]. Et de eo qui sic *ex parte* tantùm Excommunicatus est & non לכל אדם *omni homini* seu סתם *simpliciter*, aiunt כיון שאינו מנודה לכל אינו אסור בכל דין המנודה אלא שבני אדם מרחיקין אותו כדי לביישו: *quoniam universis non est Excommunicatus ideo omnia Excommunicationis incommoda ad eum non attinent, licèt intereà mos sit ut homines eum à se arceant, ut scilicet pudore eum suffundant*. Jam verò si quis sic, ut præfertur, Excommunicatus adeò bonis

[m] *Ad tit.* Moed Katon *cap.* 3. *fol.* 16. a. *Jacob Ben Asher in* Iore Dea *cap.* 334.

[n] *Ad dict. tit. fol.* 81. *col.* 4.

bonis & receptis moribus inobsequens perstitisset ut Absolutionem seu Restitutionem atque solennem ejusdem nanciscendæ formulam per triginta dies seu mensem integrum negligeret, iteratâ interdum Excommunicationis ipsius qualem hactenùs diximus seu Minoris sententiâ, aliorum triginta dierum expectatio sequebatur, intra quorum terminum nisi absolutionem impetraret, Majoris Excommunicationis חרם *cherem* plerunque dici solitæ sententia à Foro seu eis qui instar Fori rebus præessent in eum ferebatur. Ita scilicet plerunque factum. Sed ex Fori heic arbitrio mitiùs subinde agebatur. Atque hæc sententia Majoris Excommunicationis propriè & quoties non sine executione legitima proferebatur, Forensis erat, tametsi etiam in Singularium personarum forenses formulas pro libitu imitantium diris & devotamentis (juxta inferiùs dicenda) subinde paritèr reperiretur. Ea scilicet diris horrendis refertissima erat, atque ad hunc modum aut in hujusmodi sensum concipi solita פלוני מחרם וארור בו אלה בו שבועה בו נדוי *N. Damnatus* seu *devotus sit, ac anathema, atque execrandus habeatur, Diræ ac imprecationes in eum, Juramentum* (seu perjurii pœnæ) *in eum, atque sic remaneat Excommunicatus* seu *separatus,* seu *Excommunicatio Nidduí* quâ ante innodatus est *in Majorem hanc transeat.* Hinc non intra distantiam solùm quatuor Cubitorum adsessura ejus est admissa, atque ipse ut antè consortii quo priùs frueretur familiari semotus est incommodísque aliquot in convictu circa Ablutionem & Tonsionem mansit punitus, sed etiam commercio aliorum omnimodo interdictus est nisi in quantum duntaxat ut alimenta ab aliquibus ei præstarentur. Etiam qui aliter cum eo commercium ante Absolutionem habere auderet, eâdem seu simili sententiâ, sed pro arbitrio & potestate Fori, implicandus erat. Accessit item interdum τῷ Cherem, Bonorum seu substantiæ sic Excommunicati in sacros usus ablatio juxta ea quæ inferiùs ostenduntur. Atque sine Minore ut prævia, ob facinoris gravitatem, interdum ab Majori in Foro cœptum; ídque tam in reos singulares judicialitèr quàm in eos qui hoc vel illud in posterum facerent aut prætermitterent comminatoriè & generalitèr, qualem usum etiam Excommunicationis apud Christianos receptum nemo nescit. Etiam ut apud hos Campanarum sonitus in usu, sic apud Ebræos Tubarum clangor. Si autem citra Absolutionem contumax diem obiisset Excommunicatus sive Majoris sive Minoris sententiâ, luctu plangendus non erat. In ignominiam autem & pœnæ figuram tumulus ejus erat aut lapidum acervo aut saxo grandi, ídque ex sententia forensi, notandus. Atque ob pristini Juris seu communionis ejusmodi privationem dicebatur tam qui Minori quàm qui Majori feriretur מובדל מן הציבור seu מן הקהל id est *separatus* seu *divisus* à *Cœtu, Synagoga, Ecclesia, Universitate* seu *Republica* suorum, id est ἀποσυνάγωγος, seu *extra Synagogam factus*, licèt separatio ipsa ac divisio Majoris multò gravior esset & dissimilis ab ea quæ fuit Minoris. Ut scilicet in lege sacra לבוא לקהל יהוה *ingredi*° *in* ° Deut. 23. 2. &c. *Ecclesiam* seu *Rempublicam* aut *Universitatem Domini* singularem habet significationem ejus quod est Ebræam originariam seu Israelitidem quæ ex peculiari Deo populo fuerit in uxorem ducere (quod ex Talmudicis alibi ostendimus) ita singularis est heic significatio ejus quod est *dividi, separari* à קהל *Ecclesia* seu *Universi-*

versitate, id est, non personalitèr ex populi habitationis loco, velut exilio aut deportatione, ejici, sed ita ut præfertur libertate Societatis pristinæ privari. Qui enim Majoris sententia feriebatur, statum subibat qualem fermè in veteri Roma aqua & igni inter suos interdictus. Et sanè tam is qui Minore Excommunicatione per quatuor cubitorum in consortio & convictu suorum distantiam atque alia aliquot incommoda jam dicta, quæ in pristinæ communionis privatione constitere, semovebatur quàm qui Majore, consortio ita interdicebatur tantùm non omnimodo, pro separato reverà habendus erat seu diviso à Cœtu, Synagoga, Universitate, Ecclesia suorum, quoniam ita pristina quâ cum suis juris libertate frueretur, ita privabatur, tametsi inter eos & degeret & alia seu pro expressim interdictis non habita, quæ distantia ejusmodi & separatio permitteret, pro arbitrio exercere ei fas esset. Nam etiam ita distans & tradere alteri & ab altero recipere idque manu utriusque juncta satis potuit. Sic *penitus toto divisos orbe Britannos* vocat Virgilius ob situm in Oceano singularem, & à continenti distantiam, licèt & orbis partem semper eos manere nemo interim dubitaverit. Binas autem tantùm Species seu Gradus apud Ebræos Excommunicationis facio, uti & olim feci. Quantum scilicet ad naturam ipsius dico attinet; non quantum ad Personas nunc plures nunc pauciores quibus quis pro Excommunicato esset habendus. Nam ita plures sunt Gradus quàm bini. Necdum omninò mihi persuasum est *Shamatha* tertiam Excommunicationis speciem seu gradum (quatenus ea apud homines in usu) constituere atque τῷ חרם graviorem, utcunque à viris aliquot doctissimis [p] iisque literis Ebraicis ac Talmudicis perquam adsuetis, illud affirmetur, adeò etiam ut in Tertio hoc gradu ipsam Mortis pœnam simul contineri velint nonnulli. Id quidem verum est, τὸ שמתא interdum in locis aliquot [q] paraphrasis Pentateuchi Chaldaicæ Uzielidi tribui solitæ occurrere pro eo planè quod est Mortis pœna, aut cum ea quatenus sententia seu decretum Mortis divinum significet conjungi. Ut in locorum designatorum posteriori pro eo quod est ויכחו
ישראל לפי חרב *& percusserunt eum* (Sihon) *Israel in ore gladii* וכחוהי ישראל בשמתא
די״ דקטלא בפתגם דחרב *& percussit eum Israel in Shamatha Domini qui occidit eum in ore gladii*. Alibi item in eadem Paraphrasi [r] legitur *inierunt prælium contra Amalek* ותברו יתיה וית עמיה בשמתא די״ וקטלא ותבירא בפתגם דחרב *& confregerunt illum & populum ejus in Shamatha Domini qui occidit & contrivit eos in ore gladii*, ubi malè in bibliis regiis vertitur *in Nomine Domini*. Nec melius David de Pomis [s] qui loco illo citato, per *Excommunicationem* τὸ *Shamatha* reddit, nisi Excommunicationem dici vellet omnimodam pœnam quæ communione aliqua quenquam privaverit. Nam & ita quidem mortis genus quodlibet est Excommunicatio. Atque ita tam pœna mortis divinitùs irrogata aut decreta quàm humanitùs idem merebitur nomen. Sed certissimum est, *Shamatha* locis in hisce usurpari non omninò pro Excommunicatione, quà illa Pœna singularis apud homines est habita, sed pro eo quod est ipsum deperditionis aut mortis decretum, quemadmodum scimus etiam τὸ חרם *cherem* (qua voce altera species seu gradus Excommunicationis

etiam

[p] *Vide Bertram. in Polit. Jud. cap. 7. & ibi Constantin. l'Empereur pag. 372. Schindler. in Lexic. ver. b.* שמת *Buxtorf. pat. in Epi. Instit. cap. 6. & Abbrev. in* ש״ח, *Filium in Lexic. Chald. pag. 2463. &c. Georg. Gentium in versione Can. Ethic. Maimonidis cap. 2. §. 3. Bezam ad Ioan. 9. 22. Ibi Ludovic. Capell. & in diatriba de Voto Iephthæ pag. 174. Drus. ad loc. citat. in quæst. & resp. lib. 1. q. 9. Aloys. Novarin. Schediasm Sacro-profana lib. 7. cap. 10. alios.*

[q] *Genes. 42. 37. Numer. 21. 25. & vide Buxtorf Lexic. Chaldaic. col. 2467.*

[r] *Cantic. 2. 16.*

[s] *Lexic. pag. 226. col. 2.*

etiam designari solet) ejúsque verbum, uti & *anathema* & *anathema fieri* (qui-
bus verti solent illa) significari interdum donaria sacra fieri anathemata[t], inter-
dum tam Personas quàm res destructioni omninò ut execrandas devoveri & de-
strui[u], interdum etiam res in sacros maximè usus confiscari quâ de re plura mox[x].
Notionum autem harum nulla Excommunicationem quam tractamus seu quæ,
ut pœna singularis, solet à reliquis distingui, designat, utì nec illa τοῦ *Shama-
tha* (quod interdum etiam pro ipso חרם *Cherem* notionum jam dictarum secunda
usurpatur[y]) quoties mortis irrogationem denotat. Atque ut Anathema, Inter-
dictum, Suspensio, ex sua vi generali, aliter atque aliter apud Latinos signi-
ficant, & nihilominus restrictas habent certásque notissimásque in ipsa Excom-
municationis re & praxi forensi significationes (quale dicendum alias circa res de
vocibus compluribus aliis, ut de *Pœna capitali, capitis deminutione*, id genus
reliquis quæ Jure Cæsareo adeò varios habent gradus & significationes) ita &
Shamatha et *Cherem* aliter atque aliter quidem usurpata reperimus. Sed quate-
nus Excommunicationis à reliquis pœnis signantiùs distinctæ inter homines pœ-
nam utræque voces denotant, species ejusdem vel gradus binos, ut suprà exhi-
betur, faciunt, ita tamen interim ut *Nidduí* idem cum *Shamatha* maneat, & in-
terdum etiam *Cherem* tam has seu Minorem Excommunicationem quam Majo-
rem seu generaliter Excommunicationem denotet adeóque etiam velut τῷ *Sha-
matha* pro locorum discrimine Synonymum[z] habeatur; quod tum ex alibi à no-
bis ostensis tum ex statim afferendis liquet. Neque ita obstat quod in Epistola-
rum Ebræorum superscriptionibus (juxta τὸ Rabbi Gersomi principis in Gallia
sub anno Christi 1070 captivitatis institutum) legitur[a] interdum חרם לזר בנח״ש ר״ג
quæ abbreviaturæ sunt pro בנדוי חרם שמתא דרבי גרשום *in anathema devoveatur*
seu *Excommunicati statum subeat alienus* (id est alius quicunque præter ipsum ad
quem scribitur Epistola, eam resignans) *per Nidduí, per Cherem, Shamatha Rab-
bi Gersom.* Sumuntur heic quidem à nonnullis Voces hæ pro tribus Excommu-
nicationis speciebus. Sed frequentiùs superscribitur solum הולהו אכור בחרם דר״ג ונו׳
Nemo alius resignet sub pœna Excommunicationis Rabbi Gersom &c. ubi nec
Nidduí nec *Shamatha* memoratur sed solùm *Cherem*. Atque videtur sanè, ea
vocabula, tametsi Synonyma sint, interdum per siglas suas sic, ut dictum est,
afferi tum ut horrore pleniorem induat sententia, in resignantem, sensum (nec
rarum est multiplici verborum etiam Synonymorum cumulo[b] ejusmodi quid
fieri) tum fortè ut literæ נח״ש non solùm idem sic seorsim indicarent, ut siglæ,
verùm etiam parili modo denotarent vocabulum quod simul faciunt in illo Eccle-
siastis[c] *qui diruit sepem* ישכנו נחש *eum mordebit serpens*, quod velut pro paræ-
nesi accommoda ad alium Epistolam resignaturum ibi sic innui existimarunt ali-
qui. Sed ea de re videsis doctissimum Buxtorfium patrem. Neque magis ad-
versatur quod ex Salomonis Jarchii in Gemaram Babyloniam Glossa affertur
מכהלכל כאן דמשמתנין ליה דלא נפקא מיניה לעיל *in totum consumitur is quem per
Shamatha Excommunicant quia non evadet in æternum*, quasi existimasset Jar-
chius

t Exod. 22.20. Levit. 27.21. & 28.29. Num. 18. 14.

u Num. 21.2. & 3. Deut. 2. 34. &c. 13.16. & 7. 26. Josua 6. & 7. &c.

x Ezra 10. 8.

y Paraphr. Chal. Jonath. dicta Deut. 7. 2.

z Vide Philip. Aquin. in שמתא & Eliam in Thisbite.

a Apud I. Buxtorf. Epist. Instit. cap. 6. pag. 50.

b Vide Sepher Colbo fol. 144. & lib. 4. de Iure Nat. & Gen. p. 506.

c Cap. 10. 8.

d In Abbrev. חל״ בנח״ש & in Epist. Instit. cap. 6.

e Ad tit. Moed Katon cap. 3. fol. 17. a.

chius à *Shamatha* ejusmodi neminem potuisse absolvi cum à *Niddui* & *Cherem* absolutio habeatur in receptissimis passímque obviis. Verba ejus planè nihil aliud denotant quàm Excommunicatum per *Niddui* aut *Shamatha* aut *Cherem* nunquam ex sententiæ illius vi evadere posse sed tandem consumtum iri ac periturum nisi absolutionem adsecutus fuerit, juxta mox dicenda. Nam inauditum est puto apud Ebræos Excommunicationis speciem aut gradum aliquem inter homines forensem usitatum fuisse, à quo nulla fieri posset absolutio. Opinio autem illa de Triplici specie seu gradu Excommunicationis & de eo quod est *Shamatha* per se fuisse gravissimam nec sine mortis adjectione, nata est apud scriptores maximè ex illo Eliæ Levitæ in Thisbite ubi tres species expressim facit חרמות *Chermoth* seu *Excommunicationum* adeóque τῷ *Cherem* pro Excommunicatione generatim usurpat. שלשה, inquit, מיני חרמות הן נדוי חרם ושמתא ונדוי הוא הרחוק ע״ין בשרשו ואם לא היה שב מחרימין אותו ונקרא חרם שנכנס ברמ״ח אבריו ואם לא ה״ה שב הו משמתין אותו ופי׳ שמתא שם מיתה ב״מ quod vertit Paulus Fagius *Tres sunt species anathematum sive Excommunicationum, Niddui, Cherem & Shamatha. Niddui profligationem significat. vide in Radice sua. Ubi verò quis non resipiscit, hunc anathematizant, quod vocatur Cherem ab eo quod penetrat in* 248 *membra ejus. Quod si adhuc non pœnitentiam agit reum mortis judicant, ut sit sensus* שמתא, *id est ibi mors est, quæ absit à nobis.* At verò Scholam Talmudicam species has Trinas sic agnoscere nullibi reperio. Etiam in secunda editione Thisbitis, quæ Ebræolatina est, nescio quare prætermissa est vox hæc in ordine suo atque in calcem libri rejecta, quasi non satis legitimè antè tractata & seorsim ibi recognoscenda fuisset. Id quidem verum est, iterari sæpiùs solitam (ut suprà monitum) Excommunicationem primam post mensem elapsum, nec ante mensem elapsum secundum, Majorem sæpiùs accessisse, atque ita quodammodo dici posse Tres fuisse Excommunicationes. Sed Binæ tantùm revera fuere & Species & Gradus, quoniam Prima & Secunda ejusdem ipsius speciei & gradus. Et si de iterata sic prima locutus fuisset Elias atque ita Tres fecisset, satis Talmudicè dixerat. Sed planè distinctam facit Secundam à Prima adeóque manifestò Tres. Quod verò adjicitur de *Shamatha* & Morte benè satis potest intelligi, quatenus facinoroso non resipiscenti mors imminet aut æterna aut cœlitùs heic infligenda. Nec quidem aliud sonant verba Eliæ quàm ubi per *Shamatha* Excommunicatur quis, ibi mortem sic imminere. Sed non omninò (ut vertit Fagius) eum *reum mortis esse judicandum* quasi ipsa Excommunicationis hujus sententia forensis, etiam Mortis in se continuisset. Nihil ejusmodi in usu eis erat. Nemo etiam nescit complures fuisse Excommunicandi causas, ad quas pœna mortis non omninò attinuit. Neque autem novum est, sed Talmudicum illud de שם מיתה[e] *Sham Mitha, ibi mors* velut pro τῷ *Shamatha* explicatione etymologica. Sed ea planè ex syllabarum nata est allusione (uti & ejusdem vocis aliæ) nec omninò indicat forensem aliquam apud homines pœnam sed tantùm aut divinitùs citra absolutionem mortem infligendam, aut pro mortuis habendos ejusmodi peccatores contumaces, non ita dissimili sensu ab eo quo Pythagoræorum Schola eos quos

e *Gemar. Babylon, ad tit.* Moed Katon *cap. 3. fol.* 17. a & Baal Aruch in שמת.

quos *ἐκ τοῦ ὁμακοΐου ex publico ſuo auditorio* meritò ejiciendos exiſtimaret, pro mortuis[f] adeò habebat ut etiam monimenta ſeu *κενοτάφια* ut mortuis eis erigeret. Et quod habet Elias heic de membris 248 (tot enim homini aſſignant) in quæ penetrat *Cherem*, Talmudicum item eſt ex numerandi apud eos ratione artificioſa quam *Gematriam* nuncupant ortum. Scilicet חרם *Cherem* in numeris (nam numerant illi literis, ut Græci) facit 248, unde penetrare dixerunt, ut heic aliqui, membra illa cuncta vim τοῦ *Cherem*, uti etiam per Abſolutionem ſeu רחם *Rachem*, *miſericordiam* (quæ vox eaſdem habet literas adeóque eundem facit numerum) eadem membra liberari. Ita Riſh Lakiſh loco indicato. Atque ejuſmodi nugæ apud eorum aliquos infrequentes non ſunt. Cæterùm licèt ex Eliâ, ut opinor, maximè error ille de Speciebus Tribus ortus fuerit, haud tamen ſolus ille inter Ebræos Tres Gradus ſeu Species fecit. Nam & totidem, licet ordine diverſo, R. Abraham Ben David eſſe voluit qui Maimonidem, ut ſolet, reprehendit, quòd Excommunicationem primam fieri ſcripſerit hâc formulâ פלוני יהא בשמתא *N. ſit in Shamatha* atque eandem eſſe ipſam cum *Niddui*, & facit *Shamatha* Gradum ſeu Speciem Secundam, non, ut Elias, Tertiam; אין inquit[g] אומרים בשמתא יהא שהוא חמור יותר מן נדוי אלא אומר בנדוי יהא נראה לבית דין להחמיר עליו מפני גודל חטאו אומרים ארור וחייבוהו שמתא שיש בו נדוי וקללה *Non dicunt* aut *dicere debent ſit in Shamatha* (cùm ſcilicet prima Excommunicationis fertur ſententia) *quoniam hæc gravior multo eſt quàm Niddui. Sed dicendum, in Niddui ſit. Et ſi viſum fuerit Synedrio* ſeu *Præfecturæ juridicæ ob peccati ejus magnitudinem, graviorem inferre ſententiam, dicunt tunc, Maledictus ſit, & faciunt eum reum Shamatha in qua habetur & Niddui & Maledictio.* Ita ille *Shamatha* Secundam facit Speciem, quoniam accedit maledictio. Sed verò aut expreſſim aut tacitè in omnimoda Excommunicatione Maledictio ſeu Diræ aliquæ habebantur, licèt in Majori graviores multo præter ſtatus inter ſuos mutationem etiam graviorem. Adeóque ſimplex Maledictio adjecta nec Speciem nec Gradum reverà mutavit, quod ſanè non ſolùm ex Maimonide, Moſe Gotzenſe, Jacobo Ben Aſher, aliis antè citatis id genus, ſed etiam ex ipſis Gemaræ verbis, quorum nonnulla etiam in hanc rem mox dabimus, manifeſtum ſatis videtur. Sed verò quicquid demùm de Speciebus Gradibúſve Excommunicationis jam tractatæ ſtatuendum fuerit, id intereà manifeſtum eſt, JUS ipſius neque ex Pœnis in lege ſacra ſeu à Numine præſtitutis, neque ex moribus antè legis dationem in Sinai, uſitatis, apud Ebræos peti aut derivari, ſed tantùm ex ſibi poſtmodùm pro arbitrio ſuperinductis. Adeóque Morem hunc ex humani Juris ſeu Majorum inſtitutorum capitum numero; non omninò ex Præceptis Divinis ſeu cœlitùs acceptis eſſe volunt. Et tibi Pœnarum ex ipſa lege Sacra מלקות ſeu *Gradus* faciunt[h] Quatuor, nimirum Ultimum Supplicium ex ſententia apud homines Forenſi, Excisionem ſeu *Cerith* (de qua ſuprà) divinitùs tantùm infligendam (cui conjungas reliquas בידי שמים *per manus Dei* irrogandas) Verbera & denique pœnam ſine verberibus ex lege præ-

f Jamblich. in Vita Pythagoræ cap. 17.

g Apud Jacob Ben Aſher in Jore Dea cap. 334.

h Maimonides in More Nebochim part. 3. cap. 41.

ſcriptis לכל לאו שאין בו מעשה *ad Præceptum Negativum quodlibet* (excepto uno & altero) *in cujus violatione nulla continebatur actio* ſpectantem; non omninò obtenditur Excommunicationis eorum pœnam in illis quæ in lege ſacra præſtituuntur aut Locum habuiſſe ullum aut originem, nedum in recepto apud eos jure ante legis in Sinai dationem; quod etiam videre eſt in Juris tunc obtinentis capitibus [i] ab eorum nonnullis ſeorſim ac per ſe nec inter ea quæ ſecuta ſunt recenſitis. Frequentiſſimum autem eſſe apud Talmudicos morum ſuorum ſuperinductorum atque in legis ſacræ, ut ajunt, ſepem ſeu munimentum humanitùs receptorum rationes è ſacri ſermonis contextu aliquo verbíſque, non velut ex inſtituto ſed exemplo aut analogia aliqua, petere, nemo eis paulò aſſuetior ignorat. Idque ſæpe ita fit ut audaciùs multò quàm par eſt verba ipſa in ejuſmodi morum confirmationem in longè alium præter genuinum periochæ ſacræ ſenſum diſtorqueantur. Quale utinam quidem Chriſtiani ſæpe nimis non faceremus. Jam verò Excommunicationum ſuarum Rationem ac Jus maximè petunt ex Maledictionis formulâ quâ uſi ſunt in Meroz Debora & Barakus in Cantico illo Euchariſtico [k] poſtquam Siſera devictus eſt & cæſus. Quum enim in Excommunicatione unaquaque aut expreſſim aut tacitè tum Maledictiones aliquot ſeu Diræ velut in Perſonam ob facinus perpetratum perpetrandúmve execrandam ac deteſtandam contineantur, tum communionis inter ſuos priſtinæ pars inſignis etiam & interdum ferè omnimoda (ut in antè dictis liquet) denegetur, non ex Maledictionibus ſimplicibus in Monte Ebal aut id genus aliis morem hunc ſuum firmari voluere, ſed ex dirarum illa formula in Meroz. Atque rationem heic ita derivant, ut diſertis verbis docere conentur ſingularia quæ habentur in Excommunicationibus ſuis, in Maledictionis illius formula velut deſignari. Verba ſacra ſunt

ארו מרוז אמר מלאך יהוה ארו ארור ישביה כי לא באו לעזרת יהוה לעזרת יהוה בגבורים

Maledicite Meroz, dicit Angelus Domini, maledicendo maledicite habitatoribus ejus, quia non venerunt ad auxilium domini, in auxilium domini cum fortibus. Sic quidem locus benè vertitur. Et Judæi Hiſpanienſes *Maledizid Meroz dixo Angel de A. maledizid maldiziendo ſus moradores: que no vinieron ayuda de A. ayuda de A. con barraganes.* Accipitur heic plerunque Meroz (quod Syro eſt ܡܪܘܙ uti & Arabi مروز id eſt *Merod* & in Græcis aliquot codicibus Μαζώρ) pro urbe aut territorio loco belli tunc geſti proximè adjacente, idque tam ab Ebræis quàm Chriſtianis. Vulgata expreſſim *Maledicite terræ Meroz.* Et pro Civitate ſeu territorio accipi Græcis, Syro & Arabi interpretibus palàm eſt. Etiam ישביה *κατοικοῦντες αὐτήν* ſeu *ἔνοικοι αὐτῆς*, *habitatores ejus* fœmininè urbem ſeu terram ſatis indicare videtur. Nec deſunt qui pro Angelo Cananæorum ſumant, etiam & pro Sydere quod Syſeram è cœlo adjuvaret. Sed verò intelligit Jarchius ſeu gloſſator ordinarius de viro ibi potiùs potente aliquo שסמוך למקום המלחמה ולא בא *qui vicinus erat loco belli geſti nec venit* in auxilium, quaſi ſic ipſe per territorium ſeu urbem ſibi cognominem denotaretur. Et dein ſic locum explicat:

[i] R. Levi Barcinonenſis in Sepher hachinuch & in Seder Abodeth ha Levi.

[k] Judic. 5. 23.

licat: אמר כלאר ה׳ אמר ברק בשליחותו של הקב״ה יושביה היושבים בארבע אמות שלו
בארבע מאה שיפוריה שמתיה ברק למרו *Dicit Angelus Domini, id est dicit Barak ve-*
ut nuntius missus à Domino Sancto & Benedicto. Per illud autem יושביה (quod
ametsi *habitatoribus* & ἐνοίκοις *ejus* fœmininè sonet, nihilominus *qui sedes ha-*
ent prope eam aut *adsessores* seu *consessores* ejus aut *sedentes cum ea* ex ipsa sui vi
atis potuerit denotare; urbis interim seu territorii nomine ipsomet, juxta Jarchii
eic sensum, per Meroz ejusdem Principem indicato) *intelligendi ii qui sedent*
ntra Quatuor cubitos ab eo. Et in Shamatha posuit seu *Excommunicavit Meroz*
Barak cum quadringentarum tubarum clangore. Sic Jarchius qui Meroz ita Per-
onam fuisse tunc Excommunicatam planè intelligit, ídque satis Talmudicè.
Sic enim in Gemara Babylonia[l] legitur מנלן דמשמתינן דכתיב אורו מרוז דהכי סברה
דגברא רבא דכתיב אמר מלאך ה׳ ומנלן דמחרמינן דכתיב אורו ארור ראכיל ושתי בהדיה וקא
בארבע אמות דידיה דכתיב יושביה ומנלן דפרטינן חטאיה בציבורא דכתיב כי לא באו לעזרת ה
אמר עולא בארבע מאה שיפוריה שמתיה ברק למרוז איכא דאמרי גברא רבא הוה ואיכא דאמר ו
כוכבא הוה שנאמר מן השמים נלחמו הכוכבים ו *Undenam est quod in Shamatha quen-*
quam ponimus aut *Excommunicamus? Ex eo quod scribitur Maledicite Meroz.*
Nam & obtinet opinio illum fuisse virum potentem, de quo, ut scriptum est, di-
cit Angelus Domini. At undénam in Cherem quenquam ponimus? Ex eo quod ibi
etiam scriptum habetur, Maledicendo maledicite. Nec cum ejusmodi homine
cibus aut potus sumendus. Et quod habemus de Quatuor Cubitorum distantia, in
illo indicatur, Consessores ejus. Undénam verò est quòd in Excommunicando re-
censemus peccata Excommunicati in publico? Ex eo quod adjicitur, quoniam
non venerunt in auxilium Domini. Et dicitur Barakum publicasse Excommunica-
tionem Meroz cum buccinis quadringentis. Eum autem alii existimant fuisse virum
potentem. Alii fuisse Sydus, quoniam etiam dicitur [m], *de Cœlo dimicatum est.*
Stellæ manentis in ordine & cursu suo adversus Siseram pugnaverunt. Heic idem
habes è Gemara quod adnotat in glossa Jarchius. Et consoni planè sunt inde idem
desumentes Talmudici alii[n]. Etiam & Lyranus. *Maledicite habitatoribus, id*
est exercitui domini, qui erat exercitus Israel; sed magis venerunt ad nocendum.
Sic ergo exponunt communiter doctores Catholici. Hebræi autem aliter exponunt
dicentes, quòd angelus domini heic intelligitur ipse Barac missus à Deo ad pu-
gnam prædictam &c. Meroz autem nomen hominis potentis qui habitabat prope
locum ubi fuit bellum, & ideo magis fuit reprehensibilis eo quòd noluit venire quò
alii qui erant longè. Propter quod Barac dixit ei maledicendum & hominibus sub
ejus potestate constitutis. Et hæc expositio magis videtur concordare literæ. Ita
ero persona maledicta Meroz heic sumit etiam ille. Atque ad hunc modum se
habet commentum de Excommunicationis apud Ebræos Juris sive Origine sive
adprobatione juxta Talmudicos. Memini etiam alicubi illud huc per allusio-
em duci quod de Corah, Dathan & Abiram sociisque eorum cœlitùs devotis
occurrit [o], *Separamini de medio congregationis hujus ut eos repentè disperdam,*
& præcipe universo populo ut separetur à tabernaculis Corah, & Dathan &

l *Ad tit.* Moed Katon *cap.* 3. *fol.* 26 a.

m *Judic.* 5. 20.

n *Mosis Mikotzi præcept. Negat.* 208. *Jacob Ben Asher in* Arba Turim *tit.* Joredeah *cap.* 334. Hilcoth gedaloth *fol.* 104. *col.* 4. *Alphesius Par.* 1. *tit.* Moed Katon *fol.* 388 b.

o *Num.* 16. 21. 23. 26. 27.

Abiram, & recedite quæſo à tabernaculis virorum impiorum iſtorum, & nolite tangere quicquam quod eorum eſt ne fortè conſumamini in omni peccato illorum. Quod indè factum eſt. Sed quicquid ſic actum reperimus ad Excommunicationis propriè ſumtum Jus ſeu Morem, quo nemo cæſus, nemo telluris ore abſorptus (ut illi) aliterve è medio ſublatus eſt, non magis attinet, quàm pœna aliqua alia ſive divinitùs ſive humanitùs irrogata quæ capitalis eſt. Adeóque revera huc non omninò ſpectat. At verò in Baraki illo pronuntiato, de Diris ſeu Maledictione res manifeſta eſt. Aliquid item de adſidentibus ſeu conſeſſoribus ibi (quorum ſingularis in Excommunicatione ratio habita) ibi repertum volunt dum ישביה *conſeſſoribus ejus*, fœmininè ſumunt ibi pro ישבי maſculinè & velut reſpectu viri illius potentis quem Meroz dictum faciunt urbi cognominem. Conſeſſores autem indè fecere intra diſtantiam Cubitorum quatuor quæ ſtaturam æquat, ut vulgò ipſis admittitur, humanam adſidentes; quaſi conſeſſor aut adſeſſor non eſſet habendus ſpatio ejuſmodi ſeparatus. Et verum quidem eſt, etiam adſeſſores intra ſpatium illud interdum, non ſemper pariter apud eos eo nomine Excommunicationem ſubiiſſe. Atque ita quidem tam *Shamatha* ſeu *Niddui* quam *Cherem* ex Baraki actu illo in Morez derivari aut potiùs per ſimilitudinem aliquam aut alluſionem, quæ ſæpe nimis Originationis velut locum obtinet, peti volunt. Neque enim nomen *Shamatha* aut verbum unde ſit in bibliis habetur Ebraicis. E Sermone Chaldæo, ut ex oſtenſis liquet, deſumtum eſt; licet intereà per Syllabarum & ſonorum, ut apud eos fieri amat, luſus ex Ebraico ſuo libentiùs deducere aut conentur aut ſimulent. Unde ex שם מיתה *ſhem mitha, ibi mors* vocem, ut dictum eſt, componunt alii, * aliis inde facientibus quod שממה הי *ſhemama* ſeu *deſolatio fuerit* p. Atque hoc forſan faciliùs admiſſum ex ſacri ſermonis ſono in illo Jeremiæ q והחרמתים ושמתים לשמה *Wehacheremthim weſhamathem leſhamma* id eſt *& depopulabor* ſeu *deſtruam eas & ponam eos in deſolationem.* Ubi ut expreſſus verbi *Cherem* uſus, ita etiam quaſi τὸ *Shamatha* ſubjunctus ſignificatione jam dictâ ſonus, tametſi certum ſit nec *Cherem* ibi alibíve in veteri fœdere (quâ de re plura ſtatim) nec verba illa quibus ita quaſi reſonat *Shamatha*, ad Excommunicationis eorum actum omninò attinere. Aliis autem שמתא *Shamatha* ſit ſaltem per alluſionem ex שם אתא *Dominus venit* r, quâ de re capite proximo ubi de *Maranatha* agitur. Certè pœnam cœlitùs ſeu divinitùs ſeu à Domino expectandam ſive mortem ſive aliam, dum in Excommunicatione uſurpabatur ſignificaſſe certum eſt. Sed verò *Niddui* palàm à verbo נדה ſit quod ſæpiùs in veteri fœdere pro *ſeparare* ac *amovere* occurrit. Et quamvis inter ea quæ ſacra habet Scriptura tum diu antè tum poſt illud de Baraki in Meroz actu allatum, non raro comperitur & Verbum & Nomen חרם *Cherem*, nihilominùs ex ejus ibi Uſu Actúſque eo ſignificati exemplo, Excommunicationis ſuæ actum ipſum nec derivant nec derivare quivêre. Sed tametſi Actus ipſe ſic derivari, ut ſtatim oſtendetur, nequeat, dubitandum nihilominùs non eſt quin Nomen illud gravioris Excommunicationis, *Cherem*, uti & Verbum à quo ſit, ex ſcripturæ ejuſce uſu per tranſlationem quandam ſeu ſignificationis par-

* *Vide Gemar. Babylon. ad tit.* Nidarim *cap.* 1. *fol.* 7 b.

p *Gemar. Babylon. ad tit.* Moed Katon *cap.* 3. *fol.* 17 a

q *Cap.* 25. 9.

r *Druſ. Quaſt. & Reſp. lib.* 1. *cap.* 9. *alii.*

partiariæ atque angustioris assumtionem, eámque rationi satis consonam ortum suum nactum fuerit. Nimirùm τοῦ *Cherem* significationem in sacris literis ejusmodi esse palàm est (quod & antè obiter monitum) ut præter sacrorum donariorum devotionem [f] atque bonorum ablationem & in sacros usus confiscationem [t], tum Devotio seu destinatio, nec sine diris & maledictione, internecioni, deperditioni, exterminio, destructioni tam Personarum quam Rerum Urbiúmque, etiam executioni nunc ab Hominibus, nunc à Numine ipso, nunc jure belli, nunc pacis mandandæ, uti etiam & ipse internecionis destructionísque Actus eo denotetur. Loca eâ de re sunt perspicua in Exodo, Levitico, Numeris, Deuteronomio, Josua, aliis prophetarum insequentium. Adeóque destructionem seu funditùs delendi, disperdendi, auferendi actum cum devotatione prævia nec sine execratione indicabat *Cherem*. Inde Hellenistis ἐξολοθρεύειν, ἀφανίζειν, φονεύειν, ἀναθεματίζειν, *destruere, delere, occidere, anathematizare*, alia ejusmodi pro Verbo חרם & Nomina cognata pro nomine inde substituuntur, ut ἐξολόθρευσις, ἀφανισμὸς, ἀνάθεμα, id genus alia. Atque *Anathema* in Bibliorum Latina veteri etiam subinde retinetur. Primus vocabuli usus est in Exodo [u], *Qui immolat diis, præterquam domino soli*, יחרם (seu ut Samaritani elegantiùs sacrificans diis אחרים חרם) ἐξολοθρευθήσεται יתקטל بالحد فيقتل يقتل قتلا *è medio auferetur, morte plectetur, & occidetur*, ut vulgata, ubi editio Romana habet θανάτῳ ἐξολοθρευθήσεται *morte destruetur* & Scholiastes ἀναθεματισθήσεται *anathematizabitur*, quod de Judicio Forensi capitali sic usurpatur. Paraphrasis Uzielidis dicta יתקטל בסייפא תנכסי יתגמרון *occidetur gladio & destruentur* seu *confiscabuntur bona ejus*. Judæi Hispanienses *sera destruido*, quibus consoni eorum alii, uti & Angli he shall be utterly destroyed. Sed Germani der sey verbannet & Belgæ die sal verbannen worden, quæ potiùs exilium indicant. Et Galli ibi *sera destruit à la façon de l'interdit*, cum planè de mortis pœna etiam ex judicio forensi locus capiendus sit. Ejusdem in Levitico [x] vocis usus est singularis, quo de nos olim [y] fusiùs. Atque in Numeris [z] legitur כל חרם בו *omne Cherem Israel, tuum erit.* Πᾶν ἀναθεματισμένον: *omne quod ex voto reddiderint filii Israel* ut vulgata; ubi alibíque Syrus & Onkelos כל חרמא habent, sed Chaldæus alter כל רבגמר *quicquid destructum fuerit* seu *destructioni damnatum*, Saadias كل صواف *omnis oblatio Spontanea, Judæi Mauritanienses* كل تلفة *omne anathema Communibus usu exemptum*, atque ita respectu aliorum bonorum hominibus deperditum seu abdicatum; Germanienses Al Ban *omne abdicatum*, Hispanienses *Toda apartadura, omnis res separata.* Atque in versionibus heic alibique aliis substituitur *Interdit, cosa interdetta*, verbannete, verbannene, thing separate from common use, devoted, damned, dedicated, consecrated, seu

f Exod. 22.20.
t Levitic. 27. 21. &c.
t Ezra 10. 8.
u Cap. 22. 19.
x Levit. 27, 28 &c.
y De Jure Nat. & Gent. lib. 4. cap. 10. 11.
z Cap. 18. 14.

seu *separatum*, *devotum*, *damnatum*, *dedicatum*, *consecratum*, id genus alia pro *Cherem* & Anathemate. Hugo Grotius heic pro eo *quod in bello fit* sumit[a] *Cherem*, id est pro spoliis devictorum, hostibus ipsis, militiæ desertoribus. Alio autem Numerorum loco[b] adhibetur planè pro eo quod ex voto funditus destruere Res, Personas, Urbes. Verba sunt. *Et vovit Israel votum Domino, dicens, Si tradendo tradideris populum istum in manum meam* והחרמתי את עריהם *etiam destruam, delebo urbes ejus. Et exaudiens dominus Israel tradidit ei Chananæum* ויחרם אותם ואת עריהם ויקרא שם המקום חרמה seu *qui destruxit, delevit eos & urbes eorum & vocavit nomen loci Chorma*, à *Cherem*, id est *Destructio*, ubi LXX *ἀναθεματιῶ αὐτὸν καὶ τὰς πόλεις αὐτοῦ anathematizabo eum & urbes ejus*, & *ἀνεθεμάτισεν αὐτὸν καὶ τὰς πόλεις αὐτοῦ καὶ ἐπεκάλεσαν τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Ἀνάθεμα & anathematizabit eum & urbes ejus & vocarunt nomen ejus loci Anathema*, ubi Vulgata *delebo urbes*, & dein *quem ille interfecit subversis urbibus ejus, & vocavit nomen loci illius Horma, id est, Anathema*[c]. Ita pro *devovere* & simul *destruere* adhibetur verbum חרם. *Horma* autem & *Chorma* idem sunt pro discrimine pronuntiationis τοῦ ח notissimo. Atque ita verbum illud *destruere* sive cæde sive obsidione sive incendio, id est funditùs disperdere, significat etiam Chaldæis paraphrastibus qui verbo גמר ibi utuntur pro eo quod est *Consumere*, utì & Judæis Hispaniensibus, Germaniensibus, aliisque recentiorum. Parili item in sensu sumitur Judæis Mauritaniensibus qui habent واتلف بلادهم *& perdam civitates eorum* وتلفهم *& perdidit* seu *destruxit illos*. Saadias autem Gaon جعلت قراهم صوافي *faciam urbes eorum* vota *spontanea*[d] & جعلوهم وقراهم صوافي *fecerunt eos & urbes eorum* vota *spontanea* seu devovebantur arbitrio victoris seu expugnatoris. Talis ejusdem notio in Deuteronomio ubi legitur[e] *cepimus omnes civitates ejus in tempore illo* ונחרם καὶ ἐξωλοθρεύσαμεν *destruximus civitates omnes virorum &c.* Et de urbe in idololatriam lapsa[f]; *Percutiendo percuties habitatores Civitatis illius in ore gladii & omnia quæ in eo sunt* החרם אותה ואת ἀναθέματι ἀναθεματιεῖτε αὐτὴν *anathemate anathematizabitis eam*, ubi Vulgata *delebis eam*, quod consonum est notioni vocis ibi adhibitæ. Atque *Anathematis* nomine seu τοῦ *Cherem* expresìm venit ibi quicquid sic destructioni destinatur. Alii in eundem sensum sunt loci obvii. Sed præ reliquis insignis est ille de Hierichunte urbe quam cum in potestatem Israelitarum tradidisset Dominus, והיתה, inquit Josua[g], העיר חרם *& sit urbs Cherem, anathema*, היא וכל אשר בה ליהוה *ipsa & omnia in illa Domino* (exceptis quæ ibi excipiuntur) ורק אתם שמרו מן החרם פן תחרימו ולקחתם מן החרם *sed vos cavete* ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος (sic lxx *ab Anathemate*) *ne fortè cogitantes vos accipiatis* ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος (*de Anathemate*) ושמתם את מחנה ישראל לחרם ועכרתם אותו *& faciatis castra filiorum Israël Anathema & turbetis ea*, ubi Vulgata *sitque Civitas hæc Anathema & omnia quæ in ea sunt &c.* Sed dein, *vos*

[a] Et vide eum ad Levit. 28. 21. & 29. & ad Jos. 11. 14.
[b] Cap. 21. 2. & 3.
[c] Vide si Judic. 1. 17.
[d] Vide eum Levit. 27. 29.
[e] Cap. 2. 34. vide cap. 7. 2. & 26.
[f] Deut. 13. 16.
[g] Cap. 6. 17.

vos autem cavete ne de his quæ præcepta sunt quippiam contingatis & sitis prævaricationis rei & omnia castra Israel sub peccato sint atque turbentur. Sequitur paulò post [h] ויחרימו את כל וגו *& posuerunt in Cherem*, id est, ἀναθεμάτισαν *anathematizaverunt, destruxerunt, omnia quæ erant in Civitate à viro usque ad mulierem, à puero usque ad senem & usque ad bovem, pecus & asinum in ore gladii.* h Comm. 21.

Et איש חרמי *homo anathematis mei* usurpatur [i] pro *neci destinato*. Atque de destructione, maximè ex voto aut præcepto exequutioni mandanda sic capienda est vox *Cherem* illic alibíque in Josuâ, aliísque sacræ scripturæ locis sequentibus, tametsi etiam istic altera illa *consecrandi* aut *in sacros usus separandi* notio simul concurrat, ex eo quòd omne [k] argentum atque aurum, vasa ænea atque ferrea in spoliis domino consecrabantur, cum nihilominus etiam ut reliqua nomine *Cherem* designarentur. Sed prior notio multo frequentior est apud prophetas insequentes & fermè sola; juxta illud Zachariæ [l] *Et habitabunt in ea* וחרם לא יהיה עוד *& Cherem* seu *Anathema* (sic Græca & Latina vetus; atque aliquot recentiorum *Anathema* tam in latinis quàm vernaculis ibi retinent) id est, *destructio* aut *eversio totalis ampliùs non erit* seu קטלא *occisio* ut Chaldæus ibi. De occisione ejusmodi atque eversione intelligunt Rabbini aliíque in Commentariis doctissimi. Judæi Hispaniensis ibi *y destruction no sera mas*, quibus alii aliquot consoni, ut Angli nuperi (qui **utter destruction** habent) licet sint, qui *l'enterdit* uti & **Ban** & **verbannete** / perperam nimis substituerint, uti & Angli ævi superioris qui **and there shall be no more cursing** vertunt, nec sine patrum veterum quidem autoritate. Nam Hieronymus ibi per *Maledictionem* & *abominationem anathema* interpretatur quemadmodum etiam alii aliquot. Sed sensus prior heic locum habet uti etiam in illo Malachiæ ubi Deus ipse, *ne forte veniam*, inquit [m] והכיתי את הארץ חרם *& percutiam terram Anathemate* id est *funditùs destruam* seu ut Græci μὴ ἔλθων πατάξω τ̄ γῆν ἄρδην *veniam & percutiam terram penitus*, quale paritèr significat ἀναθεματίζω cum locis Scripturæ vetustioribus tum in illo de filiis Bean à Juda Maccabæo anathematizatis. *Conclusi sunt* [n] *ab eo in turribus & applicuit ad eos*, κ̀ ἀναθεμάτισεν αὐτοὺς *anathematizavit eos*, id est והחרימם *internecione delevit illos & incendit turres eorum igni cum omnibus qui in eis erant*, ubi Syrus habet ܘܚܪܡ ܐܢܘܢ à *Cherem*, sensu jam ostenso. Angli autem Duacenses ibi **and anathematized them**, quod de Anathemate quod destructionem significat planè capiendum. Sed de *Anathematis* & τοῦ *Cherem* significatione & usu veteri juxta jam memorata & quæ hisce cognata prorsus sunt, præter scriptores tum veteres tum recentiores aut ex librorum titulis aut ex locis utriusque Testamenti ad quæ notas adjiciunt satis cuique obvios, consulas, si placet, quæ viris aliquot doctissimis [o] nuper eâ de re obiter & velut aliud agendo conscripta sunt, uti etiam quæ nos loco antè indicato de variis Anathematis generibus congessimus. Jam verò cum ex ostensis palàm liqueat, voce *Cherem* atque *Anathematis* (distinguunt aliqui inter ἀνάθημα & ἀνάθεμα; quàm benè viderint ipsi. neque locus hic est eâ de re plura dicendi) compluria designari ac contineri, veluti

i 1 Regum 20. 42.

k Comm. 19.

l Cap. 14. 11.

m Malach. 4. 6.

n 1 Maccab. 5. 5.

o Claud. Salmasius in Exercit. Plinian. pag. 1089. Ludovicus Capellus in tract. de Voto Jephthæ, Dionys. Petavius Miscel. Exercitat. cap. 14 & 15.

veluti Conſecrationem, Separationem, Maledictionem, Dirarum Imprecationem, Devotationem, Pœnæ deſtinationem, Abdicationem ſeu ablationem, in ſacros uſus Confiſcationem, Interdictionem, Cædem, Incendium, Exitium atque deſtructionem, arbitrariam corporis læſionem, eámque ſive à Numine ipſo pro libitu cœlitùs ac per Angelos ſeu miniſtros pœnarum ſive ab Hominibus ex Jure ſive Pacis ſive Belli, eóque ſive Præceptivo ſive Permiſſivo, tum in Perſonas tum in Res variatim exequendam, ſed ita demùm ut binæ illæ Conſecrationis & Deſtructionis in eámque Devotationis ſeu Maledictionis notiones pro locorum quibus vox ipſa uſurpatur diſcrimine reliquas ſatis complectantur (quod etiam ab Ebræorum doctiſſimis aliiſque agnoſci ſolet) nec ullibi apud prophetas veteres pro ipſo Excommunicationis (quâ pœna ea habebatur ſingularis, ac forenſis ſeu Conſiſtoriana, aut ſaltem forenſis inſtar, ſeu à pœnis reliquis erat ſignantiùs diſcriminata) Actu adhibeatur; manifeſtum inde ſatis fit, ipſum, ut diximus, Excommunicationis *Cherem* nuncupatæ Actum neutiquam ex vocis hujus in fœdere veteri uſu Actúſque ea ſignificati exemplo derivari poſſe; quippe qui nullibi ſub eo nomine aut ſenſu in illo reperitur. Nam licet & Separatio & Maledictio & Devotatio, Dirarúmque ſeu vindictæ divinæ imprecatio voce illâ ut præviæ innuerentur (quæ quidem habentur etiam in Excommunicationis Ebræorum actu) nihilominus ipſe actus præcipuus eâ denotatus, quatenus Pœnam aut Perſonarum Rerúmve læſionem in Scriptura ſignificat, eſt exterminium & deſtructio & ablatio ejuſmodi quæ effectui Excommunicationis eo nomine dictæ prorſus eſt diſſona & diſſimilis. Aliud eſt ſeparari tantùm aut diris onerari; aliud tum hæc pati tum occidi ac deſtrui. Et ſæpenumerò nimis ſanè anguſtæ nec ſatìs explicativæ ſunt verſiones & Latinæ & vernaculæ vocis hujus uti & Anathematis, quà pro Pœnæ & Deſtinatione & Executione in veteri inſtrumento uſurpantur. Nam Execrationem ſolùm illæ nunc ſubſtituunt, nunc ſolùm Separationem, nunc Damnationem, nunc Interdictum, nunc Abominationem, id genus alia, quæ ſunt citra cædem ſeu deſtructionem (quam tamen interdùm, ut debent, exprimunt) id eſt citra actum præcipuum & maximum voce ipſa ſignificatum. Sed æquè impropria ac infelix heic nulla cum ſuperioris ſeculi verſione[p] Anglicana etiam publicâ autoritate paſſim uſurpanda, quâ in loco illo de *Cherem* apud Joſuam illuſtriori, ſeu Hierichuntis excidio, ipſum vocabulum **Excommunicat** & **Excommunicat thing** adhibetur, quaſi reverà tunc *Cherem* ibi Excommunicationem ſignificaſſet, quà pœna ſive apud Ebræos ſive apud Chriſtianos ſingularis eo nomine ſolet denotari. Illa ſcilicet Joſuæ ſupra citata in Urbem ſententia ſic ibi[q] ex Ebræo & Græco (nam Vulgatæ non omninò reſpondet) vertitur, **The city ſhall be damned, both it and all that are therein, to the Lord &c. And in any wiſe be ye ware of the Excommunicate things, leſt you make your ſelves excommunicate, and take of the excommunicate things, and make the Hoſt of Iſrael excommunicate and trouble it.** Et poſtea[r] pro eo quod eſt *Pravaricati autem ſunt filii Iſrael pravaricatione* בחרם *Cherem* ſeu *anathemate & accepit*

[p] *Edit. Ann.* 1540. 1541. 1564. *Londini.*

[q] *Joſua* 6. 17.

[r] *Cap.* 7. 1.

cepit *Achan &c.* מן החרם *de Cherem* seu *de Anathemate*, in versione illa legitur **in the excommunicate things** & **of the excommunicate things** *in* & *de rebus excommunicatis.* Item[f] — **for they have taken of the excommunicate things.** Et in illo *terga vertent in conspectu inimicorum suorum* כי היו לחרם ότι ἐγενήθησαν ἀνάθεμα *quoniam facti sunt Anathema, nec ego addam ut sim amplius vobiscum si non extirpaveritis* החרם *Anathema de medio vestri*, substituêre versionis illius autores illi **because they be excommunicate** & **except you root out the excommunicate from among you.** Et pro eo quod est והיה הנלכד בחרם ישרף באש *&* *qui* * *deprehensus fuerit in Anathemate, igne comburetur*, habent illi **and he that is found in the excommunication shall bee burnt with Fire.** Sed interea quod heic pro *Excommunicato* sic capiunt alibi tantùm **accursed**, & **execrable** (uti etiam & hoc in capite) & **utterly destroyed**, atque[t] id genus alia, ex vi verbi חרם ἀναθεματίζειν, cum aliis vertunt. In Wiclefianâ, quæ compluribus annis præcessit, utcunque in usum publicum non receptâ, **corse** seu **curse** & **cursed** & **accursed**, alia similia, pro eodem substitui solent. In recognita autem sub Elizabetha Regina atque emendata illa Episcoporum dicta, locus ille de Hierichunte devovenda in capite Josuæ sexto ita mutatur ut pro **excommunicate** legatur **execrable**, tametsi in capite septimo vox **excommunicate** aliquoties retineatur ut in versione illa vetustiori. Atque antè citata paulò mutant, ut **Neither will I be with you any more, except ye destroy the excommunicate from among you,** & **And he that is taken with the excommunicate thing shall be burnt &c.** adeóque pro **excommunication** ibi **excommunicat thing** substituitur. Atque hæc usque ad bibliorum interpretationis recognitionem sub Jacobo Rege (seu sub annum Christi 1612.) nuperam, quæ inde obtinuit & jamnunc apud nos in usu publico, retinebantur. In hâc autem expuncto apud Josuam τῷ **excommunicat** ponitur **accursed.** Sed verò compluribus antè annis Cambriobritanni auspiciis Parliamentariis sub Elizabetha Regina[u] suam in linguam biblia usum in publicum vertentes, retineri heic noluere quid quod *excommunicati* in Anglicanis vocabulo tunc responderet, **diofrydd** & **diofrydd-beth** *abdicatum* & *rem abdicatam* substituentes, nec Anglicanam, quæ tunc obtinuit, sequentes quos certè illius vestigia premere & debuisse & voluisse ambigendum non est, nisi ibi optima diversum ratio exegisset. Nec ipsam quidem *Excommunicati* aut *Excommunicationis* vocem aut quæ in linguis sive provincialibus sive aliis ab origine illa Latina sit, in versionibus usquam extra biblia illa Anglicana comperio ita usurpatam. Neque sanè alicubi in sacris literis Actum ejusdem innuit *Cherem* nec omninò intra cancellos Maledictionis aut Interdicti (quæ voces sæpiùs pro eo substituuntur) continebatur, utpote Exitium & Destructionem totalem, quoties de Pœna personali usurpatur, denotans. Atque ita puto satis cuique constabit, ipsum Excommunicationis Actum, quà ut pœna singularis erat apud Ebræos in usu, nullibi in veteri fœdere τῷ *Cherem* respondere, cum intèrim pariter sit fatendum ex significationibus ibi ejusdem seu earum circumstantiis ac

K appen-

[f] *Ibid.* 11, 12, 15.
* *Cap.* 7. 15.
[t] 1 *Sam.* 15. 3. *&c.* 1 *Maccab.* 5. 7.
[u] *In Archivis Parlamentariis anni* 5 *Elizabethæ.*

appendicibus aliquot natum fuisse ac adsumtum Nomen quo tum singularis illa Excommunicationis gravioris species tum ipsum Excommunicationis, juxta antè dicta, genus intelligeretur. Nimirum Maledictio, seu Devotatio Dirarúmque imprecatio ejusmodi ut Exitium à Vindicta divina pœnarúmque cœlitùs seu à Numine peccatoribus inflictarum ministris, inde exoptaretur exspectaretúrque (qualis tum Maledictio tum Pœna in ipso actu τȣ̃ *Cherem* seu *Anathematis* seu in destruendæ sive Personæ sive Rei devotatione veteri in federe expressim, ut antè liquet, reperitur) cum pristinæ libertatis, juxta superiùs ostensa, per Separationem, diminutione, ipsum Excommunicationis Actum quà legitimus seu forensis habebatur, complebat. Atque Actus hic ideo nomen *Cherem* induit, quia ut in *Cherem*, quà in scriptura pro pœna usurpatur, & Maledictio & Exitium ipsum continetur, ita in altero ejusdem hoc usu & Maledictio seu cum diris Imprecatio Exitii ejúsque à vindicta divina inferendi, præter Separationem hujusmodi, velut in Exitium habebatur, licet citra Exitii seu Destructionis personalis Actum aliquem humanum, qui in vetustiori illo vocabuli usu frequens, res tota perageretur. Atque demum ut præter vetustiorem illam seu scripturariam significationem ampliorémque, angustiorem, quam diximus seu partiariam ex usu jam indicato etiam induit vox illa *Cherem* pristinâ nihilominus simul retentâ (& ejusmodi vocum aliarum sive degenerationes, sive mutationes, sive significationes novas pro seculorum & persuasionum discrimine, non rarò in omni Scientiarum, Artium, Rerum usu fieri quis nescit?) ita etiam ex ipsa rei natura exigebatur, saltem necessariò evenire videtur, ut significatio quam ita per ejusmodi usum seu mutationem nacta est vox illa vetustiori angustior, etiam in suâ quatenus totum Excommunicationis actum denotaret, rursus angustiorem subinde transmigraret. Quoties scilicet ipse ejusdem Actus quà tam Maledicendo dirásque imprecando quàm Separando seu secludendo legitimè exerceri potuit, id est quà actus Excommunicationis integer, juxta superiùs memorata, quibat exerceri suíque ita juris aut manerent aut permitterentur Judæi ut liberè saltem hoc pœnæ genus, quicquid de aliis pro vario eorum status discrimine dicendum fuerit, adhibere possent, actus ille totus *Cherem* dictus est, & rectè juxta jam aperta. At verò quoties Judæi, quibus, ut cuilibet mortalium, liberum erat diris imprecari, detestari, abominari, ac vindictam divinam quam expectabant invocare, nec tamen actum aliquem forensem seu humanum exercere quo personam cui maledicendo imprecabantur ipsi legitimè punirent (quâ de re plura statim) etiam ipsa simplex Maledictio, Abominatio, Detestatio *Cherem* dicebatur, ídque ex ratione ac origine jam antè tradita. Tantundem de *Anathemate* dicendum. Id pariter atque *Cherem*, quod per *Anathema* Hellenistis & per *anathematizare* (sensu jam dicto) redditur, significatum suum mutavit. Atque indè factum est quòd Patres Christiani Primitivi[a] *Anathema*, & *anathemare*, & *anathematizare*, & *anathematismum* ita intelligant de Maledictione, Execratione, Detestatione, Abominatione, ídque ex Judaico, sed recentiori, usu (cujus verbum esse Anathema proprium ait Hieronymus) quatenus nimirùm aut præ-

[a] *Augustin. super Numer. lib. 4. cap. 40. & 41. Hieronym. in Epist. ad Galat. cap. 1. &c.*

›rævix Excommunicationi quæ nomen *Cherem* & apud Helleniſtas *Anathema* ic induerat, fuerint Diræ, quoties ipſa Excommunicatio integra legitimè ex- erceri potuerit, & ſubſequens deſtructionis ſeu libertatis amiſſionis gradus ac- ceſſerit, aut quatenus ſimpliciter etiam ſine coercendi ſeu aliam per ſeparationem iliterve pœnam infligendi poteſtate Diræ (quarum ſimplex etiam uſus apud Græ- cos & Romanos veteres, inſtar cumuli earum apud Ovidium in Ibin notiſſimi, dque genus aliarum, perquam frequens) ſeu vindictæ divinæ imprecatio nomini- bus illis innueretur. Inde etiam pro *Anathemate*, *Maledictum* abſque alia adjectione in fœderis Novi Vulgata [y], ut ſæpenumerò aliàs, reperitur. Atque nde ſanè, nec ſatis benè, in verſionibus recentioribus, **accurſed, exec.** &c. d genus alia & **excommunicat** ut ante dictum eſt, ſubſtituuntur in veteri in- trumento pro *Cherem* ſeu eo quod planè aut funditùs deſtructum aut ſaltem de- truendum, ídque ab hominibus, ſine vindictæ divinæ expectatione, ſignificat. Anguſtior nempe ſenſus tranſlatione redditur, ídque ex recentiori jam dicto ſen- u, quàm in origine erat reverà. Summa eſt, rectiſſimè dixiſſe Heſychium Ἀνά- θεμα ſignificare tum ἐπάρατον tum ἀκοινώνητον, id eſt & *maledictum*, & *com- munione privatum.* Hoc quoties Excommunicationis pœna integra adhiberetur. llud quoties ſine ſeparatione aut excluſione, id eſt Juriſdictionis actu in perſo- nam, legitimo exoptando ſeu imprecando pronunciaretur. Atque illud Heſychii de Perſona Anathematis nomine denotata capiendum, non de Rei; atque de recentiori ſignificatu, non illo vetuſtiori. Reddere quidem amant viri docti non- nulli *Cherem*, quà Excommunicationem Judæis ſignificat, per Exterminium, quod planè vitio non caret ſanè animadvertendo, Si modò Exterminium intel- igunt pro eo quod eſt ἐξολόθρευσις aut ἀφανισμὸς ſeu *deſtructio* totalis aut *per- ditio*, juxta quod ſimul cum verbo *exterminare* multoties uſurpatur in Vulgata. Et in Gloſſario veteri per ἀφανισμὸν rectè redditur. Verum eſſe agnoſcere inte- rim oportet ipſam vocem *exterminare*, unde *exterminium* fit, ex compoſitionis ſeu partium forma denotare communionis ſeu terminorum anteà poſſeſſorum pri- vationem, ſeu exilium, uti etiam alia vocabula analoga. Sic Cicero [z] *ex urbe aliquem, ac autoritatem aliquorum è civitate & ex hominum communitate exter- minare*, id genus alia uſurpat. Sed verò *exterminare*, *exterminator*, *exterminium* n Vulgata pro eo adhibetur quod eſt aut idem cum כרת ſeu *Exciſione*, aut ex manu dei perſonalis deſtructio ſeu perditio, juxta capite ſuperiori dicta, aut pro eo quod eſt *Cherem* in ſenſu illo vetuſtiori ſuperiùs oſtenſo, quorum neutrius actus eſſe, præter Maledictionem, quid propriè habet cum Excommunicatione Ebræo- rum commune. Etiam apud veteres [a] Aries vocabatur *inſtrumentum extermina- torium*, quia ſignum perdendæ, deſtruendæ urbis. Atque in ſenſu illo *extermi- nandi* quo ſummoveri quempiam innuitur juris ſui ſeu communionis priſtinæ ter- minis nec tamen neceſſariò deſtrui, vox ἀφορίζειν, ἀφορισμὸς & ſimilia (parili compoſitione) Judæorum Helleniſtis adeóque poſteà Chriſtianis in uſu; de qui- bus etiam propriè ſatis intra terminos certos contineri nec omnibus privari, ſigni- ficantibus (quod Excommunicationem ſic probè denotat) plura inferiùs. Atque

[y] *Apocalypſ.* 23. 2.

[z] *In Catilin. Orat.* 3. *Orat. pro Corn. Balbo. Orat. pro Provinciis Conſular. De Officiis lib.* 3. *Philippic.* 13. *&c.*

[a] *Paul. Diac.* lib. 17.

ut *Shamatha* ex uſu Chaldaico mortem ſeu exitium denotans, Excommunicationis citra mortem, ut antè oſtenſum eſt, induit, ita planè in Captivitatis temporibus (ut mox docebitur) *Cherem* & *Anathema*, quando de perſonis dicebantur. Nam ubi de Rebus, confiſcationem aut ablationem, id eſt dominii jus reo peremtum ſignificabant. Atque hæc omnia ex Uſu Excommunicationis apud Judæos manifeſtiora fiunt. Quod ad USUM ejuſdem apud eos attinet; quanquam rationem quâ eam niti volunt velut originariâ, petunt, juxta antè memorata, ex illo Baraki in Meroz pronuntiato, in quo etiam ipſam Excommunicationis pœnam contineri expreſſim volunt, attamen illo recentiorem multò non dubitandum videtur fuiſſe originem ipſius Uſus, ut recepti, Excommunicationis legitimæ ac forenſis ſeu inſtar forenſis habitæ, qualis ſuprà oſtenſa eſt. Nec ſanè Captivitatis, poſt inſtitutam divinitùs eorum rempublicam, primæ temporibus vetuſtiorem ipſos eam ſic agnoſcere mihi ſatis compertum eſt. Nam tametſi tum Maledictionem ſimplicem ſeu Dirarum Uſum ſolennem ac frequentem in peccatores vetuſtiſſimum fuiſſe palàm ſit, tum etiam in convictu ac conſuetudine familiari ac privato delectum ejuſmodi, ut apud alios paſſim, ita & apud Ebræos veteres viguiſſe (quâ de re in Prophetis teſtimonia [b] ſunt expreſſiſſima) ut alii alios in communi vitæ ratione adeò ſæpiùs odio haberent ac deteſtarentur, ut ſemotos à ſe vellent nec in convictum aut ſocietatem libentèr admitti, nihilominùs inde nihil omninò ad legitimæ ac forenſis ſeu inter eos qui inſtar fori (juxta infrà oſtenſa) ſe gererent Excommunicationis formulam ſeu perſonæ ſic ſemotæ ſtatûs inter ſuos mutationem aliquam legitimam, quæ heic ſemper neceſſaria, attinens eliciendum. Et poſt tempora jam dicta natum fuiſſe inter Judæos & Samaritanos odium illud inteſtinum notiſſimúmque certiſſimum eſt; quo ſcilicet invicem alteri alteros velut pro perpetuò Excommunicatis [c] ſeu à commercio omnimodo ſemotos habebant, juxta illud mulieris Samaritanæ [d] *quomodo tu Judæus cum ſis, bibere à me poſcis quæ ſum mulier Samaritana?* οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις *non enim coutuntur Judæi Samaritanis.* De averſatione autem illa inter eos mutua quæ Excommunicatio dici potuerit, licet diverſa eſſet ab Ebræorum quam oſtendimus forenſi, ſeu ea quam inter ſuos ipſi exercere ſolebant, commentum eſt Mahumedanum quod fas ſit heic memorare, originem eam habuiſſe ab ipſo Moſe. Legitur in Alcorano verſionis Retinenſis [e], ubi de Aſcemeli (falſò ſic ibi etiam juxta vetuſtiſſimos codices verſionis ejuſdem manuſcriptos vocatur) ut aurei vituli artifice agitur *injunxiſſe Moyſem ut quamdiu viveret Aſcemeli peregrinaretur nec cujuſquam communione potiretur.* Exilium quidem heic atque Excommunicatio. Legendum autem pro *Aſcemeli*, *Alſameri*, ſeu السامري (ut in Arabico [f]) cui peregrinationem ibi Moſes injunxiſſe dicitur atque ita priſtina hominum communione privaſſe ut quemcunque videret ei diceret لا مساس *tactus ſit nullus*, *noli me tangere*, ubi Mahumed Ben Achmed وكان يهيم في البرية واذا مس احدا او مسه احد حما جميعا

& pe-

b *Pſal.* 1. 1. & 26. 4. *Iſa.* 66. 5. &c.

c *Vide* Pirki *R. Eliezer cap.* 38. *Sepher* Tanchuma *fol.* 16. *col.* 1. *Buxtorf. Lexic. Chald. col.* 2464. *I. Druſ. de tribus ſectis c.* 2. & *lib. noſt.* 4. *de Jure Nat. pag.* 304.

d *Joann. cap.* 4. 9. & *vide Luc.* 9. 53.

e *Azoar.* 30.

f *Surata* 20.

& peregrinabatur in deserto, & quoties tangeret is quempiam aut quispiam illum tangeret, totum se abluebat. Atque ab hoc Sameri descendisse gentem Judæorum Samaritanam quæ insulam maris rubri cognominem incolit, adeóque etiam ipsam aliorum hominum aversationem jam dictam, tradit Aldrisius autor Geographiæ Nubiensis, inquit[g] ومنها جزيرة السامري سكنها قوم يهود سامرية وعلامتهم ان يقول احدهم اذا لقي انسانا لا مساس وبهذه اللفظة يعرف انهم من اليهود المنسوبين الي السامري صاحب العجل في زمن موسي عليه السلام *Inter has* (maris rubri insulas) *est insula Sameri cujus incolæ gens Judaica Samaritana, qui inde dignoscuntur quod si quis eorum hominem* (non sui generis) *obvium habuerit ei dicat Ne attingas. Atque ex hac dictione deprehenduntur esse ex Judæis qui descendunt ex Sameri autore Vituli tempore Mosis cui sit pax.* Ita ille, locum Alcorani memoratum planè respiciens, de quo etiam nos alibi[h]. Sed nugis his aliisque si quæ sunt ejusmodi de tam vetusto Excommunicationis apud Judæos solennis ac forensis usu missis, ad hunc modum, si quid video, de Usûs ejusdem apud eos publicè recepti Origine, statuendum. In lege ipsa aut in historia sacra ante Captivitatis primæ jam dictæ tempora, Usum hunc nullibi comparere. Neque necessarium eis visum est ut adhiberetur Excommunicatio, quamdiu sui erant juris ac penes Synedria & præfecturas juridicas suas potestas manebat, ut ante Captivitatem, legitima liberáque, omnimoda delicta, juxta leges sacras ac mores superinductos, aliàs coercendi, idque sive Morte sive Plagis sive Mulctis pro multiplici facinorosorum discrimine. Adeóque nec in legis præceptis nec sub Templo primo aut ante Captivitatis tempora, Usus ipse reperitur, nec sanè verba aut nomina illa notissima Tria quibus designari solet (juxta antè ostensa) pro ea ullibi in sacris Judæorum literis usurpantur, aut ante Captivitatem ita significabant. In Captivitate autem Potestas eorum in suos publica, nunc planè adeo deminuebatur ut in nihilum omninò redigeretur, ut devictorum solet, nunc ex indultu principum quibus captivi erant ad gradus aliquot, citra capitalia Judicia, eadem permissa. Etiam & quandoque ut pœnas omnimodas adeóque capitis in suos exercere possent, impetrarunt Ethnarchæ & principes Captivitatis, ut videre est in historia sacra, apud Josephum, alibíque. Ipsi autem legum sacrarum sibíque peculiarium & morum avitorum libentissimè, etiam avidissimè, tenaces, quamvis pœnarum forensium executione, quâ gavisi anteà fuerant, alienis in terris plerunque carebant, summoperè tamen inter se ad singularem existimationem suam inter Gentes sustinendam patriósque ritus moresque conservandos agebant, adeóque ex Pacto inter se Convento seu Compromisso facinorosos ac contumaces ex suis quos nec capitalibus nec pecuniariis aliísve vulgò usitatis personalibus seu apud se forensibus pœnis jam coercere ob potestatis defectum quirent, Maledictione atque vindictæ Divinæ Imprecatione cum Separationis seu pristinæ in convictu ac consortio libertatis deminutionis qualem diximus,

g *Part. 5. Clim. 2.*

h *De Diis Syris Synt. 1. cap. 4.*

ignominia puniri volebant, id est Excommunicatione, ut ita puniti vindictæ divinæ metuentes & pudore inter suos suffusi in bonam redirent mentem & per Absolutionem seu Restitutionem velut purgati reciperentur. Atque ita ea utebantur tum homines singulares (ut ostensum est) tum Captivitatis cœtus seu principes, instar fori inter suos ex ejusmodi pacto sæpiùs se gerentes. Instar fori dico. Nam ubi alienis in terris atque alienæ omnino potestati subditi ac sui juris libertate prorsus carentes degebant, ne concipi quidem cum ratione potest, ex pacto aliquo solùm inter se inito, neque à Principibus cui suberant firmato aut legitimè permisso, reverà Forum circa hanc rem eos habuisse, aut Jurisdictionem aliquam propriam, sed actum tantùm jurisdictionem ex convento & reverentia comitante imitantem aut simulantem exercuisse. Nec Privatorum consensus judicem legitimum facit eum qui nulli præest[i] jurisdictioni, tametsi interim per omnia secula certissimum fuerit, privatos, etiam in sodalitia pacto contractos & per compromissa conjunctos, ex mutua sui reverentia sponte sæpiùs obsecundare perinde ac si legitima in eos exerceretur cum imperio jurisdictio. At verò si Separationi illi solenni personali adversata fuisset Potestas aliqua publica loci illius in quo sic quis Excommunicatus est aut eam impediisset, planè pro nihilo ea ex jure ibi habenda, quoniam actus erat contra ejusmodi Potestatis libitum suo in territorio suósque in subditos (qualis in Captivitate ipsi Judæi) non exercendus. Unde etiam evenire potuit ut Maledictio sola seu divinæ vindictæ imprecatio, qui actus est non minùs ubique liber quàm ipse fandi, nec impediri solitus, Effectum per se aliquem heic in Excommunicatum haberet, utcunque cum Separationis aliunde forsan impeditæ aut vetitæ pronuntiato conjungeretur. Atque hujus rei ratio singularis heic semper habenda est, quoties loquimur de Excommunicatione ab Ebræis quibus jurisdictio propriè dicta, alienis in terris, eam in rem non permittebatur, pronunciata; quemadmodum in Epistolari illa ac solenni Gersomi nomen præ se ferre solita, de qua antè dictum est, & similibus. Et Effectu illo Separationis personalis, ut careret Excommunicatio necesse erat, quoties eorum quis in Captivitate Excommunicatus adeò contumax esset ut sententiam in se qualitercunque latam spernens, libertatem in convictu pristinam nihilominùs retinere vellet, nisi summarum potestatum Indultus aut Permissio accessisset; cujus rei exemplum habetur in tabulis hujus regni publicis ubi sub Henrico nostro Rege tertio impetrarunt ab eo Judæi Londonienses licentiam *quod*[k] *Magistri legis eorundem in Civitate London promulgare possint sententiam Excommunicationis in omnes illos Iudæos qui subsidium aliquod promiserint ad cœmeterium suum London sustinendum & illud non solverint.* Id genus alia seculorum vetustiorum, mox dabuntur. Sed proculdubiò boni mores, pudor, atque inter suos existimationis integræ conservationis desiderium, sæpe satis in causa erant, ut recepto Excommunicandi usui sponte alienis in terris se submitterent. Illud autem sic, ut dictum est, in Captivitate cœptum ita postmodum variatim duravit ac retentum est, ut non modò ubi jurisdictionem etiam perampl am inter suos, citra capitalem, exercere alienis in terris atque in Dispersionibus

i *L. 3. C. tit. de Jurisdict. omnium Judicum.*

k *Rot. Pat. 34. Hen 3. memb. 3. seu anno Christi 1251.*

bus ex indultu Principum [l] eis licuerit, verùm etiam, ubi capitalia cum reliquis judicia eis permitterentur atque essent in usu sive alienis in terris sive in ipsa terra sancta ac Hierosolymis, Excommunicatione jam ostensa uterentur, adhibitis etiam quandoque prout potuerint simul ac voluerint, pœnis præter eam insuper aliis atque satis heterogeneis. Sed ab exemplis & testimoniis sequentibus manifestiora hæc fient. Præ aliis Excommunicationis etiam forensis Usus apud eos testimonia illustriora sunt & quantum video reverà in sacris literis prima sub Ezræ ethnarchæ & Nehemiæ tempora. Ita scilicet in edicto illo comminatorio Ezræ [m], cum suis è Captivitate reducis, legitur *quicunque non adfuerit intra triduum juxta decretum Principum & Presbyterorum* יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה ἀναθεματισθήσεται πᾶσα ὕπαρξις αὐτοῦ καὶ αὐτὸς διαστελήσεται ἀπὸ ἐκκλησίας τῆς ἀποικίας *auferetur, anathema fiet* seu *anathematizabitur* (secundùm vetustiorem Anathematis & τοῦ *Cherem*, ut antè dictum est, quantum ad Res, non Personas ipsas, significationem; seu *destruetur ei perimetúrque dominium ejus in rebus suis*; sed aliqui etiam capiunt de bonorum per incendium, ut in Josuæ historia Hierichuntina, destructione) *& ipse abjicietur* seu *separabitur à cœtu* seu *Ecclesia transmigrationis* seu *Captivitatis*. Syrus ibi ܘܗܘ ܢܬܦܪܫ ܡܢ ܥܡܐ ܕܐܝܣܪܐܝܠ וחו יתברי מן עמא דאישראל *& ipse separabitur à populo Israel.* Arabs autem فليلعن وجميع ماله يفرز من كنيسة السبي *anathema esto*, id est *Maledictus, & omnes facultates ejus separantor ab ecclesia captivitatis*, seu usibus communibus eximuntor. Judæi Hispanienses, *fuesse destruyda toda su ganancia: y el fuesse apartado de congregacion del captiverio.* In Apocryphis autem Ezræ [n] legitur κατὰ τὸ κρίμα τῶν προκαθημένων πρεσβυτέρων ἀνιερωθήσεται τὰ κτήνη αὐτῶν καὶ αὐτὸς ἀλλοτριωθήσεται ἀπὸ τοῦ πλήθους τῆς αἰχμαλωσίας *secundùm judicium assidentium seniorum tollentur in sacros usus facultates eorum, atque eorum quilibet alienus judicabitur à multitudine captivitatis*, seu legitimè separatus. Josephus [o] paritèr recitans edictum ὡς τῶν ἐν δυσὶν ἢ τρισὶν ἡμέραις οὐκ ἀπαντησάντων, ἀπαλλοτριωθησομένων τοῦ πλήθους καὶ τῆς οὐσίας αὐτῶν κατὰ τὴν τῶν πρεσβυτέρων κρίσιν ἀφιερωθησομένης *& hos qui ante biduum aut tres dies non occurrissent alienari à multitudine & substantias eorum auferri* (in sacros usus) *decernens secundùm judicium seniorum*, ut Ruffinus. Sed Gelenius ibi benè, *& quisquis per contemtum non adfuerit intra præscriptum tempus, ut Excommunicetur bonaque ejus sacro ærario addicantur.* Adeóque expressim pro Excommunicatione Alienationem illam seu Separationem sumit, uti etiam Ebræi ipsi dum eandem ipsam locutionis formulam quæ heic pro separatione à cœtu seu Ecclesia, ut antè liquet, usurpatur, pro Excommunicatione adhibent. Et Christiani heic patres aliquot [p], *Ecce Excommunicationis forma*; licet vir præstantissimus Hugo Grotius de Exilio potiùs, quatenus illud ab Excommunicatione disterminatur, sumere videatur. Heic enim ille, *Exilium non erat inter pœnas legis. Sed licebat Senatui novis decretis novas pœnas adde-*

[l] Vide si Joseph. Archaeolog. lib. 14. & Ruffin. ibi & David de Pomis, de Medico Hebræo.

[m] Cap. 10. 8.

[n] Lib. 3. cap. 9.

[o] Archæolog. lib. 11. cap. 5.

[p] Io. Mariana, alii.

addere. Et verum quidem est, tunc legitimam fuisse penes Ezram reliquósque Judæorum præfectos jurisdictionem circa pœnas omnimodas adeóque Excommunicationem pro libitu mulctásque infligendas. Nam ab Artaxerxe Persarum rege, cui captivi manserant, expressim indulta est Ezræ potestas judices constituendi, idque eò usque ut *qui*[q] *non fecerit legem Dei ejus & legem Regis diligenter, judicium faciendum de eo esset sive in mortem*, הן לשרש יהן לענש נכסין ולאסורין *sive in eradicationem* seu *exilium, sive in condemnationem substantiæ ejus, vel etiam in carcerem.* Hinc potestatem & jurisdictionem legitimam nactus Ezra cæteríque tunc Ebræorum præfecti pœnas omnimodas adeóque has hoc loco memoratas ex jure in suos exercere quibant plenissimo. Huc spectat etiam illud Nehemiæ[r] ובאים באלה ובשבעה וגו׳ & *veniebant* seu *associabant se per Diras & juramentum, ut ambularent in lege Dei*, id est comminatoriam Excommunicationis sententiam in facinorosos pronunciabant. Et Nehemias[s] ipse, de Judæis qui uxores alienigenas per nefas acceperant, ואריב עמם ואקללם ואכה מהם אנשים ואמרטם וגו׳ & *objurgavi eos & execratus sum eos & percussi viros quosdam ex eis depilavique eos &c.* ubi Excommunicatio cum pœnis aliis; ut paulò post sola Excommunicatio. Scilicet *De filiis* inquit[t] *Jojadæ filii Eliazib sacerdotis magni quidam erat gener Sanballat Horonitæ* ואבריחהו מעלי & *fugavi eum à me* juxta decretum eâ de re in Ezræ edicto. Et singularis habetur in utroque Talmude[u] Edicti illius usus ubi Excommunicatio ejúsque appendices describuntur. Etiam Abenezra illud Nehemiæ ואקללם *execratus sum eos* expressim interpretatur pro binis Excommunicationis generibus illis *Cherem* & *Niddui* antè ostensis. *Sed ea crediderim* (inquit Hugo Grotius) *in Exilio* seu tempore Captivitatis *usurpata cum ius vitæ necisque penes Persas esset, atque iterùm cum capitalia Judicia ad Romanos devenissent. Nam in lege nulla earum pœnarum mentio, neque in veteri historia populi illius. Verius ergo est, Nehemiam gravibus verbis etiam cum ira divinæ comminatione usum in istos legirupas.* Sic ille; ubi natum Excommunicationis usum in Captivitatis seculis optimè admittit, quam etiam jam inde reduces, suppliciis capitalibus uti (licet ex permissu regio potuissent) nolentes adhiberi heic voluere. Apud Danielem[x] item sumit Grotius illud *multi &c. evigilabunt, hì ad vitam æternam* ואלה לחרפות ולדראון עולם *in opprobria & Abjectionem perpetuam*, pro eo quod est, *erunt alii in Niddui, alii in Cherem.* Neque solùm apud Thalmudicos seu Traditionales Judæos Usus quem diximus receptior ac forensis (quicquid de Baraki actu illo interea loquantur) in Captivitatis temporibus illis vetustis aliísque sequentibus, velut primus, sicut præfertur, agnoscitur, verumetiam ab altera illa Secta quam Karæos seu Scripturarios vocant, qui sanè ipsam usûs ejusdem originem temporibus jam dictis expressiùs etiam assignant. In allatis capite superiori[y] ex Eliæ Ben Mose Karæo liquet pœnam à Manu Dei seu Numinis per angelum exterminatorem aliásve vindictam in facinora ex lege gra-

[q] Ezra cap. 7. 26.

[r] Cap. 10. 29.

[s] Cap. 13. 25.

[t] Ibid. 28.

[u] Hierosolymit. ad tit. Moed Katon cap. 3. fol. 81. col. 4. Babylon. ad eund. tit. fol. 16. a.

[x] Dan. 12. 2. & Videsis H. Grotium Not. in Luc. 6. 22.

[y] Pag. 93.

graviora, idque ex professo inter eos ita expectari solere ut aliunde non expectaretur vindicta, quoties scilicet judiciorum capitalium aliorúmque quibus facinorosi inter homines coerceri solent, exercitio, id est jurisdictio cum imperio, eis deesset, aut, ut ibi exponitur, Tempore Captivitatis seu juris sui ejusmodi deminutionis, sive extra terram sanctam sive intra, ut eo liberè in justitia juxta leges suas administranda uti nequirent. Inde ad vindictam divinam invocandam se accingebant maledicendo peccantibus atque ita separando eos ut convictûs familiaris, ut antè est ostensum, libertate pristinâ carerent. Proximè post verba illa Eliæ Ben Mosch, sequitur apud ipsum ואמר ר׳ בנימין בן משה כי כי שנרשע במשפטי מומים או בשאר דינים שלא דנים בגלות ישוב ויפיס ויקבל עליו ואם לא יקבל עליו משפטי שדי נחרים אתו ונבדיל אותו ממנו שכתו׳ יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה & *tradit Rabbi Benjamin ben Moseh, quod si quis vitiis inquinatus fuerit gravioribus circa quæ in Captivitatis tempore judicia nobis exerceri nequeunt, oportet ut ad bonam mentem pœnitentiâ redeat, se reconciliet & melius vitæ institutum futurum in se recipiat, quod si non fecerit leges divinas observando, ponimus eum in Cherem & separamus eum à nobis secundùm quod scriptum est*[z]. *Auferetur* aut *ei destruetur tota ejus substantia & ipse separabitur ab Universitate* seu *Ecclesia Captivitatis*, quibus ipse Elias Ben Mosch statim subjungit וכן הוא ראוי בזמן הגלות שכל מי שלא קיבל דברי תורה ודברי החכמים היוצאים מכח התורה לחרימו ולנדותו ולהבדילו מעדת ישראל על פי החכמים אשר בבית דין הנמצאים בזמן ההוא וכל הקהל ימשכו אחרי גזרת החכמים הנמצאים בזמן ההוא דור דור *Atque ita conveniens erat ac necessarium in Tempore Captivitatis ut si quis in se non reciperet verba legis aut verba sapientum quæ eliciuntur ex ipsa legis vi, eum ponere in Cherem & in Niddui & separare eum ab Ecclesia* seu *Universitate Israël ex decreto Sapientum qui præfecturæ qualicunque juridicæ tunc præfuere. Et Ecclesia* seu *Cœtus universus sequebantur* seu *libenter recipiebant decretum Sapientum in tempore ejusmodi per omnia secula.* Adeóque introducti Excommunicationis apud eos usûs sive forensis ac Consistoriani sive ejus qui talem simulabat aut (quantum ex convento ac reverentia Sapientibus, seu qui vice præfectorum inter ipsos quoties sui juris non essent admissi sunt, præstita fieri potuit) imitabatur, Causa præcipua & velut sola agnoscitur publicæ Judiciorum exercendorum ac Jurisdictionis veræ qua toties carebant, potestatis defectus, tametsi postquam introductus est, tam in præfecturis quibus jurisdictio revera habita quàm aliter locum illum habere voluerint. Et licet Causæ Usûs hujus legitimæ maximè Viginti Quatuor memorentur in utroque Talmude alibíque apud Rabbinos, nihilominùs variabant illæ & in plures pauciorésve pro eorum penes quos exercebantur hæc pœna sæpius mutabant. Multiplicem autem ac portentosum Dirarum cumulum quo solenni sibi ritu onerabant facinorosos ac in legem contumaces, Excommunicatos eos pronuntiando, videre est in נוסח החרם *formula Anathematis* alibi[a] à nobis ex *Sepher Colbo* exhibita ubi אנו מחרמין ומשביעין ומשמתין ומקללין ומארין *Nos in Cherem ponimus, & adjuramus, & ponimus in Niddui, & in Shamatha & Maledicimus &c.* usurpantur, id est unica in denun-

z *Ezra* 10. 8.

a *De Jure Nat. & Gent.* lib. 4. cap. 7.

denuntiatione omnia illa ſimul vocabula, adeóque *Shamatha* ſeu *Niddui* ac *Cherem* ſimul adhibentur. Adeo item varius habitus eſt & variatim temperatus Pœnæ hujus uſus, ut non deeſſent qui, quoties ſententiam in alium ferrent ipſi, ſe priùs (quod mirum) Excommunicarent, id eſt vindictam in ſe etiam divinam imprecarentur ſtatúmque ſuum parili ſententia apud ſuos minuerent, ſed ita ut Reſtitutionis ſeu Abſolutionis ſui poteſtas penes ipſos pro libitu maneret. Interdum etiam pro vario locorum & ſeculorum diſcrimine, verberibus aliíſque pœnis (quando ſcilicet vera juriſdictio eis competebat) viros ſtudio legis illuſtriores coerceri volebant, non Excommunicatione, quâ tamen tunc in obſcuriores utebantur. De eo quod eſt Excommunicantem priùs ipſum ſe Excommunicaſſe, teſtimonium habetur in Gemara Babylonia [b], ubi de Mar Zutra ſeipſum primò ſemper Excommunicante agitur. מר זוטרא חסידא כי מחייב צורבא מרבנן שמתא ברישא משמית נפשיה והדר משמת לדידיה כי הוה עייל באושפיזיה שרי ליה לנפשיה והדר שרי ליה לדידיה אמר רב גידל אמר רב תלמיד חכם מנדה לעצמו ומיפר לעצמו *Mar Zutra Sanctus, quoties inſignior quiſquam è ſapientibus in* Shamatha *ex peccati merito ponendus erat, ipſum ſe primò in* Shamatha *poſuit & poſtmodum illum. Revertens dein in ædes ſuas abſolvit ſeipſum & dein illum abſolvit. Nam & R. Gidel dixit, Diſcipulus Sapientis ſeu Juris publicè ſtudioſus Excommunicare poteſt ſeipſum & ſeipſum etiam abſolvere.* De Mar Zutra idem ut ſingulare inde notat item Abraham Zacuthius [c]. Floruit quidem Mar Zutra hic in Centuria ab Excidio Templi ſecundi quinta [d]. Mores autem quibus tunc ille uſus eſt, ex vetuſtiorum diſciplina manâſſe dubitari nequit. Scilicet Æchmalotarcha erat in Captivitate ſeu Diſperſione tunc Babylonica & Juriſconſultus perilluſtris. De diſcrimine autem Illuſtriorum ejuſmodi ſeu legis ſtudio eminentiorum atque Obſcuriorum eo nomine (licet aliàs fortè illuſtriores eſſent) teſtatur etiam eadem Gemara; ſcilicet Rab Papa dixiſſe תיתי לי דלא שמיתי צורבא מרבנן מעולם אלא כי קא מחייב מרבנן שמתא היכי עביד כי הא דמערבא מימנו אנגדא דצורבא דרבנן ולא מימנו אשמתא *utinam mihi nunquam contingeret Excommunicare* ſeu *in* Shamatha *ponere Sapientem illuſtriorem. At verò ſi objiciatur, quid fiet cùm* Shamatha *promeruerit Sapiens ejuſmodi. Certè benè factum foret, ſi idem quod faciunt in Occidente* (Palæſtina ſeu terra ſancta quæ ſedibus Judæorum Babylonicis Occidentalis) *ubi flagris adjudicantur ejuſmodi Sapientes rei, & non damnantur Excommunicationi.* Tantundem alibi Gemara eadem [e]. Nimirum diverſimodè minutâ, interdum etiam prorſus ſublatâ, tum intra terram ſanctam tum extra, Ebræorum libertate judicia forenſia exercendi, quæ tamen pro vario Principum indultu aliter atque aliter ſæpius intermortua revixit, in Babylonia ſeu Oriente, maximè cum pœnas reis ex lege infligere, per defectum Juriſdictionis nequirent, tam Illuſtriores quàm Obſcuriores juxta antè dicta Excommunicare ſolebant. Sic præſtabant ſcilicet quantum inter ſe potuere ad continendos omnigenos ſuos in officio, cum aliter punire nequirent. At verò in Occidente ſeu Palæſtina, quando Cæſarum indultu Juriſdictio cum imperio eis compete-

b *Ad tit.* Moed Katon *cap.* 3. *fol.* 17 a. & *tit.* Nidarim *cap.* 1. *fol.* 7 b.

c *Sepher* Juchaſin *fol.* 90 b.

d *V. de* Seder olam Zota *ſub finem & Sepher* Iuchaſin *fol.* 117 b.

e *Ad tit.* Peſachim *cap.* 4. *fol.* 52 a.

pete-

petebat, adeóque flagellationis pœnam apud eos (ut apud Orientalium alios) legitimam usitatissimámque infligere liberum erat, malebant flagellatione quàm Excommunicatione in Illustriores quales diximus seu studiis eminentiores animadvertere, cujus ignominia multò minor apud eos habebatur quàm Excommunicationis [f] adeò dirarum plenæ & tum Vindictæ Divinæ tum Separationi & Pœnitentiæ reliquisque Absolutionis Incommodis reum exponentis; maximè cum clam, nec in publico, flagellandi essent. Certè Maimonides [g] hac de re loquitur quasi nullibi extra idololatriæ, illiúsque apertissimæ ac instar Jeroboamianæ, causam publicè Excommunicandus fuisset aut Princeps aut Pater Synedrii aut quales diximus illustriorum quisquam, sed flagris potiùs sic puniendus, ubi fieri id quibat. Alios item habet sequaces. Sed de Terra sancta videtur id maximè capiendum juxta jam memorata, utì & rectè monet præstantissimus vir Buxtorfius [h] filius qui intelligit illud de Occidente, quasi dictum fuisset, insolitum fuisse Hierosolymis & in Terra sancta personas ejusmodi Excommunicare. Ibi tamen tum Flagellationis tum Excommunicationis omnimodorum, pro libitu eorum qui rebus præerant, usus erat. Et pro vario temporum, locorum, ac sectarum etiam discrimine, nunc paritèr universis, tam illustrioribus quàm aliis, etiam Hierosolymis infligebatur Excommunicatio (quod satis est elicere ex inferiùs de Essenis dicendis) nunc illustrioribus potiùs ut dictum est flagellatio. Et Christus ibi ad discipulos suos, *Tradent* [i] *vos in Synedria & in Conventibus* seu *Synagogis suis flagellabunt vos.* Atque de flagellationis ejusmodi pœna obvia sunt in fœdere Novo [k] alia. Et licet nec Christum ipsum nec discipulorum quemquam ibi expressim Excommunicatum reperiamus, tamen expressissimum habetur ibi testimonium de συνθήκῃ *conventione* seu *pacto* inter Judæos inito de quolibet Jesum Christum esse confitente Excommunicando. ἤδη [l] γὰρ συνετέθειντο οἱ ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ χριστὸν ἀποσυνάγωγος γένηται, *Jam enim conspiraverant* seu *convenerant* Judæi *ut si quis eum confiteretur Christum, extra Synagogam fieret.* Inde cæci oculis restituti paréntes, pactum hoc adeò timuisse liquet ut responsum de filii cæcitate dare detrectarent ne fortè pro Christum agnoscentibus sic inde deprehensi Excommunicarentur ipsi ut postmodum filius. Atque extra Synagogam facere heic idem ipsum est quod Excommunicare seu להבדיל מן הקהל *separare* ab *Ecclesia* seu *cœtu* juxta superiùs dicta. Idem ipsum ibi dicitur ἐκβάλλειν ἔξω *ejicere foras.* De cæco illo, καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω [m] *& ejecerunt eum foras*, & audivit Jesus quod ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω *ejecerunt eum foras.* Et quicquid plerunque atque ut solitum hac de re ibi fuerit in usu, pro libitu proculdubio eorum qui rebus præessent tam Flagellatio quàm Excommunicatio ibi adhibebatur, etiam in omnigenos, utcunque pro variis rationum contingentium ac temporum momentis alios hac potiùs alios illa pœnâ juxta jam dicta coerceri voluerint. Dominus ipse post pactum illud de Excommunicando initum, ad discipulos, [n] ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς *extra Synagogam facient* seu *ponent vos.* Nec benè vulgata ibi, *absque Synagogis*, si de Synagogis quæ Proseuchæ erant locus sic capiatur, seu de Synagogarum illarum interdictione. Synagoga in composito illo pro ipsa

f *Vide Baal Aruch in* נגד 2.

g *Tit. Talmud. Tora cap.* 6.

h *In Lexic. Chal. p* 2465.

i *Mat.* 10. 17.

k 2 *Cor.* 6. 5. 11. 23. 14.

l *Ioan.* 9. 22.

m *Ibid.* 33. & 34.

n *Joan.* 16. 2.

Ecclesia seu Universitate & familiaris eorum convictûs cœtibus sumenda, quâ de re etiam alibi plura. Etiam & post pactum illud seu decretum multi ἐκ τῶν ἀρχόν-
o Joan. 11. 42. των· *ex principibus crediderunt in eum, sed propter Pharisæos non confitebantur,* ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται) *ne extra Synagogam fierent* seu ne de Synago-
p Luc. 6. 22. ga ejicerentur. Alibi item ad discipulos Dominus ᵖ *Beati eritis cum vos oderint homines,* καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσι καὶ ἐκβάλωσι &c. *cum separaverint vos atque exprobrâverint & ejecerint nomen vestrum tanquam malum propter filium hominis*, qui locus de Excommunicatione eorum pariter capiendus. Atque quòd heic ἀφορίζειν est seu *separare*, idem est quod extra Synagogam facere atque ἐκβάλλειν ἔξω seu *ejicere foras*. Hugo Grotius ad illud de Judæorum decreto, *Excluderetur à Synagogis & familiari convictu. Nempe per* נדוי *Niddui quod propriè vertitur* ἀφορισμὸς *Luca* 6. 22. *Nam* חרם *Cherem, Anathema, qui secundus est gradus, in Jesu sectatores decerni demùm cœpit post resurrectionem.* Sic ille; quem & vide præ aliis ad loca reliqua citata, in quorum aliquot tam benè interpretes superioris seculi Anglicani vocem **Excommunicat** substituêre quam malè in Historia illa Hierichuntina de qua suprà. Satis enim rectè pro *extra Synagogam facere* & pro *ejicere extra* apud Joannem, **to excommunicat** adhibebant. Si quis confiteretur eum Christum, **he should be excommunicat out of the Synagogue** / *Excommunicaretur è Synagoga*, & **lest they should bee excommunicat** / & **they shall excommunicat you** / & **Jesus heard that they had excommunicat him** / scilicet cæcum illum. Neque sanè cum ratione impugnarunt versionem hanc (quam etiam amplexi sunt Cambrobritanni heic meritò; licet *Excommunicationis* vox in Josua, ut antè ostensum, illis meritò pariter displicuerit) Rhemenses Angli aliique Romanenses; quasi recepto Excommunicationis in Christianismo juri officeret. Nam ut suam habent Christiani sic item suam tunc habuere Judæi, eámque propriè satis eâdem voce denotandam, utcunque pro vario persuasionis morúmque receptorum etiam discrimine satis diversam. Sed verò in editionibus aliquot Anglicanis vox illa alio charactere, quasi in sacro sermone non esset, pingitur, in aliis etiam in oram libri ut varia lectio rejicitur. Atque recentiores apud nos sub Jacobo Rege interpretes vocem illam prorsus expunxerunt & **be cast out** / & **be put out of the Synagogue** atque similia, ut in versionibus recentioribus, uti etiam alii, substituentes, nec in Veteri nec in Novo Testamento, juxta superioris ævi versionem, τὸ **excommunicat** omninò retinentes. Neque hactenus observavi in versione aliqua nupera, præter Anglicanam vetustiorem & Cambrobritannicam, ipsum *Excommunicationis* verbum aliúdve juxta nunc vulgi sensum, tantundem denotans; in locis jam indicatis Testamenti Novi esse adhibitum. Atqui ut causa erat multiplex curnam in Veteri, juxta antè ostensa, expungeretur, ita sanè cur heic in Novo, non satis video, cum planè vox illa rem reverà apud Judæos significatam denotet. Nec verò ex autoritate publica solùm seu decreto populi Judaici aut eorum qui rerum summæ præessent, verumetiam ex privatorum ac singularium sectarum consensu inter se Excommunicatio subinde exerceba-

cebatur; cujus jus proculdubio nitebatur eo quod erat, etiam ſingulares homines tum ſe tum alios potuiſſe Excommunicare (ut antè memoratur) nec juriſdictionem forenſem aut præſidum ſemper huic rei fuiſſe neceſſariam. Atque ita ex conventione & mutua reverentia tam τοῦ *Cherem* interdum effectus quam *Niddui* locum habebat inter privatos, utcunque ex jure ſtricto, ni fallor, τὸ *Cherem*, ut à *Niddui* diſtinctum erat, propriè ad juriſdictionem publicam ſeu forenſem non ad privatorum compromiſſa aliqua ſpectaret. Teſtimonia hac de re habentur tum in fœdere Novo tum apud Joſephum. Ποιήσαντές [q] τινες τῶν Ἰουδαίων συστροφὴν ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς λέγοντες μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀποκτείνωσιν τὸν Παῦλον *collegerunt ſe quidam ex Judæis* ſeu *conjurarunt & anathematizarunt ſe, dicentes neque manducaturos neque bibituros, donec occiderent Paulum.* Hi pluſquam quadraginta erant. Atque ita heic Excommunicatio habetur comminatoria quæ ex Maledictione ſeu Imprecatione vindictæ divinæ ac Separatione futura ſolenni conſtabat juxta recentiorem & tunc antè receptam anguſtiorem ſeu citra, apud homines ſeu ex actu aliquo humano, deſtructionem anathematiſmi ſeu τοῦ *Cherem*, ſecundum quæ paulò antè diximus, ſignificationem. Unde ſi quis eorum anathematis hujus vim violaſſet, pro Excommunicato ſaltem apud conjurationis hujuſmodi ſocios habendus erat. Expreſsìm etiam Grotius ibi de Cherem locum capit. Nam quod inde aiunt[r], *ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς, anathemate anathematizavimus nos,* vertit ille בחרם החרמנו נפשנו *per* Cherem *noſmet devovimus*; juxta quod etiam Syrus ibi אחרמו עליהון *anathemate τῷ Cherem, devoverunt ſe* & וחרמא אחרמן עלין *Devotione* ſeu *anathematiſmo, Cherem dicto, devovimus nos.* Non malè ibi Galli *ſerment & vœu avec execration*, & benè Angli **bound themſelves with a curſe** quod ipſa eſt Excommunicatio Comminatoria in fidem ſeu pactum violantes, id eſt *execratione* ſeu *anathemate ſe obligarunt* quod ſi quis eorum violaret vindictæ divinæ relinquendus erat atque è ſuis juxta antè dicta ſemovendus. Sed expreſſius multò eſt in Eſſenorum ſecta ſeu ſodalitio Judaico illo celeberrimo, hac de re teſtimonium. Apud illos mos erat ut in ſuos admitterentur ſoli qui vitæ puritate, religione, juriſque tum Divini tum Humani apicum obſervatione ſe conſpicuos idque accuratiùs exhiberent, & ſodalitii rituum ac morum tandem ſe tenaciſſimos fore profiterentur, ſed interim non ſine juramentis ſeu execrationibus ab admittendis præſtitis (ὅρκους φρικώδεις *juramenta horrenda* nuncupat Joſephus) id eſt vindictæ divinæ imprecationibus ſolennibus unà cum Separationis comminatione, id eſt Excommunicatione comminatoria, ſi in præmiſſa committerent. Inde inquit ille[f] τοὺς ἐπ᾽ ἀξιοχρέοις ἁμαρτήμασι ἁλόντας ἐκβάλλουσι τοῦ τάγματος *qui deprehenſi fuerint peccatis gravioribus* (nec enim de peccatis omnimodis ſeu ſimplicitèr ut Ruffinus qui in *peccatis* vertit, loquitur Joſephus) *eos ex ordine ſuo* ſeu *congregatione ejiciunt*, quod ipſa erat apud Judæos, ut oſtenſum eſt, Excommunicatio. Pergit Joſephus; ὁ δὲ ἐκκριθεὶς οἰκτίστῳ πολλάκις μόρῳ διαφθείρεται. Τοῖς γὰρ ὅρκοις καὶ τοῖς ἔθεσιν ἐνδεδεμένος οὐδὲ τῆς παρὰ τοῖς ἄλλοις τροφῆς δύναται μεταλαμβάνειν. Ποηφαγῶν δὲ καὶ λιμῷ τὸ σῶμα τηκόμενος διαφθείρεται· διὸ δὴ πολλοὺς ἐλεήσαντες

q Act. 23.12.

r Comm. 14.

f Haloſis lib. 2. cap. 12. Gr. 7. Lat.

ἐν τῇ ἐσχάταις ἀναπνοαῖς ἀνέλαβον, ἱκανὴν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν αὐτῶν τὴν μέχρι θανάτου βάσανον ἡγούμενοι. Περὶ δὲ τὰς κρίσεις ἀκριβέστατοι καὶ δίκαιοι. καὶ δικάζουσι μὲν οὐκ ἐλάττους τῶν ἑκατὸν συνελθόντες. Τὸ δὲ ὁρισθὲν ὑπ' αὐτῶν ἀκίνητον. Σέβας δὲ μέγιστον παρ' αὐτοῖς μετὰ τὸν θεὸν τὸ ὄνομα τοῦ νομοθέτου, κἂν βλασφημήσῃ τις εἰς τοῦτον, κολάζεσθαι θανάτῳ, id est, interprete Ruffino, *Et qui taliter fuerit condemnatus miserabili plerunque morte consumitur. Illis quidem sacramentis ac ritibus obligatus neque capere ab aliis oblatum cibum potest. Herbas verò pecudum more decerpens & fame exesus per membra corrumpitur. Ob quod etiam plurimos plerunque miserati extremum agentes spiritum receperunt, sufficientem pro peccatis eorum quæ usque ad mortem adduxerit pœnam fuisse censentes. In judiciis verò sunt diligentissimi atque justissimi. Disceptant autem* (id est *dijudicant*) *non minus quàm centum in unum coacti. Quod autem his decretum fuerit, immobile manet. Veneratio quoque apud eos post Deum magna legislatoris est, ita ut si quis eum blasphemaverit morte damnetur.* Locum exscribere integrum visum est, ut Excommunicationis Essenorum & naturæ & circumstantiæ commodiùs lectori inde dignoscerentur. Eadem ferme verba, idem prorsus sensus de eis habetur apud Porphyrium [t] unde sua de eis desumsit Eusebius [u]. Porphyrius quidem heic οἱ ἐκβληθέντες κακῷ μόρῳ φθείρον(ται) *Ejecti* seu *Excommunicati malo fato pereunt*, quod apud Josephum ita temperatur ut πολλάκις tantùm seu *sæpè* id factum esse aut non simpliciter aut semper aut plerunque, ut vertit Ruffinus. Idem habet cum Josepho Porphyrius de cibo ab eis non capiendo, & herbarum esu. Καὶ λιμῷ, inquit, τὸ σῶμα διαφθειρόμενοι ἀπόλλυν(ται). *Et sic fame corpora eorum confecta pereunt.* Abraham item Zacuthius [x] de eis

בבואם לשפוט ביניהם מתקבצים מאה אנשים ואשר ימצאו ביניהם אשמים ורשעים מגרשים אותם מביניהם ומי שיעביר על מנהגם מאכילים אותם עשבים רעים עד יתדקדק גופו וימות ברעב ולפעמים כאשר רואים אותם קרובים אל המות מכפרים להם וכל אשר יכנס במנהג הזה אינו רשאי לאכול מידי זולתם ומעקרי מנהגם שאחר כבוד האל יתברך מחשבים אל משה רבינו ע״ה עד שאם ידבר אחד מהם דבור הקל נגד משה ענוש יענש למיתה ואין לו כפרה

Quoties ad judicia inter se congregabantur, conveniebant Centumviri. Et qui inter eos rei ac improbi reperti sunt, eos ejiciebant à cœtu seu *sodalitio suo. Et qui ritus eorum* seu *mores receptos violarent, eos malis herbis cibabant donec attenuaretur corpus eorum & fame morerentur. Sed interdum quando videbant eos moribundos*, seu *morti vicinos, absolvebant eos* seu *in gratiam recipiebant. Nefas autem erat ei qui secta huic se addixerat, cibum ex aliorum manu capere*, quod satis etiam ex Josepho & Philone liquet. *In capitibus verò rituum* seu *morum habebatur, post honorem Deo O. M. tribuendum, tribui debere etiam Mosi Magistro nostro cui sit pax, adeo ut si quis eorum verbum in Mosem contumeliosum protulisset, puniendus esset etiam morte, nec in gratiam omninò recipiendus.* Jam verò æquum est ut existimemus tam apud Essenos quàm reliquos Judæorum usum fuisse receptum Duplicis Excommunicationis Speciei antè ostensæ, seu τοῦ *Shamatha* seu *Niddui* & *Cherem*. Hac autem Specie seu Anathemate graviori, graviora inter suos peccata puniri volebant, idque ex sententia Centumvirali. Neque enim

[t] *De Abstinentia Animal. lib. 4.*
[u] *Præparat. Evangelic. lib. 9. cap. 3.*
[x] *Sepher Juchasin fol. 139. b.*

enim apud ipsos paucioribus judicia omninò ulla forensia exercere licuit, ut expressim Josephus atque ex eo alii. Quæ verò jam dicta sunt de Excommunicato sic fame confecto indéque moribundo aut moriente satis sunt similia eis quæ suprà è Talmudicis memorantur tum de persuasione eorum qui vim τ͂ *Cherem* singula membra Excommunicati penetrare dixerunt, uti & τὸ *Shamatha* quasi שם מיתה *Shem mitha*, *ibi mortem esse*, dictum alludendo voluere. Sed opinor non alia heic Mors intelligenda quàm planè voluntaria atque ex inedia Spontanea, sive Excommunicationem sive judicia Centumvirorum spectes. Nimirùm ob horrendas illas vindictæ divinæ Imprecationes quibus adeò territi sunt qui sectæ hujus fiebant participes, atque ex superstitiosissima inde morum rituúmque receptorum quibus paritèr obligabantur observatione promissa, ab aliis cibum capere contra mores ritúsque illos, quibus ita se implicuerat Excommunicatus, noluit ipse. Illi, herbæ tantùm, quas præbebant ex sectariis aliqui, comedendæ, unde necesse erat ut mors, tabes, macies (quæ in idem heic recidunt) citra restitutionem in gratiam seu absolutionem sequeretur. Id scilicet est quod habet Josephus uti & Porphyrius, τοῖς γὰρ ὅρκοις καὶ τοῖς ἔθεσι &c. *Illis quidem sacramentis ac ritibus* (Ms. Ruffini vetus [y] *juramentis acribus*) *obligatus capere ab aliis cibum oblatum non potest*. Obligatio nempè, ex promisso & Juramentis atque morum rituúmque sectæ observationis futuræ professione orta, in causa erat, ut ab aliis capere juris tum Divini tum inter suos Humani observantissimus ritè nequiret adeóque nollet. Nec οὐ δύναται μεταλαμβάνειν *capere non potest* aliud heic indicat. Nam vindictam aut pœnam divinam illi sic irrogatam esse ut planè etiam si voluisset capere non potuisset, haud puto cuiquam credibile videtur. Neque sanè Mortis pœna in judicio illo Centumvirali pro alia, si quid video, accipienda quàm pro eodem ipso mortis genere quod in voluntaria illa Excommunicationis appendice jam dicta habebatur. Scilicet ita reus, & sententia centumvirali Ejectus ut antè dictum est, Mortis illius voluntariæ aut apparatûs in eam ex inedia prævii pœnam non tam ex imperio centumvirorum exequendam quàm ex ipsius conscientiæ ac principiorum in vita instituenda receptorum ratione ultro subibat. Ex mutua nimirùm inter eos reverentia & fidei interpositæ non sine juramentis cum appendicibus horrendis præstitis religione, Bonorum inter se communionem, Abstinentiam usque ad summam inediam, seu mortem, Silentium inter se mirum, alia apud jam citatos quamplurima (de quibus consulas etiam Nicolaum Serrarium, Joannem Drusium & Josephum Scaligerum) quisque observabat. Atque illud heic maximè; ut ab alia quam suorum alicujus manu cibum capere nollet damnatus, antequam in gratiam reciperetur. Atque inde sensus ille eliciendus proculdubiò vocum illarum, ὅρκοις καὶ ἔθεσι ἐνδεδεμένος quæ sonant *Juramentis & moribus* seu *ritibus* seu *consuetudinibus obligatus* seu *& jurejurando moribusque constrictus*, ut in Eusebii versione latinè loquitur Porphyrius; aut, ut apud Bernardum Felicianum, optimum Porphyrii interpretem, *juramentis & consuetudinibus obnoxius*. Nupera enim versio *nam qui in statutis de moribus vinciuntur &c.* frivola nimis est

[y] In Biblioth. Regiâ ad D. Jacobi.

est, nec rem satis explicat, sed interim satis quampluribus aliis in versione illa similis. In Trapezuntii autem Porphyrii apud Eusebium loci versione habetur; juramentum solenne violantes *illicò expelli & omnes ferè cum ad aliam diætam & vitam veniunt mori*, quæ Græcis satis dissona sunt, in eo etiam manca quòd nihil in eis respondet verbis illis de Juramentorum & Rituum obligatione. Adeóque Excommunicationis heic Essenianæ actus ex compromisso inter ipsos & consensu privato qui sic juramentis moribúsque receptis firmabatur, nixus est atque inde solùm obedientia, inde etiam id quod Jurisdictionem & Imperium heic imitabatur, uti aliis in locis ac seculis vidimus Philosophorum (quales hi apud Judæos) Sectas ac Sodalitia simili modo sponte coeuntia, uti & passim hodiéque non pauca, strictiùs inter se observare quæ solummodo consensu suo privato pactísque citra autoritatem publicam seu summarum potestatum aut eorum qui regimini præsunt initis subnituntur. At si fortè in Civitatibus ullis (nam in compluribus vixere, testibus tum Philone[z] tum Josepho) aut indultu summarum potestatum gauderent aut permissu publico (quâ de re testimonia satis expressa non habemus) tunc ibi etiam singulare heic judiciorum centumviralium exercitium adeóque ipsius Anathematis, quale ostensum est, sententia eorum solennis nec Jurisdictione nec imperio legitimo carebat. Etenim absque ejusmodi indultu aut permissu revera Jurisdictio cum Imperio legitima nullibi exercetur. Nec quisquam puto Josephum loqui vult de ordinaria potestate vitæ ac necis, ubi Centumviros memorat, quasi liberum eis fuisset aut receptum, pœnam mortis inter se pro libitu invitis irrogare, nisi etiam indultus aut permissus ejusmodi accessisset. Et Judæorum planè & Romanorum leges ac jus publicum (quod etiam ipsos superstitiosiùs passim observasse scimus ex eo quòd principibus obsequentissimos se exhiberent) sic nimium violassent. Nec sane Judæis, adeóque nec hisce tunc temporis Capitalia judicia permissa esse ulla, plerunque admittitur. Et si mores eorum ritè capio, etiam à suorum nece aliter atque dictum est, in judiciis, licet Capitalia eis permissa fuissent, abstinendum volebant. In Syria & Palæstina ævo in illo circa quatuor eorum millia fuere, ut Philo. Atque, ut ille in Apologia pro Judæis apud Eusebium[a], οὐκ ἰδιῶται μόνον ἀλλὰ καὶ μεγάλοι βασιλεῖς ἀγάμενοι τοὺς ἄνδρας τεθήπασι καὶ τὸ σεμνὸν αὐτῶν ἀποδοχαῖς καὶ τιμαῖς ἔτι μᾶλλον σεμνοποιοῦσι *non privati modò sed maximi quoque reges id hominum genus vehementer admirati sunt & ad reverendam instituti dignitatem tum eos excipiendo tum honorando ampliùs evexerunt.* Forsan igitur eis respublica seu regimen singulare à principibus alicubi indultum seu publicè permissum est. Ubicunque autem id non fieret, manifestum est, nec quid manifestius esse potest, in leges de vi publica & privata eos commisisse earumque fuisse pœnis obnoxios si invitos ex sententia aliqua, forensem utcunque imitante, sive ad pœnam mortis sive ad inediam aliterve coegissent. Et sanè de eis expressim loquitur apud Eusebium Philo quasi solùm in vita moribúsque sic instituendis ἑκούσιοι planè invicem *Spontanei*, διὰ ζῆλον ἀρετῆς καὶ φιλανθρωπίας ἵμερον *ob virtutis amorem singularem & humanitatis studium* conveniss-

z *Lib. Quod omnis probus liber.*

a *Lib. 9. de Præparat. Evang. cap. 11.*

venissent, adeóque jurisdictionem ex pacto & compromisso, in quantum permittebant aut non adversabantur principes quorum in ditione vivebant, imitati fuissent, nec eam imperio legitimo in invitos exercuissent. Ex singulari cujusque conscientia ab obligatione ita juramentis contractæ neutiquam recedentis, pendebat illa etiam usque ad mortem per inediam ultroneam obedientia. Et mirum tandem non est, apud sectam adeò singularem, etiam in moribus ac appendicibus Excommunicationis, singulares, atque ab aliorum diversas fuisse formulas, in idem tamen aut tantundem (ut aliis in rebus fieri solet) satis recidentes. Et proculdubiò Temporum, Sectarum, Locorum varietas in causa erat, ut aliter atque aliter sæpius se haberent Excommunicationis Formulæ, Appendices & Effectus aliqui, licet generatim seu velut ex communi jure ita se haberent ut est superiùs è Talmudicis ostensum. Ejusdem Usûs in sequentibus, sed item vetustioribus, seculis habentur manifesta itidem in Judaicis rebus vestigia jam dictis undiquaque consona. Nimirùm seculis Christianismi primitivis, pro vario Principum sive indultu sive permissu; ipsorúmque inter se compromisso extra Synagogam suos ejiciebant in Dispersionibus suis Judæi & Anathematismis seu Maledictionibus cum Separatione aut legitima aut in morem, ídque per obedientiam ex mutua reverentia ortam præstitámque, recepta conjunctis coercebant. Athanasius[b] de Judæo Berytiensi cujus in ædibus reperta est D. N. Christi imago, ait ἀποσυνάγωγον ἤλασαν *extra Synagogam facientes expulerunt* seu *ejecerunt*, quod ibi generatim de ἀρχιερεῦσι καὶ πρεσβυτέροις *summis Sacerdotibus & Presbyteris* Judæorum Berytiensibus dictum. Versio Latina vetus[c] habet, *irruerunt in eum multisque contumeliis ac variis cruciatibus affectum extra Synagogam semivivum projecerunt.* Nimirùm Excommunicationi aliæ, pro eorum qui rebus præessent libitu simul ac jure vario, adjectæ subinde sunt pœnæ, uti & solennis libræ mulcta quoties quis à Consistorio Excommunicaretur ob contumeliam Presbytero seu Sapientis discipulo, id est Jurisconsulto simul ac Theologo, apud eos illatam; quâ de re Maimonides[d], aliique. Postmodum item sub Justiniano de Archipherecitarum, Presbyterorum & Magistrorum inter Judæos Excommunicationum, nomine Anathematismorum & Perinoiarum, Usu, testimonia occurrunt expressa. In Authenticis[e] scilicet ejus ubi licentia Ebræis, scripturam suam Græcè vel alia lingua publicè legendi indulgetur adjectum est, οὐδὲ ἄδειαν ἕξουσι οἱ παρ' αὐτοῖς ἀρχιφερεκῖται ἢ πρεσβύτεροι τυχὸν ἢ διδάσκαλοι προσαγορευόμενοι περινοίαις τισὶν ἢ ἀναθεματισμοῖς τοῦτο κωλύειν, ubi versio vetustior. *Neque licentiam habebunt hi qui ab eis majores omnibus Archipherecitæ aut Presbyteri forsan vel Magistri appellantur Perinœis aliquibus aut Anathematismis hoc prohibere*; pœnis & corporis & facultatum adjectis. Adnotavit de interprete Ludovicus Charondas, ad τὸ *Perinœis*, *retinuit verbum Græcum, i. animadversionibus, censuris.* Haloander autem, *Neque qui Archipherecitæ aut Seniores interim aut etiam Magistri appellantur licentiam habebunt, ut vafris quibusdam commentis aut Anathematismis id prohibeant.* Certè περινοίαις ibi significari animadversiones ac censuras seu pœnas qualescun-

b Tom. 2. pag. 628. Edit. Paris. 1618. & in Synod. Nicæn. 2. act. 4. in Tom. Concil. 3. part. 3. Sect. 1. pag. 549. Edit. 1618.

c Tom. Eccl. pag. 634.

d Tit. Talmud. Tora cap. 6.

e Constit. 146.

cunque tunc Judæis inter se ex permissu Cæsareo in usu, mihi satis est persuasum. Sed quomodo ex Græco sermone, si inde significatio ejusmodi petatur, illud denotet, mihi compertum non est. Intelligentia singularis, plena mentis comprehensio, adeóque etiam, in pejorem partem, vafrum commentum, seu, ut in Glossario veteri, tam cogitatio quàm superbia atque ut apud Hesychium μηχανὴ & τέχνη περίνοια quidem significantur. Sed verò undenam, pro censura aliqua aut animadversione, propriè sumenda fuerit hæc vox, nondum didici. Inde sanè suspicio me olim invasit, etiam originem vocabuli esse Ebraicam seu Rabbinicam. Nam quemadmodum in *Archipericitarum* seu *Archiphericitarum* nomine heic habetur Rabbinismi seu Ebraicæ locutionis pars dimidia dum *-pherecita* ex eo quod est פרק *Pherek* formatur quod τῷ ἀρχι- è Græco desumto sic conjungitur (non aliter atque τὸ ארכי ἀρχὴ atque ἀρχὶ pro *principe* tum simplicitèr tum in compositione & constructione apud Rabbinos adhibetur, nec solùm in vocabulis merè Græcis, velut in *Archistrategus*, *Architecton*, *Archilestes*, aliis quæ in linguam suam & characteres à Græcis mutuò accipiunt; verumetiam in semigræcis ut in ארכי הדיינם [f] *Archi hadiinim* pro *principe Judicum* quem & ארכי יודק [g] *Archijudicem*, secunda voce è Latinis sumta, nuncupant, quemadmodum etiam *Archigubernus*[h] Latinis veteribus, *Archidux* recentioribus, ut voces planè hybrides aliæ ejusmodi, usurpantur) atque ut, in *Anathematismi* heic usu, propriæ Rabbinorum, quà Hellenistæ fuerint, locutionis vestigium planè comparet, ita sanè id quod περινοίαις heic scribitur & cautè satis ab interprete vetere inter Latina sua retinetur, forsan depravatum est ex Judæorum ipsorum פרעות [i] *perinoios* (nam ita sonare potuit pro varia τοῦ Ajin pronuntiatione) quod *vindictas* seu *ultiones* id est pœnas seu censuras forenses aliásque significans in περινοίαις ποὶ Græcè se exprimenti, id est in tam vocem quàm sonum Græcum, facilè sic mutari potuit. Conjectura est seu dubium cujus nomine non contendo. Sed viderint doctiores. Fatcor in eadem Constitutione paulò ante haberi εὕρεσιν *commentum* seu *inventum* pro eo quod est traditionum Talmudicarum inter suos Rabbinorum obtrusio. Fortè etiam heic περίνοια tantundem ut planè Græcum & latis εὑρέσει synonymum interpretatur. Unde etiam *commentis quibusdam* vertunt viri doctissimi. Sed obviæ sunt conjecturæ aliorum nostrâ heic non probabiliores. Archipherecitarum autem voce, Primates eorum in Synagogis atque lectionibus publicis sive sacræ ipsius scripturæ sive corporis Talmudici, plerunque viris magnis[k] intelliguntur. פרקים scilicet *Phorekim*, unde secunda soni pars habetur, Capita ejusmodi denotant seu sectiones, quâ de re consulas quos in paginæ ora citamus Alii autem Archiphericitam non aliud esse volunt quàm ריש פרקי in illo de Mar Zutra sub finem *Seder olam Zota*. *Mar Zutra Aichmalotarcha profectus est in terram Israelis* ועילוה בריש פירקיה *& evectus est in dignitatem Capitis* seu *Principis*, ut vertebat primò Genebrardus, *Concionatorum*, posteà vere *archididascalum*, ubi mavult Samuel Petitus[l] planè *Archisynagogum* intelligi, adeoque Archisynagogos in illo Justiniani. Et sanè *Archisynagogi* nunc proseucharum

præ-

f Beresith Rabba parasch. 50. fol. 56. col. 1.

g Baal Aruch. in ירקו.

h Javolenus L. Sejus 46. tit. ad S. C. Trebellianum.

i Deut. 32. 42. Judic. 5. 2.

k Hugo Grotius in Sparsione Florum pag. 339. Io. Gevard. Vossius de Vitiis Sermonis lib. 1. cap. 16. pag. 66. Nic. Serrarius in Rabbino Priore cap. 17. Dion. Gothofred. ad Nov. 146.

l Variarum Lect. lib. 2. cap. 10.

ræsides, nunc Synedriorum seu præfecturarum juridicarum, significant. Et Mar Cutra Justiniani seculo satis est coævus. Certè Primates, Hieri, Patres Synagogarum, Archisynagogi, Majores, Patriarchæ, qui & nunc Illustrium nunc Spectabilium adjectione honestantur, Presbyteri, Apostoli Judæorum etiam & Synedria orum, tum in Palæstina, tum alibi, occurrunt in titulis *de Judæis* &c. utriusque Codicis atque in ipsorum Commentariis. Etiam inde sanè atque ex observatione accuratiori eorum per varia secula & loca tam in alienis quàm suis terris statûs aliter atque aliter se habentis, haud difficile fuerit decernere quaisnam esset & quousque se extenderit aut extendi potuerit olim Excommunicationis Judaicæ vis sive legitima jure publico subnixa sive ea quæ legitimam ex mutuo inter ipsos pacto seu reverentia mutua nasceretur. Nec enim dubitandum est, quin quoties & quousque sui essent aut permitterentur esse juris post Captivitatem Babylonicam in qua Usûs hujus publici reverà habetur origo, in causis, quarum cognitionem liberè haberent, sive ad Sacra pertinentibus sive ad Profana, pro libitu pœnam hanc aut adhiberent aut omitterent. Legitur verbi gratiâ, ex Strabone apud Josephum [m], per Ægyptum & Cyrenem aliásque regiones, nec paucas eas, etiam diu ante Templi secundi excidium, συντάγματα fuisse seu *Sodalitia* aut *Universitates* Judæorum χρώμενα τοῖς πατρίοις νόμοις *utentes patriis legibus.* Et de Ægyptiensibus, maximè Alexandrinis, Judæis, καθίσαται δὲ καὶ, inquit Strabo, ἐθνάρχης αὐτῶν, ὃς διοικεῖ τε τὸ ἔθνος καὶ διαιτᾷ κρίσεις, καὶ συμβολαίων ἐπιμελεῖται καὶ προσταγμάτων ὡσὰν πολιτείας ἄρχων αὐτοτελοῦς, *ordinatur* seu *constituitur Ethnarcha eorum* seu *Magistratus* aut *Princeps proprius qui gentis suæ res administret & controversias ex jure dirimat & contractus atque imperata inter eos curet non alitèr atque liberæ* seu *sui juris reipublicæ princeps.* Neque ibi solùm sed & alibi seculis illis priscis ex amicitia ac indultu principum, tam alienis in terris quàm suis, principatu ejusmodi ac imperio juxtà mores ritúsque suos gaudebant, quod satis scimus tum ex Josephi aliis ibi * in hanc rem, etiam è tabulis gentium aliquot publicis, memoratis, tum ex eis quæ de ראשי ישיבות *Capitibus* seu *Principibus Consessuum* ac סנהדרין *Synedriorum* & ראשי גלות *principibus communitatis* & גלות *Captivitatis* & præsidibus Surianis, Pombodithanis, Neherdianis, id genus aliis, tum in corpore Talmudico tum apud Benjaminum Tudelensem in Itinerario, Abrahamum Zacuthium [n], Salomonem Ben Wirga [o], alibi occurrunt. Et consulas virum doctissimum Constantinum l'Empereur ad Benjaminum [p]. Jam verò, cum in novissimis causis illis viginti quatuor Excommunicationis Judaicæ, primariæ fuerint ex contumelia [q] aut contumacia in Præsides, Presbyteros, Synedria seu præfecturas juridicas earùmque ministros, veluti cum quis in jus circa sive Sacra sive Profana vocatus se neutiquam ritè sisteret, ministrum forensem contumelia afficeret, aut sententiæ forensi parere recusaret, nemo inde non videt pro amplitudine jurisdictionis aut imperii eis sic indulti aut permissi, id est pro causarum, quarum cognitio erat eis legitima, numero, paritèr amplam fuisse Excommunicationis, quæ ita Judiciis forensibus apud eos inserviret, exercendæ potestatem eámque adeò

m *Lib.* 14. 12.

* *Et vide eum lib.* 19. *cap.* 4. *& initium capitis infrà octavi.*

n Sepher Juchasin *fol.* 120 *&c.*

o *In Shebet Jehuda fol.* 36. b. *unde hac de re nonnulla I. Buxtorfius ad finem Thes. Gram. pag.* 341.

q *In Præfat. & in Notis pag.* 192 *&c.*

q *Videsis lib.* 4. *de Jure Nat. & Gent. cap.* 8.

adcò legitimam ut etiam sine pacis alienis in terris seu imperio sub alieno publicæ violatione, pro eorum arbitrio, etiam usque ad personalem Separationem & Coercitionem inde, juxta superius dicta, sequentem, omninò adhiberi posset. Temperatâ autem seu deminutâ ejusmodi Jurisdictionis, Imperii ac Cognitionis amplitudine, pro vario locorum, sive in terra sancta sive alibi, ac seculorum discrimine, ut temperaretur itidem & deminueretur Excommunicandi ejusmodi eorum potestas, necessum erat. Neque planè ultra ejusmodi Temperamenta & Deminutiones, aut extra harum Cancellos exerceri quibat legitimè aut citra pacis publicæ violationem aut sine vi publica aut privata, in eos scilicet qui non sponte obsecundarent; quos tuebantur, quantum ad Separationem seu personalis status mutationem aliquam, leges locorum publicæ quibus refragari Judæi sic variatim coerciti nequibant. Etenim qui ex sententia Excommunicationis Separatum seu Ejectum in causa, cujus cognitio legitima Judæorum foro moribúsve non permitteretur, pulsasset aut invitum inde coercere sub Cæsaribus ausus fuisset, in legem Juliam de vi sive publica sive privata commisisset, adeóque aut aquæ & ignis interdictione [r] seu deportatione puniendus, aut tertiâ bonorum parte fuisset multandus. Et certè quoties & in quantum Forensis seu Consistoriana seu præsidum apud eos Excommunicandi potestas variatim coercebatur, toties nec minùs ipsum Effectum Excommunicationis singularium personarum per *Shamatha* (qua de suprà) ejúsque usum satis coerceri palam est. Nam nec credibile videtur singulares personas potestatem sibi arrogare voluisse aut tutò potuisse, qualis præsidibus suis seu Consistoriis publicis esset negata; maximè etiam cum Excommunicationem mereretur ipse qui alium immeritò in *Shamatha* poneret. Nec ejusmodi Excommunicatio in invitum, Effectum per Separationem personalem habere quibat, quoties deesset, in foro seu apud præsides, Gravioris Excommunicationis seu τȣ̃ *Cherem* pœnæ in invitum ejusmodi, juxta antè dicta, cum Effectu pronuntiandæ potestas. Expressissimum ejusce rei est in jam allatis è Justiniano exemplum. Anathematismos eorum tunc utì & antè in usu fuisse palam est; sed ita solùm in usu, inde liquet, ut pro indultu Principum sub quibus degerent adhiberi possent neque aliter atque Constitutiones Principales permitterent. Antè scilicet (dum hanc solùm intuemur) cohibere Anathematismis potuere eos qui vetus instrumentum Græcè in Synagogis legerent. Hoc verò jam prohibitum. Et perquam singularis est hujusce rei explicatio è Constitutione illa Arcadii & Honorii [s] quæ licet ad annum Christi 398 attineat, adeóque ad secula Excidio Urbis Templique secundi ita recentiora, nihilominùs eousque Judaici ex avitis & vetustissimis moribus usûs circa hanc rem recepti specimen est egregium, ut inde sanè tam de vetustioribus & Babylonicæ captivitatis temporibus, quàm de recentioribus dijudicare non fuerit difficile. Verba sunt; *Judæi Romano & communi Jure [t] viventes, de [u] his causis quæ non tam ad superstitionem eorum quàm ad Forum & leges ac jura pertinent, adeant solenni jure [x] Judicia omnésque Romanis legibus inferant & excipiant actiones. Postremò sub legibus nostris sint. Sanè si qui per compromissum, ad similitudinem arbitrorum apud Judæos [y] vel Patriarchas, ex consensu partium, in civili duntaxat negotio putaverint litigan-*

r *L. 10. D. ad leg. Jul. de vi public.* & *l. 1. tit. de vi privata.*

s *Theodos. lib. 2. tit. 1. l. 10.*

t Ms. More.

u Ms. in.

x Ms. More.

y Ms. Judices.

litigandum, sortiri eorum judicium jure publico non vetentur, eorum etiam sententias Provinciarum Judices exæquantur tanquam ex sententia Cognitoris arbitri fuerint attributi. Ubi Ms. *tanquam ex sententia Cognitoris arbitrio fuerint attributa.* Sensus erat, Judæos per Imperium Romanum, quantum ad religionem & ritus suos inter se servandos, apud religionis suæ Majores agere potuisse *ita ut inter se* (ut expressim vetus in Codicem Theodosianum ibi Glossa) *quæ sunt Hebræis legibus statuta custodiant.* Quantum autem ad alia negotia seu quæ ad religionem eorum ritusve sacros non attinerent, ut alii Imperio Romano subditi, agere & coerceri, id est juxta leges tantùm Cæsareas, inde debuere; excepto quod si Compromissarios sibi in negotiis civilibus tantùm, non criminalibus, judices ex suis facerent (juxta morem scilicet Triumvirorum ad דיני ממונות *causas pecuniarias* seu *civiles* terminandas ex jure Talmudico [z] constituendorum) eorum sententia perinde valeret ac si à Provinciarum judicibus, id est Cæsareis, lata fuisset. Certè & in Commentariis [a] eorum legitur קומפרומיסין *Compromissi* seu *Compromissarii* & קמפרומיסאות *Compromissaoth* [b] pro ipsis compromissis ejusmodi. Atque ut heic indultus est à Cæsaribus judiciorum singularium hujusmodi inter Judæos usus liber, ita subinde, ut sub centum antè annos (seu Christi 293) à Diocletiano & Maximiano [c] eis denegata videtur. Suadet Augustorum horum edicti titulus, qui est *iidem A A. Judæa*; ubi judicum privato consensu constitutorum, quibus antè nulla ex jure publico jurisdictio, autoritas pro nihilo habetur. Et ad Præsidem Judææ missum esse adeóque Judaicum, circa Compromissarios quos diximus, morem respexisse edictum illud dubitari puto nequit. Sed interim qualiscunque esset Judæis circa causas inter se sive Profanas sive Sacras in seculis vetustioribus atque ante Honorium & Arcadium variatim sive denegata sive permissa sive ampliata pro variis Principum placitis jurisdictio; satis quidem constat ex Augustorum horum Constitutione hac, jurisdictionem illam ita jam per imperium Romanum temperatum fuisse ut Præsides, Primates, Archisynagogi ac Synedria eorum de Causis nullis præter eas tantùm quæ ad Superstitionem eorum seu Religionem Judaicam attinuerint, id est merè Sacras seu quæ ex errore Theologico aut cultûs divini vitio (uti in exemplo illo Judæorum Berytiensium antè ex Athanasio, seu Constantini seculo, allato) nascerentur, legitimè cognoscere quirent, adeóque nec è suis quenquam nomine reatûs alicujus ex legibus Cæsareis puniendi, veluti Furti, homicidii, adulterii, raptûs, id genus reliquorum in jus vocare, nedum nomine ejusmodi Excommunicare. Nam frustrà à foro seu Consistorio aut Præside aliquo Excommunicatus fuisset quis ob causam cujus ad Consistorium, forum seu præsidem eundem cognitio neutiquam omninò (ut heic nullæ præter merè Sacras) attinuisset. Et necesse est ut, jurisdictione seu cognitione legitima sic denegatâ seu temperatâ, denegaretur seu temperaretur pariter & simili modo ipsa Excommunicandi potestas forensis quæ adeò ipsius cognitionis pars esset seu eidem, more Judaico, inserviret. Atque observandum, ut Judæorum cognitiones ab Augustis jam dictis anno illo 398. seu Honorio Aug. 4.

z *Tit.* Sanhedrin *cap.* 1.

a *Rabbi Jochanan in Gemar. Hierosolymit. ad tit.* Moed Katon *cap.* 3. *fol* 82. *col.* 1. *hal.* 3.

b Vaiera Rabba *parasch.* 6.

c *L.* 3. *C. de Iurisdict. omnium Iudicum.*

& Eutychiano Conſulibus, intra cancellos cauſarum merè ſibi ſacrarum reſtrictæ ſunt, ita etiam ab eiſdem anno proximo ſeu 399, Manlio Theodoro & Eutropio Conſulibus, tantundem de Epiſcoporum Chriſtianorum cognitionibus [d] expreſſim decretum eſſe, quâ de re in ſequentibus mox plura. Recipitur quidem Conſtitutio illa Honoriana de Judæorum Juriſdictione in Codicem Juſtiniani [e]; ſed non ſine ſingulari ſenſûs mutatione. Nam ibi in omnimodis cauſis *quæ tam ad ſuperſtitionem eorum* (ita vox negativa rejicitur, quæ in Codice Theodoſiano cauſarum tantùm Sacrarum cognitionem eis permiſſam innuebat) *quàm ad forum & leges ac jura pertinent*, *Jure communi Romano* eis agendum excipiendúmque eſt, licet Arcadii & Honorii nominibus Conſtitutio ipſa, quaſi etiam ipſi ſic edixiſſent, ibi inſeratur. Nec aliter interpretes legem illam capiunt. Atque ita in Baſilica [f] ſine cauſarum diſtinctione illa recepta eſt. Sed fides heic codici plane habenda eſt Theodoſiano, qui ante Juſtinianum tam per Orientem quàm Occidentem obtinuit utì & poſt eum per ſecula multa in Occidente. Atque per annos ſaltem 130 aut circiter, Conſtitutionis Honorianæ ſenſus erat qualem è codice Theodoſiano exhibuimus, ac ita paſſim receptus, quo ritè, juxta antè oſtenſa, cum illa Juſtiniani, ut ſpecimine perquam egregio, intellecto, ſatis etiam intelligitur qualiſnam tum in ſeculis anterioribus etiam & ſtante Templo ſecundo, tum in ſequentibus apud Judæos, in terris ſive ſuis ſive alienis, legitimus Excommunicationis, ſeu quæ effectu legitimo non careret, Uſus ſive haberetur ſive potuerit haberi. Nec prætermittendum, ad utrunque pariter ſexum Excommunicationis pœnam ritè attinuiſſe, ut expreſſim Talmudici [g]. Quod ad Judaicæ Excommunicationis *ABSOLUTIONEM* quam הפרה nuncupant, attinet, de qua proximè juxta inſtitutum eſt dicendum; ejuſdem jura erant aut Communia aut Singularia, quemadmodum etiam pro vario Conſiſtoriorum, Sodalitiorum, Præſidum, Cauſarum ac Juriſdictionis diſcrimine, Excommunicationis itidem jura fuiſſe ex antè oſtenſis liquet. Atque uſque ad Abſolutionem ſeu ſolennem reſtitutionem ſtatûs perſonalis in integrum, pro Excommunicato habebatur quilibet ſententiâ ejuſdem percuſſus, juxta antè dicta. Sed quidem de Abſolutione hac, mentio expreſſa nullibi quantum video in ſacra ſcriptura occurrit, quæ tamen Excommunicationis veſtigia, ut oſtenſum eſt, clariſſima exhibet. Formula ejuſdem, utì & Excommunicationis antè memorata, breviuſcula erat. Præſenti שרוי לך ומחול לך *Abſolutio tibi eſt & res remittitur.* Abſenti פלוני שרוי לו ומחול לו *Abſolvitur N. & res ei remittitur*, aut verba alia tantundem ſonantia. Abſolutionis autem Jus ſuas habuit, ut Jura alia, Regulas, Temperamenta ſua atque Exceptiones quas breviter exhibemus. Primò, quicunque, ſive unus ſeu ut perſona ſingularis, ſive plures, iique ſive in hominum vulgo ſeu conſuetudine familiari ſive in Synedrio ſeu præfectura Juridica, alium quenquam alterutrâ ſententiæ ſpecie (non per Inſomnium nec honoris Diſcipuli ſapientis læſi nomine) Excommunicaſſent, iidem ipſi ritè [h] abſolvere eum potuere ſeu in priſtinum reſtituere ſtatum inter ſuos perſonalem quod non ritè fiebat עד שיחזור בתשובה מדבר שנדוהו בשבילו *uſque dum pœnitentia ductus in bonam rediret*

[d] *Cod. Theodoſ. lib.* 16. *tit.* 11.

[e] *Tit. de Iudaeis lib.* 8.

[f] *Eclog. Baſilic.* 2. *tit. de Iudaeis & Baſilic. l.* 1. § 3.

[g] *Maimonid. tit.* Talmud Tora *cap.* 6. § 14.

[h] *Gemar. Bab. ad tit.* Moed Katon *cap.* 3. *fol.* 16. & 17. *Maimonides tit.* Talmud Tora *cap.* 6. & 7. *Moſ. Mikotzi Præcept. Neg.* 208. Arba Turim, *tit. Iore Dea cap.* 334 &c.

iret mentem circa causam cujus nomine Excommunicatus fuisset, id est, in fu-
iendis & vitandis profiteretur ex animo, præteriti se pœnitere nec in posterum
militèr peccaturum; in præstandis, rem ipsam præstaret, ínque posterum præ-
titurum se promitteret. Et Pœnitentia talis atque Professio prævia erat Absolu-
ioni cuilibet. Atque huc spectat illud Talmudicorum כל מי שמנדה בידו להתיר
ui Excommunicat ei licet absolvere. Secundò, eodem ipso temporis momento
atis legitimum erat, in causis civilibus, non in peccatis gravioribus, & Ex-
ommunicare & Absolvere, accedente qualis dicta est Pœnitentia & Professione.
Jnde & illud R. Samuelis [i] טוט אסר וטוט שרי *flatus cornu ligat & flatus cornu*
olvit; eodem scilicet flatu utrunque fieri potuit. Nam quemadmodum antè ad-
notatur, ut buccinarum seu cornuum usus erat in Excommunicatione, ita etiam in
Absolutione. Et Maimonides מנדין ומתירין ברגע אחד כשחוזר המנודה למוטב *Ex-*
ommunicant & Absolvunt eodem temporis momento quoties sic ad bonam mentem
edit Excommunicatus, qui si contumax persisteret, Absolutio deneganda, uti
tiam in peccatis gravioribus, usque ad diem tricesimum. Sed verò, Absolutio-
nis, Pœnitentiæ ac Professionis jam dictæ ratio ejusmodi erat proculdubiò semper
habenda, ut si innocentem se eis qui Absolutionis actui præessent, id est non
omninò facinoris, cujus nomine Excommunicatus esset, reum exhiberet, ab-
solvendus esset. Nam & tunc Excommunicandus erat qui immerentem sic Ex-
communicasset. Tertiò [k], מי שנדוהו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו נידוהו שלא בפניו
מתירין לו בפניו ושלא בפני *Qui præsens Excommunicatus fuisset, oportuit ut is*
etiam absolveretur Præsens, sed qui Absens, tam Absens quàm Præsens potuit
absolvi. Quartò, Excommunicatus sive à persona singulari (sed non à seipso)
sive à Synedrio aut præfectura juridica aliqua (ubi causa non esset ob contume-
liam in תלמיד חכם *Discipulum Sapientis* seu Juris ac Theologiæ studiosum illa-
tam) absolvi potuit tum à Triumviris in hanc rem ab eo, judicum vice, selectis
quibus de Pœnitentia & Professione qualem diximus satis constaret, tum ab ali-
quo alio judice unico qui publicè Triumvirorum potestatem (ut in causis civili-
bus, id est non criminalibus) sæpiùs sustineret cui itidem tantundem constaret,
idque in utraque Excommunicationis specie. Maimonides; בכמה מתירין הנדוי או
החרם ? בשלשה אפלו הדיוטות ויחד מומחה מתיר הנדוי או החרם-לבד *Qualis est numerus*
virorum qui absolvere possunt Niddui aut Cherem? Tres-viri, etiam privati seu è
vulgo. Etiam & unicus publicè judiciis constitutus tam hanc quàm illam Excommu-
nicationis speciem ritè absolvit solus. Quintò, מי שאינו תלמיד חכם אינו יוכל להתיר לעצמו
Qui non erat discipulus sapientis seu eminentior in Theologia ac Jurisprudentia
studiis, non potuit absolvere seipsum (à seipso Excommunicatum) sed opor-
tuit, saltem juxta aliquorum sententiam, ut Denarius hominum numerus loco
Triumvirorum accederet, ut in Absolutione Excommunicationis per Insomnium,
de qua statim. Sed ratio heic non habita aliorum quàm è vulgo, quæ res se aliter
habuit in somniante. Sextò, Sapientis Discipulum seu publicè legis studiosum,
uti

[i] Gemarâ citata.

[k] Gemar. Babylon. ad tit. Moed Katon c. 3. fol. 17. a.

uti & Rabbinum quemque seu Doctorem, se Excommunicantem (sine juramento quo se ita mansurum obligasset דרך שבועה seu *per viam juramenti* ut vocant) etiam se absolvere potuisse aiunt; etiam & discipulum vicem Magistri sui hac in re, quoties ad Magistrum singulare aliquod munus absolvendi attineret, supplere, quod tunc maximè obtinuit cum Jurisconsultus ejusmodi לכבודו *honoris sui contumeliâ læsi causâ* ולא לשם שמים *& non in nomine domini* seu ob præcepti alicujus violationem quemquam Excommunicâsset. Atque id genus Excommunicatio erat quam Partiariam suprà[l] diximus. Neque ibi dicta de Excommunicatione alia quàm quæ honoris læsi causâ sic fiebat, sumenda. Eam autem rariùs cautiúsque adhibendam monent, nec nisi publicè in Magistrum aut Discipulum hujusmodi contumelia fieret. Septimò, qui honoris causâ sic læsi nomine sive ab ipso quem offenderat sive à Synedrio aliquo Excommunicatus est, absolvendus non omninò erat, nisi etiam illum quem sic læserat pœnitentiâ sibi reconciliasset, id est non illo invito. Neque ibi Triumvirorum aut Synedriorum aliorum jus ordinarium. Illo tamen mortuo, Triumviris aliísque quibus jus Absolvendi competeret, ut Synedrii principi etiam & judici publicè constituto unico, reum absolvere licuit. Octavò, נידוי על תנאי אפילו על פי עצמו צריך הפרה *Excommunicationi conditionali etiamsi item lata ab aliquo in seipsum, absolutio erat necessaria.* Nonò, Excommunicatus, non per Insomnium, ab ignoto, à Principe Synedrii, ex jure communi, absolvendus erat. Decimò, per Insomnium Excommunicato (de quo antè[m] fit mentio) sive ab ignoto sive à noto, jus erat Absolutionis perquam singulare. Neque enim à Synedrio aliquo aut Præfectura juridica aut Principe aut Triumviris (quà tales erant) extra temperamentum statim ostensum, is absolvi potuit. Sed singularis heic Decemvirorum usus, nec quorumlibet sed eorum qui in legis ac doctrinæ Talmudicæ studio præcellerent si commodè haberi potuissent. Gemara Babylonia[n] נדוהו בחלום וגו׳ צריך עשרה בני אדם להתיר לו *si quis per insomnium positus sit in Niddui, &c. oportet is absolvatur à Decemviris*, quorum qualitas ibi designatur. Atque inde à Maimonide[o] sic explicatur res integra מי שנידוהו בחלום אפילו ידע מי שנידהו צריך עשרה בני אדם ששונין הלכות להתירו מנדויו ואם לא מצא טורח אחריהם עד פרסה לא מצא מתירין לו עשרה שיודעים לקרות בתורה לא מצא מתירין לו אפילו עשרה שאינן יודעין לקרות לא מצא במקומו עשרה מתירין לו אפילו ג׳ *Quando per insomnium quis Excommunicatur, etiamsi notus ei esset qui Excommunicare visus esset, oportet ut Decemviri aliqui Talmudicæ doctrinæ periti eum Absolvant, quos si non facilè repererit, laborandum est ei ut reperiat Decemviros ejusmodi, per spatium* aut *circuitum* Parasæ, *id est* 4000 *passus, quos si nec sic repererit, absolvi poterit à totidem in Pentateucho legendi peritis, quos si nec repererit Absolvi poterit à quibusvis aliis Decem etiamsi legendi fuerint ignari; At demùm si ita nec Decem potuerit nancisci, legitimè à Triumviris,* juxta antè dicta, *absolvitur.* Nimirùm ob Insomnii quod à Deo missum esse seu θεόπεμπτον aut credebant aut suspicabantur, atque ob divinæ Majestatis reverentiam Absolutionem heic ordinariam admitti noluere, nec, si fieri potuisset, juxta

l Pag. 112.

m Pag. 110.

n Ad tit. Nidarim cap. 1. fol. 8 a.

o Tit. Talmud Tora cap. 7. ubi vide Ceseph Misna de lectione varia.

juxta jam ostensa, sine cœtu Decemvirali quem numerum hominum censebant præ aliis minoribus, pro eo cui שכינה seu *Majestas divina adesset*, adeóque pro eo qui maximè par erat Absolutioni ejus quem per nuntium sic, ut præfertur juxta eorum sententiam, Excommunicasset ipsa eadem Majestas. Hic autem numerus si commodè haberi nequiret, recurrebatur ad jus Triumvirorum ordinarium. Ad hunc modum obtinuit apud eos dogma; è quo, ut in Gemara Babylonia traditur, hoc (ut antè promisimus) non prætereundum, de nomine *Nidduí* & *Shamatha.* Nimirùm ex sententia ibi perquàm manifesta idem ipsum utrunque significare, nec duas Excommunicationis species facere. Incipit enim hanc in rem Gemara ab jam dictis de Decemviris, quibus apertè idem quod *Nidduí* est solùm innui vides. Et de *Cherem* solo, quod forense erat, res ipsa per insomnium cum ratione ulla capi nequit, cum etiam de singulari aliqua persona sive nota sive ignota per insomnium Excommunicante, ut palàm est, agatur. Jam verò eâdem Gemaræ periochâ quasi non omninò dubitatum fuisset quin *Shamatha* & *Nidduí* idem ipsum regulariter & juxta receptam satis sententiam significassent, postquam de *Nidduí* sic dictum est, sequitur ex ore Rabini ad Rab Ashi, ידע כאן שמתיה כיצד דלישרה ליה *cognoscit is qui eum in Shamatha posuit* (id est שליח השמים *nuncius à Numine missus*) *quomodo sit absolvendus*; cui respondet Rab Ashi לשמתיה שויה שליח למשרי ליה לא שויה שליח *Qui missus est* (per Insomnium, seu Excommunicare, ut nuntius Dei, visus est) *potestatem habuit Excommunicandi eum per* Shamatha, *non item ille* (sed decemviri tantùm quales diximus, aliivè) *absolvendi.* Atque in aliis ibi expressim, præter glossas & interpretamenta Talmudica ibi alibique, vocibus iisdem significatio tribuitur eadem ipsissima. Quinetiam ut Excommunicationis per insomnium ratio apud eos sic habita est, ita etiam, sed non tam unanimi consensu, Votorum per insomnium, quâ de re videsis Gemaram citatam & Glossam adjectam. Atque inde forsan est (fas sit suspicari) quod Piscator apud Theocritum [p] Ægyptius, (& Ægyptios, mores Judaicos imbibisse eísque adsuetiores fuisse nemo nescit; etiam & pro Judæis Ægyptios veteres subinde sumunt viri docti [q]) ex eo quòd per Insomnium visus sibi est aureum piscem hamo cepisse, ideóque ita ditatum, Votum etiam in somnis nuncupasse seu jurasse se nunquam mari ampliùs usurum, voto hujusmodi adeò se obligatum existimaret ut piscatui operam dein dare timeret, unde inquit

——— ὅρκον γὰρ ἐγὼ τὸν ἐπώμοσα ταρβῶ,

Juramentum quod sic juravi timeo, qualis etiam Judæis timor disciplinam jam dictam amplexantibus. Sed hospes quocum piscator ibi loquitur, eum meritò ludens, nec piscem aureum ait alicubi esse adeóque nec votum seu juramentum hujusmodi inde natum supra nihilum habendum, etiam & ἴσας ψεύδεσι ὄψεις esse monet, *visionem ejusmodi mendaciis* seu *fallaciis* esse æquales, nec meliores; quod planè Absolutionis vicem consulenti præstitisse videtur. Undecimò, singulare Essenorum (uti & Sodalitiorum fortè aliorum) jus aut morem hac in re fuisse videtur. Nam licet Essenorum pauciores quàm Centum

p *Idyll.* 21.

q *Vide Alberic. Gentil. de Nuptiis lib.* 4. *cap.* 9. *de l.* 8. *C. tit. de Incestis, & ibi Cujacium.*

non judicarent (quod de τῷ *Cherem* juxta superiùs notata sumimus) attamen ejusmodi erat apud eos, ni fallor, mansuetudo, humanitas & misericordia ut nemini non liceret, qui inter eos excommunicatum meritò absolvendum censeret, eum absolvere. Scilicet Josephus [s] ubi de communione & ritibus eorum accuratiùs agit, τῶν μὲν οὖν ἄλλων, inquit, οὐκ ἔστιν ὅ τι μὴ τῶν ἐπιμελητῶν προσταξάντων ἐνεργοῦσι. Δύο δὲ ταῦτα παρ' αὐτοῖς αὐτεξούσια. Ἐπικουρία καὶ Ἔλεος. Βοηθεῖν γὰρ τοῖς ἀξίοις ὁπόταν δέωνται, καὶ καθ' αὐτοὺς ἀφίεται καὶ τροφὰς ἀπορουμένοις ὀρέγειν *quamvis aliarum rerum nihil sine præcepto faciunt Curatorum* (seu eorum qui à sodalitio ipsis præficerentur) *tamen in his duobus, hoc est Juvando & Miserendo sui juris sunt. Nam & subvenire dignis cum opus est, suo arbitrio cuique licet & indigentibus alimenta porrigere.* Ni conjectura me fallat, hinc colligere est cuique apud eos potestatem fuisse Absolvendi. Nam quæ heic memorantur, ut actus singularium semper liberi, satis innuere videntur Excommunicatum inter eos quemlibet à quolibet potuisse Absolvi. Juvare enim & Misereri idem erat quod Absolvere. Et si quis indignum absolvisset, etiam ipse Excommunicatione puniendus erat. Sed viderint heic acutiores. At verò de peccante in Mosis seu Legislatoris honorem loquitur Zacuthius quasi nulla illius fuisset Absolutio. Quod inde manâsse puto quoniam Josephus (unde ille sua habuit) morti addicendum peccatorem ejusmodi dixerat. Sed mortem illam haud aliam fuisse existimandum videtur, ut monuimus, quàm quæ per sententiam Excommunicationis & summam erga eam, ut antè dictum est, inter eos reverentiam, indéque cibi abstinentiam seu inediam, eveniret aut evenire posset unde ritè liberandus per Absolutionem ab eorum quolibet erat quilibet inter eos Excommunicatus. Summa est, tum Absolutionis tum Excommunicationis Judaicæ pro vario Seculorum, Locorum, Persuasionum discrimine jura aliter atque aliter se habuisse. Subtilitates alias habent de Absolutione Magistri. Præcipuas autem & maximè advertendas sic dedimus. Atque ex illis de rei natura apud eos satis est dijudicandum. Cum autem tam vindictæ ob peccatum divinæ, ex Imprecatione Excommunicationi semper aut expressim aut tacitè præviâ, expectatio esset, quàm in convictu familiari Separatio seu pristinæ libertatis quædam, juxta antè ostensa, deminutio, nondum intelligere potui quin quotannis, stante Templo secundo (sub quo in usu erat) per solennem in *die Expiationum*, quem יום הכיפורים nuncupant & sacræ literæ diei decimo Tisri [t] assignant, peccatorum pœnitentiam universorum quicquid vindictam divinam hinc respiceret planè dilueretur, adeóque inde, quantum ad eam seorsim rem, Absolutio haberetur, excepto tantùm eo qui nomen [t] Dei profanaverat. Etenim per hirci apopompæi ritum tradunt, peccatores ejusmodi alios tunc universos purgatos esse, respectu Numinis, ab omnimoda labe peccati sive Gravioris sive Levioris præteriti [u], unde & effectum qualemcunque vindictæ divinæ, ex Imprecatione per Excommunicationem pristina expectatæ, evanuisse etiam puto creditum esse. Neque enim Sacris illius diei aliorúmve aut sacrorum aliorum beneficio interdicebatur Excommunicato, quà talis erat, utcunque sic in convictu familiari separatus esset.

s *Halosews lib. 2. cap. 12. Gr. 7. Lat.*

t *Lev. 16.29.*

t *Ea de re vide lib. 2. de Iure Nat. & Gen. cap. 10. & 11.*

u *Maimonides tit.* Thesuba *cap. 1.*

esset. Sacra enim Judæorum quantum ad hanc rem dupliciter consideranda. Alia fuere quæ stante Templo ibi peragenda. Alia quæ extra Templum sive in Terra sancta sive alibi, ut in Proseuchis, Synagogis, alitérve, pro vario seculorum, locorum, personarum more. Quæ in Templo peragenda, alia Imperativa[x] fuere atque statis temporibus necessariò servanda, ut præter ea quæ fuere Paschatis, Pentecostes, seu Primitiarum, Scenopegiarum, Expiationum, alia non pauca, tum publica tum hominum privatorum, in Pentateucho obvia. Alia Spontanea erant ibi, quorum dies ab offerentibus aut peragentibus pro arbitrio seligendi. In Proseuchis autem & Synagogis Spontanea dici possunt cuncta, quæ in Precibus, Hymnis, Lectionibus sacris, Concionibus consistebant. Jam verò neque ab his neque ab illis eo nomine omninò arceri Excommunicatum (quatenus solùm Excommunicatus est) comperio, sed libertatis pristinæ usum, quo sicut ostendimus, interdictus est, convictum familiarem seu vulgarem suorum societatem duntaxat respexisse. De Synagogæ heic notione in ἀποσυνάγωγον seu *extra Synagogam* fieri, antè alibíque satis monuimus. Nimirùm vocem illam non Proseucham seu ad sacra peragenda conventum aliquem singularem aut localem illic denotare, sed propriè τὸ קהל seu *populi* Israelitici *Universitatem* cujus respectu sic ab ea separatus erat seu divisus. Et quicquid in Proseuchis illis seu Synagogis singularibus, in Sacrorum observationem præstitutis, obtinuerit, par est ut interim credamus talia ibi esse permissa ex ratione Sacrorum (quorum Synagogæ illæ capaces) qualia in Templo ipso cujus hac in re proculdubiò Synagogæ illæ, quà potuerint & res ipsa tulerit, imitatrices fuere. Quod vêrò ad Templi ipsius Sacra quæ diximus, attinet, expressiora habemus testimonia tum de eis qui Imperativis interesse obligabantur tum de eis qui Spontanea pro arbitrio adhibebant, etiam tam de Non obligatis, quam de Arcendis; unde facile est elicere, solo Excommunicati nomine, apud Ebræos veteres, neminem Sacris ullis Publicis (nam de eis solùm heic loquimur; atque hoc nomine complector publicè peragenda omnia) interdictum esse. Discrimen quidem erat multiplex. Exempla sunt varia. Unum & alterum memorabimus. Paschatis præceptum & statum tempus est notissimum. Obligatur quisque illud quotannis observare והוא לא טמא ולא בדרך רחוקה *qui non*[y] *sit immundus* (immunditie aliqua corporali illarum ad quas Excommunicationis causæ ne relationem quidem habuere ullam) *aut itinere longinquo impeditus*; idque si בזדון *sponte* violatio fuerit, sub pœna *Cerith* seu *Excisionis*, quâ de capite superiori. Excommunicatus, eo nomine, heic non excusabatur, neдum arcebatur. Adeóque aut per se aut per alium, ut procuratorem, Sacrorum festi illius pro more, particeps esse cum cæteris debebat. Nec quidem Peccata, quà peccata, sive quæ in singularibus Excommunicationis Causis connerentur, sive alia utcunque atrocissima, in Causa satis fuêre ut quisquam Paschali, ab alio quopiam, ut indignus interdiceretur communione; quod manifestum ex Judæ Iscariotæ exemplo qui tametsi κλέπτης seu *fur* palam[z] apud homines, etiam inter Discipulos ipsos, agnosceretur, & scelestissimum fuisse eum

[x] *Numer.* 28. & 29.

[y] *Maimonid. tit.* Korban Pesach *cap.* 1. *Numer.* 9. 13. & *Misna tit.* Pesachim.

[z] *Joan.* 12.6.

Christus, id est proditionem sui machinantem, certò (ut omnia) sciret, etiam & Diabolum eum esse (sed tacito quidem nomine) antè celebrationem apertè asserere[b], nihilominus à Discipulis ipsóque Christo [c] in communionem illam sanctissimam, utpote qui legitimè ejusdem, sicut alii, particeps haberetur, admissus est. Et nemo puto de ejusmodi admissionis aut participationis jure dubitabit. Imò Discipuli festum celebraturi, licet ex eis quæ expressìm à Domino acceperant, esse inter ipsos unum qui diaboli nomen mereretur, certò scirent, attamen inde non omninò solliciti erant ut patefieret ipsis quisnam is esset, quod proculdubio fecissent si hominem ejusmodi à communione Paschali jure aliquo arcendum existimassent. Quinetiam ex illo quod adjicitur in lege sacra [d] de illustriori illa festorum triga, Azymorum, Primitiarum & Scenopegiarum, *Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram domino Deo tuo*, generatim scribunt, quemlibet marem regularitèr fuisse חייב בראיה *obligatum ad comparendum* in festorum illorum quolibet, quæ comparitio ejusmodi erat שנראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג *ut personam suam* seu *faciem quisque exhiberet in Atrio templi die primo festi*, ac secum afferret quæ, juxta sermonem sacrum & Magistrorum placita, offerenda. At verò exceptiones heic habent. Ut fœminæ in præcepto planè non continentur, ita nec volunt hermaphroditum aut genitalibus obstructum quem טומטום nuncupant contineri. Servos item parili heic cum fœminis conditione censent. Ideóque ipsa Misna [e], tum de his tum de aliis excipiendis הכל חייבין בראיה חוץ מחרש שוטה וקטן וטומטום ואנדרוגינוס נשים ועבדים שאינן משוחררים החגר והסומא והחולה והזקן ומי שאינו יכול לעלות ברגליו *Omnes ad apparitionem obligantur exceptis Surdis, Fatuis, Minorennibus, genitalibus obstructis, hermaphroditis, fœminis, servis qui nondum manumissi, Claudis, Cæcis, Ægrotis, senio confectis, & qui se non possunt ad pedibus incedendum erigere.* In Gemara & Magistris adjiciuntur alii. Maimonides [f] inde, נשים ועבדים פטורין מן הראיה וכל האנשים חייבין בראיה חוץ מחרש ואלם ושוטה וקטן וסומא וחגר וטמא וערל וכן הזקן והחולה והרך והענוג מאד שאינן יכולין לעלות על רגליהם כל האנשים חייבין בראיה *Fœminæ & servi immunes sunt ab apparitione. Sed viri universi ad eam servandam obligantur, excepto Surdo & Muto, & Fatuo, & Minorenni, & Cæco, & Claudo, & Immundo, & Incircumciso, & senio confecto, & Ægroto, & Valetudinario, & qui in pedes se erigere nequit. Omnes hi undecim immunes sunt*, seu *in præcepto non continentur. Reliqui Virorum Universi* (quorum in numero hermaphroditos & genitalibus obstructos, ob sexus incertum, non recensent) *ad comparendum obligantur.* Inter eos qui etiam obligati ad comparendum Excommunicati planè manent. Adeòque sacrorum participes cum reliquis, etiam ex officio non prætermittendo, fuere. Lex insuper est sacra, de Anno Remissionis seu septimo ejúsque tabernaculorum solennitate-*convenientibus* [g] *cunctis ex Israel ut appareant in conspectu domini &c. tam viris quàm mulieribus, parvulis & Advenis qui sunt intra portas tuas, ut audientes discant &c.* Aliud heic apparitionis genus, de quo docent [h] כל הפטורין מן הראיה פטור ממצות הקהל

חוץ

[b] Ibid. 6. 70 & 71.
[c] Matth. 26. 23. &c.
[d] Exod. 17. 23.
[e] Tit. Chagiga cap. 1. in Talm. Babyl.
[f] Eod. tit. cap. 2.
[g] Deut. 31. 11
[h] Maimonid. tit. Chagiga cap. 3.

חוץ הנשים והטף והערל *Universi illi qui ab apparitionis* (antè memoratæ) *jure immunes sunt, immunes etiam sunt ab hujus præcepti, de populi Universitate, obligatione, exceptis tantùm Fœminis, Parvulis & Incircumcisis*; quod de Incircumcisis, si qui fortè essent, ex ipso Israelitarum aut proselytorum Justitiæ genere, nec aliis, intelligo. Sed nihil heic de Excommunicato. Tantundem dici potest de Sanctitatis[i] Urbis, Montis Templi, Atriorum, discrimine, quod in hoc maximè cernebatur, quod in Urbe sedes habere compluribus fas erat, quibus nefas pedem in Monte Templi ponere, etiam Montem Templi ascendere fas itidem eis quibus חיל seu *Antemurale* vetitum, huic admissis aliquot, in Atria tamen ingredi nefas. Nec Atriorum idem circa hæc jus. At verò nec in his, nec in aliis id genus distinctionibus (quarum quidem circa Sacra eorúmque appendices, messis est uberrima apud Talmudicos in titulis cuique satis obviis qui Cultum sacrum spectant) repertum mihi est unquam Excommunicationis nomine quemquam aut Arceri aut Excusari. Adeòque pœna illa n se Sacrorum publicorum usûs interdictionem non omninò continuit, unde nec Sacrorum ejusmodi Convivalium aut Epularium; tametsi accederet communis cibi & potus interdictio illa, qua minuebatur in convictu familiari, non in Templo alibíve, ubi sacra id genus convivalia, Libertas pristina. Nec quid n adversum hactenus legi. Expressim autem locus ille tituli Talmudici *Middoth*[k] locet Excommunicatis paritèr atque aliis Templi ingressum, tametsi non eodem ndiquaque modo, licitum. Scilicet alii נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאים דרך שמאל *ntrabant via dextra & inde circumeuntes viâ exibant sinistra.* At verò Lugences & Excommunicati via sinistra intrabant & sic circumeuntes exibant via dexra, quâ de re vide Doctissimum virum ad citatum titulum, Constantinum 'Empereur. Hinc, si ita introeunti dixerat quis מה לך מקיף לשמאל *curnam in inistram te vertis*, átque is respondisset, שאני מנודה *quoniam ego Excommuniatus sum* seu *in* Niddui *positus*, ex sententia Rabbi Meir respondendum erat השוכן בבית הזה יתן בלבך ויקרבו *Is qui ædem hanc inhabitat soletur te* seu *cordi uo indet quod est necessarium*, & *recipiant te.* Sed Rabbi Jose ad eum עשיתן כאלו עברו עליו את הדין אלא השוכן בבית הזה יתן בלבך ותשמע לדברי חבריך ויקרבו *De eis loqueris ac si transgressi fuerint super eum jus*, seu *non legitimè Excomunicassent. Respondendum autem, Qui hanc ædem inhabitat indet cordi tuo t auscultes verbis sociorum tuorum & recipiant te.* Et utinam doctissimus inerpres ibi non vertisset שאני מנודה *quia ego contaminatus rejicior*, quasi de Imundo aliquo, cui ingressus in templum negatus, verba fierent. Nam planissmè non aliud sonant quàm *quia ego Excommunicatus*, utì & Magistri ibi suunt. Et Obadias Bartenorius ibi הלכה כר׳ יוסי *Halacha* seu *recepta sentena heic est juxta R. Jose.* Memoratur item porta Lugentium in Pirke R. Eliær ubi legitur הנכנס בשער האבלים ולא היה שפמו מכוסה או היו יודעים שהיה מנודה *quis ingressus fuerit per portam lugentium non obvelato mystace* seu *labro superiori*

i Idem tit. Bith habichira cap. 7.

k Cap. 2. sect. 2. & videsis Buxtorf. Lex. Chaldaic. col. 1306.

riori (nam obvelare solebant lugentes[l]) *inde cognoscebant eum esse Excommunicatum* & verbis illis antè è Talmude allatis ad eum utebantur. Idem habet inde R. Jehuda Ben Celetz[m]. Atque tum apud eum tum in Pirke R. Eliæzer habetur, Salomonem in Templo fecisse portam hanc Lugentibus & למנודים *Excommunicatis* propriam quasi etiam Salomonis ævo hujus pœnæ usus inolevisset. Sed hoc ut de Salomonis tempore dictum pro hyperbola aut commento Judaico sumendum opinor. Utcunque autem, sufficiunt hæc ad rem quam tractamus probandam. Afferunt quidam viri magni illud de immundis[n] Paschati non admissis sub Ezechia quasi inde Excommunicatis Sacrorum Usus denegandus. Sed illud planissimè adeò non ad Excommunicationis apud eos ritum attinet ut nihil minùs. Spectat enim historia illa ad immunditiem illam legalem quæ corporalis erat cujus nomine Templo sacrisque complures arcendi. Sed ut nemo Excommunicabatur (eo sensu qui Judæis in usu) ob immunditiem ejusmodi aliquam, ita nemo velut immundus censitus est quia Excommunicatus. Summa est, non solùm Sacrorum Publicorum pariter fuisse Excommunicatum cum aliis capacem, id est à Templo non omninò, nedum à Proseuchis seu Synagogis Publicis eo nomine sic arcendum ut Sacrorum beneficio illic careret, verùm etiam ad Imperativa servanda non minùs aliis obligatum. Atque perperam heic nimis viri aliquot docti[o] celebresque asserunt *Judæis in observatione fuisse ut cum quis immane aliquod perpetrasset scelus, non à Templo tantùm sed à Synagogis dimoveretur*; secundum quod etiam ἀποσυνάγωγον apud Joannem interpretantur. Seorsim quidem nec cum vulgo reliquo apud Templum Sacrificabant nonnulli, quibus nempe singulares & sanctiores habebantur aliquot ritus, ut Esseni[p], qui δι' αὐτὸ εἰργόμενοι τοῦ κοινοῦ τεμενίσματος, ἐφ' αὐτῶν τὰς θυσίας ἐπιτελοῦσι *ideò exclusi à communi fano seorsim sacrificant*, ut Gelenius, sed Ruffinus *& meritò se à communi congregatione discernunt remotim sacrificia facientes*. At verò nec eorum aliquis aut alius quisquam, quòd Excommunicatus esset, sacris ibi, quasi inde eorum legitimè capax non fuisset, arcebatur ullis. Et quod alibi[q] diximus Tertulliani[r] de Excommunicatis in Christianismo primitivo verbis utentes, per *Cherem* apud Judæis devotum *à communicatione orationis & conventus & omnis sancti commercii relegatum esse*, id ita capiendum, quantum ad Judaismi mores, ut non ad Sacra spectet Publica (utcunque à sciolis aliquot, in scriptis suis de Jurisdictione sibi circa sacra, ex Jure Divino, asserendâ, Anglicanis, aliorsum trahatur) sed Privata tantùm & graviorem convictûs familiaris privationem dirásque graviores juxta suprà locóque citato allata. In eundem enim sensum Magistri[s] dum ajunt אין נושאין ונותנין עמו ואין מתעסקין עמו *non commercium cum eo nec negotium aliquod habent*, quod tamen ritè ad distantiam toties memoratam habebatur cum eo qui Priori Specie seu Gradu id est *Niddui* puniebatur. Sic igitur statuendum; ex sententia *Cherem* simplici post diem sexagesimum in contumacem lata, non omninò minùs, ex qualitate sui capacem Sacrorum Publicorum usûs fuisse sic Excommunicatum quàm antè, utcun-

m *In Sepher Musar. cap. 9. pag. 95 a. unde & Drusius ad Ioan. 9. 22.*

n *2 Paralip. 30. 17.*

o *Baronius Tom. 1. an. 57. § 12. Henr. Spondanus in Cœmeteriis Sacris lib. 4. part. 1. cap. 2. § 6. Anastasius Germonius de Sacrorum Immunitatibus lib. 3. cap. 14. Sigonius, & alii. Et Videsis Bezam de Excom. & Presbyterio, Scriptores ad Ioan. 9. 22. alios satis obvios.*

p *Ioseph. lib. 18. cap. 2.*

q *Lib. 4. de Jure Natur. cap. 9. p. 522.*

r *Apologetic. cap. 39.*

s *Maimonid. tit. Talmud. Tora cap. 7.*

utcunque ignominiâ inter ſuos majori laboraret & priſtinâ familiaris convictûs libertate magis jam careret. Nam præter horrendas illas imprecationes in eum toties iteratas; nec docere ei licuit ut Magiſtro, nec diſcere ab alio, ut Diſcipulo, nec conducere nec conduci aliúdve commercium cum aliis ut dictum eſt habere; quæ tamen non magis eum quàm Excommunicatum per *Nidduì* à Sacris Publicis arcebant ſed ad communem inter ſuos vitæ rationem duntaxat attinebant. Cuſtodia autem illa in tuguriolo cui interdum ob contumaciam etiam mancipabatur non magis in cauſa erat ut ſacrorum ejuſmodi capax eſſe deſineret quàm Carcer ſimplex, cujus nomine nemo noxium ei traditum Sacrorum uſûs haud legitimè capacem eſſe puto dixerit. Et reverà *Cherem* ejuſdem erat, licet intenſioris, naturæ, cum *Nidduì* ſeu *Shamatha*, unde & generali nomine apud Ebræorum doctiſſimos tam hæc quàm illa Excommunicatio ſic pariter appellari ſolet, licet, ob gradum, juxta jam dicta, intenſiorem, ſpeciei nomen illa etiam induerit. Sed non magis Sacrorum, ex ſui natura, Publicorum interdictionem Spectabat quàm *Nidduì* aut *Shamatha*; quod puto etiam tam de Eſſenorum quàm de aliorum Excommunicatis intelligendum. Et traditio illa in cuſtodiam ſeu tuguriolum ubi ſeorſim aleretur (quod pro arbitrio fori aut fiebat aut prætermittebatur) ſicut Mulcta aliáve præter Excommunicationem iteratam pœna atque ut diverſa acceſſit potiùs quam ut ipſius pars Excommunicationis. Atque ex jam dictis demùm liquet, nec ad Sacra publica, nec ad Sacerdotum (quorum in hiſce ratio ſingularis nulla erat) juriſdictionem pœnam quam hactenus tractavimus Judaicam Excommunicationis magis attinuiſſe quàm aliam qualemcunque ſive Pecuniariam ſive Capitalem ſive Corporalem. Etiam tam à Singularibus ſeu Privatis quomodocunque convenientibus, atque à Singulari quopiam irrogari ſolitam (juxta antè dicta) quàm à cœtu Conſiſtoriano (qui, jure ordinario, erat aut Triumvirale forum aut Vigintitriumvirale aut Septuagintauniuſvirale, juxta oſtendenda libro proximo, atque extraordinario jure aliter atque aliter ſe ſæpiùs habebat) ìdque tam in Cauſis Sacris quàm Profanis ab eiſdem præſidibus ac judicibus iiſdémque Conſiſtoriis quæ pariter utriſque, pro poteſtatis amplitudinis diſcrimine, præerant. Neque enim aliud apud illos unquam Conſiſtorium ſeu forum ad Sacra attinens, aliud ad Profana, ut aut falſi aut fallentes non admittunt ſolùm ſed & adſeverantiùs obtrudunt viri aliquot doctiſſimi, aliis [t] interim ſummo cum judicio parilíque doctrina, meritò refragantibus, Atque ea de re etiam plura libro proximo. Et maximè heic id tandem advertendum, qualiſcunque fuerit hujus pœnæ apud Judæos origo, ex Jure aliquo divino Præceptivo non omninò ſed Traditione ſeu Invento tantùm Humano in eorum politia pependiſſe. Neque velut Excommunicatum aut ſeparatum à Deo quemquam inter ſe ſic Excommunicatum cenſebant, ſed ab hominum conſortio, utcunque in eum vindictæ divinæ, cujus beneplacitum expectabant, imprecationibus uterentur. Et ſingularia aliquot ſuo more enumerant quorum ob cauſam homines aliquot pro מנודים לשמים *Excommunicatis apud Deum* ſeu *cælitùs* ac *divinitùs* ſumunt.

[t] *Vid. Hug. Grotium ad Matth. 5. 22. & lib. de ſummarum poteſtatum imperio circa ſacra tui conſoni heic paſſim Talmudici.*

Gema-

u *Ad tit.* Pesachim *cap.* 10. *fol.* 113.b. Gemara Babylonia [u]; שבעה כמנודין לשמים אלו הן מי שאין לו אשה ומי שיש לו אשה ואין לו בנים ומי שיש לו בנים ואין מגדלן לתלמוד תורה ומי שאין לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו והמונע מנעלים מרגליו ויש אומרים אף מי שאין מיסב בחבורה של מצוה *Septem sunt quasi Excommunicati* aut *Separati à Deo, qui nempe uxorem non habet, qui habet uxorem nec verò liberos, qui liberos habet quos non educat in legis disciplina, qui non habet phylacteria* [x] *in capite, & brachio, & peniculamentum in veste sua* [y], *& postes ostio suo* [z], *& qui calceamentis pedes suos munitos non vult; sunt etiam qui dicant, quisquis non legitimo conjugio copulatus est.* Quàm benè hæc dicta non disputo. Sed ideo attuli ut inde sciatur Excommunicationis genus quo à Deo quisquam apud eos separari existimatus, aliud omninò esse ab eo quo inter se pœna illa variatim, juxta antè dicta, adhiberetur. Atque ut nec Sacerdotalis hominum generis ejúsve partis alicujus præ aliis potestas aliqua singularis, nec Sacrorum Publicorum interdictio in Excommunicationis illius Judaicæ vi ac Effectu locum habuit, juxta jam ostensa, omninò ullum, ita nec Pœnitentia heic futurívе præstandi officii (cujus antè violati nomine quis Excommunicabatur) Professio, nec reliquorum ad Absolutionem Excommunicati superiùs memoratam attinentium quidquam, nedum Absolutionis hujus actus ipse, ad Sacerdotale genus illud ejúsve partem aliquam præ aliis, aut ad Sacrorum Publicorum sive Rationem sive Effectum, aut ad Pœnitentiam aut Absolutionem illorum aliqua comitari solitam, ullatenus spectavit; quod heic maximè animadvertendum. Etenim Pœnitentia, quantum ad hanc rem, apud eos habebatur duplex. Alia Sacramentalis seu Sacramentaliter Expiationibus prævia, quæ sanctissimo Numini ad Peccatorum Remissionem seu Absolutionem ab eo impetrandam, in sacris Expiatoriis peragendis, ex lege necessario cum Confessione ritè [a] & tam Corde quàm Ore tenus præstanda. Alia Civilitèr tantùm seu populariter Pœnalis, cujus generis dicendum fuisse tum quæ Excommunicationis Absolutioni, juxta superiùs ostensa, prævia fuit, tum quæ variatim, ut mox dicetur, à facinorosis citra sive Excommunicationis jam dictæ sive Sacrorum rationem aliquam, & exigi & in emendationis vitæ futuræ testimonium publicè inter eos præstari solita. Ex genere priori, Confessione à Pœnitente variatìm cum Sacris Solennibus ipso, maximè in festo *Cippurim* seu Expiationum annuo (quo item populi totius nomine confitebatur Pontifex summus [b] super hircum apopompæum) ut decuit ac ritè præstita, Numini reconciliabatur, juxta legis sacræ sensum, Pœnitens expiabatúrque, ita tamen ut necessarium haberetur Spontaneam peccati in Proximum Compensationem priùs fieri. Neque aliter Absolutionem inde apud Deum impetratam esse, credebatur. Confessio autem illa quæ Pœnitentiam illam Sacramentalem sic comitari solebat, seu potiùs pars ejus primaria erat, à Peccatore fiebat aut soli Numini, aut Hominibus etiam aliquot seu ברבים *coràm plurali aliquo hominum numero.* Peccata שבין אדם לחבירו *in proximum*, etiam ברבים seu *coram pluribus* (non hoc vel illo cœtu certo, sed coram Pluribus cujuscunque ex populo illo generis) à Pœnitentiam ritè satis præstante erant confitenda. Saltem

x *Deut.* 6. 8.
y *Num.* 15. 38.
z *Deut.* 22. 12.
a *Levit.* 26. 40. *Num.* 5. 6. *&c.*
b *Levit.* 16. 21. *Vide Misn. & Gemar. tit.* Joma *cap.* 8.

tem שבח גדול לשב *perquam laudabile fuisse pœnitenti* ajunt, si id genus peccata sic confiteretur. Peccata autem שבין אדם למקום *in Deum*, veluti tabulæ primæ violationes, אינו צריך (inquit, juxta veteres[c], Maimonides[d]) לפרסם עצמו ועונות פנים הוא לו אם גלה אלא שב לפני האל ברוך הוא ופורט חטאיו לפניו ומתודה עליהם לפני רבים סתם *necesse non erat ut peccator ea* (nondum aliis cognita) *ipse propalaret; Etiam impudentia quadam in eo fuisset, si ea revelasset. Sed Pœnitendum erat coram Deo Benedicto, & coram eo singula sua recensenda ejusmodi peccata; coram Pluribus autem confitenda ea verbis generalibus*[e]. Atque Pœnitentiæ hujus maximè solennis ac continuus usus erat per ימי התשובה; *Decem dies illos Pœnitentiales* qui Expiationem illam annuam per hircum apopompæum factam præcedebant. Sed verò quemadmodum per dies illos, nonnullis saltem in locis, אין נוהגין חרם *Excommunicationem aliquam adhiberi in more non erat*[f] (utpote Sacris ejusmodi, ad quæ uti nec ad alia Publica spectaret, non omninò intermiscendam) ita nec Pœnitentia tunc alióve quovis tempore Sacramentalis ejusmodi erat ut Excommunicationis sententiæ ante latæ vim, aut notam inde contractam inter homines, omninò aboleret. Nam & Mulctæ scilicet & Flagellationes aliáque suppliciorum genera ejusmodi inter homines ibi usitata subibantur, & manebant, idque undiquaque legitima, adeóque etiam Excommunicatio, non obstante Pœnitentia ejusmodi Sacramentali quæ in Numinis reconciliationem præstabatur, non in pœnarum apud homines seu civilitèr debitarum abolitionem. Accedere etiam hujusmodi Pœnitentiæ sacramentali volebant דין seu *Castigationes* sui ultrò subeundæ, unde, exempli gratiâ, in solenni annuæ populi Expiationis festo illo, ad veteris disciplinæ Judaicæ sensum, ait Rabbi Jacob Ben Asher[g] נוהגין באשכנז שכל הקהל לוקין מלקות ארבעים בבית הכנסת אחר תפלת המנחה שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבי *mos est* (aut olim fuit) *in Germania*, seu *Judæos Germanienses, universum populum* seu *cœtum plagis quadraginta flagellari in Synagoga post Orationem Vespertinam, ut inde atque ita demùm castigatus etiam corde tenus resipisceret & à peccatis suis recederet.* Et Castigationes ejusmodi paritèr Sacramentales, utpote quæ in Absolutionem à Numine impetrandam subirentur, dicendæ; quemadmodum etiam in Christianismi Pœnitentia solenni subinde non ita dissimiles habentur. Quod autem ad Pœnitentiæ apud Ebræos genus illud Alterum seu eam quæ Civilitèr ac popularitèr erat Pœnalis, attinet, species ejusdem Prior seu quæ Excommunicationis Absolutioni necessariò prævia fuit, aut Triumviris aut Judici alicui publicè Constituto atque in Absolutionis ritum adhibito (quem מומחה vocitant) aut Decemviris aut Consistorio alicui seu Synedrio, juxta superiùs memorata, non autem soli Numini ipsi aut generatim ברבים *Pluribus* ut Sacramentalis Proximum spectans, nedum Sacerdotalis generis præ aliis cuipiam, erat præstanda. Nec actus ipse inde Absolvendi circa peccata alia præter ea sola quorum nomine sententia illata fuerat omninò versabatur. Neque sanè quid ita commune erat cum Pœnitentia ac Absolutione Civili ac populari huc spectante, cum illa quæ Sacramentalis erat, ut,

c *Tract.* Theschuba *cap.* 2. *vide* Arba Turim *tit.* Orach Chaijim § 607.

d *Misna &* *Gemar. tit.* Ioma *cap.* 8. *Babylon* *fol.* 87 a. *tit.* Beracoth *cap.* 5 *fol.* 3 a.

e *Vide Misnam tit.* Sanhedrin *cap.* 6. § 2.

f *In notatis ad* Shulcan Aruch *tit.* Orach Chaijim § 602. *& videsis I. Buxtorf. in Synag. cap.* 20.

g *Tract.* Orach. Chaijim § 607.

ex reconciliatione erga Deum per hanc impetratâ, Excommunicatus quisquam, apud homines, inde, citra pœnitentiam modo quo dictum est civilitèr præstandam absolveretur. Manebat is in Excommunicati apud homines statu, etiamsi universa per sacra Expiatoria eorúmque appendices apud Deum diluerentur ejus peccata, donec etiam per Pœnitentiam quam diximus Civilem, Absolutionem etiam Excommunicationi singularem apud homines nancisceretur. Quod itidem planè pronuntiandum de pœnis aliis quibus, inter homines, quis ex Sacramentali pœnitentia apud Deum absolutus legitimè suberat. Uti & vice versa, Excommunicatione ritè absolutus, per absolutionem ejusmodi aut Pœnitentiam civilem ei præviam, nec à sacris Expiatoriis nec à Pœnitentia criminis, cujus nomine sententia in eum lata, Sacramentali, quæ Deum respexit, liberabatur. Et tantundem planè dicendum de Altera generis hujus secundi specie quæ Civiliter tantùm seu Populariter, & citra sive Excommunicationis aut Sacrorum rationem, pro more & arbitrio Synagogarum ac seculorum variantium diverso, Pœnalis erat atque etiamnum inter eos, ex disciplina veteri, est in usu. Ea nimirùm cernitur in ultrò ac palàm subeundo Castigationes civiles popularésque easque gravissimas atque diutinas quæ, ob capitalium aliorúmve pœnalium judiciorum potestatem adeò variatim eis aut negatam aut minutam, facinorosis, citra Excommunicationis aut Sacrorum rationem, Civiliter & Populariter irrogari, sed & ultrò subiri, solitæ; tametsi interim dubitandum non fuerit, Excommunicationem subinde & pro hominum libitu sive præcessisse eas sive esse sequutam. Atqui neque tunc Castigationes illæ ab ejusdem ratione aliqua pependere. Sed adjectitiæ tantùm fuere pœnæ illæ; qualis illa Bonorum ablatio in Exemplo illo Ezræ superiùs memorato, Excommunicationi ejus Comminatoriæ adjuncta, utì & Mulcta, Flagellatio, similes aliæ. In Castigationibus hisce [h] censenda, tempore hyberno in aqua frigida nudum aliquamdiù sedere, æstivo itidem in acervo formicarum, per Apum examina prædensa aliquoties percurrere, diutina jejunia, &, pro criminis atrocitate, per annos complures frequentiùs iterata aliáque vitæ ejusmodi incommoda scelestis in resipiscentiæ apud Homines & futuræ vitæ emendationis testimonium subeunda. Atque huc etiam spectat Confessio illa atque Pœnitentia generalis capitale judicium subiturorum, ad exemplum Achanis [i] ab Josua eâ de re moniti. Reo scilicet, quando decem cubita aberat à loco in quo neci tradendus esset, publicè dicendum erat [k] תהא מיתתי כפרה על כל עונותי *sit mors mea Expiationi pro omnibus peccatis meis*, aut in eundem sensum. Cum Sacramentali autem neque hæc secundi generis species commune quid ita habuit ut altera alterius effectum omninò sortiretur. Deo sanctissimo ac corde tenus, quod cognoscere aut introspicere is, utpote καρδιογνώστης, solus potest, atque ex lege ejus sacra in ejusdem reconciliationem Sacramentalis peragebatur. In Civilem autem Pœnam ac Pudorem tantùm præstituta est species hæc secundi generis altera, quæ ut pœnæ ejusmodi aliæ civiles, placita spectabat hominum, quibus nota tantùm Oris non omninò Cordis professio Pœnitentialis. Adeóque etiam post solennem per diem

h *R. Samuel* in Sepher Chasidim § 167. Reshith Chocma *minor in* Shaar hathesuba *cap. 7. Buxtorf. in Synagoga cap. 34.*

i *Jos. 7. 19.*

k *Misna tit.* Sanhedrin *cap. 6.*

iem *Cippurim* apud Deum Expiationem qualemcunque peccatorum omnimo-
lorum, Castigationibus jam dictis civilibus & Pœnitentiæ per eas apud homines
Civili, pro re nata, & per annos interdum complures, locus mansit, ut an-
è, integer. Quod & satis consonum est eis quæ in Christianismo alibíque, pro
norum discrimine in rebus hujusmodi obtinent. Atque hinc ritè intelligendum
quod habent Talmudici de Excommunicatione ejúsque vi ac effectu apud homi-
es omnimodo per complures annos, pro arbitrio scilicet fori seu Consistorii cui
uberat Excommunicatus, durante. Maimonides [l] אם ראו בית דין להניח זה בנדוי
כמה שנים מניחין כפי רש *Si visum fuerit Consistorio* seu *Synedrio in Excommu-
icatione quemquam relinquere per complures annos, relinquunt sic eum secundum
nalitiam ejus*, seu prout criminis aut contumaciæ atrocitas meruerit. Ita eti-
m Gemara Babylonia[m], alii. Nimirùm qualiscunque apud Deum fieret quo-
annis, ex Sacris Diei Expiationum Solennibus, Reconciliatio ac Absolu-
io Sacramentalis, Civilem nihilominùs seu quæ Excommunicationis atque a-
ud Homines erat, nemo Excommunicatus aut eodem, aut secúndo inde alió-
e anno, nedum per sacrificia alia Expiatoria nactus est, antequam juxta ritus
Excommunicati absolvendi, suprà memoratos, eam legitimè adquisivisset. At-
que tempore illo toto, aut iterata in eum imprecatione vindictæ divinæ aut eâ-
lem vindictâ expectatâ, ut Capite quadamtenus deminutus, id est, pristinâ con-
ictus familiaris libertate inter suos Privatus, Separatus, ac Infamiæ notis ali-
quot onustus ut antè ostensum; sed non ut è קהל *Republica*, *Ecclesia* seu *Sy-
nagoga*, cujus pars erat, Expulsus seu Exul aut deportandi instar; tametsi viri
doctissimi [n] subinde Excommunicationem Ebræorum per *Expulsionem* & *Ejectio-
nem è Republica* seu *Ecclesia* ac *Abscissionem* generatim, quasi Exilium & ma-
ximam capitis deminutionem sonaret, denotent. Neque quidem id omninò ad-
mittit ejusdem Sacrorum Publicorum participatio nec reliqua de Excommuni-
cati statu quæ antè ostendimus. Sed immane quantum (quod & adnotare fas sit)
à receptissimis scholæ Talmudicæ sententiis discrepat viri doctissimi in Prælectio-
nibus de Ecclesia opinio nupera quâ *Niddui sit Separatio quæ convenit leprosis
& contaminatis secundum legem Ceremonialem Mosis*, Herem *verò* (idem quod
nos Cherem diximus) *eorum est qui sunt obnoxii morti juxta Mosis legem Politi-
cam* seu *eorum qui eam culpam contraxerunt quæ non nisi morte lui possit*, & de-
num *Shammatha* seu *Maranatha* (de quo item capite proximo) *Segregatio à cœtu
piorum in vita futura*; quod ultimum quidem dubitantèr ab eo dictum. Atqui
certissimum est, nihil ad vitam futuram in Judæorum *Shammatha* aliáve aliqua
inter eos Excommunicatione attinuisse, nedum Ceremonialia de immundis in-
terdicta & *Niddui* fuisse omninò objecta, nec & *Cherem* peccata tantum ca-
pite luenda, quæ perquam opinor ex antè traditis manifesta fiunt. Quod verò
ad Sacra Privata attinet seu Domestica; tam Excommunicati, opinor, quam alii,
sed non minùs hi quàm illi, pro arbitrio eorum quorum ea privatim seu dome-
sticatim celebrare intererat, uti in Privatis aliis seu domesticis fieri solitum, aut
Admittendi erant aut Arcendi; ratione, quoties Admissio ejusmodi fieret, Qua-

[l] *Tit.* Talmud. Tora *cap.* 7.

[m] *Ad tit.* Moed Katon *cap.* 3. *fol.* 17 a.

[n] *Vidésis Ioseph. Scalig. de Emendat. Temporum lib.* 5. *pag.* 552. *Ludovic. Capell. ad Ioann.* 9. 22. *alios ibi alibíque obvios.*

tuor Cubitorum distantiæ illius solennis, uti & interdictionum Extraordinariarum & Adjectitiarum quæ pro vario Synedriorum placito subinde ut antè heic alibíque[o] ostensum est, accederent, semper habitâ. Ita enim res ipsa ex natura sui necessario postulabat. Nam sicut Privatis quibuslibet, ex varia eorum regiminis ratione, sua sunt, citra interdictionem publicam, Jura certa ac domestica, ita ex interdictionum illiusmodi interventu, ut juris omnimodi Privati vis & Effectus, adeóque etiam Admissionis jam memoratæ, aut cessaret aut temperaretur necesse est. Quæ verò de Sacris heic Publicis suprà dicta sunt, ex eo satis etiam firmantur, quòd, quanquam statuerant Judæi quemlibet qui Jesum esse Christum seu Messiam verum confiteretur, Excommunicandum[*] fore, quod decretum etiam viri ibi Principes[p] non pauci adeò timebant ut, tametsi crederent in eum, fidem tamen profiteri, ne Excommunicarentur, non auderent, unde, uti etiam ex Christi ipsius hac de re monito[q], quemadmodum cæco illi oculis restituto[r] ita aliis Evangelio nomina dantibus saltem non paucis, si non universis, æquum est ut existimemus pœnam hanc seu infamiæ notam pro re nata aut à personis singularibus (juxta morem) aut à præfecturis juridicis irrogatam, nihilominùs expressissima habentur in Apostolorum Actis[f] testimonia de libero Templi ac Synagogarum, quantum ad Sacra publica, usu tam Christi Discipulis ac Credentibus qui fidem palàm profiterentur etiam simul universis, quàm Judæis reliquis seu non Credentibus permisso. Neque eâ de re accusatio, lis, aut controversia ab eis qui alioquin undiquaque Credentibus atque pervicacissimè adversarentur, omninò intenditur in quempiam ulla. Quod factum non fuisse perquàm mirum videtur nec ex natura sui credibile, si, ex Jure tunc in usu ac recepto, à Templo aut Synagogis (de cujus vocabuli notionibus heic advertendis, suprà) sacrísve ibi peragendis publicis arcendus fuisset Excommunicatus. Hallucinati igitur nimis (quod obiter adnotare etiam liceat) Patres qui Cæci illius Excommunicationem sic exprimunt, ut è Templo ejectum sine dubio admittant. Ἐξέβαλον, inquit Chrysostomus[t], αὐτὸν ἐκ τοῦ ἱεροῦ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εὗρεν αὐτὸν ὁ δεσπότης τοῦ ἱεροῦ. *Ejiciebant eum è Templo Judai & invenit eum Templi dominus.* Sic item Theophylactus. Et consonus est Nonnus Panopolita in Joannis Paraphrasi qui pro eo quod est ἀποσυνάγωγον seu *extra Synagogam* fieri ea substituit quibus intelligi vult è Templo aut Synagogis in publica sacra constitutis ejici. In decreto jam dicto Judæorum, ille

Μὴ ζαθέου ψαύσειε θεοκλήτοιο μελάθρου

Non divinam attingat in qua Deus invocatur domum. Et de cæco illo ejecto

——— ἀπήλασαν ἔκτοθι νηοῦ

Expulerunt eum è Templo. Atque illud Christi *extra Synagogam vos facient*, reddit ille

Ὑμέας ἐξελάσουσι θεοκλήτοιο μελάθρου

Vos expellent divina è domo. Quasi apud Judæos Excommunicatio fuisset Expulsio è sacris ædibus, cujus contrarium ex antè ostensis satis opinor manifestum. Sed

o Ex Maimonide tit. Talmud Tora cap. 7. & Shulcan Aruch lib. Jore Dea cap. 334. § 2. & 7. & lib. 4. de Jure Nat. & Gent. cap. 8.
* Joann. 9. 22.
p Ibid. 16. 1.
q Ibid. 16. 1.
r Ibid. 9. 33.
f Cap. 2. 46. 15. 21. 22. 26. &c.
t Homil. in Joan. 59.

Sed verò, de his ſatis ſupérque. Et de Judaica ſeu Veterum Ebræorum Excommunicatione, ut ſcilicet de Judiciorum per hoc quod tractamus ante Legem Intervallum Effectibus, in quibus locum habuiſſe volunt aliqui etiam viri magni Excommunicationem, commodiùs & pleniùs mox dijudicari poſſit, hactenus.

Cap. VIII.

De Excommunicationis (*cujus origo Intervallo huic Legis in Sinai dationem antevertenti, ut dictum eſt, tribuitur*) Uſu, Jure, Effectu, *reliquíſque appendicibus, in* Chriſtianiſmo Primitivo *per* Apoſtolorum *tempora. Illam haud omninò diverſam videri ab ea quæ* Judæis *tunc aliis atque antè* (*juxta ſuperiori in Capite deſcripta*) *in* Uſu; *ratione* Cauſarum, *pro perſuaſionum diſcrimine, ſingulari ſemper habitâ. Tam ex* Jure Cæſareo, *ſubinde ſaltem, quam* Judaico *fuiſſe tunc publicè legitimam. Tum* Juris *tum* Nominis Judæorum *&* Chriſtianorum *per tempus illud* Communio. *De* Chriſtiani *nominis ortu.* Claudii *Auguſti edictum* Apoſtolis *coævum, quo* Utriſque, *ſub nomine* Judæorum, *moribus Judaicis, adeóque* Excommunicatione, *per Orbem Romanum uti indultum eſt. De Chriſtianorum tunc* confœderata *inter ſe* diſciplina, *tempore* Perſecutionum. Anathema, Maranatha, Traditio Satanæ. *Alia in Epiſtolis Canonicis de* Excommunicatione *ſumi ſolita. Num à* Sacris Chriſtianis *Excommunicatus tunc* arcendus. Judas *proditor, in ipſa* Cœnæ dominicæ inſtitutione, *ejuſdem particeps; ſaltem* Communione *non* interdictus.

JUdaiſmi veteris Excommunicatione atque ejuſdem Speciebus ſeu Gradibus, Uſu, Jure, Effectu, Abſolutione, etiam & Pœnitentia Civili ac Populari, quà à Sacramentali diſcrepat; reliquíſque ejus appendicibus Superiori in Capite explicatis (de quibus etiam conſule Claudii Auguſti, de Juris Morúmque Judaicorum uſu libero per orbem Romanum permiſſo, Edictum quod mox heic cum aliis aliquot etiam illuc ſpectantibus, ſed aliam in rem, affertur) De ea quæ variatim in Chriſtianiſmo obtinuit pariter eſt, juxta inſtitutum, videndum, ut inde etiam commodiùs tandem & faciliùs dijudicari poſſit de quæſtione, an Pœnæ hujus Origo intervallo legis in Sinai dationem antevertenti fuerit, ut volunt aliqui iíque doctiſſimi & percelebres viri, tribuenda, adeóque inter Effectus judiciorum per intervallum illud, locum habuerit. Chriſtianiſmi Excommunicatio Tempore heic in Triplici conſideranda. Primò per Apoſtolorum Tempora, ſeu uſque in annum à Verbo incarnato centeſimum aut circiter. Secundò, per Tempora quæ ſequuntur Primitiva, uſque in Conſtantinum magnum Auguſtum, id eſt quamdiu Chriſtianiſmus cum imperio ſeu

potestate in Regimine summa non omninò est conjunctus, seu usque in annum à Verbo incarnato trecentesimum vicesimum aut circitèr. Tertiò, à Christianismi Constantini initiis etiam in tempora nostra. Ultrò quidem ab viris eruditis, iisque tam è Pontificiis[a] quàm Reformatis[b], admittitur, Christianismi Excommunicationem fuisse ejus quæ in Judaismo erat propaginem seu imitatricem, licet interim de Origine, Usu ac Effectibus ejus in Judaismo non satis sint ipsi inter se concordes. Sed discordia illa inde maximè evenit, quòd aut Talmudicam hac de re doctrinam seu veros Judæorum mores ac ritus inde edi-scendos non satis habuerint eorum aliqui perspectos, aut ipsos dissimulârint. Ad firmandam autem sententiam illam etiam, inter cætera, palàm conducit Usus in primitivis Christianismi seculis eorundem vocabulorum pro Excommunicandi apud Christianos actu, quibus usi fuerant antè Judæi Græcienses pro Excommunicationis actu apud suos. Scilicet non solum ἐκβάλλειν[c] *ejicere*, ἀφορίζειν[d] *separare* ac *Anathema*[e] quenquam pronuntiare (quod idem est cum חרם *Chèrem*) atque ἀναθεματίζειν, verùm etiam Ἀποσυνάγωγον seu *extra Synagogam* facere Christianis tunc pro Excommunicandi actu apud suos adhibebantur, quæ nemo nescit, Judæis suam pariter denotasse ante Excommunicationem, uti etiam ex Capite superiori manifestum est. Rariùs quidem ἀποσυνάγωγος in patrum Christianorum scriptis sic occurrit, sed verò à seculorum primitivorum Christianis videmus adhibitum illud (cujus sensûs initia nemo dubitat quin sint merè Judaica) nunc pro Excommunicato ab Judæis ipsis nunc paritèr pro Excommunicato inter Christianos. Priori sensu, in illo Athanasii capite in superiori allato de Judæo Berytiensi alibíque. Posteriori, in ipsis Synodi Nicænæ primæ Canonibus[f], ubi de Excommunicatis in Ecclesiis Christianis dicitur inquirendum esse an simultate contentione aut aliquo alio Episcopi vitio ἀποσυνάγωγοι γένωνται) *Aposynagogi* seu *extra Synagogam fierent*, seu, ut Dionysius Exiguus, *à Congregatione seclusi*, pro quo benè substituunt alii *Excommunicati sint*. Et nemo nescit τὸ קהל Ebræorum tam *Synagogam* * (unde ἀποσυνάγωγος) quàm *Ecclesiam*, nec minùs hanc quàm illam, in Hellenistarum bibliis, denotare. Atque appositè quidem hac de re Hugo Grotius[g], *Apparet*, inquit, de Excommunicationis Judæorum speciebus agens, *ex his quæ diximus in disciplinæ custodia, secutos Christianos Exemplum Judæorum, sed Essenorum præsertim* (quorum Excommunicationem ac Absolutionem capite in superiori tradidimus) *ut qui essent merè privati sine ullo imperio quemadmodum & Christiani.* Consule quæ ibi apud eum sequuntur. Atque verum proculdubio est, Christianos primitivos suam voluisse adhibere Excommunicationem ad facinorosos, & qui Christianismi jura turbarent, quà potuerint, coercendos ut Judæi seu nondum credentes ex Judæis ad suos coercendos habebant suam. Sed ita distinguenda sunt tempora illa primitiva ut non admittamus Excommunicationis Christianæ usum, per Apostolorum tempora, similem omninò fuisse ei, qui postmodum in seculis etiam proximè sequentibus apud Christianos inolevit. Ab Judaica enim haud parum dispar hæc erat. Sed ita sanè Rivuli, Scaturigines, Propagines,

a *Baron. Tom. I. an. 57. § 12. Iansenius in Harmoniæ cap. 78. Henric. Spondan. in Cœmiteriis Sacris lib. 4. part. 1. cap. 2. § 6. Anastasius Germonius de Sacrorum immunitatibus lib. 3. cap. 14. alii.*

b *Bertram. de Politia Iudaica cap. 7. Beza, Drusius, Grotius, alii ad loca N. T. quæ huc spectant obvia vide Buxtorf. in Lexic. Chaldaic. col. 828.*

c *Epist. Joann. 3. 10.*

d *Canon. Apostol. 6, 11. &c.*

e *1 Corinth. 16. 22. Galat. 1. 8. & 9. & in Patrum Canonibus passim.*

f *Can. 5.*

* *Vide Isaac. Casaubon Exercit. 16. cap. 42. sed & Jo. Cameron. in Epist. Jacobi cap. 2. 2.*

g *Ad Luc. 6. 22.*

nes, non raró aliter ac aliter ab Originibus suis ac Fontibus atque à causarum primariarum satisque indubitatarum ratione pariter evadunt diversæ & degenerant, qualitatibus nihilominùs & naturæ primariæ reliquiis aliquot ac vestigiis semper servatis. Quâ de re plura Capite proximo. Quod verò, ad Apostolorum tempora attinet (quæ primò heic tractanda) profectò credendum non omninò videtur in Christianismo tunc alias fuisse Excommunicationis Species seu Gradus quàm quales ipsius Judaismi tunc temporis atque antè; id est *Niddui* & *Cherem* seu *Separationem* & *Anathema*, quo nomine utraque species seu gradus interdum designatur, juxta superiùs ostensa. Apostolos enim ipsos reliquósque Discipulos qui aut, dum Christus in terris, aut per aliquot annos post Ascensionem ejus accessere, ex Judæis fuisse omnes, adeóque Judæos, palàm est, ritibúsque Judaicis seu avitis innutritos adsuetósque. Atque in eo quod habet Josephus[h] de Christo πολλοὺς μὲν Ἰουδαίους πολλοὺς δὲ καὶ Ἑλληνικοὺς, seu, ut Eusebio[i] lectum est uti & Ruffino, πολλοὺς μὲν τῶν Ἰουδαίων πολλοὺς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο *Multos Judaeorum, ac multos etiam ex Gentibus* seu *genere Graecanico Sectatores habuit* seu *sibi adjunxit*, si de Christi ipsius in terris tempore capiatur aut de tradita ejusdem per annos aliquot post ascensionem disciplina ac numerosa Discipulorum tunc accessione, Græcanici generis nomen seu Gentium eos solos significare potuit qui ex Gentibus Judaismum plenè, ut Proselyti justitiæ, tunc induerant, & quales Hellenistarum (qui Judæi religione) nomine in Actis[k] simul cum Origine Ebræis memorantur, non omninò Gentiles Baptismo solo in Christi disciplinam citra Circumcisionem transeuntes, quales quidem nec admittendos in Christi disciplinam seu Euangelii beneficium per annos aliquot post Ascensionem vulgò existimatum est[l]. Nec ejusmodi aliqui tunc habebantur. Adeóque Discipuli tunc universi reverà & plenè Judæi. Et qui annis proximiùs sequentibus è Gentilibus, sine Judaismi proselytismo, Christi disciplinam amplexati sunt, Judæorum nihilominùs nomine ita simul cum reliquis Judæis pariter veniebant eorúmque diu juribus aliis non paucis ita utebantur, ut non videatur omninò dubitandum quin, inter Jura illa, etiam hoc de Excommunicatione Judaica, quantum ad Species ejus seu Gradus (nam quantum ad Causas, necessum erat ut aliter se res haberet, quod nemo non videt) pariter à cunctis ut antè pro re nata adhiberetur. Sed de Nominis Jurisque Judaici ejusmodi tunc Communione inter Judæos Credentes seu qui Judaismum Reformatum seu verum, quem induere debebant Judæi universi, id est Christianos, & non Credentes, plura mox. Expressa autem sunt Excommunicationis ejusmodi USUS vestigia in Epistolis Apostolorum Canonicis, maximè Pauli. Comminatorium vibrat ille Anathema tum in Christianos seu Euangelizandi in se Officium recipientes qui Euangelium aliud præter id quod acceptum fuerat obtenderent[m], tum in Judæos qualescunque Jesum Christum[n] non admittentes ut Messiam verum, quemadmodum fieri solitum apud Judæos non credentes, in eos qui institutis Mosaicis Majorúmque scitis atque autoritati morosiùs ac contumaciùs refragarentur. *Licet nos* inquit *aut Angelus de cælo Euangelizet vobis praeterquam quod Euangelizavimus vobis*, Ἀνάθεμα ἔσω

Ana-

h *Lib.* 18. *cap.* 4.

i *Hist. Eccles.* *lib.* 1. *cap.* 10.

k *Act.* 6. 1. 9. 29. 11. 20.

l *Vide Act.* 11. 1.

m *Ad Galat.* 1. 8. & 9.

n 1 *Corinth.* 16. 22.

Anathema ſit, Et ſicut prædiximus & nunc iterum dico, ſi quis vobis Euangelizaverit præter id quod accepiſtis, Ἀνάθεμα ἔστω *Anathema ſit*. Syrus ibi ܢܗܘܐ ܡܚܪܡܐ נהוא חרם *ſit Cherem*, Ebraicè יהי חרם ſeu הוא חרם *habeatur in ſtatu ejus in quem ſententia* Cherem *ſeu Excommunicatio ſic dicta lata eſt*. Conſonus eſt Arabs Erpenianus فليكن محروما *ſit per Cherem Excommunicatus* quemadmodum habet codex penes me Ms. In bibliis autem[l] Jaianis Arabs فليكن مفروزا *ſit Segregatus* ſeu *Separatus* id eſt ſimpliciter Excommunicatus. Priori quidem in Periocha etiam Angelus de cœlo per hyperbolen continetur, quaſi, in ſummam Euangelizantium ejuſmodi deteſtationem, dixiſſet etiam in Angelum de cœlo ſic peccantem (ſi fieri poſſet) vindictam divinam imprecandam quæ pars altera eſt Excommunicationis. Poſteriori autem in periocha nomen Angeli prætermittitur, quaſi iteratio illa ad homines tantùm ſpectaret, etiam ad ſeipſum, ſi ita peccaret; quod & ritibus tunc Judaicis juxta quos ſeipſum cuique Excommunicare, ut ſuprà oſtenſum, licuit, eſt conſonum. Latini interpretes, tum veteres tum recentiores, uti in vernaculis ſuis Itali aliqui & Hiſpani atque Angli Duacenſes, ipſam vocem *Anathema* heic ut alibi apud Paulum retinent, quæ, ut dictum eſt, tam Execrationem ſeu vindictæ divinæ Imprecationem quàm Separationem (nunc etiam in minori nunc in majori Excommunicationis genere) apud homines ſignificabat. Hujus autem ſignificationis partem priorem tantùm alii aliquot heic vernaculis ſuis ſubſtituunt, ut Germani der ſey verflucht, *execrandus habeatur*, quibus conſoni Belgæ. Et Galli *qu'il ſoit execration*. Angli Reformati let him be accurſed, & Wiclefius, be he accurſed. Ita etiam Hieronymus aliique interpretantur per *Abominabilis vobis ſit*. Sed verò, ut in ſeculis Chriſtianiſmi proximè ſequentibus & apud Judæos tum antè tum hoc ipſo quo ſcripſit Paulus tempore, Excommunicationem integram apud homines illud ſignificabat, ita dubitandum non videtur quin præter Abominationem cum Execratione etiam Separationem tunc ſolennem heic innueret, id eſt, ut tam ἀποσυνάγωγος & ἀκοινώνητος ſeu *priſtinâ Communionis vitæ* (ſed juxta ſuperiùs oſtenſa tantùm) *libertate privatus quàm* ἐπάρατος ſeu *execrabilis*, ut apud Heſychium, eo denotaretur. Rectè igitur Gallicana heic vetus[o] *Il ſoit Eſcommeniez*, ſit Excommunicatus. Et ad locum hunc Hugo Grotius; *Ἀνάθεμα ἔστω* יהי חרם *id eſt, cum eo nihil nobis ſit commercii, non magis quàm cum iis quos Synagoga aut Eccleſia penitùs abſcidit*, id eſt, planè Excommunicavit. Neque enim ita penitùs per Anathema abſcindebat Synagoga Excommunicatum ut pars ſuorum omninò eſſe deſineret, ſed, ut juxta temperamenta ſuperiùs memorata, priſtinâ convictûs inter ſuos libertate tantùm privaretur. Atque eandem ipſam formulam pro Excommunicatione Comminatoria in Chriſtianiſmo primitivo receptam eſſe nemo neſcit. Idem etiam Apoſtolus[p], *ſi quis non amat dominum noſtrum Jeſum Chriſtum* ἔστω ſeu ἤτω Ἀνάθεμα Μαρὰν ἀθὰ *ſit Anathema Maran atha*. Ita in editionibus receptioribus. Sed in nonnullis ſcribitur Μαραναθὰ ut vox unica, quemadmodum in Vulgata aliiſque non paucis[q]. Hinc Anathemate apud Corinthios percutiendos ſeu.

[o] Ms.

[p] 1 Corinth. 16. 22.

[q] Tertul. de Pudicitia cap 14. &c.

ſeu Excommunicandos voluit Paulus tam Judæos quàm Chriſtianos ſuos πάντας ἁπλῶς τοὺς παρ' αὐτοῖς ἔξω τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας καὶ παραδόσεως διάγοντας *omnimodos ſimpliciter qui apud eos extra ipſius inſtitutionem & traditionem agebant*, ut Theophylactus ibi. Nam ad Gentiles nondum credentes Anathema aut Excommunicationem ſive Chriſtianam ſive Judaicam attinuiſſe, admittendum non eſt. Syrus ibi ܢܗܘܐ ܚܪܡ ܡܪܢ ܐܬܐ נהוא חרם מרן אתא *ſit* Cherem ſeu *devotus ut Excommunicatus, Dominus venit.* Arabs Erpenianus فليكن محروما من رجا الرب *ſit in Cherem* ſeu *devotus à ſpe domini.* Nec quid aliud τῷ *Maran atha* ibi reſpondet. Atqui in Jaianis فليكن مفروزا * مارن اذا لي الرب قد جا *ſit ſeparatus* ſeu *ſegregatus; Maran atha, hoc eſt Dominus jam venit*, ſeu *adventus ejus præteriit.* Ms. penes me non ita recens, ſed verſionis, non dubito, antiquæ * فليكن محروما سيدنا قد جا *ſit in Cherem* ſeu *devotus, jam venit dominus noſter.* Verſionibus linguarum provincialium plerunque *Anathema*, *Maranatha* retinetur uti etiam tam in Anglicana quâ nunc utimur quam in eis quæ ſub Henrico octavo primò prodierunt. Wicleſiana autem mea, Be he cursed, Maranatha, adjecto in ora libri Maranatha, that is, in the coming of the Lord. Sed Gallicana vetus, *il ſoit Eſcommeines & diſſeures des autres.* Et verſio quæ ſub Elizabetha Regina obtinuit, quam Epiſcoporum nuncupant, nunc habet, let him be had in execration, yea, excommunicated to death, nunc tantùm let him bee had in execration to death, *execrandus habeatur, etiam Excommunicatus uſque ad mortem.* Sed ut mors in hac pœna in invitum, locum nullibi apud homines habuit nec eiuſdem habebatur in vulgari Excommunicatione ratio ulla aliter atque in Vindicta divina, quam imprecabantur Excommunicantes, contineretur, ita illud de morte heic adjectum prodiit ex lectione diverſa Lutherana, quæ ſequaces ſibi nacta eſt. In eâ enim non *Maranatha*, ſed *Moharam motha* (quaſi Apoſtolus dixiſſet מחרם מותא) ibi legitur, quod pro eo quod eſt *Excommunicatus ad mortem*, ſed infeliciſſimè illuc, depulſo *Maran atha* quæ vera eſt lectio, adductum eſt. Ita pariter verſio Danica. Belgæ verò die zy een verbloeckinge, Maranatha, in *execratione*, ſeu *pro execrando habeatur*, &c. quemadmodum etiam Anathema alibi vertunt. Anathema autem Excommunicationem heic ut alibi in antè citatis ex Epiſtola ad Galatas denotare ſatis nunc ut olim [t] etiam, viris doctiſſimis recipitur, tametſi veterum aliquot id non adeò apertè agnoſcere videantur dum tantùm *condemnatum* & *abominandum* intelligere videntur, & *à Chriſto abominandum* & ſimilia tam hoc in loco quàm alibi ad fœdus novum; ſi dicendum, etiam, ut hodie, atque antiquitùs apud alios, nomine *Maledictionis* ſeu *Execrationis* atque *Abominationis* ſimplici, ſine eo quod Separationem expreſſiùs innueret, Excommunicationem reverà integram, velut per ſynecdochen intelligi eos voluiſſe. Et quidem videmus veterum

[t] *Auguſtin. Epiſt.* 178. *Hieronym. heic & Epiſt.* 137. *Ambroſius heic &c.*

P alios,

alios, ut maximè Arabem ex editione Jaiana, Separationem expressim tantùm in versione indicasse, quemadmodum alios etiam recentiorum tantùm Maledictionem seu Execrationem, dum tamen utrique puto cum diris Excommunicationem, id est utranque, seu singularem incommodorum in ea bigam, volebant intelligi. Et Chrysostomus [s] *Anathema sit* heic interpretatur per κεχωρίσθω πάντων, ἀλλότριος ἔστω πάντων, *separatus sit ab omnibus, alienus sit ab omnibus*: ubi Theodoretus ἀλλότριος ἔστω κοινοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας *alienus sit à communi corpore congregationis* seu *Ecclesiæ.* Sic item alii patrum veterum; quibus planè pro Excommunicato Anathema ibi sumitur; licet non tam in sensu Judaico quo usus est Paulus, quàm in illo quí post Apostolorum tempora in Christianismo inolevit, ut capite videbitur proximo. Atque de Anathemate heic sic statuendum. Quod verò ad *Maran atha* huic à Paulo adjectum attinet, variæ quidem sunt tum veterum tum recentiorum de vocibus illis sententiæ. Hieronymus, Ambrosius, alii interpretantur *Dominus noster venit* utì & Chrysostomus ὁ κύριος ἡμῶν ἦλθε. Alii ὁ κύριος ἦλθε *Dominus venit*, ut Theodoretus, Theophylactus, Græcorum alii, & benè. Sic enim Syriacè sonat מרן אתא. Augustinus [t], *donec dominus redeat.* Hieronymo [u] autem sensus est, *si quis non amat dominum Jesum Christum, Anathema sit, & illo completo, deinceps inferatur, Dominus noster venit, quod superfluum sit adversum eum odiis contendere quem venisse jam constet.* Sedulius, *Maranatha Syrum est & interpretatur Deus noster venit; quasi ergo apertè Apostolus diceret, qui non amat dominum sit perditio, id est pereat in adventu domini.* Alii ad locutionem illam *Dominus venit &c.* veluti proverbialem in Epistola Judæ [x] referunt. Atque aliter alii [y]. Et plerunque accipitur pro eo quod ita ibi disjungitur (utì etiam in interpunctione) ab Anathemate ut aut Epiphonematis [z], aut Admonitionis comminationi huic Anathematismi subjunctæ vicem suppleat, nec ut Synonymum aut Anathematis naturam ibi designans locum habeat. Sed verò sunt viri doctissimi qui etiam Anathemati volunt id esse ibi Synonymum utì alii qui pro explicativo sumunt. Joannes Mariana [a], *utraque vox*, inquit, *Excommunicatum significat. Prior Anathema, linguâ Græcâ; Ex Maranatha facta est vox Marranus.* Atque alibi [b] ipse, de diplomate Valpuestæ ædi D. Mariæ anno primo Silonis Regis seu 774 Christi concesso (quo nullum ait extare in tabulariis Hispaniæ antiquius) *est*, inquit, *ad memoriam in signus iis in literis contenta Execratio, qua ejus donationum violator jubetur esse Anathema, Marrano* (seu Marranus) *& Excommunicatus; unde intelligitur, Marrani vocem vulgarem non à Mauris quasi Maurani, ut quidam suspicantur, factam in Italia Frederici Ænobarbi tempore quo Mauri plurimi fidem Christo datam in Baptismo passim ejuratam, quam susceperant, religione violarunt, sed potius ex Syriaca voce Maranatha deductam qua Anathematis ignominia execratioque in divinis literis continetur.* Sic ille velut Synonymum faciens *Maranatha* Anathemati. Sic item alii [c]. Sunt autem viri doctissimi qui non solùm Anathematis nomine Excommunicationem eo in loco designari paritèr admittunt, verum etiam adjectum *Maranatha* intelligunt quasi quânam Anathema notione ibi capiendum esset inde explicaretur. Cum enim ut

Che-

[s] *Homil. 16. in Epist. ad Rom. cap. 9. 3.*
[t] *Epist. 178.*
[u] *Epist. 137.*
[x] *Comm. 14.*
[y] *Vide Baron. Tom. 1. ann. 57. num. 178. & scriptores heic obvios.*
[z] *Vide Daniel. Heins. exercit. sacr. ad Ioann. 21. & 1 Cor. 16.*
[a] *Ad 1 Corinth. 16.*
[b] *De Rebus Hispaniæ lib. 7. cap. 6.*
[c] *Jacobus Simanca De Catholic. Instit. tit. 17. § 8.*

Cherem, ſic *Anathema* ei reſpondens, interdum pro genere (juxta ſuperiori Capite oſtenſa) adeóque tam pro *Nidduí* ſeu *Shamatha* ſeu ſpecie aut Gradu primo, quàm pro ſpecie ſeu Gradu ſecundo *Cherem* itidem ſignantiùs dicto, interdum etiam ſolùm pro ſpecie illa ſeu Gradu ſecundo hoc nomine ſic ſeorſim denotato accipiatur; ita adjectum exiſtimant illi ut *Maranatha* ipſum *Shamatha* (quod itidem ſubinde pro *Cherem* viciſſim uſurpatur) eo ibi deſignetur, quaſi Apoſtolus dixiſſet, eâ percutiatur Anathematis Specie ſeu Gradu qui *Shamatha* dicitur, &, utì Judæis mos erat (quod ex antè traditis liquet) per alluſionem ad vocis ſonum ſimul & ſignificationem, admiſiſſet *Shamatha* fieri à שם אתא *Shem atha, dominus venit*, adeóque idem ipſum ſic per *Maran atha* ſatis indicari. Ita ſanè Beza, Druſius [d], alii. Quin verò Druſius ipſum Moſem Mikotzium [e] citat quaſi is ex Judæorum uſu vocem *Maranatha* in Excommunicationis Speciebus deſignandis adhibuiſſet. Atque pro eo quod eſt שמתא *Shamatha* in Mikotzio expreſſim *Maranatha* ſubſtituit [f] quaſi ſcripſiſſet etiam ille מרן אתא. Sed nondum vocabulum illud Ebræorum ſcriptoribus uſurpatum comperi, niſi exceptionem heic admitti velis ex eo quod habet Nicolaus ille Flamelius [g] circa annos abhinc 150, de libro, neſcio quo, Chymico ab Abraha Judæo in Galliis ad gentem ſuam ibi conſcripto, cui præfixum eſſe ait execrationum & maledictionum farraginem in univerſos qui introſpicerent, præter ſacerdotes ac ſcribas; adjectâ, ut carmen ſatis videretur horrendum, voce *Maranatha*, quam etiam ait ſæpiùs eſſe ibi repetitam. Grotius [h] etiam de graviori Anathematis genere verba faciens, *Id*, inquit, *Hebræi vocant* שם אתא *Shamatha, Deus venit. Nam* שם, *id eſt nomen, pro Deo dicunt. Paulus dicit* Ἀνάθεμα μαραναθὰ מרן אתא *eodem ſignificatu. Nam* מרן *eſt Dominus. Ea voce oratur Deus, ut quamprimum talem maleficum & ſeductorem tollat ex hominum numero.* Atque idem heic, *Anathema Maranatha eſt graviſſimum* חרם Cherem, *additâ precatione ut Deus quamprimùm in eum vindicet.* Ad hunc modum item Anathema apud Paulum ad Romanos, poſt Druſium interpretatur ille. Optabam [i] ego ipſe Ἀνάθεμα εἶναι αὐτὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ *Anathema* (Syrus ܡܚܪܡܐ ſeu *Cherem*; utì & Arabs Erpenianus محروم eodem ſenſu; ſed editionis Jaianæ مفروز *ſeparatus* utì & Galli *Separé*, Noſtri verò accurſed, utì & alii) *eſſe à Chriſto pro fratribus meis qui ſunt cognati mihi ſecundùm carnem*, id eſt Judæis, ſeu gente Iſraelitica. Alii de æterno exitio, de morte ſibi optata alii locum ſumunt. Et veterum ſunt aliqui & recentiorum qui ſic explicant. Sed Druſius, *Anathema eſſe, hoc eſt Excommunicatus eſſe.* Et rectè ibi Grotius; *Hoc dicit, velim non modò carere honore Apoſtolatûs, verum etiam contemtiſſimus eſſe inter Chriſtianos quales ſunt qui Excommunicati ſunt.* Quaſi Paulus dixiſſet, cum fratres illi mei univerſi Chriſtianiſmum induere debeant, & à Chriſtianis eorúmque Eccleſiis eo quod Chriſtum non, ut debent, amplectantur, aut Excommunicentur, aut pœnam illam, juxta morem, ſatis mereantur, adeóque vindictæ divinæ imprecationibus ac ignominiæ per eas ſimul atque perſonalem ſeparationem (ſecundùm Capite

d *Quem vide item ad Ioann.* 9. 22. *Quæſt. & Reſp. lib.* 1. *cap.* 9. *ad Rom.* 9. 3. *& ad voces Ebraic. N. T. verb.* Maranatha; *& vide Io. Cameronem in Prælect. de Eccleſia pag.* 380. *& ad Matth.* 18. 17.

e *Præcept. Negat.* 219. *fol.* 67. *col.* 4. *Vide lib.* 4. *de Jure Nat. & Gent. cap.* 9. *p.* 555.

f *Ad Ioann.* 9. 22.

g *In Figuris Hieroglyphicis pag.* 51. *Pariſiis* 1612. *in* 4.

h *Ad Luc.* 6. 22.

i *Rom.* 9. 3.

superiori ostensa) perquam gravi sint obnoxii, atque antè Absolutionem, Pœnitentiam & bonæ mentis Professionem solennem subire debeant, utinam ego ipse hæc, pro illis omnibus seu eorum vice, incommoda paterer, si modò sic redimi & Christiani fieri possent. Atque *Anathema à Christo* sic sumendum, seu pro Excommunicato seu more solenni, id est, juxta antè dicta (Judaicum tunc usum singularem) Separato ab Ecclesia Christi; quæ scilicet Christi nomine sic aliàs [k] subinde intelligitur, id est pristinâ Commercii inter suos libertate, non omnimodâ, sed quadamtenus, ut dictum est, privato. Inde etiam ad illud [l] *nemo in Spiritu Dei loquens* Λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν (seu ut in Ms. aliquibus Ἰησοῦς) *dicit Jesum esse anathema* (ubi Syrus vocem ܚܪܡܐ *Cherem* habet; Arabes autem مفروزا *separatum*, Galli *malediction*, nostri olim **defieth Jesus**, posteà **calleth Jesus execrable**, nunc **accursed**, quibus & alii consoni) adnotat Drusius, sibi aliisque heic Rabbinicè & ritè intuentibus concors; *ut Pharisæi, qui eos, qui Jesum dicebant esse Messiam, Excommunicabant per genus quoddam Excommunicationis, ut quidam volunt, quod peculiariter Anathema vocant: si ergo illi erant Anathema qui Jesum esse Christum dicebant, quanto magis ipse Jesus*, adeóque ipsius Ecclesia & sectatores, ex ejusdem nomine designati) *Tales non loquebantur per Spiritum Dei, sed Spiritum Diaboli*. Aliæ sunt de periocha hac sententiæ satis obviæ, sed hoc reliquis de Anathemate jam dictis omninò consonum. Adjicit Grotius in Notis [m] ad Evangelia, etiam in Epistola ad Galatas exemplum haberi Excommunicationis quam diximus ita Comminatoriæ. ὄφελον καὶ, inquit Apostolus [n], ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς *utinam & abscindantur qui vos conturbant*. Quod etiam de Excommunicatione intelligi posse voluit Beza. Atque alii aliquot, tum in Commentariis tum in Versionibus idem admittunt. Sed ut patres veteres [o] locum de totius membri pudendi excisione, velut Circumcisioni, de quâ loquitur ibi Apostolus, in pœnam tunc meritò adjicienda sumunt, ita etiam Grotius ipse in Annotationibus ad Epistolas. Sed de Exscissionis ejusmodi jure seu recepta de ea apud Ebræos sententia, vide quæ nos alibi [p]. Illud autem de incestuoso Corinthio [q] seu qui novercam sibi in uxorem sumserat, ita intelligit Grotius ut cum eo nomine ex lege Mosaica [r], morte id est, ut statuunt heic Talmudici [s], lapidatione, esset plectendus, Capitalibus interim Judiciis nec Christianis nec Judæis liberè permissis, Excommunicandus saltem is esset (ut in aliis libertatis minutæ seculis) quod quia non factum corripiens Corinthios Paulus, *& vos* inquit *inflati estis & non magis luctum habuistis ut tollatur de medio vestri qui hoc opus fecit*. Ubi, *inflati estis*, annotat ille, *majoris cujusdam Sapientiæ opinione, quæ talia censet* ἀδιάφορα. *Ita enim censebant & Cynici & Stoici* &c. *Et non magis luctum habuistis; est Metonymia adjuncti. Nam quia Ecclesia cum aliquem esset à suo consortio exclusura lugentium sumebat habitum, eò factum ut lugere dicatur pro Excommunicare &c. Ut tollatur de medio vestri qui hoc opus fecit, Non per mortem ut videtur intellexisse Tertullianus* [t], *sed per* נדוי Niddui. *Nam omnia laudabilia Synagogæ instituta retinuere Apostoli. Et si quis quæ Hebræi de eâ re scripsere cum moribus antiquæ Ecclesiæ comparet miram inveniet congruentiam.*

Ex-

k 1 Corinth. 12. 12. Ad Galat. 3. 27.
l 1 Cor. 12. 3.
m Ad Luca 6. 22.
n Ad Galat. 5. 12.
o Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, &c.
p De Jure Nat. & Gent. lib. 7. cap. 3.
q 1 Corinth. 5.
r Levit. 20. 11.
s Maimonid. Tit. Isuri bia cap. 1.
t De Pudicitia cap. 14.

ἐξαίρειν ἐκ μέσου est ex Ecclesia excludere, quomodo loquitur Cyprianus. Orasse debueratis Deum ut tota Ecclesia consentiens tales Excommunicaret. Sic ille, qui etiam ad illud[t] *μὴ συναναμίγνυσθαι non commiscerì ac μὴ συνεσθίειν non comedere* seu *communes non habere Epulas* aut *cibum non sumere* cum peccatoribus ibi memoratis, adnotat, *Hebræis morem fuisse cibum communem non sumere cum eo qui erat in* נדוי seu *Excommunicato* etiam minore apud Ebræos sententiâ (juxta superiùs ostensa) quasi etiam monitum illud ad Excommunicationem attinuisset. Sed *cibum cum ejusmodi non capere, non commisceri*, uti & *hæreticum vitare*[s] & id genus alia in Novo Testamento monita non magis mihi videntur Excommunicationem quò trahi sæpiùs solent innuere aut spectare, quàm in veteri *beatus vir*[t] *qui non abiit in consilio impiorum* &c. aut *Non sedi*[u] *cum concilio vanitatis & cum iniqua gerentibus non introibo*, id genus compluria. Neque enim in his nec in illis quid continetur quo status personæ alicujus ut in Excommunicatione per Separationem, mutandus, sed tantùm peculiaris vitæ institutio seu consilium illi qui sic non commisceretur, cibum non sumeret, hæreticum vitaret, in concilio ejusmodi non sederet, nec sic introiret. Sed verò postrema capitis verba *καὶ ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν Auferte malum*, seu *malum illum è vobis*, ad Excommunicandum illum incestuosum spectare quidem potest; si ita interim legendum. Nam codices prisci[x] optimíque habent τὸ πονηρὸν, seu neutrum, quod personam non denotat, quemadmodum & à patribus vetustis obitérque ab aliis observatum. Et verba ipsa, quasi formula solennis, sunt in Pentateucho[y] sæpiùs iterata, sed ita ut interdum masculinum interdum neutrum Græcè in ea adhibeatur, pro eo quod est ובערת הרע מקרבך *& eliminabis* aut *elimina malum è medio vestri*, quod in codicibus Græcis etiam nunc pluraliter nunc singulariter prolatum, à capitalibus judiciis in pœnam Excommunicationis, quæ ita ex humano in eorum locum invento juxta antè dicta successit, transferri potuit. Volunt item non pauci tam veterum quàm recentiorum id quod est ibi *παραδοῦναι τῷ Σατανᾷ tradere Satanæ* ipsum Excommunicationis actum ibi significare. Certè in Græco[z] dicit Paulus se statuisse eum, *in nomine domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu cum virtute Domini nostri Jesu Christi, tradere Satanæ in interitum carnis* &c. quasi traditionis actus hic Pauli solius fuisset, uti & in illo[a] *ex quibus est Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ ut discant non basphemare.* Syrus autem & Arabes isthic habent *ut tradatis*, quasi saltem consortes in ipsa traditione Corinthios fore indicasset Apostolus. Et quidem si *tradere Satanæ* intelligatur pro vindictæ divinæ imprecatione qua Excommunicans precatur Deum ut reum tradat in potestatem Satanæ seu[b] τοῦ ὀλοθρευτοῦ id est ut per eum, velut *summum pœnarum ministrum*, morbis aliísve incommodis vexetur[c], tunc traditio hujusmodi sic dicta est tantùm pars illa Excommunicationis altera cum Separatione conjuncta. Seorsim autem facta, tantùm maledictio simplex seu vindictæ per Satanæ ministerium divinæ imprecatio. De singulari potestate divina seu virga Apostolica, qua tum morbos tum mortem impiis inferre potuerint Apostoli ipsi (ut Petrus Ananiæ & Sapphiræ[d] & Paulus

r 1 Corinth. 5. 11.
s Ad Titum 3. 10. & vide 2. Ioann. 10.
t Psal. 1. 1.
u Ibid. 26. 4.
x Theodor. ibi, Theophylactus, alii.
y Deut. 17. 7. 19. 19. 21. 21. 22. 21. 24. 7.
z 1 Cor. 5. 5.
a 1 Tim. 1. 20.
b Vide heic H. Grotium & ad Luc. 6. 22.
c Vid. 1 Cor. 11. 7.
d Act. 5. 5.

lus Elymæ[e]) meritò ſumunt alii, tam veterum[f] quàm recentiorum. Alii etiam eadem notione cum Excommunicatione conjungunt. Franciſcus de Mayronis[g]; *Nota quod in primitiva Eccleſia ſecundum aliquos, ut oſtenderet quàm timenda eſſet pœna illa Excommunicationis, ſtatim Excommunicatus accipiebatur & rapiebatur à Dæmone.* Atque obvia ſunt quæ hac de re ſcriptores; de qua ante alios conſulendus eſt vir doctiſſimus Petrus Molinæus[h] qui ad Excommunicationem Traditionem illam Satanæ non omnino illic ſpectaſſe feliciter ſanè adſtruit. Et rectè Ludovicus Capellus[i] de *Niddui* & *Cherem* verba faciens, *Traditio*, inquit, *Satanæ (de qua Apoſtolus) longè aliud fuit & veteribus Judæis omninò ignota.* Scilicet ex ſingulari Apoſtolis conceſſa divinitus poteſtate pependit. Jam dictis autem de Paulino Excommunicationis Judaicæ Uſu accedat quod in eruditiſſimi viri Joannis Croii Sacrarum & Hiſtoricarnm Obſervationum nondum puto typis mandatarum occurrit de Anathematis uſû in illo antè memorato[k]. *Optabam ego ipſe Anathema eſſe à Chriſto. A ritu & formula*, inquit, *Excommunicationis tracta eſt hæc loquendi formula. Duo autem Excommunicationis genera apud Judæos erant*, Niddui *ſive* Schammatha *quo quis per* 30 *dies ligabatur, &* Herem *cum maledictionis & dirarum obnuntiatione. Græci utranque hanc Excommunicationem vocarunt Anathema. Ita enim exponenda ſunt hæc Heſychii grammaticorum doctiſſimi*, Ἀνάθεμα, ἐπάρατος, ἀκοινώνητος. *Utrâque Excommunicationis formulâ utitur D. Paulus variis in locis. Cum optat fieri* ἀνάθεμα *à Chriſto, ſpectat ad Priorem Excommunicationis formulam. Et Anathema hoc in loco nihil aliud eſt quàm* Niddui. *Hujus quoque ſpeciei meminit*, 1 Cor. 16. 22. *Ad alteram verò Excommunicationis ſpeciem ſpectat*, 1 Cor. 5. *cum eum qui inceſto flagitio Chriſti fidem & religionem polluerat Chriſtianam, Excommunicat his verbis* Ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς ἀπὼν τῷ σώματι &c. Sic ille. Locum deſcripſit mihi vir eximius Patricius Junius. Alia ſunt in Epiſtolis Canonicis atque Actis quæ ad Excommunicationem ex diſciplina ejuſmodi Apoſtolica attinere pariter volunt alii. Quinetiam ſub Apoſtolicorum temporum finem ſeu ab Joanne Apoſtolo memoratur Diotrephes[l] *qui nec ipſe ſuſcipit fratres, & eos qui ſuſcipiunt prohibet*, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει *& ex Eccleſia ejicit*, eoque nomine ibi reprehenditur. Ἐκβάλλειν autem ſeu *ejicere* vocem fuiſſe notiſſimam tunc temporis pro *Excommunicare* ſeu *extra Synagogam facere*, juxta antè dicta, liquet ex Joannis Euangelio, ut capite ſuperiori fuſius oſtenditur. Et mirum ſatis eſt eos interim ipſos qui in Euangelio τὸ ἐκβάλλειν de Judæis dictum *Excommunicare* (ut Angli noſtri ſeculi ſuperioris expreſſim verterant) non eâdem etiam heic verſione eſſe uſos ſed tantum, **thruſteth them out of the congregation/** ſubſtituiſſe, id eſt *è congregatione extrudit*, niſi planè Synonyma hæc eſſe exiſtimâſſent. Obvia etiam ſunt in Canonibus Apoſtolorum ac Conſtitutionibus Apoſtolicis ſic dictis ſeu Clementinis paſſim proſtantibus, quæ Excommunicationis, velut illo in ævo, uſum aſſerunt ampliſſimum. Quibus adjicere liceat tum Arabicam quæ Petro

Apo-

e *Act.* 13. 11.
f *Vide Tertul. de Pudicitia cap.* 14.
g *Ad Sent.* 4. *diſt.* 19. *quæſt.* 3.
h *In Vate ſeu de Præcognitione futurorum lib.* 1. *cap.* 11.
i *Ad Ioann.* 9. 22.
k *Rom.* 9. 3.
l *Epiſt.* 3.

Apoſtolo tribuitur in Simoniacos comminatoriam, tum Apoſtolicam traditionem de Præſide qui immerentem Excommunicaret, Excommunicando (quæ item comminatoria eſt) atque inſuper in Aquilam, priſcum illum Veteris Teſtamenti interpretem, judiciariam ſeu perſonalem tunc Excommunicationem memoratam. Comperio in Codicibus Canonum veterum Arabicis MSS [m]. Clementem Papam primùm teſtari ſe accepiſſe à Petro Apoſtolo in mandatis ne quis mercedis aut pacti cauſâ ad ſacrum Lavacrum aut Miniſterium ſacrum admittteretur. Si quis autem ſic admiſſus fuerit وهو محروم وملعون من فمي انا بطرس صغير التلميذ و حظه يكون مع سيمون الساحر ويهودا المارق *ponatur in Cherem* ſeu *Excommunicetur & maledicatur ex ore meo qui ſum Petrus parvus diſcipulus, & portio ejus ſit cum Simone Mago & Juda Apoſtata* & qui acceperit illo nomine mercedem ولا كهنوت لة وهو محروم مني انا بطرس بالحرم الذي احرمت به سيمن الساحر وحظه يكون مع يهودا المارق الخانق نفسا *haud ſacerdotio* ſeu *Miniſterio ſacro fruatur ipſe, & ſit Excommunicatus per* Cherem *eodem modo quo Excommunicabam ego Petrus Simonem Magum* [n], *& portio ejus ſit cum Juda Apoſtata qui ſuſpendebat ſei pſum.* Ita codex ille Ms. cui ſatis conſonus heic Canon trigeſimus illorum qui Apoſtolis tribuuntur. Sed ibi pro هو محروم *ſit poſitus in Cherem*, Græca ſunt ἐκκοπτέσθω τῆς κοινωνίας παντάπασιν ὡς Σίμων ὁ Μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου *Exſcindatur penitus à communione ut Simon Magus à me Petro*; quæ formula, in Excommunicatione deſignanda, recentioris eſt commatis nec Apoſtolis coæva utcunque ſic illis tributa. Sed de Canonum illorum vetuſtate, autoritate, interpolatione, uti & Conſtitutionum cognominum, etiam de hoc ipſo in illis, de Petro loco, conſulas præ aliis virum eximium Jacobum Uſſerium Armachanum in Prolegomenis [o] ad Polycarpi & Ignatii Epiſtolas. In Arabicâ autem Canonum Apoſtolorum Paraphraſi [p] habetur, ſi quis circa hanc rem contrà pertenderet وهو مقطو محروم ملعون ويجتنب كلامه وخلطته كما تجتنبت انا بطرس خلطه سيمن الساحر ونفيته من كنيسه الله بامر من الروح القدس *abſcindatur, ponatur in* Cherem, ſeu *Excommunicetur, Execrandus habeatur, & effugiatur colloquium ejus & commercium, ſicut ego Petrus effugi commercium Simonis Magi & expuli eum congregatione Dei juxta decretum Spiritus Sancti.* Atque in eodem volumine quo paraphraſis illa habetur ſimul cum Canonibus Synodorum Arabicè vetuſtiſſimarum idque ex verſione priſca inprimis Eccleſiæ Alexandrinæ in Ægypto inſerviente, occurrit titulus [q] هذه السنن التي علموهم الرسل القديسين *Hæ ſunt traditiones acceptæ ab Apoſtolis Sanctis*; Præmiſſis ibi compluribus de diebus feſtis, Jejuniis aliiſque Chri-

[m] In Reverend. Iacobi Uſſerii Armachani bibliotheca & in Conciliorum Syntagmate Arabico in publica Oxonienſi fol. 273 a.

[n] Act. 8. 20.

[o] Cap. 6.

[p] In Syntagmate jam citato fol. 57 a.

[q] Fol. 49. a.

Christianorum ritibus quorum pleraque etiam habemus in Constitutionibus Apo-
r *Fol. 51. a.* stolicis dictis, interseritur [r] قانون الحرم *Canon* singularis *de Cherem* seu *Excommunicatione* à Præside in regimine qualicunque tunc Christiano illata, ejúsque usu temperanda, ubi præcipitur ولا يحرم من عبر حق يوجب الحرم به *ne quempiam immerentem Excommunicaret*, quod si faceret ولكن هو المربوط المحروم *ipse ligandus erat per* Cherem *&* *Excommunicatione* seu *Anathemate*
s *Apud Guidonem Michaëlem le Jaye, in præfatione ad Biblia sua heptaglotta.* *feriendus*. De Aquila verò illo traditur ex Syriaco codice [s] Jesudadi Episcopi Hadrensis, Mesopotamæi, sexcentis abhinc fermè annis conscripto, eum fidem Christianam amplexatum esse & ab Apostolis baptizatum. *Quoniam verò gentilium superstitionibus adhuc inhæreret, Astronomiæ scilicet, Astrologiæ & sortibus deditus, plurimi eum ex Apostolis monuerunt, qui cum non resipuisset, Excommunicatus est.* Sed verò, ut de Aquila hoc recentioris multò ævi commentum esse videtur, ita etiam Arabica jam allata aliáque in Canonibus & Constitutionibus Apostolicis dictis quæ Græcè & Latinè extant, sive ad hanc rem sive ad alias attinentia, seculorum Apostolis recentiorum esse, utcunque sanè antiquorum etiam & primitivorum, proculdubio existimandum est. De certo autem Excommunicationis per Apostolorum tempora Usu, ex aliis antè memoratis satis liquet. Nam etiam ex præscripto de Anathemate Apostolico, illud pro re nata in merentes adhibitum esse, ambigendum non videtur. JUS autem quod ad Excommunicationis tunc actum atque obedientiam ei præstandam attinet, Duplex erat. Aut Judaicum, aut Cæsareum. Expectat forsan heic lector ut Jus etiam adjicerem Euangelicum quo fundari volunt, velut Præceptivo, non pauci Excommunicationem Christianismi. Illuc enim spectare contendunt verba Christi in Euan-
t *Matth. 18. 17. & 18. & 16. 19.* gelio [t] *sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus* & quæ sequuntur *de ligando & solvendo*, uti & *Claves regni cœlorum*. Sed quoniam in seculis sequentibus verba illa in ejusmodi sensum ab eis qui Excommunicandi in Christianismo jurisdictionem sibi ut divinitùs datam adstruere perquam enixè studuerunt, primò tracta esse nec reverà Excommunicationis sive actum sive præceptum aliquod in se continere ab aliis iisque viris magnis existimatum est, ideo etiam in secula illa (de quibus mox) ea simul cum breviusculo juris ejusmodi inde obtensi examine referre visum est. Quod ad Judaicum heic Jus illorum temporum attinet; de eo quidem non ita obscurè liquet in antè adductis de Excommunicationis tunc Usu, maximè cum à viris doctissimis tam *Niddui* quàm *Cherem* Judæorum in Anathemate & Excommunicatione primitivi illius Christianismi seu Apostolica, eousque, ut est ostensum, agnoscatur. Qualénam illud fuerit capite superiori demonstratur. Atque eodem ipso jure subnixam esse & ad ejusdem ritus & formulas, Apostolorum tempore, Excommunicationem adhibitam, firmat etiam tum Nominis tum Juris Judaici tunc Communio inter Judæos reliquos atque eos qui Christi disciplinam amplexati essent, seu Apostolos & discipulos. Neque enim eorum quisquam erat per annos aliquot ab Ascensu Domini, uti & antè tetigimus,

mus, qui non aut origine atque undiquaque Judæus, seu Ebræus ex Ebræis, aut è Gentibus, ut Proselytus Justitiæ, ita adscitus, ut inde pro Judæo etiam omninò censeretur, adeóque pars undiquaque esset Synagogæ seu Ecclesiæ Universalis primò Judaicæ, atque eo nomine Christianismum induens, ejusdem nihilominus Synagogæ seu Ecclesiæ juribus, atque inter ea hoc quod tractamus, ut antè uteretur. Non aliter atque is qui Civis Romani aliusve Reipublicæ seu Sodalitii alicujus Socius jura pristina retinet, utcunque in persuasionem aliquam inter suos singularem pro libitu transeat. De Paulo ipso, Ebræo ex Ebræis, adeóque moribus Judaicis accuratiùs innutrito [u], cui in Epistolis singularis ille Anathematis usus, res palàm est. Neque enim quasi quidquam circa illud innovandum vellet, vocem adhibet, sed ut in antè recepto suorum sensu. Tantundem cum ratione parili planè dicendum de reliquis tunc credentibus, id est antequam inter Discipulos apertiùs admitterentur ut Gentiles, necdum Proselyti Justitiæ in Judaismo facti, seu sine Circumcisione, Euangelii beneficio fruerentur. Neque enim ob Christi disciplinam acceptam exuebant eorum quiquam Judæorum sive nomen sive Jus quod antè sic possidebant. Nec disciplina illa apud eos alia quàm Judaismus verè reformatus seu cum fide in Messiam seu Christum ritè conjunctus. Unde Judæi omnimodi quantum ad hanc rem, in *πιστεύοντας* seu *τῇ πίστει ὑπακούοντας Credentes* & *μὴ πιστεύοντας non Credentes* tribui solebant. Idque tam ante [x] Christiani nominis ortum quàm post [y]. Et tam Credentes ex eis quàm non Credentes, Judæi tunc sic meritò dicti [z], utpote Originem, Statum ac Jus Judaicum, ut antè retinentes. Hinc Myriades complures *Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων Judæorum Credentium* memorantur [a], de quibus item adjicitur, quod *πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου omnes æmulatores legis* seu *legi addictissimi* essent, tametsi Crederent. Quo nomine se illis prædicat etiam Paulus in Vulgata. *Ego æmulator legis, sicut vos omnes estis hodie*, ubi Græcè legitur *ζηλωτὴς τοῦ Θεοῦ Zelotes Dei*[*]. Et sanè addictos adeò legi, etiam placitis moribusque avitis סיג לתורה *in legis sepem*, ut dicere ipsi solebant, introductis (in quibus Excommunicationem eorum fuisse certum est) non fuisse pariter addictos cum ratione haud est sentiendum. Quonam autem primùm tempore Euangelium seu Credentium disciplina Gentilium alicui necdum in Judaismum integrum antè recepto, communicata fuerit (quod nec fieri debuisse per annos aliquot à Judæis vulgò [b] existimatum est) non unanimes statuunt Scriptores. Alii, tam veterum quàm recentiorum, in Candaces Æthiopum Reginæ Eunuchi [c] à Philippo baptizato id haberi volunt [d], aliis Eunuchum illum pro Proselyto Justitiæ adeóque Judæo Circumciso, ídque & rectè puto, sumentibus [e], & Cornelium Centurionem [f] qui cum suis à Petro Baptizatus est Primitias Gentilium, citra Circumcisionem, in Christi Disciplinam receptorum facientibus, Eunuchi illius Baptismus ad biennium aut circiter ab Ascensu seu Christi 35 spectat. Cornelii, ad septennium inde aut circiter seu Christi 41 juxta Chronologiam Baronii quam heic sequimur, discrepantes de ipsis annis scriptorum opiniones libenter prætereuntes. Biennio post aut circiter seu sub initia Clau-

u *Act.* 23. 3. 26. 5.
x *Act.* 2. 44. 4. 32. 5. 14. 6. 7. *Videsis Athanas. Quæst. ad Antiochum* 45.
y *Act.* 15. 5. 16. 1. 19. 33. 21. 20. *Rom.* 1. 16. 3. 3. *&c.*
z *Act.* 16. 20. 21. 20. *Galat.* 2. 15. *&c.*
a *Ibid.* 21. 20.
* *Ibid.* 22. 3.
b *Vide Act.* 11. 1.
c *Act.* 8. 38.
d *Euseb. Hist. Eccles. lib.* 2. *cap.* 1. (*sed & vide eum cap.* 2.) *alii à Lorino in Act.* 8. 27. *citati.*
e *Lyranus ibi, Baron. Tom.* 1. *ann.* 35. § 27. *&* 41. § 2. *Bellarmin. de Romano Pontifice lib.* 1. *cap.* 22. *Grotius ad Act.* 8. 27. *Vide Origen. contra Cel. lib.* 2.
f *Act.* 10. 48. *& vide Bezam ad Act.* 8. 4. *Cameron. in Myrothec. Euangel. ad Mat.* 16. 18. *&c.*

dii Augusti collocat ille [g] Christiani nominis, inter Discipulos, Antiochiæ [h] ortum in Actis memoratum, qui à Suida [i] tribuitur ipsi tempori quo Euodius Antiochiæ creatus est à Petro Episcopus, id est juxta Hieronymum, anno tertio Claudii Augusti & æræ Christi vulgari 44, aliis aliter de tempore illo [k] sentientibus. Certè ut Suidas, ita Joannes Antiochenus [l] in Chronologicis suis nondum editis cum Euodii illic Episcopatu Christiani nominis Antiochiæ ortum conjungit, quem post decennium ab Ascensu domini evenisse scribit seu sub Claudii initia. Etiam & Nominis autorem ibi Euodium illum facit. Verba sunt, Ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοῦ Κλαυδίου Καίσαρος, μετὰ τὸ ἀναληφθῆναι τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, μετὰ ἔτη δέκα πρῶτος μετὰ τὸν ἅγιον Πέτρον τὸν ἀπόστολον τὴν χειροτονίαν τῆς Ἐπισκοπῆς τῆς Ἀντιοχείων μεγάλης πόλεως τῆς Συρίας ἔλαβεν Εὐόδιος γινόμενος Πατριάρχης. Καὶ ἐπὶ αὐτοῦ Χριστιανοὶ ὠνομάσθησαν, τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐοδίου προσομιλήσαντος αὐτοῖς καὶ ἐπιθήσαντος αὐτοῖς τὸ ὄνομα τοῦτο. Πρώην γὰρ Ναζωραῖοι ἐκαλοῦντο καὶ Γαλιλαῖοι ἐκαλοῦντο οἱ Χριστιανοί, *sub initia imperii Claudii Cesaris, post Ascensum Domini nostri ac Dei Jesu Christi, Decennio transacto, Primus post S. Petrum Apostolum creatus est Antiochiæ magnæ Syriæ Urbis Episcopus Euodius, factus item Patriarcha. Et tempore ejus nominabantur Christiani, conversante cum eis Episcopo Euodio & nomen illud eis imponente. Prius enim Nazaræi vocabantur & Galilæi, Christiani.* Atque hinc puto suum hausit hæc de re Suidas. Alii de anno aliter [m] statuunt. Sed planè prolepsis est Patrum aliquot qui de nomine ipso loquuntur [n] quasi Tiberii Augusti tempore in usu aliquo fuisset. Certè sub Claudii initia natum ex ipsis Actorum [o] de Claudio verbis statim sequentibus elicere fas est. Sed ita demum qui anteà *Galilæi* & *Nazaræi* uti & πιστεύοντες εἰς τὸν Χριστὸν *Credentes in Christum* sive ex Judæis ac Circumcisione essent sive Incircumcisis, *Christiani* jam nuncupari cœpere, ut solent alii ab eo cujus disciplinæ sequaces fuerint. Quod quidem nomen sic inditum à nonnullis tam Veterum quàm recentiorum sumitur pro eo quod est *Nomen Novum* [p] quo apud Prophetas vocandi erant Judæi. Sed verò tametsi ita ibi cœptum hoc nomen, usus nihilominùs ejusdem non ita frequens videtur inter Apostolos ipsos aut in eorum lingua per annos aliquot sequentes. Nam præter locum illum quo memoratur in Actis *primùm tunc vocatos Antiochiæ Discipulos Christianos*, bis tantùm in N. T. occurrit. Agrippa Rex ad Paulum [q], *Ferè me suades Christianum fieri.* Et Petrus [r] ad Dispersiones Judæorum, *Si autem ut Christianus patiatur, non erubescat &c.* Sed nec ulla Epistola Apostolica alia *Christiani* expressim nominis memor est, nedum eos quibus dirigitur Christianos expressiùs universos nuncupat. Sed fermè aut *Sanctos*, aut *Fideles*, aut *Ecclesias*, adjectis sive loci sive Jesu Christi sive Dei nomine, aut ejusmodi quid, aut planè Judæos, ut Jacobi & Petri, quælibet alloquitur. Per septennium igitur ab Ascensu Christi aut circiter, ut antè, nemo in Credentibus, qui posteà Christiani dicti, præter Judæos sive Originarios sive Proselytismi jure integro adscitos. Nec proculdubio ante id tempus cla-

g *Tom. 1. ann.* 43. § 10.
h *Act.* 11. 26. *Vide Nicephorum Callist. lib. 2. cap. 7.*
i *In* Χριστιανοί.
k *Vide Baron. Tom. 1. ann.* 39. § 8. &c.
l *In Bibliotheca publica Oxoniensi lib. 10. pag. 149.*
m *Vide Genebrard. Chron. part. 1. anno Christi 49.*
n *Tertullian. Apologetic. cap. 5. Hieronymus in Chronico num.* 2051.
o *Cap.* 11. 26. & 28.
p *Isa.* 62. 2. 65. 15. *ubi consulas Ignatium ad Magnesios & Com. Leonis Castri.*
q *Act.* 26. 28.
r 1 *Ep.* 4. 16.

elapsum, illud Christi [s] ad Apostolos *Euntes docete omnes gentes Baptizantes* [s Matth. 28.
eos &c. de aliis gentibus aliter omninò, discipulorum saltem vulgo, intellectum 19.]
est quàm de Proselytis qui Judaismum plenum inducrent in disciplinam Euan-
gelicam per Baptismum adsciscendis [t]. Etiam post reseratum, ut jam osten- [t Vide Act.
sum est, Gentibus sine Judaismo ejusmodi pleno Euangelium, non pauci Ju- 11.]
dæorum Credentium existimabant [u] Legis Mosaicæ observationem integram [u Act. 15. 1.]
Gentilium Baptismo accedere debuisse, quâ de re habetur Decisio Apostoli-
ca [x], qua necessariam illam Gentibus non esse decernitur; Atque manebant in- [x Ibid. 28.]
terim Judæi Originarii eorumque Proselyti, quotquot crederent, etiam usque
in Excidium Templi, Zelotæ legis Mosaicæ [y], adeoque Judaismum suum simul [y Act. 21. 20.]
cum Christianismo retinebant; quâ de re affatim scriptores qui de Cessatione le-
galium agunt & de eo quod est, Legem Mortuam reverà fuisse tunc sed non Morti-
feram. Christus etiam ipse pronuntiaverat [z] *Salutem esse ex Judæis.* Huc spectat [z Joann. 4. 22.]
item Timothei Circumcisio [a] Paulina, atque alia ejusmodi obvia. Nec dubitan- [a Act. 16. 3.
dum quin quamplurimi tunc temporis ex Gentilibus Christo nomina dantes si- & vide Grot.
mul Proselyti Justitiæ seu pleno jure Judæi itidem fieri vellent factíque essent ad Act. 10.
tam post Cornelii Baptismum quàm antè. Neque enim id tunc prohibitum, 48.]
sed non habitum necessarium. Christianis etiam Christianismum & Judaismum
velut corporis unius bina membra conjuncta videmus in hæresibus [b] Cerinthio- [b Epiphan. hæ-
rum, Nazaræorum, Ebionæorum. Atque ut in Judaicam disciplinam Vete- ref. 28, 29, 30.]
rem per Baptismum, Circumcisionem, & Oblationem ut antè ostenditur, co-
optabantur Proselyti Justitiæ, ita in Christianismum per Baptismum & Eucha-
ristiam [c]. Ex mistura autem ejusmodi Judaismi ac Christianismi tunc non so-
lùm in Judæis Originariis sed etiam in eis qui è Gentibus Ecclesiis Christia- [c Justin. pro Christianis
nis accederent, atque ex eo quod ipse Christianismus ex Judaica disciplina or- Apolog. 2.]
tus erat eâque omninò fundatus & reverà Judaismus erat reformatus, in quem
per Baptismum, qui etiam ritus fuerat antè Judaicus, reciperentur Credentes
qualescunque ut Proselyti, evenit ut Christiani universi tunc temporis etiam
nomine Judæorum venirent, atque ut Judæorum secta, non minùs quàm Pha-
risæi, Sadducæi, Esseni & si qui fuerint ejusmodi alii, haberentur, tametsi an-
nis proximiùs sequentibus seu post graviores, ex tumultibus ac factionibus Ju-
dæorum non credentium impellentibus, Christianorum persecutiones obortas,
velut invicem opposita apud Scriptores [d] adhiberentur nomina sæpiùs Judaismi [d Vide Ignati-
(ut veterem scilicet solùm significantis) & Christianismi in quo ita Judaismus um in Epist. ad
novus seu reformatus. Templum item Hierosolymitanum [e] tam Credentibus Magnesios &c.]
quàm non Credentibus commune tunc erat, uti & cultûs Jurísque Judaici re- [e Act. 2. 46.
liqua non pauca, etiam & Synagogæ [f] & Proseuchæ ídque ut Judæorum cœ- 3. 1. 5. 20. 21. 26.]
tui, licet persuasione de Messia adeò partes in diversas distraherentur. Etiam & [f Act. 9. 20.
Judæis non Credentibus aliísque tum seculorum Veterum [g] tum recentiorum, 13. 5. & 14.
Christianus quilibet sive ex Judæis Originariis sive Gentibus adscitus נצרי uti 15. 21. 17. 10. &c.]
& ab Arabibus ناصري seu *Nazaræus* aut *Nazarenus* vocitatus, quemad- [g Act. 24. 5.]

 modum

modum & Christus ipse in Euangeliis & Actis sæpius & Christiani primi; quo planè non Judaica solùm Origo, sed ipsum Judæi nomen diffusius in denominationem à *Nazareth* urbe Galilææ in tribu Zabulon contractum Christianis, ex more illo vetusto, tribuitur. Et Hieronymus [h] de Judæis sui temporis, majorum lingua utentibus; *usque hodie perseverant in blasphemiis & ter per singulos dies in omnibus Synagogis sub Nomine Nazarenorum Anathematizant vocabulum Christianum.* Sed verò quod ad tempora ipsa quæ tractamus heic spectat, satis consentiunt viri non pauci doctissimi tum in Actis Apostolorum tum apud Suetonium, Judæorum nomine ita Christianos qualiscunque generis esse comprehensos, ut non minùs hi quàm illi eo nomine tunc innuerentur. Legitur in Actis [i] Paulum Corinthi *invenisse quendam Judæum nomine Aquilam Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam uxorem ejus* (διὰ τὸ διατεταχέναι Κλαύδιον) *eò quòd præcepisset Claudius* (Augustus) *discedere* (πάντας τοὺς Ἰουδαίους) *omnes Judæos à Roma.* Hoc itidem edictum memorat Suetonius in Claudio [k]; *Judæos impulsore Chresto* (pro *Christo*) *assiduè tumultuantes Româ expulit.* Josepho etiam idem traditum scribunt veterum nonnulli, cum ejusmodi quid apud eum non omninò reperiatur. Sed Claudii in anno nono seu Christi æræ vulgatæ 49. à Chronologis plerunque collocatur [l] expulsio hæc, Onuphrio [m] eam anno Claudii sexto perperam & septimo tribuente. Utcunque autem, annis ita aliquot post Christiani nominis ortum, emissum esse edictum illud liquet. Attamen Judæorum nomine illic Christianos pariter contineri meritò sentiunt eruditi. Dubitanter quidem Orosius, ad illud Suetonii, *utrum contra Christum tumultuantes Judæos coerceri & comprimi jusserit, an etiam Christianos simul, velut cognatæ religionis homines voluerit expelli.* At verò clariùs de re ipsa ex Actorum verbis constat; Aquilam scilicet & Priscillam ideò Romam reliquisse inde docemur, quia Judæos Claudius universos discedere jusserat. Sed pro Christianis accipiuntur illi, qui & inter alios tunc Credentes à Paulo, eo nomine, salutantur [n]. Nec edictum eos attigerat, nisi etiam Judæorum nomine generali, ad seculi morem, contenti fuissent tunc Christiani. Et Eusebius [o], *Claudius Judæos Roma prorsus ejecit, quo quidem tempore Aquila & Priscilla cum aliis Judæis Româ decedentes, in Asiam navigarunt; Illic autem cum Apostolo fundamenta Ecclesiarum paulò antè ibidem jacta constabiliente, commorati sunt.* Cum reliquis Judæis utrunque, licet Christiani essent, expressim censet ille. Atque ad hunc modum locum illum interpretantur complures tum in Acta scribentes tum aliàs edictum illud Claudianum [p] memorantes, quorum nonnulli etiam Petrum ex edicti illius vi Româ tunc pulsum volunt. Rectè Mariana [q] ad illud Suetonii, *quòd tumultus concitarent* (Judæi) *nempe de Christo cum Christianis disputantes, quos Judæorum nomine comprehensos & unà cum illis pulsos Aquila & Priscilla monstrant.* Onuphrius [r] item, *Nullus adhuc inter Judæos & Christianos discrimen noscebatur.* Et Alphonsus Ciaconius [s], *Claudius publico edicto non solum Judæos omnes sed & Christianos pariter qui congeneres & comprofessores ejusdem religio-*

h *In Isaiam cap. 5. comm. 18.*

i *Cap. 18. 2.*

k *Cap. 25.*

l *Orosius lib. 7. cap. 6. Beda de sex ætatibus mundi. Ordericus Vitalis lib. 1. Frisingensis lib. 2. cap. 15. Hermannus Contractus, Ado, Marianus Scotus, Baron. Tom. 1. ann. 51. 1. 1. Lorinus ad Act. 18. 2. alii ibi. Alphons. Ciaconius in Petri vita anno Christi 46.*

m *In Fastis & ad Petrum Platinæ.*

n *Rom. 16. 3.*

o *Hist. Eccles. 2. cap. 17.*

p *Baron. Tom. 1. ann. 51. 1 1. & 2. & ann. 58. 151. Genebrard. Chron. lib. 2. ann. Christi 49. & lib. 3. anno M. 4121. Dionys. Petavius de doctrina Temp. lib. 13. A. M. 4032: Adolph. Occo de Nummis pag. 108. alii.*

q *Ad Act. 18. 2.*

r *In Annot. in Platinæ Petrum.*

s *In vita Petri.*

ligionis Gentilibus censebantur, urbe expulit ob frequentes tumultus & dissidia qua Judai adversus Christianos quotidie concitabant. Tantundem alii satis obvii. Etiam tunc temporis & posteà etiam aliquamdiu Christianas Ecclesias ob cognatam Judæorum veterum religionem, unde natæ sunt primò universæ, Judaizasse id est Judaicos ritus ac Jura retinuisse, eliciendum est tum ex eis quæ de Paschatis observatione Christiana obvia sunt, tum ex illo apud Hieronymum [t] de Philone Judæo qui *videns Alexandriæ Ecclesiam adhuc Judaizantem, quasi in laudem gentis suæ, librum super eorum conversatione scripsit.* Inde etiam Celsus Epicureus in Judæos simul atque Christianos invectivam suam etiam sub Hadriano, seu sub initia seculorum quæ heic proxime tractamus, componens, utrosque ut congeneres conjungit, & Christianismi βάρβαρον aiebat [u] *ἄνωθεν εἶναι τὸ δόγμα, δηλονότι τὸν Ἰουδαϊσμὸν, οὗ Χριστιανισμὸς ἤρτηται* *Sectam seu Opinionem barbaram ex origine esse, id est Judaismum quocum Christianismus conjunctus est.* Etiam eosdem facit Celsus seu ex eodem Sodalitio utriosque quasi de umbra Asini (sic impius ille [x]) circa Messiæ sui adventum tantum discrepantes. Accedat etiam hinc usque in Origenis tempora seu annum Christi 200 aut circiter creditum esse Judæos Originarios qui Christo nomina dederant non omninò descivisse à patriis legibus moribúsve, sed eis ut in Judaismo simplici adhiberi solebant esse simùl usos. Scilicet Origenes [y] Celsum illum coarguit quòd non animadverteret *ὅτι ἀπὸ Ἰουδαίων εἰς τὸν Ἰησοῦν πιστεύοντες οὐ καταλελοίπασι τὸν πάτριον νόμον, βιοῦσι γὰρ κατὰ αὐτὸν, &c. quod Judæi qui in Jesum crediderunt non desciverunt à Patriis legibus; vivunt enim juxta eas, &c.* Alia huc spectantia habet ibi ille Hinc etiam rationi consonum fit ut sentiamus legem illam Antonini Pii sub initia temporis Apostolorum temporum finem insequentis, qua Judæis permissum filios suos tantùm Circumcidere, tam Christianos (quorum non pauci tunc etiam Circumcisi) quàm Judæos non Credentes complecti. Consulas de ea lege Modestinum [z], Paulum Jurisconsultum [a] & Origenem [b]. Quinetiam viris sanè doctissimis [c] admittitur, ídque meritò, non solùm per Christiani nominis hæc initia sed diù postea, usurpari simplex Judæorum nomen pro eo quod tam Christianos seu Credentes omnimodos quàm Judæos non Credentes, ut genus species suas, contineret. Quòd etiam non defuerint Jurisconsulti magni qui *Judaicam* apud Ulpianum [d] *superstitionem* pro religione Christiana, ut à Judaismo tunc distincta sumerent? Eâ de re consulas Alciatum [e] (qui etiam compluria habet de nominis Judaici & Christiani tunc communione) sed & dein Antonium Augustinum [f], uti & Samuelem Petitum [g] præter eos qui ad legem citatam obiter scripserint. Certè etiamnum Mahumedanorum nomine & Christianorum generali venire complures qui in persuasionum inter sibi cognomines diversissimarum sectas multiplices distrahuntur, nemo non videt. Jam verò, cum adeo manifesta fuerit tunc temporis, maximè sub Apostolorum Actorum initia, Judæorum Credentium & non Credentium (quæ primaria erat eorum distinctio) non modò in Nomine generaliori ac Religionis Cultusque & Sacrorum tum Ortu tum Usu, verùm etiam in Regi-

t *De Scriptoribus, in Marco.*
u *Apud Orig. advers. Cels. lib. 1. & Videsis Baron. Tom. 2. Ann. 132. § 17.*
x *Apud Orig. cont. Cels. lib. 3*
y *Contra Cels. lib. 2. & vide illum lib. 5.*
z *L. 11. Circumcidere D. tit. ad legem Corneliam de Sicariis.*
a *Sent. lib. 5. tit. 3.*
b *In Cels. l. 2.*
c *Petr. Pithæus Anim. advers. 2. cap. 3. Lips. ad Tacit. Annal. 15. 83. Dionys. Petavius ad Themist. Orat. 12. & ad Epiph. hæres. 29. num. 5. Barthius ad Rutilii Itin. 395. J. Drus. ad Sulpitium Sever. lib. 2. &c.*
d *L. 3 § 3. De tit. de Decurionibus.*
e *Dispunct. lib. 3. cap. 8. & ad l. quidam ignavia C. tit. de Decur.*
f *Ad Modestinum pag. 331.*
g *Diatrib. de Iure, Principum edictis Ecclesia quæsito cap. 6. & vide Modestinum l. 15. D. tit. de Excusationibus § 6.*

mine ac receptis ex utrorumque Majorum scitis ac moribus (de quibus etiam diligentiùs in Republica seu Ecclesia illa servandis tam ipsos discipulos seu Apostolos quàm populum reliquum expressiùs monuit[h] Christus ipse) haud concipiendum videtur, Apostolos, utpote ipsos undiquaque Judæos aliosve ab eis tunc Judaismo vero ac Reformato, id est Christianismo imbutos & per Baptismum in Judaismum illum verum quem universi amplecti debebant, admissos, inter se non Jure Judaico in Excommunicationis suæ pœnis exercendis, uti in rebus ad Consortium vitæ spectantibus inter se ejusmodi aliis, usos esse, idque omnimodò ut Judæi tunc faciebant reliqui. Loquitur ad Corinthios & Galatas Paulus de *Cherem* seu *Anathemate*, & Corinthiis sic de *Maranatha*, ut de vocibus ac rebus ex disciplina Judæis adeóque inde ipsis satis cognitis atque in terris exteris, ex more Judaico, liberè usurpandis, utcunque causæ, de quibus monet, singulares fuerint atque Christianismo propriæ. Sic variatim Reformati inter Christianos quorum plerique Excommunicationem licet diversimodè adhibent, veteres plerunque ejusdem (quantum ad sui ipsius naturam) Formulas ac Jus ab eis scilicet à quibus defecere seu Romanensibus acceptum aut juxta eorum exemplum rationibus qualibuscunque assertum, retinent, utcunque & Causarum & Objectorum etiam & Rituum aliquot discrimen pro persuasionum diversitate aliud atque aliud inter ipsos fuerit. Neque puto quis dixerit ex Gentilismo sive *Anathematis* sive τοῦ *Maranatha* sensum notum omninò fuisse iis ad quos Paulus sic scripsit, sed ex Judaismi disciplina cui cum Christianismo junctæ adeò adsueti fuissent. Atque juxta antè dicta, tam illi, quanquam à Corintho & Galatia, ob sedes quas ibi habebant, denominantur, quàm Romani, Ephesii reliquique ejusmodi ad quos uti ad Christianas tunc temporis Ecclesias alias scripsit Apostolus, pariter denominati, reverà dici poterant & proculdubiò dicebantur Judæi Credentes. De Origine Judæis aut vulgaris tunc Judaismi, & dein Christianismi, Proselytis, qui inter illos, nemo dubitare potest. Nec de reliquis qui ut Proselyti per Judaismi veri disciplinam Christianismo è Gentilismo accesserant, minùs clara res videtur. Quod ideò libentiùs sic atque instantiùs fateor animadversum ut quod de Jure Cæsareo heic diximus explicatius inde redditum ritè intelligatur. Nimirùm, tametsi sub initia Claudii Cæsaris, Judæorum (tam Credentium quàm non Credentium) conventus Romæ (soli scilicet conventus nec mores alii ritusve) interdicerentur[i] etiam postmodùm, ut antè dictum, fuerint, inde pulsi, idem tamen Cæsar Paulo Apostolo Epistolisque ad Corinthios & Galatas scriptis coævus tum Alexandrinis Judæis tum reliquis (id est universis eo nomine tunc significatis, tam Credentibus quàm non Credentibus) impetrantibus Agrippa & Herode regibus, Morum suorum seu Patriorum usum in quibus planè, ut ostendimus, Excommunicatio, liberiùs indulsit. Alexandrinis[k] etiam antè concesserat Octavius Ethnarchæ suo subesse, ἑκάστους ἐμμένοντας τοῖς ἰδίοις ἔθεσι καὶ μὴ παραβαίνειν ἀναγκαζομένους τὴν πάτριον θρησκείαν *ac suis in moribus seu disciplina manere eorum quemque nec cogi patriam Religionem transgredi.*

Sed

h *Matt.* 23.

i *Dio lib.* 60.

k *Joseph. lib.* 19. *cap.* 4. *Baron. Tom.* 1. *ann.* 43. § 4. & 5.

Sed Claudius jam Imperator simul ac Pontifex Maximus, id est Religionis omnimodæ, quatenus permissio ejusdem in Orbe Romano publica admitteretur, arbiter summus [l] post jura eorum ibi & libertatem à Caligula insigniter minutam, sub imperii sui initiis, seu Consulatu secundo, id est Christi æræ vulgatæ 41, eos in integrum restituit, jubens ut τὰ πρότερον δικαιώματα *pristina jura illa* dein haberent, & τοῖς Ἰουδαίων ἔθεσι *Judæorum* seu suis *moribus* & disciplina fruerentur. Quod ad reliquos autem per τὴν ἄλλην Οἰκουμένην *reliquum Orbem* Romanum Judæos attinet, edictum etiam tunc hujusmodi [m] emisit ille.

Τιβέριος, Κλαύδιος, Καῖσαρ, Σεβαστὸς, Γερμανικὸς, Ἀρχιερεὺς μέγιστος, *δημαρχικῆς ἐξουσίας, ὕπατος χειροτονηθεὶς τὸ δεύτερον λέγει· αἰτησαμένων με βασιλέως Ἀγρίππου καὶ Ἡρώδου τῶν φιλτάτων μοι ὅπως συγχωρήσαιμι τὰ αὐτὰ δίκαια καὶ τοῖς ἐν πάσῃ τῇ ὑπὸ Ῥωμαίοις ἡγεμονίᾳ Ἰουδαίοις φυλάσσεσθαι καθὰ καὶ τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἥδιστα συγχώρησα οὐ μόνον τοῦτο τοῖς αἰτησαμένοις με χαριζόμενος, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ὑπὲρ ὧν παρεκλήθην ἀξίους κρίνας διὰ τὴν πρὸς Ῥωμαίους πίστιν καὶ φιλίαν. μάλιστα δὲ δίκαιον κρίνων μηδεμίαν μηδὲ Ἑλληνίδα πόλιν τῶν δικαίων τούτων ἀποτυγχάνειν, ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ τοῦ θείου Σεβαστοῦ αὐταῖς ἦν τετηρημένα. Καλῶς οὖν ἔχειν καὶ Ἰουδαίους τοὺς ἐν παντὶ τῷ ἐφ᾽ ἡμᾶς κόσμῳ τὰ πάτρια ἔθη ἀνεπικωλύτως φυλάσσειν, οἷς καὶ αὐτοῖς ἤδη νῦν παραγγέλλω μου ταύτῃ τῇ φιλανθρωπίᾳ ἐπιεικέστερον χρῆσθαι, καὶ μὴ τὰς τῶν ἄλλων ἐθνῶν δεισιδαιμονίας ἐξουθενίζειν, τοὺς ἰδίους δὲ νόμους φυλάσσειν. Τοῦτο μου τὸ διάταγμα τοὺς ἄρχοντας τῶν πόλεων καὶ τῶν κολωνείων καὶ μουνικιπίων τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῶν ἐκτὸς, βασιλεῖς τε καὶ δυνάστας διὰ τῶν ἰδίων πρεσβευτῶν ἐγγράψασθαι βούλομαι, ἐκκείμενόν τε ἔχειν, οὐκ ἔλαττον ἡμερῶν τριάκοντα ὅθεν ἐξεπιπέδου καλῶς ἀναγνωσθῆναι δύναται*), quæ ita sonant,

Tiberius, Claudius, Cæsar, Augustus, Germanicus, Pontifex Maximus, Tribunitiæ potestatis, Consul Creatus (Ruffinus, *Ordinarius*) *secundò, edicit; Petentibus à me Agrippa & Herode regibus mihi amicissimis, ut permitterem etiam Judæis in imperio Romano toto degentibus jura eadem servare & habere quæ Alexandrinis concessa, libentèr precibus eorum annui, nec solùm iis qui à me rogarunt hoc indulsi, verùm etiam ipsos pro quibus rogatus sum dignos judicavi propter fidem & amicitiam Romanis præstitam; Justissimum verò censens, nullam ne Græcarum quidem urbem privandam juribus illis, quandoquidem & sub Divo Augusto eis erant servata* (ubi malè Ruffinus, *ut neque Græcorum ulla Civitas eorum jure privetur, quoniam ad Dei culturam hæc facere* seu, ut meliùs in Ms. *servare* uti & citat David de Pomis [n] *noscuntur*, quæ Græcis Josephi omninò dissona depravatissimáque; quasi Θεῖος Σεβαστὸς quod *Divinus Augustus* est pro Deo vero seu à Judæis culto ibi sumendum fuisset, aut ἐπὶ Θεοῦ σεβασμοῦ apud Josephum legisset ille) *Optimum igitur decerno etiam Judæos per universum nostrum imperium patrios mores sine impedimento aliquo servare* (Ruffinus, *paternas solennitates sine prohibitione celebrare*) *quos etiam nunc moneo ut hac nostrâ gratiâ contenti modestiùs se gerant nec Religiones* seu *Superstitiones aliarum Gentium vilipendant* (Ruffinus, *adnihilare pertentent*) *proprias au-*

[l] *Vide Ioseph. lib.* 20. *cap.* 1.

[m] *Ioseph. lib.* 19. *cap.* 4.

[n] *In Medico Hebræo;* 62.

autem sibi leges servent (Ruffinus, *sed suas leges observent*; Gelenius, *suis autem suo arbitratu vivant legibus.*) *Atque hoc meum edictum ut Judices* seu *Gubernatores Civitatum atque Coloniarum & Municipiorum tam intra Italiam quàm extra* (seu Provincialium) *uti etiam Reges & Principes per ministros suos transcribant volo, atque non minùs quàm per triginta dies ita publicè illud exhibere ut ab omnibus humi stantibus possit perlegi* (ut Gelenius) seu, ut Ruffinus *unde ex humili ab omnibus legi possit.* Sed planè vertendum *Unde de Plano rectè legi possit.* Quæ Formula Romano in Imperio, ut notissima, edictis ejusmodi subscribi solebat literis suis tantùm initialibus ad hunc modum, U. D. P. R. L. P. Summatim autem ita se res heic habet. Judæis omnimodis, qualiscunque essent sectæ seu quocunque alio noti nomine, tam ex Julii [o] quàm Augusti [p] Cæsarum, ut alios & vetustiorum & coævorum prætercam, indultu non solùm in Judæa sua seu Palæstina sed in alienis per orbem Romanum terris suo in cultu servanda moribúsque convictûs sibi singularibus seu *νόμοις τοῖς πατρίοις* retinendis (de Capitalibus Judiciis non loquimur; de quibus tamen discrimen erat inter Palæstinam aliásque Regiones [q] in quibus degerent) permissa est libertas amplissima, quâ itidem sæpius fruebantur, utcunque sæpius item per tumultus & adversantes, etiam non raro per obortas inter se factiones haud parum turbarentur [r]. Et singularis ita erat eis passim dignitas, & singulare persæpe saltem inter suos, ubicunque sedes haberent, imperium, adeò etiam ut singularitas illa à seculorum de quibus jam loquimur scriptoribus gravissimis [s] velut mirandum quid signantiùs prædicetur. Libertas hujusmodi à Caio Caligula Augusto interturbata, in integrum Judæis per orbem Romanum omnimodis restituitur, ut ex edicto ostenso liquet, à Claudio, cousque etiam ut non solùm *ἰδίοις ἔθεσι χρῆσθαι propriis moribus uti* eis inde permitteretur, verùm etiam *συμπολιτεύεσθαι parile obtinere Civitatis jus cum Græcis cohabitantibus*, ut explicat edictum illud in literis ad Doritas qui illud violaverant Petronius Syriæ Præses [t]. Quod quidem intelligendum tam de Judæis Credentibus, seu qui Christo nomina dederant nec Christianorum nomen uti id quod Judæorum erat oppositum aut velut cum eo non satis tunc consistens hactenus induerant, quàm non Credentibus, quorum sectæ variæ ut Pharisæi, Sadducæi, Esseni qui eâdem ipsâ nec majori omninò ratione in edicto continebantur quàm Credentes, seu Judæi veri ac ita Reformati ut alia Judæorum secta reverà esse tunc non debuisset, id est Christiani. Et de Judaico nomine Christianis paritèr tunc etiam necessariò communicato, satis antè dictum. Quin & Essenos, Judæos passim dictos, Christianos fuisse contendunt viri aliquot doctissimi de Trihæresio scribentes. Etiam tempore hujus edicti inter Discipulos perpaucos & certè nuperrime antè inter eorum nullos palàm admissum est, quenquam Christi disciplinæ seu Euangelicæ adsciscendum præter Judæos sive Origine ipsos sive integro Proselytismo seu tam Circumcisione quàm Baptismo cooptatos, ut ex antè memoratis liquet. Atque maximè advertendum heic tempus antè adnotatum de Judæorum Româ Expulsione per Edictum Claudii. Satis recipitur, emissum illud anno ejusdem nono.

Sal-

o *Ioseph. l. 14. cap. 17.*

p *Idem l. 16. cap. 10.*

q *Videsis Petrum Cunæum de Rep. Hebræorum lib. 1. c. 9.*

r *Ioseph. lib. 16. cap. 4. lib. 18. cap. 12. de Bello Iudaico lib. 2. cap. 34. Act. Apost. sæpius 2. ad Corinth. 11. 24. Euseb. Hist. 2. cap. 8. & 9.*

s *Strabo apud Ioseph. lib. 14. cap. 12. Seneca apud Augustinum de Civitate Dei lib. 6. cap. 11.*

t *Ioseph. lib. 19. cap. 6.*

Saltem annis ab initio Claudii compluribus emiſſum eſſe adeo eſt in confeſſo ut nihil magis. Et ſententia quæ neutiquam nono collocat rejicitur. Privilegia verò in Edicto jam allato conceſſa ſunt generatim Judæis anno ejuſdem Auguſti primo. Scilicet Claudio ſecundùm Conſule. De Conſulatu ejus, adeóque de anno liquet ex edicti ipſius verbis. Jam verò anni noni edicto, Judæorum nomine paritèr Chriſtianos contineri (utcunque ſingulare Chriſtianorum nomen per annos aliquot antè in uſu tunc fuiſſet) fatentur Sriptores eximii iique non pauci etiam ex ipſis Actorum [u] de Aquila & Priſcilla verbis perſuaſi, ut antè monſtratum. Quânam igitur ratione admitti omninò poteſt, ut in Edicto hoc anni primi, quo tempore aut nondum natum aut ſaltem noviſſimum erat Chriſtianorum nomen, vocabulum Judæorum Chriſtianos haud paritèr complecteretur? idque ex ipſa Auguſti ac Juriſconſultorum qui tunc floruere, mente. Neque enim de Credentium & non Credentium Judæorum nominibus, ut ipſos diſcriminantibus, ſolliciti proculdubiò erant Romani quibus ob Credulitatem expreſſim Judæos univerſos, præ aliis, tunc notatos fuiſſe, eliciendum eſt ex eo quod etiam paulò ante Chriſti natales Horatio [x] de eo qui perſuadere cupiebat ſine flamma limine ſacro thura liqueſcere, inſtar proverbii uſitatioris excidit,

u Act. 18, 2

x Serm. 1. Sat. 5.

—— Credat Judæus apella
Non ego ——

Quaſi pro nimiùm Credentibus univerſa gens ejuſque ſecta quælibet paritèr vulgari locutione tunc haberetur. Æquanimum illis erat ſive illud credulitatis objectum apud Judæos eſſet. Quis dubitat quin cum Mahumedes per generale nomen النصارى *Nazarenorum* univerſos Chriſtianos in fidem ſuam & amicitiam acciperet [y], tam ſectarios quoſcunque بدين النصرانية *in Chriſtianiſmo* quàm Orthodoxos id eſt univerſos quomodolibetcunque eo nomine venientes contineret? Si Princeps aut Reſpublica jam aliqua Mahumedanis aut Philoſophis, Medicis, Mathematicis, aut demum Chriſtianis indiſcriminatim & ſine perſuaſionum diſtinctione, morum ſuorum & diſciplinæ libertatem intra ditiones ſuas concederet; nonne ſectæ paritèr variæ Mahumedanorum, reliquorum, utì & Chriſtianorum qualeſcunque conceſſionis ejuſmodi beneficio, ídque jure optimo, frui deberent? donec ſcilicet jus ita conceſſum poſteriori ſuperinducto aliquo mutaretur temperaretúrve, utcunque ipſi quibus ſic conceſſum fuerit diverſimodè inter ſe diſſiderent. Quale dicendum tum de Indultis tum de Interdictis ad Judæos generatim attinentibus in titulis *de Judæis & cælicolis* in Codice utroque. Tam Karæi quam Talmudici & ſi quæ fuerint eorum ſectæ aliæ eis continebantur, quemadmodum etiam in recentioribus de eis Principum ac Rerumpublicarum edictis. Atque ita ſanè Claudii Auguſti edicto illo tam Chriſtiani illorum temporum quàm Judæi reliqui. Ex hiſce igitur ſequitur tandem idque neceſſariò, ἔθη καὶ δίκαια τὰ πάτρια *Mores ac Jura patria* Judæis tunc à Claudio Auguſto ita reſtituta ac conceſſa paritèr ad Chriſtianos tunc attinuiſſe. Et cùm in moribus ac Juribus illis, Excommunicationis Judaicæ uſus locum ad diſciplinam inter ſe tuendam haberet, ut ſuperiùs oſtenſum, per-

y Georg. Elmacin. lib. 1 & Teſtamentum & Pact. inter Mahumedem & Chriſtianos Pariſ. 1630.

quam eximium, sequitur itidem eandem ejusque Usum inter Christianos non minùs atque inter Judæos reliquos, tam Jure tunc (nimirùm sub Claudio Augusto seu eodem tempore quo ad Corinthios & Galatas de Anathemate scripsit Paulus) Cæsareo quàm Judaico subnixum esse indéque fuisse legitimum, utì & antè pariter inter Judæos reliquos, postquam à Cæsaribus qui præcesserant, ejusmodi eis jura indulta fuerant. Atque inde sanè in Hierosolymitana, Alexandrina, Antiochena, Cæsariensi, Romana, reliquis quæ tunc inceptæ in orbe Romano Christianorum Ecclesiis seu Cœtibus, ínque præfecturis illarum (sive Presbyteria vocaveris sive alio quocunque ad Judaismi tunc obtinentis ritum nomine) Usus Excommunicationis, juxta superiùs tradita, undiquaque in se Legitimus Effectum suum ex utroque Jure obtinere potuit. Et Claudii tempore toto etiam & usque in Persecutionem Christianorum Neronianam seu per annos 24. aut circitèr, ita duravisse videtur jus hoc Cæsareum tam Credentibus seu Christianis quàm non Credentibus Judæis, ut, quantum ad ipsum attinuit, pariter utrisque reverà competeret, tametsi tum inter Credentes & non Credentes ipsos tumultus quandoque suborti tum seditiones aliquot in Romanos Judaicæ, in causa interim subinde essent ut libertas jure ejusmodi potiundi inter utriusque generis aliquos plurimùm impediretur; quemadmodum fieri in similibus, passim videmus. Atque hinc sanè Separatio in Excommunicatione solennis tam Christianorum tunc quàm reliquorum Judæorum nomine sic venientium, utì & reliqua illuc, juxta superiùs ostensa, spectantia, adeò in tunc legitimis ex Jure Cæsareo habenda, ut nihil in eis contra leges Julias de vi Publica aut Privata aliásve (modò Judaicè satis fierent) committi potuisse sit existimandum. Ex Neronis autem aliorúmque dein tunc Cæsarum, ut Domitiani ac Trajani, in Christianos ex professo sævitia (unde magis discriminari ídque vulgò apud Romanos cœpit Judæorum reliquorum & Christianorum & Nomen & Professio; quod etiam ex Tacito[z], Plinio[a], Luciano[b] coævis, aliísque satis scimus; sed discriminari sanè ut Genus & Speciem) haud parùm mutatum minutúmque fuisse, quantum ad Christianos, jus illud Claudianum, nemo non videt. Nam & Christianismus quatenus ipse & species tunc Judaismi erat, sed sola quæ vera, jam nuncupabatur (Judæis reliquis infamiam nomini sanctissimo cumulantibus) *Nova generi humano superstitio inculcata*, ut in marmore Neroni eo nomine dicato quod Latronibus simul atque illis qui eam inculcassent provinciam purgasset (ita nempe si fides inscriptioni veteri apud Lusitanos[c] alibíve nunc in Hispaniis, tempori illi tributæ habenda sit) atque *Superstitio exitiabilis*, ut Tacito, qui etiam *per flagitia invisos*, ut proculdubio illius seculi Gentiles alii, ejusdem sequaces appellat. Et convitiis ejusmodi passim in orbe Romano, pro persuasionum discrimine, Christiana tunc impetitos esse adeóque jus eis ante concessum inde esse mutatum dubitari nequit. Sed verò ex juris jam dicta mutatione, professio tantùm Christianà interdicta pœnísque atrocissimis subdita est, intactis intereà inde juribus quibuslibet aliis seu quæ Judæis reliquis ac Christianis, sub nomine uno, tunc communia erant; adeò ut non minùs his quàm illis inter suos eisdem, etiam

[z] *Annal.* 15.
[a] *Lib.* 10. *Epist.* 97. & 98.
[b] *Lib. de Morte Peregrini.*

[c] *Adolph. Occo in Inscript. Hispan. pag.* 26. 8. & *Gruter. in Thesauro pag.* 23[?]. 9. & *vide Ioseph. Scalig. de Emendat. Temp. lib.* 5. *pag.* 442.

etiam in Persecutionis temporibus illis, frui liceret. Atque inter Jura illa tunc Excommunicationis, secundùm morem Judaicum, Usum fuisse non est quod dubitemus. Unde item sequitur, extra Christianæ ipsius professionis simplicis causas, à Christianis tunc etiam Jure Cæsareo, ubicunque inde Judæis conservata sua jura, legitimè adhiberi eam potuisse. A Nerone quidem usque in Apostolicorum temporum finem uti & posteà diu Christianos ut Judæorum sectam non tolerandam persequebantur plerunque quidem Cæsares Romani; ita tamen ut extra ipsius professionis eorum limites, reliqua cum Judæis reliquis haberent ex Jure tunc Cæsareo communia. Quantum verò ex Jure Cæsareo seu Publico eis sic negatum aut non concessum, non dubito quin inter se supplerent ipsi ex Jure Privato seu Pactis ac Conventis, etiam juramento firmatis, quæ ad Disciplinam suam singularem tuendam inirent, quemadmodum vetustiores item alibi Judæi, juxta capite superiori ostensa. Certè vestigia pactorum ejusmodi inter se sub eadem ipsa tempora habemus non ita obscura in Plinii secundi[d] Epistola ad Trajanum sub quo item Persecutio erat gravissima. *Se Sacramento* tunc *obstringere* solere inde liquet Christianos conviventes, *ne Furta, ne Latrocinia, ne Adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent.* Sic, ab illis ipsis edoctus, Plinius. Sed ambigere nequeo quin & reliqua inter se ex disciplina quam amplexabantur observanda, in parili seu eodem Sacramenti vinculo atque in mutua inter ipsos reverentia bonorúmque sibi morum studio, utì & apud Essenos (de quibus antè) continerentur. Adeóque, ut à vitiis abstinendi, ita etiam convivendi, parendi, pœnásque inter se usitatas atque inter eas Excommunicationis ultrò subeundi jura eodem aut parili Sacramento firmabantur. Et sanè caput illud Sacramenti eorum de *fidem non fallendo*, ea in quorum observationem quis in Christianismum tunc admissus, circa sui inter ipsos regimen promiserat, palàm complectitur universa; quæ quidem erant Judaismi in Regimine sui mores, ut dictum est, receptissimi cum Christianismo conjuncti. Etiam Christiani hac de re ex Plinio scriptores veteres criminibus ac delictis ab eo memoratis reliqua ita adjiciunt, ut planè de Disciplina ad vivendum inter se juxta jura ad se spectantia omnimoda, Confederata locum intelligant. Sic primò Tertullianus[e] Plinium ait Trajano allegâsse, *præter obstinationem sacrificandi, nihil aliud se de sacramentis* (ita enim ex MS. olim emendavit vir Clarissimus Desiderius Heraldus & nunc ita legitur in Rigaltianis; aliis codicibus ibi *Sacris* malè habentibus) *eorum comperisse quàm cœtus antelucanos ad canendum Christo & Deo & ad Confederandam Disciplinam, Homicidium, Adulterium, fraudem, perfidiam & cætera scelera prohibentes.* Tantundem inde habent Eusebius[f] & Hieronymus[g]. Atque juxta ejusmodi συνθήκας *pacta* ac inter se *conventa* corúmque itidem jura degebant Christiani posteà ac ante Constantinum, quâ de re item Capite proximo. Hæc si ita se haberent (nec aliter sanè se habuisse videtur mihi concipiendum) adeòque tam Jure Cæsareo quàm Judaico Excommunicatio Christianismi illius Primitivi præter mutuam invicem reverentiam, pacta inter se inita, ac Disciplinam Confederatam, sic subnite-

d *Lib. 10. Epist. 97.*

e *Apologetic. cap. 2.*

f *Hist. Eccles. lib. 3 cap. 33.*

g *In Chronico num. 2123.*

niteretur fundaretúrque, difficile non erit de ejusdem tunc Effectu statuere. Ut idem fuerit sic necesse est qui Judaismi in More ac Ritibus antè ostensis repertus. In Vindictæ igitur divinæ per Imprecationem expectatione, separatione ad distantiam notissimam quatuor Cubitorum, ignominiâ seu infamiæ notâ inter congeneres inde contractâ ita cernitur. Qui quidem Effectus sic erat tam ex singularis alicujus personæ sententia in merentem pronuntiata, quàm ex judicio Consistoriano seu Forensi aliquo. Ex forensi autem hac in re judicio, gravior illa Excommunicatio seu Major, juxta capite superiori item ostensa, accedere jure parili, id est tam Judaico, ac sic hinc simul Christiano, quàm Cæsareo potuit. Atque Fora sanè, Præfecturæ, Consistoria, seu Presbyteria tam Christianis illis, ubicunque Judæorum nomine, maximè tempore Claudii Augusti adeòque Petri ac Pauli Apostolorum, numerosiores simul degerent, nec à factione aliqua adversa impedirentur, quàm Judæis tunc reliquis ex utroque jure erant aut esse potuerunt. Atque etiam fuisse non ita infrequentia ultrò conceditur à viris doctis qui toties Episcopatus ac Presbyteria Christiana temporis illius memorare amant. Si verò Effectus sic idem cum Judaico tunc erat, quisnam dubitabit quin Absolutionis itidem jus tunc idem fuerit quod in Judaismo reliquo ut antè ostensum. Ita à Synedriis majoribus aut Triumviratu electo, aut judice publicè constituto unico, præeunte pœnitentiâ illâ (quam diximus Civili) ritè Absolvendus erat [h] Excommunicatus. Cæterùm quid heic de sacrorum Conventuum & Sacramentorum interdictione statuendum? Nihil ejusmodi quid in Judæorum suprà ostensæ Excommunicationis Effectibus. Neque igitur, si idem esset ejusdem jus in Christianismo hoc Primitivo, apud Christianos tunc interdictio aliqua ejusmodi locum habuit. Nec omninò ementes & vendentes è Templo [i] à Domino ejecti huc spectant, utpote ex Zelotarum jure [k] inter Judæos admisso legitimè sic puniti. Certè, quod ad sacros Christianorum Conventus tunc attinet, eorumque interdictionem, Paulus [l] ubi monet ne quis dein cœnam Domini caperet *ἀναξίως indignè* (seu ut Syrus ܘܠܐ ܫܘܐ ܠܗ *non existens ea dignus* ac ܟܕ ܠܐ ܫܘܐ ܗܘ *quando non est dignus*; ubi Arabs Erpenianus & Ms. apud me codex vetus وليس باهل له *non existens dignus eâ* & وهو لا يستاهلهما *existens non dignus illis*, scilicet pane & calice; Jaiana autem editio بغير استحقاق & بلا استحقاق *sine merito*) neminem reprehendit quòd non arcuisset à cœna quenquam sic reum, sed tantùm *δοκιμαζέτω δὲ* inquit *ἄνθρωπος ἑαυτὸν καὶ οὕτως* &c. *probet autem homo* (quilibet) *seipsum atque ita* (seu secundùm probationem illam atque conscientiæ examen cujus testis sufficiens esse potest solùm Deus) *de pane illo comedat & de calice illo bibat*. Et graviter quidem antè [m] increpat ipsos qui indignè aut ut non decuit ad cœnam accederent, nihil omninò interim de Excommunicandis ejusmodi hominibus aut de Jurisdictione seu potestate ulla humana in ipsos, unde personæ aliqua statûs mutatio sequeretur, ideò exercenda ad-

[h] Vide 2 Corinth. 2.6. atque ibi Grotium.

[i] Matth. 21, 12. &c.

[k] Videsis lib. 4. de Iure Nat. & Gent. cap. 5.

[l] 1 Cor. 11. 27. & 29.

[m] Comm. 21. &c.

adjiciens. De pœnis quidem divinitùs ideo illatis expressim; sed de eis tantùm, loquitur. Διὰ τοῦτο, inquit, *propter hoc* seu eò quod indignè cœnam sæpius sumitis *inter vos multi infirmi & imbecilles & κοιμῶνται ἱκανοὶ dormiunt multi,* seu per *Cerith*, quæ Excisio est divinitùs illata [n], morte abripiuntur. Accedat heic etiam & seriò perpendatur, Judam ipsum, Furem, Proditorem, Scelestis- [n Vide H. Grotium ibidem.]
simum, hísque nominibus satis notum & publicè peccantem in ipsa institutione cum reliquis undecim, Sacramenti Eucharistiæ, juxta plerosque & Veterum & Recentiorum, participem fuisse nec omninò ea interdictum. Sacrificii Paschalis celebrationi eum pariter cum reliquis interfuisse in sententiis est receptissimis atque in Euangeliis satis manifestum, licet non defuerint qui etiam illud temerè nimis ausi sint in controversiam vocare. Sed de Jure ejusdem admissionis res palàm est, utì etiam capite superiori monitum. Certè ut in cœnæ Paschalis ita etiam in Eucharistiæ Sacramenti communionem admissum Judam fuisse, satis testari videtur Euangelistarum etiam quisque ritè intellectus, tametsi non omnes æquè apertè ac clarè. Matthæus expressim facit Judam & Christum simul cum reliquis discumbentes & colloquentes [o] in verbis proximè antecedentibus ipsam [o Cap. 26.23, 24, 25, 27.]
Eucharistiæ institutionem. Etiam proximè postquam Judæ dixerat illum esse sui proditorem. Et disertè ait ibi Christus *bibite de eo omnes.* Ita Marcus [p], *accepto* inquit *calice gratias agens, dedit eis & biberunt ex illo omnes.* Et Lucas [q] institutionem enarrans ex ore ipsius domini verba hæc facit continua, *hic Calix Novum Testamentum qui pro vobis funditur. Veruntamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa.* Si quidem ex trium horum testimoniis perpensis res definienda esset, nemo puto ullatenus dubitaret quin non minùs Judas quàm aliquis alius Apostolorum præsens in ipsa institutione & particeps esset. Nihil in hisce de absentia aut exitu ejus, nedum de interdictione. Sed verò Joannes qui institutionis historiæ particularia, utpote à tribus qui antè scripserant enarrata prætermittit, subobscuriùs tamen ac breviusculè eam tangit, dum de Christo post pedum lotionem iterum discumbente [r] (id est, ad Eucharistiam instituendam se accingente, peractâ antè cœnâ Paschali) atque etiam de eo qui tunc manducaret cum eo panem [s], id est Juda, loquitur, is inquam adjicit, Christum rogatum quisnam ex illis esset qui eum traderet, respondisse, *Ille est cui ego βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω intinctum panem porrexero* [t]. *Et cum intinxisset panem dedit Judæ Simonis Iscariotæ. Et post buccellam tunc introivit in eum Satanas &c.* λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος εὐθέως ἐξῆλθε *Cum ergo accepisset ille buccellam* seu *offam exivit continuò.* Interpretantur aliqui ejus heic exitum, quasi ante Eucharistiæ institutionem exivisset, quâ de re nihil omninò in Euangelio expressum. Imò potiùs innui palàm ibi videtur post cœnam dominicam prorsùs finitam adeóque post Eucharistiæ institutionem eum exiisse atque ita præsentem antè cum reliquis & participem fuisse, ídque sive Unicam, ut alii, in partes divisam, sive Duplicem, ut alii, tunc Cœnam, sive Triplicem, ut item alii, facias. Et ita viguit hæc sententia antiquitùs tam in Oriente quàm Occidente ut pro maximè admissa habita fuerit. Eam ut sic receptam per Orientem tradunt patres ejusdem

[p Marc. 14. 18. usque in 23.]
[q Cap. 22.20, 21.]
[r Cap. 13:12.]
[s Ib. 28.]
[t Ib. 26.]

celeberrimi ac primarii, Origenes[u], Victor Antiochenus[x], Cyrillus Hierosolymitanus[y], item Alexandrinus[z], Chrysostomus[a], Theodoretus[b]. Velut indubitata & receptissima ab eis expressim interseritur. Neque ut opinionem adversus alios disputantes id afferunt, sed plane ut neutiquam dubitantes. Et quantam autoritatem, idque velut universim seculis in priscis per Orientem tunc obtinens sententia illa sortiretur, elicere inprimis est ex illo Justiniani in edicto de fide Christiana, quod ut Joanni Papæ secundo missum habetur in editionibus aliquot[c] Conciliorum, unde & ita citari solet, sed ad Vigilii Papæ tempora[d] reverà spectat. *Judas*, inquit ibi Justinianus, *cum putasset latere eum qui occulta hominum cognoscit Sacramentis communicavit cum Apostolis. Sed tamen nihil ei profuit, quod cum dolo communicavit.* Quin id quod sic in edicto ejusmodi Cæsariano velut indubitatum inseritur, in sententiis seculorum illorum receptissimis fuerit, haud ambigendum. Et ut receptam in Oriente hanc sententiam etiam postmodùm memorat Nicephorus Callistus[e]. Atque Cyrus Theodorus Prodromus in tetrastichis in Matthæum, Christum alloquens, ut Sacrificium & Cœnam,

Ὁ δὲ, inquit, *σὲ προδώσων ἐσθίει σε μὴ τρέμων*

Qui autem te traditurus est sine timore te comedit, Mitto Nonnum Panopolitam qui in Paraphrasi in Joannem, ipsam offam Judæ porrectam *θέσκελον ἄρτον divinum panem* nuncupat. Nam etiam offam ipsam existimabant non pauci veterum fuisse Sacramenti Eucharistici partem. Apud Veteres in Occidente itidem jam dictam sententiam obtinuisse liquet ex Cypriano[f], Augustino[g], Hieronymo[h], Leone Magno[i], Petro Abelardo[k], Petro Lombardo[l] & Sholasticis[m], Lyrano[n], aliis item satis obviis; sed maximè, quantum ad receptissimæ olim per Occidentem hujus sententiæ testimonium attinet, ex hymnis in Ritualibus publicis, repertis. In altero de Christo canitur.

In suprema nocte cœna
Recumbens cum fratribus
Observatâ lege plenè
Cibis in legalibus;
Cibum turba Duodena
Se dat suis manibus.

Turbæ Duodenæ Judas planè pars erat. In altero

Post agnum typicum expletis epulis
Corpus dominicum datum discipulis
(Sic totum omnibus quod totum singulis)
Ejus fatemur manibus.

Ubi explicat Judocus Clichtoveus *quoniam singuli duodecim discipulorum acceperunt totum Christi & integrum corpus &c.* Hymnos hosce autorem habuisse aiunt Thomam Aquinatem *qui † ad petitionem Urbani quarti summi Pontificis totum officium Ecclesiasticum de Sanctissimo corporis Christi Sacramento elegan-* *ter.*

u *Homil.* 35. *in Matth.*
x *In Marc.* 14.
y *Catechef.* 13.
z *Ad Ioann. cap.* 13. *lib.* 9.
a *Homil.* 83. *in Matth.*
b *Ad* 2 *Corinth.* 11. 23.
c *Edit. Crabbiana pag.* 576. b.
d *Vide Baronium Tom.* 7. *ann.* 534. § 21. & *ann.* 546. § 10.
e *Hist. Eccles. lib.* 1. *cap.* 14.
f *Tract. de cœna Domini.*
g *Tract.* 62. *in Ioann. lib.* 2. *contra lit. Petiliani cap.* 22. *lib.* 5. *de Baptismo cap.* 8. *Epist.* 163.
h *Lib.* 2. *contra Iovin. cap.* 14.
i *Serm.* 3. *de Paßione Domini.*
k *Sermone de Paßione Domini pag.* 832.
l *Lib.* 4. *sent. dist.* 11.
m *Alensis part.* 4. *quæst.* 11. *Thom. sent.* 4. *dist.* 11. *artic.* 2. *Summ. part.* 3. *quæst.* 81. *art.* 2. *Dominicus Soto ad sent.* 4. *dist.* 12. *q.* 2. *Art.* 2. *alii.*
n *Ad Ioann.* 13.
† *Iodocus Clichtoveus in Elucidatorio lib.* 1. *fol.* 34. b.

ter & luculenter composuit, in quo & hic hymnus. Et *communiùs tunc tentam* hanc sententiam ait ipse Thomas[o]. Eandem amplexati sunt seculorum recentiorum scriptores non pauci, velut communem; quo nomine eam item appellitant. Unde etiam de ea *dubitare non licere* ait Dominicus Soto[p], *nec solùm tanquam Doctorum sed etiam tanquam Euangelii eam esse suscipiendam.* Atque ad tuendam eam complurima afferunt Baronius[q], Suarezius[r], Fabritius Paulutius[s], alii. Etiam in Christi vita Alphonsus Ciaconius Romæ pridem editus, *cum duodecim Apostolis suis*, inquit, *tum cœna legali quoad esum agni Paschalis celebrata, tum usuali in qua sanctissimum corporis & sanguinis sui sacramentum instituit & Apostolos omnes etiam Judam proditorem in eorum communionem impertiit, sacerdotes etiam consecravit &c.* De re velut indubitabili ac omninò recipienda loquitur ille. Qui hujus fuere olim sententiæ alii tam Græci quàm Latini, ipsam offam Judæ porrectam, Sacramenti Eucharistici partem fuisse opinabantur, quâ de re etiam in Canonibus Ecclesiasticis[t] legitur, ubi de intincta pro complemento Eucharistiæ usitato agitur. Et de Intinctæ etiam per Orientis Regiones plerasque, velut Sacramenti partis, usu, videsis quæ tradidit nuper Leo Allatius[u], & ante eum Petrus Arcudius[x]. Sed opinio illa quam etiam plerisque placuisse scribit Abelardus[y], in Occidente, explosa est, & plerunque receptum quod scribit Petrus Lombardus[z], *Tunc non accepit Judas Corpus Christi sed tantùm panem, Corpus verò & sanguinem Christi antè cum aliis discipulis perceperat.* Atque hoc apud Pontificios plerunque admissum. Et Salmeron[a], *longum esset percensere omnes qui hos priores patres sequuntur. Nam constanter ac densè hoc Judæ tribuunt.* Etiam Reformatorum non pauci, maximè Lutherani[b], idem sensere. Quin & fuerunt[c] qui Iscariotarum nomine in hæreticis censuere eos qui sententiam adversam tuerentur. Nec sanè aliam recipiendam voluisse videtur Ecclesia Anglicana cujus in libro Rituali seu Communium precum, autoritate Parlamentaria stabilito, monitum ad facinorosos mensæ dominicæ se indignè ingerentes legitur, *ut ad sacram mensam non veniant, ne post sumptum illud sanctum sacramentum Diabolus introiret in eos, ut intravit in Judam*; quasi non dubitasset Ecclesia tunc illa quin Judas etiam utcunque indignissimus, Sacramenti illius particeps fuisset. Confessio item Belgica[d] *Judas & Simon Magus acceperunt quidem uterque sacramentum &c.* At verò adversa etiam sententia vetusta est, & reperitur in Constitutionibus[e] Apostolicis dictis. Et eandem aliquos in Oriente amplexos esse tempore Victoris Antiocheni[f] uti & Theophylacti[g], ex ipsis liquet. In Occidente item sectatores habuit Hilarium[h], Rupertum Tuitiensem[i], Innocentium Papam Tertium[k] qui annos circa sexaginta scripsit ante hymnos illos Thomæ Aquinatis jussu Urbani quarti compositos in usum Ecclesiæ publicum. De quibus obiter monere heic liceat, in eorum priori in Ritualem Librum hymnorum juxta usum Sarisburiensem apud Anglos olim recepto[l], hexastichon

o *Ad sent. 4. dist. 14. art. 2.*

p *Ad sent. 4. dist. 12. q. 2. art. 2.*

q *Tom. 1. Anno Christi 34. §. 62.*

r *Disp. in 3. part. Thom. tom. 3. quæst. 73. disp. 41. sect. 3.*

s *In Comment. in Euang. cap. 140. Rom. 1619. vide Tolet. in Ioann. 13. annot. 28.*

t *Concil. Bracarens. 3. c. 1. & 2. Iulius Papa in Epistola ad Episcopos per Ægyptum dist. 2. de Consecratione c. 7. cum omne, Burcard. Decret. 5. cap. 1. Ivo part. 2. cap. 11.*

u *In dissert. 1. de libris Græcorum Ecclesiasticis &*

x *De Concordia Eccles. Occid. & Oriental. lib. 3. cap. 56.*

y *Serm. de Passione pag. 832.*

z *Sent. 4. dist. 11. & vide Lyran. ad Ioann. 13.*

a *Tom. 9. Tract. 11. & vide Bellarmin. de Eucharistia Sacramento lib. 1. cap. 13 &c.*

b *Vide Io. Gerhard. loc Theol. Tom. 5. tract. de sacra cœna cap. 22. 2.*

c *Vide Gabriel. Prateol. in Elench. Hæres. lib. 9. § num. 30.*

d *Art. 35.*

e *Lib. 5. cap. 13.*

f *Ad Marc. 14.*

g *Ad Matth. 26.*

h *Can. 30. in Matth.*

i *In Ioann. lib. 11. & in Matth. lib. 10.*

k *De sacro Altaris mysterio lib. 4. cap. 13.*

l *Impressum Badii Ascensii Explanat. Parisiis 1502.*

ſtichon antè allatum omninò prætermiſſum, licet tetraſtichon alterius hymni idem ſatis diſertè innuens etiam in libro illo cum ejuſdem reliquis retineatur. Atque tempore ipſo hymnorum illorum ſcriptionis ita invaluerat ut antè, ſententia illa prior, ut *à pleriſque concederetur* adeóque pro communi haberetur, quod ſcimus ex Durando [m] Thomæ Aquinati coævo. Afferri ſolent ad ſententiam illam qua negatur Judæ Communio apud veteres adſtruendam Dionyſius Areopagita [n] & Maximus & Pachymeres qui in eum ſcribunt. Item Tatianus Alexandrinus, Ammonius, Zacharias Chryſopolitanus, ejuſmodi alii qui Cœnam Euchariſticam poſt exitum Judæ in Harmoniis ſuis collocant. Sed verò olim intellectus [o] eſt ibi & verſus Dionyſius quaſi Prioris ſententiæ fuiſſet ipſe anteſignanus. Et obſcura nimis ſunt tum ejus eâ de re vocabula tum quæ afferunt Maximus ibi & Pachymeres de Myſtici panis & calicis (cujus participem fuiſſe Judam admittunt) & Myſteriorum ſumptionis diſcrimine [p]. Et quod ad Harmoniarum ſcriptores illos heic attinet, certè illi non tam rerum geſtarum tempora ubique deſignant, quàm res congeneres in capait conjiciunt. Neque mihi heic omninò pro hac ſententia faciunt. Atqui eam ex recentioribus tuentur, in Pontificiis, Franciſcus Turrianus [q], Salmeron [r], Sebaſtianus Barradius [s], J. Walterius Viringus [t], alii aliquot; in Reformatis olim Willielmus Klebitius [u] in *Demonſtratione* (ſic vocat) *erroris Heſhuſiani de præſentia Judæ in Cœna Domini, juxta deciſionem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ*, Muſculus [x], Zanchius [y], Beza [z], præter Anglicanos [a] aliquot ſcriptores qui enixiſſimè nuper hac de re contenderunt. Et quantum ad illud quod ex Rituali Anglicano antè citatur (unde ſanè Eccleſiæ Anglicanæ opinio ſatis elicienda) Keblitius ille pro reſponſo affert, *Reverendiſſimus Archiepiſcopus Cantuarienſis D. Matthæus* (Parkerus ſcilicet) *hanc partem libri correxit. Nam ipſius dignitatis conſilio & conſenſu in linguam Anglicanam tranſlati ſunt loci communes Muſculi in quibus deſtruitur præſentia Judæ. Et illi loci conſenſu Reginæ Majeſtatis excuſi ſunt Londini ab ornatiſſimo viro Reynoldo Wolfio anno 62.* Quaſi ideo liber ille Ritualis inde tunc corrigi dicendus, quoniam loci illi Communes in quibus autor Judæ præſentiæ refragatur, heic non ſine autoritate publicâ excuſi. Nihil ejuſmodi omninò ſequitur. Nec unquam locus huc ſpectans in Rituali illo correctus eſt. Sed res in dubio relinquere malunt etiam aliqui [b] quàm alterutram opinionem amplecti. Diſtinctiones quas habent & veteres & recentiores de Juda ſumente cœnam Corporaliter aut etiam Sacramentaliter ſed non Spiritualiter, aut Panem Domini ſed non Panem Dominum (uti diſtinguit Auguſtinus) aut Sacramentum non Virtutem Sacramenti atque id genus reliqua huc non ſpectant. Eæ enim ad Effectum ſacramenti non ad ipſam ejuſdem Communionem corporalem, de qua tantùm loquimur, attinent. Indignè ſumſiſſe, ſi ſumſit, nemo puto dubitavit. Sed quæſtio ſolùm eſt utrum omninò ſumſerit, id eſt ſacrorum communioni illi utcunque interfuerit. Certè mirum mihi eſt, exitum ejus ab Joanne indicatum pro tam cogente argumento heic ſumi ſolere tametſi exitus ille ante cœnæ Euchariſticæ inſtitutionem fuiſſet. Annc ex egreſſu alicujus ne-

m *In Rationali lib. 4 cap. 41. § 37.*
n *De Eccleſ. hierarch. cap. 3.*
o *Thom. in ſent. 4. diſt. 11. art. 2. & ſumm part. 3. quæſt. 81. art. 2.*
p *Videſis I. Cæſar Bullinger. in Exercit. Caſaub. Diatrib. 3. ad cap. 32. Exercit. 16.*
q *Ad Conſtit. Apoſtol. lib. 5. cap. 13.*
r *Tom. 9. Tract. 11.*
s *Concord. Euangeliſt. tom. 4. lib. 3. cap. 3.*
t *De Triplici cœna Chriſti, cœna 3. cap 8. & 9.*
u *Loſannæ 1565.*
x *Loc. commun. tit. de Cœna domini.*
y *Tom. 2. in præcept. 4. l. 1. pag. 762.*
z *In Ioann. 13. 30.*
a *Edward. Kellettus in Tricœnio pag. 336. Lond. 1631. Georg. Gilleſpius in Virga Aaronis lib. 3. cap. 8. &c.*
b *Mariana in Diario vitæ Chriſti anno 34. num. 8 &c.*

neceſſariò ſequitur eum poſteà non regreſſum? De regreſſu quidem nihil reperimus; ſed nec quid quod contrarium ſatis probet. At de præſentia Euangeliſtæ tres alii affatim dixiſſe videntur. Nec quartus negat. Sed verba ejus cum reliquorum periochis hac de re comparata, à veterum paucis, nec à recentiorum multis, in ſenſum ejuſmodi diſtorquentur ut abſentia ejus inde inferatur; Præſentiâ interim ejus tum à veteribus tum recentioribus pleriſque, ampliter aſſertâ. Sed demum concedatur, abſentem eum fuiſſe, aut ita exiiſſe ut myſteriorum communionis inſtitutioni non intereſſet. Certè ipſi laudi fuiſſet ſi ultrò ideo exiiſſet quòd adeò indignus eſſet. Sed anne arcebatur aut velut ex juriſdictionis alicujus actu aut formula interdicebatur ſacris illis? Minimè omninò. Nec quid ejuſmodi in verbis ſive Chriſti ſive diſcipulorum reliquorum, dum de eo variatim loquuntur, repertum. Offâ quidem porrectâ pro proditore palàm eſt deſignatus; unde etiam veteres [e] (ut & adnotat vir ſummus Daniel Heinſius in Ariſtarcho ſacro) dixere Dominum eum ἀποσχίσαι, ἀφορίσαι, ἀπομερίσαι τοῦ ἁγίου χοροῦ, καὶ παραδειγματίσαι *abſcidiſſe, ſeparaſſe, diviſiſſe à ſacro choro, traduxiſſe* denique, & in poteſtatem diaboli dediſſe Judam proditorem ſuum; quibus vocabulis quidem ſimpliciter uſurpatis etiam Excommunicatio aut actus ejuſmodi aliquis ab eis qui ea heic adhibent ſolet indicari. Sed verò qui abſciſſum eum ſic dixerint aut ſeparatum per Offam porrectam poſt Euchariſtiæ communionem, admittunt interim eum priùs communicaſſe. Et ſi ſeparationem illam ſeu abſciſſionem pro Excommunicatione Judaica ſumſerint qualis tunc, ut antè oſtenſum, ibi in uſu, advertendum eſt eum ſacrorum communionis interdictione, eam nihil habere potuiſſe commune. Si verò qui Separationem hanc Euchariſticum Sacramentum præceſſiſſe volunt, per Separationem ejuſmodi Excommunicationem tunc in uſu intelligant, neque ipſi quid ad ſacræ communionis interdictionem attinens ſic afferunt, quoniam ſcilicet in ipſo Excommunicationis tunc actu nulla ejuſmodi interdictio continebatur. Sed tandem quicquid aut quomodocunque intelligunt ſive hi ſive illi heic ſeparationem aut abſciſſionem ejus, ea reverà nihil aliud erat præter apertam perſonæ à qua prodendus eſſet Dominus deſignationem, unde etiam Separatio ultronea ſequeretur. Neque enim verba quibus Excommunicatio peragi tunc ſolita adhibentur aliqua, nec quidquam à Domino de Separatione, qualis inter homines ſtatus perſonæ, ut per Excommunicationem, mutaretur, eſt pronuntiatum. Tantùm ait ille, *quod facis fac citò.* Et ſtatim exiit Judas. Ultrò exiit, non ex præcepto Separatus aut Interdictus. Et de tempore Apoſtolorum hæc ſufficiant.

[e] *Chryſoſtom. Theophylact. alii ad Ioann. 13.*

Cap. IX.

Excommunicationis, *poſt Apoſtolorum tempora, in* Chriſtianiſmo *nondum cum ſummo, in Regimine, imperio conjuncto, ſeu ante* Conſtantinum *Magnum, per* Orientem *&* Occidentem, Uſus, Effectus, Jus. *Quomodo & quando tum* Effectus *tum* Uſus, *ab eo qui* Judaicæ *erat,*

discrepare atque variatim alius esse inciperet. Gladius spiritualis *unde dictus.* Pœnitentia *&* Absolutio. Vestigia, *per* Tertulliani *&* Cypriani *tempora*, Usus Judaici, *quo cuilibet alium* Excommunicare *fas erat, & Triumviris quibuscunque adscitis*, Absolvere. Martyrum Pax *Excommunicatis data.* Claves Regni Cœlorum, Dic Ecclesiæ, Sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus, Ligandi *&* Solvendi *Potestas ad Excommunicandi jus firmandum jam trahi cœperunt. De eis* consideratio breviuscula. Confœderata *etiam per illa tempora* Christianorum disciplina *quâ Excommunicandi jus subnixum. An* Excommunicatio *tunc esset* actus imperii *seu* Jurisdictionis.

QUalis ac quanta fuerit per Apostolorum tempora, maximè priora, seu sub Claudio Augusto & ante Persecutionem Christianorum primam seu Neronianam, tum Nominis tum Jurium adeòque ejus inter alia quod Excommunicationis erat, inter Judæos non Credentes ac Credentes Judæos sic tunc dictos seu Christianos, Communio, & Parilitas, capite ostensum est priori. Unde Utrorumque parilem invicem fuisse, nec quantum ad Effectum, diversam tunc Excommunicationem, juxta antè dicta, eliciendum; utcunque Causas, ut annotatum est, perquam dispares fuisse necesse fuerit. Sed verò qualiscunque ea esset, temporibus illis prioribus, Communio heic seu Parilitas, grassante atrocitèr dein Persecutione illa, exciso paulò post Templo Hierosolymitano, ubi velut unico religionis, licet secundùm notiones de Messia adversas, vinculo constricti convenire soliti tam Christiani quàm Judæi reliqui, & tum Nominis Christiani & Judaici discrimine tum Judæorum in Christianos odio horúmque in illos detestatione admodum gliscente, aliísque demum obortis, ut sub Domitiano & Trajano, persecutionibus, ac non minùs permissâ Judæis quàm denegatâ Christianis Jurium suorum morúmqe libertate pristinâ, calumniis etiam eísque gravissimis de Infanticidio [a], Spurcitie incestuosissima, id genus aliis in Christianismum à Judæis malitiosissimè coacervatis; facile inde evenit ídque necessariò tum ut Communio illa Parilitásque Jurium pristina haud parùm minueretur tum ut Regiminis ac Disciplinæ formulas pars inter se utraque pro re nata inque rem suam variatim ut fieri assolet, retineret, immutaret, augeret, temperaret. Inde Usus quidem Excommunicationis inter Christianos, ad facinorosos & contumaces, quà fieri potuit coercendos duravit & propagatus est. Effectus autem ejus ab Judaicæ Effectu, perquam diversus jam erat (saltem apud eos qui jam Christianismum ita amplexabantur ut Judaismum pristinum rejicerent, nec, velut Cerinthiani, Nazaræi, Ebionæi, utrumque adeòque ipsissimos undiquaque Judaismi hac in re mores retineri vellent) licet etiam in Effectu illo & Usu Judaicæ vestigia aliquot semper remanerent. Quale itidem tum de Personis quibus jam Excommunicandi in Chri-

[a] *Origen. in Celsum lib. 6.*

Christianismo potestas, tum de Absolutione dicendum. Jure etiam Divino eóque Præceptivo eam niti existimatum jam est. De singulis hisce per tempora Christianismi & summæ in Regimine potestatis conjunctionem, seu Constantinum Magnum antevertentia, juxta institutum heic breviter videndum. Tempora illa ducenti aut circitèr sunt anni ab Apostolorum temporum, quæ ante tractata, fine. Usus Excommunicationis Christianæ tunc reperitur tum in Oriente tum in Occidente, isque non infrequens. Per Orientem testimonia sunt obvia ex vocibus illis quibus in Patribus & Canonibus illorum seculorum, id quod est *Excommunicari* denotari solet, veluti ἐκβάλλεσθαι, ἀφορίζεσθαι, ἀποκηρύττεσθαι, ἀποκόπτεσθαι τῆς ἐκκλησίας, ἀκοινώνητον γίνεσθαι, ἔξω ἀποβληθῆναι, ἀπελαύνεσθαι τοῦ κοινοῦ, Ἀνάθεμα εἶναι, *ejici*, *separari*, *abdicari*, *abscindi ab Ecclesia*, *Communione privari*, *extrà projici*, *à Communi abigi*, *Anathema esse* seu *Anathematizari* atque id genus aliis, quibus addas etiam ἀποσυνάγωγον γίνεσθαι seu ποιεῖσθαι *extra Synogogam fieri*, quo, ut superiùs è Synodo Nicæna prima monitum, atque item è Constitutionibus [b] Apostolicis dictis liquet, ex seculorum illorum & Judaismi veteris usu *Excommunicari* etiam Christianis significabatur. Sed magis obvia sunt vocabula illa alia, quorum aliqua in Novo fœdere Excommunicationem Judaicam, ut ostensum est, denotant. Occurrunt illa in Canonibus & Constitutionibus Apostolicis [c] sic dictis, quæ seculis his tribui solent, utì etiam in Nicæna prima, Gangrensi, Antiochena Synodis aliisque circa aut prope finem seculorum horum habitis ac loquendi formulis antè receptissimis utentibus, quibus, è patribus coævis, adjungas Origenem [d], Gregorium Neocæsariensem [e], Dionysium [f] & Petrum [g] Alexandrinos. Accedat heic quod habet autor Anonymus libelli, cui titulus Prædestinatus ante annos 1200 conscriptus, de Euphranone Episcopo Rhodio Severianos per hæc tempora Communione privante, id genus etiam ibi aliis. Arabes autem Christiani in Oriente, quibus in vernaculam suam versi sunt Synodorum jam dictarum aliarumque Veterum Canones, habent quidem pro Excommunicationis actu designando vocabula quæ *expulsionem ex Ecclesia* ut نفي من الكنيسة item quæ *Execrationem* ut لعن atque id genus alia Græcorum unde sua transtulêre vocibus circa hanc rem usitatis respondentia. Sed advertendum est, ut apud Syros Christianos ita etiam apud Arabas illos vocem חרם *Cherem* ex Judaico usu (quâ de re nonnihil etiam capite in superiori) pro Excommunicatione in formas suas, ídque frequentissimè & per omnia inde hucusque secula, receptam retentámque; quod sanè non obscurè, si argumenta alia deessent, ostendit, Judaicam Excommunicationem eâ ita denotari solitam pro Origine seu fonte Christianæ ab eis palàm agnosci. Sed verò etiam sexcenties in Canonum veterum versionibus الحرم حرم وحروم pro *Excommunicatione*, *Excommunicare* & *Excommunicato* inde occurrunt. Unde & in Gangrensi Synodo cujus viginti Canonum singuli habent subjunctum Ἀνάθεμα ἔστω *sit Anathêma* versio Arabica [h] substituit وليكن محروم *sit in Cherem*

[b] Lib. 2. cap. 43.

[c] Can. 5. 8, 9. 10. 12. & Constit. lib. 2. cap. 9. &c.

[d] Homil. 7. in Iosuam & 2. in Iudices & adverf. Celsum lib. 3. Philocalia cap. 18

[e] In duodecim Anathematismis.

[f] In Canonibus.

[g] Parisiis 1643 Herif. 24 &c.

[h] MS. in Bibliotheca publica Oxoniensi fol. 139 &c.

 rem

rem quod ex Judaismi veteri usu Anathemati atque Excommunicationi sic respondet. Tantundem ex *Aposynagogi* vocis per hæc quæ tractamus hanc in rem tempora, ut monitum est, aliarúmque ejusmodi Apostolorum ævo ab Judæis adhibitarum in Oriente usu, observandum. In Occidente itidem per secula hæc Christianismi & summæ in Regimine potestatis conjunctionem antevertentia, perquam obvia & numerosa sunt Excommunicationis Usûs testimonia tum in Patribus tum in Conciliis coævis. Sexagesimo aut circiter anno ab Apostolorum temporum fine seu sub Eleutherio Pontifice Romano annum circa 180 Christi, Marcion & Valentinus hæretici *semel & iterum* sunt [i] *ejecti*. Et paulo post Victor ejus successor totius Asiæ Ecclesias integras Excommunicandas censuit [k] eò quod Paschatis in Luna decimaquarta cum Judæis celebrationem retinendam voluere, quæ quidem causa non paucis etiam Episcoporum displicuit. Et Irenæus tunc præses Lugdunensis aliique Victorem adhortabantur ne ob causas ejusmodi dissidia sic in Christianismo faceret. Etiam expressim inquiunt οὐδέ ποτε διὰ τὸ εἶδος τοῦτο ἀπεβλήθησάν τινες *ad hunc modum non Ejecti sunt unquam aliqui*, utcunque circa celebrationis tempus aut id genus alia dissidentes. Sed interim Excommunicationis Usus qualiscunque ut ab anterioribus seculis illuc propagatus utrinque paritèr tunc admittitur. Postmodùm item per hæc tempora apud Tertullianum [l] & Cyprianum [m] Africanos luculentissima sunt per Occidentem pœnæ hujus Usus testimonia in vocibus illis eam apud eos obitèr denotantibus, *arceri* seu *Ejici ab Ecclesia* aut *à fraternitatis communione, relegari, submoveri à limine & omni tecto Ecclesiæ, Sacramento benedictionis exauctorari, communione interdici, abstineri, depelli*, aliis ejusmodi tum in Commentariis ad eos tum alibi [n] simul etiam congeri solitis. Amplissima item sunt & expressissima Usûs hujusmodi tunc per Occidentem testimonia in Concilio Eliberitano quod, juxta aliquos [o], eósque viros magni nominis, ad tempora Constantii & Galerii spectat adeóque Constantinum præcedit; Aliis [p] interim sub Constantino, etiam postquam Christo nomen dederat illud collocantibus; quod quidem mihi verisimilius videtur, ex Canone ejusdem Concilii apud Burchardum [q] & Ivonem [r] in ejusdem corpore non reperto, ubi Episcopis libera *Colonos flagellandi* potestas admissa, quæ quandiu Christianismus cum summa in Regimine potestate conjunctus non erat, locum puto cum ratione habere non potuit ullum. Sed sive sub Constantio sive sub Constantino habitum fuerit, luculenter satis Usum tunc testatur, utpote antè receptas Christianismi formulas ac ritus in Canonibus adhibens. Sunt item Canones Pio primo [s], Soteri [t], Calixto [u] & Urbano [x] primis & Fabiano [y] Pontificibus, hisce in seculis Romanis tributi qui Usum hunc satis testantur eis qui supposititios illos esse non crediderint. Et de simplici per hæc tempora Usu satis supérque. Quod autem ad Effectum Excommunicationis illis in seculis attinet; cernitur is partim in eis quæ tunc retenta sunt velut Reliquiæ Judaicæ quæ præcesserat Excommunicationis, partim in Additionibus seu pœnis ei adjectitiis quæ ut congeneres, Excommunicationis seu vocis alicujus alius tunc idem denotantis

i Tertullian. præscript. adversus hæretic. cap. 30.
k Eusib. hist. Eccles. 5. cap. 25. Baron. tom. 2. ann. 198.
l De Idololatria cap. 11. lib. 2. ad Uxorem cap. 3. De Pudicitia cap. 4. Apologetic. cap. 39. &c.
m Epist. 38. 39. 41. 61. &c.
n Baron. Tom. 1. ann. 57. § 13. Henric. Spondan. in Cœmeteriis sacris lib. 4. part. 1. cap. 2.
o Baron. Tom. 3. anno 305. § 40. & 43. Bellarmin. de Reliquiis & Imag. Sanct. lib. 2. cap. 9. Binius, Longus à Coriolano &c.
p Edit. vet. Garsias, Christophorus Rosiniacus de re sacerdotali lib. 2. cap. 3. alii.
q Lib. 11. cap. 67.
r Part. 13. cap. 115.
s Caus. 22 q. 1. c. 9. & caus. 33. q. 2. c. 7.
t Binius Tom. 1. pag. 7.
u Epist. 2. Caus. 11. q. 3. c. 17.
x Epist. cap. 5. Caus. 11. q. 3. c. 27.
y Caus. 11. quæst. 3. c. 10.

tis ejúsve partium in Christianismo nomen induebant. Quæ Prioris sunt generis habentur in Separatione ejusmodi, ut inde Excommunicato consortium [z] apud suos in convictu familiari omnimodum, nec solùm intra Quatuor Cubitorum, ut in Judaismo, distantiam, subinde esset interdictum, in Excommunicatione ejus qui Excommunicatum reciperet [a] (id enim quandoque etiam in Judaismi veteris moribus, pro præfectorum Juridicorum arbitrio juxta superiùs ostensa) in Diris seu Anathematismis, in pœna hac etiam in alias urbes ac loca [b] extendenda præter ea quibus aut præessent ii qui Excommunicarent aut quorum incola Excommunicatus, in eo quod erat ἐπιτείνεσθαι τὸν ἀφορισμὸν [c] *intendi Excommunicationem*, quod Arabes [d] vocant ليطول نفي *continuari* seu *prolongari Separationem*, ex nova scilicet sententia, aucto etiam pœnæ tempore, etiam & ipsa interdum pœna, quemadmodum item apud Judæos in usu; in aliis item aliquot ex eis quæ capite septimo traduntur obiter advertendis. Quæ Posterioris generis in Effectu heic locum habent, cernuntur potissimùm in expressa Eucharistiæ ac conventuum sacrorum interdictione. Atque ut Judæis adeóque per Apostolorum tempora Christianis erat Major & Minor Excommunicatio secundùm ea quæ de *Cherem* & *Shammatha* seu *Nidduі* superiùs traduntur, ita etiam Christianis temporum horum proximè sequentium; sed adeò interim diversimodè, ut Minor eis jam esset sola Sacrarum ædium aut Eucharistiæ communionis interdictio, quæ sic subinde item temperata, ut quoad loca aut Sodalitia Sanctiora aliquot tantùm [e] vim obtineret. In Majori autem tum hæc tum Consortii Christiani interdictio continebatur quæ ut plurimùm etiam Anathema dictum. Synopsis tum Usûs tum Effectûs hujusmodi in Christianismo illorum temporum egregia exhibetur in illa Tertulliani [f] de sacris tunc conventibus loquentis. *Ibidem exhortationes, castigationes & censura divina. Nam & judicatur Magno cum pondere, ut apud certos de Dei conspectu, summúmque futuri judicii præjudicium est, si quis ita deliquerit ut à communicatione Orationis & Conventus & omnis sancti commercii relegetur. Præsident privati quique seniores &c.* In eandem aut satis consonam sententiam Origenes ac Cyprianus locis superiùs indicatis. Quandonam primò discrepantia ejusmodi inter Christianæ & Judaicæ seu vetustioris Excommunicationis Effectus inciperet, non quidem satis liquet. Sed ante Origenis ac Tertulliani etiam & Irenæi tempora, juxta jam dicta, Effectum quoad sacrorum communionis negationem, inolevisse non dubitandum. Ignatiana quæ extant & reliqua Irenæo (qui sub Annum Christi 170 floruit) vetustiora aut pro vetustioribus credita non habent unde satis heic doceamur. Occurrit quidem apud Justinum Martyrem Irenæo paulò antiquiorem in Apologia ejus secunda locus, quo dicitur, ut tunc receptissimum, alios quàm qui juxta Christi disciplinam crederent ac viverent, participes fieri non debere Eucharistiæ. Verba sunt, ubi de sacra synaxi agit, ἡ τροφὴ αὕτη καλεῖται παρ' ἡμῖν Εὐχαριστία· ἧς οὐδενὶ ἄλλῳ μετασχεῖν ἐξόν ἐστιν ἢ τῷ πιστεύοντι ἀληθῆ εἶναι τὰ δεδιδαγμένα ἐφ' ἡμῶν καὶ λουσαμένῳ τὸ ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ἀναγέννησιν λουτρὸν, καὶ οὕτως βιοῦντι ὡς ὁ Χριστὸς παρέδωκεν *Alimentum hoc apud nos vocatur Eucharistia, quod nulli*

z *Videsis Gabriel. Albaspin. Observat. lib. 1. cap. 1, 2. &c.*
a *Canon. Apostol. 12. Cyprian. Epist. 28.*
b *Synod. Antioch. 6. Nicæn. 1. 5.*
c *Canon. Apost. 13.*
d *In paraphras. Arabic. Canon. Apost. Ms. in Biblioth. Oxon. fol. 56. 2.*
e *Vide Gabr. Albaspin. Observat. lib. 1. cap. 3.*
f *Apologetico cap. 33.*

alii participare licet, quàm veram esse nostram doctrinam Credenti & lavacro propter remissionem peccatorum & regenerationem abluto & ita ut Christus tradidit viventi. Possunt hæc sanè intelligi de sacra Synaxis interdictione qualis in Excommunicatione postmodùm planè reperta seu quæ jurisdictionem cum imperio imitaretur. Sed verò & cum ratione intelligi queunt ut haud aliud innuentia, quàm impium esse neque ex disciplina Christiana de indignè sumentibus (juxta Paulum) quenquam alium participare debere; quod sic facile conceptu ut monitum gravissimum sine aliquo Excommunicandi jurisdictionis seu potestatis alicujus jurisdictionis imitatricis actu in aliquem tunc exercendo. Et quamplurima illicita sunt, quorum tamen interdictionis potestas ejusmodi nemini mortalium licita. Certè Justinus ibi expressim loquitur non solùm de baptizatis verùm pariter de non baptizatis ad quos Excommunicatio revera apud Christianos non magis attinuit quàm apud Judæos ad Gentiles necdum Circumcisos. Et quod sequitur apud eum de Diaconis unicuique præsentium distribuentibus, & ad Absentes perferentibus, haud sonare videtur quasi de sacrorum per Excommunicationem interdictione omninò ibi loquutus fuisset. Patres autem jam antè dicti illi, alii etiam, Traditos Satanæ (de quibus & dictum capite superiori) sic ex Ecclesia projectos seu Excommunicatos nuncupabant, quo nomine si intelligas per diras & vindictæ divinæ imprecationes in Excommunicatione solennes, Angelo pœnarum ministro relictos, locutio illa non erit usui Judaico dissona. Sed tradere Satanæ, ut Paulus incestuosum Corinthium & Hymenæum & Alexandrum tradidit in interitum carnis seu virgâ Apostolicâ, juxta facultatem divinitùs ei concessam, cruciavit, nemo puto admittet potuisse Præsidentes temporis de quo loquimur, aliósve citra privilegium itidem, quale Paulus habuit, cœlitùs concessum. Pœnâ hac sive in Majori specie extensa sive in Minori temperata seu contracta coercebantur, ut status rerum tunc tulit, inter Christianos non modò graviorum facinorum rei, velut maximè Idololatræ, Homicidæ, Adulteri, Hæretici, verùm etiam contumaces in eorum qui rebus inter eos præessent imperata omnimodi. Unde tametsi essent ex Disciplina Confœderata pœnæ inter eos citra pacis publicæ violationem aliæ, veluti, quoad ministros sacrorum, Gradûs sive Privatio sive Suspensio atque id genus aliquot in alios aliæ, nihilominus Excommunicatio Major instrumentum erat in omnimoda coercitione adhibenda, quoties opus esset, supplicii apud eos instar ultimi, ita ut qui Minori Gradus Privationi aut Suspensioni idque genus decretis aliis non obtemperaret aut refragaretur, hoc, velut Gladio jam perimente, coerceretur. Et quemadmodum in civilis administrationis potestate suprema designanda, Gladii nomen adhiberi est solitum velut instrumenti coercitionis maximi atque eminentissimi adeóque jus vitæ necísque & summum imperium satis significantis, ita etiam in Regimine qualicunque hujus quod tractamus temporis Christianorum inter se, Gladii nomen induit eorum Excommunicatio, qui ut ab eo qui in administratione civili in usu erat distingueretur, *Gladius* dici cœpit sub Cypriani tempora (floruit ille sub annum Christi 250) *Spiritalis* qui etiam postea *Spiritualis*

tualis quemadmodum etiam in tempora noſtra dictus. Occurrit quidem apud Paulum[g] μάχαιρα τοῦ πνεύματος *Gladius ſpiritus*, ſed alio omninò in ſenſu. Singularis eſt hac de re apud Cyprianum in Epiſtola[h] ad Pomponium de Virginibus locus, ubi de abſtentis aliquot & ejectis agens, *Nec putent*, inquit, *ſibi vitæ aut ſalutis conſtare rationem ſi Epiſcopis & ſacerdotibus obtemperare noluerint, cum in Deuteronomio*[i] *Deus dicat, Et homo quicunque fecerit in ſuperbia ut non exaudiat ſacerdotem aut judicem quicunque fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cum audierit timebit & non agent impiè etiam nunc. Interfici Deus juſſit ſacerdotibus ſuis non obtemperantes, judicibus à ſe ad tempus conſtitutis non obedientes; & tunc quidem* Gladio *occidebantur quando adhuc & Circumciſio carnalis manebat. Nunc autem quia Circumciſio Spiritalis eſſe ad fideles ſervos Dei cœpit,* Spiritali Gladio *ſuperbi & contumaces necantur, dum de Eccleſia ejiciuntur. Neque enim vivere foris poſſunt cum Domus Dei una ſit & nemini ſalus eſſe, niſi in Eccleſia, poſſit. Indiſciplinatos autem perire, dum non audiunt nec obtemperant ſalubribus præceptis, teſtatur Scriptura divina quæ dicit*[k], *Non diligit indiſciplinatus caſtigantem ſe. Qui autem oderunt correptiones conſumentur turpiter.* Ita ille. Et de Effectu Excommunicationis Chriſtianæ tunc in Uſu, hactenus. Quemadmodum autem Effectus ejus ita diverſus erat à Judaicæ unde nata eſt, ita etiam non eiſdem demum, ut antè in Judaiſmo, Perſonis permiſſa eſt Excommunicandi poteſtas. In Judaiſmo, ut oſtenſum eſt, quilibet etiam è vulgo alium ritè Excommunicabat; nec ſolùm præfecturæ juridicæ. Quo tempore ceſſaverit mos heic in Chriſtianiſmo, quatenus ei cum Judaiſmo per Apoſtolorum tempora & aliquandiu pòſt in Juris morúmque Uſu tanta erat communio, compertum mihi ſatis non eſt. Sed ſub Irenæi & dein Tertulliani & Origenis tempora ſeu in poſteriore ſecundæ Centuriæ parte, in Uſu fuiſſe ut plurimùm ſaltem receptum liquet, ut Eccleſiarum Præſides ex eis qui ſacrorum eſſent miniſtri, veluti Epiſcopi, Preſbyteri, Seniores aut cœtus cum his conſidentes nec alii quenquam apud Chriſtianos ritè Excommunicarent. Atque ſingulorum, qualis apud Judæos primóſque inter eos Chriſtianos erat, hac in re, poteſtas tandem evanuit. Et quemadmodum itidem apud Judæos à præfecturis juridicis atque ab eorum præſidibus irrogari ſolita hæc pœna, ita apud ſe voluere nunc Chriſtiani ut à cœtibus ſuis præfecturarum ejuſmodi figuram ſaltem induentibus aut ab eis qui eiſdem præſiderent, nec aliter, irrogaretur. Ut plurimùm ſaltem dixi hoc receptum; quod ex Patrum jam dictorum locis antè citatis eſt ſatis manifeſtum. Sed videtur ſanè haud defuiſſe viros tunc etiam & per annos aliquot poſt in ſanctiſſimis cenſitos, qui priſtinum Judaiſmi in extrajudicialiter Excommunicando morem retinendum voluerint, quod ex eis quæ mox dicemus de Abſolutione videtur eliciendum. Quod ad Abſolutionem ſeu Excommunicati hiſce quæ tractamus ſeculis in integrum reſtitutionem attinet, certè mira erat tunc & perquam varia circa eam ſeveritas. Ita negabatur interdum Poſtliminium ſeu Pax hæc (nam ita etiam vocabantur) ut atrocioribus quibuſdam ſceleribus[l], veluti Idololatriæ, Homicidio, Adulterio, non omninò admitteretur.

g *Ad Epheſ.* 6. 17.
h *Epiſt.* 62. *& videſis Epiſt.* 40, 55, *&* 65.
i *Deut.* 17. 12.
k *Proverb.* 15. 10.
l *Vide Tertull. de Pud. citia cap.* 5. *&* 12. *& Epiphan. in Hæreſi* 59. *ſeu Novatianorum.*

Quo-

Quoties autem concessa esset sive his sive aliis peccatis Pax quæsita, inoleverat ut non solùm εἰς οὐδεμίαν ἀρχὴν καὶ προστασίαν *in nullam dignitatem* seu *præfecturam* Ecclesiæ dein allegerentur rei[m], verùm etiam ut Absolutionem longa, præter Confessionem solennem, Pœnitentiæ publicæ tempora, complures sæpè anni, necessariò præcederent, loca item varia assignarentur per quæ gradatim pœnitens resipiscentiam suam testandi causâ tandem in communionem reciperetur. Πρόσκλαυσις[n] seu *Fletus* ejus erat extra portam Oratorii, ubi pœnitens ingredientes exorabat ut pro se precarentur. Ἀκρόασις seu *Auditio* intra portam sed post Catechumenos. Ὑπόπτωσις, inter eos *substratio*, unde pari velut jure ibi cum Catechumenis manendo, exeundo, frueretur. Σύστασις seu *Consistentia* aut *Consortium* inter Fideles seu cœtum Christianum, adeò ut cum Catechumenis exeundum ei non esset. Hisce & reliquis ad Pœnitentiam plenam & solennem tunc diversimodè attinentibus peractis, sequebatur ἡ μέθεξις τῶν ἁγιασμάτων *participatio Sacramentorum* in qua sita est ipsa Reconciliatio seu Postliminium Ecclesiæ jam dictum. Obvia sunt id genus alia in Canonibus priscis. Atque de eis ante alios consulas Dionysii Petavii Diatribam[o] de Pœnitentiæ vetere in Ecclesia ratione & Gabrielem Albaspinum in Observationibus[p]. Adeóque jam mirum erat inter Absolutionem Judaismi veteris & eam quæ apud Christianos ita inoleverat discrimen, idque sive Personas quibus absolvendi potestas competeret, sive Pœnitentiæ solennia spectes. Triumviri scilicet ab Excommunicato ipso, etiam è vulgo electi aut Judex unicus publicè constitutus, atque id genus alii aliquot, juxta superiùs ostensa, ritè absolvebant in Judaismo. At verò in Christianismi hoc more nemo præter eos penes quos, ut præsides, ac præfectos, secundùm antè dicta, Excommunicandi potestas, aut quibus, ut Vicariis, ab illis absolvendi permissa. Ex simplici item brevissimáque Confessione, ac Pœnitentiæ professione, ritè statim adquirebatur plerunque in Judaismo Absolutio, quæ non sine ingenti sæpius severitate, id est, incommodis pœnísque, & tum perquam diuturnis tum, præter Confessionem & Contritionem, gravissimis publicè subeundis jam in Christianismo, impetrabatur; quâ de re apud veteres passim liquet. Sed verò Absolutionis illius Judaicæ ac pristinæ, quantum sive ad Personarum qui absolverent qualitatem sive ad breviusculum nec ita publicum Pœnitendi modum spectat, vestigia seculis in his, maximè sub Tertulliani & Cypriani tempora, ita apud aliquos sanctitatis nomine etiam tunc celebres supererant, ut inde sanè jure existimandum videatur etiam Excommunicationis pristinæ seu quæ in Judaismo & Apostolorum temporum Christianismo adhiberi solita, quoad personas (Excommunicandi facultatem habentes) usum illos retinendum voluisse. Nam qui Absolutionis morem pristinum sic retinere volebant, non est quòd non existimemus quin Excommunicationis itidem pristinum voluerint sic retinendum; utcunque Episcopis, Præsidibus, aliísque tunc novam & à pristina adeò diversam Regiminis inter se suósque formam introducentibus aliter placuerit. Vestigia quæ diximus habentur tam apud Tertullianum quàm Cyprianum, testes exceptione omni majores atque horum temporum in Occidente maxi-

m Origen. contra Cels. lib. 3. & in Philocalia cap. 18.

n Gregor. Neocæsar. Epist. Canonic. Can. 11.

o Ad Epiphan. Hæres. 59.

p Lib. 2.

maximos. Lapsis in Idololatriam aliterve, qui ideò Communione ab Episcopo pulsi sunt, Pacem seu Postliminium id est Absolutionem dederunt Presbyteri & Diaconi quibus satis pœnitentes visi sunt ejusmodi lapsi, & cum illis communicabant Eucharistiam, non expectatis Pœnitentiæ gravioris solennibus aut Episcopi sententia ac manuum (quæ in Usu item nunc erat quoties Absolutio ab eo præstaretur) impositione. Martyres item designati & Confessores Communione sic pulsorum Absolutioni, si pœniterent, se impares tunc non credidere. Pacem & postliminium ipsi soli eis reddebant libellísque eâ de re ad Episcopos cum fiducia datis eos in Communionem admittendos judicabant quos sic absolverant. Libellis autem nunc nomina absolutorum singula inserebant, nunc totas familias patrum tantùm familiarum nominibus adjectis; Ut *Communicet talis cum suis* [p] quasi non omninò dubitassent quin Absolvendi ipsis jus jam competeret quale Triumviris illis aliísve cœtibus aut Judici publicè constituto unico in Judaismo & vetustiore inter Christianos Absolvendi more, de quo antè toties dictum est. Luculentissima sunt apud Cyprianum & compluria hac de re testimonia [q] in quibus eminet illud de familiarum integrarum absolutione uti & hoc Universorum Confessorum ad Cyprianum aliósque Episcopos. *Scias nos universis de quibus apud te ratio constiterit, quid post commissum egerint, dedisse pacem, & hanc formam per te & aliis Episcopis innotescere volumus.* Verum quidem est hoc Cypriano aliísque Disciplinam, ut vocarunt, tunc in Hierarchia usitatiorem enixè sibi tuentibus mirum in modum displicuisse, quod ex integris Epistolis ab eo eâ de re scriptis satis constat. At verò tempore illo novum hoc non erat. Nam etiam apud Tertullianum seu sub annum Christi 200 reperitur velut in morem haud parum etiam ex antiquitate tunc pristina receptum. Postquam pacem à Martyribus impetrarant facinorosi qualescunque, *inde Communicatores*, inquit ille [r], *revertuntur.* Et alibi [s] *Pacem quidam in Ecclesia non habentes à Martyribus in Carcere exorare consueverunt.* Ita in consuetudinem etiam tunc abiverat. Et consulas quæ hac de re Baronius [t] habet & Gabriel Albaspinus [u] præter eos qui ad Tertullianum & Cyprianum. Sed invaluit tandem Episcoporum heic, Presbyterorum, Præsidúmque atque id genus aliorum in Consistoriis suis singularis ac sola potestas & Jurisdictio, seu facultas Jurisdictionis imitatrix ut Excommunicandi sic etiam Absolvendi, exolescente illâ nec ulteriùs admissâ quæ penes Martyres aliosque jam dictos, velut moris tum Judaici tum Christiani vetustioris reliquiarum pars, reperta. JUS autem ejusmodi potestatis singularis ab illis, ita, nec aliis, exercendæ ex Utroque Fœdere à Scriptoribus coævis, eísque percelebribus, jam peti cœpit. E fœdere veteri huc adductum est quod è Deuteronomii verbis de Judiciis Capitalibus in Gladium Spiritalem jam conversum ex Cypriano paulò antè memoratur. Gladium sic jam dictum Spiritalem in Corporalis seu ut posteà vocatus est Temporalis, locum jure successisse jam voluere in Christianis aliqui, quorum sententiæ sequax etiam haud exigua posteritatis pars. Certè etiam Excommunicationem suam Judæi, tam Karæi quàm

[p] Cyprian. Epist. 11.

[q] Idem Epist. 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 27, 28, 29, 38, &c.

[r] De Pudicitia cap. 22.

[s] Lib. Ad Martyras cap. 1.

[t] Tom. 2. Ann. 253: § 58. &c. & 262. 30.

[u] Lib. 2. Observat. 19.

Talmudici, in Capitalium Judiciorum quorum eis aut ademta aut nimis minuta potestas, locum successisse, juxta superiùs ostensa, voluere. Et paritèr Christianis jam nec Capitalium judiciorum nec aliorum inter se publicè permissa potestas. Imò nec ipsi, ut videtur [x], Capitalia exercere sibi licuisse existimarunt, ideóque Spiritalem tunc, ut vocabant, Gladium adhibendum censuere. E Novo autem fœdere, præter obvia ex Epistolis Canonicis testimonia huc trahi solita de quibus capite superiori egimus, illud ex Euangelio de *Clavibus Regni cœlorum* Petro datis [y], uti &, *tanquam Ethnicum & Publicanum* habendum fratrem [z] qui peccâsset, nec ritè commonitus *Ecclesiam* audîsset, *Potestas item ligandi & solvendi* Petro Apostolisque reliquis concessa, velut Juris heic Fundamenta, jam afferebantur [a]. Quid de Fundamentis illis huc sic tunc adsumtis ac Ratione eis subnixâ, per secula insequentia usque in nostrum, & quomodo senserint, admiserint, rejecerint, impugnaverint, defenderint posteri, ex eis quæ in capitibus sequentibus indicabuntur dignoscendum. Sed verò etiam heic in Transitu, nobis liceat priusquam ulteriùs historicè progrediamur, obiter Fundamenta illa seu velut nova tunc Principia quæ ad Excommunicationis Christianæ jus firmandum à viris tunc aliquot magnis ita adsumi cœperunt, perpendere; non dissertationem expansiorem adhibendo aut illa omnia discutiendo quæ apud recentiores variatim ex eis crevere & congesta sunt, sed ex Judaicis qui paulò antè in usu ritibus ac simpliciore, vetere, genuinóque vocum in Fundamentis illis repertarum sensu considerationem breviusculam maximè ineundo; pauculis, nihilominùs, ut necesse erit, etiam ex recentiori ævo subinde in eandem rem interjectis. Quod ad illud è Deuteronomio de judiciis Capitalibus ita assumtum attinet; certè Mortis pœnam ibi Excommunicationem ipsam Forensem, quatenus ab aliis pœnis distinguitur, reverà unquam spectasse aut ullatenus innuisse, nemo puto mortalium unquam opinatus est. Et Gladium Spiritalem per temporum Christianorum, quæ jam tractamus, allusionem tantùm inde haustum esse adeo palàm est ut nihil manifestius. Adeòque argumenti, quo firmari possit jus Excommunicationis, vis nulla omninò ibi reperta. Neque ex Allusionibus jura haurienda. Quod autem ad Claves Regni cœlorum apud Matthæum [b] spectat; certè qualiscunque fuerit sive Docendi sive in Christianismi cœtum ac regnum cœlorum Admittendi, id est Scientiæ, Doctrinæ, Admissionis aliáve ejusmodi potestas, per vocabula illa designata, permirum interim videtur Claves ibi sumi pro Excommunicandi facultate. Neque enim per Excommunicationem tunc temporis Regno Cœlorum quis ejiciebatur, aut Sacrorum interdicebatur usu, ut ostensum est. Nec quis è vulgo Judaico erat cui non facultas, pro more, qui tunc obtinuit, Judaico alium Excommunicandi, ut è Talmudicis superiùs liquet. Qualisnam igitur sic Petro inde prærogativa? quale donum sic singulare cujus tùm ipse tum quilibet alius & antè & pòst, juxta illum sensum, æquè particeps esset? Christianismi Excommunicationem Judaicæ propaginem esse utcunque tandem adeò discrepantem, antè satis demonstratur. Si igitur Excommunicationis potestatem denotent ibi Cla-

[x] *Vide Tertullian. de Idololatria cap. 17. & 19. Origen. in Cels. lib. 8. prope finem. Minutii Felicis Octavium & Paganin. Gaudentium in Salebris Tertullianeis cap. 36. & 37. & de Vita Christianorum ante Constantin. cap. 56.*

[y] *Matth. 16. 19.*

[z] *Ibid. 18. 17. & 18.*

[a] *Origen. in Jos. hom. 7. & in Judic. hom. 2. Tertullian. de Pudicitia cap. 13, 14, 15. Lib. 2. ad Uxorem cap. 2. Constit. Apostolic. lib. 2. c. 16. 34. 39. Cyprian. Epist. 27. 54. 55. 73. 75. & lib. de Unitate Ecclesiæ Catholicæ.*

[b] *Cap. 16. 19.*

Claves, Judaicam quæ tunc & diu pôst apud Christianos in usu ut denotarent necesse videtur, nec illam quæ postmodum in Christianismum introducta nondum tunc nata esset. Sed ut Judaica innueretur rationes jam dictæ mihi non omninò pati videntur. Et sanè ex metaphoris ejusmodi, Jura nequaquam perspicuè expressiùs ac apertè, in eis, ídque ex sui natura, comprehensa, elicere, res incerta est, lubrica & sæpè nimis periculosa. De Clavibus hisce ubique habentur virorum doctorum complurium, tam ex Reformatis quàm Pontificiis, Commentarii obvii, qui capite proximo etiam breviter indicati, in quibus Excommunicationis Christianæ potestatem seu Jurisdictionem circa eam forensem, earum metaphorâ heic designari contenditur; aliis interim etiam renitentibus. Certè Clavium nomine (uti etiam ex veteri Indorum, Persarum, Ægyptiorum, aliorum disciplina, Annulorum [c] quibus etiam Claves sæpiùs in Usum commodiorem conjungi solitæ) Potestatem peramplam innui in sacris literis liquet ex illo de *Clave domus David* apud Isaiam [d] ubi Græci habent *δόξαν gloriam* unde & Arabes مجد idem significans, & Chaldæus מפתח בית מקדשא ושלטן בית דוד *Clavem Templi & dominium* seu *imperium Domus David*; de qua item in Apocalypsi [e], ubi memorantur etiam *Claves inferni & mortis* [f] *& Claves Abyssi* [g], uti & apud Lucam [h] *Clavis scientiæ*. Et in Clavium harum qualibet potestas planè & expressim denotatur tum Aperiendi (quemadmodum in ipsa voce Ebraica מפתח, quæ in eundem sensum in formas suas à Chaldæis & Arabibus sumta *Aperiendi instrumentum* ex origine sua planè significat) tum Claudendi ut in voce Græca *κλεὶς* (unde & Syri & Talmudici suum habent קלידא) & Latina *Clavis* à *κλείειν* & *claudere*. Atque illinc occurrunt apud Talmudicos Quatuor Claves, Deo soli reservatæ [i]; Clavis Pluviæ, Clavis Sustentationis seu vitæ, Clavis Sepulchri & Clavis Sterilitatis. Et vox quidem sic per metaphoram ubique adhibita ita Claudendi & Aperiendi potestatem ex natura sua induit ut etiam in amplissimam, pro vario ejusdem usu, expandi possit & expandatur. Etiam in Clavibus Regni Cœlorum, ut Aperiendi per Doctrinam, Scientiam, Sacramenta, adeòque in Ecclesiam ejúsque ministeria singularia Admittendi Nondum Admissos, ita & Claudendi seu Præcludendi eis, ut nondum idoneis, atque ut *τοῖς ἔξω* [k] *qui extra sunt*, aditum, etiam & Admissos seu *τοῖς εἴσω qui intra* sunt Retinendi, potestas indicari videtur apertissimè; quam in eis quæ nunc Ordinis seu Functionis Sacræ dicuntur consistere volunt Theologi, unde Clavem habent Ordinis notissimam. Sed verò cum, quantum ad ea quæ Jurisdictionis ac Imperii sunt, non id genus omnimoda heic dari omninò prætendatur, sed illud tantùm singulare quod intra Excommunicationis Cancellos, Aream, Naturam ac Appendices continetur, quasi ex simpliciori ac angustiori Clavium seu Aperiendi ac Claudendi heic sensu illud tantùm esset eliciendum quod Clavis Jurisdictionis nomine induitur; seriò ab eis qui liberè disquirunt perpendatur, utrùm ex simpliciori ejusmodi atque angustiori sensu, Potestas Antè Admissos Extrà Pellendi, Abigendi seu Extra Trudendi, qualis est actus ipse Excommunicandi, significari heic cum ratione potuerit ulla. Neque enim

[c] *Achmet in Onirocritic. cap.* 259. *&* 260.
[d] Cap. 22. 22.
[e] Cap. 3. 7.
[f] Cap. 1. 18.
[g] Cap. 9. 1.
[h] Cap. 11. 52.
[i] *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *fol.* 113 a. Beresith Rabba *parash.* 73. *fol.* 82. *Col.* 1. *Targum Hierosolymit. Genes.* 30. 22.
[k] 1 *Corinth.* 5. 12. *Apocal.* 22. 15.

Clavis est Extrà Pellendi instrumentum ex usûs sui natura magis atque furca aut flagellum, quo abigimus, est ultrò admittendi. Inde etiam apud Veteres in Onirocriticis [l] Clavis habebatur ἀποκλεισμοῦ καὶ κατοχῆς σημαντικὴ *Exclusionis* (eorum qui extra sunt) & *retentionis* eorum qui intùs, sed non omninò horum expulsionis, *significativa*. Quantum autem ad illud de correptioni amicabiliori non obtemperante, ubi tunc, inquit, dominus Εἰπὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ. ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης, *Dic Ecclesiæ; si autem Ecclesiam non audierit*, seu *Ecclesiæ non obtemperaverit, sit tibi velut Ethnicus & Publicanus*; Si ad Excommunicationem omninò attinuerint verba illa, quânam admittendum ratione, ut non etiam ad eam solam attinerent quæ tunc temporis & diu pòst apud Christianos, juxta antè dicta, in usu seu Judaicam, sed ad aliam illam quæ diu postmodum introducta? Atque si ita ea, quæ tunc in usu, intelligatur, nihil novi aut singulare Apostolis eísve qui in locum illorum se successisse volunt, datur, cum facultas tunc Excommunicandi omnibus Judæis communis & par esset, ut ex antè etiam allatis constat. Disputatur à viris doctis quidnam *Ecclesiæ* nomine ibi significetur. Alii Synedrium seu Presbyterium aliquod Ecclesiasticum innui volunt, quasi ejusmodi quid apud Judæos in eorum politia fuisset; alii utcunque Synedrium aut Presbyterium Judæorum aliquod; alii Presbyterium Christianorum tunc nondum natum, sed per prolepsin heic indicatum; alii etiam Principem Ecclesiæ (ut vocant) seu Pontificem summum; alii רבים seu *plures* tantum id est Cœtum seu Conventum aliquem in publico, sine judicii alicujus figura; alii aliter. Dixerat quidem antè Jesus se ædificaturum [m] *Suam Ecclesiam* super Petram illam, ubi primus est in Fœdere Novo Ecclesiæ nominis usus. Nec pro alia ibi sumendam esse quàm Christiana seu Credentium, ex verbis illis μοῦ τὴν Ἐκκλησίαν *meam Ecclesiam*, palam fit. Heic autem simpliciter ἡ Ἐκκλησία nominatur, nec alibi in Euangeliis vox occurrit. Et locutio est de præsenti. Syrus utroque in loco habet ܥܕܬܐ עדתא ab Ebraico עדה quod Hellenistis est *Synagoga* seu *cœtus* ac *congregatio hominum*. Et Christum Syriacè locutum, creditur. Sed Magistris in veteri instrumento tum עדה tum קהל quod Hellenistis est sæpissimè etiam *Ecclesia*, pro Synedrio [n] sive Magno sive Minori aliquo interdum sumuntur juxta locorum in quibus usurpantur discrimen. Sic item Ecclesiæ nomen Græcis veteribus [o] pro comitiis aliísque curiis legitimis sæpius adhibetur. עדה etiam adeoque Ecclesia Magistris est aliquando certus hominum, extra judicii figuram, numerus aliquis, veluti denarius [p]; Arabum heic alii habent الجماعة alii البيعة *cœtum, conventum hominum* pariter denotantia, licet posterius potiùs de fidelium conventu intelligendum. In Matthæi Ebraico legimus heic מקהל id est *cœtum* seu *commune hominum* adeóque *Ecclesiam* in significatu veteri, quemadmodum item vertit Munsterus. Sed versio vetustior [q] habet ibi, *quòd si non audierit eos, in cœtu dic ei, si autem renuat Ecclesiam audire &c.* Ut vulgata, sic Latinorum nuperorum fermè omnes Ecclesiæ vocem

[l] *Artemidor.* lib. 3. cap. 54.

[m] *Matth.* 16. 18.

[n] *Levit.* 4. 13, 14, 15. *Numer.* 35. 24, 25. *Misna & Gemara* tit. Horioth cap. 1. & 2. tit. Sanhedrin cap. 1. *Maimonides* tit. Shagagoth cap. 12. & 13. & Maisha Korbanoth cap. 1. *Moses Mikotzi Præc. Affirm.* cap. 217. &c.

[o] *Aristophan.* in *Acharnanensibus*, *Thucydides*, alii.

[p] *Vide Misn.* tit. Sanhedrin cap. 1.

[q] *Parisiis.* 85 55.

cem

cem ibi retinent. Provincialium linguarum tralationes vocem eandem in eas deformatam, veluti *esglise*, *chiesa*, *yglesa* usurpant. Germani autem Gemeine & Belgæ Gemeinte substituunt quæ *hominum commmune*, *cœtum populi* aut *congregationem* publicam sonant, uti etiam Angli Reformati olim ante versionem Episcopalem dictam, priori in Matthæi loco, I will build my congregation/ & heic Tell it unto the congregation. If he hear not the congregation &c. quæ vox pro Ecclesia Anglis alibi etiam in Novo fœdere sæpius usurpata. Tandem etiam vocabulum Chirch & Church pro *Ecclesia* adhibitum; quod Scotis & Septentrionalibus nostris atque in idiomate nostro vetustiori est Kirk uti & Germanis & Belgis Kerke & Anglosaxonibus Cyric ⁊ Cyricean parili ex usu, significatione licet diversâ ab primario *Ecclesiæ* sensu & Origine. Sensu enim primario illam *Concionem*, hominum *Conventum* seu *Congregationem* solùm significasse nemo dubitat, nec quid aliud; unde ut *Ecclesia Domini*, *Ecclesia Israel*, id genus alia in veteri fœdere, ita etiam *Ecclesia malignantium* [r] & similia, uti etiam passim apud scriptores in Paganismo Græcos, & in fœdere Novo [s]. Et Justinus Martyr [t], multos esse ait (de veteribus verba faciens) quibus δῆμος, *populus*, & ἐκκλησία pro eodem ipso sumuntur. Nec defuit qui *dic Reipublicæ* verterit [u] inter Christianos. Cæterum tandem alias atque alias per temporis decursum induit significationes, sibi soli & sine adjectione peculiares; ut Fidelium cœtûs, nunc Universalis, nunc Particularis, Eorum qui variatim cœtibus ejusmodi præessent velut horum personas sustinentes, Clericalis hominum per se generis (unde etiam nunc inoleverat *Ordinis* [x] *Ecclesiastici* nomen ut à Plebe distinctum) Ædium item sacrarum; quod pariter dicendum de vocibus in linguis provincialibus ab ea factis. Kirke autem Kerk & Chirch sensu primario seu ex ipsa Origine significant *Cyriacam* seu *Dominicam* domum, juxta illud Walafridi Strabonis [y] *Sicut domus Dei Basilica, id est, Regia à Rege, sic etiam Kyriaca* (Κυριακή) *id est Dominica à Domino nuncupatur, quia domino dominantium & Regi Regum in illa servitur.* Atque ex hujusmodi Origine primò sumta easdem nihilominus, maximè apud Anglos & Scotos, nacta sunt significationes quas per decursum inter Christianos temporis Ecclesiæ vocem obtinuisse diximus. Sed interim adeò contractior & angustior est tum ex Origine hac tum ex usu, eorum significatio, ut alium præter Fidelium seu Christianorum cœtum Concionem aut Consistorium, quoties de Personis intelliguntur, denotare nequeant. Unde dum vertitur tel it to the Church / seu tel the Church (ut Angli Rhemenses) veluti citra controversiam admittitur, cœtum aliquem sive juridicum sive alium Christianorum ibi innui, quùm, Ecclesiæ nomine ejúsque derivativis retentis, atque Originario vocis sensu simul introspecto, integrum sit sive Christianum sive Judaicum cœtum de tempore quo locutus est Christus intelligere. Wiclesius nostras utroque Matthæi loco Chirche habet Sed Anglosaxonica versio in priori ofer þyſne ſtan ic ȝetimbriȝe mine Cyricean *super hanc Petram adificabo Cyriacam meam*, in posteriori verò ſæȝe hyt ȝefer-rædene *dic hominum cœtui* seu *concilio*, quasi utroque in loco eadem vocis notio

r Psal. 25. 5.

s Act. 19. 32. & 39.

t Dialogo cum Tryphone. fic.

u Castalio.

x Tertul. in exhortat. Castit. cap. 7.

y D. Rebus Ecclesiasticis cap. 7.

non fuisset admittenda. Certè etiam Anglicanæ superioris ævi aliquot priori in loco **Congregation** habent, posteriori **Church**. Jam verò, quod ad Ecclesiæ significationes in *Dic Ecclesiæ* illas antè memoratas attinet; Ecclesiasticum seu ad Sacra aut Sacrorum cognitionem seorsim tunc attinens Synedrium quod, velut apud Judæos tunc in usu, ab nonnullis pro Ecclesiæ ibi significatu sic obtenditur, nullibi planè apud illos unquam extitit, quod libris palàm fiet sequentibus & à viris doctissimis [a] pridem optimè etiam apertum. Et quod ad Synedria seu Presbyteria Judæorum tunc in usu attinet alia; verum quidem est, eorum cuilibet potestatem fuisse, ad morem Judaicum suprà ostensum, Excommunicandi inter alios etiam eos qui in Synedros contumaces essent seu eos, ut decuit, non audirent. Sed intereà de Synedrii aut Presbyterii (si concederetur ejusmodi quid heic per Ecclesiam omninò denotari) potestate planè nihil adjicitur. Tantùm post admonitionem & correptionem fraternam & coram duobus aut tribus amicabiliorem, si nec officium præstaret nec dein Ecclesiæ cui res sic dicenda esset obtemperaret in fratrem heic reus, ab ipso in quem peccatum est habendus erat tanquam Ethnicus & Publicanus. Ne γρῦ quidem heic de Jurisdictione aliqua forensi in eum exercenda. Scilicet jurisdictio illa aliàs notissima erat. Monet tantùm Dominus eximiè Charitatis simul &, in vita instituenda, prudentiæ sive Præcepta sive Consilia tradens, quomodo se gereret Actor in Reum qui Synedris non obediret; admisso nempè, ut dictum, Synedrium seu Presbyterium aliquod ibi significari. Qui verò prolepsi seu significationis anticipatione ita ibi usum esse Dominum volunt ut res nondum tunc nata aut audita, id est Presbyterium seu Consistorium qualecunque postmodum in Christianismum introductum, fuerit per Ecclesiam heic ita, id est simpliciter semel tantùm nec omninò à cæteris Euangelistis memoratam, intelligendum, viderint ipsi qua cum ratione id asserant. Quasi Dominus Apostolos de re adeò familiari & ad vitæ solùm societatem & mutua officia attinente alloquentem verbo ejusmodi uteretur ea notione quam nemo mortalium tunc sciret, nedum quis an posteà notionem aliquam talem nancisceretur, omninò didicisset. Nec sanè in Novo Testamento ullibi satis constat, ipsam Presbyterii vocem, semel etiam tantùm [b], ut Christianorum erat, ibi, idque à Paulo nec tempore Christi in terris, memoratam, Christianismi aliquod Consistorium innuisse, quâ de re plura inferiùs heic & libro proximo ubi de solenni Presbyterorum apud Judæos unde etiam in Christianismum recepti sunt Creatione agitur. Atqui si daretur ejusmodi Presbyterium ibi innui, non magis Excommunicandi jus inde ejusdem Presbyteris petendum esset quàm Synedris Judaicis si de Synedrio seu Presbyterio Judaico, tempore ipso locutionis illius in usu, intelligeretur; de quo jam dictum est. Nihil enim de Imperio aut Jurisdictione Ecclesiæ qualicunque notione sumtæ, ullatenus adjicitur, sed id tantùm quod Actorem ipsum in Reum ex officio deceat. Si Imperatorium haberetur rescriptum; Actionem apud Prætorem aut Provinciæ Præsidem institue, cujus sententiæ si non obtemperaverit reus, habeatur is tibi velut alienigena, societatis & amicitiæ tuæ exsors ac vilis; anne ex rescripto ejusmodi quid Prætoris aut Præsidis

[a] Hugo Grotius ad Matthæi 18. & in libello de summarum Potestatum Imperio circa sacra.

[b] 1 Tim. 4. 14.

ſidis juriſdictioni novum accederet? Eandem quæ antè illam ſine augmento aliquo manere, puto manifeſtum eſt. Idem Prætori ac Præſidi coercitionis quod antè jus, nec omninò aliud. Cum autem τῇ ἐκκλησίᾳ tum ex Judæorum Helleniſtarum etiam & Paganorum Chriſtianiſmi initiis vetuſtiorum, tum initiis illis ſatis coævorum, veluti Plutarchi, Luciani, Dionis Chryſoſtomi, aliorum uſu, etiam & perquam expreſſim in hiſtoria Actorum [b] de fabro illo Epheſi argentario, Demetrio, cœtum hominum qualemcunque ſive evocatum ſive utcumque congregatum, ſed, pro vario locorum in quibus adhibetur diſcrimine, aliter atque aliter ſumptum, denotari ſit certiſſimum, nec tempore quò Chriſtus hæc loquebatur, Eccleſia ſimpliciter dicta omninò Chriſtianum aliquem cœtum ſatis ſignificaret, par ſanè videtur ut exiſtimemus in notione aliqua tunc vulgò cognita eam ibi accipiendam, quam certè non illibenter admitterem eſſe illam de ברבים ſeu *pluribus* ſeu *in publico* aut *publicè*. Diſciplina nempè erat tunc Veterum Judæorum lege illa ſacrâ [c], הוכח תוכיח את עמיתך וגו׳ *corripiendo corripies* aut *arguendo argues proximum tuum* peccantem, fundata, quâ in communis vitæ ratione ſi quis בדברים שבין אדם לחבירו *in rebus quæ inter hominem & proximum ſuum*, ſeu circa conſortium humanum peccaret, corripiendus à proximo ſuo erat ſemel, bis [d] ac vice, ſi res poſtularet, tertiâ, ſed citra acerbitatem nec ita ut ברבים *publicè* pudefieret. Cæterùm ſi peccatum fuiſſet בדברי שמים *in rebus Divinis* ſeu circa religionem, privatas, ut in Euangelio heic, voluerunt adhiberi primùm correptiones, quæ ſi nihil proficerent, *publicè* ſeu ברבים faciendæ erant, ut ita ſcilicet ad bonam mentem is pudore ductus rediret. Neque aliter [e] per correptiones pudefieri aut publicè coargui à proximo peccatorem aliquem deberi ſtatuerunt, quò trahunt Magiſtri illud legi jam allatæ ſubjunctum ולא תשא עליו חטא *& non feras ſuper eum peccatum*, ubi gloſſa ordinaria תלבין את פניו ברבים *non pudefacies vultum ejus publicè*. Unde etiam habent Talmudici [f] המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק בעולם הבא *Pudefacienti proximum ſuum publicè deerit ſors in ſeculo futuro.* Id genus apud eos occurrunt alia [g]. Quin & illud inter eos reperitur, לא חרב ירושלם אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה *Non exciſa fuiſſent Hieroſolyma niſi quoniam alter alterum non coarguebat.* Ita ſcilicet Rabbi Chanina [h] rationem urbis excidendæ ſuam affert ut alii aliter ſuas. Atque ex hiſce forſan non ſine ratione conjiciendum, ad morem illum corripiendi peccatores lege illa ſacra fundatum ac tunc aut nimis prætermiſſum aut non rectè ſatis adhibitum tum heic tum alibi [i] reſpexiſſe Dominum; quod etiam in Annotationibus admitti ſolet. Et ſi ita ſe res habuerit, certè procul omninò illinc aberit quod de Imperio Eccleſiaſtico ac Conſiſtoriana circa Excommunicationem juriſdictione inde peti ſolitum. Vulgata quidem in illo Levitici habet *Publicè argue eum.* Sed nec in Origine nec in Verſione aliqua alia vetuſtiori quid reſpondet ibi τῷ *publicè*. Nec vocis ejuſdem ſenſus Talmudicæ concors eſt ibi doctrinæ. Saltem ſi aut de correptione circa humanum commercium ulla, aut de Prima circa res divinas ſumatur, juxta ea quæ jam diximus. *Arguendo argues* planè & ſolùm ſonat Origo uti & verſiones illæ omnes. Et irre-

[b] *Cap.* 19. 32, 39, 40.

[c] *Levit.* 19. 17.

[d] *Et vide Ep. ad Tit.* 3. 10.

[e] *Gemar. Babylon. ad tit.* Erakin *cap.* 3. *fol.* 16 b. Maimonides *tit.* Daioth *cap.* 6. *Moſes Mikotzi Præcept. affirm.* 11. *& Videſis Io. Buxtorf. in Florileg. Hebraico pag.* 297.

[f] *Gem. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *fol.* 107. a.

[g] *Gemar. Babylon. ad tit.* Berachoth *cap.* 6. *fol.* 43 b. *& tit.* Cethuboth *cap.* 6. *fol.* 67 b.

[h] *In Gemar. Babylon. ad tit.* Shabbath *cap.* 16. *fol.* 119 b.

[i] *Luc.* 17. 3.

irrepſiſſe dubito heic *publicè* ex eo quòd, antè tempus vulgatæ verſionis, opinio (ut mox conſtabit) inoleverat de Juriſdictione quam Eccleſiaſticam nuncupant legitimâ eâque ut jure Euangelico fundata, quâ publicè in jus vocando peccatores, citra Commonitionum temperamenta præſcripta, eos pudore ſuffundentes coarguebant. Et locum illum Levitici, Matthæi jam dicto congenerem eſſe meritò agnoſcunt Scriptores. Ex vulgata Wiclefius **openliche undernyme hym.** Anglicanæ quæ apud Reformatos ſecutæ ſunt aliquæ, in quibus etiam & ea quæ jam obtinet, **thou ſhalt in any wiſe rebuke thy neighbour**/ *quoquo modo argues proximum tuum.* Sed Epiſcopalis dicta melius; **thou ſhalt plainly rebuke thy neighbour** / *planè* ſeu *expreſſâ voce* (ut *publicè* etiam in vulgata interpretatur Lyranus) *coargues proximum tuum.* Angli Duacenſes **controule him openly.** Galli *Tu redargueras ſoigneuſement ton prochain.* Alii meliùs tantùm id quod correptionem ſimplicem denotat ſubſtituunt. Hac autem notione Eccleſia ibi ſumpta tam Judæos tunc nondum Credentes, qui fratrum nomine planè veniebant, quàm Credentes aut ex Eccleſia Chriſti, ritè complectebatur: quemadmodum etiam agnoſcant illi neceſſe eſt qui de Synedrio aut Preſbyterio aliquo tunc Judaico locum capi voluerint. Atque idem dicendum de duobus aut tribus teſtibus advocandis ubi prior correptio inter ſolos nihil proficeret. Neque enim tunc puto Credentes neceſſariò fuiſſe illos quis dixerit, ſed ex Judæis qualibuſcunque. Et de Eccleſiæ nomine apud Matthæum heic, hactenus. Sed verò quacunque in notione illa ibi accipiatur, quid in vocibus illis Sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus, quod omninò Excommunicationem ſapiat? Certè ſi in eis Excommunicati ſtatus reperiretur, tunc ſatis ſequeretur voluiſſe Dominum ut actor ipſe ſic reum ob contumaciam Excommunicaret, quemadmodum mos erat etiam tunc Judaicus ut alter alterum indiſcriminatim, ob cauſas ejuſmodi, tam Excommuninaret quàm coargueret. Atque ita ſanè nihil novi præſcriptum fuiſſet præter moris antè receptiſſimi obſervationem. Sed verò neque Ethnicus omninò neque Publicanus, quâ tales, unquam in Excommunicati ſtatu, unde neque verba hæc Excommunicationis pœnam ſpectare poſſe videntur. Syrus ibi habet *ſit tibi* ܢܗܘܐ ܠܟ ܐܝܟ ܡܟܣܐ ܘܐܝܟ ܚܢܦܐ איך מכסא ואיך חנפא *ſicut Publicanus & ſicut Ethnicus.* Arabes فيكون عندك كوثني وعشار *& ſit tibi velut Ethnicus & decimator* (ita illi τελώνην paſſim vertunt) id eſt qui decimam nomine vectigalis (utì in more erat maximè apud Orientales) extorſerit ſeu acceperit, ut publicani faciebant. Ebraica Matthæi יהי לך כמו גוי ובעל עברה *ſit tibi tanquam Ethnicus & tranſgreſſor* (ſeu peccator) ut rectè verſio vetuſtior [k] ubi Munſterus ſubſtituit *Publicanus.* Certè ita etiam tralatio Anglo-ſaxonica ſy he þe ſpa ſpa hæþen ⁊ manfull. Lutherus **als einen Heiden und Zöllner**/ Belgæ **als de Heiden ende de Tollenaer**, Galli *qu' il te ſoit comme les payens & peagers*; Italorum alii *come pagano e publicano*, alii *come il pagano o' l publicano.* Wiclefius **Bee hee as an heathen man and puplican to the.** Sub Reformationis An-

k Pariſiis 1555.

Anglicanæ initiis, versio altera [l] **if hee heare not the Congregation, take him as** l *Londini*
a heathen man, and as a publican, altera [m] **if he hear not the Congregation, let** 1539. m *Ibidem*
him be unto thee as an heathen man and as a publican, quæ publicè ante Epi- 1541.
scopalem dictam obtinuit. In ea autem, **If he refuse to hear the Church also, let him be unto thee as an heathen man and a Publican;** atque in nupera quæ jam in usu publico, **If he neglect to hear the Church, let him &c.** Angli Rhemenses, **if he wil not hear the Church, let him bee to thee as the heathen and the publican.** Beza; *sit tibi velut Ethnicus & publicanus quispiam.* Etiam in Clementinis, quæ Apostolicæ dictæ [n] atque ad n *Lib. 2. cap.*
hæc quæ jam tractantur Christianorum secula spectant velut ex ore Matthæi a- 39.
pud quem solum habentur verba Domini jam allata, reperitur Pœnitentiæ quædam formula tanquam Excommunicationis juri inserviens, qua ipse cum Publicanus esset usus fuisset. Nec Ethnicorum salutem inde desperatam ait, si pœnituerint & incredulitatem abjecerint. Ὡς τελώνην οὖν, inquit, ἢ Ἐθνικὸν, ἔχε τὸν ἐπὶ κακῷ ἔργῳ ἐλεγχθέντα καὶ μὴ μεταγινώσκοντα, *velut Publicanum igitur aut Ethnicum habe qui convictus est in maleficio nec pœnituerit.* Veruntamen si seriò advertantur nominum illorum binorum vis & significatio tempore ac loco quo, & apud personas quibus ita eis usus est Dominus, nihil ibi, omninò, ut diximus, ad Excommunicationem attinere posse videbitur. Quantum ad Ethnicum; nemo nescit τὰ ἔθνη *Gentes* seu *Nationes* (id est גוים) sæpissimè in fœdere utroque usurpatum, pro gentibus sumi qui Judæi non essent. Loca sunt adeò obvia ut adnotare esset supervacaneum. Nam tametsi Judæi ipsi etiam ἔθνος seu *gens* per se erant, nihilominùs quemadmodum Romani, quos itidem gentem fuisse per se nemo dubitat, nomine Gentium indigitabant exteros seu cives non Romanos, id est hoc nomine eos appellabant quo quidem ipsi, quà ex humano essent genere, etiam continebantur (ut in notissima illa locutionis formula de Jure Gentium) sed non quà cives Romani, ita Judæi nomine illo denotabant universos qui nec ex Origine Judæi nec Proselyti Justitiæ facti seu in Judaismum suum id est in peculiarem tunc Dei populum cooptati, unde ut Gentilis à Gente in Latio, ita in Græcismo illorum ab ἔθνει Ἐθνικὸς factum idem significans. Ἕλλην item seu Græcus in fœdere Novo usurpatur pro eodem ipso, adeò ut Ethnicus, Gentilis, Hellen, Græcus tunc temporis apud Judæos sumeretur pro non Judæo seu pro eo qui per Circumcisionem & Baptismum in Judaismum nondum ritè receptus esset. Inde
ζῆν ἐθνικῶς [o] *vivere more gentilium* erat vivere non juxta mores ritúsque Judaicos o *Ep. ad Galat.*
seu Judaicè Circumcisorum. Ethnicorum autem seu Gentilium ejusmodi Ju- 2. 14.
dæis genera erant Bina. Alterum ex eis qui idola colerent, nec verum Deum unicumque ac Juris Naturalis seu Noachidarum Capita Septem quæ suprà memoravimus agnoscerent: Alterum ex eis qui Capita illa corúmque observationem in se aut receperant aut recepisse crederentur, adeóque idololatriæ renunciârant & Proselyti domicilii seu גרים התושבים si inter Judæos viverent, dicerentur. De utrisque fusiùs egimus in libris secundo & tertio de Jure Naturali

rali & Gentium. Tantum autem aberat ut posteriori notione Ethnicus, instar Excommunicati tunc esset, aut Excommunicatus velut Ethnicus, ut, cùm infamia quadam sub invocatione, ob peccatum singulare, vindictæ divinæ præter distantiæ certæ Separationem à suis, laboraret, ut suprà ostensum est, Excommunicatus, Huic præter sedes & habitationem, si Proselytus esset domicilii, in terra sancta permissam fama maneret integra, atque ejusmodi existimatio ut in חסידי האומות *Piis ex Gentibus*, & tantùm non Judæus, sed sine omnimoda ignominia, censeretur. Etiam cultus Hierosolymis in montis Templi parte singulari, seu Atrio Gentium, Ethnico ejusmodi permissus. Precibus, Adorationibus, Gratiarum actionibus, Holocaustis aliisque Oblationibus planè spontaneis ac Votis, citra juris ac Ebraicorum, seu qui populo Judaico peculiaria essent, commistionem, ibi uti ei licuit; quod tum ex utroque Testamento tum è Talmudicis aliisque affatim alibi demonstravimus [p]. Familiariori quidem & conjunctiori convictu ac conversatione cum eo à Judæis, ob morum discrimen multiplex, abstinebatur [q], nedum in Templi atria [r] interiora ingressus ei ritè permissus est. Sed interim legitima illis cum eo conversatio quæ Judaismo non officeret [s], utcunque non qualis cum Judæo fratris nomine ita conjuncto; uti & legitimus, ut diximus, suo in loco etiam Hierosolymis, sacrorum usus. Alterum autem genus, seu Ethnicus notionis prioris, id est Idololatra, eo quidem nomine odio habebatur & pro recepto Belli Pacísque, dum sua satis libertate regiminis gaudebant Judæi, jure aliter alitérque puniendus erat. Sed convictu & conversatione ejus abstinebatur, ex eo quòd in peccatorum Facinorosiorum censebatur numero, cujus consortio familiariori si quis eorum usus fuisset, vitio ei vertebatur, quod ex Euangelii locis liquet ubi reprehenditur à Pharisæis Christus [t] cum Peccatoribus ejusmodi comedens eosve in amicitiam recipiens. Atque hoc nomine impiorum alii tam Judæi quàm Ethnici qualescunque censebantur pro eis quorum Consortium in consuetudine familiariori fugienda esset, quâ de re etiam in fœdere veteri occurrunt testimonia antè memorata. Signantiùs autem alterum illud nomen Publicani seu qui vectigalibus publicis sive ut conductor sive ut exactor præesset, velut pro eo quod Peccatori synonymum esset, usurpatum liquet ex locis Euangelii jam adnotatis. Scilicet Publicanorum sive ex Gentilibus essent sive ex Judæis (nimirùm quod voluit Tertullianus [u], publicanos ibi omnes fuisse Gentiles seu Ethnicos ab Hieronymo [x] primùm & à recentioribus etiam scriptoribus [y], ut error non omninò admittendus, meritò rejicitur; Nam & Matthæum & Zachæum Judæos Publicanos fuisse nemo nescit) Publicanorum inquam nomen Judæis erat perquam invisum etiam & infame non solùm quoniam vectigalia exigendo libertatis ibi avitæ minuendæ instrumenta se inde apertiùs profitebantur, verùm etiam quia munus illud non sine fraudibus, raptu ac concussione plerunque præstabant [z]. Inde toties cum Peccatoribus, velut ex Proverbio, conjuncti. Etiam velut Ethnici quantum ad familiarium itidem conversationem, habiti; quod proculdubio existimatum est vulgatæ authori qui pro τελῶναι Matthæum [a], unico in

p *Lib. 5. de Iure Nat. & Gent. cap. 3, 4, 5, &c.*
q *V. de ep. ad Galat.* 2. 12.
r *Act.* 21. 29.
s *Vide Marc.* 7. 26.
t *Matth.* 9. 11. 11. 19. *Marc.* 2. 16. *Luc.* 5. 30. 7. 34. 15. 2. 19. 7.
u *De Pudicitia cap.* 9.
x *Epist.* 146. *ad Damasum.*
y *Baron. tom.* 1. *Ann.* 31. § 71. *Is. Casaubon. Exercitat.* 13. *cap.* 36. *alii.*
z *Vide Luc.* 3. 12. *Suid. in* τελώνης. *Maimonid. tract.* Aidoth *cap.* 10. *Buxtorf. Talmudic. in voc.* מכס *Hugon. Grot. ad Matth.* 5. 46.
a *Cap.* 5. 47.

in loco Latinè *Ethnici* substituit. Hæc cum ita se planè habeant, anne pars aliqua, num aliquod vestigium, similitudo aut umbra Excommunicationis reperiri potest in eo quod est haberi velut Ethnicum & Publicanum? Si Judaicam heic, ut inprimis oportet, consideremus, certè neque Ethnicus, nondum Judæus per Circumcisionem tunc factus, nec Publicanus qui etiam sic Ethnicus esset, unquam Excommunicabatur, aut velut Excommunicatus habebatur, utpote cui nulla cùm Judæis ejusmodi communio pristina aut conjunctio ut inde per solennem inter se pœnam illam ex sententia aliqua separari potuisset. Excommunicatio enim illa planè inter se solos obtinuit non omninò ad Ethnicos spectavit qui in communionem illam qua quis per Excommunicationem privaretur, nunquam admissi. Ideóque Excommunicari nequibant. Sonabant igitur ita de Ethnico verba; *sit tibi, qui Judæus es, tanquam Incircumcisus* seu *non ex Circumcisis; sit tibi is perinde ac si Judæus* seu *religionis Judaicæ non esset*, quantum scilicet ad consuetudinem & conversationem familiariorem amicitiámque conjunctiorem ac fraternam, atque in eum non minùs liberè age quàm in Ethnicum aut Publicanum ejusmodi qui te offendisset agere voluisses; ejusmodi scilicet apud te posteà fruatur nec alia existimatione; seu *esto tibi Socius vilis* ut ex Ebræis etiam notatur viris doctis. Nulla heic personæ conditionis ex sententia aliqua forensi mutatio præscribitur. Nihil omninò quod pœnam Excommunicationis tunc in usu seu pristinæ libertatis, juxta superiùs dicta, per Excommunicationem, diminutionem ullatenus redoleat. Quale pariter dicendum de Publicani notione quà Judæum etiam aliquem ibi denotaret. Sit tanquam Peccator, sit tanquam ex genere illô peccatorum insigni seu Publicanis qui Judæi sunt. Nec Publicanus nec Peccator alius eo nomine velut Excommunicatus habebatur, quia Publicanus aut Peccator, nisi etiam sententia Excommunicationis solennis ob peccatum, cujus nomine sententia ferri solebat, accederet. Viliores proculdubio atque existimationis inquinatæ habebantur Peccatores insigniores & Publicani, quod ex Euangelii locis antè adnotatis constat. Sed nec ut Excommunicatos eos habitos aut quorum conversatio non legitima, utcunque ex more ac vulgo reprehensibilis, manifestò liquet ex eisdem locis. Nec Absolutionis solennia eorumve pars aliqua seu vestigium magis quàm Excommunicationis Judaicæ ad Ethnicos aut Publicanos ullatenus attinuit. Summa est, ad Locum, Gentem, & Tempus quo verba illa à domino prolata sunt, rem ita omninò spectare, ut nemo præter non Judæum (sensu quo tunc Judæus pro Judaicè Circumciso aut eo qui ex Circumcisis esset tantùm sumebatur) Ethnici voce, nec Publicani nomine quisquam præter hominum tunc & ibi, ex ita prava muneris illius obeundi ratione, genus invisissimum contineretur. Neque enim simplicitèr Publicanus ubique invisus aut cum facinorosis conjunctus; quod satis scimus ex Cicerone[b] cui Publicani inter Romanos munus, quatenus ipsum, toties laudatur ac singulari afficitur honore. Nec quis hodie puto Publicani, quà talis est, munus infame aut inhonestum existimat esse, utpote in regimine tam Christiano quam quocunque alio adeò necessarium, fidéque publica ac legiti-

[b] *Epist Famil. lib. 13. ep. 10. Epist ad Quint. Fratrem lib. 1. ep. 1. Oratione pro Cn. Planc.*

gitimo hominum consensu undiquaque fundatum. Atque hinc demùm perpende quânam cum ratione ad Excommunicationis Christianæ, quæ, ut præfertur, Judaicæ propago, jus firmandum dictum hoc Domini ritè trahi potuerit. Quicquid enim illud tunc cum prolatum est significabat, idem ipsum etiamnum reverà significat. Certè Christiani ipsi universi qui ex Gentilibus citra Circumcisionem eo in seculo Christo nomina dabant, Ethnici, juxta vocis tunc usum, seu Gentiles planè ac reapse erant, id est non ex Circumcisis Judæi, utcunque, ex eo quòd Christianismus ex Judaismo ortus est, nomen Judæorum, juxta superiùs allata, ut Judæis Circumcisis ita illis velut commune primùm tribueretur. Ipsi autem, Judæos partim imitantes, tandem incipiebant universos, qui nec Judæi Circumcisi nec Christiani, Ethnicos seu Gentiles & Paganos vocare (ut ex Patribus & Jure Cæsareo passim liquet) quemadmodum etiamnum vocitantur; ubi Ethnici notio nova & in aliam mutata ab ea qua solùm non Judæum ex Circumcisis, ut in verbis Domini, significabat. Anne verò rationi omninò consonum, ut secundùm notionem hanc novam nec locutionis Dominicæ tempore ullibi cognitam, vocabulum illud in locutionis illius Formula explicanda sumeretur. Sed admittatur ita ibi sumi posse, quid inde ad Excommunicandi jus, velut divinitùs præscriptum, magis in Christianismo quàm in Judaismo (de quo dictum est) stabiliendum? Si ad Judaismi Excommunicationem, quæ sola tunc in usu, non attinerent verba illa, curnam ad eam quæ in Christianismum ex illa emanâsse adeò agnoscitur firmandam ita petita sunt? Accessit autem tandem Christianismi Excommunicationi, Eucharistiæ aliorumque sacrorum interdictio ejusmodi ut nec sacrorum satis capax haberetur ante Absolutionem Excommunicatus. Verùm Ethnicis in Judaismo liber & tempore quo locutus est hæc Dominus & semper erat in Monte Templi seu Atrio Gentium (ut antè memoratur) sacrorum suorum usus. Quale pariter de Publicanis dicendum, quos non Templo adeòque nec sacris interdictos esse liquet ex Euangelio [c]. Ubinam igitur inter Ethnicum & Publicanum, atque in Christianismo tunc utì & posteà Excommunicatum similitudo aliqua? Sed verò, ut quod res ipsa erat dicamus, minùs sanè mirum videbitur Cyprianum aliósque aliquot tum Pœnos tum ex Oriente, Jurisdictionis tunc circa Excommunicationem excercendæ assertores studiosissimos vocabula illa de Ethnico huc traxisse, si satis animadvertatur sententia quæ tunc haud parùm inter eos, sed variatim, obtinuerat, de Lapsis non recipiendis & Pœnitentia omninò deneganda, quâ de re haud pauca apud Tertullianum maximè & Cyprianum ac scriptores ad eos obvios. Nam qui nullo pacto recipiendus, sed pro eo qui Christianismo ac Baptismi Effectu per Lapsum juxta sententiam illam exciderat, in Ethnici seu non Christiani (ut notio tunc vocis hujus erat) statum redactus censebatur. Adeòque is Excommunicatus, ut Ethnicus eis, juxta ipsorum principia & sententiam receptam, commodè satis est existimatus. Sed quantum ad Publicani intereà nomen sic attinet; Alia jam existimatio, alia causa Publicanorum (utì hodièque est) ab ea quæ tempore & loco quo sic locutus

c Luc. 18. 10.

locutus est de eis Dominus. Genti Judaicæ in terra sancta quam sibi liberam manere debere nec alieno imperio subjiciendam existimavit, invisissimum erat nomen illud, utpote imperii ibi alieni quotidianorum instrumentorum, atque inde etiam pro injustis exactoribus habitorum. Cæterùm apud Christianos postmodum in Africa alibíve extra terram sanctam sive in Oriente sive in Occidente sub Gentilium imperio degentes, Publicanorum simpliciter dictorum, ut hodie *Gabellariorum*, *Datiariorum*, *Custumariorum* id genus aliorum nomen, nihil in se infamiæ aut ignominiæ continebat; adeóque usus ejusdem quemadmodum & Ethnici, in dicto illo Domini Temporis & Loci quo sic adhibebatur cancellis est coercendum. Atque ut Ethnici & Publicani nomen seu similitudinem ibi non ad Excommunicationem sive Judaicam sive Christianam spectare ex antè dictis puto non obscurè constat, ita sanè nec illud de Ligando & Solvendo quod proximè ibi sequitur magis illuc attinuisse videtur. Verba sunt [d] ad Discipulos qui tunc Apostoli, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσαι δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσαι λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ *Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis super terram erunt ligata & in cælo; & quæcunque solveritis super terram erunt soluta & in cælo.* Tantundem etiam Petro [e] antè dictum. In quantum hæc sic dicta, quicquid omninò significaverint, ad alios præter Apostolos ipsos reverà spectaverint, non erit hic disquirendi locus. Sed tantùm, an Excommunicandi potestas sic omninò tradita fuerit aut firmata. Dupliciter heic consideramus voces illas Δεῖν καὶ λύειν *ligare & solvere.* Aut quà Græcis & Latinis tum ex Origine sui tum ex Tralatione (sicut etiam voces aliæ, hisce in linguis, illis aliisque respondentes) in usu multiplici habitæ fuerint, aut quà diversum ac singulare quid heic ex Ebraica disciplina moribúsque denotarint. Originarius vocum usus est in eo quòd corporum qualiumcunque invicem Ligationem per fasces, catenas, funiculos, carceres, id genus alia sic ligandi instrumenta atque inde Solutionem significat. Illinc tralatio variatim facta est. In Jure quidem, ita transfertur etiam ad actus hominum universos qui aut præstari aut observari, sive faciendo sive abstinendo, aut subiri debeant, atque etiam ad universa Juris sive Divini sive Humani capita, ut quicquid inter homines sive in debitione qualicunque officii continetur sive in ritè imperantis vetantísve præcepto, aut Alligatio seu Ligatio, & Obligatio (quæ planè satis Synonyma) vocitetur, aut ex Obligatione aliqua pendere rectè dicatur, adeóque vocabulis Teneri, Ligari, Alligari, Obligari, Vinciri lege, pacto, voto, juramento, nexu, naturaliter, civiliter, id genus aliis denotetur. Etiam tam Res quàm Personæ ligari seu obligari, ut pignora ac hypothecæ, dicuntur. Hinc vinculum Juris, vinculum conjugii, id genus reliqua. Et Obligationes fiunt aut ex contractu, aut quasi ex contractu, aut ex maleficio aut quasi ex maleficio; modíque obligandi ex hisce multiplices, qui obvii sunt in libris Juris Cæsarei sub titulis de Obligationibus & congeneribus non paucis. Et μητέρες τῶν ἀγωγῶν αἱ ἐνοχαὶ [f] *Matres sunt actionum* (reverà in foro omnimodarum) *Obligationes.*

[d] Matth. 18. 18.

[e] Matth. 16. 19.

[f] Theophil. Antecess. Instit. lib. 3. tit. 13.

Et jam dicta apud Jurisconsultos veteres aliósque scriptores perquam sunt obvia. In eundem sensum habemus etiam apud Matthæum in verbis Domini [g], talis ac talis ἔνοχος ἔσαι τῇ κρίσει *reus erit judicio*, id est judicio seu sententiâ judiciariâ obligatus, seu alligatus, & ἔνοχος τῷ συνεδρίῳ *reus erit concilio* seu ab subeundum Concilii seu Synedrii sententiam obligatus; quod itidem de gehenna ignis ibi usurpatur. Quin & *interdicere* ac *prohibere* (ut apud Homerum [h]) atque etiam *legem ferre* Δεῖν seu *ligare* significat, ut in veteri Inscriptione Isidi Nysæ in Arabia olim dicata; quæ reperitur apud Diodorum Siculum [i] ὅσα ἐγὼ δήσω ὐδεὶς δύναται λῦσαι *Quæcunque ego ligavero, nemo poterit solvere*, ubi exemplaria aliquot habent pro δήσω *ligavero* ἐνομοθέτησα *lege lata præcepero*. Ex adverso autem Obligationibus respondent æquè multiplices *Solutiones* & *Liberationes* de quibus etiam notissimus est in Pandectis titulus. Et *Liberationis* [k] *verbum eandem vim habet quam Solutionis*. Et Solutiones & Liberationes matres pariter sunt Exceptionum quibus perimuntur Actiones universæ. Translatus est etiam vocum harum usus in Astrologiam judiciariam, unde habent συνδέσμυς *ligamina*, *colligationes* seu nodos (alios omninò ab notissimis illis binis qui in motu lunari) atque earum λύσεις *Solutiones* & τῶν συνδέσμυς λύειν *solvere colligationes* Syderum, ut videre est in Paulo Alexandrino [l], Vettio Valente [m], Albumazare [n], aliis. Parili item tralatione recipitur earundem vocum usus etiam in Medicinam, uti, ex hoc loco aliísque in Novo fœdere obviis, alios in sensus in Theologiam. Et apud subtiliores superiorum seculorum Dialecticos *Ars Obligatoria* vocitabatur modus disputandi quo incautè respondentem velut captum teneret opponens, unde habemus *Obligationes Strodi* [o], acutissimi scilicet ac celeberrimi Philosophi illius Radulphi Strodi in Oxonio Mertonensis sub Edwardo tertio libellum satis subtilem sic dictum. Alii habentur vocum illarum ex tralationibus ejusmodi in scientiis aliis alibíque perquam variatim usus. Diversa autem & singularis est in disciplina moribúsque Ebræorum illarum significatio, qua ipsa doctrina secundùm quam, quid אסור *interdictum* seu ex lege *ligatum* aut *vetitum*, & quid התר *permissum*, *liberum* seu ex lege *solutum* esset à legis studiosis & professoribus docebatur. Hæc à viris doctissimis [p] quidem tangitur in Commentariis ad Matthæum. Et libro proximo, ubi de Presbyterorum Judaicorum creatione, uberiùs de ea agemus nos. Hac in notione, τὸ *ligare* & *solvere* & vocum eis cognatarum frequens apud Ebræos tunc usus. Nec alius earum forsan sensus Josepho ubi de amplissima Pharisæorum, tempore Alexandræ principis, in rebus digerendis potestate loquens [q], διοικηταὶ τῶν ὅλων, inquit, ἐγίνοντο διώκειν τε καὶ κατάγειν ὓς ἐθέλοιεν, λύειν τε καὶ δεῖν, *Rebus omnibus præerant ut administratores, summovendo & deponendo quos vellent, Solvendo item & ligando*, quod de arbitraria eorum legis, juxta jam dicta, interpretatione sumi potest. Et similem sanè in sensum uti videtur ipse Dominus voce δεσμεύειν, quod τῷ δεῖν synonymum est & *ligare* pariter significat, idque apud Matthæum etiam (penes quem solum habetur hoc de Ligandi & Solvendi potestate, quicquid illud fuerit) ubi de Scribarum & Pharisæorum

g *Matth.* 5. 21.

h *Iliad.* α & *ibi Didym.* & *Eustath.*

i *Lib.* 1.

k *Paulus l.* 46. *D. tit. de verbo signif.*

l *In Isagoge in Apotelesmatic. cap.* περὶ τῶν τῆς συνδέσμυ.

m *Antholog. lib.* 4. *Ms.*

n *Introductor. lib.* 4. *cap.* 2. & 5.

o *Venetiis* 1511 *in* 4.

p *Grotius, Cameron* &c.

q *Halos. lib.* 1. *cap.* 4.

ſæorum doctrina & legis ſacræ interpretamentis cathedraticis verba faciens tam ad populum reliquum quàm ad diſcipulos, *δεσμεύουσι*, inquit[r], *φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά, alligant onera gravia & importabilia & imponunt in humeros hominum; digito autem ſuo nolunt ea movere.* Quod ſanè idem ipſum innuitur apud Lucam[s]; *Et vobis Legiſperitis væ ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα* &c. *quia oneratis homines oneribus quæ portare non poſſunt* &c. Scilicet hoc vel illud velut ex ſacræ legis ſenſu, utcunque ab eis depravato, imperando ſeu præcipiendo. Eodem fermè modo Philoſophi, ſecundùm ſectarum ſuarum varietatem, dicebantur Præcipere & Vetare dum Præcepta philoſophiæ docebant, unde etiam *Philoſophia præceptiva*[t] dicta. Et philoſophia ipſa ſeu vera hominis libertas dicebatur *ἐπιστήμη τῶν ἐφιεμένων καὶ τῶν κεκωλυμένων. ἡ δὲ δουλεία ἄγνοια ὧν τε ἔξεστι καὶ ὧν μή* (ut Dionis Pruſæi[u] verba ſunt) *ſcientia rerum permiſſarum* (ſeu ſolutarum, jam dicto ſenſu) & *prohibitarum* ſeu *ligatarum*, *ac ſervitus ignoratio licitorum & illicitorum.* Hæc cùm ſe ita habeant, par eſt ut exiſtimemus aut Priori ac univerſaliori illa Ligandi ac Solvendi notione (quantum ad jura ac officia hominum eorúmque appendices; nam tralationes aliæ huc non ſpectant) aut Poſteriori atque anguſtiore illa atque Ebræis adeò peculiari voces illas à Domino ſic apud Matthæum prolatas, eſſe ſumendas. Certè ſi Poſteriori, nihil omninò cum Excommunicationis ac Abſolutionis actu habent commune, ſic ad doctrinam & interpretationem magiſtralem tantùm attinentes, ut palàm eſt; neque aliter fere atque Caſuum quos vocamus Conſcientiæ ſive in Concionibus ſive in Commentariis aut Scholis vulgares determinationes. Et quidem Syrus ibi verbum אסר quo *interdicere* quid aut *vetare* juxta jam dicta Ebræis ſignificatur, in formam ſuam ex Ebraico uſu ſumſit; unde inquit ܕܟܠ ܡܐ ܕܬܐܣܪܘܢ דכל מא דתאסרון *quicquid ligaveritis* ſeu *prohibueritis* &c. & pro *quicquid ſolveritis* ܡܕܡ ܕܬܫܪܘܢ מדם דתשרון quicquid *ſolveritis* ſeu *permiſeritis*. Eodem item verbo utitur Syrus pro *δεσμεύειν* in loco illo altero è Matthæo paulò antè allato. Atque ita ad imperata ex legis interpretatione, res controverſas definiendas, quæſtionéſque ſolvendas, non ad perſonarum obligationem, adeóque nec ad Excommunicationem locus ex ejus ſenſu attineret. Et quidem tum in verbis ad Petrum tum in eis ad omnes ſimul neutrum ὃ & ὅσα *quicquid* & *quæcunque*, non ὃν & ὅσους *quemcunque* & *quoſcunque* ligaveritis uſurpatur. Sed verum quidem eſt, neutro genere poſſe etiam Perſonas contineri. Nec tamen heic, ob jam dicta, contineri videntur, utì nec in illo Petro ipſi tributo quo Clementi poteſtatem ſuam ligandi & ſolvendi confert; Αὐτῷ, inquit[x], *μεταδίδωμι τῆς ἐξουσίας τοῦ δεσμεῖν τε καὶ λύειν. δήσει γὰρ ὃ δεῖ δεθῆναι, καὶ λύσει πάντως ὃ δεῖ λυθῆναι, ὡς τὸν τῆς Ἐκκλησίας κανόνα καλῶς εἰδώς. αὐτοῦ οὖν ἀκούσατε* &c. *Ei ligandi & ſolvendi poteſtatis participem facio. Ligabit enim quod ligandum eſt, ſolvétque omninò quod eſt ſolvendum, quippe qui Eccleſiæ canonem probè cognitum habeat.*

Eum

r Matth. 23. 4.
s Cap. 11. 46.
t Senec. Epiſt. 94. & 95.
u Orat. 14.
x In Clementis Epiſt. ad Jacobum de geſtis Petri.

Eum igitur audite &c. Et in Ruffini versione, *ipsi trado à Domino mihi traditam potestatem ligandi & solvendi ut de omnibus quibuscunque decreverit in terris hoc decretum sit & in cœlis. Ligabit enim quod oportet ligari, & solvet quod expedit solvi, tanquam qui ad liquidum Ecclesiæ regulam noverit. Ipsum ergo audite* &c. Ita igitur ac in notione posteriori ad Res tantùm licitas & illicitas, non ad Personas, nedum ad Excommunicandi jus, voces ibi attinuere. Si verò notione sumantur Priori, quæ adeò ampla est & ad omnimodum sive Res sive Personas Obligandi ac Solvendi apud homines, id est Prohibendi, Permittendi, Imperandi, adeóque Pœnas irrogandi, Remittendi, ídque ex jure sive Divino sive Humano, id est universo, morem receptum, juxta naturam sui, extenditur, permirum videbitur undenam sensus verborum adeò latæ ac diffusæ significationis eousque coangustaretur, ut tantillam solummodo sui partem ita retineret. Quasi Oceani nomine, guttulam unam & alteram, aut Talenti uncias pauculas, aut Universi, aliquot tantùm atomos denotari admitteremus. Tantillam heic partem voco ipsum Excommunicandi & Absolvendi jus & Actum ejúsque qualescunque appendices. Etenim ut Solutionis & Res & Vox erat in Excommunicationis Judaicæ Absolutione, ita etiam reverà fuit in ipsa Excommunicatione Obligatio, quemadmodum in reliquis sive Divini sive Humani Præceptivi capitibus universis. Scilicet cum Binæ reverà essent Excommunicationis illius Partes; altera, Execratio seu Vindictæ divinæ Imprecatio; altera Personalis, juxta antè ostensa, Separatio, cujus jure ligabatur Excommunicatus, ut juris capitibus aliis innumeris alii, rectè satis Pars Secunda seu Separatio ejusmodi, ut pœnæ alîus alicujus irrogatio, Obligatio seu Ligatio dici potuit. Neque enim Pars Prior seu Vindictæ divinæ in alium Imprecatio ullo loquendi genere proprio Obligationis seu Ligationis nomine contineri tunc potuisse videtur ex eis quæ de Imperandi ac Prohibendi, id est Ligandi jure jam dicta sunt, quæ ex sui natura adeò ab Imprecandi actu discrepant. Neque enim tunc puto quis Imprecationem Ligationis nomine venire existimabat. Accedit, ipsam Excommunicandi facultatem cuilibet inter Judæos, etiam ex vulgo, juxta ostensa, tunc fuisse legitimam. Unde non existimandum ipsam facultatem simpliciter Apostolis jam donatam, utpote cum reliquis omnibus antè paritèr communem. At verò, dixerit quis facultatem illorum ita jam firmatam, ut etiam Excommunicatio seu Ligatio ab ipsis illata in terris, rata esset etiam in cœlis seu apud Deum: de qua locutionis formula, plura etiam in hanc rem libro secundo. Certè Ligatio sic in terris seu apud homines tantùm erat Separatio illa Personalis in Excommunicatione usitata, quam & solvere quibant Triumviri selecti aliíve ut suprà ostensum. Et quantilla sic res est, sensum verborum esse, ratam fore apud Deum illorum Excommunicationem? Proculdubio ita existimari tunc aliàs solitum de Excommunicatione uniuscujusque ritè atque ex more patrio illata. Unde viderint illi qui tam angustis cancellis verba illa Domini coerceri velint. Et sanè si sic capienda essent, ad Excommunicationem tantùm tunc notam, id est Judaicam in qua Sacrorum Interdictio nulla, non ad

tunc

tunc ignotam, seu cui post Apostolorum tempora interdictio Sacrorum accessit, deberent intelligi. Quid quòd expresso Obligationis seu Ligationis nomine ipse Excommunicandi actus nullibi, quantum observavi, apud Ebræos veteres designatur sed aliis, ut antè monstratum, vocibus receptissimis. Utcunque interim fatendum in ipsa eorum Excommunicatione reverà fuisse Ligationem, quemadmodum in omnimodis aliis juris præceptivi capitibus. Nec sanè in fœdere Novo, ubi tum Judæorum non credentium tum Apostolica sunt Excommunicationis exempla expressissima superiùs ostensa, id est, nec in coævis Domini de Ligando locutioni scriptis sacris quibus Excommmunicatio memoratur, vestigium aliquod habetur usus vocis Ligandi pro eo quod erat tunc Excommunicare. Prætereà anne satis rationi consonum videretur, si Principis alicujus edicto potestas universa decernendi, permittendi, remittendi, præcipiendi, pœnas omnimodas irrogandi (quæ etiam cum id genus aliis in priore notione de jure Ligandi & Solvendi continentur) præsidi seu legato concessa, pro unicæ tantùm pœnæ seu unici pœnæ generis, veluti Aquæ & Ignis interdictione aut paucularum tantùm aliquot irrogatione sumeretur? Et certè pauci satis, ut vides, sunt qui in seculis illis Apostolica propiùs insequentibus verba Euangelica jam memorata ad Excommunicationem attinere scripserint. Nec satis de seculorum illorum recepta tunc passim opinione omninò constat. Sed qualisnam de Excommunicationis jure sic petito sententia in Christianismo generaliter seu apud Ecclesias integras postmodum recepta fuerit (utcunque etiam tunc Scriptores non pauci reperti qui ad jus illud asserendum Euangelica jam antè memorata libentiùs traxerint) ex eis ediscendum quæ mox traduntur de seculis quibus Christianismus cum summo imperio est conjunctus. Qualiscunque autem argumentorum ex sacro Sermone sic adductorum vis, ante ejusmodi conjunctionem, in Excommunicationis jure firmando apud Scriptores illos pauculos haberetur, id interim manifestum est, ex Confederata, qualem inter Christianos etiam temporum Apostolicorum fuisse capite Superiori ostendimus, disciplinâ jus Excommunicationis uti & alia inter eos recepta potissimùm etiam tunc pependisse. Propagata est ejusmodi Confederatio ex Apostolicis illis temporibus in hæc quæ jam tractamus. Nimirùm in Coitionibus & Cœtibus seu Ecclesiis Christianorum Curiæ [y] formam induentibus, quibus tempore hoc, quo Christianismus nondum cum summa potestate ullibi conjunctus; nec jurisdictio Christianis publicè ulla permissa est, ex Pactis inter se, ut antè, initis Fideique servandæ Professione invicem factâ, tum Imperium qualecunque ac Jurisdictio (seu potiùs quod & Imperii & Jurisdictionis figuram imitaretur) & Obedientia præstabatur; adeóque inde Excommunicationi, secundùm Pactorum ac Professionis ejusmodi vim ac sensum, parebatur, ac Pœnitentiæ in Absolutionem incommoda jam etiam gravissima subibantur. De pactis ejusmodi ad disciplinam Christianam inter se tuendam tunc iniri solitis, luculentum est & egregium apud Origenem ex Celso testimonium. Πρῶτον, inquit ille [z], τῷ Κέλσῳ κεφάλαιόν ἐστι διαβάλλειν Χριστιανισμὸν ὡς συνθήκας κρύβδην πρὸς ἀλλή-

[y] Tertullian. Apologetic. cap. 39.

[z] In Celsum lib. 1. pag. 4.

λυς πιςυμένων Χρισιανῶν, παρὰ τὰ νενομισμένα, ὅτι τῶν συνθηκῶν αἱ μέν εἰσι φανεραὶ, ὅσαι κατὰ νόμους γίνονται, αἱ δὲ ἀφανεῖς ὅσαι παρὰ τὰ νεμομισμένα συντελοῦνται, καὶ βούλεται διαβαλεῖν τὴν καλουμένην Αγάπην Χρισιανῶν πρὸς ἀλλήλους ἀπὸ τοῦ κοινοῦ κινδύνου ὑφισαμένην, καὶ δυναμένην ὑπερόρκια (ubi pro voce hac nihili legendum dum putabam ὑπὲρ ὄρκια, consulentem me monuit vir doctissimus Patricius Junius ὑπὲρ ὄργια substituendum) Ait Origenes; *Primum criminationis caput Celso est in Christianismum, Pacta Clancularia, eáque legibus* (nempe Romanis) *dissona ab eis invicem iniri. Nam pactorum alia fiunt in aperto, quæ legibus nimirum sunt consona, alia occultè quæ legibus dissona contrahuntur. Atque in animo ei est calumniari Agapen Christianorum sic inter ipsos dictam, velut quæ ob commune periculum instituta etiam ipsa superaret Bacchanalia.* Ita vertendum censeo. Neque sanè Origeni consoni sunt interpretes heic Latini, nedum Scriptores [a] qui, cum συνθήκας verterint illi, ibi *Conventus* (qua voce nemo nescit tam hominum cœtus, veluti Curias, Comitia, Consistoria, Synedria, Synodos, quàm Pacta, & Conventa denotari) inde Priori sensu Origenem ac Celsum intellexêre, quasi de Clancularis ipsis Coitionibus seu Conventiculis locuti fuissent non de Conventibus ea notione qua Pacta aut Confederationes vocabulo illo denotantur. Tam quæ sequuntur ibi quàm τῶν συνθηκῶν notissima significatio facit manifestum, de Pactis ipsis ac Confederationibus in Agapis, non de Agapis ipsis aut cœtibus in quibus pacta ejusmodi inita, sumendas ibi συνθήκας adeóque *Conventus*. Celsi quidem illud scriptum est circa Adrianum Augustum, aut Christi annum 130. Origenis verò circa annum 200, qui dum Christianorum ejusmodi inter se tunc Pacta ac Confederationes tuetur, satis etiam ostendit eas tunc temporis ut antè in usu fuisse. Nec quin usque in Constantini tempora, paritèr duraverit earum usus, dubitandum videtur. Ita sanè Judæorum societates singulares, ita Philosophorum veterum Sectæ & Sodalitia sua habuere Pacta & Conventa secundùm quæ inter se Imperium quoddam erat & Obedientia ultronea, juxta capite Septimo fusiùs memorata. Et inter Christianos illorum temporum facilius existimandum est & legitimo propius fuit id quod circa Excommunicationem, quæ forensis instar erat, exercebant, quoties ex indultu Cæsareo liberiùs sui religione uti eis permitteretur; ut sub Alexandro Severo qui *Judæis privilegia sua reservavit, Christianos esse passus est*; quod ait Lampridius. Quæsitum autem est [b] An Excommunicatio Christianismi seculis de quibus loquimur, seu ante Constantinum, esset actus Imperii seu ex Jurisdictione legitima. Quæstio sanè illa definienda est ex ratione capite Septimo allata de Judæorum alienis in terris Jurisdictione ac imperio, nunc verò & publicè legitimo (ex indultu scilicet ac permissu Principum; sed variatim temperato) nunc, ex Pacto ac Confederata inter se disciplina, verum ac legitimum tantùm imitante. Sub Claudii nempè tempora ex ejusdem permissu, & quamdiu edicti ejus vis duravit, Excommunicatio inter reliqua jura Judaica tam à Christianis quàm Judæis, ut capite proximè superiori ostenditur, legitimè exercebatur. Adeòque etiam inobedientium coercitio,

[a] *Vide Paganin. Gaudentium de Vita Christianorum ante Constantin. cap. 30. & in Addendis cap. 1. Adeas etiam Desider. Herald. in Tertullian. Apologetic. cap. 39.*

[b] *Paganinus Gaudentius de vita Christianorum ante Constantin. cap. 56.*

juxta morem Judaicum, utrisque legitima, quemadmodum aliis cui jurisdictio aliqua aut imperium permissum. Persecutionum autem temporibus, alisque quibus nullus ejusmodi Christianis indultus aut permissio publica, ex mutua sui Reverentia ac Pactis inter se initis parebatur. Nec disciplinam quam sic exercebant reverà in se Jurisdictionem aut Imperium habuisse dicendum (utpote quæ autoritate carebat publicâ) sed tantùm ex Pactis illis ac Reverentia qualem diximus, jurisdictionis ac imperii imitationem privatam. Nec enim inobsequentem aliter coercere quibant citra legum de Vi sive Publica sive Privata violationem, quod itidem rectè observavit Paganinus Gaudentius scriptor percelebris, Theologus simul ac Jurisconsultus.

C A P. X.

Usus Excommunicationis (*cujus* Juris initia *intervallo Legislationem in Sinai antevertenti à nonnullis, ut dictum est, tribuuntur*) *in* Christianismo *postquam is cum* summa *in Regimine publico* potestate *seu* Majestate Imperatoria *conjunctus est.* Formulæ, Subjecta *ejusdem*, *&* Personæ *Excommunicantes. Hæ olim non* solùm ordinis Ecclesiastici. Effectus *tum Verus tum Creditus. De* Jure *quo fundari eam volunt Scriptores. Alii* Divino, *alii* Humano. *Amplissima jurisdictio, adeòque* pœnæ hujus *inter alias* adhibendæ potestas libera, *Episcopis indulta à* Constantino Magno, *quæ postmodùm* variatim ab Imperatoribus temperata. Pontificis Maximi *in* Constantino *reliquisque, usque in* Gratianum, *Imperatoribus* Christianis *Titulus & Dignitas.* Jus *huc spectans* Cæsareum *& vetus & Recentius*; aliorum *item* Regnorum *&* Rerumpublicarum Christianorum *seu* Ecclesiarum (*quà* Cœtus fidelium, *publico Iure Constituti, eo nomine denotantur)* integrarum; *in quibus pro* summarum Potestatum arbitrio, Excommunicationis *&* Usus *&* Effectus *admissus. Excommunicatus ad* Principis summi communionem *seu* mensam *ab ipso admissus, pro rite satis* Absoluto *olim habitus. Sententiæ de Pœna hujus* Jure *&* initiis *variæ. Etiam è veteri* Paganismi usu *petunt nonnulli, iique doctissimi. De* Thomæ Erasti *hac de re Thesium editione.*

QUod ad Christianismi Excommunicationis Usum, Effectum, sive Verum sive Creditum, cum ejusdem Appendicibus Primariis seu Consequentibus ac Jus attinet, postquam scilicet Religio Christiana & Summa in Regimine publico Potestas primò in Constantino Magno Augusto & deinde in successoribus ejus cæterisque per Orbem Christianum sive Principibus singulis sive Rebuspublicis seu sui Juris Ecclesiis usque in nostra tempora con-

junctæ sunt; De Usu per ea tempora tam Majoris, quam Minoris velut propaginum ejusdem Usûs qui in seculis proximè antecedentibus & superiori in capite tractatis admissus, ita constat in Synodorum Actis ac Canonibus, Historiis ac Annalibus Ecclesiasticis, Canonum collectionibus variis, obviis, notissimis, Juris Canonici Corporum titulis hac de re singularibus, Jurisconsultorum Pontificiorum Commentariis aliorúmque scriptis tam per Orientem quàm Occidentem multiplicibus, ac Ritualibus tum Vetustis tum Recentioribus, Actísque Forensibus, ut nihil inter legendum magis occurrat familiare. Et pro varia Regiminis Ecclesiastici Constitutione, alius atque alius ejusdem reperitur Usus. In eo autem Tria inprimis sunt animadvertenda. Excommunicandi Formulæ Solenniores, Subjectum Excommunicationis, & Personæ quarum autoritate irrogata hæc pœna. Formulæ sunt aut Majoris aut Minoris, eæque aut Comminatoriæ aut Judiciariæ aut tantùm Denunciatoriæ. Comminatorias nuncupamus quibus in Synodis earúmque Canonibus alibíve ubi potestas Excommunicandi, quisquis hoc vel illud imposterum fecerit, commiserit, Anathema sit, Communione privatur, Excommunicatur, Anathematizatur, ut in Majori, aut à Sacris tantùm arcetur ut in Minori, quæ ejusmodi etiam interdum fuit ut eorum communione in locis tantùm aliquot aut aliquot tantùm cœtibus arceretur [c]. Judiciarias vocamus tum quibus generatim, verbi gratia, homicidæ, raptores, piratæ, alii facinorosi, sive ab Jure sive ab Homine, seu latâ sententiâ, more solenni, ut quotannis in Bulla Pontificia *Cœna Domini*, aliterve, citra in jus vocationem, Excommunicantur, tum quibus quisquam in jus antè vocatus ac solenniter monitus indéque aut contumax aut reus peractus, in eandem pœnam ex sententia forensi seu Hominis incidit. Denunciatoriæ Formulæ sunt quibus tantùm denunciari solet causa ipseque actus Excommunicationis promulgari. Et species tam Judiciaria quàm Comminatoria, ex more Orientalium, in Formula habetur singulari & peregregia illa, sive vetustatem spectes sive sensum expressiorem, quâ sub octogesimum paulò ampliùs annum à Constantini morte seu Christi, juxta Baronium, 411, Honorio & Theodosio Augustis, à patribus Ecclesiæ Ptolemaidis Excommunicati sunt Andronicus Beronicensis, Pentapolis in Ægypto præfectus. Thoas aliísque aliquot ob facinora quidem in Christianam Religionem ejúsque ibi professores gravissima [d] ab eis commissa. Ea ita se habet, satis quidem imperiosa & cothurnata, Ἐπὶ τούτοις [e] ἡ Πτολεμαΐδος ἐκκλησία τάδε πρὸς τὰς ἁπανταχοῦ γῆς ἑαυτῆς ἀδελφὰς διατάττεται. Ἀνδρονίκῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ, Θόαντι καὶ τοῖς αὐτοῦ μηδὲν ἀνοιγνύσθω τέμενος τοῦ Θεοῦ. ἅπας αὐτοῖς ἱερὸς ἀποκλειέσθω, καὶ σηκὸς καὶ περίβολος. Οὐκ ἔστι τῷ διαβόλῳ μέρος ἐν παραδείσῳ, ὃς κἂν λάθῃ διαδὺς, ἐξελαύνεται. παραινῶ μὲν οὖν καὶ ἰδιώτῃ παντὶ καὶ ἄρχοντι μήτε ὁμορόφιον αὐτῷ μήτε ὁμοτράπεζον γίνεσθαι· ἱερεῦσι δὲ διαφερόντως, οἱ μήτε ζῶντας αὐτοὺς προσεροῦσι, μήτε τελευτήσαντας συμπροπέμψουσιν. Εἰ δέ τις ὡς μικροπολῖτιν ἀποσκυβαλίσει τὴν ἐκκλησίαν, καὶ δέξεται τοὺς ἀποκηρύκτους αὐτῆς, ὡς οὐκ ἀνάγκη τῇ πένητι πείθεσθαι· ἴστω σχίσας τὴν ἐκκλησίαν, ἣν μίαν ὁ Χριστὸς εἶναι βούλεται. Ὁ δὲ τοιοῦτος,

εἴτε

c Vide Synod. Carthagin. Can. 79. & ibi Balsamon. Gabriel. Albaspin. in Observat. lib. 1. cap. 2. & 3.

d Synes. Epist. 79.

e Synesius Epist. 58. & Videsis Baronium tom. 5. Ann. 411. § 53. &c.

εἴτε Λευΐτης ἐστὶν, εἴτε Πρεσβύτερος, εἴτε Ἐπίσκοπος, παρ' ἡμῖν ἐν Ἀνδρονίκου μοίρᾳ τετάξεται, καὶ οὔτε ἐμβαλοῦμεν αὐτῷ δεξιὰν οὔτε ἀπὸ τῆς αὐτῆς τραπέζης σιτησόμεθα. Πολλοῦ δὴ δεήσομεν κοινωνῆσαι τῆς ἀπορρήτου τελετῆς τοῖς ἐθελήσασιν ἔχειν μερίδα μετὰ Ἀνδρονίκου καὶ Θόαντος. *Ob hac, Ptolemaidis Ecclesia, hac ad omnes ubique terrarum sorores suas pracipit. Andronico & suis, Thoanti & suis nullum Dei fanum aperiatur. Omnis illis religiosa ades & septa claudantur. Nulla Diabolo in Paradiso pars est, qui si clàm irrepserit, expellatur. Admoneo igitur & Privatum quemque & Principem* (hoc scilicet Synesii Ptolemaidis Ecclesiæ Episcopi nomine dicitur) *ut neque sub eodem tecto ipse habitet* [f] *neque eâdem cum illis mensâ utatur; maximè verò sacerdotes, ut neque viventes illos alloquantur, neque mortuos pompa funebri deducant. Sin quisquam velut angusta urbis Ecclesiam comtemserit & ab ea sic damnatos exceperit, quasi pauperi parere nihil esset necesse. noveritis sectam à se Ecclesiam quam unam esse vult Christus. Atque hic sive Levita fuerit, sive Presbyter, sive Episcopus, apud nos in Andronici loco reputabitur, neque cum eo dextram jungemus nec eadem ex mensa vescemur unquam. Tantum abest ut arcana cum eis mysteria communicemus qui cum Andronico & Thoante partem aliquam habere voluerint.* Videmus heic non solùm Andronicum & Thoantem ipsos, verum etiam τοὺς αὐτῶν *qui ipsorum erant* simul Excommunicatos, unde sub initium Epistolæ citatæ de Andronico legitur πύλαις ἐκκλησίας ἀπεληλάσθω πανέστιος *omni Ecclesia cum universa familia extrudatur.* Qualis quidem Excommunicationis, scilicet totius familiæ alicujus, ob sui facinora, veluti correorum nomine, Auxilium Episcopum juvenem objurgat Augustinus [g]. Neque enim modo unico tantum aut sibi satis conformi aliquo adhibita est semper seculis illis priscis Excommunicatio. Et memineris heic totam familiam seu *N. cum suis*, quod & antè ex Cypriano notatur, communioni generatim subinde ex aliquorum, seculis in vetustioribus, disciplina restituendos, id est familiam integram restituendam seu absolvendam, uti in jam allatis, familias integras Excommunicatas. Recentior Formula Orientis infrà memoratur ubi de Effectu etiam apud mortuos, ut ibi creditur, loquimur. Mitioris autem, inter Occidentis per hæc tempora vetustiores, seu Minoris Formulam habes ubi Arcadium & Eudoxiam Augustos Excommunicat [i] Innocentius Pontifex Romanus ob injurias in Chrysostomum illatas. *Ego minimus & peccator cui thronus magni Apostoli Petri creditus est segrego & rejicio te & illam à perceptione immaculatorum mysteriorum Christi Dei nostri.* Sed verò etiam Formulas subinde suas habuere & Veteres & Recentiores in Occidente, per tempora jam tractata, in quibus non solùm ipse qui sceleris Reus, sed Fautores, Complices, Communicatores universi expressim Anathemate plexi. Atque hisce aliisque id genus è libro lectis accessere Candelæ & Lampades ac Nolarum sonitus uti apud Judæos (ut antè memoratum) Buccinarum seu Tubarum (præter alia solennia) unde to be cursed with Bell, Book and Candle, *maledici nola, libro & candela* in ore vulgi apud nos alibique. Apud Burchardum [k] & Ivonem

f *Videsis Basil. Epist.* 47.

g *Epist.* 75. *v. de Gratian. Caus.* 24. *quæst.* 3. & *Augustin. Epist.* 157. *ad Bonifacium c.* 17. *quæst.* 4. *c.* 8. *Miror.*

h *Epist.* 11.

i *Michael Glycas in Annal. part.* 3. *Baron. è Cod. Vatican. Tom.* 5. *ann.* 4?7. § ?3.

k *Decret. lib.* 11. *cap.* 1 &c.

nem [l] ex Concilio Rhotomagensi, habetur *Episcopum cum Excommunicare vel Anathematizare aliquem pro certis & manifestis sceleribus dispositum habet post lectionem Euangelii clerum & plebem ita debere alloqui. Noverit charitas vestra, fratres mei, quòd quidam vir nomine N. diabolo suadente &c.* Interjecta dein de scelere ipso, de Commonitoriis ad eum missis, de ejus contumacia sive in non comparendo sive in satisfactionem denegando, narratione, utì etiam ex Euangelio illis de fratre corripiendo, de eo quod est, si Ecclesiam non audiverit sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus, de Ligando & Solvendo, aliisque eam in rem ex Epistolis Paulinis memoratis, *Dominica*, inquit, *atque Apostolica præcepta adimplentes, membrum putridum & insanabile quod medicinam non recipit, ferro Excommunicationis à corpore Ecclesiæ abscindamus, ne tam pestifero morbo reliqua membra corporis, veluti veneno, inficiantur. Igitur quia monita nostra & crebras Exhortationes contemnit, quia tertiò secundùm dominicum præceptum vocatus ad emendationem & pœnitentiam venire despexit, quia culpam suam necdum cognovit, nec confessus est; nec missa nobis legatione, qui causam ipsius exquirimus; quia noster parochianus est, veniam postulavit; quia in cœpta malitia, diabolo cor ejus indurante perseverat & juxta quod Apostolus* [m] *dicit secundùm duritiam suam & cor impœnitens thesaurizat sibi iram in die iræ, idcirco nos eum cum universis complicibus & communicatoribus fautoribúsque suis, judicio Dei omnipotentis, Patris & filii & spiritus sancti, & beati Petri Principis Apostolorum & omnium sanctorum nec non & nostræ mediocritatis authoritate & potestate nobis divinitùs collatâ Ligandi & Solvendi in cœlo & in terris, à pretiosi corporis & sanguinis Domini perceptione & à societate omnium Christianorum separamus, & à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ in cœlo & in terra excludimus & Excommunicatum & Anathematizatum esse decernimus & damnatum cum diabolo & angelis ejus & omnibus reprobis in igne æterno judicamus, nisi fortè à diaboli laqueis resipiscat & ad emendationem & pœnitentiam redeat & Ecclesiæ Dei quam læsit satisfaciat. Et respondeant omnes tertiò Amen aut Fiat, fiat, aut Anathema sit. Debent enim 12 sacerdotes Episcopum circumstare & Lucernas* [n] *ardentes in manibus tenere, quas in conclusione Anathematis vel Excommunicationis projicere debent in terram & conculcare pedibus. Post hæc Episcopus plebi ipsam Excommunicationem communibus verbis debet explanare, ut omnes intelligant quàm terribiliter damnatus sit &c.* Alias ejusmodi habes apud autores veteres jam citatos, inter quas singularis etiam est & diris seu maledictionibus ac carminibus horrendis plenissima, illa ex Concilio aliquo Turonensi ab eis allata; *Canonica instituta & sanctorum patrum exempla sequentes Ecclesiarum Dei violatores, videlicet raptores, deprædatores, & homicidas N. in nomine Patris & Filii & virtute Spiritus sancti, nec non autoritate Episcopis per Petrum principem Apostolorum divinitùs collata, à sanctæ matris Ecclesiæ gremio segregamus ac perpetuæ maledictionis Anathemate condemnamus. Sintque maledicti in civitate, maledicti in agro, maledictum horreum eorum, & maledictæ reliquiæ eorum, maledictus fructus ventris eorum*

[l] Decret. lib. 14. cap. 75. &c.

[m] Rom. 2. 5.

[n] C. 106. debent Caus. 1. quæst. 3. &c. Videsis Theophil. Rainaud. de Monitoriis Ecclesiasticis part. 2. cap. 7. § 3 &c.

rum & fructus terræ illorum. Maledicti ſint ingredientes, & maledicti ſint egredientes. Sintque in domo maledicti, in agro profugi, veniántque ſuper eos omnes illæ maledictiones quas Dominus per Moſem in populum divinæ legis prævaricatorem ſe eſſe miſſurum intentavit, ſintque Anathema Maranathæ, id eſt pereant in ſecundo adventu Domini. Nullus eis Chriſtianus Ave dicat. Nullus Presbyter Miſſam cum eis celebrare præſumat vel ſanctam Communionem dare. Sepultura aſini ſepeliantur & in ſterquilinium ſint ſuper faciem terræ. Et ſicut hæ Lucernæ de manibus noſtris projectæ hodie extinguuntur, ſic eorum lucerna in æternum extinguatur, niſi fortè reſipuerint, & Eccleſiæ Dei quam læſerunt, per emendationem & condignam pœnitentiam ſatisfecerint. Ejuſmodi aliæ, nunc prolixiores nunc breviores, tum Comminatoriæ tum Judiciariæ, Formulæ ſunt obviæ, quarum maxima & eminentiſſima illa Bullæ *Cœnæ Domini* quæ paſſim occurrit. Etiam in pervetuſtis veterum Cambro-Britannorum monimentis legitur [o] Sententiam ab Epiſcopis Landavenſibus, in Synodo *depoſitis crucibus ad terram ſimul & reliquiis Sanctorum cum Cymbalis*, pronuntiari ſolitam. Etenim tum apud Britannos illos tum Anglo-ſaxonas Veteres, Excommunicationis, pro more ſeculorum vario, uſus erat, quod ex jam citatis atque è Theodori Archiepiſcopi ſub annum Chriſti 670 Cantuarienſis Canonibus [p] aliiſque in hiſtoria ſeculorum illorum Eccleſiaſtica [q] occurrentibus ſcimus. Angloſaxones eam ſuo vocabant idiomate Amanſumnunge & Excommunicatum Amanſumige & Excommunicare Amanſum (ut ex locis jam memoratis liquet) unde in lingua Anglicana Veteri **To Manse** & **Mansing** idem denotantia à Roberto Glouceſtrenſi [r] qui ſub Edwardo primo ſcripſit aliiſque uſurpatur. Denunciatoriæ autem quas diximus Formulæ, ſeu quæ vim habent in ſe tantum Denunciandi id quod ex Jure aut Homine jam antè circa hanc rem more ſolenni factum eſt, cernuntur in Excommunicationum denuntiationibus quæ ſive ab Antiſtitibus ſuperioribus ſive à plebium miniſtris ſacris fieri ſolitæ, idque non modò ex præſcripto Canonum ſed etiam interdum Legum publicarum. Atque hujus quidem generis habebatur, ut alibi paſſim in Orbe Chriſtiano non ita diſſimilis, apud noſtrates olim ante Reformationem ſub Henrico octavo cœptam, formula ſolennis cum primis obſervanda, quâ quotannis per Epiſcopos bis [s], quater autem in ſingulis Eccleſiis Parochialibus à Miniſtris ſacris per Provinciam Cantuarienſem [t], Excommunicati erant denunciandi. In Rituali quod *Manuale* vocatur *ſecundùm Vſum Sacrum* [u] ſolennia Officia & Ordines à Miniſtris ſacris per Provinciam illam præſtandos continens, leguntur *Articuli Majoris Excommunicationis* quam **The great curse** & *Anathema* vocitabant. Alloquebatur plebem ſuam Miniſter ſacer in ſolennibus diebus huic rei conſtitutis, tum diſtinctionem Majoris & Minoris explicando tum ſtatum miſerrimum eorum qui alterutram incurrerent, niſi reſipiſcerent & Eccleſiæ ſe reconciliarent, ſuo more inculcando, & dein ad denuntiationem ſe accingens dicebat, **we denounce accursed all** *Maledictos denuntiamus univerſos* qui Eccle-

[o] *Synod. Landavenſ. apud Henric. Spelman. in Concil. Brit. pag.* 384, 385 &c.

[p] *Ms. Latino-Saxon. in Collegio Benedictino apud Cantabrigienſes cap.* 31.

[q] *Beda hiſt. Eccleſ.* 3. *cap.* 22.

[r] *Ms. in Bibliotheca Cottoniana & videſis Notas in Eadmerum pag.* 169.

[s] *Confirmat. Chart. cap.* 4.

[t] *Conſtit. Provinc. tit. de Sent. Excomm. Cap. Præcepimus.*

[u] *Pariſiis* 1530. *fol.* 145.

clesiasticos aliquos bonis suis juribúsve fraudaverint; compluribus itidem aliis insequentibus, tum qui juxta sive Canones universales sive Anglicanos jure Excommunicandi, tum sanè omnimodos Juris Anglicani seu *Libertatum*, ut vocant, violatores. Hisce enumeratis & interdum Canonibus ipsis, quibus præscripta Excommunicatio, adnotatis, subjungebat denunciator.

By authority of our Lord God Almighty and our Lady Seint Mary / and of all heaven / of Angels and Archangels / Patriarkes and Prophets / Apostles and Evangelists / Martyrs / Confessors and Virgins / and also by the power of all holy Chirch that our Lord Jesu Christ gave unto Seint Peter / we denounce all them openly accursed / that we have reckoned unto you and all that maintain them in their sins or give them to help or counsell / so that they be departed from God and all holy Chirch / and that they have no part of the Passion of our Lord Jesu Christ ne of no sacrament that is in holy Chirch / ne part of the prayer among Christian folk / but that they been accursed of God and holy Chirch from the sole of the foot unto the crown of the head / sleeping and waking / sitting and standing and in all their words and works; and but if they have grace of God for to amend them here by their lives / for to dwell in the paines of hell for ever without end. Fiat, Fiat, Amen.

Adjicitur in Rituali illo, omnes ejusmodi *in hac generali Excommunicatione ipso facto & jure Excommunicatos*, & pro denuntiatoris arbitrio, Crucem erectam, Nolarum clangorem, Candelas accensas earúmque projectionem & extinctionem solenniem fuisse adhibendas. Tantùndem fieri solebat ter quotannis in singulis Ecclesiis Parochialibus per Provinciam alteram seu Eboracensem, quod liquet ex ejusdem Provinciæ Manuali [x]. Atque velut in denuntiatiationis hujusmodi locum successit in Liturgiâ nostrâ quam *Communium precum librum* vocitamus Comminatio tantùm maledictoria illa ex Deuteronomio [y] plerunque sumta. Ideò autem maximè Formulam illam nostratem satis horrendam heic adjecimus quoniam ut Ritualium jam dictorum seu Manualium pleraque periere ipsa, ita etiam in paucissimis eorum quæ supersunt reperitur illa formula. Quamplurima quidem nec semel excusa sunt olim, aliâ Parisiis, Rothomagi alia, etiam & alia Londini. Sed statim post Reformationem illam ita cœptam, tum prætermissum plerunque in Editionibus quicquid ad Articulos Excommunicationis, utpote ita jure Pontificio maximè ibi fundatæ, spectavit, tum è codicibus in quibus id excusum fuerat non rarò excisum dilaceratúmve. Subjectum Excommunicationis vocamus tum quicquid Excommunicatur aut in quod Sententia ejusdem vibratur aut vim retinere creditur, tum Causas ob quas Sententia sive Comminatoria sive Judiciaria fertur indéque Denunciatoria postmodum adhibetur. In Subjectis heic non solùm Personæ sed & Res habitæ. Nec Personæ solùm vivæ seu homines Christiani viatores, sed etiam Mortuæ. Nec Privatæ solùm sed Principes, ut in exemplis Imperii Romani, & Angliæ & Galliarum Regnorum aliorumque notissimis. Res autem non anima-

x Londini 1509.

y Cap. 27.

tæ

tæ solùm sed etiam inanimatæ subinde Anathematizatæ sunt, ut Dæmonas prætereamus in quos etiam interdum Anathema pronuntiatum. De illis uti & de Rebus animatis, veluti muribus, soricibus, locustis, aliis bestiolis frugiperdis, etiam avibus, veluti picis, monedulis, quæ annulos seu id genus aliud surripuerant, testantur [t] scriptores gravissimi, & de processu in eas solenniter per monitoria instituto indéque sententia velut in reos aut contumaces lata. Et res inanimatas etiam memorat Rogerius Bachonius ut Excommunicatas in illo de libris aliquot Aristotelis ab Arabum Pari illo celebri, Avicenna & Averroe expositis. *Scimus*, inquit [u], *quòd temporibus nostris diu fuit Parisiis contradictum Naturali Philosophiæ & Metaphysicæ Aristotelis per Avicennam & Averroem exposita, & ob densam ignorantiam fuerunt libri eorum Excommunicati & utentes eis pro tempore longo.* Certè & Epistola Ibæ ad Marin Persam Anathematizata & Anathematizanda dicitur in Edicto Justiniani [x] de Fide. Sed quantum ad Aves & Bestias; adeò superstitiosæ & ridiculæ habentur à viris cordatis in eas sententiæ utcunque latæ & similitudinariæ Excommunicationis subinde nomen induentes, ut de his plura dicere supervacaneum nimis esset. Nec sanè in Rebus inanimatis qualibuscunque Excommunicandis rationem haberi ullam sanæ menti admittendum, nisi ubi per metonymiam, ut in Libris, Epistolis & Hæresibus Anathematizandis, ipsi autores, assertores, fautores intelliguntur. Et quantum ad Personas Mortuas, postquam è vivis excesserint, Excommunicatas; utcunque tam apud veteres quàm recentiores ejusmodi sententiæ reperiantur [y] etiam & mortuorum Absolutiones, quoniam tamen nulla inde personæ, ut viatoris, seu visibilis mutatio habetur, nec sanè cordatioribus ullum obtinere effectum sententiæ tales (ni forsan suffragiorum privationem admitti volueris) existimantur, ideo etiam de eis plura dicere supersedemus. Qualem autem Effectum sententiam in viatorem latam habere etiam post mortem à nonnullis creditum fuerit, mox memorabitur. Causæ ob quas Personis pœnam hanc irrogatam esse aut irrogari posse admissum est, multiplices non minus sunt quàm ipsi Reatus qualescunque Humani tam quidem circa Sacra quàm Profana. Canones veteres recentioresque Causis ejusmodi plenissimi. Etiam numerosissimæ sunt ob quas *Ipso facto* incurritur, ut ex Scriptoribus de Excommunicatione obviis, Bulla *Cœnæ Domini*, id genus aliis quibus *Bullarium* turget cuiquam liquet. Sed auctæ mirum in modum Causæ istiusmodi ex usu Pontificum glisceente sub secula undecimum & duodecimum & deinceps. Tum enim non solùm in *Ordine ad Spiritualia* (quo carminis genere aut ejusdem sensu inaurari solet ac larvari Excommunicatio quælibet, quemadmodum & Interdictum & Suspensio quæ Excommunicationi sunt omnimodò farinæ congeneris) verùm etiam expressim ad Jura publica inter Principes ac Subditos ac inter Subditos invicem privata, adeóque, pro persuasionum discrimine, universa tuenda, reformanda, interdum etiam destruenda fulmen hoc adhiberi cœptum. Et Causæ planè tam Temporales quàm Spirituales passim satis innumeræ. Id genus in Causis locum apud nostrates habuere olim primarium violationes qualescunque *Li-*

[t] *Chassanæus Consil. 1. Navarr. lib. 5. Consil. 57. tit. de Sent. Excommunicationis, Theophilus Rainaudus de Monitoriis Ecclesiasticis part. 2. cap 12. Marius Alterius De Excom. Disp. 10. lib. 3. cap. 2. alii qui de Censuris.*

[u] *De Impedimentis Sapientiæ dist. 1. cap. 9. Ms.*

[x] *Ad finem Crabbianæ edit. Concil. & Baron. Tom. 7. ann. 546. § 28.*

[y] *Vide jam citatum edictum, de Theodoro &c. & scriptores de Excommunicatione & Censuris obvios. Albaspin. Observat. lib. 1. cap. 1. & 10. Marian. ad 1 Corinth. 5. 4. & ibi citata, Caus. 24. quæst. 2. Theophil. Rainaud. de Monitoriis part. 2 cap. 3. & ibi citata, Marium Alterium &c.*

bertatum Angliæ, in *Chartis Magna* & *de Foresta* contentarum, ac *Jurium aut pacis Regni*, nec ſolùm Eccleſiæ, cujus nomine ſubinde aliorum jura, utcunque legitimè introducta, obſervantes etiam pœnâ hac ex ſolenni pronuntiatione, implexi. Sub Stephano Rege in Synodo Wintonienſi Excommunicati omnes *qui*[z] *aratra in campis cum ipſis agricolis talem pacem in agris qualem haberent in cœmeteriis* (quorum privilegia eâdem Synodo etiam firmata) *ſi extitiſſent*, non permitterent. Poſtea ſub Joanne Rege[a] ortis inter eum & ſubditos ſuos de *Libertatibus* diſſidiis, Innocentius Papa tertius Excommunicavit univerſos qui Libertates illas impetratas vellent, ut regni perturbatores. Sub Henrico tertio Stephanus Antiſtes Cantuarienſis in Concilio Oxonienſi[b] non ſolùm Jurium Eccleſiæ violatores ſed etiam univerſos qui *pacem & tranquillitatem Domini Regis & Regni injurioſè perturbare præſumerent & qui jura Domini Regis injuſtè detinere contenderent*, alios item, ob cauſas in quibus Spiritualis character reverà nullus. Tempore autem jam dicti Concilii atque ſæpius in ſequentibus, inter Henricum tertium ac Proceres populúmque, uti antè etiam ſub Joanne Rege, *de Libertatibus* quas diximus ſummas eſſe natas diſcordias nemo neſcit. Confirmatæ quidem ſunt juramentis alitérque ab utroque rege & ab Henrico ſæpiùs, ſed fruſtrà nimis, cum nihil magis in votis eis reſtaret quàm contrà rurſus ire nec juribus ejuſmodi, quæ proceribus populóque avita erant, ipſos frui permittere. Eò igitur tandem ſub Henrico deventum eſt ut ex horrendo Excommunicationis generalis carmine (qualiſcunque ejuſdem vis aut eſſet aut haberetur) roboris aliquod expreſſiùs ac publicè Jura illa acciperent. Inde ſub Edmundo Præſule Cantuarienſi[c] in Synodo Weſtmonaſterii habita, Rege ipſo præſente, Candelis accenſis, projectis ac extinctis, *Chartam libertatum violantes vel ſiniſtrè interpretantes* Excommunicantur. Annis autem aliquot poſteà ſeu Henrici illius 37 ac Chriſti 1253 in comitiis etiam ut videtur Parlamentariis aula in Weſtmonaſterienſi habitis, Bonifacio tunc antiſtite Cantuarienſi, iteratur Excommunicationis ejuſmodi ſententia in illos[d] qui *Eccleſiaſticas libertates vel antiquas regni conſuetudines in Chartis Communium libertatum & de Foreſta conceſſas, quacunque arte vel ingenio violaverint, infringerint ſeu diminuerint vel mutaverint clam vel palàm, facto, verbo vel conſilio contra illas vel illarum aliquam in quocunque articulo temerè veniendo, item in omnes illos qui contra eas vel earum aliquam ſtatuta ediderint vel edita ſervaverint, conſuetudines introduxerint, vel ſervaverint introductas, ſcriptores ſtatutorum nec non Conſiliarios & Executores qui contra prædicta præſumpſerint judicare.* Scilicet hinc ipſo facto incurri hanc pœnam pronuntiabant. Et tanti apud noſtrates erat promulgatio illa ut in veterum Statutorum Angliæ codicibus tum impreſſis tum Mſs. integra inſeri ſoleret, nomine *Sententia lata ſuper Chartas*. Hinc etiam in comitiis Edwardi primi Parlamentariis binis[e] præſtituitur, ut bis quotannis per Eccleſias ejuſmodi Excommunicatio denuntiaretur, uti etiam in Synodo Radingenſi[f] ſub eodem Rege ab Joanne Peckhamo Antiſtite Cantuarienſi, ut quater quotannis in Eccleſiis publicè idem fieret. Atque

z *Matth. Paris anno* 1142.

a *Idem anno* 1215.

b *Conſtit. Provinc. tit. de Sent. Excomm. C. autoritate Anno* 1222.

c *Circa ann.* 1240. *vide Matth. Pariſ. pag.* 161. *Edit.* 1640. *Londini.*

d *Fleta lib.* 2. *cap.* 42. *Matthæi Paris & Weſtmonaſt. anno* 1253. & *vide Dorſ. Clauſ.* 37. *Hen.* 3 *membr.* 9. *in arce Londin. & Additament. ad Matth. Paris pag.* 187. *de Bonifacii Arch. Cantuarienſ. in violatores proceſſu.*

e *Confirmat. Chart. cap.* 4. 25. *Ed.* 1. *ſtat. de Tallagio non Conced. cap.* 4. *ſeu* 34 *Ed.* 1.

f *Conſtit. Provinc. tit. de ſent. Excomm. c. præcipimus & vide Io. de Burgo in Pupilla Oculi part.* 6. *cap.* 22.

que

que in Eboracensi Provincia obtinuit ut ter[g] minimùm per singulas Ecclesias esset itidem denuntianda. Jam verò *Libertates* in Chartis illis contentæ sunt Jura quamplurima & primaria eorum quæ Angliæ, ut vocant, municipalia sunt seu propria, veluti Feudalia nostra, Dotalia, Pupillaria, Forensia, de Custodiæ traditis, Possessione deturbatis, Nemoribus, Feris, & quæ sunt cynegetica, id genus alia non pauca ad Religionem aut Sacra non omninò aliter atque quæcunque sunt alia mere humana, attinentia. Aliæ fuere ejusmodi Excommunicationis Causæ apud nos etiam postmodum introductæ admissæque, ut videre est apud Guilielmum Lindwodum in titulo *de sententia Excommunicationis*, cum quibus observetur illud Edwardi tertii[h] rescriptum ad Episcopos quo Excommunicatione cohibendos voluit universos in jura publica regni reos. Id in Breviariis aliquot statutorum nostrorum vetustis reperitur & in Rastalli, quod vulgò teritur, sub titulo de Excommunicatione memoratur, & planè idem est quod innuit Joannes Stratfordus Archiepiscopus Cantuariensis in Constitutione circa eam rem sua Synodali[i] jam dictis perquam cogenere. Et de Rescripto illo, plura mox. Id genus alia passim occurrunt, etiam apud gentes alias. Quod ad Personas attinet quarum aut autoritate aut effato qualitercunque ferri, per hæc tempora, solita Excommunicationis sententia sive Comminatoria sive Judiciaria; nemo nescit utranque & olim per secula omnia & hodie frequentissimam reperiri in actis tum Synodalibus tum Forensibus Ordinis Ecclesiastici, sive is Pontificius fuerit ac Romanensis, sive Pontificius nec Romanensis, sive Presbyterialis. Interdum etiam Pontifex Romanus sibi soli reservat in causis aliquot Excommunicandi potestatem, atque aliis pro libitu delegat. Et notissima est cuique circa hanc rem Ordinariæ & Delegatæ & Reservatæ Jurisdictionis in Ecclesia maximè Romanensi distinctio. Etiam Comminatoria non rarò citra Synodi aut Fori rationem ab ordinis illius hominibus adhibita, ut in Donationum Formulis passim occurrentibus quibus Ecclesiarum Proventus ipsi augent. Adjicere solent Anathematizatum & Excommunicatum esse qui jus inde adquisitum violaverit. Id tralatitium est. Etiam in codicibus suis solenne fuit ipsis adnotare domini nomen, Anathema illi qui surriperet pronuntiando. In Occidentalium usu id frequentissimum. Et habetur in bibliotheca Cottoniana exemplar Ms. pervetustum Saidi Ben Batric seu Eutychii Patriarchæ Alexandrini in quo nomen suum adnotavit Michael Patriarcha Antiochenus ut ejusdem dominus, adjiciens insuper, si quis codicem surripuerit يكون محروم من الله *sit Anathematizatus à Deo.* Imò invaluit apud nonnullos, idque non rarò sententia, quemlibet ordinis Ecclesiastici Excommunicandi habuisse etiam sine figura judicii forensis, potestatem, quemadmodum è vulgo quemlibet apud Judæos quâ de re superiùs monitum. Inde Theodosium Juniorem Excommunicavit Monachus[k] quidam. Nec se solutione non egere existimavit Imperator, utcunque Excommunicationem ejusmodi nihili fuisse ei assereret Episcopus Constantinopolitanus qui etiam eum solutum pro-

g *Manual. juxta usum Eccles. Eborac.*

h *Anno* 8 *Ed.* 3.

i *C. superne in Constit. Provinc. tit. de sent. Excomm.*

k *Theodoret. hist. lib.* 5. *cap.* 16. *Niceph. lib.* 13. *cap* 3. *Baron. tom* 5. *ann.* 425. § 16.

 nun-

nuntiabat. Sed Solutione ejusmodi non contentus Imperator, ab Episcopo impetravit ut potestas Solvendi ab eo, Monacho fieret, qui magno cum labore conquisitus tandem eum absolvit. Cæterùm non modò in ordinis Ecclesiastici ejusmodi actis verùm etiam in legibus Principum in Ordine illo non recensitorum, maximè veterum, occurrit non rarò irrogatio hujus pœnæ non aliter atque aliarum qualiumcunque, nec ut Comminatoriæ solùm sed generatim etiam ut in reos Judiciariæ. Edicto Gratiani, Valentiniani & Theodosii ad Hesperium Præfectum Prætorio, Eucherio Consule seu A. Chr. 381, Hæretici, præsertim qui Nicænam fidem non reciperent, *ab omnium summoti Ecclesiarum limine arceantur*[l]. Ejusmodi alii *nec in Ecclesiam ullam convenire* permittuntur ex eorundem Augustorum edictis[m], item *omnium bonorum conspiratione pelluntur*[n], nec *à mœnibus urbium* solùm sed etiam *à congressibus bonorum, & honestorum & communione Sanctorum*[o] *inhibentur.* Ut *huic hominum generi nihil ex moribus, nihil ex legibus sit commune cum cæteris*[p] *& perpetuâ inusti infamiâ à cœtibus honestis & à conventu publico segregandis*[q]. Item *Fœminæ quæ crinem suum contra divinas humanásque leges instinctu persuasæ professionis absciderint, ab Ecclesiæ foribus arceantur. Non illis fas sit sacrata adire mysteria, neque ullis supplicationibus mereantur veneranda omnibus altaria frequentare, adeò quidem ut Episcopus tonso capite fœminam si introire permiserit, dejectus loco etiam ipse cum hujusmodi contuberniis arceatur*[r]. Sic Valentinianus, Theodosius & Arcadius A A A. ad Tatianum Præfectum Prætorio, ubi etiam Comminatoriam vides in Episcopum qualemcunque sic reum Excommunicationem vibrari. Accedat illud Arcadii & Honorii A A. ad Eutychianum Præfectum Prætorio, quo ii qui *ab Arsacii, Theophili, Porfyrii eminentissimorum sacræ legis antistitum Communione dissentiunt, ab Ecclesiis proculdubio repellendi*[s]. Id genus alia habentur tam in Justinianeo[t] quàm Theodosiano codice, obvia. Etiam Justinianus ipse sæpissimè suo nomine *Anathematizamus*, & *Anathematizentur* & *sub Excommunicatione fiet* in hæreticos adhibet & *Anathema sit*, ut ex edictis[u] ejus liquet. Fortè etiam tantundem volebat ille in legibus suis Georgicis[x] seu de Agricultura, ubi partiarii Coloni & Domini qui fundum colendum dederit portiones assignans, ὁ δὲ, inquit ἐκτὸς τούτων μερι-ζόμενος, θεοκατάρατος, *si quis aliam inierit partium divisionem, Deo execrandus habeatur.* Sic inter alias quamplurimas ibi pœnas alia ob delicta præscriptas. Certè *notabiles atque execrandos haberi* Hæreticos edicto voluere Cæsares ante eum aliqui[y]. Et congeneres sunt ejusmodi in edictis principalibus locutiones aliæ. Sed & velut arbiter etiam Excommunicandi summus ipse legem tulit Justinianus[z] de qua infrà. Et receptæ sunt in Basilica[a] & in Nomocanes[b] aliósque libros juridicos[c] Græcorum, Constitutionum jam memoratarum aliquæ velut, circa Cæsaream Excommunicandi potestatem, vim indubitantèr ac perpetuò obtinentes. De recentiorum in Occidente heic Imperatorum Ju-

re

l L. 6. C. Theodos. lib. 16. tit. 5. & vide excerpta ex Ioanne Antiocheno edit. ab Henrico Valesio pag. 840.
m Ibid. l. 10.
n Ibid. l. 11.
o Ib. l. 13, 14.
p L. 40. ibidem & C. Iustin. tit. de Hæreticis l. 4.
q L. 54. C. Theodos. ibid.
r L. 27. C. Theod. lib. 16. tit. 2.
s C. Theodos. lib. 16. tit. 4. l. 6 & vid. sis Baron. tom. 5. ann. 404. § 56. & 57.
t Vide L. 3. C. tit. de Hæreticis & l. 3. C. de Apostatis & C. Th. lib. 16. ti. 7. l. 4. &c. & tit. de Episcopali Iudicio l. 1.
u L. 3. 5, 6 &c. C. tit. de summa Trinitate, Edict. de fide, Baron. tom. 7. ann. 533. § 9 &c. & ann. 546. § 18.
x Tit. 1. § 21. & Harmenop. ad finem lib. 6.

y L. 7. C. Theod. tit. 5. lib. 16. z Novell. 123. cap. 11. a lib. 1. tit. de summa Trinit. & lib. 3. tit. de Episcopis, b Photius in Nomocanon. tit. 9. cap. 9. c Attaliata in Synopsi tit. 3. Leo & Constantinus A.A. tit. 9. § 5.

re parili consule Ansegisum in Capitularibus [d]. Adde sis heic Caroli Magni Edictum [e] de summa Trinitate quo *Anathematizamus* utitur ut in antè citatis Justinianus. Accedat etiam Conradi Imperatoris primi decretum, velut planè Excommunicationis, in Erchingerum & Bertholdum Duces Suevos aliósque aliquot latum. Id genus sunt apud Veteres alia [f]. Etiam in legibus nostratibus reperitur, constitutum à Rege & Ordinibus Parlamentariis (in quibus quidem tunc Episcopi; sed Ordines reliqui etiam legis illius cum illis primarii autores) percutientes in Ecclesiis [g] aut Cœmeteriis ipso facto *pro Excommunicatis habendos & excludendos à societate & consortio Ecclesiæ Christianæ*. Simili modo ex lata à Rege eisdémque Ordinibus lege expressim Excommunicantur Romano-Catholici quotquot Ecclesias ac preces publicas adire recusaverint, indéque fuerint convicti [h]. Apud Scotos etiam lege haud ita dissimili Parlamentaria [i] præcipitur, ut idem genus hominum intra certum tempus erroribus suis renuntient *sub pœna Excommunicationis*. Etiam in solennioribus aliquot Excommunicationis pronuntiandæ ritibus, tam Principes aliique Laici circumstantes quàm Ordo Ecclesiasticus Candelas ab ipsis pariter extinguendas tenuere, ut in exemplo illo Henrici Anglorum Regis tertii [k] procerúmque adstantium dum sententia illa celebris antè dicta lata erat *super chartas*. Nec quidem ita infrequens est in codicillis Donationum, quibus ditantur à Principibus aliisve non ordinis Ecclesiastici, Ecclesiæ, subjici *Anathema fore* qui surripuerit, seu Ecclesiam deturbaverit. Codicillorum ejusmodi specimina occurrunt inter Edgari Regis Angliæ Chartas apud Ingulphum, item in Codice Donationum piarum Auberti Miræi, atque apud alios qui Donationes ejusmodi ediderunt. Scilicet tam non Ecclesiastici quàm Ecclesiastici ordinis homines Clausulam ejusmodi usurpare soliti. Sed verò distinguunt viri aliquot heic docti [l] inter sententiam sic ab ordinis Ecclesiastici præfectis latam & eam quæ ab hominibus qualibuscunque ejusdem non ordinis aut potestatis fertur. Scilicet hanc velut Executoriam, Applicatoriam aut Abjuratoriam intelligi qua innuatur aut ferentem libentèr velle ab ordine Ecclesiastico talem cum Effectu sententiam itidem ferendam, aut eum assensum præbere simul ab ordine illo antè latæ, aut demum se detestari ac in pessimis habere tum Personas tum Doctrinam eo genere Anathematis contentam, quemadmodum Laici aliquot in Synodo Ephesina [m] *Anathematizabant* Quartadecimanos aliósque tunc hæreticos simul atque hæreses eorum, uti etiam hodie faciunt in Ecclesiam Romanensem ex eorum quos ea vocat hæreticos cœtu cooptatos. Adeóque Anathema proprium & Excommunicationem quamlibet genuinam tantummodo volunt ii illam cujus sententia ab Ordine Ecclesiastico fertur. Effectus autem ejusmodi Excommunicationis in homines Christianos dum in vivis fuerint ac viatores (nam de eis solùm jam loquimur) aut in Minore cernitur aut in Majore. Minoris effectus habetur in Sacrorum Interdictione varia, sive Absoluta, sive Locorum, Personarum, Temporum discrimine Temperata. Majoris seu gravioris atque Anathematis Usitati Effectus per hæc tempora, alius considerandus qui in Theologorum non paucorum ac

d *Lib. 5. cap. 42.*
e *Apud Goldast. Constit. Imper. tom. 2. pag. 1.*
f *Apud eundem Constit. Imperat. tom. 1. pag. 210. Ann. 916.* *Vide Recesvinthi Regis legem in Concil. Hispan. pag. 447. & Ervigii pag. 604. & Egicæ pag. 741. Statutum Gimisunense apud Iacob. Prilusium stat. Polon. lib. 1. cap. 4. fol. 135. & Ioan. Herbortin. Spiritualia fol. 253.*
g *Stat. 4. & 5. Ed. 6. cap. 4.*
h *Stat. 3. Iacobi cap. 5.*
i *Parl. 3. Iacobi 6. cap. 45.*
k *Matthæi Paris. & W. stmonast. ann. 1253.*
l *Videsis Cardinal. Perron. in Replic. ad Regem Mag. Brit. lib. 1. dissp. 27. Henric. Spondan. Apamiarum Episcopum de Cœmeteriis sacris lib. 4. part. 1. cap. 2. § 5. Baron. tom. 7. ann. 528. § 11.*
m *L 43. C. tit. de Episcopis, Baron. tom. 7. ann. 528. § 11.*
n *Part. 2. act. 6. Tom. Concil. 1. part. 2. pag. 260. Edition. 1618.*

Juris Pontificii peritorum plerorumque de ea Scriptis, uti etiam in Principatibus quorum Principes sunt omnino ordinis ejusdem, alius qui in Imperiorum, Regnorum ac Rerumpublicarum Christianarum aliarum plerarunque si non omnium Usu ac Moribus. Prioris generis Effectus ejusmodi apud eos admitti solet ut tam seculum futurum quàm præsens indubitanter quodlibet eorum ritè illatum Anathema respiciat, atque ei qui ante Constantinum in usu habeatur suppar. Et *hoc nunc agit* (inquit Augustinus [o]) *in Ecclesia Excommunicatio, quod agebat tunc* (de tempore Legis Mosaicæ loquitur) *interfectio*, quod ut ante sic nunc & postmodum apud Scriptores recipi solitum. Damnatio in Effectu illo citra Resipiscentiam & Absolutionem Æterna, Vindictæ Divinæ ex imprecatione Expectatio, Sacrorum & Commercii Christiani Privatio, de qua expressiùs etiam Capitularia Karoli & Ludovici Imperatorum [p] & versus illi apud Scholasticos & Canonistas perquam obvii

[o] *Quæst. super Deuteron.* 39.

[p] *Ansegis. lib.* 5. *cap.* 42.

Si pro delicto Anathema quis efficiatur,
Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.

Etiam si ex sententia particulatim judiciaria Excommunicetur quis (vulgò vocant *ab Homine*) cum eo communicans eandem incurrit pœnam. Regularitèr scilicet. Sed temperamenta heic habentur in alio disticho apud eosdem autores tralatitio

Utile, Lex, Humile, Res Ignorata, Necesse,
Hæc Anathema quidem faciunt ne possit obesse.

Ubi *Utile* denotat eos qui in salutem Excommunicati consulantur, *Lex* Uxorem lege conjunctam, *Humile* liberos & servos, reliqua Ignorantiam & Necessitatem, de quibus totòque ampliter heic Effectu ac Pœnitentiæ ritu multiplici Absolutioni prævio, ipsaque Absolutione juxta ordinis Ecclesiastici receptiores in scriptis sententias, aliísque heic concomitantibus fusè tractatur apud Gabrielem Albaspinum, Theophilum Rainaudum, Marium Alterium, alios perquam obvios. Et sanè in Causis fermè omnimodis adhiberi solet inter alias hæc pœna velut pariter in Temporalibus ut vocant atque Spiritualibus legitima, etiam ut Judicialis ac Forensis, in territoriis quibus Ordo Ecclesiasticus aut ex ordine illo quisquam summo gaudet in universum sibi imperio, ut Pontifex Romanus [q] in ditionibus suis, Pontifices subinde alii ac Prælati quibus Jura Imperialia & Regalia sive concessa sive usurpata. Atque admitti solet à Theologis non paucis ac Jurisconsultis Pontificiis Rem hanc tractantibus, quamlibet ob Excommunicationis Causam in Canonibus decretísque Pontificiis aliorúmve Pontificiam, sibi sub aliis nominibus, autoritatem adsumentium placitis repertam, posse, juxta decretorum placitorúmque hujusmodi mentem, legitimè ita in jus ab ordinis Ecclesiastici præsidibus vocari reum, ut sive Criminis ipsius sive Contumaciæ damnatus ritè etiam ac jure possit Excommunicari, indèque ea omnia debeat subire quæ in Effectu jam dicto continentur. Eoúsque etiam extenditur à nonnullis passim obviis Effectus hic ut omnimodo

[q] *Videsis Anton. Massam in Formulario pag.* 76. *Romæ* 1561. *Concil. Trident. Sess.* 25 *de Reformatione c. p.* 3. *&c.*

modo jure inter Christianos velint exui eos qui sic Excommunicati, etiamsi fuerint Principes summi, de quibus exempla sunt obvia & notissima. Eò spectat quod toties apud summos Effectûs hujus pœnæ assertores occurrit de eo quod est *in Ordine ad Spiritualia* quæ abyssus est immanis qua Christianorum *Temporalia* omnimoda omnésque actus ac res humanas devoratum heic eunt. Mitto subortam inter veterum nonnullos opinionem illam, *hominem Anathematis Vinculo innodatum jam Solvi non posse quia insolubile & perpetuum est vinculum Anathematis*, contra quam multa rationabiliter posuisse dicitur Gelasius Papa [r] sub annum Christi 490, qui tamen quenquam in Excommunicatione mortuum posse absolvi [s] noluit. In Oriente autem apud Græcos aliósque eorum ibi Christianismum amplexantes receptissimum habetur, perquàm mirandum reperiri Effectum Excommunicationis in corpore ejus qui ante Absolutionem mortuus fuerit. Nimirum illud in pulverem non dissolvi [t] sed tympani more extensâ cute in figuram horrendam tumescere; post Absolutionem verò ritè etiam tunc peractam, ut cadavera alia, dissolvi. Atque exempla hac de re proferunt, qualia etiam in Occidentis historiis Ecclesiasticis subinde reperta [u]. Credat qui satis credulus. Certè non vulgus solùm in Oriente sed ipsi ex professo ibi antistites opinionem illam tuentur atque etiam in publicis Excommunicationis instrumentis exprimunt. In Comminatorio nupero Cyrilli Patriarchæ Alexandrini, quo Excommunicandos voluit omnes qui consulerent uxori Stamatii defuncti ut non servaret pacta cum mariti sui fratribus Constante & Damasceno, *sive viri*, inquit [x], *sive fœminæ à Deo omnipotente sint Excommunicati, maledicti & incondonati* καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἄλυτοι ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τυμπανικοὶ *& post mortem indissoluti, in præsenti seculo & in futuro, & tympani more turgidi.* Formulas item Absolvendi post mortem in Oriente usitatas habes apud Jacobum Goar in Notis ad Euchologium [y]. Qualisnam autem Effectus heic fuerit ille Alter seu qui repertus in Moribus ac Usu Regnorum & Rerumpublicarum Christianarum aliarum ab eis quæ ab Ordinis Ecclesiastici aliqua parte, ut Principe summo, gubernantur, facilè ediscetur ex eis quæ de Jure Moribúsque in illis circa Excommunicationem usitatis probatísque infra tradentur, unde simul liquebit qualisnam integrarum Ecclesiarum seu statuum Christianorum ejusmodi qui etiam tam ex Ordine Ecclesiastico quàm eo qui Laicus dici solet conflantur, Sententia & Judicium etiam & Praxis (quicquid Theologi & Jurisperiti aliquot in adversum scriptitarint fecerintve) per secula anteriora usque in nostra tempora seriò obtinuerit. Quod autem attinet ad Jus in Universum quo Excommunicatio fundari per tempora jam tractata existimatum est; Duplicem manifestum est fuisse atque etiamnum esse eâ de re Sententiam. Alteram eorum qui juxta patrum aliquot superiori in capite Scita ac Rationes è sacra scriptura ab eis adductas ibique memoratas, Jus illud Divinum esse ac Euangelicum ita volunt, ut actum Excommunicandi eo niti Obedientiámque ab Excommunicato aliisque Christianis inde ut Divinitùs Præceptam debere præstari enixiùs asserant. Alteram, eorum.

r Luitprandus in vita Gelasii & vide Tomum de Anathematis vinculo Epistolis ejus subjunctum.

s Epist. 4. & 11.

t Histor. Politic. Turco-Græciæ lib. 1. pag. 27. & lib. 2. pag. 151. Christoph. Angel. de Institutis Græcorum cap. 23. Nesteutæ Nomocanon apud Leonem Allatium Epistola de quorundam Græcorum Opinationibus § 14.

u Vide Theophil. Raynaud. de Monitoriis part. 2. cap. 11. & Iacob. Goar in Euchologium pag. 689.

x Iacob. Goar. ibidem. Et vide Synodum 2. subjunctam Confessioni Cyrilli Patriarchæ pag. 132.

y Pag. 686.

eorum qui Pœnam hanc Jure tantùm ac Invento Arbitrióque Humano fundari volunt, adeóque pro eodem Jure ac Arbitrio juxta varias Regiminum formas, posse & debere Temperari, Admitti, Omitti, Rejici, Revocari. Prior sententia tum in Pontificiorum scriptis, tum in Reformatorum perquam obvia est. In Commentariis Pontificiorum ad Novum Testamentum, atque in excerptis è Patribus aliquot vetustis apud Petrum Lombardum [z] & in Scholasticis ad eum perquam numerosis ea traditur, in Synodis ac literis Pontificiis non rarò agnoscitur inculcatúrque, maximè in Formulis Excommunicationis in Canonum collectionibus [a] & Scriptoribus Pontificiam heic autoritatem tuentibus tum è Theologis tum è Jurisconsultis Pontificiis passim prostantibus; qui scilicet de Censuris ex professo agunt Ecclesiasticis, aut earum, saltem hujus, jus nominatim obiter discutiunt, aut de *Politia Ecclesiastica*, *Potestate Papæ*, de eo quod est *Ligare & Solvere*, *Regno Christi*, *De Clavibus*, *De Clave David*, id genus aliis scribunt; Aliis ex eis nec sanè paucis (ut mox ostendetur) alitèr omninò sentientibus. In Reformatis autem qui ex professo & seorsim hac de re scripserint antesignanus est heic Theodorus Beza qui anno 1590. typis Genevæ primùm edidit adversus Thomam Erastum Medicum Tractatum *De Vera Excommunicatione & Presbyterio*, in quo tum hoc tum illam Jure fundari Divino ac Divina Institutione argumentis quamplurimis contendit. Sed vix aut ne vix quidem aliis pro Excommunicationis ejusmodi jure utitur quàm quibus Pontificii ipsi dum eandem Pontificibus paritèr asserere conantur. Eorum autem pleraque & maxima si non omnia capitibus memorantur superioribus. Consonum habet ille Calvinum [b] & sequaces quamplurimos inter Scriptores qui Regimen Presbyteriale qualecunque, ut ex Divina & Apostolica institutione recipiendum, tuentur, maximè eos qui Regnum Dei Universale seu Paternum ita aliud ac diversum expressiùs faciunt à Regno Mediatoris seu Filiali (quod & Oeconomicum vocant) ut in hoc Disciplinam Excommunicationis, velut divinitus Ordini Ecclesiastico institutam seorsim ab eo exercendam velint, quemadmodum in illo alias, quas, ad Civilem, ut loquuntur, Magistratum velut Regni Paterni tantùm Vicarium pœnas attinere aiunt. Scriptores ejusmodi aliquot prodiere etiam nuper in Anglia, sed plerunque Anglicè. Alii etiam Latinè apud Belgarum Reformatos aliquos, maximè Zelandos. Obvii satis sunt omnes. Huc spectant etiam Confessiones Helvetica [c], Gallicana [d], Bohemica [e], aliæ aliquot. Et Belgica olim [f]. *Nos omnia humana inventa omnésque leges rejicimus quæ ad Dei Cultum sunt introductæ ut iis Conscientiæ ullo modo illaqueentur aut obstringantur. Easque solas suscipimus quæ idoneæ sunt vel ad fovendam alendámque concordiam vel ad nos in Dei obedientia retinendos. Ad id verò inprimis necessaria est Excommunicatio ex præcepto Verbi Dei usurpata & aliæ illi annexæ disciplinæ Ecclesiasticæ appendices.* Etiam ab Episcopis nostratibus sub Elizabetha Regina in Synodo Forma sententiæ denuntiandæ præscribitur, in qua legitur [g] *Episcopum nomine atque autoritate Dei Optimi Maximi Excommunicasse N. ab omni societate Ecclesiæ Dei*

z Sent. 4. dist. 14. &c.
a Caus. 11. quæst. 3. Caus. 24. quæst. 2. &c. Decretal. tit. de sententia Excommunicat. &c.
b Instit. lib. 4. cap. 11.
c Artic. 18.
d Artic. 14.
e Artic. 33.
f Artic. 32.
g Ad finem libri Canonum 1571.

Dei & tanquam membrum emortuum amputasse à Christi corpore. Et toties sanè à Theologis nonnullis in Scriptis suis ac Concionibus inculcari solet sententia hæc de Excommunicatione, velut de Singulari jurisdictionis Ordinis sui Instrumento ac Disciplinæ quam sibi liberè exercendam volunt Nervo Strenuissimo, ut vulgò pro ea quæ est fuítque antiquitùs & esse debet, hac de re, unica plerunque accipiatur. Sententia autem Altera, quæ de Jure heic Humano est nec Institutionem Divinam admittit, ut, secundum ea quæ superius de Judaica & Apostolica Excommunicatione observantur, etiam jam dictâ vetustior est, ita etiam ritè animadversa & perspecta Autores habuit, per secula jam tractata, & Magnos & Numerosissimos. Id optimè cernitur in Jure hac de re Cæsareo Seculorum Vetustiorum, in Regnorum & Rerumpublicarum Christianarum tum vetustiorum, tum recentiorum, maximè ubi Principes summi non fuerint Ordinis Ecclesiastici, Usu, & Moribus, ac demum in editis aliquot doctorum virorum Singularium Commentariis. Quod ad Seculorum Vetustiorum Jus Cæsareum heic spectat; legitur, tempore quo primùm Christianismus cum Regimine Publico conjunctus est, tanto favore Ordinem Ecclesiasticum exceptum fuisse à Constantino Magno ut potestatem Episcopis amplissimam causas omnimodas *quæ vel prætorio jure vel civili tractandæ* essent cognoscendi dijudicandique indulserit, sententiásque eorum, præ aliis cunctis, ratas ac firmas haberi voluerit. Extat ea de re edictum ejus ad Ablavium Præfectum Prætorio, ad finem libri decimi sexti Codicis Theodosiani sub titulo *de Episcopali judicio*, velut Extravagans. Sed in Ms. meo locum habet edictum illud, uti & bina proximè ibi sequentia, in titulo *de Episcopis, Ecclesiis & Clericis* [h], quâ de re alibi [i] plura. Cæterùm Constantini reverà fuisse certissimum est. Tribuitur à Baronio [k] anno ejusdem 9. seu Christi 314. Et quidem summatim memorari videtur tum ab Eusebio [l] tum à Sozomeno [m]. Ex hujusmodi indultu concipiendum quidem non videtur quin liberrimo Excommunicationis Usu fruerentur Episcopi, adeóque etiam Humano ejusdem jure jam gauderent, quicquid de Divino ab eorum aliquibus sit insuper Existimatum Scriptúmve. Cum enim Jurisdictionis ac Coercitionis quam ante Constantinum juxta Confœderatam inter se Disciplinam antè ostensam alitérve inter se exercebant Christiani, Instrumentum Solum esset aut saltem Primarium Excommunicatio, dubitari nequit quin permissâ Episcopis ex indultu Cæsareo tantâ in omnimodis causis jurisdictione, eâdem etiam tunc illi uterentur inter alias pœnas forenses, quas sibi licitas scilicet autumarent. Nam vetus sententia illa de Capitalibus pœnis Christianis non licitis, hactenus complurium, si non omnium, animis inhæsisse videtur ex scommate illo Juliani Apostatæ, qui cum eos, ut ipsi invisissimos, magistratibus & judiciis publicis exercendis arceret, rationem reddidit ex eo quòd Lex Christiana Gladii pœnâ uti vetaret. Et sanè per omnia abinde etiam in nostra secula, Ordinis Ecclesiastici Præsides plerique, si non omnes, quibus talis concessa aut usurpata potestas, Excommunicationis usum liberiorem adhibere soliti. Quemadmodum igitur sub Claudio Augusto qui tam ut Pontifex Maximus quàm Summus

h C. Theod. lib. 16. tit. 2.

i Differt. ad Fletam cap. 5. § 6. & de eo vide Capitular. lib. 6. cap. 28. Caus. 11. quæst. 1. c. 37. Ivonem Decret. part. 16. cap. 312. Panormiæ lib. 5. cap. 22. Concil. Gallican. Iacobi Sirmond. tom 3. pag. 106. Concil. General. tom. 3. part. 2. pag. 394. Edit. 1618. Append. Codicis Theodos. Sirmondi l. 1.

k Tom. 3. ann. 314. num. 38.

l De vita Constantin. lib. 4. cap. 27.

m Lib. 1. cap. 9.

 orbis

orbis Romani Imperator Judæis omnimodis, adeóque tunc tam Christianis quàm non Credentibus (ut capite ostenditur septimo) moribus suis ad religionem suam ac sacra attinentibus, etiam & forensi inter se coercitione non capitali, adeòque Excommunicatione sua liberè uti indulsit, tam Cæsareo quàm Judaico Jure fundabatur ejusdem Usus, ita ex indulgentissima hac Constantini Magni concessione, tam Cæsareo Jure planè quàm ullo alio, qualecunque sive receptum sive obtensum antè aut pôst esset, palàm quidem videtur, ex ipsis edicti verbis, fundatum esse ut aliarum pœnarum ac multiplicis potestatis forensis quæ Episcopalis tunc erat, ita etiam Excommunicationis Christianæ tunc Usum, qui sic ab eo, inter Jurisdictionis ac Imperii alia, concessus, tam ut à Pontifice Maximo seu Summo, in sacrorum per Orbem Romanum Regimine ac Jurisdictione, Arbitro, quàm ut ab Imperatore. Utrunque enim munus & titulum etiam in Christianismo illo gessit Constantinus ipse ut decessores ejus in Paganismo antè universi. Scilicet penes Pontificum collegium erat antiquitùs Rerum Sacrarum & de Religione, ex jure ordinario, omnimoda in Imperio Romano Cognitio, Potestas & Judicium legitimum. Atque Collegio illi præfuit Pontifex Maximus, ut summus Religionis [n] ac Sacrorum Judex ac Curator. Hæc verò dignitas Imperatoriæ primò in Julio Cæsare & dein (mortuo Lepido tunc Pontifice Maximo) in Augusto & postmodum perpetuò in Paganismo Imperatorum, velut maximum Imperii firmamentum, conjuncta est. Et usitatissimum apud veteres erat, ut Sacerdotium summum [o], summúmque in regimine Imperium conjungerentur. Quum autem partes essent Pontificatus binæ, altera Jurisdictio circa Sacra cum Imperio, altera Sacra in cultu Functio; hæc collegio reliquísque Sacerdotibus ab Imperatoribus plerunque relicta est, sic tamen ut horum interim arbitrio etiam pars ea subesset. Potestas autem Pontificatus Maximi illa altera, seu Jurisdictio & Imperium ad illum attinens, cum Imperatoria Majestate conjunctum ita in Imperatoribus ipsis invaluit (quod sanè aliter fieri nequibat) ut pro solo eorum arbitrio, quicquid Collegium in adversum sentiret, omnia in Regimine illuc spectantia fierent. Inde illud Julii Cæsaris de augendo Pontificum, Augurum & Quindecim-virorum Collegio [p]; illud item Augusti [q] de libris Fatidicis, Sibyllinis, Sacerdotum numero, Vestalibus, simulac Pontificatum maximum susceperat. Id genus est quod de Vitellio habet Tacitus [r]; *apud Civitatem cuncta interpretantem, funesti ominis loco acceptum est quòd Maximum Pontificatum adeptus Vitellius de caeremoniis publicis XV Kal. Augusti edixisset, antiquitùs infausto die Cremerensi Aliensique cladibus*; quod ipsum est quod Suetonius [s] memorat ubi eodem die ait illum *Pontificatum Maximum cepisse.* Hisce conjunge illud Domitiani, qui jure Pontificis maximi, utcunque non sine immanitate etiam tyranni, Corneliam Vestalium Maximam seu ut codices habent aliqui Maximillam, incesti damnabat [t]. Atque huc spectat quod Spartianus habet de Hadriano; *Sacra Romana diligentissimè curavit; peregrina contemsit. Pontificis maximi officium peregit.* E quo loco miror sanè adeò à viris aliquot doctissimis [u] admissum, priores

n *Dionys. Halicarnass. lib. 2. Fest. in* Maximus & Ordo.

o *Vide Synes. Epist. 121. Isaac. Casaubon. ad Sueton. lib. 2. cap. 31. &c.*

p *Dio lib. 42. alii.*

q *Sueton. lib. 2. cap. 31.*

r *Histor. 2.*

s *In Vitellio. cap. 7.*

t *Plin. lib. 4. Epist. 11. ad Minutianum.*

u *Vide Isaac. Casaubon. ad Spartian. Jacob. Guther. de Vet. Iure Pontificio lib. 1. cap. 15. Iul. Bullinger. de Imperatore lib. 1. cap. 13.*

res Hadriano imperatores titulo contentos rem neglexiſſe. Neque enim jam memorati rem negligebant. Nec forſan reliqui. Alexander item Severus *Pontificibus tantum detulit & Quindecimviris atque Auguribus ut quaſdam cauſas ſacrorum à ſe finitas iterari & aliter diſtingui pateretur.* Sic Lampridius. Ubi expreſſiſſimum teſtimonium Juriſdictionis ac Imperii circa ſacra ab Auguſtis tunc liberè & pro arbitrio ſuo per ſe exercendi, uti etiam aliis, pro libitu ſuo, permittendi. Propagata hæc dignitas in Auguſtis per annos 360 aut circiter, ad Conſtantinum Magnum parili jure tandem devenit. Atque is eam ſibi tribuit in edicto illo primo quod in Chriſtianorum gratiam ipſe cum Galerio emiſit [x]. Uterque ſe Ἀρχιερέα μέγιστον *Pontificem maximum* diſertè inter titulos reliquos nuncupat. Nam quicquid ſtatuendum fuerit de eo quod obſervatum eſt ex nummis aliquot Auguſtorum anteriorum, ut Divorum fratrum, Caracallæ & Getæ, etiam & Diocletiani & Maximiani, ſi duo ſcilicet vel tres eſſent Imperatores, illorum unum Pontificatum maximum geſſiſſe [y], ac cæteros pontifices tantùm fuiſſe dictos ſine Maximi titulo, ſeu Majores tantùm; id palàm eſt, ex edicto illo Galerii & Conſtantini, utì etiam ex aliis ſtatim allatis teſtimoniis, jam tandem inoleviſſe ut plures ſimul Imperatores Pontificatus Maximi titulo ac dignitate paritèr gauderent ac uterentur. In Edictis quidem, Numiſmatis ac Inſcriptionibus eorum maximè qui propiùs præceſſerant non ſemper, ſed ſatis infrequentèr, repertus eſt titulus hic, nec in Conſtantini nec in deceſſorum aliquot ejus, utì nec in ſucceſſorum (præter Julianum) alicujus Nummis puto omninò. Sed manſit utcunque in eo Dignitas & Titulus hic etiam poſtquam Antiſtites Chriſtianos tanto receperat, ut diximus, favore & Chriſto etiam nomen dederat ipſe. Unde illud de Epiſcopatu ejus nuper ita à doctis aliquot controverſum. Rebus enim compluribus circa ſacra Chriſtiana, juxta ejus imperium & voluntatem, ritè peractis, inde ait autor [z] Vitæ ejus eveniſſe ut cum Epiſcopos nonnullos convivio exciperet ipſe etiam ſe Epiſcopum appellaret; Scilicet inquit, ὑμεῖς μὲν τῶν εἴσω τῆς ἐκκλησίας, ἐγὼ δὲ τῶν ἐκτὸς ὑπὸ θεοῦ καθεςάμενος ἐπίσκοπος ἂν εἴην *Vos quidem eorum qui intra* Eccleſiam *ſunt, ego autem eorum qui extra à Deo conſtitutus ſum Epiſcopus.* Quod proculdubio dictum non ſine alluſione ad illud Pauli [a] *nonne de eis qui intus ſunt* (τῶν ἔσω) *vos judicatis?* τῶν δὲ ἔξω *eos qui extra ſunt Deus judicat*, ubi palàm judex eorum qui extra, ſeu Deus, eſt etiam eorum judex qui intra, quorum judicium, juxta ſenſum Apoſtoli & ſeculi illius rationem, Eccleſiis à Deo, ut Judice omnium ſummo, tunc permiſſum. Et ſingularis eſt locutio illa Conſtantini inter alias quibus uſus eſt, poſtquam Chriſtianiſmo nomen dederat, in Deliberationibus de dignitate illa Pontificatus Maximi retinenda. De locutionibus illiuſmodi conſulas quæ nuper diligentiſſimè congeſſit Franciſcus Archiepiſcopus Rothomagenſis [b]. Dignitatis hujus titulus ei tribuitur in Marmore hoc veteri ſub ipſum Nicæni Concilii primi tempus ei dicato [c].

u *Vide Iſaac. Caſaubon. ad Spartian. Iacob. Gutber. de Vet. Iure Pontificio lib.* 1. *cap.* 15. *Iul. Bulinger. de Imperatore lib.* 1. *cap.* 13.

x *Euſeb. hiſt. Eccleſ.* 8. *cap.* 29. *Græce, Nicephor. lib.* 7. *cap.* 23. *De anno ejuſdem vide Baron. Tom.* 3. *ann.* 311. § 32. & *Samuel. Petit. in Diatrib. de Iure, Principis Edictis Eccleſiæ quæſitis. cap.* 7. *Malè* Conſtantius *pro* Conſtantino *ibi legitur apud Ruffinum uti etiam in verſione Chriſtophorſoni.*

y *Iac. Gutber. de Veteri Iure Pontif. lib.* 1. *cap.* 15.

z *Lib.* 4. *cap.* 24.

a 1 *Corinth.* 5. 12.

b *De Rebus Eccleſiæ lib.* 1. *cap.* 3.

c *Mart. Smetius in Inſcript. fol.* 156. 12. *Hub. Goltzius in Theſauro pag.* 80. *Gruter. fol.* 159, 6.

D. N. IMP. CAES.
CONSTANTINO. P. F.
VICTORI. AVG. PONT.
MAXIMO. TRIBVN.
POTESTAT. XXIII. IMP.
XXII. COS. VII. P.P.
PRO. COS.
RERVM. VMANARVM.
OPTIMO. PRINCIPI.
DIVI. CONSTANTI. FILIO.
B.R.P. NATO.

Extare dicitur Parmæ, uti & ei simile, ut gemellum, Patavii [d] apud Contarenos. Aliæ etiam occurrunt in quibus eodem titulo indigitatur [e], sed nullius planè hanc in rem autoritatis. Nec solùm ille sed successores ejus Christiani (ut de Juliani. Apostata nihil dicam quem titulo & dignitate hac usum esse in Paganismo suo velut ad Imperatoriam Majestatem semper nunc attinente, manifestum est [f]) in Gratianum cuncti Dignitatem hanc gesserunt. Romæ visitur basis marmorea [g] effossa ad radices montis Palatini, Valenti Augusto, Principi Christiano, sic inscripta.

IMP. CAES. FL.
VALENTI.
PIO. FELICI. VICTORI.
AC. TRIVMPHATORI.
SEMPER. AVGVSTO.
PONT. MAX.
TRIB. POT. III. IMP. IV.
COS. II. P. P.
COH. III. . . . . P.R. . . . .
D.N.M. . . . . .

Ac ejusdem temporis habetur Inscriptio alia Romæ in ponte Cestio, insulæ Tiberinæ juncto, quem Sancti Bartholomæi à vicino templo nunc appellant, ubi & Valentinianus, & Valens, & Gratianus AAA tres simul Imperatores Christiani, nomine Pontificis Maximi inter alios eorum titulos insigniuntur, idque ob opus publicum seu pontem in Usum Senatus ac Populi Romani ab eis con-

d *Gruter. fol. 283. 3.*
e *Smetius Inscript. fol. 7. 3. 58. 1. Gruter. pag. 283. Goltzius in Thesauro pag. 79. & videsis Baron. tom. 3. Ann. 312. § 94. & 95. & compara Inscriptionem Diocletiani apud Ald. Manutium in Orthographiæ Ratione pag. 457.*
f *Sozomen. lib. 5. cap. 1. Julian. Epist. 62. Gruter. Inscript. fol. 285. 1 & c.*
g *Gruter. fol. 286. 3.*

constitutum dedicatúmque. Hanc quidem habet Baronius[h] uti & Boissardus[i]; sed diverso uterque linearum ordine ab eo quo apud Smetium qui exscripsisse dicitur legimus & ex eo apud Gruterum[k]. Partes item ejusdem cuilibet seorsim, nec corpore in uno, tributas habet Goltzius[l]. Ex ipso autem marmore faciem ejus ita exhibet Smetius ut in lineas octo disponatur; qualibet earum vocabula, juxta numeros heic appositos, in se continente. Scilicet ita Secunda, Quarta & Sexta Pontificis Maximi titulo clauditur.

h *Tom.* 3. *ann.* 312. § 95.
i *Part.* 3. *fol.* 124.
k *Thes. pag.* 160, 4.
l *In Thesauro pag.* 82. & 83.
m *Inscript. fol.* 3, 2.

1 DOMINI. NOSTRI. IMPERATORES. CAESARES.

2 FL. VALENTINIANVS. PIVS. FELIX. MAXIMVS. VICTOR. AC. TRIVMF. SEMPER. AVG. PONTIF. MAXIMVS.

3 GERMANIC. MAX. ALAMANN. FRANC. MAX. GOTHIC. MAX. TRIB. POT. VII. IMP. VI. CONS. II. P.P.P. ET.

4 FL. VALENS. PIVS. FELIX. MAX. VICTOR. AC. TRIVMF. SEMPER. AVG. PONTIF. MAXIMVS.

5 GERMANIC. MAX. ALAMANN. MAX. FRANC. MAX. GOTHIC. MAX. TRIB. POT. VII. IMP. VI. CONS. II. P.P.P. ET.

6 FL. GRATIANVS. PIVS. FELIX. MAX. VICTOR. AC. TRIVMF. SEMPER. AVG. PONTIF. MAXIMVS.

7 GERMANIC. MAX. ALAMANN. MAX. FRANC. MAX. GOTHIC. MAX. TRIB. POT. III. IMP. II. CONS. RIMVM. PPP.

8 PONTEM. FELICIS. NOMINIS. GRATIANI. IN. VSVM. SENATVS. AC. POPVLI. ROM. CONSTITVI. DEDICARIQVE. IVSSERVNT.

Addit Boissardus; *in interiore parte Pontis S. Bartholomæi utrinque duæ inscriptiones leguntur ejusmodi.* Omnes autem qui Inscriptionem hanc edidere, eadem exhibent vocabula, utcunque in linearum ordine discrepantes. At verò ex marmoris hujus verbis facile est elicere non sine Senatus Populique Romani etiam & ipsorum Trium Augustorum Autoritate ac Placito singulari, cuilibet adjectum esse Pontificatus Maximi titulum, velut illum quo ut Imperatorio tamdiu, atque in decessoribus ab initio Imperii Cæsariani cunctis tam Christianis quàm aliis conjuncto, legitimè fruerentur. Eandem ob causam Gratianus ita etiam nuncupatur in Inscriptione publica autoritate ei Emeritæ in Lusitania, ut traditur, concepta ob opus aliquod publicum, forte viam à Cappara ad Emeritam restitutam, cujus restitutæ nomine extat ibi etiam Vespasiano columna inscripta [n]. Illa autem Gratiano ita è Schotti schedis exhibetur [o].

n Gruter. fol. 154, 3 Paul. Merula Cosmograph. part. 2. lib. 2. cap. 25.
o Gruter. pag. 159, 7.

IMP. CAES. GRATIANVS.
PIVS. FELIX. MAX. VICT.
AC. TRIVMPH. SEMP. AVG.
PONT. MAX. GERM. MAX.
ALAMANVS. MAX. FRANC.
MAX. GOTH. M. TR. P. III.
IMP. II. COS. IIII. PRIM. P.P.P.
RESTITVIT.
C. XI.

Ubi legendum proculdubio COS. PRIM. & delenda illa quaternarii numeri nota. Similis item Romæ hæc haberi dicitur [p].

p Idem fol. 1082, 13.

FL. GRATIANVS. PIVS. FELIX. MAXIMVS.
VICTOR. AC. TRIVMPH. SEMPER. AVG. PONT.
MAX. GERMANIC. MAX. ALAMAN. MAX.
FRANC. MAX. GOTHICVS. MAX. TRIB. POT. VI.
IMP. II. COS. PRIMVM. P.P.P.

Sed legendum TRIB. POT. III. Ita sub initia heic Gratiani (Tribunitiæ scilicet potestatis annus Imperii annum denotat) seu circa Annum Christi vulgarem 370, ex receptissimo dignitatis illius ut ad Augustos etiam Christianos attinentis jure, & vocabantur, ut Constantinus aliique antè, & vocari volebant & esse ipsi Augusti Pontifices Maximi; quo in nomine circa tam Personarum quàm Rerum Sacrarum Regimen Jurisdictionem ac Imperium tanta semper autoritas. Etiam & Gratiano Augusto, sub decennium pòst, non alitèr atque tituli Imperatorii reliqui, tribuitur hæc dignitas ab Ausonio poeta illo celeberrimo

rimo

rimo (qui & Christianus erat ipse) in Gratiarum Actione pro Consulatu. Nempe Consul erat ille sub annum Christi 380 cum Olybrio seu sub quadriennium ante Gratiani obitum. *Unus*, inquit ille, *in ore omnium Gratianus*, *potestate Imperator*, *virtute victor*, *Augustus Sanctitate*, *Pontifex religione*, *indulgentiâ pater*, *ætate filius*, *pietate utrumque superat.* Et inferiùs de comitiis Consulatus sui in urbe Sirmio, velut dubitans an Tributa, an Centuriata, an Pontificalia dicenda essent, *sic potiùs*, ait, *sic vocentur quæ tu Pontifex Maximus Deo participatus habuisti.* Sanè cum de Valentiniano, Valente, Gratiano, etiam & de Constantino Magno, res ita constet, cur nam Constantem ac Constantium & Jovianum qui reliqui sunt inter Constantinum & Gratianum Principes Christiani, parili usos esse jure non crederemus, adeóque & ipsos itidem fuisse Pontifices Maximos. Ecclesiastici scriptores veteres quidem heic silent, nec ejusmodi rei vestigium aliquod reliquere. Sed præter Inscriptiones jam allatas amplissimum ea de re testimonium præbet Zosimus, in quem, utpote non Christianum, haud parùm ob causas aliquot invehuntur Euagrius, Photius, Nicephorus, alii de quibus consulas heic si vis Leunclavii pro eo Apologiam. Cæterùm ille de Pontificatus Maximi & summi imperii in Regibus ac Augustis vetustioribus singulis conjunctione, in Gratiani & Theodosii rebus verba faciens ἅμα, inquit[q] τῷ παραλαβεῖν ἕκαστον τὴν τῶν ὅλων ἀρχὴν, ἡ ἱερατικὴ στολὴ παρὰ τῶν Ποντιφίκων αὐτῷ προσεφέρετο, καὶ παραχρῆμα Ποντίφιξ Μάξιμος ἀνεγράφετο, ὅπερ ἐστὶν Ἀρχιερεὺς μέγιστος *simul atque summum imperium quisque consequebatur*, *amictus ei* seu *stola sacerdotalis offerebatur à Pontificibus & continuò Pontifex Maximus in actis inscribebatur.* Pergit dein καὶ οἱ μὲν ἄλλο πάντες αὐτοκράτορες ἀσμενέστατα φαίνονται δεξάμενοι τὴν τιμὴν, καὶ τῇ ἐπιγραφῇ χρησάμενοι ταύτῃ· ἐπεδὴ εἰς Κωνσταντῖνον (ubi locum depravatum ita supplet Sylburgius, καὶ δὴ καὶ Κωνσταντῖνος ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν) ἦλθεν ἡ βασιλεία καίτοι τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ τῆς περὶ τὰ θεῖα τραπεὶς καὶ τὴν χριστιανῶν ἑλόμενος πίστιν. καὶ μετ' ἐκεῖνον ἑξῆς οἱ ἄλλοι καὶ Οὐαλεντινιανός τε καὶ Οὐάλης *Ac cæteri quidem Pontifices universi libentissimis animis hunc honorem accepisse & hoc usi titulo videntur*, *adeóque Constantinus etiam potitus imperio*, *licet is à recta sacris in rebus via deflexerit & fidem Christianorum amplexus sit*; *itémque post illum reliqui ordine sequuti*, *& Valentinianus & Valens.* Ita de Constantino expressim ac successoribus ejus usque in Valentem qui cum Gratiano etiam imperavit. Jam verò de Gratiano statim apud eum sequitur τῶν οὖν ποντιφίκων, κατὰ τὸ σύνηθες, προσαγαγόντων Γρατιανῷ τὴν στολὴν ἀπεσείσατο τὴν αἴτησιν ἀθέμιτον εἶναι χριστιανῷ τὸ σχῆμα νομίσας. τοῖς τε ἱερεῦσι τῆς στολῆς ἀναδοθείσης φασὶ τὸν πρῶτον ἐν αὐτοῖς τεταγμένον εἰπεῖν· Εἰ μὴ βούλεται Γοντίφιξ ὁ βασιλεὺς ὀνομάζεσθαι, τάχιστα γενήσεται Ποντίφιξ Μάξιμος *Quum ergo Pontifices*, *ex more talem Gratiano amictum* seu *stolam Pontificiam adtulissent*, *aversatus est id quod petebant*; *ratus non esse fas illiusmodi habitu Christianum uti. Cúmque stola sacerdotibus illis reddita fuisset*, *aiunt eum qui dignitate Princeps inter eos erat*, *dixisse*; *si Imperator non vult dici Pontifex*, *admodum brevi Pontifex fiet Maximus.* Quod dicterium Maximum re-

q Hist. 4.

spe-

pexisse creditum est [t]. Illum scilicet ex Hispania oriundum & Constantinianâ stirpe prognatum, qui ægrè ferens Theodosium primum à Gratiano Augustum declaratum, in Occidente summo conatu sibi imperium nancisci tentans Gratianum ipsum demum occîdit. At Maximus ille inclarescere ita cœpit sub exitum Gratiani qui circa annos XVI imperavit. Neque igitur antè stola Pontificia sic ei oblata videtur. Nec ante Pontificiam dignitatem respuisse sic videtur Gratianus, utcunque jam stola ipsa à Paganicæ superstitionis Pontificibus allata adeò ei displiceret. Quod igitur dictum à Zosimo de stola ejusmodi Augustis offerri solita simul ac imperio potiebantur, de eo quod ut plurimùm fieret & quod commodè ex temporis locíque ratione fieri posset necessariò capiendum. Etenim ex more per quadringentos ampliùs jam retrò annos usitato, Imperatores, etiam Pontificatus Maximi dignitatem gesserant ex jure quo per annos tot conjuncti sunt aut velut in unam coaluerant tituli illi sic personam. Et quanquam sub Cæsariani Imperii initia aut tempora vetustiora, testimonia aliquot (sed sanè paucissima) habeantur de tempore certo Imperatoris, post imperii initium [f], in Pontificiam hanc dignitatem creandi, attamen æquum est ut credamus invaluisse tandem (quod & res ipsa facillimè tulit) singularem heic in Pontificiam dignitatem creationem aut Induendæ stolæ Pontificiæ ritum non adeò necessarium fuisse ut sine eo Pontifex Maximus non haberetur Imperator simul atque creatus esset. Nam antè liquet & Valentinianum & Valentem & Gratianum simul Pontifices Maximos dictos sub ipsius Gratiani initia, ad quæ illud Zosimi de eo sub ipsum ejus exitum & inter res Maximi memoratum, non omninò videtur posse spectare. Multò minùs ad dignitatem hanc Imperatoribus firmandam necessarium erat omninò eorum cuiquam usitatum sacrificium illud horrendum & taurino sanguine conspurcatum quod ut summo sacerdoti proprium à Prudentio [t] describitur.

> *Summus sacerdos nempe, sub terram Scrobe*
> *Actâ, in profundam consecrandus mergitur,*
> *Mirè infulatus &c.*

Hoc enim Pontificibus seu summis Romæ sacerdotibus cunctis creandis antiquitùs regularitèr adhibitum. Nam Pontifex ibi quilibet, summus sacerdos id est ἀρχιερεὺς nominatus; unde etiam Archierosynæ aliæ dictæ [u] non paucæ. Et Pontifices erant tam Majores & Minores quàm Maximus (quod nemo nescit antiquitatibus Romanis inassuetus) Etiam & plures Maximi cum simul Imperatores plures, ut dictum est. Sed Pontifici Maximo seu Ἀρχιερεῖ Μεγίστῳ modus ille seu ritus creationis peculiaris [x] nequaquam videtur tempore ullo peculiaris, nedum illi unquam Pontifici Maximo qui simul Imperator erat & Pontifex Maximus adeóque omnigeni juris ipse arbiter; licet Julianum non sine sacrificio illo in dignitatem hanc creatum sentiat quidem Baronius [y], quod mihi non ita probabile. Adeóque sine sacrificio illo, etiam & subinde saltem absque stola illa Pontificia (utcunque pro more illa, ut insigne sacrum, afferri soleret atque indui) Titulus & Dignitas Pontificis Maximi hucusque in Augustorum quolibet

t Baron. Tom. 4. ann. 383. § 6.

f Vide Luc. Guther. de veteri Iure Pontif. lib. 1. cap. 15.

t Hymn. 14. de Romano Martyre; ubi videsis Georgium Fabricium ad vers. 1010.

u L. 112. C. Theodos. lib. 12. tit. 1.

x Vide Iul. Bullinger. de Imperio Rom. lib. 1. cap. 13.

y Tom. 4. Ann 361. § 4.

bet tam Christianorum quàm reliquorum mansit. Nec dignitatem ipsam respuisse Gratianum legimus, sed stolam induere noluisse, *ἀθέμιτον illicitum* scilicet existimantem Christiano ejusmodi uti Schemate seu habitu, id est superstitioso & à Paganici ritûs Pontificibus ideo allato ut sacris illorum se quadamtenus sic immiscere videretur. Sed verò hinc plerunque jam recipitur [z], tunc primùm desisse in Imperatoribus Christianis dignitatem hanc; nec, postquam sic respuerat stolam Gratianus, Imperatorum alicui tributum fuisse Pontificis Maximi nomen, etiam & munus ejusdem circa Sacrorum Paganicorum Regimen in Præfecturam Urbis, sub id tempus, ab Augustis [a] rejectam. Sed verò vir doctissimus Jacobus Gutherius *Pontificis nomen*, inquit [b] *Imperatores Christianos post Gratianum etiam retinuisse ex edicto Valentiniani & Marciani scimus, quod in actione 3 Concilii Chalcedonensis insertum est, in qua Valentinianus & Marcianus Pontifices inclyti nominantur; neuter tamen eorum Pontifex Maximus.* Atque ita quidem legitur in editionibus aliquot [c] Concilii illius Latinis. Verùm in codicibus Græcis nihil quod Pontificis nomini respondeat repertum. Et supposititium fuisse illic titulum illum olim rectè puto monuit Baronius [d]. Sed verò etiam Servius Honoratus de suo tempore ad illud Virgilii [e] *Rex Anius, Rex idem hominum Phœbique sacerdos; Sane majorum*, inquit, *hæc erat consuetudo ut Rex esset etiam sacerdos vel Pontifex. Unde hodiéque Imperatores dicimus Pontifices.* Hoc quidem Servii heic nihili esset si Adriano Augusto coævum eum admitteremus, quemadmodum faciunt Nicolaus Vignierus & ejus sequaces, Gualtherius, Gordonius, alii in Chronicis. Tunc enim ut diù ante & post, nemo dubitat Pontificatum Maximum in Imperatoribus fuisse. Sed verò Servius in Virgilium ille cujus heic *hodiéque* ad ipsius ævum planè attinet, etiam Gratiani Augusti successoribus nec proximis erat coætaneus. Multò Adriano recentiorem fuisse satis liquet ex eo quod in Donatum Grammaticum scripsit, etiam & eundem in Commentariis suis Virgilianis subinde [f] citat. Et Donatus tempori Constantis & Constantii Augg. tribuitur. Cæterùm haud alium fuisse hunc quàm Servium illum qui in colloquio Macrobiano aliquoties [g] laudatur, etiam & simul cum Cæcina Albino cui inscripsit Artem de Centum metris, memoratur puto; in confesso erit, id est qui Macrobio coævus. Macrobium autem sub Honorio & Theodosio minore floruisse discimus ex eorundem Augustorum constitutione *de Præpositis Sacri cubiculi* [h] ubi expressim nominatur Honorio XIII & Theodosio X Consulibus, id est A. Christi 422 seu sub annum quadragesimum à Gratiani morte. Adeóque etiam tunc Imperatores nuncupari ex veteri more solitos Pontifices Maximos, ex Servii jam allatis edocemur. Sunt autem qui dignitatem illam nec Constantini posterorum quenquam, nec ipsum Constantinum postquam Christianismo nomen dederat gessisse volunt. Atque in eis olim erat Baronius qui in notis ad Martyrologium [i], *insigniter heic mentitum* Zosimum ausus est scribere. Sed ex secundis cogitationibus & Inscriptionum quas tunc ignorabat, autoritate aliter postea persuasus, in Annalibus [k] retractavit sententiam illam. Et fidem heic Zosimo

z *Rosinus Antiq. Rom. lib. 3. cap. 22. Baron. Tom. 3. Ann. 312. § 95. Tom. 4. Ann. 383. § 6. Tom. 6. ann. 452. § 1. Isaac. Casaubon. ad Sueton. lib. 2. cap. 31. Henric. Savilius in Notis ad Taciti vitam Agricolæ, Cæsar Bullinger de Imperatore Romano lib. 1. cap. 3. &c.*

a *Baron. Tom. 4. ann. 384. § 6. & ann. 394. § 78. & vide Symmach. lib. 9. Epist. 1. 9.*

b *De Officiis Domus Augustæ lib. 1. cap. 39.*

c *Crabb: and fol. 467 b. aliis.*

d *Tom. 6. ann. 452. § 1.*

e *Æneid. 3.*

f *In Bucolic. 1. &c.*

g *Saturnal. lib. 1. cap. 2. & 24.*

h *Cod. Theodos. lib. 6. tit. 8.*

i *Ad Augusti 22.*

k *Tom. 3. ann. 312. § 95.*

ſimo adſtruit etiam Joannes Morinus[l]. Prodiit autem nuper Genevæ[m] Epiſtola ad V. Cl. Andream Rivetum, J. Pacidii nomine (in quo latere audio & credo virum ibi juriſprudentiâ inprimis politioríque literarum genere reliquo percelebrem) de Interdicta Chriſtianorum cum Gentilibus communione & de eo quod eſt *num Pontificatum Maximum Chriſtiani Imperatores aliquando geſſerint*, ubi ſpretâ Inſcriptionum, etiam quæ veræ heic & genuinæ, ut ab aliis, nec ab ipſis Imperatoribus, factarum, uti & Zoſimi veluti iniquioris quàm par erat in Principes Chriſtianos autoritate, nec Auſonii jam allatis aliter atque eis quæ per alluſionem de Pontificatu Maximo dicuntur ſumtis, alias etiam ob rationes, contenditur titulum illum, poſt Chriſtianiſmum cum ſummo Regimine, conjunctum reverà à nemine Imperatorum, præter Julianum Apoſtatam, geſtum eſſe. Videantur ibi rationes illæ. Noſtras de Inſcriptionum autoritate obiter ſuprà adjecimus. Et ſanè non minùs expreſſim videtur mihi Auſonius Pontificem Gratianum quàm Imperatorem appellare. Et quantum ad Zoſimum qui vir ſanè illuſtris erat, utpote Comes & Exadvocatus Fiſci, atque ipſis temporibus quibus Chriſtiani illi Principes dignitate illa uſos eſſe dicitur, ſatis vicinus; non videtur eſſe quòd minus ei fidem habeamus quàm Hiſtoricis ejuſmodi reliquis res ab aliis acceptas diligentiùs tradentibus. Nec ſanè videtur tantum à Zoſimo ea quæ de Pontificatu affert ille ſcripta eſſe, ſed ab Eunapio Sardiano etiam illo qui Philoſophorum vitas contexuit ac rei quæ heic tractatur planè erat coævus. Photius enim qui tam Zoſimum quàm Eunapium legerat εἴποι δ' ἄν τις, inquit[n] οὐ γράψαι αὐτὸν ἱστορίαν ἀλλὰ μεταγράψαι τὴν Εὐναπίου τῷ συντόμῳ μόνον διαφέρουσαν· καὶ ὅτι οὐχ, ὥσπερ ἐκεῖνος, οὕτω καὶ οὗτος Στιλίχωνα διασύρει. *Dixerit autem aliquis hunc non ſuam hiſtoriam ſcripſiſſe ſed Eunapianam deſcripſiſſe, & brevitate duntaxat ab illa differre, & eo quòd non hic, ut ille, Stilichonem convitiis proſcindit.* Hadrianus Junius qui primo Eunapii vitas & Græcè & Latinè edidit[o] & Elizabethæ Reginæ noſtræ dicavit, in ejuſdem quam etiam conſcripſit ipſe vita, ait Chronologiam ejus ſive annales, id eſt Hiſtoriam illam, ſe intelligere aſſervari in Veneta Bibliotheca. Alii etiam de libris Eunapii 14 Hiſtoriarum loquuntur[p] Græcè exſtantibus tum in Vaticana Bibliotheca tum Venetiis; quod utinam verum eſſet. Cum eis potius opinor ego, qui interiiſſe arbitrantur[q]. Quicquid autem de Titulo Pontificatus Maximi in Imperatoribus tunc Chriſtianis aliàs ſtatuendum hinc fuerit; id certum videtur, partem eam quæ Superſtitioſa erat tantùm ac Paganica, reſpuiſſe Gratianum, atque illum alióſque eorum qui præceſſerant Chriſtiani adeóque etiam Conſtantinum ipſum, ita de Juriſdictione circa Sacras & Perſonas & Res in Chriſtianiſmo illorum temporum, qualiſcunque ea tunc eſſet, & Leges tuliſſe & Judicaſſe ut quæ attinerent ad eam omnia ex ipſorum, veluti Pontificum Maximorum, circa Juriſdictionem ejuſmodi ipſam (quæ Maximi Pontificatus pars præcipua) nutu ac Placito pependiſſe etiam videantur; Functione interim ſacrâ ſeu iis quæ Ordinis dici ſolent, ex diſciplina etiam tunc receptiſſima, Ordini Eccleſiaſtico cui propria ſunt, omninò relictis. Lex ejuſmodi habetur in Ampliſſimo Con-

ſtantini

l Eccleſia liberata part. 1. cap. 14.

m Anno 1645.

n Bibliothec. cod. 98.

o Antverpiæ 1568.

p Geſner. in Bibliotheca.

q Jacob. Gaddius de Scriptoribus non Eccleſiaſticis pag. 172.

ſtantini edicto illo quod ſupra memoravimus, ut aliæ in aliis ejuſdem, Conſtantii, & Conſtantis, aliorum, qui Pontificis Maximi munus illud tunc gerebant, circa Sacras tam Res quàm Perſonas, edictis in utroque Codice ſub titulis *de Eccleſiis*, *Epiſcopis*, *Epiſcopali Audientia*, id genus aliis ſatis obviis. Aliquid etiam hùc ſpectans occurrit in Comminatoriis illis Valentiniani aliorúmque tunc Auguſtorum Excommunicationibus quarum ſuperiùs mentio. Sed in hiſce maximè eminet Valentis, Gratiani & Valentiniani Auguſtorum & Pontificum Maximorum Conſtitutio illa Artemio, Euridico, Appio, Geraſino & cæteris Epiſcopis data[s] quæ edicto illi Conſtantiniano mirum in modum adverſatur. *Qui mos eſt*, inquiunt, *Cauſarum Civilium, idem in negotiis Eccleſiaſticis obtinendus eſt* (ſic Ms. meus codex uti & Baronius[r]; ubi editi habent *obtinendi*) *ut ſi qua ſunt ex quibuſdam diſſenſionibus levibúſque delictis ad Religionis obſervantiam pertinentibus, locis ſuis & à ſuæ diœceſeos Synodis audiantur, Exceptis quæ actio criminalis ac ordinariis extraordinariiſque Judicibus aut illuſtribus poteſtatibus audienda* (ſic Ms. ubi editi *Audientia*) *conſtituit. Dat. XVI Kal. Jun. Triv. Valente V & Valentiniano AA. Conſſ.* id eſt anno Chriſti 376 ſeu circa octennium ante Gratiani obitum. Vetus ibi interpres *Quoties ex qualibet re ad Religionem pertinente, inter Clericos fuerit nata contentio id ſpecialiter obſervetur, ut Convocatis ab Epiſcopo diœceſanis Presbyteris quæ in contentionem venerint judicio terminentur. Sane ſi quid opponitur criminale, ad notitiam judicis in civitate qua agitur deducatur, ut ipſius ſententia vindicetur quod probatur criminaliter fuiſſe commiſſum.* Ita igitur reſtrictum hinc Epiſcopalis ſeu Ordinis Eccleſiaſtici in judiciis poteſtas quæ anteà ex conceſſione Conſtantiniana adeò ampla fuerat, ut non criminalis cauſæ alicujus quæ ad fora ordinaria ex legibus ſpectarent, ſed tantùm diſſenſionum leviúmque delictorum ad religionis obſervantiam pertinentium cognitio ei permitteretur. Certè ſi cognitio adeóque in jus vocatio ſic Ordini Eccleſiaſtico in cauſis illiuſmodi eſt negata, neceſſariò ſequitur nec Excommunicationem cui ab Homine ut vocant factæ ſeu forenſi prævia eſſe ſemper debet in jus vocatio legitima, in cauſis illis, veluti Homicidii, Adulterii, Furti, id genus aliis, ei permiſſam eſſe. Atque ita edicto imperatorio in anguſtias haſce coercita eſt Juriſdictionis Epiſcopalis atque Excommunicandi proculdubio ad eam attinentis poteſtatis libertas priſtina. Etiam & Excommunicati Abſolutio Conſtantino ipſi tribuitur ab Eutychio Patriarcha Alexandrino de Euſebio Nicomedienſi & Theogni Nicæno antiſtitibus verba faciente. Eorum Uterque quidem & Excommunicatus & Exul erat ob hæreſin Arianam, uti & poſteà Abſolutus Reſtitutúſque tempore Conſtantini; quod ſcimus ex Sozomeno[t], Nicephoro[u], aliis[x]. Sedem item Conſtantinopolitanam nactum eſſe Euſebium. Sed ita rem breviter enarrat Eutychius quaſi Excommunicatos à Synodo Nicæna planè abſolviſſet Conſtantinus ipſe. Verba ejus ſunt proximè poſt Alexandri Patriarchæ Conſtantinopolitani mortem[y]

وجا اوسابيوس اسقف نيقوميديه وصاحبه اللذين ان لعنوهما الثلثمايه
وثمانيه

[s] *L. 23. Cod. Theodoſ. lib. 16. tit. 2.*
[r] *Tom. 4. ann. 376.*
[t] *Lib. 2. cap. 15. & lib. 3. cap. 4.*
[u] *Lib. 9. cap. 4.*
[x] *Baron. tom. 3. ann. 330. § 57.*
[y] *Penes me pag. 194. in bibliotheca Cottoniana fol. 94 a.*

وثمانيه عشر مع اريوس الي قسطنطين الملك فاستغاثا اليه وساله ان يقبلهما ويهدر اللعن عنهما وانهما يلعنان اريوس ومن يقول بمقالته وان امانتهما علي امانة الثلثمايه وثمانيه عشر وقبلهما الملك وهدر عنهما اللعن و اخذ لاوسابيوس اسقف نيقوميديه فصيره بطريرك علي القسطنطينيه *Et venerunt Eusebius Episcopus Nicomediensis & socius ejus* (Theognis Nicænus) *quos Patres trecenti octodecim* (Nicæni Patres) *Excommunicârant, ad Constantinum Imperatorem opem ejus implorantes desiderantésque ut eos reciperet ipse atque Excommunicatione* seu *Anathemate ipse eos solveret, profitentes insuper se in maledictis* seu *Excommunicatis habere Arrium & doctrinam ejus & fidem patrum* 318 *amplexari. Inde recepit eos Imperator & solvit eos Excommunicatione* (pro eo quod heic legitur وهدر عنهما اللعن *& solvit eos Excommunicatione*, in codice Cottoniano habetur ونفا عنهم اللعن *& depulit ab eis* seu *rejecit ab eis Excommunicationem* (ubi tamen هدر *absolvit* priore in loco etiam usurpatur) *Et cepit Eusebium Episcopum Nicomediæ & constituit eum Patriarcham Constantinopolitanum.* Hæc circa Excommunicationem ac jurisdictionem tunc, qualiscunque ea fuerit, Ecclesiasticam, dum Pontificis Maximi, id est summum circa omnimoda per Orbem Romanum Sacra imperium ac jurisdictionem obtinentis & titulum & dignitatem gerebant Imperatores. Postquam autem titulum hunc seu potius insigne ejusdem seu stolam Pontificiam, quoniam à Paganicæ Superstitionis sacerdotibus offerebatur, repudiaverat Gratianus (id est post elapsos à Constantini Christianismo annos ampliùs quinquaginta) nullibi in monimentis publicis reperitur successorum quenquam eundem gessisse. Nec sanè opinor jam permisisse ulteriùs Imperatores tunc Christianos quenquam Titulum illum aut Alloquendo aut Scribendo ullatenus eis tribuere, utpote ex sui natura Sacrorum Paganicorum quæ jam, qua fieri potuerit, in desuetudinem ut detestanda abigebantur, causâ primitùs institutum. Cujus rei haud leve mihi est argumentum Libanii Sophistæ Oratio ὑπὲρ τ̃ ἱερῶν *Pro templis* Paganorum non exscindendis ad Theodosium M. sub hoc ipsum tempus conscripta, quam pridem edidit vir eximius Jacobus Gothofredus. Nullibi in ea Libanius ipse, Superstitionis Paganicæ tenacissimus, Pontificem maximum eum nominat, qui tamen titulus ex jure Cæsareo pristino & Paganico per quadringentos aut circiter annos in Imperatoribus firmatus, ad eum pariter, ut ad decessores, attinuerat. Et res ipsa quidem, juxta disciplinam Paganorum Pontificiam, frequentem Tituli simul ac Muneris mentionem poposcisset, si ea uti Libanio licuisset. Sed ut à Gratiano Stolam seu insigne Pontificatus illius sic repudiatum apud Zosimum legimus, ita existimandum etiam à Theodosio reliquísque succedentibus ipsum Titulum causam ob eandem penitùs adeò rejectum ut nec cuiquam fas maneret Imperatoribus illum, ob Paganicæ Superstitionis

in

in eo commistionem, tribuere. At verò etsi Titulum ipsum non gerebant, idem ipsum tamen cum decessoribus pro arbitrio præstabant circa Jurisdictionem Ecclesiasticam, adeóque circa potestatem Excommunicandi, quod jurisdictioni illi inserviens & potentissimum est instrumentum, ampliandam, permittendam, restringendam, temperandam. Circa biennium post Gratiani mortem ea de re habetur Valentiniani secundi, Theodosii primi & Arcadii Augustorum edictum singulare ad Optatum Præfectum Augustalem Ægypti, depravatè nimis hactenus editum [z] quod è Ms. meo codice Theodosiano sic emendatius dare visum est. *Impp. Valentinianus, Theodosius & Arcadius* AAA. *ad Optatum Præfectum Augustalem. Graviter admodum mota est nostra clementia, lectis in Consistorio precibus quibus Episcopalis pietas aliquid postulans refragatur; quædam ab his, qui Episcoporum sibi nomina vindicant, perpetrata & contra leges non minùs Divinas quàm Humanas improba temeritate commissa, vexatos nonnullos Orthodoxorum Clericos quorum ætas & sacerdotium huic injuriæ repugnabat, fatigatos itineribus, quæstionariis deditos; atque hæc omnia per eos commissa qui ad tegumenta furoris Sacerdotalis nominis titulos præferebant; Atque idcirco perpetua lege Sancimus ut nemo Episcoporum vel eorum qui Ecclesiæ necessitatibus serviunt, ad judicia sive Ordinariorum sive Extraordinariorum Judicum pertrahantur. Habent illi judices suos. Nec quicquam his commune cum legibus, quantum tamen ad causas Ecclesiasticas pertinet, quas decet Episcopali autoritate decidi. Quibuscunque igitur mota fuerit quæstio quæ ad Christianam pertineat sanctitatem, eos decebit sub eo judice litigare qui præsul legis ejus fuerit, Optate carissime ac jucundissime. Quare laudabilis auctoritas tua, arbitrio temperato, quicquid negotiorum talium incidet, omnium sacerdotum judicio terminabit, habituro Pontificium sacræ disceptationis Timotheo Episcopo, quem sibi omnes per Ægypti diœcesim, etiam suo Judicio prætulere. Est enim vir cùm omnium sacerdotum susceptione venerandus, tum & nostro judicio jam probatus. Dat.* II. *Non. Feb. Constantinopoli.* Qui edictum hoc sic exhibitum cum editis comparaverit, facilè puto agnoscet operæ fuisse pretium huc transtulisse. De anno non liquet. Sed Christi 385 recentius non fuisse constat ex eo quod Timotheus tunc antistes Alexandrinus in illo memoratur. Mortuus scilicet est ille [a] Arcadio & Bautone Consulibus qui anno eidem respondent. In Ms. autem meo ubi proximè, uti etiam in editis, præcedit edictum Arcadii, Honorii & Theodosii, titulus huic est *Iidem Augusti ad Optatum &c.* quod planè admitti nequit. Nam palam est præcedens illud ad Theodosii minoris tempora attinere nec Timotheo antistiti Alexandrino coævum esse potuisse. Sensus hujus edicti haud adeò est dispar ei qui habetur in illo Valentis, Gratiani, & Valentiniani antè allato. Scilicet causas, sed tantùm Ecclesiasticas seu de Religione Episcopales, coram Episcopis & Ordine Ecclesiastico esse decernendas. Annis aliquot posteà omnimoda negotia civilia, nec alia, judicio ordinis Ecclesiastici ab Arcadio & Honorio A A [b]. Permissa sunt, quoties scilicet ex consensu litigantium illuc ut Arbitris deferrentur, nec alitèr; quemadmodum de Judæorum judiciis; juxta usum Judaicum, ejusmodi, iidem

[z] *Ad finem Codicis Theodos. l.* 3. *Append. Cod. Theodosiani à Sirmondo editi Num.* 3. *Baron. tom.* 4. *ann.* 385. § 31. & *videsis Francisc. Rotbemag. Archiep. de Rebus Ecclesiæ lib.* 2. *cap.* 5.

[a] *Socrates lib.* 5. *cap.* 12.

[b] *L.* 8 & ... *Cod. Inst. tit. de Episcopali Audientia.*

Imperatores[c], ut & antè ostensum est, constituerant. Hoc ad annum spectat Christi 398 seu quo Consules Honorius quartùm & Eutychianus. Ipso autem proximo anno novum accessit eorundem Imperatorum hac de re temperamentum ac Prohibitio quâ Jurisdictio Ecclesiasticorum ad actiones tantùm de Religione restricta est, causæque aliæ universæ ad ordinarios cognitores deferendæ. Adeóque tunc abrogatum est quod de Judicio compromissario antè sic indultum, licet postmodum etiam hoc in codice Justinianeo vim novam sortita fuerit. Id quod diximus habetur in Edicto Imperatorum eorundem ad Apollodorum Proconsulem Africæ; *Quotiens*[d] *de Religione agitur, Episcopos convenit agitare; cæteras verò causas quæ ad ordinarios cognitores vel ad usum publici juris pertinent, legibus oportet audiri. Dat.* XIV. *Kal. Septemb. Patavi, Theodoro* V. C. *Consule*, id est anno Christi 399. Sed licet ex legum harum vi in tam angustos redigeretur tunc Jurisdictio Ecclesiastica cancellos, attamen antistites aliquot, veluti Romanus atque Alexandrinus[e], paulò post extra sacerdotii fines egressi etiam potestatem regendi omnimodam sibi nacti sunt, adeòque liberam in jurisdictione exercenda Excommunicandi etiam facultatem. Et memineris heic illud è Synesio Ptolemaidis Episcopo superiùs allatum quod etiam erat legibus hisce annis aliquot recentius. Quicquid autem contra subinde niterentur Episcopi, leges quas diximus omnes (præter unicam illam de judiciis ex vinculo compromissi) in Codicem Theodosianum posteà conjectæ sunt, à Theodosio scilicet Juniore anno Christi 438. Malè enim ab aliis assignatur editio codicis illius anno 435, ut alibi[f] ostendimus. Atque ita vis nova eis instaurata est, quemadmodum etiam sub Valentiniano tertio XIII. Kal. Maii Herculano Consule, id est anno 452, cum diversorum sæpe causatio erat de Episcopali tunc Judicio velut eo quod legitimos suos fines nimis egredi, ut fieri ama, soleret. *Imp. Valentinianus*[g] *A. Firmino Præf. Præt. & Patricio. De Episcopali judicio diversorum sæpe causatio est. Ne ulterius querela procedat, necesse est præsenti lege sanciri. Itaque cum inter Clericos jurgium vertitur & ipsis litigatoribus convenit, habeat Episcopus licentiam judicandi, præeunte tamen vinculo compromissi. Quod & de Laicis si consentiant, autoritas nostra permittit. Aliter eos judices esse non patimur, nisi voluntas jurgantium interposita, sicut dictum est, conditione præcedat. Quoniam constat Episcopos & Presbyteros forum legibus non habere, nec de aliis causis secundum Arcadii & Honorii Divalia constituta quæ Theodosianum corpus* (unde jam antè memorantur) *ostendit, præter Religionem posse cognoscere. Si ambo ejusdem officii litigatores nolint, vel alteruter, agant* (sic Ms.) *publicis legibus & Jure communi &c.* Interpres ibi vetus ait, de Clericis quod dictum est, ut nisi per compromissi vinculum judicium Episcopale non adeant, posteriori lege Majoriani abrogatum esse. Habetur quidem Majoriani etiam Novella[h] de Episcopali judicio, sed imperfecta, in qua, eâ de re nihil reperio. Atqui ita summatim habet Valentinianus tertius quæ in paulò vetustioribus legibus hac de re ante allatis continentur. Ut tunc obtinuere leges illæ in Imperio Romano, ita in Occidente,

per

---

c *L. 10. C. Theodos. lib. 2. tit. 1.*

d *C. Theodos. lib. 16. tit. 11. & videsis Petrum Suavem in hist. Concilii Tridentini lib. 4. pag. 261.*

e *Socrates lib. 7. cap. 7. & 11. sub annum 412.*

f *Dissert. ad Fletam cap. 5. 2.*

g *Novell. Valentin. 3. tit. 12. videsis Iacob. Gutber. de vetere Iure Pontif. lib. 2. cap. 1.*

h *Tit. 2.*

per multa secula, haud aliud in usum forensem admissum Jus Cæsareum quam quod in codice Theodosiano ac appendicibus suis & Novellis aliquot aliisque subjunctis repertum; Justinianei juris seu librorum ejusdem usu haud ante seculi duodecimi medium aut circiter in Occidente recepto, quâ de re item alibi [i] fusiùs. Ex ostensis puto sequitur, in quantum Temperata, Restricta, Coangustata est cognoscendi ac judicandi potestas Ecclesiasticorum, in tantum etiam Excommunicationis forensis actum (qui citra solennem in jus vocationem & cognoscendi potestatem esse nequibat legitimus) Temperatum, etiam Restrictum, Coangustatum finibúsque suis, ex Jure Cæsareo, terminatum. Forensem dixi; unde personæ etiam invitæ status inter suos mutatio legitima sequeretur. Nam nec generales Anathematis qualiscunque aut Excommunicationis pronuntiationes, unde nondum status cujuspiam omninò inter suos mutatur, utcunque diris onustus fuerit, huc spectant, utpote satis ex sui natura passim arbitrariæ; uti nec arbitraria, sine cognitione Solenni, Sacri commercii interdictio, quoties etiam pronior parendi voluntas; ut in decantatissimo illo de Theodosio Seniore & S. Ambrosio Episcopo Mediolanensi illum ab Ecclesia arcente [k] ob cædem Thessalonicensem, atque in illo de Arcadio & Eudoxia Augustis ab Innocentio Papa, ob injuriam Chrysostomo illatam [l], Excommunicatis, atque id genus aliquot reliquis. Neque enim ad Jurisdictionem forensem aut legitimam causæ cognitionem de qua heic loquimur actus ejusmodi omninò spectant. Justinianus quidem postea haud indulgentior heic erat ordini Ecclesiastico, quod ex libro Codicis ejus primo & Novellis obviam scitur. Verum quidem est, etiam antè memoratarum hac de re legum, quæ in Theodosiano sunt, aliquam in Justinianeum non esse receptam. Sed etiam & ille in suum [m] recipit leges aliquot anteriores alias de Judicio Episcopali ex compromisso, cásque pro libitu temperat, pariléque Theodosianis illis de suis [n] adjicit. Imò expressim de Excommunicatione legem tulit qua ordini Ecclesiastico ejusdem usus aliter atque ab eo præscriptus est planè interdicitur. *Omnibus*, inquit [o], *Episcopis & Presbyteris interdicimus segregare aliquem à sacra communione antequam causa monstretur propter quam sancta regula* (Canones Ecclesiastici; Generalium quatuor Conciliorum quos ipse etiam confirmaverat) *hoc fieri jubent. Si quis autem præter hoc à Sancta communione quemquam segregaverit, ille quidem qui injustè à communione segregatus est, solutus Excommunicatione à majore sacerdote, sanctam mereatur communionem. Qui verò aliquem à sancta communione segregare præsumserit, modis omnibus à sacerdote suo sub quo constitutus est, separabitur à communione, quanto tempore ille perspexerit; ut quod injustè fecit, justè sustineat.* Titulus apud Julianum Antecessorem [p] est *De his qui sine causa Excommunicant.* Aliquæ editiones habent, *Ne quis ante causæ exitum Excommunicetur.* Ita ipsum Excommunicandi actum Imperatorio arbitrio temperari voluit Justinianus. Atque Novella hæc ejus per Orientem, cum ejusdem reliquis, obtinuit & ab Imperatoribus sequentibus recepta est & firmata, quod scimus tum ex Basilicis [q] ac Photii Nomocanone [r] tum ex ecloga Leonis & Constan-

i *Dissert. ad Fletam cap. 5. § 5.*

k *Theodoret. lib. 5. cap. 17. Hist. Tripartit. lib. 9. cap. 30. Baron. Tom. 4. ann. 390. § 2.*

l *Glycas Annal. part. 3. & è codice Vaticano Baronius tom. 5. ann. 407. § 23. Dist. 96. c. 10. Duo sunt quippe.*

m *C. Tit. de Episcopis. l. 25. & tit. de Episcopali audientia l. 7, 8 & 13.*

n *L. Sancimus ut nemo 29 C. tit. de Episcopali Audientia.*

o *Novell. 123. cap. 11. Collat. 9. tit. 15. cap. 11.*

p *Cap. 432.*

q *Lib. 3. tit. 1. § 20.*

r *Tit. 9. cap. 9.*

ſtantini AA.[s]. & Michaele Attaliata[t] qui in. compendio Juris ad Michaelem Ducam Imperatorem Orientis ſub annum 1071 è Baſilicis anterioribúſque Imperii illius codicibus deprompto, etiam & hanc legem habet, *τοῖς ἐπισκόποις ἀπαγορεύομεν μὴ ἀφορίζειν τινὰ τῆς ἐκκλησίας ἢ κοινωνίας, ἄνευ τοῦ δειχθῆναι αἰτίαν εὔλογον. ὁ δὲ ἀναποδείκτως ἀφορίζων κωλύεται τῆς ἁγίας κοινωνίας ἐπὶ χρόνον, Epiſcopis interdicimus ne quem à Sacroſancta Eccleſia ſeu Communione ſegregent, niſi juſta cauſa probata ſit. Qui verò citra probationem hanc ſegregat, à Sacra Communione quoddam ad tempus arcetor.* Atque hæc quidem in editione Codicis Gothofrediana[u] locum occupat, quaſi Leo ille Thrax qui cum Anthemio imperavit & Juſtinianum pluribus annis præceſſit ejuſdem autor fuiſſet (nam proximè antè habetur Leonis illius & Anthemii conſtitutio) cum manifeſtum ſit ex Attaliata, Leonis Philoſophi eam fuiſſe qui Baſilicôn autor ſub trecentis ampliùs ab Juſtiniano annis ſeu circa Chriſti 890, quod etiam vir ipſe doctiſſimus in adnotatis ſatis agnoſcere videtur. Nec omninò inde in Juſtinianeis ſedes ei debetur aut rectè permittenda. Atque ut ex Jure tum Juſtiniáneo aliorúmque per Orientem olim, tum Theodoſiano & Juſtinianeo tandem per Occidentem, præſcripti ſunt, juxta antè oſtenſa, Excommunicationis Limites ac Modi, ita etiam in Occidente ex aliis Principum Chriſtianorum Conſtitutionibus inſequentibus. Obvia ſunt eâ de re teſtimonia in Capitularibus[x] Karoli & Ludovici Imperatorum. Atque ut mores alii, ita & Excommunicandi & Pœnitentiam agendi mos qui ab uſu receſſerat ab Imperatoribus[y] revocatur. Mitto articulos illos Comitiorum Imperialium de confirmandâ libertate Germanica & Gallicana contra Lotharii Cæſaris & Gregorii IV. Papæ machinationes in Ludovicum Pium Imperatorem, ubi apertiſſimè Principibus Excommunicandi arbitrium[z] aſſumitur, utcunque fuerint in ordine Eccleſiaſtico qui refragarentur. Sub annum Chriſti hoc erat 835. Nec diſſimile habetur in Capitulis Spartanis Caroli Calvi, anno Chriſti[a] 846. Sed quantum ad Imperii Jura ac mores etiam alibi in Occidente illa ſub ſecula ſpectat, Receſſus ille inprimis obſervandus Comitiorum Confluentanorum anno 860, de pace publica ſtabilita[b] inter Ludovicum II. Germaniarum & Sclavoniarum, Carolum II. Regem Galliarum, Ludovicum Imperatorem Romanorum & Regem Longobardorum, Lotharium Regem Lotharingiæ & Carolum Regem Burgundiæ ac Provinciæ, præſentibus etiam Epiſcopis decem (in quibus Hincmarus ille celeberrimus doctiſſimúſque) ac Abbatibus binis præter Conſiliarios Laicos non paucos. Articulus in eo habetur quo planè omnimoda Ordinis Eccleſiaſtici Excommunicandi poteſtas ita temperatur ut exerceri legitimè nequiret niſi reus ritè admonitus ad correctionem Magiſtratus, ut vocant, priùs Civilis perduci nollet. Nec alio in caſu pœna hæc irroganda. Verba ſunt[c] *Ut nemo Epiſcoporum hominem peccantem ab Eccleſia Chriſtiana alienet, donec illum ſecundùm Euangelicum præceptum, ut ad emendationem & pœnitentiam redeat, commonitum habeat. Qui peccans ſi commonitus inobediens & incorrigibilis permanſerit & ad emendationem redire noluerit, regiam & Republica*

s Tit. 9. § 5.
t Synopſ. tit. 3.
u Tit. de Epiſcopis L. 30.
x Anſegiſ. lib. 1. cap. 142. & lib. 5. cap. 42.
y Addit. Ludovici 3. cap. 23. & 35.
z Agobard. Epiſt. de comparat. utriuſque regiminis, Synopſis Papyrii Maſſoni ad finem Agobardi & Goldaſt. Conſtit. Imperial. tom. 1. pag. 188.
a Goldaſt. Conſtit. Imper. tom. 3. pag. 272. art. 7.
b Goldaſt. ibid. pag. 192.
c Artic. 6.

blica potestatem per se ipsos & per ministros suos adeant ut constringatur & ad emendationem & pœnitentiam peccator redeat. Qui etiam si ita ad correctionem perduci nequiverit, tunc secundùm leges Ecclesiasticas (nec antè) *medicinali separatione communionis Ecclesiasticæ segregetur.* Sic ibi. Idem ipsum jus sibi asseruerunt Principes Germaniæ in gravaminibus [d] illis Centum in Comitiis publicis Norimbergæ anno Christi 1522 propositis. Etiam in Ordinatione Judicii Cameræ Imperialis à Carolo quinto, anno 1548, edita, in graviorem partium contumacium & victarum aut succumbentium in judicio Camerali pœnam, pro Victoris arbitrio nec alitèr, impetranda [e] est Excommunicatio Ecclesiastica. Et per Ecclesias in Imperio Germanico alibíque, maximè Lutheranas, temperamenta Excommunicationis ex humano jure variatìm introducta admitti notissimum est. Quid quòd velut ex Capitularibus Imperatoriis habet Ivo Episcopus Carnotensis [f], Excommunicatum in gratiam apud Regem receptum aut regiæ mensæ participem factum inde Absolutionem undiquaque legitimam statim nancisci? Titulus quidem apud eum est, *ut quos regia potestas in gratiam receperit his etiam minores potestates communicent.* Sed lex ipsa *si quos culpatorum regia potestas aut in gratiam benignitatis receperit aut mensæ suæ participes effecerit, hos etiam & sacerdotum & populorum conventus suscipere in Ecclesiastica communione debebit, ut quod principalis pietas recipit nec à sacerdotibus Dei extraneum habeatur.* Alibi [g] etiam eandem legem velut in Gallias olim receptam memorat ille. Etiam non semel ad Episcopos alios inde se excusat [h] quia in Communionem Excommunicatos receperat aliquot qui regii ita favoris post sententiam admitterentur ut participes. *Pro regia*, inquit, *honorificentia hoc feci fretus auctoritate legis jam allatæ.* Culpatorum autem nomine Excommunicatos ibi intelligi in confesso est. In Capitularibus quidem excusis non habetur hæc lex, unde in Observationibus putavit Franciscus Juretus Codicibus eorum amplioribus usum fuisse Ivonem. Atque hinc rectè observat ille *majoribus visum fuisse nihil officere securitati conscientiæ, si quis Communicaret.* Sed verò compluribus annis, etiam seculis aliquot, ante Capitularia illa nata, idem ipsum habetur in Sanctionibus etiam Ordinis Ecclesiastici Synodalibus Hispanorum. Concilio Toletano duodecimo, seu quod celebratum sub Ervigio Rege circa annum Christi 680. interdum decimum tertium vocatur, subscripserunt Episcopi 35, Abbates quatuor, alii Episcoporum Vicarii. Canon ibi tertius est; *De Culpatorum receptione vel Communione apud Ecclesiam.* Verba sunt; *Vidimus quosdam & flevimus ex numero Culpatorum receptos in gratiam principum Extorres extitisse à Collegio sacerdotum &c. Et ideò quia remissio talium qui contra Regem, Gentem, vel Patriam agunt, per definitiones Canonum antiquorum* [i], *in potestate solùm regia ponitur cui & peccasse noscuntur, adeò nulla se deinceps à talibus abstinebit sacerdotum Communio* (seu ut editiones aliæ *ab eis nulla se deinceps abstinebit sacerdotum Communio*) *sed quos Regia potestas aut in gratiam benignitatis receperit aut participes mensæ suæ effecerit, hos etiam sacerdotum & populorum conventus suscipere in*

[d] *Goldast. tom. 1. Imperial. Constit. pag. 465. cap. 23, 24. & 41.*

[e] *Imperial. Iudicii Cameræ part. 3. tit. 48. & vide Pacis Publicæ Const. Carol. 5. tit. 7.*

[f] *Decret. part. 17. cap. 344. & Epist. 171. Vide Hugonem Grotium in Lucam cap. 6. pag. 681.*

[g] *Epist. 62. & videsis les Preuves des Libertez de l'Esglise Gallicane pag. 26.*

[h] *Ibid. & Epist. 171.*

[i] *Vide Notas Garsiæ Loaisæ edit. suæ pag. 6. 6. apud Binium tom. 3. part. 1. pag. 280. edit. 1618.*

Ecclesiasticam Communionem debebit ut quod principalis pietas &c. juxta idem ipsum quod ante ex Ivone velut è Capitularibus affertur. Etiam in Toletano quod sub quadriennium secutum est seu decimotertio [k] confirmantur Canones in duodecimo editi & expressim hic de Culpatis sub titulo jam memorato, nec sine pœna Excommunicationis in eos qui non observarent. Titulus autem apud Epitomatores [l] est, *ut quos regia admittit potestas clerus non evitet.* Interfuerunt huic Pontifices 48, Abbates 8, Vicarii Episcoporum 27. Ita per Imperium Germanicum & Francicum & Hispaniarum Regnum obtinuit mos ille, ut pro satis ritè Absolutis haberentur Excommunicati qui Regii favoris ac amicitiæ sic fierent participes; idque ex apertâ Ordinis Ecclesiastici professione. Idem in more apud Anglos viguisse observatur [m] à Francisco Jureto ex Anselmi Archiepiscopi Cantuariensis sub Henrico primo Rege ea de re Epistola [n], quam si vis consulas. Forsan hoc jure nixus est Sigebertus Orientalium Saxonum Rex cum Ceddus Episcopus Londoniensis ob illicitum conjugium nobilem quendam *excommunicaverat* [o], *atque omnibus qui se audire vellent præceperat ne domum ejus intrarent neque de cibis illius acciperent, contemsit hoc præceptum & rogatus ab eo intravit epulaturus domum ejus* utcunque postmodum ab Episcopo increpatus; sed non Excommunicatus, veniam reatus sui postularet. Evenit hoc sub annum Christi 638, adeóque diu ante Concilium Toletanum jam memoratum. Sed ex ipso Concilii illius Canone elicere fas est jus ejusmodi regium etiam diu ante in mores receptum fuisse, unde forte Rex hic Anglo-Saxonicus, qui *Euangelica præcepta devoto corde* aliàs *servasse* dicitur [p], à suis edoctus, Communione Excommunicati necessariò abstinendum non existimabat. Certè in Paganismo veteri Græcorum tum Europæorum tum Asiaticorum receptum erat, ut Homicidii reus (qui non à Sacrorum solùm sed convictus communis consortio eo nomine, usque dum expiationem seu purgationem solennem nancisceretur, arceri solebat [q], quemadmodum etiam alii aliquot facinorosi, quâ de re mox plura) expiatus seu purgatus, id est Absolutus ut oportuit, tunc demum maximè habebatur, si à Rege quopiam hospitio exceptus purgaretur. Neque enim opinor ex ipso hospitio seu ad mensam admissione regia sola, citra solennes Purgationis ritus adhibitos, purgatum eum fuisse (quod tamen velle videntur viri aliquot doctissimi) sed ex ipsis *καθαρσίων* seu *purgationum* ritibus dum hospitio eam in rem excipiebatur. Illustre præ aliis est hujusce rei testimonium apud Herodotum [r] ubi Adrastum à Crœso Rege hospitio exceptum & purgatum memorat [s]. Alii tantundem de Herculе à Deiphobo Rege Arcadum & de Peleo ab Actore Phthiæ Thessaliæ Regionis Rege, purgato. Alia huc spectantia alii. Atqui intereà satis mirum videtur Regium illud jus tam facilè Absolvendi adeò per secula & Regna jam dicta obtinuisse, etiam & ab Ecclesiastici Ordinis non paucis neque ex obscurioribus palàm agnitum esse, eodem ipso tempore seu ævo quo ipsos Reges Excommunicare audebant Pontifices Romani, quorum item adseclæ pro Excommunicatis ejusmodi Reges habebant, nec solùm alii verùm etiam inter eos cum pri-

k Can. 9. & vide ibi Can. 12.

l Barth. Caranza, & Franciscus Longus à Coriolano.

m Observat. ad Ivonem Epist. 62.

n Lib. 3. Epist. 90.

o Beda Eccles. hist. 3. cap. 22.

p Beda, ibidem.

q Sophocles in Oedipo Tyranno, Euripides in Oreste, Schol. ad Aristophanis Vespas &c.

r In Clio.

s Didymus ad Homer. Iliad. ι & ζ & ω Diodorus Siculus lib. 4. cap. 3. & 74. & videsis Ismael. Bullialdum in Notis ad Theonis Smyrnæi Mathematica pag. 216.

primis Ivo ille qui juris hujus perinſignis aliàs eſt autor. Vide eum de Philippo primo Galliarum Rege ab Urbano II. Excommunicato [t]. Res ipſa in Annalibus, Hiſtoriis & Scriptoribus de autoritate Pontificia perquam obvia eſt. Nec defuere qui euſque Excommunicationem illam in Philippum (adeóque pariter, in Reges alios, aliàs pariles) invaluiſſe voluerint ut Regni planè jure inde abdicatum eum indéque natam eſſe crederent Formulam illam Actis publicis adjectam REGNANTE CHRISTO, quaſi character ea fuiſſet Juris ſingularis ac Imperii Eccleſiaſticorum qui Chriſti in publici Regiminis ratione Vicarios ſe diverſimodè venditare ſoliti ſunt; quod ſanè commentum doctiſſimè & diligentiſſimè pridem confutavit David Blondellus in libro *de Formula* Regnante Chriſto *in veterum monumentis uſu.* Sed verò, quod ad jus illud circa Excommunicationem attinet; an Reges ipſi ita ejuſdem legibus Soluti habiti (juxta antè oſtenſa) ut alios quoſcunque Excommunicatos in Abſolutorum ſtatum per in ſui Gratiam aut Menſam admiſſionem legitimè ſatis redigerent, ipſis interea aliàs adeo Excommunicationi obnoxiis ut inde nec ſe Abſolvere poſſent nec Regna retinere? Qui horum alterum tunc ſentiebat, ut is alterum item crederet, ſatis concoquere quidem nequeo. Certè pro vario, interdum erga Pontifices Romanos, interdum erga Reges obſequio ſententiæ ejuſmodi pullularunt mutabántque velut eæ quæ arbitrio humano, utì mores reliqui legéſque humanæ, omninò penderent. Quinimò etiam per celeberrima illa regna utraque, Gallicum & Hiſpanicum (quorum alterum Chriſtianiſſimum, alterum Catholicum ſignantiùs vocitatur) obtinuit à ſeculis vetuſtis atque etiamnum obtinet, ut Excommunicationis Modi, ſive Cauſas ſpectes ſive Reos ipſos, ab ipſis Regibus eorúmque Tribunalibus, ſecundùm mores variatim receptos, præſcribantur, admittantur, temperentur, etiam & imperentur Abſolutiones, nec aliter omninò ſive à Pontifice Romano ſive ab Ordine Eccleſiaſtico legitimè in illis juriſdictio huc attinens exerceatur. De Gallico ampliſſima ſunt ex Archivis ejuſdem regni atque aliunde teſtimonia in voluminibus illis binis ante decennium aut circiter Pariſiis Gallicè editis quorum alteri titulus eſt *Traité des droits & libertez de l'Eſgliſe Gallicane*, in quo congeruntur Petri Pithœi, Jacobi Capelli, Nicolai Brulartii, Joannis Tilleti, aliorum complurium, de Regia poteſtate ibi, ſcripta: alteri, *Preuves des libertez de l'eſgliſe Gallicane*, in quo teſtimonia ex hiſtoriis, Archivis, aliis veterum monimentis copioſiùs adducuntur. Expreſſim inde liquet [u] Chriſtianiſſimi illius Regni, Morem ac Jus per anteacta ſecula fuiſſe ac eſſe ut Conſiliariorum aliorúmve miniſtrorum regiorum nemo, citra Regis aut Seneſchalli ſui arbitrium, Excommunicandus fuerit; Etiam ut ex Imperio Forenſi Regio, Abſolvendi fuerint Excommunicati qualeſcunque quibus, contra jura patria, pœna illa irrogata. Alia ſimilia ibi occurrunt. Atque huc ſpectat notiſſima illa apud Gallos praxis forenſis, quæ in Deciſionum eorum libris aliiſque juridicis perquam obvia eſt *des Appelles comme d' abus*, ſeu *de Appellationibus ut de Abuſu* ad forum Regium, quoties ſcilicet quis in jus ab Eccleſiaſticis vocatur

t *Epiſt.* 46. & *videſis Baron. tom.* 11. *ann.* 1094. & 1095.

u *Vol* 2. *cap.* 5, 6, 7, 8, 9. &c.

adcóque Excommunicationem timet ob rem quampiam cujus cognitio illis ex jure patrio, ordinis Ecclesiastici Canonibus sæpe dissono, neutiquam permissa. Id quidem verum est, jam dicta volumina statim post editionem, ex censura gravissima Præsulum novemdecim tunc Parisiis agentium in Epistola ad Clerum Gallicanum & Latinè & Gallicè conscriptâ damnata esse [x] velut Pontifici Romano, Regi Christianissimo, Ecclesiastico Ordini ipsique adeò Gallicanæ Ecclesiæ injuriosa & periculosissimo scandalo plena. Et periisse audio eorum quamplurima, unde rarò jam nimis comperiuntur. Sed quantum ad hanc rem, id quod tradunt adeò certum est ut ex Gallorum monimentis aliis librisque passim prostantibus [y] nihil omninò sit certius. Simulac edita sunt, Nobilissimus Heros Robertus Comes Leycestriæ tunc in Galliis Regis Magnæ Britanniæ legatus dono mihi ea misit, quod libentissimè ut beneficium eximium semper agnosco. Persimile jus Regibus Hispaniarum ex Jure omnimodo, moribus patriis, avitis ac receptis fusissimè asseritur in opere illo Toleti apud Didacum Rodriguez typographum Regium anno 1618 edito cui titulus *Tractatus de Cognitione per viam violentiæ in causis Ecclesiasticis &c.* autore Hieronymo de Cevallos Jurisconsulto Toletano, quod non sine censura tam complurium in utroque jure ibi eminentissimorum quàm Supremi Senatus omninò adprobante, typis mandatum. Licentiatus Joannes Delgado y Aguera, Ecclesiæ Complutensis Scholasticus & Inquisitor & Vicarius generalis Toletani Archiepiscopatus, *ex Supremi*, inquit, *Philippi tertii Hispaniarum Regis Senatus commissione vidi, legi, & viris doctis legendum commisi, in quo nihil est fidei Catholicæ dissonum, aut bonis moribus repugnans, quin potius opus istud religioni Christianæ conveniens & publicæ utilitati maximè necessarium, & [z] in omnium jurisperitorum manus versetur, prælo committi oportere censeo. Toleti 17. Martii 1615.* Alii Jurisconsulti in eundem sensum. Nec temerè aut citra deliberationem, factam editionem vides, sed triennio aut circiter postquam, censuris illiusmodi præeuntibus, facultas edendi typographo sic concessa est. Asserit ille, *non solùm* [a] *Laicum verùm etiam Ecclesiasticum sine Episcopi sententia gravatum* (maximè Excommunicationis) *posse immediatè per viam violentiæ ad Regium tribunal advolare, non expectato judicio Metropolitani aut Nuncii Apostolici &c.* Et ad Regem [b], *Ex his jam prajactis hoc superest, licitum esse tuæ Majestati, cum sis pater communis omnium* (nam inter alia fundamentum hoc sibi præstruit singulare, ad Regiam potestatem, juxta jura patria, supremam in causis omnimodis ibi attinere jurisdictionem) *perscrutari, deprehendere ac detinere quascunque literas Judicis Ecclesiastici adhuc etiam & diplomata Apostolica quando ex sinistra relatione fuerint expedita aut in manifestam pacis publicæ deturbationem, patronatuum secularium abrogationem, ac denique in tertii præjudicium.* Tantundem etiam habetur apud celeberrimos alios Hispaniarum Jurisconsultos, Didacum Covaruviam, Castillum [c] de Bovadilla [d], alios ab autore jam dicto etiam citatos. Et qui Ecclesiasticorum regii fori jurisdictioni ac mandatis heic non obtemperarent, eos & possessionibus & regno deturbandos ex

[x] *Epist. Cardinalium Archiepisc. &c. Parisiis agentium Parisiis* 1639.

[y] *Consule Laurent. Bochellum in Decretis Ecclesiæ Gallicanæ lib.* 2. *tit.* 14. *cap.* 146. *& tit.* 16. *Estienne Pasquier* aux Recerches de la France liv 3. *cap.* 33. *& Pierre de Brosses* au Code des decisions forenses livre 7. *tit.* 2. *librum* de l'eglise Gallicane *in* 4. *Parisiis* 1609. *Servin Tom.* 1. *Playd.* 1. *&c.*

[z] *Ut.*

[a] *Prolog.* § 144.

[b] *Ibid.* § 151. *& gloss.* 6. § 62.

[c] *Practic. quæst. cap.* 35.

[d] *De la Politica lib.* 2. *cap.* 18. *cas.* 102. *&* 103 *seu* 6. 207. *&* 208.

ex moribus juréque recepto adjiciunt[e]. Sed verò Tractatus quem diximus Hieronymi de Cevallos, simulac in lucem prodiit, invisissimus fuit Ordini Ecclesiastico, unde etiam perierunt exemplaria, ut audio, pleraque eorum qui Toleti impressa, quorum unicum tunc ego, sed ægrè quidem, nactus sum. Sed editio altera est Coloniensis, saltem sic dicta, cujus exemplaria passim prostant. Etiam postmodum in eundem fermè sensum, sed Ordini Ecclesiastico aliquanto indulgentior, Franciscus Salgado de Somoza Juris utriusque Antecessor & Senatu Galleciæ advocatus Tractatum suum edidit[f] *De Regia Protectione vi oppressorum appellantium à causis & Judicibus Ecclesiasticis.* Etiam Modi Excommunicationis, Suspensionis & Interdicti horúmque Jura universa in legibus Hispanorum vetustis Alphonsinis[g] regio planè nomine traduntur perinde ac si ex Jure loci publico ac Regio, nec alio, omninò penderent, quod & recentiori[h] ibi juri consonum est. Congeneres planè jam dictis sunt libri illi virorum doctissimorum non pauci pro Venetorum reipublicæ, circa Excommunicationem & interdictum, jure olim tempore Pauli quinti Papæ, editi ac jam civilis doctrinæ studiosorum manibus passim triti. Etiam in veteribus Hungariæ Regni legibus habetur, *Excommunicationis aut Interdicti sententiam in Nobiles Episcopi non ferant, sine scitu Regis, occasione litium ipsis cum illis habitarum.* Ita è Decreto Ludovici Regis sub annum 1350 Nicolaus Telegdinus in Enchiridio Juris Hungarici[i] ab Joanne Sambuco edito. Præscriptas item causas Excommunicationis & terminis suis coercitas apud Polonos[k] habes ex statuto Provinciæ Gnesnensis. Nec ultrà ibi permittitur. Similia fuere hac de re jura regni Anglicani tam ante Reformationem sub Henrico octavo inchoatam seu exutum Pontificis Romani heic qualecunque imperium, quàm postea. De Tempore priore amplissima sunt in Historiis & Annalibus nostris testimonia. Guilielmus primus, ut neminem pro Pontifice Romano in Anglia agnoscendum voluit citra præviam ejus adprobationem & præceptum, nec in Synodis ab Episcopis quidquam statuendum aut prohibendum *nisi quæ suæ voluntati accommoda & à se primò essent ordinata* (id est ordinata juxta seculi illius morem cum ordinum consensu) ita etiam *nulli Episcoporum suorum concessum iri permittebat, ut aliquem de Baronibus suis seu Ministris sive incesto, sive adulterio, sive aliquo Capitali crimine denotatum, publicè nisi ejus præcepto implacitaret aut Excommunicaret, aut ulla Ecclesiastici rigoris pœna constringeret*, quæ verba sunt Eadmeri[l] monachi Cantuariensis satis coævi & ad annum spectant 1070 aut circiter. Idem ipsum circa Excommunicationem in Anglia uti & alia de Jurisdictione Ecclesiastica perquam consona sub annum postmodùm ampliùs nonagesimum seu 1163 in comitiis Clarendonensibus sub Henrico secundo rege, velut avita & certissima, per retrò acta tempora, regni jura asseruntur. Intererant præter Regem, *Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, Comites, Barones & Proceres Regni*, à quibus universis ibi *facta est recognitio sive recordatio cujusdam partis Consuetudinum & Libertatum antecessorum Regis, videlicet Henrici avi sui & aliorum quæ observari debebant in regno & ab omnibus teneri.* Earum capita

e *Vide Cevallos Gloss.* 6. § 63. *Bovadilla de la politica lib.* 2. *cap.* 18. § 62. *&c.*

f *Lugduni* 1626. *vide eum part.* 1. *cap.* 2. § 1 *&c.*

g *Primera Partida tit.* 9. de las descommuniones.

h *Vide Alphons. de Azevedo in Regias constit. lib.* 8. *tit.* 5. de los descomulgados.

i *Pag.* 33. b.

k *Iacobus Prilusius stat. Polon. lib.* 1. *cap.* 4. *fol.* 135. *& Ioann. Herbert. tit. Spiritualia fol.* 255.

l *Hist. Novorum lib.* 1. *pag.* 6.

fuere ſedecim; quorum ſeptimum eſt *Nullus qui de rege teneat in capite nec aliquis dominicorum miniſtrorum ejus Excommunicetur, nec terræ alicujus illorum ſub interdicto ponantur, niſi prius dominus Rex, ſi in terra fuerit, conveniatur, vel Juſtitia*[m] *ejus, ſi extra regnum fuerit, ut rectum de ipſo faciat, & ita ut quod pertinebit ad Curiam Regiam ibidem terminetur, & de eo quod ſpectabit ad Eccleſiaſticam curiam ad eandem mittatur ut ibidem tractetur.* Ab Archiepiſcopo item ad Regium tribunal præſcribuntur appellationes in cauſis omnimodis, ſive Excommunicationis ſive aliis. Atque ut in Capitulo illo ſeptimo Modus in jus vocandi, adeóque Excommunicandi Clientes fiduciarios Regis nobiliores ac miniſtros aulicos, ordini Eccleſiaſtico præſtituitur, ita in decimo habetur modus ad ignobiliores attinens. Scilicet, *qui de Civitate vel Caſtello vel Burgo vel dominico Manerio domini Regis fuerit ſi ab Archidiacono vel Epiſcopo de aliquo delicto citatus fuerit unde debeat eis reſpondere & ad citationes eorum noluerit ſatisfacere, benè licet eum ſub interdicto ponere. Sed non debet Excommunicari priuſquam capitalis miniſter Regis villæ illius conveniatur, ut juſticiet eum ad ſatisfactionem venire. Et ſi miniſter inde defecerit ipſe erit in miſericordia domini regis, & exinde poterit Epiſcopus ipſum accuſatum Eccleſiaſtica juſtitia coercere.* Summatim autem ad hunc modum hæc memorat Joannes Sariſburienſis[n]. *Quòd non liceat Epiſcopo Excommunicare aliquem qui de Rege teneat ſine licentia ipſius.* Ac totidem quidem verbis Thomas tunc Cantuarienſis Antiſtes in literis[o] ſuis ad Suffraganeos. Capitula hæc cum reliquis à ſcriptoribus compluribus exhibentur. Sed depravatiſſimè in qualibet Matthæi Pariſii Editione ut intuenti facilè conſtabit. Manuſcripti autem ejus codices utì & Rogerii Wendoverii à quo ille, ut Wendoverius à Gervaſio Doroborrienſi, hæc & alia tranſcripſit, jam allatis ſunt conſoni, quemadmodum item Quadrilogus[p], & Codex Vaticanus, unde habuit Baronius[q], ut alios[r] apud quos occurrunt prætereamus. Graviſſimas quidem & paci publicæ infeſtiſſimas inde per Angliam turbas exortas nemo neſcit ex hiſtoriis illius ſeculi. Mirum etiam in modum Pontificibus Romanis eorúmque adſeclis comitiorum illam Recognitionem diſplicuiſſe. Etiam tametſi Thomas ille Archiepiſcopus Cantuarienſis ac Ordinis Eccleſiaſtici reliqui primò aſſenſum palàm præbuerant, poſteà nihilominùs tum ipſe tum præſulum plerique ſententiam mutantes enixiùs refragabantur, partim minis Papalibus territi, partim ſummo juriſdictionis Ordinis ſui tuendæ ampliandæque (ut fieri amat) ſtudio ducti. Etiam eò res paulò pòſt devenit ut, graſſante nimium hac de re diſſidio, Cantuarienſis antiſtes, autoritate etiam Papali fretus, Excommunicatione Majori in eos qui regias heic partes tuerentur audaciſſimè uteretur, *unde fere* (inquit Quadrilogus[ſ]) *quotquot in aula erant aut nominatim Excommunicati erant aut Excommunicatis participando quos evitare nec poterant nec licebat; adeò ut vix in capella Regi eſſet qui in Miſſa Pacis illud oſculum Sacramentale Regi offerret niſi Excommunicatus ex nomine vel ex participio.* Et in Conſuetudines illas Anglicanas ſeu Jura Regis avita ut Ordini Eccleſiaſtico pernicioſiſſima acritèr

invchi

m *Juſtitia ius.*

n *Epiſt.* 159.

o *Quadrilogo lib.* 5.

p *Ibidem.*

q *Tom.* 12. *ann.* 1163. § 37.

r *Goldaſt. Conſtit. Imperial. tom.* 3. *pag.* 348. *Claud. Rangolius in* 1 *Regum cap.* 4. *pag.* 638. *vita Thom. Cant. Anglicè pag.* 60. & *vadelis Notas ad Eadmerum pag.* 169. & *Fox hiſt. Eccleſiaſt. tom.* 1. *pag.* 269.

ſ *Lib.* 2. *cap.* 27.

invehi passim solent Scriptores Pontificii Romanenses; Quâ de re maximè Baronius loco jam citato. Atqui interim pro receptissimo, in Anglorum Christianismo, jure id quod diximus habitum est per ante acta retrò ab comitiis illis Clarendonensibus, seu per nonagita saltem amplius annos adeóque per tempora Guilielmi primi & secundi, Henrici primi, Stephani Regum & priores saltem Henrici secundi annos ídque generatim & ex professo tam apud Ordinis heic Ecclesiastici primores quàm Ecclesiæ, Regni, seu Reipublicæ Anglicanæ reliquos, utcunque in Ordine illo non defuerint qui scriptis alitérve sæpiùs, ut fieri assolet plerisque in rebus hujusmodi, reniterentur. Id quidem verum est, ex controversia illa, hac de re inter Regios & factionem Romanensem, sub Henrico secundo, orta, ex minis quæ insecutæ sunt papalibus, id genus cæteris in historiis nostris perquam obviis, ex concessione tandem Parlamentaria Joannis Regis qui Henrico secundo successit aliorúmque regum insequentium illa notissimâ *quod Ecclesia Anglicana libera sit & habeat omnia jura sua integra & libertates suas illæsas*, ita demùm mutatio aliqua juris illius pristini invaluit ut quantum ad Personas antè, juxta jam dicta, exemptas idem undiquaque jus exerceri non soleret. Neque enim universos clientes fiduciarios ac ministros regios seculis sequentibus sic Exceptos esse comperitur. Atqui intereà clarissima sunt vetustioris illius juris etiam de Personis vestigia in sequentium temporum usu, cujus specimina aliquot mox subjungimus. Sed de Causis res est multò apertior. Scilicet neminem omninò Causas ob alias, præter paucas illas Ordini Ecclesiastico ex Juris Anglicani indulgentia permissas, aut in jus ab Episcopis aliísve ejusdem Ordinis, quà tales erant, vocari nedum jurisdictione aliqua forensi Excommunicari, ex jure heic receptissimo, ritè ac legitimè potuisse. Causæ illæ fuere Hæresis, Blasphemiæ, Apostasiæ, Decimarum, aliorum aliquot proventuum sacrorum, in Ecclesiis Institutionum, institutorum Deprivationum, Testamentorum, Bonorum Intestati, Matrimonii, adeóque Divortii, Adulterii, Incestûs, Fornicationis, aliæ aliquot aut ex hisce dependentes aut necessariò congeneres. Neque enim ob crimen Læsæ Majestatis, Homicidium, Furtum, Raptum, Vim aliàs qualemcunque sive Publicam sive Privatam, Dolum aliávc delicta perquam in vita humana varia, numerosa, gravissima, quenquam jurisdictione forensi Episcopus aliúsve autoritate Episcopali fretus legitimè Excommunicare quibat; præeunte scilicet ita in jus vocatione ut in eum qui deliquisset Nominatim sive ob Contumaciam sive ob Delictum sententia Excommunicationis cum Effectu legitimo pronuntiaretur. Nimirùm sicut ex multiplici illa seu universa Civilis, id est omnimodi humani heic regiminis materie, cognitio Causarum Nauticarum seu quæ ex Maris usu oriuntur & complurium Mercatoriarum ex jure receptissimo permissa est & concessa Foro Marino seu *Admiralitatis*, & Causarum per Terram Militarium, veluti Captivorum in bello, eorum Redemtionis, Postliminii, aliarúmque rerum ibi bellicarum, Foro Militari (quod the Court of Knighthood dici solebat) seu, ut in utroque, Juris Cæsarei merúmque cum illo usitatorum decisioni assignatur,

ita,

ita, nec aliter, apud majores noſtros permiſſa eſt Cauſarum jam dictarum cognitio Ordinis Eccleſiaſtici Foro & Canonum Deciſioni, atque adeò ut non minùs in his quàm in illis ſuprema decernendi poteſtas penes tribunalia Regia integra omninò maneret, ut ſcilicet ibi tandem dijudicaretur an extra Permiſſionis illius Cancellos evagarentur Cauſarum illarum ſive Actores ſive Judices. Neque omninò obſtat, quòd, etiam ex Comitiorum Parlamentariorum autoritate, lata fuerit ſententia Excommunicationis Comminatoria generalis quæ quotannis item non ſemel erat iteranda, in univerſos qui *Libertates* & jura ſanè Regni ulla, juxta antè oſtenſa, violarent. Quâ de re ſatis liquet ex antè dictis non ſolùm de tempore Henrici tertii ac Edwardi primi Regum ſed etiam Edwardi tertii in reſcripto illo jam ſuprà memorato, eoque autoritate Parlamentaria fundato, ad Epiſcopos, quo in publicæ pacis violatores univerſos Excommunicationis ſententia ab eis erat promulganda, ubi adjectum eſt quòd *contra eos procederetur juxta Canonicas Sanctiones*, quod quidem reſcriptum integrum ad Epiſcopum Londinenſem in Statutorum noſtrorum collectionibus aliquot typis non editis ſub titulo *Sententia lata contra communes malefactores edita apud Glouceſtriam anno* VIII. occurrit inter ſtatuta Edwardi tertii & in Breviariis aliquot vetuſtioribus typis editis [t] vocatur *Ordinatio per ſe*, in aliis item nono ejuſdem regis anno, in aliis octavo illic tributum. Et tantundem in tabulis habetur Parlamentariis [u] anni ſexti ejuſdem Regis. Simile item in tabulis ejuſmodi Richardi ſecundi [x] occurrit. Hæc inquam ritè intellecta non obſtant nec unquam jam dictorum ſenſui obſtitere. Cum enim Exommunicationis ejuſmodi ſententiæ cujuſlibet Maledictio ac Dirarum cumulus Pars habeatur altera, Altera autem ſtatus Perſonæ inter ſuos mutatio viſibilis quæ aliter atque Nominatim & citra in jus vocationem legitimè atque ex juriſdictione forenſi ritè induci nequiſſet, certiſſimum eſt ſenſum Comitiorum à quibus ſententiæ illæ latæ ita etiam ſæpiùs juſſæ ſunt, non alium fuiſſe, quantum ad Cauſas alias præter jam dictas Ordinis Eccleſiaſtici juriſdictioni heic permiſſas, quàm ut ſic Anathemate generatim maledicerentur facinoroſi id que cum ſolennibus illis, Candelarum exſtinctione, Nolarum ſonitu, ac id genus reliquis (quæ per *juxta Canonicas ſanctiones procedi* innuuntur in reſcripto illo Edwardi tertii) ut inde ſi fieri poſſet ex Conſcientiæ ſuæ, dum Excommunicatos ſe credebant, ſtimulo corrigerentur & à peccando deterrerentur (quemadmodum item ſenſus eſt Comminationis illius publicæ quæ in Anathematis iſtius in Liturgiis noſtris locum, ut diximus, ſucceſſit) non omninò autem ut ob cauſam aliquam extra Cancellos illos in jus quiſquam eorum Nominatim ab Ordinis Eccleſiaſtici aliquo vocaretur, nedum ſententiam Excommunicationis inde Nominatim ita ut ſtatus perſonæ viſibilis fieret aliqua mutatio pateretur, quod clarius ſtatim fiet. Et ſanè Præſulum audaciorum aliquot facta juri heic tam recepto non omninò derogat, cum etiam ipſi ut jurium regni hujus Chriſtiani eo nomine violatores meritò ſubinde & graviſſimè punirentur. Et non ſolùm prohibebatur Excommunicatio, ſed etiam imperabatur Abſolutio, quoties quiſ in jus, aliter

[t] *Londini in* 8. 1507 *&c.*

[u] *Rot. Parl. anni* 6 *Ed.* 3. *in arce Londinenſi.*

[x] *Rot. Parl.* 11. *Rich.* 2. *num.* 48.

aliter atque juxta jam dicta debuerat, vocatus fori regii subsidium postularet. Idem jus ut ante sententiæ illius ex Comitiorum Parlamentariorum autoritate latæ usum, ita & post heic obtinuit. Excommunicabat sub Henrico tertio Rege Episcopus Herefordensis *Constabularium de S. Brianello* aliósque ob bona aliquot Abbatis de Flaxley in agro Glocestrensi capta, etiam *& partes illorum interdicto supposuit.* Restitui jubet Rex quæ sic capta erant, & simul *mandatum est eidem Episcopo quòd sententiam occasione prædicta latam relaxet* [y]. Eodem item sub Rege [z], in complures Excommunicationis sententiam Canonibus simpliciter Ecclesiasticis satis consonam pronuntiârat Episcopus Coventriensis & Lichfeldiensis, ob vim in Ecclesiam S. Michaelis *de* Covertrie, sed non sine Regio eóque legitimo mandato illatam. Quale à Rege inde atque Jure circa hanc rem Christianissimi Anglicano tunc obtinente Excommunicati sublevamen nacti fuerint, optimè ostendent Regia ad Vicecomitem Warwicensem & Episcopum Lincolniensem Rescripta quæ observatu quidem dignissima ad hunc modum in Archivis reperiuntur.

[y] Rot. Claus. 18. Hen. 3 (seu anno 1234) membran. 37. in arce Londinensi.

[z] Dors. Claus. 30. Hen. 3. memb. 5 ibidem. & videsis ibi Claus. 15. H. 3. memb. 4. Pro Thoma Corbet. & Claus. 48. H. 3. membran. 1. in dorso.

Rex Vicecomiti Warwici Salutem. Cum ratione nostri Regiminis, Ecclesiarum & libertatum ipsarum, dati simus à divina clementia ex debito Defensores, injurias violentas à quibuscunque personis occasione quacumque illatas eisdem habemus cum industria propulsare & justitiâ rationabili vindicare; Hinc est quod cum aliàs tibi præceperimus ut vim laicam inventam in Ecclesia Sancti Michaelis de Covertrie *in ipsius præjudicium & dilecti Clerici nostri* R. de Leycestria *quem ad prædictam Ecclesiam Sancti Michaelis præsentavimus & quem in possessionem ejusdem à Domino Papa delegati Judices induxerunt, ne Ecclesia illa formam Castri assumeret, amoveres, tanquam in perniciem libertatis Ecclesiasticæ introductam, ut vim laicam inventam non valens aliter amovere nisi specialiter per ingressum, qui tibi clausis Ecclesiæ hostiis non patebat, pro ingressu fractionem hostii quam fecisti (cujus forsan occasione fractionis & ingressûs præter intentionem nostram & tuam aliqui læsi fuerunt) ut nostro pareres mandato ratam coram* Coventriensi *&* Lichfeldensi *Episcopo habuimus & habemus plurimum & acceptam tanquam nostro nomine regaliter expeditam. Quia verò occasione hujusmodi fractionis & ingressus dicto R. Rectori Ecclesiæ prædictæ nihil de jure ab aliquo potest vel poterit imputari, quia dictum factum non suum sed nostrum fuisse penitus protestamur, & quia dictus Episcopus tam dictum R. & suos quàm omnes illos qui tecum fuerunt, tunc temporis nominati de facto Excommunicationis sententia innodavit, videntes ipsam in præjudicium Regiæ dignitatis, verum potius Ecclesiasticæ libertatis, latam fuisse; Tibi præcipimus quod monitis & precibus inducas Episcopum diligenter ut dictam sententiam quam toties studeat revocare. Quod si noluerit facere, sciat ipse & hoc sibi dicas quod ad ipsius Baroniam manum nostram, quam cito nos super hoc certificaveris, extendemus. Ratione namque Baroniæ juramento de conservandis terrenis honoribus dignitatis Regiæ est astrictus. Quia magis offendere vel vituperare non posset quàm per suas Excommunicationes subtrahendo subditos fideles nostros à nostro-*

rum praceptorum executione, cum aliàs nostra jurisdictio non valeat explicari nisi sint qui nostris mandatis pareant, ut tenentur. Super transgressione verò juramenti altissimum ultorem poterit expectare. Taliter hoc praceptum nostrum adimpleas, quòd Regia dignitati pro defectu tui nihil debeat deperire propter quod reputemus merito nos offensos. Teste me ipso apud Woodstock *XXVI die Augusti Anno Regni nostri tricesimo.*

Per eadem verba mutatis competenter mutandis scriptum fuit Episcopo Lincolniensi *usque ad hoc verbum* studeat revocare; *Et postea per hac verba. Hoc autem vobis significamus ut, illius facti intellecta pleniùs veritate, si forsitan dictus Episcopus vobis denunciaverit dictum R. Clericum nostrum Excommunicationis sententiâ innodatum; ei propter hoc nullam molestiam inferatis nec publicari illam sententiam faciatis, prasertim cum minus justè sit lata & non de jure licet de facto contra defensionem libertatis Ecclesiastica, quod ex pramissis apparet, & etiam in prajudicium Regia dignitatis. T. ut supra.*

Ejusmodi sunt alia in Regis illius Archivis. Atque huc sanè inprimis spectat Joannis Peckami Antistitis sub Edwardo primo Rege Cantuariensis publica in Comitiis Parlamentariis Retractatio sententiarum suarum Excommunicationis aliquot generalium quas in Synodo sua Radingensi anno Christi 1279 [a] seu septimo jam dicti Edwardi habitâ ipse promulgârat juxta Canones ejus eâ de re admodum quidem audaces, imperiosos & Juri heic publico adversissimos, qui habentur in Guilielmi Lindwodi [b] Constitutionibus Provincialibus, ubi etiam leguntur & Commentario illustrantur quasi nulla secuta fuisset ejusmodi Retractatio, quæ in Archivis Regiis ad tempus Synodum proximè insequens, id est ad Parlamentum quo statutum *de Religiosis* apud nos celeberrimum editum est, spectantibus [c] hisce legitur verbis.

[a] *Regist. MS. I. Peckhami fol. 10.*

[b] *C. Cum malum tit. de sententia Excommunicationis.*

[c] *Dors. Claus. 7. Ed. 1. memb. 1. in arce Londinensi. Consulas item Dors. Claus. 21. Ed. 1. rot. 8. & Cod. Parlam. fol. 49. ibidem de Archiepiscopo Eboracensi Dunelmensem Episcopum contra debitam Regi reverentiam Excommunicante.*

Memorandum quòd venerabilis pater J. *Cantuariensis Archiepiscopus venit coram Rege & Consilio suo in Parlamento Regis S. Michaëlis anno regni Regis septimo apud Westmonasterium & confitebatur & concessit quòd de statutis Provisionibus & Declarationibus eorum qua per ipsum promulgata fuerunt apud* Rading *mense Augusto anno eodem inter quasdam sententias Excommunicationis quas idem Archiepiscopus ibidem promulgavit; Primò deleantur & pro non promulgatis habeantur illa clausula in prima sententia Excommunicationis qua facit mentionem DE IMPERANTIBUS LITERAS REGIAS AD IMPEDIENDUM PROCESSUM IN CAUSIS QUÆ PER SACROS CANONES AD FORUM ECCLESIASTICUM PERTINERE NOSCUNTUR. Secundò quod NON EXCOMMUNICENTUR MINISTRI REGIS LICET IPSI NON PAREANT MANDATO REGIS IN NON CAPIENDO EXCOMMUNICATOS. Tertiò de Illis QUI INVADUNT MANERIA CLERICORUM, ut ibi sufficiat pœna per legem posita. Quartò quòd non interdicat vendere victualia Eboracensi Archiepiscopo & aut alii venienti ad Regem. Quintò quòd tollatur Magna Charta de foribus.*

ribus Ecclesiarum. Confitebatur & concessit etiam quòd nec Regi nec hæredibus suis nec Regno suo Angliæ RATIONE ALIORUM IN CONCILIO RADING CONTENTORUM NULLUM PRÆJUDICIUM GENERETUR IN FUTURUM.

Nimirum velut ex decessorum Canonibus alisque congeneribus, seu ut eorum interpres, Excommunicationes sic promulgandas in Concilio illo statuerat Peckamus; ubi adjecit etiam *Ipsam Cartam Domini Regis super libertatibus Ecclesiæ atque Regni à Regibus concessis benè & apertè conscriptam infra singulas Ecclesias Cathedrales seu Collegiatas in publico jubemus affigi ut omnium transeuntium oculis se palàm exhibeat. Et in fine anni in vigilia Paschæ* seu *Pentecostes monetur ut sublata veteri nova recénsque restituatur.* Id scilicet ex eo quod antè memoratur de solenniter Excommunicandis Chartæ illius violatoribus ortum, quod ita cum cæteris Concilii scitis illis Regi & Ordinibus Parlamentariis displicuit. Sed mirum interea mihi est in Constitutionum Provincialium Collectionibus tam editis quam Mss. quas mihi videre contigit, ipsos quos heic ita retractavit Archiepiscopus ille de Excommunicatione Canones non aliter reperiri quàm si ejusmodi nihil ipse fecisset. Satis forsan habebatur, quòd frustranei ex Jure Anglicano ita censendi essent & censerentur ut nemo ex eorum vi legitimè quid pati aut impunè in foro aliquo agere quiret. Quod pariter dicendum de aliis Canonibus in Provincialium collectione repertis sive hisce vetustioribus, ut Stephani, Bonifacii, Ottonis, Ottoboni, sive recentioribus quotquot Juri Regio & heic publico ita dissoni essent. Ex eodem item jure, velut heic receptissimo, sub eodem Rege, cum Joannes Archiepiscopus Eboracensis *venisset* [d], *praviâ* (ex Archivis loquimur fiscalibus) *cruce suâ, die Sabbati proximo post festum S. Martini anno regni regis Edwardi vicesimo finiente & salutasset Thesaurarium & Barones & alios domini regis fideles ibidem* (in Scaccario seu foro fiscali) *existentes, prosiliens statim Magister Robertus de* **Wicumbe** *Clericus Episcopi Dunelmensis* (Antonii *de Bec*) *denunciavit prædictum Archiepiscopum Excommunicatum & omnes cum eo Communicantes denunciavit Excommunicatos. Et inhibuit eidem Thesaurario & Baronibus & aliis ne aliquam reverentiam facerent Archiepiscopo prædicto sub pœna Excommunicationis. Et quia prædictus Magister Robertus fecit denunciationem prædictam in Scaccario prædicto & infra Palatium Regis infra quod denunciationes ejusmodi vel aliquæ denunciationes sententiarum Excommunicationis sive Interdicti seu Excommunicationes aliquæ ad forum Ecclesiasticum pertinentes fieri non debent, ideò Magister Robertus statim arrestatus fuit per Thesaurarium & Barones pro transgressione prædicta prisonæ liberandus.* Arci Londinensi tandem in custodiam traditur, unde ex mandato regio reductus est, *& recordatâ coram Thesaurario & Baronibus in præsentia ejusdem Magistri Roberti transgressione prædicta, idem Magister Robertus in pleno Scaccario eodem die abjuravit regnum secundum formam mandati prædicti.* Ita exilio multatus, qui Excommunicationis sententiâ contra recepta juris Anglicani instituta uti procaciùs auderet. Postmodùm item sub eodem Rege Robertus Winchelseius Archiepiscopus Cantuariensis in Priorem & Canonicos liberæ Capellæ Regiæ

[d] *Communia Hillar. 21. Ed. 1. rot. 6. in dorso, in Scaccario.*

[e] *Placit. coram Rege Hillarii 35. Ed. 1. rot. 52. apud Camerarios Scaccarii; anno 1306.*

Regiæ Oswaldi in Glocestria, inter visitandum, atque in alios etiam *Excommunicationis sententias fulminare ac alia gravamina eis inferre præsumsit &* (ut in mandato de Absolvendo seu potius de sententiis ipsis revocandis loquitur Rex in literis eâ de re ad Custodem Spiritualitatis Archiepiscopatus id est Decanum & Capitulum Cantuariense, dum Archiepiscopus ipse exulabat) *quæ omnia & singula manifestè redundant in exhæredationem coronæ nostræ dignitatisque regiæ læsionem & in enervationem juris liberæ Capellæ nostræ prædictæ propter quod per nos sibi injunctum fuit quod sententias Excommunicationis prædictas sine dilatione revocaret, & de quo idem Archiepiscopus nihil adhuc fecit prout ex gravi querela ipsorum Prioris & Canonicorum accepimus, vobis mandamus quod sententias prædictas in præfatos Priorem & Canonicos per prædictum Archiepiscopum & suos ea occasione latas ut prædictum est publicè & solempnitèr in singulis locis ubi latæ fuerint intègrè & de plano revocari faciatis irritas & inanes pronuntiantes easdem. Et quod inde poteritis nobis à die S. Hillarii in XV. dies, ubicunque tunc fuerimus in Anglia, distinctè & apertè constare faciatis, remittentes tunc nobis hoc Breve, Ad quem diem idem Custos retornavit quod præsens mandatum Regis in omnibus est executus.* Egregium tum Imperii ac jurisdictionis circa Excommunicationem tunc Regiæ, uti etiam Ordinis Ecclesiastici & obedientiæ & juris regii agnitionis apertissimæ exemplum. Sub Rege item proximo seu Edwardo secundo, inhibentur Willielmi Archiepiscopi Eboracensis [f] Excommunicationes aliquot etiam in caussis ad forum Ecclesiasticum planè spectantes; à rege scilicet, ejúsque Tribunali, ut supremo, ex Jure regni, in hisce Judice. Titulus est, *de Oppressionibus populo per citationes &c. non inferendo.* Sed & ipsas inhibitionis literas ex origine, ut reliquas antè, damus integras.

[f] *In Ventre, Claus. 12. Ed. 2. membran. 20. in arce Londinensi Anno 1318.*

Edwardus Dei Gratia &c. Rex venerabili in Christo patri W. eadem gratia Archiepiscopo Eboracensi Angliæ Primati Salutem. Ex parte Communitatis Comitatus Eborum nobis & Consilio nostro exhibitam conquerendo monstratum, quòd aliqui de Comitatu prædicto vicinos suos gravare, ac expensis & laboribus fatigare multipliciter machinantes, ipsos coram Ordinariis locorum ad respondendum coram eis super Adulterio vel Fornicatione seu consimilibus delictis, super quibus per Prohibitionem nostram non poterunt se juvare, maliciosè citari procurant, quamvis ipsi super gravaminibus hujusmodi, per visitationem seu alio modo prius non fuerint diffamati, & si forte hujusmodi citati ad primum diem non venerint, statim contra eos Excommunicationis sententia fulminatur, & licet ad diem citationis veniant, & super delictis sibi impositis Canonicam purgationem faciant, sicut decet, nihilominus, post lapsum octo dierum vel circiter per falsam & maliciosam procurationem æmulorum suorum super dictis criminibus ipsis ut præmittitur impositis non obstante quòd inde legitimè se purgarunt, iterato citantur, sicque expensis & laboribus indies fatigantur propter quod Nobis est cum instantia supplicatum ut ipsis velimus super præmissis de remedio providere. Et quia populum nobis commissum nolumus indebitè sic vexari, vobis mandamus quod hujusmodi oppressiones & gravamina indebita ponderantes, Ministros vestros

ab

ab oppreßionibus & gravaminibus hujuſmodi aliquibus vel alicui de Comitatu prædicto de cætero inferendo, prout ad vos pertinet, deſiſtere faciatis; Taliter in hac parte vos habentes quod per veſtri defectum querela inde ad nos non perveniat iterata. T. Rege apud Eborum 28 die Novembris.

Per Petitionem de Conſilio.

Sub idem ipſum tempus Radulphus de Rounceuile monachus vagabundus, ex regio mandato captus eſt ab Hugone le Deſpenſer, quem eo nomine Excommunicavit [g] Walterus Reynoldus Archiepiſcopus Cantuarienſis. Sed ex jure regio, atque Anglicani Chriſtianiſmi moribus patriis reſcripto ſuo ei præcepit Rex ut eum abſolveret *ſine dilatione, nolentes quòd aliquis de dominio noſtro ſuper hiis quæ ad mandatum noſtrum ritè fecerit occaſionetur ſeu inquietetur quoviſmodo.* Sub Edwardo item tertio, *Willielmus Epiſcopus* [h] *Norwicenſis attachiatus fuit ad reſpondendum tam domino Regi quàm Richardo* Freyſell *quare cum dominus Rex nuper quoddam Breve ſuum de Prohibitione unà cum alio Brevi ipſius Domini Regis ſub privato ſigillo ejuſdem domini Regis præfato Richardo feciſſet liberari, eidem Epiſcopo deferendum, & idem Richardus Brevia illa de mandato Regis præfato Epiſcopo liberaſſet* (Brevia illa Juriſdictionem inhibuêre quam Epiſcopus ille uſque in Excommunicationem exercere voluit in Abbatem Edmundoburienſem quem, intra præcinctum utpote Diœceſis Norwicenſis, privilegia Regia diù antè ab Epiſcopali juriſdictione omnimoda [i] exemerant) *prædictus Epiſcopus ipſum Richardum cauſa liberationis Brevium prædictorum Excommunicavit apud* Thetford &c. (fiducia puto temerè & inſolentiùs fretus Canonis illius Peckhamiani ante memorati de Impetrantibus literas Regias ad impediendum proceſſum in Cauſis Eccleſiaſticis cujus vis heic ex Jure Anglicano in nihilum antè redierat ut oſtenſum eſt) *in ipſius domini Regis contemptum & ipſius Richardi damnum —— Et Epiſcopus reſpondet per hæc verba, & dicit quòd actio tam pro domino Rege quàm prædicto Richardo in hac parte aſſumpta de eo quod idem Epiſcopus dictum Richardum Excommunicaſſe debuiſſet eo quòd idem Richardus dicta Brevia domini Regis præfato Epiſcopo ex parte domini Regis liberavit fundata exiſtit, quæ quidem cauſa Excommunicationis ita Spiritualis factùmque judicis Eccleſiaſtici omninò cenſetur, quod in Curia Regis de dicta cauſa Excommunicationis cognoſci nec inde diſcuſſio aliqualiter fieri debet. Petit judicium ſi iſta Curia in iſta actione ſuper dicta cauſa Excommunicationis fundata cognoſcere velit aut debeat aut dominus Rex & prædictus Richardus hic inde in Curia iſta reſponderi.* Sic exceptio Epiſcopi heic declinatoria. Ad quam *Johannes de Lincolnia Attornatus Regis dicit quod Actio pro domino Rege & dicto Richardo in hac parte tam de contemptu Domino Regi quàm de damno dicto Richardo per Excommunicationem in prædictum Richardum ex cauſa prædicta pronuntiatum factis fundatur, & ſecundum legem & Conſuetudinem Regni Angliæ dominus Rex vel progenitores ſui nec aliquis alius de Contemptu domino Regi infra Regnum ſuum Angliæ facto in alia Curia quàm Curia ipſius Regis aliquam actionem proſequi debeant aut conſueverunt, maximè cum dictus Rex de aliquo contemptu ſibi illato alium*

g *Clauſ. ibid. membran.* 10.

h *Trin.* 21. *Ed* 3. *coram Rege Rot.* 189. *apud Camerarios Scaccarii.*

i 21 *Ed* 3. *fol.* 60 a.

alium Judicem in regno suo quàm in Curia sua habere non debeat. Petit judicium ut prius.

Et quia videtur Curiæ quòd Curia ista in placito isto, non obstante exceptione per prædictum Episcopum allegata cognoscere debet, dictum est eidem Episcopo (à præfectis scilicet Curiæ) *quod ulterius respondeat si &c.*

Noluit Episcopus aliud quid respondere; unde tam ex querela, nomine regio, exhibita, quàm exceptione illa declinatoria, statu quæstionis inde satis manifestæ facilè elicito, Judicium seu Sententia ejusque rationes in hunc modum feruntur, quas integras adjiciendas esse ex Archivis (ut reliqua heic) meritò duximus; exemplum sanè perquam etiam illustre & observatu dignissimum Juris in Christianismo Anglicano, de Excommunicatione seu Ordinis Ecclesiastici jurisdictione, ex anterioribus seculis receptissimi Geniique hanc circa rem Christiani tunc temporis apud nos obtinentis. Verba sunt.

Et quia ad actionem domini Regis in hac parte assumptam &c. idem Episcopus, licet sæpiùs quæsitus fuerit, postquam pluries ei dictum fuerit à Curia, ut præmittitur, quòd ulterius responderet si &c. minimè respondere curavit, per quod omnia quæ in narratione domini Regis & prædicti Richardi superiùs exprimuntur ab ipso Episcopo secundùm legem & consuetudinem Regni Angliæ ut non dedicta & quasi concessa teneri debeant, in qua quidem narratione continetur quòd dictus Episcopus ipsum Richardum eo quòd dictus Richardus Brevia domini Regis eidem Episcopo directa ex parte & de mandato domini Regis præfato Episcopo in Conservationem Juris Regii, ut prædictum est, liberavit, Excommunicavit, & ipsum Richardum Excommunicatum fore publicè denuntiavit &c. Ac idem Episcopus in Curia Regis heic placitando allegavit quod de prædicta actione domini Regis & prædicti Richardi, eò quod ipsa actio super causam Excommunicationis in ipsum Richardum, causâ liberationis prædictorum Brevium promulgatæ, fundata existit, nullo modo Curia domini Regis cognoscere deberet, nec de facto suo prædicto discussio aliqualitèr ibidem fieri, sicque jus Regium sive autoritatem domini Regis in hac parte quibus dominus Rex & progenitores sui semper hactenus uti consueverunt, ut sic factum suum impunitum remaneret, persequitur graviùs impugnando, quæ quidem sententia Excommunicationis in ipsum Richardum ex causa prædicta promulgata & quæ per ipsum Episcopum in hac parte attemptata existunt ad Inobedientiam & Diminutionem Dominii & Potestatis Regiæ, Autoritatis suæ Læsionem & Coronæ suæ Exhæredationem manifestam, & etiam contra subjectionem Fidelitatis qua idem Episcopus præstito Sacramento eidem domino Regi tenetur, contemptuosè & temerè fuerunt & perpetrantur, cum idem Episcopus ut ligeus ipsius Domini Regis & dicto Domino Regi ex Fidelitate prædicta subjectus mandatis Domini Regis & maximè eis quæ à Latere ipsius Regis & pro Conservatione Juris Coronæ suæ & tuitione ejusdem emanantur, obedienter parere, ipsorúmque mandatorum latores sive nuncios qui ut ministri Domini Regis sic mandata Regia exequendo quasi ipsam personam Domini Regis & Majestatem suam repræsentant in hac parte, absque damno aliquo sive gravamine ex causa prædicta eis inferendo admittere & revereri, & nulla-

nullatenus Jura Coronæ Domini Regis impugnare; imò, pro viribus suis, illæsa conservare specialitèr teneatur; Habitâ modò deliberatione pleniori, videtur Curia quòd idem Episcopus ex præmissis per ipsum, ut præmittitur, temerè in contemptum Domini Regis & injuriosè multiplicitèr factis & perpetratis ut Juris Coronæ Domini Regis, Autoritatis, Dominii sive Potestatis suæ Regiæ Illicitus impugnator, Culpabilis est. Et ideo Consideratum est quod omnia Temporalia ejusdem Episcopi Episcopatus prædicti pro quibus etiam idem Episcopus dicto Domino Regi dictam Fidelitatem fecerit quam per præmissa indebite per ipsum Episcopum facta & attemptata malitiose committendo contra Majestatem & Dignitatem Domini Regis in Juris sui Læsionem, ut prædictum est, perperam violavit, in manus Domini Regis, pro contemptu prædicto Domino Regi in hac parte facto, seisiantur sive capiantur, ita quòd de exitibus eorundem Domino Regi respondeatur, Et quod idem Episcopus DICTAM SENTENTIAM EXCOMMUNICATIONIS *in ipsum Richardum occasione liberationis brevium prædictorum eidem Episcopo, pro Conservatione Juris Regii, ut prædictum est in contemptum Domini Regis & ad inobedientiam Dominii sui Regii INOBEDIENTER LATAM ET PRONUNTIATAM REVOCET ET RELAXET,* dictumque Richardum *INDE ABSOLVAT. Et quod dicta Temporalia dicti Episcopi Episcopatus prædicti, quousque idem Episcopus Domino Regi pro contemptu & offensis prædictis satisfecerit &c. & SENTENTIAM EXCOMMUNICATIONIS in ipsum Richardum ex causa prædicta latam & pronuntiatam REVOCAVERIT* & ipsum *Richardum INDE ABSOLVERIT, in manibus Domini Regis remaneant, & quod idem Richardus recuperet damna sua &c.*

Adjicitur item id quod satis indicat quale certissimum antè & usitatum fuisset in causis consimilibus jus. Statim enim sequitur.

Et licet in causis consimilibus tam Archiepiscopi quàm Episcopi cæterique prælati Ordinarii quotiens convicti fuerint per judicium Curiæ Domini Regis temporibus retroactis consideratum fuisset quod caperentur, tamen certis de causis judicium inde de capiendo dictum Episcopum respectuatur &c. Et super hoc dies datus est qui venit & damna assessata sunt dicto Richardo ad Decem mille librarum prout prius narravit. Etiam judicium hoc per *Breve de Errore* in controversiam denuò ab Episcopo actore vocatum, summa deliberatione habita, pro justo secundum jus heic receptissimum asseritur. Tantundem [k] item actum est in Priorem de Kerrey Episcopi Commissarium. Et Richardo jam dicto sic ab eo etiam Excommunicato adjudicantur mille libræ nomine Damnorum seu pro injuriæ per Excommunicationem illatæ compensatione. Atque (quod maxime etiam advertendum) acta sunt hæc per secula illa [l] quibus pauci satis fuere in præfecturis nostris Juridicis sive Judices sive Ministri ex alio Ordine quam Ecclesiastico, cujus ita coryphæi ipsi aut neutiquam aliud fuisse jus Anglicani Christianismi indubitanter sic asseruere aut vafrè nimis dissimularunt dum ita jus Regium heic & merè Humanum in Excommunicationis causa, exceptionis de Spiritualibus Episcopalis ratione habitâ nullâ, tuebantur atque ut

[k] *Trin. 21. Ed. 3. Rot. 66. Coram Rege apud Camerar. Scaccarii.*

[l] *Videsis J. Sitwaum in Annalibus anno 365. Regist. Ms. Simonis Langhami Arch. Cant. fol. 6. &c. & Epistolam dedicatoriam Henrici Spelmanni conciliis Britannicis præfixam.*

ut undiquaque exploratissimum agnoscebant. Hæc quidem uti etiam id genus innumera alia * in Archivis nostris; ubi etiam sæpius occurrunt literæ Regiæ jure receptissimo hujus Regni fundatæ, quibus Ordo Ecclesiasticus in Synodum legitimè, seculis etiam in vetustioribus, convocatus non sine Comminationibus gravissimis inhibetur [m], ne quid attentet, nedum statuat quidquam in *Dignitatis Regiæ* seu *Coronæ Angliæ jurium* aut Consuetudinum patriarum *præjudicium.* Adeóque inde nec Excommunicare quenquam contra ejusmodi jura quibat Ordo ille, nec Canonem aliquem impunè edere cujus vi aliquis foret Excommunicandus. Et si quid contrà tentaret Synodus ejusdem Ordinis aliqua, pro frustraneo planè in regimine heic publico [n] habebatur. Adeo etiam interdum jure ac rescripto regio temperatur jurisdictio Ecclesiastica, ut inhibeantur Episcopi ne Laicum quenquam in jus vocent ad Sacramentum aliquod præstandum sine quo sanè jurisdictio satis imbellis. Et si quid contrà factum, *contra Coronam & Dignitatem Regiam, & debitam reverentiam*, id est contra jus in Anglicano Christianismo receptum fieri dicebatur. Sed verò adeò vulgo recondita huc trahere necesse non est. Nam Receptissimum habetur etiam in libris juris nostri editis omniúmque ejusdem studiosorum manibus tritissimis, Excommunicari Nominatim atque ita ut status inde inter suos mutatio visibilis sequeretur, neminem debuisse in Causis ullis quæ ex jure regni cognitioni Ordinis Ecclesiastici non permitterentur seu *quibus possit inveniri lædi per Excommunicationem Regiam libertatem* ut Statuti *Articulorum Cleri* [p] verba sunt; quibus consona sunt literæ *totius Communitatis* Angliæ ad Bonifacium octavum Papam sub Edwardo Rege primo [q] missis, quo profitetur Pontificum jurisdictionem non omninò se immiscere heic debere illis quæ ex moribus patriis juris essent Regii. Nec minùs receptum est, de Causarum Permissione illiusmodi decernendum fuisse ab eis qui tribunalibus regiis præessent; Literis item prohibitoriis, Mulctis etiam & pœnâ gravissimâ quæ *Præmunire* vocitata, coercendos Episcopos alióśque omnimodos autoritatem Episcopalem exercentes, quoties de re aliqua extra Cancellos Jurisdictionis eis sic permissæ cognoscere adeóque Excommunicare tentarent; uti & illud item, Imperandam etiam à Rege ejúsque tribunalibus Absolutionem, velut Excommunicationis omninò non legitimæ, si quis extra Cancellos illos Excommunicaretur; utcunque actio ipsa *in Salutem animæ* aliásve eò tendens, ut assolet, institueretur. Accedat etiam, ipsa Pœnitentiæ solennia mulctâ pecuniariâ legitimè potuisse redimi [r], unde & Absolutio undiquaque sequeretur legitima. Quod sanè juri Divino Imperativo, quo fundari tam Pœnitentiæ solennia quàm Excommunicationem à compluribus admitti solet, est perquam dissentaneum. Nec illud omninò novum seu commatis recentioris, sed ante annos abhinc mille ducentos aut circiter alibi in Christianismo usitatum apud *sanctos atque insignes viros qui sparsis redimebant crimina nummis*, quod ex Salviano [s], qui tunc floruit, scimus.

Hæc

* *Videsis Rot. Pat. 25 Ed. 1. membran. 12. Rot. Claus. 30 Ed. 1. membran. 13. dorf. & 34 Ed. 1 membran. 15. dorf. Rot. Claus. 15 Ed. 3. membran. 29. dorf. Rot. Parl part. 1. 25 Ed. 3. num. 31, 32, &c. in Arce Londinensi.*

m *Rot. Pat. 8. Joannis Regis membran. 1.3. Rot. Pat. 26 Hen. 3. membran. 12. in Arce Londinensi, & vide Pat. 29. Hen. 3. membran. 5. ibi & 9. Ed 1. in Registro Io. Peckami Archiepiscopi Cant. fol. 101.*

n *Videsis Lindwod. in Constit. Provinc. tit. de foro competenti c. 1. sub initium &c.*

o *Rot. Claus. 35. Hen. 3. membran. 6. in dorso & 44. Hen. 3 part. 1. membran. 11. in dorso, in Arce Londinensi.*

p *Cap 7.*

q *Thom. Walsingham. Anno 1303. Matth. Westmonast. Anno 1302. &c.*

r *Artic. Cleri cap. 3. & 4. ubi vide Cokum. Bracton. lib. 5. tit. de Exceptionibus cap. 2 &c. & 23. § 2. &c. Fleta lib. 6. cap. 37. & 38. & Specul. Instit. cap. 5. sect. 6. Registrum & Natura Brevium in tit. de* Prohibitione *&* Præmunire, *Breviaria statutorum tit. eisdem &* Excommengement *Fitzherbert & Brook tit. eisdem &* Attachment sur prohibition. *Stat. de* circumspectè agatis *13. Ed. 1. & Artic. Cleri 9. Ed. 2. cum Commentariis Ed. Coke Instit. 2. pag 487 & 599, maximè pag. 623. Constit. Provincial. & ibi Lindwod. tit. de Foro competenti &c.* s *De Gubernatione Dei lib. 7.*

Hæc atque alia congeneria, juris Exploratiſſimi fuere etiam ante Reformationem incœptam apud Anglos noſtros, ut ex locis librorum noſtrorum juridicorum paſſim proſtantium adnotatis perſpicuè liquet. Atque appoſitiſſimum eſt quod habet hac de re vir Juris Anglicani conſultiſſimus, Gilbertus Thorntonius *Capitalis* Edwardo Regi primo *Juſtitiarius* Ms. qui Henrici Bractonii libros in Summam, ut alibi [t] oſtendimus, redegit. Scripſerat Bractonius [u]; idque juxta receptam in jure Pontificio ſententiam, *Cum Excommunicato nec orare nec loqui nec palàm nec abſconditè nec veſci licet, exceptis quibuſdam perſonis.* Perſonæ illæ ſuperiùs heic memorantur. Thorntonius [x] autem ſic; *Pro Excommunicato nec orare nec loqui palam nec abſconſè niſi ad emendationem ſuam ulli licet, exceptis Magiſtratibus.* Prætermiſſis reliquis, ut notiſsimis, receptiſsimum hoc in Anglorum Chriſtianiſmo jus ſic denotare voluit, ut Magiſtratus ſeu qui tribunalibus regiis præeſſent ritè ab Excommunicato adiri poſſent, ut inde impetraretur ſublevamen ſi contra jus illud quiſquam Excommunicaretur. Ex hiſce ſatis opinor liquet quale Excommunicandi jus in Anglorum Chriſtianiſmo fuerit ante Reformationem incœptam affectatúmve. Certè etiam poſteà par erat mansítque. Id ignoratur nemini qui juri noſtro ac praxi forenſi alienus planè non ſit. Notius etiam eſt nihil aut frequentius quàm ab omnimodis Supremarum Ordinis Eccleſiaſtici, id eſt Archiepiſcopalium Curiarum ſententiis ſive Excommunicationis ſive aliis ídque in Cauſis qualibuſcunque Ordini illi aliàs permiſsis, tam ex Jure antiquiſsimo (ut è Conſtitutionibus Clarendonenſibus liquet) quam ſub Reformationis initia [y] inſtaurato, ad Delegatos Regios apud nos appellari non aliter ſanè atque à *Curia Militari* aut *Admiralitatis ad Regem in Cancellaria ſua*, ut ſtylus forenſis eſt. Nam Formula eadem in hiſce omnibus uſurpari ſolita. Atque hoc etiam poſt Reformationis initia ſemper obtinuit, velut ex Jure Exploratiſſimo, Avito, Receptiſſimóque; quali quidem de Provocandi jure graviſſima orta eſt ante annos aliquot contentio apud Belgas Reformatos in Provocatione illa Poppii Boorſmæ à Synodo Eccleſiaſtica ad Ordinum Curiam in Friſia. Conſule ſi placet Apologeticam Reſcriptionem eâ de re Petri Cabeliavii. Sed vero etiam apud Anglos noſtros ex condonatione [z] facinorum & pœnarum ſive Parlamentaria ſive Regia ſola, ita evanuit agendi poteſtas Eccleſiaſtica etiam in cauſis alitèr ordini illi permiſſis univerſis, ut ad pœnam ſubeundam ab ordinis illius aliquo in jus vocatus exceptione illa ſe ritè potuerit tueri, etiam & antè Excommunicatus inde liberatus fuerit & in Abſoluti ſtatum legitimè tranſierit. Accedant heic leges de *Supremo Capite Eccleſiæ* * & *Supremo Gubernatore in omnibus cauſis tam Eccleſiaſticis quàm Temporalibus* [a] qui Regum noſtrorum tituli. Mitto heic in liturgiis publicis autoritate Parlamentaria, Edwardo ſexto & Elizabetha regnantibus, ſtabilitis, peculiares de ſacrorum interdictione clauſulas nonullas interſeri, è quibus is cui interdicitur ſine ſtatûs perſonæ mutatione ulla publica, ſaltem ſine Excommunicationis forenſis alicujus ſententiæ in eum latæ aut figura aut umbra, ex commonitione privata Cœnâ

t *Differtat. ad Fletam cap. 2.*

u *Lib. 5. tit. de Exception. cap. 23. § 1.*

x *Lib. 7. cap. 10.*

y *Stat. 25 Hen. 8. cap. 19.*

z *Coke part. 5. fol. 51. & vide part. 8. fol. 69. a*

* *Stat. 25 Hen. 8. cap. 1.*

a *Stat. 1. Elizab. cap. 1.*

Domini in tempus aliquod caret. Summa est, ut, sub conjunctionis Christianismi ac summi in Cæsaribus regiminis initia, variatim ex Jure Cæsareo & laxabatur & temperabatur Ordinis Ecclesiastici jurisdictio, adeóque potestas Excommunicationis ipsa (juxta superiùs ostensa de Constantino, Valente, Gratiano, Valentiniano, Arcadio, Honorio) ita etiam ex Jure Anglicano, uti ex Juribus aliorum Regnorum ac Rerumpublicarum antè memoratarum, perquam variatim temperata est ac laxata eadem jurisdictio ac potestas. Neque alitèr quàm juxta jam dicta intelligenda sunt (dum jus apud nos per omnia secula Christianismi, etiam in nostrum, receptum consideramus) ea quæ de *Excommunicatis* & de eo *qui per publicam Ecclesiæ denunciationem ritè ab unitate Ecclesiæ præcisus est & Excommunicatus*, in Articulis [b] Religionis nostris occurrunt, aut quæ in Canonibus posterioribus [c] de Criminibus ac Scandalis generatim ab ædituis foro Ecclesiastico denuntiandis. Quicquid enim sic generatim ab Ordine heic Ecclesiastico scriptum est, id ita semper à Jure Anglicano civili temperatum est & restrictum ut inde planè Modos suos & Limites perpetuò receperit. Quod itidem nuperrimè factum ab Ordinibus Parlamentariis dum Excommunicationi Presbyterali Retinacula & Repagula, quæ egredi ritè ea nequiret, diversimodè & prudenter assignabant, secundum id quod Regiminis publici bono conducibilius dijudicarent ipsi, utcunque sanè enixiùs Dogmatis & Argumentis suis in contrarium, sed frustrà, nec semel contenderet Ordinis heic Ecclesiastici cœtus qui eâ de re publicè consulebatur. Et sanè qui ut Adversarii subinde scriptis insurgunt non omninò evincunt aut evincere contendunt Jus quale diximus apud Anglos, non receptissimum fuisse aut non tam ab Ordine heic ipso Ecclesiastico quàm Laico publicè agnitum, utcunque ipsi (sed pro vario interim de Personis ac Titulis ad quos jurisdictionem ejusmodi attinere velint persuasionum discimine) suam in rem, Ecclesiasticorum jus, velut summo Regimini Coordinatum nec omninò Subordinatum, Cancellis, in *Ordine* saltem ut aiunt *ad Spiritualia*, coercendum fore nullis acerrimè concertare soleant. Certè etiam in Ecclesiis seu Rebuspublicis aliquot quæ non Pontificium solum Romanense sed & Episcopale Regimen sub Reformationis initia excutientes, Consistoria introduxerunt Presbyteralia, eoúsque vigere videtur Summarum in Regimine publico Potestatum autoritas ut tum, juxta illarum decreta, jurisdictio Ecclesiastica adeóque Excommunicationis facultas ibi formata sit, tum nihil omninò contra quam autoritas illa admiserit, sit hanc circa rem ibi tentandum. Animadverte Ordinationes ipsas Ecclesiæ Genevensis [d]. Verùm de Jure per Regna & Respublicas Christianas integras, hac de re à vetustissimis seculis etiam in nostrum obtinente, hactenus. Quod ad Singularium virorum doctorum Commentarios heic attinet (de quibus juxta institutum proximè dicendum) certè eorum etiam vicem præter aliquot suprà obiter citatos, impensissimè heic supplent Leges ipsæ, Acta publica ac Usus antè ostensus qui adeò variatim pro Arbitrio Humano, secundum jam dicta, temperatus. Nam nemo non videt per ante-

[b] *Artic. Relig.* 1562. *art.* 33.
[c] *Anni* 1603. *an.* 109.
[d] *Anni* 1560. *& vulg. edit.* 1560. *pag.* 61. *&* 1577 *art.* 1. *&* 97. *A Geneve.*

anteacta Christianismi cum summo in Regimine publico conjuncti Secula, Imperia, Regna ac Respublicas, Jus hanc circa rem Humanum ita publicè viguisse ut non modò è Laicis eísque primarii passim Ordinis, verùm etiam ex ipsis Ecclesiasticis numerosissimos fuisse satis constet eósque illustriores, qui tantundem, in Legibus illis, Actis Publicis ac Usu, palàm agnoverint adeóque quasi scripserint ipsi ac consignarint. Sæpissimè enim in Legibus illis ferendis; Actis publicis conficiendis, ac Usu illo exercendo Partes etiam & Dignitates tenuere primarias Ecclesiastici Ordinis viri perquam conspicui qui & docti satis & simul cordati ita rem hanc se habere ultrò admiserint, quod ex Annalibus & Historiis notissimum. Ita scilicet manifestum est illos existimâsse Jure Divino quod Præceptivum est (nam de eo tantùm heic loquendum) seu instituto sive ex Euangelio sive aliunde divinitùs accepto singulari (cui mortalium cuiquam ullatenùs derogare nefas) non subniti Pœnæ hujus aliter atque alicujus alius ex humano arbitrio pendentis Usum, sed tantùm ex Divino vim, inter ejusmodi alias, sortiri, quemadmodum mediatè sortitur pœnarum jus omnimodum, juxta superiùs capite quinto ostensa, ab hominibus, pro arbitrio suo, præscriptum. Dum enim ita Temperamenta ac Modos, pro hominum, in Jure Humano condendo, libitu, in Excommunicationis ipsius, quoad Causas, Objecta, Personas reliquásque ejus appendices, naturâ ipsâ admittendos esse illi qui sic, dum rebus agendis præerant, profitebantur, fieri nequit quin simul admiserint & professi sint ipsi omnimodam ejusdem Partem eidem juri esse obnoxiam atque inde planè pendere. Sed verò sunt etiam Commentarii & Veterum & Recentiorum singulares aliusmodi unde expressiùs itidem sententiæ huc facientes ediscendæ. Atque in eis primarium quidem locum mereri videtur illa patris illius celeberrimi S. Chrysostomi Oratio [e] περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἀναθεματίζειν ζῶντας ἢ τεθνεῶτας *quod non debet quis vel vivos vel mortuos anathematizare* aut *anathema in eorum quempiam pronuntiare.* In Anathematis usum sui seculi (floruit sub Theodosio Majore seu annum Christi 390) invehitur, velut illius unde Christiani ludibrio apud alios haberentur & invicem malefici. De eo loquitur quasi Apostolis tantùm non aliis competierat. Et Paulum ait duobus tantùm in locis (id est in Priore ad Corinthios [f] & in Epistola ad Galatas [g]) vocem ut in alios à se pronuntiatam adhibuisse. Sed οὐχ ὡρισμένῳ, inquit, προσώπῳ ταύτην ἐπήγαγεν *nec tamen certæ & determinatæ personæ illam intentat. Cur igitur*, inquit, *quod nullus eorum qui potestatem acceperunt vel facere vel declarare ausus fuit, tu facere audes planè adversarius mortis dominicæ præoccupans judicium Regis?* Addit, etiam sanctum quendam qui Apostolorum temporibus martyrium meruit, adseverâsse, *eum qui hominem facit Anathema Ecclesiæ, abducere seipsum in extremam perniciem usurpando dignitatem filii Dei*; quasi nemini præter Deum ipsum hujusmodi sententiæ pronuntiatio competeret. Reliqua ibi vide. Sanctus ille heic ita Chrysostomo consonus quisnam fuerit ignoratur. Existimant aliqui fuisse Ignatium, è cujus Epistola ad Smyrnæos afferunt aliquid quasi jam dictis consentaneum,

e Edit. Basil. tom. 3. pag. 724. Antverp. in 8. 1553. pag. 252. Latin. Ducaeana tom. 5. homil. pag. 590. Graeco-latin. tom. 1. homil. 76. pag. 907. Saviliana tom. 6. homil. 37. pag. 459.

f 1. Corinth. 16. 22.

g Cap. 1. 8. & 9.

quod quidem ad rem non omninò, si quid video, attinet. Id quidem verum est, Chrysostomum alibi, ídque sæpius[h] (ut faciunt itidem Patres reliqui illius seculi) agnoscere & planè admittere Excommunicationis Usum, unde haud parùm dubitatum est, quid sibi heic velit, dum Anathema nec in vivos nec in mortuos admittendum, tam acritèr instat. Alii[i] igitur de temerario ejusdem Usu tantùm eum loqui volunt, alii de ejusdem Usu tumultuario apud Antiochenos, alii aliter. Nec defuere qui Orationem illam, Chrysostomi esse negaverint[k]. Sed ejusdem fuisse, utcunque forsan interpolatam; consentiunt plerunque tum Pontificii tum Reformati, nonnullis[l] interim modestè dubitantibus, sed omnibus autoris pervetusti alicujus fuisse consentientibus. Et quantum ad Orationis illius sensum attinet, cum in Excommunicatione Majori illius seculi, uti & antè & pòst, binæ haberentur partes, Anathema ipsum seu Devotio ac Diræ in destructionem Excommunicati, & Separatio atque privatio pristinæ inter suos communionis (juxta superiùs memorata) haud aliter forsan Existimandum quàm Partem illam Priorem[m], ob rationes Oratione illa apertè satis & expressiùs allatas, omninò autori illius, quicunque fuerit, displicuisse (utcunque in usu fuisset tunc receptissimo) Partem autem Posteriorem, ut pœnam inter homines ipsos visibilem & satis notam nihilominùs adhibendam. Atque ita fortè concilianda quæ heic de Anathemate habet cum eis quæ alibi de Excommunicatione, cujus pars illa altera facilè intelligitur sine Anathematismi diris. Et forsan, cum jam Christianismus & Summum in Regimine publico Imperium simul ita conjungebantur (floruit Chrysostomus circa sexaginta à conjunctionis ejusdem initiis annos) existimavit Pater ille præstantissimus in jurisdictione qualicunque exercenda non fore apud Christianos Dirarum illarum terriculamenta ampliùs addibenda, quemadmodum antè quamdiu Regiminis Publici usus Christianismo defuerat, adhiberi, ex Judaismi moribus, solebat, sed sufficere ipsam tantùm Separationem seu Interdictionem quæ inoleverat personalem. Sed verò quicquid senserit heic Pater ille, ex vetustatis autoritate duravit varius Anathematis etiam usus, juxta superiùs ostensa; ita tamen ut, in Oriente, ex summa erga Orationem illam ut Chrysostomianam reverentia Novellæ cujusdam seu Canonum de Anathematis pœna irroganda, tam ab Imperatore quàm à Patriarcha etiam in Synodo editorum, uti & aliorum ejusmodi aliquot vis ac usus in desuetudinem velut non tolerandus abiret & esse desineret. Nimirum à Constantino Pophyrogenneto Imperatore & Alexio Patriarcha in Synodo anno juxta Græcorum æram Mundi 6534. qui Christi est 1026, habita, pronuntiandum decernitur Anathema[n] in omnes qui rebelliones aut tumultus excitarent, eorúmque participes & consiliarios, etiam & in eos qui per pœnitentiam illos reciperent antequam ipsius defectionis eos pœniteret eámque ipsi desererent. Similis item adjectio aliis in Synodis ac Canonibus Chrysostomo tum recentioribus tum vetustioribus in Oriente occurrunt[o]. Atque de Constantini illius & Alexii constitutione illa seu Canone de Anathemate observatur à Theodoro Balsamone Patriarcha Antioche-

h *Homil. 18. in cap. 8. 2. ad Corinth. Homil. 4. in Epist. ad Ebraos. Homil. 70. ad populum Antiochenum, libro de Babyla Martyre, alibi.*

i *Vide Sixtum Senens. Bibliothec. lib. 6. Annot. 267. Baron. tom. 4. ann. 382. § 55 &c. Theophil. Rainaud. De Monitoriis Ecclesiasticis part. 2. cap. 8. § 4.*

k *Dom. Soto in sent. 4. dist. 22. quaest. 1. art. 1. vide Catalog. Haeschilian. in Not. ad tom. 5. Edit. Savilianae pag. 708.*

l *Vide Notas in Edit. Savilianae 6. tom. col. 802. & Front. Duc. edit Graeco-lat. tom. 1. in Notis pag. 132.*

m *Vide Hug. Grot. in Evangel. pag. 682. sed & Chrysostom. in Epist. ad Rom. cap. 9. 3.*

n *Ius Graeco-Rom. part. 1. pag. 118. & Theodor. Balsamon in Synod. Gangren. can. 3.*

o *Videsis Harmenopulum Epit. Canon. sect. 5*

ocheno [p], qui floruit circa annum Christi 1200, illum exolevisse seu planè *ἀπρακτεῖν* propter doctrinam illam sic de Anathemate à Chrysostomo traditam ac in Oriente ita receptam. Inde etiam diù pòst, cum Constantinus Harmenopulus Judex Thessalonicensis tum Canonum tum Juris Cæsarei Epitomen scripserat, expressim reprehensus est à Philotheo [q] Patriarcha Constantinopolitano eò quòd scriptis suis non adjecisset *ὅτι διὰ τοὺς χρυσοῦς καὶ ἁγίους νόμους τοῦ μεγάλου τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρος Ἰωάννου τοῦ τὴν γλῶτταν χρυσοῦ περὶ τοῦ μὴ δεῖν Χριστιανοὺς ἀναθεματίζεσθαι ἕως ἂν δηλονότι τῆς ὀρθῆς ἔχωνται περὶ θεοῦ δόξης, ἠπράκτησαν οἱ τόμοι, οἱ τοὺς προσστατοῦντας καὶ ἐπανισταμένους τοῖς βασιλεῦσι ἀναθεματίζοντες quòd propter aureas & sanctas leges illius magni luminis Ecclesiæ Ioannis Chrysostomi quibus prohibentur Anathemati subjici* seu *Anathematizari Christiani, quamdiù recta de Deo sententiæ adhærent esse desierint in usu illi Tomi* (sic Novellas ejusmodi & Constitutiones vocitabant) *qui defectionum autores & imperatoribus perduelles Anathematizarunt.* Scilicet de jam dicta Constantini & Alexii constitutione loquitur Philotheus. Et subjungit item illud Balsamonis, unde nec solùm hanc sed nec alias, de Anathematis usu consimiles, alteram Emanuelis Comneni alteram Palæologi vim habere ullam admittit, atque libentèr assensum præbet *τῷ κοινῷ πατρὶ Χρυσοστόμῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἁγίοις διδασκάλοις πείθεσθαι δεῖν τὰ αὐτὰ καὶ φρονοῦσιν ἐκείνῳ καὶ διδάσκουσι καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ μεγίστῃ φιλανθρωπίᾳ συνηγοροῦσιν communi patri Chrysostomo & aliis Doctoribus obsequendum esse, qui eadem cum illo sentiunt ac docent maximaque Christi Clementiæ potiùs patrocinantur.* Etiam titulus scripti Philotheani est *Ἀνατροπὴ τῶν γεγραμμένων παρὰ τῷ Ἀρμενοπούλῳ Ἀναθεματισμῶν refutatio scriptorum apud Harmenopulum Anathematismorum*; quasi de aliis itidem non paucis Anathematismis, nec solùm de eis in Tomis illis occurrentibus, tantundem existimasset. Certè forsan inter causas reprehensionis illius Philotheanæ alias, haud minima erat, quòd in perquam turbido illo tunc rerum in Oriente statu, Callistus qui Philotheo velut Antipatriarcha erat Anathematismos suos adeo procaciter [r] in eos qui sibi displicuerant ejaculabatur. Sed demùm quid ita de Anathematismorum Usu (notione quam diximus) senserint Chrysostomus, Balsamon, Philotheus Patriarchæ (quorum priores bini perquam celebres fuere & cuique satis noti; nec incelebris Philotheus qui *non modò vir singularis & ob Sanctimoniam venerabilis sed etiam externarum & nostrarum disciplinarum peritissimus* habitus est aliisque summis laudibus insignitur apud Joannem Cantacuzenum [s] ei coævum) quid ipsi inquam senserint jam dicta satis docent Nec sanè eos solos ita sensisse aut alios etiam viros doctissimos, sibi tanto in fastigio positis consonos non habuisse, credibile est; quod de Chrysostomo disertè satis affirmat Philotheus. Vixit Philotheus hic, antè Heracleensium Metropolitanus, sub Joanne illo Cantacuzeno & Joanne Palæologo Orientis Imperatoribus, & circa annum Christi 1360 floruit, unde etiam videtur de Harmenopuli ætate aliter omninò decernendum quàm viris doctis est hactenus receptum. Eum collocant circa A.

[p] In præfat. ad Comm. in Synod. Gangren.

[q] Ius Græco-Rom. part. 1. pag. 288.

[r] Ioann. Cantacuzenus lib. 4. cap. 37. & 47.

[s] Histor. lib. 4. cap. 29. 32. 37. & 50. ubi vide Pontanum.

Chr. 1150 ſeu ſub Emanuelem Comnenum. Sic Marquardus Freherus in Chronologia Juri Græco-Romano præfixa. Sic Joſephus Maria Suareſius in Baſilicorum Notitia. Sic alii. Atque horum ego [t] olim ſequax. Sed verò cum ea quæ memoravimus de Anathematis Uſu ad Harmenopulum ipſum tunc florentem à Philotheo conſcripta videantur (nam incipit Ὁ περὶ τὰ τοιαῦτα σοφὸς, σέβας τε νομοφύλαξ καὶ καθολικὲ κριτὰ Ἁρμενόπουλε, πῶς οὐ κἀκεῖνο τοῖς γεγραμμένοις προστέθεικας *&c. cum peritus ſis hujuſmodi rerum, venerabilis Nomophylax & judex generalis Harmenopule, cur non hoc quoque ſcriptis adjeciſti &c.*) cur non planè ſtatuendum Philotheo coævum fuiſſe Harmenopulum adeóque ducentis ampliùs annis recentiorem quàm exiſtimari ſolitum? Quicquid autem de ſententia ac Oratione illa Chryſoſtomi ejúſve qui fuerint heic ſequacibus ſit ſtatuendum, certè creberrimum poſtmodum in Chriſtianiſmo tam Orientis quàm Occidentis, fuiſſe Anathematis, juxta ſuperiùs oſtenſa, Uſum, eſt certiſſimum. Adeòque non ex natura ſui illicitum eſſe, plerunque eſt admitti ſolitum. Cæterùm quamvis adeò frequens occurreret apud Scriptores Eccleſiaſticos in Synodis aliíſque Commentariis ſuis Juris Divini heic Præceptivi, ut in antè memoratis etiam habetur, id eſt Euangelici & Apoſtolici inſtituti Aſſertio, ídque nomine Eccleſiaſticæ Libertatis, tum apud Reformatos tum apud Romanenſes (quæ ſeculis quidem in vetuſtioribus facilè ac ultrò multò magis admiſſa quàm accuratiùs diſcuſſa eſt) nihilominus de eo quod è contrà eſt, non Divino ſcilicet Inſtituto Singulari Excommunicationis ſeu Anathematis Uſum aut Jus immediatè fundari, ſed Humano omninò, ut Pœnas alias introduci ſolitas, Invento ſubniti, Sententias habemus nec paucas nec obſcuras tum in Romanenſium tum in Reformatorum eorúmque Prodromorum ſcriptis. In Romanenſibus, ſimulac Scholaſticè Aſſertiones anteriores Theologicas ſubtiliùs ventilari inoleverat, fuere etiam qui Aſſertionem illam de Jure Divino etiam & de licito Excommunicationis Uſu in controverſiam vocarent, ut plurima alia oſcitantiùs quàm par erat recipi ſolita. Id liquet ex Alexandro Halenſe [u] diſputatoribus Scholaſticis anteſignano eximio aliíſque id genus [x] ſequentibus. Sed verò Romanenſium qui Inſtitutum Divinum ita heic nolunt admitti, Genus habetur Triplex. Primum eorum qui Cenſuras Eccleſiaſticas nullas, quà tales, adeóque nec Excommunicationem, ſingulari aliquo jure Præceptivo Divino immediatè ſubniti volunt ſed tantùm Inſtituto Humano. Secundum eorum qui Hæreſin exceptam heic volunt, quaſi ex Novi Teſtamenti Præcepto ſignantiùs de crimine illo præ aliis etiam in Excommunicationem, ſed non in crimina aut facinora alia, ex Præcepto eſſet ejuſmodi agendum. Tertium eſt, quod cum primo non ſolùm ſentit, ſed etiam aut è Paganiſmi morum rituúmque imitatione aut ex Judaiſmi moribus ſuperinductis, in Chriſtianiſmum veterem adſumtum Excommunicationis Uſum opinatur. Qui Primi ſunt generis, aiunt quidem *Clavium* & *Ligandi* & *Solvendi* nominibus Poteſtatem ampliſſimam & multipliciter Imperativam Coactivámque Ordini Eccleſiaſtico à Chriſto

[t] *In Uxore Ebraica lib. 3. cap. 29. pag. 582.*

[u] *Part. 3. quæſt. 22.*

[x] *Script. ad Sent. 4. diſt. 18. &c.*

ſto

sto datam (cujus rei Disputatio ad disquirendi genus aliud attinet & fusè tractatur in libris non paucis de ejusmodi Potestate à Romanensibus editis aliísque in adversum emissis) atque ex generalis illius potestatis amplitudinis vi constitutam esse introductámque ab Hominibus Ecclesiasticis Pœnam hanc Excommunicationis reliquásque congeneres Censuras, ídque Jure sic Positivo & ex singulari Ecclesiæ seu Hominum Ecclesiasticorum Determinatione, haud alitèr atque Sacramentalia seu Sacramentorum appendices ritúsque & ceremonias pro hominum arbitrio ac prudentia natas esse agnoscitur, non omninò ex instituto aliquo immediatè Divino. Hanc sententiam amplexantur tuentúrque viri celeberrimi rem more Scholastico subtiliùs discutientes, Dominicus Soto [y], Ferdinandus Vellosillus [z] Episcopus Lucensis, Gregorius Sayrus [a], Franciscus Suarezius * quo Excommunicationis Pontificiæ Potestatis & Effectûs, etiam in Principes summos, assertor [b] non reperitur acrior ullus. Alii sunt consoni iíque numerosi, licet non omnes pariter expressim. Et communior dicitur opinio hæc & Theologis plusquam Jurisconsultis Pontificiis plerunque recepta. Atque ejusdem sensus sanè satis videtur manifestus ut in moribus legibúsque antè ostensis ita in Excommunicationis apud Romanenses Usu & Veteri & Recentiori, in singularibus casuum Reservationibus, Exemptionibus ab Episcopali jurisdictione, id est etiam ab Excommunicatione Episcopali, eísque tam Regiis (nam Guilielmus noster primus Abbatiæ de Bello ab ipso in agro Sussexiensi fundatæ concessit *quòd sit libera & quieta ab omni subjectione Episcoporum* [c]; & aliæ [d] sunt illiusmodi concessiones Regiæ) quàm Papalibus, in Opinionibus Romanensium qui etiam Laicorum tum Excommunicationes [e] tum Absolutiones [f] in casibus quibusdam pariter admittunt, in eorum item sententia qui in Monitoria Ecclesiasticorum Excommunicationi prævia aliquot, eáque etiam ex insignioribus, illa planè improbantes, conscripsere [g], in Excommunicatione Monastica [h], atque demum in id genus aliis, quibus jurisdictionem, hanc circa rem, pro arbitrio Humano, perquam variatim nunc coerceri rite posse nunc laxari, haud parùm affirmari videtur. Secundi Generis heic sunt Jacobus Almain [i], Joannes Driedo [k], Eckius [l], alii aliquot expressiori Hæreticorum in Epistolicis Canonicis mentione ducti. Quod ad sententiam heic attinet Tertiam; E paganorum veterum scriptis moribúsque constat perquam variam apud eos fuisse Sacrorum, ut in Excommunicatione Christianorum Minore, etiam & interdum vitæ communionis seu societatis pristinæ, ut in Majori, interdictionem. Sacris arcebantur apud eos alii, ut, ex Institutione aliqua singulari & Mystica, aut non omninò aut nondum unquam legitimè capaces, quod cernitur passim apud Scriptores satis obvios; qui Eleusinia, Mithriaca, Isiaca, Bacchanalia, id genus reliqua Mystica memorant. Non ita

y *Sent. 4. dist. 22. quæst. 1. art. 1 § 13.*
z *In Advertentiis Theologicis in Tom. 4 Chrysostomi ad quæsitum 15.*
a *Thesaur. Cas. Conscientiæ lib. 1 cap. 4. § 8.*
* *De Censuris Disp. 1. sect. 1. & lib. de triplici veritate Theologica tract. 1. disp. 21. sect. 1.*
b *Adversus secta Anglicanæ Errores lib. 3. cap. 3 &c.*
c *Apud autorem libri De vera differentia potestatis Regiæ & Ecclesiasticæ Londini 1533. fol. 5. & in Archivis.*
d *21 Ed. 3 fol. 60 a Mich. 19 Ed. 3. Coram Reg. Rot. 14. &c.*
e *Laurent. Bochellus in Biblioth. Iuris Gallicani verb. Monitio & videsis Theophil. Rainaud. de Monitoriis part. 1. cap. 1. quæsit. 11.*
f *Gl. in cap. Pastoralis extr. de Officio Ordinarii Panormitan. ibid. & vide Rainaud. part. 1. cap. 4. quæsit. 1. & Philibertum Marchinum in Belli Divini part. 3. cap. 12. § 3.*
g *Laur. Bochell. loco citato & vide Rainaud. de Monitoriis lib. 1. cap. 1. quæsit. 3.*
h *Vide Rainaud. part. 2. cap. 1. § 5. Marium Altierium de Excomm. part. 3. disp. 7. cap. 1. alios ibi citatos.*
i *In Sent. 4. dist. 18. quæst. 1.*
k *De libertate Christiana lib. 1 cap. 8.*
l *In Enchiridio cap. 27. & videsis Henriquez in summa lib. 13. cap. 2. alios ibi citatos.*

dis-

dissimilis est apud Christianos Paganorum seu nondum Baptismo initiatorum ab Eucharistia aliisve sacris præclusio quæ Excommunicationi seu pristinæ communionis qualiscunque privationi neutiquam omninò respondet, quoniam ad nondum unquam admissos tantùm attinet. Cum enim civitates per Ioniam reliquæ præter duodecim illas quibus peculiaria Sacra, Panionica dicta [m], instituta sunt, illorum capaces ex ipsa institutione non essent adeóque inde arcerentur, communionis pristinæ privatione, quæ Excommunicatio semper est, non omninò puniebantur; quale pariter de aliis ejusmodi dicendum. Et Solennem ad Sacra ejusmodi Mystica Admissionem præviam per Quinque Gradus, breviter indicatam habes apud Theonem Smyrnæum [n]. Primus erat *καθαρμὸς* seu *Purgatio*, & Ablutiones, Secundus ἡ τῆς τελετῆς παράδοσις *Sacrorum traditio* seu explicatio, Tertia ἐποπτεία *Inspectio*, Quarta στεμμάτων ἐπίθεσις *Coronarum impositio*, quà capax initiatus reddebatur reddendi aliis eadem sacra seu alios seu similes creandi, Quintus κατὰ τὸ θεοφιλὲς seu *ipsi Numini* cui initiatus est *charum fieri* & beatitudine Mystica frui. Hos omnes optimè explicavit vir præstantissimus Ismael Bulliadus in notis ad Theonem. Et juxta hos præcludebantur à Sacris Mysticis initiationis candidati, seu nondum plenè admissi. Sed eâ in re, ut dictum est, nihil habebatur quod Excommunicationis Christianæ magis simile erat quàm in arcendis ab Eucharistia Paganis seu necdum baptizatis, ubi pristinæ communionis juris privatio planè nulla. Alii autem apud Paganos, uti etiam & ipsi sic, ut jam monitum est, admissi, Nequitiæ alicujus, Sceleris, aut Immunditiei nomine, aliàs ac antè & satis capaces & inter admissos recensiti, arcebantur, idque Interdictione Duplici; Alterâ quæ, ex disciplina sacra, erat in Sacris omnimodis Parænetica seu Commonitoria tantùm, Altera quæ, ex Lege aliqua Pœnali nata, etiam Compulsoria erat & à sacris Publicis sic arcebat; quæ sanè Excommunicationi Christianæ satis erat similis. Quod ad Commonitoriam attinet; Homicidis atque aliis facinorosis ἔξιθι νηῦ *egredere è templo* aut ejusmodi quid ab Apolline pronuntiari solebat [o] juxta illud Lucani [p].

——Pæan solitus templis arcere nocentes.

Et in Proserpinæ sacris apud Virgilium [q]

——procul ô, procul este Profani,
Conclamat vates, totóque absistite luco.

quemadmodum & Græcis erant usitatissima illa ἑκὰς ἑκὰς ἐστε βέβηλοι, & θύρας δ' ἐπίθεσθε βεβήλοις & ἑκὰς ἑκὰς ὅστις ἀλιτρός quæ tantundem apud Orpheum [r], Callimachum [s], alios sonant. Et sacros hymnos recitaturis τοὺς ἀμυήτους καὶ βεβήλους ἐξιέναι θυράζε κελεύειν *& nondum initiatos & profanos*, seu sacris ex labe aliqua contracta non idoneos seu impuros *foràs exire jubere*, in more erat. Nec solùm Patrati sceleris sed etiam Affectati aut cogitati reus hujusmodi continebatur subinde commonitione. Sacerdos in Vulcani Ætnæi Sacris, apud Gratium Faliscum [u], inclamat

——Procul hinc extorribus ire,
Edico, præsente Deo, præsentibus aris,

Queis

m *Herodotus in Clio.*
n *In Mathematicis cap.* 1.
o *Plutarch. lib. de sera Num. vindicta.*
p *Lib.* 5.
q *Æneid.* 6.
r *In Hymnis.*
s *Hymn.* 2.
t *Sozomen. hist. Eccles. lib.* 6. *cap.* 25.
u *In Cynegetico.*

Queis scelus aut manibus sumtum aut in pectore motum est.

Etiam qui impuri accederent à canibus Ætnæis arcebantur[y]. Hesterna item Venere inquinati Sacris haud idonei, adeóque pro impuris hcic habiti juxta commonitionem illam Tibulli[z] Ambarvalia celebraturi

Vos quoque abesse procul jubeo, discedite ab aris
Queis tulit hesterna gaudia nocte Venus.

Lucius item Atillius in oratiuncula ad Samothracas apud Livium[a] disertè velut pro indubitato sumit: *omnem præfationem Sacrorum eos quibus non sunt puræ manus, Sacris arcere.* Et in Eleusiniis solennis erat præmonitio, *Nemo ingrediatur nisi qui se innocentem novit*, ut Lampridius[b]. Ejusmodi sunt testimonia alia satis obvia[c]. Sed verò impuritatis heic, quantum ad disciplinam Sacram & commonitionis inde sensum, labes qualiscunque dilui ac satis purgari plerunque credebatur ex corporis in aqua viva ablutione, unde sacris (si lex aliqua alia non adversaretur) satis idonei habebantur sic abluti, non aliter ferme ac templa Romanensium introeuntes solenni Aquæ Benedictæ aspergine. Inde illud Æneæ apud Virgilium[d].

Tu genitor cape sacra manu patriósque Penates.
Me bello è tanto digressum & cæde recenti
Attrectare nefas, donec me flumine vivo
Abluero.

Et alibi[e] Dido diis inferis Sacra instituens, ad Barcen vetulam,

Annam cara mihi nutrix huc siste sororem,
Dic corpus properet fluviali spargere lympha,
Et pecudes secum & monstrata piacula ducat.

Alia id genus habet Virgilius aliique Veterum ex more apud eos Purgandi seu Lustrandi Sacrificaturos seu qui sacrorum participes esse cuperent eisve adesse. Atque inde Tertullianus, Arnobius, Lactantius, ejusmodi alii Paganis hoc exprobrant (ut suprà ostendimus[f], ubi ad hanc rem alia) quasi ex ablutione ejusmodi se antè flagitiis inquinatissimos satis mundatos existimarent. Certè etiam Hercules ipse sibi tantundem objicit apud Senecam[g] ubi post uxoris liberorumque cædem,

——— *Arctoum licet*, inquit,
Mæotis in me gelida transfundat mare,
Et tota Tethys per meas currat manus,
Hærebit altum facinus ———

Sed receptissima erat in sacrorum disciplina persuasio illa de impuritatis omnimoda purgatione per Ablutiones & sui & vestium (ut loco citato diximus) quibus anteacti sceleris redargutio, increpatio & liberatio adeóque Pœnitentia ejúsque effectus etiam significabatur uti ex Artemidori[h] itidem & Achmete[i] expressius edisci potest. Et sanè ad Commonitoriæ jam dictæ interdictionis sensum inprimis spectat illud apud Suidam[k] Οἱ σπένδοντες, inquit, ἔλεγον ΤΙΣ ΤΗΔΕ; ἀντὶ τοῦ ΤΙΣ ΠΑΡΕΣΤΙΝ. Εἶτα οἱ παρόντες εὐφημιζόμενοι ἔλεγον ΠΟΛ-

[y] Ælian. de Animalibus lib. 11. cap. 3. & 20.
[z] Lib. 2. Eleg. 1.
[a] Decad. 5. lib. 5. cap. 5.
[b] In Alex. Severo.
[c] Videsis Brisson. Formul. 1.
[d] Æneid. 2.
[e] Æneid. 4. & vide Macrob. Saturnal. 3. cap. 1.
[f] Cap. 3. pag. 19.
[g] In Hercule Furente Act. 5.
[h] Oneirocritic. lib. 2. cap. 4.
[i] Oneirocritic. cap. 151. & 152.
[k] In τῆς τῆδε.

ΛΟΙ ΚΑΓΑΘΟΙ. Τȣ͂το δ' ἐποίȣν οἱ σπένδοντες ἵνα οἱ συνειδότες τὶ ἑαυτοῖς ἄτοπον ἐκχωροῖεν τ͂ σπονδῶν *Sacrificantes dicere solebant QVISNAM IBI? pro eo quod est QVISNAM ADEST? Tunc autem qui aderant linguis faventes dicebant MVLTI ET BONI VIRI. Hoc autem à sacrificantibus factitatum ideò ut quotquot sibi impuritatis alicujus conscii essent à sacris se subducerent* seu ita commoniti abirent, quotquot scilicet prævia Corporis aut Manuum saltem & Capitis ablutione alióve suppari lustramento non essent purgati. Nam juxta persuasionem Paganicam pro puris satis (nisi lex aliqua aut mos singularis obesset) habebantur sic, ut dictum est, abluti. Hinc etiam Manuum ablutio solennis apud Veteres [l] *εἰς κάθαρσιν ȣ͂ μιάσματ☉ in Purgationem Sceleris.* Inde etiam Thoas apud Euripidem [m]

Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά

Mare abluit omnia hominum mala. Inde vetus illa parænesis apud Catonem [n], Rustico sacrificaturo, *Manus interluito.* At verò non tantùm Aquâ sed aliis ritibus lustralibus purgabantur ex Commonitione jam dicta sacrificaturi. *In sacris omnibus* (inquit Servius Honoratus [o]) *tres sunt purgationes. Nam aut teda purgantur, & sulphure, aut Aqua abluuntur aut aere ventilantur.* Et Arrianus de Sacrificio Dianæ à Venatoribus, in Galliis olim, peragendo, *χρὴ τῇ θεῷ γε* inquit [p], *ἀποκαθαίρειν τȣ̀ς κύνας ϗ τȣ̀ς κυνηγέτας κατὰ τὰ πάτρια, ὡς νόμ☉ oportet tum canes tum venatores ipsos Deæ huic lustrare juxta ritum patrium, ut lex est.* Purgationes ejusmodi *καθάρσεις ȣ͂ ψυχικȣ͂ σώματ☉ purgationes* seu *lustrationes animalis corporis*, vocabant, quas unumquemque *ποιήσασθ δεῖ τοῖς ἱεροῖς ἑπόμενον θεσμοῖς ϗ τ͂ ἱεραῖς τέχναις decet facere juxta sacras leges artésque sacras* ut ait Hierocles [q]. Animæ autem ipsius erga Deos purgationes aliæ erant, quæ non ex more publico ut hi corporales sed ex interiore contemplatione & conscientia fiebant, de quibus Platonici obitèr ac affatim. Et de Commonitoria heic Interdictione ejúsque Effectu & Observatione Solennì, hactenus. Altera autem illa quæ ex Lege Pœnali ita Compulsoria erat, adeóque statum personæ inter suos mutavit, ut nisi etiam legis ejusmodi vis ex eorum qui ferebant sive autoritate sive modo præscripto laxaretur, sacris publicis quisquam, utcunque Ablutus, alitérve pro vario persuasionum & institutionum sacrarum discrimine Purgatus, interdicebatur, palam cernitur in Veterum Græcorum, Romanorum, Gallorum (atque ut par est credere Britannorum) Germanorum aliorùmque Gentilium Legibus Moribúsque; in quibus Modus ejusdem habetur Duplex. Interdum enim sub omnimodæ vitæ inter suos Communionis (citra tamen Soli mutationem seu exilium: ut fieri solet in Excommunicatione Majori) ademtæ sive nomine sive sensu, Sacrorum item Communium, sed non alitèr expressa, interdictio venit. Interdum etiam expresso nomine Sacra sic nunc sola nunc cum aliis vitæ commodis interdicuntur. Generalis illa interdictio habetur apud Græcos in graviori Ατιμίας seu *infamia* illa pœna Attica marito adulteram damnatam retinenti, parentes pulsanti aut non alenti, aliis aliquot flagitiosis ac delinquentibus irrogari soli-

l *Scholiast. Sophoclis in Aiacem Mastigophorum.*
m *Iphigenia in Tauris.*
n *De Re Rustica cap.* 133.
o *Ad Æneid.* 6. *& videsis Dionem Prusæum Orat.* 48. *ad finem & Theophrast. in* περὶ Δεισιδαιμονίας
p *In Cynegetico cap.* 33.
q *In Carm. Pythagorica.*

ta,

ta, cujus obvia mentio apud Demosthenem[r], Andocidem[s], Plutarchum[t], Libanium[u], Harpocrationem[x], alios Græcorum Veteres atque apud Scriptores Recentiores qui illorum res ejusmodi congerunt. Habebatur scilicet apud eos Infamiæ seu *ἀτιμίας* ejusmodi pœna singularis (neque enim unica aut sibi semper naturâ, aut gradu, aut nomine similis hæc pœna) quæ consistebat in *τῷ εἴργεσθαι τῶν νομίμων jure patrio ejusque beneficio exui.* Adeóque quotquot illam subibant, quæ Gravior erat, non solùm tum à Magistratibus arcebantur tum à Sacris Communibus, verùm etiam eousque pristinæ vitæ commercio privabantur ut planè tum quasi exules in patria haberentur, tum impunè etiam occidi possent. Alibi item apud Græcos similis pœna in usu. Electra apud Euripidem[y] de se, Pylade ac Oreste, *Decretum*, inquit, *est Argis*

——μήθ' ἡμᾶς στέγαις
Μὴ πυρὶ δέχεσθαι μήτε προσφωνεῖν τινὰ
Μητροκτονοῦντας——

Nemini fas esse nos matricidas aut tecto aut igne aut alloquio excipere. Ita Aristodemum Lacedæmone ob militiam desertam ignominæ notâ punitum nemo aut igni aut alloquio inde dignatus est[z]. Et de Taprobanes insulæ Rege Plinius[a], *Regem si quid delinquat, morte multari nullo interimente, sed aversantibus cunctis & commercia etiam sermonis negantibus.* Ejusmodi sunt obvia alia quibus consonum satis est illud Romanorum notissimum de Aquæ & Ignis interdictione Veteri seu Exilio domestico, cujus in locum successit[b] Deportationis pœna. Hinc enim etiam Sacrorum Communium privatio simùl sequuta. Nimirum interdictio illa, citra soli mutationem, in eo habebatur quod est *μηδένα κοινωνεῖν πυρὸς καὶ ὕδατος ἢ στέγης à nemine* sic interdicto *communicandam Aquam & ignem* (quorum uterque tam sacrificiis quàm vivendi rationi inprimis necessarius) *aut tectum* ut Appianus[c] loquitur de Metello sic interdicto. Etiam lege Julia de vi privata tenebatur *qui eum cui Aqua & Igni interdictum est receperit, celaverit, tenuerit*, quod ait Paulus[d]. Talis habebatur in patria qualis, ex Anglorum jure vetusto, qui Homicidii, latrocinii aliusve gravioris criminis reus judicio se non sisteret solenni more vocatus. Ex contumacia enim illa sententia in eum pronuntiari solita quâ *Vtlagatus* factus, id est legis beneficio privatus quem & **Frendlesman** *hominem amicum non habentem &* **Laughlesman** *hominem legis protectione carentem vocitabant.* Bractonius[e] expressim; si quis talem *post Vtlagariam & expulsionem scientèr paverit receptaverit vel cum eo scientèr communicaverit aliquo modo vel occultaverit, eâdem pœnâ puniri debet quâ puniretur Vtlagatus.* Infamia autem qua apud Romanos notati aliqui multo levior erat eâ quam Græcorum diximus, quod ex titulo eâ de re in Digestis satis dignoscitur. Sed verò etiam expresso Sacrorum nomine interdictio facinorosis perquam erat frequens maximè apud Græcos. Ea dicebatur *εἴργεσθαι* seu *ἀποείργεσθαι πάντων καὶ ὁσίων καὶ ἱερῶν Omnibus quæ aut publica erant aut Sacra privari* seu *arceri.* Draco, inquit Demosthenes[f], ut à cæde mutua deterrerentur homines, legem tulit, homicidam *εἴργεσθαι σπονδῶν,*

r In Timocratem & in Midiana, alibíque.
s Orat. 1.
t In Solone.
u Declam. pro Halirrothio.
x In Αντιμον.
y In Oreste.
z Herodotus in Polymnia seu lib. 7.
a Hist. 6. cap. 22.
b L. 2. § 1. D. tit. de Pœnis. & L. 3. tit. ad legem Iul. peculatus. Lactant. lib. 2. cap. 10. Videsis Franc. Hotoman. lib. 5. Observat. 2. & Barnab. Brisson. Select. ex Iure Civili lib. 3. cap. 5.
c De Bello Civili lib. 1.
d Sent. 5. cap. 26.
e Lib. 3. tit. de Corona cap. 13. & 11.
f Orat. contra Leptinem.

κρατήρων, ἱερῶν, ἀγορᾶς &c. *arcendum esse à Libationibus, crateribus, templis seu sacris, foro* &c. Id genus alias memorat ille[g], uti & Æschines[h], Lysias[i], Antipho[k], Andocides[l], id genus alii obiter. Adulteræ scilicet, Masculo corpus suum in libidinem prostituenti, militiam detrectanti, Ordinem deserenti, aliis aliquot, præter pœnas alias usitatiores, interdicebatur ex legibus moribúsque εἰσιέναι εἰς τὰ ἱερὰ δημοτελῆ *ingredi in templa publica.* Et in officiis erat Regis Sacrorum qui in Areopago Synedrus erat & judiciis cum reliquis præfuit, προαγορεύειν τοῖς ἐναντίοις ἀπέχεσθαι μυστηρίων καὶ τῶν ἄλλων νομίμων *contumacibus interdicere ne ad mysteria accederent, nec aliis moris patrii beneficiis se immiscerent*, ut scribit Pollux[m]. Plato item in legibus suis[n], parentes pulsantem voluit exulem urbe fieri & πάντων ἱερῶν εἴργεσθαι *arcendum à cunctis templis* seu *sacris* communibus etiam & ab ingenuorum non solùm consortio sed etiam contactu, pœnâ insuper in ingenuum qui cum sonte comederit, biberit aut τινὰ ἄλλην κοινωνίαν κοινωνήσῃ *alia aliqua communione cum illo communicaverit* aut spontè tetigerit, adjectâ etiam hujusmodi μήτε εἰς ἱερὸν ἐλθεῖν μηδὲν μήτ' εἰς ἀγορὰν μήτ' εἰς πόλιν ὅλως πρότερον ἢ καθαρθῇ *neque templum aliquod ingredi ei fas esse nec in forum nec in urbem omninò priusquam legitimè purgatus fuerit.* Oedipus item apud Sophoclem, velut ex jure Thebanorum vicinorúmque notissimo receptissimóque, atque etiam ex Oraculi Delphici sensu de parricida, inquit[o],

> Τὸν ἄνδρ' ἀπαυδῶ τοῦτον ὅστις ἐστὶ γῆς
> Τῆσδ' ἧς ἐγὼ κράτη τε καὶ θρόνους νέμω,
> Μήτ' εἰσδέχεσθαι μήτε προσφωνεῖν τινὰ
> Μήτ' ἐν θεῶν εὐχαῖσι μήτε θύμασι
> Κοινὸν ποιεῖσθαι, μήτε χέρνιβας νέμειν,
> Ὠθεῖν δ' ἀπ' οἴκων πάντας ὡς μιάσματος
> Τοῦδ' ἡμῖν ὄντος——

Eum ego edico virum, quicunque est, ne quis in terra hac cujus ego Rex sum, hospitio excipiat, aut alloquatur aut in Divinis supplicationibus aut sacrificiis ut socium admittat, aut solennium ablutionum participem faciat, cum ab omnibus expellendus sit velut patriæ inquinamentum. Accedat heic exemplum Halicarnassensis Civitatis quam totam quinque Civitates Lindos, Jalyssus, Camirus, Cos atque Cnidus ἐξεκλήισαν τῆς μετοχῆς (ut inquit Herodotus[p]) *à participatione* seu *communione* Sacrorum Apollinis Triopii *summoverunt*, id est planè Excommunicarunt, ob Agasiclis Halicarnassensis delictum in tripodibus æreis qui præmii loco victoribus in ludis ejus erant, domum secum deferendis, cum, ex lege, Numini ipsi ab ipso sacrandi essent, pœnâ expressim adjectâ de Communicationis ejusmodi privatione. Quod ad Romanorum hac in re jus attinet, post celebrem illam conjuratorum apud eos cædem, Dionysius Halicarnassensis[q] Senatusconsulto ait decretum καθαρθῆναι σὺν πάντας ἅπαντας,

ἐπὶ

g Orat. in Neæram, & in Androtionem & contra Timocratem. & Aristocratem.
h In Timocrat. & Ctesiphontem.
i Orat. 5. seu contra Andocidem & 12 seu contra Agoratum.
k Orat. 16. seu περὶ τοῦ χορευτοῦ.
l Orat. 1. & videsis Samuel. Petit. in legibus Atticis, pag. 472 & 557.
m Onomastic. 8. cap. 9.
n Lib. 9.
o In Oedipo Tyranno.
p In Cliu.
q Lib. 5. ab U. C. 254.

ὅτι πολιτικοῦ φόνου γνώμας ἠναγκάσθησαν ἀποδεῖξαι ὡς οὐ θέμιτον αὐτοῖς ἐφ' ἱερὰ παρεῖναι καὶ θυσιῶν κατάρχειν πρὶν ἀφοσιώσασθαι τὸ μίασμα &c. *universos lustrandos seu purgandos esse Cives, quod necessitate coacti essent cadis Civilis auctores fieri cum nefas esset ad sacra accedere & victimas immolare antequam facinus expiatum esset* &c. Et lustratio inde ex lege illa sequuta est. Alia id genus apud Scriptores rerum Romanarum sunt obvia. Etiam ex Pontificum judicio pependisse videtur quisnam pro contumacia in collegium illorum asióve facinore Sacris esset arcendus. Nam lites sacras omnimodas judicabant illi * & si quos animadverterent μὴ πειθομένους ὑπέβαλλον αὐτῶν ἐζημίουν πρὸς ἕκαστον χρῆμα ὁρῶντες *in præscripta sua contumaces puniebant delicti qualitatem perspicientes.* Neque enim de Mulcta tantùm, magis propriè sic dicta, cum viris aliquot doctissimis locum illum capio, sed de pœnis itidem aliis τῇ ζημίᾳ significari solitis, in quibus locus sanè accommodus interdictioni sacrorum, uti etiam in judiciis Regis sacrorum Athenis, ut antè memoratur. Atque ut in possessionum distributione præfecti Juridici alii Interdictis utebantur, ita in Sacris Pontifices. Interdictionum autem harum eis quæ graviores essent tum apud Græcos tum Romanos conjungi sæpiùs solebant Ἀραὶ seu Diræ ac Maledictiones seu Anathemata quibus diis inferis & in perniciem sui summúmque infortunium devovebantur & Sacri fiebant facinorosi. De Diris ejusmodi apud Græcos testimonia sunt obvia. Solonis in legibus in violatores usurpatæ sunt †. Alcibiades [r] ob sacra inter compotandum lasciviùs evulgata Diris per omnium sacerdotum religiones devotus est. Atque alibi non rarò Diræ ejusmodi apud Græcos. Romanis item Dirarum ejusmodi Usus publicus ab antiquitate ipsorum intima receptissimus erat, unde Sacri homines & ἐξάγιστοι dicti qui illis devoti [s]. Atque hisce tam in mortuos quàm vivos (quemadmodum itidem in Excommunicationis sententiis, Christiani aliquot) etiam & privati utebantur quarum item vim haud exiguam fuisse credebatur observabatúrque [t]. Singulare tum communionis vitæ interdictæ tum exsecrationis solennis exemplum est illud Acarnanum apud Livium in conjuratione adversus Scopam Ætolorum prætorem eos tunc invasurum. *Ab quindecim* [u] *ad sexaginta annos conjurant nisi victores se non redituros. Qui victus acie excessisset, eum ne quis urbe, tecto, mensa, lare exciperet; diram execrationem in populares, obtestationem quam sanctissimam potuerunt, adversus hospites composuerunt.* Mitto τὸ Ἱερὸν Ἀρᾶς *Devotionis templum* Athenis, quod Hesychio memoratum [x]. & τὰς τραγικὰς seu ἐκ τῶν τραγῳδιῶν ἀρὰς *Execrationes* seu *Diras* ac *Maledictiones tragicas*, quo nomine, ut ex Diogenis de se dicto liquet, nuncupari solitæ & Diræ usitatissimæ ipsæ & vitæ incommoda Devotorum reliqua. Nimirùm aiebat ille execrationes se implesse & tulisse tragicas, in quibus illæ maximè, quod ἄπολις, ἄοικος, πατρίδος ἐστερημένος *civitatis juribus, domo, patria*, ut execrabilis *careret.* Sic Laertius [y] & Ælianus [z]. Obviæ sunt ejusmodi Diræ apud Tragœdos Veteres, maximè in illa Sophoclis de Oedipo Tyranno, ubi paullo post versus inde jam antè citatos, Oedipus

* *Dionys. Halic. lib.* 2.

† *Dio Prusæus Orat.* 80. *Plutarch. in Solone.*

r *Justinus lib.* 5. *Plutarch. & Æmilius Probus in Alcibiade. videsis Erasmum Chiliad.* 1. *cent.* 6. 55. *& Epit. ejus tit.* Execrandi, *Meibomium in Juramentum Hippocratis &c.*

s *Festus in Sacer Mons, Dionys. Hal. carnass. lib.* 2. *&* 6. *Plutarch. in Crasso. Videsis Iacob. Gutber. de vet. Iure Pontif. lib.* 4. *cap.* 22. *& de Iure Manium lib.* 2. *cap.* 15.

t *Vide Livium Decad.* 4. *lib.* 1. *cap.* 44. *& lib.* 10. *cap.* 5. *&c.*

u *Liv. Decad.* 3. *lib.* 6. *cap.* 25.

x *In Ἀρᾶς.*

y *In Diogene.*

z *Var. hist.* 3. *cap.* 29.

Κατεύχομαι δὲ, inquit, τὸν δεδρακότ' εἴτε τις
Εἷς ὢν λέληθεν, εἴτε πλειόνων μετὰ
Κακὸν κακῶς νιν ἄμοιρον ἐκτρίψαι βίον.

Execror autem cædis autorem, ſive is unus cum eſſet latuit, ſive à pluribus adjutus eſt ut malus malè Excommunicatus (ita expreſſim vertit ibi Vitus Winſemius) *vitam tranſigat.* Et ſanè τῷ ἄμοιρον ſenſus *Excommunicati* ibi bene ſatis reſpondet (quod ipſum intereà vocabulum haud ante poſteriora ſeculorum Chriſtianiſmi primitivorum natum eſt) juxta etiam id quod Scholiaſtes ibi habet ἤτοι κακόμοιρον ἢ μηδενὸς τῶν νενομισμένων μετειληφότα id eſt *infortunio multatum* ſeu *vitæ communione inter ſuos exutum.* Et quanti haberentur Diræ ejuſmodi etiam apud Orientaliores populos diſcere eſt ex illo quod traditur de more التحيه الملك *Regiæ* apud Yamanenſes, populum Arabicum celeberrimum, *Salutationis* quæ fuit ابيت اللعن *abnuas Maledictionem* id eſt ita te geras ut Diris ſeu Maledictionibus obnoxius non fueris. Atque brevi hâc formulâ omnia proſpera Regi precari ſe exiſtimabant, nec alios præter Regem ipſum ita ſalutabant, quâ de re videſis plura apud virum præſtantiſſimum Edwardum Pocockium in Notis [a] ad libellum de Arabum moribus ante Mohamedem, ubi item ex vetuſtis Arabum Scriptoribus legitur Yaarabum Eberi ex Joctano filio nepotem, Yamanenſium regem primum fuiſſe qui Arabicè locutus eſt & primum qui ſalutatione illa excipiebatur. De pœnali autem lege in interdictione ſacrorem apud Paganos Compulſoria, teſtimonium etiam eſt eminentiſſimum notiſſimúmque apud Julium Cæſarem ubi de Druidum diſciplina forenſi agens (illi ſcilicet & Philoſophorum & Theologorum & Sacerdotum ſummorum à ſeculis antiquiſſimis [b], etiam & ſummarum poteſtatum partes inter ſuos agebant) *ſi quis*, inquit [c], *privatus aut populus* (ita Codices plerique, id eſt, Civitas aliqua aut cœtus hominum in corpus civile coalitum; aliis habentibus ibi *aut publicus*, quibus conſona Græca verſio ubi legitur ἢ δημότης) *eorum decreto non ſtetit, ſacrificiis interdicunt. Hæc pœna apud eos eſt graviſſima. Quibus ita eſt interdictum, ii numero impiorum & ſceleratorum habentur. Iis omnes decedunt, aditum eorum ſermonémque defugiunt, ne quid, ex contagione, incommodi accipiant. Neque iis petentibus jus redditur, neque honos ullus communicatur.* Quæ ſic ſimul dicta ipſiſſimam Excommunicationis apud Chriſtianos & Faciem & Uſum ſatis exhibent. Atque idem ſanè credendum videtur obtinuiſſe in Britannorum noſtrorum veterum moribus. Nam Julii Cæſaris tempore, ipſo teſte, exiſtimatum eſt Druidum diſciplinam in Britannia repertam eſſe atque inde in Galliam tranſlatam. Atque in ipſa Britannia eorum paritèr mentio obvia [d], unde & regimen quod dictum eſt eorum ibi obtinuiſſe non iniquum eſt exiſtimare. In Germanorum item moribus Tacitus, *Scutum reliquiſſe præcipuum flagitium. Nec aut Sacris adeſſe aut Concilium inire ignominioſo fas; multique ſuperſtites bellorum, infamiam laqueo finie-*

a Pag. 55.

b *Ariſtoteles in Magico apud Laertium in proœmio.*

c *De bello Gallico lib.* 6. *& videſis Anton. Goſſelin. hiſt. vet. Gallorum cap.* 20.

d *Tacitus Annal.* 14. *& videſis Guil. Camden. in Brit. pag.* 540. *&* 546.

finierunt. Etiam Germanis Druidum disciplinam, adeóque illam de sacrorum & communionis vitæ sacrorum interdictione viguisse [e] autumandum. Et sanè si Dioni Chrysostomo [f] fides, non privati solùm sed etiam Reges decretis eorum illiusmodi suberant, ὥστε τὸ μὲν ἀληθὲς ἐκείνους ἄρχειν, τοὺς δὲ βασιλέας αὐτῶν ὑπηρέτας καὶ διακόνους γίγνεσθαι &c. *ut ita, si quis verum dicat, ipsi regnent, Reges autem eorum sententiæ sint ministri licet in thronis aureis sedeant magnásque domos habitent & sumtuosè conviventur.* De Celtis generatim loquitur ille, quo nomine certè Occidentales contineri soliti, utcunque ab Julio Cæsare [g] Germanos Druidas non habuisse traditum sit. Quod de tempore suo aut de notioribus apud Romanos Germanorum tunc rebus accipiendum, ut ex Lampridio [h] aliisque eliciendum. Et expressim Aristoteles Celtis & Gallis, quasi Occidentalibus universis, eos in disciplina tradenda autores fuisse primarios testis est, ut ex Laertii proœmio liquet. Certè facilius ideo fuit apud populum ut potestas ejusmodi sacris interdicendi illis admitteretur, cum non solùm immanem illam hominum immolationem (quæ maximè apud eos celebris erat & præ reliquis publica) sed nec alia sacra peragere sine Druide cuiquam fas esset, quod scimus ex Julio Cæsare [i] eíque coævo Diodoro Siculo [k]. Expressim Diodorus, qui Saronidas eosdem vocat; ἔθος αὐτοῖς ἐστὶ μηδένα θυσίαν ποιεῖν ἄνευ φιλοσόφου *Mos est illis, neminem sacra facere absque philosopho*, id est Druide. Quale itidem de Magis apud Persas [l] veteres & Sophistas apud Indos [m] traditur. Neque enim sine illorum opera adminiculante satis accepta esse Diis sacrificia, creditum. Accedat illud ex Stobæo [n], Nicolai puto Damasceni, de Cercetis (populo juxta Pontum, seu propè Caucasum, ut collocat Strabo, Ptolemæus, Dionysius, alii, non Indiæ populo ut ad Stobæum perperàm adnotatur) τοὺς ἀδικήσαντας τῶν ἱερῶν ἀπείργουσι *qui injustè se gererent eos sacris interdicunt.* Nec prætereundum heic Christianos ipsos, quà tales, necdum Christo renuntiantes, à Paganis nunc sacris suis nunc etiam reliqua vitæ communione inter facinorosos atque impuros interdici solitos; quod ediscere est tum ex Luciani Pseudomante, ubi ex ritu Athenis in usu, cum Impiis & Epicureis, Christiani mysteriis arcentur, tum ex locis aliquot de Juliano Apostata. Huc enim spectat ejus edictum illud quod inter Epistolas [o] illius legitur & malè à nonnullis [p] pro Epistola tertia, ad Iamblichum sumitur, ubi Christianos aliquot, sed tacito nomine, aliósve Christianismum saltem simulantes qui inter Gentiles docebant perstringens ideóque coarguens quòd aliud docerent aliud de Diis sentirent, *eant*, inquit, *in Galilæorum Ecclesias ibique Matthæum & Lucam interpretentur* οἷς πειθέντες ἱερείων ὑμεῖς ἀπέχεσθαι νομοθετεῖτε *quibus vos obtemperantes, à Sacrificiis abstinere jubetis.* Ex Gregorio item Nazianzeno [q], Sozomeno [r], aliis liquet eundem constituisse Christianos πάσης παρρησίας ἀποστερεῖσθαι, πάντων δὲ εἴργεσθαι συλλόγων, ἀγορῶν, πανηγύρεων, τῶν δικαστηρίων αὐτῶν *Omni libertate spoliare, ita ut ab omnibus arcerentur Conventibus, Foris, publicis cœtibus, ipsisque adeo tribunalibus.* Ubi planè ipsissimam Excommunicationem, qua pristini juris privatio erat, in

Christi-

e *Videsis Philipp. Cluver. in Germ. Illustrata lib. 1. cap. 24. &c. Et Eliam Schedium de Diis Germ. lib. 2. cap. 9. &c.*
f *Orat. 49.*
g *De bello Gallico lib. 6. cap. 21.*
h *In vita Alexandr. Severi.*
i *De bello Gallico lib. 6.*
k *Lib. 5.*
l *Herodotus in Clio.*
m *Arrianus de Gestis Alexandri lib. 8.*
n *Serm. 165.*
o *Num. 42.*
p *In præfixis vitæ Pythagoræ Iamblichi, alibíque. Vide Baronium Tom. 4. Ann. 362. § 286.*
q *Orat. 3. seu Invect. 1. in Julian.*
r *Hist. 5. cap. 17. Nicephor. Calist. lib. 10. cap. 24.*

Christianos prolatam habemus, idque ab Apostata ex Usu Paganico, quamquam doctis aliquot *placere interim video, illum potius hanc, cum aliis non paucis ex Christianismi quem ante imbiberat, imitatione hausisse ideóque in ejusdem professores jam exercuisse. Ex indicata sic Gentilium seu Paganorum interdictione tum Comminatoria tum ex lege pœnali Compulsoria (ubi advertendum, quoties Comminatoriæ tantùm usus esset, quæ maximè ad conscientiam eorum qui commonerentur, ut ex ostensis liquet, attinuit, si quis commonitionem impurus negligeret, vindictam expectandam fuisse Divinam solùm nec coercitionem Humanam seu Compulsorium aliquem ab hominibus actum accessisse, ut plerunque, si non semper, apud veteres in Perjuriis, quibus annexæ semper jurantium ipsorum Diræ gravissimæ, quæ etiam in Commonitoria interdictione intelligebantur, quamvis non expressæ) ex Interdictione inquam illa ejusve partibus aliquot existimarunt viri doctissimi desumtum fuisse in Christianismum Primitivum Excommunicationis adeóque sacrorum Baptizatis interdictionis, per imitationem, Usum. Sunt quidem non pauci inter Romanenses Theologi Jurisconsultíque qui disciplinam illam Veterum Paganorum jam antè ostensam animadvertentes *Umbram* ibi fuisse seu *Vestigium Excommunicationis*, ac *adumbratam Excommunicationem* Christianismi & ejusdem vivam imaginem agnoscunt, nonnulla etiam eorum quæ memoravimus uti item alia interdum eam in rem congerentes [s]. Sed verò eorum aliqui, maximè Jurisconsulti, inde ortum disertè asserunt ipsum Excommunicationis Christianæ Usum. Andreas Tiraquellus, regius circa annum 1560 in Curia Parisiensi Senator celeberrimus, expresìm, *Excommunicationem quam vocamus* [t] *ab antiquorum & Græcorum & aliorum Ritibus legibúsque ortum habuisse videri potest, non à Divo Paulo ut Canonistæ & Theologi opinantur.* Adductis ex Veterum Paganorum monimentis de Interdictione, qualem diximus, testimoniis aliquot, *Ideo*, inquit, *cum Excommunicatio non sit juris Canonici inventum non mirum videri debet si & in foro quoque seculari, nedum Ecclesiastico sive Canonico, ea proponi & allegari possit &c.* Leander item Galganettus, civis Romanus ac Judex olim Appellationum nullitatum Urbis Romæ & Romani Populi Capitaneus (ut appellatur in Statutis Urbis Romæ cum ejusdem Glossis A. 1611. editis) *ortum*, inquit [u], *habuit ab antiquorum Græcorum Latinorum & aliorum ritibus atque legibus, non à D. Paulo ut Canonistæ & Theologi opinantur, ut luculenter probat Tiraquellus.* Consonus heic Nicolaus Gravatius Jurisconsultus, in Annotationibus ad Octaviani Vestrii Introductionem etiam Romæ editis [x], *cum Excommunicationis sermo*, ait ille, *inciderit sciendum est haudquaquam Christianorum fuisse inventum ut Theologi Pontificiique juris interpretes autumant.* Etiam Stephanus Forcatulus [y] Tholosæ legum professor olim longè doctissimus, de Excommunicationis jure inter Feudorum jura obitèr agens tantùm non expressiùs ex Druidarum illo more Originem ejus petere videtur. Locum enim illum Cæsaris de Druidibus recitat quasi vetustum sibi primariúmque ejusdem Usûs testimonium ac fundamentum. Et sanè his præiverat vir ille

* Iacob. Gothofred. in Orat. 2. seu Iuliano.

s Baron. tom. 1. An. 57. § 13. Spondan. in Cœmeteriis sacris lib. 4. part. 1. cap. 2. § 6. Covarruvias Var. Resolut. lib. 1. cap. 9. & ad c. Alma mater tit. de sent. Excomm. Theophilus Rainaudus De Virtutibus & Vitiis lib. 4. § 302. & de Monitoriis part. 2. cap. 17. § 6. &c. Marius Alterius de Censuris Disp. 3. lib. 1. cap. 1. &c. alii ibi citati.

t Tom. 4. tract. de Retraict lignagier § 1. gl. 9. § 176 & 185.

u De Iure publico lib. 1. tit. 15. § 1. Venetiis 1623.

x Romæ 1579. ad lib. 2. cap. 4.

y In Feudorum jura cap. 10. § 14.

ille summus Guilielmus Budæus qui ubi interdictionis Aquæ & ignis pœnam tractat & locum Cæsaris eundem affert & verba illa *His omnes decedunt* græco more dicta ait τούτους ἐκτρέπονται πάντες οἱ ἀπαντῶντες (id est *eos obvios factos cuncti aversantur*, seu *aliò se vertunt*) statim adjicit[z], *Hi apud Hebræos Aposynagogi dicebantur, quasi Synagoga exacti & extorres, quod ut opinor ab ignis interdictione torrisque communione ductum est vocabulum potius quam à terra etiamsi exul à solo est. Livius; Extorrem urbe, domo, penatibus, foro, congressu æqualium. Hos nunc Excommunicatos vocamus quibus scilicet Humanitatis jura vicissitudinémque officiorum vetamur exhibere. At quos majore exsecratione mulctandos Ecclesiastica autoritas censuit, Anathemata appellat, ex eo quòd in cippis exposita est eorum detestatio & proscripta. Antiqui sacros homines sic vocitabant, quasi execrandos & detestandos, unde sacra fames Virgilio & sacer atque intestabilis Horatio* &c. Sic ille. Quinimò sunt qui[a] morem illum congenerem veteris Ecclesiæ, de Communione Peregrina, quâ nonnulli multabantur, ex Romanorum moribus Ecclesiam mutuasse, id est ex ipsa jurium Civitatis, velut ex aquæ & ignis interdictione, privatione solita, quâ sic privatus in Peregrinorum numerum redigebatur. Sed verò hæc Jurisconsultorum qui è Romanensibus fuêre sententia Theologis etiam & Jurisconsultis aliquot[b] eorum admodum displicet, utpote illis maximè qui aut ex vetustis Judaismi institutis aut ex ipsa Euangelica seu Apostolica disciplina, juxta superiùs memorata, derivandam Censuram hanc velint. In his expressiùs heic adversatur Anastasius Germonius[c] Jurisconsultus, sed & Archiepiscopus & Comes Tarantasiensis, uti & Theophilus Rainaudus[d], quos vide. Id interim certum est sub tempora quibus Christianorum Excommunicatio primùm in Usu, seu secula Christianismi maximè primitiva, Sacrorum illas quas diximus Interdictiones apud Græcos, Romanos, aliásque gentes inter quas degebant Christiani, viguisse, licet verum sit Ignis & Aquæ interdictionem illam in Deportationis pœnam paulò post Cæsarei Imperii initia mutatam esse[e], adeóque desiisse aliter atque in Deportatione contineretur. *Druidarum* item *religionem apud Gallos diræ immanitatis, & tantùm civibus sub Augusto interdictam penitùs abolevisse* Claudium Cæsarem, qui temporibus Apostolicis coævus est, scribit Suetonius[f]. Sed de humanis apud eos hostiis potius accipiendum videtur illud quàm de Disciplina ipsorum reliqua quæ etiam post Claudium in Usu, adeóque exemplo heic esse potuisset. Certè nihil in Paganorum moribus adeò expressam habet Excommunicationis Christianæ, etiam quà in summas potestates vim suam habere obtenditur, imaginem atque mos ille Druidarum de quorum regimine Dio Prusæus planè loquitur ut de eo quod suo in ævo nondum omninò evanuerat, utcunque de religione eorum seu dira illa in hostiis immanitate sic antè statuisset Claudius. Floruit autem Dio ille sub Trajano[g]. Et consule si vis, quæ de Druidibus posteà vigentibus habent viri docti[h]. Certè sub Vespasiano, seu annis post Claudium quasi 20, Druidarum disciplinam floruisse, in Galliis & Britanniis manifestum videtur etiam è Plinio[i]

z *In Notis posterioribus ad Pandectas ad l. 2. tit. de Pœnis.*

a *Emundus Merillus apud Gabriel. Albaspin. lib. 1. Observat. 3. & Albaspin. ipse. Sed & videsis Anton. Dominicum de Communione peregrina pag. 46.*

b *Videsis Covarruviam in c. alma mater. tit. de Excommunic. & Anton. Dominic. loco citato.*

c *De Immunitatibus sacrorum lib. 3. cap. 14. § 35.*

d *De Monitoriis part. 2. &c.*

e *Videsis Brisson. Select. ex Iure Civili lib. 3. cap. 5.*

f *Lib. 5. cap. 25. sed & vide Plin. Hist. Nat. lib. 30. cap. 1.*

g *Suidas in Dione.*

h *Steph. Forcatulus de Gallorum imperio lib. 1. Paul. Merul. Cosmograph. part. 2. lib. 2. cap. 11. Lips. ad Tacit. Annal. 12. num. 98. Cl. Salmas. in Lampridium pag. 237. Anton. Gosselino Hist. vet. Gall. cap. 35. aliisque de rebus Gallicis, Germanicis, Britannicis.*

nio [i] utcunque *Tiberii principatum sustulisse Druidas Gallorum & hoc genus Vatum medicorúmque* scripserit etiam ipse, quod de Urbe Romana ac vicinioribus forsan provinciis non de Gallis aut Britannis, etiam ex ipsius verbis videtur omninò sumendum. Sed quicquid de Paganorum imitatione heic fuerit statuendum, in Romanensibus etiam sunt perplurimi & perquam obvii qui ex Usu Judaico deductam velint Excommunicationem suam, ut ex supra citatis & tralatitiis de Aposynagogis, Anathemate, Maranatha, atque id genus inter Judæos Veteres aliis, commentariis liquidò constat. Quod certè dum sentiunt ex instituto humano palàm vim ejus admittunt deducendam. Et Polydorus Virgilius Romani Pontificis heic quæstor. *Quod nostri*, inquit [k], *Pontifices solent contumaces hoc est superbos ac idcirco juris contemtores minimèque obedientes, aut delictum aliquod delinquentes, Excommunicare, ut vulgò dicunt, illisque simul interdicere sacris, hoc ex Judæis sumptum est, quorum moris fuit eos ignominiæ causa extra Synagogam id est congregationem ejicere, qui dicto minus audientes contra legem vel pontificum vel populi mandatum, aliquid fecissent, quod perinde erat atque apud nos interdicere Sacris.* Ita ille. Etiam Baronius [l], *non quidem à Paulo* ait *esse primitùs institutam. Nam Judæis in observatione erat* &c. Et secundùm hæc sanè benè intelligi potest Gregorius Nyssenus [m] ubi de τῷ ἀφορισμῷ seu Excommunicatione sui temporis loquens μὴ ἐπισκοπικῆς αὐθαδείας εἶναι τὸν ἀφορισμὸν νομίσῃς. πατρῷος ὁ νόμος, παλαιὸς τῆς ἐκκλησίας κανών, ἀπὸ τοῦ νόμου δεξάμενος καὶ κρατυνθεὶς ἐν τῇ χάριτι *Ne Excommunicationem arbitreris esse ab Episcoporum audacia; Paterna lex est, antiqua Ecclesiæ regula quæ à lege* (seu Usu sub Lege Judaico; nam eâ de re ne vestigium quidem in ipsa lege) *traxit originem & in Gratia obtinuit.* Cæterùm ut pristinæ in Communione vitæ libertatis diminutio erat singularis in Excommunicatione Judaica, ita sanè Sacrorum (ut antè ostensum est) interdictio illic nulla. Hanc in Christianismo primitivo ex Disciplina Confederata (uti & antè demonstratur) Excommunicationi Judaicæ cujus Usum amplexati etiam erant cum Judæis Christiani primitivi, aut ex similibus Gentilium moribus aut ex accommoda, è re inter ipsos nata, ratione, accessisse, rationi est admodum consonum. Certè quamplurima alia tam è Paganismo quàm Judaismo in Ritus Sacra, ac Mores Christianismi antiquitùs, sive Nomina, sive Festa, sive Personarum habitus, id genus alia spectes, desumta fatentur passim scriptores [n]. Illa apud eos perquam obvia sunt. Consoni habentur heic, quantum ad derivationem ex Paganismi moribus in Reformatis nonnulli. Certè etiam, ex eorum prodromis, Desiderius Erasmus nonnullis Romanensium memoratur, quasi eandem amplexatus fuisset ille sententiam, ídque ex eo quòd in Chiliadibus scripsit [o]; *Erant antiquitùs etiam publicæ quædam detestationes, velut apud Athenienses* (quas antè tetigimus) *in eum qui viam non monstrasset erranti, in quarum locum Christianis successit ea quam vocant Excommunicationem.* Cæterùm non ait Excommunicationem à Paganis deductam aut receptam, quasi inde Usus ejus in Christianismo traxisset originem, sed tantùm eam

[i] Hist. Nat. lib. 16. cap. 4. & lib. 30. cap. 1.

[k] De Inventoribus Rerum lib. 4. cap. 12.

[l] Tom. 1. Ann. 57. § 12.

[m] Orat. de Castigatione.

[n] Consule Ioann. Filesac. in selectorum lib. 2. tit. Ceremoniæ, alios satis obvios, qui de ritibus.

[o] Chiliad. 1. Cent. 2. num. 84.

eam in Dirarum Paganicarum locum Christianis successisse. Alio item in loco [p] de Traditione Satanæ Paulina verba faciens disertè ait *in cujus rei locum nunc successit Excommunicatio.* De derivatione non minùs heic quàm illìc loquitur; utrobique tamen de successione. At verò Philippus Melanchthon, ex Reformatorum primariis *satisfactionum exempla* ac *spectacula* (quæ Excommunicationi adeò sunt annexa, ut sine illis velut enervis, quâ forensis est, planè appareat) earúmque *ritus* expresśim ait [q] *à vetustate ethnica receptos esse*, ubi nonnulla, de Paganorum hac in re usu, antè memorata etiam subjicit. Nec prætermittendus heic scriptor nuperus perdoctus quidem, Elias Schedius, qui de Druidarum Græcorúmque sacris interdicendi atque vitæ communione privandi more locutus, *Horum* inquit, [r], *Exemplo posteris temporibus depravatum seculum etiam innixum fuit; & Excommunicatos dixit illos quibus nefas erat religionem adire aut quicquam de hac agere.* Etiam partìm è Paganismi ritibus partim ex Judaismo, maximè Essenorum moribus superinductis scriptores alii aliquot ex Reformatis derivant [s], qui nec in illo Servatoris, de Ethnico & Publicano apud Matthæum, de Excommunicatione omninò agi admittunt. Huc spectant alia superiùs de Judaico in Christianismum usu accepto è Reformatis occurrentia. Sed quantum ad Divini Juris, quod Præceptivum sit inter eos Negationem attinet, recolantur, heic egregii illius Reformationis prodromi, Joannis Wiclefi nostratis, Articuli [t] in quibus habetur *Prælatus Excommunicans Clericum qui appellavit ad Regem vel ad Concilium regni, eo ipso traditor est Regis & Regni:* item [u] *Omnes Censuræ Antichristi non sunt nisi falsæ umbræ, à via Domini timidos exterrentes. Et loquitur de Censuris Ecclesiæ. Unum solatium est Ecclesiæ fideli, quòd Excommunicatio & Suspensio & omnes tales Censuræ, mendacitèr & fictæ, non sunt in Christi lege fundatæ sed ab Antichristo callidè machinatæ.* Sequaces habùit ille Joannem Hussum Bohemum aliósque non paucos. Sanè etiam hisce Lutherus ipse accensetur; unde Wiclefistæ, Hussitæ & Lutherani, pro eis qui potestatem hanc velut ex Numinis præscripto homini cuiquam arrogatam impugnant, simul à Romanensibus [y] numerari solent. Accedant heic viri summi gravissimíque qui Episcopalem Audientiam, Jurisdictionem & Judicium, adeóque quicquid forense aut forensis heic instar penes eos fuerit, ex Principum ac summarum in regimine publico potestatum indultu, arbitrio ac moderamine pependisse indéque manasse nec aliter atque ex ejusmodi indultûs norma exerceri debere pluribus asserunt; posteà quam nempè Christianismi & Summarum ejusmodi potestatum conjunctio, ut in Constantino Magno, facta est. Eâ de re sane copiose actum est à Marsilio Patavino [z] Guilielmo Ockhamo, Philotheo Achillino, [a] Jacobo Almain [b], Petro de Cugneriis [c], aliisque id genus seculorum superiorum à Melchiore Goldasto, in *Monarchiæ* ejus *S. Romani imperii* tomis tribus, congestis

p *Epist. ad Erardum Ep. Leodiensem præfix. Notis in 1 ad Corinthios & lib. 29. Epist. 73. Edit. Londinensi 1642.*

q *Part. 1. art. Bavaric. 10. & part. 2. tract. de Pœnitentia tit. de satisfactione.*

r *De Diis Germanis syngramm. 2. cap. 14.*

s *Hugo Grotius Annot. ad Luc. 6. 22. & Matth. 18. 17.*

t *Subjuncti concilio Constantiensi, art. 12.*

u *Fascicul. rerum expetendarum fol. 136. & vide Thomam Walsinghamum in hist. ann. 1378.*

x *Concil. Constantiense sess. 15.*

& Concil. Constantiense sess. 8. Io. Cochlæum hist. Hussitarum lib. 1.

y *Alfons. de Castro Advers. Hæres. lib. 6. verb. Excommunicatio, alii. Sed & vide Joannem Cochlæum in Luthero Septicipite cap. 44. Casper Ulenbergium in vita Lutheri pag. 535, &c. Lutherum ipsum in Gen. cap. 4. &c.*

z *In Defensore pacis part. 2. cap. 5, 6, 7, 8, 9, 10.*

a *Somnio Viridarii lib. 1. cap. 14. 65, &c.*

b *De suprema Pot. Eccl. & Laica Quæst. 3. cap. 2. &c.*

c *Disp. advers. Bertrandum.*

gestis alibíque ante editis quos ut Reformationis etiam prodromos consulat heic lector studiosus. Maxime autem inter illos præclarissimum illum Philosophum & Theologum Guilielmum quem diximus Ockhamum, Nominalium familiæ Patrem sub annum Christi 1330. In Disputatione sua compendiosa *de potestate prælatis Ecclesiæ atque Principibus terrarum commissa*, ad verba illa Domini[d], *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terris*, de duobus temporibus Christi in terris distinguendo loquens, altero Humilitatis, seu ante Resurrectionem, altero Potestatis, Majestatis seu Gloriæ quod insecutum est, *Petrus*, inquit, *constitutus est Christi Vicarius* (quod sanè ut de Jurisdictione omnimoda Ecclesiastica sic dici solita & ad Clerum derivata, juxta sensum ejus, dictum) *pro statu Humilitatis non pro statu Gloriæ & Majestatis. Nec enim factus est Vicarius ad quæ Christus nunc agit in gloria, sed ad ea imitanda quæ Christus egit Humilis in terra quia illa nobis necessaria sunt.* Addit, in statu illo quo Vicarius Christi factus est Petrus, Christum Jurisdictionem aut potestatem apud homines coactivam aut judiciariam sibi non solùm non tribuisse ullam sed & omnigenam rejecisse[e]. Quod itidem ipsum totidem fermè verbis monetur à Philotheo Achillino[f]. Cum primis etiam consulantur quæstiones ejusdem Ockhami octo de Potestate Papæ, sed præcipuè Dialogus ejus ille amplior inter Magistrum & Discipulum eadem de re & legitima Hæresis cognitione. More quidem suo non tam dogmaticè asserit quàm disputat; quod genus scribendi, licet tutius videretur, haud nihilominùs inde Excommunicationem papalem evasit ipse. Sed verò ex Dialogo illo liquet, verbi gratia, de quæstione illa *utrum ad Theologos vel Canonistas spectat definire quæ assertiones hæreticæ & quæ Catholicæ sint habendæ*, Opinionem complurium admittit obtinuisse non ad Theologos, quà tales, sed, principaliter saltem, ad Canonistas, & Definitionem & Cognitionem earum quà sive hæc illa judiciaria esset seu forensis, spectare; scilicet ad eos qui Canonum humanorum periti jurisdictioni præessent[g]. Et juxta opinionem hanc (cui in Opere illo habet ille haud pauca perquam consona & ad rem de quâ loquimur admodum accommoda, dum tamen in partem ut solet utranque disputat) tota illa Jurisdictio etiam de Hæresis cognitione, quæ Theologis maximè propria ab aliis fit, ex instituto Humano non minùs planè pendet, quàm ipsorum Canonum seu Juris Canonici & demum Canonistarum & Jurisdictionis arbitrariò constituendæ origo & vis qualiscunque. Quæ huc faciunt habet ille ibi alibíque compluria. Dialogus ille (opus & ingeniosissimum & doctissimum nec sanè unquam satis laudatum, quod & forsan inter ea quæ de Potestate Ecclesiastica seculis superioribus conscripta sunt primas tenet) simplici illo nomine editum habemus Lugduni 1494 à Badio Ascensio, cum aliis aliquot ejusdem scriptis unde in Monarchiam suam[h] desumsit Goldastus, qui non sine difficultate tandem exemplar nactus est. Unde ejus editionem, opus fuisse nimis rarum passim, existimandum. Apud eos autem qui catalogos operum Ockhami exhibent, nominari solet *de Fautoribus Hæreticorum* libri 7. cum reverà titulus ille sit libri solius septimi Dialogi illius

d Matth. 28. 18.

e Luc. 12. 14. Joann. 8. 15. 23. 12. 47. 21. 36.

f Somn. Viridarii lib. 1. cap. 12.

g Videsis Arnald. Albertin de agnoscendis assertionibus Catholicis. Quæst. 20. alios ibi citatos.

h Tom. 3. pag. 398.

illius partis prioris. Inscriptum autem esse ab Ockhamo *De Hæreticis* vix dubitare possum, inde persuasus quod Henricus de Zoemeren Theologiæ Professor & Decanus Antwerpiensis, Cardinalis Bessarionis jussu diffusiorem in Dialogo disputandi modum summo sane ut mihi videtur cum judicio in methodum contrahens lectioni multò accommodiorem, in Epistola sua ad Cardinalem expressim titulum illum velut ab ipso Ockhamo donatum memoravit. Typis edita est Henrici illius Epitome annis abhinc amplius centum. Ut opinor, Parisiis. Nec enim codex meus, aliquantulùm in ipsa fronte mutilus, satis heic eâ de re docet. Diu est quòd Indicibus expurgatoriis prohibita sunt opera Ockhami ejusmodi, quod mirum puto videtur nemini. Atqui etiam hac de re sæpius insurgunt in eum Romanenses aliquot non solùm Theologi sed & Jurisconsulti, in quibus consulas si placet Henricum Canisium [i] qui tum illius tum Marsilii Patavini nonnulla quæ huc pariter tendunt alia refutare conatur. Sed palàm est, ex eis reliquísque ante memoratis, in superiorum seculorum sententiis, non paucas fuisse, jurisdictionem heic sic propriè dictam atque Excommunicationis usu armatam, quà talem, ex Humano instituto, nec Præcepto Divino manasse atque exerceri solere. Adeas item, ut ex recentioribus juridicè tantundum discas Matthiam Stephani [k] & Tobiam Paurmeisterum [l] celeberrimos per Germaniam Jurisconsultos. *Episcopi*, inquit Matthias Stephani, *forum, tribunal & Jurisdictionem non habuere, sed tantùm Episcopalem audientiam in Clericos & Monachos in causa religionis vel negotio Ecclesiastico, non in alio vel in aliis causis nisi inter consentientes* (ubi testem etiam adfert Cujacium in Paratitlis) *Processit autem hæc audientia à Jurisdictione imperatoris qui suam cognitionem Episcopis delegavit ut ipsi cognoscerent. unde non fuerunt ipso jure magistratus Ordinarii* (seu quibus aliqua sive circa Sacra sive Profana jurisdictio competeret) *sed delegati ab Imperatore.* Et paulo post, *Illud autem hoc loco sciendum est Jura illa Episcopalia* (qualiacunque forensia seu in quibus vis aliqua sive directè sive indirectè coactiva) *quæ aliàs Ordinariis Episcopis competunt hodiè etiam ad Status Imperii ex decreto Passoviensi pertinere, ut ita jurium Episcopalium hodie etiam principes seculares habiles sint; in quem finem consistoria partim ex Theologis partim ex Jureconsultis conscripta ordinarunt, itémque superintendentes suos constituerunt, ut nimirum in Consistoriis ea quæ sunt jurisdictionis itémque legis Diœcesanæ expediantur: at quæ sunt Ordinis ut & pleraque quæ sunt legis Diœcesanæ per superintendentes loco Episcoporum procurentur. Estque hæc jurisdictio Episcopalis, quoad seculares status imperii, justissimo titulo non solum acquisita sed & per pacem publicam religionis in Imperio Romano factam rata habita, quod & ipsi Ingolstadienses Jurisconsulti Pontificiæ religioni addicti haud obscurè fatentur tom. 4. consil. 2. inter Concil. 2. Germaniæ.* Etiam lectorem ablegat ad librum suum tertium de Jurisdictione ubi hac de re in eundem sensum alia. Et qui ad Codicis titulum de Episcopali audientia scripsere consulendi sunt heic alii. Certè etiam in Confessione Augustana [m] à tot Principibus aliisque viris illius seculi summis Carolo quinto,

i *Refutatio trium Tractatuum &c. Ingolstadii* 1600.

k *Interpret. ad Cod. lib.* 1. *tit.* 4.

l *De Jurisdictione Imp. Rom. lib.* 2. *cap.* 7. § 27.

m *Artic.* 16. *seu de Pot. Ecclesiastica* 1540.

quinto, nec ſemel, exhibita, Functionem ſeu miniſterium ad Epiſcopos quidem attinere agnoſcitur: ſed demum adjicitur, *ſecundum Evangelium* ſeu *ut loquuntur de Jure Divino, nulla Juriſdictio competit Epiſcopis ut Epiſcopis* (id eſt ut Ordinis ſunt qualiſcunque Eccleſiaſtici) *hoc eſt his quibus eſt commiſſum miniſterium verbi & ſacramentorum, niſi remittere peccata, item cognoſcere doctrinam, & doctrinam ab Euangelio diſſentientem rejicere & impios quorum nota eſt impietas excludere à communione Eccleſiæ, ſine Vi Humana, ſed Verbo. Hic neceſſario & de Iure Divino debent Eccleſiæ preſtare obedientiam juxta illud Qui vos audit me audit.* Sane cognitio ejuſmodi ſeu juriſdictio Verbo ſolo, & μὴ ἀναγκαςῶς[o] *non coactive*, ſeu nec omninò Vi Humana, adeóque nec in jus vocatione aliiſve forenſi uſui ſemper neceſſariis exercenda, perquam impropriè aut potiùs non omninò Juriſdictio aut cognitio vocanda, cum in Prædicatione, Exhortatione, Comminationibus id genus aliis Verbi ſoli miniſterii ſeu Functionis ſimplicis partibus ſolùm ea conſiſtát, nec Conſiſtorianæ aut Forenſis naturam ſapere videatur. Porrò ad hæc ritè dijudicanda, conſulat heic veritatis indagator æquus Walonem Meſſalinum[p] Scriptorem diſquiſitionis liberrimæ & doctiſſimum, qui diſertè oſtendit Juriſdictionem nullam habuiſſe antiquæ Eccleſiæ Epiſcopos eoſdémque Presbyteros, ſed natam eorum Juriſdictionem ex Ordinis Presbyteralis & Epiſcopalis diſtinctione & Principum Chriſtianorum indulgentia. Sic ille ubi egregiè defendit quæ vir maximus & eruditionis immenſæ princeps Claudius Salmaſius[x] de *Epiſcopali* ſcripſerat *Curatione*; quo nomine ut Functione ſacra, nec Imperii aut juriſdictionis forenſis ſeu Conſiſtorianæ appendice aliqua, inſignito, Epiſcoporum officium illud vetus & genuinum denotari vult. Contra eum ſcripſit quidem, etiam hac de re, notiſſimus ejus è Romanenſibus adverſarius[y]. Qui æquanimes ſunt argumenta utrinque perpendant, ſed ſimul etiam ea quæ Salmaſius regerendo adjecit in libro primo de Primatu[z] Papæ ejúſque Apparatu[a]. Unde[b] quidem ad Conſiſtorianam ſuam forenſem Juriſdictionem ex jure divino aſſerendam nonnulla afferunt aliqui Anglicè hac de re nuperrimè ſcribentes. Sed quam appoſitè viderint ipſi aliíque. Atque id interim animadvertat lector etiam ex ipſis Romanenſibus eſſe viros doctiſſimos quibus ingenuè agnoſcitur reverà & proprie dictam nullam in ſeculis primitivis fuiſſe Epiſcopis ſeu Ordinis Eccleſiaſtici aliquibus aliis Juriſdictionem citra Imperatorum favorem & indultum[x], atque inde eam quæ nacti ſunt natam eſſe ac perquam variatim, juxta etiam quæ ſuperius hac de re diximus nos, cum Modis ac Temperamentis propagatam permiſſamque. Ita ſcilicet rem ſe de Facto habuiſſe fatentur, licet inter hoſce intereà ſint qui dum Juris Divini Præceptivi heic etiam tenaciores ſe exhibere velint, de Jure illo audaciùs pronuntiant, pro more eorum qui contra vera ſeculorum antiquorum dogmata, quæ ſcilicet ex uſu & profeſſione Chriſtianorum tunc publicâ ſunt elicienda, Pontificiam poteſtatem aliámve ejuſdem, ſub aliis nominibus, imitatricem ſtabilire ſcriptis ſuis nimiùm ſatagunt, atque poteſtatem illam Excommunicandi forenſem è locis Scripturæ eruere enixiſſime, ſed nimìs infeliciter ſæpe, conantur. Accedant heic Commenta-

n 1 *Pet.* 5. 2.

o 1 *Pet.* 5. 2.

p *De Epiſcopis & Presbyteris cap.* 6.

q *In lib. de fœnore Trapezitico pag.* 529.

r *Dionyſ. Petavius Theologic. Dogmat. de Eccleſiaſtica Hierarchia lib.* 3. *cap.* 12. *&c.*

ſ *Cap.* 1. *&c.*

t *Pag.* 156 *&c.*

u *Pag.* 298.

x *Videſis Iacob. Gutber. de Jure Vet. Pontificio lib.* 2. *cap.* 1. *Paganin. Gaudentium de Vita Chriſtianorum ante Conſtantinum, cap.* 56. *Petr. Suavem hiſt. Concil. Tridentini lib.* 4. *pag.* 169. *Antonium Dominic. lib. de Communione Peregrina pag.* 92. *Adde heic Fr. Duarenum de ſacris Eccleſ. Miniſteriis lib.* 1. *cap.* 3. *&c. & in Defenſione libertatis Eccleſiæ Gallicanæ.*

mentarii satis numerosi Virorum è Gallis Clarissimorum de Potestate Regia & Ecclesiastica conscripti quos habes ad Edictum Henrici secundi, & in Tomis illis binis de libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ dudum editis, alibíque satis obvios. Et quantum ad Anglos nostros; ut de Moribus & Jure recepto eóque tam ab Ecclesiasticis heic quàm Laicis publice agnito circa Excommunicationis tam inter Reformatos quàm alios Usum in Anglia ex ante allatis palam constat, ita etiam, de singularium Scriptorum doctissimorum sententiis omninò consonis, ex ipsorum monimentis passim prostantibus; quibus Jus illud Supremarum Potestatum moderamine, prout regiminis publici ratio postulaverit, temperandum laxandúmve fusiùs asseritur. In hisce, *Censura Academiarum nostrarum*, *Opus eximium de Vera differentia Regiæ potestatis & quæ sit ipsa veritas & virtus utriusque* sub Henrico octavo seu anno 1534 typis primò editum, Stephani item Gardineri Episcopi Wintoniensis *De Vera Obedientia* Oratio, Joannis Bekinsau *de Supremo & absoluto Regis imperio*, similia alia aliquot, inprimis recensenda, quorum pleraque cum congeneribus nonnullis sub initia Jacobi Regis [y] autoritate publica simul proditura erant. Sed apud typographum regium incœpta nescio quo fato absoluta neutiquam fuerint. Etiam in schedis vetustis comperio sub Henrico octavo [z] Reformationem meditante inter alios articulos quæsitum esse *utrum Episcopus aut Presbyter possit excommunicare*, *& ob quænam delicta*, *& utrum ii soli possint ex jure divino.* In varias quidem distracti erant opiniones tunc Theologi magni ea de re consulti. Sed Episcopus Herefordensis, Menevensis, Westmonasteriensis, Daius, Curwenus, Laightonus Coxus, Symonides, **Say that Lay men may excommunicat / if they be appointed by the high Ruler /** id est, *dicunt Laicos posse excommunicare si constituantur* (vel delegentur) *à potestate summa*, seu quæ Principis vices gerit. Haud pauca huc spectantia occurrunt in libris de *Primatu Regio* & de *Potestate Papæ & Regia* adversus Bellarminos, Tortos, Becanos, Eudæmon-Joannes, Suarezios, id genus cæteris sub Jacobo maximè Rege, etiam ab ipso nonnullis conscriptis & passim prostantibus [a], in quibus fusè & nervosissimè asseritur Jurisdictionem Ecclesiasticam dictam, adeóque Excommunicationem inde pendentem, pro moribus legibúsque Regni Angliæ alitèr atque alitèr per secula se habentibus & juxta Regis moderamina ex lege Regia nec alio modo legitimè exercendam. Nec ipsam quidem Clavium potestatem nec Actum excommunicandi, Regi tribuunt, sed ut Caput & Moderatorem & Gubernatorem, juxta Regni leges, Ecclesiasticæ Jurisdictionis forensis (nam de Privatis heic actibus hoc nomine interdum venientibus, qui Ordinis sunt seu Functionis, non loquimur) cum satis agnoscunt. Et juxta leges illas earúmque usum Humano arbitrio, adeóque invento, niti censuras forenses indéque temperari, restringi, aboleri ex superiùs dictis manifestò liquet. Quid quòd etiam ab doctissimo illo ac reverà reverendissimo præstantissimóque viro, Lanceloto Andreide Episcopo primò Cicestrensi, dein Eliensi & postmodum Wintoniensi, ad illud Bellarmini in Apologia de sententia Primatus in hisce ejusmodi Regii velut ante

[y] *Londini* 1608.

[z] *Anno* 1540. *in Bibliotheca Cottoniana. quæst.* 16.

[a] *Videsis Torturam Torti à Lanceloto Cicestrensi Antistite conscriptam pag.* 370. *&c. & ad Bellarmini Apolog Resp. cap.* 1. *Samuel. Collilinum in Increpatione Eudæmonis Ioannis part.* 5. *cap.* 16. *&c. Ioannem Roffensem De Potestate Papæ li.* 2. *cap.* 2. *&* 4. *Londini* 1614.

ante annos paucos nata atque angustissimis limitibus contenta, expressim asseritur [b] *quocunque loco Religio Reformata est, penes eosdem Potestatem hanc qui summæ rerum præsunt, eandem hanc, quæ penes Regem.* Et dein *quis in Regno suo idem non facit per omnia quod Rex in nostro? De voce non laborant, quid opus? At rem tenent. Non ergo vel nova vel particularis: sed Catholica, id est vetus opinio hæc quæ ab initio sic fuit, Et quàm latè patet ejusdem Religionis professio, tam latè diffusa.* Sic ille. Etiam apud Belgas Reformatos dudum conscriptus est libellus ille perquam egregius *de Imperio Summarum Potestatum circa Sacra* ab viro illo tum Doctrina omnigena longè ac undiquaque instructissimo, tum Judicii summi nominísque passim meritissimo illustris, Hugone Grotio, quo compluribus demonstratur, Disciplinæ, ut vocant, instituta adeóque Excommunicationis forensis ac Pœnitentiæ publicæ spectaculorum usum neque antiquitus fuisse juri Divino attributa neque alium revera esse quam qui ex placitis & arbitrio humano variatim pro locorum & temporum discrimine se habente introductus est, & temperari, mutari, ac coerceri solitus. Nec Imperium aut Jurisdictionem magis ad Ecclesiasticos, quà tales, attinuisse quàm ad Medicos, Architectos, id genus alios. Typis neutiquam est editus libellus ille ante autoris obitum, sed intra biennium pòst [c]. Mortuus est Rostochii die Lunæ, 18 Augusti 1645. stylo Juliano. Recognitum ab ipso esse ait typographus exemplar, unde excusus est, decennio ante editionem. At verò conscripsit libellum illum Grotius, triginta amplius abhinc annis aut circitèr. Ipsum autographum, saltem exemplar ab ipso diligentissimè recognitum is circa id tempus Londini agens reliquit apud eximium illum quem jam memoravimus antistitem tunc puto Eliensem, qui postmodum autori petenti restituit. Sed non antequam exemplaria heic aliquot ab accuratiùs disquirentibus fuissent desumta. Opusculum sanè totum, quantum ad Excommunicationis, adeóque Jurisdictionis forensis circa eam qualiscunque potestatem ac usum, Anglicanis moribus, juxta antè ostensa, receptissimis est omninò consonum. Nec verò prætereundum heic est, quòd in Confessionis Belgicæ recognitione, quæ in in Synodo tam Exterorum quàm Provincialium anno 1619 Dordrechti est celebrata, huc spectans habetur. In Confessione illa ante legebatur, uti etiam in editione Festi Hommii [d] in usum Synodi illius tunc adornata; *Ad id* (ad conservandam scilicet unitatem & Concordiam omnésque in Dei obedientia retinendos) *inprimis necessaria est Excommunicatio ex Præcepto Verbi Dei usurpata, & aliæ illi annexæ disciplinæ Ecclesiasticæ appendices*, uti etiam superiùs adnotavimus. In Synodo autem illa ex Ordinum jussu Confessio illa, ex more in Synodis Nationalibus usitato, præsentibus Theologis exteris relegenda erat atque in examen revocanda, sed non sine Monito [e] tunc dato, *Articulum trigesimum primum & secundum* (qui ipse est in quo Excommunicatio sic memoratur) *non esse examinandum, quia in utroque de Ordine Ecclesiastico quem exteri nonnulli à nostro diversum habent ageretur.* Inter recognoscendum autem atque approbandum Confessionem illam Synodus haud pauca quidem in locutionum maximè formulis

b *Ad Card. Bellarm. Apolog. resp.* cap. 1. pag. 30.

c *Lutetiæ (ut dicitur) Paris.* 1647.

d *Lugd. Bat.* 1618.

e *Act. Synodi Dordrecht.* pag. 297.

mulis mutavit, nec, utcunque interveniente Monito jam dicto, ab Articulorum illorum examine se abstinuit. Legebatur autem antè in trigesimo, *sint quoque Seniores & Diaconi qui Ecclesiæ senatum constituant.* Hoc mutatum est in—*quasi Senatum constituant.* Et quod sequitur—*veluti fræno quodam disciplinæ cohiberi* planè deletur, &—*spiritualiter corripiantur & refrænentur* substituitur. Temperamenta sanè sunt hæc observatu non indigna. Atqui in Articulo trigesimo secundo expressior & amplior mutatio, de ipso Excommunicationis antè sic admisso jure Divino. Deleri voluit Synodus illud *Necessaria est* uti & illud *ex Præcepto*, item illud, *& aliæ illi annexæ Disciplinæ ecclesiasticæ appendices*, & ad hunc modum Articulum emendavit, *Ad id verò inprimis requiritur Excommunicatio juxta verbum Dei cum reliquis ejus appendicibus usurpata.* Quid sibi vellent patres Synodi, definire non est meum. Sed noluisse eos retineri aut non dispungi *ex præcepto* palam est; quod institutum & Jus Divinum vulgò heic obtensum denotat. Et nemo nescit *juxta*, κατὰ, *secundùm*, tam Permissionem, Proportionem, Similitudinem, Exemplum, Rationem simplicem (quam pro Loci, Temporis, Regiminis Christiani publici, id genus reliquorum diversitate multiplici nunc sequendam nunc pariter prætermittendam aut temperandam ex judicio tantùm humano esse nemo puto cordatus non agnoscit) quàm Præceptionem, pro vario Vocis, Rei ac Materiæ cui adjiciuntur discrimine, significare. Cæterùm, cùm Binæ sint versiones seu metaphrases Confessionis illius Græcæ, altera Jacobi Revii diù post Synodum Dordrechtanam simul cum Synodi Recognitione & emendationibus edita[f], altera Hierothei Archimandritæ qui in linguam Græcam vulgarem eam nuperrimè transtulit[g], nescio qua ratione quóve fato evenerit ut in utraque locus ille de Excommunicatione non aliter reddatur quàm si verba illa *ex præcepto* etiam nunc ibi essent retinenda. Prior enim in Articulo illo 32 se sic habet; ὧν ἐστιν ἡ θεοπαράδοτος ἀφόρισις ἤτοι Ἀναθεματισμὸς καὶ τὰ τούτου ἐχόμενα *è quibus* (illis scilicèt quæ idonea ibi habentur ad conservandam unitatem & erga Dei Obedientiam) *est Excommunicatio à Deo tradita seu Anathematismus cum ejusdem appendicibus.* Græca autem vulgaris, Εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι ὁ Ἀφορισμὸς ἤγουν ὁ Ἀναθεματισμὸς παραδόμενος καὶ προσταγμένος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μετὰ ἐπίλοιπα ὅπου περιέχει, *Id genus est Excommunicatio tradita & imperata à Deo, id est, Anathematismus & reliqua in eo contineri solita.* Adnotantur item probationes ex notissimis illis locis de Ethnico & Publicano & de Traditione Satanæ. Alibi etiam in versionibus illis Græcis retinentur quæ in Synodo expuncta aut mutata. Sed demùm autor omninò nullus æquè circa hanc rem in ore hominum versatur atque Thomas Erastus, professione quidem Medicus sed *in sacris literis diligenter versatus & qui egregiam operam ad Heidelbergensis Ecclesiæ* sub Frederico III Principe Electore Palatino, *instaurationem navavit*, ut expressim de eo Theodorus Beza[h], dum ut adversarius satis irritatus in eum scribit. Etiam Philosophum sanè eum fuisse perinsignem satis dignoscitur

f *Lugd. Bat.* 1623.

g *Ibid.* 1648.

h *In Epist. præfixa Tractatui de Excomm. & Presbyterio.*

ex scriptis ejus de Astrologia, Cometis, Metallis, Putredine, Magia, in Medicinam Paracelsicam aliis non paucis dum vixit emissis. Illius autem habetur Liber cui titulus *Explicatio Gravissima Quaestionis, utrum Excommmunicatio, quatenus Religionem intelligentes & amplexantes à Sacramentorum Usu, propter admissum facinus arcet, Mandato nitatur Divino, an excogitata sit ab hominibus*; in qua totum illum Excommunicandi forensem seu Consistorianum usum Humano invento nec Praecepto aliquo Euangelico aliòve Praecepto aut Instituto Divino niti doctissimè sanè contendit. Primò in Thesibus 75, quibus appendicem seu corollarium subjicit, quo ex anteriorum seculorum etiam per Germaniam exemplo uno ac altero ostendi vult se non fuisse primum qui istaec moveret. Nempe à Principibus & Proceribus Imperii Romani in Comitiis illis Norimbergensibus[i], sub initia Caroli quinti Caesaris, inter centum gravamina[k] Oratori Pontificio exhibita, illud de Excommunicatione non exiguum est, in quo disertè asserunt[l] *neminem nisi ob convictum haereseos crimen Excommunicationis gladio feriendum, aut pro secluso à Christiana Catholicâque Ecclesia, sacris literis testantibus, reputandum esse.* Certè qui praeter haeresin causam nullam ex sacrarum literarum autoritate sufficere aiunt, alias saltem, velut ob delicta, contumaciam, id genus reliqua Jure Divino praeceptivo non subniti palàm cum ipso Erasto profitentur. Affert etiam ibi illud Sacerdotum per Sueviam circa annum 1245[m] (cum adversus Fredericum II & filium ejus Conradum, Papae instinctu Henricus Landgravius Turingiae & post ejus mortem Willielmus Comes Hollandiae electi fuissent) palàm docentium; *Nemini mortalium sub hoc sole potestatem concessam esse Christianis spiritualia officia cultúmque Dei prohibendi*, & juxta doctrinam illam, non obstante Papali interdicto facientium; quale nuper in Republica seu Ecclesia Veneta viri tam ex ordine Ecclesiastico clarissimi, sub Paulo quinto, ob rationes gravissimas in libellis non paucis editas, quam Politici seu Laici fieri etiam voluere. Certè Sacerdotes illi Reformationis heic prodromis (quales ante memoravimus) non immeritò accensendi. Circumvolitabant tunc Thesium Erastianarum (sub annum scilicèt 1568) exemplaria manuscripta, & contradictores suos aliquot habuere, tempore nimirùm illo quo de Disciplina seu Politia Ecclesiastica adeóque de Excommunicatione & Presbyterio non leves nec generis unici controversiae doctorum virorum calamos diversimodè exercebant. Maximè eorum qui Presbyterium illud atque Excommunicandi generatim Potestatem & Jurisdictionem forensem etiam Summis Potestatibus coordinatam nec eis, quantum ad Jurisdictionem ejusmodi Presbyteralem seu Consistorianam, Inferiorem, imò etiam interdum Superiorem, sibi arrogare perquam sedulò certarent. Ea de re & de ejus origine & progressu narrationem historicam optimè exhibet eruditissimus ille Thomas Bilsonus, tunc Collegii Wintoniensis Custos & postmodum Episcopus Wintoniensis in *Synopsi Sacrae quae praetenditur Disciplinae*[n], quem consulat heic & seriò advertat, quisquis ingenuè fuerit rerum hujusmodi studiosus. Occasionem autem proximam unde, ut videtur, ortae sunt Theses illae,

i Anno 1522.
k Habentur in Goldast. Imp. Constit. tom. 1. pag. 457. &c.
l Cap. 22.
m Jo. Stumfius in Chron. Helvet. lib. 2. cap. 29.
n Londini 1593.

illæ, nactus est Erastus ex disputatione Heidelbergæ habita, præside D. Petro Boquino, respondente pro Gradu Doctorali M. Georgio Withero Anglo [o] anno 1568, 10 Junii, in qua de Disciplina hac seu excommunicatione controvertebatur. In has nondum typis vulgatas, dum vixit Erastus, scripsere aliquot, inter quos coryphæus erat vir quidem præstantissimus Theodorus Beza, cujus, uti & reliquorum scripta necdum tunc edita, postquam nactus est Erastus, ut Theses suas ita impugnatas omninò tueretur, earum insuper composuit proximo in anno Confirmationem libris sex comprehensam. Sed nec Theses nec earum Confirmatio (quampluribus dignissimis lectu argumentis tum ex utroque Federe tum ex Historia Ecclesiastica petitis, iisque perquàm appositis & strenuis, quorum quidem pleraque uti & alia aliunde non pauca eò spectantia superiùs historicè aut indicantur aut satis tanguntur, refertissima) luce typographica dum vixit autor, donata est, licèt curiosorum complurium manibus pro variis partium hac in re studiis manuscriptæ utræque exciperentur tererentúrque. Tandem verò non solùm illæ sed clarissimorum aliquot Theologorum epistolæ, partim ad ipsum autorem scriptæ, partim ad alios quibus suum rogati hac de re judicium ac sententiam proferunt, typis editæ sunt. Subjunguntur hæ post Thesium Confirmationem. Pastor ille Ecclesiæ Tigurinæ, Theologus eximius & maximi apud Reformatos nominis, scriptor celebris, Heinrychus Bullingerus ibi scripta ea de re Erasti sibi placere ait, & *Ecclesiam veram esse posse & dici Ecclesiam quæ excommunicatione hac careat. Rursus tamen contendimus disciplinam esse debere in Ecclesia, ac satis esse si ea administretur à Magistratu.* Dein idem; *prudentissimus & piissimus Elector pro religioso suo animo, curabit ut scelerati puniantur & disciplina sit moderata in populo suo. At ut Excommunicationem instituat talem, qualem* [*] *quidem volunt, videt haud dubiè non admodùm facere ad incrementum & conservationem Ecclesiæ. Sed si nos id obtinere possemus, ut magistratus peccata seriò puniret & scandala auferret, abundè nobis satisfactum esset. Non cupimus nova judicia neque majore fungi potestate, & miseros homines exagitare & ex abalienatis longè magis alienatos reddere &c.* Alia in epistola ibi ad eum idem. *Probamus scriptum tuum* (Theses illas de Excommunicatione) *tanquam salutare & Ecclesiis utile veritatique consentaneum.* In alia [p] item ad Petrum Dathenum in Palatinatu concionatorem aulicum qui mirum in modum Erasto ob Theses illas succensuerat (quo nomine certè non leviter eum increpat Bullingerus.) *Hæc sanè* inquit *non debet tibi, mi frater, nova videri opinio, nupera nobis inventa, cum in superiori Germania, inter Ecclesias Reformatas, Tigurina quæ semper sic sensit, facilè fuerit & sit omnium prima ut quæ anno 19 supra 1500 plantari cæpit.* Et de Ecclesia illa Tigurina, *nostra ecclesia nunquam disciplina Ecclesiasticæ immiscuit cænam Domini mysticam. Neque ea de causa ab ullo unquam, quod sciam, impietatis est accusata. Neque habuimus unquam Presbyterium vel talem Senatum Ecclesiasticum qui examinaverit communicaturos & ad communionem admiserit aut ab ea excluserit peccatores &c. & existima-*

[o] *Zacharias Ursinus in Append. ad Catechetic. explicationes part. 2. quæst. 85.*

[*] fortè quidam.

[p] *Tiguri 1 Junii 1570.*

stimamus & credimus Cœnam dominicam à Domino esse institutam non ut sit ventilabrum aut cribrum quo cribrentur aut dispergantur ab invicem homines, sed Synaxim id est coagmentationem &c. Et paulò pòst, inter alia in eandem mentem ex scriptis quæ antè ediderat adducta, *videant qui hodiè cupiunt Ecclesiasticam disciplinam reductam ne nimiùm severi sint & imprudenti zelo & ipsam Domini cœnam omnibus reddant invisam & Euangelii cursum plus impediant quàm promoveant. Adde, ne dum certos aliquot excommunicare pergunt non modò hos non sanent, verùm etiam totam Communionem, maximo cum bonorum detrimento & luctu, dissolvant.* Adjicit ab his nihil variare quæ in sermonibus suis[q] antea ipse exposuerat. Disputatum item esse ait in urbe Bernensi, Aprilis 19, 1531, hac de re ubi ipse Zuinglius rogatus quodnam responsum daretur Anabaptistis quibusdam vehementiùs Excommunicationem urgentibus, ad hunc modum illud formari voluit. *Apostoli sub Ethnico magistratu vixerunt, qui tamen scelera non puniverunt, à quibus quisque Christianus abhorrere debet. Sed ut & Ecclesia pœnam scelerum aliquam haberet, Admonitionem assumsit & Exclusionem, quia gladio, quòd ipsis minimè committebatur, punire non poterant. Et hac quidem causa apud eos Excommunicationis erat. Quia verò jam Christianus Magistratus scelera ipsa ipsemet suppliciis cohercet, ideo Excommunicatio non ampliùs necessaria est.* Posteà item in disputatione Zofingæ, quod municipium vel oppidum est Bernatum in Argonia, mense Julio 1532 conclusum est, *posse etiam aliam pœnam & coercitionem in Ecclesia Dei esse quàm haberi pro Ethnico & Publicano. Quia Christus nihil aliud vult quàm ut scelera puniantur atque adeò non perperàm fiet si, & hoc quoque tempore, aliud pœnæ genus constituatur, ut ea nempè Magistratui committatur.* Hæc scilicet ex Actis publicis ibi refert. Et *accedat his*, inquit, *illud quoque quod Basileæ annno 1536 mense Februario, in Comitia publica vocati, coiere præcipui omnes Helveticarum Ecclesiarum ministri qui cum præsentibus etiam beatæ memoriæ D. Capitone & Bucero Argentoratensis Ecclesiæ ministris & Legatis Neocomensis Ecclesiæ &c. inter se diù & multùm & diligentèr de omnibus Christianæ fidei dogmatibus, etiam de Excommunicatione contulissent, in hanc tandem sententiam conspiravere omnes, quæ & nostra Confessione ultima, cujus & antè meminimus, est exposita. Quid quòd nulla unquam fuit concertatio de Excommunicatione inter nostram Tigurinam & Genevensem ecclesiam nobis prædilectam?* Sub idem tempus Bezam etiam fraternè per epistolas hortatus est Bullingerus ut non publicaret quæ in Erastum hac de re scripserat, ne tam infelix certamen & perniciosa tum in Ecclesiarum pacem tum in Magistratuum & Principum Christianorum jura altercatio diffusiùs propagaretur. Etiam Bezæ scriptum in Erastum quod legendum ab eo acceperat, necdum tunc typis editum, ad eum remittens, cum per ægritudinem scribere ipse nequibat, operâ usus est manus amici Rodulphi Gualtherii pastoris item Ecclesiæ Tigurinæ primarii. Sed ita ut tam suo quàm Bullingeri nomine eisdem in literis[r] hac de re Beza moneretur. Atque in eis quid de Excommunicatione & Presbyterio in Republica Christiana sentiat uterque, juxta Bullingeriana antè memorata,

q *Decad 5. Serm. 10.*

r *Tiguri 3 Aug. 1570.*

bre-

breviusculè ostenditur. Alios habuit nec paucos heic tunc suffragatores Erastus. Sed in exemplaribus manu tantùm scriptis diu circumlata sunt tam quæ Beza quàm quæ ille hac de re scripserat. Nec ante decennium aut circitèr à scriptione elapsum aut hujus aut illius scripta illa publicata. Obiit Erastus anno 1583 & circa sexennium pòst facta est editio illa & Thesium & earum Confirmationis simul cum epistolis jam memoratis. Alias ejusmodi etiam ne volumen excresceret, se prætermisisse monet Typographus, qui & Theses *à viris & doctis & piis, atque partium studiis alienis, mirum in modum probatas* asserit, & *quòd à quamplurimis aliis eruditis viris & veritatis amantibus, hoc scriptum summis extollebatur laudibus.* Quisnam Typographus ille aut quânam ex officina tunc prodiret opus illud (& semel tantùm hactenus typis prodiisse existimo, nisi Amstelodami, ut nunc audio, jam nuperrimè sit recusum) non cuique constat. In fronte legitur, *Pesclavii, apud Baocium Sultaceterum anno M D LXXXIX.* Nominum, sive locum spectes sive hominem, portenta! Nequé curnam sic efficta operæ pretium est aut disquirere aut ariolari. Sunt quorum indices editionem illam memorant[s] quasi *Pesolavii* aut *Posolavii* facta fuisset anno 1591, nec loci nomen primò fictum sed aliud pariter nihili, nec verum annum exhibentes. Alii[t], quasi *Peselavium* nomen loci fuisset. Sed verò certissimum est *Pesclavium* ibi suppositum pro Londino; saltem Londini codicem larvato illo loci nomine prodiisse. Nec reverà, ni fallor nimium, Baocius Sultaceterus ibi alius est quàm Joannes Wolfius Latinis, Græcis & Ebraicis literis Elizabethæ Reginæ tunc Typographus. Ab Erasti vidua aut à Castelvetro[u] cui nupta illa est, autographum impetrarant viri aliquot ex ordine Ecclesiastico in Anglia summi qui etiam in regimine publico partes tunc agebant heic primarias. Atque eorum auspiciis jussúque typis est mandatum. Placuit quidem illis ut non sine fictorum loci & typographi nominum larva prodiret, quale pro hominum arbitrio sæpiùs fit. Sed verò non ita furtim aut clanculùm exiit quin in acta Typographorum & bibliopolarum Londinensium societatis illius temporis publica, expressim relatum fuerit, nec sine auspiciis Antistitis summi, qui ante alios librorum heic censuræ tunc præfuit, ejúsque de eo judicii testimonio. In Actis illis legitur 20. **Junii 1589. John Wolf entred for his Copy a Treatise of Thomas Erastus** *de Excommunicatione,* **reported by M. Fortescue to be allowed by the Archbishop of Canterbury,** Id est, *Joannes Wolfius. In acta heic recipitur, ut liber ad eum spectans, Tractatus Thomæ Erasti de Excommunicatione, quem retulit D. Fortescutius approbatum esse* seu *typis permissum ab Archiepiscopo Cantuariensi.* Is tunc erat Joannes Whitgiftus, seu qui Hugoni Broughtono in scriptis suis est Leucodorus, vir sanè ob pietatem, doctrinam, prudentiam morúmque probitatem insignem perquam tunc celebris. Certè rarum satis erat, librum aliquem typis ab ipso Archiepiscopo (cui uti & Episcopo Londinensi librorum Censura heic demandata) permissum esse & approbatum. Ab iis qui antistitibus erant à sacellis id fieri assolebat. Nequaquam igitur est existimandum editionis

[s] *Georg. Draudius in libris Theologicis tit. Excommunication. Anton. Zapata in Indice Expurgatorio pag. 902.*

[t] *Catalog. lib. in Bibliotheca Bodleiana, in* Erasto.

[u] *Epist. Bezæ ante tract. de Excomm. & Presbyt. Melchior Adam in Medicorum vitis.*

ditionis hujus Erastianæ non singularem habuisse rationem Archiepiscopum illum, nec ipsum solùm sed alios viros pios & doctos, quorum ut copiâ quidem tunc abundabat Anglia, ita præsentiâ frequentissimâ proculdubio fruebatur ille, libentiùs editioni favisse, utpote quæ adeò consona passim exhiberet eis, quæ in usu heic essent receptissimo, tum quoad Presbyterialis seu Consistorianæ jurisdictionis aliùsve, Ecclesiasticæ nomine, quæ non ad Juris Anglicani normas, id est ad Jus heic prorsùs Humanum exerceretur, Negationem, tum quoad Regium seu Regiminis publici (quod Magistratûs vocant) jus tuendum quod in Anglia passim juxta superiùs ostensa, per anteacta secula obtinuisset. Nec puto, cum editio ad hunc modum facta fuerit, opinabitur quisquam monita Typographi nomine sive in fronte sive in calce data tam ipsius reverà fuisse quàm sive Archiepiscopi jam dicti sive alterius qui non solùm ex suo sed aliorum virorum gravissimorum, qui luce dignissimum opus censerent, ore & judicio loqueretur. Memini me in bibliotheca Lambethana, quæ dudùm Cantabrigiam translata est, vidisse codicem hunc, sic typis emissum, in corio flavo nitidiùs compactum cum inscriptione hac utrinque aurea, intra sertum itidem aureum inserta, *Intus quàm extra formosior.* Atque ipsum fuisse opinor codicem quem Arciepiscopo illi qui editionem sic commendaverat, ut moris est, donaverat typographus. Mirabitur, puto, nemo in Romanensium Indicibus expurgatoriis [x] opus hoc inter Erasti alia aliquot expressim perpetuò prohiberi damnaríque. Certè quoniam ita impugnat liber hic Excommunicationis, id est Jurisdictionis Ecclesiasticæ dici solitæ usum, qui scilicet velut divinitùs receptus sic à compluribus obtenditur, ideò etiam inter Ecclesiastici ordinis Reformatorum non paucos satis habetur invisus & veluti tantùm non publicè prohibetur. Proximo post editionem illam Londinensem anno Beza, qui hactenùs etiam sua in Erastum scripta evulgari noluit, Genevæ apud Joannem le Preux *Tractatum* edidit qui *Pius* dicitur *&* *moderatus, de vera Excommunicatione & Christiano presbyterio, jam pridem pacis conciliandæ causâ, Cl. v. Joan. Erasti* (ita codices impressi; quorum in nonnullis *Th.* in chartula τῷ *Joan.* glutine superimponitur) *D. Medici centum Manuscriptis Thesibus* (editarum Erasti numerus est 75) *oppositus & nunc primum, cogente necessitate, editus.* Præfatio item adjicitur quæ de editione Erastiana ita larvata haud parùm conqueritur. Certè Opus ipsum Argumenta ex Utroque fœdere sumi heic solita, bene habet congesta dispositáque uti & Responsiones, qualescunque sint, ad Erastiana. Diligenter utrosque scriptores illos perpendat veritatis ingenuè amantior quisquis fuerit, uti etiam alios in Germania [y], Belgio [z], Anglia [a] libros aut in Erastum nominatim aut ejus heic doctrinam, editis, quorum plerique nuperi. Sed utinam intereà Erastus cum adversariis suis æquè apud bibliopolas prostaret. Quod nondum factum, ex editione quam expectamus, studiosioribus sperandum. Qui liberè item heic disquirit, non omninò prætermittat *Grallas* illas [b] doctissimè & ingeniosissimè nuper in Guilielmum Apollonii scriptas, etiam & Anglicè versas, uti nec opuscula inde nata & pendentia

x *Francisc. Magdalenus in Elench. lib. prohibit. Anton. Zatrapa in Ind. exp. pag.* 902.

y *Zacharias Ursinus Tom.* 3. *pag.* 803. *Gaspar. Brochmand. in Systhem. Theolog. Tom.* 2. *cap.* 5. *tit. de Discip. Ecclesiastica*

z *Guil. Apollonii, alii Autores obvii qui nuper de Iure Majestatis circa sacra, libertate Eccles. Episcopatu Constantini, id genus aliis ibi scripsere.*

a *Georg. Gillespius* Aaronis Virga *Anglice, &* *Samuel Rutterfordius. lib.* de Jure Divino Regiminis Ecclesiastici *Anglicè item, Londini* 1646. *alii satis numerosi, nuper idem libenter inculcantes.*

b *Franekeræ* 1646.

dentia alia, quæ satis obvia, nec libellum omninò illum Hugonis Grotii; ut de viris apud nos doctis aliquot qui Erasto apprimè favent in libris suis de disciplina Ecclesiastica passim prostantibus, taceam. Plurima etiam hanc in rem ex eis quæ de Excommunicatione Judaica & publica Antiquitatis, etiam per anteriora Christianismi secula cuncta, Professione, Praxi & moribus supra ostenduntur, seriò ponderanda. Cum primis illud, Sacrorum interdictionem forensem apud Judæos seu in Excommunicationis illorum usu (unde defluxisse Christianum plerunque admittitur) reperiri nullam, ut satis antè monstratum. Accedet autem Libro in Secundo, de Sententia illa quam crebrò nimis apud viros alioquin etiam longè doctissimos receptam video, de Jurisdictionis circa Sacra & circa Profana seu non Sacra, quasi Ecclesiasticæ & Politicæ (ut vulgò penes Christianos discriminatur) apud Judæos distinctione, adeóque de Tribunalium seu Synedriorum sub notionibus illis genere ibi duplici, Disquisitio accuratior & Determinatio. Alia huc spectantia occurrunt in sequentibus.

Cap. XI.

Rationes *atque* Argumenta *quibus* Excommunicationis *Forensis* Jus *ex ipso* Juris Naturalis, *seu, ante legem in Sinai datam*, Divini *fonte à scriptoribus aliquot elici solet, perpenduntur. In Hæresim* Adamitarum, *spurcam illam quidem sed pervetustam, receptum esse* Excommunicationis usum, *velut in* Paradiso *institutum. Inde etiam in aliorum aliquot sententias. De* Excommunicatione Adæ *&* Pœnitentia *ejus per annos* 130, *apud Talmudicos. De* Caino *qui ob fratricidium dicitur* Excommunicatus. *Traditio Rabbinica de* חרם *seu* Anathemate *à* Josephi *fratribus, cum illum vendidissent, in seipsos, ne quod fecerant,* Jacobo *indicaretur, denuntiato. Commenta* Mahumedanorum *de Tempore per quod mansit* Adam *in Paradiso & de Loco in quem ejectus est, seu Monte ac Insula Indica* Sarandib *dicta. Nec in Adæ expulsione, nec in Caini exilio nec in* Anathematismis *Intervallo, quod heic primariò tractatur, tributis aliquot (licet etiam ipsi fidem mererentur)* Excommunicationis *propriè sumtæ vel Figura vel Proportio reperitur.* Cerith *seu* Exscissionem *Incircumcisi aliorúmque postmodum sub Lege,* Excommunicationem, *qua de quæritur, non ullatenus fuisse. Et demùm, tametsi in vetustioribus illis exemplis ipsa Pœna hæc omninò haberetur, nihil inde sequi quod ad* Jus *heic adstruendum, quale volunt aut saltem libentissimè obtendunt non pauci,* Divinum *ullatenùs conducat.*

DIffusiùs per Capita proximè superiora Quatuor egimus de Jure ac Usu Excommunicationis reliquisque ejus Appendicibus & Circumstantiis quæ ad retrò actorum temporum Sententias, de ejusdem Jure,

re, ritè eruendas perſpiciendáſque diverſimodè attineant; quatenus nimirùm ſive apud Judæos ſub Lege ſive inde ſive (ut nonnullis placet) aliunde in Chriſtianiſmo recepta ac uſurpata eſt. Quod ideò quidem fecimus ut commodiùs & apertiùs dignoſceretur, Quæ & Qualiſnam per anteriora illa uſque in noſtrum ſecula, cenſita & quàm variatim & quomodo adhibita, temperata, admiſſa, omiſſa, rejecta, revocata, controverſa fuerit Pœna illa (ſeu, ut malunt alii, Morum ac Pietatis Medicina; quale planè, quà forenſis hæc eſt, nec ſine publicis Juriſdictionis ſpectaculis atque ſtatûs perſonæ inter ſuos mutatione viſibili, de Pœna dici ſatis rectè poteſt omnimoda; quùm nulla apud homines Pœna reverà non ſit tam Medicinalitèr erga aliquos quàm Sonti ipſi etiam, partim ſaltem, Retributivè irrogata) Pœna, inquam, illa cujus Juris Originem haud ſcriptorum pauci ex Intervallo Libro huic aſſignato petere ſolent. Abſque enim hoc non ſatis undiquaque conſtaret heic de re ipſa de qua diſquiritur, ſcilicet, tum Utrum in Pœnis forenſibus hujus Intervalli ſeu in Judiciorum ac Juriſdictionis ejuſdem Effectibus revera locum ſive ex Jure Naturali ſive ex Divino aliter ſortiretur illa ullum, tum Quid ea de re ſenſerit Antiquitas maximè tam Judaica quàm Chriſtiana; quorum utrunque ut neceſſariò ac penitiùs heic animadvertendum, puto nemini non viſum iri. Sequitur autem ut, juxta inſtitutum ſuperiùs propoſitum, Rationes & Argumenta quæ afferri ſolent ab eis qui ex intervallo hoc Legis in Sinai dationem antevertente Juris heic originem deducendam velint, introſpiciamus perpendamúſque. Qui pertinaciùs ex Jure Divino, eóque Præceptivo, vim Pœnæ hujus originariam pendere contendunt: etiam ab ipſo rerum conditu eam petunt. Marius Alterius[a] *Uſque adeò vetus & antiqua exiſtimanda eſt Excommunicationis cenſura cujus uſus divinitus ad nos perveniſſe certa fide habetur, ut minimè recens ſicut falsò & temerè Hæretici mentiuntur* (ſic ille; ſic id genus alii aliquot, ſed ſatis quidem temerè ipſi, ne quid graviùs dicam) *Sed priſca potius priſcarúmque vetuſtiſſima rerum merito dicenda ſit, ut quæ à primæva Orbis origine ortum habuerit.* Tantundem, quantum ad originis heic vetuſtatem aſſerendam, habent alii tam ex Reformatis[b] quàm Romanenſibus[c]. Atque in patribus vetuſtis nonnulla, ut ſtatim dicetur, occurrunt aliquantulùm conſona. Quinimò ne origini heic quid omninò deeſſet quod ex intima vetuſtate obtendi poſſet, etiam Satanæ & Angelorum ejus extra communionem paradiſi ſeu ſanctorum à Numine poſitorum ſeu cadentium adeóque Anathemate percuſſorum, in ipſo orbis initio, exemplum, *principium dediſſe excommunicationi* aiunt recentiorum aliqui[d], adjicientes *nec* ſolum principium ſic dediſſe Satanam ſed *ſententiam quandam ipſum effectum in quam retruduntur quotquot ſunt excommunicati. Traduntur enim Satanæ Excommunicationis vinculo percuſſi.* Et velut Anathematis & Excommunicationis primæ imaginem in illo Satanæ ac Angelorum ſuorum caſu collocant ſuperiorum ſeculorum ſcriptores aliquot celebres, ut Honorius Auguſtodunenſis[e], Petrus Bleſenſis[f], Robertus Arborienſis[g]. Alii verò ſunt qui ad rem non omninò hoc trahunt; etiam qui inter

excom-

a *De Excomm. Diſp. 1. lib. 1. cap. 6.*
b *Conrad. Bertram. de Politia Judaica cap. 2. Beza de Presbyterio Arg. 1. pro Excommunicatione.*
c *Io. Caſalius de vett. Chriſtianorum Ritibus cap. 22. Antonius Sepenſis in Chronologia Euchariſtica Enarrat. 20. pag. 597. Theophilus Rainaudus de Monitoriis part. 2. cap. 9. &c.*
d *Mar. Alterius lib. 1. diſp. 2. cap. 6. & Caſalius loco citato.*
e *De antiquo ritu Miſſæ, ſive Gemma Animæ lib. 3. cap. 78.*
f *Sermone 29.*
g *De utroque Gladio Tom. 2. Theorem. 7.*

excommunicationis, quâ forensis est & Absolutione tollitur, typos recenseri meritò non admittunt[h]. Primarium autem sive Typum, sive Adumbrationem sive Imaginem (his enim vocibus uti amant) sive Argumentum sumi heic solet ex illa Adæ & Evæ, cognitâ à Numine causâ, ob prævaricationem & mandati Divini violationem ejectione è Paradiso[i]. וישלחהו יהוה אלהים מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם ויגרש את האדם וגו׳ *Et emisit eum Dominus Deus è Paradiso ut coleret terram è qua sumtus est, & expulit Adam* &c. Atque inde sanè primo Excommunicationis non Exemplum solum sed velut Institutum à posteris sequendum recepere Hæretici prisci Adamiani seu Adamitæ dicti, qui à Prodico[k] autore suo suasi, nuditatem primorum parentum in paradiso imitabantur, & ecclesiam suam Paradisum[l] inde nuncupantes, ex ea ideò, sub ipso etiam Adami nomine, ejiciendum voluere si quis deliquisset. Epiphanius[m]; Εἰ δὲ δόξειε τινὰ, ὡς καὶ τοῦτο λέγουσιν, ἐν παραπτώματι γενέσθαι, οὐκέτι τοῦτον συνάγουσιν. Φάσκουσι γὰρ αὐτὸν τὸν Ἀδὰμ τὸν βεβρωκότα ἀπὸ τοῦ ξύλου καὶ κρίνουσι ἐξεῶσαι, ὡς ἀπὸ τοῦ Παραδείσου, τουτέστι τῆς αὐτῶν Ἐκκλησίας. ἡγοῦνται γὰρ τὴν ἑαυτῶν Ἐκκλησίαν εἶναι τὸν παράδεισον, καὶ αὐτοὺς εἶναι τοὺς περὶ Ἀδὰμ καὶ Εὔαν, *quod si quis, ut dicere etiam solent, in culpam lapsus esse videatur, hunc in conventum suum minimè recipiunt. Adamum enim illum esse dicunt, qui de ligno comederit, atque è Paradiso hoc est Ecclesia sua exterminandum judicant. Nam Ecclesiam suam Paradisum esse statuunt; seipsos verò Adamum & Evam.* Etiam à patribus primariis memoratur expulsio Adæ ut excommunicationis in ecclesia exercendæ Adumbratio & Exemplum. Inde Augustinus[n]; à sacramento visibili *alienandus utique fuerat vel jam moriturus, vel etiam tanquam Excommunicatus, sicut etiam in hoc paradiso, id est Ecclesia, solent à Sacramentis altaris visibilibus homines disciplina ecclesiastica removeri.* Et Hieronymus de Excommunicatis sui temporis[o], *prævaricati sunt pactum Dei in Ecclesia, sicut Adam prævaricatus est in Paradiso, & imitatores se antiqui parentis ostendunt, ut quomodo ille de Paradiso, sic isti ejiciantur de Ecclesia.* Quid quòd Honorius Augustodunensis à Domino, in illo de Satanæ casu & in Adæ expulsione, Ecclesiam formam Excommunicationis accepisse disertè tradit[p]? *Quod Ecclesia*, inquit, *peccantes de Ecclesia ejicit, superbos autem & rebelles Excommunicat & non pœnitentes indignos sepulturâ judicat, iterum à Domino formam accepit qui peccantem hominem de paradiso expulit, sed pœnitenti cœlum aperuit, Diabolum vero superbientem & rebellem excommunicavit & de cœlo & cœlesti Ecclesia segregavit, & quia pœnitentiâ non flectitur nunquam recipitur. Igitur pœnitentes per gratiam salvantur, Excommunicati superbientes Diabolo incorporantur.* Sic Honorius ille. Atque obvium est apud scriptores ante indicatos aliósque tam è Reformatis quàm Romanensibus hinc veluti ex Origine primaria Excommunicationis & Usum & Jus deduci. Etiam ipse Beza in Tractatu suo adversus Erastum inter Argumenta sua hoc ut primum collocat. Quin verò Ebræos etiam ipsos Expulsionis seu Separationis Adæ nomine נדוי *Niddui*, id est ipsius apud eos *Ex-*

h Theophil. Rainaud. de Monitoriis Part. 2. cap 9.

i Genes. 3. 23.

k Theodoret. Hæretic. Fab. lib. 1. cap. 6.

l Augustin. de Hæresibus ad Quodvult deum cap. 31.

m Hæres. 32. sive 52. § 2.

n In Genes. ad literam lib. 11. cap. 40.

o In Osea lib. 2. cap. 6.

p In Gemma Animæ seu de Antiquo ritu Missæ lib 3 cap. 78.

communicationis, habetur. Rabbi Jeremiah Ben Eliæzer [r] in Talmude, כל אותן השנים שהיה אדם הראשון בנידוי הוליד רוחין ושידין ולילין שנאמר ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו בצלמו מכלל דעד האידנא לאו בצלמיה אוליד *Omnibus istis annis quibus fuit Adam, homo primus, in Excommunicatione* (seu *Niddui*) *genuit Spiritus, Dæmones & Lamias, sicut dicitur* *, *& vixit Adam triginta & centum annos genuitque ad similitudinem suam juxta imaginem suam. Non omninò usque ad tempus illud genuit quenquam in similitudine sua.* Scilicet; antequam genuerat Sethum. Idem inde citat Abarbinel [r] cui nescio quare Rabbi Eliæzer Ben Azariah ejusdem autor sit. Fabula quidem illa de Dæmonibus, Spiritibus, & Lamiis per tempora ab illinc anteriora ab Ada ex nescio quibus succubis susceptis atque etiam parilis de Evæ per id tempus prole, apud scriptores Judæorum alios (nam Christianos qui inde interdum usurpant prætermitto) non raro habetur [s] uti & illud de generatione hac prima juxta similitudinem suam sine [t] fabulæ istius assumento. Quod verò ad Excommunicationem seu *Niddui* Adæ sic dictam heic attinet; ea capienda est, de statu ejus, uti & Evæ, juxta eos qui hoc tradiderint singulari per tempus illud centum & triginta annorum (undecunque aut quomodocunque numeratorum; neque enim ea de re aut dissonis etiam veterum circa eam sententiis heic plura dicere est operæ pretium) in quo ab invicem, velut in Pœnitentiam & Castigationem diutinam, separati sunt. Neque aliter ad expulsionem è Paradiso juxta eos spectat. Inde Glossa Talmudica [u] ait in *Niddui* seu *Excommunicatione* Adamum mansisse per annos 130 ex eo quòd à Numine de fructus interdicti comestione adeò fuisset increpatus [x]. Et Jarchius ad locum illum Genesceos de generatione ad similitudinem suam anno 130, עד כאן פרוש מן האשה *usque ad tempus illud separatus est* seu *abstinuit se ab uxore.* Alii tantundem ibi. Etiam de Pœnitentia ejus & castigatione per id tempus sui, disertè Rabbi Meir [y]; אדם הראשון חסיד גדול היה כיון שראה שנקנסה מיתה על ידו ישב בתענית מאה ושלשים שנה פרוש מן האשה מאה ושלשים שנה והעלה זרזי תאנים על בשרו מאה ושלשים שנה *Adam, primus homo, valdè erat pius, adeo ut postquam viderat se morti obnoxium esse, in Jejunio manserit per annos 130, ab Uxore item separatus fuerit annos 130 & per totidem annos aptaret cingula ficulnea super carnem suam.* Legitur item in Rabbinis [z], בחסר בשבת נכנס אדם במי גיחון העליון עד שהגיעו המים עד צוארו ונתענה שבעה שבתות ימים עד שנעשה גופו כמין כברה אמר א״ם לפני הקב״ה רבון כל העולמים העבר נא חטאתי מעלי וקבל את תשובתי וילמדו הדורות שיש תשובה ואתה מקבל תשובת שבים מה עשה הקב״ה פשט ידו והעביר את חטאתו מעליו וקבל את תשובתו שנ׳ חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי סלה מן העולם הזה וסלה מן העולם הבא *Septimanæ feria prima ingressus est Adam aquas Gihon superioris doneo pertingerent aquæ ad collum ejus & afflixit se seu jejunavit septem hebdomadibus usque dum factum est corpus ejus instar cribri. Dixit Adam coram Deo Optimo Maximo, Domine universi mundi, transeat quæso peccatum meum à me, & recipe Pœnitentiam meam, ut discant omnes ætates* (tota posteritas) *quòd sit Resipiscentia & quod suscipias*

[q] In Glossa Talmudica ad tit. Erubin. c. 2. fol. 18. b. partim citatur J. Buxtorfio in Lexic. Chald. Thalm. col. 1306.
* Genes. 5. 3.
[r] In Pirush Tora fol. 38. col. 4.
[s] Beresith Rabba paras. 24. Midrash apud Maimonidem in More Nebochim part. 1. cap. 7. Elias in Thisb. verbo לילית Zohar ad Beresith fol. 45. col. 177. edit. Cremon. Ajin Israel part. 1. fol. 80. col. 3. Pragæ &c.
[t] Targum Jonathan Genes. 5. 3. Rabbi Moses Bar Nachman ibidem. Pirki R. Eliæzer cap. 21. &c.
[u] Babylon. ad tit. Erubin c. 2. fol. 18. b.
[x] Gen. 3. 11.
[y] Talmud. Babylon. loco antè citato.
[z] Pirki R. Eliæzer cap. 20. unde R. Abraham Zacuth in Juchasin fol. 5. a.

tu resipiscentiam convertentium se. Tunc autem Deus O. M. extendit dexteram suam atque removit ab illo peccatum ejus, & recepit conversionem ejus juxta illud[a], *Peccatum meum tibi notum feci, & iniquitatem meam te non celavi, Selah ex hoc seculo & Selah è seculo futuro.* Etiam in *Midrash* scribunt[b] quod Adam annos centum & triginta priusquam Sethum genuisset in Aqua sederit usque ad Nares, ob peccatum illud quod de arbore vitæ comedendo commisisset, unde etiam hodieque in facinorosorum Pœnitentiis Judæorum Afflictiones variæ quas memorat loco citato Buxtorfius pater. Affertur etiam hanc in rem Maledictio Numinis in Cainum[c] ob fratricidium, & ejectio ejusdem ut exulis & profugi. נע ונד תהיה בארץ *exul* seu *vagus & profugus eris in terra.* Et de seipso Cain הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך תסתר quod verti solet *ejicis me nunc à facie terræ & à facie tua abscondar*, secundum quem sensum, neque aliter intelligitur in Paraphrasis Chaldaicæ, quæ Onkeliana est, exemplaribus aliquot quæ habent ומן קדמך אהא כסמר *& à facie* seu *præsentia tua ero absconditus.* Ita scilicet ea cujus versionem non sine Leonis X auspiciis ante centum ampliùs annos edidit Nicolaus Corvinus[d]; uti etiam quæ in Bibliis habetur tum Regiis tum Jaianis. Atqui in codicibus Bombergianis, Constantinopolitanis binis (quorum Persicam simul habet altera versionem, altera Græco-barbaram & Hispanicam) Garianis, Buxtorfianis, aliis qui conjunctam habent paraphrasin hanc, uti etiam in pervetusto ejusdem penes me MS. legitur ומן קדמך לית אפשר לאטמר *& à conspectu* seu *facie tua non est poßibile abscondi.* Neque aliud exemplar secutus est Paulus Fagius. Et quasi idem interrogativè habet R. Saadias adeóque Arabica in Jaianis; وان طردتي اليوم الوجه الارض هل اتستر من بين يديك *Quod si expellas me hodie de facie Terræ nunquid abscondar à præsentia tua?* cui non ita dissona est Chaldaica Jonathanis dicta. Sequitur pòst ויצא קין מלפני יהוה וישב בארץ נוד קדמת עדן *Et exivit Cain è facie* seu *præsentia Domini & habitavit in Terra Nod ex Orientali plaga Eden*, seu, ut vulgata, *profugus in terra ad Orientalem plagam Eden.* Atque in pœna Caini hac Excommunicationem expressim fuisse non semel ait Lutherus ipse[e], qui toties pro pœnæ hujusmodi, ut adhiberi solet inter Christianos, adversario apud Romanenses memoratur. Alii tantundem; ídque tam ex Reformatis[f] quam Romanensibus[g]. Et Beza, *Fuit igitur ante legem Mosis, ipso Deo auctore, usurpata Excommunicatio, quam posteà exercuisse Adamum cum suis liquet ex illa filiorum Dei à filiis hominum distinctione quæ sub Enos Adami nepote manifestò in usu cœpit.* Quinetiam illud de Incircumcisi pœna, ונכרתה הנפש ההיא מעמיה[h] *exterminabitur* seu *excidetur anima* seu *persona illa è populis suis*, huc spectare necesse est ut existimetur ab illis qui pro Pœna illa כרת *Cerith* seu *Excisione* totiès postmodum in lege etiam adhibita, disertè Excommunicationis vocem substituunt, quemadmodum fecit dudum[i] interpres Cantabrigiensis Canonum Pœnitentialium Mai-

a Psal. 32. 5.
b Apud J. Buxtorf. in Synagoga Judaica cap. 34.
c Gen. 4. 11. &c.
d Antwerpiæ in 16 anno 1535.
e Ad Gen. 4.
f Beza De Presbyterio & excommun. Arg. 2.
g Mar. Alterius Diss. 1. lib. 1. cap. 6. Casalius de veteribus Christian. ritibus cap. 2 in Theophilus Rainaud. loco antè citato &c.
h Gen. 17. 14.
i Cantabrigiæ 1631. in 4.

Maimonidis. Scilicet pro Maimonidis illo[k] de Peccatorum in Graviora & Leviora distinctione, מה הן הקלות ומה הן החמורות ׃ החמורות הן שחייבין עליהם מיתה בד או כרת ושבועת שוא ושקר אף על פי שאין בהן כרת הרי הן מן החמורות ושאר מצות לא תעשה ומצות עשה שאין בהן כרת הם הקלות substituit ille, *Quæ leviora sunt? quæ Gravia sunt unde Homines reatum incurrunt mortis à Consistorio inferendæ vel Excommunicationis; & quamvis Juramentis vanis & falsis non impendet excommunicatio, sunt etiam illa è Gravioribus. Quæ contra reliqua præcepta Negativa committuntur & contra Affirmativa de quibus non est Excommunicatio, Leviora sunt.* Quasi כרת *Cerith* (de quo fusiùs agitur capite sexto) ipsam significaret Excommunicationem, quatenus notione in sua recepta usurpari solet, nec solùm in legibus postmodùm datis sed etiam in illa de Circumcisione, ad quam primò spectat, adeóque ad tempus Legis in Sinai dationem antevertens. Aliis item in versionis illius locis, quoties occurrit, sic redditur. Nec desunt alii viri quidem docti qui huic כרת *Cerith* significatui sunt consoni. Illustris item vir Anastasius Germonius Archiepiscopus & Comes Tarantasiensis, de Excommunicationis origine agens, *Potiùs*, inquit, [l]*crederem Gentes ab Hebræis, quemadmodum alia multa, hanc è sacris ejectionem mutuatas fuisse. Nam Hebræos Excommunicationem habuisse auctor est Eliezer Rabbi*[m] *qui ait Josephi fratres sub anathematis pœna præcepisse ne quis Josephi venditionem revelare patri auderet. Et subjungit, vultis excommunicationis vim & efficaciam videre? videte in Josua*[n] *& in libris Regum*[o]. Sic ille; quasi etiam in Josephi ævo seu diu ante Legis in Sinai dationem, adeóque per Intervallum quod tractamus, receptus fuisset apud Ebræos Excommunicationis usus. Et legitur quidem in *Pirki* R. Eliæzer, loco citato[p], historiola sacra de Josepho à fratribus vendito, cui adjicitur אמרו נחרים בינינו שאין אחד ממנו מגיד הדבר ליעקב אבינו עד שיהיה ברשות כלנו אמר להם יהודה ראובן אינו כאן ואין החרם מתקיים אלא בעשרה מה עשו שתפו למקום עמהם והרמו *Dixerunt, Anathema* seu *Cherem denunciemus inter nos ne quis nostrum rem indicet Jacobo Patri nostro antequam licentia à quolibet nostrum detur. Dixit illis Jehuda; Ruben non est heic; & Anathema* seu *Cherem ritè satis non fit*, aut *non satis est validum nisi adsint Decem. Tunc igitur sociarunt sibi Deum* (ut ita Decem adessent) *atque Anathema denuntiarunt.* Cum autem noctu adesset Ruben הגידו לו הדבר שעשו ואת החרם שהחרימו ושמע ראובן את החרם ושתק וגם הקבה שתק ומפני החרם לא הגיד הדבר ליעקב *narrarunt ei rem quam fecerant uti etiam Anathematis denuntiationem. Ruben autem cum Anathema audisset, tacuit, atque etiam tacuit Deus O.M. & propter Anathema non indicavit hanc rem Jacobo.* Dein paulò pòst addit quòd fratres Josephi, cum eum superstitem ac incolumem esse in Ægypto comperirent, התירו את החרם *solverunt Anathema.* Atque ad illud de *Jacobi spiritu reviviscente*[q], cum Josephum superstitem esse audiret, וכי מתה היתה רוחו של יעקב שחיתה ׃ אלא מפני החרם נסתלקה רוח הקדש מעליו ׃ וכיון שהתירו את החרם שרתה עליו רוח הקדש כבתחלה

Et

k Halach. Theshuba cap. 1.

l De Sacrorum Immunitatibus lib. 3. cap. 14.

m Cap. 38.

n Cap. 5. & 7.

o Reg. 1. & 4. cap. 2.

p Fol. 34. Col. 1.

q Gen. 45. 27.

Et quomodo mortuus erat spiritus Jacobi qui revixit aliter quàm ex eo quod propter Anathema ablatus fuit ab eo spiritus Sanctus. Et postquam solverant Anathema habitavit super eum spiritus Sanctus sicut anteà. Heic planè testimonium habetur qualecunque tum de Anathematis seu ꙍ *Cherem* Usu ut in moribus tunc receptissimo, tum de ejusdem Solutione. Idem ipsum totidem fermè verbis legitur in *Sepher Tanchuma* seu *Jelmadenu*[1]. Atque hæc sunt Argumenta seu Rationes ex Intervallo ipso quod heic primariò tractatur, ad Excommunicationis institutionem, quasi ex ipso Jure Naturali seu Divino nata fuisset, asserendam adductæ. Subjungi solent alia ex Maledictionibus solennibus sub lege quasi ex Intervallo hoc priore in posteritatem propagatis, uti etiam ex eo quod corpore Immundi usque dum in munditiem ejusdem restituerentur, Templo Sacrisque, ex peculiaribus legibus, arcerentur, id genus alia aliquot, de quibus capite septimo ita monitum est, ut quid ea de re iterare heic supervacaneum foret. Dum verò jam dicta ut ritè perpendantur introspicimus, Duo maximè sunt consideranda. Primum, utrum reverà in eorum aliquo Excommunicationis, qualis in controversia hac intelligitur, Usus aut Exemplum reperiatur. Secundum, num tametsi concederetur ita se rem habere de Usu & Exemplo, Argumentum inde aliquod aut Ratio ad Juris Præceptivi alicujus heic caput aut Institutum adstruendum ritè posset adduci. Quod ad primum spectat, adeóque ad illud primò de Luciferi & ministrorum ejus è Cœlo dejectione; in eo planè præter perpetuum ex omni Beatitudine exterminium nec Pœnitentia aut Absolutione aliqua unquam diluendum, nihil omninò continetur; unde item, velut ea qua cum & Excommunicatione Ecclesiastica proportio neutiquam ulla satis intervenit, nequidem inter typos & adumbrationes heic à nonnullis qui intereà Juris circa hanc rem Divini sunt assertores acerrimi, admittitur, ut jam antè monitum; quanquam alii qui nihil omninò non corradi & congeri heic velint quod Excommunicationis partem aliquam seu figuræ qualemcunque umbram præ se ferat, eam ut primarium heic Juris sive Testimonium sive Argumentum sive Exemplum usurpant. Sed sanè, si ideò pro Excommunicatione sumenda fuerit, quoniam in ea communicationis pristinæ privatio qualiscunque erat, sequetur pœnam omnimodam sive à Numine sive ab Hominibus irrogatam hoc nomine pariter venire. Neque enim ulla est Pœna siue Pecuniaria, sive Corporalis, in qua non continetur, sub notione aliqua, pristinæ communionis privatio aut deminutio; ut in Exilio, Morte, Membrorum mutilatione, Carcere, Mulcta, reliquis. Nam ante pœnam irrogatam commune erat tam ipsius sic puniti, quàm aliorum, inter suos, ea libertate frui, quæ, accedente pœnâ, tollitur aut minuitur. Adeóque non minùs ultimum qualecunque supplicium quam Luciferi suorumque è cœlo dejectio, notione ejusmodi, communicationis privatio adeòque Excommunicatio dici posset. Sed ita ad rem ac notionem de qua agitur singularem non omninò attinebit, utpote in qua nec ulla loci pristini retentio, nec spiritualis nec alia sive Pœna sive Medicina in correctionem, aut Absolutionis per pœnitentiam eámque publicam expectationem, habetur quemadmodum in Excommunicatione

[1] Veron. fol. 15. col. 4.

tione qua de loquuntur ipsi qui ejectionem illam huc trahunt. Tantundem certè etiam de Adæ seu primorum parentum è Paradiso terrestri expulsione dicendum. Pœna illa planè exilium perpetuum erat seu deportatio è Paradiso in alias terras. Et tam Judæi & Mahumedani quàm Christiani de exilio è loco illo in alium expressim, juxta ea quæ satis aperte etiam videntur tradi in Genesi, sumere solent: licet non defuerint qui Allegorice omninò rem explicandam velint. Ubinam Paradisus ille fuerit, quamdiù duraverit, uti etiam quanto in eo manserint primi parentes tempore ante expulsionem illam, disputari solet ab eis qui in Genesim commentarios ediderint aliisque in Chronicis & Annalibus. Et perquàm diversæ hisce de rebus sententiæ occurrunt. Atqui unanimes interim satis sunt scriptores de eo quod est pœnam illam fuisse Soli mutationem nec ab eis redimendam. Ex horto *εἰς ἕτερον τόπον in aliam regionem* ejectos, ait Josephus. In Montem Moriah (ubi posteà Templum exstructnm) alii [s]. *In nostram, velut exules, terram ejectos*, Sulpitius Severus. Alii passim in eandem sententiam. Eutychius item Patriarcha Alexandrinus احرجهما من الحنه في تسعه ساعوت من يوم الجمعه علي جبل من جابل الهند *Ejecit eos ex horto hora feriæ sextæ nona* [t] (ac eisdem die & hora postmodum ait eum obiisse) *in montem ex montibus Indiæ*. Montem illum, seu locum in quem [t] ejectus est, nuncupant Mahumedani plerunque سرنديب *Sarandib*, interdum autem الرهون *Rahon* qui est in Sarandib. Abu Mahumed Mustaphi Ben Alshid Hasen, in Historia universali, ubi à nonnullis tradi ait creatum esse Adamum die 28 Mensis Adar, adeóque tempore verno, ascendente Tauro, & Evam Cancro ascendente, ejectum illum esse adjicit à Numine [u] علي حبل سرنديب وي سرقي ارص الهند *In Montem Sarandib in Orientali Indiæ plaga*. Ab aliis memorari ait idem, Adamum tunicâ suâ ficulneâ amictum illuc pervenisse, ibíque folia è quibus ea composita est, vento & calore arefacta, indeque in pulverem redacta, dispersa fuisse vento, atque ex pulvere illo ortam fuisse plantarum per Indiam odoriferarum copiam. Etiam tum eum tum Evam, ut Pœnitentes in luctu fuisse continuo per centum annos, seu ut alii per 300, atque ex luctûs illius lachrymis natum esse, Deo sic volente, Lignum aloes, Zingiber, Caryophylla, id genus aromata alia. Hujusmodi fovere commenta amant Mahumedani. Atque apud ejusmodi alium [x] Abu Walid Ben Elshecina, legitur quod Adæ in Paradiso collocato كانت مدة اقامته فيها نصف يوم خمس مايه عام في عدن اهل الدنيا *Erat tempus quo ibi mansit dimidium diei, spacium scilicet annorum 500 juxta computum hominum vulgarem* [y], & quod ipse, Eva, Diabolus & Serpens (tempore & ex occasione Expulsionis illius) هبطوا جميعا ونزلوا في بلاد متفرقه ادم بالهند وقيل بسرنديب *Descendentes se transtulerunt omnes in regiones diversas, Adam in Indiam, & dicitur in Sarandib*, Diabolus in Ægyptum, Eva & Serpens sua in loca

[s] *Paraphr. Chald. Ionathanis dicta, Genes. 3. 23. alii.*

[t] *Videsis hac de re Cæsarium Quæst. 60. Pirki R. Eliezer ca. 11. Tornielli Annales in Prima Mundi hebdomada §. 21. Alcoran. Azoar. 17. Matthæum Cigalam in Synops. Histor. pag. 9. Dorotheum Monembasiensem in Synops. hist. pag. 16. &c.*

[u] *MS. inter libros Guil. Laudi Arch. Cant. in Bibliotheca Bodleian.*

[x] *MS. penes me.*

[y] *Vid. Psalm 90. 4.*

loca ſingularia. Quantum ad locum idem ait Abu Elchaſen Hali Ben Elchaſin Ben Hali Ben Aibdallah[a], nempe tranſlatum eſſe Adamum علي جبل سرنديب *In montem Sarandib.* At verò quantum ad tempus quo in Paradiſo eum ante expulſionem ſtetiſſe ibi admittitur, وكان inquit ſcriptor hic
اذم في الجنه مع حوا ثلاث ساعات مقدار مايتين وخمسين سنه
من ايام الدنيا وهو ربع يوم من ايام الاخره الدي هو الف سنه
Atque manſit Adam in Horto cum Eva tribus horis, quæ non minoris ſunt quantitatis quàm 250 annorum juxta vulgarem computum. Nimirum hæc quarta pars eſt alterius illius diei qui ex annis mille conſtat. Ita Mahumedani jam dicti. Inſula quidem maris Indici هركند *Harchend* dicti celeberrima memoratur ab Aldriſio Geographo Arabe[a] Sarandib nuncupata & in eadem الرهون *Rahon* mons ille altiſſimus. Atque Iſmael Abul Feda[b], geographus percelebris, in montium Orientalium recenſione جبل inquit الرهون وهو جبل عال جدا في جزيره سرنديب علي خط الاستوا حيث لاعرض ويقول انه هو الجبل الذي هبط عليه ادم من الجنه *Mons Rahon, qui mons eſt valde fructuoſus in Inſula Sarandib ſub lineam Æquinoctialem, quantum ad latitudinem. Et dicitur in montem hunc tranſlatum eſſe Adamum è Paradiſo.* Fluvius item Sarandib memoratur (uti & alibi[c] tetigimus) ubi etiam pro Medio ſeu Umbilico Telluris inſula Mahumedanis reputatur. Neque alia videtur ab ea quæ Tapobrana & Sumatra aliiſque nominibus tam vetuſtis quàm recentioribus vocitari ſolet & primaria orbis terrarum inſula cenſeri. Atque ex adeò recepto illo de Adæ in Indiæ regionem expulſione commento pendet illud quod apud Joſephum Ben Gorion[d] atque ex eo in *Sepher Juchaſin*[e] occurrit de ſepultura Adæ in India. Sed hæc obiter. Exul igitur Adam; exul Eva, ſeu ut deportati utrique; neuter autem in Excommunicati, propriè & vulgo ſic dicti, ſtatum redactus, id eſt nec maledictus, nec Sacerdotio ille nec Sacramentorum dein uſurpandorum uſu interdictus alteruter. Poſt exilium illud utrique manſit ejuſmodi uſus integer. Nec ullibi tunc reperta Eccleſia aut cœtus hominum in quem jure aliquo reſtitui poſſent, ut ſemper in Excommunicatione. Et ſanè tametſi Judæorum commentum jam dictum de Ada per tempus illud annorum 130 בנדוי *in Niddui* ſeu ſeparatione (qua voce utuntur illi pro ipſa Excommunicatione) admitteretur, ſingularis plane ꝯ *Niddui* ita foret notio neque Excommunicationi illis poſtmodùm receptæ omninò ſimilis ſive Abſolutionem expectandam, ſive liberum Synagogæ communionis priſtinæ uſum interdictum, ſive conjunctas Maledictionis aliáſve Excommunicationis eorum propriè dictæ ſive partes ſive circumſtantias ſpectes. Ita enim in duas primò diſſecta invicem partes fuiſſet Synagoga ſeu Eccleſia illius temporis ex hominibus duntaxat binis tunc conſtans, nec è Synagoga vel Eccleſia ſive hic ſive illa ejiciebatur. Et non ita eſt diſſimile vero quin, niſi ſuam hanc, ut oſtenſum eſt, primò adeò expreſſim petiiſſent Excommunicationem Hæretici illi priſci, Adamitæ dicti, nulla fuiſſet

a MS. penes me.

a Part. 8. Climatis 1.

b MS. in Bibliotb. public. Cantabrigienſi pag. 45.

c De Jure Nat. & Gent. lib. 3. cap. 12. pag. 342.

d Lib. 2. cap. 11.

e Fol. 6. b.

fuisset inde Excommunicationis aut usûs aut proportionis in veteri Christianismo deductio. Nec cum ratione omninò agere videntur qui in Christianismo recentiori suam inde velint deductam. Haud ita absimilis illius quod de Caino affertur consideratio est ineunda. Quid enim ibi præter Exilium & Soli mutationem maledictioni conjunctam? Josephus[f] ϗ τῆς γῆς ἐκείνης αὐτὸν ἐκβάλλει σὺν τῇ γυναικὶ *& ex regione illa extorrem unà cum uxore fecit*, seu exilio plane multavit. Neque accessit omninò aut Sacerdotii ejus aut Sacramentorum usus interdictio simplex. Sed tantùm in loco illo quo ante ei cum Ada & Abele & qui fuere tunc reliquis uti licuit. Mons sanctus is vulgò scriptoribus dicitur, id est locus in quo Adam & proles reliqua se erga Deum piè gerentes manserunt, dum Cainus ejúsque parenti similis plerunque posteritas, post sententiam pœnæ illius sic à Numine irrogatæ, exulabat vagabatúrque. Aben Ezra ad Genesis locum illum ויצטרך ללכת אל ארץ רחוקה ממקום אדם אבי' שהוא קרוב אל הגן *Et coactus est abire in regionem longè dissitam à loco Adæ patris sui qui Paradiso vicinus erat.* Nec verò tanquam Excommunicati (aliter atque exules plane omnes sic sensu laxiori dici possunt) inde habiti sunt Cain & posteri ejus (ut volunt heic nonnulli qui Binarum invicem distinctarum hominum ex Sethianis & Cainitis civitatum initium ex Augustino[g] hanc in rem, hinc sumunt) apud Sethianos ipsos, saltem eorum illos qui sub filiorum Dei nomine (ut vulgò accipitur) è monte illo sancto in Cainitarum convalles descendisse memorantur[h] ut uxores sibi caperent ex filiabus hominum seu posteritatis illius Cainiticæ. Neque enim sibi interdictas illas aut parentum fratrúmve earum consortium necessariò vitandum existimabant. Aliud est per exilium habitationis pristinæ libertate ac usu privari, aliud commercii & societatis hominium pristinæ in loco in quem quis exulat libertate ac usu, ut in Excommunicatione, interdici. Exulibus ibi manet libertas posterior hæc, licet altera seu prior fuerit ademta quæ nec Excommunicationis propriè dictæ pars est. Tantum abest ut in Caini exilio hoc Excommunicatio propriè dicta ejúsve similitudo aut proportio reperiatur! Quid quòd creditum est Orientalibus, teste Eutychio Patriarcha Alexandrino MS. non ita obsuisse per vitæ Adæ spatium (vixit is 930 annos) exilium illud quin, utcunque pœna illa Caino & suis localis esset, commercium nihilominùs & societas inter eum ac suos reliquósque Adæ posteros in locis ubi exulabat, liberè ac legitimè haberetur. Disertè enim ille primam Cainitarum & Sethianorum disterminationem collocat statim post Adæ mortem. Verba sunt ومن بعد موت ادم افترقت قبيلة شيث من قبيلة قاين اللعين واخذ شيث ابنه انوش بكره وقينان ابن انوش *Et post mortem Adæ disterminata est* seu *divisa familia Sethianorum à familia Cainitarum, & cepit Seth filium suum primogenitum Enosh* & Cainan filium Enosh & Mahaliel filium Cainan & uxores eorum prolémque واصعدهم الي الجبل الي العليه حيث دفن ادم فاما قاين وكل اولاده فبقوا اسفل في البقعه حيث .

Lib 1. cap. 3.

g De Civitate Dei lib. 15. cap. 1.

h Genes. 6. 3.

حيث قتل هابيل وكانوا بنو شيث في ذلك الجبل علي الطهارة والقدس وكانوا يسمعوا اصوات الملايكة لانهم كانوا بالقرب منهم وكانوا يمجدون ويهللون مع الملايكة وسموا ابنا الله هم فنساهم وابناهم *& ascendere eos fecit in cacumen montis ubi sepultus est Adam, Caino interim & prole ejus in convallibus, id est in campo, ubi occisus est Abel, remanente. Studebat autem Sethi proles sanctitati & puritati, atque obedientes erant Mandatis Angelorum quos sibi vicinos habuere. Et cantibus & laudibus cum Angelis utebantur & dicti sunt filii seu proles Dei tam ipsi quàm uxores ac progenies ipsorum.* Collocat autem ille cædem Abelis in anno trecentesimo Enoshi. Natus est Enoshus anno Mundi adeóque Adæ 235 [i]. Annus igitur sic Mundi 535 seu Adæ assignandus cædi illi. Atque ita juxta receptam illam in Oriente sententiam de Commercio Cainitarum & Sethianorum, utcunque locis per Caini exilium invicem dissitorum, dum vixit Adam, sequitur, commercium mutuum illud, nec omninò ut Excommunicatione impeditum, per annos 395 durasse. Anni nempè illi 535 & hi 395 annos complent vitæ Adæ, post cujus mortem, non ex sententia Divina exilii, cœpisse commercii illius interdictionem ait, velut ex sententiis apud suos receptis, Eutychius. Atqui etiam is ex tradita Orientalium disciplina adjicit Anathematis cujusdam usum apud Sethum, posterósque ejus in monte illo sancto, quo adjurati seu dirarum (ut in juramentis) nexu obligati sunt ne è monte illo in convalles Cainitarum descenderent. De Setho ait, ولما قرب موت شيث استحلف اولده بدم هبيل ان لا ينزل احد منهم من هذا الجبل المقدس ولا يتركون احد من اولدهم ينزل الي اولد قاين العين *Appropinquante obitu Sethi adjuravit ille posteros suos per sanguinem Abelis* (quod solenne fuisse ait Eutychius Sethianorum jusjurandum, uti & alibi ostendimus) *ne descenderet eorum quisquam è monte Sancto nec quenquam ex posteris suis descendere permitterent ipsi ad posteros Caini maledicti.* Cainanum item moriturum, accersito Mahalicle filio, & Mahalielum moriturum, accersito Jaredo filio, totidem verbis & Anathemate simili eos adjurasse scribit idem autor. Postmodùm autem ait, Centum ex Sethianis, quos pariter cum aliis sic adjurasset Jaredus, Cainiticæ prolis vitæ ac morum (de quibus audierant) utcunque improbissimorum amore ductos è monte descendisse aliósque etiam dein secutos; de quibus, in Orientalium aliorum [k] traditionibus itidem legitur eos in Monte Hermon [l] (cujus mentio in veteri fœdere non infrequens, nomine חרמון) juramento solenniter adhibito convenisse invicémque se obligasse ad uxores sibi capiendas ex progénie Cainitica, etiam & monti nomen illud inde inditum quod *ὤμοσαν ϗ ἀναθεμάτισαν ἀλλήλους ἐν αὐτῷ in eo conjurassent seque diris* seu *anathematismis* (qui חרמים dicti seu *Hermim*) *obstrinxissent.* Atque ita quidem (si hisce scilicet fides) per hujus quod tractatur heic intervalli secula vetustissima habebatur

i *Gen.* 5. 3. & 6.

k *Apud Cedrenum pag.* 8.

l *Josua* 11. 3. *&c.*

m Epiphanius in Ancorato §. 116. Anathematis cujusdam usus, quemadmodum item traditur de Noachi adjuratione qua filios suos in Orbis terrarum distributione obstrinxit, neminem illorum fratris sortem invasurum; τὸν δὲ ὑπερβαίνοντα τὸν τοῦ ὅρκου διαταγὴν, ἐξολοθρευθήσεσθαι ἐν τῷ ὅρκῳ καὶ πᾶν τὸ σπέρμα αὐτοῦ, *Eum verò qui jusjurandum hoc violaret tota cum stirpe sua miserrimè periturum.* Sed verò neque in Caini exilio, rationibus jam dictis, nec in maledictione ejus, nec in Anathematismis illis (licet fidem mererentur ipsi) Excommunicationis similitudo reperitur. Nec sanè in Anathematismis illis Sethianorum (modò daretur eos non fuisse fictos) aliud omninò quàm Juramenti vis simplex Dirarum in violantem ultionem imprecans, quæ satis ab Excommunicatione, in qua Separatio personalis & Sacrorum Interdictio solennis, diversa. Se quidem non communicaturos cum Cainitis (in quantum saltem in monte illo perpetua habitatio communionem illam impedire posset) professi sunt, nec interim aut in alios aut in seipsos sive Separationis sive Sacrorum interdictionis Sententiam aliquam vel pronuntiantes vel innuentes. Quod similitèr planè dicendum de fabula illa impia (ut rectè vocatur à doctissimo Bux-
a Lexic. Talmudic. col. 828. torfio filio [a]) quæ affertur ex Rabbi Eliæzere de Anathemate Patriarcharum circa Josephum fratrem. Nihil enim ibi habetur (tametsi pro vera historia acciperetur) præter dirarum, ultionis divinæ, & destructionis, secundum τοῦ חרם *Cherem* in Josua alibíque in vetustioribus Prophetis significatum, imprecationem, quod & satis testatur ibi Rabbi Aquiba, quem si vis consule. Neque enim in eo τοῦ *Cherem* significatu, Excommunicationis aut Species aliqua aut Gradus, ut suprà ostensum. Et temerè nimis vir sanè doctissimus ille & illustris illud Eliæzeris adduxit velut argumentum ad tantam Excommunicationis usûs vetustatem ejúsque juris quasi Divini aut etiam Naturalis vim adstruendam. Nec demùm reverà in exemplorum antè allatorum ullo figura aliqua aut proportio Excommunicationis occurrere videtur. Quantum verò ad illud de Pœna, hoc in intervallo, *Cerith*, pro qua *Excommunicatio* à nonnullis substituitur; id perperam nimis factum Ebræorúmque Scholæ (quorum vox est) universæ esse adversissimum fusè satis ostenditur capite sexto uti etiam aliam omninò ab Excommunicatione Pœnam illam fuisse & divinitùs tantùm non ex sententia aliqua Consistoriana aliâve Humana irrogandam. Ideóque heic ea de re plura dicere nimis foret supervacaneum. Et de Consideratione heic Priore hactenus. Consideratio heic altera est, num, si modò concederetur Excommunicationis propriè undiquaque dictæ Usum & Exempla in jam memoratis reperiri, omninò sequeretur inde debere quempiam aut posse, cum ratione, elicere Jus necessariò imitandum aut Præceptum seu Institutum aliquod velut Divinum aut Naturale quod posteritatem ejúsve Ordinem aliquem singularem ad similem facinorosis quibuscunque pœnam irrogandam aliósve ad eam ex Regiminis forensis formulæ alicujus potestate subeundam obliget. Quum enim Actus in antè memoratis universi fuerint aut Divini aut Humani, omnéque Jus revera tribuendum sit in id quod aut Divinum est (cujus species est Jus Natura-
o Lib. 1. de Jure Nat. & Gent. le, ut alibi fusiùs [o] ostendimus) aut Humanum; sicut nemo puto non fatebitur,

tur, actus illos singulares Humanos nihil omninò, qualiscunque accederet consensus, facere posse ad rem de qua quæritur, ita sanè nec Actuum Divinorum heic ullus (utpote in quorum nullo Præceptum humano generi datum ullum aut instituti necessariò sequendi umbra reperta, sed tantùm Divini in singularibus aliquot Arbitrii Exempla & Placita) juris Divini quod Præceptivum est (nam de eo tantùm heic loquendum) vim ullatenùs aliquam aut comprobat aut ad comprobandum tendit. Etenim quid si reverà in exemplis Primorum Parentum uti & Caini, ipsissima Excommunicatio, quatenùs forensis nunc habetur, undiquaque comperta esset velut à Numine sanctissimo tunc paritèr in illos, ut ab aliis nunc similis in alios pœna, irrogata? Ideóne omninò sequeretur, in generis Humani cultum divinum ritè amplexantis regimine eam similiter usurpari debere? Hoc ex Præcepto pendet, non ex singulari aliquo Exemplo aut Actibus singularibus Præcepto ac Instituto planè carentibus. Certè nec in Lamechum è Caini posteris, homicidii paritèr reum, ejusmodi pœnæ sententia aliqua à Numine alióve pronuntiata est. Et perpendat heic æquus rerum æstimator, utrum non ita dissimili ratiocinatione probare quis posset, Submersionis pœnam ob graviora facinora ideò à posteritate irrogari debere quoniam Deus O. M. Diluvio [p] facinorosissimos illius seculi punivit. Sanè si ab Exemplo jus Præceptivum petendum sit, rationabilius videtur ab Exemplo adeò Universali quàm ab ita contractiorum illorum quæ afferri solent aliquo, argumentari. Sed futile nimis est ab alterutro rationem huc ejusmodi aliquam deducere, nec majoris quidem momenti quàm si quis Sodomitas parilisque sceleris reos ex sententia aliqua hominum Consistoriana, jure Divino, excæcandos esse aut igne ac sulphure puniendos assereret, quoniam sic à Numine olim [q] puniti illi. Et suppar sanè fuisset ratiocinatio si quis in Paganismo veteri ex Sisyphi saxo, Ixionis rota, Danaidum dolio pertuso, id genus aliis apud inferos pœnis, aut ex fulmine quo exustus est Lycaon aut ex Serpentibus à quibus occisi sunt Laocoon filiíque ejus seu ejusmodi in Theologia, de pœnis à Diis ipsis irrogatis, Paganica aliis receptis, similes pœnas in forensi usu ab hominibus, ex jure suo Divino, adhibendas contendisset. Habetur quidem in illo de Incircumcisi pœna, *Cerith* seu *Exscissione*, primò in fœdere Veteri memorato, Præceptum plenariè traditum quod latiùs ac diffusiùs se multò extendit quàm Exemplum aliquod aut Actus singularis. Atqui, si modò daretur, Excommunicationem juxta vulgarem sensum, ibi innui (quod omninò negant Talmudistæ & Rabbini uti etiam Karaitæ, qui de eo loquuntur; utcunque versionum aliquot autores contrarium suggeri perperàm velint) quidnam inde ad alia, præter Circumcisionis omissionem, quantum ad Præcepti vim, cum ratione trahi posset? Perpendant ipsi, qui sic hanc in rem inde argumentandum velint, utrum simili omnino ratione quis probare non queat, ex eis quæ hoc in intervallo, seu ante legis in Sinai dationem, occurrunt (nam de eis tantùm heic loquimur) non solùm pœnam Mortis facinoribus universis infligendam, sed etiam Pœnæ illius speciem necessariò esse debere per Lapidationem seu Proje-

p *Genes.* 6. & 7.

q *Genes.* 19. 11. & 24.

ctionem singularem illam de qua fusiùs agitur suprà capite quinto. Hæc enim pœna non unico alicui sed omnibus qui ascenderent in montem aut fines ejus tangerent tempore Legis dationem proximè antevertente præscripta est [r]. Accedat hisce, nullum omninò Personarum per hoc intervallum discrimen repertum ejusmodi ut pœnarum jam dictarum (in quibus nunc Excommunicationem ipsam nunc Adumbrationes ac Imagines ejusdem haberi volunt qui pro Jure divino heic asserendo adeò contendunt) alicujus irrogatio ad Singularem aliquem hominum Ordinem, veluti Sacerdotalem, Sacrum aut Ecclesiasticum aliquem, præ aliis, omninò attineret; quod tamen de Excommunicatione Christiana hinc qualitercunque deducta, ab eisdem nullatenus admittitur. Sed de hisce hactenus.

r Exod. 19. 12.

Cap. XII.

Præcipuorum aliquot ex eis quæ Capite Septimo de Excommunicatione Judaica *dicta sunt* Recensio breviuscula, *non sine* Observationibus *nonnullis* congeneribus *adjectis. Inde (juxta methodum ibi propositam) Summatim ostenditur*, Ecclesiæ, *seu* Synagogæ *totius* Judaicæ Judicium *semper fuisse Instituto aliquo Divino, nec* sub Lege *nec* ante ejusdem in Sinai dationem, Excommunicationis Jus *aut* Usum *fundari.* Confessionis *solennis & annuæ ac* Precum *ad* Remissionem *à Numine impetrandam specimen, ex* Iudæorum *Ritualibus tum editis tum MS. perinsigne, in quo,* Pœnis *quæ ex Lege sacra seu* Jure *aliquo* Divino instituuntur, *enumeratis, inter eas locum nunquam habuit* Excommunicatio *ullum.* Excommunicati *apud eos* nomine *interdicebatur* Sacrorum Publicorum usu *nemo*; *licet* Apostatæ *ex Legis Sacræ sensu, non* Excommunicationis *alicujus forensis vi*, Paschate *arcerentur. De* Confessionis *&* Pœnitentiæ *coram* Hominum *aliquo* Ordine, *Spectaculis (quæ in Effectibus Excommunicationis)* Mahumedanæ *Theologiæ scita.*

Dispositis ita per anteriora ac perpensis Argumentis illis qualibuscunque quæ sive ex Intervallo hoc seu seculis Legis in Sinai dationem antevertentibus, sive aliunde afferri solent ad Jus Excommunicationis forensis seu Consistorianæ Divinum asserendum adstruendúmque, ídque quasi ab ipso rerum conditu adeóque Juris hujus Intervalli sensu ita se res habuisset; Restat demùm ut, juxta institutum sub initium capitis septimi indicatum, de Existimatione & Judicio quod hanc circa rem tum in Synagoga Judaica tum in Ecclesiis Christianis per superiora secula Maximè simul & Publicè obtinuit (quicquid scriptores Christiani aliquot in adversum sæpiùs congesserint) Summatim, sed

& Ac-

& Accuratiùs interim, dispiciamus. Id quidem intensiùs ea quæ antè fusiùs traduntur legenti elicere forsan non est difficile. Sed operæ pretium visum est ut ex Præcipuorum aliquot eorum quæ antè hac de re dicta sunt compendiosa Recensione Recognitionéque exhibita, res facilior & studioso cuique apertior reddatur, non alitèr fermè atque imago in tabula interdum fusiùs projecta difformitérque sparsa in speculo cylindroeide idve genus alio contractior & manifestior oculo sibíque inde ex primo intuitu similior solet ostendi. Etiam Recensioni Recognitioníque illi accedent subinde Congeneres aliquot jam dictis Observationes aliæ, è quibus universis puto satis constabit, tam ex Judæorum scitis quàm Christianorum disciplina, quæ Maximè simul & Publicè ac plerunque olim recepta est, hodiéque etiam recipitur, nec Jus ejusdem Divinum, quod Præceptivum fuerit (nam de eo tantùm quæritur) nec ejusmodi Institutum illius aliquod agnosci, nedum petendum esse ex Intervallo hoc quasi in Effectibus Judiciorum ejusdem forensium locum, ex Jure sive Divino sive Naturali, ea habuisset ullum; tametsi interim tam apud Judæos quàm Christianos, sed perquam diversimodè, in Usu eam inter pœnas alias fuisse eóque antiquissimo sit omninò manifestum. Quod ad Synagogæ Judaicæ ac Scholæ tam Karaiticæ quàm Talmudicæ heic Judicium attinet, manifestum est, ex eis quæ capite ostenduntur septimo, scholam utramque Ebræorum illam, aliis intereà in rebus non parùm invicem diffidentem, initium Usûs Excommunicationis suæ Captivitatum & Locorum, in quibus sui Juris satis non essent, moribus pro arbitrio Humano superinductis tribuere, nec ab Instituto aliquo Divino deducere, quanquam juxta morem in aliis suum, ex Josua notissimum illud de Merozo execrando velut Exemplum singulare quo, quatenus tale est; subnitantur afferant. Inde enim utcunque Diras suas & Separationes, è quibus consistit Excommunicatio, satis esse legitimas eliciunt, nihil omninò aut aliunde de instituto ejusdem Divino adjicientes. Atque ex illis necessariò sequitur, Synagogam Judaicam pœnæ hujus jus neque ex Legis Mosaicæ capite aliquo manâsse neque vel ex Præceptivo aliquo Jure vel Exemplo ante Legis in Sinai dationem seu per Intervallum quod primariò heic tractatur habito pependisse. Quid quòd dum Juris, quod per intervallum illud universim obtinuisse ex intima antiquitate edocti Ebræi volunt, capita notissima, idque tam ut Naturalia quàm Divina, enumerant, nihil omninò in illis fuisse admittunt quod Excommunicationem ullatenùs innuere queat aliter atque sub Capitis de דינים seu *Judiciis* nomine generali concipi quidem ea possit, quemadmodum pœnæ forenses omnigenæ aliæ, pro arbitrio Humano, adinventæ sub eo nomine possunt concipi aut illùc paritèr referri. Capita illa Septem dico quæ Noachidarum aut generis Humani universi ab eis nuncupantur, de quibus Capite primo. Sed verò neque Excommunicationis posteà receptæ Usum nec Juris ejusdem aliquid in Capite illo de Judiciis, quà Præceptivi nomine per intervallum illud aut posteà viguit, nedum in Capite aliquo jam dicti Juris alio aut in Usu hujus intervalli repertum esse omninò agnoscunt. De Jure res apertissima est ex eis

quæ de Pœnis Intervalli ejuſdem ſuprà adducuntur. Et de Uſu tunc temporis nihil magis reverà occurrit, niſi in nugis illis nugaciſſimis de *Nidduì* Adæ ſeu ejuſdem ab Evæ ſeparatione, & de fratrum Joſephi Anathematis in ſe invicem pronuntiatione, capite proximè ſuperiori memoratis ſeu id genus aliis Uſum aliquem innui velis. Et ſanè tametſi fabulæ illæ pro veris admitterentur, parùm aut non omninò facerent ad forenſem Excommunicationis uſum ullatenùs adſtruendum, utpote quibus nec ſimilitudinis ſatis nec cognationis ineſt. Qualiſcunque autem in eis aliiſve per id tempus uſus ejuſmodi concipiatur, id interim certiſſimum eſt, Præceptum aut Inſtitutum aliquod, quo, ad Pœnam hanc neceſſariò ſive exercendam ſeu irrogandam ſive ſubeundam ſeu obtemperandam, quis tunc obligaretur, in Ebræorum ſcitis & diſciplina, nullatenùs admitti, adeóque ex ſententia Synagogæ totius Judaicæ ſeu ſelectiſſimi olim Populi Dei receptiſſima atque in poſteros tranſmiſſa, per annos à Mundi conditu 2460 aut circitèr (numerus enim ille eis proximat qui effluxere à rerum initiis uſque ad Legis in Sinai dationem) Divinum heic de Excommunicatione inſtitutum haberi planè nullum. Tantundem paritèr undiquaque dicendum de tempore quod inde ſub Lege ſecutum eſt. Aliquo enim Legis Moſaicæ capite fundari Excommunicationem ſuam ne ſomniavit quidem Synagoga illa ſeu Eccleſia Judaica; ſed ab ipſa inventam eſſe planiſſimè in eis quæ ſuperiùs diximus ſemper profeſſa eſt; veluti in Origine ejus ex Captivitatis temporibus ab *ipſis* deducta, in legitimâ facinoroſorum ac manifeſtò delinquentium ad ſacra admiſſione, in ſingulari ejuſdem, circa ſingularia tantùm aliquot, tam ex ſingulorum, quàm ex Juriſdictione forenſi, uſu, ídque genus reliquis velut è דברי סופרים ſeu *ſcitis ſcribarum* (ut loqui amant) non ex inſtituto Divino aliquo petitis quæ ibi fuſiùs memorantur. Atque illis accedat heic, quod in eandem rem obſervatu non indignum ubi in Ritualibus Judæorum ex avita diſciplina publicè uſurpatis Preces ſolenniùs pridie Diei Expiationum ſeu *Reconciliationis*, quem *Jom hacippurim* vocitant, funduntur ut à Numine ſanctiſſimo peccatorum omnimodorum, juxta ſacram ea de re apud Moſem [s] inſtitutionem, remiſſionem impetrent, Peccatorum ac facinorum univerſorum quæ ex Legis interdictis pendent, ſpecies ita ordine continuo ſimul in ipſis precibus enumerari, ut, demum per Pœnarum ex Inſtituto Divino præſcriptarum omnium diverſitatem, etiam omnia compendioſè deſignentur. In deſignatione autem illa, quam planè pœnas univerſas in Lege repertas ſeu eâ velut ex inſtituto Divino fundatas innui ac contineri volunt, non omninò Excommunicationis Speciem aut Gradum aliquem memorant, quod proculdubiò feciſſent ſi ex Inſtituto ejuſmodi aliquo ipſam, ut Pœnas cæteras, manâſſe aut ortum habuiſſe exiſtimâſſent. Nam etiam ob peccata in Legem aliqua, Excommunicatio, licèt non ex Legis inſtituto, irrogari apud illos ſolita. Habetur quod diximus in Ritualibus Judæorum Hiſpanienſium [t], Germanienſium [u], aliorum typis editis, ſed non ſemper eiſdem verbis aut ordine eodem ipſo. Et penes me eſt codex Ritualis MS. pervetuſtus & pulcherrimus (quem ſuſpicor Judæorum fuiſſe

[s] Levit. 23. &c.

[t] ערבית לילך כפור Fol. 115. Edit. Venet. ann. 358. & fol. 238. ibi ann. 238. לפ״ק

[u] Machzor. part. 2. כ׳ערב ליל כפור fol. 147. a.

fuisse heic Angliensium, dum seculis in superioribus eis permissus est in Anglia incolatus) in quo Designatio illa occurrit, sed aliquantulo subinde ab eis quæ in aliis illis leguntur, licèt non quantum ad rem ipsam de qua loquimur, discrepans. Inde igitur transcribere eam visum est, tam ut cum eis quæ in aliis illis habentur, curiosioribus comparetur, quàm ut tum Confessionis tum Remissionis petendæ formulæ, juxta Veterem Judæorum disciplinam, pars tam insignis ita obitèr exhibeatur, quæ sanè specimen fortè fuerit peregregium & præ aliis advertendum, Βαττολογίας illius & πολυλογίας[u] in precibus, tum Judæorum tum Paganorum veterum quæ adeo improbata à Domino est in Euangelio[x]. Et utinam apud Christianos tam Reformatos quàm alios non ita dissimiles formulæ interdum tam in precibus ex tempore funditari solitis quàm in Ritualibus usurparentur, dum etiam simpliciorem vereque divinam & à superstitione alienam precandi formulam à Domino præscriptam nimiùm pretermittunt. Simul autem in MS. meo præviæ, ut in aliis illis editis, habentur quamplurimæ Confessiones generales, id genus alia, sensu eodem sæpissime quasi ad surdum aut non satis intelligentem loquerentur repetita. Et demùm sequitur,

יהי רצון מלפניך ײ אלהינו ואלהי אבותינו שתמחול לנו על· כל עונותינו ותסלח לנו על כל פשעינו ותכפר לנו, על כל חטאתינו *Placeat tibi, ô Domine Deus noster, & Deus Patrum nostrorum ut condones nobis Iniquitates nostras omnes & remittas nobis universas Prævaricationes nostras & expies nos ab omnibus Peccatis nostris.* Hisce statim subjungitur Designatio illa, quam diximus, hunc in modum & figuram

על חט' שחטנו לפניך באונס
ועל חט' שחטנו לפניך ברצון
ועל חט' שחטאנו לפניך בבלי דעת
ועל חט' שחטאנו לפניך בגלוי עריות
ועל חט' שחטאנו לפניך בגלוי
ועל חט' שחטאנו לפניך בריעת ובמרמה
ועל חט' שחטאנו לפניך בדיבור פה
ועל חט' שחטאנו לפניך בהרהור הלב
ועל חט' שחטאנו לפניך בוועידת זנות
ועל חט' שחטאנו לפניך בזדון
ועל חט' שחטאנו לפניך בחילול השם
ועל חט' שחטאנו לפניך בחוזק יד
ועל חט' שחטאנו לפניך בטיפשות פה
ועל חט' שחטאנו לפניך בטומאת שפתים
ועל חט' שחטאנו לפניך ביצר הרע
ועל חט' שחטאנו לפניך ביודעים
ועל חט' שחטאנו לפניך בלא יודעים

u *Videsis Is. Casaubon. Exercit. in Baronium 14. §. 8. & Ludovic. Capell. Vindiciarum lib. 2. cap. 11.*
x *Matth. 6. 7.*

חלת

סלח לנו מחול לנו כפר לנו

ועל חט' שחטאנו לפניך במקח שוחד
ועל חט' שחטאנו לפניך בכחש ובכזב
ועל חט' שחטאנו לפניך בלשון הרע
ועל חט' שחטאנו לפניך בלצון
ועל חט' שחטאנו לפניך במשא ומתן
ועל חט' שחטאנו לפניך במראית העין
ועל חט' שחטאנו לפניך בנשך ובמרבית
ועל חט' שחטאנו לפניך בנטית גרון
ועל חט' שחטאנו לפניך בשיח שפתותינו
ועל חט' שחטאנו לפניך בסיקור עין
ועל חט' שחטאנו לפניך בעינים רמות
ועל חט' שחטאנו לפניך בעזות מצח
ועל חט' שחטאנו לפניך בפריקת עול
ועל חט' שחטאנו לפניך בצדיות ריע
ועל חט' שחטאנו לפניך בקלות ראש
ועל חט' שחטאנו לפניך בקפיצת יד
ועל חט' שחטאנו לפניך בריצת רגלים להרע
ועל חט' שחטאנו לפניך ברשע
ועל חט' שחטאנו לפניך בשגגה
ועל חט' שחטאנו לפניך בשנאת חנם
ועל חט' שחטאנו לפניך בתמהון לבב
ועל חט' שחטאנו לפניך בתשומת יד

סלח לנו מחול לנו כפר לנו

ועל חטאים שאנו חייבין עליהם אשם
ועל חטא' שא' חייב' עליה' חטאת
ועל חטא' שא' חייב' עליה' קורבן עולה
ועל חטא' שא' חייב' עליה' קורבן עולה ויורד
ועל חטא' שא' חייב' עליה' כרת
ועל חטא' שא' חייב' עליה' מיתה בידי שמי'
ועל חטא' שא' חייב' עליה' מלקות ארבעים
ועל חטא' שא' חייב' עליה' מכת מרדות

ועל כולם סלח לנו מחול לנו כפר לנו

על חטא' שא' חייב' עליה' ארבע מיתות בית בית דין סקילה
שריפה הרג וחנק על מצות עשה ועל מצות לא תעשה וגו'

Id est,

Peccata quæ in te commisimus per vim coacti, & Peccata quæ in te commisimus sponte (ubi per ברצון lineâ traductâ, adjicitur in ora codicis, manu perantiqua, באמוץ הלב *corde* seu *animo obfirmato*, quod inter edita etiam legitur) *Peccata quæ commisimus in te ex ignorantia, & Peccata quæ commisimus in te per revelationem Turpitudinum, Peccata quæ commisimus in te apertè* (adjici solet ובסתר, *& secretò*) *& Peccata quæ commisimus in te scientèr & fraudulentèr, Peccata quæ commisimus in te per loquelam oris, & Peccata quæ commisimus in te per cogitationes cordis, Peccata quæ commisimus in te per congressus lascivos & Peccata quæ commisimus in te præsumtuosè* (adjicitur manu aliâ sed perantiquâ בשגגה ex errrore) *Peccata quæ commisimus in te per Profanationem nominis tui & Peccata quæ commisimus in te manu forti, Peccata quæ commisimus in te ex stultitia oris & Peccata quæ commisimus in te ex immunditie Labiorum, Peccata quæ commisimus in te ex cogitationibus malis, & Peccata quæ commisimus in te scientibus aliis & Peccata quæ inscientibus aliis commisimus in te.*

Remitte nobis, Condona nobis, Expia nobis.

Peccata quæ in te commisimus per acceptionem munerum & Peccata quæ in te commisimus per fallacias & mendacia, Peccata quæ in te commisimus linguâ malâ & Peccata quæ commisimus in te deridendo ac ludificando, Peccata quæ commisimus in te negotia inter nos transigendo, & Peccata quæ in te commisimus ex oculi visu, Peccata quæ in te commisimus per Extorsionem & Usuram, & Peccata quæ in te commisimus ex inclinatione gutturis, Peccata quæ commisimus in te ex meditatione etiam in labiis nostris & Peccata quæ in te commisimus ex oculo fucato, Peccata quæ in te commisimus per oculos nimis elatos & Peccata quæ in te commisimus fronte obduratâ, Peccata quæ commisimus in te per Jugi rejectionem (juxtà adjicitur aliâ manu עש״ בפלילות *Peccata quæ commisimus in te in Judiciis*, quod & codices editi, ut pleraque heic alia, habent) *& Peccata quæ commisimus in te ex industria mala* (adjicitur ובצדות עין *& ex oculi industria*, quod item in editis) *Peccata quæ in te commisimus ex levitate* seu *elatione capitis & Peccata quæ in te commisimus manum occludendo* (adjicitur בקשית עורף *pèr duritiem cervicis* ut etiam in editis) *Peccata quæ commisimus in te per pedum cursum in malum* (adjicitur aliâ manu על חטא שחטאנו ברכילות *Peccata quæ commisimus in te mercaturam exercendo*) *& Peccata quæ commisimus in te per improbitatem* (ubi linea per רשע traducitur) *Peccata quæ commisimus in te ex errore* (ubi linea item per בשגגה traducta substituitur בשבועת שוא *per juramentum vanum*, ut in editis) *& Peccata quæ commisimus in te cum odio aliquem immeritò habuerimus, Peccata quæ commisimus in te per positionem manûs* [y] (quæ de commercio aut societate per manuum conjunctionem iniri solita sumitur; Judæi Hispanienses *en deposito de mano* reddunt)

[y] *Levit. 6. 2. seu (ut in codd. aliquot) 5. 21.*

Remitte nobis, Condona nobis, Expia nobis.

Peccata quorum nomine debemus nos hostiam pro reatu, Peccata quorum nomine obla-

oblationem debemus nos pro Peccato, Peccata quorum nomine debemus nos oblationem holocausti, Peccata quorum nomine debemus nos oblationem Holocausti & quæ citra holocaustum est, Peccata quorum nomine debetur nobis Pœna Cerith seu *Exscissionis, Peccata quorum nomine debeturnobis pœna per manus Dei* seu *divinitùs, Peccata quorum nomine debetur nobis pœna*[a] *Quadraginta plagarum, Peccata quorum nomine debentur nobis Plagæ ob contumaciam,*

Et Universa hæc Remitte nobis, Condona nobis, Expia nobis.

Sed linea per petitionem hanc in MS. traducitur. *Peccata quorum nomine debentur nobis ultimi supplicii forensis genera illa Quatuor, Lapidatio, Occisio* per gladium, *Combustio, Strangulatio, sive præcepta in quæ commissa sunt Affirmativa fuerint* seu *imperativa* sive *Negativa* seu *Prohibitoria* &c.

Idem aliàs totidem verbis in Rituali ad festum illud attinente sæpiùs itidem recitatur[b], cum Versiculis חזן τ8 *Episcopi* seu *Synagogæ inspectoris* & Populi seu קהל *Synagogæ* Responsionibus multiplicibus & πολυλογίᾳ refertissimis uti etiam in editis. Sed iterata sic in MS. meo varias lectiones illas seu emendationes neutiquam habent. Jam verò Generatim heic, Singulatim, Variatim (ut vides) peccata omnimoda quatenus ex præcepto seu interdictione divina pendent, confitentes, remissionem eorum more solenni petunt. Dein descendunt ad summariam etiam ipsorum designationem per Pœnarum enumerationem quarum aliæ in sacrificiis expiatoriis, aliæ in iis quæ divinitùs irrogandæ (ut כרית seu *Exscissio* & quæ reliquæ ad Numinis placitum בידי שמים *per manus Dei* infligendæ ad humanam Jurisdictionem aliquam neutiquàm omninò attinent) aliæ demùm in ultimi Supplicii & Plagarum ex Lege præscriptarum generibus variis consistunt. Atqui in hisce toties in Festi illius ritibus memoratis atque Numini sic exhibitis ne γρῦ quidem de Excommunicatione, uti nec de pœnis aliis, in pœnitentiæ plenitudinem, ex scitis apud eos humanis sæpius & variatim juxta Disciplinam etiam apud ipsos Confederatam, irrogari & subiri solitis, de quibus consule, si vis, Joannem Buxtorfium patrem[c]. Altum de pœnis ejusmodi, utcunque ex instituto apud illos humano tantùm in usu essent, silentium. Ad Numen ita funduntur hæc omnia, ut de iis duntaxat quæ ex ejusdem mandato observanda subeundáque fuerint, in πολυλογίᾳ illa verba fiant. Anne dubitandum videtur, quin, si Excommunicationem suam ex mandato aut instituto ejusmodi aliquo pependisse existimassent Ritualis conditores, seu Synagoga aut Ecclesia illa (nam Synagogæ totius vicem gessisse conditores illos sentiendum) etiam adjici voluissent, על חטאים נדוי *Peccata ob quæ puniri debemus per Niddui*, & על חטאים חרם *Peccata ob quæ puniri debemus per Cherem*, id est, per Excommunicationis antè fusiùs ostensas Species seu Gradus? Ipsa autem, ac Species illæ seu Gradus consultò adeóque meritò prætermittuntur veluti ad ea quæ lege sacra fundarentur, nullatenùs, qua præceptum aut institutum divinum consideratur, spectantes; tametsi intereà ob peccata aliqua antè enumerata, ex moribus suis sibi pro arbitrio superinductis nec divinitùs præscriptis, reos excommunicare Specie utraque seu utroque Gradu solerent, ut

a Deuter. 25. 3.

b Machzor Germ. part. 2. fol. 152.b. & 165, 200, 205, 232, 247.

c In Synagoga Iudaica cap. 20. & 34.

ut ſuprà oſtenſum eſt. Obſervationi huic ex Rituali illo conſoni ſunt omninò Talmudici paſſim ubi ſive de Excommunicatione ſua agunt ſive de Pœnis forenſibus divinitùs præſcriptis. Has, non ut illam omninò habentes ſecum commiſtam aut veluti naturæ congeneris, enumerant, nec ullatenùs ſive ante legem Moſaicam ſive poſt à Numine ſeu ex inſtituti alicujus Divini vi præſtitutam illam eſſe agnoſcunt. Quiſquis titulos Talmudicos *Sanhedrin* & *Maccoth* atque Rabbinos illos qui inde Juriſdictionem forenſem commentariis ſuis unà cum Excommunicatione (ſed diverſimodè) explicant, ut Maimonidem, Mikotzium, Jacob Ben Aſher, conſuluerit locis ſuperiùs indicatis, aſſenſum heic puto facilè præbuerit. Monent quidem Magiſtri aliquot, ut quiſque Confeſſionem & Pœnitentiam initurus יפשפש *ſcrutetur* ſe, inter alia, אם עבר על א׳ מכ״ד דברים שמנדין עליהם שכתב הרמ״בם בה׳ ת״ת *an reus fuerit culpæ alicujus* viginti quatuor illarum *ob quas excommunicandus quis eſſet ſecundum ea quæ ſcripſit Rabbi Moſes Ben Maimon in Tractatu de Diſciplina Legis tradenda diſcendáque.* Sic legitur in ס׳ *Sepher Reſhith Chochma*[d] compendio ubi enumerantur ex Maimonide 24 illæ culpæ ſeu cauſæ de quibus antè alibíque nos. Et Cauſæ illæ, qua Culpæ ſunt, ex Jure quidem pendent Divino, licet non itidem pœna Excommunicationis. Adjicitur inſuper in libro illo, Angelos eſſe quatuor ad Templum quoddam cœleſte attinentes השם מנדים למטנפים פיהם *qui excommunicant eos etiam qui os ſuum* (mendaciis, fallaciis, calumniis, verbis obſcœnis, garrulitate) *inquinent.* Et לכן inquit autor צריך לפשפש במעשיו אם חטא בא׳ מהדברים *ideo ſeu multò magis oportet hominem tunc ſcrutari ſe an reus fuerit alicujus rerum* ſeu *cauſarum illarum.* Atque teſtis hac de re ibi memoratur liber ille percelebris *Zohar* qui quidem de Angelis illis ad hunc modum[e]; אילין אינון ארבע קיימין ואחיפו ומנדין לכל ראינון אפיקו מפומיהו מלה דלא אצטריכא ומטנפי פומיהו ואלו מנדין לון וקיימי ארבעין יומין ולא אשתמע צלותהון ולא אעלין לפרגודא וקיימין נזופין לבר *Hi quatuor ſtantes increpant & excommunicant univerſos illos qui emittunt ex ore ſuo verbum quod loqui non oportet & quo os ſuum contaminant. Et hi ſic excommunicant eos, & per dies quadraginta ita circa hoc negotium occupari ſolent, ut preces eorum non audiantur, nec ipſi admittantur intra Velum* (Templi) *ſed reos increpantes extra maneant.* Ita in *Zohar.* Sed dum commenta ejuſmodi etiam de Excommunicatione Angelica ſcribunt, nihil omninò adjiciunt de Inſtituto aliquo divino quo forenſis apud homines Excommunicationis uſus ſubnitatur. Et obſervatu forſan non indignum eſt quòd ubi Maimonides in titulo illo *Thalmud Thora*[f] ſeu de *diſciplina Legis tradenda & diſcenda* univerſam Excommunicationis materiem è re nata congerit, Legéſque ſeu Inſtituta Divina ad titulum illum ejúſque materiem attinentia, pro more paſſim ſuo, ſub initium enumerat præfigítque, bina tantummodò illuc ſpectantia Præcepta, eáque Affirmativa ſic adponit; ſcilicet I ללמוד התורה *diſcere legem* II לכבד מלמדיה ויודעיה *honorare* ſeu *revereri eos qui eam docuerint* ejuſ-

[d] Porta Pœnitentiæ cap. 7 fol. 21. Baſileæ in 8.

[e] Ad Elle Semoth fol. 249. edit. Mantuanæ.

[f] Cap. 6. & 7.

ejúsve scientes essent. Sic ille. Et alii ejus heic sequaces, ut ille Talmudicorum paritèr vetustiorum. Nihil interim eorum quisquam de Instituto huc attinente, ullo in tempore, Divino. Sed verò nec prætermittere heic obitèr visum est, in Rituali alio penes me MS. sanè etiam pervetusto, &, ni fallor, etiam Judæorum olim Angliensium, haberi formulas solennes, ad festum illud Reconciliationis attinentes quæ, ut in aliis, auspicantur à prævio illo carmine quod quotannis à præcentore in Synagoga ter repetitur, in quo Excommunicationem expressim innui autumârunt aliqui. Carmen illud in codice illo meo ita se habet; כל נדרי ואסרי וקונמי ואחרמי ואקדישי ושבועות *omnia vota, & interdicta, & prohibita,* & *Cheremi*, id est *devotamenta,* & *consecrata* seu *sanctificata,* & *Juramenta* דנדרנא ודיאשתבענא ודיאקנימנא ודיאקדישנא נפשתנא ודיאסרנא על *quæ vovimus, quæ juravimus, quæ* (per *Cherem*) *devotavimus* seu *Anathemata, quæ nosmet prohibuimus, quæ consecravimus & demum quibus nobis ipsis quid interdiximus,* מיום הכפורים הזה עד יום הכפורים הבא עלינו לטובה כלהון איחרטנא בהון כלהון יהון שרן שביקין ושביתין בטלין ומבטלין לא שרירין ולא קיימין וחשובין כחרס הנשבר שאין לו תקנה נדרנא לא נדרי ואסרנא לא אסרי וקונמנא לא קונמי וחרמנא לא חרמי ואקדישנא לא אקדישי ושבועתנא לא שבועות *ab hoc die Reconciliationis* (qui annuus est in Tisri seu Septembre) *usque in diem Reconciliationis proximè futurum, in bonum nobis cedant. De universis istis resipiscimus. Omnia sint soluta, cessent, in nihilum redigantur & planè irrita sint. Vim tineant nullam aut firmitudinem aliquam, atque censeantur velut testa dirupta quæ refici nequeat. Quod vovimus pro eo quod non vovimus habeatur, quod interdiximus nobis pro non interdicto, prohibitum pro non prohibito, quod per Cherem devotavimus pro non devotato, quod consecravimus pro non consecrato & demum Juramenta nostra pro eo quod Juramentum non est.* Et succinitur statim ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה *Et condonetur universæ Synagogæ* seu *Ecclesiæ Filiorum Israel, & Proselyto qui inquilinus est apud eos, quoniam in omnibus populus erravit.* Discrepat quidem codex hic ab editis quos vidi. Atqui in eo quod attinet ad tempus per quod hæc aliàs adeò obligatoria tunc solvi sic existimantur; Judæorum Germanensium Rituale[g] consonum est; scilicet *ab die instante usque in proximè futurum.* Neque aliter viris doctissimis tum ex Judæis[h] tum aliis[i] rem intellectam video. Alii autem codices habent מיום הכפורים שעבר עד יום הכפורים הזה שבא עלינו לשלום *à die Reconciliationis qui præteritus est* seu *ultimo usque in diem Reconciliationis hunc qui jam venturus est* (hæc enim pridie festi initii dici solenne est) *nobis non officiant.* Sic sanè in Judæorum Hispaniensium Rituali[k], aliis etiam aliquot. Et MS. meus codex, perpulcher ille & pervetustus, unde Peccatorum designationem illam suprà exhibui, formulæ quâ tempus à die præterito ad jam proximè venturum deducitur, omnino consonus est, carmine illo integro literis majusculis accuratiùs descripto. At verò manus ibi antiqua, sed

g Machzor part. 2. fol. 144 a.
h Hieronymus à sancta fide lib. 1. cap. 3.
i I. Buxtorfius Synagoga Iudaica cap. 11.
k Edit. Venet. Ann. 306 fol. 234. a. & ibid. 358. fol. 100. b.

ſed codice ipſo recentior, traductâ per שעבר *qui præteritus eſt* lineâ, ſuperimpoſuit הז pro eo quod eſt *dies jam præſens*, & הז ſeu *diem præſentem* ſeu *hunc*, qui ſequitur, deleto, tempus fecit מיום הכפורים הזה עד יום הכפורים הבא *à die Reconciliationis inſtante, ad diem Reconciliationis proximè futurum.* Id quod obitèr monitu fortè non indignum, utcunque extra callem. Mirum ſanè, utrovis modo intelligatur, diſciplinæ genus! ſed quo omnia jam dicta pro ſolutis ac irritis haberi volunt, qua de re videſis Hieronymum à Sancta Fide & Buxtorfium locis heic antè citatis. Jam verò in codice hoc meo, unde carmen illud deſcripſi, gloſſulæ aliquot manu perantiquâ & Latinè & Gallicè ſubinde adjiciuntur. Atque ad vocem illam ואחרמי *& Cheremi* adnotatur *Herem* (idem quod *Cherem* nuncupamus) *Excommunicatio*, & Gallicè *Eſcomenatiuns* pro eodem, quaſi ibi de Excommunicatione egiſſent Ritualis conditores. Sed ſcioli alicujus adnotationem illam fuiſſe, dubitandum non eſt. Non omninò enim ad *Cherem*, quà *Excommunicatio*, ſive forenſis ſive ſingularum apud eos perſonarum, eo innuitur, res ſpectat, ſed ad חרם *Cherem* ſeu *Anathema* ac *devotamentum* notionis perquam diverſæ, quæ item notiſſima eſt ex diſertis Legis ſacræ [l] verbis, attinet, quemadmodum item ſanctificata [m] aliáque ante in Rituali enumerata. Et in MS. meo illo altero per חרם סתם *Cherem ſimplex* eodem ſenſu explicatur. De illis à Talmudicis agitur in titulis *Nidarim* & *Nidarim Wechermim*, ſeu de *Votis* & *Anathematis* ejuſmodi ex lege illa conſecratis. Nec ullatenùs ad Excommunicationis Speciem aut Gradum apud eos aliquem ſpectant. Recolatur heic, ut ſuperiùs oſtenſum eſt, maximam illam Excommunicationis partem quâ Sacrorum Publicorum uſu interdici ſolet, non ſolùm ex intervallo hoc ante Legis dationem, juxta Judæorum veterum diſciplinam, non omninò admiſſam, ſed nec in Judaico ſub Lege uſu locum ullum habuiſſe. Corpore immundos à templo ex Lege arceri, ad eam nullatenùs, ut antè monitum eſt, attinuit, utpote quod interdicto ſacro ſubnitebatur quo plagis, aliiſve ſuppliciis erant puniendi illud violantes, nec omninò forenſi ex Lege aliqua ſacra inde excommunicandi. Tantundum paritèr dicendum de Apoſtatis Judæis, ſcilicet in Paganiſmum, Chriſtianiſmum, Mahumediſmum tranſeuntibus, Paſchate arcendis. De Paſchate illo, ſub Joſia Rege, celeberrimo (de quo dicitur [n], *nec factum eſt Paſcha tale à diebus Judicum qui judicaverunt Iſrael nec in diebus cunctis Regum Iſrael aut Regum Juda* &c.) verba faciens Rabbi Levi Ben Gerſom, temporibus illis ait prioribus cœtum Iſraelitarum ſeu Judæorum univerſum nunquam ita celebrâſſe Paſcha utpote in Idololatras ſeu Apoſtatas & Orthodoxos plerunque diſtractum, inquit אך בימי יאשיהו בזאת השנה שבו כל ישראל אל יי׳ והנה זכר הפסח הנעשה או לפי שבתנאי הפסח שלא יאכל ממנו ישראל משומד ודמה שבזאת השנה לבד היה לב כל ישראל לשי׳ וגו׳ *Sed in diebus Joſiæ hoc ſcilicet in anno* (illius decimo octavo) *reverſi ſunt univerſi Iſraelitæ ad Dominum. Unde memoratur Paſcha hoc jam ſic factum quia ex conditionibus* ſeu *appendicibus Paſchatis erat ne quiſquam Iſraelita qui Apoſta-*

[l] Levit. 27. 28
[m] Ibid. 14. &c.
[n] 2. Reg. 23. 22.

postata esset de eo comederet. Sed videtur quòd hoc anno solùm universi Israelitæ ad Dominum benedictum se converterant, etiam qui antè Apostatæ. Illud autem de Apostata heic habent ex sensu sibi recepto Legis sacræ in qua legitur de Pâschate[b] *Hæc est lex* seu (ut vulgata) *Religio Paschatis* כל בן נכר לא יאכל בו *nullus extraneus filius comedat ex eo*, ubi Alienigena plerunque substituitur, & *filius extranei*, & *hijo de estrannedad* Judæis Hispaniensibus. Scilicet ibi Paraphrasis Onkeli Chaldaica כל בר ישראל דאישתמד לא ייכול ביה *nullus filius Israel qui fuerit Apostata comedat ex eo.* Sic Regii, Bombergiani, Buxtorfiani, alii codices, uti & MS. codex perpulcher & vetustus Bibliothecæ Westmonasteriensis. Sed Garianus pro דאישתמד habet eundem in sensum דאפתלק seu *qui Judæus professione esse desinit.* Et in altera illa Chaldaica Jonathanis dicta כל בר עממין או בר ישראל דאיסתלק ולא הדר לא ייכול ביה *nullus populorum filius nec filius Israel qui Apostata fuerit nec Apostasiæ renuntiaverit comedat de eo.* Unde etiam Jarchius in glossa *filium extraneum* interpretatur per שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים ואחד הגוי ואחד ישראל משומד במשמע *qui extraneus fit per sui ipsius opera contra patrem suum qui in cœlis. Discrimen enim heic non est inter Paganum* seu *Gentilem & Israelitam qui fuerit Apostata.* Et Lyranus, ab eo edoctus; *vocatur heic alienigena omnis qui est extra ritum Judæorum sive sit Gentilis sive Judæus baptizatus.* Consona sunt Gemaræ Babyloniæ loca aliquot[p], ubi lex illa explicatur. Hinc quidem arcendum Paschate voluere Apostatam, seu ei non licuisse de eo comedere. Neque enim simplici peccatorum utcunque facinorosissimorum nomine quiquam arcebantur, ut satis est superiùs ostensum, sed qui Judaismo renuntiâssent, cultum alienum induentes. At eis etiam duntaxat usque dum cultui ejusmodi itidem renuntiantes in pristinos ritus redirent. Sic ad Excommunicationem forensem res hæc non omninò attinuit. Paschatis comestio ex Lege sacra pro interdicto Apostatæ habebatur, non ex sententia aliqua forensi. Non quia Apostata erat, præeuntibus in jus ob Apostasiam vocatione, contumaciâ, aut probationibus ex sententia aliqua, instar Excommunicationis usurpari solitæ, arcebatur, sed, ob violationem Legis sacræ si de eo comederet, tum divinitùs tum ex sententia forensi verberum seu id genus aliâ, quatenus cognitio haberetur transgressionis forensis, pro more puniendus erat. Ita planè de eo qui, apud Paganos, legem aliquam ex eis quæ suprà memorantur pœnalem de arcendis apud eos facinorosis aliquot Templo, Foro, Societate pristinâ, violasset, neutiquam omninò dicendum est ex Jurisdictione aliqua forensi, juxta quam rei in jus vocari solent, interdictionem illam eum perpessum esse, sed ex lege ipsa lata prohibitum & ob ejusdem violationem reum, adeóque pro moribus locorum & seculorum variis, eo solùm nomine in jus vocandum puniendúmque. In sacris Romanorum quibusdam, Resolutoriis, ut existimatum est, dictis, lictor clamitare solebat[q] *Hostis, Vinctus, Mulier, Virgo exesto, scilicet interesse prohibebantur.* Certè si sacris hisce interessent horum aquis mulctâ alitérve, ritè cognitâ causâ, puniendus is erat ex Pontificum, qui rebus

b Exod. 12. 43.

p Ad tit. Sabbath cap. 9. fol. 87. a. & tit. Pesachim cap. 9. fol. 96. a. & tit. Jabimoth cap. 6. fol. 62. a.

q Festus in exesto & ibi Ios. Scaliger.

rebus ejuſmodi præfuere, ſententia. Nec inde nata eſt juriſdictio aliqua forenſis prohibendi, ſed ex lege prohibitos puniendi. Sic ubi Mahumedes ait [t] de religionis ſuæ Infidelibus, profanis, immundis لا تقربوا المسجد الحرام بعد عامهم هذا *non accedant ad* ſeu *non ingrediantur Templum Mecanum poſt hunc annum* (id eſt عام تسع من الهجرة *annum nonum Hegiræ*, ut gloſſa ibi Mahumedis Ben Achmed) manifeſtum eſt non omninò innui Excommunicationis forenſis alicujus, quâ quis in jus vocatus arceatur, uſum. Sed qui ita interdicitur, ſi contrà deliquerit, ex ſententia forenſi ſive mulctâ ſive aliâ ejuſmodi pœnâ eſſe afficiendum. Aliter multò Canonum Chriſtianorum conditores quibus adeò frequentia ſunt generalia illa de delictis futuris, *Anathema ſit*, *ſegregetur*, *excommunicetur*, id genus alia. Inde enim in jus vocatus qui deliquerit, nominatim excommunicatur, &, per ſententiam ejuſmodi, Templo, Sacris reliquíſve quibus per pœnam illam inter ſuos privari ſolent homines arcetur, quemadmodum ſemper ii qui ab Homine ſeu ſententia forenſi excommunicantur. Qui autem non ſic ab Homine ſed ex Jure (juxta diſtinctionem vulgarem) ſeu lata ſententia generatim excommunicantur, etiam in jus nominatim vocati iteratâ ejuſdem pœnæ ſententiâ puniri ſolent, nec ſine Confeſſionis ac Pœnitentiæ ſolennibus abſolvuntur. Quod autem ad Confeſſionis, Pœnitentiæ ac Abſolutionis ſolennia illa attinet quibus hac in re Eccleſiaſtici ordinis aliquibus neceſſariò ſatisfieri volunt Excommunicationis juris divini aſſertores; ingratum heic opinor non fuerit ſi obiter adjecero etiam ex Mahumedanorum (qui forſan hac in re animalia ſe velut rationalia præbent) Theologia ſententiam, unde quid etiam illi de Chriſtianorum Excommunicationis & Confeſſionis ſive Privatæ aut Auricularis ſive Publicæ, & Pœnitentiæ comitantis & ſubſervientis, ſacrorum inſtar ſpectaculorum, præſtandæ coram ordinis Eccleſiaſtici aliquibus, uſu, & demùm de inſequente Abſolutione, ſenſerint, haud difficile erit elicere. Sub annos abhinc fermè quadraginta Mauricius Princeps Auraicus & Emanuel Portugalliæ Princeps in menſa impetratum voluere à viro ſanè doctiſſimo Achmet Benaudala (Ben-Abdalla) natione Cantabro, ſed Mahumedano ac Regis Maurorum apud federatos Belgii ordines tunc, opinor, legato, ut ſenſum ſuorum de Religione Chriſtiana eis explicaret. Id non illibenter ad Regem ſuum reverſus, Marochii præſtitit, unde anno Hegiræ 1021, id eſt Chriſti 1612, opuſculum ea de re ſcriptum ad Principes illos miſit. In eo poſt alia Chriſtianiſmi ſcita graviora, Mahumediſmo perquam diſſona, ingenioſè ſanè diſcuſſa, tandem devenit ad illud de Confeſſione & Abſolutione (in quibus quidem maximè terminatur excommunicationis Chriſtianæ Uſus) quatenus, in his, ordinis apud nos Eccleſiaſtici aliquibus poteſtas tribui variatim ſolet. Verba ipſius è codice pénes me Latinè MS. apponere viſum eſt. Et Latinè puto ab ipſo conſcriptus eſt. De ordine Eccleſiaſtico, *Præterea*, inquit, *iſti volunt eſſe conſcii peccatorum hominum in Confeſſione, & quilibet iſtorum religioſorum ſive monachus ſit ſive presbyter clericus,* ha-

[t] *Alcoran. Surat. 9. Arabicè 19. Lat. & Vidiſis Guil. Reginaldum in Calvino-Turciſmo lib. 2. cap. 17. & lib. 4. cap. 2. & Gabriel. & Ioan. Maronitas de nonnullis Orientalium Vrbibus &c. cap. 15.*

habet potestatem ignoscendi cuilibet peccanti. Si genu flexo fateatur peccata sua, etsi gravissima, sive sit Homicida sive Mœchus &c. tandem post Confessionem absolvitur à Sacerdote ab omnibus peccatis qui dicit jam remissa esse ei omnia peccata; nec posse alitèr veniam peccatorum impartiri à Deo nisi per Confessionem, & quemlibet morientem inconfessum damnari. Itaque auferentes Deo potestatem ignoscendi peccata, tribuunt eam hominibus per Confessionem. Ignoscere tamen peccata proprium est Dei & nullius alterius diversis de caussis.

I *Quia ignoscere situm est in sola libera voluntate & misericordia Dei, nec tenetur ignoscere si nolit, nec potest cogi eò à quotquot sunt in cœlo sive in terra, & potentiâ suâ absolutâ, si ipsi lubeat, potest damnare totam orbis machinam. Nam quisquis sibi usurpat jus alienum, & in eo jure si aliquid facit aut destruit, sanè injustè agit. Sed qui proprio sibi jure & in re propria aliquid facit, aut destruit, nullis legibus talis impediri potest, nec censeri injustus. Si igitur Deus ignoscit, id facit, solâ misericordiâ motus, quæ est proprium attributum ejus & nullius alterius præter ipsum. Si Homo ignoscat qui eum affecit injuria aliqua &c. hoc potest in causa propria non vero in aliena sive Dei.*

II *Præterea qui scit sacerdos Deum sententiam ab ipso latam approbaturum, & quicquid ipse absolvit absoluturum & remissurum? Et in qua lege (quæso) Scripturæ aut ex Prophetis præteritis, hujusmodi quicquam inventum aut auditum est?*

III *Præterea, si quilibet Sacerdos eget alio qui eum absolvat, qui potest alios absolvere qui seipsum non potest?*

IV *Deinde diversæ sunt circumstantiæ peccati. Aliud est peccare contra Deum quâdam negligentiâ cordis; Aliud ex sententia & cognitione inverecunda, audaci, & perfricta fronte peccare. Aliud quando quis vincitur ab affectu & appetitu naturali, intus verò pœnitet facti & pudet comparere coram Deo, & pudet simul sui ipsius, cum videat se peccasse contra tantum Deum, itaque mille modis ex circumstantiis possunt variari peccata, quanquam actus ipse sit unus in se & externè. Si igitur tanta diversitas inter circumstantias & actum vel opus ipsum externum peccati vel culpæ, poterit unum & idem peccatum externè esse dignum veniâ, & aliud dignum pœnâ perpetuâ & Gehennâ, juxta gravitatem culpæ seu circumstantiæ internæ, quam tamen mensuram novit solus Deus, & sibi ipsi servat. Quomodo igitur Sacerdos cognoscet aut poterit se penetrare in arcana & abdita illa quæ soli Deo sunt nota?*

V *Præterea multi homines credunt in Deum & ejus amore faciunt eleemosynas & alia opera bona, vincuntur tamen ab affectu & appetitu naturali. Isti tales sane non longè distant à misericordia Dei dummodo ipsos facti pœniteat, & alii avari amoris Dei negligentes, nulla virtute præditi, cum nulla sit in eis memoria aut recordatio peccatorum suorum, ii tales longè sunt à misericordia Dei. Si isti duo committunt unum & idem peccatum, Sacerdos eodem & pari modo absolvit utrumque. Sed quæ justificatio est hæc?*

VI *Præterea, unum & idem peccatum est in se pejus altero & gravius ob jam dicta*

dictas circumstantias & alias infinitas, quarum causâ unum verò dignum veniâ erit: aliud autem non; & Sacerdos ignarus horum secretorum Dei, eâdem mensurâ metitur bonum & malum, qui error sanè nunquam in Deo reperietur.

VII *Homines non sunt ita constantes, sed potiùs ita varii ut aliquando præ lætitia & hilaritate facilè & levitèr ignoscant cuilibet, etsi quis eis intulerit gravissimam injuriam; aliquando ita tristes & melancholici ut minima quâque causâ & occasione sint paratissimi ad occidendum quemcunque & exercendum omne genus crudelitatis: Et rara est temperantia in homine. Ita iste Sacerdos aut erit hilaris; & sic non castigabit peccatorem, ut meritus, aut erit tristis & melancholicus & sic cruciabit hominem supra debitum culpæ ad desperationem usque. Aliquid hujusmodi non est in Deo, qui semper permanet in Unum esse, cujus solius est Judicare Animas & non alterius.*

VIII *Prætereà, si sola ejusmodi confessio sufficiat homini, non indigebit veniæ Dei, cum sacerdotis venia sufficiat. Si verò æquè benè in Judicii die judicandus talis homo sit à Deo, certè hæc confessio nulla est.*

IX *Prætereà, aliquis homo habuit rem cum uxore alterius, quam vi coegit. Sacerdos verò absolvit adulterium; Inquiro, quando maritus hoc resciverit in die Judicii, poteritne petere à Deo Judicium & Justitiam, an non? Si dicant non; igitur Deus nòn est justus propter Confessionem solam Sacerdotis. Si dicant posse, igitur Sacerdotis confessio nulla est. Pari modo calumniæ, testimonia & injuriæ quibus falsò accusantur sæpiùs honestæ virgines & probi homines, & quorum honor & dignitas turbatur hujusmodi calumniis, inquiro, si calumniator absolutus fuerit à sacerdote, poteritne altera pars petere à Deo Judicium an non? Si dicant ita, igitur confessio est nulla. Si non, igitur Deus injustus erit & nescit dare cuiquè quod suum est, & hâc solâ causâ & respectu confessionis, cum potiùs sit justissimus.*

X *Prætereà, sacerdos imponit semper pœnas quasdam peccantibus: ut si quis sit adulter; jubet ut seipsum cædat flagris, vel ut portet supra humeros crucem aliquam &c. Cum tamen hoc totum nihil sit respectu peccati, & tamen in arbitrio Sacerdotis situm sit imponere pœnas ad libitum. Dicat quæso quâ ulnâ metitur aut pondere ponderat aut pendit, aut sciat quid vel quantum pœna imponendum sit unicuique pro culpa? Ex quibus omnibus evidenter apparet abusus & error Confessionis; unde etiam cognoscitur Deum solum esse Judicem Animarum & non alium, qui solus novit gravitatem culpæ & quâ pœnâ sit qualibet digna. Potest (ut absolutè dominus) ignoscere absque aliquâ pœnâ, cui ipsi libuerit; cui laus sit in secula, à quo etiam petimus, velit nobis peccatoribus ignoscere pro immensa & infinita misericordia ejus.*

Ita ut Theologus Mahumedanus de Confessionis solennis ac Pœnitentiæ spectaculis in Christianismo usurpatis Achmet ille. Subjungit statim de suorum id est Mahumedanorum hanc circa rem Religionem.

Mauri verò aliter confitentur peccata sua. Confiteri enim est pœnitere aliquem ipsum solum sui peccati, coram Deo solo, & se vertere ad Deum pium, mise-

misericordem ex puro corde. Neque Deus aliud vult quàm ut pœniteat hominem facti. Dicunt praetereà hoc pœnitere fore validum cum Dei voluntate, qui ignoscit peccatori cum iis Quatuor conditionibus vel circumstantiis.

I Ut pœniteat Peccatorem ex puro corde & sincero, peccati commissi.

II Ut promittat se non amplius peccaturum.

III Ut satisfaciat partibus, ut est reddere & restituere bona aliena, restaurare honorem proximo quem ipsius causâ perdiderat cum aliis ejusmodi.

IV Ut hoc pœnitere sit solo amore Dei, qui gradus altior & perfectior est quàm si timore Inferni vel praemio Gloriae pœniteret.

Peccata enim Maurorum sunt triplicis generis,

I Inter Deum & Hominem, ut est non servare id quod Deus pracepit sive prohibuit, quod peccatum vel ignoscit Deus vel castigat.

II *Inter Hominem & ejus proximum, ut qui aliena arripit seu usurpat vel calumnia turbat Honorem alterius &c. in damnum proximi; quae omnia ut in plurimum sunt judicanda quousque satisfiat partibus vel Deus ipse parti offensae satisfaciat.*

* qui ipsi.

III *Quod nunquam ignoscet (& sic pracepit) cuicunque * ipsi fecerit Deo Secundum, Æqualem, vel Similitudinem, sive in Cœlo sive in Terra.*

Hoc sanè egebat majori explicatione. Sed quia responsio mea fuit aliquantùm prolixior, nunc haec sufficiant quousque mihi constet aliquem esse vel qui adversus jam dicta superiùs respondeat, vel qui velit majorem & clariorem explicationem datam. Tunc autem

Rediens, inquit, *iterum ad illud Pœnitere, dico quisquis moritur pœnitendo eum facti, talem fruiturum Dei favore & ejus gloria, quamvis commiserit tot peccata quot sunt arenae in mari & stellae in cœlo, nec indigebit sanè Sacerdote de Confessione, cum omnia sint Deo nota & sciat quem ex corde & sincerè pœniteat vel non. Haec enim causa est sola inter Deum & creaturam, & ita non eget aliquis aperire cuiquam mortalium sua peccata & defectus, nisi illi soli quem nihil latet, sive id sit in cogitatione sive in imaginatione Creaturarum suarum, cui laus sit semper, Amen.*

Hinc sanè quid Secta etiam illa, utcunque aliàs impurissima, de Excommunicationis ejúsque appendicum & comitantium ex Confessione & Pœnitentia & Absolutione publica spectaculorum usurpari apud Christianos solitorum Jure existimaverit, conjectare facillimum est. Neque quidem autumandum Achmetem hunc aut oscitantèr aut temerè Dissertationem illam suam ad Principes illos Christianos sic rogatum conscripsisse, sed potiùs summa cum deliberatione ac aliorum è suis ope & consilio gravissimo eam adornâsse. Quàm autem diversa heic sint Theologiae Romanensis scita, facilè ex eorum ritibus cernitur uti etiam obviis Theologorum scriptis, maxime quae ad Distinctionem 18 Sententiarum Quarti; quibus adjice quae habet Anastasius tum Sinaita, patriarcha Antiochenus[f], tum Episcopus Nicaenus[g] de eo quod est *Sitne bonum confiteri peccata viris spiritualibus*, qualia passim occurrunt alia. At sane qui Auricularem illam singu-

[f] Quaest. & Respons. 6.
[g] Quaest. in scripturam 6. Bibliothec. patrum Binii Tom. 6. edit. 1575.

ſingularium peccatorum confeſſionem rejiciunt (ut Reformatorum plerique) aut publicam qualem volunt ſeveriores excommunicationis, uſque in Abſolutionem per Confeſſionem, aſſertores, non exigunt, haud ſane adeò diſſoni ſunt eis quæ ex Achmete illo attulimus; quantum ad Confeſſionis uſum. Nam in tertio Peccatorum genere ab eo memorato, blaſphemia Mahumedanorum in Chriſti deitatem & S. Trinitatem eis uſitatiſſima continetur. Sed verò ex ſuperiùs ſic oſtenſis affatim liquere opinor Judæos quorum heic ratio primò, dum ſeriò diſquiritur, habenda, tum Veteres tum Recentiores exiſtimâſſe neque Divino aliquo Jure ſeu Inſtituto quod obtinuit ante legem ſuam in Sinai datam, nec alio aliquo ejuſmodi jure ſub ipſa Lege, ſed tantùm moribus pro arbitrio Humano atque è re natâ ubi ſui ſatis juris eſſe deſinerent, ſuperinductis, ut pœnas alias ab hominibus in rem ſuam adinvenire ſolitas, fundari Excommunicationis ſuæ Uſum, ídque per omnia ſecula quæ à tempore quo primùm inolevit uſque in noſtrum effluxerint, neque eam exercendi Jus ad ſuorum Ordinem ſingularem aliquem, veluti Sacerdotalem, præ aliis omninò attinuiſſe, nec comitantia illa, quæ uſurpantur in Chriſtianiſmi Excommunicationis effectibus, Pœnitentiæ Sacramentalis ac Abſolutionis inde Publicæ ſpectacula in eorum hujus Uſu locum ullatenùs habuiſſe. Fuiſſe quidem in eorum diſciplina atque ex majorum moribus hactenus manere יסורין *Caſtigationes* facinoroſorum adeò certum eſt ut nihil certius notiúſve, eáſque tum Confitentibus & Pœnitentibus privatas & voluntarias tum in pœnis irrogandis publicas & coactas. Sed verò in Excommunicationis eorum appendicibus neque hæ neque illæ omninò cenſendæ. Illa ſcilicet aliter omninò ſolvenda erat juxta ea quæ ſuperius capite jam dicto ſeptimo oſtenduntur. Quod verò ad Apoſtatas ex Judæis attinet (de quibus paulò ante dictum) ſententiâ Expommunicationis etiam illi, ubi capitalium Judiciorum poteſtas genti deerat, pro arbitrio eorum quæ præerant ferlebantur, cujus rei exemplum egregium pervetuſtúmque in Judæis Alexandrinis aliíſque Ægyptienſibus illis qui ſub Ptolemæi Philopatoris tyrannide ſeu circa annos ante Chriſtum 200, rituum ſuorum tenaciores, eos qui regiarum minarum metu in apoſtaſiam tranſierant ſe paganiſmi Sacrificiis immiſcentes, & Execrabantur & priſtino vitæ conſortio, quatenùs ſcilicet potuere, per Excommunicationem privabant etiam & velut hoſtes gentis cenſebant. In tertio nempè Maccabæorum de eis legitur, Τοὺς ἀποχωροῦντας ἐξ αὐτῶν ἐβδελύσσοντο καὶ ὡς πολεμίους τοῦ ἔθνους ἔκρινον καὶ τῆς κοινῆς συναναστροφῆς καὶ χρείας ἐστέρουν, *Qui ex ipſis ſic defecerant Diris eos devovebant & veluti gentis hoſtes cenſebant & communi ſuorum conſuetudine & amicorum uſu privabant*. Ubi vir præſtantiſſimus Hugo Grotius, *Multis verbis id circumſcribit quod Hebræi* נדוי *Niddui dicebant, Helleniſtæ ἀφορίζειν, aut Ἀποσυνάγωγον ποιεῖν.* Sed non adhiberi ſolùm heic *Niddui* videtur ſed etiam ipſe *Cherem*. Nec Forenſis reverà eſt, cum in jus vocatione prævia, excommunicatio, eis quidem uſitatiſſima, ſed publica Apoſtaſiæ Apoſtatarúmque, ut Cuthæorum aliorúmque in aliis formulis, quas & alibi è Rabbinis [u] oſtendimus, Deteſtatio & Anathematiſmus, ut fermè in Bulla *Cœna domini* Pontificum Romanorum ídque genus inter Chriſtianos aliis.

[u] *De Jure Nat. & Gent.* lib. 4. cap. 7.

Cap. XIII.

Præcipuorum item aliquot per Capita Octavum, Nonum & Decimum de Excommunicatione *inter* Christianos *fusiùs congestorum* Recensio breviuscula, *cum congeneribus aliquot adjectis; unde Quid per anteriora secula etiam* ab *ipsis* temporibus Apostolicis, *usque in* nostra, *de* Jure *seu* Instituto *circa hanc rem* Divino Maximè *&* Publicè *à Christianis Existimatum fuerit Receptúmque, juxta methodum superiùs initam, faciliùs dignosci queat. Primò, per* Centuriam Christianismi primam *aut circiter, in qua* Aquilam Ponticum à discipulis *excommunicatum esse traditur. Secundò, per* secula *quæ sequuntur* usque in Constantinum Magnum, *ubi de Accessione variâ Excommunicationi* Judaicæ, *tunc pro Humano arbitrio, facta inter* Christianos. Paulus Samosatensis *etiam ab* Aureliano Augusto, *seu* Imperatore non Christiano, *ex Episcoporum persuasione, planè excommunicabatur. Tertiò, per secula à* Constantino Magno *usque in hæc* nostra. *Et demum utrum Sententia illa* Excommunicationem forensem *seu* Consistorianam Humanum esse inventum, nec jure Præceptivo *seu* Instituto Divino subniti, *nomine* Erroris *seu* Dogmatis Erastiani, *seu uti interdum etiam* Hæresis Erastianæ *cum ratione ac merito indigitetur; & num in* Anglia Dogma *illud his temporibus* repullulasse, *ut à scriptoribus aliquot, rectè dicatur.*

TEmpora, quantum ad rem tractatam, Christianismi trifariam in antè dictis tribuuntur, quorum Prima sunt quæ Apostolorum fuere, in quibus Christus ipse in terris, & usque in Primæ à natalibus ejus Centuriæ finem aut circiter extenduntur; Secunda, quæ sequuntur, Primitivorum nomine, usque in Constantinum Magnum, seu primam summi Reginimis ac Christianismi conjunctionem; & Tertia demùm quæ à Constantino in nostra durarunt secula. Quod ad PRIMA attinet (de quibus capite octavo) Excommunicationis in eis Usum fuisse ipsius Judaicæ, ibi manifestum satis fit, penes, inquam, Christianos ipsos, Discipulos ac Apostolos, ut liquet ex *Anathemate*, & *Maranatha* apud S. Paulum aliisque ibi citatis. Etiam id quod ibi occurrit de Apostolis Aquilam Ponticum excommunicantibus sub centuriæ jam dictæ exitum (si modò fides historiæ habenda) de ipsissima Excommunicatione Judaica capiendum videtur. Et quod Jesudadus ibi Apostolis, Epiphanius quidem, sine eorum nomine, Discipulis & Doctoribus temporum illorum tribuit, & ἐλεγχόμενός τι inquit ᵃ ὑπὸ τ̃ Διδασκάλων κ̀ ἐπιτιμώμενος

ᵃ De Mensuris & Ponderibus N. 15. Baron. tom. 1. Ann. 56. § 41.

μενος ἕνεκα τούτου, μὴ διορθούμενος δὲ &c. ἐξεώσθη πάλιν τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἄχρηστος πρὸς σωτηρίαν, *Cum à Magistris objurgatus esset, nec emendari vellet, ejectus est rursus ex Ecclesia, velut ad salutem minimè idoneus.* Idem inde habent Michaël Glycas[b] & Theodorus Metochites[c] qui οἱ οὖν ἱερεῖς, inquit, τῶν χριστιανῶν ὡς ἑώρων αὐτὸν μετὰ πολλὰς παραινέσεις τοῦ ἀστρονομεῖν μὴ παραιτούμενον παύσασθαι, τῆς ἐκκλησίας πόρρω που βάλλουσι, ταῖς ἐπιτιμίαις αὐτὸν διορθωθῆναι νομίζοντες; *Sacerdotes igitur Christianorum, cum viderent eum sæpiùs monitum Astronomiam* (judiciariam illam seu Apotelesmaticam Astrologiam) *omittere nolle, ecclesiam eum suâ ejiciunt, existimantes eum per castigationes ejusmodi emendatum iri.* Interpres Glycæ ait *à cœtu sacro prohibent.* Jam verò, cum Apostoli ipsi Judæi ex origine fuerint, reliquique, sive ex Judæis sive ex Gentilibus Christo nomina tunc dantes, Judæorum interim, id est Judæorum tunc Reformatorum seu Credentium nomen induerint & planè undiquaque profiterentur Judaismique veteris ejusque scitorum receptissimorum (exceptis rebus illis quibus à Judæis non Credentibus necessariò atque ex Disciplina Christiana singulari divinitùs præscripta discriminarentur) ex professo essent tenaces; non est quòd dubitemus quin Excommunicationes ab ipsis tunc adhibitæ, sive per ἐκβάλλειν *ejicere* sive per ἀφορίζειν *separare* aliáve ejusmodi tunc Synonyma sive per Anathematismos exprimerentur, idem ipsum significarent quod *Aposynagogum facere*, aut Ponere in *Niddui* aut in *Shamatha* aut *Cherem* (pro formularum discrimine) id est more Judaico, ut ostensum est, nec alio, excommunicare. Adhibere has tunc licuit tùm ut fundatas moribus avitis, quorum initia Captivitatis tempori tribuuntur, tum ex diserto Juris Cæsarei permissu, ut ex edicto Claudiano de libero morum Judaicorum usu ante allato pleniùs liquet. Quemadmodum igitur Judæorum vetustiorum recentiorúmque non credentium adeóque tum Talmudicorum tum Karaitarum (ut antè ostenditur) judicium heic fuit de Jure quo fundata est Excommunicatio, illud non ex Præcepto seu Instituto aliquo Divino, sed moribus majorum superinductis tantùm subniti, ita planè æquum est ut paritèr autumemus de Judicio atque hanc circa rem Existimatione Judæorum tunc credentium id est Christianorum; scilicet horum fuisse sententiam ab illorum non diversam adeóque eos non admisisse Institutum aliquod Divinum sive ante sive post legem datam locum heic habuisse ullum. Verum quidem est, Christum ac Apostolos expresìsim quædam alia docuisse ac imperâsse in quibus fundamenta totius religionis Christianæ collocantur, horúmque nonnulla (verbi gratiâ, Baptismi Sacramentum) ex anterioribus Judaismi moribus sumta ac in ipsis retenta sic in Christianismi usum formasse ac novasse, ut novatum inde Institutum Divinum planè accessisse inde sit dicendum. Sed ejusmodi quid de Excommunicationis tunc usu aut Jure nec in Euangeliis nec in Epistolis Canonicis omninò habetur. Scilicet nihil circa eam novatur, nisi quis contendere non desierit illud, *Dic Ecclesiæ*, &, *sit tibi ut Ethnicus & Publicanus*, cum eis quæ de *Clavibus* præcedunt & de *Ligando & Solvendo & Peccatorum Remissione & Retentione & Traditione*

b Annal. Part. 3.

c In Hist. Romana pag. 9.

Satanæ ſequuntur (in quibus ne vocula quidem tunc Excommunicationem aut
ſignificans aut innuens) inſtitutum in ſe continere Divinum Excommunicatio-
nis, quâ de re ſuperiùs capite nono indicata conſulas. Quinimò ſi illud de
Ligandi & Solvendi poteſtate, toties, ut huc primariò ſpectans à nonnullis
inculcari ſolitum, non ex Ebraiſmi illius in אסור והיתר *ligato* ſeu *prohibito* & *ſo-
luto* ſeu *permiſſo* (quâ de re plura libro ſecundo, & mox heic nonnulla) ſed
potiùs ex Græci ſermonis uſu, ut volunt aliqui, ritè intelligendum ſit, certè
æquum puto videbitur ut potiùs ex ſermone illo Græco qui planè coætaneus
erat Euangeliſtis, quàm ex ſeculorum aliorum lingua, id fiat. Atque ita ſanè
cum primis obſervatu fuerit heic non indignum quod *περὶ δεσμῶν de vinculis*
ſeu *ligaminibus* ac multiplicibus eorum ſpeciebus, quatenus & Actus & Affe-
ctus & Impulſus Humanos quaſi omnimodos vox ea etiam ex antiquitate intima
d Orat. περὶ ἐλευθερίας ſeu 80. tunc apud Græcos complexa eſt, legitur apud Dionem Pruſæum [d] in poſterio-
ribus Apoſtolorum temporibus Philoſophum ſimul & Oratorem percelebrem,
quem lector heic curioſior introſpiciat. Sed multùm etiam ita aberit, ut quis
inde jus aliquod excommunicandi peculiare voce ea denotatum eſſe cum ratio-
ne elicere poſſit. Præterea, anne in locis jam memoratis Euangelii unde toties
jus heic Divinum petitur, veſtigium quæſo ullum ipſius Anathematis aut Exe-
crationis, quæ pars Excommunicationis perinſignis & dimidia eſt, reperitur?
Quin verò tametſi concederetur, in illis Excommunicationem ſignificari, num
inde ſequeretur aliam innui quàm quæ Judaica & tunc in moribus gentis no-
tiſſima? Finge Synagogam, Eccleſiam ſeu Rempublicam Judæorum integram,
aut ſaltem ejuſdem partem non minorem nec aliam quàm quæ Regiminis pu-
blici, qualecunque tunc haberent, poteſtate frueretur, Chriſtianiſmum tunc
fuiſſe amplexam (ut planè debebant univerſi) adeò ut tum Tribunalium ac
Synedriorum præſides ſic inde Chriſtiani, tum ſingulares ejuſmodi perſonæ,
ſententias Excommunicationis liberè potuiſſent, ut antè pronuntiare. Si ita ſe
res habuiſſet, quidnam quæſo in Novo fœdere occurrit quod aut forenſe heic
aut Privatorum circa hanc rem jus novaret, mutarétve? Quidnam ibi, quo
minùs tum Regimen, circa tam ſacra Chriſtiana quàm profana, Publicum,
tum ipſa Excommunicatio, ut antè (cauſis tantùm aliquot novis pro perſuaſio-
nis diſcrimine introductis) utpotè inter mores Judaicos illibata, undiquaque
ab illis exerceri, nec alitèr, debuiſſet? Id eſt exerceri pro more hac in re Judai-
co cujus, ut aliorum, adeò diù tenaces fuere Apoſtoli Diſcipulíque Tem-
poribus in his Primis, de quibus heic loquimur. Profectò, ſi S. Paulus Ana-
thematiſmis ſuis ſeu alia quæ pro Excommunicatione illius temporis apud eum
ſumuntur, illorum jam ex Euangelio Matthæi memoratorum aliquo fundari
exiſtimaſſet aut eorum inde jus aliquod in id quod poſtea inolevit mutatum fuiſ-
ſe, permirum ſanè videbitur eum non expreſſius illud, in poſteritatis gratiam
tantundem alicubi, innuiſſe, utpote quod ſic ejuſmodi fuiſſet ut Gubernationis
quaſi totius Chriſtianæ cardo in eo (juxta admiſſas poſtmodùm ſententias ali-
quot) verſaretur. Quid item in Novo fœdere ſatis expreſſim reperitur quo mi-
nùs

nùs idem ipsum Jus quo Pœnam hanc fundari voluere unanimes Judæi veteres & reliqui tunc non credentes (juxta antè ostensa) nec aliud omninò, seu Divinum aliquod, à Judæis tunc credentibus seu Christianis admissum fuisse existimaremus? Quid ibi demùm, quo, ad Ordinem aliquem hominum singularem, ratione ipsius Ordinis aut ejus nomine præ aliis spectasse ejusdem jurisdictionem opinatos illos esse tunc persuadendum sit? aut Pœnitentiæ publicæ & Absolutionis inde solennia (qualia in Christianismo insequente) locum tunc in ejus effectibus esse sortita? Unde satis æquanimi lectori facile puto dijudicari posse quodnam fuerit circa hanc rem Christianorum illorum primitivorum, ipsorúmque adeò Apostolorum & Discipulorum Judicium, & qualisnam circa Jus de quo quæritur Existimatio sit apud eos tunc recepta. Atque recolatur inprimis heic illud; ut apud Judæos tunc temporis non credentes nemo Sacris Publicis Excommunicationis forensis vi arcebatur (quod capite ostenditur septimo & duodecimo) adeóque nec illis Peccatorum nomine prohibebantur, ita nec apud credentes seu Christianos tunc quidpiam ejusmodi factum, quod capite octavo etiam ostenditur, non obscurè eliciendum esse etiamsi alia deessent testimonia) ex illo de Juda Fure & Proditore notissimo tam ad Paschatis quàm Eucharistiæ communionem admisso, etiam ipso D. N. Jesu Christo judice. Certè, si novatum ita tunc antè fuisset per illa *Dic Ecclesiæ* & reliqua id genus huc trahi solita circa excommunicationem quidquam, ut sacrorum publicorum ex illius vi interdictio introducta fuisset, aut si simplici Peccatorum aut Facinorosorum nomine inhibendi homines Sacris ejusmodi inde fuissent (ut in Christianismi moribus pòst insequentibus) mirum nimis videbitur, scelestissimum illum furem & etiam proditorem, eísque nominibus planè satis manifestum, in ipsa institutione Cœnæ Domini à Domino ipso celebrata, sic fuisse, ut participem legitimum, admissum. Rem quidem eam in controverso esse fatendum est. Et distracti sunt sententiis circa eam Scriptores aliquot doctissimi, quod & loco memorato indicatum. Eis addas Joannnis Ribitti disputationem ea de re singularem Basileæ abhinc diù impressam, quâ Negativam heic sententiam omninò tuetur. Sed ut ex Lucæ verbis jam antè allatis pars Affirmativa manifesta satis videtur, ita etiam autores habet satis numerosos, uti & ibi notatum; quibus accedat ex Orientalibus Theodorus Metochites[e], atque ex Occidentalibus Guilielmus Ockamus[f] præter eos qui numerosiùs apud Theophilum Rainaudum[g] pridem simul recensentur. Quod ad Tempora heic spectat SECUNDA seu quæ ab Apostolorum exitu aut circitèr ad Constantini Magni Christianismum effluunt, & Caput occupant Nonum; quanquam ex Confederata Christianorum tunc temporis inter se Disciplina ibi memorata (quamdiù scilicet Regimen publicum & Christianismus haud conjungerentur) id est ex Jure Ecclesiastico seu Humano mutuò inter ipsos & sponte admisso, accederet jam Excommunicationi Judaicæ tum Sacrorum ac Cœtuum Publicorum totiúsque Ecclesiæ interdictio tùm, ut plerunque obtinuit, jus peculiare quasi ad ordinis Ecclesiastici Episcopos, Presbyteros,

e *Histor. Rom.* pag. 30.

f *In Dialogo de Hæreticis, & ejusdem compendio Henrici de* Zoemeren *lib.* 7. *quæst.* 16.

g *In Optimæ Vitæ fine pessimo seu Metamorphosi latronis part.* 2. *cap.* 19. § 30.

ros, Præsides solùm, in ea exercenda attinens, nihilominùs originariam ipsiu Excommunicationis ex Judaica manâsse naturam inter Christianos etiam tunc existimatum esse, satis quidem inde liquet, si rationes deessent aliæ, quòd idem ipsum nomen Græcum quod Judæis antè & Christianis ex Judæis pro Excommunicato, in usu erat singulari nec alibi tunc repertum, scilicet Ἀποσυνάγωγος (ut scimus ex Euangelio Joannis; & à nemine non agnoscitur) à Patribus Christianis illo in tempore pro eodem ipso apud seipsos paritèr usurparetur, ut capitibus jam dictis Octavo & Nono ex Concilii Niceni primi & Constitutionum quas Apostolicas vocant lingua, quæ aliis proculdubiò seculis in illis usitata, ostenditur. Et tunc temporis sic in usu fuisse vocem illam aliàs ab interpretibus & scriptoribus nuperis admitti, satis ex jam dictis liquet. Undenam igitur seriò cuiquam perpendenti, sententiam pristinam de Jure heic Originario, id est Humano tantùm, tunc exolevisse videbitur? Sunt quidem viri doctissimi qui, Judaicis utpote hujusmodi originationibus morosiùs, quàm par est, sæpiùs inimiciores, non raro malunt existimandum esse, Judæos Christo recentiores, peculiares Christianorum ritus eorúmque verborum in illis sensum imitatos fuisse, & gravioris nonnulla momenti ex moribus majorum suorum & origine Judaica sua petere ac edocere, quorum interim initia Christianismo, unde sumpserint ipsi, debeantur. Sed quicquid ea de re in aliis fuerit statuendum, manifestius nihil est quàm vocis illius Ἀποσυναγώγου usum fuisse primò & ante Christianismum solùm Judaicum, ut ex Euangelio Joannis jam antè de Aposynagogis eorum citato palàm liquet, atque inde eundem in sensum in Christianismum, ut alia non pauca similitèr receptum. Quid igitur obstat quo minùs Aposynagogos faciendi apud Christianos id est excommunicandi jus ab eodem fonte sensisse illorum seculorum Christianos, si non omnes, saltem non paucos petendum à quo apud Judæos antè & semper id est ex moribus Majorum pro arbitrio Humano superinductis, petitum fuisse unà cum singulari illo vocabulo didicerant. Quantum verò spectat ad Sacrorum & Cœtuum Publicorum per Excommunicationem interdictionem quæ in primitivis hisce Secundis temporibus Judaicæ formulæ accessit ut capitibus jam dictis ostenditur, certè si ita se res haberet (nec aliter se habuisse facilè concipiendum est) manifestum inde cuique facile erit Humanum heic inventum, & manifesta primariæ illius Excommunicationis Christianæ partis origo ex ejusdem tunc in Disciplinam Ecclesiæ Confederatam, secundùm Hominum qui præessent arbitrium, receptione. Et quod illos sic palam agnovit autores, ut id ab Jure seu Instituto aliquo Divino ipsi deducendum censerent, mirum satis foret. Certè quotquot è Paganismi temporum de quibus loquimur moribus seu ex eorum imitatione aliqua Christianos nactos esse Excommunicationis totius formulam voluerint (de quibus capite decimo) necessum est ut ultrò concederent illi, Christianos, qui tunc sic inde eam nacti sunt, Divino aliquo præcepto sive ante legem sive post dato fundatam eam fuisse non omninò existimâsse. Non quidem deerat ex præscripto Apostolico comminatoria Eucharistiæ interdictio

qua

qua quisque[b] monitus est ut ipsum se intùs examinaret nec *ἀναξίως indignè* mysteria sumeret. Δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτὸν, *probet, examinet, purget, expiet seipsum*, inquit Apostolus, ubi Theodoretus, σὺ σαυτοῦ γίνου κριτὴς καὶ τῶν βεβιωμένων ἀκριβὴς δικαστής, ἐρεύνα τὸ συνειδὸς καὶ τότε δέχου τὸ δῶρον, *Tui ipsius judex ipse esto actuúmque tuorum exactus arbiter, conscientiam scrutare ac tunc donum suscipe.* Et Theophylactus οὐχ' ἕτερον δικαστὴν ἐφιστῶ σοι ἀλλ' ἑαυτὸν σαυτῷ. Δίκαζον οὖν τῷ συνειδότι σου &c. *haud alium judicem tibi præficio, verùm teipsum tibi ipsi. Judica igitur & explora conscientiam tuam &c.* Alii veterum[i] in eundem sensum. Sed verò Excommunicationi cum interdictione seu monitu ejusmodi nihil erat omninò commune quod nemini, opinor, non palam est. Et tam quidem ad Paganorum quàm Christianorum etiam & Judæorum sacra, Monitoria ejusmodi, ut consilia tempestiva ac prævia, attinebant. Scilicet, ne quis sceleris affectati aut cogitati (quod cognitionis forensis aut alterius alicujus objectum esse nequiret) nedum aperti conscius, citra purgationem sui & erga Numen reconciliationem, sacris adesset. Ita quantum ad Paganos etiam, fuisse liquet ex eo quod capite decimo afferimus è Gratio Falisco, cui consonus est Hetruscus apud Statium Papinium[k] in Parentalium prologo,

———— ———— ——Adeste
Dii hominésque: sacris procul hinc procul ite nocentes,
Si cui corde nefas tacitum, fessíque senectus
Longa patris, si quis pulsatæ conscius unquam
Matris & inferna rigidum timet Æacum urna.
Insontes castósque voco———— ——

Sed qui è Paganismo desumptum à Christianis tunc Excommunicationis fuisse usum volunt, ex Interdictionibus non simplicitèr commonitoriis, sed, ex Lege pœnali compulsoriis, quibus tam cœtibus quàm locis sacris facinorosiores aliquot inter Paganos (ut fusiùs suprà ostensum[l]) arcerentur, eam manasse contendunt; quod dum faciunt, non profiteri nequeunt existimare se sententiam tunc Christianorum de Excommunicationis suæ ejusmodi origine non aliam fuisse, quàm eam omnino Humano invento, nec Præcepto alicui Divino tribuendam. Mitto heic vestigia illa capite nono indicata, apud aliquos Usûs pristini in Absolvendo excommunicatos Judaici, quod planè ex Humano manavit apud Judæos instituto, utcunque Cypriano aliísque id genus qui præessent aliquot adeò displiceret. Quid quòd per hæc tempora adeò, pro hominum qui ex disciplina illa Confederata regerent, libitu, Modi & Temperamenta varia, eáque non pauca, tam Pœnitentiæ solennis ac Absolutionis quàm Excommunicationis Usui ita accessêre (quod ex Canonibus & Scriptis temporum illorum Ecclesiasticis nemo nescit) ut inde etiam eliciendum non obscurè videatur, apertè satis ac maximè admissum apud eos fuisse, rem integram ex Humano institûto pependisse. Modorum enim & Temperamentorum ejusmodi ex arbitrio Humano accessione ut id quod esset Institutum aliquod Divi-

b 1 Cor. 11. 28.

i Anastasius Nicænus Quæst. & Resp. 7. & Sinaita eod. numero &c.

k Sylvarum lib. 3. in Hetrusci lacrymis.

l Et videsis Anastasium Germonium de Immunitatibus sacrorum lib. 1. cap. 12.

num novaretur aut ullatenùs mutaretur, nunquam ritè permissum est, quod itidem in hanc rem optimè observatur à viro Maximo, Hugone Grotio, in libro illo aureo de Summarum Potestatum imperio circa Sacra. Etiam in Excommunicatione exercenda, quando ex disciplina illa confederata paritum non est ab eis in quos lata esset ejusdem sententia, opem subinde implorabant Principum, qui planè Pagani erant, atque ab eis impetrabant ut etiam ipsi autoritate ac imperio suo idem ipsum facerent quod erat reum in Excommunicati statum redigere, quasi pœna hæc (quantum ex sui natura) tam ab aliis quàm à seipsis aut suorum aliquo ordine, utpote ex humano pendens arbitrio, legitimè & rite satis potuisset irrogari. Qua de re exemplum habetur insigne in Paulo Samosatensi Episcopo Antiocheno Synodo in Antiochena sub Aureliano Augusto seu anno Christi 270 excommunicato seu ut Eusebii[m] verba sunt, τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν καθολικῆς ἐκκλησίας ἀποκηρυττομένῳ, *à Catholica Ecclesia quæ sub cœlo est abdicato*, de quo item Eutychius Alexandrinus, واوجبوا عليه اللعن ولعنوا من يقول بمقالته *Et anathema in eum pronuntiarunt & anathematizarunt etiam quod in doctrina* seu *Hæresi ejus repertum.* Parêre heic noluit Paulus nec Ecclesiam Antiochenam Domno successori ejus destinatam relinquere. Cum igitur coercendi potestas tunc nulla alia esset eis qui eum sic excommunicârant, ab Aureliano Augusto impetrârunt ipsi ut is eum Ecclesiâ abigeret. Id est planè ut is sententiam Excommunicationis, quantum ad Personam hominis, itidem ferret atque exequutioni coercendo mandaret. Atque ita ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς ἐξελαύνεται τῆς ἐκκλησίας, *secularis imperii autoritate* (sed non sine ea implorata ab Episcopis quibus obedire nolebat Paulus) *ab Ecclesia extruditur*, & planè, quà ab autoritate illâ fieri potuit, suadentibus illis, excommunicatur, quod apertiùs constat è Theodoreti hac de re verbis[n]; ἔπεισαν ἐξελάσαι τῆς ἐκκλησίας. Καὶ γὰρ τῇ τῶν εἰδώλων θεραπείᾳ δεδουλωμένος, ὑπέλαβε δίκαιον τὸν τῇ ὁμοπίστων ἀντιλέγοντα ψήφῳ τῆς ἐκείνων ἀποτμηθῆναι συμμορίας, *Persuaserunt ut ex Ecclesia illum expelleret. Idolorum enim etiam cultui deditus æquum existimavit, eum qui fidei suæ hominum sententiæ non acquiesceret, ab eorum Consortio resecari.* Resecari igitur voluit Aurelianus eum à suorum consortio, quod planè erat tunc excommunicari, nec solùm ex ipsa Ecclesia Antiochena ejici. Ita antistites Christiani etiam ab eo qui è Nutritiis Ecclesiæ, quales dicuntur Principes Christiani, non omninò erat, id est à Pagano, impetratum volebant, ut quod ipsi cum effectu facere nequirent ab isto præstaretur, quod sanè non ita spirat quasi actum illum ex Jure aliquo Divino ordini suo peculiari pependisse existimassent, sed ex Confederata inter ipsos Disciplina Humano tantùm seu Ecclesiastico ac Canonico ab ipsis inter alia, ut dictum est, superinducto & pro ipsorum libitu aliis, nec generis sui, è re nata communicando adeóque ex Jure etiam tunc Cæsareo exercendo. Id quidem verum est, occurrere apud Origenem, Tertullianum, & Cyprianum, alios aliquot, nec tamen multos, temporum illorum scriptores ea quæ Judicium

[m] Hist. Ecclesiast. 7. cap. 29. & Niceph. lib. 6. cap. 29.

[n] Hæretic. Fabul. 8. & de his Baron. Annal. 2. Ann. 272. §. 18.

cium & Existimationem quandam de Jure heic Divino seu Euangelico præ se rhetoricè dicta ferre videantur. Sed quid senserint illius ævi plerique aut pars eorum sanè multò numerosior, ex jam dictis & capite nono memoratis, difficile non est conjectare. Vocatur quidem à Tertulliano [o] *Censura* illa Excommunicationis *Divina*, unde Divinum statim à nonnullis (qui in rebus aliis Tertulliano, Origeni, & Cypriano satis refragantur) inculcari solet, ex ejusdem sententia, circa hanc rem institutum. Sed *Divini* nomine nemo scriptoribus non alienus nescit, quamplurima etiam tunc temporis uti & aliàs per secula cuncta aliisque in linguis dicta esse quæ non ideo Dei institutum omninò innuant, sed aut præstantiam singularem aut Dei rerúmve Divinarum respectum tantùm denotent, quamvis ex humano omninò jure originem trahant. Unde in Jure Cæsareo, Res Divinæ [p] tunc dicebantur quæ Pontificiæ erant, veluti sacra & ceremoniæ ex Humano instituto introductæ & pro eorum libitu formatæ. Etiam Imperatorum veterum Aures, Leges, Uxores, Beneficia, Divina nuncupantur sæpius in Digestis & Codice utroque. Illinc etiam de Christianis principibus, usurpantur [q] *Diva*, & *Divina memoria* & *recordatio divina*, *Divinus parens*, id genus alia, ut vocis usum congenerem apud scriptores vetustiores non infrequentem prætermittamus. Et Tertullianus rationem planè reddit cur Divinam Censuram illam dixerat. *Nam &*, inquit, *judicatur magno cum pondere ut apud certos de Dei conspectu* &c. Ex Dei conspectûs & vindictæ ita fiducia Humana, Divinam ibi esse dixit, non ex instituto aliquo (de quo tantùm disquiritur) cujus autor ipse Deus. Et *extra Ecclesiam projicere* tunc in *Præsidentis* tantùm *officio* alibi collocat ipse [r]. Ad TERTIA demùm heic Tempora devenimus seu quæ intervallum à Constantino Magno adeóque publici Regiminis ac Imperii simùl ac Christianismi conjunctione prima in nostra usque secula insequens attinet, occuparunt & Capite tractantur Decimo. In hisce manifestius ex ibi ostensis nihil videtur quàm ita Modos & Temperamenta tum ab Ecclesiasticis ipsis dum à Principibus per omnia intervalli istius secula variatim adhibita, ut ne concipiendum quidem videatur Publicè & Maximè aliam hac de re sententiam viguisse & admissam esse præter eam quæ à Jure merè Humano nec ab instituto Divino, quod ex sui natura Modorum & Temperamentorum ejusmodi planè impatiens est, Excommunicandi Usum deducendum voluerit; utcunque Scriptores aliquot etiam & Synodi interdum aliter sentirent. Certè, quantum ad tempora hæc Tertia, PRIMO, etiam in illa paritèr duravit atque etiamnum obtinet illud de Excommunicationis ex usu Judaico, cujus originem planè Humanam fuisse ostensum est, in Christianismum deductione (qua de re satis monitum) unde etiam ut in Constitutionibus Apostolicis & Synodi Nicenæ Canonibus antè citatis juxta superiorum tunc temporum morem, eadem ipsa vox qua Judæi Hellenisticè seu Græcè Excommunicatum, denotabant, id est *Aposynagogus* (quæ adeò Judæis antè propria erat ut ab aliis nullibi usurparetur) à Christianis itidem nunc pro eodem ipso apud se adhibebatur. Testimonium ea de re jam dictis singulare accedat ex

o *Apologetic. cap.* 39.

p *Ulpian. l.* 10. *D. de Justit. & Jure, & vide ibi Dionys. Gothofredum.*

q *L.* 17. *&* 18. *tit. de Prætoribus C. Theod. l.* 24. *C. tit. Mandati vel contra. l.* 7. *ibid. tit. de liberis Naturalibus &c.*

r *De Pudicitia cap.* 14.

Alexandri Episcopi Alexandrini ad Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum Epistola[s] sub initium temporum quæ Tertia heic vocamus, conscripta, ubi de Paulo Samosateno ἀποκηρυχθέντι τῆς ἐκκλησίας *abdicato ab ecclesia* seu Excommunicato (ut antè dictum est) verba faciens statim subdit, ὃν διαδεξάμενος Λουκιανὸς, ἀποσυνάγωγος ἔμεινε τριῶν ἐπισκόπων πολυετεῖς χρόνους, quod Christophorsonus reddit, *Cujus perversæ doctrinæ Lucianus successor factus, multorum annorum spatio, hoc est tantisper dum tres Episcopi, alius post alium, Ecclesiam illam rexere, exclusus ab Ecclesia mansit.* Et editio Sirmondiana[t], *Cuique succedens Lucianus diuturno trium Episcoporum tempore exclusus ab Ecclesia mansit.* Ita, citra dubium, vocabulum ἀποσυνάγωγος Judæis adeo singulare, ut Excommunicationi planè seu Exclusioni ab Ecclesia Christiana, cujus inde origo tunc facilè cernebatur, synonymum, adhibitum est. Cassiodorus autem pressiùs & originariam τοῦ ἀποσυνάγωγος vim retinens vertit[u] *Cui succedens Lucianus extra Synagogas mansit trium Episcoporum plurimo tempore.* Adeóque *esse extra Synagogam* (quæ locutio planè Judaica originem etiam Judaicam agnoscit) Cassiodorus pro excommunicari apud Christianos, nec solus ille proculdubiò, sumsit. SECUNDO, ex Constitutionibus Cæsareis iisque ex utroque Codice vetustissimis, uti & ex legibus moribúsque Regnorum & Rerumpublicarum dein Christianarum, ita pro re nata & Regiminis publici commodo diversimodè coercitum permissúmve Pœnæ hujus usum in dicto capite fusissimè cernitur, ut nunc strictior nunc laxior ejusdem Ecclesiasticis usus, perquam variatim fieret ab eis qui in Regimine publico rebus præessent; idque tam publicè adsentientibus Ecclesiasticis ipsis quàm aliorum ordinum aliis. Et ubi quis Insulæ alicujus, Areæ aut Fundi, Jugerum, exempli gratiâ, mille ita Dominus admittitur, ut nunc plura nunc pauciora in emphyteusin pro libitu, alitérve assignare aut adjudicare numerúmque integrum & quamlibet ejus partem pro arbitrio minuere possit; num in causa ejusmodi ambigi queat, quin planè integrum Universorum simul seu totius Insulæ, Areæ seu Fundi illius is Dominus ac Arbiter ultrò agnoscatur ab emphyteutis aliísve quibus sic ejusmodi quid, ex ipsorum impetratu, in assignatione aut adjudicatione ejusmodi conceditur? *Nec enim fieri poterat* (ut de Controversiis agrorum, in re non ita dissimili, quantum ad assignationem, rectè Aggenus Urbicus) *ut solum illud quod nemini erat adsignatum, alterius esse posset quàm qui poterat adsignare.* Tale quidem pariter dicendum, de similibus aliis, & cum primis de publica Principum rerum administratione, per tempora heic tractata universa, in Limitibus ac Repagulis Jurisdictioni Ecclesiasticæ dici solitæ, seu illi quæ in Excommunicatione quasi omninò terminatur, assignandis ac potestate nunc ampliori permittenda nunc angustiori, idque ex ordinum omnimodorum consensu, adeóque etiam non sine consilio sæpius ac suffragiis Ecclesiasticorum, præstituenda. Quibus Instituti in re aliqua Divini vim locum habere creditur, quis credat ipsos, qualiscunque fuerint aliàs persuasionis, arbitrariis suis temperamentis & mode-

dera-

[s] *Theodoret. Hist. Eccles. lib. 1. cap. 4.*

[t] *Tom. 4 pag. 531.*

[u] *Histor. Tripartit. lib. 1. cap. 14. & videsis Innocentium Cyronium Paratit. Decret. lib. 5. tit. 39. pag. 465.*

deramine institutum illud mutare, minuere aut interpolare ita voluisse? Adeò ut quid senserint ipsi publice, inde eliciendum. Nec Opiniones aliquot in adversum in scriptis Privatorum aut etiam in Synodorum interdum canonibus repertæ obstant, quo minùs, Publicè ac Maximè in hominum sententiis obtinuisse illam de Jure tantùm heic Humano crederemus. Versari quidem passim circa Divina, quæ agnosci publice solent, Instituta nemo nescit Jura Humana, ut scilicet eorum observationem commodiùs tueantur & idem præstent quod Rabbini dicere amant facere סיג לתורה *sepem legi*. Sed ubicunque quidquam ita fit, illibatam intactámque vim Instituti Divini (juxta integrum sui sensum & irrefragabilem, in quantum eam obtinet; obligationem) manere palàm ac publice agnoscitur. Non ita ubi Humano seu eorum, qui publico regimini præsunt, arbitrio, juxta jam dicta, res undiquaque geritur variaturque. Et quicquid senserint tunc Theologi aliquot, res plane ad hunc modum se habuit processítque. Reos quidem alios Gladio quem Secularem vocant, id est summâ in Regimine publico Principum & Magistratuum potestate coerceri voluit Antiquitas, quos scilicet sine ea satis coerceri nequire videret; alios autem altero illo Spirituali dicto, cujus vi, citra Gladii Temporalis seu mortis aut corporalem aliam aut pecuniariam pœnam, communione pristina tantùm deprivati, ex libertatis inter suos, quâ inde carerent, amore & delicti conscientiâ ducti ad meliorem mentem redigi possent. Ita in Roma vetere quamdiu civis nec capite nec flagris ex moribus receptis plectendus erat, Aquæ & ignis interdictio illa, instar ferme Excommunicationis, in usu erat. *Adhuc enim videbatur nefas*, ut Lactantius [x], *quamvis malos, tamen homines supplicio capitis afficere*. Quasi gladium incruentum illum adhiberi potiùs volebant. Atque ita sanè voluere causis in nonnullis Respublicæ & Ecclesiæ Christianæ in quibus usus Excommunicationis forensis ex sui natura, ut Exilii, Deportationis, aliarum ejusmodi pœnarum incruentarum saluberrimus sæpe ac meritò habitus est, sed juxta Summarum Potestatum arbitrium & moderamen perquam variatim semper temperatus. Et circa Res & Personas Sacras, Hæreses, causas Matrimoniales, Testamentarias, Decimas, alias ejusmodi aliquot pauculas, plerunque versatus est, neque aliter ac Potestatibus illis ex Jure suo Humano visum fuerit. Et memini Rogerum Bachonum celeberrimum illum apud nostros ante annos abhinc 360 Philosophum, Mathematicum ac Theologum, ubi de Lumine sapientiæ agere instituit, expressiùs innuere, se voluisse ut pœnarum cruentarum locum incruentæ illæ, velut Excommunicatio & Exilium, in Regimine publico occuparent, unde scilicet sanguis Christianus minùs effunderetur. *Per lumen sapientiæ*, inquit [y], *ordinatur Ecclesia Dei, Respublica fidelium disponitur, infidelium Conversio procuratur, & illi qui in malitia obstinati sunt valent per virtutem sapientiæ reprimi ut meliùs à finibus Ecclesiæ longiùs pellantur quàm per effusionem sanguinis Christiani. Omnia verò quæ indigent regimine sapientiæ ad hæc Quatuor reducuntur; Nec pluribus potest comparari* &c. Displicuit scilicet illi, ut aliis non paucis,

x *De Origine erroris* 1. *lib.* 2. *cap.* 10. & *videsis Barnab. Brisson. select. ex Jure Civili Antiquit. lib.* 2. *cap.* 5.

y *MS. De Impedimentis sapientiæ parte* 1. *cap.* 5.

per omnia secula, Pœnarum Capitalium, quotquot Mortis sunt, usus, saltem major quàm pro regiminis publici ratione constituenda fuerit necessarius. Sed Pœnarum genera adeóque Excommunicationis, pro vario Humani Juris arbitrio, ut dictum est, aliter alitérque se semper habuisse manifestum est. TERTIO, anne illis quibus Pontificis Maximi titulum ad Christianos Imperatores attinere receptum est, id est Jurisdictionem ac imperium omnimodum summúmque tam circa Sacra quàm Profana eis competere, existimare simul quibant ad Ordinem Ecclesiasticum Jus Excommunicationis forense, seu imperii ac jurisdictionis partem illam, velut ex instituto Divino, spectare? Planè hæc invicem nimiùm adversa. Certè usque in Gratianum Augustum à Constantino Magno durâsse titulum illum in Imperatoribus Christianis suprà ostendi satis videtur, utcunque doctissimis aliquot reclamantibus. Etiam post Gratianum Imperatoribus nonnullis, ut Valentiniano tertio, Marciano, Anastasio, Justino tributum esse contendunt aliqui [z]. Et glossa ad Jus Canonicum [a] Imperatoribus planè Christianis generatim, *Imperatores*, inquit, *olim Pontifices appellabantur*, quòd ex Isidoro ibi sumtum ad eos apertè attinet qui diù post Gratianum imperarunt. Sed verò quicquid de tituli usu aut historiâ illâ de Gratiano titulum seu stolam Pontificiam renuente, fuerit statuendum, id intereà certissimum est ipsum Gratianum simul cum Valentiniano II & Theodosio primo, postquam annos duodecim imperaverat, actus præstitisse planè ad Pontificatus Maximi inter Gentiles dignitatem spectantes, quorum exemplum egregium est in Sanctione eorum illa ad Florentium Præfectum Augustalem, de summo per Ægyptum Sacerdotio seu Archierosyna ibi Paganica. *In consequenda*, inquiunt [b], *Archierosyna ille sit potior qui patriæ plura præstiterit, nec tamen à templorum cultu, observatione Christianitatis abscesserit. Quippe indecorum est, imò (ut veriùs dicamus) inlicitum ad eorum curam templa & templorum solennia pertinere quorum conscientiam vera ratio Divinæ religionis imbuerit, & quos ipsos decebat tale munus etiamsi non prohiberentur effugere; Emissa XVI Kal. Jul. Const. p. Honor. N. P. & Euodio CONSS.* id est Christi anno vulgari 386 seu Gratiani 12. Heic planè summi Pontificatus actus à tribus illis Augustis in Paganismo præstatur. Et, quantum ad Christianismum; Temperamenta illa & Modi, quibus pro summi Regiminis ratione variâ, Ordinis Ecclesiastici jurisdictionem velut ejusdem domini & arbitri (nec sine Procerum ipsiúsque Ordinis Ecclesiastici primoribus aliquot proculdubiò consilio) coercebant laxabántve illorum (ut ostensum est) successores, affatim testantur sententiam illam de Jure heic Humano adeóque suo, nec Ecclesiastici ordinis aliquibus, velut ex Divino aliquo, proprio (quod sic coerceri nequibat) publicè & maximè viguisse, licet ipsum titulum Pontificis Maximi intereà non illi, ut superiores isti, gestarent. Et de potestate heic Pontificia ejusmodi in Imperatoribus Orientis agnita consulas item Theodorum Balsamonem Patriarcham Antiochenum in commentariis ad Canones veteres [c] & Demetrium Chomatenum Bulgariæ Archiepiscopum in responso ad Constantinum

Dyrra-

z *Videsis Melchiorem Goldastum in Epist. dedicatoria ad Jacobum Mag. Brit. Regem Tom. 3. Recessuum &c. Imperatoriorum, quo de loco item consulas Jacob. Gretserum Refectione Imposturæ Calvinisticæ cap. 3.*

a *Dist. 10. c. 9. ubi vide Adnotat. in edit. Gregoriana.*

b *L. 112. Cod. Theodos. tit. de Decurionibus seu lib. 12. tit. 1.*

c *Ad Synod. Chalced. can. 17. & ad Synod. Carthagin. can. 15. & 16.*

Dyrrachii Archiepiscopum. Accedat illud Socratis [d]; Συνεχῶς ἢ καὶ τῶν βασιλεῖς τῇ ἱερείᾳ περιλαμβάνομεν διότι ἀφ' οὗ χριστιανίζειν ἤρξαντο, τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα ἤρτητο ἐξ αὐτῶν, καὶ αἱ μέγισται Σύνοδοι τῇ αὐτῶν γνώμῃ γεγόνασί τε καὶ γίνονται, *Passimque in Historia Imperatorum mentionem propterea fecimus, quod ex quo Christiani esse cœperunt* (seu à Constantino; scripsit ille sub Theodosio II seu circa annum 439) *Ecclesiæ Negotia ex illorum nutu pependêre, atque adeo maxima Concilia de eorundem sententia convocata sunt & adhuc convocantur.* Negotia scilicet circa quæ Jurisdictio aliqua aut Imperium versarentur. Nam de Functione ipsa seu quæ Ordinis dicuntur non loquitur [e] in quibus scilicet reverà ἡ ἱερωσύνη *Sacerdotium* seu *Ministerium Sacrum* seorsim cernitur, consistit & terminatur; cui, inquit quidem Synesius [f], πολιτικὴν ἀρετὴν συνάπτειν, τὸ κλώθειν ἐστὶ τὰ ἀσύγκλωστα *administrationem civilem*, id est *imperium & Jurisdictionem conjungere, est ea nere quæ nendo connecti nequeant.* Sed illud etiam aliter alitérque se per secula anteriora habuit ut nemo nescit, ipséque Synesius fatetur. Mores item Occidentis hac de re per Imperium Romanum & Germanicum & Regna Anglicanum, Gallicum, Hispanicum, alibi per Tempora hæc Tertia usque in nostrum receptos dicto jam Capite decimo memoravimus. Atque ex illis palàm liquet, quantum ad Jurisdictionem adeóque Excommunicationis usum, sive Personas, sive Delicta spectes, arbitrium eorum, qui summo in Regimine, qualicunque nomine, præfuerint, ut aliis planè in rebus, maximè & publicè ita obtinuisse, ut nulla cum ratione admitti posse videatur; eos qui tam facilè se arbitros heic ita legitimos existimarent (qui certè etiam ex omnigeno ordine fuere numerosissimi) Divino instituto fundari aut ad ordinem Ecclesiasticum ex ejusmodi instituto attinere crederent quidquam quod ita pro re nata ac varia publici commodi ratione, ut alia qualiacunque Humana, inhiberent, moderarentur ac pro libitu planè laxarent restringeréntque. Dictis ibi de Usu Gallico adde quæ Renatus Choppinus [g] de Provocatione Abusus ergò hanc circa rem doctissimè congessit. QUARTO, adhibere solitus est ipsius Excommunicationis usus tam à Principibus ipsis ac Potestatibus Summis in legibus suis ferendis, quàm in Canonibus conficiendis ab Antistitibus quibus ab illis in foro seu Consistoriis suis ita variatim permissus est. Ea de re vide plura apud Anastasium Germonium [h], cui satis displicet ejusmodi usus; si pro ipsa Excommunicatione fuerit intellectus. Atque eis quæ de Justiniano ante ea de re dicta sunt, accedat illud quod habet Procopius de Diris quibus Provinciales suos Magistratus devovit si à rapinis & munerum sordibus se puros non præstarent. Ἀράς τε, inquit [i], πάσας ἐπέβαλεν ὅσαι πρὸς τῶν παλαιοτάτων ὠνομασμέναι εἰσίν. *Diris omnibus, quæ antiquitùs in usu, eos devovebat.* Heic planè Excommunicationis pars altera ab Imperatore adhibita. Certè etiam Pœna illa quam **Præmunire** nomine vocamus Angli, scilicet qua, per annos retroactos CCC aut circiter veluti gladio incruento omnia quæ citra mortem aut mutilationem ac exilium sunt infligenda, coerceri soliti sunt tam Ecclesiastici ordinis quiquequàm alii qui in Jus

circa

[d] *Proleg. ad Hist. Ecclesiast. lib. 5.*

[e] *Videsis Leon. Allatium de Eccles. Occidentalis & Orient. concordia lib. 1. cap. 15. &c.*

[f] *Epist. 57. unde videsis Suidam in* πολιτικὴν.

[g] *De sacra Politia lib. 2. tit. 3. § 3. &c.*

[h] *De sacrorum Immunitatibus lib. 2. cap. 14.*

[i] *Arcana Historia pag. 93.*

circa Jurisdictionem exercendam etiam & Excommunicationis illegitimæ sæpius procacitatem inhibendam Regium, actiones aliquas instituendo fovendóve, delinquunt, pœna inquam illa, demtis Execratione Solenni & sacrorum Interdictione (quarum utranque sibi propriam fuisse obtendere solent Ecclesiastici) reverà Excommunicationis simplicioris formam præ se fert, ut ferè altera illa quæ *Utlagatio* dicta capitis est notissima deminutio. Etiam quæ de Summarum Potestatum seu Principum seculi jure sic dicta sunt, haud parùm firmari, velut ex antiquissimis temporum pristinorum sententiis, videntur ab Isidoro Hispalense Episcopo qui ante mille abhinc annos mortuus est, & benè nòrat potestatem hanc circa rem ex Jure Humano Imperatoriam ac Regiam quæ passim in usu præcesserat. *Intra Ecclesiam*, inquit[k], *Potestates necessariæ non essent, nisi ut quod non prævalet sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, Potestas hoc impleat* (legunt alii *imperet*, ut Burchardus etiam & Ivo[l]) *per Disciplinæ terrorem.* Alia habet ibi in eandem sententiam; quasi Disciplinam illam in Ecclesia coercitivam, qualiscunque esset, ad Potestates summas attinere jure & posse & debere (idque Disciplinæ Principum nomine, quo ibi nuncupatur) ut Functionem Ecclesiasticorum tantùm esse planè existimâsset. Et locus Isidori ille etiam in Canonum collectiones receptus est, adeóque & ipsius Juris Canonici apud Gratianum[m] pars est. QUINTO, per Regna & Respublicas Christianas passim fermè videmus, singularia aliquot ad Templa aliáque loca religiosa, Personas Sacras, Proventus Ecclesiasticos, Res Testamentarias Intestatorúmque, atque id genus alia aliquot attinentia, ita Pontificibus aliisque Ordinis Ecclesiastici ex indultu Principum Summarúmque Potestatum permitti, ut in illis planè vestigia apertissima compareant veteris illius Iuris quod Principibus nomine Pontificis Maximi in Pontificibus Minoribus jurisdictione ac imperio donandis competebat. Nam etiam quæ id genus, dum in Paganismo fruebantur Imperatores titulo illo, ut ostensum est, fuere, præ aliis ad Pontificalem spectarunt autoritatem, sed primariò ad Imperium Principis unde illa pendebat, ut scimus ex Papiniano[o] ac Ulpiano[p], qui diù ante Christianismum cum Regimine Principali conjunctum floruere. Et de rebus ejusmodi consulas Iacobi Gutherii librum secundum de vetere Iure Pontificio. Id genus autem rerum præ aliis cognitio ab Principibus Christianis, Episcopis suis passim fermè concessa, unde jus, non obtemperantes seu contumaces excommunicandi, pendere necesse est ut existimarent ipsi, aut nefariè simularent, qui concessiones ejusmodi impetrarent ac juxta eas tantum jurisdictionem exercerent, neque exercere aliter auderent. SEXTO, recolatur illud in dicto capite de Excommunicato ad Mensam seu præsentiam Regiam admisso, ex ipsa admissionis ejusmodi vi legitimè ac ritè satis olim Absoluto. Quidquámne in forensi ejusdem usu Divini instituti agnoscere potuerint ii quibus illud de Absolutione ejusmodi receptum? Id simile faciunt aliqui[q] manumissioni in Jure Cæsareo veteri *per Mensam*[r] seu *convivii*[s] (ut loquitur Caius) *adhibitione* quasi inde deductum. Sed rectiùs forsan illi[t] qui non honorem mensæ servo à domino

k *Sententiarum lib. 3. cap. 53.*

l *Decretorum lib. 15. cap. 43.*

m *Part. 16. cap. 44.*

n *C. 23. quæst. 5. c. 20.*

o *L. 50. D. tit. de Hæreditatis petitione.*

p *L. 8. D. tit. de Religiosis & l. 5. tit. de Mortuo inferendo.*

q *Innoc. Cyronius Paratit. Decret. lib. 5. tit. 39. pag. 466.*

r *Theophilus antecessor Instit. 1. tit. 5.*

s *Instit. lib. 1.*

t *Carol. Fabrot. in Notis ad Theophilum.*

mino

mino collatum ex vi suâ manumisisse eum opinantur; verùm, ut *in Ecclesia* [u] seu apud Concilium id est ἐν Συνεδρίῳ & *inter amicos*, ac *ante Consulem* formulæ fuere aliæ (quod ex Caio item aliísque scimus) ita ad Mensam etiam verba idonea, animo manumittendi à Domino prolata, nec aliter, satis legitimam fecisse manumissionem. At verò Formula ad Mensam manumittendi Græcis adeò ex Romano jure nota fuit ut eam voce unica nominarint Περμένσουμ *Permensam* quod ex Theophilo Antecessore aliísque scimus. Et Glossæ veteres περμένσουμ ἐλευθερία ὅταν συνεσθιαθῆναί μοι κελεύσω τὸν δοῦλόν μου, *Permensam species est libertatis* seu *manumissionis quando jubeo servum meum ut mecum epuletur.* Sed hoc obitèr. SEPTIMO, antiquitùs hodiéque Abbatibus [x], aliísque Cœnobiorum Senioribus, etiam & Academiarum Cancellariis (qui sæpius, ut apud nos in Academia utraque, ex eis qui non fuerint ex ordine Ecclesiastico constitui soliti sunt) horúmque inde vicem gerentibus rite communicari excommunicandi potestatem passim agnoscitur, eámque ab eis legitimè exerceri. Et de Abbatibus eorúmque Prioribus heic consulas exemplum egregium in Statutis Henrici I. Abbatis Cluniacensis sub annum 1310 [y]. Accedat item, ex privilegiis Prioribus Ordinis illius amplissimi Cartusiensis à Clemente tertio, Gregorio nono, Alexandro quarto aliisque Pontificibus Romanis olim, velut ex jure de Excommunicatione omnia, juxta arbitrium humanum, statuendi liberrimo, concessis, tum Excommunicandi tum Absolvendi potestatem & competiisse & eis exerceri solitam, idque quatenus tales fuerint, ut in privilegiorum ejusmodi Bullis habetur à Gregorio Priore Domus S. Joannis B. prope Friburgum Provinciæ Rheni ante annos CXL editis [z]. Quale itidem ad Priores, Generales & Provinciales Regularium generatim non solùm ex Privilegio sed ex jure communi à Theologis Jurisconsultísque Romanensibus attinere fusiùs asseritur [a]; Reservatis aliquot, ut fieri amat, casibus exceptis qui rationem hinc deducendam non omninò minuunt. Etiam viri doctissimi volunt aliqui [b] tantundem paritèr jure exerceri posse à sexu sequiore, ut Abbatissis ac Priorissis. Et rarum non est, non Principes solùm sed etiam tam alios quoscunque quàm eos qui Ordinis fuerint Ecclesiastici, in Donationum codicillis audactèr Anathema pronuntiare in eos qui jus ab ipsis collatum ullatenus violarent, ut antè ostensum. Et penes me est exemplar MS. pervetustum pulchrúmque Geographiæ Ptolemæi, ad monasterium in Chalce Propontidis insula olim spectans, cujus ad finem charactere vetusto legitur † ἡ βίβλος αὕτη πέφυκε τῆς παντουργοῦ τριάδος τῆς ἐν νήσῳ χάλκη μονῆς τε τοῦ Ἐσόπτρου. Καὶ εἴ τις βουλήθη ποτὲ ταύτην ἀποστερῆσαι κεχωρισμένος ἔσται τριάδος τῆς ἁγίας ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ καὶ τῷ ἐλευσομένῳ, *Codex hic ad Trinitatem omnipotentem in Chalce Insula & ad monasterium* (illi ibi dicatum) *Esoptri. Et si quis attentaverit eum surripere, separatus erit ille à Sancta Trinitate tum in hoc seculo tum in futuro.* Subscribitur autem eâdem manu, Οἱ πατέρες μέμνησθε τοῦ Μητροφάνους, *O Patres mementote Metrophanis.* Metrophanes

[u] *Caius Instit. 1. l. 27. Dig. tit. de Manumissis Testamento, & Basilic. lib. 48. tit. 3. § 28. Adde Tertullian. de Resurrect. Carnis cap. 57.*

[x] *Regul. S. Benedicti cap. 23 &c. & videsis Ascanium Tamburinium de Iure Abbatum tom. 2. Disp. 14. Quæsit. 1. Navarr. Manual. cap. 27. § 5.*

[y] *Biblioth. Cluniacens. pag. 1576. A. &c.*

[z] *Basileæ 1510. fol. 3, 7, 16, 17, &c.*

[a] *Consulas Emanuel. Roderic. Quæst. Regular. & Canonic. tom. 2. quæst. 60. & Alphons. de Casarubios & Hieronym. à Sorbo in compendio Privileg. Fratrum tit.* Absolutio extraord. & *tit.* Excommunicatio. *Fr. à Victoria Relect. de Pot. Eccles. Georg. Polacchum de potest. Prælat. Regularium num. 112.*

[b] *Vide Ascan. Tamburin. de Iure Abbatissarum Disp. 32. quæsit. 4. Paulum Laymannum in Theologia Morali lib. 1. tract. 5. part. 1. cap. 3. Emanuel. Roderic. Quæst. Regular. tom. 2. quæst. 108. ab hisce citatos.*

nes aliquis, puto, Archimandrita aut Monachus aut libri Donator sic adscripsit, ut totam, quantum video, Anathematis vim præ se ferret. Et ejusmodi sunt in codicibus vetustioribus MS. tam Orientis quàm Occidentis alia innumera. Certè haud concipi videtur posse eos qui, cujuscunque essent ordinis, Anathema adeò indiscriminatim adhiberent ac frequentèr, nec sub nomine Episcopi, aut Presbyteri nedum Synodi aut Classis alicujus, usum ejusdem ex Instituto aliquo Divino ordinis Episcoporum seu Presbyterorum Ecclesiastico tantùm proprium esse aut ex Instituto pependisse ejusmodi sensisse. OCTAVO, etiam qui Episcopalem Ordinem seu Dignitatem, quantum ad jurisdictionem, Presbyterali ita præcellere volunt, ut ad illam non ad hanc Jurisdictionem heic forensem attinere statuant, passim intereà admittunt, simulac Electus quisquam in Episcopum aut Postulatus ac Confirmatus est, ante scilicet Consecrationem seu characterem Ordinis seu Dignitatis Episcopalis indutum, Jurisdictionem, adeóque Excommunicandi potestatem legitimam posse illum exercere ut reliqua quæ Jurisdictionis dicuntur; sed non eorum quidquam quæ dicuntur Ordinis Episcopalis. Et vice etiam velut versâ, Episcoporum genus à seculis vetustis nemo nescit esse qui Ordinis seu Dignitatis charactere insigniti ea possint cuncta præstare quæ Ordinis ejusdem dicuntur (quales olim apud nos Suffraganei dicti) nec tamen omninò Jurisdictioni inde se ritè immiscere. Nonne hæc planè de Juris Humani heic arbitrio, sententiam quam diximus velut publicè receptam, nec Divinum, quantum ad Personas aut ipsum Jurisdictionis de qua loquimur actum, aliquod institutum resipiunt? NONO, haud solùm Rei aut contumaces qui in jus vocari possint, Objecta fieri soliti sunt tam in Oriente quàm Occidente, Excommunicationis, verùm etiam *ipsæ* Bestiæ, Mortui, Res inanimatæ, ut Scripta & Codices, ac Opiniones, ut suprà ostensum est. Et ea de re jam adjicere liceat illud Humberti Episcopi Candidæ Casæ & Petri Amalphitanorum Archiepiscopi [c] qui scriptum Michaelis Patriachæ de Sabbato, Nuptiis Sacerdotum, aliis aliquot, anathematizarunt uti & illud de Opinionibus aliquot Thomæ Aquinatis ipso vivente tum ab Academia Parisiensi tum ab Archiepiscopis aliquot Cantuariensibus *damnatis & Excommunicatis* [d]. Atque in Indice libri qui Ὁδηγὸς seu *Dux viæ* dicitur, autore Anastasio Sinaitâ Patriarchâ Antiocheno, ubi Decimi Capitis in quo de Natura & Hypostasi Divinis, in Hæreticos aliquot disputatur, summa exhibetur, adjectum habemus Scholion, *in hac capite reperiri capitula*, ἅπερ χρὴ προαναθεματίζειν ἡμᾶς ἡνίκα τοῖς αἱρετικοῖς διαλεγόμεθα, *quæ præanathematizare* seu *Anathemate ante damnare debemus priusquam cum Hæreticis disputemus*. Et sanè pro libitu & permissu quò fruerentur qui Excommunicationem exercere soliti, nulla in re non adhibuère eorum non pauci eam velut usus in omnes, citra Religionis causas, quæsitam. Quin nec defuère in Hispania Ecclesiæ aliquot qui arcendos statuerunt adeóque excommunicandos omnes qui [e] ex Ebræis nati Christo nomina dederant, utcunque culpæ alicujus neutiquam reos. Et in Ecclesias illas opus magnum conscripsit olim Joannes de

c *Biblioth. Patrum Paris. 1624. tom. 4. parte 2. pag. 250.*

d *Guil. Ockamus Dialog. de Hæres. part. 1. lib. 2. cap. 15. & Henric. de Zoemeren in Compend. ejusdem lib. 2. quæst. 5.*

e *Antoninus Senensis apud Ant. Possevinum in Apparatu sacro verb. Io. de Turrecremata.*

de Turrecremata. At verò quodnam, quæso, existimare reverà potuerint illi, qui sententias hujusmodi pronuntiarint, Divinum fuisse sic pronuntiandi sibi institutum? DECIMO, nonne apertè innui videtur receptam ejusmodi Publicè ac reverà fuisse opinionem, etiam ex eo quòd non solùm ipsi simpliciori actui Excommunicationis Majoris tot apud Pontificios actus alii velut partes ejusdem necessariæ, ut Nolarum clangor & Lampadum extinctio, præter tot & tam horrenda Execrationis carmina toties iterata, uti & tam Majori & Minori tot Reservationes, Exemptiones, Appellationes, Effectúsque harum perquam multiplices accesserint, verùm etiam Absolutioni sequenti ac Pœnitentiæ præviæ tot támque varia pro arbitrio humano & multiplici locorum & seculorum discrimine pœnarum subeundarum (cujus rei etiam superiùs mentio fit) genera, quorum in Divino aliquo instituto vestigia ullibi reperiri ne quidem obtensum? Flagris etiam Absolvendi cæsi ex disciplina nunc à Presbyteris aliquot muneri illi præfectis, nunc à Pœnitentiariis, ut ex Ritualibus [f] eorum scimus. Inolevit etiam discrimen notissimum, alios in articulo mortis tantum, alios quovis alio tempore posse absolvere. Etiam mortui ipsi [g] formulâ solenni absolvi soliti. An Divinum hisce de rebus ullibi institutum haberi creditum, cordatus quisquam existimaverit? Parile dicendum de aliis & Excommunicationis & Publicæ pœnitentiæ & Absolutionis scenis illis vetustis solennibus annuísque ante plurima abhinc secula à Patribus Occidentis præstitutis & in Ecclesiasticas ejusdem Canonum Collectiones receptis [h]. In capite scilicet Quadragesimæ quotannis Peccatoribus publicam pœnitentiam suscepturis, nudis pedibus, cilicio indutis ac cinere inspersis, denuntiandum erat ab Episcopo *quod sicut Adam projectus est ex paradiso* (quasi etiam Adamitas, de quibus suprà, heic imitandos esse voluerit) *ita ipsi pro peccatis ab Ecclesia abjiciuntur. Post hæc jubeat ministris ut eos extra januas Ecclesiæ expellant &c. In sacra autem Domini cœna rursus ab eorum decanis & eorum presbyteris Ecclesiæ liminibus repræsententur.* Scena autem hujusmodi ad Laicorum tantùm, non omninò ad Clericorum pœnitentiam attinuit. Inter Canones datos sub Edgaro Angliæ Rege legitur [i] morem hunc obtinuisse beȝeonðan Sæ *in partibus transmarinis*, quasi in Anglia nondum fuisset admissus. Ejusdem autem usum hodiè *exolevisse* scripsit Alciatus [k] *nisi quòd Saxones urbe Halberstadensi ejus imaginem servant. Ibi* (inquit ille) *singulis annis ex plebe aliquis eligitur quem gravioribus noxis inquinatum putant. Hunc ferali habitu & obvoluto capite cineralium Die in Templo statuunt & peractis sacris ejiciunt, donec XL. Dies per urbis compita vagus & mendicans erraverit. Interim divinas ædes eum ingredi fas non est. Qualemcunque cibum sibi vel ab ædituis vel aliunde oblatum non aspernatur, Neminem alloquitur, non indulget somno nisi post concubiam noctem, idque in media via. Die Jovis quæ dominicæ Cœnæ dicata est ad Templum reducitur. Ibi à sacerdote solennibus quibusdam ceremoniis absolvitur, & à confluente illuc populo stipem accipit. Adamum hunc vocant* (Adamitas sic etiam imitantes) *& omni crimine expiatum credunt*, quem ritum

f *Andreas Piscara Castaldus Prax. Ceremon. l. 2. sect. 14. cap. 6. &c.*

g *Ritual. Roman.*

h *Burchard. lib. 19. cap. 26. Ivo part. 15. cap. 17. Gratian. Dist. 50. c. 64. ex concilio Agathensi celebrato A. 506. & videsis Dionys. Petavium in Diatriba de Vetere Pœnitentia ad Epiphanii Hæres. 59.*

i *Apud Henric. Spelman. in concil. Brit. pag. 464.*

k *Parergon lib. 9. cap. 22.*

ritum mirabilem Pius Pontifex, inſtitutum inauditum Raphael Volaterranus appellant. Ego olim vulgarem & ex veterum decretis acceptum ſcio. Sic enim publica pœnitentia (ſimul cum Excommunicationis illa ſcena) *peragi ſolebat; videnturque mihi ſacroſancti illi Patres hac in re veterum Græcorum* (Paganorum) *ſacrificia quadamtenus imitari*, ea ſcilicet quibus ſingularium aliquot è ſuis capita pœnis acerbiſſimis devovendo civitates & populos integros (ut Halberſtadenſes heic Adamo ſuo) expiare ſolebant; qua de re is ibi plura ex Iſaacio Tzetze in Lycophronem, Philoſtrato, aliis. Quiſquámne verò opinatur receptam fuiſſe publicè de ſolennibus ejuſmodi aliiſque in Canonibus priſcis ab uſu recentiori diverſiſſimis ſententiam, ea ex Divino inſtituto obſervata eſſe aut obſervanda? Humani arbitrii, Ingenii, Commenti veſtigia in eis multiplicia apertiſſimáque videmus nec inſtituti Divini quidquam. Remiſſiones item & Relaxationes Peccatorum publicas, unde Indulgentiarum varietas orta[1], quatenus Excommunicationem ſæpiùs præeuntem reſpiciunt, Jure fundari Eccleſiaſtico ſeu Humano omninò à viris doctiſſimis conceditur. Etiam mos videtur fuiſſe in Oriente in Excommunicati ſtatum quempiam apud Catholicum ibi & Epiſcopos redigi per Cinguli diſſectionem ſeu qualemcunque ejuſdem Spoliationem execrationi ſeu Anathematis ipſiúſve *Cherem* pronuntiationi, ritu ſolenni, adjiciendam. Scilicet Honain Ben Iſaac ille qui, circa tempora Motwaccelli Chaliphæ ſeu annum Hegiræ 240 aut Chriſti 850, codices aliquot claſſicos, maximè coryphæorum illorum in arte Medica Hippocratis & Galeni, è Græco in Arabicum tranſtulit, contumelioſiùs in tabulam in qua Chriſtus & diſcipuli pingerentur, imaginum ejuſmodi nempe oſor, conſpuerat; quod cum impenſe diſpliceret Tiphurio cuidam qui aderat, is apud Chalipham gratiâ pollens, & pariter Chriſtianus, impetravit ut Honain juriſdictioni ſeu diſciplinæ Catholici & Epiſcoporum prorſùs permitteretur. In jus vocatur ille & Catholicus & Epiſcopi Anathemate eum damnandum cenſuere; فحرم وقطع زنارة *& per Cherem* ſeu *Anathema damnatus eſt, diſſecto inſuper cingulo.* Obſervavit mihi, nuper hoc ex Gregorio Abu-lFarai ſcriptore Orientis Chriſtiano celeberrimo vir eruditiſſimus Edwardus Pocockius in Academia Oxonienſi tum Ebraicæ tum Arabicæ Linguæ Profeſſor publicus longéque digniſſimus, cujus ſummæ humanitati ſimul & Doctrinæ me plurimum debere libentiſſimè agnoſco. Voluere Patres illi tam Cingulo (quod notiſſimum dignitatis erat apud veteres Inſigne uti ex Jure Cæſareo ſcimus) ſpoliari velut pœna ex ſui natura congenere quàm Diris onerari excommunicandum. Pœnam ſcilicet ex Humano ſeu Eccleſiaſtico arbitrio variari, minui, augeri ritè poſſe, ut alii, exiſtimantes. UNDECIMO, viri ex Pontificiis doctiſſimi jus heic haud aliud quàm Eccleſiaſticum (ut oſtenſum eſt) admittunt planéque Humanum quantum ad ipſum actum ſingularem formámque Excommunicationis, quà talis eſt, utcunque interim ex Eccleſiæ ſuæ poteſtatis plenitudine, eam non ſine prævia Divini juris autoritate generali, primò introductam aſſerant, quemadmo-

[1] *Bellarmin. de Indulgentiis lib. 1. cap. 3. & 9. & vide Dominic. Soto ad ſent. 4. diſt. 21. Quæſ. 1. artic. 3. Petrum Taffinum, in Chronolog. nova Ludorum ſecularium cap. 15. Et de varia heic, pro humano arbitrio, Excommunicandi poteſtate videſis Auguſtin. Triumph. De Poteſtate Eccleſiaſtic. Quæſt. 27. &c.*

admodum etiam autoritatem Canonum condendorum, idque genus alia. Sed ita non minùs manet ut Jure Humano tantùm nec Divino aliquo, quà tale est, fundatum, quam Pœnæ quæcunque aliæ ab Hominibus, qui ritè summæ rerum aut præsint pro libitu aut ita præesse credantur, adinventæ. Autoritas autem illa quæ sic obtendi solet à Romanensibus ex Jure Divino generalis ad aliud prorsùs disquirendi genus pertinet. Illinc item Antonius Ricciullus [m] J. C. celebris, *Excommunicationes speciales etiam in causa hæresis esse de Jure Ecclesiastico positivo*, id est planè Humano, *censuisse* rectè ait Theologos complures quos simul memorat, ubi adjicit *& hæc sicuti est receptior ita est verior.* Et sanè quamvis jam per secula, de quibus heic loquimur, inoleverat apud complures opinio illa de instituto Divino seu Euangelico, cujus, ut obtendi solet, haud exigua pars in eo quod est potestas Clavium & Ligandi & Solvendi collocatur, nihilominùs, si quæ Patrum veterum aliquot percelebres de potestate ejusmodi ad Euangelicum illud scripserint animadvertamus certè, quasi forensis Potestatis seu Jurisdictionis inde institutum, in eorum ibi dictis admisissent nullum, expressim satis loqui videbuntur. Οὐ περὶ τῶν προέδρων τῆς ἐκκλησίας (inquit Anastasius Sinaita Patriarcha Antiochenus [n], idque ex Chrysostomo) εἴρηκε, ὅσα ἂν δήσητε ἔσαι δεδεμένα, ἀλλὰ περὶ τοῦ προσκαλεσαμένου τὸν ἁμαρτήσαντα πρὸς τὸ διαλλαγῆναι. *Non dixit de Præsidibus Ecclesiæ illud, quæcunque ligaveritis, erunt ligata; sed de eo qui provocavit peccatorem* (juxta ea de fratre correpto ibi memorata) *ad reconciliationem.* Eadem ipsa apud Anastasium Episcopum Nicænum [o], ut Sinaitæ pleraque alia, leguntur. Tantundem veterum alii. Anne igitur illis de quibus dictum fuisse hoc non concesserint, donatam inde existimarunt, dum hæc scripsere, ligandi jurisdictionem aliquam forensem? Et Hieronymus [p] ad locum de Clavibus & Ligandi & Solvendi Potestate Petro datis, *istum textum*, inquit, *Episcopi & Presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur; cum apud Deum non sententia Sacerdotum sed reorum vita quæratur.* Lege ibi reliqua. Certè, dum is hæc scripsit & ministrorum tunc Christianorum officium inde haud dissimile esse expressim ait ab eo quod Sacerdotum Leviticorum erat in munditie seu immunditie leprosorum spontaneis ipsis indicanda, procul satis abfuisse tunc videtur ab ea sententia quæ inde jurisdictionem aliquam forensem institutam esse doceat. Et ab errore illo, quem heic coarguit, Episcoporum & Presbyterorum & sui temporis & præcedentis, sententia quidem ejusmodi nata videtur. Anne item institutum Divinum, aut non potiùs omninò arbitrium hac in re humanum sapit illud quod Synesius Ptolemaidis Episcopus ille sanè doctissimus atque Iurisdictionis excommunicandi satis amans inque ea exercitatus [q] habet [r], de Lampaniano excommunicato scilicet si mors immineret, planè a Presbytero quocunque jure posse in communionem recipi. *Sin convaluerit*, inquit, πάλιν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὑπόδικος ἔσω, *rursus eisdem vinculis teneatur.* Et Μηδεὶς γὰρ (idem) ἀποθάνοι δεδεμένος ἐμοὶ, *Nullus quantum in me erit vinculis* (excommunicationis) *obstrictus morietur.* Disciplinæ

[m] Tract. de Personis extra gremium Ecclesiæ existentibus lib. 5. cap. 13. § 7.

[n] Quæst. & Resp. 61. & videsis Chrysostom. homil. 60. in Matthæum.

[o] Quæst. in Script. 74. Biblioth. Patrum tom. 6. edit. Binii 1575.

[p] Ad Matth. lib. 3. cap. 16.

[q] Epist. 57. 58. 60. 67. 72.

[r] Epist. 67.

ejusmodi temperamentorum in Canonibus vetustis haud infrequens est. Sed interea quid aliud innuit, quantum ad jus ipsum, quàm Humanum tantùm agnosci? Hisce accedat, quòd, licet maxima inter homines pars Excommunicationis in eo consistere credi soleat, ut aliorum commercio eâ sint arcendi quomodocunque excommunicati atque ut Ethnici & Publicani, sensu vulgari, habendi, ídque, ut olim, tam à Jure seu latâ generatim sententiâ quàm ab Homine nominatim excommunicati, nihilominùs in Ecclesia Romana hoc ita temperatum est & mutatum circa annos abhinc 230 à Martino Quinto Papa ut interdictum hujusmodi locum non habeat, *Si illa talis sententia &c. non fuerit promulgata aut denuntiata specialiter & expresse à judice contra certam aliquam personam &c.* quæ verba sunt Bullæ ejusdem à Conciliis aliquot generalibus ut Basileensi[s] & Lateranensi[t] sub Leone decimo & in Concordatis inter eum & Franciscum Galliarum regem primum renovatæ firmatæque. Atque hac de re obiter Jurisconsulti[u] qui jus vetus & sic novatum hoc memorant uti etiam Scholastici alíique Theologi ubi de Excommunicatione locis notissimis disceptant. Certè mutatio pristini juris heic non exigua & perquam arbitraria, nec qualis ab eis qui reverà instituto fundari Divino simplicem pœnæ illius irrogationem censuissent, ratione cum ulla contra ejusmodi institutum introducenda fuisset. Atque hinc, cum in Missionarii à sacra Congregatione de propaganda fide instructi Quæsitis contineatur, *num liceat Catholicis habere commercium & quale commercium cum Hæreticis Anathemate laqueatis*, *responsum tulere à Congregationis illius patribus, quòd Hæretici manifesti, cum sint Excommunicati, licet non Jure Divino, sed Canonico, nempe in Bulla Cœnæ Domini, omninò sunt evitandi. Sed in Germania & Gallia, in Vngaria & Transilvania, in Polonia & Suetia, in Dania & Anglia, in Saxonia & Norwegia ac cæteris aliis partibus ubi grassantur Hæreses Lutheranæ & Calvinianæ, sicut etiam schismatici, cum quibus Catholici sunt mixti, potest haberi commercium cum ipsis juxta Constitutionem Martini V Pontificis in Concilio Constantiensi* nam & illuc referunt nonnulli[x]) *& Lateranensi recepta, non obstante quòd dicti hæretici sint manifesti & publicè Excommunicati tanquam membra abscissa à S. Romana Ecclesia.* Neque templis aut sacris Hæreticorum ejusmodi necessariò oportere, ibi dicitur abstinere Catholicos, nisi *individualiter* fuerint illi denuntiati. Ita legitur in Missionario Apostolico Andreæ de Castellana[y], qui & ipse Missionariorum præfectus. Quanta heic effectuum vulgò creditorum Excommunicationis pars demta ídque arbitrio planè Humano, velut illo è quo pendêre illius vim omninò sit publicè existimatum, utcunque scriptores aliquot persuasionis etiam Romanensis in adversum adeò contendere sæpiùs non desinant? Neque adeò novum est hujusmodi temperamenta pœnæ hujus effectibus pro humano arbitrio sic adhiberi, ut quantum ad personarum aliquot genera alia, communicatio planè cum illis licita sit habita, non obstante excommunicatione quæ præcederet. Nam & circa annum 1230 Gregorius nonus concessit Fratribus Minoribus *in terra Virgianorum & paganorum*[z] *proficiscentibus &c.*

ut

[s] *Sess.* 20.
[t] *Sess.* 11.
[u] *Covarruvias ad c. Alma mater part.* 1. §. 2. *num.* 7. *Navarr. in Manuali cap.* 27. §. 35. *Canis. summa lib.* 3. *tit.* 23. *& videsis Antonium Ricciullum Tract. de Personis extra Ecclesiæ gremium existentibus lib.* 4. *ca.* 43. *&c.*
[x] *Vide Covaruviam loco ind. cato.*
[y] *Bononiæ* 1644. *Part.* 4. *Quæsit.* 1. *&* 2.
[z] *Emmanuel Rodericus in Collect. Privileg. Apost. Regular. in Greg.* 9. *Bulla* 6.

ut in terris illis vobis sit licitum cum excommunicatis communicare in his quæ ad salutem pertinent animarum. Id-genus alia[a] in actis Pontificum veterum occurrunt. De subditis etiam Principis excommunicati Raymundus Barcinonensis (qui Gregorio nono capellanus & pœnitentiarius Decretalium volumen congessit circa annum 1230 & postmodùm à Clemente octavo in Sanctorum numerum est relatus) verba faciens in Summula è Summa ejus extracta & metris satis barbaris plurimis abhinc annis edita,

——Princeps, inquit, *vel Rex populorum*
In Banno si sit, sua gens communicet illi;
Istos corrigere licet ut faciant satis atque
Et studeant quod solvantur quocunque modo sit.

Bannum semper ibi pro excommunicatione usurpatur. Et glossa adjicitur consona, *subditi propter hoc sequuntur Dominum, quia bona & dona à domino recipiunt ut ipsi serviant. Ergo optimum est ut ipsi adhæreant, sed cum tali conditione quòd ipsi semper debent inducere principem seu dominum ut satisfaciat & absolvatur ab excommunicatione.* Anne vestigium in Jure Divino distinctionis hujusmodi? Jure illo, aut ad Omnes excommunicatos, adeóque ad Reges ac Principes, pariter attinet aut ad Nullos. Et de Regibus suísque clientibus ac ministris heic proximioribus superiùs allata sunt satis consona, quibus adjicias de Regibus Galliarum id quod palàm item profitetur vir eximius, Ordinis Minimorum, Marinus Mersenius[c], eos *ab ipsorum Episcoporum potestate exemptos esse in ordine ad Excommunicationem*, quod ex Joannis Feralti de Privilegiis Liliorum libro atque ex actis publicis demonstrans, in his monet inter Privilegia à summis Pontificibus Regibus Franciæ indulta, etiam legi, *Nullum in personas Domini Regis, uxorum & filiorum suorum excommunicationis sententiam promulgare valere, aut eisdem ingressum Ecclesiæ interdicere. Literas Domini Regis & Dominæ Reginæ excommunicari vel interdici non posse. Dominum Regem pro participatione cum excommunicatis non incurrere sententiam, quod de Regina & ejus familia posteà confirmatur.* Hujusmodi alia pro vario seculorum more alibi satis sunt obvia quæ de jure heic planè Humano sententiam spirant. Et Temperamenta etiam illa & Modi qui in disticho illo *Utile, lex, Humile*,[d] &c. continentur & ab Ecclesiasticis ipsis passim admittuntur uti & illa de Judice qui habetur suspectus, ideóque legitimè idque ex sententia Concilii Lateranensis generalis sub Innocentio tertio in Excommunicationis causa[e], recusandus, Appellationes, Causarum de Restitutionibus & Revelationibus, hanc circa rem, Restrictiones variæ[f], Ordinum exemptiones, id genus reliqua non pauca huc spectantia & antè subinde tacta, anne aliunde accessere quàm ex eo quòd fundamentum eorum ipsum, ex introducentium sententia, Jure tantùm niteretur Humano, uti item Excommunicationum S. Eleutherii dictarum quas *in diversis mundi partibus exortas* ut illegitimas vetuit Paulus tertius[g]. Ejusmodi enim

Tem-

a *Videsis eundem in Qq. Regular. tom. 2. quæst. 62.*
b *Coloniæ 1588. & pag. 120. & Parisiis 1511. pag. 115.*
c *Quæst. & Com. in Genes. cap. 1. pag. 666.*
d *Suprà pa. 322. & videsis Anton. Augustin. Epit. lib. 37. tit. 3. cap. 2, &c.*
e *Concil. Lat. 3. sub Innoc. 3. cap. 49. Extr. tit. de Appellationibus c. 61.*
f *Concil. Trid. sess. 25. de Reformat. cap. 3. & Declarationes ibidem, Michael de Castro in Constit. Archiepiscopal. Olisiponensis tit. 30. Act. Eccles. Mediolanensis Concil. Provinc. 4. pag. 188. & Concil 5. pag. 282. &c.*
g *Bullar. tom. 1. pag. 541.*

Temperamentorum Juris Divini institutum seu quod ita esse obtenditur, quà tale est, capax habetur nemini. Nec quis heic temerè objiciat, Modos & Temperamenta quamplurima etiam reperiri apud Ebræos veteres in Talmudica doctrina, è quibus aliter atque aliter nec semper juxta ipsa verba sacra præcepta observari voluerint, veluti de Sabbati observatione, de Bello in septem populos & Amalekitas inferendo, de ciborum delectu, id genus aliis (uti etiam ex Novo fœdere scimus) & quoties quidem quid Ligatum quid Solutum esset docerent; cum interim nemo dubitet quin ipsi Præcepta de rebus ejusmodi data fuisse ex origine Divina Divinámque semper retinuisse vim existimarint. Aut enim Modi ac Temperamenta illa fuere לסיג התורה *in sepem Legis* (ut antè dictum est) pro arbitrio humano introducta, id est ad accuratiorem ipsius legis secundùm quod tradita est observationem inventa, aut ex Traditionibus Mosaicis è Sinai lege in sacra non scriptis sed eam divinitùs (ut volunt illi) explicantibus, è quibus Legem Oralem natam docent, aut demùm ex interpretationibus Legum sacrarum variis. In unoquoque plane heic genere admittitur & apertè expresśimque supponitur tota ac integra vis præcepti, quà Divinum est. Neque eam ex ejusmodi Modis ac Temperamentis omninò minui aut variari, nedum cessare aut aboleri. Sed aut ex Traditione sacra aut ex Interpretatione verbis itidem sacris subnixa, vis præcepti, quà Divinum est, utcunque aliter atque aliter intellecti, urgetur retinetúrque. Sed verò in Christianismo multiplicitèr, ut ostensum est, ipsam intrinsecam Excommunicationis vim juxta varium Morum, Locorum, Seculorum discrimen, non solùm minui, sed & cessare & evanescere etiam ab Ecclesiasticis ipsis per anteriora secula admissum est, ídque ex arbitrio planè Humano. Nec Divina ab illis aliqua instituta (præter autoritatem illam quam interdum sibi arrogant universalem, non magis huc quàm ad aliud aliquod juris Ecclesiastici caput attinentem) quibus Modi ac Temperamenta sua jam dicta fundentur, obtendi hactenus video, quemadmodum in jam memoratis ab Ebræis. Adeóque perquam diversa est horum ab illorum heic ratio; his Jus semper Divinum in jam dictis palam profitentibus tametsi Modos ejusmodi ac Temperamenta, sed ex eodem jure, adhibuerint, illis ex arbitrio Humano non solùm circumstantias sed & vim ipsam instituti liberè & perquam variè disponentibus; quod cum sententia de instituto Divino consistere omninò nequit. DUODECIMO, ex ostensis capite in decimo liquet, viros etiam doctissimos è Paganismo Excommunicationis usum in Christianismum, ut alia non pauca olim, assumtum esse autumâsse, quæ quidem opinio aliis displicet. Sed etiam eorum quibus ita displicet nonnullis *valdè speciosa videtur*, quæ verba sunt Antonii Ricciulli J. C. ubi[h] huc spectantia alia habet observatu satis digna. Atque advertas quod paulo antè ex Alciato adductum est. Ita, ex Judaismi moribus superinductis alii, etiam & plerique, ut ostensum est, illum derivant, unde etiam, in seculis, de quibus jam loquimur, Christianismi & summi Regiminis Publici conjunctione citerioribus, præter alia illuc facientia, tam *Maranatha*, juxta exemplum Pauli Judaicum, quàm

[h] *Tract. de Jure Personarum extra Ecclesiæ gremium existentium lib. 4. cap. 42. & de Paganorum excomm. censuras Anastas. Germonium de Immunitate ecclesiastica lib. 1. cap. 12.*

Ana-

Anathema in Conciliis[i] alibíque usurpatum, de cujus usu quidem cautè monet & cordatè Nicolaus Laurentius Arctander, Superintendens Viburgensis in Dania. *Hoc extremo*, inquit[k], *Anathemate Concilia & Patres videntur usi esse contra Arium, Manichæum aliósque Hæreticos, quos deploratæ salutis esse intelligebant. Habuit enim antiquitus Ecclesia donum probandi spiritus, unde quinam desperati essent, fortasse agnoscebatur. Sed hodie cùm id non habeamus compertum, non abs re fuerit si in hoc casu sequamur sententiam Chrysostomi qui in sua Homilia de Anathemate* (de qua dictum est suprà capite decimo) *ostendit neque vivos neque mortuos hoc genere supplicii plectendos. Nam de vivis perpetuò est bene sperandum. Mortui verò jam ad Tribunal Dei sistuntur, ideóque ait Dogmata non homines licet anathematizare.* Certè is *Anathema Maranatha* ex instituto Divino adhibendum ab ordine Ecclesiastico seu ejusdem aliqua parte, ex jam dictis non existimasse liquet, quemadmodum juxta sequentia in Tractatu citato, in angustias strictiores, quàm quæ vulgò à scriptoribus admittuntur, Excommunicationis qualiscunque usum forensem esse coercendum. Ex Canonico Christianorum jure ac disciplina confœderata Alii Pœnæ hujus originem nec ex instituto aliquo Divino deduxere iíque satis numerosi. Et in rebus ad eam spectantibus publicè gerendis administrandísque usus manifestissimus & liberrimus, ut demonstratum est, per anteriora Christianismi secula universa habitus est arbitrii seu Juris tantùm Humani quod, ut Divinum (si aliquod heic esset) coercere nequibat, ita pro vario Regnorum, Rerumpublicarúmque more, non aliter ac reliqua ex Jure Humano tantùm pendentia, coerceri temperaríque publice solebat solétque. Et quicquid scriptores aliquot in adversum congesserint, Quæstio certe hæc fatum sortita est non dissimile ei, exempli gratiâ, quæ de Decimarum Jure agitari solet. Decimas Ordini Ecclesiastico ex Instituto Divino, eóque tam Legis in Sinai Dationem antevertente quàm sequente etiam in Christianismo deberi haud pauci sunt qui acerrime etiam contenderint. Et Rationes & Responsiones eam circa rem passim circumvolitant. Atqui si quis ea quæ de Decimis per anteriora Christianismi secula ídque tam ab Ordine Ecclesiastico quàm Laico publice ultroque admissa sunt, ritè & æquanimus perpenderit, næ fieri non poterit, quin is fateatur, in Regnis ac Rebuspublicis Christianis aut sententiam de Jure seu instituto, post Legalium, ut vocant, Cessationem, tantùm Humano ex professo ac publice viguisse, aut Christianas Ecclesias passim inter se alteram illam de Jure Divino mirum in modum dissimulantes contra conscientiam suam libentissime res peregisse; quod opinor crediderit nemo. De Quota parte loquimur quæ vere sola Decima est, non de Decimæ Substantia quæ sæpius pro operarii mercede sumitur qualicunque. Et qui Quotam negant jure Divino debitam (substantiam sic, ut in scholis frequentissime, ita deberi interim asserentes) Jus planè divinum omninò de re ipsa qua de quæritur pariter esse satis negant. Consequens autem jam dictum apertè videtur eliciendum ex Decimarum Concessionibus passim Arbitrariis, Infeudationibus quæ Laicis factæ, Appropriationibus, Exemptionibus, Ab-

i *Tolet. 6. cap. 5. & vide Leonem Allatium de libris Eccles. Græcis dissert. 15. pag. 168.*

k *Tract. de Excommunicatione Membr. 1.*

Oo la-

lationibus, Modis Decimandi adhiberi & publice & à vetustissimis seculis admitti solitis, ídque genus aliis tam ab Ordine Ecclesiastico quàm Laico ex Jure Humano introductis (qua de re opusculum non sine sciolorum atque morosiorum aliquot invidia summa olim Anglicè edidimus) quæ planè cum sententia illa altera de Jure earum seu Instituto Divino non magis constare queunt, quàm arbitraria ac ultronea Homicidia, Adulteria, Furta, non dico à scelestis obiter patrata, sed jure publico atque hominum sententiis ex professo permissa, cum opinione, quòd in Juris Divini seu Decalogi capitibus notissimis facinora illa prohibentur. Tantundem sanè de sententia ejusmodi circa Excommunicationis jus, secundùm antè memorata, est planè dicendum. Actus illi, qui nullibi non comparent, ex Jure publico circa eam, quà forensis est, tam variè ac pro arbitrio Humano introducti admissíque sententiam illam de Instituto ejusdem Divino haud publicè admissam esse, imò illam de Humano maximè ac reverà viguisse, apertissimè comprobant. Hæc cum se ita habeant, viderint scriptores aliqui aliique hac de re satis temerè pronuntiare soliti (maximè ex Reformatis) quàm immeritò ipsi Opinionem illam de Excommunicatione ex Invento Humano introducta ita V. C L. Thomæ Erasto (de cujus scriptis hac de re dictum est capite decimo) velut planè hanc circa rem Novatori attribuant, quasi ante annos abhinc octoginta aut circitèr, id est cum is Theses suas scribebat, orta ea fuisset. Quæ contrarium ostendunt affatim habet quidem ipse. Et sententiam, quam ei sic tribuunt, publicè & maximè per anteriora secula animis hominum insedisse viguisséque (nisi etiam publicè & maximè tam Ecclesiasticum quàm Laicum Ordinem passim dissimulasse ac contra quam sentirent ipsi palàm ac ex professo egisse autumemus) ex superiùs adductis opinor sit perquam manifestum. Etiam sic Erasto à nonnullis affigi solet sententia illa ut Erastiani signantiùs vocitentur qui eam amplexantur, quasi ab Erasto tantùm edocti ejúsque scitorum tantùm sequaces & autoritate ejus ac rationibus ducti assensum heic præbuissent illi, nec consoni alio nomine quiquam antè reperirentur. Nonnulli item ex ejusdem sequacium aliquot virorum quidem doctorum sententia congenere, ut novitatem ejus speciosiùs etiam obtendant, tam *Colemannianos*[1] nuncupari volunt qui hanc amplexantur quàm *Erastianos*, nimirùm à Thoma Colemanno Theologo Cantabrigiensi, viro quidem doctissimo, etiam & Rabbinicè callentissimo, & Synodi Theologorum aliorúmque Westmonasteriensis nuperæ socio sanè dum vixit dignissimo, qui ante pauculos abhinc annos heic tum in scriptis tum in concionibus alibique Jurisdictionem illam Excommunicationis forensem seu Consistorianam ex instituto aliquo divino Ordini Ecclesiastico competere planè negabat, Sacramque ad Ordinem illum Docendi, Explicandi, Sacramenta administrandi, atque id genus faciendi alia Functionem solummodò sic attinere, atque ea quæ Jurisdictionis circa Sacra essent in muneribus Regiminis publici seu Magistratus, ut dici amat, omninò adeóque ex Jure Humano contineri. Sed quàm iniquum interim fuerit nominum hujusmodi angustiis Opinionis hujus sectatores

[1] *Henr. Reggius de statu Ecclesiæ Brit. pag. 118. i Georgius Hornius.*

res coerceri, cuique dijudicare facile est ex eo quòd non modò vetustissimam fuisse amplissimísque rationibus fundatam sententiam illam ac publicè receptam juxta antè allata, sit certissimum, verùm alios etiam esse, superiorum proximè seculorum uti & nostri, non paucos aliis nominibus ac professione aliàs satis diversâ celebres, veluti Socinianos ac Arminianos qui, utcunque non paucis aliàs nomina sint invisissima, quantum ad hanc rem tantundem docent, nec Divinum institutum ullibi huc, scilicet ad Excommunicationem forensem aliquam aut Consistorianam, spectare admittunt, quod in eorum scriptis est obvium. Et sanè ita fermè cum Erasto circa opinionem illam suam à compluribus actum est ut cum Copernico, Mathematico illo summo, circa sententiam suam de annuo & diurno Telluris motu circulari, Cœli quiete, Solis in centro mundi loco, reliquísque in disciplina ejusmodi doceri solitis. Copernicana passim vocitatur illa, quasi ante eum haud nata fuisset, nedum inter doctos recepta. Et sub illius nomine à Cardinalium congregatione Librorum Censuræ præfecta, non semel [m] ut veritati ac Scripturæ sacræ adversissima damnatur, uti etiam obiter in indicibus Expurgatoriis. A scriptoribus itidem sæpiùs eodem nomine impugnatur, unde etiam prodiit nuperrimè *Anticopernicus Catholicus* [n] Georgio Polacco Veneto autore. Scripta ejusmodi sunt alia non infrequentia. At verò non solùm ex vetustissimis philosophis iisque celeberrimis fuere qui eandem aut satis consonam docuere, quam Copernicus, sententiam, ut Aristarchus Samius [o], Philolaus, Heraclides Ponticus, Ecphantus [p], Nicetas Syracusanus [q], alii, & generatim *οἱ Πυθαγορικοὶ* [r] *Pythagoricorum secta* seu schola (è qua isti jam dicti & insignior philosophiæ omnimodæ, quæ secuta est, progenies) quibus etiam accensetur heic Plato à nonnullis [s] ipse, uti & Hippocrates cui Aer nuncupatur *τῆς γῆς ὄχημα vehiculum Telluris*, verùm etiam recentiorum Mathematicorum ac philosophorum heroes illi, Gilbertus, Mœstlinus, Origanus, Rothmannus, Keplerus, Galilæus, Bullialdus, Lansbergius, alii non pauci, nec sine Theologorum etiam Romanensium aliquot insignium è recentioribus ut Didaci à Stunica [u], & Christophori Scheineri [x] adsensu, nec sine aliis quàm quibus Copernicus usus est rationibus. Etiam annis aliquot post decreta illa Cardinalium Scheinerus ille è societate Jesu, Mathematicus perinsignis, Rosam Ursinam Bracciani edidit, in qua Copernicanam sententiam ut vetustati etiam perquam consonam asserit. Opus illud anno 1626 inceptum in 1630 est absolutum. Etiam Keplerus *hodierno tempore*, inquit [y], *præstantissimi quique philosophorum & Astronomorum Copernico astipulantur. Secta est hæc glacies, vincimus suffragiis melioribus. Cæteris pæne sola obstat superstitio aut metus à Cleanthibus.* Certè & præstantissimus ille Galilæus etiam in Ecclesiæ Romanæ Scitis utcunque non ita vulgò animadversis, delituisse eandem ipsam sententiam observavit in Diatriba ad Christinam Magnam Ducem Hetruriæ ea de re, ex ipsius rogatu, conscriptam; nimirùm in Hymno illo Ambrosiano ad feriam quartam & Luminarium creationem in Ritualibus [z] spectante

m *Decreto 5. Martii 1616, & Monitum de eo in Decreto 1624. Romæ editis à Francisco Magdaleno.*

n *Venetiis 1644.*

o *Archimedes in Ψαμμίτῃ, Simplicius in Arist. 2. de Cœlo com. 30. (quem & vide comm. 47.) alii.*

p *Laertius in Philolao, Plutarch. de Placitis Philosoph. lib. 3. cap. 13.*

q *Theophrastus apud Ciceronem Academ. quæst. 4.*

r *Plutarch. in Numa. Aristot. 2. de cælo text. 73.*

s *Aristot. de Cælo lib. 2. text. 75. & Cicero loco citato. Lips. Physiolog. lib. 2. c. 19.*

t *Libro de Flatibus.*

u *In Jobum cap. 9 comm. 6.*

x *In Rosa Ursina part. 2. &c.*

y *Epit. Astron. lib. 1. & præf. ad lib. de stella Martis.*

z *Breviar. Romanum.*

Cæli Deus sanctissime
Qui lucidum centrum Poli
Candore pingis igneo,
Augens decoro lumine;
Quarto die, qui flammeam
Solis Rotam constituens
Lunæ ministras ordinem
Vagósque cursus Syderum.

Nisi *Centrum* & *Polus* & *Rota* etiam alitèr omninò heic sumantur (ut quidem volunt aliqui [a] hymnum hunc explicantes) quam sive Physicè sive Mathematicè sive Theologicè aliásve significare solent, expressim satis collocari heic videtur, etiam in publicis Ecclesiæ cultûs formulis, Sol rotans in Mundi Centro, quod primarium est eorum fundamentum quibus Tellus circumvolvi creditur. Adactus quidem est paulò post Dialogi de Systemate mundi editionem, ad sententiæ suæ Retractationem * Galilæus, à Cardinalibus scilicet Inquisitioni Romanæ præfectis. Id factum 22 Junii 1633. quo ipso anno Melchioris Inchofer Jesuitæ in ejusdem sententiam hanc Tractatus Romæ editus est. Sed apud alios qui extra jactum illum sunt viget satis viguítque & opinor vigebit illa, quæ cum adeò antiqua sit & à tantis philosophis olim asserta, adeóque ab aliis summarum artium antesignanis recepta, Copernicani nominis (utcunque illustrissimi) angustiis immeritò coercetur. Similitudinem hanc ex doctrina quam Copernicanam vocitant petitam, præ aliis, ut maximè heic, si quæ sit alia, idoneam ideo certè adhibuimus quoniam sicut, juxta discrimen illud ingens inter sententiam illam de Corporum Cœlestium motu ac Telluris quiete ut centrum occupantis Ptolemaicam seu vulgarem, atque alteram illam de Motu Telluris, Sole centrum tenente, & quæ inde pendent reliquis, Machina mundi Naturalis ejúsque Systema adeò sibi invicem inversum concipitur ac fit ut Superiora illinc Inferioribus, Inferiora Superioribus, Summa Imis, Ima Summis planè commutentur (ut cuique etiam manifestum ex Sphæris ac Descriptionibus tam huic quam illi sententiæ accommodatis) ita sanè in Christiani Regiminis seu Jurisdictionis forensis Constitutione ac Ratione haud adeò dissimilis habetur commutatio, secundum sententiarum illarum de Invento heic Humano ac Instituto Divino circa forensem Ecclesiasticorum Jurisdictionem seu Excommunicandi potestatem, discrimen. Juxta alteram enim, Summis in Regimine Politico Potestatibus Christianis, secundum suorum jurium rationes (quoties de singulari excommunicandi, ut heic, jure tantùm agitur) Jurisdictionem tam circa Sacra quàm Profana omnimodam quæ forensis est & permittere & cohibere ritè competit. At, juxta alteram, Ordini Ecclesiastico seu ejusdem partibus aliquot assignatur abyssus illa admodum immensa quæ quicquid *in Ordine* esse dici

[a] *Judocus Clichtovæus in Elucidatorio.*

* *Georg. Polacius in Anticopernico Num. 123.*

dici solet *ad spiritualia* continet, aut potiùs pro vario hominum ambitiosorum ingenio vix aut ne vix quidem quicquam quod forense est non aut Directè aut Obliquè complecti obtenditur; idque ex Instituto singularis hujus pœnæ Divino, unde etiam Potestates illæ in Regimine Politico Summæ, Summæ reverà non admittuntur, sed in numerum rediguntur Inferiorum, quibus ex Jure illo Divino eatenùs præesse volunt qui sic sibi hac in re illud adstruere satagunt. Sed ut illa de systemate Mundi immeritò Copernicani nominis, ut diximus, angustiis coerceri solet, ita sanè multo magis sententia, quam diximus, de Excommunicatione, angustiis Erastiani, quasi is *primus Conditor* fuisset, ut interdum appellatur; quæ scilicet Sententia in Publico Regimine tam ab Ecclesiasticis ipsis quàm ab aliis reverà, juxta antè fusiùs ostensa, per anteriora omnia secula admissa est, licet scriptores Ecclesiastici non pauci subinde, ad potestatis Ecclesiasticæ per se Regimen supremum generi suo pro more adstruendum, haud parùm, sed frustrà satis, reniti solerent. Atque ex superiùs etiam ostensis demùm est dignoscendum quàm immeritò scriptores aliqui quidem ceteroquin eruditi, de dogmate, uti vocant, Erastiano loquuntur [b], velut de eo quod *nunc Angliam exercet*, quasi nec antè exercuisset, & *nunc in Anglia repullulat*, quasi illic antè non omninò aut parum fuisset admissum, & à *Colemanno* etiam, quem ante memoravimus, jam nunc in animos hominum revocatum fuisset. Quisquis à Republica Anglicana ejúsve Libris Juridicis moribúsve per anteriora Christianismi ejusdem secula tam Ordini illic Ecclesiastico quàm Laico in Regimine publico receptissimis (de quibus ampliter capite decimo) alienus non sit, næ ut is ultrò fateatur necesse erit, Rempublicam hanc & Ecclesiam Christianam (sicut & alias antè indicatas) palàm semper in iis quæ ut jure ac usu Christianismi Publico heic subnixa adhiberentur (nam de Privatorum aliquot seu ordinis Ecclesiastici factionis subinde alicujus in contrarium scriptis sententiisve quarum vis, ea quæ publicè recepta sunt nullatenus minuere quibat, non loquimur) professam esse, Jure ac arbitrio Humano ita semper potuisse Jurisdictionem illam forensem, quæ adeò in Excommunicationis usu terminatur, temperari, cohiberi, minui, mutari, prorsus interdum, ut reverà in causis gravioribus compluribus, negari, aboleri, nec omninò admitti, atque ita etiam temperatam, cohibitam, minutam, mutatam & prorsùs interdum in causis ejusmodi negatam, abolitam nec omninò admissam, ut ne magis concipi quidem possit eos qui sic profiterentur, simul item Jus Divinum id est Divinum institutum de obtensa à nonnullis Jurisdictionis atque excommunicandi potestatis amplitudine locum aliquem habuisse existimasse, quàm contradictoria simul eos sensisse ac professos esse. Nemo enim putò mortalium cujuscunque fuerit aliàs persuasionis, Divini instituti, quà tale est, & obligationem in se retinet, Vim Humano jure seu arbitrio sic coerceri, variari, mutari, rejici posse unquam est professus. Igitur Humanum fuisse inventum eos etiam existimasse, meritissimè censendum. Et de Professione apud nostrates ejusmodi heic Publica, quamplurima superiùs dicta sunt, & amplissima occurrunt alia testimonia non solùm in Archivis heic publicis, id est juris

b *Honorius Reggius (seu Georgius Hornius) de statu Ecclesiarum in Anglia pag. 116. Samuel Maresius Quæst. Theolog. Decis. Academ. Quæst. 1. §. 9.*

Morumque nostrorum scriniis reconditioribus, verùm etiam in Statutis, ac Commentariis juridicis passim prostantibus, uti insuper in historiis; sed maxime in formulis illis forensibus, ac vetustissimis, quæ *Probibitiones*, *Brevia de Ad Jura Regia*, *Præmunire*, vocitantur, ne Dupondiorum nostratium cuiquam omninò ignoratæ. Harum nulla est quæ non pro arbitrio Supremarum apud nos Potestatum, ac pro temporum discrimine, jurisdictionem Ecclesiasticam adeóque Excommunicationem coercere est solita; qua de re plura cuiquam rerum nostrarum inscio dicere supervacaneum est. Earum autem scientibus aut non ab eis alienis, sunt quæ diximus perquam familiaria; certe omnibus ubique facilè comparanda. Nec omninò Nova sunt Jura nostratia inde pendentia, nec seculis nuperis seu sub Reformationis initiis, aut ejusdem respectu apud nos orta. Et quantum ad secula libris quos terere solent Juris nostri studiosi vetustiora; advertat heic æquus lector Canuti Regis sub annum abhinc 620 [c] Anglorum Regis Diploma quo, ex consilio etiam tam Ecclesiasticorum universorum quàm Optimatum aliorum, Abbates Glastonienses intra Insulam suam quæ Avalonia dicta latifundium est in agro Somersetensi opulentissimum, regia autoritate non tam eximuntur ab omnimoda Episcopali ídque genus alia quacunque, tam circa Sacra quàm Profana, Jurisdictione, quàm ex Jure Vetere ab aliis qui præcesserant regibus concesso eximendi declarantur. Verba sunt cum primis observanda & quæ seculorum illorum, circa rem quam tractamus, Genium maximè illustrant. Post Præfatiunculam tralatitiam & introductoriam, inquit [d], *Ego Cnut Rex Anglorum ceterarúmque Gentium in circuitu persistentium Gubernator & Rector, cum consilio & decreto Archipræsulis nostri Edelnothi* (id est; Archiepiscopi tunc Cantuariensis, & antè Abbatis Glastoniensis, qui Agelnothus, Egelnotus, Athelnothus & Æthelnothus à scriptoribus dici solitus, genere, virtute & pietate clarissimus erat) *simúlque cunctorum Dei sacerdotum & consensu Optimatum meorum ob amorem cælestis regni & indulgentiam criminum meorum & relaxationem peccaminum fratris mei Regis Edmundi* (eo enim nomine eùm compellare solebat Canutus, quod monet Malmesburiensis) *concedo Ecclesiæ Sanctæ Dei Genitricis Mariæ Glastoniæ jura & consuetudines in omni regno meo & omnes forisfacturas omnium terrarum suarum, & sint terræ ejus sibi liberæ & solutæ ab omni calumnia & inquietatione, sicuti meæ mihi habentur. Verùm illud præcipuè ex Omnipotentis Patris & Filii & Spiritus S. autoritate & perpetuæ Virginis interdictione prohibeo & universis Regni mei Præpositis & Primatibus super suam salutem præcipio, ut nullus omninò illam Insulam intrare audeat, cujuscunque Ordinis aut Dignitatis sit,* sed OMNIA TAM IN ECCLESIASTICIS QUAM IN SECULARIBUS CAUSIS TANTUMMODO ABBATIS JUDICIUM ET CONVENTUS EXPECTENT. Nec de novo hoc factum. Sed statim subjicitur quod avitum ei circa hanc rem jus firmat, *Sicuti prædecessores mei sanxerunt & privilegiis confirmaverunt Centwines, Ines, Cuthredus, Ailredus, Alfredus, Edwardus, Ailstanus, & gloriosissimus Edmun-*

c *Ann. Chr.* 1032.

d *Apud Guil. Malmesbur. de Gestis Regum lib. 2. cap. 11. & H. Spelman. de Conciliis Brit. pag.* 537.

mundus & incomparabilis Edgarus. Etiam ab ipso planè excommunicatio quædam comminatoria adjicitur. Si quis concessa sic ab eo decessoribúsque violaverit—*sit à consortio piorum ultimi examinis ventilabro dispertitus.* Quomodo clariùs quid dici potuerit de Regio seu summæ potestatis tunc gubernantis circa rem quæ tractatur jure satis arbitrario? Nec Canuti tantum ac suorum placitum hoc erat sed decessorum ejus complurium qui per annos ampliùs 350 antè regnarant & ex simili Ordinum consilio idem cœnobio illi autoritate sua indulserant. Nam *Cenwines* heic est *Kentwinus* Rex ille Saxonum Occidentalium qui circa annum 680 aut annos abhinc 970 imperavit. Id genus alia adducere ex seculis illis vetustioribus seu Anglo-Saxonicis non est difficile. Et simulac ad Normannica devenimus, si, verbi gratia, quæreretur qualisnam Lanfranci (viri quidem Juris Divini & Humani suo in ævo scientissimi, ac undiquaque doctissimi, qui velut tertius è cœlo Cato, Monacho Malmesburiensi [e] dicitur & Archiepiscopus erat sub Willielmo primo seu prope sexcentos abhinc annos Cantuariensis) esset hac de re sententia, quatenus ex publica ejus professione ea dignosci quiret, certè non obscurè eliciendum mihi videretur ex eis quæ in vita ejus traduntur, ipsissimam opinionem quæ Erastiana, quantum ad Inventi Jurisque solius heic Humani assertionem eum esse professum. Scilicet è superius ex Eadmero Monacho adductis liquet, juxta leges quæ tunc obtinerent, neminem Baronum aut Ministrorum regiorum ob peccatum aliquod, saltem eorum quæ gravissima sunt, ut Incestum, Adulterium, Homicidium, id genus reliqua, in jus ab Episcopo aliquo alióve qui Episcopalem exerceret excommunicandi jurisdictionem vocari nedum excommunicari aliâve censurâ ecclesiasticâ puniri, citra Regium præceptum aut permissum, legitimè potuisse. Et si quæ contrà fierent (uti etiam de similibus, ab exercentibus posteà ejusmodi Jurisdictionem factis, dici in formulis forensibus solet) ea *contra coronam & dignitatem & jus regni* adeóque planè contra Pacem Publicam fieri dicebantur. At verò à Milone Crispino [f] Lanfranco coævo traditur, *quando Gloriosus Rex Willielmus morabatur in Normannia, Lanfrancum fuisse principem & custodem Angliæ, subjectis sibi omnibus principibus & juvantibus in his quæ ad defensionem & dispositionem vel pacem pertinebant Regni, secundùm Leges Patriæ.* Planè tunc *secundùm leges patriæ* pacem & dispositionem regni moderari, continet in se, inter alia, conservationem etiam singularis illius Regni juris de Baronibus & Ministris regiis haud aliter atque dictum est excommunicandis, quod nisi tueretur, etiam dum regni Custos erat, Lanfrancus, eum juxta leges patriæ id est secundùm jura sic tum Regi tum Subditis hac in re competentia gubernâsse scribere non debuerat Milo ille. Et si leges & jura tunc patria sic tuebatur ille, necessariò sequitur eum inde palàm professum fuisse, Regium heic jus seu Anglicanum, id est Humanum, nec Divinum, quod regio aliquo seu Humano haudquaquam minui potest, institutum, excommunicandi potestati limites & repagula legitime posuisse. Quale quidem pronuntiandum de Antistitibus, ordinisque Ecclesiastici aliis qui, juxta

e *De Gestis Regum Angliæ lib.* 3.

f *Vita Lanfranci cap.* 13.

ta ſuperiùs in capite decimo tradita, frequentiſſimè & numeroſiſſimi poſtmodùm in Anglia Tribunalibus regiis præficerentur, & juxta júra & leges Regni præfecturas ſuas adminiſtrantes non aliter Excommunicationem forenſem aliquam admitterent atque Jura ac leges illæ Humanæ ac Formulæ quas memoravimus forenſes ſinerent. Nec ſanè manifeſtius quidquam eſt quàm eos qui ſub tempora Eraſti in Diſciplinam Eccleſiæ Anglicanæ calamos ſtringentes, Divinum inſtitutum heic inculcarunt ac in Mulctas pecuniarias aliáque juxta leges Anglicanas circa excommunicationem adhiberi ſolita acriter invecti ſunt, vetuſtam interim & pro ea quæ per Angliam publicè viguit olim ſententiam palàm agnoviſſe eam quæ Jus tantùm Humanum circa forenſem heic poteſtatem admittit. Et præter formulas apud nos forenſes jam dictas, eáſque vetuſtas ac uſitatiſſimas, cum primis eſt obſervandum illud de arbitraria Regis heic condonatione ſeu abolitione facinorum qualiumcunque, ob quæ ab Eccleſiaſtici ordinis præſidibus heic quiſquam, *pro ſalute* (ut vocant) *animæ* vel *Reformatione Morum* in jus vocari potuiſſet, adeóque, ſi contumax aut reus perageretur, Excommunicari. Scilicet ex ejuſmodi condonatione ſeu abolitione uti ex Parlamentaria, citra etiam aliquem Ordinis Eccleſiaſtici aſſenſum expreſſum, facinora illa, uti & alia quorum ad alia tribunalia cognitio ſpectârit, ita evanuêre, ut cauſâ ejuſmodi omninò in nullâ poſtmodùm in quempiam ut, eo nomine reum, ſive Actor aliquis ſingularis ſive ipſi Præſides, velut Epiſcopi, ex officio agere legitimè quiverint. Ipſáque etiam excommunicatio, ex ſimili condonatione eſſe deſiit. Quod quidem paraſangis innumeris diſtat ab eo quod de Divino heic Jure Epiſcopis ſeu ordinis Eccleſiaſtici cuipiam competente ab aliis maximè ab Epiſcopis ſubinde Synodiſque Eccleſiaſticis ipſis, fruſtra ſatis obtendi ſolitum; cum planè Jus Anglicanum ſolummodò obtinere in hoc aperte aſſertum videamus. Hoc autem de abolitione ejuſmodi ſeu condonatione Regia, juxta jura, maximè poſt Reformationem heic inceptam, Regia anteriora, à Judicibus Tribunalis quod *Communium Placitorum* vocitamus deciſum habetur & typis editum quadraginta ampliùs abhinc annis. Et idem antè, idem poſteà jus apud nos viguiſſe publicè admiſſum eſt, & pro re nata adjudicatum. Haud diſſimile etiam de Privilegio ſingulari apud nos nunquam non obtinuit Parlamentariorum. Illorum ſcilicèt neminem rite in jus vocandum nedum excommunicandum ab ordinis Eccleſiaſtici aliquo, quamdiu comitia Parlamentaria ipſa aliáque adjectitia ex more recepto tempora aliquot duraverint, actioneſque in illos ut alias non paucas ita in excommunicationem tendentes vetitas plane eſſe nec impune proſequendas. Id quod ſæpiùs deciſum eſt in ipſis Comitiis Parlamentariis, ut ex jure vetuſtiſſimo certiſſimóque; licet interim Eccleſiaſtici apud nos ordinis non pauci [b], etiam poſt Reformationem, *autoritate Dei* Epiſcopos Excommunicâſſe obtenderint. Mitto Exemptiones Regias id eſt jure Anglicano tantùm fundatas, quibus ut antiquitùs (juxta ſuperiùs oſtenſa) ita etiam poſt exutam Pontificis Romani heic poteſtatem, omnimoda cognitio forenſis adeóque ſententia

g *Trin. 2 Jacobi ſeu 1604. apud Ed. Coke part. 5. fol. 51. 2. qui in tract. de Jure Regis Eccleſiaſtico plura habet huc ſpectantia.*

b *Forma ſent. excomm. ſubjunct. lib. Canonum 1571.*

tentia inde quælibet consequens, in Personas & Loca aliquot Episcopis ac Ordinariis prorsus denegatur. Exemplum est illustre in Fundationis Ptochodochii Suttoniani juxta Londinum instrumento sub Jacobo Rege[i], ubi continetur quòd Præses ejusdem, quem Magistrum vocant, ipse etiam verbi Divini ibi Prædicator, puerorum Didascalus, Hypodidascalus, numerosus Pauperum ibi collocatorum cœtus qui Octoginta sunt, & pueri in Grammaticis ibi instituendi qui sunt Quadraginta, atque universi denique ibi constituti ministri, **shall be for ever hereafter exempted and freed of and from all visitation/ punishment and correction to be had/ used or exercised in or upon them or any of them by the Ordinary of the Diocese for the time being / or by any other person or persons whatsoever /** *Exempti erunt & immunes ab omni Visitatione, Pœna, ac Correctione habenda, usurpanda, vel exercenda in aut super eos eorúmve aliquem per Ordinarium Diocesis qui pro tempore fuerit aut aliam personam qualemcunque*, præter Fundatorem ipsum aut Gubernatorum ibi ab ipso constitutorum corpus. Neque hoc ac ejusmodi alia Regi ipsi ac Consiliariis ejusdem Laicis seu juris patrii peritis solum, sed paritèr Ordinis Ecclesiastici Coryphæis, ídque etiam in decretis hac de re Parlamentariis non semel placuere[k]. Ex eodem jure annis abhinc centum aut circiter in comitiis Parlamentariis[l] recognitum est, actiones omnimodas illas quæ in Excommunicationem tendant, Regias reverà fuisse nominéque Regio, non Episcopali nedum Divino aliquo jure instituendas. Tantundem planè cernitur in Juramento illo solenni *Suprematûs* dicto, sub initiis Elizabethæ Reginæ in Comitiis Parlamentariis[m] præstituto. Anne igitur nunc seu intra decennium præteritum, repullulasse in Anglia sententiam illam de Humano sive Invento sive Jure, rectè dictum putet quisquam? Quin fortè non indignum est quod ex seculis vetustioribus advertatur in hanc rem id quod in Arbitrio illo publico, quod *Dictum de* **Kenilworth**[n] nuncupatum annis abhinc ampliùs 380 sub Henrico Rege tertio ad dissidia inter eum & subditos gravissima antè orta sopienda editum est. Nempè circa[o] annos antè tunc tredecim (ut antè adnotatur) non sine comitiorum Parlamentariorum adsensu excommunicabantur & postmodum excommunicandi Generatim[p] erant cuncti qui jura Regni publica ullatenùs violarent. Violationes autem eorundem secutæ sunt, præliis aliquot inter Regem & subditos commissis gravissimis, unde perduelles tum Censuris Ecclesiasticis tum pœnis aliis proditoribus irrogari solitis obnoxii habiti. Pœnarum autem illarum & Regiâ & Ordinum autoritate electi fuere arbitri Episcopi aliquot, & Comites ac Barones. Ii autem rem ita decisam voluêre ut mulctis pro patrimoniorum ac opum rata beatiores ita redimerentur ut nec capitalem perduellionis nec censurarum (quantum video) Ecclesiasticarum pœnam ullam subirent, sed pro omninò reconciliatis haberentur. *Qui verò nihil habuerint veniant* (sic illi) *& jurent ad sancta Dei Euangelia & inveniant fidejussores competentes quod à modo pacem servabunt, & subeant satisfactionem & pœnitentiam secundum judicium Ecclesiæ, exceptis bannitis quibus solus Rex potest re-*

i 22 Iunii 9 Iacobi R. Ed. Coke part. 10. fol. 13.

k Act. Parl. 7. Iacobi. Coke part. 10. pag. 5. & 3 Caroli R. num. 72. in Capella Rotulorum.

l Stat. 1. Edwardi 6. cap.

m Stat. 1 Eliz. cap. 1.

n Prid. Kal. Nov. 1266. seu 51 Hen. 3.

o An. 1253. vide superius pag. 315.

p Formulas Anglicanas, quales superius è vetustis Ritualibus memorantur habes alias in Thomæ Beconi tract. de Reliquiis Romæ fol. 376 & seq.

mittere. Ita excommunicationis antè tunc adhibitæ effectus ac jura qualiacunque ab arbitris hisce partim Ecclesiasticis partim Laicis, juxta publici regiminis rationem legibus Regni accommodam prorsus temperantur, quæ si instituto divino, quale obtendi solet, publicè subniti tunc existimatum fuisset, temperamentis ejusmodi proculdubiò locus datus fuisset nullus. Anne etiam illi alitèr sentire quibant qui excommunicationem mulctis idque ex consuetudine pecuniariis, ut alibi [q], ita heic [r], redimi ritè potuisse profiterentur? Summa tandem est, tantum abesse, sententiam illam de Humano heic invento (quoad forensem seu Consistorianam aliquam excommunicandi potestatem) seu, ut vocant, Erastianam jam de novo apud nos ortam esse aut repullulâsse quasi antè aut non repertam, aut extinctam, ut nunquam omninò in publico Christianismi nostri regimine reverà juxta jam dicta non obtinuerit; idque tam quamdiù Pontificia Romanensium religio heic in usu, quàm post Reformationis incœptæ tempora usque in hæc nostra. Nam neque post altercationes ea de re haud paucas in jam nuperis Ordinum comitiis ac Theologorum consessu variatim habitas, publicè seu publicis in actis hactenus admissus omninò est alius excommunicationis usus quàm is qui pro Ordinum seu Humano arbitrio & publici regiminis Christiani ratione, ut semper heic antè, maximè idoneus visus est, nec ut instituto aut præcepto ullatenus Divino subnixus. Et demùm Antierastianus heic Novatoris nomen non Erastianus omninò meretur. Alia non pauca huc spectantia satis sunt obvia apud eos qui Principum & Summarum Potestatum imperium, contra Ecclesiasticos aliquot Divinum jus heic sibi arrogantes, scriptis suis copiosiùs tuentur. Sed demùm de Effectibus Actionum ac Judiciorum seu Pœnis per Intervallum Legis in Sinai dationem antevertens, & maximè de Excommunicationis forensis Origine, Jure ac Usu inde peti solito, Hominúmque, per anteriora tum Judaismi tum Christianismi secula, circa eam Judicio & Existimatione, satis supérque. sequitur, ut de Judicum seu qui Jurisdictioni in Actionibus ac Judiciis illis præessent, Qualitate & Dignitatis titulo, juxta primò propositum, videamus.

q *Vide Concil. Lateran. sub Innoc. 3. cap. 49. & Antiq. Can. Collect. 4. lib. 5. tit. 15. cap. 6. Anton. Augustin. Epit. Iuris Pontif. lib. 37. tit. 1. cap. 5.*

r *Stat. 9 Ed. 2. Articul. Cleri cap. 2.*

Cap. XIV.

De Judicum *per intervallum illud Legis in Sinai dationem antevertens,* Qualitate *&* Dignitatis titulo singulari. *Ex more* Fœminas *Iudicus non fuisse præficiendas. Ea de re* Jura Cæsarea, Canonica, *alia. De Nomine ac Titulo* זקן זקנים *seu* Presbyterorum *&* Seniorum *tunc eminentioribus, adeóque Præfectis Iuridicis, tributo. Ejusdem Tituli éique omninò aliis in linguis Synonymorum* Consideratio *&* Narratio Historica *heic inchoata adumbratáque quæ libro Secundo, ut loco magis idoneo, absolvitur.* Γερουσία, Presbyterium, Synedrium. Presbyterorum *&* Presbyterii *nominum, uti &* Manuum Impositionis, *in*

Chri-

Christianiſmum, è Iudaiſmo Veteri. Eccleſiaſticum deductio. Quidnam χειροτονεῖν *in Novi federis lingua. Ampliſſimus, diffuſiſſimus, vetuſtiſſimus,* Presbyteri *& Synonymorum ejus apud pleraſque, ſi non omnes, gentes uſus ad* Dignitates *ac* munera conſpicua *perquam variatim & multipliciter in* Paganiſmo, *etiam* Mahumediſmo, *&* Chriſtianiſmo Politico *deſignanda. De* Senioribus *&* Suffetibus Pœnorum *Veterum qui è* Phœnicia *in* Africam *migrarunt.* Perſarum γερέσπεροι. *Item* δημογέροντες, Archigerontes, γέροντες, الشيوخ *eodem ſenſu apud alios* Orientis *populos, ut in Occidente* **Aldermen**, Seniores, Seigneurs, *ac ſimiles inde propagatæ voces reliquæ.*

QUod ad Judicum, per intervallum heic tractatum, Qualitatem & Dignitatis Titulum attinet; expreſſa quidem de eis habemus teſtimonia aliquot, ſed quæ non tam Præcepta in ſe univerſalia continent quàm Mores etiam tunc uti & à poſteris inde admiſſos exhibent. Et moribus apud Noachidas receptis habent Magiſtri, ſequiorem ſexum Judiciis neutiquam præficiendum, ſed Viros tantùm. Maimonides de eis corúmque jure verba faciens [a] ולא inquit תרון אשה להם *& fœmina judiciis eorum non ritè praeſt.* Atque ad illud Jethronis & Moſis de judicibus eligendis (nempè illi ſunt Judicum per hoc intervallum exemplum præ aliis illuſtriſſimum) ex אנשים ſcilicet ſeu *Viris*, Gloſſa Jarchii [b], אנשים וכי תעלה על רעתך נשים מה ת"ל אנשים *Viros; ne de ſexu altero rem dictam ſentias expreſſim viri nominantur.* Alii tantundem. Et regulariter Magiſtris dictum eſt שאשה פסולה לרון *fœminam judiciis exercendis imparem* ſeu *haud idoneam eſſe* [c], nec illis admittendam; dum nihilominus Deboræ præfecturam ſatis legitimam fuiſſe concedunt, quoniam à populo ita recepta eſt. Certè etiam & Jure Cæſareo & Mulieres & Servi moribus impediuntur ne Judices fiant, *non quia* (ut ait Paulus [d]) *non habent Judicium* (ſeu non *Naturâ, ut ſurdus, mutus, & perpetuò furioſus & impubes quia judicio carent*, quod ipſe etiam ſcripſit) *ſed quia receptum* eſt *ut civilibus officiis non fungantur.* Et Ulpianus [e], *Fœminæ ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotæ ſunt, & ideò nec judices eſſe poſſunt nec magiſtratum gerere, nec poſtulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores exiſtere.* Juſtinianus item eos voluit *ab omni* [f] *judiciali agmine ſeparari.* Atque tam in Orientis [g] quàm Occidentis Jure Cæſareo hoc obtinuit. Idem de Jure Canonico ſeu Pontificio dicendum. Ex Auguſtino [h] recipitur in Gratianum [i] ut ante in Ivonem [k] (licet nomen Ambroſii ibi, uti etiam in editionibus vetuſtioribus Gratiani perperàm ſubſtituatur) *Mulierem conſtat ſubjectam dominio viri eſſe & nullam autoritatem habere. Nec docere enim poteſt, neque fidem dare, nec Judicare; quanto magis non poteſt imperare* Auguſtini ipſius verba ſunt, de creatione primorum paren-

a *Tract.* Melakim Wemalchama *ſeu* de Regibus & Bello. *cap.* 9.
b *Deut.* 1. 13. *& vide Exod.* 18. 21. & 25.
c R. *Gedaliah.* Ben Jechai *in* Shalsheleth *fol.* 14. a. *alii obiter.*
d *L.* 12. *cum Prætor.* §. 2. *D. tit. de Judiciis.*
e *L.* 2. *D. tit. de Regulis Juris.*
f *L.* 6. *C. tit. de Receptis Arbitris.*
g *Baſilicon lib.* 7. *tit.* 5. § 12
h *Quaſt. Veteris Teſtamenti* 45.
i *Cauſ.* 33. *q.* 5. *c.* 17.
k *Pannormia lib.* 7. *cap.* 49.

parentum loquentis, *quomodo potest de muliere dici quia imago dei est, quam constat dominio viri subjectam & nullam autoritatem habere? Nec docere enim potest &c.* Et consona sunt quæ de re occurrunt tum apud juris Canonici in Oriente autores[l], tum in legibus Hispanicis[m] aliísque è Cæsareis desumptis. Et ubi leges adeò expressim ea de re non habentur, mores plerunque, velut ex intervallo hoc vetustissimo derivati, inolevere ut judiciis non præficiantur fœminæ. Non tamen eo quòd Jus sive Divinum sive Naturale (ut volunt aliqui) hujusmodi quid præcipiat, seu ob intellectûs defectum, sed ob earum *honestatis privilegium*, seu, ut in Alphonsinis[n] legitur, *porque non seria cosa guisada que estoviesse muger entre la muchedumbre de los omes, librando los pleytos*, indecorum nimis foret eas litibus forensibus, inter viros, commisceri. Sed verò mos heic perquam variatim temperatus est per omnia secula, gentes omnes. Etiam Cæsareis sæpiùs rescriptis[o] pro re nata aliter atque aliter se res habuit. Et *Patrimonii munera* (qualiacunque, inter quæ etiam Judicandi haud rarò reperitur) *necesse est fœminis in locis quibus possident sustinere.* Verba sunt Philippi Imperatoris. Et de more adverso, scilicet de Fœminis & Consultationibus & Publicis Judiciis, pariter atque Maribus, admissis tam apud veteres Græcos, Gallos, Germanos, Britannos, alios, quàm Recentiores, apud quos dignitatibus etiam regiis aliísque inde effluere solitis exornari eas frequentissimum est, consule, si vis, præ aliis Andræam Tiraquellum ad leges Connubiales[p] fusissimè rem ex veteribus tractantem. Adeas item Alphonsum de Azevedo[q], Benedictum Ægidium[r], id genus alios satis obvios. Quod verò ad Viros apud Noachidas adeóque per jam tractatum intervallum Judiciis præficiendos spectat; Qualitas eorum partim in Præstantia qua eminebant, partim in Nomine seu Titulo Dignitatis quem, ut nobis sanè satis persuasum est, præter illum qui est *Judicis*, signantiùs gerebant, cernitur. Quantum ad Præstantiam illam; certè si testimonia abessent expressiora, dubitandum puto nemo existimat quin Scientiores Peritioresque Juris Naturalis ac Divini, uti & quod tunc accesserat Humani, juxta quæ, ut superiùs est ostensum, erat judicandum, Judicum loco præfici solerent. Id planè non minus concedendum quàm Geometriæ, Arithmeticæ, Architecturæ, Medicinæ peritiores, seu qui peritiores existimentur (quod idem heic est) necessariò, quantum fieri potuerit, adhibendos sempérque ac passim adhibitos, ubi accuratiorem Mensurarum, Numerorum, Ædium construendarum, Medicinæ rationem quiquam commodiùs ac cordatiùs inierint. Et quamvis cuique Mortalium Juris Naturalis, per hoc intervallum, quà etiam Divinum erat, Capita eorundémque Appendices simul cum adscititio etiam Humano in justam vitæ disciplinam, quadamtenùs saltem, edisci debebant, nihilominus alios aliis in eis ediscendis eminentiores fuisse, ut per omnia in similibus secula, nemo opinor ambigit, nec quin juxta singularem inde existimationem cum ejusmodi virtute ac prudentia quæ jurisdictioni exercendæ magis idonea esset, conjunctam seligerentur constituerentúrque tunc Judices. Quod satis etiam firmatur ex Consilio Jethro-

l Balsamon in Synod. 6. in Trullo Can. 7. &c.

m Partid. 3. tit. 4. L. 4. & Recopilat. lib. 3. tit. 9. l. 7.

n Loc. citato.

o L. unic. C. tit. de Mulieribus, & vide sis Decium ad l. 2. tit. de Regulis Iuris.

p Ad leg. 11. Connubialem Gloss. 1. part. 11.

q Ad Recopilat. 3. tit. 9. § 20.

r De Jure & Privilegiis Honestatis Artic. 2.

Jethronis Mosi genero dato ipsáque Judicum Qualitatis tunc designatione qualem aliis in locis etiam aliísque antè in seculis obtinere solitum fuisse par est ut existimemus. Ut scilicet essent *viri Potentes*[s], *Timentes Deum*, *Veraces*, *non Avari*, *Sapientes*; *Scientes*. Et hinc דיינים ac שופטים *Diinim* & *Shophtim* id est *Judices* eos ex ipsa muneris natura nuncupatos, dubitat nemo. Sed verò, præter nomen illud ita, ex ipsa re, necessariò natum, Singularis Dignitatis Titulus, quo etiam ipsi fruebantur, ut nobis existimatur, erat זקן *Zaken* id est *Presbyter* seu *Senior*; non quòd ii solùm sic nominati, sed quòd eorum nullus esset qui aut antè, utpote è Presbyterorum cœtu, aut ex ipsa cooptatione seu constitutione in præfecturam Juridicam, titulo eodem non frueretur. Sic apud exteras nobis gentes uti & apud nos in præfecturis aliquot, ii qui Judiciis præficiuntur Doctoris plerunque Juris nomine & gradu fruuntur, & qui tribunalium superiorum trium apud nos Judices fiunt *Servientis ad legem* gradu tum ut prævio tum ut qui etiam semper retinetur, gaudent. Hoc nomine זקנים seu *Presbyterorum* in Consulatione illa Jethronea reliquísve inde in fœdere Veteri sequentibus satis expressim eos dictos, non quidem compertum. Sed dum PRIMO, circumstantias aliquot Temporis eos eligendi constituendíque, ac Populi cui eligerentur Mores coævos & vetustiores considero; SECUNDO, Mores statim postea tunc, anteriorum velut ex seculorum usu, receptos sub lege circa זקנים seu *Presbyterorum*, apud Judæos ipsos Creationem ac Denominationem; ac TERTIO, antiquissimum Nominis, apud Alios Populos, in Præstantia tum præfectorum tum aliorum qui in eminentiorum numero fuerint, designanda usum, cúmque, velut ex Intervallo hoc desumtum, per omnia secula usque in hoc nostrum & ubique fermè gentium adeò amplum, ut Titulus seu Nomen aliud Dignitatis haudquaquam omninò reperiatur æquè priscum simul ac diffusum & tam diversimodè ad dignitates ejusmodi indicandas adhibitum, dum hæc inquam considero, abstinere nequeo quin existimem etiam tunc temporis seu Intervallo in hoc, eodem Titulo & Nomine gavisos etiam esse Judices Ebræorum, uti & alios antè, atque, ex vetustissimis illis seculis, in posteritatem vocis usum, ad præstantiæ genera varia atque inter se discriminata (de quibus mox plura) designanda emanâsse. Et de hisce adeóque de *Presbyteri* Titulo & Dignitate varia, Historicam heic inchoabimus Narrationem quæ libro secundo, ut loco Presbyteriis & Synedriis Ebræorum singularibus magis idoneo, absolvitur. Quod ad Circumstantias, quas diximus, Temporis Judices heic constituendi Morésque tum coævos tum vetustiores (quod PRIMO heic consideratur) attinet; palàm est ex sermone sacro, per intervallum heic tractatum atque ante Mosaica quæ secuta sunt, ex Jethronis circa Judices consilio, instituta, velut ex more tunc à majoribus receptissimo, nomen *Presbyterorum Israel* ad præstantiores & eminentiores innuendos, usurpari. *Vade*, inquit Numen[t], ad Mosem in Ægypto, *& congrega* את זקני *Seniores* seu *Presbyteros Israel & dices ad eos* &c. Et paulò post[u] *Moses & Aaron venerunt simul & congregaverunt*

s Exod. 18. 21.
t Exod. 3. 16. & 18.
u Ib. 4. 29.

את כל זקני *cunctos Presbyteros filiorum Israel*, quorum item mentio parilis aliquoties post obvia, sed & ante[x] Legis dationem. Eos nuncupat Philo[y] δημογέροντας τ̃ ἔθνȣς *Presbyteros* seu *Seniores gentis*. Et die ipso pridiano ante consilium illud de Judicibus instituendis Jethroneum, congregatos esse liquet כל זקני *cunctos Presbyteros* Israel quos convivio excepit Jethro[z]. Usurpatur scilicet ut notissimum tunc dignitatis generalis nomen *Presbyter*, cujus antiquioris etiam inter Ebræos ipsos ejusmodi usûs vestigia sunt etiam alia aliqua apud Mosem. *Dixit*, inquit[a], *Abraham* אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו *ad servum Presbyterum* seu *seniorem domus suæ qui præerat omnibus quæ illi erant*, ubi Græci τῷ παιδὶ αὐτȣ̃ τῷ πρεσβυτέρῳ τ̃ οἰκίας αὐτȣ̃, τῷ ἄρχοντι πάντων τ̃ αὐτȣ̃, *Puero* seu *ministro Presbytero* seu *Seniori domus suæ, qui gubernabat omnia quæ illius erant.* Is qui heic Presbyteri voce sic designatur pro eodem sumitur[b] de quo ante Abraham locutus est; בן משק inquit[c], בתי הוא דמשק אליעזר *filius administrationis* seu *gubernationis domus meæ qui est Eliazer Damascenus*. Et *constitui super domum*[d] Principis, seculis etiam in illis erat velut in Præfecturam Prætorii evehi adeóque etiam Judiciis[e], inter alia munera obeunda præfici. Inde etiam Targum Hierosolymitanum pro *servo suo Presbytero* &c[f]. in loco priori habet עבדיה שליטא דהוה שליט בכל מה דדיליה *servo suo principali qui omnibus qui ei erant præficiebatur ut gubernator* seu *dominus*. ubi pro ipsa voce זקן seu *Presbytero* substituitur שליטא *præfectus* seu *gubernator*, quasi ideo Presbyter vocatus fuisset, aut quoniam eo nomine Domui seu Prætorio præfectus fuisset, aut quia ex eis qui in eadem familia aut comitatu ob singularem existimationem variatim ita vocarentur, in munus ejusmodi eminentius à domino suo fuisset evectus. Sunt quidem qui de ætate seniore locum capiunt[g]. Et *si quis* contenderit ita tantum nec de Dignitatis nomine capiendum, certè necesse puto nihilominùs erit ut ipse fateatur diù ante tempora illa Mosaica & Jethronea & diù ante Mosem natum, nomen τ̃ זקן seu *Presbyteri* inter Ebræos ipsos pro dignitatis apud populos alios, veluti Ægyptios, adeóque verisimiliter satis, apud seipsos titulo usurpatum fuisse. Legitur de Josepho[h], *ascendisse eum ad sepeliendum patrem suum*, ויעלו אתו כל עבדי פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים *& ascenderunt cum eo omnes servi Pharaonis, Presbyteri* seu *Seniores domus ejus, & cuncti Presbyteri Terræ Ægypti.* Scripsit quidem hæc Moses, sed ut ad vetustiora secula attinentia, & eâdem linguâ & notione quæ tempori Josephi convenit, id est quæ annis erat in usu centum ac viginti aut circiter ante Mosem natum, ídque ex usu etiam tunc antiquissimo & à majoribus receptissimo.

Quod autem SECUNDO heic consideratur, de Moribus circa hunc titulum sub Lege dein perpetuò usitatis, id quidem apertè cernitur in eo quòd Ebræi etiam post Legem perpetuò circa τ̃ זקנים *Presbyterorum* Creationem[i] per Manuum Impositionem quam סמיכה *Semica* vocitant, observabant. Alios scilicet in Dignitatem Docendi ac *Ligandi* seu *Inhibendi* & *Solvendi* seu *Permittendi*, id est Casus Conscientiæ & Dubia Sacra definiendi, seu velut Doctoratûs Theologiæ universæ, creabant. Alios, in Theologiæ capitum aliquot tan-

x Ibid. 12. 21. & 17. 5. & 6.
y De Vita Mosis lib. 1.
z Ib. 18. 12.
a Genes. 24. 2.
b Targum Jonath. dict. Gen. 24. 2. &c.
c Genes. 15. 2.
d Genes. 41. 40.
e Vid. Gen. 18. 19.
f Genes. 24. 2.
g Vide Ambros. de Abraha lib. 1. cap. 9. Pererium, alios ad dictum Genesis locum.
h Genes. 50. 6.
i Gemar. Babylon. tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 4. & 5 &c.

tantùm particularium explicandorum, quæ דברי יחידים vocitata, facultatem creabant, velut in Doctoratûs Theologiæ limitibus singularibus circumscripti dignitatem. Alios (quod frequentissimum erat) Potestate, Licentia seu potiùs Capacitate Causas qualescunque cognoscendi donabant, Doctores sic Juris simul ac Theologiæ suæ creantes; Aliis denique, Causis aliquot tantùm, veluti Pecuniariis sed non Capitalibus permissis. Non tamen ut ita ex ipsa ejusmodi Creatione Judiciariam inde sibi quis nancisceretur aliquam Potestatem quam ex ipsa ejusmodi Creatione Judiciariam inde sibi quis nancisceretur aliquam Potestatem quam ex ipsa Creatione sola actu exercere posset, sed ut ex Creatione ejusmodi tantùm capax fieret præfecturarum juridicarum, atque ut inde in Judicum collegia ac Synedria sive Magnum sive Minora potuisset, nec alitèr ritè, cooptari. Qua de re summatim & optimè Maimonides [k] ad vetustiorum mentem, אחד בית דין הגדול ואחד סנהדרין קטנה או בית דין של שלשה צריך שיהיה כל אחד מהן סמוך מפי הסמוך ומשה רבינו סמך יהושע ביד שנאמר ויסמוך ידיו עליו ויצוהו וכן השבעים זקנים משה רבינו סמכם ושרתה עליהן שכינה ואותן הזקנים סמכו לאחרים ואחרים לאחרים ונמצאו הסמוכין איש מפי איש עד בית דינו של יהושע ועד בית דינו של משה רבינו ואחד הנסמך מפי הנשיא או מפי אחד מן הסמוכין אפילו לא היה אותו סמוך בסנהדרין מעולם *Parile jus spectat ad Synedrium Magnum & ad Synedrium quodlibet minus & ad Forum Triumvirale* (de quibus in libris sequentibus nos fusiùs) *in hoc scilicet, ut oporteat quemlibet eorum qui in illa cooptantur creari per Manûs Impositionem ab alio qui sic antè creatus fuerit* (regulariter sic; nam etiam per Epistolam seu codicillos creari absentes ritè potuere. Præsentibus verò, ut ipsi tactu certò designarentur, dum quis antè creatus verba creationis eis proferebat, Manuum Impositio, ut in similibus etiam aliis adhiberi solebat, quæ tamen non ita prorsus necessaria habita est, quin [l] בדבור בלבד *verbis conceptis tantùm*, ubi de persona certò satis constaret, ut אני סומך אותך *ego te creo* aut תהיה סמוך *sis creatus*, legitimè etiam creari potuissent. Sed mutilus in codicibus editis est locus hic, ubi legitur צריך שיהיה אחד מהן סמוך *ut oporteat unum* aut *aliquem eorum sic creari*. Res ipsa planè postulat ut legatur כל אחד, & in Codice MS. penes me pervetusto expressim legitur שיהיה כל אחד מהן סמוך *ut unusquisque eorum sit creatus* &c.) *& Moses Magister noster ita creavit Jehosuam juxta id quod scriptum est* [m] *& manus suas ei imposuit, & præcepit ei* (quod interpretantur [n] etiam per עשהו רב *fecit eum Rabbinum* seu doctorem) *Atque ita Septuaginta Presbyteros creavit Moses, & resedit super eos Majestas Divina* (quam *Spiritum Domini* & רוח הקודש *Spiritum Sanctum* appellitant etiam illi [o]; cui consonum est illud de Jehosua [p] מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו *& plenus erat spiritu sapientia quia Moses posuit super eum manus suas*) *& Presbyteri illi* (sic pergit Maimonides) *alios similiter creabant, aliique alios. Et compertum est sic creatum fuisse alium ab alio usque in tempora Domus Judicii Mosis. Et parile jus est sive quis à Principe Synedrii fuerit sic creatus, sive ab aliquo sic antè creatorum alio, etiamsi is non omninò esset in Synedrio aliquo sic creatus.* Atque hac de re nos etiam alibi [q] nonnulla quæ consulat lector. Ex recepta autem tum ante tum post legis in Sinai dationem Presbyteri

k *Tract.* Sanhedrin *cap.* 4.

l Sepher Juchasin *fol.* 60. *a Ios. Scalig. in Elench. Trihæres. cap.* 10 *& videsis Comment. in Eutychii Origines pag.* 20.

m *Numer.* 27. 23.

n *Elias in* סמך

o *Elias in* שכן *alii passim. & videsis Maimon. in* More Nebochim *part.* 2. *cap.* 45. *& Hieronym. Epist.* 65. *de Origene & Lactantio & in Esaiam lib.* 11. *cap.* 46.

p *Deuter.* 34. 9. *& vide Num.* 11. 25.

q *Uxore Ebraica lib.* 1. *cap.* 15. *& in Eutychii Origines pa.* 17. *&c.*

teri notione pro eo qui variatim inter suos Sapientia & Dignitate præcellentior esset, illud Mosis[r] *& venit Moses & convocavit* לזקני העם *Presbyteros populi*, vertitur in Paraphrasi Hierosolymitana לחכימיא דישראל *Sapientes Israel.* Et quamplurima sunt in Pentateucho juxta sensum illum, uti & alibi in Federe veteri, post Judices sic ex consilio Jethroneo constitutos, de Presbyteris testimonia. Illa autem cum primis est heic advertenda Lex ubi זקן seu *Presbyter* significantiùs[s] pro eo qui Sapientia & Dignitate eminentior esset, qualiscunque interim esset ætatis, idque ex usu vocabuli legis datione proculdubiò vetustiori, occurrit. Verba sunt מפני שיבה תקום והדרת פני זקן *Coram canitie consurge, & honora personam* seu *vultum senioris* seu *Presbyteri.* Syrus quidem ibi habet *honora eum* דקשיש מנך *qui senior te est*, uti & Arabs pridem Romæ cum Vulgata editus واكرم من اكبر منك *& honora eum qui est te præstantior aut potentior*, quasi non tam simplicitèr de præstantiore ac inter suos eminentiore aut seniore legis pars illa lata fuisset quam de eo qui præstantior aut senior esset eo cui illum honorare ibi præcipitur. Sed Onkelos ibi expressius & ad Talmudicorum, ut statim ostendetur, mentem מן קדם דסבר באוריתא תקום ותהדר אפי סבא *Coram eo qui doctus est in lege surgas & honora faciem Presbyteri.* Et consona est heic paraphrasis illa altera Uzielidi tributa, excepto quod pro סבא *Presbytero* substituit ille חכימא *Sapientem* seu *Jurisperitum.* Suis consonus etiam Philo[t] Presbyterum ibi significare ait, τὸν τιμῆς καὶ γέρως καὶ πρεσβείων ἐπάξιον ὄντα, *Eum qui honore, præmio ac dignitate præfertur aliis.* Alibi[u] idem Moses, ait, in Legislatione sua solet καὶ τοὺς ἡλικίᾳ προήκοντας νέους καὶ τοὺς μηδέπω γεγηρακότας ἔμπαλιν ὀνομάζειν Πρεσβυτέρους οὐκ εἰς πολυετίαν ἀφορῶν, ἢ βραχὺν ἢ μήκιστον χρόνον, ἀλλ' εἰς ψυχῆς δυνάμεις κινουμένης εὖ τε ἢ χεῖρον, *& provectos ætate appellare juvenes, & eos qui nondum senuerunt, Presbyteros seu Seniores; non respiciens annorum numerum aut tempus breve longumve sed in potentias animæ quæ movet meliùs aut deteriùs.* In eandem ipsam mentem expressiùs etiam habet ille[x] alia. Et juxta veterem hunc Ebræorum sensum Hieronymus ad illud[y] Salomonis, *Væ tibi terra, si rex tuus fuerit* נער *juvenis; talis*, inquit[z], *fuit Rex Juvenis Roboam filius Salomonis qui secutus est juvenum consilia; non quòd ætate esset juvenis sed sapientia; alioqui quadraginta & ampliùs annorum regnum accepisse narratur. Et è contrario duodecim annorum erat Salomon quando suscepit imperium, & quia habebat sapientiam propterea non est appellatus juvenis.* Legem autem illam de Presbytero jam antè memoratam vocitant Talmudici[a] מצות כיבוד חכמים *præceptum de honore Sapientibus exhibendo* adeóque זקן in ea pro *Sapiente & ob scientiam eminentiore* sumunt, seu pro eo ש׳נה חכמה *qui acquisivit Sapientiam*; cui subinde adjiciunt אפילו יניק וחכים *etiamsi juvenilior sit, modò sapiens.* Atque velut ex receptissimo ab intima tunc antiquitate usu notio Presbyteri habetur in loco illo illustri de Synedrii Magni institutione (qua de re plura libris in sequentibus) ubi

Deus

r Exod. 19. 7.
s Levit. 19. 32.
t Lib. de sacrificiis Abelis & Caini.
u Tit. περὶ ὧν ἐξένηψε Νωε.
x Ibi & lib. περὶ γιγάντων & lib. περὶ ἀποικίας.
y Ecclesiast. 10. 16.
z In Esaiæ cap. 3.
a Vide Gemaram Hierosolymitanam ad tit. Biccurim fol. 65. col. 3. Babylon. tit. Kidoshin cap. 1. fol. 32. b. Maimonidem tit. Talmud Tora cap. 6. Mosim Mikotzi Præcept. affirmat. 13. præter commentarios ad legem obvios.

Deus Mosi ait[b] *congrega mihi septuaginta viros* מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם *e senioribus* seu *presbyteris Israel quos noveris ipse esse Seniores* seu *Presbyteros populi*, quod itidem à Mose factum legitur. Et ותנח עליהם הרוח *& quievit super eos spiritus* inquit Moses; de quibus Philo, οὐδὲ πρεσβυτέρους ὄντας γράφεσθαι πρὸς ἀλήθειαν μὴ μεταλαβοῦσι τοῦ πανσόφου πνεύματος ἐκείνου, *qui revera non fiebant Presbyteri* (ritè non creabantur in munus ei designatum) *sine participatione spiritus sapientissimi illius*, qualis Mosis erat qui eos adscivit creavitque. Unde etiam tam Synedrium שובעין חכימיא 70 *Sapientum* quam Presbyterorum dicti sunt[c]. Etiam, ut ex notissimo vetustissimóque notionis illius Presbyteri usu, traditur[d] eam in Abraha inchoâsse. Idem certè Philo[e] observat, ubi Abraham dicitur πρεσβύτερος προβεβηκὼς ἡμερῶν[f] *Presbyter ætatis provectæ*, & statim subjungitur *& Dominus benedixit Abrahæ κατὰ πάντα in omnibus*. Is subjunctum hoc de Benedictione pro ratione capit cur Abraham Presbyter sit ibi dictus. Εὐφροσύνῃ γὰρ, inquit, θεοῦ τὸ λογικὸν τῆς ψυχῆς μέρος ὅταν εὖ διατεθῇ καὶ μὴ καθ' ἓν εἶδος ἀλλὰ κατὰ πάσας τὰς ἐπιβολὰς εὐλογηθῇ, πρεσβυτέρᾳ γνώμῃ χρώμενον, καὶ αὐτὸ δήπου πρεσβύτερόν ἐστιν. *Cum ex benignitate ac prudentia Divina rectè disponitur pars animæ rationalis, nec unam modo sed omnes benedictionis species accipit, Seniorum moribus & disciplina utitur, atque ita ipsa fit Senior.* Et demum cum complures ante Abrahamum diutiùs multò vixisse ex scriptura sit manifestum, neminem eorum advertit ille dictum fuisse זקן seu *Presbyterum*, hunc autem eo nomine signanter sic & causâ jam dictâ donatum. Philonem heic secuti sunt Christiani aliquot scriptores. In Epistola secunda Anacleto Papæ tributa; *In Proverbiis*[g] *dicitur, Gloria senum canities. Hæc vero canities sapientiam designat, de qua scriptum est, Canities hominum prudentia est. Cumque nongentos & amplius annos ab Adam usque ad Abraham vixisse homines legerimus, nullus alius prius appellatus est Presbyter id est senior*[h] *nisi Abraham qui multo paucioribus vixisse annis convincitur. Non ergo propter decrepitam senectutem sed propter sapientiam Presbyteri nominantur.* Et recipitur hoc in Canonum Collectiones veteres[k] ipsúmque Juris Canonici corpus[l] & legitur etiam apud Isidorum Hispalensem[m], ubi Presbyteros inde ait *Merito & Sapientia dici, non Ætate.* Quod rectè satis dictum, Sed quod inibi is habet, *Presbyterorum Ordinem exordium sumsisse à filiis Aaron*, seu ut paulò ante, *Presbyterorum* illos *figuram præmonstrasse*, sicut etiam in Anacleti Epistola illa, cujus pars magna inde surrepta est alibíque interdum etiam apud Veteres[n] legitur, id planè temerè nimis (ne quid gravius dicam) scriptum est. Ordinem enim seu Qualitatem ac Dignitatem Presbyterorum Aarone vetustiorem ac ante eum notissimam fuisse ex Scripturæ locis quos adduximus palàm liquet, nec quà talis fuit, ad Aaronis filios (qui Sacerdotes fuere, quà tales) magis atque ad alios quoscunque Israelitas omninò attinuisse. Pro Corporibus autem ac Cœtibus in seculis quæ tractamus heic Presbyterorum seu Seniorum Græci substituunt tum quater ante[o] tum multoties[p] post legem datam Γερουσία *Senatus*, ubi scilicet vox זקנים id est γέροντες, seu *Senes* aut *Seniores*, nec aliter

b Numer. 11. 16. 24. 25.
c Targ. Hierosolymit. Num. 21. 19.
d Lib. περὶ Γιγάντων.
e Lib. περὶ τοῦ ἐξένηψε Νῶε.
f Genes. 24. 1.
g Vide Hieron. ad Esaia c. 3.
h Prov. 20. 29. & vide Sapient. 4. 8. & Hieronym. in Esaiam lib. 8. cap. 24. ad finem.
i Gen. 24. 1.
k Burchard. Decret. lib. 2. cap. 5. Ivo Part. 6. cap. 23. & vide Hieron. loco citato.
l Gratian. Dist. 84. c. 6. Porrò.
m De Officiis Eccles. lib. 2. c. 7.
n Leo Mag. Epist. 88. Ivo part. 6. cap. 72. Theodulphus ad Presbyteros Aurelianenses cap. 1. &c.
o Exod. 3. 16. & 18. 4. 29. 12. 21.
p Levit. 9. 1. Num. 22. 4. &c.

vocabulo γερουσίας reſpondens, habetur in Sermone Sacro; pro Senibus ac Senioribus[q], Senatum ut Synonymum ſic uſurpantes. Etiam בני ישראל[q] *filii Iſrael* ad quos Moſi ex præcepto Dei loquendum erat interdum Γερουσία ἰσραὴλ vertitur, quaſi cœtum ad quem ſic loquendum erat, è Senioribus aut Presbyteris conſtitiſſe non dubitaſſent interpretes illi. Et quidem vox γέροντες *ſenes* Poſitivè dicta (unde γερουσία formata) & πρεσβύται ſeu *Senes* זקנים expreſſius ſonant quàm *Presbyteri*, quæ vox eſt Comparativa, ut *Seniores*. Sed Poſitivus heic gradus & Comparativus pro eodem indiſcriminatim habetur tum interpretibus illis aliiſque vetuſtis qui, pro סבו, זקנים & الشيوخ atque id genus alia ſubſtituunt, tum recentioribus quorum aliqui Poſitivum adhibent ut **die Alten**, **de Ouden**, **Ancients**, *vieios*, *vecchii*, *antiani*, *les anciens* & ſimilia, aliqui eodem ipſo ſenſu **Elders**, **Oudermannen**, **Ouderlingen**; etiam & **Ouſte** & **Elteſten** quæ à poſitivo ſe ita deflectunt. Bene quidem ſatis Iſidorus ubi ait[r], *Senex apud Græcos non Presbyter ſed γέρων dicitur*, ſi ſtrictè Comparativi in voce altera ſonum, in altera Poſitivi ſpectes. Sed manifeſtum interea eſt, terminationem heic Comparativam (ut in *Presbytero*, *Seniore*, **Ouder**, **Elder** & ſimilibus) *non habere ſignificationem qua magis ſive minus à poſitivo ſignificet*, ut de voce *grandior* loquitur Donatus[s] ubi exemplum item de Seniore affert ex illo Virgilii[t] de Charonte

Jam Senior; ſed cruda Deo viridiſque ſenectus.

& Quintilianus[u], *utimur & vulgò comparativis pro abſolutis, ut cum ſe quis infirmiorem dixerit.* Quinimò etiam in ætatis apud veteres ratione (unde notio quam diximus *Presbyteri* ac *Senioris* ſumitur) ii quibus corpus ſeneſcere incipiebant, *Seniores* vocitati ſunt, ab anno ſcilicet XLV. Idémque nomen retinuere aduſque LX. Atque inde uſque ad finem vitæ *Senes* (ſeu nomine poſitivo) nominabantur, quod ea ætate corpus jam ſenio laboraret. Sic Varro atque ex eo Cenſorinus[x]. Atque in jure Cæſareo, ut viginti quinque annis juniores[y] ita qui quinquageſimum quintum exceſſerint, velut qui *Seniores* tunc eſſe deſierant & in ſimplicem *Senum* ſeu grandium natu conditionem tranſierant, Decuriones fieri prohibentur. Et ſicut, ob ætatis diſcrimina ſic nominabantur diſtinguebantúrque *Juniores* & *Seniores*, ita ſecundariò, quoad Mores, Ingenium, Scientiam, Sapientiam, Dignitatéſque inde variatim collatas *Seniores* ac *Presbyteri* dicti, annorum ætatis ratione non habitâ, quam ſcilicet in appellatione hujuſmodi ſupplebat Morum, Scientiæ, Dignitatis præcellentia. Unde Heſychius πρεσβύτερος, μείζων, φρονιμώτερος, *Presbyter, major, ſapientior*. Et ſimilia de vocabulo illo alia occurrunt. Adeóque *Presbyteri, Seniores, Senes*, etiam *Senatores*[z] heic plane ſynonyma. Hinc in ſacro ſermone obvii ſunt Presbyteri Iſrael, Presbyteri Populi, Presbyteri Urbis, Presbyteri Terræ, Presbyteri etiam Sacerdotum. Et vox Presbyteri maximè præ aliis τὸ זקן ſignificantibus, interpretibus Græcis uſurpatur, ut Vulgatæ *Senex* & *Senior*, in qua Presbyteri vox extra libros aliquot Apocryphos & Novum Teſtamentum non reperitur. Verſio

autem

q Levit 9.3.

r Originum 11. cap. 2.

s Ad Terentii Phorm. Act. 2. Scen. 3.

t Æneid. 6.

u Inſtit. 9. cap. 3.

x De Die Natali cap. 14. & vide Tuberonem apud A. Gellium lib. 10. cap. 28.

y l. 11. D. tit. de Decurionibus.

z Vulgata. Proverb. 31. 23.

autem Anglosaxonica pro *Senioribus* heic habet ealdras & eldren & ealdor-mannum, uti & Wiclefiana **Eldremen**, quod idem est ipsum cum **Aldermen**. Rhemenses & Duacenses Angli **Ancients** plerunque vertunt. A Presbyteri autem usu Judaico etiam vocabulum πρεσβυτέριον *Presbyterium* natum est & notione duplici adhiberi solitum. Altera est, qua Dignitas ipsa seu ἡ τιμὴ τοῦ πρεσβυτέρου seu πρεσβυτερίου *honor Presbyteri* seu *Presbyterii* significatur, id est ipse Presbyteratus seu Presbyteri Officium ac Dignitas quæ perquam varia, juxta existimationem & creationem variam, habebatur in singulis personis ea fruentibus; unde de Daniele legitur in Susannæ historia[a], *reversus est populus cum festinatione & dixerunt ei* πρεσβύτεροι seu *Seniores*, *veni & sede in medio nostrum* (scilicet in τῇ γερουσίᾳ seu *Senatu* qui præfectura ibi juridica fuit) *& indica nobis*, ὅτι σοὶ δέδωκεν ὁ Θεὸς τὸ πρεσβυτέριον, *quia tibi Deus dedit Presbyterium*, seu *Presbyterii dignitatem*, ubi *Honorem senectutis* habet vulgata; **the honor of old age**, ut Duacenses ibi, aliique. Sed Angli olim nostri **as great honor as an Elder**, postea **the office of an Elder** & demùm **the honor of an Elder**. Galli *l' estat des Anciens*; Lutherus & Belgæ **Richtersampt** quod *officium judicis* sonat ac in loco hoc propriè satis substituitur. Non quòd Presbyterii nomen judiciariam aliquam potestatem in se ex natura sui complectatur. Sed quia illic de præfecturæ Juridicæ Senioribus expressim agitur. Hac notione item habetur in illo Josephi[b], παντὸς τοῦ πρεσβυτερίου τιμὴν ἔχειν τοὺς νέους *ab juvenibus honorem exhibendum ubicunque Seniorum dignitas reperitur.* Inde itidem in Christianismum primitivum eadem vox ac notio (simul cum vocis Presbyteri usu frequentissimo, ut ex federe Novo liquet) sumta est[c], adeóque *Presbyterii honor*, & *manus imponere* εἰς πρεσβυτέριον[d] *ut Presbyterio quis fungeretur.* Et *in Presbyterio filios generare*, est[e] postquam Presbyter quis creatus fuerit. Alia id genus sunt satis obvia. Notio altera est qua eadem vox Presbyterorum Ordinem, Cœtum seu Consessum, Congregationem aut Collegium qualecunque denotat; ut in Euangelio[f] συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ *congregatum est Presbyterium populi & Principes Sacerdotum & scribæ, & duxerunt illum* εἰς τὸ Συνέδριον αὐτῶν *in Synedrium* seu *Consessum suum.* Ubi vulgata *convenerunt Seniores plebis.* Et in Actis[g] Paulus, *Princeps sacerdotum mihi testimonium reddit*, καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον *& totum* seu *universum Presbyterium*, ubi vulgata *& omnes majores natu.* Ita binis in locis illis Novi federis pro Ordine seu Consessu Presbyterorum, juxta morem Judaicum, ex intima antiquitate in secula illa deductum, Presbyterium usurpatur. Priori in loco Syrus habet tantùm קשישא *Presbyteri*, nec, quid *plebi* aut *populo* respondens; posteriori, וכלהון קשישא *& omnes Presbyteri.* In utroque Arabs مشايخ *Presbyteri.* Alii[h] *Seniores plebis*, quibus tamen pro Ordine Seniorum seu Presbyterorum expressim sumitur. Lutherus loco priori die Eltesten des Volckes *Presbyteri plebis*, posteriori der gantze Hauffe der Eltesten, *totus cœtus Presbyterorum.* Belgæ in utroque olim **Ouderlingen**; sed nuperi in posteriori den gheelen Raet der Ouderlingen

a *Comm.* 50.

b *Advers. Appionem lib.* 2.

c *Synod. Ancyrana can.* 18. *in Cod. Eccles. Univers.* 38.

d *Euseb. hist. Eccles.* 6. *cap.* 7. *&c. & videsis Bilsonum lib. de perpetua Ecclesia Christi Gubernatione cap.* 7.

e *Innocent.* 1. *in Decretis cap.* 33.

f *Luc.* 22. 66.

g *Cap.* 22. 5.

h *Erasmus, Henric. Stephanus, alii.*

totum concilium Presbyterorum. Angli nostri in priori the Elders of the people, in posteriori all the state of the Elders, *Ordo totus Presbyterorum*, & interdum the Company of the Elders. Angli Rhemenses, the Ancients &c. & all the Ancients. Galli *les Anciens du peuple & toute l'assemblée des Anciens.* Atque ex ejusmodi usu Judaico (neque enim alibi ante Christianismum *Presbyterii* nomen reperitur) ortum est, quod in Christianismum etiam Primitivum, est receptum, Presbyterii; etiam hac notione, Nomen, quòd ex Constitutionibus Apostolicis[i] dictis, & Synodo Ancyrana jam citata liquet (ubi eodem in canone notio habetur planè utraque) atque ex epistolis Ignatio tributis[k], Cypriano[l], aliisque scriptis tam inter veteres quàm recentiores satis obviis; pro Presbyterorum nempe consessu Episcopo adsistente. Vocem autem *Presbyterium* neque hac in notione neque in priori illa, ullibi in Hellenistica versione τῶν Septuaginta reperimus; tametsi Lucifer Episcopus Calaritanus[m] è Deuteronomio eorum locum transferat quasi ibi pro זקנים *Presbyteri* substituissent Græci πρεσβυτέρια. Legitur[n] scilicet; *Et scripsit Moses verba legis hujus in libro & dedit eum sacerdotibus & Levitis qui tollunt arcam testamenti Domini* ואל כל זקני ישראל id est, *& universis Presbyteris Israel*, seu ut vulgata, *cunctis senioribus Israel*, ubi Græci καὶ τοῖς πρεσβυτέροις υἱῶν Ἰσραήλ, *& Presbyteris Israel.* Sed Lucifer habet *& Presbyteriis Israel*, quasi legisset ipse ibi καὶ τοῖς πρεσβυτερίοις. Idem ipsum verò innuunt in Veteri Testamento Græci dum pro Presbyteris sæpissimè substituunt illic Γερουσίαν *Senatum*, quæ vox est in Græco item Paganismi sermone usitata pro *Seniorum* seu *Senatorum consessu* ac semel tantum in Novo Testamento; ubi[o] convocatam legimus πᾶσαν τὴν γερουσίαν Ἰσραήλ, *totum Senatum Israel*, quod Syro, Vulgatæ, Arabi, *omnes Presbyteri* seu *seniores* vertitur. Adeóque tam *Presbyterium* quam *Gerusia* ut prorsus synonyma Hellenistis in usu; licet nullibi habeatur illud apud Septuaginta interpretes, nedum in Paganismi sermone ullibi sive Græco sive Latino. Presbyterium item non raro *Senatus* vertitur, cui tamen si strictiùs loquendum, potiùs *Senioratus* responderet. Consessus etiam Presbyterorum שיבה & Συνέδριον dictus est, unde in fœdere utroque *Synedrii* vocabulum obvium, juxta illud Salomonis[p] de Muliere forti, *Nobilis in portis est vir ejus* בשבתו עם זקני ארץ ubi Græci ἡνίκα ἂν καθίσῃ ἐν συνεδρίῳ μετὰ τῶν γερόντων κατοικούντων τῆς γῆς, *quando sederit in Synedrio cum Presbyteris qui terram inhabitant.* Vulgata, *quando sederit cum Senatoribus terræ.* עדה item sæpius, aliáque synonyma pro eodem usurpantur. Atque ut è Paganismi Græco vocem Synedrii quæ ibi frequentior est, sumsere Septuaginta, ita Judæorum Hellenistis aliis usitatior ea est, ex Josepho[q] & Philone[r] ac Euangeliis[s] sed maximè ex Actis[t] notissimum est; unde etiam τὸ סנהדרין *Sanhedrin* in Ebraismo formatum, Consessum apud Ebræos juridicum seu Synedrium significat. Et Synedrium pariter in Christianismi usum inde receptum, pro Concilio seu Consistorio qualicunque[u] etiam Christiano. Quod verò dictum est supra de Presbyteris ita solenniter creatis (de quibus plura libro secundo) ita tempe-

i *Lib. 8. cap. 16.*
k *Ad Trallianos & ad Philadelphenses. & vide Nic. Vedelium ibi cap. 14.*
l *Lib. 3. epist. 11. seu epist. 46.*
m *Lib. 1. ad Constantium Aug. pro Athanasio.*
n *Deut. 31. 9.*
o *Act. 5. 21.*
p *Prov. 31. 23.*
q *In vita sua.*
r *De vita Mosis lib. 3. & lib. περὶ μισθῶν.*
s *Matth. 5. 22. 10. 17. 26. 59. Luc. 22. 66. Ioan. 11. 47.*
t *Cap. 4. 15. 5. 21. &c. 6. 12. &c. & videsis Grot. ad Matt. 26. 21.*
u *Ignatius Epist. ad Trallianos. Synesius Epist. 57. &c.*

temperandum est, ut non intelligatur quasi nunquam aliqui alii, Presbyteri etiam civili hac notione ac ipsius γερουσίας nomine venirent. Fuere enim interdum qui sic dicti etiam ex eo tantum quod negotiis aliquot forensibus aut quasi (ut Leviri Renuntiationi) lege sacra præstitutis, haud impares reperirentur, quod alibi [x] ostendimus. Sed ut plurimum ita se res habuit ut Presbyterorum nomine, solenniter creati ac juxta morem constituti, sive in Synedria cooptarentur & Judices fierent sive Judiciariæ potestatis capaces tantùm redderentur, sive Theologiæ aut partis ejusdem alicujus singularis Doctores (hujusmodi enim discrimen erat) ordinarentur, soli, nec alii censeri solerent. Hinc duravit per Judaismum *Seniorum Judæorum* [y] mentio uti & *Synedriorum utriusque Palæstinæ* & *Presbyteriorum* [z] pro primatibus aliisque præfectis, qui utroque occurrunt in Codice. Ex vetustissimo illo *Presbyteri* & *Presbyterii* apud Ebræos vocum usu & constitutione solenni usurpantur itidem utræque in Judaismo Apostolorum Reformato seu Christianismo ex Judaismo sub illis nascente. Nimirum ut Ebræis non Credentibus sui, ita Credentibus seu Christianis sui Presbyteri jam creabantur [a] qui etiam *Ecclesiæ* [b] *Presbyteri* dicti, ut in federe liquet novo. Prima mentio eorum in Ecclesia Christiana ut ad eam spectantium habetur in illo capitis undecimi Actorum, *Discipuli prout quis habebat proposuerunt singuli eorum in ministerium mittere habitantibus in Judæa fratribus; quod & fecerunt mittentes πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, ad Presbyteros per manus Barnabæ & Sauli.* Dein eorum itidem mentio in Actis & Epistolis non infrequens. Sed verò nulla comparet institutio Presbyterorum in Christianismi illis incunabulis nova seu singularis. Juxta morem Judaicum qui etiam tunc Christianus & erat & sic dicebatur, creati sunt; quod observatu fortè dignissimum heic veritatis amantioribus. Et Grotius ibi [c]; *Totum regimen Ecclesiarum Christi conformatum fuit ad Synagogarum exemplar.* Qualemnam autem ex Compromisso seu Disciplina Confœderata Christiani tunc Presbyteri Jurisdictionem exercere ritè potuissent, tum ex superiùs de Excommunicationis tunc usu dictis intelligi potest, tum ex eis quæ libro proximo de Synedriis & Præfecturis Ebræorum juridicis traduntur. Quantum verò ad *Gerusiæ* seu *Senatus* nomen; id in federe Novo semel habetur pro Seniorum, in Politia Judaica, Ordine seu Cœtu (ut sæpiùs in Federe vetere) sed non omninò in Novo ut ad Christianismum attinens. Presbyterium autem in Veteris exemplaribus nullibi habetur, si Susannæ historiæ locum memoratum excipias. Nec sanè, ut ad Christianismum attinens, habetur in Novo vox *Presbyterium* extra unicum illum Epistolæ prioris ad Timotheum [d] locum, *Noli negligere gratiam χάρισμα seu Donum quod in te est quæ data est tibi per prophetiam, μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου, cum impositione manuum Presbyterii.* Ita scilicet exemplaria Græca quæ reperta sunt habent. Ita etiam legebant Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius. Etiam & Vulgatæ codices complures, iique vetusti, *Presbyterii* illic exhibent. Sed verò in codicibus Vulgatæ non paucis tam antiquitùs MS. quàm typis editis legitur

[x] *Uxore Ebraic. lib. 1. cap. 1.*

[y] *C. tit. de Judæis l. 15.*

[z] *C. Theodos. lib. 16. tit. 8. l. 2. 13. 14. 29.*

[a] *Act.* 11. 30. 14. 23. *Tit.* 1. 5. *&c.*

[b] *Act.* 20. 17. *Ep. Iacobi* 5. 14.

[c] *Et vide eum ad Act.* 13. 1. 20. 7. 18. 8. *&c.*

[d] *Cap.* 4. 14.

gitur ibi *Presbyteri*, quasi in Græcis, unde illa desumta esset non πρεσβυτερίου sed πρεσβυτέρου lectum fuisset. Erasmus in Annotationibus sic legebat in codice quo usus est Vulgatæ. Sed adjicit, *Sic quidam habent codices. Verùm antiqui consentiunt cum Græcis apud quos est πρεσβυτερίου, id est Presbyterii, non Presbyteri. Et ita legit Ambrosius.* Certè & ita Sedulius, Ambrosio satis coævus. Et dubitandum non est quin ita legerint quamplurimi alii scriptorum veterum, ut Beda, aliique. Codex item MS. in bibliotheca Westmonasteriensi pervetustus, non alitèr; uti nec aliter Codices MS. in Oxoniensium publica alibíque complures. Ceterùm etiam inter veteres non pauci *Presbyteri* ibi retinendum voluere. Ita scilicet Primasius Uticensis Episcopus, qui floruit sub annum 500 adeóque Sedulio est paulò recentior, atque huic coævus Remigius Episcopus Rhemensis ut liquet in Annotationibus ejus in Epistola Pauli typis editis [e], quarum exemplar MS. perpulchrum & pervetustum, quod olim erat Cœnobii Chertesiensis, servatur in Bibliotheca Westmonasteriensi, ubi expressa lectio etiam *Presbyteri*. Et ambiget opinor nemo hosce, viros tantos, suos & tunc ac postea habuisse sequaces; alterum in Africa sua, ut in Gallia sua alterum; etiam & autores habuisse vetustiores qui ipsis heic præivissent. Ita scilicet, si reverà Annotationes illæ fuerint Remigii, qua de re codicis pervetusti fide subnixus J. Baptista Villalpandus qui illius sub nomine eas edidit [f], haud dubitare videtur. Sed totidem fermè verbis, quamplurimis antè annis, Haymonis Halberstadensis Episcopi nomine [g] eædem prodiere. Nec sanè MS. quem diximus codex, autoris nomen præ se fert; sed titulum habet manu recentiori *Epistolæ Pauli glossata*. Sed verò etiam in Haymonis editis legitur heic *Presbyteri*. Nec inter Germanos suos minùs is celebris sub annum 840 quàm inter Gallos suos Remigius. Et in Codd. Vulgatæ MS. qui admodum numerosi sunt in Bibliotheca Oxoniensium publica, pauciores sunt qui habent *Presbyterii* quàm qui *Presbyteri*. Prioris generis sunt circa duodecim, posterioris circa sexdecim quibus consoni MS. alii bibliothecis in aliis. *Presbyteri* item legebat Hugo Cardinalis, Thomas Aquinas, aliique id genus, & proculdubio Petrus Lombardus; tametsi in Commentario ejus *Presbyterii* habeatur. Quod enim legimus in eo, *Presbyterii, pro Presbyterorum. Singulare pro plurali posuit*, manifestè indicat scripsisse illum adeóque ibi legisse *Presbyteri*. Neque enim dixerit quis, *Presbyterii* plurale esse *Presbyterorum*. Sed quidem rectè agnoscit item ille uti etiam Hugo Cardinalis, aliam literam fuisse tunc *Presbyteris*. Ita variabant scilicet codices. Editio item cum glossa Ordinaria & Lyrani commentariis *Presbyteri* illic habet, licet Lyranus ipse, ni fallor, *Presbyterii* legendum voluerit. Nec aliter editio illa, pro more seculi, elegantior Lugdunensis, annis fermè [h] abhinc 130 à Jacobo Marescallo adornata quæ in calce dicitur, *studiosissimè revisa, correcta & emendata, & ad instar correctissimorum exemplarium tam antiquorum quàm novorum incontrata, comparata, & collata*. Præiverat ejusdem alia * heic concors. Atque hasce aliæ non paucæ dein secutæ sunt. Inde in versione Italica Nicolai de Malermi Abbatis S. Michaelis quam-

[e] *Moguntiæ* 1614.

[f] *Moguntiæ* 1614.

[g] *Argentinæ* 1519. *Parisiis* 1556. &c.

[h] *Ann.* 1523. *in folio.*

* *In* 8. *An.* 1514.

quampluribus abhinc annis edita legitur, *Con imprimento della mano del Presbytero.* Inde etiam in Anglicana quadam, sub initia[i] Reformationis, **With laying on the hands of an Elder.** Et præstantissimus ille vir Thomas Morus ubi acriùs quidem in Guilielmum Tindallum invehitur eò quòd, in versione sua sub annum 1530[k] emissa, pro Presbyteris **Elders** substituisset, expressim[l] lectionem *Presbyteri* pro vera sumit ac recepta, & reddendum locum vult, **With the imposition of hands of a Priest;** quam vocem pro Presbytero passim Anglicè adhibendam esse pluribus contendit. Et versio Gallicana annis abhinc amplius 130 typis edita[m] habet *avec l' imposition de main de Prestre.* Etiam in editionibus recentioribus aliquot[n] Reformatorum *Presbyteri* heic legitur tum in vulgata tum in nova sibi facta. Sed perrara est in eorum bibliis illa lectio. Quantum verò ad Romanenses nuperos; eorum superioris seculi editiones celebriores habent heic *Presbyterii*, ut Complutensis, Isidori Clarii, Lovaniensis, aliæque. Et ita legerunt Bellarminus[o], Baronius[p], id genus apud eos alii. Quinetiam in celeberrima & recentiore illa utriusque Testamenti versionis vulgatæ editione, Sixti Quinti anno 1590, & dein Clementis octavi 1592. jussu Romæ primùm ex compluribus & vetustioribus MS. typis mandata (quam nimirum tantæ autoritatis haberi voluit Clemens ille[q] ut, *Si quis typographus alias ederet vel evulgaret, ultra amissionem omnium librorum & alias arbitrio nostro infligendas pœnas temporales, etiam majoris Excommunicationis sententiam eo ipso incurrat, à qua nisi à Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo absolvi non possit*) *Presbyterii* legitur, cui consonæ sunt editiones complurimæ aliæ. Nec sanè qui parendum seriò existimarint decreto illi hac de re Pontificio, editionem aliquam in vocula aliqua discrepantem debuerunt admittere. Ceterùm, qualiscunque decreti illius vis fuerit habita, etiam ubi Pontificum viguit vigetque in hisce imperium, edita sunt, nec semel nec furtim sed autoritate & censura publica, Biblia nomine vulgatæ editionis Sixti quinti & Clementis octavi jussu recognitæ, in quibus etiam operâ ut videtur datâ, vox *Presbyteri* hoc loco fit redux. Ita scilicet in editione Moguntina 1609. ad Archiepiscopum Moguntinum à Typographo dicata & à Stephano Webero Suffraganeo Moguntino, Censore tunc ibi, typis permissa. Ita etiam in editione Veneta è typographia Salicata anno 1616. ubi præfigitur etiam illa Clementis bulla integra quæ adeò comminatoria est eis qui ab exemplari Vaticano illo deviarent. Hujusmodi sunt Editiones item aliæ. Verum quidem est, in veterum scriptione literam I. maximè longiusculam seu productam, sed etiam non rarò nec productam, unicam æquiparare se duabus ut in DI, DIS[r], GENIS[s], MANUBIS[r], pro *Dii*, *Diis*, *Geniis*, *Manubiis*. Etiam Virgilius[u], *urbem Patavi* scripsit pro *Patavii.* Id genus sunt alia. Atque inde forsan quis dixerit *Presbyteri* heic & *Presbyterii* ne quidem lectiones esse adeo diversas; sed utriusque pariter elementa posse *Presbyterii* exprimere. Atqui in Bibliis puto scriptionis illiusmodi ratio non habita. Nec pro eadem voce sumsere omninò illi qui scriptionem diversam olim animadverterunt. Syrus

i *Ann.* 1539.
k *Balæus Cent.* 8. *script.* 72.
l *In Confutat. Tindalli Anglicè. Londini* 1532.
m *Lugduni* 1518. *per Iacobum Saconium.*
n *Hamburgi Davidis Wolderi* 1599.
o *Lib. de Effectu Sacramentorum cap.* 24. *de Sacramento Confirmationis cap.* 12. *De Sacram. Ordinis cap.* 2.
p *Tom.* 1. *Ann.* 44. *num.* 75.
q *Bulla ejus* 9. *Novemb.* 1592. *editioni illi præfixa.*
r *Passim in Vet. Inscript.*
s *Gruter. pag.* 106. 6.
t *Smetius fol.* 6. 6. & *Videsis Lipsium de Recta Pronuntiatione linguæ Lat. cap.* 8.
u *Æneid.* 1.

rus

rus ibi *quæ data est tibi* בנביותא ובסימידא דקשישותא *per Prophetiam & per impositionem manuum* (ubi instar χειροθεσίας compositum sit Syriacum) *Presbyterii* cui consonus est Arabs Erpenianus & MS. meus, بالنبوة ووضع يد القسيسية *per Prophetiam & impositionem manus Presbyterii*; ubi editio Jaiana بنبوة بوضع ايدي القسوسية *per Prophetiam per impositionem manuum Presbyterii.* Apertissimè autem juxta morem, dictum est, tunc obtinentem atque ex intima vetustate apud Ebræos adeóque Christianos ex ipsis tunc factos notissimum de solenni Manuum, ut diximus, Impositione, ut in aliis itidem [x] aliquot, ita in Presbyteris creandis, adhibita quæ inde in sequentem Christianismum propagata. Quânam verò notione in epistola illa ad Timotheum, *Presbyterium* usurpatum sit, non dubitant illi qui adeò fidenter pro Consessu, Collegio aut Cœtu tunc Presbyterorum Christiano accipiunt, ut non pauci quidem, iique viri summi ex Reformatis locum illum explicantes quemadmodum alii, idque ex veteribus [y], pro Episcoporum aliquo cœtu Timotheum in Episcopum creante. Et Theodoretus ibi vocari ait Presbyterium, τοὺς τῆς Ἀποστολικῆς χάριτος ἠξιωμένους *eos qui Apostolicam gratiam acceperant.* Atque adjicit, οὕτω καὶ τοὺς ἐντίμους τοῦ Ἰσραὴλ προσηγόρευσεν ἡ θεία γραφὴ γερουσίαν, *Ita etiam Honoratos in Israel Divina scriptura vocavit Senatum.* Cæterùm, cum Presbyterorum creatio esset per Manuum Impositionem, & tam Dignitas in quam quis ita crearetur seu Presbyteratûs Honor, quàm Presbyterorum Cœtus, Presbyterii nomine tunc denotari (ut ostensum est) soleret, non absonum est potiùs vocem ibi illam de ipsa Dignitate seu Officio Presbyterii non de Presbyterorum Cœtu aliquo capere, quasi dictum fuisset *quæ tibi data est per Prophetiam cum manuum impositione quâ creatus es Presbyter*; perinde ac si quis diceret per impositionem manuum Doctoratûs, Nuptiarum, Baptismi, Confirmationis, aut בסמיכת הזקנים *per impositionem manuum qua Presbyteri creari soliti.* Maximè sane, cum Paulus ipse, alibi de eadem gratia seu dono in Timotheo loquens [z], aiat expressim, ὅ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου, *quod est in te per impositionem manuum mearum*, quod quidem sonat quasi Paulus ipse eum creasset, non Presbyterorum cœtus aliquis seu consessus Presbyterii nomine signantiùs inter Christianos tunc notus. Nam Presbyterum unicum alium creare potuisse ex more Ebræorum qui tunc viguit vetusto, receptissimum erat. Certè etiam Paulum ipsum tam in Presbyterii, quà dignitas erat id ex more vetere Judaico juxta ante dicta, quam Apostolatûs Christiani honorem jam antè evectum fuisse, non videtur dubitandum. Nam nutritum eum Hierosolymis [a] scimus παρὰ τοὺς πόδας *ad pedes* Gamalielis ut Discipulum ejus, atque inde eruditum fuisse κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου, *juxta exactiorem patriæ legis scientiam.* Nec Gamaliel ille alius viris doctissimis [b] sumitur ab illo qui eo nomine, utpote Hillelis è Symeone F. nepos, Synedrii Magni illo erat in seculo Princeps, nominisque illius primus. Jam verò

[x] Act. 6. 6.

[y] Chrysostom. Theophylact. &c. ibi.

[z] Epist. 2. c. 1. 6. & vide ibi Chrysostomum & Theophylactum & Hug. Grotium ad 1. Tim. 4. 14.

[a] Act. 22. 3.

[b] I. Buxtorf. in Abbreviaturis ר.

rò tradunt Talmudici [c], Magiſtrum qui Presbyter eſſet, Diſcipulos ſuos ſive Judæos origine ſive Proſelytos, in eandem dignitatem variatim creare ſolitum (ut libro fuſiùs oſtenditur ſecundo) ídque antiquitus omnino pro arbitrio ſuo eſſe factum; modò tum intra terram ſanctam creatio fieret tum bini alii, ſive antè creati ſive non, creationis actui ſimul intereſſent; quam libertatem creandi poſtmodum ita ſub Chriſtianiſmi initia ſeu tempore Hillelis ſenioris, Principis Synedrii Magni, temperatam eſſe aiunt, ut ſine licentia principis Synedrii creandus inde eſſet nemo nec ab ipſo principe ſine præſentia Patris Synedrii (qui Principi ſecundus erat) nec à Patre ſine Principis præſentia. Haud igitur dubitandum videtur, quin Gamaliel ille Paulum in Presbyterii Judaici dignitatem dum diſcipulus ejus erat, id eſt, nondum Chriſtianus, creaſſet. Poſtmodum autem is, Apoſtolatus Chriſtiani munere donatus, quoniam non ad terram ſanctam magis atque alias Gentilium terras verus Judaiſmus, id eſt Chriſtianiſmus inde ortus atque numinis juſſu tam Gentibus quam Judæis communicandus, jam ſpectabat, tum extra [d] terram ſanctam, ut in Aſia minori, Creta, alibi, Chriſtianiſmi Presbyterorum creationem eſſe legitimam cenſuit, ad diſciplinam Euangelicam prædicandam, docendam, explicandam, tum ſeipſum alióſque Apoſtolorum, quibus parilis poteſtas, uti & ab ipſis creatos, ſuperinducto illo de Principis licentia temperamento ſeu lege nova ſolutos eſſe planéque liberos. Quemadmodum etiam ſine circumciſione (contra quam Judaiſmi tunc veteris ſeu Judæorum non credentium diſciplina admittebat) ritè baptizatos tam Gentiles quam Judæos in verum Judaiſmum, id eſt Chriſtianiſmum, recipiendos. Adeóque jam etiam in Presbyteris Chriſtianis ad Euangelium propagandum creandis obtinuit velut in libertatem Chriſtianam redux mos ille (ſaltem ſi ante Pauli tempora, ut dicitur, mutatus eſt; nam ea de re mihi nondum aperte ſatis liquet) ut כל מי שנסמך סומך לתלמידיו *quiſque ritè creatus diſcipulus ſuos rite poſſet creare*, quem בתחלה ſeu ſeculis vetuſtioribus & ex avito jure ibi viguiſſe ante Hillelem aiunt Talmudici [e]. Hinc de Paulo ipſo & Barnaba dicitur, χειροτονήσαντες αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν &c. *cum creaſſent illis Preſbyteros* ſeu *conſtituiſſent per Eccleſias &c.* in locis ſcilicet aliquot Aſiæ minoris [f]. Hinc Paulus ad Titum [g] in Presbyterii dignitatem antè creatum, *reliqui te Cretæ ut ea quæ deſunt corrigas* καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους *& conſtituas per urbes Presbyteros.* Hinc item Paulus ad Timotheum [h], χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, *Manus cito* ſeu *temere nemini impone.* Qui nimirum hoc nomine ad Capita maxime illa ſingularia Judaicæ Theologiæ veræ ſeu Chriſtianiſmi jam naſcentis propaganda, conſtituendi erant, ita ex more Judaico creabantur. Atque inolevit poſteà ut, Presbyteris ab Epiſcopis dignitate diſcriminatis, Presbyteros creare Epiſcopo quidem liceret unico, ſed ut Epiſcopi creationi plures etiam Epiſcopi neceſſariò [i] intereſſe deberent. Quoquo autem modo eos rite *creare* ſeu *conſtituere* tunc ſignificabat χειροτονεῖν illud in Novo Teſtamento uſurpatum. Non *per ſuffragia eligere* ut voluere viri magni aliquot. Eraſmus χειροτονήσαντες τοῖς &c. de Paulo

c Maimonides in Tract. Sanhedrin cap. 4.
d Act. 14. 23; Tit. 1. 6.
e Maimonid. Tract. Sanhedrin cap. 4.
f Act. 14. 23.
g Tit. 1. 6.
h 1. Tim. 5. 22.
i Can. Apoſt. 1. & 2. & Synod. Nic. Can. 4.

k *Act.* 14.22. & Barnaba [k] dictum vertit *cum suffragiis creassent illis per singulas Ecclesias Presbyteros.* Etiam & versio Anglorum publica, quæ ab initio Reformationis usque in Episcopalem, sic dictam, bibliorum recognitionem emendationémque obtinuit; **When they had ordained them Elders by election in every Congregation.** Et in recognitione etiam illa Episcopali eadem retinentur vocabula, excepto quod **Church** pro **Congregation** inseratur. Tigurini similiter, *cum suffragiis creassent.* Beza item ibi habet *per suffragia.* versio Gallicana *apres que par l' advis des assemblées ils eurent establi des Anciens &c.* Italæ nuperæ *poi che per l' aviso de la congregatione hebbero constituti lor de Seniori &c.* & *dopo c' hebbero loro per ciascuna chiesa ordinati per voti communi*
l Leidæ 1637. *degli Antiani.* Etiam & nupera Belgica [l] Synodi Dordrechtanæ auspiciis recognita, **Ende als sy haer in elcke Gemeynte met opsteken der handen Ouderlingen verkoren hadden,** *& cum in Ecclesia qualibet, protensione seu porrectione manuum, Presbyteros elegissent.* Aliæ aliquot sunt consonæ; quasi sensus fuisset, aut initis plebis quæ aderat suffragiis (ut expressim versionum jam memoratarum aliquæ) aut saltem ipso porrigendi manus actu quomodocunque ad suffragia indicanda adhibito ordinationem illam nec aliter, ab Apostolis illis binis, esse peractam; quoniam scilicet verbum χειροτονεῖν *manus* ad assensum aperte præbendum indicandúmque *protendere* seu *porrigere* Græcis significat. Et verum quidem est, illud primariò atque ex origine sua id significare, unde etiam χειροτονία pro ipsa *suffragiorum per manus porrectas*
m In Ecclesiazusis. *latione* satis est illis obvia, qua de re clarè liquet ex Aristophane [m], Demosthe-
n Philippic. 1. & in Timocratem. ne [n], Thucydide [o], aliis Græcorum vetustiorum. Sed verò etiam in Scriptorum illorum seculis tot annorum spatiis Novi federis Scriptionem antevertentibus,
o Lib. 3. non solùm *manum* sic *porrigere*, verùm etiam simpliciter *decernere, constituere, ordinare, creare, eligere,* significâsse χειροτονεῖν palàm est, quoniam scilicet per ejusmodi manuum usum tum constitui solebant ac decerni Leges, tum
p In Ecclesiazusis. Magistratus creari. Inde Chorus mulierum, apud Aristophanem [p],

——— οἷς ἂν χειροτονῶμεν
Ἅπανθ᾽ ὅσ᾽ ἂν δέῃ ———

ut decernamus omnia quæ fieri oportet, ubi vertunt aliqui alitèr, etiam & alitèr, sed perperàm, interpungunt. Et Demostheni χειροτονεῖν ταξιάρχους καὶ στρατηγοὺς καὶ φυλάρχους καὶ ἱππάρχους pro *centuriones, duces, tribunos,*
q Philip. 1. *Magistros equitum* simpliciter *creare* usurpatur [q]. Et ἃ ἂν ὑμῖν ἀρέσκῃ, inquit, χειροτονήσατε, *ea quæ vobis probata fuerint, decernite.* Alibi item de legum
r Orat. Advers. Timocratem. apud Athenienses ferendarum ratione, ὁπότερον δ᾽ (inquit [r], νόμον) ἂν χειροτονήσωσιν οἱ νομοθέται, τοῦτον κύριον εἶ), *Utram verò legem Nomothetæ retinendam decreverint, ea rata habetor.* Inde etiam ἐπιχειροτονεῖν erat *disquirere quid* de legibus aut re alia controversa, esset publicè statuendum, uti & ἀποχειροτονεῖν simpliciter *improbare* seu *condemnare.* Aliæ etiam inde voces sensum in non dissimilem formatæ; qua de re, maximè in Timocratea Demo-

sthenis

ſthenis & Ulpiani ibi annotationibus, apertè ſatis conſtat. Adeóque planè, etiam tunc quidem, *χειροτονεῖν* in ſermone receptiſſimo ſignificabat *ψηφίζειν*, *νομοθετεῖν*, *διατάττειν*, *decernere*, *legem ferre*, *conſtituere*, id genus alia, diſcriminis Rerum ac Perſonarum de quibus verba fierent, ratione ſemper neceſſariò habita. Jam verò ſive ipſam originariam vocis naturam ſive qualemcunque ejuſdem ſignificationem intueamur, id perquam eſt manifeſtum, nunquam eam ſignificaſſe aliam Manuum Porrectionem, aut alia Suffragia aliúmve adſenſum præberi, quàm eorum tantùm ipſorum de quibus expreſſim dicitur. Uſurpabatur quidem tam *ὁ δῆμος χειροτονεῖ populus per ſuffragia conſtituit*, quàm Socratem, Platonem, Coriſcum *χειροτονεῖν*, ut heic de Barnaba & Paulo. Et ubi ſententiam ſuam ſingularis quiſquam, aut ſic bini tantùm, præbere voluerint, manum ex more invicem inter ſe ſicut & aliis in aſſenſûs ſignum, uti & in contractibus mutuò ineundis, porrigere ſatis tralatitium. At verò ullane cum ratione concipi poteſt, ſi quis diceret *τὸ δῆμον χειροτονεῖν populum decernere* aut ſi vis, porrectis in ſuffragiorum ſigna manibus, decernere leges aut magiſtratus Reipublicæ (ut heic Chriſtianis Eccleſiarum memoratarum Presbyteros *ἐχειροτόνουν* Paulus & Barnabas) aut idem facere Socratem & Coriſcum, ullane inquam concipi poteſt cum ratione aliorum aliquorum ſuffragia, aliorum manus ſic intelligi præterquàm eorum ipſorum de quibus locutio ſic fieret? non magis ſanè quàm ſi cum dicatur, Seium ac Titium, Voce, Tabella, Diſceſſione ſententiam tuliſſe, intelligeretur inde alios itidem cunctos quibus ſententiam ſic ferrent pariter ſententiam cum illis tuliſſe; quod planè nimis foret abſurdum. Adeóque, ſi concederetur, vocabulum ex primaria origine ſua in Actis heic intelligendum, nec de ſimplici ſolùm conſtitutione ſeu ordinatione, ſequeretur tantùm, porrectis manibus Paulum & Barnabam Presbyteros elegiſſe & conſtituiſſe nec quoſquam alios actûs illius fuiſſe ſocios. Sed inſolens nimis de Duobus tantùm locutio illa, *per ſuffragia* ſeu *per electionem conſtituerunt*, cum conſtitutio ejuſmodi ſit propriè denotanda tantùm quoties ex plurium majoris numeri ſuffragiis ſeu electione, quiſquam conſtituitur. Vertendum autem eſt ſimpliciter *cum ordinaſſent*, *conſtituiſſent*, ſeu *elegiſſent* (nam quiſquis ordinat aut conſtituit, ex animi ſententia ordinatum etiam eligere nemo dubitat) *eis Presbyteros*, ídque non ſolùm ex vetuſtiori quem diximus vocis *χειροτονεῖν* uſu, ſed etiam ex eo qui Apoſtolorum tempore maximè obtinuit. Nimirum ut *χειραγωγεῖν* ſeu *manuducere*, & *οἰκοδομεῖν* ſeu *ædificare*, alia aliquot ejuſmodi compoſita, ſimplicem ex uſu induerunt *dirigendi*, *ſtruendi*, aliorum id genus ſignificationem, ratione vocum ipſorum è quibus componuntur habita nullâ (quod apud ſcriptores eſt perquam obvium; unde compluriès *ædificare* & *ædificatio* & *οἰκοδομεῖν* & *οἰκοδομή* in Novo Federe pro eo quod nec ædes nec *τὸ οἶκον* propriè ex origine vocis omninò ſpectat) ita tum antè tum eodem ſeculo quo ſcripſit Acta S. Lucas, & dein perpetuò induta eſt vox *χειροτονεῖν* ſignificatione illa ſimplici *ordinandi*, *conſtituendi*, *eligendi*; ſed non aliâ electione denotatâ, præter eam qua uſi ſunt ipſi qui ordinarint, conſtituerint ſeu elegerint. Inde in

versione veteri è Septuaginta, qui[s] pro שלח אצבע quod *extensum digitum* denotat, habent χειροτονίαν, substituitur tantùm *Ordinatio*. Inde Græcis scriptoribus tam ipsis Apostolis coævis aut quasi, quam aliis, qui de ferendis apud Romanos legibus & creandis magistratibus aliisve in dignitatem evehendis, usurpari solent χειροτονεῖν & χειροτονία pro eo quod simpliciter est *constituere*, *creare*, aut *constitutio* ac *creatio*. Apud Appianum[t] qui sub Apostolorum exitum scripsit, vocis ejusmodi usus est frequentissimus, ut in χειροτονία τῶν νόμων pro *constitutione* seu *latione legum*, δημάρχων χειροτονία *creatione Tribunorum plebis*, ὑπάτων χειροτονία, id genus aliis. Neque obstat quod per suffragia hæc fierent apud Romanos. Nam per suffragia in comitiis alibíve quid facere, manibus porrectis, aut modo eo qui per χειροτονεῖν, ex origine sua primaria, denotatur, Romanis non solùm nunquam receptum est, sed maximè etiam quà Græci id faciebant, improbatum, ut expressim scimus ex Cicerone[u], unde insuper non iniquum est ut existimemus post devictam ab eis Græciam (id est, diù ante Acta Apostolorum scripta) legésque & mores Romanos illuc introductos, desiisse etiam atque ut abrogatum evanuisse apud Græcos ipsos manuum sic porrigendarum ritum; manente nihilominus vocis χειροτονεῖν significatione illa simpliciori qua *ordinare*, *constituere*, *creare*, id genus alia significaret. Hinc etiam Philo Apostolis ipsis planè coævus de *Josepho*[x], ὅτι βασιλέως ὕπαρχος ἐχειροτονεῖτο, *quando Regis* (Ægypti) *Vicarius est constitutus*. Et de Mose[y], ἡγεμὼν ἐχειροτονεῖτο &c. *Dux constitutus est* &c. Θεοῦ γέρας ἄξιον αὐτῷ παρασχόντος, *Deo honorem tantum ei præbente*. Paulò item post *ipse lex animata rationalisque factus est per Dei providentiam*, ἥτις ἀγνοοῦντα αὐτὸν εἰς νομοθέτην ἐχειροτόνησε. *quæ nescientem illum in legislatorem creavit*. Alibi item Moses ei dicitur[z], ὑπὸ Θεοῦ χειροτονηθεὶς, ἑκουσίῳ γνώμῃ τῶν ἀρχομένων, *creatus* seu *constitutus à Deo Rex*, *subditis volentibus & consentientibus*. Et ubi Aaronem ab eo constitutum ait Pontificem maximum, adjicit[a], *ejusdem verò filios*, ἱερεῖς ἐχειροτόνει, *Sacerdotes creavit*. Apertissimè heic nulla suffragiorum aliorum ratio habita aut ferendorum usus; unde etiam idem scriptor[b] Judices distinguit in λαχόντας ἢ χειροτονηθέντας, *sorte electos* aut sine sorte *quomodocunque creatos* aut *electos*. Et Moses, inquit[c], κληρωτῆς μὲν ἀρχῆς οὐδὲ μέμνηται, τὰς δὲ χειροτονητὰς διενομοθέτησεν εἰσηγεῖσθαι, *nusquam meminit principatus quæsiti sortibus*; *sed eligi* aut *creari* seu *per electionem* aut *constitutionem* aut *ordinationem voluit introduci*, idque sive per suffragia sive alitèr. Quid enim ibi per χειροτονητὰς intelligit, satis ostendit ipse dum statim exemplum affert illud[d] καταστήσεις ἐπὶ σεαυτὸν ἄρχοντα, *constitues super te Principem* &c. pro eodem ipso καθιστᾶν *constituere* & χειροτονεῖν cum aliis sic usurpans. Alibi[e] eodem ille sensu de Essenis; *quicquid singuli ex tanta operum varietate pretii acceperint*, ἑνὶ διδόασι τῷ χειροτονηθέντι ταμίᾳ, *id uni in Quæstorem creato tradunt*. Vertitur quidem ibi *suffragiis creato*, quod aliis similitèr aliquot in locis versioni ejus perperam adjicitur, cum planè pro simplici aut qualicunque creatione χειροτονεῖν ille passim intelligat. De Essenorum item procuratoribus Jo-

se-

[s] Isaiæ cap. 58. 9. ubi vide Hieronymum

[t] Ἐμφυλίων lib. 1. & 2.

[u] In Orat. pro Flacco.

[x] Lib. περὶ Ἰωσήφ.

[y] Lib. 1. de vita Mosis.

[z] Lib. de Præmiis & Pœnis.

[a] De vita Mosis lib. 3.

[b] Lib. περὶ δικαστοῦ ubi videsis Rolandum Petrium.

[c] Lib. περὶ καταστάσεως ἀρχόντων.

[d] Deut. 17. 15.

[e] In apologia apud Euseb. Præparat. Evangelic lib. 8. cap. 11. & vide apud eum lib. 2. de Monarchia οἱ δοκιμώτατοι χειροτονοῦνται &c. & lib de Charitate οὐθ' ὑπό τινος ἀνθρώπων χειροτονηθείς.

ſephus[f], itidem Actorum ſcriptioni coævus, χειροτονητοὶ οἱ τῶν κοινῶν ἐπιμεληταὶ. Id rectè vertit Ruffinus, *Deſignati communium rerum procuratores*, quod tamen ex originaria vocis χειροτονητοὶ ſignificatione, non ſine ſuffragiorum electione ab aliis, ut ab interpretibus ejuſdem loci apud Porphyrium[g], malè vertitur. Et Claudius Cæſar, ſub quo Apoſtoli ipſi vixerunt, dicitur in edicto ſuo ex Joſepho ſuperius[h] allato, adeoque juxta vocis ſignificationem tunc indubitatam, *Conſul* χειροτονηθεὶς τὸ δεύτερον *creatus ſecundo*, nulla porrectionis manuum habitâ omninò ratione. Jam dicto item ſenſu Lucianus Apoſtolis ſatis coævus, velut ex receptiſſimo uſu, vocem adhibet ubi ait[i] Alexandrum magnum magnificentiæ Hephæſtionis funeri additum voluiſſe, καὶ θεὸν χειροτονῆσαι τὸν τετελευτηκότα, *ut mortuum etiam Deum crearet*, ſeu *in Deorum numerum referret*. In hiſce demùm, qui ita Apoſtolorum ſeculo ſynchroni ſunt, tres habentur, Philo ſcilicet Judæus ipſe & Helleniſta, & Lucas qui Acta conſcripſit & Lucianus, præter Appianum, & Joſephum (ut omittamus vetuſtiores, quos memoravimus, ſatis conſonos) qui planiſſimè de Creatione ſeu Ordinatione ſimplici eáque unicî alicujus, non ſuffragiorum ferendorum ratione habitâ ulla, vocem, ut vides, uſurpabant. Atque ſi lectio illa de Democriti libro apud Vitruvium[k] cui titulus χειροτονητὸν vera ſit, certè ibi non obſcurum habebitur veſtigium de τοῦ χειροτονεῖν, in ſeculo Apoſtolorum & jam dictorum tempora proximè antevertente, ſeu Auguſti ævo, notione qualem diximus recepta. Admiſſâ ſcilicet interpretatione Philandri, Budæi, Danielis Barbari, qui ſumunt pro commentario *ſelectarum comprobatarúmque rerum*, ſeu *Electorum*, ut alii, id eſt rerum à Democrito ipſo ac ſolo electarum, non ſuffragiis aut manuum porrectione quæſitarum. Cæterùm quum alia forſan fuerit vocis ibi notio eáque ad mechanicam rerum manu extendendarum rationem aliquam attinens, & cum ipſa lectio adeò controvertatur, atque etiam ab Ampliſſimo præſtantiſſimóque viro Claudio Salmaſio[l] hæc omninò rejiciatur, repoſito ibi χειροκμήτων, *rerum manu elaboratarum*, non eſt quod ei ultra inſiſtamus. Aliorum item ſeculorum paganos eadem in notione voce uſos eſſe palam eſt. Mecœnas ubi apud Dionem Auguſtum monet ne divinos honores reciperet, ἀρετὴ μὲν γὰρ, inquit[m], ἰσοθέους ποιεῖ. χειροτονητὸς δ' οὐδεὶς πώποτε θεὸς ἐγένετο, *Virtus quidem multos diis æquat, ſed per creationem* aut *electionem* ſeu *arbitrium hominis nemo factus eſt Deus.* Neque enim Manuum porrigendarum mos apud Romanos, adeóque nec τοῦ χειροτονεῖν uſus pro *ſuffragiis ferre.* Et Dioni[n] eidem uti & aliis, προχειρίζεσθαι ſimili ſenſu pro *creare* ſæpiùs uſurpatur. Sic Pæanius, qui ſub Diocletiano vixit, in Eutropii Metaphraſi ſæpius[o] Conſules χειροτονηθέντας memorat, planè pro *creatis*. Et de Cinna, cum inquit[p] ὕπατον ὁ Σύλλας ἐχειροτόνησεν *Conſulem Sylla creavit*. Quin ubi Eutropius habet[q] *Cæſar vacuam urbem ingreſſus Dictatorem ſe fecit, inde Hiſpaniam petiit*, Pæanius ὁ Καῖσαρ ἔρημον τὴν πόλιν εὑρὼν δικτάτορά τε ἑαυτὸν ἐχειροτόνησε καὶ Σπανίας ἐχώρησε. Pro *ſe facere* id eſt ſimpliciter creare apertiſſimè ita uſurpatur; quemadmodum & alibi[r], Conſtantius δύο Καίσαρας ἐχειροτόνησε *Cæſares duos creavit.*

[f] Joſeph. lib. 2. cap. 12.
[g] περὶ ἀποχῆς lib. 4.
[h] Cap. 8. pag. 235.
[i] Lib. περὶ τοῦ μὴ ῥᾳδίως πιστεύειν διαβολῇ. videſis Dionem Pruſæum Orat. 33. pag. 405.
[k] Architect. lib. 9. cap. 3.
[l] In lection. Plinianis pag. 1100.
[m] Hiſtor. 52.
[n] Hiſt. 35; 41, &c.
[o] Lib. 3. & 4, 5. 9.
[p] Lib. 5.
[q] Lib. 6.
[r] Idem lib. 10.

Et de Galerio & Constantio locutus, χειροτονοῦνται παρ' αὐτῶν Καίσαρες δύο, *Creati sunt ab eis Cæsares bini.* Consonus heic Olympiodorus, sub Theodosio secundo historicus non incelebris. Constantino, inquit[s], filii erant duo, Constans & Julianus. Cæsarem χειροτονεῖ &c. καὶ τὸν Ἰουλιανὸν Νωβελίσσιμον *creavit & Julianum Nobilissimum.* Et de eodem Constante, ὃς πρότερον μὲν Καῖσαρ, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς ἐκεχειροτόνητο, *primò Cæsar, postmodum Imperator creatus fuerat. Jovinus* item, inquit, *fratrem Sebastianum* βασιλέα χειροτονήσας *cum Imperatorem creasset.* Quantum verò ad usum vocis in Christianismo; præter locum suprà memoratum, Simplex habetur semel tantùm in Novo fœdere, ubi memoratur[t] frater χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, comes peregrinationis Paulinæ, quod rectè quidem vertitur *ordinatus est*, aut *electus ab Ecclesiis*, id est ab ipsis planè quomodocunque creatus. Quid quòd etiam luce clarius videtur ex ipso eodem autore qui χειροτονήσαντες usus est de Paulo & Barnaba in Actis, vocem ibi sumtam in Compositione pro simplici ordinatione seu creatione, nullâ suffragiorum ineundorum habita ratione? Nam idem ipse autor paulò ante[u] verba faciens de Christo tertia die resurgente, *dedit*, inquit, *eum* Deus *manifestum fieri non omni populo sed* μάρτυσι τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, *testibus præordinatis à Deo, nobis, qui manducavimus & bibimus cum eo &c.* Manifestius nihil est quàm vocem eâ notione heic usurpari qua *constitutionem* aut *ordinationem* aut *electionem* simpliciter ordinantis denotat, nulla suffragiorum aliorum ratione omninò habitâ, uti & *constitutionem, ordinationem* seu *electionem* aliis. Adeóque concors planè est heic vocis notio cum ea quam diximus esse in loco illo, de Paulo & Barnaba, altero quem apertissimè videtur hic explicare. Et Appianus[x] item habet, οὔτε προκεχειροτονημένου ἄρχοντος pro *nullo magistratu præordinante.* Inde etiam Syrus pro χειροτονήσαντες illic habet solùm ואקימו *& constituerunt eis Presbyteros*, & Arabs Erpenianus uti & codex penes me MS. وانهما صنعا لهم قسيسين *cum constituissent* seu *fecissent Presbyteros.* Huic consona est vulgata quæ habet *constituissent.* Inde etiam Lutherus *ordinassent.* Et Belgæ heic olim[y] **als sy hadden Ouderlingen gekoren** / *cum elegissent eis Presbyteros,* Inde item, in Anglicana sub Jacobo Rege repurgata, expuncto by election (quasi aliorum fuisset, præter ipsos, per suffragia electio) legitur, **and when they had ordained them Elders in every Church.** Hesychius etiam χειροτονεῖν interpretatur tam per καθιστᾶν (qua voce Apostolus utitur ad Titum de Ordinatione Presbyterorum) id est simpliciter *constituere* quàm per ψηφίζειν *suffragio decernere* (suffragio scilicet tantum decernentis) & χειροτονίαν per ἐκλογὴν *electionem* seu *delectum.* Atque apud patres Græcos in Synodorum canonibus[z] alibíque perquàm obvius est usus Χειροτονίας pro eo planè quale est ipsa simpliciter *ordinatio* sive Episcopi, sive Presbyteri, sive Diaconi, nullâ suffragiorum præter ipsorum qui ordinant habita ex vi vocis ratione. Ideò etiam Arabes verbum صيّر *constituere* & *efficere* in Canonum versionibus suis[a] substituunt. Atque inde Glos-

sarium

s Apud Photium, in Bibliotheca Cod. 80.

t 2 Corinth. 8. 18.

u Actor. 10. 40. & 41.

x Ἐμφυλίων lib. 2.

y Dordrecht. 1617.

z Comm. Apostol. 1. & 2. Synod. Nicæn. Can. 4. Chalcedon. Can. 2. 6. &c.

a MS. in Bibliothec. publ. Oxoniensi. pag. 54. &c.

sarium vetus, χειροτονητής *creator* & χειροτονία *creatio, procreatio, creatura,* & *Ordinatio* χειροτονία; ubi *ordinare* dicitur διατάξαι, adeóque διάταξις & χειροτονία fiunt synonyma. Aliud item, χειροτονέω *eligo, constituo,* & χειροτονητός, *electus, creatus, designatus*, ubi etiam elevationem Manuum & populi consensum eadem voce indicari admittitur, quod rectè ex diverso seculorum usu & prima vocis notione est intelligendum. Hinc Græco-barbari[b] seu Græci recentiores χειροτονῶ reddunt *Initio* & *sacros ordines impertior.* Et Matthæus Cigala Cyprius, Moses, ait[c] manus Josuæ imponens ἐχειροτόνησεν τ̃ πρόεδρον *creavit eum principem* populi Israel. Idémque vocabulum eodem sensu sæpissimè inde occurrit in Ritualibus Græcorum ubi χειροτονεῖν & προχειρίζεσθαι synonyma habentur, qua de re videsis Petrum Arcudium[d], J. Baptistam Catumsyritum[e], Isacium Habertum[f], Jacobum Goar[g]. De varia item significatione τ̃ χειροτονίας fusius Habertus[h] ille, uti & antè & doctissimè viri Magni, Thomas Bilsonus Episcopus Wintoniensis[i] & Hugo Grotius[k], apud quos veterum ea de re, maximè Christianorum, testimonia ampliter indicantur. Alii sunt qui leviori brachio rem tangunt non pauci quorum aliqui vix aliter atque nos vocem interpretantur[l], aliqui autem ex plebium posteà suffragiorum usu ordinationibus adventante, etiam ejusmodi Pauli tempore usum fuisse, sed infeliciter satis, quantum video[m] contendunt. Sunt verò etiam in jam memoratis viri celebres qui de Manuum impositione χειροτονίαν Pauli & Barnabæ capiunt. Et verum quidem est, vix fieri posse ut quis manum imponat nisi etiam extendat ac porrigat. Nec minus verum, χειροτονίαν Presbyterorum seu *creationem* solennem perfici tunc non solere seu rarissimè sine Manuum impositione. Inde forsan Arabs ibi Jaianus وسامو بايديهم لهم في كل كنيسة قسوسا *& designarunt manibus suis in singulis Ecclesiis Presbyteros*, scilicet Paulus & Barnabas. Et Theophylactus ad locum illum[m] de Pauli manibus Timotheo impositis, *gratia*, inquit, *quam accepisti cum imponerem ego tibi manus*, ὅτε σε ἐχειροτόνουν ἐπίσκοπον, *quando Episcopum te constitui* seu *consecrabam*, quasi in ipsa χειροτονίας voce etiam manuum impositio contineretur; quod quidem etiam recentiorum compluribus placet. Sed illud nondum satis didici ego aliter esse admittendum quam si dicas ipsum Ordinationis actum integrum τῇ χειροτονίᾳ denotari adeóque ex accidente item Manuum impositionem. Neque enim ipsum actum χειροθεσίας singularem ac per se sic veteribus denotatum, ullibi mihi compertum. Ut verò ad locum illum Paulinum de impositione Manuum Presbyteri seu Presbyterii redeamus, certè non adeo rarum est in commentariis Latinorum, veluti Hugonis Cardinalis, Dionysii Carthusiani, Caietani, aliorum item vetustorum, ipsam dignitatem seu officium Presbyteri ibi intelligi. Quam in sententiam sanè inclinavit primo Calvinus[o] ipse & postmodum[p] eam omnino est amplexus, ubi non Seniorum collegium sed ipsam ordinationem ab Apostolo innui expressim ait. Et Erasmus ibi; *illud dicit, habes non solum Prophetiæ donum verum etiam efficaciam imposita manu, dandi spiritum & aliis* (memineris heic

b *Simon Portius in lexico Græco-barbaro.*
c *In Synopsi Histor. pag. 67.*
d *De Concordia Ecclesiæ Occ. & Or. lib. 6. cap. 8.*
e *In vera utriusque Ecclesiæ sacramentorum concordia cap. 121. &c.*
f *In Archieratico*
g *Ad Euchologium.*
h *In Archieratico, ad Rerum Electionum Observat. 20.*
i *De perpetua Ecclesiæ gubernatione cap. 7.*
k *De imperio summar. Potestatum circa sacra. cap. 10.*
l *Bellarm. lib. De Clericis cap. 7. & de Sacramento Ordinis cap. 1.*
Lorinus, Mariana, alii ad Actor. 4. 23. & vide Theodor. Balsamon. ad Can. Apost. 1. in Zonaras ad Can. Apost. 1. Carol Justell. ad Cod. Univers. Eccles. can. 108. Nic. Vedelius Exerc. 12. in Ignatium, seu in Ep. ad Heronem. cap. 4. alii satis obvii ad locum illum.
n *2 Tim. 1. 6*
o *Ad 1 Tim. 4. 14.*
p *Instit. 4. cap. 3.*

heic quæ Talmudici, juxta superiùs allata, habent de Spiritu sancto super creatum quiescente, eis quæ Christiani patres ea de re loquuntur, verbotenus satis consona) *idque ex officio Presbyterii tui, nimirum Episcopus.* Certè tum Syrus, tum Arabs Erpenianus & Codex meus MS. eisdem ipsis vocibus in eadem epistola utuntur pro ipso officio Presbyteri seu Episcopi, quibus heic pro Pres-
q 1. Tim. 3.1. byterio. Sic enim paulò antè vertunt [q] ἐπισκοπὴν *Episcopatum*, quod de Consistorio aliquo sanus sumendum existimabit nemo. Adeóque id quod ex eis de Presbyterio jam ante heic vertimus, notione intelligendum est illa qua officium tantùm seu dignitas, non cœtus, designetur. Unde non malè vertunt illic qui *Presbyteratum* substituunt. Sed Jaianus heic Arabs habet اسقفية *Episcopatum* ut à Presbyterio discriminandum. Wiclefius nostras in loco jam dicto, With putting on of the hondes of Preisthode, quasi vulgò diceres, *per impositionem manuum Sacerdotii*, unde etiam illum *Presbyterii* legisse dubitandum non est. Ita etiam Rhemenses, With imposition of the hands of Priesthood, ubi honor Presbyterii, non cœtus aliquis seu Collegium Presbyterorum omninò innuitur. Nam vocem nostram Preist, & Teutonum Belgarúmque Priester, uti & Gallorum *Prebstre*, & *Prestre*, & Italorum *Preti* à Presbytero deformatam nemo puto non concedit. Et ubi, in Vulgata Novi federis, *Presbyterorum* Christianorum mentio fit (nam *Seniorum* nomine vertuntur *Presbyteri* ibi & *Presbyteria* Judaica, quà non credentium erant) substituit semper Wiclefius uti & Rhemenses Priests, uti Itali aliquot vetustiores *Sacerdoti*, aliique *Preti*, uti etiam Sanctus Marmochinus, ordinis Prædicatorum, qui locum tamen illum de Timotheo vertit *con la impositione de le main del Presbyterato*, quod officium seu honorem datum non cœtum aliquem indicat. Lovaniensium versio Gallica *avec l' imposition des mains de Preistrise.* Etiam versio ex Syriaco in Bibliis Regiis, *cum impositione manus dignitatis Presbyterii.* Sed verò Reformati Galli ibi *par l' imposition des mains de la compaigne des Anciens.* Itali recentiores, *del collegio de Seniori & del collegio degli Antiani.* Hispani *de las manos de l' Anciania.* Lutherus mit hand aufflegung der Eltesten. Belgæ re-
r Dordrechti 1617. formati olim [r] met oplegginghe der handen des Priesterschaps, licet alibi pro Presbyteris tam Christianis quàm aliis habeant Ouderlingen, quem-
s Leidæ 1637. admodum itidem in versione nupera [s], quæ tamen hoc loco *Presbyterium* vertit Ouderlingschaps, quod in Notis explicat per der Vergaderinge der Ouderlingen ofte Opsienders der Gemeinte, *Collegium Presbyterorum, aut inspectorum* seu *Episcoporum Ecclesiæ.* Angli nostri qui post Reformationem publicè incœptam scripturas vernacule interpretati sunt, Elders pro Presbyteris tam Judæorum qui non ex credentibus quam qui ex credentibus usurpant omnes. Neque aliud pro *Presbyterio*; ubi de non credentium Synedriis loquuntur, adhibetur. At verò locus hic Epistolæ de Timotheo, in versio-
t Londini 1540. &c. ne quæ autoritate publica diu apud nos olim obtinuit [t] redditur, with the laying on the handes by the auctorite of Presthode, seu *autoritate Sacerdotii*; ubi nihil planè de Cœtu aut Consistorio supponi videtur. Vertit Latine Erasmus

Erasmus primò ni fallor *autoritate Sacerdotii* quod in versionibus aliis etiam, ut Tigurina, habetur. Cæterùm ea quæ apud nos, Episcoporum dicta, sub Elizabetha Regina prodiit & publicè demum recepta est, ibi habet, With the laying on of the handes of the company of the Eldership, ubi Presbyterorum cœtus ut signantius tunc ita dictus, ut intelligatur necesse est, juxta scilicet Bezæ ibi mentem qui habet *Ordinis Seniorum*, seu ut Castalio *cum tibi manus imposuisset Senatus.* Tandem verò sub Jacobo Rege recognitâ ac emendatâ à viris aliquot doctissimis in publicum usum versione illa, vox quidem Elders pro Presbyteris passim, ut antè, aliis in locis retinetur. Heic verò *Presbyterii* vocabulum civitate Anglicanâ ab eis primò donatum est, substituto With the laying on of the hands of the Presbytery, dispuncto sic quod ante habebatur de cœtu aut consistorio aliquo; ita ut tam de honore Presbyterii quam de cœtu indiscriminatim, quantum ad versionem, capi posset. Ex hoc autem loco Novi federis unico (tum Lectionis tum Sensus, ut vides, adeò incerti) in quo Græcè ac Latinè Presbyterii Christiani, quomodocunque intelligendi, nomen habere creditur, atque ex aliis aliquot ibi de Presbyteris Christianis & ex eis quæ ad Excommunicationis jus divinum asserendum (juxta illa quæ superiùs traduntur) afferri solent, mira formantur & varia ab aliquibus de Jurisdictione Presbyterii Christiani velut Instituto Divino etiam tunc fundata. Imo in hac insula passim hinc in ore vulgi nuperrime habentur, ut voces Anglicanæ, Presbyter & Presbyterie, quum Reformati reliqui in vernaculis suis linguis vernacula vocum nomina solùm usurpent ut Ouderlingen, *Anciens*, & similia. Quinetiam apud nos, nescio quo fato, quave prudentiâ, dudum inolevit ut *Presbyteri* ab Elders, velut ex Novi federis sensu, non in vulgi solùm sed & doctorum lingua & scriptis, licet non omninò in versione ipsa, cautiùs distinguantur; ídque dum solùm Græca Novi federis respicimus ubi πρεσβύτεροι perpetuò tam pro *Senioribus* quam pro *Presbyteris* in Vulgata usurpatur. Nam distinctio ejusmodi apud Wiclefium aliósve ex Vulgata transferentes rationi non ita adversa est, quoniam tam antè receptum erat, per *Presbyteros*, in Latino, Preists, notione ἱερέων seu *Sacerdotum*, intelligere quàm per *Seniores* Eldermen (qua voce pro Senioribus semper, ut dictum est, utitur Wiclefius) Ancients, aut *Anciens*, aut Seniours quod pro Senioribus ab Anglis Rhemensibus ᵘ etiam interdum retinetur. Sed & distinctio ista admissa est, quasi alii etiam tunc fuissent hi, alii illi, & sanè quasi in *Presbyteri* syllabis civitate nunc Anglicana sic donatis virtus lateret singularis aliqua & occultior; cum nec pueruli nesciant voces istas, *Seniorem*, Priest, *Presbyterum*, Elder, ex sui tam natura usúque primario & significatione apertissima non magis differre quam ὕπατον & *Consulem*, Ἄρχοντα & *Principem*, Βασιλέα & *Regem*, aut quæ alia sic invicem omninò eadem sunt. Cum autem Priest, *Preistre*, *Prestre*, id genus alia à Presbytero Latino in Novo federe formata pro Sacerdote sumi hic olim solerent, non minus ridiculum fuisset ubique vocem illam ibi sic vertisse. Nam ita Presbyteri Judæorum sæpius cum Sacerdoti-

ᵘ Ioan. Epist. 2.1.1. & 3.1.

 doti-

dotibus, ut aliud hominum genus, conjuncti *Sacerdotes* itidem (quod sanus, puto, nemo admitteret) dicendi fuissent. Certè in Ritualibus Anglicanis nostris 𝔓𝔯𝔦𝔢𝔰𝔱𝔰 & 𝔐𝔦𝔫𝔦𝔰𝔱𝔢𝔯𝔰 pro Presbyteris olim semper usurpata. Nec in Lege, Canone, aut scripto aliquo publicâ autoritate heic edito unquam, quantum scio, vox 𝔓𝔯𝔢𝔰𝔟𝔶𝔱𝔢𝔯, ut Anglicana, adhibita est ante Liturgiam publicam Anglicanam ad Scotos in usum publicum anno 1637 infelicissimè missam, in qua pro eo quod antè 𝔓𝔯𝔦𝔢𝔰𝔱 aut 𝔐𝔦𝔫𝔦𝔰𝔱𝔢𝔯 erat, 𝔓𝔯𝔢𝔰𝔟𝔶𝔱𝔢𝔯 ubique substituitur; sperantibus proculdubiò, sed frustra, qui editionem illam adornarant, vocabulum illud *Presbyterialis* disciplinæ (ut vocant) ac Consistorianæ ibi amantioribus admodum placiturum adeóque ipsam editionem gratiorem inde fore. Et de Seniorum nominis in Christianismo Ecclesiastico usu singulari & vetusto, consulas, si placet, viri celeberrimi doctissimique Davidis Blondelli libellum de Jure Plebis in Regimine Ecclesiastico. Sed verò de Presbyteris ac Presbyteriis ex intima Ebræorum antiquitate seu seculis quæ tractamus Legis in Sinai dationem antevertentibus, ita per Judaismum in Christianismum, velut per adumbrationem, hactenus deductis, plura & explicatiora dicentur libro secundo, ubi de eorum in Judaismo veteri, unde eos recepit Christianismus primitivus, Creatione aliisque tam ad Jurisdictionem quâ in Synedriis aliqui fruebantur quàm reliqua eorum officia, unde item de Christiano Presbyterio quis faciliùs dijudicare queat, & fusiùs & accuratiùs agetur. Quod ad TERTIUM eorum quæ heic considerantur, ut antè proposuimus, attinet; unde scilicet tam apud alios quàm Judæos ac Christianos amplissimus, diffusissimus, vetustissimúsque, præ aliis omnibus Titulis, ad præfectos aliósque eminentiores multiplicitèr designandos, usus vocis Presbyteri aut ei ex sui natura Synonymi alicujus, ísque velut ab intervallo quod tractamus mirè propagatus, cerni possit; testimonia sunt admodùm varia tam per Orientem quàm per Occidentem. Quod ad Orientem spectat, præter illa quæ jam antè de Ægyptiis hanc in rem tacta sunt, ex ipsa scriptura etiam liquet sub ipsa dationis Legis tempora aut apud populos vicinos nomen & titulum illum paritèr receptum fuisse aut saltem aliorum populorum primoribus ab Ebræis tunc, vulgari sermone, tributum. Inde enim expressè nominantur à Mose [x] זקני מדין *Presbyteri Midianitarum* & זקני מואב *Presbyteri Moabitarum* in historia sacra de Balako & Bileamo, ubi item *Presbyteri Moabitarum*, qui legati ad Bileamum, vocantur שרי מואב *Principes Moab.* Historia item est notissima eorum qui Josuæ tempore, quo Cananæi fugati sunt non pauci, è Phœniciâ [y] in Africam migrantes ibi sedes fixere. Illi ut linguam ita & mores suorum avitósque secum illuc portantes ad posteros transmiserunt. Apud eos autem scimus diù postmodum usurpari solitum ipsum זקנים *Presbyterorum* seu Seniorum nomen pro eorum, qui rebus, ut regentes in Consistorio, seu Senatu, præerant, cœtu seu Collegio. Quod sanè aliunde quàm ex majorum, in Phœnicia cujus veluti colonia fuere Africani hi, moribus intervallo etiam quod primariò heic tractamus, satis coævis manâsse, neutiquam est ut omninò existimemus. Unde etiam dum de Orien-

[x] Numer. 22. 4, 7, 8.

[y] Procopius Vandalic. lib. 2.

Orientalibus loquimur, Africanorum inde ita prodeuntium uſum memoramus.
Expreſſa nimirùm hinc, Carthaginienſium *γερόντων* ſeu *Seniorum* mentio apud
Ariſtotelem [z] quorum tamen in numerum diſertè ait adſcitos *αἱρετὰς μᾶλλον ἢ* z Politic. 2.
καθ' ἡλικίαν, *qui eligi ob virtutem mererentur magis quàm qui ætate eſſent ſenio-* cap. 9.
res. Hinc etiam ejuſdem Γερουσία erat ſeu *Senatus*, ut ipſe idem ibi & Livius [a]. a Lib. 30. cap.
Ejuſdem item collegas *Seniores* nuncupatos eſſe (id eſt planè ipſis זקנים) teſtis 7.
eſt tum in rebus Annibalis Livius [b] ipſe tum apud eum Ariſto Tyrius qui pro- b Lib. 34. cap.
fugus in tabellis ſupra ſedem quotidianam magiſtratûs ſuſpenſis ſcripſerat ſe 60.
privatim ad neminem, publicè ad Seniores mandata habuiſſe. Ubi Livius ad
Seniores, ita Senatum, inquit *vocabant*; quemadmodum τὸ זקנים *Seniores* in
ſedere veteri Γερουσίαν *Senatum* ſæpiſſimè dici ſcimus. Idem proculdubio alias
apud civitates eo in tractu ex origine Orientali obtinuiſſe ſentiendum. Atque
ex Senioribus hiſce ſeligebantur *Suffetes* illi qui apud Pœnos tum ut Conſules
præeſſent, ſupremúmque ſic gererent magiſtratum, tum de litibus & contro-
verſiis omnimodis ut Judices cognoſcerent. Adeóque Judices etiam ſeu Suffe-
tes illis juxta vetuſtum ex Oriente illuc allatum morem *Seniores* reverà erant &
dicebantur, ſicut & Romæ Conſules è Senatoribus ſelecti Senatorum etiam
nomine, cui illud Conſulis velut innitebatur, gaudebant. Suffetes (ut obitèr
de voce illa moneamus) Livio Plurale eſt. De Magone *ad colloquium*, in-
quit [c], *Suffetes, qui ſummus Pœnis eſt magiſtratus, cum quæſtore elicuit.* Alibi [d], c Lib. 28. cap.
poſtero die quum Suffetes ad jus dicendum conſediſſent &c. Et [e] *Senatum itaque* 37.
Suffetes quod velut conſulare imperium apud eos (Carthaginienſes) *erat voca-* d Lib. 34. cap. 60.
verunt. Et viri doctiſſimi nomen ſic fieri volunt ex Ebraico ſeu Punico שופטים e Lib. 30. cap.
Sophetim quod *Judices* ſignificat. Horum etiam ego ſententiam olim ſum am- 7.
plexus. Et ſanè, quantum ad rem ipſam ſignificatam, commodè ſatis illo no-
mine deſignari potuiſſent qui tam ſummæ rerum in republica adminiſtranda
quàm in Judiciis apud Pœnos præeſſent. Nam eo ipſo vocantur ii quórum re-
gimini per tempora aliquot ſuberant Ebræi, ut liquet ex libro cui in Bibliis ſa-
cris titulus eſt ex eodem nomine, ſcilicet שפטים *Judicum*, utcunque præfe-
ctura juridica veluti dignitatis pars minor ut haberetur neceſſe fuerit. Etiam
Anglo-Saxones noſtri *Præſidem* Provinciæ Ðeman vocitabant id eſt *Judicem* ut
ex Euangeliis Angloſaxonicis [f] ſæpius liquet. At verò dum video vocem f Matth. 10.
Sufes aliis eſſe heic ſingulare, idque tam Africanis ipſis quàm Romanis, non 18. 27. 2. &c.
illibentèr quidem admitterem Joſephi Scaligeri [g] Etymon illud à צופה *Tzuffe*
ſeu *Suffe* quod *Speculator* eſt, *Ephorus*, *Epiſcopus*, *Epoptes*, ſeu, ut Græci g In Feſti verb. Sufes.
ſacrarum literarum interpretes [h] habent, *σκόπος* *ſpeculator* tantundem deno- h 1 Sam. 14.
tans, id eſt in Senioribus ibi Princeps ſeu Præſes. Sequax heic etiam Joan- 16. 2 Sam. 13.
nes Druſius [i], *Sufe*, inquit, *Sufes, ut Mamre Mamres: Hauſe, Hauſes:* 34. &c. i Animadverſ.
Jamre Jamres. Græci enim nominibus in a, e, *aut* u *deſinentibus addunt σίγμα.* lib. 2. cap. 24.
Nihil certius. Sic ille. Hujus plurale eſt צופים *Suffim.* Sed nemo non videt fa-
cillimum fuiſſe ex *Suffe* Punico in Romanæ terminationis ratione *Suffes* fieri at-
que illinc etiam pro declinandi voces ſic terminatas more apud Latinos vario,

in plurali *Suffetes* fieri ut ex *Magnes Magnetes*. Suffes autem à שפט *Suphet* seu plurali שופטים *Suphetim* nimis incommode factum fuisset, prætermisso in vocabulo singulari *Teth*. Nam per *Sigma* ea non exprimitur licet *Tau* sic exprimi sit frequentissimum. Jam verò singulare fuisse in casu recto *Suffes* seu *Sufes*, testes sunt inter Romanos veteres Seneca & Festus. Ille de Tranquillitate animi[k], *Non vis nisi consul, aut Prytanes, aut Ceryx, aut Sufes administrare rempublicam.* Festus autem; *Sufes dictus Pœnorum magistratus.* Et Paulus ibi, *Sufes Consul Lingua Pœnorum* ubi ex Calidio in testimonium habent *Senatus censuit* (de Carthaginiensi videtur dictum) *referentibus Sufetis*, quasi & *Sufes* in singulari *Sufetis* casus in plurali sextus fuisset, quod quidem mirum, non dubitassent. Etenim ex analogia vulgari *Suffetibus* dicendum erat. Africanorum autem ipsorum testimonia heic voco Inscriptiones illas æneas veteres sub Christi nati tempora conceptas, quibus *Suffetum* nomina aliquot cum adjecta ipsa dignitate ita occurrunt ut *Suffes* casu recto non semel legatur, idque ipsis, ut par est credere, Suffetibus aut dictantibus aut recognoscentibus. Nimirum tres extant alicubi in Italia, nunc aut nuper apud V. Cl. Guilielmum Bargianum, ejusmodi inscriptiones in quibus patronatus & clientelæ jura invicem contrahuntur inter C. Silium C. F. Fab. Aviolam Præfectum fabrorum & civitatem Themetram, & Senatum populúmque Timiligensem, & civitatem Apisam seu Apisiam in Africa.

Primæ subscribitur

EGERUNT
BANNO HIMILIS F. SUFFES
AZDRUBAL BAISILLEGIS F. LEG.
IDDIBAL BOHARIS F.

Secundæ

AZDRUBAL SUFFES ANNOBA
LIS F. AGDIBIL &c.

Tertiæ, cum aliis

CHINISDO SUFFES.

Ita scilicet in Octavii Rossii monumentis Brixianis[l]; ubi inscriptiones hæ ex autographis ipsis exhibentur, cum antè apud Gruterum[m] huic tertiæ subscriberetur *Chinisdo Suffetes*. Habetur etiam cum his quarta[n] inter eundem præfectum Fabrorum & Senatum populúmque Siagitanum in Africa, qua necessitudo qualis jam dicta est invicem contrahitur. Huic subscriptum est *Agente Celere Imilchonis Guilisæ F. Suffete*, unde quidem (si alia deessent testimonia) non satis liqueret utrum *Suffes* an *Suffetes* rectus esset casus Africanis Latino-ser-

k Cap. 3.

l In Memorie Bresciane pag. 183.
m Pag. 470. 1.
n Ibidem apud utrunque & vid. sis de nomine hoc Bernard. Aldretium in Antiq. Hisp. lib. 2. cap. 2. & Samuel. Bochart. Geograph. Sacr. lib. 1. cap. 24. pag. 516. & 517.

sermone utentibus. Sed ex tribus illis antè allatis quibus *Suffes* adeò manifesta est pro singulari vox, non est quod dubitemus etiam quin *Suffete* heic à *Suffes* in casu recto, non à *Suffetes*, rationibus etiam jam dictis sit factum. Utcunque autem se hæc res habuerit, id satis liquet tum, ex veterrimo Orientalium ritu, Collegium seu Consistorium quod rebus præerat in posteris eorum qui è Phœnicia in Africam fugerunt, *Seniorum* seu *Presbyterorum* seu זקנים nomine indigitari solitum, tum ex iis primarios aliquot selectos fuisse velut Consules ac reverà Judices. Adeóque ex Seniorum signantiùs dictorum numero Judices ibi constitui solitos. Unde itidem majorum eorum mores hac in re id est Phœnicum in Oriente discendi. Parilis item apud Persas vetustissimos notio ac Usus Presbyteri seu Senioris quem Γεραίτερον nuncupat Xenophon [o]. Ante ætatem quidem annorum quinquaginta nemo titulum illum sortiebatur. Ἐξέρχονται δ', inquit ille, τηνικαῦτα εἰς τοὺς γεραιτέρους ὄντας τε καὶ καλουμένους, *Tunc autem in eorum abeunt numerum qui & sunt & appellantur Seniores*. Addit autem quòd eorum soli qui ἀνεπίληπτοι essent id est *vitio carerent*, in numerum illum cooptabantur. Eâdem ita usus est voce ipsa Apostolus [p] ubi oportere ait, ἐπίσκοπον εἶναι ἀνεπίληπτον *Episcopum esse irreprehensibilem*, quod Syrus vertit, *ut sit* קשישא *Presbyter talis ut* מומא לא משתכח בה *macula non reperiatur in eo*. Sic item Arabs cui alius non est ibi Episcopus præter القسيس *Presbyterum*. Xenophon etiam dein, οὕτω μὲν δὴ οἱ Γεραίτεροι διὰ πάντων τῶν καλῶν ἐληλυθότες καθίστανται *Atque ita Seniores alleguntur seu in dignitatem illam cooptantur ii qui omnis iter honesti confecerunt*. In Pentateuchi versione Tawasiana seu Persica, Presbyteri appellantur פירן & פירני *Siran* & *Siranai*, seu پيران & پيرني Forsan eadem voce, Xenophontis tempore, pro Γεραιτέροις ejus usurpabant Persæ. Singulare est پير *Pir*. Vox item Γέροντες *Seniores*, ut in seculis vetustissimis per Orientem ad ἐντίμους ac ἀρίστους *Optimates* designandos usitatissima, Homero adhiberi solet; ut in Achillis Scuto [q],

— οἱ δὲ Γέροντες
Εἵατ' ἐπὶ ξεστοῖσι λίθοις ἱερῷ ἐνὶ κύκλῳ:

Seniores sedebant in politis lapidibus sacro in circulo, atque alibi sæpiùs. Et Γέροντάς φασιν, inquit Eustathius [r], οἱ παλαιοὶ παρ' Ὁμήρῳ τοὺς ἐντίμους λέγεσθαι, *Seniores Homero dici aiunt veteres eos qui honoratiores essent*. ubi observat etiam in eis apud Homerum alibi censitos Diomedem & Ajaces qui χρόνον μὲν οὐκ ἦσαν Γέροντες. ἄλλως μέντοι ὡς ἔντιμοι μετὰ τῶν Γερόντων κατελέγοντο. Ὅτι μέντοι ὁ ποιητὴς Γέροντα ἑνικῶς εἴπῃ τότε δὴ τὸν χρόνῳ πεπαλαιωμένον δηλοῖ, *Qui tempore seu ætate non erant Seniores; sed quoniam ex honoratioribus essent cum Senioribus recensentur. Cum autem poeta voce* Γέροντα *singulariter utitur ætate provectum innuit*. Tantundem in Homerum ille alibi, nec semel. Parili sensu ab Homero usurpatur δημογέροντες.

Εἵατο [s] δημογέροντες ἐπὶ Σκαιῇσι πύλῃσι,

o Cyropæd. 1. Brisson. de Regno Persico lib. 2.

p 1 Tim. 3. 2.

q Iliad. σ & β & λ.

r Ad Iliad. β. pag. 167. & vide si Dion. Chrysostom. Orat. 56.

s Iliad. γ.

Sedebant populi Seniores in Scæis portis, Populi nempe Troiani Optimates. Eâdem inde utitur voce Aristoteles [t]. Suidæ sunt illi οἱ τοῦ δήμου ἐντιμότατοι *qui in Populo honoratissimi*, Eustathio ἡγήτορες Τρώων *Duces* seu *Primates Troianorum*, Regi proximi. Hinc item Homero [u] γερούσιος οἶνος *vinum Senatorium* & δαὶς γερούσιος *Senatorum convivium*, seu virorum quales diximus principum. Γερόντων Lacedæmoniorum meminit Aristoteles [x] & Plutarchus [y]. Et apud Josephum [z] titulus Epistolæ est, *Jonathan Pontifex Judæorum* καὶ ἡ γερουσία *&* *populus Judæorum*, *Ephoris Lacedæmoniorum* καὶ γερουσίᾳ καὶ δήμῳ τοῖς ἀδελφοῖς χαίρειν. Eandem vocat γεροωχίαν Aristophanes [a]. Et Plutarchus [b] Τὴν ἐν Λακεδαίμονι παρὰ ζευχθεῖσαν ἀριστοκρατίαν τοῖς βασιλεῦσι ὁ Πύθιος πρεσβυγενέας, ὁ δὲ Λυκοῦργος ἄντικρυς Γερουσίαν ὠνόμασεν, *Optimates in Sparta Regibus adjunctos Apollo Presbygeneas dixit*, *sed Lycurgus diserte Gerusiam* seu *Senatum.* De *Gerusia* illa item Demosthenes [c] aliique. Cicero *Senum* nomine, id est plane γερόντων eam nuncupat. *Senibus* inquit [d] (*sic enim consilium Publicum appellant*) *augurem interesse voluerunt Lacedæmonii.* Cretensium item Seniores habet Aristoteles [e], ut & Crotoniatarum Malchus seu Porphyrius [f]. Nam Græcos veteres universos in Orientis censu collocamus, utcunque Europæos. Samiorum etiam πρεσβύτεροι notione ejusmodi memorari videntur Iamblicho [g]. Et Γερουσία Nicæna haberi existimatur inscriptione in veteri [h] inter schedas Busbequianas reperta. Ex prisco insuper Alexandrinorum in Ægypto usu, atque aliorum ibi ut par est credere, Ἀρχιγέροντες *Archigerontes* vocabantur, ut volunt aliqui, γερόντων *Senatorum* seu *Seniorum* qui præerant *primarii* seu Alexandrini populi, principi inservientes, primates; Ita Alciatus [i]. Alii de Senatoribus ibi generatim primariis capiunt ut Dionysius Gothofredus. Nam Senatores etiam id est plane Seniores civitatis Alexandrinæ seu γερουσιαστὰς fuisse ex Codice satis scimus Theodosiano [k]. Perquam autem ridicule Accursius Archigerontes de Archipresbyteris capit seu Majoribus Senioribus Sacerdotibus. Vox habetur in constitutione ab Arcadio & Honorio Augustis ad Gennadium Præfectum Augustalem missa. Ea in Codice Theodosiano [l] sic legitur, *Archigerontes & diæcetæ ergasiotanorum numero deligantur quod officium tuum sollicitis observet excubiis*, sub titulo scilicet *De Alexandrinæ plebis primatibus.* Hæc autem ipsa in Justinianeum codicem [m] recipitur, eorundem Augustorum nomine eisdemque die & consulibus, sed non sine interpolatione hujusmodi; *Archigerontes diæcetæque ergasiotanorum non nisi Christiani dirigantur quod officium tuum sollicitis observet excubiis.* Nonnulli aliter vocem illam legendam heic volunt scilicet *Archigetontes*, qua de re vide Fr. Hotomanum [n] & Lexicographos juris qui verba ejus heic plerunque transcribunt. Alii etiam & *ergasiotanos* spurium esse volunt, *ergasiotas* reponentes. Diœcetas item synonymum heic esse Archigerontibus & Alexandriæ Corporatorum præsides significare contendunt, idque ex Græcis Juris Cæsarei Paratitlis ubi sic lex hæc concipitur [o], Μηδεὶς αἱρετικὸς ἀρχιγέρων ἢ διοικητὴς σωματείου ἢ τῶν ἐργασιωτῶν

ἐν

t Nicomach. 2. cap. 9.

u Iliad. δ. & Odyss. ι. & vide Plutarch. lib. εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον, & Dion. Prusæum Orat. 56.

x Politic. lib. 2. cap. 7.

y In Lysandro.

z Antiquit. 13. cap. 9.

a In Lysistrato.

b Lib. Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον.

c Orat. in Leptinem.

d De Divinat. lib. 1.

e Polit. 2. cap. 8.

f In vita Pythagoræ.

g De vita Pythagoræ lib. 1. cap. 5.

h Apud Gruter. in Thes. pag. 1096. 5.

i Dispunctionum lib. 3. cap. 18.

k L. 19. C. Theod. lib. 10. tit. 10.

l C. Theod. lib. 14. tit. 27. l. 1.

m Tit. de Episcopali audientia l. 5.

n Comment. verborum Juris.

o Leunclav. in Notatis ad Paratit. lib. 1. pag. 104. συνδεσμ. l. 56. tit. de Decurionibus.

ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γινέσθω, ἀλλὰ πάντως χριστιανός. φροντίδι τοῦ Αὐγουσταλίου καὶ τῆς πειθομένης αὐτῷ τάξεως, *Nullus hæreticus in Alexandria fiat Archigeron seu collegii seu ergasiotarum administrator. Sed omnino sit Christianus, interveniente cura Augustalis & parentis illi officii.* Atque hinc Leunclavius; *esse nomen hoc paret eorum qui Alexandriæ corporatorum collegiis præerant* (**Masters or Wardens of Companies**) *sicut eos deinde vocant Græci* διοικητὰς σωματείου *administratores collegii putà Fabrorum vel aliorum operariorum in publicis & aliis principum ædificiis.* Quinetiam vetustum atque ut ex antiquitate notissimum γερόντων *Seniorum* seu *Presbyterorum* eorúmque Synedrii apud Græcos nominis usum habemus in marmore prisco Smyrna pridem in Angliam allato ubi, assignatis nescio cui (nam nunc mutilum est) posterísque ejus ab Artemidoro quodam fundi aliquot partibus in usum sepulchralem, adjicitur

ΕΑΝ ΔΕ ΤΙΣ ΤΟΛΜΗΣΕΙ
ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΑΙ ΤΙ ΕΞ
ΑΥΤΩΝ ΩΔΗΠΟΤΕ ΤΡΟΠΩ
ΑΠΟΤΙΣΕΙ ΤΩ ΣΕΜΝΟ-
ΤΑΤΩ ΣΥΝΕΔΡΙΩ
ΤΩΝ ΕΝ ΣΜΥΡΝΑ ΓΕ-
ΡΟΝΤΩΝ ΑΡΓΥΡΙΟΥ
ΔΗΝΑΡΙΑ ΔΙΣΧΙΛΙΑ ΠΕΝ-
ΤΑΚΟΣΙΑ

Si quis verò ausus fuerit ex illis quidquam alienare ullo modo, solvet ille honoratissimo Synedrio Senatorum Seniorum seu *Presbyterorum qui Smyrnæ sunt Argenti Denarios bis mille quingentos.* Visitur nunc apud **Bilegh** in agro Essexiano. Concors est Marmor unum & alterum Arundellianorum, quæ expressim memorant [p] τὴν Γερουσίαν *Senatum* seu *Presbyterium Smyrnæorum.* Ex usu autem hujusmodi *Seniorum* γερόντων ac *Presbyterorum* in Oriente frequentissimo adeóque vetusto natum planè est illud Ægyptii apud Platonem [q], *O Solon, Solon, vos Græci* Ἀεὶ παῖδές ἐστε. Γέρων δὲ Ἕλλην οὐκ ἔστιν. Νέοι ἐστὲ τὰς ψυχὰς πάντες. οὐδεμίαν γὰρ ἐν αὐταῖς ἔχετε δι' ἀρχαίαν ἀκοὴν, παλαιὰν δόξαν, οὐδὲ μάθημα χρόνῳ πολιὸν οὐδέν, *Semper pueri estis. Senex seu Senior Græcus est nullus. Iuvenes animis estis omnes. Nullam enim habetis in illis ex traditione prisca opinionem, nec disciplinam, tempore canam, ullam.* Quod à patribus Christianis [r] appositè etiam citatur. Inde etiam notissimum illud in Schola Peripatetica [s] de Juvene ætate & Juvene moribus. Pariter enim tunc inde liquet fuisse apud Græcos, notum Presbyteri seu Senioris ætate & ejus qui è moribus aut disciplina sic dictus est discrimen. Etiam de Trochilo ave Aristoteles [t], καλεῖται πρέσβυς καὶ βασιλεύς, διὸ καὶ τὸν ἀετὸν αὐτῷ φασι πολεμεῖν, *voca-*

[p] Pag. 37. & 47. & Videsis Comment. in Origines Eutychii pag. 31.
[q] In Timæo.
[r] Clem. Alexandrin. Strom. 1. & 2. &c.
[s] Aristot. Nicomach. 1. cap. 6.
[t] Hist. Animal. 9. cap. 11.

vocatur *Senior & Rex, unde & Aquilam cum eo pugnare referunt.* Et Dionysius Halicarnassensis[u], καὶ γὰρ inquit, τοὺς πρεσβυτέρους καὶ ἀρίστους γέροντας εἰώθασιν οἱ παλαιοὶ καλεῖν, *Prisci Presbyteros & Optimates Senes* seu *Seniores appellare solebant.* Atque apud Lucianum[x] Jupiter, cum puerum admodum se esse dixerat & imprudentem Cupido, *an quia*, inquit, *neque barbam habes neque canos produxisti, propterea etiam infans putari cupis* γέρων καὶ κακοῦργος ὤν, *cum senex* seu *senior revera sis & versutus.* Græcis etiam[y] οὐδὲν ἐστι πρεσβύτερον ἀντὶ τοῦ οὐδὲν τιμιώτερον usurpatur, ut itidem Latinis *nihil antiquius* pro eo quod est nihil melius aut optatius. Hinc Marcianus Heracleotes Ptolemæum ait[z] fuisse, τῇ μὲν πείρᾳ καὶ ἀληθεῖ παιδείᾳ πρεσβύτερον, τοῖς δὲ χρόνοις Ἐρατοσθένους νεώτερον, *Experientia & vera disciplina Seniorem, tempore vero juniorem Eratosthene*; ubi receptissimus Presbyterorum seu Seniorum moraliter dictorum usus palàm habetur, uti etiam in illo Herodiani[a] ubi ait Septimium Severum Getam filium judiciis in Britannia præfecisse ac ei dedisse Συνέδρους τῶν φίλων τοὺς πρεσβυτέρους *Synedros seu assessores ex Amicorum Presbyteris* seu *Senioribus.* Sicut autem adeò frequens erat per Orientis Paganismum Dignitatis nomen *Senioris* seu *Presbyteri*, ita etiam, pro vario loquendi more, Συνέδριον, βουλή, ἐκκλησία γερόντων *Consessus* seu *Consistorium*, *Concilium*, *Ecclesia Presbyterorum* eis in usu. Et obvium est etiam in Arabum tam Orientalium quàm Africanorum (quorum mores & lingua ex Oriente traducti sunt) scriptis nomen الشيخ *Alsheich*, seu *Xeque*, *Senioris* seu *Presbyteri* non ut religiosum (quod malè voluere aliqui viri doctissimi[b]) seu sanctis solùm aut, ut alii, illustribus mediæ conditionis tribuendum, sed tum scientioribus doctioribúsque moraliter, tum viris in republica principibus civilitèr. De morali sic ejusdem apud eos notione satis liquetè titulis codicum typis editorum, velut Mahumedis Ben David Grammatices, atque Eben Sinæ seu Avicennæ, medici illius celeberrimi, Canonis. Avicenna scilicet nominatur الشيخ الرييس *Senior Princeps* seu *Senior & Princeps* ob singularem qua pollebat scientiam nec omninò ob ætatem provectam; quippe qui annum non superavit quinquagesimum octavum. Atque in Synopsi propositorum Sapientiæ Arabum pridem edita[c] citatur is aliquoties nomine الشيخ الرييس ابن سينا *Alsheich* seu *Senior & Princeps Eben Sina.* Mahumedes autem ille Ben David in *Giarumia* fronte vocatur الشيخ الامام *Senior* seu *Presbyter conspicuus* seu *spectabilis* (id est *Doctor Primarius*[d]) qui titulus est perquam frequens apud Arabas in codicibus eorum MS. Hinc etiam inter autores Chymicos habetur *Senior Zadith* filius Hamuelis ex Arabico olim traductus qui & simpliciter *Senioris* nomine indigitari solet. Inscribitur liber ejus *Senior de Chemia*, in quo etiam *Ordinis Seniorum* per metaphoram, & *Seniorum* hac notione mentio. Eundem videtur scientissimus Galfredus Chaucerus nostras hoc nomine innuere ubi Platonis discipulum & Chymiæ arcana simul memorans ait[e],

u *Antiq. Rom. lib.* 3.

x *In Dialogo Jovis & Cupidinis.*

y *Pollux lib.* 2. *cap.* 2. *&c.*

z *In Periplo pag.* 36.

a *Lib.* 3.

b *Leunclav. Pandect. Turc. cap.* 81. *& in Onomastico.*

c *Parisiis* 1614. *propos.* 2. *&* 20.

d *Vide sis Edward. Pocockium in Auctorum Commentat. pag.* 364.

e *In fabuli Canonici fabula pag.* 58. a.

As

As in his boke Senior wol beare witnesse, ubi in editionibus ante 1602 cunctis **Semor** & in MS. aliquot **Somer** perperam legitur. Notio autem *Alsheich* seu *Xeque* pro Seniore Civilis cernitur non rarò in historiis Arabum, quò spectat Tyriorum ille supremus magistratus quem *Senem* [f] *tantùm, spretis aliarum dignitatum hominibus, appellitatum esse ait Antoninus*. Alibíque legimus [g], in Phœnicia quosdam *præficere sibi Capitaneum, non successione hæreditaria, sed prærogativa meritorum quem ipsi Veterem seu Senem* (id est الشيخ) *non tam provectæ ætatis ratione quàm prudentia & Dignitatis præeminentia.* Et in utroque fœdere hinc Presbyteri Judæorum sæpissimè الشيوخ aliisve vocabulis ab eodem factis designantur. Etiam Antonius Giggæus [h], الشيخ *est epithetum seu titulus quò graviores viri, & præcipuè literatiores insigniuntur, & respondet Græcorum Presbytero.* Et Petrus Kirstenius [i] observasse se ait de *quolibet cujuscunque ordinis Senioribus seu præstantissimis, non verò mediæ conditionis, dici.* Alii tantundem. Quod ad Occidentem seu quos Latinos vocitamus attinet; notius nihil est quam illud de Senatoribus ac Senatu Romanorum (ordine etiam sacro dicto [k] nec extra locum sacrum [l], ut plurimum seu more receptiore, conveniendo) à Romulo [m] institutis ex eis qui consilio, prudentia, virtute pollerent, idcóque sic dicti, unde Ciceronis illud [n], *Consilium, ratio & scientia nisi essent in Senibus, non summum consilium majores nostri Senatum appellassent.* Et Senatores non vocabantur ibi *antequam in Senioribus sunt censi*, ut expressim Festus, unde apud Virgilium [o] aliquoties *Senior* ob reverentiam, præstantiam & dignitatem, non ætatem adeò provectam usurpatum. Et de Seniorum nomine Romæ vide item Livium [p]. Etiam & *Senatus* pro optimatum concilio ante Romulum, veluti vox passim ea notione & sensu ex intima antiquitate recepta, apud Virgilium [q]. Tantùm autem aberat ut ex ætate provectiori nomen illud inderetur, ut annus quo quis in dignitatem illam legitimè adsciscì quiret, seu ætas Senatoria, aliis vigesimusquintus [r], etiam aliis vigesimus sit habitus. Atque inde Decuriones municipiorum etiam Senatores dicti & Senatus Minor, Amplissimi & Maximi [s] nomine Romano & Constantinopolitano signantiùs tribui solito; unde *Senatores etiam Provinciales* [t] dicti. Et rogabat Spurius Carvilius *ut ex singulis populis Latinorum* (sic Livius [u]) *binis Senatoribus, si patres Romani censuissent, civitas daretur, atque in demortuorum* (Senatorum in bello Punico) *locum in Senatum legerentur.* Etiam in edicto Athalarici [x] ad Curiales, *non incassum vobis Curiam concessit Antiquitas, non inaniter appellavit Minorem Senatum, nervos quoque vocitans & viscera civitatum.* Atque ex ita communicato vocis usu, Senatus apud Veteres Nolanus, Neapolitanus, Saguntinus, alii ejusmodi in Marmoribus alibíque occurrunt. Hinc etiam conventus matronalis ab Heliogabalo institutus Mulierum Senatus [y] dictus, etiam & *Senatores utriusque Sexus* [z] &

Tt Se-

f *Antoninus hist. part. 2. tit. 17. cap. 9. §. 7.*
g *Fortalit. Fidei lib. 4. cap. de Diversitate paganorum.*
h *Thesaur. Vol. 2. col. 1237.*
i *Gramm. Arab. lib. 3. pag. 10.*
Caßiodor. Var. lib. 3. form. 33.
l *Sueton. in August. cap. 35. ubi vide Marcellum Donatum, & Servius ad Æneid. 7. & 11.*
m *Livius lib. 1. Plutarch. in Romulo. Dionys. Halicarn. lib. 2.*
n *In Catone Majore.*
o *Æneid. 5. 6, 8. ubi vide Servium.*
p *Lib. 26. cap. 22.*
q *Æneid. 1. & 8.*
r *Videsis Sigonium de Antiquo Iure Civ. Rom. lib. 2. cap. 2. Lips. in Tacit. Annal. num. 51. & de Vet. Magistr. Rom. cap. 3. & Rosin. Antiq. Rom. lib. 7. cap. 5.*
s *L. 66. C. tit. de Decurionibus.*
t *Orat. Claudii in Inscript. apud Gruter. pag. 502.*
u *Lib. 23. cap. 22.*
x *Caßiodorus Var. 9. form. 2. Vide Brisson. de Verb. signif. lib. 17. in* Senatus duplex.
y *Lampridius in Heliogabalo & Vopiscus in Aureliano. August. de Morib. Eccles. Catholicæ cap. ult.*

Senatrices [a] memorantur; quemadmodum olim in Christianismo Presbyteræ [b], quas & πρεσβύτιδας & προκαθημένας seu *Præsidentes* (sed non Presbyterissas [c]) appellabant, ordinabantur, etiam & Presbyterorum uxores sic dictæ sunt. Sed ordinationes ejusmodi expressim prohibitæ. *Senatores item Deorum*, in concilio cœlesti, *qui Penates ferebantur Tonantis ipsius* habentur apud Martianum Capellam [d]. Adeóque Romanis *Optimates*, *Summates*, *Proceres*, *Patres*, *Optimi Nobilium*, etiam per excellentiam *Nobilitas* dicebantur [e] Senatores ac Senatus, ob dignitatem & præstantiam singularem, ætatis seu primariæ vocis significationis ratione habita nullâ. Inde etiam Areopagus aliæque Atheniensium Curiæ ac Βȣλαὶ *Senatus*, Græcorum interpretibus aliísque Scriptoribus [f] dici solitæ; quemadmodum etiam curiæ aliarum rerumpublicarum ac civitatum [g] frequentissimè. Atque ut Romanis Ordo Senatorum seu Seniorum amplissimus Senatus dictus est, ita proximus huic seu equestris, Juventus, quod notissimum. Quod ad Senioris autem vocem; apud Statium [h] legitur *Senior mitissime* & *Senior placidissime* [i], unde etiam in Christianismo inclinantis imperii *Seniores nostri* usurpatum [k] pro *Majores nostri*. Et Corippus [l],

> *Tantus amor Senioris erat* ——— &
>
> *Quid noster Senior potuit pater, inscie disce.*

Et demum, tùm ob adeò frequentem *Seniorum* & *Majorum natu* id est זקנים & *Presbyterorum*, ætate scilicet Sapientiæ seu Dignitatis majorum, in bibliorum vulgata ad eminentiam variatim inter Judæos denotandum, usum, tum ob tributum ita multipliciter (citra annorum rationem habitam) nomini illi apud veterum alios honorem, invaluit ab anterioribus usque in nostra secula per Europam Occidentalem, ut *Seniorum* nomen vocesque ab eo diversimodè formatæ, pro eis qui Imperio, Dignitate, Honore variatim præcellant & barbaro-latinè & in linguis provincialibus veluti Italica, Gallica, Hispanica, alíisque aliquot voces illas ab harum aliqua mutuò sumentibus adhiberi sint solitæ. De usu *Senioris* barbaro-latino eóque veteri pro eo qui est *Dominus*, quà vox hæc Beneficiarium seu Vasallum in jure feudali respicit, perquam obvia sunt & clarissima testimonia in priscis Wisigothorum † Longobardorúmque [m] legibus & Capitularibus Caroli & Ludovici Augustorum [n], & in Marculpho [o]; maximè autem in Caroli Calvi Capitulis [p], ubi & *Seniores Presbyterorum*, eorum scilicet qui ex Ecclesiastico ordine sic dicti, pro *Patronis* seu *Dominis* eorum usurpatur. Ibi etiam [q], *Et volumus ut unusquisque liber homo in nostro regno Seniorem qualem voluerit in nobis & nostris fidelibus accipiat*, unde axioma Transligeritanorum deducit Antonius Dominicus [r] illud *Nulle terre sans Seigneur*; Quod etiam de universa Francia [s] dicitur. Et *Domnus & Senior noster* pro ipso Rege [t] tunc adhiberi solitum, unde & *Seniorale* [u] pro potestate Regia & *Senioratus* [x] pro ipso clientelæ jure. Et *Senioris mei*, *Senioris illius* usus

a *In Vita S. Desiderii apud Anton. Dominicum de Prærogativa Allodiorum pag. 62.*
b *Synod. Laodicen. can. 11. Dist. 32. c. 18. & 19. Scotus in Sent. 4. dist. 25. quæst. 2.*
c *Epiphanius Hæres. 79. §. 4. Collyridianorum. & vide Claud. Espencæum Digression. 1. cap. 17.*
d *De Nuptiis. Philolog. lib. 1.*
e *Vide Claud. Salmasium in Capitolinum pag. 93.*
f *Sigon. de Rep. Atheniens. lib. 2. cap. 3. I. Saresbur. in Policratico lib. 5. cap. 9 &c.*
g *Et vide Vulgatam Dan. 6. 7.*
h *Sylvarum lib. 3. in Lacrymis Hetrusci.*
i *Cod. Florentin. apud Fred. Gronovium in Statium cap. 33.*
k *Apollinaris Sidonius lib. 2. Epist. 2.*
l *Lib. 1 & 3.*
† *Lib. 8. tit. 5. § 6.*
m *lib. 3. tit. 4. § 3.*
n *Ansegisus lib 2. tit. 15. lib. 3. tit. 8. App. 2. tit. 35. lib. 5. tit. 15. 151, 171.*
o *Formul. cap. 7.* p *Apud Pisas ann. 869. cap. 8. & 9. & apud Tusiacum cap. 11.* q *Cap. Caroli Calvi pag. 69. & vide pag. 74. 75.*
r *De Prærog. Allodiorum cap. 13. §. 6.* s *Gallant. du Francaleu chap. 7.* t *Cap. Caroli Calvi in Synod. apud Wermeriam cap. 2. & vicessis pag. 8. 135. & 429.* u *Ibid pag. 13.* x *Ibid. pag. 135. 141. 329.*

usus seculis in illis admodum frequens apud Scriptores alios[y]. Inde in formulis vetustis Confessariorum[z], *occidisti Seniorem tuum, vel in consilio fuisti ut occideretur.* Et in Jure Canonico[a] *Seniores* pro Dominis ac eis à quibus jure beneficiario possidet quis prædia, ut vox receptissima, occurrit. Nam etiam Excommunicationis formulæ vetustissimæ subjicitur[b] *Seniori ejus ipsa Excommunicatio debet nota fieri.* Hinc Mariana, *tum in monimentis*, inquit[c], *Hispaniæ tum in Conciliorum actis præsertim quæ Caroli magni ætate in Gallia habita sunt Domini & Principes Seniores nuncupari cœperunt.* Sic quidem tunc nuncupatos scimus. Tunc cœptum, ut sic nuncuparentur, nullibi comparet. Imo diu antè, notionis hujus vocabuli receptæ testes sunt leges Wisigothorum jam memoratæ. Jam verò ex barbaro-latino antè dicto usu, Linguæ per Italiam, Gallias & Hispanias, provinciales cepere hactenusque retinuere sua *Signior*, *Senior*, *Seigneur*, etiam *Sieur* & *Sire*[d] ex illo contracta pro *Domino*, & *Signioria*, *Signoraggio*, *Signoreggiamento*, *Sennorio*, & *Seigneurie* pro *dominatu*, *imperio* & *principatu* præter alia non pauca inde deflexa quæ dum dominatum ac principatum diversimodè (ut maximè in legibus Feudalibus) denotant, originem suam ex eo quod *Seniorem* seu *Presbyterum* significat simul agnoscunt, unde etiam *Ancianus* ab *Antiano* quod *Seniorem* sic interpretatur, apud jurisconsultos[e] interdum occurrit. Aliter quidem statuerunt viri aliquot docti de nominis *Senioris* sic in linguas provinciales recepti origine. Fidentèr nimis Joannes Garsias Jurisconsultus[f] vult *Signior vocem Germanicam fuisse primum quâ dominus significatur, deinde ad Italos, Gallos & Hispanos translatam & usu acceptam, non vero ab ætate hoc est à Senio deductam quasi Seniores dominos appellemus. Longe enim*, inquit, *petita isthæc acceptio est, præsertim cum videamus minorem viginti quinque annis feudalem patronum esse posse dato & concesso feudo viris senioribus, &c.* Ea de re etiam antè egerat sed modestiùs Franciscus Hotomanus[g] & dubitanter, quoniam toties apud historicos atque in feudali jure quasi ipsum quod dominus est simplicitèr imò quasi primariò ipsum significaret. Sed ubinam in Germanorum veterum, ut vult Garsias ille, seu Septentrionalium lingua reperta fuerit hac notione *Signor* nemini puto constat. Et quod ad rationem illam ejus quam & habet dubitando Hotomanus, ætate Juniores etiam minores viginti quinque annis Seniores dici & eo nomine Feuda concedere natu Majoribus qui interim non dicti Seniores, ideoque ab vocabulo latino *Senior* quod primariò ætatem provectiorem indicat in Linguas provinciales neutiquam manasse; certè quantum video ea planè perquam frivola est & nihili. Quis dubitat quin dignitas illa sacra Presbyteri nomine notissima, id est planè *Senioris*, sæpissimè reperiatur in ætate minore eis quibus nomen hoc negatur, sive Diaconos reliquosque ordinis Ecclesiastici gradus inferiores reliquos sive plebes spectes? Atque ex illa Garsiæ ratione Presbyter neque heic originem haberet à vocabulo ætatem primariò & dein per translationem dignitatem significante, sed ab alio medium inter Episcopum & Diaconum locum ex origine sui denotante, quod affirmare nimis

y *Hincmarus tom. 2 pag. 834. Aimoinus lib. 4. cap. 31. lib. 5. cap. 34. &c.*

z *Burchard. Decret. lib. 19. cap. 5.*

a *Extr. c 1. tit. de Censibus & DD. ibidem.*

b *Burchardus Decret. 11. cap. 3.*

c *De Reb. Hispaniæ lib. 5. cap. 11. & videsis Renat. Choppin. de Feudis Andegavię lib. 2. tit. 2. §. 4.*

d *Pasquier des Recherches de la France liv. 8. chap. 5.*

e *Bald. ad Pacem Constantiæ. Zasius de Feudis.*

f *Lib. de Expensis & meliorationibus cap. 12. §. 29. Sed hac de re consulas Carolum* L'oyseau *Des Seigneuries cap. 1. Bodin de Repub. lib. 3. cap. 1.*

g *Disput. 3. de Feudis.*

esset ridiculum. Papa, Abbas, Pater, ut dignitatis nomina tribui solent eis qui ætate minores sæpe eis sunt quibus sic indigitati præsunt, licet interea majorem Seniorum ætatem ex origine sui indicent. Tantundem de Senatoribus seu Senioribus Romanis aliísque dicendum qui non rarò juniores ætate fuerint eorum non paucis qui in ordine Equestri seu secundo. Ex variante norma ac usu loquendi vim suam obtinent vocabula. Conjectura est Andreæ Tiraquelli[h], Jurisconsulti eximii, *ex eo fortasse fieri ut Seniores interdum pro Dominis usurpentur*, quoniam, in loco uno & altero Orientis, singularis quædam maximi natu, ut familiæ reliquorum Domini, prærogativa apud veteres reperta. Nempe in Aromatifera Arabiæ regione, narrante Strabone[i], κοινὴ κτῆσις ἅπασι τοῖς συγγενέσι, κύριος δὲ ὁ πρεσβύτατος, *Bona cunctis consanguineis communia; sed natu grandior* aut *omnium Senior Dominus est*. Et in Tapobrana, teste Diodoro Siculo[k], ἑκάστου συστήματος ὁ πρεσβύτερος ἀεὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔχει, καθάπερ τις βασιλεὺς, καὶ τούτῳ πάντες πείθονται, *in quolibet Sodalitio qui Senior est semper imperium obtinet, veluti Rex; eique universi obedientiam præstant*. Et μετὰ τοῦτον ὁ πρεσβύτατος διαδέχεται, *& post eum qui natu est maximus succedit*, qualis planè Hiberniæ locis in aliquot mos ille quem **Tanistrie** vocitamus. Sed longè nimis puto atque ex origine nimis angusta sic petitur *Senioris* notio qua Domini significationem induit. Id interim manifestum est, nec *Seniorem* nec quæ inde fiunt in linguis provincialibus ex origine sui *dominum* omninò denotare, sed ex usu recepto quo tum summis Principibus dignitatibúsque tum minoribus, nec civilibus solùm sed & tam Academicis aliquot (ut cum nomine *Sir* inde facto artium baccalaurei nostri compellantur) quam Ecclesiasticis diversimodè tributa sunt, in vocem *domini*, præcellentiam itidem sed perquam varie significantem, Latinè migrasse. Unde etiam tam Deum ipsum *Signior*, *Seigneur*, *Sennor*, vocant Itali, Galli, Hispani ut prænomine in *Domine Deus*, quam itidem Reges, Principes, alios præcellentiores, ut in usu *Seigneur*, *Sieur*, *Sire* & cognatorum multiplici. Parilis vocis apud Anglos usus ex lingua Normannica, quâ Rex *nostre Seigneur le roy*, & Proceres Magnates & Prælati *les Seigneurs spiritualx & temporaulx*, id est, *Seniores spirituales & temporales*, locutionibus in solenni oribus & actis publicis sæpissime occurrentibus vocitati. Etiam in Jure Feudali nostro passim Dominus feudalis lingua illa *Seigneur* appellatur, tametsi non sit ex Proceribus seu Nobilitate quam vocitamus Majorem. Atque ex Nostratium usu veteri argumentum habetur non leve, Seniorum proculdubio vocem in Dignitatis nomen ex ipsa origine sui quà ætatem denotat & quà cum Presbyteris idem est transiisse, quòd *Seniores* seu *Senatores* dignitate Latinè sic dicti Ealdoꞃmannum **Eldermen** seu **Aldermen** vocarentur, id est planè nec aliud quàm **Elders** seu Seniores ut ex ætate vox illa primariò significat. In legibus vetustis Anglicanis, ubi de Comitibus & Consulibus provinciarum agitur, *apud*[l] *Anglos antiquitus vocabantur* **Aldermen** *quasi Seniores, non*

propter

h *De Iure Primigeniorum. in præfat.* § 214. & videsis ibi § 75. &c.

i *Geograph.* 16.

k *Bibliothec. lib.* 2.

l *Apud Rog. de Hoveden Annal. part.* 2. *pag.* 607.

propter senectutem, cum quidam adolescentes essent, sed propter sapientiam. Hinc Duces, Comites, Reguli, principes, ac primates provinciarum, urbium, oppidorum, variatim apud Majores nostros sic dicti, quod liquet maximè ex Annalibus aliísque scriptis Anglosaxonicis cum Latinis Bedæ, Florentii, Huntingdoniensis, Hovedenii, ejusmodi aliorum annalibus collatis. Hunðreð Ealdor[m] erat *Centurio* seu *Centuriæ præfectus*, Suþseaxna Ealdorman *Comes Australium Saxonum*. Item Ealdorburh *metropolis*, ut Græca ealdorburh *Constantinopolis*. Et cum Georgius Cappadox qui sancti nomine fruitur, Comes Cappadociæ apud veteres nuncupetur, Alfricus[n] in ejus vita Anglosaxonica Ealdorman on þær scyre Cappadocia eum vocat. Hinc Alfwinus sub Eadgaro Rege *Aldermannus*[o] *Angliæ* dictus seu Principis locum per Angliam sustinens. Nam & ubi Beda habet[p] anno 640 de Earconberto Cantuariorum Rege, cum idola destrui & jejunium quadragesimalè observari per totum regnum suum *Principali autoritate* præcepisse, Anglosaxonica versione substituitur mið his Ealdorlicnesse quasi diceres *Senioralis*, seu *Senioratus sui* autoritate. Atque ut yldran yldrum in Euangeliis Saxonicis ita etiam & Ealdrum & Ealdras pariter & Ealdormannum pro Senioribus & Viris principibus ex usu jam ostenso, adhibita esse palam est. *Seniores, Scribæ & Principes Sacerdotum* apud Matthæum vertuntur[q] yldrum ⁊ bocerum ⁊ ealdormannum þæra sacerda. Et *Principes Sacerdotum*[r] & *Seniores populi* þæra sacerda ealdras and þæs folces ealdras sæpiùs; ubi Seniores & Principes planè velut synonyma. Etiam in eodem capite[s] non semel pro *Principibus Sacerdotum & Senioribus* Anglosaxo þæra sacerda Ealdras ⁊ þa hlafordas ubi pro Senioribus *lhafordas* quod postmodum in Laverds & dein in Lords pro *Senioribus* seu *Seigneurs* aut *Dominis* expressim substitutum. Alibi autem in eadem versione[t] heah sacerdum pro *principibus Sacerdotum* & Ealdormannum pro *Senioribus*. In Luca autem ubi dicitur *quia*[u] *oportet filium hominis multa pati & reprobari à Senioribus & principibus Sacerdotum & scribis* Ealdrum pro *Senioribus* & Ealdormannum pro *Principibus Sacerdotum* adhibetur, uti etiam alibi[x] in ejusdem Euangelio ubi pro *ad Principes Sacerdotum magistratus templi & Seniores* habetur to þam ealdormannum and to þam ƿitum and þæs temples ealdrum. *Seniores* heic ƿitum redduntur seu *sapientes* & magistratus etiam ealdrum seu *Seniores*. Paulo post etiam ibi[y] & folces yldran pro *Senioribus populi*, & sacerda ealdermenn pro *Principibus Sacerdotum*; quemadmodum etiam in sacro sermone זקני הכהנים *Seniores de Sacerdotibus* pro primariis seu principibus Sacerdotum subinde[z] usurpatur. Transit postmodum

m *Nowellus in lexic. Saxonico MS. & Henric. Spelman. in Glossario.*
n *MS. de vitis Sanctorum tit. 3. & videsis Tit. Honor. par. 2. cap. 5. §. 2.*
o *Hist. Ramesiensis apud Camden Brit. pag. 368.*
p *Hist. Angl. 3. cap. 8.*
q *Matth. 16. 21.*
r *Ibid. 27. 1. & 3. Marc. 10. 33.*
s *Comm. 12. & 20.*
t *Marc. 8. 31. 11. 27. 14. 43.*
u *Cap. 9. 22.*
x *Cap. 22. 52.*
y *Ib. comm. 66.*
z *2. Reg. 19. 2. Isaia 37. 2. Jerem. 19. 1.*

Saxonum Ealdoꞃmam (quà Comitem denotavit seu provinciæ præsidem) in Danicum Eoꞃle seu **Earle**; retenta interim eâdem etiam hactenus voce in muneribus primariis Civitatum, ut Decurionibus Londini, Eboraci, aliarum plerarunque etiam & villularum aliquot, quod nemo apud nos nescit, designandis. Summa demum est, ex jam dictis palam cerni, Vetustissimum, Diffusissimum & perquam variatim Amplissimum atque admodum Multiplicem per secula anteriora & gentes Orientis Occidentisque velut universas, fuisse usum vocum Presbyterorum & Seniorum aliarúmve ejusdem prorsus significationis; & usum sanè ejusmodi ut nullum omninò Dignitatis nomen aliud, quantum ad Diffusionis Amplitudinem hisce fuerit æquiparandum. Cùm autem utraque idem ipsum ex origine sui denotent, Altera seu Prior syllabas suas retinens, sub quartum Christianismi seculum (ut viris doctissimis dudùm est appositissime animadversum) Sacerdotis seu ἱερέως notione apud Ecclesiasticos induta est; unde quidem evenit ut, quoties in Vulgata, quæ tunc etiam nata est, Presbyteri vox, in Novo fœdere, è Græco retenta est, pro Sacerdote ea fuerit dein vulgò intellecta, *Senioris* ibi vocabulo pro *aliis antiquioribus & autoritate præcellentibus*, nec Sacerdotibus sumto, quale discrimen viri aliquot docti[q] ex versione Vulgata observari etiam volunt ubi capite in eodem ac eadem rerum periocha, *Apostoli & Presbyteri* semel & *Apostoli & Seniores* aliquoties eandem circa rem memorantur, cum in Græco Πρεσβύτεροι indiscriminatim ubique illic habeatur. Sed viderint ipsi qui ejusmodi discrimen tueri certant, uti & alii qui tale quidem aut quod magis mirum videatur faciunt, haud Vulgatæ omninò sequaces, qui semper πρεσβυτέρους in N. T. vertunt *Anciens*, **Elders**, **Ouderlingen** (adeóque pro eisdem sumunt ibi, ut debent, *Presbyteros & Seniores*; quantum ad vocum significationem) quos tamen ipsi in ministros sacros seu reverà Sacerdotes & eos qui ejusmodi non fuerint pro libitu distinguunt, adeóque tam dignitatis (ut vocant) Laicæ quàm ministerii Sacri Presbyteros faciunt; quorum hos volunt aliqui etiam in vernaculis suis linguis Presbyteros (nomine Græco sic retento) nuncupari, illos autem, quod meritò sanè mirere, tantùm Seniores seu **Elders**; cum intereà in loco ipso notissimo illo, unde[r] distinctio illa elici solet; pariter non Græcè solum sed & in Vulgatæ latina expressim dicantur *Presbyteri* quotquot sive in horum sive in illorum Seniorum ibi numero fuerint censendi. Sed ut *Presbyteri* vox, ita jus natalium suorum primigenium seculo jam dicto, in Christianismo Ecclesiastico, exuere cœpit, ita Altera illa *Senioris* & barbaro-latine & per linguas Provinciales, in Christianismo Politico, *Domini* significationem, ut ostendimus, à temporibus vetustissimis nacta est. Sed de singulari illo Judicum apud Ebræos, per secula illa Legis dationem antevertentia, Nomine & Dignitatis in posteritatem variatim transmisso titulo, nec tamen illis ita proprio ut ex Nominis seu Dignitatis ipsius vi quisquam Judex, sine creatione in præfecturam juridicam expressa, haberetur (qua de re etiam plura capite proximo) hæc dicta sunto.

q Lorinus ad Act. 15. 4. vide comm. 2. 4. 22. 23. 41.

r 1. Tim. 5. 17.

C A P. X V.

Judicem unicum, *ex Iure Noachidarum, sufficisse. De Iudicum* Sodomæ *Numero, cui præfuisse* Lotum, *habetur in Traditionibus Ebraicis. Numerus eorum à quibus ex* Jethronis *Mosis soceri consilio populus regeretur. De* שוטרים Shoterim (*qui* Γραμματοεισαγωγεῖς *Græcis dicti*) *in* Judicum *illorum* ministerium *constitutis.* Kinitæ. *Temerè nimis à nonnullis* Judices *forenses, eorúmque numerum* Septuagenarium *tempori quo in* Ægypto *& in* Deserto *ante legis dationem agebant* Ebræi, *assignatum. Ex solo* Presbyteri *seu* Presbyterii *nomine, nec* Singulari *cuiquam nec* Consistorio *alicui* Iurisdictionem *aliquam* forensem, *apud Ebræos, unquam competiisse.*

SEquitur ut, juxta institutum superius, de Judicum Numero per intervallum quod primariò præ manibus est, videamus. Receptum est apud Talmudicos, ex jure Noachidarum, adeóque eo quod per Intervallum hoc obtinuit, sufficisse in præfecturis Juridicis singulis דין אחד [a] *Judicem unicum*, contrà quàm regulariter posteà, ex more sub Lege Ebraico, in terra Sancta, admissum est, ut libro ampliùs ostenditur proximo. Adeóque in Præfecturis ejusmodi omnimodis Judex unicus jurisdictionem tam circa Sacra quàm Profana, aliúsve Judicum numerus, pro vario constituentium arbitrio, omnigenam rite, id est ex Jure obtinente receptóque Naturali & Divino, exercere potuit. Rara quidem est Judicum illorum per tempora illa mentio expressa. Sed ad illud [b] *& Lot sedebat in porta Sodomæ* (quando angeli ad eum veniebant) adnotant ex Cabala seu traditione veteri Magistri [c] אותו היום מנוהו שופט עליהם *Eodem die constituerunt eum sibi judicem.* Etiam aiunt Lotum summum Sodomæ & principalem fuisse Judicem eóque nomine Quinque aliis quos primarios item nuncupabant Sodomitæ, præfuisse. Scilicet in *Beresith rabba* [d] legitur, אותו היום מנוהו ארכי דיינים: חמשה ראשי דיינים היו בסדום קץ שקר ורב שקר. רב מסטירין רב נבל וקלא פנדר, לוט היה ארכי הדיינים שבכולן בשעה שהיה אומר להם דברים שהם ערבים להם הן אומרין לו גש הלאה סק לעיל, ובשעה שהיה אומר להם דברים שאין ערבים להם היו אומרין לו האחד בא לגור וישפט שפוט. *Eodem die constituerunt eum Principem Judicum. Quinque nimirùm fuere in Sodoma Judices primarii*, seu *etiam judicibus aliis præminentes, Katz-shaker* (legunt aliqui קו שקר *Kau-shaker*) *& Rab-shakar, Rab-Misterin, Rab-Gabal, & Kala-Pindar. Locus autem erat summus* seu *Princeps Judicum ibi universorum* (Isachar Ben Nepthali interpretatur הראש ואדון *Caput & Dominus*) *Quoties diceret ille ea quæ eis placerent, dicebant ad eum illi, secede illuc* [e] *id est, ascende in suggestum* (seu ut Isachar ille ibi, עלה ושב למעלה *ascende & sede loco in superiori*) *quoties autem quæ eis displicerent proferret, dicebant ad eum illi, hic unicus* [f] *huc advenit ut apud nos peregrina-*

[a] *Gemar. Hierosolym. ad tit.* Kidoschin *cap.* 1. *fol* 58. *col.* 3. *Maimon. tract.* Melakim *cap.* 9. *& videsis lib.* 7. *de Jure Nat. & Gent. cap.* 6. *pag.* 813.
[b] *Genes.* 19. 1.
[c] *Iarchius ibid.*
[d] *Parasch. fol.* 56. *col.* 1.
[e] *Genes.* 19. 9.
[f] *Ibidem.*

grinaretur & jam jurisdictionem exercet. Quicquid autem de aliis fuerit sive locis sive personis per hæc tempora hanc circa rem statuendum, illud interim palàm est, apud Ebræos Mosem ipsum post migrationem ex Ægypto, aliquandiù ex veteri illo, de Judice unico, Jure, solum [g] in hoc intervallo judiciis præfuisse omnimodis adeóque jurisdictionem tam circa Sacra quàm Profana legitimam exercuisse; id est usque ad institutas illas ex Jethronis consilio præfecturas numerosas, de quibus heic maximè agendum. *Factúmque est*, inquit Moses ipse [h], *in crastino* (in capite scilicet hæc tradit Exodi decimo octavo, quod primam legis Mosaicæ dationem proximè [i] antevertit) *ut sederet Moses ad judicandum populum; stabátque populus juxta Mosem à mane usque ad Vesperam. Et videns socer Mosis omnia quæ ille faciebat populo, ait, quænam hæc res quam tu facis populo? quare sedes* (לבדך) *solus & cunctus populus stat juxta te à mane usque ad Vesperam? Et respondit Moses socero suo, quoniam venit populus ad me* (לדרוש אלהים) *ad quærendum deum* (Græci ἐκζητῆσαι κρίσιν παρὰ τοῦ θεοῦ *quærere judicium à Deo*, Vulgata *quærens sententiam Dei*, Chaldæus uterque למִתְבַע אלפן מן קדם יהוה *ut quærat doctrinam à facie Domini*, seu *à Domino*; Judæi Mauritanienses, ان يطلبوا علما من عند الله *ut quærant scientiam à Deo*; Saadias Gaon ut يطلبون امر الله *quærant decretum* seu *negotium Dei*; uti etiam Arabica Editionis Jaianæ, quæ plerunque Saadiæ Constantinopoli olim editæ consona, heic pro Jethro semper habet شايب *Soaib*, nomen apud Mahumedanos Jethroni tribui solitum; Hispanienses Judæi *por requirer al Dio*; Syrus למשאל מלתא מן אלהא *ut postulent verbum à Deo* aut *Dei placitum*; Versio penes me MS. ليسمعوا القول من الله *ut audiant vocem à Deo*, Glossa ordinaria *ad quærendum* ללמוד מפי הגבורה *doctrinam ab ore Dei*) *Cum fuerit illis causa aliqua, venit ad me & ego judicium decerno inter virum & proximum suum atque ostendo statuta Dei & leges ejus. Et ait socer Mosis ad illum; non est bona res quam tu facis. Lassitudine fatigaris tam tu quàm populus iste qui tecum est. Nam gravior est hæc res quàm quod tu solus eam perficere possis. Nunc igitur audi vocem meam & ego consilium tibi dabo & erit Deus tecum. Adesto tu populo* מול האלהים *in his quæ ad Deum pertinent* seu *respectu Dei ut referas causas ad Deum. Docebísque eos statuta & leges* (vulgata, *ceremonias & ritum colendi*, pro eo quod est את החוקים ואת התורות *statuta & legem*) *& ostendes illis viam in qua ambulent atque opus quod faciant. Providebis igitur ex omni populo viros potentes & timentes deum, viros veraces,* שנאי בצע *odientes avaritiam* seu *quæstum* (Chaldæus uterque דסנן לקבלא ממון *qui oderint accipere pecuniam*; Syrus, וסנין שוחדא ונכל *& odientes munus & fraudem*) *ponésque super illos* שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות *Principes mille, Principes centum, Principes quinquaginta,* & *Principes decem* (Græci heic, *Chiliarchos, Hecatontarchos, Pentecontarchos, & Decarchos,* seu

[g] Exod. 18. 14.
[h] Ibidem.
[i] Exod. 19. 1.

ſeu *Decadarchos*; Vulgata *tribunos, centuriones, quinquagenarios & Decanos*, quæ verſio eſt apud Chriſtianos receptiſſima. Syrus, Chaldæi, Arabes, Perſa, ita vertunt ut, quemadmodum in Ebræo, non ſatis liqueat utrum obliquo an recto caſu numeri qui שרי *Principes* heic ſequuntur ſint ſumendi, nempè utrum Principes ipſi eſſent milleni, centeni, quinquageni, decem, an millenis, centenis, quinquagenis, decem, princeps quilibet præeſſet. Etiam Saadias Gaon, رووسا الالف ومين وخمسين وعشرات *Principes mille, centum, quinquaginta, decem*; Judæi Hiſpanienſes, *y pornas ſobrellos Mayorales de milles, mayorales de cientos* &c. Græcienſium Judæorum verſio Græco-barbara, ἄρχους χιλιάδους, ἄρχους ἑκατόδους, ἄρχους πλωίδους καὶ ἄρχους δεκάρους· Germanienſes Judæi, Heeren touesandt / Heeren hundred / Heeren funffzig / und Heeren zehen / quaſi de principibus ſeu præfectis ipſis, non de eis qui ſuberant, numeros ibi ſumerent, quâ de re plura ſtatim. Certè & Arabs penes me vetuſtus MS. in Deuteronomio (ubi de his rurſus agitur) *& conſtitui* رويسا عليكم رويسا علي الالوف ورويسا علي الميات *Principes ſuper vos, Principes ſuper mille, Principes ſuper centum*, adjectis quinquàginta & Decem ſine علي ſeu *ſuper*) *Et judicent illi* (pergit ſacer ſermo) *populum omni tempore, & omnem rem magnam* (id eſt כל הדבר הגדול ubi Græci τὸ δὲ ῥῆμα τὸ ὑπέρογκον, *verbum quod gravius fuerit*) *ad te referent. Ipſi verò judicabunt* כל הדבר הקטן (τὰ δὲ βραχέα τῶν κριμάτων, *leviora quæ in judicium deducta fuerint* univerſa) ſeu *rem omnimodam levioris momenti; & ſic levius erit tibi portabuntque illi tecum. Si verbum hoc feceris* וצוך אלהים *& Deus tibi præceperit* (Vulgata *implebis imperium Dei*) *poteris ſuſtinere; & nihilominus populus ille ad locum ſuum veniet in pace. Obedivit itaque Moſes voci ſoceri ſui & fecit omnia quæ ille dixerat. Et elegit Moſes viros potentes ex omni Iſrael & poſuit eos capita* ſeu *principes ſuper populum, Principes mille, Principes centum, Principes quinquaginta, & Principes decem. Et illi judicaverunt populum omni tempore. Sed* הדבר הקשה *cauſam difficilem referebant ſeu afferebant ad Moſem, & cunctam rem parvi momenti ipſi judicabant.* Græci autem codices poſt decadarchos aliqui, etiam & pervetuſtus ille in bibliotheca heic regia, ſubjiciunt utroque in loco, καὶ γραμματοεισαγωγεῖς, de quibus nihil heic in Ebræis. Sed de eis mox plura. Samaritani autem Pentateuchi heic inſertam habent velut in Exodo etiam à Moſe ſcriptam hujuſce rei narrationem quæ in Principio Deuteronomii[k] occurrit. *Obedivit itaque Moſes voci ſoceri ſui, fecitque omne quod dixerat. Dixit igitur Moſes populo, non potero ego ſolus ferre vos. Dominus deus veſter multiplicavit vos. Nam ecce vos eſtis hodie ſicut ſtellæ cæli præ multitudine. Dominus Deus patrum veſtorum addat vobis, ſicut vos, mille vicibus & benedicat vobis, ſicut locutus eſt vobis;* איכה אשא לבדי טרחכם משאכם וריבכם *quomodo feram ſolus laborem veſtrum, onus veſtrum & litem veſtram? Date ex vobis* ſeu *date vobis viros ſapientes, intelligentes & prudentes ſecundum tribus veſtras* (Vulgata *quorum converſatio ſit probata in tribubus veſtris*) *& ponam eos in capita veſtra* ſeu *vobis principes* aut *duces veſtros* ויענו ואמרו *& reſponderunt*

k Deut. 1. 9.

runt & dixerunt (male pro ותיענו אתי ותאמרו *& respondistis mihi & dixistis*, ut in Deuteronomio etiam Samaritano) *bona res est quam proposuisti faciendam. Tum accepit capita tribuum* (ita persona in tertiam mutatur) *viros sapientes & intelligentes & constituit eos capita super eos, principes* seu *præfectos mille, principes centum, principes quinquaginta & principes decem,* ושוטרים לשבטיכם *& ministros, apparitores, lictores secundum tribus illorum* ויצו את שופטיהם (sic codex heic Samaritanus) *Præcepit quoque judicibus eorum* (pro ואצוה את שופטיכם *& præcepi judicibus vestris*) *dicens; audite inter fratres vestros & judicabitis justitiam inter virum & inter fratrem ejus,* ובין גרו *& inter eum qui ei est alienigena* seu *hospitem suum*, aut *peregrinum. Non cognoscetis facies in judicio. Parvum sicut magnum audietis. Non timebitis à facie viri quoniam judicium Domini est istud. Rem autem vobis difficilem deferetis ad me & audiam eam & præcepi vobis omnia quæ facienda erant. Et judicabant populum omni tempore, Rem quamlibet difficilem referentes ad Mosem. Sed omnem rem parvam judicabant illi.* Ita Samaritani cōdices ex primo Deuteronomii capite, ubi historiolam hanc repetit Moses, Exodi decimum octavum sui seu periocham illam in qua res integra continetur in-
l Lib. 3 cap. 3. terpolarunt, vera quidem tradentes sed malè collocantes. Josephus [l] autem Jethronem, monuisse Mosem ait, inter Ebræos fuisse alios judiciis satis idoneos, φροντίσαι δὲ τοσούτων μυριάδων σωτηρίας οὐκ ἄλλον τινὰ δύνασθαι μὴ Μωϋσῆν γινόμενον, *Curam verò tot millium salutis sustinere posse neminem præter Mosem ipsum aut sui similem.* Tibi ipse igitur parcens, inquit, alios litibus, actionibus, controversiis dirimendis præfice. Tu verò μόνῃ τῇ τοῦ Θεοῦ θεραπείᾳ, *Solo Numinis cultui* deditus esto, seu ut Ruffinus *ad solum Dei ministerium retine temetipsum* quo faciliùs populum è præsenti necessitate eximas. Meis ergo consiliis utere & στρατὸν *exercitum* seu copias distribuens, per dena millia, per millia, per quingentos, per centum, per quinquaginta, per triginta, per viginti & demum per decem, numero horum cuilibet ἄρχοντας *principes* seu ut Ruffinus *Judices* constitues. ἔσω δέ τις ἐπὶ τούτοις εἰς τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τοῦ τῶν ἀρχομένων ἀριθμοῦ λαμβάνων, *Sit verò aliquis super istos unus qui nomen à numero eorum qui ei subditi fuerant accipiat.* Jam verò ex ipsis locutionis Sacræ verbis non palàm omninò liquet utrum Principes seu præfecti plures an unicus tantùm cuique præfecturæ qualiscunque ea aliàs esset, constitueretur. Nam pluraliter, ut vides, Principes dicuntur, qui sic in quolibet numero plures esse potuissent, rum ut plures in una præfectura Consules, Suffetes, Ephori, id genus alii. Nec quidem satis ex sacro sermone constat utrum Præfectorum numerus an Subditorum designetur. Scilicet utrum per millenos, centenos, quinquagenos, denarios, populus distributus suos sibi seorsim haberet præfectos, ut tribunos seu chiliarchas, centuriones, quinquagenarios & decanos ita ex subditorum numero de-
m Videsis 2. Paralip. 25, 5. nominandos [m] (quod à Josepho ac passim in versionibus Christianorum admittitur) an totidem principes seu præfecti per præfecturas ita dispositi fuerint ut Mille viri alia, centumviri alia, alia quinquagintaviri & demùm alia decemviri collegia juridica sic conficerent. Neque enim dicitur in scriptura *Principes super mille*, *Prin-*

Principes super centum, sed *pones super illos*, *Principes mille*, *Principes centum* &c. quæ in origine, ut in Latinis his, diversam etiam habent significationem. De versionibus Orientalium & in Occidente Judæorum suprà monuimus. Et certè quantum ad Græcos seu Septuaginta interpretationem attinet, verba ipsa ut juxta Secundum heic sensum capi possint non ita est absonum. Nam verbi gratia δεκάδαρχος non solùm est *Decanus* seu qui decem aliis præest, verùm etiam *Decemvir* seu unus è collegio è decem conflato, ut scimus ex ejusdem vocabuli apud Plutarchum aliósque usu. Adeóque etiam de reliquis præfecturis à numero ibi denominatis tantundem non immeritò dici potest. Sed verò vetustissimus & præ aliis longè receptissimus est Ebræis ipsis sensus heic Prior, seu is quo eorum qui præfectis seu principibus jam dictis subderentur numerus in causa omninò nominis cuilibet esset præfecto seu principi. Nec minùs recepta est sententia de unico ac singulari in præfectura unaquaque Judice secundum illud quod è Josepho adnotavimus. Amplissimum item hinc Judicum faciunt numerum ac mirandum Talmudici, quod ut ritè intelligatur, res paulò altiùs repetenda. Exierant ex Ægypto adeóque in deserto hoc tempore fuere [n] כשש מאות אלף רגלי הגברים לבר מטף *quasi* seu *circitèr sexcenta millia virorum peditum absque parvulis*, ubi in vulgatæ codicibus aliquot adjicitur *atque mulieribus*. הגברים *viros* exponit ibi glossa non sine sacri sermonis [o] autoritate per מבן עשרים ומעלה *viginti aut plures annos natos*. Hoc numero virorum per millenos, centenos, quinquagenos & decem tributo, cuique millenario numero unicum præfuisse judicem aiunt, eúmque Principem millium in textu dici, sic centenario cuique centurionem, quinquagenario pentecontarchon & denario decanum seu decurionem; ita ut intereà quilibet judex numeri quo denominaretur ipse pars esset; quâ tamen de re dubitarunt aliqui [p] numerum egredientium ex Ægypto ita augentes ut senes sexagenarios quamplurimos, non magis in rotundo illo 600000 numero atque parvulos (sic illi) censitos, simul egressos esse velint, & distributis per numeros sic viris peditibus jam dictis esse præfectos. Adeóque sic sine judice ipso qui præficeretur, integer foret ubique numerus denominans. Et Philo [q] *Exeuntium*, inquit, *οἱ μὲν ἀνδρὸς ἔχοντες ἡλικίαν ὑπὲρ ἑξήκοντα μυριάδας ἦσαν· ὁ δὲ ἄλλος ὅμιλος πρεσβυτέρων, παίδων, γυναικῶν οὐ ῥᾴδιος ἀριθμηθῆναι*, *Ii qui virili erant ætate, fuere supra 600000. Reliquæ turbæ, senum, puerorum, mulierum facilè iniri non poterat numerus.* Proselytos, item servos, alios id genus adjicit. Sed verò rotundus ille (quem adeo intuentur heic Talmudici) numerus sexcentorum millium per chiliadas, hecatontadas, pentecontadas & decadas distributus, cœtus reddit singulares adeóque Principes seu Præfectos inde denominandos septuagies octies mille & sexcentos, ad hunc modum.

	In numero 600000
Chiliades sunt,	600
Hecatontades	6000
Pentecontades	12000
Decades	60000

n *Exod.* 12. 37. *Num.* 11. 21.

o *Num.* 1. 3.

p *Vide* Chiskuni *fol.* 99. b. & Tosiphoth *in Talmud. Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 18. a. *item Gemar. Babylon. ad tit.* Baba Bathra *cap.* 8. *fol.* 121. b. *consulas item Numer.* 1. 46.

q *De vita Mosis lib.* 1. & *vide Exod.* 12. 38.

Ita

Senatrices [a] memorantur; quemadmodum olim in Christianismo Presbyteræ [b], quas & πρεσβύτιδας & προκαθημένας seu *Præsidentes* (sed non Presbyterissas [c]) appellabant, ordinabantur, etiam & Presbyterorum uxores sic dictæ sunt. Sed ordinationes ejusmodi expressim prohibitæ. *Senatores item Deorum*, in concilio cœlesti, *qui Penates ferebantur Tonantis ipsius* habentur apud Martianum Capellam [d]. Adeóque Romanis *Optimates*, *Summates*, *Proceres*, *Patres*, *Optimi Nobilium*, etiam per excellentiam *Nobilitas* dicebantur [e] Senatores ac Senatus, ob dignitatem & præstantiam singularem, ætatis seu primariæ vocis significationis ratione habita nullâ. Inde etiam Areopagus aliæque Atheniensium Curiæ ac Βουλαὶ *Senatus*, Græcorum interpretibus aliisque Scriptoribus [f] dici solitæ; quemadmodum etiam curiæ aliarum rerumpublicarum ac civitatum [g] frequentissimè. Atque ut Romanis Ordo Senatorum seu Seniorum amplissimus Senatus dictus est, ita proximus huic seu equestris, Juventus, quod notissimum. Quod ad Senioris autem vocem; apud Statium [h] legitur *Senior mitissime* & *Senior placidissime* [i], unde etiam in Christianismo inclinantis imperii *Seniores nostri* usurpatum [k] pro *Majores nostri*. Et Corippus [l],

> *Tantus amor Senioris erat* ——— &
>
> *Quid noster Senior potuit pater, inscie disce.*

Et demum, tùm ob adeò frequentem *Seniorum* & *Majorum natu* id est זקנים & *Presbyterorum*, ætate scilicet Sapientiæ seu Dignitatis majorum, in bibliorum vulgata ad eminentiam variatim inter Judæos denotandum, usum, tum ob tributum ita multipliciter (citra annorum rationem habitam) nomini illi apud veterum alios honorem, invaluit ab anterioribus usque in nostra secula per Europam Occidentalem, ut *Seniorum* nomen vocesque ab eo diversimodè formatæ, pro eis qui Imperio, Dignitate, Honore variatim præcellant & barbaro-latinè & in linguis provincialibus veluti Italica, Gallica, Hispanica, alíisque aliquot voces illas ab harum aliqua mutuò sumentibus adhiberi sint solitæ. De usu *Senioris* barbaro-latino eóque veteri pro eo qui est *Dominus*, quà vox hæc Beneficiarium seu Vasallum in jure feudali respicit, perquam obvia sunt & clarissima testimonia in priscis Wisigothorum † Longobardorúmque [m] legibus & Capitularibus Caroli & Ludovici Augustorum [n], & in Marculpho [o]; maximè autem in Caroli Calvi Capitulis [p], ubi & *Seniores Presbyterorum*, eorum scilicet qui ex Ecclesiastico ordine sic dicti, pro *Patronis* seu *Dominis* eorum usurpatur. Ibi etiam [q], *Et volumus ut unusquisque liber homo in nostro regno Seniorem qualem voluerit in nobis & nostris fidelibus accipiat*, unde axioma Transligeritanorum deducit Antonius Dominicus [r] illud *Nulle terre sans Seigneur*; Quod etiam de universa Francia [s] dicitur. Et *Domnus & Senior noster* pro ipso Rege [t] tunc adhiberi solitum, unde & *Seniorale* [u] pro potestate Regia & *Senioratus* [x] pro ipso clientelæ jure. Et *Senioris mei*, *Senioris illius* usus

a In Vita S. Desiderii apud Anton. Dominicum de Prærogativa Allodiorum pag. 62.
b Synod. Laodicen. can. 11. Dist 32. c. 18. & 19. Scotus in Sent. 4. dist. 25. quæst. 2.
c Epiphanius Hæres. 79. §. 4. Collyridianorum. & vide Claud. Espencæum Digression. 1. cap. 17.
d De Nuptiis Philolog. lib. 1.
e Vide Claud. Salmasium in Capitolinum pag. 93.
f Sigon. de Rep. Atheniens. lib. 2. cap. 3. I. Saresbur. in Policratico lib. 5. cap. 9 &c.
g Et vide Vulgatam Dan. 6. 7.
h Sylvarum lib. 3. in Lacrymis Hetrusci.
i Cod. Florentin. apud Fred. Gronovium in Statium cap. 33.
k Apollinaris Sidonius lib. 2. Epist. 2.
l Lib. 1. & 3.
† Lib. 8. tit. 5. § 6.
m Lib. 3. tit. 4. § 3.
n Ansegisus lib. 2. tit. 15. lib. 3. tit. 8. App. 2. tit. 35. lib. 5. tit. 15. 151, 171.

o Formul. cap. 7. p Apud Pisas ann. 869. cap. 8. & 9. & apud Tusiacum cap. 11. q Cap. Caroli Calvi pag. 69. & vide pag. 74. 75. r De Prærog. Allodiorum cap. 13. §. 6. s Gallant. du Francaleu chap. 7. t Cap. Caroli Calvi in Synod. apud Wermeriam cap. 2. & vicissim pag. 8. 135. & 425. u Ibid pag. 13. x Ibid. pag. 135. 141. 329.

uſus ſeculis in illis admodum frequens apud Scriptores alios[y]. Inde in formulis vetuſtis Confeſſariorum[z], *occidiſti Seniorem tuum, vel in conſilio fuiſti ut occideretur.* Et in Jure Canonico[a] *Seniores* pro Dominis ac eis à quibus jure beneficiario poſſidet quis prædia, ut vox receptiſſima, occurrit. Nam etiam Excommunicationis formulæ vetuſtiſſimæ ſubjicitur[b] *Seniori ejus ipſa Excommunicatio debet nota fieri.* Hinc Mariana, *tum in monimentis*, inquit[c], *Hiſpaniæ tum in Conciliorum actis præſertim quæ Caroli magni ætate in Gallia habita ſunt Domini & Principes Seniores nuncupari cœperunt.* Sic quidem tunc nuncupatos ſcimus. Tunc cœptum, ut ſic nuncuparentur, nullibi comparet. Imo diu antè, notionis hujus vocabuli receptæ teſtes ſunt leges Wiſigothorum jam memoratæ. Jam verò ex barbaro-latino antè dicto uſu, Linguæ per Italiam, Gallias & Hiſpanias, provinciales cepere hactenuſque retinuere ſua *Signior*, *Senior*, *Seigneur*, etiam *Sieur* & *Sire*[d] ex illo contracta pro *Domino*, & *Signioria*, *Signoraggio*, *Signoreggiamento*, *Sennorio*, & *Seigneurie* pro *dominatu*, *imperio* & *principatu* præter alia non pauca inde deflexa quæ dum dominatum ac principatum diverſimodè (ut maximè in legibus Feudalibus) denotant, originem ſuam ex eo quod *Seniorem* ſeu *Presbyterum* ſignificat ſimul agnoſcunt, unde etiam *Ancianus* ab *Antiano* quod *Seniorem* ſic interpretatur, apud juriſconſultos[e] interdum occurrit. Aliter quidem ſtatuerunt viri aliquot docti de nominis *Senioris* ſic in linguas provinciales recepti origine. Fidentèr nimis Joannes Garſias Juriſconſultus[f] vult *Signior vocem Germanicam fuiſſe primum quâ dominus ſignificatur, deinde ad Italos, Gallos & Hiſpanos tranſlatam & uſu acceptam, non vero ab ætate hoc eſt à Senio deductam quaſi Seniores dominos appellemus. Longe enim*, inquit, *petita iſthæc acceptio eſt, præſertim cum videamus minorem viginti quinque annis feudalem patronum eſſe poſſe dato & conceſſo feudo viris ſenioribus, &c.* Ea de re etiam antè egerat ſed modeſtiùs Franciſcus Hotomanus[g] & dubitanter, quoniam toties apud hiſtoricos atque in feudali jure quaſi ipſum quod dominus eſt ſimplicitèr imò quaſi primariò ipſum ſignificaret. Sed ubinam in Germanorum veterum, ut vult Garſias ille, ſeu Septentrionalium lingua reperta fuerit hac notione *Signor* nemini puto conſtat. Et quod ad rationem illam ejus quam & habet dubitando Hotomanus, ætate Juniores etiam minores viginti quinque annis Seniores dici & eo nomine Feuda concedere natu Majoribus qui interim non dicti Seniores, ideoque ab vocabulo latino *Senior* quod primariò ætatem provectiorem indicat in Linguas provinciales neutiquam manaſſe; certè quantum video ea planè perquam frivola eſt & nihili. Quis dubitat quin dignitas illa ſacra Presbyteri nomine notiſſima, id eſt planè *Senioris*, ſæpiſſimè reperiatur in ætate minore eis quibus nomen hoc negatur, ſive Diaconos reliquoſque ordinis Eccleſiaſtici gradus inferiores reliquos ſive plebes ſpectes? Atque ex illa Garſiæ ratione Presbyter neque heic originem haberet à vocabulo ætatem primariò & dein per tranſlationem dignitatem ſignificante, ſed ab alio medium inter Epiſcopum & Diaconum locum ex origine ſui denotante, quod affirmare nimis

[y] *Hincmarus tom. 2 pag. 834. Aimoinus lib. 4. cap. 31. lib. 5. cap. 34. &c.*

[z] *Burchard. Decret. lib. 19. cap. 5.*

[a] *Extr. c 1. tit. de Cenſibus & DD. ibidem.*

[b] *Burchardus Decret. 11. cap. 3.*

[c] *De Reb. Hiſpaniæ lib. 5. cap. 11. & videſis Renat. Choppin. de Feudis Andegaviæ lib. 2. tit. 2. §. 4.*

[d] *Paſquier des Recherches de la France liv. 8. chap. 5.*

[e] *Bald. ad Pacem Conſtantiæ. Zaſius de Feudis.*

[f] *Lib. de Expenſis & meliorationibus cap. 12. §. 29. Sed hac de re conſulas Carolum* L'oyſeau Des Seigneuries *cap. 1. Bodin de Repub. lib. 3. cap. 1.*

[g] *Diſput. 3. de Feudis.*

esset ridiculum. Papa, Abbas, Pater, ut dignitatis nomina tribui solent eis qui ætate minores sæpe eis sunt quibus sic indigitati præsunt, licet interea majorem Seniorum ætatem ex origine sui indicent. Tantundem de Senatoribus seu Senioribus Romanis aliisque dicendum qui non raro juniores ætate fuerint eorum non paucis qui in ordine Equestri seu secundo. Ex variante norma ac usu loquendi vim suam obtinent vocabula. Conjectura est Andreæ Tiraquelli[h], Jurisconsulti eximii, *ex eo fortasse fieri ut Seniores interdum pro Dominis usurpentur*, quoniam, in loco uno & altero Orientis, singularis quædam maximi natu, ut familiæ reliquorum Domini, prærogativa apud veteres reperta. Nempe in Aromatifera Arabiæ regione, narrante Strabone[i], κοινὴ κτῆσις ἅπασι τοῖς συγγενέσι, κύριος δὲ ὁ πρεσβύτατος, *Bona cunctis consanguineis communia; sed natu grandior* aut *omnium Senior Dominus est*. Et in Tapobrana, teste Diodoro Siculo[k], ἑκάστου συστήματος ὁ πρεσβύτερος ἀεὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔχει, καθάπερ τις βασιλεύς, καὶ τούτῳ πάντες πείθονται, *in quolibet Sodalitio qui Senior est semper imperium obtinet, veluti Rex, eique universi obedientiam præstant*. Et μετὰ τοῦτον ὁ πρεσβύτατος διαδέχεται, *& post eum qui natu est maximus succedit*, qualis plane Hiberniæ locis in aliquot mos ille quem **Tanistrie** vocitamus. Sed longe nimis puto atque ex origine nimis angusta sic petitur *Senioris* notio qua Domini significationem induit. Id interim manifestum est, nec *Seniorem* nec quæ inde fiunt in linguis provincialibus ex origine sui *dominum* omnino denotare, sed ex usu recepto quo tum summis Principibus dignitatibusque tum minoribus, nec civilibus solum sed & tam Academicis aliquot (ut cum nomine *Sir* inde facto artium baccalaurei nostri compellantur) quam Ecclesiasticis diversimode tributa sunt, in vocem *domini*, præcellentiam itidem sed perquam varie significantem, Latine migrasse. Unde etiam tam Deum ipsum *Signior*, *Seigneur*, *Sennor*, vocant Itali, Galli, Hispani ut prænomine in *Domine Deus*, quam itidem Reges, Principes, alios præcellentiores, ut in usu *Seigneur*, *Sieur*, *Sire* & cognatorum multiplici. Parilis vocis apud Anglos usus ex lingua Normannica, qua Rex *nostre Seigneur le roy*, & Proceres Magnates & Prælati *les Seigneurs spiritualx & temporaulx*, id est, *Seniores spirituales & temporales*, locutionibus in solennioribus & actis publicis sæpissime occurrentibus vocitati. Etiam in Jure Feudali nostro passim Dominus feudalis lingua illa *Seigneur* appellatur, tametsi non sit ex Proceribus seu Nobilitate quam vocitamus Majorem. Atque ex Nostratium usu veteri argumentum habetur non leve, Seniorum proculdubio vocem in Dignitatis nomen ex ipsa origine sui qua ætatem denotat & qua cum Presbyteris idem est transiisse, quod *Seniores* seu *Senatores* dignitate Latine sic dicti Ealdormannum **Eldermen** seu **Aldermen** vocarentur, id est plane nec aliud quam **Elders** seu Seniores ut ex ætate vox illa primario significat. In legibus vetustis Anglicanis, ubi de Comitibus & Consulibus provinciarum agitur, *apud*[l] *Anglos antiquitus vocabantur* **Aldermen** *quasi Seniores*, *non propter*

h De Jure Primigeniorum. in præfat. §. 214. & videsis ibi §. 75. &c.

i Geograph. 16.

k Bibliothec. lib. 2.

l Apud Rog. de Hoveden Annal. part. 2. pag. 607.

propter senectutem, cum quidam adolescentes essent, sed propter sapientiam. Hinc Duces, Comites, Reguli, principes, ac primates provinciarum, urbium, oppidorum, variatim apud Majores nostros sic dicti, quod liquet maximè ex Annalibus aliisque scriptis Anglosaxonicis cum Latinis Bedæ, Florentii, Huntingdoniensis, Hovedenii, ejusmodi aliorum annalibus collatis. Hundredes Ealdor [m] erat *Centurio* seu *Centuriæ præfectus*, Suþseaxna Ealdorman *Comes Australium Saxonum*. Item Ealdorburh *metropolis*, ut Græca ealdorburh *Constantinopolis*. Et cum Georgius Cappadox qui sancti nomine fruitur, Comes Cappadociæ apud veteres nuncupetur, Alfricus [n] in ejus vita Anglosaxonica Ealdormam on þær scyre Cappadocia eum vocat. Hinc Alfwinus sub Eadgaro Rege *Aldermannus*[o] *Angliæ* dictus seu Principis locum per Angliam sustinens. Nam & ubi Beda habet [p] anno 640 de Earconberto Cantuariorum Rege, cum idola destrui & jejunium quadragesimalè observari per totum regnum suum *Principali autoritate* præcepisse, Anglosaxonica versione substituitur mid his Ealdorlicnesse quasi diceres *Senioralis*, seu *Senioratus sui* autoritate. Atque ut yldran yldrum in Euangeliis Saxonicis ita etiam & Ealdrum & Ealdras pariter & Ealdormannum pro Senioribus & Viris principibus ex usu jam ostenso, adhibita esse palam est. *Seniores, Scribæ & Principes Sacerdotum* apud Matthæum vertuntur [q] yldrum ⁊ bocerum ⁊ ealdormannum þæra sacerda. Et *Principes Sacerdotum*[r] *& Seniores populi* þæra sacerda ealdras and þæs folces ealdras sæpius; ubi Seniores & Principes planè velut synonyma. Etiam in eodem capite[s] non semel pro *Principibus Sacerdotum & Senioribus* Anglosaxo þæra sacerda Ealdras ⁊ þa hlafordas ubi pro Senioribus *lhafordas* quod postmodum in Laverds & dein in Lords pro *Senioribus* seu *Seigneurs* aut *Dominis* expressim substitutum. Alibi autem in eadem versione[t] heah sacerdum pro *principibus Sacerdotum* & Ealdormannum pro *Senioribus*. In Luca autem ubi dicitur *quia*[u] *oportet filium hominis multa pati & reprobari à Senioribus & principibus Sacerdotum & scribis* Ealdrum pro *Senioribus* & Ealdormannum pro *Principibus Sacerdotum* adhibetur, uti etiam alibi[x] in ejusdem Euangelio ubi pro *ad Principes Sacerdotum magistratus templi & Seniores* habetur to þam ealdormannum and to þam witum and þæs temples ealdrum. *Seniores* heic witum redduntur seu *sapientes* & magistratus etiam ealdrum seu *Seniores*. Paulo post etiam ibi[y] & folces yldran pro *Senioribus populi*, & sacerda ealdermenn pro *Principibus Sacerdotum*; quemadmodum etiam in sacro sermone זקני הכהנים *Seniores de Sacerdotibus* pro primariis seu principibus Sacerdotum subinde[z] usurpatur. Transit postmodum

m Nowellus in lexic. Saxonico MS. & Henric. Spelman. in Glossario.

n MS. de vitis Sanctorum tit. 3. & vidésis Tit. Honor. par. 2. cap. 5. §. 2.

o Hist. Ramesiensis apud Camden Brit. pag. 368.

p Hist. Angl. 3. cap. 8.

q Matth. 16. 22.

r Ibid. 27. 1. & 3. Marc. 10. 33.

s Comm. 12. & 20.

t Marc. 8. 31. 11. 27. 14. 43.

u Cap. 9. 22.

x Cap. 22. 52.

y Ib. comm. 66.

z 2. Reg. 19. 2. Isaia 37. 2. Ierem. 19. 1.

Saxonum Ealdoꝛman (quà Comitem denotavit ſeu provinciæ præſidem) in Danicum Eoꝛle ſeu **Earle**; retenta interim eâdem etiam hactenus voce in muneribus primariis Civitatum, ut Decurionibus Londini, Eboraci, aliarum plerarunque etiam & villularum aliquot, quod nemo apud nos neſcit, deſignandis. Summa demum eſt, ex jam dictis palam cerni, Vetuſtiſſimum, Diffuſiſſimum & perquam variatim Ampliſſimum atque admodum Multiplicem per ſecula anteriora & gentes Orientis Occidentiſque velut univerſas, fuiſſe uſum vocum Presbyterorum & Seniorum aliarúmve ejuſdem prorſus ſignificationis; & uſum ſanè ejuſmodi ut nullum omninò Dignitatis nomen aliud, quantum ad Diffuſionis Amplitudinem hiſce fuerit æquiparandum. Cùm autem utraque idem ipſum ex origine ſui denotent, Altera ſeu Prior ſyllabas ſuas retinens, ſub quartum Chriſtianiſmi ſeculum (ut viris doctiſſimis dudùm eſt appoſitiſſime animadverſum) Sacerdotis ſeu ἱερέως notione apud Eccleſiaſticos induta eſt; unde quidem evenit ut, quoties in Vulgata, quæ tunc etiam nata eſt, Presbyteri vox, in Novo fœdere, è Græco retenta eſt, pro Sacerdote ea fuerit dein vulgò intellecta, *Senioris* ibi vocabulo pro *aliis antiquioribus & autoritate præcellentibus*, nec Sacerdotibus ſumto, quale diſcrimen viri aliquot docti[q] ex verſione Vulgata obſervari etiam volunt ubi capite in eodem ac eadem rerum periocha, *Apoſtoli & Presbyteri* ſemel & *Apoſtoli & Seniores* aliquoties eandem circa rem memorantur, cum in Græco πρεσβύτεροι indiſcriminatim ubique illic habeatur. Sed viderint ipſi qui ejuſmodi diſcrimen tueri certant, uti & alii qui tale quidem aut quod magis mirum videatur faciunt, haud Vulgatæ omninò ſequaces, qui ſemper πρεσβυτέρους in N. T. vertunt *Anciens*, **Elders**, **Ouderlingen** (adeóque pro eiſdem ſumunt ibi, ut debent, *Presbyteros & Seniores*; quantum ad vocum ſignificationem) quos tamen ipſi in miniſtros ſacros ſeu reverà Sacerdotes & eos qui ejuſmodi non fuerint pro libitu diſtinguunt, adeóque tam dignitatis (ut vocant) Laicæ quàm miniſterii Sacri Presbyteros faciunt; quorum hos volunt aliqui etiam in vernaculis ſuis linguis Presbyteros (nomine Græco ſic retento) nuncupari, illos autem, quod meritò ſanè mirere, tantùm Seniores ſeu **Elders**; cum interea in loco ipſo notiſſimo illo, unde[r] diſtinctio illa elici ſolet; pariter non Græcè ſolum ſed & in Vulgatæ latina expreſſim dicantur *Presbyteri* quotquot ſive in horum ſive in illorum Seniorum ibi numero fuerint cenſendi. Sed ut *Presbyteri* vox, ita jus natalium ſuorum primigenium ſeculo jam dicto, in Chriſtianiſmo Eccleſiaſtico, exuere cœpit, ita Altera illa *Senioris* & barbaro-latine & per linguas Provinciales, in Chriſtianiſmo Politico, *Domini* ſignificationem, ut oſtendimus, à temporibus vetuſtiſſimis nacta eſt. Sed de ſingulari illo Judicum apud Ebræos, per ſecula illa Legis dationem antevertentia, Nomine & Dignitatis in poſteritatem variatim transmiſſo titulo, nec tamen illis ita proprio ut ex Nominis ſeu Dignitatis ipſius vi quiſquam Judex, ſine creatione in præfecturam juridicam expreſſa, haberetur (qua de re etiam plura capite proximo) hæc dicta ſunto.

[q] *Lorinus ad Act.* 15.4. *vide comm.* 2. 4.22.23.41.

[r] 1. *Tim.* 5.17.

CAP.

Cap. XV.

Judicem unicum, *ex Iure Noachidarum, sufficisse. De Iudicum* Sodomæ *Numero, cui præfuisse* Lotum, *habetur in Traditionibus Ebraicis. Numerus eorum à quibus ex* Jethronis *Mosis soceri consilio populus regeretur. De* שוטרים Shoterim (*qui* Γραμματεοεισαγωγεῖς *Græcis dicti*) *in* Judicum *illorum* ministerium *constitutis.* Kinitæ. *Temerè nimis à nonnullis* Judices *forenses, eorúmque numerum* Septuagenarium *tempori quo in* Ægypto *& in* Deserto *ante legis dationem agebant* Ebræi, *assignatum. Ex solo* Presbyteri *seu* Presbyterii *nomine, nec* Singulari *cuiquam nec* Consistorio *alicui* Jurisdictionem *aliquam* forensem, *apud Ebræos, unquam competiisse.*

SEquitur ut, juxta institutum superius, de Judicum Numero per intervallum quod primariò præ manibus est, videamus. Receptum est apud Talmudicos, ex jure Noachidarum, adeóque eo quod per Intervallum hoc obtinuit, sufficisse in præfecturis Juridicis singulis דין אחד [a] *Judicem unicum*, contrà quàm regulariter posteà, ex more sub Lege Ebraico, in terra Sancta, admissum est, ut libro ampliùs ostenditur proximo. Adeóque in Præfecturis ejusmodi omnimodis Judex unicus jurisdictionem tam circa Sacra quàm Profana, aliúsve Judicum numerus, pro vario constituentium arbitrio, omnigenam rite, id est ex Jure obtinente receptóque Naturali & Divino, exercere potuit. Rara quidem est Judicum illorum per tempora illa mentio expressa. Sed ad illud [b] *& Lot sedebat in porta Sodomæ* (quando angeli ad eum veniebant) adnotant ex Cabala seu traditione veteri Magistri [c] אותו היום מנוהו שופט עליהם *Eodem die constituerunt eum sibi judicem.* Etiam ajunt Lotum summum Sodomæ & principalem fuisse Judicem eóque nomine Quinque aliis quos primarios item nuncupabant Sodomitæ, præfuisse. Scilicet in *Beresith rabba* [d] legitur, אותו היום מינוהו ארכי דיינים חמשה ראשי דיינים היו בסדום קץ שקר ורב שקר רב מסטירין רב גבל וקלא פנדר לוט היה ארכי הדיינים שבכולן בשעה שהיה אומר להם דברים שהם ערבים להם הן אומרין לו גש הלאה סק לעיל ובשעה שהיה אומר להם דברים שאין ערבים להם היו אומרין לו האחד בא לגור וישפט שפוט *Eodem die constituerunt eum Principem Judicum. Quinque nimirùm fuere in Sodoma Judices primarii,* seu *etiam judicibus aliis præminentes, Katz-shaker* (legunt aliqui קו שקר *Kau-shaker*) *& Rab-shakar, Rab-Misterin, Rab-Gabal, & Kala-Pindar. Locus autem erat summus* seu *Princeps Judicum ibi universorum* (Isachar Ben Nepthali interpretatur הראש ואדון *Caput & Dominus*) *Quoties diceret ille ea quæ eis placerent, dicebant ad eum illi, secede illuc* [e] *id est, ascende in suggestum* (seu ut Isachar ille ibi, עלה ושב למעלה *ascende & sede loco in superiori*) *quoties autem quæ eis displicerent proferret, dicebant ad eum illi, hic unicus* [f] *huc advenit ut apud nos pere-*

grina-

a Gemar. Hierosolym. ad tit. Kidoschin cap. 1. fol 58. col. 3. Maimon. tract. Melakim cap. 9. & videsis lib. 7. de Jure Nat. & Gent. cap. 6. pag. 813.

b Genes. 19. 1.

c Iarchius ibid.

d Parasch. fol. 56. col. 1.

e Genes. 19. 9.

f Ibidem.

grinaretur & jam jurisdictionem exercet. Quicquid autem de aliis fuerit sive locis sive personis per hæc tempora hanc circa rem statuendum, illud interim palàm est, apud Ebræos Mosem ipsum pòst migrationem ex Ægypto, aliquandiù ex veteri illo, de Judice unico, Jure, solum [g] in hoc intervallo judiciis præfuisse omnimodis adeóque jurisdictionem tam circa Sacra quàm Profana legitimam exercuisse; id est usque ad institutas illas ex Jethronis consilio præfecturas numerosas, de quibus heic maximè agendum. *Factúmque est*, inquit Moses ipse [h], *in crastino* (in capite scilicet hæc tradit Exodi decimo octavo, quod primam legis Mosaicæ dationem proximè [i] antevertit) *ut sederet Moses ad judicandum populum; stabátque populus juxta Mosem à mane usque ad Vesperam. Et videns socer Mosis omnia quæ ille faciebat populo, ait, quænam hæc res quam tu facis populo? quare sedes* (לבדך) *solus & cunctus populus stat juxta te à mane usque ad Vesperam? Et respondit Moses socero suo, quoniam venit populus ad me* (לדרוש אלהים) *ad quærendum deum* (Græci ἐκζητῆσαι κρίσιν παρὰ τοῦ θεοῦ *quærere judicium à Deo*, Vulgata *quærens sententiam Dei*, Chaldæus uterque למתבע אלפן מן קדם יהוה *ut quærat doctrinam à facie Domini*, seu *à Domino*; Judæi Mauritanienses, ان يطلبوا علما من عند الله *ut quærant scientiam à Deo*; Saadias Gaon ut يطلبون امر الله *quærant decretum* seu *negotium Dei*; uti etiam Arabica Editionis Jaianæ, quæ plerunque Saadiæ Constantinopoli olim editæ consona, heic pro Jethro semper habet شايب *Soaib*, nomen apud Mahumedanos Jethroni tribui solitum; Hispanienses Judæi *por requirer al Dio*; Syrus למשאל מלתא מן אלהא *ut postulent verbum à Deo* aut *Dei placitum*; Versio penes me MS. لسمعوا القول من الله *ut audiant vocem à Deo*, Glossa ordinaria *ad quærendum* תלמוד מפי הגבורה *doctrinam ab ore Dei*) *Cum fuerit illis causa aliqua, venit ad me & ego judicium decerno inter virum & proximum suum atque ostendo statuta Dei & leges ejus. Et ait socer Mosis ad illum; non est bona res quam tu facis. Lassitudine fatigaris tam tu quàm populus iste qui tecum est. Nam gravior est hæc res quàm quod tu solus eam perficere possis. Nunc igitur audi vocem meam & ego consilium tibi dabo & erit Deus tecum. Adesto tu populo* מול האלהים *in his quæ ad Deum pertinent* seu *respectu Dei ut referas causas ad Deum. Docebísque eos statuta & leges* (vulgata, *ceremonias & ritum colendi*, pro eo quod est את החוקים ואת התורות *statuta & legem*) *& ostendes illis viam in qua ambulent atque opus quod faciant. Providebis igitur ex omni populo viros potentes & timentes deum, viros veraces,* שנאי בצע *odientes avaritiam* seu *quæstum* (Chaldæus uterque דסנן לקבלא ממון *qui oderint accipere pecuniam*; Syrus, וסנין שוחדא ונכל *& odientes munus & fraudem*) *ponésque super illos* שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות *Principes mille, Principes centum, Principes quinquaginta, & Principes decem* (Græci heic, *Chiliarchos, Hecatontarchos, Pentecontarchos, & Decarchos,* seu

g Exod. 18. 14.

h Ibidem.

i Exod. 19. 1.

ſeu *Decadarchos*; Vulgata *tribunos*, *centuriones*, *quinquagenarios & Decanos*, quæ verſio eſt apud Chriſtianos receptiſſima. Syrus, Chaldæi, Arabes, Perſa, ita vertunt ut, quemadmodum in Ebræo, non ſatis liqueat utrum obliquo an recto caſu numeri qui שרי *Principes* heic ſequuntur ſint ſumendi, nempè utrum Principes ipſi eſſent milleni, centeni, quinquageni, decem, an millenis, centenis, quinquagenis, decem, princeps quilibet præeſſet. Etiam Saadias Gaon, رووسا الالف ومئين وخمسين وعشرات *Principes mille*, *centum*, *quinquaginta*, *decem*; Judæi Hiſpanienſes, *y pornas ſobrellos Mayorales de milles, mayorales de cientos* &c. Græcienſium Judæorum verſio Græco-barbara, ἄρχους χιλιάδρους, ἄρχους ἑκατόδρους, ἄρχους πλωίδρους καὶ ἄρχους δεκάρους. Germanienſes Judæi, Heeren touſande / Heeren hundred / Heeren funffzig / und Heeren zehen / quaſi de principibus ſeu præfectis ipſis, non de eis qui ſuberant, numeros ibi ſumerent, quâ de re plura ſtatim. Certè & Arabs penes me vetuſtus MS. in Deuteronomio (ubi de his rurſus agitur) *& conſtitui* ريسا عليكم ريسا علي الالوف وريسا علي المئات *Principes ſuper vos, Principes ſuper mille, Principes ſuper centum*, adjectis quinquaginta & Decem ſine علي ſeu *ſuper*) *Et judicent illi* (pergit ſacer ſermo) *populum omni tempore, & omnem rem magnam* (id eſt כל הדבר הגדול ubi Græci τὸ ῥῆμα τὸ ὑπέρογκον, *verbum quod gravius fuerit*) *ad te referent. Ipſi verò judicabunt* כל הדבר הקטן (τὰ βραχέα τῶν κριμάτων, *leviora quæ in judicium deducta fuerint* univerſa) ſeu *rem omnimodam levioris momenti; & ſic levius erit tibi portabuntque illi tecum. Si verbum hoc feceris* וצוך אלהים *& Deus tibi præceperit* (Vulgata *implebis imperium Dei*) *poteris ſuſtinere; & nihilominus populus ille ad locum ſuum veniet in pace. Obedivit itaque Moſes voci ſoceri ſui & fecit omnia quæ ille dixerat. Et elegit Moſes viros potentes ex omni Iſrael & poſuit eos capita* ſeu *principes ſuper populum, Principes mille, Principes centum, Principes quinquaginta, & Principes decem. Et illi judicaverunt populum omni tempore. Sed* הדבר הקשה *cauſam difficilem referebant ſeu afferebant ad Moſem, & cunctam rem parvi momenti ipſi judicabant.* Græci autem codices poſt decadarchos aliqui, etiam & pervetuſtus ille in bibliotheca heic regia, ſubjiciunt utroque in loco, καὶ γραμματοεισαγωγεῖς, de quibus nihil heic in Ebræis. Sed de eis mox plura. Samaritani autem Pentateuchi heic inſertam habent velut in Exodo etiam à Moſe ſcriptam hujuſce rei narrationem quæ in Principio Deuteronomii[k] occurrit. *Obedivit itaque Moſes voci ſoceri ſui, fecitque omne quod dixerat. Dixit igitur Moſes populo, non potero ego ſolus ferre vos. Dominus deus veſter multiplicavit vos. Nam ecce vos eſtis hodie ſicut ſtellæ cæli præ multitudine. Dominus Deus patrum veſtorum addat vobis, ſicut vos, mille vicibus & benedicat vobis, ſicut locutus eſt vobis*; איכה אשא לבדי טרחכם משאכם וריבכם *quomodo feram ſolus laborem veſtrum, onus veſtrum & litem veſtram? Date ex vobis* ſeu *date vobis viros ſapientes, intelligentes & prudentes ſecundum tribus veſtras* (Vulgata *quorum converſatio ſit probata in tribubus veſtris*) *& ponam eos in capita veſtra* ſeu *vobis principes* aut *duces veſtros* ויענו ואמרו *& reſponderunt*

k Deut. 1. 9.

runt & dixerunt (male pro ותענו אתי ותאמרו *& respondistis mihi & dixistis*, ut in Deuteronomio etiam Samaritano) *bona res est quam proposuisti faciendam. Tum accepit capita tribuum* (ita persona in tertiam mutatur) *viros sapientes & intelligentes & constituit eos capita super eos, principes* seu *præfectos mille, principes centum, principes quinquaginta & principes decem,* ושוטרים לשבטיכם *& ministros, apparitores, lictores secundum tribus illorum* ויצו את שופטיהם (sic codex heic Samaritanus) *Præcepit quoque judicibus eorum* (pro ואצוה את שופטיכם *& præcepi judicibus vestris*) *dicens; audite inter fratres vestros & judicabitis justitiam inter virum & inter fratrem ejus,* ובין גרו *& inter eum qui ei est alienigena* seu *hospitem suum*, aut *peregrinum. Non cognoscetis facies in judicio. Parvum sicut magnum audietis. Non timebitis à facie viri quoniam judicium Domini est istud. Rem autem vobis difficilem deferetis ad me & audiam eam & præcepi vobis omnia quæ facienda erant. Et judicabant populum omni tempore, Rem quamlibet difficilem referentes ad Mosem. Sed omnem rem parvam judicabant illi.* Ita Samaritani codices ex primo Deuteronomii capite, ubi historiolam hanc repetit Moses, Exodi decimum octavum sui seu periocham illam in qua res integra continetur in-

l Lib. 3. cap. 3. terpolarunt, vera quidem tradentes sed malè collocantes. Josephus [l] autem Jethronem, monuisse Mosem ait, inter Ebræos fuisse alios judiciis satis idoneos, φροντίσαι δὲ τοσούτων μυριάδων σωτηρίας οὐκ ἄλλον τινὰ δύνασθαι μὴ Μωϋσῆν γενόμενον, *Curam verò tot millium salutis sustinere posse neminem præter Mosem ipsum aut sui similem.* Tibi ipse igitur parcens, inquit, alios litibus, actionibus, controversiis dirimendis præfice. Tu verò μόνῃ τῇ τοῦ Θεοῦ θεραπείᾳ, *Solo Numinis cultui* deditus esto, seu ut Ruffinus *ad solum Dei ministerium retine temetipsum* quo faciliùs populum è præsenti necessitate eximas. Meis ergo consiliis utere & στρατὸν *exercitum* seu copias distribuens, per dena millia, per millia, per quingentos, per centum, per quinquaginta, per triginta, per viginti & demum per decem, numero horum cuilibet ἄρχοντας *principes* seu ut Ruffinus *Judices* constitues. ἔστω δέ τις ἐπὶ τούτοις εἰς τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τοῦ τῶν ἀρχομένων ἀριθμοῦ λαμβάνων, *Sit verò aliquis super istos unus qui nomen à numero eorum qui ei subditi fuerant accipiat.* Jam verò ex ipsis locutionis Sacræ verbis non palàm omninò liquet utrum Principes seu præfecti plures an unicus tantùm cuique præfecturæ qualiscunque ea aliàs esset, constitueretur. Nam pluraliter, ut vides, Principes dicuntur, qui sic in quolibet numero plures esse potuissent, rum ut plures in una præfectura Consules, Suffetes, Ephori, id genus alii. Nec quidem satis ex sacro sermone constat utrum Præfectorum numerus an Subditorum designetur. Scilicet utrum per millenos, centenos, quinquagenos, denarios, populus distributus suos sibi seorsim haberet præfectos, ut tribunos seu chiliarchas, centuriones, quinquagenarios & decanos ita ex subditorum numero de-

m Vide & 1. Paralip. 25, 5. nominandos [m] (quod à Josepho ac passim in versionibus Christianorum admittitur) an totidem principes seu præfecti per præfecturas ita dispositi fuerint ut Mille viri alia, centumviri alia, alia quinquagintaviri & demùm alia decemviri collegia juridica sic conficerent. Neque enim dicitur in scriptura *Principes super mille*,

Prin-

Principes ſuper centum, ſed *pones ſuper illos*, *Principes mille*, *Principes centum* &c. quæ in origine, ut in Latinis his, diverſam etiam habent ſignificationem. De verſionibus Orientalium & in Occidente Judæorum ſuprà monuimus. Et certè quantum ad Græcos ſeu Septuaginta interpretationem attinet, verba ipſa ut juxta Secundum heic ſenſum capi poſſint non ita eſt abſonum. Nam verbi gratia δεκάδαρχος non ſolùm eſt *Decanus* ſeu qui decem aliis præeſt, verùm etiam *Decemvir* ſeu unus è collegio è decem conflato, ut ſcimus ex ejuſdem vocabuli apud Plutarchum alióſque uſu. Adeóque etiam de reliquis præfecturis à numero ibi denominatis tantundem non immeritò dici poteſt. Sed verò vetuſtiſſimus & præ aliis longè receptiſſimus eſt Ebræis ipſis ſenſus heic Prior, ſeu is quo eorum qui præfectis ſeu principibus jam dictis ſubderentur numerus in cauſa omninò nominis cuilibet eſſet præfecto ſeu principi. Nec minùs recepta eſt ſententia de unico ac ſingulari in præfectura unaquaque Judice ſecundum illud quod è Joſepho adnotavimus. Ampliſſimum item hinc Judicum faciunt numerum ac mirandum Talmudici, quòd ut ritè intelligatur, res paulò altiùs repetenda. Exierant ex Ægypto adeóque in deſerto hoc tempore fuere [n] כשש מאת אלף רגלו הגברים לבר מטף *quaſi* ſeu *circitèr ſexcenta millia virorum peditum abſque parvulis*, ubi in vulgatæ codicibus aliquot adjicitur *atque mulieribus*. הגברים *viros* exponit ibi gloſſa non ſine ſacri ſermonis [o] autoritate per מבן עשרים ומעלה *viginti aut plures annos natos*. Hoc numero virorum per millenos, centenos, quinquagenos & decem tributo, cuique millenario numero unicum præfuiſſe judicem aiunt, eúmque Principem millium in textu dici, ſic centenario cuique centurionem, quinquagenario pentecontarchon & denario decanum ſeu decurionem; ita ut intereà quilibet judex numeri quo denominaretur ipſe pars eſſet; quâ tamen de re dubitarunt aliqui [p] numerum egredientium ex Ægypto ita augentes ut ſenes ſexagenarios quamplurimos, non magis in rotundo illo 600000 numero atque parvulos (ſic illi) cenſitos, ſimul egreſſos eſſe velint, & diſtributis per numeros ſic viris peditibus jam dictis eſſe præfectos. Adeóque ſic ſine judice ipſo qui præficeretur, integer foret ubique numerus denominans. Et Philo [q] *Exeuntium*, inquit, *οἱ μὲν ἄνδρες ἔχοντες ἡλικίαν ὑπὲρ ἑξήκοντα μυριάδας ἦσαν· ὁ δ᾽ ἄλλος ὅμιλος πρεσβυτέρων, παίδων, γυναικῶν οὐ ῥᾳδίως ἀριθμηθῆναι*, *Ii qui virili erant ætate, fuere ſupra* 600000. *Reliquæ turbæ, ſenum, puerorum, mulierum facilè iniri non poterat numerus*. Proſelytos, item ſervos, alios id genus adjicit. Sed verò rotundus ille (quem adeo intuentur heic Talmudici) numerus ſexcentorum millium per chiliadas, hecatontadas, pentecontadas & decadas diſtributus, cœtus reddit ſingulares adeóque Principes ſeu Præfectos inde denominandos ſeptuagies octies mille & ſexcentos, ad hunc modum.

In numero	600000
Chiliades ſunt,	600
Hecatontades	6000
Pentecontades	12000
Decades	60000

[n] *Exod.* 12. 37. *Num.* 11. 21.

[o] *Num.* 1. 3.

[p] *Vide* Chiſkuni *fol.* 99. b. & Toſiphoth *in Talmud. Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 18. a. *item Gemar. Babylon. ad tit.* Baba Bathra *cap.* 8. *fol.* 121. b. *conſulas item Numer.* 1. 46.

[q] *De viri Moſis lib.* 1. & *vide Exod.* 12. 38.

Ita

Ita Præfectorum ſumma fit 78600. Tam in numeris quàm in ſumma, ſive librarii ſive typothetarum incuriâ, error fit in illuſtriſſimi Hugonis Grotii editis[r] ſatis craſſus ſed facillimè in ſchema hujuſmodi quod planè voluit ipſe corrigendus. Recenſionis hujus judicum teſtimonia habentur in Gemara utraque expreſſiſſima. Hieroſolymitana[s]; כמה הן שופטי ישראל שבע ריבוא ושמונת אלפים שש מאות שרי נ׳ יב׳ אלף שרי עשרית ששים אלף נמצאו שופטי ישראל ז׳ ריבוא ושמונת אלפים ושש מאות *Quotnam fuerint Judices Iſrael* (ex inſtituto illo conſilio Jethronis fundato) *ſeptuagies octies mille & ſexcenti. Principes mille ſeu Chiliarchæ fuere 600, Centuriones 6000, Pentecontarchi 12000 & Decani 60000. Ita conficitur numerus Judicum Iſrael* 78600. Idem ipſum occurrit in Babylonia Gemara[t], præfixo ſolenni illo תנו רבנן *Tradunt Rabbini.* Atque ad hunc modum numerari heic non raro ſolitum eſt. De Numero hoc mentio eſt apud Abenezram ad locum quem tractamus Exodi ubi legitur, ſi juxta receptiorem ſententiam enumeres, מכפרם יותר מע׳ אלף וט׳ אלפים *numerus eorum ſupra* 79000, quod pariter in Bombergianis habetur ac Buxtorfianis. Sed pro וט׳ reſtituendum proculdubio ה׳ id eſt 8000 pro 9000. Nam ſupra 78000 excrevit numerus, juxta ante oſtenſa. Minor tamen erat quàm 79000 quadringentis. In Abarbinelis etiam editis malè excuditur primò מח׳ אלף ותר׳ 48600 pro עח׳ ונו׳ 78600 & paulo pòſt עא׳ אלף 71000 pro עח׳ 78000, ubi de numero hoc judicum agitur. Diſplicuit autem numerus hic maximè Abenezræ qui, tum ex eo quod habetur de Principibus apud Salomonem[u] *propter iniquitatem terræ ſunt multi principes ejus*, tum quoniam tam inuſitatus ac prodigioſus ſic fit numerus judicum, vetuſtam illam ac Talmudicam non libentèr admittit ſententiam, nec ita ſacra vult verba accipienda. Sed quaſi conſuluiſſet Jethro & ſtatuiſſet Moſes, ex eis qui variatim primores ac præ aliis conſpicui eſſent ſive millium, ſive centum, ſive quinquaginta, ſive decem in familiis ſuis ſervorum, miniſtrorum, aliorum domini, ſeligendos eſſe judices, nec rationem integri eorum qui exierant ex Ægypto numeri, ut ſuperiùs, omninò in recenſione habendam. Alii (quibus illud Solomonis de Principum numero intelligitur de terra cui Principes pari poteſtate imperant numeroſiores, non ubi diſpari ac ſubordinatâ) numerum in ſermone ſacro nolunt intelligi quaſi cuilibet exeuntium ſummæ unicus fuiſſet præfectus, ut in utroque Talmude ſententia traditur, ſed pro Synedriis ſingularibus ſumi, veluti millevirorum, centumvirorum, quinquaginta virorum, decemvirorum collegiis (qualia in urbibus provinciiſque Chriſtianorum non raro, aliorúmque vetuſtiorum) iiſque per ſingulas tribus collocatis. Abarbinelis verba ſunt[x] אין ספק אצלי שעל זה נאמר כאן שרי אלפים ושרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות רוצה לומר שרי אלפים שיהיו אלף איש שרים נכנסים בעצה ההיא ושרי מאות נכנסים בעצה אחרת ושרי חמשים בעצה אחרת ושרי עשרות בעצה אחרת וזה בכל שבט ושבט כי לא היה המספר הזה מיוחס לנשפטים אלא לשופטים וגו׳ *Mihi eſt perſuaſiſſimum ideo dici heic præfectos* ſeu *principes mille & præ-*

[r] Ad Exod. 18.
[s] Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. col. 3.
[t] Ad tit. Sanhedrin cap. 1. in verbis poſtremis. Vide Jarchu gloſſam in Exod. 18. 21. & Deut. 1. 16. Chiskuni fol. 99. b. Mechiltha fol. 23. col. 1. R. Jacob Bar Selomoh in Ein Iſrael part. 2. fol. 99. col. 3. Abarbinel in Pirush Tora fol. 165. col. 1. 166. col. 2. Abenezra in Exod. 18. 21. Levi Ben Gerſom in Pirush fol. 73. col. 2. Iſaac Ben Amara in Akadai ſaac fol. 141. col. 4. Lyran. ad Exod. 18. &c.
[u] Proverb. 28. 2.
[x] In Pirush Tora fol. 166. col. 3.

& præfectos centum & præfectos quinquaginta & præfectos decem quoniam fuere præfecti principes ſeu *Judices mille è quibus conficiebatur concilium unicum, uti & centum è quibus centumvirorum concilium aliud, & quinquaginta virorum aliud atque aliud demum decemvirorum idque per tribus ſingulas* (unde ſingulis ſua conflarentur tum Synedria) *nec omnino pependiſſe numerum ex eis qui præfecturis juridicis ſuberant ſed ex ipſis qui judiciis præficerentur &c.* quod ſanè verſionibus aliquot ſupra memoratis eſt ſatis conſonum. Et ſanè quod ad tribuum heic rationem attinet; vetus eſt Rabbinorum aliquot [y] ſententia inſtitutionem illam ideo fuiſſe שיהו שם שנים עשר סנדריות של שנים עשר שבטים ומשה על גביהן *ut ibi forent duodecim Synedria, tribubus duodecim, quibus interim cunctis Moſes ipſe præeſſet ut ſupremus.* Atque etiam Moſes inſtitutionis ordinem enarrans, *Et tuli*, inquit [z], ראשי שבטיכם *capita tribuum veſtrarum &c. & poſui* אתם *eos ſuper vos, principes mille, & principes centum, & principes quinquaginta & principes decem* ושוטרים לשבטיכם *& Shoterim tribubus veſtris* ſeu *juxta tribus veſtras.* De eis plura ſtatim. Sed prætereundum non eſt Judæos Mauritanienſes dum pro שרי *principes* ſubſtituunt heic روسا idem denotans, non aliud vocabulum adhibent pro שוטרים ſed expreſſim ſic pergunt وروسا لاسباطكم *& principes tribubus veſtris*, quaſi omnia ibi dicta tribuum diſtributionem primariò reſpexiſſe voluerint. Etiam in Arabicis Romæ editis legitur & *poſui* ſeu *feci* eos رووسا اسباط وروس الوف وروس مين *principes tribuum, principes mille, principes centum &c.* Nec defuere qui Synedria vigintitriumviralia, qualia poſt legem datam in uſu (ut libro oſtenditur proximo) ex principibus ſeu primoribus illis tum inſtituta eſſe ſunt opinati. Sic R. Nehemias [a], Quicquid autem de ingenti illo Judicum numero Talmudico ſtatuendum fuerit, longè quidem illum excedit calculus juxta Joſephum initus. Numeris enim, qui in Pentateucho habentur, ille quatuor alios paritèr intermiſcens, ſcilicet Myriades, Quingentos, Triginta, & Viginti (ut ſuperiùs oſtenditur) judices ita facit octingentos ſexaginta ſupra centies vigeſies novies millia, id eſt ducentos ſexaginta ſupra quinquaginta unum mille plures quàm habentur in numero Talmudico. Ad hunc modum;

E numero 600000,	
Myriarchæ	60
Chiliarchæ	600
Pentacoſiarchæ	1200
Centuriones	6000
Pentecontarchi	12000
Triacontarchi	20000
Icoſiarchi	30000
Decani	60000
Summa eſt	129860

[y] *Gemar Hieroſolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19. *col.* 3.

[z] *Deut.* 1. 15. *& vide ibi* 13. *&* 23. *& Levi Ben Gerſom in* Pirush Tora *fol.* 73. *col.* 2.

[a] *In Gem. Hieroſolym. tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19. *col.* 1.

b *Lyran. ad Exod.* 18. c *Joseph. lib.* 2. *cap.* 5. *Exod.* 11. 3. d *Quaest.* 7. *in Exod.* 18. *vide Bertram. cap.* 6. *Salianum in Annalibus A.M.* 1245. *num.* 738. *nuperus in Exod.* 18. *Steph. Menochium de Rep. Hebraeorum lib.* 1. *cap.* 6. §. 10.

Christiani scriptores aliquot[b] numero Talmudico ut sacro sermone satis nitenti assensum præbuere. Sed apud eos receptior est sententia, non juxta numerum illum rotundum egredientium ex Ægypto neque ex collegarum (juxta Abarbinelem) sed ex familiarum, sodalitiorum seu Φρατριων, in quas populus & antè[c] & in ipso egressu est tributus, numero denominatos esse chiliarchas illos reliquósque. *Communicationes œconomicas* appellat Abulensis[d], cujus heic rationibus meritò sanè consoni sunt non pauci. Et illam opinionem sic admittunt versiones Christianæ quæ *principes* seu *præfectos super mille, super centum* &c. habere solent, nec personas nec familias exprimentes. Et cum tot fuerint præter 600000 illos partim Israelitæ partim etiam peregrini qui præfecturis hisce subessent, non ita rationi videtur consonum ut ex illius numeri distributione Talmudicus, juxta jam dicta, Judicum numerus eliceretur. Jam verò quod ad adjectum illud in Mosis enarratione ושוטרים לשבטיכם *& Shoterim juxta tribus vestras* attinet; ii, ut antè monitum est, Judæis Mauritaniensibus æquè atque שרי in Ebræo رؤوس seu *principes* nominantur, quasi ejusdem fuissent & dignitatis & generis. Sed certissimum est receptissimúmque[e], hosce fuisse præfecturis juridicis ministros seu judiciorum & præjudiciorum solennium executores, sine quibus frustrà exerceri jurisdictionem nemo non videt. Atque ideo eos Judicibus adjunxisse se ait in Deuteronomio Moses utpote undiquaque & perpetuo necessarios, tametsi in Jethronis ipsius de judicibus historiola eorum in Ebræo mentio fiat nulla. Inde Judæi Hispanienses vertunt *Alguaziles* & Germanienses Buttil pro lictoribus seu *Bedellis*, quibus & consoni Græcienses qui habent רבדוכוש ῥαβδάλογυς pro eo quod Græcè est ῥαβδούχους seu *lictores*, *apparitores*, id genus alios foro officia præstantes, tam lites, controversias, actiones ritè introducendo tractandóque quàm judicia postmodum exequendo. Atque illinc sanè Græcis dicti sunt γραμματοεισαγωγεῖς seu *introductores* ac dispositores *scriptarum* litium, actionum, postulationum, & quæ id genus judiciis aut necessaria aut pro re nata magis idonea; uti apud Athenienses[f] fuere εἰσαγωγεῖς qui actiones ad Judices introducebant. Γραμματεῖς sæpius item dicuntur, seu *Scribæ*. Et hallucinati[g] sunt proculdubio qui de literarum docendarum munere vocem sumsere Græcam. Id certum est שׁטרא Chaldæis & שטר Rabbinis *scriptum* seu γράμμα legitimum, maximè quod ad contractus & obligationem hominum mutuam spectat, adeóque ad res forenses, significare; etiam & commentaria & codicillos qualescunque negotiorum sive præstitorum sive præstandorum. Indéque puto factam heic vocem Græcam quæ etiam Scribas seu actuarios denotat. Inde τῶν γραμματέων signarunt nomine Græci שוטרים *Shoterim* Pharaonis[h], qui *exactores* in Israelitas præfecti. Nec aliundè substituit heic Syrus וספרא *& Scribas pro tribubus vestris*, & Arabs penes me MS. post enumeratos quatuor judicum ordines وصيّرت كتابا لاسباطكم *& constitui scribas tribubus vestris.* Vulgata heic nihil habet quod Ebræis verbotenus respon-

e *Maimonides tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *Magistri ad Deut.* 1. 16. *Constantin. L'empereur ad Bertram. cap.* 5. *vide Grot. ad Josuæ cap.* 8. 33.

f *Jul. Pollux lib.* 8. *cap.* 9. §. 6. g *Vide Augustin. Quæst.* 69. *in Exod. & lib.* 18. *de Civitate Dei cap.* 39. *& Carol. Sigon. de Rep. Hebraeor. lib.* 7. *cap.* 7. h *Exod.* 5, 6. 10. *&c.*

respondeat. Ait enim— *ac Decanos, qui docerent vos singula.* R. Sadias وعرفا علي اسباطكم *& præfectos* seu *peritos super tribus vestras.* Qualis versio satis admittenda quia tam ministeriis præficiuntur etiam peritiores in iis quæ ad functionem suam pertinent & selectiores, quàm judiciis ipsis. Tantundem Chaldæi, alii etiam, idem sic innuentes, tam veterum quàm recentiorum. Gallica heic bene *& prevosts selon vos tribus,* & Italica nupera *Ufficiali* multò melius quàm quòd antè erat *Presidenti.* Marmochinus habet *prefetti.* Lutherus Amptleute & Belgæ Ampt-lieden in eandem sententiam cum Italica illa nupera uti & Anglica cui Officers rectè dicuntur. Quod ideò magis advertendum, quoniam non desunt qui etiam ipsos judices fuisse perperam velint. Græci verò etiam judicibus ministros hos fuisse expressim aiunt. Γραμματοεισαγωγεῖς τοῖς κριταῖς ὑμῶν, *grammatoisagogos judicibus vestris,* unde dubitari nequit quin pro לשבטיכם *tribubus vestris* legerint illi לשופטיכם seu לשפטיכם, elementorum figurâ adeò invicem cognatâ. Hoc interim heic adnotare obiter liceat, à Jethrone, cujus consilio præfecturæ jam dictæ institutæ, apud Ebræos deductas esse familias scribarum quas item משפחות סופרים nuncupant, seu *cognationes scribarum,* & קנים seu *Kinitas* sic à Jethrone denominatos. Scilicet compluria habet ille nomina etiam in sacra origine [i]. Inter alia autem expressim nuncupatus est [k] קני *Kini,* unde ad illud [l], *Et familiæ* seu *cognationes Scribarum inhabitabant Jabbez, scilicet Thirathai, Simathai, Suchathai: hi sunt* קנים *Kinitæ* seu *Kinai, venientes ab Hammath patre domus Rechab,* David Kimchius [m] אמרו רבותינו ז״ל שהיו מבני קני חותן של משה ונתערבו במשפחת יהודה ונתיחסו עמם *Rabbini nostri piæ memoriæ tradunt eos* (scilicet Kinæos) *fuisse è posteris Kini soceri Mosis, qui commixti fuerunt familiæ Juda & in genealogia ejusdem recensiti.* Nempè in Judaismum eorum majores ritè aiunt transiisse, adeóque etiam & posteros hosce Proselytos Justitiæ fuisse. Ex iis autem quæ suprà de Numero Judicum dicta sunt palam etiam liquet receptissimum fuisse tam Unicum tum in præfecturis supremis tum in minoribus quàm Plures tunc suffecisse. In diversas quidem sententias à Rabbinis itur de eo quod est utrum in præfecturis singulis ex Jethronis consilio sic constitutis unicus esset an plures, juxta antè memorata. Sed tam Unicum quàm Plures, qualemcunque scilicet numerum, ritè judiciis omnimodis tunc sic præesse potuisse non admittere inter eos video neminem, uti etiam Unicum ex Jure Noachidarum illo Naturali ac Divino (quemadmodum antè memoratum est) ut summum reliquis præfuisse. Sed verò mirum mihi videtur, existimasse viros quidem doctissimos aliquot [n], *Seniores* זקנים seu *Presbyteros* quos in Ægypto sub tyrannide illa ex jussu divino convocarunt [o] Moses & Aharon ut de exitu verba domini audirent, fuisse judiciis aut regimini ex politia Ebraica alicui præfectos etiam & שוטרים seu *Ministros* qui præerant operibus filiorum Israel, seniorum illorum decretorum seu rerum judicatarum fuisse executores. Cujus rei ne vestigium quidem aliquod in sacris mihi videtur literis. Presbyterorum quidem dignitatem tunc etiam, ut antè ostensum est, fuisse

[i] *Vide Salom. Iarch. in Exod.* 18. 1.
[k] *Judic.* 1. 16.
[l] 1 *Paralip.* 2. 55.
[m] *Et vide eum ad loc. Judic. citatum. & Genebrard. in Chronolog. A. M.* 2727. *Adde Pirke Rabbi Eliezer cap.* 44.
[n] *Bertram. cap.* 5. *&c.*
[o] *Exod.* 3. 16. *&* 4. 29.

fuiſſe ſcimus eximiam ſive moraliter ſive civiliter ſumtam. Atque illi, nomine illo, ob prudentiam aut ſcientiam ſingularem aliterve in conſilium, ad deliberandum & res in ſervitute illa commodiùs gerendas, convocari ſoliti. Etiam conventus eorum Γερουσία ſeu *Senatus* à Græcis dictus. Sed nihil hoc ad Judiciorum, Juriſdictionis, ſeu Præfecturæ cum Imperio tunc rationem. Abenezra ibi, הזקנים הם היועצים בכל דור ודור כי לא יוכלו לדבר עם שש מאות אלף איש רק הזקנים ידברו להם *Seniores* ſeu *Presbyteri ſunt qui in conſilium adhiberi per omnia ſecula ſolent. Nec potuere* Moſes & Aharon *loqui cum ſexcentis millibus. Duntaxat igitur Preſbyteros ipſi alloquebantur.* Etiam Jarchius interpretatur מיוחדים לישיבם *quorum mos* aut *munus erat ſingulare, conſeſſum habere* aut conventum. Nec enim de Preſbyteris in tanto hominum numero univerſis capi vult. Sed neque hoc quid de Synedrio Juridico neceſſariò innuit. Nam conſeſſus habent tam conſiliarii rebus prudenter gerendis, enarrandis, docendis, ut heic, audiendis convocati quàm Judices ſeu præfecti juridici. Similis poſteà ſub id tempus *Presbyterorum populi*[p] mentio, atque occaſio ſimilis, nec forſan aliter hi quàm illi intelligendi, licet tunc admitti poſſit etiam præfecturas fuiſſe Presbyterorum & conſeſſus juridicos aut ſaltem judicum qui ex Jethronis conſilio conſtituti. Sed credibile non videtur, Presbyteros illos, priori in loco, ut Judices fuiſſe ac Juriſdictionem aliquam in Ægypto exercuiſſe, quibus poſtmodum ſtatim in deſerto competiit planè nulla. Nam ita ſe rem habuiſſe ſatis ſcimus ex unica Moſis ibi ante Jethronis conſilium præfectura. Lyranus autem heic[q], *Non intelligitur de omnibus Senibus populi &c. Sed per Seniores heic intelliguntur Judices qui habent populum regere,* quos alibi[r] *populi judices* nuncupat. quod ideo puto dixit quia Jarchius quem toties ſequitur habuiſſe eos ישיבה ſeu *Conſeſſum* ſcripſerat! Et ſuos habet heic ſatis ſequaces. Quaſi verò Conſeſſus quiſque, etiamſi legitimus, judicum ſeu juridicus fuerit. Et quod de miniſtris illis ſeu *Shoterim* affertur, nihil omninò in ſe ad juridicam præfecturam attinens continet, ſed ſolùm exactorum in operibus munus deſignat. Et planè ſervilis erat tunc illorum ibi conditio ac ſtatus, quando ſcilicet paulò ante exitum erant ut vir Dei dixit ad Heli[s] in Ægypto לבית פרעה *in domo Pharaonis*; quod tum à Chaldæo tum à Græcis ſumitur pro *ſervientibus Pharaoni.* Sed Arabs ibi في ارض فرعون *in terra Pharaonis.* Utcunque verò, ſi quis contenderit etiam tunc ſuos ipſos habuiſſe in terra Goſhen judices, ſeu præfecturas juridicas, Conſtitutio eorum etiam ſic non ex ipſorum jure ſeu autoritate originaria ſed ex Pharaonis pendebat indultu, niſi Confederatam aliquam etiam inter eos ut inter Chriſtianos primitivos ſeu qui ante Chriſtianiſmi & ſummi regiminis conjunctionem aliquam vixerant (qua de re ſuprà) etiam heic admitti velis. Quin verò vir doctiſſimus qui Judices Ebræis nomine Presbyterorum in Ægypto paulò ante Exodum ſic aſſignat, etiam de numero eorum conjecturam affert. *De numero,* inquit[t], *horum Seniorum & Præfectorum non ita conſtat. Sed ſi conjectura valere poteſt, videntur ſeptuaginta fuiſſe quaſi ſeptuagenarius Seniorum numerus quem Deus in lege*

p Exod. 19. 7.

q Exod. 3. 16.

r Ad Exod. 4. 29.

s 1 Sam. 2. 27. vide Boulduc. de Eccleſ. ante legem lib. 3. cap. 11.

t Bertram. cap. 5.

lege [u] *sancivit non tam ab eo tum institutus quàm continuatus fuerit* &c. Certè [u] *Num.* 1. 16.
etiam ex traditione veteri, innui septuagenarium Presbyterorum, veluti tunc satis notum, numerum, intelligitur per septuaginta palmas in statione Elim, paulo post exitum, seu Sexta memoratas. *Venerunt* [x] *in Elim ubi duodecim erant fontes aquarum & septuaginta palmæ*, ubi Targum Hierosolymitanum, *duodecim fontes aquarum*, כל קביל תרתי עשרי שבטיא דישראל ושבעין דקלין כל קביל שובעין סבייא סנהדרין דישראל quod vertit Cevallerius (puto, Antonius) *ex adverso duodecim tribuum Israel, & septuaginta palmæ ex adverso septuaginta Seniorum Sanhedrin Israel.* Et Paraphrasis Jonathanis dicta, ואתו לאלים ובאלים תרתיסרי עינון דמיין עינא לכל שבטא ושובעין דקלין כל קביל שובעין סביא דישראל Quod idem vertit *venerunt in Elim ubi erant duodecim fontes aquæ, fons pro unaquaque tribu & septuaginta palmæ è regione septuaginta Seniorum Israel.* Scilicet versionem Cevallerii tam Hierosolymitanæ quàm Jonathanis sic dictæ paraphrasis mecum nuperrimè seu post doctissimam Francisci Tayleri versionem typis editam communicavit vir eruditissimus optimúsque Mericus Casaubonus, ex supellectile scilicet Patris libraria in qua delituerat. Taylerus autem Hierosolymitanam heic vertit, *Ibi fuere duodecim fontes aquarum juxta numerum duodecim tribuum Israelis, & septuaginta palmæ juxta numerum septuaginta Seniorum Synedrii magni Israelitici.* Idem habet Paraphrasis utraque ad Numeros [y], ubi statio illa sic memorata; excepto quòd in Jonathanis ibi *Septuaginta* חכימיא *sapientes* pro סביא *senioribus* legitur. Etiam Rabbi Eliæzer Modæus כיון שברא inquit [z], הקב״ה עולמו ברא שנים עשר מבועין כנגד שנים עשר שבטי יעקב ושבעים תמרין כנגד שבעין זקנים *Cum creârat Deus ille sanctus ac benedictus mundum suum, creavit etiam duodecim scaturigines seu fontes respectu duodecim tribuum Jacob & septuaginta palmas respectu septuaginta Presbyterorum.* Atque ab aliis [a] etiam adjicitur, וספר הכתוב זה כי חנו עליהם כל שבט על מבועו והזקנים ישבו בצלם לשבח האל עליהם שהכין להם כן בארץ ציה *Ideo hoc narrat Scriptura quoniam castrametati sunt ad eos, nempe tribus unaquaque ad fontem suum* (quale quidem voluere aliqui factum cum mare rubrum transibant Ebræi, nempe divisum [b] fuisse mare duodecim sectionibus, atque inde quamlibet tribum seorsim transiisse, ut heic ad fontes illos seorsim castrametatam esse) *& Presbyteri consederunt in umbra palmarum ut laudibus celebrarent Deum ob ejusmodi beneficia accepta jam in terra arida*, seu extra mare quod paulò antè evaserant. Jarchius item ibi *duodecim*, inquit, *fontes aquarum* כנגד שנים עשר שבטים נזדמנו להם *respectu duodecim tribuum quæ ibi convenerant*, & *septuaginta Palmæ* כנגד ע׳ זקנים *respectu* 70 *Presbyterorum.* Atque ita sanè non minùs septuagenarium Presbyterorum numerum, etiam tunc temporis, seu ante Legem, de Synedrio illius numeri seu Magno, in Numeris datam, ex constituto locum habuisse admittitur quàm tribubus numerum certum notissimúmque fuisse suum; & non minùs numerum illum quàm hunc

[x] *Exod.* 15. 27.

[y] *Cap.* 33. 9.

[z] *In* Mechilta *fol.* 18. *col.* 4. & vide R. Bechai in Biur *fol.* 87. *col.* 4.

[a] *Moses Bar Nachman in* Pirush *fol.* 116. b.

[b] *Vide Theodoret. Quæst. in Exod.* 25.

ibi

ibi sedes, ad fontes illum, sub palmis hunc, habuisse. Etiam & Hugo
Grotius heic Rabbinorum jam dictorum sequax, *duodecim fontes*, inquit, *pro
numero tribuum, septuaginta palmæ pro numero Seniorum*. Quinimò exactores
illos qui operibus Israeliticis sub tyrannide Pharaonica præerant (nomine
שוטרים [c] ex ipsis à Pharaone selecti & pro libitu puniti) volunt aliqui [d] ipsos
fuisse septuaginta è quibus postmodum Synedrium Magnum conflatum est, qua-
si etiam in Ægypto & postmodum numerus eorum ille fuerit satis cognitus.
Alii [e] Fontes illos & Palmas nec de Tribuum nec de Seniorum numero, sed
Angelorum, capiunt. Alii aliter. Etiam in patribus Christianis sunt quibus [f]
nec dubium quin de duodecim apostolis (ibi) *sermo sit, de quorum fontibus deri-
vata aqua totius mundi siccitatem rigant. Et juxta has aquas*, inquiunt, *se-
ptuaginta creverunt palmæ quos & ipsos secundi ordinis intelligimus præceptores,
Luca Evangelista* [g] *testante*. Sed verò quomodocunque Fontium heic & Pal-
marum numeri (pro commentorum ejusmodi discrimine) sint intelligendi, id
interim rationi non omninò consonum videtur, pro Judicibus, Septuaginta
Seniores, licet ibi reverà reperti essent, sumere, uti nec, pro Judicibus præ-
fecturarum qualiumcunque juridicarum seu forensium præsidibus, Presbyteros
illius temporis reliquos [h]. Consessus seu ישיבות & Synedria ut dictum est, ad
deliberandum, audiendum, docendum, & è re nata, quà fieri potuit, de re-
bus gerendis statuendum, Presbyterorum tunc subinde fuisse, citra scilicet Ju-
risdictionem forensem, non dubitandum, quod satis liquet ex sacra historia.
Cæterùm cum in servitute illa Ægyptiaca haud concipi possit, præfecturas E-
bræis fuisse ejusmodi aliquas nisi aut ex Pharaonis indultu aut ex Confederata,
ut monitum est, aliqua inter ipsos disciplina jurisdictionis imitatrice (quibus
de rebus nihil satis clarum) cum etiam Mosem unicum fuisse Judicem solúm-
que per Desertum, seu postquam tyrannide Ægyptiaca liberati juris sui essent,
& usque ad præfecturas illas ex Jethronis consilio institutas, palàm constet,
idque tum eo ipso tempore [i] quo conventus Presbyterorum Israel expressim
memoratur tum in Elim ubi Palmæ illæ, reliquisque quæ præcesserant ac se-
quutæ sunt Mansionibus, usque ad institutionem illam; cum inquam hæc se
ita habuerint, quânam cedò cum ratione admittitur collegium aliquod aut con-
ventum Judicum tunc fuisse in Deserto, nedum in Ægypto, nomine Presby-
terorum seu Senatus Israelitici? Certè ex traditione veteri de Janne & Jamre,
qui Magorum in Ægypto principes erant, ulceribus punitis, ac matre utrius-
que morte plexa, res integra ut Mosi soli tribuitur [k], nec Presbyterorum præ-
fecturæ alicui. Nec quidem id fecisse Mosem ipsum credi potest ut Judicem
ab hominibus legitimè ibi constitutum; sed ut divina, usque ad miracula,
virtute præditum; uti etiam in Traditione Satanæ [l], Paulus, & in Ananiæ &
Sapphiræ supplicio, Petrus [m] Apostoli fecerunt. Accedat illud item, aliquo-
ties antè etiam tactum, quo nihil reverà manifestius ex sola nempè nominis seu
Dignitatis Presbyteri seu Senioris vi, qualicunque in notione acceperis, apud
Ebræos (è quorum usu in Christianismum & Nomen & Dignitatem propaga-
tam

c *Exod.* 5. 14. &c.
d *Iarchius ad citatum Exodi locum.*
e *Vide R. Bechai in* Biur *fol.* 87. *col.* 4.
f *Hieronym. Epist. ad Fabiolam* 127. *Mans.* 6.
g *Cap.* 10. 1. & 17.
h *Vide supra pag.* 550.
i *Exod.* 18. 12.
k *Philostorgius Hist. Ecclesiast. lib.* 9. §. 2. *ubi vide Jacobum Gothofredum.*
l 1. *Cor.* 5. 5. 1 *Tim.* 1, 20.
m *Act.* 5. 5, & 10.

tam esse dubitari nequit) nullum omninò sive singulis sive Consistorio alicui
ex ipsis Presbyteris, quà tales solummodo essent, conflato, Jurisdictionem circa
sive Sacra sive Profana unquam competiisse, haud magis sanè atque apud nos, Juris
Prolytæ aut Doctori seu Antecessori aut *Servienti ad legem*, aut Theologiæ
seu Medicinæ Doctori aliive id genus alicui potestas aliqua judiciaria simul ex
nominis seu Dignitatis vi confertur. Neque planè Presbyteri Nomini ac Di-
gnitati accessit Jurisdictio aliqua forensis, alitèr atque voluerint illi penes quos,
in regiminis civilis summi ratione, potestas ac arbitrium erat Synedria ac præ-
fecturas juridicas, ex illis ut plurimum, alitérve, tam circa Sacra quàm Pro-
fana constituendi; quæ tamen ex singulari ejusmodi constitutione, per excel-
lentiam & respectu judiciorum ad quæ variatim exercenda sic constituerentur,
Presbyteriorum & Γερουσιῶν etiam & *Presbyteratuum* nomina interdum indue-
bant. Nam & inde præfectura cui suberant olim Judæi Anglienses *Presbyte-
ratus omnium Judaeorum totius Angliæ* [n] nuncupabatur, qui scilicet à Rege Pres- [n] *Rot. Cart.*
bytero alicui inter eos eminentiori concedi solitus. Post legem datam memo- *1. Joan. R.*
rantur quidem septuaginta Presbyteri à Mose [o] ex jussu divino in cultum sin- *part. 1. memb. 28.*
gularem selecti. Sed numerum ejusmodi Judiciis præfuisse ante Synedrium *cart. 171.*
Magnum ex Mose ut Principe & Septuaginta aliis, jussu itidem divino, con- [o] *Exod. 24. 1. & 9.*
flatum [p], nondum didici. Certè prima numeri illius Presbyterorum mentio in [p] *Num. 11: 16.*
loco indicato habetur, sed planè non ut antè constituti, sed ut tunc primo se-
ligendi. Neque enim vocantur ibi septuaginta זקנים *Presbyteri*, quasi tunc no- [q] *August. quæst. in*
tus fuisset ejusmodi numerus. Sed præcipitur Mosi ut ascenderet ipse, aliique aliquot *Exod. 103.*
ושבעים מזקני ישראל *& septuaginta è Senioribus*, planè per ipsum tunc seligendi è
Seniorum, qui tunc aderat cœtu. Patres aliquot [q] Christiani numerum illic septena-
rium decuplatum *pertinere* volunt *ad significandum spiritum sanctum*. Sed verò de
Septuaginta uniusviralis Synedrii Juridici (quod Magnum dici solet, ac nondum
per intervallum hoc natum erat) uti & de Presbyterii & Presbyterorum apud E-
bræos dignitate varia, unde in Christianismum propagata est, plura Libro Se-
cundo.

Cap. XVI.

De Constitutione Judicum, *per intervallum jam tractatum*, *&* Po-
testate *eorum* indè pendente; *maximè* Præfecturarum juridicarum *ex*
Jethronis *consilio à* Mose *institutarum*. *Quomodo* causæ difficiliores,
& qualesnam illæ, *ad* Mosem *deducendæ*. *Et de* jure *tunc* Appellandi.
Utrum tunc temporis Imperium *aut* Jurisdictio, circa Sacra, *aliqua*
apud Ebræos *exerceretur*, autoritate *aliqua* Sacerdotali, *ut*, *à* Re-
gia, *seu* Politica, *distincta*. *De* Sacerdotii, Primogenituræ, Pa-
triarcharum, Regum, *quantum ad eam rem*, *per intervallum illud* Jure.

QUod ad Constitutionem & Potestatem Judicum, quos diximus, indè pendentem spectat; (qua de re, juxta institutum libri hujus, Septima & Postrema heic Disquisitio jam ineunda) constitutos per intervallum hoc fuisse, dubitandum non est, summos ac supremos Principes ac Judices ab eis qui humanâ societate initâ politias & regimina qualiacunque primò variatìm condidere; etiam à Numine ipso, reipublicæ Israeliticæ ut sibi singularis conditore, Mosem Principem & Judicem factum. Minores verò seu subordinatos, ab eis qui rerum summæ præessent, sive ut principes singulares atque unici, sive ut plures, pro variis regiminum illorum & politiarum formulis, &, pro varietate illa, aliter atque aliter. Atque ex eorum maximè numero qui in Senioribus seu Presbyteris, juxta antè ostensa, censerentur, selecti sunt hi ordinatique. Monuit Jethro Midianitarum princeps (qui si non proselytus Justitiæ factus tunc fuerat, ut volunt Ebræi, cultor tamen Dei veri erat, atque ita habetur ab eis [a] qui proselytum eum fuisse non admittunt) monuit inquam Mosem generum ut ipse summus atque hactenùs unicus Israeliticæ reipublicæ Princeps ac judex chiliarchas & reliquos provideret [b] constitueretque, unde de Constitutione Judicum apud ipsum Jethronem aliósque populos seu cultores Dei necdum in Abrahamidum fedus recepti tunc usitata dijudicandum. Ipse autem Moses id quidem fecit, sed non sine Populi & consilio & autoritate. Rem enim ipse postmodum enarrans populo, dixi, inquit, הבו לכם [c] *Date vobis viros sapientes & intelligentes* &c. *ut statuam eos principes super vos*, Placuit res quam proposui, ואקח את ראשי שבטיכם *& tuli capita tribuum vestrarum* &c. ואתן *& constitui eos chiliarchas* &c. Adeóque ita tantùm consilium soceri sequutus est Moses ut res ipsa præstaretur, nec interim sine populo, cujus judicium in seligendis adhiberi voluit. Vulgata, *Date ex vobis*. Alii tantundem. Sed Ebræa sonant *Date vobis* ut expressim etiam Græci, *δότε ἑαυτοῖς date vobis ipsis*. Chaldæus Uzielides dictus זמנו לכון *Convocate, præparate vobis*. Syrus גבו לכון *Eligite vobis*. Arabs penes me MS. اختاروا لكم idem sonans; atque editionis Romanæ اختاروا منكم *Eligite ex vobis*. Judæi Hispanienses *Dada vos varones* &c. Saadias ايتوا برجال *afferte viros* &c. cui consonæ satis versiones Christianorum, quæ habent *prenez-vous* Preempt u/ Bring you, Take you, & similia. Glossa Jarchii הזמינו עצמכם לדבר *præparate, accingite vosmet rei propositæ*. Unde ad illud *& tuli* &c. Lyranus *per electionem & consensum vestrum*. Alii tum Magistrorum tum aliorum ibi tantundem. Et Josepho [d] dicuntur, *οἱ δοκιμασθέντες ὑπὸ τοῦ πλήθους πάντως εἶναι ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι*, *A populo adprobati pro viris virtute & justitiâ præstantibus*. Summa est, Mosem, etiam à Deo ipso primum peculiari illi populo Principem constitutum, constituisse Judices illos sive ut à populo adductos ídque ex Presbyteris seu Senioribus ibi memoratis [e], cunctos, sive ut ex sic adductis selectos. Sic à Mose Constitutorum *Potestas* ipsa constitutione subnixa, elicienda est ex Constitutionis ipsius formula; quâ, potestate variatim delegatâ, reservatur interim amplissima

[a] *Abulens. quæst.* 7. *in Exod.* 18.
[b] *Exod.* 18. 21.
[c] *Deut.* 1. 13.
[d] *Orig. Iudaic. lib.* 3. *cap.* 3.
[e] *Exod.* 18. 12.

ma Moſi ipſi ſoli. Atque hoc ritè intellecto, perinſigne ſpecimen cernitur Poteſtatis juridicæ tam Principis judicíſque ſupremi quàm Minorum judicum. Nam quicquid juriſdictionis his non eſt permiſſum, id univerſum penes Moſem manſit ſolum. Omnimodas, ante conſtitutionem hanc, cauſas ſive Sacras ſive Profanas, ſive Graviores ſive Leviores, ſive Faciles ſive Difficiles, ritè cognoviſſe Moſem manifeſtum eſt, ut judicem unicum, ſimul ac principem ſummum. Ita verò novis hiſce judicibus poteſtas eſt tributa forenſis ut de דברים הקטנים *rebus minoribus* ſeu quæ ת׳ קשים *difficiliorum* nomine ſeu גדולים *majorum* non venirent, ipſi judicarent; Difficiliores verò Majoréſque ad Moſem ipſum referrent. Sic expreſſim utrobique ſacer ſermo & Joſephus. Cauſa difficilior & major cenſebatur, ob dubia in ea juris quod ſubinde etiam ab ipſo Numine tunc auctum Moſíque explicatum. Difficilior autem non erat ſeu extra Minorum numerum ac cenſum (Minorum ſcilicet, reſpectu Difficiliorum ejuſmodi atque Majorum) ulla puto, ſive Capitalis, ſive Pecuniaria, ſive alia, ſive Sacra ſive Profana, cujus jus ſatis ſelectis illis judicibus exploratum cognitúmque. Moſes ipſe [f] illis; והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתיו *& ſi difficile vobis aliquid viſum fuerit, afferte ad me & audiam ipſe illud.* Et ad illud in Jethronis conſilio *rem omnem magnam* [g] *afferant* ſeu *referant tibi*, Levi Ben Gerſom [h] כל הדבר הגדול inquit, שלא ידעו משפטו יביאו אליך ואתה תוריע להם משפטו *omnem rem, negotium, cauſam majorem cujus jus ſcilicet neſciunt illi, ad te referant ut ejuſdem jus* ſeu *quomodo judicari* ſeu *decidi debeat; eos doceas.* Receptius quidem video viris doctiſſimis Chriſtianorum, cauſas graviores fuiſſe adeò Moſi ſoli reſervatas, ut ad præfecturas illas minores non omninò attinerent. Atque earum genera partim ex ſcriptura ut aiunt, partim ex ratiocinatione colligunt. Ea Quatuor faciunt [i]. Primum cauſarum Sacrarum ſeu quæ ad Deum & res Sacras ſpectarunt, quod eliciunt ex illo [k], *Eſto tu populo in eis quæ ad Deum pertinent, ut referas quæ dicuntur ad eum.* Secundum, cauſarum in quibus ἐπιεικείᾳ & benigna interpretatione, citra rigorem juris, utendum. Tertium, judicia capitalia. Quartum, quæ à chiliarchis ad eum per appellationem delatæ. Scilicet ita ordinatas fuiſſe volunt præfecturas illas ut in tribu qualibet à majoribus numeris heic denominatæ, eis qui à minoribus dictæ ſunt præeſſent, immediatè autem Moſi ſoli ſubeſſent ſolùm chiliarchæ. Verbi gratia; Tribus ſumatur cui tria millia familiarum ſeu communicationum ut vocant œconomicarum. Trini heic juxta eos chiliarchæ, quorum ſingulorum præfecturâ in centurias tributâ, decem Centuriæ ſingulis chiliarchis ſuberant. Harum quâlibet in pentecontades diviſa, pentecontarchi ſingulis Centuriis ſuberant duo. Atque eodem modo pentecontarchorum ſingulis, Decani quinque. Etiam pro numeri amplitudinis in denominationibus hujuſmodi diſcrimine poteſtatem ampliorem præfectis fuiſſe; adeò ut cauſæ tantùm aliquot leviores ad Decanos; aliæ etiam ſed graviores ad Pentecontarchos, & ſimili ad Centuriones & Chiliarchas ratione aliæ ſpectarent. Etiam à Decanis ad Pentecontarchos, inde ad Centuriones, ab his ad Chiliar-

f *Deut.* 1. 17.
g *Exod.* 18. 22.
h Piruſh. *fol.* 73. *col.* 2.
i *Abulenſ. in Exod.* 18. *quaeſt.* 11. *Salianus Annal. ann. M.* 2544. §. 740. *&c. vide Petr. Comeſtor. in hiſt. Scholaſtic. lib.* 2. *cap.* 37.
k *Exod.* 18. 26.

 chas,

Ita Præfectorum ſumma fit 78600. Tam in numeris quàm in ſumma, ſive librarii ſive typothetarum incuriâ, error fit in illuſtriſſimi Hugonis Grotii editis[r] ſatis craſſus ſed facillimè in ſchema hujuſmodi quod planè voluit ipſe corrigendus. Recenſionis hujus judicum teſtimonia habentur in Gemara utraque expreſſiſſima. Hieroſolymitana[s]; כמה הן שופטי ישראל שבע ריבוא ושמונת אלפים שש מאות שרי נ׳ יב׳ אלף שרי עשרת ששים אלף נמצאו שופטי ישראל ז׳ ריבוא ושמונת אלפים ושש מאות *Quotnam fuerint Judices Iſrael* (ex inſtituto illo conſilio Jethronis fundato) *ſeptuagies octies mille & ſexcenti. Principes mille ſeu Chiliarchæ fuere* 600, *Centuriones* 6000, *Pentecontarchi* 12000 *&* *Decani* 60000. *Ita conficitur numerus Judicum Iſrael* 78600. Idem ipſum occurrit in Babylonia Gemara[t], præfixo ſolenni illo תנו רבנן *Tradunt Rabbini.* Atque ad hunc modum numerari heic non raro ſolitum eſt. De Numero hoc mentio eſt apud Abenezram ad locum quem tractamus Exodi ubi legitur, ſi juxta receptiorem ſententiam enumeres, מכפרם יותר מע׳ אלף וט׳ אלפים *numerus eorum ſupra* 79000, quod pariter in Bombergianis habetur ac Buxtorfianis. Sed pro וט׳ reſtituendum proculdubio ח׳ id eſt 8000 pro 9000. Nam ſupra 78000 excrevit numerus, juxta ante oſtenſa. Minor tamen erat quàm 79000 quadringentis. In Abarbinelis etiam editis malè excuditur primò מח׳ אלף ותר׳ 48600 pro עח׳ ונו׳ 78600 & paulo pòſt עא׳ אלף 71000 pro עח׳ 78000, ubi de numero hoc judicum agitur. Diſplicuit autem numerus hic maximè Abenezræ qui, tum ex eo quod habetur de Principibus apud Salomonem[u] *propter iniquitatem terræ ſunt multi principes ejus*, tum quoniam tam inuſitatus ac prodigioſus ſic fit numerus judicum, vetuſtam illam ac Talmudicam non libentèr admittit ſententiam, nec ita ſacra vult verba accipienda. Sed quaſi conſuluiſſet Jethro & ſtatuiſſet Moſes, ex eis qui variatim primores ac præ aliis conſpicui eſſent ſive millium, ſive centum, ſive quinquaginta, ſive decem in familiis ſuis ſervorum, miniſtrorum, aliorum domini, ſeligendos eſſe judices, nec rationem integri eorum qui exierant ex Ægypto numeri, ut ſuperiùs, omninò in recenſione habendam. Alii (quibus illud Solomonis de Principum numero intelligitur de terra cui Principes pari poteſtate imperant numeroſiores, non ubi diſpari ac ſubordinatâ) numerum in ſermone ſacro nolunt intelligi quaſi cuilibet exeuntium ſummæ unicus fuiſſet præfectus, ut in utroque Talmude ſententia traditur, ſed pro Synedriis ſingularibus ſumi, veluti millevirorum, centumvirorum, quinquaginta virorum, decemvirorum collegiis (qualia in urbibus provinciiſque Chriſtianorum non raro, aliorúmque vetuſtiorum) iiſque per ſingulas tribus collocatis. Abarbinelis verba ſunt[x] אין ספק אצלי שעל זה נאמר כאן שרי אלפים ושרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות רוצה לומר שרי אלפים שיהיו אלף איש שרים נכנסים בעצה ההיא ושרי מאות נכנסים בעצה אחרת ושרי חמשים בעצה אחרת ושרי עשרות בעצה אחרת וזה בכל שבט ושבט כי לא היה המספר הזה מיוחס לנשפטים אלא לשופטים וגו׳ *Mihi eſt perſuaſiſſimum ideo dici heic præfectos* ſeu *principes mille & præ-*

r Ad Exod. 18.

s Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. col. 3.

t Ad tit. Sanhedrin cap. 1. in verbis poſtremis. Vide Jarchii gloſſam in Exod. 18. 21. & Deut. 1. 16. Chiskuni fol. 99. b. Mechiltha fol. 23. col. 1. R. Jacob Bar Selomoh in Ein Iſrael part. 2. fol. 99. col. 3. Abarbinel in Pirush Tora fol. 165. col. 1. 166. col. 2. Abenezra in Exod. 18. 21. Levi Ben Gerſom in Pirush fol. 73. col 2. Iſaac Ben Amara in Akada Iſaac fol. 141. col. 4. Lyran. ad Exod. 18. &c.

u Proverb. 28. 2.

x In Pirush Tora fol. 166. col. 3.

& præfectos centum & præfectos quinquaginta & præfectos decem quoniam fuere præfecti principes ſeu *Judices mille è quibus conficiebatur concilium unicum, uti & centum è quibus centumvirorum concilium aliud, & quinquaginta virorum aliud atque aliud demum decemvirorum idque per tribus ſingulas* (unde ſingulis ſua conflarentur tum Synedria) *nec omnino pependiſſe numerum ex eis qui præfecturis juridicis ſuberant ſed ex ipſis qui judiciis præficerentur &c.* quod ſanè verſionibus aliquot ſupra memoratis eſt ſatis conſonum. Et ſanè quod ad tribuum heic rationem attinet; vetus eſt Rabbinorum aliquot [y] ſententia inſtitutionem illam ideo fuiſſe. שיהו שם שנים עשר סנדריות של שנים עשר שבטים ומשה על גביהן *ut ibi forent duodecim Synedria, tribubus duodecim, quibus interim cunctis Moſes ipſe præeſſet ut ſupremus.* Atque etiam Moſes inſtitutionis ordinem enarrans, *Et tuli*, inquit [z], ראשי שבטיכם *capita tribuum veſtrarum &c. & poſui* אתם *eos ſuper vos, principes mille, & principes centum, & principes quinquaginta & principes decem* ושוטרים לשבטיכם *& Shoterim tribubus veſtris* ſeu *juxta tribus veſtras.* De eis plura ſtatim. Sed prætereundum non eſt Judæos Mauritanienſes dum pro שרי *principes* ſubſtituunt heic رؤسا idem denotans, non aliud vocabulum adhibent pro שוטרים ſed expreſſim ſic pergunt ورؤسا لاسباطكم *& principes tribubus veſtris*, quaſi omnia ibi dicta tribuum diſtributionem primariò reſpexiſſe voluerint. Etiam in Arabicis Romæ editis legitur & *poſui* ſeu *feci* eos رووسا اسباط ورووس الوف ورووس مين *principes tribuum, principes mille, principes centum &c.* Nec defuere qui Synedria vigintitriumviralia, qualia poſt legem datam in uſu (ut libro oſtenditur proximo) ex principibus ſeu primoribus illis tum inſtituta eſſe ſunt opinati. Sic R. Nehemias [a], Quicquid autem de ingenti illo Judicum numero Talmudico ſtatuendum fuerit, longè quidem illum excedit calculus juxta Joſephum initus. Numeris enim, qui in Pentateucho habentur, ille quatuor alios pariter intermiſcens, ſcilicet Myriades, Quingentos, Triginta, & Viginti (ut ſuperiùs oſtenditur) judices ita facit octingentos ſexaginta ſupra centies vigeſies novies millia, id eſt ducentos ſexaginta ſupra quinquaginta unum mille plures quàm habentur in numero Talmudico. Ad hunc modum;

[y] Gemar Hieroſolymit. ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. col. 3.

[z] Deut. 1. 15. & vide ibi 13. & 23. & Levi Ben Gerſom in Pirush Tora fol. 73. col. 2.

[a] In Gem. Hieroſolym. tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. col. 1.

E numero 600000,	
Myriarchæ	60
Chiliarchæ	600
Pentacoſiarchæ	1200
Centuriones	6000
Pentecontarchi	12000
Triacontarchi	20000
Icoſiarchi	30000
Decani	60000
Summa eſt	129860

 Chri-

Christiani scriptores aliquot[b] numero Talmudico ut sacro sermone satis nitenti assensum præbuere. Sed apud eos receptior est sententia, non juxta numerum illum rotundum egredientium ex Ægypto neque ex collegarum (juxta Abarbinelem) sed ex familiarum, sodalitiorum seu *Φρατριῶν*, in quas populus & antè[c] & in ipso egressu est tributus, numero denominatos esse chiliarchas illos reliquósque. *Communicationes œconomicas* appellat Abulensis[d], cujus heic rationibus meritò sanè consoni sunt non pauci. Et illam opinionem sic admittunt versiones Christianæ quæ *principes* seu *præfectos super mille, super centum* &c. habere solent, nec personas nec familias exprimentes. Et cum tot fuerint præter 600000 illos partim Israelitæ partim etiam peregrini qui præfecturis hisce subessent, non ita rationi videtur consonum ut ex illius numeri distributione Talmudicus, juxta jam dicta, Judicum numerus eliceretur. Jam verò quod ad adjectum illud in Mosis enarratione ושוטרים לשבטיכם *& Shoterim juxta tribus vestras* attinet; ii, ut antè monitum est, Judæis Mauritaniensibus æquè atque שרי in Ebræo رووس seu *principes* nominantur, quasi ejusdem fuissent & dignitatis & generis. Sed certissimum est receptissimúmque[e], hosce fuisse præfecturis juridicis ministros seu judiciorum & præjudiciorum solennium executores, sine quibus frustrà exerceri jurisdictionem nemo non videt. Atque ideo eos Judicibus adjunxisse se ait in Deuteronomio Moses utpote undiquaque & perpetuo necessarios, tametsi in Jethronis ipsius de judicibus historiola eorum in Ebræo mentio fiat nulla. Inde Judæi Hispanienses vertunt *Alguaziles* & Germanienses Büttil pro lictoribus seu *Bedellis*, quibus & consoni Græcienses qui habent רבדוכוס *ῥαβδοῦχος* pro eo quod Græcè est *ῥαβδοῦχοι* seu *lictores*, *apparitores*, id genus alios foro officia præstantes, tam lites, controversias, actiones ritè introducendo tractandóque quàm judicia postmodum exequendo. Atque illinc sanè Græcis dicti sunt *γραμματοεισαγωγεῖς* seu *introductores* ac dispositores *scriptarum* litium, actionum, postulationum, & quæ id genus judiciis aut necessaria aut pro re nata magis idonea; uti apud Athenienses[f] fuere *εἰσαγωγεῖς* qui actiones ad Judices introducebant. *Γραμματεῖς* sæpius item dicuntur, seu *Scribæ*. Et hallucinati[g] sunt proculdubio qui de literarum docendarum munere vocem sumsere Græcam. Id certum est שטרא Chaldæis & שטר Rabbinis *scriptum* seu *γράμμα* legitimum, maximè quod ad contractus & obligationem hominum mutuam spectat, adeóque ad res forenses, significare; etiam & commentaria & codicillos qualescunque negotiorum sive præstitorum sive præstandorum. Indéque puto factam heic vocem Græcam quæ etiam Scribas seu actuarios denotat. Inde τῶν *γραμματέων* signarunt nomine Græci שוטרים *Shoterim* Pharaonis[h], qui *exactores* in Israelitas præfecti. Nec aliundè substituit heic Syrus וספרא *& Scribas pro tribubus vestris*, & Arabs penes me MS. post enumeratos quatuor judicum ordines وصيرت كتابا لاسباطكم *& constitui scribas tribubus vestris*. Vulgata heic nihil habet quod Ebræis verbotenus respon-

b *Lyran. ad Exod.* 18.
c *Joseph. lib.* 2. *cap.* 5. *Exod.* 11. 3.
d *Quæst.* 7. *in Exod.* 18. *vide Bertram. cap.* 6. *Salianum in Annalibus A.M.* 2545. *num.* 738. *nuperos in Exod.* 18. *Steph. Menochium de Rep. Hebræorum lib.* 1. *cap.* 6. §. 10.
e *Maimonides tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *Magistri ad Deut.* 1. 16. *Constantin. L'empereur ad Bertram. cap.* 5. *vide Grot. ad Josuæ cap.* 8. 33.
f *Jul. Pollux lib.* 8. *cap.* 9. §. 6.
g *Vide Augustin. Quæst.* 69. *in Exod. & lib.* 18. *de Civitate Dei cap.* 39. *& Carol. Sigon. de Rep. Hebræor. lib.* 7. *cap.* 7.
h *Exod.* 5, 6. 10. *&c.*

respondeat. Ait enim— *ac Decanos, qui docerent vos singula.* R. Sadias وعرفا علي اسباطكم *& præfectos* seu *peritos super tribus vestras.* Qualis versio satis admittenda quia tam ministeriis præficiuntur etiam peritiores in iis quæ ad functionem suam pertinent & selectiores, quàm judiciis ipsis. Tantundem Chaldæi, alii etiam, idem sic innuentes, tam veterum quàm recentiorum. Gallica heic benè *& prevosts selon vos tribus,* & Italica nupera *Ufficiali* multò melius quàm quod antè erat *Presidenti.* Marmochinus habet *prefetti.* Lutherus Amptleute & Belgæ Ampt-lieden in eandem sententiam cum Italica illa nupera uti & Anglica cui Officers rectè dicuntur. Quod ideò magis advertendum, quoniam non desunt qui etiam ipsos judices fuisse perperam velint. Græci verò etiam judicibus ministros hos fuisse expressim aiunt. *Γραμματοεισαγωγεῖς τοῖς κριταῖς ὑμῶν, grammatoisagogos judicibus vestris,* unde dubitari nequit quin pro לשבטיכם *tribubus vestris* legerint illi לשופטכם seu לשפטיכם, elementorum figurâ adeò invicem cognatâ. Hoc interim heic adnotare obiter liceat, à Jethrone, cujus consilio præfecturæ jam dictæ institutæ, apud Ebræos deductas esse familias scribarum quas item משפחות סופרים nuncupant, seu *cognationes scribarum,* & קנים seu *Kinitas* sic à Jethrone denominatos. Scilicet compluria habet ille nomina etiam in sacra origine [i]. Inter alia autem expressim nuncupatus est [k] קני *Kini*, unde ad illud [l], *Et familiæ* seu *cognationes Scribarum inhabitabant Jabbez, scilicet Thirathai, Simathai, Suchathai: hi sunt* קנים *Kinitæ* seu *Kinai, venientes ab Hammath patre domus Rechab,* David Kimchius [m]

אמרו רבותינו ז״ל שהיו מבני קני חותן של משה ונתערבו במשפחת יהודה ונתחסו עמם

Rabbini nostri piæ memoriæ tradunt eos (scilicet Kinæos) *fuisse è posteris Kini soceri Mosis, qui commixti fuerunt familiæ Judæ & in genealogia ejusdem recensiti.* Nempè in Judaismum eorum majores rite aiunt transiisse, adeóque etiam & posteros hosce Proselytos Justitiæ fuisse. Ex iis autem quæ suprà de Numero Judicum dicta sunt palam etiam liquet receptissimum fuisse tam Unicum tum in præfecturis supremis tum in minoribus quàm Plures tunc suffecisse. In diversas quidem sententias à Rabbinis itur de eo quod est utrum in præfecturis singulis ex Jethronis consilio sic constitutis unicus esset an plures, juxta antè memorata. Sed tam Unicum quàm Plures, qualemcunque scilicet numerum, ritè judiciis omnimodis tunc sic præesse potuisse non admittere inter eos video neminem, uti etiam Unicum ex Jure Noachidarum illo Naturali ac Divino (quemadmodum antè memoratum est) ut summum reliquis præfuisse. Sed verò mirum mihi videtur, existimasse viros quidem doctissimos aliquot [n], *Seniores* זקנים seu *Presbyteros* quos in Ægypto sub tyrannide illa ex jussu divino convocarunt [o] Moses & Aharon ut de exitu verba domini audirent, fuisse judiciis aut regimini ex politia Ebraica alicui præfectos etiam & שוטרים seu *Ministros* qui præerant operibus filiorum Israel, seniorum illorum decretorum seu rerum judicatarum fuisse executores. Cujus rei ne vestigium quidem aliquod in sacris mihi videtur literis. Presbyterorum quidem dignitatem tunc etiam, ut antè ostensum est, fuisse

i *Vide Salom. Iarch. in Exod.* 18. 1.
k *Judic.* 1. 16.
l 1 *Paralip.* 2: 55.
m *Et vide eum ad loc. Judic. citatum. &* Genebrard. *in Chronolog. A. M.* 2727. *Adde Pirke Rabbi Eliezer cap.* 44.
n *Bertram. cap.* 5. *&c.*
o *Exod.* 3. 16. & 4. 29.

fuisse scimus eximiam sive moraliter sive civiliter sumtam. Atque illi, nomine illo, ob prudentiam aut scientiam singularem alitérve in consilium, ad deliberandum & res in servitute illa commodiùs gerendas, convocari soliti. Etiam conventus eorum Γερουσία seu *Senatus* à Græcis dictus. Sed nihil hoc ad Judiciorum, Jurisdictionis, seu Præfecturæ cum Imperio tunc rationem. Abenezra ibi, הזקנים הם היועצים בכל דור ודור כי לא יוכלו לדבר עם שש מאות אלף איש רק הזקנים ידברו להם *Seniores* seu *Presbyteri sunt qui in consilium adhiberi per omnia secula solent. Nec potuere* Moses & Aharon *loqui cum sexcentis millibus. Duntaxat igitur Presbyteros ipsi alloquebantur.* Etiam Jarchius interpretatur מיוחדים לישיבם *quorum mos* aut *munus erat singulare, consessum habere* aut conventum. Nec enim de Presbyteris in tanto hominum numero universis capi vult. Sed neque hoc quid de Synedrio Juridico necessariò innuit. Nam consessus habent tam consiliarii rebus prudenter gerendis, enarrandis, docendis, ut heic, audiendis convocati quàm Judices seu præfecti juridici. Similis posteà sub id tempus *Presbyterorum populi*[p] mentio, atque occasio similis, nec forsan aliter hi quàm illi intelligendi, licet tunc admitti possit etiam præfecturas fuisse Presbyterorum & consessus juridicos aut saltem judicum qui ex Jethronis consilio constituti. Sed credibile non videtur, Presbyteros illos, priori in loco, ut Judices fuisse ac Jurisdictionem aliquam in Ægypto exercuisse, quibus postmodum statim in deserto competiit planè nulla. Nam ita se rem habuisse satis scimus ex unica Mosis ibi ante Jethronis consilium præfectura. Lyranus autem heic[q], *Non intelligitur de omnibus Senibus populi &c. Sed per Seniores heic intelliguntur Judices qui habent populum regere,* quos alibi[r] *populi judices* nuncupat. quod ideo puto dixit quia Jarchius quem toties sequitur habuisse eos ישיבה seu *Consessum* scripserat! Et suos habet heic satis sequaces. Quasi verò Consessus quisque, etiamsi legitimus, judicum seu juridicus fuerit. Et quod de ministris illis seu *Shoterim* affertur, nihil omninò in se ad juridicam præfecturam attinens continet, sed solùm exactorum in operibus munus designat. Et planè servilis erat tunc illorum ibi conditio ac status, quando scilicet paulò ante exitum erant ut vir Dei dixit ad Heli[s] in Ægypto לבית פרעה *in domo Pharaonis*; quod tum à Chaldæo tum à Græcis sumitur pro *servientibus Pharaoni.* Sed Arabs ibi في ارض فرعون *in terra Pharaonis.* Utcunque verò, si quis contenderit etiam tunc suos ipsos habuisse in terra Goshen judices, seu præfecturas juridicas, Constitutio eorum etiam sic non ex ipsorum jure seu autoritate originaria sed ex Pharaonis pendebat indultu, nisi Confederatam aliquam etiam inter eos ut inter Christianos primitivos seu qui ante Christianismi & summi regiminis conjunctionem aliquam vixerant (qua de re suprà) etiam heic admitti velis. Quin verò vir doctissimus qui Judices Ebræis nomine Presbyterorum in Ægypto paulò ante Exodum sic assignat, etiam de numero eorum conjecturam affert. *De numero*, inquit[t], *horum Seniorum & Præfectorum non ita constat. Sed si conjectura valere potest, videntur septuaginta fuisse quasi septuagenarius Seniorum numerus quem Deus in* lege

p Exod. 19. 7.

q Exod. 3. 16.

r Ad Exod. 4. 29.

s 1 Sam. 2. 27. vide Boulduc. de Eccles. ante legem lib. 3. cap. 11.

t Bertram. cap. 5.

lege[u] *ſancivit non tam ab eo tum inſtitutus quàm continuatus fuerit* &c. Certè etiam ex traditione veteri, innui ſeptuagenarium Preſbyterorum, veluti tunc ſatis notum, numerum, intelligitur per ſeptuaginta palmas in ſtatione Elim, paulo poſt exitum, ſeu Sexta memoratas. *Venerunt*[x] *in Elim ubi duodecim erant fontes aquarum & ſeptuaginta palmæ*, ubi Targum Hieroſolymitanum, *duodecim fontes aquarum*, כל קביל תרתי יעשרי שבטיא דישראל ושבעין דקלין כל קביל שובעין סביא סנהדרין דישראל quod vertit Cevallerius (puto, Antonius) *ex adverſo duodecim tribuum Iſrael, & ſeptuaginta palmæ ex adverſo ſeptuaginta Seniorum Sanhedrin Iſrael.* Et Paraphraſis Jonathanis dicta, ואתו לאלים ובאלים תרתיסרי עינוון דמאין עינא לכל שבטא ושובעין דקלין כל קביל שובעין סביא דישראל Quod idem vertit *venerunt in Elim ubi erant duodecim fontes aquæ, fons pro unaquaque tribu & ſeptuaginta palmæ è regione ſeptuaginta Seniorum Iſrael.* Scilicet verſionem Cevallerii tam Hieroſolymitanæ quàm Jonathanis ſic dictæ paraphraſis mecum nuperrimè ſeu poſt doctiſſimam Franciſci Tayleri verſionem typis editam communicavit vir eruditiſſimus optimúſque Mericus Caſaubonus, ex ſupellectile ſcilicet Patris libraria in qua delituerat. Taylerus autem Hieroſolymitanam heic vertit, *Ibi fuere duodecim fontes aquarum juxta numerum duodecim tribuum Iſraelis, & ſeptuaginta palmæ juxta numerum ſeptuaginta Seniorum Synedrii magni Iſraelitici.* Idem habet Paraphraſis utraque ad Numeros[y], ubi ſtatio illa ſic memorata; excepto quòd in Jonathanis ibi *Septuaginta* חכימיא *ſapientes* pro סביא *ſenioribus* legitur. Etiam Rabbi Eliæzer Modæus כיון שברא inquit[z], הקב״ה עולמו ברא שנים עשר מבועין כנגד שנים עשר שבטי יעקב ושבעים תמרין כנגד שבעין זקנים *Cum creârat Deus ille ſanctus ac benedictus mundum ſuum, creavit etiam duodecim ſcaturigines ſeu fontes reſpectu duodecim tribuum Jacob & ſeptuaginta palmas reſpectu ſeptuaginta Presbyterorum.* Atque ab aliis[a] etiam adjicitur, וספר הכתוב זה כי חנו עליהם כל שבט על מבועו והזקנים ישבו בצלם לשבח האל עליהם שהכין להם כן בארץ ציה *Ideo hoc narrat ſcriptura quoniam caſtrametati ſunt ad eos, nempe tribus unaquaque ad fontem ſuum* (quale quidem voluere aliqui factum cum mare rubrum tranſîbant Ebræi, nempe diviſum[b] fuiſſe mare duodecim ſectionibus, atque inde quamlibet tribum ſeorſim tranſiiſſe, ut heic ad fontes illos ſeorſim caſtrametatam eſſe) *& Presbyteri conſederunt in umbra palmarum ut laudibus celebrarent Deum ob ejuſmodi beneficia accepta jam in terra arida*, ſeu extra mare quod paulò antè evaſerant. Jarchius item ibi *duodecim*, inquit, *fontes aquarum* כנגד שנים עשר שבטים נזדמנו להם *reſpectu duodecim tribuum quæ ibi convenerant*, & *ſeptuaginta Palmæ* כנגד ע׳ זקנים *reſpectu* 70 *Presbyterorum.* Atque ita ſanè non minùs ſeptuagenarium Presbyterorum numerum, etiam tunc temporis, ſeu ante Legem, de Synedrio illius numeri ſeu Magno, in Numeris datam, ex conſtituto locum habuiſſe admittitur quàm tribubus numerum certum notiſſimúmque fuiſſe ſuum; & non minùs numerum illum quàm hunc

[u] Num. 11. 16.

[x] Exod. 15. 27.

[y] Cap. 33. 9.

[z] In Mechiltha fol. 18. col. 4. & vide R. Bechai in Biur fol. 87. col. 4.

[a] Moſes Bar Nachman in Piruſh fol. 116. b.

[b] Vide Theodoret. Quæſt. in Exod. 25.

ibi sedes, ad fontes illum, sub palmis hunc, habuisse. Etiam & Hugo Grotius heic Rabbinorum jam dictorum sequax, *duodecim fontes*, inquit, *pro numero tribuum, septuaginta palmæ pro numero Seniorum*. Quinimò exactores illos qui operibus Israeliticis sub tyrannide Pharaonica præerant (nomine שוטרים [c] ex ipsis à Pharaone selecti & pro libitu puniti) volunt aliqui [d] ipsos fuisse septuaginta è quibus postmodum Synedrium Magnum conflatum est, quasi etiam in Ægypto & postmodum numerus eorum ille fuerit satis cognitus. Alii [e] Fontes illos & Palmas nec de Tribuum nec de Seniorum numero, sed Angelorum, capiunt. Alii aliter. Etiam in patribus Christianis sunt quibus [f] *nec dubium quin de duodecim apostolis* (ibi) *sermo sit, de quorum fontibus derivata aqua totius mundi siccitatem rigant. Et juxta has aquas*, inquiunt, *septuaginta creverunt palmæ quos & ipsos secundi ordinis intelligimus præceptores, Luca Euangelista* [g] *testante*. Sed verò quomodocunque Fontium heic & Palmarum numeri (pro commentorum ejusmodi discrimine) sint intelligendi, id interim rationi non omninò consonum videtur, pro Judicibus, Septuaginta Seniores, licet ibi reverà reperti essent, sumere, uti nec, pro Judicibus præfecturarum qualiumcunque juridicarum seu forensium præsidibus, Presbyteros illius temporis reliquos [h]. Consessus seu ישיבות & Synedria ut dictum est, ad deliberandum, audiendum, docendum, & è re nata, quà fieri potuit, de rebus gerendis statuendum, Presbyterorum tunc subinde fuisse, citra scilicet Jurisdictionem forensem, non dubitandum, quod satis liquet ex sacra historia. Cæterùm cum in servitute illa Ægyptiaca haud concipi possit, præfecturas Ebræis fuisse ejusmodi aliquas nisi aut ex Pharaonis indultu aut ex Confederata, ut monitum est, aliqua inter ipsos disciplina jurisdictionis imitatrice (quibus de rebus nihil satis clarum) cum etiam Mosem unicum fuisse Judicem solúmque per Desertum, seu postquam tyrannide Ægyptiaca liberati juris sui essent, & usque ad præfecturas illas ex Jethronis consilio institutas, palàm constet, idque tum eo ipso tempore [i] quo conventus Presbyterorum Israel expressim memoratur tum in Elim ubi Palmæ illæ, reliquísque quæ præcesserant ac sequutæ sunt Mansionibus, usque ad institutionem illam; cum inquam hæc se ita habuerint, quânam cedò cum ratione admittitur collegium aliquod aut conventum Judicum tunc fuisse in Deserto, nedum in Ægypto, nomine Presbyterorum seu Senatus Israelitici? Certè ex traditione veteri de Janne & Jamre, qui Magorum in Ægypto principes erant, ulceribus punitis, ac matre utriusque morte plexa, res integra ut Mosi soli tribuitur [k], nec Presbyterorum præfecturæ alicui. Nec quidem id fecisse Mosem ipsum credi potest ut Judicem ab hominibus legitime ibi constitutum; sed ut divina, usque ad miracula, virtute præditum; uti etiam in Traditione Satanæ [l], Paulus, & in Ananiæ & Sapphiræ supplicio, Petrus [m] Apostoli fecerunt. Accedat illud item, aliquoties antè etiam tactum, quo nihil reverà manifestius ex sola nempè nominis seu Dignitatis Presbyteri seu Senioris vi, qualicunque in notione acceperis, apud Ebræos (è quorum usu in Christianismum & Nomen & Dignitatem propagatam

c *Exod.* 5. 14. *&c.*

d *Iarchius ad citatum Exodi locum.*

e *Vide R. Bechai in Biur fol.* 87. *col.* 4.

f *Hieronym. Epist. ad Fabiolam* 127. *Mans.* 6.

g *Cap.* 10. 1. *&* 17.

h *Vide supra pag.* 550.

i *Exod.* 18. 12.

k *Philostorgius Hist. Ecclesiast. lib.* 9. §. 2. *ubi vide Jacobum Gothofredum.*

l 1. *Cor.* 5. 5. 1 *Tim.* 1, 20.

m *Act.* 5. 5. *&* 10.

tam esse dubitari nequit) nullum omninò sive singulis sive Consistorio alicui ex ipsis Presbyteris, quà tales solummodo essent, conflato, Jurisdictionem circa sive Sacra sive Profana unquam competiisse, haud magis sanè atque apud nos, Juris Prolytæ aut Doctori seu Antecessori aut *Servienti ad legem*, aut Theologiæ seu Medicinæ Doctori aliíve id genus alicui potestas aliqua judiciaria simul ex nominis seu Dignitatis vi confertur. Neque planè Presbyteri Nomini ac Dignitati accessit Jurisdictio aliqua forensis, alitèr atque voluerint illi penes quos, in regiminis civilis summi ratione, potestas ac arbitrium erat Synedria ac præfecturas juridicas, ex illis ut plurimum, alitérve, tam circa Sacra quàm Profana constituendi; quæ tamen ex singulari ejusmodi constitutione, per excellentiam & respectu judiciorum ad quæ variatim exercenda sic constituerentur, *Presbyteriorum* & Γερουσιῶν etiam & *Presbyteratuum* nomina interdum induebant. Nam & inde præfectura cui suberant olim Judæi Anglienses *Presbyteratus omnium Judæorum totius Angliæ* [n] nuncupabatur, qui scilicet à Rege Presbytero alicui inter eos eminentiori concedi solitus. Post legem datam memorantur quidem septuaginta Presbyteri à Mose [o] ex jussu divino in cultum singularem selecti. Sed numerum ejusmodi Judiciis præfuisse ante Synedrium Magnum ex Mose ut Principe & Septuaginta aliis, jussu itidem divino, conflatum [p], nondum didici. Certè prima numeri illius Presbyterorum mentio in loco indicato habetur, sed planè non ut antè constituti, sed ut tunc primo seligendi. Neque enim vocantur ibi septuaginta זקנים *Presbyteri*, quasi tunc notus fuisset ejusmodi numerus. Sed præcipitur Mosi ut ascenderet ipse, aliíque aliquot ושבעים מזקני ישראל *& septuaginta è Senioribus*, planè per ipsum tunc seligendi è Seniorum, qui tunc aderat cœtu. Patres aliquot [q] Christiani numerum illic septenarium decuplatum *pertinere* volunt *ad significandum spiritum sanctum*. Sed verò de Septuaginta uniusviralis Synedrii Juridici (quod Magnum dici solet, ac nondum per intervallum hoc natum erat) uti & de Presbyterii & Presbyterorum apud Ebræos dignitate varia, unde in Christianismum propagata est, plura Libro Secundo.

[n] *Rot. Cart. 1. Joan. R. part. 1. memb. 28. cart. 171.*
[o] *Exod.* 24. 1. & 9.
[p] *Num.* 11. 16.
[q] *August. quæst. in Exod.* 108.

Cap. XVI.

De Constitutione Judicum, *per intervallum jam tractatum*, *&* Potestate *eorum* indè pendente; *maximè* Præfecturarum juridicarum *ex* Jethronis *consilio à* Mose *institutarum*. *Quomodo* causæ difficiliores, *& qualesnam illæ, ad* Mosem *deducendæ. Et de* jure *tunc* Appellandi. *Utrum tunc temporis* Imperium *aut* Jurisdictio, circa Sacra, *aliqua apud* Ebræos *exerceretur*, autoritate *aliqua* Sacerdotali, *ut, à* Regia, *seu* Politica, *distincta. De* Sacerdotii, Primogenituræ, Patriarcharum, Regum, *quantum ad eam rem, per intervallum illud* Jure.

QUod ad Constitutionem & Potestatem Judicum, quos diximus, indè pendentem spectat; (qua de re, juxta institutum libri hujus, Septima & Postrema heic Disquisitio jam ineunda) constitutos per intervallum hoc fuisse, dubitandum non est, summos ac supremos Principes ac Judices ab eis qui humanâ societate initâ politias & regimina qualiacunque primò variatìm condidere; etiam à Numine ipso, reipublicæ Israeliticæ ut sibi singularis conditore, Mosem Principem & Judicem factum. Minores verò seu subordinatos, ab eis qui rerum summæ præessent, sive ut principes singulares atque unici, sive ut plures, pro variis regiminum illorum & politiarum formulis, &, pro varietate illa, aliter atque aliter. Atque ex eorum maximè numero qui in Senioribus seu Presbyteris, juxta antè ostensa, censerentur, selecti sunt hi ordinatíque. Monuit Jethro Midianitarum princeps (qui si non proselytus Justitiæ factus tunc fuerat, ut volunt Ebræi, cultor tamen Dei veri erat, atque ita habetur ab eis [a] qui proselytum eum fuisse non admittunt) monuit inquam Mosem generum ut ipse summus atque hactenùs unicus Israeliticæ reipublicæ Princeps ac judex chiliarchas & reliquos provideret [b] constituerétque, unde de Constitutione Judicum apud ipsum Jethronem aliósque populos seu cultores Dei necdum in Abrahamidum fedus recepti tunc usitata dijudicandum. Ipse autem Moses id quidem fecit, sed non sine Populi & consilio & autoritate. Rem enim ipse postmodum enarrans populo, dixi, inquit, הבו לכם [c] *Date vobis viros sapientes & intelligentes* &c. *ut statuam eos principes super vos*, Placuit res quam proposui, ואקח את ראשי שבטיכם *& tuli capita tribuum vestrarum* &c. ואתן *& constitui eos chiliarchas* &c. Adeóque ita tantùm consilium soceri sequutus est Moses ut res ipsa præstaretur, nec interim sine populo, cujus judicium in seligendis adhiberi voluit. Vulgata, *Date ex vobis.* Alii tantundem. Sed Ebræa sonant *Date vobis* ut expressim etiam Græci, *δότε ἑαυτοῖς date vobis ipsis.* Chaldæus Uzielides dictus זמנו לכון *Convocate, præparate vobis.* Syrus גבו לכון *Eligite vobis.* Arabs penes me MS. اختاروا لكم idem sonans; atque editionis Romanæ اختاروا منكم *Eligite ex vobis.* Judæi Hispanienses *Dada vos varones* &c. Saadias ايتوا برجال *afferte viros* &c. cui consonæ satis versiones Christianorum, quæ habent *prenez-vous* **Neempt u/ Bring you, Take you**, & similia. Glossa Jarchii הזמינו עצמכם לדבר *præparate, accingite vosmet rei propositæ.* Unde ad illud *& tuli* &c. Lyranus *per electionem & consensum vestrum.* Alii tum Magistrorum tum aliorum ibi tantundem. Et Josepho [d] dicuntur, *οἱ δοκιμασθέντες ὑπὸ τοῦ πλήθους πάντως εἶναι ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι, A populo adprobati pro viris virtute & justitiâ præstantibus.* Summa est, Mosem, etiam à Deo ipso primum peculiari illi populo Principem constitutum, constituisse Judices illos sive ut à populo adductos ídque ex Presbyteris seu Senioribus ibi memoratis [e], cunctos, sive ut ex sic adductis selectos. Sic à Mose Constitutorum *Potestas* ipsa constitutione subnixa, elicienda est ex Constitutionis ipsius formula; quâ, potestate variatim delegatâ, reservatur interim amplissima

a *Abulens. quæst.* 7. *in Exod.* 18.
b *Exod.* 18. 21.
c *Deut.* 1. 13.
d *Orig. Judaic. lib.* 3. *cap.* 3.
e *Exod.* 18. 12.

ma Mosi ipsi soli. Atque hoc ritè intellecto, perinsigne specimen cernitur Potestatis juridicæ tam Principis judicísque supremi quàm Minorum judicum. Nam quicquid jurisdictionis his non est permissum, id universum penes Mosem mansit solum. Omnimodas, ante constitutionem hanc, causas sive Sacras sive Profanas, sive Graviores sive Leviores, sive Faciles sive Difficiles, ritè cognovisse Mosem manifestum est, ut judicem unicum, simul ac principem summum. Ita verò novis hisce judicibus potestas est tributa forensis ut de דברים הקטנים *rebus minoribus* seu quæ קשים *difficiliorum* nomine seu גדולים *majorum* non venirent, ipsi judicarent; Difficiliores verò Majorésque ad Mosem ipsum referrent. Sic expressim utrobique sacer sermo & Josephus. Causa difficilior & major censebatur, ob dubia in ea juris quod subinde etiam ab ipso Numine tunc auctum Mosíque explicatum. Difficilior autem non erat seu extra Minorum numerum ac censum (Minorum scilicet, respectu Difficiliorum ejusmodi atque Majorum) ulla puto, sive Capitalis, sive Pecuniaria, sive alia, sive Sacra sive Profana, cujus jus satis selectis illis judicibus exploratum cognitúmque. Moses ipse [f] illis; f Deut. 1. 17.
והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתיו & *si difficile vobis aliquid visum fuerit, afferte ad me & audiam ipse illud.* Et ad illud in Jethronis consilio *rem omnem magnam* [g] *afferant* seu *referant tibi*, Levi Ben Gersom [h] כל הדבר הגדול inquit, g Exod. 18.
שלא ידעו משפטו יביאו אליך ואתה תוריע להם משפטו, *omnem rem, negotium, causam ma-* 22. h Pirush.
jorem cujus jus scilicet nesciunt illi, ad te referant ut ejusdem jus seu *quomodo ju-* fol. 73. col. 2.
dicari seu *decidi debeat, eos doceas.* Receptius quidem video viris doctissimis Christianorum, causas graviores fuisse adeò Mosi soli reservatas, ut ad præfecturas illas minores non omninò attinerent. Atque earum genera partim ex scriptura ut aiunt, partim ex ratiocinatione colligunt. Ea Quatuor faciunt [i]. Pri- i Abulens. in
mum causarum Sacrarum seu quæ ad Deum & res Sacras spectarunt, quod eli- Exod. 18.
ciunt ex illo [k], *Esto tu populo in eis quæ ad Deum pertinent, ut referas quæ di-* quæst. 11. Salianus Annal.
cuntur ad eum. Secundum, causarum in quibus ἐπιεικείᾳ & benigna interpre- ann. M. 2544.
tatione, citra rigorem juris, utendum. Tertium, judicia capitalia. Quartum, §. 740. &c. vide Petr. Co-
quæ à chiliarchis ad eum per appellationem delatæ. Scilicet ita ordinatas fuisse mestor. in hist.
volunt præfecturas illas ut in tribu qualibet à majoribus numeris heic denomi- Scholastic. lib.
natæ, eis qui à minoribus dictæ sunt præessent, immediatè autem Mosi soli 2. cap. 37. k Exod. 18.
subessent solùm chiliarchæ. Verbi gratia; Tribus sumatur cui tria millia fami- 26.
liarum seu communicationum ut vocant œconomicarum. Trini heic juxta eos chiliarchæ, quorum singulorum præfecturâ in centurias tributâ, decem Centuriæ singulis chiliarchis suberant. Harum quâlibet in pentecontades divisa, pentecontarchi singulis Centuriis suberant duo. Atque eodem modo pentecontarchorum singulis, Decani quinque. Etiam pro numeri amplitudinis in denominationibus hujusmodi discrimine potestatem ampliorem præfectis fuisse; adeò ut causæ tantùm aliquot leviores ad Decanos; aliæ etiam sed graviores ad Pentecontarchos, & simili ad Centuriones & Chiliarchas ratione aliæ spectarent. Etiam à Decanis ad Pentecontarchos, inde ad Centuriones, ab his ad Chiliar-

 chas,

chas, & ab eis ad Mosem, appellandum. Atque hinc etiam & deducitur & firmatur Judiciorum ordo in Ecclesia Romana, ab Archidiaconis usque ad Papam per Episcopos reliquósque ejusdem syntagmatis. Ego verò nondum omninò didicisse me fateor unde heic assensum præbeam, sive de Causis Mosi soli reservatis sive de Judiciorum ordine ac Appellationibus quas tamen etiam admisisse Talmudicos de amplissimo illo & subordinato Judicum numero verba ut antè facientes videtur concedendum. Etiam Magistri alii quibus nec Numerus ille placet[l], Appellationes & potestatis seu jurisdictionis, quantum ad causas, in præfecturis illis discrimen fuisse non exiguum volunt. Cæterùm, cum Causæ omnimodæ forenses, aut ejusmodi essent ut intra præfecturarum singularum ditionem ortæ ex sui natura in eis commodè satis cognosci potuissent, aut ejusmodi ut, ex eo quòd ad plures Tribus aut Præfecturas plures, attinerent, ex sui natura, in singulari harum aliqua definiri commodè nequirent; æquum quidem est, ut existimemus, Secundi generis Causarum cognitionem Mosi necessariò soli reservatam; quemadmodum scimus etiam Synedrio Magno posteà instituto, cujus Moses ipse princeps, reservatam ejusmodi Causarum cognitionem. Neque aliter se res cum ratione habere quibat. Et de singulari illa Synedrii Magni jurisdictione fusè libro Tertio. Quantum verò ad Causas prioris generis attinet, non omninò video causam ejusmodi aliquam, sive sacram sive profanam, sive capitalem sive pecuniariam seu quocunque nomine alio dictam ita Mosi reservatam ut apud eum solum agi judicarive necessariò deberet. Universæ judicibus illis seu præfecturis permissæ. Nec quòd aut sacra aut capitalis esset alióve ejusmodi nomine diceretur, ideo deferenda erat ad Mosem causa aliqua ejusmodi, sed tantùm ob difficultatem quæ accideret in jure explicando, sive ipsa juris capita spectes sive pœnarum discrimina ex eodem jure introducta. Inde enim consulendum ipsum per Mosem Numen, idque à judicibus hisce, quibus indiscriminatim Moses in ipsa eorum constitutione, *Audite*[m] *inter fratres vestros & quod justum est judicate, &c. Et si difficile aliquid vobis visum fuerit, afferte ad me* (ubi Græci illud מכם תקרבון אלי vertunt ἀνοίσετε αὐτὸ ἐπ' ἐμὲ ἀφ' ὑμῶν, *afferte illud ad me à vobis*) *& audiam illud.* Non dixit populo aut agentibus seu litigatoribus, sed judicibus ipsis, *afferte ad me causam*, qualiscunque vobis, ad vos scilicet primò allata, difficilior visa fuerit nec satis explorata aut intellecta. Et expressim in sacra historia[n] ipsi qui judicabant, non alii (ex judicum scilicet constitutione) omnem rem difficilem ad Mosem afferebant; quem etiam tunc ראש הסנהדרין *Caput Sanhedrin* seu *Synedrii* seu judicum aliorum omnimodorum inde appellatum aiunt Magistri[o]. Lis igitur seu actio prioris generis omnimoda ritè incipi potuit in præfecturis illis etiam & decidi ac definiri si difficultas nimia abesset. Et de ipsa difficultate judicabant judices sic constituti, quâ si extricare se nequirent ipsi ad Mosem velut ad oraculum ex ipsa eorum constitutionis formula afferebant. Quod interim sic intelligendum temperandúmque, ut actio etiam qualiscunque ob eximiam difficultatem in Mosis ipsius præfectura seu apud ipsum ut antè atque ex jure pristino, non ex præfecturarum harum constitutione,

l *Vide Abarbinel in Piruſh Tora fol.* 166. *col.* 3.

m *Deut.* 1. 16.

n *Exod.* 18. 26.

o *Abarbinel in Piruſh Tora fol.* 168. *col.* 1.

ne, ritè potuisset ab actoribus primò institui, quod maximè ex historia de blasphemo [p], & de ligna colligente [q] in Sabbato, eliciendum. Nam etiam præfecturas hasce ex Consilio Jethroneo instituta æquum est ut durasse admittamus dum in deserto de jam dictis sententia ferebatur. Nec obstat heic quod adducitur de *rebus ad Deum pertinentibus*. Certè quicquid in judicium ita deductum est ut judicandum esset, *res erat ad Deum pertinens* utpote jure ab ipso dato permissóve fundata. Judicibus hisce ait Moses, *ipsorum judicium* etiam *esse Dei* qualia sunt alia alibi in Sacris literis [r] dicta. Nec quid aliud singulare memoratur heic in judiciis ut ad Mosem spectans, quâ præfecturas illas instituit, quàm quod ad Deum referret ipse, quoties ob difficultatem ita referendum quid sive circa Sacra, sive Profana, erat. Nec ad causarum ex sui natura discrimen aliud, attinere id omninò videtur quàm ad illud tantùm quod ex difficultate ortum. Quod verò ad judiciorum inter præfectos ordinem & Appellationes attinet; ad Mosem quidem jure pristino, necdum tunc abrogato, appellari potuisse, utpote divinitùs in salutem populi præfectum totiésque edoctum, par est ut credamus. Sed in ipsa constitutione præfecturarum nihil video quo minùs earum unamquamque parilem habuisse potestatem (quantum ad jurisdictionis naturam & amplitudinem diversam) existimemus nec à majori numero denominatæ, ullatenus denominatam à minore subfuisse, sed universas pariter Mosi nec ab altera ad alteram fuisse appellandum. Universi enim præfecturarum judices paribus ac eisdem in sacro Sermone peritiæ, virtutis, pietatis elogiis insigniuntur. Nec in Mosis alloquiis nec in Jethronis consilio eorum alicujus disparis conditionis aut dignitatis vestigium habetur. Neque omninò obstat quod à numero denominante sic discriminantur. Scilicet pro varia tribuum familiarúmque dispositione, quis non videt etiam Decanum, quem detur familiis decem præfuisse, non pauciores personas nec causas pauciores aut minùs graves sua in præfectura ac ditione habere quivisse quàm chiliarcham? Quale de cæteris dicendum. Nec angustia nec amplitudo ditionis, provinciæ seu territorii, nec subditorum numerus, sed constitutionis formula, quâ heic, quantum videmus, cuncti pares fuere, jurisdictionis, imperii ac potestatis vim ac naturam definit demonstrátque. Quantum verò ad Judiciorum illorum ordinem, etiam advertendum est quod habet Josephus [s], Κἂν ᾖ τι μεῖζον, ἐπὶ τοὺς ἐν ἀξιώματι τὸ περὶ τοῦ πράγματος δύσκολον, ἐπὶ σὲ ᾖ τοῦτο ἀναπέμψουσιν, *Et si accidet Majus quicquam* (in se scilicet difficile) *eis qui sic præfecti fuerint, ad te remittant seu referant*, ubi Ruffinus, *Et si quid est majus, ad potiores veniat dignitates. Quod verò etiam apud eos difficile fuerit, hoc deducetur ad te.* Ita Josephus. Jam verò quæri subinde solet, utrum etiam per illa secula ab orbe condito usque in Legis in Sinai dationem excurrentia, ita Bina haberentur Imperii ac Jurisdictionis Genera; ut aliud per se circa Sacra & Cultum, aliud per se circa Profana seu quæ hominum societatem & commercia maximè spectant, exerceretur aut esset exercendum, atque ita etiam ut, aut aliæ de his seorsim Personæ sacræ seu præfecturæ, aliæ de illis cognoscerent, aut saltem, utrum si eædem personæ & præfecturæ juridicæ

p *Levit.* 24. 11.

q *Numer.* 15 33.

r 2 *Paral.* 19. 6. & *videsis Hug. Grotium ad Mat. pag.* 82.

s *Orig. Judaic. lib.* 3. *cap.* 3.

cæ de utrisque pariter ac simul cognoscerent, id ita fieret ut non ex Principatus in se unici generis, sed diversorum ac invicem ex natura sui disjunctorum Principatuum generum eorúmque seorsim invicem summorum (quorum alteri Sacrorum, alteri Profanorum cura esset & Regimen) ex accidenti sic in persona seu præfectura unica conjunctorum potestate, ac imperio, cognitionis ejusmodi jus oriretur ac penderet. Scilicet, an ex instituto aut more tunc obtinuerit simile quid Præfecturarum juridicarum seu Potestatum discrimini illi quo in Ecclesiasticum & Politicum seu Ecclesiasticum & Temporale, Regimina, apud Christianos aliquot, Summa distingui solent; quasi hujus illud nec omninò pars esset nec ei subordinatum, sed circa Sacra ex sui natura seorsim summum ut hoc circa Profana, adeóque inde huic, velut in alio solio Princeps, coordinatum, nec quidem in eadem persona (quoties fortè concurrerit) magis cum hoc commixtum quàm in eadem phiala aqua & oleum. Certè, ex antè ostensis, extra controversiam videtur & perquam manifestum (quâ de re etiam aliquoties monitum est) easdem ipsas personas, tam de Sacris quàm profanis pariter cognovisse aut cognoscere ubi opus esset debuisse. Scilicet in seculis Intervalli hujus vetustioribus, sic singulis Juris Naturalis ac Divini quod primordiale erat capitibus (in quibus Cultus primævus expressim continebatur adeóque Sacrificia, & Blasphemiæ crimen) uti etiam posteà tam de Circumcisione, Paschatis observatione, Azymis, Baptismo, de Personarum, veluti Proselytorum justitiæ, Originariorum, Proselytorum domicilii seu חסידי אומות *è piis gentium* in sedes aut commercium vitæ receptorum discrimine, id genus reliquis ad religionem spectantibus, quâm de Injuriis, Furto, Homicidio, Pactis cæterísque ad societatem humanam attinentibus & profanorum seu secularium nomine vulgò venientibus. Clarissima sunt hujusce rei testimonia tum in præfectura Mosaica illa unica ante alias ex Jethronis soceri sui consilio institutas, tum in illis sic adjectis de quibus suprà. Causarum ejusmodi discrimen ut ad illarum alias Sacræ alias Profanæ spectarent nullibi comparet. Ad Mosem ipsum ab ipso Deo Principem factum universas paritèr antè spectasse nemo dubitat. Etiam & difficiles ad eum afferendas liquet sive Sacræ sive Profanæ essent. Quæ autem difficiles non essent, sive hujus sive illius generis, ad præfecturas reliquas seu minores illas paritèr attinuisse, ut antè ostensum, quarum item munus erat dijudicare difficilioréśne essent an non. Et quisquis ritè perpenderit quæ habentur in Exodi decimo octavo & Deuteronomii primo ubi de præfecturarum illarum institutione agitur, ei haud credibile, puto, videbitur, eos apud quos ex institutione illa *Deus* seu *sententia Dei quærenda erat*, quorum item judicium *Dei Judicium* signantiùs dicitur, atque in quos sic distributum est Mosis in judicando onus, non tam Sacras quàm Profanas caussas, eásque omnimodas paritèr & è re nata tractasse ac definiisse. Atque æquum sanè est ut de Patriarchis etiam anterioribus Ada, Setho, Noacho, Melchisedeco, Abraha, aliis hujus intervalli Principibus summis eorúmque, quæ fuere, præfecturis minoribus tantundem admittamus. Huc maximè autem spe-

ctat

ctat etiam quod ſuprà [t] de modo & ratione agendi & judicandi adduximus in actionibus omnimodis. Certè quatenus tam præcepto divino aut immediatè aut mediatè, quàm jure humano nitebatur quælibet actio, ſive Publica ſive Privata, ſive Sacra, ſive Profana, eatenus de ea ita dijudicandum erat ut manifeſtam ſacrorum atque religionis, in forenſi tunc negotio quolibet, rationem habitam eſſe non agnoſcere nequeamus; id eſt imperium circa Sacra, quà Sacra, planè ſic exercitum eſſe. Atque ita Theologia & Juriſprudentia in eadem præfectura neceſſariò conjunctæ; ſeu potiùs quà forum ſpectarunt in unam eandémque reciderunt. Ac Sacræ itidem ac Profanæ cauſæ in eiſdem præfecturis ideò dirimebantur, quia nulla tam ſimplicitèr profana eſſe potuit ut dum præceptorum divinorum vim ibi ſemper & in qualibet cauſa perpendendam conſiderabant judices, nihil Sacri in ſe commiſtum haberet. Sed verò non admittunt viri aliquot doctiſſimi Imperium ſeu Juriſdictionem circa Sacra præfecturis illis minoribus aut earum alicui à Moſe tributam, ſed illi integrè reſervatam, juxta quod ſuperiùs memoratur ubi eâ de re plura. Cæterùm concedatur (quod tamen haud ullibi conſtat; & contrarium ex verbis toties de judiciis ſine diſcrimine in ſacro hac de re ſermone prolatis eliciendum planè videtur) cognitionem rerum & cauſarum Sacrarum, ſcilicet earum quæ maximè ad Cultum & Religionem ſpectarent, Moſem ſibi ſoli reſervâſſe. Quæritur tunc, ſub cujuſnam Principatus aut Præfecturæ generis notione de eis cognoſceret ille. Duplicem ſcilicet in eo aiunt fuiſſe Principatum. Alterum Sacerdotalem, quaſi nunc diceres, ad vulgi ſenſum, Eccleſiaſticum, alterum Regium ſeu in regimine publico, ut diſtinguunt, ſummum. Adeóque ſub notione Principatus Sacerdotalis ſeu qui ad eum ex Sacerdotii munere pertinebat, cauſarum de Sacris cognitionem eum volunt habuiſſe, non omninò ſub notione Principatus politici ſeu nomine Regio, quale itidem aſſerunt de Sacerdotiis patriarcharum qui eis primogenituræ nomine fruebantur. Et nemo non videt facilè quidem concipi poſſe ut compluria in eadem perſona eſſe poſſint juriſdictionis ac imperii genera adeò ab invicem diſtincta ut licet eorum omnia ex unica autoritate conſtituentis (ut heic Moſis præfecturæ qualiſcunque ex autoritate Numinis) ſimul pendeant, alteri tamen cum altero ex conſtituti natura nihil habeatur commune. Id palam cernitur in eadem Perſona Præturà Urbana & Peregrina, verbi gratia, donata, in plurium provinciarum ut invicem diſtinctarum, præſide, id genus aliis ſatis obviis. Etiam agnoſcitur quidem tum Moſem fuiſſe tam Sacerdotem quàm Regem, tum in primogeniti apud anteriores prærogativis Sacerdotium fuiſſe cum dignitate patriarchali conjunctum. De Moſis regno ſeu principatu ſummo ſatis teſtatur ipſe in geſtis ſuis paſſim, & expreſſiùs ubi in ſacro Sermone [u] ſic appellatur. Sacerdotem autem eum fuiſſe diſertè ait David [x]; *Moſes & Aaron in Sacerdotibus ejus.* Et de functione quadam ejuſdem Sacerdotali publica manifeſtò liquet ex ejus conſecratione [y] Aharonis & filiorum aliiſque circa inſtitutionem Sacerdotii Aharonici & tabernaculi præſtitis. Inde etiam Aben-ezræ [z] כהן הכהנים *Sacerdos Sacerdotum* nuncu-

t Cap. 4.
u Deuter. 33. 5.
x Pſalm. 99.6.
y Exod. 29. 35.
z Ad Pſalm. citat.

cupatur, quemadmodum item Gregorio Nazianzeno [a], ἱερεὺς ἱερέων. Et de eo ac Aharone fratre, ἱερεῖς δ᾽ ὁμοίως ἀμφότεροι, *Sacerdotes pariter utrique.* Imò magistri veteres summum eum faciunt Sacerdotem per quadraginta illos annos quo Israelitæ in deserto. Toto illo tempore aiunt aliqui [b] משה שמש בכהונה גדולה *Moses ministravit in Sacerdotio magno.* Alii [c] לא נמנע מלשמש בכהונה גדולה *non exclusus est à functione summi Sacerdotii.* Alii demùm summum in eo Sacerdotium petunt [d] ex Consecratione illa Aharonica septidui, nec ultra titulum illum ei donant. Sed verò ἀρχιερεὺς itidem seu *Sacerdos summus* non semel dicitur Philoni [e] ut simul etiam *Rex summus*; item *Sacerdos*, Augustino [f], Leoni Magno [g], aliis. Quod verò de Primogenitorum Sacerdotio antè Aharonicum institutum, seu per tempora quæ tractamus, dicitur, admitti quidem id solet tam à Christianis quàm Ebræis. Et nos [m] ea de re aliquid alibi. Melchisedecus Rex Salem dicitur Sacerdos dei altissimi & pro Semo, ut Noachi primogenito, plerùnque accipitur. Et paulò ante legem in Sinai datam & Aharonicum institutum Sacerdotium, ejusdem cum Melchisedeco ordinis Sacerdotes memorantur [i] nomine הכהנים הנגשים אל יהוה *Sacerdotum qui accedunt ad dominum*, id est *qui Sacrificia offerunt domino*, ut glossa Jarchii, seu *qui accedunt ad ministrandum coram Domino*, ut Chaldæus; ubi Græci ei ἐγγίζοντες τῷ κυρίῳ, *appropinquantes Domino.* Scilicet agebant hi tunc cum reliquo populo ad radices montis. Et dein, *& dixit Dominus ad eum* (Mosem) *vade, descende, & tunc ascende, tu & Aharon tecum*; והכהנים *sed Sacerdotes & populus non transgrediantur ut ascendant ad dominum ne disperdat eos.* Et Sacerdotes heic Ebræis sumuntur [k] pro הבכורות שהעבודה בהם *primogenitis, quoniam cultus divinus ab eis peragi solitus*, quemadmodum etiam in seculis tunc antè actis; licet Sacerdotum nomine per anticipationem Aharonis filios innui ibi velit Augustinus [l]. Etiam ad illud quód Jacobus dixit Rubeno filio suo primogenito, *Ruben* [m] *primogenitus meus tu virtus mea & principium roboris mei, excellentia dignitatis & excellentia fortitudinis*, Targum Hierosolymitanum habet, *ad te attinet accipere*, תלתא חולקין יתיר על אחך בכורותא כהונתא מלכותא *Tres partes præter eas quas cum fratribus habes communes Primogenituram, Sacerdotium, Regnum.* Consoni sunt ibi Chaldæi utrique. Sed Jonathan habet רבית כהונתא *magnum* seu *summum Sacerdotium.* Addit Targum illud, *sed quoniam peccasti dabitur primogenitura Josepho*, Regnum Judæ, וכהונתא רבתא לשיבטא דלוי & *Sacerdotium summum tribui Levi.* Sic item Jonathan. Gemara item Babylonia [n], עד שלא הוקם המשכן הבמות מותרות ועבודה בבכורות והכל כשרין להקריב בהמה חיה ועוף זכרים ונקבות תמימין ובעלי מומין טהורין אבל לא טמאין והכל קרבו עולות ועולה שהקריבו ישראל במדבר טעונה הפשט וניתוח *Antequam extructum est tabernaculum* (id est per intervallum jam tractatum) *altarium usus passim erat licitus, & sacrificium peragebatur à primogenitis. Et victima satis idonea erat sive pecus, sive fera, sive avis, sive masculi sive fœminei generis, sive integra essent sive mutila aut vitiosa ex animalibus mundis. Neque enim tunc immunda offerre licuit. Sacrificia item ejusmodi omnimoda holocausta erant. Et holocaustum oblatum ab Israelitis in de-*

serto

a Orat. 6. ad Greg. Nyssenum.
b Shemoth Rabba parasch. 37. fol. 153. col. 3.
c Apud D. Kimchium in Psalm. 99. ubi vide Genebrardum.
d Abarbinel in Pirush fol. 168. col. 1.
e De Vita Mosis lib. 1. & 3.
f In Levitic. quæst. 23. & vide Quæst. in vet. Test. cap. 11.
g Epist. 88
h De successⁱ in Bona cap. 5. & in Pontific. lib. 5. cap. 1.
i Exod. 19. 22. & 24.
k Gloss. Jarch. ad locum Exodi citatum & cap. 24. 5.
l Quæst. 23. in Leviticum.
m Genes. 49. 3.
n At tit. Zebachim cap. 14. fol. 115 b.

ſerto excoriandum erat & diſſecandum. Atque obvium eſt paſsim in prærogativis primogenituræ ab Eſau venditæ, Sacerdotium etiam fuiſſe eique conjunctam dignitatem patriarchalem[o] atque inde προεδρίαν ſeu loci & ordinis excellentiam. Et ubi dicitur[p] Moſem ædificaſſe, ante tabernaculum conſtructum, altare ad radices montis & *miſiſſe juvenes de filiis Iſrael qui obtulerunt ac immolarunt victimas*, per נערים ſeu *juvenes* primogenitos intelligunt, atque ita expreſſim vertit Onkelus Chaldæus. Nec magis impropriè ſic primogeniti deſignati quàm *Pube præſente*[q] apud Romanos populus præſens, quoniam ſcilicet puberes συνεκδοχικῶς omnem populum ſignificabant. Sed verò hoc adeò de Primogenitis receptum haud ita opinor ſumi debet, quaſi omnimodo Sacerdotio, id eſt ritè offerendi munere ſoli tunc fungerentur Primogeniti. Planè enim reclamat tam Abelis ſecundo geniti quàm Caini primogeniti ſacrificium. Uterque pariter Sacerdos erat. Etiam Moſes ipſe qui Amramo erat ſecundo genitus & Aharone fratre triennio minor[r] Sacerdos ab omnibus ut oſtenſum eſt agnoſcitur. Quod igitur de primogenitorum illa prærogativa ſic traditur, ad hunc modum ni fallor intelligi oportet; ut tum ſolennioribus, ſtatis ac imperativis uniuſcujuſque tribus, gentis, familiæ ſacris, tum eis quæ totius univerſitatis populi nomine obeunda erant, tribuum, gentium, familiarum, populi, univerſitatis (pro vario cœtuum diſcrimine) Primogeniti adhiberentur, ita tamen ut hi ſoli non Sacerdotes eſſent, ſed ſolùm primarii ſeu eminentiores; cùm reliquis pariter cujuſque tribus, gentis, familiæ ſeu ex populo cunctis ſuo etiam & ſuorum nomine pro libitu offerre ac immolare liceret adeóque Sacerdotis officio pariter[ſ] fungi. Sed magis publica illa & ſolenniora ad Primogenitos propter excellentiam dignitatis attinere voluere. Sic etiam poſt Sacerdotium Aharonicum inſtitutum, cui erant Sacra compluria adeò propria ut ab aliis peragi non deberent, fuere nihilominus ſacra alia, alia ſacerdotum munera, etiam tunc cuivis è populo relicta. Unde illud Philonis[t] de Paſchatis celebratione in qua οὐχ οἱ μὲν ἰδιῶται προσάγουσι τῷ βωμῷ τὰ ἱερεῖα, θύουσι δ' οἱ ἱερεῖς, ἀλλὰ νόμου προστάξει σύμπαν τὸ ἔθνος ἱερᾶται τῶν κατὰ μέρος ἑκάστου τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ θυσίας ἀνάγοντος τότε καὶ χειρουργοῦντος, *Non homines è vulgò victimas adducunt ad altare ut mactent Sacerdotes, ſed jubente lege tota gens ſacrificat* ſeu *Sacerdotii munere fungitur dum pro ſe quiſque hoſtiam ſuam & adducit & mactat.* Alibi etiam idem τὸ ἔθνος ἱερᾶσθαι, *totam gentem Sacerdotio fungi* antè dixerat. Et ſcimus apud paganos priſcos qui ex vetuſtiſſimis hiſce ſeculis ritus ſuos utcunque per errorem miſerè depravatos hauſerunt, Sacerdotia publica fuiſſe & patrimonialia[u] atque hæreditate conjuncta, gentilia item & familiaria, etiam Sacris ac myſteriis ſingularibus ſumma cum ſuperſtitione variatim & particulatim conſtituta, & in eis etiam fuiſſe archieroſynas ſeu ſacerdotia ſumma ſeu primaria[x], Collegia item Sacerdotum & Patrum Sacrorum, & Filiorum Sacrorum, Flaminum, id genus aliorum nomina certis aliquot perſonis propria apud eos fuiſſe; cum interim ritè ſacrificare nihilominùs, immolare, adolere & quæ reliqua ſunt ſacerdotii ſimplicis numera cuivis è vulgo ſeu privatis pariter

o *Vide Iſidor. Peluſiot. lib. 2. epiſt. 47. Chryſoſtom. in Geneſ. ſerm. 50. & 67.*
p *Exod.* 24. 5.
q *Feſtus in* Pube.
r *Exo.* 6. 20. 7. 7.
ſ *Vide Job.* 42. 8.
t *De vita Moſis lib.* 3. & 1.
u *L.* 8. *C. tit. de Muneribus patrimoniorum l.* 32. §. 4. *D. tit. de receptis arbit.*
x *L.* 112. *C. Theodoſ. lib.* 12. *tit.* 1. & *Herodot. li.* 2. & *videſis Iacob. Gutherium de Vet. Iure Pontific. lib.* 1. *cap.* 3. 4. &c.

riter

riter fas esset præstare, quod satis scimus ex Præmetii, Sacrimæ, Calparis, Struferti, Suovetaurilium, quæ sacrificia fuere rustica & à colono seu mercede conductis pro libitu peragenda, aliorúmque ejusmodi domesticorum ac spontaneorum usu, qui apud scriptores de re Rustica[y], Plautum[z], Tibullum[a], Festum[b], alios perquam obvios cuique occurrit. Atque ita se rem aut juxta illiusmodi analogiam habuisse existimo inter Primogenitos illos publicis Sacerdotii muneribus fungentes & reliquos illa natalium prærogativa non fruentes, nec tamen à sacrificandi munere inde exclusos aut Sacerdotis carentes omninò aut Nomine aut Officio. Hinc etiam Primogeniti anteriores & qui pluribus ita, in publicis sacris, præessent familiis ac cognationibus longævi, posterioribus & junioribus, licet primogenitis itidem, sed, pauciorum respectu, nomine illo gaudentibus, κρείττονες seu præstantiores meritò habiti. Quale quidem de Melchisedeco expressim[c] dicitur, qui si Semus fuerit adeóque, ut vulgo sumitur, Noacho primogenitus, abavus erat atavo Abrahæ, adeóque multò pluribus familiis erat ipse primogenitus, unde benedictio ejus ut à præstantiore est recepta, licet ipse Abraham etiam apud suos primogenitus esset & pariter Sacerdos primarius atque etiam נשיא אלהים *princeps*[d] *Dei* habitus. Etiam & hoc inprimis heic advertendum; Primogenito unicuique Sacerdotii singularis seu primarii inter suos qui aut ætate minores aut non primogeniti, jus competiisse. Sed puto nemo opinatur tale quid dicendum de dignitate patriarchali seu ea quâ imperabatur. Nimirum pro tribuum aliorúmve cœtuum numero vario ac distributione multiplici, Primogenitum natu majorem cœtûs cujusque per se gubernandi reliquis etiam in eodem cœtu tam primogenitis quàm aliis ex dignitate patriarchali præfuisse necesse videtur ut existimemus. Anne enim credibile est in qualibet familia quantumvis exigua Primogenitum quemlibet patriarchatum gessisse seu imperium aliquod exercuisse? Itaque Abraham Isaaco etiam primogenito & suis, Isaac Esavo & Jacobo, Jobus filiis suis & ex eis[e] nepotibus alii, sic aliis patriarchæ fuere seu Principes. At Primogenitorum quantum video nullus non regulariter (nam Mosis secundo geniti heic functio semper excipienda) in Sacerdotibus erat primariis, utcunque alii aliis ob primogenituræ jus anterioribus naturalibus acquisitum præstantiores, ut dictum est, haberentur. Summa tunc est, Patriarcham seu Principem unumqemque intra patriarchatus sui seu principatus ditionem, Sacerdotium item summum seu primarium ac præ cæteris excellentius gessisse (quemadmodum certè apud veteres paganos non raro, dum principatum spectamus, se res habuit) ídque velut ex perpetuo primogenituræ ejusmodi jure ortum, adeóque sive per se sive per alios substitutos imperium & jurisdictionem exercuisse; alios autem primogenitos quosvis Sacerdotii itidem primarii inter suos sortitos esse prærogativam parilem, nec tamen patriarchalem seu principalem simul in regimine dignitatem seu Principatum aliquem ejusmodi gessisse aliter atque sineret tribuum ac familiarum distributio constitutióque variatim pro diversa locorum, temporum, personarum ratione admissa. Unde necessariò fiebat ut Primogenitorum ipsorum alii, etiam

[y] *Cato cap.* 132, 133, 135, 140, 142.
[z] *In Aulularia.*
[a] *Lib.* 2. *Eleg.* 1.
[b] *In verbis* Sacrima, Calpar, *&c.* *& vide ibi Joseph. Scalig. & Iacob Gutherium de vet. Iure Pontific. lib.* 4 *cap* 6.
[c] *Epist. ad Ebræos cap.* 7. 7.
[d] *Genes.* 23. 6.
[e] *Iob.* 42. 16.

etiam & plerique, regerentur, utpote in ditione primogeniti ſeu patriarchæ natu majoris, alii ſeu grandæviores in quolibet diſtributionis, quæ pro regiminis per ſe diverſi formula fieret, cœtu regerent; nemine eorum interim ſuam tempeſtivè regendi vicem ac jus, prout diſtributiones ejuſmodi aliter atque aliter ferebant, non meritò expectante. Jam verò ut Regiminis Patriarchalis ſeu Regii, ejúſque præfecturarum ſubſtitutarum Actus in imperando, coercendo, in jus vocando, ſententiam ferendo, exequutioni mandando reliquiſque imperii ac juriſdictionis appendicibus habebantur, ita Sacerdotii Actus in ipſis ſacris obeundis, cultu ſolenni, ritibúſque divinis ac benedictionibus præſtandis quæ עבודה [f] *miniſterii* nomine generali ſeu *Functionis* venire ſolent. Atque in ejuſmodi Functione erant Sacerdotes ראשי העם *capita*, *duces* ſeu *Principes populo* cujus nomine & gratia ſacra obibant. Principes ſcilicet in ſacris obeundis, ut in regimine & imperio Patriarchæ, Reges, eorúmve præfecturæ, Principes erant. Et tametſi verum ſit, vocabulum כהן quo *Sacerdos* in ſacro ſermone deſignatur (unde etiam verbum כהן pro *Sacerdotio fungi* habetur) *Principem* etiam territorii ſubinde denotare & à nonnullis etiam antiquitùs ita verti, id tamen non inde accidiſſe videtur quaſi in ipſo Sacerdotio ſeu כהונה ex natura ſui imperium aliquod omninò aut principatus ut ſanè regiminis fuiſſet, ſed ex eo quod principes aliquot, plerique apud alios populos, ſummo (juxta antè dicta) apud ſuos Sacerdotio (ut & Cæſares Romani olim Pontificatu Maximo) fungentes, adjecto territorii ſui ſeu ſubditorum ſuorum nomine aliáve quæ tantundem ſuppleret circumſtantia, ritè ſatis etiam כהנים dicerentur, qua voce ex ejuſmodi adjectione etiam Principatus ſeu præfecturæ eorum non ex ſignificationis vi ſed per conſequens denotantur. Ita Jethro dicitur [g] כהן מדין *Sacerdos Midian* & Potipherah †, כהן און *Sacerdos On* in Ægypto quorum utrique ſuis etiam Principes fuere, ut in verſionibus aliquot rectè ſatis vocantur, tam vetuſtis quàm nuperis. רבא ſeu *Principem*, ubi de eis verba fiunt, ſubſtituunt Chaldæi. Judæi Mauritanienſes nunc شريف quod *Principem* ſonat nunc امام. Atque ita alii. Germanienſes Judæi Jethronem ideo vocant העך **Heer Midian.** Et Gloſſa Jarchii [h], כל לשון כהן משרת לאלהות הוא חוץ מאותן שהם לשון גדולה כגון כהן מדין כהן און *Vox* Cohen (quæ Sacerdotem ſignificat) *ſemper denotat miniſterium aliquod divinum* ſeu *functionem divinam* (nec quid aliud) *exceptis locis quibus uſurpatur cum nomine dignitatis* ſeu *principatus ſingularis adjecto*, *ut in* Cohen Midian *&* Cohen On. His ita prælibatis, videndum reſtat an admitti debeat quod volunt viri etiam maximi aliquot, dum Res Cauſáſque Sacras à Moſe, in tempore quod tractamus, contendunt fuiſſe cognitas definitáſque & Imperium circa eas ab eo exercitum eſſe, non velut à Principe Politico (ut diſtinguunt) ſed ut à Sacerdote ſeu Principe Eccleſiaſtico, ſeu Sacerdotii nomine non Regni ſeu dignitatis ejuſmodi alius verè ac univocè in regiminis ratione Principalis. Et ſanè quale de Moſis heic imperio & juriſdictione ſtatuendum, tale puto nemo dubitabit, quin, quantum ad hanc quæſtionem, de reliquorum, qui ſive anteriores fuere

f *Vide D. Kimchium in rad.* כהן.

g *Exod.* 2.16. 3.1. & 18.1.

† *Gen.* 41. 45. & 46.20.

h *Genef.* 47. 22. *videſis* *lib.* 12. 19. 2. *Samuel.* 8. 18. & 20. 26.

ſive ei coævi, in ſacrorum regimine, imperio ac juriſdictione ſtatui debeat. Certè, ſi aut ipſam Rei Naturam, id eſt verum tunc inter Principatum regiminis, qui & Patriarchalis erat, ſeu Regnum, ac Imperatorius, & Sacerdotale munus, quà Sacerdotale, ſeu Functionem, diſcrimen, aut Expreſſiora ſacri ſermonis de imperio & juriſdictione Moſi tunc indultis Verba ritè perpendamus, ſatis manifeſtum opinor evadet, non omninò ratione aut reſpectu Sacerdotii ſui, ſed Principatûs ſolius ſive Patriarchalis ſive Regii (qui in eundem heic recident) omnimodum circa Sacra imperium & juriſdictionem eum exercuiſſe, unde etiam facilius erit dijudicare de ejuſmodi imperii delegatione, quâ de dictum eſt ubi de præfecturarum ex Jethronis conſilio inſtitutarum juriſdictione ſuperiùs agitur. Quod ad ipſam Rei Naturam, ſeu Diſcrimen quod diximus heic attinet, ex antè oſtenſis palam eſt, quamplurimos fuiſſe Sacerdotes, partim ejuſdem cum primariis ordinis, ut primogenitos omnes necdum in dignitatem patriarchalem ſeu regiminis principatum inter ſuos evectos aut admiſſos, partim reliquos qui primogenituræ prærogativâ carentes nihilominus reverà Sacerdotes fuere. Atque horum nemini competiit jus aliquod de ſacris aliiſve cauſis pro tribunali aut in foro cognoſcendi. Ante Jethronis conſilium, Moſes ipſe ſolus qui Princeps & Rex erat ſimul & Sacerdos de cauſis cognoſcebat univerſis, atque inde poſtmodum univerſas modo antè oſtenſo delegavit. At verò ſi quà Sacerdos aut ex ipſa Sacerdotii natura aut dignitate, ejuſmodi ipſi cognoſcendi jus competiiſſet, undenam evenit Sacerdotum tunc nemini reliquorum juriſdictionem circa ſacra, inter ſuos ſaltem, aliquam itidem competiiſſe? Quicquid ſanè in individuo aliquo unico generis ſpecieive reperitur, quà tale eſt, idem etiam ut in reliquis habeatur eſt neceſſum. Si Archiatrorum aliquis ex indultu Principali, aut collegii alicujus Medicorum præſides, etiam Medici ipſi, tam circa Medicinam ejúſve profeſſores quàm alia imperium aliquod exerceant forenſe ſeu juriſdictionem, quiſquàm ne eos hoc circa Medicinam præſtare, cum ratione diceret, quà Medici ſunt? ſi quà tales, curnam & medicorum reliquis non idem inter ſuos jus? Verum eſt, ex eo quod medicinæ præ aliis peritiores haberentur, præſides illos ſeu præfectos in hoc exemplo ſic conſtitui, etiam ex ejuſmodi peritia eorum quæ ab eis imperata fuerint rationem manare. Sed nemo non videt, ipſum imperium ac juris circa rem medicam dicundi facultatem, ab eodem ipſo fonte eis derivari à quo reliquæ qualeſcunque oriuntur præfecturæ juridicæ, & ſub eadem ac unica notione imperii ac juriſdictionis à Principe delegatæ, non omninò artis aut functionis medicæ, præſtari. Tantundem de Arithmeticis, Geometris, Aſtronomis, Muſicis, Architectis, aliis id genus ſimili modo, ſi ita præficerentur, planè dicendum. Neque ſanè ampliſſimum illud circa ſacra imperium ac juriſdictio quæ ad Pontifices in Roma veteri [i] ſpectavit, ad eos primariò quà Sacerdotes fuere aut quà Sacris præerant functionibus (quarum actus cum imperio & juriſdictione nihil habent, quà tales, commune) ſed tantùm quatenus à Numa Rege Principúmque aliorum poſtea & populi conſenſu, rerum ſacrarum cognitionibus ibi habebantur illi maximè idonei, reliquis Sacerdotibus à cognitionibus ejuſmodi penitùs excluſis. Quà

[i] *Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 2. & videſis Jacob. Guther. de Iure Pontific. lib. 2. cap. 1, &c.*

Quà participes fiebant seu vicarii, in sacris ritè constituendis ordinandísque, imperii, ac ut judices ex constitutione singulari (quæ actus imperii erat) cognoscebant, non quà Sacerdotali gaudebant functione, aut quia ex Sacerdotalis muneris natura cognitiones ejusmodi ad eos attinebant. Atque inde qui summæ rerum præerant, potestatem eis indultam pro libitu augebant minuebántque. Simile etiam dicendum de imperio ipso & Jurisdictione circa sacra in ipsis juxta antè dicta Cæsaribus qui etiam Pontifices Maximi fuere. Non enim ratione functionis Sacerdotalis aut Pontificiæ, quà simpliciter talis, seu quasi ei ex sui natura conjunctum fuisset imperium illud seu jurisdictio, potestas illa subnitebatur; sed ut universalis in publico ac politico regimine imperii, non ut ipsius omninò Sacerdotii, pars singularis in Cæsares cum reliquo Imperandi jure translata est. Etiam si Moses ipse, ut vult Diodorus [k], nec sine sequacibus, Sacerdotibus Judiciorum tunc forensium omnimodorum potestatem delegasset, ideò sequeretur ex Sacerdotii munere jurisdictionem sic adquisitam pependisse, sed tantùm ex sic delegantis, ut in regimine publico Principis, munere & beneficio. Si juxta leges Militares, Rusticas, Nauticas, causarum cognitio concedatur (ut sæpiùs fieri assolet) Militibus, Rusticis, Nautis, aliísve sive Singulis sive Corporatis, cognoscunt illi non quà alio fruuntur nomine aut dignitate quàm ea quâ per concessionem ejusmodi donantur. Ita nec qui de intricatarum aliquot ex lege Falcidia, Familiæ erciscundæ, Jactûs, Damni, id genus aliorum partium Numero, aut de Alluvionibus Finibúsque Regundis, aut causis Medicinâ, Grammaticâ id genus aliis implicatis in foro cognoscunt, id omninò faciunt quà Arithmetici, Geometræ, Medici, Grammatici, sed tantùm qua singulari qua fruuntur jurisdictione cui præficiuntur. Et de imperio circa sacra regio tantundem innuit Aristoteles [l] ubi de Regibus temporum Heroicorum ait, κύριοι inquit ἦσαν τῆς τε κατὰ πόλεμον ἡγεμονίας καὶ τῶν θυσιῶν, ὅσαι μὴ ἱερατικαί. Καὶ πρὸς τούτοις τὰς δίκας ἔκρινον, *Domini, Imperatores* seu *Moderatores erant* (quà Reges) *tum rei bellicæ, tum Sacrificiorum* seu *Sacrorum, exceptis eis quæ ad Sacerdotalem functionem attinerent* (quæ scilicet ad Sacerdotes, quà Sacerdotes, functionem sine imperio tantùm præstantes spectarent) *& de causis prætereà* universis *judicabant.* Et paulo pòst de eisdem temporibus, στρατηγὸς ἦν καὶ δικαστὴς ὁ βασιλεὺς καὶ τῶν πρὸς τοὺς Θεοὺς κύριος, *Dux Belli & Judex erat Rex, uti etiam rerum Divinarum Moderator*; quoad imperium nempè circa eas jurisdictionem. Et quantùm ad Mosem heic, haud mihi quidem ex ipsa natura rei, magis concipiendum videtur, eum, ut Sacerdotem seu ex munere Sacerdotali (quod in functione sacra totum consistebat) imperio ac jurisdictione circa sacra esse tunc usum quàm apud Lacones, exempli gratiâ, decretum, adversus Timotheum Milesium Musicum [m] de superfluis chordis è lyra rescindendis, factum fuisse à Regibus ibi & Ephoris, ut à Musicis seu arte Musica utentibus, & non tantùm ut à Magistratibus principali autoritate pollentibus suorúmque moribus graviter, in universis tam Sacris quàm Profanis, prospicientibus. Scilicet lyræ cui anteà septem chordæ, tres alias adjecerat Timotheus, sic Musicæ ibi genus

ante

[k] *Ecleg. lib. 40. apud Photium cod. 244.*

[l] *Politic. 3. cap. 10. & 11.*

[m] *Boetius de Musica lib. 1.*

ante virilius & robustius in id quod mollius erat & delicatius commutans, magno morum bonorum detrimento, nisi remedium sic illi adhibuissent. Functio heic Musica artísque peritia in Timotheo, in Regibus item fortè & Ephoris, nec in paucis è populo. Sed nec populum imperasse, nec Reges aut Ephoros eum reprehendisse aut coegisse quid ad Musicam spectans, quà Musici ipsi essent, cum ratione existimare potest quisquam, sed tantùm, quà imperio & jurisdictione gaudebant circa mores atque omnia quæ illos vitiare possent. Quale palam est dicendum, quoties imperium & jurisdictio aliqua circa functiones aliquas alias ex imperato præstandas, veluti agriculturam, mercaturam, militiam, navigationem, id genus reliquas exercetur. Et de Functionibus sub imperio sic positis, maximè Sacris, in hanc rem peroptimè vir summus ille Hugo Grotius in præstantissimo illo, quem superiùs diximus, commentario *de Imperio summarum potestatum circa sacra*; quo nihil eruditius, nihil solidius ad imperii circa sacra jus rite asserendum collocandúmque legitur. Quod autem ad expressiora sacri sermonis de Mosis tunc imperio jurisdictione verba attinet; Deus ipse eum populo præfecit, ut *ab illo ex Ægypto educerentur* [n], ut *vocem ejus audirent* nec inobedientes essent. *Et* ad eum inquit [o], *pone verba ista in ore ejus* (Aharonis) *&* *ego ero in ore tuo & in ore illius, & ostendam vobis quid agere debeatis. Et ipse loquetur pro te ad populum & erit os tuum* seu *interpres* (ut, præter Hierosolymitanam & Chaldaicas heic paraphrases, Arabici & Hispanienses Judæi ac Syrus) id est in sermone sacro הוא יהיה לך לפה *is erit tibi in os* seu *pro ore* ואתה ואתה תהיה לו לאלהים *tu autem* (ut vulgata) *eris ei in his quæ ad Deum pertinent*, ubi Græci, σὺ δὲ αὐτῷ ἔσῃ τὰ πρὸς τὸν Θεόν, *tu verò illi eris quæ ad Deum*, Hierosolymitanus, *& tu eris ei* כתבע אולפן מן קדם יהוה *ut qui quærat disciplinam* seu *doctrinam ab ipso Numine*, seu לרב *in dominum qui quærat* &c. ut Jonathan ibi. Verba sonant *tu eris ei in Deum* aut *loco Dei*, ut versiones habent complures nuperæ & Syrus. Onkelos, *& tu eris ei* לרב *in dominum.* Judæi Mauritanienses ibi معلما *doctor* seu *Magister.* Græco-barbari seu Græcienses Judæi Μεγαλοσιανός seu, *ut major, præfectus.* Hispanienses Judæi *por mayoral.* Judæi Germanienses אינם ריכתר einem richter, *Judex* seu *in rebus judicandis præfectus.* Codex Arabicus penes me MS. alter وانت تكون له الها ومدبرا *& tu eris illi Deus & gubernator*, alter charactere Samaritano تكون له سلطان *eris ei Sultanus* seu *dominus.* Jarchius לרב ולשר *in Dominum & Principem.* Arabs Romæ editus يكون له في امور الله *eris ei in negotiis* seu *rebus Dei*, quæ omnia satis in idem recidunt. Et Hugo Grotius, *Tu eris ipsi in Deum, id est*, inquit, *jus gladii habebis in ipsum & alios* [p]. *Nunquam enim hoc nomen hominibus datur nisi ad significandum jus vitæ ac necis.* Nam אלהים quod *Deus* est etiam Principes & Judices in sacro sermone [q] non semel significat, ut per participationem, tum quia Dei vice gerunt in rebus administrandis, dum juxta nec adversus præcepta ejus judicant, tum ipsa eorum judicia res seu *negotia*

n Exod. 3. 10. 18.
o Exod. 4. 15.
p Vide Act. 7. 35.
q Exod. 21. 6. 22. 28. Psalm. 82. 1.

tia Dei & *Judicia Dei* ſignantiùs vocari[r] ſolita ſunt, uti & alibi monitum. Cæterùm אלהים aut *Judices* non omninò dicti ſunt Sacerdotes, quà tales, ſed ex accidenti quoties etiam judices fiebant, quâ de re rectè monuit Joannes Druſius[s]. Moſes אלהים *Deus Pharaoni* etiam à Numine dictus eſt[t], utpote Dei in eum judicia velut in tribunali & per miraculum exercens. Sumunt aliqui vocem illam ibi pro *angelo*[u], uti etiam interdum ſignificat, ſed Onkelos רב *Dominus* ſubſtituit, & Saadias Gaon استاذا في امر *Dominus in negotio* Pharaonis. Judæi Mauritanienſes مولا *Dominus* ſeu *Princeps* Pharaoni. Et gloſſa Jarchii interpretatur per שופט ורודה במכות ויסורין *Judex & dominus ad dominatum in eum exercendum plagis & caſtigationibus.* Poſtmodum etiam, hiſtoriam de ſe Moſes ipſe conſcribens, Judicem ſe expreſſim aliquoties oſtendit[x], & judicandi munus quod ante illas ex Jethronis conſilio inſtitutas præfecturas obibat ſolus, pluribus explicat. Regem ſe item inde nominat[y], nullibi Sacerdotem. Et tametſi reverà fuerit, licet ſecundo genitus, Sacerdos atque etiam peculiari illi Aharonis ſuorúmque conſecrationi à Numine per dies aliquot præfectus, nihilominus haud omninò Sacerdotis nomine indigitatur ullibi in ſcriptura ante Davidis illud ſuprà citatum. Aharonis nomini inſuper, poſt natales eorum ratione primogenituræ[z] ita deſignatos ut antiſtet Aharon, tum ante tum poſt quàm ipſe in Pontificatum eveheretur ſummum, Moſes ſexcenties ut dignior præponitur, adeóque, ut etiam inde, non iniquum fuerit, uti etiam ex aliis jam allatis, elicere ac pro indubitato aſſerere, res illum omnimodas cum imperio adminiſtraſſe ac judicaſſe tam Sacras ſcilicet quàm Profanas, earúmque cognitionem delegaſſe, nomine & ſub notione Principatus quem geſſit ſeu Regni, non omninò Sacerdotii, quod reverà tam ante legem quàm poſtea in Aharone, non in Moſe, ratione Primogenituræ, erat primarium ſeu in familia illa Amramiana, juxta ſuperiùs oſtenſa, ſummum. Sed verò hac de re clariùs dijudicandum erit ex eis quæ libris in ſequentibus de Synedriis tam Magno quàm Minoribus ſub Lege ſeu in Terra Sancta, tradentur; è quibus manifeſtius multò fiet, Præfecturarum apud Ebræos Juridicarum diſcrimen ejuſmodi, ut aliæ circa Sacra, circa Prophana aliæ verſarentur, aut ut aliis Sacerdotes, aliis alii jure aliquo forenſi præeſſent, neque in Moſaica aliáve per intervallum hoc ante legem diſciplina haberi, neque in ea quæ dein propagata eſt, poſterorúmve uſu, ſaltem Ordinario ac legum Sacrarum regulis ſubnitente. Et de Primi illius Intervalli Synedriis & Præfecturis Juridicis Veterum Ebræorum, unde de aliis etiam, per tempora illa ante legem, Dei Populis, quantum ad Regiminis Sacrorum & Profanorum rationem, conjectare facilè licet, hactenus.

r 2 Paralip. 19. 68. 11. & vide Philonem περὶ Δικαστοῦ.
s Ad difficil. loca Exodi cap. 32. & 37.
t Exod. 7. 1.
u Abenezra ibid.
x Exod. 18. Deuter. 1.
y Deuter. 33. 5.
z Exod. 6. 20.

Libri Primi Finis.

Deo Servatori Gloria & Gratiæ.

CAPITUM

LEMMATA.

obedientes coercendos, tam Divinitùs *præstitutis quàm* ab Hominibus *introductis. Et de* Iure Gladii. p. 32

C A P. VI.

Pœnam Cerith *seu* Excisionem *aut* Exterminium, cutting off *nobis vulgò appellatam, quæ in Edictis Divinis de* Circumcisione *& de* Fermento *intra hebdomadem Paschalem* non comedendo, *in hoc quod tractatur intervallo, præscripta est,* Forensem apud Homines *non fuisse nec in* Iudiciorum Humanorum Effectu *obtinuisse locum, unanimes tradunt Ebræi, eamque solummodò divinitus fuisse expectandam. Obiter de* Iurisdictione *Præfecturarum Iuridicarum circa* Circumcisionem *aliàque tunc* Sacra. p. 44

C A P. VII.

Ut Excommunicationis Pœna, *quatenus ejusdem Origo etiam ab hujus intervalli Iure à nonnullis peti solet, ritè satis dignoscatur, præmittitur de ejusdem, apud* Ebræos *veteres,* Effectibus, Formulis, Speciebus *seu* Gradibus, Iure, Usu, *ac* Absolutione, *Synopsis historica, nec solum è* Talmudicis *sed & partim è* Karæis *desumta. De* Excommunicatione *apud eos* per Insomnium. *Item de vocibus* Excommunicat *&* Excommunicat thing *in versionibus superioris seculi apud nos publicis utriusque Testamenti usurpatis aliísque congeneribus. Et ut rum juxta* Ebræorum *morem* Excommunicato, Templi ingressu *&* sacrificiorum usu *interdiceretur.* p. 56

C A P. VIII.

De Excommunicationis (*cujus origo Intervallo huic Legis in Sinai dationem antevertenti, ut dictum est, tribuitur*) Usu, Iure, Effectu, *reliquísque appendicibus, in* Christianismo Primitivo *per* Apostolorum *tempora. Illam haud omninò diversam videri ab ea quæ* Iudæis *tunc aliis atque ante (juxta superiori in Capite descripta) in* Usu; *ratione* Causarum, *pro persuasionum discrimine, singulari semper habitâ. Tam ex* Iure Cæsareo, *subinde saltem, quàm* Iudaico *fuisse tunc publicè legitimam. Tum* Iuris *tum* Nominis Iudæorum *&* Christianorum *per tempus illud* Communio. *De* Christiani *nominis ortu.* Clau-

dii *Augusti edictum* Apostolis *coævum*, *quo* Utrisque, *sub nomine* Judæorum, *moribus Iudaicis*, *adeòque* Excommunicatione, *per Orbem Romanum uti indultum est*. *De Christianorum tunc* confœderata *inter se* disciplina, *tempore* Persecutionum. Anathema, Maranatha, Traditio Satanæ. *Alia in Epistolis Canonicis de* Excommunicatione *sumi solita*. *Num à* Sacris Christianis *Excommunicatus tunc* arcendus. Iudas *proditor*, *in ipsa* Cœnæ Dominicæ institutione, *ejusdem particeps*; *saltem* Communione *non* interdictus. p. 109.

C A P. IX.

Excommunicationis, *post Apostolorum tempora*, *in* Christianismo *nondum cum summo*, *in Regimine*, *imperio conjuncto*, *seu ante* Constantinum *Magnum*, *per* Orientem *&* Occidentem, Usus, Effectus, Ius. *Quomodo & quando tum* Effectus *tum* Usus, *ab eo qui* Iudaicæ *erat*, *discrepare atque variatim alius esse inciperet*. Gladius spiritualis *unde dictus*. Pœnitentia *&* Absolutio. Vestigia, *per* Tertulliani *&* Cypriani *tempora*, Usus Iudaici, *quo cuilibet alium* Excommunicare *fas erat*, *& Triumviris quibuscunque adscitis*, Absolvere. Martyrum Pax *Excommunicatis data*. Claves Regni Cœlorum, Dic Ecclesiæ, Sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus, Ligandi *&* Solvendi *Potestas ad Excommunicandi jus firmandum jam trahi cœperunt*. *De eis* consideratio breviuscula. Confœderata *etiam per illa tempora* Christianorum disciplina *quà Excommunicandi jus subnixum*. *An* Excommunicatio *tunc esset* actus imperii *seu* Iurisdictionis. p. 137

C A P. X.

Usus Excommunicationis (*cujus* Iuris initia *intervallo Legislationem in Sinai antevertente à nonnullis*, *ut dictum est*, *tribuuntur*) *in* Christianismo *postquam is cum* summa *in Regimine publico* potestate *seu* Majestate Imperatoria *conjunctus est*. Formulæ, Subjecta *ejusdem &* Personæ *Excommunicantes*. *Hæ olim non* solùm ordinis Ecclesiastici. Effectus *tum Verus tum Creditus*. *De* Iure *quo fundari eam volunt Scriptores*. *Alii* Divino, *alii* Humano. *Amplissima jurisdictio*, *adeòque* pœnæ hujus *inter alias* adhibendæ potestas libera, *Episcopis indulta à* Constantino Magno, *quæ postmodum* variatim ab Impera-

tori-

toribus temperata. Pontificis Maximi *in* Constantino *reliquísque*, *usque in* Gratianum, *Imperatoribus* Christianis *Titulus & Dignitas.* Ius *huc spectans* Cæsareum *& vetus & Recentius*; aliorum *item* Regnorum *&* Rerumpublicarum Christianarum *seu* Ecclesiarum (*quâ* Cœtus fidelium, *publico Iure Constituti, eo nomine denotantur*) integrarum; *in quibus pro* summarum Potestatum arbitrio, Excommunicationis *&* Usus *&* Effectus *admissus. Excommunicatus ad* Principis summi communionem *seu* mensam *ab ipso admissus, pro rite satis* Absoluto *olim habitus. Sententiæ de Pœnæ hujus* Iure *&* initiis *variæ. Etiam è veteri* Paganismi usu *petunt nonnulli, iique doctissimi. De* Thomæ Erasti *hac de re Thesium editione.* p. 163

Cap. XI.

Rationes *atque* Argumenta *quibus* Excommunicationis *Forensis* Ius *ex ipso* Iuris Naturalis, *seu, ante legem in Sinai datam*, Divini *fonte à scriptoribus aliquot elici solet, perpenduntur. In Hæresim* Adamitarum, *spurcam illam quidem sed pervetustam, receptum esse* Excommunicationis usum, *velut in* Paradiso *institutum. Inde etiam in aliorum aliquot sententias. De* Excommunicatione Adæ *&* Pœnitentia *ejus per annos* 130, *apud Talmudicos. De* Caino *qui ob fratricidium dicitur* Excommunicatus. *Traditio Rabbinica de* חרם *seu* Anathemate *à* Iosephi *fratribus, cum illum vendidissent, in seipsos, ne quod fecerant*, Iacobo *indicaretur, denuntiato. Commenta* Mahumedanorum *de Tempore per quod mansit* Adam *in Paradiso & de Loco in quem ejectus est, seu Monte ac Insula Indica* Sarandib *dicta. Nec in Adæ expulsione, nec in Caini exilio nec in* Anathematismis *Intervallo, quod heic primariò tractatur, tributis aliquot (licet etiam ipsi fidem mererentur)* Excommunicationis *propriè sumtæ vel Figura vel Proportio reperitur.* Cerith *seu* Exscissionem *Incircumcisi aliorúmve postmodum sub Lege*, Excommunicationem, *quâ de quæritur, non ullatenùs fuisse. Et demùm, tametsi in vetustioribus illis exemplis ipsa Pœna hæc omninò haberetur, nihil inde sequi quod ad* Ius *heic adstruendum, quale volunt aut saltem libentissimè obtendunt non pauci*, Divinum *ullatenùs conducat.* p. 239

Cap. XII.

Præcipuorum aliquot ex eis quæ Capite Septimo de Excommunicatione Iudaica *dicta sunt* Recensio breviuscula, *non sine* Observationibus *nonnullis* congeneribus *adjectis. Inde (juxta methodum ibi propositam) Summatìm ostenditur*, Ecclesiæ *seu* Synagogæ *totius* Iudaicæ Iudicium *semper fuisse, Instituto aliquo Divino, nec* sub Lege *nec* ante ejusdem in Sinai dationem, Excommunicationis Ius *aut* Usum *fundari.* Confessionis *solennis & annuæ ac* Precum *ad* Remissionem *à Numine impetrandam specimen, ex* Iudæorum *Ritualibus tum editis tum MS. pertinsigne, in quo*, Pœnis *quæ ex Lege sacra seu* Iure *aliquo* Divino instituuntur, *enumeratis, inter eas locum nunquam habuit* Excommunicatio *ullum.* Excommunicati *apud eos* nomine *interdicebatur* Sacrorum Publicorum usu *nemo; licèt* Apostatæ *ex Legis Sacræ sensu, non* Excommunicationis *alicujus forensis, vi*, Paschate *arcerentur. De* Confessionis *&* Pœnitentiæ *coram* Hominum *aliquo* Ordine, *Spectaculis (quæ in Effectibus Excommunicationis)* Mahumedanæ *Theologiæ scita.* p. 252

Cap. XIII.

Præcipuorum item aliquot per Capita Octavum, Nonum & Decimum de Excommunicatione *inter* Christianos *fusiùs congestorum*, Recensio breviuscula, *cum congeneribus aliquot adjectis; unde Quid per anteriora secula etiam* ab *ipsis* temporibus Apostolicis, *usque in* nostra, *de* Iure *seu* Instituto *circa hanc rem* Divino Maximè *&* Publicè *à Christianis Existimatum fuerit Receptúmque, juxta methodum superiùs initam, faciliùs dignosci queat. Primò, per* Centuriam Christianismi primam *aut circitèr, in qua* Aquilam Ponticum à Discipulis *excommunicatum esse traditur. Secundò, per* secula *quæ sequuntur* usque in Constantinum Magnum, *ubi de Accessione variâ Excommunicationi* Iudaicæ, *tunc pro Humano arbitrio, facta inter* Christianos. Paulus Samosatensis *etiam ab* Aureliano Augusto, *seu* Imperatore non Christiano, *ex Episcoporum persuasione, planè excommunicabatur. Tertiò, per secula à* Constantino Magno *usque in hæc* nostra. *Et demùm utrum Sententia illa* Excommunicationem forensem *seu* Consistorianam Humanum esse inventum,

tum, nec Iure Præceptivo *seu* Instituto Divino subniti, *nomine* Erroris *seu* Dogmatis Erastiani, *seu ut interdum etiam* Hæresis Erastianæ *cum ratione ac meritò indigitetur; & num in* Anglia Dogma *illud his temporibus* repullulasse, *ut à scriptoribus aliquot, rectè dicatur.*

Cap. XIV.

De Iudicum *per Intervallum illud Legis in Sinai dationem antevertens*, Qualitate *&* Dignitatis titulo singulari. *Ex more* Fœminas *Iudiciis non fuisse præficiendas. Ea de re* Iura Cæsarea, Canonica, *alia. De Nomine ac Titulo* זקנים *seu* Presbyterorum *&* Seniorum *tunc eminentioribus, adeóque Præfectis Iuridicis, tributo. Ejusdem Tituli eíque omnino aliis in linguis Synonymorum* Consideratio *&* Narratio Historica *heic inchoata adumbratáque quæ libro Secundo, ut loco magis idoneo, absolvitur.* Γερουσία, Presbyterium, Synedrium. Presbyterorum *&* Presbyterii *nominum, uti &* Manuum Impositionis, *in Christianismum, è Iudaismo Veteri Ecclesiasticum deductio. Quidnam* χειροτονεῖν *in Novi federis lingua. Amplissimus, diffusissimus, vetustissimus*, Presbyterii *& Synonymorum ejus apud plerasque, si non omnes, gentes usus ad* Dignitates *ac* munera conspicua *perquam variatim & multipliciter in* Paganismo, *etiam* Mahumedismo, *&* Christianismo Politico *designanda. De* Senioribus *&* Suffetibus Pœnorum *Veterum qui è* Phœnicia *in* Africam *migrarunt.* Persarum Γεραίτεροι. *Item* δημογέροντες, Archigerontes, Γέροντες, الشيوخ *eodem sensu apud alios* Orientis *populos, ut in Occidente* Alder-men, Seniores, Seigneurs, *ac similes inde propagatæ voces reliquæ.* p. 298

Cap. XV.

Judicem unicum, *ex Iure Noachidarum, suffecisse. De Iudicum* Sodomæ *Numero, cui præfuisse* Lotum, *habetur in Traditionibus Ebraicis. Numerus eorum à quibus ex* Jethronis *Mosis soceri consilio populus regeretur. De* שוטרים Shoterim (*qui* γραμματοεισαγωγεῖς *Græcis dicti*) *in* Iudicum *illorum* ministerium *constitutis.* Kinitæ. *Temerè nimis à nonnullis* Iudices *forenses, eorúmque numerum* Septuagenarium *tempori quo in* Ægypto *& in* Deserto *ante legis dationem agebant* Ebræi, *assignatum. Ex solo* Presbyteri *seu* Presbyterii *nomine, nec* Singulari *cuiquam*

nec

Cap. XVI.

DE SYNEDRIIS

Veterum Ebræorum

Liber Secundus.

PRÆFATIO LIBRI SECUNDI.

Triennium est & quod aliquantulo excurrit, cùm in *Libri Primi* Præfatione (quod Instituti Operísque Totius est etiam Rationarium) pollicitus sum *Secundum* & *Tertium*, si Deus vellet, propediem simul secuturos. Cæterùm solennes Operarum Cunctationes Intermissionésque mihi (nam ut assiduus essem ipse schedarum speciminis cujusque inspector, necessum erat) inevitabiles, variatim interturbantes, in causa fuere ut ne *Secundo* citiùs finis dari potuerit. Deliberatum est aliquantisper utrum Hic seorsim prodiret, an potiùs, apud Bibliopolam latens, *Tertii* editionem, dudùm etiam apud typos incœptam & brevì, uti spero, absolvendam præstolaretur; ut ita non sine comite exiret promisso. Quoniam verò in justum Hic per se creverat volumen, & ab amicis aliquot aliísque literarum hujusmodi studiosioribus desiderari videbatur etiam incomitatus, facilè vicit Sententia, ut censuram sic per se solus publicam quantocyùs subiret. Pollicitationis nostræ fides ita ex eventuum fato, satis, opinor, liberatur. Ut è *Primo*, qualisnam Imperii & Jurisdictionis Forensis circa tam Sacra quàm Profana etiam à Rerum Conditu per annos circa MMD seu ad Legis Mosaicæ dationem, apud Ebræos majorésque suos aliósque etiam Dei populos, obtineret ratio, haud difficultèr elici potest, ita *Secundus* hic exhibet ejusmodi rationem, ex Jure Divino etiam ortam, quæ in Ebræorum, seu selecti Dei populi, disciplinâ vigens, à Legis datione per annos ampliùs MD, seu usque in Excidium Templi Reipublicæque Sacræ, pro legitima semper agnita est, &, quà fieri permitteret exterorum subinde dominantium libido, velut Mosaica ipsa in Synedriis, etiam divinitùs institutis, habebatur in usu; excepto quòd Singularia illa (uti *Casus Reservati*) quæ an Synedrium Magnum per secula jam, post Legem datam, dicta, spectarunt, *Librum* per se occupant *Tertium*. Ex hisce simul, sanè etiam ex

Primo & *Secundo* hoc ſatis, puto, conſtabit per annos ampliùs MMMM tam Sacrorum Regimen, quà Forenſe eſſet atque à Functione ſacra ritè diſtinctum, quàm Profanorum (ſive Res ſpectes ſive Perſonas) juxta jus etiam Divinum, ex Eccleſiæ Judaicæ populorúmque Dei anteriorum diſciplinâ perpetuâ ad eoſdem attinuiſſe Judices ſeu Magiſtratus, ejuſdem religionis, atque ad Synedria eadem, neutiquam omninò, ex juris iſtius inſtituto aliquo *Sacrorum* & *Profanorum*, inſtar *Eccleſiaſticorum* ſeu *Spiritualium* & *Laicorum* ſeu *Temporalium* (quæ in Chriſtianiſmi Linguam, ex *jure Humano*, quà forenſia ſpectant, eóque paſſim ſubnituntur variatímque temperantur, ritè ſatis ſunt recepta) nominibus ullatenùs diſcriminata. Licèt interim, exempla etiam velut ex Ebraico uſu, perperàm ea de re ſibi deductum iverint non Pauci, inter ſe nihilominùs aliàs haud parùm diſſidentes (tum ex Pontificiis tum Reformatis horúmque Propaginibus multiplicibus) qui nunc ſermonem ipſum ſacrum, nunc mores Ebræorum & diſciplinam Moſaicam Talmudicámque malè intelligendo intervertendóque, nunc ultrò depravando, in Chriſtianiſmum etiam inde derivare ſibi ſuíſque, ac velut *ex Iure Divino*, quod *Præceptivum* dicitur, aſſerere enixiſſimè conati ſunt Imperium & Juriſdictionem Forenſem ſacram, ab eâ quæ ad Sacra non attineat (quæ quidem Principibus ac Magiſtratibus Chriſtianis, ſed ſenſu etiam ſatis imperioſo & incerto ſuo relinquunt) diſtinguendam, eámque ampliſſimam ſeu potius reverà non minùs interminatam quàm Lineam ſeu Superficiem in infinitum fictam, licet in diagrammate præſenti terminari viſam. Quid enim aliud *in Ordine ad Sacra* ſeu *Spiritualia*? Loquendi genus in infinitum ductile, terminíque, pro eorum, qui jus ſibi ejuſmodi obtendant, arbitratu, neſcium. Sunt quidem viri doctiſſimi, iique tam è Pontificiis [a] quàm Reformatis [b], qui planè exploſum voluerint, ut debuere, commentum illud de Duplici aut Bifurcato apud Ebræos veteres Regimine forenſi; aliis interim ídque ex utroque genere, pertinaciùs mordicúſque illud, ut quod infelici in Chriſtianiſmo Hieraticorum aliquot ambitioni haud parùm inſerviat, retinentibus

[a] *Alphonſus Abulenſis ad 4. Regum cap. 12. quæſt. 8. cap. 23. quæſt. 17. alii.*

[b] *Hugo Grotius lib. de Summarum Poteſtatum circa Sacra & ad S. Matthæi cap. 5. alii.*

cibus inculcantibúsque. Verum quidem est, in Christianismo (postquam cum Imperio summo conjunctus est) cognitionem de Sacris Forensem, Ecclesiasticam dictam, à Profanorum cognitione ejusmodi, prudentèr per Tribunalia & Consistoria invicem distincta & per Personas generis itidem diversi, è Principum & Rerumpublicarum indulgentiâ, esse divisam, uti & Profanorum in eam quæ Capitalis est, Civilis, Fiscalis, Militaris, Maritima. Sed isthoc de Sacris, jure Fundatum solùm Humano esse, volunt heic cordatiores, neque ex Præcepto aliquo, in Federe alterutro, Divino, aut Instituto Apostolico manâsse magis atque id quod in Profanarum cognitionum distributione ejusmodi evenit. Qui contrà sentire non desinunt, etiam qui se non desinere, in rem simulant suam, præter alia obitèr de rebus hisce nuper disputata, seriò & penitùs considerent, Num, si Christianismum tempore Christi & Apostolorum amplexati, ut debuere, fuissent retinuisséntque Ebræi veteres, nec Excidio fuisset Respublica eorum deleta, Num, inquam, Synedria, scilicet Magnum & Minora, penes quæ parile, quantum ad Sacra simul atque Profana, passim Imperium erat & Jurisdictio (ut in sequentibus demonstratur) in Christianismo illo Terræ sanctæ, manere etiam non solùm Jure Potuissent, sed etiam ut legitima illis & Mosaica, retineri Debuissent? etiam quoad Christianismi sacra in Aharonicorum, quæ tandem prorsùs evanuissent, vicem sic tunc succedentia? Id est, Utrum Leges Politicæ, seu *Ius* illic quod vocamus *Iudiciale*, circa universa quotquot Aharonici seu *Cæremonialis* nomine non abolerentur, eundem quem antè, juxta Regiminis pristini analogiam, locum Hierosolymis & per Judæam, id est Terram cujus Populo sibi selecto Deus ipse hæc in Regiminis formam præscripserat perpetuam, debuisset sortiri? Nam ex jure illo Judiciali, adeóque ex Divino populo illi dato, eóque Præceptivo, orto, pendet quicquid de Synedriali Imperio & Jurisdictione possit concipi. Certè si ita se res habere voluisset, dubitari, puto, nequit quin fas fuerit Christianis (dum rem saltem, ad jus quod Judæis adeóque Christianis inter eos primitivis in usu fuerit, exigendam velint) in reliquis politiis omnimodis idem

circa Forensia omnia Imitari, tametsi non omninò ad illud fuerint Obligati. Obligari enim ad Judicialium Judaicorum observationem Christianos reliquos seu qui etiam non ex Circumcisionis progenie orti sint, licèt non defuerint, ut sub Christianismi initiis ita & seculis jam nuperis, qui enixiùs assererent, nihilominùs Sententia illa apud doctos simul & perspicaces, etiam fermè, opinor, apud omnes, inter rejectaneas meritò habetur. Sed Suppositum quod memoravimus, pluribus expendetur sub finem libri Tertii. In quo, Problema quidem est dignissimum quod solvatur, nec interim ita Archimedéum ut de eo accuratiùs & ingenuè atque partium studiis vacuo introspicienti liquidò satis minimè constare poterit. Quùm verò Rectum sit index Sui & Obliqui, Veterum Testimonia diligentiùs congessimus, ex Ebræis ipsis etiam & de Primitivi Christianismi Presbyteriis & qualicunque Jurisdictionis, apud eos, facie, non contemnenda, pro re nata, interposuimus, à papyraceis cum scriptore quopiam digladiationibus & stridulâ contentionis personalis serrâ, libentiùs semper abstinentissimi; adeóque etiam à crassissimis ineptiis Theologi cujusdam, in alios paritèr atque in me Sesquipetulci, qui nec Mea, nec Sua, nedum Rem ipsam, omninò intelligens, in scripta mea, de Ordinatione & Presbyterio veteri, libro superiori alibíque interspersa, ac in alia etiam de disciplina Talmudica à me tradita, procaciùs involavit; Laureolas scilicet in Mustaceis, sed more Mandrabuli, apud vernaculos suos, insolentiùs impotentiúsque quærendo. Sed quàm felicitèr, judicet lector non impar, ad quem solum provoco. Istum, honoris causâ, non nomino; ne quid graviùs dicam. Neque ea de re, pluribus heic locus. Commodior Lemmatum, quàm in *Primo*, adhibetur heic Ordo, cum numeris quibus Capitum etiam Sectiones respondent. Si quis Lectorem se destinaverit continuum aut serium, ab eo mihi impetretur, ut quæ, inter recognoscendum, * Addenda ex Adversariis subjunximus, locis suis, velùt pro insertis, adnotet, Typósque corrigendos juxtà corrigat.

Ex ædibus, Londini, Carmeliticis,
Octobr. Iuliani 28. MDCLIII.

DE

* *Et omnia singulaque addenda in hac editione suis locis sunt inserta, & typographi errata correcta.*

DE SYNEDRIIS *ET* PRÆFECTURIS JURIDICIS Veterum Ebræorum.

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

XI. Quin-

XI. Quintum *de filiarum* Zelophcadi (Salphaad *vulgò dicti) in Bona paterna successione.*

XII. *De* Primo, Secundo, Tertio & Quinto *Mosis jam dictis* judiciis, *Paraphrasium*, Hierosolymitanæ & Uzielidis *dici solitæ*, *Scita.*

SYnedria & Præfecturæ Juridicæ, tum veterum Ebræorum tum aliorum Populorum Dei, quæ per Intervallum legis in Sinai dationem antevertens, circa Sacra pariter atque Profana versabantur, simul cum earum Appendicibus ac Circumstantiis nobilioribus, Libro traduntur Primo. Censentur etiam ibi velut ex earum numero, Præfecturæ illæ Mosaicæ ex Jethronis Soceri consilio institutæ [a], quas inde, distinctionis commodioris gratiâ, Jethroneas nuncupare liceat. Sed de Institutionis earum tempore, quà legis dationem illud spectet, vero, plura capite heic secundo. Sequitur jam ut videamus de Synedriis & Præfecturis Juridicis veterum Ebræorum quæ ad secula legis dationem illam insequentia attinent. Harum Aliæ sunt ex Intervallo jam antè tractato in hoc quod sequitur aliquamdiu Continuatæ. Aliæ postmodùm variatim Institutæ. Prioris heic generis est singularis illa & amplissima Mosis ipsius Præfectura Forensis, de qua superiùs etiam agitur, uti etiam sunt multiplices illæ Jethroneæ; scilicet si modò (ut, juxta veterum nonnullos & ipsum in Exodo ordinem, libro in primo ultrò admittitur) ad Intervallum illud legis dationem antevertens attinuerit earum institutio; quod inferiùs expenditur. Posterioris heic generis sunt Ordinariæ aliæ, aliæ Extraordinariæ. Ordinariarum item, aliæ ad Jura Noachidarum seu Proselytorum Domicilii, id est Gentium, seu simpliciora illa ad genus universum humanum spectantia, aliáque variatim Intervenientia reddenda seorsim constitutæ sunt; Aliæ in Originariorum & Proselytorum Justitiæ regimen, juxta leges sacras moresque genti utcunque proprias ac usitatas, adhibendum; veluti Senatus ille seu Tribunal illustrissimum *Septuaginta-uniusvirale* & *Synedrium Magnum*, nuncupari solitum, Præfecturæ *Viginti-triumvirales* quas *Synedria Minora* vocitant, & *Triumvirales.* Extraordinariæ nobis heic sunt, Tribunal Regium, Unici (quem מומחה vocant) ob scientiæ præcellentiam simul & commodiorem è re nata subinde causarum aliquot cognitionem in Judicem constituti præfectura, Sodalitiorum nonnullorum ex Confederata inter se Disciplina præfecturæ, & si quæ fuerint id genus reliquæ; quibus accedet quod memoratur apud Magistros de Tribuum singularum Consistoriis, ut Tribulibus seorsim invicem propriis. De Præfecturis hisce universis, earum Jurisdictionis & Imperii Amplitudine, per Urbes Pagósque Dispositione, Collegarum Electione, Nomine dignitatis eorum solenni, Formulis, Pœnis, Sessionum diebus, Effectibus, Appendicibus, Circumstantiis

[a] Exod. 18.

tiis & Consequentiis (demtâ solùm Synedrii Magni Jurisdictione cui per se Liber destinatur Tertius) Libro hoc Secundo agendum.

II. Quod ad Singularem Mosis Potestatem Forensem cum Imperio circa tam Sacra quàm Profana amplissimo, ex Intervallo superiori seu Legis dationem præcedente in hoc quod sequitur continuatam attinet (inde enim heic auspicandum) ea quidem expressiùs & maximè cernitur in Judiciis aliquot ejus singularibus ab ipso memoratis, veluti;

1 De Blasphemo.
2 De Immundorum Paschate.
3 De Sabbati in Deserto violatore.
4 De Initiatis Beelphegori.
5 De familia erciscunda.

Qualenam esset Causarum, quà Difficiles fuerint, quà Leviores seu Faciles, Discrimen, & quomodo hæ in præfecturis Jethroneis, illæ autem à Mose, ut Moderatore summo (apud quem in Difficilioribus quibusque quærendus erat Deus seu Judicium Juri placitóque divino consonum impetrandum) essent definiendæ, ostenditur libro in superiore. Atque ob Difficultatem demùm allata est ad eum Causa de Blasphemo quæ primum, juxta ordinem in Pentateucho [b] servatum, locum heic obtinet. Non autem ad eum seu in Prætorium ejus summum ideò allata est, quòd cuiquam difficile esset de gravitate per se culpæ dijudicare. Commissum enim erat facinus etiam in Juris Naturalis ac Divini quod primordiale est, caput expressissimum notissimúmque על ברכת השם *de Maledictione Numinis* [c]. Quin & sensus capitis illius non ita obscurè contineri videbatur in Juris Divini Israelitici interdictis; qua de re statim plura. Difficultas verò oriebatur circa Pœnæ Sceleri tanto irrogandæ Qualitatem. Atque hinc in jus sic vocatus est Blasphemus ille, filius Selomithæ filiæ Dibri Danitæ, adeóque planè Israelita, quem ex ea susceperat quidam Ægyptius. Fuisse autem Ægyptium illum, recipitur plerunque apud Ebræos, eundem ipsum qui à Mose occisus est [d]. Aiunt enim ex traditionibus avitis (quod obiter adnotare liceat) Ægyptium illum fuisse ex Præfectis quibus operarum Israelitarum in lateribus conficiendis cura sub Pharaone commissa est, cúmque noctu ad eas maritum Selomithæ è lecto conjugali imperiosè vocâsse & clàm ita mox in lectum se contulisse ipsum ut, simulando se maritum esse, ultroneis gauderet Selomithæ amplexibus. Et חזר, ita aiunt, האיש לביתו והרגיש בדבר וכשראה אותו מצרי שהרגיש בדבר היה מכהו ורודהו כל היום *Domum reversus maritus, ob facinus illud turbatus est, quod cum videret Ægyptius, is eum percutiebat & graviter die toto affligebat.* Hinc volunt [e] eum à Mose in suorum vindictam cæsum. Atque hinc Blasphemi hujus natales petunt. Sed paraphrasis heic Chaldaica [f] Uzielidi tribui solita, גברא, inquit, חייבא מרוד באלה שמיא נפק ממצרים בר גברא מצראה דקטל גברא בר ישראל במצרים ועאל על אינתתיה ואתעברת וילידת בר בגו בני ישראל *Homo peccator ac rebellis in Deum cælorum exiit ex Ægypto, filius nempe hominis Ægyptii*

[b] Levit. 24. 11.
[c] Videsis lib. 1. cap. 2.
[d] Exod. 2. 12.
[e] Shemoth Rabba parash. 1. fol. 118. col. 4. Midbar Rabba parash. 9. fol. 230. col. 2. Gloss. Iarchii ad Exod. 2. 12. Lyranus ibi.
[f] Ad Levitic. 24. 10.

qui occiderat virum ex filiis Israel in Ægypto, & ingressus est ad uxorem ejus quæ gravida inde facta peperit filium inter seu *in medio filiorum Israel.* A Mose ipso nempe dicitur, ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי בתוך בני ישראל *Et egressus est filius Israelitidis qui erat filius hominis Ægyptii inter Israelitas*, seu qui inter eos censitus, aut ut Græcis vocatur *filius Ægyptii*, ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, *in filiis Israel*, quoniam ex Selomitha matre Danitide seu Israelitide est natus. Quantum enim ad natales, nobilitatem, & sanguinis existimationem, partus apud eos, ut alibi non rarò, sequebatur ventrem. Inde Jarchius ad verba illa *inter filios Israel*, מלמד שנתגייר *inde discendum est eum ut proselytum Justitiæ habitum*, utcunque patrem habuisset Ægyptium. Et Abenezra מתיהד *in Judæorum numerum* seu *gentem receptus est*[g]. Sed verò, ut cædis illius Mosaicæ causam sic tradunt, ita etiam adjiciunt heic Judicium Mosis forense in Selomithæ hunc filium aliud; unde, ut ex causa præeunte, irritatus in blasphemiam eruperit; ídque ex eo quod legitur וינצו במחנה *& rixati sunt* seu *certamen inierunt in castris filius Israelitidis ille & homo Israelita.* Nimirum dum in deserto sub vexillis suis Israelitæ, adeóque inter eos, loco sibi assignato, Danitæ, castrametabantur, Selomithæ filium, materni sanguinis jure nixum, tentorium suum aiunt inter Danitas figere voluisse. Hoc facere cum neutiquam ab illis permitteretur ex eo quod non juxta maternam sed paternam cognationem seu sanguinem ita erat cuique castrametandum, nec ille sanguine paterno Israelita erat sed tantum materno, rem, actione injuriarum ab ipso in judicium institutâ, coram Mose deductam fuisse atque sic definitam, ut sententiâ latâ, castrametationis Daniticæ area illi, utpote, quantum ad hanc rem, non satis Danitæ seu Israelitæ, prorsus intercluderetur. Lex quidem[h] de castrametatione ait, *unusquisque de filiis Israel castra ponet sub vexillo suo*, ובאותות לבית אבותם *& sub signis domus patrum suorum*, seu ut paraphrasis ibi jam dicta Chaldaïca באתוון דמכתבנין על מקסיהון לבית אבהתון *sub signis quæ notata fuerint in vexillis eorum juxta domos patrum eorum.* Et Patrum, in versionibus plerisque expressa heic mentio, licet vulgata habeat *per signa atque vexilla & domos cognationum suarum.* Et tametsi lex illa ad annum ab exitu secundum attineat[i], adeóque recentiùs judicio hoc de blasphemo, collocetur, nihilominùs heic usurpatur velut tempore Judicii illius etiam obtinens. Hinc commentarius ille vetus *Vaicra Rabba*[k], ויצא מחויב עמד וגדף צא ובא ליטע אהלו בכחנה דן אמרו לו מה לך ליטע אהלך במחנה דן אמר להם מבנית דן אנו אמרו לו כתיב איש על דגלו באתות לבית אבותם ולא לבית אמותם נכנס לבית דינו של משה *Exiit* seu *egressus est* (ut in textu sacro) *qui tentorium suum figere in castris Danitarum certaret. Rogatus autem curnam hoc faceret, respondit se prognatum esse ex Danitide* seu *matre è tribu Dan. Regestum est ei, legem esse, quemque collocari deberi sub vexillo suo & sub signis domus patrum suorum, & non domus matrum suarum. Introivit igitur ille in consistorium Mosis, ubi institutâ hac de re querelâ, causâ, ut damnatus, excidit, unde exiit & se sistens blasphemavit*, ut irritatus judicio illo in eum ex verbis legislatoris sanctissimi in quem blasphemus erat, contra spem, quam ex cognatione ibi devoraverat, lato.

[g] *Videsis Nachmanidem in Pirush Tora fol.* 213. b. & Vaicra Rabba *parash.* 32. *fol.* 202. *col.* 3. Chiskuni *fol.* 171. b. *R. Beccbai in* Pirush *fol.* 156. *col.* 4.

[h] *Numer.* 2. 8.

[i] *Ibid.* 1. 1.

[k] *Parash.* 32. *fol.* 202. *col.* 3.

lato. Idem ipſum legitur in *Sepher Siphra*[l], *Peſiktha Zotertha*[m], alibíque apud Magiſtros pro recepto ſæpius admittitur. Unanimes quidem undiquaque non ſunt heic illi de cauſa aut ſenſu exitus ejus. Sed planè receptiſſima eſt ſententia jam memorata; unde Salomon Jarchius[n] in gloſſa, מתניתא אמרה מבית דינו של משה יצא מחוייב בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן אמרו לו מה טיבך לכאן אמר להם מבני דן אני אמרו איש על דגלו באותות לבית אבותם כתוב נכנס לבית דינו של משה ויצא מחויב כד וגדף *Ex traditionibus recipitur exiiſſe eum è conſiſtorio* ſeu *Prætorio Moſaico ubi cauſâ exciderat. Cum enim contenderet tentorium ſuum figere in caſtris Danitarum, dixêre illi, Quid tibi cum hoc loco? Reſpondit, ex filiis Dan ego ſum: cui illi, ſcriptum eſt* (in lege ſacra habetur) *quemque ſub vexillo ſuo juxta ſigna domus patrum ſuorum, unde actionem inſtituit in Prætorio Moſaico. Illic autem cauſâ excidens exiit ſubſiſténſque blaſphemavit.* Quaſi certamen inter eum & Iſraelitam in ſermone ſacro memoratum haud aliud innueret quàm litem illam ſic deciſam de tentorii inter Danitas loco. Ita plerunque legem illam ſeu præceptum de caſtrametationis modo divinum, quod non ante ſecundum ab exitu annum in ſacro ſermone reperitur, hanc ad rem trahunt; tametſi etiam interdum, non ex lege illa ſic recentiore, ſed ex præcedente Jacobo patriarchæ deſignatione[o] filiis facta, jus parile tunc pependiſſe velint[p]. Sed & huc ſpectat id quo nihil apud Magiſtros frequentius, אין מוקדם ומאוחר בתורה *non eſt Prius & Poſterius in Lege.* Utcunque autem illa ſe res habuerit, commodè ſatis intelligi poteſt, Blaſphemiæ reum hunc eſſe ante in foro aliquo Jethroneo peractum, ac ob Pœnæ difficultatem tantùm inde juxta præfecturarum Jethronearum inſtitutionem) in Præfecturam Moſaicam ſic deductum fuiſſe. Dicitur enim *& blaſphemavit nomen* Domini *& maledixit*; *& adduxerunt eum ad Moſem, & poſuerunt eum in Cuſtodia* ſeu *miſerunt eum in carcerem*, לפרוש להם על פי יהוה *ut explicaretur eis interim* per Moſem *quid vellet heic fieri Dominus*; ubi Onkelos, עד שיתפריש להון על גזרת מימרא דיי *donec eis exponeretur res per ſententiam verbi Domini.* In eundem ſenſum alii. Vulgata, *donec noſſent quid juberet Dominus*, & Græci, διακρῖναι αὐτὸν διὰ προςάγματος Κυρίου, *ut in eum judicium ferretur ex juſſu Domini.* Scilicet veri eſt ſimillimum, an reus is eſſet jam non fuiſſe, apud Moſem, diſquiſitum. Cauſa ſatis facilis erat, quantum ad culpam ipſam ſeu reatum & probationes ritè, quà eis opus eſſet, admittendas. Adeóque ad peragendum eum, ex interdictis quibus nemo non obligabatur divinis, reum, omnia videntur in Jethronea aliqua præfectura, præceſſiſſe; ídque juxta leges ſacras antè acceptas. Id quidem ne exiſtimemus non omnino obſtare debet quod habent aliqui[q], nondum de Blaſphemia, ejuſmodi legem fuiſſe latam, quod neceſſe eſt, ut intelligant dum nondum ſcriptam aiunt. Nondum enim forſan, extra Tabulas binas ſeu Decalogum, ulla lex in ſcriptis ſacris quæ Moſi debemus habebatur. Certè etiam in Tabulis illis præceptum *de non aſſumendo nomen domini in vanum*, Blaſphemiam multò magis fugiendam innuit. Sed verò ut expreſſiùs ea de re in Noachidarum juris capitibus cautum eſt, ita etiam in Jure Iſraelitico antè

l *Paraſh.* 14. *fol.* 53. *col.* 1.
m *Fol.* 53. *col* 2.
n *Ad Levitic.* 24. 10. *ubi videſis Lyranum. & Abulenſem quæſt.* 9. *Adde* Baal haturim *ibi.* & Chiskuni *fol.* 171. 1.
o *Geneſ.* 49.
p *Videſis* Chiskuni *fol.* 171. 2.
q *Theodoret. in Levit. quæſt.* 33.

dato ſatis habetur unde Blaſphemiæ interdictum itidem eliciendum. Qui parentum alterutri maledixiſſet [r] morte multandus ante erat. Gravius ergo crimen maledictio Patris in Cœlis. Accedit illud אלהים לא תקלל *Diis* [s] ſeu *Deo* (nam pariter hoc etiam ſonat) *non maledices* (quod in Chaldaicis, Syriaca, Arabicis aliíſque verſionibus aliquot de Judicibus ſumitur) diſertè apud Talmudicos [t] accipi pro אזהרה לברכת השם *præmonitione* ſeu *interdicto Blaſphemiæ in Deum.* Reus igitur, in jura jam dicta, in præfectura, ut videtur; Jethronea aliqua [u] facilè peractus, quoniam non ita de pœna (utrum ſcilicet mulcta eſſe ea deberet, an capitalis, an verberum, an cœlitus, ut כרית ſeu exciſio aliáve ejuſmodi, expectanda) quemadmodum de culpa ipſa conſtabat, inde ob difficultatem ad prætorium Moſaicum adducitur & cuſtodiæ, unde exhiberi poſſit, traditur, tum ne pœnam qualemcunque imminentem fugeret, tum ut interim de pœnæ genere Deus per Moſem quæreretur. *Peſiktha Zotertha* [x] במקלל כתוב לפרוש להם על פי ײ שלא היו יודעין אם ח״ב מיתה הוא או דינו בידי שמים לכך נאמר לפרוש להם *De Blaſphemo ſcriptum eſt, ut explicaretur eis quid vellet heic fieri Dominus. Neutiquam enim ſciebant an mors ei ſubeunda eſſet* (nec enim pœna ejuſmodi ullibi in legibus antè datis ſceleri huic expreſſim [y] præſcripta eſt) *an judicium ejus per manus Numinis* ſeu *cœlitus*, quantum ad pœnam, *eſſet expectandum.* Inde item Jarchius heic, שלא היו יודעים אם ח״ב מיתה אם לאו *quoniam neſciebant utrum Mortis reus eſſet an non.* Et ſanè niſi ex Jure ſive Naturali, quod Divinum eſt, ſive Iſraelitico quod tum Divinum tum Humanum tunc erat, eum reum fuiſſe exiſtimatum fuiſſet, curnam in cuſtodiam traditus eſt? Et de dubio circa Pœnæ genus idem quod tradit Jarchius habet Gemara Babylonia [z]. Conſulto igitur Numine, pœnam capitalem, id eſt Lapidationem tum heic tum in cauſa conſimili ſemper irrogandam deciſum eſt. *Educ*, inquit Deus ad Moſem, *blaſphemum extra caſtra & imponant omnes qui audierunt manus ſuas ſuper caput ejus, lapidentque eum univerſus cœtus.* Sunt verò qui deducendi extra caſtra heic rei cauſam ſeu rationem haberi volunt ex jure Excommunicandi, quaſi illud tunc obtinuiſſet. Ad verba nempe illa, *Educ blaſphemum extra caſtra* adnotatur [a], *Nam hæreticus excommunicandus eſt & ſeparandus ab eccleſia; & ſi permanſerit obſtinatus juſtitiæ ſeculari debet tradi morte puniendus. Ideò ſubditur, & lapidet eum univerſus populus.* Quaſi eductio illa è caſtris aliud omninò fuiſſet quàm in commodiorem lapidationis locum! Cæterum planiſſimè haud magis hic Excommunicatus erat quàm alius quiſquam morte damnatus plexuſque. Neque omninò Excommunicationis forenſis uſus tunc aliquis; quod pluribus libro ſuperiore demonſtratum eſt. Et de Judicio Blaſphemi Moſaico, quod heic primum eſt, hactenus.

III. Secundum legitur in hiſtoria ſacra de Paſchate primi menſis, anni ab exitu ſecundi, celebrato. Scilicet ex lege, caſtris Iſraelitarum interdicti ſunt qui immunditiem à demortuo contraxerant. ויהי אנשים ejuſmodi *fuere* [b] jam qui-

r *Exod.* 21. 16.
s *Ibid.* 22. 25.
t *R. Eliazer Ben Jacob in Talm. Bab. tit.* Sanhedrin *cap.* 7. *fol.* 66. 1. *Jarchius ad Exod.* 22. 28.
u *Vide* Peſiktha Zotertha *fol.* 31. *col.* 4. *prope finem & Jarch. ad Levit.* 24. 12.
x *Fol.* 31. *col.* 2.
y *Videſis Lyranum ad Levit.* 24. 12.
z *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 9. 78. 2.
a *Moraliter in Lyranis.*
b *Numer.* 9.

quidam, eóque nomine, לא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא *non potuerunt facere Pascha in die illo.* Scilicet Paschatis sanctitati impares esse eos existimatum est. Querelam igitur instituentes ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא *accedebant coram Mose & coram Aharon eodem* scilicet Paschatis notissimo *die* seu primi mensis, id est Nisan luna decimaquarta. *Dixerunt viri illi* אליו *ad illum* (id est planè ad Mosem solum, quemadmodum habent ibi ex Ebraica veritate Chaldæi ליה *ad illum* & Arabs Erpenianus وقالوا هولا الرجل له *& dixerunt viri illi ad eum*, & Græci codices optimi, πρὸς αὐτὸν *ad eum*, aliique veritatis illius sequaces similiter; licet interim exemplaribus in Græcis aliquot legatur πρὸς αὐτοὺς *ad eos*, uti & apud Syrum להון idem significans, & in vulgata etiam *eis* ac in Arabe cum vulgata Romæ edito, لهما *ad utrosque*, quasi non minus ad Aharonem quam ad Mosem velut apud prætores parili jure utentes, verba agendo fecissent; Et Arabica Saadiæ Gaon habet tantum, وقالوا *& dixerunt, nos immundi &c.*) אנחנו טמאים לנפש אדם *Nos quidem immundi sumus per demortuum*; sed intereà למה נגרע לבלתי הקריב וגו׳ *quamobrem prohibemur ut non offeramus sacrificium Domino in tempore suo inter filios Israel.* Quanquam Excisionis pœnam Immundis qui ex oblationibus pacificis comederent præscriptam esse[d] sciebant illi, etiam immunditiei nomine castra ipsis nondum purificatis[e] esse utcunque interdicta, nihilominùs, cum ex divino itidem Paschatis instituto, juxta quod ipsi anno proximè superiore illud celebrassent, etiam die illo seu 14 Nisan anni secundi, cunctis videretur illis, idem esse denuò observandum neque expressim quenquam ab eo ex lege de immunditie arcendum, adjecto etiam eum qui legis sensum alterius servaret, ab alterius observatione sæpiùs haberetur interim liber (quod apud Magistros est dictum solenne) his, inquam, & hujusmodi aliis perpensis, in castra, hanc in rem veniunt illi, utcunque immunditiei nomine antè ex lege aut ejecti à populo[f] aut extrà ultrò manentes, ut à Mose discerent quando & quomodo & cur non die illo ipsi pariter cum aliis admitterentur. A Mose ut Moderatore, Prætore summo, & in rebus hisce singulari. Quod enim dicitur accessisse eos ad Mosem & Aharonem, ita intelligunt Magistri ut ad utrosque simul casu considentes accederent, sed ad Mosem solum ut Judicem summúmque & per se præsidem. Licet interdum etiam aiant ipsi, utrosque super hanc rem ab immundis hisce interrogatos. Inde Glossa ordinaria[g] ad illud *coram Mose & Aharon*, כששניהם יושבין בבית המדרש באו ושאלום ולא יתכן לומר זה אחר זה שאם משה לא היה יודע אהרן מנין לו *quoniam utrique consederunt in Schola* seu *Auditorio*[h] (ubi tam Aháron quàm Moses, ut viri consultissimi, docebant exponebántque Legem nec Jurisdictionem simul exercentes) *illuc accedebant & rogabant eos, quod tamen non ita intelligendum quasi rogassent* aut *rogare voluissent alterum post alterum. Nam si Moses quid faciendum, ignoraret, Aharon per se non erat ulterius rogandus.* Quinam hi fuerint per mortuum immundi etiam disputatum est inter Talmudicos. Alii ex eis fuisse autumarunt, qui corpus Jose-

c *Ib.* 9. 6.

d *Levitic.* 5. 20.

e *Videsis R. Abraham in* Zettor Hammor *fol.* 112. *col.* 2.

f *Num.* 5. 4.

g *Jarch. ad Num.* 9. 7. *& videsis Abarbinel. in* Pirush Tora *fol.* 285. *col.* 2. *&* 3. Pesiktha Zoterttha *fol.* 43. *col.* 3.

h *Abba Chanan in* Pesiktha Zotertha *fol.* 43. *col* 3.

phi condiverant[i]. Ita R. Jose Galilæus aliique[k], Alii eos volunt qui cadavera Nadab & Abihu è castris asportarunt, nempè Mishaelum[l] & Elzaphanum. Sic R. Akiba[m]. Alii aliter[n]. Sed verò rem adeò in dubio fuisse liquet ut nec Moses ipse, inconsulto Numine, eam explicare auderet aut posset. Quicunque autem fuerint illi, causam difficilem, prorsúsque novam hanc ad Mosem sic afferunt, postquam tantæ, ut videtur, difficultati satis extricandæ, præfecturæ Jethroneæ planè impares se etiam agnoverant. Difficultatem statim etiam agnoscens Moses, עמדו, inquit, ואשמעה מה יצוה יהוה לכם *State, & consulam* seu *audiam quid preceperit Dominus de vobis*. Dominus inde præscribit legem de secundi mensis Paschate immundis ejusmodi, uti & loci distantia[n] impeditis, proprio. Distantiam illam quindecim milliaribus à muris Hierosolymitanis terminant. Lex ad hunc modum concipitur, איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה וגו *Quisquis immundus fuerit per mortuum aut distantia loci impeditus* tempore quo primi mensis Pascha celebrandum, in mensis secundi, seu Jiar, decima quarta is celebrabit velut idem ipsum sic inde transferendum festum. Et juxta præscriptum hoc tum in causa hac adeò difficili ad Mosem ut prætorem summum & singularem allata, quantum ad Immundos illos, judicandum erat, & proculdubio judicatum, tum postmodum semper Pascha observandum. De re tunc judicata atque exequutioni mandata *Seder Olam Rabba*†, בי"ד באייר שחטו טמאי נפש פסח שנ' ויהי אנשים וגו' *Die 14 mensis Jiar* (secundi anni illius ab exitu secundi) *immolarunt immundi per mortuum Pascha juxta id quod dicitur, Et fuere viri aliquot &c.*

Quoniam autem scriptoribus nuperis aliquot, adeò Excommunicationis forensis jus Divinum (de quo ampliter actum est libro superiore) adstruere satagentibus, velut haud leve trahi solet argumentum ex Immundorum ejusmodi interdictione, quasi in illa Excommunicationis ejusmodi jus comperiretur; ideò observare heic liceat, quid de Interdictionis, hoc in loco, seu festi Immundorum causâ in mensem secundum translatione doceant Talmudici. Unanimes quidem eos esse non video, quantum ad personarum immundarum naturam; aliis scilicet asserentibus, ad Privatos tantùm seu viros singulares aliquot, saltem τοῦ קהל *Ecclesiæ* seu *Synagogæ* partem minorem, eósque qui Sacerdotalis ordinis non essent, translationem seu interdictionem ob immunditiem sive hanc per mortuum sive aliud genus quodcunque, ex hoc Judicio & legis hujus sensu, attinere, non omnino ad Ecclesiam seu Synagogam integram, nec ad partem dimidiam; sed interim ad Immundos reliquos æquè atque mortuo inquinatos, aliis tantundem pariter quantum ad personarum numeri & qualitatis discrimen, recipientibus, sed rem ipsam ad immundos per mortuum solùm restringentibus. Sententia prior expressius in Misna[p] legitur; נטמא קהל או רבו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים יעשה בטומאה נטמא מיעוט הקהל הטהורין עושין את הראשון והטמאין עושין את השני *Synagoga, Ecclesia, Universitas populi*, seu *ejusdem pars pleraque si immunditiem contraxerit* qua-

lem-

i *Genes.* 50. 26.
k *Gemara Babylonia ad tit.* Succa *cap.* 2. *fol.* 25. 1. Semoth Rabba *parash.* 20. *fol.* 138. *col.* Sepher Siphri *fol.* 10. *col.* 1.
l *Levitic.* 10. 4.
m *Gemara citata. Et videsis R. Abraham in* Zettor Hammor *fol.* 112. *col.* 1.
n *Videsis* Chiskuni *fol.* 171. 2. & *Abarbinelem loco citato.*
o *Misna & Gemara Babylon. tit.* Pesachim *cap.* 9. *fol.* 93. 2. *Maimonid. tit.* Korban Pesach *cap.* 5.
† *Cap.* 8.
p *Tit.* Pesachim *cap.* 7.

lemcunque *aut si fuerint Sacerdotes immundi & Synagoga* seu *ecclesia Pura, celebrandum est eis Pascha etiam in immunditie illa. At verò si fuerit pars minor Ecclesiæ* seu *Synagogæ Immunda; Mundis faciendum Pascha primum & Immundis secundum.* Et Gemara Babylonia ibidem [q], תנו רבנן הרי שהיו ישראל טמאין וכהנים וכלי שרת טהורין או שהיו ישראל טהורין וכהנים וכלי שרת טמאין יעשה בטומאה שאין קרבן ציבור חלוק *Tradunt Rabbini nostri, si Israelitæ immundi fuerint & Sacerdotes & instrumenta Ministerii munda, aut si mundi fuerint Israelitæ & Sacerdotes & instrumenta ministerii immunda, ritè satis celebrandum & Pascha in Immunditie, quoniam per partes* (ejusmodi) *non fit sacrificium Populi seu Ecclesiæ.* Firmatum hæc eunt ex eo quòd in sacra historia heic dicitur ויהי אנשים *& fuere viri aliquot* immundi, & in lege ipsa tunc latâ איש איש *vir, vir, quilibet,* quasi de privatis hæc intelligenda, non de populo, Ecclesia, Universitate, aut parte ejus sive majore sive dimidia (quæ velut pro majore heic habita) aut Sacerdotali genere. Inde habent [r], אחד עושה פסח שני ולא ציבור *Privati, Singuli, faciunt Pascha secundum & non Populi universitas.* Item [t] איש איש נדחה לפסח שני ואין ציבור נדחין לפסח שני בטומאה אלא עברו *Vir, vir, privati rejiciendi erant in Pascha secundum, sed non Populi universitas, quæ etiam in immunditie festum ritè celebrabat.* Alia [s] in eandem mentem sæpiùs occurrunt. Sententiam posteriorem velut recipiendam amplectitur Rab Chasda Sacerdos, discipulus Rab Huna & Caput seu Princeps Synedrii in Jure celeberrimus [u]. Sic legitur in Gemara Babylonia [x]; sequacésque habet ille complures maximósque. Inde Maimonides [y] (cui etiam alii [z] consoni) רבים שהיו טמאי מת בפסח ראשון אם היו מיעוט הקהל הרי אלו נרחין לפסח שני כשאר הטמאים אבל אם היו רוב הקהל טמאי מת או שהיו הכהנים או כלי שרת טמאים טומאת מת אינן נדחין אלא יקרבו כולן הפסח בטומאה והטמאים עם הטהרין שנ׳ ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם היחידים נדחים ואין הציבור נדחה ודבר זה בטומאת מת בלבד כמו שביארנו בביאת המקדש *Si complures in Paschate primo essent per mortuum immundi, iique pars minor populi, Ecclesiæ* seu *Synagogæ, illi rejiciendi erant in Pascha secundum, ut immundi reliqui. At verò si fuisset Populi* seu *Synagogæ* aut *Ecclesiæ pars major, vel Sacerdotes, vel ministerii vasa* seu *instrumenta Immunda per mortuum, non sic ob immunditiem ejusmodi transferendum Pascha; sed ab omnibus offerendum tunc in immunditie; ab immundis simul cum mundis. Nam juxta illud quod scriptum est, & [a] erant viri quidam qui immundi erant per mortuum &c. Privati* seu *singuli rejiciuntur, sed Universitas Populi non sic rejicitur. Atqui obtinet hoc solum ut jus singulare Immundorum per mortuum, quemadmodum explicavimus in Tractatu de Ingressu Templi* [b]. Ibi scilicet hac de itidem ampliúsque agens, כל קרבן, inquit, שאין קבוע לו זמן אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה שאם לא יקרב היום יקרב למחר ולמחר מחר. וכל קרבן שקבוע לו זמן בין קרבן ציבור בין קרבן יחיד דוחה את השבת ודוחה את הטומאה. ולא כל הטומאות הוא דוחה אלא טומאת המת לבדה כל קרבנות ציבור קבוע זמנים לפיכך כולן דוחין את השבת ואת טומאת המת. וכל קרבן מהן שקרב בטומאה אינו נאכל אלא מקטירין ממנו דברים הראוין להקטרה והשאר הראוי

[q] Fol. 79. 1.
[r] Chiskuni fol. 152. 2.
[s] Gemar. Babylon. ad tit. Pesachim cap. 6. fol. 67. 1. Pesiktha Zotertha fol. 43. col. 3.
[t] Abarbinel in Pirush Tora fol. 285. col. 3.
[u] Juchasin fol. 93. 1.
[x] Ad tit. Pesachim cap. 7. fol. 79. 1. & tit. Joma cap. 1. fol. 6. 2. Vide Gemar. Hierosol. tit. Pesachim cap. 9. fol. 36. col 4.
[y] Tit. Korban Pesach cap. 7. & in Misn. tit. Pesachim cap. 7. §. 6.
[z] Moses Mikotze Præcept. affirmativ. 224. fol. 229. col. 3. Obadias Bartenorius ad misnam tit. Pesachim cap. 7. § 6.
[a] Numer. 9. 10.
[b] Tract. Biath Hamikdash cap. 4. §. 9.

תראוי לאכילה נשרף כשאר קדשים שנטמאו. כיצד דוחה את הטומאה. הגיע זמנו של אותו קרבן והיו רוב הקהל שמקריבין אותו טמאין למת או שהיו הקהל טהורין והיו הכהנים המקריבין טמאין למת או שהיו אלו ואלו טהורין והיו כלי השרת טמאין למת הרי זה יעשה בטומאה ויתעסקו בה הטמאין והטהורין כאחד ויכנסו כולן לעזרה אבל הטמאין בטומאה אחרת כגון זבים זבות ונדות וטמאי שרץ ונבילה וכיוצא בהן לא יתעסקו ולא יכנסו לעזרה ואף על פי שנעשה בטומאה. ואם עברו ועשו או נכנסו לעזרה חייבין כרת על הביאה ומיתה על העבודה שלא נדחית אלא טומאת המת בלבד *Sacrificium cujus tempus haud præstituitur, nec Sabbatum pellit nec immunditiem* (id est, non inde observatio aliqua Sabbati minuenda, nec Immundities inde velut in suspenso ita æstimanda ut, eâ non obstante, id ritè offerri queat) *quoniam si hodie non offerat quis, aut die crastino aut postmodum offerre pariter & tempestivè ei licebit. Sacrificium autem omne cui præstituitur tempus, sive id Populi fuerit universi* seu *Ecclesiæ, sive Privati, pellit & Sabbatum & Immunditiem, quod tamen de Immunditie per mortuum solummodò capiendum. Omnibus Sacrificiis Populi, Synagogæ* seu *Ecclesiæ integræ tempora præstituuntur sua, unde eorum quodlibet pellit & Sabbatum & Immunditiem per Mortuum. Ex eis autem nil quod offertur comeditur, sed suffimentis idonea adolentur, & quæ comestioni alias sint idonea comburuntur, ut sanctorum reliqua immunditie inquinata. Quomodo pellit Sacrificium ejusmodi immunditiem? Nimirum, si tempore ejusdem, magna pars Populi* seu *Ecclesiæ à qua offerendum fuerit, immundi sint per mortuum, aut si fuerit populus universim mundus, sed Sacerdotes à quibus offerendum, immundi per mortuum, aut tam hi quam illi mundi, sed vasa* seu *instrumenta Ministerii sint immunda per mortuum, sacrificium illud, non obstante immunditie ejusmodi, à mundis simul & immundis velut ab unico corpore præstandum, atque universis Atrium ingrediendum. At vero de aliis immunditiei generibus* [c]*, veluti seminis fluxu laborantium sive marium sive fœminarum & menstruatarum* (exemplaria alia heic adjiciunt וילדות *& puerperarum*) *& à reptilibus seu cadavere à bestia rapto contractis & similibus, aliter statuendum. Qui enim eorum ulla contraxerint, se sacrificiis immiscere non debent, nec Atrium ingredi, tametsi facere inceperint in immunditie. Et si transgressi fuerint & fecerint & ingressi sint in Atrium, Rei sunt Excisionis* [d] *ob ingressum & Mortis* (cœlitùs tantum expectandæ [e] seu בידי שמים *ob hujusmodi cultum quoniam non pellitur Immundities, in Sacrificiis ejusmodi, alia præter eam solam quæ à mortuo contrahitur.* Et paulò post, ומניין שטומאת מת דחויה בציבור שנ׳ ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם. כך למדו מפי השמועה שאנשים יחידים הם שידחו לפסח שני אם היו טמאים. אבל ציבור שהיו טמאי מת אינן נדחין אלא הטומאה תדחה ויעשו פסח בטומאה והוא הדין לכל קרבן שקבוע לו זמן כבפסח שהיא דוחה את הטומאה

c Levitic. 22.

d Levitic. 7. 21.

e Ex Levitic. 22. 2. & 9. videsis Maimonid. Tract. Biath Hamikdash cap. 4. sub initium.

Causa autem cur, juxta sententiam receptam, immundities per mortuum pro impedimento nullo sic habeatur in Ecclesia, Populo seu Universitate, elicitur ex illo, & erant viri quidam seu *aliquot qui immundi erant per mortuum. Inde Doctrina manavit ex veterum traditione, Privatos* seu *viros aliquot singulos fuisse* (ex lege inde data) *qui in Pascha secundum essent rejiciendi. Sed verò* quo-

quoties Ecclesia ſeu *Univerſitas fuerit immunda per mortuum, non ſic ea rejicienda. Sed faciunt* ſeu *ſacrificant in immunditie. Atque hujuſmodi jus obtinet circa omnimodum ſacrificium cui tempus ſingulare præſtitutum eſt in Paſchate cujus celebrationi immundities impedimento non fuerit.* De parte dimidia etiam idem[f]; הו הקהל מחצה טהורים ומחצה. טמאים מת כולן עושין בראשון. והטהורים עושין לעצמן בטהרה והטמאים עושין לעצמן בטהרה ואוכלים אותו בטומאה ואם היו טמאי מת יתרפין על הטהורים אפילו אחד יעשו כולן בטומאה *Detur fuiſſe partem Eccleſiæ* ſeu *Synagogæ dimidiam mundam, & partem alteram immundam per mortuum; univerſis faciendum erat in Paſchate primo, Mundis ſcilicet per ſe & in Munditie, & Immundis per ſe & in Immunditie. Et comedebant ſic paſcha in immunditie* (Nam מחצה כרובו ומחצה על *partis dimidiæ ſic, ut alteram reſpicit, ratio non eſt alia quàm velut partis majoris*[g]) *At ſi immundi per mortuum immiſcerent ſe mundis, etiamſi unicus tantum, univerſi in immunditie faciebant.* Adjicit Maimonides, uti reliqui, heic ſatis conſoni; detur, Virorum partem tunc dimidiam fuiſſe mundam, & dimidiam per mortuum immundam, atque in recenſione numeri Fœminarum ſimul cum viris, reperiri majorem partem mundam. Parti Mundæ tunc Paſcha faciendum erat Primum. Sed verò immundæ nec Primum nec Secundum. Non primum מפני שהן מיעוט *quoniam ea,* in recenſione illa, *minor* ſeu *non dimidia* erat. Non ſecundum, מפני שהנשים בשני רשות ונמצא הטמאים כחצה נאו מחצה עושין את השני *quoniam fœminæ immunes ſunt à ſecundo, adeoque recidunt immundi in partem* (virorum) *dimidiam, ad quam paſcha ſecundum non ſpectat.* Nimirùm, ex recepta Talmudicorum doctrina ad Paſchatis Primi celebrationem, ſexus uterque pariter obligabatur. Expreſſim aiunt[h], אחד האיש ואחד האשה חייבין במצוה זו *Ad præcepti de Paſchate obſervationem* (de primo dictum) *tam fœminæ quàm mares obligabantur.* Quod vero ad Paſcha Secundum attinet, ab illo non arcendas aiunt fuiſſe fœminas, nec interim ad illud obligatas, ſed pro ipſarum arbitrio tantùm rem ſive peragendam ſive prætermittendam. Maimonides[i]; נשים שנדחו לשני בין בפני האונם ותשגגה בין בפני הטומאה ודרך רחוקה הרי פפה שני להם רשות רצו שוחטין רצו אין שוחטין *Si fœminæ ſive per errorem, ſive ob itineris diſtantiam rejiciantur in Paſcha ſecundum, integrum eſt eis ſive illud obſervent ſive non. Si velint, mactent, ſi nolint, non mactent.* Idem; Si pars populi pleraque immunda eſſet per lepram, fluxum, ejuſmodi alia, & pars minor per mortuum, immundis per mortuum faciendum non erat Primum Paſcha quoniam pars erant minor, nec ſecundum, שאין התידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רוב הקהל את הראשון וכאן הואיל ולא עשו רוב הקהל בראשון לא יעשו מיעוט הטמאים למת ארת השני *quoniam privàtis non faciendum Secundum niſi etiam univerſitas populi* (modo jam dicto intellecta) *faceret Primum. Et hoc in caſu, quoniam univerſitas non fecerat primum, ideo parti minori, immundorum nempe per mortuum cœtui, haud faciendum ſecundum.* Si pars populi ſeu Eccleſiæ pleraque immunda eſſet per mortuum, & pars minor per lepram, fluxum ac ſimilia, immundis per mortuum faciendum Paſcha primum, velut

[f] *Tract.* Korban Peſach *cap.* 7.

[g] Mikotzi *Præc. affirmat.* 224. *fol.* 219. *col.* 3.

[h] Maimonides *tit.* Korban Peſach *cap.* 1. *qua dere . . . vide item Gemar. Babylon. tit.* Peſachim *cap.* 8. *fol.* 71. 2. & Ceſeph Miſna *ad. Maimonidem tit. dicto cap.* 1. § 8.

[i] *Tit jam dicto cap.* 5. § 8.

iis qui Univerſitatis ſeu Eccleſiæ nomen heic induiſſent, reliquis vero immundis nec primum faciendum nec ſecundum. Haud primum, שאין נדחית בציבור אלא בטומאת המת בלבד *quoniam immunditiei impedimentum in populo illic non removetur extra cauſam immunditiei per mortuum*; haud ſecundum, שאין עושין

פסח שני אלא אם בא הראשון בטהרה אבל אם נעשה הראשון בטומאה אין שם פסח שני

quoniam locus non erat Paſchati ſecundo, niſi praeceſſiſſet Primum in Munditie. Sed ſi primum factum eſſet in Immunditie, tunc Secundum erat nullum. De Eccleſia item ſeu populo trifariam diviſo, aiunt, היו שליש הקהל טהורים ושליש זבים

וכיוצא בהם ושליש טמאי מת אותן טמאי מת אין עושין את הראשון ולא את השני אינן

עושין ראשון שהרי הן מיעוטים לגבי טהורים עם הזבים ובשני לא יעשו שהרי מיעוט עשו בראשון

Si pars Tertia Eccleſiæ ſeu *Synagogæ fuerit munda, Tertia immunda è fluxu aliáve id genus immunditie, & demum Tertia pars immunda per mortuum. Immundis heic per mortuum nec Primum faciendum Paſcha nec Secundum. Non primum, quia Pars ſunt Minor reſpectu immundorum per fluxum & ſimul mundorum* (qui duas faciunt partes tertias) *non ſecundum, quia ad Partem minorem* (nec majorem partem populi; ſed ad mundos illos tantùm) *attinuit ita facere Primum.* Nec locus Secundo niſi ubi pars major fecerit in Primo, ut ſuperius oſtenſum. Addunt item Modum, Tempus ac Locum ita dividendi, ut ritè dignoſcatur quænam qualíſve fuerit heic pars Dimidia, adeóque Tertia, aliáve. כיצד משערים הפסח לידע אם היו הקהל טמאים או טהורים אין משערים בכל

האוכלים שאפשר שיהיו עשרים נמנין על פסח אחד ומשלחין אותו ביד אחד לשחוט עליהם

אלא משערים בכל הנכנסים לעזרה ועד שהן מבחוץ קודם שתכנס כת הראשונה משערין אותן

Quod ad modum attinet, menſuram ſeu *numerum Paſchatis ineundi, quo dignoſceretur utrum populus* ſeu *Eccleſia eſſet Munda an Immunda; non numerandi erant cœtus eorum qui comederent. Nam fieri potuit ut viginti, qui ſimul participes Paſchatis eſſent unici, mitterent illud per manum unicam quæ illud eorum nomine mactaret. Sed numerandi erant univerſi illi qui atrium ingreſſuri eſſent idque antequam claſſis prima ingrederetur.* Compluria hac de re traduntur [k] alia. Et quamplurimas habent hujuſmodi alias, ut de familiis & tribubus integris immundis ídque genus aliis, ſubtilitates hanc circa rem, quibus etiam Miſna & Gemara utraque tituli Talmudici *Peſachim* refertæ.

[k] Gemar. Hieroſolymit. tit. Peſachim cap. 4. fol. 34. col. 3.

IV. Nec quid omnino in adverſum volunt, ſive prioris ſive poſterioris ſententiæ tenaces, haberi ex hiſtoria ſacra de Immundis, & Secundi menſis Paſchate ſub Hezekia rege celebrato. Etiam Maimonides ipſe [l]; והרי הדבר

מפורש בכתובים שנאמר שם כי רבת בקהל אשר לא התקדשו והלוים על שחיטת הפסחים לכל

לא טהור להקדיש לה׳ כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבולון לא הטהרו ומה

זה שנאמר כי אכלו את הפסח בלא ככתוב מפני שעברו אותה השנה מפני הטומאה שנאמר

ויועץ המלך ושריו וכל הקהל בירושלם לעשות הפסח בחדש השני כי לא יכלו לעשותו בעת

ההיא כי הכהנים לא התקדשו למדי וכבר בארנו בקידוש החודש שאין מעברין את השנה

לכתחילה מפני הטומאה ועוד אחרת היתה שם באותו השנה שעיבר חזקיה המלך את השנה

ביום

[l] Tract. Biath Hamikdash cap. 4.

ביום שלושים של אדר שראוי להיות ראש חדש ניסן ויעשה אותו החודש אדר שני ולא הודו לו חכמים שאין מעבירין ביום זה כמו שבארנו בקידוש החודש ומפני דברים אלו שעשה שלא כהלכה נאמר כי אכלו את הפסח בלא ככתוב ובקש רחמים על עצמו ועל החכמים שהסכימו על מעשיו שנאמר ויתפלל חזקיהו עליהם לאמר ה הטוב יכפר בעד ונאמר וישמע אל חזקיה וירפא את העם הזה שנרצה קרבנם *Et quantum ad rem in hagiographis* (in historia Paſchatis Hezekiæ) *narratam, ubi dicitur* [m], *Multi namque in Populo erant, qui non fuere ſanctificati* ſeu *munditiei redditi, & Levitæ mactationi Paſchatis incumbebant pro unoquoque qui non advenerat ſanctificatus domino; multi namque è populo & plurimi de Ephraim & Manaſſe & Iſacar & Zabulon non fuerunt purificati; & ad id quod innuitur per illud quod ibi ſequitur, & tamen comederunt Paſcha contra præſcriptam legem; Scilicet hoc inde factum quod intercalaſſent annum hunc ob immunditiem populi, ſecundum id quod dicitur, & iniit* [n] *rex conſilium cum principibus ſuis atque universa multitudine in Jeruſalem ut facerent Paſcha in menſe ſecundo, quoniam non potuere facere illud tempore illo* ſeu *præſtituto, eo quod Sacerdotes non erant ſatis purificati. Et jam antè oſtendimus in Tractatu de Novilunio, Annum non omnino eſſe intercalandum immunditiei cauſa* [o]. *Inſuper etiam aliud accidit hoc in anno. Nimirum Hezekias Rex intercalabat annum* (id eſt menſem adjecit, ſeu Adarem ſecundum) *triceſimo die Adar qui debuerat eſſe principium menſis Niſan, ſed fecit menſem illum Adar ſecundum. Sed diſſenſerunt ab eo Sapientes, quoniam* (ex recepta diſciplina) *haud intercalandum erat die illo, ut etiam oſtendimus in tractatu de Novilunio. Atque eo quòd ad hunc modum contra receptam diſciplinam peccavit, dicitur illud, quòd comederunt paſcha contra præſcriptum legis; unde etiam miſericordiam ſeu veniam ſibi petiit & ſapientibus quotquot ei adſenſerant, juxta id quod dicitur, & oravit Hezekias pro eis dicens* [p], *Dominus qui bonus eſt propitietur eis &c. Atque adjicitur, & audivit dominus Hezekiam & ſanavit populum hunc, quoniam accepta ſunt ſacrificia eorum.* Conſoni ſunt heic alii [q]. Adeóque non ex immunditie pependiſſe rem volunt, nec contra præſcriptum legis jam dictæ Paſcha illud eſſe celebratum ab eis qui majorem partem populi conficerent, quæ, licet immunda eſſet, nihilominus menſe primo ſeu Niſan, ſine intercalatione Paſcha mactare debuiſſet. Sed ideo neutiquam ritè celebratum docent, quoniam tempus legitimum ſic contra diſciplinam per intercalationem illegitimam in menſem alium qui primi locum ſic teneret transferebatur. Quod quidem maximè priori favet ſententiæ quâ legitimè in menſe primo Paſcha primum, Eccleſiæ, Synagogæ integræ ſeu majori ejus parti ac Sacerdotibus immundis, juxta antè dicta erat, non obſtante immunditie, celebrandum. Atque huc ſpectat illud quod in corpore Talmudicor non ſemel habetur, res ab Hezekia Rege (adeò interim laudato [r]) geſtas Tres à Sapientibus fuiſſe improbatas. על שלש, inquiunt, דברים לא הודו לו קיצץ דלתות של היכל ושיגרן למלך אשור ולא הודו לו סתם מי גיחון העליון ולא הודו לו עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו *Circa tria diſſenſere ab Hezekia Rege* Sapientes, ſeu eorum quamlibet improbarunt; *quòd truncavit* [t] *valvas templi* (auri ſcilicet quo obductæ ſunt laminis ſpoliavit, ſeu *decorticavit*; ſic enim intelligunt Rabbini [u]; & expreſſim habetur idem

m 2 *Paralip* 30. 17.
n *Ibid.* 2.
o *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 12. b.
p 2 *Paral* 30. 18.
q Peſiktha Zotertha *fol.* 43. *col.* 3. *Abarbinel* Pirush Tora *fol.* 285. *col.* 3. *& videſis Aben Ezram ad Exod.* 12. Ceſeph Miſna *ad Maimonidis tit.* Korban Peſach *cap.* 1. §. 1.
r *Gemar. Hieroſolymit. ad tit.* Peſachim *cap.* 9. *fol.* 36. *col.* 4. *ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 18. *col.* 4. *Babylonia ad tit.* Beracoth *cap.* 1. *fol.* 10. 2. *ad tit.* Peſachim *cap* 4. *fol* 56. *& in editione Miſnæ cum commentariis Maimonidis & Bartenorii ad finem dicti capitis. & vide edit. Miſnæ à Menaſſe Ben Iſrael fol.* 49. 1.
ſ 2 *Regum* 18. 3.
t *Ibidem* 16.
u *Jarchius ibi & David Kimchi.*

idem in versione Arabica, قشر جرقبا فضة وذهب ابواب بيت الرب *Evulsit laminas auri & argenti valvarum domûs domini*, cui consonæ sunt Anglica, Belgica, Gallica, aliæ; quod etiam ipsum ex sacro sermone satis elicitur) *&*
x 2 *Paralip.* 32. 4. *eas misit ad regem Assyriæ, quòd occlusit aquas*[x] *Gihon superioris, & quòd intercalavit Nisan in Nisan:* id est, contra disciplinam mensem qui debuerat esse Nisan, in Adar secundum convertit. Idque velut immunditiei publicæ causâ, cujus nomine nec annus intercalandus erat, nec Paschatis festum è primo in se-
y *De anni Civ. & Vet. Ebræorum cap.* 9. cundum mensem transferendum. Eandem rem etiam nos alibi tetigimus[y]. Et de Karæorum heic sententia vide comma hujus capitis VII.

V. Quod ad Castra attinet è quibus emittebantur seu emittendi erant juxta
z *Num.* 5. 3. legem divinam[z], immundi, illa Talmudici interpretantur de Atrii Israelitarum sive in Tabernaculo sive in Templo introitu & locis introitu illo interioribus.
a *Tit.* Biath Hamikdash *cap.* 3. & *ibi* Cesephi Misna, *Moses Mikotzi præcept. Negat.* 304 & *Affirm.* 174. & *videsis Gemar. Babylon. ad tit.* Pesachim *cap.* 6. *fol.* 67. 1. Maimonides[a]; מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש שנאמר וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש זה המחנה האמור כאן הוא מחנה שכינה שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים *Præcipitur ex lege ut emittantur omnes immundi de templo, juxta id quod scriptum est, ut emittant è castris omnem leprosum & omnem fluxu immundum & immundum per mortuum. Castra autem ibi memorata sunt castra Domini, id est quod ab ostio Atrii Israelitarum* (sic dici soliti) *& interius habetur.* Etenim Castra sibi recensent Triplicia, מחנה שכינה *castra Domini* (quæ aiunt fuisse à porta Orientali interiora) מחנה לויה *castra Levitarum*, ab introitu nempe, seu radicibus montis templi usque in portam illam, & מחנה ישראל *castra Israelitarum* ab introitu urbis Hierosolymitanæ usque ad introitum seu radices Montis Templi. Et ejusmodi Castrorum distinctionem Triplicem in Tabernaculo & circa illud, ante extructum Templum, faciunt analogam. Primis autem Castris ex lege sacra aiunt interdictos fuisse immundos omnimodos, dicti scilicet generis seu corporali & externa immunditie inquinatos & secundum antè memorata in castra non admittendos. Nam etiam in immunditie illuc ritè admissi quamplurimi, quoties cessavit juxta jam antè dicta immunditiei in sacris obeundis effectus. Tam Secundis Castris quàm Primis etiam universos ejusmodi immundos interdictos præter mortuo pollutos, qui intra montem Templi seu castra Secunda legitimè admissi. Tertiis demum uti &, cum reliquis, Primis & Secundis interdictos fuisse, quemadmodum & locis aliis non paucis, Leprosos.

VI. Jam verò cum ad hunc modum se res hæc habuerit, viderint illi qui argumenta undiquaque ad Excommunicationis, ut usurpari solet, Forensis, tam Majoris quam Minoris, jus adstruendum tam sollicitè corrogare solent, utrum appositè omninò illuc trahant sive Leges sive Disciplinam Ebræorum de Immundis ejusmodi, sacris ac hominum communione arcendis; quasi etiam immundities illa externa (cujus in Pentateucho mentio tam crebra) velut peccatorum, seu scandalorum, quorum nomine quis ab eis qui excommunicandi jurisdictione utuntur, in jus vocatur, typus hanc in rem habendus esset, velut jurisdictio-

ctionem ejusmodi designans. Etenim ex jam allatis constat ne quidem Castris Domini seu sanctissimis recessibus, in sacris Primi mensis Paschalibus ob immunditiem, velut ob vitium seu impedimentum, ex sui natura, ubicunque reperiretur, quoslibet immundos juxta disciplinam Talmudicam interdictos sed tantùm aliquos ex singulari Legis sensu ad Privatos, ut dictum est, variatim restricto. Nam si ob intrinsecam immunditiei vim simpliciter interdicendi fuissent, non Privati solùm sed paritèr Ecclesia seu populus integer ejusdémque pars pleraque ac Sacerdotum cœtus immundus illinc arcendi fuissent; quos legitimè admittendos in immunditie sua, ídque ex ipsa legis sacræ mente, receptum est. Atque ut immunditiei ipsius ratio nulla, quantum ad sacra illa omnimodámque in eis communionem, habita est extra casus quales memoravimus singularium aliquot singulares, ita nec Peccatorum utcunque atrociorum (exceptis duntaxat iis quorum nomine expressim in lege arcebantur aliqui, ut Incircumcisi[b] ac id genus aliquot alii) habita est in sacris qualibuscunque ulla ejusmodi ratio ut inde sive Populus seu Ecclesia ipsa sive pars ejus aliqua Privatúsve quisquam inde arceretur; tametsi etiam sub טומאה *immunditiei* nomine velut internæ, adeóque diverso ab externa illa sensu, Peccata seu Præceptorum violationes contineri, sed non omninò ut interdictio inde sequeretur, itidem velint[c]. At verò, quicquid de Interdictionibus, quales memoravimus, aliísve *dicendum fuerit*, id inprimis ad hanc rem advertendum est, haud, per Jurisdictionem aut Sententiam aliquam Forensem seu Consistorianam, præeunte in jus vocatione causǽque solenni examine, latam, seu Excommunicationis instar, sacris aut communione aliqua interdictum esse quempiam immundum, sive juxta id quod factum est populariter[d] statim post legem de Immundorum emissione datam, sive cum aliter[e] immunditiei causâ ejectus quis exclusúsve, nec quemquam aliam Sacris ex lege disertè prohibitum, nedum simplicis Peccati aut Scandali nomine utcunque atrocissimi, sic fuisse ex judicio Forensi interdictum seu Excommunicatum. Sed simulac Leges sacræ de hisce aliísve id genus latæ sunt, Immundi aliíque sic interdicti juxta legum earum mentem receptam ita inde interdictis abstinere debebant, ut si non ultrò abstinerent ipsi, saltem præmoniti, sed in Castra seu Sacra sibi sic prohibita se ingererent legésve aliter violarent, aut singulari juri zelotarum qui incurrerent puniréntquè (de quibus alibi[f] fusiùs diximus) aut pœnis forensibus, veluti Capitalibus, Verberum, Mulctarum, aut cœlitùs expectandis ut Excisioni (quam כרת vocitant) aliísve בידי שמים *manu Divina* infligendis, aut demum, ut res postulavit, generi jam dicto triplici obnoxii erant uti legum sacrarum violatores; nec ob violationem omninò Excommunicandi. Neque enim pœna illa ex lege erat sacra aliqua, nec Mosis ævo nata, sed post Captivitatis tempora ex invento tantum humano introducta, ut libro fusiùs ostenditur superiore. Verbi causâ, ut res ipsa in exemplo uno & altero clariùs cernatur. Lex habetur sacra[g] quâ universis præter circumcisos inhibetur Pascha, adjecto[h] insuper, וכי יגור אתך גר ועשה פסח ליהוה המול לו כל זכר ואז יקרב לעשתו *Si advenerit ad te*

[b] *Exod.* 12. 43. *&c.*

[c] *Maimonides* More Nebochim *part.* 3. *cap.* 47.

[d] *Num.* 5. 4.

[e] *Num.* 12. 14.

[f] *De Jure Naturali lib.* 4. *cap.* 4. *& vide Hugon. Grotium ad Numer.* 15. 30. *& Philonem lib. de Monarchia.*

[g] *Exod.* 12. 43.

[h] *Ibi* 48.

Proſelytus (ut Septuaginta) *ſi quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam* (ut vulgata ſeu ut Onkelos, ארי יתגייר עמכון גיורא quod rectè vertit Cardinalis Toletanus, *quando tranſierit ad veſtram religionem aliquis proſelytus*) *& fecerit* ſeu *facere voluerit Paſcha Domini*, *circumcidatur ei omnis maſculus* ſeu *circumcidat omnem maſculum ſuum* (Græci ibi, περιτεμεῖς αὐτῷ πᾶν ἀρσενικόν, *circumcides ejus omne maſculinum*, quaſi תמול legiſſent, & tam ſecundam perſonam heic quàm paulo antè commate 44, agnoſcendam voluiſſent, ubi tamen Vulgata habet *circumcidetur*; etiam & Fagiana Onkeli verſio ibi *circumcidas eum quicquid maſculinum fuerit*, ubi exemplarium aliquot[i] Chaldaica ſunt, יגזר ליה כל דכורא *circumcidetur omnis maſculus ejus*, ſeu *circumcidat*, aliorum[k] autem, ותגזר ליה *& circumcides ei*, quibus conſoni Græci & Fagius; Syrus autem לםא יגזר כל דכרא *poſtquam circumciſus fuerit omnis maſculus*, Arabs R. Saadiæ, فليختتن كل ذكر في ناحيته *circumcidatur omnis maſculus in parte ejus* ſeu *apud eum*, ubi editio Jaiana habet, كل رجل *omnis vir* pro ذكور *maſculus*; Judæi Mauritanienſes, اختن له كل ذكر *circumcidatur ei omnis mas*, & Hiſpanienſes, *Sea circumcido a el todo macho*; vulgata, *circumcidatur prius omne maſculinum ejus*) *& tum demùm accedito ad faciendum ipſum*, ſeu *tunc ritè celebrabit*, ut vulgata. Ex hujus legis ſenſu eliciunt neminem ritè Paſchali ſacrificio admittendum fuiſſe, niſi priùs non ſolùm ipſe circumciſus eſſet, ſive proſelytus Juſtitiæ ſive originarius, ſed etiam mares omnes in poteſtate ejus, veluti filii minores & ſervi tam majores quàm minores pariter circumciderentur. Atque ſimile habebatur, ex Cabala ſeu traditione jus, de Ancillis nondum baptiſmo, juxta libro in ſuperiore[l] memorata in religionem Ebraicam receptis. Inde Gemara Babylonia[m], מילת זכריו ועבדיו מעכבת מפסח *Circumciſio maſculorum ſuorum & ſervorum ſuorum* (prætermiſſa) *impedimento eſt, ne quis Paſcha ritè celebret.* Et Maimonides[n], כשם שמילת עצמו מעכבתו מלעשות פסח כך מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו בין גדולים בין קטנים מעכבת אותו שנ׳ המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו ואם שחט קודם שימול אותם הפסח פסול׃ *Quemadmodum circumciſio alicujus* (prætermiſſa) *impedimento erat, ne quis Paſcha ritè celebraret, ita etiam circumciſio filiorum ſuorum minorum & ſervorum ſuorum ſive minorum ſive majorum* (nam utrique in ejus poteſtate) *impedimento erat ne id faceret ipſe; juxta illud quod ſcriptum eſt*[o], *circumcidatur illi quilibet mas & tunc accedat* (nec antè) *ad faciendum illud. Atque ſi prius immolaret quàm circumcideret* (aut circumciderentur utcunque illi) *Paſcha ab illo celebratum profanum erat.* Subjungit, וכן טבילת אמהותיו לשם עבדים מעכבתו ובבר זה מפי הקבלה שהטבילה לשפחות כמילה׃ לעבדים *Idem dicendum de Baptiſmo Ancillarum ejus* (gentilium, quales item ſervi jam dicti) *nomine ſervitutis*, prætermiſſo. *Parile etiam illud eſt impedimentum; quod è Cabala* ſeu Traditione *recipitur. Nam Baptiſmus Ancillarum eſt ut Circumciſio Servorum.* De majoribus ſcilicet patribusfamiliarum hoc dictum,

i *Editionis Regia, Joannis de Gara, Iaianæ.*
k *Conſtantinopolit. Bomberg. Buxtorf. alia.*
l *Cap. 3.*
m *Ad tit.* Jabimoth *cap.* 8. *fol.* 70. 2.
n *Tract.* Korban. Peſach *cap.* 5. *& vide Iarchium, Lyranum, alios id genus ad Exod.* 12. 44. *&c.* Mechilta *fol.* 7. *col.* 3. *Moſem Mikotzi Præcept. affirm.* 224. Chiskuni *fol.* 192. 2.
o *Exod.* 12. 48.

ctum, quantum ad ſervos & ancillas. Nam de Minoribus, ait idem; הקטן אין מילת עבדיו וטבילת שפחותיו מעכבתו מלהמנות על הפסח שנ׳ וכל עבד איש להוציא את הקטן *Minori* (anno duodecimo & die unico) *circumciſio ſervorum ſuorum & Ancillarum baptiſmus* prætermiſſus *non obſtabat quò minus Paſchati celebrando ritè intereſſet, ſecundum id quod ſcriptum eſt*[p], *& quilibet ſervus viri* (ubi vulgata *omnis ſervus*, uti & verſiones nuperæ, Gallica, Italica, Germanica, aliæ; nec vocis *viri*, qua ſive ætatem, ſive ſexum denotat, ratio habita ulla in Græcis; Tremellius *omnis ſervus cujuſque*; Sed Arabicæ, Syriaca, Chaldaicæ, رجل habent & גבר quæ τῷ איש quidem reſpondent quà *Virum*, ſeu *non minorem* ſignificant, & Judæi Hiſpanienſes, *todo ſiervo de Varon*; Et Anglica, **Every mans ſervant**) *ut minor ſic excluderetur.* Idem etiam de impedimento ex circumciſionis domeſticorum maſculorum omiſſione memorat Maimonides in *More Nebochim*[q], ubi ex Sapientum diſciplina veteri refert, intermiſiſſe Ebræos in Ægypto circumciſionem ut Ægyptiis ſimiles fierent, וכאשר צוה אתנו במצות הפסח והתנה בו שלא ישחט אלא אחר מילת עצמו ובניו ובני ביתו ואז יקרב לעשותו & *cum injunctum fuit nobis præceptum paſchatis, hanc ei conditionem annexuiſſe* (Deum) *ut à nemine mactaretur niſi poſtquam circumcideretur tum ipſe tum filii ejus & filii familiæ* ſeu *domûs ejus* (id eſt omnes ſervi domeſtici) *& tunc demum, nec ante, cuilibet patrifamiliæ accedendum ad Paſcha faciendum.* Ita Ebraica Rabbi Samuel Ben Tybbon, qui ex Arabicis autoris tranſtulit[r]. Et ex hujus Ebraicis tum vetus verſio tum recentior ſeu Buxtorfiana ſumta eſt. Codex ibi Arabicus MS. (cujus exemplar vetuſtum literis Judaicis ſcriptum vir præſtantiſſimus amiciſſimúſque Edwardus Pocockius mecum communicavit) ad hunc modum heic, uti & alibi non rarò dum ſive textus ſacros ſive Rabbinorum ſuorum ſcita ſingularia inſerit autor, habet Arabica cum Ebraicis commiſta[ſ], פלמא שרח אלפסח ואשתרט פיה אן לא ירבח אלא בעד מילת עצמו ובניו ובני ביתו וחיניד יקרב לעשותו, id eſt, ولما شرح الفسح واشترط فيه ان لا يذبح الا بعد מילת עצמו ובניו ובני ביתו وحينيذ יקרב לעשותו quod idem cum jam dictis ſonat. Aliæ fuere cauſæ non paucæ unde Sacrorum aliqui ritè capaces non fuere, alioquin & antè ſatis capaces. Item de Immundis ſacro cultui in templo ſe contra legis ſenſum immiſcentibus, idem Maimonides[t], טמא שעבד במקדש חילל עבודתו וחייב מיתה בידי שמים על עבודתו אף על פי שלא שהה שם שנאמר וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי הרי זו אזהרה לעובד בטומאה ולהלן הוא אומר וכתוב בו כי יחללוהו מה חילול האמור שם חייב מיתה בידי שמים אף כאן מיתה בידי שמים וכל לאו שחייבין עליו מיתה בידי שמים לוקין עליו אף על פי שאם עבד בטומאה אינו חייב בבית דין אלא מלקות ואחיו הכהנים לא היו מביאין אותו לבית דין אלא מוציאין אותו לחוץ ופוצעין את מוחו ואין ממתינין עליהן בכך *Immundus ſe cultui in templo ſacro ſe immiſcens profanabat miniſterium ſuum, & reus inde erat mortis cœlitùs infligendæ, idque tametſi non moraretur ibi; ſecundum illud quod dictum eſt*[u] (ad ſacerdotes) *ut ſeparent ſe à rebus ſanctis filiorum Iſrael* (dum ſcilicet erant immmudi) *ut non profanent*

p Exod. 12.44.

q Part. 3 cap. 46.

r Videſis Ioſeph. Scalig. Epiſt. 62. quo reſpondetur Iſaaci Caſauboni Epiſt. 438.

ſ Part. 3. cap. 48.

t Tract. Biath Hammikdash cap. 4. Moſes Mikotzi Præcept. Negat. 306.

u Levit. 22.2.

nent nomen sanctum meum. Scilicet monitum hoc erat de eo quod est in immunditie Sacris non operandum. Et paulò post dicitur [x], *ac ideò moriantur quia profanaverint illud*, statutum scilicet de Immunditie. *Ut Profanans heic reus erat mortis cœlitùs infligendæ, ita etiam profanans illic. Atque quoties præceptum habetur negativum ad quod mortis pœna cœlitùs infligenda spectet, flagellatio* seu *verberum pœna irrogari solebat. Cæterùm tametsi sacra obiisset sic sacerdos in immunditie, ex sententia aliqua forensi reus fiebat tantum pœna verberum* (capitalis enim illa cœlitùs tantùm expectanda) *sed sacerdotes reliqui*, seu *fratres ejus haud eum in forum seu præfecturam juridicam aliquam deducere soliti. Sed extrà eum protrahentes cerebrum ejus fustibus elidebant* (ut zelotarum jure utentes) *Neque prohiberi solebant quò minùs hoc liberè facere possent.* Misna [y] hac de re, אין אחיו הכהנים מביאין אותו לב״ד אלא פרחי כהנים מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפציעין את מוחו בגזרין *Fratres ejus Sacerdotes haud eum in jus vocabant* seu *in forum aliquod deducebant, sed juvenes Sacerdotum eum extra atrium protrahebant ac fustibus cerebrum ejus elidebant.* Adjicitur ibi, זר ששימש במקדש רבי עקיבא אומר בחנק וחכמים אומרים בידי שמים *Extraneus* [z] seu *qui non ex genere esset Levitico ministeria in templo obiens sacra ex sententia Rabbi Aquibæ strangulandus erat. Sapientes autem eum pœna cœlitùs infligendâ* seu *inde expectanda pronuntiarunt.* Hæc scilicet, ut ex Legis Sacræ mente, scitu obitèr etiam per se non indigna, uti & alia similia innumera, apud Talmudicos occurrunt. Id est, ex eorum disciplina, quicquid ex jure Divino vetitum erat, idem, ex eodem jure, sive Excisione sive pœna aliâ cœlitùs expectanda sive forensium dictorum, ob interdicti violationem, aliquo aut, ut interdum, ex Jure, velut in vi publica utentes recepto zelotarum luendum. Nec quisquam eo nomine sententiâ, seu judicio forensi, ex Jure divino aliquo omninò Excommunicandus erat seu Interdicendus sacris aliisve actibus quibuscunque. Sed ob violationem interdicti divini, quo reddebatur haud ritè participationis aut communionis alicujus capax, supplicio ut dictum est, variatim alitèr afficiendus erat. Arcebatur ex lege sacra reus, non ex sententia aliqua humana in foro ferenda. Et pœna tantùm sic ei subeunda quoties se eis contra disciplinam legalem immisceret à quibus Jure divino abstinendum esset. Nec in Judicio hoc de Paschate secundo interdictio erat seu excommunicatio forensis, sed in mensem secundum rejectio. Interdictio enim præcesserat ex ipsa de Immundis lege, quam si violassent illi qui tunc quærerentur, alitèr puniendi fuissent. Ita nimirùm ex lege ipsa sacrâ; utcunque postmodum, ut ostensum est libro superiore, ab Ebræis ipsis, nullatenus Jure divino, sed plane Humano, superinductus fuerit Excommunicationis & forensis & Privatorum usus qui pœnas alias, quas haud commodè (ut in Captivitate & dum aliàs Juris sui non satis erant) irrogare quibant, aliquatenus suppleret, ut ibi etiam ostensum; ubi etiam excommunicationem illam aliam omninò fuisse ab ea quæ postmodum inter Christianos inolevit eámque dissimillimam, fusiùs est demonstratum. Ita demùm nemo puto non videt à disciplina Temporis Mosaici illâ circa immundos versante & sic Jure simplicitèr Divino primo

[x] Ibid. 9.

[y] Tit. Sanhedrin cap. 9. ubi vide Gemar. Babylon. fol. 81, 82. &c.

[z] Vide Num. 1. 51. Levit. 22. 9 & ibid. Iarchium &c.

primò ſubnixa, obtenſam argumentorum vim inde ad Excommunicandi uſum forenſem, velut ex Jure Divino Præceptivo, adſtruendum, inculcari toties ſolitam, immane quantum diſſidere. Neutiquam ſanè minùs ſequeretur, quaſlibet in Pentateucho interdictiones alias Eccleſiæ ſeu Reipublicæ Judaicæ à Numine præſcriptas, earúmve Exempla aut Analogias ita in Chriſtianarum Eccleſiarum Cœtus Forenſes ac Conſiſtoria paritèr introducendas eſſe ac velut ex Jure ſimili Divino uſurpandas. Quid quod ob facinora atrociora (qualium cognitio, ut in Excommunicatione terminetur, à cœtibus illis ſeu Conſiſtoriis, aliiſque ſibi ſolet arrogari) nemo tempore Moſaico aut Sacris aut Communione ulla aliâ interdicebatur alitèr atque cuſtodiæ traditi aut morte plexi per conſequens, ut ubique, interdicuntur? Et ſanè licet admitteretur forenſem tunc fuiſſe in uſu Immundorum, quales in Lege Sacra deſcribuntur, præeunte in jus vocatione Excommunicationem eámque Jure ſubnixam Divino, ideóne omninò ſequeretur ex jure parili, uſum ejuſmodi forenſem pro libitu etiam in aliis quenquam ſibi poſſe derivare? Id certè legem eſſet ſeu jus Divinum audaciùs condendi poteſtatem uſurpare, non judicio forenſi, quod intra legumlationis è qua pendet cancellos eſt ſemper retinendum, uti. Sed verò nec Excommunicatio ulla apud Ebræos unquam in uſu, aut Sacris aut Hominum, inſtar Excommunicationis in Chriſtianiſmo uſitatæ, Communione interdixit, ut alibi explicatum. Et de Judicio Moſis inter ſingularia ejuſdem in Pentateucho memorata, ſecundo, ejúſque circumſtantiis præcipuis, juxta Talmudicorum Scita, quæ paſſim proſtant, ſatis ſupérque.

VII. Cum verò etiam apud Karæos ſeu חכמי המקרא *Sapientes Scripturarios* à Talmudicis non rarò diſſidere ſolitos, Scita ſint, tum de Immundorum tum de illo Hezekiæ Regis Paſchate, ſingularia, nullibi, quantum ſcio, typis hactenus edita, operæ pretium eſſe duximus ex Eliæ Ben Moſe Karæi MS. tractatu de Paſchate heic illa adnotare. Nam etiam ad Judicii hujus Moſaici legíſque ſimul inde latæ. Senſum juxta iſtorum mentem explicandum, haud parum conducunt. Elias ille[a], poſt triplicem illam Paſchatis diviſionem in פסח מצרים *Paſcha Ægyptium*, פסח הדורות *Paſcha ſeculorum inde ſequentium ordinarium*, & פסח שני *Paſcha ſecundum* quod immundorum erat, juxta quam unumquodque ſeorſim tractat. (Nec enim Karæi aut Talmudici futile illud de Iſaaci Paſchate commentum[b] agnoſcere ſolent) De ſecundo inquit, בפסח שני כתו׳ איש איש * איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם או לדורותיכם ועשה פסח ליהוה ככל חוקת הפסח יעשו אותו ואם ולא ישאירו ממנו עד בקר ועצם לא ישברו בו אכנם לא הורה הכתוב על אכילת מצה שבעת ימים ומקרא קדש בראשון ובשביעי כי כבר עשו אותם בחדש הראשון מפני שהכתוב לא אסר לטמא לאכול מצה כמו שאסר באכילת הפסח *Quantum ad Paſcha ſecundum, ſcribitur*[c], *Vir, Vir, Vir qui fuerit immundus ſuper anima* (id eſt heic) *per mortuum, aut in itinere longinquo inter vos aut per ſecula veſtra & fecerit* ſeu *facere voluerit*, ſeu *faciat Paſcha Domino &c. Secundum omnes ritus Paſchatis illud faciat, & dicitur, non relinquant quid*

[a] Cap. 4.

[b] Pirke Eliezer cap. 32.

* Sic in MS. ille locus heic citatur qui alibi apud eundem conſonus eſt textui ſacro.

[c] Numer. 9. 10.

ex eo usque ad mane nec os ejusdem confringent. At verò nihil definit heic lex de azymorum comestione per septem dies & lectione sacra in primo & septimo, quoniam jam ante fecerant illa in mense primo. Neque enim immundo interdicit lex comestione azymi sicut interdicit comestione Paschatis seu victima paschalis[e]. Nec adversum heic esse ait historiam de Ezechiæ[f] paschate illo secundi mensis. Sed septidui ibi celebrationem aut arbitrariam fuisse spontaneámque eis qui mense primo eam ante observassent (nam azymorum festum & lectionem cum eo sacram per se præstari potuisse facilè ab illo concipitur, tametsi Templum, quo Pascha ipsum erat immolandum, immundum esset adeóque immolatio deesset, & expressim, inquit, יושבי ירושלים אפשר שעשו בחדש הראשון מקרא קדש ושבעת ימי מצה כי הכתו לא הורה לנו שלא עשו *forte quidem ita evenit ut Hierosolymitani primo in mense fecerint lectionem sacram & septidui azymorum celebrationem. Neque enim asserit scriptura eos non fecisse*) aut velut ex lege peractam eis qui, quoniam mense primo non observarant, observationem suam tunc debitam nunc in mense secundo velut in primum converso sic supplendam voluerint. Adjicit ille, קצת מן החכמים אמרו שלא עשו בחדש הראשון מקרא קדש ושבעת ימי מצה כי אם בחדש השני שהיו כל ישראל כאחד מפני שהעם לא עלו מפני טומאת המקדש *Et sunt ex sapientibus qui admittunt* Judæos aut Israelitas in Ezechiæ historia *observasse sacram lectionem & septiduum azymorum, sed tantum in mense secundo quando totus Israelitarum cœtus simul congregatus est. Nec enim ob templi pollutionem ascendisse populum.* Haud præterit autem illud Talmudicorum de Ezechia, שעבר ניסן בניסן ולא הורו לו *cum intercalasse Nisan in Nisan* (id est alterum fecisse ex mense secundo Nisan, ut monitum est adeóque Pascha ipsum velut pro Primi mensis festo habitum) *sed dissentientibus circa eam rem nec ut legitimam admittentibus aliis.* Pergit idem, סוף דבר מרבית החכמים פסקו שבפסח שני אין עליו אכילת שבעת ימי מצה מפני שהטמא מותר עליו לאכול מצה ולעשות מקרא קדש *Summa est, plerunque definitum esse à sapientibus, Paschatis secundi celebrationis partem neutiquam fuisse comestionem illam Azymorum per septiduum & lectionem sacram, quoniam scilicet licuit* ex lege *Immundo illa observare*[g], mense primo. Posteà, in capite[h], כי הוא ראוי להקרבת הפסח *quinam fuerint ii ad quos oblatio Paschatis spectaret*, suorum id est Karæorum sententiam esse ait, solos הזכרים הבוגרים *masculos plenæ ætatis*, nec Fœminas nec Minores lege Paschali contineri. Atque affert ipsa[i] legis verba de Masculis quà festa solennia illa tria spectant. Adjicit autem de Talmudicis; juxta illorum sententiam pariter obligatas esse fœminas. Scilicet, ut illi, הנשים בהקרבתו אבל אם נדחו בפסח שני הם ברשות ר״ל הרבר תלוי ברצונן וראוי לתכוה בזה כי למה נתחייבו בראשון ולא בשני והנה בחיוב הפסח אין הפרש בין פסח ראשון לפסח שני *Fœminæ etiam tenebantur lege offerendi Pascha, ita tamen ut si in Pascha secundum rejicerentur res in ipsarum maneret potestate, id est in arbitrio earum poneretur utrum offerrent necne*; qua de re è Maimonide aliquid supra notatum. *Sed mirum est sanè eas obligari ad offerendum in primo, & non in secundo. Nam in debito illo seu obligatione Pa-*

e *Videsis Stephanum Morinum de Rep. Ebræorum lib.* 3. *cap.* 3. §. 5.
f 2. *Paralip.* 30.22. & 23.
g Sic item Elias hic *cap.* 10.
h *Cap.* 5.
i *Exod.* 23. 17. 34. 23. *Deut.* 16. 16.

Paſchali diſcrimen erat nullum (quantum ad ipſius per ſe Paſchatis oblationem) *inter Paſcha Primum & Secundum.* Quibus ſubdit, סוף דבר חכמינו ע״ה פסקו ואמרו שאת אינו חיוב אלא לזכרים הבוגרים *Summa eſt, ſapientes noſtros, ſectam Karæorum, definire & pronuntiare neminem ad Paſchatis celebrationem obligatum eſſe præter maſculos eóſque puberes* ſeu *majores.* Capite proximo quod eſt מי הוא שמי שראוי ראוי באכילתו *Cuinam ritè de Paſchali agno comedere liceret*, ד״ע, inquit, בהקרבתו הוא הראוי באכילתו שהם הזכרים הבוגרים *Sciendum eſt, quiſquis erat oblationi ipſi idoneus eum etiam comeſtioni idoneum fuiſſe. Sed ejuſmodi habebatur nemo præter maſculos majores*, adeóque etiam ait, כי שהוא הראוי באכילתו הוא ראוי בהקרבתו *eum qui comeſtioni eſſet idoneus, etiam idoneum oblationi fuiſſe*, nec alios; quam in rem citat illud[k] de Joſiæ paſchate. Sed exceptionem addit de Paſchate Ægypti. אמכם inquit, נתחייבו בפסח מצרים באכילה אנשים ונשים שנ׳ במכסת נפשות חכוסו על השה *at verò in Paſchate Ægypti obligabantur tam mulieres quam maſculi juxta id quod dicitur*[l], *ſecundum numerum animarum* ſeu *perſonarum quæ ſufficere poſſint agno*, ubi prætermittit interpoſitum illud in textu ſacro איש לפי אכלו *vir, homo, ſinguli pro eſu ſuo.* Et pluribus in rebus diſcrepaſſe Paſcha Ægypti à ſeculorum ſequentium Paſchate receptum eſt Talmudicis Karæíſque[m]. Sed de Paſchate ſeculorum ſequentium, סוף דבר inquit, המתחייב בהקרבתו יתחייב באכילתו והמתחייב באכילתו יתחייב בהקרבתו *Summa eſt; quiſquis offerre teneretur eum etiam ad comedendum obligatum eſſe, uti etiam quiſquis ad comedendum obligaretur pariter ad offerendum obligatum.* Ex Rabbi Aharone item affert, שכל חכמי הקראים הרחיקו מצות הפסח מכלל הנשים *apud omnes Karæos receptum eſſe, arcendas ab obſervatione Paſchali fœminas univerſas.* Eadem ferme ex ſuis habet quæ ſuperiùs è Talmudicis adduximus de Paſchate arcendis patribusfamiliarum quibus ſervi aliíve in poteſtate ſua, juxta legem, circumciſi nondum eſſent. Item, reliquas immunditiei ſpecies lege illa de Paſchate immundorum per mortuum contineri. Maximè ex illo, quòd licet immundities ibi nulla præter ſingularem illam, cujus causâ quæſtio orta eſt, expreſſim memoretur, nihilominus, in lege ferenda[n] de admittendis, vox טהר *mundus* ſimpliciter uſurpetur velut antitheton immundis omnibus. Inde & omnes immundos in Paſcha rejiciendos ſecundum. Alios autem qui primi Paſchatis obſervationem, præter immundos aut itinere impeditos, omiſerant, ſecundi eſſe participes negat debuiſſe. Et puniendos vult, ob ſacra ita neglecta, tum civiliter tum Exciſionis pœnâ cœlitùs. Sed de diſcrimine illo inter Privatos & Univerſitatem ſeu partem majorem & dimidiam, nihil apud Karæum hunc comperio, præter illud, ואפשר שיבאו גכ״ בטומאה אם ימצא ברוב הקהל טומאת מת *& fieri potuit* (loquitur de Paſchate primo) *ut ritè offerrent etiam in Immunditie, quoties nimirum major pars populi, Synagogæ* ſeu *Eccleſiæ eſſet immunda mortui causâ*, quod legitur capite decimo ac poſtremo cui lemma,

k 2 Paral. 35. 13.

l Exod. 12. 4.

m Elias Ben Moſeh tract. de Paſchate cap. 9. MS.

n Num. 9. 13.

בהבדלים שיש בין פסח ראשון ופסח שני ובמשותפים שיש ביניהם *de differentiis quæ reperiuntur inter Pascha primum & Pascha secundum & eis quæ utrique sunt communia*, ubi inquit, כבר ביארנו בפרק הראשון שאין בפסח שני לא אכילת שבעת ימי מצה ולא מקרא קדש מפני שלא נמנע מהפסח הראשון אלא מפני שהטמא אסור עליו לאוכלו אמנם מקק ואכילת שבעת ימי מצה אינם באסור אל הטמא לכן לא נתחייב בהם בשני אחר שהוא מותר עליו לעשותם בראשון ואמרו החכמים שאין בין פסח ראשון ופסח שני אלא מה שלא יוכל לעשותו כגון תפסת והנה הפסח הוא נשחט והחמץ יהיה נמצא הפך בפסח הראשון ככתוב לא תשחט על חמץ דם זבחי *Superius explicavimus capite primo, Paschate in secundo non esse comestionem Azymorum per Septiduum nec lectionem sacram, quoniam non impediebatur* seu *arcebatur à Paschate primo aliam ob causam* (immundus) *quam quia interdicta est immundo ejus comestio.* (Hanc nempe cum oblatione ipsa ita conjungit ut qui alterius capax esset, item esset pariter utri-
o Cap. 6. usque; atque alibi[o] ante dixerat, הטמא בכלל אסור עליו לעשות הפסח מפני שהמקריב הפסח צריך ללכת במקדש והטמא אינו נכנס כי *Immundo universim*, qualis scilicet in lege contineri existimatur, *interdictum est facere Pascha, quoniam qui offerret Pascha necesse erat, ut iret in Templum*, seu Tabernaculum ante Templum extructum, *& Immundo illuc introire nefas erat.*) *Cæterum sacra lectio & Azymorum per Septiduum comestio neutiquam immundo interdicebantur, unde sequitur eum illarum observatione in Paschate secundo non teneri, quoniam integrum licitumque erat eas observare in Primo.. Et sapientes dicunt, nihilo differre Pascha Primum à Secundo nisi in eo quòd hoc fieri reverà nequibat instar Paschatis* (id est circumstantiarum omnium Paschatis, in quibus lectio illa & Azymorum comestio, observatio ad hoc non attinuit) *Accedit quod Pascha hoc immolabatur, etiam nec exterminato fermento, quod non omnino admittendum*
p Exod. 34. 25. *in Paschate primo, juxtà illud quod scriptum est*[p], *non immolabis sacrificia mea cum fermento &c.* Adeóque licet Pascha ipsum Secundum, ut Primum, cum
q Num. 9. 11. azymis comedendum esset ex lege disertè ea de re lata[q], tamen solennis ac sollicita, in dies sequentes Pascha Nisan, exterminatio fermenti non accessit, eo quod septidui illa celebratio cum azymis, ut dictum est, in Paschate Jiar deerat. Adeóque illud de כל חקת הפסח *omnem ritum Paschatis* Nisan, juxta quem
r Ibid. 12. Pascha Jiar observandum[r] præcipitur, de ritibus Paschali agno propriis seu immolationi & comestioni singularibus sumebatur non de Azymorum diebus sequentibus cum Paschate, ut festis, continuis. Certè consona est heic Jonathanis dicta paraphrasis ad locum citatum. *Juxta id totum*, inquit, *quod de Paschate Nisan præcipitur facient ipsum*, כרם. בפסחא דניסן הינון ייכלון פטירי וקורבן פסחא לא יעבדון כטל דסואבותין כהון ובפסחא דאייר ידכון ויקרבון יתיה *Sed in Paschate Nisan* (id est per septiduum Paschati illi continuum) *comedent Azyma. Atqui oblationem Paschatis non facient eo quòd polluti sint, & in Paschate Jiar purificati offerent ipsum.* Sed demum ex jam allatis tam Karæorum quam Talmudicorum scitis (si illorum interpretationis ratio habenda) liquet planè nullam

lam esse Argumenti vim, in rejiciendis immundis ejusmodi ex lege in Pascha secundi mensis, ad astruendum, adeò à nonnullis desideratum Excommunicationis Christianæ jus Divinum; cum nec à sacris omnibus, omníve suorum consortio arcerentur inde eorum quiquam, nec sacris aliis locis quàm Tabernaculo aut Templo ipso interdicti essent, nec quidem sic interdicti ulli, immunditiei nomine, præter privatos seu partem Synagogæ seu Ecclesiæ minorem, ut ostensum est, nec in Judicio de quo loquuti sumus, per in jus vocationem forensem, velut ob crimen commissum, sed ex consultatione tantùm primò cum Mose habita interdicti sint, uti etiam in posterum similes, nec tam ob immunditiem ullatenus arcendi quàm, si interdicti legem violarent, aliter puniendi, juxta ea quæ libro etiam superiore dicta sunt. Quod verò ad Pascha attinet illud Ezechiæ cui in Argumentis etiam de Excommunicatione afferri solitis locus non deest, certè, quantum video scriptores alii vetustiorum seculorum ut Josephus [s], Sulpitius Severus [t], Theodoretus [u], id genus alii loqui de eo videntur, quasi de Paschate primo simplici, nec alio nomine denotando, ac jussu sic regio utcunque celebrato historiam in Paralipomenis de eo sumsissent; quemadmodum item Eutychius Patriarcha Alexandrinus cui breviter sic res narratur, وبعث السـي جماعة بني اسرايبل المقيمين بالسامريه وارض يهودا ان يجتمعوا باورشليم ليعيدوا الفصح فاجتمعوا وعيدوا الفصح *Et misit* (Ezechias) *ad omnes filios Israel qui in Samaria degerent & in terra Jehuda, ut se congregarent Hierosolymis ad celebrandum Pascha. Et congregabant se & Pascha celebrabant.* Cæterùm Christiani recentiores, nec pauci, tam in commentariis ad Paralipomena quam in Annalibus sacris [x] alibique satis indubitanter sumere solent de Paschate in mensem secundum, ex lege illa in Numeris lata de secundi mensis Paschate, detruso, & septidui Azymorum festum ibi celebratum ex eadem deducunt lege, quod nec receptiori Talmudicorum nec Karæorum disciplinæ, ut monstravimus, consonum est. Id interim observare forsan non indignum, Paschatis Secundi mensis seu Jiar, ut ab Judæis observati, rarissimam esse mentionem, & certè post tempus Legis de eo latæ, in Bibliis sacris nullam, si Hezekiæ nempe pascha illud velut pro primi Mensis seu Nisan male ut dictum est in anno dispositi Paschate adeóque primo cum Talmudicis sumatur. Et sanè vero non est adeo dissimile, usum ejus inde exolevisse, quod ipse populus seu Ecclesia majórve ejus pars Immunditie frequentius inquinari soleret, unde immunditiei ejusmodi quæ Pascha secundi mensis faceret, locus nullus haberetur. Neque enim, juxta disciplinam antè ostensam, alia immundities erat ejusmodi, quàm quæ singulorum aliquot & minoris Populi seu Ecclesiæ partis esset. Ita sane pollutum & Templum & Populum ipsum majorémve ejus partem fuisse in Paschate primo, quod observasse legitur Dominus noster ipse, videtur eliciendum ex Euangelio [y]. Atque ita forsan de aliis sine secundo memoratis, statuendum. Adeo etiam exoleverat Secundum illud Pascha, ut, cum seculis Christianismi primitivis, in quibus acer-

[s] *Archæolog. lib. 9. cap. 13.*
[t] *Sacra Hist. lib. 1.*
[u] *Quæst. in 2. Paralip.*
[x] *V. desis Torniellum A.M. 3315. §. 4. &c. Salianum. A. M. 3309. §. 15. Spondanum A.M. 3308. §. 3. Iacobum Armachanum A.M. 3278.*
[y] *Ian. 2. 15. 14 &c.*

acerrimæ ortæ ſunt per orbem Chriſtianum, de annua Paſchatis Niſan ſeu Primi obſervatione quà Judaicâ quà Chriſtianâ, Controverſiæ, quibus Canones, Conſtitutiones, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ veteres refertiſſimæ ſunt, nihil omninò de Paſchate Jiar ſeu ſecundo aut feſto aliquo huic tunc analogo occurrat; nedum ex immundis à Primo in Secundum rejiciendis, Excommunicationis mos qui tunc ex Judaiſmi moribus in Chriſtianiſmum inoleverat ſeculis in illis petitus eſt, utpote planè aliunde ut libro primo demonſtratum eſt, nec ex lege aliqua divina, ortus; utcunque apud Nuperos aliquot immane quantum ſollicite argumenta de Excommunicationis jure, corrogare ſolitos, etiam & hoc ipſum de Paſchatis Secundi immundis locum obtineat primarium. Sed de Judicio illo Moſis ſecundo ejúſque appendicibus primariis, hactenus.

VIII. Tertium ejuſdem heic Judicium eſt illud de ligna in Sabbato colligente, in Numeris[z] inſertum. *Cum eſſent filii Iſrael in Deſerto, invenerunt quendam* מקשש עצים *colligentem* ſeu *conquirentem ligna*, id eſt, *lignantem in die Sabbati, & invenientes eum colligentem ligna adduxerunt eum ad Moſem & Aharonem & totum cœtum & poſuerunt eum in cuſtodia* ſeu *carcere*, כי לא פורש מה יעשה לו *quoniam nondum fuit declaratum quid faciendum eſſet ei. Et dixit Dominus ad Moſem, morte moriatur homo iſte; obruito eum lapidibus totus cœtus extra caſtra. Et eduxerunt eum totus cœtus extra caſtra & obruerunt eum lapidibus & mortuus eſt*, ſeu *morte ſic punitus*, כאשר צוה יהוה את משה *ſecundum quod præceperat dominus Moſi.* Adductum quidem heic eſſe reum dicitur tam ad Aharonem & reliquam ſynagogam quàm ad Moſem. Et Talmudici[a], בבית המדרש היו ובאו ועמדו לפניהם *in ſchola, auditorio*, ſeu *loco concionandi, ubi legem exponebant, erant, & venerunt illi & ſteterunt coram eis.* Ad Moſem ſolum innuitur eos veniſſe, ut ad præfectum Juridicum Summum ſingularémque, juxta ea quæ ſuperioribus in judiciis memorantur, niſi admitti velis Septuagintauniuſvirale Tribunal item conſediſſe tunc cui Princeps erat Moſes. Nempe capite undecimo Numerorum, ſeu antequam memoratur hoc judicium, inſtitutum eſt Tribunal illud, de quo plura inferiùs. Sed verò haud ea inſtitutione illa privabatur Moſes ſingulari ſua poteſtate juridica priſtina, ſed adjectos tantum habuit in levamen ſui Synedros. Et certè ad Moſem ſolum loquitur heic Dominus. Etiam punitus dicitur *ſecundum quod præceperat Dominus Moſi*, qui à Domino edoctus ſententiam heic capitalem tulit; licet in vulgata legatur tantùm, *ſicut præceperat Dominus*, quaſi prærogativa heic Moſaica ſic reticenda fuiſſet. Sed *Peſiktha Zotertha* etiam ibi, מגיד שמנה משה שומרים ומצאו איש מקשש *Innuitur Moſem conſtituiſſe*, nec alium, *qui obſervarent* quid fieret, ſeu *miniſtros qui, velut lictores, reos in judicium de rebus hujuſmodi deducerent. Et ii invenerunt hunc colligentem.* Sic *Sepher Siphri*, *Chiskuni*, alii. Philo heic ait[b] Reum adductum Ἐπὶ τὸν ἄρχοντα ᾧ συνέδρευον μετὰ ἱερεῖς, παρειστήκει δὲ σύμπασα ἡ πλῆθος πρὸς ἀκρόασιν, *ad Principem quo cum conſederunt Sacerdotes & adſtitit univerſus populus, ut auditores eſſent.* Hi quidem velut in

בית

z Cap. 15. 32.

a Sephet Siphri fol. 17. col. 1. Peſiktha Zotertha fol. 50. col. 1.

b De vita Moſis lib. 3.

בית המדרש seu *ſchola* aut *auditorio* affuere ſecundum morem Judæorum etiam poſtmodum ea de re uſitatiſſimum, ut Philo etiam ibi. Moſes autem ſolus ut Princeps ſeu præfectus juridicus memoratur. Et malè ibi vertitur Philo, *ad Principem & Sacerdotum conſiſtorium, confluente ad rem cognoſcendam univerſo populo*, quaſi Moſes ut Princeps tantum in conſiſtorio ſediſſet ſacerdotum, veluti in Judiciis, cum poteſtate juridica, adſeſſorum. Innuit planè Philo adfuiſſe tum Sacerdotes tum populum reliquum πρὸς ἀκρόασιν ut *doctrinæ* tunc & ibi, ut aliàs, *auditores eſſent*. Res integra, ut judiciaria erat, ad Moſem ſolum ſpectavit. Quod verò dicitur, *nondum fuiſſe declaratum quid faciendum eſſet ei*, intelligunt de ſpecie non de genere Pœnæ. Nimirùm ultimum expreſſim ſupplicium in lege [c] præſcriptum eſt Sabbatum profananti. Quæſtio igitur neutiquam erat de Pœnæ genere, ſed qualinam morte plectendus eſſet. Et diſcrimen obſervant inter illud quod antè de Blaſphemo legitur [d] & quod heic de violatore Sabbati. Illic ſcilicet dubitatum utrum pœnâ omninò forenſi puniendus eſſet, an cœlitùs expectandâ. Heic de mortis ſpecie tantùm quæſitum. Gemara Babylonia [e], מקושש בר קטלא הוא ומשה לא היה ידע קטליה. *Ligna colligens reus erat mortis. Sed neſcivit etiam Moſes quanam mortis ſpecie eſſet is afficiendus.* Et
יודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה שנ׳ מחלליה מות יומת אלא לא היה יודע באיזו מיתה שנ׳
כי לא פורש וגו׳ *Scivit Moſes Magiſter noſter* (uti & reliqui) *eum qui ligna collegerat* (in ſabbato) *reum eſſe mortis juxta id quod dicitur* [f], *qui illud profanaverit morte morietur. Sed neſcivit quali morte tollendus eſſet, unde ſcriptum eſt, quoniam nondum fuit declaratum &c.* Ita alii [g]. Sunt etiam qui [h] quæſitum heic fuiſſe volunt num mors ei ex legis ſacræ ſenſu בידי שמים *cœlitùs* expectanda an ex forenſi ſententia eſſet infligenda. Id verò quod dicitur מקושש עצים & vertitur plerunque συλλέγοντα τὰ ξύλα, *colligentem ligna*, intelligunt Magiſtri [i] de תולש מן הקרקע *evellente ex ſolo* ſeu *radicitus*, juxta uſum verbi קשש ubi dicitur diſperſum fuiſſe in Ægypto populum, לקשש קש לתבן *ad colligendum ſtipulas*, id eſt, è ſolo evellendas, *pro paleis*.

IX. Adjiciunt etiam Talmudici ex avita traditione, ſingularia quædam de Præmonitione ut neceſſariò heic & in aliis Judiciis capitalibus præeunte, uti etiam de ipſo criminis adeóque Judicii Tempore, & de Rei Perſona. Præmonitionem adhibitam aiunt, id eſt התראה qua monitus erat reus ligna colligens ſe contra mandatum de Sabbato divinum facinus patrare. Inde autem lignatione non abſtinentem, ut contumacem in præmonitionem, in judicium deductum. Id eliciunt ex eo quod dicitur *invenerunt eum lignantem*, & dein *& adduxerunt eum invenientes eum lignantem*, quaſi primò invenientes præmonuiſſent & poſtmodum videntes eum opere non abſtinuiſſe in jus deduxiſſent. Jarchius ad illud *invenientes eum lignantem*, שהתרו בו ולא הניח מלקושש אף משמצאוהו
והתרו בו *Scilicet eum præmonuerant nec tamen lignatione abſtinuit poſtquam invenerant eum primò & de ea præmonuiſſent eum.* Sic alii [k]. Et Gemara Babylonia [l], לא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד *Præmonitionis uſus haud alius erat*

quam

c Exod. 31. 14.

d Levitic. 24. 12.

e Ad tit. Sanhedrin cap. 9. fol. 78. 2.

f Exod. 31. 14.

g Chiskuni fol. 220. 1. Jarch. ad Levit. 24. 12. Peſiktha Zotertha fol. 50. col. 1.

h Abarbinel Pirush Tora fol. 238. col. 4.

i Gemar. Babylon. ad tit. Sabbath cap. 11. fol. 96. 2. Sepher Siphri fol. 17. col. 1. Peſiktha Zotertha fol. 50. col. 1.

k Sepher Siphri fol. 17. col 1. Peſiktha Zotertha fol. 50. col. 1. & Iarch. & Abenezra ad Num. 15. Maimonid. tract. Sabbath cap. 1. Paraph. Ionathanis Num. 15. 33.

l Ad tit. Sanhedrin cap. 5. fol. 41. 1.

quàm ut ritè distinctio fieret inter peccantem ex juris ignorantia & eum qui sponte aut manu elata peccaret. Neque hanc ad alia pertinuisse peccata voluere, adeóque nec necessariò judiciis capitalibus præivisse aliis quàm quæ ex jure essent Israelitis proprio; neutiquam ex Noachidarum jure nemini ignorando. Atque hac de re nos libro superiore [m] plura tam è Karæorum etiam quàm Talmudicorum disciplina, ubi tam ad Pœnam *Cerith* Excisionis seu cœlitùs infligendæ quàm forensis capitalis spectasse Præmonitionem liquet [n]. Quod ad Tempus Criminis adeóque Judicii attinet; tametsi in Numeris ita collocetur utrunque ut diu post initium anni ab exitu secundi [o] sequi videatur, nihilominus Magistri pro historiola rei utcunque alicubi in Deserto post exitum gestæ (etiam ex ejusdem principio quo indefinitè dicitur, *Cum essent filii Israel in Ægypto*) sumunt nec ad tempus quod habetur in serie libri volunt referendum. Sed etiam ad priora anni ab exitu primi tempora seu quæ Exodi librum occupant retrò trahunt, seu ad mensis anno in illo secundi finem, id est ad Sabbatum quod vocant, שבת השניה *Sabbatum eorum secundum.* In disciplina enim de Institutione & prima celebratione Sabbati seu septimi in dierum à rerum conditu periodis diei, præceptum primum ea de re datum aiunt in statione Mara [p]. Primam autem ex præcepto illo observationem secutam esse in statione Alusha [q] quæ decima erat in Deserto. Sic pro dierum calculi discrimine, quod occurrit inter Magistros, Sabbatum primum (quod שבת ראשונה vocitant) cadit aut in XXI aut in XXII mensis secundi seu Jiar, quibus respondere admittitur Maii Juliani XXIII & XXIV. Sed XII Jiar receptior est. Mensem hunc tunc cavum fuisse aiunt, id est dierum XXIX. Unde fit ut aut dies ultimus aut penultimus seu XXVIII aut XXIX, id est aut XXX aut XXXI Maii Juliani Sabbatum illud fuerit secundum. Atque hac de re nos tum è Judaicis tum è Christianis scriptoribus fusiùs alibi [r]. Hoc ipso autem Sabbato secundo peccatum esse à lignante aiunt. Sepher Siphri [s] ad illud *& erant filii Israel in Deserto*, ut sine temporis charactere alio quàm qui à loco sic simplicitèr denotaretur, scriptum; בגנות ישראל הכתוב מדבר שלא שמרו אלא שבת ראשונה ושניה חללוה *In opprobrium Israelitarum hoc scriptum est. Etenim haud ritè observârant præter unicum* seu *Primum Sabbatum. Et Secundum profanarunt.* Scilicet à lignante hoc profanatum est. Jarchius ibi, בגנותן של ישראל דבר הכתוב שלא שמרו אלא ראשונה ובשניה בא זה וחללה *In opprobrium Israelitarum hoc scriptum est. Nam haud ritè observarant præter Sabbatum Primum. Et in Secundo venit hic* (qui lignatum tunc ibat) *& illud profanavit.* Atque hac de re sic alii [t]; quod dum faciunt, Judicium hoc Mosaicum de Lignante in Sabbato uti & alterum illud de Blasphemo superiùs adductum (nam utrunque etiam בפרק אחר *tempore in eodem* collocatur [u]) in tempus Legis in Sinai dationem diebus aliquot antevertens rejiciunt. Legis enim datio [x] illa diei V aut VI mensis ab exitu tertii, seu Sivan, tribui solet, id est VI aut VII Junii Juliani. Atque ita quidem ad superioris libri tempora attinet judicium hoc & proculdubio ad singularem Mosis sine synedro præfecturam. Etiam & Patres Christiani Reum [y] heic primum

[m] Cap. 6. pag. 89. &c.

[n] Et videsis Lyran. ad Num. 15. verb. peribit.

[o] Num. 9. 1.

[p] Exod. 15. 23. & 25. Num. 33. 9.

[q] Num. 33. 13. & compara cum Exod. 16. 1. & 17.

[r] De Iure Naturali lib. 3. cap. 9. 10, 11.

[s] Fol. 17. col. 1.

[t] Videsis Chiskuni fol. 171. 2. & 220. 1.

[u] Iarch. ad Leviti. 24. 12.

[x] Exod. 19. 1.

[y] Theodoret. in Numer. Inter rog. 30.

mum Legis de Sabbato violatorem fuisse admittunt. Sed juxta seriem in Pentateucho apertiùs repertam, nec aliter, utcunque visum est nobis illud enarrare, id est velut latum post Synedrii Magni (de quo plura inferiùs) institutionem. Et de tempore heic consulas Annalium sacrorum Scriptores obvios. De Persona heic Rei, alii[z] eum fuisse generatim dicunt מן המעפילין *ex eis qui pertinacitèr contenderint*[a] ascendere in montem interdictum, Alii expressim, fuisse Zelophchadum[b], Salphaad vulgò dictum, filium Hepheri, de cujus familia, quantum ad successionem, ercíscunda quæstio habebatur illa illustris. Gemara Babylonia[c], תנו רבנן מקושש זה צלפחד וכן הוא אומר ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש וגו׳ ולהלן הוא אומר אבינו מת במדבר מה להלן צלפחד אף כאן צלפחד דברי רבי עקיבא *Habetur in disciplina Rabbinorum nostrorum lignantem illum fuisse Zelophchadum. Dicitur scilicet heic, & erant filii Israelin Deserto & invenerunt hominem &c. Et in loco illo altero de Zelophchado, Pater noster mortuus est in deserto. Ut altero in loco planè Zelophchadus innuitur, ita & in hoc de lignante. Ita scilicet dixit R. Aquiba.* Alii idem memorant[d]. Neque innuitur alius quàm Zelophchadus in paraphrasi heic Chaldaica Jonathani tributa, quæ ait eum fuisse ex domo Joseph. Zelophchado enim tritavus erat Joseph. Verba paraphrasis sunt, והוו בני ישראל שריין במדברא גזרת שבתא אשתמודע להון ברם קנסא דשבתא לא אשתמודע להון קם גברא מדבית יוסף אמר במימריה איזיל ואתלוש קיסין ביומא דשבתא וחמון ית סהדיא ויתנון למשה ומשה יתבע אולפן מן קדם ײ וידון יתי ובכן אשתמודע קנסא לכל בית ישראל ואשכחו סהדיא ית גברא כד תליש ועקר קיסין ביומא דשבתא *Et erant filii Israel castrametati in deserto; & Praceptum seu decretum de Sabbato satis eis erat notum. Sed violati Sabbati pœna ignota erat. Surrexit quidam ex domo Joseph & dixit apud se, ibo & evellam ligna in die Sabbati, & ostendent testibus qui indicabunt Mosi, & Moses quæret doctrinam à domino & judicabit me. Atque sic innotescet pœna universæ domui Israel. Ita demum invenerunt hominem hunc evellentem & eradicantem ligna in die Sabbati.* Illud autem, quà sic à R. Aquiba dictum, heic de Zelophchado ita displicuit R. Jehudæ Ben Bethirah ut is eum ad hunc modum hoc nomine reprehenderet[e], עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדברך התורה כיסתו ואתה מגלהו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק *Aquiba utcunque se res habuerit temere tu fers judicium. Tametsi verum sit quod dixeris, celavit interim illud lex & tu retegis. Sin vero, ignominiâ sane afficis Justum illum.* Etiam & illud de Zelophchado, *in peccato*[f] *suo eum mortuum fuisse*, sumitur à nonnullis quasi reatum ejus hunc denotasset. Atque ita, de Judicii Mosis heic Tertii circumstantiis aliquot singularibus, Talmudici.

[z] R. Jehuda Ben Bethirah in Pesiktha Zoterha fol. 50. col. 1. Sepher Siphri fol. 17. col. 1.
[a] Num. 14. 44.
[b] Num. 27.
[c] Ad. tit. Sabbath cap. 11. fol. 96. 2.
[d] Sepher Siphri fol. 17. col. 1.
[e] Locis citatis.
[f] Num. 27. 3. vide Munster. ibidem. & Abulensem in Num. 15. quæst. 45.

X. Quartum est heic Judicium illud, cui Moses ut summus, annuente Numine, Judex ac arbiter præfuit, de Israelitis qui Midianitibus se commiscuerant, Beelphegoris Midianitarum Idoli mysteriis initiati. *Et ait*[g] *dominus ad Mosem*, קח את כל ראשי העם והוקע אותם ליהוה נגד השמש *accipe omnes principes* popu-

[g] Num. 25. 4.

populi & suspende eos ante dominum in conspectu solis, ubi Græci, Vulgatus, alii aliquot sic vertere solent, ut, juxta seriem verborum, ipsi Principes populi (saltem tunc rei) suspendendi fuissent. Et Symmachus[h], οἱ ἄρχοντες ἐκρεμάσθησαν, *Principes suspendebantur.* Angli nostri, uti & alii, Take all the heads of the people and hang them up before the Lord against the sunne. Sed verò tum versiones aliæ veteres tum Magistri insignes, aliique rectius rem ibi narratam intuentes, de Præfectis Juridicis à Mose ut Principe summo, ex Numinis jussu, ad tantum facinus puniendum convocandis distribuendisque locum intelligunt, nec alios fuisse sic suspendendos aut per אותם *eos* ibi designatos quam ipsos qui, qualescunque forent, idololatria illa se ita polluissent. Certè Codex ibi Samaritanus expressim, *& dixit Dominus ad Mosem*, אמר והרגו את האנשים הנצמדים לבעל פעור *Dic* seu *præcipe ut occidant* seu *morte multent viros initiatos Beelphegori*, ubi de principibus populi expressa mentio, ut in codicibus Judaicis nulla. Onkelos item Chaldæus, *& dixit Dominus ad Mosem*, דבר ית כל רישא עמא ודון וקטול דחייב קטול קדם יי לקביל שמשא *Tolle* seu *accipe omnes principes populi & judica & morte punito eum qui mortis reus fuerit, coram Domino contra solem.* Alter autem Chaldæus ille, Uzielides dictus סב ית כל רישי עמא ומני יתהון דיינין וידונון דינין דקטלין ית עמא דטעו בתר פעור ותצלוב יתהון קדם מימרא דיי על קיסא קבל שמשא בקריצתא ועם מטמוע שמשא תחית יתהון ותקברינון ויתוב תקוף רוגזא דיי מישראל *Accipe omnes principes populi & constitue eos judices & judicia pronuncient capitalia in eos populi qui errarunt post Peor. Et suspendes eos coram verbo Domini in ligno contra solem in aurora & in occasu solis descendere facies & sepelies eos; & avertetur furor iræ Domini ab Israel.* Paraphrasis item Hierosolymitana, ואמר מימרא דיי למשה סב ית כל רישא עמא ואוקים יתהון סנהדרין קדם יי ויהוון צלבין כל מן דמתחייב למתקטלא ועם מיעלי שמשא יהון מחתין נבלתיה וקברין בכן יחזור תקוף רוגזא דיי מן ישראל *Et dixit verbum Domini, accipe omnes principes populi & constitue eos Synedros* (seu *ex eis Synedria facias*) *coram domino & suspendant omnes qui morte digni fuerint, & in occasu solis demittantur cadavera eorum & sepeliantur, & sic avertetur furor iræ Domini ab Israel.* Arabica Saadiæ Gaon, خذ معك روسا القوم واصلبهم الله حذا الشمس *Accipe tecum principes populi & suspende* seu *crucifige eos Deo ante solem.* Et Pagninus, *fac ut ipsi suspendant eos.* Atque ita illud *suspende eos* de facinorosis antè memoratis non de principibus populi sumendum. Consoni sunt Talmudici, quibus חלקה בתי דינים verbis illis intelligitur[i], id est *partitio* seu *distributio tribunalium* ad tantum facinus puniendum, ubi glossa, חלק להם בתי דינין והכי קאמר קח את כל ראשי העם והולך אותם לבתי דינין הרבה וירונו את עובדי העבירה והוקיע אותם את המחויבין מפני שצמדו לבעל פעור ועובד עז בסקילה וכל הנסקלין נתלין כדאמרינן בארבע מיתות *distribuit eis Synedria* seu *præfecturas juridi-*

h Apud Theodoret. in Numer. Interrog. 44. & vide Augustin. ibid. quæst. 52.

i Gemar. Babylonia ad tit. Sanhedrin cap. 4. fol. 35. 1.

eas, & sic dicitur accipe omnes principes populi, & fac ut conveniant in Synedria frequentes & judicium ferant in eos qui transgressi sint, & suspendant eos qui damnati fuerint ex eo quod initiati sint Beelphegori. Idololatra scilicet lapidatione puniendus est, & universi lapidati suspendendi sunt, ut docetur in capite cujus initium Quatuor mortes[k]. Alibi item eadem glossa[l], חלק להם בתי דינין לדונם דיני נפשות על עון פעור *distribuit eis Synedria quæ judicarent capitaliter de flagitio illo quod circa Phegorem commiserant*. Inde etiam glossæ ejusdem autor in textum hac de re sacrum, *accipe omnes principes populi*, חיובים לפעור לשפוט את *ut judicent eos qui sacrificaverant Phegori.* Reliqua habet ibi de Lapidatis suspendendis. Concordes sunt Talmudicorum alii[m]. Quin etiam de Karæis, inquit, Abarbinel[n], חכמי הקראים אמרו קח את כל ראשי העם שיקח עמו הראשים כדי לעשות משפט בנצמדים ופרשו והוקע אותם מוסב לנצמדים *Sapientes sectæ Karaticæ aiunt, illud accipe omnes principes populi, denotare accipiendos sibi principes ut de initiatis ibi judicarent, illud verò & suspende eos, ad initiatos attinere.* Josephus[o] heic, Moses, ait, *veritus ne quid gravius accideret*, συναγαγὼν εἰς ἐκκλησίαν τὸν λαὸν, οὐδενὸς μὲν κατηγόρει πρὸς ὄνομα, *convocavit in Ecclesiam* seu *concionem populum, nec quenquam nominatim accusavit.* Vide ibi reliqua. An verò illud de suspendio fuerit impletum scripturam narrare destitisse advertit Augustinus[p]. Sequitur verò *& Moses dixit*, אל שפטי ישראל הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור *Judicibus Israel, occidite quisque* seu *morte punite homines suos quotquot initiati sint Beelphegori*; Ubi Jonathanis paraphrasis dicta, ואמר משה לדייני ישראל קטלו איניש גבר שבטיה דאדבקו בטעוות פעור *Et dixit Moses Judicibus Israel, interficite unusquisque viros Tribus suæ qui adhæserunt idololatriæ Phegoris*, Hierosolymitana autem *& dixit Moses*, לסרכיא דישראל קטולו גבר ית אינשי ביתיה וגו׳ *Principibus* seu *gubernatoribus Israel, interficite unusquisque viros domus suæ qui Phegori sint initiati.* Græci ibi, & *dixit Moses* ταῖς φυλαῖς Ἰσραὴλ, ἀποκτείνατε ἕκαστος τὸν οἰκεῖον αὐτοῦ τὸν τετελεσμένον τῷ Βεελφεγώρ, *Tribubus Israel* (proculdubio pro שפטי legebant illi שבטי) *& interficiat quisque proximum suum qui initiatus est Beelphegori.* Quod sequitur de Phinees & reis ab eo cæsis, singulari zelotarum juri, non forensi alicui rationi aut præfecturæ juridicæ tribui solet, tametsi[q] Philo etiam illud aiat factum προστάξαντος Μωυσέως, *jubente Mose.* Certè in Paraphrasi illa Jonathanis dicta, ad illud[r], *quod cum vidisset* Phinees &c. ויקם מתוך העדה (ἀναστὰς ἐκ μέσου τῆς συναγωγῆς, *surrexit è medio Synagogæ* seu מגו כנישתא, ut Chaldæus & Syrus, *è medio congregationis*, quemadmodum etiam alii, seu *de entre la companna* ut Judæi Hispanienses, & vulgata *è medio multitudinis*) *& arripuit hastam* &c. substituitur quod אידכר הלכתא *in mentem revocabat receptam* (de Zelotis) *disciplinam*, adeóque nequitiâ illâ Israelitarum spurcissimâ mirè commotus exclamabat, מאן דיקטול ויקטל האן אינון אריוותא דשבט יהודה כיון דחמון שתקון קם מגו סנהדרי דיליה ונסיב רומחא בידיה *Qui interficere* seu *morte punire debet morte puniat. Ubi sunt leones tribus Jehudæ. Postquam viderunt quiescunt.*

[k] Tit. Sanhedrin cap. 7.
[l] Ad tit. Sanhedrin cap. 9. fol. 52. 1.
[m] Sepher Siphri fol. 23. col. 89. Pesiktha Zotertha fol. 58. col. 4.
[n] In Pirush hatora fol. 310. col. 3.
[o] Lib. 4. cap. 6.
[p] Ad Numer. quæst. 52. videsis Paulum Fagium & Lorinum ad Num. 25.
[q] De vita Mosis lib. 1.
[r] Num. 25. 7.

Tunc surrexit è medio Synedrii sui & arripuit hastam in manu suam. Ita admittitur ibi tum principem alicujus Synedrii eum tunc fuisse, inde autem zelo concitatum in sanctitatis Israeliticæ ejusmodi violatores irruisse. Sed utcunque, juxta jam allata, Principes Populi antè memorati & Judices ad quos heic loquitur Moses, ut Prætor summus, iidem fuerint. Et de Judicibus Jethroneis commodè satis capiendi sunt. Levi Ben Gersom[f] ibi ad illud, *accipe omnes principes populi*, והם, inquit, השופטים שהיו שרי אלפים ושרי מאות ושרי עשרות שיעשו אלו המשפטים וגו' *& fuere hi Judices illi qui erant Principes mille, & Principes centum & Principes quinquaginta & Principes decem, ad quos munus hoc pertinuit judicandi.* Inde etiam Hugo Grotius, *assume tibi Chiliarchos, Centuriones ac cæteros.*

f In Pirush hatorah fol. 197. col. 4.

XI. Judicium Mosis heic Quintum est illud de filiarum quinque Zelophchadi in bona patris defuncti successione. *Accessere[t] filiæ Zelophchadi &c. Stantes verò ante Mosem & ante Eleazar Sacerdotem* (qui in Aharonis locum jam antè successerat) *atque ante Principes eorum & universum cœtum, juxta ostium tabernaculi testimonii dicebant, Pater noster mortuus est in Deserto & ipse non fuit in conciliabulo eorum qui convenerunt adversus Dominum in conventiculo Corah sed in peccato suo mortuus est, nec habuit filios. Quare igitur aufertur nomen patris nostri de medio cognationis suæ eo quod non habuit filium? Da igitur nobis possessionem in medio fratrum patris nostri.* Velut libellus Petitionis hæreditatis integer & satis artificiosus verbis earum continetur. Et Moses ut in superiori de Sabbato judicio, aut Judex heic solus[u], aut ut Synedrii Magni Princeps judicabat. Nec enim Eleazar aliúsve quis præter Mosem ut judex heic memoratur. Itaque subjicitur, *Adduxit* seu *retulit causam illarum ante dominum.* Et loquutus est dominus ad *Mosem dicens* (non ad alium quemquam) *Ut loquutæ sunt filiæ Zelophchadi sic dando dabis illis possessionem hæreditatis in medio fratrum patris earum & transferes hæreditatem patris earum ad eas.* Hinc instructus Moses sententiam pro actricibus tulit, de qua uti etiam de lege quæ de Hæreditatibus statim ibi insuper lata est, ampliter egimus in libro de Successionibus in bona Defuncti.

t Num. 27. 1.

u Videsis Abulensem ad Numer. 15. quæst. 47.

XII. Judiciorum istorum Mosaicorum jam memoratorum, Primum, Secundum, Tertium & Quintum numero signantius Quaternario denotantur tum à Philone[x] tum à Paraphrastis Hierosolymitano & Chaldaico qui Uzielides nuncupatur. Etiam & ea distinguunt in דיני ממונות *judicia Pecuniaria* seu quæ ad communem vitæ societatem sive sacram sive profanam sine capitali aut corporali pœna attinent & in דיני נפשות *judicia Capitalia.* Prioris generis sunt illud de Paschate secundi mensis immundis præscripto & alterum de successione filiarum Zelophchadi. Posterioris generis, illud de Blasphemo & alterum de Sabbatum violante. Monent item nec semel paraphrastæ illi in prioribus binis, utpote Pecuniariis, festinasse aut celerem justitiam exhibuisse Mosem, in posteri-

x De vita Mosis lib. 3.

ſterioribus, utpote Capitalibus, tardiorem fuiſſe, ut inde diſcerent principes Synedriorum aliíque judices inſequentes ſimilitèr ſe in judiciis pro cauſarum diſcrimine gerere. Paraphraſis Hieroſolymitana ad illud de Blaſphemo[y], *Et poſuerunt eum in cuſtodia*, דין חד מארבע דינין דיעלו לקדם משה רבן בתרין מנהון הוה משה מתון ובתרין מנהון הוה משה זריז במחרפא ותריף שמא קדישא בגידופין ובמקושטא דחליל שבתא בזדנו הוה משה מתון מן בגלל דהוא דינהון דיני נפשן ובכסאבין דלא יכלו למעבד פסחא בזמניה ובגין בנת צלפחד הוה משה זריז מן בגלל דהוה דינהון דיני ממון ובאילין אמר לא שמעית למלפא דייני דעתידין למיקם בתר משה למיהוון מתונין בדיני נפשן הרדין בדיני מכון דלא יבהתון למימר לא שמעינן ברם משה רבן אמר לא שמעית ואצניעון במטרא ביה יתעביד דיניה באילין ** קדם מן להון יתפרש לא עד קדם יתירה *Hoc eſt unum è Quatuor Judiciis quæ venerunt coram Moſe magiſtro noſtro. In Binis eorum tardus fuit Moſes. Et in eorum binis, fuit celer. In Blaſphemi cauſa, qui nomen Sanctum blaſphemiis profanavit & illius qui ligna colligendo Sabbatum manu elatâ violavit, erat Moſes tardus, eo quod fuere Judicia illa Judicia Capitalia. In cauſa autem immundorum qui à Paſchate tempore ſuo faciendo impediti ſunt & filiarum Zelophchadi erat Moſes, celer,* ſeu *properavit, eo quod fuere judicia eorum Pecuniaria. Et in iſtis dixit, Non audivi, nondum didici, ut ita doceret Judices poſt Moſem futuros tardos eſſe in judiciis Capitalibus & celeres in judiciis Pecuniariis ut non erubeſcerent dicere. Non audivi* ſeu *maturè deliberare, cum etiam ſic dixerit Moſes magiſter noſter. Et in cuſtodia eum detinuere uſque dum explicaretur quid faciendum eſſet in judiciis ejuſmodi.* Totidem fermè verba habentur in eadem paraphraſi ad judicium illud de Immundorum Paſchate. Etiam in ea breviuſculè memoratur, ad Judicium de ligna colligente in Sabbato, & ad illud de Zelophchadi filiabus. Et utrunque horum generatim ibi dicitur דין חד מן ארבע דינין *Judicium unum ex Quatuor judiciis*, & ſe refert paraphraſtes ad illud quod antè ad Blaſphemi judicium adnotarat. Paraphraſis autem illa ad Immundorum Paſcha, in editione Buxtorfiana, habet באלין ובאילין אמר לא שמעית *Tam in his quam in illis dixit non audivi.* Sed etiam in Buxtorfiana ipſa, uti & alibi, ad illud de Blaſphemo legitur tantùm באילין *In illis,* ſeu *iſtis*[z], uti etiam utrobique in editione Gariana & Hanoviana. Periocha ejuſmodi itidem nec verbis fermè diſcrepantibus habetur in illa Jonathani tributa, ubi dicitur Moſem cauſas illas quatuor judicaſſe, על פום מימרא & על פום מימרא דלעיל דקודשא *juxta præſcriptum verbi ſupremi* ſeu *ſanctiſſimi Numinis.* Et ad primam legitur, ובאלין ובאלין אמר משה לא שמעית מן בגלל למילפא רישא סנהדרייתא דישראל דעתידין למיקם מן בתריה *Et tam in his quam in illis dixit Moſes non audivi ut doceret Principes Synedriorum venturos poſt eum &c.* Ita etiam ad ſecundam, tertiam & quartam. Nec dubitandum videtur quin paraphraſis hujus autor exemplarium veterum Hieroſolymitanæ ſequax fuerit. Et ſane tam de Judicio illo de Immundorum Paſchate quàm de reliquis Moſem reſpondiſſe, לא שמעתי *nondum audivi, nondum didici* (quod & ſatis innuit Scriptura) expreſſim aiunt Magiſtri[a]. Memoratur

[y] Levit. 24. 12.

[z] *Videſis J. Druſium ad Difficil. loca Num. cap. 36. & Franciſc. Tayler. in verſione Paraphraſ. Hieroſolym. ad Num. 9.*

[a] Peſikta Zotertha fol. 43. col. 3.

ratur item (quod obiter adnotare liceat) à Paraphraste, Uzielide dicto, Mosem Decem res circa discrimen Judiciorum Criminalium & Pecuniariorum
[b] Cap. 1. 18. præcepisse. Scilicet pro illo, quod habetur in Deuteronomio[b] in oratione Mosis de præceptis & monitis cum Jethronearum præfecturarum institutione ab ipso datis, *Et praecepi vobis eodem tempore res omnes quas facere deberetis*, substituitur in paraphraste illo, ופקידית יתכון בעדנא ההיא ית כל עשרא פתגמיא דתיעבדון בין דיני ממונא לדיני נפשתא *& praecepi vobis in tempore illo omnes Decem res quas observare deberetis inter Judicia Pecuniaria & Judicia Criminalia.*

Cap. II.

I. Generaliora *Potestatis* circa Sacra *Judiciariæ in* Mose, vestigia.
II. Regem *reverà fuisse* Mosem.
III. Imperium *ac* Jurisdictionem *tam circa* Sacra *quàm* Profana *exercuisse* Mosem *ut* Regem *seu Populi* Principem Summum. *De* Sacerdotio *ejus ac munere* Prophetico. Mahumedanorum *scita de* Prophetico *in Regiminis ratione* munere.
IV. *De* Præfecturis Jethroneis *post legem datam. Et utrum earum* institutio *eam reverà antecesserit.* Modus, *juxta Talmudicos*, expositionis Legis, *primò velut in* Schola *seu* Auditorio *adhibitus.*

EX jam ostensis adeò liquet ut nihil supra, tam Sacras quàm Prophanas causas cognovisse, idque ex instituto Numinis, Mosem ut Judicem summum solúmque, etiam post legem in Sinai datam, & Pontificatus Aharonici originem, de quo tempore paritèr sumenda sunt omnia illa Quinque sic jam antè enarrata Judicia; si modò juxta seriem locósque eorum in Pentateucho nec alitèr ea intelligamus. Atque ita etiam, ante Synedrii Magni institutionem, dum solus erat in causis difficilioribus Judex Moses, Priora Tria patet evenisse. Nec enim ante Numerorum undecimum institutio illa. Si verò Magistrorum qui illud de Blasphemo & alterum de Lignante in Sabbato, in anni ab exitu primi ferme initium retro trahunt, scita amplexamur, tunc quidem ad Principatum & Pontificatum Mosis Sacerdotio Aharonico Legísque in Sinai datione anteriorem (ut superiùs monitum est) eorum utrunque attinebit. Chronologorum Christianorum de Judiciorum jam memoratorum tempore sententias, utpote & varias & obvias, prætermittimus. Atqui interim manifestum est, nihil magis inter causas Sacras numerandum quam illud de Immundorum Paschate quod in annum ab exitu Secundum, id est post Sacerdotium Aharonicum institutum & legem datam, in judicium deductum esse palàm est[c]. Atque ita de singularibus statuendum est hisce Quinque, unde Potestas circa tam Sacra quam Profana Mosis juridica, facilè dignoscitur, quà nimi-

[c] Num. 9. 1.

mirùm è temporé legis dationem antevertente in posteriora continuata est. Hisce adjici posset quod de Vitulo aureo[b] ejúsque combustione & potatione ex Judicio Mosis traditur. Alia etiam aliquot Particularia sed minùs illustria. Sed verò sunt etiam Generaliora quæ tantundem heic præstant. Ea maximè quidem cernuntur in onere illo gubernationis publicæ adeóque officii judiciarii Mosi graviori quam quod, etiam in causis difficilioribus seu sibi veluti reservatis, ferre solus[c] potuerit, uti etiam in illis quæ de Paschatis & Circumcisionis in deserto prætermissione occurrunt. Utrunque proculdubio Mose, ut à Numine etiam in hisce constituto instructóque, arbitro & לפי שעה *pro ratione temporis* & loci, impunè compluribus annis prætermissum est. Scilicet in Deserto per annos ab exitu XL unicum tantum Pascha factum est quod sub initium anni ab exitu secundi memoratur[d]. Unde Magistri ad Paschatis illius historiam, בגנות inquiunt[e] ישראל הכתוב מדבר שלא עשו במדבר אלא פסח זה בלבד *in ignominiam Israelitarum scriptum est, quoniam non fecere Pascha in Deserto aliud præter hoc unicum.* Sæpiùs tantundem illi, licet non desint inter Scriptores Christianos qui velut etiam ex Ebræis ipsis tradant Pascha celebratum paulò ante finem peregrinationis in Deserto, seu mense illo primo quo mortua est Miriam[f]. Proximum autem in sacris literis post secundum illud anni exitus secundi Pascha, circa quadraginta inde annos nec ante memoratur[g]. Prætermissi autem sic in Deserto Paschatis rationem adjiciunt Talmudici ex eo quod adeò prætermissa per tot annos ab exitu Circumcisio. Certè de Circumcisione tunc & tamdiu prætermissa, res palam est ex ipsa Scriptura. Postquam enim in terram promissam venerant, *dixit*[h] *dominus ad Josuam fac tibi cultros acutos* (seu *petrinos*) חרבות צרים ושוב כל את בני ישראל שנית *& reversus circumcide filios Israel secundo* (Septuaginta ibi ϗ καθίσας περίτεμε *& sedens circumcide*, Judæi Hispanienses, *y torno circumcida*, Arabs وغدا احتن *& cras circumcide*) *Fecit itaque Josua sibi cultros acutos & circumcidit filios Israel in colle præputiorum. Et hæc est causa quod Josua circumcidit* (vulgata ibi, *Hæc autem est causa secundæ Circumcisionis*[i]) *Populus ille qui exierant ex Ægypto mares, omnes viri ad bellum apti, mortui erant in Deserto, in ipso itinere postquam exiissent ex Ægypto. Quum autem circumcisi fuissent totus ille populus qui exierant; totus tamen populus qui nati fuerant in Deserto in ipso itinere cum exiissent ex Ægypto non circumcidebatur. Quadraginta enim annis iverant filii Israel per desertum; donec consumeretur tota gens illa, viri apti ad bellum egressi ex Ægypto, qui non auscultaverant voci Domini, eo quod jurasset Dominus se non permissurum eis ut viderent terram quam juramento promiserat Dominus majoribus eorum se daturum nobis, terram affluentem lacte & melle. Horum ergo filios statuens loco ipsorum, hos circumcidit Josua, quia præputiati erant ac non circumciderant eos in itinere.* De ratione unde Circumcisio hæc signantèr Secunda dicta fuerit alitérque statuunt & Judæi & Christiani Scriptores[k]. Sed non omninò capienda est de iterata, quasi ante circumcisi jam denuò circumciderentur, unde

b *Exod.* 32. 20.

c *Numer.* 11. 11.

d *Ibidem* 9. 1.

e Sepher Siphri *fol* 10. *col.* 1. & Pesiktha Zotertha *fol.* 43. *col.* 3. Chiskuni *fol.* 192. 2. *R.* Bechai in Biur al hatorah *fol.* 169. *col.* 1. *Jarchius ibi & D. Kimchi ad Amos* 5. 25. *Adisis Jo. Drus. ad Diff. loca Numerorum cap.* 35.

f *Ioan. Hamlinus in Elench. Chronologico A. M.* 2491.

g *Josua* 5 10.

h *Ibid.* 5. 2.

i *Videsis Septuag. heic & lectiones varias.*

k *Vide Theodoret. ad Jos. interrog.* 3. *Abulens. in Jos.* 5. *quæst.* 11. *Andream Masium ibidem & Lyranum, præter Rabbinos ibi-*

de

de argumentum perperam aliqui olim traxere ad Baptiſmi iterationem adſtruendam. Et de prætermiſſa ea in Deſerto heic planè conſtat. Etiam & prætermiſſionis cauſæ aliæ atque aliæ afferri ſolent. At verò inde neceſſario ſatis pependit Paſchatis omiſſio parilis. Juxta enim ſuperiùs obiter oſtenſum, qui non circumciſus ipſe erat aut maſculum in poteſtate ſua ſive filium ſive ſervum haberet incircumciſum, Paſcha ritè facere nequibat. Inde ſequebatur, natorum circumciſione ſic omiſſâ, nec Paſcha potuiſſe legitimè celebrari. Ea de re loquuntur Magiſtri quaſi anno ab exitu primo ſeu eo qui Paſcha illud eorum Secundum [l] præcedit,. circumciſio ſatis, ut antè Primum in Ægypto, in uſu fuiſſet; poſtmodum verò intermiſſa in Deſerto. R. Joſe [m], לא עשו ישראל פסח במדבר אלא אותו כלבד והטעם לפי שבאותה שנה היו חונים במקום אחד ויכולין היו למול הזכרים הילודים להם כדי שלא תיעכבם מילתם מלאכול בפסח אבל מכאן ואילך שהלכו במדבר ולא מלו הילודים להם משום חולשא דאורחא וסכנת הנימול שיניעהו בדרך כדכתיב וכל העם הילודים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא מלו ומילת זכריו מעכבתו לאכל בפסח כדכתיב הימול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו לפי׳ לא עשו פסח *Haud fecerunt Iſraelitæ Paſcha in Deſerto aliud præter hoc unicum. Ratio erat, quoniam anno in illo* (qui exitui proximus Paſcha illud præceſſit) *caſtrametabantur ſimul ubi facultas eis erat circumcidendi maſculos ſibi paulò antè natos, ne ſcilicet omiſſa eorum circumciſio impediret legitimam Paſchatis comeſtionem. At verò tempore ſequente quo per deſertum vagati ſunt, maſculos ſibi natos, tum ob itineris incommoda tum ob circumcidendi in via periculum, haud circumciderunt* (*ſecundum id quod ſcriptum eſt* [n], *totus populus qui nati fuerant in Deſerto in ipſo itinere cum exiiſſent ex Ægypto non circumcidebatur*) *& omiſſa maſculorum circumciſio cuique impedimento erat ne ritè comederet Paſcha* (*ſecundum id quod ſcriptum eſt* [o], *circumcidat ſibi cunctum maſculum & tunc accedat & faciat illud*) *ideò non fecerunt Paſcha.* Alia etiam Sacra imperata tunc prætermiſſa ſunt; quo ſpectat & à Magiſtris [p] afferri ſolet illud Amoſii [q], הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל *Nunquid hoſtias & ſacrificium obtuliſtis mihi in Deſerto per annos* 40, *Domus Iſrael?* Atque inde etiam illud [r] de initiis Joſuæ, באותה שעה נתחייבו ישראל בחלה ובערלה ובחדש *Eodem tempore Iſraelitæ cœperunt obligari & aſtringi* (ſic vertit Genebrardus; ſcilicet ex præceptis priſtinis jam iteratis) *ad præcepta de Polenta* ſeu *placenta* [s] *& de Præputio, & de Neomenia*, quaſi antè neglecta ſeu prætermiſſa per deſertum illa uti & alia præcepta fuiſſent. Præceptorum ejuſmodi de Sacris per tot annos intermiſſio, utcunque per ſe pœnis graviſſimis obnoxia, nullibi in Pentateucho alibíve expreſſim reprehenditur; unde etiam ex ſingulari Numinis indulgentia per Moſem ut rectorem tam in Sacris quam Profanis ſummum patefacta, adeóque ex illius Judicio eam pependiſſe æquum eſt ut exiſtimemus; quod itidem docent Scriptores doctiſſimi [t]. Et Bartholomæus Epiſcopus Exonienſis, quem Iſcanum vocant, vir ſuo in ævo meritiſſimò celeberrimus [u], in dialogo ſub annum Chriſti 1180 contra Judæos conſcripto [x], *Conſtat*, inquit, *circumciſionem arctiſſimè fuiſſe præceptam dicente domino* [y], *Maſculus cujus præ-*

l Num. 9. 1.
m In Chiskuni fol. 19. 2.
n Ioſ. 5. 5.
o Exod. 12. 48.
p Sepher Siphri fol. 10. col. 1. Peſiktha Zotertha fol. 43. col. 3. R. Bechai in Biur ail hatora fol. 169. col. 1. videſis Seder Olam Rabba cap. 7.
q Cap. 5. 25.
r Seder Olam Rabba cap. 11.
ſ Numer. 15. 20.
t Abulenſis in Ioſuam cap. 5. quæſt. 17. alii.
u Balæus cent. 3. ſcript. 24.
x MS. in bibliotheca Regia ad D. Iacobi.
y Geneſ. 17.

præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo. Moyſes tamen Deo circumciſionem nuſquam prohibente, omnem populum qui per quadraginta annos natus eſt in Deſerto reliquit incircumciſum; cum tamen unuſquiſque die octava deberet circumcidi, unde legitur in Joſue[z], *Populus qui natus eſt in deſerto per quadraginta annos latiſſimæ ſolitudinis incircumciſus fuit donec conſumerentur qui non audierant vocem Domini. Non eſt tamen credendum Moyſem peccaſſe in hoc; ſed potiùs aliquam rationabilem conſiderationem vel ſecretum Dei conſilium ſuper hoc habuiſſe.* Sic ille. Adeóque ſicut autor erat ipſe ac Judex ſingularis ſummúſque peragendæ circumciſionis illius ſub ipſum etiam ex Ægypto[a] exitum, ita etiam nunc in Deſerto prætermittendæ. Quæ huc ſpectant alia clara ſatis ſunt tum in rebus ad Sacerdotium Aharonicum à Moſe digerendis[b] tum in rebellium illorum Cora & ſociorum in jus vocatione[c] & horrendo illo in eos judicio.

y *Geneſ.* 17.
z *Cap.* 5. 5.
a *Maimonides tit.* Iſuri bia *cap.* 13. *&* *videſis lib.* 1. *cap.* 3.
b *Exod.* 28. *&* *vide Ioſeph. lib.* 3. *Archæolog.* 3. *cap.* 10.
c *Numer.* 16. 12. *&c. vide Ioſeph. lib.* 4. *cap.* 2.

II. Accedat, Regem fuiſſe Moſem reverà ſeu Principem Iſraelitarum, juxta Divinum tunc inſtitutum, Summum, adeóque imperium tam circa Sacra omnimoda quam Profana, ex dignitatis illius ac præfecturæ jure, exercuiſſe. Etiam Regis nomine eum expreſſim in Benedictionibus ſuis dictum à compluribus exiſtimatum eſt. Legitur enim, *Legem*[d] *præcepit nobis Moſes hæreditatem Synagogæ Jacob*, ויהי בישורון מלך *&* *erit* (quod per Enallagen pariter & *fuit* ſignificat) *in Jeſurun Rex* (Chaldæi, Syrus, Tawaſius Perſa, *in Iſrael*, ibi habent; & Judæi Mauritanienſes وكان في اليهود سلطان *&* *erat in Judæis Rex*, & in MS. penes me veteri, ويكون في بني اسرايل ملكا *&* *erat in filiis Iſrael Rex*; Hiſpanienſes itidem, *Y fue en Yſrael Rey*, quibus etiam Germanienſes conſoni, quemadmodum ab eiſdem aliiſque intelligitur vertitúrque *Jeſurun* paulo antè in Moſis Cantico[e], ubi Mauritanienſes itidem, وسمن اليهودي *impinguata eſt gens Judaica*; & tantundem heic paſſim Magiſtri, uti etiam ad Iſaiam[f] ubi *Jeſurun* vocatur Iſrael, nec aliter à Chaldæo Syróque vertitur) *cum colligerentur capita populi ſimúlque tribus Iſrael.* Atque hoc quidem, ut de Moſe dictum ſumunt non pauci. Retinetur interdum à Judæis in verſionibus ſuis *Jeſurun*, ut in Græco-barbara, Iſraele puto ſubaudito, uti etiam apud Hiſpanienſes in loco illo Iſaiæ, *Yeſurum.* Sed & aliter etiam ſubinde tum ab Judæis tum à Chriſtianis etiam vetuſtiſſimis transfertur. Septuaginta ſubſtituunt, ϗ ἔςαι ἐν τῷ ἠγαπημένῳ ἄρχων, *&* *erit in Dilecto Princeps*, alteróque Deuteronomii loco eadem voce utuntur, unde & *dilectus* ibi apud Tertullianum[g] Hieroſolymitana paraphraſis, *&* *ſurget ſeu ſurrexit Rex*, מרבית יעקב *è domo Jacob in congregatione populi.* Arabs Saadiæ Gaon, *&* *erat Rex* في الموصب *in Laudabili.* Vulgata priori Deuteronomii loco habet *Dilectus*, poſteriori, uti apud Iſaiam, *Rectiſſimus* (*erit apud rectiſſi-*

d *Deut.* 33. 4.
e *Deut.* 32. 15.
f *Cap.* 44. 2.
g *De Ieiuniis adverſ. Pſychicos cap.* 6.

rectissimum Rex) unde volunt aliqui potiùs in priori legendum *Directus*. De vocabuli quidem etymo sententiæ variant. Sed si à ישר *Rectus*[h] deducatur, Rectissimus in vulgata satis ei respondet. Certè Samaritana versio ibi habet, והוה בכשירה מלך *& erat in rectitudine Rex*. Retinent autem recentiorum aliquæ Christianæ τὸ *Jesurun*, ut Tremelliana, Anglicana nupera seu quæ sub Jacobo Rege prodiit, Belgica nupera, & Italica Deodati (nam quæ præcessere Italicæ *in Israel* habent) aliæque aliquot. Et Anglicana vetustior, quæ ex Ebræo sub Henrico octavo facta est, loco Deuteronomii priore habet upright *Rectus*, posteriori, And he was in Israel king, atque in Isaia righteous *justus*. Quæ secuta est & Episcopalis apud nos diei solet, upright & he was among the righteous *people as* king, & in Isaia, ut vetustior. Pagninus *fuitque in Israel* tanquam *Rex*. Galli, priori Deuteronomii loco, uti & in Isaia, *le Droiturier*; posteriori *Et a esté roy entre les droits*. Lutherus, Und er verwaltet das Ampt eines Königes / *Et munus gessit quale Regium est* seu *Regis*, cui consona est Belgica vetustior. Nupera autem Ende hy was Coninck in Jeschurun, quod etiam in altero Deuteronomii loco & in Isaia ibi retinetur. Concordes autem sunt tam Judæi quam Christiani τῷ *Jesurun* Israeliticum populum heic denotari. Sed non item de eo quod est, Mosem ipsum ibi dici Regem in *Jesurun*. Alii enim de Domino Deo ipso[i], paulo antè ibi memorato, capiunt; Alii ut futurum[k], de Saule regibúsque eo nomine postmodum apertiùs indicatis. Atque obvia sunt quæ huc spectant in commentariis etiam Christianorum ad locum illum de Rege in *Jesurun*. Alii verò tum Judæi tum Christiani, de Mose ipso sumunt. In *Rabboth*[l] legitur, משה מלך שנ׳ ויהי בישרון מלך *Moses Rex erat quo spectat illud & erat in Jesurun Rex*. *Chizkuni*[m] item, ויהי משה בישרון מלך *Et erat Moses in Jesurun Rex*. Sic Abenezra; sic alii[n] Magistrorum. Inde etiam Maimonides[o], ומשה רבינו מלך הוא *Et Moses Magister noster Rex erat*, quo nomine item à Philone[p] insignitur, atque etiam à scriptoribus Christianis tum vetustis[q] tum ad locum hunc nuperis. Etiam Nazianzeno[r] vocatur, ἄρχων ἀρχόντων, *Princeps Principum* seu summus. Sed verò non intelligendum de Regia ejusmodi dignitate qualis innuitur sive in Deuteronomio[s] antè sive posteà in Samuele[t], ubi Regum futurorum Synedrio Magno & ejusdem Principi (de quibus infra) adjiciendorum ex novo Israelitarum voto ac juxta morem aliarum gentium mentio. Neque enim ejusmodi erat undiquaque Rex Moses. Sed interim planè Rex, summóque ut Rex imperio gavisus est. Inde etiam Rabbini ipsi interdum כמלך *sicut Rex* adjiciunt, quemadmodum itidem Christiani aliquot interpretes. Et Hugo Grotius ibi, ut solet, appositè, *Non quidem nomine & pompa, sed Jure Regio populum gubernavit*. Sed & Ezechielem tragœdum vide in somnio Mosaico ac ejusdem Jethronis interpretatione[u]. Sunt autem qui[x] *non ut Regem & Imperatorem sed ut merum ministrum & interpretem*, difficilioribus causis explicandis eum præfuisse volunt, quo & trahitur illud[y], *Ego sequester & medius fui inter dominum & vos tempore illo ut nunciarem vobis verba ejus*, quasi ministri & inter-

h *Videsis* Schindler. *Lexic. col.* 1852.

i *Gemar. Babylonia ad tit.* Rosh hashena *cap. 4. fol.* 32. b *Jarchius, Nachmanides fol.* 339. 1. *Bechai fol.* 239. *col.* 4. *& vidisis Theodoret. ad Deut. quæst.* 44.

k *Levi Gersomides in* Pirush hatora *fol.* 245 *col.* 3.

l Semoth Rabba *parash.* 48. *fol.* 156. *col.* 1. *& parash.* 52. *fol.* 164. 1.

m *Fol.* 276. 1.

n Pesiktha Zotertha *fol.* 91. *col.* 1. *R. Abraham in* Zerror Hammor *fol.* 161. *col.* 2.

o *Tract.* Beth habechira *cap.* 6. § 11.

p *De vita Mosis lib.* 2. *&* 3.

q *Constitut. Apostolic. lib.* 2. *cap.* 29.

r *Orat.* 6.

s *Cap.* 17.

t *Lib.* 1. *cap* 8.

u *Apud Euseb. præpar. Evang. lib* 9. *cap.* 29.

x *Antonio de Dominis Spalat. lib.* 1. *de Rep. Eccles. c.* 12. §. 37. *&c.*

y *Deut.* 5. 5.

terpretis officium ac munus in Regio ejus ac Imperatorio haud ſatis fuiſſet comprehenſum.

III. Erat quidem Moſes, ut & à Philone [z] aliquoties appellatur, & Legiſlator & Propheta & Ἀρχιερεύς, *Summus Sacrorum antiſtes*, & Rex ſeu Princeps ſimplicitèr inter ſuos ſummus, quod & Scripturæ conſonum. De Sacerdotio ejus dictum eſt libro ſuperiore [a]; quod & paſſim agnoſcitur ex illo Pſalmi [b], *Moſes & Aharon in ſacerdotibus.* Unde Appollinarius ibi Metaphraſtes.

Μωσῆς ἀμφ' ἱερεῦσι μέγας καὶ ἀοίδιμος Ἀαρὼν,
Moſes in ſacerdotibus magnus & celebris Aaron.

Gregorius item Nazianzenus [c] *ἱερεῖς δὲ ὁμοίως ἀμφότεροι ambo autem æquè ſacerdotes.* Et Arabs ibi لانه جعل *quia ipſe* (Deus) *conſtituit Moſem & Aharon inter ſacerdotes ſuos.* Nimirum, Moſes, ante ſingulare ſibi ad Aharonem conſecrandum munus à Numine collatum, Sacerdos erat, juxta ſuperiùs oſtenſa, & poſtmodum tum ex munere illo ſingulari tum ex aliis actibus merè ſacris præſtitis & cum officiis propheticis conjunctis, Sacerdos item erat ſingularis ſummúſque, unde etiam *ἱερεὺς ἱερέων*, *Sacerdos Sacerdotum* Patri jam dicto nuncupatus eſt. Nec tamen omninò ejuſdem cum Aharone generis. Haud enim ipſa officia Aharonis ſacra magis obire licuit Moſi, quàm Moſis Aharoni. Et de Moſis heic etiam in Sacerdotio prærogativa, conſulas quæ obiter habent Patres Chriſtiani [d]. Advertas etiam quæ afferunt aliqui [e] de Sacerdotij Melchiſedeciani, etiam poſt Aharonici inſtitutionem, in Judæis continuatione. Sunt autem, nec pauci illi, nec minorum gentium, ſed diverſæ ſatis invicem aliàs perſuaſionis, qui ex ſacerdotali Moſis munere regimen quoddam ac Imperium inſtar ejus quod Eccleſiaſtici nomine à Temporali apud Chriſtianos diſtingui ſolet, ab eo uſurpatum eſſe eliciunt, adeóque judicia ejus circa Sacra fuiſſe velut quæ à facultate in eo Sacerdotali manarint, non à Regia aut Principali. Rex quidem erat ſimul & Sacerdos, íſque, juxta inſtitutum tunc ſingulare divinum, ſummus, quemadmodum etiam ſcimus apud alias gentes per omnia quidem ſecula fuiſſe quoſdam qui Principes undiquaque ſimul & Sacerdotes. Sed diſtinctio illa Functionis ſimplicis & Imperii ac Juriſdictionis aliquoties libro ſuperiore memorata, heic recolenda. Et utriuſque ſane naturâ rite perſpectâ, non obſcurè liquere videtur poteſtatem judiciariam ſeu juriſdictionem ejus circa Sacra haud magis Functionis in ſacris ipſis obeundis (in quibus Sacerdotii vera natura conſiſtit) partem fuiſſe aut ex ipſa pependiſſe, quam ipſum ſacrificandi qualemcunque actum, quà talis eſt, fuiſſe per ſe Juriſdictionis ac Imperii partem. Nec quidem in ipſo Sacerdotio ſive Moſis ſive Aharonis poſterorúmve ejus Imperii ac Juriſdictionis aliquid habebatur ſed tantùm Functio. Quod à Moſe imperabatur aut in eo judiciarium fuit, ipſius erat, ut Regis ſeu Princi-

z *De vita Moſis lib.* 2. & 3.
a *Cap.* 16.
b *Pſalm.* 99. 6. *Vide ibi Genebrard.* & *Symeonem de Muys.*
c *Orat.* 6.
d *Nazianzen. ibid.* & *16. Auguſtin. in Levit. quæſt.* 23. & *in Pſalm.* 98. *ubi alii, Thomas in Expoſit. text. ſent.* 4. *diſt.* 19.
e *Jacob Bouldue de Eccleſia ante legem lib.* 1. *cap.* 17.

pis,

pis, non ut Sacerdotis; nisi sanè Coriscum Geometram & Musicum canentem quis dixerit ut Geometram non ut Musicum canere, seu ut Musicum non ut Geometram circuli seu trianguli aream dimetiri. Actus scilicet ipsi hujusmodi quà tales, planè designant quibus sub nominibus Artis, Muneris, Facultatis præstentur. Certè huc bene spectat illud glossæ ad citatum [f] velut ex Anacleto Psalmi locum de Mosis & Aharonis Sacerdotio, *id est, primi inter eos fuerunt. Licet Moses & Aaron* (sic glossa illa) *primi & summi dicti sint Sacerdotes, tamen Moses fuit major quàm Aaron in administratione non quoad consecrationem Sacerdotalem.* In hac enim ambo pares fuere quantum ad Functiones eis obeundas diversas earúmque effectus dissimiles. Sed ex Administrandi seu Gubernandi Judicandíque munere major erat Moses, id est Aaroni Princeps seu לו לאלהים *ei velut Deus*, ut verba sunt ipsa Domini [g] superiùs item allata; seu ut Nazianzenus [h], Χρώμενος μὲν ὥσπερ γλώσσῃ τῷ Ἀαρὼν, αὐτὸς δὲ, πρὸς Θεὸν ἐκείνῳ γινόμενος, *Aarone pro lingua utens, ipsique vicissim in iis rebus operam navans quæ ad Deum pertinebant*, ut Judex, ut Rex. Ubi etiam Mosi secundus fit, ut oportet, Aaron. Et Jurisconsultis & Theologis [i] Christianis idem quod glossa jam dicta habet, ut indubitatum recipitur. Atque quicquid sanè ex Regiminis tunc Israelitici ratione, de Ecclesiastici seu Spiritualis, id est, circa Sacra seorsim imperii ac Jurisdictionis à Temporali distinctione non tam eruere quàm fidentius inculcare conentur qui tantundem obtrudere solent, illud interim adeo manifestum videtur, ut nil ampliùs, nec in Mosis ipsius Regimine Imperium ejusmodi aut Jurisdictionem ita distinctam omninò reperiri, nedum in Aharone suisve Ecclesiastici sic vulgò dicti imperii quid simile, utpote quibus, quà Sacerdotes erant, nullum omnino competiit Imperium aut Jurisdictio, sed tantùm in sacris obeundis Functio, לכהנו לי [k] (id est לשמשא קדמי ut Chaldæi, in eundémque sensum alii) *ut Sacerdotio fungantur mihi* tunc præscripto, non omninò ut Imperii, quà tales, participes essent ullius seu potestatis judiciariæ. Quod ad propheticum autem Mosis heic munus spectat, Ἐπειδὴ, inquit Philo [l], μυρία καὶ βασιλεῖ καὶ νομοθέτῃ καὶ ἀρχιερεῖ τῶν ἀνθρωπείων καὶ θείων ἄδηλα &c. ἀναγκαίως καὶ προφητείας ἔτυχεν ἵν' ὅσα λογισμῷ μὴ δύνηται καταλαμβάνειν ταῦτα προνοίᾳ Θεοῦ εὕρῃ, *Quoniam innumera vel Regi, vel Legislatori, vel etiam Pontifici Humana Divináque sunt incognita &c. necessario Propheticum insuper sortitus est munus; ut scilicet quicquid ratione nequiret percipere, id ex Dei providentia compararet.* Obvia satis sunt quæ de Prophetia ut ad gubernandi rationem spectante scribunt tum Judæi alii [m] tum pro persuasionis discrimine Christiani. Sed & fortè non injucundum erit heic etiam advertere Mahumedanorum ea de re scita haud paritèr opinor obvia. Algazel Intellectûs agentis, quem Intelligentiam in ordine Angelorum infimam faciunt id genus philosophi, officia & operationes exequens [n], decimam inde adjecit considerationem esse *quod necesse est* (ut vertit eum ex Arabico, quem nondum vidi, Dominicus Archidiaconus Segobiensis) *prophetam esse & quod debet credi ipsum esse. Mundus enim non gubernatur nisi secundum regulam quæ communis est omnibus creaturis, ut per eam justè judicetur.*

Aliter

f C. 2. Sacrosancta dist. 22.

g Exod. 4. 16.

h Orat. 6. & 26.

i Jo. à Capistrano de autoritate papæ partis 1. part. 1. § 10. Bzevius de Ordine graduum utriusque fori. § 37. alii obiter.

k Exod. 28. 1.

l De Vita Mosis lib. 2.

m Maimonides in More Nebochim part. 2. cap. 41. alibi eodem in opere, alibique.

n De Philosophia lib. 2. tract. 5. cap. 11.

Aliter interficerent se homines & periret mundus. Et quia necessaria est pluvia ad gubernationem mundi idcirco providentia divinà non destitit attribuere cœlò naturam dandi pluviam. Igitur gubernatio mundi omnino eget homine qui facit scire modum quo aptentur homines huic mundo & alteri. Non potest autem hoc implere omnis homo. Sed hoc gubernatio est in mundo. Igitur causa gubernationis est. Et id etiam quod est causa gubernationis est. Id verò quod est causa gubernationis in hoc est creatura Dei in terra ejus quâ mediante venit creatura ad animadvertendum aptitudinem hujus mundi & alterius. Et propter hoc quod dicitur, Deus indidit rebus animadvertendi naturam, quia sicut dedit omni rei rationem suam sic & sensum animadvertendi. Igitur Angelus (ille qui Intellectus agentis officium præstat) *est medius inter Deum & Prophetam, & Propheta est medius inter Angelum & Sapientes, & Sapientes sunt medii inter Prophetam & Vulgus. Sapiens igitur proximus est Prophetæ, & Propheta proximus est Angelo & Angelus proximus Deo. Dein differunt gradus Angelorum & Prophetarum & Sapientum secundum ordinem differentiarum & propinquitatis & elongationis, quarum non est numerus.* Tantundem habet Aben-Sina Avicenna vulgo dictus [o] cujus Arabica Latinis satis respondentia habentur in compendii ejus Metaphysicæ Romæ cum Logicæ ac Physicæ item compendio & Canone ejus Medicinæ olim typis editi parte secunda, capite في اثبات النبوة *de fundamento Prophetiæ.* De summo autem illo Mosis Sacerdotio & legum lationis facultate, Philo loquitur ut de qualitatibus binis, *ὡς ἁρμοττούσαις μάλιστα βασιλείᾳ, ut Regiæ potestati maximè convenientibus*, uti etiam de munere ejus prophetico. Sed nomine ejusmodi Sacerdotii ejus, functionem aliquam Aharonicam contineri, nemo puto admittet. Aharonico igitur Sacerdotio seorsim stabilito, tum ex priori seu quod legem in Sinai datam antevertit Sacerdotio tum ex ipsa Aharonis consecratione Mosaica aliisque ejusmodi singularibus tunc actibus, Mosi tributum est nomen illud summi itidem, sed dispari [p] ab eo qui habetur in Sacerdotio Aharonico sensu, Sacerdotis; unde quidem ad eum spectabat, *μὴ μόνον τὰ ἀνθρώπεια ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖα διέπειν, non Humanas modò res sed etiam Divinas administrare*, ut bene quidem inquit Philo. Sed ex Sacerdotalis officii functione quam sic gessit divinitùs institutus, res non alias sive Humanas sive Divinas, præter eas quæ in sacris obeundis illis sibi singularibus consisterent, administrabat ille, ubi nec de aliis rebus est intelligendus Philo, nisi omnes tam Divinas quàm Humanas, ut Sacerdotem eum peregisse existimasse Philonem velis. Neque enim magis Sacerdotii per se nomine ullatenus imperabat, quàm ubi sive de Sacris sive de Profanis judicio uteretur forensi, Judicis seu Principis nomine sacrificabat. Dixit quidem de Jethrone Mosis socero Sepphora, istius filia, apud Ezechielem tragœdum [q],

——————— Ἄρχων δ' ἐστὶ γῆς
Εἷς καὶ τύραννος καὶ στρατηλάτης μόνος,
Ἄρχει δὲ πόλεως τῆσδε, καὶ κρίνει βροτοὺς
Ἱερεὺς ὃς ἐστ' ἐμοῦ καὶ τούτων πατήρ.

o Metaphysic. tract. 10. cap. 2.

p Videsis Spond. in. A. M. 2543. §. 8.

q Apud Eusib. Præparat. Evangelic. lib. 9. cap. 8.

Telluris hujus (Libyæ) *imperator eſt unicus Rex & rerum bellicarum præſes, & civitatem hanc gubernat, & judicat homines Sacerdos* id eſt planè, cum etiam ſit Sacerdos) *qui meus eſt & iſtorum* (ſuorum aſtantium) *pater*. Anne heic bene concipiendum Jethronem ibi ut Sacerdotem ſeu ex munere Sacerdotali ſimpliciter ſumto judicaſſe. Judicium planè forenſe ex ſui ipſius natura aut pars eſt Imperii aut ab eo effluens, non omnino, quà tale, Sacerdotii. Atque ita demùm per intervallum à Legis datione uſque in mortem Moſis continuatum eſt ei ex Intervallo antecedente Imperium quale dictum eſt & Juriſdictio illa ſingularis ac ſumma tam circa Sacra quàm Profana. Quid acceſſerit per inſtitutionem Synedrii Magni, cujus ille Princeps itidem primus, ſuo loco inferiùs oſtendetur. Sed mirum quidem eſt adeò aſſeveranter à viris doctiſſimis, perſuaſionis [s] interim aliàs diverſiſſimæ, tradi ſolere, Moſi velut binos habuiſſe, vaginis in ſingulis, gladios Eccleſiaſticum & Temporalem; quaſi diſtinctio illa tunc locum habuiſſet in Eccleſia ſeu Republica Ebraica, & munus gubernationis tam Eccleſiaſticæ ſeu Spiritualis quàm Civilis ſeu Temporalis (ut vocant) ſimul is ſuſtinuiſſet, velut id quod *temporarium eſſet donec res meliùs componerentur. Ubi autem certa forma à domino præſcribitur, civilis gubernatio ei relinquitur; Sacerdotium jubetur fratri reſignare.* Quaſi ex Sacerdotalis functionis Aharonicæ inſtitutione Moſis Principatui rerúmque, quantum ad Juriſdictionem ac Imperium, omnimodarum arbitrio forenſi quid detractum minutúmve fuiſſet. Neque enim erat in Aharonico Sacerdotio magis gubernatio aliqua, quàm in Moſaico principatu Sacerdotii pars aliqua Aharonici. Nec quidem Civilis ſeu Temporalis & Spiritualis ſeu ejus quod inſtar eſſet Eccleſiaſtici vulgò dicti, Imperii aut Juriſdictionis diſcriminis tunc veſtigia ulla, nec Reipublicæ ſeu Populi Ebraici diſtinctio ulla ab aliqua re quæ, in regiminis ratione, velut Eccleſiæ, ut diſtingui apud Chriſtianos ea ſolet à Regno ſeu Civili, ut nuncupant, imperio, reſponderet. Et populus totus, velut corpus unicum, nec vocibus ejuſmodi omninò diſcriminatum dicebatur קהל עדה ציבור aliíſque ejuſmodi nominibus, *Synagogam*, *Eccleſiam*, *Cœtum* integrum ac unicum denotantibus, quemadmodum item, pro re nata, paritèr ſingulares aliquot conventus interdum, comitia, & tribunalia; ſed non omninò ſic, ut aut hiſce aut aliis nominibus aliquibus ſive corpus aliquod ſingulare populi illius ſive poteſtas ſingularis qualiſcunque, in regiminis ratione, pro Spirituali aut Eccleſiaſtico (notione jam recepta) ſumeretur. Idem ipſe Gladius, idem Imperium, Forum, ſaltem idem poteſtatis genus, utcunque diſtributum, quo Profana gubernabantur, pariter etiam gubernabat tunc Sacra, & quo reliqui, ſimilitèr genus totum Sacerdotale. Nec ſanè aliter ſe res habuit per ſecula in Republica illa ſequentia ut inferiùs fiet manifeſtius; ubi etiam quæ adverſari videantur diligentiùs expendentur. Idem jus itidem per alias gentes ut receptiſſimum viguit. Ex auſpiciis & imperio Principum ac Populorum gubernantium, quà tales erant, non ex arbitrio generis Sacerdotalis aliter atque à Principibus ac populis illis permiſſum eſt, univerſa, circa tam Sacra quàm Profana, juriſdictio paſſim apud eas pependit. Penitiùs Leges Atticas,

[s] *Bellarmin. de Pontifice Romano lib. 5. cap 9. &c. Calvin Inſtit. 4. cap. 11. &c.*

cas, Romanas, reliquas intuenti res palam erit. Nec diverſum ullibi inolevit antequam quidam è Sacerdotali genere Eccleſiæ nomen ſibi ut peculiare ſæpiùs ſuam in rem arrogantes, in Chriſtianiſmum diſcriminis decantati illius Juriſdictionis ſedulò atque ambitioſiùs introduxêre perſuaſionem; ſed quæ tantùm pro Locorum, Seculorum, Perſonarum diverſitate multiplici, recepta eſt, rejecta, temperata.

IV. Sicut ex intervallo, libro in primo, tractato, continuata poſt Legem datam eſt, per Deſertum, Moſis Præfectura juridica illa ſingularis & ſumma (utpote cujus etiam ad Deum ipſum, in rebus diſponendis tum Sacris tum Prophanis, proxima, ſingularis, & ſola admiſſio [s] erat) ita etiam Præfecturæ illæ Minores adeóque numeroſæ, quas Jethroneas dictas libro in ſuperiore fuſiùs explicavimus, per intervallum hoc in Deſerto ſaltem ſunt inde itidem continuatæ; nimirùm ſi earum inſtitutio Legis dationem anteverteret, qua de re juxta promiſſum ſuperiùs, jam agendum. Veſtigia præfecturarum illarum obſcura non ſunt in crebra Seniorum ac Judicum mentione poſt Legem datam, quò expreſſiùs etiam ſpectant nonnulla antè memorata [t] de Judicibus quibus Moſes præcepit ut morte punirent initiatos Beelphegori. Quin & in illo [u], *Et omnis Iſrael & Presbyteri*, ſeu *Seniores ejus*, זקניו ושוטריו ושופטיו *& præfecti* ſeu *miniſtri publici & Judices ſtabant hinc & hinc circa arcam*, in hiſtoria ſcilicet ſacra de publicis illis Benedictionibus & Maledictionibus ſub Joſua, nomine Judicum præfecturas illas etiam tunc denotari volunt viri docti [x]. Quod verò ad earum Inſtitutionis Tempus verum attinet; tametſi in ordine qui in Exodi ſcriptione ſervatur, Legis in Sinai dationem illa planè antevertat (caput enim decimum octavum occupat, & à menſe ab exitu tertio incipit decimum nonum quo primus memoratur ibi in Sinai adventus quem Legis dationem anteceſſiſſe nemo dubitat) nec quidem deſint magni autores [y] qui inde ſolùm perſuaſi eam, in temporis ratione, locum habere admittunt ante Legis dationem, nihilominùs hiſtoriolam illam totam de Jethrone, ſeu caput illud integrum ibi per anticipationem collocatum revera ad tempora Legis in Sinai dationem inſequentia ſpectare, tum ab Ebræis tum à Chriſtianis non immeritò contenditur, id eſt non ad ſtationem ab exitu undecimam quæ in Raphidim erat, ſeu proxima ante eam quæ in Sinai ubi lex data (ut per anticipationem ponitur) rem attinere ſed ad tempus quo ſtatio erat in Sinai, adeóque poſt legis illic divinitùs acceptionem. Nec ſanè ſententiam aliam omninò amplexandam ſentio. Et conjecturis nudis prætermiſſis, videtur ſane teſtimonium adeo expreſſum eam in rem apud ipſum Moſem alibi, ut clarius nihil eſſe queat. Ipſe enim verba faciens [z] de Horeb monte (qui pro eodem ipſo cum Sinai aut ejuſdem jugo accipi extra controverſiam [a] ſolet) & de Iſraelitarum inde tranſitu, *& dixi* inquit, *vobis* בעת ההיא *in tempore illo, non poſſum ſolus ferre vos* &c. *date ex vobis viros ſapientes & prudentes* &c. reliqua dein narrans quæ ad inſtitutionem præfecturarum Jethronearum ſpectant. Alia item in Numeris [b] tantundem

pro-

s *Vide Exod.* 19. 24. & 24. 2. &c.
t *Cap.* 1. §. 10.
u *Joſua* 8. 33.
x *Hugo Grotius ibi.*
y *Joſeph. lib.* 3. *cap.* 3. *Auguſtin. in Exod. Quæſt.* 56. & 57. *Hieronymus Epiſt.* 129 *ad Fabiolam Manſ.* 11.
z *Deut.* 1. 6, 9. &c.
a *Hieronym. in locis Hebraicis verb.* Choreb.
b *Cap.* 10. 29.

c Exod. 19. 2. probant. Scilicet poſt ſtationem in Raphidim [c], adeóque in Sinai tranſitum
d Cap. 18. 5. ubi lex data, rem factam. Quid quod etiam in ipſa narratione libri Exodi diſertè dicitur Jethronem veniſſe ad Moſem ubi caſtrametatus eſt in *Monte Domini*, quo nomine *Horeb* & *Sinai* denominari [e] ſoliti? Sic ex Loco Tempus planè ediſcendum quod legis dationem ita manifeſtò ſequitur. Et quidem cum ex lege data tam multiplicibus capitibus conſtante, quæſtiones quæ in foro antè pauciores multò eſſent, numeroſiſſimæ ut orirentur neceſſe eſſet, tempeſtivum erat atque è re nata ſoceri ejus hanc circa rem conſilium quod ita ſecutus eſt. Nec ſolum de Tempore heic ad hunc modum legis dationem inſequente generatim ſtatuitur, ſed etiam de ipſo menſe in tempore illo, etiam & ſubinde de die menſis quo conſilium illud datum eſt acceptúmque. Controverſia quidem vetus eſt illa etiam inter Ebræos de Jethronis heic adventûs & conſilii dati acceptíque tempore. Sed ea maximè inter eos [f] obtinuit ſententia quæ generatim præfecturarum inſtitutionem adeóque adventum illum legis in Sinai dationem inſecutum eſſe aſſerit, nec locum in Exodo ante menſem ab exitu tertium in quo data eſt lex, aliter atque per prolepſin, ut ut alia interdum, habuiſſe. Alii etiam dein in annum exitûs primum, alii in ſecundum rejiciunt. Atque inolevit quidem antiquitus inter eos opinio, ipſum diem quo conſilium Jethroneum datum eſt fuiſſe undecimum menſis Tiſri ſeu ſeptimi, id eſt à legis datione prima menſibus amplius tribus ſeu ſimulac Moſes ſecundas tabulas acceperat. Quod enim legitur in ſacra hiſtoria [g], poſt Moſis, Aharonis, ſeniorum ſimul & Jethronis ſacra epuláſque, ויהי ממחרת וגו׳ *& evenit ut die craſtino ſederet Moſes ad judicandum populum* (unde occaſio conſilii Jethronei ſumta) acceptum eſt quaſi dies ille fuiſſet craſtinus feſto Expiationum quod ad decimum menſis Tiſri attinet. Sic *Sepher Mechilta* loco citato, ſic inde alii. Sic item paraphraſis Jonathani tributa. Illic ſcilicet pro eo quod legitur [h], *Et dixit* (Jethro) *ad Moſem, ego ſocer tuus venio ad te & uxor tua & bini ejus filii. Et egreſſus eſt Moſes in occurſum ſoceri ſui &* וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו לשלום ויבאו האהלה quod verti ſolet *& adoravit* ſeu *adoravit eum*, etiam *incurvavit ſe*, & **did obeiſance** (ubi Arabes habent tantùm وسجد uti & Onkelos וכגר, id eſt *& adoravit* ſeu *incurvavit ſe*) *& oſculatus eſt eum, & ſalutaverunt ſe mutuò verbis pacificis & venerunt in tentorium* (codex Samaritanus ibi וישתחוי למשה *& incurvavit ſe Moſi*, & Samaritana verſio וכגר למשה *& incurvavit ſe Moſi*) ſubſtituitur, *Et dixit Moſi ego ſocer tuus Jethro venio ad te*, להתגיירא ואין לא תקביל יתי בגיני תקבל בגין אנתתך ותרין בנהא דעמה *ut Proſelytus fiam* (Juſtitiæ; atque ut legi Sacræ nomen meum dem) *& ſi tu nolis me, mei gratia, recipere, recipias me propter uxorem & duos filios qui cum ipſa ſunt. Et egreſſus erat Moſes* מתחות עננא יקרא *de ſub nube gloriæ in occurſum ſoceri ſui & incurvavit ſe & oſculatus eſt eum*, וגיירה ושאילו גבר לחבריה לשלם ואתו למשכן בית אולפנא *& proſelytum eum fecit* (qua de re ſcriptores heic Chriſtiani aliter atque aliter ſentiunt) *cúmque mutuò ſe ſalutaſſent, venerunt in tabernaculum domus*

c Exod. 19. 2.
d Cap. 18. 5.
e Exod. 3. 1. 4. 27.
f Videſis Mechilta fol. 22. col. 4. R. Bechai in Pirush hatorah fol. 91. col. 1. Chiskuni fol. 100. 1. Ramban in Pirush hatorah fol. 121. a Iſaac Ben Amara in Aakadath Iſaac fol. 140. col. 2 & 4. Lyran. ad Exod. 18.
g Exod. 18, 14.
h Exod. 18. 6. & 7.

domus doctrinæ. Dein verò pro eo quod paulò post sequitur, *Et evenit ut die crastino sederet Moses ad judicandum populum &c.* unde occasio à consilii à socero ei dati nata est, legitur in paraphrasi illa, והוא ביומא דבתר יומא דכיפורי ויתב משה וגו׳ *Et factum est ut die illo qui crastinus esset Diei Expiationum* (decimo diei Tisri respondenti) *sederet Moses* &c. Et demùm in fine periochæ illius, illud de Jethrone *& abiit in terram suam* heic redditur, ואזיל ליה לגיירא כל בני ארעיה *& abiit ad faciendum proselytos omnes filios* seu *liberos terræ suæ.* Ita planè, juxta receptiorem rationíque magis consonam sententiam Ebræorum, admittitur illic post legem datam Mosem & Jethronem convenisse, adeóque juridicas illas præfecturas institutas fuisse. Data enim lex est sub mensis Sivan seu tertii[i] initia, anno nempe ab exitu primo, id est sub initia æstatis, tempus autem heic assignatum ad autumnum insequens attinet. Adjicit heic è traditionibus Ebraicis paraphrastes ille, Jethronem cum Mose in בית אולפנא *Domum doctrinæ,* quæ & בית מדרש *Domus expositionis,* schola, auditorium dici solet, ante consilium illud de præfecturis datum venisse, id est legem jam datam exponentem Mosem ibi audivisse juxta illud quod in Exodo[k] ea de re narratur; quò quidem spectat quod de סדר משנה *ordine expositionis legis* seu de eo quod est כיצד למדו ישראל תורה שבעל פה *quomodo didicerint Israelitæ tunc legem oralem,* à Talmudicis[l] traditur, ת״ר כיצד סדר משנה משה למד מפי הגבורה נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו נסתלק אהרן וישב לשמאל משה נכנסו בניו ושנה להן משה פירקן נסתלקו בניו אלעזר ישב לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן רבי יהודה אומר לעולם אהרן לימין משה חחר נכנסו זקנים ושנה להן משה פירקן נסתלקו זקנים נכנסו כל העם ושנה להן משה פירקן נמצאו ביד אהרן ארבעה וביד בניו שלשה וביד הזקנים שנים וביד כל העם אחד נסתלק משה ושנה להן אהרן פירקו נסתלק אהרן שנו להם בניו פירקן נסתלקו בניו שנו להם זקנים פירקן נמצא ביד הכל ארבעה *Modus secundum quem lex* (primò) *exposita est hujusmodi erat juxta traditionem Rabbinicam. Cum didicerat eam Moses à Deo O. M. ingressus est Aharon* (in Auditorium Mosis) *ubi ei exposuit Moses id quod ei exponendum erat. Recessit à loco suo Aharon & sedit ad sinistram Mosis. Intrabant Aharonis filii, quibus exposuit Moses quod eis erat exponendum* (id est idem ipsum quod Aharon antea exposuerat, ut ibi glossa Talmudica) *Recessit à locis suis eorum uterque. Et sedit Eleazar ad dextram Mosis & Ithamar ad sinistram Aharonis. Sed ait Rabbi Jehuda, Aharonem omninò ad dexteram Mosis se contulisse. Ingressi sunt Seniores* seu *Presbyteri. Atque eis etiam quod exponendum erat pariter exposuit Moses. Recedentibus Senioribus, introivit universus populus, cui itidem exposuit Moses quod erat illi exponendum. Ita Aharoni Quater, Filiis ejus Ter, Senioribus Bis, & Populo universo Semel exposita est. Recessit Moses, & exposuit eis Aharon quod erat eis exponendum. Recedente Aharone, exposuere filii ejus quod sic exponendum erat. Recedentibus filiis ejus exposuere illis pariter Seniores, unde ita populo universo Quater itidem exposita est.* Sic illi; unde etiam de exponenda discipulis lege monita quædam habent & præcepta. Sed interim ex mente Paraphrastæ lati expressa, præcessit

[i] Exod. 19. 1. & videsis de Iure Nat. & Gent. l. 3. cap. 7.

[k] Cap. 34. 31, 32.

[l] Gemar. Babylon. ad tit. Erubin cap. 5. fol. 54. 2. unde etiam Sal. Iarch. ad Exod. 34, 32.

cessit hæc expositio institutionem præfecturarum Jethronearum, ipséque Jethro Auditor erat legis sic expositæ & recens tunc datæ, seu antequam consilium illud de præfecturis genero dedit, quod ad diem sic attinet crastinum. Atqui haud quidem facile fuerit illud de ipso die, quà refertur ad festum expiationis, satis concoquere, quod & ab Ebræorum nonnullis rejicitur; qui tamen ipsi pariter de tempore legis dationem utcunque insequente rem capiendam volunt. Id quod etiam haud parum suadet mentio illa [m] חוקי האלהים ואת תורתיו *statutorum Dei & legum ejus* in colloquio illo Mosis & Jethronis. Fusiùs autem rem tractant multísque adductis rationibus tantundem probant Scriptores Christiani tum ad Exodi caput illud tum in Annalibus Sacris. Videsis maximè Abulensem [n], Torniellum [o], Salianum [p], Spondanum [q]. Sed verò aliter aliterque tempus ipsum (de cujus apicibus, die, mense aut anno ultra disputandi locus hic non est) collocant illi aliíque [r], satis interim unanimes, Præfecturarum Jethronearum institutionem legis dationem haud antevertisse. Pro varietate autem sententiarum de ipso ejusdem tempore & de tempore itidem Judiciorum superiùs memoratorum, necesse est ut aliter atque aliter, quod nemo non videt, statuatur admittatúrve de illarum circa ea usu aliquo. Et de Præfecturis Juridicis tam ex intervallo superiori in hoc quod legis dationem insequitur continuatis quam pro continuatis inde à nonnullis creditis, hactenus.

m Exod. 18. 16.
n In Exod. 18. quæst. 2.
o A. M. 2545. §. 47, 48 &c.
p A. M. 2544. §. 21. &c.
q A. M. 2545. §. 23.
r Vide Jacob. Usser. Armach. A. M. 2514. pag. 27.

CAP. III.

I. Præfecturæ Juridicæ *in territoriis Israeliticis per se constitutæ, ad forense regimen* Peregrinorum *seu* Proselytorum Domicilii.

II. *Illarum Iurisdictio & Imperium. Locus, in* amplioribus Maimonidis editionibus, *de* Proselytismo Iustitiæ *ab puella annis minore in Iudaismum recepta, postmodum* renuntiato, *emendatus.*

III. Græcis & Romanis *Priscis, parilis tribunalium Singularium in* Peregrinorum *regimen usus.* Prætor Peregrinus. *Quando usus ejus* Romæ desierit. *Obiter de Constitutionis, de* Civitate cunctis in Orbe Romano donatis, *ab Ulpiano in Digestis memoratæ, Autore ac Tempore.*

IV. Peregrinorum *seu Exterarum aliquot gentium ad* Circumcisionem & Iudaismum *recipiendum Obligatio. De Posteris* Abrahæ *ex* Ismaele, Ketura, Esau. *Res ista ex sententia, ut videtur,* Præfecturæ peregrinæ, *in* territorio Israelitico, *dum sui id juris erat, pependit.*

V. *Inter Objecta* Præfecturæ *ejusmodi* peregrinæ *erat* status exterorum, *de quibus dubium an ex semine* Abrahæ *essent.* Lacedæmonios *inde prognatos publice olim agnoscebant tum ipsi tum* Iudæi. *Alia ad Iuris-*

risdictionem ejusmodi spectantia tam Sacra *quàm* Profana. Iosephi *locus ex* Ruffini *versione sibi restitutus.*

VI. *Commentum Græculi cujusdam veteris de* Romanorum *origine è tribu* Benjaminitica *deducenda pridem editum; de quo judicare ad* Peregrinam *attinuit itidem* præfecturam, *si controversum in territorio Israelitico fuisset.*

SEquitur ut de Præfecturis juridicis, juxta institutum superius, quarum post Legis dationem initia fuere, videamus. In earum Ordinariis primum, in superiore Instituti heic designatione, locum obtinent, quæ jure vetustiori & simpliciori, tam circa Sacra quàm Profana, seu tum Imperativo tum Interveniente Gentium, usæ, constitutæ sunt in regimen τ̃ גרים התושבים *Proselytorum domicilii*, seu Peregrinorum qui nondum in Judaismum seu Proselytismum Justitiæ transierant, nec alio quàm Noachidarum, id est Gentium Jure illo gubernandi essent intra territoria Israelitica. Nam tametsi Imperium & Jurisdictio ad illos seorsim attinens etiam in Præfecturis Jethroneis [a], alibíque ante illas adeóque, juxta superiùs in libro primo admissa, ante legis dationem, exerceretur (quod quidem erat pernecessarium ob frequentem Ebræorum & Noachidarum intermixtionem & jurium secundum quæ & degendum & dijudicandum erat discrimen) nihilominus haud ante secula legis dationem insequentia, nec ante ingressum in Terram sanctam, mihi compertum, aliud fuisse Proselytorum ejusmodi per se forum, aliud Ebræorum. Idem forum, eadem præfectura, tum Proselytorum Domicilii seu peregrinorum illiusmodi, tum Originariorum ac Proselytorum Justitiæ causas simul cognoscebat, licet horum jus ab illorum etiam tunc haud parum eodem in foro discreparet; ut fere in Imperio olim Occidentali in eisdem Tribunalibus dirimebantur causæ tum eorum qui secundum Jus [b] Romanum vitam profiterentur, tum eorum qui Gothicum & Longobardicum jus eligerent; seu ut alibi non rarò tam Peregrinorum juxta jura sua singularia causæ quam Originariorum juxta sua eodem in foro cognoscuntur. Atque ita ante legem & aliquandiu pòst personæ eædem ex eis quarum jurisdictionem diximus in secula hæc legis dationem sequentia continuatam, utroque Jurisdictionis & Imperii genere, ipso eodem in foro, tam circa Sacra quàm Profana & tam in Proselytorum ejusmodi quàm Originariorum ac Proselytorum Justitiæ regimine judiciario utebantur. Cum autem Singularia illa Noachidarum Juris seu Gentium Imperativi capita Septem, præter aliquot notæ minoris atque accedentia capita etiam Juris Gentium intervenientis, quantum ad Delictorum, Pœnarum Personarum statûs, Testium, id genus aliorum, simul cum discrimine illo quod in Cultus ac Sacrorum Judiciis erat ingens (de quo alibi [c] quamplurima diximus quæ iterare heic supervacaneum nimis foret), quasi faciem integram amplámque per se conficerent forensem ab ea quæ Originarios ac Proselytos Justitiæ spectaret, perquam diffidentem, inde tandem non immeritò inolevit ut Judices Pe-

[a] *Deut. 1, 16. & vide lib. 1. cap. 4.*

[b] *Sigon. de regno Italiæ lib. 5. & 8.*

[c] *De Jure Nat. & Gent. lib. 2. cap. 2. & 3. & lib 7. cap. 6, 7. & 8. alibíque passim opere in illo. Et videsis supra lib. 1. cap. 2. & 4.*

regrinis illis sive ex ipsis sive ex Originariis Proselytisve Justitiæ, sive plures sive unicus, ab eis qui præfecturis in Ebraicis judicarent, pro temporis locique ratione varia, essent ex jure moribúsque receptis, ubi scilicet sui satis erant Ebræi juris, publicè, ut Prætores Peregrini, constituendi. Atque inde illud Maimonides[d] חייבין בית דין ישראל לעשות שופטים לאלו הגרים התושבים לדון להן על פי המשפטים האלו כדי שלא ישחת העולם *Ex officio debebant illi qui tribunalibus Iuridicis Israeliticis praeessent, Iudices praficere* (quique intra ditionem suam tum intra terram sanctam tum alienis in terris bello alitérve Ebræis jure adquisitis) *in Regimen Proselytorum ejusmodi ut eis judicia redderent secundum Jura illa Noachidarum, ne scilicet aliter corrumperetur* aut *detrimentum nimium caperet humana societas.* Adjicit item, אם ראו בית דין שלא יעמידו שופטים כהן מעמידין ואם ראו שיעמידו להן מישראל מעמידין *Si ita videbitur tribunali Israelitico* (intra cujus ditionem Peregrini ejusmodi habiti fuerint) *constituant judices Proselytis illis ex genere ipsorum, sin verò ita visum fuerit, constituant judices illos ex Israelitis*, sive Originariis sive Proselytis Justitiæ.

d Tract. Melakim Wemalchemoth cap. 10.

II. Jam verò nemo non videt ad cognitionem Judicum horum seorsim sic constitutorum necesse fuisse ut attineret quicquid ad Cultum Proselytorum ejusmodi Divinum quà Interdicto Idololatriæ obligarentur spectaret, uti etiam Blasphemiæ in eis crimen, adeóque tam Sacra quàm Profana in Præceptis illis Noachidarum qualiacunque jura Peregrinitatis contenta &, Proselytorum ejusmodi causâ, in judicium inde deducenda, atque etiam alia quæ sive circa Sacra sive Profana, peculiari juris Israelitici respectu ab istis sive commissa essent sive petita, horum per se imperio ac jurisdictioni subfuisse. Et tam de Sacris illis quam Profanis, quà in judicium deduci legitimè potuissent ampliter olim egimus locis paulò ante citatis. De Proselytorum autem ejusmodi juris capite singulari, quod circa Proselytismi justitiæ renuntiationem & in Domicilii Proselytismum reditu versabatur, atque ad præfecturas hasce, quantum video, si lis inde oriretur, pertineret, obiter heic adnotare liceat, locum haberi in Maimonidis editionibus[e] amplioribus emendatione non indignum. Docet ibi ille Proselytum Domicilii annis majorem in Judaismum transeuntem seu Proselytum Justitiæ factum statum illum suum sub pœna capitali exuere seu in Proselytismum Domicilii redire nequivisse. Nimirum Proselytus erat justitiæ seu quasi Ebræus, nec statum pristinum resumere ei licuit. Adeóque in præfecturis quæ juxta Jura Israelitica judicarent, tum instituendæ ei erant tum excipiendæ actiones universæ. Sed pergens dein inquit ille, ואם היה קטן כשהטבילוהו בית דין יכול למחות בשעה שיגדיל ויהיה גר תושב בלבד וכיון שלא מיחה בשעתו שוב אינו מיחה אלא הרי הוא גר צדק *At vero si modo esset ille Minor quando à Foro* seu *domo Iudicii baptizatus est* (id est in Proselytismum Justitiæ ritè est receptus) *potuit quidem renuntiare simul ac majorem attigisset ætatem* (annorum tredecim & diei unici in maribus; duodecim cum die itidem unico in fœminis) *& rursus fieri Proselytus solùm domicilii. Caterùm si tempore sic præscripto neutiquam re-*

e Tract. Melachim Wemalchema cap. 10.

nun-

nuntiaret, postmodum renuntiare ei non licuit, sed mansit Proselytus Iustitiæ. Ac statim, in editionibus illis amplioribus, sequitur, לפיכך אם בא על קטנה שהטבילוה בית דין כסף כתובתה או קנס אונס או מפתה הכל תחת יד ב״ד עד שתגדיל ולא תמחה בגירות שמא תטול ותגדיל ותמחה ונמצאת זו אוכלת מעות שאין לה זכות בהן אלא בדיני ישראל quod sonat *Ideo si concumberet cum Minore quam baptizaverat*, seu Proselytam Iustitiæ fecerat, *Forum aliquod, pretium Dotis ejus, sive ex vi illata sive ex illecebris adhibitis debitum* (ex legibus scilicet in Pentateucho singularibus) *totum manebat in custodia seu potestate Fori, quoad majorem ætatem attigisset, nec Proselytismo justitiæ* (ut Minori licuit) *renuntiasset, ne scilicet aliter ipsa illud acciperet & dein majorem attingens ætatem renuntiaret atque ita eveniret ut ipsa bona consumeret quæ ad illam non spectarent alio jure quàm Israelitico*, cujus ob renuntiationem ejusmodi particeps esse nequiret. Adeóque quod ita subjunctum est, de fœmina minore, non aliter sonat quàm si Maimonides voluisset, ita statuendum, אם בא גר צדק *si concumberet* cum minore ejusmodi *Proselytus justitiæ*, aut qualis proximè antè verbis ibi describitur. Certe nec aliter legitur in Codice penes me MS. pervetusto. Sed poscit tum res ipsa tum locus unde sumtus est Talmudicus[f] (uti etiam habetur in editione Veneta minori cui adjungitur Josephi Karo *Ceseph Misna*) ut legatur, לפיכך אם בא ישראל על קטנה וגו׳ *si concumberet cum Minore Israelita* seu quis alius eodem cum Israelita jure utens. Etiam in editione hac legitur, ונמצאת זאת אוכלת בכותיותה מעות *atque ita eveniret ut ipsa in gentilismo suo* (in quem per renuntiationem redierat) *bona consumeret &c.*

III. Ex ratione, ab ea qua subnixum est præfecturarum apud Ebræos jam dictum discrimen, non dispari, apud veteres tam Græcos quàm Romanos Peregrinorum fuere Præfecturæ per se juridicæ aliæ ab eis quæ fuere Civium. Testatur satis de Græcis Aristoteles[g], qui etiam Athenis ait * Magistratum singularem Polemarchum dictum, ex archontibus decem unum, Μετοίκων *Peregrinorum* ibi causas omnimodas seorsim cognovisse (ut Collegas ejus Civium causas) sed non sine adsessoribus binis quorum usus illic etiam magistratibus aliis solennis. Et de Peregrinitati jurisdictione sic ibi propria, scriptores Græci alii[h] obiter & affatim. Lacedæmoniis quidem Peregrinorum ejusmodi forum non erat, utpote inter quos viguit illud περὶ ξενηλασίας seu *de Peregrinis non admittendis* decretum[i]; quale subinde etiam Romæ, ut legibus Petronia & Papia factum, quod inhumani nomine à Cicerone[k] inuritur. Nimirùm non sic admittendis Lacedæmone ut inter cives pro libitu commorarentur ne moribus suis adversis Rempublicam inquinarent. Sed verò quoniam ex legationibus & festorum celebratione aliásque aliquot ob causas eveniebat ut interdum Peregrinorum cœtus aliqui adessent, constitui solebant à Regibus[l] πρόξενοι qui προστάται[m] essent καὶ τῆς ξενίας ἐπιμελούμενοι, *Præsides curam hospitum præstantes*, idque non modò pro re nata eos excipiendo sed etiam de eorum mora, vitæ ratione,

f *Gemar. Babylon. ad tit.* Cethuboth *cap.* 1. *fol.* 11. 1. *&c.*

g *Polit.* 3. *cap.* 1.

* *Apud Harpocrationem in* Ἀποστασίου *&* Πολέμαρχος.

h *Demosth. orat. in Stephanum, Scholiast. in Aristophanis Vespas. Pollux li.* 8. *cap* 4. *Suidas in* Πολέμαρχος. *& videsis Sigonium de Rep. Athen. lib.* 3. *cap.* 3. *Samuel. Petit. ad leg. Attic. lib.* 1. *tit.* 5. *Ubb. Emmium in Descript. Reip. Athen. pag.* 49.

i *Xenophon de Repub. Lacedæm. Plutarch. in Lycurgo.*

k *Offic.* 3. *videsis Coras. & Miscell.* 2. *cap.* 23. § 8.

l *Herodot. in Erato.*

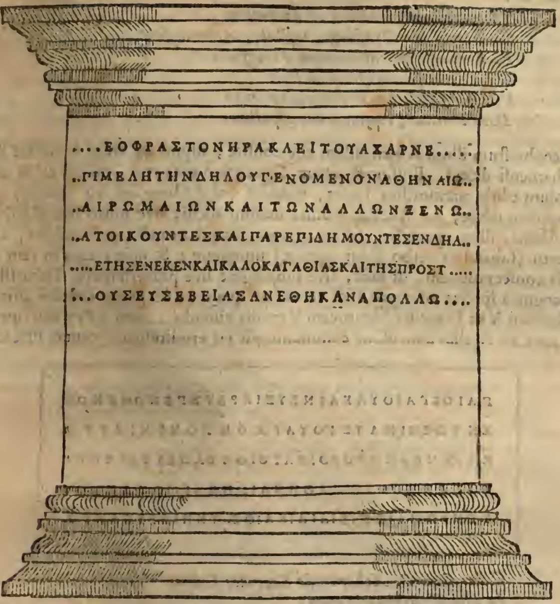
m *Hesychius in* πρόξενοι *&* προστάται *Videsis Nic. Cragium de Rep Lacedæm. lib.* 2. *cap.* 10. *& lib.* 3. *cap.* 3.

tione,

tione, diſceſſu ejuſmodi reliquis, ut videtur, cognoſcendo. De Proxeno item ſeu *Peregrinorum* præſide Athenis, conſulas Dionyſium Halicarnaſſenſem in Dinarcho. Imperium & Juriſdictio ejuſmodi circa Peregrinos ſingularis in animo erat Luciano, ubi in Θεῶν Ἐκκλησίᾳ *Deorum Eccleſia* ſeu *Concilio* (ita enim nomen illud pro conventu qualicunque antiquitus in uſu uſurpatur) Mercurius inter Deos τοὺς πλείους *perfectos*, optimo jure cœli cives, & τοὺς μετοίκους καὶ ξένους *advenas & peregrinos* diſtinguens, quis præco, inquit, Deorum veterum ac natalium integrorum, quibus licet loqui, in Eccleſia loquetur. Ἡ δὲ σκέψις περὶ τῶν μετοίκων καὶ ξένων, *Deliberatio autem*, ſeu res in judicium jam deducenda, *eſt de Diis advenis & peregrinis*. Inde Momus, primas ibi agens Συνέδρια *Synedria* Deorum ut diis peregrinis inquinata memorans, decretum, tandem, ut Eccleſiæ Scriba, Jovis juſſu, concipit, in quo præſtituitur, Eccleſiam Deorum ſolſtitio proximo hyberno, in Olympo, celebrandam, Judices item ſeu ἐπιγνώμονας *cognitores* ſeligendos, ex Diis natalium indubitatorum, Septem (quorum Jupiter unus eſſe debuerit) univerſos item ὅσοι ἀξιοῦσι ξυντελεῖν εἰς τὸ Συνέδριον, *quotquot in Synedrium admitti poſtulent*, Mercurii præconio convocandos, de quibus uti & de teſtimoniis natalium, adeóque de Peregrinitate eorum, cognoſcendum erat à Judicibus illis, qui, cunctos quos neutiquam inter πλείους *Perfectos* cenſendos eſſe, ſed Peregrinos, comperirent, ἐπὶ τὰ σφέτερα ἠρία καὶ τὰς θήκας τὰς προγονικὰς, *ad ſua ſepulchra & majorum monimenta*, ablegare deberent; adeò etiam ut ſi eorum quis ſic ablegatorum poſtmodùm in Deorum Eccleſiam aut Synedrium introire auſus eſſet, in Tartarum, ut Peregrinum contumacem, eſſet dejiciendus. Hoc totum ad priſca Peregrinitatis apud Græcos jura & cognitionem attinet. Singularem autem Peregrinorum fuiſſe veteribus, etiam præ aliis apud ſe curam, teſtatur ſatis Plato ubi in Magnetica ſua futura republica vult [a], uti ex recepto paſſim jure, πρὸς τοὺς ξένους ὡς ἁγιώτατα ξυμβόλαια, *erga Peregrinos fœdera ſanctiſſima* eſſe debere. Et σχεδὸν γὰρ inquit, πάντ' ἐστὶ τὰ τῶν ξένων καὶ εἰς τοὺς ξένους ἁμαρτήματα παρὰ τῶν πολιτῶν εἰς θεὸν ἀνηρτημένα τιμωρὸν μᾶλλον. Ἔρημος γὰρ ὢν ὁ ξένος ἑταίρων τε καὶ ξυγγενῶν ἐλεεινότερος ἀνθρώποις καὶ θεοῖς, *Fermè enim omnia Peregrinorum & contra Peregrinos peccata præ illis quæ inter cives committuntur ultori Deo curæ ſunt. Nam cum Peregrinus amicis cognatiſque careat, majorem & apud Deos & apud homines meretur miſericordiam.* Accedat heic Theophraſtus Heracliti filius, Acharnenſis, ἐπιμελητὴς *Curator* ſeu *Præſes* apud Delios veteres Athenienſium, Romanorum aliorúmque illic Peregrinorum. De eo, teſtimonium eſt egregium, in Ara marmorea priſca è Delo ante aliquot annos in Britanniam allata, quæ Apollini ſacra & in hortis ad S. Jacobi nuper cum aliis non paucis diſpoſita, viſitur jam in Albæ Aulæ horto, ubi Veneri, cum Cupidinibus aliquot, fit ſuppedaneum. Ejus forma & Inſcriptio aliquanto tila ita ſe exhibet.

[a] *De Legibus lib. 4.*

Quod



Quod proculdubio legendum ut, literis etiam miniatis lacunas supplens, legit ὁ μακαρίτης Patricius Junius°,

Θεόφραστον Ἡρακλείτου Ἀχαρνέα
Ἐπιμελητὴν Δήλου γενόμενον Ἀθηναίων
Καὶ Ῥωμαίων καὶ τῶν ἄλλων ξένων.
Καὶ οἱ κατοικοῦντες καὶ παρεπιδημοῦντες ἐν Δήλῳ
Ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ καλοκαγαθίας καὶ τῆς πρὸς τοὺς
Θεοὺς Εὐσεβείας ἀνέθηκαν Ἀπόλλωνι.

° In Notis ad Clementis Epistolam ad Corinthios.

Id est,

Theophrastum Heracliti Acharnensem
Curatorem seu Præsidem, in Delo, Atheniensium
Et Romanorum, aliorúmque Peregrinorum.
Inquilini atque peregrini in Delo
Virtutis Causâ & Probitatis & erga
Deos Pietatis, consecrarunt Apollini.

Theophrastum illum Atheniensem esse constat, utpote ex tribu Oineidis illic Acharnensi dicta[p]. Ejusmodi autem Græcorum mos erat, uti etiam in aliis necdum editis marmoribus liquet, quando ὑπὲρ σωτηρίας seu ὑγιείας, pro cujuspiam salute, aut felicitate votum numini alicui, sive unico sive pluribus, solvebant, illum quem sic, salutis ejus procurandæ causâ, honorabant, casu quarto (subaudito verbo illum regente) nominare; & dein, eam in rem aut Diis consecrationem, ut heic, sive subjungere sive prætermittere. Forte illuc, ut cognata spectat inscriptio Isidi vetus hæc quam ex id genus cimeliis aliis illustrissimi Viri Francisci Mauroceni Venetiis visendis, anno 1637 descriptam mecum uti & alias amicissimè communicavit vir eruditissimus Joannes Pricæus.

[p] Stephanus περὶ πόλεων in Ἀχάρνα.

ΓΑΙΟΣΓΑΙΟΥΑΧΑΡΝΕΥΣΙΕΡΕΥΣΓΕΝΟΜΕΝΟΣ
ΕΝΤΩΕΠΙΝΑΥΣΙΟΥΑΡΧΟΝΤΟΣΕΝΙΑΥΤΩ
ΚΑΙΟΙΜΕΑΝΗΦΟΡΟΙΚΑΙΟΙΘΕΡΑΠΕΥΤΑΙΥΠΕΡ
ΤΟΥΔΗΜΟΥΤΩΝΑΘΗΝΑΙΩΝΚΑΙΤΟΥΔΗΜΟΥ
ΤΩΝΡΩΜΑΙΩΝΙΣΙΔΙΔΙΚΑΙΟΣ..ΥΝΗΙΔΡΥΣΑΝΤΟ.

Gaius Gaii F. Acharnensis Sacerdos factus
In Nausii Archontis anno,
Et Melanephori & Ministri pro
Populo Atheniensium & populo
Romanorum Isidi Justitiæ dedicarunt.

Civium & Peregrinorum simul heic ratio habita, quà sic miscentur, singularis. In lineæ postremæ vocabulo δικαιοσύνη descriptio inter σ & υ velut lacunulam præ se ita fert, quam exscriptor fidus præterire noluit. Sed puto Δικαιοσύνῃ omninò legendum. Diis Deabúsque scimus plerunque tribui cognomina adjectivè usurpata, quod satis liquet ex hymnis Orphei dictis scriptísque obviis aliis uti & marmoribus. Atqui interdum iis adhibentur etiam substantiva singularia. Sic Minerva seu Pallas Ὑγιεία *Salus*, Νίκη *Victoria*, Παρθένος *Virgo*, alitérque simili modo Athenis culta. Quemadmodum etiam dixit Homerus,

Ἰκε-

῞Ικετο δ᾽ εἰς Πυθῶνα καὶ ἐς Ἀθηνᾶν προνοίην, *Venit ad Pythonem & ad Minervam Providentiam.* Ita scilicet Julianus [q] ex Homero citat, unde tamen transcripsit Eustathius [r], — καὶ ἐς γλαυκῶπιν προνοίην. Sed & alibi [s] Julianus meminit, τῆς προνοίας Ἀθηνᾶς, nec semel. Etiam apud Delphos fuisse templum Ἀθηνᾶς προνοίας *Minervæ Providentiæ*, testatur Pausanias [t]. Ejusmodi Diis Deabúsque aliis tributa sunt epitheta, ut Jovi, Σωτῆρος, Fortunæ, Reducis nomen, aliáque id genus aliquot. Unde heic Isis, quæ planè quicquid erat Dearum in se continet, ut Deorum quicquid erat, Osiris, Dicaiosyne seu *Justitia* dicta, quæ itidem ut Δίκη per se Dea est in Orphei hymnis alibíque. Nec quid ei magis proprium; utpote quæ *Thesmophora* dici solita, & cujus potestas erat τοῦ δεῖν καὶ λύειν, *ligare & solvere* legibus, quod in veteri illa, in Arabia, ei inscriptione Libro superiore è Diodoro Siculo memorata liquet. Etiam Hermopolitanis eam Dicaiosynen dictam esse expressim memoratur apud Plutarchum [u]. Quisnam autem Gaius hic aut quando vixerit, haud magis hinc compertum, quàm tantundem de Theophrasto ex inscriptione priore. Nec cujusnam numinis fuerit Sacerdos hinc liquet, nisi Isidis sit existimandus. Neque cujusnam temporis fuerit Nausius Archon, constat. Nausigenem & Nausiclem legimus in Athenarum Archontibus; nullibi Nausium. Sed habetur, è Velseri apud Gruterum Schedis, saxum quod obiter cum Mauroceniano hoc meritò conferendum. Apud eum ita legitur [x].

[q] Orat. 4. in Regem Solem pag. 279.
[r] Ad Iliad. α. pag. 83.
[s] Orat. 5. pag. 337. & 7. pag. 409. & 427.
[t] In Phocicis.
[u] Lib. de Iside & Osiride.
[x] Thesaur. pag. 319, 19.

ΓΑΙΟΣΓΑΙΟΥ	*Gaius Gaii F*
ΑΧΑΡΝΕΥΣΙΕ	*Acharnensis Sa-*
ΡΕΥΣΓΕΝΟΜΕ	*cerdos fa-*
ΝΟΣΘΕΩΝΜΕ	*ctus Deorum Ma-*
ΓΑΛΩΝΔΙΟΣ	*gnorum Dio-*
ΚΟΡΩΝΚΑΒΕΙΡΩΝ	*scurorum, Cabirorum,*
ΕΝΤΩΕΠΙΔΙΟ	*in eo qui fuit Dio-*
ΝΥΣΙΟΥΤΟΥΜΕ	*nysii, qui erat post*
ΤΑΛΥΚΙΣΚΟΝΑΡ	*Lyciscum, Ar-*
ΧΟΝΤΟΣΕΝΙΑΥ	*chontis an-*
ΤΩΙΑΡΥΣΑΤΟ.	*no dedicavit.*

Dioscuros seu Castores, Magnorum Deorum nomine (quod itidem sonat Cabiri vox) apud Græcos [y] celebratissimos scimus. Gaius heic Gaii filius (forsan idem ipse qui in Mauroceniano marmore) Sacerdos est Dioscurorum, quibus & Cabirorum nomen, ut diis aliis aliquot, tributum. Characteres sunt heic

[y] Pausanias in Atticis.

temporis quidem expressiores, sed non ita intellectu faciles. Dionysii in Archontum Athenarum censu continuo mentio nulla. Habetur autem Lyciscus [z], Eubuli successor, anno Olympiadis 109 primo seu sub Philippo Macedone Alexandri M. patre, Archon; cui non succedit Dionysius, sed Pythodorus Diodoro dictus, seu Pythodotus, ut Dionysio Halicarnassensi [a], unde Dionysium hunc rectè collocat Joannes Meursius [b] inter eos quorum tempora nesciuntur. Certè illo in ævo, quo Lyciscus Ebuli successor fuit, facilè admittendum non fuerit, in tribu Acharnensi nomen Gaii seu Caii Romanum sic usurpatum. Adeóque recentioris commatis videtur inscriptio quàm ut Lycisco illi coæva sit censenda. Fortè etiam non ad Athenas ipsas aut earum attinet Archontas sed ad Deliorum, Pariorum aut ejusmodi aliorum. Quid itidem in priore Gaii saxo significet *Melanephori*, nondum satis didici. Sed munus aliquod puto erat ad sacra Isidis, Serapidis, aliorum aliquot ex Ægypto maximè Deorum spectans. Legitur inscriptio Græca in epistolis Italicis Petri Bembi [c] ad Joannem Baptistam Rhannusium, ubi Theophilus Theophili F. Antiochenus dicitur Μελανηφόρος Serapidis, Isidis, Anubidis, Harpocratis, Seleuco Andronici Rhamnusii filio Sacerdote. Inde quidem transcripsisse se ait Gruterus [d], apud quem Theophilus ille dicitur ΑΝΤΙΧΕΤΕΥΣ *Anyechetens*. Quoniam, quæ habetur apud Bembum, negligentiùs etiam in aliis exhibita est in Grutero, è Bembo non ita obvio, subjuncta cum versione, eam heic damus.

[z] Diodorus Siculus Bibliothec. 16.
[a] In Epist. ad Ammæum pag. 123.
[b] Archontib. Athen. lib. 4. cap. 20. & videsis illic cap. 10.
[c] Volum. 2. pag. 55. Venetiis 1551.
[d] Thesauro pag. 84, 3.

ΘΕΟΦΙΛΟΣΘΕΟΦΙΛΟΥ
ΑΝΤΙΟΧΕΥΣΜΕΛΑΝΗ
ΦΟΡΟΣΤΗΝΚΟΝΙΑΣΙΙΝ
ΤΟΥΠΑΣΤΟΦΟΡΙΟΥ
ΚΑΙΤΗΝΓΡΑΦΗΝΤΩΝ
ΤΕΤΟΙΧΩΝΚΑΙΤΗΣ
ΟΡΟΦΗΣΚΑΙΤΗΝ
ΕΚΑΥΣΙΝΤΩΝΘΥΡΩΝ
ΚΑΙΤΟΥΣΠΡΟΜΟΧΘΟΥΣ
ΤΟΥΣΕΝΤΟΙΣΤΟΙΧΟΙΣ
ΚΑΙΤΑΣΕΠΑΥΤΟΙΣΣΑΝΙΔΑΣ
ΑΝΕΘΗΚΕΝΣΑΡΑΠΙΔΙΙΣΙΔΙ
ΑΝΟΥΒΙΔΙΑΡΠΟΚΡΑΤΕΙ
ΕΠΙΙΕΡΕΩΣΣΕΛΕΥΚΟΥ
ΤΟΥΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ
ΡΑΜΝΟΥΣΙΟΥ.

Ver-

Versio apud Bembum est,

Theophilus Theophili Antiochenus Melanephorus, Fani hujus tectorium parietúmque ac Tecti picturam & Hostiorum valvas necnon Mutilos qui in parietibus sunt & iis impositas tabulas sacravit Sarapidi, Isidi, Anubidi, Harpocrati Sacerdote Seleuco Andronici Rhamnusio. Gruterianam cum hac, ut cum origine, comparet qui velit. Ut è Bembo heic damus, ex ipso postmodum etiam Saxo Græcè dedit Laurentius Pignorius [e]. Fanum in versione, est παστοφόριον *Pastophorium*, nomen primariæ Fani, maximè apud Ægyptios in Numinum horum delubris, partis, unde ipsum per synecdochen Fanum sic dictum. Sæpius quidem legitur *Pastophoria* in Græcis federis veteris [f], maximè pro לשכות *conclavibus* sacris Levitarum Sacerdotúmque, ubi vulgata habet *gazophylacia* uti & Aquila; Symmachus Ἐξέδρας [g]. Hieronymo thalami. Idem interdum est מכון *habitaculum*, unde etiam ille [h], *Sochen aut tabernaculum interpretatur aut Pastophorion, hoc est thalamus in quo habitat præpositus templi.* Syrus & Arabs pro gradibus in Ezechielis loco indicato capiunt. Sed etiam in Maccabaicis [i] Græcè & Latinè usurpatur *Pastophoria* pro conclavibus ejusmodi. Ubi Syrus, pro καὶ τὰ Παστοφόρια καθῃρημένα, *& Pastophoria* (è templo) *sublata sunt*; substituit ܘܟܠܗܘܢ ܨܒܬܐ ܕܐܬܚܡܣܢ *omnia ornamenta destructa sunt*; uti & postmodum pastophoria interpretatur. Gallus ibi *les assiettes pur manger*, Lutherus der Priester cellen, nostri the Priests chambers, & chambers, uti & Duacenses. Pastophoria ibi interpretatur Hugo Grotius, הלשכות *id est conclavia illa ad Templi latera in quibus servabantur vestes Sacerdotales, instrumenta templi, copia aromatum & similia* & se refert ad citata antè ex Ezekiele & Paralipomenis loca. Atque ita sumi solere liquet ex Vocabulario, Catholico dicto. Etiam in Ecclesiis Christianis Pastophoria fuere. In Constitutionibus Apostolicis dictis, ubi de Ecclesiæ dispositione agitur [k], ἐξ ἑκατέρων τοῦ μερῶν τὰ Παστοφόρια πρὸς ἀνατολήν, *Utrinque sint Pastophoria versus Orientem.* Et de eis, videsis plura apud Durantum [l] & Joannem Vossium [m]. Vox autem planè ex sacris apud Paganos locorum nominibus sumta. Hesychius παστοφόριον τὸ τοῦ παστὸν φέρειν, ἡ οἰκονομία, ἡ συναγωγή, ἡ ναὸς διαθής. Et Suidas, Παστοφορεῖον τὸ φέρειν τοῦ παστόν. Ita fanum ipsum tum quà ornabatur, tum quà Velum ei oppansum denotabat. Claudius Salmasius [n], *Sed & παστὸς velum significat variegatum plumario opere, quod thalami vel oeci foribus prætendebatur. Inde παστοφόρια templorum atria, in quibus ejusmodi vela prætenta essent, vel quòd is locus destinatus esset mansionibus τοῦ παστοφόρων. Quod verius. In templo Isidis & aliarum si fortè Dearum, ut Deæ Syriæ & Matris Deûm certus cœtus fuit Sacratorum hominum qui παστοφόροι dicebantur, à παστῷ quod erat velum linteum variegatum thalami foribus vel Sacræ Calybæ oppandi solitum.* Ita ille. De Pastis autem, Pastophoris, ac Pastophoriis Ægyptiis optimè Clemens Alexandrinus ubi [o] de insigni Ægyptiorum fanorum splendore verba faciens, τὰ δὲ ἄδυτα χρυσοπάστοις ἐπισκιάζεται πέπλοις· ἀλλ' ἣν παρεισέλ-

[e] Exposit. Mensæ Isiacæ pag. 32.
[f] Ezechiel. 40. 17 & 38. 1 Paralip. 9. 2. & 33, 23. 11 &c.
[g] Hieronymus ad Ezechiel. cap. 40.
[h] Idem ad Iesai. 22, 15.
[i] Lib. 1. cap. 4. 38. & 57.
[k] Lib. 2. cap. 57.
[l] De Ritibus Ecclesiæ lib. 1. cap. 16. §. 8.
[m] De Vitiis Sermonis lib. 3. cap. 33.
[n] In Plinianis pag. 1217.
[o] Pædagog. lib. 3.

ἔλθῃς τὸ βάθος τοῦ περιβόλου, σπεύδων ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ κρείττονος ζητήσεις τὸ ἄγαλμα τὸ ἔνοικον τοῦ νεώ. Παστοφόρος δὲ ἤ τις ἄλλος τῶν ἱεροποιούντων περὶ τὸ τέμενος σεμνὸν δεδορκὼς, παιᾶνα τῇ Αἰγυπτίων ᾄδων γλώττῃ, ὀλίγον ἐπαναστείλας τοῦ καταπετάσματος, ὡς δείξων τὸν Θεόν, πλατὺν ἡμῖν ἐνδίδωσι γέλωτα τοῦ σεβάσματος. Pastophori scilicet, signantiùs sic dicti, aut sacrificulorum alii, levato *παστῷ* seu *velo* quo Numen Ægyptium tegebatur, illud advenis ostendebat. Hinc & Pastophorii & Pastophori in Ægypto nomen. Et de Pastophororum doctrina in re medica singulari seu Hermetica, Clemens etiam alibi [p]. Et, *cœtum Pastophororum, quòd Sacrosancti collegii nomen est*, memorat in sacris Isiacis Apuleius [q]. Deos autem invicem sociales fuisse illos simul in marmore memoratos scimus ex Ovidio [r], aliis. Sed rarum satis est vocabulum *Melanephorus*, neque ullibi extra inscriptiones hasce mihi observatum. Officium Melanephororum circa sacra versatum esse, non dubitandum. Sonat vox quasi *Nigrigeruli*. Et in pompis sacris, Numinum ornamentis gestandis præstitutos fuisse indéque denominatos ministros, facile concedendum. Sic Hierophori, Thyrsophori, id genus alii. In Isidis autem ornamentis erat, *quæ longè longéque* (ut Apuleius [s]) *etiam meum confutabat obtutum, Palla nigerrima, spendescens, atro nitore, quæ circumcirca remeans &c.* Unde Laurentius Pignorius in Isiacis [t], *Et quidem in Tabula universa nigror hic maximè conspicitur argento fere semper discretus, qua mente Apuleius eidem* (Isidi) *prætextam discolorem, & Pallam nigerrimam adsignavit.* Hinc eliciendum, quid Melanophorus, me docuit, ut compluria solet, vir præstantissimus Gerardus Langbainius, Collegii, apud Oxonienses, Reginalis Præses. Scilicet Theophilum heic fuisse ex Melanephororum sodalitio, cujus munus erat *pallam* illam *nigerrimam* gestandi. Quò proculdubiò spectat illud Plutarchi [u] de Iside; eam pro Luna sumi, & cornua imaginis ejus pro illuminationibus falcatis; τοὺς δὲ μελανοστόλους ἐμφαίνουσι τὰς κρύψεις καὶ τοὺς περισκιασμοὺς ἐν οἷς διώκει πόθῳ τὸν Ἥλιον *nigris autem vestibus occultationes ejus & obumbrationes designant, quibus solem desiderans sectatur.* Quod ad Peregrinorum autem Jus forense spectat; in veteri item Roma, quamdiu unicus erat Prætor, is tam Peregrinorum quam Civium causas (uti ante Prætorem creatum Consules) sed juxta jura istorum diversa cognoscebat aut Judices dabat. Cum verò primò bini creati sunt, sub annum ab urbe condita DX [x], alter eorum factus est Peregrinus (sic enim nuncupabant Prætorem qui Peregrinorum causas seorsim cognoscebat) alter Urbanus. Atque ut hic, juxta jura Civilia, de Civibus decrevit, ita ille juxta jura Gentium de Peregrinis. Pomponius in Enchiridio [y], *post aliquot deinde annos, non sufficiente eo Prætore* (Urbano scilicet seu unico antè creato) *quòd multa turba etiam Peregrinorum in Civitatem veniret creatus est & alius Prætor qui Peregrinus appellatus est ab eo quòd plerunque inter Peregrinos jus dice-*

p Stromat. ζ.
q Milesiarum lib. 11.
r Metamorph. 9.
s Milesf. 11.
t Pag. 10.
u Lib. de Iside & Osiride.
x Florus in Epit. Livii Dec. 2. lib. 9.
y L. 2. §. 19. D. tit. de Origine Juris. vide D D. ibid. & Fenestellam de Magistrat. lib. 2 cap. 19.

Lips. ad Taciti Annal. 1. §. 77. & Alexand. ab Alexand. Gen. Dierum lib. 2. cap 15. Rosin. lib. 7. cap 11. Valentinum Forster. Hist. Juris Romani lib. 1. cap. de Prætorum edictis. Aymar. Rival. Hist. Juris Civilis lib. 3. Marquard. Freher. Parerg. 2. cap. 17. Georg. Eberlin. de Orig. Juris cap. 23. §. 12.

dicebat. Scilicet inter Peregrinos plerunque agentes & excipientes, uti etiam aliàs inter Cives & Peregrinos, ubi juxta jura Peregrinitatis actionibus locus. Theophilus item antecessor [z], Prætorum alium dictum esse ait Οὐρβανὸν *civilem*, *alium* περεγρῖνον, quoniam jura dicebat, τοῖς ξένοις τε καὶ ἐπήλυσι, *peregrinis & advenis.* De sortitione Prætorum Urbanorum, Peregrinorum, Provincialium frequens apud Livium, Dionem, Appianum alibíque mentio. Peregrinum item Minorem aut secundarium appellatum, uti Urbanum Majorem notavit Cælius Rhodiginus *, aliíque. Prætor hic Peregrinus ut in historiis † obitèr, ita & in legibus vetustis & Inscriptionibus occurrit. In legis Serviliæ fragmentis adeo variatim [a] editis nuncupatur PR. QUEI INTER PEREGRINOS IOUS DEICET, ubi de munere ejus singulari vide Sigonium. Marmor autem vetus Romæ, Priscum Licinium pro Prætorem, sub Adriano Augusto, Britanniæ nostræ, aliísque dignitatibus cumulatissimum, exhibet, inter reliquas, nomine PR. (prætoris) INTER CIVES ET PEREGRINOS [c], qua nominis formulâ, ut solenni, sæpius apud Livium [d] memoratur ille Peregrinus Prætor. Et Tacito [e] dicitur *Cui jurisdictio inter Cives & Peregrinos evenit.* Auximi item in agro Piceno visitur inscriptio Caio Oppio [f], cujus inter honores memoratur PR. PEREGR. quæ ad Adriani tempora palàm spectat. Quidam etiam cujus nomen ævi injuria obliteravit PRÆTOR PEREGRINUS nuncupatur in marmore vetere sub Antonino Pio [g] Augusto seu proximo Adriani successore. Quinctiam memoratur in Pandectis liber trigesimus Antistii Labeonis [h] celeberrimi sub Octavio Augusto jurisconsulti *Prætoris Peregrini* seu ad edictum Prætoris ejusmodi, ut ipsius aliorúmque, ad edicta Prætorum Urbanorum, ibidem alii. Postrema autem, quantum video, quod obiter adnotare liceat, in monimentis Romanorum Prætoris Peregrini, ipsius muneri coæva, mentio sic reperitur sub Antonino Pio. Certè post cum usus esse quibat præturæ peregrinæ vix ullus, saltem exiguus, nec qualis in seculis àntecedentibus, si nempe is autor fuerit Constitutionis ab Ulpiano memoratæ de civitate Romana cunctis in Orbe Romano donanda. Ulpianus lib. XXII. ad edictum [i], *In Orbe Romano qui sunt, ex constitutione Imperatoris Antonini cives Romani effecti sunt.* Legebatur olim ab Accursiis, Bartolis, Baldis, *In Urbe Roma qui sunt* [k], nec aliter antequam è Pandectis Florentinis locus est emendatus & lectio illa, *In Orbe Romano* inde restituta. Sed etiam editiones aliquot splendidiores *In Urbe Roma* retinent, tametsi è Pandectis illis emendatas esse obtendant editores. Cum autem Orbis Romanus tam τὴν οἰκουμένην seu homines universos, quàm Imperii Romani subditos incolásve subinde [l], sed nimis adulatoriè, significet, sentiendum est uti & docet ipse Justinianus [m] non priori sed posteriori sensu verba heic accipienda adeò ut inde Peregrinitatis jura ad eos qui Romæ Peregrini ejusmodi essent singularia ante spectantia haud diutiùs manerent, sed in Civilia, ut ipsi Peregrini in Cives, converterentur, unde & Prætoris Peregrini usus ut haud parùm minueretur, fieri nequibat. Rutilius [n] de Roma ipsa, *Urbem fecisti quod prius Orbis erat.*

z *Institut. tit. de Jure Nat. §.7.* εὐεργέτημα.
* *Antiq. lect. 12. cap. 8.*
† *Videsis Petr. Tholosanum syntag. Juris Universi lib. 47. cap. 30. §. 7. & 8.*
a *A Fulvio Ursino l. 8. Sigonio de Judiciis lib. 2. cap. 27. Lipsio in Auctario pag. 1 & Grutero Inscript. pag. 506.*
b *Guil. Camden. Brit. pag. 46.*
c *Smetius pag. 65. 1. Grutero in Thesauro pag. 491. 1.*
d *Lib. 33, 39, 42, 45. & videsis Io. Corasium ad tit. De Origine Juris l. 2. §. post aliquot.*
e *Annal. 1.*
f *Smetius pag. 97. 13. Gruter. p. 436. 4.*
g *Gruter. pag. 369. 6.*
h *L. 9. D. tit. de Dolo malo § Et si servum.*
i *L. 9. D. tit. de statu Hominum.*
k *Videsis Alciat. Dispunct. lib. 2. cap. 21.*
l *Videsis Claud. Salmas. ad Trebell. Pollionem pag. 306.*
m *Novell. 78. cap. 5.*
n *Itinerar. lib. 1.*

Glossæ Juris veteris explicant Περεγρίνους per ἔξωθεν τῆς Ῥώμης οἰκοῦντας. Λατῖνοι γὰρ τὴν Ῥώμην οἰκοῦντες, *extra Romam* (quod de territorio seu Orbe Romano, non urbe ipsa, capiendum) *degentes. In Roma enim qui degunt seu domicilia habent Latini dicti.* Et planè quo plures etiam à principibus anterioribus civitates civitate Romana donatæ, eo magis magisque deminutam Prætoris Peregrini jurisdictionem nemo non videt. Constitutionem autem illam universos in Orbe Romano ingenuos seu conditionis planè liberæ complexam esse, concedi solet; nec servos aut qui ex jure libertinitatis[o] singulari nondum jus Quiritium assecuti essent. Sed ii licet cives non essent, inter peregrinos tamen neutiquam censebantur. Illam indubitanter Antonino Pio tribuunt viri doctissimi aliquot ad locum illum scribentes uti etiam alii[p] alibi. Alii obiter rem tractant ut ex Antonini constitutione pendentem, nec interim sive huic Antonino sive reliquorum alicui expressim tribuentes. Qui vero sic Pium heic intelligunt autorem habent maximum, Justinianum ipsum qui disertè constitutionem hanc illi tribuit[q], ubi & Pii cognomen sibi ab illo simul petit. Nec quidem videtur mihi recepta diu ante eum seu Chrysostomi ævo sententia dissona. Pater enim ille sanctus de Paulo Apostolo[r] Romani civis nomine se apud Centurionem defendente agens, *neque enim*, inquit[s], cunctis *is tunc honor* aut *dignitas*, ἀπὸ γὰρ Ἀδριανοῦ φασι, πάντας Ῥωμαίους ὀνομασθῆναι. Τὸ δὲ παλαιὸν οὐχ οὕτως ἦν, *Ab Adriano enim ferunt*, seu *recipitur*, *universos Romanos denominari*, seu *Civium Romanorum in numero haberi. Antiquitus autem* seu Pauli tempore, *se res haud ita habuit.* Ubi *Ab Adriano* non intelligo cum viris aliquibus doctissimis quasi Adrianum omninò autorem esse constitutionis alicujus de civitate sic universim communicanda inde à Chrysostomo innueretur (licet eum *Latium multis civitatibus dedisse* sciamus ex Spartiano) sed adverbium ἀπὸ *ab* idem ibi denotare quod *Post*; post scilicet Adrianum seu sub Cæsaribus post Adrianum imperantibus communicatum fuisse civis Romani nomen universis in Orbe Romano. Atque hoc sane benè quadrat cum eo quod est, Antoninum Pium Adriani successorem proximum autorem constitutionis illius fuisse. At verò sunt itidem viri eruditissimi, qui admitti nolint Pium heic intelligi. Certe apud Aurelium Victorem[t] legitur sub Marco Aurelio Antonino Philosopho, Pii successore proximo, *civitatem cunctis promiscuè datam.* Sed etiam Antonino hoc recentiorem faciunt illi constitutionem jam dictam eámque tribui volunt[u] aut Antonino Bassiano Caracallæ dicto, D. Severi filio, qui cœpit imperare sub annum à morte Antonini Pii quinquagesimum, aut Heliogabalo illum sequenti qui Antoninus etiam dictus. Argumenta maximè sumunt ex eo quod etiam post Antoninum Pium & ab Caracalla ipso civitates, municipia, & coloniæ non paucæ factæ sint juris Italici quod scimus ex Ulpiano, Paulo[x], aliis sub Caracallæ ipsius tempora florentibus. Et quorsum, inquiunt, Jus Italicum sic datum si ii, quibus datum est, antè fruerentur jure Romanæ Civitatis seu Quiritium quod Jure Italico majus est? Adjiciunt etiam sub Antonino Philosopho distinctionem in Gallis apertam à Præside fieri inter Civem Romanum

& qui

[o] Gaius Instit. tit. 1. & 6. Ulpian. de Reg. tit. de Libertis Inst. & D. tit. de libertinis.

[p] Barnab. Brisson. de Verb. signific. in Antoninus Aug. I. Savaro ad Sidonii Apollinaris lib. 1. epist. 6. ibidem Iacobus Sirmondus.

[q] Novell. 78. cap. 5.

[r] Act. 22. 25.

[s] Homil. 48. in Acta.

[t] In Cæsaribus cap. 16.

[u] Matth. Wesenbech. in Paratit. tit. de statu Hominum & tit. de Censibus, alii ibid. Samuel Petitus Ad legg. Attic. lib. 2. tit. 2. pag. 136. Alii ad l. 17. D. tit. de statu Hominum.

[x] L. 6. & 8. D. tit. de Censibus. & vide Ulpian. de Regulis, tit. de Latinis.

& qui Cives non essent, atque juxta illam distinctionem pœnas diversas ab eo irrogatas martyribus aliquot ut legitur apud Eusebium[y]; quasi distinctio illa fuisset inter Cives & Peregrinos in Orbe Romano domicilia habentes. Adeóque existimant aliqui sententiam hanc amplexantes, Ulpianum illud de Antonino, velut Principe sub quo scripsit ipse, seu Caracalla, in libris ad edictum scripsisse postquam de Censibus seu Jure Italico scripta sua ediderat; quasi post hæc edita, constitutionem illam de civitate universis donanda promulgaverat Antoninus ille seu Caracalla. Sed verò in illo ex Eusebio adducto, nihil comparet de peregrinitate in liberæ conditionis hominibus, qui Orbis Romani incolæ, sed tantum discrimen inter Cives Romanos & non Cives, quo nomine non solùm Peregrini reverà & barbari, id est territorii Romani non incolæ, veniebant, sed itidem servi & libertinitatis tantum jure utentes. Adeóque tam hi quàm illi tunc in Galliis esse potuere nec ibi pro Civibus haberi. Unde profecto nulla in ratione inde petita heic vis. Quantum autem ad illud de Jure Italico post Antoninum Pium sic dato (de cujus sensu præ aliis ad titulos citatos obviis, consulas Cuiacium[z]) sanè si exinde argumentum hac de re sumendum, non video cur non pariter sequeretur ne quidem annis CCXX ab Antonino Pio seu CLX etiam post Caracallam, civitatem Romani Orbis incolis universim sic datam esse. Nam habetur expressim in Codice Theodosiano[a] edictum Valentiniani, Valentis, & Gratiani Augustorum ad Clearchum Præfectum Urbis Constantinopolitanæ (quod temporibus jam designatis respondet) ubi *Italici juris auxilium arbitra æquitate* Constantinopolitanis *renovatur* & conceditur *publicis ut actibus intimetur, & incisa tabulis debita solennitate permaneat.* Heic planè Juris Italici tunc Constantinopolis particeps, ut civitates itidem ac municipia etiam tunc alia. Certè variatim est intellecta Constitutio illa, à quocunque facta fuerit. Sed demum ejusmodi nacta est effectum, ut rectè eam suspiciens dixerit Sidonius Apollinaris[b] de Roma, *unicam eam esse totius Orbis civitatem in qua soli barbari* (id est Orbis Romani non incolæ) *& servi peregrinantur.* Quod tamen sic & verè satis dictum (sive Civitatis ipsius aut Quiritum, sive Libertinitatis, sive Latinitatis Peregrinitatísve jura aut jus ipsum Italicum spectes) ita temperandum est ut consistere admittantur quæ ex vestigiis hanc circa rem apud veteres juridicis, constitutione Antoniniana ipsa cujus verba non aliter habemus atque sic breviuscule memoratur obiter Ulpiano, recentioribus necessariò sint eliciendа discendáque. Consulas si placet scriptores ea de re obvios ad citatum in Digestis ex Ulpiano locum & ad illud Modestini[c] *Roma communis patria est*, uti etiam alios[d] qui diversimode constitutionem illam interpretantes, ea interdum inde consequi volunt quæ planè momenti sint in civili doctrina gravissimi & cum primis animadvertenda. Inscriptione autem illa in Theophrasti Acharnensis, Peregrinorum Præsidis, honorem apud Delios concepta (quam suprà attulimus) constitutione illam Antonini de orbe Romano civitate donato, puto, antiquior est. Nam posteà ejusmodi Romanorum, Atheniensium, Deliorum, ad jus Civitatis distinguendum, discrimen haud videtur usurpatum. Sed verò in seculis recentioribus simi-

y Hist. Eccle-siast. lib. 5. cap. 1. & apud Baronium Tom. 2. ann. 179. §. 17. & 18.

z Observat. 10. cap. 35.

a Lib. 14. tit. 13.

b Lib. 1. Epist. 6.

c L. 33. D. tit. ad Municipalem.

d Alciat. Dispunct. lib. 2. cap. 21. Mynsinger. ad Instit. tit. de Patria Potestate §. jus autem, Hugo Grotius de Iure belli ac Pacis lib. 2. cap. 19. §. 11. Bodin. de Repub. 1. cap. 6. J. Savaro & Jacob. Sirmondus ad Sidon. Apollinarem lib. 1. epist. 6. Fr. Iuret. ad Symmachum lib. 5. epist. 92. Gaspar. Barthius ad Rutil. Itinerar. lib. 1. Zamnettus de Imperio Romano §. 105. &c.

simile quid præfectis illis seu Judicibus Peregrinitatis subinde repertum. Id genus satis erant apud Anglos nostros circa annos abhinc trecentos *Justitiarii* (seorsim) *ad Custodiam Judæorum assignati.* Scilicet heic complures eorum per urbes nostras sparsi ita gubernabantur, ut jure non omninò civibus Anglicanis cum illis communi, sed ipsis peculiari regerentur, uti etiam qui commerciis eorum Angli aliíve immiscerentur. Etiam Mercatoribus exteris seu Peregrinis domesticisque, eò quòd cum illis hi commisceri solebant, jura fuere singularia, quæ olim in Cancellaria, velut Peregrinorum aliorúmque Mercatorum omnium Tribunalis ordinarii summi personam sæpiùs sustinente, atque in consistoriis aliquot è re natâ inde, parili nomine, variatim solitis delegari, velut jura per se, Gentium ac Naturæ, apud nos in usu [x], lex Mercatoria, **ley Merchant**, & **ley de Nature** in libris nostris juridicis dicta. In quantum autem maritimæ eorum causæ fuerint, inolevit tandem ut ad Curiam Marinam seu Admiralitatis, jure itidem singulari ejusmodi spectarent, quemadmodum olim interdum ad Auditores hinc inde deputatos, qui judicii ordinarii formulas non sequentes, Peregrinorum invicem causas ex æquo & bono tantùm dirimerent. Inter libellos supplices [y] Parlamenti anni Edwardi, apud nos, Regis secundi, habetur schedula cui titulus *Articuli ad formam Querelarum faciendam*, ortarum nempe inter Anglos, Gallósque circa spolia maritima atque alia ejusmodi evenire solita. Recensitis tunc compluribus inquirendi articulis subjungitur, *Quia Auditores hinc inde deputati secundum solitum ordinem judiciorum non procedunt in præmissis, nec Jura localia unius vel alterius regni imitantur, sed secundum quandam æquitatem sinceram & modos inter ipsos concordatos viam summarii processus tenent, eo quòd hujusmodi negotia sunt inter duo Regna, ne inter ea, sicut alias ex defectu celeris justitiæ discordiæ emergerent generales, alia sunt inquirenda, quæ propter hujusmodi ordinationum diversitatem & factorum infinitatem exprimi non possunt nec per aliquem excogitari sine examinatione & notitia totius Registri, cuilibet actioni secundum sui naturam ordinatio competens opponatur.* Sed hæc forsan nimis extra callem videantur, in quem redimus.

x *Regist. Original. fol. 136, 1. Fitz-herb. Nat. Brev. fol. 117. D. & vide 3. Edwardi 3. fol. 72. placito 26. 5 Ed. 3. fol. 182. plac. 39. 13. Edw. 4. fol. 9, 2.*

y *In arce Londinensi.*

IV. Inter jura Peregrinis apud Ebræos seu Proselytis Domicilii, ubi sui scilicet juris essent Ebræi ipsi, eorúmque regimini propria, adeóque in Præfecturis illis quibus suberant per se isti juridicis, juxta quæ superius heic alibíque ea de re diximus, exercenda, Illud de singularibus Gentium aliquot, quantum ad Judaismum, & discrepantibus invicem juribus hactenus prætermissum aut non satis explicatum, observatu est heic forsan non indignum, velut id quod ad Præfecturarum illarum Peregrinarum jurisdictionis partem singularem eámque, circa Sacra Proselytorum Domicilii ex Gentibus illis singularia, præstandam attineret. Pari jure utebantur omnes, scilicet Noachidarum, Proselyti Domicilii seu Peregrini simpliciter ita dicti, quà tales. Sed fuere ex Gentibus seu Peregrinis ejusmodi, quorum status & jura, etiam citra Judaismum rece-

receptum, erant diverſimodè ſingularia. Scimus nempè ex Sacra hiſtoria, Circumciſionem generatim primò imperatam eſſe Abrahæ[e] ſuíſque maſculis & pariter poſteris, atque ex illo ejúſque poſteris plurimas gentes ortas præter Iſraelitas ſeu Jacobi progeniem, quæ ſola Ebræorum nomine venire ſolet; ut ex Iſmaële, filiis Keturæ, Eſau. Magiſtri magni heic negant ad alios Abrahæ poſteros quam ex Jacobo oriundos, Circumciſionem ſimul cum divini Federis benedictionibus ſpectaſſe, exceptâ ſolùm Keturæ progenie. Inde Maimonides[f];

המילה נצטוות בה אברהם וזרעו בלבד שנאמר אתה וזרעך אחריך יצא זרעו של ישמעאל שנ׳
כי ביצחק יקרא לך זרע ויצא עשו שהרי יצחק אמר ליעקב ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך
מכלל שהוא לבדו זרעו של אברהם המחזיק בדתו ובדרכו הישרה והם מחויבין במילה

Imperata eſt Abrahæ & ſemini ſuo ſolùm Circumciſio, juxta quod ſcriptum eſt[g], *te & ſemen tuum poſt te. Excipitur autem Iſmael quoniam de Iſaac ſcriptum eſt*[h] *in Iſaac vocabitur tibi ſemen. Et excipitur Eſau. Nam Iſaac ait*[i] *ad Iacob, & det benedictionem Abrahæ tibi & ſemini tuo, adeò ut in univerſum, ſemen Abrahæ tantùm diſciplinam ejus viámque rectam amplexans obligatum fuerit ad Circumciſionem.* Subjungit verò tunc de filiis ſeu poſteris maſculis Keturæ;

אמרו חכמים שבני קטורה שהם זרעו של אברהם שבא אחר ישמעאל ויצחק חייבין
במילה והואיל ונתערבו היום בני ישראל בבני קטורה ונתחייבו הכל במילה בשמיני ואין נהרגין עליה

Dicunt ſapientes, filios Keturæ, qui fuerint ex ſemine Abrahæ poſt Iſmaelem & Iſaac, obligari ad circumciſionem, ſeu *juris circumciſionis fuiſſe participes. Et cum filii Iſrael hodie* (ſeu in poſterum) *commixti ſint cum filiis Keturæ, omnes ſimul* (tam hi quàm illi) *ad circumciſionem obligantur quæ die Natalium octavo præſtanda. Sed verò morte non plectendi*, ob prætermiſſum ritum illum; cum ſcilicet ultimum ſupplicium Gentibus ſeu non Iſraelitis utcunque reis irrogari plerunque deberet ex Jure apud Ebræos, in præfecturis, de quibus loquimur, uſitato; quod Gentium Intervenientis pars erat. Pœna igitur alia erat ex jure eodem Interveniente moribúſque circa eam rem receptis. De filiis hiſce Keturæ expreſſior eſt in ſermone ſacro[k] mentio. Et magiſtrorum quidem plerique (aliis nunc reclamantibus, nunc dubitantibus) Keturam heic non aliam volunt fuiſſe ab ipſa Hagar. Certè אשה vocatur in Geneſi quod tam *fœminam* quàm *uxorem* ſignificat, ſed פלגש in Paralipomenis id eſt *concubina* qualis Hagar erat. Et paraphraſis Hierosolymitana, והיא הוה הגר דהות אסירא ליה מן שירויה *Ea fuit Hagar quæ ei anteà ligata erat.* Altera autem Jonathani tributa, quaſi etiam nomen Keturæ ab ligatione illa ortum fuiſſet, מן שירוא היא הגר: דקטירה ליה *Hæc fuit Hagar* quæ ſic dicta *eo quod ligata erat ei.* Ubi Keturæ nomen, quaſi appellativum à קטר *Keter, ligare*, deducitur, id eſt ut *ligare* denotatur in *occludere* ſeu *tuto ſervare.* A tempore enim quo ejecta eſt[l] Hagar, eam ita ſe occluſiſſe aiunt, ut conſortii virilis particeps eſſe nolit antequam ab Abraha ſic revocata eſſet. Alia habent heic commenta. Et Jarchius, זו הגר ונקראת

קטורה על שם שנאים מעשיה כקטרת ושקשרה פתחה שלא נזדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם

Ipſa Hagar erat, quæ dicta Keturah, quoniam opera ejus pulchra erant

e Geneſ. 17. 9.

f Tract. Melakim Wemalchemothihem, cap. 10.

g Geneſ. 17. 10.

h Ibid. 21. 12. & vide Epiſt. ad Rom. 9. 7.

i Geneſ. 28. 4.

k Geneſ. 25. 2. & 1. Paralip. 1. 32. & diſſ. Ceſeph Miſna ad Maimonidis tit. Melakim Wemalchem, cap. 10. §. 8.

l Geneſ. 21. 10.

ut τῆς *Ketoreth*, id est *suffitus* (unde quasi *thurificatam* ab Ebræis dictam ait Lyranus) *& quia occlusit ostium ita ut viro nulli consociaretur postquam ab Abraha separata erat.* Quæcunque autem ea fuerit, ex ipsius prole amplam numerosámque fuisse Gentium propaginem liquet. Compluria ex ea ראשי אמות *Capita* seu *Principes Gentium* recensentur à Mose; Zimran, Jokshan, Medan, Midian, Ishbak & Shuah; ut Keturæ nati. Nepotes verò ex Jokshan, Sheba & Dedan, atque ex Dedan, Ashurim, Letushim & Leummim. Ex Midian, Epha & Epher, aliique. Atque huc spectat singularis ille Cleodemi Prophetæ (qui & Malchus dictus) apud Alexandrum Polyhistorem, ut ab Josepho[m] & Eusebio[n] citatur hic locus, ubi ex hisce Assyrios simul & Afros, gentes amplissimas, deducit. Contexuit nempe Cleodemus ille, τὰ περὶ Ἰουδαίων *Res Judaicas* καθὼς καὶ Μωϋσῆς ἱστόρησε, *secundum ea quæ Moses narraverat*, & ex Ketura Abrahæ, inquit, ἐγένοντο παῖδες ἱκανοὶ *nati sunt liberi non pauci.* Atque ex eis tres nominatim recensens, Ἀφέραν, Σουρεὶμ, Ἰάφραν (ut apud Josephum legitur) seu Ἀφὲρ, Ἀσοὺρ, Ἀφρὰν (ut apud Eusebium) ἀπὸ Σουρεὶμ ait seu Ἀσοὺρ μὲν τὴν Ἀσσυρίαν κεκλῆσθαι, ἀπὸ δὲ τῶν δύο Ἀφρᾶ τε καὶ Ἰάφερου (seu καὶ Ἀφὲρ) πόλιν τε Ἄφραν καὶ τὴν χώραν Ἀφρικὰ ὀνομασθῆναι, *à Surim*, seu *Asur* (אשורים Mosi) *Assyriam nuncupatam esse, & à duobus illis Aphra & Apher* (עפר *Epher* expressim habetur in sacro Sermone, quod in codice Samaritano tam MS. quàm impresso legitur אפר; & forte ex *Epha* altero illo in sacro Sermone Midianita factus est Cleodemo heic *Afra*; & habent quidem ibi Græci Γεφὰρ καὶ Ἀφεὶρ) *urbem Afram & regionem Africam denominatam.* Tralatitium autem est nepotes inter liberos, ut heic, recenseri. Res Herculis in Libya aliquot cum hisce miscet Cleodemus. Sed ita Assyrii & Afri inter posteros Keturæ. Sabæos item seu Homeritas Arabiæque Magnæ & Felicis incolas ex ejusdem posteris fuisse scribit Philostorgius[o], eósque circumcidi die octavo tametsi Soli & Lunæ & Diis aliis patriis sacrificarent. Quamplures apud populos alios Judaicum Circumcisionis ritum sive die octavo, sive anno decimo tertio, ad Ismaelis exemplum, sive alitèr esse repertum, notissimum est ex Herodoto[p], Strabone[q], Diodoro[r], Josepho[s], Philone[t], Epiphanio[u], Ambrosio[x], Hieronymo[y], aliis, qua de re etiam, præ aliis, consulas Virum summum Hugonem Grotium[z]. Adde doctissimum Edwardum Pocockium[a] ad Gregorium Abulfaraium de Arabum moribus. Ægyptii ita, Æthiopes, Colchi, Arabes, Assyrii, Edomitæ, Midianitæ, alii, aut ut Edomi seu Esaui aut ut Ismaelis, aut ut Keturæ posteri, suam habuere circumcisionem velut ab præcepto ea de re Abrahæ dato observatóque derivatam, licet aiat quidem Epiphanius, τούτων οἱ πλείους οὐ διὰ νόμον, τοῦτο ποιοῦσιν ἀλλὰ ἀλόγῳ τινὶ συνηθείᾳ, *Horum plerique non aliqua lege sed consuetudine quadam citra rationem, eam observant.* Juxta igitur jam è Maimonide, de obligatione aliarum gentium ad Circumcisionem, citatum, posteri solum Keturæ, qui planè, ut etiam ex nominibus eorum perspicere est, fuere amplissimi, ad eam obligabantur; reliquos obligatione ejusmodi, juxta sententiam ab eo traditam, neutiquam complecten-

te;

m Lib. 1. cap. 16.
n Præparat. Evangelic. lib. 9. cap. 20.
o Hist. Eccles. lib. 3. §. 4.
p In Euterpe cap. 36. & 104.
q Lib. 16.
r Biblioth. 1.
s Lib. 1. cap. 13. & lib. 8. cap. 10.
t Lib. de Circumcisione.
u Hæres. 30. seu in Ebionæis. §. 30.
x Annot. in Exod. 12. ad Constantium.
y In Hieremiam cap. 9. 10. ut alii ibi.
z In notis ad lib. 1. de Veritate Relig. Christianæ.
a Pag. 319.

te; utcunque itidem ipsi apud se observarent. Cum igitur ex Gentibus seu Proselytis domicilii, alii sic essent ad circumcisionem Judaicam obligati, alii verò non, nec permiserint, ut alibi ostensum est, Judæi gentilium seu proselytorum ejusmodi quemquam ritu aliquo Judaico, antequam in proselytismum Justitiæ transiret, pro libitu in terra sancta uti, necessariò inde sequitur ad Præfecturam quam diximus, apud eos Peregrinam seu Proselytorum Domicilii forum attinuisse tum de Proselytorum ejusmodi seu planè Peregrinorum è Keturæ posteris oriundorum tum de aliorum quos lege ea non obligari vellent utcunque ex Abraha ortos, Circumcisione legitime cognoscere, adeóque hos utpote in fedus sacrum, non, ex natalibus, admittendos Circumcisione in terra sancta ut sibi arbitraria arcere, illos, ut obligatos, ad eadem cogere. Quacum ni fallor conjunctus erat Baptismus (de quo egimus libro primo) & quicquid integrum faceret Proselytum justitiæ [b]. Neque enim Israelitarum seu Jacobi posterorum baptismus illis prodesse potuit. Nec circumcisionis suæ effectu sine ejusmodi Baptismo, juxta Magistrorum scita, frui illi omninò quivere. Unde itidem juxta disciplinam Talmudicam, statuendum videtur, sexum sequiorem è Gentibus ad Circumcisionem in territorio Israelitico sic obligatis, paritèr ad Baptismum, quo solo sexus ille in Judaismum recipiendus erat, obligatum. Huc spectat illud viri summi de Jure Circumcisionis ad exteros aliquos attinente, eósque quos Talmudici, quantum video, haud ad ritum illum obligari velint. De legis Mosaicæ & de circumcisionis obligatione verba faciens, *Hoc tantum*, inquit [c], *interest, quod lege Mosis, Israelitæ soli tenebantur, circumcisionis autem lege tota Abrahami posteritas; unde Idumæos à Judæis coactos Circumcisionem suscipere in historiis Hebræorum & Græcorum legimus. Quare qui populi extra Israelitas circumcisi sunt (sunt autem complures quorum Herodotus, Strabo, Philo, Justinus, Origenes, Clemens Alexandrinus, Epiphanius, Hieronymus, meminerunt) eos credibile est, ab Ismaele aut ab Esauo, aut ex Cethuræ posteris venisse.* De Idumæis certè ad Circumcisionem ab Hyrcano coactis expressim Josephus [d] & Ptolemæus apud Ammonium [e], aliíque. Atque eadem de re sanè pauló ampliùs Arabica Maccabaicorum [f] ubi legitur de Hyrcano, وسار الي بلد ادوم وهي حبال السراة واستامنوا اليه فوافقهم علي ان يختتنوا ويدخلوا في دين التوره وانهم اجابوه الي ذلك واختتنوا وتهودوا وثبتوا لذلك الي ان خرب البيت الثاني *Et profectus est in regionem Edom, quæ est ex adverso Sarah, & sese illi dederunt, conventúmque est ut circumciderentur & ingrederentur* seu *in se susciperent religionem legis* Mosaicæ. *Atque huc adacti circumcisi sunt & Judæi facti & in hujusmodi manserunt conditione usque ad excidium Templi secundi.* Ita à victore factum est, velut id ad quod, juxta disciplinam Judaicam, obligarentur Idumæi, quia è posteris Abrahæ, unde pro Judæis, licet non originariis postmodum censiti, Præfecturis Judæorum ipsorum, seu ad regimen juxta leges

b *Videsis Epist. ad Galat.* 5. 3.

c *Hugo Grotius de Jure Belli ac Pacis lib.* 1. *cap.* 1. §. 16. & *vide eum ad Hieremiam cap.* 9. 27. & *Annotata ad de Veritate Christianæ Relig. lib.* 1.

d *Originum lib.* 13. *cap.* 17.

e *Verb.* Ἰδουμαῖοι.

f *Lib.* 2. *cap.* 21. *in Bibliis Iasanit.*

Mosaicas institutis pariter cum Judæis reliquis suberant. Sed verò de Jure Peregrinorum seu exterorum (quales Idumæi ante Circumcisionem illam) quà obligatione hujusmodi apud Ebræos sive eximendi essent sive tenendi, judicare, ex officio pendebat proculdubio, jure ordinario, Fori quod diximus alicujus ad Peregrinos seorsim spectantis.

V. Inter objecta ita Imperii ac Jurisdictionis Fori Peregrini, Personæ fuere regulariter Peregrini qualescunque, nondum in Judaismum recepti, eorúmque status, quà Judæos variatim spectabant, adeóque cognationis exterorum Jus; quale etiam illud singulare Spartiatarum seu Laconum, quo non solùm amici ac fratres appellantur Judæorum, sed etiam de genere Abraham adeóque eis *συγγενεῖς* seu *cognati* esse dicuntur. Spartiatarum scilicet Rex Arius in literis ad Oniam pontificem Judæorum[g], *Εὑρέθη ἐν γραφῇ περί τε τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἰουδαίων ὅτι εἰσὶν ἀδελφοὶ καὶ ὅτι εἰσὶν ἐκ γένους Ἀβραάμ*, *Repertum est in Scriptura de Spartiatis & Iudæis* (ubi versio Syriaca habet, בכתבא לות כפרטיא *in scripto apud Spartiatas* de Judæis) *eos esse fratres atque esse etiam ex genere Abraham*, ubi Syrus מן זרעה דאברהם *ex semine Abraham.* Apud Josephum[h] autem ait Rex, *ἐντυχόντες γραφῇ τινὶ εὕρομεν ὡς ἐξ ἑνὸς εἶεν γένους Ἰουδαῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι ἐκ τῆς πρὸς Ἀβραὰμ οἰκειότητος*, quod vertit Ruffinus, *Legentes Scripturam antiquam invenimus ex uno genere Judæos & Lacedæmonios extitisse & familiaritatem cum Abraham socialiter habuisse.* Gelenius verò, *Incidimus in quandam Scripturam antiquam, in qua invenimus cognationem intercessisse inter nostras origines, & nostrum quoque genus non esse alienum à posteris Abrahæ.* Neque solùm sic à Spartiatis tunc scriptum est, atque ab Onia Pontifice libenter acceptum, sed etiam tantundem à Jonatha postmodum Pontifice & Senatu Populóque Judæorum agnoscitur, ubi ipsi in responso ad Lacedæmonios de Arii Regis literis adeóque de testimonio illo ex Spartiatarum libris de cognatione Judæorum & Spartiatarum allato apud Josephum[i] loquentes, se esse expressim aiunt *οὐ δεομένους τῆς τοιαύτης ἀποδείξεως διὰ τὸ ἐκ τῶν ἱερῶν ἡμῶν πεπιστεῦσθαι γραφῶν*, *non egentes hujus rei approbatione* (ut Ruffinus) *quia per sacras nostras literas hoc esse credidimus*; Gelenius, *jam ante hoc non ignorabamus nimirum docti è sacris nostris Scripturis.* Consonum est illud in ipsis Maccabaicis[k], *Καὶ ἡμεῖς οὖν ἀπροσδεεῖς τούτων ὄντες παράκλησιν ἔχοντες τὰ βιβλία τὰ ἅγια τὰ ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν* &c. *Nos cum nullo horum indigeremus* (*habentes solatio sanctos libros qui sunt in manibus nostris* (potiùs fortè, *satis invitati, ad tantundem credendum, à libris sanctis qui in manibus nostris versantur*) *voluimus ad vos mittere &c.* Syrus autem, quod advertendum, pro *ἀπροσδεεῖς non indigentes* heic adeóque pro *οὐ δεόμενοι* apud Josephum idem significante, לא תכילין *non confisi*, ut vertitur, substituit. *Nos autem his rebus minime confisi* (*nam consolationi sunt nobis libri sacri quos præ manibus habemus*) *propterea voluimus &c.* Certè לא תכילין ב usu Chaldaico, adeóque Syriaco, significare potest illic *non carentes, non destituti.* Sed manifestum est interea gentem utranque cognationem

g 1. Maccab. 12. comm. 21.

h Lib. 12. cap. 5.

i Ibid. lib. 13. cap. 9.

h Lib. 1. cap. 12. 9.

onem hanc ſic agnoviſſe, quaſi etiam ex ſacra Scriptura deduci potuiſſet. Aquinas ad Maccabaica; *Quomodo hoc fuerit non eſt certum niſi quia fortè deſcenderunt* (Spartiatæ) *de aliquo filio Agar vel Cethuræ.* Lyranus autem; *Non dicitur hic nec etiam in Joſepho quæ ſit illa Scriptura. Sed dici poteſt probabiliter quod ſit Scriptura Geneſis in qua ſit mentio de Abraham & ejus genere & dicunt aliqui quod Spartiatæ deſcenderunt de filiis ejus ex Cethura natis qui ponuntur Geneſis* 25. Mavult ille cognationem illam fuiſſe ex eo quod è Nachor fratre Abrahæ deſcenderant. Alii aliter. Sed verò qui rem ipſam pro verò admittunt, de Cethuræ poſteris plerunque ſumunt[l], unde aiunt è Pelaſgis ſeu Doribus inde natis Spartiatas genitos. Sunt etiam qui, de cognatione illa ipſi non dubitantes neque eam ſic deducentes, in monimentis interim tum Spartiatarum tum Romanorum revera eam repertam eſſe securè ſatis credunt. Gaſpar Sanctius, ad illud jam antè ex Joſepho citatum[m], *His verbis*, inquit, *planè Joſephus indicat nihil ex Spartiatarum literis Judæos didiciſſe novi cum jam ex genealogiis in templo privatiſque domibus accuratè ſervatis cognoviſſent, Spartiatis ac Judæis genus eſſe commune, ab Abrahamo nempe illuſtri parente derivatum. Scripturæ verò ſunt aut liber Paralipomenon, aut illi ex quibus liber ille Familiarum genealogias digeſſit, Sed illud hanc cogitationem aut diluit aut infirmat, quòd illi libri ſancti Judæis dicuntur eſſe ſolatio. Quare de aliis libris quam de Paralipomenon videtur eſſe ſermo. Et plurale illud*, nihil horum *aliud indicat quam quod in Scriptura de genealogia continetur quod unum eſt.* Sic ille. Alii autem rem ipſam potius ut utrinque fictam intuentur[n], atque velut vix imparem commento quod viciſſim traditum reperitur à Claudio Iolao[o] de Judæo quodam Spartone velut gentis ipſius Judaicæ conditore, unde cognatio parilis licet Judæis haud adeò grata à Spartiatis deduci potuiſſet. Sed niſi teſtimoniis ſive ſcriptis ſive traditis horum ab Abraha tunc deductio ſatis nixa eſſet, mirum nimis eſt, tam Judæos ipſos publicè ultróque eam ſic profiteri quàm Spartiatis ſic antè meminiſſe. Neque enim ut de re controverſa ſed certiſſima receptiſſimáque loquuntur utrique, quemadmodum itidem accipitur ab Jaſone[p] ad Lacedæmonios fugiente. Siqua autem controverſia circa ſingularia hujuſmodi Spartiatarum idve genus aliorum Peregrinitatis jura in Territorio Judaico orta fuiſſet ad Præfecturas quas diximus Peregrinas, ejuſdem deciſio ex natura ſui ſpectaſſe planè videtur. Ut nimirùm inde ſimul dignoſceretur, an pro Peregrinis ſimpliciter ſic dictis, an pro ſingulari poſterorum Abrahæ jure apud Judæos utentibus nec tamen Judæis, ſumendi eſſent, & quibuſnam ex ejuſmodi poſteris prognati, unde tam de Sacris quàm de Profanis ad eoſdem attinentibus, pro ſtatus diverſitate, potuiſſet decerni. Exempli etiam cauſâ, ſi de ſtatu Izatis Regis Adiabenorum[q] quæſtio orta fuiſſet, utrum ſcilicet Judæus ſatis ac revera fuiſſet aut eſſe potuiſſet, tametſi nondum circumciſus ſed diſciplina interim Judaica imbutus (ut Ananias præceptor ejus primus voluit) an citra Circumciſionem, ac Baptiſmum, utcunque inſtitutis ac diſciplina alias ſic præditus, inter Proſelytos Domicilii ſeu Peregrinos planè cenſendus,

l *Vide Nicolaum Serrarium in* 1. *Maccab.* 12. *et ibidem Hugonem Grotium et Torniellum Annal. A.M.* 1931. §. 55. & 3868. §. 5.

m *In* 1 *Maccab.* 12. 9.

n *Reineccius de Regno Spartan. pag.* 355. *et vide Ioannem Rainoldum de libris Apocryphis prælect.* 104. *Ioseph. Scaliger. Canon. Iſagogic.* 3. *pag.* 332. *Samuel. Bochartum in* Phaleg *lib.* 1. *cap.* 22.

o *Apud Stephanum de Urbibus verb.* ἰουδαία. & *vide eum in verbo* Ἀζωτος.

p 2. *Maccab.* 5, 9.

q *Ioſeph. lib.* 20. *cap.* 2.

ſendus, uti & de rebus ejus aliis, ad dictas attinuiſſet præfecturas decernere. Ita ſcilicet ſi ipſe ex Judæorum genere non fuerit. Sunt autem in Magiſtris[e] qui Monobazum patrem & Helenam matrem ejus (fratrem ſcilicet & ſororem) fuiſſe aſſerant מזרע חשמונאי *ex ſemine Haſmonæorum* adeóque Sacerdotali, unde & ipſum originarium ſic Judæum fuiſſe neceſſe eſt, licet Mamzerem. Si ita ſe res habuerit, tunc non ad Præfecturas haſce de ſtatu ejus uti nec id genus aliorum judicare ſpectaſſet, ſed ad eas quæ jure Iſraelitico ſeu Originariis proſelytíſque Juſtitiæ communi uterentur. Sed verò R. Azariah Edomæus hiſtoriam illam de Helena Izate & Monobazo diligenter enarrans, expendénſque[f], rejiciendam prorſus cenſet ſententiam illam, nec in genealogiis Ebræorum reperiri quo omninò nitatur. Admiſſos etiam ad ſacrificia Hieroſolymis fuiſſe Peregrinos, ut Pios è Gentibus, in monte templi, ſeu Atrio Gentium, alibi[t] oſtendimus, id eſt ad Holocauſta ac Spontanea ſacrificia ibi, ſine cultu Judæis peculiari intermixto, nec alia, offerenda. Si quid verò contra Juris Gentium ſingularis, quo hoc ibi facerent, Intervenientis mentem tentarent Peregrini aliqui, cognoſcebant, dum viguere, proculdubio Præfecturæ jam dictæ Peregrinæ. Cognitioni ejuſmodi locus fortè erat, planè commodiſſimè eſſe potuiſſet, in eo quod memorat Joſephus[u] de Peregrinis qui ex regionibus ultra Euphratem, quatuor menſium iter emenſi, templum ad ſacrificandum inviſebant, ubi θύσαντες οὐκ ἴσχυσαν ἱερείων μεταλαβεῖν, Μωϋσέως ἀπηγορευκότος ἐπί τινι τῶν οὐ νομιζομένων, οὐδ' ἐκ τῶν πατρίων ἡμῖν αὐτοῖς τοῖς συντυχόντος, *Sacrificantes, non valuerunt immolatione participari, interdicente hoc Moſe quibuſlibet qui non ſint noſtris legibus eruditi neque nobis ex paterna traditione conjuncti* ut nempè vertit Ruffinus, unde pro ἡμῖν αὐτοῖς τοῖς συντυχόντος in Joſephi editis, reſtituendum videtur ἡμῖν αὐτοῖς τῶν συντυχόντων. Atque arcendos Peregrinos ejuſmodi ſeu Proſelytos domicilii à Sacrorum in templo participatione, utpote quæ ex lege Moſaica ad Iſraelitas & Proſelytos Juſtitiæ tantùm attineret, non ſemel in Pentateucho ſtatuitur; licet interea illorum Orationum, Benedictionum, Holocauſtorum, ut Piorum ſeu Religioſorum è Gentibus uſus ibi, ex lege pariter recepta, eſſet permiſſus. Sequitur apud Joſephum, quod cum, ſic ut expectabant ipſi, Sacrorum ibi participes eſſe nequirent, ἅπασιν ὑπακούειν τοῖς Μωϋσέως προστάγμασι μᾶλλον ἢ ποιεῖν τὰ κατὰ βούλησιν τὴν ἑαυτῶν προτιμῶντες καὶ τὸν ἐλέγξοντα περὶ τούτων αὐτοὺς οὐ δεδιότες, ἀλλὰ μόνον τὸ συνειδὸς ὑφορώμενοι, *Diſceſſerunt* (ſic Ruffinus) *obedire Moſeos præceptis potius quam ſuam voluntatem facere præponentes, & cum prohibentem ſe de talibus non metuerent, ſolam tamen conſcientiam formidantes.* Gelenius ibi, *redierunt malentes Moſis legibus quam ſuo propoſito obſequi; idque nemine redarguente niſi propria conſcientia;* quaſi nemo redarguiſſet participationem eis neutiquam permittendam deſiderantes, quod non ait omninò Joſephus. Certè qui redarguerent ac impedirent eos, fuiſſe, res ipſa ſatis loquitur, & expreſſim Joſephus, τὸν ἐξελέγξοντα *redarguentem* ſeu *impedientem* memorat; quales planè, ex ſui officio, Præfecturæ quas diximus Peregrinæ, utpote Peregrinitatis jura tam circa Sacra quam Profana ibi in univerſum cognoſcentes.

VI. Præ-

e Thoſiphta & Iarchius in gloſſ. ad tit. Baba Bathra cap. 1.

f In Meor Enaiim part. 3. cap. 51. & 52. fol. 161. 2. & 167. 2

t De Iure Nat. & Gent. lib. 3. cap. 6. & 8.

u Orig. lib. 3. cap. ult.

VI. Prætermittere heic visum non est commentum Græculi nescio cujus sed pervetusti, de cognatione, Spartiatarum illâ multò conjunctiore, inter Judæos & Romanos veteres. Etiam hos planè non solùm ex Abrahæ sed ex Jacobi semine, id est tribu Benjaminitica propagatos vult quos citra ejusmodi cognationem, haud aliter atque alios Proselytos Domicilii seu Peregrinos simplices in territorio Israelitico præfecturis Peregrinis subfuisse nemo non videt. Etiam in litem si cognatio ejusmodi deducta fuisset, ad Præfecturas easdem, ex ratione dubii Peregrinitatis status, eam spectasse. Scilicet ex autore illo prisco traditur apud Photium [x] Patriarcham Constantinopolitanum, ὡς ἡ τοῦ Βενιαμὶν φυλὴ ἐν Παλαιστίνῃ ῥιζωθεῖσα μέχρι τῶν τῆς Ἰταλίας μερῶν τὰς βλάστας ὑπεξέτεινεν, αἰτία γέγονε Ῥωμαίων καὶ αὐτῇ Ῥώμῃ χαρισαμένη φύσιν τε καὶ ὄνομα, *Quod Tribus Benjamin in Palæstina radicata usque ad partes Italiæ se diffuderit, & genti Romanorum & Romæ originem & nomen impertiens*; Et quod in illis ex tribu ea se illuc diffundentibus erat ἀνήρ τις ὄνομα Ῥῶς, *vir quidam nomine Rôs qui in partes Italiæ profectus cum multos de semine suo procreasset & magnam existimationem potentiámque consecutus esset*, Ῥώμην τε τὴν ἐπωνυμίαν ἕλκειν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ τὸ Ῥωμαίων γένος, *Romam ab eo nomen suum sortitam esse uti & gentem Romanam.* Rem puto satis alibi inauditam; quæ tamen tanti habetur Photio ut etiam inde probari velle videtur Paulum Apostolum, utpote ex tribu Benjaminitica, Romanum fuisse. Notarum ad Photium autor ineptissimum vocat & insulsissimum hoc Rabbinorum commentum. Sed Græculi alicujus omninò fuisse autumo. Apud Rabbinos enim nullibi puto reperiri vestigia τοῦ Rôs illius velut Romæ gentisve conditoris. De Romanis quidem dum verba faciunt, solenne eis est nomine Edom, veluti Esaui posteros, eos vocare; quod & in eorum scriptis est perquam obvium & à Christianis autoribus, scriptis illis assuetis [y], fusiùs adnotatum. Atque ita sanè si quæstio inde forensis orta fuisset, ad Peregrinas quas diximus Præfecturas tam quantum ad Sacra quam Profana, illa spectasset. Sed de Romæ conditu variatim aliàs [z] loquuntur Ebræorum vetustissimi, & expressim interdum de Romulo & Remo. Gemara Hierosolymitana [a], יום שהעמיד ירבעם שני עגלי זהב באו רומוס ורומילוס ובנו שני צריפים ברומי *Die quo constituit Jeroboam duos vitulos aureos venerunt Remus & Romulus & ædificarunt duo tuguria Romæ*, quod itidem, quantum ad eorum nomina & tuguria extructa, legitur in *Midrash* [b] Esther, alibíque apud illorum vetustiores, ut receptissimum. Etiam in זכרון דברי רומי *historiola rerum Romanarum* Cabalæ R. Abrahæ Ben Dior subjuncta legitur, כרך גדול של רומי בנאוהו שני שליטים אחים הגדול שמו רומולוס והשני ראמלוש בנאוהו בשנת שש להזקיהו מלך יהודה *Urbem celebrem Romæ condidere viri principes bini, qui fratres fuere. Horum majori nomen erat Romulus & minori Ramlus* (pro *Remus.*) *Condebant eam anno Hezekiæ Regis Judæ sexto.* Non quidem de tempore, sed de autore nominis gentisque Romulo, satis conveniunt, nec Rosum, juxta illud apud Photium, aliquem agnoscunt. Habetur quidem apud Ezekielem [d], ubi de Gog & Magog verba

x Epist. 102.

y Raymundus Martini in Pugione fidei part. 2. cap. 10. §. 8. Petr. Galatin. de Arcanis lib. 4. cap. 28. Buxtorf. in Lexic. Chald. Talmud. pag. 30, alii obiter.

z Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 2. fol. 21. 2. Midrash Cantic. 1. 6.

a Ad tit. Aboda zara cap. 1. fol 39. col. 3.

b Ad cap. 1. 9. fol. 121. col. 1. & videsis Buxtorf. lex. Talmudic. col. 2230. & R. David Ganz Initio millenarii quarti.

c Basileæ typis Frobenianis in 8. anno לפק 340.

d Cap. 38, 1. & 39, 1.

verba fiunt, נשיא ראש משך ותובל *Princeps* (Rosh) *summus Mesech & Tabal*, quod Chaldæo est, רב ריש וגו׳ *Magnus princeps &c.* Syro ܡܕܒܪܢܐ ܪܝܫܐ *rector ac Princeps*, Arabi رييس روس *Princeps Principum*, Judæis Hispaniensibus *mayoral de cabecera de Mesec y Tubel*. Et Rabbini נשיא ראש ibi velut pro binis vocabulis unicum in sensum duplicatum conjunctis, sumunt. Et vulgata *princeps Capitis Mosoch, &c.* unde & Aquilæ ibi ראש *Ros* est κεφαλή, uti & Theodoreto, aliisque tam priscis quàm recentioribus. Atqui interim non defuêre inter Rabbinos qui nescio unde, memorant ראש ut gentem primi climatis Australiorem. Ita R. Abraham Ben Chaija[f], ubi de climate primo, כל, inquit, משכנות ראש וחם אשר בפאת דרום נכנסת בכל אקלים הזה *omnes habitationes Ros & Cham quæ sunt in Austro connumerantur ad hoc clima.* Sed ad Romanos aut Ebræos non omninò sic attinebit Ros, uti nec, si in Scythicis seu Septentrionalibus collocetur (ut aliis) fabulæ illi, de nomine in gentem, ut fieri amat, migrante, Photianæ opem afferet. In Græcis autem Ezekielis legitur, ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Μαγὼγ ἄρχοντα, Ῥὼς, Μοσὸχ καὶ Θοβὲλ, *super Terram Magog principem, Ros, Mosoch & Thobel*, uti & verterant tam Septuaginta quàm Symmachus & Theodotion[g]. Etiam in Hieronymianis habetur *principem Capitis, sive Ros.* Ita *Ros*, pro gente Aquilonari illic sumtum. Inde etiam apud Scriptores Græcorum recentiores, Zonaram, Cedrenum, alios, οἱ Ῥὼς & ἔθνος τοῦ & τῶν Ῥὼς, ὁ τῶν Ῥὼς στόλος, & στόλος Ῥωσικὸς, & ἄρχων Ῥωσίας occurrunt. Cedrenus in Michaele Theophili filio, circa annum 850, Τὸ δὲ ἐντὸς Εὐξείνου καὶ πᾶσαν τὴν αὐτοῦ παραλίαν ὁ τῶν Ῥὼς ἐπόρθει καὶ κατέτρεχε στόλος. Ἔθνος δὲ οἱ Ῥὼς Σκυθικὸν περὶ τὸν Ἀρκτῷον Ταῦρον κατοικούμενον, ἀνήμερόν τε καὶ ἄγριον, *Quod est intra Euxinum Pontum, & totam maritimam regionem classis eorum qui Ros* (seu *Rhos*) *dicuntur* (*Rosica classis* vertitur) *incursionibus vexabat atque vexabat. Gens autem est Ros Scythica ad Taurum Aquilonarem sita, fera & agrestis.* Idem legitur illic apud Joannem Curopalatem. Unde Ortelius, *Rhos gens Scythica ad Arctoum Taurum habitans.* Pro eisdem sumuntur qui Ptolemæo in Sarmatia Europæ Roxolani dicuntur, & recentioribus Russi ac Rutheni. Joannes Tzetzes caput habet[h], περὶ τοῦ, τέταρτον οὐ Ῥὼς, ἀλλὰ τῷ γένει Μυσός, *De eo quod est, Quarto non Rhos, sed genere Mysus est.* Et plurima ibi more suo de Mysia & Mysis congerit; nihil autem de Ros; tametsi paulò antè[i] Tauros, populum Scythicum, eosdem faciat cum Ros.

Σαφέστερον ἐδήλωσα ταύρους τοὺς Ῥῶς καλεῖσθαι,

Clarius indicavi Tauros Ros nuncupari. Sed ex hisce nomen cum Romanis commune quid habere nemo puto existimaverit. Hieronymus de illo, veluti gentis autoris vocamine in Græcis illis Ezekielis versionibus, *Primam gentem*, inquit, *illam Ros Aquila interpretatur Caput, quem & nos sequuti sumus, ut sit sensus,*

[e] David Kimchi ad Ezek. 38, 1.

[f] In Sphæra Mundi cap. 6.

[g] Apud Hieronym. ad Ezek. cap. 38, 1.

[h] Chiliad. 11. cap. 396.

[i] Ibid. cap. 393.

ſenſus, Principis Moſoch & Thubal. Et reverà nec in Geneſi nec in alio Scriptura loco, nec in Joſepho quidem, qui omnia Hebraicarum gentium in primo Antiquitatum libro exponit nomina hanc gentem potuimus invenire. Ex quo manifeſtum eſt Ros non gentem ſignificare ſed caput. Atqui apud Arabas etiam inter Gentes ex Diſperſione ac Noachidarum propagine habetur natas الروس *Al-Ros.* Eutychius Patriarcha Alexandrinus de poſteris Japheti agens, eorum quindecim fuiſſe ait[k] qui habitarent à Tigri, الي اقصي الشمال *uſque ad extremas ſeptentrionis partes.* Et dein præter gentes compluresalias, Græcis, Romanis, Byzantinis memoratis ſubjungit, والروس والديلم والبلغر والصقالبه *& Al-Ros, & Al Dilam, & Bulgari & Sclavi.* Quod verò ad cognationem illam Romanorum qualemcunque & Judæos veteres, attinet, Hiſtoricus penes me Mahumedanus, Mahumed Ben Al-ſhechina, populorum propagines recenſens, adeóque de الروم *Romanis* loquutus, originem eorum à *Rom* filio Eſau, Jacobi fratre, petit. Verba ſunt, وهو روم ابن العيص ابن اسحق وكانوا علي دين الصابيه الي ان اتنصر قسطنطين وحملهم علي دين النصرانيه *Atque erat Rom filius Eſau, filii Iſaac. Et fuere Romani religione idololatræ donec Conſtantinus Chriſtianus factus eos etiam in Chriſtianiſmum redegit.* Quod ſatis conſonum eſt ſententiæ Judaicæ receptiſſimæ, de nomine Edom, id eſt Eſau (à cujus filio *Romo* ſic deducuntur Romani) illis, tum quà Romanis tum quà Chriſtianis, tribuendo. Hæc obitèr. Sed ad Præfecturas demùm quales diximus Quæſtio nupera de Americanis velut ex Sanguine Judaico ortis, ſed interim pro exteris tam ſanguine quam ſolo plerunque habitis, planè ſpectaſſet, ſi in ſecula quibus viguit earum Juriſdictio incidiſſet. Videſis ea de re Relationem Antonii Montezini apud Menaſſeh Ben Iſrael in *Spe Iſraelis*, uti & ſcriptum Anglicanum pridem editum[l] quo cognationem ejuſmodi probabilem eſſe oſtendere conatur autor. Et de Præfecturis apud Ebræos veteres Peregrinis, variiſque earum Imperii & Juriſdictionis tam circa Sacra quàm Profana objectis, hæc dicta ſunto. In quibus interim, quicquid allatum eſt de exterarum gentium, veluti Idumæorum, Spartiatarum, Romanorum, aliorum ſtatu, quà cognatio, qualis dicta eſt amicitiáve Ebræorum indéve conſequentiæ aliquæ illas reſpicerent, ita eſt intelligendum (qua de re monere heic ſatis eſt tempeſtivum) ut rite tantùm de Peregrinitatis ejuſmodi juribus cognoſcerent jam dictæ Præfecturæ, quoties pars aut utraque aut ſaltem, ut in actione publica, rea è Privatis eſſet. Nam res tam Pacis quàm Belli inter Peregrinorum corpora civilia ſeu Gentes alias integras atque Judæos invicem gerendæ, ut Belli denunciatio, Fœdera, Deditiones, id genus reliquæ, pro varia temporum ratione aut ad Imperium Regium aut ad illud quod Synedrii Magni erat ſpectarunt, qua de re alibi[m], uti & inferiùs, agimus.

[k] *In Annalibus pag.* 54.

[l] *Londini* 1650. *in* 4. Jews in America *Ant. Tho. Thorowgood.*

[m] *De Iure Nat. & Gentium lib.* 6. *cap.* 13, 14. *&c.*

Cap. IV.

I. *De vocibus* Sanhedrin, Sanedrin, *&* Sanedrioth, *è Græcorum* Συνέδροι, Συνεδρεία, *&* Συνέδριον *pro Judicibus considentibus &* Syncdriis *Iuridicis apud Ebræos desumtis.*

II. Synedrii Magni Institutio, *ejusque* Occasio, *ex sacris literis. De* Prophetico *primò* Conscriptorum munere. *Emendatus ea de re locus* Glossæ Jarchianæ *editionis* Garaianæ. *Alius item animadversus in* Maimonidis *Præfatione ad* More Nebochim.

III. Eldad *&* Medad *in* Conscriptis *nominatim solùm memorati, quinam fuerint. Singulare eorum* munus Propheticum.

IV. Spiritus *Conscriptis communicati, quà* Sanctus *Magistris dicitur*, Notio *illis recepta.*

V. *De* Personarum *in Synedrium Magnum* primò Conscriptarum *Qualitate.*

VI. *De* Modo *Talmudicis recepto primò* Conscriptos *in Synedrium illud* per sortes seligendi.

VII. *An* Eldad *&* Medad *collegæ fuerint Synedrii tunc instituti, seu inter* Septuaginta *adsciscendos connumerandi?*

VIII. *De vero* Synedrii Magni *in prima institutione Collegarum* Numero, *id est* Septuaginta *Mosi, ut* Principi, *adscitis. Viros aliquot Magnos*, 72, *ex hallucinatione, maluisse. De lectione apud D. Lucam de* Septuaginta *seu ut codices aliqui* Septuaginta duobus, *à Domino missis.* Cardinales *in Ecclesia* Romana *cum* Septuaginta *illis comparari soliti.*

IX. *Testimonium adjicitur è* Canonibus *Concilii primi Nicæni ex* Arabico *versis & ab Alphonso Pisano, & Francisco Turriano editis, de Numero heic* Septuagenario. *Obiter de* Numero *Canonum illorum aliisque aliquot in eis non spernendis, è Codice MS. Arabico Oxoniensi.*

X. *De* Septuaginta duobus *Presbyteris non semel in* Misnaioth *memoratis, qui R.* Eliæzer Ben Azariah *in cathedra collocarunt.*

XI. Singularis Tribuum *omnium in Synedrio illo Septuagintaunius viralí* Unio.

XII. *De* Loco *Institutionis ejusdem &* Tempore.

COntinuatâ, ex intervallo Legis dationem antevertente, Mosaicâ illâ Præfecturâ summâ &, in causis Difficilioribus, tam Sacris quàm Profanis, Singulari, Jethronearum Institutionis Tempore, atque, ex Ordina-

dinariis Præfecturis ejusmodi insequentibus, illis quæ ad Peregrinorum qui in Judaismum nondum recepti erant seu Proselytorum Domicilii regimen attinebant, ita tandem absolutis; sequitur ut de Ordinariis itidem quibus, ex sui natura, suberant Judæi tum Originarii tum Proselyti Justitiæ seu in Judaismum ritè recepti eorúmque posteri, videamus. Fuere hæ בתי דינים *Domus Iudiciorum* sic dictæ illæ quarum Eminentiores nomine plurali סנהדריות (interdum etiam סנהדראות) סנהדרים & סנהדרין *Sanedraoth*, *Sanhedrioth*, *Sanhedrim* & *Sanhedrin*, singulari etiam סנהדרין *Sanhedri* denotari solent, interdum [a] etiam voce סנהדרין & סנהדרי, ה prætermissâ; Obscuriores autem בתי דינים של שלשה *domus Iudiciorum Triumvirales* nuncupari. Sed verò tam hæ quàm illæ aliæque pariter ejusmodi, non ita vulgò eis dictæ, τὸ סנהדרי nomen æquè merebantur. Domus enim Judicii quælibet cujus collegæ essent plures iique, ut in judiciis fit, considentes, revera pariter erat *Sanhedrin*, id est *consessus*, sic dictus à Græcis vocabulis [b] Συνέδρα, Συνεδρία, Συνέδρος & Συνέδριον, in Rabbinismum adeòque Ebraismum cum plurimis ejusmodi aliis antiquitùs [c] receptis deformatisque; υ scilicet in Συ, in α mutato, ut itidem in סניגור *Sanigor* à Συνήγορος pro *advocato* atque similibus aliquot aliis. Usitatissimum autem fuisse Græcis vocabulis Συνέδριον, atque eadem in notione, satis elicitur etiam è Scævola [d], ut alia heic prætercam, ubi obiter è Municipali aliqua lege id, ut nomen receptissimum, memoratur. Et Συνέδριον ἐν Σμύρνᾳ γερόντων habetur in Marmore veteri quod superiùs [e] exhibuimus. Similia alibi obvia. Et benè Elias Levita והוא לשון יון *Estque planè Græcum vocabulum*, quod & vox illa סנהדרין magis exprimit. Addit ille, ut in versione, *Nec invenitur in singulari numero*, quod non de *Sanhedrin* intelligendum sed de vocabulo סנהדר quod regulariter foret, sed non agnoscitur, singulare τοῖς *Sanhedrim* & *Sanhedrin*, quorum utrunque, maximè prius, ipsos etiam collegas Synedrii seu συνέδρους significat, posterius verò etiam pro Synedra, Synedria seu Synedrio ipso, ídque singulariter, usurpatur. Hinc titulus Talmudicus *Sanhedrin*, nuncupatus est olim, ut nomine familiari etiam inter Scholasticos [f] *Liber Judicum Ordinariorum*, qui eodem sensu vocatur Paulo Riccio *Codex Senatorum*. Et de Synedris in templo Isidorus [g], *in Synedris sedebant auditores in consistorio. Et dicebantur Synedræ quasi consessus.* Id genus sunt alia obvia. Et mirum est non deesse viros doctissimos [h] qui סנהדרין זו ipsos tantum collegas seu Presbyteros cum Principe considentes à Magistris denotari velint nec omnino ipsum Synedrium. Palam est, ubique utraque in notione vocem usurpari. Commentitias autem ac nimis nugaces Magistrorum aliqui obtendunt vocis hujus originationes ex Ebraismo, ut in *Pesiktha Zotertha* [i], ומהו לשון סנהדרין סין זה תורה שניתנה מהר סיני הדרין שמהדרין התורה במדרשה ומיפים ומישרין הכתיב זה עם זה *Quod ad originationem vocis* Sanhedrin *attinet*, San *denotat legem, utpote quæ data est in Sinai* (quasi סנ in dictionis initio ex סני factum fuisset) *hedrin autem ex eo quod repetebant* (id scilicet voce *hedrin* innui potest) *legem, eam interpretando pulchréque explicando Scripturæ locum alterum cum altero.* Alii, סנהדרין שם חריינים ונקראים סנהדרין ששונאים הדרת פנים בדין

a Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol 14. 2. Jonath. Targ. Numer. 25. 7.

b Videsis Eliam in סנהדר Angel. Caninium in Locis N. T. ca. 7. J. Drus. ad difficil. loca Numerorum cap. 48. Serrarium in Rabbin. priore cap. 18. & Buxtorf. Lexic. Talm. col. 1509. & 1513 &c.

c Consulas David Cohen de Lara, lib. de Convenientia vocabulorum Rabbinicorum cum Græcis Amstelodami 1638.

d L. ult. D. tit. de Decretis ab Ordine faciendis.

e Lib. 1. pag. 503.

f Jo. Bacbon ad sentent. 3. dist. 20. quæst. 3. art. 1.

g Petr. Comest. in Hist. Eccles. Regum 3 cap. 15.

h I. Drus. Præterit. 5. ad Act. 22. 5.

i Fol. 45. col. 3.

Sanhedrin nomen est Judicum. Et ideo dicuntur Sanhedrin, quoniam odio habent acceptationem vultus seu *personarum in Judicio.* Sic Obadias Bartenorius[k], Sed originationes ejusmodi adeo sunt frivolæ, atque Ebraismi aliarúmque Orientalium linguarum genio tam dissonæ, ut planissimè sint prorsus rejiciendæ. Nullibi in federis veteris Ebraicis vocem *Sanhedrin* reperiri mirum non est, utpote recentiùs ortam ac ut dictum est in Ebraismum è Græcismo receptam. Aliis interim vocabulis illic designari eam ídque variatim satísque liquebit ex insequentibus. In Græcis autem, maximè in Proverbiis[l], *Synedrii* nomen pro eo ipso quod erat *Sanhedrin*, aliquoties occurrit. Interdum itidem, Συνεδρεία[m] parili notione pro *Consessu* Magistratuum, & Συνεδρεύειν[n] & Συνεδριάζειν[o] pro *Considere* quæ sunt voces alibi etiam apud Græcos satis usitatæ. A Targumistis similiter *Sanhedrin* subinde[p] usurpatur. Et in corpore Talmudico ea quæ inprimis ad forensem & judiciariam rerum rationem spectant Titulo illo *Sanhedrin* continentur, unde vocabuli usus in Magistrorum commentariis frequentissimus. In Euangeliis & Actis Apostolorum perquam obvium habetur Συνέδριον[q] quo idem ipsum innuitur quod est *Sanhedrin* Ebræis. Latinè Concilium, Consessus, id genus alia substituuntur, Syriacè בית דינא *domus Judicii*, Arabicè محفل tantundem denotans. Atque hinc etiam in Codice[r] utroque memorantur, ut umbræ seu Reliquiæ quædam veterum illorum Synedriorum apud Ebræos in ævo recentiore, *Iudæorum Primates qui in utriusque Palæstinæ Synedriis dominantur.* Alciatus[s], *Synedria Iudæorum in constitutionibus interpretare Synagogas & conciliabula.* Συνέδριον *enim id denotat.* Etiam eodem vocabulo Patres Christiani Concilia[t] sua seu Synodos interdum denotasse liquet. Id verò quod à considendo ita *Synedrium* dictum est, à qualitate personarum cooptandarum, id est senectute civili seu dignitate Presbyteri quo cooptandi, insigniebantur (ut infrà ostenditur) Γερουσία seu *Senatus* itidem vocitabatur, ut cum è Scriptoribus aliis tum è Luca in Actis, Philone, Josepho liquet. Idem interdum etiam עדה & קהל aliisque ejusmodi nominibus, uti & ἡ Ἐκκλησία vocitari solet. Item Πρεσβυτέριον *Presbyterium*[u] uti & Ἀκροατήριον *auditorium*[x] dicitur quod Syrus vertit בית דינא *Domus Iudicii* & Arabs القضا idem significans. Sed hac de re non pauca inferiùs se obiter inter legendum præbebunt.

II. Eminentiores Præfecturæ illæ juridicæ, Synedriorum nomine seu סנהדרין & *Sanhedrin* vulgò venientes, fuere; סנהדרי הגולה *Synedrium Magnum* seu בית דין הגדול *Domus Iudicii Magna* illa unica & illustrissima, & compluria Synedria Minora seu סנהדריות הקטנות quod nomen sortiebantur respectu Synedrii illius Magni per excellentiam sic dicti. Synedrii hujus Magni Origo & Institutio ejúsque Occasio satis apertè cerni videtur in historia sacra ubi Moses gubernationis in rebus difficilioribus summæ illius soliúsque antè ostensæ onus, tum ob pervicaciam populi eximiam tum ob juris jam nuper inducti quæstiones multiplices,

k *Ad tit.* Sota *cap.* 9. §. 11.
l *Cap.* 20. 22. 22. 10. 24. 8. 26. 26. 27. 22.
m *Judith* 6. 4. & 19. 11. 9.
n *Syracides* 11. 9, 23. 15. 42. 18.
o *Proverb.* 3. 32.
p *Hierosolymit. Exod.* 15. *ult.* & *vide Buxtorf. Lexic. Talm. Col.* 1514.
q *Matth.* 10. 17. 26. 59. *Marc.* 13. 9. &c. *Act.* 5. 21, 27. &c.
r *C. Inst. tit. de Iudæis l.* 17. *C. Theod. lib.* 16. *tit.* 8. *l.* 29.
s *Prætermissorum lib.* 1. & *vide Cujac. Observat.* 7. *cap.* 30.
t *Synesius Epist.* 57. *ad finem.*
u *Vide Uxor. Ebraicam lib.* 1. *cap.* 15.
x *Act.* 25. 23.

plices, sibi grave nimis sentiens, לא אוכל אנכי inquit[y] ad Dominum, אנכי לבדי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני וגו' *Non possum solus sustinere omnem hunc populum quia gravis est mihi*, seu *gravior quàm qui à me sic ferri potest. Si sic mecum sit agendum, obsecro ut interficias me, si inveni gratiam in oculis tuis, ut non videam malum meum*, seu ut vulgata *ne tantis afficiar malis*; quibus statim subjungitur; *Et dixit Dominus ad Mosem*, אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו ולקחת אותם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך וגו' *Congrega mihi Septuaginta viros de Presbyteris* seu *Senioribus Israel quos tu nosti esse Seniores* seu *Presbyteros populi & præfectos* seu *Magistros* (Græcis heic ut alibi γραμματεῖς nuncupantur שוטרים) *eorum, & duces eos ad tabernaculum testimonii* (vulgata, *ad ostium tabernaculi*) *faciésque ibi stare tecum*, aut *ut stent ibi tecum, ut descendam & loquar tibi*, ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם & ἀφελῶ, *Separabo, accipiam de Spiritu qui super te est*, seu *tuo, & ponam super eos ut sustentent tecum onus populi*, ולא תשא אתה לבדך *nec tu solus ferre cogaris.* Illud autem אספה לי *congrega mihi* à Numine dictum aiunt Magistri[z], שתהא סנהדרין לשמי *ut sit mihi* seu *nomini meo Synedrium*, mihi scilicet sanctum, perpetuum, atque in Republica quam institui per omnia secula duraturum. Sic enim interpretandum volunt לי *mihi*, שבכל מקום שנ' לי קים לעלם ולעולמי עולמים *ubicunque sic dicitur Mihi, res stabilita habetur in perpetuum & in secula seculorum.* Exempla afferunt, *ut fungantur Sacerdotio* לי seu *Mihi*[a], de Aharone & filiis dictum, & *erunt Mihi Levitæ*[b], item *Mihi filii Israel servi*[c]. Simile de Primogenitis[d], de Sanctuario[e], de Altari[f], de Oleo Sacro[g], de Regno Davidico[h], & de Oblationibus[i], ex sacra loquendi formula observant. Sequitur autem paulò post apud Mosem institutionem de qua loquimur exequentem, *venit itaque Moses*[k] *& narravit populo verba Domini*, ויאסף שבעים איש מזקני העם ויעמד אותם סביבות האהל *& congregravit Septuaginta viros è Presbyteris* seu *Senioribus populi & statuit eos circa Tabernaculum.* Et dein sequitur, *& descendit Dominus per nubem & locutus est ad eum*, ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים ויהי כנוח עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו *& accepit de Spiritu qui super eum, & dedit τοῖς Septuaginta viris qui Presbyteri essent. Et factum est ut, cum requiesceret super eos Spiritus, prophetarent, nec cessarent.* Ita nempè ולא יספו transferri sæpiùs solet, juxta paraphrastas Chaldæos, quibus substituitur ולא פסקין tantundem denotans. Et vulgata, *nec ultra cessaverunt*, neither ceased they any more, seu and did not cease, ut Angli nostri. Consonæ sunt versiones aliquot nuperæ aliæ ex Ebræo Lutheranam & Tigurinam sequentes. Aliis verò magis placet versio Græca, καὶ οὐκ ἔτι προσέθεντο, *nec ultra adjecerunt* (quod vox Ebraica etiam satis fert) quasi tunc prophetâssent illi seu munere functi fuissent prophetico nec omninò postea, sed inde desiissent. Ita Talmudici[l] qui illud ולא יספו (quod in Codice Samaritano edito legitur etiam ולא יאספו uti itidem in MS. Cottoniano) interpretantur per פסקו *non adjecerunt* seu *cessarunt.* Et glossa Jarchii ad locum citatum,

[y] Numer. 11. 14.
[z] Sepher Siphri fol. 13. col. 3. Pesiktha Zotertha fol. 45. col. 3.
[a] Exod. 28. 41.
[b] Numer. 3. 12.
[c] Levit. 25. 55.
[d] Numer. 3. 13.
[e] Exod. 25. 18.
[f] Ibid. 20. 24.
[g] Ibid. 30. 31.
[h] Sam. 16. 1.
[i] Numer. 28. 2.
[k] Numer. 11. 24.
[l] Gemar. Babylon. tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 7. 1.

כל אותן שבעים זקנים נתנבאו אותה שעה ראשונה לבדה כנוח עליהם הרוח סביבות האהל ופסקו *Omnes isti Septuaginta Presbyteri prophetabant tempore illo primo solùm quando quiescebat super eos spiritus circa tabernaculum & tunc cessabant, seu non postmodum prophetabant.* Sepher item Siphri [m] לא יספו explicat ibi per נתנבאו לפי שעה *prophetabant pro tempore tantùm.* *Pesiktha* etiam *Zotertha* [n] לא יספו שנתפסקה נבואתם *non adjecerunt significat prophetiam eorum tunc desiisse.* Tantundem legitur in *Midbar Rabba* [o]. Jarchius item heic אלא אותו היום לבדו לא נתנבא *non prophetabant nisi illo tantùm die* & autorem sibi facit *Siphri.* Adjicitur apud eum in editione Joannis de Gara, ואם תאמר ולא בפקין שלא פסקה נבואה מהם *Sed si dixeris* aut *substitui volueris non cessarunt, innuit illud non cessasse ab eis prohetiam,* quasi Jarchius de sententiæ Talmudicæ & receptioris, quam in glossa amplexatur ipse, sensu heic saltem dubitasset. Cæterùm planè pro ואם תאמר ibi legendum ואנקלוס תרגם ולא פסקין *sed Onkelos interpretatur, non cessarunt, unde innuit ille non cessasse ab eis prophetiam.* Ita enim in Glossæ ejus biblicæ editionibus Venetis aliis, quæ satis sunt numerosæ, in Constantinopolitana, Buxtorfiana, Amstelodamensi legitur, ut planè debet. Neque proculdubiò aliunde evenit ibi illud ואם תאמר, quàm ex eo quod abbreviatura solennis וא״ת, paritèr lectionis illius alterius vocibus inserviens, à librario aliquo typis Garaianis operas præstante in ואם תאמר temerè sit mutata. Ex jam dicto loci sensu quem amplectuntur plerunque Magistri afferentes etiam exemplum ex illo [p] קול גדול ולא יסף *voce magna, nihilque adjecit* seu κ̀ οὐ προσέθηκε. Syrus habet ולא אוספו quod vertitur *& non perrexerunt,* ubi Samaritana versio ולא אכנשו in eundem sensum. Arabica Saadiæ Gaon, ولم يحتاجوا الي عودة quod vertitur, *& non eguerunt iterationis,* Potiùs *non usi sunt iteratione* seu לא יספו פעם שנית *non adjecerunt vicem secundam,* ut interdum Magistri. Sed Judæi Mauritanienses ولا زادوا *& non adjecerunt* uti & MS. penes me Pentateuchi versio vetus ولم يزيدوا *non apposuerunt* prophetiam aliam. Hispanienses Judæi *Y non anandieron.* Tremellius, *ut tum prophetarent & non ampliùs.* Galli, *mais ils ne continuerent pas.* Alii aliquot similiter. De Prophetiæ autem Gradibus agens Maimonides, hunc quo donati sunt Septuaginta illi, facit Secundum. Scilicet, in Præfatione ad *More Nebochim*, de Mysteriorum Divinorum scientia varia, verba faciens, *Noli*, inquit, *existimare illa perfectè & ad amussim ulli Homini esse cognita. Nequaquam. Verùm, quondóque veritas nobis lucere & splendere videtur instar Lucis vel Diei, posteà verò iterum occultatur vel à Natura vel à Consuetudine ita ut ad priores nostras tenebras ferè revertamur & similes simus iis quos in densissima noctis caligine fulgura subinde irradiant. Hoc pacto quibusdam ita crebrò coruscare & sese invicem solent consequi ut nullum quasi animadvertere possint interstitium sibique in continua luce versari videantur & nox illis sit instar diei* وهذه درجة عظيم النبيين الذي

m Fol. 13. col. 4.
n Fol. 45. col. 4.
o Parash. 16. Fol. 265. col. 2.
p Deuter. 5. 22.

וזאת היא מדרגת גדול הנביאים אשר נאמר לו seu الذي قيل له *Atque hic est gradus magnus Prophetarum de quo dicitur* [q], seu ut versio vetustior, *& iste fuit gradus eximii prophetarum cui dictum est, Tu autem sta heic mecum*, Item [r] *quia radiavit lux faciei ejus.* Et sequitur heic in versione R. Samuelis Aben Tybbon; ויש מי שיהיה לו בין ברק וברק הפרש רב והיא מדרגת רוב הנביאים unde in Buxtorfianæ Latinis, *Aliis ita coruscare solent fulgura ut longum sit inter unum & alterum spacium ac intervallum. Et talis est communis gradus majoris partis prophetarum.* Sed in Arabico Codice MS. literis Judaicis exarato, quem antè memoravimus (cui titulus in origine est אלדלאלה id est الدلالة *Directorium*) totum hoc deest, uti etiam in versione Latina veteri. Et statim post scripturam illam de Luce faciei Mosis, Arabicè legitur, ומנהם מן ברק לה מרה ואחדה פי לילתה כלמא והי דרגה מן קיל פיהם ויתנבאו ולא יספו id est, ومنهم من برق له مرة واحدة في ليلته كلما وهي درجه من قيل فيهم ויתנבאו ולא יספו quod rectè vertit Aben Tybbon, מהם מי שיברק לו פעם אחת בלילה כלו והיא מדרגת מי שנאמר בהם וגו׳ *Et ex illis* (prophetiæ munere donatis) *reperitur cui apparet coruscatio in tota nocte, & gradus hic est de quo dicitur* [s] *& prophetaverunt & non addiderunt*, quod de Septuaginta adlectis sic dictum. Posteà autem idem Maimonides [t] مراتب النبوه *Ordines* seu *Gradus* (utitur heic etiam Aben Tybbon voce מדרגות) prophetiæ accuratiùs tractans, Primum Gradum facit, *cum quis auxilio divino ita instructus est & præditus ut eo moveatur & animetur ad magnum aliquod Facinus Perpetrandum*, ut, ad *liberandum* جماعه فضلا من جماعه شرار (ubi Aben Tybbon, קהל חשוב מן קהל רעים) *populum excellentem à populo malo aut ad liberandum virum aliquem excellentem aut ad multis hominibus benefaciendum*, ubi versio vetus, *ut evadant boni homines de manibus impiorum vel ut evadat bonus homo honoratus vel ad inducendum bonum super multos.* Buxtorfiana autem *ad Ecclesiam totam vel insignem aliquem hominem à vi & tyrannide improborum liberandum, illúmque motum in se sentit & animadvertit.* Donum hoc ei vocatur *Spiritus Domini* [u], qualem fuisse ait in Judicibus aliísque heroibus Israeliticis. Pro eo autem quod habetur ibi in Ebraicis, יזו גם כן מדרגת יועצי ישראל החשובים כלם והתבאר וגו׳ *Est gradus hic etiam præstantissimorum consiliariorum Israelis omnium, sicuti id speciatim in Regibus & Judicibus quibusdam declaratur, ut fuit* [x] *super Jepthacum Spiritus Domini &c.* legitur in Codice Arabico, והדא הי איצא הי דרגה משיח ישראל אלפצלא כלהם ותבײן דלך בתרציץ פי בעץ אל שופטים ואל מלכים ותהי על יפתח רוח יהוה וגו׳ seu وهدا هي ايضا هي درجه مشיח ישראل الفضلا كلهم وتبيين ذلك بترضيض

[q] Deut. 5. 31.
[r] Exod. 34. 29.
[s] Numer. 11. 25.
[t] More Nebochim part. 2. cap. 45. Arab. 46.
[u] 1 Sam. 10. 6. Judic. 6. 34. Isai. 11. 2. & 29.
[x] Judic. 11. 29.

الشופטים والמלכים ותהי על יפתח רוח יהוה וגו' بترضبض في بعـــض id eſt, *Atque hic etiam Gradus eſt Meſſiæ Iſrael qui omnibus præcellit. Atque hoc ſpeciatim declaratur in quibuſdam Judicibus & Regibus ut, & erat ſuper Jephtha Spiritus Domini &c.* Adeóque de Meſſia illud, in Verſionibus Ebraica & Latinis prætermittitur aut potius expunctum eſt. Primi hujus Gradus Spiritus, ut *Spiritus Domini*, ſic etiam *Spiritus Sanctus* ei ibi nuncupatur, quo Moſem ait præditum fuiſſe à tempore quo virilem ætatem eſt aſſequutus. Secundus ei heic Gradus eſt, *cum homo in ſe ſentit rem vel facultatem quampiam exoriri & ſuper ſe quieſcere quæ eum impellit ad Loquendum, ita ut Loquatur vel de ſcientiis & artibus vel Pſalmos & Hymnos, vel utilia & ſalutifera rectè vivendi præcepta, vel res Politicas & Civiles, vel denique Divinas,* והדא כלה מיתאדהא יעלי לחואס ותצרף אליקטה חאל פי id eſt, وهذا كله في حال اليقظة وتصرف الحواس علي معتادها quod vertit Aben Tybbon, וזה כלו בעת היקיצה והשתמש החושים על מנהגם id eſt, & *totum hoc fit inter vigilandum & in vigore ſenſuum ordinario.* Pergit Maimonides; وهذا هو الذي يقال عنه מדבר ברוח הקדש *Et hic eſt de quo dicitur* ſeu *dici ſolet, qui loquatur per Spiritum Sanctum.* Davidem, Salomonem, alios Sacræ Scripturæ autores verba feciſſe ac ſcripſiſſe ait, ut per Spiritum Sanctum impulſos, المقول فيهم ויהי כנוח עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו ومن هذا الطبقة كانوا שבעים זקנים

y Numer. 11. 25.

& ex hoc genere fuere Septuaginta Presbyteri de quibus dictum eſt[y] *& factum eſt ut cum quieſcebat ſuper eos Spiritus prophetarent & non addiderint.* Utrobique vertit apud eum rectè Buxtorfius *& non addiderunt.* Vetus verſio in præfatione quidem ſic etiam; ſed in loco ſecundo expreſſim *& non ceſſarunt*, juxta Vulgatam. Et ſtatim, وكذلك كـــل כהן גדול הנשאל באורים ותומים هو من هذه الطبقة اعني اذ كمـــا שכינה שורה עליו ומדבר ברוח הקדש *Et ſecundum hunc gradum loquutus eſt quilibet Sacerdos maximus à quo reſponſa petebantur per Urim & Thummim, id eſt, juxta id quod dici ſolet, Gloria* ſeu *Majeſtas divina habitat ſuper eum, & loquitur per Spiritum Sanctum* ſeu *cum Spiritu Sancto.* Compluria alia ibi habet Maimonides de variis Prophetiæ Gradibus, eáque ſatis intricata & verè perplexa[z]. Jam verò ex Maimonidis hiſce ſunt ex Magiſtris eminentiſſimi qui tum alium ab ſuperiùs dictis loci ſenſum eliciant tum verſiones illas quæ adeo diverſæ ſunt etiam ſatis conciliandas, ſaltem utraſque non immerito admittendas, velint. Spiritum Moſis Septuaginta illis ſic, ut è ſacra liquet hiſtoria, communicatum (quem à Moſe ſeu Spiritu ejus non aliter aiunt ablatum atque paſſim Magiſtri uti & Chriſtiani[a] à candela altera lumen alteri accenſum, unde non omninò imminuitur lu-

z. Videſis eum in More part. 2. cap. 36. & Tract. Jeſudi Tora cap. 7.

a Videſis Auguſtin. quæſt. ſuper Numeros 18. Tertullian. de Anima cap. 35. Ambroſ. in Symbol. Apoſtolorum cap. 7. Philo Iud. lib. de Gigantibus, Abulenſem in Numer. 11. quæſt. 40, 41, &c.

lumen prius quo acccenditur; & in versione Saadiæ Gaon pro Spiritu substituitur النور *Lux* seu *splendor*.) ita intelligunt illi, ut non ex ejusdem undequaque cum eo quod Mosaïcum integrum erat, genere à Numine communicatum velint. Fuisse scilicet illi tam primum Prophetiæ seu Summum Gradum quàm Secundum jam dictum. Cum autem ex re ipsa & occasione, unde Institutio illa τῶν Septuaginta orta est, viri Collegio seu Consessui Juridico & Deliberationibus in populo gubernando multiplicibus apti adsciscendi essent, Spiritum illis communicatum prophetiæ quidem fuisse volunt, sed non נבואה הגבורה *Prophetiæ summæ* seu perfectissimæ, qualis etiam in Mose, sed רוח עצה *Spiritum Consilii*, & רוח לעשות משפט וצדקה *Spiritum ad faciendum Judicium & Justitiam*. Adjiciunt, והוא הנקרא גבורה *& Spiritus hic est qui vocari solet Potentia*, à Numine scilicet communicatâ. Atque interpretantur illud & *non addiderunt*, quasi dictum fuisset, Prophetiæ Gradum illum Secundum habentes juxta illum prophetabant, nec insuper ex Primo quid addiderunt. Ita sanè Isaac Abarbinel [b], ubi citato è *More Nebochim* loco jam allato, ad illud ויתנבאו ולא יספו ut ibi affertur à Maimonide, adjicit, ר״ל ויתנבאו ברוח הקדש שלבש אותם וגו׳ ולא יספו מדרגה יותר כזה בנבואה שאחר שניתן להם הכח הזה לא היה צורך שיתנבאו עוד. *Sensus est, & prophetabant per Spiritum Sanctum qui vestivit eos &c. & non adjecerunt gradum*, aut *adjectum sibi non habuere gradum Prophetiæ hoc superiorem quoniam postquam datus est eis potestas* seu *facultas illa* Gradus Secundi, *non opus erat ut ultrà* (id est gradu ulteriore) *prophetarent*. Statim verò de versione illa Targumistarum *& non cessarunt*, velut non omninò contemnenda, subjungit, ואם תרצה לפרש ולא יספו ולא פסקו כתרגומו אמור מעתה שלא פסקו ולא סרו מהיותם מלובשים בכח ההוא מרוח הקודש אשר זכרתי *Sed si malueris interpretari illud* ולא יספו *per, & non cessarunt, juxta id quod in Targumis habetur, tunc dicendum eos non cessasse* aut *non defecisse* aut *desiisse esse vestitos potestate illa Spiritus Sancti quam jam memoravi.* Sic ille, ut versionis utriusque tum interpres tum patronus. Qui verò semel tantùm eos prophetasse aiunt, eorum prophetiam alii fuisse volunt de Coturnicibus proximè in Castra venturis [c], alii aliter. Hugo Grotius heic sententiam de prophetiæ in eis cessatione illa & versiones consonas amplexus, *Post id tempus*, inquit, *non habuere Spiritum propheticum quem semel tantùm illis Deus dederat ut auctoritatem novæ potestati* (judicandi gubernandíque) *necessariam ipsis adderet. Vide simile* 1. *Samuelis X.* 10. (de Saule) *Nimirùm, ut notat Maimonides, alii plerunque habuere Spiritum propheticum, alii ex longis intervallis, alii semel.* Sic ille. Anne verò sive ille sive Abarbinel heic assecutus sit mentem Maimonidis, viderint perspicaciores. Mihi fateor hactenus esse eam nimis inaccessam. Theodoretus [d] ad quæstionem, undenam eveniret Septuaginta, statim ut præfecti sunt, prophetasse, postea verò minimè (juxta Græcam scilicet versionem) respondet, *ὅτι οὐ προφητείας χάριν, ἀλλ᾽ οἰκονομίας αὐτοὺς προσέλαβε· τῶν γὰρ τοῦ πνεύματος χαρισμάτων καὶ τοῦτο.* *Quia non*

b Pirush hatora *fol.* 189. *col.* 4.

c Pesiktha Zotertha *fol.* 45. *col.* 4. Gemara Babylon. ad tit. Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 17. 1. alibi.

d In Numer. *Quæst.* 20.

Vaticinandi sed Gubernandi causa eos promoverat Deus, *quod munus etiam inter charismata Spiritus censetur*, unde affert illud Pauli cui [e] inter alia Christianorum munera divinitùs accepta numerantur ἀντιλήψεις καὶ κυβερνήσεις, *Opitulationes & gubernationes*, seu opitulandi & gubernandi, in Confederata Christianismi nascentis Disciplina, facultates. *Hoc autem* seu gubernationis judicandíque *munere*, inquit Theodoretus, *ornati sunt Septuaginta illi*, *& ut constaret populo divinum munus illos esse consecutos*, *quædam statim prædixerunt*. Quod quidem receptiori Magistrorum sensui perquam est consonum. Et videsis heic Lyranum, cæteros nostrorum obvios.

[e] 1 Corinth. 12, 28.

III. Sequitur in textu Sacro [f], *Remanserant autem in castris Duo Viri*, *quorum unus vocabotur Eldad*, *alter autem Medad*, ותנח עליהם הרוח *& quievit super eos Spiritus*. Onkelos & Jonathan dictus, רוח נבואה *Spiritus prophetiæ*. Hierosolymitanus, רוח קדשא *Spiritus Sanctus*. ותנה בכתובים וגו׳ *Et hi fuerunt ex Conscriptis nec exierunt ad tabernaculum sed prohpetaverunt in castris. Et currens puer nuntiavit Mosi dicens* (Gersomum filium Mosis puerum hunc [g] fuisse aiunt) *Eldad & Medad prophetant in castris. Et respondit Iehosua filius Nun*, *minister Mosi*, *unus ex juvenibus ejus*, *& ait mi domine Moses prohibe eos*, *& respondit ei Moses*, *nunquid æmularis pro me? Et quis tribuat ut* seu *utinam totus populus Domini essent prophetæ*, כי יתן יהוה את רוחו עליהם *ut Dominus det Spiritum suum super eos. Ingressus est itaque Moses in castra*, *ipse & Presbyteri Israel*. Nomina alia jam Conscriptorum non memorantur. Nec quinam Duo hi, sic nominati, fuerint, aliunde aut aliter in Scriptura satis liquet. Sed verò apud Magistros aliquos obtinuit, fuisse eos fratres Mosi uterinos, utpote, בנוי דאליצפן בר פרנך דילידית ליה יוכבד ברת לוי בזמן דפטרה עמרם גברה ואתנסיבת ליה עד דלא ילידת ית משה *Filios Elizaphani* (principis tribus Zabulon, inter reliquos, ad terram promissam dividendam designati [h]) *filii Pharnac quos peperit ei Iocabed filia Levi quæ repudiata ab Amram marito suo illi etiam desponsata est antequam pareret Mosem*. Sic Paraphrastes Chaldæus Jonathan dictus. Atqui è traditionibus Ebraicis Hieronymus (tantundem itidem, quoad fraternitatem, sed non uterinam enarrans) ad illud Paralipomenon [i], *Filii Ezra*, *Iether*, *& Mered & Epher & Jalon*, עזרא *Ezra*, inquit, *interpretatur auxilium*, *ipsum enim dicunt Amram patrem Mosi & Aaron.* יתר *Iether interpretatur Residuum. Ipse est Aaron.* מרד *Mared rebellans. Ipse est Moses.* עפר *Efer pulvis. Ipse est Eldad.* ילון *Ialon*, *Ilex. Ipse est Medad*, *iidem duo qui prophetabant. Traditur enim Moysem post acceptam legem in eremo patri injunxisse ut matrem dimitteret*, *eo quod illius amita esset. Filia enim fuit Levi*; *post cujus dissidium*, *duxisse aliam uxorem Amram*, *ex qua suscepit duos filios Eldad & Medad*. Sic ille. Alii Eldad illum fuisse volunt qui Elidad filius Cislon dicitur [k]; Medad verò qui Kemuel filius Shiphtan [l]; quorum uterque etiam in principibus ad Terræ distributionem designatis; hic tribui Ephraim, ille tribui Benjamin. Sic item habetur

[f] Numer. 11. 26.

[g] R. Bechai in Biur ail hatora fol. 173. col. 3. alii.

[h] Numer. 34. 25.

[i] 1 Cap. 4. 17. & videsis Histor. Scholastic. in Numer. cap. 24. & Abulensem in Numer. 11. quæst. 72.

[k] Numer. 34. 21.

[l] Ibidem 24.

betur in *Midbar Rabba* [m]. Sed incerta nimis hæc & è genio Rabbinico illo notissimo orta, uti pariter alia aliquot quæ de singularibus Binorum horum prophetiis earúmque circumstantiis traduntur. Manifestum interim videtur ex historia Sacra, Binos hosce sic expressim nominatos in circuitum tabernaculi cum Septuaginta antè generatim memoratis non venisse sed in castris mansisse & prophetasse, qua de re etiam plura mox. Adjiciunt autem Magistri, etiam ii qui τ Septuaginta prophetiam non ultra, juxta antè dicta, durâsse volunt (quocunque in sensu id sumendum) Eldadum & Medadum prophetico munere usque ad mortem functos esse; Habitualitèr, ut dici solet, licet non Actualitèr. Quod ad Spiritus Prophetiæ Genus seu Gradum attinet; magnus ille Maimonides [n] eundem ait eos sortitos esse Gradum quem Septuaginta illis ipse attribuit, id est per Spiritum Sanctum. Et Nachmanides [o] ad illud Jehosuæ [p], *Domine mi Moses, inhibe eos*, בתרגום ירושלמי ראיתי שאמר בכלאם מנע מנהון רוח קודשא וגו׳, inquit, *In Targum Hierosolymitano vidi illud inhibe eos* (de Eldado & Medado dictum) *expositum per inhibe ab eis Spiritum Sanctum, &c.* quod in Targumi illius editis non comperio. Etiam quibus distinctio illa prophetandi graduum non expressim adhibetur, dono illo eos usque ad mortem non caruisse aiunt. [q] Remansisse scilicet ex humilitate in castris nec in circuitum tabernaculi inde accessisse; unde etiam addunt eos colloquium quoddam habuisse cum Numine (quale non raró alibi adhibent quoties ea quæ dictu aut cogitatu sibi verisimilia essent personis introductis enarrare satagunt) de Dignitate ad se inde ventura. Dixisse scilicet eos [r] אין אנו ראוין לאותה גדולה *Nos impares sumus tantæ dignitati*, ut nempè in numero jam seligendorum, circà Tabernaculum sanctum, locum haberemus. Atque illinc dixisse eis Dominum, הואיל ומיעטתם עצמיכם הריני מוסיף גדולה על גדולתכם *Quoniam vos ipsi vos sic minuitis* seu indignos vos esse profitemini, *ego dignitatem dignitati vestræ addam.* Additio illa statim subjicitur; וכה גדולה הוסיף להם שהנביאים כולן נתנבאו ופסקו והם נתנבאו ולא פסקו *Dignitas illa adjecta* seu Prærogativa singularis binis hisce data, *erat ut cum Prophetæ omnes cæteri vaticinari desinerent, hi non omninò desinerent*, והיו מתנבאים עד יום מותם *atque* [s] *munere usi sint prophetico usque ad tempus mortis eorum.* In prophetiis eorum quibus tunc usi sunt, habent etiam alii [t] illam de Coturnicibus in castra venturis, alii illas de Mosis morte & Jehosuæ in terram Sanctam ingressu, alii de Gog & Magog, alii hasce pariter cunctas. Etiam ubi in Ezekielis prophetia de Gog & Magog, legitur [u], *Anne tu is es de quo loquutus sum in diebus antiquis per servos meos prophetas Israel*, הנבאים בימים ההם שנים quod verti solet, *prophetas in diebus illis annorum*, seu *diebus illorum temporum*, haud legendum volunt שנים *Shanim* quod significat *annos* seu *tempora*, sed *Shenaim* id est *binos* atque ita denotari ibi Eldadum & Medadum, *per Prophetas in diebus illis binos.* Sic Gemara Babylonia jam ante citata. Sic Salomon Jarchius locum illum etiam de prophetis aliquot recentioribus cum aliis sumens,

m Parash 16. *fol.* 265. *col.* 2.

n More Nebochim *part.* 2. *cap.* 45. *Arab.* 46.

o *In* Pirush Tora *fol.* 242. 2.

p *Numer.* 11. 28.

q *Gemar. Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 17. 1.

r *Vide Theodoret. in Numer. quæst.* 21.

s Sepher Siphri *fol.* 13. *col.* 4.

t *Lociciati & inde Magistri ad Numer.* 11. *& Targum ibi tum Jonathanis dictum tum Hierosolymitanum.* Zohar *edit. Mantuanæ ad* Bemidbar *fol.* 155. 2. Midbar Rabba *parash.* 16. *fol.* 265. *col.* 2. Chiskuni *in Num fol.* 196. 2. *Ramban in* Pirush Tora *fol.* 242. 2. Pesiktha Zoterlha *fol.* 46. *col.* 1.

u *Cap.* 38. 17.

mens, adjicit, ורבותנו אמרו אלדד ומידד הם נתנבאו עליו וזהו שנים האמור כאן אל תקרי שנים אלא שנים שני נביאים נתנבאו נבואה אחת בפרק אחד *Sed dicunt* (plerunque) *Rabbini nostri Eldadum & Medadum fuisse eos qui prophetarunt de eo* (nimirùm de Gog ibi memorato) *& quod habetur heic non de* שנים *accipiendum pro Binis. Nec legendum Shanim* (pro annis) *sed Shenaim. Bini scilicet prophetæ illi prophetiam unicam prophetabant tempore uno* seu *simul.* Sic etiam ipse in Glossa Talmudica [x]. Ita etiam ibi David Kimchius, ita *Chiskuni* [y], *Pesiktha Zotertha* [z], alii. Sed vide Abarbinelem [a] in dictum Ezechielis locum. Et de Prophetico Conscriptorum munere videsis quæ fusiùs disputat Abulensis [b]. Binos autem jam dictos, in castris sic manentes nec in circuitum tabernaculi cum reliquis venientes, alii ex numero illo Septuaginta fuisse volunt, negantibus aliis, qua de re inferiùs plura.

x *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 17. 1.
y *Ad Numeri. fol.* 196. 2.
z *Fol.* 46. *col.* 1.
a *In prophetas fol.* 206. *col.* 2.
b *Ad Numer.* 21. *quæst.* 54, 57, 58, 59, 60, 64, 65. *&c.*

IV. Monendum autem esse duximus lectorem, si quis scriptis Rabbinicis ac Talmudicis forsan insuetior fuerit, Nomen רוח הקודש *Spiritus Sancti* sic in spiritus Mosaici communicatione superiùs memorati notione accipi illa quâ tantùm שפע מן יהוה *influentiam à Domino* seu Numinis sanctissimi afflatum hominibus communicatum significat, non omninò quâ Personam Divinitatis Tertiam ut in Christianismo denotat. Sic aiunt [c] Eberum magnum fuisse prophetam שקרא שם בנו פלג ברוח הקודש *quoniam appellavit filium suum Phaleg* (quo nomine Telluris distributio futura designaretur) *per Spiritum Sanctum.* Genebrardus vertit *afflatu Spiritus Sancti.* Maimonides item alibi [d] Sextuplam explicans Spiritus apud suos Notionem, Primam Aeris, Secundam Venti, Tertiam Vitalis, Quartam ipsius Animæ Rationalis immortalísque facit. Et de Quinta,

c Seder Olam Rabba *cap.* 1.
d More Nebochim *part.* 3. *cap.* 40.

وهو ايضا اسم الفيض العقلي الالاهي الذي يفيض علي النبيين

והוא גם כן השפע השכלי האלהי אשר ישפיע על הנביאים *Et nomen est itidem Influentia intellectualis Divina, quæ influit in Prophetas*, quando prophetant. Atque exemplum Notionis hujus affert ex Numerorum loco toties citato. Et de Sexta, inquit, nomen etiam est الغرض والارادة seu הכונה והרצון *Propositi ac Voluntatis* tam in Homine quàm Deo. Atque hinc subjicit animadvertendum esse,

בכל רוח מנשובה ללה הי בחסב אלמעני אלכאמס ובעצהא בחסב מעני אלדי הו אלאראדה

scilicet فكل روح منسوبة لله هي بحسب المعني الخامس

وبعضها بحسب معني الذي هو الارادة *Spiritum ubicunque tribuitur Deo sumendum aut in notione Quintâ, aut, ut interdum, pro eo quod est voluntas*, ut in Sexta. Utrâque autem in Notione *Spiritus Sanctus* ei dicitur. Atque alibi apud eum Magistrósque [e] alios Spiritus Sancti notio est ejusmodi frequens. Illinc vetustis Patribus Christianis dicitur Error Judaicus, quo Substantia Spiritus Sancti Divina illa ac Personalis, non Nomen, alteris in illis notionibus negatur. Seculis

e *Videsis* Sepher Cozri *part.* 5. §. 12. *pag.* 269. *Rabbinos ad Genes.* 1, 2. *&c.*

culis in primitivis ea de re disputationes accerrimæ inter etiam Christianos. Quæ Macedoniani aliíque ejusmodi hæretici ea de re voluerint, in historiis obvia sunt. Atque Errorem illum sic Judaicum dictum amplexum fuisse etiam Lactantium, autorem Divinarum institutionum celeberrimum, notat Hieronymus[f]. *Lactantius*, inquit ille, *in libris suis, & maximè in epistolis ad Demetrianum, Spiritus Sancti omninò negat substantiam, & errore Judaico eum vel ad patrem referri vel ad filium, & sanctificationem utriusque Personæ sub ejus nomine demonstrari.* Error ibi Judaicus habetur in eo quod de Spiritus Sancti substantia negata dicitur, non itidem in subjuncto de sanctificatione utriusque Personæ, quasi Judæi non in Christianismum Reformati, binas admisissent, ut Christiani, Personas, seu Patris & Filii; licet interim fatendum sit, eos, præter Patrem, ut Spiritum Sanctum ita etiam & Filium Dei, & מימרא די *Verbum Domini* & λόγον ejus, ut nomina satis sibi nota memorare; eáque sic intelligi à scriptoribus aliquot Christianis, iisque doctissimis, quasi vetustiores Judæi eisdem nominibus Trinitatem Christianismi divinam designari voluissent. Ea de re, præ aliis qui in Judæos ex professo diligentiùs, ídque ex ipsorum commentariis conscripserint, consulas Raymundum Martini[g] & Petrum Galatinum[h], atque, in Raymundum, observationes nuperas. Apud illos ipsa hisce de nominibus Magistrorum veterum verba maximè animadvertenda occurrunt. Adde quæ Christophorus Helvicus de מימרא די verbo *Domini* è Targumicis pridem observavit. Illud interim præ aliis hac de re observandum; ubi in loco illo celeberrimo[i] dicitur יהוה *Dominus pluisse super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem* מאת יהוה *à Domino de cœlo*, unde Patris & Filii in eodem commate designatio elici solet, & eam in rem paraphrasis afferri Hierosolymitana quæ habet primo pro יהוה *Domino* מימרה די *verbum Domini* & in secundo מן קדם די *à præsentia* seu *à Domino de cœlo*, Paraphrasin Jonathanis dictam utroque in loco pariter מימרא די *verbum Domini* usurpare; quasi idem ipsum priori יהוה nomine quod posteriori omninò denotandum. Et verum quidem est מימרא די *verbum Domini*, Chaldæis pro ipso simpliciter Deo, ut Agente, sæpius adhiberi. Syrus loco illo de Sodoma priore habet מרנא, dominus, posteriore מן קדם מרנא *à conspectu* seu *præsentia Domini de cœlo*. Arabs Saadiæ Gaon priore الله *Deus*, posteriore من عنده *à seipso* de cœlo. Utroque in loco Judæi Mauritanienses الله *Deum* habent, uti & versio Persica خودا *Goda*, *Deum*. In eundem simpliciter sensum alii. Sed verò de Angelo nomine יהוה interdum designato, videsis, præter veteres aliquot obvios, viri summi Hugonis Grotii[k] adnotata. Philo autem Judæus ille Alexandrinus, ut de Spiritu Domini, juxta superiùs ex eo allata, adeóque Sancto loquitur, ita etiam de Filio ejus & Verbo, etiam Primogenito. Scilicet agens[l] de Dei Filii nomine quà hominibus illud subinde communicatum, κἂν μηδέπω μέντοι, inquit, τυγχάνῃ τις ἀξιόχρεως ὢν υἱὸς

f Epist. 65. ad Pammachium & Oceanum.

g Part. 3. dist. 1. cap. 4. 8. §. 3. & 4. &c. & cap. 11.

h De Arcanis lib. 2. cap. 5. & 6.

i Genes. 19. 24.

k Ad Genes. 1. 8. 22. 19. 24. & Mat. 6. 5.

l Lib. de Confusione Linguarum.

Θεοῦ προσαγορεύεσθαι, σπούδαζε κοσμεῖσθαι κατὰ τὸν πρωτόγονον αὐτοῦ λόγον, τὸν ἄγγελον πρεσβύτατον, ὡς ἀρχάγγελον πολυώνυμον ὑπάρχοντα. Καὶ γὰρ ἀρχὴ, καὶ ὄνομα Θεοῦ, καὶ λόγος, καὶ ὁ κατ᾽ εἰκόνα ἄνθρωπος, καὶ ὁρῶν Ἰσραὴλ προσαγορεύεται), *Quod si nondum quisquam est dignus ut Dei Filius appelletur, tu tamen da operam ut ornatus sis sicut Verbum ejus Primogenitum, Angelus Antiquissimus, qui velut appellationum multiplicium Archangelus est. Etenim Principium, & Nomen Dei, & Verbum, & Homo ad imaginem Dei, & Videns Israel nuncupatur.* Et statim subjungit, καὶ γὰρ εἰ μήπω ἱκανοὶ Θεοῦ παῖδες νομίζεσθαι γεγόναμεν, ἀλλά τοι τῆς ἀϊδίου εἰκόνος αὐτοῦ, λόγου τοῦ ἱερωτάτου. Θεοῦ γὰρ εἰκὼν λόγος ὁ πρεσβύτατος, *Nam si nondum idonei sumus ut nominemur Dei Filii, simus saltem sempiternæ ejus Imaginis*, id est, *Sermonis* seu *Verbi illius Sacratissimi. Dei enim imago est Verbum illud antiquissimum.* Cum Platonicis & Christianis dogmatibus hac de re vetustis comparet hæc obiter allata qui velit. Certè etiam ad Ebræos suos Paulus [m] Apostolus sive quis alius Epistolæ ad Ebræos autor fidentiùs loquitur atque ut de re ipsis receptissima, ubi etiam in Epistolæ initio verba facit de Filio ut χαρακτῆρι τῆς ὑποστάσεως τοῦ Θεοῦ, *Charactere* seu *figura substantiæ Dei.* Sed verò *Spiritus Sancti* haud dissimilis est apud Mahumedanos etiam notio, tam Philosophos quàm Theologos, ubi loquuntur de النبوة *prophetia* & de قوة قدسية *facultate* seu *potentia Sanctimoniæ*. Eas scilicet ad homines aliquot sive per Angelum sive per الروح القدس *Spiritum Sanctum* devenire aiunt. Ea de re expressim certè Avicenna [n]. Et consulas, si vis, quæ de Intelligentiis huc etiam spectantia, obiter tradunt Averroes, Algazel, Alpharabius, id genus alii. Etiam in Alcorano legitur [o], ولقد اتينا موسي الكتاب وقفينا من بعده بالرسل واتينا عيسي ابن مريم البينات وايدناه بروح القدس قوينا *Et Mosi jam misimus librum*) ubi versio Retinensis edita Mosem prætermittit, qui in MS. meo, eidem coævo, ut debet, ibi memoratur) *& misimus postea Prophetas & misimus Jesu Filio Mariæ Declarationes scientiæ* (ubi paraphrastes penes me, المعجزات كاحي الموت وابرا الاكمه والابرص *facultates miracula faciendi (veluti mortuos vitâ donandi, cæcos & leprosos sanandi) & testimonium ei præbuimus corroboravimúsque eum per Spiritum Sanctum.* Scilicet Deum sanctissimum loqui fingitur. Retinensis ibi *Spiritum Divinum.* Id genus sunt in Alcorano [p] alia, quæ plerunque quidem per Angelum Gabrielem sanctitatis Spiritum interpretantur Doctores Mahumedani. Paraphrastes jam dictus ad illud, بروح القدس *per Spiritum Sanctum*, اي الروح المقدسة جبريل لطهارته يسير معه حيث سار ولم يستقيموا id est, *Spiritum Sanctitatis Gabriel qui in manifestationem ejus missus est ut comes quocunque iret. Nec tamen* (beneficiis hisce divinis; ita sensus paraphrasis

m *Ad Ebræos cap. 1. 3.*

n *Arabicè in compend. & rebus Metaphysicis part. 2. pag. 84. Latinè de Philosophia prima Tract. 10. cap. 2. Lib. de Anima cap. 8. & De Divisione scientiarum pag. 144.*

o *Azoar. 2.*

p *Azoar. 4. 75, &c. & videsis Philip. Guadagnoli Apolog. pro Christiana Religione tract. 3. cap. 8, 9, 10, &c.*

phrasis est) *ad rectam mentem seu veri cultus rationem reduci potuere.* Ita Potestatem, Archangelum, Intelligentiam, Influentiam faciunt illi Spiritum. Et videsis quæ de munere apud eos prophetico obiter dicta superiùs [q] sunt. Habeo autem penes me Theologum & Philosophum in Mahumedanis eximium MS. الشيخ علي بن عبدالكريم *Alshiech Hali Ben Aibdalcharim*, qui in opere cui titulum fecit كتان الانسان الكامل *liber Viri Perfecti* seu *Perfectionis Humanæ*, apud Mahumedanos Africanos conscripto, capita habet De Deo ejúsque Essentia & Unitate, id genus aliis, integra, & demum [r] في روح القدس *De Spiritu Sancto*, ubi, اعلم inquit, لن روح القدس هو روح الارواح وهو المنزه عن الدخول تحت حيطة كن ولا يجوز ان يقال فيه انه مخلوق لانه وجه خاص من وجوه الحق قام الوجود بذلك الوجه وهو روح لا كالارواح لانه روح الله وهو المنفوخ منه في ادم فاليه الا شارة بقوله ونفخت فيه من روحي وروح ادم مخلوق وروح الله ليس مخلوق وهو روح القدس اي انه الروح المقدس كن المقايص الكونية *Sciendum est Spiritum Sanctum esse Spiritum* (per excellentiam) *Spirituum, & oblectatur transitu* seu *descensu infra amplitudinem suam. Nec omnino de eo dici debet, eum esse Creaturam, cum Modus singularis* seu *productio sibi propria, vera adeóque unica sit. Atque Spiritus est non instar Spirituum aliorum, quia Spiritus est Dei, qui afflatur ab eo in Homine & ad eum, & versatur in verbis ejus. Et spiritualiter ei afflatur. Spiritus autem Hominis Creatura est; sed Spiritus Dei non est Creatura. Atque hic est Spiritus Sanctus, quoniam scilicet est sanctificatus absque deficientia aliqua essentiæ.* Alia subjungit ille in eundem sensum, uti Mahumedani alii, qui in Trinitatem Christianismi Divinam disputantes notionibus illis in suis, quæ itidem satis Rabbinicæ sunt, Spiritum Sanctum duntaxat agnosci volunt. In eis primas tenent Achmed Ben Zin Persa contra quem scripsit Philippus Guadagnolus Apologiam Christianam, & Achmed Ben Abdalla Africanus in Dissertatione ejus illa, MS. superius [s] memorata, ubi *Veteres*, inquit, *Christiani aliter explicabant Trinitatem quam Moderni. Dicebant enim ex eis Tribus, Essentia, Sapientia, Vita eam componi; Essentiam Patrem, Sapientiam Filium & Vitam Spiritum Sanctum esse affirmantes; omnes verò tres simul Unum Deum esse. Modernorum sententia jam superiùs explicata est* (de Patre, Verbo, Spiritu Sancto) *& ex utriusque inter se pugna & dissensione, apparet ambas esse falsas. Si verò Moderni dixerint, sententiam veterum veram esse, sibi ipsis sanè contradicunt; quia Moderni dicunt Filium esse Verbum, & Spiritum Sanctum mutuum Amorem Patris erga Filium & Filii erga Patrem; veteres tamen Filium esse Sapientiam & Spiritum Sanctum Vitam vel Spiritum.* Et de Personarum Trium

[q] *Cap. 2. § 2.*

[r] *MS. Cap. 50*

[s] *Lib. 2. cap. 12. pag. 482.*

Trium nomine verba faciens, *Ex iis tribus*, inquit, *faciunt Unum solum Deum, & ita simul dant duas contradictiones in eodem subjecto, dicentes, idem esse Unum & Tres quod omnino impossibile est, quia quod est Unum non est Tres, nec quod Tres est Unum. Secundò, errant facientes Essentiam Dei compositam ex Tribus rebus quæ non habent esse ni in sola imaginatione & intellectu, cum sint attributa substantiarum, & non substantiæ; quia sapientia non datur sine sapiente, Essentia sine eo quod est, Et Spiritus seu Vita sine vivente. Itaque ex solis attributis faciunt personas vel substantias quod nullus intellectus potest capere. Et ad confirmandam hanc suam opinionem, addunt Christiani, creationem non posse dari sine iis Tribus rebus è quibus componant Deum; Quibus respondetur Creationem unà cum iis Tribus indigere præterea duobus aliis Potentia & Voluntate. Dicunt igitur esse Quinque potius.* Et postea, *Mauri dicimus animam Christi esse Spiritum Sanctum & Spiritum Dei, sicut & Adami, & quia miraculo fuit creatus sine Patre, ideo vocamus eum Spiritum Sanctum & Spiritum Dei & Prophetam & Nuntium Dei.* Sic Ben Abdalla ille, nostri seculi scriptor, & Mahumedismi sui assertor quidem, saltem Christianismi impugnator, perquam ingeniosus. Hali autem jam dictus, in capite [t] في التورية *De Lege*, ubi de Mose, Tabulisque Legis, & Mahumedis disciplina agit, uti etiam de Christiana, verba generatim faciens de Jesu Christi Miraculis, Sectatoribus, & Discipulis, de hisce subjicit (quod obiter adnotare liceat) وقالوا انه ثالث ثلاثة وهو الاب والابن والام وسموا ذلك بالاقانيم الثلاثة *dixerunt illi seu doctrinam professi sunt quod Trini sint qui Trinitatem conficiunt; Pater scilicet, & Filius, & Mater. Atque hosce nominant Tres* ὑποστάσεις seu *Personas*; quasi receptiorem existimasset ille cum suis sententiam hanc fuisse in Christianismo de Trinitate, nec ejusdem Personam Tertiam Spiritum Sanctum illic dicendam. Neque rarum est homines de aliorum religione loquentes, cum nec libris eorum moribúsve ac disciplinæ satis adsueti sint, opprobria ejusmodi & hallucinationes temerè effutire. Sed interim verum est, mulieres aliquot olim è Thracia in Arabiam, ante Mahumedem, migrantes dogma de Divinitate cultúque Divino Mariæ Virginis commentas esse & propagâsse, ut legimus apud Epiphanium [u], quod sanè cum cultu qualicunque ei apud aliquos exhibito collatum, facilè in causa esse potuit ut Mahumedani aliquot, haud aliunde edocti, eam pro Tertia Persona ita perperam sumerent. Prætereo quod à nonnullis tribuitur etiam Macedonio ejúsque sectæ de Spiritus Sancti processione à Matre & Filio; qua de re consulas Alphonsum de Castro [x]. Hali etiam ille de variis Christianorum sententiis hanc circa rem ibi plura scribens, alios coram esse ait, quibus Pater ipse Spiritus Sanctus est in Trinitate, Maria Virgo Mater, & Jesus Filius. Id genus habet alia ille satis portentosa. Quæ tamen Bogomilorum [y], aliorúmque ejusmodi hac de re commenta neutiquam omninò excedunt. Quinetiam in Alcorano ipso habetur com-

t *Cap.* 36. *MS.*

u *Hæres.* 78. *seu in Antidicomarianitis* §. 23.

x *Lib.* 5. *advers. Hæres. verb.* Deus; *hæres.* 10.

y *Euthymius Panoplia part.* 2. *tit.* 23.

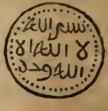
commentum impium simul & ridiculum de Dei ad Christum allocutione quâ velut tentando eum aut interrogando, illud de Divinitate tam Matris quàm sui supponitur, perinde ac si impostori illi fuisset Trinitatis Christianæ fundamen.

Verba sunt [z], ان قال الله يا عيسي بن مريم انت قلت للناس اتخذوني وامي الهين من دون الله قال سبحانك ما يكون لي ان اقول ما ليس لي بحق ان كنت قلته فقد علمته تعلم ما في نفسي ولا اعلم ما في نفسك انك انت علام الغيوب ما قلت لهم الا ما امرتني ان اعبدوا الله ربي وربكم وكنت عليهم شهيدا quod à Retinense vertitur [a], *Ipsi iterum Deo dicenti, O Jesu Mariæ Fili tu persuades hominibus ut Dei loco te Matrémque tuam Duos Deos habeant & venerentur, respondet Iesus, nolit Deus ut ego quid præter verum dicam. Et si ego protuli, tu nosti. Quia tu omnium secreta cordium noscens, mei cordis arcanum penetras, ego vero nequaquam tui. Tu scis itaque me nihil hominibus nisi mandata tua dixisse, scilicet quod te Deum meum atque suum invocent & adorent, quorum quamdiu tibi placuit testis affui.* Guiliemus Postellus [b], *Et quando dixit Deus, ò Iesu fili Mariæ tu dixisti hominibus, recipite Me & Matrem meam Duos Deos, præter Deum: dixit, laus sit tibi Domine, id est absit ne fiat hoc mihi, ut hoc dicam quod in me non est verum &c.* Dionysius autem Carthusianus [c], *O Iesu Mariæ fili persuade hominibus ne Dei loco te Matrémque tuam Duos Deos habeant & venerentur. Respondet Iesus; nolit Deus ut ego quid præter verum dicam &c.* Quasi expressim ibi Deum voluisset Mahumedes jussisse ut Divinitatem tam suam quam Matris Jesus denegaret. Rierus autem in versione nupera, *Il dira au jour du Iugement, O Iesus Fils de Marie as tu ordonné au peuple d' adorer toy & ta Mere comme deux Dieux? Iesus respondra, loué soit ton nom, je me garderay de dire ce que n'est pas, tu sçais si je l' ay dit &c.* Ita quasi in die Judicii sic dicendum admittit ille, atque interrogativè. Quemadmodum autem ex recepta de Christianismi Trinitate fide ínque ejusdem solennem in sacris professionem, antiquitùs nata est Doxologia illa usitatissima, *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto &c.* sæpiùs etiam in eisdem sacris subjungi subciníque solita, ita non minùs velut in adversum atque ut Doxologiæ illi Antilogia solennis paritèr habetur & frequentissima apud Mahumedanos formula illa, لا الله الا الله احد *non est Deus nisi Deus unicus* (& Trinitatem sic satis negare sibi videntur; quemadmodum etiam Christiani aliquot veteres [d] verba eadem ex Sacra itidem Scriptura sumta, eodem cum Judæis & Mahumedanis modo intellexere) quod in Alcorano, Commentariis, Precibus eorum tam Privatis quam Publicis Acclamationibúsque perquam est obvium, uti & illud, لا الله الا الله وحده لاشريك له *non est Deus nisi unicus, neque est ei socius* seu *consors.*

[z] Arab. Azoar. 5.
[a] Azoar. 13.
[b] De Orbis Concordia lib. 2. pag. 187.
[c] In sectam Machomet. lib. 2. art. 24.
[d] Videsis Eusebium contra Marcellum de Ecclesiastica Theologia lib. 2. cap. 19 &c.

Illinc etiam Numiſmata habent illi ad hunc modum inſcripta quorum ſunt apud me vetera Quatuor, ſingulari juvenis eximii, Franciſci Vaughani, Interioris Templi ſocii, humanitate, cum Romanis compluribus, mecum communicata.





Tria priorem exhibent figuram. Quartum poſteriorem; omnibus adjectis utrinque vocibus aliis, quarum literæ detritæ & mihi nimis ignorabiles. Figura prior ait, *Non eſt Deus niſi Unicus*; ſecunda, *In Nomine Dei, non eſt Deus niſi Deus Unicus.* Quibus ſæpiùs alibi ſolet adjici ومحمد رسوله *Et Mahumed eſt propheta ejus.* Etiam crebrò ſubjunctam video formulam, eandem in rem, ſolennem,

ࠋࠉࠕ· ࠀࠋࠄ· ࠀࠋࠀ· ࠀࠇࠃ·

ſcilicet לית אלה אלא אחד *non eſt Deus niſi unicus*, ſacris Samaritanorum lectionibus aliquot MS. in bibliotheca Reverendiſſimi & Præſtantiſſimi viri Jacobi Uſſerii Armachani, ubi etiam habentur Preces ſolennes Samaritico-Arabicæ, literis interim utræque Samaritanis, quarum per intervalla quibus diſjunguntur, ſæpiſſimè ad hunc modum ſubditur,

ࠋࠉࠎ· ࠀࠋࠄ·   ࠋࠉࠕ· ࠀࠋࠄ·
ࠀࠋࠀ· ࠅࠀࠇࠃ·   ࠀࠋࠀ· ࠀࠇࠃ·

id eſt,

ليس اله & לית אלה
الا واحد   אלא אחד

idem ſignificantia. Quod verò attinet ad Spiritus Sancti in Chriſtianiſmi Trinitate notionem è ſacris literis, maximè è fœdere novo, ritè eliciendam (qua de re commentarii ampliſſimi multiplicéſque paſſim occurrunt) intempeſtivum forſan non fuerit, Monitum heic adjicere, diſquiſitionem liberiùs ineuntibus certe non ignorandum, nec puto cuiquam librorum ſaltem ſive copiâ ſive notitiâ ampliori minùs inſtructo ingratum, de loco illo celeberrimo, ex S. Joannis Epiſtolæ primæ capitis quinti commate ſeptimo ad Trinitatem adeóque perſonalem Spiritus Sancti Deitatem aſſerendam præ aliis, ut afferri ita & controverti ſolito, Ὅτι τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Λόγος καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσι, ſeu ut ſæpius legitur,

ϗ ὅτι

καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσι, *quoniam Tres sunt qui testimonium dant* seu *testantur in Cælo, Pater, Verbum & Spiritus Sanctus, & hi tres Unum sunt.* Scilicet, tametsi in codicibus vetustiorum seculorum Græcis MSS. quibusdam, seu non paucis, ut aiunt alii[e], & certè in plerisque & quasi tantùm non cunctis, ut aliis[f], qui diligentiùs scrutati sunt, innuitur, defuerit omninò comma hoc, uti etiam in celebratissimo illo vetustissimóque utriusque federis exemplari ex Oriente à Cyrillo Patriarcha Constantinopolitano ad Carolum nuper Regem Angliæ dono missum, quod S. Theclæ temerè nimis vocitatum est (ubi post illa in commate 6. ὅτι τὸ Πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια, sequitur tantùm, ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες, τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς τὸ ἕν εἰσιν. Εἰ τὴν μαρτυρίαν &c.) nec in MSS. binis Bibliothecæ Oxoniensis publicæ habeatur, nec quidem in Græcis aliquot editionibus Novi Testamenti, veluti Aldinâ[g], Wolfii Cephalæi[h], Simonis Colinæi[i], Contextu Oecumenii, nec in versione Latina vetustiore, nec in codicibus MSS. miræ vetustatis editionis evulgatæ, quod asserit Erasmus, quos consuluit ille in bibliotheca Brugis Divi Donatiani, uti nec in Latinis aliquot Oxoniensis bibliothecæ, nèc in nonnullis unde Lovanienses[k] ediderunt Epistolam hanc; verúmque etiam sit, in codicibus priscæ versionis Syriacæ è MSS. vetustis fideliter editis, eísque tam Pontificiorum quam Reformatorum (qui nec pauci sunt) illud non omninò legi, quasi locus ei illic nullatenus deberetur, extra quam ubi ex suo nonnulli, sive in ipso contextu[l] sive in margine, intersertum volunt, uti nec in MS. Syriaco bibliothecæ Oxoniensis publicæ (quod ab eruditissimo viro, Georgio Langbainio, Collegii Reginalis illic Præposito, didici, ut alia soleo non pauca) neque ut credere par est in MS. aliquo alio Syriaco, nec haberi in Arabicis sive Erpenianæ sive Jaianæ editionis, quarum neutra de Tribus ibi habet quidquam præter, والشهود ثلثة الروح والما والدم وهي الثلثة واحد *Et tres sunt testes, Spiritus & Aqua & Sanguis, & hi tres Unum sunt*, ut Erpeniana, seu ut Jaiana, والثلثة هم في واحد *Et Tres hi in Unum* seu *in Uno sunt*, quod Syro est magis consonum qui habet ܒܚܕ *in Uno* seu *in Unum*, ut codices itidem Græci aliquot, εἰς τὸ ἕν εἰσι; quod in nonnullis commati huic 8 omninò deest; illo *in Tellure*, nec in Arabicis nec Syriacis lecto, uti nec, ut ostensum est, in exemplari illo Orientis MS. quod diximus antiquissimo nec in aliis aliquot vetustissimis, quod etiam ex Augustino[m], Ambrosio[n], aliísque veterum liquet; Quanquam etiam dubitandum non videtur quin exemplaria Græca diligentiùs comparare in versiones suas voluerit tam Syrus quam Arabs (qui & Syriacis proculdubio usus est) qualia sibi optima, correctiora, & præ aliis seligenda viderentur, ut in conatibus ejusmodi fieri assolet, nec receptæ, à seculis vetustis usque in nostra, in Ecclesiis Syrorum & Arabum Christianis, capitis illius lectiones publicæ (solennis enim est Syris ejusdem lectio publica in ܥܐܕܐ ܕܕܢܚܐ *Festo*[o] *Luminum*, quod

e Mariana, Lucas Brugensis, Iacobus Tirinus, ad 1 Ioan. 5.7.
f Erasmus ibid.
g Venetiis 1518.
h Argentorati 1524.
i Parisiis 1534.
k Vide editorum Lugduni 1569. & epist. Io. Hantenii præfixam.
l Vide Tremellium ad 1. Ioan. Syriac. 5. 7. & Eliam Hutteri Syriaca ibi.
m Contra Maximinum Arianorum Episc. lib. 3. cap. 22.
n De Spiritu Sancto lib. 3. cap. 11.
o Syr. Test. edit. Widmanstadii, Raphalengii, Bodriani &c.

quod illis eſt Epiphania, atque Arabibus in الخميس من الجمعة الخامسة وثلاثين *feria quinta*† *hebdomadis trigeſimæ quintæ*, poſt Paſcha ſcilicet putatæ; juxta morem Eccleſiarum Græcanicarum, de quo ſtatim) aliter omninò ſe habuerint, adeóque apud illos autoritate publicâ locus commati illi neutiquam admiſſus ſit ullus; Tametſi inſuper in verſione Lutherana, ſeu tam Danica quàm Germanica, olim omnino, ut apud Syrum & Arabem, prætermittatur, atque etiam in recentioribus ejuſdem editionibus, velut id de quo meritò dubitandum ſit, variatim interponatur, ac in verſionibus Reformationis Anglicanæ ſub Henrico Rege octavo variis, aliiſque[p] aliquot, nunc charactere minore aut monito aliquo aut nota ſingulari ſignetur, quaſi nondum ſatis deciſum haberetur utrum legitimum ſibi locum illic nactum fuiſſet; Unde quidem in Bibliis etiam Publicæ lectionis apud Reformatos noſtros ita ſe res ſemper habuit uſque ad verſionem illam Epiſcopalem dici ſolitam quæ ſub Elizabetha Regina emiſſa eſt; Etſi etiam à Patribus Græcis, ubi adverſus Arianos & de Trinitate diſputant proximáque apud Joannem verba afferunt, minimè lectum fuerit agnitúmve comma illud, utpote codicibus qui eo carerent uſis, veluti à Cyrillo[q], Nazianzeno[r], Oecumenio, aliis, uti nec Latinis magni nominis, veluti Auguſtino[s], Ambroſio[t], Leone Magno[u], veterum aliis, qui proculdubio, ſi ab eis lectum fuiſſet agnitúmve illud, in Arianos, in quos toties diſputant, ultrò & cum primis adhibuiſſent; tametſi etiam nec Bedæ[x] noſtro, qui ſub annum floruit 730, lectum fuerit, adeóque tam in Occidente quam Oriente (atque advertendum, Leonem Magnum fuiſſe Pontificem Romanum) pro legitima contextûs ſacri parte neutiquam antiquitùs à viris magnis haberetur, & demum tam è Pontificiis[y] reperiantur quàm è Reformatis qui haud parùm de eo dubitent; Licet inquam hæc ita ſe omnia habuerint, nihilominus manifeſtò liquet ex Hieronymo (ſi modo is autor ſit genuinus prologi nomen ejus præ ſe ferentis in Epiſtolas Canonicas) ſuo in ævo, ſaltem à ſe codices tam Græcos quàm Latinos pro corruptis habitos, quibus deeſſet comma hoc. Nimirùm interpretes aliquot incuſat quod Epiſtolas illas non ſatis fideliter redderent; *Illo*, ſic ait, *præcipuè loco ubi de unitate Trinitatis in prima Joannis Epiſtola poſitum legimus, in qua etiam ab infidelibus tranſlatoribus multum erratum eſſe à fidei veritate comperimus, trium tantummodo vocabula hoc eſt, Aquæ, Sanguinis & Spiritûs in ipſa ſua editione ponentibus, & Patris Verbique ac Spiritûs teſtimonium omittentibus, in quo maximè & fides Catholica roboratur & Patris & Filii & Spiritus Sancti una Divinitatis ſubſtantia comprobatur*, quo de loco vide heic Eraſmum. Atque hiſce tantùm Hieronymi verbis Jacobus Lopis Stunica[z] ſubnitens, fidenter, *Sciendum eſt*, inquit, *hoc loco Græcorum codices apertiſſimè eſſe corruptos; noſtros verò veritatem ipſam, ut à prima origine traducti ſunt, continere.* Nec dubitare ſolent ſcriptores utrum prologum illum ſcripſerit Hieronymus. Et expreſſim quidem in MSS. compluribus atque editionibus vetuſtioribus[a] aliiſque aliquot vulgatæ,

† *Edit. Arab. Jaiana.*
p *Videſis Eliæ Hutteri editionem 12 linguis.*
q *De Theſauro lib. 14. cap. 5.*
r *Orat. de Theologia 5. ſeu Orat. 37. tom. 1. pag. 603.*
s *Contra Maximin. Arianorum Epiſc. lib. 3. cap. 22.*
t *De Spiritu Sancto cap. 6. & lib. 3. cap. 11. & lib. De Initiandis cap. 4.*
u *Epiſt. Decretalis 10. cap. 5.*
x *Ad 1. Ioan 5. & vide Georgium Blandratam, apud Bellarmin. lib. 1. de Christo cap. 6*
y *Caietanus &c.*
z *Annot. contra Eraſmum ad 1 Ioan. 5. Complutì 1519.*
a *Lugduni 152 . per Iacobum Marechal. &c.*

G

gatæ, Hieronymo is tribuitur; aliis interim tam MSS. tum editis codicibus Hieronymi nomen haud ibi habentibus, uti nec Regiis, nec aliis compluribus. Neque aliter legebat, aut legi voluit, titulum prologi illius Joannes Wiclefius in versione sua. Ille ibi; **Here begynneth a Prologue on the pistlis of Christen feith that ben seven in ordre**, quasi quidem alibi non rarò utitur locutione, sed nec Hieronymi nomen semper prætermittens. At verò quamplurimæ sunt vulgatæ editiones quæ prologo illo prorsus carent, etiam dum alios Hieronymi habent. Neque inter Hieronymi opera prologo illi locus. Cæterùm utut se res ea habuerit, diu ante Hieronymum reliquósque superiùs memoratos patres Græcos Latinósque, citatur (quod cum primis heic advertendum) ut indubitatæ lectionis comma illud Cypriano, qui floruit sub annum 250, seu 140 aut circiter ante Hieronymum, *Et iterum*, inquit[b], *de Patre & Filio & Spiritu Sancto*, *scriptum est*, *Et hi tres unum sunt*, quod lectionem ibi ejusmodi, ut illi receptam, planè designat. Legitur item in Athanasii Archiepiscopi Alexandrini libello[c] ad Theophilum de Unita Deitate Trinitatis. Floruit ille in Concilio Nicæno primo seu sub annum Christi 325. Etiam in Occidente scriptores paulò recentiores, nec obscuri nominis, idem ut genuinam Joannis Epistolæ illius partem memorant. Idacius Clarus, Episcopus in Hispaniis Lemocensis, sub annum 380, *Item*, inquit[d], *ipse Joannes ad Parthos* (illo enim titulo epistolam illam signabant veteres[e]) *Tres sunt qui testimonium perhibent in Terra*, *Aqua*, *Sanguis & Caro*. *Et Tres in nobis sunt*. *Et Tres sunt qui testimonium perhibent in Cælo*, *Pater*, *Verbum*, & *Spiritus*. *Et ii Tres unum sunt*. Sic aliter quidem quam in codicibus aliis dispositum comma septimum hic legit, aliísque octavum, quod sic præcedit, vocibus effert. Eugenius etiam Carthaginensis Episcopus, qui floruit sub annum 480, idem ipsum ut seculo suo suísque agnitum citat[f], quemadmodum itidem Fulgentius[g], Ruspensis in Africa sub annum 500 Episcopus. Et sanè tam in codice MS. Britannico (de quo Erasmus, quem item de illo consulas in Responsione ad Annotationes Edwardi Lei novas[h]) quam in editionibus plerisque Græcis, veluti antiquis illis, Hervagiana[i], Complutensi, Pagniniana[k], Stephanianis, aliísque sequacibus innumeris, uti pariter in Latinis, etiam & in Erasmi ipsius editione Græca utraque, comma illud habetur. Sed eo nomine graviter reprehendit eum Edwardus Leus[l], quod scilicet in Annotationibus, editionibus sui ipsius eousque adversatur ipse, qua de re ampliter actum est ab Erasmo in Responsione ejus ad Leum jam citatâ. Accedat, veluti indubitatum antiquitus afferri ex Joanne sive ab Hygino[m] Papa (qui sedere cœpit circa annum Christi 154.) sive potius ab illo, quicunque is fuerit, qui Epistolas ejus ejusmodi, ut illo non indignas, finxit. Item in lectionibus Dominicæ in Albis seu Dominicæ Pascha proximè sequentis, reliquisque usque ad Festum Ascensionis, solenne fuit[n] antiquitùs ut hodiéque pro Epistola diei inter alias propria legere partem capitis jam dictæ Joannis Epistolæ quinti, atque in lectione illa publica & receptissima velut omninò genuinum agnosci jam dictum

b *Lib. de Unitate Ecclesiæ.*
c *Tom. 2. pag. 553. sed & vide ejus Disp. in Arium. Tom. 1. pag. 147.*
d *Lib. adversus Varimadum Arian. Biblioth. Patrum Bin. tom. 4. part. 1. pag. 266. edit. Paris. 1624.*
e *Augustin. 2. Quæst. Evangelic. 39. videsis Baron. Tom. 8. Ann. 99 §. 10.*
f *Lib. de Catholica fide. in Moniment. Patrum Orthodox. tom. 2. pag. 1621.*
g *Resp. Contra Arianos propè finem.*
h *Pag. 281. Basil. 1520.*
i *Basileæ 1541.*
k *Coloniæ 1541.*
l *In Novis annotat. in 1. Joan. 5. pag. 00. Basil. 1520.*
m *Epist. Decretal. 2.*
n *Vide Guil. Durand. Rationał. lib. 6. cap. 97.*

comma, quemadmodum itidem in verſionis Latinæ codicibus pleriſque Manuſcriptis, ac in Joannis Wiclefi noſtratis Anglicana. Quid quod etiam tametſi ut comma de quo ſaltem dubitandum eſſet, poſt Reformationem heic ſub Henrico octavo Rege inceptam, & ante verſionem apud Anglos Epiſcopalem dictam ſeu tempora Elizabethæ Reginæ, haberetur, ut antè memoratum eſt, ſemper in bibliis Anglicanis variatim editis, velut pro haud parum ſuſpecto, attamen etiam ſub Henrico octavo, in Epiſtolis poſt Reformationem ſic inceptam ſolennibus & ſub Edwardo ſexto in Liturgia Anglicana publica, ut poſtmodum ſimilitèr perpetuò ſub Elizabetha Regina deincépſque legebatur, ut alibi, ut pars capitis quinti Epiſtolæ primæ Joannis, Dominicæ proximè Paſcha ſequenti propriæ? Certè etiam in Ritualibus Eccleſiæ Græcorum Orientalis, velut ab antiquis ſeculis, recepta eſt ejuſdem in Epiſtola illa lectio publica quotannis in τῇ ε τῆς λε ἑβδομάδος, *quinta feria Hebdomadis* 35, id eſt hebdomadis à Paſchate trigeſimæ quintæ, ut liquet ex eorum Codice cui titulus Ἀπόστολος[o]. Et in Occidente S. Bernardus[p] idem non alitèr legebat, qui floruit ſub annum 1120. Atque expreſſiùs Petrus Lombardus Epiſcopus Pariſienſis (ſub annum 1150) de Trinitate diſputans, *Joannes quoque*, inquit[q], *in Epiſtola Canonica ait, Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in Cælo, Pater, Verbum & Spiritus Sanctus; & hi Tres Unum ſunt:* perinde ac ſi de lectione illa non omninò fuiſſet tunc dubitandum. Neque aliter legendum planè cenſuit Guilielmus Durandus, Epiſcopus ſub annum 1260 Mimatenſis, Theologus ſanè & Juriſconſultus præſtantiſſimus, ubi de lectionibus publicis Dominicæ primæ à Paſchate agens, Epiſtolæ hujus caput quintum memorat ut ad diem illam ſpectans, *& oſtendit*, inquit[r], *fidem per teſtimonium in Cælo & in Terra & in Conſcientia* &c. *Tres perhibent teſtimonium in cælo, Pater in voce, Verbum in carne, & Spiritus in columba, & hi Tres unum ſunt de teſtimonio conſcientiæ.* Hinc eliciendum ſatis, receptiſſimam antiquitus fuiſſe in Occidente lectionem illam, quod & ex Thoma Aquinate[s], aliiſque Scholaſticis[t], & codice Lyrano ídque genus aliis eſt manifeſtum. Quinetiam in Concilio Lateranenſi Generali ſub Innocentio Papa III annno 1215 habito, cui intererant Patres ampliùs bis Mille, quorum pars inſignis fuere[u] Patriarchæ etiam, præter alios antiſtites Orientis, per ſe Conſtantinopolitanus & Hieroſolymitanus, atque per Vicarios ſeu Procuratores Antiochenus & Alexandrinus, citantur[x] quidem S. Joannis heic commata 7 & 8 ſicut vulgo leguntur, ſed tantùm ut ab Abbate Joachim, inter alia, in opere ſuo adverſus Petri Lombardi verba aliquot de Trinitate allata, ídque ad hunc modum, *Quemadmodum in Canonica Joannis Epiſtola legitur; Quia Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater & Verbum & Spiritus Sanctus, & hi Tres Unum ſunt, ſtatimque ſubjungitur, Et Tres ſunt qui teſtimonium dant in Terra, Spiritus, Aqua & Sanguis, & hi Tres unum ſunt, ſicut in codicibus quibuſdam invenitur.* Nimirum ut ita attulerat commata illa in ſcripto ſuo Joachim, ſic ex eo in Canonem ſuum De Trinitate tranſcribi voluere Patres illic tam Orientis quàm Occidentis. Quo au-

o *Venetiis* 1602.
p *In Parvis ſermonibus num.* 16.
q *Sent.* 1. *diſt.* 2. *H.*
r *Rationali lib.* 6. *cap.* 97.
s *Summ. part.* 1. *quæſt.* 30. *art.* 2. *ſerm. Dominical. in Octav. Paſch. & in Comm. in* 1 *Joann.* 5.
t *Scot. in ſent.* 1. *diſt.* 2. *quæſt.* 5. *Anton. Andreas in* 1. *ſent. diſt.* 2. *quæſt.* 5. *alii.*
u *Urſpergenſ. & Matth. Paris ann.* 1215.
x *Concil. Lateranenſ. ſub Innocent.* 3. *cap.* 2. *& Extr. tit. de Summa Trinitate cap.* 2. *Damnamus.*

autem ſpectet aut quid innuat illud, *ſicut in codicibus quibuſdam invenitur*, non undiquaque ſatis inde conſtare videtur. An ad verba aliquot in commate poſteriore, an ad integrum utrinſque ſimul conjuncti commatis locum, qui in codicibus quibuſdam, etiam & quamplurimis, ut oſtenſum eſt, commate ſeptimo carebat. Sed verò Thomas Aquinas [y] illud de poſtremis illic verbis capiendum haud dubitat, ſeu de *Et hi Tres Unum ſunt* ſubjuncto commati octavo. *Joachim*, inquit, *perverſè trahere volens* (illud de Perſonarum Trinitate) *ad unitatem Charitatis & conſenſûs, inducebat conſequentem autoritatem. Nam ſubditur ibidem, Et Tres ſunt qui teſtimonium dant in Terra, ſcilicet Spiritus, Aqua & Sanguis. In quibuſdam libris attenditur, Et hi Tres unum ſunt. Sed hoc in veris exemplaribus non habetur, ſed in quibuſdam libris dicitur eſſe appoſitum ab Hæreticis Arianis, ad pervertendum intellectum ſanum autoritatis præmiſſæ de Unitate Eſſentiali trium perſonarum.* Et quidem in MS. exemplaribus multis Latinis [z] Græciſque, etiam in editionibus aliquot Græcis, ut Complutenſi ejúſque ſequacibus, Regiis, ac Jaianis, tam in Latinis ſeu Vulgatis quàm Græcis omittitur illud de Unitate Spiritûs, Aquæ & Sanguinis, quod tamen in pleriſque tam Latinis quàm Græcis editionibus retinetur, uti etiam in verſionibus nuperis; quarum aliæ Unitatem eorum generatim illic exhibent, eiſdem quæ priore uſurpantur commate verbis, ut Rhemenſis aliæque, aliæ unitatem Conſenſûs & Qualitatis, non Eſſentiæ ut in priore. Inde Lutherana, **und die drey ſind beyſammen**, J. Piſcatoris [a], **und dieſe drey ſtimmen überains**, Gallica, *& ces trois-la ſe rapportent en un*; Sancti Marmochini Italica [b], *& queſti tre convengono in uno*, Deodati, *& queſti tre ſi referiſcono [c] a quella una coſa*; Belgica, **ende die drij zijn tot een**; Anglica, **and theſe three agree in one.** Sed viri aliquot magni, veterum exemplarium autoritate ducti, verbis illis locum ibi deberi nolunt, qua de re conſulas heic Hugonem Grotium. Quantum verò ad comma illud ſeptimum de Trinitate ſumma; retineri illud debere plerunque conſentiunt tam hujus ævi Reformati quàm à ſeculis vetuſtis Pontificii. Inde etiam in Vulgatis Pontificia autoritate editis ſemper legitur; quod & à Concilio Tridentino ſatis juſſum exiſtimat Jacobus Tirinus [d] ex eo quòd Epiſtolæ Joannis ut aliæ Canonicæ Scripturæ partes ita recipi legíque illic [e] jubentur *prout in Eccleſia catholica legi conſueverunt & in veteri vulgata editione habentur.* Etiam ille verſum illum ut ipſius Concilii Laterânenſis jam dicti, adeóque tam Orientalium illic quàm Occidentalium patrum lectionis ſumit. Atque hac de re vide inſuper, præ aliis, quæ congeſſit Abraham Calovius in Critico Sacro [f]. Quid quod etiam apud Ebræorum Magiſtros veteres, locutiones de Trinitate fermè ejuſmodi habeantur? Legitur in *Sepher* ראשית חכמה *Principio Sapientiæ* [g] (cujus autor eſt R. Elias Ben-Moſis ד׳ ויראש *de Vidas* [h] ſed pro ד illic legit Plantavitzius [i] ר unde autorem vocat *R. Eliam Ben-Moſis Veraſii*) ubi de Pœnitentia & caſtigationibus comitantibus agitur, טעם למה שלשה מתנות שנתן הקב״ה לישראל שהם תורה וא״י ועה״ב לא נתנן אלא ע״י יסורין לפי שהם נרמזים בג׳ אלהים מפני שיש ג׳ אלהים.

[y] Expoſ. ad ſecundam Decretalem ſ. in Opuſc. 24.

[z] Lucas Brugenſis Notat. in Sacra Biblia 613. vide Eraſmum ibi, & Hug. Grotium.

[a] Herbornæ 1604.

[b] Venetiis 1539.

[c] Joann. 9. 8, 17, 18.

[d] Int. Joann. 5.

[e] Seſſione 4. tit. de Canonicis Scripturis.

[f] Tit. de Paritate Fontium §. 131. pag. 479.

[g] Porta Pœnitentiæ cap. 3. fol. 157, 2 & in ejuſdem compendio, pag. 11, 1.

[h] Venetiis, in 4. anno 356. לפ״ק

[i] Biblioth. Rabbinic. num. 635. & vide Buxtorf bibl. ebr. in ר.

ז"ל בזוהר כרבי אלהים *Causa quare Tria illa munera quæ Israelitis dedit Deus Benedictus, videlicet, Lex, Terra sancta, & seculum Futurum* (de tribus enim hisce ut Israelitis singularibus loqui[k] solenne est Magistris) *non data fuerint sine castigationibus, in eo habetur quod designentur in Trino Deo*, seu *Tribus Elohim. Nam Trinus Deus* seu *Tres Elohim sunt ut explicatur in Zohar felicis memoriæ*. Verba autem Zohar[l], qui Codex habetur vetustissimus, hujusmodi sunt
א"ר יוסי האי דכתיב אשר לו אלהים קרובים אליו קרוב כביכול ליה אלא אלהים עילאה אלהים דפחד יצחק אלהים בתראה בגיני כך קרובים וגבורות כגוונא אנון דנפקין כחד וכלהו חד
Dixit Rabbi Jose, quis sensus illius quod scriptum est[m], *Cui sunt Dii* seu *Elohim propinqui? potius dicendum videtur Propinquus, quam Propinqui. Sed est Deus supremus, Deus Timoris Isaac*[n], *Deus Postremus. Sic Propinqui dicendum. Et Fortitudines* seu *Majestates aut Potentiæ sunt multæ quæ procedunt ex Uno. Et hi omnes Unum sunt.* Sed facit ibi Elias ille Ben-Mosis Deum supremum ibi dictum, datorem Seculi Futuri, Timoris Isaac, datorem Legis, & demùm Postremum datorem Terræ Sanctæ. Ejusmodi generis sunt alia ex Ebræorum scriptis & disciplina olim ad Trinitatem Personarum Christianam illinc asserendam allata à Petro Alphunso[o], Raimundo Martini[p], in Commentariis ad *Sepher Jetsira*, Paulo Burgensi[q], Victoria Porcheto[r], Petro Galatino[s], Joanne Reuchlino[t], Hugone Grotio[u], aliis. Certè si Galatino fides habenda foret de libro quem citat nomine גלי רזיא *Gale Razeia* seu *Revelator arcanorum* & Rabbino vetustissimo illi, *Rabbenu hacadosh*, seu R. Judæ qui ד Misnaioth syntagmatis sit autor, tribuit, manifestissimum facilè esset, ipsam Christianorum Trinitatem in Ebræorum veterum disciplina expressim repertam esse. Nam disertè illic (ut verba Galatino citantur) è literis Nominum 42 literarum & 12 literarum Cabalisticorum, eliciuntur, אב אלהים בן אלהים רוח הקדש אלהים שלשה באחד אחד בשלשה *Pater Deus, Filius Deus, Spiritus Sanctus Deus, Tres in Uno, Unus in Tribus.* Sed apud Judæos non omnino reperiri librum illum, dicitur, prorsúsque esse ignotum[x], & velut à Galatino alióve qui ei imposuerit, esse fictum. Neque enim eo usus est Raimundus aut Porchetus, è quibus reliqua ferè sibi compilavit Galatinus. Habetur autem liber גלי רזיא seu *Occultorum detectio* itidem dictus quem in Germania annos abhinc circa 40 edidit[y] & Christiano II Duci Saxoniæ inscripsit Julius Conradus Otto ex-Judæus, in quo afferuntur aliquot è Talmudicis ad Trinitatem Christianam asserendam eaque in lingua Talmudica & Latinè & Germanicè versa Sed versiones ejus Talmudica ipsa haud parùm superant. Certè & Philosophis priscis cognitam fuisse Personarum Divinarum Trinitatem aiunt Scholasticorum aliqui[z], *per appropriata* ut loquuntur, licet non *per propria*. Et de multiplici in Divinis Trinitate apud Platonicos, consulas inprimis Proclum de Theologia Platonica. Sed hæc obitèr & fortè nimis extra callem, in quem tandem redimus.

k Videsis Plan avitzinum Flor. leg. Rabbin c. num. 1895.
l Edit. Mantuana part. 1. fol. 31. 2. in Beresith.
m Deut. 7. 4.
n Vide Genes. 31. 42. Paul. Fag. in Chald. Paraphras. ibidem, alios.
o Dialog. tit. 6.
p Pug. Fidei part. 3. dist. 1. cap. 4.
q Scrutin. Scripturarum Dist. 9. cap. 5.
r Part. 2. cap. 5.
s De Arcanis Cath. veritatis lib. 2. cap. 4, 10, & 12.
t De Verbo Mirifico lib. 3. cap. 4.
u De Veritate Christianæ Religionis lib. 5 §. 21.
x Buxtorf. & Plantavitzius in Biblioth. Rabbinica num. 113. Morinus Exercit. Biblic. lib. 1. Exerc. 2. cap. 2.
y Stetini 1613. typis Joannis Duberi.
z Thom. in Sent. 1. dist. 3 quæst. 2. & 1. 11. quæst. 32. art. 1.

V. Quæ

V. Quæ paulò ſuperiùs afferuntur generaliùs è contextu Sacro, & animadverſionibus nonnullis tum Rabbinorum tum aliorum aliquot de Inſtitutione & Origine Synedrii Magni ejúſque ibi circumſtantiis, ſic prælibatis, ſequitur ut particulariùs de Presbyterorum, Patrum, ſeu Perſonarum in illud ſic conſcriptarum Qualitate, de Modo, Talmudicis receptiore, eos tunc Seligendi ſeu Conſcribendi, item de vero eorum Numero, & demùm de Loco ac Tempore Inſtitutionis videamus. Quod ad Perſonas conſcriptas attinet; de hiſce non eſt omnium eadem ſententia. Ad illud præcepti de Inſtitutione [a], *Congrega mihi Septuaginta viros de Presbyteris Iſrael, quos tu noſti quod* (זקני העם ושוטריו) *Presbyteri populi & Præfecti ejus ſint &c.* volunt aliqui Presbyteros ibi illos innui qui, ex Iſraelitis, antè Præfecti lateritiis operibus populi in Ægypto ſub tyrannide Pharaonica inſtituti. Tunc [b] enim & ante [c], Presbyterorum dignitas, ut notiſſima, apud eos memoratur. Hinc paraphraſis Jonathanis dicta habet illic, סבי עמא וסרכוי במצרים *Presbyteri populi & Præfecti ejus in Ægypto.* Ita in *Midbar Rabba* [d]. Et Salomon Jarchius ibi, אותם שאתה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים. בעבודת פרך והיו מרחמים עליהם ומוכים על ידם שנ׳ ויכו שוטרי בני ישראל עתה נתמנו בגדולתן כדרך שנצטערו בצרתן *Eos quos noſti tu præfectos illis fuiſſe in Ægypto in opere illo adeo ſævitèr eis injuncto, & eorum miſerebantur eorumque cauſâ vapulabant, juxta id quod dictum eſt* [e], *& vapulabant Præfecti filiorum Iſrael. Tunc ſcilicet conſtituti ſunt in Dignitate ſua* (Presbyteratûs qualiſcunque) *utpote qui ſic miſeriis populi ita ſuccurrerent.* Alibi [f] idem de Præfectis illis in Ægypto eorúmque ibi erga ſuos humanitate in præfecturis illis ſingulari loquens, ſubjicit, לפיכך זכו אותן שוטרים להיות סנהדרין ונאצל מן הרוח אשר על משה והושם עליהם שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל מאותן שידעת הטובה שעשו במצרים כי הם זקני העם ושוטריו *inde evenit ut munere judiciario digni haberentur* ſeu *qui in Synedrium cooptarentur; & ſeparatus eſt Spiritus qui erat ſuper Moſem & poſitus eſt ſuper eos; ſecundum illud quod dictum eſt, Congrega mihi Septuaginta viros ex Presbyteris Iſrael; ex eis ſcilicet quorum tu noſti operam bonam quam præſtiterunt in Ægypto quando erant Presbyteri populi & Præfecti ejus.* Ita Magiſtrorum alii. Et recolas heic quæ libro primo [g] diximus de ſeptuaginta palmis etiam ante legem datam in Elim, Septuaginta presbyteris, juxta Magiſtros, reſpondentibus. R. Bechai [h] autem ונראה אע״פ שהזכיר עתה אספה לי כבר היו עם ישראל במצרים שבעים זקנים כי כאן מיום שירדו למצרים שבעים נפש ונשתלחה הברכה בזרעם מנו עליהם שבעים זקנים להנהגם וללמדם חקים ומשפטים צדיקים כי היו חכמים גדולים מקובלי האבות ויודעים כי שבעים נפש היו דוגמא ולכך מנו עליהם במצרים שבעים זקנים והוא שכתוב לך ואספת את זקני ישראל והיו שבעים והם היו במתן תורה. הוא שכתוב ויעל משה ואהרן נדב ואביהו ושבעים מזקני ישראל ומה שהזכיר כאן אספה לי שבעים איש היו אחרים שנבחרו עתה מחדש כי אותן שבעים זקנים של מתן תורה מתו בתבערה כי היו ראוין לשליחות יד מסיני ולכך הוצרך לומר שיאסוף אותם מחדש ואסף אותן על ידי פתקין כמו שהזכירו רז״ל ומה שאמר אשר ידעת כי הם זקני העם כלומר שיהו מכלל אותם השוטרים שהיו במצרים שהיו לוקין על הציבור ומיום שירדו למצרים שבעים נפש לא חדל המספר הזה מישראל לא במדבר ולא בבית ראשון ושני *Et videtur ſanè, tametſi nunc*

a Numer. 11. 16.
b Exod. 5. 14. &c.
c Ibid. 3. 16.
d Paraſh. 16. fol. 265. col. 2. & 3.
e Exod. 5. 14.
f Ad citatum Exodi locum,
g Cap. 15. pag. 616. & 617.
h In Biur fol. 171. col. 2.

(in loco Numerorum toties memorato) *dicatur Congrega mihi* (quasi tunc prima Septuagenarii illius collegii institutio orta fuisset) *nihilominùs fuisse apud Israelitas etiam in Ægypto Septuaginta Presbyteros. Etenim à tempore quo de-*
i Genes. 46. 27. Exod. 1. 5. Deuter. 10. 22. *scenderunt in Ægyptum Septuaginta*[i] *Animæ* seu *personæ*, *& multiplicata est, juxta benedictionem divinam, earum posteritas, constituerant super se Septuaginta Presbyteros, qui se docerent & legibus moribúsque justis assuefacerent, ex eo quòd essent illi summa sapientia præditi, patriarúmque traditionum callentissimi, scientes itidem Septuaginta illas animas seu Personas veluti prototypon fuisse numeri hujusmodi. Atque hinc erat quòd in Ægypto Septuaginta presbyteros si-*
k Exod. 3. 16. *bi sic præficerent, de quibus scriptum est*[k], *vade & congrega Presbyteros Israel. Hi nempe Septuaginta erant & in legis datione supererant, juxta quod scriptum est*[l] *& ascendebat Moses & Aharon, Nadab & Abihu & Septuaginta è*
l Exod. 24. 9. *Presbyteris Israel. Quod verò heic dicitur, Congrega mihi septuaginta viros &c. intelligendum est de aliis nunc recens selectis. Nam Septuaginta isti Presbyteri*
m Numer. 11. 3. *qui tempore legis datæ supererant paulò antè mortui sunt in Tabera*[m] *ubi ultionem divinam meriti sunt. Inde sequitur necesse esse ut dicamus hosce jam denuò & recens constitutos* seu *congregatos. Congregavit autem eos per Schedulas, secundum id quod Rabbini nostri p.m. memorare solent* (qua de re plura mox, ubi de Modo in eis seligendis tunc adhibito agimus.) *Quod verò dicitur, quos nosti tu esse Presbyteros populi, intelligendum est quasi dictum fuisset, quos nosti tu*
n Exod. 5. 14. *esse ex numero illo qui dum Præfecti erant in Ægypto populi causâ vapulabant*[n]. *Adeóque à tempore quo descenderunt in Ægyptum septuaginta illæ Personæ, non desiit inter Israelitas numerus hic; nec quidem in Deserto nec sub Templo Primo,*
o Azoar. Lat. 17. Arab. 7. *nec sub Secundo.* Memoratur item in Nugis Alcoranicis[o], quod in colloquio Dei & Mosis de Vituli aurei cultu (qui legis dationem in Sinai adeóque institutionem qua de loquimur præcessit) اختار موسي قومه سبعين رجلا *Selegit Moses è gente* seu *populo suo, suorum hominum, Septuaginta viros* qui cultum illum renuissent. Ita illic expositores Mahumedani. Et Mahumed Ben Achmed ibi ممن لم تعبدوا العجل بامره تعلي *ex illis qui Vitulum non coluissent, juxta præceptum Dei.* Sequitur in Latina versione *quibus pessundatis, inquit, O Deus* &c. Arabica sunt فلما اخذتهم الرجفه قال موسي رب *& cum plurimum conturbati essent illi, dixit Moses, O Domine* &c. Rectè Ryerius ibi *qui furent surprises d'un tremblement de terre & du tonnerre.* Nam etiam terræ motum & tonitru ibi intelligunt doctores Mahumedani. Etiam scriptores aliquot gravissimi Christianorum, Septuaginta heic non tam primò institutos censent, quàm eundem numerum velut antè institutum seu in usu habitum heic instaurari seu denuò institui. Ita Cornelius Bertramus, verba nempè faciens de Presbyteris & Præfectis ante legem datam in Sinai à Mose memoratis, quasi etiam tunc illi, ut cognitores, causis

præ-

præfuissent judiciariis, *de numero*, inquit [p], *horum Seniorum & Præfectorum non ita constat. Sed si conjectura valere potest, videntur septuaginta fuisse, quasi septuagenarius Seniorum numerus quem Deus in lege* (è Numeris antè allata) *sancivit, non tam ab eo tum institutus quàm continuatus fuerit. Sicut & alia quamplurima apud Patres usitata Deus ad montem Sinai potius confirmavit quàm innovavit.* Originem autem numeri hujus velut natam etiam vult ille, ut alii non pauci, ex illo quod occurrit [q], & jam antè memoratur, de Septuaginta animabus seu personis quæ descenderunt in Ægyptum juxta quidem veritatem Ebraicam, ubi expressim legitur שבעים *Septuaginta*, quemadmodum etiam in Codice Samaritano, paraphrasibus Chaldaicis, versionibus Syriaca & Arabicis ex Ebræo, uti etiam apud Josephum [r]. Sed interpretes Græci habent πέντε καὶ ἑβδομήκοντα *Septuaginta quinque*; licet in loco Deuteronomii indicato codices aliquot habeant tantùm ἑβδομήκοντα. At verò etiam Stephanus Martyr in oratione sua apologetica, dum in judicio sistebatur, accersitum ait [s] Jacobum expressim, juxta Græcam versionem, ἐν ἑβδομήκοντα πέντε ψυχαῖς, *in animabus septuaginta quinque*, quam lectionem ibi veterem planè esse tum ex codicibus priscis atque MS. eximio illo in Britanniam nostram pridem allato, tum ex Latina, Syriaca, & Arabica versionibus liquet. Atque ut videtur sanè genuina etiam est, utpote ex versione Pentateuchi Græca quæ tunc publicè recepta fuerat, sumta; tametsi vir summus [t] ex errore illuc irrepsisse existimet. Et de numero consulas si plura velis quæ habent Hieronymus [u] & Augustinus [x], & quæ nuper observavit in Critico sacro Abraham Calovius [y]. Sed autumat Bertramus ex illorum septuaginta familiâ quaque postmodum propagatâ, fuisse unicum qui qualicunque modo suis præesset; adeóque inde, juxta familiarum numerum, natum Septuaginta tunc seniorum cœtum. *Atque* inquit, *quod Dominus Exod* 24. 1. *jubet septuaginta ex senioribus ad se Israelis unà cum Mose accedere, neque exprimit quomodo Moses eos eligat, videatur de re nota agere, quod & ex eo satis arguitur quòd illi septuaginta vers.* 11. *ejusdem capitis noto quodam nomine & proprio appellantur* אצילי בני ישראל *Magnates* seu *optimates filiorum Israel. Ita enim omnes interpretes Hebræi exponunt vocem illam* אצילי *per* גדולי. *Huc denique eòdem prorsus modo accommodari potest quod Dominus septuagenarium hunc numerum planè confirmaturus his verbis utitur Num.* 11. 16. *Aggrega mihi septuaginta viros ex senioribus Israel, quos nosti quòd ipsi* (sint videlicet vel fuerint jamdudum) *Seniores populi & præfecti ejus, quasi ad hoc Seniorum & Judicum munus evehat eos qui aliquando eo functi fuerant.* Alii ei heic consoni. Atque ita sanè Institutio hæc seu Congregatio, ex Domini præcepto, Septuaginta virorum, potiùs pro Instauratione Consilii, Tribunalis, seu Collegii Judiciarii anteà stabiliti, utcunque sic nunc renovati, sumitur. Sed verò quicquid de Numero illo Septuaginta antè in Exodo memorato fuerit statuendum, manifestum interim, re benè perpensa, satis videtur, etiam ipsius Institutionis, quà collegium hoc judiciarium jam factum est, Originem & Principium in congregatione illa in Numeris præceptâ

[p] *De Republ. Judæorum cap.* 5.

[q] *Genes.* 46. 27. *Exod.* 1. 5. *Deuteron.* 10. 22.

[r] *Origin. lib.* 2. *cap.* 4.

[s] *Act. Apost.* 7. 14.

[t] *Hugo Grotius ad Act.* 7. 13.

[u] *Quæst. & Trad. in Genesin.*

[x] *De Civitate Dei lib.* 16. *cap.* 40.

[y] *Tit. de Versione Græca* §. 197. *pag.* 741.

præstitâque, agnoscendum. Certè ita volunt plerunque Talmudici [z]. Nec ita refragantur qui de Præfectis istis in Ægypto loquuntur. Neque enim istis Jurisdictio fuerat antè aut Imperium forense aliquod quale jam datum acceptúmque. Unde à doctioribus [a] meritò negatur ה שוטרים *Præfectorum* in Ægypto alibive nomen, Judiciarios præfectos denotasse, sed eos qui Monitores, Lictores, ac mandatorum forensium, pro subjecti discrimine, variatim exequutores essent seu under Officers, qui Magistris [b] dici solent, בעלי מקל ורצועה *Magistri baculorum & flagellorum.* Unde etiam vir summus Hugo Grotius [c], *Inspectionem quandam in populum jam in Ægypto habuerant* (Præfecti scilicet illi & Presbyteri) *Exod.* XXIV. 1, 9. *collatis locis Exod.* I. 11. V. 6. *Placuerat is numerus quod totidem Jacobi liberi in Ægyptum venissent, ex eóque exstitit etiam apud exsules Hebræorum Ægypto & alibi paris numeri collegium.* Et demùm subjicit, *Hi autem de quibus hoc loco agitur,* LXX *Consilio hactenus præerant non Judicandi potestate, quam mox accipiunt, fiúntque* אלהים, *id est, Dii.* Quin *& secundum alios,* inquit Lyranus, *fuerant iidem senes qui prius regebant populum in Temporalibus; & tunc, cum hæc imposita est eis cura, in Spiritualibus propter quod receperunt de Novo spiritum prophetiæ.* Mirum sanè & audax est istorum commentum de Regiminis publici tunc distinctione in illud quod Temporalium vocitatur & quod Spiritualium. Planè Regimen Imperium seu Jurisdictio eis antè nulla. Neque in Gentis illius sacræ Republica, distinctio illa, quantum ad Regimen, Imperium, & Jurisdictionem, unquam reperta. Quod verò ad ministros illos in Ægypto attinet; ut non raro contingit etiam eos qui ministeriis ejusmodi fungi solent, scientia etiam & judicio ministeriis suis ipsis superiore pollere, ita etiam heic rectè aiunt Magistri [d] seligendos selectósque ex jam dictis fuisse שבעים איש שיהו בעלי חכמה בעלי גבורה ותיקים וכשרים *Septuaginta viros qui essent Magistri sapientiæ, Magistri potestatis* (qui potestate sibi commissâ rectè uti dignoscerent) *Probi & judicandi periti.* Scilicet [e] אין זקן אלא חכם *Presbyter censendus non est alius quàm qui sapiens,* quod tam ad prisca illa quàm recentiora tempora spectat. Additur interdum [f] etiam hos fuisse ex eis qui erant דסנהדראות קטנות שנאמרו ביתרו *ex Synedriis illis Minoribus* (quantum ad potestatis amplitudinem) *quæ ex Jethronis monitu instituta.* Philo, textum illum *congrega mihi septuaginta viros quos nosti tu* &c. citans, optimè subjungit [g], οὐκοῦν τοὺς ὑπὸ τῶν τυχόντων γέροντας νομιζομένους ὡς ἱεροφάντας, ἀλλ᾽ οὓς ὁ σοφὸς οἶδε μόνος τῆς τῶν Πρεσβυτέρων ἠξίωσε προσρήσεως, *Non igitur eos quos vulgus Presbyteros existimare solet, velut Hierophantas* [h], seu *Sacrificulos, sed quos solus sapiens noverit, Presbyterorum appellatione dignatus est.* Neque enim Tribûs in hisce cooptandis alius præ aliâ ratio habita omninò ulla, nec magis tribus Levi aut Judæ quam reliquarum alicujus, qua de re plura ubi de Continuatione Tribunalis illustrissimi tunc instituti inferiùs agitur. Sed & de Qualitate selectorum, ex eis quæ statim de Modo seligendi afferuntur, plura licet elicere.

z *Gemara Babylon. ad tit.* Sanhedrin. *cap.* 1. *fol.* 2, 1. 3, 2. 17, 1. *& Magistri ad Numer.* 11. 16. *Vide Gem. Bab. ad tit.* Joma *cap.* 2. *fol.* 28. 2.

a *Andreas Masius ad Josuæ cap* 1. 10. *Paul. Fagius ad Numer.* 11. 16. *Constantin. Lempereur ad Bertram. pag.* 362. *&c.*

b *Maimonid. tract.* Sanhedrin *cap.* 1.

c *Ad Numer.* 11. *quem item vide in Matthæi cap.* 5. 22. *& in Lucæ cap.* 10. *& Paulum Fagium in Numer.* 11. 16.

d Sepher Siphri *fol.* 13. *col.* 3. Pesiktha Zetertha *fol.* 45. *col.* 3. *alii passim.*

e *Gemar. Babylon. ad tit.* Kidoshim *cap.* 1. *fol.* 32. 2.

f *Gemara & Glossa Talmudica tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 17. 1.

g *Lib. de his verbis* resipuit Noe.

h *Videsis Lorinum ad Numer.* 11. quos tu nosti.

VI. Quod

VI. Quod ad Modum in ſeligendis jam dictis à Moſe adhibitum, qualeſcunque illi fuerint, attinet, textus Talmudicus traditiones ſuas avitas per perſonas, pro diſciplinæ gentis more, indutas explicando, בשעה inquit[i], שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אמר משה כיצד אעשה אברור ששה מכל שבט נמצאו שנים יתירים אברור חמשה חמשה מכל שבט ושבט נמצאו עשרה חסרים אברור ששה משבט זה וחמשה משבט זה הריני מטיל קנאה בין השבטים מה עשה בירר ששה ששה והביא שבעים ושנים פיתקין על שבעים כתב זקן ושנים הניח חלק בללן ונתנן בקלפי אמר להם בואו וטלו פיתקיכם כל מי שעלה בידו זקן אמר כבר קידשך שמים מי שעלה בידו חלק אמר המקום לא חפץ בך אני מה אעשה לך *Tempore quo dixit Deus O.M. Moſi Congrega mihi ſeptuaginta viros è Presbyteris* ſeu *Senioribus Iſrael, dixit ſibi Moſes* ſeu *ſecum cogitavit, quomodo hoc faciam? ſi ex qualibet tribu ſelegero Sex, numerum imperatum ſuperabit is numerus binis* (erunt enim 72.) *At ſi ſelegero ex qualibet tribu Quinque, deerunt numero imperato Decem* (ita enim fient 60.) *& demum ſi tribu altera Quinos atque ex altera Senos ſelegero, inter tribus conflabo invidiam. Quid igitur fecit? Selegit ex Tribubus ſingulis Sex, & adhibitis Septuaginta duabus ſchedulis, in ſeptuagenarum qualibet inſcripſit vocem* זקן ſeu PRESBYTER aut SENIOR, *reliquis binis inſcriptione ejuſmodi carentibus. Haſce commixtas in Pyxidem ſeu urnam indidit* (ſcilicet ſortium in urnam aut pyxidem ſive ligneam ſive auream ſeu id genus materiæ conjiciendarum uſus tunc; uti & poſteà ſemper, ſtante Templo, apud eos habebatur; etiam in Hircorum binorum à ſortibus illis; quotannis ex lege in feſto Expiationum[k] adhibendis, alibíque, ut ſtatim dicetur) *& tunc dixit illis venite & tollite ſchedulam ſibi quiſque ſuam. Qui manu ſua extraxit ſchedulam inſcriptam nomine PRESBYTERI, ei dixit Moſes jampridem Sanctificavit te Deus; qui extraxit ita manu ſua Schedulam puram, ei dixit Deus te non vult. Quid faciam ego tibi?* Subjicitur item[l] ſtatim ejuſmodi ſortium uſus paulò antè Moſaicus alius in re non ita diſſimili; כיוצא בדבר אתה אומר ולקחת חמשת חמשת שקלים לגולגולת אמר משה כיצד אעשה להן לישראל אם אומר לו תן פדיונך ויצא יאמר לי כבר פדאני בן לוי מה עשה הביא עשרים ושנים אלפים פיתקין וכתב עליהן בן לוי ועל שלשה ושבעים ומאתים כתב עליהן חמשת שקלים בללן ונתנן בקלפי אמר להן טלו פיתקיכם מי שעלה בידו בן לוי אמר לו כבר פדאך בן לוי מי שעלה בידו חמשת שקלים אמר לו תן פדיונך וצא. *Simile factum eſt circa illud, & accipies*[m] *quinque ſiclos pro unoquoque capite* (ubi ſcilicet Iſraelitarum reliquorum primogeniti per Levitas erant redimendi, exceptis 273. qui numerus ſuperabat illum Levitarum & quinque ſiclis à ſingulis dandis erat redimendus) *dixit Moſes quomodo* aut *qua ratione hoc faciam Iſraelitis? Si cuiquam dixero, da pretium tuum, reſpondebit mihi, jam redemit me filius Levi* (numero ſcilicet illo inter cæteros confuſo) *Quid igitur fecit Moſes? attulit 22000 ſchedulas, quibus inſcripſit* FILIUS LEVI, *& ſuper 273 ſcripſit* QUINQUE SICLI. *Haſce confuſas conjecit in Pyxidem. Tunc juſſit, ut extraheret quiſque Schedulam ſuam. Qui manu ſua extraheret* FILIUS LEVI, *illi dixit Moſes, redemit te*

i Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 17. 1.

k Levit. 16. 8. in paraphraſi Jonathanis dicta & Tit. Talmudico Joma cap. 4. Babylon. fol. 39. 1.

l Gemar. Babylon. tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 17. 1.

m Numer. 3. 47.

Filius Levi. Qui verò manu sua extraheret Quinque Siclos, dixit ei, Pretium tuum solve. Sortes ejusmodi non raro apud eos adhibitæ. Et Modus iste Septuaginta per schedulas sic sortésque seligendi conscribendíque habetur etiam in *Midbar Rabba* [n], *Sepher Siphri* [o], *Sepher Tanchuma* [p], Salomone Jarchio [q], *Chiskuni* [r], Abarbinele [s], *Aiin Israel* [t], *Pesiktha Zotertha* [u], alibíque crebrò apud Magistros. Sed à Christianis aliquot scriptoribus [x] haud concedendus habetur Modus jam dictus.

VII. Hisce de Modo Talmudico Conscriptos seligendi præmissis, sequitur ut de eo quod quæri solet circa Eldad & Medad in Conscriptione illa videamus. Ait quidem textus Sacer [y], Mosem constituisse seu collocasse Septuaginta illos circa Tabernaculum, dominúmque descendisse, spiritúque Prophetico eos donasse, indéque eos statim Prophetasse. Quibus proximè subjungitur, remansisse seu relictos esse in Castris Duos, scilicet Eldad & Medad, qui expressim dicuntur fuisse בכתובים *καταγεγραμμένων ex conscriptis*, sed ad Tabernaculum non venisse. Quid igitur? Illi non inter eos qui circa tabernaculum dispositi; id est non inter ibi collocatos. Nam in Castris mansisse nec illuc venisse dicuntur. Et à nonnullis planè admissum est eos ex Septuaginta neutiquam fuisse, tametsi in Conscriptis, id est in numero è Tribubus parili conscribendo, sed sortibus ut rotundus fieret numerus demeretúrque binarius distinguendo, locum haberent. Nam nihil adeò quidem obstat quo minus sumi possit *Conscripti* tam pro Septuaginta duobus, scilicet tributim sex selectis, quam pro Septuaginta ex eis quomodocunque conscriptis. Atque Theodoretus quærit [z], Eldad & Medad *τί δήποτε προεφήτευσαν μὴ συναριθμηθέντες τοῖς ἑβδομήκοντα, cur vaticinati sunt cum non essent de numero Septuaginta,* ipséque respondet verisimile esse eos fuisse *ἴσους ἀξίαν τοῖς ἑβδομήκοντα, dignitate pari fuisse cum Septuaginta*, atque inde donum illud prophetandi, de quo suprà, accepisse. Certè & Maimonides [a] Septuagenarium reliquorum numerum ita seorsim memorat, & per se Eldad & Medad, ut videatur eos ex Septuaginta fuisse haud sentire. Scilicet post verba illa superiùs [b] ex eo allata de Spiritu Sancto requiescente super Septuaginta, statim subjungit, וכדלך אלדד ומידד וכדלך כל כהן גדול הנשאל באורים ותומים id est, هو من هذه الطبقة الدد وميدد وكذلك كل כהן גדול וגו׳ seu ut versio Ebraica וגו׳ וכן אלדד ומידד וכן כל כהן גדול *Atque tales seu ejusdem generis fuere Eldad & Medad; & quilibet Pontifex Maximus interrogatus per Urim & Thummim, ex eodem erat censu*, seu *genere*. Tantundem à Magistris aliquot [c] aliis etiam admittitur, quasi bini illi fuissent qui è 72 selectis sortibúsque, ut ostensum est, distinctis demti numerum relinquerent, juxta præceptum, Septuagenarium, adeóque Schedulas sortiti essent illas ex urna binas puras. *Pesichtha* [d] item, enarrato illo, quem diximus, seligendi per Schedulas Modo, de Eldad & Medad inquit, לכך נאמר והמה בכתובים שהיו כתוך הקלפי בין הכתובים זקן ויעלה בירם נייר חלק כי לא אמר והמה כתובים

n Parash. 16. fol. 265. col. 2.
o Fol. 13. col. 4.
p Fol. 71. col. 4.
q Ad Numer. 11. 16.
r Fol. 196. col. 3.
s Pirush hatora fol. 289. col. 4.
t Part. 2. fol. 99. col. 1.
u Fol. 45. col. 4.
x Abulens. in Numer. 11. quæst. 56. &c.
y Numer. 11. 24.
z Quæst. in Numer. 21.
a More Nebochim part. 2. cap. 45.
b Pag. 115.
c Siphri apud Levi Ben Gersom in Pirush ail hatora fol. 184. col. 3. Chiskuni fol. 196. col. 3. & videsis Aiin Israel part. 2. fol. 59. col. 2.
d Fol. 46. col. 1.

כתובים אלא והמה בכתובים *ideóque dicitur, & ii fuerunt in Conſcriptis*, ſeu *inter Conſcriptos, quoniam nempè erant in Urna* (ſortes eorum ſeu Schedulæ) *inter eos* (ſortes ſeu Schedulas) *quibus PRESBYTER inſcriptum eſt. In manus autem eorum aſcenderunt Schedulæ puræ, ideóque non dicitur fuiſſe eos Conſcriptos, ſed inter Conſcriptos.* Alii autem, quorum ſententia multò eſt receptior, textum ſacrum de Septuaginta circa tabernaculum diſpoſitis atque binis hiſce non illuc venientibus ſed in caſtris manentibus, non aliter intelligunt quàm ſi dictum fuiſſet, Septuaginta Conſcriptos omnes, à Moſe quidem juſſos ad tabernaculi circuitum venire ut ibi conſiſterent munúſque à Numine præſcriptum acciperent, illuc veniſſe ibíque conſtitiſſe, exceptis illis Binis Eldad & Medad; neque hos Schedulas ſortitos eſſe illas binas puras, quibus bini, ex 72, ut inutiles, ſeponendi erant, ſed, ut reliqui, Presbyteri nomine inſcriptas. Targum Hieroſolymitanum[e] expreſſim, ואינין הוו משובעתי חכמינא ולא נפקו שובעתי חכמינא מן משכנא עד אלדד ומידד מתנבן במשריתא *Atque hi fuere ex Septuaginta ſapientibus. Neque diſceſſerunt à tabernabulo Septuaginta ſapientes quamdiu prophetabant in caſtris Eldad & Medad.* Alterum item Jonathanis dictum[f], ולא נפקו בתוכא והינון הוון מן סביא דפליק בפטקיא למשכנא ראטמרו למערוק מן רבנותא ואתנביו במשריתא *Atque erant hi ex Presbyteris qui ſcripti erant in Schedis in medio* (ut vertit Cevalerius) id eſt, *quorum Schedulæ Presbyteri nomine inſcriptæ erant. Sed non venerunt ad Tabernaculum, quia caverant ſibi* (qua potuere) *ut fugerent principatum, & prophetarunt in Caſtris.* Levi item Ben Gerſom[g], לפי הפשט נלאה שאלדד ומידד היו מן שבעים זקנים ושארו במחנה על צד הענוה שהן בורחים מן השררה *Ex ipſo textû eliciendum videtur, Eldad & Medad fuiſſe ex 70 Presbyteris. Sed relicti ſunt* ſeu *manebant in caſtris*, nec ad tabernaculum, tunc veniebant, *ex animi humilitate fugientes* ſeu *averſantes principatum* ſeu *munus judiciarium.* Et de averſatione illa obiter Magiſtri. Etiam ad illud *relicti ſunt duo viri in caſtris* Gemara Babylonia[h], חנו רבנן יש אומרים בקלפי *Obtinuit etiam ſententia, relictos eos eſſe in pyxide* ſeu *urna*, id eſt, ni fallor, poſtquam Septuaginta è 62 extraxerant Schedulas ſuas, in quibus Sexaginta octo erant nomine Presbyteri inſcriptæ & binæ puræ, Eldadum & Medadum, qui nondum ſuas extraxerant, inde cognoviſſe, binas illas quæ reſtarent in urna paritèr inſcriptas eſſe, adeóque illos, quantum potuerint, caventes ne poteſtati Judiciariæ ſeu principatui ſe, ut dictum eſt, immiſcerent, Schedulas illas, jam revera ſic ſuas, in pyxide reliquiſſe. Nam & gloſſa ibi Talmudica, שנים מאותן שבעים שהלכו ליטול עלה בידן חלק ונשתיירו שני פתקין שהיו כתובין בקלפי שהיו של אלדד ומידד שלא הלכו ליטול שנתייראו שלא יעלה בידן חלק *Bini ex Septuaginta illis qui adibant ut ſortes tollerent, ſuſtulere manibus ſuis Schedulas puras, & relictæ ſunt Schedulæ binæ inſcriptæ in pyxide. Illæ autem ad Eldad & Medad ſpectarunt, qui non adfuere ut ſortes tollerent, timentes nimirum ne ſibi non obtingerent puræ,* quas humilitatis cauſâ adeo affectabant. Totidem hac de re verba leguntur in *Aiin Iſrael*[i] ubi ſtatim ſubjicitur, והיינו דכתיב וישארו שני אנשים והמה בכתובים בקלפי כלומר פתקי

e *Ad Numer.* 11. 26.

f *Ibidem.*

g *In* Pirush ail hatora *fol.* 184. *col.* 3. *vide Abarbinel in* Pirush hatora *fol.* 289. *col.* 4.

h *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 17. 1.

i *Part.* 2 *fol.* 99. *col.* 2.

פתק׳ כתובים היו להם בקלפי׳ ולא הלכו ליטלם *atque hoc est quod Scriptum reperitur, & relicti sunt viri bini qui erant è conscriptis; quasi diceres inscriptæ Schedulæ* (binæ) *ad eos in pyxide spectarunt, sed non adveniebant ut inde sibi eas tollerent.* Hieronymus[k] item, *Eliguntur Septuaginta Presbyteri, vadunt ad ostium tabernaculi. Duo remanent, Heldad & Medad, non imperii negligentes sed humilitate submissi dum se honore arbitrantur indignos.* Adeóque inter conscriptos in Synedrium tunc temporis ejusdémque collegas esse Eldad & Medad connumerandos (quod & non rarò à scriptoribus recentioribus admittitur) plerunque receptum. Hoc verò subinde apud scriptores Christianos controvertitur. Quæ ad dubium hocce extricandum conducerent, forsan haberemus plura, nec ita contemnenda, si reperiretur codex ille apocryphus inter veteres Ελδὰδ καὶ Μωδὰδ (sic enim in versionibus Græcis *Medad* exarari solet) inscriptus, in quo, ut par est credere, disciplina de eis recepta, datâ operâ & fusiùs tradita est. Memoratur codex ille inter apocryphos S. Athanasio[l], ubi distinguit Scripta aliquot Veteris Testamenti in τὰ ἀντιλεγόμενα *quæ contradicuntur* & τὰ ἀπόκρυφα. Recensetur item idem liber ad finem Chronologiæ Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani quæ Græcè à Josepho Scaligero[m] edita est. Sed verò in editis illis mendum circa hanc rem ingens est, de quo obiter monere heic liceat. Post scripta ibi Canonica seu ἐκκλησιαζόμενα utriusque federis cum στίχων seu *Versuum* numero recensita, titulus sequitur καὶ ὅσαι ἀντιλέγονται, αὗται εἰσὶ τῆς παλαιᾶς (ubi codex pervetustus ac optimæ notæ MS. in bibliotheca Collegii Sionensis Londini, habet ✝ ὅσαι τῆς παλαιᾶς ἀντιλέγονται καὶ οὐκ ἐκκλησιάζονται, αὗταί εἰσι) & Maccabaicis, Solomonis Sapientiâ, id genus reliquis cum στίχων itidem seu Versuum numero subjunctis, proximè adjicitur titulus, Καὶ ὅσα τῆς νέας ἀντιλέγονται, *Et quænam scripta federis Novi contradicuntur.* Inter ea habetur ibi, numero septimo, liber dictus Ελδὰδ καὶ Μωδὰδ, quasi inter libros Novi federis, sed Contradictos, is esset enumerandus. Neque aliter sanè descriptum video locum illum à viro doctissimo[n] qui etiam codicibus Nicephori MSS. se usum esse profitetur. Sed verò prætermittuntur ibi libri omnes ad titulum illum spectantes, qui in Codice quem dixi MS. ad hunc modum sequuntur,

α	Ἀποκάλυψις Ἰωάννου[o]	στίχων α υ.
β	Πατριάρχαι	στίχων ε ω.
γ	Προσευχὴ Ἰωσὴφ	στίχων α ρ.
δ	Διαθήκη Μωϋσέως	στίχων α ρ.

Atque

[k] Epist. 127. ad Fabiolam, Mans. 13.

[l] In Synopsi sacra Script. tom. 2. pag. 154.

[m] In Thesauro Temporum.

[n] Io. Croius Sacrar. Observat. part. priori cap. 1.

[o] De Apocalypsi videsis Sixtum Senens. Biblioth. Sanct. lib. 1. &c.

Atque alia manu, inferiori in paginæ parte, subjicitur.

Γ

Τρ .... στίχων ͵ατς.

Δ

Εὐαγγέλιον κατὰ Ἑβραίους στιχ. βς.

Ac dein sequuntur,

Ὅσα ἀπόκρυφα τῆς παλαιᾶς

α	Ἐνὼχ	στίχων ͵αυ.
β	Πατριάρχαι	στίχων ͵δω.
γ	Προσευχὴ Ἰωσὴφ	στίχων ͵ερ.
δ	Διαθήκη Μωϋσέως	στίχων ͵αρ.
ε	Ἀνάληψις Μωϋσέως	στίχων ͵δρ.
ς	Ἀβραὰμ	στίχων τ.
ζ	Ἐλδὰδ καὶ Μωδάδ	στίχων υ.

uti & reliqua nomina sub titulo illo dein in editis occurrentia, quibus iidem στίχων numeri adjecti; tametsi in anterioribus haud exigua sit numerorum, ut alibi in recensione illa, discrepantia. Atque inde statim

† Ὅσα τῆς νέας εἰσὶν Ἀπόκρυφα

α	Περίοδος Παύλου	στίχων ͵αχ.
β	Περίοδος Πέτρου	στίχων ͵βψ.
γ	Περίοδος Ἰωάννου	στίχων βφ.

quibus sic tum Versuum numero tum Nominibus ab editis discrepantibus, subjiciuntur eadem ipsa quæ editionem Scaligerianam claudunt. Adeóque non in Novi Testamenti libris Contradictis sed in Veteris Apocryphis censendus ille *Eldad & Modad* inscriptus. Certè nec Canon Græcus Scripturarum Nicephorianus è codice Carpensi apud Petrum Pithœum [p], aliter collocat librum illum quàm editio Scaligeri. Edita quidem est plurimis abhinc annis, nec semel, versio Joachimi Camerarii Latina [q] Nicephori illius, etiam interdum ve-

p *In Miscellaneis pag.* 17. & 18.

q *Basileæ* 1651. *Biblioth. Patrum Paris.* 1610. *tom.* 7. *In Historia Miscella à P. Pithœo edita Basil.* 1569 &c.

lut Anastasii bibliothecarii nomine, ut in Antonii Contii titulo ei præfixo in Bibliotheca Patrum alibíque. Sed nec versio illa, ut in Bibliothecam Patrum recepta est, nec ut Camerarii edita, quidquam habet subjunctum de libris illis. In Patriarchis enim Antiochenis desinit. Atqui in editione Anastasii Ecclesiasticæ Historiæ juxta exemplaria Cassinense & Vaticanum nuperâ Caroli Fabroti[r] (ubi à Græcis & versuum numeri heic & nomina haud parum discrepant) titulus eorum qui Novi federis contradicuntur, sub se habet Apocalypsin Joannis, Apocalypsin Petri, Barnabæ epistolam & Euangelium secundum Ebræos, & dein sub titulo, *Et quæ sunt Apocrifa veteris*, loco itidem septimo, *Elab & Modad*, planè pro *Eldad & Modad*. Ita etiam in Canone Nicephoriano illo ex Anastasio à Petro Pithœo[s] edito, ubi malè *Elad* pro *Eldad*. Sed ita in classe sua rectè ibi retinetur liber ille, uti etiam in editione Goariana[*] cum Georgio Syncello. Titulus MS. jam dicti ac initium est, Τῦ ἐν ἁγίοις Νικηφόρυ ἀρχιεπισκόπυ Κωνςαντινυπόλεως Ομολογητῦ χρονογραφία σύντομος.

Ἀδὰμ γενόμενος &c.

Ita heic etiam ab editis, ut in quamplurimis aliis, sive Reges sive Episcopos spectes, diversus est codex ille. Versuum etiam seu ςίχων numerus heic Scriptorum Veteris Testamenti Canonicorum, sæpius haud parum discrepant ab editis. Sed Euangeliorum heic versuum numeri iidem sunt in editis, uti & in priori Euangeliorum codice in Prolegomenis in Solinum Salmasianis memorato. Reliquorum item Novi Testamenti librorum canonicorum versuum iidem sunt cum editis heic numeri, adjecto Epistolis canonicis simul Septem ςίχων ͵α τ. quod in editis tum Scaligerianis tum Pithœanis ac Goarianis Græcis desideratum habetur in Anastasii versione editionis Fabrotianæ & apud Pithœum. De Versibus heic, quorum nomen de veterum scriptis adeo frequens, consulas, si plura velis, Isaacum Casaubonum[t], Claudium Salmasium, & Joannem Croium, locis ante citatis. An verò Chronographiæ illius assumentum illud heterogeneum Scripturis Sacris, Apocryphis, Contradictis, ipsius Nicephori etiam fuerit, meritò ambigi poterit. Nec solùm ex eo quod in codicibus nonnullis, etiam vetustis, tam ipsius Nicephori quam Anastasii, omninò defuerit (ut scimus tum è versione Cameraria tum ex Antonii Contii ejusdem recensione[u]) sed etiam quoniam compluria Chronologiæ illi post autoris obitum accessisse alia planissimè constat. Mortuum nempe esse eum recipitur[x] anno 828 seu sub Michaelis Balbi imperatoris exitum. Nec quidem dubitandum videtur quin is ipse fuerit qui locum in Chronologiæ illius Græcis à Scaligero editis septuagesimum octavum, in Latinis 77, in Marquardi Freheri catalogo[y] 54, in nuper edito à Philippo Labbæo[z] ex MS. suo 75, inter Patriarchas Byzantinos occupans, Zonaræ, Cedreno, Glycæ, aliis obiter memoratur; uti etiam in Ecclesiâ utrâque[a] inter Sanctos recensetur. Neque enim alter est ejusdem nominis in Patriarchis illis ante eum. Nec puto, alterutrum ex Nicephoris[b] qui Ecclesiæ Constantinopolitanæ sub Theodoro Duca & Michaele Palæolo-

r Parif. 1649. pag. 190.

s In Miscellaneis pag. 19.

* Pag. 420.

t Animadvers. in Athen. lib. 6. cap. 10

u Biblioth. Patrum Paris. 1610. tom. 7.

x Theophanes apud Baron. tom. 9. ann. 828. §. 35.

y Juri Græco-Romano præfixo.

z Corp. Hist. Byzant. pag. 37.

a Orientali, in Menæo 2 Junii, Occidentali in Martyrolog. Romano Martii 13.

b Videsis Nicephor. Callist. lib. 14. cap. 39. Marq. Freher. in Chronol. Juris Græco-Rom. ann. 1.55 &c.

go, circa annum 1260 præfuere, autorem Chronologiæ hujus vetustæ fuisse, quemquam existimaturum. Adeóque is ipse Nicephorus qui autor est Breviarii Historici de rebus ab obitu Mauricii gestis à Dionysio Petavio editi [c], etiam & Chronologiam hanc primò conscripsit; tametsi Petavio in præfatione ad Lectorem illud haud admittendum videatur. Jam verò Nicephori hujus nomen in Patriarcharum illorum recensione Chronographiæ hujus Latina, sequuntur Quinque ejusdem successores, Theodotus, Antonius, Joannes, Methodius, Ignatius, qui annos ibi conficiunt plusquàm quinquaginta post obitum Nicephori. In Græcis autem editis adjicitur item Photius qui Breviarium illud ejus ut sibi lectum in Bibliotheca [d] memorat. Et in Codice MS. ubi Nicephorus numerum occupat 79, adeóque Joannes 82, succedit Joanni,

c Paris. 1616.

d Codice 66.

πγ Θεοδόσιος ὁ Ἀληθινὸς ὀρθόδοξος καὶ ὁμολογητὴς ἔτη δ μ̃ γ.

πδ Ἰγνάτιος ὁ νέος θεοφόρος τὸ πρῶτον ἔτη ια μ ε καὶ ἐξωρίσθη.

πε Φώτιος ἔτη καὶ ἐξωρίσθη
Ἰγνάτιος, πάλιν τὸ δεύτερον, ἔτη
Φώτιος, πάλιν τὸ δεύτερον, ἔτη καὶ
ἐξωρίσθη.

Heic nemo non videt Patriarchas adjectos, qui Nicephori successores fuere complures, usque etiam in Basilii Macedonis Imperatoris ac Photii Patriarchæ tempora. Alii sunt characteres illic ejusmodi post mortem ejus accessionum. Adeóque rectè ei ipsa Chronographia à viris doctis [e] tribuitur, intellectâ interim atque agnitâ continuatorum in nonnullis operâ variâ. Et sanè appositus est titulus quem exhibet editio Scaligeriana, Νικηφόρου πατριάρχου Χρονογραφία σύντομος ἀπὸ Ἀδὰμ, μέχρι χρόνων Μιχαὴλ καὶ Θεοφίλου υἱοῦ αὐτοῦ, ἔχουσα οὕτως, id est, quà Nicephori dicenda, ad tempora Michaelis Balbi & Theophili filii Imperatorum, seu ad ipsa Nicephori tempora eam deductam esse. Quod velut de assutis est monitum tempestivum, & de Nicephorianis ipsis intra cancellos suos coercendis. In catalogo autem Episcoporum Byzantinorum codicis jam dicti MS. Stachys, qui secundus est, annos habet tantùm ϛ̄, Polycarpus, qui quartus est, ιη̄; & dein sequitur,

e Andreas Schottus ad Phot. cod. 66. Baron. ad Martyrolog. Rom. Mart. 13. Philippus Labbæus in Corp. Hist. Byzantin. pag. 47 &c. præter editores.

ε	Πλούταρχος	ἔτη	ιϛ.
ϛ	Σεδεκίων	ἔτη	θ.
ζ	Διογένης	ἔτη	ιε.
η	Ἐλεύθερος	ἔτη	ζ.
θ	Φῆλιξ	ἔτη	ε.

ι	Πολύκαρπος	ἔτη	ιζ.
ια	Ἀθηνόδωρος	ἔτη	δ.

Οὗτος ἕτερον οἶκον κτίσας ἐν τῷ ὄρει τῷ λεγομένῳ Ἐλαίᾳ, ἐκεῖ τὰς συνάξεις ἐποιεῖτο.

Atque ita Græcis restituuntur Episcopi quatuor, quibus editio Scaligeriana caret; emendatâ etiam de Athenodoro ibi lectione, unde Euzoius est duodecimus ut in Græcis editis Latinisque. Annorum numeri subinde, ut in aliis, heic itidem in MS. subinde variant. Et in Eutychio, Episcopo 54, pro ὑπὸ Ἰουστιν legendum ex eo, ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ, ut rectè versio Latina. Pyrrhus, post Paulum Episcopum 60, cui restitutus conjungitur in Latinis, facit per se numerum in MS. ut in Scaligerianis, Sexagesimum primum, unde fit, ut postmodum in Græcis quilibet, unitate ampliorem sortiatur quàm in Latinis numerum. Sed missis hisce ad Numerum in Synedrium Magnum Principi adscitorum devenimus.

VIII. Numerus in munus judiciarium Synedrii Magni, ita dici soliti, Conscriptorum nec major erat nec minor quàm Septuaginta; quibus Moses Princeps omnium, seu cui, ex præcepto illi adsciti sunt divino, adjectus, Septuagintaunius virale Consistorium seu בית דין של עא׳׳ *Domum Judicii Septuaginta unius virorum* confecit. Misna Babylonia[f], סנהדרין גדולה היתה של שבעים ואחד וגו׳ ומנין לגדולה שהיא של שבעים ואחד שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהן *Synedrium Magnum constabat ex Septuaginta uno &c. Atque undenam numerus ille Septuaginta unius? ex eo quod dicitur*[g] *Congrega mihi Septuaginta viros è Presbyteris Israel. Et Moses erat* (ut Princeps) *super eos* seu *cum eis conjunctus*; ubi Misna Hierosolymitana[h], eisdem ipsis usa verbis addit הרי שבעים ואחד *Ecce* seu *illic fundatur Numerus Septuaginta unius*, quemadmodum etiam aliæ aliquot τῶν *Misnaioth* editiones. Maimonides[i] inde etiam, ומשה על גביהן שנ׳ והתיצבו שם עמך הרי עא׳ *Et Moses cum* seu *super eos, secundum quod dictum est, ut stent ibi tecum. Ecce Septuaginta unus fiunt.* Sic itidem Mikotsi[k]. Et Rabbi Menahem Recanatensis[l], קבלו רז׳ל כי כל סנהדרי גדולה היושבת בבית יי׳ במקום אשר יבחר לשכנו בן יהיה מנינם שבעים והנשיא על גבן כמשה רבינו ע׳ה והנה הם עא׳׳ *Accepere per traditionem Rabbini nostri piæ memoriæ, quòd omne Synedrium Magnum considens in domo Domini in loco quem ipse*[m] *ad habitandum elegerit, constare debuerit ex Septuaginta quibus præficiendus Princeps, quemadmodum Moses Magister noster super quem sit pax. Atque ita fiebant septuaginta unus.* Tantundem quantum ad Numerum, sexcenties in Talmude Utroque ac apud Magistros reliquos occurrit. Et tam in Karæorum quàm Talmudicorum disciplina est receptissimum & sacræ Institutionis historiæ undiquaque consonum. Sed verò non defuere viri etiam Maximi qui Consistorii hujus collegas Mosi sic adscitos ex ipsa institu-

f Tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 2. 1.
g Numer. 11.
h Tit. Sanhedrin cap. 1. §. 6.
i Tit. Sanhedrin cap. 1. §. 3.
k Præcept. affirm. 97. fol. 186. col. 2.
l In Midbar cap. 11.
m Deut. 17. 9.

ſtitutione fuiſſe 71, juxta parilem ex unaquaque tribu numerum, id eſt Senarium, ſelectum. Cæſar Baronius [n]; *Erat quidem apud Judæos ex Senioribus atque Magiſtris conſtatum Collegium quod ab illis Synedrin* [o] *dicebatur, conſtabâtque ex Septuaginta Duobus viris. Hujus originem à Deo per Moyſem inſtitutam habes in libro Numeri* [p] *quando Deus Moyſi præcepit ut Septuaginta viros deligeret quos ſenes & Magiſtros Populi eſſe noſſet. Hoc Seniorum collegium, junctis duobus aliis qui Heldad & Medad perſonas agerent (qui licet remanſiſſent in caſtris, eodem tamen afflati ſpiritu prophetarunt) numerus Septuaginta duorum ſemper perſeveravit in poſteris.* Idem de Numero, ut indubitatum, ille alibi [q]. Tantundem Henricus Spondanus ejus epitomator [r], quaſi res citra controverſiam planè foret admittenda. Ita etiam alii aliquot, maximè ex Pontificiis [ſ]. Certè velut de 72 loqui videtur autor vetuſtus de Mirabilibus ſacræ Scripturæ [t] ubi ait *in præfiguratione 72 diſcipulorum ipſe ſpiritus Moyſis in ſeptuaginta Seniores diſtribuitur, & aliis duobus qui in caſtris reſederant, Heldad videlicet & Medad, ejus Spiritus prophetiæ donum condonatur.* Nicolaus autem Serrarius, ſcriptis etiam Talmudicis minimè inaſſuetus, de Numero dubitanter nimis loquitur ubi *illa*, inquit [u], *conſtabat initio 70, 71, vel 72. capitibus. De hoc enim aliqua controverſia.* Septuaginta duos, item & quatuor, Ricardus Montacutius [x] heic habet, commenta ſua præferens Talmudicorum diſciplinæ quam paſſim, ut ejuſdem nimis neſcius, vilipendit. Et Joannes Quiſtorpius [y] *Septuaginta* interpretatur heic *per Sex ex ſingulis tribubus*, quaſi de numero Septuaginta duorum cooptatorum locum intelligeret. Alii heic hæſitantiùs. Sunt autem viri ſanè doctiſſimi, tam Veterum quam Recentiorum, iique nec pauci, qui numerum adſcitorum eundem cum Talmudicis, id eſt Septuagenarium fidentèr recipiunt, iique tam Pontificii quàm Reformati, de quibus plura mox. Sed verò habentur, etiam in Reformatis alii, viri ſanè magni, qui aliter ſenſere. Joannes Druſius [z] Ebraicè apprimè & Rabbinicè doctus, numerum Collegarum fuiſſe 72 haud dubitare videtur, tametſi, ut rotundus fiat, 70 tantum ſoleant memorari. Vir item ſummus Hugo Grotius non ſemel [a] potius 72 quàm 70 fuiſſe vult. Nec ſequacibus heic aut conſonis hi carent. Anſa ſententiæ hujus maximè ſumta eſt ex loco illo D. Lucæ [b] celebri, *Poſt hæc autem deſignavit Dominus*, ϗ ἑτέρους ἑβδομήκοντα ϗ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ &c. *& alios Septuaginta* (Syrus addit ܡܢ ܬܠܡܝܕܘܗܝ *ex diſcipulis ſuis* uti & codex vetuſtus μαθητὰς) *& miſit eos per binos* ſeu *in paria diſtinctos ante faciem ſuam* &c. quemadmodum in codicibus optimis & vetuſtiſſimis, & ferè omnibus Græcis MS. tam illic quàm commate 17 legitur, uti etiam in editis. Atque ita legiſſe videtur Origenes, ubi de fontibus duodecim & 70 palmis [c] in Elim loquens, & demum de Apoſtolicis fontibus velut illis comparandis, *ibi etiam*, inquit [d], *arbores reperientur 70 palmarum. Non enim ſolùm duodecim Apoſtoli fidem Chriſti prædicaverunt, ſed & alii Septuaginta miſſi ad prædicandum verbum Dei referuntur, per quos palmas victoriæ Chriſti mundus agnoſceret.* Tam Septuaginta ſolùm à Chriſto miſſos fuiſſe quàm ipſas fuiſſe palmas 70, innue-

n *Tom. 1. ann. 31. §. 10.*
o al. *Sanhedrin.*
p *Numer. 11.*
q *Tom. 1 ann. 32. §. 11. & 33. §. 39.*
r *Tom. 1. ann. 31. §. 5. 32. §. 4. & 33. §. 13. Sed & vide eum in Annalib. à Creatione ann. 2545. §. 26 &c.*
ſ *Vide Lorinum ad Num. 11. & Act. 4. 5 &c.*
t *Inter Auguſtini Opera Tom. 3. lib. 1. cap. 9.*
u *Rabbino priore cap. 18.*
x *Analect. Eccleſiaſtic. Exercit. 6. pag. 228 &c.*
y *Annot. Biblic. in Num. 11. 16.*
z *Prateril. 3. in Luc. 10. 1. & vide eum ad Difficil. loca Numer. cap. 48.*
a *In Matth. 22. & Luc. 10.*
b *Cap. 10. 1.*
c *Exod. 15. 27.*
d *Homil. 7. in Exodum.*

re videtur; tametsi alibi [e] de Septuaginta duobus heic loquatur ille velut ex Euangelio inter disputandum recitato. MEGETHIUS, *Cura ut recitetur Euangelium & deprehendes ibi nullum istorum nominum* (discipulorum aliquot) *mentionem scriptis esse proditam.* EUTROPIUS, *recitetur.* ADAMANTIUS, *Apostolorum nomina duodecim recitata sunt non etiam Septuaginta duo*) ubi in editionibus nuperis asteriscus nescio quare injicitur; sed in versionis illius quæ Laurentii Humfredi est, editione vetustiore [f], adjicitur ex Græco in margine οβ, ut inde sciret lector certam numeri lectionem) EUTROPIUS, *quot habuit Christus Apostolos?* ADAMANTIUS, *primum amandavit duodecim, pòst Septuaginta duo, ut Euangelium annunciarent.* Sic ibi; quasi in codice Euangelii tunc prolato οβ planè lectum fuisset. Sed dubitatur quidem ab viris eruditis [g], utrum Dialogus ille de recta in Deum fide sit Origenis. Utcunque interea, autorem ejusdem vetustissimum esse, nondum puto dubitatum. Sed verò & Eusebius [h] Septuaginta tantùm legisse videtur, quod planè fecêre è Græcis Theophylactus & Euthymius. Nam & numerum missorum eundem fuisse cum Palmarum in Elim numero in commentariis suis illic nòn dubitant. Et Tertullianus [i], *adlegit & alios Septuaginta Apostolos super duodecim. Quò enim XII secundum totidem fontes in Elim, si non & Septuaginta, secundum totidem arbusta Palmarum?* Idem illic numerus est apud Syrum. Eundem etiam habet Arabs, editionis tum Erpenianæ tum Jaianæ, uti etiam versio Arabica MS. [k] in Ægypto, in monasterio Siafrani, anno Hegiræ 727 seu Christi 1327 conscripta, quæ Bibliothecæ est Arundellianæ. Scilicet سبعين اخر *Septuaginta alios.* Atque versio itidem penes me Arabica, aliàs ab editione & Erpeniana & Jaiana sæpe discrepans, habet heic [l], سبعين اخرين idem significans. Unde adnotatur in margine, السبعون الذين ارسلهم مثني قدامه الي كل مادينة *Septuaginta illi quos misit ante eum in quamlibet urbem.* Idem in MSS Græcis septem bibliothecæ Oxoniensis, atque in pervetusto illo codice MS. ex Oriente pridem in Britanniam misso, uti etiam in MSS. penes me, optimæ sanè notæ, binis, quorum in utroque etiam habetur, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ. Et titulus vetustus sectionis Græcæ 34 Lucæ (in qua missionis illius historia) in MSS. hisce aliisque, uti etiam in editionibus præstantioribus est, περὶ τῶν ἀναδειχθέντων ο̄β seu ἑβδομήκοντα, *de designatis Septuaginta.* Synodus item Neocæsariensis [m], *Chorepiscopi sunt* εἰς τόπον τῶν ἑβδομήκοντα *in figura eorum qui Septuaginta fuere*, quem numerum Zonaras & Balsamon pro indubitato sumunt. Atque in Ritualibus Ecclesiæ Græcorum [n], seu lectionibus autoritate ibi publicâ receptis, tantùm ἑβδομήκοντα agnoscuntur, ubi Lucas ipse εἷς τῶν ἑβδομήκοντα *unus ex Septuaginta*, juxta veterum Græcorum traditionem [o], nuncupatur [p], quemadmodum Aristobulus à Paulo [q] memoratus, quem Barnabæ fratrem & Britannorum Episcopum faciunt. Certè etiam in Synopsi illa Dorotheo Episcopo, sub annum 360, Tyrio tributa, ubi designatorum nomina sigillatim recen-

e In Marcionistas Dialog. 1. seu de Recta in Deum fide.
f Basileæ 1571.
g Andreas Rivetus in Critico Sacro lib. 2. cap. 13 &c.
h Hist. Eccles. lib. 1. cap. 12.
i Advers. Marcionem lib. 4. cap. 24.
k Sect. 34.
l Sect. 35.
m Can. 14.
n Menæo Martii 15. in Aristobulo, & Anthologio Octob. 18, Maximus Cytherensis in Metaphrasi vitarum Sanctorum, ex Synaxariis Mart. 15.
o Epiphan. advers. hæres. lib. 1. De Incarnatione §. 4. & in Anacephalæosi §. 135.
p Antholog. 18. Octobris Romæ 1598.
q Ad Rom. 16. 10.

censentur, numerus eorum titulúsque præcisè est tantùm Septuaginta, licet citetur interdum, quasi 72 fecisset [r] atque eis accensuisset Eunuchum à Philippo conversum, quod planè non facit. Athanasius item in Synopsi [s] ἀνέδειξεν ἑβδομήκοντα μαθητὰς, *designat Septuaginta discipulos*, quemadmodum alibi item loquitur ipse simul cum Episcopis Ægypti [t] reliquis. Sic in Occidente itidem legebat Irenæus [u], Hieronymus [x], Ambrosius [y] qui etiam Latinam versionem numerum illum tantùm retinentem exposuit. Nec alium fuisse missorum heic numerum quàm qui Palmarum in Elim erat, expressim etiam, ut patres illi antiquiores, velut receptissimum tradit Petrus Damianus Cardinalis Episcopus sub annum 1050 Ostiensis [z]. Etiam Codices Vulgatæ aliqui numerum habent eundem. Sic MS. Atrebatensis Collegii quem memorat, sed non sine admiratione, Franciscus Lucas [a]. Uti etiam editio, centum ampliùs abhinc annis, nomine Vulgatæ, Isidori Clarii [b] Abbatis Cassinensis & dein Episcopi Fulginatis. Italica item versio Sanctii Marmochini [c] ex ordine Prædicatorum, ante Isidorum, eundem habuit numerum (*Et altri Settanta*) Græcorum codicum sequax; quemadmodum etiam versio Lutherana, Belgica, Gallica, Reformatorum aliæ, tum veteres, tum nuperæ. Et in Anglicanis nostris sub Reformationis initia tempore Henrici octavi editis, nunc tantùm *Septuaginta* [d] habentur, nunc *Septuaginta*, adjecto [e], sed minore, unde moneretur lector, charactere *& Duobus*. Inde evenit, ut in solennibus Euangeliorum lectionibus publicis quæ in Reformationis Ritualibus nostris Anglicanis diebus festis propriæ sunt, primò etiam *Septuaginta* solùm reperiantur [f], postmodum autem sub Edwardo sexto *Septuaginta* (*& duo*) qualis lectio, in Ritualibus illis, tandem etiam sine parenthesis nota, usque in nostra tempora duravit, tametsi versio publica Bibliorum, Episcopalis apud nos dicta, quæ edita est sub Elizabetha Regina, & altera illa sub Jacobo Rege recognita & emendata *Septuaginta* semper habuerint; cum interim etiam in Rituali illo, annno 1637 infelicissimè in Scotiam misso, juxta bibliorum versiones jam dictas, *Septuaginta* tantùm insereretur. Certè per Ecclesiam etiam Occidentalem numerus Septuagenarius tantùm, non rarò, heic agnitus est, ut ex Epistolis Pontificiis Canonibúsque [g] liquet, tametsi, pro exemplarium aliquot diversitate subinde itidem 72 reperiatur. Obvia enim horum mentio ubi de Chorepiscopis agitur. Cæterùm in vulgatæ codicibus tam MSS. priscis quàm editis, quasi tantum non universis, *Septuaginta Duo* est heic, uti & commate ejusdem capitis 17, numerus [h]. Etiam in codicibus aliquot Græcis MSS. etiamnum extantibus, saltem in codice Vaticano, ἑβδομήκοντα δύο, seu eadem lectio. Sed illos ad Latinorum exemplaria emendatos suspicatur Erasmus. Quin & in Harmoniis vetustis Græcis Tatiani [i] & Ammonii [k] Alexandrinorum leguntur *Septuaginta Duo*. Sic igitur in exemplaribus unde Harmonias suas confecere legerunt. Idem in Dialogo de Recta in Deum fide vetustissimo qui Origeni tribuitur haberi, antè notatum. Arabica item versio Romæ anno 1591 edita habet ibi ثني وسبعين *Duos & Septuaginta*. Et Epiphanius, qui floruit sub annum 380, codicibus usus

r *Possevinus in Apparatu.*
s *Tom. 2. pag. 129.*
t *Epist. ad Marcum Papam pro exemplaribus Nicæni Concilii Tom. 2. pag. 623.*
u *Lib. 3. cap. 13.*
x *Epist. 127. Mans. 6.*
y *Ad Luc. 10.*
z *Lib. 2. Epist. 10.*
a *Ad Luc. 10. 1.*
b *Venetiis 1542.*
c *Venetiis 1538.*
d *Londini 1535.*
e *Ibid. 1541 &c.*
f *Euangel. diei S. Lucæ.*
g *Anaclet. Epist. 3. Burchard. Decret. 1. cap. 4. Ivo Part. 5. cap. 18. (sed & vide cap. 98.) Damas. epist. 4. Leo Epist. 88. Ivo part. 6. cap. 72. Gratian. Dist. 68. Can. 4. & 5. Durand. Rational. lib. 2. cap. 10.*
h *Videsis Erasmum heic. Bezam, Marianam, & Francisc. Lucam. Notat. in Biblia 473.*
i *Cap. 67.*
k *Cap. 117.*

usus est, in quibus idem numerus. Nam, de tunc à Domino designatis loquens[l], sæpius ἑβδομήκοντα δύο pro certo eorum numero, velut ex sacro ipso textu, adhibet. Et lectionem ejusmodi fuisse antiquitus itidem receptam liquet ex Augustino qui de 72 ibi expressim loquitur[m]. Neque alia sanè lectio in Euangelio Lucæ quæ, in Hieronymianis, cum Canonibus habetur. Ita etiam legisse Bedam nostrum[n] palàm est. Atque S. Cuthberti Euangeliorum codex perpulcherrimus qui in Bibliotheca Cottoniana etiamnum visitur, circa annos abhinc 960, adeóque diu ante Bedam, manu exaratus (de quo ipso scribit Turgotus[o], nomine Simeonis Dunelmensis editus) eundem habet numerum, quemadmodum etiam tum codex Euangeliorum quatuor, aureis literis, haud ita diu pòst, Wilfridi Archiepiscopi Eboracensis jussu pulcherrimè conscriptus, qui à Beda[p] celebratus etiamnum in Bibliotheca ad S. Jacobi servatur, tum codex alius vetustissimus nitidissimúsque, ab Athelstano Rege sub annum Christi 930 *Dorobernensis cathedræ primatui* donatus, qui dein in solenni Regum apud nos inaugurandorum adjuratione adhiberi diu solitus, inter Cottoniana cimelia tandem locum sortitus est. Prætermitto versiones Saxonicas, Wiclefianam, Nicolai Malhermii Italicam, Rhemensem, publicam in ecclesia Romana, inter epistolas diebus festis proprias, lectionem[q], & demùm editiones heic Pontificias omninò numero illi auctiori consonas; unde etiam fidentèr Hieronymus Xaverius in Euangelica sua historia ad Imperatorem Mogolensem Persicè conscripta & à Ludovico de Dieu Latinè versa[r] eundem habet numerum ut planè recipiendum. Et pro eo contendere solent, ex codicibus suis Latinis, Pontificii[s], aliam illam vetustiorem receptiorémque veluti Græcâ, sic loquuntur, fide subnitentem, rejicientes. Jam verò ex illis qui Numerum Synedrii Magni voluerint, ut dictum est, fuisse 72 seu ex tribu qualibet parem seu senarium, conciliare Græcæ Vulgatæque lectionis Euangelicæ diversitatem conantes, observant, & verè quidem, morem fuisse Ebræis interdum, uti & aliis satis crebrò, numero uti rotundo pro eo qui amplior fuerit, adeóque 70 pro eo qui revera esset 72. Ita 72 illi interpretes Ptolemaici (de quorum numero illo dubitari non solet) sæpissimè nomine rotundo Septuaginta veniunt, quemadmodum etiam disertè Josepho[t] dicuntur patribúsque ubique Christianis qui interim eos ex senario velut cujuslibet tribûs numero constitisse, id est 72, fuisse non dubitant. Sic etiam expressim Augustinus[u], *quorum interpretatio ut Septuaginta vocetur, jam obtinuit consuetudo.* Atque hoc passim quidem occurrit, éstque, juxta hanc notionem, planè indubitatum in scriptis Judæorum, Christianorúmque tam Orientis quàm Occidentis. Inde apud Eutychium Patriarcham Alexandrinum MS. legitur, quod Ptolemæus ille anno vicesimo regni sui ad Hierosolymitanos misit, فاشخص منها سبعين رجلا من اليهود الي الاسكندريه وامرهم ان يفسروا له التوره وكتب الانبيا من العبرانيه الي اليونانيه *Ut inde accerseret Septuaginta viros Judaicos ad Alexandriam, eisque jussit ut sibi interpretarentur legem &* pro-

[l] Advers. hæres. lib. 1. de Incarnatione § 4. & in Anacephalæosi §. 135.

[m] Quæst. Euangelic. lib. 2. cap. 14. & de Mirabilibus sacræ Scripturæ lib. 1. cap. 9.

[n] In Luc. lib. 3. cap. 10.

[o] Hist. Dunelm. lib. 2. cap. 15.

[p] Hist. Eccles. lib. 5. cap. 20.

[q] Missal. Rom. in Lucæ festo.

[r] Pag. 314.

[s] Baron. Tom. 1. Ann. 33. §. 38. Cornel. à Lapide ad Luc. 10. 1. Maldonatus, Adam Contzen, alii ibidem.

[t] Lib. 12. cap. 2.

[u] De Civitate Dei lib. 18. cap. 43.

prophetas ex Ebraica in linguam Græcam. Simile habetur in rotundo Centumvirorum, Romæ veteris, & Centumviralium Judiciorum & Causarum nomine usitatissimo apud Ciceronem [x], Quintilianum [y] aliósque satis obvios tam Jurisconsultos [z] quam historicos [a]. Et ad Cottam Ovidius [b] qui etiam ipse Centumvir fuisset.

Utque fui solitus, sedissem forsitan unus
De Centum judex in tua verba viris.

Lucanus item ad Pisonem,

Et firmare jubet Centeno judice causam. Græcis pariter illi Ἑκατὸν ἄνδρες *Centum Viri* [c] dicti. Atqui interea agnoscitur numerum Centumvirorum sic dictorum, primò verum fuisse Centum & quinque. Sextus Pompeius [d]; *Cum essent Romæ triginta & quinque Tribus, Terni ex singulis Tribubus sunt electi ad judicandum, qui Centumviri appellati sunt, & licet quinque ampliùs quàm Centum fuerint, tamen quo faciliùs nominarentur Centumviri sunt dicti.* Quid quod etiam numerus ille postmodum usque ad Centum octoginta excrescens (ut legitur apud Plinium [e]) rotundi illius numeri nihilominùs semper retinuit nomen quo & ipse non semel utitur [f]? Etiam de Centuria in finibus regundis, Varro [g]; *Centuria primò à centum jugeribus dicta, post duplicata retinuit nomen; ut tribus multiplicatæ idem tenent nomen,* quasi à Tribus partibus seu parte Tertia, Tribus primò dicta & semper retenta, in significationem, quâ numerum spectat perquam discrepantem posteà transmigrasset. Nemo itidem nescit rotundo Decimæ nomine nunc partem majorem, nunc minorem, ex usu loquendi, seu tam Substantiam, ut loquuntur in Scholis, quàm Quotam venire solere. Id genus sunt alia. Ex usu ac libertate hujusmodi loquendi, existimatum est, tum designatos illos à Domino Discipulos tum Synedrii Magni Patres ex ipsa institutione fuisse quidem 72, sed utrosque dictos numero rotundo 70, velut idem ipsum seu 72 satis innuente. Drusius, loco antè citato [h], *Similiter observatum Ebræis, Judices Synedrii Majoris fuisse numero Septuaginta duos, licet absolutè vocentur judices Sanhedrin Septuaginta, eorúmque consessus dicatur domus judicii* של שבעים *hoc est Septuaginta judicum. Phesictha 46, 1. scripsit Moses Septuaginta duos senes, sex e singulis tribubus. Alibi lectum domus Judicii Septuaginta & unius.* Grotius autem, *Sed & Synedrium quod à Mose constitutum est, ad cujus exemplum hos Christus elegit, quomodo Apostolos ad exemplum Phylarcharum, fuisse capitum LXXII, Judæi nonnulli prodiderunt, quos inter scriptor Phesictha.* Cæterum, quemadmodum in historia Synedrii hujus Institutionis sacra nullum numeri adscitorum septuagenario majoris vestigium expressum habetur (ut scilicet numerus verus cum Principe fieret Septuaginta unus) ita omninò reclamat Schola Talmudica, passim (ut tum ex antè allatis tum ex sequentibus obiter & luculentiùs constat) Septuaginta adscitos agnoscens, hósque cum Principe Septuaginta unum appellitans. Et rectè quidem Drusius ibi lectorem ablegat ad Levi Gersomidem, qui loco ab ipso indicato optimè & ad Talmudicorum suorum men-

[x] De Orat. 1. Orat. pro Cecinna &c.
[y] Lib. 4. cap. 1. lib. 4. cap. 2. lib. 11. cap. 1.
[z] D. tit. de de inofficioso testam. l. 17. C. de liberis præteritis l. ult. Paul. sent. 5. tit. 16.
[a] Valer. Maxim. lib. 7. cap. 7, 1.
[b] De Ponto lib. 3. eleg. 5.
[c] Dio lib. 54 &c.
[d] In Centumviralia Judicia.
[e] Lib. 6. epist. 33.
[f] Lib. 1. epist. 5.
[g] De Lingua Lat. 4.
[h] Ad Luc. 10. 1.

tem de Septuaginta Principi adscitis loquitur. Verba sunt[i], סנהדרי גדולה היה מספר שבעים איש כמו שמצאנו במשה שאמר לו השם יתעלה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת וגו' והוא היה מופלא שבבית דין והיו שבעים ואחד *Numerus Synedrii Magni erat virorum Septuaginta, juxta id quod reperimus apud Mosem; dixisse ad eum Deum O. M. Congrega mihi Septuaginta viros è senioribus Israel quos tu nosti &c. Atque ille erat Consistorii Princeps, adeóque fuere Septuaginta & unus.* Tantundem idem alibi[k], uti & Magistri reliqui sæpissime. Et quod adfertur à viris summis antè citatis è *Phesiktha*, tantorum manium pace dictum sit, non sine hallucinatione aut incuria nimia adjectum est. Innuitur scilicet codex qui *Pesiktha Zotertha* dicitur, quingentis & quinquaginta ferme abhinc annis[l] ab Anonymo, sed Talmudicè doctissimo, Judæo conscriptus, atque in superioribus sæpius laudatus. Habet autor ille quæ de Modo collegas ex præcepto divino sortibus adsciscendi tradidere ex suis veteres, & ad illud de Eldad & Medad[m], *fuere illi in conscriptis*, expressim quidem ait, כלומר שכתב משה שמות שבעים ושנים זקנים ששה מכל שבט *Sciendum est*, aut *inde discendum, Mosem conscripsisse nomina Septuaginta & duorum Presbyterorum, sex scilicet ex qualibet tribu*, adeóque Eldad & Medad fuisse inter sic conscriptos; juxta superiùs ostensa. Et Conscriptos duplici notione & posse & debere sumi palam est; nimirùm, aut de primò Conscriptis 72 unde 70 seligerentur, aut de Conscriptis, per nominis PRESBYTERI sortes, in schedulis tantum 70. sic inscriptis. Cæterùm reverà nihil omninò in *Pesiktha* reperitur quod innuere potest collegas plures fuisse quàm Septuaginta, sed tantùm Septuaginta duos conscriptos è quibus Septuaginta, secundum superiùs allata, seligerentur. Alibi item expressim autor idem ad illud de Mose[n], *Rex erat in Iesurun, cum colligerentur capita populi simúlque tribus Israel*, מגיד inquit[o], הכתוב כשישראל מושיבין ישיבות זקנים מלמטה מלכות שמים מתקיימת מלמעלה בהתאסף ראשי עם אלו שבעים זקנים *Indicat Scriptura hac, quamdiù Israelitæ Synedrium* seu *consessum Presbyterorum infra* seu *in terris observant* seu *adhibuerint, Regnum Cælorum* (seu futuri seculi beatitudinem) *desuper stabiliri*, id est nutu sanctissimi numinis. *Atque id quoque de congregandis populi capitibus ibi adjicitur, significat Septuaginta Presbyteros illos.* Tantundem legitur in *Sepher Siphri*[p], alibíque. Nec de alio omnino Collegarum numero, utcunque primo confecto, loqui solent id genus scriptores. Accedat heic, Philonem, Judæum antiquissimum, certo numerorum discrimini accuratiùs passim præ aliis addictiorem, de Septuaginta heic collegis etiam, nec pluribus, sæpiùs loqui. De Spiritu Dei verba faciens[q]; Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ Μωϋσέως πνεῦμα ὃ ἐπιφοιτᾷ τοῖς ἑβδομήκοντα πρεσβυτέροις &c. *Talis est etiam Mosis Spiritus, qui ingreditur* aut *occupat* (interpres ibi *qui visitare solet*) *illos Septuaginta Presbyteros* &c. Alibi item de numero Septuagenario, quà præcisè talis est, agens, οὗτός ἐστιν, inquit[r], ὁ ἀριθμὸς Μωϋσέως τοῦ σοφοῦ γνώριμος. τοὺς γὰρ ἀριστίνδην ἐκ παντὸς τοῦ πλήθους ἐπιλελεγμένους, ἑβδομήκοντα εἶναι συμβέβηκε. *Numerus hic est Mosi sapienti illi fami-*

i Pirush ail hatora fol. 165. col. 1.

k Fol. 181. col. 3.

l R. Gedaliah in Shalsheleth fol. 33. b.

m Numer. 11. 26.

n Deut. 33. 5.

o Fol. 92. col. 2.

p Fol. 61 col. 1.

q Lib. de Gigantibus.

r Lib. de Migratione Abraha.

familiaris. Nam Optimates ex omni numero selecti Septuaginta fuere, ubi planè pro rotundo numero 72 innuente, Septuaginta sumi nequit. Nam haud aliter numerum illum ibi intelligere se profitetur quàm Siclorum numerum Septuagenarium illum quo usi sunt tribuuum Principes in phialis tabernaculo [s] consecrandis. Illum autem tantum Septuaginta significare nemo dubitabit. *Laudat etiam*, inquit Philo [t], *Moses* καὶ τὴν δεκάδι πολυπλασιαζομένην ἑβδομάδα, νυνὶ μὲν ἑβδομήκοντα φοίνικας παρὰ ταῖς πηγαῖς τίθη λέγων· ἐν ἑτέροις δὲ πρεσβυτέρους μόνους ἑβδομήκοντα &c. *Septenarium numerum denario multiplicatum, nunc Septuaginta palmas ad fontes memorans, nunc Septuaginta solos Presbyteros quibus datus est Spiritus Dei propheticus.* Quisquámne illam heic de alio quàm ipso ad amussim Septuagenario eorum numero loqui existimare queat? Atque eandem in rem emaculandæ sunt Philonis editiones Græcæ quæ habent omnes alio in loco, ubi [u] de Presbyteri nomine loquitur, numerum Septuagenarium septimum. Ita enim legitur, Οὕτω καὶ τοὺς Συνέδρους τοῦ θεοφιλοῦς λαοῦ ἕνδεκα ἑβδομάδων ἀριθμὸν εἰληφότας Πρεσβυτέρους ὀνομάζειν ἔθος. λέγεται γοῦν, συνάγαγέ μοι ἑβδομήκοντα ἄνδρας ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων Ισραὴλ &c. quod planè sonat, *Ita etiam Synedros cari Deo populi ex undecies septeno numero consistentes Presbyteros vocare mos est; juxta quod dicitur, Congrega mihi Septuaginta viros è Presbyteris Israel* &c. Nemo non videt pro ἕνδεκα legendum, aut ut vult Lorinus [x] ἐκ δέκα aut simpliciter δέκα, ne numerus ab ipso intellectus nimis sic excrescat. Adeóque non omninò de præciso Septuagenario adscitorum numero dubitavit Philo, uti nec Judæorum, quantum video, reliqui. Patres item Christiani vetusti ut Theodoretus [y], Hieronymus [z], Ambrosius [a], Hilarius [b], Nazianzenus [c], Beda [d], de Septuaginta tantùm Presbyteris illic, ut numero certissimo loquuntur. Id tamen prætereundum non est, Hilarium, ubi [a] à Mose ait *institutum in omni Synagoga* (non in Synagoga seu proseucha qualibet, seu quolibet auditorio Sacro, quod Synagogæ nomine venit, sed in tota illa Ebræorum seu universa Synagoga seu Ecclesia) *Septuaginta esse Doctores*, subjicere paulò post, eosdem Seniores (ut institutorum heic successores) fuisse Legis celebratissimos in sermonem Græcum interpretes illos. Atque ita quos Septuaginta vocamus, & Septuaginta Duos fuisse recipimus, ille quidem pro eisdem vult accipi. Sed demùm de Numero heic adscitorum Septuagenario ut præcisè definito, & Septuaginta unius, adjuncto Mose seu Principe, loquuntur obitèr viri eruditissimi tam è Pontificiis quàm Reformatis, ídque in Commentariis ad Numerorum caput undecimum, Matthæi quintum, De Republica Ebræorum, alitérve conscriptis. Ita sanè Raymundus Martini [f], Victoria Porchetus [g], Petrus Galatinus [h], Petrus Brutus [i], uti & Joannes Picus Mirandulanus [k], Petrus Bongus [l], Petrus Crinitus [m], Theodorus Beza [n], Angelus Caninius [o], Cornelius Bertramus [p], Carolus Sigonius [q], Gilbertus Genebrardus [r], Alphonsus Abulensis [s], Franciscus Turri-

P 2

s *Numer.* 7. 13. 19 &c.
t *Lib. de Profugis.*
u *Lib. de his verbis, Resipuit Noe.*
x *Numer.* 11. *Quæst.* 10.
y *Quæst. in Numer.* 20. & 21.
z *Epist.* 127. *ad Fabiolam Mans.* 11. & 13.
a *In Mansione* 15.
b *Ad Psalm.* 2.
c *Orat.* 26.
d *Quæst. in Numer. cap.* 9.
e *Enarrat. in Psalm.* 2.
f *Pugione Fidei Dist.* 3. *cap.* 22.
g *Contra Ebræos part.* 1. *cap.* 2.
h *De Arcanis Cathol. Verit. lib.* 4. *cap.* 5.
i *Lib. adversus Ebræos.*
k *In Apologia Conclus.* 5.
l *De Numerorum mystica significatione part.* 2. *fol.* 117.
m *De honesta disciplina lib.* 25. *c.* 3.
n *Ad Matth.* 5. 22.
o *In locis N. T. cap.* 7.
p *Polit. Jud. c.* 5.
q *De Rep. Hebræorum lib.* 6. *ca.* 7.
r *A.M.* 4054. & 4103.
s *Ad Numer.* 11. *Quæst.* 62, 63. &c. & *Deut.* 17. *quæst.* 7. &c.

Turrianus [t], Cornelius à Lapide, Petrus Cunæus [u], Guilielmus Schikartus [x], Joannes Cochius [y], Constantinus L'Empereur [z], Stephanus Menochius [a], Jacobus Salianus [b], Jacobus Usserius [c] Armachanus, commentator in Raymundum, alii, nec pauci, recentiorum, quod nec lectorem imparem fugere potest. Quin verò accedat etiam illud in Sixti Quinti Constitutione de Septuagenario Cardinalium suorum numero quem parilem facit Mosaico illi indéque vult in Ecclesia Romana imitandum. *Ut veteris*, inquit [d], *Synagogæ figura sanctæ & Apostolicæ Ecclesiæ veritati respondeat, sequi cupientes mandatum Domini factum ad Moysen de congregandis Septuaginta viris de senibus Israel quos nosset senes populi esse & Magistros, ut secum onus populi sustentarent & non ipse solus gravaretur, super quos ad ostium tabernaculi ductos, loquente Domino, Spiritus requievit, de prædictorum fratrum nostrorum consilio perpetuo statuimus & ordinamus ut in posterum connumeratis omnibus cujusque ordinis Episcopis, Presbyteris & Diaconis Cardinalibus, qui nunc sunt, quique in futurum creabuntur, cuncti simul numerum Septuaginta nullo unquam tempore excedant, ac talis numerus quovis prætextu, occasione vel causâ etiam urgentissimâ minimè augeatur.* Ita quidem ille uti & Cardinales sui, quorum consilium sequitur, securi, ut debuere, de Numero heic Presbyterorum illorum Mosaicorum, in Synedrii Magni institutione, Septuagenario, unde fit exemplum parili Cardinalium numero. Etiam diu ante Sixtum Quintum, Joannes Papa VIII. ad Cardinales suos scribens de Causis litibúsque definiendis, *Quippe cum*, inquit, *sicut nostram mansuetudinem Moysi ita & vestram fraternitatem Septuaginta Seniorum, qui sub eodem causarum negotia dijudicabant, vicissitudinem gerere certum habeamus.* Habetur [e] è Codice vetusto bibliothecæ Vaticanæ. De numero Cardinalium heic quæstio non fit; quem voluere aliqui [f] esse 72, non illum in Mosaicis hisce sed in Discipulis Domini 72 in vulgata missis numerum respicientes, cum interim agnoscant pro arbitrio Papæ sive plures sive pauciores ritè satis instituendos. Sed demùm haud omninò dubitandum videtur quin ille fuerit verus cooptatorum à Mose Presbyterorum numerus adeóque ipsum Synedrium è Septuaginta uno (numerato simul Mose) constiterit. Et satis est quidem rarum, hac de re dubitari. Imò apud Talmudicos passim tam recipitur hoc quàm apud Christianos, Quatuor fuisse Euangelistas, Duodecim Apostolos, id genus alios numeros. Permira autem videtur in diversum argumentandi illa ratio de numero rotundo pro ampliori usurpari solito. Siquidem, quoties de ampliori certi sunt scriptores, ut de recepto illo 72 interpretum, seu, dum lectionem Euangelicam illam apud Lucam de 72 discipulis tuendam volunt aliqui, atque inde sibi videntur esse de illo numero certi securíque, aliísque de ejusmodi numeris, etiam in vulgari loquendi passim formula, tralatitium est, juxta antè ostensa, rotundos numeros minores, brevitatis causâ, adhiberi, quibus quod excurrit satis intelligatur. Sed ullâne in ratione ejusmodi vis, unde sequatur etiam numerum aliquem rotundum, ipsáque in prima institutione sic expressum, definitumque, pro ampliore capiendum, ex loquen-

di

t *Apud Lorinum Num.* 11. 16.
u *De Rep. Hebræorum li.* 1. *ca.* 12.
x *lib. de Jure Regio cap.* 1. *theor* 2 *&c.*
y *Versione tit.* Sanhedrin.
z *Tit Middoth cap.* 5. §. 3.
a *De Republ. Hebr. lib.* 1. *cap.* 5. §. 6.
b *Annal. Vet. T. ann.* 2513. *num,* 713. *&* 743.
c *Annal. V. T. ann.* 2514.
d *Constitut. ann* 1585. *Bullar. Cherubini tom* 2. *in Sixto Quinto Const.* 50.
e *Baronius Tom.* 10. *ann.* 882. §. 8. *Binius Concil. Tom.* 3. *part.* 1. 3. *p.* 94 *edit.* 1618. *Antonius Augustinus epitom. Juris Pontificii lib.* 1. *part.* 4. *cap* 5. *alii.*
f *Alberic. de Rosate in Rubr. D. tit. de statu Hominum, Martinus Laudensis de Cardinalibus part.* 2. *quæst.* 2. *alii.*

di illa formula quæ ad notjssimos numeros ampliores tantummodo spectat. Dixerítne quis per 70 judices in Tapobrana, ut refert Plinius[g], qui de Rege post appellationem à 30 Rectoribus cognoscerent, 72 intelligendos quia alicubi is numerus pro 72 sumitur? Certè non majori cum ratione quam si 30 ibi 32 significare autumaret. Atque illi qui 72 collegas Mosi heic inde adscitos volunt, Synedrium Magnum è 73 constare necesse est ut concedant. Sed ut numerus ille Synedrorum Ebræis est inauditus, ita alter ille 71 est passim, ut diximus, pro Synedrio Magno receptissimus.

[g] *Hist. Nat.* 6. *cap.* 22.

IX. Ita etiam indubitantèr sensêre Patres Nicæni, si fides habenda canonibus Nicænæ Synodi Arabicis quos Alexandriâ è Patriarchæ ibi codice MS. descriptos Baptista Romanus presbyter è Societate Jesu, illuc à Pio Quarto missus ad invitandum Patriarcham ad Concilium Tridentinum, secum Romam attulit redux & non sine Joannis Senati Mercatoris Alexandrini, linguam Arabicam probè callentis ope, Latine vertit, & tam Alphonso Pisano quàm Francisco Turriano (nec tamen eisdem semper verbis) typis edendos communicavit. Habentur etiam ex illorum editionibus in Conciliis à Nicolino, Binio, aliísque collectis. Legitur autem ibi[h]; *Similitèr statuimus ut omnes Archiepiscopi semel per annum apud Patriarcham suum conveniant, & in eo concilio faciant ad eundem modum* (canone præcedente præscriptum) *in omnibus rebus & in peccatis quæ in locis eorum contingunt, faciántque hoc ne in judicio eorum sit fraus, sed potiùs tale sit quale erat judicium Septuaginta Seniorum cum filiis Israel qui causas suas Moysi proponebant. Sic etiam Episcopi apud Patriarcham facere debent & dispertiatur Benedictio Patriarchæ secundum vires omni Provinciæ & omni loco magno vel parvo, quæ sub potestate ejus sunt; mittatúrque ei singulis annis ut inde vivat & alatur; carétque excommunicatione hic Canon.* Sic Latina edita. Codex Arabicus habet, وان يجتمعوا المطرنه الي بطريركهم
مرة واحده في كل سنه ولا يتاخرون عن دلك ويفعلون مثل دلك في
جميع الامور والحوادث التي تحدث في بلدانهم لئلا يكون في القضا
جور ولا محاباه حسبما كانوا قضاه بني اسراييل السبعون يرفعون
الي موسي النبي جميع قضاياهم وكذلك فلتفعل الاساقفه ايضا
ببطريركهم وليفرض علي كل مدينه وبلده كبيره كانت او صغيره
تكون تحت يدي البطريرك بركه تكون له بكل سنه بقدر
احتمال دلك الموضع ويبعث بها اليه في كل عام ايستعين بدلك
علي اموره وهدا الباب بغير حرم لان هده الرسوم باسم البركه تكون
Respondent ferè hisce Latinis superiùs allata. Sed pro *Similiter statuimus* sub-

[h] *Cap.* 41. *apud Nicolinum Concil. tom.* 1. *pag.* 554. & 584. *apud Binium Concil. tom.* 1. *pag.* 336. & 358. *edit.* 1618. *in Caranza propè finem Summa Concil.* &c.

audiendum eſt heic, ut in reliquis, quod primo capiti & nonnullis aliis præfigitur, ut ſequentibus inſerviens, امرنا *ſtatuimus* ſeu *edicimus*, & pro *in peccatis* ſubſtituendum *eventibus*, *pro re nata*, aut quid ejuſmodi, quod الحوادث eſt. Nec quid τῶ *Seniorum* reſpondet in Arabico. Tantùm Septuaginta memorantur. Legendum etiam *qui attulere cauſas eorum omnes ad Moſem prophetam.* Et in fine adjiciendum, *quoniam conſtitutio hæc Benedictionem attinet.* Subjungitur in editione Alphonſina, *habes in hoc canone fundamentum antiquiſſimum Annatarum quas vocant.* Nec à Canone ipſo hoc ita diſtinguitur, ut pars eſſe non videatur. Sed planè interpretis aut editoris eſt illud aſſumentum. De numero Epiſcoporum nihil heic definitum. Sed Moſis collegas fuiſſe Septuaginta, autores Canonis illius ſenſiſſe manifeſtum eſt, adeóque ubi Patriarchalis amplitudo réſque aliæ permitterent, eundem numerum ex imitatione adhibendum. Certè etiam Conſiſtorii, in Occidentali Chriſtianiſmo vetere, Epiſcopalis ejuſdem ipſius, atque, ut veri eſt ſatis ſimile, inde nati numeri mentio in Jure Cæſareo occurrit. Valentiniani, Valentis & Gratiani Auguſtorum edictum hujuſmodi habetur[i] ad Claudium Præfectum Urbis, *Quoniam Chronopius ex antiſtite idem fuit in tuo qui fuerat in Septuaginta Epiſcoporum antè judicio & eam ſententiam provocatione ſuſpendit à qua non oportuit provocare, argentariam multam* (quinquaginta ſcilicet librarum argenti) *quam hujuſmodi facto Sanctio generalis imponit, cogatur expendere. Hoc autem non fiſco noſtro volumus accedere ſed his qui indigent fideliter erogari. Dat. VIII Id. Jul. Valentiniano NB. P. & Victore Conſulibus.* id eſt anno Chriſti 369. Atque hinc quidem eſt interpolata illa de clerico ante definitivam ſententiam appellante lex in codice Juſtinianeo[k], nullâ judicii ejuſmodi Septuagintaviralis aut de Chronopio hoc mentione habitâ. Quæ ſuprà attulimus Arabica habemus è codice amplo ac vetuſto Canonum Orientalium MS[l]. quem ex Oriente allatum Bibliothecæ publicæ Oxonienſi vir nobiliſſimus Thomas *Roe*, eques auratus, ex legatione à Magnæ Britanniæ Rege ad Turcarum Imperatorem redux dicavit[m]. Illic autem jam memoratus canon eſt 46 qui in Latinis eſt 41. Et certè quoniam alius forſan opportunior non erit locus, per digreſſiunculam heic viſum eſt de Canonibus illis ex MS. jam dicto quædam adnotare quæ curioſioribus in diſciplina veterum Eccleſiaſtica, maximè circa Patriarcharum & Epiſcoporum dignitatem, ingrata aut injucunda fore exiſtimare nequivi; utcunque intereà de auctoritate Canonum illorum ſenſerint. Poſt canones Apoſtolicos alióſque aliquot, atque alia nonnulla de diſciplina concilii congregandi, ſequitur[n], كتاب قوانين المجمع الثلثماه وثمانيه عشر وهو الاول من الكبار وكان اجتمعهم علي اريوس في نيقيه علي عهد الملك قسطنطين بحضور سلفسطرس بطريرك روميه والاسكندرس بطريرك الاسكندريه *Liber Canonum Concilii*

Tre-

i C. Theodoſ. lib. 11. tit. 36. ſeu Quorum appellationes non recipiantur. l. 19. in aliis 20. Baron. tom. 4. anno 369. §. 40.

k Tit. de Epiſcopali Audientia l. 2.

l Fol. 108. 2. cap. 46.

m Anno 1628.

n Fol. 91.

Trecentorum & octodecim, quod primùm erat Generalium ſeu *Magnorum. Congregatum autem erat in Arium Nicaa, juſſu Conſtantini Imperatoris, præſentibus ibi Silveſtro Patriarchâ Romano & Alexandro Patriarchâ Alexandriæ.* Præfatio dein habetur de ſententia Excommunicationis lata in Arium ejuſque Dogma, & de Symbolo fidei quale legimus apud Gelaſium Cyzicenum°. Tres autem præterea fuiſſe etiam heic dicitur Actorum illius Concilii libros; Primum quamplurimorum Canonum, Secundum Canonum viginti, Tertium de literis aliiſque rebus Imperatoris ad concilium illud ſpectantibus. Proximè vero ſubjunguntur Canones viginti Græcis illis & Latinis notiſſimis, ſatis conſoni. In ultimo autem horum Canone, qui eſt de genuflexione diebus Dominicis & Pentecoſtes, legitur eum expreſſim latum in eos qui يسجدون في ايام الاحاد ومن الفصح الي عيد يوم الخمسين اي الفنتيكوستي *genibus flexis adorarent in feriis primis* (ſeu Dominicis) *& à Paſchate ad Feſtum quinquaginta dierum, id eſt Pentecoſtes.* Subſcribitur etiam ibi finis viginti Canonum illorum ut Nicænorum. Adjicitur ſtatim, eſſe inſuper octoginta quatuor Canones ejuſdem Concilii, ſed ita ut priores illorum viginti non multùm à viginti ſeorſim antè ſcriptis diſcrepent, ſed interim diſcrepent. Decimuſquartus autem in Arabico eſt quod in Latinis velut prioris ſeu decimitertii epitome aut pars habetur. Inde decimuſquintus in Arabico eſt in Latinis 14, decimusſextus 15, & decimusſeptimus 16, ubi emendandum illud in Turriani editione (ut habetur, tum in Binio tum in Nicolino) *Diaconus non debet excommunicare priuſquam Epiſcopus* &c. Arabica ſunt ولا يتقرب الشماس قبل القسيس لان درجة الشماس دون درجة القس ودرجة القس دون درجة الاسقف *& non debet Diaconus offerre*ᵖ ſeu *communicare* (ut rectè in Alphonſinis legitur) *ante Presbyterum, quia gradus Diaconi inferior eſt Presbytero, & gradus Presbyteri inferior Epiſcopo.* In Latinis decimuſſeptimus continet 18 & 19 Arabicorum; adeóque in illis canon 18 eſt Arabicè 20, 19, 21; 20, 22; ſimiliſque dein ordo habetur uſque ad 26 in Latinis & 28, in Arabicis. Vigeſimus nonus Arabicè eſt, de mulieribus immundis ab Eccleſia & Euchariſtia arcendis, qui in Latinis prætermittitur; adeóque 27 in Latinis eſt 30 in Arabicis, 28, 31; 29, 32; 30, 33; 31, 34; ubi pro *Si quis ad fidem orthodoxam convertatur recipiendus eſt in Eccleſiam per manus Epiſcopi vel Presbyteri, qui præcipere debet ut Anathematizet cunctos qui contra fidem orthodoxam faciunt* &c. Arabica ſunt وانا من يرجع الي الايمان من الاريوسيين وليقبله الاسقف وايضا القسيس بين يديه في الكنيسة المقدسة ويامره ان يحرم جميع المخالفين *Et ſi quis ad fidem revertatur ex ſecta Ariana, recipiat eum in Eccleſiam ſanctam Epiſcopus uti etiam Presbyter. eique præcipiat ut anathematizet omnes Hæreticos* &c. In ſequentibus Canon

o Part. 2. cap. 27. & 3. cap. 36.

p Vide Can. 18. in Græcis.

non Latinus 32 eſt in Arabico 35. ubi pro *ſed qui fuerunt ex ſecta Caguadanorum aut Cabariorum aut Tamiamorum*, ut in Turriani editione, ſeu *ex hæreſi Cudanorum, aut Cabazorum aut Talmanorum*, ut in Alphonſinis, legitur واما مله القودانيه والقباديه والطيمانيه *Sed qui fuerint ex ſecta Cudaniorum aut Cabadiorum aut Timaniorum* &c. Sectio autem ejuſdem in Latinis, *Sic agendum eſt* & deinceps in Arabicis eſt canon 36. Latinus autem 33. qui ſic reſponderet Arabico 37 ibi non habetur, ſed alius omninò, de Quatuor Patriarchatibus per totum orbem nec pluribus admittendis; ſcilicet وان كانوا البطاركه في جميع الدنيا اربعه لا غيرهم مثل كتبه الانجيل الاربعه والانهار الفردوسيه الاربعه *Sint Patriarchatus in toto orbe Quatuor, nec Plures; inſtar Quatuor Euangeliſtarum & quatuor fluviorum Paradiſi*, adjectis aliis ſimilibus de numero quaternario rerum quibus fundatur ſeu ſuſtinetur orbis univerſus. Dein الرييس منهم *Princeps eorum* ſit Romanus, ut à Petro ex inſtitutione Apoſtolica deductus, ſecundus Alexandrinus, ut à Marco Euangeliſta, Tertius Epheſinus, ut à Joanne Euangeliſta, Quartus Antiochenus, ut itidem à Petro الرسول ايضا راس الحواريون *Apoſtolo atque principe Apoſtolorum.* Accedunt illic alia de Patriarcharum & Epiſcoporum gubernatione. Atqui intereà Hieroſolymitanus Epiſcopus habetur etiam Patriarcha in Canone heic Arabicorum decimo, aliàs etiam eiſdem in Canonibus, nec ſemel, Epiſcopus tantùm vocatus. Ita etiam Conſtantinopolitanus in eorundem 41. Arabicus autem 38 de ſingulari eſt honore Patriarchæ Epheſini, nominéque الكثوليكس *Catholicus* ei tribuendo كما رسمه ديونيسيوس المعلم *juxta quod de eo conſtituit Dionyſius Doctor*, de honore item اسقف *Epiſcopi* Hieroſolymitani. Dein etiam de dignitate ſingulari Epiſcopi Theſſalonicenſis & Seleucienſis, cui etiam Catholici [q] nomen præbetur. Adeóque pars poſterior hujus habetur in Latinorum trigeſimo tertio. Latinus dein 34 ſatis reſpondet Arabico 39, excepto quod pro eo quod ibi dicitur de Patriarcha Epheſino, *& ſedes ejus debet eſſe ſexta poſt Epiſcopum Hieroſolymitanum*, Arabica ſunt ويصير مجلسه في الرتبه السابعه بعد اسقف اورشليم واسقف الحبش *& ſit ſedes ejus in Concilio ſeptima poſt Epiſcopum Hieroſolymitanum & Epiſcopum Æthiopum.* Et dein ſequitur quod in Canonibus illis aliiſque ſolenne eſt فكل من خالف هذه السنه فجماعة السينودس تحرمه *Et quiſquis hanc conſtitutionem violaverit, tota Synodus eum anathemate ferit.* Trigeſimus quintus in Latinis eſt 40 in Arabicis, ubi pro eo quod eſt in Turriani editione, de prælato ab Epiſcopis Perſidis ibi locum Patriarchæ obtinente, *tamen non licet immittere ſe ad conſtituendum ordinem Eccleſiæ, ſed potius in omnibus*

q Vide Jo. Morinum lib. 1. exercit. Eccleſiaſtic. 3. pag. 32.

bus sint Metropolitanis & Patriarchæ obedientes, & qui contradixerit, Synodus eum excommunicat; & in Alphonsina, *ne liceat istis in statutis & legibus ecclesiæ quicquam solvere aut ligare quin potius in omnibus obediant Metropolitanis & cunctis Patriarchis*; Arabica sunt فليس لهم ان يحلوا ولا يربطوا في سنن الكنيسه او يزيدوا فيها او ينقصوا منها براي انفسهم ولكن يكونوا في كل شي خاضعين لبطريك انطاكيه ولجامعة الرووسا id est, *nec liceat eis in constitutionibus Ecclesiæ solvere quid aut ligare, nec addere quid illis nec ab illis quid auferre ex sui sententia, sed in omnibus rebus sint subjecti Patriarchæ Antiocheno & Consistorio Prælatorum*. Et adjicitur Anathematis illud carmen solenne quod in Pisaniana deest. Quadragesimum primum in Arabicis Latina versio non habet, وبعد هذا المجلس صيرت بطريركيه صاحب افاسس ايضا لصاحب القسطنطينيه وصير ثانيا في الدرجه وصير صاحب الاسكندريه ثالثا *Et post sedem hanc* (Antiochenam, canone proximè superiore memoratam) *sit Patriarchatus Ephesinus, uti etiam Constantinopolitanus sit gradu secundus & Alexandrinus tertius*. Versionis canon trigesimus sextus Arabicè est 42, ubi pro verbis illis de Catholico Æthiopum, *Et si acciderit ut Concilium in Græcia habeatur fueritque hic talis Patriarcha Æthiopum, habeat septimum locum post prælatum Seleuciæ, quæ est in provincia Babyloniæ in regno Zabur*, legitur وان عرض امر تجتمع فيه سينودس بارض الروم وحضرهم وليجلس في المجلس الذي هو دون السابع اعني الثامن بعد صاحب سلق التي هي المداين بابل والعرق *Si contigerit quidquam unde congregata fuerit in Græcorum territorio Synodus, & præsens ibi fuerit* (Catholicus ille Æthiopum; neque enim ut in Latinis] Patriarcha vocatur) *Sedem seu locum habeat qui septimo est inferior, id est octavum post sedem Antistitis Seleuciæ quæ ex urbibus constat, Babylonia & Airek*. Alibi itidem ubi Seleucia in hisce memoratur adjectum est [r] وهي المداين *quæ binarum est urbium*, ubi substituit interpres *Civitatulæ*. Trigesimus septimus Latinè, est Arabicus 43 cui pars est Latinus 38, adeóque 39 Latinè est in Arabico 44; 40, 45; idémque servatur ordo usque ad 44 qui est Arabicè 49. Latini dein 45 & 46 Arabicorum 50 respondent, atque inde 47, 51; 48, 52; qualis dein ordo usque ad 59 in Arabicis qui Latinè est 55. Latinus 56 est in Arabicis 60 & 61, adeóque 57 est in Arabico 62; 58, 63; 59, 64; 60, 65; 61 & 62, 66; 63, 67; unde similis ordo servatur usque ad 80, qui est in Arabicis 84. Atque numerus ille subscribitur etiam in Arabicis ut omnium Canonum Patrum 318, quo nomine simplice Concilium illud illic uti & alibi solet denotari. Sunt quidem in hisce quæ meritò mirere. Viri insuper Magni, etiam persuasionis Pontificiæ, unde primo Latinè prodiere, de eis nec immerito dubitant[s]. Adjicitur autem in notis ad Gratianum jussu Gregorii XIII editum [t], *Tuneti & Alexandriæ inventi sunt octoginta canones Arabicè scripti sub nomine hujus Concilii* (Nicæni) *qui Romæ in Arabica & Armenica lingua scripti penes Cardinalem Sirletum sunt, & nuper etiam in Latinam linguam conversi sunt*

r *Canon. Arab* 38 & 39 & *vide Latin.* 33 & 34.

s *Baronius Tom.* 3. *Ann.* 325. §. 150. *eod. anno Spondanus* §. 42. *alii.*

t *Dist.* 16. *c.* 12.

sunt & impressi. Et de octogenario numero, Patres aliquos [u] Concilio illi coævos loquutos esse, à nonnullis receptum est. Hac de re disputandi hic non est locus. Nec diutiùs digredimur, ad Synedrium Magnum aliáque etiam ad ejusdem Numerum è canonibus jam dictis qualitercunque firmatum, spectantia revertentes.

X. Adversum receptissimam illam de Numero collegarum Septuagenario sententiam adductum est, ídque à viris aliquot summis, illud de Septuaginta duobus Presbyteris à Rabbi Simeone Ben Aizai non semel in corpore Talmudico memoratis; quasi inde etiam ipse Institutionis Mosaicæ numerus verus esset eliciendus. Legitur quidem in *Misnaioth* tituli *Jadim* [x] seu *de manibus* Lavandis,

אמר שמעון בן עזאי מקובלני מפי שבעים ושנים זקנים ביום שהושיבו את רבי אליעזר בישיבה שכל הזבחים הנאכלין שנזבחו שלא לשמן כשרין אלא שלא עלו לבעלים משום חובה חוץ מן הפסח ומן החטאת ולא הוסיף בן עזאי אלא העולה ולא הודו לו חכמים

Dixit Simeon Ben Aizai accepisse se à Septuaginta duobus Presbyteris seu Senioribus tempore quo collocarunt Rabbi Eliazer in Consessu seu Cathedra sua, omnes victimas comesas, etiamsi nomine suo haud ritè immolarentur, legitimas quidem esse, sed dominis suis seu immolantibus neutiquam prodesse, eo quòd nomine suo ritè immolari debuissent, exceptis tamen Paschate & Hostiâ pro peccato. Nec adjecit Ben Aizai quid ultra præter Holocaustum. Sed Sapientes assensum ei non præbuere. Idem habetur etiam in *Misnaioth* Tituli *Zebachim* [y]. Sed pro שבעים ושנים זקנים ibi legitur שבעים ושנים זקן quasi diceres *à Septuaginta duobus Presbytero*, usurpato nimirùm illic signantèr numero illo singulari, ut unanimis Septuaginta duorum ibi memoratorum consensus, velut hominis unici, pleniùs indicaretur. Gemara ibi, דכולהו בחדא שיטתא הוו קיימי *quoniam omnes unico ordine dispositi erant.* Et glossa illic, בחדא בישיבה אחת היו יושבין וכולן כאיש אחד *Simul erant, scilicet in consessu unico considebant & omnes velut homo unicus.* Bartenorius autem, numerum singularem adhibitum ait eo quòd inde disceremus quòd כלן הודו כאיש אחד *cuncti sententiam proferebant ut homo unicus.* Heic item Rabbi ille Eliæzer, sic istic simpliciter nominatus, dicitur בן עזריה *Ben Azariah*, qui floruit [z] post excidium Templi secundi. At verò, re bene satis perpensâ, mentio ejusmodi Septuaginta duorum Presbyterorum qui collocarent R. Eliæzerum illum in cathedra, nil facit omninò ad probandum Synedrii magni collegarum numerum, dum sui juris erant Judæi manebátque politia à Mose instituta, ex Septuaginta duobus velut ex institutis alitérve constitisse. Accisis enim, seculis in illis, Ebræorum sub Imperio Romano rebus, & evanescente aut minuta cum eorundem politia veteri etiam pristina Synedrii illius continuatione & usu (ut mox ostenditur ubi de ejusdem duratione agitur) habuere quidem tam extra Terram Sanctam quàm intra, velut umbras quasdam tribunalium pristinorum (qualia Synedria illa Judæorum in utraque Palæstina in Codice utroque [a] pro collegiis & coitionibus illorum qualibuscunque memorata) sed interim institutas non tam regiminis seu Imperii aut Jurisdictionis cau-

u *Athanas. Epist. ad Marcum Papam pro exemplaribus Concilii Niceni Tom. 2. pag. 6. 3. Vide Lin. Decret. part. 4. cap. 108. Gratian. dist. 16 c. 12.*

x *Cap. 4. §. 2. fol. 157. 2. in Talm. Babylonio.*

y *Cap. 1. fol. 12. 1. in Talm. Babylonio.*

z *Vide* Sepher Juchasin *fol.* 38. 2. & 51 1.

a *l. 29. C. Theodos. lib. 16. tit. 8. & l. 17. C. Justin. tit. de Judæis. vide si Cujacium lib. 7. Observ. 19.*

causâ seu ut tribunalia vera, quàm Doctrinæ tradendæ gratiâ ut Scholas seu Auditoria. Neque enim tunc permissum est Imperium ejusmodi eis ut liberè inde possent in suos illud. cum jurisdictione exercere. Attamen quoad permissum est à Principibus sub quibus degerent, etiam in Scholis illis ex summa erga doctores reverentia & confederata inter se, quemadmodum etiam superioribus Captivitatis seculis, disciplina, imitatio quædam erat. Imperii ac Jurisdictionis civilisque obedientiæ, quæ potiùs Scholastica erat quàm Forensis; sed interim mixta. Quinetiam consessus ejusmodi doctorum illorum non solùm ישיבות *Cathedræ* sed & ipso nomine *Sanhedrin* seu Synedriorum posteà appellitabantur, quod scimus tum ex citatis è codice utroque locis tum ex eis quæ ea de re juxta veterum disciplinam affatim conscripsere Abraham Zacuthius in *Juchasin* & Benjaminus Tudelensis in Itinerario (ad quem videndus item Constantinus L' Empereur) & Salomon Ben Wirga in שבט יהודה *Tribu Jehuda*, qui verba faciens, de Principibus Ebræorum in Babylone & Perside vetustis,
inquit[b], מצאתי בתשובת גאונים ראשונים ז"ל בשעה שישראל היו מבקשים לחקים עליהם
נשיא והוא נקרא נשיא ונקרא ראש הגולה היו מתקבצים כל ראשי ישיבות וראשי עם נדיבים
וזקנים ושופטים אשר במלכות והיו באים לבבל ומיחדים שם בית גדול מעטרת משש ורקמה
ומושיבין כסאות לכל ראשי הישיבות ולכל החכמים והזקנים ושם כסא להושיב הנשיא
וב" כסאות מימינו ומשמאלו לראש ישיבת סורא ולראש ישיבת פומבדיתא וגו' *Comperi in Doctorum celebriorum vetustorùmque, piæ memoriæ, responsis, Tempore quo Israelitæ quærerent sibi constituere Principem (quem Nasi vocant & Caput exilii) congregatos cunctos Academiarum rectores, & ultroneos populi rectores & Presbyteros, & Judices qui in regno essent* (suos scilicet ex instituto & Principum indulto, heic, illic, collocatis) *Babylonem ivisse, ibique ædibus magnis aulæis aliterque ornatis, exceptos esse. Illic sedes cuilibet Academiarum rectorum & cunctis Sapientibus & Presbyteris, & sedes splendida in qua collocandus Princeps, & binæ sedes à dextra ejus & sinistra, Rectori Academiæ Suræ & Rectori Academiæ Pombodithæ &c.* Atque inde solennem, sed non sine numero adsistentium seu adsessorum incertissimo, Principis, quem ex Tribu Juda tandem facit, electionem enarrat. Atque ita extra Terram Sanctam revera fuere, ut nemo non videt, Synedria, quoad vocis vim simplicem, tametsi non tam Forensia Synedria quàm Scholastica, ut diximus. Jam verò seculis illis, id est Eliæzeri Ben Azariah qui sic collocatus in cathedra à Presbyteris Septuaginta duobus, temporéque sequente, incerti erant Collegarum ejusmodi Scholarum numeri, nec juxta pristinam Terræ sanctæ & quæ in usu dum sui erant juris disciplinam omninò observati. Adeóque in celebrioribus Scholis velut Pombodithæ, Suræ, Nehardeæ alibique, tam intra quàm extra Palæstinam, nec Septuagenarius nec aliquis alius certus habebatur, velut ex Mosaico instituto numerus. Sed is pro re nata (utcunque forsan sæpius affectatus) pro varia Temporis Locique ac Personarum ratione alius aliúsque fuit. Non alitèr atque in politia permissa apud Anglos nostros olim Judæis, quibus inter se præerat heic è suis *Presbyter* interdum etiam *Episcopus* dictus (unde Dignitas

b *Fol.* 36, 2. Adrianopoli.

tas illa perampla *Presbyteratus omnium Judæorum totius Angliæ*[c]) interdum etiam *Magistri Legis*[d] ex Principum indultu, numero interim Magistrorum qui cum eo præessent satis, ut in similibus, incerto. Quale pariter, ut exemplo veterum nixum, dicendum de Judæorum Synagogis hodiernis tum in Oriente tum in Occidente, veluti Venetâ, Pisanâ, Pragensi, Amstelodamensi, id genus aliis. Certè ejusmodi fuisse forsan existimandum est Synagogam illam, in Joacimi ædibus Babylone, ubi Susanna[e] accusata, uti & סנהדרי גדולה *Synedrium magnum* in Absolutionis moribundi formula quæ occurrit in libello צרי לנפש *Opobalsamo Animæ* dicto[f]; qui Visitationis Ægrotorum ritus solennes hodiéque in Germania, Italia, alibíque inter Judæos adhiberi solitos continet. Post ægroti Confessionem, is qui visitationis officium præstat & qui intersunt reliqui יתירו לו קללות כסדר הזה *solvet ei diras* seu execrationes qualescunque, *ad hunc modum* ברשות בית דין של מעלה וברשות בית דין של מטה וברשות תורתנו הקדושה וברשות סנהדרי גדולה וברשות הקהל הקדוש הזה מותרים יהיו כל קללות אלות שמתות חרמים ארורים נדוים נטוים כשופים וכל דברים רעים וחלומות רעים שהושמו בבית שום יהודי או יהודית ובפרט אותם שהושמו על רבי פלוני או פלונית החולה הזה וגו׳ *Potestate* seu auctoritate *Domus Judicii superioris* (Cœlestis) *& potestate Domus Judicii Inferioris* (Terrestris) *& Potestate Legis nostræ sanctæ, & Potestate Synedrii Magni, & Potestate conventûs eorum qui jam intersunt, solutæ sint universæ Execrationes, Juramenta, excommunicationes per Schematha, excommunicationes per Cherem, Diræ, excommunicationes per Niddui, effata futilia, ignominiosa, & omnia verba mala, & somnia mala, quæ evenerunt in domo alicujus Judæi aut Judææ, maximè ea quæ evenere Rabbi huic N. aut Fœminæ huic N. ægrotanti &c.* Haud alia puto heic Synedrii Magni notio, quàm illa quâ Synedria pro loci, seculorúmque discrimine extra terram sanctam, in numero alitérque perquàm variatim se haberent. Id genus sunt alia. Quin sanè fieri non posse videtur ut alia in notione locos illos è *Misnaioth* de Septuaginta duobus allatos intelligant Magistri. Aliàs enim indubitanter passim, ubi de ipso Synedrio Magno loquuntur, Septuaginta tantùm faciunt Principi collegas, ut dictum est, cui sententiæ adeò receptæ si derogassent, aut derogasse eis visum fuisset, dictum illud R. Simeonis Ben Aizai, proculdubio tantundem adnotare voluissent. Et verba quidem in commentariis, uti etiam in Gemara, ut vides, signantiùs animadvertunt, nihil omnino de Numero aut dubitantes aut ad verum Synedrii Magni numerum illum ullatenus attinere existimantes. Et demùm temerè nimis inde aliundéve pronuntiarunt Viri alioquin doctissimi de numero heic Septuaginta duorum, ut, inter alios, etiam Guilielmus Postellus[g], *Septuaginta duorum Auditorum Mosis Senatum* pro hisce fidentissimè memorans. Accedat, si de Synedrio ipso Magno sumeretur (quod opinor non omninò admittendum) nihil adeò obstare quo minus ex abundante præter 70, bini alii ipsi R. Eliæzeri in cathedra collocationi, honoris causâ, non, ut reliqui, collegii jure, adesse potuissent. Neque R. Simeonis dictum ad aliud spectat quàm ad unanimem tot simul utcunque coeuntium Presbyterorum de sacrificiis illis con-

c *Rot. Cart. 1. Regis Ioannis part. 1. membrana 18. cart. 171.*

d *Rot. Pat. 31 Hen. 3. membrana 3.*

e *Hist. Susannæ comm. 18.*

f *Venetiis anno 399.* לפק *pag. 8, 2.*

g *Lib. de Fœnicum Literis.*

consensum. Certè etiam, verbi gratiâ, legitur in seditione illa Core, Dathan & Abiram, *surrexisse*[h] *etiam in Deserto viros de filiis Israel ducentos quinquaginta*, נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם ἀρχηγὲς (sic Græci) ζωαγωγῆς, συγκλήτες βελῆς, καὶ ἄνδρας ὀνομαςὲς *Principes Synagogæ*, *Senatores consilii*, seu *qui convocari solerent in consilium & viros nomine celebres*, seu, ut Vulgata, *proceres Synagogæ qui tempore concilii per nomina vocabantur*, uti expressim versio in Regiis Onkelianæ Latina, & Fagius, *qui vocabantur tempore concilii*, *viri nominati*, ubi Chaldæa sunt מערעי זמן אנשי דשמא *qui vocabantur ad tempus* seu *tempore* suo, *viri nomine celebres*, & Jonathan dictus, אמרכלי כנישתא מערעי זמן למיטל ולמישרי מפרשן בשמהן quod Cevalerius vertit *gubernatores congregationis occasionem captantes injiciendi & incipiendi sectas de nominibus suis*, Judæi Hispanienses מיורליש די קונפניא לייאמדוש די פלאזו. וארוניש די פאמה *Mayorales de compannia*, *llamados de plazo*, *Varones de fama*; Angli nostri **Princes of the Assembly, famous in the congregation, men of renown.** Sed, ut in veteribus illis, קריאי מועד quod heic, ut alibi[i], קריאי העדה, nostris, **famous** seu **renowned in the congregation**, redditur, pro eis qui in consilium vocari solerent (maximè puto, si non solùm, deliberandi causâ) sumuntur, unde Lutherus vertit **Rathsherren**, Belgæ **de geroepene der t'samenkomste**; Galli *qu' on appeloit pour tenir le conseil*; Sanctius Marmochinus *maggiori del consiglio*; Italus nuperus, *che si solevano chiamare alla raunata del popolo.* Quisquámne autem hinc Synedrium aliquod seu Concilium tunc temporis ex Ducentis illis & Quinquaginta viris constans, in usu fuisse autumat? Pro re nata illic numerus ille ut alibi similes alii. Neque aliter, quantum ad numerum se res habuit in historiola illa de R. Eliæzeris in cathedra collocatione à Septuaginta duobus præstitis. Et de Synedriorum ejusmodi extra terram Sanctam usu, vide plura sectione prima capitis proximi.

h Numer. 16. 2.

i Numer. 1. 16. & 26. 9. & vide Fag. ad Numer. 16. 2.

XI. Adjicitur autem à Magistris summis vetustísque ratio perquam singularis de Tribuum cunctarum, in seligendi cooptandos Modo jam dicto, ac Numero illo Septuagenario sic definiendo; quoad regimen publicum, Unione, quam, nisi sic firmata fuisset, laxiorem quàm oportuit periculosiorémque fuisse existimare videntur. Autor *Sepher Siphri*, ad illud[k] *Et erat in Israel Rex*, בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל συναχθέντων ἀρχόντων λαῶν ἅμα Φυλαῖς Ισραήλ, *cum colligerentur* seu *congregarentur capita populi simul cum Tribubus Israel*, איכה, inquit[l], בהתאסף ראשי עם ואין אסיפה אלא זקנים שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל יחד שבטי ישראל כשהם עשוים אגודה אחת ולא כשהם עשוים אגודות אגודות וכן הוא אומר הבונה בשמים מעליותיו ואגודתו על ארץ יסדה *Quomodo intelligendum illud? Colligendo* seu *congregando Capita populi. Neque alios præter Presbyteros congregavit, juxta id quod scriptum est*[m], *Congrega mihi Septuaginta viros è Presbyteris Israel. Illud autem, simul cum Tribubus Israel, innuit eos ita coadunatos cum Tribubus ut facerent Fasciculum* seu *Manipulum Unicum, nec fierent* seu *essent ut Fasciculi invicem Diversi. Atque ita dictum est à Propheta*[n], qui

k Deuter. 33. 5.

l Fol. 61. col. 1.

m Numer. 11. 16.

n Amos. 9. 6.

qui ædificat in Cœlis ascensiones suas & Fasciculum suum super terram fundavit. Græci in loco hoc Amosi vertunt אגודתו τ̓ ἐπαγγελίαν αὐτοῦ *promissionem suam* uti etiam Syrus & Arabs. Chaldæus כנשתה *Synagogam*, seu *congregationem suam*; Judæi Hispanienses *Su ayuntiamento*. Sed Lutherus seine Hütten, & Belgica olim sijn Hutte (*tabernaculum suum*) cui consona Anglicana sub Reformationis initium recepta. Belgica nupera sijne bende, *turmam* seu *exercitum suum*, uti & Gallica *ses batailons* & Anglica sub Jacobo Rege instaurata his troup, Duacenses his bundel; quemadmodum Nicolaus Malhermius *il fascicol suo*. Deodatus, *la sua fabrica*. Sanctius Marmochinus; *colui che edifica nel cielo le spere de quello & ha fondato i tre elementi de quello sopra la terra.* Versio autem Episcopalis dicta & quæ sub Elizabetha & Jacobo Regibus in usu publico, he buildeth his spheres in the heaven, and hath laid the foundation of his globe of elements in the earth. Quod sanè de Elementis tribus, Igne scilicet, Aere, Aqua, Telluri ut quarto circundatis sumtum est è Magistris aliquot [o] qui disertè ita locum explicant, aliis pro קבוצת בריותיו *manipulo* seu *fasciculo Creaturarum*, sumentibus [p], aliis pro קבוצת הצדיקים *manipulo Justorum*. Sed verò Abarbinel prophetam ibi non usque adeò philosophari existimat. Mavult ille selectum & unitum fasciculum Israelitarum illic tantùm intelligi. ואגודתו, inquit [q], של כלל השבטים בהיותם באגודה אחת יחד & *fasciculus suus ibi denotat universitatem Tribuum ex eo quod fuerint in fasciculo seu congregatione unica simul conjuncta.* Qualicunque autem sensu locus ille fuerit capiendus, manifestum satis est, autorem τ̓ *Siphri* τ̓ אגודתו *fasciculum* seu *manipulum suum*, suam in rem ita ex Amoso trahere, ut Unionem Tribuum cunctarum in Septuagintaunviralis Synedrii institutione singularem ibi innui aut intelligi posse voluerit; Non illarum, quasi per singularum procuratores, Synodum seu compositionem, qualem habuissent si אגודות אגודות *fasciculi invicem diversi*, seu è qualibet Tribu Bini congregati fuissent, adeò ut cujuslibet Tribûs procuratorum par, Tribûs suæ seorsim quasi personam, nec aliam omninò, palàm sustinere videretur, quemadmodum sæpiùs in conventibus politicis fieri solet. Exemplum illustrissimum erat in Amphictyonico illo Græcorum concilio nunc Thermopylis in Thessalia, nunc Delphis in Phocide alibíque haberi solito, ad quod à populis singulis ejusdem participibus, bis quotannis, initio Veris & Autumni, mittebantur [r] designati, terni, bini, aut singuli, ut eorum qui eos designarent ibi personas seu universitatem per se sustinerent, ita tamen ut inde commune Græciæ concilium conflaretur. Ita in Comitiis Tributis, Curiatis, Centuriatis veteris Romæ, alibíque obiter. Atque si Synedrii Magni numerus fuisset 72, sive Principi adjunctus sive præter Principem, tunc parium ejusmodi quodlibet è Tribubus singulis selectum, velut Tribûs suæ universitatem seu personam seorsim sustinere visum, Unionem illam nimis impedierat quæ autori τ̓ *Siphri* habetur in אגודה אחת *fasciculo uno*, seu Numero qui in partes aliquotas quibus Tribus seorsim singulæ quomodocunque distributæ respondere quirent, divisilibus non erat, seu Numerus erat Pri-

o David Kimchi ibid.

p Vide R. Solomonem ibid.

q In Amos fol. 253. col. 2.

r Pausanias in Phocicis. seu lib. 10. Strabo lib. 9.

Primus, quem, ut id genus reliquos, Unitas ſolummodò metitur. Id eſt Septuaginta unus; in quo ipſo toto, quà talis erat, ut Tribuum Unio, ita nulla ejuſmodi Diviſio eſſe potuit, ut è partibus ejus ſic unitis, Tribus ulla per ſe ſuam ſibi quiret vendicare. Nam quomodocunque reſpectu Tribuum aliterve primò cooptati fuerint Septuaginta, ex ipſa cooptatione ſtatim factum eſt, ut eorum Univerſi pariter & Singuli, ſingulis & univerſis Tribubus in Concilio hoc, quà ſic uniti, præeſſent earúmque perſonas ſeu univerſitatem, haud habitâ Tribuum ſingularum unde cooptabantur, ratione ulla, ibi ſimul cum Principe ſuſtinerent. Corpus ita erat politicum velut Spiritu unico, quà Tribus cunctas reſpexit, contentum, *ἡνωμένον unitum*, ſeu ἕν τι σῶμα συνεστηκὸς ἐκ διαφόρων κεφαλῶν συνηνωμένων, *Unicum quoddam corpus ex diverſis capitibus* ſeu *unitatibus coadunitis conſiſtens*; qualia Juriſconſulti Cæſarei [s] de corporibus aliquot loquuntur; ſeu, ut corpus, juxta Peripateticos, ex elementis mixtum quæ illic, quà elementa, non actu ſed potentiâ tantùm manent, & inter ſe medium quoddam, ſeu unione mixtum faciunt, juxta illud Ariſtotelis [t] variatim intelligi ſolitum, *ἡ μίξις τῶν μικτῶν ἀλλοιωθέντων ἕνωσις*, *Mixtio eſt miſcibilium alteratorum Unio.* Quæ omnia dicta ſunt ad autoris τοῦ *Siphri* mentem explicatiorem reddendam. Certè eam Vero ſatis conſonam fuiſſe, manifeſtum omninò fiet ex eis quæ de collegis in Synedrium hoc, Tribuum ratione ſive ſingularum ſive aliarum, ex prærogativa aliqua, præ aliis, habitâ nullâ, poſtmodum adſciſcendis inferiùs ſequuntur.

XII. Quod ad Synedrii Magni Inſtitutionis hactenus narratæ Tempus attinet; id tribuendum videtur diebus aliquot poſterioribus Menſis ſecundi, ſeu Jiar, anni ſecundi ab Exitu ex Ægypto putati. Legitur enim in capite Numerorum [u] proximè ea quæ ſuperiùs de Inſtitutione afferuntur præcedente, *Factum eſt autem in Anno ſecundo, Menſe ſecundo, in vigeſima menſis; & ſublata eſt nubes à tabernaculo teſtimonii. Profectique ſunt filii Iſrael per turmas ſuas de deſerto Sinai, & reſedit nubes in deſerto Pharan.* Et paulò ibi inferiùs; *Profecti itaque ſunt de monte Domini, itinere tridui &c. ut inveſtigarent ſibi locum quietis.* Dein ſequente ſtatim in capite inſtituitur, juxta antè oſtenſa, Synedrium illud Magnum. Adeóque Tempori quod vigeſimum ſaltem ſecundum Menſis ſecundi ſeu Jiar illius ſequitur aſſignandum ut ſit, eſſe videtur neceſſe; quâ de re mox plura. Locum autem, Stationem ſeu Manſionem Inſtitutionis apertè ex textu liquet ſacro fuiſſe in Deſerto Pharan & quaſi medium itineris recti à Mari Rubro ad Terram promiſſam occupaſſe. Nomina ſortitus eſt ille bina. Primò dictus eſt תבערה *Taberah* [x], *ἐμπυρισμός*, *Incenſio, eo quod* בערה *incenſus fuiſſet* ibi contra *eos ignis Domini.* Dein, verò קברות התאוה *Chibrath Hattaavah* [y], Μνήματα τῆς ἐπιθυμίας, *Monimenta* ſeu *ſepulchra concupiſcentiæ, quoniam* קברו *ſepelierunt ibi* plagâ divinitùs percuſſum את העם המתאוים *populum concupiſcentiâ* carnis ſeu ciborum Ægyptiacorum *flagrantem.* Mannæ ſcilicet pertæſum, divinitus antè acceptæ. In vetuſtis nec ſatis

[s] *Paulus D. de Rei vindicatione l.* 23. §. 5. *Pomponius D. de Uſurpationibus l.* 30. *Theophilus Inſtit. tit. de legatis* §. 18.

[t] *De Generat. & Corrupt. lib.* 1. *text.* 90.

[u] *Numer.* 10. 11. & 33.

[x] *Numer.* 11. 3.

[y] *Ibidem* 34. & *cap.* 33. 16.

ſatis correctis Vulgatæ codicibus (quod tum ex ipſis tum ex Petro Comeſtore, Lyrano, aliis ſcimus) legitur expreſſim, commate 4, *flagravit deſiderio carnium* & commate 34 *populum qui deſideraverat carnes*, ubi in origine *Carnium* non ejuſmodi adjectio aut mentio. Atqui ſanè perquam eſt id conſonum verbis commata 4 & 18 claudentibus, *quis dabit nobis ad veſcendum carnes?* quæ itidem in origine. Joſepho[z] locus vocatur ex Ebraicarum dictionum conjunctione depravata Καβρωθαβα, uti etiam, neſcio quare, Εἰσερημὼθ, quod apud eum pro *Aſeroth*[a] quæ ſtatio aut manſio eſt Iſraelitarum 14 ſeu proxima, ſumitur ab Adrichomio. Manſio ſcilicet erat locus ille decima tertia, ut rectè in Manſione illa Hieronymus[b]; *Eliguntur Septuaginta Presbyteri.* Atque in eâdem Ambroſius. *Moyſes mandato Dei Septuaginta viros Seniores ex populo delegit qui ad regendam plebem ei adjutores forent.* Ad nomen hoc loci ſecundum ſpectat illud apud Magiſtros aliquot[c] de בשר תאוה *Carne concupiſcentiæ* in Deſerto à Numine Iſraelitis interdictâ, nec omninò interdictâ alibi. Scilicet, epulari ſeu veſci ibi eis non licuiſſe carnibus ullis, non ſingulariter ac divinitùs illic ſive juſſis[d] ſive indultis[e], extra quam quà Sacrificiorum pacificorum (nec enim aliorum in Deſerto fuiſſe uſum[f]) participes ad tabernaculùm fierent. Poſtmodum verò carnium eſum eis, etiam citra ſacrificium, liberum fuiſſe in terra promiſſa, expreſſim nempe à Domino[g] conceſſum; modò ſanguine, uti etiam in ſacris, abſtinerent; qui ut in ſacris ſuper altare ſpargendus, ita in mactatione communi *ſuper terram, inſtar aquæ, effundendus.* Locus quidem ille variatim intelligitur. Sed נה' inquit Maimonides[h], ען אלאגתמאע חולה ואלאכל הנאך קאל לא תאכלו על חרם id eſt نهي عن الاجتماع حوله والاكل هناك قال לא תאכלו על הדם *Prohibuit* (Deus) *congregationes circa ſanguinem ejuſque ibi eſum, in eo* quod *dixit*[i] *non comedetis ad* vel *apud ſanguinem.* Interpres Ebræus ibi, הזהיר מלהתקבץ סביבו ולאכול שם אמר ולא תאכלו וגו׳ *probibuit convenire circa ſanguinem & ibi comedere, dicendo & non comedetis* &c. Et ſtatim, *Quoniam verò*, inquit Maimonides, *in rebellione & contumacia ſua perrexerunt & in eo, in quo educati fuerunt, continuè progreſſi ſunt*, ut Buxtorfius, atque ut verſio vetus, *cum verò multiplicatæ ſunt iniquitates eorum & ambulaverunt in ritibus gentium, inter quas educati fuerant*, מן מואכאה אלגן באלאכל חול אלדם אמר תעאלי באן לא יאכל בשר

من مواخاة الجن بالاكل حول الدم seu תאוה במדבר בוגה כל יכון אלשלמים

امر تعالي بان לא יוכל בשר תאוה במדבר بوجه بل يكون שלמים

ob præſentiam ſeu *ſocietatem Diaboli, in comedendo*, ſeu *commeſſando circa ſanguinem, præcepit Dominus ut non comederent Carnem concupiſcentiæ* (victu carnis communi non uterentur). *in Deſerto omnino* ſeu *ullo modo, ſed interim ſacrificia haberentur pacifica.* Ebræus ibi interpres, ולהתחבר אל השדים באכלם סביב הדם צוה יתעלה שלא יאכל בשר תאוה במדבר כלל אבל יהיה הכל שלמים, ubi verſio vetus, *in comedendo circa ſanguinem ut conjungerentur Dæmonibus; probibuit*

nobis

z *Archæolog.* 3. *cap.* 12.
a *Num.* 11. 35. & 33, 17.
b *Epiſt. ad Fabiolam* 127. *manſ.* 13.
c Maimonid. More Nebochim *part.* 3. *cap.* 46.
d *Numer* 9. 5.
e *Exod.* 16. 12.
f *Vide Amos* 5. 25. & *Act.* 7. 42.
g *Deut.* 12. 15 & 16. *ubi vide Iarchium &c. Fagium, Munſterum, Abulenſem ad Numer. cap.* 11. *quæſt.* 82. &c.
h More Nebochim *part.* 3. *cap.* 46. MS.
i *Levit.* 19. 26.

nobis ne comederemus carnem concupiſcentiæ in Deſerto; ſed quod omnia eſſent Pacifica. Buxtorfius autem, *Socioſque ſe Dæmonibus præbuerunt circa ſanguinem comedendo, ideo præcepit Deus, ut non comedamus Carnem Deſiderii in Deſerto, ſed ut omnia ſacrificia ſint Pacifica.* Et nonnullis de frequenti etiam Iſraelitarum[k] aliorúmque Dæmonum per Hoſtias animales & ſacrificia ſanguinis cultu, interjectis, ואילם, inquit Maimonides, אנה לם יחרם בשר תאוה גיר במדבר פקט واعلم انه لم يحرم בשר תאוה غير במדבר فقط *Et ſcito non prohibitam eſſe Carnem concupiſcentiæ niſi tantummodò in Deſerto*; ratione additâ, quod opinio invaluerat, Dæmones maximè in Deſertis habitare, loqui, apparere; nequaquam ita in Urbibus & locis habitatis conſpici, adeóque loca Deſerta Sacrificiis illis àc hoſtiis animalibus Dæmonibus illic mactari ſolitis, ex ſe idonea euſque fuiſſe, ut inde etiam animalibus ipſis, extra Pacificorum uſum legitimum, in Deſerto eſſet ex præcepto abſtinendum, quorum in Terra promiſſa locíſque ibi habitatis uſus pariter eſt, juxta id quod antè citatur è Deuteronomio, permiſſus. Unde ſubjungit idem Maimonides, פכדלך אבאח בשר תאוה בעד דכול אלבלאד nempe فكذلك ابيح בשר תאוה بعد دخول البلاد ſeu, ut Ebræus interpres, ולזה הותר בשר תאוה אחר שנכנסו לארץ *Hinc* ſeu *ex hac ratione, licita fuit Caro concupiſcentiæ poſt ingreſſum Terræ* promiſſæ. Accedit apud eum, velut impoſſibile fuiſſe, ut univerſi carnes comedere deſiderantes Hieroſolyma, ſeu ad ſacrificiorum locum, venirent, ideóque ait ille, להדה אלאסבאב לם יחרם בשר תאוה גיר במדבר ſeu لهذه الاسباب لم يحرم בשר תאוה غير במדבר ubi interpres Ebræus, מפני אלו הטעמים לא אסר בשר התאוה אלא במדבר *Ob has rationes interdicta non eſt Caro Concupiſcentiæ alibi quàm in Deſerto.* Et conſulas nunc diſtinctionem quam habent viri docti, ad Numerorum undecimum, de Eſu tum Carnium concupiſcentiæ, ſeu coturnicum tunc miſſorum, & ipſâ carnium per ſe concupiſcentiâ prævià[l]; non in ipſo eſu, utpote à Numine indulto, ſed in flagrante carnium, cum Manna quadraginta illi annorum cibo[m] divinitus præparato contenti eſſe debuiſſent, deſiderio peccatum eorum collocantes. Sed habentur in Magiſtris, eíſque vetuſtis, qui exiſtimarint concupiſcentiam Carnis ibi non ſignificaſſe deſiderium eſûs בשר אלא שאר בשר *Carnis, ſed illicitum coitus inceſti*, ſeu *propinquarum carnis* ſuæ[n] in coitum; deſideratum ſcilicet inter murmurandum eſſe, ut leges de Inceſtu in Levitico latæ abrogarentur, licitúſque redderetur coitus quilibet inceſtus ibi interdictus. Legitur nempe in *Midbar Rabba*[o]; ובכו ובקשו בשר אם נאמר בשר כל מה שבקשו נעשה להם הכן לתוך פיהם שנ׳ ויתן להם שאלתם ותאותם יביא להם ואם נאמר שלא היה להם שור ובהמה והלא כבר נאמר וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר אם נאמר אכלום במדבר והלא כתיב ומקנה רב היה לבני ראובן מכאן אמר רבי שמעון לא נתאוו בשר אלא שאר בשר שכן הוא אומר וימטר כעפר שאר. ואין שאר אלא עריות שנ׳ איש איש אל כל שאר בשרו. הוי שכן בקשו להם להתיר את העריות וכן הוא אומר וישמע משה את העם

k Vide Deuter. 32. 17.

l Et vide Iacob. Salian. Anno 2545. §. 169 &c.

m Exod. 16. 35. Deuter. 8. 3.

n Levitic. 18. 6.

o Paraſch. 16. fol. 265. col. 2.

חינם בוכה למשפחותיו כשבקשו כך לכך ויחר אף ה׳ מאד ובעיני משה רע *Si sumatur illud, flevisse eos & carnem desiderasse, de animalium carne, certè quicquid desiderabant factum est eis idque abundanter in ore eorum juxta illud quod scriptum est*[p], *& dedit eis quod desiderabant, &*[q], *attulit ad eos desiderium eorum. Quod si dicatur defuisse eis Boves & Pecora, adverte quòd antè*[r] *dictum est, sed & promiscuum vulgus plurimum ascendit cum eis, Oves quoque & Boves* (ubi etiam adjicitur מקנה כבד מאד *grex valde magnus*, καὶ κτήνη πολλὰ σφόδρα, *& animantia diversi generis multa nimis*, ut ibi vulgata) *& demum si dicatur hæc ab eis jam comesa fuisse in deserto* (adeóque absumptis animalibus quæ habuerant, alia desiderasse) *adverte quòd posteà scriptum est*[s], *Et pecora multa fuere filiis Ruben* (ubi adjicitur etiam, *& filiis Gad*, עצום מאד *grex magnus.*) *Hinc igitur, ex sententia Rabbi Simeonis non aliam tunc Carnem eos concupivisse quàm Propinquos Carnis. Adque ita dictum est*[t], *& pluit, ut pulverem, Propinquas* (ita scilicet interpretatur R. Simeon ibi שאר quod tam Propinquas quàm Carnes, ut reddi ibi solet, significat.) *Haud autem verbum illud notione in illa aliud quid significat quàm Revelationes Turpitudinis* seu *coitus incestos, juxta id quod dicitur*[u], *Nullus ad Propinquum Carnis suæ accedat. Sine planctu dicendum non est, desiderasse sic eos ut solverentur legibus Incestûs. Juxta quod dictum est illud*[x], *& audivit Moses populum flentem per* seu *ob familias suas (dum ita invicem petebant) unde irata est facies Domini vehementer, sed & Mosi malè visum fuit*; ubi etiam illud למשפחותיו *per* seu *ob familias suas* intelligitur in Gemara Babylonia[y] על עסקי משפחותיו *de rebus* seu *negotio familiarum suarum circa* עריות *incestûs genera* sibi prohibita. Unde glossa ibi Talmudica שנאסר להם קרובות *eo quòd interdictæ sunt illis propinquæ* carnis sui. Etiam Jarchius ad textum sacrum, בוכים לפרסם תרעומתן בגלוי ורבותינו אמרו למשפחותיו על עסקי משפחות על עריות הנאסרות להם *Flebant ut inde apertiùs publicarent murmurandi suam causam. Et Rabbini nostri dicunt per* vel *ob familias suas ibi denotare familiarum negotium* seu *desiderium circa Incestûs genera sibi prohibita.* Quod interim non tam de Ebræis ipsis, quam de האספסוף, qui per האספסוף memorantur in textu sacro[z], id est *adgregatis* illis in exitu ex Ægypto seu ex aliarum gentium proselytis, intelligunt. Unde & huc spectat illud in paraphrasi Uzielidis dicta[a], ושמע משה ית עמא בכן על קריבתא דמתאסרן להון *Audivit Moses populum flentem ob propinquas suas sibi interdictas.* Et paulò antè[b], וגיוריא דאתכנשו ביניהון שאילו שאילתא ותבו ובכו ברם בני ישראל ואמרו מאן יכלינגא בישרא *Et Proselyti qui in eorum congregatione erant petitionem petebant* (quasi petitio illorum fuisset de Incestûs legibus abrogandis) *verùm Israelitæ dixerunt, quis dabit nobis ad edendum carnes?* Atque *adgregati illi* pariter in *Pesiktha Zotertha*[c] Proselyti dicuntur; אלו הגרים המוספין כמקומות אחרות *hi fuere Proselyti adgregati ex locis aliis.* Alii fletum ibi inde ortum volunt, quòd Moses illicitas inter illud genus hominum conjunctiones, veluti fratrem & sororem, nepotem & amitam seu materteram, sententiâ suâ diremerat[d], atque ita interpretantur ibi למשפחותיו. Sed demùm missis hisce, è jam dictis ex historia sacra de Tempore & Loco Insti-

p *Psalm.* 106. 15.
q *Ibid.* 78. 29.
r *Exod.* 12. 38.
s *Numer.* 32. 1.
t *Psalm.* 78. 27.
u *Levitic.* 18. 6.
x *Numer.* 11. 10.
y *Ad tit.* Sabbathi *cap.* 18 *fol.* 130. 1. & *vide* R. Nephthali ad Bemidbar Rabba *fol.* 265. 2.
z *Numer.* 11. 4.
a *Numer.* 11. 10.
b *Ibi Comm.* 4.
c *Fol.* 45. *col.* 1.
d *In* Siphri *col.* 50. & Pesiktha Zotertha *fol.* 45. *col.* 2.

ſtitutionis Synedrii Magni, ſatis liquet de anno in annis Exitûs ex Ægypto; cum ſcilicet fuiſſe planè Secundum, quem in annis Mundi, pro multiplici Chronologorum ſententiarum varietate, aliter atque aliter ſe habere neceſſe eſt. Hinc apud Davidem Gantzium [e], qui diſcrepantes etiam è Judæis ſuis Chronologos ſimul memorat, legitur *in anno ſecundo ab exitu Ægypti, qui fuit* 449 (ſupra 2000) *erectum fuit tabernaculum, & omnia quæ ad legem Sacerdotum* (quæ in Levitico) *attinent*, ורוב הסיפורים של חומש הפקודים מניני ישראל עשיית

פסח שני ענייני מתאוננים קברות התאוה מרגלים קרח הכל היה בשנה השנית ליציאת ממצרים

quod vertitur ſed infeliciter nimis, à perdocto quidem ejus interprete, *& pleræque hiſtoriæ Pentateuchi, Viſitationes, numerationes Iſraelis, celebratio Paſchatis ſecundi, ritus Lugentium mortuos, Limitationes ſepulchrorum, Korach, hæc inquam omnia acciderunt anno ſecundo ab exitu Ægyptiaco.* verti autem debuit, *& compluria quæ in Pentateucho habentur præcepta, numerationes Iſrael, celebratio Paſchatis ſecundi, negotium* ſeu *hiſtoriola lugentium* ſeu *quiritantium* (de quibus legitur in verſu primo capitis undecimi Numerorum quod & inſtitutionem habet Synedrii hujus) *Sepulchra concupiſcentiæ, Korach &c.* Chriſtianis autem Scriptoribus, in Annis Mundi, perquam variatim collocatur Annus Inſtitutionis, ſeu Exitûs ſecundus,

In	2709	Gilberto Genebrardo.
In	2545	Auguſtino Torniello [f], Jacobo Saliano [g], Henrico Spondano [h].
In	2455	Chriſtiano Maſſæo, Joanni Lucido, Henrico Buntingo, Petro Opmeero, etiam & Joſepho [i] Scaligero.
In	2454	Setho Calviſio, Chriſtophoro Helvico, Guilielmo Perkinſo.
In	2504	Jacobo Capello.
In	2516	Laurentio Codomanno.
In	2511	Joanni Temporario.
In	2514	Jacobo Uſſerio Armachano [k],

ſeu Periodi Julianæ 3224. Et Calviſio in anno Mundi heic concors eſt Dionyſius Petavius [l] cui collocantur res tunc geſtæ, in Periodi Julianæ 3184, & ante Chriſtum 1530. Calviſio autem in 1494 ante Chriſtum, Saliano in 1508, Capello in 1496. Armachano in 1490. Minorum gentium Chronologi heic aliter alitérque. Sed ut incertum nimis eſt cuinam in annis Mundi anno Inſtitutio hæc ſit tribuenda, quemadmodum in aliis vetuſtiorum ſeculorum ob notiſſima dubia & principia varia quæ in illorum ratione notanda occurrere ſolent accidit, ita nihil certius eſt quàm eam, ut è ſcriptura diximus, anno Exitûs ſecundo tribuendam. Quod ad Menſem autem Ebraicum & Diem attinet; in Deſertum Pharan [m] ibique ad *Taberah* ſeu *Sepulchra Concupiſcentiæ*, qui locus Inſtitutionis, triduano itinere emenſo, quod inceptum eſſe videtur vigeſimo die menſis ſecundi ſeu Jiar, eos à Sinai veniſſe expreſſim ait ſcriptura. Eo enim

c Tzemach David Mill. 3. ann. 449.

f Eod. ann. §. 55.

g Eod. ann. §. 140.

h Eod. ann. §. 29.

i Emend. Temp. lib. 5. pag. 350.

k Annal. V. T. pag. 27.

l De Doctrina Temporum lib. 13. pag. 526.

m Numer. 10. 11. & 12.

dic, elevata est nubes à Tabernaculo. Et quandocunque elevata est nubes,
n Numer. 9. 1. sive interdiu sive noctu, proficiscebantur, ut itidem scriptura [n] disertè. *Et profecti sunt à monte domini* seu Sinai, דרך שלשת ימים *itinere* seu *via* trium dierum, *& præcedebat eos Arca testamenti domini, itinere trium dierum, ut investigarent sibi locum quietis*, quem adepti sunt in Pharan, seu loco Deserti illo binomine jam memorato. Certè si iter triduanum hoc, sic inceptum, pro diebus tribus itineris sumas, necesse est ut admittatur eos in Locum hunc non venisse ante diem sive XXIII sive XXII ejusdem mensis, ejúsque etiam finem. Nec verò liquidò satis constat, quo tempore diei vicesimi, vesperi an manè alitérve, proficisci cœperint. Sed ex elevatione Nubis eodem in die, æquum est ut intelligamus iter tunc quomodocunque cœptum esse. Atqui non desunt inter Magistros qui iter illud alias triduanum, atque ita ex spatii amplitudine æstimatum, pro diei tantùm unici itinere festinatione ab eis tunc emenso, sumant. Salomon Jarchius ibi, מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד שהיה הקב״ה חפץ להכניסם לארץ מיד *Spatium* seu *Iter triduanum* (aliàs sic æstimatum) *peragrabant die unico, quoniam voluntas Domini Dei Benedicti erat ut cito in Terram* (promissam) *ingrederentur*. Atque ita quidem ad finem sive ipsius vicesimi sive vicesimi primi mensis illius secundi ad locum quo institutum Synedrium hoc, ventum esse statuendum foret. Munsterus autem heic ad verbum כמתאננים (*sicut*
o Numer. 11. *quiritantes* [o], unde historiæ de loco Institutionis hujus periocha incipit) quod quidem in Pentateucho Costantinopoli edito cum versione Græco-barbara & Hispanica, in editione cum commentariis Mosis Nachmanidis, bibliis formæ majoris Bombergianis, Buxtorfianis, Jaianis, scribitur כמתאננים, priore Nun sic inverso, *Et scribuntur hic*, inquit, *in quibusdam Hebraicis exemplaribus duo inversa Nun, quæ dicuntur significare aversionem populi quando desiderabat redire in Ægyptum. Secundum alios significant hæc inversa Nun historiam illam hic propriè non habere locum.* Ita loquitur; ex eo quòd in vocabulo illo, duo inversa Nun in codicibus aliquot haberentur, nonnullis denotari existimans locum heic non suum obtinere periocham illam. Certe qui de loco heic periochæ hujus proprio dubitat, necesse est ut is etiam incertus inde sit de Institutionis hujus Tempore quod ex ea sic in Numeris collocata eliciendum fuerit. Adeóque juxta ejusmodi sententiam de Loco aliunde quærendum foret, ut de Tempore itidem certiores redderemur. Sed verò illud de inversis Nun (quantum ad locum) non omninò ad vocem hanc spectat, in qua unicum tantùm Nun inverti solet, quemadmodum etiam in Bombergianis & Buxtorfianis pau-
p Numer. 10. 35. lò antè scribitur ויהי בנסע הארון וגו׳ *Factúmque est cum proficisceretur Arca* [p] *&c.* ubi Nun inversum itidem habetur. Commata autem illa bina ad finem capitis decimi, de Profectione Arcæ & solenni Mosis ad profectionem & quietem ejus carmine, duobus Nun majoribus invicem inversis (כנורים & נונין הפוכים vocitant) interdum ad hunc modum [ ] ut in bibliis Garianis & Hanovianis,
q Fol. 44. col. 4. interdum ad hunc [[ut in *Pesiktha Zotertha* [q], bibliis minoris formæ Bombergianis, Pentateucho Ebræo-Chaldæo-Arabico-Persico Constantinopolita-

no,

no, alibi in editis, atque in MS. V.T. pervetusto bibliothecæ Westmonasteriensis, includi solent, & velut parasha singularis ac unica ex literis octoginta quinque[r] constans per se haberi. Atque ita quidem parasha בהעלותך quæ incipit Numerorum capite octavo in tres parashas, antecedentem heic, insequentem, & hanc dividitur. Adjectum habes in margine Garianorum & Hanovianorum, טעם לנונין הפוכים. לומר שאין זה מקומה *Ideo inversa illa Nun heic habentur, quoniam locus hic non est hujus parasha.* Ad priora scilicet eam attinere. Tantundem de eadem admonetur in *Siphri*[s], glossâ Jarchianâ, *Tzerror Hammor*[t], R. Bechai[u], Isaac Ben Amara[x] & *Pesiktha Zotertha*[y] ubi legitur, כסומן מלמעלה מלמטה נונין הפוכין שהן רומין לכף ולריש *in Signum adjiciuntur supra & infra Nun inversa instar Caph & Resh*, cum interim quæ ibi visuntur nec *Caph* omninò nec *Resh* imitentur, sed majusculas & rudiores τ̃ Nun figuras. De Nunis hisce itidem, ad hanc rem, legitur in *Zohar*[z]. Et demùm Gemara Babylonia[a], תנו רבנן ויהי בנסוע הארון ויאמר משה פרשה זו עשה לה הקב״ה סמניות מלמעלה ומלמטה לומר שאין זה מקומה *Traditum est à Rabbinis nostris, Parascha illi, factumque est cum proficisceretur Arca, ut diceret Moses &c. fecisse Deum Benedictum signa superiùs & inferiùs, ad significandum locum illum non esse ei proprium*, sed alium inter priora quæ in Numeris[b] habentur. Sed alii hac de re aliter, quâ de inprimis consulas *Tzerror Hammor* & R. Bechai in jam citatis. Ex hisce satis liquet, juxta disciplinam Ebræorum, id quod de loco heic apud Munsterum indebito dicitur, non omninò spectare ad כמתאוננים seu historiam quæ sequitur in Capite undecimo, ubi instituitur Synedrium Magnum, sed solummodo ad commata illa bina postrema capitis decimi. Adeóque de Mense & Die ampliùs ac securè, quatenus heic collocatur, videndum. Recipitur ab Ebræis in statione illa *Kibbroth hataavah* seu *Taberah* (ubi institutio hæc) hæsisse majores suos per Mensem integrum. In quo quidem admittunt, die primo post adventum eorum & concupiscentiam & promissionem Carnis esse transactam. Scilicet legitur[c], *Dabit igitur Dominus vobis Carnes & comedetis. Non uno die comedetis, nec duobus, sed neque quinque diebus nec decem, neque viginti diebus;* עד חדש ימים *usque ad mensem dierum, donec exeat per nares vestros, & fiat vobis in nauseam &c.* Hinc in *Seder Olam Rabba*[d], נסעו ממדבר סיני ובאו להם לקברות התאוה ועשו שם שלשים יום שנ׳ לא יום אחד וגו׳ *Profecti sunt è Deserto Sinai & venerunt ad Sepulchra Concupiscentiæ ubi hæserunt diebus triginta, juxta id quod dicitur, non uno die comedetis &c.* Atque jam dictum de Mense quasi statim sequitur post divinum, de Instituendo Synedrio hoc, præceptum. Et dein ipsa mox sequitur Institutio seu τ̃ Septuaginta collectio Mosaica; quæ ita ad primum post adventum eorum ad *Taberah* diem, id est ad diem sive XXIII sive XXIV mensis secundi seu *Jiar* spectare possit, modo triduanum iter sumatur ut vulgo, non pro die unico ut Jarchio suprà. Etiam Rabbi Chama Bar Chanina in Gemara Babylonia[e], Mensem dierum, quo in Mansione hac coturnices edebant, claudi vult עשרין ותרתין בסיון 22 *die* Mensis tertii seu *Sivan*. Adeóque inter vigesi-

r Gemar. Babylon. ad tit. Sabbath cap. 16. fol. 115 2.

s Col. 45.

t Fol. 112. col. 4.

u Pirush al hatora fol. 180. col. 1.

x In Akeda Isaac, porta 74. fol. 249. col. 4.

y Fol. 41. col. 4.

z In Bemidbar col. 295. editionis Cremonensis, fol. 195. edit. Mantuana.

a Ad tit. Sabbath cap. 16. fol. 115. 2.

b Cap. 2. 17 &c.

c Numer. 11. 18.

d Cap. 8.

e Ad tit. Thainith cap. 4. fol. 29, 1.

gesimum secundum aut tertium *Jiar* & 22 aut 23 *Sivan* Institutio hæc inde ex hisce collocanda, seu potius sub primum adventum in stationem hanc decimam tertiam, ut videri possit ex rebus statim post adventum ibi gestis. Sed Torniellus[f]; *In hac tertia decima mansione necesse est populum plus uno mense moratum esse. Nam & per mensem integrum comedit carnes, ut patet Numer. cap. 11. vers. 20. & paulo ante in eodem loco murmuraverat pro labore itineris & propterea incendio percussus fuerat, & deinde iterum murmuravit pro carnibus, & ferè biduo coturnices congregavit & post esum illarum denuò majori plaga punitus fuit; unde videtur ibidem ad minus mansisse diebus quatuor supra mensem unum, hoc est, in summa, diebus circitèr triginta tribus*, quorum non tam primo quam priorum alicui Institutionem hanc sic ut tribuat ille necesse est. Salianus[g] autem, *Quoniam Triduo ad Sepulchra perventum fuisse constat*[h], *ponimus incendium sub finem Tridui accidisse, puta 23 die secundi Mensis ad cujus vesperam ventum fuerit ad sepulchra Concupiscentiæ; ubi fatigati solatium cibi delicatioris optaverint; postridiéque quarta scilicet ac 20 die communicatis inter se collatisque studiis, carnes cum fletu à Mose postularint; eorúmque vota postmodum ad Dominum legislator cum sua querela retulerit, responsumque acceperit, eodémque die ad populum retulerit*[i]. *Die deinde quinta & vigesima totum negotium Septuaginta virorum confectum fuerit. Vigesima autem sexta, Coturnicum adventus atque aucupium conviviumque cœperit.* Nec ante initium mensis quarti seu *Tammuz* eos stationem mutâsse is autumat, quemadmodum etiam Henricus Buntingus[k], alii. Usque ad diem circiter vigesimam sextam mensis tertii seu *Sivan* eos in statione illa mansisse alii[l] volunt. In illo verò quod legitur in Annalibus præstantissimi viri Jacobi Usserii Armachani, *continuo tridui itinere pervenerunt in Desertum Paranis, ubi dies 23 consederunt in statione Kibbroth-Hataavah*, mendum est typographi qui 23 *dies* pro 23 *die* (mensis scilicet secundi) perperam substituit, qua de re me monuit ipse. Salianus item alibi[m], de Mense illo secundo, ejusdémque hebdomadibus & feriis,

Feria 3, 24.	*Vigesima quarta ineunte, perventum est ad sepulchra Concupiscentiæ, ubi murmuratur desiderio carnium.*
Feria 4, 25.	*Septuaginta viri constituuntur divinitus & spiritu Prophetico donantur ad subsidium Mosis.*
Feria 5, 26.	*Coturnicum adventus atque aucupium &c.*

Henrico Buntingo castrametationis in Sepulchris Concupiscentiæ dies primus est itidem 24 *Jiar*, sed feria 4, cui assignat Johannes Hainlinus[n] 72 *Seniorum* (cum aliis aliquot in numero errans) institutionem. Et de feriis heic haud parùm discrepant Chronologi, uti in adeò incertis necessum est. Nec minor discrepantia, quà tempora Mensium Ebraicorum aptantur anni Juliani mensibus. Per multiplicem supputandi varietatem, controversam anni Judaici tunc for-

f A. M. 2545. §. 57.
g A. M. 2545. § 180.
h Numer. 10. 33.
i Numer. 11. 24.
k Chronolog. fol. 36.
l Spondanus Ann. V. T. 2545. §. 29.
m A. M. 2541. §. 319.
n Elench. Chronologic. pag. 101.

formulam, diversam mensium quantitatem & incertam sive plenorum sive cavorum collocationem, Sabbati primi & intercalandi rationem, id genus in re Chronologica occurrentia alia, fieri nequivit quin diversæ nimis essent tum de Feriis heic tum de mensibus Julianis corúmque diebus Ebraicis respondentibus sententiæ. Neomenia scilicet seu initium mensis, in anno exitûs secundo, secundi à cujus 20 die, & triduo insequente, ratio heic temporis pendet, perquam diversimodè collocatur, adeóque aliter atque aliter dies ille vigesimus quartus in quo seu circa quem Institutio Synedrii Magni. Ponit diem illum vigesimum quartum Christianus Massæus in Maii Juliani 19, Buntingus in 4 Junii ac die Mercurii, Calvisius in Maii 15 & die Sabbati, uti & Jacobus Capellus, Jacobus Armachanus in 13 Junii & feria prima, alii aliter alitérque. Sed demùm, ex anni ab exitu primi cujus sub tempus vernum (viri magni [o] de ipso die, in mensibus Julianis, 15 Aprilis utpote χαρακτηριστικῶς demonstrando, ne dubitandum quidem voluere) exitum est, initio, adeóque è tempore quo incepit annus recurrens proximus seu secundus, id est paritèr verno; atque tandem ex eo quod est, Mense secundi illius anni secundo, institutum esse juxta antè dicta Synedrium hoc, ídque haud diu ante ejusdem finem, apertè satis sequitur ut, feriarum & Neomeniarum scrupulis sepositis, institutionem illam sive in Majo sive in Junio illius anni Juliano collocandam esse concedendum sit, qua de re heic non est quod amplius sollicitiores simus. Notatu minimè indignum heic existimarunt aliqui, *sub hoc idem tempus, quo hi Septuaginta Judices Hebræorum constituti sunt, institutos esse, apud Græcos, Judices Areopagitas qui causas tum criminales tum civiles judicabant. Areopagum enim institutum esse quinto anno ab egressu Hebræorum ex Ægypto, docet Eusebius in Chronico.* Ita Cornelius à Lapide [p]; quasi tribunal heic alterum ab alterius fuisset exemplo. Alii [q] eodem utcunque anno Areopagiticæ curiæ etiam initium collocant; illius nempè quam πάντων εἰκότως διενεγκεῖν τῶν ἐν τοῖς Ἕλλησι Συνεδρίων, *universis totius Græciæ Synedriis meritò antecelluisse* dixere veteres [r]. Et quidem ad tempora, apud Gentes, mythica, partim hæc partim sequentia, celeberrima aliquot judicia Areopagitica attinere satis liquet ex judiciis ipsorum Deorum Neptuni & Martis, circa necem Hallirothii Neptuni filii, Orestis, aliorúmque aliquot ibi habitis apud Demosthenem [s], Æschylum [t], Euripidem [u], Servium [x], Apollodorum [y], Pausaniam [z], Augustinum [a], ex Varrone, alios satis obvios. Adjicit quidem Eusebius numero suo D̅ seu anno Cecropis Atheniensium Primi quadragesimo, *Hoc tempore Areopagus, nomen Judicii, constitutus*, quod sic ad annum non quintum ab egressu ex Ægypto, sed ad totidem ante egressum, attinet, quod ex ipso liquet Eusebio. Cæterum *Hoc tempore* illic non tam annum cui adjungitur denotare videtur quàm *tempore Cecropis*, ut satis admittitur ibi etiam Josepho Scaligero; unde Augustinus [b] *eduxit ergo Moyses ex Ægypto populum Dei novissimo tempore Cecropis Atheniensium regis.* Et in Eusebii Græcis [c] quæ ἀπορράδην Cecropi, qui annos regnavit 50, subjiciuntur, id est eis quæ non anno hoc vel illo, sed viciná temporis latitudine designantur, legitur Ἄρειος πάγος

o *Joseph. Scaliger. de Emendat. Temporum lib. 5. pag. 351. & 747. & ad Eusebii numerum 505.*

p *Ad Numer. 11. 16.*

q *Torniellus A. M. 2548. §. 1.*

r *Isocrates in Areopagitico.*

s *Orat. Contra Aristocratem.*

t *In Eumenidibus.*

u *In Electra & Oreste.*

x *In Georgic. 1.*

y *Biblioth. lib. 3.*

z *In Atticis.*

a *De Civitate Dei lib. 18. cap. 10.*

b *De Civitate Dei lib. 18. cap. 11. & ad. fis Baronium Tom. 1. A. n. 5:. § 3.*

c *Pag. 26. 38.*

πάγος ἐκλήθη καὶ δικαστήριον κατέστη, *Areopagus nomen sortitum est & Judiciorum locus*, seu *Tribunal* illic *constitutum*. Videsis hac de re Josephum Scaligerum[d] & Jacobum Salianum[e]. Alii nominis Areopagi & curiæ illic institutionem assignant anno, juxta calculum suum, Mundi 2398 adeóque in quinquagesimo sexto anno ante Synedrii Magni institutionem collocant. Sic Calvisius. Petavius autem, velut ex Eusebio, institutum ait[f] Areopagi Judicium A. M. 2475 & Periodi Julianæ 3205, adeóque illi viginti ampliùs annis ab Institutionis Synedrii Magni tempore. Jacobus Capellus de anno M. agens 2487 seu Eusebii illi numero 507, *per id quoque tempus*, inquit, *in pago Martu dicto, constitutum est Synedrium causarum capitalium quod à loco, Areopagitarum consilium sive δικαστήριον dictum est.* Atque ita Areopagiticam curiam facit[g] Synedrii Magni institutionem annis quasi septemdecim antevertisse. In marmore autem Arundelliano illo Chronologico vetustissimo, Areopagi initium tribuitur Cranai Regis, qui Cecropi successor erat, tempori. Verba sunt Ἀφ᾽ οὗ δίκη Ἀθήνησιν ἐγένετο Ἄρει καὶ Ποσειδῶνι ὑπὲρ Ἀλιρροθίου τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ὁ τόπος ἐκλήθη Ἄρειος πάγος, ἔτη ΧΗΗ𐅃ΔΠΙΙΙ, βασιλεύοντος Ἀθηνῶν Κραναοῦ, *Ex quo Mars & Neptunus judicio egerunt de Halirrhothio Neptuni filio & locus nuncupatus est Areopagus, Anni sunt MCCLXVIII, regnante Athenis Cranao.* Atque ita annus illic designatus ut in notis ad marmoris epochas & Canone ibi Chronico liquet, respondet anno Periodi Julianæ 3182, seu trigesimo tertio aut circitèr ante exitum ex Ægypto, quemadmodum Amphictyonici Concilii illius apud Græcos longè celeberrimi ac jurisdictionis amplissimæ sub Amphictyone Cranao succedente, initia sequuntur ibi decennio post Areopagum, seu ante exitum annis viginti tribus. Nec minore quidem cum ratione notandi sunt heic, quasi huc omninò spectarent, Amphictyonici quàm Areopagitici concilii natales, quum idem quod Synedrii magni institutio seculum seu tempus utcunque vicinum, ut recipi solet, habeant utrique. Juxta autem, ut Marmor Arundellianum, Marianus etiam Scotus, Cranai Regis Atheniensium tempori, annóque ejus quinto seu qui ipsi est Exitûs Ebræorum decimus ac Mundi 2692, Areopagi assignat initia. Tunc *Areopagus*, inquit, *nomen Judicio constitutum est*, atque hujus illic sequax Florentius Wigorniensis, *Areopagus nomen judicii constructum est.* Sunt quidem autores maximi qui & Nomen & Tribunal illic constitutum multò recentius faciunt. Nomen à Sacrificiis Amazonum Marti illic, Theseo circa annos à Cecrope illo trecentos regnante, peractis impositum ait apud Æschylum[h] Minerva quæ etiam velut judiciorum illic initia in Orestis causâ illâ celebratissimâ, collocat, ut expressim itidem ibi Scholiastes. Orestes autem judicabatur sub Demophonte Rege[i] id est circa Sexaginta à Theseo annos. Immò Cicero[k], Plutarchus[l], & Julius Pollux[m] ipsos Tribunalis Areopagitici natales tribuere videntur Soloni, adeóque è tempore illo Mythico in Historicum deducere, seu Olympiadem 47 aut circiter, quâ floruit Athenis Solon[n], id est circa Templi primi excidium seu à Cecrope primo & Mosis tempore seu Institutione Synedrii apud Ebræos Magni, annos

d *Ad numerum Eusebian.* 501.
e *A. M.* 2538. §. 4.
f *De Doctrina Temporum lib.* 13. *pag.* 527.
g *Vide eum ann. M.* 2487. & 2504.
h *In Eumenidibus & videsis Philipp. Maussacum in Harpocrationem, verb.* Ἀμαζόνιον *pag.* 32.
i *Euseb. Chron. num.* 841. & *vide Marmor. Arundell. pag.* 9. & 96.
k *De Officiis*, 1.
l *In Solone.*
m *Onomastic.* 8 *cap.* 10.
n *Euseb. numer.* 1410.

nos mille nongentos. Atque hoc quidem ſatis admitti videtur ſcriptoribus aliquot, ut Alexandro ab Alexandro [n], Polydoro Virgilio [o], Guilielmo Budæo-Guilielmo Poſtardo [q], aliis. Sed meritò refragantur heic alii, tum Ariſtotelis [r] Atticarum rerum, id eſt ſuarum, ſcientiſſimi autoritate, ubi obiter aſſerere videtur Areopagiticam curiam ante Solonem fuiſſe, ducti, tum ex eo quòd Solone multò vetuſtiora judicia illic habita apud veteres recenſentur. Hac de re conſulas Carolum Sigonium [s], Ludovicum Nonium [t], Ubbonem Emmium [u], Samuelem Petitum [x]; Sed præ aliis Joannem Meurſium [y]. Quin verò Petitus & Meurſius, rem ita inter Ariſtotelem heic, ante Solonem Areopagiticam curiam fuiſſe aſſerentem, & Ciceronem, Plutarchum, Pollucem Soloni initia ejus tribuentes, conciliando ſic dirimunt, ut exploratum ſatis quidem velint eſſe. Solone antiquiorem multo ipſam fuiſſe, licèt interim originis nimis incertæ, ſed adeò novatam eſſe ab illo, ſive eos qui in eandem ex ejus inſtituto adſciſcerentur ſive priſtinam Ephetarum ibi autoritatem ſpectes, ut inde illi velut inſtauratori, etiam inſtitutoris nomen, uti ſubinde aliàs fit, induenti, ea aſſignata ſic ab veteribus illis fuerit. Quandocunque verò orta ſit Curia illa, non omninò ſanè eſt quòd exiſtimet quis à Synedrii Ebræorum magni exemplo deductam. Nam ita etiam ipſe collegarum numerus inprimis fuiſſet ſequendus. Sed verò de 70 aut 71 numero in Areopago nullibi legimus. De 31, in tempore Mythico, collegis Scholiaſtes Æſchyli [z] loquitur, ubi non λ' καὶ εἷς ſeu 31 ſed ν' καὶ εἷς ſeu 51 legendum volunt aliqui [a], dum tamen rectè agnoſcunt non Areopagitarum ſed Ephetarum Areopagitis adjectorum fuiſſe numerum illum. Sed etiam numerum novenarium illis tribuit Androtion (id eſt novem archontum, qui quidem, poſt Solonem, in curiam hanc, dictâ ſcilicet priùs de exacto magiſtratu cauſâ abſoluti, cooptari ſoliti) ut legitur apud Maximum [b], qui poſtmodum ex numero illo 51 eos conſtitiſſe affirmat. Et de novenario illo numero etiam alii [c], ut de Centenis aliquot interdum, alii [d]. Atque habetur quidem apud Raphaelem Volaterranum [e] Inſcriptio quæ viſebatur ad columnam in arce Athenarum, ante Templum Palladis, ubi Trecentorum mentio. Sic enim apud eum legitur, Τῷ λαμπροτάτῳ ἀνθυπάτῳ τῆς Ἑλλάδος Ῥούφῳ Φαίστῳ καὶ Ἀρεοπαγίτῃ, ἡ ἐξ Ἀρεοπάγου βουλὴ τῶν τριακοσίων καὶ ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων εὐνοίας καὶ εὐεργεσίας ἕνεκα, id eſt, *Splendidiſſimo Proconſuli Græciæ Rufo Feſto & Areopagitæ, Senatus Areopagi Trecentorum & Populus Athenienſis benevolentiæ ac beneficentiæ gratiâ.* Atque ita inde citat Samuel Petitus inſcriptionem hanc ad firmandum, numerum Areopagitarum nunc contractiorem nunc ampliorem fuiſſe & perquam ἀόριστον incertùmque, quod veriſſimum eſt [f]. Sed verò apud alios aliter multò exhibetur Inſcriptio illa. Apud Petrum Apianum qui Raimundi Fuggeri Inſcriptiones [g] anno 1534 Ingolſtadii typis edidit, ad hunc modum legitur, è quodam lapide Athenis ante Palladis templum, unde idem ipſum quod memorat Volaterranus Saxum etiam heic innui, manifeſtiſſimum eſt.

n *Genial. Dierum lib. 4. cap. 11.*
o *De Inventoribus Rer. lib. 2. cap. 2.*
p *Annotat. prior in Pandectas.*
q *De Magiſtratibus Athenienſium cap. 4.*
r *Politic. 2. cap. ultimo.*
ſ *De Rep. Athen. lib. 1 cap. 3.*
t *Comment. in Goltzii Græciam pag. 83.*
u *Deſcript. Reip. Athen. pag. 19.*
x *Ad leg. Atticas pag. 242.*
y *In Areopago cap. 10. & 3.*
z *Ad Eumenides.*
a *Sam. Petitus ad leges Atticas pag. 242.*
b *In Dionyſ. Areopagitam.*
c *Nicephorus Calliſt. lib. 2. cap. 20. Pachymerius ad Dionyſium Areopagitam.*
d *Vide Meurſ. in Areopago cap. 5. & Petit. ad leg. Atticas, loco citato*
e *Lib. 8. in fine.*
f *Argument. ad Demoſthenis in Androtionem &c.*
g *Fol. 499. 1.*

ΤΟΝ ΛΑΟΠΡΩΤΑΤΟΝ
ΑΝΤΥΠΑΤΟΝ ΤΗΣ. ΕΛΛΑΔΟΣ
ΡΟΥΦΙΟΝ ΦΗΣΤΟΝ ΚΑΙ ΑΡΕ
ΟΠΑΓΕΙΤΗΝΕΣ ΑΡΕΟΠΑΓΟΝ
ΚΑΙ ΒΟΥΛΥ ΚΑΙ ΗΒΟΥΛΑΝ
ΤΟΝ ΤΡΙΑΚΟΣΙΩΝ ΚΑΙ Ο
ΔΗΜΟΣ Ο ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΕΥΝΟ
ΙΑΣ ΕΝΕΙΚΑ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕ
ΣΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ
ΑΝΕΣΤΗΣΕΝ ΠΡΟΝΟΙΟΣ
ΦΛΑΒΙΟΥ ΠΡΥ ΔΑΔΟΥ
ΑΛΟΥ ΔΙΑΣΕΜΝΟ ΤΑΤΟΥ
ΑΡΧΟΝΤΟΣ.

h Inscript. fol. 464, 7. Quæ ab Jano Grutero [h] correctiùs sic transcribitur,

ΤΟΝ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΝ
ΑΝΘΥΠΑΤΟΝ. ΤΗΣ. ΕΛΛΑΔΟΣ
ΡΟΥΦΙΟΝ. ΦΗΣΤΟΝ. ΚΑΙ. ΑΡΕ
ΟΠΑΓΕΙΤΗΝ. Η. ΕΞ. ΑΡΕΟ
ΠΑΓΟΥ. ΒΟΥΛΗ. ΚΑΙ. Η. ΒΟΥΛΗ.
ΤΩΝ. ΤΡΙΑΚΟΣΙΩΝ. ΚΑΙ. Ο
ΔΗΜΟΣ. Ο. ΑΘΗΝΑΙΩΝ. ΕΥΝΟ
ΙΑΣ. ΕΝΕΚΑ. ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕ
ΣΙΑΣ. ΤΗΣ. ΠΕΡΙ. ΤΗΝ. ΠΟΛΙΝ
ΑΝΕΣΤΗΣΕΝ. ΠΡΟΝΟΥΝΤΟΣ
ΦΛΑΒΙΟΥ. ΠΡΥΛΛΑΔΟΥ
‡ Λ. ΥΟΥ ‡ ΛΛΘΥ ΔΙΑ. ΣΕΜΝΟΤΑΤΟΥ
ΑΡΧΟΝΤΟΣ.

i In Areopago cap. 5. Et velut ex Appiano sic exhibet. Neque aliter legit eam Joannes Meursius [i] (excepto quod ΠΡΟ ΝΟΟΥΝΤΟΣ, ut scribi debet, illic habet) ubi etiam Romanos, ut heic Rufium Festum, in collegium Areopagiticum, adsciri solitos ostendit. Cæterùm illa ἡ ἐξ Ἀρεοπάγυ βυλὴ καὶ ἡ βυλὴ τ̃ τριακοσίων &c. seu *Senatus Areopagiticus & Senatus Trecentorum* &c. nihil omninò asserunt de Trecentorum in Areopago numero, ut lectio illa altera apud Volaterranum. Sed intereà quisnam Senatus heic Trecentorum, non satis intelligo. Nec sanè cur Bodinus [k] Solonem dixerit *Areopagitarum concilium ex civibus sexaginta selegisse.* Utcunque verò, Curiam hanc nec Synedrii apud Ebræos Magni numerum nec certum aliquem sibi habuisse, concedendum. Quod verò attinet ad Imperii & Jurisdictionis ejusdem amplitudinem; certè ea apud Athenienses quasi par satis erat illi quam penes Synedrium illud Magnum fuisse libro

k De Republica lib. 3. cap. 1.

bro

bro proximo oſtenditur; ſive Profana ſpectes, maximè ſummum reipublicæ regimen, crimina atrociora, morúmque cenſuram eorúmque εὐταξίαν & εὐκοσμίαν [l], ſive Sacra [m]. Inde illuc adductum eſſe, ac, velut Religionis, Philoſophiæ, Morum novatorem, in jus vocatum S. Paulum admitti ſolet [n] ex illo in Actis [o], *& apprehenſum eum ad Areopagum duxerunt.* Atque inde Syrus ibi vertit ܠܒܝܬ ܕܝܢܐ ܕܡܬܩܪܐ ܐܪܝܘܣ ܦܓܘܣ *ad Domum Judicii qui vocatur Arius pagus*; & commate 34 pro Dionyſio Areopagita ſubſtituit *Dionyſium* ܡܢ ܕܝܢܐ *ex judicibus* Areopagi. Arabs etiam Erpenianus, الي بيت القضا الذي يدعي اريوس فاغوس quod idemipſum cum Syro ſonat. Et de Dionyſio, ديونسيوس احد قضاة اريوس فاغوس *Dionyſius unus ex judicibus Areopagi.* Sed editionis Jaianæ Arabs وجاووا به الي فقيه العلما وقضيهم *& duxerunt eum ad Antiſtitem Doctorum & judicem eorum.* Et paulò pòſt, pro eo quod eſt, Paulum *ſtetiſſe in medio Areopagi* (nec aliud habet codex Erpenianus) Jaianus ſubſtituit, ولما وقف بلوس في وسط مجلس قضاة العلما *& cum ſteterat Paulus in medio conſeſſus Judicum doctiſſimorum.* Dionyſius demùm dicitur illic pro *Areopagites* قاضي العلما *judex Doctorum.* Et primarium quidem Areopagitarum ſeu velut Præſidem fuiſſe Dionyſium vult Michael Sincellus [p], uti & Simeon Metaphraſtes in vita ejus. Et Hilduinus Abbas [q] de eo, *Curiæ Areopagi Præſidens, omnium negotiorum civilium publicè & privatim, ut nobilior nobiliſſimis moderamina diſponebat, atque inter primos primus ſophiſtica & ſyllogiſtica univerſalium doctrinarum acumina & ſtrophas, infulatus toga philoſophica, civibus ac undique confluentibus profundebat.* Æthiops autem in Actis de Paulo *deduxerunt eum in domum Dei ſui* [r], id eſt Martis. Et Tacito locus ipſe, quâ Judicia ſpectabat, nuncupatur *Aréum Judicium* [ſ] uti & *Martium Judicium* Apuleio [t], & *Curia Martis* Juvenali [u]. Wiclefus Anglicanum facit hèic Ariopage quemadmodum Galli Gallicanum. Verſiones quæ poſt Reformationis noſtræ initia apud Anglos obtinuere ante Jacobi Regis tempora habent Marte ſtreet & Mars ſtreet ſeu *vicum Martium.* Et Cambrobritannis inde, Heol Mars quæ in margine explicatur per Ystryt Vaurth idem denotans. Atque aliis aliquot Areopagus, nec quidem bene, ſic vertitur. Recognita verſio ſub Jacobo Rege priore in loco *Areopagus* retinet. Poſteriore verò, Paul ſtood in the mids of Mars-hil, *ſtetit Paulus in medio collis Martii* [x]; nec malè. Nicolaus Malhermius, *ad quella contrata que ſi chiama Ariopago, perche ivi ſe adorava el Dio Marte.* Sanctius Marmochinus *al borgo Martio*; Cantabrica verſio, *cezaten Marſen Karricara.* Lutherus, auff den Richtplatz / unde Dionyſium

l *Iſocrates in Areopagitico. & vide Quintil. lib. 5. cap. 9.*
m *Demoſthenes Orat. in Neæram, & De Corona.*
n *Chryſoſtom. in Act. homil. 33. & vide illic Bezam, alios.*
o *Cap. 17. 19.*
p *In Encomio Dionyſii.*
q *De S. Dionyſio apud Surium Octob. 9.*
r *Vide ſis Ludovic. de Dieu Act. 17. 19.*
ſ *Annal. 2.*
t *Mileſiarum 10.*
u *Satyr. 9.*
x *Vide Joſeph. Scaliger. ad Euſeb. num. 501.*

 nyſium

nysium vocat, pro Areopagita, Dionysius einer auß dem Rath. Belgica vetustior, op de Richters plaetse; ubi locus generalitèr seu per excellentiam judiciarius denotatur. Recentior Belgica, ipsum retinet Areopagum, ut loci nomen, quemadmodum alii aliquot obvii. Verùm *non ad Judicium, sed quòd ibi multi solerent esse homines eruditi, oratores, & alii,* Paulum in Areopagum adductum volunt nonnulli [y]. Dum verò heic sudant typi, prodit [z] Georgius Syncellus cui haud parùm diffidens ab Eusebio est veterum Græcorum adeóque Cecropis Mosisque Synchronismus, unde & Areopagi institutio Cecropi tributa quamplurimis annis à Mosis tempore adeóque Synedrii Magni institutione, de qua hactenus actum est, distabit.

[y] *Hugo Grotius ad Act.* 17. 19.

[z] *Parisiis* 1652. *pag.* 68. & 153.

Cap. V.

I. *Jussa Divina de* Judicibus & Ministris *adeóque* Tribunalibus *seu* Synedriis Minoribus *constituendis in Terra Sancta, &* Magistrorum *celebriorum de eis sensus generalior.* Extra Terram *etiam Tribunalia, habebant Ebræi.* Maimonides *non semel emendatus.*

II. *Synedria* Vigintitriumviralia & Triumviralia. Imparis *Judicum* Numeri *usus, ut necessarii, receptissimus. Quomodo Magistris illud deductum. In capitali causâ nemo condemnatus, nisi sententiæ* condemnatoriæ Binis *superarent* Absolutorias.

III. Triumviralium *Usus, Dispositio, Sedes.* Synedrii Magni & Binorum Vigintitriumviralium *Hierosolymis, ad Templum, collocatio.*

IV. Vigintitriumviralium *Dispositio, per alias* Urbes. *Qualesnam* Urbes Synedriis *ejusmodi idoneæ haberentur; & qualesnam Urbes, Oppida, Pagi* Triumviralibus *idonei.*

ORdinaria alia, post legem datam, apud Ebræos Synedria, quæ קבועין *fixa* dici solita, ad Originariorum ac Justitiæ Proselytorum regimen constituebantur, fuere Minora sic respectu Magni illius seu Maximi dicta, quorum ut receptissimum est, origo habetur ex Præcepto illo Divino, caput illud antiquius Juris Noachidarum *De Judiciis* (de quo jam actum est libro primo alibíque) institutis in Mosaicis, generatim instaurante, quod ad hunc modum legitur [a]; שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר יהוה אלהיך נתן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק וגו *Judices & Ministros* seu *Officiales executioni præficiendos*
Judices & Ministros seu *Officiales executioni præficiendos* (Græci pro ministris hisce, ut alibi, γραμματεισαγωγεῖς. Vulgata *Magistros*, Chaldæi פרועין *vindices* & סרכין, uti & Hierosolymitani, tantundem denotans; Jonathan דיינין קשיטין וסרכין אלימין *Judices veraces & exactores* seu *vindices potentes.* Syrus

[a] *Deut.* 16. 18.

rus ܕܝܢܐ ܘܣܦܪܐ *& Scribas*, Arabs Erpenianus حكما وروسا *Judices & Præfectos*, Jaianus, seu Saadias Gaon, وعرفا *& Peritos*, Manuscripti Pocockianus & meus قضاة وكتبا *Judices & Scribas* (ex Græco) uti & Arabs cum Vulgata Romæ editus; Samaritanus ࠐࠔࠅࠓࠉࠌ ࠅࠎࠐࠓࠉࠌ פשורים וספרים *qui discordias dirimant & scribas*, Tawasius Persa حكمان فيصلون Judæi Hispanienses גואידים אי אלגואזילים *Juezes y alguaziles*, Græciensium Græcobarbara קריטוש קי רבדופורוש pro קריטוש קי רבדוטורש Κριτὰς καὶ Ῥαβδοφόρους, Germanienses Judæi ריכטר אונ׳ בוטלן Richter unde Büttelen / *Judices & mandatorum exequutores* seu *Bedellos*; Lutherus, Richter und Amptleut / eundem in sensum, Belgæ Richters ende Amptlieden / Galli *des Juges & des Prevosts*, Angli Judges and Officers, Rhemenses, vulgatam secuti, ut alii aliquot, Judges and maisters; sed sumuntur heic alibique שוטרים Talmudicis, pro mandatorum forensium exequutoribus tametsi varias multiplicésque illorum interpretationes alias afferant scriptores aliqui Christiani [b]) *Constitues tibi, in omnibus Portis tuis* (ita scilicet verba primariò sonant; neque alitèr Vulgata versionésque aliquot nuperæ; ut Judæorum Germanensium אין דינן טארן ein theinen Thoren quemadmodum etiam Lutherus, & Anglica sub Jacobo Rege recognita, ac nunc etiamnum in usu, in all thy gates; Belgæ in alle uwe Poorten; Tawasii Persica, در همه دروزن تي *in omnibus Portis tuis*, & Arabica Romæ cum Vulgata edita, في جميع ابوابك idem significans; sed Græci ibi ἐν πάσαις ταῖς πόλεσί σου, *in omnibus civitatibus tuis*; alibíque itidem non raro שער *civitatem* seu *urbem* reddunt; Onkelos item בכל קירוך idem denotans, & Jonathan בכל קריוכון *in omnibus civitatibus vestris*, Syrus ܒܟܠܗܝܢ ܩܘܪܝܐ בכלהין קוריא *in omnibus urbibus*, uti & Samaritanus ࠁࠊࠋ ࠒࠅࠓࠉࠌ בכל קורים idem significans; Arabs, & Erpenianus & Jaianus, في جميع محلتك *in omnibus mansionibus* seu *habitaculis tuis*, Manuscripti jam dicti في قراك *in urbibus tuis*; Judæi Hispanienses in editione Constantinopolitana אין טודאש טוש סיבדדים *en todas tus cividades*, in altera illa, ut puto, Ferrariensi, *en todas tus villas*, Græcienses in Græcobarbara sua, אוש אולו טא קשטרישו εἰς ὅλω τὰ Κάστρια, *in omnibus urbibus*, Angli nostri ævi superioris, in all thy cities, Galli *en toutes les villes*, Italus *in tutte le tue citta*, uti etiam Munsterus, aliíque; portâ per Synecdochen pro ipsa urbe sumptâ, quemadmodum heic etiam in ipso expressim Talmude [c]) *quas dominus deus tuus dat tibi secundum tribus tuas qui judicabunt populum judicio justo* &c. Sedem Præcepti de Judiciis & Tribunalibus constituendis primarii heic faciunt Magistri. Ad illud Misnæ [d] סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ *Synedriorum usus tum in Terra Promissa tum extra eam*, Gemara

b *Jacob. Bonfrerius ad Exod.* 18. 25. *Abulensis ad Paralip.* 23 4. *Stephan. Menochius de Republica Hebræorum lib.* 2. *cap.* 2. §. 16.

c *Gemara Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1 *fol.* 16, 2. *alibique.*

d *Tit.* Maccoth *cap.* 1. §. 17.

e *Ibid. fol.* 31. *col.* 2. §. 17. Hierosolymitana [e], דכתיב והיו אלה לכם לחוקת משפט לדרתיכם בכל מושבותיכם ומה תלמוד לומר שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך בעיירי ארץ ישראל אלא שבעיירי ישראל מושיבין דיינים בכל עיר ועיר ובחוצה לארץ מושבין אותן בלכים פלכים *Nam scriptum est* [f], *& hac sint vobis pracepta judicialia pro generationibus vestris, per*

f *Numer.* 35. 29. *cunctas habitationes vestras* (quod inseritur, ubi judicii ordo in Homicidii, vindicis Sanguinis, Asyli causâ præscribitur, & Tribunalium & Judiciorum constitutionem ex ipsis verbis expressum satis supponit; unde Onkelos ibi ויהון אילין לכון לגזירת דין לדריכון .בכל מותבניכון *& sint hac vobis in Decretum Judicii, per generationes vestras, in cunctis habitationibus vestris*, uti & Samaritanus, & Jonathan ויהון אלין אחוויתא לכון לגזירת דינין *& sint ha indicationes vobis in Decretum judiciorum* &c. Græci itidem εἰς δικαίωμα κρίματος, aliíque non pauci sunt consoni; ubi vulgata, *Hac sempiterna erunt & legitima in cunctis habitationibus vestris*, uti & Arabica cum ea Romæ edita; quibus concors Syrus apud quem legitur *& hac sint vobis* ܢܡܘܣܐ ܠܥܠܡ נמוסא עלם *legi sempiterna*) *& prætereà docemur*,

g *Deut.* 16. 18. *Judices* [g] *& ministros tibi constituendos in omnibus portis tuis, quasi in civitatibus* seu *Urbibus Israeliticis. Sensus autem est, ut constituant Judices in urbibus Israeliticis quibuslibet, atque extra terram Israeliticam in qualibet Provincia, Pago* seu *Tractu*, quatenus scilicet fuerint quo-

h *Fol.* 7. 1. modocunque Juris Israelitici. Atque ad eundem Misnæ locum Babylonii [h], מנא הני מילי דתנן רבנן והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם לימדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ אם כן מה תלמוד לומר בשעריך בשעריך אתה מושיב בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר ובח״ל אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר

i *Numer.* 35. 29. *Hoc inde natum est, quòd Rabbini nostri tradiderint, illud, & Hac* [i] *sint vobis in praceptum Judicii per generationes vestras, docere nos, quantum ad Synedria, eorum usum esse debere tam extra quàm intra Terram. Quod si ita accipiendum,*

k *Deuter.* 16. 18. *quid illud* [k] *in Portis tuis? In Portis tuis* (seu intra terram) *constitues Domos Judiciorum in omni Provincia, Tractu* seu *Pago* (In Glossa ibi פלך interpretatur per הפרכיא Ἐπαρχία) *& in qualibet urbe, extra verò Terram, constitues in Provincia* seu *Tractu quolibet, ubi necesse non est ut in qualibet urbe eos constituas.* Atque hinc R. Salomon, ad locum jam dictum Numerorum, *in omnibus habitationibus vestris*, למד, inquit, שתהא סנהדרין נוהגת בחוצה לארץ כל זמן שנוהגת .בארץ ישראל *ita discendum, Synedriorum usum fuisse* seu *esse debuisse etiam extra Terram, toto illo tempore quo usus eorum fuerit intra Terram.* Et Se-

l *Col.* 113. *pher Siphri* [l] שינהוג הדבר לדורות בכל משבותיכם בארץ ובחוצה לארץ *ut usus fiat rei*

m *Fol.* 64. *col.* 1. *jam dicta* (adeóque Tribunalium ad quæ spectat) *in omnibus habitationibus ve-*

n *Fol.* 268. *stris tam extra quàm intra Terram.* Totidémque verbis *Pesiktha Zotertha* [m].

o *Edit. Mantuanæ fol.* 274, 2. *Cremonensis fol.* 132, 1. Tantundem ibi alii. Et in loco illo Deuteronomii Præceptum primarium de Tribunalibus ministrísque eis inservientibus haberi, consensus est, uti in illo Numerorum, alibíque in Pentateucho obiter, continuationis seu durationis designationem. Concordant heic *Rabba Dabarim* [n] & *Zohar* [o], Moses Kotzen-

p *Præcept. Affirmat.* 77. sis [p] (unde habet Rabbinica sua de Judicibus ad Deuteronomii locum Paulus Fagius)

Fagius) alii. Et Maimonides[q] item; מצות עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים בכל מדינה ובכל ומדינה פלך ופלך שנאמר שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך שופטים אלו הדיינים שהם קבועים בבית דין ובעלי דינין באים לפניהם שוטרים אלו בעלי מקל ורצועה והם לומדין לפני הדיינין המסבבין בשוקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים והמדות ולהכות כל מעוות וכל מעשיהם על פי הדיינים וכל שיראו בו ערות דבר מביאין אותו לב״ד ודנין אותו כפי רשעו: אין אנו חייבין להעמיד בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר אלא בארץ ישראל בלבד אבל בח״ל אינן חייבין להעמיד בית דין בכל פלך ופלך ש״נ תתן לך בכל שעריך אשר ה׳ אלהיך נותן לך לשבטיך *Præceptum legis est Affirmativum, ut constituant Judices & Ministros* ſeu *Præfectos, in qualibet Urbe & in qualibet Provincia* ſeu *Tractu, ex eo quod ſcriptum est*[r] *Judices & Ministros constitues tibi in omnibus portis tuis. Judices hi ſunt qui collocantur in Domo Judicii, ubi Litigantes coram eis ſe ſiſtunt. Ministri hi ſunt qui baculo utuntur & flagello, & ſtant coram Judicibus & circumſtipant in plateis & vicis, & præficiuntur ut locorum in quibus Judicum conſeſſus, portas & menſuras ordinent, & ad verberandum cunctos iniquè agentes* ולהכות ולתקן *ad redigendum in Ordinem) iuxta ſententiam Judicum. Et in quocunque viderint Turpitudinem rei* (in editionibus aliquot heic אות דבר, in aliis אוות דבר, ſed in ea quæ cum *Ceſeph Miſna* habetur, uti etiam in Codicibus MSS. de quibus ſtatim, legitur ערות דבר juxta quod vertimus) *eum afferunt in Domum judicii, quæ judicet eum juxta delictum ſuum. Haud verò obligamur nos constituere Domos Judicii in qualibet Provincia* ſeu *Tractu & qualibet Urbe niſi in Terra Sancta ſolummodo. Cæterum extra Terram illam, non itidem obligamur constituere Domum Judicii in qualibet provincia, juxta quod dicitur, constitues tibi in omnibus portis quas Dominus Deus tuus dederit tibi juxta tribus tuas.* Sic in editis cunctis. Sed in MSS. apud me binis, altero mei ipſius, bibliothecæ Arundelliſanæ altero, utriſque quidem pervetuſtis, legitur, ואין אנו חייבין להעמיד בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר אלא בארץ ישראל בלבד ש״נ תתן לך בשעריך אשר יהוה אלהיך נתן לך ולא בחוצה לארץ *Obligamur nos constituere Domos Judicii in quolibet Pago & in qualibet Urbe. Sed hoc ex obligatione præſtandum tantùm in Terra Iſraelitica, juxta id quod dicitur constitues in Portis tuis quas tibi dederit Dominus Deus tuus, haud verò extra Terram.* Adeóque ſi ſic, ut oportere videtur, legas, voluit Maimonides eos obligatos tantùm ad Synedria juridica conſtituenda in Terra Iſraelitica, nec omninò, ne quidem in Pagis ſeu extra urbes ullibíve in aliis quomodocunque ſive Juris ſive incolatûs Iſraelitici territoriis (quod ſanè Talmudicæ doctrinæ interim nimis adverſum vult lectio illa ante è typis allata) ſed extra Terram parilem haud undiquaque fuiſſe obligationem, utpote quæ Pagos tantùm, Provincias ſeu Eparchias illas, non Urbes ſingulas, reſpexit. Certè de lectione hac etiam monuit Joſephus Karo[ſ] in *Ceſeph Miſna*, qui commentarius eſt ad Maimonidis *Jad Chazeka*, ubi ad locum citatum agens, & quod in Talmudicis corporibus ea de re occurrit afferens ואם, inquit, נסחא זאת היתה לרבינו כך צריך לגרוס בדבריו אבל בח״ל אין אנו חייבין

[q] Tit. ſive Sanhedrin cap. 1. & vide eum in Præcept. Affirm. 176 &c.

[r] Deut. 16. 18.

[ſ] Ceſeph Miſna ad Maimonidis tit. Sanhedrin cap. 1. § 1.

חייבין להעמיד ב"ד אלא בכל פלך ופלך או נסחא אחרת נזדמנה לו בגמרא ופירוש פלך הפרכיה *Etiam si ejusmodi fuerit* aut *ad hunc modum se habuerit exemplar* (Talmudis) *Magistri nostri* (Maimonidis) *legendum est, ut suum, Sed extra Terram non obligamur constituere Domum Judicii nisi per Pagos* seu *Provincias* (non per urbes ut intra terram, juxta antè allata) *Neque habetur in Gemara lectio dissona. Pelek verò heic* seu *Pagus exponitur per Eparchiam.* Sic ille. Et palàm quidem, si verba reliqua sunt in Maimonide heic retinenda, satis videtur, prætermissam in editis conjunctionem אלא *nisi* post ב"ד restituendam, quæ sic inserta Maimonidis & Talmudis, uti & Talmudicorum reliquorum sensum omninò conciliat. Summa est, ex antè allatis de Synedrii Magni seu Septuagintauniusviralis Institutione atque istis in sacro sermone de Judicibus & Ministris constituendis *in Portis tuis*, obligatos Israelitas esse ad obedientiam Civilem & Forensem, adeóque ad Tribunalia & Fora sibi collocanda. Tam Initium autem sui, quàm Præceptum sortiebatur in Deserto, ut ostensum est, Synedrium Magnum; Sed Præceptum tantùm in Deserto, ac Initium in Terra sancta, Minora illa.

II. Ex Præcepto illo Deuteronomii, veluti primario, sic nasci volunt Magistri סנהדריות הקטנות *Synedria illa Minora*, Originariorum Proselytorúmque justitiæ regimini Ordinaria, quæ reverà Duplicia fuere; Vigintitriumviralia seu בתי דינים של עשרים ושלשה, & Triumviralia seu בתי דינין של שלשה quæ tametsi, haud paritèr ac vigintitriumviralia *Sanhedrioth* aut Synedria dici soleant, nihilominus pariter omninò Synedria fuêre. Horum quidem Minorum Numerus nullibi exprimitur in Scriptura, ut ille Synedrii Magni. Sed verò in *Misna* Talmudica ubi juxta superiùs allata, & Numerus Synedrii Magni & ejusdem ratio ex ipsis Domini Verbis expressim exhibetur, sequitur [t], קטנה של עשרים ושלשה Et Synedrium *Minus* (quod celebrius est) *constat ex viginti tribus.* Et dein primò, quantum ad Viginti in Vigintitriumviralibus, ratio affertur, hujusmodi satis mira, sed interim quæ ut indubitatum fuisse atque receptissimum numerum jam dictum indicat. מניין, inquit *Misna*, לקטנה שהיתה של עשרים ושלשה שנאמר ושפטו העדה והצילו העדה עדה שופטת ועדה מצלת הרי כאן עשרים ומניין לעדה שהיא עשרה שנה עד מתי לעדה הרעה הזאת יצאו יהושע וכלב *Undenam verò causa* aut *ratio, undenam evenit*, ut *Minus Synedrium esset ex Viginti tribus? Scriptum est* [y], *& Judicabunt Synagoga, cœtus,* seu *congregatio* (in causa scilicet homicidæ ex casu, privilegio urbis refugii se tuentis) *& liberabunt congregatio* homicidam &c. *Congregatio Iudicii & Congregatio Liberationis* (congregationes hæ binæ; velut altera condemnantium, absolventium altera) *faciunt heic Viginti. Atque unde Eda*, seu *congregationem ibi denotare Decem colligitur? Scriptum est* [x] *alibi; Usque quò Congregatio ista mala murmurat adversum me? ubi excipiuntur Josuah & Caleb.* Id est, *Congregatio* seu *Eda* ibi sumitur pro Decem reliquis exploratorum Terræ cum Josua & Calebo missorum [z], qui adeò Terram infamârant & populum etiam in animum in Ægyptum redeundi

t Tit Sanhedrin cap. 1. §.6.

y Numer. 35. 24. & 25.

x Numer. 14. 27.

z Ibid. cap. 13.

redeundi deterruerant. Exceptis ita Binis illis, restat *Eda* seu *Congregatio* ibi Decem. Gemara Hierosolymitana illic [z], רבי בא רבי יסא בשם רבי יוחנן נאמר כאן עדה ונאמר להלן עד מתי לעדה הרעה מה לעדה האמורה להלן עשרה אף כאן עשרה *Rabbi Ba & Rabbi Isa* (id est Rabbi Abba & Rabbi Asi, Hierosolymitani [a]) *nomine Rabbi Jochanan; heic dicitur Congregatio & illic dicitur, usque quo Congregatio ista mala &c. Ut illic Decem sunt Congregatio, ita & heic Decem.* Et עדה *Eda Congregationem* illic alibique pro Judicum consessu sumi est perquam solenne, quod in sequentibus obiter clarius fiet. Jam dictis hisce de Vicenario numero præmissis, pergit *Misna*, ut ratio eliciatur quamobrem insuper accederent Tres ut Vigintitriumviri in Synedrio hujusmodi perpetuò haberentur. ומנין, inquit, להביא עוד שלשה. ממשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע אני שאהיה עמהם לטובה ואם כן למה נאמר אחרי רבים להטות לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה הטייתך לטובה על פי עד אחד ולרעה על פי שנים אין בית דין שקול מוסיפין עליהן אחד הרי כאן כג *Undenam fit ut Tres insuper adjiciantur? Eliciendum est ex illo [b], Ne sequaris plures ad Malum. Subaudio ego, esse mihi hos sequendos ad Bonum* (Misna Hierosolymitana ibi, שומע אני שאהא עמהן לטובה *subaudio ego, velut dictum, sequendos esse eos ad Bonum*, & illud de Bono ibi adjicitur etiam in Targum Hierosolymitano, Jonathane, *Mechilta* [c], alibi passim) *Si verò ita est, quare amplius accedit ibi, Post plures inclinando*, seu *propendendo*? (in illo scilicet ibidem להטות אחרי רבים להטות *post plures inclinando* aut *propendendo, ut inclinationem illam augeas* in judicio, & inde sententia feratur) *Non similis esse debet inclinatio tua in Bonum inclinationi tuæ in Malum. Inclinatio tua in Bonum licita ex ore* seu *sententia Unius* (Hierosolymitana Misna ibi, על פי עד אחד *ex ore Unius testis*) *& in Malum, ex ore duorum* (vicenario jam dicto numero sic addendorum) *Haudquaquam verò debet esse domus Judicii* seu *Synedrium* (aliquod ex compluribus constans) *æquâ lance libratum* (ita scilicet ut collegarum numerus par maneat). *Addunt igitur illis insuper Unum, ecce heic* (כאן *heic* abest in Hierosolymitana) *Viginti tres.* Ita quidem satis obscurè & intricatiùs, dum numerus inde elicitur. *Bonum* autem illic, pro Absolutoria sententia in judicio adeóque Malum pro Condemnatoria seu Malo Pœnæ Magistris sumitur, & locum illum *de non inclinando* ad sententiarum, maximè capitalium, Vigintitriumviralibus in Synedriis ferendarum rationem, attinere [d]. Alterum verò illum Exodi, in cujus origine, nulla Judicum, Judiciorum, nedum Synedriorum, mentio, ad Judiciorum in Synedriis primariò spectare rationem agnoscunt expressiùs versiones paraphrasésque veteres, ut Hierosolymitana, Chaldæa, Græca, Vulgata, tametsi invicem satis discordes. Onkelos ibi, ולא תתמנע כלאלפא מה דבעינך על דינא בתר סגיא שלם דינא *neque intermittas docere quod tibi videtur in Judicio. Secundum Plures perfice judicium*, seu, ut Fagius, *sequere multitudinem* (partem suffragiis superantem) *in Judicio.* Et Saadias Gaon, بل مل الي ورا الاكثر *sed inclina post Plures.* Græci, οὐ προςτεθήσῃ μετὰ πλήθους ἐκκλῖναι μετὰ τῶν πλειόνων (quæ tria verba in Complutensi absunt)

[z] Fol. 19. col. 3.

[a] Juchasin fol. 85, 1. & 96, 1.

[b] Exod. 23. 2.

[c] Fol. 35. col. 2.

[d] Gemara Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 17, 1. Mechilta fol. 35. col. 2. &c.

ὥςε ἐκκλῖναι κρίσιν, *non apponeris cum multitudine, inclinare cum pluribus ut declines judicium*, uti & legebat (si vocem ἐκκλῖναι demas) Augustinus [e]. Vulgata, *Nec in judicio plurimorum acquiesces sententiæ ut à vero devies*, cujus quidem sensum satis amplexantur interpretes nuperi. Jonathan autem, ולא יתמנע חד מנכון למלפא זכו על חבריה בדינא למימר הא בתר סגיאי דינא סטי *Neque prohibetur unus (aliquis) è vobis docere justam esse causam pro proximo suo in judicio dicendo, ecce post plures Judicium deflectitur*, seu, *meæ sententiæ plures sunt*, ubi Hierosolymitanus ולא תימרון בליבכון בתר סגיא דינא סטי *neque corde vestro loquemini, juxta plures judicium deflectitur*. Atque ex textus illius verbis, de Plurali numero, velut de Judicibus, maximè, si non solùm, Capitalibus, intelligendis docent Magistri [f], nisi Condemnatoriæ sententiæ binis minimùm superent Absolutorias, reum absolvendum esse; unde adnotatur, ad præceptum illud, in Pentateucho Garaiano, velut compendium ejus aliis vestitum vocibus, שלא לנטות אחרי רבים בדיני נפשות בשביל אחד *non inclinare post Plures aut Plurium sententias sequi in Judicibus Capitalibus, eo quod unicâ tantùm superent* condemnatoriæ. Jam verò, ex Plurium heic sic iteratorum in judiciis, ut Absolventium & Damnantium, mentione ejusmodi Numerum Judicum constitutorum aut judicantium ejusmodi esse debuisse existimârunt, ut, si dissensio foret, pars altera unico minimùm prævaleret. Inde rectè glossa Talmudica, ad illud אין בית דין שקול *Synedrium non debet esse ut pariter libratum*, ואין, inquit, עושין בית דין זוגות דצריך לקים בו אחרי רבים להטות ואם יתחלקו לחצאין אין כאן רבים *Non faciunt*, seu *non constituendum est Synedrium ex numeris paribus, quoniam in eo debet illud ritè observari, Post Plures inclinando. Sed verò, si partes dimidiæ ac æquales* (ut in Numeris paribus fit) *invicem dissentirent, non haberetur in dissensione illa pars Plurium*. Et de loco illo in Numeris & Misna, unde adeò eruendum voluerunt numerum jam dictum, Maimonides [g], עדה שופטת ועדה מצלת רוצה לומר עדה תאמר זכאי והיא המצלת אותו ועדה תאמר חייב והיא השופטת ולא יתחייב עד שיהו המחויבים יותר על המזכין שנים ולפיכך צריך להוסף עוד שנים כדי שיהיו עדה שופטת ועדה מצלת ושנים שופטים כלומר מחייבין אין בית דין שקול מוסיפין עוד אחד הרי שלשה מוסף על השתי עדות *Congregatio* seu *cœtus Iudicii & Congregatio Liberationis*; id est, *detur cœtum alterum absolvere seu liberare Reum, & alterum condemnare eum seu judicare. Iam vero condemnandus non erat* (in Judicio capitali) *antequam condemnantes binis plures essent. Absolventibus. Adeóque necesse erat adjicere insuper Binos, ut ita fieret cœtus Iudicii, & cœtus Liberationis, & Bini præterea quasi condemnantes. Cum verò Synedrium non deberet esse numeri paris, adjiciebant insuper Unum; Ita Tres adjecti, præter binos Testes*. Sic ille. Adeóque, ut sententia capitalis in neminem ferenda erat ex lege [h] ipsa nisi testes, qui de Facto pronuntiarent, unico plures essent, ita nec ferenda erat à Judicibus, qui pronuntiabant de Jure, nisi etiam pars Condemnatoria plusquàm unico Absolutoriam superaret. Quod autem ad Numeri Vigintitrium deductionem heic spectat; perquam solenne est Magistris, juris

e *Ad Exodum quæst.* 88.

f Misna *tit.* Sanhedrin *cap.* 5. *ad finem, & Gemara ibi; ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 3, 2. 17, 1. Mechilta *fol.* 35. *col.* 2. *Moses Mikotzi Præcept. Negativ.* 199. *& Affirmat.* 98. Chiskuni *fol.* 109, 1 *&c.*

g *Ad* Misnam *tit.* Sanhedrin *cap.* 1. §. 6.

h *Numer.* 35. 30. *Deut.* 17. 6.

juris aliàs exploratissimi atque è Majorum institutis receptissimi rationes ex verbis sacris, ita suum in sensum utcunque distortis, enixiùs eruere conari. Apertior autem sensus est ille, receptius nihil eis fuisse quàm Synedria cuncta Ordinaria jam dicta ex impari numero constare debuisse, ne scilicet partes in ferendis sententiis dimidiatæ essent & sic fierent æquales. Unde sexcenties occurrit illud, ubi de numero binario alióve pari Judicum mentio fit, אין בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד אחד *Synedrium non debet esse æquâ lance libratum, ideóque adjiciendus Unus*, ut numerus fiat impar; quemadmodum etiam in Septuagintauniusvirali illo seu Magno. Eadem ad Triumviralia Synedria spectant, de quibus plura mox. Atque ad illud Exodi [i], de Duplo à Fure qui depositum surripuerat reddendo, *& si fur non fuerit inventus* ונקרב בעל הבית אל האלהים *applicabitur* seu *afferetur dominus domus ad Judices* (ita, ut alibi sæpius, *Elohim* ibi vertendum; ita Chaldæi heic לקדם דיינא *coram Judicibus*, & Syrus ܠܘܬ ܕܝܢܐ *ad Iudicem*, Arabes Erpenianus & Jaianus الي الحاكم uti & Arabs Romæ cum Vulgata editus الي القاضي idem denotans; Judæi Hispanienses *a los Juezes*; ita alii plerique; sed Græci ibi ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ *Coram Deo*, Vulgata *ad Deos*, unde & Duacenses to the Goddes, Judices in margine intelligi rectè monentes) & dein, *ad* אלהים *Judices perveniat causa utriusque, & quem damnaverint* אלהים *Iudices is reddat duplum proximo suo*. (ubi pariter אלהים diversimodè redditur, ut antè) Numerus Ternarius Judicum, seu Impar, ex triplici ibi mentione Judicum, quasi אלהים ibi singulariter pro Judice sumendum, more Rabbinico elicitur [k], nonnullis interim ita sumentibus, ut אלהים in commate 9 bis memoratum, ut plurale, denotet loco priore saltem Binos, uti & posteriori totidem, adeóque Quatuor inde verbo tenus indicentur, cui sententiæ statim subjunctum, אין בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן חמשה *Synedrium haud æquâ debet esse lance libratum, ideóque hisce adjiciendus insuper Unus, & fiunt sic Quinque.* Atque ad illud, de cadavere occisi in campis reperto, *Egredientur* [l] *Seniores tui & Iudices tui & metientur usque ad Civitates &c.* תנו [m] רבנן ויצאו זקניך ושופטיך זקניך שנים שופטיך שנים אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן חמשה דברי ר׳ יהודה רבי שמעון אומר זקניך שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן שלשה *Tradunt Rabbini nostri illud, Presbyteri tui & Iudices tui, denotare verbo tenus duos minimùm Presbyteros tuos, & totidem Iudices tuos. Haud vero debet Synedrium seu Domus Iudicii esse numeri paris. Ideo adjiciendus unus. Et sic fiunt heic Quinque. sic pronuntiavit Rabbi Iehuda* (& Quinque ibi aliàs facit Jonathan, ויפקון מבי דינא רבא תרי מן חכימך ותלת מן דיינך *& exibunt ex Synedrio Magno; Duo Sapientum tuorum, & Tres Iudicum tuorum*) *Rabbi Simeon autem, Presbyteros tuos denotare vult verbo tenus Binos. Sed domus Iudicii non debet esse numeri paris; Ergo adjiciendus Unus. Ita fiunt heic Tres.* Etiam, in commento illo dicam an somnio, de numero tam Synedrii Magni quàm vigintitriumvira-

[i] Cap. 22. 8. & 9.

[k] Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 3, 2.

[l] Deut. 21. 2.

[m] Gemara Babylonia ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 14, 1. & ad tit. Sota cap. 9. fol. 44. 2.

viralium quasi duplicando, quod habuit Rabbi Abihu [n], id ita fieri voluit ille ut non admitteretur præcisa duplicatio; unde scilicet ex Synedrio magno conflarentur 142 & ex Vigintitriumvirali 46. Ita enim Par redderetur collegarum Numerus. Sed מיתה, inquit, תהא סנהדרי גדולה צריכה מאה וארבעים ואחד כדי שיגמר הדין בשבעים ואחד ותהא סנהדרי קטנה צריכה מ״ה כדי שיגמר הדין בשלשה ועשרים *Postquam ortum est Synedrium Magnum, oportuit quidem ut adhiberentur* 141 (demptâ sic duplicationis unitate, ut impar etiam in quasi duplicatione illa retineretur numerus) *in executionem Iudicii per* 71, *&* *postquam ortum est Synedrium Minus, opus erat ut adhiberentur* 45 (ut numerus etiam ibi Impar retineretur, nec præcisa admitteretur Duplicatio) *in executionem Iudicii per viginti tres.* Bene autem ex Talmudicis doctissimus Buxtorfius filius [o], *Hinc & Minimum consistorium constat ex Tribus, Medium ex Viginti Tribus, Maximum ex Septuaginta & Uno. Id necessitas postulabat. Nam si Duorum unus diceret Iustus est, alter diceret, reus est, requirebatur Tertius qui Unius sententiam augeret & lancem deprimeret.* Atque hisce consona sunt innumera apud Talmudicos. Advertendum autem, numeros Judicum alios præter 71, 23 & 3, ut Quinque aut Septem, id genus reliquos, apud Magistros, velut ad judicia spectantes, subinde, ut antè, memoratos, denotare tantum, etiam numerum legitimum eorum qui ex Synedrio sive Magno sive Vigintitriumvirali aliquo considentes, selecti aut emissi ad judiciarium quidquam, Tribunalis integri nomine præstandum imparem esse, rationem ob jam dictam, debere; non omninò Forum aliquod ordinariè, ut dictum est, constitutum ex ejusmodi numero constitisse.

[n] *Gemara Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 3, 2.*

[o] *Lexic. Chald. Talm. col.* 2513.

III. Synedria Vigintitriumviralia illa per Urbes, ex Præceptis antè memoratis, constituebantur. Triumviralium, Alia ex autoritate publica, in locis pagorum idoneis, habebantur; etiam in Urbibus quibus Vigintriumviralia neutiquam (juxta inferiùs dicenda) constituenda erant. Pro re natâ eligebantur eorum Alia, partim Compromisso seu *communi* litigantium *pactione ad similitudinem arbitrorum*, ut loquuntur Arcadius & Honorius Augusti [p] de recentiori Judæorum, ex more majorum, in Jurisdictione contentiosâ, usu continuato; partim ex unici alicujus arbitrio, ubi actus aliquot Jurisdictionis tantùm voluntariæ exercendi. Quod ad litis causâ electos spectat; Misna [q] de eis, זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד ושניהן בוררין להן עוד אחד דברי ר׳ מאיר וחכמים אומרים שני הדיינין בוררין להן עוד אחד *Litigantium pars altera sibi eligit unum, & unum altera, & utrique illi eligunt sibi Unum* seu *Tertium: Ita Rabbi Meir. Et sapientes dicunt, Bini judices* (sic electi) *eligunt sibi unum* seu *tertium.* Atque hoc à nonnullis [r] ita intellectum ut pars altera eligeret sibi collegium Triumvirale unum, altera etiam sibi unum, velut alterius collegium respuens, & demum utræque simul tertium, unde Triumvirale collegium unicum in quo acquiescerent utræque, conflaretur. Sed de Tribus, ut in Misna legitur, electis opinio est receptior. Triumviralium

[p] *L. 8. C. tit. de Judæis. & vide Gemar. Babylon. tit. Sanhedrin cap. 1. fol.* 5, 1 de Arbitris.

[q] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 3. §. 1.

[r] *Vide Gemaram & glossam Talm. Babylon. eod. tit. fol.* 23, 1.

lium ex arbitrio unici, ubi actus aliquot tantùm voluntariæ jurisdictionis exercendi, electionis exempla sunt, in Renuntiatione, Excommunicationis Absolutione, Presbyterorum creatione, de quibus nos suis in locis [s]. Sed verò de Triumviralibus jurisdictionis contentiosæ universis monitum habet, ex disciplina Talmudica, Maimonides [t] singulare; ea quidem legitima fuisse fora, etiamsi Tres tantùm interessent, sed laudatiorem fuisse rem & honestiorem si plures velut causæ ventilandæ & judicii futuri testes & inspectores adhiberentur, quorum item per suffragia sententia alterutra, pro re nata, præponderaretur. Ideóque etiam sic adscitos complures debere fuisse, atque tot ut impar inter eos etiam usque ad undecim litem (si dissensus oriretur) deciderent. Ita, si verba hæc ejus intelligo, quæ codicibus MSS. etiam consona, אף על פי שבֿר של שלשה בית דין שלם הוא כל זמן שהן רבים הרי זה משובח ומוטב שיחתך הדין בא״י יותר מעשרה (MS. Arundellianus ibi באחד עשר) וצריכין שיהיו היושבין כולם שם בבית דין תלמידי חכמים וראוין *Etiamsi forum Triumvirale* (ex ejusmodi numero constans) *perfectum fuerit* seu *legitimum, quoties nihilominus plures fuerint, laudabilius erat. Et sanè conveniens habebatur, ut decideretur lis per Undecim supra Decem* (adeo ut minimum interessent 18 præter Triumviros, qui sic 21 complerent) *Et oportebat ut cuncti illic considentes in foro essent Discipuli Sapientum* seu *Sapientiæ ac Presbyteratûs candidati, & judiciis idonei.* Fortè tamen capi potest, בי״א יותר מעשרה pro *per undecim* id est *numerum supra decem* (qui par aliis in actibus solennis erat) *imparem.* Nam affertur illud ex sensu ejus quod de Rab Hona in Gemara Babylonia [u] legitur, רב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה מכניף ומייתי עשרה רבנן מבי וגו׳ *Rab Hona quando adductum est ad eum judicium* (Triumvirale) *congregavit & venire fecit Decem Rabbinos ex ædibus* &c. Ubi quidem, cum Rab Hona, undecim, seu numerum Triumvirorum legitimum sic augentes. Sed ex jure hoc ordinario neutiquam obtinuit. Laudi habebatur, si Triumviri ejusmodi sibi adsciscerent Consessores veluti & Testes Judicii & Adjutores. Quod ad Vigintitriumviralium per Urbes dispositionem & Synedrii Magni Hierosolymis (florente republicâ illâ) sedem attinet, Maimonides [x]; כמה בתי דינין קבועין יהיו בישראל וכמה יהיה מנינן *Quot Synedria constituta sunt* seu *fixa in Israel, & quales eorum numeri?* Primò igitur de Synedrio Magno ibi, וקובעים בתחלה בית דין הגדול במקדש והוא נקרא סנהדרין גדולה ומנינן אחד ושבעים שנ׳ אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהן שנ׳ והתיצבו שם עמך הרי ע״א *Collocabant primò Domum Iudicii Magnam in Templo. Ea autem vocabatur Synedrium Magnum, cujus Numerus erat 71, secundum illud quod dictum est, Congrega mihi Septuaginta Viros è Presbyteris Israel* [y]. *Et Moses eis Primarius erat; secundum illud, ut stent ibi tecum. Ecce sic fiunt 71.* Paulò post de Vigintitriumviralibus binis Hierosolymitanis; ועוד מעמידין שני בתי דינין של כ״ג כ״ג אחד על פתח העזרה ואחד על פתח הר הבית (*constitui solebant* Hierosolymis) *Synedria insuper Bina; Alterum ad introitum Atrii, alterum ad introitum Montis Templi.* Consonum hoc est Misnæ [z], ubi legitur de Templo, שלשה בתי דינין היו שם אחד יושב על פתח

הר

s *In Uxore Ebraica lib. 1. cap. 15. De Synedriis lib. 1. cap. 7. Ad Eutychii Origines pag. 20. & infrà hîc cap. 7. §. 1.*

t Halach. Sanhedrin cap. 2. §. 13.

u Tit. Sanhedrin cap. 1. *fol.* 7. 2.

x Halach. Sanhedrin cap. 1. §. 3.

y Numer. 11. 16.

z Tit. Sanhedrin cap. 10. *Babylon. fol.* 86. 2. *& videsis Hierosolymitan. ad tit. eundem fol.* 19. *col.* 3.

הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה ואחד יושב בלשכת הגזית *Synedria Tria ibi fuere; Unum collocatum ad introitum Montis Templi, Unum ad introitum Atrii, & Unum in Liskat hagazith, Conclavi Saxeo*, seu cæsi lapidis, loco ibi Synedrii Magni consessui proprio signantiùs sic dici solito. Et Gemara Babylonia[a] בית דין של שבעים ואחד יושבין בלשכת הגזית ושני בתי דינין של עשרים ושלשה אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה *Synedrium Septuagintaunniusvirale considebat in Conclavi saxeo, & Binorum illic Synedriorum Vigintitriumviralium, alterum sedebat ad introïtum Montis Templi, & alterum ad introïtum Atrii.* De Conclavi illo Saxeo, ut sede Synedrio Magno in Templo solenni ac proprio, passim Talmudici. Etiam explicatis, in *Masseceth Middoth*[b] aliis Templi Conclavibus, adjicitur, לשכת הגזית בה היתה סנהדרין גדולה של ישראל *In Conclavi lapideo considebat Synedrium Magnum Israelis.* Et de Conclavis illius seu Sessionis loco, plurimis doctissimè à Constantino *L'Empereur* è Talmudicis præmissis ventilatísque, *Sic*, inquit ille[c], *habendum est, hoc Conclave* גזית *sive cæsi lapidis, ubi Senatores supremæ Curiæ, ut plurimùm considebant, in latere Atrii Sacerdotum Meridionali fuisse; id est si Atrium latiori suâ significatione accipias pro Israelis & Sacerdotum Atrio, ad Meridionale quidem Atrii latus, sed magis Occidentem versus esse extructum.* In sorte scilicet Tribus Judæ, & partim in Sacro, partim in Profano, qua de re & de binis Synedrii ejusdem ostiis vide apud eum plura. Et de binorum illic Minorum simul & Synedrii Magni locis illis, Obadias Bartenorius[d], אחד יושב על פתח הר הבית הוא שער מזרחי שלפנים מן החיל לפני עזרת נשים ואחד יושב למעלה הימנו כשעוברין עזרת נשים ובאים לפתח עזרת ישראל ואחד לשכת הגזית שהיתה בנויה בתוך העזרה חציה בקדש וחציה בחול *Alterum* (Minorum) *sedebat ad introitum Templi, quæ est porta Orientalis interior, ab Antemurali, ante Atrium Fœminarum. Alterum sedebat superiùs ad dextram ubi transeundo per Atrium Fœminarum itur ad introitum Atrii Israel. Et demum Alterum* (id est Synedrium Magnum) *in conclavi saxeo cujus pars dimidia est in Sacro & dimidia in Profano.*

IV. Pergit autem Gemara jam memorata, ad Vigintitriumviralium aliorum sedes, ושאר, inquit, בתי דינין של עשרים ושלשה יושבין בכל עיירות ישראל *Et reliqua Synedria Triumviralium sederunt in cunctis urbibus Israelis.* Quod intelligendum, non quasi quælibet omninò urbs, qualiscunque esset, suum haberet sibi Synedrium Vigintitriumvirale, sed in cunctis urbibus ejusmodi Synedriis, juxta doctrinam Talmudicam, idoneis; id est quibus incolæ minimùm (patres familiâs, puto) Centum Viginti, adjectis etiam aliquot aliis, quæ infra dicentur, temperamentis. Etenim Misna Babylonia[e], וכמה יהא בעיר ותהא ראויה לסנהדרין מאה ועשרים ר׳ נחמיה אומר מאתים ושלשים כנגד שרי עשרות seu, ut Hierosolymitana, *Et quotnam sunt qui faciunt urbem Synedrio dignam? Centum viginti. At Rabbi Nehemias dixit, Ducenti triginta; ut principes imitarentur Decuriarum*, quales erant in tribunalibus Jethroneis[f] minimi. Ita enim Decuriæ

a Ibidem fol. 88, 2

b Cap. 5. sect. 3.

c Ibid. pag. 185.

d Ad Misn. pit. Sanhedrin cap. ult. §. 2.

e Tit. Sanhedrin cap. 1. §. ult.

f Exod. 18.

riæ

riæ viginti tres. Atqui ibi Gemara Babylonia[g], ad illud R. Nehemiæ, תניא רבי אומר מאתים שבעים ושבעה והתניא רבי אומר מאתים שבעים ושמונה לא קשיא הא ר׳ יהודה הא רבנן *Juxta disciplinam Rabbi*, 277; *Etiam ex disciplina Rabbi*, 278. *Difficultas* (in numeri discrimine hoc) *non est. Et sententiæ huic* (ubi commodiùs res haberi posset) *tam accesserunt Rabbini nostri, quàm Rabbi Jehuda.* Ad Misnam autem jam dictam Glossa, מאתים ושלשים דהינו כ״ג עשירות שהא כל בית דין שר על עשרה דבציר מעשרה לא אשכחן שררה *Ducenti & triginta, qui faciunt* 23 *Decurias, quoniam quælibet Domus Judicii* (veterum illarum Jethronearum, quas ita respexit heic R. Nehemias) *principatum habuit, minimùm super Decem. Neque invenimus ibi principatum Decuriali minorem.* Ad Gemaram verò jam allatam, eadem glossa; מאתים ושבעים ושבעה מאתים ושלשים כרבי נחמיה ועוד כ״ן שאם יתחלקו בית דין י״א מזכין וי״א מחייבין ואחר אומר איני יודע יוסיפו. מאלו מ״ו עד שבעים כדאמרינן בהו בודקין שמוסיפין שנים על כ״ג אם יזכו שניהם הרי י״ג מזכין וי״א מחייבין זכאי ואם יחייבוהו חייב דאיכא הטייה לרעה על פי שנים ואם יחלקו צריך עוד להוסיף שנים וכן לעולם עד שיהו שבעים לרבי יהודה ושבעים ואחר לרבנן *Ducenti Septuaginta septem; At Numerus heic est* 230 *Rabbi Nehemiæ. Sed accedunt insuper* 47, *quoniam si sententiis discrepet Synedrium, undecim absolventibus* (de judiciis capitalibus loquitur) *& totidem condemnantibus, & unico, Non liquere sibi pronuntiante, adjiciendi alii ex illis* 47 *usque dum compleatur numerus Septuaginta, quemadmodum docemur in cap. Examinare solebant,* (id est, quinto Misnæ, tit Sanhedrin[h] ubi quidem habetur מוסיפין שנים שנים עד שבעים ואחד *adjiciunt binos binos*, dyades singulas, *usque ad* 71) *adjiciendos Binos Vigintitriumviris. Et si absolvant illi sic adjecti, tunc Absolventium numerus fit* 13 *& condemnantium manet* 11, *unde absolvendus est reus. Si illi condemnent reum planè damnandus is est. Hoc enim est inclinatio ad malum Pœna* (juxta superiùs[i] dicta) *ex sententia duorum* præponderantium. *Si verò hi sic compositi dissentiunt* (id est, non condemnant; in codicibus aliquot legitur ואם יסלקו *si se subducant*) *oportet insuper Binos adjicere, atque eodem modo perpetuò, usque ad numerum* 70 (id est totum quadraginta septem numerum qui cum 23 facit Septuaginta) *juxta Rabbi Jehuda*, seu *usque ad* 71 *secundum Rabbinos nostros.* Rabbi Jehuda numerum Synedrii Magni Septuaginta vocitabat, omisso Principe; alii, ut Rabbini heic, 71 cum Principe; adeóque res in idem satis recidit. Et juxta hæc, Synedrium quodlibet Minus, modo jam dicto dissentiens, ubi fieri posset, in numerum Septuagenarium & unum ampliandum erat; quasi etiam Minora hæc, pro hominum placitis, numeris suis definita, quoad fieri posset, etiam Magni nnmerum Divinitùs præscriptum, quoties dissensus ejusmodi contingeret, imitari tandem & eodem claudi deberet. Modus autem plures sic adsciscendi, & unde adsciscerentur, clarius liquebit infrà ubi de[k] Ordinibus Discipulorum in foro sedentium agitur. Ratio certè hinc sententiarum ferendarum perquam mira, de qua etiam, plura locis suis inferiùs. Sed verò utcunque augendi fuerint heic numeri dissentientium, receptus incolarum, quales

g *Fol.* 18. 1.

h *Talm. Babylon. eod. tit. Fol.* 40, 1.

i §. 2.

k *Cap.* 6. §. 2.

les diximus numerus ad Urbem Vigintitriumvirali Synedrio dignam reddendam, fuit ille 120. Et expressim Magistri ibi[l], אין הלכה כר׳ נחמיה *Sententia R. Nehemiæ heic neutiquam recepta est*, nedum R. Jehudæ qui plures vellet. Maimonides[m] itidem, ומעמידין בכל עיר ועיר מישראל שיש בה ק״כ או יותר סנהדרין קטנה ויושבת בשער העיר שנ׳ והציגו בשער משפט וכמה יהיה מנינם כ״ג *Et in Urbe qualibet Israelitica in qua haberentur Centum viginti aut Plures, constituebant Synedrium minus, cujus sedes in Porta urbis, juxta id quod scriptum est*[n], *constituit*[o] *in Porta Judicium. Numerus autem Synedrorum erat* 23. Tantundem Moses Kotzensis, alii passim. Et de Triumviralibus in Urbibus quibus deesset ejusmodi numerus, idem illic Kotzensis, uti & antè Maimonides aliique, עיר שאין בה מאה ועשרים מעמידים להם ג׳ דיינים שאין בית דין פחות משלשה כדי שיהא בה רוב ומיעוט אם היתה ביניהם מחלוקת *In Urbe cui deest incolarum* 120 *numerus; constituebant Tres Judices; quoniam Domus Judicii nulla* (Synedrium nullum, ordinarium) *è paucioribus constitit quàm Tribus, ut scilicet haberet plus minúsque* (impare constaret numero) *quoties inter collegas dissensus eveniret*. Quod etiam doctrinæ Talmudicæ passim consonum. Atque ita per Urbes, præter Hierosolyma, alias, pagósque ac oppida, Synedria Minora collocabant; ex præcepto illo in Deuteronomio[p], de Judicibus & Ministris constituendis quod factum, ut rectè ait R. Menachem Recanati, ne aliàs quilibet, litis causâ, Synedrium Magnum Hierosolymis considens adire cogeretur. In codice nimirùm suo (vixit ille sub annum Christi 1290) quem טעמי מצות *Rationes Præceptorum* inscripsit, inter ea recensens illud de Judicibus, מצוה, inquit[q], למנות שופטים ושוטרים בכל קהל וקהל כדי שלא יצטרכו לעלות לבית דין הגדול *Præceptum habetur, de constituendis Judicibus & Ministris in qualibet congregatione* seu *populi synagoga* (oppido, urbe, pago) *ne incolæ* (aliàs Terræ Sanctæ universi) *cogerentur ascendere ad Synedrium Magnum*. Et de Synedriis hisce juxta jam dicta, nonnulla deflorarunt Munsterus & Fagius[r] ex Kotzensi. Atque hic quidem Ebraicarum Kotzensis dedit versionem, quam verbatim integram transcriptam, velut ex Ebræis, habet Laurentius Bochellus inter interpretamenta sua quæ adjecit legibus Politicis ex Sacræ Scripturæ libris collectis à Francisco Raguello[s]. Ut verò Urbs cui deerant incolæ 120, Synedrio vigintitriumvirali indigna habebatur, ita etiam, præter Numeri defectum hujusmodi, Temperamenta erant alia juxta quæ denegabatur concedebatúrve Urbibus, Synedrii ejusmodi dignitas. Gemara Babylonia[t] ad illud Misnæ, de numero 120, מאי עבידתיהו עשרים ושלשה כנגד סנהדרי קטנה ושלש שורות של עשרים ושלשה הרי תשעים ותרתי ועשרה בטלנין של בית הכנסת הרי מאה ותרי ושני סופרים ושני חזנין ושני בעלי דינין ושני עדים ושני זוממין ושני זוממי זוממין הרי מאה וארבסר ותניא כל עיר שאין בה עשרה דברים הללו אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה בית דין מכין ועונשין וקופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה ובית הכנסת ובית המרחץ ובית הכסא רופא ואומן ולבלר ומלמד תינוקות משום ר׳ עקיבא אמרו אף מיני פירא מפני שמיני פירא מאירין את העינים

l Maimonides & Bartenorius ad Misn. tit. Sanhedrin cap. 5. §. u'lt.

m Tit. Sanhedrin cap. 1. §. 3.

n Amos. 5. 15.

o Precept. Affirm. 97. fol. 186 &c.

p Cap. 16. 18.

q Fol. 22, 2.

r Ad Deuterom. 16. 18.

s Tit. 7.

t Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 17, 2.

Qualis-

Qualisnam heic ejusmodi numeri usus? Viginti tres qui faciant Synedrium Minus, & tres Ordines vigintitriumvirales (coram Synedris considentes, de quibus infra, ubi de considendi & agendi formulis agitur) *sic fiunt 92. Et Decem qui Domui Synagogæ, seu conventûs publici Sacri,* vacent(glossa ibi, עשרה בני אדם בטילין מכל מלאכה להיות מזומנין לבית הכנסת שחרית וערבית *Decem filii hominis vacantes ab omni opere ut parati sint domui Synagogæ* seu sacris ejusdem, *vesperi & mane*, atque adjicit, כל כרך שאין בו עשרה בטלנין נידון ככפר הלכך אי ליתנהו לא חזיא לסנהדרין *qualibet urbs, etiam si munita sit*, seu *muris cincta, cui desunt Decem ejusmodi Vacantes, censetur ut Villa* seu *oppidum, adeóque Synedrio ejusmodi indigna habetur*) *sic fiunt* 102; *& Duo Scribæ, & Duo Inspectores* seu *Lictores* (שמשי בית דין להלקות את החייב ולהזמין בעלי דינים לדין *ministri Synedrii in reis verberandis & litigantibus citandis*, ut explicat glossa). *& Duo Litigatores, & Duo Testes* (qui veraces esse possint) *& Duo* (qui possint esse) *ut testes falsarii, & Duo qui eos convincere possint* [u]. *Ecce centum & quatuordecim* (nec plura ibi de Numeri residuo) [u] *Vide Misnam tit. Maccoth. cap.* 1.
Receptum etiam est, Urbem qualemcunque (adeóque oppidum, villam) *cui deessent hæ Decem res, habitationem habere illicitum fuisse Discipulo Sapientis* (adeóque dignitate Judiciariâ quæ Presbyteralis erat, utcunque prædito) *Synedrium judicum* (sive Vigintitriumvirale sive Triumvirale) *lictores & pœnarum ministri, Arca eleemosynæ, à duobus collectæ & à tribus erogandæ, & Domus Synagogæ* (proseucha publica) *Domus ad lavandum*, seu *balneum, Latrina, Medicus* (glossa, למול תינוקות *ad circumcidendum puerulos*) *artifex* seu *chirurgus* (glossa, מקיז דם *venæ sector*) *Libellarius* (glossa, לכתוב ספרים *ad libros scribendos*, quorum usus incolis necessarius; atque munera hæc tria unicum satis sustinere ritè, quantum ad hanc rem, potuisse ibi monetur) *Lanio, pædagogus. Etiam ex sententia R. Akibæ fructuum copia; quoniam fructus oculorum lumini prosunt.* Adeóque ubi nondum Synedrium aliquod constitutum, atque deesset horum aliquod, locus ille, sive Urbs, sive oppidum, sive villa Synedrio omninò tam Triumvirali quàm Vigintitriumvirali inidoneus haberi videtur. Nam ubi Discipulus Sapientis, id est Theologus & Jurisconsultus publicâ autoritate (juxta inferiùs dicenda) creatus, habitare jure nequibat, ibi neutrum genus Synedriorum illorum ritè quibat haberi. Etiam Rab Jehuda, paulò antè in Gemara memorata, כל עיר שאין בה שנים לדבר ואחד לשמוע אין מושיבין בה סנהדרין. ובביתר היו שלשה וביבנה ארבעה רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי עקיבא ושמעון התימני דן לפניהם בקרקע מיתיבי שלישית חכמה רביעית אין למעלה הימנה הוא דאמר כי האי תנא דתניא שנייה חכמה שלישית אין למעלה הימנה *In urbe nulla quæ non habet Duos ad loquendum & unum ad audiendum* (glossa, שנים לדבר בשבעים לשון ואחד לשמוע שיהא מבין בשבעים לשון אע"פ שאינו יודע להשיב *Duos ad loquendum Septuaginta Linguas, & Unum ad audiendum, qui etiam linguarum illarum non ignarus esset tametsi non satis sciens ut responderet*; & de Scientia illa Linguarum plura inferiùs [x]) *collocabant Synedria* (Vigintitriumviralia) *& in Bither erant Tres* [x] *Cap. 9. §. 1.*
& in Iabne Quatuor, Rabbi Eliazer, R. Iehosua, R. Akiba & Simeon Themanites;

nites qui judicabat, seu *responsa dedit coram eis in pavimento* (glossa תלמיד היה ולא נסמך שלא בא רכלל זקנה *Discipulus erat, necdum impositione manuum creatus, adeóque nec integro presbyteratu præditus*) *Consessus in quo ejusmodi Tres sunt, est quidem* Consessus *Sapientiæ, sed in quo Quatuor, nullus eum excellit sed & obtinuit opinio, binos ejusmodi facere consessum sapientiæ, & Tres, ejusmodi qui à nullo alio excellitur.* Gemara autem Hierosolymitana [y], תניא סנהדרין שיש בה שנים שיודעין לדבר וכולן ראוין לשמוע הרי זה ראויה לסנהדרין׃ שלשה הרי זו בינונית׃ ארבעה הרי זו חכמה וביבנה היו בה ארבעה בן עזאי ובן זומא בן חכינא ורבי אליעזר בן מתיה *Disciplina habetur, Synedrium in quo Duo sunt Locutioni idonei, & reliqui omnes idonei Auditioni, ritè satis* (quantum ad hoc) *esse constitutum; si Tres, Mediocre esse; si Quatuor, esse Synedrium Sapientia. Et in Dabne fuere Quatuor, Ben Haizai, Ben Zoma, Ben Chacina, & Rabbi Eliazer Ben Matthiah.*

[y *Ad tit.* Siklim *cap.* 5. *fol.* 48. *col.* 4.]

Maimonides verò quoad temperamenta hæc [z]; כל עיר שאין בה שני חכמים גדולים אחד ראוי ללמד ולהורות בכל התורה כולה ואחד יודע לשמוע ויודע לשאול ולהשיב אין מושיבין בה סנהדרין אעפ שיש בה אלפים מישראל׃ סנהדרין שיש בה שנים אלו אחד ראוי לשמוע ואחד ראוי לדבר הרי זו סנהדרין. היו בה שלשה הרי זו בנונית היו בה ארבעה יודעים לדבר הרי זו סנהדרי חכמה *Quæcunque fuerit Urbs cui deessent Bini Sapientes illustriores, quorum alter potis esset docere & sententiam pronuntiare in Lege Universa, alter satis sciens esset ad audiendum interrogandúmque, in ea non collocabant Synedria* Vigintitriumviralia *tametsi in ea essent mille Israelitæ* (numerúsve aliquis major) *Synedrium quod in se habuerit Duos ejusmodi, alterum Auditioni idoneum, alterum Loquutioni, pro Synedrio quidem sumendum. Si vero Tres ejusmodi in se habuerit, Synedrium erat Mediocre. Si autem Quatuor, Synedrium erat Sapientiæ.* Ubi Gemaram Babyloniam heic aliter legisse Maimonidem existimat Joseph Karo in *Ceseph Misna*, quam vulgò legimus. Paulò post autem Maimonides rationem afferre satagens, ídque juxta veterum doctrinam Talmudicam, numeri illius Centumviginti; inquit, ולמה אין סנהדרין אלא בעיר שיש בו קֿב שיהיו מהן סנהדרין על כֿג ושלש שורות של תשעה וששים׃ ועשרה בטלנין של בית הכנסת ושני סופרים ושני חזנים ושני בעלי דינין ושני עדים ושני זוממין ושני זוממי זוממין ושני גבאי צדקה ועוד אחד כדי שיהיו שלשה לחלק צדקה ורופא אומן ולבלר ומלמד תינוקות הרי קֿב *Et undenam factum est, ut non constitueretur Synedrium* (Vigintitriumvirale) *nisi in urbe cui essent incolæ 120? Ideo quod Synedrium debet esse vigintitrium* (nimirum omnes, Judices, Ministri, cæteríque ex ipsis incolis desumendi) *quibus accedere debebant Tres Ordines quorum numerus 69* (id est Tres Ordines inferiùs considentium quorum quilibet constaret ex 23 de quibus plura inferiùs) *& Decem qui Sacra Synagogæ* seu *Proseuchæ publicæ vacarent* (ipse alibi [a], הם בני אדם שאין להם עסק אלא מלאכת שכים רוצה לומר לקרות בתורה וישיבת בתי כנסיות *atque hi erant viri qui vacabant tantùm rebus Divinis, nimirum lectioni legis & Sessioni in Synagogis* seu *proseuchis publicis*; & reliqua ibi habet quæ heic sequuntur) *& Duo Scribæ, & Duo Inspectores* seu *Lictores, & Duo Litigato-*

[z *In* Jad *tit.* Sanhedrin *cap.* 1. §. 5.]

[a *Ad* Misn. *tit.* Sanhedrin *cap.* 1. §. 6.]

gatores, & Duo Testes, & Duo qui possent esse falsarii, & Duo qui hosce possent convincere, & Duo Eleemosynæ collectores præter Unum insuper qui cum eis eam erogaret, & Medicus, & Chirurgus, & Libellarius & Pædagogus. Ecce ita fiunt Centum viginti. Atque ita tam MSS. quàm editi codices. Sed interea 121 enumerantur, si in jam dictorum numero locum habere admittatur Unus ille qui ut Tertius addendus Eleemosynæ erogationi. Ideò ne rotundus heic 120 numerus augeatur, Tertius ille in re eleemosynaria sumitur pro aliquo ex reliquis qui binis collectoribus assumtus officium illud juxta morem erogandi præstare posset. Moses igitur Kotzensis eadem ipsa, cum aliis, ex Maimonide maximè afferens ושני, inquit[b], גבאי צדקה וכשיגיעו לחלק נוטלים אחר מן העם מפני שהצדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה *& Duo collectores Eleemosynæ, qui sibi, cum erogatum eant, aliquem ex populo assumant, quoniam Eleemosyna ut à Duobus colligenda ita à Tribus eroganda.* Atque ita Maimonidem interpretatur ibi Joseph Karo in *Ceseph Misna.* Accedat heic quod adjiciunt Talmudici de Judicibus universis qualicunque in foro considentibus. Maimonides[c]; אסור לאדם חכם שישב בדין עד שידע עם מי ישב שמא יצטרף עם אנשים שאינן הגונים ונמצא בכלל קשר בוגדים ולא בכלל בית דין *Illicitum erat viro Sapienti considere in Judicio antequam satis cognosceret quibuscum considerct, ne scilicet aliàs commisceretur hominibus inhonestis, adeoque deveniret pars Prævaricatorum,* seu *Iudicum injustorum, non* reverà *collegii forensis* legitimi. Advertendum item quod refert R. Samuel Bar Nachmani[d], velut à R. Jonathane acceptum; כל דיין שדן דין אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל שנאמר אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט: וכל דיין שאינו דן דין אמת לאמיתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנ' משוד עניים מאנקת אביונים עתה אקום אמר ה' וגו' ואמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל דיין שנוטל מזה ונותן לזה שלא כדין הקב"ה נוטל ממנו נפשו שנ' אל תגזל דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש: ואמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו שנ' הנה מטתו של שלמה ששים גבורים סביב לה מגיבורי ישראל כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות מפחד של גיהנם שדומה ללילה.

Quilibet Judex qui judicium fert verax juxta veritatem ejus, habitare facit, seu *quiescere Majestatem Divinam super Israel, secundum id quod dictum est[e], Deus stat in congregatione Dei. In Medio Deorum* (Judicum) *Judicem agit. Quilibet autem judex qui judicium minime verax secundum veritatem suam fert, in causa est ut Majestas Divina* (eatenus) *discedat ab Israel, juxta quod itidem dictum est[f], Propter desolationem pauperum & propter gemitum inopum nunc exurgam, dicit Dominus &c. Et dixit R. Samuel Bar Nachman dixisse R. Ionathanem, quoties Iudex aliquis ab altero tollit & alteri tribuit, nec secundum judicium, Deus Sanctus, Benedictus, tollit animam ejus ab eo, secundum id quod dictum est[g], Ne diripias pauperem, quoniam pauper est, neque opprimas miserum in Porta, quoniam dominus judicabit causam eorum & vim faciet illis qui anima illorum vim intulerint. Et dixit R. Samuel Bar Nachmani, dixisse R. Ionathanem,*

b *Præcept. Affirmat.* 97.

c *Tit.* Sanhedrin *cap.* 2. §. 14.

d *Gemar. Babylon ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 7, 1.

e *Psal.* 82. 1.

f *Psal.* 12. 5.

g *Proverb.* 22. 22.

nem, Judicem perpetuò sibi videri, veluti qui habeat Gladium circa latera seu *femora sua & Gehennam patentem subter eum, secundum quod dicitur*[h]; *En lectum ipsius Salomonis, Sexaginta fortes per circuitum ejus ex fortibus Israel. Omnes tenent gladium, & sunt exercitati ad prælium, & habet unusquisque gladium suum super femur suum, ob pavorem in Noctibus, id est, ob timorem Gehennæ quæ similis est Nocti.* Rabbinismus est ejusmodi frequentissimus; ad confirmanda quæ satis ex se aliàs (ritè intellecta) vera & perspicua sunt, sacri sermonis partes aliquot, tam distorquere quàm ut sæpiùs perquam apposité afferre.

h Cantic. 3.7.

Cap. VI.

I. *Synedrii Magni* Princeps *&* Pater. Vigintitriumviralium *item. Considendi* Figura *&* Formula Synedrii Magni, *cujus* numerus Vigintitribus *in consessu solenni minor neutiquam legitimus.*

II. *De* Scribis *adstantibus, &* Tribus *Dignitatis Presbyteralis candidatorum seu* Discipulorum Sapientum Ordinibus *coram Synedris* Vigintitriumviralibus *passim collocatis. Considendi* Figura *&* Formula Vigintitriumviralium.

III. *Modus* Cooptandi surrogandive *collegas in* Synedrium Magnum, *ex jam dictorum Sodalitiis.*

IV. *De* Septemviralibus *apud* Flavium Josephum *per urbes Ebraicas* Synedriis, *velut à* Mose *institutis, quæ disciplinæ Talmudicæ planè adversissima. De nomine* Elohim *seu* Deorum *Iudicibus tributo.*

V. *Sententiæ* Christianorum *aliquot scriptorum, Institutioni* Synedriorum *antè allatæ, nimis dissonæ.*

UT in Synedrio Magno, ad exemplum illius quod sub Mose primò habitum, continuato *Princeps* erat seu *Præses* quem נשיא *Nasi* & מופלא & ראש vocitabant, ita etiam in Vigintitriumviralibus semper erat qui simili frueretur dignitate. Atque ut Princeps ille Primarius erat Collegarum, ita proxima ab eo Dignitas erat אב בית דין *Patris Synedrii* seu Principi Secundi. Reliqui ordine suo hisce adsidebant. Maimonides, paucis, quæ superiùs attulimus, de Synedriis tam Magno quàm Minoribus illis, generaliùs præmissis, inquit[a], הגדול בחכמה שבכולן מושיבין אותו ראש עליהן והוא ראש הישיבה והוא שקורין אותו נשיא בכל מקום והוא העומד תחת משה רבינו ומושיבין הגדול שבשבעים משנה לראש וישב מימינו והוא הנקרא אב בית דין ושאר השבעים יושבין לפני שניהם כפי מעלתם כל הגדול כחברו בחכמה יהיה קרוב לנשיא משמאלו יותר כחברו והם יושבין בכמו הצי גורן בעיגול כדי שיהיה הנשיא עם אב בית דין רואין כולם *Qui Sapientiâ* (Theologiâ & Iurisprudentiâ) *præstabat, constituebant eum super se Caput, adeoque is erat Consessûs* seu *Synedrii Caput,*

a In Jad tit. Sanhedrin cap. 1. §. 3.

Caput, atque idem quem Sapientes appellitant ubique. Principem. Atque is constituebatur loco Mosis Magistri nostri. Constituebant etiam virum in Septuaginta reliquis eminentiorem, Capiti secundum, cujus sedes erat à dextera illius. Is vocitabatur Pater Synedrii. Reliqui verò ex Septuaginta sedebant coram binis hisce juxta dignitatem suam. Et quisque ut socium suum Sapientiâ antecelluit, eo proximior erat Principi à sinistra ejus. Sedebant autem velut in dimidiata area circulari, ita ut Princeps & Pater Synedrii cunctos possent contueri. Ita typis editi universi, excepto quòd in editione prima (quæ commentariis caret) malè legitur וישבין לפניו כפי שנותם וכפי מעלתם Ita etiam MS. Arundellianus. Meus autem in ipso Maimonidis textu non habet illud משמאלו *à sinistra ejus*, quod tamen illic in margine, ut varians exemplarium lectio, adnotatur. Certè si retinendum id heic fuerit, ita intelligendus est Maimonides ut velit reliquos omnes præter Patrem Synedrii à sinistra Principis consedisse, adeóque ipsum cum Patre ad semicirculi sinistram intuenti partem Locum habuisse, cæterósque semicirculi residuum secundum dignitatem suam occupâsse. Atque ita sanè consessum Rabban Gamalielis Principis se habuisse in Jabne (illuc enim transferebatur tandem, ut infrà ostendetur, Synedrium Magnum) reperitur in *Thosiphtha* [b], ex narratione R. Eliæzeris è R. Zadok edocti; scilicet, כשהיה ר״ג יושב בב״ד ביבנה אבא יושב מימינו וזקנים משמאלו *quando sedebat Rabban Gamaliel in Synedrio* (Magno) *in Jabne, Patrem sedisse ad dexteram ejus & Presbyteros reliquos ab ejus sinistra.* Et in Gemara Hierosolymitana [c], ut ab eodem R. Eliæzere, כשהיה רבן גמליאל יושב ביבנה היה אבא ואחיו יושבין מימינו וזקנים משמאלו מפני כבוד הזקן *quando sedebat Rabban Gamaliel in Jabne, Pater & frater ejus sedebant à dextra ejus & Presbyteri reliqui ab ejus sinistra, ob reverentiam ei exhibendam.* Atque hoc quidem refertur velut id quod pro more neutiquam usitatum. Nam proximè antè ibi occurrit, סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה והנשיא היה יושב באמצע כדי שיהו רואין אותו ושומעין קולו *Synedrium erat instar semicirculi; & Princeps sedebat in Medio, ut ita* commodiùs *possent eum intueri & vocem eius audire.* Unde quidem ejusmodi, ut in Jabne, Sessionis formulam pro arbitrio legitimam satis fuisse existimandum, nec mori ita adversam ut non admittenda esset. Cæterùm receptior est sententia de formula considendi usitatiori ejusmodi ut Princeps & Pater in Medio semicirculi sederent, reliquíque à dextris & sinistris juxta dignitates suas, nec sine Scribis binis adstantibus juxta inferiùs dicenda. Figuram integram seu ichnographiam Sessionis statim exhibemus. Et sanè si prætermittatur vox illa משמאלו *à sinistra ejus*, ut in Maimonide MS. meo, verbis ejus satis erit consona Sessionis hæc Figura. Sed verò etiam tum in amplioribus ejus editionibus tum in MS. jam dictis utrisque, annotatio heic habetur ex *Thosiphtha* illa, שהנשיא יושב באמצע והזקנים מימינו ומשמאלו *Principis sedem fuisse in Medio, ac Presbyterorum* seu Collegarum reliquorum, *à dextra ejus & sinistra*; quod planè amplexandum etiam vult Moses Kotzensis [d]. Idem Maimonides ibi de Judicibus Vigintitriumviralibus, דיין הגדול בחכמה שבכולן ראש עליהן

[b] *Ad cap. 8. tit.* Sanhedrin *& apud Joseph Karo in* Ceseph Misna *ad tit.* Sanhedrin *cap. 1. §. 3.*

[c] *Ad tit.* Sanhedrin *cap. 1. fol. 19. col. 3.*

[d] *Præcept. Affirmat.* 97.

והשאר יושבין בעיגול כמו חצי גורן כדי שיהא הראש רואה את כלן *Judex qui ſapientiâ reliquis præſtabat, Caput erat ſeu Princeps eorum. Reliqui autem ſedebant ut in area ſemicirculari, ita ut Princeps poſſet omnes contueri.* Ipſa etiam Miſna[e],

e Tit. Sanhedr. cap. 4. Babylon. fol. 36. 2.



סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה. כדי שיהו רואין זה את זה *Synedrium erat ut area semicircularis, ita ut alter alterum posset intueri.* De Figura autem hac Gemara ibi Babylonia[f]; מנא הני מילי אמר רבי אחא בר חנינא דאמר קרא שררך אגן הסהר אל יחסר המזג וגומר שררך זו סנהדרין ולמה נקרא שמה שררך שהיא יושבת בטיבורו של עולם אגן שהיא מגינה על כל העולם כולו הסהר שהיא דומה לסהר אל יחסר המזג שאם הוצרך אחד מהם לצאת רואין אם יש עשרים ושלשה כנגד סנהדרי קטנה יוצא ואם לאו אינו יוצא בטנך ערמת חטים מה ערמת חטים הכל נהנין ממנה אף סנהדרין הכל נהנין מטעמיהן סוגה בשושנים שאפילו בסוגה של שושנים לא יפרצו בהם פרצות *quod ad verba illa* (de Figura Synedrii) *attinet, dixit Rabbi Acha Bar Chanina, eò spectare etiam scripturam illam, Umbilicus*[g] *tuus crater figuræ Lunaris qui nunquam destituitur Vino mixto* (Græci, κρατὴρ τορνευτὸς, μὴ ὑστερούμενος κρᾶμα, Vulgata *crater tornatilis nunquam indigens poculis*; Judæi Hispanienses, *vaso redondo no faltar la templacion*; Syrus & Arabs pariter; Et Ebræi interpretantur potum illum mixtum per שני חלקי מים ואחד יין *duas partes aquæ & unam Vini*) *Venter tuus acervus tritici; circumseptus Liliis Umbilicus tuus ibi denotat Synedrium* (Magnum) *& causa cur ita docetur, est, quoniam sedes ejus in Umbilico totius Orbis* (in Templo Hierosolymitano) *Crater autem adjicitur, quoniam, velut crater, traditur Orbi universo; Figura Lunaris, quoniam similis est* sedes ejus *Lunæ* dimidiatæ; *qui nunquam destituitur potu mixto, quoniam si cui Synedrorum necesse fuerit exire* (glossa ibi לעסקיו חוץ ללשכה *negotiorum suorum causâ extra Conclave*, antè memoratum) *observandum erat, utrum remanerent* (præter eum) *viginti Tres, velut Synedrium Minus. Si ita, exeundi facultas ei concessa est, sin minus, exeundum ei non erat. Venter tuus, Acervus Tritici! Quid Acervus Tritici? Id è quo commoda quilibet percipit. Etiam ex Synedrio commoda quilibet percipit,* tametsi ita minus esset quàm integrum (id est, quasi aut propè duabus partibus seu binis Synedrii Vigintitriumviralis numeris minutum, Tertiâ se sustinens, ut Vini pars tertia cum duabus Aquæ mixtis; sic ibi glossa) *Circumseptus Liliis; nimirum velut Liliorum tantùm* seu *tenui septo, tutum Synedrium à nemine perrumpebatur.* Et paraphrasis illic Chaldæa expressiùs de Principe ibi & collegis 70, & Figura consessûs illa semirotunda, seu semicirculari; ורישׁ, inquit, מתיבתך די בזכותיה מתפרנסין כל עלמא היכמה דעוברא מתפרנס מן פרתית במעיא דאימיה נהיר באוריתא כאוגנא דסיהרא במיתיה למזכאה ולחיבא ולא חסרין פתגמי אוריתא תדירא מפומיה היכמה דלא חסרין מוי דנהרא רבא דנפק מעדן ושבעין חכמין מסחרין יתיה כארר סגלגל ואוצריהון מליין מן מעשר קדשא ונדרא ונדבתא דסייעו לחון עזרא כהנא וזרובבל וישוע ונחמיה ומרדכי בלשן אנשי כנשתא רבתא דמתילין לוורדין בגין די יהי להון חילא למיעסק באוריתא יומם ולילא *Et princeps Synedrii tui per cujus meritum* (seu, cujus singulari bonitate) *gubernamur per omnia secula, sicut fœtus enutritur per Umbilicum in utero matris suæ, splendidus est in lege* (*sicut circulus Lunæ*) *quando venit ad pronuntiandum quid Mundum aut Immundum, & ad Absolvendum & Condemnandum; & non deficiunt verba Legis unquam ab ore ejus, sicut non deficiunt aquæ fluminis Magni, quando effluit è Paradiso. Et Septuaginta sapientes circumstipant eum*

sicut

f Ibid. fol. 37, 1.

g Cantic. Cantic. cap. 7, 2.

ſicut Area Rotunda (ſemicircularis) *& cellaria eorum plena ſunt Decimis ſanctificatis, & Votivis & ſpontaneis quas conſtituerunt eis Ezra Sacerdos, & Zorobabel, & Joſua, & Nehemias & Mardocaus & Bilſan, viri Synagoga Magna; Et comparantur illi Roſis* (שושנים accipitur tam pro *Roſis* quàm *Liliis*, atque ita vertunt in antè allatis ex Ebræo Judæi Hiſpanienſes aliíque) *ut ſit eis virtus laborandi in Lege Die àc Nocte.* Hiſce ſatis conſona ſunt quæ leguntur apud Rabba Bar Nachmoni, in *Shir haſhirim Rabba*[h], שררך אגן הסהר אלו סנהדרין מה תינוק זה כל זמן שהוא במעי אמו אינו חי אלא מטבורו כך אין ישראל יכולין לעשות דבר חוץ מסנהדרין שלהם אגן הסהר אדרא ראזהרה וגו אל יחסר המזג אל תחסר סנהדרין מישרים ושלשה רא אל יחסר המזג אל תחסר סנהדרין מופלא שלהם וגו *Umbilicus tuus crater figura Lunaris. Denotat hoc Synedrium* (Magnum) *Atque ut infans quamdiu eſt in viſceribus Matris non aliunde vivit quàm ex Umbilico ſuo, ita Iſraelita haud potuere quicquam facere* (in negotiis publicis & magis arduis) *citra poteſtatem* ſeu *decretum Synedrii ſui. Crater figura Lunaris*, ſeu *rotundus*, *Area Lunaris*, ſeu *ſplendida &c.* (ubi R. Iſachar Ben Nephthali, חדר שיצא ממנו אזהרה לכלל ישראל ודרש אגן על לשכת הגזית שהיתה כחדר עגול כביב כחצי גורן עגולה *Conclave, unde emanant vita Praſcripta in omnes Iſraelitas. Et Crater ſumitur heic pro Conclavi illo Saxeo, quod erat ſicut conclave circumcirca rotundum & inſtar dimidiata area rotunda*; ſedes nempè ſemicircularis erat; & Conclave ipſum vult ni fallor fuiſſe orbiculare) *Non deficiet vinum mixtum*, denotat, *non deficiet Sanhedrin ibi ex Viginti tribus* (juxta ſuperiùs dicta; & ſic interpretatur illic Iſachar Ben Nephthali) *& ſecundum alios, non deficiet vinum mixtum, innuit ibi, Synedrio non deficiet Princeps ſuus &c.* Ejuſmodi habentur alia in *Midbar Rabba*[i], eodem Bar Nachmoni autore, ubi etiam legitur, de Loco illo Canticorum, מדבר בסנהדרין שהיתה נתונה בלשכת הגזית והיא משולה בשרר ולמה היא משולח בשרר אלא מה השרר הוא נתן באמצע הגוף כך סנהדרין של ישראל נתונה באמצעו של בית המקדש *Dicitur de Synedrio qui ſedem habuit in Conclavi illo Saxeo. Et comparatur Umbilico, & quare comparatur Umbilico? etiam quia ut Umbilicus collocatur in medio corporis, ita Synedrium in medio Templi.* R. Obadias Bartenorius eadem de Umbilico habet ad Miſnam de Synedrii ſede, quæ è Gemara Babylonia jam adduximus, & ſedebant, inquit, בעגול כחצי ירח *circulariter in loco Luna dimidiata ſimili*, בעגולה שלמה אין יושבים מפני שצריכים בעלי דינים והעדים ליכנס ולדבר לפני כלם *Sed non ſedebant in circulo integro eo quòd*, per aream extra diametrum, *neceſſe erat ut introirent Litigatores & Teſtes & ibi loquerentur coram omnibus.* Quinetiam ut in aliis Synedria Vigintriumviralia ſubinde imitabantur illud Magnum, ita etiam in hac conſidendi formula. Atque ad hunc modum jam dictum, illud Canticorum paſſim interpretantur Talmudici. Et quod ad numerum conſidentium in Synedrio Magno Vigintitrium minimùm legitimum, Gemara item Hieroſolymitana[k], סנהדרין שבלשכת הגזית אע״פ שהיתה של ע״א לא היו פחותין מכ״ג הוצרך אחד מהן לצאת היה מסתכל. אם יש שם כ״ג היה יוצא ואם לאו לא היה יוצא

[h] Fol. 34. col. 3.

[i] Fol. 209. col. 3.

[k] Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. col. 3.

Cum

Cum Synedrium quod in conclavi lapideo illo (Magnum) *constaret ex 71, numerus ejus* (in consessu legitimo) *minor esse non debuit quàm Viginti Tres. Et si necesse esset cuiquam eorum exire, perspicere illum oportuit, utrum maneret numerus 23. Tunc enim exire licuit. Sin verò, non licuit ei exire.* Atque ad hæc Moses Cotzensis[l]; מכאן יש ללמוד שלא היו יושבין כולם תמיד ולא היו מתקבצין כל השבעים אלא בעת הצורך (Synedros Synedrii Magni) *Et hinc discendum non consedisse omnes semper; nec congregatum fuisse numerum Septuagenarium integrum nisi tantum cum res necessario postularet.*

l Præcept. Affirm. 97. fol. 186. col. 4.

II. Misna superius memorata, simul ac ita tradiderat Formulam & Figuram Considendi, pergit de aliis Adstantibus, aliis etiam, pro more, coram Synedris Vigintitriumviralibus intra aream illam considentibus. ושני inquit, סופרי הדיינין עומדין לפניהם אחד מימין ואחד משמאל וכותבין דברי הזוכין ודברי המחייבין ר׳ יהודה אומר ג׳ אחד כותב דברי המזכין ואחד כותב דברי המחייבין והשלישי כותב דברי המזכין ודברי המחייבין *Et Duo Judicum Scribæ adstabant coram eis, alter à dextris, alter à sinistris, qui scribebant verba absolventium & verba condemnantium. R. Jehuda dixit, Tres, quorum unus Absolventium, alter condemnantium, tertius tam absolventium quàm condemnantium verba scribebat.* Hi scilicet sunt Scribæ capite superiori memorati. Sed illud Rabbi Iehudæ neutiquam receptum[m]. Sequitur dein, de Tribus Ordinibus Dignitatis Presbyteralis Candidatorum seu Discipulorum illustrium, singulis ex viginti tribus constantibus, coram Synedris, sed tantùm Vigintitriumviralibus, Considentibus: ושלש שורות של תלמידי חכמים יושבין לפניהן כל אחד ואחד מכיר את מקומו היו צריכים לסמוך סומכין מן הראשונה: אחד מן השניה בא לו לראשונה אחד מן השלישית בא לו לשניה בוררין להן עוד אחד מן הקהל ומושיבין אותו בשלישית ולא היה יושב במקומו של ראשון אלא יושב במקום הראוי לו *Et Tres Ordines Discipulorum Sapientum*, seu Candidatorum quales diximus, *coram Synedris sedebant. Et quisque eorum suum novit locum. Si quem Ordinare necessitas exigeret* (si necesse esset ut fieret eorum quis, ex re præsenti, juxta superiùs dicta & inferiùs dicenda, Presbyter, atque in judiciariam, manuum impositione, cooptaretur facultatem) *ex ordine is sic ordinabatur Primo. Tum Primus Ordinis secundi ascendebat in Primum. Et Primus Ordinis Tertii ascendebat in Secundum. Dein ex Congregatione* seu *populo suo seligebant Unum qui collocandus in Tertio. Sed ei minimè sedendum erat in loco Prioris, sed in loco ipsi idoneo.* Ordinum horum quemlibet ex viginti tribus constitisse receptum est, unde de numero 69. seu Tribus hujusmodi Ordinibus præter Synedros 23, mentio superiùs, ubi[n] de Numero incolarum Synedrii Vigintitriumviralis constitutioni idoneo. Et de Ordinibus hisce, eorúmque numero locísque, expressiùs Maimonides[o], כל סנהדרי קטנה מושיבין לפניהם שלש שורות של תלמידי חכמים בכל שורה ושורה כ״ג איש שורה ראשונה קרובה לסנהדרין ושורה שניה למטה הימנה ושלישית למטה הימנה וכל שורה ושורה יושבין בה לפי מעלתן בחכמה אם נחלקו הסנהדרין והוצרכו לסמוך אחד להוסיף על מנינן סומכין מן הראשונה גדול שבה הראשון שבשורה שניה בא וישב בסוף שורה הראשונה כדי למלאות חסרונה. והראשון שבשלישית בא וישב בסוף שורה שניה ובוררין להן אחד משאר הקהל ומושיבין אותו

m Maimonides ad dict. Misnam & hilc. tit. Sanhedrin cap. 1. § 9.

n Cap. 5. § 3.

o Hilc. Sanhedrin cap. 1. § 7. & 8.

אותו בסוף שורה שלישית וכן אם צרכו לסמוך שני או שלישי על הסדר הזה הם עושים

In quolibet Synedrio Minore (Vigintitriumvirali) *collocabant coram Synedris Tres Ordines Discipulorum Sapientum, singulos ex viginti tribus viris constantes. Ordo Primus, Proximus erat Synedrio ipsi. Secundus illo inferior. Tertius inferior illo. In quolibet autem Ordine considebant secundum Dignitatem suam in Sapientia. Si dissensus esset inter Synedros adeo ut necesse esset* (pro more, ubi dissensus haberetur) *eis quemquam ordinare, ad augendum suum numerum, ordinabant ex Primo, eum qui illic antecellebat. Et Primarius Ordinis secundi surgens sedebat in loco infimo Primi, ut ita compleretur ejus defectus. Pariter Primarius Ordinis Tertii, surgens sedebat in loco infimo secundi. Dein seligebant ex populo suo reliquo unum, & collocabant eum in Tertii loco infimo. Atque ad hunc modum se res habuit, si necesse esset* (ejusmodi ex causâ) *Binos, aut Tres pluresve Ordinare.* Totidem fermè verbis utitur ex veterum placitis Moses Kotzensis[p], Usus autem Ordinum horum non modò in eo erat, ut inde sic in Judicii Capitalis dissensu adsciscerentur Vigintitriumviralibus Synedris ex eis, si res postularet, juxta superiùs dicta[q], plures etiam usque ad numerum 71 (ut sic Magni imitatio quædam fieret) verùm etiam ad Synedrorum demortuorum locos supplendos. Atque oportuit ut in hisce Ordinibus Minor numerus quàm 48 nunquam haberetur, ne scilicet, si in dissensu necesse esset ut compleretur tandem numerus 71 (qui ex 23 seu Synedrio ipso ac 48 sic adsciscendi conficitur) deessent qui complerent. R. Obadias Bartenorius[r], Ordines illi Tres sic collocabantur,

שמא יחלוקו הדיינים ויהיו רובן מחייבין ומיעוטן מזכין והטיה לרעה אינו על פי אחד כדכתיב לא תהיה אחרי רבים לרעות ׃ וצריך להוסיף בהם עד ע״א שלעולם אין מוסיפין על הדיינים יותר מע״א ׃ הילכך צריך להושיב לפניהם ארבעים ושמנה להשלמת שבעים ואחד

Ne aliter, si dissentirent Synedri, & pars uno Major condemnaret, & Minor absolveret, inclinatio seu *propensio inde in Malum* Pœnæ *fieret ex Unicâ* superante *sententiâ, quod admitti non debuit ex eo quod scriptum est*[s], *Non sequêris plures* (simpliciter Plures) *ad Malum* Pœnæ infligendum. *Et ne hoc fieret, opus, si res postularet, erat adjicere plures per Paria usque ad 71. Nec unquam ultra 71, Judicibus adjiciendus quisquam. Ideóque necesse erat ut coram præsto sederent minimùm 48 qui numerum illum 71 complere possent.* Id est, tot quot Binorum integrorum Ordinum numerum seu 46 & Par insuper unum conficerent. Hinc etiam observatu est dignum, quale etiam in id genus aliis observavimus, Synedria illa Vigintitriumviralia, in Synedrorum dissensionibus, quales diximus, judiciariis, Numerum ac Dignitatem Synedrii Magni seu Septuagintauniusviralis à Deo O. M. ipso instituto, veluti sibi Prototypon & exemplar præscriptum, summâ cum reverentiâ, suspexisse. Figura, ex jam dictis, Sessionis ad hunc modum se habuit tum Synedrii cujuslibet Viginti-Triumviralis, Hierosolymis quàm alibi collocati, tum Ordinum illorum Trium coram Synedris considentium. Et de Ordinibus illis Tribus intelligendus est Vir Magnus[t], ubi ait, *Ad pedes sedebant discipuli, ut ipso usu jus addiscerent, & in morientium aut decrepitorum locum surrogarentur.*

p Præcept. Affirmat. 97.

q Cap. 5. §. 2. & 4.

r Ad Misnam tit. Sanhedrin cap. 4. §. 4.

s Exod. 23. 2.

t Hu. Grotius ad Deut. 16. 18.

III. Ex



III. Ex Ordinibus illis & Synedriorum Vigintitriumviralium Synedris, ubi res turbidæ non præpedirent, cooptabantur ſurrogabantúrque Collegæ Synedrii Magni. Cooptatio autem ejuſmodi & ſurrogatio, pro ſeculorum diverſitate, dominantium libitu, cæteris quæ, ut fieri amat, in rebus civilibus mutant, alia atque alia proculdubiò erat. Primæ cooptationis rationem jam antè [u] è Talmudicis oſtendimus; quæ nunquam iterata. Seculorum inſequentium alia erat Ordinaria, alia extra Ordinem adhiberi ſolita. Ex Ordinaria ratione dubitari nequit quin è celebrioribus juriſconſultis in Facultatis Judiciariæ, modo inferiùs indicando, Dignitatem evectis Collegæ in Synedrium Magnum adſciſcerentur. Solennior autem & receptior etiam in ea mos erat, ut ex Synedrio Vigintitriumvirali ad Atrium templi poſito, velut è promtuario unde Magnum Synedrium ritu ordinario ſupplendum eſſet, ſucceſſores evocarentur. Evocabantur nempè, è Minoribus per Urbes & Provincias Synedriis, viri egregii in Synedrium illud alterum Hieroſolymis ad Montem Templi collocatum; demortuis ſcilicet aut ſummotis collegis. Illinc, ut ſucceſſores, in Synedrium quod ad Atrium Templi ſedes habuit, evecti. Adeo ut neminem præter ſpectatiſſimos, multóque rerum forenſium uſu eminentiſſimos, dum hunc morem in republica pacata ac florente obſervabant, adſcitos in Synedrium hoc Magnum fuiſſe ſit maniſeſtiſſimum. Hac de re Hieroſolymitani [x], verbis primò de Synedrio hoc factis, משם היו שולחין בכל עיירות שבארץ ישראל וכל שהיו מוצאין. אותו חכם ענין שפוי עין טובה נפש שפלה רוח נמוכה לב טוב יצר טוב חלק טוב היו מושיבין אותו בבית דין שבהר הבית ואחר כך בבית דין שבחיל ואחר כך בבית דין הגרול שבלשכת הגזית *Inde mittebant in quamlibet urbem terræ ſanctæ, & quem comperiebant eſſe ſapientem, manſuetum,*

[u] Cap. 4.

[x] Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. col. 3.

naturâ sedatâ, boni oculi (seu *liberalem*) *animo submisso, spiritu humili, corde bono, bono affectu, fortunâ bonâ, eum collocabant* seu *cooptabant in Synedrium ad Montem Templi positum, & postea in Synedrium quod ad Antemurale sedes habuit* (idem quod aliàs *ad Atrium* dicitur) *& postea in Synedrium Magnum quod in Liskat hagazith,* seu *in Conclavi lapideo.* Babylonii item [x]; משם כותבין ושולחין בכל המקומות כל מי שהוא חכם ושפל ברך ודעת הבריות נוחה הימנו יהא דיין בעירו משם מעלין אותו להר הבית משם לעזרה משם ללשכת הגזית *Inde scribebant mittebántque per omnia loca; Qui sapiens est, genu humili & hominibus gratiosus, fiat Judex in urbe sua. Inde evehebant eum ad Montem templi; inde ad Atrium; atque inde demum ad Conclave Lapideum.* Ubi glossa, משם מעלין אותו והיית דיין בהר הבית כשמת אחד מהם ויושב שם עד שמת אחד משל עזרה ומעלין את זה שם וכולן יש בהם מעלה זה מזה *Inde evehebant eum in dignitatem Judicis in Monte Templi, quoties ex illo Synedrio quis obierat. Ibi sedes habebat usque, dum moriebatur quis ex Synedrio ad Atrium posito, quo tunc etiam evectus est. Et universim ita ab Altero ad Alterum solebant evehi.* Maimonides item [z]; אמרו חכמים שמב״ד הגדול היו שולחין בכל ארץ ישראל ובודקין כל שמוצאוהו חכם וירא חטא ועניו ושפוי ופרקו נאה ורוח הבריות נוחה הימנו עושין אותו דיין בעירו ומשם מעלין אותו לפתח הר הבית ומשם מעלין אותו לפתח העזרה ומשם מעלין אותו לבית דין הגדול *Accepimus à sapientibus, morem fuisse, ut è Synedrio Magno mitterent per universam terram sanctam inquirerentque de quolibet qui sapiens esset, timens peccatum, mansuetus, probatæ rebus in discriminandis indolis atque apud homines gratiosus. Virum ejusmodi fecisse in urbe illius Judicem, inde etiam eum ad introitum Montis Templi evexisse, inde itidem ad ostium Atrii, atque inde demum ad Synedrium Magnum.* Sic alii *. Extra Ordinem, saltem non modo jam dicto qui ad tempora gentis pacatiora salvamque Rempublicam attinet, cooptati surrogatique sunt Judices à Regibus aliisve quibus summa rerum permissa fuit, cum Synedria post deliquium aliquod seu intermissionem instaurabantur. Exemplum habetur ejusce rei in illo Josaphati in Paralipomenis [a]. Huc spectat quod habetur apud Maimonidem [b] de Synedrio Magno constando, quando unicus tantùm, in Terra Sancta, repertus fuerit ritè Ordinatus Presbyter. Quin tam Sorte, quàm Suffragiis interdum opinor cooptati sunt, quod fortè innuit Philo ubi memorat [c] (de Judicibus Judæorum suorum inprimis locutus) τοὺς λαχόντας ἢ χειροτονηθέντας δικάζειν, *eos quibus sive Sorte sive Suffragiis judicandi potestas obvenit.* Alia locis suis inferius tradita huc spectabunt.

x *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 88. b.

z *Halach.* Sanhedrin *cap.* 2.

* *Moses Cotzens. præcept. aff.* 97.

a *Lib.* 2. *cap.* 19. 5.

b *Tit.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 11.

c *Lib.* περὶ δικαστοῦ.

IV. Habetur autem apud Flavium Josephum quod jam dictis ex Talmudicis, adeóque Talmudicis ipsis, est perquam, in Numero collegarum Synedriorum Minorum, corúmque Ministris & Dispositione, adversum. Nimirum, inter Præscripta Mosaica, facit ex eis ille καθ' ἑκάστην πόλιν, *in qualibet urbe* Synedrium seu Tribunal Septemvirale. Verba ejus sunt [d], velut ex Mosis ore.

d *Originum lib.* 4. *cap.* 8.

Αρχέ-

Αρχέσθωσ δὲ καθ' ἑκάστην πόλιν ἄνδρες ἑπτὰ οἱ καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν περὶ τὸ δίκαιον σπουδὴν προηγητικότες. Εκάστῃ δὲ Αρχῇ Δύο ἄνδρες ὑπηρέται διδώσθωσαν ἐκ τῆς τῶν Λευιτῶν φυλῆς. Εστωσαν δὲ οἱ δικάζειν λαχόντες τῆς πόλεως ἐν ἁπάσῃ τιμῇ, ὡς μήτε βλασφημεῖν ἐκείνων παρόντων μήτε θρασύνεσθαί τινι ἐξεῖναι· τῆς πρὸς τοὺς ἐν ἀξιώματι τῶν ἀνθρώπων αἰδοῦς αὐτῶν εὐλαβεστέρους, ὥστε τοῦ Θεοῦ μὴ καταφρονεῖν ἀπεργαζομένης. *Qualibet in Urbe præsint, gubernent seu præficiantur Septem Viri, probatæ Virtutis & Iustitiæ cultores. Singulis vero Præfecturis tribuantur Duo Ministri ex Levitarum Tribu* (Quod nos heic *Præfecturis*, Gelenius vertit *Magistratibus* &, *à chascun Magistrat*, Genebrardus; unde etiam è Latino & Gallico Thomas Logius Anglicè. let each one of these Magistrates &c.) *Quibus vero judicandi sors obtigerit, suis in urbibus summo in honore habeantur, adeoque ut præsentibus illis nec conviciari liceat nec contumaciùs* aut *insolentiùs quid agere. Sic enim fiet, ut assueti homines revereri Magistratus, eorum religiosiores inde etiam à Numinis contemptu longiùs semoti fuerint.* Ruffinus vertit; *Principes autem sint in unaquaque Civitate Viri septem qui & virtute & justitiæ studio sint eximii. Unicuique verò Principatui Duo Viri ministri præbeantur ex tribu Levitarum. In omni autem honore qui Urbibus judicare constituti fuerint habeantur, ita ut illis præsentibus neque blasphemare neque asperè agere liceat aliquibus: sic utique respicientibus pudorem dignorum hominum, tanquam si Deum in illis contemnere videantur.* Gallica inde vetus versio[e], *Les Princes soyent en un chascune cite au nombre de Sept, qui soyent vertueux & studieux en justice; & soyent bailles a chascun Principaulte deux hommes serviteurs & ministres du tribu des Levites.* Atque hoc apud Josephum velut commentarius est ad Præceptum ipsum in Deuteronomio[f] de Judicibus constituendis, uti & rectè expressiúsque capitur à Petro Comestore[g] aliisque. Etiam Iosephus postmodùm, eodem in capite, de Depositi jure, Iudicibus, Iurejurando, agens ex eis quæ in Exodo[h] traduntur, Iudices ibi memoratos pro Septemviris hisce disertè sumit quasi citra dubium is fuisset numerus præscriptus adeóque per urbes legitimus. De depositario qui depositum perdiderit loquens, ἀφικόμενος, inquit, ἐπὶ τοὺς ἑπτὰ κριτὰς ὀμνύτω τὸν Θεὸν &c. *accedens ad Septem Iudices Iuret &c.* Et dubitandum non est quin de Judicibus Urbium & Civitatum Ordinariis qui ex legibus Mosaicis instituendi essent, ibi locutus fuerit Iosephus, quod itidem alia ex eo inferiùs adducenda facient manifestius. Sed hoc de Septemviris, ut Talmudicæ Doctrinæ est mirum in modum dissonum, ita nec alibi puto, nisi ex Iosepho autore, lectum auditúmve. Autore interim, qui audaciùs jactat se res Ebræorum per omnia secula ad suum diligentissimè & veracissimè perscripsisse, & absolutis libris illis τῆς *ἀρχαιολογίας* seu *Originum*, λέγω, inquit[i], θαρσήσας ἤδη διὰ τὴν τῶν προτεθέντων συντέλειαν ὅτι μηδεὶς ἂν ἕτερος ἠδυνήθη θελήσας, μήτε Ἰουδαῖος, μήτε ἀλλόφυλος τὴν πραγματείαν ταύτην οὕτως ἀκριβῶς εἰς Ἕλληνας ἐξενεγκεῖν. Ἐγὼ γὰρ ὡμολογημένην παρὰ τῶν ὁμοεθνῶν πλεῖστον αὐτῶν κατὰ τὴν ἐπιχώριον παιδείαν διαφέρειν, καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐσπούδασα μετασχεῖν &c. quod vertit Ruffinus, *Dico siquidem cum fidu-*

e Apud Stephanum Calvarium Parisiis 1539.
f Cap. 16. 18.
g Histor. Scholastic. ad Deut. 6.
h Cap. 22. 7. &c.
i Lib. 20. cap. 9.

fiducia, opere jam perfecto, quia nullus alter, licet voluntatem habuerit, neque Judæus neque Alienigena, potuit hoc negotium Græcis ita subtiliter explanare. Habens enim indubitantèr à congentilibus meis maximam eruditionem nostræ provinciæ, etiam Græcas studui literas adipisci &c. Quod verti debet, *Agnoscunt enim Tribules mei, Disciplinam me patriam egregiè præ cæteris callere. Etiam Literarum Græcarum studiosus fui* &c. Et paulò pòst, adeo raros Sapientes apud suos tunc facit, ut vix omninò quemquam præter se Sapientis, id est Theologi & Iurisconsulti præclarioris, nomen meruisse existimâsse videatur. Certè quidnam in causa fuerit cur Iosephus aut Septenarium heic Numerum aut illud de Tribus Leviticæ ministris sic adjecerit, nondum ariolari quivi. Sed in Legum Sacrarum ejus enumeratione non pauca sunt alia & textui Sacro & Talmudicæ disciplinæ haud parùm dissona. Et de erratis ejus vide præ aliis Antonium Possevinum[k] & Jacobum Salianum in Annalibus sacris, qui diligentiùs ea congesserunt. Præstantissimns autem Vir Hugo Grotius ad Christi[l] illud, Ὃς δ᾽ ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει, *qui cædem patraverit, reus erit Iudicii*, non dubitans, quin locus ille ad jurisdictionem Judicum in lege præscriptorum pœnásque inde capitales[m] irrogandas spectârit (quâ de re plura inferiùs) *apparet*, inquit, *ut hoc ita in sequenti commate κρίσιν, quod Matthæus dixit* דין, *non esse consessum Triumvirorum sive pedaneorum Iudicum, sed Auditorium Iudicum qui in Portis cujusque Civitatis jus super causis majoribus reddebant & in homicidas etiam reddere solebant, de quibus agitur Deuteron. XVI. 18. XXI. 2. Quanquam enim capitalia judicia, jam eo tempore cum Christus hæc diceret Iudæis erant ademta* (eâ de re etiam plura inferiùs) *erat tamen mos ille Iudiciorum notus omnibus & in recenti memoria. Cum autem consessum istorum judicum Hebræi omnes dicant fuisse Viginti Trium, mirum multis videtur quòd Iosephus quem patrii moris nihil latuit, Septem solos statuere videtur.* Et allatis tunc Josephi verbis, *Sed mihi*, ait, *ipse Iosephus hunc nodum solvere videtur, cum verbis sequentibus dicit* ἑκάστῃ δὲ ἀρχῇ ἄνδρες δύο ὑπηρέται διδόσθωσαν ἐκ τῆς τῶν Λευιτῶν φυλῆς. *Nam ἀρχὴν intelligit singulos magistratum gerentes, quibus singulis bini erant additi adsessores periti juris quos Iosephus ὑπηρέτας vocat quod est Hebraicè* שוטרים. *Septem ergo municipes loci erant judices, præterea adsessores XIV qui ex Levitis maximè sumebantur. His supernumerarii accessisse videntur unus & alter.* Sic ille; adeóque cum Gelenio vertit *singulis magistratibus* (pro personis sumtis) *attribuantur duo ministri* &c. Atqui ita ex Josepho ipso fiunt tantùm viginti unus. Quod ad supernumerarios spectat, nihil omninò habet ille. Et nodus manet, si quid video, ut antè insolutus, si non insolubilis. Id quidem verum est, ἑκάστῃ ἀρχῇ ita, ex vocis vi, posse intelligi ut significet, *unicuique eorum qui præficiuntur.* Et paulò post ibi ipse Josephus de Judicibus & Presbyteris agens, quibus excundum erat[n] ad distantias urbium cadaver ita clam occisi ut cædis nullibi index haberetur circumjacentium metiendas, *αἱ ἀρχαὶ*, inquit, τῶν πόλεων τῶν πλησίον τῇ χώρᾳ ἐν ᾗ ὁ φόνος ἐπεράχθη καὶ ἡ γερουσία συνελθόντες μετρεί-

[k] In Apparatu Sacro.

[l] S. Matth. Cap. 5. 21.

[m] Levitic. 24. 2. Numer. 35. 26 &c.

[n] Deuterom. 21. 2.

περιίτωσαν, quod vertit Ruffinus, *Principes Civitatum vicinarum regionis illius, in qua cædes facta est & Seniores convenientes metiantur* &c. Et Gelenius *ibi Magistratus oppidorum vicinorum*, uti & Genebrardus, *les Magistrats* &c. Adeóque non ita malè existimari quibat, non Præfecturam Septemviralem quamlibet, sed præfecturæ ejusmodi quemlibet collegam, nomine ἀρχῆς Josepho heic venire. Sed verò ut Latinis *Magistratus*, qui benè respondet τῃ ἀρχῆ, uti & *Officium*[o] tum ipsum Magistratûs ac Officialium officium, tum ipsas Magistratum seu Officium sustinentium personas pariter significat, ita ἡ ἀρχὴ Græcis. Et sæpius in Federe Novo ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι hoc sensu occurrit, id est in ipso quo scripsit Josephus tempore. Unde potius autumandum, Iosephum in illo ἑκάστῃ τῇ ἀρχῇ Officium Magistratûs, Principatûs seu Præfecturæ in Septemviris suis, seu Septemvirale quodlibet collegium innuisse, quàm singulos ejusdem collegas. In τῷ ἀρχέτωσαν ita simul conjunguntur, ut Principatus seu Præfectura eorum in collegio quod faciebant, non in singulis, Josephi etiam sensu, haberetur. Ideóque etiam ἡ ἀρχὴ ἑκάστῃ statim post adhibita singula ejusmodi collegia videtur innuere. Et, ni fallor nimium, longè manebit Josephi sensus ab eo qui Talmudicis receptissimus, tametsi ita, ut præfertur, numeru conflaretur Viginti Trium. Neque enim ὑπηρέται *Ministri*, nec שוטרים seu *Officiales*, ex numero Judicum unquam fuere. Neque inter Judices seu Collegas ipsos, quantum ad potestatem judiciariam, dignitas ullatenùs dispar. Nec sanè videtur alios per ministros illos binos innuisse Josephum quàm Binos Scribas qui singulis Synedriis Vigintitriumviralibus, non omninò collegis singulis, erant, ut antè ostensum, ex disciplina Talmudica necessarii. Lectionem hac de re Josephi tentare fas non videtur. Codices veteres ἄνδρες ἑπτὰ *Septemviri* habuisse satis scitur ex Ruffino qui ita legebat. Sed non solùm mihi nondum numeri illius Josephiani ratio ulla omninò comperta est, sed nec quonam colore aut commento illuc is irrepserit, τῷ ἄνδρες εἴκοσι τρεῖς *Vigintitriumviri* (juxta Talmudicos) locum reverà debitum mirè sic occupans, conjectare omninò quivi. Habetur quidem de solenni mensium annorúmque intercalatione numeri Judicum ex Synedrio Magno Septenarii mentio velut qui ut commodior sufficeret. Misna[p]; *Rabbi Simeon Ben Gamaliel dixit* (de intercalatione verba faciens) בשלשה מתחילין ובחמשה נושאין ונותנין וגומרים בשבעה ואם גמרו בשלשה מעוברת *incipiunt Tres, Quinque autem de re disputant, & rem perficiunt septem; sed ita, ut si Tres rem perficiant, rite satis perficiatur.* Id est, totidem ex Synedrio sumti Magno, veluti Synedrii totius delegati, quorum numerus, aut alius ejusmodi, (veluti in vitulæ decervicandæ judicio, de quo libro proximo) ad Synedria per urbes alias disposita non omninò attinet. De illis autem jam ante dictis Synedris & Iudicibus aiunt Ebræi[q], אין קרוי אלהים אלא ב״ה דין שנסמך בארץ ישראל בלבד והם האנשים החכמים הראוין לדון שבדקו אותן בי״ד של ארץ ישראל וכנו אותם וסמכו אותם *Neutiquam tribuebatur nomen Elohim* (Deorum) *aliis quàm Synedris qui ordinarentur in terra Israelitica tantùm; qui scilicet fuere Viri Sapientes & Iudiciis idonei, quos conquirebant Synedri Terræ*

o L. 74. §. 5. D. tit. De Evictionibus, L. 1. C. tit. de Præscript. 30. vel 40. annorum.

p Tit. Sanhedrin cap. 1.

q Maimonides hilc. Sanhedrin cap. 4. §. 4.

ra Israelitica & praficientes ordinabant Manuum Impositione, de qua plura capite proximo. Et consonum de Nomine Deorum (de quo ut Iudicibus tributo, frequens in Scriptura mentio) habetur in Gemara Babylonia[r] ejusque glossa, ubi ad Iudices in Synedriis Babylonis seu Captivitatis Iudaicis, nomen illud non attinuisse asseritur. Ratio ex eis quæ de Ordinatione extra Terram, capite traduntur proximo, petenda.

r *Ad tit.* Baba kama *cap.* 8. *fol.* 84. 2.

V. Sed verò non desunt inter scriptores Christianos Viri etiam magni nominis, qui Institutionem qualem è Talmudicis ostendimus, Synedriorum per Ebræorum Urbes neutiquam agnoscentes, nec Magnum quidem nec Minora ullàve apud eos fuisse admittere videntur Synedria ante Pompeii tempora (quod satis mirère) cum Hircanus regno exutus, Sacerdotio est restitutus, Gabinio tunc ibi Pompeii legato; seu anno ante Christum 50 aut circitèr. Nimirum in controversiâ illâ inter Iosephum Scaligerum & Dionysium Petavium de Neomeniis, adeoque omni menstruorum annuorúmque temporum ratione à Synedrio Magno decernendis, agitata, in qua, Talmudicâ de Synedrio illo utitur doctrinâ Scaliger, in eum scribens Petavius, *Erant*, inquit[s], *apud Judaos in Palastina tota* συνέδρια *sive Concilia plurima; quorum pracipuum erat Hierosolymitanum, à quo catera pendebant. Horum* Συνεδρίων *Origo ab Gabinio mihi manâsse videtur qui Pompeii legatus, Hircano restituto, ut autor est Josephus lib. XIV. cap. X. Populum in quinque partes distribuit totidémque* συνέδρια *constituit; unum Hierosolymis, alterum Gadaris, tertium Amathunte, Quartum Hierichunte, quintum Samphoris, ex quo conjici potest non ita vetus illud esse, ut ex Synedrii decreto Neomenia publicarentur.* Et verum quidem est apud Josephum illic legi de Gabinio illo, Πέντε δὲ συνέδρια καταστήσας εἰς ἴσας μοίρας διένειμε τὸ ἔθνος. καὶ ἐπολιτεύοντο οἱ μὲν ἐν Ἱεροσολύμοις, οἱ δὲ ἐν Γαδάροις, οἱ δ' ἐν Ἀμαθοῦντι, τέταρτοι δὲ ἦσαν οἱ ἐν Ἱεριχοῦντι καὶ τὸ πέμπτον ἐν Σαμφόροις τῆς Ἰουδαίας. καὶ οἱ μὲν ἀπηλλαγμένοι τῆς δυναστείας ἐν ἀριστοκρατίᾳ διῆγον. *Quinque curias constituens* (sic Ruffinus) *aqualibus turmis gentem divisit, quarum una in Hierosolymis degebat, alia in Gadaris, tertia in Amathunte, quarta verò in Hierichunte, quinta in Sephoris Galilaa; qui regia potestate liberati sub optimatum gubernatione vivebant. Synedria* heic sic dicta Josepho (quod ut nomen publicorum conventuum omnimodorum adhiberi solet) & *Curia* Ruffino, Gelenio sunt *juridici conventus*, Genebrardo *sieges judiciaux*; & Josepho suo illic adnotabat vir maximus, Isaacus Casaubonus, συνέδρια *qua hodiè vocaremus Balliages, Prafectura.* Cæterum an velut ex Jure pristino Judæorum, quoad regiminis formulam, ejúsve reliquiis ullis, an ex juris formula aliqua Romani, instituta hæc fuerint à Gabinio, haud satis liquet. Certè, si ex Judæorum jure ex Victoris arbitrio Victis qualitercunque permisso; tum æquum est ut existimemus tum Septuagintauniusvirale Hierosolymis tum Vigintitriumviralia reliquis in locis collocata esse. Si ex Juris Romani formula aliqua; tunc, ut, pro arbitrio Victoris, aut aliter alitérque ubique se haberent, aut parili ubique formulâ;

s *De Doctrina Temporum lib.* 2. *cap.* 27.

mulâ, sed Ebraicæ dissonâ, constituerentur necessum est. Atqui rationi alicui mihi non ita videtur consonum, originem Synedriorum apud Ebræos inde manâsse autumare; quod sanè quid aliud est, quàm Ebræos per tot à Mose secula conventibus Iuridicis seu ejusmodi publicis omninò caruisse? Certè si Consessibus ejusmodi sic caruissent, nec regimine aliquo in facinorosis coercendis legitimo, per totum illud tempus, uti potuissent. Sunt etiam [t] qui nec Synedrii Magni Institutionem ejusmodi fuisse in Numeris, secundum antè inde dicta, ut in populo Ebræo permaneret, sine dubio admittunt. Sed verò, tum eis quæ sic per conjecturam de Synedriorum illic omnimodorum origine adeo recente emissa sunt, tum dubio illi de Synedrio Magno ampliter cuique satisfactum fore credimus partim ex antè allatis, partim ex eis quæ inferiùs de Successione & Duratione eorum, exhibebimus.

[t] *Benedictus Pererius ad Genes. 49. §. 84.*

Cap. VII.

I. Cooptandis *in Synedria* Jurisdictionis Contentiosæ, *intra Terram Sanctam publicè constituta omnimoda*, Dignitas Presbyteralis *necessariò prævia. Quomodo & à quibus collata.* Præsentibus, Absentibus; *Ante* Hillelem *Seniorem*, *Post.* Manuum Impositio. Gemara Hierosolymitana *emendata. Titulus* Rabbi. *Magistrorum sententia*; *de* Presbyterorum *numero amplissimo à* Davide *Rege Ordinato.*

II. Presbyteri *in facultatem* Particularem *variatim* Ordinati. *Et de* Ligando *&* Solvendo, *seu* Licitum *&* Illicitum *pronuntiando.* Ligati *&* Soluti Arcanum.

III. Presbyteri *nomen etiam & Dignitas qualiscunque itidem tributa* Privatis *aliquot* è vulgo, *nec solenniter Ordinatis*, *qui tamen actibus aliquot forensibus* jurisdictionis *non modò* Voluntariæ *sed &*, *in Triumviralibus ex compromisso Iudiciis*, Contentiosæ *satis idonei.* Presbyteri Plateæ, *Idiotæ*, Privati; *ut* Laici.

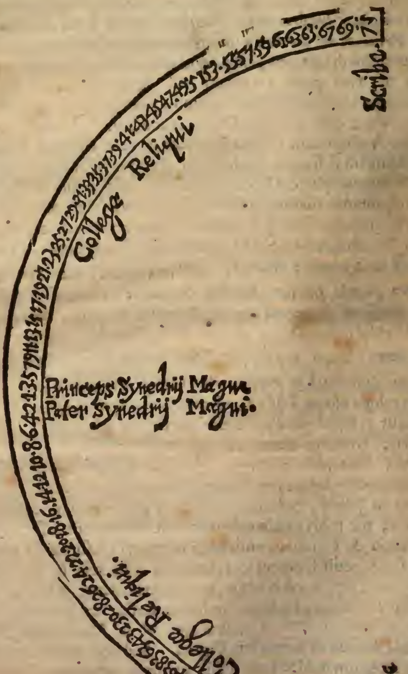
IV. *Non ex* Jure Divino, *sed moribus receptis superinductisque*, *scilicet* Jure *planè* Humano, *pependit apud Ebræos* Presbyterorum *omnigenorum* Ordinatio, *adeóque* Manuum Impositio.

V. Ordinationis Judiciariæ *actus* extra Terram *sanctam ritè peragi nequibat. Et de* Constitutione *&* Jurisdictione Judicum *Ebraïcorum*, *in suos*, extra Terram, *nec tamen*, *ritu solenni* Ordinatorum *facultate præditorum:* Æchmalotarchatum *jus.*

VI. Rabbi Jehuda Ben Baba *sub* Adriano *miserè cæsus*, *eò quòd* intra Terram Sanctam, *contra edictum de* Ordinatione *Cæsareum*, Presby-

והשאר יושבין בעיגול כמו חצי גורן כדי שיהא הראש רואה את כולן *Judex qui sapientiâ reliquis præstabat, Caput erat seu Princeps eorum. Reliqui autem sedebant ut in area semicirculari, ita ut Princeps posset omnes contueri.* Ipsa etiam Misna[e],

e Tit Sanhedrin cap. 4. Babylon. fol. 36. 2.



בסנהדרין

סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה. כדי שיהו רואין זה את זה *Synedrium erat ut area semicircularis, ita ut alter alterum posset intueri.* De Figura autem hac Gemara ibi Babylonia f; מנא הני מילי אמר רבי אחא בר רבינא דאמר קרא שררך אגן הסהר אל יחסר המזג ונומר שררך זו סנהדרין ולמה נקרא שמה שררך שהיא יושבת בטיבורו של עולם אגן שהיא מגינה על כל העולם כולו הסהר שהיא דומה לסהר אל יחסר המזג שאם הוצרך אחד מהם לצאת רואין אם יש עשרים ושלשה כנגד סנהדרי קטנה יוצא ואם לאו אינו יוצא בטנך ערמת חטים מה ערמת חטים הכל נהנין ממנה אף סנהדרין הכל נהנין מטעמיהן סוגה בשושנים שאפילו כסוגה של שושנים לא יפרצו בהם פרצות *quod ad verba illa* (de Figura Synedrii) *attinet, dixit Rabbi Acha Bar Chanina, eò spectare etiam scripturam illam, Umbilicus* g *tuus crater figuræ Lunaris qui nunquam destituitur Vino mixto* (Græci, κρατὴρ τορνευτὸς, μὴ ὑστερούμενος κρᾶμα. Vulgata *crater tornatilis nunquam indigens poculis*; Judæi Hispanienses, *vaso redondo no faltar la templacion*; Syrus & Arabs pariter; Et Ebræi interpretantur potum illum mixtum per שני חלקי מים ואחד יין *duas partes aquæ & unam Vini*) *Venter tuus acervus tritici; circumseptus Liliis Umbilicus tuus ibi denotat Synedrium* (Magnum) *& causa cur ita docetur, est, quoniam sedes ejus in Umbilico totius Orbis* (in Templo Hierosolymitano) *Crater autem adjicitur, quoniam,* velut crater, *traditur Orbi universo; Figuræ Lunaris, quoniam similis est* sedes ejus *Lunæ* dimidiatæ; *qui nunquam destituitur potu mixto, quoniam si cui Synedrorum necesse fuerit exire* (glossa ibi ליעסקיו חוץ ללשכה *negotiorum suorum causâ extra Conclave*, antè memoratum) *observandum erat, utrum remanerent* (præter eum) *viginti Tres, velut Synedrium Minus. Si ita, exeundi facultas ei concessa est, sin minus, exeundum ei non erat. Venter tuus, Acervus Tritici! Quid Acervus Tritici? Id è quo commoda quilibet percipit. Etiam ex Synedrio commoda quilibet percipit,* tametsi ita minus esset quàm integrum (id est, quasi aut propè duabus partibus seu binis Synedrii Vigintitriumviralis numeris minutum, Tertiâ se sustinens, ut Vini pars tertia cum duabus Aquæ mixtis; sic ibi glossa) *Circumseptus Liliis; nimirum velut Liliorum tantùm* seu *tenui septo, tutum Synedrium à nemine perrumpebatur.* Et paraphrasis illic Chaldæa expressiùs de Principe ibi & collegis 70, & Figura consessûs illa semirotunda, seu semicirculari; וריש, inquit, מתיבתך די

בזכותיה מתפרנסין כל עלמא היכמא דעוברא מתפרנס מן פרתיה במעינא דאימיה בתקף באוריתא כאוננא דסיהרא במיתיה לזכאה ולחיבאה ולא חסרין פתגמי אוריתא תדירא מפומיה היכמא דלא חסרין מוי דנהרא רבא דנפק מעדן ושבעין חכמין מסחרין יתיה כאדרא סגלגל ואוצריהון מליין מן מעשר קדשא ונדרא ונדבתא דסדירו להון עזרא כהנא וזרובבל וישוע ונחמיה ומרדכי בלשן אנשי כנשתא רבתא דמתילין לוורדין בגין די יהי להון חילא למיעסק באוריתא יומם ולילא *Et princeps Synedrii tui per cujus meritum* (seu, cujus singulari bonitate) *gubernamur per omnia secula, sicut fœtus enutritur per Umbilicum in utero matris suæ, splendidus est in lege* (*sicut circulus Lunæ*) *quando venit ad pronuntiandum quid Mundum aut Immundum, & ad Absolvendum & Condemnandum; & non deficiunt verba Legis unquam ab ore ejus, sicut non deficiunt aquæ fluminis Magni, quando effluit è Paradiso. Et Septuaginta sapientes circumstipant eum*

sicut

f *Ibid. fol. 37, 1.*

g *Cantic. Cantic. cap. 7, 2.*

ſicut Area Rotunda (ſemicircularis) *& cellaria eorum plena ſunt Decimis ſanctificatis, & Votivis & ſpontaneis quas conſtituerunt eis Ezra Sacerdos, & Zorobabel, & Joſua, & Nehemias & Mardocæus & Bilſan, viri Synagogæ Magnæ; Et comparantur illi Roſis* (שושנים accipitur tam pro *Roſis* quàm *Liliis*, atque ita vertunt in antè allatis ex Ebræo Judæi Hiſpanienſes aliíque) *ut ſit eis virtus laborandi in Lege Die ac Nocte.* Hiſce ſatis conſona ſunt quæ leguntur apud Rabba Bar Nachmoni, in *Shir haſhirim Rabba*[h], שררך אגן הסהר אלו
סנהדרין מה תינוק זה כל זמן שהוא במיעי אמו אינו חי אלא מטבורו כך אין ישראל יכולין
לעשות דבר חוץ מסנהדרין ׳שלהם אגן הסהר אדרא דאזהרה וגו אל יחסר המזג אל תחסר
סנהדרין מעשרים ושלשה דא אל יחסר המזג אל תחסר סנהדרין מופלא שלהם וגו׳
Umbilicus tuus crater figuræ Lunaris. Denotat hoc Synedrium (Magnum) *Atque ut infans quamdiu eſt in viſceribus Matris non aliunde vivit quàm ex Umbilico ſuo, ita Iſraelitæ haud potuere quicquam facere* (in negotiis publicis & magis arduis) *citra poteſtatem* ſeu *decretum Synedrii ſui. Crater figuræ Lunaris,* ſeu *rotundus, Area Lunaris,* ſeu *ſplendida &c.* (ubi R. Iſachar Ben Nephthali, חדר שיצא
ממנו אזהרה לכלל ישראל ׳ודרש אגן על לשכת הגזית שהיתה כחדר עגול סביב כחצי גורן עגולה
Conclave, unde emanant vitæ Præſcripta in omnes Iſraelitas. Et Crater ſumitur heic pro Conclavi illo Saxeo, quod erat ſicut conclave circumcirca rotundum, & inſtar dimidiatæ areæ rotundæ; ſedes nempè ſemicircularis erat; & Conclave ipſum vult ni fallor fuiſſe orbiculare) *Non deficiet vinum mixtum*, denotat, *non deficiet Sanhedrin ibi ex Viginti tribus* (juxta ſuperiùs dicta; & ſic interpretatur illic Iſachar Ben Nephthali) *& ſecundum alios, non deficiet vinum mixtum, innuit ibi, Synedrio non deficiet Princeps ſuus &c.* Ejuſmodi habentur alia in *Midbar Rabba*[i], eodem Bar Nachmoni autore, ubi etiam legitur, de Loco illo Canticorum, מדבר בסנהדרין שהיתה נתונה בלשכת הגזית והיא משולה בשרר ולמה היא משולה בשרר
אלא מה השרר הוא נתן באמצע הגוף כך סנהדרין של ישראל נתונה באמצע של בית המקדש
Dicitur de Synedrio qui ſedem *habuit in Conclavi illo Saxeo. Et comparatur Umbilico, & quare comparatur Umbilico? etiam quia ut Umbilicus collocatur in medio corporis, ita Synedrium in medio Templi.* R. Obadias Bartenorius eadem de Umbilico habet ad Miſnam de Synedrii ſede, quæ è Gemara Babylonia jam adduximus, & ſedebant, inquit, בעגול כחצי ירח *circulariter in loco Lunæ dimidiatæ ſimili*, בעגולה שלמה אין יושבים מפני שצריכים בעלי דינים והעדים ליכנס ולדבר לפני כלם *Sed non ſedebant in circulo integro eo quòd*, per aream extra diametrum, *neceſſe erat ut introirent Litigatores & Teſtes & ibi loquerentur coram omnibus*. Quinetiam ut in aliis Synedria Vigintriumviralia ſubinde imitabantur illud Magnum, ita etiam in hac conſidendi formula. Atque ad hunc modum jam dictum, illud Canticorum paſſim interpretantur Talmudici. Et quod ad numerum conſidentium in Synedrio Magno Vigintitrium minimùm legitimum, Gemara item Hieroſolymitana[k], סנהדרין שבלשכת הגזית אע״פ שהיתה של ע״א לא היו פחותין מכ״ג
הוצרך אחד מהן לצאת היה מסתכל. אם יש שם. כ״ג היה יוצא ואם לאו לא היה יוצא

h Fol. 34. col. 3.

i Fol. 209. col. 3.

k Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. col. 3.

Cum

Cum Synedrium quod in conclavi lapideo illo (Magnum) *constaret ex* 71, *numerus ejus* (in consessu legitimo) *minor esse non debuit quàm Viginti Tres. Et si necesse esset cuiquam eorum exire, perspicere illum oportuit, utrum maneret numerus* 23. *Tunc enim exire licuit. Sin verò; non licuit ei exire.* Atque ad hæc Moses Cotzensis[l]; מכאן יש ללמוד שלא היו יושבין כולם תמיד ולא היו מתקבצין כל השבעים אלא בעת הצורך (Synedros Synedrii Magni) *Et hinc discendum non consedisse omnes semper; nec congregatum fuisse numerum Septuagenarium integrum nisi tantum cum res necessario postularet.*

l Præcept. Affirm. 97. fol. 186. col. 4.

II. Misna superius memorata, simul ac ita tradiderat Formulam & Figuram Considendi, pergit de aliis Adstantibus, aliis etiam, pro more, coram Synedris Vigintitriumviralibus intra aream illam considentibus. ושני inquit, סופרי הדיינין עומדין לפניהם אחד מימין ואחד משמאל וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין ר׳ יהודה אומר ג׳ אחד כותב דברי המזכין ואחד כותב דברי המחייבין והשלישי כותב דברי המזכין ודברי המחייבין *Et Duo Judicum Scribæ adstabant coram eis, alter à dextris, alter à sinistris; qui scribebant verba absolventium & verba condemnantium. R. Jehuda dixit, Tres, quorum unus Absolventium, alter condemnantium, tertius tam absolventium quàm condemnantium verba scribebat.* Hi scilicet sunt Scribæ capite superiori memorati. Sed illud Rabbi Iehudæ neutiquam receptum[m]. Sequitur dein, de Tribus Ordinibus Dignitatis Presbyteralis Candidatorum seu Discipulorum illustrium, singulis ex viginti tribus constantibus, coram Synedris, sed tantùm Vigintitriumviralibus, Considentibus: ושלש שורות של תלמידי חכמים יושבין לפניהן כל אחד ואחד מכיר את מקומו היו צריכים לסמוך סומכין מן הראשונה אחד מן השניה בא לו לראשונה אחד מן השלישית בא לו לשניה בוררין להן עוד אחד מן הקהל ומושיבין אותו בשלישית ולא היה יושב במקומו של ראשון אלא יושב במקום הראוי לו *Et Tres Ordines Discipulorum Sapientum*, seu Candidatorum quales diximus, *coram Synedris sedebant. Et quisque eorum suum novit locum. Si quem Ordinare necessitas exigeret* (si necesse esset ut fieret eorum quis, ex re præsenti, juxta superiùs dicta & inferiùs dicenda, Presbyter, atque in judiciariam, manuum impositione, cooptaretur facultatem) *ex ordine is sic ordinabatur Primo. Tum Primus Ordinis secundi ascendebat in Primum. Et Primus Ordinis Tertii ascendebat in Secundum. Dein ex Congregatione* seu *populo suo seligebant Unum qui collocandus in Tertio. Sed ei minimè sedendum erat in loco Prioris, sed in loco ipsi idoneo.* Ordinum horum quemlibet ex viginti tribus constitisse receptum est, unde de numero 69. seu Tribus hujusmodi Ordinibus præter Synedros 23, mentio superiùs, ubi[n] de Numero incolarum Synedrii Vigintitriumviralis constitutioni idoneo. Et de Ordinibus hisce, corúmque numero locísque, expressiùs Maimonides[o], בכל סנהדרי קטנה מושיבין לפניהם שלש שורות של תלמידי חכמים כל שורה ושורה כג איש שורה ראשונה קרובה לסנהדרין ושורה שנייה למטה הימנה ושלישית למטה הימנה וכל שורה ושורה יושבין בה לפי מעלתן בחכמה אם נחלקו הסנהדרין והוצרכו לסמוך אחד להוסיף על מנינן סומכין מן הראשונה הגדול שבה והראשון שבשורה שנייה בא ויושב בסוף שורה הראשונה כדי למלאות חסרונה והראשון שבשלישית בא ויושב בסוף שורה שנייה ובוררין להן אחד משאר הקהל ומושיבין

m Maimonides ad dict. Misnam & hilc. tit. Sanhedrin cap. 1. §. 9.

n Cap. 5. § 1.

o Hilc. Sanhedrin cap. 1. §. 7. & 8.

אתו בסוף שורה שלישית וכן אם צרכו לסמוך שני או שלישי על הסדר הזה הם עושים *In quolibet Synedrio Minore* (Vigintitriumvirali) *collocabant coram Synedris Tres Ordines Discipulorum Sapientum, singulos ex viginti tribus viris constantes. Ordo Primus, Proximus erat Synedrio ipsi. Secundus illo inferior. Tertius inferior illo. In quolibet autem Ordine considebant secundum Dignitatem suam in Sapientia. Si dissensus esset inter Synedros adeo ut necesse esset* (pro more, ubi dissensus haberetur) *eis quemquam ordinare, ad augendum suum numerum, ordinabant ex Primo, eum qui illic antecellebat. Et Primarius Ordinis secundi surgens sedebat in loco infimo Primi, ut ita compleretur ejus defectus. Pariter Primarius Ordinis Tertii, surgens sedebat in loco infimo secundi. Dein seligebant ex populo suo reliquo unum, & collocabant eum in Tertii loco infimo. Atque ad hunc modum se res habuit, si necesse esset* (ejusmodi ex causâ) *Binos, aut Tres pluresve Ordinare.* Totidem fermè verbis ùtitur ex veterum placitis Moses Kotzensis [p], Usus autem Ordinum horum non modò in eo erat, ut inde sic in Judicii Capitalis dissensu adsciscerentur Vigintitriumviralibus Synedris ex eis, si res postularet, juxta superiùs dicta [q], plures etiam usque ad numerum 71 (ut sic Magni imitatio quædam fieret) verùm etiam ad Synedrorum demortuorum locos supplendos. Atque oportuit ut in hisce Ordinibus Minor numerus quàm 48 nunquam haberetur, ne scilicet, si in dissensu necesse esset ut compleretur tandem numerus 71 (qui ex 23 seu Synedrio ipso ac 48 sic adsciscendi conficitur) deessent qui complerent. R. Obadias Bartenorius [r], Ordines illi Tres sic collocabantur, שמא יחלוקו הדיינים והיו רובן מחייבין ומיעוטן מזכין והטיה לרעה אינו על פי אחד כדכתיב לא תהיה אחרי רבים לרעות ׳ וצריך להוסיף בהם עד ע״א שלעולם אין מוסיפין על הדינים יותר מע״א ׳ הילכך צריך להושיב לפניהם ארבעים ושמנה להשלמת שבעים ואחד *Ne aliter, si dissentirent Synedri, & pars uno Major condemnaret, & Minor absolveret, inclinatio* seu *propensio inde in Malum* Pœnæ *fieret ex Unicâ* superante *sententiâ, quod admitti non debuit ex eo quod scriptum est* [s], *Non sequêris plures* (simpliciter Plures) *ad Malum* Pœnæ insligendum. *Et ne hoc fieret, opus, si res postularet, erat adjicere plures per Paria usque ad 71. Nec unquam ultra 71, Judicibus adjiciendus quisquam. Ideóque necesse erat ut coram præsto sederent minimùm 48 qui numerum illum 71 complere possent.* Id est, tot quot Binorum integrorum Ordinum numerum seu 46 & Par insuper unum conficerent. Hinc etiam observatu est dignum, quale etiam in id genus aliis observavimus, Synedria illa Vigintitriumviralia, in Synedrorum dissensionibus, quales diximus, judiciariis, Numerum ac Dignitatem Synedrii Magni seu Septuagintauniusviralis à Deo O. M. ipso instituto, veluti sibi Prototypon & exemplar præscriptum, summâ cum reverentiâ, suspexisse. Figura, ex jam dictis, Sessionis ad hunc modum se habuit tum Synedrii cujuslibet Viginti-Triumviralis, Hierosolymis quàm alibi collocati, tum Ordinum illorum Trium coram Synedris considentium. Et de Ordinibus illis Tribus intelligendus est Vir Magnus [t], ubi ait, *Ad pedes sedebant discipuli, ut ipso usu jus addiscerent, & in morientium aut decrepitorum locum surrogarentur.*

III. Ex

p *Præcept. Affirmat.* 97.
q *Cap.* 5. §. 2. & 4.
r *Ad Misnam tit.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 4.
s *Exod.* 23. 2.
t *Hug. Grotius ad Deut.* 16. 18.



III. Ex Ordinibus illis & Synedriorum Vigintitriumviralium Synedris, ubi res turbidæ non præpedirent, cooptabantur ſurrogabantúrque Collegæ Synedrii Magni. Cooptatio autem ejuſmodi & ſurrogatio, pro ſeculorum diverſitate, dominantium libitu, cæteris quæ, ut fieri amat, in rebus civilibus mutant, alia atque alia proculdubiò erat. Primæ cooptationis rationem jam antè [u] è Talmudicis oſtendimus; quæ nunquam iterata. Seculorum inſequentium alia erat Ordinaria, alia extra Ordinem adhiberi ſolita. Ex Ordinaria ratione dubitari nequit quin è celebrioribus juriſconſultis in Facultatis Judiciariæ, modo inferiùs indicando, Dignitatem evectis Collegæ in Synedrium Magnum adſciſcerentur. Solennior autem & receptior etiam in ea mos erat, ut ex Synedrio Vigintitriumvirali ad Atrium templi poſito, velut è promtuario unde Magnum Synedrium ritu ordinario ſupplendum eſſet, ſucceſſores evocarentur. Evocabantur nempè, è Minoribus per Urbes & Provincias Synedriis, viri egregii in Synedrium illud alterum Hieroſolymis ad Montem Templi collocatum; demortuis ſcilicet aut ſummotis collegis. Illinc, ut ſucceſſores, in Synedrium quod ad Atrium Templi ſedes habuit, evecti. Adeo ut neminem præter ſpectatiſſimos, multóque rerum forenſium uſu eminentiſſimos, dum hunc morem in republica pacata ac florente obſervabant, adſcitos in Synedrium hoc Magnum fuiſſe ſit maniſeſtiſſimum. Hac de re Hieroſolymitani [x], verbis primò de Synedrio hoc factis, משם היו שולחין בכל עיירות שבארץ ישראל וכל שהיו מוצאין. אותו חכם עניו שפוי עין טובה נפש שפלה רוח נמוכה לב טוב יצר טוב חלק טוב היו מושיבין אותו בבית דין שבהר הבית ואחר כך בבית דין שבחיל ואחר כך בבית דין הגדול שבלשכת הגזית *Inde mittebant in quamlibet urbem terræ ſanctæ, & quem comperiebant eſſe ſapientem, manſuetum, naturâ*

u *Cap. 4.*

x *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19. *col.* 3.

naturâ sedatâ, boni oculi (seu *liberalem*) *animo submisso, spiritu humili, corde bono, bono affectu, fortunâ bonâ, eum collocabant* seu *cooptabant in Synedrium ad Montem Templi positum, & postea in Synedrium quod ad Antemurale sedes habuit* (idem quod aliàs *ad Atrium* dicitur) *& postea in Synedrium Magnum*
x Ad tit. Sanhedrin cap. 10. fol. 88. b. *quod in Liskat hagazith*, seu *in Conclavi lapideo.* Babylonii item [x]; משם כותבין ושולחין בכל המקומות כל מי שהוא חכם ושפל ברך ודעת הבריות נוחה הימנו יהא דיין בעירו משם מעלין אותו להר הבית משם לעזרה משם ללשכת הגזית *Inde scribebant mittebántque per omnia loca; Qui sapiens est, genu humili & hominibus gratiosus, fiat Judex in urbe sua. Inde evehebant eum ad Montem templi; inde ad Atrium; atque inde demum ad Conclave Lapideum.* Ubi glossa, משם מעלין אותו להיות דיין בהר הבית כשמת אחד מהם ויושב שם עד שמת אחד משל עזרה ומעלין את זה מזה שם וכולן יש בהם מעלה זה מזה *Inde evehebant eum in dignitatem Judicis in Monte Templi, quoties ex illo Synedrio quis obierat. Ibi sedes habebat usque, dum moriebatur quis ex Synedrio ad Atrium posito, quo tunc etiam evectus est. Et universim ita ab Altero ad Alterum solebant evehi.* Maimonides
z Halach. Sanhedrin cap. 2. item [z]; אמרו הכמים שמבבר הגדול היו שולחין בכל ארץ ישראל ובודקין כל שמצאוהו חכם וירא חטא ועניו ושפוי ופרקו נאה ורוח הבריות נוחה הימנו עושין אותו דיין בעירו ומשם מעלין אותו לפתח הר הבית ומשם מעלין אותו לפתח העזרה ומשם מעלין אותו לבית דין הגדול. *Accepimus à sapientibus, morem fuisse, ut è Synedrio Magno mitterent per universam terram sanctam inquirerentque de quolibet qui sapiens esset, timens peccatum, mansuetus, probatæ rebus in discriminandis indolis atque apud homines gratiosus. Virum ejusmodi fecisse in urbe illius Judicem, inde etiam eum ad introitum Montis Templi evexisse, inde itidem ad ostium Atrii, atque inde demum ad Synedrium Magnum.* Sic alii [*]. Extra Ordinem, saltem non modo
* Mosis Cotzens. præcept. aff. 97. jam dicto qui ad tempora gentis pacatiora salvamque Rempublicam attinet, cooptati surrogatique sunt Judices à Regibus aliisve quibus summa rerum permissa fuit, cum Synedria post deliquium aliquod seu intermissionem instaurabantur. Exemplum habetur ejusce rei in illo Josaphati in Paralipomenis [a]. Huc spectat quod habetur apud Maimonidem [b] de Synedrio Magno constando, quando unicus tantùm, in Terra Sancta, repertus fuerit ritè Ordinatus Presbyter. Quin tam Sorte, quàm Suffragiis interdum opinor cooptati sunt, quod fortè innuit Philo ubi memorat [c] (de Judicibus Judæorum suorum inprimis locutus) τοὺς λαχόντας ἢ χειροτονηθέντας δικάζειν, *eos quibus sive Sorte sive Suffragiis judicandi potestas obvenit.* Alia locis suis inferius tradita huc spectabunt.

a Lib. 2. cap. 19. 5.
b Tit. Sanhedrin cap. 4. §. 11.
c Lib. περὶ δικαστ.

IV. Habetur autem apud Flavium Josephum quod jam dictis ex Talmudicis, adeóque Talmudicis ipsis, est perquam, in Numero collegarum Synedriorum Minorum, eorúmque Ministris & Dispositione, adversum. Nimirum, inter Præscripta Mosaica, facit ex eis ille καθ' ἑκάστην πόλιν, *in qualibet urbe* Synedrium seu Tribunal Septemvirale. Verba ejus sunt [d], velut ex Mosis ore:

d Originum lib. 4. cap. 8.

Ἀρχέ-

Ἀρχέτωσαν δὲ καθ᾽ ἑκάστην πόλιν ἄνδρες ἑπτὰ οἱ καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν περὶ τὸ δίκαιον σπουδὴν προησκηκότες. Ἑκάστῃ δὲ ἀρχῇ δύο ἄνδρες ὑπηρέται διδόσθωσαν ἐκ τῆς τῶν Λευιτῶν φυλῆς· ἔστωσαν δὲ οἱ δικάζειν λαχόντες τῇ πόλει ἐν ἁπάσῃ τιμῇ, ὡς μήτε βλασφημεῖν ἐκείνων παρόντων μήτε θρασύνεσθαί τισιν ἐξεῖναι· τῆς πρὸς τοὺς ἐν ἀξιώματι τῶν ἀνθρώπων αἰδοῦς αὐτοὺς εὐλαβεστέρους, ὥστε τοῦ Θεοῦ μὴ καταφρονεῖν ἀπεργαζομένης. *Qualibet in Urbe præsint, gubernent* seu *præficiantur Septem Viri, probatæ Virtutis & Iustitiæ cultores. Singulis vero Præfecturis tribuantur Duo Ministri ex Levitarum Tribu* (Quod nos heic *Præfecturis*, Gelenius vertit *Magistratibus* &c, *à chascun Magistrat*, Genebrardus; unde etiam è Latino & Gallico Thomas Logius Anglicè. **let each one of these Magistrates** &c.) *Quibus vero judicandi sors obtigerit, suis in urbibus summo in honore habeantur, adeòque ut præsentibus illis nec conviciari liceat nec contumaciùs* aut *insolentiùs quid agere. Sic enim fiet, ut assueti homines revereri Magistratus, eorum religiosiores inde etiam à Numinis contemptu longiùs semoti fuerint.* Ruffinus vertit; *Principes autem sint in unaquaque Civitate Viri septem qui & virtute & justitiæ studio sint eximii. Unicuique verò Principatui Duo Viri ministri præbeantur ex tribu Levitarum. In omni autem honore qui Urbibus judicare constituti fuerint habeantur, ita ut illis præsentibus neque blasphemare neque asperè agere liceat aliquibus: sic utique respicientibus pudorem dignorum hominum, tanquam si Deum in illis contemnere videantur.* Gallica inde vetus versio [e], *Les Princes soyent en un chascune cite au nombre de Sept, qui soyent vertueux & studieux en justice; & soyent bailles a chascun Principaulte deux hommes serviteurs & ministres du tribu des Levites.* Atque hoc apud Josephum velut commentarius est ad Præceptum ipsum in Deuteronomio [f] de Judicibus constituendis, uti & rectè expressiúsque capitur à Petro Comestore [g] aliísque. Etiam Iosephus postmodùm, eodem in capite, de Depositi jure, Iudicibus, Iurejurando, agens ex eis quæ in Exodo [h] traduntur, Iudices ibi memoratos pro Septemviris hisce disertè sumit quasi citra dubium is fuisset numerus præscriptus adeóque per urbes legitimus. De depositario qui depositum perdiderit loquens, ἀφικόμενος, inquit, ἐπὶ τοὺς ἑπτὰ κριτὰς ὀμνύτω τὸν Θεὸν &c. *accedens ad Septem Iudices Iuret* &c. Et dubitandum non est quin de Judicibus Urbium & Civitatum Ordinariis qui ex legibus Mosaicis instituendi essent, ibi locutus fuerit Iosephus, quod itidem alia ex eo inferiùs adducenda facient manifestius. Sed hoc de Septemviris, ut Talmudicæ Doctrinæ est mirum in modum dissonum, ita nec alibi puto, nisi ex Iosepho autore, lectum auditúmve. Autore interim, qui audaciùs jactat se res Ebræorum per omnia secula ad suum diligentissimè & veracissimè perscripsisse, & absolutis libris illis τῆς *ἀρχαιολογίας* seu *Originum*, λέγω, inquit [i], θαρσήσας ἤδη διὰ τὴν τῶν προτεθέντων συντέλειαν ὅτι μηδεὶς ἂν ἕτερος ἠδυνήθη θελήσας, μήτε Ἰουδαῖος, μήτε ἀλλόφυλος τὴν πραγματείαν ταύτην οὕτως ἀκριβῶς εἰς Ἕλληνας ἐξενεγκεῖν. Ἐγὼ γὰρ ὡμολογούμην παρὰ τῶν ὁμοεθνῶν πλεῖστον αὐτῶν κατὰ τὴν ἐπιχώριον παιδείαν διαφέρειν, καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐσπούδασα μετασχεῖν &c. quod vertit Ruffinus, *Dico siquidem cum fidu-*

[e] Apud Stephanum Cavellerium Parisiis 1539.

[f] Cap. 16. 18.

[g] Histor. Scholastic. ad Deut. 6.

[h] Cap. 22. 7. &c.

[i] Lib. 20. cap. 9.

fiducia, opere jam perfecto, quia nullus alter, licet voluntatem habuerit, neque Judæus neque Alienigena, potuit hoc negotium Græcis ita subtiliter explanare. Habens enim indubitantèr à congentilibus meis maximam eruditionem nostræ provinciæ, etiam Græcas studui literas adipisci &c. Quod verti debet, *Agnoscunt enim Tribules mei, Disciplinam me patriam egregiè præ cæteris callere. Etiam Literarum Græcarum studiosus fui* &c. Et paulò pòst, adeo raros Sapientes apud suos tunc facit, ut vix omninò quemquam præter se Sapientis, id est Theologi & Iurisconsulti præclarioris, nomen meruisse existimâsse videatur. Certè quidnam in causa fuerit cur Iosephus aut Septenarium heic Numerum aut illud de Tribus Leviticæ ministris sic adjecerit, nondum ariolari quivi. Sed in Legum Sacrarum ejus enumeratione non pauca sunt alia & textui Sacro & Talmudicæ disciplinæ haud parùm dissona. Et de erratis ejus vide præ aliis Antonium Possevinum[k] & Jacobum Salianum in Annalibus sacris, qui diligentiùs ea congesserunt. Præstantissimus autem Vir Hugo Grotius ad Christi[l] illud, Ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει, *qui cædem patraverit, reus erit Iudicii*, non dubitans, quin locus ille ad jurisdictionem Judicum in lege præscriptorum pœnásque inde capitales[m] irrogandas spectârit (quâ de re plura inferiùs) *apparet*, inquit, *ut hoc ita in sequenti commate* κρίσιν, *quod Matthæus dixit* דין, *non esse consessum Triumvirorum sive pedaneorum Iudicum, sed Auditorium Iudicum qui in Portis cujusque Civitatis jus super causis majoribus reddebant & in homicidas etiam reddere solebant, de quibus agitur Deuteron. XVI. 18. XXI. 2. Quanquam enim capitalia judicia, jam eo tempore cum Christus hæc diceret Iudæis erant ademta* (eâ de re etiam plura inferiùs) *erat tamen mos ille Iudiciorum notus omnibus & in recenti memoria. Cum autem consessum istorum judicum Hebræi omnes dicant fuisse Viginti Trium, mirum multis videtur quòd Iosephus quem patrii moris nihil latuit, Septem solos statuere videtur.* Et allatis tunc Josephi verbis, *Sed mihi*, ait, *ipse Iosephus hunc nodum solvere videtur, cum verbis sequentibus dicit* ἑκάστῃ δὲ ἀρχῇ ἄνδρες δύο ὑπηρέται διδόσθωσαν ἐκ τῆς τῶν Λευιτῶν φυλῆς. *Nam* ἀρχὴν *intelligit singulos magistratum gerentes, quibus singulis bini erant additi adsessores periti juris quos Iosephus* ὑπηρέτας *vocat quod est Hebraicè* שוטרים. *Septem ergo municipes loci erant judices, prætereà adsessores XIV qui ex Levitis maximè sumebantur. His supernumerarii accessisse videntur unus & alter.* Sic ille; adeóque cum Gelenio vertit *singulis magistratibus* (pro personis sumtis) *attribuantur duo ministri* &c. Atqui ita ex Josepho ipso fiunt tantùm viginti unus. Quod ad supernumerarios spectat, nihil omninò habet ille. Et nodus manet, si quid video, ut antè insolutus, si non insolubilis. Id quidem verum est, ἑκάστῃ ἀρχῇ ita, ex vocis vi, posse intelligi ut significet, *unicuique eorum qui præficiuntur.* Et paulò post ibi ipse Josephus de Judicibus & Presbyteris agens, quibus exeundum erat[n] ad distantias urbium cadaver ita clam occisi ut cædis nullibi index haberetur circumjacentium metiendas, *αἱ ἀρχαὶ*, inquit, τῶν πόλεων τῶν πλησίον τῇ χώρᾳ ἐν ᾗ ὁ φόνος ἐπεράχθη καὶ ἡ γερουσία συνελθόντες μετρεί-

[k] In Apparatu Sacro.

[l] S. Matth. Cap. 5. 21.

[m] Levitic. 24. 2. Numer. 35. 26 &c.

[n] Deuteron. 21. 2.

τρείτωσαν, quod vertit Ruffinus, *Principes Civitatum vicinarum regionis illius, in qua cædes facta est & Seniores convenientes metiantur* &c. Et Gelenius *ibi Magistratus oppidorum vicinorum*, uti & Genebrardus, *les Magistrats* &c. Adeóque non ita malè existimari quibat, non Præfecturam Septemviralem quamlibet, sed præfecturæ ejusmodi quemlibet collegam, nomine ἀρχῆς Josepho heic venire. Sed verò ut Latinis *Magistratus*, qui benè respondet τῇ ἀρχῇ, uti & *Officium* [o] tum ipsum Magistratûs ac Officialium officium, tum ipsas Magistratum seu Officium sustinentium personas pariter significat, ita ἡ ἀρχὴ Græcis. Et sæpius in Fœdere Novo ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι hoc sensu occurrit, id est in ipso quo scripsit Josephus tempore. Unde potius autumandum, Iosephum in illo ἑκάστῃ τῇ ἀρχῇ Officium Magistratûs, Principatûs seu Præfecturæ in Septemviris suis, seu Septemvirale quodlibet collegium innuisse, quàm singulos ejusdem collegas. In τῷ ἀρχέτωσαν ita simul conjunguntur, ut Principatus seu Præfectura eorum in collegio quod faciebant, non in singulis, Josephi etiam sensu, haberetur. Ideóque etiam ἡ ἀρχὴ ἑκάστη statim post adhibita singula ejusmodi collegia videtur innuere. Et, ni fallor nimium, longè manebit Josephi sensus ab eo qui Talmudicis receptissimus, tametsi ita, ut præfertur, numeru conflaretur Viginti Trium. Neque enim ὑπηρέται *Ministri*, nec שוטרים seu *Officiales*, ex numero Judicum unquam fuere. Neque inter Judices seu Collegas ipsos, quantum ad potestatem judiciariam, dignitas ullatenùs dispar. Nec sanè videtur alios per ministros illos binos innuisse Josephum quàm Binos Scribas qui singulis Synedriis Vigintitriumviralibus, non omninò collegis singulis, erant, ut antè ostensum, ex disciplina Talmudica necessarii. Lectionem hac de re Josephi tentare fas non videtur. Codices veteres ἄνδρες Ἑπτὰ *Septemviri* habuisse satis scitur ex Ruffino qui ita legebat. Sed non solùm mihi nondum numeri illius Josephiani ratio ulla omninò comperta est, sed nec quonam colore aut commento illuc is irrepserit, τῶ ἄνδρες εἴκοσι τρεῖς *Vigintitriumviri* (juxta Talmudicos) locum reverà debitum mirè sic occupans, conjectare omninò quivi. Habetur quidem de solenni mensium annorúmque intercalatione numeri Judicum ex Synedrio Magno Septenarii mentio velut qui ut commodior sufficeret. Misna [p]; *Rabbi Simeon Ben Gamaliel dixit* (de intercalatione verba faciens) בשלשה מתחילין ובחמשה נושאין ונותנין וגומרים בשבעה ואם גמרו בשלשה מעוברת *incipiunt Tres, Quinque autem de re disputant, & rem perficiunt septem; sed ita, ut si Tres rem perficiant, rite satis perficiatur.* Id est, totidem ex Synedrio sumti Magno, veluti Synedrii totius delegati, quorum numerus, aut alius ejusmodi, (veluti in vitulæ decervicandæ judicio, de quo libro proximo) ad Synedria per urbes alias disposita non omninò attinet. De illis autem jam ante dictis Synedris & Iudicibus aiunt Ebræi [q], אין קרוי אלהים אלא ב״ה דין שנסמך בארץ ישראל בלבד והם האנשים החכמים הראוין לדון שבדקו אותן בית דין של ארץ ישראל ומנו אותם וסמכו אותם *Neutiquam tribuebatur nomen Elohim* (Deorum) *aliis quàm Synedris qui ordinarentur in terra Israelitica tantùm; qui scilicet fuere Viri Sapientes & Iudiciis idonei, quos conquirebant Synedri Ter-*

[o] L. 74. §. 5. D. tit. De Evictionibus, L. 1. C. tit. de Præscript. 30. vel 40. annorum.

[p] Tit. Sanhedrin cap. 1.

[q] Maimonides hilc. Sanhedrin cap. 4. §. 4.

ra

ra Israelitica & praficientes ordinabant Manuum Impositione, de qua plura capite proximo. Et consonum de Nomine Deorum (de quo ut Iudicibus tributo, frequens in Scriptura mentio) habetur in Gemara Babylonia[r] ejusque glossa, ubi ad Iudices in Synedriis Babylonis seu Captivitatis Iudaicis, nomen illud non attinuisse asseritur. Ratio ex eis quæ de Ordinatione extra Terram, capite traduntur proximo, petenda.

[r] Ad tit. Baba kama cap. 8. fol. 84. 2.

V. Sed verò non desunt inter scriptores Christianos Viri etiam magni nominis, qui Institutionem qualem è Talmudicis ostendimus, Synedriorum per Ebræorum Urbes neutiquam agnoscentes, nec Magnum quidem nec Minora ulláve apud eos fuisse admittere videntur Synedria ante Pompeii tempora (quod satis mirêre) cum Hircanus regno exutus, Sacerdotio est restitutus, Gabinio tunc ibi Pompeii legato; seu anno ante Christum 50 aut circitèr. Nimirum in controversiâ illâ inter Iosephum Scaligerum & Dionysium Petavium de Neomeniis, adeoque omni menstruorum annuorúmque temporum ratione à Synedrio Magno decernendis, agitata, in qua, Talmudicâ de Synedrio illo utitur doctrinâ Scaliger, in eum scribens Petavius, *Erant*, inquit[s], *apud Judaos in Palæstina tota συνέδρια sive Concilia plurima; quorum pracipuum erat Hierosolymitanum, à quo catera pendebant. Horum Συνεδρίων Origo ab Gabinio mihi manâsse videtur qui Pompeii legatus, Hircano restituto, ut autor est Josephus lib. XIV. cap. X. Populum in quinque partes distribuit totidémque συνέδρια constituit; unum Hierosolymis, alterum Gadaris, tertium Amathunte, Quartum Hierichunte, quintum Samphoris, ex quo conjici potest non ita vetus illud esse, ut ex Synedrii decreto Neomenia publicarentur.* Et verum quidem est apud Josephum illic legi de Gabinio illo, Πέντε δὲ συνέδρια καταστήσας εἰς ἴσας μοίρας διένειμε τὸ ἔθνος. καὶ ἐπολιτεύοντο οἱ μὲν ἐν Ἱεροσολύμοις, οἱ δὲ ἐν Γαδάροις, οἱ δ᾽ ἐν Ἀμαθοῦντι, τέταρτοι δὲ ἦσαν οἱ ἐν Ἱεριχοῦντι, καὶ τὸ πέμπτον ἐν Σαμφόροις τῆς Ἰουδαίας. καὶ οἱ μὲν ἀπηλλαγμένοι τῆς δυναστείας ἐν ἀριστοκρατίᾳ διῆγον. *Quinque curias constituens* (sic Ruffinus) *aqualibus turmis gentem divisit, quarum una in Hierosolymis degebat, alia in Gadaris, tertia in Amathunte, quarta verò in Hierichunte, quinta in Sephoris Galilaa; qui regia potestate liberati sub optimatum gubernatione vivebant. Synedria* heic sic dicta Josepho (quod ut nomen publicorum conventuum omnimodorum adhiberi solet) & *Curia* Ruffino, Gelenio sunt *juridici conventus*, Genebrardo *sieges judiciaux*; & Josepho suo illic adnotabat vir maximus, Isaacus Casaubonus, *συνέδρια qua hodiè vocaremus Balliages, Prafectura*. Cæterum an velut ex Jure pristino Judæorum, quoad reginimis formulam, ejúsve reliquiis ullis, an ex juris formula aliqua Romani, instituta hæc fuerint à Gabinio, haud satis liquet. Certè, si ex Judæorum jure ex Victoris arbitrio Victis qualitercunque permisso; tum æquum est ut existimemus tum Septuagintauniusvirale Hierosolymis tum Vigintitriumviralia reliquis in locis collocata esse. Si ex Juris Romani formula aliqua; tunc, ut, pro arbitrio Victoris, aut aliter alitérque ubique se haberent, aut parili ubique formulâ,

[s] De Doctrina Temporum lib. 2. cap. 27.

mulâ, sed Ebraicæ dissonâ, constituerentur necessum est. Atqui rationi alicui mihi non ita videtur consonum, originem Synedriorum apud Ebræos inde manâsse autumare; quod sanè quid aliud est, quàm Ebræos per tot à Mose secula conventibus Iuridicis seu ejusmodi publicis omninò caruisse? Certè si Consessibus ejusmodi sic caruissent, nec regimine aliquo in facinorosis coercendis legitimo, per totum illud tempus, uti potuissent. Sunt etiam [t] qui nec Synedrii Magni Institutionem ejusmodi fuisse in Numeris, secundum antè inde dicta, ut in populo Ebræo permaneret, sine dubio admittunt. Sed verò, tum eis quæ sic per conjecturam de Synedriorum illic omnimodorum origine adeo recente emissa sunt, tum dubio illi de Synedrio Magno ampliter cuique satisfactum fore credimus partim ex antè allatis, partim ex eis quæ inferiùs de Successione & Duratione eorum, exhibebimus.

[t] *Benedictus Pererius ad Genes.* 49. §. 84.

CAP. VII.

I. Cooptandis *in Synedria* Jurisdictionis Contentiosæ, *intra Terram Sanctam publicè constituta omnimoda*, Dignitas Presbyteralis *necessariò prævia. Quomodo & à quibus collata.* Præsentibus, Absentibus; *Ante* Hillelem *Seniorem*, *Post.* Manuum Impositio. Gemara Hierosolymitana *emendata. Titulus* Rabbi. *Magistrorum sententia; de* Presbyterorum *numero amplissimo à* Davide *Rege Ordinato.*

II. Presbyteri *in facultatem* Particularem *variatim* Ordinati. *Et de* Ligando *&* Solvendo, *seu* Licitum *&* Illicitum *pronuntiando.* Ligati *&* Soluti Arcanum.

III. Presbyteri *nomen etiam & Dignitas qualiscunque itidem tributa* Privatis *aliquot* è vulgo, *nec solenniter Ordinatis*, *qui tamen actibus aliquot forensibus* jurisdictionis *non modò* Voluntariæ *sed &*, *in Triumviralibus ex compromisso Iudiciis*, Contentiosæ *satis idonei.* Presbyteri Plateæ, *Idiotæ*, Privati; *ut* Laici.

IV. *Non ex* Jure Divino, *sed moribus receptis superinductisque*, *scilicet* Jure *planè* Humano, *pependit apud Ebræos* Presbyterorum *omnigenorum* Ordinatio, *adeóque* Manuum Impositio.

V. Ordinationis Judiciariæ *actus* extra Terram *sanctam ritè peragi nequibat. Et de* Constitutione *&* Jurisdictione Judicum *Ebraïcorum*, *in suos*, extra Terram, *nec tamen*, *ritu solenni* Ordinatorum *facultate præditorum:* Æchmalotarcharum *jus.*

VI. Rabbi Jehuda Ben Baba *sub* Adriano *miserè cæsus*, *eò quòd* intra Terram Sanctam, *contra edictum de* Ordinatione *Cæsareum*, Presby-

teros *aliquot*, *ne* legitima *imposterum aliàs periret* Ordinatio Judiciaria, *ordinasset*. *De* Decem *Rabbinis à Romanis occisis*, *eóque* nomine *&* numero *celebrari*, *præ aliis*, *solitis*. *Tota* Terra *Sancta Ebræis* interdicta. Longiùs *ab ea omnes* semoti. *Scriptorum aliquot veterum*, *ea de re*, *hallucinatio*. *Monitum de* Judæis τῇ גיפרי, *id est* Cypro *insula*; *à* Trajano *Cæsare interdictis*. Presbyteri *seu* Primates *in Synedriis Palæstinæ*, *in Codice Theodosiano* Nominati; *& de lectione illa*.

VII. *Ut* intra Terram *tantùm Ordinatio in* facultatem Judiciariam *rite peragi potuit*, *ita*, tam intrà quàm extrà, *illa quæ erat in* facultatem Ligandi, Solvendi, Docendi, *qualis ab* Apostolis, extra Terram, *tunc data*; *nec* Judiciaria *seu* Forensis *aliqua*.

VIII. *Haudquaquam obstare quod habetur in epistola ad* Corinthios, *de* judicando *eos qui intus sunt*. Judicia Secularia. Contemtibiles *in Ecclesia* Corinthiaca *judiciis præficiendi*. *An tunc illic* Presbyterium *aliquod* forense?

IX. *De* Presbyteris *eorúmque cœtibus seu* Presbyteriis *inter* Christianos, *tempore* Apostolorum.

X. *Ad Interdictum D. N.* Iesu Christi, *de Nominibus* Rabbi *&* Patris *&* Principis.

XI. *De* Presbyterorum *&* Inunctionis *infirmorum mentione apud S. Iacobum*, *ac* Extremæ Unctionis *usu inde tum in* Occidente *tum in* Oriente.

XII. *Monitum de* Morientium Inunctione *apud veteres* Ebræos, *unde forsan manavit illud* S. Iacobi.

XIII. *De* Loci *illius* sensu, *Consideratio nova*.

QUi ritè in Synedria jam dicta ac regulariter cooptandi aut non cooptandi fuere, plurifariam invicem discriminabantur. Dignitate Civili singulorum ritè cooptandorum, Prævià; etiam Præstantià qualicunque sine Dignitate ejusmodi; Natalibus; Vitæ genere; Scientià ac Corporis Animíque habitu aliísque aliquot illi cognatis; Eminentià in Regimine illo, velut Regum, singulari. Dignitas, quam heic dicimus, Civilis est singularis illa Presbyteratûs, Manuum Impositione, quam סמיכת זקנים *Ordinationem Presbyterorum* vocant, conferri solita; de qua tum alibi[a] tum libro superiore[b] obitèr à nobis est dictum, uti &, de Presbyteri Nomine & Dignitate, illic fusiùs. Atque ex illis jam ibi traditis reliquísque libro hoc secundo & tertio de Synedriis ac Synedris, id est Presbyteriis & Presbyteris Ebræorum adjectis, facile cuique erit

[a] *Ad Origines Eutychii pag.* 19. *In Uxore Ebraica lib.* 1. *cap.* 15.
[b] *Cap.* 14. *pag.* 552.

erit sibi satis formare *Historiam Presbyterorum* ac *Presbyteriorum* quam in citatis promisimus. Monendum autem heic, juxta quod libro primo notavimus, Maimonidis locum illum in cunctis puto editionibus (Quinque penes me sunt) אחד בית דין הגדול ואחד סנהדרין קטנה או בית דין של שלשה צריך שיהיה אחד מהן סמוך מפי הסמוך *Parile jus spectabat ad Synedrium Magnum, Minus, ac Triumvirale, ita scilicet ut oporteret Unum ex illis esse Ordinatum Manuum Impositione ab alio sic Ordinato*; corrigendum in כל אחד מהן *unumquemque ex illis esse Ordinatum* &c. Nec solùm ita habet MS. meus illic memoratus, sed etiam pervetustus qui bibliothecæ est Arundellianæ. Et perquam mirum est tam insigne mendum tot in editionibus, nec sine commentariis diligentióribus, neutiquam fuisse correctum. Manuum impositionis ritu velut à Mose derivato (quem ita creasse in Dignitatem hanc non modò Josuam[c] sed itidem antè Septuaginta illos sibi in Synedrium Magnum adscitos ajunt) in creandis Presbyteris utebantur, atque ita ut, usque ad tempora regiminis sui quasi postrema, quoties quis in Facultatem Judiciariam id est in Dignitatem Presbyteratûs ejusmodi, ut præfecturæ alicujus Judiciariæ aut Synedrii publicè in Jurisdictionem Contentiosam constituti satis fieret capax, creandus esset, is sive à Triumviris ab ipso hanc in rem selectis, quorum Unus minimùm esset antè sic creatus, adeóque sive à pluribus sic electis, modò antè sic creatus non deesset, sive à Synedrio integro aut ejusdem collega aliquo unico duos alios sive creatos sive non creatos sibi adsciscente, ritè satis crearetur. Atque mos heic universim ac regulariter obtinuit (modò intra Terram Sanctam quoad Judiciariam facultatem fieret) usque ad Hillelis Principis Synedrii Magni tempora, quæ & ante & post finem Ebræorum Regiminis fuere, adeóque sub excidium Templi secundi Urbísque. Postmodùm autem Hillelis illius sive rogatione sive gratiâ, inolevit, ut nemo pro ritè Ordinato haberetur sine Principis Synedrii autoritate (ut legendum monemus in Commentario nostrò[d] ad Eutychii Origines, dispuncto quod ibi malè irrepsit *etiam demùm ut nec sine Synedrii ipsius*, quâ de re etiam plura statim) adeóque, ut nec ipse extra præsentiam Patris Synedrii, nec Pater extra illius præsentiam, nec collega quisquam sine Principis Licentia ritè creare posset; Triumvirorum numero in creatione qualibet semper observando. Maimonides[e], אין סומכין סמיכה שהיא מינוי הזקנים לדיינות אלא בשלשה והוא שיהיה האחד מהן סמוך מפי אחרים כמו שבארנו *Non autem ordinabant* (in dignitatem Presbyterii) *manuum impositione quemquam in facultatem Judiciariam citra Triumvirorum numerum, quorum unicus* (saltem) *fuisset ab aliis ordinatus, ut explicavimus.* Et quæ hac de re explicârat ille, in locis jam antè indicatis attulimus. Quod verò heic regulariter sic dictum receptúmque de creatione per Manuum impositionem, ita intelligendum est de Præsentibus tantùm, ut Absentes etiam, intra Terram Sanctam, per Epistolam seu Codicillo, etiam Nuntio ad creandos à creante, modò is etiam intra Terram esset, misso ritè creari seu ordinari possent, adhibitis in epistola & codicillo, verbis illis actûs creationis solennibus הרי אתה סמוך *Ecce sis tu Ordinatus*; ויש לך רשות לדון אפילו דיני קנסות *Et sit tibi potestas judicandi etiam judicia pœnalia* אני סומך אותך *Ego ordino te,*

c *Numer.* 27. 23.

d *Pag.* 19. *lib.* 1. & 2.

e *Tit* Sanhedrin *cap.* 4. §. 3. *Mikotzi Præcept. affirm.* 97, *alii tantundem. Et Misna & Gemara tit.* Sanhedrin *ca.* 1.

te, תתהכנין *sis Ordinatus*; quæ pariter Manuum Impositioni adhiberi solita, ídque à seculis vetustissimis, nec omninò à Rabbi Jehuda Ben Baba (qui floruit paulò post excidium Urbis Templíque secundi, usque in Adriani tempora) instituta, uti nec ab eo innovatum est circa Ordinationem quicquam, quod tamen voluére viri doctissimi [f] Abrahamum Zacuthium malè intelligentes, cujus verba sunt [g], רבי יהודה בן בבא הסומך ׳ שאלמלא הוא בטלו דיני קנסות מישראל וכן הסמיכה׃ וסמיכה לאו דוקא ביד כמו שעשה משה ליהושע ׳ אלא אפילו בדבור בלבד שאמר אני כוכך אותך תהיה סכוך *R. Jehuda Ben Baba Ordinator* seu χειροθέτης (per excellentiam sic dictus) *eo quod absque eo fuisset perierant ex Israel Judicia Criminalia uti & Ordinatio. Ordinatio autem fit non solum per Manuum* (ut præsentibus) *quemadmodum fecit Moses Josuæ, sed etiam verbis tantùm* (ut absentibus per epistolam, Codicillum, Nuntium; etiam & Præsentibus) *dicendo, ego te Ordino, sis tu Ordinatus.* Sed ex hisce temerè existimavit vir summus, Josephus Scaliger, institutum ab eo fuisse carmen, ut vocat ille legitimum τῆς χειροθεσίας, malè sic vertendo, *non fiebat per manum duntaxat, quomodo fecit Moses Josuæ, sed & conceptis verbis, præter illud quod dici solet, ego tibi impono manum & manus imposita tibi esto.* Nec ferè aliter adversarius ejus Serrarius. Utrique planè decepti ex eo quod verba Zacuthii velut de novo aliquo genere aut additamento aliquo Ordinationis ab Jehuda Ben Baba instituto capienda esse existimarunt & בלבד quod *tantùm* ibi significat *præter* reddiderunt, cum manifestum sit, Zacuthium loqui ibi de Ordinationis formulis tam Absentibus, per Epistolam aut Nuntium, quam Præsentibus per Manûs impositionem aut solenni Ordinationis voce adhiberi solitis, quod & rectissimè animadvertit Petrus Cunæus [h]. Atque ita se res ferè habuit ut hodiéque, ubi Dignitates aliquot tam Civiles quàm Militares, veluti Equitis aurati, Doctoris, aliorum, quoties ritus solennior fuerit adhibitus, non sine manuariis, pro locorum diversitate, ceremoniis aliquot à Principibus aliísve quibus eas creandi facultas est, conferri solent, quæ tamen interdum citra illas, verbis in Diplomate seu Codicillo conceptis, nec minùs legitimè, sive Præsentibus sive Absentibus conferuntur. De Ordinatione sine Impositione Manuum, legitur in Gemara Babylonia [i], dixisse Rab Acha Filium Rabba ad Rab Ashi; בירא ממש סמכין ליה אל׳ סמכין ליה׃ בשמא קרי ליה רבי ויהבי רשותא למידן דיני קנסות ליה *an simplici seu sola Manu fit Ordinatio? illum respondisse, etiam Nomine & vocando Ordinatum Rabbi & dando ei facultatem judicandi Judicia Criminalia.* Sed de Rabbi Jehuda Ben Baba illo ac ratione nominis הסמוך *Ordinatoris* ei tributo, uti & de eo quod est, absque illo fuisset, periisse Ordinationem ex Israel, plura mox [k]. De absentium autem creatione Magistri [l] היו שניהם בארץ סומכין אותו אינפ שאינום ע הכוככים במקום אחר אלא שולחין לו או כותבין לו שהוא סמוך ונהונין לו רשות לדון דיני קנכות הואיל ושניהם בארץ *Si utrique* (tam Ordinantes quàm Ordinandus seu Magistrandus) *essent in Terra Sancta, Ordinare solebant, etiamsi invicem præsentes uno in loco neutiquam essent.*

f *Nicolaus Serrarius in Rabbino priori cap. 21. Josephus Scaliger in Elencho Trihæresii cap. 10.*
g Juchasin fol. 60, 1, & 101, 1. & 108, 1.
h *De Republic. Hebræorum lib. 1. cap. 12.*
i *Ad tit.* Sanhedrin *cap. 1. fol.* 13, 2.
k §. 4.
l *Maimonides & Mikotzi &c. locis antè citatis.*

essent. Tunc enim ad eum sive mittebant sive scribebant, quod Ordinatus esset, dantes ei Facultatem judicandi Judicia Criminalia, quoniam scilicet utrique intra Terram Sanctam, quam ad hanc rem ita definiunt, וכל ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים ראויה לסמיכה *Et tota Terra Israelitica quæ pertinuit ad eos qui ascenderunt ex Ægypto ejusmodi erat ut Ordinationi esset idonea.* De discrimine autem illo vetustioris & recentioris ritè Ordinandi facultate, Maimonides [m], בראשונה היה כל מי שנסמך סומך לתלמידיו וחכמים חלקו כבוד להלל הזקן והתקינו שלא יהא אדם נסמך אלא ברשות הנשיא ושלא יהא הנשיא סומך אלא אם כן היה בית דין עמו ושלא יהיה אב בית דין סומך אלא אם כן היה הנשיא עמו אבל שאר החבורה יש לכל אחד מהם לסמוך ברשות הנשיא והוא שיהיו שנים עמו שאין סמיכה פחות משלשה *Antiquitùs* (seu temporibus Hillele vetustioribus) *quisquis esset Ordinatus, ordinabat ipse Discipulos suos. Sed Sapientes, singularem exhibentes reverentiam Hilleli Seniori, constituerunt ut nemo hominum ordinaretur sine licentia Principis, nec Princeps ipse quemquam ordinaret absque præsentia Patris Synedrii, nec Pater quemquam sine Principis præsentia. Cæterum quoad reliquos* (ejusmodi ordinis ut potuissent ante Hillelem ritè satis ordinare) *unicuique eorum* [n] *licitum fore Ordinare, impetratâ Principis licentiâ, & adscitis sibi binis aliis, quoniam Ordinatio haud ritè sine Tribus peragenda.* Ita codices editi. MS. verò tum meus tum Arundellianus, יש לכל אחד מהם לסמוך משום הנשיא *unicuique eorum licitum fore Ordinare per Principem* aut *ejus nomine*, quod in idem satis recidit. Locum autem hunc Maimonidis, de Principe & Patre Synedrii, firmat ex Gemara Hierosolymitana [o] Joseph Karo in *Cesepb Misna*; atque, ut videtur in exemplari MS. quo usus est ille, eandem in mentem legerat. בראשונה, inquit, וכו׳ עד אלא אם כן היה הנשיא עמו בירושלמי פר׳ קמא דסנהדרין *Antiquitus &c. usque ad sine Principis præsentia, in Talmudis Hierosolymitani capite primo, tituli Sanhedrin.* Sed verò in Hierosolymitana typis edita, tam Cracoviana quàm Veneta, se res multò aliter habet. Sic enim ibi [p], quantum ad hanc rem, legitur, אמר רבי בא בראשונה היה כל אחד ואחד ממנה את תלמידיו כגון רבן יוחנן בן זכאי מינה את רבי אליעזר ואת רבי יהושע ורבי יהושע את רבי עקיבא ורבי עקיבא את רבי מאיר ואת רבי שמעון: אמר ישב רבי מאיר תחילה ונתכרכמו פני רבי שמעון אמר לו ר׳ עקיבא דיין שאני ובוראך מכירין כוחך חזרו וחלקו כבוד לבית הזה אמרו בית דין שמינה שלא לדעת הנשיא אין מינויו מינוי ונשיא שמינה שלא לדעת בית דין מינויו מינוי חזרו והתקינו שלא יהו בד׳ ממנין אלא מדעת הנשיא ושלא הנשיא ממנה אלא מדעת בית Quæ ita sonant; *Dixit Rabbi Ba* (R. Abba bar Jonah [q]) *antiquitùs*, seu *temporibus vetustioribus*, *quilibet* (ex antè creatis) *creare solebat Discipulos suos; quemadmodum Raban Jochanan Ben Zacai creavit Rabbi Eliezer & Rabbi Jehosuah, & R. Jehosuah, Rabbi Akiba, & R. Akiba Rabbi Meir & Rabbi Simeon. Dixit insuper, sedentem R. Meir primo intuitu instar R. Simeonis comparuisse; cui R. Akiba, iste satis diversus est; & Creator tuus novit facultatem tuam. Rem innovantes* (Sapientes qui rebus præerant) *reverentiam exhibebant Domui seu familiæ huic, & decrevére ut si Synedrium aliquod quempiam ordinaret sine*

m *Tit.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 5.

n *Videsis* Hugonem Grotium *ad* Matth. 23. 7.

o *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1.

p *Fol.* 19. *col.* 1.

q Juchasin *fol.* 85, 1. & *vide Gemaram Babyloniam ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 5, 1.

Principis licentia, ordinatio illa irrita foret, ſed ſi Princeps quempiam ordinare ſine Licentia Synedrii, Ordinatio illa eſſet legitima. Rem item iterum innovantes conſtituêre, non licitum fore Synedrio Ordinare abſque licentia Principis, nec Principi Ordinare abſque licentia Synedrii; Quæ ſanè ab eis quæ tradidit Maimonides ſunt perquam diverſa. Nec quid heic de Hillele, aut de Patre Synedrii. Nec ſanè qui aliàs Maimonidem animadvertunt hac de re controverſiam movent. Unde par videtur, ut lectio Talmudis Hieroſolymitani hæc eidem quem habet Maimonides ſenſui reſtituatur. Quid ſi pro חלקו כבוד לבית הזה *reverentiam* ſeu *honorem exhibebant Domui huic*, legeris לבית הלל *Domui Hillel?* & poſtrema verba ſiç correxeris, אלא מדעת אב בית דין *abſque licentia* ſeu *præſentia Patris Synedrii?* Ita ſanè Gemara illa & Maimonides, concordes fient. Et ſanè בלית הזה. *Domui huic* ita ſonat, nullâ ſcilicet *Domûs* mentione præcedente, ut neceſſe ſatis videatur ut ita emendetur. Hillel hic Princeps erat Iſrael, id eſt Synedrii Magni, è tribu Benjamin ex parte patris, והוא, inquit R. Abraham Zacuthius[r] veteres ſecutus, ראש משפחת הנשיאים והיה מזרע שפטיה בן אביטל אשת דוד מצד אמו *Et is Princeps* ſeu *Caput erat Familiæ Principum* (illorum forenſium; de quibus plura inferiùs) *& ex poſteris Shephatiæ filii Abitalæ*[ſ] *uxoris David, ex parte matris ſuæ.* Tralatitium autem eſt, adjici de ritè Ordinatis univerſis, ושרתה עליהן שכינה *& quieſcebat ſuper eos Majeſtas Divina* ſeu *Spiritus Sanctus*; uti & illud perpetuò cum imponerent Manus Presbytero, in facultatem Judiciariam, קורין לו רבי *vocaſſe eum* ſeu *nominaſſe Rabbi*, eóque eum titulo ſolenni donaſſe; unde R. Joſuah Levita in *Hilcoth Olam*[t], כל רבי מארץ ישראל לפי שבארץ ישראל היו סומכין לדין דני קנסות וקורין אותו רבי *Omnis proprie dictus* (in Talmudibus) *Rabbi, ex Terra Iſraelis eſt* (ibi creatus) *quoniam ibi Ordinare ſolebant, ad judicanda etiam Judicia Criminalia* (adeóque reliqua) *& vocare Ordinatum Rabbi.* De nomine autem hoc dignitatis, & affinium apud Ebræos aliorum conſulas Nicolaum Serrarium in Rabbinis ſuis, Joſephi Scaligeri Elenchum Trihæreſii, Johannem Buxtorfium patrem in Abbreviaturis & filium in Lexico Chaldaïco, Talmudico & Rabbinico; alios ſatis obvios. Addit item Maimonides, יש לסומכים לסמוך אפילו מאה בפעם אחת ודוד המלך סמך שלשים אלף ביום אחד *Qui ritè Ordinare poſſent, licuit eis Ordinare etiam Centum uno eodémque tempore; & David Rex Ordinabat unico in die triginta Millia.* Quod habuit ex Gemara Hieroſolymitana[u], ubi illud[x], *Et David rurſum congregavit ex omnibus ſelectis Iſrael triginta millia*, de Ordinatione Presbyterorum quidem, ut à Maimonide, ſumitur, ſed de numero etiam valdè ampliore ſeu Millibus nonaginta. Verba ſunt רבי ברכיה בשם ר׳ אבא בר כהנא תשעים אלף זקנים מנה דוד ביום אחד ולא מינה אחיתופל עמהם הדא היא דכתיב ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלף ויסף תלתין ועוד תלתין ופשטיה דקרייה הרי תשעין *Rabbi Barachiah nomine R. Abba Bar Cohena; nonaginta millia Presbyterorum Ordinavit David die in unico, ſed non Ordinavit cum eis Achitophelum* (qui antè ibi nuncupatur אדם גבור בתורה *Juriſconſultus & Theologus ſummus*) *Atque hoc eſt quod ſcriptum* (iſtic)

r Juchaſin fol. 42, 2.
ſ 2 Samuel. 3. 4.
t Tract. 1. cap. 3.
u *Addit.* Sanhedrin cap. 17. fol. 29. col. 1.
x 2 Samuel. 6. 1.

(iſtic) *habemus; Et David rurſum congregavit ex omnibus ſelectis Iſrael triginta millia. Et congregavit Triginta; rurſum triginta; & expreſſim textus Scripturæ habet Triginta. Ecce Nonaginta.* Mira numerandi ratio. Sed verò *rurſum* à Magiſtris aliis[y] ibi ſumitur prô eo quod eſt, primò ipſos in Hebrone, cum in regnum David evectus ibi erat, congregatos fuiſſe, & *rurſum* nunc ad Arcam afferendam.

[y] *Jarchius, D. Kimchi, Rabbena Jeſhaiah, alii, ad 2 Samuel.* 6. 1.

II. Spectant quæ hactenus dicta ſunt de Ordinatione ad eam quæ Summa erat, ſeu quâ Judiciariæ facultatis omnimodæ, quæ Juriſdictionis Contentioſæ eſſet, ſive Criminalis ſive Civilis, capax fiebat ſic rite Ordinatus. Atque ſic Creati, plane erant Presbyteri Univerſales, ſeu munere tam Docendi in Jure Ebraico ac publicè Reſpondendi, quàm Judicandi univerſim, quoties ſcilicet ſufficiendi eſſent Judices ejuſmodi, donati. Nec enim illinc Judices fiebant magis atque Doctores Juris ex eo ſolùm titulo apud nos Iudices ſunt antequam Conſiſtoria eis aſſignantur. Cæterùm ut hi Univerſales ſeu optimo & plenario jure Presbyteri erant, ita fuere alii non modò Creati ſeu Ordinati, ſed etiam non Creati, qui Presbyterorum nomine etiam & Dignitate vulgari qualicunque fruebantur; ſed interim & Dignitate & Nomine uti & Facultate, & Univerſalibus illis & inter ſe, variatim impares. Creatorum hujuſmodi, quos Particulares vocari liceat, alii Iudiciariâ quidem Facultate, ſed quæ tantùm circa cauſas Civiles ſeu Pecuniarias verſaretur, in ipſa Creationis formulâ, donabantur; adeóque Synedriis fuere Triumviralibus ſolummodo inde idonei. Alii nulla omnino Facultate Iudiciariâ ſeu id genus Magiſterio, donabantur, ſed illo tantùm quòd in Docendi & Explicandi Iuris Ebraici nodos ac dubia, per Reſponſa, quoties conſulerentur, ſeu Caſus Conſcientiæ extricandi munere publico conſiſtebat; quod itidem interdum erat Generale, ad caſus ejuſmodi omnigenos attinens, interdum etiam adeo Particulare, ut ad hæc vel illa ejuſmodi Caſuum ſingularia genera, pro Ordinantium arbitrio, reſtringeretur. Atque hoc idem erat quòd רשות להורות באיסור והיתר *Poteſtas* ſeu *facultas decernendi circa Ligatum & Solutum*, ſeu Vetitum & Licitùm, id eſt *facultas Ligandi & Solvendi.* Etiam poteſtas hæc interdum negata, in ipſa Ordinatione, ei qui aliàs in plenariam facultatem Iudiciariam, quæ Forenſis erat, Ordinaretur. Quin etiam Tempore ſubinde Ordinatio circumſcribebatur. Sed nemo hujuſmodi Ordinationis Particularis capax erat qui non etiam Generali ſatis videretur idoneus. Ita quidem Maimonides velut ex Gemara utraque[z]. Sed in eo quod neceſſariò is qui Particulariter Ordinatus eſt, idoneus eſſe debuit ſeu ſatis doctus ad reliqua Ordinationis Univerſalia præſtanda, non comperio aſſenſum ita præberi Maimonidi. Verba ejus ſunt[a], ויש להן למנות כל מי שירצו לדברים יחידים והוא שיהיה ראוי לכל דברים כיצד חכם מופלא שראוי להורות לכל התורה כולה יש לבית דין לסמוך אותו וליתן לו רשות לדון ולא להורות באיסור והיתר או יתנו לו רשות באיסור והיתר ולא לדון דיני ממונות או יתנו רשות לזה ולזה (ſic legendum juxta exemplaria optima tum edita

[z] *Ad Miſn. cap.* 1. *tit.* Sanhedrin.

[a] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 8. & 9.

edita tum manuſcripta; ubi in editione ejùs prima uti & illa quæ cum *Ceſeph Miſna* prodiit ולזה deeſt, cujus in locum malè ſubſtitutum לדון contextum & ſenſum nimis perturbat) אבל לא. לדון דני קנסות או לדון דיני קנסות אבל לא להת״ר בכורות במומין או יתנו רשות להיתר נדרים בלבד או לראות כתמים וכן כל כיוצא בהן וְכֵן יש לסומכין ליתן רשות עד זמן ולומר לנסמך יש לך רשות לדון או להורות עד שיבא הנשיא לכאן או כל זמן שאין אתה עמנו במדינה וכן כל כיוצא בזה חכם מופלא שהוא סומא בעינו אחת אף על פי שהוא ראוי לדיני ממונות אין סומכין אותו לדיני ממונות מפני שאינו ראוי לכל דברים וכן כל כיוצא בזה *Fas erat* ſeu *in more poſitum, Ordinare quemcunque vellent ad res Particulares, modò interim ipſe rebus omnimodis* (id eſt, Ordinationi Generali) *eſſet idoneus. Sapientem præcellentem, qui idoneus ad Decernendum circa Legem univerſam, fas erat Synedrio* (pro temporum & morum introductorum diſcrimine jam antè indicato) *Ordinare, & dare ei facultatem Judiciariam* (forenſem omnigenam) *itâ tamen ut neutiquam Ligandi & Solvendi*, ſeu *publicè in Caſibus Conſcientiæ Reſpondendi, facultati ſe immiſceret; aut dare ei facultatem ejuſmodi Ligandi & Solvendi* (ſimplicitèr & per ſe) *ſed minime Judicandi ne quidem Judicia Civilia* ſeu *Pecuniaria*; *aut dare ei facultatem illam utranque, minime tamen Judicia Criminalia judicandi*; *aut criminalia judicandi, nec tamen Solvendi* ſeu *reſponſa publicè dandi de Primogenitorum Maculis* ſeu *Vitiis*; *aut dare ei facultatem ſolvendi Vota tantummodo aut intuendi*, & ſic ſolvendo aut ligando *decernendi, de Maculis* (ſeu Vitiis corporis ſive brutorum ſive hominum) *aliiſve quibuſcunque ſimilibus. Atque ita fas erat Ordinantibus dare facultatem Tempore præfinitam, & dicere Ordinato, ſit tibi Facultas Judiciaria* (forenſis) *ſeu decretoria illa* (circa ſolvenda & liganda) *uſque dum huc venerit Princeps*; *aut toto tempore quo ipſe non fueris nobiſcum in Urbe. Atque ita, de omnibus ejuſmodi generis. Sapientem præcellentem, oculo uno cæcum, tametſi idoneus ſatis is eſſet Judiciis Pecuniariis* (id eſt, qui ritè ſatis, non obſtante cæcitate illa, in Triumvirale etiam juriſdictionis contentioſæ Collegium ſine Ordinatione prævia, à privatis juxta ante memorata eligi potuit) *nihilominus non Ordinabant, ne quidem ad Judicia Pecuniaria, quoniam neutiquam erat rebus omnibus idoneus. Atque ita ſe res habuit in cunctis aliis ſimilibus.* Adcóque ſolennibus illis verbis in Ordinatione Univerſali adhibitis, ut אני סומך אותך *Ego te Ordino* & id genus reliquis antè oſtenſis, neceſſe erat ut in Ordinationibus hujuſmodi Particularibus ac ſic circumſcriptis accederent verba, pro Facultatis Circumſcriptæ diſcrimine, alia atque alia quibus facultas ſic conceſſa ſatis dignoſceretur. Illud de איסור והתר *Ligato & Soluto* hoc in ſenſu millies apud Talmudicos occurrit. Magiſter aut Schola altera אוסר *Ligat* id eſt, illicitum pronuntiat, altera מותר *Solvit*, aut pronuntiat licitum hoc vel illud circa ſanguinem, adipem, fructus, alia eſculenta, potulenta, corporis vitia, id genus innumera in ſacra lege occurrentia. Unde etiam libri quam plurimi eodem titulo fruuntur, qui planè Caſuum conſcientiæ volumina Judæis ſunt. Inde habentur איסור והתר *Solutum & Ligatum* Rabbi Jonæ, Rabbi Nathan, R. Iſaac Durenſis, & perplures ejuſmodi alii. Et titulus integer in Talmude

utro-

utroque seu Misna habetur הוריות *Horaijoth* seu *Decreta* aut *Canones* dictus, qui disciplinam fusiorem circa illustriora Synedriorum maximè Decreta de Casibus Conscientiæ, adeóque de Peccati ex Errore & Scientia discrimine inde pendente, continet, de quo plura libro Tertio. Scientia illa seu Facultas Ligandi & Solvendi à Magistris aliquot, ut sanè juxta ipsorum principia meretur, סוד יסוד אסור והתר *Mysterium fundamentale Ligati & Soluti dicitur.* Sic enim R. Ioseph Hyssopæus in קערת כסף *scutella seu paropside argentea* [b]; quæ Virtutis & Pietatis ad Samuelem filium monita metricè continet, b Parisiis 1561. pag. 31.

עסוק פעם	ברקדוק או	בכבוק
אבל רוב ע———	סקן שית ב———	גמרא
לדעת סוד,	יסוד אסור	והתר
והבדיל בין	פסולה ל———	כשרה וגו

Versare interdum in Grammatica, aut in contextu Biblico. Sed magnam partem occupationis tuæ pone in Gemara, ut scias Arcanum Fundamenti, Vetitum ac Licitum, & distinctionem inter Vitiatum & Rectum. Ita vertit Joannes Mercerus, quod planè innuit & pariter verti potest, Arcanum seu *Mysterium fundamentale Ligandi & Solvendi*, quod quidem Theologiæ apud Ebræos & Jurisprudentiæ velut encyclopædia est. Præter ea quæ Libro primo [c] de Solvendi & Ligandi notionibus dicta sunt, consulas virum summum Isaacum Casaubonum in Baronianis [d]. Certè, tametsi tandem in Christianismo, Ligandi & Solvendi potestatis illius in Euangelio sensus, & Excommunicationi forensi & pœnis aliis canonicis irrogandis adeò conjunctus fuerit, ut quasi in idem ipsum harum & illius actus recidere censerentur uti & postmodum censiti sunt, atque licèt antistes sacer ubique, eo nomine velut ὁ πιστευθεὶς τὸ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας λύειν καὶ δεσμεῖν [e], *is cui à Dei benignitate credita est* (eo in sensu) *Solvendi & Ligandi potestas*, pro arbitrio, ex jure Canonico, & laxare potuerit pœnam ejusmodi & intendere, quale etiam sibi arrogant jus Presbyteri & Ministri Euangelii illi qui in Consistoriis suis parilem sibi exercendam velint potestatem; nihilominùs antiquitùs atque ex origine primaria nihil omninò Forense videtur contineri in Ligatione illa & Solutione (aliter atque sententia quælibet in foro quocunque, ubi illud vim obtinebat, lata, dicebatur sive condemnatione obligare sive absolvere) Sed tantùm, ad Nodos, Quæstiones seu ζητήματα, Difficultates, Controversias, Objectiones, de Jure & Divino & Humano, ortas, Responsa (ut consulentibus, Responsa prudentum) Explicationésque Facultas dandi, adeò ut in responsis, ex autoritate respondentium tutiùs, acquiescere possent qui, antequam ritè sic edocti essent, dubitarent, id est, an obligati manerent ad hoc vel illud, de quo dubitatum esset, præstandum, aut inde soluti censerentur. Quo planè sensu, Athanasio [f] λύων αὐτῶν τὴν ἄγνοιαν, *solvens eorum ignorantiam* vocatur D. N. Jesus Christus, ubi [g] de cibis pro illicitis habitis & Pharisæorum circa eos doctrina ait, *Non quod intrat in os*

c Cap. 9. pag. 291.

d Exercit. 16. §. 139.

e S. Basil. Epist. Canonic. Can. 74. & ibi Zonaras & Balsamon.

f In Canonic. Epist. ad Ammonium monachum.

g Matth. 15, 11.

coinquinat hominem, &c. Id genus alia ex vetusto occurrunt vocis usu. Unde etiam erant apud Græcos, velut sectæ nomine, Λυτικοὶ & Ἐπιλυτικοὶ *Solventes* nuncupati, quoniam griphos & obscuriores scriptorum, maximè Poetarum, locos, quorum inscitiâ alii velut obligarentur, dissolvebant; aliis, qui solutionibus ejusmodi refragarentur, Ἐνστατικοῖς dictis. Hinc Sosibius Lacon, dicitur Athenæo [h], ὁ Λυτικὸς & ὁ θαυμάσιος λυτικὸς, & Suidæ [i], τῶν ἐπιλυτικῶν καλουμένων, *ex eis quibus solvendi facultas tribui solet*. Atque ejusmodi credidit sibi soli competere munus, adolescens ille apud Herodem Atticum [k] gloriosissimus. Et de procacioribus ingeniis qui religionem veram cavillando insectarentur, Prudentius [l],

h Dipnosoph. lib. 11.
i In Σωσίβιος.
k Aulus Gellius lib. 1. cap. 2.
l In Apotheosi, hymn. in Infideles.

Statum lacessunt Omnipotentis Dei
Calumniosis litibus:
Iidem minutis dissecant ambagibus
Ut quisque est linguâ nequior.
Solvunt Ligántque quæstionum vincula
Per syllogismos plectiles.

Syllogismus item extricandus λύσιμος *solubilis* Aristoteli [m], passímque dicitur. Et idem Prudentius,

m Prior. Analytic. lib. 2.

Nodos tenaces recta rumpit regula
Infesta dissertantibus.

Atque ex suppari est notione, si quis δεσμόν τινα ἑαυτῷ ἐπιβάλλει· *vinculum aliquod seu Obligationem sibi injicit*, veluti voto aut juramento, de abstinentia ab hoc vel illo cibo, more, actu; inde scilicet, quantum in se est, se Ligando, illicitum hoc vel illud faciens, quod ex Solutione denuo licitum esse possit. Certè nec translatio vocum illarum, in forenses Excommunicationis usus, veteribus ipsis cordatioribus omninò innuebat verè quemquam, ex sententia ejusmodi qualicunque forensi lata, Ligatum aut ab Ecclesia segregatum, extrà quam ubi, haud præter Dei scopum, sed juxta sententiam in cœlo jam latam, quis sententiâ ejusmodi esset implicatus. Sanctus Nico [o] alias sententias ab hieratico genere latas irritas planè, ipsisque ferentibus perniciosissimas esse asserens, *De Sacerdotio*, inquit, *dixit Dominus Petro, quæcunque ligaveris super terram, erunt ea etiam ligata in cœlis. Vide vim verbi, non dixit, quæcunque ligaveris super terram erunt ligata in terra, sed in cœlis; ut qui excommunicat, vel deponit, vel prohibet, rem terribilem ducat, ut qui Deum ad unà secum ferendum sententiam vocet, nempe qui sub ejus qui est in cœlis testimonio hoc agat.* Id genus occurrunt alia etiam in Juris Pontificii scriptoribus. Adeoque nisi Excommunicans, de Numinis sanctissimi mente in causa Excommunicati, juxta notionem illam Ligandi Solvendique, certus fuerit (quod ut fiat haud facile est) ne quidem ipse sententiam suam vim habere poterit existimare.

n Zonar. in S. Basil Epist. Can. 10.
o Subjunctus Theodoro Balsamoni pag. 1097.

Un-

Undenam ita fiat certus, quærat porrò ipse; qui cum imperio, velut ex jure Divino, Ligare & Solvere, & notione inde satis; si vetustas ritè introspiciatur, novâ, Excommunicare & Absolvere se dicere soleat. Velut Provocatio est ipse actus, ad Numen sanctissimum; nec rarò, nimis temerarius. Reperi in Adversariis viri præstantissimi Isaaci Casauboni, quæ in Baronium instituta necdum edita mecum communicavit dignissimus paternarum virtutum & eruditionis hæres, Mericus Casaubonus, notam de Laicorum parili Ligandi & Solvendi potestate, seu de *δεσμῷ ὑπὸ λαϊκῶν δεθέντι*, etiam ex jure divino in Ecclesia Orientali asserto. *Mirabar, inquit ille, quid hoc apud Zonaram epistola XV. Sed & ipse explicat rectè, & postea locum Justini observavimus, qui explicat.* Οὐ μόνον, *inquit,* οἱ ἱερεῖς ἐσχήκασιν ἐξουσίαν παρὰ Θεοῦ, τοῦ δεσμεῖν τε καὶ λύειν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ πρὸς τούτοις οἱ Λαϊκοί· καὶ γὰρ εἰ μὴ φθάσουσιν ὧδε διαλυθῆναι πρὸς ἀλλήλους οἱ ἀδικηθέντες ὁπωσδήποτε καὶ ἀδικήσαντες, λόγους ἐκεῖσε πάντως ὑφέξουσι καὶ μετ᾽ ἀλλήλων κριθήσονται· Καὶ τοῦτο ἐστιν ὅπερ ἡ Σοφία Σολομῶντος ἔλεγε, τότε ἐν πολλῇ παῤῥησίᾳ στήσεται ὁ δίκαιος κατὰ πρόσωπον τῶν θλιψάντων αὐτόν· ἐνθέντος καὶ εἴποτε συμβαίνῃ γενέσθαι τινὰ διαμάχην ἀνὰ μέσον ἡμῶν, λυθῆναι τάχιον σπεύδομεν ἅτε δὴ τὸ τοῦ θανάτου δεδιότες μυστήριον &c. *Non solùm habuere Sacerdotes potestatem à Deo* (juxta receptam tandem in Christianismo disciplinam) *Ligandi & Solvendi, sed etiam præterea ipsi Laici. Cum enim invicem nequeunt rem controversam heic dirimere* aut *dissolvere injuriâ affecti & afficientes, tunc illic* (in vita futura) *omninò rationem reddent & simul judicabuntur. Atque hoc est quod dicit Sapientia Solomonis*[p]. *Tunc magnâ cum fiduciâ stabit Justus adversus faciem eorum qui eum oppresserint; unde item, quoties evenerit inter nos controversia, ut dissolvatur conamur, metuentes scilicet Mortis* (incertæ) *mysterium &c.* Ita ille, ut ex Zonaræ epistolis; quas nondum vidi ego. Habuit ille, ut liquet, in Baronianis suis[q]; saltem usus est, & citat ibi unicæ lemma. Planissimè in loco è Sapientia citato, uti & in capite illic præcedente, vestigia sunt Litigantium & invicem Adversantium Provocationis ad Divinum judicium, justorum, injustorum, sive in hoc seculo sive in futuro, non obscura. Quæ pro Ligatione heic accipiuntur; ut cùm partium sive unus sive uterque execrationibus pœnisque cœlitùs expectandis se onerat, ad innocentiam suam probandam rémque controversam tandem elucidandam. Additur ibi locus ille, ut è vetustate cognatus, Justini Martyris[r]; Μέγας ὁ κίνδυνος παρὰ τοῖς ἡμέραν Κυρίου ἐπικαλεσαμένοις. ἢ πιστεύειν γὰρ δέον ὅπως φύγῃ τὴν κρίσιν ἢ καὶ τῷ πλησίον ἀφιέναι χάριν τοῦ καὶ αὐτοῦ παρὰ Θεοῦ γενέσθαι τῶν ἁμαρτημάτων τὴν ἄφεσιν. Οἱ δὲ τῇ προφορᾷ τῆς ὀργῆς δεσμεύουσιν καθ᾽ ἑαυτῶν συναλλάγματα. Quem locum Joannes Langus ita vertit sibique explicat, *Ingens penes eos est periculum qui Diem Domini appellant* [*ad tribunal Christi provocantes scilicet*] *aut enim non credere oportet, judicium se Dei effugituros esse; aut etiam ob id noxa proximo remittenda venit ut & ipsis à Domino contingat peccati condonandi gratia. Qui verò id ira correpti faciunt gravibus seipsos contractibus obligant.* Ad Dei judicium scilicet, in

p *Sapient.* cap. 5. 1.

q *Exercitat.* 16. §. 49.

r *Epistola ad Zenam & Serenum pag.* 393. *edit.* 1593.

pœnam pro rei discrimine, sive ipsorum sive adversariorum, sic provocantes. Subjicit hinc Isaacus Casaubonus, *Apparet, fuisse moris, ut ortâ inter privatos controversiâ, ad Dei tribunal provocaretur, ut ibi sons debitam condemnationis sententiam acciperet. Hoc erat* δεσμεῖν. Illuc spectant quæ de Provocatione ad Divinum judicium, seu Judicium Dei in Valle Jehosaphat pridem conscripsit Christianus Heroldus[t] uti & Johannes Heringius[u]. Quæ habet Origenes, de Christianorum invicem Alligatione & Solutione, ad Matthæum[w], dignissima sunt quæ heic advertantur, unde sane elicere est, satis incertas & dubiosas fuisse tunc seu circa ducentos à Christo annos, Ligandi & Solvendi ex Euangelio notiones; ut pote non, ut postmodùm, pro actibus forensibus sumtas. Summa demùm est ex Ebraïco forensi usu, adeóque Christiano verè primitivo, Ligandi & Solvendi phrasin ac notionem aliam omninò fuisse apud homines quàm Forensem seu quæ Jurisdictionem contineret, aliter atque Sententia de re qualibet Forensis (ut innumera alia) obligaret solverétque. Et apud Ebræos (unde in Christianismum planè voces illæ transiere) qui Ligabatur Solvebatúrve, ut antè ostensum est, id est Jurisconsultum Ordinatum consulens, hoc vel illud aut sibi interdictum manere aut solutum esse, didicerat, judicium quidem forense, ob ejusmodi Ligationis Scholasticæ velut autoritate publicâ aut publico responso nixæ, violationem, subire potuerat; ipso Ligandi aut Solvendi actu prævio ad judicium illud forense non omnino aliter attinente, quàm prout, in rerum usu, familiaria Prudentum Responsa ad sequentia judicia spectent. Qui invicem pactis, contractibus alitérve se Obligant, pariter se Solvunt, etiam & Juris periti de obligatione Solutioneque seu Liberatione consulti aut Obligatos aut Solutos eos esse respondent, nullâ omnino habitâ Jurisdictionis, in consultorum actu, ratione. Atque in multiplici illa juris vocum illarum notione ac usu, ut Verbis, Re, Literis consensu quis alteri Ligatur, ita & eisdem seu eodem genere per Solutionem, Acceptilationem, Novationem, Delegationem, Confusionem alitérque Solvi dicitur[x] sine actu aliquo fori, ubi tamen, si actio instituatur, pronuntiandum de Ligatione illa ac Solutione antè ita factâ. Neque enim judex inducit obligationem, quâ actio nititur, sed inductam sibi à reo cogit perimpleri. Certè adeò amplus, multipléxque, in hominum notione, usus ab antiquo habitus est metaphoræ tum Civilis tum Naturalis, etiam & Theologicæ, à Ligando & Solvendo, & Vinculo & Solutione sumtæ, ut rem intuenti, forsan metaphoræ aliûs ejusmodi usum æque amplum, multiplicem, variúmque haud reperiri, satis constiterit. Apud Platonem[y] Socrates, de similitudine Dædali statuarum adhibitâ; Scientiam distinguit ab Opinione etiamsi Rectâ, cujus notiones, inquit, haud multi sunt pretii sed solutæ, ἕως ἄν τις αὐτὰς δήσῃ αἰτίας λογισμῷ, *donec quis eas liget ratiocinatione à causâ ductâ*, seu scientiâ verâ. Alibi item ipse de Ligatis & Solutis in mundi opificio[z], τὸ μὲν δὴ δεθὲν πᾶν λυτὸν, *omne ligatum est solubile*. In philosophia etiam Porphyriana[a], ὃ ἔδησεν ἡ Φύσις τοῦτο φύσις λύει καὶ ὃ ἔδησεν ἡ ψυχὴ, τοῦτο αὐτὴ λύει, *Quod natura ligavit id solvit natura; & quod anima Ligavit id ipsa Solvit*. Dæmonum item & Deorum τῶν Λυσίων *Solventium* meminit Plato[b]. Et nomen est Bacchi notissi-

t Norimbergæ 1624.

u Bremæ 1632.

Homil. 6.

x L. 35. D. tit. de Reg. juris, & tit. de Solutionibus & Liberationibus.

y In Menone.

z Apud Julianum in Cyrilli adversus eum lib. 2.

a Apud Stobæum Sermone 117.

b De Republica. 2.

notissimum Λύσι© *Solvens*, *Expiatorius*, *Redemptorius*, unde & Λυτήρια, aliæque voces cognatæ, in theologia Gentium, indicant Solutiones, Liberationes, Redemptiones, ab homicidio aliisque sceleribus. Apud Sophoclem [c], Electra ad Chrysithemidem sororem de Clytemnestræ sacris Agamemnoni destinatis,

——————— ἆρα μὴ δοκεῖς
Λυτήρι' αὐτῇ ταῦτα τοῦ φόνου φέρειν;

An igitur existimas, hac illam cæde soluturam fore? Usus τοῦ λύειν & cognatorum, notionibus similibus, è metaphora illa, in utroque Fœdere etiam frequens. Et ubicunque λύεται quid seu Solvitur, ut idem antè, sensu analogo, Ligetur necesse est. Sed de vocibus illis, velut non forensibus, ut fieri solent, hæc dicta sunto.

III. Presbyteri autem illi, sic vulgò, ut inter ההדיוטות *Privatos*, proletarios, & capite censitos, ob Ætatem simul & qualemcunque rerum Scientiam, præ inscientioribus, dicti agnitique (sed reliquis multò inferiores, nec solenniter omninò Ordinati) fuere quales cernebantur tum in Synedriis Triumviralibus, non Publicè per urbes pagósve constitutis (nam Ordinati tantùm in illis locum habuere legitimum) sed quæ à Privatis sive per Compromissum, velut in arbitros, in causis etiam Jurisdictionis Contentiosæ civilibus eligebantur quidem sed Jurisdictionis tantùm Voluntariæ, pro arbitrio eorum quorum intererat, adhibebantur; ut in solenni Leviri Renuntiatione, quæ, cum ex lege [d] coram *Presbyteris* loci expressim fieri deberet, ritè satis nihilominus præstabatur [e] coram Triumviris quibuscunque Privatis, nec Presbyteratûs dignitate ulla, juxta antè ostensa, ritu aliquo donatis (modò legendi Linguam Sanctam satis periti essent) sed interim apud vulgus generali illo nomine seu dignitate vulgari Presbyteri, nullo ad Dignitatem, quæ ex Ordinatione pendebat, singularem habito respectu, fruentibus; de quibus alibi [f]; ubi etiam hanc in rem, ampliter egimus. Ejusmodi Presbyteri Bini fuere illi, qui, non Ordinati sed à Presbytero ritè Ordinato acciti, Triumvirale, ad Ordinationem, Synedrium, secundum superiùs dicta complebant. Et tam de hujusmodi Synedriis, quàm de Majoribus intelligenda sunt illa quæ ex Maimonide de Synedrio Ordinante suprà afferuntur. Etiam Presbyterorum notio tam hujusmodi quàm Ordinatorum aut Synedralium, admittitur in explicatione legis [g] de distantia circumjacentium urbium ab occiso ubi homicida ignotus erat, & vitula inde decervicanda. Et Presbyteri hac notione vocitabantur זקני השוק *Presbyteri plateæ*, *vici*, *vulgares*, sic à cæteris distincti. Inde glossa Talmudica ad illud legis jam memoratæ זקניך *Presbyteri tui*, זקני inquit [h], זקני השוק אף על פי שאין כנהדרין *Etiam Presbyteri plateæ seu ex vulgo*, *tametsi non essent ex Synedrio aliquo* aut Ordinati; quos, eandem etiam in rem, nomine זקני השוק *Presbyterorum plateæ* memorat in ipso Talmude [i] R. Si-

c *In Electra.*

d *Deuter.* 25. 7. & 8.

e *Tit.* Jabimoth *cap.* 12.

f *In Uxore Ebraica lib.* 1. *cap.* 15.

g *Deuter.* 21. 2.

h *Ad tit.* Sotacap. 9. *fol.* 44. 1. & *Tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 13. 2.

i *Gemara Babylonia ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 13. 2. & 14. 1.

Simeon. Ejusmodi fuere qui obvium in Excommunicationis Absolutione Synedrium Triumvirale sæpiùs faciebant, juxta ea quæ libro superiore eâ de re ostenduntur. Dicebantur etiam הדיוטות Ἰδιῶται *Privati*, cognatâ satis notione ei qua Presbyteros nonnullos *Laïcos* dici volunt aliqui. Atque, ad hunc modum, tralatitium apud Christianos est, ubi Dignitatum nomina habentur, quæ nec sine solennibus Creationis seu Ordinationis acquiruntur, veluti Militis seu Equitis aurati, Baronis, Comitis, Ducis, aliarum, ipsa nomina sæpiùs, vulgari in sermone, secundum subjectæ materiæ discrimen, usurpari pro minoribus aliis non ita Creatis seu Ordinatis, sed, proportione quadam & usu, Creatos illos in actibus suis rebúsque gerundis imitantibus. Neque verò Presbyteri illi non Ordinati Dignitatem aliquam aut nomen Presbyteri ex actibus illis jurisdictionis sive Voluntariæ, sive Contentiosæ quibus pro re nata adhiberi solebant, sibi nanciscebantur, sed ideo sic vulgò dicti quia ejusmodi actibus neutiquam haberentur vulgo inidonei.

IV. Ex jam dictis liquidò satis constat non solùm Ordinationis Presbyterorum Formulas; maximè quoad munus in ipsa Ordinatione collatum, multiplices fuisse, sed etiam Presbyterorum nomen in legibus sacris de rebus sanè gravissimi momenti subinde sumi etiam de eis, qui, cùm ejusmodi rebus aliàs non essent inidonei, neutiquam Ordinatione ullâ in Dignitatem illam evecti fuissent. Adeóque quicquid ad Creationem seu Ordinationem solennem Nominísque Presbyteri notionem variam ipsámque Manuum Impositionem apud eos attinuit, ex More Majorum seu Jure inter ipsos Humano, pro eorum qui summæ rerum præerant arbitratu, introducto pendebat, non ex Jure quod eos ex præscripto obligaret Divino aliquo, quasi hoc vel illo modo Presbyteri jure Divino Ordinandi apud eos fuissent. Tam non omninò Ordinati, quàm Ordinati, tam Particularitèr quàm Universalitèr Ordinati, ut vides, perquam variatim Nomine illo & Dignitate, sensui Legum Sacrarum satis respondente, fruebantur. Et tametsi Moses ex præcepto Divino[k] Manus imponebat Josuæ, adeóque eum in Presbyteratûs Dignitatem Universalem ita Ordinabat, nihilominùs non inde secutum est ut Presbyteri aliqui, quasi jure illinc Divino sic imposterum ordinarentur. Neque enim actum ille singularem à Numine sic imperatum, ritum, cui semper obligarentur, velut præceptum perpetuum, introduxisse volunt; quod satis liquet etiam ex eo quod suprà ostenditur de Ordinatione per Epistolam aut Nuntium. Nec quidem admissum est ut necessariò, semper, seu aliter atque ex more, pro eorum qui rebus præessent arbitratu, legitimè mutando, temperando, corrigendo, Ordinatio perageretur ab antè Ordinato; quod tamen regulariter obtinuit, ut antè ostensum. Hinc Magistris aliquot Magnis rectè, puto, videtur, si ita aliquo rerum Ebraïcarum accisarum tempore evenisset ut in Terra Sancta nemo antè Ordinatus nedum Synedrium aliquod ritè, juxta antè dicta, constitutum, reperiri quivisset; fas fuisse Universis illic qualibuscunque Sapientibus, seu qui rebus præesse apud suos

k Numer. 27. 11. 23.

ſuos agnoſcerentur, ſe congregare ac ſuffragiis conſtituere quoquomodo Judices (ad quod Jure Divino expreſſim, ut oſtenſum eſt, obligabantur) eóſque rite Ordinare, adeóque eis Manus imponere, & ſic Ordinatis licitum dein fuiſſe ſolenni ritu alios Ordinare, licet ipſi neutiquam ab Ordinato aliquo, juxta antè de eis quæ in Ordinatione regularitèr obtinebant allata, creati fuiſſent. In hunc ſenſum intelligo Maimonidem[1], ſed aliquantulo interim dubitantem. Verba ejus [1] *Hilc.* Sanhedrin
ſunt, הרי שלא היה בארץ ישראל אלא סומך אחר מושיב שנים בצדו וסומך שבעים כאחד *cap.* 4. §. 11.
או זה אחר זה ואחר כך יעשה הוא והשבעים בית דין הגדול ויסמכו בתי דינים אחרים. נראין לי הדברים שאם הסכימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דיינים ולסמוך אותם הרי אלו סמוכים ויש להם לדון דיני קנסות ויש להם לסמוך לאחרים. אם כן למה היו החכמים מצטערין על הסמיכה כדי שלא יבטלו דיני קנסות מישראל לפי שישראל מפוזרין ואי אפשר שיסכימו כולן ואם היה לשם סמוך מפי סמוך אינו, צריך דעת כולן אלא דן דיני קנסות לכל שהרי נסמך מפי בית דין והדבר צריך הכרע *Si accideret ut neutiquam extaret in Terra Iſrael niſi Ordinatus unicus, ei lateri ſuo duos adſeſſores adſciſcenti* (ut fieret collegium Triumvirale illud Ordinationi regulariter neceſſarium) *fas foret Ordinare Septuaginta ſive ſimul ſive alterum poſt alterum. Et dein ex ſe ipſo & Septuaginta illis conſtitui Synedrium Magnum, quod alia itidem conſtitueret* (ordinando) *Synedria. Mihi autem res ſe ita habere videtur, ut, ſi conſentirent* (male per typorum trajectionem legitur heic in editione cum *Ceſeph Miſna* שאם הסמיכו *ut, ſi Ordinarent*, ubi tam in Codicibus MSS. quàm editis reliquis שאם הסכימו *ut ſi conſentirent*, quemadmodum & res ipſa poſtulat) *Univerſi Sapientes qui in Terra Iſrael* (cum ſcilicet antè Ordinatus nullus omnino illic inter eos extaret) *conſtituere Judices & Ordinare eos, legitimè ſatis etiam illos Ordinatos eſſe, faſque etiam eis fore judicare etiam Iudicia Criminalia, alióſque itidem Ordinare. At verò ſi ita, undenam tam ſolliciti fuere Sapientes noſtri, circa Ordinationem, ne perirent im Iſrael Iudicia Criminalia?* (qua de re mox plura) *Quoniam Iſraelitæ diſperſi fuere, nec poſſibile erat ut conſentirent omnes illi* (quorum intererat) *Sed ſi foret ibi Ordinatus ab antè Ordinato, opus non foret conſenſu Omnium illorum. Talis enim ſic judicaret judicia criminalia* (alios ſibi Ordinando) *univerſis, utpote Ordinatus antè à Synedrio* (Triumvirali illi negotio huic proprio) *Sed res hac difficultate quidem non caret.* Sic ille. Alia hanc etiam in rem quoad judiciariam maxime facultatem, ſtàtim ſequentur.

V. Quemadmodum Tempore & facultatibus variatim Ordinatorum particularibus, ſecundum jam oſtenſa, circumſcribebatur ſæpius Ordinatio, tam ea quæ in facultatem Judiciariam quemquam evexit quàm quæ in illam quæ erat ſolùm Docendi, Ligandi & Solvendi, ſeu Caſus Conſcientiæ publicè reſpondendo explicandi, ita etiam illa quâ Judiciaria facultas collata erat, Loco prætereà ita ſemper definiebatur, ut extra Terram Sanctam peragi rite nequiret; id eſt, ut actus ipſe Ordinationis extra Terram illam peractus, quà talis, omni-

omninò quantum ad potestatem Judiciariam, irritus haberetur. Maimonides [m]; אין סומכין זקנים בחוצה לארץ ואף על פי שאלו הסומכין נסמכו בארץ ישראל אפילו היו הסומכין בארץ ונסמך חוצה לארץ אין סומכין ואין צריך לומר אם היו הסומכין בחוצה לארץ והנסמכין בארץ *Ordinare non solebant Presbyteros* (ordinandi illi neutiquam erant) *extra Terram, ne quidem ab Ordinantibus qui intra Terram ritè satis Ordinati fuissent. Etiam si Ordinantes in Terra essent, Ordinandus autem extra Terram, Ordinatio non admittenda, nedum, si Ordinantes extra Terram essent & Ordinandi intra Terram.* Atque ita Gemara Babylonia [n], אין סמיכה בחוצה לארץ *Ordinationis actus locum haud habet extra Terram.* Quod in eo positum maximè apud Talmudicos videtur ut facultas illa Judiciaria, de דיני קנסות *Judiciis criminalibus*, cujus collatione, quæ regulariter facultatem judicandi reliquam in se continebat, Ordinabantur Presbyteri illi optimi Juris, extra Terram conferri nequiret. Sed interim adjiciunt ritè sic Ordinatos intra Terram, potuisse extra Terram in Synedros constitui, in locis scilicet non modò Juris sed etiam incolatûs Israelitici, atque illic etiam Judicia in Israelitas (ut mox dicetur) secundum id quod à Principibus sub quibus degebatur, permissum est, exercere. Maimonides [o] בית דין שנסמכו בארץ ישראל ויצאו חוצה לארץ הרי הם דנים דיני קנסות בחוצה לארץ כדרך שדנים בארץ שסנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ והוא שיהיו סמוכים *Synedrium* (seu Synedri; adeóque in facultatem judiciariam ritè Ordinati) *intra Terram Israel Ordinatum, si exierant è Terra fas erat illis judicare Judicia Criminalia* (adeóque alia) *etiam extra Terram eodem modo quo judicandum eis erat intra Terram; quoniam legitimus Synedriorum usus erat tam extra Terram quàm intra, modò Synedri ritè ordinarentur.* Et de constituendis Synedriis etiam extra Terram diximus è Talmudicis supra [p]. Sed de Jurisdictionis ejusmodi Synedriorum extra Terram temperamento plura statim. Quod verò sic traditum est de Ordinatione extra Terram non admittenda, intelligi id volunt de סמיכה ממש *Ordinatione ipsa* seu *propriè sumta illa*, ídque secundum disciplinam receptissimam qualis antè ostenditur, de Ordinatorum in Judiciis ferendis, ubi cooptandi usus esset, aliísque paritèr Ordinandis facultate, non de omnimoda Judicum extra Terram constitutione. Nam etiam Judiciariam facultatem (quam ab illa in Ordinatione solenni comprehensa satis diversam faciunt) extra Terram conferri potuisse à Capitibus seu Principibus eorum qui in Captivitate locísve quibus extra Terram degebant, Regum instar, & nomine ראשי גליות *Principum exilii*, seu *Captivitatis*, seu Æchmalotarcharum, præesse solebant. Atque eorum quibus sic collata facultas illa, jurisdictio, quoties in Synedria qualiacunque extra Terram cooptarentur, ejusmodi inter eos habebatur ut etiam de Litibus, ritè cognoscere potuissent & judicare, licèt non aliter quidquam executioni mandare, quàm variatim permissum esset à Principibus sub quibus degerent. Et de ejusmodi Synedriis & Principibus Captivitatis nonnulla superiùs [q] etiam diximus. Maimonides [r]; כל דין הראוי לדון שנתן לו ראש גלות רשות לדון בכל העולם אעפ׳ שלא רצו בעלי דינין בין בארץ בין בחוצה לארץ אעפ״י שאינו דן דיני קנסות׃ וכל דיין הראוי

m Hilc. Sanhedrin cap. 4. §. 6. Moses Mikotzi Præcept. Affirmat. 97. fol. 186. col. 4.

n Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 14, 1.

o Hilc. Sanhedrin cap 4. §. 12. & vide eum ad tit. Maccoth cap. 1. §. 10. & ad tit. Sanhedrin ca. 1.

p Cap. 5. §. 1.

q Cap. 4. §. 10.

r Hilc. Sanhedrin cap. 4. §. 14. & vide Gemar. Babylon. ad eund. tit. cap. 1. fol. 5. 1.

הראוי לדון שנתנו לו בית דין שבארץ ישראל רשות לדון יש לו רשות לדון בכל ארץ ישראל ובעיירות העומדות על הגבולים אעפ שלא רצו בעלי דינים. אבל בחוצה לארץ אין רשותן מועלת לו לכוף את בעלי דינין אעפ שיש לו לדון דיני קנסות בחוצה לארץ אינו דן אלא מי שרוצה לדון אצלו אבל לכוף את בעלי דינין ולדון להם אין לו רשות עד שיטול רשות מראש גלות

Judex omnis judiciis non impar, cui dederit Princeps Captivitatis (hoc nomine illos in Babylonia maximè intelligunt) *Facultatem judicandi, facultatem habebat judicandi* (Ifraelitas) *per universum Orbem, etiamsi litigantes fuerint inviti, adeóque tum intra Terram tum extra, licet non uti judiciis criminalibus. Et omnis Judex judiciis non impar, cui dederit Synedrium intra Terram facultatem judiciariam, habebat ille judicandi facultatem in omni terra Ifraelitica & in civitatibus limitaneis, etiam invitis Litigantibus* (quoties fcilicet in Synedrium cooptaretur, idoneus erat etiam poteftati coercendi in jure agentes reósque.) *At verò extra Terram, Facultas ejusmodi ei concessa haud tanta erat ut inde possent litigantes ibi coercere. Et tametsi habebat facultatem qualemcunque judicandi Criminalia extra Terram, nihilominùs ibi judicia ejusmodi exercere in invitos nequibat. Nam litigantes*, feu *in jus quomodocunque deductos coercendi, & sic in eos judicandi facultatem non habuit, usque dum eam impetraverat à Principe Captivitatis.* Et de Judiciis Ebræorum extra Terram videfis plura apud R. Jacob Ben Afher[s]. Accedit de Criminalibus capitalibúfque extra Terram Judiciis, ea tunc quomodocunque legitma tantùm, ex jure fuo, fuiffe Ebræis, quandiu ejufmodi haberentur nec ceffarent in Terra Ifrael. Maimonides[t], בזמן שדנין דיני נפשות בארץ ישראל כן דנין דיני נפשות בחוצה לארץ והוא שיהיו הסנהדרין סמוכין בארץ כמו שביארנו שהסנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ *Tempore quo judicia exercebantur Capitalia intra Terram Ifraelis* (florente, faltem quoad Judicia capitalia, Ebræorum ftatu) *judicia capitalia extra Terram, modo Synedrium* (quod judicia illa exerceret) *ritè Ordinaretur intra Terram, ut antè explicavimus, quoniam usus erat legitimus Synedriorum tam extra quàm intra Terram.* Tempus autem illud fic definitum habent[u], ut tam Templum & Sacrificiorum illic ufus integer, id eft Sacerdotii, maneret, quàm ipfum Synedrium Magnum, de cujus duratione plura inferiùs. De Principibus autem illis Captivitatis Gemara Babylonia[x], תניא לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים *Traditur, juxta illud*[y], *non recedet Sceptrum à Juda*, præfuiffe *Æchmalotarchas* feu *Principes Capivitatis qui gubernarent Ifraelitas Sceptro; atque juxta illud ibi, Et legiflator è medio pedum ejus, posteros* feu *nepotes Hillelis qui legem publicè docerent.* Ubi gloffa recte, רודים את העם שיש להם כח ורשות מאת מלכי פרס *gubernant* feu *coercent populum, quatenùs fcilicet facultas eis permissa est à Regibus Persidis*, quibus fuberant. Ut autem titulus Ordinati in Terra fancta erat *Rabbi*, ita extra Terram, ex autoritate Æchmalotarchæ conftituti erat[z] *Rab* & *Mar.*

s *In Arba Turim tit.* Sanhedrin *cap.* 2.

t *Tit.* Sanhedrin *cap.* 14. §. 14.

u *Maimonides ibid. & in Enumerat. Præcept.* §. 176. & *gloss. ad tit.* Aboda zara *cap.* 1. *fol.* 8. 2.

x *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 5. 1. & *Maimonides hilc.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 14.

y *Genes.* 49. 10. & *de eis vide in* Sedet Olam Zota, *ubi de Mar Zutra agitur.*

z Hilcoth Olam *part.* 1. *cap.* 3.

VI; Ex eis quæ de Ordinationis judiciariæ ritu legitimo, tantùm intra Ter-

ram peragendo, jam dicta sunt satis intelligere possumus id quod habet in antè allatis Maimonides de Sapientibus adeò sollicitis circa Ordinationes & facultatis Judiciariæ in criminalibus continuationem. Illud ex eo pendet quod legitur in Talmude † de R. Jehuda Ben Baba הסומך *Ordinatore* per excellentiam dicto, quod & suprà* memoratur; scilicet שאלמלא הוא נשתכחו דיני קנסות מישראל *absque eo fuisset oblivioni tradita fuissent* seu בטלו *in desuetudinem planè abierant Criminalia Judicia.* Ratio adjicitur, unde discitur curnam cognomen הסומך *Ordinatoris* sortitus fuerit. Verba sunt, שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה שמד על ישראל שכל הסומך יהרג וכל הנסמך יהרג ועיר שסומכין בה תחרב ותחומין שסומכין בהן יעקרו *Quoniam tempore quodam prodiit in Israelitas Imperii* seu *Regni improborum* (id est, Cæsarei) *edictum, quo quicunque Ordinaret alium capite plectendus erat, & quilibet itidem Ordinatus pariter puniendus, etiam & Urbes in qua Ordinatio perageretur, excidio periret, & Scholæ* seu *loci in quibus ordinabant aliqui, destruerentur.* Re se ita habente, Rabbi Jehuda Ben Baba, הלך וישב לו בין שני הרים גדולים ובין שתי עיירות גדולות ובין שני תחומי שבת בין אושא לשפרעם וסמך שם חמשה זקנים *Profectus substitit inter duos montes magnos, & inter duas urbes magnas, & inter duo Sabbati itinera inter Osam & Sepharam & ibi Quinque Presbyteros Ordinabat.* Ita scilicet extra Urbem aliquam se collocabat, tum ut tutior Ordinationis sic publicè Cæsarea edicto utcunque vetitæ actum præstaret ipse, tum ne in causa foret urbem aliquam excidendi. Presbyteri illi fuere Rabbi Meir, R. Jehudah, R. Simeon, R. Jose & Rabbi Eliæzer, quibus adjicitur etiam R. Nehemias, & R. Jehuda Bar Elaiai [a]. Quod sic fecerat Ben Baba palàm tandem facto, cæteris fugientibus, irruebant in eum Spiculatores, שנעצו בו שלש מאות לונביאות של ברזל ועשאוהו ככברה *qui perforabant eum trecentis Lanceis* seu *Spiculis ferreis & fecerunt eum instar cribri.* Ita legendum; non לונביאות ut in Gemara jam citata ad titulum *Sanhedrin*, uti etiam in alia [b] (ubi de Lanceis aut Spiculis mentio) nedum לולניאות ut in altera illa tituli *Aboda Zara.* Et mirum est, in glossa eandem lectionem atque sic variatam malè retineri, licet cum interpretatione recta seu חניתות *Lanceis* seu *Spiculis.* לונכא enim & לונביא & migravit in Linguam Talmudicam è Græco λόγχη & Latino *Lancea.* Nec aliter quidem vox hæc Lanceis respondens sumitur in *Baal Aruch*, Davide de Pomis, Philippo Aquinate, Buxtorfio. Unde Abraham Zacuthius in *Juchasin* antè citato, ait quod Ben Baba, נהרג בג׳ מאות חצים בין אושא לשפרעם והוא מעשרה הרוגי מלכות *occisus est trecentis Sagittis* seu *Spiculis inter Osam & Sepharam, & erat ex decem* [c] *illis qui ob mortem eis à Cæsare illatam celebrantur.* De eodem item David Ganzius [d], ר׳ יהודה בן בבא על שסמך ה׳ זקנים בין אושא לשפרעם עשו כל גופו ככברה בשלש מאות חצים כדאיתא בפ׳ א׳ דסנהדרין *Rabbi Jehuda* (interemtus est) *eo quod Ordinaverat Quinque Presbyteros inter Osam & Sephoram; & fecerunt corpus ejus instar cribri trecentis Sagittis* seu *Spiculis, ut dicitur in capite primo Tractatûs Sanhedrin.* Sed in loci hujus versione nupera sive hallucinatio, sive oscitantia, perquam mira est, *R. Iehuda fil. Bava, eo quod demiserat Quinque senes infra pavimentum, ut ultionem de eis sumerent,*

† *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 13. & 14. & *ad tit.* Aboda Zara *cap.* 1. *fol.* 8, 2.

* §. 1.

a Juchasin *fol.* 41, 2. & 60, 1.

b *Gemar. Babylon. ad tit.* Sota *cap.* 1. *fol.* 8. 2.

c *Videsis* Juchasin *fol.* 37, 1. *Davidem Ganzium in* Tzemach David *part.* 1. *Millen.* 4. *ann.* 828. *R. Gedoliah Ben Jechia in* Shalshelet *fol.* 31, 1 &c.

d Tzemach David *part.* 1. *Millenar.* 4. *ann.* 880.

merent, reddiderunt corpus ejus instar cribri 300 *fissuris perforatum* &c. Nemo non videt quomodo emendanda. Frequentissima autem apud Magistros הרוגי מלכות mentio velut Rabbinorum qui ob excellentiam præ aliis à Romanis crudeliter sub id tempus occisi, & numero & nomine celebrari meruerunt. Benjamin Tudelensis in Itinerario, eos vocat הצדיקים ז״ל עשרה הרוגי מלכות *justi, piæ memoriæ, decem occisi edicto* seu *jussu Cæsareo*; quod vertit Arias, *decem justi occisi regni (delendi causâ)* Constantinus L'Empereur, *decem justi, laudatæ memoriæ, qui sub regno tyrannico occisi sunt*, atque Guilielmus Vorstius in Davidis Ganzii versione *occisi à regno (Romano.)* Quod verò habet Benjamin ille, sepultos fuisse decem illos omnes in crypta, בהר על שפת נהר טיברו *in monte ad ripam Tiberis*, vix omninò credendum videtur, tametsi videam viros doctissimos Lucam Holstenium & Paulum Aringhum[e] libentiùs illud, velut ad augendam Romæ suæ famam, amplexari. Quomodo tam misere occisi in Palæstina illuc omnes in sepulturam deducerentur, ægrè nimis concoquitur. Sed ad Ben Baba revertimur. Continuari voluit ille, nec perire permittere Ordinationis Judiciariæ Criminalis usum quem ex edicto illo evanuisse atque in desuetudinem prorsus abiisse existimarunt, nisi intra Terram illos, qui alios itidem ibi pro re nata dein ordinarent sic ordinasset ille solus, ut videtur, Ordinatorum illic superstes. Inde cognomen illud הסומך *Ordinator* ei tributum, ut ferè Philosophi, Poetæ, Oratoris, Platoni, Aristoteli, Homero, Virgilio, Demostheni, Ciceroni. Atque hoc ab eo illic præstitum, quoniam extra Terram Ordinatio ejusmodi irrita. Accidit puto hoc sub Adriano Cæsare (illo enim in ævo floruit Ben Baba) cum ritus & mores pristini, seu qui ante excidium Templi secundi, in usu, quà apud Ebræos, maxime in Terra Sancta, fieri quiret, obtinuere & sollicitius ab eis curabantur; non quod tunc, rebus eorum adeò excisis, usus eis esset Judiciorum Criminalium ullibi legitimus, sed ideò quod Terram Sanctam adeóque Urbem Templúmque & Synedria sibi restituta fore neutiquam desperabant, juxta quod etiam indultum eis fuerat à Trajano[f]. Adriani autem edictum illud, in historiola illa Talmudica de Ordinatione ita interdicta, fuisse videtur non dubitandum. Apud Scriptores quidem sive Græcos sive Latinos edictum ita sonans non legimus. Sed bis in Talmude, ut antè notatum. Et sanè veri est simillimum, ipsum tempus fuisse circa decimum octavum Adriani annum seu Christi 134, cum, ex seditione illa Barchocebæ, Judaica tota fermè gens in Terra Sancta omninò destruebatur, cæsis illic[g] octo & quingentis millibus præter innumeros fame, igni, morbo tunc absumtos, ac arcibus maximi momenti quinquaginta, vicísque celeberrimis & nobilissimis nongentis octoginta quinque funditùs eversis, ὥστε πᾶσαν ὀλίγου δεῖν τὴν Ἰουδαίαν ἐρημωθῆναι, *ita ut omnis penè Judæa in desertum redigeretur*, etiam Hierosolymorum nomine in Æliam Capitolinam ad honorem Adriani; cujus Ælius prænomen, mutato, urbéque ita instaurata, ut nec gentem seu religionem priorem saperet. Ac de gentis clade illa, Aristo pellæus, scriptor vetustissimus[h], Τὸ πᾶν ἔθνος ἐξ ἐκείνου καὶ τὴν περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα γῆς πάμ-

[e] *In Roma subterranea lib.* 2. *cap.* 23. §. 27. *Latine Romæ edita*

[f] Beresith Rabba *parash.* 68. Juchasin *fol.* 37, 2 Tzemach David *part.* 2. *Millen.* 4. *ann.* 880.

[g] *Dio Apud Xiphilinum in Adriano, seu lib.* 69. *Zonaras tom.* 2.

[h] *Apud Eusebium hist. Eccles.* 4. *cap.* 6 *& Nicephor. Callist. lib.* 3. *cap.* 24

πόμπαν ἐπιβαίνειν εἴργεται, νόμου δόγματι καὶ διατάξεσι Ἀδριανοῦ, ὡς ἂν μηδ᾽ ἐξ ἀπόπτου θεωρεῖεν τὸ πατρῷον ἔδαφος, ἐγκελευσαμένου. *Inde Universa genti interdictum est, pedem in agrum Hierosolyma circumjacentem ponere, Lege*, scilicet, *decreto ac constitutionibus Adriani jubentis, ne quidem ex aliquo prospectu paternum solum introspicerent.* De ἐξ ἀπόπτου plura mox. Ita quidem Græca sonant; ubi Ruffinus, *omnis hæc natio jam ex illo, ab omni regione finitima Hierosolymorum penitùs arcebatur, cum sanctione divinæ legis* (nam ita lex intelligi solet[h] ibi, pro prædictionibus divinis de futuro gentis excidio) *tum maximè constitutionibus & decretis Adriani, ita ut ne de excelsiore quidem prospectu eminùs eis saltem paternum solum prophanis obtutibus liceret inspicere.* Adeóque, ni fallor, paterni soli nomine, integram heic contineri Judæam seu Terram sanctam, videtur satis manifestum; tametsi Scriptoribus etiam priscis aliquot Christianis hac de re verba fiant quasi de interdictis ab Adriano Judæis tantùm Hierosolymis, eisque, etiam tunc temporis, Christianis, qui Barchocebæ seditionis participes esse noluere, permissis (ut Orosius[k], & Paulus Aquilegiensis[l], Freculphus[m], Otto Frisingensis[n], alii; sed hoc de Hierosolymis Christianis tunc permissis, vanissimum rectè puto ait Josephus Scaliger[o]) rem totam intellexissent. Ita præter Sulpicium Severum autores jam dicti, aliique ejusmodi alii, etiam & Eusebius ipse disertè in Chronico. Sed verò, hujus edicti vis amplior multò erat, atque in tempora Tertulliani seu circa 60 ab Adriano annos, ut Cæsarea Terræ sanctæ totius interdictio, durasse videtur. Is, scriptor gravissimus, de Judæis sui temporis expressim[p]; *Dispersi, palabundi, & cæli & soli sui extorres vagantur per orbem, sine Homine, sine Deo Rege, quibus nec advenarum jure Terram Patriam saltem vestigio salutare conceditur.* Atque alibi[q]; *animadvertimus autem tunc neminem de genere Israel in Civitate Bethlehem remansisse, & exinde quod interdictum est, ne in confinio ipsius regionis demoretur quisquam Judæorum ut hoc quoque esset adimpletum per Prophetam*[r], *Terra vestra deserta, civitates vestræ igni exustæ, id est quod belli tempore eis evenerit, regionem vestram in conspectu vestro exteri comedent, & deserta & subversa erit à populis alienis.* Undè νόμου δόγμα, apud Aristonem Pellæum antè citatum, sumitur pro *sanctione legis divinæ*, ut vertit Ruffinus, & pro *Dei nutu sicut Prophetæ vaticinati sunt*, ab Eusebio in Chronico, ubi adjicitur *& deinde Romani interdictionibus* pro eo quod est apud Aristonem, καὶ διατάξεσι Ἀδριανοῦ. Et Desiderius Heraldus[s], ad Tertulliani Apologeticum; *non solum igitur patriam suam adire sed & è longinquo adspicere prohibiti sunt*; alii[t] patriâ tunc pullos eos rectè aiunt. Atque in hanc mentem Hieronymus[u]; *ipsæ reliquiæ erunt in deprædationem, quando post annos ferme quinquaginta* (ab Excidio) *Hadrianus venerit & terram Judæam fuerit penitùs deprædatus, in tantum ut terebintho & quercui, quæ glandes amiserint, comparetur. Denique post extremam vastitatem, etiam leges publicæ pependerunt: & probibiti sunt Judæi Terram, de qua ejecti sunt, ingredi.* Quod planè de Tota terra sumendum. Et consonum hoc omninò est tum Aristonis Pellæi verbis tum Tertulliano

uti

h *Videsis Euseb. in Chronic. Numer.* 2150.

k *Lib.* 7. *cap.* 13.

l *Histor. lib.* 10.

m *Tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 12.

n *Lib.* 3. *cap.* 22.

o *Ad Euseb. numer.* 2150.

p *Apologetic. cap.* 21.

q *Adversus Judæos cap.* 13.

r *Isaiah* 1, 7. 33, 12 *&c.*

s *Ad Tertulliani Apologetic. cap.* 21.

t *Samuel. Petit. Eclog. Chronolog. lib.* 1. *cap.* 14.

u *Lib.* 3. *in Isaiam cap.* 6.

uti etiam Justino Martyri [x] qui prophetias veteres illuc spectantes, paulò post Adrianum scribens, de Terra integra Israelitica non de Urbe solùm intelligit. Aristonem autem illum etiam ipsi sub Adriano bello Judaico coævus dicitur [y], etiam & Christianus. Sed interim video non deesse viros doctos nuperos, qui, veterum aliquot jam antè memoratorum securè nimis sequaces, historiam hanc de Adriano intelligi velint [z], tantùm de interdictione Hierosolymorum, non Judææ integræ. Id verò, Aristonis Pellæi, Tertulliani, etiam & Justini testium ut omni exceptione majorum ita cæteris vetustiorum menti omnino adversum. Et sanè quod ab aliis sic habetur de Urbe tantùm ab eo interdicta, id opinor manâsse ex eo quod in seculis multo recentioribus seu etiam sub Constantino, id est circa annos à Christo nato 350 atque antè & deinceps, sed postquam refixum erat seu evanuerat illud Adriani edictum de Tota Terra, interdictio Judæis haberetur Hierosolymorum tantum ipsorum; qua de re expressim, ut seculis suis propriâ, loquuntur tum Hilarius [a] & Hieronymus [b], tum Chrysostomus [c]. Τὸ γὰρ θαυμαστὸν, inquit ille, *καὶ παράδοξον, ἡ μὲν οἰκουμένη πᾶσα ἀνεῖται τοῖς Ἰουδαίοις ἔνθα οὐκ ἔξεστι θύειν· μόνη δὲ ἡ Ἱερουσαλὴμ ἄβατος γέγονεν, ἔνθα μόνον θύειν ἐξῆν. Mirum est & incredibile. Totus Terrarum orbis conceditur Judæis, ubi fas non est immolare. Hierosolyma, ubi solùm fas erat Sacrificare, eis interim inaccessa sunt.* Et paulo ante, ὁ Θεὸς τῶν θυσιῶν ἀπήγαγε, τὴν πόλιν αὐτὴν καθελὼν καὶ ποιήσας αὐτὴν ἄβατον πᾶσιν, *Deus à sacrificiis eos abduxit, ipsam urbem ab eis auferens, & universis eorum inaccessam faciens*, ita tamen ut die quotannis unico, id est 9 Mensis Ab; qui adeo eis fatalis, illic lamentari eis concederetur, ut ex citatis ex Hieronymo ad Sophoniam & Gregorio Nazianzeno [d] liquet. Sed verò etiam Hieronymus expressim de Adrianeo illo excidio, loquens, *Hierusalem*, inquit [e], *omninò subversa est, & Judæorum gens catervatim cæsa; ita ut Judææ quoque finibus pellerentur Judæi.* Idem alibi, de Adriano terram deprædante locutus, *denique*, inquit [f], *post extremam vastitatem, etiam leges publicæ pependerunt & prohibiti sunt Judæi Terram, de qua ejecti fuerant, ingredi.* Cæterum quasi Adrianus etiam nihil aliud eis, præter Hierosolyma, interdixerat, rem perperam sumsere autores ante memorati, quibuscum conferas quæ hac de re habet Origenes [g]. Certè quod notari solet in Kalendario Judaico [h] ad fatalem illis diem illum, Nonum mensis Ab (qui circa Julium est nostrum) de *Decreto contra Patres nostros ne ingrederentur Judæam*, tam de hac Terræ interdictione Adrianea sumitur, quàm de multò vetustioribus ejusmodi interdictionibus aliquot; cunctis velut ad eundem diem attinentibus. Unde, in diei ejusdem ritualibus, hymnus est in quo quidem Nebuchadnezar & Adrianus (אנדריינוס scribunt) veluti miseriarum similium autores multoties memorantur; semel tantum in eodem Vespasiani & Titi nominibus adhibitis, sed Adriani ut Nebuchadnezaris quasi vicies, alternatim ad hunc modum [i];

x *Apologiâ 2. pro Christianis.*
y *Chronic. Alexandrinum pag. 601. editionis Raderianæ.*
z *Jo. Drusius in Notis. ad Sulpicii Severi lib. 2.*
a *Ad Psalm. 58.*
b *Ad Sophoniæ cap. 2. & videsis Joseph. Scaligerum ad Eusebii numerum 2150.*
c *Orat. 2.* κατὰ Ἰουδαίων *in edit. Hœschelii pag. 67. Saviliana, tom. 6. pag. 318.*
d *Orat. 12.*
e *Ad Danielem cap. 9. & vide Hieremiam cap. 9. & Zachar. cap. 9. & Hieronymum ibidem.*
f *Ad Isaiæ cap. 6, 11.*
g *Adversus Celsum lib. 2. pag. 63. & 113. & lib. 4. pag. 180. edit. Hœschelianæ.*
h *Jos. Scaliger. Canon. Isagog. lib. 1. pag. 44. Dionys. Petavius de Doctrina Temporum lib. 7. cap. 18. pag. 678. & videsis lib. nostrum de anno Civili cap. 7. pag. 36.*
i Machzor *part. 1. fol. 189. col. 1.*

זכור ״ מה היה לנו נבוכדנצר מיענן כמו כשפים
מנחש כמו אשפים
קלקל בחצים ושאל בתרפים
זכור ״ מה היה לנו אדרואנוס נתחכם עצות אכזריות
ושאל במסות נטויות
ויעל וישרוף ארבע מאות ושמונים בתי כנסיות

Recordare Domine qualis fuerit nobis Nebuchadnezar; qui punivit nos ut Veneficos, ipse auguriis usus, præstigiatorum instar, disciplinâ extraneâ infatuatus, & consulens Teraphim. Recordare Domine qualis fuerit nobis Andrianus (planè pro Adrianus) *crudelitatis consilia amplexus consuluit idola se pervertentia. Et sustulit combussitque quadringentas & octoginta Synagogas.* Alia ejusmodi ordine insunt continuo, uti & memoria Principum illorum, à quorum utroque calamitates eodem die Judaicæ evenerant, in quibus, etiam è patriâ seu Palæstina integra exilium. Et Josephus Scaliger expressim, ad illud Calendarii de ingressu in terram Sanctam interdicto, *Sub Hadriano* inquit[k]; adjecto, *Judæi harum rerum memoriam retinent, quarum causas hodie penitus ignorant.* Numerus ille Synagogarum ab Adriano exustarum idem est ipse qui non semel occurrit, de Synagogis Hierosolymitanis sub Vespasiano, veluti ab eo sublatis, in Gemara Hierosolymitana[l]. Etiam Quadringentas Synagogas in Urbe Bither memorat Babylonia Gemara[m]. Quod verò habet scriptor anonymus homiliæ Chrysostomo inter Latinas Græcè non extantes tributæ[n] (quam ipsius neutiquam fuisse satis demonstrat Isaacus Casaubonus[o]) de Iudæis simul & Christianis cunctis è provincia illa, ante Adrianum, ejectis, non omninò heic admittendum. *Post annos multos*, inquit, *usque ad Hadrianum solitudo mansit. In ista Provincia nullus Iudæorum, nullus Christianorum fuit.* Et rectissimè ibi Casaubonus, *Hîc suam Ecclesiasticæ historiæ imperitiam concionator prodit. Nam urbis quidem sanctæ solum, postquam Ierosolyma funditus erant diruta, deserta & sine habitationibus aliquamdiu mansisse verum est. Sed de Provincia quod iste ait, falsissimum.* Quod etiam satis firmatur ex eo quòd Synedrium ipsum Magnum (ut alia prætermittamus) in Jabniam aliásque urbes post excidium atque tempore illo Adrianum antevertente se transtulit, quâ de re plura inferiùs[p]. Jam verò fatendum est, apud scriptores sive Græcos sive Latinos aliósve, præter Talmudicos, nil reperiri de edicto Adriani Ordinationem intra Terram expressim inhibente. Sed palam est intereà in edicto illo de Ebræis universis Terrâ suâ interdictis satis contineri idem ipsum quod Talmudici sic tradidere de Ordinationis suæ intra Terram interdictione, ut Minus etiam ejusdem naturæ in Majore. Et dum de Ordinatione tantùm verba faciebant, nihil aliud ex edicto memorârunt præter id quod ad illius interdictionem solummodò attineret. Certè non adeò est dissimile veri, edictum Adriani ipsum (cujus exemplari integro caremus) etiam Ordinationis illius Judiciariæ, quâ sibi facultatem, ex Jure suo, Judicandi, Guber-

k Can. Isagogic. lib. 3. pag. 219.

l Ad tit. Megilla cap. 3. fol. 73. col. 4. & ad tit. Cethuboth cap. 13. fol. 35. col. 3. ubi pro ששים legendum שמונים.

m Ad tit. Gittin cap. 5. fol. 58, 1.

n Homil. in Epist. ad Rom. 31.

o Exercit. in Baron. 2. §. 4.

p Cap. 15. §. 7.

Gubernandi adeóque majestatem Cæsaream minuendi ubique intra Terram Sanctam arrogabant, coercendæ seu abolendæ causâ potissimùm emanâsse, fortè etiam verbis expressis Ordinationis intra Terram interdictum in eo locum habuisse; quo tamen haud ita opus erat, cùm ipsa Terra, in qua solùm legitimè peragi posset Ordinatio, genti ipsi interdicta fuerit. Nec objiciat quisquam, Ordinationis ejusmodi Actum & Sensum, Noménque Presbyteri inde creari soliti, velut inter ritus Ebraicos Romanis sive incognitos sive comtemptui habitos sic tunc delituisse, ut veri non sit simile Adrianum aut in edicto illo horum rationem habuisse, aut utrunque neutiquam satis cognovisse. Etenim Ordinationis illius vis ac Presbyteratûs dignitas Judiciaria inde pendens, ejusmodi apud Ebræos, ut ostensum est, habebatur, ut, intra Terram, Jurisdictionem sibi & Imperium inde semper sibi præstruerent, nec aliam ob caussam magis de Ordinatione sua ritè conservandâ, tunc solliciti essent, quàm ne Jurisdictio illic etiam in Criminalibus seu summa, Urbe & Templo, quod sperabant, restituto, juxta mores eadem in re avitos legitima esse desineret. Et, cùm Ordinationis Bina essent, juxta superiùs allata, apud eos Primaria Genera, ut tam Judiciariæ quàm illius quæ dicta est Ligandi & Solvendi, quæ tam inter Judæos quàm Christianos, etiam extra Terram, tunc temporis & posteà & antè (qua de re statim plura) ritè satis peragebatur & Presbyteros itidem, licet non facultatis Judiciariæ, faciebat; quum item è Quadrati, Apostolorum discipuli & Episcopi Atheniensis, Aristidis, Sereni Grannii, aliorum scriptis, edoctus fuisset Adrianus [q] (princeps omnimodæ disciplinæ cupientissimus eruditissimúsque) Judaismum tunc reformatum, id est Christianismum, quà cum Judaismo veteri hactenùs planè, juxta ostensa libro in superiore, is quomodocunque complicaretur; certè ex hisce se ita habentibus, liquere videtur Adriani tempore, neque ipsi neque Romanis suis, necdum Judæis aut Christianis, ignotum nomen Archisynagogi aut Presbyteri, adeoque nec, ut videtur, Ordinationis qualiscunque solennis, unde nomina illa sensu solenniori plerunque pendebant. Id manifestum fit ex Adriani ipsius epistola ad Servianum Consulem quam exhibet è Phlegonte illius liberto Flavius Vopiscus [r]. De Christianis scilicet Judæis, aliisque Ægypti incolis, verba faciens, *Nemo*, inquit, *illic Archisynagogus*, *nemo Samarites*, *nemo Christianorum Presbyter*; *non mathematicus*, *non aruspex*, *non aliptes*, qui non etiam Serapidem colunt. Quisquamne hæc legerit, nec interim Adriano Romanísque suis dignitates hasce Ebræis seu Iudæis, adeoque eis tunc cognatis Christianis, familiares, satis perspectas existimaverit? Certè Presbyteri, & Archisynagogi & Patres Synagogarum Judaicarum, ut Synonyma habentur in Iure Cæsareo [s]. Accedit, ob rebellionem illic, & quia res novas in majestatem Cæsaream moliebantur, veterémque rerum statum regiménque sibi restituere, bellum illud & excidium ab Romanis illatum. Id quidem constat tum ex re ipsa seu Barchocebæ seditione, tum ex ἀποστασίας voce apud Aristonem Pellæum [t], scriptorem excidio illi coævum, aliisque apud eum occurrentibus, atque ex Chrysostomo ubi, ritè edoctus, di-

q *Eu*s*eb. hist. Eccle*s*. lib. 4. cap. 3. & in Chronic. num. 2143. Georgius Syncellus pag. 348. Hieronymus Ep. 84. ad Magnum in Scriptorum Catalogo, Chronic. Alexandrin. pag. 6?0. Freculph. tom. 2. lib. 2. cap. 12.*

r *In Saturnino.*

s *L. 2. 4 & 14. C. Theodo*s*. lib. 16. tit. 8. & vide Hug. Grotium ad Act. 11. 30.*

t *Eu*s*eb. hist. 4. cap. 6. Nicephor. lib. 3. cap. 24.*

sertè

ferte ait, quòd Iudæi sub Adriano [u] ἐσπούδαζον ἐπὶ τὴν προτέραν πολιτείαν ἐπανελθεῖν, *conati sunt pristinam rempublicam suam instaurare*, unde etiam bene Michael Glycas[x], Adriano regnante, *conjunctis viribus ad statum Reipublicæ priorem reverti conabantur.* Adrianum igitur, æquum est ut sentiamus, gentem non modò rebellem sed pristinum, quali, cùm sui juris essent, sive ipsi sive majores sui gavisi fuissent, statum animosiùs vindicantem adeo in ordinem redigere sategisse, ut nullam quà fieri posset, omninò rebellionis futuræ suíque dein juris illic aviti instaurandi ansam aut obtentum relinqueret; unde, ut *genitalia mutilare* seu circumcidere eis interdixit [y], quod religionis signaculum erat primarium, ita etiam Ordinationem illam, intra Terram Judiciariam, è qua potestas judicandi illic, id est legitima Terræ regiminis ac Imperii ratio ordinaria pependit, sub pœnis gravissimis inhiberi voluit, etiam ipsos qui Ordinarent cum reliquis inde arcendo. Atque illud, juxta disciplinam Ebraicam, cujus ille non ignarus, non aliud erat quàm Ordinationem Judiciariam ipsam funditùs abolere. Et forsan penitiùs per se intuendum illud Aristonis; interdictum nempe fuisse ab Adriano Judæis universis, ἐξ ἀπόπτου θεωρεῖν τὸ πατρῷον ἔδαφος quod quidem significat *intueri, introspicere paternum solum*, ut in Philone [z] eidem ævo scriptore vicino, ubi loquitur de oppanso in Tabernaculo velo, *ὡς μηδεὶς ἐξ ἀπόπτου δύναιτο τῶν μὴ ἱερωμένων καταθεάσασθαι τὰ ἅγια, ne quis nondum sacris initiatus sancta introspicere posset*, ἐξ ἀπόπτου tantundem significat. Itaque non modò Terra ipsa integra eis, sed & finitimæ qualescunque unde suam intueri quo quomodo possent, interdici videntur, adeóque ipsi longiùs etiam summoti. Nonne igitur ita etiam finibus Terræ totâque viciniâ, edicto arcebantur, ne si in agro proximo aut vicino manere permissi fuissent, inde gressu celere clandestinóque, pro libitu, in Terram insilientes, ritum illum sic necessariò illic, nec alibi omninò, de facultate Judiciaria, legitimum præstarent illi quibus inter eos Ordinandi facultas? Longius semotis id fieri, haud ita facile. Longiora scilicet itinera illuc ducentia testibus & delatoribus vix aut ne vix quidem caruissent, unde res palàm fieret. Postmodum autem esse porro desiit edictum illud Adriani, Judæis Palæstinâ utrâque ac Terrâ Sanctâ, ita permissâ ut intra eam Synedria sua qualiacunque, pro arbitrio Cæsarum, haberent. Et quoniam summa Presbyteratûs dignitas seu facultas, juxta illorum dogmata, Judiciaria alibi quàm in Terra Sancta conferri nequibat, & quia Ordinationem Judiciariam quæ aviti eorum juris, quod ita sperabant expectabántque, restitutioni commodiùs inserviret, quoad posset, sustinendam ampliandámque voluêre, ideò forsan illis *Nominati* [a] illic dicuntur seu in plenariam Presbyteratûs facultatem Ordinati *in utriusque Palæstinæ Synedriis Primates*, quo nomine, ut generaliori, veniunt non modò Archisynagogi & Synagogarum patres sed & Presbyteri; quasi nec alibi seu extra Terram, ex usu & ritu veteri Nominandi Ordinandíve. Et *in Synedriis* illic tum de integris qualibuscunque illic Synedriis tum de Synedriis Triumviralibus Ordinationi, juxta antè ostensa, idoneis, tum de aliis illic qualibuscunque sumendum. Ita scili-

u Orat. κατὰ Ἰουδαίων 3. edit. Hœschel. pag. 125. Savilianæ tom. 6. pag. 333.

x Annal. part. 3.

y Spartian. in Adriano.

z De vita Mosis lib. 3.

a L. 29. C. Theodos. lib. 16. tit. 8.

ſcilicet lectio eſt in omnibus Codicis Theodoſiani editionibus; *Judæorum Primates qui in utriuſque Palæſtinæ Synedriis Nominantur, vel in aliis provinciis degunt, quæcunque poſt exceſſum patriarcharum penſionis nomine ſuſcepere, cogantur exſolvere*; quod reſcriptum eſt Theodoſii Minoris & Valentiniani ad Joannem Comitem ſacrarum largitionum, Florentio & Dionyſio Conſulibus, ſeu anno Chriſti 429. ubi in Codicibus Juſtinianeis [a] editis pro *nominantur* legitur *dominantur*. Certè *Primates* ejuſmodi, in reſcripto Arcadii & Honorii ad Meſſalam Præfectum Prætorio ſub annum trigeſimum præcedentem circa eandem rem, expreſſim nuncupantur *Archiſynagogi ſive presbyteri Judæorum*, quorum nomine veniunt etiam *viri ſpectabiles* [b] *patriarchæ vel hi quos ipſi cæteris præpoſuerunt*. *Utraque* in reſcripto illo *Palæſtina*, Primam & Secundam denotat ſeu Terram Sanctam ſic in Provincias binas tunc diviſam; quibus nominibus poſtea acceſſit Tertia ſeu Salutaris, ut videre eſt in Notitia Orientis [c], ubi etiam Guido Pancirollus [d], *Cum populo opibuſque abundaret, prius ſub Juliano Apoſtata Conſularem habuit, deinde ſub Gratiano Proconſulem, quo tempore in duas Provincias diviſa fuit. Siquidem Theodoſius in Utraque Palæſtina Judæorum Synedria ſeu Seniorum ac Magiſtrorum* (id eſt, ibi ritè Ordinatorum) *collegia fuiſſe ſcribit*. In citato ſcilicet reſcripto. Sed verò, *dominantur* quod retineri ſolet in Juſtinianeis editis minimè locum ibi obtinere omninò legitimum videtur. Neque enim locutio eſt illa ſtylo Cæſareo ac imperatorio conſona, nec quidem in codicibus MSS. ſaltem aliquot, Juſtinianeis habetur. Atque in editione Contiana appoſitè adnotatur ibi, *legendum Nominantur ut in Codice Theodoſiano & veteribus Manuſcriptis*. *Nominare* autem in Jure Cæſareo & reſcriptis Principum [e] idem ſatis obitèr ſignificat quod *Creare*, *χειροτονεῖν*, *Ordinare*; unde & Creati in Magiſtratum, Decurionatum, Tutelam, aliáve munera, *Nominati* [f] dicti, & ipſe actus *Nominatio* [g], pro Creatione ſeu Ordinatione. Et Reſcriptum Alexandri Auguſti [h], *Si propter inimicitias ad munera Civilia creatus es, hanc tibi Nominationem non nocere; præſidis æquitas faciet*, ubi eodem in contextu Creatio & Nominatio idem habentur, uti etiam ex Rubrica ejuſdem expreſſiùs liquet. Etiam & *Nominatores* [i] nuncupati, qui ſic crearent, unde titulus in Codice eſt *De periculo Nominatorum* [k], qui & *Creatores* [l] vocati. Adeóque vox illa *Nominantur* in reſcripto illo de ſic Nominatis, Creatis, Ordinatis in Synedriis Terræ ſanctæ, ubi, nec alibi, plenaria Presbyteratûs Judiciarii, juxta diſciplinam Ebræorum, facultas rite conferri quibat, ſignantiùs locum habebit percommodum; quo itidem Nominati ſeu Creati illic ab eis qui alibi non ſine parili titulo degerent, nec ibi aut non plenariè creati fuerint, ut in Reſcripto ipſo, diſcriminarentur. Et de vocis *Nominandi* & *Vocandi*, in rebus hujuſmodi, plura mox [m]. Paulò ante Adrianum collocatur Magiſtris edictum aliud, de interdicta univerſis Judæis Cypro, de quo, quia perperam nimis illud, quoad loci nomen, apud Scriptores ſumitur, obiter monere viſum eſt. Cyprus heic eſt inſula illa notiſſima maris Ægæi, nec Cyprus Terræ ſanctæ, ſeu ὑπὲρ Ἱεριχοῦντος Φρούριον [n], *Caſtellum ſuper Hierichunta* ab Herode in Judæa extru-

a *L. 17. C. Juſtin. tit. de Judæis.*
b *L. 15. C. Theodoſ. lib. 16. tit. 8.*
c *In Comite Orientis & videſis Juſtinian. Novell. 103.*
d *Cap. 106.*
e *L. 14. §. 4. D. tit. de Muneribus & Honoribus, l. 11. § 1. & l. 13. & l. 17. §. 15. D. tit. Ad legem Municipalem, l. 2. §. 7. D. tit. de Adminiſtratione rerum.*
f *L. 1. §. 4. D. tit. Quando appellandum ſit.*
g *L. 1. D. tit. ad Municipalem. l. 5. C. tit de Decurionibus. l. 3. C. tit. Qui ætate vel profeſſione ſe excuſant.*
h *L. unic. Cod. tit. Si propter inimicitias creatio facta ſit adde l. 27. C. tit. de Appellationibus.*
i *L. 1. D. tit. de Magiſtratibus conveniendis l. , 2 & 3 C. tit. Quo quiſque Ordine conveniatur.*
k *Lib. 11. tit. 33.*
l *L. 1. §. 7. D. tit. de Adminiſtratione rerum.*
m *§. 10.*
n *Joſephus Haloſeos lib. 1. cap. 16. & lib. 2. cap. 36. gr. 20. latinè.*

extructum atque in matris suæ honorem sic denominatum. Hac de re Abraham Zacuthius, Judæos ait [o] אשר בגיפרי (ita scribitur in editione tam Constantinopolitana quàm recentiore) *qui erant in Gipri* (pro Cypro) [p] felicium suorum in Ægypto alibíque successuum fiduciâ ductos, internecione delevisse ad unum omnes תגוים *Gentiles* qui in ditione illa; ובשמוע טראגאנוס הדבר הזה וישלח את אדריאנוס עליהם ויכניעם וישימו דת ברומא שלא יכנס שום יהודי בגיפרי *quod cum audierat Trajanus, misit in eos Adrianum & subjecit eos, atque edictum Romæ edidit, ne quis Judæus ingrederetur in Gipri.* Et Davidi Ganzio [q] vocantur illic Judæi (הוא ציפרין) אשר בגיפרי *qui in Gipri, quæ est Zipran.* Eandem proculdubio insulam puto innuit, utcunque, pro more, literis Ebraicis adeo deformatum sit nomen. Locum autem illum Zacuthii ita versum habet Georgius Hornius [r], ut plane legisse cum liqueat גיפדי *Giphdi* pro גיפרי *Giphri*; unde & *Ægyptum* interpretatur, adeóque edictum fuisse ait, *ne quis Judæus intraret in Ægyptum*; quod totum quidem sumitur ex Joannis Drusii notis ad Sulpitii Severi secundum. Sed lectioni ejusmodi planè refragantur codices quos diximus Ebraici. Ganzii interpres, *Iudæi in Gophri (quæ est Tzepharan) internecione deleverunt omnes gentiles* &c. Sed doctissimus Buxtorfius [s] planè ציפרי, ut res postulat, legit, nec de loco alio quàm Cypro, *Cypria* ei dicta, intelligit. Huc spectat illud Eusebii [t] sub annum 19 seu postremum Trajani, Τὰς ἐν Σαλαμῖνι τῆς Κύπρου Ἕλληνας Ἰουδαῖοι ἀνελόντες τὴν πόλιν κατέσκαψαν. *Salaminam Cypri, interfectis in ea gentilibus, subverterunt Judæi.* Et de excidio eodem scriptor vetustus eruditúsque ad finem Hieronymi de locis Hebraicis (*Salamis, civitas in Cypro insula, nunc Constantia dicta, quam Trajani Principis tempore, Judæi, interfectis omnibus accolis, deleverunt.* Atque tam de Interdicto illo quàm Excidio expressim loquitur Dio [u] apud Xiphilinum in Trajano. Judæi per Cyrenem, ait, Græcos & Romanos multos crudelissimè interfecerunt, ἔν τε Αἰγύπτῳ πολλὰ ἔδρασαν ὅμοια καὶ ἐν Κύπρῳ ἡγουμένου σφίσιν Ἀρτεμίωνός τινος· καὶ ἀπώλοντο καὶ ἐκεῖ μυριάδες τέσσαρες καὶ εἴκοσι. καὶ διὰ τοῦτ' οὐδενὶ Ἰουδαίῳ ἐπιβῆναι αὐτῆς ἔξεστιν, ἀλλὰ κἂν ἀνέμῳ τις βιασθεὶς ἐς τὴν νῆσον ἐμπέσῃ, θανατοῦται, *atque in Ægypto consimilia multa ab eis perpetrata sunt, & in Cypro, duce illorum Artemione, ubi occisæ sunt myriades viginti quatuor. Ex hoc factum est ut Judæo in eam* (Cyprum) *venire non liceret, ac etiamsi tempestatis vi in insulam appelleret, morte multandus esset.* Quod ad nomen autem attinet Cypri sic exaratum, scimus quidem Josephum [x] כתים *Cittim* [y], *Cethmium* seu *Cethimam*, in portione Ionum, pro Cypro sumere. Κύπρος αὕτη, inquit νῦν καλεῖται, *Cyprus illa nunc dicitur.* Sed ita ut etiam reliquas Maris insulas & loca maritima suis aiat inde nuncupari *Chethim.* Eum itidem sequitur Eustathius Antiochenus [z] ubi planè χέθειμ pro Ηθθῶ ex Josepho legendum. Alios habuit in veteribus Josephus heic sequaces; aliis alitèr multò sentientibus. Cretenses seu Cretam fuisse *Cittim* volunt nonnulli [a], alii etiam de Græcis & Romanis generatim capiunt. Et de nomine illo consulas quæ affatim de eo præbuit Samuel Bo-

o Juchasin fol. 141, 2.
p Vide sis Buxtorf. Lexic. Chald. Talmudic. col. 468.
q Part. 1. ann. 880. fol. 4, 1.
r Ad lib. 2. Sulpitii Severi pag. 380.
s Lexic. Talmudic. Chald. col. 468.
t In Chronico Canone pag. 196. & apud Hieronym. in Chronico ejus Num. 1232. Zonaras tom. 2. Georg. Syncellus pag. 348.
u Histor. 68.
x Archæolog. 1. cap. 7.
y Genes. 10. 4.
z In Hexaemer. pag. 52. ubi vide Leonem Allatium.
a Arias Montanus Antiqu. Judaicarum 1. cap. 7.

Bochartus[b]. Sed verò, quocunque nomine Ebræis, Josephi tempore, appellaretur Cyprus, scimus interim Syriacè dictam eam esse[c] ܩܘܦܪܘܣ קורפוס *Cyprus*. Atque ex jam allatis puto manifestum satis sit, postmodum Magistris receptam pro ea fuisse vocem illam גיפרי *Gipri* seu *Cipri*, ut Arabibus[d] est قبرس *Kibrus*, quod etiam à R. Saadia Gaon substituitur in Genesi[e] pro *Cittim*. Illis etiam interdum est قبرص. Scribendi autem ratio illa per ג perquam consona est eis qui lignum גופר[f] (quod plerunque pro Cedrino sumitur) existimant fuisse Cyparissum, vocemque illam à גיפר factam. Parili modo à Cypro, גיפרי.

VII. Haud obscurè ex antè ostensis liquet, Presbyterorum apud Ebræos veteres ita variatim sumtum esse nomen, ut alii etiam ex vulgo passim haberentur sine dignitatis seu facultatis alicujus solennis accessione ut זקני השוק *Presbyteri plateæ* seu satis obvii; alii in Solvendi & Ligandi seu publicè Docendi Explicandique seu de Jure Divino, cum autoritate, Respondendi munus Ordinati, alii demum in facultatem, sed & variatim, Ordinati Judiciariam seu Forensem (eámque, pro Creantium Arbitrio, Tempore, Loco, aliásque circumscriptam) & titulo *Rabbi* donati. Quorum quilibet generaliter Ordinare tum similem sibi, tum in facultatem Particularem, alium (juxta jam ostensa) ritè creare potuit. Et Ordinatus Particulariter itidem alium sui generis. Jam verò, ut Ordinatio in facultatem illam Judiciariam intra Terram Sanctam solùm, nec alibi, legitima habebatur, ita extra controversiam videtur, alteram illam Ligandi & Solvendi, tam extrà quàm intrà, potuisse juxta receptas apud Ebræos sententias, ritè peragi. Res quidem ipsa ex sui natura tantundem poscere videtur. Nam tametsi intra Terram, pro variis Captivitatum & Exilii generibus variâque Principum sub quibus degerent, de Judiciis apud eos inter se illic, sive indulgentiâ sive coercitione, aliter atque aliter se res semper ac necessariò habebat, nec Judiciis forensibus, ex jure suo, sive intra sive extra terram aliter sibi, quàm pro arbitrio Principum exterorum quibus suberant, uti fas erat[g], nihilominùs, quantum ad legis Sacræ (sine immolationibus quæ extra Terram fieri nequibant, aliísque aliquot Terræ propriis) rituúmque innumerorum, ad quos passim obligabantur tam extra quàm intra Terram, accuratiorem observationem, necesse semper erat ut universi Judæorum cœtus ubicunque locorum collocati, suos, quoad fieri posset, præstò aut commodè adeundos haberent Licentiatos illos seu Presbyteros Ligandi, & Solvendi, Docendi, Explicandi munere satis imbutos. Atque ita, ut Ordinatio quæ facultatem Judiciariam spectaret, adeóque Regimini, Imperio, Jurisdictioni Israeliticæ esset prævia, ibi tantùm peragi ritè potuerit, ubi genti ipsi datum est inprimis à Numine imperium quod diversimodè imminutum sustinere illic & sibi restituere enixissime sæpiùs, licet frustra satis, conabantur; id est intra Terram

b *Geographia Sacra lib.* 3. *cap.* 5.

c *Act. Apost.* 13. 4. 21, 16.

d *Adrisius in Geograph. Nubiensis part.* 5. *Climatis* 4. *Act. Ap. cap.* 13, 4. *Abulfeda Geograph. num.* 154.

e *Gen.* 14.

f *Nicol. Fuller. Miscellan.* 4. *cap.* §. & *Samuel Bochart. Geographia Sacra lib.* §. *cap.* 14.

g *Vide Hugon. Grotium in epist. ad Rom. cap.* 13. §.

ſeu ditionem ſibi, ut exiſtimabant, etiam rebus ſuis ita accisis, ſemper debitam. Sed interim Ordinatio quæ ad Docendum, Ligandum, Solvendum, id eſt ad vitæ mores, quà hos juſſa ſpectarent Divina, dirigendos, ídque citra Imperii coercitionem, ſeu Judicii Forenſis poteſtatem facultatémve, qualem intra Terram ſibi vendicabant, idoneos ex ſuis redderet, extra Terram ut legitima haberetur, rationi ſimplici eſt perquam conſonum. Unde Philo Judæus, de Proſeuchis ſcholíſque apud ſuos per Orbem terrarum, etiam ævo quo ſcripſit ille (quod vicinum eſt excidio Templi ſecundi) adhiberi ſolitis, Τὰ γὰρ, inquit [g], κατὰ πόλεις προσευκτήρια τί ἕτερόν ἐστι ἢ διδασκαλεῖα φρονήσεως καὶ ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης εὐσεβείας τε καὶ καθορθοῦται τά τε ἀνθρώπινα καὶ θεῖα; *Nam deſtinata oppidatim ſacris precationibus loca, Proſeucteria dicta, quid aliud ſunt quàm Scholæ prudentiæ, fortitudinis, Temperantiæ, Juſtitiæ, pietatis & ſanctitatis, omniſque virtutis qua rectè intelligantur dirigantúrque Humanæ res & Divinæ?* Forte enim qualibet in Civitate ac Republica, alia omninò dignitatum Magiſtratûs Gerendi officio neceſſariò & proximè præviarum ratio, alia earum quæ Scientiam tantùm, veluti Philoſophiæ, Juris, Theologiæ ſingularem denotent, advertenda. Quæ Prioris ſunt generis intra Civitatem ſeu Rempublicam, penes quam rerum regimen, quo primariò tendunt ejuſmodi Dignitates (qualis Presbyteratus cum facultate Judiciaria erat apud Ebræos) ritè tantùm donari ſolent, utpote cui undiquaque inſerviant nec omnino ad exteros aut exteræ Terræ incolas attineant. Poſterioris generis autem, tam extra ubique quàm intra Civitatem aliquam conferri ſolent & pro legitimis plerunque agnoſci admittíque, utpote quarum uſus ubique parilis, dum nec aliò per ſe tendunt quàm (exempli cauſâ in Jure) ad *Boni & æqui notitiam profitendum, æquum ab iniquo ſeparandum, Licitum ab illicito* (Solutum à Ligato) *diſcernendum* [h], & ad rationes ac monita exhibendum cur Τὰ μὲν ἔξεστιν ἡμῖν ποιεῖν, τὰ δὲ κεκώλυται, *alia facere liceat, alia nobis interdicantur* (ut planè exprimit illud de אסר והתיר *Ligato & Soluto* Joſephus [i]) adeóque Veram nec Simulatam, circa vitæ rationem; Philoſophiam tractandum docendumque. Scilicet Secundi heic generis dignitate claret.

Qui Juris Nodos legúmque ænigmata ſolvat,

ut eſt apud Juvenalem [k], uti & *Solutores* illi quos per *Lytarum* & *Prolytarum* in Digeſtorum proœmio nonnulli intelligi voluere. Quaſi nomina illa Λυτῶν & Προλυτῶν apud Juſtinianum, pro quarti & quinti anni Juris ſtudioſis, uſurpata, ſenſu ſumenda eſſent ſimili ei quo apud veteres Λυτικοὶ & Ἐπιλυτικοὶ [l], pro eis qui nodos, griphos, ænigmata ſive Seria ſive Ludicra faciliùs ſolvere quirent. Ita Additio ad Gloſſam [m], *Lytas habet germana lectio* (legerat enim ibi Accurſius *hircos*, quod interpretatur per *Subtiliter videns*, dum vocem *hirquum* cogitabat) *quæ vox Solutores ſignificat, nempe eos qui civili Sapientiâ tantum promoverunt ut legum ænigmata poſſint ſubtiliter & accuratè diſſolvere. Quos autem*

g Lib. 3. de Vita Moſis

h Ulpian. L. 1. D. tit. de Iuſtitia & Iure.

i Orig. lib. 20. cap. 9.

k Satyr. 8.

l Athenæus Dipnoſoph. 11. Suidas in Σωσίβιος.

m Ad Digeſtorum Proœmium.

tem ſequenti reſponſo Προλύτας *appellat, poſſis interpretari eos qui* τῶν Λυτῶν *Anteceſſores ſunt.* Suffragatur heic Turnebus [n], Alciatus [o], alii. Cæterum ſunt viri doctiſſimi [p] qui ſenſum hunc prorſus ibi rejiciunt, nec pro *Solutoribus* ſumunt Lytas, ſed pro *Solubilibus* aut *Solutis* (annis illis exactis) ſeu *à certa illa & præſcripta ſtudiorum ratione Solvendis, & legendi libertate ac licentia donandis*, quales fermè hodiè Juris Licentiati dicuntur. Utcunque, fuere illi ſic in Facultatem Docendi Explicandíque inter Ebræos ſive intra ſive extra Terram Creati, Liciti ac Illiciti interpretes, Ordinationis ejuſmodi ritu ſignati, &, ut Rerum Cauſarúmque Profanarum, inter ſuos, interpretes, ita etiam velut, circa Sacra, eis ἐξηγηταὶ *expoſitores* quales veteribus Græcis apud Platonem [q] aliósque liquet fuiſſe per ſe citra Juriſdictionem aliquam publicos. Sed prætereà, hanc in rem etiam Ordinationem, per ſe, extra Terram ritè fieri antiquitus apud Ebræos potuiſſe & factam eſſe (ut puto hódiéque paſſim apud ipſos, non raró fit) non obſcure probatur ex ipſo Novo teſtamento. Nimirùm, ex eis quæ, libro ſuperiore, ampliter tradita ſunt de Nominis ita & Statûs, tempore Apoſtolorum, Judæi & Chriſtiani Communione & Conſortio (ut dicitur Tertulliano [r] de ſuo etiam tempore) & de eo quod eſt Chriſtianiſmum, pro Judaiſmo planè & rectiſſimè, ex natura ſui, ſumtum eſſe, utcunque interdum ut Speciem à Genere ab eo diſcriminatum, & de Chriſtianis etiam tunc ipſis rituum Iudæorum è quibus orti ſunt tenacioribus obſervantioribúſque, atque ex eo etiam quòd τῶν ἁγίων *Sanctorum* nomen Chriſtianis, ut Ἰουδαίοις τοῖς ἁγίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, *Judæis ſanctis in Chriſto Jeſu* tribuebatur [s]; ex hiſce, inquam, conſtat in Chriſtianiſmum receptum tunc fuiſſe ſeu illuc è Judaiſmo veteri propagatum Rerum, Rituum etiam & Regiminis [t] maximè intra Terram uſum qualis à majoribus acceptus nec Chriſtianæ doctrinæ, quâ Chriſtianis tunc temperabatur Judaiſmus, adverſaretur. Et uſus ejuſmodi tam Iudæis quàm Chriſtianis, id eſt utriſque ſub nomine Judæorum, edicto Claudii Cæſaris, libro in ſuperiore [u] allato, eſt tunc paſſim permiſſus. Scimus etiam Paulum Apoſtolum [x] Hieroſolymis educatum inſtructúmque fuiſſe παρὰ πόδας Γαμαλιὴλ *ad pedes Gamalielis* (qui pro Rabban Gamaliel illo celebri, Hillelis, ex Simeone Filio, nepote ſumitur [y]) id eſt auditorem ejus illum fuiſſe diligentiſſimum, atque ab eo fuiſſe πεπαιδευμένον κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου, *edoctum juxta veritatem* (ut vulgata) ſeu *juxta accuratiorem rationem paternæ legis*, ejúſque [z] undiquaque, adeóque rituum quibus ſepiebatur illa, zelotem fuiſſe ardentem, ſed ſcientiſſimum. Tantundem ad Judæos ſuos Hieroſolymis palàm profitetur ipſe; *ſe zelotem eſſe legis, ſicut vos eſtis hodie.* Etiam myriades illæ adeò numeroſæ Credentium, ſeu Judæorum qui illic Chriſto nomina dederant, fuerunt pariter omnes [a] *zelotæ Legis* tunc ſervandæ. Qua ex ratione, diutina ſecuta eſt Legis Rituúmque Judaicorum, qui Chriſtianiſmo non adverſi, etiam inter Chriſtianos, uti & Fidei Judaicæ Reformatæ, obſervatio, utcunque, pro multiplici Hæreſium diſcrimine, aliter aliterque ſe habens. Eáque in ſecula ſequentia ita apud Chriſtianos duravit, pariliſque (ſed pro-

n *Adverſar.* 8. *cap.* 19.

o *Parerg.* 8. *cap.* 10.

p *Schardius, alii lexicographi Juris in Lytæ.*

q *De Legibus. lib.* 7, 8. *&c.*

r *Apologetic. cap.* 21.

ſ *Chryſoſtomus ad Philip.* 1, 1 *& Theophylactus.*

t *Vide Hugon. Grotium in epiſt. ad Romanos cap.* 13, 1.

u *Cap.* 8.

x *Act.* 22. 3.

y *Buxtorf. in Abbreviaturis lit.* ד.

z *Act.* 22. 3. *in vulgata ubi vide Bezam.*

a *Ibid.* 21. 20.

pro persuasionum itidem multiplici varietate) apud Mahumedanos, ut animadverti voluerit Albumasar Mahumedanus omnes sectas tum Christianorum tum Mahumedanorum Judaicam amplecti seu ei jungi, sed Iudæos ipsos nihil ampleos esse quod istorum fuerit. Commentum ejus hac de re Astrologicum en tibi integrum, ut non ita obvium, ita scitu forte non injucundum. *Cum Jupiter* [c], inquit, *per naturam significet Fidem & diversitates legum in temporibus ac vicibus atque sectis, ex complexionibus* (conjunctionibus) *Saturni & ex complexionibus cæterorum Planetarum cum eo, scilicet Jove, necesse est ut aspiciamus Jovem, qui fuerit in loco Fidei* (Domo Nona thematis Conjunctionis; quæ Religionis habetur) *ab ascendente Conjunctionis, quæ significabit mutationem, & Almuhtez, super locum Fidei fuerit ei complexus, erit narratio in hoc secundum ipsum* (ob conjunctionem ejus illic cum Almuhtez, seu Thematis domino, omnia juxta naturam Jovialem succedent) *Si fuerit complexus Saturno, significabit quod Fides Civium ejusdem* (eorum quibus jam imperat) *sit Judaisma* (ita scribitur) *quod congruit Planetæ Saturni, eo quòd omnes Planetæ junguntur ei; & ipse nemini illorum jungitur. Et similiter Judaica Fides. Omnes Cives cæterarum* (Fide in Creatorem aliquem imbuti) *confitentur ei. Et ipsa nulli confitetur. Et erit magis exercitium eorum in hoc quod congruit huic Fidei & quod simile ei fuerit. Et si complexus ei fuerit ♂, significat culturam igneam & fidem paganam. Et si complexus ei fuerit ☉, significat culturam stellarum & idolorum. Et si complexa ei fuerit ♀, significat Fidem Unitatis & mundam, ut Fidem Saracenorum & ei similem. Et si complexus ei fuerit ☿ significat Fidem Christianam & omnem Fidem in qua fuerit occultatio & gravitas & labor. Et si complexa ei fuerit Luna, significat dubitationem ac mutationem ac expoliationem à Fide: & hoc propter velocitatem corruptionis Lunæ* (diminutionis mutationísque) & *celeritatem motûs ejus & paucitatem moræ ejus in signo.* Sic ille, more suorum. Presbyteratûs autem dignitate mantè dictam ab, Gamaliele accepisse Paulum antequam Christo nomen dederat, non videtur omninò dubitandum. Ille verò sic ritibus moribúsque patriis imbutus, aliique tunc Presbyteri Christianismo, doctrinâ propagando, sedulò incumbentes, Presbyteros in munus illud Docendi, Prædicandi, Explicandi, Solvendi, Ligandi, Precandi, etiam extra Terram palàm Ordinabant. Dico in munus illud Docendi &c. Nam in facultatem Judiciariam seu Forensem aliquam quosquam eos sic Ordinasse credibile non est. Quoniam nempè Ordinatio tunc temporis, quæ inter Christianos usitata, eadem ipsissima proculdubiò erat, quantum ad facultatis donandæ ritum solennem quæ ante & tunc in usu Judæis unde Christiani sic orti & quibuscum sic mixti necdum Judæorum nomen exuerant, aut exuere potuerant. Obvia & creberrima in Euangeliis & in Actis, Judaicorum, qui nomina nondum Christo dederant, Presbyterorum mentio. Postmodum autem in Actis [d] habetur Presbyterorum etiam Christianorum Mentio expressim Prima, quæ fit planè absque ulla à Presbyteris Judæorum toties antè ibi & in Euangeliis memoratis distinctione, quasi nemini non notissimum tunc fuisset Nomen illud utrisque

c Lib. de Magnis Conjunctionibus, Differentia 4.

d Act. 11. 30.

que commune, &, velut eisdem, Facultatem etiam ex proportione undiquaque utrisque fuisse similem. Atque ea quidem haud aliam præ se fert, hanc in rem, faciem, quàm tale genus, quoad Dignitatem seu Facultatem, Presbyterorum Christianis fuisse seu ex Christi tunc sectatoribus Ordinatum quale Judæis reliquis Ordinari soleret. Istos sanè, seu eorum aliquos pro intra Terram Ordinatis, par est ut sumamus. Etenim Presbyteri erant inter *habitantes in Judæa fratres.* Atque id genus forsan fuere qui ab Apostolis cum Manuum Impositione, id est ritu planè creandi tunc Judaico, & in Christianismum dein, per omnia secula, derivato, antè [d] Hierosolymis ordinarentur, uti etiam ipsi Discipuli duodecim Christi, quà facultas eis ab eo donata erat Ligandi & Solvendi [e] indéque peccata Remittendi Retinendique, id est, Declarandi & cum autoritate Docendi qualiter & quousque quis peccatis sive Ligatus esset sive Solutus. Christianæ item Ordinationis intra Terram exemplum affertur in Clementis epitome de Rebus gestis S. Petri, ubi Manuum Impositione illum sibi Cæsareæ Stratonis substituit, nec sine precationis Ordinationi suæ inservienti formula quam alibi [f] retulimus, ubi in Latinæ versionis typis erratum habetur heic corrigendum. In Precatione illud σὺ διαφύλαξον τοῦτον ποιμαίνειν τὸν λαόν σου, ὃν ἐξελέξω, *custodias hunc quem delegi ut pastor sit populo tuo.* Legendum erat *delegisti.* Tametsi etiam Turnebus ibi interpres, *fac ut hic quem deligo populum tuum gubernet & regat.* Sed ut verbum ἐξελέξω ita & præcedentia *delegisti* exigunt. Nam & præcesserat oratio, ὅπως τὸν ὄντα ἄξιον ὁ Θεὸς ἀναδείξῃ, *ut eum qui dignus sit, Deus declaret.* Sed verò, etiam de Ordinatis tunc extra Terram, luculentissima nemo nescit testimonia illa de Paulo & Barnaba in Lystra urbe Lycaoniæ [g], Iconio, Cappadociæ urbe [h] in Lycaoniæ præfectura, & Antiochia Cavæ Syriæ urbe celeberrima, procul à Judæa seu Terra intra quam legitima in facultatem Judiciariam Ordinatio fieri potuit, Presbyteros citra controversiam quamplurimos ordinantibus [i]. Ad urbes scilicet illas & locos circumvicinos, illud de eorum transitu per urbes ipsas spectat, χειροτονήσαντες αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, *Ordinantes, creantes, eis per ecclesias singulas Presbyteros,* id est Constituentes seu Ordinantes modo tunc in usu receptóque. Neque Suffragiorum Plebis seu circumstantium præter ipsos Ordinatores, usus Ordinationi tunc omnino necessarius. Et mirum est, ex male sumtâ vocis χειροτονεῖν illic significatione, ubi nihil aliud præter ipsum Ordinationis tunc, ut Judaicæ ita Christianæ (quà itidem Judaica tunc fuit illa) ab antè Ordinato actum præstitum eâ denotatur, viros doctissimos, in Plebis seu Ecclesiæ cujusque integræ Suffragia, quorum tanta habita est in seculis etiam usque in nostra sequentibus ambitio, propensiores, negare sine Suffragiis ejusmodi Ordinatos illos fuisse. Sed ea de re ampliter actum est libro superiore [k], ubi de χειροτονίας significatione quæ tunc & postmodùm obtinuit, vidimus. Ibi allatis addesis illud, apud Lucianum [l], Iovis qui, lecto Decreto, *Justissimum est,* inquit, *ô Mome Decretum,* καὶ ὅτῳ δοκεῖ ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα· μᾶλλον δὲ οὕτω γιγνέσθω· πλείους

d *Act.* 6. 6.

e *Matth.* 18. 23. *Ioann.* 20, 23.

f *Comment. ad Eutychii Origines pag.* 35.

g *Anonym. de locis Actorum Apost. subjunct. Hieronymo de locis Ebraicis.*

h *Ptolemæus Geogr.* 5. *cap.* 6. *& vide Plinium Hist. Nat.* 5. *cap.* 27.

i *Act.* 14. 21.

k *Cap.* 14.

l *In Concilio seu Ecclesia Deorum.*

πλείους γὰρ οἶδ' ὅτι ἔσονται οἱ μὴ χειροτονήσαντες, *& qui suffragatur huic Manum Protendat. Melius autem, ut sic fiat. Nam complures novi futuros qui Manus suas neutiquam extendere voluerint.* Ad vetustum χειροτονίας *manuum porrigendarum* in suffragiis plurium discernendis usum respicit. Sed diù ante Luciani ævum, adeóque Apostolorum, χειροτονία & χειροτονεῖν (quod in Actis [n] usurpatur) in *Creationis* seu *Ordinationis simplicis*, sine suffragiorum plurium ratione ullatenus necessaria, significationem, ut ostensum est, migraverat. Adverte etiam Platonis tempore, adeóque in Græcia vetustiori, χειροτονεῖν simplicem Nominationem seu Creationem ex sui natura denotasse, nec magis plurium suffragia sic necessariò indicasse, quam adnuere, nedùm plurium nutus singulares. Vocem illam sæpius, ubi de magistratibus, in Magnetica quam formaturus erat Republica, creandis loquitur, adhibens Plato, χειροτονούντων, inquit [o], στρατηγοὺς μὲν καὶ ἱππάρχους, πάντες, *in Ducibus & Magistris equitum eligendis omnes suffragia ineant*, seu potiùs, pro libitu manus in creationem porrigant, atque ita creent aut eligant, ut numerus major superet. Janus Cornarius optimè ibi vertit *eligantur* (electionis autem actus tam ad unum quàm plures æquè attinet) *Duces exercitus & Magistri equitum ab omnibus.* Plures heic ex accidenti, planè sunt. Nec omnino de omnium manibus porrectis vox sumitur. Sed de cujuslibet potestate in creando seu nominando singulari. Inde ei πλείστη χειροτονία pro *majori parte creante* & διαχειροτονούμενος pro ita *creato*, etiam αἵρεσις electio pro ipsa χειροτονία. Et paulò post de Ædilibus, χειροτονείτω δὲ πᾶς πάντας, quod vertit Cornarius, *Eligat autem quivis quemlibet*, Ficinus, *Nominet autem quemlibet unusquisque.* Certè aliunde etiam manifestum est χειροτονεῖν Platonis ævo pro creatione simplici seu ἀποδεικνύειν esse usurpatum, sine suffragiorum plurium ratione habita ulla; aliter atque ex accidente, si fides epistolæ illic Alexandri magni ad Jonathanem apud Josephum [p], ubi expressim inquit, χειροτονοῦμεν δέ σε σήμερον ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων καὶ φίλον ἐμοῦ καλεῖσθαι, *& Ordinamus* (ut rectè Ruffinus) *te hodie principem Sacerdotum & amicum nostrum vocari præcipimus.* Quisquámne heic suffragiorum plurium rationem habitam sanus existimaverit? Malè ibi Gelenius, *& nostro suffragio* (quasi cum pluribus ea de re latis unicum fuisset) *hodiè te Pontificem Judæorum constituimus &c.* Optimè Genebrardus, *& dés aujourd' huy je t' esly & ordonne pour estre souverain sacrificateur &c.* Utcunque autem, juxta superiùs ostensa, in lingua Græca Apostolis coæva, obtinuit, uti & postmodum, apud Platonicos aliósque Græcos, in primitivis Christianismi seculis, ut ἀντιχειροτονεῖν pro eo quod est singularem aliquem seorsim, in Schola, Musæo, alibicunque, *adversum sentire*, adeóque χειροτονία pro ipsa *creatione simplici* sumta est. Unde Maximus Tyrius (qui sub Commodo Augusto seu Origeni coævus floruit) οἴει δή, inquit [q], τούτοις Πλάτωνα ἀντιχειροτονεῖν καὶ ἀντινομοθετεῖν, ἀλλ' οὐχ ὁμόφωνον εἶναι &c. *Platonem ergo, putas, diversa ab his decernere, aut contrarias Leges ferre? & non consonum esse &c.* Atque alibi [r] idem, Εἰ δέ πού τις οἷος δικαστοῦ χώραν ἔχειν μὴ κυάμῳ λαχόντος, ἀλλ'

n Cap. 14, 22.

o De legibus lib. 6.

p Lib. 13. cap. 5.

q Differtat. 1.

r Differt. 6.

ἀλλ' (ἥπερ δὴ χειροτονία δικαστοῦ μόνη) αὐτῷ τῷ εἰδέναι, πρὸς τοῦτον οὐχ', ὡς ἀδικῶν οὐδ' ὡς φεύγων γραφὴν ἀπολογεῖται εἴτε Ἀναξαγόρας &c. *Si quis verò Judex fuerit, qui non fabâ dignitatem sortitus est, sed scientiâ (quæ sola est Judicis* χειρο|τονία *seu Creatio) apud hunc, non ut noxius, causam suam aget sive Anaxagoras &c.* Sed fieri nequiit quin sententiam adversam, seu quæ est de plurium suffragiorum, adeóque plebis in Apostolorum Actis in voce χειροτονεῖν significatione, etiam efflictìm deperierint obtenderíntque ac mordicùs retinuerint non pauci. Atqui interim magis est illud mirum, quòd viri Maximi, judiciíque interim serenioris perspicacissimíque, ita sentientes, interim sæpiùs profitentur [s], *totum regimen Ecclesiarum Christi conformatum tunc fuisse ad Synagogarum exemplar*, quod verissimum est. Syrus in loco illo, ܘܐܩܝܡܘ ܠܗܘܢ ܒܟܠ ܥܕܬܐ ܩܫܝܫܐ ואקימו להון בכל עדתא קשישא *& constituerunt eis in omni ecclesia Presbyteros.* Arabs Erpenianus, وانهما صنعا لهم قسيسين وصلوا باصوم *& cum fecissent eis Presbyteros & orassent cum jejunationibus* &c. nihilo de singulis ecclesiis inserto. Sed verò codex Jaianus, وساموا بايديهم لهم في كل كنيسة قسوسا *Et designarunt (nominarunt, vocarunt) eis per Manus suas Presbyteros in singulis ecclesiis.* Ubi expressissima habetur Ordinationis per Manuum Impositionem, citra astantium Suffragia ulla, mentio; quæ mori tunc apud omnes sive Judæorum sive Christianorum nomine ut communi, venientes, receptissimo est undiquaque consona. Atque nomina Ecclesiæ & Synagogæ, idem planè antiquitùs, & tunc (licet postmodum invicem distincta) ut קהל & עדה significabant. Utræque erant per urbes aliáque loca tam Christianis quàm Judæis, necdum Christianis, dispositæ. Et pro Sectarum inter Judæos illos variatim tunc amplexandarum, in Judæa & extra eam discrimine, fuere qui in eis Docerent, Ligarent, Solverent, in facultatem scilicet ejusmodi passim ordinati. Sed universi à suis, eodem modo pariter ritúque; quod itidem omninò apud Christianos, ut singularem Judæorum speciem, tunc factum. Imponuntur quidem Manus etiam Paulo & Barnabæ in Ecclesia Antiochena antè [t], Spiritu Sancto jubente. Sed opus illud videtur planè Extraordinarium seu in ministerium illic singulare designatio, nec alterutrìus eorum in Presbyteratûs facultatem Ordinatio. Nam ut Paulus à Gamaliele antè ordinatus ita etiam Barnabam ab ipso Christo, inter Discipulos duodecim in eandem dignitatem evectum esse æquum est ut sentiamus. Simile dicendum de Simeone Nigro, Lucio Cyrenensi, & Manaen [u] qui, educati sub Paulo, προφῆται καὶ διδάσκαλοι, *Prophetæ & Doctores* pariter ibi cum ipso & Barnaba nuncupantur. Adeóque tam Paulus quàm Barnabas, uti & reliqui, antè satis in Presbyteratum Ordinati. Missioni autem illi, ita ab Spiritu Sancto imperatæ, adhibita est quidem Manuum Impositio. Sed ritus ille, tametsi Ordinationi in Presbyteratum regulariter inserviret, nihilominus in

s *Hugo Grotius ad Act. 6, 3. 11, 30. & vide eum ad cap. 14, 12 & 20, 28. & ad Epist. ad Titum cap. 1, 5.*

t *Act. 13, 3.*

u *Ibid. 1.*

ægris curandis [x], Benedictionibus aliisque in rebus [y] non ita paucis, citra Ordinationis ejusmodi solennis effectum, uti etiam, per omnia secula, apud Christianos, ejusdem usus notissimus. Cæterum Ordinandi tunc Presbyteros extra Terram mos satis cernitur etiam in illo Pauli ad Titum [z] de presbyteris in Creta insula ordinandis; *reliqui te in Creta, ut ea quæ desunt dirigas* ϗ καταςήσῃς κατὰ πόλιν Πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην, *& constituas per Civitates* (Syrus ibi ܒܡܕܝܢܐ ܘܡܕܝܢܐ במדינא מדינא *in Civitate & Civitate*, seu singulis, ubi commodum erat; Arabs itidem Erpenianus في مدينه مدينه Syro consonus, & Jaianus في كل مدينه *in omni Civitate*) *Presbyteros, sicut ego tibi præceperam.* Constituere heic, est χειροτονεῖν seu *Ordinare*; unde Syrus ܬܩܝܡ *constitues*, & Arabs uterque تقيم quæ vox eadem idem significat. Hoc autem, in Creta. Paulus ita vult extra Terram Ordinationem, ut rem passim receptam, fieri à Tito, antè, ut necesse erat, eodem titulo insignito, sive à Paulo, sive ab alio quopiam Ordinato. Ubi appositè Hugo Grotius, ad vocem πρεσβυτέρους; זקנים *sive* פרנסין *inter quos principem obtinebat locum* ὁ ἐν λόγῳ κοπιῶν, *ut eum vocat Paulus* [a], *qui per excellentiam* προεςὼς *Iustino, sicut, per similem excellentiam* ὁ ἐπίσκοπος, *Angelus in Apocalypsi. Ejus erat Docere, aut etiam Potestatem Docendi idoneis sive Presbyteris sive Laicis dare, planè ut factum in Synagoga. Et nota* τὸ κατὰ πόλιν, *quia Titus toti Cretæ præpositus fuerat quæ ob urbium frequentiam olim dicta* ἑκατόμπολις. Et alibi [b]; *sicut in Synagogis primus Senum* (Presbyterorum illic insignior) *is erat qui docebat populum & רבי aut מבנה vocabatur, ita in Ecclesia Christiana* τοῦ προεςῶτος *idem erat munus. Eidem sunt* πρεσβύτεροι οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ *1 Tim. V. 17*, Aliud enim erat Docere & Laborare in verbo & doctrina, aliud Docendi munus, adeóque titulum Presbyteri, negligentiùs sustinere. Idem etiam alibi [c] ad illud de laborantibus in verbo & doctrina; *id est, Principes Presbyterorum, quorum propriè erat munus loqui ad populum & sic eum Docere. Si per morbum aut ætatem non sufficerent, assumebant sibi alios, de presbyteris plerunque, rarò de Laicis. Sed notandum, olim in una urbe magna sicut plures Synagogas, ita & plures fuisse Ecclesias, id est conventus Christianorum. Et cuique Ecclesiæ fuisse suum Præsidem, qui populum Alloqueretur & Presbyteros Ordinaret*; sive ipse, sive aliis, ex disciplina Judaica illa de Principis licentia tunc Ordinandi impetranda, quæ superiùs ostensa est, seu disciplinam illam imitatus, idem præstare permittendo. Atque ut Titus in Creta ex mente Pauli proculdubio Presbyteros tunc ordinabat, ita Timotheus Ephesi, quod satis eliciendum ex illo [d] Pauli ad eum, χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, *Manus cito seu temere nemini imponas.* Mittimus heic historias ecclesiasticas quæ Ordinationes Apostolorum tunc temporis alias, aliis in Terris extra Judæam, ut Marci in Alexandria, etiam Petri uti & Aristobuli à Petro Ordinati, in Britannia nostra [e], aliorum alibi, affatim exhibent. Atque Presbyteros ejusmodi non in Judiciariam

x *Matth.* 9, 18. 19, 13 & 15. *Marc.* 5, 23. 6, 5. 7, 32. 8, 23 & 25. 10, 16. 16, 18. *Luc.* 4, 40. 13, 3. *Act.* 8, 17. 28, 8.

y *Vide Hug. Grotium in Hebr.* 6, 2.

z *Cap.* 1, 5.

a 1 *Timoth.* 5, 17.

b *Ad Act.* 13, 1.

c *Ad* 1 *Timoth.* 5, 17.

d 1 *Tim.* 5, 22.

e *Simeon Metaphrastes ad* 29 *Junii Menæwn Græc. ad Mart.* 15. *Anonym. in notis Patricii Junii ad Clementis epistolam, Jacobus Usserius Armachanus in Britannic. Eccles. Primordiis cap.* 1. *pag.* 7 & 9. *Henric. Speiman. in Concil. Brit. pag.* 3.

riam seu Forensem facultatem aliquam Ordinatos esse, sed tantùm in alteram illam Docendi, Prophetandi, Ligandi, Solvendíque, non obscurè liquet ex locis jam antè è Scriptura indicatis, ubi tum Ordinantium tum Ordinatorum munus indicatur; quod sane in Epitomen optime redigitur à Paulo, ubi ad Timotheum Presbyterum Insigniorem seu Episcopum Ephesi, ait [f] ἕως ἔρχομαι πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ, *Dum venio, attende Lectioni, Exhortationi, Doctrinæ.* Firmari possunt jam dicta ab exemplo Crispi [g] Judæorum non credentium Corinthi Archisynagogi, si, ut ex Nomine oportere videtur, credamus eum origine Judæum non fuisse, sed Romanum aut Græcum (ut Justum etiam illic; qui in Vulgata, Syro, & Arabe Erpeniano, Titus dicitur &, in Jaiano; Titus (بن يسطس *Filius Justi*) adeóque Proselytum Justitiæ. Nimirùm is Synagogæ illic præfuit, tametsi sic Proselytus; adeóque in Presbyteratum antè creatus. Cùm verò Proselytis, utcunque aut ubicunque Ordinatis, locus non omninò esset legitimus, ex disciplina Judæorum, in Synedriis Forensibus autoritate publicâ intra Terram constitutis, in quæ neutiquam cooptandi erant (qua de re capite proximo) non est quod ullatenus existimemus Proselytorum quemquam Ordinatùm fuisse in facultatem Judiciariam seu Forensem cujus eis, ex Ordinationis vi, usus legitimus esse ullus nequibat. Jam verò cum Crispus hic summam in Synagoga Corinthiaca qualemcunque præfecturam gereret ac, rationem ob allatam, in facultatem Judiciariam aliquam Ordinatum eum fuisse non sit credendum, restat ut in facultatem illam alteram Jurisdictione ac Judicandi forensi potestate penitùs carentem Ordinatum eum, ibi Ligando, Solvendo, Docendo, Dirigendo, præfuisse. Certè nec Jurisdictionem competiisse Archisynagogo cuiquam, quà tali, ullam, eliciendum satis videtur ex eo quòd Archisynagogus quidam iratus Iesu Christo [h], quòd Sabbato fœminam infirmam sanâsset, Doceret quidem id contra fas factum, & à Christo graviter objurgaretur, nec tamen illum in jus eo nomine, utpote Jurisdictione carens, vocaret. Atque ex hisce sanè facultas eorum, qui Ecclesiis Christianis tunc pariter & ex more Judaico προεστῶτες *præsides* dicebantur, rite est dignoscenda. Et quale de Crispo proselyto sic ordinato in Synagoga illa non Credentium dicendum (quantum ad facultatem Ordinatione collatam) tale omninò de Tito aliísque ejusmodi è Gentibus in Christianismi Judaismum Proselytis factis, pronuntiandum.

VIII. Neque omninò obstat, Paulum scripsisse ad Corinthios [i], ubi monet eos de evitando sceleratorum commercio. *Nonne de eis qui intus sunt, vos judicatis?* quasi Judicia inter eos Forensia aliqua verbis illis designasset. Certè si ita, Judiciaria illa potestas, qualiscunque esset, aut fuisse existimata fuerit, ad totam Ecclesiam, tam Plebis quam Presbyterorum, nec ad quemquam ex vi Ordinationis attinuisset. Nam ad omnes pariter illud loquitur; omnigenos illic scilicet Christianos, ad quos se scribere expressim dicit [k]. Unde S. Basilius [l]

[f] 1 Tim. 4. 13.

[g] Act. 18. 8.

[h] Luc. 13. 14.

[i] Epist. 1. cap 5. 12.

[k] Cap 1. 2.

[l] In proœmio ad Ethica, seu περὶ κρίματος Θεοῦ. Tom. 2. pag. 401.

Nonne qui apud Corinthios patris uxorem habebat &c. non solùm ipse traditur Satanæ ad interitum carnis &c. ἀλλὰ καὶ πᾶσα ὁμοῦ ἡ ἐκκλησία. ἐπεὶ μὴ ἐπεξῆλθε τῷ ἁμαρτήματι, ἐκείνοις περιβάλλει τοῖς ἐγκλήμασι, *Sed simul Ecclesia itidem* (illic) *universa, quod in facinus illud* (pro temporis disciplina) *non animadverterat, ejusmodi se facit accusationibus obnoxium?* Ii simul omnes fuere οἱ ἔσω *qui intus sunt*, ut qui Christo nondum nomina dederant, οἱ ἔξω *qui extra sunt*. Qualis expressim apud Philosophos veteres, maximè Pythagoræos, distinctio inter discipulos admissionis interioris seu τοὺς ἔσω seu ἐντὸς σινδόνος *intra sindonem*, & τοὺς ἔξω & ἐκτὸς αὐτῆς extra eam audientes [m]. Simili notione τῶν ἔνδον, *eorum qui intus sunt*, ut receptissima, usus est ad Arsacium Pontificem Galatiæ, Julianus [n], ubi monet, Præsides militésque, adeóque alios simulac limen ingrediuntur delubri privatorum (quà sacra respiciebant) personam induere. Et tunc, ἄρχεις γὰρ αὐτὸς, ὡς οἶσθα, τῶν ἔνδον ἐπεὶ καὶ ὁ θεοῖς τοῦτο ἀπαιτεῖ θεσμός, *Siquidem ipse ut nosti his qui intus sunt praes, propterea quod hac in Deorum gratiam lex poscit.* Ejusmodi τῶν ἔσω καὶ τῶν ἐκτὸς notio in Oratiuncula illa celebri Constantini Magni [o] ad Episcopos, S. Basilium [p], alios obvios. Certè ex eis qui ita intus erant omnibus simul, Presbyterium aliúdve ejusmodi collegium forense conflatum esse, aut imperium ab eis cum jurisdictione reverà exercitum, nemo opinor existimabit. Atque etiam ipsa res exigit ut *Judicare* ibi nil aliud significet quàm ex animo advertente discernere quis sceleratus aut commercio inidoneus, non omninò Forensi aliquo Judicio nedum coercitione uti. Adeóque ibi *Judicare* denotat ut *Judicium* in illo Octavii Augusti [q], *suum quenquam Judicium habere*, aut in illo, de eo, Suetonii [r], *amicorum suprema judicia morosissimè pensitavit.* Ita *Judicium animi* est apud Paulum Jurisconsultum [s], aliósque veterum, & *Judicium* pro animi sententia apud Ulpianum [t], tum in aliis negotiis tum in Testamentis faciendis, unde *Judicium defuncti* & *Judicium testatoris* [u], seu ut in illo Horatii [x] & *adhuc sub Judice lis est.* Et nihil magis tralatitium quàm τὸ κρίνειν & *Judicare* sensu in illo usurpari, quod etiam ex τῆς κριτικῆς & τῶν κριτικῶν nomine passim antiquitus hodiéque usitatissimo pro eorum arte & judicio qui bonis literis recensendis judicandísque incumbunt, nemini non liquet. Nec quidquam familiarius quàm vocum *Judicii* & *Judicare* ejusmodi usus, ísque frequentissimus notissimúsque. Cæterùm, quantum ad controversias litésve aliquas forenses cujuscunque generis, Christiani Corinthii Synedria seu Synedros judiciarios è Presbyteris aliquibus constitutos neutiquam omninò tunc sibi, ne obtentu quidem aliquo, habuere. Paulus statim posteà, *Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum* (κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων) *judicari apud iniquos & non apud Sanctos. An nescitis, quòd Sancti* (τὸν κόσμον κρινοῦσι) *mundum Judicabunt? Et si mundus per vos judicabitur, an indigni* (inidonei) *qui judicetis de minimis? Nescitis quòd Angelos judicabimus?* (μήτι γε βιωτικά;) *quanto*

m *Jamblich. de vita Pythagoræ cap. 17 & 18.*
n *Epist. 49.*
o *Apud Eusebium de Vita Constantini lib. 4. cap. 29.*
p *Homil. in Psalm. 28.*
q *Sueton. in eo cap. 54.*
r *Ibid. cap. 66.*
s *L. 48. D. tit. de Regulis Juris. & l. 3. D. tit. de Divortiis.*
t *L. 22. D. tit. de Adoptionibus & frequentissimè in Digestis.*
u *L. 8. D. tit. de Inofficioso testamento §. 10. & l. 23. §. 1. &c.*
x *In Poetica.*

quanto magis ea quæ ad Vitam ſpectant? ſeu *Vitalia*, ubi Syrus ܡܟܝܠ ܚܝܐ ܐܦܠܐ ܕܕܥܠܡܐ ܐܠܐ ܗܘ *quanto magis ea quæ ſunt mundi hujus?* Arabs Erpenianus فكم بالحري ما كان في هذه الدنيا eundem in ſenſum; Jaianus, فكم اولي بنا نحكم في امور عالمية *& quanto magis judicabimus de rebus mundanis?* Vulgata ibi, *quanto magis ſecularia?* & illinc Rhemenſes **how much more ſecular things?** Wicleſius, **how much more worldly things?** Lutherus, **die zeitliche Güter** *Bona Temporalia*; Angli ſub Reformationis initio optimè, **how much more may wee judge things that pertain to the life?** ubi *βιωτικὰ* exactè redditur. Epiſcopalis autem recognitio uti & illa ſub Jacobo Rege inſtaurata, quæ etiamnum nobis in uſu publico, **things that pertain to this life?** atque ita Galli, *choſes appertenants a ceſte vie?* quemadmodum etiam Belgæ nuperi, **hoe veel te meer de ſaken die dit leven aengaen?** aqud quos antè legebatur, **hoe veel te meer tijdelijcke dingen?** Sed & Italus nuperus, *della coſa de queſta vita?* Pergit dein S. Paulus, Βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καθίζετε, *De rebus Vitæ*, ſeu *Vitalibus*, *judicia* (ſeu controverſias) *ſi habueritis*, *eos etiam qui minimæ ſunt, in eccleſia exiſtimationis* (non Doctores ſeu Presbyteros munere docendi Donatos, nec in Judiciariam creatos facultatem) *ſedere facite* (ut Synedros, deſignate & collocate; in Synedria vobis qualiacunque ex Compromiſſo aut Confederata inter vos Diſciplina cooptate) ubi vulgata *contemtibiles qui ſunt in Eccleſia, eos conſtituite ad judicandum*; Arabs Jaianus, وان تكن لكم لذا مجالس قضا عالمية والمحقورون في الجماعة يجلسوهم قضاتها *Quod ſi, ut ſint vobis Subſellia judicii ad mundum pertinentis*, neceſſe fuerit, *etiam exiſtimationis minimæ viros ſedere faciant judices eorum.* Erpenianus autem, ولكن اذا كانت بينكم وبين احد من اهل الدنيا منازعة فاجلسوا ادني من في البيعة للقضا بينكم فيها *Et ſi fuerit inter vos & quenquam ex plebe mundi controverſia, in conſeſſum cooptentur etiam qualeſcunque fuerint* (οἱ τυχόντες) *in eccleſia, qui judicent inter ipſos de ea.* Certè dum de βιωτικοῖς *Vitalibus*, id eſt controverſiis rebúſque ad ſocietatem humanam attinentibus, quæ in juſdeduci poſſint, univerſis, ſeu quæ ſunt בין אדם לחברו *inter hominem & proximum ſuum*, verba ſic fiunt, increpantúrque Corinthii quòd coram injuſtis, id eſt Judicibus gentilium litigarent; & dein monentur ut quoſcunque è ſuis etiam obſcurioris aliàs notæ ſibi conſtituerent qui Lites eorum ejuſmodi, ut Arbitri, ſeu ex Confederata inter ſe Diſciplina (neque enim aliter id illic, aliena utpote in ditione, fieri quibat) inſtar Synedrorum, definirent, id eſt planè זקני השוק *Presbyteri plateæ* ſeu הדיוטות *plebeii*, *vulgares*,

vilioris existimationis (nam vox illa רהבות optimè respondet τῶ ἐξȣθενημένȣς in textu) dum hæc se ita habent, anne cuiquam admitti poterit, anteà fuisse in Ecclesia Corinthiaca forum aliquod è Presbyteris seu viris notæ in ecclesiæ eximioris conflatum quod Judiciariam illam quæ ullatenùs coactiva esset, potestatem exerceret? Hugo Grotius ibi (tametsi Presbyterium illic tunc formatum fuisse existimet [y] ille, qua de re plura mox) *Adeóne nemo est inter vos eruditus qui possit judicare, id est cui vacet. Fuerat hoc illorum potissimùm qui se Sapientiæ nomine* (quæ Presbyteris quidem signantiùs tribui solebat) *inter vos venditant. At si illi id defugiunt, vel ad imperitos iri oportuit.* Qui illic Ordinati fuerant, aut alibi extra Terram Ordinati illuc accesserant, in Ligandi, Solvendi, Docendi Facultatem tantùm, non in Judicandi, creati. Et tametsi intra Terram Ordinati fuissent, non omninò inde extra Terram, seu Corinthi, judiciis inter suos, Criminalibus seu דיני קנסות aliquibus idonei fiebant, neque eorum quisquam exercere ea potuit aliter atque ex Disciplina inter se Confœderata illa, & pro arbitrio Principum quorum in ditionibus degerent, permissum esset; quod tum ex antè dictis, tum ex inferiùs sequentibus est manifestum. Quid quod etiam statim subjungit Paulus, *Ad verecundiam vestram* (ut vos pudeat hujus rei) *dico*, ȣτως ȣκ ἔνι ἐν ὑμῖν σοφὸς ȣ᾽δὲ εἷς ὃς δυνήσεται διακρῖναι ἀνὰ μέσον τȣ̃ ἀδελφȣ̃ αὐτȣ̃; *Sic non est inter vos sapiens quisquam qui possit judicare inter fratrem suum?* ubi Syrus *inter fratrem & fratrem* qui verus est loci sensus. Atque sic Arabs Erpenianus. Et Jaianus بين الرجل لاخيه *inter virum & fratrem ejus*) *sed frater cum fratre judicio contendit, & hoc apud Infideles.* Scilicet etiam ex Judæorum erat disciplina, quod & in Christianismum hinc propagatum [z], ne quis eorum libentèr apud Gentilium Judices litigaret, uti & rectè heic notat Hugo Grotius. Sed etiam ex hisce ita subjunctis, nonne manifestum fit in Ecclesia tunc Corinthiaca, neutiquam omninò habitum Presbyterum seu Sapientem qui Judiciariam, quæ Forensis esset, Facultatem, nedum Potestatem, sibi collatam quidem ullatenùs obtenderet. Nec facessat cuiquam heic negotium, quod dici solet, *Secularia* ibi intelligi, juxta Vulgatum; nec de aliis Judiciis verba ibi fieri, adeóque non de Spiritualibus seu Ecclesiasticis. Etenim nondum erat tunc nata distinctio illa Secularis seu Temporalis & Spiritualis seu Ecclesiasticæ Jurisdictionis, quæ diu postmodùm inter Christianos, per eorum Ambitionem qui inter suos ex Confœderata Disciplina in Ecclesiis, velut in Scholis, Synagogis, ac Proseuchis, non ut in coactivæ jurisdictionis Synedriis, præesse, adeóque tantùm ut Archisynagogi, corúmque collegæ, non ut Synedriorum Forensium sive Principes sive adsessores, debuerant, ac per eorum quos docerent Obsequium & Reverentiam summam, tandémque per Principum Christianorum Indulgentiam, ortum habuit. Inde Census sacri, Decimarum Proventus, Nuptiæ, Testamentorum apertura, Intestatorum bonorum administratio, id genus alia non pauca *Spiritualium* (quoniam à Principibus eorum cognitio forensis permissa est eis qui munus

y Ad 1 Corinth. cap. 2. 6.

z Constitut. Apostolic. lib. 2. cap. 46.

munus docendi quæ ad Spiritum spectent obtinuére) nomen sortita sunt; cum planè non minùs Secularia seu Vitalia ac *βιωτικὰ*, etiam ex sui natura, fuerint illa universa, quàm Pactum, Conductio, Locatio, Mutui datio, Emptio, Venditio, & quæ id genus inter homines sint cætera qualiacunque. Bene de *Temporalibus*, Gulielmus Occhamus [a]; *Omnia præter Perpetua* (æterna) *mensurantur Tempore*; *ideo vocantur Temporalia*; quod nomen ita rectè continet *βιωτικὰ* universa & hominum inter se Actiones omnimodas, tam Forenses quàm alias etiam & Possessiones, uti itidem Jurisdictiones ac Imperia circa eas versantia, qualiacunque fuerint, licet, ex Ambitione quam diximus, ac Præviis, ad eam ampliter complendam ac utcunque acquirendam, Ductibus Distinctionibúsque, Subdivisiones factæ fuerint & patientiùs, quàm par est, admissæ, in *Spiritualia*, *Ecclesiastica*, *Regularia*, quasi quicquam in horum aliquo, quà Hominum, qualiscunque fuerint, circa Sacra seu Profana, Persuasionis, Actiones inter se mutuas tantùm spectant, Genus seu Species esset, ab ea quæ reverà est inter Homines, quà se invicem respiciunt, *Secularis* seu *Temporalis* ac *Vitalis*, ex sui naturâ, discriminanda. Verum quidem est, in Christianismo veteri τὸ βιῶν (adeóque *βιωτικα & οἱ ἐν τῷ βίῳ*) *vitam secularem* denotasse, quà voce illa distinguebantur qui sic vitam agebant, ab illis qui, ut ascetici, vitam eligerent monachicam aut heremiticam; unde Chrysostomus [b], *οὐτος δέ μοι ὁ λόγος οὐ πρὸς τοὺς ἐν τῷ βίῳ ἐξεταζομένους μόνον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐν τοῖς ὄρεσι τὰς ἑαυτῶν καλύβας πηξαμένους. Non solùm* ait, *sermo sit meus, ad eos qui ἐν τῷ βίῳ*, in Vita, seu *in hominum consortio*, *reperti fuerint*, *sed etiam ad eos qui in montibus tuguria sibi* (ut heremitæ aut monachi) *fixerint*. Alia ejusmodi habet ille. Nec quidem ad conjugatos (ut vult vir doctissimus [c]) designandos aliter attinet, quàm ex eo quòd conjugati, hominum fruantur, tam in Sacris quàm Profanis, consortio, unde solùm lites in judicium qualecunque deducendæ oriuntur. Etiam Basilius [d] sermonem habet asceticum seu commonitorium περὶ ἀποταγῆς βίου καὶ τελειώσεως πνευματικῆς, quod vertitur *de Abdicatione sive renuntiatione seculi istius & Spirituali perfectione*, & *de Abdicatione rerum*, Βίου *Vitæ*, seu commercii communis & consuetudinis humanæ etiam in Christianismo. Unde & Monachatus dici solet Mors civilis, licet interim βίος Ἀσκητικὸς & Μοναχικός. Ita, pro subjectæ materiæ varietate, aliter atque aliter adhiberi solitum τὸ Βίος quo quidem, ex origine sui & usu receptissimo, status uniuscujusque omnigenus, tam quà Sacra quàm Profana adeóque qualiacunque forensia respicit, designatur. Sed planè τὰ *βιωτικὰ Vitalia* notionem habet quæ τοῦ *βίου vita* non angustior est. Quasi verò Biographis Actiones, Opiniones, Relationésque omnimodæ tam Sacræ scribi non solerent quàm Profanæ seu quæ Seculares strictiùs nominantur! Quid aliud in Plutarcho, Laertio, id genus reliquis aut in Dicæarchi [e] τοῦ Ἑλλάδος βίῳ *Vita Græciæ* libris tribus conscripta, aut in Varronis de *Vita Populi Romani*? Queis in versamur, queis vivimus res, ea

a *Physica part. 4. cap. 14.*

b *Homil. 7. περὶ μετανοίας Tom. 6. pag. 831. Editionis Savilianæ.*

c *Dionys. Petavius Miscellan Exercitat. cap. 7.*

d *Tom. 2. pag. 37C.*

e *Suidas in Dicæarcho.*

ea quæ ad Vitam, quà inter homines agitur, Humanam universa spectant, tam Sacra quàm Profana, continet, juxta illud Lucilii[f],

Virtus, Albine, est pretium persolvere posse
Queis in versamur, queis Vivimu' rebu' potesse.

ut legitur in accuratiore Francisci Douzæ Lucilii editione. Reliquæ apud Lactantium habent *inversamur* &, quas vidi, superioris seculi complures *rebus adesse*, quemadmodum etiam nuperrima Josephi Isæi[g]. Idem alibi[h],

Cum Bulga cœnat, dormit, lavit; omnis in una
Spes hominis Bulga; hac devincta est cætera Vita.

Sic Vitâ usus est Ennius[g] in illo,

Incertè errat animus, præter propter Vitam Vivitur.

Apertè eadem notio in familiarissimo Horatii[k],

Integer Vitæ scelerisque purus.

Sic Seneca[l], *Vivere, Gallio frater, omnes beatè volunt.* Scholiastes ad Terentium[m], hominis *mores*, ait, *& actus*, *& Animam* ipsam præter *alimentum & spatium vivendi*, *& Fortunam accidentem Viventibus*, atque *expetenda optandáque*, Vitam significare. Simili notione dixit S. Basilius Apostolum Thessalonicenses alloqui, παντὶ νομοθετοῦντα τῷ βίῳ[n], *Legem universæ vitæ præscribentem.* Item ὁδὸν τοῦ βίου eodem sensu ille aliísque utuntur. Nec quidem alio adhibet Βιωτικὰ, ubi loquitur[o], Περὶ τοῦ προσηλῶσθαι τοῖς Βιωτικοῖς, *neutiquam adhærendum esse* (seu *nobis ipsis haud indulgendum esse in*) *Vitalibus.* Animam item pro *vita* usurpari scimus à Plauto[p], Sallustio[q], Cicerone[r], uti etiam in Jure Cæsareo[s] *animæ amissionem* pro pœna capitali, & περὶ τῆς ψυχῆς pro *capitalitèr* judicare apud Xenophontem[t], alios. Ita ψυχὴ Vitam etiam in Euangeliis significat, quatenus Personam integram, non partem ejus quæ corpus non est, denotat. Unde S. Paulo, ψυχικὸς ἄνθρωπος *homo animalis* dictus (quà vitâ humanâ præditus est cæterísque quibus inter se frui solent homines, sive Sacris sive Profanis) ita discriminatur[u] à πνευματικῷ *Spirituali*, uti & τὰ πνευματικὰ *Spiritualia*, à ψυχικοῖς *Animalibus*, quæ in idem sic recidunt cum Βιωτικοῖς *Vitalibus*. Spiritualia autem, notione in illa, Doctrinam cœlestem, Numini Adhæsionem, Gratiam internam, harúmque consequentia tantùm dum indicant Jurisdictionis alicujus apud homines Forensis objecta fieri quomodo queunt? Quo tamen nomine passim, in Scriptis & Colloquiis, uti amarunt qui sibi Jurisdictionem circa Sacra ardentiùs arrogarunt

f *In Satyris apud Lactantium lib. 6. cap. 5.*
g *Romæ* 1650.
h *Satyr. 6. apud Nonium in* Bulga.
i *Apud A. Gellium lib.* 19, 10.
k *Carmin.* 1. *od.* 22.
l *De Brevitate lib.* 1. *cap.* 1.
m *Ad Heautontim. act.* 5. *scen.* 2. *& Phormionem, act.* 1. *scen.* 3.
n Λογ. περὶ Ευχαριστίας.
o *Homil.* 23. *pag.* 478.
p *In Amphitryone.*
q *In Catilina.*
r *Ad Heren.* 4.
s *Institut. tit. de Judiciis publicis, §. sunt præterea.*
t *Lib. de Republ. Lacedæmoniorum.*
u 1 *Corinth.* 2. 15 *&c.*

garunt ſingularem; adeóque etiam Juriſdictioni à Principibus & Rebuſpublicis circa Curam Animarum, id eſt Perſonarum, eis permiſſæ, & Proventibus ſuis, & Dignitatibus, aliiſque, quæ planiſſimè in τοῖς βιωτικοῖς, ſeu ad communem qualemcumque vitæ rationem cum aliis cenſenda ſunt, *Spiritualium* vocamen tribuêre. Quaſi titulus aliquis, Reditus aliquis ſacer, Munus ab hominibus ſimpliciter impertitum, reverà atque in ſe eſſet πνευματικὸν ſeu *Spirituale.* Accedat occurrere in veteri fœdere חי ſimplex *vivere* pro eo quod eſt beatam, piam, etiam & ſempiternam ſeu futuri ſeculi adipiſci. *Cuſtodiatis*[y] *ſtatuta mea & judicia mea, quæ ſi fecerit homo* וחי בהם *vivet in eis* ſeu *per ea.* Alibi tantundem[z], unde etiam in Fœdus Novum aliquoties idem memoratum[a]. Paraphraſtæ Chaldæi loco citato, יחי בהון בחיי עלמא quod in Complutenſi, Regia, Fagiana verſionibus redditur *vivet in eis vitâ ſempiternâ*; ubi Judæi quidem Mauritanienſes ويعيس بهم *& vivet in eis.* Sed Saadiæ adeóque Jaiana Arabica, ان يحي الحياة الدايمة *ut vivat vitam æternam.* Cevalerius MS. in Verſione Jonathanis, *vivet in eis vitam ſeculi*, juxta quod notat etiam Fagius ad literam Chaldaica ſignificare; *unde poteſt*, inquit. Et *ad utrumque referri* ſeculum, *vivere in eis* ibi ſimpliciter dictum ſumi ſolet pro eo quod continetur in Vita Naturæ, Vita Gratiæ, Vita Gloriæ[b]. Βιωτικὰ ita omnimodum inter homines Commercium, Mores, Actus inter ſe tam Sacros quam Profanos, Relationéſque (quatenus horum aliquod omninò in jus vocari poſſit) comprehendunt. Adeóque Imperium ac Juriſdictio inter homines qualiſcunque ſit, eſt de Vitalibus, ſeu quæ ad ſocietatem Humanam, id eſt vitæ conſortium pertinent, ſive Sacra ſive Profana. Et in Species ſuas quidem, quoad Judicum qualitatem, diſtribuenda eſt, non omninò ex ſui natura, ſed ex arbitrio eorum qui Rerum ſummæ præfuerint; quod Judaico uſui veteri perquam conſonum eſſe tum ex ſuperiùs dictis tum ex ſequentibus, erit apertiſſimum. Neque planè alia eſſe potuit Juriſdictio illa quàm Arbitrorum, ſeu Judicum qualiumcunque electorum è Chriſtianis, inſtar Judaici moris tunc notiſſimi de Triumviris in judicia ſeligendis, de quibus affatim ſuprà. Accedat heic, ne quidem cum ratione ulla exiſtimari poſſe, Judæos, qui nondum Chriſto tunc nomina dederant, utpote Paulo reliquíſque Presbyteris Chriſtianiſmum tunc propagantibus Presbyteróſque ubique Ordinantibus infenſiſſimos, noluiſſe eos aut in jus apud ſuos ut Rituum Morúmque Patriorum Violatores manifeſtiſſimos vocare aut aliter acriùs incuſare, ſi Facultatem aliquam Judiciariam ſeu Forenſem, extra Terram Ordinando, Presbyteris, contra majorum ſcita receptiſſima, contuliſſent. Et quantum ad facultatem ſimpliciter Ligandi, Solvendi, Docendi extra Terram, Ordinando ab eis donatam, tantundem dicendum. Scilicet, niſi Ordinationem illiuſmodi etiam tam extra Terram quàm intra, fas haberetur, apud Judæos veteres, adhiberi (quam à Paulo, Barnaba, aliis tunc extra Terram adhibitam, ut oſtenſum eſt, ſcimus) anne credibile eſt, eos etiam graviſſimas incuſationes ac convicia non perpeſſos fuiſſe, ob rem ſic contra morem majorum patratam? Forſan etiam obſervatu heic non indignum, Paulum ad Titum ſcribentem (quem presbyteros

y Levit. 18, 5.
z Deuter 4, 1. Ezekiel. 20, 11.
a Rom. 10. 5. Galat. 3, 2.
b Videſis Lyranum ad Levitic. 5, 18.

per civitates in Creta constituere præceperat; & constituisse eum puto nemo dubitat) sub finem epistolæ[c], ubi Arteman & Tychicum ut comites suos ad Titum mittendos, adeóque in fide propaganda, ut credere par est, Presbyteros, memorat, & Zenam & Apollon à Tito, in itinere eorum ad Nicopolim, solicitè deducendos neminem eorum alio ornat titulo, uti nec alibi Marcos[d], Aristarchos, Demades, alios, præter Zenam, quem τ̀ νομικὸν *Legis illum peritum* nuncupat, quod sanè judiciariâ facultate seu forensi eum ex Ordinatione imbutum innuere ibi videtur. Nam licet Presbyteros in alteram illam facultatem, sine judiciaria, Ordinatos, peritos esse legis oportuit cunctos, eo sensu quo quid Licitum Illicitúmve esset, quid Ligatum, Solutum, docerent Fidémque propagarent, nihilominus absonum non est, vocem illam νομικὸν ibi, nec alibi, per Epistolas, usurpatam, signantiùs denotare, Judiciariâ etiam facultate illum præditum. Quorsum aliàs is solùm ὁ νομικὸς præ aliis dictus? Adeóque reliqui in Facultatem illam alteram, Ordinati sunt; sed Zenas, etiam origine, ut videtur, Ebræus, in Judiciariam, idque intra ipsam Judæam, extra quam ritè fieri nequibat Ordinatio ejusmodi. Syrus ibi habet Zenam ܣܦܪܐ ספרא *Scribam* uti & Arabs Erpenianus الكاتب, idem significans, quà eo nomine jurisperiti & judiciorum publicorum ritè capaces innui solebant. Jaianus الوكيل *præfectum* aut *procuratorem*. Conjecturæ venia detur. Nam & in Christianismo recentiori, ut Theologiæ, sic & Juris Canonici, Doctores dum habemus, ex hisce Theologi in Doctrinam tantùm creantur, tametsi etiam Juris Canonici, quod cum Theologia apud Pontificios passim commistum, fuerint ad Docendum periti, Canonistæ autem, etiam Theologiæ, ut jure suo commistæ, scientes. Sed hi in facultatem Forensem seu Judiciariam creantur, id est jurisdictionis fiunt capaces & signantiùs Jurisperiti nuncupantur; illi verò in Docendi tantùm munus summum; nec juris Canonici periti dici solent, utcunque ex studiorum communione ejusdem fuerint callentiores. Ita Paulus signantiùs vocat Zenam Jurisperitum (quo nomine in Epistolis nemo alius nuncupatur) dum alios extra terram Presbyteros[e] aut simpliciter sine titulo aliquo memorat, aut Συνεργοὺς ac Συστρατιώτας *operis socios* & *commilitones* in Docendo, fidéque firmanda propagandáque, appellat. Certè forsan nec nomen *Rabbi* qui titulus erat Presbyterorum in Facultatem Forensem integrámque Presbyteratûs dignitatem creatorum, ut dictum est, solennis, Presbyteris illis reliquis pariter, inter Christianos saltem, quà tale, proprium fuit aut admissum. Aliud enim erat dici seu compellari *Rabbi* inter salutandum & officii, quod etiam multiplex heic erat, causâ quemadmodum *Adoni* sæpissime in testamento Veteri usurpatur, & *Rabbi* etiam, idem significans, non rarò in Novo federe D. N. Jesu Christo tum à Discipulis[f] tum ab aliis[g], cum compellando tribuitur; uti etiam aliis[h] quale itidem est illud Rabboni[i]; Aliud omninò; in singularem Presbyteratûs Dignitatem, per Impositionem, ut Manuum, ita & Nominis seu Tituli illius *Rabbi*, Creari. Ut quidem apud nos passímque, aliud est Doctorem, Magistrum, Comitem,

c *Tit.* 3, 12 & 13.

d *Philemoni* 24, &c.

e *Vide Hugon. Grot. ad Philemonis* 1. &c.

f *Matth.* 26, 49. *Marc.* 9. 5, 11, 21. 14, 45. *Ioann.* 4, 31. 9, 2. 11, 8 &c. *in locis quamplurimis ubi* διδάσκαλε *adhibetur planè pro* Rabbi.

g *Ioann.* 1, 49. 3, 2. 6, 25.

h *Ibid.* 3, 26.

i *Marc.* 10, 5.

mitem, Ducem, Militem, Equitem juxta simpliciorem earum vocum & primariam significationem, in adlocutionibus confabulationibúsque nuncupari; aliud in Dignitates nominibus illis signantiùs notissimas, pro more ac solenniùs evectos agnoscere. Superius[k] dictum est de Presbyteris sic vulgò dictis, qui neutiquam ritu solenni Ordinati. Eodem modo proculdubiò titulus *Rabbi* signantiùs ad ritè Ordinatos spectans, quàm plurimis etiam è vulgo seu è vulgo habitis tribuebatur. Et de *Rabbi vocari* tempore D. N. Jesu Christi, plura mox[l].

k §. 3.

l §. 10.

IX. Ex ejusmodi Presbyteratûs, in Facultatem non Judiciariam seu Forensem aliquam, sed Ligandi, Solvendi, Docendi, juxta morem Judaicum veterem inter Christianos, etiam ut pariter suum, usitatâ extra Terram Ordinatione, uti & intra, in Facultatem, pro re nata, sive utranque sive alterutram, habebantur tam extra quàm intra Judæam in Ecclesiis Christianorum, per ipsa Apostolorum tempora, Presbyteri Christiani munere Ligandi, Solvendi, Docendi, imbuti, adeóque Christianismum sic propagandi. Cæterùm eorum nullis, quà tales erant, Jurisdictio aliqua sive intra sive extra Judæam competiit, magis atque in Synagogis, Proseuchis, Scholis Judæorum, quæ Consessus non erant omninò ex sui natura Forenses aut Jurisdictionis. Et si qua fortè in eis Jurisdictio aliqua subinde exerceretur aut exerceri videretur, ea ex Disciplina Confederata eorum qui ad Ecclesias ejusmodi spectarent & Permissione Principum sub quibus vivebatur, pendebat, non ex Presbyteratûs ejusmodi Officio. In statis intra Terram Synedriis forensibus Ordinaria Jurisdictio, verè sic dicta, tantùm reperiebatur & in Presbyteris in ea rite cooptatis. Extra verò Terram, ne Criminalia quidem saltem ulla, ex Ordinationis intra Terram vi, à consessibus Judæorum, adeóque tunc nec Christianorum ullis, judicari omninò potuere, nedùm judicia ùlla Executioni mandari. Neque omninò obstat quidquam de Excommunicatione temporis illius afferri solitum, de qua ampliter etiam hanc in rem actum est libro superiore. Presbyteri igitur tunc erant in ecclesiis Christianis, ut in Judæorum nondum credentium Synagogis, Proseuchis, Scholis, ídque tam intra quàm extra Terram. Sed non aliam indè sortiti jurisdictionem quàm qualis erat Crispi illius Corinthiacæ præfecti Synagogæ[m]; quales, ut Judaicas, passim imitabantur Christianæ ecclesiæ. Atque Presbyteri illi simul cum eis quibus docendo præerant, Ecclesias singulas faciebant, interdum unicus, duo, plures, pro locorum temporúmque discrimine. Sed verò per Ecclesias omnes necessariò fuisse Presbyteria seu Presbyterorum Collegia formata, non magis videtur admittendum quàm ejusmodi fuisse in Synagogis, Proseuchis ac Scholis non Credentium Judæorum, quorum mores, hujusmodi in rebus, Christianis Ecclesiis exemplo fuere. Verum quidem est, Synedria Forensia Judæorum omnimoda, intra Judæam, Presbyterii (quà Presbyterorum Collegium illo denotatur) nomine rectè vocari potuisse, cum scilicet ex Presbyteris, eorúmque numero certo,

m *Vide suprà §. 7. in fine.*

juxta antè ostensa, constiterint illorum universa; non itidem Synagogas, Proseuchas, Scholas, in quibus Collegia ejusmodi neutiquam reperta. Cum igitur semel tantùm in Novo Testamento, ídque non sine lectione & sensu satis dubio (ut libro habetur superiore [n]) occurrat vox *Presbyterii*, etiam & Presbyterorum Christianorum mentio expressa illic perquàm rara sit, dicendum potiùs videtur, Presbyterum aliquem unicum (qui velut Archisynagogus esset) aut plures, ut res locúsque variatim postulavit, Doctrinæ causâ, per Ecclesias Christianas tunc constitutos admissósque, quàm Presbyterorum Collegia seu Presbyteria aliqua per se formata. Nec quidem assensum alitèr hactenùs præbere potui Viro Maximo, qui de Presbyteriis tunc temporis Christianorum sæpiùs loquitur, perinde ac si dubitandum non esset, quin Collegia sua Presbyterorum stata, nec sine Principibus seu Præsidibus suis ac Jurisdictione tam extra quàm intra Terram tunc habuissent, in Ecclesiis omnibus non nimis exiguis, Christiani. De Corinthiorum ille [o] Presbyterio, ad illud de ἐπιτιμίᾳ τῶν πλειόνων *objurgatione quæ fit à pluribus*, *Restitutum*, inquit, *jam erat Corinthi Presbyterium & cum eo disciplina quæ per Schismatum distractiones cessaverant.* Etiam in epistolam ad Philippenses (quam Paulus & Timotheus scripsere, *omnibus sanctis in Christo Jesu qui sunt Philippis* σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις *cum Episcopis & Diaconis*, ubi Syrus vertit ἐπισκόπους per ܩܫܝܫܐ קשישא *Presbyteros* uti etiam Arabs Erpenianus per القسوس idem significans, sed Jaianus per الاسقفه *Episcopos*; ubi Chrysostomus, Theophylactus, Græcorum alii legunt, contra quam Syrus, Arabs uterque & Vulgatus, præter codices aliquot Græcos, συνεπισκόποις καὶ διακόνοις *Coepiscopis & Diaconis*; & τί τοῦτο; inquit Chrysostomus, μιᾶς πόλεως πολλοὶ ἐπίσκοποι ἦσαν; οὐδαμῶς· ἀλλὰ τοὺς πρεσβυτέρους οὕτως ἐκάλεσε. Τότε γὰρ τέως ἐκοινώνουν τοῖς ὀνόμασι, καὶ διάκονος ὁ ἐπίσκοπος ἐλέγετο. *Quid hoc est? an unius Urbis plures episcopi? Minimè. Sed Presbyteros vocavit Episcopos. Hactenus enim utrisque nomina communia eadem. Etiam & Diaconus Episcopus nuncupabatur*; & Theophylactus οὔπω γὰρ ἦσαν διακεκριμένα τὰ ὀνόματα ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι ἐκαλοῦντο, *nondum enim erant distincta nomina; verùm ipsi Episcopi, Diaconi & Presbyteri vocabantur*) in epistolam, inquam, illam ibi Vir Maximus ille, *In novo Testamento, vocati sic Presbyteri omnes, quia in gregem habebant inspectionem, Act. XX. 28. quæ inspectio* ἐπισκοπὴ *Act. I. 20. At is qui in eo ordine primas habebat, dicebatur per excellentiam* ὁ ἐπίσκοπος *unde factum ut id ei nomen proprio quodam jure manserit, sicut Senum nomen Episcoporum primus in Africa. Princeps autem hujus Presbyterii Philippensis videtur fuisse ipse Epaphroditus qui Philippis ad Paulum ivit* [p], *quem mox Paulus vocavit* συνεργὸν *&* συστρατιώτην [q]. Heic Presbyterium Philippis simul cum ejusdem Principe. Item in Præfatione ad secundam ad Thessalonicenses seu Judæos ibi credentes, idem; *quia hæc ex Judæis Thessalonicæ habitantibus Ecclesia exigua erat, ideóque Presbyterium*

n Cap. 14. pag. 563.

o Hugo Grotius ad 2 Corinth. 2, 6.

p Philipp. 4, 18.

q Ibid. 2, 25.

rium non habebat, ideoque si qui eorum non ex Christi regula viverent, jubentur vitari ab aliis, cum si Presbyterium ibi fuisset, excommunicandi illi essent, ut ille Corinthius. Et ubi [r] Paulus jubet illos vitare, nec commercio misceri, cum eis qui *ambularent inordinatè, si Presbyterium,* inquit, *ibi fuisset, jussisset eos Excommunicari. Nunc quia Presbyterium non erat, jussit tales improbè viventes vitari, id est familiarem eorum consuetudinem defugi, quod jus singulis Christianis competit.* Quasi singulis Judæis illis, qui illic Christo nomina dederant, ex more suo receptissimo, quenquam Excommunicare tunc non licuisset! quod disciplinæ Talmudicæ, id est, Juri etiam tunc & ante Judaico est planè adversissimum. Alibi item ad illud in Epistola ad Timotheum prima [s] de *impositione manuum Presbyterii* (de quo loco nos plura libro primo) *Ubi Apostoli,* ait, *aut Apostolorum adjutores non aderant, fiebat Ordinatio per Præsidem cœtûs consentiente Presbyterio. At ubi aderant Apostoli aut eorum adjutores, hic honor & ipsa Præsidentia ad illos pertinebat. Faciebant tamen hæc & talia unà cum Presbyterio, ut hic videmus: sic apud Hebræos judicibus electis manus pro Synedrio imponebat* הנשיא *Princeps Synedrii.* Heic illi Presbyterium Ephesinum. Et de Jacobo Epistolæ Canonicæ autore, *Est is qui ab Apostolis constitutus fuit Princeps Presbyterii Hierosolymitani, ut Apostolis huc illuc, ut fiebat, excurrentibus, haberet cœtus ille virum egregium & cui ob eximias virtutes δικαίου nomen adhæsit, à quo regeretur.* Alia eandem in rem subinde, pro more semper suo, doctissimè quidem interserit; sed quæ ad mores tunc receptos, accuratiùs, si quid video, exigenda. Jacobus ille primus quidem passim fit Episcopus Hierosolymitanus, atque is est ad quem, fratrem Domini dictum, epistolam suam de rebus gestis S. Petri, scripsit Clemens.

r 2 Ad Thessalonic. 3, 6.

s Cap. 4, 14. & vide eum ad cap. 5. 19.

X. Ex hactenùs ostensis lux forsan aliqua Interdicto illi Discipulis à D. N. Jesu Christo pronuntiato de Nomine *Rabbi, Patris, Principis.* Verba ad Discipulos sacra sunt de Scribis & Pharisæis, qui Discipulorum tempore in dignitatibus maximè Presbyteratûs & Forensibus, apud suos (quà sui scilicet ipsi juris esse sub Romanis permitterentur) ante alios vigerent; Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας, *In cathedra Mosis sederunt Scribæ & Pharisæi* (Id est, juxta seu quasi juxta Mosaica instituta Docuere & continuatam ab eo successionem sustinuêre, Jurisdictionem etiam inde exercentes; quale quidem, quoad Disciplinam, Galenus de Mose simul & Christo & sui temporis Christianis (floruit ille sub annum à Christo 140) dixit, ubi adversùs sophistas agens, qui temerè nimis de Pulsibus affirmarent negaréntque, nec Ratione appositâ, nedum Demonstratione, interim usi, præstaret, inquit [t] hisce uti, ἵνα μή τις εὐθὺς κατ' ἀρχὰς ὡς εἰς Μωϋσοῦ καὶ Χριστοῦ διατριβὴν ἀφικμένος, νόμων ἀναποδείκτων ἀκούῃ, *ne quis initio statim, quasi in Mosis & Christi Scholam* seu *Sodalitium ingressus, leges audiat nullâ fultas ratiocinatione*; quale quidem, paulò ante Galenum, in Christianos scripserat impius ille Celsus [u]) Sed dein Dominus ad Discipulos; Πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, *Omnia quæcunque dixerint vobis servare, servate ac facite* (ubi Vulgata habet *quæ dixerint vobis servate & facite*, quemadmodum & Syrus & Arabs legerunt) *Se-*

t De Differentia Pulsuum lib. 2. cap. 4.

u Apud Originem in eum lib. 1.

x Math. 23, 2 &c. *cundum*[x] *opera verò eorum nolite facere* (μὴ ποιεῖτε) *dicunt enim & non faciunt. Alligant onera gravia* &c. Et paulò post, *Amant autem* (τὴν πρωτοκλισίαν) *primos recubitus in cœnis* & πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς *primas cathedras* (consessus primos) *in Synagogis* (conventibus sive Sacris sive Profanis, Forensibus, Synedriis, aliisque publicis) καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς *& salutationes in plateis*, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων Ῥαββί, Ῥαββί, *& vocari ab hominibus Rabbi, Rabbi*. Et statim subdit Servator ad Discipulos Interdictionis monitum; Ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε Ῥαββί· εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς ὁ Χριστός. Πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. *Vos autem nolite vocari* (ut vulgata; *nec vocemini*) *Rabbi. Unus enim est vestrum Princeps* seu *Doctor, ipse Christus. Omnes autem vos Fratres estis.* Sic editi; sed manuscripti aliquot veteres habent, *Nam unus est vobis* ὁ διδάσκαλος; ut monent Erasmus, Stephanus, Beza. Atque ita legitur in perpulchro & vetusto penes me ex Oriente MS. qui, ex ornatu quidem, haud exigui pretii existimationisve aut vulgaris inter Græcos domini videtur fuisse. Optimè Hugo Grotius, *omninò* Διδάσκαλος *legendum; quomodo & Syrus legit. Nam vocem Rabbi & Rabboni scriptores nostri ubique reddunt* Διδάσκαλος, *nuspiam* καθηγητής. *Deinde* καθηγητοῦ *titulum à titulo Rabbi Christus manifestè distinguit commate* 10; ut statim videbimus. Illud רבי Rabbi quod à רבב *magnificari* & pronomine affixo formatum, Majestatem aliquam ac præeminentiam mul-
† Cap. 1, 38. tipliciter, pro rei subjectæ discrimine, innuit, interpretatur S. Joannes † per Διδάσκαλον. Sed reverà est Διδάσκαλέ μου *Magister mi*; ut *Monsieur*, *Madame*, **mijn Heer** / rectè satis verti solent per *Dominum* & *Dominam* sine pronomine adjecto. Et quidem Latinorum *Magister* propriè multò magis respondet τῷ Rabbi quàm Græcorum Διδάσκαλος. Hoc enim multò est angustius & docendi sive munus sive facultatem tantùm signat. Magistri autem, *non solùm doctores artium, sed etiam pagorum, societatum, vicorum, collegiorum,*
y In Magistrare. *equitum dicuntur, quia omnes hi magis cæteris possunt*, ut ait Festus[y]. Unde *Magistrare*, *Magisterium*, aliæque voces cognatæ tam Græcis itidem recenti-
z J. Meurs. in Glossario. oribus receptæ[z] quàm Latinis usurpatæ, de quibus consulas, si plura velis, commentarios doctissimos ad historiam Augustam. Syrus etiam qui ܪܒܝ *Rabbi* retinet, ibi legisse videtur ὑμῶν ὁ διδάσκαλος. Nam substituit ܪܒܟܘܢ *Rab* seu *Magister vester*. Atque Arabes, Romanus, Erpenianus, Jaianus; وان يدعوهم الناس معلمين فاما انتم فلا تدعوا لكم معما علي الارض فان معلمكم واحد هو المسيح *atque ut vocent eos homines Magistros. Vos autem haud vocetis vobis Magistrum super Terram* seu *in Terra*; *quoniam*
a Sect. 65. b Sect. 56. *Magister vester unus est Christus.* Nec aliter MS. Arundellianus[a]. Meus[b] verò, فاما انتم فلا تدعوهم معلمين وان المسيح معلمكم واحد هو *Sed vos non vocetis eos Magistros, cum Christus sit vester Magister solus.* Euangelium etiam

etiam heic Ebraicum, ואתם לא תקראו רבי כי אחד הוא רביכם המשיח *vos autem ne vocemini Rabbi, quia unus est Rabbi vester Christus.* Quomodo vulgatæ autor quantum ad Διδάσκαλος, legerit, incertum est, dum reddit heic, *nolite vocari Rabbi, unus est enim magister vester* (nam illud ὁ Χριστὸς non legebat ille) & postmodum commate 10 καθηγητὴν itidem *Magistrum* vertit. Galli heic, *Mais vous ne soyes point appellés, Nostre maistre. Car un seul est vostre Docteur, assavoir Christ.* Sic interpretantur καθηγητής. Lutherus, Belgæ, Angli heic Maister non Doctor habent. Sed ut Juris[c] ita & Facultatum aliarum, revera *Doctor* & *Magister* idem est ipsum. Pergit autem ibi Christus; Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, *Et ne vocetis Patrem vestrum super Terram* aut *in Terra. Nam unus est Pater vester qui in cœlis.* Vulgatus quasi legisset ὑμῖν, *Et patrem nolite vocare vobis super Terram.* Item Syrus ܘܐܒܐ ܠܐ ܬܩܪܘܢ ܠܟܘܢ ܒܐܪܥܐ *Et Abba* seu *Patrem ne vocetis vobis in Terra* &c. Arabes item editi & Codex Arundellianus ولا تدعوا لكم ابا علي الارض *& ne vocetis vobis Patrem super Terram* seu *in Terra.* Meus autem ولا تسموا لكم ابا علي الارض *Neque nominetis vobis Patrem super Terram.* Etiam licet codices plerique habeant illic ὑμῶν *vestrum*, alii tamen, velut editionis Argentoratensis[d], Erasmianæ[e], Hervagianæ[f], harúmque sequaces ὑμῖν *vobis* exhibent, quod veteribus illis sic consonum est, unde Rhemenses, And call none father to your self upon earth; & Wiclefius, And nyle ye clepe to you a fader on erthe. Lutherus, Und solt niemandt Vatter heissen; Belgæ, Ende en sult niemandt uwen vader noemen. Beza, *Et Patrem vestrum ne quenquam* aut *neminem vocate in terra.* Galli, *& n' appellez aucun en la terre vostre pere*, quemadmodum itidem Angli; And call no man your father upon the earth. At Joannes Drusius heic, *in hoc sermone pronomen ὑμῖν redundat.* Etiam Beza notat exemplar vetustum nec ὑμῶν nec ὑμῖν habere. Ebræus ibi גם אין תקראו לכם אב *Nec vocetis vobis Patrem.* Dein verò ait eis Christus, μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί, εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητὴς ὁ Χριστός, *Ne vocemini Duces* (Principes, Primates) *Unus enim est Dux* (Princeps, Primas) *vester, Christus.* Vulgata ibi, *Ne vocemini Magistri, quia Magister vester unus est, Christus.* Et vocem Maister ibi etiam habent Lutherus, Belgæ, Angli; adeóque καθηγητὴν heic à Rabbi seu Magistro antè per se memorato non discriminant. Et Ebræus heic *ne vocemini* מלמדים *Doctores*, quemadmodum etiam Beza, Galli, aliíque. Syrus autem, Ne vocemini ܡܕܒܪܢܐ *Duces, Principes, gubernatores.* Arabes omnes ولا تدعوا لكم مدبرا علي الارض *& ne vocetis vobis Gubernatorem* (Principem) *super Terram* seu *in Terra.* Verum quidem est καθηγητὴν, uti & καθηγεμόνα esse *Magistrum* (qui aliis præest) & *Præceptorem* & *Do-*

c *Alciat. Parerg.* 8. *cap.* 10.

d *Apud Wolfium Cephalæum* 1529.

e *Basileæ* 1519.

f *Ibidem* 1545.

g *Hesychius in* Ηγεμών. & *Doctorem* & *viæ Ducem* [g]. Glossarium vetus, καθηγεμών *Dux*, καθηγητὴς, *Magister* (cujus in præfecturis amplissima significatio) *Præceptor*, *Institutor*. Jam verò cum alius esset τοῦ Rabbi in salutationibus compellationibúsque officiosis usus, alius in solenni Rabbinatûs seu Presbyteratûs etiam Judiciarii creatione ac conditione inde exortâ, quemadmodum itidem evenit in vocibus id genus non paucis apud nos passímque, uti & suprà [h] monitum est; quidnam vetat quo minùs illud de Scribis & Pharisæis, *amant* καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων Ῥαββὶ, Ῥαββὶ, *vocari ab hominibus Rabbi*, *Rabbi*, capiendum fuerit de ambitione eorum in Dignitate Rabbinatûs, quà Forensi ac Judiciariæ in Synedriis eminentiæ prævia ea erat, solicitiùs expetenda? Atque iteratio vocabuli ambitionis ejusmodi frequentiam tunc obtinentem denotare potest. Certè de Salutationibus proximè ante per se, uti & alibi [i] mentio. Nihil magis me hanc in conjecturam inclinavit quam usus solennis apud Ebræos vocis קרא καλεῖν *vocare*, pro eo etiam quod erat Nomen Dignitatis Presbyteralis judiciariæ seu Rabbinatûs integri imponere. Expressim in ante allatis, juxta vetustiores, Maimonides, neminem Ordinatum esse [k] (plenariè saltem & universaliter) אלא שקורין לו רבי *quin vocarent eum Rabbi*. Ita καλεῖσθαι seu *vocari Rabbinum* & קריאת *vocatio Rabbini* voces fuerint quæ Creationem ac Ordinationem in Rabbinatum, nec simplicem salutationem compellationémve, hoc etiam Euangelii loco designarent. Atque ita *vocari* etiam significabat *esse*, *fieri*, *creari*, quemadmodum itidem multoties in federe utroque קרא καλειν, *vocare* passivè usurpantur, ad designandum quidnam res ipsa fuerit aut facta sit per ejusmodi vocationem. Etiam interdum expressim vertitur קרא, quatenus vocationem denotat, per *esse* & *fieri*. Græci illud, וקרא שם בבית לחם [l] (quod Chaldæus vertit ותהא קרי שמא בבית לחם *& sit vocatum nomen ejus in Bethleem*) reddunt καὶ ἔσται ὄνομα ἐν Βηθλεὲμ, *& erit nomen* &c. Et Munsterus, *& fias magni nominis in Bethleem*, ubi vulgata, *& habeat celebre nomen in Bethleem*. Syrus ܘܢܬܩܪܐ ܫܡܗ ܒܒܝܬ ܠܚܡ *& vocetur nomen ejus Bethleem*, uti & Arabs ويدعي اسمها ببيت لحم idem significans. Tremellius, *& fac prædicetur nomen* &c. Judæi Hispanienses, *y llama nombradia* &c. In Novo item federe [m] *Beati pacifici*, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται, *quoniam illi filii Dei vocabuntur*, & paulò post [n], ἐλάχιστος κληθήσεται *minimus vocabitur*, & μέγας κληθήσεται *magnus vocabitur in regno cælorum*, ubi ut alibi non ita raro, *vocari* planè usurpatur pro *inde esse* aut *fieri*. Huc sanè spectat, quoad vocis usum, illud *ecce* [o] *virgo impragnata pariet filium*, וקראת שמו עמנואל *& vocabis nomen ejus Emmanuel*, ubi Chaldæus ותקר *& vocabit*, Syrus ܘܢܩܪܘܢ ܫܡܗ *& vocabitur nomen ejus Emmanuel*, Arabs editus ويدعون *& vocabunt*. MS. meus [p] ويدعي *& vocabitur*; sed Græci καὶ καλέσεις; quod Euangelio citatum, pro exemplarium varietate, habet & καλέσεις & καλέ-

h §. 8.

i Luc. 11, 43.

k Tit. Sanhedrin cap. 4. §. 2.

l Ruth 4. 11.

m Matth. 5. 9.

n Ibid. 19.

o Jesai. 7. 14.

p Sect. 4.

καλέσουσι & *vocabitur*; ubi Syrus *vocabunt*; Arabs Erpenianus & Jaianus ويدعي *& vocabitur*; Romanus, وتدعي *& vocabis*; Persa ونامش فهند *& nomen ei imponent*. Ut nomen ejus, ita & ipse erit, sic fiet, *Deus Nobiscum*. Etiam apud Homerum[r] Juno ad Somnum,

——ἐγὼ δέ κέ τοι χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων
Δώσω ὀπυιέμεναι καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν
Πασιθέην ——

Ego tibi Gratiarum ætate florentium unam tibi in matrimonium dabo, atque ut vocetur Uxor tua, Pasithean. Planè ut sit, fiat uxor tua. Eustathius ibi, τὸ δὲ ὀπυιέμεναι καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν, τῆς αὐτῆς ἐννοίας εἰσίν, *in matrimonium dari seu in coitum & Uxorem vocari, eundem habent sensum*, & alterum inquit est alterius interpretatio. Uxorem esse, fieri, vocari, sic idem. Accedat ex Platone, Sophocle, aliis, animadvertere virum summum, Isaacum Casaubonum, καλεῖσθαι pro τῷ εἶναι adhibere, ad illud Delphidos Simathæ amasii apud Theocritum[s]

——— καὶ γὰρ ἐλαφρὸς,
Καὶ καλὸς πάντεσσι μετ' ἠιθέοισι καλεῦμαι.

Nam celer & pulcher inter omnes juvenes vocor; ubi καλεῖσθαι inquit ille[t] *hic ita accipio ut τὸ εἶναι potiùs quàm τὸ κατηγορεῖσθαι* vel *λέγεσθαι significet*, qualia etiam alia tam apud Latinos & Ebræos quàm Græcos occurrere adnotat. Huc quidem spectare videntur illa[u], *Deum vocasse lucem Diem* & *Tenebras Noctem*, & *vocasse firmamentum Cælum*, & *Aridam Terram*, & *Collectionem Aquarum Maria*, etiam & voces κλητὸς & κλῆσις toties in epistolis Pauli occurrentes, uti item forsan illud Pythagoræ[x] πλήτωνι καλεῖσθαι τὸν Ἀΐδην. Et revera, quoties quicquam Nomine quod conceptui illud ejúsque naturam simul denotet, vocatur, τὸ esse ejusdem, in quantum sic fieri potest, illud indicat, velut seriò definiendo aut declarando; non ut voces in salutationibus obviisque compellationibus officiosè temerè aut oscitantiùs usurpari solitæ, quasi leviùs jocando. Faciliùs puto notionem hanc amplexabuntur, quotquot nobilissimæ Philosophorum sectæ, Nominalis dictæ, quæ scientiam Rerum in Vocum ipsarum Scientia tantum collocant, fuerint sequaces. Etiam in Prædicabilium doctrina obvium est, *dici*, *vocari*, id genus alia pro *esse* usurpari. Certè & ἀποφαίνειν, *Designare*, *Renuntiare* idem satis sunt cum *Vocare*, & apud Jurisconsultos veteres, *vocari in locum substituti*[y], *vocari ad hæreditatem*[z], *ad Decurionatus honorem vocari*[a], *ad munera vel honores vocari*[b], id genus alia tum in Digestis tum in Codice etiam occurrunt, pro eo planè quod est *Nominari*, *fieri*, *esse*, *constitui*, unde etiam, atque ex Ebræorum, quem diximus, usu, illud in Codice Theodosiano de *Nominatis in Synedriis Palæstinæ* Primatibus, de quibus suprà.[c]

q *Videsis Bezam ad Matth.* 1. 23. & *J. Drusium in Fragm. Vet. Testamenti ad Jesaiæ* 7.

r *Iliad.* ξ.

s *In Pharmaceutria.*

t *Lect. Theocrit. cap.* 3.

u *Genes.* 1.

x *Apud Jamblichum in vita ejus cap.* 27.

y *L.* 19. *tit. de Injusto, rupto &c. testamento*

z *L.* 2. *D. tit. unde cognati.*

a *L.* 2. §. 8. *D. tit. de Decurionibus.*

b *L.* 3. §. 2. *D. tit. de Muneribus & Honoribus.*

c §.6. ſuprà.[c] Spectant huc quæ tantundem firmant etiam ex Jure Canonico.[d] Certè apud nos itidem Dignitates ſunt præcellentes aliquot ad quas qui evehuntur, more ſolenni ac ſignantiùs *vocati* called dicti; ut *Baronis* reſcripto regio in comitia Parlamentaria adſciti (unde revera *creatur* & *creari* dici ſolet; nam qui codicillo quem *Patentes* appellamus creatur, non ita nuncupantur *Vocatus*) *Servientis ad legem* (qui Juris noſtri Municipalis velut Doctor eſt) eorum qui in Juriſperitorum collegiis noſtris majoribus, Primarii, nuncupantur Benchers, ἑδραῖοι *Sedentarii*, *Conſidentes*, ac Readers *Lectores*, & demùm qui Secundarii illic Barristers dicti, ad repagula coram tum Judicibus Forenſibus tum & Conſidentibus & Lectoribus illis ad lites & Juris quæſtiones diſceptandas adſtare ſoliti. Vocari ad dignitates haſce planè denotat, in eas evehi & *Barones*, *Servientes*, *Conſidentes*, *Lectores*, *repagulis adſtantes*, fieri ſeu conſtitui. Perpendatur igitur hinc utrum illud de Phariſæis titulum *Rabbi* eóque vocari amantibus ambientibúſque, ad ſolennem eorum inter ſe in Dignitatem illam evectionem attinuerit, nec ad officioſas ſalutationes quæ per ſe itidem memorantur. Et ſi ita ſe res haberet, tunc nec interdictum Diſcipulis pronunciatum de titulo illo, *Vos autem vocemini Rabbi*, aliò ſpectabit. Alterum enim, ſeu Interdictum de Nomine diſcipulis datum ab altero, ſeu Phariſæorum heic ambitu, planè pendet. Si verò ad ſalutandi compellandíve tantum officia attinuiſſet titulus heic ille, quidnam eſt illud μὴ κληθῆτε ὑμεῖς, *ne vocemini vos*, aut *nolite vocari Rabbi?* Aliorum tantùm ſeu ſalutantium compellantiúmque, neutiquam ipſorum in poteſtate ſic fuiſſet, eos ita vocari. Atque ita interdictum fuerit intelligendum de re quidem vetita ſed qualem nullatenus potuerint ipſi præpedire aut non admittere. Si verò concedatur ſenſus quem jam tentavimus, ſcilicet *ne vocemini vos*, pro ne Ordinamini, ne Conſtituimini, ne Creamini in Rabbinatûs dignitatem, illam ſaltem plenariam ac Univerſalem, quæ moribus Phariſaicis adeo obnoxia erat, ſatis quidem res ipſa habebitur in ipſorum poteſtate. Id eſt, eam non ambire nec in titulum illum tunc adeo inter Phariſæos obtinentem & celebrem ſe evehi deſiderare aut ejuſdem Candidatos ſe facere. Atque ita quidem de Facultate per Ordinationem Judiciaria ſeu Univerſali concedi illic ſolita, & cui Rabbinatûs dignitas erat tum propria tum Præfecturis illic Forenſibus prævia, res videtur maximè intelligenda. Noluit ſic Dominus ut Diſcipuli ſui Præfecturas ejuſmodi aut Facultatem Judiciariam ſibi cum ſolenni illo titulo adipiſcerentur, quorum munus erat Diſciplinam ejus, utpote ab ea quæ tunc & in Synedriis & apud Rabbinos Præfecturarum candidatos viguit diverſiſſima & intaminata, amplexari, nec ſe aliàs dignitatibus Synedrialibus, quæ ipſis perquam tunc inidoneæ, immiſcere. Obvia ſunt quæ ſcriptores illic alium in ſenſum adnotant. Cæterùm, ſi vulgari ſenſu de ſalutando aut nomine Rabbi ſibi in compellationibus, ſive admittendo ſive arrogando locus ſumatur, quorſum ac unde S. Paulus ſeipſum vocat τὸν διδάσκαλον τῶν ἐθνῶν· *Rabbi* (nam ita διδάσκαλον, in N. Teſtamenti lingua ſignificare oſtenſum eſt) ſeu *Magiſtrum* aut *Doctorem Gentium* nuncupat?[e] Quorſum

c §.6.

d *Videſis Petrum Rebuffum lib. de Nominationibus.*

e 1. *Tim* ch. 2. 7. 2. *Tim* ch. 1. 11.

ſum item in Eccleſia tunc Chriſtiana Διδασκάλων, id eſt *Rabbinorum*, tantus nominis uſus [f], non forenſium, aut Judiciaria Facultate præditorum, ſed Docendi, Reſpondendi adeóque verè Ligandi & Solvendi munere tantùm, inter ſuos, eminentium. Rabbinatûs Judiciarii dignitas, tunc Judæorum more ſolenni conferri ſolita, reſpuenda illis erat; haud itidem ipſa Rabbini aut Διδασκάλȣ ſeu *Magiſtri*, quæ eadem ipſa ſunt nomina quà in vulgarem ſeu popularem uſum reciperentur, ex interdicto illo aſpernanda, ſed pro re nata, extra jam dictum ſenſum, accommodè adhibenda. Obſervatu dignum, etiam in ſcitis Magiſtrorum veterum, Chriſti ipſius tempori ſatis coævorum, reperiri de Rabbinatûs ambitione evitanda monitum expreſſiſſimum. Tribuitur Shemaiæ qui tempus circa idem floruit, Rabbinus ipſe, qui cum Abtalione in Catena Talmudica [g] inferiùs conjungitur. Scilicet, legitur in *Pirke Aboth* [h], שמעיה אמר אהב את המלאכה ושנוא את הרבנות ואל תהודע לרשות *Dixit* (dicere ſolebat) *Shemaiah*, *Dilige opus* (Operæ alicui unde vivas diligentiùs incumbe) *& odio habe Rabbinatum, & non ſis familiaris nimium cum potentioribus.* Ubi Magiſtri de dignitatis ambitione nimiâ & regiminis publici deſiderio, monitum ſumunt. Obadias Bartenorius, התרחק כלנהוג שררה על הציבור *procul abſis ab affectando imperium in Populum.* Paulus Fagius ibi; *non ambiendum eſſe Magiſterium, quod iſtud non careat etiam ſuis moleſtiis, curis & periculis, unde & D. Jacobus monet in ſua Canonica* (ad Judæos pariter ac Chriſtianos ſimul ex Circumciſione ſcripta) *Nolite* [i] *plures magiſtri* Διδασκαλοι *fieri, fratres mei.* Hugo Grotius illic, *ne quivis ambiat munus Doctoris, id eſt epiſcopi ſic eminentèr dicti,* τȣ̃ προεϛῶτος τȣ̃ κοπιῶντος ἐν λόγοις. *Non quòd non præclara ea res ſit, ſed quòd pauci ſint pares.* Διδάσκαλοι, רבים *aut* מורים. Sic ille. Joannes Druſius [k] ad illud Shemaiæ, *Doctoratum odio habeto; vel Magiſtri aut Doctoris titulum ne ambito: imò ne accipito, etiamſi offeratur. Nam fere comitem habet faſtum & contemtionem aliorum. Erant autem hi gradus olim apud Judæos in frequenti uſu, tametſi longe maximum fateantur illum qui ſimplici nomine appellatur. Nam prudentiores ab his titulis adhorrebant, ſuis contenti nominibus.* Et expreſſim tunc ad Rabbinatûs dignitatem diſcipulis interdictam verba Chriſti attinere, ſubjungit. *Huc*, inquit, *facit illud Chriſti de Phariſæis, Amant vocari ab hominibus Rabbi, Rabbi. Vos autem ne vocemini Rabbi. Unus enim eſt Doctor veſter, nempè Chriſtus. Matth.* 23, 7. Certè & Proxima ibi illa de Patre & Principe firmare quæ diximus videntur. Cum enim τȣ̃ אב & אבא *Patris* nomen tum eminentioribus Rabbinis, ob reverentiam ſingularem, à compluribus tribui ſoleret (quemadmodum expreſſiùs in titulo Talmudico illo generali פרקי אבות *Capitula Patrum*, qui ad Doctores vetuſtiores attinet, & in פרקי אבות דרבי נתן *Pirke Aboth Rabbi Nathan* qui corpori Talmudico Babylonio conjunctus eſt, in Capitula illa, Commentarius quaſi perpetuus) tum notiſſimum eſſet in Dignitate τȣ̃ אב בית דין *Patris Synedrii* cujuſlibet Vigntitriumviralis (juxta antè oſtenſa) uti & illius qui Synedrio præerat Magno; appoſité ſequi videtur, poſt Rabbinatûs dignita-

f *Act.* 13. 1. 1 *Corinth.* 12. 28. *Epheſ.* 4. 11.

g *Cap.* 16. §. 8.

h *Cap.* 1. §. 10.

i *Cap.* 5, 1.

k *In Apophthegmatis.*

dignitatem sic interdictam, interdictio ejus quod veluti necessariò consequens fuisset, nisi priorem observarent. Quasi dictum fuisset, Rabbinis ejusmodi, seu sic Ordinatis uti & Rabbinatûs candidatis necesse est ut subjiciant se Patribus illis cósque, utpote omnibus sic Ordinatis eximios habitos suspiciendósque, pro more, revereantur; maximè in Ordinibus illic candidatorum in unoquoque Synedrio vigintitriumvirali Tribus, de quibus suprà; unde si vos Patrem quemquam ex illis vobis vocetis seu adsciscatis (quod vix alitèr fieri quibit si sic Ordinati fueritis) multò majus erit periculum ne à disciplina mea, quam sequi debetis, temerè divertamini, illorúmque imbibatis mores qui disciplinam meam corruperint. Tantundem pariter de καθηγητῇ *Præside*, *Primate*, *Principe* quem נשיא vocitabant. Ut Pater Synedrii in quolibet jam dictorum Synedriorum Secundus erat, ita נשיא *Princeps*, *Primas*, καθηγητής. Atque rationes eædem ob quas, de Patre sibi non vocando aut adsciscendo, sic moniti fuerint, etiam *in hoc* de Principe locum habuerint parilem. Nec prætereundum, initia ipsa Sermonis ibi Domini verbis expressissimis spectare Scribas & Pharisæos in Cathedra Mosis sedentes, id est Dignitate Rabbinos seu Plenariè Ordinatos & Synedros; unde etiam existimandum, ea quæ de Rabbinatu illorum ad Discipulos sequuntur, exinde interpretanda. Et ego, inquit Dominus, vobis Magister solus & Præses seu Primas; uti Pater vester, qui Pater meus in Cœlis. Quid quod etiam ut *Magistri*, *Doctoris* adeóque τοῦ *Rabbi* seu Διδασκάλου ita & *Patris*, & *Abbatis*, *Primatis*, atque tituli id genus alii, extra causam heic in Euangelio memoratam, per omnia in Christianismo secula fuerint passim usitatissimi ac indubitantèr tributi assumptique, non obstante interdicto illo quod ita haud ad alias Terras, nec ad Rempublicam aliam, nec quidem ad alia secula ex receptis veterum recentiorúmque sententiis attinere videatur. Et quantum ad nomen *Patris* (quod & Patroni cognatum munus, & dignitatem civilem, maximè apud Romanos veteres, denotasse nescit nemo) usus ejusdem, non obstante interdicto illo, in Christianismum etiam primitivum, ut undiquaque licitus, receptus est ex disciplina Platonica[1] in quà Theologi eminentiores & θεῶν παῖδες *filii Dei* & πατέρες τῆς περὶ αὐτῶν ἀληθείας, *Patres veritatis de ipsis traditæ*. Nec pauca alia, ex eadem, in Christianismum veterem sumta. Certè nisi ad modum jam dictum locus intelligatur, quomodo licuit Patrem quenquam sibi naturalem eo nomine compellare? Porrò, ad jam dictam rem, observatu forsan haud indignum est, tametsi in Græcis, Latinis, Syris, horúmque sequacibus ἐπὶ τῆς γῆς *in Terra*, seu על הארץ idem denotans, ut in Ebræo, habeatur tantùm in interdicto intermedio de Patris nomine, veluti cui responderet quod sequitur ἐν οὐρανοῖς, Arabes tamen omnes ut suprà ostensum est, cuilibet pariter interdicto علي الأرض *in Terra* inserere, quasi qui Arabicè Euangelium verterent exemplaribus usi fuissent in quibus tam interdictum de nomine *Rabbi* & *Principis* seu *Primatis* quàm illud de Patre, ἐπὶ τῆς γῆς *in Terra*, in se continuisset. Nemo quidem nescit τὴν γῆν

1 *Philolaus apud Proclum in Platon. Theolog. 1. cap. 5. & 6.*

Terram ſumi ſolere pro orbe terrarum, ut Cœlum pro univerſo eo quod nomine illo appellatur. Etiam & *Terram Iſraelis* & τὴν Ἰουδαίαν γῆν *Judææ Terram*, in ſacris literis alibíque pro Terra Ebræorum regimini ſubdita adhiberi. Atqui non minùs verum eſt, ה ארץ γῆν *Terram* ſimpliciter dictum, ex receptiſſimo apud Ebræos loquendi uſu, ipſam eorum Terram ſeu Promiſſionis ac Iſraeliticam duntaxat ſignificare. Millies habent Talmudici בפני הארץ *intra Terram* & חוצה לארץ *extra Terram* ita ſimpliciter dictam, pro Terra tantùm Iſraelitica. Atque ita quidem & ex notione ejuſmodi *Terræ*, quæ frequentiſſima eſt, Arabum codices illic intelligi poſſint, quaſi interdictum illud Triplex de Nominibus ſeu Titulis illis intra Terram, illâ in Republicâ, uſurpandis, tribuendis, ſuſpiciendis, nec extra ſumendum fuiſſet. Neminem illic, in Terra illa, præter Chriſtum (nam è generali interdicto excipiuntur ille & Pater eorum in cœlis) pro *Rabbi* ſeu Magiſtro, aut Patre aut Principe, juxta ante dicta, agnoſcendum. Certè nec extra Terram Iſraeliticam ac mores tunc Ebræorum vigentes forenſéſque. Nominum ac Titulorum illorum uſus tunc ejuſmodi reperiebatur, ut quis ibi ſic eos, uti Ebræis proprios, conjunctos; ad alias Terras ſeu univerſas ſpectare cum ratione poſſit exiſtimare. Inde in primitivorum Chriſtianiſmi temporum vetuſtioribus, ſeu ſub ducenteſimum à Chriſti natalibus annum & deinceps, ídque tam in Oriente[m] quàm Occidente[n], *Præſidentium* & *Præſidum* & προεστώτων in Eccleſiaſticâ tunc temporis Chriſtianorum inter ſe politiâ quæ Diſciplinâ Confederatâ fundabatur, mentionem familiarem habemus, velut eorum, quorum Tituli Interdicto Servatoris minimè omninò comprehenſi. Planè illi tunc καθηγηταὶ erant. Etiam Chriſtianæ tunc Eccleſiæ, etiamſi pro cœtibus illo nomine nuncupandis haberentur itidem qui ibi Tribus plures non eſſent, juxta illa Tertulliani[o], *non potes diſcurrere per ſingulos? ſit tibi & in Tribus Eccleſia*, &[p], *ubi Eccleſiaſtici ordinis eſt conſeſſus, & offert & tinguit Sacerdos qui eſt ibi ſolus. Sed & ubi Tres, Eccleſia eſt; licèt Laici. Unuſquiſque enim de ſua fide vivit*; nihilominùs in formatis numeroſioribúſque Eccleſiis, Hominum ſolennis erat tunc uſus Ordinum qui καθηγηταὶ *Præſides* & *Magiſtri* reverà eſſent. Neque alitèr quidem conſiſtere poteſt illud, non ſolùm de Eccleſiis Dei generatim cum urbium paganorum eccleſiis, ex imitatione alterutrinque inter ſe regiminis qualiſcunque, comparatis apud Origenem[q], veluti Athenienſium, Corinthiorum, Alexandrinorum, aut illud de βουλαῖς τῶν ἐκκλησιῶν *Conſiliis* ſeu *Senatibus Eccleſiarum* Chriſtianarum & earum βουλευταῖς δήμοις earum ſic vulgo diſtinctarum, cum Senatibus Senatoribúſque urbium paganorum comparatione; quaſi dubitandum tunc plane non fuiſſet quin Præfecturarum & Regiminis Ordinum Tituli ac Nomina, pro ſubjecto rei locique & temporis diſcrimine, quaſi ſimiles in utriſque ſatis fuiſſent. Addit item Origenes, οὕτω δὲ καὶ ἄρχοντα ἐκκλησίας ἑκάστης πόλεως ἄρχοντι τῷ ἐν τῇ πόλει συγκριτέον, *Præſes*, *Princeps*, *cujuſque per Civitates Eccleſiæ Præſidi*, *Principi urbano* (paganorum) *conferendus*; ubi interpres, *magiſtratibus conferendi*. Et eodem libro Origenes ait Lapſos, etſi ritè reconciliarentur, nihilominùs eis

m Origen. in Levitic. homil. 14.
n Tertullian. Apologetic. cap. 39. & lib. de Pudicitia cap. 14. Lib. de Jejuniis cap. 17. &c. Videſis Deſider. Herald. ad Tertul. Apologetic. cap. 39.
o De fuga in Perſecutione cap. 14.
p Exhortat. ad Caſtitatem cap. 7.
q Adverſ. Celſum lib. 3.

εἰς οὐδεμίαν ἀρχὴν καὶ προστασίαν τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ, *in nullum magiſtratum aut præſidatum Eccleſiæ Dei* fuiſſe dein admittendos. Ita tum extra Terram tum inter ſe paſſim Chriſtiani, tam Primitivi quàm Recentiores, diſciplinæ Apoſtolicæ ſequaces, Magiſtrorum, Principum, Præſidum titulos habuere, nec obſtare omninò Interdictum illud à Chriſto Triplex datum crediderunt; De quo, hactenus.

XI. Sed verò apud S. Jacobum, in epiſtola ejus, Presbyterorum mentio & quaſi Officium ſingulare occurrit quod heic non prætermittendum, Κακοπαθεῖ[r] τις ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω· εὐθυμεῖ τις; ψαλλέτω. Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω (libri aliqui habent προσκαλεσάτω; & lectio prior MS° ad S. Jacobi conſona eſt) τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου, καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος· κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκὼς, ἀφεθήσεται αὐτῷ, *Anne malis quiſquam in vobis affligitur* (corporis, animi, fortunæ malis; ubi Syrus ܐܢ ܐܢܫ ܡܢܟܘܢ ܢܗܘܐ ܒܐܘܠܨܢܐ נהוא באולצנא *Si homo ſeu quiſquam ex vobis ſit in afflictione*, juxta quod ante[s] ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν *in afflictione ipſorum*, reddit itidem ܒܐܘܠܨܢܝܗܘܢ באולצניהון *in afflictionibus ipſorum*, Arabs Erpenianus, ſi quis veſtrum ſit في شدة *in afflictione*, Jaianus ان حصل احدكم في سقا وضر *ſi accidat ut veſtrum quis in afflictione ſit & calamitate*, Vulgata *Triſtatur aliquis veſtrum?* remiſſiùs nimis quàm oportuit; cùm *Triſtari* ſimpliciter præ eo quod eſt *Affligi* leviculum eſſe nemo neſciat; & pauculis antè lineis ubi Jacobus[t] ipſe utitur κακοπαθείας, Vulgata etiam vertat *exitûs mali*, quod Triſtitiâ multo gravius eſt; Wicleſius ibi **of yvel goinge out**; Rhemenſes, velut ex Vulgata, **of labour**; Wicleſius heic, **if ony of you is ſorewfull**; Rhemenſes, **Is any of you in heavineſſe?** Lutherus, **Leidet iemand unter euch**, *quiſquamme veſtrum malum patitur?* Belgæ, **Is daer yemand onder u in lijden?** eundem in ſenſum; Galli, *Y a il quelcun qui ſouffre entre vous?* Angli benè verſiones nuperas ſecuti, **Is any among you afflicted?** ſic alii) *Oret. An quis tranquillitate animi gaudet?* (Vulgata, *æquo animo eſt?* Syrus, *ſi* ܚܕܐ הדא, Arabs Erpenianus ſi فرح Jaianus ſi سر id eſt *lætetur*, Lutherus, **Iſt iemand guts muts?** Belgæ, **Is yemandt goets moets?** ut Anglis ſolenne eſt, **Is he in a good moode**; Galli heic optimè, *qui ſoit en repos d' eſprit*; non ita Angli dum, **Is any merry**, vertunt, uti & alii aliquot ſimplicitèr *Lætus*, *hilaris*, quales ſunt non rarò quibus non εὐθυμία. Atque ſeculis quidem poſterioribus **Merry** apud nos ſignificavit ſimpliciter *Hilarem*, quod ſuperioribus

r Cap. 5. 13.

s Cap. 1. 27. & heic, 10.

t Comm. 10.

bus usurpabatur pro eo qui strenuo, forti, alacri animo, *Gaillard*, seu *cui pax & concordia animi, & magnitudo cum mansuetudine*[u] ut dixit Seneca. Quemadmodum & Democrito[x] εὐθυμίαν, ἀταραξίαν seu *animum terrore liberum*, habere, pro summo apud homines bono sumtum est, seu cum *animus movetur placidè atque constantèr*[y], non sine εὐλόγῳ ἐπάρσει[z] seu *cum ratione elatione*, unde verum gaudium, seu εὐπάθεια, τῇ κακοπαθείᾳ heic contraria; sed aliud est animi hilaritas vulgaris, aliud tranquillitas ejusmodi, quam heic τῇ εὐθυμίᾳ denotari non est quod dubitemus) *Psallat.* Deo gratias agat etiam cum cantu. Veteres Vulgatæ versiones versum hunc mire depravarant in *oret æquo animo & psallat*, unde Wiclefius, **preie he with patient soule & seie he a salm.** Dein Jacobus, *An quis in vobis æger viribus deficit*, quasi moribundus etiam & animam citò expiraturus, **is as if he were at the last gasp**, seu **giving up the ghost** (ita enim ἀσθενεῖν ex sui ipsius tum natura tum usu satis significat; Syrus ܘܐܢ ܟܪܝܗ ܗܘ ואין בריה & *si ægrotet, infirmetur*, ut Vulgata *Infirmatur quis*, Arabs Erpenianus وان كان مريضا & *si sit ægrotus* seu *languidus*, uti & Jaianus eundem in sensum وان تمرض Lutherus & Belgæ, **ist iemand kranck?** alii *malade, infiermo*, **sick.** Certè ægri, infirmi, ægroti, vulgo sic simplicitèr dictorum, nomen, uti & **ye sick**, & similium, apertè habetur in eis qui quomodocunque κακοπαθοῦσι, de quibus antè locutus est Jacobus, seu qui, cum afflictione, mala qualiacunque, etiam ut valetudinarii, perpetiuntur, in quorum levamen ait Orandum esse. Et cum ægritudinum genera sint adeò numerosa, leviora, gravia, atque ut aliqui volunt, nullibi non habeatur ægritudo nisi ubi perfecta corporis sanitas est, nec status medius sic sit admittendus, æquum est ut existimemus tum Ægros generaliter sic dictos, tum Sanos in eis qui κακοπαθοῦσι & εὐθυμοῦσι antè comprehensos, ἀσθενοῦντας verò sumendos pro ἀσθενοῦσιν παραπλήσιον[a] θανάτῳ *pro infirmatis usque ad mortem*, seu ex summâ virium defectione extremóve morbi languore moribundis. Et Medium in corpore animantis statum non dari, sed aut sanum quodque esse aut cum latitudine variâ ægrum & κακοπαθεῖν, autores sunt Magni, Aristoteles[b], Avicenna[c], aliíque, licèt Galenus[d] & sequaces ejus non pauci triplicem faciant statum, adeóque Medium. Quin & Hippocrates[e], ὅ, τι γὰρ ἂν λυπέῃ τὸν ἄνθρωπον τοῦτο καλεῖται νοῦσος, *quicquid homini molestiam adfert, id vocatur morbus.* Et Jurisconsulti, *Morbus est habitus cujusque corporis contra naturam, qui usum ejus facit deteriorem.* Sic Labeo[f] & Ulpianus[g]. Sed pergit Jacobus. *Accersat Presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini. Et Oratio Fidei salvum faciet laborantem* seu *ægrotum* (ut verti solet, qua de re mox plura) *& eum exsuscitabit Dominus, & si qua peccata patraverit, remittetur ei.* Qui Presbyteri Ecclesiæ heic vocantur, & vertuntur *les Anciens de l' eglise*, & **the elders of the Church** vocibúsque similibus (quæ nomina in versionibus ejusmodi sumi solent pro Chri-

u *De Vita Beata cap.* 3.
x *Apud Ciceronem lib.* 5. *de Finibus*
y *Idem lib.* 4. *Quæst. Tusculanarum.*
z *Laertius Diogenes lib.* 7. *seu in Zenone.*
a *Philip.* 2. 27.
b *In Categoriis, cap.* περὶ ἀντικειμένων.
c *Lib.* 1. *Canon. Fen.* 1. *Doct.* 1. *cap.* 1. *Lat.* 2. *Arab.*
d *De Sanitate tuenda lib.* 1. *cap.* 5 *&c.*
e *Lib.* περὶ φυσῶν.
f *Apud Agellium lib.* 4. *cap.* 2.
g *L.* 1 *§. Sed si sciendum D. tit. de Ædilitio edicto.*

Christianorum tantùm cœtuum Presbyteris) sumendi videntur nec de Presbyteris solùm Christianis, nec de solum Ordinatis, sed etiam de Presbyteris sive Christianis sive Judaicis qualibuscunque, adeóque de זקני השוק (de quibus superiùs dictum) *Presbyteris plateæ, privatis, vulgaribus, laicis*, juxta usum vocis illius apud Ebræos tunc notissimum. Etenim epistola hæc catholica scribitur duodecim Tribubus τ̃ ἐν τῇ διασπορᾷ *quæ in dispersione sunt*, ubi Syrus ܕܙܪܝܥܝܢ ܒܥܡܡܐ דזריען בעממא *quæ disseminantur inter gentes*; & Arabs Erpenianus المتفرقة في الشعوب in eundem sensum. Itaque ἐν ὑμῖν *in vobis* seu *inter vos* in allatis, ad universos Judæos sic dispersos, quos fratres indiscriminatim passim vocat, tam nondum Credentes quàm Christianos, quantum video, spectat; licet benè moneatur à viro doctissimo[h] in epistola illa esse, *quædam monita omnibus Israelitis* (tam non Credentibus quàm Credentibus) *communia, quædam propriè pertinentia ad eos qui jam in Christum crediderant. Si*, inquit[i] *introierit* εἰς τ̀ συναγωγὴν ὑμῶν *in Synagogam vestram vir annulum aureum habens* &c. ubi vir ille Maximus appositè; *quantum usus posterior recepit, ut Synagoga de cætu Judæorum, de cætu verò Christianorum Ecclesia dicatur, tamen & Ecclesiam sæpissimè dici de cætu Judæorum ostendimus ad Matth. XVI.* 18. *& contra ita omninò sumendam hanc vocem ostendunt verba præcedentia.* Scilicet Christianorum & Judæorum τῆς συναγωγῆς & ἐκκλησίας nominum tunc temporis erat communio. Vide eum locis citatis. Ad fratres igitur suos utriusque generis, sed universos qui dispersi tunc erant, tam non Credentes quàm Credentes, scripsit hæc Jacobus, non Credentes interim invitans ad fidem. Presbyteri utrisque cujusque speciei inter eos, pro persuasionis discrimine, communes. Ex omnibus, inquit ibi Mariana, *aliqui erant Christiani.* Sed adjicit; *Nam ad obstinatos in Judaismo* (veteri) *scripsisse, non arbitror.* Monet igitur Jacobus Afflictos, ut Orarent; Bono autem animi adeóque corporis habitu statúve fruentes, ut Psallerent. Dein adjicit illud de Presbyteris accersendis ἀσθενοῦντι seu *ei cui vires prorsus deficiunt*, quasi Moribundo, quales etiam *Mortuos* vocat Raimundus Lullius, ubi loquitur[k] de *suscitatione Mortuorum*, per Quintam suam essentiam, scilicet *illos de quibus*, ut ait ille, *ultimatè desperatur, ita quòd à Medicis & à vitæ actibus sunt derelicti in tantum, quòd etiam sensibus non utuntur.* Juxta quod etiam veteres dicere solebant eum qui contra omnium exspectationem, convaluerat, ἐξ Ἅιδου *ab Inferis* rediisse, & nos hodiéque **he was at deaths doore.** Τῷ ἀσθενεῖν verò & ἀσθενείᾳ statum ejusmodi seu imbecillitatem summam, **no strength**, denotari, facile etiam est elicere ex aliis epistolarum[l] locis, ubi δύναμις, *vis, robur, potestas*, τῇ ἀσθενείᾳ *impotentiæ, imbecillitati*, etiam summæ, opponitur. Et tales ibi innui & à veteribus intelligi quos Ebræi מסוכן *vocarunt*, nec simpliciter ægros ut diximus, qui illis חולין *vocitati*, haud parùm confirmatur ex eo quòd Extremæ Unctionis Sacramentum sic dictum, & maximè loco hoc fundatum, talibus aut qui statui ejus-

h *Hugo Grotius ibidem.*

i *Cap.* 2. 2.

k *Lib. de Secretis Naturæ lib.* 2. *Canone* 2.

l 1 *Corinth.* 15. 43. *Rom.* 5. 6. 8. 3. *Ebr.* 7. 16. & 18.

ejuſmodi, utpote in Articulo Mortis, proximant, nec aliis ægris aut infirmis, in Occidentali eccleſia adhiberi ſoleat; unde Rituale Romanum de Sacramento Extremæ Unctionis, *Debet hoc Sacramentum infirmis præberi* (non univerſis, ſed) *qui cùm ad uſum rationis pervenerint, tam graviter laborant, ut mortis periculum imminere videatur, & iis qui præ ſenio deficiunt & in diem videntur morituri.* Certè igitur Infirmum in textu ſacro ſeu ἀσθενοῦντα, more recepto, ut nos, ſic interpretantur. Atque ex illa vocis heic notione evaneſcunt objectiones illæ [m], *quorſum non niſi moribundis, quod curationis cauſâ adhibeatur. Et Jacobus* [n] *omnes infirmos vult inungi; iſti* (Pontificii) *non infirmos ſed ſemimortua cadavera ſua pinguedine inficiunt; cùm jamjam anima in primoribus labris laborat, vel, ut ipſi loquuntur, in extremis.* Apud Tertullianum quidem Proculus Torpacio Severum [o] Auguſtum *per oleum aliquando curaverat*, unde exiſtimant ibi aliqui Presbyterum eum fuiſſe; quaſi, quia Presbyter, oleo curâſſet Severum. Et de curationibus inter Chriſtianos ſeculis in illis vetuſtis per oleum plura ibi congerunt ſcriptores, alibique [p] habent obvia. Etiam à Presbytero unico ſolo veluti pluralis numeri officium in ſe ſuſtinente, infirmum ejuſmodi, ſi plures deſint, ritè inungi pronuntiant [q]. In Oriente autem idem inungendi hinc ritus adhibitus, ſed plerunque non ſine Presbyteris ſeptem, & ſubinde etiam leviter ægris, imò & convaleſcentibus. Oleum ipſum Εὐχέλαιον vocant *Precatioleum*, ob preces unctioni jungendas. Atque de ejuſdem illic conſecratione, etiam & adminiſtratione, haud parùm ab Occidentis uſu diverſa, ſed interim hoc loco, atque Euangelico illo [r], de Apoſtolorum cum oleo curandi facultate, fundatâ, plurima occurrunt in Euchologio & Simeone Theſſalonicenſe aliiſque Græcis apud Petrum Arcudium [s], & Jacobum Goarum [t], quos ſi placet, conſulas. Et perquam obvia eſt ad S. Marcum & in tractatibus de Sacramentis, Olei hujus Sancti, utpote ab Epiſcopo, in Occidente, ſed tam ab Presbyteris quàm Epiſcopo, in Oriente, conſecrandi, ut neceſſarii, apud Pontificios, aſſertio, uti & apud Reformatos, improbatio non infrequens.

m *Beza ad Jacob.* 5. 14.
n *Calvin. Inſtitut. lib.* 4.
o *Ad Scapulam. cap.* 4.
p *Vide Baron. Tom.* 1. *Ann.* 63. §. 13 *&c.*
q *Cap.* 14. *Quæſivit, extr. tit. de Verb. ſignificat.*
r *Marc.* 6. 13.
s *De concordia Eccleſ. Orient. & Occident. lib.* 5.
t *In Euchologium pag.* 408 *&c.*

XII. Certè apud Ebræos ipſos veteres, nihil comperio de Oleo inungendis, ex ritu recepto, ægris, ſive moribundis ſive aliis niſi id quod ſtatim oſtendemus de Claudendis per Oleum Oculis illud ſpectare videatur. Jam Mortuos, in ſepulturam inungi, Familiare fuiſſe tam Judæis quàm Romanis Græciſque certum eſt. Cæterum Moribundo, ante ipſum animæ exitum, non tactu, nedum preſſurâ digitorum, utcunque leviuſculâ quidem, fas regulariter apud Ebræos erat, oculos claudere; ne inde qui ſic clauderet, adeò infirmo mortem fortè accelerarct. Mortuo claudi ab aſtantibus, maximè propinquis, oculos, etiam apud Græcos & Romanos fuiſſe in uſu, teſtimonia habentur ſatis obvia. Et forſan ex humanitate paſſim & ſemper in more eſt poſitum. Moribundis autem, ſeu adeò ægris ut animam eſſent quaſi jam exhalaturi, adeóque ante mortem, oculos claudi, non ita crebrò expreſſiùs apud illos occurrit. Viſum eſt nonnullis,

de usu illo capiendum esse quod ex Varronis reliquiis habetur de Lege sive Mænia sive Mævia apud Nonium Marcellum. *Sugillare*, inquit, *obcludere*; Varro Geminis (Dramate ejus sic dicto) *Contra lex Mania est* (legunt aliqui *Mævia*) *in*
u *De Legibus & Senatusconsultis pag. 107. & videsis J. Meursium lib. de Funere cap. 3.* *pietate, ne filii patribus luci claro sugillent oculos*; ubi Antonius Augustinus[u], *Hoc est ne oculos clauderent, quod per translationem fortasse dictum est videlicet ne mortem eorum maturarent.* Si ita, certè testimonium hoc est, antè etiam à filiis oculos parentum moribundorum claudi esse solitos, uti etiam, & postmodum & antè, ab aliis. Sed aliter[x] multò intelligitur lex illa; Joanne Kirch-
x *Jacob. Gutherius de Jure Manium lib. 1. cap. 13.* manno interim cum Antonio Augustino consentiente[y]. Sanè & quod Cynthiæ umbra, in Propertii somnio, illi dixit, juxta editiones vetustiores[z],
y *De Funeribus Romanis lib. 1. cap. 6.*
z *Lib. 4. Eleg. 7.*

At mihi non oculos quisquam inclinavit euntes;
Unum impetrassem, te revocante, diem.

morem illum sapere videtur. *Oculi euntes*, sunt animam exspirantis, necdum mortui. Sed in recentioribus, ex Josephi Scaligeri MS. legitur *inclamavit euntes*, ubi *tangit morem*, inquit ille, *claudendi oculos morientis cum inclamatione nominis illius.* At verò inclamationis ejusmodi meminit Servius Hono-
a *Ad Æneid. 3.* ratus[a] (unde à scriptoribus sumi solet, quasi universim veteribus in usu) ut opinionibus tantùm quorundam; *eorum mortuorum nomina ter vocari qui in aliena terra dimittuntur*, juxta illud de Polydoro ibi,

——— *animamque sepulchro*
Condimus, & magna supremum voce ciemus.

b *Æneid. 6.* atque illud alibi[b],

Tunc egomet tumulum Rhœteo in littore inanem
Constitui & magnâ Manes ter voce vocavi.

Atque ita de jam Mortuis, nec interim omnibus, nec de Oculis, ut videtur, euntibus fuerit intelligendum. Sed si *inclinavit* apud Propertium retineatur, & advertatur pentameter, quo innui videtur, etiam oculos illo, euntes licèt, ad occlusionem, inclinante eámque revocante, unum saltem vitæ nihilominùs diem potuisse insuper impetrari, haud ita dissonum est ut de moribunda se (juxta morem) nondum mortua Cynthiam locutam esse arbitrémur. Illud item huc spectat à Polynice, ex vulneribus moribundo, Jocastæ matri suæ dictum,
c *In Phœnissis. Act. 5.* ut nuncius apud Euripidem[c] refert,

Συνάρμοσον δὲ βλέφαρά μου τῇ σῇ χερὶ
Μῆτερ (τίθησι δ' αὐτὸς ὀμμάτων ἔπι)
Καὶ χαίρετ'· ἤδη γάρ με περιβάλλει σκότος.

Conde seu *compone palpebras meas tua manu Mater* (*Oculis autem ipse imposuit*
d *Lib. 3.* manum) *Et valete; jam enim circumstant me tenebræ.* Uti & illud Lucani[d] de Argo animam efflaturo,

vox

—— vox fauces nulla solutas
Prosequitur: tacito tantum petit Oscula vultu,
Invitátque patris, claudenda ad lumina, dextram.

Quin & forsan Penelopes illud ad Ulyssem[e], [e] Ovid. Ep. 1.

Respice Laertem; ut jam sua lumina condas,
Extremum fati sustinet ille diem.

Jam moribundo lumina condas. Accedat quod Valerius Maximus[f] narrat de summæ apud Ceienses (Græciæ insulanos) dignitatis fœmina quæ postquam venenum cicutâ temperatum, mori expetens, hauserat, *cum jam visceribus rigorem & cordi imminere esset locuta; filiarum manus ad supremum opprimendorum oculorum officium advocavit.* Et antiquissimus idem mos est apud Homerum, ubi Agamemnon, inter mortuorum umbras, Ulyssi cædem suam miseram narrans & facinora Clytemnestræ, impudentissima secessit, inquit[g], ipsa, [f] Lib. 2. cap. 6. § 8. [g] Odyss. λ.

—— ὐδέ μοι ἔτλη ἰόντι πέρ εἰς ἀΐδαο
Χερσὶ κατ' ὀφθαλμοὺς ἑλέειν σύν τε στόμ' ἐρεῖσαι·

Nec quidem voluit mihi eunti ad inferos, manibus oculos includere atque os componere, ubi Eustathius, ἐχωρίσθη μου νόσφι γενομένη καὶ μὴ τὰ ὅσια ἐπιτελέσασα, *Secessit à me nec justa mihi* (sic eunti) *peragens.* Etiam ipse Deus O. M. ad Jacobum in Ægyptum descensurum[h], *ego tecum in Ægyptum descendam* (unde Ebræis receptum[i], כל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם *quotiescunque in exilium acti fuerint* seu *migraverint Israelitæ, Majestas Divina eos comitatur* (*& ego te inde reducem faciam & Ioseph* ישית ידו על עיניך *ponet manum suam* (*manus suas*) *super oculos tuos*; ubi in *Baal haturim* & in Bibliis Garaianis adnotatur, יעצים עיניך הבטיחו שלא ימות יוסף בחייו *claudet oculos tuos; unde fiduciam ei dedit, Josephum non moriturum illo superstite.* Et Aben Ezra, *Et ponet manus super oculos tuos*; id est, במותך כי כן מנהג החיים עם המתים *In morte sua. quoniam ita obtinuit mos inter vivos & mortuos.* Hugo Grotius; *quod sigillare oculos dicunt Latini* (ut in antè notato è Nonio) *id officium parentibus morituris exhibebant liberi.* Videsis Joannem Drusium in Miscellaneis[k]. Cæterum Ebræi de claudendis moribundi oculis ad hunc modum[l], אין מעצמין את המת בשבת ולא בחול עם יציאת נפש והמעצים עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים *Non claudunt Morientem* (neutiquam claudendi sunt, morientium, scilicet moribundorum oculi) *nec Sabbato nec die aliquo profesto* (non omninò) *tempore* seu *momento quo exhalaturus est animam*; seu potius *cum* aut *in exitu, discessu, animæ. Et qui claudit in exitu animæ effundit is sanguinem*; id est homicidii reus est. Tam Gemara quàm Misna ibi idem habet cum תורה adjecto, seu *Rabbinorum est disciplina.* Rationem addunt, שבסורה מועט מקרב מיתתו *quoniam motu leviculo acceleratur mors ejus.* Exemplum item habent, משל לנר שכבה והולכת אדם מניח אצבעו עליה מיד נכבית *instar candelæ extinguibundæ, in quam si quis manum suam imposuerit, statim extin-*

[h] Genes. 46. 4.
[i] R. Menahem Recanatensis ibidem, alii.
[k] Lib. 2. cap. 5.
[l] Misna tit. Sabbath cap. 23. fol. 151. 2. Gemara & Glossa ibi.

Ff 2

tinguitur. Atque in morientibus seu ægris usque ad mortem, mollissimè hanc in rem habendis, perquam erant solliciti; unde, juxta Talmudicos veteres, Maimonides[l], הגוסס הרי הוא כחי לכל דבר אין קושרין לחייו ואין פוקקין נקביו וגו' *Jam expiraturus* seu qui in articulo *mortis est, censetur ut vivus undiquaque. Non colligant maxillas ejus* (ne hiatu oris deformis fiat) *excrementa ejus non sistunt* &c. Nec quidquam ei tactu faciendum עד שעה שימות *usque ad ipsum tempus quo mortuus est*. Addit etiam, הנוגע בו הרי זה שופך דמים *qui ipsum* (tunc) *tetigerit reus est homicidii*. Et dein, המאמץ עיניו עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים אלא ישהא מעט שמא נתעלף *Qui oculos ejus in ipso exitu animæ clauserit, reus est homicidii. Adeóque expectandum est paululùm, ne inde vita quæ etiam tunc qualiscunque reliqua deficiat*. Eadem habentur in *Abel Rabthi*[m] qui vocatur *Masseceth Shemachoth*, & velut extravagans est in Talmude Babylonio. הגוסס הרי הוא כחי לכל דבר וגו' *Qui jam expiraturus est habetur ut vivus, omnimodo in sensu* &c. Nec res quæpiam illi molestiam ullam inferat, nec quidem quis eum tangat, עד שעה שימות שנאמר עד אשר לא ירתק חבל הכסף *usque dum mortuus fuerit, juxta id quod dicitur*[n], *antequam rumpitur funiculus argenteus*. Et paulo post, אין מעמצין את עיני הגוסס הנוגע בו ומזיזו הרי זה שופך דמים *nec oculos ejus* (claudendo) *figunt. Qui eum tetigerit & ullatenus commoverit, homicida est*. Ita Rabbi Jacob Ben Asher in *Arba Turim*[o], ita alii. Receptior scilicet de moribundorum statu & cura, sententia ejusmodi erat. Sed verò in Talmude Babylonio, ad Misnam jam allatam, ubi Misnæ quidem sententia generalis de non claudendis ei, ante Spiritûs exitum, oculis expressim etiam in Gemara habetur, statim sequitur hoc, de Claudendis per Oleum Oculis, in nonnullis editis; תני רשבא אומר הרוצה שיתעמצו עיניו של מת נופח לו יין בחוטמו ונותן שמן בין ריסי עיניו ואוחז בשני גודלי אצבעותיו והן מתעמצין מאליהן *Legitur etiam* seu *Disciplina habetur, Rabbi Rasham docuisse, si quis vellet oculos morientis claudere, insufflandum illi vinum in nares ejus & imponendum Oleum* seu *unguentum inter palpebras oculorum ejus, atque digitos ejus prehendendos pollice suo utroque, indéque sponte clausos illos fore*. Ubi Glossa ואוחז בשני גודלי רגליו ועוצר באצבעותיו *& prehendit binos pollices pedum ejus & claudit eos digitis suis*. Pessimè heic habent editi aliquot עיני של מת pro מת & גודלי של pro גודלי. Et quisnam hic *Raschbam* (quod abbreviatura est sive ר R. Simeon, sive Samuel, sive Solomon Ben Meir aut alicujus alius parentis ab M. incipientis) nondum satis didici. Forte Rabbi Simeon Ben Mensia, à Maimonide[p] inter Gemaricos memoratus. Sed in editionibus correctioribus legitur רשב״א & רבי שמעון בן אליעזר *Rabbi Simeon Ben Eliazer*. Utcunque autem, ex veteri disciplina in Gemaram Babyloniam hoc receptum est. Dum verò loquitur heic tum Misna tum Gemara de non claudendis oculis המת עם יציאת נפש *morientis in ipso animæ exitu* (qui planè sumendus pro eo qui גוסס *jamjam expiraturus* Magistris dici solet) proximè adjicitur illud ר Rashbam heic seu Simeon Ben Eliezer, de מת *Moriente*, adeóque nec fortè de alio morientium genere capiendum

[l] Halach. Abel seu de Luctu cap. 4. §. 5.

[m] Cap. 1.

[n] Ecclesiast. 12. 6.

[o] Tit. Jore Deah cap. 339.

[p] In præfat. ad tit. Zeraim.

dum quàm quod Moribundorum nomine, Id est hactenus vivorum, in Misna & Gemara verbis illis proximante palàm venit. Atque si ita res capiatur, certè, ex disciplina veteri circa Moribundos, quæ, pro locorum seculorumque discrimine, uti alia non pauca, aliter aliterque se proculdubiò habuit, sequetur ita, Oleum, & digitorum appositionem, in ipso spiritus exitu, adhibere, fas etiam ex more fuisse. An de jam mortuis & veluti pollinctorum operâ, an de hactenùs vivis, adeóque clinicorum curâ, res hæc de oleo palpebris sic instillando capienda fuerit, ex verbis ipsis palàm satis non est. Sed verò nemo nescit, temporis esse crebrò latitudinem, seu, velut crepusculum, vitam ac mortem in confinio utriusque dubiam, sub ipsum spiritûs exitum, eámque ejusmodi, ut mortuúsne an adhuc vivus sit æger dubitetur, sed interim planè aut velut statim moriturus, aut etiam pro mortuo, tametsi nondum discesserit anima, meritò censeatur. Et veterem nemo nescit quæstionem illam, utrum τὸ Mori, Vitæ tunc discedenti, an Morti succedenti tribuendum esset. Quâ in re Plato [q] nec Vitæ illud nec Morti assignavit, & τὸ ἐξαίφνης seu *momentaneum* quid per se, & τὴν ἐξαίφνης φύσιν *repentinam naturam*, nuncupari voluit. Et de inungendis quidem mortuorum, adeóque pro mortuis habitorum, cadaveribus, ut apud Græcos & Romanos obvia sunt testimonia, ita etiam apud Ebræos [r]. De eo scilicet quod est *μυρίζειν εἰς τὸν ἐνταφιασμὸν* [s], *ungere in sepulturam*. Annè verò ex Talmudicis hisce, lucis quid haberi possit ad explicandum illud S. Jacobi de inunctione, viderint perspicaciores. Cum autem extremæ Unctionis usus, tam in Oriente quàm in Occidente, non solùm ex hoc S. Jacobi loco derivari soleat, verum etiam ex illo S. Marci [t] de duodecim Christi Discipulis, cui donum singulare, per quod *ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀῤῥώστους καὶ ἐθεράπευον*, *ungebant oleo multos ægros & sanabant*; certè ut apud Jacobum *ἀσθενεῖς* ita apud Marcum *ἄῤῥωστοι* eodem sensu pro ægris usurpantur, id est perquam imbecillibus & viribus quasi omnimodis carentibus, nec pro qualitercunque morbosis seu ægrotis. Et ut synonyma *ἀσθένεια* & *ἀῤῥωστία* passim habentur, uti & *ἀῤῥώστημα* quemadmodum in horum oppositis sunt *εὐσθένεια* & *εὐρωστία* pro virium integritate, robore corporis infracto, sanitate, ut apud Hesychium. Et Suidas; *Ἀῤῥώστημα νοσήματος διαφέρει. Ἀῤῥώστημα μὲν γάρ ἐστι νόσημα μετ' ἀσθενείας, τὸ δὲ νόσημα οἴησις σφόδρα δοκοῦντος αἱρετοῦ*, *Imbecillitas à Morbo* (unde ægri fiunt) *differt. Etenim Imbecillitas est Morbus cum virium defectione. Morbus autem opinatio vehemens ejus rei quæ videtur expetenda*; quæ verba ut reliqua ibi sequentia dicta sunt, de Animi morbis ac imbecillitate, ex disciplina Stoicorum qui eadem habent apud Laertium Diogenem [u]. Sed Cicero ex eâdem disciplinâ; *Morbum* [x] *appellant totius corporis corruptionem, Ægrotationem* (sic vertit ille *ἀῤῥώστημα*) *morbum cum imbecillitate.* Jam verò & Discipulorum Unctionem, uti hanc qualemcunque Presbyterorum, sequitur unctorum sanitas corporis; quasi illuc omninò, non Mortem, nisi ut præveniendam, spectaret. Id quod perquam est diversum ab Unctionis hujusmodi usu, maximè in Occidente

q In Parmenide. & vide sis Agellium 3. lib. 6. cap. 13.

r Maimonides Ebhalac Abel cap. 4 § 1.

s Marc. 14. 8. Joann. 12. 7.

t Cap. 6. 13.

u Lib. 7. seu in Zenone.

x Tuscul. quæst. lib. 4.

dente, sic inde derivato. Vix enim sine Mortis, nec prævenienda, expectatione, solet adhiberi.

XIII. Quomodo autem & Quando Donum illud singulare sive Sanandi sive Inungendi ægros, quales diximus, maximè quasi spiritum per imbecillitatem & virium defectum jam exhalaturos, id est ἀσθενοῦντας [y] & ἀῤῥώστους (nam de omnigenis ægris haud omninò videtur juxta jam dicta, intelligendum; nec Marcus *ἀῤῥώστους ægros* seu *imbecilles* simpliciter, sed *multos* dixit, eos nempè qui, cum medicinam aliam sibi utilem neutiquam reperirent, de salute restituenda desperantes, velut miraculo sanarentur, ac quasi in vitam reduces fierent) Quomodo inquam aut Quando Donum hoc sibi nacti fuerint Presbyteri dispersorum tempore Jacobi Credentium & non Credentium, consideratu dignum. Quomodo autem Extremæ Unctionis in Christianismo ab eis *solùm* qui & Presbyteri ordinati sunt & Sacerdotes etiam vocari volunt, adhiberi *solitæ* usus inde fundetur, scriptores passim Pontificii ostendere conantur. Certè dum ait Jacobus *προσκαλεσάσθω accersat* Presbyteros, Presbyteros videtur qualescunque, sive Ordinatos, sive Vulgares nec Ordinatos (juxta superiùs dicta) intelligere, adeò ut Juniores, seu Vulgi viliores, necdum in ulla Presbyterorum classe censendos, ob singularem rei gravitatem seu vires adeò deficientes, id est *ἀσθένειαν*, ac discessûs etiam animæ celeris expectationem, accersendos noluerit. Et advertendum, statim verba illa de Presbyteris, Oratione, ac inunctione facta apud S. Jacobum, sequi *ἐξομολογεῖσθε* (codex MS. ille celeberrimus ex Oriente in Britanniam pridem allatus, *ἐξομολογεῖσθε οὖν*) *ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα καὶ εὔχεσθε* (MS. ille, *προσεύχεσθε* non *προσεύχεσθε* (ut viro Maximo inde notatum est) *ὑπὲρ ἀλλήλων ὅπως ἰαθῆτε. πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη*; *Confitemini ergo* (sic etiam Vulgatæ autor; quasi οὖν heic legisset, & consecutio ex præcedentibus pendens sic fuisset adjecta) *vobis invicem* (Syrus ܚܕ ܠܚܕ חד לחד *unus uni*, seu *alius alii*, uti & Arabes بعضكم لبعض *alter vestrum alteri*) *delicta* seu *errata* (Vulgata habet *peccata vestra*; & *vestra* heic legere in Græco & Syrus & Arabes) *Et orate super alterutrus* (Syrus ܚܕ ܥܠ ܚܕ חד על חד *unus super alterum*, & Arabes بعضكم علي بعض *alter vestrum super alterum*) ut *curemini* seu *sanemini*. *Multum valet* (vulgata *multum enim valet*, uti & Syrus) *deprecatio justi intenta, assidua, efficax*, ex animo profusa. Ex eis quæ sic præcedunt, de Presbyteris accersendis, Oratione, & Inunctione, consecutio hæc seu ratio de mutuo invicem orationis apud universos usu (nihilo insuper sive de Presbyteris sive de Inunctione iterato) præscribere videtur, quasi res tota in peccatorum confessione, eaque inter se ad invicem [z], & in Oratione efficaci, reverà consistere voluisset. Accedat jam haud ita rationi dissonum esse, contextum Jacobi

y Matth. 10. 8. Marc. 6. 13.

z Vide heic Erasmum.

cobi aliter etiam quàm antè aut vulgò intelligendum vertendúmque. Nimirùm forsan illud de Presbyteris accersendis, spectavit ad moribundo seu pro moriente habito usitatum officium pollincturæ adhibendum, illud quod in inungendo cum orationibus sub vitæ ejus exitum, sive verum sive creditum, habebatur. Nec Imperativè sumendum fortè *προσκαλεσάσθω accersat*, sed Admissivè tantùm seu ut concedentis dictum. Etiamsi adeò *ἀσθενὴς* seu *imbecillis* fuerit ut Presbyteros, id est proximorum ac vicinorum qualescunque amicos graviores & primores aliquot, ad se accersendos voluerit, ut secum nimirùm orarent & mortuum ex more pollincerent, adeóque etiam pro jam mortuo sive oculos claudendo sive alitèr illum inungerent, nihilominus *ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως Precatio fidei σώσει τὸν κάμνοντα* quod vulgo versum, *salvum faciet* aut *salvabit infirmum.* Certè benè reddi posset *salvum faciet* ipsum etiam *Mortuum, pro mortuo* scilicet *habitum*, seu etiamsi de exitu animæ ejus neutiquam dubitaretur. Ejusmodi usus Imperativi haud ita rarus. Habetur in illo Christi apud Joannem[a], *λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν, Solvite, destruite, templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*, quod planè est *tametsi solveritis* &c. Ejusmodi sunt alia in Scriptura obvia[b]. Simile etiam in illis Esto, Detur, Admittatur; Det, ut in illo Ovidii, *Vilia miretur Vulgus* &c. Martialis illo[c], de semicinctio,

Det tunicam dives, ego te præcingere possum,

in eo, *Ruat Cœlum, fiat Justitia*, & innumeris aliis. *τὸν κάμνοντα* autem etiam *Mortuum* nec *infirmum* aut *ægrum* (ut vulgò) denotare posse palam est. Hesychius in *Κάμνει*, post vulgares de ægro ac morbo laborante significationes, adjicit *ἀποθνήσκει moritur.* Et Suidas in *Κάμνειν, λέγεται ἢ ἐπὶ τῶν ἀποθανόντων, dicitur verò etiam de ipsis Mortuis*, quibus pro exemplo adjicit, *εἴδωλα καμόντων, umbræ mortuorum.* Ita Etymologicum Magnum, *σημαίνει καὶ τοὺς τεθνεῶτας, ὡς εἴδωλα καμόντων, καὶ καμόντας ἀνθρώπους, ἀντὶ τοῦ τελευτήσαντας, ἀποθανόντας, significat etiam Mortuos, ut in illis Umbræ mortuorum, & homines καμόντας pro iis qui jam è vita discesserant, & Mortuis.* Quod Suidas & Etymologicum, sine autore adscripto, habent de *εἰδώλοις καμόντων umbris mortuorum* ex Homero[d] sumptum est. Apud eum Achilles Ulyssem ad inferos seu Plutonis regna accedentem, cum hisce excipit,

Σχέτλιε τίπτ' ἔτι μεῖζον ἐνὶ φρεσὶ μήσεαι ἔργον;
Πῶς ἔτλης ἄϊδος δε κατελθέμεν, ἔνθα τε νεκροὶ
Ἀφραδέες ναίουσι, βροτῶν εἴδωλα καμόντων;

Infœlix, quid majus in mente cogitasti facinus? Undenam audes ad Inferos venire, ubi Mortui Imprudentes habitant, simulachra seu *umbræ hominum καμόντων* seu *mortuorum?* Alibi item[e] de Mercurii & comitum ad Inferos aditu,

ἶκον

a Cap. 2. 19.

b Vide Martinum Martini Hypotyposeon lib. 4. cap. 4. Salamanticæ 1565.

c Lib. 14. pag. 153.

d Odyss. λ.

e Odyss. ω.

——— ἵκοντο κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα,
Ἔνθα τε ναίουσι ψυχαὶ, εἴδωλα καμόντων·

Pervenerunt in asphodelorum pratum, ubi habitant Animæ, Umbræ Mortuorum. Etiam Patrocli ſimulachrum ad Achillem[f],

[f] *Iliad.* Ψ.

Τῆλέ με εἴργουσι ψυχαὶ, εἴδωλα καμόντων,

Procul me abigunt Animæ, Umbræ Mortuorum; ubi Didymus Scholiaſtes, καμόντων, τῶν τεθνηκότων, *Mortui voce illa denotantur.* Et Euſtathius ibi; ἑρμηνευτικόν ἐστι τοῦ ψυχαὶ τὸ εἴδωλα καμόντων, & ὡς ἐκ παραλλήλου ταῦτα κεῖται· τὸ ψυχαὶ καὶ τὸ εἴδωλα καμόντων, *Animas* (apud inferos) *interpretatur ſimulachra* καμόντων *mortuorum, & invicem ſibi pro eiſdem habentur.* Sed & mitioribus & magis vulgaribus etiam in ſignificationibus, uti aliis, uſurpatur eadem vox apud Homerum alibi, nec rarò; ſed & in notione jam dicta etiam alibi. Scholiaſtes item Ariſtophanis, ubi[g] *ægritudine laborare* κάμνειν interpretatur adjicit, λέγεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀποθανόντων, *dicitur verò etiam de Mortuis*, exemplo illo εἴδωλα καμόντων adducto. Platæenſes etiam in oratione ſupplice ad Laconas, apud Thucydidem[h], ἱκέται γιγνόμεθα ὑμῶν τῶν πατρῴων τάφων καὶ ἐπικαλούμεθα τοὺς κεκμηῶτας (ut in olim editis; ſed depravatè pro κεκμηκότας, quod etiam ex Scholiaſte ibi liquet, qui & ita legebat, nec alitèr viri docti) *Per patrum ſepulchra ſupplicamus, etiam & invocamus ipſos mortuos.* Ubi Scholiaſtes, τοὺς κεκμηκότας, τοὺς νεκροὺς, (adeóque κάμνοντας) *ſignificare mortuos.* Rariſſimus vocabuli uſus in literis ſacris; nec fateor, illic alibi in hunc ſenſum. Sed & Ariſtoteli ſic, velut vox perquam familiaris ad mortem & mortuos denotandos, adhibetur, ubi[i] de Mortuis, quà felicitas ſive ipſorum ſive ſibi ſuperſtitum amicorum conſideranda erat, diſputat, & poſtquàm τεθνεῶτα & τελευτήσαντα pro mortuo aliquoties uſurpaverat, pro eodem itidem κεκμηκότα ut ſynonymum adhibet. Συμβάλλεσθαι μὲν οὖν τι φαίνονται, inquit, τοῖς κεκμηκόσιν αἱ εὐπραξίαι τῶν φίλων· ὁμοίως καὶ αἱ δυσπραξίαι· *Conferre igitur quid Mortuis proſperi amicorum ſucceſſus videntur, uti paritèr & infortunia.* Nec de ſignificatione hac vocis illic, unquam dubitatum eſt. Et in Juliani Auguſti Fragmento[k],

[g] *Ad Theſmophoriazuſas.*

[h] *Lib.* 3.

[i] *Ethic. Nicomach.* 1. *cap.* 11.

[k] *Part.* 1. *Pag.* 548.

Οὐδ' ὅσα νερτερίων ὑπεδέξατο φῦλα καμόντων
Τάρταρος ———

Neque quotquot infimorum excepit gentes Mortuorum Tartarus. Aliis veterum ita eſt uſurpata. Certè inter prophetas veteres[l], uti & Chriſtianos primitivos[m] alióſque, Mortuos aliquot ſeu κάμνοντας, ſaltem eos qui viderentur mortui, in vitam & ſanitatem, oratione efficaci, etiam & alitèr, reſtitutos legimus

[l] 1 *Regum* 17. 22. 2 *Regum* 4. 34. & 13. 21.

[m] *Dionyſ. Carthuſian. in ſectam Machomet. lib.* 4. *Artic.* 14. *alii obitèr.*

mus; quemadmodum & à S. Petro Tabitham resuscitatam [n], uti & à S. Paulo [o] Eutychum; id est à Domino per eos resuscitatos. Et sensui huic sanè favet illud S. Jacobi, *καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν* (seu *τὸν κάμνοντα*) *ὁ Κύριος*, *& resuscitabit eum Dominus*. Eadem enim vox *ἐγείρω expergefacere* & ejusmodi alia per se significans, non rarò in Novo fœdere habetur pro *Mortuum resuscitare*, *excitare*, in vitam reducem facere. Unde Ἔγερσις in Glossario *resurrectio*. Simul etiam cum Infirmorum Sanationis dono illo singulari, quo Discipulos suos Christus dignatus est, conjungitur ab eo *νεκροὺς ἐγείρετε* [p] *Mortuos excitate*; & postmodum de resurrectione Mortuorum, seu pro Mortuis habitorum, usurpatur [q] in sensu quidem velut Scripturæ proprio. Et Hesychius *ἐγερεῖ*, *ἀναστήσει*, quod resurrectionem à mortuis aut quasi denotat. Ita *Oratione* heic *Fidei* etiam Mortuus aut pro Mortuo per virium defectum habitus resuscitandus. Certè qui in Presbyteros illos Tribuum (ut ex Jacobi epistola liquet) duodecim, aut singulares inter eos Christianismi Presbyteros, Sanationis tunc ejusmodi donum, adeóque in se, ex eo quòd Christi discipulis ita competiit (perinde acsi ex Luce Solari Lumina haud ei disparia sibi terrestres vendicarent) derivare fidentiùs solent, pari, quantum video, jure etiam & Mortuorum Resuscitationis facultatem tum Presbyteris illis tum sibi, velut ex præstituto, tribuere possent. Et locutionis commutatio ejusmodi, ut quem *ἀσθενοῦντα* adeò pauculis antè verbis, vocasset Jacobus, eundem jam (quasi idem undiquaque ipsum nollet) *τὸν κάμνοντα* nuncupet, innuere videtur hoc aliud & gravius quidquam significare, maximè cum articulus (de cujus vi disputationes sunt obviæ) adjiciatur; *ipsum etiam Mortuum* aut pro Mortuo & pollincendo planè habitum Sed nihil heic definimus. Ut perspicaciùs, quæ attulimus, considerentur, tantùm proponimus, ingeniosioribus ea libenter submittentes.

n *Act.* 9.40.
o *Ibid.* 20.10.
p *Matth.* 10. 8.
q *Ibid.* 11. 5. 14. 2. 16. 21. 27 52. 63 & 64. 28. 6 & 7. *Marc.* 6. 14. 12. 26. 16. 16. *Luc.* 7. 22. 9. 7. 20. 37. 24. 6. *Act.* 3. 15. 4. 10. 5. 30. 13. 10. &c.

Cap. VIII.

I. *De* Natalibus *eorum qui ritè in Synedrium sive* Magnum, *sive* Vigintitriumvirale *cooptarentur.*

II. *Afferuntur nonnulla quæ suadere videantur*, tantùm Sacerdotali *&* Levitico generi *in* Synedriis *Locum fuisse legitimum.*

III. *Expenduntur illa & ad* Talmudicorum *mentem explicantur.*

IV. Usus *&* Mores *Ebraici illam circa rem. De* Judicibus *à* Josaphato *constitutis*, *& mira* Syri *&* Arabis *ab Origine reliquisque versionibus illic* discrepantia.

DE Dignitate Civili singularique in Synedria qualiacunque cooptandorum, id est Presbyteratûs, Gradu qualicunque, tam per Ordinationem solennem, eámque variam, conferri solito, quàm per Existimationem & Præstantiam aliquam apud vulgus, citra Ordinationem ejusmodi adquisi-

quiſito, adeóque de Ebræorum Presbyteris omnimodis, eorum Nomine diverſimodè tributo, & Creatione, capite ſuperiore actum eſt. Sequitur, ut, juxta inſtitutum, De eorum Natalibus, Vitæ genere, & de reliquis eos, ab aliis non admittendis, ritè diſcriminantibus videamus. Quod ad Natales eorum ſpectat; Cooptandi in Synedrium ſive Magnum ſive Vigintitriumvirale aliquod, debuere eſſe Sanguine puro, ſive Sacerdotes, ſive Levitæ, ſive è reliquis qui generali nomine Iſraelitarum venire ſolent, ad excludendos Proſelytos etiam Juſtitiæ, nedum Domicilii, Mamzeres, Prophanos, Libertinos, Servos, ac univerſos horum alicujus ſanguine inquinatos. Et quamvis initia ſua habuiſſe dicitur Synedrium Magnum per ſelectionem factam è ſingulis Tribubus (juxta ſuperiùs oſtenſa) nihilominus, ſequentibus in ſeculis, ſurrogandi in demortuorum ſemotorúmve locos, non ita è Tribubus, per Sortes aliquas ſucceſſionis alitérve, ſinguli neceſſariò ſelecti erant, ſed ex eis *qui* aliter idonei, puro, ut diximus, eſſent Sanguine, ſive Sacerdotes ſive Levitæ ſive è reliquis tribubus quiquam. Miſna de Judiciis Capitalibus agens [a] (id eſt eis quæ Synedriis jam dictis erant propria) אין הכל כשרין לדון דיני נפשות אלא כהנים לוים ישראלים והמשיאין לכהנה *Cuncti Judiciis Capitalibus idonei non ſunt. Illi tantùm idonei qui ſint Sacerdotes, Levitæ, Iſraelitæ, atque ex hiſce etiam ii qui adeo puro ſint ſanguine ut nuptiis Sacerdotalibus fuerint idonei.* Et de puritate heic Sanguinis, quà Sacerdotum nuptias reſpicit, fuſiùs alibi [b] diſſeruimus. Ex iſtis Maimonides [c], אין מעמידין בסנהדרין אלא כהנים לוים וישראלים המיוחסים הראוים להשא לכהונה שנאמר והתיצבו שם עמך בדומין לך בחכמה וביראה וביחס *Haud conſtituebant in Synedriis* (jam dictis) *alios præter Sacerdotes, Levitas, & Iſraelitas genere nobiliſſimo* ſeu *ſanguine puriſſimo, & quorum filiæ legitimè Sacerdotibus copulari poſſent, juxta id quod ſcriptum eſt, faciéſque eos ibi ſtare tecum* (verba ſunt [d] Numinis ad Moſem de Septuaginta collegis adſciſcendis) *ſcilicet in Sapientia, Timore, Genere, tibi ſimiles.* Alii illic [e] עמך *tecum* interpretantur per מיוחסין כמותך *genere nobiliſſimo qualis ipſe es.* Addit ibi Maimonides, ובמצוה להיות בסנהדרין גדולה כהנים ולוים שנאמר ובאת אל הכהנים הלוים ואם לא מצאו אפילו היו כולם ישראל הרי זה מותר *Etiam in Præcepto habetur ut admittantur in Synedrium Magnum Sacerdotes & Levitæ, juxta id quod legitur [f], & accedes ad Sacerdotes Levitas* ſeu *Levitici generis* (quod ad Synedrium Magnum attinuiſſe inferiùs oſtendetur) *Sed tametſi ex illis nullus ibi fuerit, ſed univerſi collegæ ex Iſraelitis conſtarent reliquis, id ſatis legitimum habebatur.* Sequitur enim in textu illo ואל השופט *& ad Judicem* (qualemcunque ex Iſraelitis puris) unde *Sepher Siphri* ibi, ואל השופט זהו שאמרנו אף על פי שאין בו כהנים ולוים כשר *Et ad Judicem; Inde eſt quod dicimus, etiamſi deeſſent ibi Sacerdotes & Levitæ, Synedrium fuiſſe ſatis legitimum.* Summa demùm eſt, receptiſſimum apud Talmudicos haberi, non minùs univerſis, non optimo natalium puriorum jure conſpicuis, ſive Sacerdotali ſive Levitico ſive Iſraelitico genere, præcluſum eſſe in Synedrium tum Magnum túm Vigintitriumvirale quodlibet aditum, quàm Iſraeli-

a *Tit.* Sanhedrin *cap.* 4. *Gemar. Babylon. ibi fol.* 32, 1. 36, 2. & *vide Alphesium Tom.* 3. *fol.* 283.
b *De Succeſſione in Pontificatum lib.* 1. *cap.* 2 & 3. & *in Uxore Ebraica lib.* 1. *cap.* 7.
c *Halach.* Sanhedrin *cap.* 2. §. 1. *Mikotzi Præcept. affirmat.* 97.
d *Numer.* 11, 16.
e *Gloſſ. ad tit.* Kidoshim *cap.* 4. *fol.* 76, 2.
f *Deut.* 17, 9.

raelitis qualibuscunque (quantum ad Natales, puris) si alia neutiquam obstarent, inter eligendum & cooptandum patuisse.

II. Injici autem heic solet scrupulus; non dico adversum illud quod de Proselytis, Libertinis, Profanis, Mamzeribus reliquisque haud puro sanguine Israelitis præcludendis dictum est. Nam eam in rem, viget Talmudicorum expressior consensus, juxta jam allata. Neque omninò obstat, quòd Semaiah & Abtalion, alter Princeps Synedrii, alter Pater (quod & inferiùs apertiùs ostenditur) Senacheribi Proselyti posteris* (ut creditum est) oriundi fuerint. Nam matre nati sunt Israeliticâ adeóque sanguine fuere satis, hanc ad rem, pro defæcato habito, nec inter Proselytos censendi. Et de natalibus ejusmodi nos affatim alibi. Abraham Zacuthius[g] Semaiah & Abtalion היתה אמם מישראל כדי שיכלו לדון *ex matre erant Israelitica, adeóque fas fuit eis* (in Synedriis) *judicare.* Sed quod ad illos spectat, temporis est haud parùm inclinantis apud Ebræos imperii. Etiam Temperamenta seu Exceptiones, pro Locorum ac Seculorum, in rebus hujusmodi (quæ, pro arbitrio eorum qui rebus præessent, admittebantur, nec expresso juris Divini præcepto aliquo nixa, aliter atque aliter se habere potuere) Discrimine, non raró evenêre quæ regulis alitèr generatim receptis refragarentur. De illis autem Proselyti posteris, plura inferiùs ubi de Continuatione Synedriorum agitur. Quod autem parile omnimodorum tam Israelitarum, quales diximus, quàm Sacerdotum Levitarumque (perinde ac si diceres in reipublicæ Christianæ idiotismo, tam Laicorum quàm Ecclesiasticorum) admissionis jus spectat; occurrunt nonnulla quæ illud quidem impugnare videantur. Partim in sacris literis, partim apud Talmudicos aliòsque Ebræos, ac partim demùm in Christianorum scitis. Quod ad sacras heic literas attinet; legitur illud in Deuteronomio[h]; *Si res aliqua difficilis apud te in judicio nata fuerit* &c. *Surges & ascendes ad locum quem elegerit dominus Deus tuus veniésque* אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם וגו׳ id est, *ad Sacerdotes Levitas & ad Judicem qui erit in diebus illis, & inquires, illique indicabunt tibi verbum Judicii. Et tu agere debes juxta verbum illud quod annunciaverint tibi de loco illo* (Vulgata; *& facies quodcunque dixerint qui præsunt loco*) *quem elegerit dominus* &c. *Vir autem ille qui egerit procaciter nolueritque audire Sacerdotem, qui stat coram domino Deo tuo ut ibi ministret, aut Judicem, etiam morietur vir ille* &c. De Synedrio Magno heic verba fieri passim sumitur[i], ubi *Sacerdotes Levitæ* & *Judex* memorantur velut ii qui semper in eo locum haberent. Verba illa *ad Sacerdotes Levitas* seu ut Judæi Hispanienses, *a los Sacerdotes los Levitas*, Ebræis sonant[k] אל הכהנים שיצאו משבט לוי *ad Sacerdotes è Tribu Levi oriundos* seu *Sacerdotes Levitici generis* (ut habet Vulgata) quod & dictum volunt non aliter atque *Sacerdotes filii Levi*[l] atque ideò ut Sacerdotum quorum dignitas ex jure Primogenituræ nata paulò ante fuerat in usu, ratio heic haberetur nulla. Sic intelligo Abenezram ubi ad hunc locum Sacerdotes ait fuisse etiam qui non ex

g Juchasin *fol.* 18, 1. & *vide R. Gedaliah in* Shalshelech *fol.* 25, 2.

h *Cap.* 17, 8.

i *Abarbinel in* Peruth Tora *fol.* 363. *b.* & 365. *b.* *Munster. ibid. Petr. Galatinus. l.* 4. *cap.* 5. & *Magistri passim.*

k *Jarch.* & *Abenezra ad Deut.* 17, 8. & *paraph. Jonathani tributa.*

l *Deut.* 21, 5.

ex Tribu Levitica. *Quam vellem indicaſſet eos* ait J. Druſius [m]. Similis locutio alibi [n]; *non erit Sacerdotibus Levitis & toti Tribui Levitarum pars & hæreditas inter Iſrael.* Item de plaga Lepræ [o] *facietis juxta omnia quæ docuerint vos Sacerdotes Levitæ*, ſeu *Levitici generis*, ſeu τῶν Λευιτῶν *Levitarum*, ſeu οἱ Λευῖται quemadmodum Græci hiſce aliiſque in locis [p], vertunt. Syrus autem in loco illo priore de Sacerdotibus Levitis diſjunctivè transfert ܠܟܗܢܐ ܠܘܝܐ ܠܟܗܢܐ ܐܘ ܠܠܘܝܐ *ad Sacerdotem aut ad Levitam.* Sed Arabs Erpenianus الي اللايمة اللوانيين *ad Sacerdotes Levitas* uti aliis in Locis ſimilibus; Jaianus ad Sacerdotes والي اللوانيين *& ad Levitas.* Etiam eodem in libro [q]; *Stabunt ambo homines illi inter quos eſt controverſia coram domino in conſpectu Sacerdotum atque Judicum qui fuerint in diebus illis.* Alibique [r], *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam & Legem requirent ex ore ejus, quia angelus domini exercituum eſt.* Atque apud Ezekielem [s], de Sacerdotibus Levitis ſeu Levitici generis (ubi tamen vulgata habet *Sacerdotes & Levitæ*) legitur, *Et in controverſia ipſi ſtabunt ut judicent in judiciis meis, & judicabunt ipſam.* Quibus, de Sacerdotibus, dictis, id adjiciatur quod de tota ipſa Tribu Levitica habetur in benedictionibus illis Moſaicis [t], יורו משפטיך ליעקב ותורתך ישראל *Ipſi docebunt Jacob Judicia tua & Iſrael Legem tuam*, ubi in Vulgata prætermittitur יורו quod τῷ *docebunt* ſeu δηλώσουσι id eſt *manifeſtabunt* aut *aperient* reſpondet. Jam verò ad hunc locum obſervanda ſunt quæ tum interpretes Ebræi Chaldæique, tum Talmudici, velut ſacro ſermone ſatis indicata, adferunt. Paulò antè præcedunt ibi de Levi; *qui dixit patri ſuo & matri ſuæ, non vidi eum, & fratres ſuos non agnovit, neque filios ſuos cognovit, neque filios ſuos cognovit.* Onkelus ibi; *qui patris & matris ſuæ non eſt miſertus* כד חבו מן דינא *quando rei fuerunt judicii*, quod in paraphraſi Hieroſolymitana expreſſim refertur ad Judicium illud [u] de Thamaris ac Judæ concubitu. Non quòd aut hic pater aut illa mater Levi, qui planè Judæ frater fuit cui Thamar nurus. Sed perinde ac ſi eo in judicio Levi, veluti ante alios judiciis etiam tunc deſignatus, adeò prudenter atque animoſè ſe geſſiſſet, nullâ nempè perſonarum dignitate ab officio judicis recto deflexus, ut pro eo qui ob juſtitiæ amorem ſingularem, nec matris nec patris rationem habens, meritò Judiciis præficeretur. Quod adjicitur illîc de Fratribus, ad pœnam quâ vitulum aureum colentes à Levitis [x] afficiebantur; quod de Filiis, ad ſacram de Zimri & Cozbi, à Phineeſo ex ea Tribu ac Sacerdote haſtâ transfixis, hiſtoriam trahunt etiam Hieroſolymitani. Quod ea de re habent alii [y], qui velit, conſulat. In pœna autem cultûs Vituli, Fratres intelligunt tantùm uterinos; qui ita non Levitæ. Nam totam aiunt tribum hanc à cultu illo abſtinuiſſe, quod & eliciunt è Sacro ſermone illo. Atque è receptis de Levitarum ejuſmodi ſub ipſis reipublicæ Ebraicæ initiis judicandi tum frequentia tum integritate, pro eo quod ſupra è Deuteronomio citatur יורו וגו' *docebunt Judicia*

m Ad difficiliora loca Deuteron. cap. 77. ſed & vide Abenezr. ad Deut. 21, 5.

n Deut. 18, 1.

o Ibid. 24. 8.

p Ezekiel. 44, 15. Joſuæ 8, 33.

q Deuter. 19, 17.

r Malach. cap. 2, 7.

s Cap. 44, 15. & 24.

t Deuter. 33. 10.

u Geneſ. 38, 24 &c.

x Exod. 32, 26. &c.

y Vide Sepher Siphri col. 243. Jarchium ad Deuter. 33. Abarbinel Piruſh Tora fol. 414. Bechai fol. 240. col. 4. &c.

cia tua, ſubſtituitur apud Onkelum כשרין ואילין דילפין דינך ליעקב *Digni ſunt iſti*, ſeu *ante alios idonei, qui doceant judicia tua Jacob*, & in paraphraſi Hieroſolymitana, כשרין אינון דילפין סדרי דינך לדבית יעקב *Digni ſunt iſti qui doceant ordines judiciorum domui Jacob*, quemadmodum etiam in ea quæ Jonathani tribuitur

Vetuſtus item autor [z] ibi, יורו משפטיך ליעקב ילמד שכל הוריות אינן יוצאות אלא z Sepher
מפיהם שנאמר ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע ריב אלו דיני פרה וריבי סוטה וריבי Siphri col.
עגלה. נגע אלו נגעי אדם ונגעי בתים ונגעי בגדים *Verba illa docebunt judicia tua* 243.
Jacob, denotant univerſa documenta ſeu *dogmata non aliunde quàm ex eorum* (Levitarum) *ore manâſſe; juxta illud etiam quod ſcriptum eſt, juxta verbum* aut *os eorum* ſeu *in ore eorum*(quod de Sacerdotibus filiis Levi dicitur [a]) *erit omnis cauſa* a Deuter. 21.
& omnis plaga (id etiam in Vulgata vertitur; *ad verbum eorum omne negotium* 5.
& quicquid mundum vel immundum eſt, judicetur; à Græcis, πᾶσα ἀντιλογία καὶ πᾶσα ἁφή, Chaldæis autem, *ad verbum eorum ſit* כל דין id eſt *omne judicium & omnis plaga Lepræ.* Sed ad Ebræa redimus) *Cauſæ nomine intelligitur cauſa de Vacca Rufæ* [b] *ſacrificio, cauſa de uxore à viro zelotypo in judicium deducta* [c], b Numer. 19.
cauſa de Vitula decervicanda; nomine autem Plagæ, plaga hominis, plaga 2.
ædium, plaga veſtium. Sic ille. Alius item [d]; יורו משפטיך שיהו כל ההוראות נתנות c Ibid. 5. 15.
d Peſiktha
על פיהם כענין שנאמר ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט על פי התורה אשר יורוך Zotertha fol.
91. col. 4.
ותורתך לישראל על פי התורה אשר יורוך *Docebunt judicia tua, quoniam omnia dogmata* ſeu *documenta per eorum os tradita ſunt, veluti in eo quod dicitur* [e], *& venies ad Sacerdotes Levitici generis & ad Judicem &c. Juxta legem quam* e Deut. 17. 9.
docebunt te. Etiam & per Legem tuam indicatur heic illud, juxta legem & 11.
quam docebunt te. Alibi etiam non rarò, ad dignitatem ſive Levitarum ſive Sacerdotum in judiciis ſingularem denotandam, verba illa benedictionis Moſaicæ à Talmudicis [f] afferuntur. Adducitur huc & illud de Conſiſtorio f Vide Gemar.
Sacerdotum ſic dicto apud Philonis [g] interpretem. Joſephus item adverſus Babylon. ad tit.
Molonem [h], de Sacerdotibus, ídque velut ex Moſaica inſtitutione; Τούτοις δ' Joma cap. 2.
ἦν καὶ τοῦ νόμου καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων ἀκριβὴς ἐπιμέλεια· καὶ γὰρ fol. 26. a.
S phei Ju-
ἐπίσκοποι πάντων καὶ δικασταὶ τῶν ἀμφισβητουμένων, καὶ κολασταὶ τῶν κατεγνω- chaſin fol. 24.
a. &c.
σμένων οἱ ἱερεῖς ἐτάχθησαν. *Apud hos autem & Legis & aliorum ſtudiorum* g Lib. 3 de
cura fuit ſumma. Inſpectores enim rerum omnium, atque Judices dubiorum, & Vita Moſis.
punitores damnatorum conſtituti ſunt Sacerdotes. Atque ex hiſce proculdubio vide ſupra cap.
1. §. 8.
invaluit opinio illa Mahumedanorum, Septuaginta viros ſive ipſos qui primùm, h Lib. 2. ad-
ut ſuperiùs oſtenditur, Moſi ex numinis juſſu, adſciti ſunt, ſive qui ante eum eo verſ. Appio-
nem.
in montem [i] aſcenderant, è Tribu Levitica fuiſſe univerſos. Hos an illos innuerit impoſtor ille Mahumedes ubi hiſtoriam Sacram de Vitulo aureo, pro i Exod. 24. 1.
more ſuo, res & tempora diſcriminanda perperam confundens, interpo- & 9.
lat, non ſatis liquet. Atqui ait, Moſem è monte cum tabulis deſcendiſſe,

واختار موسى قومه سبعين رجلا *Et* [k] *elegit Moſes Septuaginta viros ex* k Azwar. 6.
Lat. 17.

 cætu

cætu suo, quod explicat paraphrastes ille eximius Mahumedes Ben Achmet, ممن لم يعبدوا العجل بامرة تعالى *Et eis qui Vitulum non adorarant, ex numinis jussu.* Id, ex orientalium traditionibus, est, ex Tribu Levitica; cujus neminem vitulino illo cultu pollutum esse scribunt etiam Ebræi[l]. Quin & Christiani sunt aliqui scriptores qui verba illa superiùs hoc capite ex Misna adducta, de eis quorum filiæ nuptiis Sacerdotalibus idoneæ fuere, seu de ritè in Synedria, ratione natalium, cooptandis, ad hunc modum vertunt, *Animarum judicia* (capitalia) *absolvunt duntaxat Sacerdotes & Levitæ, nec non & Sacerdotum affines Israelitæ.* Ita Paulus Riccius in Epitome sua de Talmudica doctrina. Id quod etiam legitur apud D. Matthæum, *qui dixerit fratri suo Raca*[m], ἔνοχος ἔσαι τῷ συνεδρίῳ *reus erit Concilio* seu *Synedrio* (qui locus de Synedrio Vigintitriumvirali à nonullis sumitur; qua de re plura inferiùs) Arabicè redditur, فقد وجب عليه ايمة الجماعة *reus erit Sacerdotibus Concilii* seu *Synedrii.* Atque ita tam Erpeniana & Kirsteniana quàm Romana editio; præterquam quòd Erpeniana habet لايمة, uti etiam perpulcher & vetustus Codex MS. Arundellianus. Jaianus autem Arabs tántùm وجب عليه الحكم *reus est judicii*, & pervetustus penes me MS. يكن مستحقا للحكم *dignus est qui judicetur.* Apud Christianos etiam aliquot Scriptores, omnimodum fermè Imperium ac Jurisdictionem (quæ in Exempla ac Argumenta, ut fieri amat, è vetustate utcunque desumta, sive Pontifici Romano, sive etiam Reformatis aliquot illum Potestatis Ambitione Omnimodæ, in *Ordine ad Spiritualia* duntaxat interim Utrisque obtensæ, tantùm non superantibus, inserviat) Sacerdotali Ebræorum generi adstruere satagentes, habentur alia non pauca, sed passim satis obvia, quæ nunc Primarium seu Singularem nunc etiam solum in Synedrium Magnum Sacerdotibus Levitisque permittunt aditum: Ea nec corrogamus nec ultrà designatum imus; jam antè allata, quæ promiscuæ omnium, tam nempè Israelitarum, natalibus non inquinatis, quàm Levitarum aut Sacerdotum, in Synedria admissioni ita refragari videantur, præter Reipublicæ hac in re usum, fusiùs explicaturi.

l Jarch. ad Exod. 32, 26. & Deut. 33, 10. alii.

m Cap. 5. 22.

III. Ex superiùs congestis liquet, tum signantiùs interdum *Sacerdotes Levitici generis* tum ipsam Tribum Leviticam interdum præ aliis memorari, veluti quibus Judicia, maximè difficiliora (quæ planè Synedrii, ex jure ordinario, erant Magni) essent peculiaria. Id verò certum est intereà, tam ex usu & moribus Ebræorum quàm ex Talmudicorum qui hac de re seriò, nec allusionibus aut locutionibus hyperbolicis implicati agunt, scitis, nulli Tribulium aditum heic esse præclusum Natalium nomine, nisi, ut dictum est, Inquinatorum. Adeóque tam Israelitis puro sanguine quibuscunque quàm aut Sacerdotibus aut Levitis apertum. Quod ad locum illum è Deuteronomio[n] alla-

n Cap. 17, 8.

allatum attinet; priori periochæ parte tam Judex quàm Sacerdotes nominantur, uti & posteriori tam Sacerdos quàm Judex, idque disjunctivè. Scilicet expressim, —— *nolueritque audire* אל הכהן העומד לשרת שם את יהוה אלהיך או אל השופט ומת האיש ההוא *Sacerdotem qui stat coram Domino Deo tuo, ut ibi ministret, aut Judicem, morietur vir ille.* Planissime *Sacerdotes* heic & *Sacerdos* idem videntur denotare; tametsi sint qui de Pontifice summo locum capiant, qua de re plura inferiùs. Hinc & *Iudex*, singulariter usurpatum, plures itidem Judices, qui non Sacerdotes, pariter designat; qui utrique etiam pluraliter paulò post in Deuteronomio [o] nominantur. Illud verò Vulgatæ quod pro citatis jam è Deuteronomio verbis substituitur, nempe, *nolens obedire sacerdotis imperio qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto judicis* (seu, ut in nonnullis editionibus quæ ferè evanuere *ex decreto Iudicis*) *morietur* nihil habet in Ebraicis aliísve versionibus quod sive *Imperio* sive τῷ *ex Decreto* sive *& decreto* respondeat. Aut Sacerdoti aut Judici obediendum dicit, aut moriendum; nec amplius, sacer sermo. Sic Græci, sic cæteri; tametsi sint viri clarissimi, qui Patres Christiani [p] amplissimam, inde Pontifici potestatem adstructam velint, aliíque aliter, sed perperam [q] nimis, dum illis etiam adversantur, exponant. Verum ad periocham dictam, Jarchius, אל השופט אשר יהיה בימים ההם ואפלו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו אתה צריך לשמוע לו אין לך אלא שופט שבימיך *Verba illa ad Iudicem qui erit in diebus illis, innuunt, etiamsi non fuerit is instar Iudicum reliquorum qui eum anteverterant, oportere te tamen eum audire. Tibi sufficit, quòd sit judex in diebus tuis.* *Sepher Siphri* [r] autem, אל הכהנים הלוים מצות בית דין שיהיו בו כהנים ולוים יכול מצוה ואם אין בו יהא פסול תלמוד לומר ואל השופט אף על פי שאין בו כהנים ולוים כשר *Verba illa, ad Sacerdotes Levitas, ostendunt esse quidem debuisse in Synedrio Sacerdotes & Levitas. Fortè ita esse debuit. At verò si deessent, ideóne Synedrium illegitimum? Nequaquam. Adjicitur, & ad Iudicem. Tametsi nec Sacerdotes nec Levitæ in eo locum haberent, nihilominus legitimum fuit.* Ita etiam legitur in *Pesiktha Zotertha* [s], alibíque apud Magistros, quemadmodum etiam superiùs ostendimus. Ubi intereà observandum est, *Sacerdotes Levitas* seu *Levitici generis*, non Levitas pariter ac Sacerdotes, nominari, cum tamen non minùs Levitas quàm Sacerdotes ibi intelligi uno velint ore Magistri. Signantiùs autem nominatos tum heic tum alibi, ubi de judiciis verba fiunt, Sacerdotes ac Levitas, ideo etiam docent fuisse quia ab occupationibus profanis, præ cæteris immunes, adeóque Legis sacræ studio maximè vacantes (unde & multò plures eorum quàm ex aliis tribulibus juris periti scientissimíque redderentur) in Synedria cooptari præ aliis solebant. Nec solùm in ipsis initiis reipublicæ Ebraicæ, sed etiam postmodùm non rarò, plerosque Synedriorum collegas fuisse sive Sacerdotes sive Levitas. De Mose, Aarone, Phineeso sub originem Synedriorum nemo nescit. Seculis etiam insequentibus aiunt inde evenisse, ut רוב הסנהדרין היו מהכהנים והלוים *pleraque Synedriorum pars maxima ex Sacerdotibus constiterit ac Levitis*; seu העיקר הם הכהנים *id quod in eis numerosius*

o *Deut.* 19, 17.

p *Bellarmin. de Verbo Dei lib.* 3. *c.* 4. & *de Romano Pontifice lib.* 4. *c.* 1. & *Colloq. Rainoldi & Harti cap.* 6. §. 2. &c.

q *Antonius Spalatensis de Repub. Eccles. lib.* 1. *cap.* 12. *Sed benè de hoc loco Sixtinus Amama in Antibarbaro Biblico lib.* 2. *pag.* 588. *Et de eo plura in sequentibus.*

r *Fol.* 45. *col.* 178.

s *Fol.* 76. *col.* 2.

ſius erat ſeu principale[t], *Sacerdotes fuerint.* Sic expreſſim Maimonides[t], Abraham Zacuthius[u], Abarbinel[x], alii. Inde etiam interpretantur iidem illud *docebunt Judicia tua Jacob*, de Tribu Levitica tota dictum; Non perinde ac ſi Levitis ſolis, verbis illis judiciorum poteſtas tribueretur, ſed ideò in benedictionibus Moſaicis uſurpatum, quia tribus illa, ob dictas jam cauſas, *judiciis* erat omnimodis forétque præ aliis idonea. Neque ex jure aliquo quod, à Synedriis, Tribus cæteras excluderet ſed ex juris diſcendi opportunitate atque occupationum aliarum vacatione. Abarbinel[y] ad locum illum, ראוי הוא שיורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע *digna eſt Tribus Levitica quæ doceret judicia tua Jacob & Legem tuam Iſrael & ſecundum verbum ejus* ſeu *os ejus* ſeu *in ore ejus ſit omnis cauſa & omnis plaga.* Quæ verba poſteriora, ex ſacro Textu[z] antè citato ſumta, non ad omnimodam ſimpliciter cauſam ſeu litem Forenſem quà Forenſis erat, attinuiſſe plerunque volunt, ſed aut ad cauſas generatim, quà ſive Benedictionis ſive Maledictionis carmen ſive, ut interdum, Sacerdotis præſentia, ſive illius ac Levitarum in expiando officium (quo quidem cauſæ ferè omnimodæ opus erat) adhibebatur, aut potius ad tales qualis eſt illa in quà verba ea uſurpantur, id eſt cauſâ vitulæ decervicandæ, veluti ad Vaccæ Rufæ ſacrificium, Examen uxoris ſuſpectæ per aquas amaras, Lepræ, alias aliquot. Neque in ipſo vitulæ decervicandæ ritu, aliud præter expiationis carmen à Sacerdotibus præſtandum erat, cæteris, Presbyteris & Synedris omninò relictis, ut libro oſtenditur tertio. Certè Abenezra interpretatur locum illum per ענש כל ריב וכל נגע *pœna* ſeu *condemnatio cujuſque cauſæ & cujuſque plagæ*; quod de Forenſi judicio ſumtum doctrinæ Talmudicæ omnimodò adverſatur. Neque ſanè ſi aliter ac dictum eſt verba illa intelligamus, ſine Sacerdotibus ac Levitis, imò nec ab aliis præter eos, decidi poterat cauſa, lis, ſeu controverſia qualiſcunque. Dignam igitur benedictionis elogio pronuntiavit tribum illam, id eſt ſuam, Moſes, è qua præ aliis, ſeligerentur qui judicia exercerent omnimoda, nulli tamen tribuum reliquarum in Synedria aditum præcludens. Unde & à Chaldæis & Hieroſolymitanis Levitæ ibi dicuntur כשרין *idonei* judiciis, id eſt, præ cæteris non pariter ſtudio Legis vacantes, idonei. Quin & Gemara Babylonia non ita diverſum eſſe ejuſdem loci ſenſum oſtendit, ubi ex aliis ſacri ſermonis locis, alias etiam cum hac Tribus commiſcet è quibus juriſperiti maximè eſſent expectandi. Verba ſunt[a]; אמר רבא לא משכחת צורבא מרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי או משבט יששכר לוי דכתיב יורו משפטיך ליעקב יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ואימא יהודה נמי דכתיב יהודה מחוקקי *Dixit Rabba, neutiquam reperiri ſapientum alumnos qui rebus decernendis* (præ aliis) *idonei eſſent, niſi ex Tribu Levi, aut ex Tribu Iſſacar, quoniam ſcriptum eſt de Levi, docebunt*[b] *judicia tua Jacob, & de Iſſacar*[c], *habebant cognitionem & intelligentiam temporum, ut ſcirent* (ſeu ut Vulgata; *ad præcipiendum*) *quid faciendum eſſet Iſraeli. Quin & rectè adjicienda Tribus Judæ, de qua ſcriptum eſt*[d], *Juda Legiſlator meus.* Ubi tam Vulgata quam Græca verſio, *Juda Rex meus.* Heic Tribus Judæ, Levi, Iſſacar, ſimul eodem juris ſcientiæ,

ex

t Tract. Sanhedrin cap. 2. &c.
u Sepher Juchaſin fol. 24. b.
x Pirush Tora fol. 306. col. 2. vide Maimonid More Nebochim part. 3. cap. 39.
y Pirush Tora fol. 414. col. 2.
z Deut. 21, 5.
a Gem. Babylon. ad tit. Joma cap. 2. fol. 26. a.
b Deuteron. 33, 10.
c 1 Paralip. 12. 33.
d Pſalm. 60, 9. & 108, 9.

ex ſacri Sermonis mente, ut vult Rabba, nomine conjunctas habemus. Et de Iſſacaritis D. Hieronymus [e] ab Ebræis edoctus; *ipſi*, inquit, *erant doctores, computatores & Magiſtri, ſive ad feſtivitates celebrandas ſive ad cætera.* Subjungitur demùm in jam dicta Gemara (ne ex jure nimirùm aliquo eis ſingulari quod tribueret autoritatem qua præ cæteris pollere viderentur, hoc dictum acciperetur) id eis, quatenus Tribules ſtudio juris promiſcuè incumbentes eſſe intelliguntur, ita competiiſſe, ut tantum juxta הלכתא *mores, ritus, ſancita prius recepta*, decernerent, nihil omninò ex autoritatis obtentu innovando. Seu, ut habent interpretes [f], להורות כהלכה וכדת *ad decernendum juxta ſententiam & morem receptum.* Adeo ut Magiſtri ex eis prodeuntes, utcunque numeroſiores aliis qui ex cæteris tribubus prodirent non ita frequentes, non magis autoritate aut prærogativâ aliquâ decernendi, Tribûs ratione, antecellerent quàm aut Sextus Papirius aut Cneius Flavius cæterarum Romæ tribuum juriſconſultis, quando aut hic Jus civile Flavianum [g] aut ille Jus civile Papirianum compoſuit. Neuter de ſuo quicquam aut adjecit aut adjicere ritè potuit. Papirius priſtinas leges, Flavius actiones legitimas congeſſit ediditque. Eæ non ab editorum autoritate, ſed à priſtino ſolùm more vim obtinuere; nulli tribulium tantundem præſtitiſſe non permiſſo. Quod verò è Philone de *Conſiſtorio Sacerdotum*, memoratum eſt, interpretis ejus cum Græcis conjuncti eſt vitium, qua de re etiam ſuprà [h] monuimus. Meliùs multo vertit Petrus Franciſcus Zinus [i], *Comprehenſum adducunt ad Principem cui Sacerdotes aſſidebant* &c. Joſephi (qui & ipſe Sacerdos) locus cum illis Deuteronomii de Sacerdotibus Levitici generis ſuperiùs memoratis atque ad Talmudicorum mentem explicatis comparatus, haud quidquam ab eis diverſum aſſerit. Et dubitari nequit, quin is temporis ſui Sacerdotibus, qui adeo tunc variatim, etiam per Romanos, præfuiſſent, etiam & ſibi Sacerdoti verbis in illis indulgentior fuerit. Verſio autem illa Pauli Riccii quæ *Sacerdotibus & Levitis & Sacerdotum affinibus Iſraelitis* tantùm permittit judicia capitalia adeóque locum in Synedrio, ſive Magno ſive Vigintitriumvirali aliquo, inſignis hallucinationis partus eſt, alibique, quantum ſcio, inauditus. Verum quidem eſt, verba illa Miſnæ [k] ſuperiùs [l] allâta וישראלים המשיאין לכהונה verti poſſe *& Iſraelitis qui collocant filias ſuas in matrimonium Sacerdotibus*, ſeu *generi Sacerdotali.* Unde etiam illud quod habet Riccius de affinibus manavit. Sed non ſine ſumma ejus incogitantia. Temerè enim, non ſenſum aut vim vocabuli השיא hac in re apud juriſconſultos receptiſſimam ſed tantùm grammaticalem amplexus, de eis qui filiarum nuptiis affinitatem cum Sacerdotibus jam contraxerant, locum capiendum duxit; quum uno Magiſtri ore pronuntient, eos intelligi univerſos quorum, ob ſanguinis ſeu generis puritatem, filiæ rite Sacerdotibus poterant collocari, tametſi nullam hactenus cum eis ejuſmodi contraxiſſent affinitatem. Unde & gloſſa ibi Talmudica [m], וישראל המשיאין לכהונה המיוחסין וראוין להשיא בנותיו לכהנים *Verbis illis, & Iſraelitas qui collocant* ſeu *nuptui tradunt Sacerdotali generi, eos deſignant qui ſunt nobilitatis primariæ ac defæcatiſſimæ adeóque eos qui ritè collocare poſſunt*, ſeu

e *Tradit. Hebraic. ad 1 Paralip. 12.*

f *Gloſſ. ad Gem. citat. &* Aiin Iſrael *tom. 1. fol. 102. b. col. 3.*

g *L. 2. D. de origine Iuris.*

h *Cap. 1. §. 8.*

i *In Exemplis tribus, Naturæ Legis & Gratiæ.*

k *Tit.* Sanhedrin *Cap. 4.*

l §. 1.

m *Talmud. Babylon tit.* Sanhedrin *cap. 4 fol. 32. a.*

digni sunt qui collocent filias suas Sacerdotibus. Atque vis eorum haud alia est quàm ut fieret בית דין מיוחסין *Synedrium ex viris stirpis nobilissimæ*, quemadmodum Obadias Bartenorius [n]. Idem Magistri passim. Quod ad Arabicam versionem attinet, quà Synedrium in D. Matthæo nuncupatur *Sacerdotes Concilii* seu *Congregationis*; id ad seculum illud Christi quo ommiinoda ferme, quæ Judæis permissa est, potestas penes Sacerdotes reperitur, spectat, qua de ic etiam alibi [o] satis diximus. Et an Synedrium aliquod apud Ebræos forense ibi intelligendum, inferiùs videbitur.

n *Ad Misn. tit.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 2.

o *Lib.* 1. *de Successione in Pontificatum Ebr. cap.* 2.

IV. Ut de Scitis seu Sententiis, quæ ad Sacerdotes ac Levitas heic apud Ebræos attinent, jam antè diximus (unde satis, opinor, liquet prærogativæ jus ejusmodi illis neutiquam omninò fuisse ullum, quo ii soli in Synedria ac Judicia admitti deberent) ita etiam de Usu Moribúsque hac in re Reipublicæ Ebraicæ paucis est videndum. Usus ille ac mores apprime jam dictis conveniunt. Initia ipsa Synedrii Magni, satis ex suprà ostensis manifesta sunt, unde constat Collegas ejusdem ex singulis Tribubus sorte parili selectos esse, ídque tam jussu Divino, quo nihil de Sacerdotibus continetur, quàm actu, circa eosdem, Mosaico. Sequentibus in seculis quæ exempli illius summi observantiora semper fuere, idem servatum esse, difficile non est etiam persuasissimum habere ex eo quod legimus tum de Principibus ac omnimodorum judiciorum præfectis supremis apud Ebræos, antequam dignitas regia, in Davide Tribus Judæ, qui ad posteros suos successione diutina eam transmittebat, fixa est, tum de cæteris qui in republica variatim instaurata præfuere. Proximus Mosi successor erat Josua; cui Israelitæ ipsi [p], *Omnia quæ præcepisti nobis faciemus, & quocunque miseris ibimus. Sicut obedivimus in cunctis Mosi, ita obediemus & tibi. Tantum sit dominus Deus tuus tecum sicut fuit cum Mose. Qui contradixerit ori tuo & non obedierit cunctis sermonibus quos præceperis ei, moriatur. Tantum age fortitèr & strenuè*, seu ut Vulgata, *tu tantùm confortare & viriliter age*, quæ verba postrema Ebraïcè sonant רק חזק ואמץ. Illis autem (nam obiter id adnotare intempestivum non est) innui volunt Talmudici temperamentum eximium verbis præcedentibus adjectum, quo scilicet intra Legis Sacræ cancellos coerceretur amplissima illa potestas generatim in Josua agnita. Rabbi Levi Ben Gersom ibi; רק חזק ואמץ דרשו רז״ל יומת יכול אפילו לדבר עבירה ת״ל רק אכין ורקין מיעוטין הן *Tantum age fortiter & strenuè. Interpretantur illud, Moriatur, Rabbini nostri P. M. ad hunc modum. Nonne fieri etiam potest ut de re legi adversa mandatum fiat? sed adversandum est vocabulum* רק seu *tantùm. Tantummodo & dumtaxat, verba sunt minuentia* seu *restringentia*, sententiam nempe præcedentem; velut exceptiones seu clausulæ derogatoriæ. Et disertè sic Gemara Babylonia [q], aliíque. Nam ex hoc loco eos, qui jussa principum Legi sacræ adversa detrectabant, ejusmodi fuisse aiunt qui observabant, aut in animis insidentia habebant, verba illa רקין ואכ ו *Tantummodo & duntaxat*,

p *Josuæ cap.* 1, 16.

q *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 6. *fol.* 49. *a. adde Jachinum ad* 2 *Samuel.* 2, 4. *& ad dict. Gamaliel & D. Kimchium ad* 1 *Reg.* 2, 31.

taxat, id est exceptiones, ut volebant, potestati generatim sive agnitæ sive concessæ adjectas. Certè eadem ipsissima vocabula quæ ad Josuam in fine allatæ periochæ usurpabat populus, non semel à Numine ei antè memorantur[r], prætermisso verbo רק seu *tantùm*. Sed de officio juxta legem sacram præstando, semper accipiuntur à Magistris. Manifestum autem est Josuam jam Principem factum non aliter atque Mosem, qui ex tribu quidem Levitica. At Josuam ex Ephraimitica tribu oriundum[s] scimus. Si autem Synedrii Magni adeóque aliorum etiam Principes ipsi aliis è Tribubus, ævo succedaneo, surrogarentur, non est omnino cur de cæteris collegis dubitemus. Sed de Synedriorum Principibus, quâ ad hanc rem genus eorum attineat, plura inferiùs, ubi de Synedriorum Continuatione agimus. Inprimis aútem est heic observandum illud de Jehosaphato regè. Res notissima est. Sed animadvertunt Ebræi, illum, dum Legem sacram, ut rempublicam corruptissimam emendaret, totus evolvebat, de Lucis diis gentium sacratis primariò cogitâsse cósque[t] excidisse juxta id quod scriptum est[u], *Non plantabis lucum & omnem arborem juxta altare domini Dei tui.* Ex lege autem de Judicibus constituendis ac Judiciis justè purèque exercendis, ibi proximè[x] antecedente, ansam illum arripuisse errores ac corruptelas corrigendi, defectúsque supplendi, qui circa tribunalia per urbes regni sui pullulaverant, atque inde evenisse quod testatur de eo Scriptura[y]; *Constituitque Iudices terræ in omnibus civitatibus Iuda munitis, & in singulis urbibus. Et ait ad Iudices; videte quid agatis. Non enim pro homine sed pro Domino judicia decernitis.* Et is *cum vobis in causa judicii* (sic ex Ebræorum mente[z] locus ille vertitur; qui in Vulgata est *& quodcunque judicaveritis in vos redundabit*, atque apud Græcos, καὶ μεθ' ὑμῶν λόγοι τῆς κρίσεως, *& cum vobis causæ judicii*) *Nunc igitur sit pavor Domini super vos, cavete & agite; quoniam non est perversitas aliqua apud dominum Deum nostrum; nec personarum acceptio nec munerum. Sed & Hierosolymis constituit Jehosaphat*, מן הלוים והכהנים וכראשי אבות id est *ex Levitis & Sacerdotibus & ex principibus familiarum Israel* (patriarchæ vocantur hi Græcis & *cabeceras de los padres de Israel* Judæis Hispaniensibus, quod verbis Ebræis ad amussim respondet) *ad Iudicium Domini & ad Controversias.* Et *reversi sunt Hierosolyma* (seu Hierosolyma accesserunt, judices scilicet illic & per urbes reliquas sic constituti ut monita & mandata regia expressiora ibi acciperent; ubi sensu continuo puto tum Græci tum Vulgatæ autor legerunt ליושבי ירושלם quod respondet versionibus illis quæ habent heic *habitantibus Ierusalem*, pro eo quod in libris quibus utimur est, וישבו ירושלם, quod à præcedentibus distinctum, eorum, qui passim constituti sunt, Hierosolymis conventum, juxta id quod vertimus, designare videtur; Judæi Hispanienses *y tornaronse in Yerusalaim*; Gallica versio, *car on revenoit en Jerusalem*; Itala nupera, *e si ricorreva en Jerusalem*; Sed Anglica, **when they returned to Jerusalem**; uti aliæ aliquot; Syrus והפך ܘܗܦܟ *& reversus est* Hierosolyma, quasi de Jehosaphato revertente tantùm verba fierent, nec aliter Arabs ورجع الي يروسليم وامرهم *& reversus est Hierosolymam; &*

r Deut. 31, 23. & Iosua 1, 6.

s 1 Paralip. 7, 27.

t 2 Paralip. 19, 3. ibi Iarchius.

u Deut. 16, 21.

x Ibid. Comm. 18.

y 2 Paralip. 19, 5.

z Iudæi Hispanienses ib. & R. D. Kimchi.

præcepit eis (ita enim pergit facer fermo) *Præcepit autem eis dicens; sic facietis in timore Domini, in veritate & corde perfecto. Omnis causa quæ venerit ad vos, de fratribus vestris habitantibus in civitatibus suis, inter sanguinem & sanguinem, inter legem & præceptum, inter statuta & judicia* (Vulgata, *inter cognationem & cognationem, ubicunque quæstio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de justificationibus*) *monebitis eos ut non delinquant contra Dominum, ne veniat ira super vos & super fratres vestros. Sic ergo agentes non peccabitis. Enimverò Amarias* כהן הראש עליכם *Sacerdos supra* aut *Primarius apud vos* (Græci ὁ ἱερεὺς ἡγούμενος ἐφ' ὑμᾶς *Sacerdos Dux super vos*; Judæi Hispanienses, *Amariahu Sacerdote & mayoral sobra vos*; Lutherus, Amaria der Priester ist oberst über euch; Et versio apud nos Episcopalis dicta, Amariah the priest shall be the chief over you, quasi de Sacerdote sic simpliciter dicto, nec de summo seu Pontifice maximo capi deberet; quem tamen ibi intelligunt Ebræorum nonnulli[a] pro eodem qui Azariah dictus Pontifex erat summus; Atque ita sanè sub Reformationis Henricianæ apud nos tempora versio publica erat, Amariah the hye preest is among you, juxta quod etiam illa sub Jacobo Rege recognita & correcta, Amariah the chief Priest is over you; Galli, *Amariah le principal Sacrificateur sera par dessus vous*; Et cùm Belgica vetustior habeat, Amar Ja de priester is de oberste over ulieden, quod primò heic allatis est consonum; nupera substituit, Amaria de Hoofdpriester is over u (ubi in notulis asseritur inde, ut indubitatum, Jurisdictio per se Spiritualis ut ab ea quæ est Civilis planè distinguenda; quod Ebræis & Scholæ Talmudicæ inauditum; Italus item nuperus, *il summo Sacerdote Amaria sarà Presidente fra voi*; Etiam Vulgata, *Sacerdos & Pontifex vester*; Unde Duacenses, the priest and your Bishop) לכל דבר יהוה *in omni re* seu *negotio Domini, & Zebadiah filius Ismael, princeps domus Juda* (לכל דבר כלך) *in omni re* seu *negotio Regis* (Græci πρὸς πάντα λόγον τοῦ βασιλέως, quod τῷ דבר respondet, sed Vulgata *super ea opera erit quæ ad Regis officium pertinent*, unde & Duacenses, over those works which pertain to the kings office) ושוטרים הלוים לפניכם *Et ministri in executionem forensem præfecti* (Judæi Hispanienses *alguaziles*; ubi Græci, γραμματεῖς, Vulgata *magistri*) *sint Levitæ coram vobis. Confortamini igitur & viriliter agite, & erit Dominus cum eo qui egerit bonum.* Et Josephus hac de re, Josaphatum ait[b] constituisse generatim, δικαστὰς, ἐν ἑκάστῃ πόλει τῶν βασιλευομένων ὑπ' αὐτοῦ, *in civitate* seu *oppido quolibet ditionis suæ*; adjecto, ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα, *reversus est Hierosolyma.* Et dein, κατέστησε δὲ ἐν τούτοις κριτὰς, ἐκ τῶν ἱερέων, καὶ ἐκ τῶν Λευιτῶν καὶ τῶν τὰ πρῶτα τοῦ πλήθους φερομένων, παραινέσας ἐπιμελεῖς καὶ δικαίας ποιεῖσθαι πάσας μετὰ τὰς κρίσεις, *Illic* (Hierosolymis) *constituit Judices, ex Sacerdotibus, & ex Levitis & ex eis qui primas apud populum tenuere, monuitque eos ut accuratè & justè in judiciis cunctis se gererent.* Et paulò post, ἄρχοντας δὲ αὐτῶν ἀποδείκνυσιν Ἀμασίαν τὸν ἱερέα καὶ Ζαβαδίαν ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς ἑταίρους, *Horum autem principes* (Genebrardus, *Præsidens So-*

ve-

[a] Iarch. ad 1 Paralipom. cap. 6. & videsis lib. nostr. 1. de Successionibus in Pontificatum cap. 5.

[b] Lib. 9. cap. 1.

verains) *constituit Amasiam* (pro Amarias) *Sacerdotem & Zabadiam ex tribu Juda, qui ex amicis ei summus.* Idem alibi[c] de rege eodem, συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας καὶ τοὺς ἱερεῖς τῆς χώρας ἐκέλευσε τὴν γῆν περιελθόντας, ἅπαντα τὸν λαὸν τὸν περὶ αὐτὸν διδάξαι κατὰ πόλεις τοὺς Μωϋσέως νόμους &c. *Convocatis Principibus & Sacerdotibus* (non magis his quam illis) *Regionis illius, præcepit illos perlustrare Terram & populum universum passim docere Mosis Legem* &c. quod ad Judicia etiam constituenda spectare nemo, puto, dubitat. Manifestius nihil est quàm Regem hunc optimum, mores avitos instaurantem, non solum è Sacerdotibus seu Tribu Levitica sed ex aliis etiam familiarum principibus seu Patriarchis, Judices, etiam & Judices generatim qui in Synedria ut alia, ita & in Hierosolymitana, adeóque in Magnum cooptandi essent, selegisse. Id quod in ipsis verbis sacris satis apertum est, atque ex eis quæ leguntur in Jeremia propheta sub initiis Jehoiakimi filii Josiæ, Judææ Regis, haud parum firmatur, ad alia tempora itidem, attinuisse; saltem si quæstio illa de ultimo supplicio prophetæ infligendo ex formula forensi fiebat, ut & putant viri docti[d] & res ipsa ni fallor exigit. Synedrium haberi videtur, & dissensus forensis, atque velut Senatorum discessio, ubi legitur[e], *audientes principes Iehuda verba, ascenderunt de domo regis in domum Domini* (ibi locus fermè Synedrii magni monstratur) *sederúntque in ostio portæ domini novæ* (portæ Orientalis, ut habet ibi Jonathan paraphrastes) *dixerúntque Sacerdotes & Prophetæ* (pseudoprophetæ Græci, uti & Syrus & Arabs; ספריא seu *Scribæ* Chaldæus) *ad principes & ad cunctum populum loquentes, Judicium mortis est viro huic quoniam Prophetat contra Civitatem istam sicut auribus vestris audivistis*; quo dicto, atque à Jeremia ostenso, se à Domino, ut prophetaret, missum, adjectóque ipsum se eorum arbitrio omninò permittere, dixerunt principes atque cunctus populus ad Sacerdotes & ac Prophetas, *non est viro huic judicium mortis, quoniam locutus est nobis in nomine Domini Dei nostri.* Afferuntur etiam ibi statim à senioribus seu conventûs collegis, Exempla ac Decisiones pristinæ de Prophetis ejusmodi non ita punitis. Certè & pseudoprophetæ, qualem hunc voluere esse Sacerdotes, judicium ad Synedrium Magnum duntaxat attinuisse receptissimum est apud Talmudicos ut libro ostenditur tertio. In eo igitur etiam Principes alios seu Seniores præter Sacerdotes locum habuisse etiam hinc dignoscendum. Certè & vero proximat, quod de Josaphato illo tradit Vir Maximus Hugo Grotius[f], *Constat tam inter Hebræos, quàm inter recentiores interpretes à Iosaphato Rege restituta fuisse judicia ad vetus instar*, seu juxta morem ex disciplina, qualem diximus, & quam ibi ille pluribus explicat, receptum. Et verborum illorum è Deuteronomio, de Sacerdote & Judice, superiùs allatorum, hæc videtur ei esse sententia; *Cum Sacerdotes opimo fruentes otio Sapientiæ partibus præter cæteros operam darent, æquum erat ex horum numero aliquammultos allegi in ordinem illum, cui jam suprema etiam judicia credita fuisse diximus: quanquam neminem fuisse qui Originis* (Sacerdotalis) *dignitate eum locum sibi posset vendicare scripsit Maimonides, atque adeo ne Pontificem quidem*

c *Lib.* 8. *cap.* 9.

d *Sigonius de Republ. Hebræor. lib.* 6. *cap.* 7. *videsis Bertram. de Polit. Iud. cap.* 11.

d *Ieremiæ cap.* 26. 10.

f *Ad Matth.* 5. 22.

Maximum eo adlectum nisi de Sapientia ipsius probè constaret: quam in rem instituta erat δοκιμασία, quæ manuum impositione (id est Ordinatione solenni superiùs ostensâ) *obsignabatur. Sed ut dixi, florentibus Hebræorum rebus, fieri aliter non poterat, quin in Sacerdotum classe plurimi reperirentur digni eo loco. His addebantur alii, qui in aliis tribubus doctrinâ & sanctimoniâ eminebant. Ita enim vox* ראשי *(Principes præcipui) accipienda videtur II Paralip. XIX, 8.* Unde rectissimè etiam quasi infert, omnimoda judicia pro Synedriorum discrimine, pariter ad alios cooptatos atque ad Sacerdotes ac Levitas attinuisse, adeóque nec in Synedriis Ordinariis fuisse ullum ex Sacerdotali aut Levitico genere tantùm constans, nec causas, qua forenses ullas, ad solos aliquos Sacerdotes aut Levitas spectasse. Esdras, inquit, *aut quisquis Paralipomenon scriptor, primùm narrat ab optimo Rege constitutos judices civitatum, suique officii admonitos. Tum pergens, at Hierosolymis, inquit (nempe in urbe publicorum conventuum ut lex jubebat) constituit Josaphat è Levitis & Sacerdotibus, quia inter eos, ut diximus, maximam hominum peritorum Copiam erat reperire & ex præcipuis Israeliticarum gentium ad Judicia Dei & ad lites, qui redierunt Hierosolyma. Judicia Dei ex notissimo Hebraismo, Judicia significant, quæ non humano arbitratu sed ex legis jussu peragenda sunt. Sequitur in historia. Præcepit autem eis* &c. juxta superiùs è Paralipomenis citata; Et tunc, inquit, *ecce quàm apertè omnes illos quos Hierosolymis constituerat, de omni causarum genere vult cognoscere.* Quod itidem puto de Synedriis planè reliquis, pro eorum discrimine, eum intellexisse. Adjicit dein, *neque his obstat quod sequitur, enimvero Amarias Sacerdos* &c. (secundum superiùs inde allata de Amaria & Zabadia) *Nam primum hinc quoque apparet, in eodem senatu fuisse agitatas res Dei, id est Legis, & res Regias: ei autem Senatui interfuisse, & Amariam, sive is Pontifex maximus sive alius Sacerdos fuerit* (neque enim ea de re satis constat) *& Sabadiam. Neque posse per Dei negotia res solis Sacerdotibus mandatas intelligi palam est ex altero ejus historiæ loco, ubi Hebronitæ quidam à Davide præfecti partibus Rubenis, Gadis & Manassis, impositique omni negotio* g 1 Paralip. 26. 32. *tum Dei tum Regis* (ubi [g] scilicet dicitur Davidem *constituisse super Rubenitas, Gaditas & super dimidiam Tribum Manasse,* לכל דבר האלהים ודבר המלך *pro omni re, negotio, ministerio Dei, & re &c. Regis*, eâdem ipsâ locutionis sacræ utrobique formulâ adhibitâ) *Solebant ergo* (ita pergit Grotius) *utriusque generis negotia, tum Judiciorum tum Deliberationum politicarum, à Senatu tractari. Sed nimirum hæc est dicti loci παράφρασις. Nolite animum despondere quasi pares non sitis tanto oneri, inopiâ eruditionis quæ ad res tantas desideretur. Habetis viros egregios qui vobis consilio prælucere possint: qualis est Princeps vestri Senatus Amarias Sacerdos, vir in judiciis versatissimus: quod si quid inciderit ad civilem magis Prudentiam quàm ad juris cognitionem pertinens, adest vobis Sabadias Ismaelides, qui in eo deliberandi genere primas obtinet: deinde habetis assessores Levitas multarum artium peritia excellentes. Tantum bene animati este & æquo bonóque operam date. Deus cætera secundabit. Videtur*

omni-

omninò Sabadias fuisse Princeps Senatûs (non ex genere hieratico sed Tribu Judæ) *Nam vocem* נגיד *Hebræi per* נשיא *exponunt. Ita autem constat appellatum Senatus Principem.* Sic ille[h]. Tam Amariam Sacerdotem quàm Sabadiam Principem Senatûs appellat. Sed hunc puto ut reverà נשיא sic dici solitum, illum ut primarium, ob singularem juris scientiam, Synedrii collegam. Sed alii heic obiter rem aliter intelligunt & diversimodè. Præterire autem visum non est, comma illud ultimum capitis decimi noni, secundi Paralipomenon, in quo mentio Amariæ Sacerdotis, apud Syrum & Arabem haud parùm discrepare à codicibus Ebræis, Græcis, Latinis eorúmque sequacibus. Neque Amarias, nec quidem Zabadias ille Ismaelides ab eis illic memoratur, sed generatim Sacerdotes, & Zacharias filius Semaia ídque ita quasi, non obstante quod ante, de Judiciorum ratione constituta, cuique, opinor, satis est manifestum, Judiciorum ex lege pendentium, saltem non ad Regem attinentium, summa ad Sacerdotes illos solos nec aliquos, reliquarum tribuum, alios ibi spectaret. Syri ibi verba sunt, ܗܐ ܐܩܝܡܬ ܠܟܘܢ ܟܗܢܐ ܕܢܕܘܢܘܢ ܕܝܢܐ ܕܩܘܫܬܐ ܘܕܝܢܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܐܝܟ ܦܘܩܕܢܗ ܕܡܪܝܐ ܘܙܟܪܝܐ ܒܪ ܫܡܥܝܐ ܓܠܐ ܠܟܠܗܘܢ ܕܒܝܬ ܝܗܘܕܐ ܟܠܗܘܢ ܦܘܩܕܢܘܗܝ ܕܡܠܟܐ ܘܓܠܐ ܠܣܦܪܐ ܘܠܠܘܝܐ ܘܠܦܢ ܟܠܡܕܡ ܩܕܡܝܗܘܢ ܘܐܡܪ ܠܗܘܢ ܐܬܥܫܢܘ ܘܥܒܕܘ ܘܡܪܝܐ ܢܗܘܐ ܒܥܘܕܪܢܟܘܢ ܠܥܠܡ id est, *Ecce præposui vobis Sacerdotes, qui judicent judicium verum & judicium fidele juxta præceptum Domini. Et Zacharias filius Semaiah patefecit* (seu *exposuit*) *omnibus Domus Judæ cuncta imperata Regis, patefecit quoque Scribis ac Levitis. Omnia docuit in præsentia eorum, & dixit eis, Fortes estote, & facite, & Dominus perpetuò sit in auxilium vestrum.* Neque aliter fermè Arabs; وهانذا قد اقمت عليكم كهنة ليدينوا دينونة الحق بالامانة كما امر الرب وزكريا بن شمعيا اوري ساير الاحبار واللاويين كل شي وقال اشتدوا واعملوا ويكون الله معينكم الي الابد *Et ecce constitui vobis Sacerdotes, ut judicent judicium verum fideliter, quemadmodum præcepit Dominus. Et Zacharias filius Semaia declaravit reliquis Sacerdotibus* (neque enim heic mentio Judæorum ut in Syro) *ac Levitis, & dixit, Forti animo estote & agite, eritque Deus adjutor vester in perpetuùm.* Mira heic ab aliis codicibus & origine ipsa, discrepantia; quæ sanè Genios etiam Orientales in Sacerdotalis, circa judicia, potestatis non singularis tantùm sed veluti solæ assertionem, proniùs inclinantes sapit. Frequentia autem illa insignis etiam in Novo federe mentionis Seniorum, Scribarum, Pharisæorum, cum Sacerdotibus,

[h] *Sed & consulas Claudium Salmasium in Apparatu ad part. 1. de Primatu Papæ pag. 302.*

Prin-

Principibúsque Sacerdotum in Synedriis ac conventibus tunc qualibuſcunque Juridicis, idem quod de Sacerdotibus & Levitis locum illic præ aliis ſæpiùs occupantibus antè dictum eſt, firmat. Etiam Sacerdotum & Numerus & Imperium reliquos, pro rerum tunc ſtatu ac facie, quæ juxta ſeculorum diverſitatem, ut fieri aſſolet, mutabat, haud parùm antecellebat. Alia huc referenda erunt quæ infra occurrent, ubi de Principibus ſeu Præſidibus ac Patribus Synedriorum agitur. Et demùm concludendum eſt tam ex aliis Tribubus quàm ex Levitica ſeligi ſeu cooptari ſolitos eſſe Synedriorum collegas, quod cum pluribus etiam Chriſtiani ſcriptores[i] doctiſſimi ſtudioſorum manibus paſſim triti, iique nominis celeberrimi, aſſerant, actum ultrà agere ſuperſedemus.

[i] *Bertram. de Polit. Iudaic. cap. 11. Sigon. de Repub. Hebraic. lib. 6. cap. 7. Iſaac. Caſaubon. Exercit. in Baronium 13. §. 4. Petr. Cunæus de Repub. Hebræorum lib. 1. cap. 12. alii.*

Cap. IX.

I. *De cooptandorum in* Synedrium *ſive* Magnum *ſive* Vigintitriumvirale *aliquod* Scientiâ *ſingulari. Prodigioſum quod habent Talmudici de* Linguarum Septuaginta peritia *in eis exigenda.*

II. *De* Linguarum Artiúmque *aliarum, apud* Ebræos ſtudiis *vetitis, admiſſis, uſitatis.*

III. *Sententia eorum qui* Binario *alitérque augent* numerum *illum Linguarum, apud Ebræos,* Septuagenarium.

IV. *De Jure* Liberorum, Eunuchiſmo, Corporis animíque habitu, Ætate, Fortunæ bonis *quorum in* Cooptatione Synedrorum *ſolennis conſideratio.*

V. Vitæ *ſeu* Morum *genera, quibus ſi* aſſuetiores *eſſent, inidonei reddebantur, ut* Aleatores, Fœneratores, Columbas volare docentes, ſeptimi Anni Frugum Mercatores.

VI. *De* cooptandorum *in* Triumvirales Conſeſſus, *ſaltem publicos,* Qualitatibus *neceſſariis.*

VII. *De* Regibus *in* Synedria *non cooptandis. Obiter de* Pontifice Maximo *nonnihil.*

QUod ad Scientiam in Synedrium ſive Magnum ſive Triumvirale aliquod cooptandorum ſingularem attinet, id eſt eam quam, ut videtur, etiam quà fieri poſſet, nemini in Dignitatem ſeu Presbyteratum facultatis Judiciariæ in Synedrio aliquo publico exercendæ, evehendo carendam voluêre; Præter eam quæ Juris erat Moſaici tam Scripti quam ore Traditi, volebant quidem, ut Artium aliarum, maxime quarum in judiciis rite diſcernendis, uſus poſſet eſſe neceſſarius, callentiores eſſent; imò & Magiæ, Veneficii, artiúmque Præſtigiatricium, quarum nomine in jus vocari poſſent, qui eis per nefas uterentur, imò & Linguarum Septuaginta. Quod itidem, uti & reli-

reliqua de Cooptandorum Qualitatibus inferiùs allata, proculdubio ſpectabant pariter ad Vigintitriumvirales, in Synedriorum Vigintitriumviralium areâ, Ordines illos tres conſidentes, de quibus ſuperiùs. Nam, pro re nata, inde in Synedriorum collegium cooptabantur, quos ideò neceſſarium erat, qualitatibus etiam, cooptandis haud eſſe diſſimiles. Rabbi Jochanan in Gemara Babylonia[a], אין מושיבין בסנהדרין אלא בעלי קומה ובעלי חכמה ובעלי מראה ובעלי זקנה ובעלי כשפים ויודעים בשבעים לשון שלא תהא סנהדרי שומעת מפי התורגמן *Non cooptabant in Synedrium* (Magnum & Vigintitriumviralia intelliguntur) *alios quam qui eſſent ſtaturâ egregiâ ſapientiâ, vultu decoro, Seniores, Magiæ ac præſtigiarum periti, etiam & Linguarum Septuaginta callentes, ne Synedrium audiret per interpretem.* Eadem alibi in eadem leguntur Gemara[b]. Hinc etiam Maimonides[c] heic, אין מעמידין בסנהדרין בין בקטנה בין בגדולה אלא אנשים חכמים ונבונים מופלגין בחכמת התורה בעלי דיעה מרובה יודעים קצת משאר חכמות כגון רפואות וחשבון ותקופות ומזלות ואיצטגנינות ודרכי המעוננים והקוסמים והמכשפים והבלי עבודת כוכבים וכיוצא באלו כדי שיהיו יודעים לדון אותם *Neque in Magnum nec in Minus aliquod Synedrium* (Vigintitriumvirale) *cooptabantur quipiam præter viros Sapientes, mente præſtabiles in Diſciplina legis, ſcientiæ multiplicis, adeo ut haud neſcii prorſus eſſent cæterarum artium, ut Medicinæ, Arithmeticæ, Motuum & Syderum cœleſtium, & Aſtrologiæ, præſtigiarum peritiæ, item Divinationis, ac Magiæ, etiam & affaniarum quæ habentur in cultu ſiderum & ſignorum, id genus rerum aliarum; ut ſcilicet idonei eſſent ad judicium de eis* (utpotè ſubinde in judicium deduci ſolitis) *ferendum.* Tantundem Rabbi Jehuda Levita[d], Moſes Mikotzi[e], alii. Ita tamen ut dum de 70 Linguarum peritia loquuntur, non tam ipſum numerum ſeptuagenarium quàm peritiam qualemcunque Linguarum Judiciis forenſibus idoneam exigant; unde generatim eorum aliqui ajunt, eos eſſe oportuiſſe *Linguarum peritos*, ſeu יודעים הלשונות. Exemplum ſatis habetur in titulo, apud nos, *Magiſtri artium*, quod, vulgari locutione & ſenſu, ſignificat Artium Septem Liberalium Magiſtrum. Nam eo nomine, nec ſine eo, ſubinde adſciſcendi aliqui in Collegia aliáſque Dignitates; cùm interim, modò Artium pauciorum ſeu quæ ſufficiant, magiſtri ſolùm fuerint, neutiquam ſint rejiciendi, ſaltem haud rejici ſoleant. Et qualis in judiciis forenſibus uſus eſſe potuerit Linguarum aliarum cognitio, ſatis elici poteſt ex multiplici in Judæam ex aliis gentibus confluentium Linguarum diſcrepantia, de qua S. Lucas[f]. Solenne autem eſt Magiſtris, numero Linguarum Septuagenario omnigenas continere; ídque habent ex Gentium ſeu poſterorum Semi, Chami & Japheti[g], ſub Confuſione Linguarum, diſperſione earúmque inde diviſione. Gentes illas totidem fuiſſe ex capitum eorum enumeratione faciunt. Atque hoc firmant ex illo[h], *Cum ſorte divideret altiſſimus gentes & cum ſepararet filios hominum, conſtituit terminos gentium, juxta numerum filiorum Iſrael.* Numerum illic pro 70 ſumunt, quo denotantur[i] qui in Ægyptum deſcenderunt. Jarchius ibi, למספר בני ישראל בשביל מספר בני ישראל שעתידין לצאת מבני שם ולמספר שבעים נפש

a Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 17. 1.

b Ad tit. Menahoth cap. 6. fol. 65, 1.

c Halach. Sanhedrin cap. 2. §. 1.

d Sepher Cozri part. 2. §. 64. fol. 113, 2.

e Præcept. affirm. 97. fol. 186. col. 3.

f Act. Apoſt. 2, 8.

g Geneſ. 10.

h Deuter. 32, 8.

i Geneſ 46. 8. & Exod. 1, 5.

נפש על בני ישראל שירדו למצרים הציב גבולות העמים שבעים לשון *Juxta numerum filiorum Israel; ob numerum filiorum Israel qui futuri erant ex posteris Sem & juxta numerum Septuaginta animarum quæ descenderunt in Ægyptum, constituit terminos Gentium Septuaginta Linguis.* Hinc mentio Septuaginta Linguarum eis frequens est. Quin & præceptum illud[k], *& Scribes super Lapides verba legis hujus* בּאר הטיב *benè explicando* seu *planè & lucidè*, intelligitur in Glossa illic Ebraica, Targum Hierosolymitano & paraphrasi Uzielidi tributa, etiam apud obvios alios, de Lege Linguis 70 exscribenda; idque verbis expressissimis; quemadmodum in Talmude etiam intelligitur, ad illud ubi, juxta præceptum jam dictum, Josuah[l] Legem exscripsit. Certè illa superiùs allata de Loquentibus & Audientibus in numero incolarum urbis, Synedrio Vigintitriumvirali dignis, capiuntur à nonnullis de totidem linguas Loquentibus & Audientibus; unde & eos qui illic sequuntur, R. Eliezerem, R. Josuam, R. Aquibam ac Simeonem Themanitem in Jabne, eousque Loquendi peritos fuisse asserunt. Atqui apud Hierosolymitanos[m] quatuor illi sunt Ben Aizai, Ben Zoma, Ben Chabinai, & Eliezer Ben Matthia. In Misna[n] item, ubi recensio fit præfectorum Templi, legitur, פתחיה על הקינים פתחיה זה מרדכי ולמה נקרא פתחיה שהיה פותח דברים ודורשן ויודע בשבעים לשון *Pathchia præficiebatur Nidis* (veluti Turturibus pullísque columbarum ex lege offerendis) *Is ipse Mordecai fuit. Ideo autem Pathchia vocatus est, quia explicavit* (id est *Pathach*; *res & exposuit eas*; *& peritus erat Linguarum Septuaginta.* Idem habetur in Gemara Babylonia[o] ubi adjicitur, כולהו סנהדרין נמי ידעי שבעים לשון *Synedriorum etiam collegæ periti erant* aut *esse debebant Linguarum Septuaginta.* Hierosolymitana[p] autem ad allatum è Misna locum, בא וראה מה גדול הוא כוחו של אותו האיש שהוא פותח דברים ודורשן ויודע בשבעים לשון *veni & vide quantus hic vir fuerit qui ita res explicare & exponere potuit, & Linguarum Septuaginta erat peritus.* Unde etiam nomen illud, ex eis qui cum Zerubabele è captivitate ascenderunt; בלשן Bilshan[q], qui proximè post Mordecai sequitur atque ut alius sumi solet, pro velut cognomine ejus capiunt, ideóque ajunt cognomen illud eum sortitum esse[r], דהוה בליל לישני seu בלל ומערבב *quòd confusas in se haberet*, seu *commixtas Linguas.* Quamplurima sunt alia loca quibus apud Talmudicos Linguæ memorantur universæ numero illo rotundo. Sed verò haud adeò credibile videtur aut quemlibet in Synedria cooptandum tot Linguarum necessariò peritum esse debuisse, aut forsan quempiam fuisse. Mithridatis scientia Linguarum viginti duarum gentium, scilicet quibus ipse imperitabat, velut miraculo habetur, quas ideò edidicit, *ut eas sine interprete alloqui posset*[s], quæ ipsa est ratio linguarum à Synedris ediscendarum. Legimus quidem apud Philostratum[t], Apollonium Tyaneum, Armenicam, Medicam, Persicam, Cadusiacam, πάσας demùm ἀνθρώπων φωνὰς *universas hominum voces* seu *linguas* optimè calluisse, nec interim eas didicisse. Sed adjicitur ab eodem autore, Apollonium hunc satis percepisse,

k Deuter. 27, 8.

l Tosiptha ad tit. Sota cap. 7 fol. 35, 2. & Misna tit Sota fol. 32, 1.

m Ad tit. Siklim cap. 5. fol. 48. col. 3.

n Tit. Siklim cap. 5.

o Ad tit. Menachoth cap. 6. fol. 65, 1.

p Fol. 48. col. 4.

q Nehem. 7, 7.

r Gemar. Babylon ad tit. Menachoth cap. 5. fol. 65, 1.

s Valer. Maxim. lib. 8. cap. 7.

t De Vita Apollonii lib. 1. cap. 13. lib. 5. cap. 15.

καὶ ὅσα σιωπῶσιν ἄνθρωποι, *etiam quæ tacebant* aut *cogitabant homines*, imò & avium, aliorúmque brutorum voces omnes intellexisse, quod parilis est farinæ, paritérque credendum. Certè Marcus Antoninus dicitur Larensem suum, seu Livium Laurensem, ab Ælio Lampridio[u] memoratum, Asteropæum quendam nuncupâsse[x], utpote ut rebus sedulò, prudentèr & strenuè gerundis præ aliis idoneum, ita ἐπ' ἴσης ἀμφοτέρων τῶν φωνῶν προϊστάμενον, *ex æquo utriusque linguæ* (Græcæ & Latinæ) *callentissimum*; quasi id rarissimum fuisset & admirandum. Neque enim ut in Adagiorum autoribus legitur[y] sic ibi dictus est Marcus Antoninus ipse, sed Larensis ille, ab illo. Sub idem etiam tempus, Galenus in sophistas sibi coævos qui linguam Græcam Scholásque vocibus, è Barbaricis, petitis nimiùm depravarant & plurimarum linguarum Scientiam in eo exigere viderentur, profitetur se tot linguas ediscere nequire, subjicítque[z], Δίγλωττός τις ἐλέγετο πάλαι, καὶ θαῦμα τοῦτ' ἦν ἄνθρωπος εἷς ἀκριβῶν διαλέκτους δύο, *Bilinguis olim quidam dicebatur, & res pro miraculo habebatur, homo unus duas exactè linguas tenens.* Quasi exacta etiam Binarum peritia, miraculo fuisset, tametsi mediocris aut qualiscunque etiam in pluribus linguis Scientia, neutiquam infrequens esset, uti & seculis nostris passim habetur. Sed per hyperbolem innumera tradere solent Ebræi, ubi aut præstantiam singularem innui volunt, aut graviùs quid reprehendunt, adversúmve denotant. Quod autem reverà opinor voluere illud erat, adsciscendos, linguarum utcunque scientiâ, præpollere debuisse. Certè si universi Synedri ejusmodi aut numerosior eorum pars aliqua tot linguas intellexissent, undenam tam insigni Mordecæus admiratione ob ejusmodi Scientiam ante alios seu quasi per se est celebratus? Magno heic judicio, ut plerunque cuncta, Maimonides[a]; צריך להשתדל ולבדוק ולחפש שיהיו כולן נבוני לחש ושידעו ברוב הלשונות כדי שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן *Opera danda erat & diligenter inquirendum ut universi* (adsciscendi in Synedria jam dicta) *essent eloquio singulari, & multarum* seu *plurium Linguarum periti* (πολύγλωττοι Good Linguists) *ne scilicet Synedrium audiret per interpretem.*

II. At mirum fortè intereà habendum, quod tradere videtur Fl. Josephus, ipse Ebræus jurísque Ebraici, ut jactantiùs profitetur ipse, scientissimus, de Linguarum aliarum studio apud suos etiam interdicto. Καὶ[b] τῶν Ἑλληνικῶν δὲ γραμμάτων ἐσπούδασα μετασχεῖν τὴν γραμματικὴν ἐμπειρίαν ἀναλαβών, τὴν δὲ περὶ τὴν προφορὰν ἀκρίβειαν, πάτριος ἐκώλυσε συνήθεια. Παρ' ἡμῖν γὰρ οὐκ ἐκείνους ἀποδέχονται τοὺς πολλῶν ἐθνῶν διάλεκτον ἐκμαθόντας, διὰ τὸ κοινὸν εἶναι νομίζειν τὸ ἐπιτήδευμα, οὐ μόνον ἐλευθέρων τοῖς τυχοῦσι, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκετῶν θέλουσιν, μόνοις δὲ σοφίαν μαρτυροῦσι, τοῖς τὰ νόμιμα σαφῶς ἐπισταμένοις, καὶ τὴν τῶν ἱερῶν γραμμάτων δύναμιν ἑρμηνεῦσαι δυναμένοις. *Etiam*[c] *Græcas studui literas adipisci. Artis namque Grammaticæ experimentum sumsi, integritatem verò pronuntiationis verborum possidere me, paterna consuetudo* (mos Patrius seu Ebraicus) *prohibuit. Quippe cum apud nos non recipiant eos qui elocuti-*

[u] In Commodo Ant.
[x] Apud Athenæum Dipnosoph. 1.
[y] In Asteropæus.
[z] De differentiis Pulsuum lib. 2 cap. 5. videsis If. Casaubon. Animadverf. in Athenæum lib. 1. cap. 2.
[a] Halach. Sanhedrin cap. 2.
[b] Lib. 20. cap. 9.
[c] Ruffinus cap. 18.

onem multarum gentium didicisse noscuntur (Genebrardus, *ne sont pas grand conte de ceux qui ont apprins plusieurs Langages*; & Gelenius, *qui multas perdidicerunt linguas*) *eo quòd commune putent hoc officium, non liberis tantummodo sed etiam volentibus servis* (Gelenius, *quod studium profanum apud eos habetur & servis commune cum ingenuis*; Genebrardus, *qu'ils estiment que cela est un estude profane & commune aussi bien as serfs qu'a ceux qui sont de condition franche*) *Sapientiam vero illos tantummodo testantur habere, qui leges sub integritate cognoscunt & virtutem sacrarum literarum interpretari possunt.* Talmudici ergo ex vetustissima traditione de multiplici, etiam omnimoda, Linguarum Scientiâ veluti Synedriorum collegis pernecessaria passim, ut ostensum est, loquuntur, dum Josephus multarum gentium Dialectorum (sic enim loquitur ille) studium ab Ebræis aut damnatum esse aut saltem in pretio habitum nullo asserit. Scripsit hæc anno 13 Domitiani seu sub Christi nonagesimum tertium, ut ipse illic testatur. Quare tempus adjectum sit, paulò infrà constabit. *Si de* Chaldaica aut Syriaca dialectis, id quod is scripsit intelligeremus, nullo esset pacto plane admittendum. Nam qui sive hanc sive illam ab Ebræis illo in seculo ita neglectam, ut improbaretur ejus studium, existimaverit, eum necesse est rebus Ebraicis adeo alienum esse, ut disquisitioni hujusmodi planè sit impar. Neque igitur innuere videntur apud Josephum verba illa πολλῶν ἐθνῶν διαλέκτων *multarum gentium dialectum*, linguas multarum gentium invicem sive Origine sive Facie planè diversâ discriminatas, sed duntaxat linguas seu dialectos Græcanicas, quæ, præter quinque illas vulgò nominatissimas, certè erant per Europam, Asiam, Ægyptum multiplices. Quin sanè parùm cohæsisse videtur, si ideò vellet se ex more patrio adeo inhibitum fuisse ut veram pronuntiationem linguæ Græcæ assequi nequiret, quoniam multarum gentium linguarum seu dialectorum studium intensius popularibus suis esset improbatum, per multas Gentes, alias præter ipsas, quas scimus fuisse admodum numerosas, Græcas intelligens. Non benè consequitur; ideò linguæ Græcæ pronuntiationem accuratiorem assequi nequibam, quia ex more patrio multarum gentium linguis seu dialectis excoli permissum non est, nisi in multarum illarum gentium linguis seu dialectis, ipsa Græcanicarum pronuntiatio signantiùs contineatur. Ea ex multarum gentium dialectis erat ediscenda, quas tamen ediscere mori patrio dissonum erat, linguæ utcunque Græcanicæ scientiâ contento, quo, ii soli sapientes habiti (ut ille ibidem) qui legi Sacræ accuratiùs & feliciter incumbentes, intensius dialectorum Græcanicarum illius varietatis studium atque exquisitiorem quæ inde evenit pronuntiandi rationem prætermittunt. Hic opinor sensus est Josephi, qui sic intellectus Talmudicis neutiquam omninò adversabitur. Id certissimum est, non modò Linguam Græcam, verùm etiam Græcorum Theologiam, Philosophiam, Artes, Ebræos olim dum sive juris sui erant sive ejusdem tenaciores, illud nondum amisisse sibi videbantur, in Studiis, licet non omnino Theologiam illam in Cultu divino, æstimâsse. De Lingua Græca, testes heic sunt amplissimi non solùm Græci Veteris Testamenti Interpre-

terpretes tum Septuaginta sic dicti tum alii, verùm etiam Euangelistæ & Apostoli, ut Philonem, Josephum, alios prætermittamus. Et quod ad Scientias Græcanicas attinet, quas & Romanas vocant[d] (quæ haud commodè citra linguam illam edisci quibant) licèt verum satis fuerit illud Origenis[e], οὐ πάνυ μὲν οὖν Ἰουδαῖοι τὰ Ἑλλήνων φιλολογοῦσι seu, ut lectio est alia, φιλοσοφοῦσι, *non admodum curant* aut *versantur Judæi circa Græcorum literas*, seu *philosophiam* (quod de vetustis etiam seu antè obtinentibus apud Judæos moribus dictum) nihilominus ea quæ ex Arato[f], Epimenide[g], Menandro[h], poetis Græcis, citat ipse Paulus, uti & monitum ejus ad Colossenses[i], qui Judæi erant reformati, id est Christiani, ne permitterent se συλαγωγεῖσθαι spoliari διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, *per philosophiam & vanam fallaciam. juxta traditionem hominum*, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου *secundum elementa mundi*, alia etiam, momenti in Novo Testamento gravissimi, Platonicam disciplinam verbis saltem resonantia, haud obscurè ostendunt, fuisse etiam inter Judæos veteres qui Disciplinis Græcis se assuescerent. Unde & Origenes notat Paulum illic agnovisse in philosophia Græcanica fuisse οὐκ εὐκαταφρόνητα *non facilè contemnenda*, etiam & ἐμφανόμενον τι μέγεθος, *apparentem majestatem*. Talmudicis item memorantur[k] חמש מאות שלמדו חכמה יונית *Quingenti* (etiam in una Schola, Abbæ) *qui Scientiam Græcanicam* seu *Romanam discebant*. Et quod ad disciplinas apud eos Mathematicas attinet, earúmque illis pretium; advertendum est quod ea de re tradit è veteribus David Kimchius[l]; אמרו רז״ל כל

מי שאינו מחשב בתקופות ומזלות עליו הכתוב אומר ואת פעל ה׳ לא הביטו ומעשה ידיו לא
ראו ואמרו מנין שמצוה לאדם לחשב בתקופות ומזלות שנ׳ ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם
ובינתכם לעיני העמים איזו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים זהו חשוב תקופות ומזלות

Rabbini nostri piæ memoriæ dicunt, in universos eorum qui non utuntur calculo Astronomico (corporum cœlestium eorúmque revolutionum; qui sine Arithmetica & Geometria frustrà initur) *dici scripturam illam*[m], *& opus domini non respiciunt, & quæ fecerint manus ejus, non considerant. Dicunt etiam Homini præceptum esse, calculo ejusmodi cœlesti uti, juxta illud quod dicitur*[n], *etiam custodietis & facietis* (jussa mea observabitis; in quibus annorum & mensium ratio, ob festa præscripta, ex ejusmodi calculo pendens) *quoniam hæc est Sapientia vestra & intelligentia vestra coram Gentibus. Quænam est Sapientia vestra & intelligentia vestra coram Gentibus?* (subjicitur scilicet, *ut audiant omnia ista statuta & dicant, utique populus ille sapiens est & intelligens, gens magna est*) *Est planè calculus periodorum corporum cœlestium.* Gentes enim aliæ, quibus is notus (utpote quem & Mathematicè & Theologicè profitebantur ipsæ) cum viderent Judæos etiam ejusdem peritos esse, eos, eo nomine inprimis non ob præcepta aliàs Mosaica, ut admirarentur, necesse fore, ajunt esse existimatum. Sed verò, graviora interdum infortunia passi atque inde velut attoniti, quale fieri multoties amat, aut vix sui compotes, studia ejusmodi quibus maxime, præter legem Sacram, implicabantur, in causa esse rerum sibi adversarum inclama-

d *Gloss. ad tit.* Menachoth *cap.* 6. *fol.* 64, 2.
e *In Celsum lib.* 2.
f *Act.* 17, 28.
g *Tit.* 1, 12.
h 1 *Corinth.* 15, 33.
i *Coloss.* 2, 8. *ubi videsis Hugonem Grotium*
k *In Gemar. Babylon ad tit.* Menachoth *cap.* 6. *fol.* 64, 2 & *ad tit.* Sota *cap.* 9. *fol.* 49, 2. & *ad tit.* Baba Kama *cap* 7. *fol.* 83, 1.
l *Ad Jesaiæ cap.* 40, 26.
m *Isai.* 5, 12.
n *Deut.* 4, 6.

clamabant, unde & diris interdum devovebant [o] publicis simul cum שׂוגרל חזיר ומי שילמר לבנו חכמה יונית *qui nutriebat porcum, & eum qui filium suum doceret Sapientiam Græcanicam.* Unde etiam accessit Decretum publicum tempore quo Titus Augustus Urbem invasit (annis nempè ante illud quod superiùs adducitur ex Josepho, seu decimum tertium Domitiani quo scripsit ille, plus minùs viginti quinque quo Græcarum Disciplinarum institutio vetita est. Misnæ [p] verba sunt; בפולמוס של טיטוס גזרו שלא ילמד ארם את בנו יונית *In bello Titi, decreverunt ne quis filium suum Græcè doceret*; quod tamen de Sapientia seu disciplinis sive Romanis, veluti eorum Theologia, Philosophia & quæ hisce cognatæ sunt, non de ipsa Lingua Græca sumunt Magistri ibi. Qualis sensus est moniti illius Rab Josephi Hyssopæi,

ומהכמת יונית טוב נטה לך ———

& à Sapientia Græcanica avertere. Scilicet non solùm in Judiciis apud Synedros, ut ostensum est, verum etiam in ritibus aliquot sacris, tum Græcæ tum aliarum linguarum, sæpenumerò usus erat, pro varietate personarum, maximè qui Sanctam per dispersiones non satis didicerant, pernecessarius, ídque tam Ebræis originariis quàm Proselytis inter eos Justitiæ. Misna [q], אלו נאמרין בכל לשון פרשת סוטה ווידוי מעשר וקרית שמע ותפילה וברכת המזון ושבועת העדות ושבועת הפיקדון. ואלו נאמרין בלשון הקודש מקרא ביכורים וחליצה ברכות וקללות וברכת כהנים. וברכת כהן גדול. ופרשת המלך ופרשת עגלה ערופה ומשוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם *Hæc* (quæ sunt carmina solennia in sacro Sermone præscripta statísque dicenda temporibus) *dicuntur* (seu rite dici possunt) *in linguis cunctis* (Misna Hierosolymitana habet בלשונם *in linguis suis*; quacunque linguâ) *examen Uxoris viri Zelotypi* [r], *& id quod anni tertii Decimarum solutioni justa proximè subjungendum* [s], *solenne illud, Audi Israel, Precationes* (ubi adnotant aliqui [u], id de precationibus seu liturgiis publicis tantùm esse ita intelligendum, ut privatim quisque Linguâ sanctâ, si imperitus ejusdem non esset, precaretur) *Benedictio Mensæ, Juramentum Testimonii, Juramentum Depositi. Hæc autem linguâ sanctâ sunt proferenda, id [x] quod à Primitias offerente est pronuntiandum, id quod etiam dicendum in leviri renuntiatione* [y], *Benedictiones & Diræ illæ solennes* [z], *Benedictiones Sacerdotales* [a], *Benedictio Pontificia* (in die Expiationum annuo) *periocha de Rege* [b] *constituendo, uti & illa de vitula* [c] *decervicanda, atque ea quæ ad Unctum in Bellum attinet* [d], *quando is populum alloquitur.* Et demùm vetustæ disciplinæ tam in affectandis quàm admittendis & Linguis & Scientiis Græcanicis seu Gentium aliarum, testimonium habetur satis luculentum in Judæorum tum priscorum tum recentiorum, qui literis vacarent, studiis scriptísque. Qui nempè majorum interim institutorum, pro vario temporum locorúmque discrimine, fuerint proculdubio observantissimi, Gentium Linguis studiísque sedulò incubuere. In Priscis, præter Josephum ipsum & Philonem habentur Aristobulus [e], Philosophus Peripateticus, Justus Tiberiensis [f], Ezekiel Tragœdus [g],

o Locis antè citatis & Sepher uchasin fol. 17, 2.

p Tit. Sota cap. 9. Talm. Babylon. fol. 49, 2.

q Tit. Sota cap. 7. Talm. Babylon. fol. 32, 1.

r Numer. 5, 21.

s Deuter. 26, 13.

t Ibid. 6, 3.

u Obadias Bartenorius ad Misnam. tit. Sota cap. 7. §. 1.

x Deut. 26, 5

y Ibid. 25, 7.

z Ibid. 27. & 21.

a Numer. 6, 28.

b Deuter. 17, 14.

c Ibid. 21, 7.

d Ibid. 20, 3.

e Apud Clementem Alexandr. Stromat. 1. Euseb. Præparat. Evangelic. lib. 7. cap. 44. lib. 8, 10. 13, 12.

f Photius in Bibliotheca cod. 33. Suidas, alii.

gœdus[g], etiam & Poeta Verpus apud Martialem[h], alii. In Recentioribus, Mathematici & Philoſophi fuere celebres Rambam ſeu Maimonides ille, R. Mikotzi, R. Abraham Aben Ezra, R. Levi Ben Gerſom, R. Abraham Ben Chaiia, R. Jehuda Levita (autor *Sepher Cozri*) alii, Logicus R. Simeon; Phyſicus R. Aben Tybbon, Hiſtorici tam rerum Gentilium quàm Judaicarum (etiam & aliàs ſtudiis Gentilium haud parùm imbuti) R. Azariah Edomæus, R. Abraham Zacuthius, R. Gedaliah Ben Jechai, R. Benjamin Ben Jona, R. David **Ganz**, quorum opera paſſim leguntur, alii itidem non pauci; ut prætermittamus qui libros veterum Phyſicos, Medicos, Aſtronomicos, tam è Græcis quàm Arabicis in ſuam tranſtulere Linguam; alióſque etiam qui ex eis hoc ſeculo literis Græcis Latinis & Arabicis ſe haud parùm dederint. Dum verò incredibilem illam Septuaginta linguarum peritiam (quam ab eis per hyperbolen memoratam exiſtimo) cogitamus, obſervatu forſan indignum non eſt quod habet Rabbi Jonathan רבית ג׳בּרין in Gemara Hieroſolymitana, de Quatuor tantùm velut univerſo generi humano, adeóque Hebræis, inſervientibus, Græca nempe, Romana ſeu Latina, Sorſiana & Sancta. Verba ſunt[i], ארבעה לשונות נאים שישתמש בהן העולם ואלו הן לעז לזמר רומי לקרב. סורסי לאיליא. עברי לדיבור *Quatuor ſunt Linguæ præſtantiſſimæ, quibus orbis terrarum utitur* (ſeu נאים להשתמש בהן העולם ut alibi[k]) *dignæ quæ orbi terrarum*, ſeu *generi humano inſerviant. Græca ad cantandum, Latina ad Prælium* ſeu *rem militarem, Sorſiana ad Planctum, Ebræa ad Eloquendum*, ſeu *Confabulandum.* Sequitur ſtatim, ויש אומרים אף אשורי לכתב אשורי יש לו כתב ואין לו לשון. עברי יש לו לשון ואין לו כתב. בחרו להם כתב אשורי ולשון עברי ולמה נקרא שמו אשורי שהוא מאושר בכתבו *Sunt etiam qui dicant, Aſſyriaca ad Scribendum. Aſſyriaca autem Scripturam habet, nec tamen lingua eſt* (Certè & apud Thucydidem[l], Athenienſes literas Perſarum Regis cum Artapherne interceptas, μεταγραψάμενοι ἐκ τῶν Ἀσσυρίων γραμμάτων ἀνέγνωσαν, *tranſcribentes ex literis Aſſyriacis legerunt.* Ubi Scholiaſtes μεταγραψάμενοι, μεθερμηνεύσαντες; interpres, *ex Aſſyriis literis traductas*) *Ebraica lingua eſt, ſed Scripturâ* (propriâ) *caret. Eligebant autem ſibi Scripturam* ſeu *literas Aſſyriacas & linguam Ebræam. Et quare vocatur Aſſyriaca? quoniam adeò felix in Scriptura* ſeu *literarum formis.* Argutula Ludentis ratio. Etiam & Philo, Moſem ait τὰ Ἀσσύρια γράμματα, *literas Aſſyriacas* didiciſſe. Sed hoc de literis Aſſyriacis ſpectat ad diſputationem quam viri doctiſſimi de priſcis Ebræorum literis pridem inierunt. Et videſis de legitimo apud Ebræos linguarum aliarum uſu etiam Miſnam[m] alibi & Maimonidem[n]. Lingua quam Græcam in jam allatis vertimus, vocatur ibi לעז *Lahaz* quo nomine quidem Barbara ex antiquiſſima ejuſdem notione ſignificatur. Unde per מעם לועז apud Davidem[o] ſubſtituitur tam à Chaldæo מעמי ברבראי *è populo barbaro* quàm à Græcis ἐκ λαοῦ βαρβάρου uti etiam in Vulgata, & ab Arabe البربري idem & ſignificans & ſonans. **From a people of ſtrange language** noſtri. Ægyptii autem ibi planè innuuntur. Poſtmodum autem

g Apud Clem. Alex. Strom. 1.

h Lib. 11. Epigr. 95.

i Gemara Hieroſolymit. ad tit. Megilla cap. 1. fol. 71. col. 2. halach. 11.

k Eadem Gemara ad tit. Sota cap. 7. fol. 21. col. 3.

l Lib. 4.

m Tit. Megillah cap. 2.

n Halach. Megillah cap. 2.

o Pſalm. 114, 2.

autem quemadmodum Latinis Græci, híque illis invicem Barbari ſunt vocitati, ita Ebræis Græci ea voce interdum, ut heic alibíque [p], denotati ſunt, tametſi interim Magiſtris recentioribus uſitatiſſimum ſit, linguam qualemcunque regionum in quibus ipſi degerint, veluti Italicam, Germanicam, Gallicam Hiſpanicam eodem vocabulo deſignare Græcam. aliàs etiam ſignantiùs vocant לשון יוני ſeu *Linguam Ionicam*. Sed & ſcimus Barbariæ nomen Europæis variatim & generatim ſubinde intellectum, vulgariter nunc Barbariam illam Africæ denotare, unde & poſſet dici Lingua illic Arabica Barbara. Sorſiana lingua in allatis pro Aramæa ſeu Syriaca ſumi [q] ſolet. Gloſſa autem ad Gemaram Babyloniam [r], לשון סורסי קרוב הוא ללשון ארמי ואומר אני כזה לשון תלמוד ירושלמי ואומות העולם קורין אותו לינגוא סוריא או לשון יוני שהיו קרובים לארץ יון ולשון יון יפה מזה והיה לו לספר *Lingua Sorſiana vicina eſt Linguæ Aramææ. Ego autem dico hanc Linguam eſſe Talmudis Hieroſolymitani. Et populi gentium vocant eam Linguam Syriacam aut Linguam Græcam* ſeu *Ionum qui vicini ſunt Græciæ* (qui in Aſia viciniores ſunt Græciæ Europææ) *Sed Lingua Græca, eâ venuſtior eſt, in qua etiam ſcribendi facilitas.*

p *Baal Aruch in* לינז, *de quo vide etiam Eliam in Thisbite & Davidem de Pomis.*

q *Vide J. Buxtorfium in Lexic. Talmud. col.* 1544.

r *Tit.* Sota *cap. 9. fol.* 49, 2.

III. Numerus autem ille apud Ebræos Linguarum, ex ipſa Confuſione, Septuagenarius (de quo locis ſuperiùs citatis alibíque [s] affatim loquuntur) apud Patres Chriſtianos tam Græcos quam Latinos augeri ſolet, quod quidem evenit ex numeratione capitum Confuſionis ſeu inſanæ illius ſubſtructionis præfectorum aliâ ab ea quam ſibi habent ex Ebræo Ebræi; capitibus nimirum ejuſmodi Binis ultra, ſubinde Trinis, pluribúſque adjectis. Ea de re ampliter actum eſt à Gilberto Genebrardo [t], Auguſtino Torniello [u], Jacobo Saliano [x], Samuele Bocharto [y], ut qui ad locos Pentateuchi ſuprà de Linguis allatos obiter ſcripſerint (maximè Benedictum Pererium) prætermittam. Patrum, vulgò lectorum, quos diximus, hac de re, ſcita apud ſcriptores illos diligenter corrogantur; adeóque nec de eis heic plura. Sed verò & hiſtorici veteres tantundem. Atque tam hi quàm Patres illi omnes fermè Septuaginta duas faciunt & per gentes enumerant Confuſionis, ſeu totius inde orbis, Linguas. Ita Euſebius in Chronico, Chronicon Alexandrinum [z], Georgius Syncellus [a], Michael Glycas [b]. Adde his Eutychium Patriarcham Alexandrinum qui congregatos ait [c] Septuaginta duos, primores & capita Noachidarum, Turrim illam ſeu Urbem condere fuiſſe conatos; Angelum, è cœlo à Numine miſſum qui linguæ antè unicæ Septuaginta unam, Confuſione adjiceret. Unde è Filiis Semi præthereà (in quibus Ebraica retenta) fuiſſe 25, è filiis Chami 32, è filiis Japheti 15, atque ita 72 conflatas eſſe linguas. Alii autem uſque ad 75 numerum illum auxerunt. Ita Ephorus & alii hiſtorici multi ut docet Clemens Alexandrinus [d]. Quod planè ex numero filiorum Iſrael deſcendentium [e] in Ægyptum, qui in verſione Græca habetur, ſumtum eſt (nam etiam ex eorum numero in Ebræo, Ebræis heic ratio elicitur) ut numerus ille alter ex capitum & præfectorum ſubſtructionis illius cenſu. Etenim locis Geneſis & Exodi citatis, pro eo quod eſt, non modò in Origine tam Samaritana quam Judaica

ſ *Gemara Hieroſolym. ad tit.* Megillah *cap. 1. fol.* 71. *col.* 2 &c.

t *Chronolog. A.M.* 1758.

u *A.M.* 1931. §. 15 &c.

x *Eod. anno* §. 23 &c.

y *Geographiæ Sacræ lib.* 1. *cap.* 15.

z *Pag.* 57. *edit. Raderianæ.*

a *Pag.* 46. & 49.

b *Annal. part.* 2.

c *In Annalibus pag.* 51.

d *Stromat.* α.

e *Geneſ.* 46, 28. & *vide Exod.* 1. 5 *Deuteron.* 32, 8.

ſed & in Verſione Syriaca, Arabica utraque, Vulgata, reliquíſque *Septuaginta*, in Pentateucho Græco ἑβδομηκονταπέντε legitur *Septuaginta quinque*, quemadmodum item inde numerat in Defenſione ſua S. Stephanus[f]. Obvia ſunt quæ ad locum hunc Actorum uti ad illos Pentateuchi hac de re habent interpretes. Sed præ aliis, ſi plura velis, vide hac de re diſputationem Abrahæ Calovii[g] Profeſſoris Gedanenſis, accuratam ſanè & ingenioſam. Adjicere non pigebit, de Gentium numero, unde pleriſque Linguarum veterum numerus pendet, miram haberi apud Arabas traditionem, Gentes per Terram Maréque diviſis, ac velut à Numine ſub rerum origine creatas ſeu præſtitutas fuiſſe 1020. Hiſtoricus Mahumedanus penes me[h] vetus qui Aben Elchaſen Hali nuncupatur ابو الحسن علي بن الحسين) بن علي بن عبد الله الحغدلي المسعودي (ad hunc Modum الله تعلي خلف الغا وعسرون امة حدا الكواكب الثابته منها في البحر ستمايه امه ومنها في البر اربع مايه امه وعشرون *Deus O. M. creavit mille & viginti Gentes ut Stellis* (earum numero) *Sphæræ octavæ reſponderent. Ex eis in Mari* (per inſulas) *ſexcenta, & in Arida quadringenta & viginti.* Numero utitur rotundo ſtellarum quæ ex doctrina Ptolemaica & receptiori ſunt 1022. Sed haud parùm variavit earum apud ſcriptores numerus. Plinius annotatas ait[i] (neſcio ubi) ſtellas 1600 *inſignes videlicet effectu viſúve.* David Kimchi autem[k]; הסכימו חכמי התכונה כלם כי מספר הכוכבים הם. אלף וצ״ח *Conſentiunt Aſtronomi univerſi ſtellarum numerum eſſe* 1098. Etiam recentioribus, aliquot adjectæ ſunt numero illi Ptolemaico. Sed verò, cùm conſpicuæ & ſatis vulgo viſibiles in conſtellationes tribuantur quadraginta octo, atque ita obſervari ſoleant, commentum eſt vetus apud Ebræos[l], cunctas ſimul tam non ita viſibiles quam viſibiles conficere numerum כ״ט אלף רבוא וק״ם id eſt, 290000140, eáſque vocari ſignantiùs כוכבי השמים *ſtellas Cælorum*, nec ſimpliciter ſtellas in literis ſacris. Kimchius item[m]; אותם שאינם מאירים על הארץ נבראו למשול על הארץ לא למאור *Quæ Lucem Terris non dant ſtellæ; nihilominus creabantur ut dominium haberent in terris, nec fulgerent*, adeóque cum cæteris deſignantur in illo Creationis[n] *ut dominarentur* in Diem atque in Noctem. Sed, in callem.

IV. Jam dictis autem adjicit ex Veteribus Maimonides uti & illi eundem in ſenſum; אין מעמידין בכל הסנהדרין לא זקן מופלג בשנים ולא סריס מפני שיש בהן אכזריות ולא מי שאין לו בנים כדי שיהא רחמן *In nullo Synedriorum* jam dictorum Magni ſeu Vigintitriumviralis *cooptabant quempiam ſenio quaſi confectum* (*ultimæ ſenectutis hominem*) *aut Eunuchum* (eviratum) *quoniam crudeliores eſſe ſolent utrique, aut cui proles deeſſet, unde fieret miſericors.* Certè Claudianus[o] itidem,

f *Act.* 7. 14.

g *In Critico Sacro pag.* 746. *&c.*

h *Pag.* 275.

i *Lib.* 2. *cap.* 41.

k *Ad Pſalm.* 147. *& ad Jeſaiæ cap.* 40. 26.

l Midrash *apud R. Abraham Ben Chaiia, in Sphæra Mundi, Porta* 10.

m *Ad Pſal.* 147.

n *Geneſ.* 1. 18.

o *Lib.* 1. *in Eutropium.*

Eunuchus nulla pietate movetur;
Nec generi natisve cavet; Clementia cunctis
In similes, animósque ligant consortia damni.

Gemara etiam Hierosolymitana [p], הסרים וכל מי שלא ראה לו בנים כשר לדון דיני ממונות ולא דיני נפשות *Eunuchus & is qui non vidit sibi liberos, judiciis pecuniariis idoneus est; at verò non Capitalibus.* Quod idem est, ac si dictum fuisset, in Synedrium nec Magnum nec Vigintitriumvirale non ritè cooptatur; nec Ordinationis puto Judiciariæ capax. Babylonia item [q], אין מושבין בסנהדרין זקן וסריס ומי שאין לו בנים *Non collocabant in Synedriis virum ætate nimis provectum, eunuchum, aut cui defuere liberi.* Hoc, scilicet generatim sic dictum, exceptionem admittit in Capitali judicio המסית *seductoris* [r] in Idololatriam, qui odio præ aliis singulari habebatur. Maimonides [s], vetustioresque; מושיבין בדינו זקן וסרים ומי שאין לו בנים כדי שלא ירחמו עליו שהאכזריות על אלו שמטעין את העם אחרי ההבל רחמים הוא בעולם שנ׳ למען ישוב ״ מחרון אפו ונתן לך רחמים *Collocabant in ejus Judicio Senem & Eunuchum & improlem, ne misericordes erga eum* (communi misericordium notione) *essent. Nam crudelitas in eos qui populum errare faciunt in vanitatem, est Misericordia* (misericordiam supplet) *juxta quod scriptum est* [t] (in lege sacra de seductoribus lata) *ut avertatur à furore iræ suæ & det tibi misericordias*, nec quales in seductoris judicio adhibitæ. In Misna [u] insuper, distinctionibus subtilissimis explicatur illud, *si totus Israel* [x] (seu כל העדה) *errore peccaverit, & res ipsa abscondita fuerit ab oculis congregationis* &c. *adducet congregatio* (seu הקהל) *juvencum filium bovis pro peccato* &c. *Et seniores* העדה seu *Cœtus* aut *Congregationis imponent manus suas super caput juvenci* &c. quod ad Synedrium Magnum attinere volunt, ut libro ostenditur tertio. Legitur, הורו בית דין וידע אחד מהן שטעו ואמר להן מוטעין אתם או שלא היה מופלא של בית דין שם או שהיה אחד מהן גר או ממזר או נתין או זקן שלא ראה לו בנים הרי אלו פטורים שנאמר כאן עדה ונאמר להלן עדה מה עדה האמורה להלן עדה שיהיו כולן ראוים להוראה אף עדה האמורה כאן עדה שיהו כולן ראוים להוראה *Si quid Synedrium* (Magnum) *decreverit* (adeò publicum & omnium civium commune, ut respublica universa decreto contineretur; nam de judiciis sive privatarum sive publicarum quæ personarum singularitate coercerentur, capiendum non est) *& cognoverit quisquam ex eis quòd erraverint & dixerit illis eos errasse, sive quoniam Princeps Synedrii non intererat, sive quia unus eorum erat Proselytus aut Mamzer aut Nethinæus, aut Senex qui liberos sibi non vidit, ecce ii præcepto non tenentur* (seu ut in exemplaribus nonnullis, הרי זו פטור *ecce Synedrium hoc lege illa non tenetur*) *Quippe tam posteriori in loco quàm in priori legitur* עדה seu *Cœtus* aut *Congregatio. Quid priori in loco denotat Cœtus ille seu Congregatio? Totum certè cœtum cujus collega nullus rebus decernendis impar. Ideò etiam posteriori in loco cœtus ejusmodi tantùm designatur cujus collega quilibet rebus decernendis idoneus.* Verba citavimus ad illud quod de jure libero-

rum

p Ad tit. Sanhedrin cap. 4. fol. 22. col. 2. halach. 9.

q Ad tit. eundem cap. 4. fol. 36, 6.

r Deut. 13. 6.

s Tract. Sanhedrin cap. 11. §. 5.

t Deut. 13, 16.

u Tit. Horaioth cap. 1.

x Levitic. 4, 13.

rum affertur confirmandum. Quæ sunt in eis alia, non ita aperta, explicatiora suo in loco [y] dabimus. Eunuchum autem, quantum video, heic ita secludunt tam illum quæ סרים חמה *Eunuchum Solis* (uti vocitant) seu ἐκ κοιλίας μητρὸς [z] *ex ipsis natalibus*, quàm סרים אדם *Eunuchum ab homine factum*, castratum. Canonibus autem Apostolorum dictis, à seipso eviratus Ordinatione interdicitur [a] uti & antè Ordinatus gradu deponitur. Sed si ab aliis castratus, aut, ab natalibus, eunuchus quis esset, Ordinationi satis admittitur; quod etiam in Jus Canonicum est admissum tam Occidentalis quàm Orientalis Ecclesiæ. Quod ad Ætatem spectat; cum Ætas aut Juvenilis sit aut Senilis; suos utraque habuit interdum limites è quibus cooptationis legitimæ temperamenta sumta. De Senili ætate eorum, qui primo cooptati, aliquid jam dictum est. Sequentibus autem in seculis, alii vigesimum præstituunt interdum annum citra quem collegam neminem in Synedrium sive Magnum sive Vigintitriumvirale aliquod, ex moribus receptioribus cooptari ritè potuisse volunt. Rabbi Abihu [b], nomine Rabbi Jochanan, ubi de Judiciorum pecuniariorum & capitalium agitur discrimine, מבן עשרים, inquit, אף פחות ושלא הביא שתי שערות כשר בדיני ממונות ולא בדיני נפשות *Etiam viginti annis minor aut cui nondum excreverint bini pubertatis* [c] *pili, rite exercet judicia pecuniaria, neutiquam verò Capitalia.* At verò exacto vigesimo anno ætatem [d] judiciis capitalibus idoneam statim esse censitam ab his qui sunt sic loquuti definire nequeo. Nec tam quinam essent Synedriis Majoribus idonei, quàm juveniles eorum qui judiciis pecuniariis, ut Triumviri, ritè præesse per ætatem poterant, annos fortè designare volebant. Nam etiam τῷ Rabbi Jochanan expressim tribuitur [e] sententia illa qua nemo cooptandus in Synedria præter בעלי זקנה *senes seu qui juventutem exuerant.* Quin & Glossa Talmudica neminem rebus decernendis ante annum quadragesimum idoneum ait fuisse [f]. אינו ראוי להוראה עד שיהא בן ארבעים שנה *Idoneus non erat rebus decernendis* (de creandis in Presbyteralem Ligandi & Solvendi seu Docendi tantùm, non Judicandi, facultatem, juxta superiùs dicta, loquitur) *antequam quadraginta annorum fiebat filius.* Sed quod de annis dictum est, ita regulariter tantùm videtur servatum, ut ubi juris Scientia insignior ætatem suppleret, etiam minores cooptarentur. Quod non solùm elicere fas est ex eo quod habet Fl. Josephus [g] de Pontificibus & primoribus sui temporis cum quartumdecimum annum agentem de rebus juris difficilioribus consulere solitis, verùm ex eo quod de Eleazare Ben Azaria legitur [h]; cum etiam in Synedrium Magnum (si benè capio), annum agens decimum tertium, ut volunt alii, sed, ut alii, decimum octavum, esse cooptatum, de quo etiam plura inferiùs. Quemadmodum autem Juventutis, sic etiam Senii habita ratio. Scilicet senex capularis seu per ætatem imbellis minimè cooptabatur. Maimonides & Moses Cotzensis de sene ejusmodi paulò superiùs loquuntur. Verba ibi afferimus. Cæterum non annorum numero, sed virium sive corporis sive animi defectu, contractum à senectute impedimentum definiebant.

y *Libro tertio.*

z *Matth.* 19, 11.

a *Can.* 21 *&* 22. *Dist.* 55. *c.* 4. *&* 8. *Zonaras, Balsamon in Canones, &* *Photius in Nomocanone tit.* 1. *cap.* 14.

b *Gemar. Hierosolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *fol.* 22. *hal.* 9.

c *Videsis lib. nost. de Successionib. in Bona cap.* 9.

d *De anno vigesimo, videsis D. Hieronym. in Trad. Hebraic. ad* 1 *Paralip. cap.* 27.

e *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 17. *& ad tit.* Menahoth *cap.* 6. *fol.* 65, 1.

f *Ad Gemar. Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 86, 1.

g *In Vita sua.*

h *R. Gedalia in* Shalshelech *fol.* 27, 2.

Non ubi ætas necdum debilitarat animi vires mutarátve vigorem. Nam celeberrimus ille ac longævus Rabban Jochanan Ben Zacai octogenarius in Synedrorum illorum numerum cooptatus uſque ad vigeſimum ſupra centeſimum ætatis annum judiciis intererat, tandem etiam Synedrii Magni Princeps. Gemara Babylonia [i], כל שנותיו של רבן יוחנן בן זכאי קֿמֿ שנה. ארבעים שנה עסק בפרקמטיא· מֿ שנה למד מֿ שנה לימד *Vixit Rabban Jochanan Ben Zacai annos CXX. Quadraginta exercuit mercaturam, quadraginta didicit* (ſeu ſtudio Legis ſacræ incubuit) *quadraginta docuit*, & judiciis præfuit, ſeu ut explicat Salomon Jarchius, נעשה דיין ומורה הוראות *factus eſt & Judex & dogmatum* & *rerum* (Ligando & Solvendo) *decernendarum doctor.* Et Abraham Zacuthius [k]; שלשה הוו קֿכֿ שנה כמשה רבינו עֿהֿ וראו זה את זה הלל ורבן יוחנן בן זכאי ורבי עקיבא *Tres fuere qui inſtar Moſis Magiſtri noſtri, in quem ſit pax, vixerunt annos Centum viginti, quorum etiam quiſque alterum vidit. Hillel, & Rabban Jochanan Ben Zacai & Rabbi Aquiba.* De Principatu item Rabbi Jochanan paulò ante mortem, luculentus ille teſtis eſt. Achiam Silonitem Synedrum Davidi Regi (ut volunt aliqui) in ampliſſimo illo tribunali, ætate, juxta Magiſtrorum ſcita, hiſce fermè quadruplâ, prætermittimus. De eo autem obitèr alibi inferiùs. Proſpiciendum item erat ut eſſent cooptandi בעלי עושר [l] *divites*; ne Fortunæ bona eis deeſſent, ſeu חלק טובה *portio bona* (ut legitur in Gemara Hieroſolymitana [m]) id eſt, opulentia ejuſmodi quæ munerum cupidinem ex inopia naſci ſolitam ſedaret. Quin etiam corporis decor ſpectabatur. Unde in Gemara Babylonia [n], אין מושיבין בסנהדרין אלא בעלי קומה ובעלי מראה *Locum in Synedriis habere non debebant quibus ſtatura decora non erat, aut vultus ſpeciéſque decora.* Et Maimonides [o]; צריך להשתדל ולבדוק ולחפש שיהו כולן בעלי שיבה בעלי קומה ובעלי מראה *Oportuit diligentiſſima inquiſitione proſpicere ut eſſent univerſi* (Synedri jam dicti) *ſeſſione decorâ, decorâ ſtaturâ, vultúque ac ſpecie decorâ.*

V. Miſna item, de Vitæ Morúmque generibus aliquot loquitur, quibus, ſi quis aſſuetior, tam teſtimonio quàm Judiciis inidoneus is habebatur, velut infamis. Verba ſunt [p], ואלו הן הפסולין המשחק בקוביא ומלוים ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית *Inidonei ſunt hi etiam, qui ludere ſolent Alea, Fœneratores, qui Columbas volare docent, quæſtum facientes ex Anni ſeptimi ſeu Remiſſionis Anni frugibus.* Quadriga nempè hæc Infamiæ Talmudicis receptiſſima. Id quod de Aleâ vertimus, intelligitur de omnimodo ludi genere, quo, fortunâ tantùm judice, in lucrum colludebatur. Et exponitur קוביא per פסיפסין [q] quo tam latrunculorum, talorum aliorúmque id genus luſus qualiſcunque, in quo ex ſorte eſt victoria, quàm aleæ denotatur. Eodem ferè modo quo, in Jure Cæſareo, emptio aleæ pro emptione ejus de quo incertum eſt qualenam fuerit, veluti jactus retis, venationis, Aucupii, id genus aliorum lucri ſumitur [r]. Ratio autem

quare

[i] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 5. *fol.* 41, 1. & *ad tit.* Rosh hashena *cap.* 5. *fol.* 31, 2. Sepher Juchaſin *fol.* 20, 2. & 22, 1.

[k] Sepher Juchaſin *fol.* 2[illegible].

[l] *Moſ. Mikotzi Præcept. affir.* 97.

[n] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19, *col.* 3.

[n] *Ad tit.* Menachoth *cap.* 6. *fol.* 65, 1. & *tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 17, 1.

[o] *Halach.* Sanhedrin *cap.* 2.

[p] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 3. & *tit.* Rosh hashena *cap.* 1. § *penult.* & *tit.* Shebuoth *cap* 7. *Gloſſ.* & *Obadias Bartenorius. alii ad locum tituli* Sanhedrin.

[q] *Gemar. Hieroſolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 21. *col.* 1. *halach.* 6. *ad tit.* Shebuoth *cap.* 7. *fol.* 37. *col.* 4. *halach.* 4. & *ad tit.* Roshhashena *cap.* 1. *fol.* 57. *c.* 2. *hal.* 9. *Adde, præter Babylonios & commentarios cæteros.* Baal Aruch *verb.* קביא & *vide Grotium ad. Deuteron.* 17, 6.

[r] *L.* 1c. *D. de Contrahend. emptione & l.* 7. *de Hæreditate vel actione vendita &c.*

quare lusibus hujusmodi assueti à Testimonio & Judiciis, velut infames, arcendi fuerint, in hisce maximè ponebatur, tum quia de Avaritia eorum inde præsumebatur (etiam & ipsa in lusu victoria lucrúmque inde sequens velut fermè rapina est habitum, quia ex fortuna natum) tum quia ludi artésque ejusmodi bono publico nullatenus erant conducibiles. Certè & ex Jure Cæsareo[f], quod Justinianeum est, scimus etiam victum in aleæ lusu non posse conveniri, & si solverit habere repetitionem tam ipsum quàm hæredes ejus adversus victorem & ejus hæredes; datam item super aleæ lusu cautionem irritam esse & condici posse, ludísque cæteris alios præscribi similitèr modos. Posteriorem autem rationem ita ex veterum scitis compendiosè exhibet R. Obadias Bartenorius[t]. Rejiciendus est, inquit, aleator, לפי שאינו מתעסק בישובו של עולם ואסור לאדם שיתעסק בעולמו אלא או בתורה ונמילות חסדים. או בסחורה ואומנות ומלאכה שיש בהן ישובו של עולם *quoniam non assuescit rebus quæ ad firmitudinem seculi spectant*, seu quæ sunt societati humanæ utiles; *Nam illicitum habetur homini omninò se exercere aliis in rebus præter Legem, & beneficiorum retributionem* seu Charitatem, ac Humanitatis officia, *aut Mercaturam & artificia atque opera quæ bono publico conducant.* Quod quidem sic, juxta vetustiorum mentem, dictum non solùm ad Aleatores, sed paritèr ad eos qui Columbas volare docent, spectat; Fœneratorum nomine, non solùm continetur heic המלוה[u] seu *qui mutuò dat fœnore*, verùm etiam הלוה *qui mutuò accipit.* Nam ad utrumque interdicta sacra de fœnore attinere scribunt. Ad hunc in Deuteronomio[x]; ad illum in Levitico[y]. Sed de Aleæ lusu, uti & de Fœneratoribus & Columbas volare docentibus, ídque genus aliis, quoniam alibi[z] affatim diximus, plura heic adjicere supersedemus. Frugum anni septimi usus in Lege sacra habetur[a]; *Quies terræ erit vobis* לאכלה *in escam.* Sed infame existimabant, si quis fruges illas nundinari soleret. In Misna[b] autem adjicitur heic ex sententia Rabbi Jehudæ, quæ & receptior est, אימתי בזמן שאין להן אומנות אלא הוא אבל יש להן אומנות בלא הוא כשרין *Quando & in quantum hoc obtinet?* (id totum scilicet quod de eis qui ob infamias jam dictas tum à judiciis tum à testimonio sunt arcendi) *Tunc obtinet, ubi artem aliam exercere non solet eorum quisquam præter hanc ipsam quâ infamia ejusmodi contrahitur. Quod si aliam exerceat, satis est idoneus*; tam judex quàm testis. Nempe si aliam artem ex eis, שישבהן ישובו של עולם *quæ bonò publico conducant*, coleret. Summa est, illos fuisse tantùm heic rejiciendos, quorum studia in artibus illis sive vetitis sive ludicris sola ac assidua, haud alia admittebant; non verò quicunque earum alicui se casu aut obiter interdum implicaverant, studiis ac artibus aliis humanæ societati non inutilibus intereà operam navantes. Quin adnotant Gemaristæ, quanam ratione de bonæ mentis famæque reditu heic esset præsumendum, adeo ut omnimodum ex artibus hisce infamibus contractum vitium inde deletum haberetur. De aleatore Gemara Hierosolymitana[c], uti & de Fœneratore, לעולם אין מקבלין אותו עד שישבר פספסיו או יקרע שטרותיו ויבדק ויחזרו בהן חזרה גמורה

[f] *L.* 1. *C. de Aleatoribus.*

[t] *Ad Misn. tit.* Sanhedrin *cap.* 3. §. 3. *juxta Gem. Babylon ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3 *fol.* 24. & 25.

[u] *Gem. Bab. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 25.

[x] *Cap.* 23, 19.

[y] *Levit.* 25, 37. *videsis ibid. Jarchium, Mosem Kotzens. in Precept. Negat.* 193. *præter commentarios ad suprà è Talmude locos indicatos.*

[z] *De jure Naturali & Gentium lib.* 4. *cap.* 5. & *lib.* 6. *cap.* 11.

[a] *Levit.* 25, 6.

[b] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 3.

[c] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 21. *col.* 1. *halach.* 6.

Nunquam admittebatur Aleator priusquam confregerat supellectilem aleatoriam (penitus rejecerat) *nec fœnerator priusquam instrumenta fœnebria dilaceraverat, idque exploratum & apertum satis fecerat, adeóque pristinum vitæ genus ex animo omninò exuerat.* Sic etiam Babylonii [d]; qui simul cum Hierosolymitanis itidem de Columbarum nutritoribus, ואימתי חזרתן משישברו את פגמיהן ויחזרו בהן חזרה גמורה *Undenam fiebat ut ii vitio hoc censerentur immunes? postquam caveis* (quibus columbæ custoditæ circumvectæque) *confractis, pristinum vitæ genus ex animo omninò exuerent.* Scilicet postquam nec in hisce nec in aleatoribus aut fœneratoribus, vitæ anteactæ reliquiarum vestigium restaret ullum. Et tandem de septimi anni seu sabbatici frugum mercatura, ואימתי חזרתן משתגיע שביעית אחרת ויבדלו *Undenam fiebat, ut ii hoc vitio censerentur liberi? postquam accedente anno alio sabbatico, renuntiatus esset ab eis mori priori*; seu, ut Hierosolymitani, אין מקבלין אותן עד שתגיע שביעית אחרת ויבדלו ויחזור בו חזרה גמורה *Non admittebantur homines ejusmodi, antequam accedente anno alio sabbatico palàm constaret eos vitæ pristinæ genus ex sponte omnino exuisse.* Sic Talmudici. Legitur quidem apud Alciatum (ubi de opificibus existimationis vilioris, quales Aristoteli [e] dicuntur ζῶντες ἀπὸ τῶν χειρῶν, Χερνῆται & Βάναυσοι *Manuarii*, in Judiciaria collegia aut munera, ex eodem autore non admittendis loquitur) *Ejusmodi* [f] *legem apud Hebræos quoque fuisse ostenditur Ecclesiastici cap. XXXVIII. ubi de Pigmentariis, Pictoribus, Fusoribus, Architectis, Fabris & Figulis verba faciens, In ecclesiam, inquit* [g], *non transilient & super cathedram judicis non sedebunt.* Vulgata ibi, *Sine his omnibus non ædificatur civitas. Et non inhabitabunt, nec inambulabunt, & in ecclesiam non transilient. Super sellam judicis non sedebunt, & testamentum judicii non intelligent, neque palam facient disciplinam & judicium.* Quod quidem Græcis Complutensibus, Regiis, aliis aliquot, consonum est. Ἄνευ αὐτῶν οὐκ οἰκισθήσεται πόλις καὶ οὐ παροικίσουσιν, οὐδὲ περιπατήσουσιν. Καὶ ἐν βουλῇ λαοῦ οὐ ζητηθήσονται, καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ οὐχ ὑπεραλοῦνται. Ἐπὶ δίφρον δικαστῶν οὐ καθοῦνται, καὶ διαθήκην κρίματος οὐ διανοηθήσονται, οὐδὲ μὴ ἐκφανῶσι δικαιοσύνην καὶ κρίμα, aliis in editionibus Græcis, nihilo de δίφρῳ δικαστοῦ *Judicis Sella*, reperto. Textus ibi satis incertus. Nec quidem aliud innuere videtur illic Syracides quàm oratoriè satis artifices ejusmodi, ex artificio, Judiciis nequaquam esse idoneos, quod etiam ex commate ibi ultimo eliciendum. Sanè judiciis inde arcendos illos fuisse, ut vult Alciatus, modò aliàs idonei essent (comparantur enim tantum cum Legis studiosis, ut multò præstantioribus; ipsis interim artificiis suis duntaxat dediti) non omninò liquet. Atque Talmudicæ doctrinæ, eo sensu, adversissimum est. Ex illa enim, nulla omninò ejusmodi habetur in Synedris adsciscendis exceptio. Syrus quidem illic, ut cætera Græcæ & Latinæ versionis, habet ܘܥܠ ܟܘܪܣܝܐ ܕܕܝܢܐ ܠܐ ܢܬܒܘܢ *nec super solium Judicum sedebunt*, uti & Arabs, ولا يجلسون علي كرسي idem significans.

[d] Ibid. fol. 25. 2.

[e] Politic. 3. cap. 3.

[f] Ad D. tit. de Verb. signific. l. 207.

[g] Commate 37 Lat. 43 Græc.

VI. At

VI. At verò, quantum ad Triumvirales consessus, omnia quæ Synedriis Majoribus necessaria (quantum fieri potuerit) juxta antè dicta censebantur, haud itidem in eis pariter necessaria. Eorum, ait Maimonides[h], collegas (quoties scilicet non Ordinati sufficiebant) omnes legitimè satis constitutos fuisse tametsi essent deformes, ut monoculi, שאין כן בסנהדרין · אבל הסומא בשתי עיניו פסול לכל *quod non dicendum de Synedriorum* (Majorum) *collegis. Sed planè cæcus*, seu *utroque privatus oculo nec in Triumvirale forum, nedum in Synedrium* (Majus) *legitimè cooptabatur.* Unde nec Ordinationis formula Generali, in potestatem Judiciariam evehendus erat sive cæcus sive monoculus aliisve membris mutilatus. Hic nempe capitalibus ille etiam judiciis omnibus, impar erat. ואין סומכין אותו לדיני ממונות מפני שאינו ראוי לכל הדברים וכן כל כיוצא בזה quæ verba sunt Maimonidis[i]; id est *manuum impositione eum non ordinabant* (monoculum) *ne quidem ut judiciis pecuniariis præficeretur. Quod ideo non factum quia ejusmodi erat* (ex defectu membri) *ut omnibus rebus judex idoneus esse nequiret. Idque in cæteris id genus observabatur.* Atque idem illic; post cooptandorum in Synedria majora qualitatum enumerationem; בית דין של שלשה אף על פי שאין מדקדקין בהן בכל ·אלו הדברים צריך שיהא בכל אחד מהן שבעה דברים ואלו הן· חכמה· וענוה· ויראה· ושנאת ממון· ואהבת האמת ואהבת הבריות להן ובעלי שם טוב *Tametsi omnia illa quæ* (de Synedriis Majoribus) *dicta sunt, haud exigenda aut expectanda erant in Consessibus Triumviralibus, attamen necessariæ etiam* (quà fieri potuerit) *in eorundem* (saltem publicè constitutorum) *Synedris quibuslibet res Septem, quæ hæ sunt; Sapientia, Humilitas, Timor* (Dei) *Opum Contemtus, Veritatis Amor, Hominum Amor etiam erga eos, & Fama bona.* Et fundari ait has Septem lege Sacra ubi[k] de Synedris agitur Jethroneis. Idem paulò post, בית דין של שלשה שהיה אחד מהן גר הרי זה פסול עד שתהיה אמו מישראל היה אחד ממזר אפילו שלשתן ממזרים הרי אלו כשרין לדון *Consessus Triumviralis* (publicus) *cui unicus inesset Proselytus* (sive ipse in Judaismum primò adscitus sive è parentibus Proselytis natus) *planè illegitimus erat, nisi mater ejus fuisset Israelitis. Si unicus in illo esset Mamzer, etiam si omnes Mamzeres, satis legitimus erat.* Mamzeres, ex damnato coitu, inter Israelitas, oriundi.

VII. Eminentia autem Regia adeò singularis illis heic habita, ut regulariter Regem locum habere in Synedrio ullo legitimum nollent. Maimonides[l], אין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין שאסור לחלוק עליו ולמרות את דברו אבל מושיבין כהן גדול אם היה ראוי בחכמה· מלכי בית דוד אף על פי שאין מושבין אותם בסנהדרין יושבין ודנים הם את העם וגו *Non adsciscitur Rex Israelis in Synedrium, quoniam non permittitur ab eo dissentire aut contradicere verbo ejus. Sed tamen adsciscunt Pontificem Maximum, si modò sapientia ejus dignitati non sit impar. Reges stirpis Davidicæ* (Judææ) *tametsi nec ipsos in Synedrium adsciscere solerent, tamen sedebant etiam ipsi & judicabant populum* &c. Et de eorum Judiciis plura inferiùs ubi de Extraordinariis Synedriis & Tribunalibus agimus. Juxta quidem ac Maimonides, Moses Mikotzi[m], alii.

Etiam

h *Tract.* Sanhedrin *cap.* 2.

i *Halach.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 7.

k *Exod.* 18. 21. *Deuter.* 1. 13.

l *Tit.* Sanhedrin *cap.* 2. §. 4. & 5.

m *Præcept. affirm.* 97. *fol.* 186. *col.* 3.

onem multarum gentium didicisse noscuntur (Genebrardus, *ne font pas grand conte de ceux qui ont apprins plusieurs Langages*; & Gelenius, *qui multas perdidicerunt linguas*) *eo quòd commune putent hoc officium, non liberis tantummodo sed etiam volentibus servis* (Gelenius, *quod studium profanum apud eos habetur & servis commune cum ingenuis*; Genebrardus, *qu'ils estiment que cela est un estude profane & commune aussi bien as serfs qu'a ceux qui sont de condition franche*) *Sapientiam vero illos tantummodo testantur habere, qui leges sub integritate cognoscunt & virtutem sacrarum literarum interpretari possunt.* Talmudici ergo ex vetustissima traditione de multiplici, etiam omnimoda, Linguarum Scientiâ veluti Synedriorum collegis pernecessaria passim, ut ostensum est, loquuntur, dum Josephus multarum gentium Dialectorum (sic enim loquitur ille) studium ab Ebræis aut damnatum esse aut saltem in pretio habitum nullo asserit. Scripsit hæc anno 13 Domitiani seu sub Christi nonagesimum tertium, ut ipse illic testatur. Quare tempus adjectum sit, paulò infrà constabit. Si de Chaldaica aut Syriaca dialectis, id quod is scripsit intelligeremus, nullo esset pacto plane admittendum. Nam qui sive hanc sive illam ab Ebræis illo in seculo ita neglectam, ut improbaretur ejus studium, existimaverit, eum necesse est rebus Ebraicis adeo alienum esse, ut disquisitioni hujusmodi planè sit impar. Neque igitur innuere videntur apud Josephum verba illa πολλῶν ἐθνῶν διάλεκτον *multarum gentium dialectum*, linguas multarum gentium invicem sive Origine sive Facie planè diversâ discriminatas, sed duntaxat linguas seu dialectos Græcanicas, quæ, præter quinque illas vulgò nominatissimas, certè erant per Europam, Asiam, Ægyptum multiplices. Quin sanè parùm cohæsisse videtur, si ideò vellet se ex more patrio adeo inhibitum fuisse ut veram pronuntiationem linguæ Græcæ assequi nequiret, quoniam multarum gentium linguarum seu dialectorum studium intensius popularibus suis esset improbatum, per multas Gentes, alias præter ipsas, quas scimus fuisse admodum numerosas, Græcas intelligens. Non benè consequitur; ideò linguæ Græcæ pronuntiationem accuratiorem assequi nequibam, quia ex more patrio multarum gentium linguis seu dialectis excoli permissum non est, nisi in multarum illarum gentium linguis seu dialectis, ipsa Græcanicarum pronuntiatio signantiùs contineatur. Ea ex multarum gentium dialectis erat ediscenda, quas tamen ediscere mori patrio dissonum erat, linguæ utcunque Græcanicæ scientiâ contento, quo, ii soli sapientes habiti (ut ille ibidem) qui legi Sacræ accuratiùs & feliciter incumbentes, intensius dialectorum Græcanicarum illius varietatis studium atque exquisitiorem quæ inde evenit pronuntiandi rationem prætermittunt. Hic opinor sensus est Josephi, qui sic intellectus Talmudicis neutiquam omninò adversabitur. Id certissimum est, non modò Linguam Græcam, verùm etiam Græcorum Theologiam, Philosophiam, Artes, Ebræos olim dum sive juris sui erant sive ejusdem tenaciores, illud nondum amisisse sibi videbantur, in Studiis, licet non omnino Theologiam illam in Cultu divino, æstimâsse. De Lingua Græca, testes heic sunt amplissimi non solùm Græci Veteris Testamenti Interpre-

terpretes tum Septuaginta sic dicti tum alii, verùm etiam Euangelistæ & Apostoli, ut Philonem, Josephum, alios prætermittamus. Et quod ad Scientias Græcanicas attinet, quas & Romanas vocant [d] (quæ haud commodè citra linguam illam edisci quibant) licèt verum satis fuerit illud Origenis [e], οὐ πάνυ τι οὖν Ἰουδαῖοι τὰ Ἑλλήνων φιλολογοῦσι seu, ut lectio est alia, φιλοσοφοῦσι, *non admodum curant* aut *versantur Judæi circa Græcorum literas*, seu *philosophiam* (quod de vetustis etiam seu antè obtinentibus apud Judæos moribus dictum) nihilominus ea quæ ex Arato [f], Epimenide [g], Menandro [h], poetis Græcis, citat ipse Paulus, uti & monitum ejus ad Colossenses [i], qui Judæi erant reformati, id est Christiani, ne permitterent se συλαγωγεῖσθαι spoliari διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, *per philosophiam & vanam fallaciam*, *juxta traditionem hominum*, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου *secundum elementa mundi*, alia etiam, momenti in Novo Testamento gravissimi, Platonicam disciplinam verbis saltem resonantia, haud obscurè ostendunt, fuisse etiam inter Judæos veteres qui Disciplinis Græcis se assuescerent. Unde & Origenes notat Paulum illic agnovisse in philosophia Græcanica fuisse οὐκ εὐκαταφρόνητα *non facilè contemnenda*, etiam & ἐμφαινόμενόν τι μέγεθος, *apparentem majestatem*. Talmudicis item memorantur [k] חמש מאות שלמדו חכמה יונית *Quingenti* (etiam in una Schola, Abbæ) *qui Scientiam Græcanicam* seu *Romanam discebant*. Et quod ad disciplinas apud eos Mathematicas attinet, earúmque illis pretium; advertendum est quod ea de re tradit è veteribus David Kimchius [l]; אמרו רז״ל כל

מי שאינו מחשב בתקופות ומזלות עליו הכתוב אומר ואת פעל ה׳ לא הביטו ומעשה ידיו לא
ראו ואמרו מנין שמצוה לאדם לחשב בתקופות ומזלות שנ׳ ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם
ובינתכם לעיני העמים איזו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים זהו חשוב תקופות ומזלות

Rabbini nostri piæ memoriæ dicunt, in universos eorum qui non utuntur calculo Astronomico (corporum cœlestium eorúmque revolutionum; qui sine Arithmetica & Geometria frustrà initur) *dici scripturam illam* [m], *& opus domini non respiciunt, & quæ fecerint manus ejus, non considerant. Dicunt etiam Homini præceptum esse, calculo ejusmodi cœlesti uti, juxta illud quod dicitur* [n], *etiam custodietis & facietis* (jussa mea observabitis; in quibus annorum & mensium ratio, ob festa præscripta, ex ejusmodi calculo pendens) *quoniam hæc est Sapientia vestra & intelligentia vestra coram Gentibus. Quænam est Sapientia vestra & intelligentia vestra coram Gentibus?* (subjicitur scilicet, *ut audiant omnia ista statuta & dicant, utique populus ille sapiens est & intelligens, gens magna est*) *Est planè calculus periodorum corporum cœlestium.* Gentes enim aliæ, quibus is notus (utpote quem & Mathematicè & Theologicè profitebantur ipsæ) cum viderent Judæos etiam ejusdem peritos esse, eos, eo nomine inprimis non ob præcepta aliàs Mosaica, ut admirarentur, necesse fore, ajunt esse existimatum. Sed verò, graviora interdum infortunia passi atque inde velut attoniti, quale fieri multoties amat, aut vix sui compotes, studia ejusmodi quibus maxime, præter legem Sacram, implicabantur, in causa esse rerum sibi adversarum incla-

d *Gloss. ad tit.* Menachoth *cap.* 6. *fol.* 64, 2.
e *In Celsum lib.* 2.
f *Act.* 17, 28.
g *Tit.* 1, 12.
h 1 *Corinth.* 15, 33.
i *Coloss.* 2, 8. *ubi videsis Hugonem Grotium*
k *In Gemar. Babylon ad tit.* Menachoth *cap.* 6. *fol.* 64, 2 & *ad tit.* Sota *cap.* 9. *fol.* 49, 2. & *ad tit.* Baba Kama *cap* 7. *fol.* 83, 1.
l *Ad Jesaia cap.* 40, 26.
m *Isai.* 5, 12.
n *Deut.* 4, 6.

clamabant, unde & diris interdum devovebant [o] publicis simul cum שיגדל חזיר ומי שילמד לבנו חכמה יונית *qui nutriebat porcum, & eum qui filium suum doceret Sapientiam Græcanicam.* Unde etiam accessit Decretum publicum tempore quo Titus Augustus Urbem invasit (annis nempè ante illud quod superiùs adducitur ex Josepho, seu decimum tertium Domitiani quo scripsit ille, plus minùs viginti quinque quo Græcarum Disciplinarum institutio vetita est. Misnæ [p] verba sunt; בפולמוס של טיטוס גזרו שלא ילמד אדם את בנו יונית *In bello Titi, decreverunt ne quis filium suum Græcè doceret;* quod tamen de Sapientia seu disciplinis sive Romanis, veluti eorum Theologia, Philosophia & quæ hisce cognatæ sunt, non de ipsa Lingua Græca sumunt Magistri ibi. Qualis sensus est moniti illius Rab Josephi Hyssopæi,

ומחכמת יונית סוב נטה לך ———

& à Sapientia Græcanica avertere. Scilicet non solùm in Judiciis apud Synedros, ut ostensum est, verum etiam in ritibus aliquot sacris, tum Græcæ tum aliarum linguarum, sæpenumerò usus erat, pro varietate personarum, maximè qui Sanctam per dispersiones non satis didicerant, pernecessarius, ídque tam Ebræis originariis quàm Proselytis inter eos Justitiæ. Misna [q], אלו נאמרין בכל לשון פרשת סוטה ווידוי מעשר וקרית שמע ותפילה וברכת המזון ושבועת העדות ושבועת הפיקדון. ואלו נאמרין בלשון הקודש מקרא ביכורים וחליצה ברכות וקללות וברכת כהנים. וברכת כהן גדול. ופרשת המלך ופרשת עגלה ערופה ומשוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם *Hæc* (quæ sunt carmina solennia in sacro Sermone præscripta statísque dicenda temporibus) *dicuntur* (seu rite dici possunt) *in linguis cunctis* (Misna Hierosolymitana habet בלשונם *in linguis suis*; quacunque linguâ) *examen Uxoris viri Zelotypi* [r], *& id quod anni tertii Decimarum solutioni justæ proximè subjungendum* [s], *solenne illud, Audi Israel, Precationes* (ubi adnotant aliqui [u], id de precationibus seu liturgiis publicis tantùm esse ita intelligendum, ut privatim quisque Linguâ sanctâ, si imperitus ejusdem non esset, precaretur) *Benedictio Mensæ, Juramentum Testimonii, Juramentum Depositi. Hæc autem linguâ sanctâ sunt proferenda, id* [x] *quod à Primitias offerente est pronuntiandum, id quod etiam dicendum in leviri renuntiatione* [y], *Benedictiones & Diræ illæ solennes* [z], *Benedictiones Sacerdotales* [a], *Benedictio Pontificia* (in die Expiationum annuo) *periocha de Rege* [b] *constituendo, uti & illa de vitula* [c] *decervicanda, atque ea quæ ad Unctum in Bellum attinet* [d], *quando is populum alloquitur.* Et demùm vetustæ disciplinæ tam in affectandis quàm admittendis & Linguis & Scientiis Græcanicis seu Gentium aliarum, testimonium habetur satis luculentum in Judæorum tum priscorum tum recentiorum, qui literis vacarent, studiis scriptísque. Qui nempè majorum interim institutorum, pro vario temporum locorúmque discrimine, fuerint proculdubio observantissimi, Gentium Linguis studiisque sedulò incubuere. In Priscis, præter Josephum ipsum & Philonem habentur Aristobulus [e], Philosophus Peripateticus, Justus Tiberiensis [f], Ezekiel Tragœdus [g],

o Locis antè citatis & Sepher uchasin fol. 17, 2.

p Tit. Sota cap. 9. Talm. Babylon. fol. 49, 2.

q Tit. Sota cap. 7. Talm. Babylon. fol. 32, 1.

r Numer. 5, 21.

s Deuter. 26. 13.

t Ibid. 6. 3.

u Obadias Bartenorius ad Misnam. tit. Sota cap. 7. §. 1.

x Deut. 26, 5

y Ibid. 25, 7.

z Ibid. 27. & 21.

a Numer. 6, 28.

b Deuter. 17, 14.

c Ibid. 21, 7.

d Ibid. 20, 3.

e Apud Clementem Alexandr. Stromat. 1. Euseb. Præparat. Evangelic. lib. 7. cap. 44. lib. 8, 10. 13, 12.

f Photius in Bibliotheca cod. 33. Suidas, alii.

gœdus [g], etiam & Poeta Verpus apud Martialem [h], alii. In Recentioribus, Mathematici & Philoſophi fuere celebres Rambam ſeu Maimonides ille, R. Mikotzi, R. Abraham Aben Ezra, R. Levi Ben Gerſom, R. Abraham Ben Chaiia, R. Jehuda Levita (autor *Sepher Cozri*) alii, Logicus R. Simeon; Phyſicus R. Aben Tybbon, Hiſtorici tam rerum Gentilium quàm Judaicarum (etiam & aliàs ſtudiis Gentilium haud parùm imbuti) R. Azariah Edomæus, R. Abraham Zacuthius, R. Gedaliah Ben Jechai, R. Benjamin Ben Jona, R. David **Ganz**, quorum opera paſſim leguntur, alii itidem non pauci; ut prætermittamus qui libros veterum Phyſicos, Medicos, Aſtronomicos, tam è Græcis quàm Arabicis in ſuam tranſtulere Linguam; alióſque etiam qui ex eis hoc ſeculo literis Græcis Latinis & Arabicis ſe haud parùm dederint. Dum verò incredibilem illam Septuaginta linguarum peritiam (quam ab eis per hyperbolen memoratam exiſtimo) cogitamus, obſervatu forſan indignum non eſt quod habet Rabbi Jonathan רבית נ״ב״ין in Gemara Hieroſolymitana, de Quatuor tantùm velut univerſo generi humano, adeóque Hebræis, inſervientibus, Græca nempe, Romana ſeu Latina, Sorſiana & Sancta. Verba ſunt [i], ארבעה לשונות נאים שישתמש בהן העולם ואילו הן ליש לזמר רומי לקרב. סורסיא לאליא. עברי לדיבור *Quatuor ſunt Linguæ præſtantiſſimæ, quibus orbis terrarum utitur* (ſeu נאים להשתמש בהן העולם ut alibi [k]) *dignæ quæ orbi terrarum*, ſeu *generi humano inſerviant. Græca ad cantandum, Latina ad Prælium* ſeu *rem militarem, Sorſiana ad Planctum, Ebræa ad Eloquendum*, ſeu *Confabulandum.* Sequitur ſtatim, ויש אומרים אף אשורי לכתב אשורי יש לו כתב ואין לו לשון. עברי יש לו לשון ואין לו כתב. בחרו להם כתב אשורי ולשון עברי ולמה נקרא שמו אשורי שהוא מאושר בכתבו

Sunt etiam qui dicant, Aſſyriaca ad Scribendum. Aſſyriaca autem Scripturam habet, nec tamen lingua eſt (Certè & apud Thucydidem [l], Athenienſes literas Perſarum Regis cum Artapherne interceptas, μεταγραψάμενοι ἐκ τῶν Ἀσσυρίων γραμμάτων ἀνέγνωσαν, *tranſcribentes ex literis Aſſyriacis legerunt.* Ubi Scholiaſtes μεταγραψάμενοι, μεθερμηνεύσαντες; interpres, *ex Aſſyriis literis traductas*) *Ebraica lingua eſt, ſed Scripturâ* (propriâ) *caret. Eligebant autem ſibi Scripturam* ſeu *literas Aſſyriacas & linguam Ebræam. Et quare vocatur Aſſyriaca? quoniam adeò felix in Scriptura* ſeu *literarum formis.* Argutula Ludentis ratio. Etiam & Philo, Moſem ait τὰ Ἀσσύρια γράμματα, *literas Aſſyriacas* didiciſſe. Sed hoc de literis Aſſyriacis ſpectat ad diſputationem quam viri doctiſſimi de priſcis Ebræorum literis pridem inierunt. Et videſis de legitimo apud Ebræos linguarum aliarum uſu etiam Miſnam [m] alibi & Maimonidem [n]. Lingua quam Græcam in jam allatis vertimus, vocatur ibi ליש *Labaz* quo nomine quidem Barbara ex antiquiſſima ejuſdem notione ſignificatur. Unde per מעם לועז apud Davidem [o] ſubſtituitur tam à Chaldæo מעמי ברבראי *è populo barbaro* quàm à Græcis ἐκ λαοῦ βαρβάρου uti etiam in Vulgata, & ab Arabe البربري idem & ſignificans & ſonans. **From a people of ſtrange language** noſtri. Ægyptii autem ibi planè innuuntur. Poſtmodum autem

g Apud Clem. Alex. Strom. 1.

h Lib. 11. epigr. 95.

i Gemara Hieroſolymit. ad tit. Megilla cap. 1. fol. 71. col. 2. halach. 11.

k Eadem Gemara ad tit. Sota cap. 7. fol. 21. col. 3.

l Lib. 4.

m Tit. Megillah cap. 2.

n Halach. Megillah cap. 2.

o Pſalm. 114, 2.

autem quemadmodum Latinis Græci, híque illis invicem Barbari ſunt vocitati, ita Ebræis Græci ea voce interdum, ut heic alibíque [p], denotati ſunt, tametſi interim Magiſtris recentioribus uſitatiſſimum ſit, linguam qualemcunque regionum in quibus ipſi degerint, veluti Italicam, Germanicam, Gallicam Hiſpanicam eodem vocabulo deſignare Græcam. aliàs etiam ſignantiùs vocant לשון יוני ſeu *Linguam Ionicam*. Sed & ſcimus Barbariæ nomen Europæis variatim & generatim ſubinde intellectum, vulgariter nunc Barbariam illam Africæ denotare, unde & poſſet dici Lingua illic Arabica Barbara. Sorſiana lingua in allatis pro Aramæa ſeu Syriaca ſumi [q] ſolet. Gloſſa autem ad Gemaram Babyloniam [r], לשון סורסי קרוב הוא ללשון ארמי ואומר אני כזה לשון תלמוד ירושלמי ואומות העולם קורין אותו לינגוא שוריא או לשון יוני שהיו קרובים לארץ יון ולשון יון יפה מזה והיה לו לספר *Lingua Sorſiana vicina eſt Linguæ Aramææ. Ego autem dico hanc Linguam eſſe Talmudis Hieroſolymitani. Et populi gentium vocant eam Linguam Syriacam aut Linguam Græcam* ſeu *Ionum qui vicini ſunt Græciæ* (qui in Aſia viciniores ſunt Græciæ Europææ) *Sed Lingua Græca, eâ venuſtior eſt, in qua etiam ſcribendi facilitas.*

p *Baal Aruch in* לעז, *de quo vide etiam Eliam in Thisbite & Davidem de Pomis.*

q *Vide J. Buxtorfium in Lexic. Talmud. col.* 1514.

r *Tit.* Sota *cap. 9. fol.* 49, 2.

III. Numerus autem ille apud Ebræos Linguarum, ex ipſa Confuſione, Septuagenarius (de quo locis ſuperiùs citatis alibíque [ſ] affatim loquuntur) apud Patres Chriſtianos tam Græcos quam Latinos augeri ſolet, quod quidem evenit ex numeratione capitum Confuſionis ſeu inſanæ illius ſubſtructionis præfectorum aliâ ab ea quam ſibi habent ex Ebræo Ebræi; capitibus nimirum ejuſmodi Binis ultra, ſubinde Trinis, pluribúſque adjectis. Ea de re ampliter actum eſt à Gilberto Genebrardo [t], Auguſtino Torniello [u], Jacobo Saliano [x], Samuele Bocharto [y], ut qui ad locos Pentateuchi ſuprà de Linguis allatos obiter ſcripſerint (maximè Benedictum Pererium) prætermittam. Patrum, vulgò lectorum, quos diximus, hac de re, ſcita apud ſcriptores illos diligenter corrogantur; adeóque nec de eis heic plura. Sed verò & hiſtorici veteres tantundem. Atque tam hi quàm Patres illi omnes fermè Septuaginta duas faciunt & per gentes enumerant Confuſionis, ſeu totius inde orbis, Linguas. Ita Euſebius in Chronico, Chronicon Alexandrinum [z], Georgius Syncellus [a], Michael Glycas [b]. Adde his Eutychium Patriarcham Alexandrinum qui congregatos ait [c] Septuaginta duos, primores & capita Noachidarum, Turrim illam ſeu Urbem condere fuiſſe conatos; Angelum, è cœlo à Numine miſſum qui linguæ antè unicæ Septuaginta unam, Confuſione adjiceret. Unde è Filiis Semi prætereà (in quibus Ebraica retenta) fuiſſe 25, è filiis Chami 32, è filiis Japheti 15, atque ita 72 conflatas eſſe linguas. Alii autem uſque ad 75 numerum illum auxerunt. Ita Ephorus & alii hiſtorici multi ut docet Clemens Alexandrinus [d]. Quod planè ex numero filiorum Iſrael deſcendentium [e] in Ægyptum, qui in verſione Græca habetur, ſumtum eſt (nam etiam ex eorum numero in Ebræo, Ebræis heic ratio elicitur) ut numerus ille alter ex capitum & præfectorum ſubſtructionis illius cenſu. Etenim locis Geneſis & Exodi citatis, pro eo quod eſt, non modò in Origine tam Samaritana quam Judaica

ſed

ſ *Gemara Hieroſolym. ad tit.* Megillah *cap.* 1. *fol.* 71. *col.* 2 *&c.*

t *Chronolog. A.M.* 1758.

u *A.M.* 1931. §. 15 *&c.*

x *Eod. anno* §. 23 *&c.*

y *Geographiæ Sacræ lib.* 1. *cap.* 35.

z *Pag.* 57. *edit. Raderianæ.*

a *Pag.* 46. *&* 49.

b *Annal. part.* 2.

c *In Annalibus pag.* 51.

d *Stromat.* α.

e *Geneſ.* 46, 28. *& vide Exod.* 1. 5 *Deuteron.* 32, 8.

ſed & in Verſione Syriaca, Arabica utraque, Vulgata, reliquiſque *Septuaginta*, in Pentateucho Græco ἑβδομηκονταπέντε legitur *Septuaginta quinque*, quemadmodum item inde numerat in Defenſione ſua S. Stephanus[f]. Obvia ſunt quæ ad locum hunc Actorum uti ad illos Pentateuchi hac de re habent interpretes. Sed præ aliis, ſi plura velis, vide hac de re diſputationem Abrahæ Calovii[g] Profeſſoris Gedanenſis, accuratam ſanè & ingenioſam. Adjicere non pigebit, de Gentium numero, unde pleriſque Linguarum veterum numerus pendet, miram haberi apud Arabas traditionem, Gentes per Terram Maréque diviſis, ac velut à Numine ſub rerum origine creatas ſeu præſtitutas fuiſſe 1020. Hiſtoricus Mahumedanus penes me[h] vetus qui Aben Elchaſen Hali nuncupatur ابو الحسن علي بن الحسين) بن علي بن عبد الله الحفدلي الله تعلي خلف الغا وعسرون امة حدا (المسعرني) ad hunc Modum الكواكب الثابته منها في البحر ستمايه امه ومنها في البر اربع مايه امه وعشرون *Deus O. M. creavit mille & viginti Gentes ut Stellis* (earum numero) *Sphæra octavæ reſponderent. Ex eis in Mari* (per inſulas) *ſexcentæ, & in Arida quadringentæ & viginti.* Numero utitur rotundo ſtellarum quæ ex doctrina Ptolemaica & receptiori ſunt 1022. Sed haud parùm variavit earum apud ſcriptores numerus. Plinius annotatas ait[i] (neſcio ubi) ſtellas 1600 *inſignes videlicet effectu viſuve.* David Kimchi autem[k]; הסכימו חכמי התכונה כלם כי מספר הכוכבים הם אלף וצ״ח *Conſentiunt Aſtronomi univerſi ſtellarum numerum eſſe* 1098. Etiam recentioribus, aliquot adjectæ ſunt numero illi Ptolemaico. Sed verò, cùm conſpicuæ & ſatis vulgo viſibiles in conſtellationes tribuantur quadraginta octo, atque ita obſervari ſoleant, commentum eſt vetus apud Ebræos[l], cunctas ſimul tam non ita viſibiles quam viſibiles conficere numerum כ״ט אלף רבוא וק״ם id eſt, 290000140, eáſque vocari ſignantiùs כוכבי השמים *ſtellas Cælorum*, nec ſimpliciter ſtellas in literis ſacris. Kimchius item[m]; אותם שאינם מאירים על הארץ נבראו למשול על הארץ לא למאור *Quæ Lucem Terris non dant ſtellæ; nihilominus creabantur ut dominium haberent in terris, nec fulgerent*, adeóque cum cæteris deſignantur in illo Creationis[n] *ut dominarentur* in Diem atque in Noctem. Sed, in callem.

IV. Jam dictis autem adjicit ex Veteribus Maimonides uti & illi eundem in ſenſum; אין מעמידין בכל הסנהדרין לא זקן מופלג בשנים ולא סריס מפני שיש בהן אכזריות׳ ולא מי שאין לו בנים כדי שיהא רחמן *In nullo Synedriorum* jam dictorum Magni ſeu Vigintitriumviralis *cooptabant quempiam ſenio quaſi confectum* (*ultimæ ſenectutis hominem*) *aut Eunuchum* (eviratum) *quoniam crudeliores eſſe ſolent utrique, aut cui proles deeſſet, unde fieret miſericors.* Certè Claudianus[o] itidem,

f *Act.* 7. 14.

g *In Critico Sacro pag.* 746. *&c.*

h *Pag.* 275.

i *Lib.* 2. *cap.* 41.

k *Ad Pſalm.* 147. *& ad Jeſaiæ cap.* 40. 26.

l Midrash apud R. Abraham Ben Chaiia, *in Sphæra Mundi, Porta* 10.

m *Ad Pſal.* 147.

n *Geneſ.* 1. 18.

o *Lib.* 1. *in Eutropium.*

——— Eunuchus nulla pietate movetur;
Nec generi natisve cavet; Clementia cunctis
In similes, animósque ligant consortia damni.

Gemara etiam Hierosolymitana[p], הסרים וכל מי שלא ראה לו בנים כשר לדון דיני ממונות ולא דיני נפשות *Eunuchus & is qui non vidit sibi liberos, judiciis pecuniariis idoneus est; at verò non Capitalibus.* Quod idem est, ac si dictum fuisset, in Synedrium nec Magnum nec Vigintitriumvirale non ritè cooptatur; nec Ordinationis puto Judiciariæ capax. Babylonia item[q], אין מושיבין בסנהדרין זקן וסרים ומי שאין לו בנים *Non collocabant in Synedriis virum ætate nimis provectum, eunuchum, aut cui defuere liberi.* Hoc, scilicet generatim sic dictum, exceptionem admittit in Capitali judicio המסית *seductoris*[r] in Idololatriam, qui odio præ aliis singulari habebatur. Maimonides[s], vetustioresque; מושיבין בדינו זקן וסרים ומי שאין לו בנים כדי שלא ירחמו עליו שהאכזריות על אלו שמטעין את העם אחרי ההבל רחמים הוא בעולם שנ׳ למען ישוב ה׳ מחרון אפו ונתן לך רחמים *Collocabant in ejus Judicio Senem & Eunuchum & improlem, ne misericordes erga eum* (communi misericordium notione) *essent. Nam crudelitas in eos qui populum errare faciunt in vanitatem, est Misericordia* (misericordiam supplet) *juxta quod scriptum est*[t] (in lege sacra de seductoribus lata) *ut avertatur à furore iræ suæ & det tibi misericordias*, nec quales in seductoris judicio adhibitæ. In Misna[u] insuper, distinctionibus subtilissimis explicatur illud, *si totus Israel*[x] (seu כל העדה) *errore peccaverit, & res ipsa abscondita fuerit ab oculis congregationis* &c. *adducet congregatio* (seu הקהל) *juvencum filium bovis pro peccato* &c. *Et seniores* העדה seu *Cœtus* aut *Congregationis imponent manus suas super caput juvenci* &c. quod ad Synedrium Magnum attinere volunt, ut libro ostenditur tertio. Legitur, הורו בית דין וידע אחד מהן שטעו ואמר להן טועין אתם או שלא היה מופלא של בית דין שם או שהיה אחד מהן גר או ממזר או נתין או זקן שלא ראה לו בנים הרי אלו פטורים שנאמר כאן עדה ונאמר להלן עדה מה עדה האמורה להלן עדה שיהיו כולן ראוים להוראה אף עדה האמורה כאן עדה שיהיו כולן ראוים להוראה *Si quid Synedrium* (Magnum) *decreverit* (adeò publicum & omnium civium commune, ut respublica universa decreto contineretur; nam de judiciis sive privatarum sive publicarum quæ personarum singularitate coercerentur, capiendum non est) *& cognoverit quisquam ex eis quod erraverint & dixerit illis eos errasse, sive quoniam Princeps Synedrii non interérat, sive quia unus eorum erat Proselytus aut Mamzer aut Nethinæus, aut Senex qui liberos sibi non vidit, ecce ii præcepto non tenentur* (seu ut in exemplaribus nonnullis, הרי זו פטור *ecce Synedrium hoc lege illa non tenetur*) *Quippe tam posteriori in loco quàm in priori legitur* עדה seu *Cœtus* aut *Congregatio. Quid priori in loco denotat Cœtus ille seu Congregatio? Totum certè cœtum cujus collega nullus rebus decernendis impar. Ideò etiam posteriori in loco cœtus ejusmodi tantùm designatur cujus collega quilibet rebus decernendis idoneus.* Verba citavimus ad illud quod de jure libero-
rum

p Ad tit. Sanhedrin cap. 4. fol. 22. col. 2. halach. 9.
q Ad tit. eundem cap. 4. fol. 36, 6.
r Deut. 13. 6.
s Tract. Sanhedrin cap. 11. §. 5.
t Deut. 13, 16.
u Tit. Horaioth cap. 1.
x Levitic. 4, 13.

rum affertur confirmandum. Quæ sunt in eis alia, non ita aperta, explicatiora suo in loco [y] dabimus. Eunuchum autem, quantum video, heic ita secludunt tam illum quæ סריס חמה *Eunuchum Solis* (uti vocitant) seu ἐκ κοιλίας μητρὸς [z] *ex ipsis natalibus*, quàm סריס אדם *Eunuchum ab homine factum*, castratum. Canonibus autem Apostolorum dictis, à seipso eviratus Ordinatione interdicitur [a] uti & antè Ordinatus gradu deponitur. Sed si ab aliis castratus, aut, ab natalibus, eunuchus quis esset, Ordinationi satis admittitur; quod etiam in Jus Canonicum est admissum tam Occidentalis quàm Orientalis Ecclesiæ. Quod ad Ætatem spectat; cum Ætas aut Juvenilis sit aut Senilis; suos utraque habuit interdum limites è quibus cooptationis legitimæ temperamenta sumta. De Senili ætate eorum, qui primo cooptati, aliquid jam dictum est. Sequentibus autem in seculis, alii vigesimum præstituunt interdum annum citra quem collegam neminem in Synedrium sive Magnum sive Vigintitriumvirale aliquod, ex moribus receptioribus cooptari ritè potuisse volunt. Rabbi Abihu [b], nomine Rabbi Jochanan, ubi de Judiciorum pecuniariorum & capitalium agitur discrimine, מבן עשרים אף פחות, inquit, ושלא הביא שתי שערות כשר בדיני ממונות ולא בדיני נפשות *Etiam viginti annis minor aut cui nondum excreverint bini pubertatis* [c] *pili, rite exercet judicia pecuniaria, neutiquam verò Capitalia.* At verò exacto vigesimo anno ætatem [d] judiciis capitalibus idoneam statim esse censitam ab his qui sunt sic loquuti definire nequeo. Nec tam quinam essent Synedriis Majoribus idonei, quàm juveniles eorum qui judiciis pecuniariis, ut Triumviri, ritè præesse per ætatem poterant, annos fortè designare volebant. Nam etiam τῷ Rabbi Jochanan expressim tribuitur [e] sententia illa qua nemo cooptandus in Synedria præter בעלי זקנה *senes* seu *qui juventutem exuerant.* Quin & Glossa Talmudica neminem rebus decernendis ante annum quadragesimum idoneum ait fuisse [f]. אינו ראוי להוראה עד שיהא בן ארבעים שנה *Idoneus non erat rebus decernendis* (de creandis in Presbyteralem Ligandi & Solvendi seu Docendi tantùm, non Judicandi, facultatem, juxta superiùs dicta, loquitur) *antequam quadraginta annorum fiebat filius.* Sed quod de annis dictum est, ita regulariter tantùm videtur servatum, ut ubi juris Scientia insignior ætatem suppleret, etiam minores cooptarentur. Quod non solùm elicere fas est ex eo quod habet Fl. Josephus [g] de Pontificibus & primoribus sui temporis cum quartumdecimum annum agentem de rebus juris difficilioribus consulere solitis, verùm ex eo quod de Eleazare Ben Azaria legitur [h]; cum etiam in Synedrium Magnum (si benè capio), annum agens decimum tertium, ut volunt alii, sed, ut alii, decimum octavum, esse cooptatum, de quo etiam plura inferiùs. Quemadmodum autem Juventutis, sic etiam Senii habita ratio. Scilicet senex capularis seu per ætatem imbellis minimè cooptabatur. Maimonides & Moses Cotzensis de sene ejusmodi paulò superiùs loquuntur. Verba ibi afferimus. Cæterum non annorum numero, sed virium sive corporis sive animi defectu, contractum à senectute impedimentum definiebant.

y *Libro tertio.*

z *Matth.* 19. 11.

a *Can.* 21 & 22. *Dist.* 55. c. 4. & 8. *Zonaras, Balsamon in Canones, & Photius in Nomocanone tit.* 1. *cap.* 14.

b *Gemar. Hierosolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *fol.* 22. *hal.* 9.

c *Videsis lib. nost. de Successionib. in Bona cap.* 9.

d *De anno vigesimo, videsis D. Hieronym. in Trad. Hebraic. ad* 1 *Paralip. cap.* 27.

e *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 17. *& ad tit.* Menahoth *cap.* 6. *fol.* 65, 1.

f *Ad Gemar. Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 86, 1.

g *In Vita sua.*

h *R. Gedaiia in* Shalshelech *fol.* 27, 2.

Non ubi ætas necdum debilitarat animi vires mutarátve vigorem. Nam celeberrimus ille ac longævus Rabban Jochanan Ben Zacai octogenarius in Synedrorum illorum numerum cooptatus usque ad vigesimum supra centesimum ætatis annum judiciis intererat, tandem etiam Synedrii Magni Princeps. Gemara Babylonia [i], כל שנותיו של רבן יוחנן בן זכאי קמ״ שנה. ארבעים שנה עסק בפרקמטיא. מ׳ שנה למד מ״ שנה לימד *Vixit Rabban Jochanan Ben Zacai annos CXX. Quadraginta exercuit mercaturam, quadraginta didicit* (seu studio Legis sacræ incubuit) *quadraginta docuit*, & judiciis præfuit, seu ut explicat Salomon Jarchius, נעשה דיין ומורה הוראות *factus est & Judex & dogmatum* & *rerum* (Ligando & Solvendo) *decernendarum doctor.* Et Abraham Zacuthius [k]; שלשה חיו קכ״ שנה כמשה רבינו ע״ה וראו זה את זה הלל ורבן יוחנן בן זכאי ורבי עקיבא *Tres fuere qui instar Mosis Magistri nostri, in quem sit pax, vixerunt annos Centum viginti, quorum etiam quisque alterum vidit. Hillel, & Rabban Jochanan Ben Zacai & Rabbi Aquiba.* De Principatu item Rabbi Jochanan paulò ante mortem, luculentus ille testis est. Achiam Silonitem Synedrum Davidi Regi (ut volunt aliqui) in amplissimo illo tribunali, ætate, juxta Magistrorum scita, hisce fermè quadruplâ, prætermittimus. De eo autem obitèr alibi inferiùs. Prospiciendum item erat ut essent cooptandi [l] בעלי עושר *divites*; ne Fortunæ bona eis deessent, seu חלק טובב *portio bona* (ut legitur in Gemara Hierosolymitana [m]) id est, opulentia ejusmodi quæ munerum cupidinem ex inopia nasci solitam sedaret. Quin etiam corporis decor spectabatur. Unde in Gemara Babylonia [n], אין מושיבין בסנהדרין אלא בעלי קומה ובעלי מראה *Locum in Synedriis habere non debebant quibus statura decora non erat, aut vultus speciésque decora.* Et Maimonides [o]; צריך להשתדל ולבדוק ולהפש שיהיו כולן בעלי שיבה בעלי קומה ובעלי מראה *Oportuit diligentissima inquisitione prospicere ut essent universi* (Synedri jam dicti) *sessione decorâ, decorâ staturâ, vultúque ac specie decorâ.*

V. Misna item, de Vitæ Morúmque generibus aliquot loquitur, quibus, si quis assuetior, tam testimonio quàm Judiciis inidoneus is habebatur, velut infamis. Verba sunt [p], ואלו הן הפסולין המשחק בקוביא ומלוים ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית *Inidonei sunt hi etiam, qui ludere solent Alea, Fœneratores, qui Columbas volare docent, quæstum facientes ex Anni septimi seu Remissionis Anni frugibus.* Quadriga nempè hæc Infamiæ Talmudicis receptissima. Id quod de Aleâ vertimus, intelligitur de omnimodo ludi genere, quo, fortunâ tantùm judice, in lucrum colludebatur. Et exponitur קוביא per [q] פסיפסין quo tam latrunculorum, talorum aliorúmque id genus lusus qualiscunque, in quo ex sorte est victoria, quàm aleæ denotatur. Eodem ferè modo quo, in Jure Cæsareo, emptio aleæ pro emptione ejus de quo incertum est qualenam fuerit, veluti jactus retis, venationis, Aucupii, id genus aliorum lucri sumitur [r]. Ratio autem

quare

[i] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 5. *fol.* 41, 1. & *ad tit.* Rosh hashena *cap.* 5. *fol.* 31, 2. Sepher Juchasin *fol.* 20, 2. & 22, 1.

[k] Sepher Juchasin *fol.* 2..

[l] *Mos. Mikotzi Precept. affir.* 97.

[m] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19, *col.* 3.

[n] *Ad tit.* Menachoth *cap.* 6. *fol.* 65, 1. & *tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 17, 1.

[o] *Halach.* Sanhedrin *cap.* 2.

[p] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 3. & *tit.* Rosh hashena *cap.* 1. § *penult.* & *tit.* Shebuoth *cap* 7. *Gloss.* & *Obadias Bartenorius. alii ad locum tituli* Sanhedrin.

[q] *Gemar. Hierosolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 21. *col.* 1. *halach.* 6. *ad tit.* Shebuoth *cap.* 7. *fol.* 37. *col.* 4. *halach.* 4. & *ad tit.* Roshhashena *cap.* 1. *fol.* 57. *c.* 2. *hal.* 9. *Adde, præter Babylonios & commentarios cæteros.* Baal' Aruch *verb.* קביא & *vide Grotium ad Deuteron.* 17, 6.

[r] *L.* 10. *D. de Contrahend. emptione & l.* 7. *de Hæreditate vel actione vendita &c.*

quare lusibus hujusmodi assueti à Testimonio & Judiciis, velut infames, arcendi fuerint, in hisce maximè ponebatur, tum quia de Avaritia eorum inde præsumebatur (etiam & ipsa in lusu victoria lucrúmque inde sequens velut fermè rapina est habitum, quia ex fortuna natum) tum quia ludi artésque ejusmodi bono publico nullatenus erant conducibiles. Certè & ex Jure Cæsareo[f], quod Justinianeum est, scimus etiam victum in aleæ lusu non posse conveniri, & si solverit habere repetitionem tam ipsum quàm hæredes ejus adversus victorem & ejus hæredes; datam item super aleæ lusu cautionem irritam esse & condici posse, ludísque cæteris alios præscribi similitèr modos. Posteriorem autem rationem ita ex veterum scitis compendiosè exhibet R. Obadias Bartenorius[t]. Rejiciendus est, inquit, aleator, לפי שאינו מתעסק בישובו של עולם ואסור לאדם שיתעסק בעולמו אלא או בתורה ובגמילות חסדים· או בסחורה ואומנות ומלאכה שיש בהן ישובו של עולם *quoniam non assuescit rebus quæ ad firmitudinem seculi spectant*, seu quæ sunt societati humanæ utiles; *Nam illicitum habetur homini omninò se exercere aliis in rebus præter Legem, & beneficiorum retributionem* seu Charitatem, ac Humanitatis officia, *aut Mercaturam & artificia atque opera quæ bono publico conducant.* Quod quidem sic, juxta vetustiorum mentem, dictum non solùm ad Aleatores, sed paritèr ad eos qui Columbas volare docent, spectat; Fœneratorum nomine, non solùm continetur heic המלוה[u] seu *qui mutuò dat fœnore*, verùm etiam הלוה *qui mutuò accipit.* Nam ad utrumque interdicta sacra de fœnore attinere scribunt. Ad hunc in Deuteronomio[x]; ad illum in Levitico[y]. Sed de Aleæ lusu, uti & de Fœneratoribus & Columbas volare docentibus, ídque genus aliis, quoniam alibi[z] affatim diximus, plura heic adjicere supersedemus. Frugum anni septimi usus in Lege sacra habetur[a]; *Quies terræ erit vobis* לאכלה *in escam.* Sed infame existimabant, si quis fruges illas nundinari soleret. In Misna[b] autem adjicitur heic ex sententia Rabbi Jehudæ, quæ & receptior est, אימתי בזמן שאין להן אומנות אלא הוא אבל יש להן אומנות בלא הוא כשרין *Quando & in quantum hoc obtinet?* (id totum scilicet quod de eis qui ob infamias jam dictas tum à judiciis tum à testimonio sunt arcendi) *Tunc obtinet, ubi artem aliam exercere non solet eorum quisquam præter hanc ipsam quâ infamia ejusmodi contrahitur. Quod si aliam exerceat, satis est idoneus*; tam judex quàm testis. Nempe si aliam artem ex eis, שישבהן ישובו של עולם *quæ bonò publico conducant*, coleret. Summa est, illos fuisse tantùm heic rejiciendos, quorum studia in artibus illis sive vetitis sive ludicris sola ac assidua, haud alia admittebant; non verò quicunque earum alicui se casu aut obiter interdum implicaverant, studiis ac artibus aliis humanæ societati non inutilibus intereà operam navantes. Quin adnotant Gemaristæ, quanam ratione de bonæ mentis famæque reditu heic esset præsumendum, adeo ut omnimodum ex artibus hisce infamibus contractum vitium inde deletum haberetur. De aleatore Gemara Hierosolymitana[c], uti & de Fœneratore, לעולם אין מקבלין אותו עד שישבר פספסיו או יקרע שטרותיו ויבדק ויחזרו בהן חזרה גמורה

f *L. 1. C. de Aleatoribus.*

t *Ad Misn. tit.* Sanhedrin *cap.* 3. §. 3. *juxta Gem. Babylon ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3 *fol.* 24. & 25.

u *Gem. Bab. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 25.

x *Cap.* 23, 19.

y *Levit.* 25, 37. *videsis ibid. Jarchium, Mosem Kotzens. in Præcept. Negat.* 193. *præter commentarios ad suprà è Talmude locos indicatos.*

z *De jure Naturali & Gentium lib.* 4. *cap.* 5. & *lib.* 6. *cap.* 11.

a *Levit.* 25, 6.

b *Tit.* Sanhedrin *cap.* 3.

c *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 21. *col.* 1. *halach.* 6.

Nunquam admittebatur Aleator priusquam confregerat supellectilem aleatoriam (penitus rejecerat) *nec fœnerator priusquam instrumenta fœnebria dilaceraverat, idque exploratum & apertum satis fecerat, adeóque pristinum vitæ genus ex animo omninò exuerat.* Sic etiam Babylonii [d]; qui simul cum Hierosolymitanis itidem de Columbarum nutritoribus, ואימתי חזרתן כשישברו את פגמיהן ויחזרו בהן חזרה גמורה *Undenam fiebat ut ii vitio hoc censerentur immunes? postquam caveis* (quibus columbæ custoditæ circumvectæque) *confractis, pristinum vitæ genus ex animo omninò exuerent.* Scilicet postquam nec in hisce nec in aleatoribus aut fœneratoribus, vitæ anteactæ reliquiarum vestigium restaret ullum. Et tandem de septimi anni seu sabbatici frugum mercatura, ואימתי חזרתן משתגיע שביעית אחרת ויבדלו *Undenam fiebat, ut ii hoc vitio censerentur liberi? postquam accedente anno alio sabbatico, renuntiatus esset ab eis mori priori*; seu, ut Hierosolymitani, אין מקבלין אותן עד שתגיע שביעית אחרת ויבדק ויחזור בו חזרה גמורה *Non admittebantur homines ejusmodi, antequam accedente anno alio sabbatico palàm constaret eos vitæ pristinæ genus ex sponte omnino exuisse.* Sic Talmudici. Legitur quidem apud Alciatum (ubi de opificibus existimationis vilioris, quales Aristoteli [e] dicuntur ζῶντες ἀπὸ τῶν χειρῶν, Χερνῆται & Βάναυσοι *Manuarii*, in Judiciaria collegia aut munera, ex eodem autore non admittendis loquitur) *Ejusmodi* [f] *legem apud Hebræos quoque fuisse ostenditur Ecclesiastici cap. XXXVIII. ubi de Pigmentariis, Pictoribus, Fusoribus, Architectis, Fabris & Figulis verba faciens, In ecclesiam, inquit* [g], *non transilient & super cathedram judicis non sedebunt.* Vulgata ibi, *Sine his omnibus non ædificatur civitas. Et non inhabitabunt, nec inambulabunt, & in ecclesiam non transilient. Super sellam judicis non sedebunt, & testamentum judicii non intelligent, neque palam facient disciplinam & judicium.* Quod quidem Græcis Complutensibus, Regiis, aliis aliquot, consonum est. Ἄνευ αὐτῶν οὐκ οἰκισθήσεται πόλις καὶ οὐ παροικίσουσιν, οὐδὲ περιπατήσουσιν. Καὶ ἐν βουλῇ λαοῦ οὐ ζητηθήσονται, καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ οὐχ ὑπεραλοῦνται. Ἐπὶ δίφρον δικαστῶν οὐ καθοῦνται, καὶ διαθήκην κρίματος οὐ διανοηθήσονται, οὐδὲ μὴ ἐκφανῶσι δικαιοσύνην καὶ κρίμα, aliis in editionibus Græcis, nihilo de δίφρῳ δικαστοῦ *Judicis Sella*, reperto. Textus ibi satis incertus. Nec quidem aliud innuere videtur illic Syracides quàm oratoriè satis artifices ejusmodi, ex artificio, Judiciis nequaquam esse idoneos, quod etiam ex commate ibi ultimo eliciendum. Sanè judiciis inde arcendos illos fuisse, ut vult Alciatus, modò aliàs idonei essent (comparantur enim tantum cum Legis studiosis, ut multò præstantioribus; ipsis interim artificiis suis duntaxat dediti) non omninò liquet. Atque Talmudicæ doctrinæ, eo sensu, adversissimum est. Ex illa enim, nulla omninò ejusmodi habetur in Synedris adsciscendis exceptio. Syrus quidem illic, ut cætera Græcæ & Latinæ versionis, habet ܘܥܠ ܟܘܪܣܝܐ ܕܕܝܢܐ ܠܐ ܢܬܒܘܢ *nec super solium Judicum sedebunt*, uti & Arabs, ولا يجلسون علي كرسي idem significans.

d Ibid. fol. 25. 2.

e Politic. 3. cap. 3.

f Ad D. tit. de Verb. signific. l. 207.

g Commate 37 Lat. 43 Græc.

VI. At

VI. At verò, quantum ad Triumvirales consessus, omnia quæ Synedriis Majoribus necessaria (quantum fieri potuerit) juxta antè dicta censebantur, haud itidem in eis pariter necessaria. Eorum, ait Maimonides[h], collegas (quoties scilicet non Ordinati sufficiebant) omnes legitimè satis constitutos fuisse tametsi essent deformes, ut monoculi, שאין כן בסנהדרין · אבל הסומא בשתי עיניו פסול לכל *quod non dicendum de Synedriorum* (Majorum) *collegis. Sed planè cæcus*, seu *utroque privatus oculo nec in Triumvirale forum, nedum in Synedrium* (Majus) *legitimè cooptabatur.* Unde nec Ordinationis formula Generali, in potestatem Judiciariam evehendus erat sive cæcus sive monoculus aliisve membris mutilatus. Hic nempe capitalibus ille etiam judiciis omnibus, impar erat. ואין סומכין אותו לדיני ממונות מפני שאינו ראוי לכל הדברים וכן כל כיוצא בזה quæ verba sunt Maimonidis[i]; id est *manuum impositione eum non ordinabant* (monoculum) *ne quidem ut judiciis pecuniariis præficeretur. Quod ideo non factum quia ejusmodi erat* (ex defectu membri) *ut omnibus rebus judex idoneus esse nequiret. Idque in cæteris id genus observabatur.* Atque idem illic; post cooptandorum in Synedria majora qualitatum enumerationem; בית דין של שלשה אף על פי שאין מדקדקין בהן בכל · אלו הדברים צריך שיהא בכל אחד מהן שבעה דברים ואלו הן · חכמה · וענוה · ויראה · ושנאת ממון · ואהבת האמת ואהבת הבריות להן ובעלי שם טוב *Tametsi omnia illa quæ* (de Synedriis Majoribus) *dicta sunt, haud exigenda aut expectanda erant in Consessibus Triumviralibus, attamen necessariæ etiam* (quà fieri potuerit) *in eorundem* (saltem publicè constitutorum) *Synedris quibuslibet res Septem, quæ hæ sunt; Sapientia, Humilitas, Timor* (Dei) *Opum Contemtus, Veritatis Amor, Hominum Amor etiam erga eos, & Fama bona.* Et fundari ait has Septem lege Sacra ubi[k] de Synedris agitur Jethroneis. Idem paulò post, בית דין של שלשה שהיה אחד מהן גר הרי זה פסול עד שתהיה אמו מישראל היה אחד ממזר אפילו שלשתן ממזרים הרי אלו כשרין לדון *Consessus Triumviralis* (publicus) *cui unicus inesset Proselytus* (sive ipse in Judaismum primò adscitus sive è parentibus Proselytis natus) *planè illegitimus erat, nisi mater ejus fuisset Israelitis. Si unicus in illo esset Mamzer, etiam si omnes Mamzeres, satis legitimus erat.* Mamzeres, ex damnato coitu, inter Israelitas, oriundi.

VII. Eminentia autem Regia adeò singularis illis heic habita, ut regulariter Regem locum habere in Synedrio ullo legitimum nollent. Maimonides[l], אין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין שאסור לחלוק עליו ולמרות את דברו אבל מושיבין כהן גדול אם היה ראוי בחכמה. מלכי בית דוד אף על פי שאין מושבין אותם בסנהדרין יושבין ודנים הם את העם וגו *Non adsciscitur Rex Israelis in Synedrium, quoniam non permittitur ab eo dissentire aut contradicere verbo ejus. Sed tamen adsciscunt Pontificem Maximum, si modò sapientia ejus dignitati non sit impar. Reges stirpis Davidicæ* (Judææ) *tametsi nec ipsos in Synedrium adsciscere solerent, tamen sedebant etiam ipsi & judicabant populum* &c. Et de eorum Judiciis plura inferiùs ubi de Extraordinariis Synedriis & Tribunalibus agimus. Juxta quidem ac Maimonides, Moses Mikotzi[m], alii.

Etiam

h *Tract.* Sanhedrin *cap.* 2.

i *Halach.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 7.

k *Exod.* 18. 21. *Deuter.* 1. 13.

l *Tit.* Sanhedrin *cap.* 2. §. 4. & 5.

m *Præcept. affirm.* 97. *fol.* 186. *col.* 3.

Etiam hac de re in Corporibus Talmudicis, varia. Gemara Hierosolymitana, ad illud [n] de Pontifice Maximo Judicando & Judicante (sed non ut perpetuo sive Principe sive adsessore Synedrii Magni; licet id etiam de Principatûs ejus illic dignitate ac prærogativa temerè nimis ac morosiùs à viris alioquin doctissimis, nec rarò, asseratur, quâ de re inferiùs plura) & de Rege nec Judicante nec Judicando; נישמעינה. [o] מהרא אין מלך יושב בסנהדרין ולא מלך וכהן גדול בעיבור רבי חנינה ורבי מנא חר אמר אין מלך יושב בסנהדרין מפני החשד. ולא בעיבור מפני החשד ולא מלך וכהן גדול יושבין בעיבור שאין כבוד המלך לישב בשבעה תא חמי בשבעה אין כבודו לישב לא כל שכן בשלשה. הרא אמרה דיני ממונות שלו בעשרים ושלשה *Ediscendum hinc, locum* (regularitèr) *Regi neutiquam fuisse in Synedrio, nec sive Regi sive Pontifici Maximo in Intercalationis & Phasium Lunarium negotio* (quod à collegis aliquot Synedrii Magni, veluti Septem, seu, ut interdum volunt, Tribus, Synedrii autoritate selectis aut permitti ex more solitis præstari solebat, qua de de re alibi [p] diximus) *Rabbi Chanina & Rabbi Mina dixère, regi locum negari in Synedrio, suspicionis causâ, uti & in negotio Intercalationis & Phasium, causâ suspicionis* (facilè enim suspicabantur, eminentiâ regiâ consessores flexos iri) *sed verò nec Regi nec Pontifici Maximo locus in negotio Intercalationis, quoniam Dignitati regi non convenit considere cum numero Septenario. Sed, quicquid de Septenario statuendum fuerit, multo minus in Triumvirali consessu. Unde eliciendum etiam Judicia ejus pecuniaria habenda in Vigintitriumvirali consessu.* Gemara item Babylonia [q], אין מושיבין מלך בסנהדרין לא מלך וכהן גרול בעיבור שנה וגו׳ *Adsciscì non solebat Rex in Synedrium, nec Rex nec Pontifex Maximus in negotium Intercalandi anni* &c. De Intercalatione, rationes inde alibi [r] ostendimus. Sed adjicitur heic etiam alia ratio cur in Synedrium Rex non adscitus; דכתיב לאתענה על ריב לא תענה על רב *quoniam scriptum est* [s], *non respondebis contra Magistrum* seu *Dominum* tuum; per allusionem & variantem lectionem vocis רב, ut in Origine sine jod scriptæ, quæ ita per se *Magistrum* seu *Dominum* significans, inde velut ex cognatione soni affertur velut monitum de eo quod verisimilitèr satis eveniret ob eminentiam regiam quæ sic suffragia libera præpediret. Consonum satis est ei quod antè ex Hierosolymitanis affertur de suspicione. Atque hoc inprimis de iis quæ dicta sunt de Numero Judicum Triumviralium, Vigintitriumviralium, aliisque aliquot rebus eorum Synedrialibus, adeóque hisce de Rege, advertendum est, eas ex majorum scitis ac decretis alitèr atque alitèr pro seculorum discrimine se, ut fieri amat, habentibus pependisse, adeóque quicquid ex præcepto Divino neutiquam stabilitum esset, ut in aliis sic in hisce variatim mutâsse. Adeóque quod de Regibus in Synedria non cooptandis antè dicitur, ita videtur intelligendum, ut nec in Collegæ promiscui sive Magni sive Minorum, nec in Minorum sive Principis sive Patris locum, omninò adsciscendus esset Rex; idque ob dignitatem ejus summam; cum interim Synedrio Magno, ut Principem, quandóque eum legitimè præfuisse agnoscant (quod generali cooptandorum nomine commodè non venit) ut videre est in eis quæ mox capite traduntur

n *Misna tit.* Sanhedrin *cap.* 2.

o *Fol.* 19. *col.* 4.

p *Lib. de Anno Civili cap.* 11.

q *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 18, 2.

r *Lib. de Anno Civili cap.* 11.

s *Exod.* 23, 2.

duntur decimo sexto [t] de ejusdem Principum successione, ubi & Saulis & Davidis ut Principum ejusdem fit mentio. Et quod habent de Rege Israelis, ut à Rege domûs Davidicæ discriminato (nam domûs Davidicæ Reges & Judicare [u] ritè potuisse agnoscunt) sumendum est de Regibus illis Hasmonaicis, seu ex domu Levitica, non Davidica, qui circa annos 150 ante Christum incepere. Scilicet sub eis, nec antè, obortum est effatum illud Talmudicum de Rege Israelis nec Judicante nec Judicando, quod non ad alios seu veteres ex stirpe Judæ Reges omninò spectare volunt Magistri. Ideóque cùm neminem in potestatem Judiciariam legitimè admitti vellent qui ipse judiciis se non profiteretur cum aliis paritèr esse obnoxium (qua de re etiam inferiùs [x]) & cum viderent etiam Regem Hasmonaicum Judicio Synedrii Magni se imperiosè subtrahentem, pronunciatum illud de nec Judicante (legitimè) nec Judicando natum est, adeóque simul illud de nullo Regi ejusmodi, juxta eorum scita, *in Synedrio loco legitimo.* Qua de re plura capite decimo quarto [y].

[t] §. 4 & 5.
[u] *Videsis cap.* 10. §. 5.
[x] *Cap.* 10. §. 6.
[y] §. 1.

CAP. X.

I. *De singulari* reverentiâ Principi *&* Patri *Synedriorum exhiberi solitâ. Aliis item* collegis.

II. *Tempora* Confessionis *usitatiora.* Deliberandi Tempora *&* Loca Dies Festi, Horæ, Nox, Feriæ. *Constitutio* Apostolica *dicta, moris Ebräici* imitatrix. Dilatio Sententiæ condemnatoriæ, *in Judiciis* capitalibus, *in* Crastinum.

III. *De* Vigintitriumvirorum Jurisdictione.

IV. Triumvirorum Jurisdictio.

V. Personæ *Iurisdictionibus jam dictis obnoxiæ; De* Rege. *Tam* Sacra *quàm* Profana *etiam ad* Vigintitriumviros *&* Triumviros *attinuere.*

VI. Pontifex Maximus, Judiciis Ordinariis, *etiam obnoxius.*

VII. Procurator *Litis* Pontificis Maximi *institui, jure singulari solitus. Et de* Nomine *ejus, in Gemara Hierosolymitana,* אנטלר Enteler, Entoler. Εντολεύς, *vox* Græcis Jurisconsultis *in usu, unde in* Rabbinismum *recepta.* Gemara Hierosolymitana *&* Sepher Siphra *emendati. De* Juramento, *nomine Pontificis, per* Procuratorem *præstando.*

VIII. *Conjectura de* lectione אנטלר *& ejusdem* scriptione אנטלס *id est* Εντολεύς. *Fortè etiam ex* Εντολεύρ Doricè *pro* Εντολεύς *pronuntiato, aut potius* Εντολήν, *in eadem dialecto, in* Εντολήρ *mutato.*

De Principis Synedriorum & Patris Dignitate antè dictum est. Ad singularem autem eorum honorem majestatémque attinet quòd habent Talmudici de summa eis reverentia publicitùs exhibitâ, qua excipi solebant quoties conventus aliquos sive Juridicos sive Sacros introirent. Gemara Babylonia[a]; ת"ר כשנשיא נכנס כל העם עומדים ואין יושבין עד שאומר להם שבו כשאב בד נכנס עושים לו שורה אחת מכאן ושורה אחת מכאן עד שישב. כשחכם נכנס אחד יושב ואחד עומד עד שישב במקומו *Traditio est Rabbinica, universum populum assurgere solitos quoties ingrediebatur Princeps, nec resedisse usque dum dixerat ille eis, sedete. Quando Pater Synedrii ingrediebatur faciebant ei semitam alterutrinque, usque dum loco suo consederat. Sapiens cum ingrediebatur* (intelligo de cæteris, seu Dignitatis forensis collegis) *alter sedebat, & alter stabat* (quisque vice sua, in transitu ejus assurgebat) *usque dum suo consederat loco.* Idem sed paulò expressiùs in Gemara Hierosolymitana[b]; כשנשיא נכנס כל העם עומדים מפניו ואין רשות לאחד מהן לישב עד שיאמר שבו אב ב"ד שנכנס עושין לו שורות רצה נכנס בזו רצה נכנס בזו חכם שנכנס אחד עומד ואחד יושב. אחד עומד ואחד יושב עד שמגיע וישב לו במקומו *Quoties ingrediebatur Princeps, universus assurgebat populus, simul ac conspiciebatur, nec residere cuiquam licuit antequam dixerat ille sedete. Pater Synedrii quoties ingrediebatur, faciebant ei semitas* (binas) *adeo ut sive per hanc sive per illam pro arbitrio transire posset. Ingrediente autem Sapiente* (qualem diximus) *alter stabat, alter sedebat, usque dum pertransierat & loco suo consederat.*

II. Tempora Sessionum solennia fuere, aut in quibus ritè judicabant decernebántque Synedri, ídque in Locis sibi usitatioribus & propriis, aut in quibus conveniebant quidem & de rebus emergentibus, ut fieri assolet, deliberabant, minime verò Judicia exercebant forensia aliqua. Posterioris heic generis Tempora sunt Sabbata & Dies alii Festi, quibus considere solebat Synedrium Magnum, non in Conclavi illo Lapideo, seu *Liskath hagazith* (de quo superiùs dictum est) sed בחיל *ad Antemurale* Templi circa introitum montis situm. Expressim Gemara Babylonia[c]; בשבתות וימים טובים יושבין בחיל *Sabbatis & diebus festis consident ad Antemurale.* Locum illum explicant Maimonides[d] & Cotzensis[e] per בית המדרש שבהר הבית *In auditorio seu schola quæ in Monte templi.* Alii eos sequuntur. Quin & eadem ipsa verba habet de auditorio illo Gemara[f] Hierosolymitana. Sedendi autem illic ratio erat, quia cum dies illi fasti seu juridici non essent, in loco suo judiciis adeo peculiari tunc considere nolebant, nec quidem ad deliberandum pro re nata aut amiciùs confabulandum, ne viderentur saltem judicia, contra morem, tempore interdicto[g] exercere. Ideò pro libitu sepositâ omnimodâ judiciorum rerúmque forensium definitionis ratione, illuc diebus jam dictis convenire solebant; dum interea conclave illud *hagazith* judiciis eorum singulare manebat quamdiu inde non migrarunt, qua de re inferiùs. Et expressim ajunt[h] in Sabbatis & diebus Fe-

a *Ad tit.* Horaioth *cap.* 3. *fol.* 13, 2.

b *Ad tit.* Bicurim *cap.* 3. *fol.* 65. *col.* 3. § 3.

c *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 88, 1.

d *Hilc.* Sanhedrin *cap.* 3.

e *Precept. aff.* 97. *fol.* 186. *col.* 4.

f *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19. *col.* 3.

g *Glossa ad citatam Gemaram.*

h *Misna tit.* Bitza *seu* Jom Tob *cap.* 5. *Maimonid. hilc.* Sabbath *cap.* 23.

ſtis לא רנין *judicia forenſia exercenda non erant*, ſeu Dies illi, ex more recepto juridici neutiquam erant. Idem de aliis aliquot ſtatuebatur; גזרה שמא יכתוב *ita decretum eſt ne ſcriptum* (ſine quo judicia peragi haud commode quirent ulla) diebus illis, opus ſcilicet, *fieret*. Nec dubitandum quin Synedria & Conſeſſus alii Juridici tantundem ſuis in locis obſervarent. Tempora Seſſionis, Prioris generis, aut Horis deſignantur aut Diebus. A tempore matutino uſque ad horam octavam & dimidiam (horis inæqualibus quas Planetarias & Antiquas vocant, Ebræos fuiſſe uſos, adeoque duodecim cuilibet nocti civili, dieique totidem tribuiſſe palàm eſt) id eſt circa horas ſeptem & dimidiam, ſi recte calculum ineo, Synedrium Magnum conſidebat in Conclavi illo Saxeo ſeu loco uſitatiori atque judiciis proprio. Nimirum utraque in Gemara[i] de eo legitur, היו יושבים מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים *Conſidebant* (ibi) *à jugi ſacrificio matutino uſque ad juge ſacrificium pomeridianum*, ſeu *veſpertinum*. Si à matutino finito ad incohoatum veſpertinum (quod veriſimillimum videtur) horæ Seſſionis putandæ ſunt, numerus jam dictus recte ſatis ſtatuitur. In ipſo enim crepuſculo matutino inchoabatur juge ſacrificium[k]. Tum ſcilicet mactatum, mox offerebatur. Veſpertinum autem ſacrificium juge, שחט בשמונה ומחצה וקרב בתשע ומחצה *immolari*[l] *ſolitum eſt horâ octavâ & dimidiâ*, *offerri novâ & dimidiâ*. Hæc tantùm fere accedit exceptio; in paraſceve Paſchatis, ob ſacrum temporis peculiare, horâ unicâ antevertiſſe ſacrificium hoc, ſi incideret in diem profeſtum aut in Sabbatum. Quod ſi incideret in pridie Sabbati, etiam binis. Circa horam igitur pomeridianam ſecundam & dimidiam juxta vulgarem nobis horarum calculum, è conclavi diſcedere ſolebant; cæteris Synedriis, ſeu Minoribus etiam & Triumviralibus non ultra ſextam[m] ſeu ipſum meridiei momentum, quod duodecima nobis eſt, plerunque conſidentibus. Quæ ſic ſunt omnia intelligenda, ut pro rerum gravitate, diutiùs etiam in noctem interdum[n] conſeſſum protraherent; etiam & noctu in cauſis civilibus Verberum ac Mulctatitiis, poſt cauſam ſatis ventilatam, ſententiam, ſed non omninò noctu in Capitalibus, ferrent. Sed nec quidem Judicia civilia, nedum capitalia, incipienda erant, id eſt eorum actiones diſceptationeſve haud ordiendæ noctu. Maimonides[o], אין מתחילין את הדין בלילה מפי השמועה למדו שהדינין כנגעים שנא׳ כל ריב וכל נגע מה ראית נגעים ביום בלבד אף הדינין ביום וכן אין מקבלין עדות ואין מקיימין שטרות בלילה ובדיני ממונות אם התחילו ביום מותר לגמור הדין בלילה התחלת הדינין שנאמר בהם לחוקת משפט לפיכך אין מפילין נחלות בלילה *Non inchoabant Judicia Civilia Noctu; unde obſervandum Judicia habita eſſe ut Plagas, ſecundum quod ſcriptum eſt*[p], *omnis cauſa atque plaga. Ut inſpectio plagarum interdiu facienda tantùm, ita etiam Judicia in die exercenda. Nec ideò recipiebant Teſtes, nec Contractus inibant noctu. Cæterùm ſi judicia Civilia interdiu inchoarentur, fas erat ea noctu perficere. Hæreditates inſtar Judiciorum ſunt, juxta quod ſcriptum eſt*[q] (de eis) *in decretum Judicii; unde minimè adibant aut partiebantur Hæreditates noctu.* Etiam de tempore Nocturno, circa Jurisdictionis contentioſæ Judicia, ejuſmodi obtinet apud Juriſconſultos Cæſareos ſententia,

i *Hieroſolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap. 1. fol.* 19. *col.* 3. *Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 88, 1. *Maimonid. halach.* Sanhedrin *cap.* 3. *Coenſ. prac. aff.* 97. *fol.* 186. *col.* 3.

k *Miſn. tit.* Thamid *cap.* 3. *& Maimonid. halach.* Thamidin Wemoſphin *cap.* 1.

l *Miſn. tit.* Peſachim *cap.* 5. *Maimonid. loco citato.*

m *Præter citata, vide Gemar. Babylon. ad tit.* Sabbath *c.* 1. *fol.* 10.

n *Miſn. tit.* Sanhedrin *cap.* 4. *& Maimonid. halach.* Sanhedrin *cap.* 3.

o *Tit.* Sanhedrin *cap.* 3. §. 3.

p *Levit.* 21, 5.

q *Numer.* 27, 11.

tia, sed diversimode interim admissa; quâ de re videsis præ aliis Polydorum Ripam [r]. Horæ tandem solenniores fuere tam Magno quàm Minoribus, quas jam diximus. Quænam fuerint Feriæ judiciis Synedrii Magni ejúsque Sessioni præ aliis peculiares nescio, nisi assignandæ sint ei ipsæ quæ & cæteris Synedriis Forísque. Ante Ezram seu sub Templo primo indiscriminatim quolibet die profesto considebant judices. Ab eo ejúsque Synedrio Magno decretum est [s] ut in posterum Secundâ & Quinta feriâ, seu die Lunæ & Jovis qualibet in hebdomade (quoties Festi dies non essent) Sessiones haberentur. Unde illud [t], פעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות ביום השני וביום החמשי *Bis in Hebdomade considere solent Synedria per Urbes, feria Secunda & feria Quinta.* Non quòd hisce duntaxat diebus considerent, sed quòd hisce Sessio necessariò atque ex decreto singulari sub Templo secundo esset habenda. Adeò ut pro rerum momentis, alio quolibet die profesto tam post Ezram quàm ante eum judicia exerceri possent omnimoda quæ capitalia non essent; etiam & capitalia in quolibet profesto qui nec sabbato nec festo diei esset pridianus. Id quod manifestum videtur ex illis Misnæ [u]; דיני ממונות גומרים בו ביום בין לזכות בין לחובה דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה לפיכך אין דנין לא בע״ש ולא בע״ט *Judicia pecuniaria sive absolutoriâ sive damnatoriâ sententiâ, eodem finienda erant die* (quod intelligendum, quoties de lite satis liqueret; neque tunc sententiam omninò comperendinandam) *Judicia verò capitalia sententiâ absolutoriâ* (ubi res satis manifesta erat) *eodem quidem die finiri poterant, sed damnatoriâ, in Crastino erant finienda* (scilicet quemadmodum eodem die quo incepta sunt judicia capitalia, damnatoriâ finiri ex more non debebant, utcunque de crimine liqueret, ita nec ultra crastinum, quando aut nil præter sententiarum calculum in foro faciundum restaret, aut cuncti in damnatoriam satis consentirent, sententiæ pronuntiatio erat differenda) *unde evenit ut judicia non exercerent* (capitalia) *pridie Sabbati aut pridie Festi alicujus.* Ne sententia damnatoria in biduum differretur, seu ultra crastinum. Nam, sabbata ac dies festi, juridici non erant, ut antè ostensum est. Nec pœnæ in eis infligendæ, quæ statim sententiam sequi solebant. At interea ex hisce patet, Sessiones haberi potuisse etiam feriâ sextâ, tametsi judiciis capitalibus tunc, uti & pridie cujuslibet diei Festi, esset abstinendum. Quin expressim ajunt de capitalis criminis pridie Sabbati accusato [x], אוסרין אותו עד אחר השבת ומתחילין דינו *custodiæ eum tradebant usque in feriam primam sequentis hebdomadis, atque tunc de eo cognoscere incipiebant*, seu judicium ejus inchoabant. Ita etiam feriâ primâ Sessio ac judicium interdum habebatur legitimum. Sed verò in Judiciis eorum qualibuscunque etiam tam extra Terram, quàm intra, Feriæ illæ, Secunda & Quinta, ut statæ observabantur. Atque hinc morem hunc Judaicum veterem spectasse, haud videtur dubitandum, illud de feriis Judiciorum Christianorum seculis in primitivis, dum communio tanta erat & Nominis & Morum Judæorum Christianorúmque, & ex Disciplina, quam toties diximus, Confœderata, aut indultu principum, exercebant aut saltem imita-

bant-

[r] *Lib. de Nocturno tempore cap.* 122.

[s] *Gemar. Babyl. tit.* Baba Kama *cap.* 7. *fol.* 82, 1.

[t] *Misn. tit.* Cethuboth *cap.* 1. *& vide Gemaram Babylon. ib. fol.* 3, 1. *& Maimonid. halach.* Ishoth *cap.* 10.

[u] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 4 *&* 5. *& videsis finem capitis* 3. *Mos. Coczensis præcept. aff.* 98. *fol.* 188. *col.* 2.

[x] *Maimonid. halach.* Sanhedrin *cap.* 11. *& Coczensis loco citato.*

bantur Judicia Forensia inter se Christiani illi. Nempe in Constitutionibus Apostolicis dictis (quæ ut Apostolis ipsis omninò recentiores, ita seculis in illis vetustis proculdubio natæ sunt) legitur [y], Τὰ δικαστήρια ὑμῶν γινέσθω δευτέρᾳ Σαββάτων, ὅπως ἐὰν ἀντιλογία τῇ ἀποφάσει ὑμῶν γένηται, ἕως Σαββάτου ἔχοντες ἄδειαν δυνηθῆτε εὐθῦναι τὴν ἀντιλογίαν καὶ εἰρηνεῦσαι εἰς τὴν Κυριακὴν τοὺς διαφερομένους πρὸς ἀλλήλους, *Fiant Judicia vestra in secunda Sabbatorum* (id est die Lunæ) *ut si fortè adversari quidquam reperiatur sententiæ latæ, liberè possitis rectè de eo* (denuò deliberando) *stabilire & litigantes in pace retinere usque in diem Dominicum.* Ad judiciarium etiam Ebræorum tempus attinet illud [z], quod traditur de nocturna (sed non in foro) Judicum consultatione postquam sive reum morte damnandum esse cunctis videretur, sive in foro sic rem capitalem agitassent ut restaret duntaxat sententiarum diversarum calculus die crastino ineundus; מזדווגין זוגות זוגות וממעטין במאכל ולא היו שותין יין כל היום ונושאין ונותנין בדבר כל הלילה ולמחרת משכימין ובאין לב״ד *Per se eorum paria conveniunt ac pauculum sumentes cibum nec vinum in die illo omninò bibentes, inter se de causa conferunt tota nocte illa; & consentientes die crastino in Synedrium revertunt.* Ad sententias scilicet ritè pronuntiandas; quas ut omni temeritate ita & incommodo epulari sic carere volebant. Reus intereà custodiæ tradebatur. Quæ autem regulariter heic dicta sunt de Sessionis tempore exceptiones admittunt in re Neomeniarum sive Sanctificandarum sive absque sanctificatione præstituendarum, quam etiam dies festos, Sabbata, etiam & horas serotinas subinde occupâsse necessum est, ut ex ipsa ejusce natura satis est manifestum.

y *Lib.* 2. *cap.* 47.

z *Misn. tit.* Sanhedrin *cap.* 5. & *Maimonid.* Sanhedrin *cap.* 12.

III. Imperium & Jurisdictio jam ostensorum Synedriorum apud Ebræos omnium, uti & similium apud alias passim gentes, quemadmodum & ipsa res postulat, versabatur circa Personas & Res. Quantum ad Res, circa Judicia Civilia vocitari solita, aliósque actus aliquot civiles sacrósque præstandos, item circa דיני קנסות *pœnalia judicia* illis conjuncta, & demùm דיני נפשות seu *Capitalia.* Civilia autem heic, plerunque דיני ממונות dicta seu *Judicia Pecuniaria* (veluti condictiones rei, id genus actiones cæteræ) Jurisdictionis erant Contentiosæ alia; alia item Jurisdictionis, uti vocant, Voluntariæ, veluti Leviri renuntiatio, Ordinatio in Presbyteratum, Excommunicationis Absolutio, & quæ sunt id genus reliqua. Personæ heic sunt juxta eorum disciplinam, etiam Rex, Pontifex Magnus, Sacerdotes, reliqui Levitæ, Israelitæ Originarii, Proselyti Justitiæ seu Gentiles in Judaismum sive ex se sive per parentum Circumcisionem & Baptismum, in Judaismum cooptati. Ad Synedrium Magnum [a], veluti gentis Tribunal amplissimum, Ordinariorúmque summum, Judicia Actúsque alii attinuere, quales paritèr, quoad jurisdictionis naturam, ad Synedria sive Vigintitriumviralia sive Triumviralia spectarunt. Nihil enim omnino sive Imperii sive Jurisdictionis eminentissimo huic Consistorio deerat. Ut circulus Maximus Minores omnes, sic eorum vim intra se continuit. Alii

a *Misna tit.* Sanhedrin *cap.* 1, 2. &c.

autem Actus & Judicia, gravissimi scilicet aliquot momenti, ad illud spectarunt ut propria, quorum aliquibus cæterorum Synedriorum se ullatenus immiscere nefas erat absque Magni auspiciis; aliquibus item se omninò immiscere. Et quoad Personas; omnimodæ aliæ huic ut Synedriis reliquis suberant. Sed de singularibus ad solam Synedrii Magni Jurisdictionem & Imperium, ut Casibus Reservatis, attinentibus, agitur, juxta institutum, libro Tertio. Synedriorum Vigintitriumviralium fuere Judicia tum Capitalia & Criminalia omnigena quæ haud inter Casus illos Reservatos reperta. Fuere ea non modò judicia in homines Capitalia (Magno Synedrio non reservata) omnimoda, verùm etiam quibus Bestiis mors, veluti etiam delinquentibus, ex lege inferenda erat.

b Tit. Sanhedrin. cap. 1.

Misna [b], דיני נפשות בעשרים ושלשה הרובע והנרבע בכ״ג ש״נ והרגת את האשה ואומר זאת הבהמה תהרוגו. שור הנסקל בכ״ג ש״נ השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתת בעליו כך מיתת השור. הזאב והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש מיתתן בכ״ג רבי אליעזר אומר כל הקודם להורגן זכה רבי עקיבא אומר מיתתן בעשרים ושלשה *Judicia Capitalia ad Synedria attinent Vigintitriumviralia. Judicia de homine & bestia invicem coeuntibus ad Vigintitriumviralia itidem, juxta id quod scriptum est* [c], *& occides fœminam & Bestiam, item, & Bestiam occidetis, atque* (de Bove cornu petere solito qui hominem occiderat) *Bos lapidibus obruendus ad Vigintitriumviros spectat, juxta quod scriptum est* [d], *Bos Lapidibus obruatur, atque Dominus ejus etiam morte afficiatur. Mortis pœna domino suo infligenda eadem est ratio quæ Mortis itidem Bovis. Lupus, Leo, Ursus, Pardus, Lethalis vipera* (vertunt aliqui *Basiliscus*) *Serpens* (si essent, ut Bos, in homicidii causa, uti & bestiæ similes aliæ) *morte afficiendi erant à Vigintitriumviris* (seu ut glossa נידונין בסקילה כשור *judicio lapidandi erant sic ut Bos*) *Rabbi Eliezer sentiebat, quicunque animalia illa antè interfecerat, contra jus eum non fecisse. Sed Rabbi Akiba; morte illa ex judicio Vigintitriumvirali etiam fuisse afficienda.*

c Levit. 20, 15 & 16.

d Exod. 21, 29.

Et neutiquam jus heic parile de Bove & animalibus aliis sic nocivis admisere aliqui [e]. De reliquis illis bestiis Glossa Talmudica; מותר לגדלם לפי שאדם יכול ללמדן שלא יזיקו הילכך שם בעלים נקרא עליהן ולא הוו כהפקר ואסור להרגן אם לא המיתו אבל אם המיתו סופן מוכיח על תחלתן שלא אלו בני תרבות ואין צריכין לדונן *Fas erat eas nutrire, quoniam homo potuerit eas docere non damnum alicui inferre, unde Dominorum nomen eis habebatur. Nec, ut publici juris erant, nec fas erat eas occidere, si homicidii in causâ non essent. Sin verò, ad pristinam revertebantur naturam, nec pro nutritis habebantur. Nec erat necesse ut in Judicium* (ut Bos petulcus) *deducerentur.* De Bove autem sic petulco, Rabbi Jóchanan Ben Zecai ad Discipulos suos, in Gemara Hierosolymitana [f], כתיב השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתת הבעלים כך מיתת השור. הקיש מיתת בעלים למיתת השור מה מיתת בעלים בדרישה וחקירה ובכ״ג אף מיתת השור בדרישה וחקירה ובכ״ג *Scriptum est, Bos lapidetur & dominus ejus moriatur. Eadem ratio mortis dominorum ac Bovis. Compara mortem dominorum cum morte Bovis. Quomodo judicandum de dominorum morte? Inquisitione & Examinatione apud Vigintitriumviros, Etiam ideò de morte Bovis, Inquisitione & Exa-*

e Vid. si Gemaram Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 1. f. 15, 2.

f Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. col. 2.

& Examinatione apud Vigintitriumviros. Ita de Bove cujus expressa in Lege mentio, consensum est. Non itidem de animalibus pariter reliquis nocivis quorum causæ rariores, nec in judiciis frequentes. Maimonides[g], אין דנין דיני נפשות בפחות מכ"ג שהן סנהדרי קטנה בין דיני נפשות אדם בין דיני נפשות בהמה לפיכך אין דנין שור הנסקל ולא הבהמה הנרבעת או הרובע אלא בב"ד של כ"ג אפילו ארי ודוב וברדלס שהן בני תרבות ויש להן בעלים שהמיתו בכ"ג אבל נחש שהמית אחד הורג אותו. המוציא שם רע אין דנין אותו תחילה אלא בב"ד של כ"ג מפני שיש בדינו צד דיני נפשות שמא יהיה הדבר אמת ותסקל הנערה. לא נאמנו דברי הבעל ובא האב לתובעו בקנס דינו בשלשה. ומניין שאין דנין דיני נפשות אלא בכ"ג אף על פי שדברי קבלה הן הרי הוא אומר ושפטו העדה והצילו העדה עדה שופטת ועדה מצלת עדה שופטת והן המחייבין. ועדה מצלת והן המזכין. ואין עדה פחות מעשרה הרי עשרים. ומוסיפין שלשה כדי שלא יהא בית דין שקול ויהיה בו אחרי רבים להטות *Judicia Capitalia à paucioribus quàm Vigintitriumviris, qui Synedria Minora faciebant, exercenda non erant, sive capitale esset Hominis sive Bestiæ judicium. Inde scilicet non judicabant Bovem Cornupetam, nec bestiam cum homine turpiter coeunte, alibi quàm apud Vigintitriumviros* (Scilicet neutiquam apud Triumviros; Nam omnimoda erat in Synedrio Magno jurisdictio, quod heic semper intelligendum) *Etiam Leo, & Ursus & Vipera lethalis, qui ita nutriti, ut haberent dominos, & in causa essent homicidii, morte puniebantur judicio Vigintitriumvirali. Sed Serpentem qui homicida esset, etiam unus aliquis interimere posset. Qui infamiam* (Uxori ut virgini nuptæ, virginitatis præreptæ nomine) *intulerat*[h], *de eo actio primò non alibi instituenda erat quàm apud Vigintitriumviros, quoniam nempe in judicio ejus pars erat judicii Capitalis. Nam si verum esset quod uxori imputabatur, illa Lapidanda erat. At verò, si mariti verbis fides non haberetur, & Pater* (uxoris accusatæ) *agere vellet de mulcta* (centum siclorum, marito infligenda) *judicium illud etiam Triumvirale erat. Undenam autem evenit ut judicia Capitalia non exercerentur extra Synedria Vigintitriumviralia? Tametsi id quidem ex Cabala seu veterum traditione obtineret, certè etiam in Scriptura dicitur, & Cœtus seu Congregatio judicabunt, & Congregatio liberabunt. Ita Congregatio Judicii, & Congregatio Liberationis. Congregatio Judicii est quæ reum damnat; Congregatio Liberationis est quæ eum absolvat. At verò Congregatio non è paucioribus constat quàm Decem. Ecce ibi Viginti. Adjecti autem sunt Tres, ut Synedrium esset satis alterutrinque ponderatum, atque ibi locus haberetur inclinationis post Plures*[i]. Qua de re superiùs satis est dictum.

g *Tit.* Sanhedrin, *cap.* 5. §. 2. & 3.

h *Deuter.* 22. 14.

i *Exod.* 23. 2.

IV. Ut Vigintitriumvirorum Jurisdictioni tum Capitales & Criminales tum Civiles, juxta antè dicta, Causæ suberant, ita Triumviris tam Criminales quotquot Capitales non essent, quàm Civiles. Ita tamen ut pro Synedriorum Triumviralium diversa qualitate, aliter aliterque se res haberet. Ex antè ostensis liquet Triumviros fuisse alios publicè per urbes pagósque constitutos, qui omnes ex ritè Ordinatis; alios etiam ex litigantium compromisso, velut Arbitros, sed non sine Jurisdictione receptos; qui itidem nunc ex ritè Ordinatis erant, nunc ex nondum Ordinatis. Causæ quidem multatitiæ uti & in quibus Flagellationis[k] pœna, ad Prio-

k *Deuter.* 25. 2. & *vide infrà cap.* 13. §. 6.

Prioris generis Triumviros, etiam & ad Ordinatos in Posteriore tantùm attinuere; aliæ ad generis etiam Posterioris seu nondum Ordinatos. Maimonides[l], juxta mentem veterum Talmudicorum, מכות בשלשה ואף על פי שאפשר שימות כשמלקין אותו *Flagellatio infligi potuit etiam à Triumviris, etiamsi fieri potuisset ut flagris ita cæsus inde interimeretur.* Sed hoc tantùm, ubi Triumviri ritè ordinarentur. Idem[m]; דיני קנסות כגון גזלות וחבלות ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה והאונס והמפתה וביוצא בהן אין דנין אותם אלא שלשה מומחים והם הסמוכים בארץ ישראל *Judicia mulctaria, ut de Rapina, Pignore, restitutione Dupli, Quadrupli, de eo qui virginem sive vi comprimeret, sive illecebris pelliceret & similia, non judicabant Triumviri alii quàm publicè constituti, qui essent etiam ritè Ordinati in Terra Israelis.* Subjicit verò, אבל שאר דיני ממונות כגון הודאות והלואות אינן צריכין מומחה אלא אפילו שלשה הדיוטות ואפילו אחד מומחה דן אותן *Cæterum reliqua Judicia Pecuniaria, ut de verborum seu instrumento obligationibus & de mutuo, non exigebant publicè sic constitutum aliquem. Sed Triumviri etiam privati* (ex compromisso adsciti) *imò etiam unicus sic publicè constitutus* (de quo infra ubi de extraordinariis judiciis agimus) *ea judicabant.*

V. Pro vario Judiciorum atque Actionum Jurisdictionisque jam dictæ discrimine, Personæ universæ, præter Regem, tam Triumviralibus quàm Vigintitriumviralibus pariter subdebantur. Civilia autem judicia ad Regem spectantia, tractari, ut videtur, non debebant à Synedrio aliquo Triumvirali, sed tantùm aut Vigintitriumvirali aliquo aut Magno. Gemara Hierosolymitana[n] paulò antè, aliam in rem, citata דיני ממונות שלו בעשרים ושלשה *Judicia ejus, ad eum spectantia, quæ Civilia fuere* (quo nomine Criminalia etiam, nec Capitalia, venire solent) *peragenda erant apud Vigintitriumviros.* Etiam illic Regem flagris obnoxium, ut alios (juxta ea quæ de Flagellationis pœna dicentur capite decimotertio) tradunt. Et singularibus præceptis[o] Negativis ad Regem spectantibus de non multiplicandis, Equis, Uxoribus, Pecuniis, adjiciunt[p], ואם הרבה לוקה *& si multiplicaret, verberandus erat.* Certè Gemara[q] jam dicta, נשיא שחטא מלקין אותו בבית דין של שלשה *Si Princeps* (Synedrii) *reus perageretur* (in Causa quâ flagelli pœna) *verberabatur à Triumvirali Synedrio.* Et de Flagellatione illis in usu, ampliter capite citato. In Judiciis autem heic atque actionibus tum Civilibus tum Criminalibus ad Synedria hæc Minora diversimodè attinentibus, continentur omninò tam Sacra qualiscunque generis (Synedrio Magno non reservata) quàm Profana seu Sacris non implicata. Sacra, veluti de functionibus Sacris omissis, aut non rite peractis, Idololatria, Sabbati & dierum aliorum violatione, Decimis, Primitiis, Sacrificiis, id genus cæteris; Profana, veluti de Hæreditatibus seu Successionibus, Donato, Empto, Vendito, Locato, Conducto, Dotibus, Pactis, Usuris, Furtis, Injuriis & quæ illiusmodi, sunt alia, in Civilibus; de Homicidio, Adulterio, Incestu, & quæ sunt ejusmodi in Capitalibus. Neque enim, quod & alibi aliquoties monitum, Sacerdotale seu Pontificium Colle-

l *Tit.* Sanhedrin *cap.* 5. §. 4.

m *Ibid.* §. 8.

n *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 19. *col.* 4. *balach.* 1.

o *Deuter.* 17, 16.

p *Maimonid. hal.* Melakim *cap.* 3. §. 4; *& tit.* Sanhedrin *cap.* 19. *& videsis Guil. Schickardum in Jure Regio cap.* 2. *theorem.* 7. *pag.* 60.

q *Ad tit.* Horaioth *cap.* 3. *fol.* 47. *col.* 1. *& ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 19. *col.* 4.

legium seu Synedrium aliquod erat Ordinarium quod de horum aliquo, quà Sacrum erat, seu instar judicii Ecclesiastici (ut dici apud nos solitum) cognosceret. Neque aliter ferè, si rem seriò & ex sui natura simplici consideremus, aut aliusmodi Jurisdictio ac Imperium circà Sacra alias apud Gentes se habuit. Nam etsi apud Romanos Collegium erat Pontificum, penes quod circa Sacra Imperium ac Jurisdictio habebatur singularis (qua de re optimè ac præ aliis Jacobus Gutherius libris de vetere Jure Pontificio) uti ferè etiam apud Græcos passímque & in Republica Platonica, attamen nihil omninò penes illud alióssve alibi Pontifices erat cognitionis, quod non sive à Regibus sive à Senatu Populóque Romano aliisve legumlatoribus, id est ab eis qui summæ in Regimine publico rerum præfuere, derivatum est impetratúmque. Id est Imperium & Jurisdictio ad collegium illud attinuêre, non quà Collegæ seu Synedri ejusdem Pontifices erant seu Sacerdotes (quibus, quà tales, functio Sacra duntaxat spectavit) sed quà ab summo in Regimine imperio, Regibus illis, Senatu Populóque Romano, potestate in Sacra aliáque aliquot donabantur. Atque ita quidem pro eorum qui apud Ebræos summæ rerum præerant arbitrio, potuere (ex jure nullatenùs dissimili) constitui Sacerdotalia per se Sodalitia seu Collegia ac Synedria ordinaria quibus Imperium ac Jurisdictio tam circa Sacra quàm Profana competere ex autoritate ejusmodi publica ritè quivisset. Sed ejusmodi quid factum apud Talmudicos nondum observavimus. Et si factum fuisset, ex constituentium arbitrio, non ex constitutorum qualitate Sacerdotali planè pependisset. Atque huc sanè dum de summarum, sine Sacerdotibus, apud alias gentes potestatum imperio circa Sacra, verba fiunt, spectat illud Atheniensium caduceatoris ad Bœotos apud Thucydidem[t] missi, qui, à suis proculdubio rectè edoctus eorúmque verbis usus, ad illud quod Bœotorum dixerat caduceator ad Athenienses, nimirùm juxta τὰ νόμιμα τῶν Ἑλλήνων *Græcorum Jura*, πᾶσι εἶναι καθεστηκὸς ἰόντας ἐπὶ τὴν ἀλλήλων, ἱερῶν τῶν ἐνόντων ἀπέχεσθαι *omnibus esse constitutum* (ἔννομον *ex jure receptum*, ut Scholiastes) *eos qui alienam terram invaderent* (Scholiastes; εἰσβαλλόντας πολεμικῶς κατὰ τῆς ἀλλήλων γῆς, *bellum alienæ terræ inferentes*) *à locis sacris quæ illic sunt, abstinere*, respondit. Τὸν νόμον τοῖς Ἕλλησιν εἶναι, ὧν ἂν ᾖ τὸ κράτος τῆς γῆς ἑκάστης, ἤν τε πλείονος ἤν τε βραχυτέρας, τούτων καὶ τὰ ἱερὰ αἰεὶ γίγνεσθαι, τρόποις θεραπευόμενα οἷς ἂν πρὸς τοῖς εἰωθόσι καὶ δύνωνται *Jus apud Græcos hujusmodi esse, ut penes quos imperium sit cujuscunque sive magni sive parvi Territorii* (qualicunque regiminis formulâ imperium ejus induceretur) *penes eosdem sint semper Templa & loca Sacra ubi eisdem modis* aut *ceremoniis fiant sacra quibus consuetum esset quoad fieri potest* (ut Laurentius Valla vertit; sed rectiùs Henricus Stephanus) *quibus more receptum sit &ištetereà etiam quibus quisque possit*, seu potiùs *ipsi* (pro re nata) *possint* aut velint. Adeóque penes eosdem ipsos quibus τὸ κράτος *Imperium* summum erat, idem erat parile, uti etiam apud Ebræos, tam circa Sacra quàm Profana tum apud Græcos tum Romanos; uti

[t] Lib. 4.

etiam penes Druidas [s] apud Gallos veteres quale itidem apud alias olim gentes tum Mythicis tum Historicis seculis, passim obtinuit.

VI. Adversari forsan videatur hisce illud quod à viris alioquin etiam eruditissimis asseri seu potiùs fidentiùs admitti & mordicùs retineri solet de Pontificis Maximi in Synedrio Magno Principatu perpetuo, qua de re plura inferiùs. Hallucinatione illâ major nulla habetur. Sed verò non Synedrio solùm Magno, verùm etiam Minoribus illis, sive Vigintitriumviralibus sive Triumviralibus, ita suberat, cum aliis, Pontifex Maximus, ut in jus, pro Imperii in eis ac Jurisdictionis discrimine, vocari posset judicaríque. Misna [t], כהן גדול דן ודנין אותו *Judicat Pontifex Maximus* (id est Judiciariæ facultatis & functionis, ut idonei alii, modò ipse aliter idoneus, capax; ut antè ostensum) *& judicant ipsum*, ubi Gemara Babylonia [u], כהן גדול דן פשיטא דנין אותו איצטריכא ליה האי נמי פשיטא אי לא דיינין ליה איהו היכי דיין *Judicat Pontifex maximus. Id quidem certum est. Judicant ipsum? Sanè neque hoc minus certum, sed necessarium. Nisi judiciis obnoxius esset, cum ratione non potuerat esse Judex.* Sequitur ibi, והכתיב התקששו וקשו ואמר ריש לקיש קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים *Et scriptum est* [x] *excutite* (probate) *vosipsos, & excutite* (ubi Vulgata ut Græci, *Congregamini, convenite*, uti ferè, Chaldæus, Syrus, Arabs; quemadmodum etiam Lutherus, Angli, Belgica vetustior, alii; Sed Judæi Hispanienses, *Escudriñad vos y escrudiñad*, uti & Munsterus, *disquirite vos ipsos & quærite*; Tremellius, *excutite vos, iterúmque excutite*; Galli, *Espluchez vous espluchez vous*; & Belgæ nuperci, Doorsoeckt u selben nacuwe, jae doorsoeckt nacuwe) & *dixit Rish Lakish*, inde eliciendum, *Orna* seu *idoneum redde teipsum, & postea orna alios.* Quod quidem in Talmude non semel [y] τῷ Rish Lakish, totidem verbis, tribuitur, ut loci illius Zephaniæ interpretatio. Sed Jarchius, ad prophetam, interpretatur, התקששו per התלקטו והאספו יחד כמו לקושש קש *colligite vos ipsos & simul congregamini, ut stipula colligitur*, & dein קושו per id quod est seipsum unumquemque examinare. Atque è locis jam citatis Talmudicis affert illud τοῦ Rish Lakish. ורז״ל inquit דרשו *& Rabbini nostri piæ memoriæ* sic explicant. Et David Kimchius ad verba illa, *Excutite vos ipsos, & excutite*, ענין, ait, חפוש הדברים ולקיטתם כמו לקושש קש ובן פי׳ התקוששו התחפשו מומיכם ותפשו מומים אחרים אחר כך וביערו אותם *Dictum est ut de rebus perscrutandis eisque colligendis, ut in eo quod est scrutari & colligere stipulam. Adeoque interpretantur excutite heic, perscrutamini vitia vestra, & postea perscrutamini vitia aliorum, & ea amoveatis.* Dein subjicit, וכן אז״ל מזה הפסוק קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים *Et dixerunt Rabbini nostri piæ memoriæ ex hoc versiculo natum esse illud; Orna teipsum, & postea orna* (idoneos redde) *alios.* Inde etiam addit, ועוד אמרו נקשט גרמין עד לא נקשט אחרנין *& insuper dicunt* (hinc) *ornemus nos ipsos priusquam alios ornemus*, quod juxta sensum benè vertit Joannes Drusius [z], *Inquiramus in nosmetipsos priusquam* in-

[s] Cæsar de bello Gallico lib. 6.

[t] Tit. Sanhedrin cap. 2.

[u] Fol. 18, 1.

[x] Zephan. ca. 2, 1.

[y] Gemar. Babylon. ad tit. Baba Bathra cap. 3. fol. 60, 2. ad tit. Baba Metzia cap. 9. fo. 107, 2.

[z] In Adagiis Ebraic. Decuria 6. adag. 89

in alios inquiramus. Atque illud ꝟ Rish Lakish à Paulo Fagio [a] itidem benè redditur, *Justifica teipsum & dein justifica alios.* Sensus autem dicti hujus, quà judicia spectat, Rabbinicus est, neminem judiciis præficiendum qui non antè judiciis obnoxius ipse; neminem ad Imperium & Jurisdictionem admittendum qui non antè, ut alii, utrique subditus; adeóque Pontificem Maximum, ideo secundum scita illorum & sententiam receptissimam, judiciis fuisse obnoxium, quia ut alii, judiciorum, ritè ordinatus idoneúsque, pariter capax erat. Judiciis Capitalibus in Synedrio Magno (qua de re Libro tertio) Pecuniariis seu Civilibus non in Vigintitriumviralibus solùm sed & Triumviralibus. Atque ibi in Gemara Babylonia [b], כהן גדול שהרג אתהנפש במזיד נהרג בשוגג גולה עובר על עשה ועל לא תעשה והרי הוא כהדיוט לכל דבריו *Pontifex Maximus homicidii spontanei reus morte plectendus erat; casu* seu *ex errore reus, exilio* (juxta legem Sacram de Asylis in homicidii ejusmodi causis [c]) *Si transgrederetur præceptum aliquod sive Affirmativum sive Negativum, parile erat ejusdem cum quovis è vulgo jus, idque in causis universis ad eum spectantibus,* exceptis quod capitalia ejus judicia ad Synedrium Magnum attinuere. Redux autem cum esse posset ex Asylo homicida ex casu qui illuc confugerat, sed non ante mortem Pontificis [d]; Pontifex ipse sic confugiens redux esse nequibat omninò, uti nec is qui Pontificem sic occiderat. Perpetuo tenebatur uterque in Asylum exilio. Non aliter igitur quàm Sacerdotes alii, Levitæ, reliquíque è populo Synedriis omnibus suberat Pontifex Maximus, extra causam capitalem, & si quæ essent aliæ inter Synedrio Magno reservatas. Unde Maimonides [e], כהן גדול שחטא לוקה בשלשה כשאר כל העם וחוזר לגדולתו *Pontifex Maximus flagellandus erat à Triumviris* (Synedrio Triumvirali) *ut reliqui è populo, & restituebatur ad dignitatem suam,* id est, pœna ejusmodi non habenda pro existimationis aut dignitatis suæ Pontificiæ deminutione, seu ut R. Eliæzer [f], אין מעבירין אותו מגדולתו *dignitate* seu existimatione *sua eum non exuebant.* Legitur etiam in Gemara Hierosolymitana [g]; כהן משיח שחטא מלקין אותו בבית דין של שלשה *Sacerdotem unctum qui reus esset* (Pontificem) *verberabant in Synedrio Triumvirali.* Unde ni fallor emendanda est, aut cautiùs intelligenda, eadem alibi Gemara; Nam in ea etiam habetur [h], דיני ממונות שלו בכמה בעשרים ושלשה *Judicia ejus Pecuniaria* (non capitalia) *ad quotnam spectabant? Ad Viginti tres.* Sanè si intelligas tantùm ad Viginti Tres, tunc flagellandus non erat à Triumviris. Aut igitur verba illa de usu frequentiori solùm capienda, aut forsan in בעשרים ושלשה ובשלשה *ad Viginti Tres & ad Tres.* Ob singularem autem erga eum reverentiam, & ne in jus vocatus functioni sacræ nimium forte, ut absens, aliàs deesset, voluere ut in Civilibus causis Procurator Litis ad agendum nomine ejus excipiendúmque, præ aliis, constitueretur. Gemara illic Hierosolymitana [i], כהן גדול דן ודנין אותו כו ניחא דן. דנין אותו. ויכנה ליה אנטלר הגע עצמך שנפלה לו שבועה ואנטלר בשבועה *Pontifex Maximus Judicat, & Judicant ipsum* &c. (quæ verba sunt Misnæ) *Dubitari nequit quin ipse judicare possit* (ritè in Synedria cooptatus) *Quod ad illud attinet, Judicant ipsum; Constitui ei solebat Procurator*

[a] In versione Thisb. Eliæ verb. קשט. adde Jo. Plantavitzium in Florilegio Rabbinico numer. 1702.

[b] Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 18. 1.

[c] Numer. 35. 15.

[d] Ibid. comm. 25.

[e] Halach. Sanhedrin cap. 17. § 8.

[f] Gemar. Hierosol. ad tit. Sanhedrin cap. 2. fol. 19. col 4.

[g] Ad tit. Horaiioth cap. 3. fol. 47. col. 1.

[h] Ad tit. Sanhedrin cap. 2. fol. 19. col. 4.

[i] Fol. 19. col. 4.

seu *Mandatarius* (litis agendæ, excipiendæ, exequendæ) *si cogitaverit Juramentum ab eo esse* (in lite) *forsan præstandum*, *etiam Procurator* (sed de versione hujusmodi plura mox) *pro eo jurat*. (In Talmude suo Rabbi Nathan[k] ibi legisse videtur, כהן גדול דן ודנין אותו אבאי וימנה אנטלר הגיע עצמך שנפלה שבועה ואנטלר בשבועה sed eundem in sensum.

[k] In Aruch, verb. אנטלר.

VII. Pontificis ita Procurator, nuncupabatur Hierosolymitanè, in loco antè citato, אנטלר, *Enteler* seu *Enteler* si lectio recta sit. Judæos, Syros Arabas, alios Orientis, voces non paucas aliunde in linguas suas, ut alibi etiam semper fieri amavit, admisisse sciunt docti omnes; nec paucas è Græco & Latino. Lexicographis Ebræis significat illa vox planè, ut reddidimus, Procuratorem seu Mandatarium. Rabbi Nathan ex veteribus interpretatur per אפוטרופוס quod planè est Ἐπίτροπος, *procurator*. Et glossa ad Hierosolymitanam Cracoviensis, אנטלר פירוש אפוטרופוס *Enteler significat* Ἐπίτροπος. Et in Commentariis Talmudicis & Chaldaicis nunc אפוטרופוס nunc אפיטרופוס scribi solet vox illa Græca. David de Pomis אנטלר פרקליט *Enteler est Paraclit* (vox à παράκλητος *advocatus* in Rabbinismum recepta) id est, ut & ipse, *Procurator*. Ad hunc modum Philippus Aquinas. Nec quidem aliam ibi significationem res ipsa ferre videtur. Moses Mikotzi[l] interpretatur per ממונה לטעון בשבילו *constitutus ut, ejus nomine, in foro agat*. Sed David Cohen de Lara[m], אנטלר, inquit, אפוטרופוס ובית דין *Gr. οἱ ἐν τέλει, Lat. Magistratus. Hisp. Magistrado, corregidor*. Et Ebraica ibi sonant Ἐπίτροπος *& Domus Judicii* quasi utrunque significaret אנטלר, quod nullo pacto admittendum. Unde & inserit quasi etymon, plurale illud, οἱ ἐν τέλει, *Qui dignitate* seu *magistratu conspicui*, Classici, quasi inde derivatum *Enteler*. Munsterus[n] exponens אַנְטַל per *vas in quo lavantur manus*, adjicit *Antalar* אַנְטָלָר est אפוטרופוס *procurator, officialis, præfectus*. Magnus Buxtorfius[o], אַנְטָלָר *Antelar, Præfectus, Præpositus, Curator, Procurator*. Et dein, Græcis ἐντέλλω *faciendum injungo, mando, præcipio*. Ἐντελεῖς, *id est*, οἱ ἄρχοντες. Verum quidem est apud Suidam legi illud, ἐντελεῖς οἱ ἄρχοντες, unde etiam interpretatur πανοπλίας ἐντελεῖς per ἀρχοντικάς. Sed perrarum est, puto, vocem illam ea notione reperiri; licet etiam apud Hesychium legatur Ἐντέλεια, τάξις ἀρχοντική, ubi addit Ἐντελεῖ, ἄρχοντες. Et satis obvium est οἱ ἐν τέλει eodem significatu, seu pro eis qui dignitate classica splendidiores; unde οἱ ἐν τελέεσσιν, apud Homerum[p], pro ἐν τάγμασιν, *in ordinibus*. Atqui haud ita rationi consonum videtur, Procuratoris nomen derivare à voce quæ ex sui natura Dignitatem talem seu etiam Principatum sic significat; quamquam interim verum fuerit, Ciceroni[q] Procuratorem rerum pro absente gerendarum dici *quasi quendam penè dominum*. Sed id ei nihil aliud est quàm *alieni juris Vicarius*, ut Abrahæ servus[r] qui זקן ביתו המושל בכל אשר לו *Senior domus, ejus qui præerat omnibus quæ illius erant*, unde & dici quidem posset Procurator Litis מושל דינו של רבו *præfectus* seu *Dominus Litis Domini sui*. Jam verò,

[l] Præcept. affirmat. 97. fol. 186. col. 3.

[m] De convenientia voc. Rabbin. cum Græcis pag. 10.

[n] In Diction. Chaldaico.

[o] Lexic. Talmudic. col. 137.

[p] Iliad. 6.

[q] Orat. pro Cæcinna.

[r] Genes. 24, 2.

verò, cum è Græco vocabulum illud אנטלר sumtum esse satis sit viris doctis in confesso, atque itidem Procuratorem apud Talmudicos, qui inde ut ejusmodi alia non pauca sumsêre, significare, nomináque illa, ἐπίτροπος, διοικητής, σύνδικος, συνήγορος, κηδεμὼν, ἐπιμελητής, Græcis pro Procuratore usitatiora, nihil in se habeant cum τοῦ אנטלר sono commune, ad τὸν ἐν τῇ λέξει ac τὸν ἐντελεὶς (quod adeò, sensu in illo, rarum est) juxta jam allata, ob cognationem ibi soni aliquam, convolatum est. Certè, cùm Procurator fuerit cui quis ut ἐντειλάμενος *Mandator* hoc vel illud, ut sibi ministro, facere injunxit, indéque is ipse ἐνταλθεὶς *Mandatarius* in Basilicis alibíque in Jurisconsultorum Græcorum commentariis sæpenumerò vocitetur, unde passim ἡ ἐντολῆς ἐνοχὴ *Mandati obligatio*, & ἡ περὶ ἐντολῆς ἀγωγὴ, *Mandati actio*; cum item in Græcis Federis utriusque, id est Judæorum Græcis seu Hellenisticis, frequentissimus sit τῆς ἐντολῆς, præ vocibus aliis, usus pro *Mandato*, quo quidem Procuratoris officium omninò fundatur; Et demùm, ex usu illo adeò crebro, Ἐντολὴ seu Ἐντολινα pro eodem, etiam in Latinis, usurpatum fuerit, ut in illo Luitprandi[s] in Legatione ad Nicephorum Phocam, Orientis Imperatorem, Ἐντόλην (legi volunt potiùs alii[t] Ἐντόλινα) id est, *præceptum conscripsit* (Occidentis Imperator, Otho magnus) *quod & sigillo signavit suo, ne secus facerem; Scis domine mi Auguste, quâ id fiduciâ, dixerim? Ἐντόλην istud in medium proferatur & quicquid jusserit, juramento à me tibi firmetur*; Cùm, inquam, hæc se ita habeant, certè ex hisce potiùs, aut cognato eis aliquo, sonum in vocem illam Talmudicam manasse, æquum videtur ut existimemus. Illud Ἐνταλθεὶς pro *Mandatarius* haud satis propè accedit. At verò, apud Jurisconsultos Græcos vox est jam dictis cognata, pro Mandatario, multò vicinior τῷ אנטלר, & fortè eadem ipsa quæ hæc esse debeat, alibi quàm apud illos puto, non lecta. Scilicet ὁ Ἐντολεύς. Basilica; Ὁ δοθεὶς[u] ἐπὶ πράγματι κινητοῦ διοικητὴς, ἤτοι Ἐντολεὺς, καλῶς κινεῖ ἐπὶ τῇ φανερώσει τοῦ πράγματος ἀγωγὴν, *Procurator ad rem mobilem petendam datus, id est Entoleus, ad exhibendum rectè agit*, quod ex Ulpiani Latinis[x] transfertur. Paulò itidem post[y], ὁ διοικητὴς, ἤτοι Ἐντολεὺς καταδικασθεὶς &c. *Procurator, id est Entoleus, damnatus* &c. Ejusmodi usus vocis postmodum[z] eodem in titulo satis frequens. Alibi[a], Ὁ Ἐντολεὺς τὰ τῆς δίκης προδιδοὺς δικαιώματα ἐντελὴς μὲν ὢν μεταλλίζεται &c. *Procurator* seu *Mandatarius litis humilior, instrumenta litis suæ prodens in metallum damnatur.* Quod Pauli est in Digestis[b]. Alibi etiam[c], Ὁ Ἐντολεὺς, κἂν ἡττηθεὶς τὴν δίκην, λαμβάνει τὰ καλῇ πίστει γινόμενα δαπανήματα. Θεματίζει δὲ ἐν δίκῃ ἐκκλήτου δοθέντα τὸν Ἐντολέα, *Procurator* seu *Mandatarius* (id est Entoleus) *quamvis in exequenda causa victus sit, sumtus quos bonâ fide fecit, repetit. Proponit autem Procuratorem (Entolea) ad exercendam causam appellationis constitutum.* Item ὁ Ἐντολεὺς μὴ αἰτήσας τὴν ἁρμόζουσαν τῷ δεσπότῃ τῶν πραγμάτων διακατοχὴν, ἐνάγεται τῇ περὶ ἐντολῆς ἀγωγῇ, *Procurator, qui bonorum possessionem domino competentem non petiit, Mandati actione convenitur*, ubi, ut in Basilicis alibi sæpius, ut ἐνταλθεὶς, διοικητὴς, ἐπίτροπος, & ἐντολεὺς, pro *Procuratore & Mandatario*, pro Synonymis, adhibentur, ita etiam Μανδάτωρ,

[s] *Edit. Hieronymi de la Higuera pag.* 144.

[t] Meursius *in Glossario Græcobarbaro, verb.* Ἐντόλινα.

[u] *Tom.* 1. *lib.* 8. *tit.* 2. §. 55.

[x] *L.* 56. *D. tit. de Procuratoribus.*

[y] §. 60.

[z] §. 69, 81, 82, 83, 84. &c.

[a] *Basilic. tom.* 7. *lib.* 60. *tit* 51. §. 38

[b] *L.* 38. §. 8. *tit. de Pænis.*

[c] *Tom.* 2. *lib.* 14. *tit.* 1. §. 66.

Προκουράτωρ & Κουράτωρ (ut alia innumera) Græca fiunt è Latinis sumta; quemadmodum אנטלר ex Græcis, Talmudicum. Jura autem de Procuratore, è Basilicorum decimoquarto jam memorata, è Codice Justinianeo sumta sunt, ubi [d] de Mandato & Procuratore agitur. Alibi item in Basilicis [e], Ἐντολεύς μου χρήμασιν ὑποφθαρεὶς καταδικασθῆναι ἀνάσχηται, κέχρημαι παραγραφῇ, *Si procurator meus* (Entoleus) *pecunia corruptus damnari se passus sit, utar exceptione.* Et creberrimus est vocis hujus usus. Locus jam allatus Pauli est in Digestis [f]. Atque ex hisce planè corrigendæ Glossæ Juris veteres, ubi legitur Μανδάτωρ, ἐντολεύς. Substituendum, Μανδατάριος, ἐντολεύς. Nam non solùm etiam pro Μανδάτωρ ibi substituitur ἐντελλόμενος, sed & Προκουράτωρ ibi postea redditur, ut debuit, Ἐντολεύς. Et expressim in Glossario illo, in calce quorundam Cyrilli operum invento, Ἐντολὴ *Commissum, Mandatum*; Ἐντολεὺς *Procurator.* Sed & Glossæ illæ veteres antè; ἐντολεύς ἐστιν ὁ ξένην ὑπόθεσιν ἀναλαμβανόμενος καὶ κρινόμενος. Titulus etiam libri illius Basilicôn decimi quarti in eorum Ecloga seu Synopsi [g] est, περὶ Ἐντολῶν καὶ Ἐντολέων, *de Mandatis & Mandatariis* qui Ἐντολεῖς *vocitati*; unde & paulò post sequitur, οὐ δύναται ὁ ἐντολεὺς ὁ ἐνταλθεὶς κινῆσαι περὶ χρέους μέρος λαβεῖν καὶ τοῦ λοιποῦ ἀμεριμνίαν ποιῆσαι, *Non potest Procurator (Entoleus* dictus) *cui mandata est exactio debiti partem accipere ac nomine reliqui liberationem facere.* Sumitur ex Codice Justinianeo [h]. Et in libro octavo alibique Synopsis eandem itidem habet aliquoties ut receptissimam vocem. Constantinus item Harmenopulus [i], Ἐν τοῖς ἐγκληματικοῖς δικαστηρίοις, οὔτε κατηγορεῖν οὔτε κατηγορεῖσθαι δι' ἐντολέως δυνατόν, *In judiciis Criminalibus nec accusare nec defendere per Procuratorem* (Entolea) *licet, quod è Papiniani* Responsis [k]. Vox hæc Ἐντολεὺς simili analogia facta est ab ἐντέλλω & ἐντολή, ut ἐπιστολεὺς ab ἐπιστέλλω & ἐπιστολή, pro eo qui est ab Epistolis (ut Xenophonti [l]) uti & pro tabellione [m], atque insuper pro eo qui est ὁ ἐπὶ τοῦ στόλου διάδοχος τοῦ ναυάρχου *in classe est, Navarcho secundarius* seu velut *successor* designatus aut vicarius, ut Julio Polluci [n]; quem admodum itidem Ἀποστολεὺς pro *classis præfecto* apud Demosthenem [o] & Philochorum; quod Harpocrationi, Hesychio, Suidæ notatur. Cum igitur adeò certum sit, tum Græcis Jurisconsultis veteribus (qui à vetustioribus proculdubio acceperant) vocem Ἐντολεὺς familiarissimam fuisse pro *Procuratore* sive litis sive alius cujusquam negotii (quà & *Mandatarium*, ex vi sua, magis propriè significat) tum è fonte Græco אנטלר illud Talmudicum esse deducendum, à viris doctis agnosci; mihi quidem videtur potiùs ipsissimo τῷ Ἐντολεὺς in Rabbinismum recepto, vocis illius Talmudicæ natales deberi. Ita אנטגרפון אנטריקוס קטיגור קרטס ex Ἀντίγραφον, Ἀντίδικος, Κατήγορος, Κερτης id genus innumera alia, Talmudicis facta, quæ plerunque, fateor, & scriptiones suas & terminationes satis Græcorum vocibus aut non ita dissonas retinere solent. At verò finitur vox hæc אנטלר in ר quæ non habetur in Ἐντολεὺς, nec ut קטיגור quod per apocopen τοῦ ος ex κατήγορος fit, sed quasi aut postrema litera aut saltem aliqua in voce, unde nata est, ρ non ς fuisset. Certè exempla sunt perquam obvia, quibus vocum ejusmodi syllaba postrema

[d] L. 4. & 5. C. tit. Mandati, vel contrà.
[e] Tom. 6. lib. 11. tit. 4. § 9. Ecloq. lib. 8. tit. 1, pag. 106.
[f] L. 9. D. tit. de Dolo Malo & Metus exceptione.
[g] Lib. 14. pag. 155.
[h] L. 4. C. tit. de Novationibus & Delegationibus.
[i] Prochir. l. 1. tit. 2. περὶ ἐγκλημάτων.
[k] L. 3. tit. de Publicis Judiciis § 1.
[l] Hellenic. a.
[m] Suidas in Ἐπιστολεῖς.
[n] Onomastic. 1. cap. 5. & 25.
[o] Pro Ctesiphonte.

strema in Rabbinismo, Talmudismo, Chaldaismo variatim mutatur. Veluti in voce Græca τῶ ς finita, ac in Rabbinismum veterem sumta, ς illud in ר est mutatum, quod longinquiùs, saltem si rectum originis casum spectes, abest à mutatione ς in ר, quæ elementa etiam Græcis & Latinis sæpiùs inter se commutari nemo nescit. Vox Græca Κεραμὶς, Κεραμίδος, *Tegula* Hierosolymitanè facta est קרמיד *Keramid* eodem significatu. Fateor non sine elemento in fine, quod in casibus Græcis obliquis, sed interim terminatione perquam discrepante. Gemara Hierosolymitana[p]; כמה גשמים ירדו והא ארם צריך לברך ר׳ חיה בשם ר׳ יוחנן בתחלה כדי רביעה ובסוף כדי שידוחו פני הקרמיד *Quantæ pluviæ descendunt ob quas oportet hominem benedictione* (solenni; ut ob res alias) *uti?* *Rabbi Chaiah nomine Rabbi Jochanan ait, in ipso initio* (pluendi, obligatur) *propter Anni.* seu *statorum temporum pluviam primam*[q], *& in fine* (רביעה שניה *Pluviam secundam* heic intelligunt[r]) *propterea quòd impellant faciem Tegulæ*, aut ita pluit *ut Tegulæ*, per quam aqua pluvialis decidit, *stillent.* Idem ipsum legitur in *Beresith Rabba*[s], & totidem verbis in *Baal Aruch*[t] affertur ex capitis הרואה (quod nonum est tituli *Beracoth*) Gemara, unde planè est emendanda illiùs editio utraque, tam Cracoviana quàm Veneta illic. In illis enim ibi legitur, ובסוף כדי שידוחו פניה *quoniam impellunt faciem ejus*, ubi quid *ejus* significet non constat; & vox קרמיד prætermittitur. Legendum planè, כדי שידוחו פני הקרמיד *quoniam impellunt faciem Tegulæ*, seu in stillicidia decidunt. Glossa Rabbi Issacar Ben Nephthali, ad illud in *Beresith Rabba*, הקרמיד. שירוח וישטוף פני הלבנה שקורין קרמוס *mentio heic Keramid denotat, quando ita descendunt pluviæ, ut impellant ac copiosiùs abluant faciem Lateris*, seu *Tegulæ* (locorum ex materia ejusmodi confectorum unde pluvia stillat seu decidit) quam Keramos Κέραμος vocant, ubi non *κεραμὶς tegula* sed *κέραμος terra figularis* seu tegulæ materia, origo est vocis illius in Talmudismum receptæ. Ex *Sepher Siphra* etiam affert R. Nathan in *Aruch* usum vocis pluralem seu קרמידים eundem in sensum. Ita puto rectè legit ille. Sed libri *Siphra* editi habent, eadem in pagina[u], primo קרומרים & paulò post קרומרים, unde etiam proculdubio corrigendi sunt ex illo Nathanis. Interpretatur David de Pomis *Canali.* R. Nathan ille קנליקל *Canaliculi.* Non ita dissimili modo vox ὑποπόδιον *suppedaneum* è Græco in Rabbinismi scripta[x] receptum, exarari solet איפופורין quasi diceres ὑποπόριον, in quo τὸ ר locum τῦ ד sic occupasse, haud videtur aliunde natum, quàm ex Librariorum negligentia, qui primi verbum neutiquam ex sono, nedum ex orthographia satis cognoscentes τῦ ר pro ד ad posteros transmisere. Sæpissimè item in Historicis Theologisque Ebræorum occurrit אפיפיור *Apipior* & פיפיור *Pipior* pro *Papa* seu Pontifice Romano, quod manasse videtur ab Græcorum (nam Ebraicam originem habere nemo suspicatur) notissimis illis ὁ πάπα, ὁ πάπας, ὁ πάππας, & Patrem & Pontificem significantibus, unde videtur etiam in Linguam Scytharum[y] veterum, Παπαῖον pro *Jove Patre* migrasse. Sed depravatum illud, non tam primò ex soni malè intellecti ratione quàm per scriptio-

p *Ad tit.* Thainith c. 1. *fol.* 64. *col.* 1. & 2.

q *Videsis Buxtorf. Lexic. Talmudic. col.* 2194.

r *Issacar Ben Nephthali ad* Beresith Rabba *parash.* 13.

s *Parash.* 13. *fol.* 16. *col.* 3.

t *Verbo* קרמיד.

u *Fol.* 36. *col.* 142. *fin ad Levit.* 14, 42.

x *Paraphras. Jonathan. Exod.* 24, 10. Beresith Rabba *parash.* 1.

y *Origen. contra Celsum lib.* 5.

ptionem negligentiorem τοῦ ר pro ס substituentem. Quisquis vocem ejusmodi non ita antiquitus apud Ebræos usitatam in scripta sic depravatè & negligentiùs redegerat, satis in causa videtur fuisse ut posteri ejusdem incuriæ, quam emendare nesciebant, essent oscitantiùs sequaces. Nam testimonia sunt innumera in Talmudibus, *Rabboth*, alibíque, Ebræos sicut in linguam suam vocabula Græca sæpiùs adsumebant, ita etiam nec integra servasse nec legitima sed variatim deformata; quale memorat Galenus [z] de sui temporis sophistis qui vocibus sic Phœniciis, Syris, Ægyptiacis, Thraciis, linguam Græcam contaminarent. Quomodo λόγχη & *Lancea* in Talmudismo depravata sint, superiùs ostensum. Atque id genus sunt alia nec pauca. Sed hæc obitèr. Quod autem attinet ad illud de Juramento τοῦ Ἐντολέως heic seu τοῦ אנטלר aut Procuratoris (& de juramento *in animam* etiam *Domini* procuratorio, maximè in causis Pontificum ac Episcoporum, obvia est apud Jurisconsultos nostros mentio, unde etiam Durandus [a] de Episcopo litigante, *Si sit causa Ecclesiæ, aut est Spiritualis, & tunc jurat, aut Civilis, & tunc jurat non per se sed per Procuratorem*; quasi voluissent Pontifices ac Episcopos reverà non fuisse adjurandos, velut exemplo Flaminis Dialis cui in Roma vetere jurare per se nunquam fas [b], sed per alium ut procuratorem) vertimus suprà illud quidem ex Gemara ut verba sonare videntur ipsa. Sed Moses Mikotzi [c] aliter sanè intelligere videtur, quasi aut illud in Gemara, ואנטלר בשבועה *& Procurator in Juramento*, seu *etiam Procurator pro eo jurat*, interrogativè dictum velut id quod negaret à Procuratore jurandum (certè & Buxtorfius [d] interrogativè vertit, *Et curator per juramentum?*) aut ipse interrogativè de non jurando locutus, idem affirmaret. Sic enim loquitur, ומתרץ כגון שנפלה לו שבועה ואנטלר אינו יכול לישבע *& si eveniret ut ab eo* (Pontifice) *juramentum esset præstandum, etiam non potest Procurator jurare* aut *Juramenti Procurator fieri*? Si enim hæc capiantur interrogativè satis consona sunt versioni nostræ. Sin verò, planè negant quod versio nostra affirmat. MS. Arundellianus ísque pervetustus, Mosis Kotzensis, non aliter se habet atque editi.

[z] De differentiis Pulsuum lib. 2. cap. 1.

[a] Speculator lib. 2. Partic. 2. tit. de Juramento Calumniæ &c. §. 4.

[b] Fabius Pictor apud A. Gellium lib. 10. cap. 15. & Livius lib. 31. §. 50.

[c] Præcept. Affirmat. 97. fol. 186. col. 3.

[d] Lexic. Talmudic. col. 137.

VIII. Cum verò adeò rarus sit apud veteres τοῦ אנטלר usus, ac diversimodè sæpiùs exarari soleant à typis librariísque voces ejusmodi civitate Talmudicâ donatæ; de voce illa אנטלר, ego quidem suspicabundus fui, ipsam primariam ejusdem scriptionem fuisse אנטלס quod planè satis respondet τῷ Jurisconsultorum veterum (ut diximus) Ἐντολεύς. Etenim τοῦ ס curvâ parte dexterâ, sive obliteratâ sive in scriptione negligentiùs ductâ, facilè quibat fieri ut quod reliquum haberetur pro figura ר sumeret librarius; unde error (si error ejusmodi admittendus) faciliùs maximè etiam in λέξει μονερεῖ (in corporibus scilicet Talmudicis; nam extra locum illum Gemaræ Hierosolymitanæ, nullibi puto sive in Misna sive in Gemara aliqua compareret) propagari potuit, ita ut quod אנטלס Ἐντολεὺς scribi debuerat in אנטלר casu migraret. Nam licet ס & ר similares literæ, dum integros habet utraque ductus suos, non sint, attamen, pars τοῦ ס inferior haud simul cum superiori à dextra per lineolam illam curva sic clausa,

etiam τῶ ר integro adeò similis est, ut inde fieri potuerit ob ductûs similitudinem sive per librarii negligentiam oscitantiámque, quale in vocibus peregrinis sæpè nimis fieri amat, sive per vetustatis aut blattarum ac tinearum aliámve injuriam, ut ר pro ס in editis substitueretur. Parile forsan de אביבר & ביביר dicendum. Neque omninò heic obstat, quòd postrema syllaba vocis ἐντολεύς, unde deducendum velimus אנטלס, sit εύς, quod videre possit exigere ut scriberetur אנטלוס aut אנטליר. Nam non solùm ejusmodi prætermissiones vocalium nemo nescit fuisse in scriptis Ebraicis, tam in vocabulis suis quàm exteris, frequentissimas, sed itidem in Græca etiam dialecto quæ præ aliis quidem in Græcia Europæa, nec parùm inter Asiaticos, diffusa est, id est Dorica, voces in εύς desinentia, sæpiùs claudebantur cum τοῦ ης sono simpliciori, quemadmodum apud Latinos Græcorum aliquot. Priscianus [e] verba faciens de in *eus* desinentibus, ut Tydeus, Peleus, *in hujusmodi*, inquit, *terminatione quadam inveniuntur mutatione* eus *diphthongi in* es *longum prolata, ut* Ἀχιλλεύς *Achilles*, Περσεύς *Perses*, Ὀδυσσεύς, *Ulysses. In quo Dores sequimur qui pro* φιλεύς φίλης *&* *pro* Ὀρφεύς Ὀρφῆς *&* Ὀρφῆν *dicunt, pro* Τυδεύς Τύδης. Atque affert, ex Antimachi Thebaide, Τύδης τε Οἰνείδης, & ex Ibyco ὀνομάκλυτον Ὀρφῆν. Adeóque ob diphthongum *eus* heic non est quòd omninò conjecturæ nostræ assensus non præberetur. Certè etiam non ita fuerit dissimile veri, ipsam vocem, unde אנטלר factum, fuisse Ἐντολεύρ pro Ἐντολεύς. Scimus enim Dialectos Doricam Æolicámque perquam cognatas, maximo in usu fuisse tam in Asia, unde earum origo, quàm in Europa, apud Græcos, quibuscum versabantur Ebræi, maximè Lacedæmonios, Messenios, Argivos, Eretrienses, Cretenses, Rhodios, Siculos, aliósque [f]. Et certum est in more fuisse, eorum saltem nonnullis, finale in dialectis reliquis ς in ρ quandoque sibi vertere ac pronuntiare. Exempli causâ ἵππορ, ἄνθρωπορ, οὗτορ, pro ἵππος, ἄνθρωπος, οὗτος. Hoc ῥωτακίζειν dictum. Eretriensium σκληρότηρ pro σκληρότης observatur à Platone. [g]. Vocabula item Laconum compluria sic desinentia notantur ab Hesychio, quæ simul congesserunt viri docti [h]. Et de Æolibus expressim in hanc rem Herodianus [i] Grammaticus priscus. Quid quòd etiam Severinus Boethius fidenter & generatim affirmat, *Spartiatas* Σ *literam in* P *vertere* [k], quasi in omnibus vocibus ita ρ usurpassent, adeóque Senatusconsultum Laconum in Timotheum Milesium ob Musicam ab eo innovatam & evulgata mysteria latum exhibet ut sic scriptum, qua de re nos plura in Dissertatione ad Senatusconsultum illud singulari. Neque sanè hactenus assertionem Boethii illam amplexari quivi neque non persuasum habere, ex mala ipsa τοῦ ς in Senatusconsulti scriptione hallucinatum Boethium fuisse; licèt interim viros Maximos qui aliàs ac variatim emendando transcribendóque illud ediderint (excepto unico Lilio Gyraldo [l] qui in dialecto communi descripsit) eandem scriptionem velut Laconibus propriam securiùs ibi retinuisse viderim. Dubitanter meritò & mirando loquitur de scriptione illa Josephus Scaliger [m], atque ita festinando præterit. Eam verò planè ego ibi rejiciendam, in Dissertatione illa, si quid omninò video, ex scriptorum locutionúmque Laconicarum fragmen-

e *Lib.* 6.

f *Corinthus de Dialectis, alii cum eo conjuncti.*

g *In Cratylo.*

h *Is. Casaubon. Animadvers. in Athen. lib.* 8. *cap.* 11.

i *Apud Eustathium ad Iliad.* α. *pag.* 113. *edit. Romana.* & *vide Suidam in* ῥωτακίζειν & *in* χαλκιδίζειν.

k *De Musica lib.* 1. *cap.* 1.

l *De Poetis Dialog.* 9. *pag.* 346.

m *Ad Manilii Sphæram Barbaricam pag.* 426.

fragmentis ampliter demonstravi, adeoque sigma locis suis ubique illic restituendum. Accedat, metaplasmum illum τȣ̃ r in s mutuum, sæpiùs (non omninò semper) haberi etiam apud Latinos Æolicæ adeóque Doricæ imitatores, quibus *Arbos* [n], *Robos*, *Clamos*, *Lases*, pro *Arbor*, *Robor*, *Clamor*, *Laser*, aliáque ejusmodi scimus usurpata esse; quemadmodum Attici [o] θάῤῥος, θάρσος ἄῤῥεν, ἄρσεν. Adeóque ut τ & ξ, ita etiam ρ in σ sæpiùs mutarunt. Et demùm in Rabbinismum sic facilè recipi potuit sive Εντολεὺς aut Εντολῆς sive Εντολεὺρ aut Εντολὴρ, unde אנטלר *Enteler* suum facerent Talmudici. Quanti autem præ dialectis cæteris passim Dorica haberetur, & quàm diffusa, satis ediscitur ex singulari ejusdem æstimatione apud Epicharmum etiam & Pythagoram, qua de re Metrodorus [p], ad Fratrem, fusiùs.

[n] *Festus in* Arbolem, *Quintilian. Instit.* 1. *cap.* 4. *Lipsius de Pronuntiatione Lingua Lat. cap.* 16.

[o] *Joann. Grammaticus, de Dialectis &c.*

[p] *Apud Iamblichum de Vita Pythagoræ lib.* 1. *cap.* 34.

Cap. XI.

I. *De* Actionum *Forensium &* Iudiciorum *Divisione.* Iudicia Animarum, *id est Capitalia.*

II. *Iuramentorum* Ius & Formulæ, *quà tum Forenses* Actiones, Exceptionésve *tum* Expiationes *ac* Vitæ sanctitatem *spectarunt*, *per* Nomen *aut* Cognomen *aliquod Dei O. M.*

III. *Paganorum veterum*, Græcorum, Africanorum, Romanorum, *aliorum solennes* Iurandi, *quasi consimiles*, Formulæ publicæ *& usitatiores.*

IV. *De* Philosophorum, Theologorum, Astrologorum *Discipulos suos* adjurandi Formulis. *De Perjuriis*, Cleanthis & Chrysippi *sententiæ discrepantes.* Quinto *cujuslibet mensis Lunaris* die Perjuros, *juxta Theologiam Græcanicam*, *ad* pœnam *insectabantur Furiæ.* Amantium Perjuria, *irrita.* Summa *de* Formulis Paganorum & Perjurii pœnis. *Monita eorum de* Iuramenti abstinentia. *De* Christianorum *circa* Iuramenta *disciplina vetere*, *nonnihil.*

V. *De* Mahumedanis *seu* Alcoranicis *Iuramentis*, *eorúmque Formulis.* Perjurii Expiatio.

VI. *De* Christianorum *circa* Iuramenta *scitis moribúsque.* Formulæ *quibus adjurare* Iudæos & Mahumedanos *illi soliti.*

VII. Iudæorum Per res *per se* alias, *præter Deum O. M. Iuramenta. De* Deo *in Iuramentis* non nominando, Philonis *disciplina singularis. Quomodo* Perjurus *per Deum à proximo audiente* Excommunicandus. Talmudica, *de Iuramentis* per Res alias, *doctrina. Explicatur* Iura, verpe, per Anchialum, *apud* Martialem. Forensis *Iurandi* formula.

VIII. *De*

VIII. *De Iuramentorum apud Ebræos Genere Quadruplice*; Futili *seu* Temerario, Vano, Depositi, Testimonii. *Et de eis* Subtilia *aliquot Talmudicorum.*

IX. Absolutio *solennis*, Iuramenti, *de Futuro*, Futilitèr *aut* Temerè *prolati*, *ejúsque* Ritus, *& circa tam* Forenses *quàm* Expiatorias pœnas, Effectus. *De* pœnis *item* Iuramenti Depositi violati, *tam* Forensibus *quàm* Expiatoriis.

X. *De* Iuramento Testimonii. *Iuramentum* Impositionis. *Locus* Chrysostomi *de Iuramento in* Ebræorum Synedriis. *De* Pœnis *Iuramentorum violatorum*, *& de* servorum *Iuramento.*

SEquitur ut Edendi, Postulandi, Actiones intendendi, Excipiendi, Testes adhibendi, Causas discutiendi, Sententias ferendi, Præjudicandi, Formulas solennes, aliáque ad illas spectantia intueamur. Capitibus in superioribus sparsim id genus nonnulla, dum aliud agimus, interserta sunt. Etiam ejusmodi aliqua in Uxoris Ebraicæ libro tertio. Fuere etiam agendi formulæ aliquot quibus per Synedria Vigintitriumviralia ad Synedrium Magnum deducebantur Actiones. Sed de eis libro proximo. Cum autem omnigenæ Actiones, ut passim alibi, aut Criminales ex lege essent, nec Capitales, seu ad Mortis pœnam tendentes, דיני קנסות *Judicia multatitia* dictæ, aut etiam Capitales, quas דיני נפשות *Judicia animarum* vocitabant, in quibus ultimum supplicium irrogabatur (atque נפש est *anima* & *persona*, & *vita*, unde etiam *amissio animæ* pro ultimo supplicio usurpatur Justiniano [a], uti & animæ parilis significatio vetustioribus aliis) aut demùm Tertii generis, seu merè Civiles ac Pecuniariæ, דיני ממונות nuncupatæ. & tam Primum harum genus quàm Tertium & Triumvirale esset & Vigintitriumvirale, uti & generis Secundi, cunctæ, in Synedrio Magno Reservatis non censitæ, Vigintitriumvirales, secundum superiùs ostensa; videndum erit primò de Formulis ad Primum & Tertium genus spectantibus, & dein de eis quæ ad Secundum attinent, id est de דיני נפשות *Judiciis*, ut vocant, *Animarum*, nomine perquam consono, ut diximus, veterum usui τῆς ψυχῆς & *animæ* pro vita. Qua de re locus est egregius ille Tertulliani [b], ubi Christum de Martyrio loquentem [c] inducit; *Qui pluris fecerit etiam animam suam quàm me, non est me dignus, id est qui maluerit vivere me negando, quàm mori confitendo. Qui animam suam invenerit perdet illam, qui verò perdiderit illam mei causâ, inveniet illam. Proinde enim invenit eam qui negarit lucrifaciendo vitam. Sed perdet in gehennam, qui se putat negando lucrifacere eam. Perdet autem eam ad præsens, qui confessus occiditur; sed inventurus eam in vitam æternam.* Et subjicit Præsidum de vocis animæ notione sensum. *Ipsi denique Præsides quum cohortantur negationi, serva Animam tuam dicunt, & Noli Animam tuam perdere.* Et hujusmodi vocis ψυχῆς & *Animæ*

[a] *Instit. tit. de Publicis Judiciis. §. sunt præterea.*

[b] *In Scorpiaco cap 11.*

[c] *Luc. 14, 26. Matth. 10, 39. Ioann. 12, 25.*

est alibi satis obvia. Priusquam verò Formulas ipsas Agendi Excipiendíque & quæ inde pendeant, adgredimur; quoniam haud exiguus erat in Actionibus, & Judiciis Juramenti (quod Aristoteli [d] rectissimè dicitur *μετ̀ θείας παραλήψεως φάσις ἀναπόδεικτος*, *cum Divina sibi assumtione Dictio non demonstrabilis*; aliis [e], velut proverbio, *μαρτυρία θεοῦ περὶ πράγματος ἀμφισβητουμένου*, *testimonium Dei de re qua de ambigitur*, & *τὸ πίστεως βεβαιότατον σύμβολον*, *Fidei firmissimum sigillum*; autori ad Ebræos [f], *πάσης ἀντιλογίας πέρας, εἰς βεβαίωσιν*, *omnis controversiæ finis*, *in confirmationem* aut ad stabiliendam eam, tollendámque, & Gaio [g] *remedium expediendarum litium*) quoniam inquam haud exiguus erat Juramenti, scilicet Litigantium & Testium, usus; Ideò visum est, ut reliquis præviam hac de re Ebræorum disciplinam exhibere; ídque ita, ut Juramentorum Formulas, ac Genera, Personarum in Juramentis præstandis discrimen, Absolutionem Juramenti, ac Perjurii tum Pœnas Forenses aliásque tum Expiatorias, uti etiam Paganorum & Mahumedanorum & Christianorum, hanc circa rem, disciplinam breviter repræsentemus. Neque enim sine hisce simul cunctis, Disciplinæ circa Juramentum quà forense tantùm erat, magis ferè potest reverà dignosci, quàm Quadrans aliúdve circuli segmentum sine circuli totius ratione habita.

II. Juramenta Forensia, adeóque alia quotquot licita; ritè præstanda erant per Nomen sanctissimum Domini; quam ad rem, Præceptum habent Affirmativum ex illo [h], את יהוה אלהיך וגו׳ *Dominum Deum tuum timebis & illum coles*, ובשמו תשבע *& in Nomine* aut per *Nomen ejus jurabis*. Titulus est in Talmude utroque de שבועות *Juramentis*, cujus præcipua, tum circa Formulas tum circa reliqua heic advertenda, prout illic, ac apud Maimonidem Cotzensem, alios Magistrorum, diligentiùs exhibentur, mox suis in locis trademus. Exemplum hùc afferunt illud jurandi vetustissimum de Abraha adjurante servum [i] ad uxorem Isaaco quærendam iturum; שים נא ידך תחת ירכי ואשביעך ביהוה אלהי השמים ואלהי הארץ *Pone manum tuam subter femur meum, & adjurabo te per Dominum Deum Cæli & Deum Terræ*; ubi Josephus [k] misisse ait Abrahamum servum illum, *ἐγχυσάμενον μεγάλαις πίστεσι· γίνονται δὲ αὗται τοῦτον τὸν τρόπον. ὑπὸ τοὺς μηροὺς ἀλλήλοις τὰς χεῖρας ἐπαγαγόντες ἐπικαλοῦνται τὸν θεὸν μάρτυρα τῶν ἐσομένων*, *magnis fidei Sacramentis eum obstringentem, quæ hoc modo fiebant. Utrique invicem manum sub femora mittebant & invocabant Deum Testem eorum quæ futura essent.* Fedus item quod cum Gibeonitis iniebant Principes Israel (de quo dicitur primò generatim, Principes Congregationis eis jurâsse) pro jurandi tam Gentilibus quàm suis apud Ebræos more juréque usitato, firmabatur juramento [l], ביהוה אלהי ישראל *per Dominum Deum Israel.* Alia ejusmodi sunt obvia. Ajunt igitur [m], מצוה עשה שישבע מי שנתחייב שבועה בבית דין בשם *Præceptum est affirmativum ut cuicunque præstandum fuerit in Foro Juramentum is juret per Nomen Dei.* Item, ואסור להשבע בדבר אחר עם שמו. וכל המשתף בדבר אחר שם הקב״ה בשבועה נעקר מן העולם: שאין שם מי שראוי לחלוק לו כבוד שנשבעין בשמו אלא האחד

d Rhetoric. ad Alexandrum cap. 18.
e Apud Philonem Jud. de Allegoriis lib. 2. & lib. de Sacrificiis Abelis & Caini & lib. de Plantatione Noe, lib. de Decalogo.
f Cap. 6. 16.
g L. 1. D. tit. de Jurejurando.
h Deuter. 6, 13.
i Genes. 24, 3.
k Lib. 1. cap. 16. sive 24.
l Iosu. 9, 15. & 18.
m Maimonides tract. Shebuoth cap. 11. §. 1 &c. Mos. Kotzensis Precept. affirmat. 123.

האחר ברוך הוא & *nefas est Jurare per Rem aliam cum Nomine Dei. Scilicet quisquis associaverit aliquam rem aliam in jurejurando, cum Nomine Sanctissimi illius & Benedicti, extirpatur è mundo. Neque enim Nomen præter solum illum Benedictum, habetur nomen quod dignum est cui communicetur gloria,* seu *honos, per illud jurandi.* Adjiciunt autem [n] etiam de Dei *Cognominibus*, quæ per vocem הכינוין à nomine המיוחד *proprio*, id est tetragrammato, distinguunt; [n Maimonides tit. Shebuoth cap. 2.]

אחד הנשבע או שהשביעו אחר בשם המיוחד או באחד מן הכינוין כגון שנשבע במי ששמו חנון ובמי ששמו רחום ובמי ששמו ארך אפים וכיוצא בהן בכל לשון הרי זו שבועה גמורה *Jus parile est, sive quis juret aut ab alio adjuretur per Nomen Proprium, sive per Cognominum* [o] *aliquod, ut si Juramentum fecit, per Nomen ejus qui est Gratiosus, per Nomen ejus qui est Misericors, per Nomen ejus qui est Longanimis, per ejusmodi alia, quocunque modo. Atque hoc Juramentum est perfectum.* Nec duntaxat verbis expressis clarisque declaratum Juramentum pro præstito habebatur, verùm etiam qualiscunque, inter jurandum, nominis seu verbi, depravata, curta, aliáve ejusmodi prolatio velut balbutientis, modò de animi sensu satis constaret, pro Juramento habebatur. Inde ajunt ולא השבועה בלבד אלא כל כנוי שבועה כשבועה *Nec solum Iuramentum ipsum* (clarum, perspicuum, expressius) *verum etiam quicquid speciem Iuramenti præ se fert, velut Iuramentum censendum;* [o De illis, videsis Maimonid. More Nebochim part. 1. cap. 59 & 61.]

וכל האומר לאו לאו שני פעמים דרך שבועה או הן הן והזכיר שם או כינוי הרי זה · כנשבע *Ita etiam si quis dixerit Non Non bis modo* seu *animo jurandi, aut Etiam Etiam, & mentionem fecerit Nominis seu Cognominis Dei, is censendus pro jurante.* Itidem si dixerit se hoc vel illud facturum & mentionem fecerit Nominis cognominísve.

אמר איסר לה׳ או למי ששמו חנון שאעשה או שלא אעשה הואיל והוציאו בלשון שבועה הרי היא כשבועה *Si quis dixerit, etiam Domino interdictum sit seu eo cui nomen est Gratiosus, ut ego faciam aut non faciam, cum illud protulerit modo Iuramenti, etiam ut juramentum hoc habendum.* Qui alium expressim jurantem audiens; dixerit ואני כמותך & *ego sicut tu,* הואיל ולא הוציא שבועה מפיו ולא השביעו חבירו הרי זה פטור *cum ex ore suo neutiquam protulerit Iuramentum ipse, neque eum adjuraverit alius ille, obligatione Iuramenti liber est.* Scilicet וזהו כתפים בשבועה והוא פטור *hic captat solum Iuramentum* alterius, *adeóque est liber* seu non obligatus, vi nempe Juramenti. Captionem hujusmodi vocant התפיסה בשבועה *captationem Iuramenti,* quæ itidem, quà ipsum jurantem solummodò spectaret, locum habuit. Ut si quis juraret se carnem hanc non comesturum, & posteà, sine expresso Juramento dixerit legumen hoc ei fore, ut carnem illam, non tenebatur Juramenti vi, quoad legumen, שהרי לא הוציא שבועה מפיו עליה אלא התפיסה *quoniam non protulit Iuramentum de illo, sed* tantùm *captationem*; unde tamen nefas erat ei comedere legumen illud, quoniam Voti reus ex ejusmodi etiam captatione, sed non Perjurii, ob non prolatum Juramentum, nec Expiationum Perjurii nomine. Generatim etiam addunt de Corde & Ore, אינו חייב עד שיהיה פיו ולבו שוין *non obligatur Iuramento* (ut scilicet perjurii pœnæ & expiationes sequantur) *nisi jurans idem in Corde ac Ore habuerit,* seu *nisi Os & Cor*

ſint æqualia. Parile inſuper jus docent eſſe ſive quis juret עצמו כפי *ex ore ſui* aut כפי אחרי *ex ore aliorum* cum adjurantium, quibus reſpondeat *Amen*, idque ſive Minor, ſive Gentilis cum adjuraret; שכל העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו ואחד העונה אמן או האומר דבר שענינו כענין אמן כגון שאמר הן או מחוייב אני הרי זו שבועה *quoniam quiſquis adjuratus ab alio reſponderit Amen, parilis habendus eſt juris cum eo qui Iuramentum ex ore ſuo protulerit. Neque diſcrimen eſt ſive quis Amen dicat ſive aliud aliquod vocabulum tantundem innuens, ut Etiam, ſeu Reus ſum, obligatus ſim hoc Iuramento.* Ita illud, ex quo Juramentum, pro obligante ſumtum, in ſe conſiſtebat, erat uſus, inter jurandum, ſive nominis Proprii (quamdiu nomen illud pronuntiare licuit) ſive Cognominum alicujus Dei O. M. per quod juraret quis ſive expreſſius (ut cùm, verbis conceptis, juraret ipſe) ſive breviuſculè, ſed palàm ſatis intellectus; ut cùm ab alio adjuratus aſſenſum, ut dictum eſt, præberet. Præter Perjurii autem Pœnas Forenſes & Expiationes (de quibus mox) Vindictæ Cœleſtes Pejerantibus expectabantur ut debitæ, idque ſive earum Invocatio inter jurandum aliqua adjiceretur, ſive non; adeóque Execrationes, ſi perjurium admiſſum, velut neceſſariò, atque ex ſui natura, conjunctæ, in juramento, ſive à jurante ipſo ſive ab adjurante, prolato, licet non expreſſæ, continebantur.

III. Atque ita quidem veteres Pagani Deorum ſuorum, pro diſcrimine cultûs vario, generatímque ſæpiùs Deorum & Dearum omnium nomina in Juramentis uſurpabant, adjectis ſolennioribus expreſſim plerunque, ſi veraciter jurarent, bonæ fortunæ ac felicitatis ſibi, ſi verò pejerarent, contrarii atque exitii invocationibus. Quod Juramentis tacitè, ſi non expreſſim, ſemper ineſſe exiſtimatum; unde Plutarchus[p], πᾶς ὅρκος εἰς κατάραν τελευτᾷ τῆς ἐπιορκίας, *Jusjurandum omne in exſecrationem Perjurii terminatur.* Jurabant Pagani & Deos ſuos, & *Per eos*, & *coram eis*, & eos teſtabantur, adhibitis in formulis ipſis eorum nominibus. Sæpiùs item publicè, ad Aram, ſuper Exta, & per Sacra aliáſque res, & in familiari vitæ commercio, per Caput, Salutem ſuam, Cæſaris genium, plura, quorum ſpecimina egregia in Regum Juramentis, per Sceptra ſua[q], in Socraticis illis per Canem, per Anſerem, per Platanum, id genus alia, Juramentis, in Zenoniano illo[r] per Kapparim; de quo etiam fortè dicendum, ut Apollonius[s] de Socrate, ὤμνυ ταῦτα οὐχ ὡς θεούς, ἀλλ' ἵνα μὴ θεοὺς ὄμνυ, *jurabat hæc non ut Deos, ſed ne Deos* (ipſos) *juraret*; qualem diſciplinam circa Juramenta, velut ex Rhadamanthi lege obtinuiſſe ſcripſit Cratinus[t]: Et nunc per Jovem, nunc per Canem in eodem colloquio jurat Socrates[u]: Nec voluit Pythagoras quemquam[x], ἐν τῷ ὅρκῳ χρῆσθαι προπετῶς τοῖς τῶν θεῶν ὀνόμασι, *in juramento temere uti Deorum nominibus.* Atque de ſectariis ejus, Jamblichus[y], θεῶν ὀνόμασι χρῆσθαι πολλὴν φειδὼ ἐποιοῦντο, *Deorum nominibus* (in juramento) *parciſſimè utebantur.* Unde illa de religioſiſſima ſua ſuorúmque Jurisjurandi ut obſervatione ita & abſtinentiâ notatu digniſſima, apud eum, Hieroclem[z], alios. Etiam ex hiſce Paganorum ſcitis edo-

p Quæſt. Rom. ubi de Flamine Dial.
q Ariſtot. Politic. 3. cap. 14.
r Athenæus Dipnoſ. 9.
ſ Philoſtratus lib. 6. cap. 9.
t Apud Suidam in Ῥαδαμάνθυος ὅρκος.
u Plato in Hippia majore.
x Iulian. Orat. 7. pag. 439.
y De vita Pythagoræ cap. 28.
z In Carmina Pythagoræ Pag. 29.

edoctus Julianus Augustus, impiè exagitans Mosis Decalogum (in quo illud de non sumendo Dei nomine *ἐπὶ ματαίῳ in vanum*) & pleraque ibi, utpote cuique familiaria & receptissima, tanto legislatore ac populo peculiari indigna esse prætexens, *ποῖον*, inquit [a], *ἔθνος ἐστὶ πρὸς τῶν Θεῶν, ἔξω τοῦ οὐ προσκυνήσεις Θεοῖς ἑτέροις, καὶ τοῦ μνήσθητι τῶν Σαββάτων, ὃ μὴ τὰς ἄλλας οἴεται χρῆναι φυλάττειν ἐντολάς, ὡς καὶ τιμωρίας κεῖσθαι τοῖς παραβαίνουσι ἐνιαχοῦ μὲν σφοδροτέρας, ἐνιαχοῦ δὲ παραπλησίας τῆς παρὰ Μωσέως νομοθετηθείσαις, ἐστὶ δὲ ὅπου φιλανθρωποτέρας,* *Quænam gens est per Deos (modò hæc demseris, non adorabis Deos alios, & Memento Sabbatorum) quæ mandata cætera* (adeóque de nomine Dei in vanum non sumendo) *servanda non putet, adeo ut illa violantibus pœnæ constitutæ sint alibi quidem graviores, alibi verò similes eis quæ à Mosis lege constitutæ sunt, alicubi etiam humaniores.* Id genus sunt plura. Sed ita, ut Deorum etiam Nomina & Vindicta sive Expressim sive Tacitè etiam in Juramentis contineri cunctis admitteretur. Et notissima sunt apud Comicos curtatæ illæ formulæ Ædepol, Mecastor, Pol, Perpol, Mehercle, ejusmodi aliæ, quæ Judiciariæ non erant, sed vulgaris in confabulationibus usûs, satis Deorum suorum Nomina sic indicantes. Diis etiam ipsis Styx fluvius singulare erat & maximum Juramentum [b], adjectis etiam Deorum Inferorum nominibus. Etiam per illum Deos pejerantes pœnis subjiciebant Poetarum figmenta. Unde Hesiodo [c] dicitur fluvius ille,

———— ———— *μέγα πῆμα θεοῖσιν.*

magnum Diis damnum; & Venus apud Apuleium [d], ad Psychen, *Diis etiam, ipsique Iovi, formidabiles aquas istas Stygias, vel fando comperisti? Quodque vos dejeratis per numina Deorum, Deos per Stygis Majestatem solere?* Apud Hesiodum etiam quisquis Deorum per Stygem perjurus deprehenderetur,

Κεῖται νήϋτμος τετελεσμένον εἰς ἐνιαυτὸν
Οὐδέ ποτ' ἀμβροσίης καὶ νέκταρος ἔρχεται ἄσσον
Βρώσιος, ἀλλά τε κεῖται ἀνάπνευστος καὶ ἄναυδος &c.

Iacet velut Spiritûs expers per annum integrum, nec Ambrosiæ & Nectaris attingens cibum; sed sine Spiritu jacet & mutus, lectis scilicet, in illam pœnam, à Diis destinatis. Accedit ibi etiam post annum illum, Dei perjuri è veterno ejusmodi experrecti, Exilium seu plane Excommunicatio.

Εννάετες δὲ θεῶν ἀπομείρεται αἰὲν ἐόντων
Οὐδέ ποτ' εἰς βουλὴν ἐπιμίσγεται οὐδ' ἐπὶ δαῖτας
Εννεα πάντ' ἔτεα· δεκάτῳ δ' ἐπιμίσγεται αὖτις
Ειρέας ἀθανάτων ———— ———— ————

Per

a Apud Cyrillum adversus Julian. lib. 5.

b Homer Iliad. ξ. in Hymnis Iuramento. Odyss. 5. Aristot. Metaphysic. lib. 1. cap. 3.

c In Theogonia.

d Milef. 6.

Per novennium tunc relegatur à Diis immortalibus, nec interim Consilio eorum aut Epulis immiscendus per totum illud novennium. Anno autem decimo immiscetur iterum cœtibus immortalium, ut perjurus satis sic purgatus. Item ex Orpheo habet Servius[e], *quòd Dii pejerantes per Stygem paludem novem annorum spatio puniuntur in Tartaro*, licet ipse paulò ante ajat *dici, statuisse Iovem, ut si quis fefellisset ejus* (Stygis) *numen, uno anno & novem diebus ab Ambrosia & Nectare prohiberetur.* Sed res ipsa de tempore, ex illis Orphei & Hesiodi rite intelligenda. Addit Hesiodus, quoties Jupiter mendacii reum esse Deorum quenquàm suspicaretur, Iridem accersiisse ut poculum aquæ Stygiæ afferrent, quæ juramenti esset materies. Et de Stygio juramento Deorum, Poetæ alii tam Latini quàm Græci, Scriptorésque alii obiter Etiam Vettius Valens Antiochenus[f]; ἐστὶ δὲ inquit, ἐπὶ Θεοῖς στύγιος ὅρκος φόβον ἔχων καὶ τιμωρίαν, *est & Diis Stygium juramentum nec sine timore & vindicta.* Quod sanè videtur ab Empedocle intellectum ubi de Necessitate & Juramento apud Deos loquitur[g]. Sed de Styge, si plura velis adi Natalem Comitem[h]. Etiam Probatio (ut ex imminente reis Numinis vindicta) Juramentum, apud Paganos, continebat in se sive tacitè sive expressim; qualis illa Uxoris apud Ebræos suspectæ[i], & τῆς λίμνης δοκιμαστηρίας *Lacûs Probationis* usus apud veteres Indos, de qua Porphyrius[k], qualis item per Massam Ferream & Ignem Purgatio apud Sophoclem[l], & per Ignem & Aquam seu Ordalia apud veteres Christianos. Paganorum autem Formulæ eminentiores aliquot, unde natura apud eos Juramenti vera ritúsque integer elici possint, animadvertendæ. Cernitur Formula vetustissima Græcorum in celebratissimo illo ab Hippocrate Medicis præscripto Jurejurando. Ὄμνυμι Ἀπόλλωνα ἰητρὸν καὶ Ἀσκληπιὸν καὶ Ὑγείαν καὶ Πανάκειαν καὶ Θεοὺς πάντας τε καὶ πάσας, ἵστορας ποιούμενος &c. *Juro Apollinem Medicum & Æsculapium & Hygiam & Panacæam & Deos Deasque omnes testes faciens* &c. Et insertis quæ juranti ex promissione Sacra fuerint præstanda, optat bonam sibi cum felicitate existimationem uberrimúmque artis fructum, si religiose observaverit Juramentum, Παραβαίνοντι δὲ καὶ ἐπιορκοῦντι τἀναντία τούτων, *violanti verò & pejeranti, hisce contraria.* Federis autem Juramentum quod præstitere Hannibal & omnes Senatores Carthaginienses commilitonésque ejus, Xenophani legato Philippi Regis Macedoniæ, fieri dicitur[m], ἐναντίον Διὸς καὶ Ἥρας καὶ Ἀπόλλωνος· ἐναντίον δαίμονος Καρχηδονίων καὶ Ἡρακλέους &c. *Et coram Jove & Junone & Apolline & Dæmone Carthaginiensium & Hercule & Iolao; Coram Marte, Tritone, Neptuno; Coram Diis expeditionis Comitibus, & Sole & Luna & Tellure; Coram Fluviis, Pratis, Aquis; Coram omnibus Diis qui Carthaginem imperio tenent; Coram Diis universis qui Macedoniam & reliquam Terram Græciam imperio suo obtinent; Coram Diis omnibus præsidibus rei bellicæ*, ὅσοι τινὲς ἐφεστήκασιν ἐπὶ τοῦδε τοῦ ὅρκου, *quotquot huic sanciendo federi præsentes interveniunt.* Fedus item inter Carthaginienses & Romanos[n], firmatum, ab hisce διὰ Λίθου κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος *per Lapidem* (Jovem Lapidem) *secundum morem antiquum*, ἐπὶ δὲ τοῦτο τὸν Ἄρη καὶ Ἐνυάλιον, *atque insuper per Martem & Neptunum*, ab illis, per

Deo

e *Ad Æneid.* 6.

f *Floridorum lib.* IX. MS.

g *Apud Simplicium in Aristot. Physic. lib.* 8. *comm.* 14.

h *Mytholog. lib.* 3. *cap.* 2.

i *Numer.* 5. 19. *& videsis Uxor. Ebraic. lib.* 3. *cap.* 3.

k *Apud Stobæum Eclog. Physic. cap.* 7. *& Andream Schottum Observat.* 5. *cap.* 20. *& Lucam Holstenium in Porphyrianis.*

l *In Antigone.*

m *Polybius Hist.* 7.

n *Idem lib.* 3.

Deos Patrios. Sanctiſſimum autem Romanis habitum eſt [o] graviſſimiſque in rebus adhibitum jusjurandum illud per Iovem Lapidem. *Silicem tenebant juraturi [p] per Iovem, hæc verba dicentes, ſi ſciens fallo tum me Dieſpiter, ſalva urbe arcéque, bonis ejiciat, uti ego hunc Lapidem.* Et ſimul Lapidem manu ejiciebant; de quo Polybius [q] item, Plutarchus [r], alii. Habebatur apud eos etiam Sacramentum militare, quod per Fidem ſuam præſtitum [ſ] & pro obligatione ſumma exiſtimatum à Jurejurando [t] diſtinguebatur. Sed nec minùs in illo Numinis, ut teſtis tacitè invocati, vindicta expectabatur. Et de Romanorum veterum, circa Juramenta, more omnimodo affatim Vir Præſtantiſſimus Barnabas Briſſonius [u]. Sed animadvertenda ſingularia quædam huc de Juramentis Forenſibus ſpectantia in Jure Cæſareo; ut illud Ulpiani [x], *Omne omninò licitum jusjurandum, per quod voluit quis ſibi jurari, idoneum eſt* (Quod de Juramentis forenſibus dictum) *Et ſi ex eo fuerit juratum, prætor id tuebitur*; etiam & illud è Divi Pii reſcripto, *jurijurando quod propriâ ſuperſtitione juratum eſt, ſtandum*, ubi *non ſtandum* olim legebatur. Sed negativâ illâ carent Florentinæ. *At ſi quis* [y], inquit illic Ulpianus, *illicitum jusjurandum detulerit, ſcilicet improbatæ publicæ religionis, videamus an pro eo habeatur atque ſi Juratum non eſſet? quod magis exiſtimo dicendum.* Et [z] *Si quis per ſalutem ſuam jurat, licet per Deum jurare videatur (reſpectu enim Divini numinis jurat) attamen ſi non ita ſpecialiter ei jusjurandum delatum eſt, juraſſe non videtur. Et ideo de integro ſolenniter Jurandum eſt.* Quod tum in Digeſto Juſtinianeo tum in Baſilicis [b] habetur. Græcorum autem vetuſtiorum occurrunt publica aliquot inſigniora, quorum pauca, præ aliis ſatis innumeris, memoratu non indigna, ſubjicio ut inde Conceptum & Naturam apud eos, non ita, ſi cultum diſparem excipias, ab Ebræorum diſſimilem dignoſcere liceat. Fedus inter Athenienſes eorúmque ſocios & Laconas ictum ita firmandum erat [c], ut quælibet civitas τὸν ἐπιχώριον ὅρκον, *juramentum patrium* ſeu *domeſticum* juraret, idque τὸν μέγιστον ἐξ ἑκάστης πόλεως, *quod maximum erat in unaquaque Civitate*, ſeu ἰσχυρότατον (ut Ulpianus Scholiaſtes interpretatur) *firmiſſimum, fortiſſimum*, nec ſine Sacris. Ipſum Juramenti ſubjectum breviuſculum ſatis erat. Ἐμμενῶ ταῖς συνθήκαις καὶ ταῖς σπονδαῖς ταῖσδε δικαίως καὶ ἀδόλως, *Stabo his pactis & his federibus juſtè & purè.* Cippis item erectis incidi in Olympiis, in Pythiis, in Iſthmo, Athenis intra urbem, & Lacedæmone in Amyclæo, conventum eſt. Athenis ipſis poſt exactos triginta tyrannos, ex pſephiſmate jurandum unicuique erat [d], ídque ſuper ſacra Majora, occiſurum ſe, ſua ipſius manu, eum qui tyrannidem affectaret aut rempublicam invaderet, adjunctâ clauſulâ illa inprimis advertendâ, utpote etiam rariſſimâ, quæ pars erat formulæ jurandæ, ὁπόσοι δὲ ὅρκοι ὀμώμονται Ἀθήνησιν ἢ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἢ ἄλλοθί που ἐναντίοι τῷ Δήμῳ τῷ Ἀθηναίων λύω καὶ ἀφίημι, *Et quotquot Juramenta jurata fuerint Athenis aut in caſtris alibive contra populum Athenienſem ſolvo & dimitto.* Acceſſit invocatio, εὐορκοῦντι μὲν εἶναι πολλὰ καὶ ἀγαθά. ἐπιορκοῦντι δὲ, ἐξώλη αὐτὸν εἶναι καὶ γένος, *rectè, ex animo, juranti Multa & Felicia, pejeranti verò & generi ejus exitium.* Præſtitum hoc πρὸ Διονυσίων paulò *ante* ſeu *pridie*

o *A. Gellius lib. 1. cap. 11.*
p *Fiſtus in* Lapidem.
q *Hiſtor. 3.*
r *In Sylla.*
ſ *Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 9. & 11.*
t *Livius lib. 22. cap. 38.*
u *Formularum lib. 8.*
x *L. 5. D. tit. de Iurejurando & Baſilic. lib. 22. tit. 5.*
y *D. lb. §. 1.*
z *Videſis Stephanum Forcatulum Necyomantia Iuris, Dialog. 12.*
a *L. 33. D. tit. de Iurejurando.*
b *Lib. 22. tit. 5. §. 33.*
c *Thucydides hiſt. 5.*
d *Andocides Orat. 1 ſeu περὶ μυστηρίων, & videſis Samuel. Petit. Leg. Attic. lib. 3. tit. 2. & comment. pag. 252.*

die *Dionysiacorum* seu *Liberalium vernorum festum*, Athenis celeberrimum, quod malè vertit Alphonsus Miniatus, *ante Dionysii templum*. Heliastarum item seu summi Athenis ordinis Judicum Juramentum erat [e], Ἐπόμνυμι Δία, Ποσειδῶνα, Δήμητρα, *Juro Jovem, Neptunum, Cererem*, ut alii Judices illic *Apollinem Patrium, Cererem & Iovem Regem*. Imprecatio autem Heliastarum solennis erat, ἐπαρῶμαι ἐξώλειαν ἐμαυτῷ καὶ οἰκίᾳ τῇ ἐμαυτοῦ εἴ τι τούτων παραβαίνοιμι, εὐορκοῦντι δὲ καλὰ πολλὰ κἀγαθὰ εἶναι, *imprecor exitium ipse & mihi & familiæ meæ si quid horum transgressus fuero; rectè verò juranti ut Pulchra multa & Bona eveniant*. Testium Juramentum voluit esse Plato, [g] *per Jovem, Apollinem & Themidem*. Epheborum Athenis Juramentum clausum est cum illo, Ἴστορες Θεοὶ Ἄγραυλοι, Ἐνυάλιος, Ἄρης, Ζεὺς, Θηλὼ, Ἡγεμόνη, *Testes sunt Dii Agrauli, Enyalios, Mars, Iupiter, Thelo*, seu terra *Nutritia, Diana*, ut emendavit Pollucem [h] Petitus [i]. Et à Solone Juramentum præscriptum est [k], Ἱκέσιον, Καθάρσιον, Ἐξακεστήριον, *Per Supplicem, Purgatorem, Averruncatorem*. Item in fœdere illo vetusto Smyrnæorum & Magnetum [l], Magnetes jurabant διὰ Γῆν, Ἥλιον &c. *Terram, Solem, Martem, Minervam Martiam, Dianam, Matrem Sipylenem, Apollinem in Pandis*, καὶ τοὺς ἄλλους Θεοὺς πάντας καὶ πάσας, καὶ τὴν Βασιλέως Σελεύκου τύχην, *& reliquos Deos Deásque omnes & Seleuci Regis Fortunam*; qua de accessione, nos [m] ad dictum fœdus. Smyrnæi verò διὰ Γῆν, Ἥλιον &c. *Terram, Solem, Martem, Minervam Martiam, Venerem Stratonicidem, & reliquos Deos Deásque omnes*. Utrisque dein eadem imprecatio, Εὐορκοῦντι μέν μοι εὖ εἴη, ἐφιορκοῦντι δὲ ἐξώλεια καὶ αὐτῷ καὶ γένει τῷ ἐξ ἐμοῦ. *Rectè Juranti, mihi bene sit; pejeranti verò, exitium & mihimetipsi & posteris meis*. Adnumeretur heic Taurus Mons qui Deus & Jusjurandum Cappadocibus, ut Palus Mæotica Tanaísque Massagetis [n]: Alia ejusmodi apud Scriptores teri solitos, etiam de Gentibus veterum aliis. Habetur autem in Cretensi marmore [o] fragmentum aut appendix, ut videtur, Fœderis vetustissimi Hierapuntiorum & Priansiorum, Cretæ civitatum (quod ipsum etiam è Marmore Arundelliano V. doctissimus Joannes Prisæus [p] typis mandavit) ubi enumeratis à Priansiis in juramento, Vesta, Junone, compluribus aliis Diis (ut ὀμνύω τὴν Ἑστίαν &c. *Juro Vestam &c.*) subjungitur καὶ Θεοὺς πάντας καὶ πάσας, *& Deos Deásque omnes*, cum imprecatione sibi, si pejerarent, exitii pessimi, atque ut nec Tellus nec arbores sibi fructum ferrent, μήτε γυναῖκας τίκτειν κατὰ φύσιν, τῷ τε πολέμῳ ἐνέχεσθαι, *nec mulieres secundum naturam parerent, atque ut bello opprimerentur*; rectè autem jurantibus ut propitius esset Deus, καὶ γίνεσθαι πάντα ἀγαθὰ, *& omnia fausta evenire*. Creticum aliud marmor è Creta à Francisco Molino insulæ præside, ad Dominicum Molinum fratrem, missum ac typis quidem, cum aliis simul aliquot, Venetiis circa annos abhinc triginta mandatum, sed rarò nimis prostans, fœdus exhibet Latiorum & Olontiorum, populorum Cretensium, maximè de utrorunque finibus, ubi idem utrinque Juramentum, in Dorismo Cretico (sed non sine exscriptoris planè hallucinationibus) ad hunc se habet modum;

e Demosthenes Orat. in Timocratem.
f Pollux Onomast. 8. cap. 10.
g De Legibus lib. 11.
h Onomastic. 8. cap. 25.
i Comm. ad leg. Attic. pag. 154.
k Pollux lib. 8. cap. 12. & vide Petit. ad leg. Attic. pag. 319.
l In Marmoribus Arundellianis pag. 27.
m Ibid. pag. 147.
n Maximus Tyrius Dissert. 38.
o Apud Gruter. Thes. pag. 505.
p Notis ad Apuleii Apologiam pag. 59.

ΟΜΝΕΩ ΤΑΝ ΕΣΤΙΑΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΖΗΝΑ ΤΟΝ ΚΡΗΤΟΓΕΝΙΑ ΚΑΙ ΤΑΝ ΗΡΑΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΖΗΝΑ ΤΟΝ ΤΑΛΛΑΙΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΣΕΙΔΑΝ ΚΑΙ ΤΑΝ ΑΜΦΙΤΡΙΤΑΝ ΚΑΙ ΤΑΝ ΧΑΤΩΝ Κ' ΑΡΤΕΜΙΝ ΚΑΙ ΑΡΕΑ ΚΑΙ ΤΑΝ ΑΦΡΟΔΙΤΗΝ ΚΑΙ ΤΑΝ ΕΛΕΥΣΙΝΑΝ ΚΑΙ ΤΑΝ ΒΡΙΤΩΜΑΡΤΙΝ * ΚΑΙ ΕΡΜΑΝ ΚΑΙ ΚΩΡΗΤΑΣ ΚΑΙ ΝΥΜΦΑΣ ΚΑΙ ΤΩΣ ΑΛΛΟΣΙΩΣ ΠΑΝΤΑΣ ΚΑΙ ΠΑΣΑΣ.

* Lege ΒΡΙΤΟΜΑΡΤΙΝ.

Juro Vestam & Jovem in Creta genitum & Junonem & Jovem Tallæum (Jovis πλεῖς, non rara mentio; sed Hesychius, ταλαιὸς, ὁ Ζεὺς ἐν κρήτῃ, *Talæus est Jupiter in Creta*; & quod habet ille Ταλλαιδίτης ἀγὼν γυμνικὸς, *Talædites certamen gymnicum*, de festo ei eo nomine illic sacro sumit Joannes Meursius [q]) *& Neptunum, & Amphitritem, & Chaton* (legendum ΛΗΤΩΝ *Latonam*) *& Dianam & Martem & Venerem & Eleusinen & Britomartin & Mercurium, Curetes & Nymphas & Deos alios* (fallor enim nisi ΑΛΛΩΣΙΩΣ ab exscriptore depravatum fuerit ex ΑΛΛΟΥΣ ΣΕΙΟΥΣ *alios Deos*; nam nemo nescit Σιὸς pro Θεὸς Laconicè aliásque Doricè usurpatum, tametsi interim verum sit, Θεὸς etiam in eodem fœdere pro Diis adhiberi) *cunctos cunctásque*. Et dein ΕΠΙΟΡΚΟΥΝΤΙ ΜΕΝΗ ΜΕΝ ΠΟΛΛΑ ΚΑΙ ΑΓΑΘΑ ΕΦΟΡΚΟΥΝΤΙ ΤΑ ΕΝΑΝΤΙΑ, *Rectè juranti sint multa ac Bona. Pejeranti, contraria.* Subscribitur ΟΡΚΟΣ ΟΛΟΝΤΙΩΝ Ο ΑΥΤΟΣ, *Jusjurandum Olontiorum idem.*

q Græciæ Feriata lib. 6.

IV. Philosophi item, Theologi, Astrologique, apud Paganos veteres, formulas suas habuere quibus in Scholis suis discipulos adjurabant ne mystica sua evulgarent. Julius Firmicus [r] de Orpheo; *Cum ignotis hominibus Orpheus sacrorum cæremonias aperiret* (MS. Collegii Lincolniensis Oxoniis non habet *aperiret*) *Jurisjurandi necessitatem, & cum terribili quadam* (deest in MS. *quadam*) *autoritate religionis exegit, ne profanis auribus, inventa ac composita religionis secreta* (MS. non habet *secreta*) *proderentur* &c. Unde & usûs ejusmodi Pythagorei [s] tenacissimi fuere. *Unde & ego* (inquit Firmicus ad Mavortium Lollianum Proconsulem) *horum virorum legem secutus, convenio te jurejurando, per Fabricatorem Mundi Deum, qui omnia necessitate perpetuitatis excoluit; qui Solem firmavit* (MS. *formavit*) *& Lunam, qui omnium Siderum cursus ordinésque disposuit, qui Maris fluctus intra certos terræ terminos coartavit, qui ignem ad sempiternam sibi substantiam inflammavit, qui Terram in medio collocatam æquatâ moderatione* (MS. *æquatam morationem*) *suspendit, qui Homines, Feras, Alites & omnia animantium genera* (MS. *qui omnes Feras alienantes &*

r Mathes. lib. 7. in præf.

s Jamblich. de Vita Pythagoræ cap. 35.

ex omni animantium genere) divina artificii majestate composuit, qui Terram perennibus Fontibus rigat, qui Ventorum flatus cum quadam facit necessitatis moderatione variari, qui ad Fabricationem omnium quatuor Elementorum, diversitate compositâ, ex contrariis & repugnantibus cuncta perfecit, qui Ortum ac occasum, ac omnium Terramotum (MS. *Occasúmque Terræ motum omnium*) *per Animæ Descensum & Ascensum, immortalitate æternæ perpetuitatis ordinavit* (MS. *per immortalitatem æternæ perpetuitatis Ordinem*) *ne hæc Veneranda, Communia profanis vel imperitis auribus intimentur, sed iis tantùm* (in MS. deest *tantùm*) *quos animus incorruptus* &c. Nulla quidem adjicitur pejeranti vindictæ divinæ imprecatio. Sed planè illa, ut in juramentis cunctis receptissima, innuitur, expressiúsque in Vettii Valentis[t] Astrologi discipulorum suorum adjurationibus quas & alibi attulimus; Ἀδελφέ μου τιμιώτατε καὶ τοὺς μυσταγωγούς μου ταύτῃ τῇ συντάξει &c. Ὁρκίζω σε &c. *Adjuro te, honorate mi frater, & eos qui alios sub me initiant huic Disciplinæ, Per Stellatum Cœli Fornicem, per Circulum Zodiaci, Solem & Lunam, & Quinque Stellas errantes, per quas vita universa gubernatur, Ipsámque Providentiam & Sacram Necessitatem* (scribitur Ἱερὰν ἀνάγκην) *ut in secretis hæc conservetis, nec eorum participes faciatis indoctos, nisi qui sint digni & possint ea conservare, & justè vicissim compensare me Valentem, qui eos introduxi, perpetuâ & bonâ famâ* &c. *Hæc observantibus, jam dicti Dii omnes propitii erunt, vita strenua, & pro votis res succedent*, Ἐπιορκοῦσι δὲ τὰ ἐναντία, μήτε γῆ βατὴ, μήτε θάλαττα πλωτὴ, μήτε τέκνων σπορά· τυφλός τε νοῦς καὶ πεπαιδευμένος ὑπάρχων ἀσχήμονα βίον καὶ ἀνεπιτήδειον ἀγαθῶν ἐπάγοι· ἐὰν δέ τις καὶ μετὰ θάνατόν ἐστι κακῶν τε καὶ καλῶν ἀμοιβὴ, κἀκεῖ τῶν ὁμοίων μεταλάβοιεν, *Pejerantibus verò contraria; nec gressus eorum Terra patiatur, nec navigationem Mare, prole careant. Cæcus sit eis animus, &, etiamsi edocti fuerint, vitam sordidam & bonis indigentem degant. Et si sit post Mortem Malorum & Bonorum compensatio, etiam ibi similium participes fiant.* Et alibi idem[u]; Τοὺς τὰς παραγγελίας ἡμῶν πειθομένους, ὁρκίζω Ἡλίου μὲν ἱερὸν κύκλον καὶ Σελήνης ἀνωμάλους δρόμους τῶν τε λοιπῶν ἀστέρων δυνάμεις καὶ κύκλον δυοκαίδεκα ζωδίων ἐν ἀποκρύφοις ταῦτα ἔχειν καὶ τοῖς ἀπαιδεύτοις ἢ ἀμυήτοις μὴ μεταδιδόναι, τιμήν τε καὶ μνήμην τῷ εἰσηγησαμένῳ ἀπονέμειν. Εὐορκοῦσι μὲν εὖ εἴη καὶ καταθύμιοι οἱ προκείμενοι θεοί. ἐπιορκοῦσι δὲ τὰ ἐναντία, *Qui disciplinam nostram edocti sint eos Adjuro per Sacrum Solis circulum, & inæquales Lunæ motus, viré sque reliquorum Siderum & Circulum Duodecim animalium, ut in secretis ea* (quæ didicerint) *habeant nec eorum participes facere rudes aut nondum initiatos, & demum honorem & famam tribuant institutori suo. Eis qui rectè juraverint, benè sit, & Dii jam dicti benevoli & propitii; Pejerantibus verò Contraria.* Et nobilissima est Formula illa quâ se invicem obligare Plato[x] voluit Hermiam, Erastum & Coriscum, atque ut videtur alios ejusmodi, studiorum socios, τὸν τῶν πάντων θεῶν ἡγεμόνα τῶν τε ὄντων καὶ τῶν μελλόντων, τοῦ τε ἡγεμόνος καὶ αἰτίου πατέρα κύριον ἐπομνύντας, *Deum omnium, Ducem,* seu *Gubernatorem præsentium &* futu-

t Penes me MS. Anthologiarum lib. 4. Videsis Prolegom. de Diis Syris cap. 3. Notas ad Marmora Arundelliana pag. 151.

u Lib. 7.

x Epist. 6.

futurorum, ac Ducis & Causæ Patrem dominum jurantes; quem adjicit, *Sivè Philosophemur cognoscemus aperte cuncti, juxta facultatem hominis fœlicis.* Quod Origenes ut expressim etiam dictum intelligit[y] περὶ τοῦ Θεοῦ *de Filio Dei.* Locum integrum citat. Sed pro ἡγεμόνος legit ἡγεμονικοῦ. Maximum item erat Pythagoræis Juramentum[z] per Μαὶ & Οὐ,

——Μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν,

eum qui dederit Animæ nostræ Quaternionem, id est Pythagoram ipsum (ut Pythagoræi Platonici aliique explicant) quem ut Deum colebant & sic jurabant, uti simul etiam sic ipsam Tetractyn cujus disciplinam ab eo acceperant. Pejerare vocabant Græci[a] ut ἐπιορκεῖν, ita τοὺς ὅρκους seu τὰ ὅρκια παραβῆναι, δηλήσασθαι, πημᾶναι, καταπατῆσαι, συγχέαι, ψεύσασθαι, *Juramenta transgredi, ludere, lædere, decipere, confundere, fallere.* Habebant etiam, ut passim, Juramenta σοφιστικὰ & παραλογιστικὰ[b], seu ὅρκους σοφισματώδεις, fallacia quidem Juramenta, sed non tam ex violatione, quàm verborum in ipso juramento prolatorum homonymiâ. Item adverbia ὁρκωμοτικὰ *Juramentis*, ut solennia, *inservientia* notantur[c] μὰ & μὴ & νὴ & ναὶ sive Deorum nominibus jurandorum sive Actibus juratis præfigenda Hoc Affirmativo, Negativo illud juramento proprium. Egregium autem erat sententiæ discrimen inter Scholæ Stoicæ illustre illud Philosophorum Par, Cleanthem & Chrysippum ejus discipulum, circa obligationem ex juramento & perjurii naturam; idque cum primis animadvertendum. Cleanthes enim asserebat[d], τὸν ὀμνύντα ἤτοι εὐορκεῖν ἢ ἐπιορκεῖν καθ' ὃν ὄμνυσι χρόνον· Ἐὰν μὲν γὰρ οὕτως ὀμνύῃ ὡς ἐπιτελέσων τὰ κατὰ τὸν ὅρκον, εὐορκεῖν. ἐὰν δὲ πρόθεσιν ἔχων μὴ ἐπιτελεῖν, ἐπιορκεῖν, *Iurantem eo ipso quo jurat tempore* (de Juramentis Promissoriis dictis loquitur) *verè seu rectè jurare aut pejerare. Nam si ita juret tanquam facturus* (animi sententiâ faciendi) *quæ in juramento continentur, verè & rectè jurare* (officium εὐορκίας seu juramenti servandi integrum præstare) *sed si propositum ei* (tunc) *fuerit, non se facturum, pejerare.* Adeò quidem ut, juxta Cleanthem, Juramentum quodlibet propriè & ex intima sui natura Assertorium esset dicendum & in animi præsentis sola assertione consistere (licet insuper adjiceretur, pro materiæ subjectæ discrimine, futuri promissio) nec perjurium committi ex eo quod jurans promisso postmodùm non steterit; quasi non de eventu futuro, sed de præsenti tantùm quis jurare posset. At Chrysippus; διαφέρειν ἔφη τὸ ἀληθορκεῖν τοῦ εὐορκεῖν, καὶ τὸ ἐπιορκεῖν, τοῦ ψευδορκεῖν, *discrepare id quod est verum jurare, & benè seu sanctè jurare, uti & pejerare & falsum jurare.* Atque adjicit, τὸν μὲν γὰρ ὀμνύοντα καθ' ὃν ὀμνύει καιρὸν, πάντως ἢ ἀληθορκεῖν ἢ ψευδορκεῖν. τὸ γὰρ ὀμνύμενον ὑπ' αὐτοῦ, ἢ ἀληθὲς εἶναι ἢ ψεῦδος ἐπεὶ ἀξίωμα τυγχάνει ὄν. τὸν δὲ ὀμνύοντα μὴ πάντως καθ' ὃν ὀμνύει χρόνον, ἢ εὐορκεῖν ἢ ἐπιορκεῖν, ὅτι μὴ πάρεστιν ὁ χρόνος, εἰς ὃ ἡ ἀναφορὰ τῶν ὅρκων ἐγίγνετο. Ὃν τρόπον γὰρ λέγεταί τινα εὐσυνθετεῖν ἢ ἀσυνθετεῖν οὐχ ὅτε συντίθεται ἀλλ' ὅτε οἱ χρό-

y In Celsum lib. 6.
z Sextus Empiricus adversus Mathematicos lib. 4. & 7. Plutarch. de Placitis Philosoph. lib. 1. cap. 3. Hierocles in Carm. Pythag. Porphyr. in vita Pythagoræ, Iamblich. De vita Pythag. cap. 28. Macrob. in somnium Scipionis lib. 1. videsis lib. 2. Syntag. 2. de Diis Syris cap. 1.
a Eustath. ad Iliad δ. pag. 470. edit. Rom.
b Idem ad Odyss. υ, pag. 1870.
c Idem & Iliad. α. pag. 92.
d Stobæus Serm. 28.

χρόνοι ἐνίστανται, τῶν κατὰ τὰς ὁμολογίας. οὕτω καὶ εὐορκεῖν τις καὶ ἐπιορκεῖν ῥηθήσεται ὅταν οἱ καιροὶ παραστῶσι, καθ' οὓς ὡμολόγησεν ἐπιτελεῖν τὰ κατὰ ὅρκους. *Jurantem enim ipso quo jurat tempore aut verum jurare aut jurare falsum. Quod enim juratur ab eo aut Verum est aut Falsum, cum sit enuntiatio. Jurantem autem tempore quo jurat, non omninò aut benè & sanctè jurare, aut malè jurare* seu *Pejerare; quoniam nondum adest tempus ad quod Jusjurandum refertur. Nam sicut aliquis dicitur bene pacisci vel malè pacisci, non cum pactum ipsum initur, sed cum præscriptum conventa præstandi tempus accessit, Ita etiam benè & sanctè jurare quis dicitur & pejerare, cum adfuerint tempora in quibus ea quæ Juramento continerentur præstare promiserit*; ita Chrysippus, cujus sententia plerunque recepta. Certè qui eadem ipsa statis temporum intervallis denuò eisdem iterari juramenta voluere, sententiam Cleanthis hominum animis inhærere existimare visi sunt; quasi, ne opinionem illam, Juramentum in futurum extendi nequire, imbibissent illi, timerent. In Federe Atheniensium

e Thucydid. hist. 5.

& Laconum superiùs memorato, conventum est, τὸν ὅρκον, ἀνανεοῦσθαι κατ' ἐνιαυτὸν ἀμφοτέρους, *Juramentum quotannis renovari ab utrisque.* Quasi autumâssent, id quod ex animi sententia verè sic juratum esset, licet in futurum, juxta Cleanthem, non, ex sui natura, jurantem obligaret, nihilominus (quantum ad verisimile ac probabile) per statum aliquod tempus ita in animo jurantis manere, ut juratum servaret. Sive autem per Deum Unum, Plures aut Omnes, aliásve res juraretur, Pœnæ cœlitùs infligendæ perjuris expectabantur; quæ non omninò (juxta illud Ciceronis[f], *Perjurii pœna Divina exitium, humana Dedecus*) aut rarissimè eo nomine seculis vetustioribus, ab hominibus irrogatæ. Eumenides, Erinnyes, Furiæ (sic in Theologia Græcanica creditum) Quintâ die cujuslibet mensis Lunaris, Perjuros in pœnam quæritabant. Hesiodus, de Diebus infaustis,

f De legibus lib. 2.

> Πέμπτας δ' ἐξαλέασθαι, ἐπεὶ χαλεπαί τε καὶ αἰναί·
> Ἐν Πέμπτῃ γάρ φασιν Ἐριννύας ἀμφιπολεύειν
> Ὅρκον τιννυμένας, τὸν Ἔρις τέκε πῆμ' ἐπιόρκοις·

Quintas verò evitato (maximè in conjugiis) *quia difficiles sunt gravésque. In Quinta enim ajunt Furias, Erinnyas, circum ambulare ut Iuramentum* (violatum, perjurium) *vindicent, quod Eris* seu *Contentio genuit exitium Perjuris.* Moschopulus ibi interpretatur τιννυμένας per ἀπαιτούσας & ζητούσας *ut ad rationem exigant & inquirant.* Addit Joannes Tzetzes Hesiodum disciplinam illam è Melampode, poeta vetustissimo sumsisse, qui etiam scripserat, perjurii die Quintâ commissi pœnam divinitùs infligendam, fuisse intra quinque dies mortem. Et σημειωσάμενός ποτε, inquit Tzetzes, εὗρον τοῦτο ἀληθές, *quod ex observatione nupera comperi esse verum.* Proclus autem ibi juxta disciplinam Pythagoricam, τὸν Ὅρκον sumit pro eo quod est τὸν Ὅρκον Θεὸν κολαστικὸν ὄντα τῶν συγχεόντων τοὺς ὅρκους ἐν τῇ πέμπτῃ γενέσθαι, καὶ τοὺς τιμωροὺς δαίμονας τὴν γένεσιν αὐτοῦ πενταδικὴν οὖσαν περιέπειν, *Orcum*

Deum,

Deum, qui punit perjuros, die quinta natum, adeóque dæmones ultrices natalitia ejus quintana sic observare. Ita quidem ille, quasi natum ex Eride seu discordia Orcum die quintâ illic voluisset Hesiodus, ideóque die illa ita ad perjurii vindictam circumambulare, ut Orco deo Juramentorum inservientes, Erinnyes. Certe Virgilius etiam Erinnyes (id est Eumenides) tunc natas, velut ex Hesiodo canit[g],

— *Quintam fuge: Pallidus Orcus*
Eumenidésque sata ——

Et Celsus pro jurisjurandi Deo Orcum ibi capit uti & Servius. Sed de loco illo Virgilii, quà Hesiodum spectat videsis doctissimum Cl. Salmasium de Annis Climactericis[h]. Gravissimas autem utcunque Perjuris debitas esse pœnas & divinitùs ab eis exigi solitas, receptissimum erat. Unde evenit ut Diagoras ille Atheos ideo primùm Deos esse negaret, ἀδικηθεὶς[i] ὑπό τινος ἐπιορκήσαντος καὶ μηδὲν ἕνεκα τούτου παθόντος *cum injuriam accepisset à quodam pejerante ne quid pœna nomine patiente.* Sed hæc tantùm extra causam Amoris. Velut irrita nec pœnis obnoxia Amantium invicem fuisse juramenta, sed Diis ridenda, ut apud poetas obvium est, ita etiam à philosophis summis, ut sententia recepta, traditur. Apud Platonem, ubi de Amantis privilegiis agitur[k], ὃ δὲ δεινότατον, ὥς γε λέγουσιν οἱ πολλοί, ὅτι καὶ ὀμνύντι μόνῳ συγγνώμη παρὰ Θεῶν ἐκβάντι τὸν ὅρκον. ἀφροδίσιον γὰρ ὅρκον ἔφασιν εἶναι, *Maximum autem est id, quod ferunt plerique, soli ex perjuris amanti Deos dare veniam. Nam Juramentum Venereum velut pro nullo habitum.* Idem tantundem alibi[l]. Summa demum est, apud Gentiles veteres, tam Græcos quàm Romanos tum Numina Communia, tum Propria, tum res alias paritèr & publicè & privatim jurari solitas, nec ritè quem jurâsse nisi *ex animi sui sententia* sive expressa sive tacita, nec perjurii quempiam reum habitum, nisi qui ex animi sui sententia, ultrò, sciens, fefellisset[m]. Vindicta perjurii divina apud eos expectabatur, nec forensis aliáve ex jure Cæsareo vetustiore irrogata est, quoties Deos quis jurâsset. Si verò per Principem ejúsve Genium, Venerationem, Salutem, Caput pejerasset; nisi *calore quodam*, nec ex sedati animi sententia id fecisset, *periculum corporis aut majestatis crimen inferri placuit.* Sic Alexander Severus[n], idque ex decessorum constitutionibus. Unde etiam non modò in Codicem Justinianeum adeóque in Christianismum sed & in Basilica[o] sumtum est & in Jurisconsultos[p] recentiores etiam Orientis. Pœna verò spontanei neque ex calore, per Principis Salutem &c. juramenti erat Fustigatio, quod periculum corporis dicebatur. In versione autem Michaëlis Attaliatæ inde hac de re agentis malè pro κατὰ βασιλέως per oscitantiam substituitur *adversus Imperatorem* pro *per Imperatorem.* Sed & inolevit tandem ut hisce adjectum, Perjuriis aliquot forensibus infamiam irrogari[q]; uti & in Jure Orientis Cæsareo lex illa[r], Testi seu Litigatori, qui in foro ἐφαπτόμενος τῶν ἁγίων Θεοῦ Εὐαγγελίων καὶ ὀμνύμενος, ἐπίορκος δὲ μετὰ ταῦτα ἀποδεικνύμενος, γλωσσοκοπεῖ-

g *Georgic.* 1.

h *Pag.* 828.

i *Sixtus Empiricus advers. Mathematicos lib.* 8.

k *In Symposio, & apud Stobæum Serm.* 61.

l *In Philebo.*

m *Videsis L.* 26. *D. tit. de Jurejurando & Cujacium lib.* 1. *Observat. cap.* 22. *& Basilic.* 22. *tit.* 5. §. 26.

n *L.* 2. *C. tit. de Rebus Creditis & Jurejurando & videsis Cujacium lib.* 2. *Observat. cap.* 19.

o *Lib.* 60. *tit.* 36.

p *Harmenopulus in Prochiro lib.* 1. *tit.* 7. *Mich. Attaliate in Synopsi, tit.* 28. *Vide Not. ad Marmora Arundelliana pag.* 150.

q *L.* 41. *C. tit. de Transactionibus.*

r *Ecloga Leonis & Constantini tit.* 8. §. 2. *& Harmenopulus Prochir. lib.* 1. *tit.* 7.

κοπτέσθω, tactis Sacrosanctis Dei Euangeliis Juraverit, & dein perjurus esse probatus fuerit, Lingua praciditor. De Christianorum verò juramentis, plura mox. Hoc autem de Paganis haud prætereundum, monita apud eos esse singularia de non omninò jurando in vulgaribus collocutionibus, nec quidem, ubi res contrarium impensè non exigeret, in Foro. Chœrilus poeta [s],

s Apud Stobæum serm. 27.

Ὅρκον δ' οὔτ' ἄδικον χρεὼν ἔμμεναι, οὔτε δίκαιον,

t In Enchiridio.

quod generatim dictum ab Epicteto [t] temperatur; *evitandum Juramentum* εἰ μὲν οἷόν τε εἰς ἅπαν, εἰ δὲ μὴ ἐκ τῶν ἐνόντων, *si quidem fieri potest, omninò, sin verò, saltem quoad fieri possit.* Qua de re perquam egregia habentur apud Platonem [u] & Hieroclem [x]. Quibus accedat illud è veteri Essenorum, inter Judæos, disciplina [y], τὸ ὀμνύειν αὐτοῖς περιΐσταται. χεῖρόν τι τῆς ἐπιορκίας ὑπολαμβάνοντες. Ἤδη γὰρ ἤδη κατεγνῶσθαι φασὶ τὸν ἀπιστούμενον δίχα Θεοῦ, *Ipsum Iusjurandum quasi perjurio deterius vitant. Iam enim mendacii condemnatum arbitrantur, cui sine Deo non creditur.* Quod de colloquiis aut commercio magis vulgari tantùm dictum. Nam & ipsis constitutum erat [z] ne quis in cibi communionem eorum admitteretur antequam ὅρκους φρικώδεις *Iuramenta formidanda* præstitisset, se Deum colere & erga homines Justitiam servare.

u Lib. 11. de Legibus.
x In Carmin. Pythagoric.
y Joseph. de Bello Judaico 2. cap. 7.
z Ibidem.

V. Quod ad Mahumedanos; legitur quidem in Latina Roberti Retinensis Alcorani versione [a], *Iurans namque falsum confunditur. Utroque verò jurante, verum super Iudæos transit.* Sed nihil omninò habetur in Arabicis quod verbis illis respondeat. Nec quid pars eorum posterior significet ariolari possum. Sed Codex MS. Retinensis concors est. Quæ etiam habentur postmodùm ibi [b], *Nullus nisi per Deum juret. Sin autem, injuriam effecit*, in Arabico non sunt; nec disciplinæ Mahumedicæ consona. Nec quod alibi [c] illic legitur de Jurejurando præstando. Nec quamplurima alia in versione illa Arabicè occurrunt. Et juxta Mahumedicam disciplinam ipsiúsque Mahumedis exemplum, tum per Deum tum per Creaturas variatim jurari solitum. Lex habetur in Alcorano [d] de Juramento forensi, in causa Adulterii. Viri accusantis, qui testibus careret, testimonio, quatèr invocando ac jurando, بالله انه امن الصادقين *per Deum se verum dicere*, seu *ex veracibus se esse*, quinquies adjectâ imprecatione, ان لعنه الله ان كان من الكدبين *ut maledicat ei*, anathematizet eum, *Deus, si mentiretur.* Uxoris accusatæ; quatèr similiter Deum testando Virum suum falsò jurâsse, quinquiès itidem imprecando, ان غضت الله عليها ان كان من الصادقين *ut irascatur ei Deus si is fuerit veridicus*; quo præstito, illa absolvenda. Iurat autem Mahumedes ipse, Per Angelorum Ordines [e], Per Alcoranum [f], Per Ventos, Per Nubes, Per æquoris Naves, Per Cœlum, Per Stel-

a Azoar. 2. pag. 14.
b Azoar. 12. pag. 38.
c Azoar. 26. pag. 29.
d Azoar. 34 Lat. 24 Arab.
e Azoar. 47 Lat. Arab. 37. De illis Avicenna Metaphysic. Tract. 10 cap. 1.
f Azoar. 48 Lat. 38 Arab.

Stellas [g], item [h] والطور وكتاب مسطور في رق منشور والبيت المعمور والسقف المرفوع والبحر المسجور *Per Montem* (Sinai, ut interpretes) *Librúmque lineariter in chartis subtilissimis scriptum* (ut Retinensis; Mahumed Ben Achmed paraphrastes exponit per Legem & Alcoranum) *Per Domum supernè ædificatam* (sic Retinensis; Gallus, *Par les voutes des cieux*; paraphrastes ille collocatam esse ait in Cœlo sive tertio sive sexto sive septimo, locúmque esse ubi Angeli septuagies mille, per vices, Mecæ felicitatem quotidie procurant) *&* *Tectum excelsum* (Cœlum ipsum) *& Mare repletum*, Per Stellam vespertinam [i], Per occasum Stellarum [k] (ubi adjicitur, وانه لقسم لو تعلمون عظيم *quod magnum est, si cognoveritis, Sacramentum*) Per Calamum [l] يوم القيمه *per diem resurrectionis &* بالنفس اللوامه [m] *& per animam ream*, Per Angelos juxta ministeria sua sive bonos sive malos simul & Ventos [n], Per Planetas & Lucem & Noctem [o]; والفجر وليال عشر والشفع والوتر والليل اذا يسر *Per* [p] *Auroram* (paraphrastes فجر كل يوم *Auroram quotidianam*) *per noctem decimam* (paraphrastes اي عشر ذي الحجة *Decimam Dilchagiathi*; Retinensis noctésque x. Gallus, *par la dixieme nuit de mois*; fortè intelligitur decima nox decem dierum Peregrinationis solennis ad Mecam) *Per par & impar* (Retinensis *& per Bascha, biduumque præcedens*, Philippus Guadagnolus [q] *per intercessionem & cordas*) *& Noctis transitum*, per quæ & qualia nunc se, nunc Deum O. M. impiè inducit quasi jurantem, ut item & Per Mecham [r], Per Solem [s], Lunam, Ignem, Cœlum, Terram, Noctem, Animæ creationem, Per poma Persica & Olivas [t]. Et de juramentis Alcoranicis videsis plura apud Guadagnolum. Adeò ut والله *per Deum* ita per res alias ex disciplina hac semper licuerit jurare. Inde ad Jacobum Consiliarium, cum se occidisse Ulwæum affirmaret, Mahumed Almahadi Chalifa, qui idem jusserat, احلف inquit [u], برسي واحلف *Jura per caput meum, & ita juravit ille.* Ita Abugiafar Haron Rasiiol Giafarem de statu Jahiæ custodiæ traditi respondentem, adjurat وحياتي *an per Vitam meam*, inquit [x], cui Giafar لا وحياتك *Non per Vitam tuam.* Et Avicenna [y], *Juro per Vitam meam, quòd si Deus mitteret aliquem prophetam &c.* Sic Achmetes Turcarum Imperator fœdus, inter se & Henricum quartum Galliarum Regem, Turcico-Gallicum firmat juramento, *Per Deum* [z] *omnipotentem creatorem Cœli & Terræ, & per Animas Avorum nostrorum proavorúmque.* Pejerantes non memini eo nomine pœnis forensibus ex lege Mahumedica obnoxios. At verò præscribitur in Alcorano [a] Perjurii pœna,

g Azoar. 61 Lat. 51 Arab.
h Azoar. 62 Lat. 52 Arab.
i Azoar. 63 Lat. 53 Arab.
k Azoar. 66 Lat. 56 Arab.
l Azoar. 78 Lat. 68 Arab.
m Azoar. 85 Lat. 75 Arab.
n Azoar. 87 Lat. 77 Arab.
o Azoar. 91 Lat. 81 Arab. & Az. 96 Lat. Ara. 89.
p Az. 99 Lat. 89 Arab.
q Apologia pro Christiana Religione tract. 2. cap. 4.
r Az. 100 Lat. 90 Arab.
s Az. 101 & 103 Lat. Arab 91 & 92. & 93 Lat. Arab. 93.
t Az. 105 Lat. Arab. 95.
u Elmac. in Saracenic. Histor. lib. 2. cap. 4.
x Ibid. cap. 6.
y Lib. Almahad cap 3. Et videsis poetam Arabem anonymum apud Ed. Pocockium in notis ad Abul Faraiium pag. 100.
z Ann. 1604. Parisiis 1615.
a Azoar. 15 Lat. 5 Arab.

pœna, quoad Deum, Expiatoria singularis, quam nuncupat Mahumedes كفارة ايمانكم اذا حلفتم *Expiatio juramentorum vestrorum cum ea violaveritis.* Ut scilicet perjurus aut decem pauperes Musulmanos benè pascat او كسوتهم aut vestiat eos, aut Musulmanum captivum redimat, aut si hæc præstando non sit, per triduum jejunet; quam ut expiationem leviculam & ridiculam Mahumedanis exprobrat Joannes Cantacuzenus [b]. Certè qualia Pagani de juramenti abstinentia, habent etiam Mahumedani, ut videre est in Proverbiis eorum Arabicis [c], ubi non modò perjurium omninò interdicitur, sed juramentum collocutionibus excludi videtur. فلتكن كلمتك نعم او لا لتكون حقاقا عند جميع الناس *Esto sermo tuus Etiam vel Non, ut sis verax apud omnes homines*, nec jurando affirma aut nega. Et quicquid de expiatione perjurii dixerit Mahumedes in suprà allatis, postmodum in Alcorano [d] multò gravior ejusdem fit quoad Deum pœna.

b *Orat.* 2. κατὰ τοῦ Μαχ-μέθ, §. 7.
c *Centuria* 2. *Prov.* 38 & 40.
d *Azoar.* 58 *Arab.* 68 *Lat.*

VI. In Christianismo vetustiori dubitandum non est quin disciplina Juramentorum maxime fundata esset verbis D. N. Jesu Christi, quibus Legem Judæorum veterem de Perjurio, commentis non paucis à Magistris antea inquinatam (qua de re, plura mox) ex Judaismo genuino ac vero explicavit. *Audistis* [e], *dictum esse antiquis οὐκ ἐπιορκήσεις non pejerabis* [f] (Syrus ܠܐ ܬܕܓܠ ܒܡܘܡܬܟ *quod non mentiaris in juramento tuo*, Arabes لا تحنث بيمينك *fidem non falle, perfidus non sis in juramento tuo*) *reddes autem domino juramenta tua. Ego autem dico vobis non jurare ὅλως* (Syrus ܟܠܗ, Arabes البتة ullo modo, not at all, *ne jures aucunement*) *omninò, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, neque per Cælum, quia thronus Dei est, neque per Terram, quia scabellum pedum ejus est, μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα* &c. *neque per Hierosolyma, quia civitas est magni Regis; neque per Caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum.* Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ, ναὶ, οὒ, οὔ, τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν, *sit verò sermo vester, Est, est, Etiam, etiam, Non, non*, (Syrus) ܐܠܐ ܢܗܘܐ ܡܠܬܟܘܢ ܐܝܢ ܐܝܢ ܘܠܐ ܠܐ *sed sit sermo vester, Ita, ita*, aut *Est, est, & Non, non*, quod Græcis consonum, uti & Arabes Romanus & Erpenianus, ولتكن كلمتكم نعم نعم ولا لا *Et sit verbum vestrum Etiam, Etiam, & Non, Non*; Jaianus Arabs, بل تكون قولك في النعم نعم وفي اللا لا *Sed sit verbum tuum* seu *quod loqueris per Etiam, Etiam,*

e *Matth.* 5, 33.
f *Levit.* 19, 12.

Etiam, & per Non, Non) quod autem his abundantius est, à Malo est. Totidem fermè verbis idem iterat S. Jacobus[g], ubi monet περὶ πάντων *ante omnia* juramentis abstinere. Nec per Cœlum, nec per Terram jurari jubet *μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον, nec aliud quodpiam Juramentum.* Certe id quod in Matthæo sic de Juramentis ab Christo interdictis legitur haud exiguam existimo fuisse causam, cur doctissimus ille Thomas Linacer nostras, circa 130 abhinc annos, medicus celeberrimus, cum studiis morbisque fractus & jam morti vicinus, novum Testamentum tum primò (licet etiam Sacerdos esset) in manus cepisset, & Matthæi capita quintum (ubi hoc de Juramentis) sextum & septimum percurrisset, *abjecto iterum* (sic Joannes Chekus[h] in literis ad Stephanum Episcopum Wintoniensem) *quantum potuit totis viribus, libro, jurasse, aut hoc non fuisse Euangelium, aut nos non esse Christianos.* Usus proculdubio frequentissimus temerè adversum ipsa Christi verba jurandi apud Christianos etiam illius temporis, ut nostri, ita viguit ut, cum interdictum hoc legeret Linacer, abstinere sententia & eloquio ejusmodi nequiret. Jurare per Cœlum, Terram, Caput in more fuisse apud Judæos, ex verbis illis Christi non elicere nequimus; qua de re etiam plura inferiùs. Sed quisnam fuerit verborum sensus integer, controversum est. Si de non omninò Jurando, simpliciter, ut ab aliquibus veterum[i] capiatur, undenam aliquoties Testem Deum ejúsque præsentiam (ut planè jurando) invocat S. Paulus[k], ut scripta sua confirmet? Unde Augustinus[l], *Apostolus noverat præceptum Domini & juravit tamen?* Atque Autor ad Ebræos[m] de Juramento expressim loquitur ut cujus in controversiis omnibus definiendis usus sit maximus, atque omninò legitimus. Ita etiam Christianis primitivis, qui per *Genium* aut *Fortunam* Cæsaris, quoniam pro Dæmonibus sumebantur voces illæ, jurare renuerent[n]. per *Salutem* ejus libenter jurabant. Perinsigne posteà est exemplum illud Athanasii de Deo palàm ab eo jurato, ubi[o] ad Constantium Cæsarem, μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμαυτοῦ ψυχὴν &c. *Deum testem invoco in animam meam &c. nunquam in te me malum fecisse, apud Constantem fratrem tuum &c.* Addit aliquoties ibi, μάρτυς ὁ Κύριος καὶ μάρτυς ὁ Χριστὸς αὐτοῦ *Testis est Dominus, & testis Christus ejus*, ad formulam illam Samuelis[p]. Etiam, Christianorum morem receptum indicans, ἃ γὰρ ὡς Θεοῦ παρόντος λαλοῦμεν, τοῦτον ὅρκον ἔχομεν ἡμεῖς Χριστιανοί, *In eis quæ, ut Deo præsente, loquimur, eodem Juramento utimur nos Christiani.* Et Synesius Ptolemaidis circa annum 400 Episcopus sæpius νὴ τὴν ἱερὰν σου κεφαλὴν, *per Sacrum tuum caput* alitérque sic in Epistolis[q] jurat. Et quamplurima tam apud Patres Orientis Occidentísque, atque in Conciliis integris[r], quàm in Principum Christianorum Constitutionibus, ac adhibito passim tum in Foro tum in Federibus usu; apertissimè ostendunt illud *ne Jurate omninò* non aliter acceptum esse quàm ut id quo Jurationis genera omnimoda neutiquam interdicerentur. Et in Oriente, veterum[f] Canones ὅρκους quidem Ἑλληνικοὺς *per Gentilium numina juramenta* vetabant, alia interim ultrò admit-

[g] Cap. 5. 12.

[h] Disput. de Pronuntiatione Linguæ Græcæ pag. 282. & apud Balæum ad Cent. 8. script. 65.

[i] Vide Chrysostom. Orat. 1. adversus Judæos &c.

[k] Ad Rom. 1, 9. 2. Cor. 11, 31. Galat. 1, 20.

[l] In Epist. ad Galat. cap. 1.

[m] Cap 6, 6.

[n] Origen. contra Celsum lib. 8. Tertullian. Apologetic. cap 32. vide Prudent. περὶ στεφάνων hymno 10. & Collat. Carthagin. cap. 3 & Cassiodor. Variarum 8 formul. 3

[o] In Apologia ad Constantium, Tom. 1. p. 674. & 678.

[p] 1 Sam. 12, 3.

[q] Epist. 49, 95. 103 &c.

[r] Toletan. 8. cap. 2. & vide si Collat. Carthagine habita, cap. 5. Caus. 22. q. 1 &c. & Sentent 3. Distinct. 39.

[f] Basilius Canone 81. Synod. in Trullo Can. 94 ubi vide Balsamonem & Zonaram. & Balsam. ad Photii Nomocanon. tit. 13. cap. 18. & videsis Samuel. Petitum Variarum lectionum lib. 1. cap. 16.

admittentes, tam per res alias (modò non per Dæmonas aut res pro Dæmonibus habitas) quàm per Deum Opt. Maximum, ut, per Caput, per Vitam. Sed in Occidente, circa annos abhinc 850 non semel lege vetitum est [t] *per Vitam Regis & filiorum ejus jurare*. Summa demum est, verba illa Christi ita scriptores & Respublicas Christianas interpretatas esse ut non intelligant velut de interdicto omnimodæ jurationis, sed ejusmodi tantùm quæ oscitantiùs, petulantiùs, leviùs, morosiùs, temerè in confabulationibus, pollicitationibus, seu sermone familiari vulgarique (nam de λόγῳ seu *sermone* loquitur, veluti solo interdicti objecto) malè committi soleret; non quæ circa res graviores sive Publicas, sive Forenses, sive Privatas etiam, pro natura rei varia, adhiberetur. Augustinus [u], *intelligitur ita Dominum prohibuisse à jurando, ut quantum in ipso est quisque non juret, quod multi faciunt, in ore habentes Iurationem tanquam Magnum aut Suave aliquod*; &, *prohibemur ergo jurare cupiditate aut delectatione jurandi*. Nam faciles ad jurandum citò perjuri evadunt, quod & veteribus [x] aliquoties dictum manifestum est. Patres alii consoni. Adeóque idem illis asseritur quod Epicteto qui nollet jurari, nisi ubi res seriò exigit; non omninò ex loquacitatis petulantia alióve usu. Cui satis concordes philosophi summi superiùs cum illo memorati, aliique obvii. Atque hac de re præ aliis consulas Hugonem Grotium in verba Christi superiùs allata. Postquam autem Christo nomen dederant Cæsares, Juramentum instituerunt militare *Per Deum & Christum & Spiritum Sanctum & per Majestatem Imperatoru* (quod in locum illorum, *per Genium, per Fortunam, per Salutem* successit) *quæ secundùm Deum generi humano diligenda est & colenda*. Ita apud Vegetium [y]. Mittimus heic, Principibus Christianis, ut ex historiis satis obviis liquet, solennia fuisse & peculiaria juramenta, ut *per Vultum S. Lucæ, per Pedem Christi*, per Sanctum hunc vel illum, ejusmodi alia nimis crebra. Inolevit verò tandem ut quemadmodum Pagani Sacris ac mysteriis aliquot suis aut tactis aut præsentibus jurare solebant, ita solenniora Christianorum Juramenta fierent aut tactis Sacrosanctis Euangeliis, aut inspectis [z], aut in eorum præsentia manu ad pectus admotâ, sublatâ aut protensâ. Atque id corporalitèr [a] seu personalitèr juramentum præstare dictum est, ut ab juramentis, per Epistolam, aut in scriptis solummodò, præstitis distingueretur. Inde in vulgi passim ore **upon my Corporall Othe**. Jurisconsulti Græci dixere item, eodem in sensu, *σωματικῶς ϗ τῇ ἀληθείᾳ ὀμνύειν*, *corporaliter* [b] *& reapse* seu *veritate jurare*, ita discriminantes ab eo quod erat, ubi ἐνεχαράχθη τῷ συμβολαίῳ μόνον ὁ ὅρκος, *inscriptum est instrumento* seu *scriptis solùm juramentum*, seu *in instrumento* [c] *per Sacramenti religionem est adseveratum*. Ex Jure Cæsareo vetere, ut hodiéque frequentiùs, jurabant in foro alibíque, ubi solennior juramenti usus, *ἁπτόμενοι* [d] *τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων*, *tangentes Sacra Euangelia*. Accessit dein clausula illa, *Ita me Deus adjuvet & hæc sancta Euangelia*, aut *& ea quæ codice in hoc continentur*, &, pro persuasionis discrimine, *& omnes Sancti*. Ita quidem tam per Codicem [e] quàm per Deum Jurant. Et observandum est solenne illud procerum in Hispaniis de socie-

t Capitul. Caroli & Ludovici lib. 3. tit. 42. & Leg. Longobard. lib. 3. tit. 24.

u In Epist. ad Galat. cap. 1. & Caus. 22 quæst. 1. c. 2.

x Vide Dion. Prusæum Orat. 68.

y De re militari lib. 2. cap. 5.

z Extra tit. de Juramento Calumniæ cap. 7. Speculator l. 2. Partic. 2. tit. eodem §. 3.

a L. 1. C. tit. Si adversus venditionem. & l. 3. C. tit. Si Minor se majorem dixerit.

b Basilic. lib. 10. tit. 25. §. 3. Harmenopulus Prochir. lib. 1. tit. 12.

c L. 3. C. tit. Si minor se majorem dixerit.

d Justinian. Novell. 124. cap. 1 &c.

e Vide Caus. 22.

ſocietate ac Συμμαχίᾳ ineunda juramentum, in quo præibat pater patratus, & demùm —*Si prior defecero*, inquit[f] *certo conſilio, illo die vos ſuperi corpus in hoc ſeculo, in futuro animam diris cruciatibus mactate; vires verbáque deficiant facite; in pugna equus, arma, calcaria, ſubditi, cum opus eſſet maximè.* Quo dicto ſocietatem ſic ineuntes dicebant Amen. *Nonnunquam etiam divinam hoſtiam diviſam in duas partes, uterque ſociorum libabat.* Alii item per res Sanctas, ut Sanctum aliquem, Reliquias, Crucem, Altare, Hoſtiam, jurandum ſolùm volunt, alii[g] etiam per res creatas alias, nec juramentum ſic conceptum non obligare; alii nec per Creaturas[h] jurandum. In jurando autem, Manûs Extenſionis, quæ ſæpiùs tum pectori adhiberi tum in aere fieri libero ſolet, exemplum videtur forſân vetuſtum in Apologia illa Athanaſii[i], quod antè memoravimus, ad Conſtantium Cæſarem. Καὶ τὴν χεῖρα ἐκτείνας, ὃ μεμάθηκα παρὰ τοῦ Ἀποστόλου, μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦμαι &c. *Et manum extendens, quod didici ab Apoſtolo, Deum teſtem invoco* &c. Sed Apoſtolicum illud non tam ad juramentum reverà attinet quàm ad Apologiam ipſam. Paulus[k] ἀπολογεῖτο ἐκτείνας τὴν χεῖρα, *apologiam iniit extendens manum*, ubi Syrus ܦܫܛ ܐܝܕܗ ܘܡܦܩ ܗܘܐ ܪܘܚܐ ܘܐܡܪ *extendit manum ſuam & depromens Spiritum locutus eſt.* Obitèr in Juris utriuſque ad notiſſimos titulos commentariis & Scholaſticorum diſceptationibus, de recepto apud Chriſtianos adjurandi uſu habentur perplurima. Atque ſe inter ſuos adjurandi ſunt formulæ cuique ſatis familiares. Interdum item per Procuratores juratur, *in* aut *per animam Domini*[l], aliorum etiam. Ita cum Iſabella Henrici Angliæ Regis Tertii ſoror Frederico Cæſari ſecundo deſponſanda erat, Legati, eam heic circa rem, Cæſarei, Weſtmonaſterii *confirmarunt*[m] *matrimonium, in Animam Imperatoris interpoſito Juramento, offerentes ei ex parte ipſius Imperatoris annulum ſponſalem. Quem cum in ejus digito poſuiſſent, pronuntiaverunt eam Imperatricem eſſe Romani Imperii* &c. Primas ſi non ſolas Legationis illius partes egit Petrus de Vineis, Cæſaris Cancellarius, ut liquet ex Henrici literis ad ſororem ſuam Reginam Scotiæ ea de re tunc miſſis. *De conſilio Magnatum*[n] *noſtrorum ipſam ſororem noſtram Imperatori conceſſimus in uxorem & ipſa ſoror noſtra de voluntate noſtra in præſentia eorundem magnatum noſtrorum, per verba de præſenti, conſenſit in ipſum Imperatorem per Petrum de Vinea nuntium ipſius Imperatoris ad hoc ſpecialiter deſtinatum cum poteſtate conſentiendi in ipſam ſororem noſtram, nomine ipſius Imperatoris, qui quidem Petrus in ipſam conſenſit & in Animam Imperatoris juravit quòd idem Imperator eam ducet in uxorem.* Alia ſunt ejuſmodi exempla. Æquiparari etiam ſolet Interpoſitio fidei, *Per Honorem, Fidem*[o], Juramento ſolenniori. Alienæ autem perſuaſionis homines per id quod venerantur illi, & juxta modum quo venerantur, adjurari[p] conſueverunt. Prodigioſum eſt ejuſce rei exemplum in Jure Græco-Romano[q] ubi Judæorum quilibet in forenſi negotio, adjurandus, Rubo cingendus fuit &, καβαλλικεύειν τὸν ἀσκὸν καὶ ἐμβαίνειν

f Jo. Marianæ De rebus Hiſp. lib. 15. cap. 18.

g Scholaſtici ad Sent. 3. diſt. 39. & videſis Partit. Alphonſinam lib. 3. tit. 11. l. 1.

h Cauſ. 22. q. 1. c. 9. & 10.

i Apolog. ad Conſtantium tom. 1. p. 674.

k Act. 26, 1.

l Speculator lib. 2. Partic. 2. tit. de Juramento Calumniæ. § 4. & videſis ſuprà cap. 10. § 7.

m Matth. Pariſ. Ann. D. 1235.

n Rot. Clauſ. 19 Henrici 3. dorſo, membrana 18. in Arce Londinenſi. 23 Feb. 1259.

o Andr. Gaill lib. 2. Practic. Obſerv. 59. &c.

p Videſis DD. ad l. 5. D. tit. de Jurejurando §. D. vus & Stephan. Forcatulum in Necyomantia Juris Dialog. 12.

q Tom. 1. pag. 119.

νειν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ πτύειν τὴν περιτομὴν αὐτοῦ τρίτον, *Culleo* seu *Utri* [r] *inside-re, & mare ingredi* debuit *ac Circumcisionem suam ter conspuere*, ac dein jurare Μὰ τὸν Βαραση, Βαραα Αδωναὶ, Ελωι, τὸν διαπεράσαντα τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν τὸν Ισραὴλ ἀβρόχως &c. μὰ τὸν νόμον ὃν δέδωκεν Αδωναὶ, καὶ τὸν ἐμπτυσμὸν τοῦ σώματος τῆς περιτομῆς καὶ τὴν βάτον ἣν τῇ ἐμαυτοῦ ὀσφύϊ περιζώννυμαι. οὐκ ἐπὶ ψεύδους ὀμνύω τὸ ὄνομα Κυρίου Σαβαώθ. Εἰ δὲ ἐπὶ ψεύδους ὀμνύω, ἐπικατάρατα τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας μου. ψηλαφήσω ὡς ὁ τυφλὸς τοῖχον, καὶ ὡς μὴ ὑπάρχων ἔχων ὀφθαλμοὺς, πεσοῦμαι. σὺν τούτοις πᾶσιν ἀνοιξάτω ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ καταπινέτω με, ὡς Δαθὰν καὶ Ἀβειρών. *Per Barase, Baraa* (fortè depravatum ex בירא השמים והארץ *Bora haschamaim wearetz*, *Creatorem Cœli & Terræ*) *Adonai, Eloi, qui traduxit siccis pedibus Israelem per Mare rubrum* &c. (adjectis scilicet beneficiis Divinis, Aquæ è Saxo, Mannæ, Coturnicum) *Per eam legem quam Adonai dedit, & actum Conspuendi Circumcisionem corporis mei, & Rubum quo cinguntur lumbi mei. Non falso* aut *mentiendo juro nomen Domini Sabaoth. Sed si falso juro, execrandi sint posteri ventris mei; more cæci parietem palpando quæram, & instar ejus qui oculos non habet, cadam. Cum hisce omnibus Tellus aperiat os suum, méque absorbeat ut Dathan & Abiron.* Aliud ibi sequitur ex libro Eparchico seu Præfectorio consimile, sed brevius. Rubo autem ibi etiam Judæus jurans cingitur, & jurat κρατήσας ἐν τῇ χερσὶν αὐτοῦ τὸ μεγαλεῖον, *tenens in manibus suis Rem Magnam*, Augustam, id est, Legis Codicem. Ad tempora hæc attinent Basilii Junioris & Constantini Porphyrogennetæ Imperatorum seu annum 980 aut circitèr. Delatum quidem est in lite jusjurandum illud Judæis aliquot à nescio quo Judæo paulò antè converso, qui in libello eâ de re ad Imperatorem supplice formulam exhibens, καὶ οὗτοι, inquit, τὸν ὅρκον τοῦτον ἀσμένως ἐδέξαντο, *& ipsi hoc juramentum libenter admiserunt*; velut Judæis legitimum & solenne, licet in lite illa juramentum præstare renuerent. Absque autem ritibus illis Rubi, Cullei, Maris, obtinuit apud Christianos posteros, ut adjurarentur Judæi in Christiano foro (in quo, nec apud Seniores seu Presbyteros eorum, utcunque variatim permissos, dirimendæ [s] inter eos & Christianos controversiæ) *Secundum legem suam, super decem præceptis Mosis*, vel sic, *Juras tu per Deum patrem omnipotentem Sabaoth?* vel *per Deum qui apparuit Mosi in rubo?* vel, *per verum Adonai patrem?* vel, *per Deum Elohim*, & hujusmodi, quibus respondendum à Judæo *Juro*, vel sic, *Si tu culpabilis es & perjurus, sis dispersus inter Gentes, & moriaris in terra inimicorum tuorum, & sic te terra absorbeat, sicut Dathan & Abiron.* Cui respondendum, Amen. Vel sic, *Te lepra apprehendat sicut Naaman Syrum*; vel sic, *veniant super caput tuum omnia peccata tua & parentum tuorum & omnes maledictiones quæ in Lege Mosaica & Prophetarum inscriptæ sunt, & semper tecum maneant*, respondente Judæo *Amen* [t]. Atque ad hunc modum usus forensis est in Camera Imperiali [u], uti olim in Anglia nostra, cum sæpiùs pro Duodecimviris, juxta morem, in forum, ut Facti Judices, in Christiani alicujus

r Vide inferius §. 7.

s L. 15. C. tit. de Judæis & C. Theodosii lib. 16, tit. 8. l. 22.

t Durandus in Speculo lib. 2. tit. de Juramento Calumniæ §. 3. num. 17. Bartol. ad L. jurari D. tit. de Jurejurando, Marquardus de Susanis de Judæis part. 2. cap. 5. §. 10.

u Mynsingerus Centur. 6. Observat. 20. quem & vide Cent. 5. Observat. 6.

cujus simul & Judæi causa, evocandis, *Sex* juberi rescripto Regio soleret *probos & legales homines & sex legales Judæos* (is stylus Archivorum in Arce Londinensi forensis est) *adesse.* Simplicior item multò sed in eundem sensum, Judæum in Christiano foro adjurandi formula habetur in Alphonsinis [x]. Mauris seu Mahumedanis deferri solebat in Hispaniis à Christianis juramentum in hunc modum ut in Alphonsinis etiam legitur [y]. Tam is qui deferret quàm Maurus adjurandus sistebant se coram Mesquita Mahumedana, si loci opportunitas ferret, aliòve in loco à Judice præstituto, ubi Maurus, in Meridiem versus, manu sublata sic etiam per Deum & sacra sua, adjurabatur, *Iuras me tu Fulan Moro, por aquel Dios, que non ha otro si el non, aquel que es demandador, e conocedor, e destruydor, e alcançador, de todas las cosas, e crio esta parte de Alquibla* (القبلة quod pro Austro [z] usurpatur) *contra que tu faces oracion. E otrosi juras me por lo que recibio Iacob de la fe de Dios, para si, e para sus fijos e por el omenaie, que fizo de la guardar. E por le verdad que tu tienes, que puso Dios en la boca de Mahomat, fijo de Abdalla, quando lo fizo su propheta, e su mandadero, segun que tu crees, que esto que io digo, non es verdad, o que es assi como tu dizes. E si mentira juras, que seas a partado de todos los bienes de Dios, e de Mahomat, aquel que tu dizes que fue su propheta, e su mandadero. E non ayas parte con el nin con los otros prophetas in ninguno de los paraysos. Mas todas las penas que dize en el Alcoran, que dara Dios a los que non creen en la tu ley, vengan sobre ti.* Respondebat Maurus, *Assi lo juro*, ipsique juramento primâ personâ ab illo repetito, subjiciebat, Amen. De Juramenti autem Judæorum fide, ubi per vetus Testamentum editionis alicujus Christianæ jurant, consulas Paulum Fagium in Exodi [a] paraphrasin Chaldaicam. Pœna item Judæo & Mauro Perjuro inflicta est, non minùs quàm Christiano, licet pro locorum & seculorum discrimine dispar. Sed de Vetustiore ac simpliciore Judæorum jurandi formula forensi, plura mox. Atqui mira, quod obitèr adnotare liceat, inoleverat apud Christianos disciplina de Temporibus etiam amplioribus, quibus in litibus Jurare prohibebatur. Unde legitur è Concilio apud S. Medardum habito [b], *Decrevit Sancta Synodus ut à Septuagesima usque in Octavam Pascha, & ab adventu Domini usque post consecratos dies, nec non & in jejuniis Quatuor temporum & in Letaniâ majori, & in diebus Rogationum, & in diebus Dominicis, in fide, concordia & pacificatione, nullus super sacra jurare præsumat*, quod item transcripsit Gratianus [c], excepto quod habet *ab adventu Domini usque in Octavam Epiphaniæ, & nullus super sacra Euangelia juret.* Tantundem habetur è Concilio Erphordiense sub Henrico Aucipe Cæsare & Joanne Papa XII, anno 932 celebrato, etiam & de Diebus aliquot aliis; licet nihil de Juramentis illic dictum. Scilicet *Placita secularia* & *Potestas Iudiciaria* (quæ sine Juramento manca est) per tempora illis interdicuntur [d]. Glossa ad priorem canonem apud Gratianum, *huic tamen canoni & præcedenti* (id est Caus. 15. quæst. 4.) *obviat consuetudo præscripta.* Et ad præcedentem illam, *hoc tamen hodiè non servat Romana.*

x *Partit* 3. *tit.* 11. *l.* 18.

y *Partit.* 3. *tit.* 11. *l.* 21.

z *Alcoran. Azoar.* 10 *Arab.* 20 *Lat. ubi vertitur* Oriens.

a *Cap.* 23. 1.

b *Apud Burchardum Decret. lib.* 12. *cap.* 20.

c *Caus.* 22. *Quæst.* 5. *can.* 17. *& videsis Ivonem, in Pannormia lib.* 8. *cap.* 120.

d *Burchard. lib.* 3. *cap.* 219. *Ivo Decret. part.* 3. *cap.* 53. *Grat. Caus.* 15. *quæst.* 4. *Can.* 2.

mana ecclesia. Nec quidem ullibi recepti sunt canones illi de Non Jurando, aliter atque pro loci seculique temperamentis variis. Vetus est non ita dissimilis apud Romanos veteres[e] de Feriis solennibus disciplina, qua de re etiam titulus in Digestis & Codice utroque. Et de Sabbatis diebúsque priduanis, aliísque festis hanc circa rem apud Judæos veteres, satis elicitur ex eis quæ de diebus illis Juridicis superiùs dictum est. Certè & in Christianismo olim obtinuit Honorii & Theodosii Minoris AA. sancitum (anno Christi 409) quo, *die Sabbati ac reliquis sub tempore quo Judæi cultus sui reverentiam servant, neminem aut facere aliquid aut ulla ex parte conveniri debere præcipitur*[f], *cum Fiscalibus commodis & litigiis Privatorum constat reliquos dies posse sufficere*. Quod generatim sic dictum ad Judæorum hinc litium adeóque Juramentorum vacationem pertinere vult Aniani glossa. Sub vicennium antè, seu 389 rescripto Valentiniani, Theodosii & Arcadii AAA[g]. vacationis intervalla etiam aliquot eis quæ in canonibus jam memoratis occurrunt satis similia, præter Dies Solis seu Dominicos (quibus item interdicuntur lites à Constantino[h]) & Principum natales ac Imperii ortus. Et explanatio seu glossa in Theodosiano sequitur, quæ in codice Theodosiano meo MS. ipsius Constitutionis locum occupat cum titulo *Idem Augustus*, id est *Constantinus* qui Legis primæ illic autor est. Accessere aliæ Constitutiones Cæsareæ[i] ad intervalla firmanda, uti & Pontificiæ[k]. Etiam habetur in codicibus aliquot Justinianeis constitutio similis Theodosio Imperatori tributa. Sed supposititia potiùs illa, saltem non Theodosii, à nonnullis existimatur. Apud Anglos autem nostros Leges simul & Canones illi de litium adeóque Juramentorum Vacationis intervallis eousque recepti sunt, ut illis proculdubiò, dierum Festorum, quos *Terminos* dicimus Quatuor, Originis partem maximam æquum fuerit deberi agnoscere. Intervalla nostra & Canones & Temperamenta climati nostro necessaria intuenti, id facilè liquebit. Et tum in libris nostris juridicis editis[l] tum in Archivis[m], obvia sunt quæ litigiorum juramenta in Quadragesima aliísque ejusmodi intervallis non præstanda fuisse, extra quam ubi autoritate sive Pontificiâ sive Regiâ sive Parlamentariâ expressim permitteretur, ostendant. Sed diu est quod mores ejusmodi prorsus evanuere. Sequitur ut de Juramentis tam in vetustissima Ecclesia Dei unde Judæi propagati sunt quàm de ipsorum circa ea, scita subtiliora, sed interim vetusta, porrò videamus.

VII. Licet recepta fuerit disciplina illa, juxta superiùs[n] tradita, Jurandi per Nomen aut Cognomen aliquod Dei O. M. nec simul aliam rem aliquam cum Juramento illo conjungendo (quale quidem Juramentum in Foro pro legitimo & obligante habitum est, modo infrà ostenso, juxta etiam illud[o] *& jurabis* חי יהוה *vivit Dominus in veritate & in justitia & in veritate*) nihilominus ex usu majorum vetustissimo, per Res alias, sed non cum Dei O. M. nomine aut cognomine conjunctas, jurare in pollicitationibus colloquiísque solebant. Moris illius vetustissimi exempla cernuntur in illo Josephi Patriarchæ fratribus suis jurantis

e Macrobius Saturnal. 1. cap. 16. &c.

f L. 3. C. Theodos. lib. 2. tit. 8. & L. 8. tit. 8.

g L. 7. C. Just. tit. de Feriis. L. 2. C. Theodos. lib. 2. tit. 8.

h L. 1. ibidem & C. Justin. eod. tit. L. 3. & videsis Sozomen. lib. 1 cap. 8.

i L. 6. & 8. Cod. Just. eod. tit.

k Extr. tit. de Feriis cap. 5.

l Leg. Henrici 1. cap. 62. Bracton cap. 53. Statut. Westmonast. 1. 3 Ed. 1. cap. 51.

m Rot. Claus. 31 Hen. 3. part. 1. membrana 26. Rot. Pat. part. 1. 11 Hen. 3. membran 13. Claus. 15 Ed. 2. part. 1. in Dorso 40. Registr. Roberti Winchelseii Archiepiscopi Cant. pag. 141. & 273.

n §. 1.

o Hierem. cap. 4. 2.

rantis

rantis ‎חי פרעה‎ *vivit Pharao*, νὴ τὴν ὑγιείαν Φαραώ, per *vitam, salutem Pharaonis*, Glossa ibi, ‎אם חי פרעה‎ *si vivit Pharao* (quod gravissimum Ægyptiis juramentum, & capite[q], si falsò præstitum, luendum) uti & in illo Uriæ* Davidi, ‎חיך וחי נפשך‎ *per vitam tuam & vitam animæ tuæ*, quibus accedat illud ‎ברם הבל‎ بدم هبيل *per sanguinem Abelis*, quod Sethianorum juramentum solenne fuisse scribit, ex Orientalium monimentis Eutychius patriarcha Alexandrinus[r]. Postmodùm verò Per Cœlum, Terram, Caput, Hierosolyma, jurandi morem fuisse Ebræis, satis elicitur ex Iuramentorum interdictione Dominicâ, de qua suprà. Item per Templum, per Aurum Templi, per Altare & per Altaris Aurum[s]. Atque in scriptis Ebræorum vetustissimis occurrit, formulæ illæ ‎בחיי המלך‎ *per vitam Regis*[t], velut familiaris; item veluti forensis quandoque, ex delatione ‎דור לי בחיי ראשך‎ *vove* seu *jura mihi per vitam capitis tui*[u], seu ut glossa ibi, ‎דור לי לשון שבועה‎ *vove mihi ad modum juramenti*, ubi quæstio fit utrum qui detulerit (etiamsi nec perfectum nec forense revera esset Iuramentum) perfectum postmodùm & ritè forense deferre potuisset. Etiam *per Templum*. Rabbi Iochanan[x] de familiis aliquot restituendis locutus ‎היכלא‎, inquit, ‎היכלא בידינו היא‎ *per Templum in manibus* seu *potestate nostrâ est*, ubi glossa ‎שבועה בהיכלו של מקום‎ *Templi nomen ibi, est Iuramentum per Templum Dei*; pro quo dicebant item ‎המעון הזה‎ *per Habitaculum hoc, ædes hasce*[y]. Ita aliquoties in Misna[z]. Et in Gemara Babylonia[a] Rabba Simeon Ben Gamaliel, ‎המעון הזה אם אלין הלילה עד וגו׳‎ *Per Habitaculum hoc, si dormivero hac nocte donec* &c. ubi etiam Glossa de Templo explicat, licet nonnulli[a] de Hierosolymis sumserint. Cum verò, ex disciplina eorum, nemini non satis nota, per Numinis sanctissimi sive Nomen aliquod sive Cognomen, juxta superiùs ostensa jurandum esset, & affirmationis negationísve professio cum jurandi animo, legitimum juramentum etiam sine expressa, modò satis intellecta, Nominis aut Cognominis mentione obligaret, nec juramenta per res alias pro obligatoriis sumerentur, exempla adjurandi afferunt[b], ‎משביע אני עליכם מצוה אני עליכם אוסרכם אני הרי אלו חייבין בשמים ובארץ הרי אלו פטורין באל״ף דל״ת ביו״ד ה״א בשדי בצבאות בחנון ורחום בארך אפים ורב חסד ובכל הכינויים הרי זה חייב‎ *Adjuro vos ego* (si quis nempè sive in Foro sive alibi deferret alicui generatim juramentum) *jubeo vos, interdico vobis* falsum dicere (dum adjuramini; nam in Gemara Babylonia[d] intelligitur ibi de Adjuratione seu Iuramento legitimo & jussu & Interdictione ‎שבתורה‎ *legitima*) *hinc illi sic adjurati obligabantur* (assentiendo nimirùm; etenim de Iuramento per Numen ipsum sic verba capiebantur) *sed si adjurarentur, per Cœlum & Terram, liberi erant nec Iuramento ejusmodi obligati. Per Aleph Daleth* (Adonai) *per Iod He* (*Tetragrammaton* seu *Iah*) *Per Sadai, per Zabaoth, per Gratiosum, per Misericordem, per Tardum ad iram, Beneficentissimum, seu per omnia cognomina obstringebantur.* Scilicet qui legitime juratum quenquam vellet, id est non sine obligatione ad pœnam perjurii sive forensem sive per sacrificia (idque juxta expressam tantùm lege pœnam) expiatoriam (qua de re plura mox) haud juramento

q *Abenezra in Decalogum.*
* 2 *Samuel. cap.* 11, 11.
r *In Annalibus.*
s *Matth.* 23. 16.
t *Gemara Babylonia ad tit.* Rosh hashena *cap.* 1. *fol.* 17, 2.
u *Misn. tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *Gem. Babylon. fol.* 24, 1.
x *Gemar. Babylon. tit.* Kidoschin *cap.* 4. *pag.* 71, 1.
y *Matth.* 23, 21.
z *Tit.* Cetithoth *cap.* 1. *Talm. Babylon. fol.* 8, 1. & *cap.* 6. *fol.* 25, 1. & *tit.* Kethuboth *cap.* 2. *fol.* 27, 2.
a *Tit.* Baba Bathra *cap.* 10. *fol.* 166, 1.
b *Videsis Joan. Drus. ad Mat.* 5, 35.
c *Misn. tit.* Shebuoth *c.* 4. §. 14.
d *Excud. tit. fol.* 35. a.

ulli satis credendum existimavit, quod minimè per sanctissimum Numen aut expressim aut tacitè (juxta antè dicta) præstaretur. Neque enim pœnæ publicæ illæ ad juramenta alia attinebant. Quæ sanè disciplina Pharisaica apertè cernitur in verbis Domini [e] de Iuramentis per Templum, per Altare, apud illos pro nihilo habitis, ubi interim Dominus ipse ait, *ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι αὐτὸν*, *Iurantem per Templum, jurare & per illud & per eum qui habitat in Templo*, uti & jurantem per Cœlum jurare, tum per thronum Dei tum per illum qui sedit super eum [f]. Neque aliunde quàm ex Disciplina illa Pharisaica rite intelligendum illud Martialis [g] in Verpum, poetam æmulum; Hierosolymitanum nempe seu Iudæum Romæ degentem. Quod detraheret scriptis ejus eáque carperet Verpus, non curabat Martialis & Ironicè eum inde sapere ait. Sed, inquit,

Illud me cruciat, Solymis quòd natus in ipsis
Pædicas puerum, Verpe poeta, meum.
Ecce negas, jurásque mihi, per Templa Tonantis.
Non credo. Iura, Verpe, per Anchialum.

Vix aut ne vix quidem dubitandum, quin Martialis injuriâ ejusmodi, à Iudæo isthoc affectus, didicisset inter Iudæos reliquos ibi satis frequentes, quonam Iuramenti genere Iudæo ipsi legitimo, sibi religiosiùs servando, & pro satis obligante habito, illum de puero adjuraret. Iudæum quidem ei jurasse, ex Epigrammate satis liquet, per *Templu Tonantis* in quibus nec nomen Numinis sanctissimi nec cognomen ex eis quæ sic Ebræis vocantur. Sed *per Templum* etiam *Hierosolymitanum* facilè, ne dicam necessariò, intelligi possit in illis *per Templa Tonantis*, quibus tamen si Jovem Romanum seu Capitolinum Tonantis nomine notissimum intellexisset Martialis, in idem res recideret. Nam ut illicitum ac plagis luendum, ita & irritum habebatur Juramentum [h] per Gentilium aliquod idolum. Voluit igitur, ut, si fieri posset, non falleret, eum ita jurare ut, per Numen ipsum suum, expressiùs juraret, *Jura, Verpe, per Anchialum. Nam dicebant vulgo Romani* (inquit Stephanus Forcatulus [i]) *Anchialum esse Iudaorum numen Sanctissimum.* Nec malè. Nugacitèr nimis ad Martialem, superioris seculi scriptores aliquot de Anchialo urbe heic somniabant. Sed primus Iosephus Scaliger [k] ex Iudæorum formulis voluit in Anchialum, per pronuntiationem Romanam, migrasse חי אלה [l] *Chi allah* aut *per viventem Deum, vivit Deus*, quod & viris doctissimis Petro Scriverio, Gerardo Vossio [m] & Dionysio Filio [n], uti & Hugoni Grotio [o] placuit. Atque ut receptâ formulâ forensi utitur Caiphas [p], *ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος*, *adjuro te per Deum viventem.* Alii אם חי אלה *si vivit Deus* originem esse volunt, alii nuperorum aliter, sed ex Ebræorum interim usu variatim deducentes; qua de re etiam nos alibi [q] plura. Sic autem Iurans, si perjurii reus, eo nomine apud suos puniendus; non item si per Templum, Caput, Cœlum; licet etiam Iuramenta ejusmodi, citra Dei sive nomina sive cognomina, Conscientiam satis obligarent, ut ante Legem, seu in exemplis illis vetu-

e Matth. 23. 16.
f Videsis Samuel. Petit. Variar. Lection. 1. cap. 16.
g Lib. 11. epigr. 95.
h Maimonides Tract. de Idololatria cap. 5. §. 11.
i Necyomantia Iuris, Dialog. 12.
k In Prolegomen. ad libros de Emendat. Temp. edit. 1598.
l Vide Hierem. cap. 4. 2. & Caus. 22. q. 1. c. 7.
m Historia Pelagiana lib. 5. part. 2.
n Ad Maimonidem de Idololatria c. 5. §. 11.
o Not. ad Matth. 5. 34.
p Matth. 26. 63.
q In Prolegomen. ad lib. de Successionibus pag. 5.

vetuſtiſſimis ſuperiùs memoratis, & violatis pœne quidem, ſed cœlitùs tantùm infligendæ expectarentur. Et ſingularia huc ſpectantia meritóque advertenda habet Philo [r], ubi de Deo per ſeipſum jurante loquitur. Ad illud [ſ] ובשמו תשבע *& per nomen ejus jurabis*, Ἀσεβεῖς ἂν νομισθεῖεν οἱ φάσκοντες ὀμνύναι κατὰ θεοῦ, *Impii ſunt* (homines) *qui ſe ajunt per Deum jurare*, quia nemini ſatis cognita ejus natura; ſed bonum eſt, inquit, ſi nominis ejus haud neſcii eſſe poſſimus ὅπερ ἦν τοῦ ἑρμηνέως λόγου, *quod erat interpretantis verbi* (ejus) & dein ſubdit, Οὗτος γὰρ ἡμῶν τῶν ἀτελῶν ἂν εἴη Θεός, τῶν δὲ σοφῶν καὶ τελείων, ὁ πρῶτος. καὶ Μωσῆς μέντοι, τὴν ὑπερβολὴν θαυμάσας τοῦ ἀγεννήτου, φησὶν, καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ὀμῇ, οὐχὶ αὐτῷ. Ἱκανὸν γὰρ τῷ γενητῷ πιστοῦσθαι καὶ μαρτυρεῖσθαι λόγῳ Θείῳ, *Hoc enim Verbum noſtrum qui imperfecti ſumus, Deus eſt; Sapientum autem & perfectorum, ille Primus. Certè Moſes ſummam ingeniti excellentiam admiratus dicit, & per Nomen ejus jurabis, non per illum ipſum. Satis enim eſt per Genitum fidem adſtrui & teſtimonium haberi à verbo Divino.* Quod quidem inprimis animadvertendum apud Judæum, nec dum Chriſtianum, cui aliàs τοῦ λόγου *Verbi* etiam & *Filii Patris* mentio quaſi Platonica, ſed interim notioni Chriſtianæ perquam conſona. Dum autem alibi [t] de Juramentis agit, Jurandum non eſſe voluit per Dei nomina, nec dubitans quin juramenta per res alias ſatis conſcientiam jurantis obligarent etiam & ad pœnas cœlitùs expectandas. A jurandi autem uſu dehortans & ab omni mendacio, quoties, ait, Juramentum fuerit (in ſeria fidei interpoſitione) neceſſarium, πατρὸς ἢ μητρὸς, ζώντων μὲν ὑγείαν καὶ εὐγηρίαν, τετελευτηκότων δὲ τὴν μνήμην, ὅρκον ποιητέον, *præſtandum Juramentum, per Patris ſeu Matris ſanitatem & ſenectutem felicem, ſi ſuperſtites ſint, & ſi mortui fuerint, per eorum memoriam.* Rationem reddit, ἀπεικονίσματα γὰρ οὗτοί γε καὶ μιμήματα Θείας δυνάμεώς εἰσι, τοὺς μὴ ὄντας εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντες, *Sunt enim hi effigies & imitamenta Divinæ poteſtatis, utpote qui eos qui non erant* (liberos ſuos) *in vitam produxerunt.* Adjicit dein, ἀναγέγραπταί τις ἐν τοῖς νόμοις τῶν ἀρχιγετῶν καὶ ἐπὶ σοφίᾳ μάλιστα θαυμασθέντων, ὑπὲρ ὠφελείας οἶμαι τῶν ἔπειτα, καὶ διδαχῆς ἀναγκαίας ἵνα τοὺς γονεῖς ὃν χρὴ τρόπον τιμῶσι, στέργοντες ὡς εὐεργέτας καὶ εὐλαβούμενοι ὡς ἀπὸ Φύσεως καταστάθεντας ἄρχοντας, καὶ μὴ ῥᾳδίως ἐπιχειρῶσιν ὀνομάζειν Θεόν, *Memoratur in antiquorum & maximè admirandorum legibus quidam qui jurabat, per Timorem* ſeu *religionem Patris, ut poſteris ſic prodeſſet, nec ſine diſciplina neceſſaria cultûs ejuſmodi exhibendi parentibus, qui honorandi ut benefici, & obſervandi ut à natura conſtituti principes, nec temerè* (ut in jurandi uſu vulgari) *nominarent Deum.* Religioſum tunc hanc circa rem uſum aliquorum laudat, qui à Juramentis adjurationibúſque qualibuſcunque etiam & in eis à Dei nominatione abſtinentiores, εἰώθασι ἀναφθεγξάμενοι πρῶτον νὴ τὸν, ἢ μὰ τὸν, μηδὲν προσλαμβάνοντες, προφάσει τῆς ἀποκοπῆς, τρανοῦν ὅρκον οὐ γινόμενον. ἀλλὰ καὶ προσλαβέτω τις, εἰ βούλοιτο, μὴ μὲν τὸ ἀνωτάτω καὶ πρεσβύτατον εὐθὺς αἴτιον, ἀλλὰ Γῆν, Ἥλιον, Ἀστέρας, Οὐρανὸν, τὸν Σύμπαντα Κόσμον. Ἀξιολογώτατα γὰρ ταῦτά γε καὶ πρεσβύτερα τῆς ἡμετέρας γενέσεως, καὶ προσέτι ἀγήρω διαιωνισθέντα τῇ τοῦ πεποιηκότος γνώμῃ. Τοσαύτῃ δέ τινες εὐχερείᾳ καὶ ῥᾳθυμίᾳ χρῶνται, ὥστ' ἐν γένει πάνθ' ὑπερβάντες,

[r] Lib. 2. de Allegoriis.
[ſ] Deut. 6, 13.
[t] Περὶ ἀναφερομένων ἐν εἴδει νόμων, ſ. de 3, 4, 5. præcepto.

βάντες, ἐπὶ τὸν Ποιητὴν καὶ Πατέρα τῶν ὅλων ἀνατρέχειν τολμῶσιν &c. *Solent, ubi hoc solùm protulerint, Ita per Illum, aut non per Illum, nihil adjicere, abscissionem* (juramenti integri) *obtendentes, nec juramenti expressim proferentes formulam integram. Sed verò adjiciat quis, si libuerit, non statim supremam & antiquissimam causam* (Rerum Omnium; Deum O. M.) *sed Terram, Solem, Astra, Cælum, totum Mundum. Sunt enim hæc Præcipua & antiquissima Generationis nostræ & insuper sempiterna ex Creatoris decreto. Aliqui verò tam faciles & negligentes, ut quæ generata sunt* (creaturas omnes) *prætereuntes, ad ipsum Creatorem & Patrem omnium* (ejus nomen aliquod) *recurrere audeant.* Et tunc in frequenquentiam & temeritatem jurandi meritò invectus, οὐ γὰρ, inquit, πίστεως ἡ πολυορκία τεκμήριον ἀλλὰ ἀπιστίας ἐστὶ παρὰ τοῖς εὖ φρονοῦσιν. *Neque enim Fidei signum est frequens Juramenti usus sed perfidiæ, apud sapientiores.* Et dein de Mendacitèr jurante à quo invocatur Numinis sanctissimi testimonium, ὁ τοῦτο, optimè inquit, ποιῶν μόνον οὐκ ἄντικρυς βοᾷ κἂν ἡσυχάζῃ. σοὶ χρῶμαι τοῦ ἀδικεῖν παρακαλύμματι, αἰδουμένῳ μοι τῷ δοκεῖν ἁμαρτάνειν, συνέργησον, ἀντ' ἐμοῦ πονηρευμένου τὴν αἰτίαν ὑπόστηθι. Μέλλει γάρ μοι πλημμελοῦντι μὴ φαύλῳ νομίζεσθαι. Σὺ δὲ τῆς παρὰ τοῖς πιστοῖς δόξης ἀλογεῖς, οὐδὲν εὐφημίας ἐπιστρεφόμενος· ἅπερ καὶ λέγειν καὶ ἐννοεῖσθαι ἀσεβέστατον, *qui hoc fecerit, non tantùm Deo occlamat, sed interim tacitè dicit, Te utor pro tegumentis injustitiæ* (mendacii) *meæ, dum peccare quidem me pudet; adjuva me, in te culpam mei peccantis recipe. Eveniet sic me utcunque transgressorem, malum non existimari. Tu autem existimationem eorum, qui fidem servant, negligis, nec bonam famam commutas. Quæ quidem sive dicere sive cogitare perquam est nefarium.* Libentiùs ex Philone hæc adduximus, quoniam egregia sunt ipsa, nec interpreti Latino satis quidem reddita. Et Pythagorica planè sunt & Socratica uti & Platonica, atque, ut antè notatur, Rhadamanthina hæc Philonis de Dei nomine ipso juramentis neutiquan adhibendo, sed interim Talmudicis haud parùm adversa. Consonam ei disciplinam heic habes ex veterum plurimis apud Stobæum [u], Antonium, Maximum [x]. Jurandi autem, sive in colloquiis sive in pollicitationibus, ubi necessarium juramentum non est, frequentiam quæ perjurio dispositio est prævia ac primaria, tantum abest ut magistri Talmudici non etiam fugiendam moneant, ut quasi ipsis Christi de Juramento evitando verbis utantur. טובה, inquiunt [y], גדולה היא לאדם שלא ישבע כלל *Bonum esset homini, non omnino jurare*, ubi tamen maximè & ferme solùm spectant juramenta ex legis sermone præstanda, id est per Dei sive Nomina sive Cognomina, quod Philoni satis est dissonum. Adeo grave autem Juramenti sive Falsi sive Futilis (de quibus statim plura) peccatum æstimabant ut, præter pœnas alias ex lege præscriptas (de quibus mox) Excommunicari protinùs debere tradatur & jurantem, ab eo qui audierit, cúmque, si officio huic defuerit, etiam ipsum Excommunicandum. Maimonides [z], השומע הזכרת השם מפי חבירו לשוא או שנשבע לפניו לשקר. או שבירך ברכה שאינה צריכה שהוא עובר משום נושא שם ״ לשוא הרי זה חייב לנדותו ואם לא נדהו הוא בעצמו יהא בנדוי *Qui audierit mentionem Nominis* seu *Dei, ex ore proximi sui in vanum*,

u Serm. 27. & 28.

x Serm. 85. 86, 87.

y Maimonid. tract. Shebuoth cap. 12. § 11.

z Ibid. §. 9. & videsis Gemaram Babylon. ad tit. Nedarim cap. 1 fol. 7, 2.

num, aut eum falsò jurantem, aut maledictione non necessaria utentem ita ut sic quoque transgrediatur assumendo nomen Domini in vanum, obligatur eum excommunicare (Quid illud esset fusiùs ostenditur libro primo) *Si verò eum non excommunicaverit, ipse est etiam Excommunicationi obnoxius seu à seipso excommunicandus.* Absolutio autem sequi debebat יעד *statim.* Quod interim de Excommunicatione sic dictum, intelligit solummodo de perjuriis ejusmodi scienter non ex Errore aut Ignorantia commissis. Per res autem alias, ne quidem sanctissimas, præter Deum ipsùm, aut simpliciter quod in Pentateucho scriptum, Juramenta præstita credenda aut pro Juramentis civiliter haberi (ut antè etiam tactum est) volebant. Idem Maimonides [a], aliíque heic satis subtiliter מי שנשבע בשמים ובארץ. ובשמש וכיוצא בהן אף על פי שאין כוונתו אלא למי שבראם אין זו שבועה. וכן הנשבע בנביא מן הנביאים או בכתב מכתבי הקדש אע״פ שאין כונתו אלא למי ששלח נביא זה או למי שצוה בכתב זה אין זו שבועה. ואע״פ שאין אלו שבועות מאיימין עליהם ומלמדים את העם שלא ינהגו קלות ראש בכך. ומראין בעיניהם שזו שבועה ופותחין להם פתח ומתירין להם: במה דברים אמורים בשאר כתבי הקדש אבל הנשבע בתורה אם נשבע במה שכתוב בה דעתו על ההזכרות ואם נשבע בה כתם דעתו על הגויל ואין כאן שבועה נטלה בידו ונשבע בה הרי כמו שנשבע במה שכתוב בה ואסור *Si quis juraverit Per Cœlum & Terram & Solem & similia, tametsi cogitaverit tantùm de eo qui ea creavit, Juramentum nihilominus* (legitimum) *non est. Ita etiam si per Prophetam aliquem ex Prophetis, aut Scripturam aliquam ex Sacris Scripturis, tametsi cogitârit tantùm de eo qui prophetam hunc misit, aut de eo qui per Scripturam hanc quid jussit, Juramentum nihilominus* (legitimum) *non est. Cæterum licet hæc non sint juramenta quibus fides habenda, monere tamen solebant populum ut nec hisce temerè uteretur, cum etiam ipsis Juramenta esse videantur. Et ostium eis aperiunt, & absolvunt eos. Quæ dicta sic tamen temperanda, ut intelligantur de reliquis Sacris Scripturis. Sed si quis juraverit per Legem* (seu Pentateuchum) *ita ut juret per id quod in ea scriptum sit, in mente habet Nomina in ea Divina. Sed si simpliciter per eam juraverit adeóque cogitans* (tantùm) *de Volumine* (quà Volumen est) *haud ibi Juramentum* (legitimum) *præstatur. Sed si ceperit eam in manus suas & per eam juraverit, idem est ac si jurasset per id quod scriptum est in ea* (cogitationis discrimine adhibito nullo) *& obligatur.* Atque hæc ex Gemara Babylonia [b]. Adeóque legitimum Juramentum seu Perfectum, שבועה גמורה Talmudicis dici solitum, non habebatur sine Dei Nomine aut Cognomine sive expressim, sive assentiendo, juxta antè dicta, tacitè adhibito. Forensis autem jurandi formula seu שבועת הדיינים à Mose Maimonide [c] & Mikotzi [d] aliísque, ex usu & scriptis suorum vetustis, ita describitur, הנשבע אוחז ספר תורה בזרועו והוא עומד ונשבע בשם או בכינוי או בשבועה או באלה מפיו או מפי הדיינים *Qui jurat Librum prehendit brachio suo, & stans jurat, per Nomen sanctissimum aut Cognomen aut Juramentum aut Execrationem, ex ipsius ore aut ex Judicum seu Synedrorum ore.* Addiderunt item [e] in Juramentis forensibus solennioribus quandoque Feretrum, Culleum, seu utrem inflatum (qualis forsan memoratur suprà, in Christiana Judæos adjurandi formula) & Candelas quæ Spiritu cullei emisso extinguerentur, non sine execrationibus in pejerantem horrendis, sive à Syne-

a *Tract.* Shebuoth *cap.* 12. §; & 4. *Moses Mikotzi Præcept. Negat.* 241.

b *Ad tit.* Nidarim *cap.* 2. *fol.* 14, 2.

c *Tract.* Shebuoth *cap.* 11. § 8.

d *Præcept. Affirmat.* 123.

e Baal Aruch *in voce* הסת. Migdolez *ad Maimonid. tract.* Shebuoth *cap.* 11. *fol.* 430, 1.

dris ſive à miniſtris Synedrii proferendis, ut terrore ſic, ſi fieri poſſet, perjurium præveniretur. Unde & ad infamiæ timorem augendum, adhibiti, ſæpiùs, ut in Excommunicatione graviſſima & ſolenniori, Buccinarum clangores. Inter Judicum item monita, quibus perjurium amoliri ſic ſtudebant, à circumſtantibus in terroris augmentum, clamari eſt ſolitum [f] illud Moſis ad populum de cœtu Corah, Dathan & Abiram, כורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים וגו׳ *recedite* [g], *quæſo, à tabernaculis iſtorum virorum impiorum & nolite tangere quicquam quod eorum eſt, ne fortè conſumamini omni peccato illorum.* Et dein Jurans ex ore ſuo exemplum ſeu formulam affert, הריני נשבע באלהי ישראל במי ששמו רחום במי ששמו חנון שאיני חייב לזה כלום וכן אם אמר הרי הוא ארור לה׳ או ארור למי ששמו רחום אם יש לזה כלום אצל *Ecce Juro per Deum Iſrael, per eum cui nomen Miſericors, per eum cui nomen Gratioſus, me reum huic non eſſe. Atque ita ſi dicat ſe maledictum eſſe Domino aut maledictum ei cujus nomen Miſericors, ſi quid habeat quod adverſario debeatur.* Delati autem à judicibus juramenti forenſis formula erat hujuſmodi, משביעין אנו אותך בה׳ או במי ששמו חנון שאין לזה בידך כלום והוא עונה אמן כענין שנאמר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה ואמרה האשה אמן אמן או שאמרו לו הרי פלוני בן פלוני ארור לה׳ אלהי ישראל או למי ששמו חנון אם יש לפלוני אצלו ממון ולא יודה לו והוא עונה אמן *Adjuramus te nos per Dominum, aut per eum cui nomen eſt Gratioſus, quod in manu tua* (poſſeſſione, poteſtate tua) *nihil habes quod adverſarii eſt. Et reſpondeat ille Amen, juxta negotium illud* (de Uxore ſuſpecta [h]) *& adjuret Sacerdos fœminam per Juramentum & Execrationem, & dicat fœmina Amen, Amen. Aut ad hunc modum, Ecce, N. maledictus ſit Domino Deo Iſrael, aut ei cui nomen Gratioſus, ſi ſit apud N. res aliqua ipſius N. quam non illi agnoſcit, atque is reſpondet Amen* [i]. Morem item ajunt fuiſſe, eos qui in foro adjurarent, monere ſolitos jurantem, ſe illum non juxta conceptum ejus adjurare ſed ſecundum conceptum ipſorum adjurantium & Synedrii. Et ſeculis recentioribus, deſiiſſe in forenſibus Juramentis uſum nominis Sanctiſſimi, atque in locum ejus ſucceſſiſſe Execrationes alias legitimas. Illud autem de adjurandi more, juxta ſententiam (verbis declaratam) Synedrii, nec jurantis (ut pectore celatam) firmant [k] exemplo Moſis populum adjurantis [l] in fœdus Divinum. *Non autem vobiſcum ſolum ego ferio pactum iſtud & Juramentum iſtud,* כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני יהוה אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום *Sed & cum omni eo qui hodie apud nos heic ſtat coram Domino Deo noſtro, & cum eo qui hodie non eſt heic nobiſcum,* ut etiam Græci, Onkelos, Arabs Erpenianus, & MSS. apud me veteres bini; recentiores paſſim. Vulgata tantùm, *ſed cunctis præſentibus, & abſentibus.* Targum Hieroſolymitanum, *ſed & omnibus generationibus quæ fuere,* מן יומי עלמא ועד כדון עמן קיימין הכא יומא וגו׳ *à diebus ſeculi uſque hactenus tecum ſtant* (ſeu *ſunt*) *quaſi hodie, coram Deo veſtro & cum omnibus generationibus futuris quæ fuerint poſt nos quaſi conſiſterent hodie nobiſcum;* uti & Uzielides ſic dictus, וית כל דריא דעתידין למיקם עד סוף כל עלמא כולהון הינון קיימין הכא עמן יומא *& omnibus generationibus quæ futuræ ſint uſque ad finem totius mundi*

f Gemar. Babyl. tit. Shebuoth cap. 6. fol. 39, 1.
g Numer. 16, 26.
h Numer. 5. 21, 22.
i Videſis Sam. Petit. Variar. lect. lib. 1. cap. 17.
k Gemara Babylonia tit. Shebuoth cap. 3. fol. 39, 1. & cap. 6. fol. 39, 1. & tit. Nidarim cap. 3. fol. 25, 1.
l Deuter. 29, 14.

di (quæ quasi) *stant hic nobiscum hodie.* Arabs autem Jaianus habet, *& cum eo qui est heic præsens nobiscum* اذا نقل اليه *cum ei delatum fuerit hoc Juramentum.* Jam verò, ad hæc Talmudici, de adjurationibus forensibus, ajunt,
כשמשביעין אותו אומר לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על דעת המקום
ועל דעת בית דין שכן מצינו במשה רבינו כשהשביע את ישראל אמר להן דעו שלא על
דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי שנ׳ ולא אתכם לבדכם וגו׳ כי
את אשר ישנו פה. אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני דורות הבאים וגרים העתידין
להתגייר מניין ת״ל ואת אשר איננו ואין לי אלא מצות שקיבלו עליהם מהר סיני מצות העתידות
להתחדש כגון מקרא מגילה וגו׳ *Cum adjurandum adjurabant, dictum est, Heus, scire oportet nos haud adjurare te juxta conceptum mentis tuum, sed juxta conceptum Numinis sanctissimi, uti & Synedrii, juxta id quod reperimus in eo quod fecit Moses magister noster, qui, cùm adjuraret Israelitas, dixit eis, sciendum est vobis me neutiquam vos adjurare juxta conceptum vestrum* (vestram sententiam) *sed juxta sententiam Numinis sanctissimi & sententiam Dei ipsius. Secundum quod dicitur, nec vobiscum solùm &c. verùm etiam eo qui est heic. Non comperio heic alios præter eos qui stant in monte Sinai. Generationes futuræ & Proselyti qui imposterum in Judaismum recipientur quid facient? Adjicitur, & qui non est heic.* Et compluria alia monita, quæ perjurium amolirentur, inculcare solebant. Ex veterum autem usu, adjurationes Iudicum forenses linguâ fiebant sanctâ, sed ita ut necessariò linguâ adjurato cognitâ statim explicarentur. Etiam introductum est à τοῖς Gaonim (contra quàm voluere Rabbini vetustiores) ut rite adjurarent Iudices [m] בכל לשון שהוא מכיר *in quacunque lingua satis intellecta.* Et quantum ad Pentateuchum brachio, inter jurandum, tenendum, ritus ille non ita necessarius ut Iuramentum neutiquam sic præstitum non obligaret. Verba & assensus illud satis conficiebant. Ajunt tamen Iudices erràsse, qui ex Lege adjurarent quempiam בלא נקיטת חפץ *absque re aliquâ* (puto, sacrâ) *sic prehensâ* aut *manibus* sive *tentâ* sive *alligatâ.* Supplebat satis, maximè in Presbyterorum seu Sapientum Iuramentis forensibus, Pentateuchum, manûs phylacterium [n] in quo verba Sacra & Domini nomina. Sapientes etiam seu Presbyteri rite jurabant sedentes; qui ex vulgo, stantes. Neque verò שבועת הסת *Juramentum Impositionis*, etsi pro gravissimo habebatur (de quo plura mox) super Pentateuchum præstabat adjuratus. Sed id, inter jurandum, coram tenebat sive fori minister aliquis, sive alius ex eis qui adessent.

m *Maimonid. Tract.* Shebuoth *cap.* 11. §. 8, & 14.

n *Deuter.* 6, 8.

VIII. Genus autem Iuramentorum, quà sive forum sive hominum alibi mores & commercium spectabant, Talmudici faciunt Quadruplex. Distribuunt [o] in שבועת בטוי ושבועת שוא ושבועת הפקדון ושבועת העדות *Iuramentum Futile* seu *Temerarium*, *Iuramentum Vanum*, *Iuramentum Depositi*, *Iuramentum Testimonii.* Genus primum seu quod est Iuramentum בטוי *Futile* seu *Temerarium*, habetur in illo Legis [p], נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה וגו׳ *Anima, Persona, si juraverit inconsideratè pronuntiando labiis suis male-*

o *Maimonides Tract.* Shebuoth *cap.* 1. *Mos. Mikotzi præcept. Negativ.* 239.

p *Levit.* 5, 4.

pœna, quoad Deum, Expiatoria singularis, quam nuncupat Mahumedes كفارة ايمانكم اذا حلفتم *Expiatio juramentorum vestrorum cum ea violaveritis.* Ut scilicet perjurus aut decem pauperes Musulmanos benè pascat او كسوتهم aut vestiat eos, aut Musulmanum captivum redimat, aut si hæc præstando non sit, per triduum jejunet; quam ut expiationem leviculam & ridiculam Mahumedanis exprobrat Joannes Cantacuzenus [b]. Certè qualia Pagani de juramenti abstinentia, habent etiam Mahumedani, ut videre est in Proverbiis eorum Arabicis [c], ubi non modò perjurium omninò interdicitur, sed juramentum collocutionibus excludi videtur. فلتكن كلمتك نعم او لا لتكون حقاقا عند جميع الناس *Esto sermo tuus Etiam vel Non, ut sis verax apud omnes homines*, nec jurando affirma aut nega. Et quicquid de expiatione perjurii dixerit Mahumedes in suprà allatis, postmodum in Alcorano [d] multò gravior ejusdem fit quoad Deum pœna.

b Orat. 2. κατὰ τῶ Μααμέθ, §. 7.
c Centuria 2. Prov. 38 & 40.
d Azoar. 58 Arab. 68 Lat.

VI. In Christianismo vetustiori dubitandum non est quin disciplina Juramentorum maxime fundata esset verbis D. N. Jesu Christi, quibus Legem Judæorum veterem de Perjurio, commentis non paucis à Magistris antea inquinatam (qua de re, plura mox) ex Judaismo genuino ac vero explicavit. *Audistis* [e], *dictum esse antiquis οὐκ ἐπιορκήσεις non pejerabis* [f] (Syrus ܠܐ ܬܕܓܠ ܒܡܘܡܬܟ *quod non mentiaris in juramento tuo*, Arabes لا تحنث بيمينك *fidem non falle, perfidus non sis in juramento tuo*) *reddes autem domino juramenta tua. Ego autem dico vobis non jurare ὅλως* (Syrus ܣܟ, Arabes البتة ullo modo, not at all, *ne jures aucunement*) *omninò, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, neque per Cœlum, quia thronus Dei est, neque per Terram, quia scabellum pedum ejus est, μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα* &c. *neque per Hierosolyma, quia civitas est magni Regis; neque per Caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum.* Ἔστω ἢ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ, ναὶ, οὒ, οὒ, τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν, *sit verò sermo vester, Est, est, Etiam, etiam, Non, non*, (Syrus) ܢܗܘܐ ܕܝܢ ܡܠܬܟܘܢ ܐܝܢ ܐܝܢ ܘܠܐ ܠܐ *sed sit sermo vester, Ita, ita*, aut *Est, est, & Non, non*, quod Græcis consonum, uti & Arabes Romanus & Erpenianus, ولتكن كلمتكم نعم نعم ولا لا *Et sit verbum vestrum Etiam, Etiam, & Non, Non*; Jaianus Arabs, بل تكون قولك في النعم نعم وفي اللا لا *Sed sit verbum tuum seu quod loqueris per Etiam, Etiam,*

e Matth. 5. 33.
f Levit. 19, 12.

Etiam, & per Non, Non) quod autem his abundantius est, à Malo est. Totidem fermè verbis idem iterat S. Jacobus [g], ubi monet περὶ πάντων *ante omnia* juramentis abstinere. Nec per Cœlum, nec per Terram jurari jubet μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον, *nec aliud quodpiam Juramentum.* Certe id quod in Matthæo sic de Juramentis ab Christo interdictis legitur haud exiguam existimo fuisse causam, cur doctissimus ille Thomas Linacer nostras, circa 130 abhinc annos, medicus celeberrimus, cum studiis morbisque fractus & jam morti vicinus, novum Testamentum tum primò (licet etiam Sacerdos esset) in manus cepisset, & Matthæi capita quintum (ubi hoc de Juramentis) sextum & septimum percurrisset, *abjecto iterum* (sic Joannes Chekus [h] in literis ad Stephanum Episcopum Wintoniensem) *quantum potuit totis viribus, libro, jurasse, aut hoc non fuisse Euangelium, aut nos non esse Christianos.* Usus proculdubio frequentissimus temerè adversum ipsa Christi verba jurandi apud Christianos etiam illius temporis, ut nostri, ita viguit ut, cum interdictum hoc legeret Linacer, abstinere sententia & eloquio ejusmodi nequiret. Jurare per Cœlum, Terram, Caput in more fuisse apud Judæos, ex verbis illis Christi non elicere nequimus; qua de re etiam plura inferiùs. Sed quisnam fuerit verborum sensus integer, controversum est. Si de non omninò Jurando, simpliciter, ut ab aliquibus veterum [i] capiatur, undenam aliquoties Testem Deum ejúsque præsentiam (ut planè jurando) invocat S. Paulus [k], ut scripta sua confirmet? Unde Augustinus [l], *Apostolus noverat præceptum Domini & juravit tamen?* Atque Autor ad Ebræos [m] de Juramento expressim loquitur ut cujus in controversiis omnibus definiendis usus sit maximus, atque omninò legitimus. Ita etiam Christianis primitivis, qui per *Genium* aut *Fortunam* Cæsaris, quoniam pro Dæmonibus sumebantur voces illæ, jurare renuerent [n], per *Salutem* ejus libenter jurabant. Perinsigne posteà est exemplum illud Athanasii de Deo palàm ab eo jurato, ubi [o] ad Constantium Cæsarem, μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμαυτοῦ ψυχὴν &c. *Deum testem invoco in animam meam* &c. *nunquam in te me malum fecisse, apud Constantem fratrem tuum* &c. Addit aliquoties ibi, μάρτυς ὁ Κύριος καὶ μάρτυς ὁ Χριστὸς αὐτοῦ *Testis est Dominus, & testis Christus ejus*, ad formulam illam Samuelis [p]. Etiam, Christianorum morem receptum indicans, ἃ γὰρ ὡς Θεοῦ παρόντος λαλοῦμεν, τοῦτον ὅρκον ἔχομεν ἡμεῖς Χριστιανοί, *In eis quæ, ut Deo præsente, loquimur, eodem Juramento utimur nos Christiani.* Et Synesius Ptolemaidis circa annum 400 Episcopus sæpius νὴ τὴν ἱερὰν σοῦ κεφαλὴν, *per Sacrum tuum caput* alitérque sic in Epistolis [q] jurat. Et quamplurima tam apud Patres Orientis Occidentísque, atque in Conciliis integris [r], quàm in Principum Christianorum Constitutionibus, ac adhibito passim tum in Foro tum in Federibus usu; apertissimè ostendunt illud *ne Jurate omninò* non aliter acceptum esse quàm ut id quo Jurationis genera omnimoda neutiquam interdicerentur. Et in Oriente, veterum [s] Canones ὅρκους quidem Ἑλληνικοὺς *per Gentilium numina juramenta* vetabant, alia interim ultrò admit-

[g] Cap. 5, 12.

[h] Disput. de Pronuntiatione Linguæ Græcæ pag. 282. & apud Balæum ad Cent. 8. script. 65.

[i] Vide Chrysostom. Orat. 1. adversus Judæos &c.

[k] Ad Rom. 1, 9. 2. Cor. 11, 30. Galat. 1, 20.

[l] In Epist. ad Galat. cap. 1.

[m] Cap 6, 6.

[n] Origen. contra Celsum lib. 8. Tertullian. Apologetic. cap 32. vide Prudent. περὶ στεφάνων hymno 10. & Collat. Carthagin. cap. 5 & Cassiodor. Variarum 8 formul. 3

[o] In Apologia ad Constantium, Tom. 1. p. 674. & 678.

[p] 1 Sam. 12, 3.

[q] Epist. 49, 95, 103 &c.

[r] Toletan. 8. cap. 2. & vide si vis Collat. Carthagine habitæ, cap. 5. Caus. 22. q. 1 &c. & Sentent 3. Distinct. 39.

[s] Basilius Canone 81. Synod. in Trullo Can. 94 ubi vide Balsamonem & Zonaram. & Balsam. ad Photii Nomocanon. tit. 13. cap. 18. & videsis Samuel. Petitum Variarum lectionum lib. 1. cap. 16.

admittentes, tam per res alias (modò non per Dæmonas aut res pro Dæmonibus habitas) quàm per Deum Opt. Maximum, ut, per Caput, per Vitam. Sed in Occidente, circa annos abhinc 850 non semel lege vetitum est [t] *per Vitam Regis & filiorum ejus jurare*. Summa demum est, verba illa Christi ita scriptores & Respublicas Christianas interpretatas esse ut non intelligant velut de interdicto omnimodæ jurationis, sed ejusmodi tantùm quæ oscitantiùs, petulantiùs, leviùs, morosiùs, temerè in confabulationibus, pollicitationibus, seu sermone familiari vulgarique (nam de λόγῳ seu *sermone* loquitur, veluti solo interdicti objecto) malè committi soleret; non quæ circa res graviores sive Publicas, sive Forenses, sive Privatas etiam, pro natura rei varia, adhiberetur. Augustinus [u], *intelligitur ita Dominum prohibuisse à jurando, ut quantum in ipso est, quisque non juret, quod multi faciunt, in ore habentes Iurationem tanquam Magnum aut Suave aliquod*; &, *probibemur ergo jurare cupiditate aut delectatione jurandi*. Nam faciles ad jurandum citò perjuri evadunt, quod & veteribus [x] aliquoties dictum manifestum est. Patres alii consoni. Adeóque idem illis asseritur quod Epicteto qui nollet jurari, nisi ubi res seriò exigit; non omninò ex loquacitatis petulantia alióve usu. Cui satis concordes philosophi summi superiùs cum illo memorati, aliíque obvii. Atque hac de re præ aliis consulas Hugonem Grotium in verba Christi superiùs allata. Postquam autem Christo nomen dederant Cæsares, Juramentum instituerunt militare *Per Deum & Christum & Spiritum Sanctum & per Majestatem Imperatoris* (quod in locum illorum, *per Genium*, *per Fortunam*, *per Salutem* successit) *quæ secundùm Deum generi humano diligenda est & colenda*. Ita apud Vegetium [y]. Mittimus heic, Principibus Christianis, ut ex historiis satis obviis liquet, solennia fuisse & peculiaria juramenta, ut *per Vultum S. Lucæ*, *per Pedem Christi*, per Sanctum hunc vel illum, ejusmodi alia nimis crebra. Inolevit verò tandem ut quemadmodum Pagani Sacris ac mysteriis aliquot suis aut tactis aut præsentibus jurare solebant, ita solenniora Christianorum Juramenta fierent aut tactis Sacrosanctis Euangeliis, aut inspectis [z], aut in eorum præsentia manu ad pectus admotâ, sublatâ aut protensâ. Atque id corporalitèr [a] seu personalitèr juramentum præstare dictum est, ut ab juramentis, per Epistolam, aut in scriptis solummodò, præstitis distingueretur. Inde in vulgi passim ore upon my Corporall Othe. Jurisconsulti Græci dixere item, eodem in sensu, σωματικῶς καὶ τῇ ἀληθείᾳ ὀμνύειν, *corporaliter* [b] *& reapse* seu *veritate jurare*, ita discriminantes ab eo quod erat, ubi ἐνεγράφη τῷ συμβολαίῳ μόνον ὁ ὅρκος, *inscriptum est instrumento* seu *scriptis solùm juramentum*, seu *in instrumento* [c] *per Sacramenti religionem est adseveratum*. Ex Jure Cæsareo vetere, ut hodiéque frequentiùs, jurabant in foro alibíque, ubi solennior juramenti usus, ἁπτόμενοι [d] τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων, *tangentes Sacra Euangelia*. Accessit dein clausula illa, *Ita me Deus adjuvet & hæc sancta Euangelia*, aut *& ea quæ codice in hoc continentur*, &, pro persuasionis discrimine, *& omnes Sancti*. Ita quidem tam per Codicem [e] quàm per Deum Jurant. Et observandum est solenne illud procerum in Hispaniis de socie-

[t] *Capitul. Caroli & Ludovici lib. 3. tit. 42. & Leg. Longobard. lib. 3. tit. 24.*

[u] *In Epist. ad Galat. cap. 1. & Cans. 22 quæst. 1. c. 2.*

[x] *Vide Dion. Prusaum Orat. 68.*

[y] *De re militari lib. 2. cap. 5.*

[z] *Extra tit. de Juramento Calumniæ cap. 7. Speculator l. 2. Partic. 2. tit. eodem §. 3.*

[a] *L. 1. C. tit. Si adversus venditionem. & l. 3. C. tit. Si Minor se majorem dixerit.*

[b] *Basilic. lib. 20. tit. 25. §. 3. Harmenopulus Prochir. lib. 1. tit. 12.*

[c] *L. 3. C. tit. Si minor se majorem dixerit.*

[d] *Justinian. Novell. 124. cap. 1 &c.*

[e] *Vide Caus. 22.*

ſocietate ac Συμμαχίᾳ incunda juramentum, in quo præibat pater patratus, & demùm —*Si prior defecero*, inquit [f] *certo conſilio, illo die vos ſuperi corpus in hoc ſeculo, in futuro animam diris cruciatibus mactate; vires verbáque deficiant facite; in pugna equus, arma, calcaria, ſubditi, cum opus eſſet maximè.* Quo dicto ſocietatem ſic ineuntes dicebant Amen. *Nonnunquam etiam divinam hoſtiam diviſam in duas partes, uterque ſociorum libabat.* Alii item per res Sanctas, ut Sanctum aliquem, Reliquias, Crucem, Altare, Hoſtiam, jurandum ſolùm volunt, alii [g] etiam per res creatas alias, nec juramentum ſic conceptum non obligare; alii nec per Creaturas [h] jurandum. In jurando autem, Manûs Extenſionis, quæ ſæpiùs tum pectori adhiberi tum in aere fieri libero ſolet, exemplum videtur forſan vetuſtum in Apologia illa Athanaſii [i], quod antè memoravimus, ad Conſtantium Cæſarem. Καὶ τὴν χεῖρα ἐκτείνας, ὃ μεμάθηκα παρὰ τοῦ Ἀποστόλου, μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦμαι &c. *Et manum extendens, quod didici ab Apoſtolo, Deum teſtem invoco* &c. Sed Apoſtolicum illud non tam ad juramentum reverà attinet quàm ad Apologiam ipſam. Paulus [k] ἀπελογεῖτο ἐκτείνας τὴν χεῖρα, *apologiam iniit extendens manum*, ubi Syrus ܦܫܛ ܐܝܕܗ ܘܡܦܩ ܗܘܐ ܪܘܚܐ ܘܐܡܪ *extendit manum ſuam & depromens Spiritum locutus eſt.* Obitèr in Juris utriuſque ad notiſſimos titulos commentariis & Scholaſticorum diſceptationibus, de recepto apud Chriſtianos adjurandi uſu habentur perplurima. Atque ſe inter ſuos adjurandi ſunt formulæ cuique ſatis familiares. Interdum item per Procuratores juratur, *in* aut *per animam Domini* [l], aliorum etiam. Ita cum Iſabella Henrici Angliæ Regis Tertii ſoror Frederico Cæſari ſecundo deſponſanda erat, Legati, eam heic circa rem, Cæſarei, Weſtmonaſterii *confirmarunt* [m] *matrimonium, in Animam Imperatoris interpoſito Juramento, offerentes ei ex parte ipſius Imperatoris annulum ſponſalem. Quem cum in ejus digito poſuiſſent, pronuntiaverunt eam Imperatricem eſſe Romani Imperii* &c. Primas ſi non ſolas Legationis illius partes egit Petrus de Vineis, Cæſaris Cancellarius, ut liquet ex Henrici literis ad ſororem ſuam Reginam Scotiæ ea de re tunc miſſis. *De conſilio Magnatum* [n] *noſtrorum ipſam ſororem noſtram Imperatori conceſſimus in uxorem & ipſa ſoror noſtra de voluntate noſtra in præſentia eorundem magnatum noſtrorum, per verba de præſenti, conſenſit in ipſum Imperatorem per Petrum de Vinea nuntium ipſius Imperatoris ad hoc ſpecialiter deſtinatum cum poteſtate conſentiendi in ipſam ſororem noſtram, nomine ipſius Imperatoris, qui quidem Petrus in ipſam conſenſit & in Animam Imperatoris juravit quòd idem Imperator eam ducet in uxorem.* Alia ſunt ejuſmodi exempla. Æquiparari etiam ſolet Interpoſitio fidei, *Per Honorem*, *Fidem* [o], Juramento ſolenniori. Alienæ autem perſuaſionis homines per id quod venerantur illi, & juxta modum quo venerantur, adjurari [p] conſueverunt. Prodigioſum eſt ejuſce rei exemplum in Jure Græco-Romano [q] ubi Judæorum quilibet in forenſi negotio, adjurandus, Rubo cingendus fuit &, καβαλλικεύειν τὸν ἀσκὸν ἐμβαί-

f Jo. Mariani De rebus Hiſp. lib. 15. cap. 18.

g Scholaſtici ad Sent. 3. diſt. 39. & videſis Part. tit. Alphonſinam lib. 3. tit. 11. l. 1.

h Cauſ. 22. q. 1. c. 9. & 10.

i Apolog. ad Conſtantium tom. 1. p 674.

k Act. 26, 1.

l Speculator lib. 2. Partic. 2. tit. de Juramento Calumniæ. § 4. & videſis ſuprà cap. 10. § 7.

m Matth. Pariſ. Ann. D. 1235.

n Rot. Clauſ. 19 Henrici 3. dorſo, membrana 18. in Arce Londinenſi. 23 Feb. 1259.

o Andr. Gaill lib. 2. Practic. Obſerv. 59. &c.

p Videſis DD. ad l. 5. D. tit. de Jurejurando §. Divus & Stephan. Fortatulum in Necyomantia Juris Dialog. 12.

q Tom. 1. pag. 119.

νειν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ πτύειν τὴν περιτομὴν αὐτοῦ τρίτον, *Culleo* seu *Utri* [t] *insidere, & mare ingredi* debuit *ac Circumcisionem suam ter conspuere*, ac dein jurare Μὰ τὸν Βαράση, Βαραὰ. Ἀδωναὶ, Ἐλωὶ, τὸν διαπεράσαντα τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν τὸν Ἰσραὴλ ἀβρόχως &c. μὰ τὸν νόμον ὃν δέδωκεν Ἀδωναὶ, καὶ τὸν ἐμπτυσμὸν τοῦ σώματός μου τῆς περιτομῆς καὶ τὴν βάτον ἣν τῇ ἐμαυτοῦ ὀσφύϊ περιζώννυμαι. οὐκ ἐπὶ ψεύδους ὀμνύω τὸ ὄνομα Κυρίου Σαβαώθ. Εἰ δὲ ἐπὶ ψεύδους ὀμνύω, ἐπικατάρατα τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας μου. ψηλαφήσω ὡς ὁ τυφλὸς τοῖχον, καὶ ὃς μὴ ὑπάρχων ἔχων ὀφθαλμοὺς, πεσοῦμαι. σὺν τούτοις πᾶσιν ἀνοιξάτω ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ καταπινέτω με, ὡς Δαθὰν καὶ Ἀβειρών. *Per Barase, Baraa* (fortè depravatum ex בורא השמים והארץ *Bora haschamaim wearetz, Creatorem Cæli & Terræ*) *Adonai, Eloi, qui traduxit siccis pedibus Israelem per Mare rubrum* &c. (adjectis scilicet beneficiis Divinis, Aquæ è Saxo, Mannæ, Coturnicum) *Per eam legem quam Adonai dedit, & actum Conspuendi Circumcisionem corporis mei, & Rubum quo cinguntur lumbi mei. Non falso* aut *mentiendo juro nomen Domini Sabaoth. Sed si falso juro, execrandi sint posteri ventris mei; more cæci parietem palpando quæram, & instar ejus qui oculos non habet, cadam. Cum hisce omnibus Tellus aperiat os suum, méque absorbeat ut Dathan & Abiron.* Aliud ibi sequitur ex libro Eparchico seu Præfectorio consimile, sed brevius. Rubo autem ibi etiam Judæus jurans cingitur, & jurat κρατῶν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸ μεγαλεῖον, *tenens in manibus suis Rem Magnam*, Augustam, id est, Legis Codicem. Ad tempora hæc attinent Basilii Junioris & Constantini Porphyrogennetæ Imperatorum seu annum 980 aut circitèr. Delatum quidem est in lite jusjurandum illud Judæis aliquot à nescio quo Iudæo paulò antè converso, qui in libello eâ de re ad Imperatorem supplice formulam [s] exhibens, καὶ αὐτοὶ, inquit, τὸν ὅρκον τοῦτον ἀσμένως ἐδέξαντο, *& ipsi hoc juramentum libentèr admiserunt*, velut Iudæis legitimum & solenne, licet in lite illa juramentum præstare renuerent. Absque autem ritibus illis Rubi, Cullei, Maris, obtinuit apud Christianos posteros, ut adjurarentur Iudæi in Christiano foro (in quo, nec apud Seniores seu Presbyteros eorum, utcunque variatim permissos, dirimendæ [t] inter eos & Christianos controversiæ) *Secundum legem suam, super decem præceptis Mosis*, vel sic, *Juras tu per Deum patrem omnipotentem Sabaoth?* vel *per Deum qui apparuit Mosi in rubo?* vel, *per verum Adonai patrem?* vel, *per Deum Elohim*, & hujusmodi, quibus respondendum à Iudæo *Juro*, vel sic, *Si tu culpabilis es & perjurus, sis dispersus inter Gentes, & moriaris in terra inimicorum tuorum, & sic te terra absorbeat, sicut Dathan & Abiron.* Cui respondendum, Amen. Vel sic, *Te lepra apprehendat sicut Naaman Syrum*; vel sic, *veniant super caput tuum omnia peccata tua & parentum tuorum & omnes maledictiones quæ in Lege Mosaica & Prophetarum inscriptæ sunt, & semper tecum maneant*, respondente Judæo *Amen* [t]. Atque ad hunc modum usus forensis est in Camera Imperiali [u], uti olim in Anglia nostra, cum sæpiùs pro Duodecimviris, juxta morem, in forum, ut Facti Iudices, in Christiani alicujus

t *Vide inferiùs* §. 7.

s *L. 15. C. tit. de Iudæis & C. Theodosii lib. 16, tit. 8. l. 22.*

t *Durandus in Speculo lib. 2. tit. de Iuramento Calumniæ* §. 3. *num.* 17. *Bartol. ad L. jurari D. tit. de Iurejurando, Marquardus de Susanes de Iudæis part. 2. cap. 5.* §. 10.

u *Mynsingerus Centur. 6. Observat. 10. quem & vide Cent. 5. Observat. 6.*

cujus simul & Judæi causa, evocandis, *Sex* juberi rescripto Regio soleret *probos & legales homines & sex legales Judæos* (is stylus Archivorum in Arce Londinensi forensis est) *adesse.* Simplicior item multò sed in eundem sensum, Judæum in Christiano foro adjurandi formula habetur in Alphonsinis[x]. Mauris seu Mahumedanis deferri solebat in Hispaniis à Christianis juramentum in hunc modum ut in Alphonsinis etiam legitur[y]. Tam is qui deferret quàm Maurus adjurandus sistebant se coram Mesquita Mahumedana, si loci opportunitas ferret, alióve in loco à Judice præstituto, ubi Maurus, in Meridiem versus, manu sublata sic etiam per Deum & sacra sua, adjurabatur, *Iuras me tu Fulan Moro, por aquel Dios, que non ha otro si el non, aquel que es demandador, e conocedor, e destruydor, e alcançador, de todas las cosas, e crio esta parte de Alquibla* (القبلة quod pro Austro[z] usurpatur) *contra que tu faces oracion. E otrosi juras me por lo que recibio Iacob de la fe de Dios, para si, e para sus fijos e por el omenaie, que fizo de la guardar. E por le verdad que tu tienes, que puso Dios en la boca de Mahomat, fijo de Abdalla, quando lo fizo su propheta, e su mandadero, segun que tu crees, que esto que io digo, non es verdad, o que es assi como tu dizes. E si mentira juras, que seas a partado de todos los bienes de Dios, e de Mahomat, aquel que tu dizes que fue su propheta, e su mandadero. E non ayas parte con el nin con los otros prophetas in ninguno de los parayssos. Mas todas las penas que dize en el Alcoran, que dara Dios a los que non creen en la tu ley, vengan sobre ti.* Respondebat Maurus, *Assi lo juro*, ipsique juramento primâ personâ ab illo repetito, subjiciebat, Amen. De Juramenti autem Judæorum fide, ubi per vetus Testamentum editionis alicujus Christianæ jurant, consulas Paulum Fagium in Exodi[a] paraphrasin Chaldaicam. Pœna item Judæo & Mauro Perjuro inflicta est, non minùs quàm Christiano, licet pro locorum & seculorum discrimine dispar. Sed de Vetustiore ac simpliciore Judæorum jurandi formula forensi, plura mox. Atqui mira, quod obitèr adnotare liceat, inoleverat apud Christianos disciplina de Temporibus etiam amplioribus, quibus in litibus Jurare prohibebatur. Unde legitur è Concilio apud S. Medardum habito[b], *Decrevit Sancta Synodus ut à Septuagesima usque in Octavam Paschæ, & ab adventu Domini usque post consecratos dies, nec non & in jejuniis Quatuor temporum & in Letaniâ majori, & in diebus Rogationum, & in diebus Dominicis, in fide, concordia & pacificatione, nullus super sacra jurare præsumat*, quod item transcripsit Gratianus[c], excepto quod habet *ab adventu Domini usque in Octavam Epiphaniæ, & nullus super sacra Euangelia juret.* Tantundem habetur è Concilio Erphordiense sub Henrico Aucipe Cæsare & Joanne Papa XII, anno 932 celebrato, etiam & de Diebus aliquot aliis; licet nihil de Juramentis illic dictum. Scilicet *Placita secularia & Potestas Iudiciaria* (quæ sine Juramento manca est) per tempora illis interdicuntur[d]. Glossa ad priorem canonem apud Gratianum, *huic tamen canoni & præcedenti* (id est Caus. 15. quæst. 4.) *obviat consuetudo præscripta.* Et ad præcedentem illam, *hoc tamen hodiè non servat Romana.*

x *Partit.* 3. *tit.* 11. *l.* 18.

y *Partit.* 3. *tit.* 11. *l.* 21.

z *Alcoran. Azoar.* 10 *Arab.* 20 *Lat. ubi vertitur* Oriens.

a *Cap.* 23, *v.* ...

b *Apud Burchardum Decret. lib.* 12. *cap.* 20.

c *Caus.* 22. *Quæst.* 5. *can.* 17. *& videsis Ivonem, in Pannormia lib.* 8. *cap.* 120.

d *Burchard. lib.* 3. *cap.* 21. *Ivo Decret. part.* 3. *cap.* 53. *Grat. Caus.* 15. *quæst.* 4. *Can.* 2.

mana ecclesia. Nec quidem ullibi recepti sunt canones illi de Non Jurando, aliter atque pro loci seculíque temperamentis variis. Vetus est non ita dissimilis apud Romanos veteres [e] de Feriis solennibus disciplina, qua de re etiam titulus in Digestis & Codice utroque. Et de Sabbatis diebúsque priduanis, aliísque festis hanc circa rem apud Judæos veteres, satis elicitur ex eis quæ de diebus illis Juridicis superiùs dictum est. Certè & in Christianismo olim obtinuit Honorii & Theodosii Minoris AA. sancitum (anno Christi 409) quo, *die Sabbati ac reliquis sub tempore quo Judæi cultus sui reverentiam servant, neminem aut facere aliquid aut ulla ex parte conveniri debere præcipitur* [f], *cum Fiscalibus commodis & litigiis Privatorum constat reliquos dies posse sufficere.* Quod generatim sic dictum ad Judæorum hinc litium adeóque Juramentorum vacationem pertinere vult Aniani glossa. Sub vicennium antè, seu 389 rescripto Valentiniani, Theodosii & Arcadii AAA [g]. vacationis intervalla etiam aliquot eis quæ in canonibus jam memoratis occurrunt satis similia, præter Dies Solis seu Dominicos (quibus item interdicuntur lites à Constantino [h]) & Principum natales ac Imperii ortus. Et explanatio seu glossa in Theodosiano sequitur, quæ in codice Theodosiano meo MS. ipsius Constitutionis locum occupat cum titulo *Idem Augustus*, id est *Constantinus* qui Legis primæ illic autor est. Accessere aliæ Constitutiones Cæsareæ [i] ad intervalla firmanda, uti & Pontificiæ [k]. Etiam habetur in codicibus aliquot Justinianeis constitutio similis Theodosio Imperatori tributa. Sed supposititia potiùs illa, saltem non Theodosii, à nonnullis existimatur. Apud Anglos autem nostros Leges simul & Canones illi de litium adeóque Juramentorum Vacationis intervallis eousque recepti sunt, ut illis proculdubiò, dierum Festorum, quos *Terminos* dicimus Quatuor, Originis partem maximam æquum fuerit deberi agnoscere. Intervalla nostra & Canones & Temperamenta climati nostro necessaria intuenti, id facilè liquebit. Et tum in libris nostris juridicis editis [l] tum in Archivis [m], obvia sunt quæ litigiorum juramenta in Quadragesima aliísque ejusmodi intervallis non præstanda fuisse, extra quam ubi autoritate sive Pontificiâ sive Regiâ sive Parlamentariâ expressim permitteretur, ostendant. Sed diu est quod mores ejusmodi prorsus evanuere. Sequitur ut de Juramentis tam in vetustissima Ecclesia Dei unde Judæi propagati sunt quàm de ipsorum circa ea, scita subtiliora, sed interim vetusta, porrò videamus.

VII. Licet recepta fuerit disciplina illa, juxta superiùs [n] tradita, Jurandi per Nomen aut Cognomen aliquod Dei O. M. nec simul aliam rem aliquam cum Juramento illo conjungendo (quale quidem Juramentum in Foro pro legitimo & obligante habitum est, modo infrà ostenso, juxta etiam illud [o] *& jurabis* חי ה' *vivit Dominus in veritate & in justitia & in veritate*) nihilominus ex usu majorum vetustissimo, per Res alias, sed non cum Dei O. M. nomine aut cognomine conjunctas, jurare in pollicitationibus colloquiísque solebant. Moris illius vetustissimi exempla cernuntur in illo Josephi Patriarchæ fratribus suis jurantis

e Macrobius Saturnal. 1. cap. 16. &c.

f L. 3. C. Theodos. lib. 2. tit. 8. & L. 8. tit. 8.

g L. 7. C. Just. tit. de Feriis. L. 2. C. Theodos. lib. 2. tit. 8.

h L. 1. ibidem & C. Justin. eod. tit. L. 3. & videsis Sozomen. lib. 1 cap. 8.

i L. 6. & 8. Cod. Just. eod. tit.

k Extr. tit. de Feriis cap. 5.

l Leg. Henrici 1. cap. 62. Breton cap. 53. Statut. Westmonast. 1. 3 Ed. 1. cap. 51.

m Rot. Claus. 31 Hen. 3. part. 1. membrana 26. Rot. Pat. part. 1. 11 Hen. 3. membran 13. Claus. 15 Ed. 3. part. 1. in Dorso 42. Registr. Roberti Winchelseii Archiepiscopi Cant. pag. 148. & 273.

n §. 1.

o Hierem. cap. 4. 2.

rantis

rantis [a] חי פרעה *vivit Pharao*, *νὴ τὴν ὑγιείαν Φαραώ*, per *vitam, salutem Pharaonis*, Glossa ibi, אם חי פרעה *si vivit Pharao* (quod gravissimum Ægyptiis juramentum, & capite [q], si falsò præstitum, luendum) uti & in illo Uriæ * Davidi, חיך וחי נפשך *per vitam tuam & vitam animæ tuæ*, quibus accedat illud بدم هابيل ברם הבל *per sanguinem Abelis*, quod Sethianorum juramentum solenne fuisse scribit, ex Orientalium monimentis Eutychius patriarcha Alexandrinus [r]. Postmodùm verò Per Cœlum, Terram, Caput, Hierosolyma, jurandi morem fuisse Ebræis, satis elicitur ex Iuramentorum interdictione Dominicâ, de qua suprà. Item per Templum, per Aurum Templi, per Altare & per Altaris Aurum [s]. Atque in scriptis Ebræorum vetustissimis occurrit, formulæ illæ בחיי המלך *per vitam Regis* [t], velut familiaris; item veluti forensis quandoque, ex delatione דור לי בחיי ראשך *vove seu jura mihi per vitam capitis tui* [u], seu ut glossa ibi, דור לי לשון שבועה *vove mihi ad modum juramenti*, ubi quæstio fit utrum qui detulerit (etiamsi nec perfectum nec forense revera esset Iuramentum) perfectum postmodùm & ritè forense deferre potuisset. Etiam *per Templum*. Rabbi Iochanan [x] de familiis aliquot restituendis locutus היכלא, inquit, היכלא בידינו היא *per Templum in manibus* seu *potestate nostrâ est*, ubi glossa היכלא שבועה בהיכלו של מקום *Templi nomen ibi, est Iuramentum per Templum Dei*; pro quo dicebant item המעון הזה *per Habitaculum hoc, ædes hasce* [y]. Ita aliquoties in Misna [z]. Et in Gemara Babylonia [a] Rabba Simeon Ben Gamaliel, המעון הזה אם אלין הלילה עד וגו׳ *Per Habitaculum hoc, si dormivero hac nocte donec* &c. ubi etiam Glossa de Templo explicat, licet nonnulli [a] de Hierosolymis sumserint. Cum verò, ex disciplina eorum, nemini non satis nota, per Numinis sanctissimi sive Nomen aliquod sive Cognomen, juxta superiùs ostensa jurandum esset, & affirmationis negationísve professio cum jurandi animo, legitimum juramentum etiam sine expressa, modò satis intellecta, Nominis aut Cognominis mentione obligaret, nec juramenta per res alias pro obligatoriis sumerentur, exempla adjurandi afferunt [b], משביע אני עליכם מצוה אני עליכם אוסרכם אני הרי אלו חייבין בשמים ובארץ הרי אלו פטורין באלף דלת ביו״ד ה״א בשדי בצבאות בחנון ורחום בארך אפים ורב חסד ובכל הכינויים הרי זה חייב *Adjuro vos ego* (si quis nempè sive in Foro sive alibi deferret alicui generatim juramentum) *jubeo vos, interdico vobis* falsum dicere (dum adjuramini; nam in Gemara Babylonia [d] intelligitur ibi de Adjuratione seu Iuramento legitimo & jussu & Interdictione שבתורה *legitima*) *hinc illi sic adjurati obligabantur* (assentiendo nimirùm; etenim de Iuramento per Numen ipsum sic verba capiebantur) *sed si adjurarentur, per Cælum & Terram, liberi erant nec Iuramento ejusmodi obligati. Per Aleph Daleth* (Adonai) *per Iod He* (*Tetragrammaton* seu *Iah*) *Per Sadai, per Zabaoth, per Gratiosum, per Misericordem, per Tardum ad iram, Beneficentissimum, seu per omnia cognomina obstringebantur.* Scilicet qui legitime juratum quenquam vellet, id est non sine obligatione ad pœnam perjurii sive forensem sive per sacrificia (idque juxta expressam tantùm lege pœnam) expiatoriam (qua de re plura mox), haud juramento ulli

q Abenezra in Decalogum.
* 2 Samuel. cap. 11, 11.
r In Annalibus.
s Matth. 23. 16.
t Gemara Babylonia ad tit. Rosh hashena cap. 1. fol. 17, 2.
u Misn. tit. Sanhedrin cap. 3. Gem. Babylon. fol. 24, 1.
x Gemar. Babylon. tit. Kideschin cap. 4. pag. 71, 1.
y Matth. 23, 21.
z Tit. Cerithoth cap. 1. Talm. Babylon. fol. 8, 1. & cap. 6. fol. 25, 1. & tit. Kethuboth cap. 2. fol. 27, 2.
a Tit. Baba Bathra cap. 10. fol. 166, 1.
b Videsis Joan. Drus. ad Mat. 5, 35.
c Misn. tit. Shebuoth c. 4. §. 13.
d Exod. tit. fol. 35. a.

ulli satis credendum existimavit, quod minimè per sanctissimum Numen aut expressim aut tacitè (juxta antè dicta) præstaretur. Neque enim pœnæ publicæ illæ ad juramenta alia attinebant. Quæ sanè disciplina Pharisaica apertè cernitur in verbis Domini [e] de Iuramentis per Templum, per Altare, apud illos pro nihilo habitis, ubi interim Dominus ipse ait, ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι αὐτὸν, *Iurantem per Templum, jurare & per illud & per eum qui habitat in Templo*, uti & jurantem per Cœlum jurare, tum per thronum Dei tum per illum qui sedit super eum [f]. Neque aliunde quàm ex Disciplina illa Pharisaica rite intelligendum illud Martialis [g] in Verpum, poetam æmulum; Hierosolymitanum nempe seu Iudæum Romæ degentem. Quod detraheret scriptis ejus eáque carperet Verpus, non curabat Martialis & Ironicè eum inde sapere ait. Sed, inquit,

e Matth. 23, 16.
f Videsis Samuel. Petit. Variar. Lection. 1. cap. 16.
g Lib. 11. epigr. 95.

Illud me cruciat, Solymis quòd natus in ipsis
Pædicas puerum, Verpe poeta, meum.
Ecce negas, jurásque mihi, per Templa Tonantis.
Non credo. Iura, Verpe, per Anchialum.

Vix aut ne vix quidem dubitandum, quin Martialis injuriâ ejusmodi, à Iudæo isthoc affectus, didicisset inter Iudæos reliquos ibi satis frequentes, quonam Iuramenti genere Iudæo ipsi legitimo, sibi religiosiùs servando, & pro satis obligante habito, illum de puero adjuraret. Iudæum quidem ei jurasse, ex Epigrammate satis liquet, per *Templa Tonantis* in quibus nec nomen Numinis sanctissimi nec cognomen ex eis quæ sic Ebræis vocantur. Sed *per Templum* etiam *Hierosolymitanum* facilè, ne dicam necessariò, intelligi possit in illis *per Templa Tonantis*, quibus tamen si Jovem Romanum seu Capitolinum Tonantis nomine notissimum intellexisset Martialis, in idem res recideret. Nam ut illicitum ac plagis luendum, ita & irritum habebatur Juramentum [h] per Gentilium aliquod idolum. Voluit igitur, ut, si fieri posset, non falleret, eum ita jurare ut, per Numen ipsum suum, expressiùs juraret, *Jura, Verpe, per Anchialum. Nam dicebant vulgo Romani* (inquit Stephanus Forcatulus [i]) *Anchialum esse Iudæorum numen Sanctissimum.* Nec malè. Nugacitèr nimis ad Martialem, superioris seculi scriptores aliquot de Anchialo urbe heic somniabant. Sed primus Iosephus Scaliger [k] ex Iudæorum formulis voluit in Anchialum, per pronuntiationem Romanam, migrasse חי אלה [l] *Chi allah* aut *per viventem Deum, vivit Deus*, quod & viris doctissimis Petro Scriverio, Gerardo Vossio [m] & Dionysio Filio [n], uti & Hugoni Grotio [o] placuit. Atque ut receptâ formulâ forensi utitur Caiphas [p], ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, *adjuro te per Deum viventem.* Alii אם חי אלה *si vivit Deus* originem esse volunt, alii nuperorum aliter, sed ex Ebræorum interim usu variatim deducentes; qua de re etiam nos alibi [q] plura. Sic autem Iurans, si perjurii reus, eo nomine apud suos puniendus; non item si per Templum, Caput, Cœlum; licet etiam Iuramenta ejusmodi, citra Dei sive nomina sive cognomina, Conscientiam satis obligarent, ut ante Legem, seu in exemplis illis vetu-

h Maimonides Tract. de Idololatria cap. 5. §. 13.
i Necyomantia Iuris, Dialog. 12.
k In Prolegomen. ad libros de Emendat. Temp. edit. 1598.
l Vide Hierem. cap. 4, 2. & Caus. 22. q. 1. c. 7.
m Historia Pelagiana lib. 5. part. 2.
n Ad Maimonidem de Idololatria c. 5. §. 13.
o Not. ad Matth. 5, 34.
p Matth. 26, 63.
q In Prolegomen. ad lib. de Successionibus pag. 5.

vetustissimis superiùs memoratis, & violatis pœne quidem, sed cœlitùs tantùm infligendæ expectarentur. Et singularia huc spectantia meritóque advertenda habet Philo [r], ubi de Deo per seipsum jurante loquitur. Ad illud [s] ובשמו תשבע *& per nomen ejus jurabis*, Ἀσεβεῖς ἂν νομισθεῖεν οἱ φάσκοντες ὀμνύναι κατὰ θεοῦ, *Impii sunt* (homines) *qui se ajunt per Deum Jurare*, quia nemini satis cognita ejus natura; sed bonum est, inquit, si nominis ejus haud nescii esse possimus ὅπερ ἦν τοῦ ἑρμηνέως λόγου, *quod erat interpretantis verbi* (ejus) & dein subdit, Οὗτος γὰρ ἡμῶν τῶν ἀτελῶν ἂν εἴη Θεός, τῶν δὲ σοφῶν καὶ τελείων, ὁ πρῶτος. καὶ Μωσῆς μέντοι, τὴν ὑπερβολὴν θαυμάσας τοῦ ἀγεννήτου, φησὶν, καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ὀμῇ, οὐχὶ αὐτῷ. Ἱκανὸν γὰρ τῷ γενητῷ πιστοῦσθαι καὶ μαρτυρεῖσθαι λόγῳ Θείῳ, *Hoc enim Verbum nostrum qui imperfecti sumus, Deus est; Sapientum autem & perfectorum, ille Primus. Certè Moses summam ingeniti excellentiam admiratus dicit, & per Nomen ejus jurabis, non per illum ipsum. Satis enim est per Genitum fidem adstrui & testimonium haberi à verbo Divino.* Quod quidem inprimis animadvertendum apud Judæum, nec dum Christianum, cui aliàs τοῦ λόγου *Verbi* etiam & *Filii Patris* mentio quasi Platonica, sed interim notioni Christianæ perquam consona. Dum autem alibi [t] de Juramentis agit, Jurandum non esse voluit per Dei nomina, nec dubitans quin juramenta per res alias satis conscientiam jurantis obligarent etiam & ad pœnas cœlitùs expectandas. A jurandi autem usu dehortans & ab omni mendacio, quoties, ait, Juramentum fuerit (in seria fidei interpositione) necessarium, πατρὸς ἢ μητρὸς, ζώντων μὲν ὑγείαν καὶ εὐγηρίαν, τετελευτηκότων δὲ τὴν μνήμην, ὅρκον ποιητέον, *præstandum Juramentum, per Patris seu Matris sanitatem & senectutem felicem, si superstites sint, & si mortui fuerint, per eorum memoriam.* Rationem reddit, ἀπεικονίσματα γὰρ οὗτοι καὶ μιμήματα Θείας δυνάμεώς εἰσι, τοὺς μὴ ὄντας εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντες, *Sunt enim hi effigies & imitamenta Divinæ potestatis, utpote qui eos qui non erant* (liberos suos) *in vitam produxerunt.* Adjicit dein, ἀναγέγραπταί τις ἐν τοῖς νόμοις τῶν ἀρχιγόνων καὶ ἐπὶ σοφίᾳ μάλιστα θαυμασθέντων, ὑπὲρ ὠφελείας οἶμαι τῶν ἔπειτα, καὶ διδαχῆς ἀναγκαίας ἵνα τοὺς γονεῖς ὃν χρὴ τρόπον τιμῶσι, στέργοντες ὡς εὐεργέτας καὶ εὐλαβούμενοι ὡς ἀπὸ φύσεως καταστάθεντας ἄρχοντας, καὶ μὴ ῥᾳδίως ἐπιχειρῶσιν ὀνομάζειν Θεόν, *Memoratur in antiquorum & maximè admirandorum legibus quidam qui jurabat, per Timorem* seu *religionem Patris, ut posteris sic prodesset, nec sine disciplina necessaria cultûs ejusmodi exhibendi parentibus, qui honorandi ut benefici, & observandi ut à natura constituti principes, nec temerè* (ut in jurandi usu vulgari) *nominarent Deum.* Religiosum tunc hanc circa rem usum aliquorum laudat, qui à Juramentis adjurationibúsque qualibuscunque etiam & in eis à Dei nominatione abstinentiores, εἰώθασι ἀναφθεγξάμενοι τοσοῦτον νὴ τόν, ἢ μὰ τόν, μηδὲν προσλαμβάνοντες, προφάσει τῆς ἀποκοπῆς, τρανοῦν ὅρκον οὐ γινόμενον. ἀλλὰ καὶ προσλαβέτω τις, εἰ βούλοιτο, μὴ μὲν τὸ ἀνωτάτω καὶ πρεσβύτατον εὐθὺς αἴτιον, ἀλλὰ Γῆν, Ἥλιον, Ἀστέρας, Οὐρανὸν, τὸν σύμπαντα Κόσμον. Ἀξιολογώτατα γὰρ ταῦτά γε καὶ πρεσβύτερα τῆς ἡμετέρας γενέσεως, καὶ προσέτι ἀγήρω διαιωνιοῦντα τῇ τοῦ πεποιηκότος γνώμῃ. Τοσαύτῃ δέ τινες εὐχερείᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ χρῶνται, ὥστ' ἐν γένει πάνθ' ὑπερβάντες,

[r] Lib. 2. de Allegoriis.
[s] Deut. 6, 13.
[t] Περὶ ἀναφερομένων ἐν εἴδει νόμων, seu de 3, 4, 5. præcepto.

βάντες, ὅτι τὸν Ποιητὴν καὶ Πατέρα τῶν ὅλων ἀναφέρειν τολμῶσιν &c. *Solent, ubi hoc solùm protulerint, Ita per Illum, aut non per Illum, nihil adjicere, abscissionem* (juramenti integri) *obtendentes, nec juramenti expressim proferentes formulam integram. Sed verò adjiciat quis, si libuerit, non statim supremam & antiquissimam causam* (Rerum Omnium; Deum O. M.) *sed Terram, Solem, Astra, Cælum, totum Mundum. Sunt enim hæc Præcipua & antiquissima Generationis nostræ & insuper sempiterna ex Creatoris decreto. Aliqui verò tam faciles & negligentes, ut quæ generata sunt* (creaturas omnes) *prætereuntes, ad ipsum Creatorem & Patrem omnium* (ejus nomen aliquod) *recurrere audeant.* Et tunc in frequenquentiam & temeritatem jurandi meritò invectus, οὐ γὰρ, inquit, πίστεως ἡ πολυορκία τεκμήριον ἀλλὰ ἀπιστίας ἐστὶ παρὰ τοῖς εὖ φρονοῦσιν. *Neque enim Fidei signum est frequens Juramenti usus sed perfidiæ, apud sapientiores.* Et dein de Mendacitèr jurante à quo invocatur Numinis sanctissimi testimonium, ὁ τοῦτο, optimè inquit, ποιῶν μόνον οὐκ ἄντικρυς βοᾷ κἂν ἡσυχάζῃ· σοὶ χρῶμαι τοῦ ἀδικεῖν παρακαλύμματι, αἰδουμένῳ μοι τῷ δοκεῖν ἁμαρτάνειν, συνέργησον, ἀντ' ἐμοῦ πονηρευομένου τὴν αἰτίαν ὑπόστηθι. Μέλλω γάρ μοι πλημμελοῦντι μὴ φαύλῳ νομίζεσθαι. Σὺ δὲ τῆς παρὰ τοῖς πιστοῖς δόξης ἀλογεῖς, οὐδὲν εὐφημίας ἐπιστρεφόμενος· ἅπερ καὶ λέγειν καὶ ἐννοεῖσθαι ἀσεβέστατον, *qui hoc fecerit, non tantùm Deo occlamat, sed interim tacitè dicit, Te utor pro tegumentis injustitiæ* (mendacii) *meæ, dum peccare quidem me pudet; adjuva me, in te culpam mei peccantis recipe. Eveniet sic me utcunque transgressorem, malum non existimari. Tu autem existimationem eorum, qui fidem servant, negligis, nec bonam famam commutas. Quæ quidem sive dicere sive cogitare perquam est nefarium.* Libentiùs ex Philone hæc adduximus, quoniam egregia sunt ipsa, nec interpreti Latino satis quidem reddita. Et Pythagorica planè sunt & Socratica uti & Platonica, atque, ut antè notatur, Rhadamanthina hæc Philonis de Dei nomine ipso juramentis neutiquan adhibendo, sed interim Talmudicis haud parùm adversa. Consonam ei disciplinam heic habes ex veterum plurimis apud Stobæum [u], Antonium, Maximum [x]. Jurandi autem, sive in colloquiis sive in pollicitationibus, ubi necessarium juramentum non est, frequentiam quæ perjurio dispositio est prævia ac primaria, tantum abest ut magistri Talmudici non etiam fugiendam moneant, ut quasi ipsis Christi de Juramento evitando verbis utantur. טובה, inquiunt [y], גדולה היא לאדם שלא ישבע כלל *Bonum esset homini, non omnino jurare*, ubi tamen maximè & fermè solùm spectant juramenta ex legis sermone præstanda, id est per Dei sive Nomina sive Cognomina, quod Philoni satis est dissonum. Adeo grave autem Juramenti sive Falsi sive Futilis (de quibus statim plura) peccatum æstimabant ut, præter pœnas alias ex lege præscriptas (de quibus mox) Excommunicari protinùs debere tradatur & jurantem, ab eo qui audierit, cùmque, si officio huic defuerit, etiam ipsum Excommunicandum. Maimonides [z],
השומע הזכרת השם מפי חבירו לשוא או שנשבע לפניו לשקר. או שבירך ברכה שאינה צריכה
שהוא עובר משום נושא שם ״ לשוא הרי זה חייב לנדותו ואם לא נדהו הוא בעצמו,
יהא בנידוי *Qui audierit mentionem Nominis* seu *Dei, ex ore proximi sui in vanum*,

u Serm. 27. & 28.
x Serm. 85. 86, 87.
y Maimonid. tract. Shebuoth cap. 12. § 12.
z Ibid. §. 9. & videsis Gemaram Babylonian ad tit. Nedarim cap. 1 fol. 7, 2.

num, aut eum falsò jurantem, aut maledictione non necessaria utentem ita ut sic quoque transgrediatur assumendo nomen Domini in vanum, obligatur eum excommunicare (Quid illud esset fusiùs ostenditur libro primo) *Si verò eum non excommunicaverit, ipse est etiam Excommunicationi obnoxius* seu *à seipso excommunicandus.* Absolutio autem sequi debebat עיד *statim.* Quod interim de Excommunicatione sic dictum, intelligit solummodo de perjuriis ejusmodi scienter non ex Errore aut Ignorantia commissis. Per res autem alias, ne quidem sanctissimas, præter Deum ipsum, aut simpliciter quod in Pentateucho scriptum, Juramenta præstita credenda aut pro Juramentis civiliter haberi (ut antè etiam tactum est) volebant. Idem Maimonides [a], aliique heic satis subtiliter מי שנשבע בשמים ובארץ .ובשמש וכיוצא כהן אף
על פי שאין כוונתו אלא למי שבראם אין זו שבועה· וכן הנשבע בנביא מן הנביאים או בכתב
מכתבי הקדש אע״פ שאין כונתו אלא למי ששלח נביא זה או למי שצוה בכתב זה אין זו שבועה.
ואע״פ שאין אלו שבועות מאיימין עליהם ומלמדים את העם שלא ינהגו קלות ראש בכך· ומראין
בעיניהם שזו שבועה· ופותחין להם פתח ומתירין להם: במה דברים אמורים בשאר כתבי הקדש
אבל הנשבע בתורה אם נשבע במה שכתוב בה דעתו על ההזכרות ואם נשבע בה כתם דעתו
על הגויל ואין כאן שבועה נטלה בידו ונשבע בה הו׳ כמו שנשבע במה שכתוב בה ואסור
Si quis juraverit Per Cælum & Terram & Solem & similia, tametsi cogitaverit tantùm de eo qui ea creavit, Juramentum nihilominus (legitimum) *non est. Ita etiam si per Prophetam aliquem ex Prophetis, aut Scripturam aliquam ex Sacris Scripturis, tametsi cogitârit tantùm de eo qui prophetam hunc misit, aut de eo qui per Scripturam hanc quid jussit, Juramentum nihilominus* (legitimum) *non est. Cæterum licet hæc non sint juramenta quibus fides habenda, monere tamen solebant populum ut nec hisce temerè uteretur, cum etiam ipsis Juramenta esse videantur. Et ostium eis aperiunt, & absolvunt eos. Quæ dicta sic tamen temperanda, ut intelligantur de reliquis Sacris Scripturis. Sed si quis juraverit per Legem* (seu Pentateuchum) *ita ut juret per id quod in ea scriptum sit, in mente habet Nomina in ea Divina. Sed si simpliciter per eam juraverit adeóque cogitans* (tantùm) *de Volumine* (quà Volumen est) *haud ibi Juramentum* (legitimum) *præstatur. Sed si ceperit eam in manus suas & per eam juraverit, idem est ac si jurasset per id quod scriptum est in ea* (cogitationis discrimine adhibito nullo) *& obligatur.* Atque hæc ex Gemara Babylonia [b]. Adeóque legitimum Juramentum seu Perfectum, שבועה גמורה Talmudicis dici solitum, non habebatur sine Dei Nomine aut Cognomine sive expressim, sive assentiendo, juxta antè dicta, tacitè adhibito. Forensis autem jurandi formula seu שבועה הריינים à Mose Maimonide [c] & Mikotzi [d] aliisque, ex usu & scriptis suorum vetustis, ita describitur, הנשבע אוחז ספר תורה בזרועו והוא עומד ונשבע בשם או בכינוי או בשבועה או באלה מפיו או מפי הריינים *Qui jurat Librum prehendit brachio suo, & stans jurat, per Nomen sanctissimum aut Cognomen aut Juramentum aut Execrationem, ex ipsius ore aut ex Judicum seu Synedrorum ore.* Addiderunt item [e] in Juramentis forensibus solennioribus quandoque Feretrum, Culleum, seu utrem inflatum (qualis forsan memoratur suprà, in Christiana Judæos adjurandi formula) & Candelas quæ Spiritu cullei emisso extinguerentur, non sine execrationibus in pejerantem horrendis, sive à Synedris

a Tract. Shebuoth cap. 12. §; & 4. Moses Mikotzi Præcept. Negat. 241.

b Ad tit. Nidarim cap. 2. fol. 14, b.

c Tract. Shebuoth cap. 11. § 8.

d Præcept. Affirmat. 123.

e Baal Aruch in ערב הסת. Migdolez ad Maimonid. tract. Shebuoth cap. 11. fol. 43c, 1.

dris ſive à miniſtris Synedrii proferendis, ut terrore ſic, ſi fieri poſſet, perjurium præveniretur. Unde & ad infamiæ timorem augendum, adhibiti, ſæpiùs, ut in Excommunicatione graviſſima & ſolenniori, Buccinarum clangores. Inter Judicum item monita, quibus perjurium amoliri ſic ſtudebant, à circumſtantibus in terroris augmentum, clamari eſt ſolitum [f] illud Moſis ad populum de cœtu Corah, Dathan & Abiram, סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים וגו׳ *recedite, quæſo, à tabernaculis iſtorum virorum impiorum & nolite tangere quicquam quod eorum eſt, ne fortè conſumamini omni peccato illorum.* Et dein Jurans ex ore ſuo exemplum ſeu formulam affert, הריני נשבע באלהי ישראל במי ששמו רחום במי ששמו חנון שאיני חייב לזה כלום וכן אם אמר הרי הוא ארור לה׳ או ארור למי ששמו רחום אם יש לזה כלום אצל *Ecce Juro per Deum Iſrael, per eum cui nomen Miſericors, per eum cui nomen Gratioſus, me reum huic non eſſe. Atque ita ſi dicat ſe maledictum eſſe Domino aut maledictum ei cujus nomen Miſericors, ſi quid habeat quod adverſario debeatur.* Delati autem à judicibus juramenti forenſis formula erat hujuſmodi, משביעין אנו אותך בה׳ או במי ששמו חנון שאין לזה בידך כלום והוא עונה אמן כעניין שנאמר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה ואמרה האשה אמן אמן או שאמרו לו הרי פלוני בן פלוני ארור לה׳ אלהי ישראל או למי ששמו חנון אם יש לפלוני אצלו ממון ולא יודה לו והוא עונה אמן *Adjuramus te nos per Dominum, aut per eum cui nomen eſt Gratioſus, quod in manu tua* (poſſeſſione, poteſtate tua) *nihil habes quod adverſarii eſt. Et reſpondeat ille Amen, juxta negotium illud* (de Uxore ſuſpecta [h]) *& adjuret Sacerdos fœminam per Juramentum & Execrationem, & dicat fœmina Amen, Amen. Aut ad hunc modum, Ecce, N. maledictus ſit Domino Deo Iſrael, aut ei cui nomen Gratioſus, ſi ſit apud N. res aliqua* ꝙ *N. quam non illi agnoſcit, atque is reſpondet Amen* [i]. Morem item ajunt fuiſſe, eos qui in foro adjurarent, monere ſolitos jurantem, ſe illum non juxta conceptum ejus adjurare ſed ſecundum conceptum ipſorum adjurantium & Synedrii. Et ſeculis recentioribus, deſiiſſe in forenſibus Juramentis uſum nominis Sanctiſſimi, atque in locum ejus ſucceſſiſſe Execrationes alias legitimas. Illud autem de adjurandi more, juxta ſententiam (verbis declaratam) Synedrii, nec jurantis (ut pectore celatam) firmant [k] exemplo Moſis populum adjurantis [l] in fedus Divinum. *Non autem vobiſcum ſolum ego ferio pactum iſtud & Juramentum iſtud,* כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני יהוה אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום *Sed & cum omni eo qui hodie apud nos heic ſtat coram Domino Deo noſtro, & cum eo qui hodie non eſt heic nobiſcum,* ut etiam Græci, Onkelos, Arabs Erpenianus, & MSS. apud me veteres bini; recentiores paſſim. Vulgata tantùm, *ſed cunctis præſentibus, & abſentibus.* Targum Hieroſolymitanum, *ſed & omnibus generationibus quæ fuere,* מן יומות עלמא ועד כדון עמן קיימין הכא יומא וגו׳ *à diebus ſeculi uſque hactenus tecum ſtant* (ſeu ſunt) *quaſi hodie, coram Deo veſtro & cum omnibus generationibus futuris quæ fuerint poſt nos quaſi conſiſterent hodie nobiſcum;* uti & Uzielides ſic dictus, וית כל דריא דעתידין למיקם עד סוף כל עלמא כולהון הינון קיימין הכא עמן יומא *& omnibus generationibus quæ futuræ ſint uſque ad finem totius mundi*

[f] Gemar. Babylon. tit Shebuoth cap. 6. fol. 39, 1.

[g] Numer. 16, 26.

[h] Numer. 5. 21, 22.

[i] Videſis Sam. Petit. Variar. lect. lib. 1. cap. 17.

[k] Gemara Babylonia tit. Shebuoth cap. 3. fol. 29, 1. & cap. 6. fol. 39, 1. & tit. Nidarim cap. 3. fol. 25, 1.

[l] Deuter. 29, 14.

di (quæ quasi) *stant hic nobiscum hodie.* Arabs autem Jaianus habet, *& cum eo qui est heic præsens nobiscum* اذا نغل اليه *cum ei delatum fuerit hoc Juramentum.* Jam verò, ad hæc Talmudici, de adjurationibus forensibus, ajunt, כשמשביעין אותו אומר לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על דעת המקום ועל דעת בית דין שכן מצינו במשה רבינו כשהשביע את ישראל אמר להן דעו שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי שנ׳ ולא אתכם לבדכם וגו׳ כי את אשר ישנו פה. אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני. דורות הבאים וגרים העתידין להתגייר מניין ת״ל ואת אשר איננו ואין לי אלא מצות שקיבלו עליהם מהר סיני מצות הנתידות להתחדש כגון מקרא מגילה וגו׳ *Cum adjurandum adjurabant, dictum est, Heus, scire oportet nos haud adjurare te juxta conceptum mentis tuum, sed juxta conceptum Numinis sanctissimi, uti & Synedrii, juxta id quod reperimus in eo quod fecit Moses magister noster, qui, cùm adjuraret Israelitas, dixit eis, sciendum est vobis me neutiquam vos adjurare juxta conceptum vestrum* (vestram sententiam) *sed juxta sententiam Numinis sanctissimi & sententiam Dei ipsius. Secundum quod dicitur, nec vobiscum solùm &c. verum etiam eo qui est heic. Non comperio heic alios præter eos qui stant in monte Sinai. Generationes futuræ & Proselyti qui imposterum in Judaismum recipientur quid facient? Adjicitur, & qui non est heic.* Et compluria alia monita, quæ perjurium amolirentur, inculcare solebant. Ex veterum autem usu, adjurationes Iudicum forenses linguâ fiebant sanctâ, sed ita ut necessariò linguâ adjurato cognitâ statim explicarentur. Etiam introductum est à τοῖς Gaonim (contra quàm voluere Rabbini vetustiores) ut rite adjurarent Iudices [m] בכל לשון שהוא מכיר *in quacunque lingua satis intellecta.* Et quantum ad Pentateuchum brachio, inter jurandum, tenendum, ritus ille non ita necessarius ut Iuramentum neutiquam sic præstitum non obligaret. Verba & assensus illud satis conficiebant. Ajunt tamen Iudices erràsse, qui ex Lege adjurarent quempiam בלא נקיטת חפץ *absque re aliquâ* (puto, sacrâ) *sic prehensâ* aut *manibus* sive *tentâ* sive *alligatâ.* Supplebat satis, maximè in Presbyterorum seu Sapientum Iuramentis forensibus, Pentateuchum, manûs phylacterium [n] in quo verba Sacra & Domini nomina. Sapientes etiam seu Presbyteri rite jurabant sedentes; qui ex vulgo, stantes. Neque verò שבועת הסת *Juramentum Impositionis*, etsi pro gravissimo habebatur (de quo plura mox) super Pentateuchum præstabat adjuratus. Sed id, inter jurandum, coram tenebat sive fori minister aliquis, sive alius ex eis qui adessent,

m *Maimonid. Tract.* Shebuoth *cap.* 11. §. 8, & 14.

n *Deuter.* 6, 8.

VIII. Genus autem Iuramentorum, quà sive forum sive hominum alibi mores & commercium spectabant, Talmudici faciunt Quadruplex. Distribuunt [o] in שבועת ביטוי ושבועת שוא ושבועת הפקדון ושבועת העדות *Iuramentum Futile* seu *Temerarium*, *Iuramentum Vanum*, *Iuramentum Depositi*, *Iuramentum Testimonii.* Genus primum seu quod est Iuramentum ביטוי *Futile* seu *Temerarium*, habetur in illo Legis [p], נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה וגו׳ *Anima, Persona, si juraverit inconsideratè pronuntiando labiis suis male-*

o *Maimonides Tract.* Shebuoth *cap.* 1. *Mos. Mikotzi præcept. Negativ.* 239.

p *Levit.* 5, 4.

male facere aut benefacere, juxta omnia (seu aliquod eorum) *quæ temerè proferre solet homo cum Juramento* &c. Et non ritè rem cognoverit consideraveritve, ove femellâ aut turturibus aut columbis, aut similâ, aut caprâ, ut hostiâ pro peccato illo, expianda erat. Hoc itidem in partes Quatuor dividunt; שתים להבא ושתים לשעבר *Binas de Futuro & Binas de Præterito.* De Præterito, ut quum non sine Juramento ejusmodi quis sive affirmaverit sive negaverit se comedisse, aut saxum in mare projecisse, aut Rubenum cum Simeone colloquium habuisse. Ita partes illæ Binæ sunt Negativa & Affirmativa. Simili modo de Futuro; se comesturum, saxum projecturum, aut se non comesturum, non projecturum, ואיו שבועת ביטוי נוהגת אלא בדברים שאפשר לו לעשותן בין להבא בין לשעבר *Nec versabatur Juramentum hoc temerarium, nisi tantùm in rebus quæ sive facere sive non facere in potestate Jurantis esset.* Si pronuntiatum sic in hisce aliquod, falsum de præterito, aut non præstitum de Futuro, esset, הרי זו שבועת שקר *Juramentum Falsum dicebatur.* Nam de ejusmodi Juramentis sumitur illud [q], לא תשבעו בשמי לשקר *non jurabitis per nomen meum falso*; Græci ἐπ' ἀδίκῳ *injustè*, Judæi Hispanienses *a falsia.* Ita alii. Et Vulgata *non perjurabis in nomine meo.* ואם נשבע לשקר במזיד לוקח & *si in hisce scientèr juraverit falsò, verberibus puniendus erat.* Si ex errore aut ignorantia, præscripta in Lege [r] Expiatio tantùm adhibenda erat. Iuramentorum Genus Secundum, id est שוא *Vanum* quadrifariam item tributum est. Species Prima, ubi jurabat quis id quod nemo nescit se non ita habere; ut virum fœminam, aut fœminam virum esse, aut columnam marmoream auream esse & similia. Secunda, ubi quis jurabat, על דבר שאין בו ספק לאדם שהוא כן *rem ita esse vel non esse, de qua nemo mortalium dubitat*, ut Cœlum esse Cœlum, Saxum esse Saxum, Duo esse Duo, & similia. Tertia, cum quis jurabat, לבטל את המצוה ἀκυρῶν [s] *irritum facere* (non observando) *mandatum* aliquod, ut se non usurum phylacteriis, Pascha aut Scenopegiam non ritè hoc vel illo modo celebraturum, jejunaturum se Sabbatis & diebus festis & similia. Quarta denique secundi hujus generis species est quando quis jurabat, על דבר שאין כח בו לעשות *se facturum rem quæ in potestate sua non esset*, ut se per Dies Noctésque Tres continuos non dormiturum, aut per Dies Noctésque Tres continuos se nihil gustaturum. Speciem harum quamlibet interdicto illo Decalogi [t] contineri ajunt, לא תשא את שם י' אלהיך לשוא *Nomen Domini Dei tui non assumes in Vanum*, atque ita Græci, οὐ λήψῃ &c. ἐπὶ ματαίῳ & εἰς εἰκῆ, Onkelos verò, לא תימא בשמא וגו' לכננא *non jurabis per nomen* &c. *frustra*, seu *sine causa*, & Uziclides dictus לא ישתבע חד כנכון בשום מימריה דיי׳ על מגן ארום לא מזכי יי׳ ביום דינא רבא ית כל מאן דמשתבע בשמיה על מגן *haud quis vestrum jurabit per Nomen Verbi Domini frustrà. Neque eum non reum habebit Dominus in die Judicii magni, qui juraverit per nomen ejus frustrà.* Syrus, *non jurabis* &c. ܒܕܓܠܘܬܐ *cum mendacio.* Sed Onkelo posteriora illa sunt, דימי בשמיה לשיקרא *qui juraverit per nomen ejus falsò.* Atque ita Iudæi Hispanienses, *No jures a nombre de A. tu Dio a vanidad, que non a pardonara*

q Levitic. 19, 12.

r Levitic. 5, 6.

s Vide Matth. 15, 6. Marc. 7, 13.

t Exod. 20, 7.

nara A. al que jurare a su nombre a falsedad. Arabs Erpenianus, لا تحلف باسم الله ربك باطلا *non jurabis per nomen Dei domini tui frustrà.* Nec aliter Jaianus. Si quis autem Juramenti ejusmodi vani reus esset, ex disciplina Talmudica Lege illa fundata, ídque ultrò ac scienter (במזיד) verberibus plectendus erat. ואם היה שוגג פטור מן הכלום *Si vero ex errore aut ignorantia, omninò liber erat;* nec pœnæ forensi nec Sacrificio Expiatorio obnoxius. Tertium Genus Juramenti הפקדון *Depositi*, circa Deposita ipsa sic vulgò dicta, res alienas, mutuò acceptas, casu repertas, alitérve in cujuspiam potestate, sed quales dici solent fungibiles, versabatur. Quasi prævia ac inserviens sit Juramenti generi huic Lex illa [u], לא תכחשו *ne mentiamini* (*ne sitis perfidi*) Quod pro אזהרה לכפירת ממון *præmonitione* (divinâ) *sumitur, ne quis neget sibi bona credita aut aliena.* Simplex autem negatio verberibus non puniebatur. Si verò cum Juramento falsò negasset, reus erat perjurii ad Tertium hoc genus spectantis, ídque ex verbis proximè sequentibus, ולא תשקרו איש בעמיתו *nec fallaciter agatis vestrum quis cum proximo suo*, ubi statim etiam sequitur, לא תשבעו בשמי לשקר *nec jurabitis per nomen meum falsò.* Perjurus hujusmodi ex sententia forensi præter rem ipsam, Quintam ejus insuper partem [x], restituebat. Et sive scientèr sive ex ignorantia juris, de non falsò in causa ejusmodi jurando, pejeraverat, sacrificio commissum expiabat. At verò si ignarus esset mandati de Sacrificio hoc nomine præstando, aut si reverà possideret rem petitam, sed oblitus id nesciret tempore quo juraret, liber erat tum à Quintæ mulcta tum à Sacrificio Expiatorio. Et in causa hac utraque Juramentum ejus veluti pro vi illato sumebatur, seu irrito, quale quodlibet coactum Juramentum. Quale itidem ajunt de Genere heic Quarto quod Juramentum est העדות *Testimonii.* Lex [y] de eo, *Si peccaverit quis & audierit vocem Juramenti testisque ipse fuerit, aut viderit aut cognoverit,* אם לא יגיד *Si non indicaverit, portabit iniquitatem suam.* Juramenta autem violata, quæ sive verberibus luenda sive Sacrificio expianda erant, ea sola fuere in quibus expressim aut tacitè inerat Nomen aut Cognomen Numinis sanctissimi. Qui juraverat, se hodiè non comesturum, & אוכל פחות מכזית פטור שאין אכילה פחותה מכזית *comederat quod olivâ minus esset, liber erat, cum quod olivâ minus est, in comestione, pro nihilo deputetur.* Quale sexcenties dicunt de cibis comestis; uti de potatione, parili in casu, loquitur Maimonides, Jurantem scilicet, se non hodie potaturum, non violare Juramentum, עד שישתה רביעית כשאר האסורין *usque dum potaverit* (Haustûs usitati) *partem quartam. Quale jus obtinet circa reliqua interdicta.* Si quis juraverat se hodie non comesturum, & biberat, liber non erat. Quoniam השתיה בכלל אכילה *potatio includitur in comestione.* Si verò, se non hodie bibiturum, comedere ei fas erat. Nam אין אכילה בכלל שתיה *comestio non includitur in potatione.* Et quamplurima subdunt subtilia de Juramenti objectis, in quibus & illud singulare de re notissima jurata, seu Juramento vano. Exemplum afferunt [z]. Astronomis non dubitari Solem Tellure majorem esse centies septuagies; unde jurabat quis è vulgo imperito, Solem Tellure esse majo-

u *Lev.* 19, 11.

x *Levit.* 6, 5.

y *Levit.* 5, 1.

z *Maimonides tit.* Sanhedrin *cap.* 5. §. 21.

majorem. Is אינו לוקה משום שבועת שוא *non vapulabat nomine Juramenti vani.* שאף על פי שהדבר כן הוא אין דבר זה גלוי וידוע לכל העם אלא לגדולי החכמים בלבד *quoniam tametsi res se ita habuerit, non adeò manifesta & aperta est toti vulgo, sed sapientibus* (Philosophis, Astronomis) *summis.* Neque, quantum ad hoc Juramenti genus, pro reo habebatur, aut flagellandus erat usque dum juraret, על דבר שגלוי וידוע לשלשה בני אדם משאר העם כגון איש שהוא איש ואבן שהוא אבן וכן אם נשבע שהשמש קטנה מן הארץ אינו לוקה ואף על פי שאין הדבר כן מפני שאין זה ידוע לכל אדם ואינו כמי שנשבע על האיש שהוא אשה שהרי לא נשבע אלא על ראית עינו שהרי הוא רואה אותה קטנה וכן כל כיוצא בזה מדבר חשבון תקופות מזלות וגימטריאות וכיוצא בהן מדברי חכמה שאינן נכרין אלא לאנשים אחרים *De re quæ manifesta esset & nota Tribus hominibus* (quibusque) *ex reliquo vulgo, ut Virum esse Virum, Saxum esse Saxum. Ita, si juraret Solem minorem esse Tellure, nec flagellandus erat (tametsi res ipsa se neutiquam ita habeat) quoniam hoc non cuique notum, & aliud est ab eo quo juratur Virum esse fœminam. Neque enim jurabat* (de sole) *aliunde quàm ex oculi conspectu, quo visus est sibi minor. Parile jus de similibus in Arithmetica, Calculo Astronomico, Geometria, id genus aliis Philosophicis, quæ ignota sunt aliis præter homines aliquot singulares.*

IX. Addunt de Juramenti Futilis seu Temerarii (per incogitantiam, iram, aut ejusmodi animi affectum prolatum) in futurum de hoc vel illo præstando seu vitando prolati, Absolutionis modum; quoties scilicet qui sive sic temerè, sive ob aliud quid quod inter jurandum non cognosceret, juraverat, pœnitentiâ ductus, vinculo Juramenti se absolvi desideraret. Quod itidem jure parili in Votis sic conceptis obtinebat. Adeundus Juranti erat aut Sapiens seu Presbyter, aut, ubi is deerat, Tres aliquot ex Vulgo, quorum, veluti in Jurisdictionis voluntariæ actu, munus habebatur legitimum, eum pœnitentem & absolutionem petentem absolvendi. Maimonides [a], הרי זה נשאל לחכם אחד או לשלשה הדיוטות במקום שאין שם חכם ומתירין לו שבועתו. והרי מותר לעשות דבר שנשבע שלא לעשותו או שלא לעשות דבר שנשבע לעשותו וזהו הנקרא היתר שבועות *Is rogare debuit Sapientem Unicum aut, in loco ubi is deerat, Tres ex vulgo, & ab eis sic nancisci Absolutionem. Et tunc Licitum erat rem quamcunque sibi Juramento ejusmodi interdictam facere, uti & eam prætermittere quam juraverat se facturum. Atque hoc dictum est Juramentorum Absolutio.* Hisce è veteribus, ut reliqua, subdit, ודבר זה אין לו עיקר כלל בתורה שבכתב. אלא כך למדו משה רבינו מפי הקבלה שזה שכתוב לא יחל דברו שלא יחלל הוא בעצמו דרך קלות ראש בשאט נפש כענין שנ׳ וחללת את שם אלהיך. אבל אם נחם וחזר בו חכם מתיר לו *Disciplina autem hac in ipsa non omninò Lege scripta fundatur. Caterùm ita didicimus à Mose Magistro nostro è Cabala* (traditionibus è Mosis tempore ad nos transmissis) *scriptum illud* [b], *is non violet* seu *non faciat irritum verbum suum* (de vovente & Jurante dictum) *ita intelligi, ut is per se non violet, idque impudentèr & contemtu animi, juxta interdictum*

a *Tract.* Shebuoth *cap.* 6. §. 1 *&c.* Sic *Talmudici Tit.* Nidarim *cap.* 3. *fol.* 21, 1. & *tit.* Becoroth *cap.* 5. *fol.* 37. 1. *Tit.* Nazir *cap.* 9. *fol.* 62. 1. *Tit.* Chagiga *cap.* 1. *fol.* 10, 1.

b *Numer.* 30, 3.

dictum illud[c] *de non profanando nomine Dei Tui. Sed interim ita ut, si eum pœnituerit & ad meliorem mentem circa rem juratam redierit, Sapiens eum legitimè absolvere posset.* Ideóque אין אדם יכול להתיר שבועת עצמו *nemo seipsum Iuramento potest absolvere.* Nec quis rite absolutione ejusmodi alterius usus est in præsentia Sapientis se, eo nomine, eminentioris, aut ubi Magister suus præsens erat, citra Magistri assensum. Neque per nuntium res hæc transigenda; sed omninò coràm. Et adstanti qui absolvi petebat, dicendum erat, Juravi hoc vel illo modo, & me pœnitet. Et conscius mihi sum me hucusque doluisse hanc ob rem, nec me voluisse sic jurare si rem satis intellexissem. Sapiens tunc aut Triumvirorum primarius interrogabat illum, וכבר נחמת *& jámne te pœnituit?* Illo affirmante, respondendum erat שרוי לך או כותר לך או מחול לך וכל כיוצא בענין זה בכל לשון אבל אם אמר לו מופר לך או נעקרה שבועתך וכל כיוצא בענין זה לא אמר כלום שאין מיפר אלא הבעל או האב אבל החכם אינו אומר אלא לשון התר ומחילה *Solutus es, aut liber es, aut remittitur tibi, aut ejusmodi quid aliud quocunque loquendi modo* idem significante. *Sed si dixerat* (sive Sapiens ille sive Triumvirorum primarius) *Irritum est tibi, aut pro nullo habendum* (quasi Juramentum ab initio non obligâsse assereret) *pro nihilo dictum censebatur. Id enim genus absolvendi ad Maritum & Patrem tantùm* (ex Lege sacra ea de re latâ[d]) *attinet. Sed Sapienti heic* (& absolventibus) *usurpanda erant tantùm voces quæ Solutionem Obligationis & Remissionem denotarent.* Nimirum in causis Filiæ & Uxoris, Pater & Maritus planè ab initio irritum reddebant, non pro contracto habitum Juramentum dissolvebant; ut heic Sapiens ille & Triumviri, qui Ligatum solvebant. Actus hujusmodi, jurisdictionis voluntariæ instar, nec tamen pro Forensi censitus, à Proqinquis æquè fiebat atque ab aliis, & tam Noctu quam Die, etiam diebus Festis & Sabbatis. Temperamenta autem heic habebantur; ut, Absolutionem hujusmodi locum non habuisse, ubi quis ab alio in Juramentum ejusmodi adjuratus, absolvi desideraret, nisi etiam qui adjuraverat, præsens fuisset. Idem si quis על דעת רבים *ex consensu Plurium*, veluti Urbis, Oppidi, eis juraverat אין מתירין לו לעולם אלא לדבר מצוה *perpetuò ligatus manebat, nec absolvebant eum, nisi tantùm in re aliqua, in Iuramento contenta quæ ex præcepto penderet.* Veluti שלא יהנה מבני העיר *se nolle sibi acquirere ex urbis beneficio commodum omnino aliquod.* Si, hac in causa, per urbem illam opus esset Prælectioni Legis aut Circumcisionis aut Sacrificii ritibus quenquam præficere, nec quis alius præter hujusmodi duntaxat juratum ibi reperiretur idoneus, הרי נשאל לחכם או לג׳ הדיוטות ומתירין לו שבועתו ועושה לחם מצות אלו ונוטל שכרו מאותן האנשים שנשבע שלא יהנה מהם *Is impetrare potuit à Sapiente aut Triumviris* (quales dicti sunt) *ut eum absolverent à Iuramento suo, & tunc præstare Præceptiva illa, adeóque mercedem accipere ab hominibus illis à quibus se commodum percepturum nullum juraverat.* Sed quoad causas non ejusmodi, absolvendum non omninò erat[e]. Si quis juratus, ad Synedrium se contulisset לקיים שבועתו *ut firmaret seu præstaret Iuramentum suum* (animi sui sententiam ea in re ostenderet) *& visum esset Synedrio absolutionem Iura-*

c *Levit.* 19. 12.

d *Numer.* 30. 9 *&c.*

e *Videsis Maimonidem Tract. Shebuoth cap.* 12. §. 12.

ramenti ejus pietatis pacisque causam fore, præstationem verò seu *obligationem Iuramenti fore in causa transgressionis ac contentionis,* פותחין לו ונושאין ונותנין עמו בדבר ומודיעין לו דברים שגורמת שבועתו עד שיתנחם אם נחם בדבריהם מתירין לו אם לא נחם ועמד במריו הרי זה יקיים שבועתו *Ostium ei aperiebant, & exhortabantur, argumentis ex eis quorum in causa fuerit Iuramentum ejus petitis, ut se pœniteret. Et si pœniteret secundum monita illa, eum absolvebant. Sin verò persisteret, præstandum ei erat Iuramentum suum.* Nec absolvendus erat. Juramentorum, in hoc de Synedrio casu, exempla sunt, se uxorem repudiaturum, Israelitarum neminem ex bonis ejus commodum aliquod percepturum, Carnem se non comesurum, Vinum non bibiturum per 30 dies, ejusmodi alia. Qui Juramentum ejusmodi effuderat, & postmodùm etiam juraverat se nolle absolvi, & dein pœnituerat, primò impetrare debuit absolutionem Juramenti secundi, & tunc primi. Se non habiturum cum N. colloquium, & postea, si impetraverit hujus Iuramenti absolutionem, se nunquam postmodum vinum bibiturum. Pœnitenti absolvendum primò primum, dein secundum. שאין מתירין נדר או שבועה שעדיין לא חלו *quoniam absolvendum non erat sive Votum sive Iuramentum aliquod,* (cujus tempus) *nondum incœptum. Ut si quis in mense Nisan juraverat se à carnibus abstenturum per triginta dies à mensis Jiar novilunio* & pœnituerat, ante initium Jiar absolutio impetranda non erat. Si idem ipsum juraverat quis Ter, impetrandæ erant totidem Absolutiones, ita ut Prima, Secunda, Tertia ordine suo succederent. Et demùm mirum est quod habent de Effectu Absolutionis, etiam Iuramenti de futuro jam violati [f]; sive flagellationis pœnas sive expiatorias spectes; מי שנשבע שבועת ביטוי להבא ושקר בשבועתו כגון שנשבע שלא יאכל פת זו ואכלה ואחר שאכלה קודם שיביא קרבנו אם היה שוגג או קודם שילקה אם היה מזיד נחם ונשאל לחכם והתירה לו הרי זה פטור מן הקרבן או מן המלקות ולא עוד אלא אפילו כפתוהו ללקות ונשאל והתירו לו קודם שיתחילו להלקותו הרי זה פטור

f Maimonid. tract. Shebuoth cap. 6. §. 18.

Cum juraverat quis Iuramentum Futile de futuro & illud violaverat (ut si juraverat, se non comesturum buccellam istam, & comederat) & postquam comederat eam, & antequam obtulerat sacrificium suum, ubi ex errore aut ignorantia reus esset, aut priusquam flagris cæsus esset, ubi reus sciente̊r, pœnituerat, & à Sapiente Absolutionem impetraverat, is nec ad Sacrificium hoc nomine obligabatur, nec flagris obnoxius erat. Imo quod plus est; si jam flagellandus impetraverat Absolutionem, idque priusquam flagellare eum cœptum est, etiam inde liber erat. Advertendum autem, quæ de Absolutione sic impetranda dicta sunt, ubi Iuramenta per Legem simplicitèr aut similitèr (juxta antè memorata) præstita, nec interim pro satis obligantibus habita absolvenda erant, ad Vulgus, non ad חכמים *Sapientes* seu Presbyteros eorúmve discipulos necessariò spectasse. Expressim Maimonides, נשבע בתורה סתם אם תלמיד חכם הוא אינו צריך שאלה לחכם ואם עם הארץ הוא צריך שאלה לחכם כדי שלא ינהיג קלות ראש בשבועות *Si etiam per Legem simpliciter juratum fuisset, Sapientis Discipulos sic juranti necesse non erat Sapientem de absolutione consulere, quod tamen facere debuit quisque è vulgo sic jurans, ne frequenter nimis temeraria fierent Iuramenta.* De pœna tum Forensi tum Expiatoria, uti & Absolutione Iuramenti & Futilis & Vani

dictum

dictum est. De eo quod est Depositi; flagellationem ad illud non attinuisse ajunt,[g] הנשבע שבועת הפקדון במזיד אף על פי שנשבע לשקר והתרו בו עדים בשעת שבועתו אינו לוקה אלא מביא אשמו בלבד שהרי הכתוב מוציאו מכלל חייבי מלקות וחייבו אשם בין בזדון בין בשגגה *Qui juraverat Iuramentum Depositi scientèr, etiamsi pejerasset nec sine testibus eum præmonentibus tempore Iuramenti, flagellandus non erat. Sed Sacrificium transgressionis ab eo duntaxat offerendum erat. Scriptura enim excipit ejusmodi jurantem è numero flagellandorum. Et reum eum facit Sacrificii pro transgressione; idque tam ubi ex errore quàm scientia pejeraverat.* Depositi nomine nihil continebatur quod erat, פחות מפרוטה או כשוה פרוטה. *minus nummo minimo aut ejusdem valore*; unde si quis de hoc impetitus cum Iuramento negaret, liber erat à Iuramento Depositi, sed interim (si falsò) Iuramenti Futilis reus.

X. Quod ad Testimonii Iuramentum violatum aut negatum attinet; lege de ea singulari neminem teneri scribunt, ubi petebatur Fundus, Servus, Syngrapha, aut quæstio erat de Natalibus sive puris sive inquinatis, seu de re aliqua sive malè sive benè gesta, aut similibus (extra causam zelotypiæ[h]) sed tantùm[i]; על כפירת עדות ממון שרומה לפקדון ותשוכת יר וגזל ואבדה שפרטן הכתוב בפרשה שהן מטלטלין שגופן ממון *ob negationem* seu violationem *testimonii circa rem quæ Depositi fuerit instar, commodati, surrepti, deperditi, qualia particulatim enumerantur in Lege*[k], *& in rebus sunt quæ fungibiles dici solent.* Nec locum habuit violati aut negati Iuramenti hujus Lex circa קנס *mulctam*, veluti Dupli, Quadrupli, Quintupli; sed tantùm circa קרן seu actionis aut quæstionis *rem principalem.* Atque is, cujus intererat, rogabat & adjurabat, etiam extra forum, testem ut de re attestanda testimonium suum præberet, ad quod faciendum ex Lege sacra tenebatur. Nec reus heic quis, nisi adjuraretur in lingua ei nota. Iuramentum hoc extra casus jam dictos proferens, licet minime testimonii Iuramenti violati nomine teneretur, nihilominus Iuramenti Futilis erat obnoxius. Qui verò Iuramenti Testimonii ritè reus erat, illo duntaxat nomine is, non Iuramenti Futilis, reus habebatur. Nec alia heic pœna quam per Sacrificium expiatoria; non Flagellatio. Testimonio idonei neutiquam fuere quales Iudiciis impares fuisse superiùs est ostensum, nec propinquiores. Iuramenta jam memorata cuncta, quoties essent in foro delata, solenni nomine vocabantur[l] שבועת הדיינים *Iuramenta Iudicum*, qui itidem alio interdum, juxta Talmudicorum veterum disciplinam, utebantur quod שבועת הסת *Iuramentum Impositionis* dictum & gravius erat & verbis variatim & sæpiùs repetitis, sive Reo sive Testibus sive utrisque delatum; ad extorquendum veritatem; veluti per interrogationum & pœnarum comminationum torturam. Nec tamen hoc, nomine *Iuramenti Iudicum* solenni venire volunt. Carmina fuere in adjurationibus illorum forensibus perquam horrenda, etiam ubi Iuramentum Impositionis non adhibitum. Sed præter hæc Iuramento huic accessere molestissimæ[m] & sæpiùs iteratæ variatæque adjurationis formulæ quibus tandem, si fieri posset, veritas erui quiret. Nec dubitandum quin generis hujus Iuramenta fuerint illa, de quibus

g *Idem ibid, cap.* 7. §. 8.

h *Numer.* 5, 13.

i *Idem ib. cap* 9. §. 3. *& cap.* 10. §. 3.

k *Levit.* 6, 5. *& vide cap.* 5. 1.

l *Idem ibid. cap.* 11. §. 4. & 7. *& videsis Buxtorf. Lexic. Talmudic. col.* 626. *& Maimonid. tract.* Toaion Venitaien *cap.* 1.

m *Gemar. Babylon. tit.* Shebuoth *cap.* 6. *fol.* 39. *a.* Baal Aruch *in* הסף *& Maimonid. tract.* Shebuoth *cap.* 12.

bus Jo. Chryſoſtomo [n] locutus eſt Chriſtianus ille qui fœminam illuſtrem, etiam Chriſtianam, adegerat, Εἰς τὰ τῶν Ἑβραίων εἰσελθεῖν κἀκεῖ παρασχεῖν ὅρκον περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων αὐτῷ πραγμάτων, *in Ebræorum* (Synedria, veluti quæ, in Palæſtina utraque* ipſo Chryſoſtomi tempore fuere; & τὰ ibi τὰ Συνέδρια denotare palàm eſt ex ſequentibus) *ibique jusjurandum de negotiis ſibi controverſis præſtare.* Hic à Chryſoſtomo rogatus cauſam δι᾽ ἣν τὴν ἐκκλησίαν ἀφεὶς ἐπὶ τὰ Ἑβραίων εἷλκε συνέδρια, ob quam, *eccleſiâ relictâ eam in Ebræorum Synedria traxiſſet*, reſpondet πολλοὺς πρὸς αὐτὸν εἰρηκέναι, φοβερωτέρους τοὺς ἐκεῖ γινομένους ὅρκους εἶναι, *multos ei dixiſſe, formidabiliora eſſe juramenta ibi adhibita.* Sed graviſſimè eſt hoc nomine à Chryſoſtomo reprehenſus. Atque ita demùm juramenta illis erant partim של תורה *ex ipſa Lege* partim של דברי סופרים *ex verbis* ſeu *diſciplina Scribarum*, id eſt Sapientum, ſuperinducta, quæ itidem in שבועת דאורייתא *Juramenta Legis* & שבועות דרבנן *& Juramenta Rabbinorum noſtrorum* diſcriminantur [o]. Et ſatis reſpondent Juramentis jam dictis, genera illa in Jure Cæſareo [p] Tria, Voluntarium, Judiciale, Neceſſarium, quod Græcis [q] dicitur Ἐπακτὸς ὅρκος *Jusjurandum adactum*, & οὐκ ἐγχώριος ἀλλ᾽ ἀπὸ ξένης ἐπηγμένος, *non vernaculum* ſeu ex jure ordinario ſeu patrio) *ſed aliunde adactum*, quale quidem *Iuramentum Impoſitionis* Magiſtris dictum. De horum omnium ſimul pœnis, ait Maimonides [r], דבר ברור וגלוי שכל הנשבע שבועת הדיינין או שבועת הסת בשקר שהוא ח״ב משום שבועת הפקדון ואינו לוקה *Iuris eſt exploratiſſimi, quicunque juraverit Iuramentum Iudicum aut Iuramentum Impoſitionis falſò, reum eum eſſe Iuramenti Depoſiti* (violati, juxta varias antè oſtenſas ejus notiones) *nec flagellandum eſſe*, ſed ſacrificio tantùm expiandum. Quantum verò ad forum cœleſte ſeu Numinis ſanctiſſimi tribunal, ajunt perjurium & nominis Divini abuſum ejuſmodi omnimodum peccatorum eſſe graviſſimum, utpote cum Dei profanatione communem. Unde Maimonides [s], אע״פ שאין בו לא כרת ולא מיתת בית דין יש בו חילול השם המקודש שהוא גדול מכל העונות *tametſi neque Exciſio* (divinitùs infligenda) *neque mortis forenſis ei præſtituatur, attamen in eo eſt Profanatio Nominis ſanctiſſimi quod peccatorum cunctorum eſt graviſſimum.* Accedit autem de Servis, eos Juramentis ſuis de futuro, non omnino obligatos eſſe, quoniam neutiquam in poteſtate ſua ipſi. Idem [t]; עבד שנשבע אין רבו צריך לכופו. והרי הוא אחר שנשבע כקודם שנשבע. לפי שאין גופו קנוי לו כדי שתחול עליו שבועתו. ונאמר בשבועות לאסור אסר על נפשו מי שנפשו ברשותו יצא עבד שהוא ברשות אחרים ונמצא זה כמו שנשבע על נכסי אחר

Si ſervus juraverat (de futuro quopiam præſtando) *dominus ejus non obligabatur ad cogendum eum. Et ſanè ipſe ejuſdem poſtquam juraverat conditionis habebatur, cujus antè. Quoniam corpus, Perſonam ſuum ipſe non ita poſſidebat ut in ſe Juramentum ſuum præſtandum reciperet. Et dici ſolet de Iuramentorum obligatione, obligationem eſſe ſuper ipſos jurantes* ſeu *animam* [u] *ipſorum, quod intelligendum de eo qui ſua eſt in poteſtate. Excipitur ita ſervus quia in aliorum eſt ille poteſtate. Et revera Juramentum illiuſmodi haud aliud erat, quàm ſi quis de bonis juraret alienis.* Sed de Juramentis eorum ut & jurandi uſu forenſi plura Capite proximo.

n *Orat. 1. adverſus Judæos.*

* *L. 17. C. tit. de Judæis.*

o *Gemar. Babylon. tit. Shebuoth cap. 6. fol. 41. 1.*

p *L. 1. D. tit. de Jurejurando.*

q *Heſychius, Suidas, Zenobius in* Ἐπακτός.

r *Tract. Shebuoth cap. 11. §. 20.*

ſ *Ibid. cap. 12. §. 2.*

t *Ibidem. §. 6.*

u *Vide Athanaſii Juramentum, ſupra §. 6.*

CAP.

Cap. XII.

I. Leges, Adjurationis forensis, *Sacra circa* Res Mobiles. *Usus in illis* Juramentorum *varius.* Testis Unicus. *Qui ab* Juramentis, *perjurii futuri causâ, ut* suspecti, arcerentur. *Ex* Lege, *de* rebus Immobilibus *seu Fundis*, Servis, rebus sacris, Chirographis *non jurabatur, quod tamen ex* Sapientum præscripto *fiebat.*

II. *De* Agendi *&* Excipiendi *in* Causis Pecuniariis *seu non Capitalibus* Formulis.

III. *De eo quod est* Judicare seipsum. *Phrasis illius apud S.* Paulum *usus.* Patres *aliquot* Christiani *se judicantes.*

IV. *Si* Synedri Minores *in Causis ejusmodi decidendis* errarent. *Si litigatorum alter ad* Synedrium Magnum *litem deduci cuperet. Suffragiorum* pars *unico* major *in judicio vincebat. De* dissensu *inter* Triumviros *vario, & adjectione* plurium judicum, *per paria, usque ad* Septuaginta unum.

JUramentorum singularium disciplinâ simul cum generibus Judiciorum seu Actionum forensium; sic præmissâ, ad Actionum species ac Iuramentorum in eis usum devenimus. Judicia Pecuniaria, seu דיני ממונות partim circa המטלטלין *res mobiles*, surreptas, detentas, partim circa Injurias alias ac damnum illatum, & partim demùm circa הקרקעות *prædia* seu *fundos* versabantur. Primaria circa res mobiles erant Legis illæ [a], De Furto & Quintupli & Quadrupli & Dupli compensatione; & dein, *Si quis dederit proximo suo pecuniam aut vasa quæ custodiat & surrepta fuerint de domo viri illius, si inventus fuerit fur, reddat Duplum. Et si fur non fuerit inventus,* ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח וגו׳ *accersatur* seu *applicabitur dominus domus ad Judices* (ut sciatur) *utrum ipse misit manum suam in rem proximi sui* (Græci ἐνώπιον τῦ Θεῦ ϰ ὀμεῖ), *coram Deo, & jurabit*, Vulgata *ad Deos* (ita Iudices Israelitici dici soliti) *& jurabit*; unde Duacenses ibi alibique to the gods, quemadmodum etiam Henricus Ainsworthus, Arabes & Syrus *ad Judicem*; Chaldæi, Iudæi Hispanienses, Græcobarbari, alii passim, *ac Judices*) *Et super omni re iniqua, propter bovem, propter asinum, propter ovem, propter vestem, & propter omnem rem perditam,* אשר יאמר כי הוא זה *quam quis dixerit, hoc esse* (quibus verbis *quam quis* &c. in Vulgata nihil respondet. Quid enim ad illa, *& quicquid Damnum inferre potest*, quod ibi injicitur? Sed prollis varia apud interpretes habentur. Græcorum alii ὅτι ἂν ἂν ᾖ, *quicquid igitur illud sit*, alii ὅτι ἐὰν ὀμῇ, *quando jurandum fuerit*; Onkelos דין הוא ארי יימר quod in regiis pressiùs vertitur *qui dixerit quòd hæc est*, à Paulo Fagio, *de qua quis dixerit, quod apud illum sit*, Uzielides sic dictus יומי כד יימר

[a] Exod. 22, 7.

יאמר ארום הוא דין וכד משתכחא גניבותא בתר כן ביד גנבא *jurabit quando dicet quòd hoc sit, & quando inventum fuerit furtum posteà in manu Furis*; Arabs Erpenianus, seu Iudæi Mauritanienses, لان يقول لان هو هذا *cum dixerit quòd hoc sit*, aut *quòd is sit*; Saadias Gaon, ان يقول هذا هو Codex MS. Arundellianus, فقال ان هذا هو idem significantia, Iaianus يقول هذا هو لي *dixerit, hoc esse meum*, Iudæi Hispanienses, *que dixere que el este*, Galli, *la quelle quelcun dira estre siene*, uti & Anglicana nostra publica; Ainsworthus, **which he shall say that this is he**) *ad Iudices* (Deum & Deos habent Græci & Vulgata, ut antè & pòst) *perveniat causa utriusque, & quem damnaverint Iudices, is reddat duplum proximo suo. Si quis dederit proximo suo asinum, vel bovem, vel ovem, aut quodcunque jumentum in custodiam et illud mortuum fuerit aut confractum aut captum* (Vulgata, *ab hostibus*) *nemine vidente, erit* שבועת יהוה *Iuramentum Domini inter utrunque* (Græci ὅρκος ἔσαι ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων. Vulgata, *Iusjurandum erit in medio*) *quòd non extendit manum suam in rem proximi sui, & dominus rei accipiet* (Iuramentum; quod cum Chaldæis expressim addit Vulgata) *& ille non restituet. Et si furto surreptum fuerit ab eo, restitutionem faciet domino suo. Si lacerando lacerata fuerit* (à bestia) res יבאהו עד הטרפה לא ישלם *adducat is testem, laceratum non restituet* (ubi Hierosolymitani, si occidatur, יתי ליה מן איברוי כהד קטלא לא ישלם *adducat ex membris ejus in testimonium occisionis, nec restituet*, Onkelos יתי סהדין ותבי רלא ישלם Fagius vertit *adducat testes, & quod confractum est non restituit*, Regii, *afferat quod dilaceratum est in testimonium, & non restituet*, Chaldæus alter, *si lacerata fuerit* מן חיות ברא מייתי ליה סהדין או יבטיניה עד גופא דתיבר לא ישלם *à fera agri, afferat ille testes, aut venire faciat eum usque ad corpus laceratum, nec restituet*, Græci in Complutensi, Regia, Brilingeriana, aliis aliquot, Ἐὰν δὲ θηριάλωτον γένηται, ἄξει αὐτὸν ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ οὐκ ἀποτίσει, *Si à fera captum fuerit, adducet illum ad ostium, nec restituet*; sed nihil in Origine respondet τῷ ἐπὶ τὴν θύραν. In aliis autem legitur ibi ἐπὶ τὴν θήραν, *ad bestiam*. Sensus mirus! Sed ita Hervagiana, etiam & Romana. Syrus & Arabes de lacerato ipso in testimouium adducto loquuntur, uti & Iudæi Hispanienses, *traera testigo la arrabatada*) *Si quis*, ita pergit Lex sacra, *postulaverit à proximo suo, & id confractum fuerit vel mortuum, dominúsque non fuerit præsens, reddendo reddet. Sin dominus ejus præsens fuerit, non reddet. Si conductitium fuerit venit pro mercede sua.* Iam verò ad hæc Maimonides [b], juxta Talmudicos vetustos, הטוען את חברו במטלטלין והודה לו במקצת הוי משלם את מה שהודה בו ונשבע על השאר מן התורה שנאמר אשר יאמר כי הוא זה *Cum quis actionem instituerat in alium de rebus mobilibus* (quales illæ, dignoscetur ex eis quæ è generali heic nomine hoc mox excipiuntur) *& reus de parte fassus esset, pars ea actori restituenda. Sed de reliquo quod non confitebatur reus, ei jurandum erat ex lege, secundum illud* [c] *quam quis* aut *cum quis* (reus) *dixerit hoc*

b *Tract.* Toaion Wenetaien *cap.* 1. *&c. & videsis Talm. Babylon. tit.* Baba Metzia *cap.* 1. *fol.* 3. *&* 4.

c *Exod.* 22, 9.

hoc esse; veluti, actionem partim benè fundari, seu partem jure petitam. Ita etiam, si rem petitam omninò negaret, & testem haberet actor unicum, jurabat reus ex Lege. Ubi observat, עד אחד לכל עון ולכל חטאת אינו קם אלא קם הוא לשבועה *Testem unicum, licet generatim is non admittatur, admitti tamen ita ut ad Juramentum quis adigatur*, illius causâ. Et dein ille, אין לך מחויב שבועה מן התורה הוא כי מי שהודה במקצת המטלטלין ומי שחייבו עד אחד. והשומר *Ex lege ipsa nullus juramento* (forensi, ut reus) *obnoxius erat exceptis Tribus.* שהרי נאמר בשומר שבועת ה תהיה בין שניהם *Qui de parte rei mobilis petitæ confitebatur, Qui reus fiebat per testem unicum, & Custos; nam de eo dicitur*[d], *Juramentum Domini erit inter utrumque.* Atque horum quilibet, re Juramento negatâ, נפטר מלשלם restitutione absolvendus erat. Fuit autem aliorum Juramentorum in foro rem definientium, in actionibus, de rebus mobilibus, aliisque, veluti in locationis, conductionis, pignoratitia, aliis, usus, qui non ex Lege ipsa natus est, sed מתקנת חכמים *ex ordinatione Sapientum*; seu מדברי סופרים *è verbis* seu *præscriptis Scribarum*, & כעין של תורה *quasi ex lege*, seu ejusdem imitatione, ortum obtinuit. Et ex jure simili in actionibus ejusmodi reliquis ubi Legis Juramentum, ex sui natura, juxta antè ostensa, Locum non habuit, inolevit ut Juramento superiùs dicto *Impositionis* res decideretur. Si jurare recusaret, juramenti ex lege reus, res petita è bonis suis exigebatur. Si ita, qui ex Sapientum ordinatione reus esset, excommunicabatur & vapulabat. A reo interdum deferebatur Juramentum actori, sed haud aliud quam illud quod הסת *Impulsionis* vocatum. Sed verò Temperamenta heic adjicienda. Non omnes pariter ad juramenta sive Lege Sacrâ sive Sapientum scitis fundata, licet aliàs eis obnoxii, admittebantur. Quisquis חשוד על השבועה pro *suspecto de Juramento* haberetur, de quo scilicet suspicio meritò orta esset eum pejeraturum, adjurandus neutiquam erat; nec quidem, etiamsi id efflagitaret actor. Et quodquod antè falsò jurasset Juramentum sive Futile sive Vanum sive Depositi sive Testimonii (modò testibus perjurii convictus esset) suspectis hujusmodi connumerabatur, uti & quisquis פסול לעדות *Testimonio ferendo* ob infamiam impar esset, juxta superiùs dicta de eis qui judiciis arcebantur. Et qui pro suspecto sic haberetur, nomen illud non exuebat úsque dum ex sententia forensi vapularet & dein pœniteret. Posteà verò יחזור לכשרות *in conditionem rediit rectam.* Causis autem in ejusmodi, si juraret actor, res petita ei reddebatur. Etiam si, postquam judicium secundùm jurantem latum esset, testibus quis redderetur suspectus qui juràverat, rescindebatur judicium. Adeóque si, postquam juramento quis petitum negaverat, Testibus adductis probaretur eum falsò jurasse, & in suspectis numerabatur & restitutioni erat obnoxius. Nec quis pro eo qui de parte tantùm rei petitæ fassus esset ritè sumebatur, nisi fassus esset בפרוטה או יתר ויכפור בשתי מעה כסף או יתר *de Prota* (minutulo nummulo sic dicto seu nummuli pretio) *& negasset de duobus obolis argenteis, aut eo quod plus erat.* De nummulorum illorum valore scriptores obitèr qui de nummis Ebraicis[e]. Hoc ex scitis superinductis inva-

[d] *Ibid. comm.* 11.

[e] *Et videsis Maimonidem Tract.* Toaion Wenetaien *cap.* 3. §. 1 *&c.*

invaluit, licet adjurandi ex Lege, juxta jam dicta, reliqui etiam de *Prota* negata jurarent & generatim fuerit receptum, שכל פחות מפרוטה אינו ממון ואין בית דין נזקקין לו *quod Protâ minus esset, illud pro pecunia haud haberi, nec forensem ejusdem esse rationem ullam.* De more circa hæc judiciario compluria habet satis subtilia Maimonides. Ex rebus mobilibus quarum in causis sic Juramenti usus erat excipiebantur aliquot, etiam reverà mobiles. Adeóque ad sic exceptas & fundos seu prædia seu res immobiles Juramentum ejusmodi haud ex Lege attinuit. Res illæ fuere [f] Servi, Instrumenta seu Chirographa והקדשות *& res Sanctæ.* Harum aliquâ petitâ, ex Lege non adhibebatur Juramentum. Scilicet ajunt, id quod dicitur [g], *Si dederit quis proximo suo* excludere res Sacras, Pecuniam seu Argentum & ibi reliqua excludere fundos uti & servos שהוקשו לקרקעות *quoniam parilis est eorum cum fundis ratio.* Atque Chirographa excludebantur, שאין גופן ממון *quoniam ex sui natura neutiquam* pro Pecunia seu Bonis habita, ואינן אלא לראיה בהן *nec alius est eorum usus quàm ad Probationem.* Sed interim in Fundorum & Servorum & Chirographorum causas Sapientes superinduxere Juramenti Impulsionis usum, uti etiam, in causam Sacrorum, Juramentum instar illius à Lege præscripti à reo præstandum. Adjurandus non erat Surdus, Fatuus, Minor, ut reus.

f Maimonides Tract. Toajon cap. 5.

g Exod. 22, 7.

II. Cùm mutui Condictionem, actionem Depositi, furtive aliámque ejusmodi quis instituebat (quod tam ore tenùs quàm scripto legitimè fieri potuit) si reus exceptione hujusmodi uteretur, איני חייב כלום *non omninò reus sum*, seu אין לך בידי כלום *in manu mea*, seu *apud me nihil omninò tui est*, seu שקר אתה טוען *mendax es tu actor*, admitti noluere Synedri ejusmodi exceptiones ut satis legitimas, sed reum adigebant ut responderet de Facto ipso ab actore edito, veluti, Mutuò hoc non accepi, Depositum illud non recepi, Id furatus non sum. Neque generale illud exceptionis genus adhibendum voluere, ne reus causam ipsam non satis intelligens proniùs in perjurium delaberetur. Eodem modo Actori usurpanda erat expressa actionis causa, ut Depositi, Mutui, Furti, nec sufficiebat dicere, Est apud N. Bos meus, Ovis mea, pecuniæ meæ Mina. Actionis enim causa Synedris erat indicanda. Actionis formulam aliquam mutare pro libitu potuit actor [h] antequam testes adducerentur; non pòst, nisi אמתלא seu *probabilem causam* seu verisimilem ostenderet cur sic aliâ uteretur, nec è foro exiret priusquam secundam exhiberet. Scilicet, שמא אנשים רעים למדוהו טענות של שקר *ne mali homines* (si discederet) *docerent eum rationem falsas instituendi actiones.* Quoties autem Injuriarum actiones, Hereditatum, prædiorum vendicationes, id genus reliquæ lites instituerentur, similes adhibebantur Formulæ tam agendi quàm excipiendi, testésque adducendi, juxta antè dicta.

h Idem ibid. cap. 7. §. 8.

i R. Nachman tit. Baba Kama cap. 6. in Talm. Babylon. fol. 27, 2. Maimonides Tract. Sanhedrin cap. 2. §. 12. & vide eum ibi cap. 10. §. 8.

III. Ajunt autem [i], עביד איניש דינא לנפשיה אפילו במקום דליכא פסדא דנכסיה *Ritè homo judicabat seipsum (in seipsum legitimum ferebat judicium) etiamsi bona sua non minuerit.* Id est, ubi quis sive actor sive reus futurus ferret in aut de se Sen-

ten-

tentiam, quam & adversario enarraret, sive in Sententia illa commodum aliquod præstitueretur in compensationem adversario, sive nullum, properare ei necesse non erat ad Forum, sed, si postmodum ritè accitus se sisteret & Sententiam suam, ut in aut de se latam, Synedris ostenderet, אין סותרין את דינו *non oppugnabant* aut *rescindebant sententiam ejus.* Quod tamen ita temperatum; אם יש בידו כח הואיל וכרת וכהלכה הוא עושה *modò facultas ei esset, ita ut juxta Leges & mores receptos faceret.* Forte ex more hoc legitimo judicandi seipsum, ortæ sunt Locutiones aliquot S. Pauli, summi inter Judæos Christianósque sui temporis, Theologi & Jurisconsulti. Vox illa singularis αὐτοκατάκριτος *à seipso damnatus* ei usurpatur[k], *Et beatus*, inquit[l], ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν ἐν ᾧ δοκιμάζει. *qui non judicat* (damnat) *seipsum in eo quod probat.* Alibi item[m], ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω, οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, *sed neque meipsum judico; nihil enim mihi conscius sum.* Quasi sui ipsius judicium, res fuisset notissima. Cui quidem necessariò prævium erat illud[n] δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτόν, *Probet seipsum homo.* Exempla etiam sunt judicandi seipsum, in eis quæ libro superiore de Excommunicando seipsum afferuntur. Etiam & ejusmodi usus in Christianismo reperitur. Nam tametsi plerunque, in Synodis Christianis, hæreticorum damnatorum eorúmque sequacium pœna esset Excommunicatio & anathematismus, ísque à plerisque in alios sic pronuntiatus & subscriptus, aliqui nihilominùs Patres non in alios subscribendo pœnam illam pronuntiabant, sed seipsos tantùm illorum communione sententiâ privabant. Exemplum habetur in Concilio Ephesino[o], ubi Acacius Melitenæ Episcopus Nestorium subscriptione damnans, Rejicio, inquit, ut impia, dogmata ejus, ἀλλότριον ἐμαυτὸν τῆς τῶν τοιαῦτα φθεγγομένων κοινωνίας ποιῶν seu κρίνων, *méque ipsum ab illorum qui talia proloquuntur, communione alienum esse facio* seu *judico.* Paulo post etiam ibi Euoptius Ptolemaidis Episcopus, ἀλλότριον ἐμαυτὸν καὶ τῆς κοινωνίας αὐτοῦ καὶ πάντων τῶν τὰ αὐτὰ φρονούντων αὐτῷ καθίστημι, *Alienum meipsum à communione tum illius tum omnium ejus disciplinam amplexantium constituò.* Ejusmodi sunt alia, nec tamen adeò obvia. Jure quidem Cæsareo scimus expressim inhiberi, Ne quis in sua causa judicet vel jus sibi dicat; qua de re titulus est & Lex unica in utroque Codice[p], in Basilica[q] etiam recepta & observari solita. In MS. meo Codice Theodosiano legitur *ad Bassum ppo* (puto pro *præfectum Prætorio*) pro eo quod est in editis, *ad Gracum* & in Justinianeo *ad Gracchum.* Item posterior Legis pars illic, *Cùm enim omnibus in se propriam dicendi facultatem jura summoverint, iniquum admodum est, licentiam sententiæ dandæ tribuere. Data Kal. Decemb. Valente & Valentiniano Augustis Consulibus.*

k Ad Tit. 3. 11.
l Ad Rom. 14, 22.
m 1 Corinth. 4, 3.
n Ibid. cap. 11, 28.
o Part. 2. pag. 188. edit. Rom. 1618.
p C. Theodos. lib. 2. tit. 2. C. Justinian. lib. 3. tit. 5.
q Lib. 7. tit. 3. § 32.

IV. In causis civilibus (non capitalibus) si planè errâssent Synedri, ipsi se conscii corrigebant[r] & secundum jus receptum, id est, כהלכה, instaurabant judicium, &, ubi fieri potuit, rem malè judicatam restituebant. Ubi in urbe aliqua alibíve actor & reus esset qui נתיצבו בדין *litem suam utrinque graviorem validis astruerent rationibus*, id est, quorum causa sententiæ ferendæ erat idonea, sed diffi-

r Maimonid. Tract. Sanhedrin cap. 6.

difficilis, licet eorum alter postularet ut potiùs ad Synedrium Magnum eam in judicium deducerent, ne scilicet Synedri illi minores forte errarent, postulatio ejusmodi (extra casus aliquot statim ostensos) nihili habebatur. Sed parendum erat Synedris illis. Etiam postulanti litigatori rationem sententiæ in scriptis, ea concedebatur. Sed verò, אם הוצרך לשאול דבר מבית דין הגדול שבירושלם כותבים ושולחין ושואלין ודנין להם בעירם כפי מה שיבא בכתב ביד בית דין הגדול *Si opus erat ut consuleretur in re aliqua Synedrium Magnum illud Hierosolymitanum, per literas & nuntium id faciebant, & sententiam ferebant in urbibus suis juxta id quod in scriptis acciperent à Synedrio Magno.* Jam dicta verò ita temperabantur, ut, si in condictione ex mutuo actor diceret נלך לבית דין הגדול כופין את הלוה ועולה עמו שנאמר עבד לוה לאיש מלוה *adeamus Synedrium Magnum, cogerent reum ut ascenderet cum illo, secundum illud quod scriptum est*[s], *qui mutuo accipit servus est ei qui mutuò dat.* Ita etiam, ubi reus sibi rem alienam contrectatam vindicaret, actórque vellet ad Synedrium Magnum litem deduci, cogebant Synedri Minores reum illuc etiam ascendere. Et parile jus in aliis similibus usitatum. Adeóque Appellatione interlocutoria ad Synedrium Magnum sic uti illis fas erat. Quæ sic intelligenda, ut lis tunc tantùm ad Synedrium Magnum ita deducenda esset, quando Testes aliæve probationes præstò essent. Aliàs enim Juramento tantùm res finiebatur. Atque obtinuit, ut etiam, ex disciplinæ suæ ejusmodi vetustioris imitatione, ubique alienas per terras in condictione ex mutuo apud qualescunque ex Ebræis inter se judices, אם אמר המלוה נלך למקום פלוני שבארץ פלוני לפלוני ופלוני הגדול ונדון לפניו בדין זה כופין את הלוה והולך עמו וכן הוא מעשים בכל יום בספרד *Si dixerit actor eamus ad locum N. qui in Terra N. ad N. & N. virum magnum* (ex eis qui inter eos judiciis præficiebantur) *& judicemur coram eis in hac lite, cogant reum ut cum illo abeat. Atque ita fieri solitum quotidie in Hispania.* Sic Maimonides. Quod ad Synedrorum demùm in sententiis ferendis numerum attinet, ubi diffidebant[t], בדיני ממונות מטין על פי אחד בין לזכות בין לחובה *in Causis pecuniariis* (non capitalibus) *unico pars major præponderabat sive ad condemnandum sive ad absolvendum*; seu הולכין אחר הרוב *pars major præponderabat* in judiciis ejusmodi. Atque hoc ajunt fundari Lege Sacra[u] illa quam, aliquoties ante citatam, interpretantur quasi ejusdem verba illa אחרי רבים להטות *de post plures inclinando* tantundem in causis hujusmodi præcepissent. Unde explicat Maimonides, בר״א בדיני ממונות ובשאר דיני אסור ומותר וטמא וטהור וכיוצא בהן *quod intelligendum de Judiciis Pecuniariis & reliquis Judiciis circa Ligatum & Solutum seu Vetitum & Illicitum versantibus & circa mundum & immundum & similia*; quod aliter obtinuisse in judiciis Capitalibus superiùs est ostensum, in quibus major pars ut binis alteram superaret, opus erat. Et כל אלו הדברים inquit Maimonides, קבלה הם *Et omnia hæc dicta, sunt Cabalistica*, seu per Cabalam, à seculis vetustissimis, tradita. In judiciis Triumviralibus, si unus absolveret, alter damnaret, & Tertio non liqueret, aut si Bini sive absolverent sive damnarent, & Tertio non liqueret, Bini judices alii adjiciebantur. Et parilis ratio erat inter hosce quinque, qui si similitèr dissentirent, Bini itidem adjiciendi. At verò si horum

[s] Proverb. 22, 7.

[t] Misna tit. Sanhedrin cap. 4. Maimonid. Tract. Sanhedrin cap. 8.

[u] Exod. 23, 2.

rum quatuor ſive abſolverent ſive condemnarent & Quinto non liqueret, aut ſi Tres abſolverent, unus damnaret, & alteri non liqueret הולכים אחר הרוב *pars major præponderabat*, & juxta eam ſententia erat ferenda. Si Bini abſolverent, totidémque damnarent, & Tertio non liqueret, adſciſcebant ſibi Binos alios, quod etiam, ſi ratio, ejuſmodi ob diſſenſum, poſtularet, iterandum erat uſque ad Septuaginta unum, ſeu numerum Synedrii Magni. Cum illo perventum eſſet, ſi 35 damnarent, totidémque abſolvérent, & unico non liqueret, cum hoc illi agebant ut in partem alteram ſe ritè perſuaſus conjiceret; ואם לא חזר לא הוא ולא אחר מהן הרי הדבר ספק ומעמידין את הממון בחזקת בעליו *& ſi non ſententiam mutaret nec ipſe nec alius quiſquam ex alterutra parte, cauſa planè in dubio reſtabat*, & velut interdicto, uti poſſidetis, aut utrubi, res ab illis ſociebatur. Nec quis tenebatur rationem aliquam reddere, cur ſibi non liqueret.

Cap. XIII.

I. *De* Judiciis Capitalibus. *Eorum uſus haud legitimus in* Minoribus *Synedriis, ubi* Magno, *in Templo, locus non eſſet. Horum, in nonnullis &* Civilium *diſcrimina.* Maimonidis *editiones aliquot emendatæ.*

II. *Mirandum, de* Præmonitione *actionibus* Capitalibus *eiſque in quibus* Verberum pœnæ *uſus neceſſaria; ſeu de* Juris *aut* Facti ignorantia *præſumta.*

III. Teſtimonia, Abſolutio, Condemnatio. Confeſſio. Inebriatio. Executio. *Morte plectendum anteibat* Præco *clamitans. Sæpiùs in Synedrium, ad* novum judicium *ſubeundum, reducebatur* damnatus. Fœmina Gravida. *Plectendi* Sacra. *Ad quoſnam potiſſimùm ſpectaret ipſa* executio. *Si damnatus morte fugiens* alio in Synedrio *ſiſteretur.*

IV. Pœnarum Capitalium *genera.* Formulæ *ad eas ſpectantes.*

V. *Quinam* Lapidandi, Comburendi, Gladio feriendi, Strangulandi.

VI. *De pœna* Verberum *forenſi. Modus ejuſdem. De* Famæ Reſtitutione, *poſt Flagellationem.*

VII. *Regulæ juxta quas, tranſgreſſoribus* Verbera, *ex diſciplina recepta, infligi ſolita. De* ſingulari *eorum* pœna *qui* Tertiò, *eodem in genere flagellis plectendo, quod* Exciſioni *obnoxium eſſet, tranſgrederentur.*

VIII. Numerus *eorum qui* flagellis, *juxta Legis ſenſum, puniendi, CCVII. De* aliis *ita* puniendis *ex jure ſuperinducto.*

IX. *De pœnæ* Flagellationis Fuſtigationiſque *apud alias Gentes,* Romanos *veteres,* Græcos, Mahumedanos, Sinenſes, *frequentia.*

X. *Miſcellanea de* Judiciis Synedrorum, *tum* Capitalibus *tum* Civilibus. Suffragia, *ſententiæ definitivæ,* ſingularia *nec ab ipſis* divulganda, *nec ipſis Litigatoribus* cognoſcenda. Mortis *&* Verberum *pœnæ, uti & aliæ, ex*

jure superinducto. Ministrorum *seu* Lictorum *Synedrii* existimatio *&* fides. *De* Excommunicationis *forensis ritu, nonnulla.* Exilium.

XI. *Genera* Decem *eorum qui in* testimonium *à Synedriis neutiquam* recipiendi; Fœminæ, Servi, Minores, Fatui, Surdi quibuscum copulantur Muti, Impudentiores, Propinqui: Falsi *seu* perjurii *ritè convicti. Et de* Testium *falsorum* pœna, seu Talione. *De Testimonio* Pontificis Maximi.

XII. *De* Philonis *libello De* Judice. *Monitum ejus, de consulendis in Iudiciis difficilioribus* Pontifice *&* Sacerdotibus.

QUÆ ad Iudiciorum Capitalium formulas spectant, habentur obitèr aliquot in superioribus. Usum autem horum haud legitimum admittunt[a] fuisse in Synedriis Vigintitriumviralibus ullo tempore, nisi in quo Synedrio Magno, aut locus esset aut considendi libertas in Conclavi illo Lapideo, seu *Liskat hagazith*, ei Hierosolymis, in Templo, proprio; qua de re plura inferiùs, ubi de Continuatione agitur. Sed mirum forsan videatur, quod tradunt[b], סנהדרין שפתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב הרי זה פטור עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין ואחר כך יהרג *Si Synedrium totum* (simul omnes Synedri) *in Capitalis actionis initio, ut unanime, reum damnaret, is liber erat, seu velut absolutus, usque dum aliquot eorum eum absolvendum velle saltem visi oppugnarent eos qui damnarent. Postmodum vero* (nec ante) *morte plectendus erat.* Sed sensus est, in judiciis Capitalibus ita fuisse Synedris deliberandum discutiendúmque, ut non sine agitatione in utranque partem causæ præviâ, argumentísque tam de innocentia quàm de facinore allatis, Sententia capitalis ferretur. Quod sanè satis humanum. In amplioribus aliquot splendidioribúsque Maimonidis editionibus legitur heic סנהדרין גדולה שפתחו וגו׳ *Si Synedrium Magnum* &c. quasi periocha illa ad Magnum tantùm attinuisset. Et quidem periochæ proximè sequentis initium est סנהדרי קטנה *Synedrium minus.* Unde forsan גדולה *magnum* velut antecedenti proprium perperàm natum est. Neque enim in vetustissima ejus editione illud legitur, neque in illa quæ cum *Ceseph Misna* prodiit, neque in codicum MS. quibus utor alterutro גדולה ibi habetur, uti nec in Gemara Babylonia[c] unde illud hausit Maimonides. Et quod sequitur de קטנה *Minore* Synedrio, necessarium erat ut illud sic nominaretur, quoniam dissentientium invicem suffragiorum numerus, in judiciis Capitalibus, juxta Vigintriumviralem Constitutionem ibi, secundum ea quæ superiùs[d] memorantur, ejúsque incrementum simul ad Septuaginta unum, si res postularet, explicatur. Sed incrementi ejusmodi nullus erat in Synedrio Magno usus, ut & ibi monet Maimonides[e]. Synedrum qui ideò calculum in judicio capitali tulit quòd in absolvendo damnandóve sequax tantùm esset alicujus collegarum suorum, nec ex sententia sui sibi rem dirimere posset, dicebant[f] violare Legem illam sacram[g], לא תענה על ריב לנטות *non respondebis in causa ut declines*, ubi Onkelos, לא תתמנע מלאלפא מה דבעינך על דינא *neque intermittas* seu *desinas*

a *Gemar. Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 7. *Maimonid. Tract.* Sanhedrin *cap.* 14. §. 12.

b *Maimonides Tract.* Sanhedrin *cap.* 9.

c *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1.

d *Cap.* 5. §. 2.

e §. 3.

f *Maimonid. citat. Tract. cap.* 10, 11, *&c*

g *Exod.* 23, 2. *ubi tantundem* Meciltha.

desinas docere quod tibi videtur in judicio. Qui, dum causa capitalis ventilabatur, absolvendum reum voluerat, in adversam partem transire nequibat, ante ipsam Sententiam prolatam. Tunc enim licuit. Etiam si moreretur aliquis qui absolvendum, inter ventilandum, vellet, suffragii ejus ratio habebatur perinde ac si loco suo sederet. Suffragia inibantur מצד à latere seu à postremis & deinceps, non à Primo seu Principe, quod aliter obtinuit in causis Civilibus[h]. Si quis מן התלמידים *ex Discipulis* (fortè eis qui Ordines illos Vigintitriumvirales conficiebant) profiteretur se posse ostendere reum damnandum משתקין אותו *silentio eum cohibebant*; si verò absolvendum, מעלין אותו עמהן לסנהדרין אם יש ממש בדבריו שומעין לו ואינו יורד משם לעולם ואם אין ממש בדבריו אינו יורד משם כל היום כולו *ascendere faciebant eum secum in Synedrium, ubi si promissum præstitisset, eum sequebantur, nec inde illi omnino erat discedendum; etiam si promissum non præstitisset, non ei discedendum erat toto illo die.* Si ita errassent Synedri ut satis jam cognoscerent se capitaliter damnatum absolvere debuisse, judicium suum rescindebant ipsi; non itidem, si absolutum rescissent fuisse damnandum, nisi in causis ex ipsa Lege sacra planè capitalibus, seu[i] בדבר שמודין בו הצדוקין *in re aliqua quam etiam agnoscerent Saducæi*, quibus Lex sacra recepta, sed non Traditiones & jura superinducta. Atque ita interpretantur illud suum Talmudici, *In judiciis capitalibus,* מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה *redeunt* (priorem rescindendo sententiam) *ad absolvendum, nec tamen sic redeunt ad condemnandum.* Causæ civiles rite terminabantur sive interdiù sive nocte, eodémque die qualicunque, excepto tamen ex Majorum institutis, feriâ sextâ, qui Sabbatum præcessit. At Capitales tantùm interdiù tractabantur in absolutionem, sed non, ante crastinum saltem, in condemnationem, לפיכך אין דנין דיני נפשות לא עש״ ולא ערב יט״ שמא יתחייב ואי אפשר להורגו למחר *Adeóque non judicabant* seu *agitabant causas capitales pridiè Sabbati & pridiè diei alicujus festi, ne si fortè damnandus foret reus, morte nequiret die crastino plecti.* Custodiæ igitur reo interim tradito, feriâ primâ seu proximâ, post festum, non sacrâ, causa inchoanda. In Suffragiis circa causas pecuniarias & quæ ad Munditiem & Immunditiem attinebant, ineundis, Pater & Filius & Magister & Discipulus pro Binis generatim habebantur. Atqui in Capitalibus, etiam & ubi Verbera infligenda, & Neomeniæ sanctificatione & Intercalatione anni, Pater & Filius pro unico numerabatur, uti & Magister & Discipulus.

h Misna tit. Sanhedrin cap. 4. Maimonides locis citatis.

i Gemar. Babylon. tit. Sanhedrin cap. 4. fol. 33, 2.

II. Non rite quis judicium Capitale, aut illud quo flagellatione reatus luendus esset, deducebatur, nec facinori pœnâ aliàs debitâ afficiendus erat, citra התראה *Præmonitionem*[k] quâ innuunt, reum, hoc nomine, in jus vocatum non condemnandum nisi de Lege ipsa in quam peccaverat, ita antè præmonitus fuisset, ut satis sciret se pro reo habendum fore. Aliter ob præsumtam iuris ignorantiam absolvendus erat. Quod quidem in causis Capitalibus universis obtinuit præter unicam illam, ex Lege Sacra[l], de seductore. Maimonides, המסית אין דינו כשאר דיני נפשות מכמנין לו את העדים ואינו צריך התראה כשאר הנהרגים

k Maimonid. tit. Sanhedrin cap. 11. & 12.

l Deut. 13, 6.

Se-

Seductoris judicium discrepat ab aliis judiciis capitalibus. Plures in eum afferuntur testes, neque necesse erat ut pravia ei esset præmonitio, ut in causis cæteris, ubi reo mors immineret. Nec capitaliter accusatum in jus rapi voluit Synedrium, nisi qui accusarent ipsi eum rite præmonitum fuisse asseruissent. Et Maimonides, אחד תלמיד חכם ואחד עם הארץ צריך התראה שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד שמא שוגג היה *Jus parile est Discipuli Sapientis & cujuscunque è vulgo. Utrisque necessaria est Præmonitio. Quæ non aliam ob causam introducta est, quàm ut discerni posset inter sponte patratum & patratum ex ignorantia* (sive Juris sive Facti) *ne scilicet ex ignorantia reus, pœnâ plecteretur forensi.* Formula Præmonitionis hujusmodi erat. Dicendum erat facinus patraturo, פרוש או אל תעשה שזו עבירה היא וחייב אתה עליה מיתת בד״ או מלקות *Abstine, aut minimè fac, quoniam transgressio est hoc cujus nomine Sententiæ Synedrii Capitali obnoxius eris, aut verberum* seu *flagellationis pœna*, & אם פירש פטור וכן אם שתק או הרכין בראשו פטור ואפילו אמר יודע אני פטור עד שיתיר עצמו למיתה ויאמר על מנת כן אני עושה ואחר כך יהרג *Si abstineret* (id est, si eum abstinuisse ex præmonito dixerant Præmonitionis testes) *absolvendus erat, uti etiam, si taceret*[m] *aut ex vultu ejus judicium captarent, imò, etiamsi respondisset, Scio ego. Liber heic erat usque dum etiam morti seipsum ipse permitteret & diceret, Ideò faciam. Et tunc morte erat plectendus.* Adjicit, וצריך שיעבור ויעשה תכף להתראה בתוך כדי דבור אבל אחר כדי דבור צריך התראה אחרת *Oportuit etiam ut transgrediendo rem patraret statim post præmonitionem & dum ea verba fierent. Postmodum enim patrato facinori, alia necessaria erat Præmonitio.* Sed verò si adeo[n] esset præfractus, ut præmonitionibus pluribus non omninò obediret, morte tandem multabatur. A tertia scilicet præmonitione, juxta morem puniendi eos qui verberibus obnoxii tertio, eadem in causa, rei peragerentur; de quibus mox itidem dicetur. Neque ex confessione propria[o] quisquam sine testibus morte multandus.

m *Vide etiam Maimonidem tit.* Sanhedrin *cap.* 18. §. 5.

n §. 7.

o *Maimonid. tit.* Sanhedrin *cap.* 18. §. 6.

III. Testes seu Accusatores, qui in idem quasi apud eos recidebant, gravissimè hortabantur in actionibus Capitalibus Synedri, ne homicidio se agendo temere implicarent. Exhortationis Formulam habent[p] bene prolixam in qua de discrimine Judiciorum Civilium & Capitalium monebant, דיני ממונות אדם נותן ממונו ומתכפר לו דיני נפשות דמו ודם זרעו תלוין בו עד סוף כל העולם *In Judiciis Pecuniariis* seu *Civilibus fas esse homini res suas pro libitu disponere, idque innocentèr, sed in Judiciis Capitalibus, Sanguinem ejus* (actoris & testis) *posterorúmque eorum inde pendere usque ad finem mundi*, & Caini exemplum memorabant. Et dein, לפיכך נברא אדם יחידי בעולם ללמד שכל המאבד נפש אחת מן העולם מעלה עליו כאילו אבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת בעולם מעלין עליו כאילו קיים עולם מלא הרי כל באי עולם בצורת אדם הראשון הם נבראים ואין פני כל אחד מהן דומין לפני חברו. לפיכך כל אחד ואחד יכול לומר בשבילי נברא העולם וגו׳ *Idcirco etiam creatus est Adam solus in Mundo, ut inde disceremus, quemlibet qui Animam unam* (personam) *destrueret è mundo, censendum esse, perinde ac si destruxisset mundum plenum, & quemlibet qui salvam faceret animam unam, censendum esse quasi mundum ple-*

p *Maimonides Tract.* Sanhedrin *cap.* 12. & 13.

plenum salvum fecisset. Ecce universi in mundum venientes sunt instar Adæ primi creati, nec inter eos est facies qui alterius faciei similis est. Unde etiam quilibet possit dicere, propter me creatus est Mundus &c. Et summatim dein monebant ut cautissimè interrogatis responderent [q]. Si centum adessent testes, quemlibet per se ac seorsim examinabant, & juxtà sive absolvebant sive comdemnabant. Sed ita, ut si non satis liqueret ex suffragiorum numero reum esse absolvendum, אוסרין אותו עד למחר ובו ביום מזדווגין הסנהדרין זוגות וגו' *custodiæ cum usque in crastinum traderent. Illo autem die, in paria se tribuentes Synedri*, pauculum tantùm comedebant, nec vinum omninò die illo gustabant, sed inter se de causa etiam in noctem totam conferebant, quâ de re etiam suprà [r] dictum est. Sic die Crastino in forum redeuntes suffragia sua quisque per se tulêre, pro libitu sive absolvens sive damnans. Si verò dissensus ejusmodi interveniret, ut, juxta superiùs dicta, ob numeri in suffragiis ferendis defectum, res rite definiri nequiret, adsciscendi erant plures etiam usque ad 71, si res postularet, juxta jam antè ostensa. Scribæ autem suffragia eorúmque rationes colligebant. Sententiâ condemnationis latâ, Synedri in locum procul à Synedrio situm duci faciebant reum, ubi pœnam Capitalem subiret, quò trahunt illud [s] *educ blasphemum extra castra.* Maimonidi videtur, distantiam loci fuisse, aut esse debuisse circa milliaria Sex, qualis inter Mosis Synedrium, ad ostium Tabernaculi seu in Levitarum castris, & castra Israelitarum. Hoc tamen in Idololatræ pœna sic temperabatur, ut is Lapidaretur, si commodè fieri posset, aut ad Portam Civitatis, ubi reus erat, aut si frequentia ibi esset Cuthæorum על פתח בית דין *ad ostium Synedrii.* Neque differenda erat judicii executio, אלא יהרג בזמנו *Die suo* (quo damnatus est) *morte erat plectendus.* Etiam fœmina gravida ita morte plexa; sic tamen, ut ea vapularet, usque dum embryo aut necaretur, חדר גופא הוא - *cum unum esset cum ea corpus*, aut in lucem prodiret, & dein eodem die morte afficeretur. Ita tamen [t] ut, dum sic ad supplicium ducebatur reus, si innocentiam ejus, utcunque in foro antè damnati, satis asserere potuisset quis, liberandus esset. Præco etiam hanc in rem qui anteibat clamitans, איש פלוני בן פלוני יוצא ליסקל על שעבר עבירה פלונית ופלוני ופלוני עדיו כל מי שיודע לו זכות יבא וילמד עליו *Homo iste N: Filius N. prodit Lapidandus* (& parilis opinor in reliquis executionibus Capitalibus) *ob culpam Talem, & Talis & Talis fuere rei Testes. Si quis eum insontem esse docere potest, accedat & rationes suas explicet.* Si adesset qui id facere posset, redux in Synedrium novum subibat judicium. Quod itidem fiebat semel ac iterum si ipse utcunque diceret se posse innocentiam suam ostendere aut se absolvendum fuisse. Dein autem, si in verbis ejus vis nulla reperiretur, in executionem tertiò educebatur. Sed verò etiam quotiescunque ita eductus sic faceret, si modò יש בדבריו ממש *in verbis ejus vis aliqua* aut quid solidi videretur, pariter in judicium novum redux fiebat. Quod ut commodiùs in via intelligeretur, assignabantur ei Bini Discipuli Sapientum, quibus verba ejus perpendenda, unde tunc aut in Synedrium reducendus erat aut executioni mandandus. Cum decem cubitis à pœnæ loco reus abesset, Deo confessio-

[q] Videsis Misnam tit. Sanhedrin cap. 4.

[r] Cap. 10. §. 2.

[s] Levit. 24. 14.

[t] Misna tit. Sanhedrin cap. 6.

fessionem eum edere jubebant, שכל, inquit Misna, דרך כל המומתין מתודין שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא *quoniam ita omnibus morte plectendis confitendum est. Nam confitenti sors est in seculo futuro.* Si reus se formulam confessionis nimiùm nescire se diceret, jubebant eum hâc uti, תהא מיתתי כפרה על כל עונותי *sit mors mea expiationi pro omnibus peccatis meis*; ídque licet innocentem se existimaret. Et post Confessionem hujusmodi, משקן אותו קורט של לבונה בכוס של יין כדי שתטרף דעתו וישתכר ואחר כך יהרג במיתה שהוא חייב בה *ad mortis pœnam præberi solitum granum thuris in poculo vini, ut turbaretur mens ejus. Et inebriaretur. Et tunc morte ei debitâ plectebatur.* Si reus sic morte plectendus tunc sacrificaverat, noluere eum morti tradendum usque dum, ubi ex sacrificii natura fieri posset, donaretur ipsi מדם חטאתו ואשמו *pars aliqua Sacrificii sui pro peccato & transgressione.* Etiam, si ipse non sacrificarat, ejus nomine, antequàm morti traderetur, sacrificabatur. והעדים הם ההורגין אותו בכל מיתה שיתחייב בה ורוצח שלא הרגוהו עדיו חייבין להמיתו כל אדם *Et Testes in causa ejus eum morte plectebant, qualicunque mortis generi esset obnoxius. Homicidam si testes non morti traderent, Homines universi* (præsentes) *id præstare tenebantur.* Die quo judicio forensi quis morte plexus erat, Synedris fas non habebatur quidquam comedere. Ratio autem mira; הו״ בכלל לא תאכלו על הדם scilicet hoc, ut *observandum continetur etiam in illo Legis* [n], *non comedetis super sanguinem.* Propinquis morte plexi (cujus nomine nec Luctus ullus publicus) & Synedri & Testes amicè salutandi erant, ut sententiam juxta veritatem latam sic agnoscerent. Si morte sic in Synedrio Vigintitriumvirali damnatus fugeret atque prehensus coram Synedris aliis sisteretur, causis in universis Capitalibus, excepto Homicidio, denuò res ventilanda erat. At in Homicidæ causa sufficiebat, si bini adessent qui de Priori sententia tantùm satis testarentur, unde morti jam erat tradendus. Si quis extra Terram Israeliticam à Synedrio ejusmodi qualicunque Ebræorum, juxta facultatem sibi illic permissam, morte damnatus in Terræ Israeliticæ Synedrium se fugâ contulerat, judicium in eum latum omninò rescindendum erat, nisi iidem essent ipsi heic Synedri qui extra Terram judicassent.

n Levit. 19, 26.

IV. Pœnæ in Foro Capitales, erant Quadruplices. Lapidatio, Combustio, Gladius (quarum obvia in Pentateucho mentio) & Strangulatio. Nam ajunt [x] מפי משה רבינו למדו שכל מיתה האמורה בתורה סתם היא חנק *Ex ore Mosis magistri nostri doceri, omne Mortis infligendæ in Lege genus simpliciter* seu *generatim sine adjectione aliquâ dictum, significare Strangulationem.* Gladius ad homicidas spectabat, & ad homines Urbis incitantis [y] ad Idololatriam. Tres illæ reliquæ, ad Synedria tantummodo sive Magnum sive Minora attinebant, ex legis sensu. Neque in judicio Regio (de quo inferiùs) earum ullius usus legitimus. In judiciis enim Regiis Capitalibus, Gladio soli locus erat. Gravior habebatur Lapidatio quàm Combustio, atque hæc Gladio, uti & hic Strangulatione. Si harum binis quis damnaretur, graviori plectendus erat. Si ita resisteret damnatus ut morti ei debitæ non submitteret, Testes tunc eum quocunque mortis

x Maimonid. Tract. Sanhedrin cap. 14.

y Deuter. 13, 15.

mortis genere interficiebant, quod aliis è populo, nisi à testibus rogatis, non licuit; extra causam homicidæ, quem sic resistentem cuilibet à populo interficere fas erat. Et si testes eum cohibere nequirent liber erat. Sepulchris patrum non condebantur morte sic plexi. Sed ex disciplina veteri Bina habebantur, quæ à Synedriis præstituta, sepulchreta; alterum Lapidandis & Comburendis, alterum Gladio puniendis & Strangulatione. Ossa tamen licuit propinquis colligere & in Sepulchris patrum condere. A capitalibus pœnis abstinentiores se debere esse profitebantur; unde vocare solebant, velut convicio, Synedrium quod morti intra Septennium quempiam tradidisset, סנהדרין חבלנין *Synedrium Destructorium* [z]. Sed interim pro facinorum frequentiâ, reos morte, quocunque tempore legitimo, damnabant; ita tamen ut eodem in die binos neutiquam judicarent, nisi idem utriusque facinus eadémque pœna, ut Adulteri & Adulteræ. Lapidabatur [a] reus ad hunc modum. E suggestu binis hominis staturis alto à Testibus pronus in Saxum dejiciebatur, nudus præter verenda. Sed fœmina non alibi nuda, quàm in pectore quod in Saxum illidendum. Si non ita moreretur, jactu Lapidum populus circumstans eum interficiebant. Blasphemus & Idololatra lapidatus adeóque mortuus, etiam trabi in terra fixæ alligatus suspendebatur. Sed ante occasum solis sepulturæ tradendus. Inde Josephus [b], μείνας δι' ὅλης τῆς ἡμέρας εἰς θέαν τῶν ἁπάντων θαπτέσθω νυκτός· Οὕτως γὰρ καὶ οἱ ὁπωσοῦν ὑπὸ τῶν νόμων ἀναιρεθῆναι καταχριθέντες, *Toto die in spectaculum omnium manens noctu sepeliendus erat. Quemadmodum etiam Lex obtinuit de cæteris morte punitis.* Quantum nempè ad sepulturam. Ex Lege scilicet Sacra hoc de suspendio sibi habuere. De Blasphemo capiunt illud de suspenso Mosaicum quod generaliùs multò sonare videtur; *Quando* [c] *fuerit in homine peccatum morte dignum & interfectus fuerit, & suspenderis eum in ligno, non pernox erit cadaver ejus super lignum, sed sepelies eum eadem die* כי קללת אלהים תלוי quod quidem sonat *quia maledictio Dei est suspendiosus*. Sed Rabbini intelligunt tantùm de Lapidando mortuo. Et verba illa variatim ab interpretibus versa reddit Onkelos, על דחב קדם יי אצטלב אר *quoniam pro eo quod peccavit coram domino suspensus est.* Judæi Hispanienses, *que maledicion de Dio colgado*; Syrus ibi, ܡܛܠ ܕܡܢ ܕܡܨܥܪ ܠܐܠܗܐ ܢܙܕܩܦ *nam qui blasphemaverit Deum, suspendendus*; uti & versio Samaritana. Idem Judæi Mauritanienses, لان من اجل الذي اخطي الله علق. Alii tantundem; ان صلب لما افتري علي الله quasi verba fierent tantùm de Blasphemo. Et Idololatram parili cum Blasphemo jure censent, eisdémque verbis contineri, הוא המגדף is [d] *qui blasphemus est*. Comburendus [e] fimo immergebatur usque ad genua. Tunc linteum durius; molliori involutum, collo ejus circumdatum à testibus hinc inde trahebatur usque dum os aperiret, in quod stannum aut plumbum liquefactum injiciebant, quo viscera com-

z Videsis Misnam tit. Maccoth cap. 1.

a Misna tit. Sanhedrin cap. 6. & Maimonides Tract. Sanhedrin cap. 15.

b Origin. 4. cap. 8.

c Deuter. 21, 23.

d Numer. 15, 30.

e Misna tit. Sanhedrin cap. 7. & Maimonid. loco citato.

comburerentur. Gladii pœna erat Decollatio. Strangulandus fimo etiam immergebatur usque ad genua. Tunc Linteo guttur ei constrictum, usque dum animam efflaret. Trabea suspendiosi, saxa quibus Lapidandus interiit, Gladius quo quis sic decollatus, & Linteum jam dictum in Strangulatione, videtur etiam illud in combustione adhibitum, נקברין בתפישת הנהרג אבל לא בקבר עצמו *Sepelienda erant propiùs ac morti traditum, sed non in eodem quo ille sepulcro.*

V. Specierum Reorum morte forensi damnandorum, numerum faciunt Triginta sex. Lapidandos ajunt [f] fuisse Octodecim;

[f] Misna *tit.* Sanhedrin *cap.* 7. & *Maimonid. Tract.* Sanhedrin *cap.* 14.

- I. Concumbentem cum Matre,
- II. Cum Uxore Patris,
- III. Cum nuru sua,
- IV. Cum puella desponsata,
- V. Cum Masculo,
- VI. Cum bestia,
- VII. Mulierem attrahentem in se bestiam,
- VIII. Blasphemum,
- IX. Stellarum cultorem [g],
- X. Qui dederat de semine suo Molocho,
- XI. Qui consuluerat Ob,
- XII. Qui consuluerat Iideoni,
- XIII. Seductorem in Idololatriam,
- XIV. Impulsorem in Idololatriam, privatum,
- XV. Veneficum,
- XVI. Sabbatum profanantem,
- XVII. Patrem aut Matrem execrantem,
- XVIII. Filium rebellem seu inobedientem.

[g] *Videsis Maimonid. Tract. de Idololatria &* More Nebochim *part.* 3. *cap.* 41.

Comburendos Decem;

- I. Filiam Sacerdotis adulteram,
- II. Concumbentem cum filia sua,
- III. Cum nepte ex filia,
- IV. Cum nepte ex filio,
- V. Cum Uxoris filia,
- VI. Cum Uxoris nepte ex filia ejus,
- VII. Cum nepte ex filio ejus,
- VIII. Cum socro sua,
- IX. Cum socrus suæ matre,
- X. Cum matre soceri sui.

Quibus subjicitur, והוא שנא עליהן בחיי אשתו אבל לאחר מיתתה אשתו הרי הן בכרת בלבד בכלל העריות *Obtinebat hoc, quoties quis concubitu sic peccaret, super-*

stite

ftite uxore fua. Eâ autem mortuâ, obnoxius erat tantùm Excifioni (pœnæ divinitùs infligendæ, de qua ampliter libro primo) *in omnibus inceftûs peccatis.*

Gladio puniendos,

I. Homicidam,
II. Qui publicè ad idololatriam, út urbis pars, impelleret.

Strangulandos fex;

I. Concumbentem cum alteri nupta,
II. Percutientem Patrem feu Matrem fuam,
III. Qui furatus effet Ifraelitam,
IV. Senex feu Presbyter rebellis feu inobediens,
V. Pfeudo-prophetam,
VI. Qui prophetabat בשם עבו״ם *velut cultor ftellarum*;

Leges ad facinora hæc fpectantes, in Mofaicis cuique funt obviæ.

VI. Proxima, ex Lege facra, Neci erat Pœna Talionis ob membrum corporis aliquod cum injuria minutum[h], & dein Pœna Verberum expreffim fic præfcripta[i]. *Si lis fuerit inter homines, accedent ad judicium, & judicent eos juftificéntque juftum, impium verò condemnent. Et fi fuerit* (בן הכות *filius verberationis*) *dignus qui verberandus fit impius, dejiciat* (inclinari faciat) *eum iudex & cadat eum coram fe,* כדי רשעתו *juxta impietatem ejus,* במספר *in* aut *fecundum numerum. Quadraginta* (plagis) *verberet eum & non addat, ne fortè fi addiderit verberare eum ultra verberationem illam magnam, contemtibilis fiat frater tuus in oculis tuis.* Vulgata, *profternent eum & coram fe facient verberari. Pro menfura peccati erit & plagarum modus ita duntaxat ut quadragenarium numerum non excedant; ne fœdè laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus.* Ex hac lege verbera reo (violationis Præcepti negativi, cum temperamentis infra oftendendis; nec itidem Affirmativi; quæ מצות לא תעשה & מצות עשה appellitant) in foro infligebant non folùm Synedri Majores fed etiam Triumvirales[k], ita tamen ut, temporibus recentioribus, non alii Triumviri quàm qui Ordinati effent feu manuum Impofitione creati, nec omninò privati feu Presbyteri illi è vulgo pœnam hanc ritè irrogarent. Nec verò verberandus quis citra Præmonitionem & teftes adhibitos, ut in judiciis capitalibus. Manibus verberandi columnæ hinc inde alligatis, Lictor nudum eum pectore tenùs reddebat. Poft eum lapis pofitus, cui infiftebat minifter habens in manu fua lorum taurinum quo cædebat inclinantem eum & in ventre & in tergo, ídque femper coram Judicibus. Dum cædebat eum Lictor, הגדול שבדיינים *Judicum præcipuus*, ut præco, clamabat quod in Lege[l] habetur, *Si non obfervaveris, ut omnia facias verba Legis hujus* &c. *omninò mirabiles efficiet Dominus plagas tuas & plagas feminis tui* &c. addens ex alio loco[m], *Quapropter obfervabitis verba federis hujus* &c. Et tandem adjicie-

h *Exod.* 21, 24. *Levitic.* 20, 19. *Deuter.* 19, 21.
i *Deuter.* 25, 1.
k *Maimonid. Tract.* Sanhedrin *cap.* 16. & *Tit. Talmudico* Maccoth.
l *Deuter.* 28, 58.
m *Ibid.* 29, 9.

jiciebat, *Ipſe*[n] *autem miſericors expiabit iniquitatem.* Quæ & iterabat, ſi finieꝛat ante verberum numerum finitum. Si inter cædendum moreretur, nihili erat. Ne autem Legem de non adjiciendis numero quadragenario plagis forſan tranſgrederentur, excedi nolebant Triginta novem, licet reus ſive robuſtiſſimus, ſive pertinaciſſimus eſſet. Unde etiam Joſephus[o] vocat plagas ex Lege infligendas, *μιᾶς λειπούσας τεσσαράκοντα*, *unâ minùs quadraginta*, & S. Paulus, à Judæis, inquit[p] *πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον*, *quinquies quadraginta, una minùs accepi.* Qua de re etiam optimè doctiſſimus J. Buxtorfius pater in Epiſtola dedicatoria, ad Abbreviaturas Rabbinicas. Et Ebræis ſolenne erat illas vocare ארבעים חסר אחת quod idem ſonat. Sed numerus pro reatûs & perſonæ conditione minor etiam erat & pro Synedrii libitu varius. Atque ita ut ex ſententia ſtatim exequenda præſtitui ſolitus, excedi non deberet, licet debilitate rei inter flagellandum perſpectâ, ritè minui poſſet. Sed verò ſi quis pœnam hanc bis ſimul mereretur, quadraginta interdum excedebant uſque in numerum aliquem intra 79, aut, pro libitu, tempora verberationibus ſingula aſſignabant. Si inter cædendum, conſpurcaret ſe fimo aut urinâ ſuâ, liber erat. Illuc enim trahunt etiam verba ſacra[q], *ne contemtibilis fiat frater tuus in oculis tuis.* Si alligatus ſe ſolveret fugerétque, reducendus non erat. Pœna ſic affectus חוזר לכשרותו *regulariter rectitudini ſuæ*, ſeu ſtatui priori in integrum reſtituebatur; nec crimine commiſſo exprobrandus; quò etiam ſpectare volunt verba ſacra jam dicta, ad quæ ajunt, כיון שלקה הרי הוא אחיך *cum fuerit verberatus, ecce tunc etiam frater tuus eſt.* Addunt etiam de quibuslibet exciſioni (כרת) ſeu pœnæ illi divinitùs infligendæ (de qua libro primo) obnoxiis, indéque verberibus affectis; נפטרו מידי כריתן *ſoluti ſunt inde Exciſione ſua.* Etiam Pontifex Maximus, licet à Triumviris aliiſve Synedris ritè verberatus[r], חוזר לגדולתו *reſtituebatur in majeſtatem ſuam*, nedum Sacerdotes reliqui. Hoc autem in ראש הישיבה ſeu *Conſeſſus* aut *Synedrii principe* ita temperabatur, ut ille ſic verberatus, אינו חוזר לשרותו *haud reſtitueretur ad præfecturam ſuam.*

VII. Regulas tradunt, juxta quas tranſgreſſores aut Verberum pœnas luebant, aut eis obnoxii neutiquam erant. Vapulabat[ſ] quiſque;

I. Præceptum tranſgrediens Negativum, quod itidem כרת *Exciſione* puniendum, nec Capitali, ex Forenſi judicio, pœnâ aliquâ; ut comedens Adipem aut Sanguinem, aut Fermentum in Paſchate.

II. Negativum tranſgrediens, cujus nomine quis mortis reus בידי שמים *manibus Dei infligenda*; ut qui comederet טבל *fructus nondum decimatos*, ſeu uſui communi nondum ritè idoneos, aut Sacerdos immundus comedens oblationem mundam.

III. Tranſgrediens Negativum שיש בו מעשה *in quo actus manifeſtus*, ſeu res actu geſta; ut carnem cum ſanguine comedens, veſtimenta heterogenea induens.

IV. Ubi

[n] Pſalm. 78. 38.
[o] Originum lib. 4. cap. 8.
[p] 2 ad Corinth. cap. 11, 24.
[q] Deut. 25, 2.
[r] Gemar. item Hieroſolymitana ad tit. Horaijoth cap. 1. fol. 19. col. 4. & ad cap. 6. fol. 47. col. 1.
[ſ] Maimonides Tract. Sanhedrin cap. 18. Et vide More Nebochim part. 3. cap. 41.

IV. Ubi verò in præcepto actus ejuſmodi non erat, nec intentioni ſimplici animi utcunque pravæ, nec verbis pœna hæc debita habebatur, extra cauſam pejerantis, ac alium in nomine Domini execrantis. Quò ſpectare videtur Joſephi [t] illud, ubi Polybium reprehendit quòd ſcripſerat Antiochum regem ideo periiſſe quod voluerat Dianæ Templum ejúſque donaria diripere. Τὸ γὰρ ait μηκέτι ποιῆσαι τὸ ἔργον βουλευσάμενον οὐκ ἔστι τιμωρίας ἄξιον, *Voluiſſe enim tantùm nec feciſſe, pœnâ dignum non eſt.* Quo nomine ut impius reprehenditur etiam à nonnullis Joſephus. Certè ob conatum & apertam animi in facinoribus aliquot atrocioribus propenſionem, etiam necem jure apud Ebræos irrogari fas fuiſſe expreſſim docent Talmudici [u]; qua de re nos item alibi [x].

V. Si quis capitalitèr in foro accuſatus, reus peragi nequiret, nec tamen ſuſpicione gravi careret, pœnam ideò hanc non obibat.

VI. Nec quis violans Negativum quod reſtitutione & ſolutione damni terminabatur; ut de Rapina, Furto.

VII. Ex כל לאו שניתק לעשה *Negativo aliquo quod tenderet in factum aliquod præſtandum quod in eo affirmativè expreſſum eſſet*, reus non vapulabat niſi Affirmativum prorſus prætermiſiſſet. Ut in Lege de matre à pullis non tollenda [y], ſed dimittenda, & pullis capiendis, & in Lege [z] de angulo agri non metendo &c. ſed pauperi & peregrino relinquendo.

VIII. Nec על לאו שבכללות *ob Negativum* violatum, *cujus objecta eſſent multiplicia*, variatim complexa, ſeu לאו אחד שכולל ענינים הרבה *Negativum quod res in ſe contineret plures.* Exemplum afferunt, *Non* [a] *comedetis ad* vel *ſuper ſanguinem* [b].

IX. Et demùm, שאר כל הלאוין שבתורה לוקין עליהן *Ob Negativum quodcunque aliud in lege occurrens, reus vapulabat.*

Si quis verò ob Negativi, Exciſionem in ſe continentis, violationem, ſemel, iterúmque, in foro vapulâſſet, ac tertiò reus ipſius ejuſdem deprehenderetur, non verberabant eum, אלא מכניסין אותו לכיפה והוא מקום צר כפי קומתו ואינו יכול לשכב בו ונותנין לו לחם צר ומים לחץ עד שיצרו מעיו ויחלה ואח״כ מאכילין אותו שעורים עד שכריסו נבקעת *Sed tradebant* [c] *eum carceri* (quaſi arcæ) *qui locus erat anguſtus, ſtaturâ ejus non altior, nec ejuſmodi ut in eo decumbere poſſet, ubi dabant ei panem & aquam miſeriæ, uſque dum langueſceret, & dein hordeo eum ſatiabant, uſque dum venter ejus rumperetur.* Et quantum ad Præmonitionem adeò neceſſariam habitam, & ſatis miram, ajunt כל אלו שלא קבלו עליהן התראה מכין אותן מכות מרדות הואיל וחטאו בכל מקום אפילו על איסור של דברי סופרים מכין אותן מכות מרדות *Omnes eos qui Præmonitioni inobedientes eſſent, plagas obibant* (pro fori placito) *contumaciæ debitas, quomodocunque peccarent, etiamſi*

inter-

t Antiquit. 12. cap. 13.

u Miſna tit. Sanhedrin cap. 8. Maimonid. Tract. Rozah cap. 1. & More Nebochim part. 3. cap. 40.

x De Jure Naturali & Gent. lib. 4. cap. 3. &c.

y Deuter. 22, 6.

z Levitic. 19, 9. & videſis Ceſep'i Miſna ad Maimonid. tit. Sanhedrin cap. 16. §. 4.

a Levit. 19, 26.

b Videſis More Nebochim part. 3. cap. 46.

c Videſis Miſnam tit. Sanhedrin cap. 9.

interdictum à Scribis superinductum violarent. Illis enim etiam plagis contumaciæ (quæ eis, quæ ex ipsa Lege sacra debitæ, accessere) *obnoxii erant.* Ex constitutione autem veteri inolevit, ut nemo aut neci (qua de re antè monitum) traderetur aut pœnæ verberum ex Confessione sua, sed tantum ex aliorum Testimonio. Ne scilicet ipse ex animi impotentia & malitioso accusatorum impetu præsumto temerè persuasus, ad id, cujus reus non omninò esset, agnoscendum, ærumnosi contestationis incommodi evitandi gratiâ, perperàm adigeretur. Adjicit Maimonides, וכללו של דבר גזירת של כלך היא *Atque hoc totum ex decreto regio evenit.*

d Maimonid. Tract. Sanhedrin cap. 19.

VIII. Numeros exhibent eorum qui Flagellis ritè puniendi [d]. Qui Negativum aliquod violarent præceptum, cujus pœna כרת seu *Excisio* divinitus expectanda esset, nec debita ei in Synedrio aliquo pœna capitalis haberetur, fuere XXI.

- I. Concumbens cum sorore,
- II. Cum Amita,
- III. Cum Matertera,
- IV. Cum Uxoris sorore,
- V. Cum fratris uxore,
- VI. Cum uxore Patrui,
- VII. Cum muliere in menstruis,
- VIII. Comedens Adipem,
- IX. Sanguinem,
- X. Fermentum in Paschate,
- XI. Comedens in Die Expiationum,
- XII. Qui opus aliquod faceret eodem die,
- XIII. Comedens residuum Sacrificii voluntarii, die tertio [e],
- XIV. Abominationem Sacrificii pacifici die tertio,
- XV. Immundus comedens carnem Sanctam,
- XVI. Immundus intrans in Atrium Templi,
- XVII. Immolans Sancta extra Templum,
- XVIII. Elevans Sancta extra Templum,
- XIX. Commiscens oleum Unctionis,
- XX. Fundens oleum Unctionis,
- XXI. Commiscens incensum.

e Levitic. 7, 17.

Qui verò puniendi erant בידי שמים *manibus Dei* (pœna omnino Excisioni cognata, sed interim ab ea discriminari solita) ob negativum aliquod præceptum violatum in quo actus aliquis seu affirmativum etiam quid contineretur, adeóque verberandi, fuere XVIII.

- I. Extraneus (non ex ordine sacro) comedens de Oblatione magna, Theruma dicta,

II. Ex-

II. Extraneus comedens de Oblatione Decimæ,

III. Extraneus comedens de primogenitis postquam advenerint in Hierosolyma,

IV. Extraneus comedens, חלה *placentam*[f] sacram, f Numer. 15. 20.

V. Quivis comedens טבל, *fructus nondum rite decimatos* ac usui communi idoneos,

VI. Comedens ex massa, antequam placenta sacra offerretur,

VII. Sacerdos immundus, comedens oblationem mundam,

VIII. Sacerdos intrans in Sanctum Sanctorum cum ibi illi ministerium nullum,

IX. Sacerdos exiens è Templo, cum ministerium ejus illic ei incumberet,

X. Levita se immiscens ministerio Sacerdotali,

XI. Extraneus ministrans in Templo,

XII. Instar extranei habebatur מחוסר בגדים *Sacerdos non rite vestitus*, adeóque pariter vapulabat,

XIII. Sacerdos immundus, ministrans,

XIV. Vino ebrius, ministrans,

XV. טבול יום *lotioni obnoxius*, ministrans,

XVI. Non ritè expiatus (Die solenni) ministrans,

XVII. Nudatus capite, ministrans,

XVIII. Qui Laceratis vestibus, ministrat.

Præter hosce fuere CLXVIII. juxta Legem verberandi, præceptorum Negativorum violationis nomine, quibus nec Excisio nec Capitalis pœna forensis contineretur.

I. Imaginem faciens,

II. Etiam ad ornatum tantùm,

III. Ex creaturis aliquam velut Numen obtendens fictitium,

IV. Statuam erigens[g], ad cultum, g Levitic. 26, 1.

V. Lucum in Templo plantans,

VI. Saxum figuratum, in cultum,

VII. Votum concipiens, nomine idoli,

VIII. Jurans per nomen ejus,

IX. Commodum sibi ex eo faciens,

X. Urbem ex sententia forensi[h] destructam ob Idololatriam reædificans, h Deuteron. 13.

XI. Commodum sibi inde faciens,

XII. Gentilium placita observans,

XIII. Divinus[i], i Deuter. 18. 10.

XIV. Dies superstitiose observans,

XV. Augur,
XVI. Incantator,
XVII. Mortuos sciscitans,
XVIII. Abradens nomen Dei; cui conjungitur demoliens ex altari saxum, lignum aliquod Templi comburens, & similes,
XIX. Extinguens altaris ignem,
XX. Ascendens in illud per gradus,
XXI. Intrans in Atrium, vestibus immundis,
XXII. Fluxu seminis laborans; & similes, intrantes in Montem Templi,
XXIII. Vectes arcæ amovens [k],
XXIV. Pectorale dimovens ab Ephodo [l],
XXV. Lacerans foramen interulæ [m], Ephodi,
XXVI. Sacrificium offerens super Altare aureum [n],
XXVII. Sacerdos intrans in Templum שלא בשעת עבודה *non tempore ministerii sui*,
XXVIII. Corpore vitiatus (בעל מום) illuc intrans,
XXIX. Ebrius illuc intrans,
XXX. Corpore vitiatus, ministrans,
XXXI. Incircumcisus ministrans,
XXXII. Sacerdos immiscens se ministerio Levitico,
XXXIII. Sacerdos qui Capite nudo intraret in Templum,
XXXIV. Sacerdos intrans in Templum, vestibus laceratis,
XXXV. Corpora vitiata (בעלי מומין) inter sanctificata referens,
XXXVI. Ea immolans,
XXXVII. Sanguinem eorum spargens,
XXXVIII. Suffumigans Sacrificia eorum,
XXXIX. Corpora vitiata, pro Gentium Sacrificiis, offerens.
XL. המטיל מום בקדשים בזמן המקדש *Qui vitium admitteret in sanctificatis, tempore Templi* (Ita Maimonidis typis editi omnes. Sed MSS. & Arundellianus & meus, non habent illud בזמן המקדש)
XLI. העובד בקדשים *operans cum sanctificatis* [o],
XLII. Tondens ea [p],
XLIII. Suffumigans seu incendens cum fermento aut melle [q],
XLIV. Comburens [r] primitiarum Sacrificia,
XLV. Offerens sine [s] Sale.
XLVI. Meretricis mercedem [t] aut pretium Canis offerens,
XLVII. Ponens oleum in oblationem pro peccato,
XLVIII. Ponens super eam Thus,
XLIX. Ponens oleum in sacrificium Uxoris, à viro Zelotypo, suspectæ,
L. Ponens super illud Thus,
LI. המבדיל בחטאת העוף [u] *dissecans avem, in sacrificio pro peccato*,

k *Exod.* 25, 15.
l *Ibid.* 28, 28. & 29, 21.
m *Ibid.* 29, 32. & 39, 23.
n *Ib.* 40, 5 & 26.
o *Deuter.* 15, 19.
p *Ibidem.*
q *Levitic.* 2, 11. & 12.
r *Levitic.* 2, 12.
s *Ibid.* 13.
t *Deuter.* 23, 19.
u *Levitic.* 1, 17.

LII. המימר

LII. המימר בקרשי מזבח *morosius negligens sancta Altaris*,
LIII. Comedens carnem Sanctificatam, quæ immunda esset reddita,
LIV. Comedens ex eis quæ sanctificationi non idonea,
LV. Sacerdos comedens carnem sanctissimam (è קרשי קרשים) extra atrium,
LVI. Extraneus comedens carnem sanctissimorum אחר מהן רמים, *post diffusum sanguinem*,
LVII. Extraneus comedens carnem primogeniti,
LVIII. Sacerdotis filia extraneo nupta, comedens Armum & Pectus [x], etiam post viri obitum, [x] *Vide Levit.* 10, 14. & 22, 12.
LIX. Profana comedens Therumam, seu Oblationem frugum primariam,
LX. Comedens sancta Leviora extra Hierosolyma,
LXI. Comedens sancta Leviora ante Sanguinis sparsionem,
LXII. Comedens primogenitum extra Hierosolyma,
LXIII. Comedens Decimam secundam, אחר שראה פני הבית *postquam viderat faciem Templi*, extra Hierosolyma,
LXIV. Sacerdos comedens primogenita, postquam Hierosolyma accederent antequam relinquerentur in atrio,
LXV. Sacerdos comedens primogenita extra Hierosolyma postquam relinquerentur in atrio.
LXVI. Comedens Decimam secundam, quæ immunda fieret Hierosolymis, antequam redimeretur,
LXVII. Immundus comedens Decimam secundam, quæ munda esset, Hierosolymis,
LXVIII. Comedens Decimam secundam in luctu (quale jus obtinuit in eis quæ de reliquis sanctis essent)
LXIX. Incircumcisus qui comederet sanctam carnem aut Therumoth,
LXX. Comedens de oblatione frumentacea Sacerdotis, seu ex alia re שהוא כליל באישים *quod debuerit esse holocaustum*,
LXXI. Comedens ex carne pro peccato oblata quæ comburenda, & parile jus de cæteris comburendis,
LXXII. Pascha cum fermento immolans,
LXXIII. Os ejusdem frangens, sive in Primo sive in Secundo Paschate,
LXXIV. Qui de carne paschatis efferret extra legitimum comestioni sodalitium,
LXXV. Comedens è carne ejus extra sodalitium illud,
LXXVI. Comedens illud crudum aut coctum,
LXXVII. הנהנה מן הקרש במזיד *sponte sibi commodum faciens ex sanctificato*,
LXXVIII Comedens fructus non Decimatos,

LXXIX. Comedens de carne bestiæ lapidationi damnatæ,
LXXX. Comedens pecus seu bestiam immundam,
LXXXI. Comedens volucre immundum,
LXXXII. Comedens piscem immundum,
LXXXIII. Comedens Reptile ex volucrium genere,
LXXXIV. Reptile Terrestre,
LXXXV. Reptile Aquaticum,
LXXXVI. Reptile qualecunque terrestre, etiamsi nondum creverit,
LXXXVII. Vermes in fructibus decerptis,
LXXXVIII. Morticinium,
LXXXIX. A fera discerptum,
XC. Membrum animalis viventis comedens,
XCI. Comedens גיד הנשה nervum femoris in Jacobi lucta[y] contractum.
XCII. Comedens carnem in lacte,
XCIII. Coquens carnem in lacte,
XCIV. Comedens de messe nova ante manipulum allatum[z],
XCV. Fructus incircumcisos comedens[a],
XCVI. Heterogenea vineæ comedens,
XCVII. Mixturam fermenti in Paschate,
XCVIII. Fermentum אחר חצות *post mediam noctem*,
XCIX. Retinens Fermentum in potestate sua,
C. Bibens vinum cultui extraneo sacrum,
CI. Naziræus comedens fructum vitis,
CII. Naziræus rasus,
CIII. Naziræus mortuo inquinatus,
CIV. Locum corrosionis lepræ radens[b],
CV. Signa lepræ incidens aut adurens,
CVI. Colens vallem in qua vitula decollaretur[c],
CVII. Seminans agrum Israeliticum, anno septimo,
CVIII. Putans arbores in anno septimo,
CIX. Metens in messe sponte natum[d], בלא שנוי, *aliter atque præscriptum est*,
CX. Vindemians בלא שנוי,
CXI. Seminans in Jubilæo,
CXII. Metens in eo בלא שנוי,
CXIII. Vindemians in eo בלא שנוי,
CXIV. Qui angulum[e] agri sui pauperi non dederit,
CXV. Qui ex vindemia non dederit pauperi,
CXVI. Qui spicilegium collegerit nec pauperi dederit[f],
CXVII. Qui uvas in vinea relinquendas, pauperi non dederit,

y Genes. 32. ult.
z Levit. 23, 10.
a Ibid. 19, 23.
b Levit. 13, 33.
c Deuter. 21, 4. & vide More Nebochim part. 3. cap. 40.
d Levitic. 25, 5.
e Levitic. 19, 9 & 23, 22.
f Levit. 19, 9.

CXVIII. Qui

CXVIII. Qui manipulum oblivione in agro relictum ceperit, nec pauperi dederit[g],

CXIX. Qui ceperit Matrem cum pullis nec dimiserit Matrem,

CXX. Semina heterogenea in satis seminans,

CXXI. Heterogenea in vinea seminans,

CXXII. Arbores heterogeneas ubicunque insitione conjungens,

CXXIII. Commisceri faciens bruta heterogenea,

CXXIV. Uti solitus heterogeneis,

CXXV. Os jumenti, dum laborat, obturans,

CXXVI. Immolans hostiam & prolem ejus,

CXXVII. Qui à proximo pignus acceperit, nec reddiderit ei,

CXXVIII. Pignus Viduæ non reddens,

CXXIX. In Pignus accipiens utensilia[h] vitæ quotidianæ necessaria,

CXXX. Testis falsi convictus, qui solvendo non esset,

CXXXI. Qui percusserit proximum הכאה שאין בה שוה פרוטה *impulsione quasi nihili.*

Nam שוה פרוטה nummulum minimum significabat. Atque si pluris quàm ille, aut æqualis, percussio censeretur, damni restitutione, non verberibus luenda[i]. Neque enim de minori lis aliqua rite instituebatur.

CXXXII. Filius rebellis בעדות ראשונה *ex testimonio primo.*

Quod ut rectè, simul cum eo quod antè[k] occurrit de Filii rebellis, patrem aut matrem Execrantis, aut Percutientis pœna capitali, intelligatur, disciplina de Filio in parentes utcunque reo, obiter explicanda. De Execrante[l] & Percutiente[m], Leges sacræ sunt obviæ, uti & illa[n] כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ואמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם וט' *Si habuerit homo filium protervum & rebellem qui noluerit audire vocem Patris sui, & vocem Matris suæ, & cum castigaverint eum, noluerit audire eos, apprehendent eum pater ejus & mater ejus, educéntque eum ad Presbyteros civitatis illius & ad portam loci ejus, dicéntque ad Presbyteros civitatis illius: hic filius noster protervus & rebellis est, nec vult audire vocem nostram* (זולל וסובא) *comessator est & potator* (ubi Græci συμβολοκοπῶν οἰνοφλύγει, *comessationibus vacans vino inebriatur*; Vulgata, *comessationibus vacat & luxuriæ atque conviviis*; Onkelos זלל בשר וסבי חמר *vorax carnis & potator vini* quemadmodum & Chaldæus alter; tantundem quidem alii veterum, dum rectè vertunt *vorax & ebriosus*, uti Syrus & Judæi Mauritanienses, unde Hispanienses Judæi *tragador y borracho*, a glutton and a drunkard; Sed Saadias Gaon, وهو مصرف فمفرط في الحرام *exercere se solet & intemperans est in illicitis*; Jaiana editio habet مسرف pro مصرف quod in idem satis recidit) *Lapidabuntque eum omnes viri civitatis suæ ut moriatur, & eliminabis malum de medio tui, ut omnes Israelitæ audientes timeant.* Atque lex hæc procul-dubiò eadem est quam πάτριον νόμον *legem patriam*, etiam in concilio Berytiensi[o],

g *Deut.* 24. 19.

h *Exod.* 22, 26. *Deut.* 24, 6 & 17.

i *Vide Maimonid. Tract.* Sanhedrin *cap.* 16. §. *ult.* & *c.* 20. §. 11.

k §. 5. *pag.* 539. *num* 18. & *pag.* 540. *num.* 2.

l *Exod.* 21, 17.

m *Ibid.* 15. & *Levitic.* 20, 9.

n *Deut.* 21, 18.

o Ioseph. lib. 16. cap. 17. tytiensi [o], nuncupavit Herodes ubi filios suos, velut sibi insidiatos accusabat, de quibus legem patriam, seu Judaicam ait jubere, *εἰ τοῦ κατηγορηθέντος οἱ γονεῖς ἐπιθοῖεν τῇ κεφαλῇ τὰς χεῖρας, ἐπαναγκὲς εἶναι τοῖς περιεστῶσι βάλλειν καὶ τοῦτον ἀποκτείνειν τὸν τρόπον, ut si cui* (sic) *accusato* (filio) *parentes manus imponant capiti, necesse habeant circumstantes saxis eum ferire &c. in hunc modum interficere.*

p Lib. 4. cap. 8. Josephus autem legem generatim intelligit [p] de cunctis *τῶν νεωτέρων juniorum* qui *περιφρονῶσι τοὺς γονεῖς καὶ τιμὴν αὐτοῖς μὴ νέμωσιν ἢ δι' αἰσχύνην ἢ διὰ ζώεσιν, ἐξυβρίζοντες εἰς αὐτοὺς, parentes suos contemserint & debitum honorem præ pudore aut contumacia reddere eis neglexerint, & insuper contumaces & protervi in eos fuerint.* Et quantum ad rationem judicii heic adhibendam, *πρῶτον* inquit ille, *λόγοις αὐτοὺς νουθετείτωσαν οἱ πατέρες. Αὐτοκράτεις γὰρ ἀπὸ φύσεως οὗτοι δικασταί, hos primùm verbis parentes moneant. Nam hos natura fecit idoneos judices.* Ex monitis parentum, sic saltem primis, si emendaretur liberorum arrogantia, veniam eis dari debere vult, Nec magis de Filio quàm Filia legem capere videtur. Et dein si monita neutiquam proficere viderent parentes, in lapidationis pœnam educendos esse ait. Sed verò Magistri subtilitates habent ut de reverentia liberorum erga parentes, ita de quolibet eorum in eos contumaciæ genere, & q Maimonides Tract. Mamarim cap. 5. demùm eos judicandi ratione, sæpiùs perquam miras [q]. Legem de Lapidatione Patrem vel Matrem execrantis, sic interpretantur, ut locum haberet non minùs ubi parentes mortui quàm ubi superstites, nec tamen sine Præmonitione & Testibus, ut in reliquis criminibus capitalibus, nec nisi execraretur per nomen Dei aliquod proprium. Sed verò, אם קללם בכינוי פטור מן הסקילה ולוקה *Si execraretur eos per cognomen aliquod, Lapidandus non erat, sed verberandus,* ut cum quemquam alium ex Israelitis fuisset execratus. Nec lege hac volunt contineri avum aut aviam. Percutiens item parentum alterutrum strangulandus non erat, nisi præcederet Præmonitio & Testes adessent, ut in ejusmodi reliquis, nec nisi ועשה חבורה *percussione intulisset vulnus* aut *vibicem.* Etiam abstinendum erat filio medico seu chirurgo à vena parentis secanda, aut cute ejus incidenda, ne vibicis aut vulneris sic ipse autor fieret, nisi nemo alius præstò esset qui rectè opus facere posset. Nec in Patrem qui filiorum suorum aliquem occiderat, Vindex sanguinis legitimus erat filius ejus aliquis superstes. Certæ Matris spurius, eam percutiens, reus heic habebatur; non itidem si patrem quem ipsa tantùm affirmaret, percussisset. Nec Lapidandus nec Strangulandus erat על פיה *ex dicto ejus.* Ancillæ autem aut Cuthææ (aliæ editiones habent כותית, aliæ נכרית *extraneæ*, non Judææ) filius hoc nomine neutiquam reus erat. Quin Proselytus qui concipiebatur non בקדושה *in sanctitate* (id est, antequam per baptismum mater ejus transierat in Judaismum) tametsi in sanctitate natus esset, neque Execrationis neque Percussionis lege tenebatur. Haud enim illic maternitas ejusmodi, quæ reum illum faceret; cujus, uti & aliorum ejusmodi, ratio petenda ex eis quæ de Proselytis alibi tradidimus. De servo heic ajunt, אין לו יחוס אלא הרי אביו כמו שאינו אביו לכל דבר אע״פ שנשתחררו *ille genus* seu *prosapiam non habebat, sed pater ejus erat, quasi non omninò pater ejus, idque*

idque etiamsi manumitteretur. Filius minister Synedrii in quo pater aut mater Flagellanda, eos flagellare non debuit, uti nec Excommunicationem in eos aliáve mandata forensia quibus sive vis aliqua sive execratio inerat exequi, extra causas binas, quæ velut in unicam recidunt. Cum nimirùm sive seductores [r] essent sive r Deut. 13, 6.
incitatores [s] in Idololatriam. Jus illic singulare heic ortum ajunt ex illo [t], neque s Ibid. 12.
parces ei neque celabis eum. Si pater in foro adjurandus esset à filio, usus obtinuit t Ibid. 8.
ut abstineretur à שבועת האלה שהרי זה בא לקללת אביו אלא משביעו שבועה שאין בה אלה *Juramento in quo execratio, quoniam res tenderet in Patris execrationem. Adjurabant autem eum per juramentum in quo execratio non* (expressim) *contineretur.* Etiam interdictam observant non solùm Percussionem corporalem. Sed כל המכוה אביו או אמו אפילו בדברים ואפילו ברמיזה הרי זה ארור כפי הגבורה שנ׳ ארור מקלה אביו ואמו *Quisquis percusserit patrem aut matrem etiam verbis, etiam nutu,* (id est, contempserit) *maledictus est ex ore Numinis, juxta illud* [u], *Ma-* u Deut. 27, 16.
ledictus qui vilipenderit patrem suum, & matrem suam, quò trahunt illud Salomonis [x] *oculum qui patrem subsannat & vilipendit* ליקהת אם *doctrinam matris* (vulgata, *partum matris*, unde Duacenses, **the travail of his mother** / ubi x Prov. 30, 17.
Græci γῆρας *senectutem*) *hunc eruent corvi torrentis* &c. Etiam ob parentes sic tantùm despectos licuit Synedrio, להכות מכת מרדות ולענוש כפי מה שיראו *flagellatione contumaciæ debita uti, eósque aliter pro arbitrio punire.* Dum adjiciunt [y], y Maimonid.
præstandum ut Honorem singularem ita & Timorem erga Parentes utrosque, Tract. Mamarim cap. 6.
idque ex legibus sacris illis, *Honora* [z] *Patrem tuum & Matrem*, & *unusquisque* z Exod. 20,
Matrem suum & patrem timebitis, observant, הקדים אב לאם לכבוד והקדים אם 12.
לאב למורא ללמד ששניהם שוים בין למורא בין לכבוד *In præcepto de Honore ponitur* a Levit. 19, 3.
pater ante matrem, in eo de Timore, mater ante patrem, ut inde discamus utrosque pariles esse quoad & Honorem & Timorem. Timoris heic exempla dant; nec stare nec sedere in parentum loco, neque verba eorum contradicere aut in ea cavillari, nec nomine suo eos compellare, sed dicere, אבא מרי *Abba Domine* & אמא מרתא *Amma Domina.* Honoris exempla; victum & vestitum ab eis recipere, & si pauperes illi, ea quibus careant, ex suo suppeditare, quod etiam ex judicio forensi, si ultrò non fieret, cogebatur. Nec coram patre sedendum erat, uti nec coram Magistro; ita tamen ut, si pater discipulus esset filii, ei coram filio standum non esset, sed filio ejusdem Magistro standum. Res paternas diligentissimè curare debuit filius. Filiæ pariter ac filii præceptis de Honore ac Timore Parentum tenebantur, quæ scilicet non in aliena potestate, ut uxores. Sed Filia Vidua aut repudiata non minùs ac filius obligabatur. Injuriæ à parentibus illatæ, utcunque graviores, à liberis patienter ferendæ. At si pater filium puberem seu majorem percuteret, Excommunicandus erat, velut is qui sic violarat interdictum illud [b], *coram cæco non pones offendiculum*, quo res inhonestæ ac indeco- b Levitic. 19, 14.
ræ vetitæ. Si filius videret patrem legem aliquam transgredientem, dicendum ei non erat, *Pater transgrederis verba legis*, sed *Pater anne scriptum est in lege hoc vel illud*, rem in præsenti innuens, ut ita consulentis non admonentis personam erga patrem induceret. Noverca, patre superstite, ab filio honoranda, licet mater-

ter non fuerit. Ratio שזה בכלל כבוד אביו *quoniam hoc in eo continetur quod est honorare patrem.* Etiam ex superinducta lege adjiciunt, שיהיה אדם חייב בכבוד אחיו הגדול כבכבוד אביו *quemlibet etiam obligari ad fratrem majorem honorandum; ut ad patrem.* Jam verò de Filio rebelli illo, crimen in lege de eo ob quod ita inde puniendus erat, ajunt fuisse tantùm in illo זולל וסובא *comessator est & potator,* & quòd [c] זולל הוא האוכל בשר ברעבתנות וסובא השותה יין ב־רעבתנות *comessator est qui carnem voracius ederet, & potator qui vinum voracius biberet.* Sensum dein hujus legis mirum habent quem recepisse se dicunt totum מפי הקבלה *è cabala* seu *traditione* vetustissima. Scilicet, neminem heic lapidandum, nisi qui bonis à patre surreptis emeret sibi Carnem & Vinum, ad gulosè devorandum, eáque in sodalitio aliquo extra patris potestatem voraciùs atque intemperantissime ingurgitaret, והוא שיאכל משקל חמשים דינרין מבשר זו במלוגמא אחת וישתה חצי לוג מיין זה בבת אחת *ita ut ex carne illa comederet pondus quinque Denariorum, unicâ liguritione, & ex vino illo Logi* (Sextarii) *dimidium haustu unico.* Si tantundem, in loco patriæ potestatis, edendo & bibendo præstitisset, aut bonis non à patre, sed ab aliis, surreptis carnem & vinum comparasset, Lege hac liber habebatur. Nec carnis heic alîus quàm boum, pecorum & ejusmodi, non avium, ratio; nisi ubi quinque denariorum pondus illud è carne avis, simul cum bestiæ, compleretur. Etiam שתה כל משקה ולא שתה יין פטור *si alium quemcunque potum biberat, nec vinum, liber erat.* De vino item diluto, nec mero, res intelligitur, & de carne non omninò cruda. Filium heic minorem annis 13 & die unico lege non contineri volunt, שלא בא לכלל המצות *quoniam nondum,* ob ætatem, *Legibus obligabatur;* uti nec perfectè ac plenè majorem [d], seu qui ברשות עצמו *in potestate sui,* veluti plenissime emancipatus. Adeóque ajunt, שאין דין זה אלא בבן י״ג שנה ויום אחד שתביא שתי שערות עד שיקיף כל הגיד ואחר שיקיף השיער כל הגיד הרי הוא ברשות עצמו ואינו נסקל *Judicium hoc locum non habuisse in filio alio quam qui compleverat annos 13 & diem unicum, & cui bini pili* (circa pudendum) *excreverant, idque* (tantùm) *usque dum circumdatum omnino esset pilis pudendum. Postea enim potestatis suæ fit,* & in parentum potestate esse desinit. Tempus faciunt Trimestre intra quod circumdarentur sic pili; ita tamen ut, si, ante tempus illud exactum, circumdatio haberetur, suæ potestatis seu pubertatis plenæ, adeóque pro emancipato, esset censendus. Inde illud, כל ימיו של בן סורר ומורה אינן אלא ג׳ חדשים מאחר שיביא שתי שערות *Dies cuncti* (tempus totum) *quibus quis pro filio rebelli & contumace* (ex lege hac) *censetur tres menses non superant postquam duo pili ei excreverint.* Hisce promissis, pergunt, & forensem ejus judicandi rationem ad hunc modum exhibent. Primò adducebant Parentes Filium hunc in Synedrium sive Triumvirale sive Majorum aliquod ubi ita actionem instituebant, בננו זה סורר ומורה *Hic filius noster est comessator & potator.* Et statim testes afferebant, שגנב משל אביו וקנה בשר ויין במה שגנב ואכל אותה אכילה האמורה אחר התראה *Furatum eum esse è bonis paternis, indéque comparasse carnem & vinum atque comessatum esse* (*juxta superius dicta*) *idque post Præmonitionem.* Atque actio hæc dicebatur עדות ראשונה *Testimonium* in eum *primum,*

c *Maimonid. Tract. Memarim cap.* 7. *Misn. & Gemar. tit. Sanhedrin cap.* 8.

d *Vidisis Lib. de Successionibus in Bona cap.* 9.

mum, unde Verberibus tantùm castigandus erat, nec dum Lapidandus; quam in rem afferunt illud in lege antè allata, *& cum castigaverint eum, noluerit audire eos* &c. quasi sic primò reus. Flagellandus ex lege ipsa esset. Reus secundò, adducendus erat in Synedrium cui suberat Vigintitriumvirale (malè legitur in Maimonidis editis cum *Ceseph Misna* לבד של ג׳ *in Synedrium Triumvirale*, pro של כ״ג *Vigintitriumvirale*; neque enim Triumviralis jurisdictio heic locum habuit, cum actio jam capitalis esset) ibíque totidem verbis iterum accusandus. Testimonium dein itidem proferendum erat quod vocant עדות אחרונה *Testimonium secundum*. Simulac acceptum esset sic testimonium hoc, בודקין אותו שמא הקיף השיער את כל הגיד אם לא הקיף ולא שלמו לו ג׳ חדשים גומרין דינו כדרך כל הרוגי ב״ד וסוקלין אותו *Perscrutandum erat, ne fortè pili pudendo ejus circumdati essent. Si non circumdarentur, nec tempus illud trimestre* (seu plenam pubertatem) *ipse compleverat* (nec alitèr) *judicabant eum, ut alium quemcunque capitalitèr in foro puniendum, & lapidabant eum.* Ita tamen ut id fieri non deberet nisi adessent Triumviri quorum in foro antè flagellaretur (ut ipsum ibi agnoscerent) nec nisi parentes ei facinus non remitterent ante Sententiam in eum prolatam, Si fugeret, necdum Sententiâ in eum prolatâ, atque interim plenam nancisceretur pubertatem, liber erat. Si parentum alteruter nollet eum in judicium deduci, aut deducto facinus remitteret, liber etiam erat nec pro filio rebelli heic sumtus; quoniam dicitur in Lege *apprehendent eum pater ejus & mater ejus.* Utrique scilicet. Nec quis heic pro reo habitus, si parentum alteruter manibus truncatus esset (quia ab utrisque erat apprehendendus) aut claudus (quia educendus erat) aut mutus (quia Presbyteri ab eis alloquendi) aut cæcus (quia dicendum erat, *hic filius noster*) aut surdus, ex eo quod dicitur in lege, *nec vult audire vocem nostram.* Subtilissima sane! Nec filiam lege hac contineri volunt, שאין דרכה להמשך באכילה ושתייה כאיש *quoniam fœminæ mos non est comessatione & compotatione uti, sicut viri.* De Lapidatione autem Filii ejusmodi literæ hujusmodi à Synedrio emittendæ erant in quamlibet tribum, בבית דין פלוני סקלנו פלוני שהיה בן סורר ומורה *In Synedrio N. Lapidamus N. quoniam est Filius contumax & rebellis.* Sed ad verberandorum enumerationem redimus.

CXXXIII. Infamiam alicui inspergens falsam,
CXXXIV. Execrans proximum suum, nomine sanctissimo,
CXXXV. Pejerans, falsò jurans,
CXXXVI. Vanè jurans,
CXXXVII. Profanans votum suum,
CXXXVIII. Qui extra terminum præscriptum iter faceret in Sabbato,
CXXXIX. Opus aliquod faciens die festo,
CXL. Circumtondens angulum capitis [e],
CXLI. Circumtondens angulum barbæ,
CXLII. Incîdens, ob mortuum,
CXLIII. Glabrans se ob mortuum,
CXLIV. Stigmata sibi indens ob mortuum,

[e] *Levit.* 19, 27, *&c.*

CXLV. Heterogeneis veſtitus,
CXLVI. Amputans arbores fructiferas, in earum deſtructionem,
CXLVII. Vir veſtitus veſtimentis fœminæ,
CXLVIII. Fœmina veſtita veſtimentis viri,
CXLIX. Sacerdos qui ſe mortuo contaminaret,
CL. Sacerdos meretricem conjugio ſibi copulans & cum ea concumbens,
CLI. Sacerdos divortio ejectam ſibi ſic copulans,
CLII. Sacerdos ſic ſibi Profanam copulans,
CLIII. Pontifex maximus concumbens cum Vidua, licet eam ſibi conjugio non copulaſſet,
CLIV. Qui divortio à ſe ejectam reſumeret, poſtquam deſponſata eſſet,
CLV. Qui maritaret eam quæ alteri, Leviri nomine, debita,
CLVI. Concumbens cum Meretrice,
CLVII. Mamżer qui in uxorem acciperet Iſraelitidem & cum ea concumberet,
CLVIII. Qui membris exſectis Iſraelitidem duceret in uxorem & cum ea concumberet,
CLIX. Qui hominem, beſtiam aut volucre caſtraret,
CLX. Qui virginem compreſſerat eámque divortio ejectam non receperat,
CLXI. Qui infamiam uxori quaſi divortio ejectæ intulerat, nec eam receperat,
CLXII. Qui inceſtûs ſuſpicionem incurreret,
CLXIII. Affinitatem cum Gentilibus contrahens,
CLXIV. Proſelytus Ammonites qui in uxorem duxerat Iſraelitidem & cum ea concubuerat,
CLXV. Proſelytus Moabites idem faciens,
CLXVI. Rex multiplicans ſibi uxores,
CLXVII. Rex multiplicans ſibi equos,
CLXVIII. Rex multiplicans ſibi aurum & argentum.

Ita XVIII. & XXI. ſuperiùs oſtenſi, hiſce CLXVIII. adjuncta faciunt verberandos, juxta Legis ſacræ ſenſum, CCVII. Flagellationes etiam aliæ ex ſcitis fuere ſuperinductis, מכת מרדות *ob contumaciam flagellationes* dictæ. Exempli cauſâ, in pœnam rei contumacis, qui præſcriptum à jure ſuperinducto juramentum in foro ſubire renuens, ideo excommunicaretur, atque dein Excommunicatus [f], Abſolutionem ſibi non ritè procurans, per XXX. dies permaneret. Neque enim flagellationes ejuſmodi Legis ſacræ juſſu aliquo fundabantur (quarum quamplurimæ in uſu) uti nec ipſum Excommunicationis jus; quod adeo ampliter demonſtratum eſt libro primo. Quale de cæteris ſimilibus, uti etiàm de Præmonitionem in ſe non recipientibus, de quibus ſuprà, aliiſque non paucis eſt dicendum. Atque ea de re, ſectione etiam proximâ.

[f] *Maimonides* Toaien Wenitaien *cap.* 1. §. 5.

IX. Ver-

IX. Verberum illa seu Flagellationis pœna apud Orientales frequentissima. Neque pro ea quæ existimationem minueret, ut ex antè in Ebræorum moribus ostensis liquet, sumi solebat. Qua de re Occidentaliores seculorum recentiorum alitèr multò statuunt, etiam mortem huic, ignominiæ causâ, plerunque præferendo, libentiúsque se laturos profitendo. Flagellatio autem aliis erat neci tantùm prævia; aliis, aut modus tantùm per se pœnæ, aut in metallum damnationi, aliíve insuper pœnæ etiam prævia. Illustre quidem est, primi generis exemplum, in Antigono, Hasmonæorum rege Judææ ultimo, custodiæ tradito seu captivo; ab Antonio flagris primùm Antiochiæ in Herodis gratiam cæso & dein securi percusso. Unde primum Antonium Romanorum fuisse qui securi percusserat Regem aliquem, monet Strabo [g]. Sed Plutarchus [h]. οὐδενὸς πρότερον ἑτέρου βασιλέως οὕτω κολασθέντος, *cum Rex nullus antè alius pœnam ejusmodi subiisset.* Neuter quidem horum flagrorum heic pœnæ meminit. Sed Dio [i] Antigonum inquit, ἐμαστίγωσε, σταυρῷ προσδήσας. ὃ μηδεὶς ἄλλος βασιλεὺς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐπεπόνθει. καὶ μετὰ τοῦτο ἀπέσφαξε, *palo alligans (quod nemo regum alius sub Romanis passus est) & postmodùm etiam occidit.* Ubi Xiphilinus de occisione nihil. Hoc autem, licèt in Judæorum Rege, apud suos, ex eorum disciplina flagellis, obnoxio, nihil planè habuit cum disciplina illa commune. More majorum Romano vetustiori fundabatur, quo capitalitèr puniendi, aut virgis ad necem cædebantur, aut primo cæsi percutiebantur [k] securi, gladio, alitérve occisi, qua de re ampliter & doctissimè egit Petrus Faber [l] in Semestribus. Sed ita mos majorum demùm mutavit, ut non solùm civis Romanus ex legibus Porcia & Valeria nec morti tradi nec cædi omninò adversus provocationem ad populum deberet, sed tandem etiam ut nec hostis nec alius verberibus [m] solùm necaretur. Atqui & Flagellationis & Fustigationis castigationem etiam in usu Romanis fuisse satis ex Digestis [n] liquet historiísque [o]. Ita tamen ut Servus Flagellis, liber Fustibus seu Virgis, cædendus esset, ut non semel docetur in Digestis, optiméque explicatur à Barnaba Brissonio [p] ubi Verbera servilia dicta ostendit fuisse flagellationes. Quod tamen, ut fieri in rebus hujusmodi solet, haud perpetuò eodem se habuit modo. Ex more, ut videtur, Romano, quo in non cives Romanos animadverti volebant more majorum, id est ita ut capitalitèr puniendi primò cæderentur, orta est illa D. N. Jesu Christi flagellatio à Pilato [q] præside Romano eum jam crucifixuro, non à Judæis, ex jure suo, illata, licèt Hierosolymis. Ut pro morte damnato habitus flagellabatur; quod planè contra morem Judaicum, sed Romano satis consonum. Verum quidem est voluisse primò Pilatum eum castigare [r] (flagellatione ut videtur) nec morti tradere, uti etiam ex more Romano Præsidibus licuit. Sed cum aliter satisfieri nequiret Judæis, pœnam utranque, ex more Romano, conjunxit. Sed de Judicio illo ac pœna, ampliùs agitur libro Tertio. Fustigationi autem illi subjici solebant, ídque ex rescriptis sæpiùs principalibus, non omnes, sed liberi homines tantùm qui tenuiores essent, non qui honestiores [s], extra causam Majestatis, ut etiam in Basilica [t] seu jura Cæsarea Græcanica recipitur. Generalitèr autem

g *Apud Josephum lib. 15. cap. 1.*
h *In Antonio.*
i *Histor. 49. & videsis Is. Casaubon. Exercit. in Baronii Apparat. §. 7.*
k *Suetonius in Nerone cap. 47.*
l *Lib. 2. cap. 10.*
m *Ulpianus. L. 8. §. 2. D. tit. de Pœnis.*
n *Ibidem L. 10. & L. 4. §. 1. D. tit. de Incendio, Ruina &c.*
o *Valer. Maxim. lib. 2. cap. 7. §. 4. Julius Frontinus Stratagemat. lib. 4. &c.*
p *Select. ex Iure Civili Antiquit. lib. 3. cap. 9.*
q *Matth. 27, 26. Marc. 15, 15.*
r *Luc. 23, 22.*
s *Callistratus L. 28. §. 2. D. tit. de Pœnis.*
t *Tom. 7. lib. 60. tit. 51. § 29. & ibidem Scholia Græca.*

tem ait Callistratus[u], *Omnes qui fustibus cædi prohibentur eandem habere honoris reverentiam debere quam Decuriones habent.* Et de fustigatione in disciplina militari satis Polybius, & qui[x] ad eum. Sed puto usum tam Fustigationis quàm Flagellorum Forensem, extra causas aliquot atrocissimas & personas tenuissimas, diù abhinc, apud Christianos, quasi evanuisse[y]. Certè apud Græcos veteres adeò infamis non habebatur pœna ejusmodi, quin cæsus, quasi crimen omninò inde, quantum ad famam, satis expiasset, existimationi pristinæ restitueretur. Ea de re non dubitabatur inter hospitem Atheniensem, Cliniam Cretensem & Megillum Laconem, dum Reipublicæ suæ Magneticæ leges condituri erant. Tam Civibus ac Peregrinis quàm servis Verbera, veluti mulctæ aliæ civiles, sæpius ab illis præscribuntur[z]. Etiam Lichas Arcesilai filius, Lacon, ob moris certaminis publici apicem violatum, ὑπὸ τῶν[a] ῥαβδούχων πληγὰς ἔλαβεν, *virgis à lictoribus cæsus est*; vir qui gloriosiùs illic certaverat, & posteà in legationem à Lacedæmoniis ad Argivos selectus est. Et memorat Athenæus[b] coquum in Lyceo, μαστιγωθῆναι ὡς παρατοφιζόμενον πονηρῶς, *velut impostorem scelestum flagris cæsum*, quia salsamentum aliud loco alterius præparârat. Quinetiam Lacedæmoniis in more erat semel quotannis, Pueros etiam Nobiliores, adstantibus acritérque hortantibus parentibus, ad aram Dianæ Orthiæ flagris toto die cædi. Quod pro imagine etiam pœnæ nonnullis sumtum, eorum scilicet qui ex ritu caseum ab ara rapientes deprehensi essent. Hac de re Xenophon[c], Plutarchus[d], Lucianus[e], alii, tam Latinorum quàm Græcorum, quos diligentiùs congessit Nicolaus Cragius[f]. Mahumedanis item sine Servorum & Liberorum discrimine aliquo, verberum disciplina & vetus est & hucusque duravit. Alcoranus[g]; الزانيه والزاني واحدوا كل واحد منهما مايه جلدة *Scortatrix & scortator* (Retinensis; omnis adulterans) *centum verbera suscipiat*, Quod itidem habetur in Doctrina Mahomedis[h] sic dicta, ubi *octuaginta ictus deberi* dicitur *inebriato*. Et Rasiidus avus Abulabbas Almamon Chaliphæ vigesimi octavi, puellam eo quòd cantus ejus Almamoni displicuerat, quadraginta plagis cædi jussit, quòd & factum est[i]. Ejusmodi sunt obvia satis alia in rebus Mahumedicis. Etiam apud Sinenses frequentissimo in usu esse refertur forensem fustigationem in Tribunalibus Mandarinorum, ubi perpetuò adstant Lictores fustibus instructi, qui sententiam propediem exequantur. Ita Alvarus Semedus Lusitanus in Historia Monarchiæ Sinensis[k]. Sed hæc obiter de Flagellationis Fustigationísque pœnæ tam apud alias gentes quàm Judæos frequentia, utcunque adeò ignominiosæ hominique libero abominandæ, apud recentiores, habitæ.

X. In Capitalibus autem judiciis[l] nisi testes de ipsius actus commissi visu, ubi visûs objectum esset crimen, reum morte non damnabant; quò trahunt illud[m], ונקי וצדיק אל תהרג *& innocentem & justum non occides.* Etiam si alter testa-

u L. 28. §. 4. D. tit. de Pœnis.
x Lipsius de Militia Romana lib. 5. cap. 18.
y V. des. Jurium Clarum sentent. lib. 5. Quæst. 70. & ibi Dan. Baiardum.
z Plato de Legibus lib. 8. 9. & 11.
a Thucydid. Hist. 5.
b Dipnosoph. 4.
c De Rep. Lacedæmoniorum.
d In Aristide, & Institutis Laconicis.
e De Gymnasiis.
f De Repub. Lacedæmoniorum lib. 3. Tabula 9. Institut. 8.
g Azoar. 24 Arabice, 34 Lat.
h Pag. 191. & Dionys. Carthusianus in sectam Mahomet lib. 3. art. 5.
i Elmacin. Histor. Saracenic. lib. 2.
k Romæ 1633. Part. 1. cap. 28. Italicè.
l Maimonides Tract. Sanhedrin cap. 20, 21, 22, 23, 24.
m Exod 23, 7.

testaretur de cultu Solis (exempli causa) alter de Lunæ cultu, & uterque viderat solùm quod testatus est, morte damnandus non erat idololatriæ accusatus. Nec enim Testes illi bini de eodem Idololatriæ genere. Et ubi unicus tantùm, absolvendus erat. Neque confundenda in unum duo hæc crimina à testibus singularibus tantùm probata. Atque in Capitalibus, aut testis uterque [n] idem ipsum pariter testabatur, aut absolvendus reus Non itidem in Civilibus, ubi conjecturis & testimoniorum diversitati locus. Ubi vi quis ad facinus adigeretur, ob illud morte damnandus non erat. Quod ut legis sensu præscriptum eliciunt ex illo de puella vi compressa [o] ubi dicitur ולנערה לא תעשה דבר & *Puellæ haud quicquam facies.* Et זו אזהרה לבית דין שלא יענשו את האנוס *hoc innuit Synedrio, vi adactum neutiquam puniendum.* Quod tamen ita excipiendo temperant, ut vir sic adactus in incestûs genus aliquod morte plectendum, nihilominùs morte esset à Synedris damnandus. Rationem reddunt שאין קשוי אלא לדעת *Pudendi erectio spontanea est.* At verò si fœmina sic adigeretur, etiamsi postmodum fateretur rem sibi gratam fuisse, morte libera erat, מפני שיצרה נתגבר עליה *quoniam concupiscentia ejus eam* (tunc) *superabat.* Compluria habent monita ad illud [p], *Non facietis quidquam perversum in Judicio, nec respicies faciem pauperis, neque honorabis vultum magnifici. Cum justitia judicabis proximum tuum.* Singularia hinc, ut justitia inter agendum haberetur, tradunt, & satis miranda aliqua. Si litigantium alter esset pretiosiùs vestitus, alter sordidiùs, Synedri ne præceptum hoc de Justitia utrinque in foro pariter observando violarent, jubebant pretiosiùs vestitum aut se vestire instar alterius, usque dum lis perageretur, aut alterum instar sui vestire, עד שתהיו שוין ואחר כך תעמדו בדין *adeo ut sitis pares & posteà litem agetis.* Nec Litigantium alterum stare, alterum sedere permittebant. Sed aut stabat aut sedebat uterque. Et si ex indultu Synedrii sedendum esset, altero alter non sedebat sublimior, sed à latere. Quod intelligendum de tempore sententiæ pronuntiationem præcedente. Dum enim sententia pronuntiabatur, utrique standum erat. Si litigatores complures in Synedrio simul adessent, præferenda erat Pupilli causa, causæ Viduæ; Viduæ, Discipuli sapientis; Discipuli sapientis, cujusque è vulgo; Fœminæ, Viri. Litigantis alterius, sive agendo sive excipiendo verba, absente altero, audire nefas erat. Quò afferunt illud [q], שמוע בין אחיכם *audite* (causas) *inter fratres vestros.* Laudabile habebatur litigantes, si fieri posset, invicem sine litis contestatione, reconciliare, ut per arbitrium פשרה & ביצוע dictum; sed neutiquam post sententiam definitivam. Neque fas habitum, Synedro cum è Synedrio exiisset, de suffragiis collegarum aut suo verba facere. Qui autem fecisset, velut infamis nomine מגלה סוד *divulgantis arcanum* habebatur. Adjiciunt etiam historiolam de Discipulo qui eò quòd quæ dicta essent בבית המדרש *in Schola* cujus pars ille, post annos XXII. divulgaverat, è Scholâ judicio forensi ejectus est, nec sine præconio de eo, זהו מגלה סוד הוא *hic divulgator est arcani.* Si litigantium alteruter cuperet post causam definitam, sententiam sibi habere in scriptis, scriptum hujusmodi ei dabant Synedri; *Venit N. ad Synedrium N. cum N. adver-*

[n] *Maimonid. Tract.* Aidoth *cap.* 4.

[o] *Deuter.* 22. 27.

[p] *Levitic.* 19. 15. & *vide Deuteron.* 1. 16 & c. *Exod.* 23. 6.

[q] *Deuter.* 1. 16.

ſario ſuo ubi de cauſa hac vel illa N. litigabant, & abſolutus eſt, ſeu *damnatus eſt*. Nec omninò, ſi diſſidium fuiſſet, nomina ſive damnantium ſive abſolventium memorabant, ſed à בית דין של פלוני *Synedrio N. rem peractam eſſe.* Atque, Hieroſolymis maximè, obtinuit, ut Synedri auditis actore & reo, & dein Teſtibus מוציאין כל אדם לחוץ *emitterent è foro univerſos*, atque inter ſe ſoli diſceptarent. Hoc cum feciſſent & ſententiæ cauſa eſſet idonea definitivæ, accerſitis Actore & Reo, Primarius inter judices, alteri dicebat eum reum eſſe, alteri innocentem, כדי שלא ידע אחד מבעלי דינים אי זה דיין הוא מי שזכה אותו ולא אי זה דיין הוא שחייבו *ut neuter litigatorum ſciret quinam ex judicibus eum damnarent aut abſolverent*. Munera judicibus non omninò admittenda, lex[e] præcipit. Atque adjiciunt, לא שוחר ממון בלבד אלא אפי׳ שוחר דברים quod intelligendum non modo *de munere pecuniario* (aut quod id genus eſt) *ſed etiam de verbis* quibus affectus concilietur. Et reum eſſe tam donantem munus ejuſmodi quàm accipientem. Quale etiam ajunt de beneficio aliquo Judici, lite pendente, præſtito. Inimici invicem, in judicio ſimul ſedere non debebant. Licet Verberum pœnæ & capitales complures ex lege infligendæ eſſent, aliæ tamen generis utriuſque ex jure ſuperinducto in uſu erant, לא מן התורה אלא לעשות סייג לתורה *non ex lege ſed ex eo quod erat ſepem Legi facere*, ſeu ſanctitatem ejus conſervare. De quibus aliquid in ſuperiùs dictis. Unde etiam in his obtinuere הוראות שעה *decreta temporis*, atque arbitraria adeóque aliter alitérque ſe habentia. Exempla afferunt, de eo qui vapulabat quia ſub arbore concubuit cum uxore, qui בימי יונים *tempore Græcorum* Terram ſanctam infeſtantium in ſabbato equo veheretur, uti & illud Simeonis Ben shatach qui Aſcalonæ uno die ſuſpendebat octoginta fœminas, ſine legitimo ſive Præmonitionis ſive Teſtimonii luculentioris uſu אלא הוראת שעה כפי מה שראה *ſed ut decreto temporis* (è re nata idoneo) *juxta quod viſum eſſet*. Ita qui inceſtûs infamiâ publicâ laboraret, flagris pro arbitratu cædebant Synedri. Atque ad hoc genus attinuit Bonorum confiſcatio, juxta exemplum Ezræ[f], uti & illud Excommunicationis, quod etiam ibidem, ex more ſuperinducto, uſurpabatur. Cuſtodiæ traditio accedebat, ejuſmodi alia. Miniſtri ſeu Lictoris forenſis exiſtimatio ejuſmodi erat, atque ita fides ei habebatur, ut ſi poſtquam in jus quempiam citaverat, diceret citatum ſive Synedrium contemſiſſe ſive ex citatione haud comparuiſſe משמתין אותו על פיו *excommunicabant eum verbis ejus ſolummodo nixi.* Nec tamen edictum in eum aliquod emittebant uſque dum teſtes bini adeſſent qui contumaciam probarent. Et qui Miniſtrum ejuſmodi ſeu nuncium forenſem contemneret, contumaciæ Flagellatione debita, pro arbitrio Synedrorum puniendus erat. Si quempiam nomine unius Synedrorum citaret de quo ſatis notum eſſet eos conſidere, perinde erat ac ſi plurium id fecerat nomine. Aliter Trium minimùm nomine citatio fieri debuerat. Dies præſtituti, quibus non comparens, ex decreto Synedrii, ut contumax, excommunicandus erat, haud omnes erant ejuſdem juris. Nec enim ullus Menſis Niſan aut menſis Tiſri dies locum habuit, nec pridie ſabbati aut Diei ſeſti, ob ſacra tunc temporis obeun-

[e] *Exod.* 23, 9. & *vidiſis J. Buxtorf. in Lexico Talmudico col.* 2361.

[f] *Cap.* 10, 8.

obeunda munera. Adeóque in Nisan & Tisri, dies præstituebant post utrunque finitum. Atque ut non comparentem, ita & non judicium Synedrii subeuntem tandem excommunicabant, primò per *Shematha* & dein per *Cherem* quæ pœna erat juris superinducti, nec omninò lege sacra fundata, juxta libro primo ostensa. Nec deerat interdum Exilium (in facinoribus nec capitaliter, nec virgis punitis) in Asyla scilicet alitérve sive ex Lege sacra [t] sive ex jure superinducto [u] præscriptum. Exemplum habes de jure superinducto in Lictore qui אם הוסיף רצועה אחת על האומד ומת הרי זה גולה *Si adjiceret* (flagello quo quis à foro verberandus erat) *lorum unicum ultra quod à foro præstitum erat, atque* (flagellatus) *interiret, relegandus erat.* Alia sunt ejusmodi.

XI. A Testimonio in Judiciis arcebantur פסולים seu *non idonei*; Quorum decem [x] genera. Fœminæ, Servi, Minores, Fatui, Surdi quibuscum copulant Mutos, Cæci, Impii, חצוף Impudentiores, Propinqui, falsi ante convicti. Et rationes ex Lege sacra, pro more suo adjiciunt. Fœminæ, quia ubi Testes in lege [y] designantur שני עדים *Bini testes* masculinè proferuntur, nec fœmininè. Adeóque arcebatur Androgynus & membris obstructus (quem טומטום nuncupant) quia in dubio erat fœminæ an viri essent. Sed Eunuchus testimonio satis par. Servi arcendi, quia ubi verba fiunt de Teste falso, adjicitur [z], *Facietis ei sicut iniquè cogitavit facere fratri suo*; adeóque cum servus, utpote non בן ברית *filius federis* (nec originarius, nec proselytus) fratris nomine non gauderet, nec ut testis admittendus erat. Scilicet verba illa *fratri suo* innuere ejusdem debuisse utrosque conditionis. Parile jus ad Libertinos attinuit plenam libertatem manumissione non sortientes. Minores (masculi intra annos tredecim & diem unicum; fœminæ, duodecim) quia dicitur *& stabunt bini viri*, aut *vir uterque* &c. ubi de Testibus agitur. Inde Viro minores excludunt. Nec tamen majores admitti volebant sine ætatis integræ signis, de quibus alibi actum [a]. Nec insuper illos, nisi rerum agendarum scientiores essent, ad testimonium de fundo aut prædiis; sed tantùm in causis rerum mobilium. Fatuum juxta Legem excludi ajunt לפי שאינו בן מצות *quoniam non est filius Præceptorum.* Nec solùm hoc intelligendum, de fatuo qui, ex stultitia sua, nudus ambularet, lapides jaceret, vasa confringeret & similia faceret, אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים *verùm etiam de unoquoque mente distractâ qua perpetuò in rerum consideratione turbaretur.* Qua de re, ut multiplici, pro arbitratu judicabant Synedri. Surdum Mutúmve velut Fatuum censebant; quem nec בן מצות *filium Præceptorum* agnoscunt. Qui scilicet audire non posset judices aut eis non posset ore suo respondere, rejiciendus. Cæcos (de utroque oculo intellige) noluere admitti quia in Lege [b] habetur de Teste, והוא עד או ראה וגו׳ *& testis fuerit, aut viderit* &c. Ideo cæcus haud Testis idoneus. Impium in Testem non admitti ajunt ex eo quod legitur [c], אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס *non pones manum tuam cum Impio ut sit Testis iniquus.* Illo enim sensu intelligunt verba, quæ longe aliter verti solent. Quasi dictum fuisset אל תשת רשע עד

non

[t] Numer. 35, 15.
[u] Misna tit. Maccoth cap. 3. §. 14. Maimonid. tit. Sanhedrin cap. 16. §. 12.
[x] Maimonides Tract. Aidoth cap. 9, 10, 11. &c.
[y] Numer. 35, 30. Deuter. 17, 6 & 19, 15.
[z] Deuter. 19, 19.
[a] Lib. de Successionibus in Bona Defuncti cap. 9.
[b] Levitic. 5, 1.
[c] Exod. 23, 1.

non pones, non facies, *Impium esse Testem.* Unde nefas fuisse ajunt Testem satis idoneum, Testimonium suum cum Testimonio, utcunque vero, ejus quem ipse cognosceret Impium esse, miscere licet impietas ejus Synedris clàm esset. Impii nomine venit heic quisque reus facinoris alicujus sive Capitalitèr sive Verberum pœna plectendi, ídque sive ex Lege ipsa sive ex jure aliquo apud ipsos superinducto. Ita etiam Raptor & Fur, & Testis falsi convictus, Fœnerator, & quisquis à judiciis, juxta superiùs dicta, arceretur, sive ex Lege sive ex Jure superinducto. Hisce accessit quisquis nec Scripturæ, nec Misnæ, nec Disciplinæ morali assuetus. De illo enim præsumebatur, שהוא עובר על רוב העבירות שיבואו בידו *eum compluria in vita sua observanda* libentiùs *prætermisisse.* Unde inolevit ut עם הארץ *homo è vulgo* pro Teste non admitteretur, nisi satis examine constaret illum Præceptis divinis, Charitati, & bonis Moribus assuetum fuisse. Sed de Discipulo Sapientis præsumebatur eum in omnibus hisce semper fuisse idoneum. Impudentioris qui ex jure superinducto item arcebatur, exemplum afferunt, comedentis in plateis coram populo, nudi ambulantis in plateis, & similium, שכל האלו חשובין ככלב ואין מקפידין על עדות שקר *quoniam ejusmodi universi reputantur ut Canes. Neque testimonium falsum metuebant.* Sed verò Distinctio erat inter testimonium ex Lege (juxta antè dicta) rejiciendum & illud quod ex jure superinducto. Primum genus, ex sui natura, nihili erat. Secundum non item, nisi הכריזו עליו בבתי כנסיות ובתי מדרשות *præconio in Synagogis & Scholis* priùs *denuntiaretur* testaturi vitium. Prætereà Rex Israelis nec testabatur nec à quopiam in eum testimonium admissum, quoniam præsumtum est, cum jurisdictioni Synedrii se non submissurum. Non ita Rex Judæ[d]. De impiis autem arcendis ajunt, neminem eo nomine non idoneum fuisse testem ex eo quòd ipse impium in foro se profiteretur, nisi etiam adessent testes bini qui tantundem affirmarent. Propinqui arcebantur ex ratione mira è Lege[e] eruta. Illic legitur *Patres non interficientur* על בנים *pro filiis*, quo non solùm contineri volunt hoc, שלא ימותו אבות על פי בנים ולא בנים על פי אבות *non morti tradendos patres ex ore* seu *testimonio filiorum, uti nec hos ex illorum ore*, verùm etiam adjiciunt, והוא הדין לשאר קרובים *& idem jus attinere ad propinquos reliquos.* Ubi tamen Legem ipsam nolunt alios innuere propinquos, præter paterno sanguine conjunctos. Conjunctos Materno interdici tantùm ex jure superinducto. Adeò autem Maritus & Uxor, in testium rejiciendorum jure, velut pro una persona habebantur, ut si alteruter inidoneus esset, utrique paritèr essent inidonei. Testes falsi ritè convicti idem subibant[f], quod is debuerat, in quem testimonium ediderant, si reus peractus fuisset, sive Mortem, sive Verbera, sive Restitutionem, ut in actionibus Civilibus. Nec Præmonitio Testi necessaria. Sed ubi Testes plures, nisi omnes simul falsi convicti essent, Talionis ejusmodi locus erat nullus. Singulare autem obtinuit heic Jus Pontificis maximi[g], כהן גדול אינו חייב להעיד אלא עדות שהוא למלך ישראל בלבד הולך לבד הגדול ומעיד בה אבל בשאר העדיות פטור *Pontifex Maximus non obligabatur in testimonium, nisi tantùm pro causa Regis Israelis. Accedendum ei erat ad Synedrium Magnum*,

d Videsis Maimonidem Tract. Melakim Wemalchemoth cap. 3. §. 7. Et quis heic Rex Israelis, videsis cap. 14. §. 1.

e Deuter. 24, 16.

f Deuter. 19, 19. & vide tit. Maccoth cap. 1. & More Nebochim part. 3. cap. 41.

g Maimonid. Tract. Aidoth cap. 11. §. 3. & cap. 11. §. 9. sed & vide Gemar. Babylon ad tit. Sanhedrin cap. 2. fol. 18. 2.

Magnum, ubi illud testimonium præbendum Testimoniis reliquis liber erat. De Rege heic Israelis vide caput proximum. Innumeras de Testimoniis, ut de forensibus aliis, habent subtilitates, de quarum fundamentis obvia satis sunt alia in titulis Talmudicis *Sanhedrin* & *Maccoth* Latinè olim editis. De pœnis autem atque aliis formulis forensibus plura dicentur Libro tertio, ubi singularia Synedrii Magni ostenduntur.

XII. Habetur inter Philonis Judæi Alexandrini opera, libellus *τὰ περὶ δικαστοῦ*, *quæ ad Judicem* spectant inscriptus. Boni judicis officium, ex præceptis Mosaicis exequitur ibi is, quem consulat lector, unà cum Rolandi Petreii in eum notas editioni Philonis nuperæ[h] adjectas. Libentiùs autem libellum illum heic meminimus, quoniam ex complurium tractatuum Philonicorum, alio quàm habentur in editis ordine & divisione, codice MS. penes me pervetusto, legitur quidem titulus *τὰ πρὸς δικαστήν*; cui subjungitur idem ipsum quod in editis habetur, exceptis lectionibus aliquot variis. Scilicet sub initium post *ἀμετόχους τῶν* sequitur heic *μᾶλλον ἢ σὺν τοῖς ἄλλοις νόμοις χρωμένους. Διαφερόντως δὲ* &c. Dein post *ἐπὶ πλεοφόρων αὐτῷ*, habetur literis in majusculis lemma *εἰς τὸ μὴ παραδέξῃ ἀκοὴν ματαίαν*[i], pro primo illic præcepto, ubi ait Philo videri sibi Græcorum aliquos è Mosaicis institutis accepisse *μὴ μαρτυρεῖν ἀκοὴν*, *ne ex auditu feratur testimonium*, quod è legibus Atticis seu Demosthene videtur sumtum. Nam is expressim[k], *οὐδὲ μαρτυρεῖν ἀκοὴν ἐῶσιν οἱ νόμοι, οὐδὲ ἐπὶ τοῖς φαύλοις πάνυ ἐγκλήμασι*, *ex auditu testimonium admitti non sinunt leges, ne quidem in actionibus utcunque levioribus.* Dein post *μὴ παντως βέβαια*, sequitur lemma parile, *περὶ τοῦ μὴ λαμβάνειν δῶρα τὸν κριτήν*[l]. Δεύτερον παράγγελμα &c. Inde, Post *τιμὴν τοῦ δικαίου καταπιθέντα*, lemma aliud, Εἰς τὸ δικαίως τὸ δίκαιον διώξει[m]. διὸ σφόδρα παιδευτικῶς &c. Post *ἀνθρείσκεται* lemma item, *περὶ τοῦ μὴ λαμβάνειν πρόσωπον ἐν κρίσει*[n]. Τρίτον παράγγελμα &c. Post *παρὰ τοῦ πάντων ἀρίστου*, lemma item Εἰς τὸ οὐκ ἐλεήσεις πτωχὸν[o] ἐν κρίσει. Πρὸς δὲ τοῖς λεχθεῖσιν &c. Absoluto tandem tractatu illo, ut in editis, de Judicibus, sequitur item additamentum illud de Decalogi præcepto ultimo, quod in editis memoratur, quasi illic Philo commentarios in illud statim subjungere voluisset. Sed cùm nihil ea de re in editis sequatur, in MS. post verba illa postrema, *τοῦτο δ' ἐστὶν οὐκ ἐπιθυμήσεις non Concupisces*, sequitur. Πᾶν μὲν πάθος ἐπίληπτον, ἐπεὶ καὶ πᾶσα ἄμετρος καὶ πλεονάζουσα ὁρμὴ &c. Atque aliam ibi habet præcepti illius explicationem ab ea quæ in edito ejus de Decalogo tractatu reperitur. Et de judicandi ratione à Pontifice & Sacerdotibus in causis difficilioribus etiam à Principe petenda, idem Philo[p] alibì, verba faciens de Principis (*ἄρχοντα* vocat, sed Regem planè innuit) aliorúmque in Judiciis officio, *μηδεὶς*, inquit, *αἰδείσθω δικαστὴς ὁμολογῶν ἀγνοεῖν ὅπερ ἀγνοεῖ*, *non pudeat judicem nescire quod nescit.* Et dein, *ὅταν οὖν ἀμαυρὰν ποιῆται τὴν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων, ἀσάφειαν καὶ πολὺ σκότος ἀπεργαζομένων παραιτείσθω τὰς κρίσεις, καὶ ἀναπεμπέτω πρὸς ἀκρι-*

[h] Parisiis 1640.
[i] Exod. 23, 1.
[k] Orat. adversus Eubulidem.
[l] Exod. 23, 8.
[m] Levitic. 19, 15.
[n] Ibidem.
[o] Ibid.
[p] Lib. περὶ καταστάσεως ἄρχοντος.

ϐεςέρȣς δικαςάς. Οὗτοι δέ τινες ἂν ἱεεν, ἢ ἱερεῖς ϗ ὁ τ̃ ἱερέων ἔξαρχ☉ ἡγεμών; *Quoties igitur non satis causas perspiciet propter perplexitatem earum & caliginem, recuset officium Judicis, & Litigatores ad accuratius tribunal ableget* (ita interpres; *potius recuset judicia ipsa & dimittat, ad accuratiores judices*) *Id verò non aliud fuerit quàm sacerdotum atque Pontificis.* Potius *hi verò non alii fuerint, quàm Sacerdotes & Sacerdotum Princeps.* Rationem autem reddit; οἱ γὰ λειτȣργοι Θεȣ̃ οἱ γνήσιοι τ̃ διάνοιαν ἐπιμελῶς ἠκόνηνται, τὸ παρὰ μικρὸν, ȣ̓ μικρὸν σφάλμα ἡγȣ́μενοι, διὰ τὰς ἐν ἅπασιν ὑπερβολὰς τȣ̃ θεραπευομένȣ βασιλέως, *Nam legitimi cultores Dei mente pollent plurimùm, qui ne levia quidem errata negligunt, propter excellentiam summi Regis in cujus versantur obsequiis.* Scimus autem tum ex Josepho tum ex Philone non modo tunc summam fuisse Sacerdotalis generis in statu rerum nimiùm inclinante potestatem verùm etiam semper, juxta superiùs dicta, ex eodem genere & Levitico homines studiis juridicis [q] præ aliis vacâsse. Unde non tam ad tribunal aliquod Sacerdotum singulare (utcunque fortè, ex accidente, subinde obtinens) spectat illud Philonis, quàm ad singularem eorum doctrinam & juris peritiam; perinde ac si stata nunc Tribunalia, in litibus difficilioribus, Academicos Juris studiis præ aliis vacantes (ut non ita raró fit) consulerent.

[q] *Deuter.* 33. 10. *Ioseph. adversus Apion. lib.* 2. More Nebochim *part.* 3. *cap.* 39.

Cap. XIV.

I. *De* Synedriis *&* *Præfecturis Iuridicis* Extraordinariis, *&* *Iudiciis à* Rege *exercendis. Unde ortum illud Talmudicum*, Rex nec Judicat nec Judicatur. Hyrcano Alexandri *F. ut* Regi, Potestas Judiciaria *à* Julio Cæsare *concessa. De* Salomonis *Regis* Throni *Gradibus Sex.*

II. Judex Unicus *subinde ad* Iudicia Civilia *constitutus.* Qualitates *&* Temperamenta *ad eum attinentia.*

III. *De* Zelotarum *in atrocioribus aliquot*, citra figuram Iudicii *forensis*, *facinoribus puniendis, potestate legitima.* Ejusmodi juris *apud* alios *Vestigia. In* Utlagatos, *seu, usque ad legis beneficii privationem, capite diminutos, tale olim apud* Anglos. Caput Lupinum. *De eo aliisque obiter monitum ex* Coci Fabula *apud* Galfredum Chaucerum *MS. De convictis apud nos olim formulà forensi* Præmunire *dicta.* Monomachiæ extrajudicialis *Usus.*

IV. *Centumviralia* Essenorum Iudicia. Familiarum, Tribuum omnium, Phylarcharum *Conventus. Et de eo quod habetur de* Tribuum complurium, *etiam &* Unicæ Conventu *seu* Synedrio.

V. Sacerdotum *notio singularis circa* Plagam Lepræ. *De illo in Lege*, & ex ore illorum omnis lis & omnis plaga.

DE Synedriis Ebræorum veterum seu Præfecturis eorum Juridicis intra Terram sanctam Ordinariis, earúmque Jurisdictione & Imperio, atque de Agendi, Excipiendi, Testandi, Disceptandi, Definiendi in eis formulis præcipuis, Reorúmque Condemnatione ac Pœnis, hactenus actum est; excepto Imperio ac Jurisdictione Synedrii Magni, quæ Librum occupant Tertium. Sequitur, ut juxta institutum, de Extraordinariis videamus. Extraordinariæ Præfecturæ fuere, Tribunal Regium, atque Unici Judicis publicè constituti Munus; quibus accedunt etiam Zelotarum, citra Judicii forensis figuram, facinora aliquot atrociora puniendi potestas legitima, Sodalitiorum seu Sectarum aliquot Synedria, uti etiam sive integrarum Tribuum, sive partium earundem aliquot, & demùm Sacerdotis notio circa Lepram. De Regibus legitur in Misna [a]; המלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו *Rex non judicabat, nec judicabant* (alii) *ipsum, nec testimonium dabat* (forense) *nec in ipsum testimonium dicebatur.* Quod ita generatim dictum, ex disciplina explicantes ibi temperant Magistri. Hierosolymitani [b] adducunt illud de Davide Rege [c], *Et regnavit David super omnem Israel, faciebátque David judicium & justitiam omni populo suo*, quasi non dubitassent, quin reverà Regi judicia non essent denegan-da. Sed ad Misnam illam Babylonii [d], אמר רב יוסף לא שנו אלא כלכי ישראל אבל מלכי בית דוד דן ודנין אותן דכתיב בית דוד כה אמר יי דינו לבקר משפט וגו׳ *Dixit Rab Joseph; non recipi hoc nisi de Regibus Israel* (id est Regibus qui non ex stirpe Davidica; velut Hasmonæis qui ex tribu Levitica; nec enim de cunctis Regibus Israel illud capiendum satis ostendunt alia, quæ è Talmudicis sequuntur de Judiciis etiam Regum Israel) *sed Reges domûs Judæ & judicabant ipsi & judicabant* (alii) *ipsos, juxta quod scriptum est* [e], *Domus Juda, sic ait Dominus, Judicia exercete manè.* Et distinctio hujusmodi à Magistris [f] recipi solet. Unde ea ortum habuerit, dignoscitur ex Gemara Babylonia [g], ubi statim post verba illa jam allata, legitur; ואי לא דיינין ליה אינהו היכי דייני הכתיב התקוששו וקשו ואמר ריש לקיש קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים. אלא מלכי ישראל מ״ט לא משום מעשה שהיה דעבדיה דינאי מלכא קטל נפשא אמר להו שמעון בן שטח לחכמים תנו עיניכם בו ונדוננו. שלחו ליה עבדך קטל נפשא. שדריה להו שלחו ליה תא אנת נמי להכא והועד בבעליו אמרה תורה יבא בעל השור ויעמוד על שורו. אתא ויתיב אמר ליה שמעון בן שטח ינאי המלך עמוד על רגליך ויעידו בך ולא לפנינו אתה עומד אלא לפני מי שאמר והיה העולם אתה עומד שנ׳ ויעמדו שני האנשים אשר להם הריב וגו׳ אמר לו לא כשתאמר אתה אלא כמה שיאמרו חבריך. נפנה לימינו כבשו פניהם בקרקע נפנה לשמאלו וכבשו פניהם בקרקע. אמר להן שמעון בן שטח בעלי מחשבות אתם יבא בעל מחשבות ויפרע מכם מיד בא גבריאל וחבטן בקרקע ומתו. באותה שעה אמרו. מלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו *Atque, nisi judicari possent ipsi, judicari rite nequibant, juxta illud* [h] *excutite vos ipsos & excutite; quod juxta Rish Lakish significat corrige te ipsum primùm & dein corrige alios. Cæterùm quare non Reges Israel? Ratio est ex eo quod accidit de servo Jannæi Regis. Scilicet homicidium servus commiserat. Simon Ben Shatach* (Princeps Synedrii) *monuit collegas ut rem animadverterent atque in judicium vocarent. Mittitur ad eum nuntius; servus tuus homicidium patravit. Misit eum*

a *Tit. Sanhedrin cap. 2. §. 3 &c.*
b *Gemar. Hierosolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap. 2. fol. 20. col. 1.*
c *2 Samuel 8. 15.*
d *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap. 2. fol. 19. 1.*
e *Jerem. 21. 12. & 22. 2 & 3.*
f *Maimonides Halach.* Melakim Wemalchemoth *cap. 3. § 7. alii passim.*
g *Ad tit.* Sanhedrin *cap. 2. fol. 19. 1. videsis etiam in Guil. Schickarti erratis ad finem lib. de Iure Regio & in Io. Cochii Tit.* Sanhedrin *pag. 168. Aiin* Israel *tom. 2. fol. 99. b. &c.*
h *Zephan. cap. 2. 1.*

Rex. Citarunt ipsum Regem. Veni tu quoque huc. Et testimonium ea de re accipias.
i Exod. 21, 29. *De domino suo loquitur Lex* [i] *ubi, de bove cornupeta, veniat dominus bovis & consistat juxta bovem suum. Venit Rex, assedit. Tum Simeon Ben Shatach ad illum; Rex Jannae; surge in pedes tuos, & testimonium de te dicetur. Neque*
k Deut. 19, 17. *tam coram nobis surges, quam coram illo, quo jubente, mundus extitit. Nam & dicitur* [k], *& stabunt duo viri quibus lis est. At verò Rex; non ex tuo jussu, sed pro eo quod censebunt collegæ tui. Conversus* (Princeps Synedrii) *in dextram, vidit omnes oculos in solum defixisse. Idem, in sinistram conversus, vidit. Unde eis, viri cogitabundi, inquit, veniet is qui cogitationes vestras scit* (ὁ καρδιογνώστης) *atque sumet de vobis vindictam. Confestim Gabriel advenit & eos humi afflixit, adeò ut omnes morerentur. Ea in hora natum est illud, Rex nec*
l Juchasin *judicat nec judicant ipsum, nec testimonium dicit, nec dicitur testimonium in ipsum.*
pag. 67, 1. Summatim rem narrat Abraham Zacuthius [l], in Shatachide, כשהרג עבד המלך לאיש אחד עשה שבא והכלך לפניו ושיקום לפני הסנהדרין והם כבשו פניהם ואמר שמעון בן שטח בעל מחשבות יפרע מהם ובא גבריאל וחבטן בקרקע ואז גזרו מלך לא דן ולא דנין אותו *Cum regis servus homicidium patrasset fecit ille* (Princeps nempè Synedrii Magni) *ut sisteretur coram se Rex & staret coram Synedrio. Illis vero vultus dejicientibus* (ad Regis præsentiam consternatis) *dixit Simeon Ben Shatach, ὁ καρδιογνώστης sumet de vobis vindictam, & venit Gabriel & decussit eos in terram.*
m Tract. Sanhedrin cap. 2. §. 7. *Et tunc decrevêre* (tunc, ab hoc exemplo, natum est decretum illud) *Regem nec Judicare nec Judicari.* Inde etiam illud Maimonidis [m], *Reges Israel*, id est neutiquam Domus Davidicæ seu Veteres, אין דנין ואין דנין אותם לפי שאינן נכנעין לדברי תורה שמא תבא מהן תקלה *nec judicabant nec judicabantur, cum scilicet verbis Legis se non submitterent; ne scandalum* (contemtus judiciorum nimius) *inde introduceretur.* Jannæus heic seu ינאי Rex pro eodem sumitur, qui est Alexander Jannæus in Hasmonæorum serie. Sed intereà manifestum est, ex ipsis antè allatis verbis, dictum illud de Regiis judiciis, sive quà ad illum ut judicem, sive quà velut ad actorem reúmve attinere potuerant. Hasmonæorum, ut ostensum est tempore, id est quo Synedrium magnum Reges Legem sacram nimiùm contemsisse, meritò existimabant, hinc initia sumsisse. Conjunctum vides illud de testimoniis. Atqui citatur in testimonium audiendum tunc Rex. Ex jure igitur obtinuit antequam hoc fiebat, ut testimonium etiam contra Regem audiretur. At verò ab hoc Jannæi exemplo evanuêre tam quæ anteà ritè in judiciis ferendis ad regem spectabant quàm quæ ad testimonia attinerent sive in eum præbenda sive ab eo accipienda, ob Præsentiæ nempè ejus & Majestatis terrorem. Alioquin, tum testimonia præbuisse, tum ab aliis accepisse, etiam & judicasse Re-
n Cap. 9. §. 7. ges seculis superioribus, quando Legi sacræ scilicet obsequentiores erant, tum ex hisce tum ex superiùs allatis [n] palàm est. Absolutissimam autem in pœnis citra Judicii figuram, corpori infligendis, adeóque vitæ & necis potestatem Regum etiam Israelis interim faciunt. Maimonides de eis, כל המורד במלך ישראל יש למלך רשות להרגו אפילו גזר על אחד משאר העם שילך למקום פלוני ולא הלך או שלא יצא מביתו ויצא חייב מיתה ואם רצה להרגו יהרג שנ׳ כל איש אשר ימרה את פיך וגו׳ *Si quis in*

Re-

Regem Israelis contumax esset, Regi licuit eum morti tradere. Ut si decerneret Rex de quopiam, eundum ei ad locum talem, qui non iret, aut è domo sua non exeundum, qui tamen exiret, inde mortis reus erat. Et pro arbitratu suo morte eum afficiebat Rex, secundum illud (quod à populo dictum Jehosuæ[o]) *Omnis homo qui rebellis fuerit ori tuo & verbis tuis non acquieverit in omnibus quæ ei mandaveris, interficiatur.* Ita Jehosuæ ut Mosis successoris Principatûs jura Regibus etiam Israelis illis tribuêre. Adeóque Regii hujus juris ajunt fuisse, ut liceret Regi quenquam se contemptui habentem aut probris afficientem, neci tradere, אלא בסיף בלבד *sed tantùm gladio.* Exemplum etiam juris hujus Regii in Domo Davidica, afferunt de Shimei filio Geræ[p], qui Davidem regem execratus esset, quasi etiam ad regium illic vetus hoc imperium attinuisset. Idem Maimonides ubi de occiso in campis reperto, ex Lege sacra[q] agit[r] (qua de re plura libro Tertio) & de homicida quocunque modo, etiam ex præsumtionibus Synedrio Magno, jure strictiori, agenti, haud satisfacientibus, tantùm detecto, si, inquit, eum morte non plecterent בית דין *Synedrium* (magnum) המלך יהרגהו שיש לו להרוג באמתלאות ובדרכי *morti tradendus erat à Rege* (codex Arabicus habet ibi السلطان *cui potestas ex indiciis & præsumtionibus morte plectere.* Et dubitari nequit quin, pro vario rerum Ebraicarum statu, alia atque alia esset, ut alibi aliorum, Regum uti & Pontificum potestas judiciaria. Exempli causâ, Hyrcanus Alexandri filius cum à Julio Cæsare Ethnarcha simul & Pontifex creabatur sibi suísque, adjectum est[s], *Et si qua exorta fuerit controversia de Judaica disciplina,* κρίσιν Judicium *penes eum decerno fore.* Qui locus integriùs infrà adducitur. Ita pro dominantium arbitratu ac potestate res aliter alitérque se, ut in aliis, habuit. Atque licet, ut Vitæ & Necis, ita & Custodiæ reos tradendi & verbera infligendi, ei erat potestas, nihilominus, pœnæ nomine, לא יפקיר ממון ואם הפקיר הרי זה גזל *confiscare* seu *publicare nequibat* (rei) *bona* (aut sibi pro libitu assumere) *quod si faceret, rapinæ habebatur reus ipse.* Non igitur exemplum publicationis bonorum in decreto Ezræ[u], ex jure illis pendet Regio sed supremâ Synedrii Magni quod ille & collegæ ejus aut tunc agebant aut, prout potuere, imitabantur, potestate. Ita interim ut quanquam pœnæ singularis nomine publicatio bonorum fieri non potuerit à Rege; tamen כל הרוגי המלך ממונו למלך *ejus qui neci sic à Rege traderetur, Bona Regi cederent*[x]. Amplissima Imperii & Jurisdictionis apud eos Regiæ capita alia tam circa res Pacis quàm Belli exhibet fusiùs Guilielmus Schickardus in משפט המלך seu *Jure Regio* Hebræorum, unde quæ doctissimè tradidit ille, nobis compilare religio est. Judicia, ut videtur, quæ Regibus quibuscunque suis ritè competiisse admittunt fuerunt, לפי שעה *pro re nata* adeóque Extraordinaria, qualia Salomonis illud[y] de puerulo & binis meretricibus. Accedat heic quod habent de Throni ejus Judiciarii Sex Gradibus[z]. Ajunt aliqui, præconem publicum, quoties ascendebat Rex, ita eum ex solito monuisse, ut ad singulum ascensum singula ei recitaret Præcepta illa Sex quæ simul habeutur & continua sunt in Lege sacra[a]. Ad ascensum primum[b], *Ne pervertito Judicium*, ad

o *Jehosua cap.* 1, 18.
p 2 *Sam.* 16, 9. 1 *Reg.* 2, 8 & 9.
q *Deuter.* 21, 1.
r More Nebochim *part.* 3. *cap.* 40.
s *Joseph. Originum lib.* 14. *cap.* 17.
t *Cap.* 15. §. 12.
u *Cap.* 10, 8.
x *Maimonid. Halach.* Melakim *cap.* 4. §. 7.
y 1 *Reg.* 3. 16.
z 1 *Regum* 10, 18.
a *Deuter.* 16, 18. *in cap.* 17, 1.
b Daborim Rabba *fol.* 296. *col.* 3 & 4. *R. Bechai* *in* Biur ail hathora *fol.* 21[?]. *col.* 2. & *videsis J. Buxtorf. in Lexic. Talmudico col.* 2361.

Secundum, *ne dignoscito personas*, ad Tertium, *ne accipito munera*, ad Quartum, *ne conserito Lucum*, ad Quintum, *ne erigito statuam*, ad Sextum, *ne mactato Domino Deo tuo bovem aut ovem in qua macula* &c. Et demùm, simulac insideret Thronum, *Scito coram quo tu sedeas* &c. Alii verò, sex ista monita, sex Leones, utrinque ad Gradus dispositos, unâ manu ostendisse, & alteram expansam habuisse ad dilacerationem. Ultimum autem monitum de consessu, indicâsse duos Leones ad sustentacula manuum positos. Et ad vicariam Regis in Judiciis potestatem attinet illud [c] de Jothamo Regis Azariæ filio. Patre scilicet leprâ percusso, adeóque in בית החפשית *domum solitariam* secluso, filius, על הבית שפט את עם ארץ *præficiebatur Palatio & judicabat populum Terræ*.

c 2 Regum 15, 15.

II. Licet ex jure ordinario, juxta superiùs ostensa, Synedri esse deberent sive Tres, sive Viginti Tres, (Neque hactenùs assecutus sum, cur Vir summus [d] de *numero* XXIII. *aut minimum* XXI. heic locutus sit) sive Septuaginta unus, adeóque nunquam ex alio quàm impari numero constare (cujus exemplum vetustissimum est in Triga illa Judicum, Minois, Radamanthi & Æaci [e], omnium mortalium, apud inferos) atque in imparem etiam semper, pro re nata tum Tres illi tum Viginti tres augeri, ut dictum est, ne scilicet si numeri paris paria forent utrinque suffragia seu calculi judiciarii, nec sententia legitima sive Absolutionis sive Condemnationis ferri posset, adeóque facinorosi impunè evaderent (nam vetus est & rationi perquam consonum, quod habetur apud Euripidem [f], Aristotelem [g], alios, ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἐὰν ἴσαι γένωνται ψῆφοι τοῖς ἀντιδίκοις, ὁ φεύγων νικᾷ, *In Judiciis si pares sunt calculi parti adversæ, victor est reus*, quod etiam Juri Cæsareo [h] consonum, fundatum est scito illo veteri Atheniensium, nempe, ubi paria utrunque suffragia essent [i], τὴν τῆς Ἀθηνᾶς ψῆφον ἐπιτιθεμένην τῷ τὴν δίκην ὀφλέπειν μέλλοντι, ἀπολύειν ἄμφω τῆς αἰτίας. τὸν μὲν ἐπάγοντα τὴν κατηγορίαν, τοῦ δοκεῖν εἶναι συκοφάντην, τὸν δὲ, ὡς εἰκὸς, τοῦ δοκεῖν ἔνοχον εἶναι τῷ πονηρεύματι, *adjectum Minervæ Suffragium ei qui in judicium deductus esset, utrunque satis liberare, adeóque tam eum qui crimen intulerat, ab calumniæ suspicione, quàm eum qui accusatus fuerat ab objecto crimine*) nihilominùs, cum Numeri ratio extra Septuagintauniusviralem, non omninò lege fundaretur sacrâ, sed jure ac more majorum superinducto, inde evenit, ut pro utiliori Personarum & Locorum commodo in jure itidem illo superinducto obtineret, ut Unicus (sed nunquam duo, ob dissensûs ejusmodi incommodum) legitimè judicia, non capitalia, quædam exercere potuisset. Hunc מומחה vocitabant. Ob Excellentiam scilicet singularem, undiquaque judiciis ejusmodi *per se idoneum & probatum*, seu מומחה לרבים *publicè constitutum*, & שנטל רשות מבית דין *qui acceperat facultatem ita judicandi*) à Synedrio sive Vigintitriumvirali aliquo sive Magno. Maimonides [k], אף על פי שאין בית דין פחות משלשה מותר לאחד לדון מן התורה שנ׳ בצדק תשפוט עמיתך ומדברי סופרים עד שיהיו שלשה ושנים שדנו אין דיניהן דין *Quanquam non erat* (ex more receptiori seu ordinariè) *Synedrium è paucioribus quàm Tribus, attamen etiam Unico licuit ex Lege judicare, juxta quod scriptum est* [l] (in præce-

d Hugo Grotius ad Deuteron. 17, 5.

e Plato in Gorgia.

f In Electra.

g Problemat. 29. §. 15.

h L. 38. inter pares D. tit. de re judicata, & videsis Cujacium lib. 12. Observat. 16. & Samuel. Petit. ad Legum Atticarum lib. 5. pag. 331.

i Julianus Orat. 3. p. 213.

k Halach. Sanhedrin cap. 2. §. 10. & cap. 1. Gemara ut & quoad Mishn. eju. eandem cap. 1.

l Levitic. 19, 15.

præceptis ad ſingulos attinentibus) *Cum juſtitia judicabis proximum tuum. Sed ex Scribarum diſciplina* (ſeu jure ſuperinducto) *evenit ut Triumviri inducerentur. Duumvirorum autem judicantium, judicium irritum habebatur.* Cæterùm Judicem hujuſmodi unicum ajunt non cenſeri ſolitum pro בית דין *domo Judicii*, licet extra ordinem ei ſic fas eſſet judicare. In Monitis etiam habebant, ut, tametſi poteſtatem ejuſmodi ſortiretur judiciariam ſibi ſolam ſeu ut מותר לו לדון יחידי *fas ei eſſet ſoli judicare*, nihilominus alios ſibi in conſeſſum, ut judicii adſeſſores, adſciret. Dicere enim ſolebant ſelectis ejuſmodi לא תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד *Ne ſis judex ſolus* [m], *quoniam non extat Judex ſolus, præter Unicum*, id eſt Deum O. Maximum. Etiam Judex hujuſmodi unicus conſtituebatur tam ex non Ordinatis quàm Ordinatis, ſed non ſine temperamentis ejuſmodi quæ minoris eum dignitatis faciant quàm Triumviros ſive Ordinatos ſive non Ordinatos. Maimonides [n], יחיד שהוא מומחה לרבים אעפ״ שהוא דן דיני ממונות יחידי אין ההוראה בפניו הודאה בבית דין ואפילו היה סמוך. אבל השלשה אע״פ שאינן סמוכין והרי הן הדיוטות ואין אני קורא בהם אלהים הרי ההוראה בפניהם הודאה בבית דין *Unicus qui fuerit publicè Probatus* (per excellentiam ad Judicia extra ordinem admiſſus) *tametſi ritè judicaret Judicia civilia ſolus, attamen confeſſio* (Obligationis aut Debiti) *coram eo, non cenſebatur velut ea quæ in Judicii Domo* (ſic vulgò dicta) ſeu *Synedrio haberetur. Neque aliter ſe res habebat licèt Ordinatus eſſet. Sed apud Triumviros, tametſi non eſſent Ordinati, ſed planè Vulgares* ſeu *plebeii qui nec Dii vocandi* (notione illa qua judices Ebræorum ex ſacra lege Dii dicti) *Confeſſio ejuſmodi confeſſio habebatur plane Forenſis.* Advertendum autem eſt, Cauſis, non aliis legitimum hunc fuiſſe Judicem unicum, quam quæ Triumviris etiam non Ordinatis competerent; id eſt, non τοῖς דיני קנסות *Judiciis multatitiis*, nec, ut puto, in quibus verberum pœna. Sed reliquis inter civiles ſimplicioribus. Et videſis ſupra cap. X. §. 4. ubi המומחה ſic publicè per ſe Ordinatus & Triumviri ex vulgo ſeu הדיוטות ἰδιῶται æquiparantur.

m *Videſis R. Iſmael in Pirke Aboth cap. 4. Plantavitii Floríleg. Rabbinicum* §. 85.

n *Halach.* Sanhedrin *cap.* 5. §. 18.

III. Quod ad Zelotas attinet; fuſius de eis aliiſque juris parilis egimus in libris de Jure Naturali & Gentium [o]. Jus eis erat, pro atrocitate in Numen ſanctiſſimum Populíque Sanctiora facinoris, peccantem, citra figuram judicii, nedum in jus vocationem, ſtatim obruere, etiam morte multare. Ibi allatis, adjice ex Philone [p], facinoroſum ejuſmodi, maximè in idololatriam pellicientem, κολαστέον ὡς δήμιον καὶ κοινὸν ἐχθρὸν ὄντα ὀλίγα φροντίζοντα οἰκειότητος, καὶ τὰς παραινέσεις αὐτοῦ διαγγελτέον πᾶσι τοῖς εὐσεβείας ἐρασταῖς οἱ ἀνυπερθέτῳ τάχει τὴν κατ' ἀνδρὸς ἀνοσίου ἐπιδραμοῦνται τιμωρίαις, κρίνοντες εὐαγὲς τὸ καὶ αὐτοῦ φονᾶν, *Necandum eſſe velut hoſtem publicum ſine reſpectu privatæ neceſſitudinis. Et illecebræ ejus emittendæ ſunt ad omnes pietatis amatores, qui abſque mora in ſceleſtum irruant, rati ſanctitatis officium, talem hominem occidere.* Cùm tamen Judæorum ipſorum primates, velut juris ejuſmodi oblivionem ſimulantes, apud Hyrcanum, Herodem Antipatri filium accuſabant, quòd Ezeciam τὸν ἀρχιλῃστὴν

o *Lib.* 4. *cap.* 3, 4. & 5. & *vide lib.* 1. *de Succeſſ. in Pontif. cap.* 8. & *videſis Maimonid. tit.* Sanhedrin *cap.* 18. §. 6. 1 *Maccab. cap.* 2, 54. & *ibi interpretes.*

p *Lib.* περὶ Θυόντων.

Latro-

Latronum principem, ejúsque socios occidisset, adjecêre, παραβὰς [q] τὸν ἡμέτερον νόμον, ὃς κεκώλυκεν ἄνθρωπον ἀναιρεῖν καὶ πονηρὸν ὄντα εἰ μὴ πρότερον κατακριθείη τοῦτο παθεῖν ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου. μὴ λαβὼν δὲ ἐξουσίαν παρὰ σοῦ τοῦτ' ἐτόλμησεν, *Transgressus leges nostras, quæ hominem quantumvis scelestum non sinunt tolli nisi prius morte damnatum à Synedrio. Nec à te potestate acceptâ, hoc patrare ausus est.* Sed Zelotarum illius sive moris, sive juris tunc temporis obtinentis vestigia nec obscura, sunt alibi apud Josephum ipsum. Ejusmodi quid cernitur etiam apud Athenienses quorum legibus cautum est, ἐάν τις δημοκρατίαν καταλύῃ τὴν Ἀθήνῃσιν ἢ ἀρχήν τινα ἄρχῃ καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας πολέμιος ἔστω Ἀθηναίων καὶ νηποινὴ τεθνάτω (ut psephismatis verba sunt apud Andocidem [r]) *Si quis democratiam Atheniensium everterit, aut eversâ eâ magistratum gesserit, ut hostis Atheniensium censendus erit, & cuique eum occidere impune sit.* Etiam quicunque occidisset, ὅσιος καὶ εὐαγής, *purus & sanctus à cæde*, sine lustratione solenni, habebatur. Quin & jurejurando inter sacra universi obligabantur idem præstare, ut antè ostensum [s]. Subinde etiam præconio edictum, quenque, damnatum aliquem occidentem, præmio remunerandum. Hac de re etiam Demosthenes [t] atque ex eo Harpocration [u], alii. Habet quidem in se etiam Juris Cæsarei aliorúmque scita aliquid ejusmodi, dum Publicorum Judiciorum actiones nemini non permittunt. Justinianus [x]; Judicia *publica dicta sunt, quòd cuivis ex populo executio eorum* (criminalis accusatio) *plerunque datur.* Simile Zelotarum jus exerceri permittitur [y] apud Venetos, in *Bannitos*, quos sic vocant, quibus olim similes apud nos habiti sunt qui ob contumaciam in non comparendo cum in jus vocarentur, capitalitèr convicti, adeóque capite deminuti fuerint. *Utlagatos* vocitamus, id est extra Legis protectionem positos etiam & antiquitus *forbannies* [y]. Henricus Bractonius vetustus apud nos Jurisconsultus [a] anno Christi 1240 aut circiter, *Item*, inquit, *foris facit Utlagatus omnia quæ Pacis sunt, quia à tempore quo Utlagatus est Caput gerit Lupinum, ita quod ab omnibus interfici poterit, & impunè, maximè si se defenderit vel fugerit, ita quòd sit difficilis ejus captio.* Quibus consonæ sunt Leges Edwardi Confessoris dictæ [b]. *Si repertus fuerit & retineri possit, vivus regi reddatur, vel caput ejus, si se defenderit. Lupinum enim gerit caput quod Anglicè* ƿulfesheofod *dicitur. Et hæc est lex communis & generalis de omnibus utlagatis.* Et nomen illud *Capitis Lupini* etiam in Henrici quarti tempora, in foro pro *Utlagato* duravit, ut eliciendum videtur ex Rogeri Coci Londinensis fabula apud Galfredum Chaucerum, needum omnino edita, ubi de Gamelino legitur,

Gamelyn come boldeliche into the mote halle,
And putt adowun his hoode amonge the Lordis alle.
God save you Lordinges that now here bee.
But Brokebak Shereff, evel mot thou the.
Whi hast thou done me that shame and velanie
For to late endite me and *Wolfes hede* me crie?

& pau-

q Joseph. Originum lib. 14. cap. 17.
r Orat. 1. seu de Mysteriis.
s Cap. 11. §. 3.
t In Philippic. 3.
u Verb. ἄτιμος & verb. ἐπικεκηρυχέναι, & Samuel Petitus ad Legg. Attic. lib. 7. pag. 232. & 532. Et vide Plutarchum in Agesilao & Alexandro ab Alexandro Genial. Dierum lib. 3. cap. 9.
x Instit. tit. de publicis Judiciis in principio.
y Videsis Philip. Maussacum in Harpocrationem pag. 179.
z 1 Ed. 3. fol. 19. a.
a Lib. 3. de Corona cap. 13. §. 3.
b Cap. 7.

& paulò antè,

Tho were his bondemen sorri and nothinge gladde
Whan *Gamelyn* hur lord *Wolfes hede* was cried and made.

&c.

Now is thi Brother Sheriffe, and hath the Baillie,
And hath endited the and *Wolfes hede* doth the crie.

Atque advertere obiter liceat; in Chauceri editis omnibus, repræsentari lepidam Coci de servo quodam Londinensi nequam prodigo narratiunculam, quasi initium Fabulæ ejus inter itineris comites dicendæ; monerique ab editoribus partem hanc esse Fabulæ ejus, reliquúmque aut periisse aut ab autore non fuisse absolutum. Quæ hallucinatio quidem est summa ac præstantissimo poetæ fraus non toleranda. Etenim ex colloquio ibi Hospitis, qui veluti Itineris præses erat, & Coci, narratiuncula illa, velut præludium aliorsum tendens, oritur simulatúrque quasi foret revera Fabula ejus tunc dicenda. Sed præludium illud integrum est in editis, nec ejusdem quid omninò interiit. Et post versiculos illos quibus finitur,

And had a wife that held for countenance
A Shop, and swived for her sustenance.

statim scripsit Chaucerus,

And there withall he lough and made chear
And said his tale, as ye shullen after hear.

Quod perperam nimis in editis, uti etiam in MSS. nonnullis, locum non suum sortitur proximè ante præludium, quasi illud pro Fabula ipsa plane habendum esset. Sed verò in codice penes me pulcherrimo MS. aliisque, statim post verba illa de Fabula Coci dicenda, sequitur.

Here beginneth the Cokes tale, of *Gamelin.*

Lithen and listneth and harkneth aright,
And ye shall heren of a doughti knight,
Sire *John* of *Boundis* was his name,
He cowde of nurture and mochel of game.

Filii *Joanni* huic de *Boundis* ei fiunt Tres, *Joannes*, Anonymus & *Gamelinus*, de quo in allatis. Et de Maximi & Minimi circa patrimonium dissensu, hujúsque Virtute ac illius Vafritie summa fabula satis ampla, nec omninò contemnenda contexitur, quæ illic integra est. Desinit etiam in *Gamelini* summæ, quam passus est, injuriæ ultionem, per mortem ignominiosam fratri *Joanni* ut Judici, & Duode-

decemviris juratis, velut etiam ex Jure zelotarum simulato illatam. Nomen autem illud *Capitis Lupini* quasi zelotarum jus designavit, ex origine, usurpatum pro eo quem non solùm cuique licuerit occidere (quod seculis abhinc aliquot prorsus evanuit) sed ob cujus mortem sic inflictam laus saltem, ut præmium publicum, singularis debita eo nomine fuerit interfectori. Sic enim antiquitùs mos apud nos se habuit circa Lupos [c], quemadmodum postea aliquamdiu circa vulpes etiam, catos sylvestres, mustelas, lutras, quadrupedes alios, uti & circa aves aliquot frugibus aut pullis infestiores, lex heic obtinuit [d]. Certè & jus ejusmodi nonnulli olim apud nos opinati sunt viguisse in eos qui *extra Pacem & Protectionem Regis* ideo positi (juxta formulam forensem *Præmunire* dictam Statuto Parlamentario [e] fundatam) quod de re aliqua in foro quocunque sive Romæ, sive Avenione sive intra Angliam agerent, cujus cognitio ad tribunalia spectaret regia; id est maxime in Ecclesiasticos Majestatem Regiam sic plane, autoritatis Pontificiæ obtentu, lædentes. Sed sub *Elizabetha* Regina, sancito Parlamentario [f] opinio illa abolita est. Certè mortem, pœnæ instar, inferendi, citra figuram judicii usus etiam cernitur, ut in morem receptus, ubi famâ alitérve læsus quis in Duellum lædentem provocaverit. Ea de re scriptores obvii. Sed, præ aliis quà ad hanc rem spectent, Thomas Hurtado in Resolutionibus Moralibus [g].

c *Guil. Malmesburiensis de Regibus Angliæ lib. 2. cap. 8. Escaetriæ anni 27. Henrici 3. Leycestriæ.*
d *Stat. 8. Elizabethæ cap. 15.*
e *Stat. 25. Edwardi 3.*
f *Stat. 5. Eliz. cap. 1.*
g *Variar. Resolution. Tract. ult. Resolut. 5 &c.*

IV. Sodalitiorum aliquot ex confederata inter se disciplina Præfecturæ juridicæ cernuntur in Essenorum Consistoriis centumviralibus; de quibus Josephus [h], περὶ τὰς κρίσεις, ἀκριβέστατοι καὶ δίκαιοι· Καὶ δικάζουσι μὲν οὐκ ἐλάττους τῶν ἑκατὸν συνελθόντες. τὸ δ' ὁρισθὲν ὑπ' αὐτῶν ἀκίνητον, *In Iudiciis sunt diligentissimi atque justissimi. Disceptant autem* (sic Ruffinus; potiùs *dijudicant*) *non minùs quàm Centum in unum coacti. Quod autem his decretum fuerit, immobile manet.* Scilicet singularis inter se in suorum quenque, nec alios, sic creata jurisdictio, qualiscunque. Ejusmodi proculdubio erant præfecturæ sodalitiis inter se aliis, velut Sacerdotali generi, quoad suam inter se dignitatem résque alias in tribunalia publica non necessariò semper deducendas, commodiùs tuendas. Nam circa præstitutum filiabus Sacerdotalibus Dotibus summam, memoratur בית דין של כהנים *Domus Iudicii* seu *Synedrium Sacerdotum* [i], quod plane non aliusmodi erat, nec omninò quod in alios aliquos, nec quidem in sui generis, ex ordinario aliquo jure, homines Jurisdictionem exerceret. Cum his censendi sunt Phylarcharum aliorúmve ejusmodi etiam & totîus Israel, pro re nata conventus extraordinarii, quorum mentio satis obvia [k] sacris in literis. Et de Conventibus ejusmodi Magistri sæpius, במקום שיתקבצו כל ישראל או רובם שם שכינה שורה *ubicunque congregati fuerint omnes Israelitæ seu pars eorum major, ibi Majestas Divina seu Spiritus sanctus quiescere solebat.* De Omnibus, seu Majori parte civiliter congregata, capiendum est. Ita nempe ut qui Conventibus ejusmodi seu Tributis Comitiis adessent, absentum non paucorum, veluti Majores natu, Phylarchi, Patres, Principes familiarum, personas simul, quemadmodum in Comitiis fieri solet, pro more patrio sustinerent.

h *Haloseos 2. cap. 12. sin 7.*
i *Misn. & Gemara tit. Cethuboth cap. 1. Babylon. fol. 12, 1. & vide sis Uxorem Ebraicam lib. 2. cap. 9.*
k *Numer. 30, 1. Deuteron. 5, 23. 33, 5. Iudic. 20, 1. Iosua 18, 1. 22, 12. 1 Samuel. 7, 5. 1 Paralip. 28, 1. 2 Paralip. 5, 2. 15, 19. Esr. 10. 9.*

nerent. Plurium item Tribuum, veluti Sex Quinque, Septem etiam & Unicæ, Conventum seu Domum Judicii habemus simili sensu apud Talmudicos, quâ de re plura ubi libro Tertio agitur de sensu & notione Legis illius[l], אם כל עדת ישראל ישגו וגו׳ *Si omnis Cœtus Israel erraverit &c.* Sed quicquid in Conventibus ejusmodi decretum est, לפי שעה *pro tempore* & re nata in publicam tutelam, neutiquam ex jure Ordinario, fieri censebatur. l Levitic. 4, 13.

VI. Ex legibus item Sacris[m], de Sacerdotis (Aharonis, aut, ex ejusdem filiis, Sacerdotis alicujus) Lepræ ejusque plagarum Inspectione adeóque Judicio, & consequentibus circa tam Leprosum ipsum quàm vestes & vasa ejus, munditiem, immunditiem, Singularis quædam Notio & Extraordinaria ad Sacerdotem aliquem, non singulariter aut nominis aut muneris ordine aliquo præstitutum, sed obvium, seu à leproso sibi electum, attinens. De lepra ipsa cutisque & plagarum discrimine multiplici, subtilia habent non pauca è Cabala sua Magistri, qua de re in corpore Talmudico titulus est נגעים *de plagis*, unde illi sua congerunt[n]. Personæ Notioni huic subjectæ, id est immundi ex lepra, fuere universi Israelitæ[o], אפילו קטן בן יומו והעבדים *etiam minor* seu *infans recens natus & servi.* At לא כותיים *sed non Cuthæi* (editiones aliæ לא גוים *non Gentiles*, *nec*) ולא גר תושב *Proselytus Domicilii.* Misna ea de re[p], הכל מטמאין בנגעים חוץ מן הנכרים וגר תושב *Universi immundi fiunt ex lepra* (juxta legem sacram) *præter exteros & Proselytum domicilii* seu qui Terræ sanctæ incola in se Noachidarum præcepta Septem suscipiens, nondum in Judaismum transierat. Jam verò, tametsi in verbis sacris adeò expressa habetur Sacerdotis inspectio, nihilominùs docent quòd הכל כשרים לראות את הנגעים *nemo Israelitarum* (aliis utcunque rebus gerundis non inidoneus) *haud idoneus erat inspectioni plagarum.* Quibus adjiciunt, אע״פ שהכל כשרים לראות נגעים הטומאה והטהרה תלויה בכהן *Licet universi sint idonei inspectioni plagarum, immunditiem tamen & munditiem pendere ex Sacerdote.* Exemplum afferunt, כיצד כהן שאינו יודע לראות חחכם רואהו ואומר לו אמור טמא והכהן אומר טמא אמור טהור והכהן אומר טהור. הסגירו והוא מסגירו שנ׳ ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע *Exempli gratia, ubi Sacerdos erat ignarus artis inspiciendi, Sapiens* (Legis peritus aliquis) *inspiciebat, qui si pronuntiaret immundum, Sacerdoti etiam pronuntiandus erat immundus, si mundum, Sacerdoti itidem mundus, si claudendum, claudendus erat, juxta illud*[q] *& ex ore eorum* (Sacerdotum) *omnis lis & omnis plaga.* Quod quidem dictum, ubi Lepræ mentio aliàs nulla est, sed causa tantùm Vaccæ Rufæ indicatur, à Chaldæis expressim sumi videtur pro judicio circa Leprosum, nec aliud omninò. Onkelos ibi, ועל מימרהון יהי כל דין וכל מכתש סגירו *& juxta verbum illorum erit omne judicium & omnis plaga inclusionis* seu *lepræ.* Et alter, ועל מימר פומהון יהי מיתרן כל דין וכל מכתש צורעא למסגר ולמחלט *Et juxta verbum ipsorum erit solutum omne judicium & omnis plaga lepræ ad claudendum & ad lepram præcise pronuntiandum.* Atque ita quidem loci sensus est in Gemara Babylonia[r], alibique. Vulgata ibi, *& ad verbum eorum, omne negotium & quicquid* mun-

m *Ibid.* 13, 2. & 14, 3.

n Maimonides *Tract.* Tomaeth Zeraeth & ad tit. illum Talmudicum, Mikotzi Præcept. Affirmat. 234 &c.

o *Maimonid.* & *Mikotzi ibidem* & *Gemar. Babylon. tit.* Nidda *cap.* 5. *fol.* 40, 1.

p *Cap.* 3.

q *Deut.* 21, 5.

r *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 4. *fol.* 34, 2. & *videsis ad tit.* Becoroth *cap.* 5. *fol.* 35, 2.

mundum vel immundum est judicetur. Aut negotium præsens solùm sic innuitur (de quo libro Tertio) aut ut Chaldæis aliisque, solùm Lepra, veluti parenthesi. Græci illi καὶ ἐπὶ τῷ στόματι αὐτῶν ἔσται πᾶσα ἀντιλογία καὶ πᾶσα ἁφή, *& in ore eorum erit omnis controversia & omnis tactus.* Sed versiones nuperæ verba illa transferunt, quasi omnimoda sic Sacerdotibus jurisdictio illic agnosceretur, *& a fin qu'a leur parole toute cause & toute playe soit definie,* & by their word shall every controversie and every stroke be tried. Cum sanè nil ibi innui videatur præter id quod alibi, eodem in libro[s], dicitur expressiùs de Lepra sola. Addunt[t], ואפילו היה הכהן קטן או שוטה החכם אומר לו והוא מחליט או פוטר או סוגר *forte Sacerdos* (heic ad inspiciendum electus) *esset Minor aut Fatuus, Sapiens* seu *Jurisconsultus indicabat ei* (quid esset agendum) *& ille* (juxta sic sibi indicata) *aut Leprosum esse præcise pronuntiabat, aut dimittebat* (ut satis mundum) *aut includebat.* Ita scilicet quoties Sacerdos סומך על דברי חכם *nixus esset verbis Sapientis* seu Sapientem sic consuleret. Quod si non faceret, ex sui ipsius judicio rem terminare fas ei non licuit antequam accuratiùs à Magistro aliquo didicisset totam de plagis & lepra, tam quoad vestes ac domos quàm homines, disciplinam. Si quis reverà mundus esset, ex pronuntiatione Sacerdotis non reddebatur immundus. Sed si immundus esset reverà, tametsi dum inclusus erat aliterve sanus, quoad lepram ipsam, redderetur, mundus nihilominùs non censebatur שיאמר לו הכהן טהור אתה *usque dum dixerat ei Sacerdos, tu mundus es.* Huc spectat illud in Euangeliis de Leproso quem D. N. Jesus Christus simul ac mundasset ipse, ad Sacerdotem nihilominùs & Sacrificia statim relegavit[u]. Sacerdos genere חלל *profanus* ritè heic, ut Sacerdos, inspicere nequibat. Mutilus tamen Sacerdos aut corpore vitiatus rite inspiciebat, modò oculorum acies minimè læsa esset. Dies universi inspectioni idonei erant præter Sabbata & dies festos. Nocturnum tempus illegitimum. Horæ autem diei non aliæ legitimæ; præter Quartam, Quintam, Octavam, Nonam. Nam matutinæ, vespertinæ ac meridianæ, velut inspectioni haud accommodæ, non satis idoneæ habebantur. Quamplurima apud Magistros sunt alia subtilia ad Sacerdotalem heic spectantia qualemcunque lepræ notionem, quæ, veluti Medici ac Chirurgi, eam in rem divinitùs præstituta erat, sed Synedriorum ordinariorum Imperio & Jurisdictioni, ut functiones universæ aliæ, subjecta. Sacerdotales enim actiones functionésque omnimodæ censuræ Synedriorum suberant. Neque id quod tradunt aliqui de Sacerdotibus legalibus, eos nimirum *habuisse*[x] *potentiam judicandi de Dignitate & indignitate ingrediendi in templum*, alitèr verum est, quam eos scientiam, ex accidenti etiam præ aliis, habuisse mundorum & immundorum, adeóque ritè atque ex charitate monere debuisse leges de Munditie violantes, cum interim & violatores ejusmodi & Sacerdotes ipsi[y], quoad jurisdictionem forensem, Synedriali potestati passim subessent, juxta superiùs ostensa & libro ostendenda proximo.

s Deut. 24, 8.
t Maimonides Tract. Tomaeth Zeraeth cap. 9. §. 2.
u Matth. 8. 3. & 4. (& vide ibi Hug. Grotium) Marc. 1, 40. Luc. 5, 12.
x Thom. Aquin. in Sent. 4. Dist. 19. quæst. unic. art. 2. &c.
y Videsis Hug. Grotium ad Matth. 5, 22. pag. 79.

CAP. XV.

Cap. XV.

I. *De* Continuatione Synedriorum *hactenus ostensorum*, *quæ* Ordinaria *erant*, *ante adventum D. N.* Jesu Christi. *Idque ex scriptis* non Talmudicis.

II. *Ex ejusmodi scriptis*, *de* Continuatione post Adventum Christi.

III. *Temperamentum de* Intermissionibus, *maximè sub* Antiocho Epiphane *Rege Syriæ*, *&* Herode Magno.

IV. *De* Loci Synedrii Magni *Continuatione. Ejusdem* Varietas. Liskath Hagazith, *seu* Conclave saxis quadratis constructum (the stone Chamber) *Locus*, *ad Templum*, Synedrii Magni *celeberrimus.* Situs *ejus.* Nominis ratio. Exedra. Lithostrotos *in Euangelio*, *an* Conclave *illud?* Ruffiniana *versio* Josephi *emendata.*

V. *An* Synedrii Magni Samaritici *locus ad Templum* Garizimiticum, *ut* Judaici *ad* Hierosolymitanum? Præceptum *velut* Undecimum *Decalogo à* Samaritis, *in contextu suo sacro*, *subjunctum.*

VI. Synedrii Magni *Loci in* Liskath hagazith *Continuatio sub Templis primo & secundo*, Judiciis capitalibus *tum illic tum in* Minoribus Synedriis *exercendis*, *omninò necessaria.*

VII. Migrationes Synedrii Magni *inde*, *aliisque è locis.*

VIII. *Migrationum* Tempora.

IX. *De* Iabne *seu* Iamnia *urbe*, *in quam primò ex* Hierosolymis *migravit* Synedrium Magnum, *sub excidium Templi secundi.* Iosephi, *de* Synedrio *illo* Hierosolymis, *paulo ante tempus illud*, *testimonium*, *ejúsque velut effigies ab ipso in* Galilæa, *cui præficiebatur*, *constituta.*

X. *Migrationis Primæ reliquarúmque* causæ. Postremum *Synedrium Magnum*, Tiberiade *habitum*; *ubi* Iudæi *expectant illud instaurandum*, *indéque*, *in* Templum suum novum, *transferendum.*

XI. *De singulari* Imperii & Iurisdictionis *Synedrii Magni*, *sub* annos *ante Excidium Templi secundi* Quadraginta, *diminutione. An* Capitalium Judiciorum potestas, *eis tunc*, *ut à viris etiam doctissimis asseri solet*, adimeretur.

XII. *De* Synedrorum Qualitate; *adeòque* Sacerdotalis generis *in Iudiciis & Synedriis* Prærogativa *singulari per annos aliquot & ante & post Christi adventum. Atque*, *unde illa nata?* Fl. Iosephus *emendatus.* Miræ de ea *apud scriptores*, *& veteres & recentiores*, assertiones.

XIII. Eliæ Ben Moſeh, Karaitæ, *diſciplina de* Pontificis *ſummi & aliorum* Sacerdotum *ac* Prophetæ, *ſtante templo, Iuriſdictione ſinglari, circa ſolennem* Menſium Annique Intercalationem. Imparem *Iudicum, etiam ex* Karaitarum *ſcitis*, numerum *legitimum tantum fuiſſe.*

XIV. Synedria Sacerdotalia, *ex jure ordinario, per ſe fuiſſe juxta Talmudicos*, Nulla, *Nec* Pontificem Maximum, *quà talem, fuiſſe unquam Synedrii Magni Principem.*

XV. *De* Principum *Synedrii M. &* Pontificum *dignitate* Summotorum qualitate, *ac* Sacrificiis, *&* Principum *conſtitutione*, Collegarum; *aliorúmque* Judicum; *&* jure *in Dignitatibus* hæreditario.

ACcedat jam antè dictis, oſtenſorum Synedriorum, eorúmque Imperii & Juriſdictionis, Succeſſio & Continuatio. Et primò de ea quæ Chriſti adventum antevertit; ídque è ſcriptoribus non Talmudicis. Quanquam Synedrium Magnum cujus Princeps Moſes [a] poſt Jethronea Synedria inſtitutum erat, manſit nihilominùs illorum uſus & poteſtas tam in Deſerto quàm etiam, juxta aliquos doctiſſimos [b], poſteà; qua de re etiam ſuperiùs [c] dictum eſt. Sed temporis decurſu, pro regiminis publici ordinatione commodiori, ad Synedria Vigintitriumviralia & Triumviralia paſſim, pro locorum qualitate, conſtituenda admittendáque juxta ſuperiùs oſtenſa, præter Synedrium Magnum, deventum eſt. Atqui non defuere inter Chriſtianos Scriptores, qui, ut antè etiam eſt tactum, ex ingenii ſui adfectûſque circa alienam ſibi Rempublicam, ſed in rem ſuam interim, quomodocunque formandam, commentis, potiùs quàm ex Talmudicis ipſis, quos nimiùm negligere amant, non ſolùm ipſum Synedrium Magnum velut Pontificis ſummi præfecturam ſingularem faciant, ſed & poſt Moſaica tempora, in quibus à Numine ſic inſtitutum eſt, non libentèr concedant duraſſe. Etiam & nunc è Sacerdotali genere tantùm, nunc è tribu ſola Judæ conſtitiſſe volunt, quæ veritati, ut videre eſt in ſuprà allatis, ſunt alieniſſima. Non concedentium heic Continuationem Synedrii illius aut de ea proniùs dubitantium primarius eſt Benedictus Pererius [d], qui nec ſequacibus caret. Sed de eo, rectè Stephanus Menochius [e], *immeritò de re dubitat qua paſſim admittitur ab auctoribus.* Sed nec Dionyſius Petavius Synedriorum Judaicorum originem facit [f] aliam quàm ex Gabinii Pompeii legati inſtitutione illa quam memorat Joſephus [g]. Nihil magis Pererium in dubitationem propulit, quàm apud Joſephum ac Philonem Synedrii Magni ſeu Septuagintaviralis mentionem non haberi. Verum quidem eſt, Joſephum, neſcitur unde, Septemviralia, ùt antè ex eo narratum, per urbes Judicia conſtituta eſſe tradidiſſe. Sed interim & Γερουσίαν [h] apud ſuos (uti & ſæpiſſimè Helleniſtæ) & Συνέδρια [i] & Συνόδους [k], veluti nomina tam Magnum quàm Minora (pro ſubjectæ rei diſcrimine) apud eum deſignantia memorat. Et ubi ait à Rege nihil faciendum citra Pontificem (ut ille, in Pontificum qui

a Numer. 11, 16.
b Hugo Grotius ad Ioſua 8, 33. & videſis Abulenſem ad Numer. 11. quæſt. 25 & 53. Deuteron. 16. quæſt. 6.
c Cap. 2. §. 4.
d Ad Geneſis 49, 8, &c. §. 84.
e De Republica Hebræorum 1. cap. 6.
f De doctrina Temporum lib. 2. cap. 26.
g Lib. 14. cap. 10.
h Origin. lib. 4. cap. 8. lib. 13. cap. 9 &c. & in Vita ſua.
i Lib. 14. cap. 10. & 17.
k De bello Iudaico lib. 1. cap. 6.

quì tempore ſuo adeò viguere gratiam) καὶ τῆς Γερουσιαστῶν γνώμης, *Sententiam Senatorum*, intelligitur [l] de Synedrio Magno loqui. Quale itidem de Philone dicendum. Certè & ubi in Apocryphis Latinis [m] legitur, *Joacim autem ſummus Pontifex de Jeruſalem venit in Bethuliam cum univerſis presbyteris ſuis, ut videret Judith*, Græci habent, —— καὶ ἡ Γερουσία τῶν υἱῶν Ισραὴλ οἱ κατοικοῦντες ἐν Ιερουσαλὴμ, ἦλθον τοῦ θεμελιῶσαι τὰ ἀγαθὰ ἃ ἐποίησεν ὁ θεὸς τῷ Ισραὴλ καὶ τοῦ ἰδεῖν Ιουδὶθ καὶ λαλῆσαι μετ' αὐτῆς εἰρήνην, *Et Senatus* (ſeu Synedrium) *filiorum Iſrael habitans Hieroſolymis, venerunt ut ſibi ſatisfacerent de bonis quæ fecerat Deus Iſraelitis, atque ut viderent Judith eámque ſalutarent.* Quod de Synedrii Magni collegis capiendum. Intermiſſum quandoque per rerum turbas ſive hoſtiles ſive domeſticas judiciorum ordinariorum uſum, adeóque Synedriorum, ſubinde fuiſſe, dubitari nequit. Sed & rebus pacatis & benè diſpoſitis obtinuiſſe ea juxta antè oſtenſa, non minus videtur dubitandum. Ad illud de Jehoſaphati Judicum Conſtitutione [n], vir ſummus Hugo Grotius; *Cum numerus ad paucos recidiſſet, omiſſâ cooptatione metu Regum, quibus ſuſpecta erat Synedrii autoritas (de quo vide dicenda infra XXI, 4) more legitimo impleri numerum juſſit, partim ex Sacerdotibus & Levitis (qui quòd ab aliis laboribus vacarent, Legis ſtudio erant aptiſſimi) partim ex eruditis aliarum tribuum.* Quod ſe refert ad caput XXI; ibi dicitur Jehoramum Regem, Jehoſaphati filium, occidiſſe omnes fratres ſuos gladio, וגם משרי ישראל *& quoſdam de principibus Iſrael*, quod ſumit Grotius pro Synedris illis. *De Synedrio*, inquit, *ut credibile eſt, homines, Legis àmantes & eximiæ apud populum auctoritatis.* Et dein idem ad illud Jehoſaphati, Amariam Sacerdotem ibi facit נשיא ſeu *Principem Senatus*, & Zabadiam Ben Iſmael *ſecundum in Senatu quem* אב בית דין *vocant.* Nec de Synedrio Magno verba ibi fieri dubitat. *Principes* item *Judæ* apud Jeremiam [o] *Senatores*, ſunt illi, *Magni Synedrii ad quos pertinebat Judicium de Propheta vero aut falſo.* Illud etiam, in Ezekielis viſione [p], *Et Septuaginta viri de Presbyteris domûs Iſrael & Jezanias filius Saphan ſtabat in medio eorum ſtantium ante picturas, & unuſquiſque habebat thuribulum in manu ſua* &c. de Synedrio Magno capitur. Idem ibi Grotius, *Id eſt, illi Septuaginta, qui inter Judices omnes eminebant ſumma cum poteſtate tum eò acceſſerant quò fas ipſis non erat tum ea videbant quæ tollere eorum erat officii.* Et expreſſim ibi David Kimchius סנהדרין. *y' Septuaginta Synedri.* Etiam Synedros illos intelligi volunt viri docti per ſive שרים τουτέστιν ἄρχοντας, *Principes*, ſive אילי הארץ τουτέστιν ἰσχυροὺς τῆς γῆς, *Potentes Terræ*, Vulgatæ *Judices*, dictos, quos Nebuchadnezar captivos abduxit [q]. Unde Abulenſis [r], *in hac parte ſatis aſſentiendum eſt Judæis qui dicunt ſemper fuiſſe* (quouſque & quotieſcunque ſui eſſent juris & reipublicæ quies permitteret) *in Iſrael Septuaginta Judices qui regerent domum Judicii, & manabant ab illis Septuaginta Senioribus, quos elegerat Moſes, per ſucceſſiones, & hi erant Maximi Judices, ad quos ſubordinabantur omnes Judices, qui etiam in aliis Locis. Et iſti Septuaginta Judices ducti ſunt in Babylonem tempore Captivitatis, ſicut innuitur 4 Regum cap. 24.* Sic ille. Tantumdem ſatis alii, ad locum illum Numerorum, alibíque [ſ]. Etiam Hieronymus [t] ad illud

l *H. Grotius ad 2 Paralip.* 19, 11.
m *Judith cap.* 15, 8.
n 2 *Paralip.* 19, 8 & 11. & *vide eum ad Pſalm.* 82, 1.
o *Cap.* 26, 10, & 16.
p *Cap.* 8, 11.
q 2 *Reg.* 24, 12 & 14.
r *Ad Deuter.* 16. *quæſt.* 6.
ſ *Videſis J. Picum Mirandul. in Apologia pag.* 117. *Petr. Tholoſan. Syntagm. Iuris Univerſi lib.* 47. *cap.* 26. §. 3. *Aloyſ. Novarin. Schediaſmat. Sacro-prophan. lib.* 5. *cap.* 19. &c.
t *Quæſt. ſive Tradit. Hebraic. ad* 1 *Paralip.* 18.

illud de *Cerethi* & *Pelethi* [t], כרתי *Cerethi exterminatores* פלתי *Pelethi admirabiles. Dicuntur enim fuisse Septuaginta Judices loco eorum substitui, quos Moyses in eremo, Domino præcipiente, delegerat.* Unde Lyranus ibi, *Alii, Sanhedrin, hoc est summos consiliarios*; & Petrus Damianus Cardinalis Episcopus Ostiensis, ad Albericum Cardinalem [x], *Quæris etiam, qui erant Cerethi & Phelethi, qui bellatores dicuntur fuisse David? Legitur in libro Numeri dixisse dominum Moysi* [y], *Congrega mihi Septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti, quòd senes populi sint, ac magistri* &c. (ubi Synedrii Magni Institutio) *Ex istorum itaque stirpe duæ processerunt cognationes, quarum una Cerethi, altera dicebatur Phelethi. Et Cerethi quidem, dans judicium, Phelethi puniens interpretatur: ut quos illi adjudicarent morti, promulgando sententiam, isti punirent irrogando vindictam.* Hi de Synedrii Magni tunc usu non dubitarunt, quicquid de nominum habeant ratione. Adeóque, si vocibus illis (de quibus quod Talmudici tradunt, occurret capite proximo) Synedrium Magnum innueretur, Benaias filius Jehoidæ ibi memoratus videtur sic ejusdem tunc Princeps. Hugo Grotius ad illud ibi *super Cerethi & Pelethi*, *Hieronymus*, inquit, *alicubi* (loco antè citato) *putat hæc nomina, ut & quod proxime præcessit* (Benaiam) *esse eximiorum Senatorum Synedrii Magni, quomodo & Græci sensisse videntur. Dicunt* enim, *καὶ Βαναιας υἱος Ιωδαε σύμβουλος καὶ ὁ χελεθι καὶ ὁ πελεθι* (certè Græci verba illa cum sequentibus continuant, *καὶ οἱ υἱοὶ Δαυὶδ αὐλαρχαι ἦσαν*, ita ut eorum sensus fuerit, *Banaiam Consiliarium fuisse, & Cerethi & Pelethi & filios Davidis aulæ Principes* seu *Comites Consistorianos*; uti & vertunt quidem Judæi Hispanienses. Vulgata autem, *Benaias super Cerethi & Pelethi*; ubi, in Ebræo, והכרתי ונו' *& Cerethi* &c. nil satis respondit *τῷ super*, licet tam versiones nuperæ etiam plerunque sic transferant, ut Lutherana, Belgica prior, Gallica, aliæ, quàm Syra, & Arabica, & paraphrasis Chaldaica, quibus, *militares*, *sagittarii & illustriores* vocibus illis intelliguntur. Sed in Belgica nupera over vertitur in met, quod Ebraico quidem propius est) pergit autem ibi Grotius; *at Hebræorum alii familias Israeliticas fuisse censent, Chaldæus Sagittarios, à qua significatione non abit Corytus* (quasi nomen illud *τῷ* Cerithi sic cognatum esset, pro arcuum theca & pharetra Virgilio [z] aliísque usurpatum) *rursum alii, partes Philistinorum: quod si admittimus, fortè horum* כרתי, *posteri erunt Cretes. Certè milites fuisse satis apparet* XX, 3. Sic ille. Sub Salomone item Septuaginta Synedrii Magni collegarum mentio habetur expressior velut ex textu Sacro intelligendorum, in Paraphrasi Canticorum Chaldaica [a]. E Levitis quidem, ætatis annorum triginta [b], id est, ministeriis tam Sacris quam Profanis, idoneis (male ibi in Vulgatis priscis, quos amplexantur Pontificii aliquot recentiores [c], *viginti* legitur) numerantur sub Davide & Salomone 38000; è quibus, in ministerium Domus Domini tunc extruendæ, selecti sunt 24000, ושוטרים ושופטים *& Scribæ* seu *Præpositi & Judices* 6000, ubi Judæi Hispanienses, *y Alguaziles y Juezes seu mil*; nonnullis etiam legentibus in Vulgata illic *Præpositorum verò Judicum sex millia* [d], quasi sic Præpositi iidem illic qui Judices. Bene Grotius ibi, *Apparitores & Judi-*

u 2 Sam. 8, 18. & 1 Paralip. 18, 17.
x Ope. 33. tom. 3. pag. 281.
y Numer. 11, 16.
z Æneid. 10.
a Cap. 7, 2.
b 1 Paralip. cap. 23, 4.
c Abulensis ibid. quæst. 9. Stephan. Menochius de Rep. Hebræorum lib. 2. cap. 2 §. 16.
d Menochius bidem.

ritores & Judices. Surgit enim oratio. Sed verò qualesnam hi Judices? An circa templum ædificandum résque eò duntaxat spectantes, ut Extraordinarii? An Synedri Ordinarii? De Ordinariis seu Synedriis Minoribus capit Abulensis [e], *Et sic Levitæ*, inquit, *erant Judices super Israel & isti sex millia virorum Levitarum separati fuerant ut distribuerentur per omnia loca Israel*, quod firmari autumat ex illo, eodem in libro, sequente [f], *Isaaritis verè præerat Chononias & filii ejus ad opera forinsecus super Israel ad docendum & judicandum eos*, ut Vulgata. Ebræa ibi sonant, *ex Isaaritis, Chenaniam & filios ejus ad opera forinsecus super Israel,* לשוטרים ולשופטים *in Præpositos & Judices*, τῷ γραμματεύειν καὶ διακρίνειν. Judæi Hispanienses, *por Alguaziles y por Iuezes.* Quod de præposituris ac judiciis circa structuram Templi résque illuc attinentes sumunt alii [g]. Syrus autem loco priore haud parum ab aliis discrepat. Constituisse nimirùm ait ex eis David præfectos operibus Domini, ܥܣܪܝܢ ܘܐܪܒܥܐ ܓܒܪܝܢ ܥܠ ܐܠܦ. ܘܕܝܢܐ ܘܣܦܪܐ ܫܬܐ ܫܬܐ ܥܠ ܡܐܐ *Viginti & quatuor viros super mille* (singulis millenis) *& Iudices & Scribas sex atque sex super centum*, seu *senos singulis centenis.* Injicitque velut textus partem, *ut curam haberent ædificii & instarent ac satagerent auxilii eorum, possessionum,* ܘܦܠܚܢܗܘܢ *& operum eorum* (neque enim in versione placet, *agriculturæ*) *supputationum, & opum eorum, necnon eleemosynarum, ut prospicerent pauperibus. Creavit enim David super pauperes & inopes, œconomos & præfectos, ut alerent prospicerentque pauperibus, unum super denos quosque, & nihil esse deesse paterentur.* Et dein sequitur ibi comma sextum. Officium etiam sexcentorum Præpositorum & Judicum illic ita ferè adjungitur in Arabico, uti & illud de Pauperibus. Et de Judicibus etiam tunc temporis videsis in alloquio Salomonis [h]. Sed prioribus illis in locis haud alii Judices innui videntur quàm qui operi sacro promovendo, inter tot operarios, ut Judices, rei præsenti tantùm selecti, præessent. Alia huc è Talmudicis attinentia, capite habentur proximo. Grotius etiam ad Maccabaicorum [i] illa *& ingemuerunt ei* ἄρχοντες *Principes*, notat, *sic eximiè solent dici Magni Synedrii Senatores.* Et ad titulum Jonathanis literarum ad Spartiatas [k], *Jonathan Pontifex*, & ἡ γερουσία τοῦ ἔθνους καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ λοιπὸς δῆμος τῶν Ἰουδαίων &c. *& Senatus* (Vulgata *Seniores*) *gentis & Sacerdotes & reliquus populus Iudæorum* &c. Grotius, *Est* ἡ γερουσία *Senatus ille Magni Synedrii qui non Iudiciis tantùm sed & Reipublicæ præsidebat.* Sunt autem qui Continuationi Synedrii Magni (è cujus Majestate adeo pependit reliquorum constitutio & autoritas) eousque adversantur, ut certi de ejusdem numero aut autoritate quidquam perseverasse sibi non videri scribant; undè Henricus Spondanus, Episcopus Apamiensis [l], *cum admodum obscura sit eorum* (Synedrii illius collegarum) *memoria in sacra Scriptura ac probatis historiis à Mose usque ad Christum, falsum quoque putamus, eos semper eodem numero vel suprema autoritate*

e Ad 1 Paralip. 23. quæst. 13.

f 1 Paralip. 26, 29.

g D. Kimchi ibid. Lyranus.

h 2 Paralip. 1, 2.

i 1 Macc. 1, 27.

k Ibid. 12, 6.

l Annal. Sacr. A M. 2545. §. 28.

perseverasse, quamvis probabile crediderimus, extitisse semper imaginem quandam ejusmodi magistratûs quùm & aliquando restituisse videtur Josaphat[m] *Rex Judæ.* At verò viri doctissimi, præter antè citatos, alii, quorum nonnulli interim de Numero, Collegarum Qualitate, & Autoritate ejusdem, aliquantulo discrepant, iique tam è Pontificiis quàm Reformatis, de ordinarii juris ejusdem Synedrii Continuatione à seculo Mosaico, quà temporum pacatorum turbidorúmque discriminis varii ratio permitteret; neutiquam dubitârunt[n], tam de tempore ante quàm post adventum Christi verba facientes. Qua de re plura etiam inferiùs.

II. Post Christi autem adventum, etiam Synedriorum illorum velut in Republica illa notissimorum atque ex Lege moribúsque vetustis obtinentium mentio admittitur haberi in D. N. Jesu Christi verbis illis[o]; *Audistis quod dictum est antiquis, Non occides; qui autem occiderit*, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει, *reus erit Judicio. Ego autem dico vobis quod omnis qui irascitur fratri suo* (εἰκῇ *sine causa*, ut in exemplaribus aliquot) *reus erit Judicio. Qui autem dixerit fratri suo. Raca*, ἔνοχος ἔσται τῷ Συνεδρίῳ, *reus erit Synedrio; Qui autem dixerit, Fatue*, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς, *reus erit gehennæ ignis.* Aliter quidem alitérque interpretes locum illum explicant; cùm interim τὴν κρίσιν heic & Συνέδριον Synedria quæ diximus, in ipsis Christi verbis, spectare velint. Unde etiam Chrysostomus sequáxque ejus Theophylactus, Συνέδριον ἐνταῦθα τὸ δικαστήριον τῶν Ἑβραίων, *Synedrium heic tribunal est Ebræorum.* In hanc rem, post Erasmum, vide Angelum Caninium[p], Bezam heic, Joannem Rainoldum[q], Abrahamum Scultetum[r] & demum præ aliis Hugonem Grotium in Annotationibus. Nec prætereundum heic quod apud Talmudicos dicto illi Christi, quà potestatem respicit forensem, occurrit satis cognatum. Sic Gemara Babylonia[s]; הקורא לחבירו עבד יהא בנידוי ממזר סופג את הארבעים רשע יורד עמו לחייו *Qui vocaverit proximum suum servum* (id est, עבד כנעני *servum Cananæum*; sic capite Israelitico minutum) *excommunicandus erat* (etiam à Synedrio, seu præfectura juridica, cui suberat; שמזלזל בישראל כל כך אף הם יזלזלו בו *quoniam qui ita Israelitam vilipendisset, ipse à Synedris sic erat vilipendendus*) *Qui proximum suum vocaret Mamzerem* (coitu damnato ortum) *verberandus erat plagis quadraginta* (glossa; קנסא מכת מרדות וניחא לה הא בנידוי *pœna scilicet subeunda erat verberum contumaciæ causa adhiberi ex lege superinducta, solitorum; nec ita excommunicandus*) *Qui vocaverit proximum suum Improbum descendit*[x] (Synedrium) *cum eo in vitam ejus.* Ubi glossa, כלומר לוו אין בית דין נזקקין אבל הוא מותר לשנאותו אף למעט פרנסתו ולירד לאומנותו *Ac sic diceres, necesse non erat ut à Synedris sententia ejusmodi aliqua ei irrogaretur, sed fas erat eis infamare eum, etiam & victum ejus* (mulctando alitérve) *minuere, & in vivendi ejus genus accuratius*, ut censores, *animadvertere.* Mentio Synedriorum itidem & Synagogarum seu Conventuum qui cum potestate præessent, apud S. Marcum[t]; & τοῦ Συνεδρίου ὅλου, *Synedrii totius*, ubi legitur, *Et confestim mane* συμβούλιον ποιήσαντες, *consilium facientes* (*capientes*) *cum*

Presbyte

m 2 Paralip. 19.

n Raymundus Raymundi in Pugione fidei Part. 2. cap. 4. Petrus Galatinus de Arcanis lib. 4. cap. 6. Cornelius Bertram. in Politia Judaica, Io. Bodinus de Republica lib. 6. cap. 8. Ludovic. Carbo de Legibus lib. 16. Baron. Tom. 1. A. Christi 31, 10, 32, 11. 33, 19. Lorinus, alii ad Numer. 11, 16. Isaac Casaubon. Exercitat. 13. §. 5. Iacob. Capellus Vindiciis pro If. Casaub. lib. 3. cap. 2. Petrus Cunaus de Rep. Hebræorum, Constantin. L'Empereur ad tit. Middoth cap. 5. sect. 3. pag. 187 alii.

o Matth. 5, 21.

p Loc. Novi Testamenti cap. 7.

q Prælect. 167. de Libris Apocryphis.

r Exercit. Evangelic. lib. 2. cap. 22 & 23.

s Ad tit. Kiddoschin cap. 1. fol. 28, 1.

t Cap. 15, 9.

byteris & Scribis [u], καὶ ὅλον τὸ Συνέδριον, *& totum Synedrium*, *Concilium*, totúsque consessus (ubi Vulgata, *& universo concilio*, quasi Græca fuissent καὶ u Cap. 14, 55. & 15, 1.
ὅλῳ τῷ Συνεδρίῳ *& cum toto Synedrio*, quemadmodum etiam Syrus ܘܥܡ x Sect. 51.
ܟܠܗ ܟܢܘܫܬܐ *& cum tota Synagoga*; Arabes itidem [x] ومع ساير الجموع
& cum reliquis turbis seu reliquis congregatis) *vincientes Iesum, abducebant & tradebant eum Pilato.* Hugo Grotius innuit rem gestam, *pleno Senatu, cujus partes jam nominavit.* Partes eæ fuere Sacerdotes, Scribæ, Presbyteri qui apud Matthæum [y] & Lucam [z] Presbyteri τοῦ λαοῦ *populi* nuncupantur. Unde & Lucas eadem de re y Cap. 27, 1. z Cap. 22, 66.
συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, *congregatum est Presbyterium populi, Sacerdotes primarii & Scribæ & duxerunt illum*, εἰς τὸ Συνέδριον αὐτῶν, *in Synedrium suum.* Joannes [a] item; συνήγαγον *congregarunt Sacerdotes primarii & Pharisæi* Συνέδριον. Et in Actis frequens τοῦ Συνεδρίου mentio [b], etiam & ὅλου τοῦ Συνεδρίου *totius Synedrii*, quod Magnum denotat. Sed de Continuatione ejusmodi, ut in antè ostensis haud pauca occurrunt, ita in sequentibus plura habentur. a Cap. 11, 47. b Cap. 4, 15; 5, 21 &c.

III. At verò non est quòd quis expectet adeò æquabilem fuisse Continuationem quam diximus, ut semper & per omnia, ab institutione, secula, sui similis ea haberetur. Pro vario Rerum, Personarum, Locorum statu, ut illa aliter aliterque reperiretur, intermitteretúrque necesse est; quod & antè tactum. Temperamenta igitur circa Continuationem seu perpetuam sui similitudinem Synedrii Magni adeóque reliquorum, semper velut inde pendentium, advertenda sunt maximè Quatuor. Primum est de Intermissionibus, per exterorum dominatum résque turbidas alias præter captivitates, quandoque coactis; Secundum de loco ejusdem in sacris literis, nomine *Loci quem elegerit Dominus Deus tuus* [c], designato, ejúsque varietate; Tertium de singulari Imperii & Jurisdictionis tum ejusdem tum Vigintitriumviralium Deminutione per annos aliquot ante Excidium Templi secundi; Quartum de Synedrorum Qualitate, adeóque Sacerdotalis generis in judiciis Prærogativa, per annos aliquot & ante & post Christi adventum & causa ejusdem. Quod ad Primum attinet; de Intermissionibus per Exterorum Dominatum, Captivitates, aliásque rerum turbas infelices, in seculis vetustioribus, nemini non satis est manifestum. At Vir summus Hugo Grotius de Duratione Synedrii Magni, ut à Mosis tempore perpetua, expressiùs loquitur. *Aliqua*, inquit [d] *judicia arbitror Regibus adempta, mansisse penes Synedrium* LXX. *virûm, quod divino imperio à Mose institutum ad Herodis tempora perpetua cooptatione duravit.* Ubi si perpetua cooptatio de facultatis Judicandi in Synedrio illo, per Ordinationem ritè continuata collatione sumatur, verissimum quidem est quod asseritur. At si de ipsius sumatur Synedrii corporis perpetua continuatione, planè temperandum est intermissionibus quæ pro rerum statûsque discrimine, ut diximus, aliæ fuere aliæque. Quibus etiam accedat maximè quod evenit sub Antiocho Epiphane Syriæ Rege,

c Deuteron. 17, 8 & 10.

d De Iure Belli ac Pacis lib. 1 cap. 3, §. 20

 & Hero-

& Herode Magno. Populo scilicet sub Antiocho in factiones Jasonis & Menelai (qui & Onias dictus) de Pontificatu concertantium scisso, Menelaici opem Antiochi invocant, quam ut sibi commodiùs conciliarent, professi sunt[e], ὅτι βέλονται τὲς πατρίες νόμες καταλιπόντες ϗ τ̓ κατ᾽ αὐτὲς πολιτείαν, ἕπεσθαι τοῖς βασιλικοῖς, καὶ τ̓ Ἑλλίωικλὺ πολιτείαν ἔχειν, *se velle, relictis patriis institutis ac legibus imperata regia sequi & Gracanicam Reipublicæ formulam amplecti.* Annuens Rex dominatum etiam totius populi sumit, à quo insuper impetrarunt ut gymnasium, κατὰ τὰ νόμιμα τῶν ἐθνῶν, *secundum leges ritúsque Gentium*, Hierosolymis sibi extrueretur. Præputia adduxerunt, τά τε ἄλλα πάνθ᾽, ὅσα lὼ αὐτοῖς πάτρια παρέντες ἐμιμοῦντο τὰ τ̓ ἄλλων ἐθνῶν ἔργα, *& contemtis omnibus patriis ritibus imitabantur mores exterarum gentium*, ídque ex edicto etiam Regio, qua de re fusiùs Josephus & Maccabaica. Intermissionem autem tunc variam fuisse Synedrii non solum Magni sed & cæterorum ex institutis avitis pendentium satis videtur hinc manifestum. Revixisse autem postmodum, sub Hasmonæis, Synedrium Magnum, liquet ex historia Talmudica de Jannæi Regis famulo homicidii illic accusato, etiam & Rege ipso in Synedrium introeunte, cùm, ad Synedros præsentiâ regiâ in silentium consternatos, Simeon Ben Shatach Synedrii Princeps, בעלי מחשבות, inquit[f], אתם יבא בעל מחשבות ויפרע מכם מ״ד. בא גבריאל וחבטן בקרקע ומתו *Cogitabundi estis vos. Veniet qui cogitationum dominus est, & vindictam à vobis illicò sumet. Et venit Gabriel & percussit eos in Terram, unde moriebantur*; quod ad intermissionem Synedrii Magni attinet, uti & illud de Herode Antipatri filio[g] Synedros Synedrii Magni cunctos, præter Sameam, morte plectente. Scilicet Herodes in jus, ut homicidii reus, ab eis antè vocatus, utcunque in Hyrcani regis gratiam ereptus, postquam regnum ipse adeptus est, πάντας ἀπέκτεινε τοὺς ἐν τῷ Συνεδρίῳ, ϗ Ὑρκανὸν αὐτὸν, χωρὶς τ̓ Σαμέα, *interfecit cunctos Synedrii collegas (etiam & Hyrcanum ipsum) excepto Sameâ*, qui solus in ipsum, dum sistebatur, liberrimè locutus fuerat. Et quasi de toto Synedrio tum sublato locum illum intelligunt viri summi[h]. Huc proculdubio spectavit illud à Pseudophilone[i] de *Zanedrim* traditum, *Anno XXX principatus sui tyrannici, Zanedrim ex domo David delevit & Ananelum quendam atque Zanedrim ex Proselytis suffecit, qui nimirùm in lege videbantur eruditi.* Sic impostor ille qui & ridiculè de Synedris domûs Davidicæ, quasi alii antè non fuissent, loquitur, & de Proselytis suffectis; sed interim de Synedrii Magni ut antè Usu & Continuatione ita nunc Intermissione, uti & Annius ejus, omninò securus. In editionibus Baronii[k] prioribus affertur idem velut Philonis. Sed postmodùm dispunxit hoc ipse[l] totum. Accedat quod de Magistris eminentioribus adeóque Synedris illis ab Herode eodem universis, excepto unico Baba Ben Bota Sameæ discipulo (quem etiam excæcavit) occisis traditur. Eâ de re Talmudici[m], & partim etiam Josephus[n] & Eusebius[o]. Atqui non omninò ex hoc secutum est quod perperàm nimis & temere inde inferunt Guilielmus Postellus[p], Petrus Galatinus[q], aliíque aliquot scriptores Christiani, ab hoc scilicet tempore, quod ad initia Herodis illius refertur, legitimam judicandi potestatem omni-

e *Joseph. lib. 12. cap. 6. & 1 Maccab. 1, 12.*

f *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap. 2. fol.* 19, 2 Juchasin *fol.* 56, 1.

g *Ioseph. lib. 14. cap. 17.*

h *Hugo Grotius ad 2 Paralip. 21, 4.*

i *Breviar. de Temporibus.*

k *Tom. 1. Anno Christi 1. §. Hinc tantùm Antverpiæ 1589 &c.*

l *Tom. 1. Anno Christi 1. §. 48 &c. 1601. Moguntiæ &c. & vide Isaac. Casaubon. Exercit. 13. §. 5.*

m *Gemar. Babylon. ad tit.* Baba Bathra *cap. 1. fol.* 3, 2. Juchasin *fol.* 52, 2. *& vide Raimundum in Pugione Fidei part. 2. cap. 4. §. 14.*

n *Lib. 15. cap. 11.*

o *Chron. num. 2014.*

p *De Orbis Concordia lib. 4. cap. De reprobatione Iudæorum pag. 377.*

q *De Arcanis lib. 4. cap. 6.*

omnimodam apud Judæos cessasse, quoniam Impositio Manuum seu Ordinatio solennis quâ conferri solebat, juxta superiùs ostensa, facultas Judiciaria, non sine Triumviris, ut Galatinus, nec sine Quinqueviris, ut Postellus, iisque antè solenniter Ordinatis, fieri quibat. Id quod sic haberi quidem non potuit, cum unicus tantùm Ordinatus restaret Baba Ben Bota. At verò nonnullis sumitur etiam illa occisio Herodiana de Synedris tantùm Synedrii Magni. Ac ita quidem alii quamplurimi ordinati superstites esse quibant. Sed si detur universos Ordinatos, præter unicum Ben Bota, sublatos esse, certissimum est, quod & ex superiùs ostensis palam fit, unicum illum Ordinatum accitis sibi binis aliis, sive ordinatis sive è vulgo, alios Ordinare ritè potuisse. Triumviri enim sic, nec necessariò Quinqueviri, ordinabant. Et falluntur & fallunt illi qui Talmudicam doctrinam de Tribus pariter ordinatis Ordinationi solenni adhibendis heic loquuntur. Intermissionem autem, in hisce, Synedrii Magni fuisse satis constat; uti &, ex historia sacra sequente ac aliunde, ejusdem Instaurationem, pro vario illic rerum statu, qualemcunque. Atque ea quidem haud parùm pependit ab Cæsarum indultu quo permissa est eis, sed non sine temperamentis variis, politia avita; qua de re consulas Josephum [r].

r *Lib.* 14. *cap.* 17. & *lib.* 16. *cap.* 18.

IV. Locum Synedrii Magni, res ipsa ostendit ab Origine ejus ad reipublicæ Ebraicæ Exitum, varium fuisse. Nam à Mosis tempore (quo לפני פתח אהל מועד *ante ostium Tabernaculi testimonii* sedes habuisse dicitur [s]) ad Templum ædificatum, sive pro itineris commodo ante ingressum, in Terram sanctam, sive pro dominantium libitu, post ingressum sedes illud habuisse nunc has nunc illas, ubi Tabernaculum erat, manifestum est; ut in Silo, Mizpah, Gilgal, Nobe, Gibeone, ad domum Obedomi [t], & demum Hierosolymis. Et per illa tempora tam Synedria Minora quàm Magnum, ut status rerum varius tulit, sic viguisse credendum est. Quod enim dicitur [u], *Non facietis ibi* (in Terra promissa) *quæ nos hic facimus hodie, singuli quod sibi rectum videtur*, quasi nec regimen aliquod forense tunc fuisset per Desertum in usu, reverà ad Sacrificiorum loca, quæ sibi quisque diversimodè tunc eligere solebat, non ad regiminis seu coercitionis judiciariæ formam aliquam ejúsve defectum spectat; ut & textus etiam ibi sacer indicat, præter interpretes. Et de Judicibus Synedrii, mentio habetur in paraphrasi Chaldaica, ubi pro הזקנים [x] *Presbyteris* in causa Boaz memoratis substituitur סנהדרין *Synedrium.* Id genus sunt alia. Ubinam consideret Synedrium Magnum, Templi primi ævo, non ita habemus exploratum [y]. Sed sedes ejus Templo etiam tum conjunctas esse non dubitant Magistri qui totiès *de loco quem elegerit dominus* [z], ipsum Templum simul & conjunctas Synedrii sedes innuentes, loquuntur. Certè & Conclave לשכת הגזית *conclave casi lapidis* (de quo plura statim) sub Templo primo Synedrii hujus locum fuisse volunt aliqui. Maimonides [a], בתחלה כשנבנה בית המקדש היו ב״ד הגדול ישבין בלשכת הגזית שהיתה בעזרת ישראל *Cum primò extructum est Templum considebat Synedrium Magnum in conclavi casi lapidis* (seu in *Lizkat hagazith*) *quod erat in atrio Israelis*. Et forsan sic cognomi-

s *Numer.* 11, 24. *Maimonid. Halach.* Sanhedrin *cap.* 12. §. 3.
t *Lib. de Quæstionibus Ebraicis.*
u *Deut.* 12, 8.
x *Ruth.* 4, 3.
y *Videsis Hug. Grot. ad Ieremiæ* 26, 10.
z *Deut.* 17, 10.
a *Halach.* Sanhedrin *cap.* 14. *videsis Adrichomium in descrip. Ierusalem* §. 35. *Curia.*

minatus est tam sub primo quàm secundo Templo Synedrii locus. Cum autem nemini præter Reges familiæ Davidicæ in atrio sedere licuisse ajant[b], conclave hoc sic constructum esse scribunt, ut pars tantùm altera קודש *id quod sanctum erat* seu *aream consecratam*, seu Atrium, altera verò חול *profanum*, *religione solutum* seu aream non sacratam occuparet, unde fiebat ut in parte sacra non considerent sed in profana tantùm; הסנהדרין שהיו יושבין בלשכת הגזית לא היו יושבין אלא בחצייה של חול *Synedrium cujus sedes erant in conclavi saxis politis insigni, considebat tantùm in parte ejusdem profana*, seu non sacrata. Adeo ut figura illa sedium ejus hemicyclica superiùs ostensa aream profanam seu non sacratam integram contineret. Eminentior saxorum, quæ pavimentum ornabat, rigor conclavi in hoc, uti in aliis etiam, Sanctum à Profano disterminabant. Illum[c] ראשי פספסין *capita saxorum dolatorum* nuncupabant. Bina etiam ostia conclavi huic fuisse tradunt[d] quorum per alterum in profanam, per alterum in sacram partem introibatur. Quin verò in Templi secundi ævo (id est, tam Templi quod extruxerunt è captivitate redeuntes seu Zorobabelici quàm Herodiani; nam horum utrunque uno nomine Secundi denotare solent, nec tertium faciunt Herodianum, utpote ad pristini, ideò tantum ut augustiùs reædificaretur, diruti formulam constructum) in Templi inquam secundi ævo in Talmude collocatur Synedrii Magni sedes propria in conclavi illo הגזית seu *saxeo* eóque ad plagam Templi Australem sito in ea areæ parte quæ juxta primam territoriorum assignationem ad tribum Judæ attinebat. Nam partem Templi Occidentaliorem ubi Altare & Sacrosanctiora haberentur in tribus Benjaminiticæ territorio sedes habuisse ajunt. Sic expressim Gemara Babylonia[e], סנהדרין בחלקו דיהודה ושכינה בחלקו דבנימין *Sanhedrin in parte seu portione Juda & Divina præsentia* (seu Occidentalis Templi pars) *in portione Benjamin*[f]. Quod quidem tam de Synedriis minoribus illis ibi Binis quàm Majori dictum. In Australi autem Templi parte verbis Misnæ disertis collocatur. שבדרום לשכת העץ לשכת הגולה לשכת הגזית *Ad Austrum erant conclave ligni*, *conclave scaturiginis* seu *putei* & *conclave hagazith* seu *saxi cæsi*, quod de ipso Synedrii Magni loco ut paulò post ibi liquet dicitur. Atqui, in ichnographia Templi Rabbi Jom Tob, Titulo Talmudico *Middoth* subjuncta, ad plagam Templi Aquilonarem conclave hoc collocatur. Atqui & verba ejus sunt, שבצפון סמוכה למזרח לשכת הגזית חציה בקדש וחציה בחול ופתוחה לחול ולקדש *In parte Aquilonari quæ ad Orientem vergit habebatur Liskat hagazith* seu *Conclave saxeum*, *cujus pars altera in area sacra erat*, *altera in profana. Ostium item erat tam in hanc quàm in illam partem.* Sed de Conclavis hujus positura vide inprimis quæ fusiùs disputat vir doctissimus Constantinus L'Empereur[h], ubi de Templi structura etiam tota agit. Utrum ἡ βουλὴ[i] apud Josephum & βουλευτήριον[k], ubi de Templi partibus loquitur, huc spectent, viderint eruditi. De Herodiano Templo quidem loquitur ille, uti & Talmudici solent. Et æquum est ut existimemus Conclave hoc aliáque loca pleraque, posituras tum in hoc tum in pristino quod ab Herode dirutum est similes habuisse

eis

b *Ibid.* & Halach. Bith abichira cap. 7. & Gemar. Babylonia ad tit. Joma cap. 2. fol. 25. a.

c Gemar. Babylon. ad tit. Joma cap. 1. fol. 15. b.

d *Ibid. cap.* 2. fol. 25. a.

e *Ad tit.* Zebachim cap. 5. fol. 54. b.

f *Videsis I. Baptistam Villalpandum (de tribuum harum heic portionibus) In Apparatu Urbis ac Templi p.* 1. lib. 1. cap. 15 & 16.

g *Tit.* Middoth cap. 5.

h *Ad tit.* Talm. Middoth cap. 5. sect. 3.

i *Halos. lib.* 6. cap. 6.

k *Lib.* 7. cap. 35. Gr. & 13 Lat.

cis quæ in Salomonico fuerant, nec usum dissimilem. Nomen autem illud *Liskath hagazith* interpretatur *conclave saxis quadratarii opere politis*, seu *dolatis insigne*, unde etiam אבני גזית *lapides dolati* [l] & בתי גזית [m] *domus quadro lapide constructæ* habetur in lingua prophetarum, & מדות גזית [n] pro *mensuris in dolandis saxis adhibitis*. Raymundus Raymundi [o], atque ejusdem compilator Petrus Galatinus [p] vertit, *Camera dolata* vel polita, & interdum *Consistorium Gazith*. Atque Synedrium ipsum à loco quem diximus non semel apud Hieronymum de sancta fide *Consistorium de Guazit* & *Consistorium Guazit* nuncupatur. Aliis dicitur [q], *Atrii penetrale quadratis structum lapidibus*. Conclavia autem compluria Templo adjecta fuisse alia, nomine לִשְׁכָּה notissima, palàm est. לשכה quidem veteribus interpretatur non semel *gazophylacium*, *Pastophorium* atque *exedra*, ut in Vulgata, Symmachi [r], Theodotionis atque Hellenistica versione. Id etiam observant de interpretationis ratione disputantes Franciscus Ribera [s], J. Baptista Villalpandus [t], alii. De Exedris autem verba faciens Villalpandus, *Exedrarum usus*, ait, in Græcorum palæstris à Vitruvio describitur. *Constituuntur autem in tribus porticibus*, inquit [u], *exedræ spatiosæ habentes sedes, in quibus Philosophi Rhetores, reliquique, qui studiis delectantur, sedentes disputare possint. Pollux* [x] *exedram dici putat sessionem ubi viri considere solent. Quamvis Cicero* [y] *locum esse indicet quo posito lectulo meridie requiescant. Quod verò ad Sessionem attinet, propterea fortasse Hebræi* לשכה *liskaht vocant Exedriam Zanedrim, quod ibi circumsedentes nobiles illi duo & Septuaginta viri* (solennis ille error est de numero, ut suprà monuimus) *jus populo dicerent, ac de difficilioribus negotiis peragendis consultarent.* Sic ille. Quod autem ad nomen attinet à dolatis seu saxis quadris deductum; id factum est ab apparatus artisque in hujus structura præ cæteris singularis [z] usu, sive tam in pavimento quàm in eo toto quod inde exsurgebat, surpereminebátque, sive in pavimento tantum. Nam *pavimenta lapidibus strata* non semel memorantur de Templo apud Ezechielem [a], & in Templo Herodiano singularis pavimenti λίθοις παντοδαποῖς *lapidibus omnigenis* strati mentio apud Josephum [b], velut rei cujus splendoris ratio apud Ebræos habita eximia. Id dum perpendo non adeò absonum fortè est suspicari, conclave hoc ipsum idem esse quod in Euangelio nuncupatur etiam λιθόστρωτον *locus saxis stratus*. Vocabulum Græcum retinet Vulgata ubi de Pilato pro tribunali sedente verba fiunt sacra. *Pilatus* [c] *cum audisset hos sermones* ἤγαγεν ἔξω, seu *adducit foras Iesum, & sedit pro tribunali in loco qui dicitur Lithostrotos. Lithostrota* autem Pavimenta saxis discoloribus artificiosè strata, ut hodiéque passim, apud veteres dicta fuisse è Plinio [d], aliis, scimus; qua de re consulas τὸ πάνυ Claudium Salmasium in Plinianis [e]. Rectè vertitur à Syro (quem sequitur Arabs) τὸ λιθόστρωτον per ܪܨܦܐ ܕܟܐܦܐ *pavimentum saxorum*; quod & *lapidipavium* Castilio vocavit. Quin & ipsum רצפה *Pavimentum* sine saxorum adjectione, Hieronymo [f] in sacris literis λιθόστρωτον denotat, uti & Hellenistis [g]. Unde prò *Lectuli* [h] *quoque aurei & argentei*

l 1 Regum 5. 17.
m Amos cap. 5. 11.
n 1 Regum. 7. 11.
o Pugione Fidei Part. 2. cap. 14 §. 3. &c.
p De Arcanis lib. 4. cap. 6.
q Paul. Riccius in Epist. Doct. Talmudic. cap. 10.
r Hieronym. ad Ezechielem lib. 12. cap. 40. & lib. 13. cap. 42.
s De Templi Fabrica lib. 1. cap. 17.
t Tom. 2. Explanat. part. 2. lib. 3. cap. 26. in Ezechielem.
u Vitruv. lib. 5. cap. 11.
x Onomastic. lib. 1. cap. 4.
y De Oratore 3.
z Vide Baal Aruch in גזת & Constant. L'Empereur ad tit. Middoth cap. 5 sect. 3.
a cap. 40 & 42. in Vulgata.
b Halos. lib. 6. cap. 14 Gr. 6 Lat.
c D. Joann. 19, 13.
d Lib. 36. cap. 25.
e Pag. 1214.
f De Nomin. Hebraic. ad lib. 2. Regum, & in Ezech. 42, 3.
g 2 Paralip. 7, 3.

XIII. Eliæ Ben Moſeh, Karaitæ, *diſciplina de* Pontificis *ſummi & aliorum* Sacerdotum *ac* Prophetæ, *ſtante templo, Iuriſdictione ſinglari, circa ſolennem* Menſium Annique Intercalationem. Imparem *Iudicum, etiam ex* Karaitarum *ſcitis*, numerum *legitimum tantum fuiſſe*.

XIV. Synedria Sacerdotalia, *ex jure ordinario, per ſe fuiſſe juxta Talmudicos*, Nulla, *Nec* Pontificem Maximum, *quà talem, fuiſſe unquam Synedrii Magni Principem*.

XV. *De* Principum *Synedrii M. &* Pontificum *dignitate* Summotorum qualitate, *ac* Sacrificiis, *&* Principum *conſtitutione*, Collegarum; *aliorúmque* Judicum; *&* jure *in Dignitatibus* hæreditario.

ACcedat jam antè dictis, oſtenſorum Synedriorum, eorúmque Imperii & Juriſdictionis, Succeſſio & Continuatio. Et primò de ea quæ Chriſti adventum antevertit; ídque è ſcriptoribus non Talmudicis. Quanquam Synedrium Magnum cujus Princeps Moſes [a] poſt Jethronea Synedria inſtitutum erat, manſit nihilominùs illorum uſus & poteſtas tam in Deſerto quàm etiam, juxta aliquos doctiſſimos [b], poſteà; qua de re etiam ſuperiùs [c] dictum eſt. Sed temporis decurſu, pro regiminis publici ordinatione commodiori, ad Synedria Vigintitriumviralia & Triumviralia paſſim, pro locorum qualitate, conſtituenda admittendáque juxta ſuperiùs oſtenſa, præter Synedrium Magnum, deventum eſt. Atqui non defuere inter Chriſtianos Scriptores, qui, ut antè etiam eſt tactum, ex ingenii ſui adfectûſque circa alienam ſibi Rempublicam, ſed in rem ſuam interim, quomodocunque formandam, commentis, potiùs quàm ex Talmudicis ipſis, quos nimiùm negligere amant, non ſolùm ipſum Synedrium Magnum velut Pontificis ſummi præfecturam ſingularem faciant, ſed & poſt Moſaica tempora, in quibus à Numine ſic inſtitutum eſt, non libentèr concedant duraſſe. Etiam & nunc è Sacerdotali genere tantùm, nunc è tribu ſola Judæ conſtitiſſe volunt, quæ veritati, ut videre eſt in ſuprà allatis, ſunt alieniſſima. Non concedentium heic Continuationem Synedrii illius aut de ea proniùs dubitantium primarius eſt Benedictus Pererius [d], qui nec ſequacibus caret. Sed de eo, rectè Stephanus Menochius [e], *immeritò de re dubitat quæ paſſim admittitur ab auctoribus*. Sed nec Dionyſius Petavius Synedriorum Judaicorum originem facit [f] aliam quàm ex Gabinii Pompeii legati inſtitutione illa quam memorat Joſephus [g]. Nihil magis Pererium in dubitationem propulit, quàm apud Joſephum ac Philonem Synedrii Magni ſeu Septuagintaviralis mentionem non haberi. Verum quidem eſt, Joſephum, neſcitur unde, Septemviralia, ût antè ex eo narratum, per urbes Judicia conſtituta eſſe tradidiſſe. Sed interim & Γερουσίαν [h] apud ſuos (uti & ſæpiſſimè Hellenistæ) & Συνέδρια [i] & Συνόδους [k], veluti nomina tam Magnum quàm Minora (pro ſubjectæ rei diſcrimine) apud eum deſignantia memorat. Et ubi ait à Rege nihil faciendum citra Pontificem (ut ille, in Pontificum qui

a *Numer.* 11, 16.
b *Hugo Grotius ad Ioſua* 8, 33. *& videſis Abulenſem ad Numer.* 11. *quæſt.* 25 *&* 53. *Deuteron.* 16. *quæſt.* 6.
c *Cap.* 2. §. 4.
d *Ad Geneſis* 49, 8, *&c.* §. 84.
e *De Republica Hebræorum* 1. *cap.* 6.
f *De doctrina Temporum lib.* 2. *cap.* 26.
g *Lib.* 14. *cap.* 10.
h *Origin. lib.* 4. *cap.* 8. *lib.* 13. *cap.* 9 *&c. & in Vita ſua.*
i *Lib.* 14. *cap.* 10. *&* 17.
k *De bello Iudaico lib.* 1. *cap.* 6.

quî tempore ſuo adeò viguere gratiam) καὶ τῆς Γερουσιαστῶν γνώμης, *Sententiam Senatorum*, intelligitur [l] de Synedrio Magno loqui. Quale itidem de Philone dicendum. Certè & ubi in Apocryphis Latinis [m] legitur, *Joacim autem ſummus Pontifex de Jeruſalem venit in Bethuliam cum univerſis presbyteris ſuis, ut videret Judith*, Græci habent, —— καὶ ἡ Γερουσία τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ οἱ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλήμ, ἦλθον τοῦ θεμελιῶσαι τὰ ἀγαθὰ ἃ ἐποίησεν ὁ θεὸς τῷ Ἰσραὴλ καὶ τοῦ ἰδεῖν Ἰουδὶθ καὶ λαλῆσαι μετ᾽ αὐτῆς εἰρήνην, *Et Senatus* (ſeu Synedrium) *filiorum Iſrael habitans Hieroſolymis, venerunt ut ſibi ſatisfacerent de bonis quæ fecerat Deus Iſraelitis, atque ut viderent Judith eámque ſalutarent.* Quod de Synedrii Magni collegis capiendum. Intermiſſum quandoque per rerum turbas ſive hoſtiles ſive domeſticas judiciorum ordinariorum uſum, adeóque Synedriorum, ſubinde fuiſſe, dubitari nequit. Sed & rebus pacatis & benè diſpoſitis obtinuiſſe ea juxta antè oſtenſa, non minus videtur dubitandum. Ad illud de Jehoſaphati Judicum Conſtitutione [n], vir ſummus Hugo Grotius; *Cum numerus ad paucos recidiſſet, omiſſâ cooptatione metu Regum, quibus ſuſpecta erat Synedrii autoritas (de quo vide dicenda infra XXI, 4) more legitimo impleri numerum juſſit, partim ex Sacerdotibus & Levitis (qui quòd ab aliis laboribus vacarent, Legis ſtudio erant aptiſſimi) partim ex eruditis aliarum tribuum.* Quod ſe refert ad caput XXI; ibi dicitur Jehoramum Regem, Jehoſaphati filium, occidiſſe omnes fratres ſuos gladio, וגם משרי ישראל *& quoſdam de principibus Iſrael*, quod ſumit Grotius pro Synedris illis. *De Synedrio*, inquit, *ut credibile eſt, homines, Legis àmantes & eximiæ apud populum auctoritatis.* Et dein idem ad illud Jehoſaphati, Amariam Sacerdotem ibi facit נשיא ſeu *Principem Senatus*, & Zabadiam Ben Iſmael *ſecundum in Senatu quem* אב בית דין *vocant.* Nec de Synedrio Magno verba ibi fieri dubitat. *Principes* item *Judæ* apud Jeremiam [o] *Senatores*, ſunt illi, *Magni Synedrii ad quos pertinebat Judicium de Propheta vero aut falſo.* Illud etiam, in Ezekielis viſione [p], *Et Septuaginta viri de Presbyteris domûs Iſrael & Jezanias filius Saphan ſtabat in medio eorum ſtantium ante picturas, & unuſquiſque habebat thuribulum in manu ſua* &c. de Synedrio Magno capitur. Idem ibi Grotius, *Id eſt, illi Septuaginta, qui inter Judices omnes eminebant ſumma cum poteſtate tum eò acceſſerant quò fas ipſis non erat tum ea videbant quæ tollere eorum erat officii.* Et expreſſim ibi David Kimchius ע׳ סנהדרין. *Septuaginta Synedri.* Etiam Synedros illos intelligi volunt viri docti per ſive שרים σὺν ἄρχουσι, *Principes*, ſive אילי הארץ σὺν ἰσχυροῖς τῆς γῆς, *Potentes Terræ*, Vulgatæ *Judices*, dictos, quos Nebuchadnezar captivos abduxit [q]. Unde Abulenſis [r], *in hac parte ſatis aſſentiendum eſt Judæis qui dicunt ſemper fuiſſe* (quouſque & quotieſcunque ſui eſſent juris & reipublicæ quies permitteret) *in Iſrael Septuaginta Judices qui regerent domum Judicii, & manabant ab illis Septuaginta Senioribus, quos elegerat Moſes, per ſucceſſiones, & hi erant Maximi Judices, ad quos ſubordinabantur omnes Judices, qui etiam in aliis Locis. Et iſti Septuaginta Judices ducti ſunt in Babylonem tempore Captivitatis, ſicut innuitur 4 Regum cap. 24.* Sic ille. Tantumdem ſatis alii, ad locum illum Numerorum, alibíque [ſ]. Etiam Hieronymus [t] ad illud

l *H. Grotius ad 2 Paralip.* 19, 11.
m *Judith cap.* 15, 8.
n 2 *Paralip.* 19, 8 & 11. & *vide eum ad Pſalm.* 82, 1.
o *Cap.* 26, 10, & 16.
p *Cap.* 8, 11.
q 2 *Reg.* 24, 12 & 14.
r *Ad Deuter.* 16. *quæſt.* 6.
ſ *Vidiſis J. Picum Mirandul. in Apologia pag.* 117. *Petr. Tholoſan. Syntagm. Iuris Univerſi lib.* 47. *cap.* 26. §. 3. *Aloyſ. Novarin. Schediaſmat. Sacro-prophan. lib.* 5. *cap.* 19. &c.
t *Quæſt. ſive Tradit. Hebraic. ad* 1 *Paralip.* 18.

illud de *Cerethi* & *Pelethi* [t] כרתי; *Cerethi exterminatores* פלתי *Pelethi admirabiles. Dicuntur enim fuisse Septuaginta Judices loco eorum substitui, quos Moyses in eremo, Domino præcipiente, delegerat.* Unde Lyranus ibi, *Alii, Sanhedrin, hoc est summos consiliarios*; & Petrus Damianus Cardinalis Episcopus Ostiensis, ad Albericum Cardinalem [x], *Quæris etiam, qui erant Cerethi & Phelethi, qui bellatores dicuntur fuisse David? Legitur in libro Numeri dixisse dominum Moysi* [y], *Congrega mihi Septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti, quòd senes populi sint, ac magistri* &c. (ubi Synedrii Magni Institutio) *Ex istorum itaque stirpe duæ processerunt cognationes, quarum una Cerethi, altera dicebatur Phelethi. Et Cerethi quidem, dans judicium, Phelethi puniens interpretatur: ut quos illi adjudicarent morti, promulgando sententiam, isti punirent irrogando vindictam.* Hi de Synedrii Magni tunc usu non dubitarunt, quicquid de nominum habeant ratione. Adeóque, si vocibus illis (de quibus quod Talmudici tradunt, occurret capite proximo) Synedrium Magnum innueretur, Benaias filius Jehoidæ ibi memoratus videtur sic ejusdem tunc Princeps. Hugo Grotius ad illud ibi *super Cerethi & Pelethi*, *Hieronymus*, inquit, *alicubi* (loco antè citato) *putat hæc nomina, ut & quod proxime præcessit* (Benaiam) *esse eximiorum Senatorum Synedrii Magni, quomodo & Græci sensisse videntur. Dicunt* enim, καὶ Βαναίας υἱὸς Ἰωδαὲ σύμβουλος καὶ ὁ χελεθὶ καὶ ὁ πελεθὶ (certè Græci verba illa cum sequentibus continuant, καὶ οἱ υἱοὶ Δαυὶδ αὐλάρχαι ἦσαν, ita ut eorum sensus fuerit, *Banaiam Consiliarium fuisse, & Cerethi & Pelethi & filios Davidis aulæ Principes* seu *Comites Consistorianos*; uti & vertunt quidem Judæi Hispanienses. Vulgata autem, *Benaias super Cerethi & Pelethi*; ubi, in Ebræo, והכרתי וגו *& Cerethi* &c. nil satis respondit τῷ *super*, licet tam versiones nuperæ etiam plerunque sic transferant, ut Lutherana, Belgica prior, Gallica, aliæ, quàm Syra, & Arabica, & paraphrasis Chaldaica, quibus, *militares*, *sagittarii & illustriores* vocibus illis intelliguntur. Sed in Belgica nupera over vertitur in met, quod Ebraico quidem propius est) pergit autem ibi Grotius; *at Hebræorum alii familias Israeliticas fuisse censent, Chaldæus Sagittarios, à qua significatione non abit Corytus* (quasi nomen illud τῷ Cerithi sic cognatum esset, pro arcuum theca & pharetra Virgilio [z] aliísque usurpatum) *rursum alii, partes Philistinorum: quod si admittimus, fortè horum* כרתי, *posteri erunt Cretes. Certè milites fuisse satis apparet* XX, 3. Sic ille. Sub Salomone item Septuaginta Synedrii Magni collegarum mentio habetur expressior velut ex textu Sacro intelligendorum, in Paraphrasi Canticorum Chaldaica [a]. E Levitis quidem, ætatis annorum triginta [b], id est, ministeriis tam Sacris quam Profanis, idoneis (male ibi in Vulgatis priscis, quos amplexantur Pontificii aliquot recentiores [c], *viginti* legitur) numerantur sub Davide & Salomone 38000; è quibus, in ministerium Domus Domini tunc extruendæ, selecti sunt 24000, ושוטרים ושופטים *& Scribæ* seu *Præpositi & Judices* 6000, ubi Judæi Hispanienses, *y Alguaziles y Juezes seis mil*; nonnullis etiam legentibus in Vulgata illic *Præpositorum verò Judicum sex millia* [d], quasi sic Præpositi iidem illic qui Judices. Bene Grotius ibi, *Apparitores &*

Indi-

u 2 *Sam.* 8, 18. & 1 *Paralip.* 18, 17.
x *Opusc.* 33. *tom.* 3. *pag.* 281.
y *Numer.* 11, 16.
z *Æneid.* 10.
a *Cap.* 7, 2.
b 1 *Paralip. cap.* 23, 4.
c *Abulensis ibid. quæst.* 9. *Stephan. Menochius de Rep. Hebræorum lib.* 2. *cap.* 2 *§.* 16.
d *Menochius ibidem.*

ritores & Judices. Surgit enim oratio. Sed verò qualesnam hi Judices? An circa templum ædificandum résque eò duntaxat spectantes, ut Extraordinarii? An Synedri Ordinarii? De Ordinariis seu Synedriis Minoribus capit Abulensis[e], *Et sic Levitæ,*inquit,*erant Judices super Israel & isti sex millia virorum Levitarum separati fuerant ut distribuerentur per omnia loca Israel*, quod firmari autumat ex illo, eodem in libro, sequente[f], *Isaaritis verè praerat Chononias & filii ejus ad opera forinsecus super Israel ad docendum & judicandum eos*, ut Vulgata. Ebræa ibi sonant, *ex Isaaritis, Chenaniam & filios ejus ad opera forinsecus super Israel,* לשוטרים ולשופטים *in Præpositos & Judices*, τοῦ γραμματεύειν καὶ διακρίνειν. Judæi Hispanienses, *por Alguaziles y por Iuezes.* Quod de præposituris ac judiciis circa structuram Templi résque illuc attinentes sumunt alii[g]. Syrus autem loco priore haud parum ab aliis discrepat. Constituisse nimirùm ait ex eis David præfectos operibus Domini, ܥܣܪܝܢ ܘܐܪܒܥܐ ܓܒܪܝܢ ܥܠ ܐܠܦ. ܘܕܝܢܐ ܘܣܦܪܐ ܫܬܐ ܫܬܐ ܥܠ ܡܐܐ *Viginti & quatuor viros super mille* (singulis millenis) *& Iudices & Scribas sex atque sex super centum*, seu *senos singulis centenis.* Injicitque velut textus partem, *ut curam haberent ædificii & instarent ac satagerent auxilii eorum,possessionum,* ܘܕܩܢܝܢܗܘܢ *& operum eorum* (neque enim in versione placet, *agricultura*) *supputationum, & opum eorum, necnon eleemosynarum, ut prospicerent pauperibus. Creavit enim David super pauperes & inopes, œconomos & præfectos, ut alerent prospicerentque pauperibus, unum super denos quosque, & nihil esse deesse paterentur.* Et dein sequitur ibi comma sextum. Officium etiam sexcentorum Præpositorum & Judicum illic ita ferè adjungitur in Arabico, uti & illud de Pauperibus. Et de Judicibus etiam tunc temporis videsis in alloquio Salomonis[h]. Sed prioribus illis in locis haud alii Judices innui videntur quàm qui operi sacro promovendo, inter tot operarios, ut Judices, rei præsenti tantùm selecti, præessent. Alia huc è Talmudicis attinentia, capite habentur proximo. Grotius etiam ad Maccabaicorum[i] illa *& ingemuerunt oi ἄρχοντες Principes*, notat, *sic eximiè solent dici Magni Synedrii Senatores.* Et ad titulum Jonathanis literarum ad Spartiatas[k], *Jonathan Pontifex*, & ἡ Γερουσία τοῦ ἔθνους καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ λοιπὸς δῆμος τῶν Ἰουδαίων &c. *& Senatus* (Vulgata *Seniores*) *gentis & Sacerdotes & reliquus populus Iudæorum* &c. Grotius, *Est* ἡ γερουσία *Senatus ille Magni Synedrii qui non Iudiciis tantùm sed & Reipublicæ præsidebat.* Sunt autem qui Continuationi Synedrii Magni (è cujus Majestate adeo pependit reliquorum constitutio & autoritas) eousque adversantur, ut certi de ejusdem numero aut autoritate quidquam perseverasse sibi non videri scribant; unde Henricus Spondanus, Episcopus Apamiensis[l], *cum admodum obscura sit eorum* (Synedrii illius collegarum) *memoria in sacra Scriptura ac probatis historiis à Mose usque ad Christum, falsum quoque putamus, eos semper eodem numero vel suprema autoritate*

e Ad 1 Paralip. 23. quæst. 13.

f 1 Paralip. 26, 29.

g D. Kimchius ibid. Lyranus.

h 2 Paralip. 1, 2.

i 1 Macc. 1, 27.

k Ibid. 12, 6.

l Annal. Sacr. A M. 2545. §. 28.

perseverasse, quamvis probabile crediderimus; extitisse semper imaginem quandam ejusmodi magistratûs quem & aliquando restituisse videtur Josaphat [m] *Rex Judæ.* At verò viri doctissimi, præter antè citatos, alii, quorum nonnulli interim de Numero, Collegarum Qualitate, & Autoritate ejusdem, aliquantulo discrepant, iique tam è Pontificiis quàm Reformatis, de ordinarii juris ejusdem Synedrii Continuatione à seculo Mosaico, quà temporum pacatorum turbidorúmque discriminis varii ratio permitteret; neutiquam dubitârunt [n], tam de tempore ante quàm post adventum Christi verba facientes. Qua de re plura etiam inferiùs.

II. Post Christi autem adventum, etiam Synedriorum illorum velut in Republica illa notissimorum atque ex Lege moribúsque vetustis obtinentium mentio admittitur, haberi in D. N. Jesu Christi verbis illis [o]; *Audistis quod dictum est antiquis, Non occides; qui autem occiderit,* ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει, *reus erit Iudicio. Ego autem dico vobis quod omnis qui irascitur fratri suo* (εἰκῆ *sine causa*, ut in exemplaribus aliquot) *reus erit Judicio. Qui autem dixerit fratri suo. Raca,* ἔνοχος ἔσται τῷ Συνεδρίῳ, *reus erit Synedrio; Qui autem dixerit, Fatue,* ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς, *reus erit gehennæ ignis.* Aliter quidem aliterque interpretes locum illum explicant, cùm interim τὴν κρίσιν heic & Συνέδριον Synedria quæ diximus, in ipsis Christi verbis, spectare velint. Unde etiam Chrysostomus sequáxque ejus Theophylactus, Συνέδριον ἐνταῦθα τὸ δικαστήριον τῶν Ἑβραίων, *Synedrium heic tribunal est Ebræorum.* In hanc rem, post Erasmum, vide Angelum Caninium [p], Bezam heic, Joannem Rainoldum [q], Abrahamum Scultetum [r] & demum præ aliis Hugonem Grotium in Annotationibus. Nec prætereundum heic quod apud Talmudicos dicto illi Christi, quà potestatem respicit forensem, occurrit satis cognatum. Sic Gemara Babylonia [f]; הקורא לחבירו עבד יהא בנידוי ממזר סופג את הארבעים רשע יורד עמו לחייו *Qui vocaverit proximum suum servum* (id est, עבד כנעני *servum Cananæum*; sic capite Israelitico minutum) *excommunicandus erat* (etiam à Synedrio, seu præfectura juridica, cui suberat; שמזלזל בישראל כל כך אף הם יזלזלו בו *quoniam qui ita Israelitam vilipendisset, ipse à Synedris sic erat vilipendendus*) *Qui proximum suum vocaret Mamzerem* (coitu damnato ortum) *verberandus erat plagis quadraginta* (glossa; קנסא מכת מרדות וניחא לה הא כנידוי *pœna scilicet subeunda erat verberum contumaciæ causa adhiberi ex lege superinducta, solitorum; nec ita excommunicandus*) *Qui vocaverit proximum suum Improbum descendit* (Synedrium) *cum eo in vitam ejus.* Ubi glossa, כלומר לוו אין בית דין נזקקין אבל הוא מותר לשנאותו אף למעט פרנסתו ולירד לאומנותו *Ac sic diceres, necesse non erat ut à Synedris sententia ejusmodi aliqua ei irrogaretur, sed fas erat eis infamare eum, etiam & victum ejus* (mulctando alitérve) *minuere, & in vivendi ejus genus accuratius*, ut censores, *animadvertere.* Mentio Synedriorum itidem & Synagogarum seu Conventuum qui cum potestate præessent, apud S. Marcum [t]; & τοῦ Συνεδρίου ὅλου, *Synedrii totius*, ubi legitur, *Et confestim mane* Συμβούλιον ποιήσαντες, *consilium facientes* (*capientes*) *cum Presbyte*

m 2 Paralip. 19.
n Raymundus Raymundi in Pugione fidei Part. 2. cap. 4. Petrus Galatinus de Arcanis lib. 4. cap. 6. Cornelius Bertram. in Politia Judaica, Io. Bodinus de Republica lib. 6. cap. 8. Ludovic. Carbo de Legibus lib. 16. Baron. Tom. 1. A. Christi 31, 10. 32, 11. 33, 19. Lorinus, alii ad Numer. 11, 16. Isaac Casaubon. Exercitat. 13. §. 5. Iacob. Capellus Vindiciis pro Is. Casaub. lib. 3. cap. 2. Petrus Cunæus de Rep. Hebræorum, Constantin. L'Empereur ad tit. Middoth cap. 5. sect. 3. pag. 187 alii.
o Matth. 5, 21.
p Loc. Novi Testamenti cap. 7.
q Prælect. 167. de Libris Apocryphis.
r Exercit. Evangelic. lib. 2. cap. 22 & 23.
f Ad tit. Kiddoschin cap. 1. fol. 28, 1.
t Cap. 13, 9.

byteris & Scribis [u], καὶ ὅλον τὸ Συνέδριον, *& totum Synedrium, Concilium*, totúsque consessus (ubi Vulgata, *& universo concilio*, quasi Græca fuissent καὶ ὅλῳ τῷ Συνεδρίῳ *& cum toto Synedrio*, quemadmodum etiam Syrus ܘܥܡ ܟܠܗ ܟܢܘܫܬܐ *& cum tota Synagoga*; Arabes itidem [x] ومع ساير الجموع *& cum reliquis turbis* seu *reliquis congregatis*) *vincientes Iesum, abducebant & tradebant eum Pilato.* Hugo Grotius innuit rem gestam, *pleno Senatu, cujus partes jam nominavit.* Partes eæ fuere Sacerdotes, Scribæ, Presbyteri qui apud Matthæum [y] & Lucam [z] Presbyteri τοῦ λαοῦ *populi* nuncupantur. Unde & Lucas eadem de re συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, *congregatum est Presbyterium populi, Sacerdotes primarii & Scribæ & duxerunt illum*, εἰς τὸ Συνέδριον αὐτῶν, *in Synedrium suum.* Joannes [a] item; συνήγαγον *congregarunt Sacerdotes primarii & Pharisæi* Συνέδριον. Et in Actis frequens τοῦ Συνεδρίου mentio [b], etiam & ὅλου τοῦ Συνεδρίου *totius Synedrii*, quod Magnum denotat. Sed de Continuatione ejusmodi, ut in ante ostensis haud pauca occurrunt, ita in sequentibus plura habentur.

u Cap. 14, 55. & 15, 1.
x Sect. 51.
y Cap. 27, 1.
z Cap. 22, 66.
a Cap. 11, 47.
b Cap. 4, 15. 5, 21 &c.

III. At verò non est quòd quis expectet adeò æquabilem fuisse Continuationem quam diximus, ut semper & per omnia, ab institutione, secula, sui similis ea haberetur. Pro vario Rerum, Personarum, Locorum statu, ut illa aliter aliterque reperiretur, intermitteretúrque necesse est; quod & antè tactum. Temperamenta igitur circa Continuationem seu perpetuam sui similitudinem Synedrii Magni adeóque reliquorum, semper velut inde pendentium, advertenda sunt maximè Quatuor. Primum est de Intermissionibus, per exterorum dominatum résque turbidas alias præter captivitates, quandoque coactis; Secundum de loco ejusdem in sacris literis, nomine *Loci quem elegerit Dominus Deus tuus* [c], designato, ejúsque varietate; Tertium de singulari Imperii & Jurisdictionis tum ejusdem tum Vigintitriumviralium Deminutione per annos aliquot ante Excidium Templi secundi; Quartum de Synedrorum Qualitate, adeóque Sacerdotalis generis in judiciis Prærogativa, per annos aliquot & ante & post Christi adventum & causa ejusdem. Quod ad Primum attinet; de Intermissionibus per Exterorum Dominatum, Captivitates, aliásque rerum turbas infelices, in seculis vetustioribus, nemini non satis est manifestum. At Vir summus Hugo Grotius de Duratione Synedrii Magni, ut à Mosis tempore perpetua, expressiùs loquitur. *Aliqua*, inquit [d] *judicia arbitror Regibus ademta, mansisse penes Synedrium* LXX. *virûm, quod divino imperio à Mose institutum ad Herodis tempora perpetua cooptatione duravit.* Ubi si perpetua cooptatio de facultatis Judicandi in Synedrio illo, per Ordinationem ritè continuata collatione sumatur, verissimum quidem est quod asseritur. At si de ipsius sumatur Synedrii corporis perpetua continuatione, planè temperandum est intermissionibus quæ pro rerum statúsque discrimine, ut diximus, aliæ fuere aliæque. Quibus etiam accedat maximè quod evenit sub Antiocho Epiphane Syriæ Rege,

c Deuteron. 17, 8 & 10.
d De Iure Belli ac Pacis lib. 1 cap. 3, §. 20

& Herode Magno. Populo scilicet sub Antiocho in factiones Jasonis & Menelai (qui & Onias dictus) de Pontificatu concertantium scisso, Menelaici opem Antiochi invocant, quam ut sibi commodiùs conciliarent, professi sunt[e], ὅτι βούλονται τοὺς πατρίους νόμους καταλιπόντες καὶ τὴν κατ᾽ αὐτοὺς πολιτείαν, ἕπεσθαι τοῖς βασιλικοῖς, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν πολιτείαν ἔχειν, *se velle, relictis patriis institutis ac legibus imperata regia sequi & Græcanicam Reipublicæ formulam amplecti.* Annuens Rex dominatum etiam totius populi sumit, à quo insuper impetrarunt ut gymnasium, κατὰ τὰ νόμιμα τῶν ἐθνῶν, *secundum leges ritúsque Gentium*, Hierosolymis sibi extrueretur. Præputia adduxerunt, πάντα ἄλλα πάνθ᾽, ὅσα ἦν αὐτοῖς πάτρια παρέντες ἐμιμοῦντο τὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἔργα, *& contemtis omnibus patriis ritibus imitabantur mores exterarum gentium*, idque ex edicto etiam Regio, qua de re fusiùs Josephus & Maccabaica. Intermissionem autem tunc variam fuisse Synedrii non solum Magni sed & cæterorum ex institutis avitis pendentium satis videtur hinc manifestum. Revixisse autem postmodum, sub Hasmonæis, Synedrium Magnum, liquet ex historia Talmudica de Jannæi Regis famulo homicidii illic accusato, etiam & Rege ipso in Synedrium introeunte, cùm, ad Synedros præsentiâ regiâ in silentium consternatos, Simeon Ben Shatach Synedrii Princeps, בעלי מחשבות, inquit[f], אתם יבא בעל מחשבות ויפרע מכם מיד. בא גבריאל וחבטן בקרקע ומתו *Cogitabundi estis vos. Veniet qui cogitationum dominus est, & vindictam à vobis illicò sumet. Et venit Gabriel & percussit eos in Terram, unde moriebantur*; quod ad intermissionem Synedrii Magni attinet, uti & illud de Herode Antipatri filio[g] Synedros Synedrii Magni cunctos, præter Sameam, morte plectente. Scilicet Herodes in jus, ut homicidii reus, ab eis antè vocatus, utcunque in Hyrcani regis gratiam ereptus, postquam regnum ipse adeptus est, πάντας ἀπέκτεινε τοὺς ἐν τῷ Συνεδρίῳ, καὶ Ὑρκανὸν αὐτὸν, χωρὶς τοῦ Σαμέα, *interfecit cunctos Synedrii collegas (etiam & Hyrcanum ipsum) excepto Samea*, qui solus in ipsum, dum sistebatur, liberrimè locutus fuerat. Et quasi de toto Synedrio tum sublato locum illum intelligunt viri summi[h]. Huc proculdubio spectavit illud à Pseudophilone[i] de *Zanedrim* traditum, *Anno XXX principatus sui tyrannici, Zanedrim ex domo David delevit & Ananelum quendam atque Zanedrim ex Proselytis suffecit, qui nimirùm in lege videbantur eruditi.* Sic impostor ille qui & ridiculè de Synedris domûs Davidicæ, quasi alii antè non fuissent, loquitur, & de Proselytis suffectis; sed interim de Synedrii Magni ut antè Usu & Continuatione ita nunc Intermissione, uti & Annius ejus, omninò securus. In editionibus Baronii[k] prioribus affertur idem velut Philonis. Sed postmodùm dispunxit hoc ipse[l] totum. Accedat quod de Magistris eminentioribus adeóque Synedris illis ab Herode eodem universis, excepto unico Baba Ben Bota Sameæ discipulo (quem etiam excæcavit) occisis traditur. Eâ de re Talmudici[m], & partim etiam Josephus[n] & Eusebius[o]. Atqui non omninò ex hoc secutum est quod perperàm nimis & temere inde inferunt Guilielmus Postellus[p], Petrus Galatinus[q], aliique aliquot scriptores Christiani, ab hoc scilicet tempore, quod ad initia Herodis illius refertur, legitimam judicandi potestatem omni-

e *Joseph. lib. 12. cap. 6. & 1 Maccab. 1, 12.*

f *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap. 2. fol.* 19, 2. Juchasin *fol.* 56, 1.

g *Ioseph. lib. 14. cap. 17.*

h *Hug. Grotius ad 2 Paralip. 21, 4.*

i *Breviar. de Temporibus.*

k *Tom. 1. Anno Christi 1. §. Hinc tantùm Antverpiæ 1589 &c.*

l *Tom. 1. Anno Christi 1. §. 48 &c. 1601. Moguntiæ &c. & vide Isaac. Casaubon. Exercit. 13. §. 5.*

m *Gemar. Babylon. ad tit.* Baba Bathra *cap. 1. fol.* 3, 2. Juchasin *fol.* 52, 2. *& vide Raimundum in Pugione Fidei part. 2. cap. 4. §. 14.*

n *Lib. 15. cap. 11.*

o *Chron. num. 2014.*

p *De Orbis Concordia lib. 4. cap. De reprobatione Iudæorum pag. 377.*

q *De Arcanis lib. 4. cap. 6.*

omnimodam apud Judæos ceſſaſſe, quoniam Impoſitio Manuum ſeu Ordinatio ſolennis quâ conferri ſolebat, juxta ſuperiùs oſtenſa, facultas Judiciaria, non ſine Triumviris, ut Galatinus, nec ſine Quinqueviris, ut Poſtellus, iiſque antè ſolenniter Ordinatis, fieri quibat. Id quod ſic haberi quidem non potuit, cum unicus tantùm Ordinatus reſtaret Baba Ben Bota. At verò nonnullis ſumitur etiam illa occiſio Herodiana de Synedris tantùm Synedrii Magni. Ac ita quidem alii quamplurimi ordinati ſuperſtites eſſe quibant. Sed ſi detur univerſos Ordinatos, præter unicum Ben Bota, ſublatos eſſe, certiſſimum eſt, quod & ex ſuperiùs oſtenſis palam fit, unicum illum Ordinatum accitis ſibi binis aliis, ſive ordinatis ſive è vulgo, alios Ordinare ritè potuiſſe. Triumviri enim ſic, nec neceſſariò Quinqueviri, ordinabant. Et falluntur & fallunt illi qui Talmudicam doctrinam de Tribus paritèr ordinatis Ordinationi ſolenni adhibendis heic loquuntur. Intermiſſionem autem, in hiſce, Synedrii Magni fuiſſe ſatis conſtat; uti &, ex hiſtoria ſacra ſequente ac aliunde, ejuſdem Inſtaurationem, pro vario illic rerum ſtatu, qualemcunque. Atque ea quidem haud parùm pependit ab Cæſarum indultu quo permiſſa eſt eis, ſed non ſine temperamentis variis, politia avita; qua de re conſulas Joſephum [r].

r *Lib.* 14. *cap.* 17. & *lib.* 6. *cap.* 18.

IV. Locum Synedrii Magni, res ipſa oſtendit ab Origine ejus ad reipublicæ Ebraicæ Exitum, varium fuiſſe. Nam à Moſis tempore (quo לפני פתח אהל מועד *ante oſtium Tabernaculi teſtimonii* ſedes habuiſſe dicitur [ſ]) ad Templum ædificatum, ſive pro itineris commodo ante ingreſſum, in Terram ſanctam, ſive pro dominantium libitu, poſt ingreſſum ſedes illud habuiſſe nunc has nunc illas, ubi Tabernaculum erat, manifeſtum eſt; ut in Silo, Mizpah, Gilgal, Nobe, Gibeone, ad domum Obedomi [t], & demum Hieroſolymis. Et per illa tempora tam Synedria Minora quàm Magnum, ut ſtatus rerum varius tulit, ſic viguiſſe credendum eſt. Quod enim dicitur [u], *Non facietis ibi* (in Terra promiſſa) *quæ nos hic facimus hodie, ſinguli quod ſibi rectum videtur*, quaſi nec regimen aliquod forenſe tunc fuiſſet per Deſertum in uſu, reverà ad Sacrificiorum loca, quæ ſibi quiſque diverſimodè tunc eligere ſolebat, non ad regiminis ſeu coercitionis judiciariæ formam aliquam ejúſve defectum ſpectat; ut & textus etiam ibi ſacer indicat, præter interpretes. Et de Judicibus Synedrii, mentio habetur in paraphraſi Chaldaica, ubi pro הזקנים [x] *Presbyteris* in cauſa Boaz memoratis ſubſtituitur סנהדרין *Synedrium*. Id genus ſunt alia. Ubinam conſideret Synedrium Magnum, Templi primi ævo, non ita habemns exploratum [y]. Sed ſedes ejus Templo etiam tum conjunctas eſſe non dubitant Magiſtri qui totiès *de loco quem elegerit dominus* [z], ipſum Templum ſimul & conjunctas Synedrii ſedes innuentes, loquuntur. Certè & Conclave לשכת הגזית *conclave caſi lapidis* (de quo plura ſtatim) ſub Templo primo Synedrii hujus locum fuiſſe volunt aliqui. Maimonides [a], בתחלה כשנבנה בית המקדש היו ב״ד הגדול יושבין בלשכת הגזית שהיתה בעזרת ישראל *Cum primò extructum eſt Templum conſidebat Synedrium Magnum in conclavi caſi lapidis* (ſeu in *Lizkat hagazith*) *quod erat in atrio Iſraelis*. Et forſan ſic cognomi-

ſ *Numer.* 11, 24. *Maimonid. Halach.* Sanhedrin *cap.* 12. §. 3.
t *Lib. de Quæſtionibus Ebraicis.*
u *Deut.* 12, 8.
x *Ruth.* 4, 3.
y *Videſis Hug. Grot. ad Ieremiæ* 26, 10.
z *Deut.* 17, 10.
a *Halach.* Sanhedrin *cap.* 14. *videſis Adrichomium in deſcrip. Ieruſalem* §. 35. *Curia.*

minatus est tam sub primo quàm secundo Templo Synedrii locus. Cum autem nemini præter Reges familiæ Davidicæ in atrio sedere licuisse ajant [b], conclave hoc sic constructum esse scribunt, ut pars tantùm altera קודש *id quod sanctum erat* seu *aream consecratam*, seu Atrium, altera verò חול *profanum, religione solutum* seu aream non sacratam occuparet, unde fiebat ut in parte sacra non considerent sed in profana tantùm; הסנהדרין שהיו יושבין בלשכת הגזית לא היו יושבין אלא בחציה של חול *Synedrium cujus sedes erant in conclavi saxis politis insigni, considebat tantùm in parte ejusdem profana*, seu non sacrata. Adeo ut figura illa sedium ejus hemicyclica superiùs ostensa aream profanam seu non sacratam integram contineret. Eminentior saxorum, quæ pavimentum ornabat, rigor conclavi in hoc, uti in aliis etiam, Sanctum à Profano disterminabant. Illum [c] ראשי פספסין *capita saxorum dolatorum* nuncupabant. Bina etiam ostia conclavi huic fuisse tradunt [d] quorum per alterum in profanam, per alterum in sacram partem introibatur. Quin verò in Templi secundi ævo (id est, tam Templi quod extruxerunt è captivitate redeuntes seu Zorobabelici quàm Herodiani; nam horum utrunque uno nomine Secundi denotare solent, nec tertium faciunt Herodianum, utpote ad pristini, ideò tantum ut augustiùs reædificaretur, diruti formulam constructum) in Templi inquam secundi ævo in Talmude collocatur Synedrii Magni sedes propria in conclavi illo הגזית seu *saxeo* eóque ad plagam Templi Australem sito in ea areæ parte quæ juxta primam territoriorum assignationem ad tribum Judæ attinebat. Nam partem Templi Occidentaliorem ubi Altare & Sacrosanctiora haberentur in tribus Benjaminiticæ territorio sedes habuisse ajunt. Sic expressim Gemara Babylonia [e], סנהדרין בחלקו דיהודה ושכינה בחלקו דבנימין *Sanhedrin in parte seu portione Judæ & Divina præsentia* (seu Occidentalis Templi pars) *in portione Benjamin* [f]. Quod quidem tam de Synedriis minoribus illis ibi Binis quàm Majori dictum. In Australi autem Templi parte verbis Misnæ [g] disertis collocatur. שבדרום לשכת העץ לשכת הגולה לשכת הגזית *Ad Austrum erant conclave ligni, conclave scaturiginis* seu *putei* & *conclave hagazith* seu *saxi cæsi*, quod de ipso Synedrii Magni loco ut paulò post ibi liquet dicitur. Atqui, in ichnographia Templi Rabbi Jom Tob, Titulo Talmudico *Middoth* subjuncta, ad plagam Templi Aquilonarem conclave hoc collocatur. Atqui & verba ejus sunt, שבצפון סמוכה למזרח לשכת הגזית חציה בקדש וחציה בחול ופתוחה לחול ולקדש *In parte Aquilonari quæ ad Orientem vergit habebatur Liskat hagazith* seu *Conclave saxeum, cujus pars altera in area sacra erat, altera in profana. Ostium item erat tam in hanc quàm in illam partem.* Sed de Conclavis hujus positura vide inprimis quæ fusiùs disputat vir doctissimus Constantinus L'Empereur [h], ubi de Templi structura etiam tota agit. Utrum ἡ Βȣλὴ [i] apud Josephum & βȣλητήριον [k], ubi de Templi partibus loquitur, huc spectent, viderint eruditi. De Herodiano Templo quidem loquitur ille, uti & Talmudici solent. Et æquum est ut existimemus Conclave hoc aliáque loca pleraque, posituras tum in hoc tum in pristino quod ab Herode dirutum est similes habuisse

eis

b Ibid. & Halach. Bith abichira cap. 7. & Gemar. Babylonia ad tit. Joma cap. 2. fol. 25. a.

c Gemar. Babylon. ad tit. Joma cap. 1. fol. 15. b.

d Ibid. cap. 2. fol. 25. a.

e Ad tit. Zebachim cap. 5. fol. 54. b.

f Videsis I. Baptistam Villalpandum (de tribuum harum heic portionibus) In Apparatu Urbis ac Templi p. 1. lib. 3. cap. 15 & 16.

g Tit. Middoth cap. 5.

h Ad tit. Talm. Middoth cap. 5. sect. 3.

i Josef. lib. 6. cap. 6.

k Lib. 7. cap. 35. Gr. & 13 Lat.

eis quæ in Salomonico fuerant, nec usum dissimilem. Nomen autem illud *Liskath hagazith* interpretatur *conclave saxis quadratarii opere politis*, seu *dolatis insigne*, unde etiam אבני גזית *lapides dolati*[l] & בתי גזית[m] *domus quadro lapide constructæ* habetur in lingua prophetarum, & כמדות גזית[n] pro *mensuris in dolandis saxis adhibitis*. Raymundus Raymundi[o], atque ejusdem compilator Petrus Galatinus[p] vertit, *Camera dolata* vel polita, & interdum *Consistorium Gazith*. Atque Synedrium ipsum à loco quem diximus non semel apud Hieronymum de sancta fide *Consistorium de Guazit* & *Consistorium Guazit* nuncupatur. Aliis dicitur[q], *Atrii penetrale quadratis structum lapidibus*. Conclavia autem compluria Templo adjecta fuisse alia, nomine לשכה notissima, palàm est. לשכה quidem veteribus interpretatur non semel *gazophylacium*, *Pastophorium* atque *exedra*, ut in Vulgata, Symmachi, Theodotionis atque Hellenistica versione. Id etiam observant de interpretationis ratione disputantes Franciscus Ribera[r], J. Baptista Villalpandus[s], alii.[t] De Exedris autem verba faciens Villalpandus, *Exedrarum usus*, ait, in Græcorum palæstris à Vitruvio describitur. *Constituuntur autem in tribus porticibus*, inquit[u], *exedræ spatiosæ habentes sedes, in quibus Philosophi Rhetores, reliquique, qui studiis delectantur, sedentes disputare possint. Pollux*[x] *exedram dici putat sessionem ubi viri considere solent. Quamvis Cicero*[y] *locum esse indicet quo posito lectulo meridie requiescant. Quod verò ad Sessionem attinet, propterea fortasse Hebræi* לשכה *liskaht vocant Exedriam Zanedrim, quod ibi circumsedentes nobiles illi duo & Septuaginta viri* (solennis ille error est de numero, ut suprà monuimus) *jus populo dicerent, ac de difficilioribus negotiis peragendis consultarent*. Sic ille. Quod autem ad nomen attinet à dolatis seu saxis quadris deductum; id factum est ab apparatus artísque in hujus structura præ cæteris singularis[z] usu, sive tam in pavimento quàm in eo toto quod inde exsurgebat, surpereminebátque, sive in pavimento tantum. Nam *pavimenta lapidibus strata* non semel memorantur de Templo apud Ezechielem[a], & in Templo Herodiano singularis pavimenti λίθοις παντοδαποῖς *lapidibus omnigenis* strati mentio apud Josephum[b], velut rei cujus splendoris ratio apud Ebræos habita eximia. Id dum perpendo non adeò absonum fortè est suspicari, conclave hoc ipsum idem esse quod in Euangelio nuncupatur etiam λιθόστρωτος *locus saxis stratus*. Vocabulum Græcum retinet Vulgata ubi de Pilato pro tribunali sedente verba fiunt sacra. *Pilatus*[c] *cum audisset hos sermones* ἤγαγεν ἔξω, seu *adducit foras Iesum, & sedit pro tribunali in loco qui dicitur Lithostrotos*. *Lithostrota* autem Pavimenta saxis discoloribus artificiosè strata, ut hodiéque passim, apud veteres dicta fuisse è Plinio[d], aliis, scimus; qua de re consulas τὸν πάνυ Claudium Salmasium in Plinianis[e]. Rectè vertitur à Syro (quem sequitur Arabs) τὸ λιθόστρωτος per ܪܨܝܦܐ ܕܟܐܦܐ *pavimentum saxorum*; quod & *lapidipavium* Castilio vocavit. Quin & ipsum רצפה *Pavimentum* sine saxorum adjectione, Hieronymo[f] in sacris literis λιθόστρωτον denotat, uti & Hellenistis[g]. Unde prò *Lectuli*[h] *quoque aurei & argentei*

l 1 Regum 5. 17.
m Amos cap. 5, 11.
n 1 Regum. 7. 11.
o Pugione Fidei Part. 2. cap. 14 §. 3. &c.
p De Arcanis lib. 4. cap. 6.
q Paul. Riccius in Epist. Doct. Talmudic. cap. 10.
r Hieronym. ad Ezechielem lib. 12. cap 40. & lib. 13. cap. 42.
s De Templi Fabrica lib. 1. cap. 17.
t Tom. 2. Explanat. part. 2. lib. 3. cap. 26. in Ezechielem.
u Vitruv. lib. 5. cap. 11.
x Onomastic. lib. 1. cap. 4.
y De Oratore 3.
z Vide Baal Aruch in גזת & Constant. L'Empereur ad tit. Middoth cap. 5 sect. 3.
a cap. 40 & 42. in Vulgata.
b Halos. lib. 6. cap. 14 Gr. 6 Lat.
c D. Joann. 19, 13.
d Lib. 36. cap. 25.
e Pag. 1214.
f De Nomin. Hebraic. ad lib. 2. Regum, & in Ezech. 42, 3.
g 2 Paralip. 7, 3.

gentei erant על רצפת בהט ושש ודר וסחרת, Græci illi, ἐπὶ λιθοστρώτου σμαραγδίνου λίθου, καὶ πινίνου καὶ παρίνου λίθου, *super Lithostrotum* seu *pavimentum saxeum Smaragdini lapidis & Pinini & Parii lapidis.* Et tralatitium est conclavia tam publica & forensia quam privata à coloribus, à columnis, à signo aliquo laquearibus adfixo, id genus cæteris denominari. Unde & hoc quadratarii in pavimentandi opere designatum. Quod nec parum ab Ebræis ipsis firmari videtur, qui in causa D. N. Jesu Christi Synedros, quoniam alibi ab ipsis capitalem sententiam ritè ferri noluere ipsi, in Conclave *Liskath hagazith* rediisse disertè [i] scribunt; qua de re plura libro Tertio. Verba sunt in editionibus non castratis, אל״ מ״מ כשהיו רואין צורך שעה היו חוזרין ללשכת הגזית כעובדא דישו וכיוצא בו *& dicendum est, eos quoties temporis ratio postularet, rediisse in Liskath hagazith, ut in causa Jesu & similibus.* Scilicet postquam inde migrarant, juxta inferiùs ostensa. Certè & in Lithostroto latam in eis sententiam ex Euangelio palam docemur. Unde non obscurè elici videtur, sive nominis rationem spectemus, sive Ebræorum illorum heic autoritatem, ipsum Lithostroton, ita Græcè dictum, fuisse Synedrii Magni locum seu Conclave à pavimento sic nuncupatum. Græca etiam sunt de Pilato heic, Ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος εἰς τόπον λεγόμενον λιθόστρωτον, *sedit super tribunali in loco Lithostroto dicto*, perinde ac si notissimum fuisset eo n loco tribunal seu sedes forensis, ut in ipsa *Liskath hagazith.* Nonnus verò ibi,

> Ἀρτιδόμῳ δ' ἐκάθητο λιθοστρώτῳ παρὰ χώρῳ,
> *Recens autem extructo sedit in loco Lithostroto.*

Quod explicat per

> Οἷα λίθοις στρωτοῖσι τετυγμένῳ——

quasi lapidibus stratis elaborato, quod ipsum לשכת הגזית expressim satis per se interpretatur. Certè apud Ezechielem [k], in Templi descriptione habetur רצפה אשר לחצר החיצונה quod vertitur in Vulgata & D. Hieronymo *Pavimentum stratum lapide atrii exterioris* quod ipsum est *Lithostroton atrii exterioris.* An & quomodo nomen hoc ad Lithostroton in Euangelio pro Synedrii Conclavi sumtum attinere possit, viderint qui accuratiùs Templi partes positurásque scrutentur. Sed interea, Pavimenta pro porticibus superstructis ac peristyliis ut vestibula pro fornicibus superstantibus, prophetarum phrasi usurpari rectè adnotant [l] viri docti. Unde faciliùs Lithostroton pro ipso conclavi rite posse sumi quis forsan admiserit. Nec infrequens est locum aliquem etiam à qualitate alteri pariter communi, ex loquendi usu hominúmque arbitrio, signantiùs & solùm denominari. Atqui in Euangelio dicitur, eundem locum Ebraicè (quod pro ævi more Syriace ibi denotat) appellatum *Gabbatha.* Vocabulum illud locum *eminentem* seu *excelsum* significat. Sed apud viros sane, quibus linguæ Orientales plurimum debent, doctissimos [m] occurit, Syriacè גבתא seu *gabbatha* esse *locum editiorem, lapidibus stratum*, & גב verbum *lapidibus viam sternere.* Ita *Lithostrotos* & *Gabbatha* non solùm locum eundem sed eâdem nominis etiam ratione idem indicant.

Ara-

[i] Thosiphta Gem. Babylon. tit. Sanhedrin cap. 4. fol. 37. 6.

[k] Cap. 42, 3. videsis Villalpand. ad dict. caput & præcedentia.

[l] I. Baptista Villalpandus tom. 2. explanat. in Ezech. part. 2. lib. 3. cap. 27.

[m] Guido Fabricius in גבב & Valent. Schindler. eadem in voce.

Arabes ibi habent غبتا quod ipsum est *Gabbatha.* Syrus autem pro eo quod est in Græco Γαββαθᾶ habet גפיפתא *gaphiphata* quod *peribolum* seu *clausuram* denotans forte aliud erat nomen loci hujus forensis. Fabricius[n]; *significat non collem à* גביתא *sed peribolum vel circumpavimentum, quod à Vitruvio dicitur Lorica.* Nomen Lithostrotos in Lichostratos[o], & Licostratos aliterque à barbaris seculis corruptum est[p], etiam versionibus eorundem sic retineri solitum[q]. Rhemenses, Vulgatam sequentes, ipsum Græcum etiam retinent uti & Belgæ tum nuperi tum vetustiores, Sanctius Marmochinus in Italica, Bohemi, Poloni, alii. *Pavimentum* alii simpliciter substituunt, uti Galli, Angli. Lutherus Hochpflaster/ Itali recentiores *Lastricato* & *Lastrico*, Dani Stenlagd. Lyranus ibi, *Ille locus erat ante domum Pilati; ante enim domos magnatorum solet esse locus de lapidibus præparatus.* Nec melior ei ratio, quare locum faceret ante domum Pilati. Sed & de Platea seu loco ejusmodi in aprico à veteribus sumtus est[r]. Glossa interlinearis interpretatur, *id est Judicium vel Judiciale*, quoniam judicii erat locus. De eo conjecturæ fuere variæ. Alii suspicati sunt fuisse eundem apud Nehemiam[s] denotatum, ubi postea extructa fuerat Antonia. Alii fidenter, ut Lyranus, *Locus erat*[t] *ante domum Pilati editus, & judicio accommodatus, ubi Romani Præsides sententiam ferre solebant, qui Græcè Lithostrotos, id est lapidibus stratus* &c. adeóque faciunt τὸ βῆμα ἐν τῷ μεγάλῳ σταδίῳ, [u]*tribunal in magno stadio*, à Josepho[x]; Pilato tributum, uti & tribunal ejus apud Eusebium[y] hoc in loco fuisse. Ubi verò Josephi Græca sunt, ὁ Πιλάτος καθίσας ἐπὶ βήματος ἐν τῷ μεγάλῳ σταδίῳ καὶ προσκαλεσάμενος τὸ πλῆθος ὡς ἀποκρινεῖσθαι θέλων αὐτοῖς ... δίδωσι τοῖς στρατιώταις σημεῖον, *Pilatus sedens pro tribunali in Magno stadio, & convocans multitudinem quasi eis dare vellet responsum, dedit militibus signum* &c. depravatè apud Ruffinum legitur, nec à Gelenio correctum, *Pilatus tribunal ascendens studio magno* (pro *in stadio magno*) *convocat multitudinem Judæorum, quasi* &c. Ubi Genebrardus, *Pilate monta en siege judicial & fit appeller au grand Parquet ceste multitude des Iuifs, comme celuy* &c. Certè & in Versione perpulchra admodúmque vetusta Ruffini MS. quæ olim S. Albani bibliothecæ pars nunc ad bibliothecam ad S. Jacobi attinet, expressim ut in editis legitur *Magno studio.* Πραιτώριον *Prætorium* Pilati ab Euangelistis[z] memoratum, in ædibus ipsius fuisse dubitandum non est. Atqui extra eas fuisse ejus tribunal volunt viri doctissimi, ídque ex locis Josephi & S. Joannis. Summus ille Hugo Grotius[a], *Non erat Tribunal Pilati intra Prætorium, sed in stadio quod erat non longè à Prætorio.* Iosephus, Ὁ Πιλάτος καθίσας ἐπὶ βήματος ἐν τῷ μεγάλῳ σταδίῳ. *Pars hujus areæ, Lapidibus erat constrata ut ex Johanne discimus. Ibi erat & consistorii locus & Tribunal.* Atque idem ad citatum S. Iohannis locum de Pilato sedente pro Tribunali in Lithostroto, *In Xysto*, inquit, *sive stadio tecto* qua de re lectorem relegat ad antè dicta ad S. Matthæum. Et, ad vocem *Gabbatha*, Ἑβραϊστὶ inquit, *intellige sermones ejus temporis significat* βῆμα *locum excelsum, qualia erant Romanorum tribunalia. Syri sæpe* ב *mutant in* פ, *ideò hic* גפיפתא. *Mos erat*

n In [Arabic]
o Petrus Comestor in Histor. Euangelic. cap. 166.
p Videsis Erasmum ad Joannis 19, 13.
q Italic. Nicolai Malbermii. Anglic. Wiclefi.
r Videsis Dan. Heinsium Exercitat. in Joann. pag. 238.
s Esr. 1.
t Cap. 2, 8. ant 3, 7.
u Adrichomius in descript. Hierosolym. 115.
x De bello Judaico lib. 2. cap. 8. sin 14.
y Hist. Eccles. lib. 2. cap. 6.
z Math. 27, 27. Marc 15, 16. Joann. 18, 28 & 33. & 19, 9.
a Matth. 27, 27.

Romanorum præsidum non pronuntiare nisi pro tribunali qui locus & Jus dicitur[b]. Sed ita interim incertum habetur de loco; quem ego suspicatus sum, tum ob nominis in Lithostroto vicinitatem, tum ob quasi immistos judicio illo ídque ex Pilati animi sententia, Synedros, quibus locus judicialis alibi adeò legitimus non haberetur, ipsum fuisse *Liskath hagazith* seu *Conclave saxeum* quod, uti tempora tunc fuere, non videtur dubitandum quin tam Pilato suísque quàm Synedris Judæísque reliquis pateret. Neque verò obstat heic quod dicitur *Pilatum eduxisse Jesum foras, & sedisse in Lithostroto pro tribunali*, quod interpretantur aliqui perinde ac si sub dio necessariò sedisset. Eduxit eum è Prætorio quidem suo, quod τῷ foras seu ἔξω satis respondet. Tunc in consistorium hoc introiisse ac ibi sedisse videtur, ubi simul haberet Seniores & Pontifices Synedros quibus (ut liquet ex Euangeliis) libentiùs ille non semel rem illam totam permittere volebat. Et quomodo is simul ac Synedri hi aut commisti fuerint aut partes suas sigillatim egerint agerévc potuerint, pluribus aperiemus sub finem libri Tertii. Pro tribunali autem sedens Pilatus tradidit *Pontificibus illum*[c] *ut crucifigeretur. Susceperunt autem Jesum &* ἀπήγαγον seu *eduxerunt. Et bajulans sibi crucem* ἐξῆλθε seu *exivit in eum qui dicitur Calvariæ locum*, quæ sunt verba sacra. Sanè si sub dio sedisset tunc Pilatus, aut Lithostrotos locus in aprico fuisset, non ita commodè forsan *eductum* eum aut *exiisse* dici videatur. Nec quidem consequens est ex antè dictis, βῆμα seu *tribunal* Pilati præsidis fuisse Unicum aut semper in Stadio illo quodcunque fuerit. Certè postquam inde Synedri, ut expulsi, juxta mox dicenda, migrarant, non ita dissimile est etiam Pilatum illuc se cum eis ad judicium Christi, ut speciosiùs saltem etiam Synedri ipsi ejusdem fierent participes, contulisse. Cæterùm ut rem tantum perspicacioribus disquirendam propono, assensum ipse retinens. Sed dum de Loco heic loquimur, prætereundum non est quod habent Magistri aliqui de sedentibus seu habitantibus in יעבץ *Jabetz*, in Paralipomenis. Legitur ibi[d] in enumeratione familiarum veterum, ומשפחות סופרים יושבי יעבץ & *familiæ Scribarum habitantium Iabets.* Hi autem sumuntur quasi Synedrium Magnum seculo in illo sic designaretur, ut videre est ex *Bereschith Rabba* & *Ketsira* apud Raimundum Martini[e] & Galatinum[f]. Neque illud apud Salomonem Ben Wirga de *Liskat hagazith* ex veteri disciplina sumtum, non advertendum. Ille inde, בעזרת ישראל היו שמנה בתים כלם לשרת המקדש ולעבודותיו כי רבים היו ושם בית נקרא לשכת הגזית ומי שלא ראה בניינה אמרו שלא ראה מעולם בנין מפואר וקדוש *In Atrio Israelis erant octo ædes quæ ad Templi ministeria Sacrósque ejus cultus attinuere. Atque ibi erant ædes quas vocabant Liskat hagazith, cujus ædificium ejusmodi erat, ut, in terrarum orbe, simile non haberetur.* Adjicit etiam inde causam, cur ibi collocatum illud Conclave, quoad Sacra. והלינם, inquit, שבנאוה שם

הוא כעני שעיקרה לדין את הכהנים ואמרו כי כל כהן שנמצא בו פסול ונודע מדין סנהדרין היה לובש שחורים ומוציאין אותו מחברת הכהנים והולך אל ביתו וכתאכל ואם לא נמצא בו פסול יום טוב היה עושה לאוהביו ואמר ברוך שבחר בזרעו של אהרן לשרת בקדש קדשים

Causa cur ibi collocaretur Conclave illud, principalis erat quoniam ibi judicium de

b Paulus l. 11. D. tit. de Justitia & jure.

c D. Ioann. 19. 16.

d Lib. 1. cap. 2, 55.

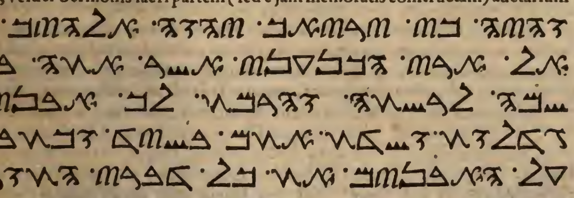
e Pugione Fidei part. 2. cap. 4. §. 3. & 4.

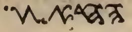
f De Arcanis lib. 3. cap. 10. & lib. 4. cap. 5.

g Shebet Jehuda fol. 43, 2.

de Sacerdotibus erat ferendum. Atque ajunt, si quis Sacerdos (quis ex genere Sacerdotali) *inidoneus* (ad Sacra peragenda) *ex judicio Synedrii deprehenderetur, nigris vestibus indutum à sodalitio Sacerdotum eum ejiciebant. Adeoque ad domum suum ibat, & lugebat. Ubi verò inidoneus neutiquam reperiretur, festâ cœnâ excipiebat amicos, dicens Benedictus sit qui elegerit ex semine Aharon qui sacra facerent in Sancto Sanctorum.* Quod omninò attinet ad illud de Sacerdotum corporum vitiis juxta Legem sacram discernendis dijudicandísque, qua de re satis alibi[h] è Talmudicis diximus.

V. Obitèr advertere liceat, ut Judæorum Synedrio Magno in Templi Hierosolymitani Conclavi illo saxeo locus erat maximè proprius, ita Samaritis, vero non ita dissimile esse, locum aliquem Synedrio ejusmodi parilem fuisse ad Templum suum Sicimis seu in monte Garizim à Sanballate & Manasse genero suo, Alexandri Magni tempore & permissu, conditum. Etenim dicitur illud [i], ναὸς ὁμοιος τῷ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, *Templum simile illi Hierosolymis*, uti & ὁ[k] εἰκασθεὶς τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερῷ ναὸς *Templum ad similitudinem ejus quod Hierosolymis erat, factum*, quod ab Joanne Hyrcano, postquam per ducentos steterat annos excisum est. Sic Flavius Josephus. Sed & ea de re videsis etiam Josephum Ben Gorion[l], Davidem Ganz[m], & Guilielmi Vorstii illic observationes, & Abrahamum in Cabala. Quamvis traditiones non scriptas seu Legem Oralem respuerent illic incolæ, utpote, quasi Sadducæi à defectione prima, nihilominus, cùm Synedrii Magni seu Septuagintauniusviralis institutio verbis haberetur expressis in Pentateucho tantùm, inter Scripturas sacras, eis satis admisso; probabile videtur, illud apud se ritu suo seorsim, ut Templum, habuisse. Accedat quòd, cùm locus Synedrii istius intelligatur per locum *quem[n] elegerit dominus Deus tuus*, adeóque Judæis, locus ille ad Templum suum Hierosolymitanum, habeatúrque mentio sacra[o] montium Garizim (in quo Benedictiones positæ) & Ebal in quo Maledictiones, & Lapidum, in quibus lex inscripta, in monte Ebal ponendorum, eorúmque etiam & Altaris positura[p]; Samaritæ velut Præceptum Undecimum. sibi inde, ad Templi sui Garizimitani Dignitatem evehendam tuendámque ita finxerunt, ut Pentateucho suo proxime post Decalogi finem & in Exodo[q] & in Deuteronomio[r] indiderint, veluti Sermonis sacri partem (sed è jam memoratis constructam) auctarium hoc,





h De Successione in Pontificatum lib. 2. cap. 10.
i Ioseph. Origin. lib. 11. cap. 8.
k Idem lib. 13. cap. 17.
l Lib. 1. cap. 5.
m Ad Annum 3448.
n Deuteron. 17, 8 & 10.
o Deuter. 11, 29. 27, 4 &c.
p Iesua 8.
q Cap. 20. post vers. 17.
r Cap. 5. post vers. 21.

ࠅࠄࠉࠄ·ࠊࠉ·ࠉࠁࠉࠀࠊ·ࠉࠄࠅࠄ·ࠀࠋࠄࠉࠊ·ࠀࠋ·ࠀࠓࠑ·ࠄࠊࠍࠏࠍࠉ·ࠀࠔࠓ·ࠀࠕࠄ·ࠁࠀ·ࠔࠌࠄ·ࠋࠓࠔࠕࠄ·ࠅࠄࠒࠌࠕ·ࠋࠊ·ࠀࠁࠍࠉࠌ·ࠂࠃࠋࠅࠕ·ࠅࠔࠃࠕ·ࠀࠕࠌ·ࠁࠔࠉࠃ·ࠅࠊࠕࠁࠕ·ࠏࠋ·ࠄࠀࠁࠍࠉࠌ·ࠀࠕ·ࠊࠋ·ࠃࠁࠓࠉ·ࠄࠕࠅࠓࠄ·ࠄࠆࠀࠕ: ࠅࠄࠉࠄ·ࠁࠏࠁࠓࠊࠌ·ࠀࠕ·ࠄࠉࠓࠃࠍ·ࠕࠒࠉࠌࠅ·ࠀࠕ·ࠄࠀࠁࠍࠉࠌ·ࠄࠀࠋࠄ·ࠀࠔࠓ·ࠀࠍࠊࠉ·ࠌࠑࠅࠄ·ࠀࠕࠊࠌ·ࠄࠉࠅࠌ·ࠁࠄࠓࠂࠓࠉࠆࠉࠌ·ࠅࠁࠍࠉࠕ·ࠔࠌ·ࠌࠆࠁࠇ·ࠋࠉࠄࠅࠄ·ࠀࠋࠄࠉࠊ·ࠌࠆࠁࠇ·ࠀࠁࠍࠉࠌ·ࠋࠀ·ࠕࠍࠉࠐ·ࠏࠋࠉࠄࠌ·ࠁࠓࠆࠋ·ࠀࠁࠍࠉࠌ·ࠔࠋࠌࠅࠕ·ࠕࠁࠍࠄ·ࠀࠕ·ࠌࠆࠁࠇ·ࠉࠄࠅࠄ·ࠀࠋࠄࠉࠊ·ࠅࠄࠏࠋࠉࠕ·ࠏࠋࠉࠅ·ࠏࠅࠋࠅࠕ·ࠋࠉࠄࠅࠄ·ࠀࠋࠄࠉࠊ·ࠅࠆࠁࠇࠕ·ࠔࠋࠌࠉࠌ·ࠅࠀࠊࠋࠕ·ࠔࠌ·ࠅࠔࠌࠇࠕ·ࠋࠐࠍࠉ·ࠉࠄࠅࠄ·ࠀࠋࠄࠉࠊ: ࠄࠄࠓ·ࠄࠄࠅࠀ·ࠁࠏࠁࠓ·ࠄࠉࠓࠃࠍ·ࠀࠇࠓࠉ·ࠃࠓࠊ·ࠌࠁࠅࠀ·ࠄࠔࠌࠔ·ࠁࠀࠓࠑ·ࠄࠊࠍࠏࠍࠉ·ࠄࠉࠔࠁ·ࠁࠏࠓࠁࠄ·ࠌࠅࠋ·ࠄࠂࠋࠂࠋ·ࠀࠑࠋ·ࠀࠋࠅࠍ·ࠌࠅࠓࠄ·ࠌࠅࠋ·ࠔࠊࠌ· *Cum autem introduxerit te Dominus Deus tuus in terram Cananaeorum ad quam vadis possidendam, eriges tibi Lapides magnos, & oblines eos calce, scribésque super lapides istos omnia verba legis hujus. Postquam etiam transiveris Jordanem, statues lapides istos, quos ego praecipio vobis hodie, in monte Garizim, & aedificabis ibi altare Domino Deo tuo, altare lapideum. Non elevabis super eos ferrum. Ex lapidibus informibus aedificabis altare istud Domino Deo tuo, & offeres super illud holocausta Domino Deo tuo, & sacrificabis pacifica, & comedes ibi & laetaberis coram Domino Deo tuo in monte isto, ultra Jordanem, post viam occasus solis in terra Cananaei habitantis in planicie è regione Gilgal, juxta quercum Mora versus Sicem.* Ita haec occupant, ut Praeceptum adjectitium, Decalogi calcem apud Samaritanos. Adeóque ii, ut Mosaicorum aliorum, ita Synedrii Magni instituti, ut verisimile est, sequaces fuerint, aequum satis est ut existimemus, etiam ad templum suum & Montem Garizim & Sicimas Synedrium attinere eos voluisse suum, ut voluere Judaei suum ad Hierosolymitanum Templum. Praeceptum autem adjectitium illud ut in Bibliis habetur Jaianis, ita etiam in optimo Codicis Samaritani exemplari Bibliothecae Cottonianae, & puto in reliquis Universis. Abraham Ben Dior[f] (qui Ben David malè saepius dicitur, quo nomine

[f] *Vide sis* Juchasin *fol.* 131, 2, & 132, 2 &c.

mine etiam editus est) in Cabala, ubi de Hyrcaniano Templi Garizimitici excidio loquitur, חקקו חוקים ומשפטים כאשר בדו מלבם *fecerunt leges atque Judicia prout ex corde suo finxerant.* Legitur etiam [t], quòd Manasses ille ut tum è Judæis transfugarum & populi circumvicini gratiam commodiùs iniret, Templum suum illic constructurus, cujus ipse Pontifex Maximus, שלח כרוז לכל הסביבות שכל מי שבאו אל מקדשו לא יתן כן התרומות והמעשרות כי אם מתנות ידו ורצונו כי אין חפץ האל בדברים שהם על צד ההכרח כי אם בנדבה ומשך לב העניים אליו וגו *Misit præconium, in regiones circùm vicinas, quicunque ad Templum suum venirent, neque Primitias, neque Decimas, eos daturos, sed tantùm spontanea donaria. Neque Deo grata esse quæ cogerentur, sed tantùm spontanea; unde pauperum animos sibi conciliavit* &c. Ita in hisce, jus Templi Garizimitici diversissimum ab eo quod in Hierosolymitano. An itidem in aliis, adeóque in forensibus Synedrii Magni negotiis, aut in loco illi ibi assignando, ignotum.

VI. Quod autem ad locum illum Synedrii Magni ad Templum Hierosolymitanum, *Liskath hagazith* seu Conclave saxeum dictum attinet; spectanda est cum primis, dum de Continuatione ejus & Intermissione agitur, Migratio ejus è Conclavi illo, id est sedis ejusce judicialis seu tribunalis alios in locos translatio. Nimirùm Conclave illud adeò ex ipsa Synedrii origine (quatenus scilicet *locus quem dominus elegerit* tam Templo quàm Tabernaculo testimonii, cujus in vicem successit Templum, conjunctum conclave in quo considerent, pariter designet) ei proprium habebatur, ut judicia capitalia extra illud ritè exercere, seu de re capitali sententiam ferre Synedris ejusdem non licuisse statuant passim Talmudici; neque ita solùm, verùm etiam nec postquam desierat Conclave illud esse ejusce sedes, à Synedriis minoribus potuisse judicia capitalia exerceri. המקום גורם לחייב הנדון ואם אינם שם לא ידונו *Etiam* [u] *locus ipse in causa est ut rite quis* (in re capitali) *ab eis damnetur. Si alibi considant, judicia ejusmodi non exercent.* Alii [x], *Nulla exercebantur judicia Capitalia nisi si* יהי ברח הגדול במקומו *Synedrium Magnum suum retineret locum*, id est nondum aliò migrasset, conclavi illo deserto, seu quamdiu locus ille ita ejusce maneret solennis ut aliò se non transferret. Et quoniam supremum hoc tribunal carebat, extra illum locum, Imperio ac Jurisdictione, unde appellatum à Judicibus minoribus juxta Legem sacram (ut libro ostenditur Tertio) ritè posset in capitalibus causis respondere, ideo nec Minoribus illis mansisse volunt rerum capitalium Jurisdictionem post ejusce migrationem ne, cùm Appellationis legitimæ effectui locus non esset, temere nimis & contra majorum instituta quis morte plecteretur.

VII. Cum igitur, ex migratione è *Liskath hagazith* seu loci consueti atque antiquitùs constituti desertione, ita minueretur utcunque Synedrii Magni Imperii ac Jurisdictionis facies, nec judicia capitalia extra locum illum essent ab eo exer-

t *Salomon Ben Virga in* Shebet Jehuda *fol.* 11, 1.

u *Gloss. ad tit.* Aboda Zara *cap.* 1. *fol.* 8, 1. *ad Gemar. ibid.* & *ad tit.* Sanhedrin *cap.* 5. *fol.* 41, 1.

x *Maimonid.* H. *dach.* Sanhedrin *cap.* 14. *Coizensis Precept. affirm.* 102. & *videsis Raymundum Martini in Pugionis Fidei Parte* 2. *cap.* 4. § 3. *Part.* 3. *Dist.* 3. *cap.* 16. § 46. *Galatin.* & *Postellum, superius citatos.*

exercenda; ut res illa integra commodiùs capiatur, Tria inprimis ſunt de Migrationibus obſervanda. Loca in quæ migravit, Tempora Migrationum, & Cauſæ earum. Loca migrationis ſic in Gemara Babylonia[y] exhibentur, מלשכת תגזית לחנות. ומחנות לירושלם. ומירושלם ליבנה׳ ומיבנה לאושא. ומאושא. לשפרעם. ומשפרעם לבית שערים ומבית שערים לצפרי. ומצפרי לטבריא *E conclavi dolato*, ſaxeo illo, ſeu Liskath hagazith, *in Hanoth* ſeu Chanoth (id eſt *Tabernas* in monte templi poſitas; depravatè editur *Hamith* apud Galatinum, Poſtellum, alios) *à Tabernis in Hieroſolyma* ſeu alia Urbis loca, *ab Hieroſolymis in Jabnen* (quæ & Jamnia & Jabnia dicitur) *à Jabne in Uſham, ab Uſha in Sepharaiim, à Sepharaiim in Beth-ſhairim, inde in Zepphori, atque demùm à Zepphori in Tiberiadem.* Id eſt, per urbes haſce Palæſtinæ ſuæ ſeu Terræ ſanctæ ſub Urbis Templique excidium & in annis aliquot ſequentibus, ita ſe ex Hieroſolymis contulere. Heic Migrationes octo habentur quarum tamen numerus denarius[z] plerunque fit, quoniam ad loca jam memorata aliquot remigraſſe ajunt ſemel atque iterum Synedrium; quod, puto, pluries quidem fecit.

VIII. Migrationis autem ex conclavi illo ſeu *Liſkath hagazith* in Tabernas, ſeu Primæ, Tempus collocant ſub annum ante excidium Templi Secundi quadrageſimum. Gemara Babylonia[a], ארבעים שנה קודם חורבן הבית גלתה סנהדרי וישבה לה בחנות, *Quadraginta annis ante excidium Templi, migravit Synedrium & ſedes ſibi poſuit in Tabernis.* Alibi idem[b], מ׳ שנה עד שלא חרב הבית גלתה לה סנהדרין וישבה לה בהנות *Quadraginta annis antequam templum exciſum eſt, migravit Synedrium & ſedes ſibi poſuit in Tabernis.* Unde & Moſes Cotzenſis[c], מ׳ שנה קודם חורבן הבית השני גלתה הסנהדרין ממקומה *Quadraginta annis ante excidium Templi ſecundi migravit Synedrium è loco ſuo.* Templi autem excidium illud ad annum attinet Veſpaſiani ſecundum[d], qui Chriſti Septuageſimo reſpondet, & Auguſtum menſem. Sub annum igitur Chriſti trigeſimum, fiebat hæc migratio prima. Qua de adjecit paraphraſtes Chaldæus titulum Pſalmo ſexageſimo nono, perinde etiam ac ſi de migratione hac futura ceciniſſet David. Pro eo quod eſt in Ebræo למנצח על שושנים לדוד *Vincenti in Soſannim Davidi*, quod Helleniſtis vertitur, εἰς τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων τῷ Δαυίδ, ſeu ut Vulgata, *in finem pro eis qui commutabuntur*, ſubſtituit Chaldæus in fronte Pſalmi, לשבחא על גלות סנהדרין על יד דוד *ad modulandum ſuper migrationem Synedrii, juxta Davidem.* Et pro eo quod eſt in commate tertio, *demerſus ſum in limum profundum & non eſt firma conſiſtentia; intravi in profunditates aquarum, & fluctus demerſit me,* טמיעת בגלותא היך בביא דמצולתא ולית אתר למיקם מטית בעמקית תקוף סיעת רשיעא ומלכא רשיעא אגלי *immergor in migrationem* ſeu exilium *ut in aquas profundas. Neque eſt locus conſiſtendi; veni in profunditates. Invaluit turba malorum. Et Rex improbus* ſeu *tyrannus migrare me fecit.* Alia ſequuntur apud Chaldæum ibi de migratione iſta. Vocabulum שושנים *Soſannim*, Lilia denotat, quod & inſtrumentum Muſicum ſeu hexachordum nonnullis ſignificat. Alibi verò in Pſalmorum[e] epigraphis bis adhibetur, utrobique etiam à Chaldæo pro Synedrio intel-

y *Ad tit.* Rosh hashena *cap.* 4. *fol.* 31, 1.

z *Videſis* Sepher Juchaſin *fol.* 21. 1 & 2. 53, 1. *Maimonid. Halach.* Sanhedrin *cap.* 14. *item Jo. Cochium ad Gemar.* Sanhedrin *pag.* 160. *I. Buxtorf. Comm. Maſoretic. cap.* 5.

a *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 5. *fol.* 41, 4.

b *Ad tit.* Sabbath *cap.* 1. *fol.* 15, 1. & *ad tit.* Aboda Zara *cap.* 1. *fol.* 8. 2.

c *Præcept. affirm.* 102.

d *Ioſeph. Haloſ. lib.* 7. *cap.* 26. *videſis Ioſ. Scalig. de Emend. Temp. lib.* 5. *pag.* 441.

e *Pſalm.* 45. & 80.

intellectum. Salomon Jarchius pro Legis ſtudioſis quos Diſcipulos Sapientum vocitant interdum ibi ſumit[f]. לכבוד תלמידי חכמים יסדו השיר הזה שהם רכים כשושנים ונאים כשושנים· ומרטיבים מעשים טובים כשושנים *In honorem diſcipulorum Sapientum compoſuere carmen hoc* (nempè Pſalmum quadrageſimum quintum) *qui dicti* Soſannim ſeu *Lilia, quia ipſi, ut Lilia, teneri, & ut Lilia pulchri ſunt, etiam effundunt opera bona ut Lilia.* Cæterùm & in ritualibus Lilia florentia ſeu פרחי שושנים pro Synedrio occurrit. In hymno ad Neomeniam ſpectante, verbis priùs de Sole & Luna factis, ſequitur[g], למרים מהם פרחי שושנים זמנים וקצים חדשים גם ישנים *Ex eis docuerunt flores Liliorum tempora & terminos novos veteréſque.* Ubi Scholiaſtes, רל סנהדרין המעברים השנים *Intelligendum eſt de Synedrio annos intercalante.* Interdum etiam pro populo Iſraelitico[h] idem vocabulum ſumitur. Sed vèrò potiùs de migratione Synedrorum in Captivitate Babylonica, ſumendus in jam dictis paraphraſtes Chaldæus. In Tabernis autem jam memoratis aut alibi Hieroſolymis ſedes habuit Synedrium per annos inſequentes quadraginta ſeu uſque ad Templi excidium, cum in Jabniam urbem, Principe Jochanan Ben Zacai, migravit. Poſtmodum autem in Usham Principe Rabban Gamaliele primo, & demùm in urbes cæteras temporibus principum qui uſque ad ejuſdem finem juxta eorum ſeriem in Catena Cabalica mox exhibitam ſucceſſerunt. Ita quidem res ſe habuit ſi benè quod de Migrationibus occurrit mihi intellectum. Sed verò in *Zemach* David[i], legitur, סנהדרין גלתה מירושלם ליבנה ארבעים שנה קודם חרבן הבית בשנה תשפ״ה ושם תקן שמואל ברכות המינים לפני רג הזקן כדאיתא בפ״ק דסנהדרין אשר בעת ההיא נפתחו דלתות ההיכל מעצמן· וגער בהן יוחנן כו׳ כדאיתא ביומא פרק טרף *Synedrium* (Magnum) *migravit ex Hieroſolymis in Jabnen annis ante excidium Templi 40, in anno* (Millenarii quarti) 785; *& ibi ordinavit Samuel* (Hakaton ſeu Minor dici ſolitus) *Precandi formulam adverſus hæreticos coram Rabban Gamaliele Seniore, prout dicitur in tituli Sanhedrin Capite primo, quando ſcilicet ſpontè apertæ ſunt Portæ Templi, quas increpavit Rabban Jochanan &c.* (ita enim ſonat; de Rabban Jochanan ſeu Johanne Ben Zacai dictum, non, ut in verſione Ganzii edita, *atque inter eas periit Rabban Johannes*) *ut dicitur, capite Tereph, tituli Joma*[k]. Ibi quidem legitur, ת״ר ארבעים שנה קודם חורבן הבית לא היה גורל עולה בימין ולא היה לשון של זהורית מלבין ולא היה נר מערבי דולק והיו דלתות ההיכל נפתחות מאליהן עד· שגער כהן רבן יוחנן בן זכאי אמר לו היכל היכל מפני מה אתה מבעית עצמך יודע אני בך שסופך עתיד ליחרב וכבר נתנבא עליך זכריה בן עדוא פתח לבנון דלתיך ותאכל אש בארזיך אמר רבי יצחק בן טבלאי למה נקרא שמו לבנון שמלבין עוונותיהן של ישראל וגו *Tradunt Rabbini noſtri; Quadraginta annis ante excidium Templi ſors non aſcendebat in dextera* (Segenis ſcilicet ſeu Pontificis Vicarii in ritu illo Sortium binorum Hircorum[l], die Expiationum ſolenni) *nec lingula* ſeu *particula coccini* (ad frontem Hirci apopompæi apponi ſolita, quæ & veluti ſponte ad oſtium templi albeſcere credebatur, velut in ſignum ſingulare remiſſionis peccatorum populi[m]) *albeſcebat, nec candela veſpertina accendebatur, & Portæ templi ſponte*

ſunt

f *Ad Pſalm.* 45.

g Machzor Jud. Germ. part. 1. fol. 66. a.

h *Jarch. ad Pſalm.* 80. *Scholiaſt. ad* Machzor Jud. Germ. part. 1. fol. 144. b.

i *Part.* 1. *Millenarii* 4, *anno* 715.

k *Tit.* Joma *Cap.* 4. *Talm. Babylon. fol.* 39, 2.

l *Levit.* 16, 8.

m *Tit.* Rosh Hashenah cap. 4. fol. 31, 2.

n *Histor.* 5.

sunt apertæ (expressim ea de re Tacitus [n], *Expassæ repentè Delubri fores*) *usque dum increparet eas Rabban Iochanan Ben Zecai, dicens ad Templum; Templum, Templum, cur adeò festinas? ego de te satis scio, finem tuum excidio adventurum. Et olim de te prophetavit Zacariah, filius Iddo* [o], *Aperi fores tuas, ô Lebanon, ut devoret ignis cedros tuas. Dixit Rabbi Isaac Ben Tablai, Quare vocatur nomen ejus Lebanon? quoniam albas reddit* (delet) *iniquitates Israel &c.* Lebanon quidem illic alibíque [p] apud prophetas intelligi solet pro Templo etiam & Hierosolymis ipsis & quandoque pro Terra Israelis. Ob excellentiam scilicet eminentiámque montis sic notissimi dicti & structurarum Hierosolymis cedrinarum quæ inde sunt allatæ, sic nomen ajunt maximè esse tributum. Cæterùm quantum ad Migrationem Synedrii tunc in Jabnen, neque loco memorato nec alibi quicquam mihi hactenus compertum quo satis innitatur illud Ganzii. Legitur quidem in capite *Sanhedrin* citato [q], תנו רבנן משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקדש מישראל ואף אעפ״ כן היו משתמשין בבת קול. פעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריה ביריחו ונתנה עליהם בת קול מן השמים יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו אלא שאין דורו זכאי לכך נתנו חכמים את עיניהם בהלל הזקן וכשמת אמרו עליו הי חסיד הי עניו תלמידו של עזרא שוב פעם אחת היו מסובין בעליית ביבנה ונתנה עליהם בת קול מן השמים יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו זכאי לכך נתנו חכמים את עיניהם בשמואל הקטן וכשמת אמרו עליו הי חסיד הי עני ותלמידו של הלל *Tradunt Rabbini nostri; post mortem posteriorum prophetarum, Haggæi, Zachariæ, Malaciæ, ablatum esse Spiritum Sanctum ab Israele. Attamen, licet ita fuerit, Filiâ Vocis instrui solebant. Evenit ut accumberent* (sapientes) *in cœnaculo domus Goriæ Hierichunte, cum veniebat ad illos Filia Vocis è cœlo hujusmodi; adest hic quidam qui dignus est super quem quiesceret Majestas divina* (quo nomine etiam Spiritum Sanctum indigetant [r]) *sicut Moses Magister noster. Sed seculum suum eo non est dignum. Inde conjecerunt oculos suos sapientes in Hillelem Seniorem, cujus post mortem dicebant* (dicere solebant) *super eum, ubi pius, ubi mansuetus Discipulus Ezræ?* (Disciplinæ ejus sequax) *Alio quoque tempore, accumbebant in cœnaculo Iabniæ, & data est eis Filia Vocis è cœlo: heic quidam adest qui dignus est in quem quiescat Majestas divina. Sed seculum ejus indignum est. Tunc conjecerunt Sapientes oculos suos in Samuelem Minorem* (קטן ita significare potest; & alibi vocatur idem הפיקולו quasi *Piccioli*, quod tamen explicatur [s] per קוטון *Gossypium*) *post cujus mortem dixerunt super eum; ubi pius, ubi mansuetus, Discipulus Hillelis?* Hîc quidem Sapientum conventus habetur & Hierichunte & Jabniæ, atque in hoc fuisse planè videtur tunc Samuel ille, ubi forsan [t] coram Rabban Gamaliele primo, Synedrii Magni Hierosolymis tunc Principe (de quo reliquísque ejusmodi, capite agitur decimo sexto) id est Gamalielis auspiciis composuit Precationem illam in Hæreticos publicè adhibendam, ברכת המינים dictam, in qua poscebatur à Numine לאבד המינים *perdere Hæreticos* uti & memorat Maimonides [u], cujus in exemplaribus vetustioribus uti & in locis aliquot מינים pro נצ׳ usurpatur pro Christianis, qui tunc temporis haud parùm inter eos vigere cœperunt. Sed tum in loco ejus illo editionis cum

o *Cap.* 11, 1.

p *Ezekiel.* 17, 3. *Habacuc* 2, 17 *vide illic Theodoret.* & *Hieronymum* & *D. Kimchium.*

q *Talm. Babylon. fol.* 11, 1.

r *Videsis Joannem Cochium in Excerptis è Gemara Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *pag.* 157.

s *Gloss. ad tit.* Beracoth *Talm. Babylon. cap.* 4. *fol.* 28[2].

t *Vide Gemar. Babylon. ad tit.* Beracoth *cap.* 4 *fol.* 28, 2.

u *Tract. Tephila Webarcoth Cohenim cap.* 1. §. 1.

Ceseph Misna tum in Talmude ipso Babylonio [x], expuncto מינים substituitur האפיקורסין *Epicurosin.* Vocem enim (ut rectè Buxtorfius) המינים *usurpare recentiores renuunt, quia innotuit abundè, eâ Christianos intelligi?* Voces illæ in idem quasi recidunt, id est, in eos qui Fundamentum Legis ejúsque, quæ faciant Judæi, consequentia ipsis negant. Illud הפיקורסין in Talmude aliquoties lectum, velut ab Epicuro Græcorum & Latinorum à Judæis receptum plerunque admittitur, uti & אפיקורוס Epicurus singulariter, atque & אפיקורוס נכרי *Epicurum extraneum*, pro Christiano, habent [y] & אפיקורוס ישראל *Epicurum Israel* pro Judæo, inter suos, hæretico. Cæterùm viri inter eos doctissimi originem aliam sequentes derivant à verbo Syro & Talmudico פקר *Pekar* quod & *omnia prostituere & profana facere*, & *doctrinam erroneam docere* significat. Maimonides [z], מלת האפיקורוס היא ארמית ועניינה מי שמפקר ומבזה את התורה וגו' *vox Epicurus est Syriaca, & eum significat, qui rejectaneam facit & vilipendit Legem*, ubi rem pluribus explicat. Unde & פקר pro errare, Hæreticum esse apud Talmudicos veteres, uti & optimè notavit Joannes Buxtorfius [a]. Jam verò ex antè allatis, loquitur Ganzius quasi tunc temporis (id est ante excidium Templi,) migrâsset Synedrium Magnum ex Hierosolymis Jabniam. Cæterum nondum ejusmodi quid apud veteres legi, licet dubitari puto nequeat quin fuerit tunc Synedrium etiam Jabniæ Urbicum, nec interim Magnum, quod hactenus non ex Hierosolymis migraverat. Et tempus hoc R. Samuelis & Rabban Gamalielis senioris ad annos aliquot ante excidium Templi planè attinet [b]. Atque Sapientes Jabnienses sic memoratos in Talmude, pro Synedris Synedrii Urbici ibi aliisve, nullatenus prò Synedris Magnis, quasi illuc se tunc contulissent, opinor sumendos.

x Videsis J. Buxtorf. Lexic. Talmudic. col. 4. 194.

y Talm. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 4. fol. 38, 2.

z In Misnaioth tit. Sanhedrin cap. 10. §. 1.

a Lexico Talmudico col. 1793.

b Sepher Juchasin fol. 21, 1 &c. & fol. 69, 1.

IX. Urbs יבנה *Iabne*, memoratur in Paralipomenis [c], ubi Græci Codices nunc Ιαβνὴρ nunc Ιαβνᾶ & Ιαβνῆ habent & Vulgata *Iabnia.* In Maccabaicis [d], uti & Straboni [e], Josepho [f], Stephano de Urbibus, aliis, nuncupatur Ιαμνία & Ιαμνεία unde incolæ Ιαμνῖται. Vulgata illic *Iamnia* & *Iamnita.* Celebris videtur nominis illius urbs in maritimis Daniticis, quam, ut Ioppe vicinam, finitimis præfuisse scribit Iosephus [h], ab Hierosolymis, stadiis 240 [i] dissita, si nempè portus Iamnitarum à Iuda Maccabæo succensus, pro urbis illius portu, ut nonnullis, sumendus. Cæterùm Ptolemæo Ιαμνειτῶν λιμὴν *Iamnitarum portus* (in MS. Arundelliano Ιαμνητῶν dictus) collocatur in Longitudinis gradu 65, Latitudinis 32, ipsa autem Iamnia in ξε γο (ut in MS.) λϛ, Longit. 65, 40, Lat. 32, adeo ut portus sic ab urbe haud parùm distaret. Κώμην *vicum* vocat Strabo, πολίχνιον *urbeculam* Palæstinæ Stephanus. Sed *Iamnes* duas memorat Plinius [k], quarum *alteram vicum* appellat in editionibus vetustioribus, pro quo in nuperis substituitur *altera intus.* Et de יבנאל *Jabneel*, in Iosua, Andreas Masius [l], *quin sit duarum Iamniarum altera nihil dubito. Nam solent Græci literam Beth in suum Mi sæpius convertere. Sitæ enim erant ambæ Iamnes, sive Iamniæ inter Diospolim & Azotum &c.*

c Lib. 2. 26, 6.

d Lib. 1. cap. 4, 14. & 5, 58. & 10, 69. & 15, 40. lib. 2. 12, 8. & 40.

e Geograph. 16.

f Iosef. 2. cap. 9. seu 4.

g 2 Maccab. 12, 9.

h Iosef. 3. cap. 4. seu 2.

i 2 Maccab. 12, 9. vidésis Benjamin. Tudelensem. Lat. pag. 49. Ebraic: pag. 51.

k Hist. 5. cap. 13.

l Ad Josua 15, 11.

Sed noſtram Jabneel eam fuiſſe Jamniam apparet quæ maritima erat, *non autem quæ intus*, *ut Plinius loquitur*, *exſtabat*. Alibi autem Jamniam memorat idem [m], *quam Veneti hodiè Zaniam vocant & Caſtrum Beroaldi*. Eſt etiam Jamnia, inter ſuperioris Galilææ vicos à Joſepho, dum illic præfectus erat, munitos. De ea expreſſim ipſe in Vita ſua [n]. Utra ex Jamniis hiſce eſſet in quam ſic migravit ex Hieroſolymis Synedrium Magnum, nondum ſatis mihi exploratum. Sed videtur, haud aliam fuiſſe quàm illam Galilææ ſuperioris, utpote à reliquis migrationis urbibus haud ita diſſitam, adeóque interiorem. In commentariis autem Magiſtri expreſſiùs de Jabne heic loquuntur, quaſi etiam locus is, non omninò ex natura ſui (utpote extra Hieroſolyma) ſed, ex eo quòd illuc ſe tranſtulerat Synedrium, ſatis, quantum ad Judicia non Capitalia, reſpondiſſet Moſaicis illis [o] de *adeundis Sacerdotibus*, *Levitis & Iudice*; quæ de Synedrio Magno paſſim ſumuntur. *Sepher Siphri* [p] illic, ובאת לרבות בית דין שביבנה *Et adibis* &c. *dictum eſt*, *ut comprehendatur etiam Synedrium quod in Iabne*. Quod interim ſic intelligunt, ut ex inſtituto divino Synedrium illud haud alibi quàm Hieroſolymis, in loco quem elegerit ei [q] Deus, Judicia non Capitalia (qualia illic præſcribuntur) ritè exercere potuiſſe velint, non omninò Capitalia. Paulò pòſt *Siphri*,

על הוראת ב״ד הגדול שבירושלם חייבים מיתה ואין חייבים מיתה על הוראת ב״ד שביבנה

ex ſententia Synedrii Hieroſolymitani, *ritè infligitur pœna Mortis*. *Sed non rite infligitur pœna mortis ex ſententia Synedrii quod in Iabne*. Quæ ipſa leguntur verba in *Peſiktha Zotertha* [r]. Uſque autem ad Excidii Templi tempora, Hieroſolymis duraſſe Synedrium etiam Magnum, haud obſcurè elicitur etiam ex Joſephi vita ab ipſo conſcripta. Scilicet ille paulò ante Galilææ præfectus à ſuis conſtitutus, ſcripſiſſe ſe ait [ſ], τῷ Συνεδρίῳ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, *Synedrio Hieroſolymitarum*, ut mandata ſua ad eum mitteret, quod ipſum ni fallor alibi apud eum illic innuunt Ἱεροσολυμιτῶν οἱ πρῶτοι [t], *Hieroſolymitarum primores*, & Hieroſolymitarum τὸ κοινὸν [u] *Commune* ſeu *Populus*. Adeo enim Populi perſonas & poteſtatem ſuſtinebat Synedrium Magnum (quatenus tunc à Romanis permiſſum eſt) ut ejuſdem nomen rite ſatis ſortiretur, qua de re plura libro Tertio. Sed & forſan non indignum eſt quod heic animadvertatur, Joſephum ipſum, dum Galilææ præerat, etiam illic velut Synedrium quoddam Magnum ſeu quod Hieroſolymitanum in Judiciis itidem imitaretur, inſtituiſſe, & quaſi Principis in eo locum obtinuiſſe. *Ante omnia*, inquit ipſe [x], *curavi in pace continere Galilaam*. Τοὺς δ' ἐν τέλει τῶν Γαλιλαίων ὅσον ἑβδομήκοντα πάντας βουλόμενος ἐν προφάσει φιλίας καθάπερ ὅμηρα τῆς πίστεως ἔχειν, φίλους τε καὶ συνεκδήμους ἐποιησάμην, ἐπί τε κρίσεις παρελάμβανον, καὶ κατὰ γνώμης τῆς ἐκείνων τὰς ἀποφάσεις ἐποιούμην, μήτε προπετείᾳ πειρώμενος τοῦ δικαίου διαμαρτάνειν, καθαρεύειν δὲ παντὸς ἐν αὐτοῖς λήμματος, *cumque vellem optimates ejus regionis circa Septuaginta numero*, *prætextu amicitiæ habere quaſi obſides fidei*, *aſcitos in amicitiam feci mihi Comites & Iudicandi ſocios*; *pleraque decernens ex ipſorum ſententia*, *inprimis curans ne temerè diſcederem à Iuſtitia*, *útque abſtinerem ab omni corruptela munerum*. Effigies erat planiſſimè apud Galilæos Septuagintauniuſviralis apud Hieroſolymitas Synedrii.

m *Ad Ioſuæ cap.* 11.
n *Pag.* 1013. *Genev.* 1611. *B. & videſis eum lib.* 18. *cap.* 8.
o *Deuter.* 17. 9.
p *Fol.* 45. *col.* 177.
q *Deut.* 8 & 10.
r *Fol.* 76. *col.* 2.
ſ *Pag.* 1003. *B.*
t *Ibid. pag.* 1000. *D.*
u *Ib. pag.* 1003. *C. &* 1005. *A.*
x *Ib. pag.* 1003. *D.*

X. Quod ad Causas Migrationum jam dictarum attinet, Primæ erant aliæ, aliæ Insequentium. Primæ causas assignant Talmudici summæ temporis, maximè in homicidiis, iniquitati. Alii ajunt [y], מפני שרבו הרצחנים *ob frequentiam homicidarum* migravit primò Synedrium, alii [z] in eundem sensum, כיון דחזו דנפישי להו רוצחין ולא יכלי למידן אמרו מוטב נגלה ממקום למקום כי היכי דלא ליחייב דכתיב ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא מלמד שהמקום גורם *Postquam viderant cædium humanarum frequentiam quam nec ipsi judiciis compescere potuere, visum eis est è loco suo (Liskath hagazith) migrare, ut ita nec in quempiam sententiam* (capitalem) *ferrent. Nam scriptum est* [a], *& tu agere debes juxta verbum illud quod tibi ostenderint de loco illo. Unde discimus etiam locum in causa esse*, adeò ut extra eum judicia capitalia juxta traditiones avitas exercere nequirent, qua de re non semel est ante monitum. Scilicet est inprimis heic observandus rerum Judaicarum eo in ævo status, quà sive imminutus est sive pristinæ seu avitæ dignitatis reliquias aliquot hactenus retinuit. Post Pompejanam victoriam, gentem Præsidibus ac Regibus à Romanis constitutis paruisse quidem certum. Præsides item Provinciarum ac Reges sic constitutos imperium habuisse [b] in suarum provinciarum homines; quod tamen sic non rarò temperatum erat, ut in urbibus, municipiis, tractibus aliquot, pro vario indultu principum Romanorum, mores pristini non pauci & pristina tribunalia gentibus devictis aut in deditionem receptis permitterentur. Quorum tamen vis, pro vario præsidum & legatorum insolentia ac libidine dominantium nunquam ferè non ita minuebatur, ut etiam debito indultûs principalis effectu nimiùm carerent. Jam verò scimus sub Romanis permissum esse Judæis Hierosolymis Synedrium Magnum, eíque ibi licuisse in loco consueto seu *Liskath hagazith* judicia etiam capitalia exercere, quod ex suprà allatis manifestum est. Cum verò sub annum ante Templi Excidium quadragesimum, ob sicariorum frequentiam qui sæpiùs, præsidis favore alitérve tuti, etiam Synedrii judicio proculdubiò subinde eripiebantur, adeo ut nec homicidia compescere illud posset nec cædis diutiùs reos morte plectere, quod quidem ex jure avito hactenus sibi relicto (utcunque sic violato) in ejusce munere & officio erat cum Synedriis cæteris fermè communi; visum est, è loco judiciis hujusmodi adeo proprio, ut alibi exerceri ab ipsis nequirent, migrare locum in alium, ibique sedes ponere ubi ex ipsa sessione manifestum redderetur, tum homicidas se in jus vocare nolle, quia plane frustra fieret, tum pudere se in loco, judiciis capitalibus ita proprio sedes habere cum tot homines rei capitalis damnandi ultimóque afficiendi supplicio potestatem suam ac sententiam quotidie eluderent. In Tabernas igitur primò migrarunt seu locum illum *Hanoth* seu *Chanoth* dictum; dein in alias urbis ædes, prout Principi placuit, aut commodius est visum. Nam, ut, juxta quod expressim ajunt Talmudici, Migrationes in urbes alias postmodum variatim factæ sunt eò quòd ædes seu domicilium sibi Princeps Synedrii, quem honoris causa sequebantur collegæ, Templo exciso & Hierosolymis dirutis, sive Jabnæ sive Ushæ sive alibi [c] elegerat (quæ erat migrationum insequentium varietatis causa præcipua) ita dubitandum non vi-

y Cotzens. præc. aff. 102.

z Gemar. Babylon. ad tit. Aboda Zara cap. 1. fol. 8, 2.

a Deut. 17, 10.

b D. tit. de Officio præsidis.

c Gloss. ad Gem. Babylon. tit. Rosh hashana cap. 4. fol. 31, 2.

detur

detur quin migratio è Tabernis & quæ secutæ sunt aliæ, sed non extra Hierosolyma, ante Excidium, pro Principis libitu in hunc vel illum urbis locum fieret. Tametsi igitur dominantium libido & victorum tyrannis in causa erat quòd homicidia sæpè nimis impunè intra Synedrii jurisdictionem ac imperium committerentur, unde evenit ut migraret illud è loco sibi consueto, alibíque intra urbem diù judicia exerceret; id non accipiendum est perinde ac si decreto aliquo seu jussu principali ita pulsum esset aut judiciorum capitalium potestas ei fuisset erepta, sed de migratione tantùm spontanea qualém memoravimus, quod etiam ex aliis quæ mox de Capitalium Synedrii judiciorum cessatione sequuntur; manifestiùs patebit. Neque aliud forsan voluit paraphrastes Chaldæus, dum de Synedrio in psalmo suprà citato ait, *& rex improbus migrare me fecit*. Scilicet, dominantis libido in causa fuit homicidiorum impunè commissorum frequentiæ, cui, cum sontes puniendo seu damnando, obstare nequirem, quin aliò ob temporis ac dominatûs iniquitatem migrarem, commodè fieri non potuit. Malè igitur nonnulli, *Judices* Synedrii quadraginta ante Excidium annis fuisse *depulsos*[d] scribunt, saltem si aliorum jussu depulsos velint, ac jure sedendi ibi exutos. Pejùs alii[e]; *ob falsum judicium in sanguinem ipsius justi Christi prolatum, de Consistorio Gazith expulsi fuerunt, anno ante ultimi templi Excidium quadragesimo.* Certè quadragesimus ante Excidium annus judicium D. N. Jesu Christi triennio aut biennio, juxta calculum scilicet vulgarem, antevertit. Id genus sunt apud scriptores alia planè, dum de migratione hac videmus, nullo pacto admittenda. Rectè hac de re Maimonides[f] ad mentem veterum, כשנתקלקלה השורה גלו ממקום למקום. ולעשרה מקומות גלו וסופן לטבריא ומשם. לא עמד ב״ד גדול עד עתה וקבלה היא שבטבריא עתידין לחזור תחלה ומשם ניתקין למקדש *Turbato rerum ordine*, seu *ob temporis iniquitatem, migrabant à loco ad locum, idque decies faciebant. Postrema migratio fuit ea quæ fiebat Tiberiadem. Atque dein nondum omninò fuit Synedrium Magnum*[g] (Quale pro legitimo, sed Judiciis duntaxat non Capitalibus, haberetur; utpote intra Terram Sanctam, etiam post Excidium Templi Urbísque. Nam Synedria alia atque extra Terram dicta, non, ex natura sui, sed similitudinis qualiscunque causa sic nuncupabantur, neque eis quæ intra terram, sive stante Templo & jugi Sacrificio, sive pòst habebantur, omninò æquiparanda, quod & aliquoties antè monitum) *Quin Traditione accepimus, Tiberiade instaurandum posthac fore, atque inde transferendum ad Templum*, seu in Conclave suum, cum Templo, ut somniant illi, itidem restituendum. Sic item Abraham Zacuthius[h], בעבור שרבו הרוצחים שלא רצו לדון דיני נפשות גלו ממקום למקום עד יבנה *Quoniam tanta erat homicidarum frequentia ut ipsis visum esset non exercere judicia capitalia migrarunt à loco in locum usque in Iabniam*, id est varias habuere Hierosolymis, extra Conclave sibi proprium, sedes, & demùm urbe relictâ, Jabniam se contulere, juxta superiùs ostensa.

d *Guil. Postell. de Orbis Concordia lib. 4.*

e *Petrus Galatinus lib. 4. cap. 6. & videsis eum ibi cap. 8. sub finem.*

f Halach. Sanhedrin *cap. 14.* §. 12.

g *Videsis* Meor Enaiim *Tract. 2. cap. 25. & citata inde in Observationibus ad Zemach David pag. 192.*

h Sepher Juchasin *fol. 21, 1. ita etiam fol. 26, 2.*

XI. De Loco Synedrii Magni & Migrationibus ejus, hactenus. Sequitur, ut de singulari Imperii & Jurisdictionis ejusdem aliorúmque per annos aliquot ante Excidium Templi, Deminutione penitiùs, juxta institutum superius, videa-

deamus. Ea *Intermissio* erat *cessatio* seu *desuetudo Iudiciorum Capitalium* quam בטלת דיני נפשות nuncupant. Qua de re verba fiunt passim ferè ubi de Migratione prima in Tabernas loquuntur, locis scilicet superiùs de ea citatis. Et ipsi eidem tempori, scilicet quadragesimo ante Excidium aut circiter anno, causâ etiam superiùs indicatâ, cessatio hæc intermissio seu desuetudo tribuitur. Maimonides[i]; ארבעים שנה קודם חרבן בית שני בטלו דיני נפשות מישראל *Quadraginta annis ante Excidium Templi secundi intermisere*, seu *in desuetudinem abiere* seu *cessarunt Iudicia Capitalia ab Israel.* Et Moses Cotzensis[k], eodem, inquit, tempore, בטלו דיני נפשות מישראל מפני שהמקום גורם *cessarunt Iudicia capitalia in Israel, quoniam extra locum consuetum exerceri ritè nequibant.* Quod de Synedrii Magni migratione illa dictum. Illuc spectat quod non semel legitur in Gemara Hierosolymitana[l], קודם לארבעים שנה עד שלא חרב הבית ניטלו דיני נפשות. מישראל *Quadraginta amplius annis ante Templi Excidium sublata sunt Iudicia Capitalia ab Israel.* Quod usum eorum cessâsse pristinum tantùm denotat, ex causa scilicet jam antè indicatâ. Et sexcenties sane tantundem apud Talmudicos occurrit. Jam verò à scriptoribus Christianis sumi passim hoc solet, pro eo quod est, judiciorum capitalium potestatem omnimodam à Judæis tunc abstulisse Romanos, adeo ut non solùm non exercere solerent Capitalia Synedria sed nec jure diutiùs omninò debuissent, etiamsi in *Liskath bagazith* congregati fuissent. Ita Galatinus[m], Postellus[n]; ita alii ad sententiam in Jesum Christum à Pilato latam ejúsque circumstantias (de quibus plura libro Tertio) scriptitantes, iíque nominis maximi; verbis quæ è Talmudicis de sublatis seu cessantibus judiciis Capitalibus jam adduximus subnixi. Scimus quidem eidem tempori, quadragesimo scilicet aut circiter anno ante Excidium non pauca, quæ velut privilegia sacra Judæis in Templo singularia erant itidem desiisse, quia à Numine eis, velut indignis, erepta sunt, si vel ipsis[o] fides. At verò hallucinatio videtur manifesta, judicia Capitalia eis sic tunc ablata asserere, ut jus ea exercendi eis remaneret nullum. Aliud est jus omninò adimi seu judices potestate legitima judicandi ita privari ut nec judicare debeant aut jure possint, aliud ipsum duntaxat judiciorum exercitium sic præpediri seu ad tempus minui ut judices ipsi, cum tutò officio suo fungi nequeant, eo quidem abstineant ipsi, nec tamen potestate legitima seu jure pristino omninò exuantur. Uti & aliud est munia actu exequi, aliud jus exequendi seu potestatem legitimam (sine actu, saltem ad tempus) retinere. Leges inter arma silent; nec tamen abolentur. adeò ut in pacis intervalla non redeant ut antè loquentes. At effectus earum (eáque notione, ipsæ) dum silent cessat. In desuetudinem sic abiere, seu cessarunt, seu ad tempus sublata sunt circa quadragesimum ante Excidium annum Judicia Capitalia apud Judæos. Id est, Synedrium Magnum è loco consueto tunc sponte migrans, id effecit ut nec velle ipsum, quoniam etiam per rerum turbidarum iniquitatem præpediebatur, ea more consueto exercere, nemini non liqueret; juxta superiùs dicta. Jus nihilominùs exercendi, atque in *Liskath bagazith* seu locum judiciis ejusmodi proprium pro libitu redeundi penes idem

i *Halach.* Sanhedrin *cap.* 14.

k *Præcept. aff.* 102.

l *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 18. *col.* 1. & *ad cap.* 6. *fol.* 24. *col.* 2. *bal.* 2. & *vide Gem. Babylon.* & *gloss. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 5. *fol.* 41, 1. & Juchasin *fol.* 51, 1. *in R. Eliezer Bar Tzadok.*

m *De Arcanis lib.* 4. *cap.* 6.

n *De Orbis Concordia lib.* 4.

o *Gemar. Babylon. ad tit.* Joma *cap.* 4. *fol.* 39, 2. & *vide Galatin. de Arcanis lib.* 4. *cap.* 6.

 man-

Capitalia planè desiisse, quoniam Conclave eis proprium simul cum Templo deletum est. Pœnas autem illas, Lapidationem, Vivicomburium, Strangulationem & Gladii, deinceps בידי שמים seu *cælitus* merentibus infligi esse solitas. Quorsum hæc dicta & ipso Templi adeóque Conclavis excidio signata, si quadraginta antè annis sublatum fuisset judiciorum Capitalium jus? Autor Thosiphtha[c] heic appositissimè ait, אעפ״ שבטלו ד׳ מיתות לגמרו לא בטלי דיניהם וכ״ש באותם ארבעים שנה קודם חורבן שנהגו דין ד׳ מיתות *Tametsi jam* (Templo & Conclavi simul exciso) *cessarunt* seu *desierunt omninò* (nam locus jam restabat nullus judiciis eorum Capitalibus) *quatuor ultimorum suppliciorum genera, non cessavit nihilominus judicium eorum*, seu vindicta cœlestis. *Quod magis est dicendum de quadraginta illis qui excidium anteverterunt annis, quibus etiam quatuor pœnæ capitales in usu.* Summa est, לא בטלו לגמרי *non penitùs sublata sunt* seu *non prorsus desiere* ante Templi excidium; utcunque, juxta superiùs dicta, subinde præpedirentur, atque intermitterent; Sed in usum, quoties Synedrio videretur opportunum, in Conclave hisce proprium neque hactenus deletum redire, atque pro ejusdem arbitrio, si jus tantùm etiam ab ipsis victoribus permissum spectes, revocari solita. Hæc autem manifestiora etiam fient ex eis quæ è Novo fœdere aliisque Christianismum nascentem illustrantibus scriptis, id est quæ ad quadraginta annos qui excidium Templi præcedunt attinent ac res Judaicas explicant, adducemus libro Tertio, ubi etiam de Synedrii partibus in D. N. Jesu Christi Judicio & Pœna, fusiùs agitur. Viguisse autem Synedriorum, adeóque Magni potestatem in Judiciis Verberum quæ דיני מכות vocant, exercendis, seu pœnâ Verberum, juxta superiùs ostensa, ex lege Sacra[d] irroganda, etiam diu post Christi passionem & intra illud annorum Quadraginta intervallum excidium Templi antevertens, satis liquet ex eo quòd S. Paulus quinquies *quadragenas*[e] *plagas unâ minus acceperit.* Atque intereà observandum, ita permissum esse à Romanis jus avitum Judæis suum ac velut hac in re intactum relinqui, ut, cùm lege Portiâ aliisque Romanis[f], qui Romanus simpliciter civis erat, flagris cædi neutiquam deberet, Paulus tamen utpote Judæus etiam seu Ebræus ex Ebræis atque etiam civis simul Romanus (cujus ob dignitatem nominis, à Centurione Romano[g], cædi nequibat, id est juxta Legem Romanam) Quinquiès nihilominùs ex Lege avitâ seu Ebræâ popularium suorum primoribus id est Synedriis solennibus permissa flagellaretur, neque pœnâ eum eximeret, quia Judæus erat, Civitatis Romanæ jus quod sic adquisiverat.

[c] *Ad tit.* Aboda Zara *cap.* 8. *fol.* 8, 2.

[d] *Deut.* 25, 2.

[e] 2 *Ad Corinth.* 11, 4.

[f] *Valer. Maxim. lib.* 4. *cap.* 1. *Cicero, Orat. pro Rabirio, Sigon. de antiquo Jure Romano lib.* 1. *cap.* 6.

[g] *Act.* 22, 25.

XII. Sequitur demùm ut de singulari Sacerdotalis generis in Judiciis, adeóque Synedriis, idque ex instituto publico, prærogativâ quæ per annos aliquot & ante & post Christum obtinuit videamus. Ex eo quòd Sacerdotale & Leviticum genus studiis Legis præ aliis, utpote haud pariter rei familiaris curâ, ut reliqui, qui, districtum, vacaret, seculis in vetustioribus illud itidem præ aliis, si numerum spectes, in cooptationibus in Synedria locum, sed ex accidenti, non ex institu-

ſtituto publico aliquo ac continuo, habuiſſe, ſatis antè monitum eſt. Etenim, ad Tribules Univerſos, Cooptationis jus paritèr ſpectabat, nec magis ad genus Sacerdotale, ut volunt moroſiùs aliqui, aut ad Judæ Tribules, ut non rectè magis alii (niſi quatenus Judæorum nomine univerſa gens, à Juda denominata, veniebat [h]) quàm ad Ebræos quoſcunque ſanguinis ſatis puri alios Iſraelitas, ſecundum ſuperiùs non ſemel tradita. Atqui, ſub Haſmonæis ſeu Maccabæis, qui, circa 170 ante Chriſtum annos, Regnum & Sacerdotium, utpote ex tribu Levi, in ſe conjunxerant (nam etiam ante Ariſtobulum, qui diadema eorum primus induit, ut Principes regebant) invaluiſſe alitèr atque in ſeculis præcedentibus Sacerdotalem in regimine poteſtatem nemo non videt in Maccabaicis, apud Philonem, Joſephum, alibíque. Etiam & ſubinde Pontifices ſummos rebus præfuiſſe, ut pro vario rerum ſtatu fieri amat, in ſeculis Haſmonæis multò vetuſtioribus, dubitari nequit. Joſephus quidem, ubi hiſtoriam inſtaurati poſt Captivitatem templi pertexit [i], incoluiſſe, ait, tunc Judæos reduces Hieroſolyma, *πολιτείᾳ χρώμενους ἀριστοκρατικῇ μετ' ὀλιγαρχίας*, *politia uſos optimatum cum oligarchia mixtam.* Ruffinus ibi, *optimatum gubernatione regebantur.* Et dein Joſephus, *οἱ γὰρ ἀρχιερεῖς προεστήκεσαν τῶν πραγμάτων ἄχρις οὗ τοὺς Ἀσμωναίου συνέβη βασιλεύειν ἐκγόνους*, *Penes Pontifices enim fuit ſumma autoritas* (Ruffinus, *nam Sacerdotes tractabant eorum negotia*) *donec Haſmonæorum genus regnum obtinuit.* Sic de Inſtauratione illa loquuntur. Antè autem Reges, & ante illos Judices, quos etiam Μονάρχους nuncupat, rebus apud illos præfuiſſe, ut neceſſe eſt, agnoſcit illic Joſephus. Et Præfecturæ Pontificiæ exemplum eſt egregium in Jaddo Pontifice Maximo ſuis, ut Principe, imperante [k] & Alexandrum Magnum Hieroſolymis excipiente. Quale ſatis cernitur etiam in legatione Arei [l] Lacedæmoniorum Regis ad Oniam Pontificem ut Iudæorum Principem, alibíque. At verò poſtquam ſic inceperant Haſmonæi, tandem Hyrcano Alexandri filio (cui Sacerdotium citra Regnum reſtituerat Pompejus) ejúſque, ex illo genere, poſteris tum Regnum & Sacerdotium ſummum tum Iudiciorum omnimodorum apud Iudæos poteſtatem decreto, *μετὰ συμβουλίου γνώμης* [m], *cum Conſilii ſententia* (Ruffinus, *cum deliberata ſententia*) contulit Iulius Cæſar, ut Imperator ſimul & Pontifex Imperii Romani Maximus, de qua dignitate, quatenus res hujuſmodi, ex recepta Romanorum diſciplina ſpectabat, conſulas quæ libro diximus Primo [n]. Decreti ipſius exemplar oſtendit ille in literis ſuis ad Magiſtratus Senatum populúmque Sidoniorum, cui titulus, *Julius Cæſar Imperator iterùm καὶ Ἀρχιερεὺς* & *Pontifex Maximus.* Dein, Hyrcani merita recenſens, *διὰ ταύτας τὰς*, inquit, *αἰτίας Ὑρκανὸν Ἀλεξάνδρου καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐθνάρχας Ἰουδαίων εἶναι βούλομαι ἀρχιερωσύνην τε Ἰουδαίων διὰ παντὸς ἔχειν κατὰ τὰ πάτρια ἔθη, εἶναί τε αὐτὸν καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ συμμάχους ἡμῖν, ἔτι τε καὶ τοῖς κατ' ἄνδρα φίλοις ἀριθμεῖσθαι. Ὅσα τε κατὰ τοὺς ἰδίους αὐτῶν νόμους ἐστὶν ἀρχιερατικὸς ἢ φιλάνθρωπος* (ſcribendum rectè manu ſua notavit Vir Maximus, Iſaacus Caſaubonus, in Joſepho ſuo, *ἀρχιερατικὰ ἢ φιλάνθρωπα*) *ταῦτα κελεύω κατέχειν αὐτὸν καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ. Ἂν δὲ μεταξὺ γένηται τις ζήτησις περὶ τῆς Ἰουδαίων ἀγωγῆς, ἀρέσκει μοι κρίσιν γενέσθαι*

h *Euſeb. Demonſtrationis Evangelicæ 8. alii ad Geneſ. 49. 10.*

i *Lib. 11. cap. 4.*

k *Joſeph. lib. 11. cap. 1.*

l *1 Maccab. 12, 20. Joſephus lib. 13, cap. 8.*

m *Joſeph. lib. 14. cap. 17.*

n *Cap. 10. pag. 329. &c.*

νέοις παρ' αὐτοῦ, *Has ob causas Hyrcanum filium Alexandri filiósque ejus Ethnarchas*, seu *Rectores esse Judæorum; esse jubeo, & Pontificatum* seu *Principatum Sacerdotii Iudæorum perpetuò retinere more patrio; ipsum quoque & filios ejus esse nostros socios etiam & inter Amicos nostros connumerari. Quantacunque etiam, juxta jura illorum, Pontificalia sunt aut alitèr indulta beneficia, habere ipsum & filios suos decerno. Si qua verò interfuerit quæstio de Iudaica disciplina, placet mihi Iudicium penes ipsum esse.* Certè in paulò pòst illic sequente ibi Cæsaris ejusdem decreto, de jure Hyrcani Joppensi, usus ejusmodi τῶν φιλάνθρωπα cum eis quæ juris essent Pontificii. Verba sunt, μένειν δὲ τὰ ἀπ' ἀρχῆς δίκαια ὅσα πρὸς ἀλλήλοις Ἰουδαίοις καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἦν, τά τε φιλάνθρωπα, ὅσα τοῦ τε δήμου ψηφισαμένου καὶ τῆς συγκλήτου ἔσχον, *Manere etiam jura quæ ab initio inter Iudæos & Pontifices erant, uti & Beneficia* (Ruffinus, *Institutiones*) *quæ à Populo & Senatu habuerunt.* Ex indultu illo Cæsareo Hyrcanus ille & summus Pontifex illic, & Ethnarcha sic factus, uti & summus in omnibus quæstionibus περὶ τῆς Ἰουδαίων ἀγωγῆς *circa Iudaicam disciplinam* Judex, exemplo satis fuit postmodum ita sequendo, ac velut in jus recipiendo continuum, ut, pro Cæsarum, Præsidum, Regúmque illic substitutorum arbitrio, etiam post deletum Hasmonæorum regnum [o], penes Pontifices esset tunc suorum qualecunque, variatim interim temperatum, imperium, idque usque ad Templi Urbísque excidium. Amplissima item Pontificatûs Romanorum Maximi, nec sine Imperio & Jurisdictione Dignitas, haud parùm in causa proculdubiò fuit, ut Dignitati apud Judæos sic cognomini, Imperium & Jurisdictio, pro temporum tunc discrimine, faciliùs permitteretur. Inde fieri vix quibat quin Sacerdotale genus etiam & complures Pontificum seu Ἀρχιερέων nomine simul superstites (sive ob singularem in ordine suo eminentiam, sive ob summi Pontificis dignitatem quam annuam alitérve gesserant exuerántque, ut sub Herode, Archelao, aliis, sic dicti) cum Scribis & Pharisæis, ut primores etiam in Judiciis Synedriísque censerentur; quemadmodum in Euangeliis passim. At nihilominùs ex ipsa Reipublicæ sacræ institutione & usu vetustiori, præter Reges (ut in veteri Testamento) Synedria rebus, circa tam Sacra quàm Profana, judiciariis, juxta antè ostensa, præfuere eadem, nec diversa, éaque quæ ex Tribubus, pro re natâ, qualibuscunque, modo puris satis natalibus essent, conflabantur, nec alitèr ritè conflanda erant. Nec omninò Principes eorum alicujus ex sacerdotibus, quà tales erant, præ aliis creati esse videntur, antequam ex regno in Hasmonæos translato, & Romanorum dominantium insequente arbitrio, fieret cunctis notissima illa mutatio etiam & confusio. Sed perquam mira interim sunt quæ etiam à veteribus tum Paganis tum Christianis etiam scriptoribus, & Josepho, traduntur de vetustissimo & continuato Pontificum Imperio, quasi ipsi, quà tales, undiquaque juxta republicæ sacræ institutionem, populum diù antè rexissent. Certè si fides eclogis Diodori Siculi [p] apud Photium, tam secundum Davidis Hœschelii [q] quam Andreæ Schotti editiones, habenda satis fuerit, ipse Hecatæus, ísque historicorum apud Græcos etiam dictus vetustissimus, Milesius, de Mosaica ipsa institutione agens, expressim

[o] *Ioseph. lib. 14. cap. 25. &c, lib. 20. cap. 8. Euseb. Demonstrationis Euangelicæ lib. 8. Et Chronic. Num. 1983.*

[p] *Lib. 40.*
[q] *Bibliothec. Cod. 244.*

expreſſim eam ejuſmodi facit. Moſes perquam idoneos regimini, inquit, ſeligens, τούτους ἱερεῖς ἀπέδειξε, *Hos Sacerdotes conſtituit.* Et ſtatim, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ δικαστὰς ἀπέδειξε τῶν μεγίστων κρίσεων· καὶ τὴν τῶν νόμων καὶ τῶν ἐθνῶν φυλακὴν τούτοις ἐπέτρεψε· διὸ καὶ βασιλέα μὲν μηδέποτε τῶν Ἰουδαίων, τὴν δὲ τοῦ πλήθους προστασίαν δίδοσθαι διὰ παντὸς τῷ δοκοῦντι τῶν ἱερέων φρονήσει καὶ ἀρετῇ προέχειν· τοῦτον δὲ προσαγορεύουσιν Ἀρχιερέα καὶ νομίζουσιν αὐτοῖς ἄγγελον γίνεσθαι τῶν τοῦ Θεοῦ προσταγμάτων. Τοῦτον δὲ κατὰ τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς ἄλλας συνόδους φησὶν ἐκφέρειν τὰ παραγγελλόμενα. καὶ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος οὕτως εὐπειθεῖς γίνεσθαι τοὺς Ἰουδαίους, ὥστε παραχρῆμα πίπτοντας ἐπὶ τὴν γῆν προσκυνεῖν τὸν τούτοις ἑρμηνεύοντα ἀρχιερέα, *Eoſdem verò, maximorum judiciorum Judices conſtituit. Atque eis Legum & Morum cuſtodiam commiſit: adeóque Regem Judæis non conſtituit, ſed imperium populi dari cenſuit ei qui prudentia & virtute inter Sacerdotes aliis præſtare videretur. Hunc ſummum Pontificem appellant, quem velut nuntium ſibi divinorum præceptorum eſſe ducunt. Hunc in populi congregationibus & conciliis* (Eccleſiis & Synodis) *ait edicta proferre, atque hac in parte tam morigeros eſſe Judæos, ut ſtatim Pontificem interpretem agentem cadentes in terram adorent.* Habentur quidem etiam hæc in Diodori Siculi eclogis [r], velut è Photio, editionis Laurentii Rhodomanni (quæ ut Hœſchelii recentior eſt, ita Schotti prior) ſed ſine Hecatæi nomine adhibito, ut in illis. Cæterum ut de Judæis ex Diodoro hæc ipſa ac plura leguntur apud Photium, ita in Hœſcheliana & Schottiana ſubjungitur, ut ex Diodoro ipſo, περὶ μὲν τῶν Ἰουδαίων Ἑκαταῖος ὁ Μιλήσιος ταῦτα ἱστόρηκεν, *De Judæis Hecatæus Mileſius hæc tradidit.* Jam verò floruit Hecatæus ille Mileſius, Olympiade [s] LXV. ſeu annis aliquot inſtaurationem ſeu initia templi ſecundi antevertentibus, ſed interim dum Judæi tunc Hieroſolyma eſſe reduces adeò cupiebant, etiam & publicè ſatis affectabant Sacerdotale illud regimen, de quo loquitur in antè citatis Joſephus. Cùm igitur ſtatum reipublicæ inſtaurandæ, ex eis quæ ſuo tempore ſic publicè affectata ſunt prædicatáque, Moſémque ejuſdem antea fuiſſe autorem didiciſſet, forſan Hecatæum illum admiſerit quis ſcripſiſſe etiam eam ab ipſo Moſe inſtitutam ita fuiſſe, & Pontificium & Sacerdotale omninò regimen, nec aliud, ab ipſis initiis, obtinuiſſe. Verùm de rebus Judaicis alibi Hecatæum Mileſium ſcripſiſſe nondum legi, ſed alterum illum Hecatæum Abderitam Alexandro Magno coævum & Joſepho [t] aliiſque eo nomine citatum, cujus etiam id genus ſcriptum an genuinum ipſius fuerit & à priſcis [u] & noſtri ſeculi viris doctiſſimis [x] eſt dubitatum. Certè forſan in illud eclogæ Diodori, ab ipſo, apud Photium ſic ſubſcriptum, *Mileſius*, ut agnomen frequentius, pro *Abderites* irrepſit. Quod ſi ita fuerit, tunc ſcriptum eſt id planè quod attulimus diù poſt ipſam ſub Ezra inſtauratam Judæorum rempublicam. Quomodocunque autem ſe res hæc habuerit, ut receptiorem de Judæorum reipublicæ inſtitutione & Imperio Sacerdotali diſciplinam, jam dicta, ut ex Hecatæo, Diodorus qui ſub Haſmonæorum ſcripſit exitum, nobis tradidit. Atque inde, ut videtur, etiam Trogus Pompejus Diodoro coævus, hoc ſuum conſonum hauſit, quod diù pòſt, ſeu ſub Antonino Pio, Juſtinus [y] in epitome reliquit; *Poſt*

[r] *Libri 40.*

[s] *Suidas in Hecatæo Hegeſandri, & v. Gerar. Voßium de Hiſtoricis Græcis lib. 1. cap. 1. & lib. 4. cap. 3.*

[t] *Orig. 1. cap. 4 & 8. & lib. 1. in Apionem.*

[u] *Herennius Philo apud Origen. in Celſum lib. 1.*

[x] *Ioſeph. Scalig. lib. 2. epiſt. 115. vide Io. Voßium de Hiſtoricis Græcis lib. 1. cap. 10.*

[y] *Hiſtor. 35.*

Mosem etiam filius ejus Arvas (rectè legit *Arnas* pro Aharone, Hugo Grotius [z]) *Sacerdos sacris Ægyptiis, mox rex creatur: semperque exinde hic mos apud Iudæos fuit ut eosdem Reges & Sacerdotes haberent; quorum justitia religione permixtâ, incredibile quantum coaluere.* Sic ille. Josephus autem in Pontificum veterum numeri recensione, etiam ab Aaronis tempore, subjungit [a], ἐγένετο δὲ αὐτῶν ἀριστοκρατικὴ μὲν ἡ πρώτη πολιτεία, μετὰ ταύτην δὲ μοναρχία, βασιλέων δὲ τρίτη, *fuit eorum administratio prima Aristocratica, postmodum, Monarchica, & demum tertia Regia.* Ita verba sonare videntur, velut de Pontificum imperio dicta. Unde legimus Anglicè, Their first Government &c. Gelenius vertit, quasi ὑπ' αὐτῶν legisset, *Sub his* (Pontificibus) *primò penes optimates administratio fuit Reipublicæ, post ad Monarchas, postremò ad Reges transiit.* Sed Ruffinus αὐτῶν ibi sumsit pro *Ebræorum* gente, nec planè pro Pontificibus, adeóque vertit, *Fuit autem Hebræorum Respublica, primò, quidem sub populi potestate* (quasi legisset δημοκρατικὴ) *post hoc autem sub unius potestate sita, tertio verò sub Regibus.* Genebrardus autem, quasi etiam legisset ὑπ' αὐτῶν, *Sous ceux-cy primierement nostre Republique fuit governe per Aristocratie, que est un government des ancients ou plus grands, apres lequel il y eut des Monarches & finalement des Royes.* Et Josephus dein alibi [b], dignitati suæ Sacerdotali indulgentissimus, de Præfectura Pontificia & Sacerdotali loquitur quasi, ex primaria institutione, regimen illic omne Sacerdotale fuisset. Ex eo idem transcripsit [c] Eusebius, qui etiam ipse [d] à Templi secundi initio rem ita perpetuò se habuisse scribit. Μέχρι, inquit, Ἡρώδου Χριστοὶ ἡγούμενοι. οὗτοι δὲ εἰσιν ἀρχιερεῖς οἵ τινες προεστήκεισαν τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους &c. *Usque ad Herodem Christi Duces erant. hi autem Pontifices sunt summi qui præerant Judæorum genti, qui nec incipientes à sexagesima quinta Olympiade & ab instauratione Templi sub Dario desierunt tempore Hyrcani seu Olympiade centesima octogesima sexta.* Idem ex eo alii [e]. Et Hieronymus vertit, *usque ad Herodem, Christi, id est, Sacerdotes erant Reges Judæorum, qui imperare cœperunt* &c. Ad illa autem benè Josephus Scaliger, *Hæc facilè confutari possent, si Eusebius sententiæ suæ fautores nactus fuisset. Sed quia nemo est, ne mediocriter quidem doctus, qui non hæc dissimulatione præterire, quàm confutare melius putet, ideo & nos ab hac velitatione stilum abstinebimus.* Superatur hoc ab illo Epiphanii, ubi Θρόνος, inquit [f], Δαβὶδ καὶ βασιλικὴ ἕδρα ἐστὶν ἡ ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ ἱερωσύνη, ὅπερ ἀξίωμα βασιλικόν τε καὶ ἀρχιερατικὸν ὁμοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνάψας ὁ Κύριος δεδώρηται τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ, *Thronus David & sedes regia, est, in Ecclesia Sancta, Sacerdotium, quam dignitatem Regiam & Pontificiam in eandem contrahens attribuit Sanctæ suæ Ecclesiæ.* In ejusmodi sensum quidem tendunt alia similia, à non paucis veterum ad potestatem imperii ac regiminis qualemcunque Episcopis & Presbyteris Euangelicis, postquam Sacerdotum nomen induerant, adstruendam dicta ampliatáque. Synesius Cyrenensis Episcopus sanè cautiùs [g] & modestiùs; *Ebræi*, inquit, *& Ægyptii*, χρόνον συχνὸν ὑπὸ τῶν ἱερέων ἐβασιλεύθησαν, *longo tempore Sacerdotum imperio usi sunt*, quæ verba ipsissima postea etiam adhibens [h], statim subjungit, ἐπεὶ δὲ διῳκίσθησαν οἱ βίοι, καὶ ὁ δὲ ἡγεμονικὸς ἀπεδείχθη, τετάχαται δὲ ἱερεῖς μὲν ἐν τοῖς πράγμασι, ἡμεῖς δὲ ἐν

τοῖς

z Annotat. ad lib. 1. de Veritate religionis Christianæ §. 17. pag. 53.

a Lib. 20. cap. 8.

b Adversus Apionem lib. 2.

c Præparat. Euangelic. lib. 8.

d Chronic. Num. 1983. & vid. si vis eum Demonstrat. Euangelic. lib. 8. & Constit. Apostolic. lib. 2. cap. 36.

e Georg. Syncellus Chronograph. pag. 309.

f Hæresi 29. §. 3.

g Epist. 57.

h Epist. 121.

ταῖς εὐχαῖς ἐστί. οἷς ὁ νόμος ἀπαγορεύει χεῖρα ὀρέγειν τῇ δίκῃ καὶ ἀποκτιννύναι τὸν πονηρότατον, πῶς ἄν τις αὐτοῖς ἐπιτρέψειεν ἀνδρὶ πανούργῳ χεῖρα ὀρέξαι κατὰ τῆς δίκης; *Sed postquam utriusque vitæ factum est divortium, & qui imperaret scorsim designaretur, aliisque rebus gerundis* (in regimine) *præficerentur, & Nos* (Episcopi, Sacerdotes) *precibus fundendis præpositi sumus; quibus lex vetat manum ad Jura legésque porrigere & vel sceleratissimum interficere: quonam modo quisquam eis concesserit manum homini veteratori contra jura porrigere?* ubi profectò loquitur quasi, præter diras sibi, utpote Sacerdoti, pœnam irrogare cuiquam aliam non liceret, tametsi alibi apud eum [i] præter Diras ipsas, gravissimæ in Andronicum Beronicensem, circa vitæ commercium, pœnæ, à Ptolemaidis ecclesia detonante, incutiantur. Etiam nomen illud *Dei* & *Deorum* Judicibus Mosaicis in Lege sacra tributum, velut Sacerdotibus tantùm eo nomine agnoscendum volunt alii [k], iique nominis magni. Historia item sacra de Manasse Jaddi Pontificis fratre, & Sanballati genero, quem à se fugâsse ait Nehemias [l], ob ductam uxorem extraneam nec, ut ex edicto etiam debuit fieri, ejectam (id de Excommunicationis actu etiam sumitur) & cui Josephus [m] tantundem innuens, velut à Synedrio tunc Magno factum, scribit à τοῖς Ἱεροσολύμων πρεσβυτέροις, *Hierosolymorum Presbyteris*, interdictum esse, μὴ προσιέναι τῷ θυσιαστηρίῳ, *ne accederet ad altare*, quod etiam prohibuit frater ejus; historia, inquam, illa à Salomone Ben Wirga refertur quasi interdictum illud fuisset Synedrii nescio cujus ex Sacerdotibus solùm congregati. Rem enim narrans, ונאספו, inquit [n], כל הכהנים וגרשוהו מעבודת המקדש *& congregati sunt omnes Sacerdotes qui eum à ministerio Templi* arcebant; quod non intelligo; uti nec illud apud Josephum, de cultu divino omninò ei illic prohibito seu sacrorum participatione interdicta, sed tantùm de ministerio Sacerdotali seu Ἀρχιερωσύνῃ *Pontificatu*, cujus, cum fratre, μέτοχον *participem* eum fuisse ait Josephus, ut Segenum, Syncellum, vicarium, *Comme son compagnon en la dignite du grand Pontificat*, ut rectè Genebrardus. Adjicitur quidem illic in Ruffini versione, *Principes quoque Sacerdotum cum populo hoc indignè ferebant*, cui nihil in Græcis Josephi respondet. Cæterum rei heic summa est, si Talmudicis credamus, apud Ebræos; ut neminem à Regimine publico, eò quòd Sacerdos esset, arceri, ita nec quenquam eo nomine, aut quà talis esset, ex sacra Ebraicæ Reipublicæ institutione, in Synedriis alibíve in Regiminis ratione primò instituta, præ aliis, locum habuisse. Novatum autem subinde jus illud sub Templo secundo & maximè sub Hasmonæis, & deinceps, juxta superiùs dicta, usque ad Templi Excidium diversimodè obtinuit.

XIII. Prætereundum autem non est quod de Pontificia & Sacerdotali ac Prophetica circa solennem Anni & Mensium intercalationem jurisdictione tradit Elias Ben Mosch Karaita MS [o]. quem & alibi [p] hanc in rem citavimus. Expressim ille (sed Talmudicis interim, quos בעלי הקבלה *Magistros Traditionis*, secundum sectæ suæ morem, nuncupare solet, planè dissonus) בזמן בית המקדש היה הדבר מסור לכהן הגדול עם שאר הכהנים או הנביא אשר היה בכל דור ודור

i Epist. 57.

k Gregor. lib. 4. epist. 31. Gratian. Caus. 11. quæst. 1. cap. 41.

l Cap. 13, 28.

m Lib. 11. cap. 8.

n In Shebet Jehuda fol. 11, 1.

o Tit. de Tempore, Anno & Noviluniis cap. 15.

p Libello de Anno Civili cap. 11.

Tempore templi, *res illa* (de phasibus Lunaribus in mensis initio cujuslibet decernendis) *tradebatur seu commissa est Pontifici Maximo reliquisque Sacerdotibus aut Propheta qui quolibet seculo viguit.* Forensem autem hanc rem fuisse, passim occurrit apud Talmudicos, sed ad Synedrii Magni, quà talis, Imperium & Jurisdictionem ejus attinuisse. Atque amplissima erat sanè jurisdictio illa, cùm ex Temporum, Festorum, adeóque Sacrorum inde, ut necessariò fiebat, præstitutione, nemo esset hominum qui ei non perpetuò subesset. Adjicit autem Karaita ille, de Captivitatis tempore & seculis, quibus haud templum adeóque nec Pontifex stetit, alios tunc fuisse passim ejusce rei Judices, qui tum suas Phaseon lunarium observationes tum aliorum ea de re testimonia ritè discernere possent, indéque Mensem sanctificare; quod dum memorat, etiam ex suorum disciplina docet, Judices nec illos nec alios ritè cooptari potuisse, nisi minimùm Tres simul accederent, quod Talmudicæ doctrinæ omnino consonum. Qiales nempè Judices heic admittendi, ostendens, oportet, inquit, ut sint הדיינין שלשה לכל הפחות כפני שאמר הרב רבינו ישועה אצל מטיבי העיון לשון רבים ומיעוט רבים שנים וצריך להם ג״כ עוד אחר כשתתחלפנה הדעות להכריע אחת על האחרת הנה היוצא מזה הוא שדייני הקדוש צריך להיות שלשה ומזה נקיש ונאמר שבכל דין ודין צריך להיות הדיינים שלשה וכן אמרו בעלי הקבלה אין דן יחידי *Iudices illi Tres omninò ad minimum. Quoniam, ut ait Rab Rabenu Iesuaiah* (Karaita, quem aliquoties sic alibi memorat) *in rite discernendo usus est numeri pluralis, & minoris. Plures sunt Bini. Et illis adjiciendus insuper unus, ut scilicet si illi dissentiant, res concilietur ab adjecto. Atque huic quidem sequitur, Iudices Sanctificationis debere esse Tres. Unde etiam consequitur ut amplexandum, in unoquoque judicio oportere esse Iudices* (minimum) *Tres. Atque ita etiam dicunt Magistri Traditionis*; id est Talmudici, de quorum hunc circa numerum Judiciarium scitis, superiùs dictum est.

XIV. Quod verò à viris aliàs doctissimis obtrudi sæpè nimìs atque ab aliis credi solet, Sacerdotum nempe aliorúmve cum eis seorsim conjunctorum fuisse Synedria singularia quæ de rebus Sacris cognoscerent [q], adeóque à Synedriis aliis ut in Christianismo Ecclesiastica Tribunalia à Secularibus, sic dici solitis, discriminarentur; Talmudicæ doctrinæ reíque ipsi id alienissimum est, quod & in superiùs adductis [r] aliquoties ostenditur & libro Tertio ampliùs demonstrabitur. Neque admittendum omninò illud [s], Pontificem Maximum, quà talem, Principem fuisse Synedrii Magni; quod & antè [t] tactum, à viris eximiis aliquot velut in deliciis, ad affectatam jurisdictionem Ecclesiasticam nuncupari solitam suis asserendam, habitum est, qua de re etiam plura Capite proximo, ubi è Talmudicis de Principum Synedrii successione agitur. Atqui intereà animadvertendum est, pro Reipublicæ Ebraicæ formulæ discrimine, Pontificem Maximum, non quà talem, sed quà cum Pontificatu, Principatu ac Regno, ut sub Templo secundo, maximè sub Hasmonæis & tempore usque ad Excidium Urbis insequente, diversimodè gauderet, ita rebus præfuisse, ut ritè

q *Videsis Disputationem Theologicam Stephani A. Szokolæi*, *Lugd. Batav.* 1648. *alios de Politia Ebraica, obvios, tam nuperos quàm superioris seculi.*
r *Cap.* 8.
s *Tho. Aquin.* 1, 2. *quæst.* 105. *art.* 2. *Abulensem ad Numer.* 11. *quæst.* 29. *ad Deuteron.* 17. *quæst.* 4. *ad* 1 *Paralip.* 23. *quæst.* 13. *passimque; alii obiter, maximè Pontificii.*
t *Cap.* 9. §. 7. *&* 10. §. 6.

ritè ſatis potuerit, juxta etiam ac Reges, ſaltem Judæ (de quibus vide plura quantum ad hanc rem, infrà [u]) Principis nomine Synedrio præeſſe, aut fortè alium, eodem nomine, ut Vicarium, ſibi ſurrogare, & pro libitu ſummovere. Quamvis enim Catena ſeu ſeries habeatur, per ſecula illa, apud Magiſtros (quæ capite exhibetur proximo) Principum Synedrii uſque in Urbis excidium, veluti eorum qui dignitate gaviſi eſſent perpetua, nihilominùs tam de Principibus quàm de Pontificibus ita obviam loquuntur, dum ſcita de eis generalia quædam afferunt, ut dubitandum non ſit, quin ut Pontificatûs ita & Principatûs ſeculis illis recentioribus dignitas eſſet nimis deſultoria ac diverſimodè collata, erepta, reſtituta. Miſnæ [x] verba ſunt, כהן משיח שחטא ואחר כך עבר ממשיחותו. וכן נשיא שחטא ואחר כך עבר מגדולתו כהן משיח מביא פר והנשיא מביא שעיר כהן משיח שעבר ממשיחותו וכן הנשיא שעבר מגדולתו ואחר חטא כהן משיח מביא פר והנשיא כהדיוט. חטאו עד שלא נתמנו ואחר כך נתמנו הרי אלו כהדיוט (dictum ſcilicet eſt ad Leges ſacras de ſacrificiis Expiatoriis Pontificis atque Principis in Levitico [y] præſtitutis, ubi hujus oblatio propria hircus eſt, illius juvencus) *Si Sacerdos unctus*, id eſt, *Pontifex peccaverit & poſteà Pontificatu ſuo dejiciatur, aut ſi Princeps peccaverit & dignitate ſua poſtea exuatur, hircus huic, illi verò juvencus eſt offerendus. At verò ſi dignitate hic exuatur, ille etiam Pontificatu, & poſteà peccaverint utrique, Pontifex juvencum nihilominus offerre debet, ſed Princeps non aliud ſacrificium quàm quod à privato quopiam debetur. Peccant antequam in dignitatem evehuntur. Etiam & tunc ſacrificia eorum ſunt ut privatorum.* Nimirùm periochæ omnia hoc ſubnituntur fundamento; ſacrificium ab utriſque idem offerendum quod juxta eorum, peccandi tempore, qualitatem offerri debuerat [z]. Res manifeſta eſt, extra quam ubi diſcrimen ut vides, ſit inter Pontificem & Principem ſummotum. Diſcriminis autem rationem fuiſſe ajunt, quoniam, כהן משיח אע״פ שאינו עובד בקדושתו הוא עומד שאין בין כהן העובד לכהן שעבר אלא עבודה *Pontifex tametſi ſacro munere non fungatur, dignitatem nihilominus retinet. Neque aliud eſt inter Pontificem qui munere fungitur atque illum cui ſummovetur, diſcrimen, præter ipſam functionem.* Sed de Principe ajunt, אבל הנשיא כיון שהעבירוהו הרי הוא כהדיוט *Cæterum Princeps poſtquam dignitate exutus eſt planè inter privatos eſt cenſendus.*

XV. Principes igitur Synedrii (nam de iis ibi univerſim locutam eſſe eo in loco Miſnam, ſive Reges ipſi eſſent, ſive alii, manifeſtum eſt; tametſi de Rege primariò legem illam ſacram de Principe capere [a] ſoleant) ſummotos interdum fuiſſe perinde ac Pontifices, ídque inprimis, ſeculis illis recentioribus quibus reipublicæ, imperii, juriſdictionis facies, pro dominantium victorúmque arbitratu crebro mutabat, non eſt [b] cur omnino dubitemus. Etiam & conſtitutos ſubinde à Romanis, prout gubernandi ratio exigebat. Et disertè R. Gedaiia [c], טיטוס עשה ריב״ז נשיא *Titus conſtituit Rabbi Jochanan Ben Zacai Principem.* Succeſſorum nempe Simeoni Gamalielis prioris filio in ipſo urbis excidio peremto.

u Cap. 16. §. 4.

x Tit. Horaiioth cap. 3. & videſis Maimonid. hal. Shagagoth cap. 15.

y Levit. 4. 3. & 23.

z Obad. Bartenorius ad Miſnam tit. Horaiioth cap. 3.

a Maimonides hal. Shagagoth cap. 15. Cotzenſis præc. affirm. 213. fol. 225 & 227. Miſna tit. Horaiioth cap. 3.

b Videſis Sepher Juchaſin fol. 18, 2. de filiis Bethira.

c Shalsheleth fol. 27, 1.

Quod

Quod de tempore post excidium dictum ostendit, ad anteriora exempla, etiam tunc, pro dominantium libitu, Principes illic constitutos. Et sanè quod habet idem scriptor de constituendis quibuscunque in terra Sancta Judicibus, id tempestivè heic itidem est observandum. De Foris, Synedriísque locutus ille [d], ודע inquit, כי לא נמצא בתורה מי היה ממניר ובוחר אלו השופטים כי יש שהיה מלך בהמצאו ויש הסנהדרין ויש גדולי הזמן ובפ"ק דכריתות אמרו שכל המנויין שבישראל היו לאדם כל חייו והיו גם כן ירושה לבניו אם הם ראוים *Id sciendum est, nullibi in Lege reperiri, quisnam constituerit ac elegerit Judices illos. Nam & sunt qui Regis munus id fuisse ajunt, dum scilicet Reges fuere. Alii Synedrio* (Magno) *hoc tribuunt*, qua de re plura libro Tertio. *Alii Magnatibus populi. Quia in capite primo tituli Talmudici Cerithoth* seu *de Excisionibus, ajunt, Quoties quis in Israel in dignitatem evectus erat, eam non solùm ipsum, dum superstes erat, verùm etiam filiis nepotibúsque ejus, si idonei essent, perpetuò remansisse.* Sic ille. De Jure quod tangit heic hæreditario, nos alibi [e] è Magistris plura. Atque in Hillelis posteris jus ejusmodi in allatâ capite proximo Traditionum catena atque Synedrii Principum successione cernimus. Abarbinel [f] autem Regium fuisse plerunque munus existimat, quamdiu Reges erant, judices Synedriorum constituere ac surrogare. Cum verò nulli erant reges, ipsa Synedria sibi collegas in demortuorum locos adsciviisse, neque aliter ipsos Synedrii principes constitutos. Atque ea de re etiam plura libro Tertio. Cum verò tam diversa esset eligendi, surrogandi, summovendi ratio, eáque pro variante reipublicæ statu crebrò satis mutaret, neque ex Ebræorum moribus solùm verùm etiam ex affectu libitúque Romanorum, penes quos rerum summa erat, Principes interdum, quod jam ostendimus, constituerentur, aliáque præter receptiorem Catenam ac seriem capite proximo exhibendam, nomina etiam apud Magistros ipsos occurrant, nec reipsa seu de facto, ut ajunt jurisconsulti, transmissio illa hæreditaria semper in usu reperiatur, utcunque ea ex jure, quo prædicando sibi placent Magistri, obtinere fortè, si avita eorum jura non fuissent à victoribus minuta, debuisset; cum inquam hæc aliáque inde pendentia ita se haberent, atque præcipua esset Pontificum autoritas dum Christus in terris agebat, faciliùs sanè sententia illa quam de Annæ Principatu & Caiphæ Patris Synedrii dignitate alibi [g] dubitantes proponimus, poterit forsan quis amplexari. Qua de re disputationem heic non iteramus. Sed æquum sanè est ut credamus alios ex jure recepto seu disciplina Ebræis avita fuisse subinde revera Principes Synedrii aliásque in dignitates rite evectos, alios ex victorum arbitratu substitutos, quod & in Pontificibus manifestiùs cernitur. Atque ad hanc rem observandum est, Ananiam Pontificem Principis Synedrii locum tenuisse videri in Actis Apostolorum [h] quando causam suam ibi egit D. Paulus. Ad eum Paulus, quoniam os ei percuti jusserat, *Percutiet te Deus paries dealbate, & tu sedens judicas &c. Et qui adstabant dixerunt, summum Sacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus, nesciebam fratres, eum esse Pontificem. Scriptum est enim, Principi populi tui non maledices.* Pontifex simul ac Princeps populi expressim appel-

d *Fol.* 26, 2.

e *De success. in Pontific. lib.* 2. *cap.* 1.

f *In* Pirush *Tora fol.* 365. *col.* 1. & 4.

g *Lib.* 1. *de Success. in Pontific. cap.* 12.

h *Cap.* 23, 2.

pellatur [i]. Et Lex sacra quam citat Paulus ut ad Pontificem hunc tunc spectantem, est [k] נשיא בעמך לא תאור *Principi in populo tuo non maledices.* Ubi idem ipsum vocabulum usurpatur quo Principes Synedrii Magni denotari solent. Et Legem illam disertè interpretantur Magistri [l] de Principe Synedrii Magni & de Rege. At verò tunc temporis aut Rabban Gamaliel senior (Pauli, quod dici solet, præceptor) aut Rabban Simeon ejus filius, juxta Magistrorum scita atque jus Hillelianorum in principatu hæreditarium, Synedrii Magni reverà Princeps erat, ut ex Catena mox ostensa liquet. De Sacerdotum autem prærogativâ heic decantari solitâ ante [m] etiam haud parùm actum est. Et de loco illo Deuteronomii [n] insigni, quo Sacerdotum etiam per se imperium, adeóque Cardinalium Consistorii jus etiam divinum fundari volunt Pontificii [o], plura libro Tertio.

i Vide ibid. Hugonem Grotium. ad comm. 5.
k Exod. 22, 28.
l Maimonid. halach. Sanhedrin cap. 26.
m Cap. 8. §. 2.
n Cap. 17, 12.
o C. Per venerabilem 13. extr. tit. Qui filii sint legitimi, Panormitan. ad c. 2. Ex gestis, tit. de Clericis non residentibus. Petrus de Busso, Directorio Electionum cap. 35. part. 2 §. 10. alii ibvii.

Cap. XVI.

I. *Disciplina* Talmudica, *de* Synedrii Magni *aliorúmque* Continuatione. *De Mosis*, Principis *ejusdem* Primi, Legis *&* Scriptæ *&* Oralis Traditione, *Aharoni filiisque ejus*, *&* collegis *suis* Septuaginta, Josuæ, *reliquisque* Israelitis.

II. *De* Josuæ, Principis *Synedrii Magni* Secundi, Traditione Presbyteris, *& quæ secuta est.*

III. *Traditio* Principibus *aliis*, *ut* Samueli, *& usque in* Davidem *Regem.*

IV. Principes Populi *&* Synedrii Magni Principes *sæpius* iidem. *Saul* Princeps, *Ionathan* Pater Synedrii.

V. Davidis *&* Synedrii *sui Traditio* Achiæ *Silonitæ*; *reliquorum*, *adeóque* Synedriorum, *successio usque ad* Ezræ *tempora.* Davidis *Magistri.* *Vocis* כהן *pro* Sacerdote *vulgò sumtæ*, *significatio alia.* *De* Synedrio Magno *à Nebuchadnezare* abducto.

VI. *Receptio* Ezræ, *post restitutionem è Captivitate*, Principis Synagogæ *seu* Synedrii *Magni.* *De* collegarum *ejus* Numero *CXX.* *&* Simeone Iusto, *eorum postremo*, *atque* Antigoni Socæi, *Principis Synedrii*, *ab* Simeone *Receptione.*

VII. *De lege* Orali *ab* Ezra *scriptis tradita (juxta nonnullos) & nupera* Iacobi Gaffarelli & Recanati *defloratione*, *quasi ille è libris* Ezræ *fuisset.*

VIII. Receptiones *Legis*, Principes, Patres Synedrii Magni *ab* Antigono Socæo *in* Rabban Simeonem (*F. R. Gamalielis* I) *qui in* Excidio Urbis *sub* Vespasiano peremtus *est*, *alii per annos aliquot ab Excidio illo in* ipsius gentis *illic* deletionem.

IX. *Commentum Magiſtrorum*, Joſuam Ben Perachiah, *Principem Synedrii Magni*, *fuiſſe* Præceptorem D. N. Jeſu Chriſti.

X. *De eo quod habent*, Synedrium Magnum *diù poſt* Excidium *illud* deſiiſſe.

XI. *Spicilegium*, *de* Synedrorum Principúmque, *maximè* Synedrii Magni, *Qualitate*.

ACcedat demùm Coronis quæ, è Talmudicis, aliqua obſervatu non indigna, de Continuatione Synedrii Magni, reliquorúmque, & de Principum ejuſdem qualicunque Succeſſione exhibeat, unde & de ejuſdem ſtatu continuo dijudicari poſſit, ídque ab ipſa origine primâ; Simùl cum Legis Oralis Catenata Traditione. In ſeriei autem heic tradendæ veſtibulo, haud abſonum erit adnotare quod habetur inter Magiſtros [a], de nobiliſſimo illo præfecturarum Jethronearum, quæ etiam Synedria fuere, Judicio, quo deciſa eſt ſucceſſionis cauſa filiarum Zelophchadi [b] in jure agentium. Eas ajunt primò Fora Iethronea cui Decani præerant adiiſſe, ac conſuluiſſe, ab hiſce verò litem, ut difficillimam, ad Pentecontarchorum fora delatam, à Pentecontarchis ad Centuriones, atque ab hiſce demum ad Chiliarchas, qui omnes planè Iethronei. Hoſce autem rem ad Moſem (qui tunc Princeps erat Synedrii Magni) difficultatis itidem cauſâ detuliſſe, ipſúmque tandem לשכינה ſeu ad *Majeſtatem divinam*. De vario hujus Iudicii progreſſu, penes eos ſit fides. Neque ea de re diſputo. Sed ſententiam intereà oſtendunt velut ſatis receptam, Iethronea illa fora, etiam poſt leges datas de futura Reipublicæ ſacræ, in Terra promiſſa, conſtitutione, locum retinuiſſe. Tempus ipſum manifeſtiùs dignoſcitur ex iis quæ de Synedrii Magni Inſtitutionis tempore ſuperiùs afferuntur. Et de Præfecturarum illarum & Continuatione & Ceſſatione plura ſuperiùs [c]; quibuſcum confer quæ habent fuſiùs Cornelius Bertramus [d], Alphonſus Abulenſis [e], id genus alii. Traditio illa Catenata (שלשלת הקבלה vocitant) Legis Oralis erat, ſecundum quam & Legem ſcriptam, aliáque ad illam ſepiendam ſeu tuendam, pro re nata, ſuperinducta, in Synedriis jam dictis Iudicia exercenda fuere. Maimonides [f], velut juxta veterum diſciplinam,

כל המצוות שניתנו לו למשה בסני בפירושתן ניתנו שנ ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה. תורה זה תורה שבכתב. והמצוה זו פירושה וצונו לעשות את התורה והמצוה. והמצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה *Omnia Præcepta quæ data fuere Moſi in Sinai, data ſunt cum explicationibus ſuis, ſecundum id quod dicitur* [g] *& dabo tibi Tabulas Lapideas, & Legem, & Præceptum. Lex heic eſt Lex ſcripta, & Præceptum denotat explicationem ejus, unde præcipimur facere Legem juxta ſententiam Præcepti. Et præceptum heic eſt quod vocitatur Lex Oralis.* Ita ille aliíque. Sed verò textus eſt, *& dabo tibi Tabulas Lapideas, & Legem, & Præceptum,* אשר כתבתי להורתם τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολὰς ἃς ἔγραψα, *quod ſcripſi ut doceantur illi*, ſeu ut Græci, *νομοθετῆσαι αὐτοῖς unde Legem eis ponas*, aut *Lex eis ponatur*, ubi de Scriptione tam Præceptorum quàm Legis mentio eſſe videtur expreſſiſſima.

Atque

a *Apud R. Bechai in Biur T. rah pag. 193. col. 1.*
b *Numer. 27.*
c *Cap. 2. §. 4.*
d *In Politia Judaic. cap. 9.*
e *Ad Numer. 11. quæſt. 26. & 53, & ad Deut. 16. quæſt. 6.*
f *Præfat. ad tit. Talmudic. Zeraim & ad* Jad Chazeka.
g *Exod. 24, 12.*

Atque tantundem admittunt versiones tam vetustæ quam nuperæ. Ipsi Judæi etiam Hispanienses, *Y la ley y la encommendança que escrivi para a mostrarlos.* Atqui etiam in corpore Talmudico [h], perquam hyperbolicè heic R. Simeon Ben Lakish, מאי דכתיב ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי לחורתם לוחות אלו עשרת הדברות תורה זה מקרא והמצוה זו משנה אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים להורותם זה תלמוד מלמד שכלם נתנו למשה מסיני *Quod attinet ad illud quod scriptum est* [i]; *& dabo tibi Tabulas Lapideas, & Legem, & Præceptum, quod scripsi, ut doceantur illi; Tabulæ sunt Decem verba, Lex est Scriptura, & Præceptum est Misna, quod scripsi, denotat Prophetas & Hagiographos, ut doceantur, illic innuit Thalmud,* seu *Gemaricam ejus partem. Ita observandum, hæc cuncta donata fuisse Mosi è Sinai.* Cæterùm Distinctio illa Legis in Scriptam & Ore traditam passim apud Magistros est obvia. Et utranque ad posteros paritèr ajunt propagatam. Primam eorum Expositionem Aharoni filiisque ejus ac Senioribus seu Presbyteris, adeóque sui temporis Synedris, etiam & populo factam, è Gemara Babylonia superiùs [k] obiter retulimus, quam & inde docet Maimonides [l], aliique. Moses ita Princeps Synedrii Magni primus, cum Legem sic explicatam reddidisset, dicitur [m] Scriptæ Codices suâ exarasse manu tredecim, quorum duodecim Tribuum singulis distribuit, Decimum tertium etiam in Arca reponendum, juxta illud ejus [n], *Accipite hunc librum Legis, & reponite eum in latere Arcæ federis domini Dei vestri, ut sit ibi contra te in testimonium.* Et dein Maimonides, והמצוה שהיא פירוש התורה לא כתבה אלא צוה בה לזקנים וליהושע ולשאר כל ישראל שנ׳ את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות וגו׳ ומפני זה נקראת תורה שבעל פה אף על פי שלא נכתבה תורה שבעל פה למדה משה רבינו כולה בבית דינו לשבעים זקנים ואלעזר ופנחס ויהושע שלשתן קבלו ממשה וליהושע שהוא תלמידו של משה רבינו מסר תורה שבעל פה וצוהו עליה *Et Præceptum, quod erat explicatio Legis, tradidit* (Moses) *Presbyteris, & Josua & reliquis Israelitis, secundum quod scriptum est* [o], *Omne verbum quod ego præcepi vobis, observabitis ut faciatis &c.* (Samaritanus ibi codex, *Omne verbum quod ego* [illegible] *præcepi tibi hodie &c.*) *Atque inde dicta est Lex Oralis, Tametsi scripto haud mandata fuerit Lex Oralis, nihilominus eam universam docuit Moses Magister noster in Synedrio suo Septuaginta Presbyteris* (Synedrii sui collegis) *& Trias illa, Eliazer & Phineas* (filii Aharonis) *& Josua acceperunt eam à Mose. Et Josua* (præ aliis) *qui erat discipulus Mosis Magistri nostri, tradidit ei Legem Oralem & de ea ei præcepit.* Inde Traditio Principibus Synedrii aliisque secuta est continua, quæ usque ad, etiam & post, Excidium Templi Secundi, reperitur partim in Tractatu Talmudico *Pirke Aboth*, commentario cognomine Rabbi Nathan Babylonii, qui tractatus ejusdem est explicatio, plenius multo in Maimonide, Mose Mikotzi, Abraha Zacuthio in *Sepher Juchasin*, R. Gedaliah in *Shalsheleth Hacabala*, Josuâ Levita in *Hilcoth Olam*, Davide Ganz in *Tzemach David*, aliis ejusmodi præter commentarios non ita paucos Rabbinorum

h *Gemar. Babylonia ad tit.* Beracoth *cap.* 1. *fol.* 5. 1.
i Exod. 24, 12.
k *Cap.* 1. §. 4. *pag.* 76.
l *In Præfat. ad Seder Zeraim & ad* Jad Chazeka.
m *Ibidem.*
n *Deuter.* 31, 26.
o *Ibid.* 12, 32.

norum aliorum in Tractatum jam dictum; Jarchium, Abraham Ben David, Abarbinelem, Samuelem de Ozida, Obadiam Bartenorium, alios satis obvios, qui tamen in Traditionis Successione unanimes semper non sunt. Utcunque autem, ex hisce compendium ejusdem exhibebimus, per Intervalla à Mose sequentia, usque in Templi Excidium, & tempus insequens, quo Synedrium Magnum, ita propriè dictum & verè veterum Ebræorum, prorsùs, juxta superiùs ostensa, desiit. Atque ita occurrent etiam Principes & Patres Synedrii Magni sæpiùs memorati.

II. Josuah Synedrii Magni Princeps secundus seu Mosis in Synedrio successor [p], ex tribu Ephraim [q], acceptam à Mose Legem Oralem tradidit לזקנים *Presbyteris* [q], tam collegis suis quàm aliis. Hi verò dicuntur & Phineesus tradidisse Eli [s] prophetæ, velut successori proximo. Atqui amplum est inter Josuam & Eli intervallum; annorùm circa trecentorum. Sed universi qui intercesserunt Presbyteri ac Judices, patrum seu antecessorum doctrinam illam sacram velut hæreditariò sic excipientes, adeóque judicia variè exercentes, nomine illo הזקנים *Presbyterorum*, ut in collecto, sic contineri videntur. Et Obadias Bartenorius [t] ad illud de Lege Orali Presbyteris à Josua tradita; הזקנים לזקנים אחרים ואותם לאחרים עד שהגיעו לתחלתם של נביאים שהן עלי הכהן ושמואל הרמתי *Et Presbyteri hi Presbyteris aliis usque ad prophetarum initia, scilicet Eli Sacerdotem & Samuelem Ramethensem.* Jarchius item illic, זקנים הללו מסרו לכל הזקנים שהיו בכל דור ודור כמו לעתניאל ועתניאל לאהוד ושאר שופטים שהיו אחריו עד שבאו לאנשי כנסת הגדולה *Presbyteri hi* (quibus Legem Oralem tradidit Josua) *eam tradiderunt Presbyteris cæteris ævo quolibet insequente, velut Othonieli; qui tradidit Ehudo, & reliquis Iudicibus eum secutis, usque dum venirent ad Viros Synagogæ Magnæ*; de quibus plura mox. Ipse item Tractatus Talmudici, de Capitulis Patrum, textus, compendiosè, הזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה *Presbyteri Prophetis & Prophetæ tradiderunt eam Viris Synagogæ Magnæ.* Alii heic [u], שופטים קבלו מיהושע שנ׳ ויהי בימי שפוט השופטים *Iudices receperunt à Iosua, juxta quod scriptum est* [x], *in diebus quibus judicabant Iudices.* Adjicitur נביאים קבלו משופטים שנ׳ ואשלח אליכם את כל עבדי הנביאים השכם ושלוח *Prophetæ receperunt à Iudicibus, secundum quod scriptum est* [y], *& misi ad vos omnes servos meos prophetas, manè surgendo & mittendo.*

III. Alii verò, ut maximè Maimonides & Abraham Zacuthius [z], particulatim multò magis rem explicant, antequam ad viros Synagogæ Magnæ deveniunt. Præfixam quidem insigni commentario illi suo in *Misnaioth*, ad titulum Talmudicum *Zeraim*, de Legis Traditione, adeóque Principum Synedrii Magni successione, enarrationem dedit Maimonides, quæ Ebraice in Talmudibus optimæ editionis Babyloniis extat, alibíque seorsim. Sed jam operâ viri summi Edwardi Pocockii, Linguarum Ebraicæ Arabicæque Oxoniis Professoris dignissimi, eadem cum aliis aliquot ejusdem, luculentiùs preditura est

p *Numer.* 27, 18.
q *Deuter.* 34, 9. *Josua* 1, 1 &c. *Iosua* 23, 2. 24, 31.
r *Numer.* 13, 8. 1 *Paralip.* 7, 27.
s 1 *Sam.* 1, 3 &c.
t *Ad* Pirke Aboth *cap.* 1.
u R. *Nathan Babylonius.*
x *Ruth* 1. 1.
y *Ierem.* 35. 15.
z *Sub initium* Juchasin & *fol.* 158, 1.

eſt ibi Arabicè. Fermè typis jam abſolvitur. Sed verò quantum ad Judices qui in Joſuæ locum ut Principes ſucceſſêre; æquum ſatis eſt exiſtimare eos ad illius Moſiſque exemplum fuiſſe Synedrii Magni Principes, quatenùs nimirùm res tunc turbidiſſimæ Tribunalibus Ordinariis adeóque Synedrio huic omnium ampliſſimo locum permitterent. Habetur quidem in Judicibus, proxima poſt Shamgar Ehudi ſucceſſorem, Deborah[a]. Atque ex communi à majoribus recepto jure ajunt, שאשה פסולה לדון [b] *fœminam judiciis haud idoneam*, quod tamen ita temperant, uti & alia quæ לפי שעה *pro tempore* fierent, ut ex ſancito publico res aliter ſe jure ſatis poſſet habere, adeóque tunc haberet. Eam ritè ſtatuunt præfuiſſe, quoniam populus קבלוה עליהם *eam in ſe ſuſceperunt*, id eſt idoneam Regimini adeóque Judiciis decreverunt. Etiam Abarbinel & David Ganz Deboram & reliquos judices uſque ad Samſonem heic pro Cabalæ Legis Succeſſoribus continuis enumerant. Dein autem de Eli & Samuele pariter dicendum videtur, ut de Judicibus illis. Expreſſim etiam Maimonides[c], ושמואל קבל מעלי ובית דינו *& Samuel recepit ab Eli & Synedrio ejus.* Pergunt inde ad Davidem, ודוד קבל משמואל ובית דינו *& David recepit à Samuele & Synedrio ejus.* Et expreſſiùs memoratur [d] Diſciplina de exterorum, poſt proſelytiſmum, conjugiis, recepta מבית דינו של שמואל הרמתי *à Synedrio Samuelis Ramathenſis.* Quin, ubi legitur, percuſſos eſſe è Bethſamitibus, tempore Samuelis, eo quòd inſpexiſſent arcam Domini[e], בעם שבעים איש חמשים אלף איש quod verbo tenus ſonat, *in populo Septuaginta viros, quinquaginta millia virorum*, numerus Septuagenarius pro Synedrio Magno à Magiſtris ſumitur. Gemara Hieroſolymitana[f]; דכתיב ויך באנשי בית שמש וגו׳ ר׳ חנינה ור׳ מנא חד אמר ויך בעם שבעים איש זו סנהדרין. וחמשים אלף שהיו שקולין כנגד חמשים אלף וחד אמר ויך בעם שבעים איש זו סנהדרין. וחמשים אלף מעם הארץ. *Ad verba illa, de Bethſamitis percuſſis, Rabbi Chaninah & Rabbi Mana diſſentiunt. Alter vult verbis illis, in populo, Septuaginta, indicari Synedrium*, ſeu *Sanhedrin, atque adjici quinquaginta millia, quia ejuſmodi numero Synedri ipſi etiam* (Dignitate) *æquiparandi. Alter verò fatetur quidem Sanhedrin* ſeu *Synedrium* (idque Magnum; nam id numerus oſtendit) *ibi innui per numerum ſeptuagenarium, ſed per alterum illum quinquaginta millium plebem denotari.* Atque obvium eſt apud Rabbinos qui commentarios Samueli adjiciunt[g], Septuaginta heic ad ævi illius Synedrium Magnum, ex veterum traditione attinere. Unde etiam Jonathan paraphraſtes Chaldæus ibi, וקטל בסבי עמא שבעין גברא ובקהלא חמשין אלפי גברא *& occidit, ex Senioribus populi, Septuaginta viros, atque, ex plebe, quinquaginta millia virorum.* Et D. Hieronymus; *Hos*, inquit[h], *Septuaginta viros, judices Septuaginta, Hebræi intelligunt quorum merito & gloriæ quinquaginta millia virûm comparabantur, ſicut & de David dicitur*[i] *quia tu unus pro decem millibus computaris.* Vix autem dubitandum eſt quin & Synedrii Magni quod illo tempore ita agnoſcunt fuiſſe Magiſtri, Principem fuiſſe Samuelem innuant, qui etiam populi tunc Princeps.

a *Iudic.* 4. 4.
b *R. Gedalia Ben Iechai in* Shalſheleth Cabalæ *fol.* 14. 1.
c *In præfat. ad* Iad Chazeka, *videſis Guil. Vorſtium ad* Tzemach David *pag.* 213 *&c.*
d *Gem. Babylon. ad tit.* Jabimoth *cap.* 8. *fol.* 77. 1.
e 1 *Samuel* 6, 19.
f *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 20. *col.* 2.
g *Sal. Iarchius & D. Kimchius ad* 1 *Samuel. cap.* 6, 19.
h *In Tradit. Heb. ad* 1 *Regum cap.* 6.
i 2 *Samuel.* 18, 3.

IV. Hactenus saltem, quantum scimus, semper obtinuerat ut idem esset Princeps populi ac Synedrii Magni; quod & postmodùm sæpiùs, tametsi non semper, obtinuit. Sed Hugo Grotius, de Synedrii hujus seu Senatus dignitate & amplitudine ordinariâ agens, *Quoties autem*, inquit [k], *Deus cælesti judicio aliquem populo præfecerat, qualis fuit Josua, Gedeon, Jephthes, Samson, Samuel, eis etiam, citra Senatum, judicandi jus erat, ut apparet Judic.* VIII. (ubi Deus Josuam tunc Principem populi alloquitur) *vocabantur autem tales reipublicæ liberæ summi magistratus ac velut interreges* שופטים (Judices) *quod nomen etiam vicinæ gentes usurparunt.* Et paulò pòst, *Quibus verò temporibus neminem talem Deus exciverat, recurrendum omninò erat ad Senatum, in quo fermè eminebat Pontifex Maximus.* Sed de Pontifice heic Maximo, & antè diximus & plura inferiùs adjiciemus. Jam verò ante Davidem etiam, reperitur apud Talmudicos Saul Rex, Synedrii Magni Princeps, & Jonathan ejusdem Pater, seu אב בית דין. Ad illud [l], *Et planxerunt & fleverunt & jejunaverunt usque ad vesperam super Saul & super Jonathan filium ejus, & super populum domini & super domum Israel eo quòd corruissent gladio*, in utroque Talmude [m] legitur, על שאול זה הנשיא · על יונתן בנו זה אב בית דין · *Super Saul, is Princeps erat; super Ionathan filium ejus, is Pater fuit Synedrii.* Et quamdiu atque quatenus Regnum sive Judaicum sive Israeliticum, ante captivitatis infortunia, suos retinuere mores, Princeps Synedrii ac Rex idem esse, ut heic, ni fallor, solebat, ad Mosis, qui Princeps primus, exemplum. Unde intelligendum etiam illud Misnæ, ad Legem [n] de Principis seu *Nasi* (quo vocabulo Synedrii Principem denotari solenne est) peccantis Sacrificio, אשר נשיא יחטא וגו׳ *quando Princeps* seu *Nasi peccaverit & fecerit unum ex omnibus præceptis domini Dei sui* &c. *offeret hircum de capris immaculatum*, ואי זהו הנשיא זה המלך שנאמר ועשה אחת מכל מצות ה׳ אלהיו נשיא שאין על גביו אלא ה׳ אלהיו [o] *Quisnam heic Principis nomine ibi designatur? Certè Rex ipse; juxta quod dicitur, & fecerit unum ex omnibus præceptis domini Dei sui. Nimirùm Princeps intelligendus, quo, præter dominum Deum suum, superior erat nemo.* Sic Rex ipse etiam Synedrii Princeps. Nec de Principe alio quàm cui suberant universi locum capi volunt ibi Gemaristæ [p] qui ad hunc modum; נשיא יכול נשיא שבטים כנחשון ת״ל ועשה אחת מכל מצות ה׳ אלהיו ולהלן הוא אומר למען ילמד ליראה את ה׳ אלהיו לגזירה שוה מה אלהיו שנ׳ להלן נשיא שאין על גביו אלא אלהיו אף אלהיו שנאמר כאן נשיא שאין על גביו אלא אלהיו *Vocabulum Princeps putarit forsan quis ibi denotare Principes tribuum quales Nahson* [q] *& sui similes. Sed observandum est dici, & fecerit unum ex omnibus præceptis domini Dei sui. Alibi* [r] *scilicet dicitur etiam, ut discat timere dominum Deum suum. Deus suus utroque in loco tantundem significat. Quid verò denotat illic? planè Principem quo superior non est præter Deum suum* (Nam periochæ legis de Rege constituendo pars sunt verba illa) *Igitur etiam heic Principem denotat, quo superior non est præter Deum suum.* Idem veterum alii [s]. Et Abraham Zacuthius [t] verba faciens de ipsis Principibus Synedrii Magni, locum Misnæ jam memoratum de eis pariter ac Regibus, utpote qui iidem essent, expressim capere

k Ad Matth. cap. 5, 22. pag. 79. Et videsis Frederic. Spanheimium part. 2. Dub. Evangelic. 139. §. 3.

l 2 Sam. 1, 12.

m Gem. Hierosolymitan. ad tit. Moed katon cap. 3. fol. 83. col. 2. & Babylon. ibid. fol. 26, 1.

n Levit. 4, 22.

o Misn. tit. Horaioth cap. 3.

p Hierosolym. ibid. fol. 47. col. 3.

q Numer. 10, 14. vide item Numer. 3, 32.

r Deut. 17, 19.

s Sepher Siphra fol. 11. col. 43.

t Sepher Juchasin fol. 17, 2, & 16, 1.

capere videtur. Idémque paulo antè; ואב בית דין היה כמו משנה למלך שהוא הנשיא רוצה לומר המלך *& Pater Synedrii erat sic ut secundus Regi, qui scilicet Princeps erat, id est ipse Rex.* Unde alii itidem de Rege & אב בד *Patre Synedrii Magni*, veluti de Principe & Vicario ejus obitèr [u] loquuntur, dum de Oraculo Numinis sanctissimo illo consulendo verba faciunt. Inde etiam Judex signantiùs nominatus in Deuteronomio [x], ubi Synedrium hoc etiam innui consentiunt magistri, pro Rege à nonnullis sumitur, seu, ut Abenezra, pro מלך שכתב משנה התורה מיד הכהנים *Rege qui scripserit Deuteronomium à manu Sacerdotum*, juxta illud scilicet quod ibi sequitur [y] de ejusmodi scriptione. Legem item illam de Principis Sacrificio [z], ad Principes itidem Synedrii Magni postmodùm attinuisse, quamvis Regum nomine non fruerentur, statuisse Magistros ex eis quæ de hujusmodi principibus inferiùs adferemus, haud difficilè elicitur. Unde & scimus amplissimam & veluti nullâ inferiorem minorémve habitam Principis Synedrii Magni dignitatem non solùm quando ea simul etiam Regia erat, verùm etiam quoties, pro variante rerum statu, alii quiquam, ut mox liquebit, in eam sunt evecti. In Magistrorum autem Catena, ideò maximè institutâ, ut ii per quos, velut per autores primarios, ad posteros transmissæ sunt Traditiones illæ Mosaicæ ac Sinaicæ, Principes omnes Synedrii M. non memorantur, unde nec Saulus Rex. Sed ii tantùm Principes mandantur memoriæ, qui tam Principes quàm primarii ejusmodi Traditionum autores fuerant; cæteris prætermissis, quia, tametsi Synedrii Principes, nihilominùs, ad dictam institutæ Catenæ rationem, locum in ea habere quibant nullum. Nec scilicet existimandum est, quoslibet, per quorum manus Transmissio illa facta est, in Catena memorari; sed eos tantùm qui primas tenuere. Nam & plures alii fuere qui id muneris præstiterunt, velut eorum, qui primas sic tenuere, ea in re socii. Unde ut toties ajunt accepisse quempiam ab N. ובית דינו *& Synedrio ejus.*

[u] *Abarbinel in* Pirush Tora *fol.* 414. 1.
[x] *Cap.* 17, 12.
[y] *Comm.* 18.
[z] *Levit.* 4, 22.

V. Sequitur etiam in Catena, de Davide Rege; scilicet Achiam Silonitem accepisse [a], מדויד ובית דינו והראב"ד ז"ל כתב שהיה הוא מבית. דינו של דויד, *à Davide & Synedrio ejus.* *Quin adjicit R. Abraham Ben Dior, beatæ memoriæ, Achiam fuisse ex ipsius Davidis Synedrii collegis.* Alii verò [b] Achiam Sámueli ita conjungunt, ut tum Davidem tum Achiam ab ipso scribant accepisse. Et Achiam hunc perquàm longævum faciunt Magistri. Nam unum ex eis qui ex Ægypto exierant eum fuisse [c] ajunt. Quòd si ita res se habuerit, fieri nequit quin ætas ejus quingentos aut circitèr superarit annos. Ita non solùm à Davide & Samuele verum etiam à superioris seculi magistris eum Legem accepisse facilè esset concedendum. Annorum ejus calculus sine difficultate dignoscitur ex comparato exitûs tempore cum Jeroboami regno quando floruit hic propheta, ut ex sacris [d] literis scimus. Illud autem de Davide & Synedrio ejus sic memoratum innuit & ipsum tunc, utpote simul & Regem, Synedrii Principem fuisse aut Synedrium saltem habuisse. Et expressim Maimonides [e], דוד ע"ה מכלל סנהדרי גדולה; *David,*

[a] Sephet Juchasin *fol.* 11, 6.
[b] *Gedalia Ben Jechai in* Shalshe'eth *fol.* 15, 1.
[c] *Maimonid. in Præfat. ad* Jad, Sephet Juchasin *fol.* 11, 2.
[d] 1 *Reg.* 11, 29.
[e] *In* Pirush Misnaioth *tit.* Sanhedrin, *fol.* 115. *ad cap.* 2.

vid super quem sit pax, erat pars corporis Synedrii Magni. Accedat quod habent Magistrorum nonnulli ad illud [f], *Benaias filius Ioiadæ erat super Pelethi & Cerethi*, de viro aliquo Principe, sub Davide, plane dictum. Sunt quidem qui sanctissimum illud Oraculum *Urim & Thummim* per *Pelethi & Cerethi* ibi denotatum velint. Alii de satellitibus regiis, sagittariis & fundibulariis (quemadmodum Chaldæus paraphrastes aliique) capiunt. At verò, inquit Levi Ben Gersom [g], רבותינו פירשו שהם סנהדרין ואמרו כרתי שכורתין דבריהם פלתי שמופלאים במעשיהם *Rabbini nostri de Synedris* (seu Synedrio Magno) *interpretantur; cósque ajunt dictos Cerethi, quia verba sua præscindebant* seu *breviter jussa pronuntiabant; Pelethi autem, quia excellebant in factis suis.* Et discertè in Gemara Babylonia [h], בניהו בן יהוידע זו סנהדרי *Benaias filius Ioiadæ ipsum Synedrium denotabat*, ubi etiam cætera sequuntur quæ habet heic Gersomides. Accedat heic quod habent Talmudici Ducentis Principibus Synedriorum (in quibus, maximè videtur etiam fuisse Principis Magni; si alius tunc fuerit quam David Rex ipse, quem, uti & Reges alios, vicarios sibi in Principatu illo subinde ex re nata suffecisse, credibile est; sed interim adverte quod legitur [i] de *Cerethi* tunc & *Pelethi*, pro Synedrio Magno tunc sumtis, velut Davidem comitantibus) in Absalomis partes pellectis, unde de Synedriorum tunc temporis Principatûsque eorum continuatione, placita Magistrorum elici possint. Legitur [k] de Absalome, Et cum Absalome iverunt Ducenti viri ex Hierosolymis, קרואים והולכים לתמם ולא ידעו כל דבר *qui vocati erant & profecti sunt in simplicitate sua, nec quid omnino sciebant* eorum scilicet quæ tunc tentando ambiverat Absalom, aut consilii Achitophelis. Ad hoc Talmudici; Absalomem impetrasse à Davide patre, literas ejus quibus facultas sibi daretur evocandi, in comitatum suum, Binos, ex Israelitis, Viros non aliter, atque nomine illo generali, distinctos. Inde per Juga sibi adscivisse Binos Binósque, usque dum numerus eorum excreverat in Ducentos. Hos universos fuisse [l], ראשי סנהדרות *Capita* seu *Principes Synedriorum*, quorum *Cor furatum* eum esse ajunt, ut Patris itidem & Populi, unde, pariter uti ex aliis ab eo gestis, armorum etiam quibus peremtus est, quemadmodum & juvenum, qui peremerint, numeri rationem afferunt miram. Misna citata ipsa ait, eò quod tanti capillum suum æstimaret, capillis suspensum esse [m], ולפי שבא על עשר פלגשי אביו לפיכך נתנו בו עשר לונכיות שנ ויסבו עשרה נערים נושאי כלי יואב ולפי שגנב שלש גנבות לב אביו ולב בית דין ולב ישראל שנ ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל ולפיכך נתקעו בו ג׳ שבטים שנ ויקח שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום *Et quoniam concubuit cum patris sui concubinis Decem* [n], *ideo indebantur ei Decem lanceæ, juxta id quod dicitur* [o] *& venerunt Decem Iuvenes, qui Ioabo armigeri erant. Et quoniam triplicis Furti erat reus; Cordis nimirum Patris sui & Cordis Synedrii* (Magni adeóque cæterorum, quorum Capita seu Principes sibi sic adsciverat) *& Cordis Israelis, secundum quod dicitur* [p], *Etiam Cor hominum Israelis furatus est Absalom, Ideo transfixa ei sunt tria Iacula, secundum quod dicitur* [q] (de Joabo) *Et manu suâ cepit tria Iacula quibus transfixit Cor Absalomis.* Gemara Hiero-

f 2 Samuel. 8, 18. & 1 Paralip. 18, 17.

g Ad 2 Sam. 8. & vide Munster. ibid. & Obad. Bartenor. ad tit. Sanhedrin cap. 1. §. 5. & Gloss. Talm. ib. fol. 16, 2.

h Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 16, 2. & tit. Baracoth cap. 1. fol. 4, 1.

i 2 Sam. 15, 18.

k Ibidem 15, 11.

l Gemar. Hierosolym. ad tit. Sota cap. 1. fol. 17. col. 2. halach. 8. D. Kimchius ad 2 Samuel 18, 14. Glossa ad Misn. Babylon. tit. Sota cap. 1. fol. 9, 2. Bartenor. ad d. 8. Misnam §. 8.

m 2 Sam. 18, 9.

n Ibid. cap. 15, 16 & 16, 21.

o Ibid. 15.

p 2 Sam. 15, 6.

q 2 Sam. 18, 14.

Hierosolymitana [r], ולב ב״ת דין דאמר אבשלום מי ישימני שופט הארץ ונו׳ רעש ברבר הזה אבשלום *Et Cordis Synedrii, juxta dictum illud Absalomis* [s]. *Quis constituet me Judicem super terram* &c. Affectum Synedrorum sibi *dicto hoc commovit Absalom.* Fiunt dein successores Achiæ Silonitæ heic in Receptione Legis Oralis Elias, Elisha, Jehoiada Sacerdos, Zacharias, Hoseas, Amosus, Isaias, Micah, Joel, aliique Prophetarum usque ad Baruchum, adeóque Ezram quem à Barucho ובית דינו *& Synedrio ejus* accepisse ajunt Legem illam Oralem, uti & reliquos cunctos, ab antecessore proximo. Et paritèr unicuique tribuitur illud *accepit ab eo* וב״ד *& Synedrio ejus*, quasi etiam Synedrii Principes fuissent. Etiam quod apud Jeremiam [t] habetur de שרים *Principibus* quibus, velut solis Prophetæ judicibus legitimis, à Zedekia rege res relinquitur, pro Synedrio sumitur [u]. tunc Magno, quod ita in successione jam dicta locum habet. Illud autem de Davidis acceptione ante memoratum dum recitat Zacuthius [x], והוא, inquit, המקבל הששי כיצד משה יהושע פנחס עלי שמואל דוד *Atque is erat eorum qui recepere, Sextus. Quomodo? Moses, Iosuah, Phinees, Eli, Samuel, David*, nullâ in enumerationis illius compendio hoc Presbyterorum aut Judicum habitâ ratione. Addit ille ex veteribus, Mephibosethum uti & Achitophelum fuisse Davidis Magistros, sed interim singularem ei fuisse magistrum. Iram Jairitem de quo legitur [y]. *Etiam Ira Iairites erat* כהן לדוד ubi ἱερεὺς habent Græci ut Vulgata *Sacerdos Davidi.* Et usitatissimam esse pro Sacerdote vocem כהן nemo nescit. Atque Syrus eandem usurpat, quæ etiam pauculis antè syllabis, pro Sacerdote planè adhibetur. Arabs etiam ibi صار حبرا *factus est Sacerdos*, Lutherus, Davids Priester, uti & Angli vetustiores. Sed Chaldæus ibi רב לדוד *Magister Davidi.* Judæi Hispanienses, *era mayoral a David.* Alii, *Præses pro Davide*, *le principal officier de David*, Belgæ Davids opper officier. Et Angeli recentiores, chief about David, & a chief ruler about David, quasi in sensu vox illa antè eodem in libro [z], sumitur; ubi *filii Davidis* vocantur כהנים quod rectè à Græcis vertitur *αὐλάρχαι*, *aulæ principes*, Comites Consistoriani uti & Chaldæis רברבין *Magnates*, Judæis Hispaniensibus *Principales*, juxta quod etiam recentiores & Rabbini illic ipsi, ac Syrus Arábsque. Atqui heic etiam Vulgata habet, *Filii David Sacerdotes erant*, ubi rectissimè Hugo Grotius. *Fieri id non potuit per legem. Sed error est in voce. Verbum* כהן, *unde id nomen venit, significat λειτουργεῖν: inde Participium in Verbalis significationem transiens si ad Deum expressè vel tacitè referatur, significat λειτουργὸν τοῦ Θεοῦ, Sacerdotem: si ad Regem, ejus ministrum, puta αὐλάρχην, ut heic posuere Septuaginta, quomodo & Chaldæi heic sumunt & Hebræi qui addunt indignatum Absalomum, quòd non ipsi talis αὐλαρχία obtigisset. Nec aliter nomen* כהן *sumi videtur infrà XX. 26. Et in Paralipomenis explicatur per Primos ad manum Regis* 1, *XVIII*, 17. Hebræa illic sunt הראשונים ליד המלך *Primores Principes ad manum Regis.* Atque id ipsum innui in Paralipomenis quod in Samuele ibi, dubitari nequit [a]. Sed in loco de Ira *Sacerdote* capiunt כהן Rabbini pro Sacerdote, ideóque ajunt Iram dici Sacerdotem Davidi, quia tanti eum habuit,

[r] *Ad tit. Sota cap.* 1. *fol.* 17. *col.* 2. *halach.* 8.
[s] 2 *Sam.* 15. 4.
[t] *Cap.* 38. 5.
[u] *Hugo Grotius ad Matth.* 5. 22. *pag.* 81.
[x] *Fol.* 11, 1.
[y] 2. *Sam.* 20. 26.
[z] 2 *Sam.* 8. 19.
[a] *Videsis Abulensem ad* 1. *Paralip. cap.* 18. *quæst.* 35.

habuit ut בהונה כל מתנות *omnia*[b] *dona Sacerdotalia* (ab ipso Sacerdotibus aliàs præstanda) *ei daret*, atque, ut Zacuthius, נתן לו מעשרותיו ולא לכהן אחר ואמרו שבעבור זה בא רעב שמיד סמוך ויהי רעב בימי דוד *dedit ei Decimas suas nec alicui alii Sacerdotum; & dicunt inde evenisse Famem quæ statim sequitur; & erat*[c] *Fames in diebus Davidis.* Jarchius autem, פשוטו של מקרא שנשאו שר ושופט *sensus Scripturæ apertus est, factum esse unum è primoribus & Iudicem.* Ad Captivitatem, Synedrium Magnum, adeóque reliqua, durâsse satis consentiunt, qui à Nebuzardane Synedros captos ajunt ad Nebuchadnezarem deductos esse, atque ab eo occisos. Ratio quidem Numeri eorum sic admissa, satis mira. Legitur[d], *Et tulit magister militum Seraiam Sacerdotem Præcipuum & Zephaniam* כהן משנה *Sacerdotem secundum* (ubi Græci codices aliqui habent, υἱὸν τῆς δευτερώσεως, sed Complutensis τὸν δεύτερον, uti & Chaldæus, כהנא תנין) atque שלשה שומרי הסף *tres custodes Vasum* (alii *Sacrorum*, alii *janitores*, Græci, φυλάσσοντας τὸν σταθμὸν, Judæi Hispanienses, *guardantes la baxilla*, Chaldæus, אמרכליא *Camerarios*, *thesauri custodes*, Jarchius & David Kimchius ibi, שומרי כלי בית המקדש *custodes vasium Templi*) *De civitate verò tulit*, סרים אחד *Eunuchum unum* (seu *præfectum* seu *aulicum*; Hispanienses *privado uno*) *qui erat constitutus super viros bellatores, & Quinque viros qui aspexerant faciem regis* (interioris admissionis aulicos) *qui inventi sunt in civitate, sed & eum qui erat scriba Principis militiæ, educentis populum terræ ad pugnam* (Græci ibi, καὶ γραμματέα τοῦ ἄρχοντος τῆς δυνάμεως τὸν ἐκτάσσοντα τὸν λαὸν τῆς γῆς) *atque sexaginta viros de populo terræ. Et tulit eos Nebuzardan Princeps militum & duxit eos ad Regem Babylonis in Ribla. Percussitque eos Rex Babylonis & occidit eos in Ribla* &c. Alibi item tantundem legitur[e], excepto quòd pro *Quinque viros* substituitur *Septem*. Iam verò Magistri heic Synedrii Magni Collegas designari volunt. Rabbi Iochanan[f] ad illud, *Et tulit magister militum Seraiam Sacerdotem Primarium & Zephaniam Sacerdotem*, הרי שנים *ecce ibi Duo sunt. Et Septem viros* &c. הרי תשעה *ecce Novem.* Et Sexaginta &c. הרי שבעים חסר אחד *ecce Septuaginta, uno minùs. Et ex civitate præfectum unum, ecce Septuaginta.* Et dein, אית תני שבעים ואחד ויקח רב הטבחים את שלשת שומרי הסף ושבעה מרואי פני המלך וששים איש מעם הארץ וכן העיר לקח סרים אחד הרי שבעים ואחד ולמה קורין סרים שמסרס ההלכה *Sed & dicitur Septuaginta unum ibi* (numerum Synedrii Magni integrum) *haberi. Et tulit Princeps militum tres custodes thesauri, & Septem aulicos admissionis interioris, & Sexaginta viros è populo terræ & ex urbe Præfectum unum, ecce Septuaginta unus. Et quare dicitur ille* סרים? *quoniam perverterat disciplinam veram.* Sequitur demùm, וכתוב אחד אומר חמשה וכתוב אחר אומר שבעה להביא שני סופרי הדיינים *Scriptura altera habet Quinque* (ut in libro Regum) *altera autem Septem* (ut in Ieremiâ) *ut scilicet ita continerentur bini Judicum* (seu Synedrii) *Scribæ*; quod ut Magistris receptum etiam citat David Kimchius[g]. Atque ita pro arbitrio, ut Septuaginta aut Septuaginta unus conflentur illic, hos includunt, illos rejiciunt. Et de Synedris illis Babylonem tunc abductis, vide plura apud Iarchium in Threnos[h] & Raymun-

b Apud Iarchium ad 2 Samuel. 20, 26. & vide ibi David Kimchium.
c 2 Sam. 21, 1.
d 2 Regum c. 25, 18.
e Ierem. 52, 26.
f Gemar. Hierosolymit. tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. halach. 2.
g Ad 2 Regum 25, 19.
h Cap. 2, 10.

Raymundum Raymundi[h]. Quicquid de Numero ſic elicito nugantur Magiſtri, etiam ſub Captivitatis tempora ita Synedrium Magnum extitiſſe citra controverſiam admittunt.

VI. Magiſtrorum præcipui, juxta ſuperiùs allata. Licet interim eorum aliqui in Catenæ continuatione diſcrepent; unde etiam, atque ex conjunctione ac Succeſſione aliquorum haud ſatis intuenti commodâ, eam velut fictitiam reſpuunt ſcriptores aliquot Chriſtiani[k]. Etiam in Ezekielis[l] viſione Jezonias Ben Saphan cenſetur à viris doctiſſimis Princeps Septuaginta virorum ibi memoratorum ſeu Synedrii Magni. *Eum credibile eſt* (inquit Hugo Grotius) *fuiſſe Senatûs Principem*; aliis[m] eum cæteróſque Sacerdotes fuiſſe omnes, ídque generis Levitici; autumantibus, quaſi nemo, præter Sacerdotes, ejuſmodi Sacra illîc idolorum memorata peragere quiret. Et de Traditione continuâ Legis, adeóque inde haud parùm pendente Principum & Patrum Synedrii Magni Succeſſione, Magiſtrorúmque heic diſſenſu vario, operæ erit pretium, conſulere, præ aliis, quæ diligenter nuper congeſſit Joſephus de Voiſin * ubi etiam diſſenſûs ejuſmodi R. Davidis Ganzii conciliationem quandam exhibet. Jam verò ad Ezram ſeu tempora reſtitutionis è Captivitate deventum eſt. Ipſo autem Captivitatis in tempore, qualiſcunque eſſet diſciplinæ inter Captivos Traditio[n], Synedrii Magni reliquorúmque legitimorum ſcilicet, atque ita propriè juxta antè oſtenſa, dictorum, adeóque Principum aliorum, præter Æchmalotarchas, qui hùc neutiquam ſpectant, uſus eſſe quibat nullus. De Ezra autem, qui Barucho ſic ſucceſſor fit, ajunt, ועזרא ובית דינו קבלו מברוך בן נריה ובית דינו *Et Ezra & Synedrium ejus receperunt à Baruko Filio Neriæ & Synedrio ejus.* Quale fuerit Synedrium Ezræ, qualia item tempore reſtitutionis, ſeu ab initio ſecundi Templi, alia, elicere haud adeò difficile videtur ex illis diplomatis Artaxerxiani[o], *Et tu Ezra ſecundum Sapientiam Dei tui quæ eſt in manu tua, conſtitue Judices & præſides* ſeu *moderatores, qui judicent univerſum populum, qui eſt ultra fluvium, omnes eos qui ſciunt leges Dei tui. Qui autem neſciunt, eos docebitis. Et quicunque noluerit facere Legem Dei tui atque Legem Regis, abſque mora fiat judicium de eo, ſive in mortem, ſive in eradicationem, ſive in mulctationem facultatum, vel in Vincula.* Juxta eum feciſſe ambigendum non eſt. Cum autem non ſemel occurrat apud Talmudicos, Ezram tunc & *viros Synagogæ magnæ* ſeu *concilii magni* (אנשי כנסת הגדולה paſſim vocitantur, quod utrunque ſignificat) reſtituiſſe את הגדולה ליושנה *magnificentiam*[p] (Iſraelis) *in ſtatum priſtinum*, & עטרה ליושנה *Coronam*[q] (Legis) *in ſtatum priſtinum*, atque hinc etiam Magni nomen eſſe ſortitum *Concilium* illud, *Synagogam*, ſeu *Synedrium*; cum item ipſum Ezram habeant Ebræi paſſim velut Moſem aut Joſuam alterum, morúmque vetuſtorum reſtitutorem ſummum celebrent, unde & D. Hieronymus[r], *poſt Babylonicam*, inquit, *captivitatem ſub Zorobabel & Ezdra & Neemia, Iſrael reverſus eſt in Judæam & antiquum recepit ſtatum*, idémque ad illud Eſaiæ[ſ], *Reſtituam Judices tuos ut fuerunt prius* &c. *reſtituet ergo Judicum ſimilitudinem poſt captivitatem Babylonicam, ut Iudæi volunt, Zorobabel Eſdram & Neemiam &* cæteros

i *Pugione Fidei part.* 3. *diſt.* 3. *cap.* 11.

k *Videſis Guil. Vorſtium ad* Tzemach David *pag.* 215.

l *Cap.* 8, 11.

m *Villalpandus ibi &c.*

* *Lib. de Lege Divina cap.* 9. Pariſiis 1650.

n *Adi, ſi placet, Ezræ* 4 *&c. & Ioſephum lib.* 11. *cap.* 4.

o Ezra 7. 9.

p *Gem. Hieroſolymit. ad tit.* Megilla *cap.* 3. *fol.* 74. *col.* 3.

q *Gem. Babylon. ad tit.* Joma *cap.* 7. *fol.* 69. 2. Sepher Juchaſin *fol.* 13, 1.

r *In Eſaiam lib.* 1. *cap.* 1.

ſ *Ibid.*

cæteros principes [t] *qui usque ad Hyrcanum populo præfuerunt*: Cum, inquam, hæc aliáque hujusmodi de reditu illo apud veteres dicta sint, certè perquam est verisimile Ezram, juris patrii utpote callentissimum, sic Judices ac Præsides, ex indultu illo regio, Hierosolymis alibíque in terra Sancta, prout res ipsa in renascente republica ferre potuit, constituisse, ut tum Synedria minora tum amplissimum illud Magnum seu Septuagintauniusvirale ibidem juxta mores patrios inde revivisccrent. Neque sanè illud in edicto, quo convocatus est populus ut uxores extraneas ejicerent, *omnis* [t] *qui non venerit intra triduum*, בעצת השרים והזקנים *juxta consilium Principum & Presbyterorum, auferetur universa substantia ejus & ipse abjicietur de cœtu transmigrationis*, aliunde manâsse sentiendum est quàm ex autoritate Ezræ simul ac Synedrii Magni, si rem ad Talmudicorum placita quibus hujusmodi constitutiones plerunque Synedrio illi tribuuntur exigamus. Principem ita Synedrii Magni in republica sic instaurata primum, ni fallor, habemus Ezram. At verò obvia est objectio, Synagogæ Magnæ seu Concilii Magni cui præfuit Ezra numerum omninò alium dici solere ab eo qui fuit Synedrii Magni. Minimè scilicet LXXI, sed CXX. Et passim quidem occurrit is numerus. Maimonides [u]; בית דינו של עזרא הם הנקראים אנשי כנסת הגדולה והם חגי
זכריה ומלאכי דניאל חנניה ומישאל ועזריה ונחמיה בן חכליה ומרדכי בלשן וזרובבל והרבה
חכמים עמהם תשלום מאה ועשרים זקנים ואחרון מהם הוא שמעון הצדיק והוא היה בכלל המאה
ועשרים וקבל תורה שבעל פה מכולם *Synedrium Ezræ fuerunt illi qui vocantur viri Synagogæ* seu *Concilii Magni, nimirum Haggæus, Zacharias, Malachias, Daniel, Chananias, Misael, Azarias, Nehemias filius Chacaliæ & Mordecai Bilshan* [x] *& Zerubabel præter plurimos alios Sapientes qui complebant numerum centum viginti seniorum. Postremus eorum fuit Simeon Justus. Atque is, cum ex illo numero esset, ab omnibus accepit legem oralem.* Tantundem alii, non pauci. Quomodo igitur Septuagintauniusviralis Synedrii is Princeps appellandus fuerit? Certè mihi nondum est persuasum, numerum illum omninò heic refragari, neque sic intelligendum, ut tempore aliquo, ordinatâ saltem republicâ, Synedrium haberetur, cui præesset Ezra, ex CXX. Senioribus simul conflatum. Nam numerus is apud Magistros ubi de Judiciis Synedriisve loquuntur, est aliàs planè inauditus. Et, cum ex pari etiam constet numero, juxta receptissima quæ superiùs ostendimus gentis instituta, in Synedrio aliquo legitimo ac ordinario locum sortiri nequibat, nedum in primario illo ac amplissimo cui cætera universa, quotquot item ordinaria fuere, parebant. Id quod vim fateor tantùm habet, si Ezra simul cum Synedrio suo numerum illum confecerit. Perit autem à numeri paritate argumentum hoc, ut nemo non videt, si ut Septuaginta Mosi juncti memorari solent, sic & heic CXX Ezræ. Neque mihi satis est hactenus exploratum, utrum is ex numero illo fuerit, an ei adjectus tantùm, ut princeps. Utut autem se res ea habuerit, existimandum potiùs videtur, Septuagintauniusviralis Synedrii Principem ita fuisse Ezram, ut cùm, demortuis collegis, alii, ipso superstite, succederent, universi simul, id est tam LXXI qui Synedrium magnum

[t] Ezra 10, 8.

[u] In præfat. ad Jad vide item Gedaliam in Schalsheleth fol. 21, 22. &c. Abraham Ben David in Cabala, Iuchasin fol. 131, 1 &c. Adde I. Buxtorfii Tiberiadis cap. 10.

[x] Videsis Ezram 2, 2.

magnum primò ſic & deinceps conficerent quàm ſive Quinquaginta ſive Quadraginta Novem ut ſuccedanei, ſuo quilibet tempore ſubinde adjecti, integrum centum viginti numerum complerent, Synedrium ejus vocarentur. Adeò ut nunquam, ordinatâ ſaltem ritè republicâ, plures quàm LXXI Synedrii ſimul eſſent collegæ; omnes tamen Collegæ, ſive primò adſciti ſive poſteà ſuccedanei, nomine paritèr honeſtarentur. Neque ſanè temporis intervallum à Zerubabele (qui ex eis, juxta Magiſtros, fuit) aliiſque ei coætaneis ad Simeonem Juſtum, patitur commodè ut potuerit aliter fieri. Senes admodum alii, alii juvenes, utcunque ob morum ac ſcientiæ præſtantiam non minus ac provectiores inter ſenes idoneos habiti, facilè efficere quibant tum ut à tempore quo primo adſcitorum natu maximi ante cooptationem florebant ad poſtrema juniorum tempora, ſecula aliquot diffuſiora, ut heic, intervenirent, tum etiam ut nulla difficultate ſive Quadraginta novem ſive Quinquaginta in Synedrorum Septuagintauniuſviralium demortuorum loca, pro re nata ſurrogarentur. Horum autem poſtremus ſit Simeon ille Juſtus, Pontifex maximus, qui etiam dici ſolet[y], משירי כנסת הגדולה & משיר' אנשי כנסת גדולה *ex reſiduis concilii, Synagogæ* ſeu *Synedrii hujus magni* ſeu *reliquiis*, ut Fagius. Et doctiſſimus Joannes Buxtorfius[z], *ex reſiduis*, inquit, *id eſt, ultimus in quo concilium* (illud) *deſiit.* Cæteris ita ſuperſtes Simeon ille erat, ut, eo demortuo, nemo reſtaret, qui Ezrâ Principe in Synedrium Magnum cooptatus fuerat. Sic numerum illum intelligendum etiam ſuadent Magiſtri dum alii[a] de Simeone Juſto ajunt, eum ex reſiduis nuncupari, אלא היה עמהם בתחלת הבית כמו עזרא *quoniam non fuit in numerum eorum cooptatus in initio Templi* (ſecundi) *ſicut Ezra*, alii ipſum numerum ut indefinitum prætermittunt, Sapientum qui, ſeculis illis, præ aliis claruere Congeriem[b], Synagogam ſeu Concilium vocantes. De Simeone hoc Alexandro Magno coætaneo vide quæ alibi[c] conteximus, ſi de ejus dignitate plura velis. A Simeone Juſto & ב"ד *Synedrio ejus* accepit Legem oralem Antigonus Socæus, ſeu ut Maimonides[d], *Antigonus Socæus* (וב"ד) *& Synedrium ejus acceperunt à Simeone Juſto &* (ב"ד) *Synedrio ejus.* Atque ut Ezra, ſic etiam Simeon Juſtus, item & Antigonus, Princeps Synedrii Magni habetur. In ſequentibus tam Pater Synedrii Magni quàm Princeps ſemper in Receptione, ut ſtatim liquebit. De hiſce verò ait Abrahamus Salmanticenſis[e], אע"פ שבשמעון ובאנטיגנוס לא מצאנו אב בית דין לעולם היה אב בית דין אלא שלא היו רשומים כמו אלה לזכור שמותם וזה היה מנהג בישראל שכן אמרו בסוף מועד קטן על שאול זה נשיא ועל יונתן זה אב בית דין *Tametſi conjunctos non reperimus Patres Synedrii Simeoni Juſto ac Antigono, ſemper tamen fuit Synedrii pater. Verum quidem eſt nomina eorum, velut in his* (mox ſequentes heic, innuit) *neutiquam indicari. Sed mos Iſraeliticus ejuſmodi erat, quemadmodum ajunt, ſub extremum tractatus Talmudici Moed katon, de Saule, eum fuiſſe Synedrii Principem, ac de Jonathane, eum fuiſſe Patrem Synedrii.* Quod & antè memoratur.

[y] Piik: Aboth cap. 1. Sepher Juchaſin fol. 13, 2. & 66.
[z] R. Gedalia in Shalsheleth fol. 22, 2. alii.
[z] In Tiberiade cap. 10.
[a] Sal. Jarchi in gloſſ. ad Pirke Aboth cap. 1.
[b] Sepher Cozri part. 3. §. 65.
[c] Lib. 1. de ſucc. in Pontificat. cap. 7. & 8.
[d] In præfat. ad Jad Chazeka.
[e] Sepher Juchaſin fol. 17. 2.

VII. Dum de Traditione ad Ezram & Receptione ab eo ac Synagoga ſeu

Synedrio ejus cogitamus, fieri nequit, quin simul in mentem redeat quod traditur in Esdræ Apocryphis virísque recipitur doctis, de Lege Orali sub eo etiam scriptis, ídque tunc primùm velut ex Numinis jussu, à scribis per dies quadraginta continuos operi incumbentibus, mandata. Libros quidem omnes fuisse ajunt 204. de quibus, in Apocryphis illis [f], *Scripti sunt autem per quadraginta dies libri ducenti quatuor. Et factum est, cum complevissent quadraginta dies, locutus est Altissimus, dicens, priora quæ scripsisti, in palàm pone, & legant digni & indigni. Novissimos autem Septuaginta conservabis, ut tradas eos Sapientibus de populo tuo. In his enim est vena intellectûs & Sapientiæ fons, & scientiæ flumen. Et sic feci.* Ad hæc Joannes Picus Comes Mirandulanus [g], de Cabala Ebræorum verba faciens, *Postquam*, inquit, *Hebræi à Babylonica captivitate restituti, per Cyrum, sub Zorobabel instaurato templo, ad reparandam Legem, animum appulerunt; Esdras tunc Ecclesiæ præfectus, post emendatum Moseos librum, cum planè cognosceret, per exilia, cædes, fugas, captivitatem gentis Israeliticæ, institutum à majoribus morem tradendæ per manus doctrinæ servari non posse, futurúmque ut sibi divinitus indulta cœlestis doctrinæ arcana perirent, quorum commentariis non intercedentibus, durare diù memoria non poterat, constituit ut convocatis, qui tunc supererant Sapientibus, afferret unusquisque in medium, quæ de mysteriis Legis memoritèr tenebat, adhibitísque notariis, in Septuaginta volumina, tot enim fere in Synhedrio sapientes, redigerentur.* Adeóque, & Synedrium Septuagintauniusvirale tunc agnoscit, & Theologiam mysticam seu Cabalam reconditiorem in libris illis 70, numerum sibi velut à Synedrii sui Magni collegarum numero mutuantibus, contineri. Dein de libris illis 70 ipsis, *Hi sunt*, inquit, *libri scientiæ Cabalæ, in quibus meritò Esdras venam intellectus, id est ineffabilem de supersubstantiali Deitate theologiam, sapientiæ fontem, id est, de intelligibilibus angelicísque formis, exactam metaphysicam & scientiæ flumen, id est, de rebus naturalibus firmissimam philosophiam esse, clara in primis voce pronuntiavit.* De eorum etiam versione, à Sixto Quarto Pontifice Maximo, procurata; *Hi libri, Sixtus Quartus Pontifex Maximus qui hunc, sub quo vivimus felicitèr, Innocentium octavum proximè antecessit, maxima curâ studióque curavit, ut in publicam fidei nostræ utilitatem, Latinis literis mandarentur, jámque cum ille decessit, tres ex illis pervenerant ad Latinos. Hi libri apud Ebræos hac tempestate, tanta religione coluntur, ut neminem liceat nisi annos quadraginta natum, illos attingere.* Et dein, *Hos ego libros, non mediocri impensa mihi cum comparassem, summâ diligentia, indefessis laboribus cum perlegissem, vidi in illis (testis est Deus) religionem non tam Mosaicam quàm Christianam* quod compluribus Christianæ religionis capitibus enumeratis asserit. Postmodum etiam [h] fidentèr Picus, *ad imitationem numeri illorum 70 Seniorum, fuerunt redacta mysteria Cabalæ in 70 libros principales tempore Esdræ.* Etiam successionem ait ille perpetuam fuisse à Mose Cabalæ illius seu Legis Oralis, per disciplinam Septuaginta Senioribus illis seu Synedrii Magni collegis semper receptam ac successoribus suis traditam, qua de re plura ipse in Apologia ex Hilario, Origene, etiam S. Paulo. Alii aliquot tantundem. Sed, puto, libros illos non solum Septuaginta cæterósque, sed

[f] *Esdras lib. 4. cap. 14, 44.*

[g] *In Apologia pag. 82. & lib. de Hominis dignitate pag. 218. Basil. 1601. videsis Sixtum Senensem in Bibliotheca lib. 2. lit. E. & Petrum Crinitum de Honesta disciplina lib. 25. cap. 3.*

[h] *Ibid. pag. 117.*

ſed & Tres, quos ait Sixti Quarti curâ Latinè verſos, nimìs reconditos, forſan jam nullibi, manere. Notiſſimum enim eſt, per Italiam libros id genus non paucos, id eſt Cabaliſticos dictos, juſſu Pontificio aliorúmque Principum ſub ſeculum Pici prorſus periiſſe. Atqui nuperrimè auſus eſt Jacobus Gaffarellus Trium illorum velut jam à ſe repertorum Deflorationes edere; in libello ſcilicet cui titulus *Codi um Cabaliſticorum Manuſcriptorum quibus eſt uſus Joannes Picus Comes Mirandulanus* [i], adeóque Eſdrianorum, quos jam diximus. *Et Primus*, inquit, *verſatur circa priores Scripturæ ſacræ libros, quos Pentateuchum appellant, quorum myſteria Cabaliſtica pandit & explicat, collectore Rabbi Levi de Recineto, vulgo Recanati, Italo. Incipit, ex ſententia Doctorum noſtrorum: Finit, Ædificans Ieruſalem Dominus diſperſiones Iſrael congregabit. Secundus eſt, De Scientia Animæ rationalis divina, merè ſpeculativa, inſtauratore Rab. Eleazar Katon, id eſt Juniore Germano. Incipit, decimo ſeptimo. Finit, ſubjuncta ſunt ſemper in ſeculum ſeculi facta. Tertius eſt, de variis hominum Gradibus, exſcriptore Rab. Scem Tob Ben Joſeph, Ben Phallachera, Hiſpano. Incipit, Liber Graduum Rabi Scem Tob; Finit Corponat in Sapientiam meam.* Expreſſiùs autem de Libris illis Ebraicis ab Ezra ſcriptis ac à ſe magno comparatis pretio loquitur J. Picus quaſi ipſos habuiſſet, nec Rabbini alicujus Itali, Germani aut Hiſpani, id eſt nuperi tantùm, collectiones. Majoris quidem multò Primum facit quàm reliquos binos. Sed, niſi nimium fallor ego, Primus ille haud omninò alius eſt quàm Recanatenſis ille (id eſt Ricinenſis) quem annis abhinc 130 Venetiis mandavit typis Daniel Bombergus, id eſt בשנת רׄפׄגׄ לפׄקׄ *in anno* 283 (Judæorum) *juxta computum minorem*, id eſt 1523 Chriſti. Verum quidem eſt; impreſſum illum non illic vocari *Levi de Recanati*, ut Gaffarello Recanatenſis ille nominatur, ſed חכם הקדוש ר׳ מנחם דרקנאטי זצ׳׳ל *Sapiens Sanctus R. Menahem de Recanati, memoriæ benedictæ.* Titulus autem eſt, פירוש על התורה על דרך האמת *Expoſitio ſuper Legem, juxta viam veritatis.* Adeóque commentarius eſt in Pentateuchum, ut Levi illius opus ſit, arcana Legis & doctrinam Cabaliſticam maximè tradens, quod & præfatur Jacob Bar Chaiim Ben Adoniah Ebræus qui per Bombergum edidit. Et revera, eadem ſatis quidem ipſiſſima exhibet quæ pauculis è ſuo MS. dedit Gaffarellus, modo cautiùs temperes aliquot quæ de Chriſtiana religione velut illic ſæpiùs reperta injecit ille. Idem heic habetur Paraſcharum ordo, commentarius de eiſdem rebus idem, citatis ſæpiſſime libris illis de re Cabaliſtica celeberrimis vetuſtiſſimiſque *Sepher Zohar*, & *Sepher Bahir* (cujus autor dicitur R. Nehonia Ben Hakkana, ſcriptor ante Chriſtum) præter *Rabboth* Pentateuchi. Notat item Gaffarellus ad finem Deflorationis ſuæ è commentario Recanatenſis ſui in Deuteronomium, qui terminatur parashâ libri nona ſeu penultima, *decimam particulam* (ſeu parasham) *autorem morte præventum inexplicatam reliquiſſe*, quod itidem ipſiſſimum ab editore ſubjungitur. Monitum etiam Gaffarelli de Initio & Fine, edito omninò conſonum eſt. Ita enim incipit, בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ לפי דעת ר׳׳ל וגו׳ *In principio creavit Deus Cœlum & Terram. Ex ſententia Rabbinorum noſtrorum, piæ memoriæ &c.* Eiſdem etiam ſyllabis fini-

[i] Pariſiis 1651. in 8.

finitur quibus codex ille Gaffarellianus, ובנה ירושלם ״ נדחי ישראל יכנס *Ædificans Ierusalem dominus congregabit dispersiones Israel*, quod è Psalmis citatur [k]. Non igitur videtur dubitandum quin *Levi* pro *Menahem* casu aliquo in libro illo substitueretur, nec alius fuerit ab edito. Certe memorat libros illos Cabalisticos Joannes Picus, nec semel, quasi ipsos Esdræ seculi commentarios, quos sibi pretio summo comparasset, nec alios, innui vellet. Atqui Liber ille Ricinensis circa ducentos ante Pici obitum annos conscriptus est. Tunc enim floruit Rabbi Menahem ille, דרקנאטי *de Recanati*, librúmque illum suum alióśque composuit, ut testantur R. Gedaliah Ben Jechia [l], David Ganz [m], alii ex illis obvii. Et R. Gedaliah expressim etiam adjicit eum morte præventum postremam Deuteronomii parascham inexplicatam reliquisse. Citatum memini aliquoties, Munstero in Notis ad Pentateuchum, Joanni Drusio, in Præteritis, alibíque. In Bibliothecæ Buxtorfii patris, editione utraque, legitur, רקנאט *Rakanat. Author R. Menachem Rakanatensis, qui scripsit librum Rakanat, & est Perush super Secreta legis, quæ scripsit Rambam, Venetiis anno* 283, *Christi* 1523 *in* 4°. qui planè idem est cum edito, quem diximus. Et Plantavitzius ejusdem sequax [n] רקנאט או ספר רקנאט· *Rekanat, seu liber R. Menachen* (pro Menachem) *Rechanatensis. Complectitur liber iste secreta legis quæ scripsit R. Moses Ægyptius excusus Venetiis.* Undenam verò adjectum heic fuerit, R. Mosis nomen, aut in illo Buxtorfii Rambam, nondum satis didici. Iam an ex Esdræ fuerint libris 70, hic cæteríve ibi bini à Gaffarello sic deflorati, viderint perspicaciores. Liber autem ille *Recanati* aliquoties à Conrado etiam Gesnero, centum amplius abhinc annis, ut impressus, memoratur. *Menahem* [o] *Iudæus scripsit in legem Mosis; &* [p] *Recanati* (*videtur scriptum esse Rabi Manahem à Ricanato in Pentateuchum*) adjecto pretio, quo venalis erat Venetiis, 4 *libris*; & [q] *R. Menahem à Ricanato dogmata Cabalistica* & [r] *Cabalistica dogmata R. Menahem à Ricanato.*

[k] Psalm. 147. 2.

[l] In Shalsheleth Hacabala fol. 61 & 62.

[m] In Tzemach David, Millen. 6. anno 50.

[n] Bibliotheca Rabbinica §. 645.

[o] Bibliothec. pag. 510.

[p] Pandectarum lib. 1. tit. 21. fol. 42. col. 1.

[q] Fol. 41. col. 2.

[r] Lib. 20. tit. 2. fol. 15. col. 4.

VIII. In Catena Talmudica Traditionis Receptionísque insequentis, usque in Gentis Synedriorúmque in Terra sancta satis legitimorum Excidium, in hujusmodi exhibetur nominum Principum & Patrum Synedrii Magni facie.

I.	*Jose Ben Joazar Tzeradites.*	*Joseph Ben Jochanan, Hierosolymitanus.*
II.	*Iehosuah Ben Perachiah*	*Nithæus Arbelites.*
III.	*Iehuda Ben Tabai*	*Simeon Ben Shatach.*
IV.	*Shemaiah*	*Abtalion.*
V.	*Hillel*	*Shammai.*
VI.	*Rabban Iochanan Ben Zacai*	*Rabbi Simeon Ben Hillel.*

VII. *Rabban*

VII. *Rabban Gamaliel Simeonis filius.*

VIII. *Rabban Simeon R. Gamalielis filius*, in ipſo excidio Urbis ſub Veſpaſiano, peremtus.

IX. *Rabban Gamaliel Simeonis filius.*

X. *Rabban Simeon Gamalielis filius*, quocum fuit *Rabbi Nathan Babylonius* [s] אב בית דין *Pater Synedrii.*

XI. *Rabban Jehuda Haccados*, *Simeonis filius*, quem etiam Patrem Synedrii Gamalieli fuiſſe exiſtimatum eſt [t].

XII. *Gamaliel Jehudæ F.*

XIII. *Jehuda Gamalielis filius.*

XIV. *Hillel Jehudæ F.*

XV. *Gamaliel Hillelis F.*

[s] Juchaſin fol. 43, 2.
[t] Ibidem.

De primo heic jugo ajunt, *Joſe Ben Joazar & Joſeph Ben Jochanan* וב"ד *& Synedrium acceperunt* ab Antigono וב"ד *& Synedrio*, ſeu, ut in Miſna interdum [u], קבלו מהם *acceperunt ab eis*, id eſt, ut nonnulli [x] interpretantur, à Simeone Juſto & Antigono Socæo, aliis pluralem illam locutionem de Antigono & Synedrio ejus tantum capientibus. In idem verò ſatis res ea recidit. Certè exemplaria Miſnæ alia ibi habent non מהם *ab illis* ſed [y] ממנו *ab illo*; alia etiam ſtatim adjiciunt [z] illud מהם, ita ut contextus ſit, *acceperunt ab illo; ex eis verò, Joſe Ben Joazar dixit* &c. In hiſce, ſic incipunt Catenæ ſucceſſores jugati ſeu paria הזוגות dici Magiſtris ſolita. Jugum heic ſecundum וב"ד *& Synedrium ipſorum* dicitur receпiſſe à Joſe Ben Joazar & Joſeph Ben Jochanan וב"ד *& Synedrio.* Ita Jugum tertium וב"ד *& Synedrium*, à ſecundo, & à Synedrio. Quartum (in quo Abtalion vocatur גרי הצדק *Proſelytus juſtitiæ*; inclinante enim, paulò ante excidium, imperio & diſciplinâ priſtinâ Judaicâ, Proſelyti etiam in Synedria, contra mores priſcos admiſſi ſunt) & Synedrium, à Jehuda & Simeone ובית דין *& Synedrio.* De nominibus heic Hillel & Samai, conſulas Ioannem Druſium [a]. Quintum, ſeu Hillel & Shammai ובית דין *& Synedrium* à Shemaiah & Abtalione, ſeu Iugo Quarto, & à Synedrio. Sextum & Synedrium, à Quinto וב"ד *& Synedrio.* Horum priorum quinque, quilibet aut Princeps erat aut *Pater* Synedrii Magni. Quin exceptis qui numero heic tertio ſic conjugantur, id eſt, Iehuda Ben Tabai & Simeone Ben Shatach, de cunctis unanimes magiſtri pronuntiant reliquis [b], cum, qui priùs nominatur, fuiſſe Principem Synedrii Magni, qui poſteriùs, Patrem. Quod ad Iehudam autem illum & Simeonem Shatachidem attinet; alii hunc Principem, illum verò Patrem, quod & receptius eſt, atque è Gemara Babylonia [c] confirmatur; alii [d] nullum inter hoſce, in recenſione, cæteróſque diſcrimen fuiſſe volunt. Floruit Ben Shatach ſub initia Haſmonæorum & diù poſt. De proximè jugatis ſeu Simeone Ben Hillel & Iochanan Ben Zacai, ſimile non dicitur. Id verum eſt,

[u] Pirke Aboth cap. 1.
[x] Zacuth. in Iuchaſin fol. 16, 1. Et R. Meir Toloſanus in Pirush Pirke Aboth. vide item R. Samuel Oxidenſ. ibidem.
[y] Edit. Manaſſ. Ben Iſrael, aliæ.
[z] Edit. Obadiæ Bartenorii.
[a] Obſervat. 11. cap. 23.
[b] Sepher Juchaſin fol. 16, 1. Obad. Bartenor. ad Pirke Aboth cap. 1. §. 4.
[c] Ad tit. Sanhedrin cap. 2. fol. 19, 1. & vide cap. 14. §. 1.
[d] R. Meir in Juchaſin ibid. & vide fol. 17, 1. & 60, 1. & 67, 1.

Ben Zacai Principem Synedrii fuisse; sed non ante excidium Urbis Templíque sub Vespasiano. Successor scilicet erat (in Synedrio Jamniæ qualicunque) Simeoni Gamalielis I seu Senioris filio in ipso excidio peremto [e], qui numerum heic tenet octavum. Is verò qui jugatus est Jochanani huic, seu Simeon Ben Hillel juxta nonnullos [f] etiam Princeps erat, patríque Hilleli successor proximus. Sed verò (ut ordinem perpetuum Principum, qui receptior est, hucusque texamus) Hilleli principi plerunque successor proximus fit [g] Rabban Gamaliel ejus ex Simeone F. nepos, Senior dici solitus, etiam D. Pauli [h], ut putatur, præceptor. Patrem item Synedrii, dum hic Princeps [i] erat, adjiciunt, Josuam Ben Chanania ex discipulis Jochananis Ben Zacai. Nam etsi serò Jochanan ille Principatum est sortitus, nihilominus non solùm Pater hic Synedrii sed & viri aliquot perquam illustres alii ex ejus schola prodiere. Atque ingens erat illius eorúmque in Lege docenda traditionibúsque avitis propagandis opera, eáque felicissima. Gamalieli Principi illi Synedrii successit ejusdem filius Rabban Simeon qui in Catena *illa* numerum habet octavum. Hunc secutus est R. Jochanan Ben Zacai, non hoc ordine in Catena positus, quæ nempè ad primarios eorum qui ad posteros legis scientiam transmisere (ipsi simul cum collegis discipulisque suis innumeris; quod semper intelligendum) designandos, nec tam ad Principes Synedrii, quà Principes, enarrandos apud Magistros fieri reperitur. Quatuor demum qui succedunt, Rabban Gamaliel Simeonis filius, seu Gamaliel II, Jafnensis item dici solitus, Simeon hujus filius, Jehuda Haccados filius Simeonis, & Hillel hujus filius cum hujus filio Gamaliele ut in Catena, sic in Principatu Synedrii successores fiunt. Nisi interseramus R. Eliæzer Ben Azaria qui dicitur [k], ראש ישיבה בחברת ר״ג *Princeps Consessûs in Societate, seu Collegio, seu Consortio Rabban Gamalielis* primi [l], נשיא ישראל *Princeps Israelis* [m]. Adeò ut ab Hillele Principe (excepto tantùm Jochanan Ben Zacai, & ratione dubii de Eleazare hoc rite habitâ) dignitas illa velut jure hæreditario ad filios nepotésque, juxta Magistros transmitteretur. Summa igitur est, Mosem, Josuam, Iudices insequutos, Eli, Samuelem, Saulem, Davidem, Reges cæteros, Principes fuisse Synedrii Magni, nisi, ut interdum, alii ab eis, mandatam fortè jurisdictionem ac imperium cum dignitatis nomine item, acceperint. Post reditum autem è captivitate Babylonica, usque ad Jose Ben Joazar & Ioseph Ben Jochanan, seu ætatem initia Hasmonæorum antevertentem, Ezram, Simeonem justum, alios fortè quorum nomina nescimus, eandem tenuisse dignitatem. Dein Quinque parium seu Iugorum, quæ insequuntur in Catena, priorem Principem Synedrii fuisse ac posteriorem Patrem [n]. Et de Successione hactenus è Talmudicis ostensa, recolas quæ capite superiore de Principibus quandoque summotis variatimque constitutis monentur. Unde palàm evenisse videtur, ut nunc Pontifices summi, gratiâ dominantium pollentes, nunc Reges ipsi Principum Synedrii Magni locum occuparent, idque eorum ipsorum qui Catenam jam ostensam faciunt. Ut enim illud in Euangeliis de Anna & Caipha Pontificibus, in judicio D. N. Iesu Christi.

e *Vide* Tzemach David *Millen.* 4. *ann.* 810.

f *Juchasin fol.* 66, 2. *ex cap.* 1. *Gemar. Babylon. ad tit.* Sabbath.

g Juchasin *fol.* 20, 2. & 21, 1, & 2. 66, 2. 53, 2. 67, 1. 60. 1. *vide item Petrum Crinitum de Honesta Disciplina lib.* 10. *cap.* 1. & *Buxtorf. Bibliotb. Rabbinic. in* ר.

h *Act. Apost.* 22, 3. *vide lib.* 3. *de Nuptiis c.* 18.

i Juchasin *fol.* 33, 1. 59, 1.

k *Thosfoth apud R. Gedaliam in* Shalsheleth *fol.* 27, 2.

l Juchasin *fol.* 51, 1.

m *Vide* Juchasin *fol.* 38, 2. 51, 2. & Shalsheleth hacabala *fol.* 27, 2.

n *Sed & videsis de Successione hac Samuel. Petit. Observation. lib.* 3. *cap.* 3.

Christi aliisque alibi sedere in Novo, veluti Principis & Patris Synedrii partes agentibus (qua de re plura libro Tertio) prætercam, in judicio capitali illo Jacobi Justi, fratris Domini dicti ac Episcopi Hierosolymitani primi, circa sexagesimum [o] à Christo annum seu Neronis septimo in Synedrio habito, Principatum Synedrii invasisse videtur Ananus, Junior dictus, Pontifex Maximus; quo tempore juxta Catenam Talmudicam superiorem, aut Rabban Jochanan Ben Zacai aut Rabban Gamaliel illum jure obtinebant. Nam ubi Josephus judicium illud narrat, ait [p] quod Ananus ille homo crudelis, utpote ex secta Sadducæorum, ὅπερ εἰσὶ περὶ τὰς κρίσεις ὠμοὶ παρὰ πάντας τοὺς Ἰουδαίους, *qui in judiciis reliquos Judæos cunctos severitate superant*; mortuo Festo Præside, atque in itinere detento adhuc successore ejus Albino, Hierosolymis, καθίζει Συνέδριον κριτῶν, *congregari fecit, convocari, Synedrium Judicum* (Ruffinus, *Concilium fecit judicum*; Genebrardus, *il fit assembler les Iuges*) καὶ παραγαγὼν εἰς αὐτὸ, *introducens*, aut *introduci faciens in illud* Jacobum illum aliósque aliquot (ubi malè Ruffinus, *& quosdam deducens ad semetipsum*) ὡς παρανομησάντων κατηγορίαν ποιησάμενος παρέδωκε λευσθησομένους, *ut in legis violatores accusationem instituens* (Ruffinus, *quasi contra legem agentes accusans*) *tradidit lapidandos*. Ubi explicatius in versione Genebrardus, *les accusa d' avoir commis quelque crime & blaspheme contre Dieu, & donnant sentence de mort les fit lapider*. Blasphemi enim pœna forensis Lapidatio. Et Christianum tunc se illic profiteri, erat velut Blasphemum esse. Ita historia illa de Judicio Jacobi illius Justi simpliciùs narratur à Josepho; sed ab aliis illo recentioribus, adeò incrustata est, ut nec forense judicium illud, seu pœna forensis aut Synedrialis videatur, sed nescio quod è pinna Templi præcipitium, qua de re consulas quæ habent Eusebius [q] in Historia Ecclesiastica & Hieronymus [r] ex Hegesippo, Georgius Syncellus [s], Cedrenus in Nerone, Freculfus [t], alii, præter Martyrologia, Romanum, Hrabani ac alia [u]. Sed demùm adeas Josephum Scaligerum [x] ad Eusebii Chronicon Latinum, ubi tantùm legitur, *à Iudæis lapidibus opprimitur* (Græca ibi tantùm Ἰουδαῖοι κτείνουσι *Iudæi interficiunt*) cui consonus Eutychius Patriarcha Alexandrinus. Ille [y] ورجموه بالحجارة حتي مات *Lapidibus donec moreretur impetitum interfecerunt*. Certe qui *præcipitatum* eum simpliciter ajunt [z] non inde à forensi pœnæ recedunt modo, quo neutiquam omninò è pinnis templi, sed ex loco solo editiori præcipitabantur lapidandi, ut superiùs est etiam ostensum. Illud autem, Anani & Synedrii sui; adeò omnibus in urbe bonis & legis studiosioribus displicuit, ut missis ad Agrippam Regem clam nunciis rogaverint, mandarent Anano ne quid tale posthac ageret. Nam ne nunc quidem rectè egisse. Etiam eorum nonnulli Albino Præsidi ab Alexandria adventanti occurrentes, διδάσκουσιν ὡς οὐκ ἐξὸν ἦν Ἀνάνῳ χωρὶς τῆς ἐκείνου γνώμης καθίσαι Συνέδριον, *docuerunt non licuisse Anano sine ipsius consensu* (malè legitur, in hoc apud Georgium Syncellum [a] excerpto, χωρὶς τῆς αὐτῶν γνώμης, *absque eorum consensu*, Ruffinus, *præter illius*, utpote Præsidis, *voluntatem*; & Genebrardus, *sans son consentement*) *facere Synedrium*. Unde etiam Albinus, in itinere versus

o *Videsis Baronium tom. 1. ann. 63. §. 3.*

p *lib. 20. cap. 8.*

q *Lib. 2. cap. 23.*

r *De scriptoribus Ecclesiasticis in Iacobo.*

s *Pag. 337.*

t *Tom. 2. lib. 1. cap. 13.*

u *Ad Cal. Maji, & Græc. Men. ad Octobris 23.*

x *Num. 2077. vide item Chronic. Alexandrin. pag. 581 & 585.*

y *Pag. 336.*

z *Notkerus in Martyrologio ad Cal. Maji.*

a *Pag. 339.*

ſus Hieroſolyma, ex eorum dictis perſuaſus, iracundè ad Ananum ſcripſit, λήψεσθαι παρ' αὐτοῦ δίκας ἀπειλῶν, *daturum eum ſibi pœnas minitans.* Etiam Pontificatu, quem obtinuerat tribus menſibus, privavit eum Agrippa, ſuffecto Jeſu Damnæi filio, aliiſque poſteà, quorum, in Catena, nullus. Hinc non ita obſcurum eſt, Romanorum Præſides & Reges illic à Romanis tunc ſubſtitutos, in Synedrium illud ſummam exercuiſſe poteſtatem, etiam & Principem ejuſdem pro eorum arbitratu, ſuffectum, mutatum. Vix enim eſt ut non credamus, jure qualicunque illic tunc temporis admiſſo, Ananum illum, ut Principem Synedrii, illud convocaſſe; utcunque, non citra Præſidis Regiſque aut alterutrius conſenſum, celebrandum. Et de Regia tunc heic poteſtate, veſtigium eſt inſigne, in hiſtoria quæ apud Joſephum ibi ſequitur de Leviticæ tribus hymnodis, qui πείθουσι τὸν βασιλέα καθίσαντα συνέδριον, φορεῖν αὐτοὺς ἐπίσης τοῖς ἱερεῦσιν ἐπιτρέψαι λινῆν στολὴν, *perſuaſerunt Regi* (Agrippæ) *ut, facto Synedrio, eis concederet uſum ſtolæ lineæ, perinde atque Sacerdotibus eſſet.* Et dein, ὁ βασιλεὺς μετὰ γνώμης τῶν εἰς τὸ συνέδριον ἐπιχωριούντων συνεχώρησε τοῖς ὑμνῳδοῖς ἀποθεμένους τὴν προτέραν ἐσθῆτα, φορεῖν λινῆν οἵαν ἠθέλησαν, *Rex cum conſenſu eorum qui in Synedrium venerant* (Ruffinus, *cum voluntate eorum qui Concilio præſidebant*, Genebrardus, *le Roy ſelon l'arreſt du conſeil*) *hymnodis conceſſit ut depoſitâ veſte, antè eis uſitatâ, lineâ, ut voluerant, uterentur.* Convocat heic Synedrium Agrippa, atque aut ut Princeps adeſt, aut ſuffragia eorum, pró jure tunc Regio, ita moderatur.

IX. Atqui & id interim verum eſt, Magiſtros veteres haud dicere vereri, ſecundum, in ordine proximè allato, Principem, ſeu Joſuam Ben Serachiah, fuiſſe Magiſtrum ſeu Præceptorem D. N. Jeſu Chriſti, ejúſque in Ægyptum fuiſſe comitem [b]. Ita etiam Abraham Ben Dior in libro Cabalæ & Zacuthius. Undecunque figmentum hujuſmodi hauſerint illi, id certum eſt, Ioſuam hunc, tempore Simeonis Ben Schatach Diſcipuli & Succeſſoris ejus, id eſt ſub Ioanne Hyrcano, Haſmonæo, floruiſſe, ſeu circa annos ante Chriſti natales centum quinquaginta. Et dum illuc ineptè Chriſtum noſtrum retrahunt, Chronologóſque etiam noſtros qui aliter eum collocant, ex ſuorum autoritate, ſatis refellere ſe exiſtimare [d] audent, ridiculè ſimul Ioſuam hunc, qui tunc floruit, præceptorem & comitem in Ægyptum Ieſu Chriſto faciunt.

b *Videſis Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *fol.* 107, 2. & *ad tit.* Sota *cap* 9. *fol.* 47. 1.

c Juchaſin *fol.* 16, 1 & 139, 1.

d *Vide Abraham Ben Dior in Cabala.*

X. Habentur quidem in Catena Traditionis Legis oralis nomina alia, velut Synedrii Magni alicubi in Terra ſancta Principum, qui & Patriarchæ Iudæorum dicti, uſque in Hillelem Iehudæ poſtremi filium ejúſque filium Gamalielem adeóque in annum quaſi 430 à natalibus Chriſti, ſeu Valentiniani tertii imperium. Et de ſeculis eorum, quos nominavimus præcipuorum accuratiùs egit, è Rabbinis, Samuel Petitus in Obſervationibus [e]. Ab excidio autem Urbis ſub Veſpaſiano, anni ſunt 360. Cùm autem poſt Urbis illud Templíque excidium, nullibi Iudiciis Capitalibus locus in Republica Ebræorum illa qualicunque, non-

e *Lib.* 3. *cap.* 3.

nondùm pro penitùs excisâ sumtâ, maneret, eò quòd locus Synedrio Magno, ad templum, proprius (juxta superiùs ostensa) esse desierat, cùm etiam, ut antè in Migrationibus liquet, post excidium illud Urbis, alibi in Palæstina, Syncdrii Magni, atque ut verisimile est aliorum illic, prout dominantium arbitrium variatìm permitteret, facies ejusmodi haberentur ut, exceptis capitalibus, causas omnimodas, secundùm leges suas definirent; cùm item annis ab excidio illo ampliùs Qinquaginta, seu sub Adriano Augusto, tum *reliquiæ illæ Civitatis quæ manserant* [f], deletæ sint, tum *Judæorum gens catervatim cæsa, ita ut Iudææ finibus pellerentur* [g] (qua de re consulas etiam quæ superiùs attulimus [h]) adeò ut Synedriorum eorum illic Intermissiones Cessationésque necessariò & tunc temporis & posteà, pro Romanorum libitu satis vario, consequerentur; certè utcunque Continuatio ejusmodi Synedrii Magni ejúsque Principum Successio antè tradatur, intelligenda nihilominùs ita est solùm, ut tum deminutionis ejusdem, etiam ex ipsâ Ebræorum disciplinâ, Imperii & Jurisdictionis eminentioris circa Capitalia versantis, tum Cessationum intermissionúmque subinde intervenientium ratio omninò habeatur. ¶Observatum esse (quod obitèr memorare heic liceat) à nonnullis, Synedrii Magni initia, Areopagi apud Athenienses institutioni, seu Judiciis illic primis, quasi æqualia fuisse; superiùs monitum est. De Origine illa ibi plura. Sed verò si id omninò dignum sit quod advertatur, non indignum fuerit, Areopagi etiam finem cum splendoris & pristinæ amplitudinis illius Synedrii Magni singulari occasu illo, qui, per excidium Urbis Templique, adeóque capitalium Judiciorum omnimodam illic cessationem, evenit, conferre. Cessatio illa ad Vespasiani tempora attinet. Is autem ut aliis Græciæ regionibus ita Achaiæ (in qua Athenæ cum Areopago suo quem usque in Apostolorum tempora cum Jurisdictione durasse illic ex Actis [i] scimus) *libertate adempta, in Provinciarum formam redegit*, ut ait Suetonius [k], unde etiam tantundem notat Joannes Meursius [l]. Quanquam verò patriâ sic pulsi erant, & planè tam Gens illic, Civitas, ac Respublica eorum qualiscunque quàm Urbs jam diruta erat, attamen ex accepto cœlitùs Terræ sanctæ dono promissísque divinis ac restitutionis spe, quoties, per annos quos diximus, patriam quomodocunque insidendi facultatem undecunque redipiscerentur, Synedria sua, quà potuere instaurabant, quasi Genti illi, quà ex Originariis, quà è Proselytis Justitiæ conflatæ, licet devictæ, ac funditùs dirutæ, atque in universalem Victoris acquisitionem absorptæ, ejúsve parti illuc redeunti, jus interim nunquam non remansisset suos ibi, more suo, regendi, adeóque Synedria habendi, judiciáque, nec capitalia, nec à Romanis illis interdicta exercendi (ídque velut ex primæva & Mosaica disciplina) etiam & Decreta, quibus sui obligarentur, illic ferendi. Exempli gratia, exciso sub Vespasiano, Templo, adeo ut functionum illic sacrarum usus restaret nullus; Decrevere nec Levitis nec Sacerdotibus dein persolvendas esse pecorum Decimas. R. Abraham Zacuthius, ubi [m] loquitur de R. Elcazar Ben Azariah Sacerdote (de quo paulò antè) quem ditissimum fuisse ait, adjicit, שהיה נותן למלך ו״נ אלפים עגלים ממעשר בכל שנה ואינו זה במעשר.

f *Hieronym. Epist. 129. ad Dardanum.*
g *Idem in Danielis cap. 9.*
h *Cap. 7. §. 6.*
i *Cap. 27, 19.*
k *In Vespasiano cap. 8.*
l *In Areopago. cap. 3.*
m *Juchasin. fol. 38, a.*

מעשר בהמה כי אחר החרבן גזרו שלא יוציאו מעשר בהמה שלא יבא לידי תקלה וכשהיה בן י"ח שנים לפחות היה ה' שנים אחר החרבן *Quotannis illum donasse Regi 1300 vitulos è Decima, quæ neutiquam erât Decima pecorum. Nam post excidium decrevere ne quis solveret Decimam Pecorum, ne scilicet inde* (tunc) *oriretur offendiculum. Et quando is annum agebat circa octodecimum, transierat annus ab excidio quintus.* Sic ille. Alia ejusmodi, è re nata, decernebant Synedria illa tunc temporis Magna, quæ velut illorum, quæ diù ante excidium obtinuerant, Umbræ. *Illic* etiam Ritus suos suorúmque ac disciplinam sacram quanta qualisque cum Templo non evanuerat, ordinabant, atque ad Noviluniorum, festorúmque, aliorum item, observationem legitimam, illic ex more veteri (de quo nos alibi [n]) fiebat Intercalatio annorum ac mensium, quæ è phasi lunari varia, sub initia cujuslibet mensis præstituebatur, atque ob summam erga Synedrium ibi ejusmodi qualecunque Magnum reverentiam, à gente passim, quà fieri potuit, etiam tunc dicitur fuisse observata. Sed verò tandem, Rabban Hillel qui tertius erat Principum illius nominis & Jehudæ filius, qui locum superiùs occupat decimumquartum ac collegæ sui, cùm non immeritò dubitaretur, ne Synedrium ejusmodi qualecunque, intra Terram sanctam, per dominantium libidinem impeditum, prorsus tandem funditùs periret, neque extra Terram ritè eam in rem haberi omninò quiret, calculum Annorum & Mensium Astronomicum ex cyclo illo decemnovennali composuit certiorem, quo postmodum usi sunt Ebræi; adeo ut dein phasi lunari seu Synedrio alio, ad temporum ac festorum rationem exhibendam, opus non restaret; cùm nimirùm id quod sic ab Hillele illo collegísque suis præstitum est, incertioris antè calculi usum faciliùs multò, idque ex autoritate tunc Synedrii illius qualiscunque, passim suppleret. Neque, ut videtur, aliam ob causam sub id tempus, præter calculi rationem, è qua sacra pleraque ritè ordinabantur, usum Synedrii illius adeò fuisse necessarium existimabant ipsi. Jam verò dum quod diximus enarrant, adjiciunt [o], ואחריו לא היה בית דין עיר & *post eum* (Hillelem illum) *Domus Judicii* seu *Synedrium ampliùs non erat.* Sic illic Abraham Zacuthius, & R. Azariah [p], David Ganz [q] alii, quod dum pronuntiatur ad hunc modum intelligendum est. Non, quòd usque ad tempora illa durâssent Synedria alicubi ex lege & moribus avitis satis undiquaque integra ac legitima; sed quòd, cùm hactenùs Umbra illa Synedrii ad Intercalandi munus (quod quidem amplissimum erat) usque in Hillelis illius tempora, nec sine intermissionibus durâsset etiam illam jam ita evanuisse ut diutiùs ne quidem ejusmodi ulla dein haberetur. Scimus quidem Synedria qualiacunque postea etiam habuisse Judæos [r], in Palæstina, ex indulto Cæsareo sibi permissa, uti & in regionibus [s] aliis [t] (ut Suræ, Pombodithæ, Nehardææ, alibíque) ex aliorum principum indultu. Sed horum nulla habita ne quidem qualia illa sub Hillelis tempore & antè, nedum qualia diù ante Excidium, quæ reverà sola fuere legitima. Atque extra Terram, dominantium libitu Imperium & Jurisdictio eorum diversimodè coercita, perangusta erat ac incerta, & Scholarum illustriorum potius faciem ac potestatem quàm Curiarum induebat.

n *Lib. de Anno Civili vet. Ebræorum. videsis Joseph. Scalig. Canon. lib.3 pag.277.*

o Juchasin *fol. 90, 1.*

p *In* Menor Enaiim *Tract. 2. cap. 25 & 40. & vide Guil. Vorstium Observat. ad* Tzemach David, *pag. 19:. lib. not. de Anno Civili Ebræorum cap. 17.*

q *Cap. 15. §. 10.*

r *C. tit. de Judæis l. 17.*

s *Videsis notas Constantini L'Empereur ad Benjamini Tudelensis Itinerar. p. 190 &c.*

t Se!er Olam Zota, *propè finem.*

ebat. Longævi videntur Principes illi. Patriarcharum etiam nomine insignes. Nec quidem videtur dubitandum quin Hillel ille qui numerum suprà occupat decimum quartum, seu enneadecaeteridis Iudaicæ autor, is ipse fuerit quem Iulianus Augustus appellat [u], τὸν ἀδελφὸν Ἴȣλον τὸν αἰδεσιμώτατον Πατριάρχην, *Fratrem Iulum* (in quam vocem ut molliorem ac Græcis notam degeneraſſe puto, ut fit, Hillelem) *Patriarcham illum veneratione digniſſimum*; ubi Ἰȣδαίων τῷ Κοινῷ, *Iudæorum Communi*, universis eorum, interdicit, ut alii postmodum [x] Imperatores, Coronarii auri, quod exigere soliti sunt Patriarchæ illi seu Principes, solutione. Postremum autem in Catena, seu Gamalielem Hillelis filium eundem fuiſſe existimo, cum Gamalielo, cui ab Honorio & Theodosio juniore Augustis, anno Christi 415, demti sunt *codicilli* [y] *honorariæ præfecturæ: ita ut in eo sit honore, in quo ante præfecturam fuerat; ac deinceps nullas condi faciat Synagogas.* Neque alius, puto, is cujus meminit Marcellus Empiricus [z]; *Ad splenem remedium singulare quod de experimentis probatis; Gamalielus Patriarcha proximè ostendit sic, Lapidis Asii unciam unam, semis visci quercini &c.* Neque diversos Gamalielos hosce fuiſſe rectè censet Claudius Salmasius [a] ad Vopiscum, ubi vir summus qui antè ad eundem scripsit ne quidem pro Iudæo, sed Pagano, illum Marcelli fidentiùs sumserat. De Synedriis autem illis per tot annos post Excidium Urbis Templique, etiam Civitatis Ebræorum seu Reipublicæ, quasi omnimodam extinctionem, intra Terram utcunque habitis, advertendum est, ipsos neutiquam admisiſſe, sicut Gentes alias [b], jus illorum à quibus devicti sunt ejusmodi unquam fuiſſe, ut universa illic aut aliqua Territorii pars, utpote à Numine ipsis donata, ita concederet victoribus, ut ipsorum jus reverà inde minueretur. Perpetuum sibi utcunque excisis, quasi deletis, jus illic pristinum, ut divinitùs sibi debitum, vendicarunt, spretóque victorum jurisque armorum prætextu, restitutionem tum Gentis illic tum Synedrii sui Magni Tiberiade; ubi ultimum, juxta ante dicta, sedes suas habuit, hactenus frustrà expectârunt. Spémque illam nunc è Scripturis suo modo eliciunt, nunc etiam ex Astris, dum & Infortunia & Calamitates suas & Redemtiones, hasce maximè ex Conjunctionibus Iovis & Saturni redeuntibus Magnis in Aquarium, illas ex eisdem in Pisces revertentibus pendere volunt; qua de re ampliter egit Aben-Ezra in *Redemtione Israel*; ut citatur Petro de Alliaco (neque enim ipsum vidi) in Elucidario Astronomicæ concordiæ cum Historica & Theologica veritate. Tale sanè fecit de secta sua aliisque Albumasar Mahumedanus [c], uti etiam Rogerus noster Bachonus [d] Minorita, aliique. Scilicet Territorium illud, à quibuscunque jure armorum ac victoriæ insessum, & Gentem Israeliticam & ejus statum atque Leges Mosaicas avitásque ita perpetuò simul illic copulari debere semper existimarunt, ut nullo pacto, nullo jure humano, eorum discidium legitimum illic fieri posse, sibi certi fuerint. Unde sanè etiam oborta illa apud veteres, de eis *victis victoribus* interim *leges dantibus* [e]; paſſim nempè leges tam circa Sacra quàm Profana (quâ potuerint) avitas retinentibus, Hierosolymorúmque urbem & Palæstinam jure utcunque armorum captam, sibi nihilominùs, velut titulo nunquam

extin-

u *Epist.* 25.

x *L.* 14, 17 & 29. *Tit.* 8. *lib.* 16. *C. Theodos.* & *l.* 17. *tit. eod. C. Justinianea.*

y *C. Theodos. ibid. l.* 22.

z *De Medicamentis c.* 23.

a *Pag.* 454, 5.

b *Vide si vis Fr. Hotoman. Quæst. Illustr.* 5. *Alberic. Gentil. de Iure Belli lib.* 3. *cap.* 5. *Hugon. Grotium de Iure Belli lib.* 3. *cap.* 6. &c.

c *Tract.* 1. *de Magnis Conjunctionibus Different.* 4.

d *In Epistola ad Clement.* 5. *MS.*

e *Seneca apud Augustinum de Civitate Dei lib.* 6. *cap.* 11.

extinguendo, aut qui perire non possit, ut suam arrogando. Cui consonum illud Rutilii [f],

Victorésque suos Natio victa premit.

contrà quam faciunt aliæ per Orbem Terrarum Gentes, quibus in Jus Belli, fermè ut in Hæreditarium, consensum est. Illi autem, belli jure omninò nullo obstante, & Palæstinam illam ut sibi vendicant debitam, & omnia illic à majoribus suis exercita jura ut illic jure renovanda, decernunt, adeóque Reipublicæ veteris faciem (cujus Synedria jam ostensa pars magna) tam circa Sacra quam Profana illic denuò exhibendam. Sed & de perpetuo suo quod ibi obtendunt jure plura ad finem libri Tertii, ubi initur Disquisitio de eo quod est, Si Christianismum tempore Christi aut Apostolorum amplexata fuisset Gens illa seu Respublica Ebraica Palæstinam insidens, adeo ut qui rebus præessent, atque ita Synedria ipsa Christiana facta fuissent, & sui saltem interim juris, Utrum eadem ipsa Reipublicæ sacræ facies adeóque Synedriorum, tam circa Sacra Christiana (quæ jam, ex ritualibus Judaismi veteris à Christo perimpletis, in eorum locum ibi sic successissent) quàm Profana, retinenda, ídque necessariò, fuisset. Illud quidem penitiùs & cordatiùs perspectum, forsan momenti fuerit gravissimi. Quanquam enim, per annos aliquot, statum suum veterem quadamtenus & variatim illic retinuerint & tandem funditùs deletus fuerit populus illic Judaicus ejúsque Civitas seu Societas civilis, non aliter atque Urbs ipsa penitùs destructa (quod si non à Romanis factum fuisset, existimat Flavius Josephus [g], ipse Judæus, & è primoribus, immanem Hierosolymitanorum suorum reliquorùm gentis impietatem omninò tunc exacturam fuisse, ut aut terræ hiatu absorpti fuissent, aut diluvio periissent, aut incendio, instar Sodomæ) nihilominùs, ut in aliis ejusmodi fieri assolet, Disquisitioni locus satis tempestivus & idoneus, ex suppositi quod diximus ratione, relinquitur.

XI. In superiùs allatis & Principum & Collegarum Synedriorum adeóque eorum qui Judiciis quomodocunque apud Ebræos præessent, Qualitas legitima particulatim satis ostensa est. Unde etiam de Sceptro apud Judæos, de quo disputationes sunt obviæ, continuato, est facilius dijudicare. Scripserat quidem Vir summus [h], *Apud Judæos mansit sceptrum in Synedrio* (Magno) *usque ad confiscationem* [i] *Archelai*, quæ Christi natales paulò antevertit. Ita in editionibus Parisiensi 1625 & Amsteldamensi 1631. Sed in recognita annotatísque aucta ab auctore Amsteldamensi 1642, corriguntur verba illa *usque ad* in *etiam post*, ut quidem postulat res ipsa. Cum verò sint aliqua alia non ita contemnenda, nec satis antè adversa, quæ jam ostensis aut refragentur aut refragari saltem nimis videantur, ídque tam apud Ebræos quam Christianos scriptores, etiam celebres; de eis veluti in Spicilegio monere heic visum est. Rabbi Eliæzer Ben Jacob ad legem illam [k] de urbium intervallis metiendis ac vitula decervicanda ubi homicida ignorabatur (de qua plura libro Tertio) *egredientur*

Senio-

[f] Itinerarii lib. 1.

[g] Lib. 6. Halos. seos cap. 16.

[h] Hugo Grotius de Jure Belli lib. 3. cap. 15. §. 9.

[i] Joseph. lib. 18. cap. 3.

[k] Deuter. 21. 2.

egredientur Seniores tui & Judices tui, זקניך זה, inquit [l], ב״ד הגדול ושופטיך זה מלך וכהן גדול *Seniores tui innuunt ibi Synedrium Magnum, & Iudices tui Regem & Pontificem.* Neque Rex igitur ei ſic Synedrii pars aut Princeps videtur, neque Pontifex. Quorum utrique, pro vario rerum ſtatu, Principatus ejuſdem in ſuperioribus agnoſcitur. Etiam ſic Judicum nomine, velut Ordinariorum, venit tam Pontifex quàm Rex, idque ut à Synedrio expreſſiùs diſcriminatus. Quin nec illud Joſephi prætereundum. De tribunalibus minorum urbium ob difficultates exortas Synedrium Magnum conſulentibus appellantibúſque locutus [m], συνελθόντες, inquit, ὅ τε ἀρχιερεὺς καὶ ὁ προφήτης, καὶ ἡ γερουσία καὶ τὸ δοκοῦν ἀποφαινέσθωσαν, *& convenientes Pontifex & Propheta & Senatus id quod ſibi viſum fuerit decernant.* Senatus heic pro Synedrio Magno proculdubio ſumitur. Nam & res ipſa ad legem de eo ſacram ſpectat, quod etiam ad Synedriorum Minorum Appellationes reſpondiſſe liquet ex eis quæ fuſiùs ea de re afferimus libro Tertio; quemadmodum & heic ait Ioſephus. At verò cum eo conjungitur heic Pontifex & Propheta, perinde ac ſi bini illi Synedrii numero, ſaltem in ejuſmodi Appellationibus cognoſcendis, neceſſariò ſemper accedere debuiſſent. Quod planè aut Septuaginta quatuor cum Principe Synedros conficit aut Pontificem & Prophetam Septuagintauniuſvirali Synedrio, ſeorſim in decernendo, velut aliud aut conjunctum tribunal duumvirale, opem tuliſſe aſſerit. Quorum utrunque jam oſtenſis nimiùm refragatur. Quod ad Chriſtianos ſcriptores attinet; Carolus Sigonius, enumeratis è ſacris literis aliiſque aliquot ſcriptoribus quibuſdam de Synedrio ſeu Concilio quod tractamus teſtimoniis, *Inivere ergo hoc Concilium*, inquit [o], *ut ex his apparet, Rex cum Principibus populi ac LXX Senioribus populi & Pontifex cum Principibus Sacerdotum & Scribis id eſt legis doctoribus, ut perſpicere liquet ex Euangeliis ubi agitur de Iudicio Chriſti. Voco autem Principes populi duodecim principes tribuum, qui Regi aſſidebant. Seniores verò ipſos quos dixi LXX populi Senatores.* Sacerdotum autem Principes eos heic vocat qui claſſibus Sacerdotum viginti quatuor præerant. At verò ita vult, ni fallor, præter LXX qui è tribubus promiſcuè electi, ex Moſaico inſtituto, cum Principe integrum conficerent Synedrium Magnum, neceſſariò ſemper acceſſiſſe Pontificem, Tribuum principes duodecim & Sacerdotalium etiam claſſium principes viginti quatuor. Id quod immane quantum à ſuperiùs oſtenſis diſtat; uti etiam ejuſmodi alia non ex Ebræorum commentariis moribúſque deſumta ſed ſcriptorum Chriſtianorum ingenio excogitata. Unde & illud Thomæ Aquinatis [p], *Ad dubium etiam apud peritos tollendum conſtituit lex, ut omnes recurrerent ad locum principalem à Deo electum in quo & ſummus Sacerdos eſſet, qui determinaret dubia circa caremonias divini cultus, & ſummus judex populi qui determinaret quæ pertinent ad judicia hominum, ſicut etiam nunc per appellationem vel per Conſultationem cauſæ ab inferioribus judicibus ad ſuperiores deferuntur. Unde dicitur Deuteron. 17. ſi difficile & ambiguum apud te judicium proſpexeris & judicium intra portas tuas videris verba variari, aſcende ad locum quem elegerit dominus, veniéſque ad Sacerdotes Levitici generis & ad Judicem qui*

[l] Gemar. Hieroſolym. ad tit. Sanhedrin cap. 2. fol. 19. 1. & Babylon. ib. fol. 14. 2. item Hieroſolymit. ad tit. Sota cap 9. fol. 23. col. 3.

[m] Archæolog. lib. 4. cap. ult.

[n] Deut. 17, 8.

[o] De Republic. Hebræor. lib. 6. cap. 7.

[p] 1a 2æ quæſt. 105. art. 2. ad 7.

fuerit in illo tempore. Hujusmodi autem ambigua judicia non frequenter emergebant unde ex hoc populus non gravabatur. Sic ille; cujus & sequaces [q] sunt non pauci dum inde Pontifici Romano supremam adstruere jurisdictionem enixè laborant. Scilicet Pontificem Ebræorum Principem semper Synedrii Magni fuisse asserunt. Etiam Baronius, *Quod jus naturæ cunctos populos docuit, ac jus gentium ratum habuit, apud Hebræos lex divinitùs lata ampliùs perfectiúsque monstravit; nimirùm ut penes Sacerdotes summa rerum esset. Et licèt aliquando Reges habere cœperint, tamen iidem Reges subjecti erant summo Pontifici, qui suo arbitrio moderabatur Magnum illud concilium Septuaginta duorum Seniorum quod Sanedrin dicebatur.* Id genus ille alia, aliique generis ejusdem habent. Nec minùs fidentèr ipse alibi, *Non tantùm summum Pontificem interesse,* scribit, *consuevisse primúmque locum sibi vindicasse post Septuaginta illos duos* (ita semper in numero impingit) *sed & summum Magistratum illum qui praeesset Concilio dictum Principem Sacerdotum & ipsum tenuisse Principem locum, sicque hos duos summum Sacerdotem & Principem Sacerdotum se habuisse eo consessu ut olim in prima institutione ipsius Moyses & Aaron; non sic tamen ut ante summum Sacerdotem Princeps Sacerdotum assideret sed duobus consessibus dispositis in utrisque lateribus, quisque horum primo loco sederet.* Sic ille. Cæterum hæc atque ejusmodi reliqua superiùs è Magistrorum Commentariis, de Principibus Synedrii Magni ejusdémque corpore allatis reluctantia, partim planè figmenta sunt atque ex reipublicæ Ebraicæ imperitia temerè orta, partim vera; sed, ritè intellecta, neutiquam omninò adversantur. Etiam Vir summus, Hugo Grotius, de Synedrio Magno locutus, *in quo ferme,* inquit [r], *eminebat Pontifex Maximus.* Quod quidem, prout tempora recentiora & jura, ex accidenti sub Hasmonæis, superinducta spectat, verum est. Alitèr sanè nec ipse, ritè utpote è Talmudicis edoctus, agnoscit illic prærogativam legitimam aliquam generi Sacerdotali, nedum Pontifici, ut ex aliis ejusdem superiùs allatis luculentiùs constat. Fridericus Spanheimius cautiùs [s], *In Senatu isto Pontifici summo locus erat, sed quem Sapientiæ deberet, non Dignitati,* אם הוא ראוי בחכמה *si Sapientia conspicuus esset;* quod è Maimonide mox citato sumsit. Atque eo solùm nomine in Principatum Synedriorum evecti reliqui. Jam verò, quod ait in antè memoratis Rabbi Eliæzer de Rege & Pontifice, perinde ac si in urbium intervallis dimetiendis ipsi à Synedrio Magno semper, veluti singulari per se illic jurisdictione gaudentes, disjuncti fuissent, receptissimæ ea de re Talmudicorum sententiæ quam Libro proximo ostendimus, planè adversatur, ideóque rejiciendum. Quod verò habet Josephus de Pontifice, Propheta & Synedrio seu Senatu in Appellationum causa conjungi solitis, adversissimum est (ut non pauca alia apud scriptorem illum) Talmudicorum sententiis, quemadmodum ex eis etiam quæ ostenduntur Libro sequenti facilè ediscitur. Alibi ipse eodem in capite Eleazarum Pontificem ac Josuam & τ̀ γερουσίαν *Senatum* (id est Synedrium Magnum) simùl nec malè memorat, ubi Josua & Senatus Synedrium ejúsque Principem indicant. Quamobrem verò Pontificem Synedrio sic adjunxerit hariolari non est difficile. Ipse scilicet Sa-

[q] *Baronius Annal. tom. 1. ann. Christi 31. §. 10. ann. 34. §. 125. ann. 57. §. 26. ann. 58. § 150. alibi, aliíque perquam obvii. item Bellarm. lib. 3. de Verbo Dei cap. 4. & lib. 4. de Romano Pontifice cap. 1.*

[r] *Ad Matth. cap. 5, 22. pag. 80.*

[s] *Pat. 2. Dubio Euangelico 139. §. 3.*

cerdos ac generi suo, ut nimiùm fieri amat, indulgentissimus vocabula illa *Sacerdotes Levitici generis* [t], & *Sacerdoti qui steterit coram domino*, in lege sacra, pro Pontifice proculdubio sumsit. Qua de re vide tum quæ suprà habemus ubi de genere & Natalibus Synedrorum agitur, tum quæ libro in Tertio eam in rem accedunt. Cur autem Prophetam insuper adjecerit, nondum conjicere quivi. Nec quod habet ille, tantæ autoritatis est ut Talmudicorum heic fidei deroget. Id quod pariter dicendum de eis quæ adversa jam ostensis habent Scriptores Christiani. Portentum est quod vult Sigonius, dum Regem, Pontificem, phylarchos, nescio quos alios præter LXX viros, Synedrio in magno locum habuisse scribit. Nec responsione indiget. Et quod ex Thoma affertur (cui non pauci libentissimè hac in re, tam Reformati quàm Pontificii, assentiunt) error est manifestò ingens, si Talmudicis omninò credendum. In eo scilicet quòd Pontificem perpetuò velut Judicem primarium rerum sacrarum, aliúmque summum judicem rerum civilium facit ex lege illa sacra [u] quæ ad Synedrii Magni Imperium & Jurisdictionem, maximè in Appellationibus, spectat. Reclamant passim Magistri; nullo pacto Pontificem aut Synedrii Principem seu primarium semper aut è Synedrii collegis unum semper fuisse, nec res Sacras ad aliud Judicum genus, Civiles autem ad aliud, ex jure ordinario seu generali, spectasse admittentes; uti nec viri ex Reformatis doctissimi [x] celeberrimique. Et de Principatu ejus, ex Principum successione superiùs allatâ, judicari licet. Ad eum nempè non alitèr atque ad alios hunc attinuisse; extra quàm, ubi aut conjuncto Principatu populi seu Regno cum Pontificatu (ut post Ezræ reditum & sub Hasmonæis potissimùm) Principis Synedrii locum sive occupare pro libitu sive conferre jus factum est Pontificibus ex accidente peculiare, aut ex indultu ac arbitrio dominantium, veluti Romanorum, contra jus patrium, Principes Synedrii fierent, dum ad alios ut pro ritè constitutis habitos (secundum quod in Catena superiùs ostensa continetur) munus illud reverà attineret. Qua de re etiam plura, ex re nata, sub finem libri Tertii, ubi de Jurisdictione & Imperio Synedrii Magni circa Christum ipsum aliósque in Fœdere Novo agemus. Quod autem ad locum ejus inter Synedros attinet; verum quidem est quod habetur in Misna [y], כג״ דן ודנין אותו *Pontifex judicat, & judicatur.* De eo quod dicitur, eum judicari, plura etiam libro sequenti. Judiciis verò exercendis regulariter adeò idoneus habitus est, ut locus ei in Synedrio Magno permitteretur, ínque illud rite cooptari posset, si ei scientia muneri ferendo non impar adesset aliásque talis esset ipse qualem juxta mores patrios neminem rite cooptandum oportuit non esse. Aliter non illi magis quam alteri cuiquam è plebe (quà solus Pontifex erat, nec simul populi Princeps) locus in Synedrio debitus. Maimonidis illud ad mentem veterum, dictum, advertendum; inquit [z], מושיבין כהן גדול אם היה ראוי בחכמה *collocabant* (in Synedrio) *Pontificem maximum, si esset ei Scientia* seu *Sapientia muneri ferendo non impar.* Id est si ejusmodi fuerit, ut juxta mores patrios, etiamsi Pontifex non esset, rite posset cooptari. Totidem ea de re usus est etiam verbis Moses Cotzensis [a]. Neque vestigia ulla mihi comperta sunt apud Talmudi-

[t] Deuteron. 17. 9 & 12.

[u] Ibidem.

[x] Is. Casaubon. Exercit. in Baronium 13. §. 4. &c.

[y] Tit. Sanhedrin cap. 2.

[z] Halach. Sanhedrin cap. 2.

[a] Præcept. aff. 97. fol. 186. col. 3. videsis Petr. Cunæum lib. 1. de Repub. Hebræorum cap. 12.

dicos unde Pontificem ſemper in Synedrio aliquo aut Præfecturâ Juridicâ fuiſſe poſſit quis conjectari. Quod æquè profectò eſt dicendum de Cauſarum illa Diſtinctione, quaſi alii Sacris alii Civilibus cauſis ſeorſim præfuiſſent in Synedriis ullis. Id quod viri quidem docti, alioquin etiam perſuaſionis ſatis diverſæ, temerè interdum ſcriptis pronuntiant, ut antè monuimus. Sed ea de re etiam apertiùs libro agetur Proximo, quo Imperii & Juriſdictionis Synedrii Magni Amplitudo fuſiùs oſtenditur.

Libri Secundi Finis.

Deo Servatori Gloria & Gratia.

CAPITUM
LEMMATA.

CAP. I.

CAP. II.

Cap. V.

Cap. VI.

Cap. VII.

bus

Cap. VIII.

Cap. IX.

Cap. X.

II. *Tem-*

Cap. XI.

Cap. XIV.

VII. Mi-

Cap. XVI.

III. *Tra-*

DE

DE
SYNEDRIIS
Veterum Ebræorum
Liber Tertius & Ultimus.

TYPOGRAPHUS
LECTORI.

PRidie Cal. Decemb. diem obiit V. Cl. Johannes Seldenus; maximo Literariæ Reip. detrimento: quod ſanè ex ultimo hoc ingenii fœtu ſatis conſtat. Abſolverat Vir ſummus libris duobus accuratam Synedriorum Ebraicorum hiſtoriam, deſtinatâ in hunc Tertium *Synedrii Magni Iuriſdictione*: quam cum duplicem ſtatuiſſet, *Iudiciariam* & *Deliberativam*; alteram cap. hujus libri xi exequutus eſt. Cap. 1. Alterius vero generis quatuor cùm eſſent partes, illarum duæ tractantur cap. xii & xiii; Pag. 4. duæ deſiderantur: neque perventum eſt ad illa, quæ de *Conſtitutione Minorum Synedriorum*, quæ de *Novarum Legum ſuperinductione*, quæ inſuper in *Levitici* c. 4. v. 13. dicenda fuerant. Cum enim de Encæniorum apud Ebræos celebratione res eſſet, amplúſque ad diſſerendum de Dedicationum ſacrarum uſu pateret campus: Græcorum Romanorúmque Gentilium ritibus ſolerter explicatis, Cap. 14. cùm dedicandorum apud Chriſtianos templorum Originem liberrimâ, quâ uti ſolet, ſagacitate inveſtigaſſet; Cap. 15. obiter duo quantivis precii *Calendaria* Arabica, alterum *Calcaſendii* Mahumedani, alterum *Coptitarum* Chriſtianorum, reconditioris literaturæ amatoribus exhibet. Non eſt infrequens Vir præſtantiſſimus, pro uberrimâ ſuâ eruditione,

Cap. 16. ne, in Digreſſionibus. Sed, Deus bone, quales illæ! quàm doctæ, quàm utiles, quantâ diligentiâ conquiſitæ, quanto judicio limatæ! Quippe qui rerum divinarum, humanarum, antiquarum, nuperarum, domeſticarum, extranearum, Occidentalium, Orientalium ſcientiſſimus fuit. Cæterùm varios Dedicationum Chriſtianarum ritus dictaturo ne primum quidem, qui de Templorum verſus Orientalem plagam poſitione, tranſgredi conceſſum eſt. Optandum eſt hanc pulcherrimam Diatribam ad umbilicum fuiſſe perductam: cùm verò Mors nobis illam invideat, hæc quæ nos, tam veſtro, *Lector*, conſulentes emolumento, quam noſtro, jam publica facimus, omnibus boni conſulenda ſunt: cordatioribus certè viris & doctioribus gratiſſima erunt, etiam & jucundiſſima.

D E

DE SYNEDRIIS *ET* PRÆFECTURIS JURIDICIS Veterum Ebræorum.

LIBER TERTIUS.

Cap. I.

I. Synedrii Magni Poteſtatis, Imperii, Juriſdictionis, & Dignitatis *tum cum Synedriis reliquis Communis tum eminentiſſima illius quæ ſibi Singularis erat, Deſignatio breviuſcula & generalior.*

II. *De* Actionibus *ibi inſtituendis, quæ itidem in* Synedriis Minoribus *inſtitui perficique quibant, Conſideratio. Earum ibi uſus qualis fermè Actionum ejuſmodi in* priſcis, apud Anglos, Regis *&* Ordinum *Comitiis.*

III. *De* Poteſtate *&* Imperio Synedrii Magni, *aſſertiones generaliores compendioſioreſque Scriptorum aliquot inſigniorum, non* Talmudicorum; *quorum in locis ſuis, ſeorſim teſtimonia adferuntur.*

IV. Alphonſi Abulenſis, *de Imperii & Iuriſdictionis collegarum* Synedrii Magni Primi, *ſub Moſe, ab ea quæ in Synedriis obtinuit ſequentibus,* Sententia ſingularis *& ſatis* mira, *quam & amplexari videtur* Iacobus Salianus.

OStenſa ſunt in Libris ſuperioribus, Synedriorum & Præfecturarum apud Ebræos veteres omnimodarum, ex ipſorum diſciplina, Origo, Inſtitutio, Imperium, Juriſdictio, Conſidendi, Agendi, Excipiendi, in eis Formulæ, Continuatio, Intermiſſiones, id genus alia; exceptis interim Synedrii Magni Poteſtatis, Imperii, Juriſdictionis ac Dignitatis, Amplitudine, Caſibúſque ei ſoli Reſervatis, qui libro huic Tertio, ex inſtituto, deſtinati ſunt. Quod ad Poteſtatem cum Imperio & Juriſdictionem ejus attinet; eæ erant aut Judiciariæ aut Deliberativæ aut, ut fieri amat, Mixtæ. Judiciariæ erant aut veluti:

luti cum Synedriis cæteris seu Minoribus Communes, utcunque Amplitudine ac Dignitate discrepantes, aut Singulares sibíque Propriæ. Communes huic cum reliquis cernuntur in causis tam Criminalibus quàm Civilibus, circa tam Sacra quàm Profana, in Pœnis jure ordinario irrogandis, Interdictis atque Actionibus Judiciisque in Vigintitriumviralibus Synedriis Triumviralibúsque seu apud Judicem illum Unicum מומחה dictum, haberi, institui ac exerceri solitis; de quibus ampliter dictum est libro Secundo. Genus autem Judiciariæ Potestatis alterum, quod sibi singulare habuit Synedrium hoc, partim visitur in Appellationibus recipiendis, partim in Actionibus aliquot, pro actorum libitu, quacunque in Tribu seu Urbe degentium illic sive primò Instituendis sive Instaurandis, & demùm partim in Judiciis quæ, ex natura sui, alio in Synedrio foróve aut inchoari aut perfici ritè nequibant. De Appellationibus atque Actionibus illis mox fusiùs. Judicia autem alia quæ ex natura sui alio in Synedrio ritè inchoari perficíve nequirent, sed sive ob Dignitatem sive ob Difficultatem in Synedrio Magno aut omninò definienda fuêre aut effectu atque executione donanda, in Rerum simùl atque Personarum genere, apud Talmudicos, cernuntur ferè Duodecemplici. Eæ sunt,

a Deut. 17. 12. I. זקן ממרא *Senior*[a] seu *Presbyter contumax*, & Judex Synedrii cujuscunque Minoris, qui à Synedrio Magno ritè per Appellationem, ex Lege sacra, edoctus ejusce placitis reluctaretur.

II. Integra Tribus seu pars ejus major insignísve, atque res Tribuariæ, quatenùs Tribuariæ.

b Ibid. 13, 13. III. Urbs, seu pars ejus major seu insignis, Apostasiæ rea[b].

c Ibid. 1. IV. Pseudopropheta[c].

d Numer. 5, 12. V. Uxor à viro Zelotypo[d] adulterii suspecta; quà scilicet subeundum ei erat per Aquas amaras Examen; sacerdote juxta Legem sacram ritus præstante.

e Levitic. 21, 16. VI. Sacerdotes, de quorum vitiis[e] sive Natalium sive Corporis sive aliis adeóque, an functioni sacræ essent idonei, dubitabatur.

f Deuter. 21, 2. VII. Cadaveris in agro occisi, ubi homicida[f] ignorabatur, à circumjacentibus urbibus distantiæ mensuratio.

VII. Pontifex Maximus, quoties de re capitali in jus esset vocandus, aut novus esset constituendus.

IX. Rex, juxta quosdam.

X. Siclorum seu Pensitationum annuarum, ad sacrificia publica inprimis sustentanda, justæ præstationis cura, earúmque atque rerum aliarum sacrarum aliquot insumendarum ratio; id genus alia.

XI. Temporum calculus, ut Neomeniarum designatio, Mensium & Annorum intercalatio, Sabbaticorum & Jubilæorum ratio.

g Levitic. 16. XII. Disciplinæ sacræ traditio quotannis Pontifici Maximo paulò ante Festum Expiationum[g] seu diem decimum mensis Tisri.

Atque hæc quidem ad Potestatem Judiciariam quæ Synedrio Magno singularis erat

erat referuntur. Alterum autem illud Poteſtatis genus ſeu Deliberativum, vocamus quod non tam Judiciis, juxta leges avitas moréſque receptos, forenſibus ferendis occupabatur (quemadmodum in Judiciariæ quæ indicavimus capitibus) quam in rebus ſive novis planè ſive rarioribus, pro libitu atque juxta deliberandi rationem, ſive admittendis, decernendis præſtituendíſque, ſive rejiciendis, verſabatur. Hujuſmodi ſunt,

I. מלחמת הרשות *Bellum ultroneum* ſeu *arbitrarium.*

II. Sive Urbis ſive Atriorum Templi Ampliatio ſeu Novatio.

III. Synedriorum Minorum per provincias, urbes ac pagos Tribuum conſtitutio ſeu collocatio.

IV. Novarum legum ſuperinductio. Sacrarum item pro re nata interdum moderamen.

Hæc ſigillatim in ſequentibus exequemur; exceptis tamen Tribus Capitibus quæ alibi in noſtris jam locum obtinuere. Eo nimirùm quod eſt de Uxoris adulterii Suſpectæ, per aquas amaras, Probatione, atque, in Judiciariæ poteſtatis capitum recenſione, illi proximo de Sacerdotibus ſive admittendis ad functionem ſacram ſive arcendis, & demum quod habetur de Neomeniarum aliorúmque Temporum & Feſtorum deſignatione. De horum enim Primo, ſatis diximus in Uxore Ebraica[h]; de Secundo in libris de Succeſſione in Pontificatum[i]; de Tertio in Libello de Anno Civili, cujus ratio adeóque omnimodorum, feſtorum, annorum cunctorúmque inde pendentium, quoniam ex Synedrii pendebat definitione ac Judicio, placuit ut libellus ille, velut hujus aſſecla, recognitus ſubjungeretur. Hiſce velut ex Judiciario & Deliberativo genere aut mixtum aut utrique cognatum, accedat munus Synedrii in Sacrificiis Expiatoriis offerendis quoties עדת ישראל *totus Iſraelitarum cœtus*, juxta ſacræ legis[k] mentem erraret; quod tandem etiam libro hoc explicabimus.

[h] Lib. 3. cap. 15.
[i] Lib. 2. cap. 10.

II. Licèt verò ex Poteſtate illa Judiciariâ diffuſiſſima quæ Synedrio Magno competiit (ut maximus enim Circulus minores reliquos omnes, ſeu ut Numerus maximus partes minores & Unitates intra ſe cunctas, ita Poteſtatis ejus Judiciariæ Amplitudo univerſam quæ reliqua erat, in ſe continebat) nulla omninò Actio eſſet ſive gravior ſive levior quæ, ex natura ſui, non potuiſſet ibi inſtitui perficíque, nihilominùs pauca tantùm Actionum genera, ex præſtituto ſibi jure, pro actorum ubicunque degentium libitu, inchoari ibi voluere, de quibus mox[l] plura. Neque ſanè æſtimandum eſt, omnimodas à quibuſcunque Locis & Perſonis illuc deductas, in Deciſionem admiſſas unquam fuiſſe. Sed pro Synedrii hujus arbitrio, ſive rejectas ac Synedriis aliis, etiam Hieroſolymis (ubi bina erant Minora) aliíſve in urbibus pagíſque quæ viciniis ſuis circumſcripta ſunt, relictas, aut, pro eodem itidem arbitrio admiſſas. Niſi enim cauſæ quamplurimæ, nec graviores nec difficiliores, ſive Hieroſolymis ſive alibi per Terram ſanctam ortæ, ad Synedros ſive Vigintitriumvirales, ſive Triumvirales, aut ad Judicem illum Unicum, in Conclavi ſaxeo forſan inceptæ, illinc, ut ad locos commodiores, ſæpiùs relegatæ fuiſſent, imò ſi leviores ſa-

[k] Levitic. 4. 13.
[l] §. 6.

facileſque qualeſcunque illic, ut Vendicationes, Condictiones, Actiones ex Maleficio è trivio proditæ indiſcriminatim fuiſſent admiſſæ, certè nec cum Perſonarum, Temporis Locive commodo, nec cum ampliſſimi Synedrii eminentia conſiſtere id quiviſſet. Ita tamen ſemper, ut, pro arbitratu Synedrorum, aliter alitérque admiſſio ejuſmodi rejectióve fieret. Quod ſanè legibus ſacris de Synedrio tam hoc quàm aliis inſtituendis, haud omninò diſſonum eſt. Quale indubitantèr dici poteſt de Græcorum, Romanorum, aliorum Senatibus Conſiſtoriiſque ſupremis. Ubi enim undiquaque ſupremæ nec omninò circumſcriptæ Autoritatis Imperiique ſedes eſt, ibi planè, ut reverà poteſtas habetur omnimodas Cauſas Actionéſque recipiendi, ita & Præfecturis ordinariis minoribus eas quæ ab illis terminari queant pro arbitrio relinquendi, atque à ſe rejiciendi. Simile planè in comitiis Angliæ Parlamentariis priſcis cernimus. Rex atque Ordines Procerum, Prælatorum Populíque, ut Comitiorum Caput & Membra univerſa, adſeſſoribus Judicibus regni inſignioribus aliíſque à Conſiliis dictis, ritè tam circa Actiones Judiciariam exercebant quàm in legibus ferendis Deliberativam poteſtatem; nec interim ſine hoc, pro arbitratu maximè Procerum aliorúmque, quibus ipſa Actionum illic inſtitutarum tum & Admiſſio tum Rejectio delegari ſolebat, Temperamento, ut nimirùm prout delegatis ejuſmodi ſeriò rem perpendentibus videretur, ſive admitterentur illæ ſive ut Senatui ampliſſimo non ſatis, pro temporis aliarúmve circumſtantiarum ratione varia, idoneæ rejicerentur, aut ut inutiles omninò, aut Tribunalibus magis propriæ ordinariis aliis haberentur. Scilicet in more erat perpetuo, ut ipſis Comitiorum initiis, apud Proceres conſtituerentur aliquot minoris Nobilitatis viri, Tres aut circitèr, Receptores Petitionum **Receivors of Petitions** Angliæ, Hiberniæ, Walliæ, & Scotiæ per ſe, uti & Aquitaniæ, aliarúmque regionum exterarum per ſe alii (Petitionum nempe nomine, ut Actionum formulæ pleræque, ita & libelli etiam in Leges ferendas porrecti **Bills** vulgò, tunc nuncupari ſoliti) uti etiam, Probatores **Triors** ex ipſis Proceribus plurimi (adjectis Judicibus aliquot) quorum omnium, ſic Probatorum, admittendi rejiciendíve jam dictum munus erat. Adeóque, pro Perſonarum, Locorum, Temporis, Cauſæ natura, Actiones illic ſic inchoatæ aut illuc quomodocunque deductæ perquam diverſimodè, nec certo omninò more, admiſſæ, definitæque aut aliorſum rejectæ. Hæ interdum partim Appellationes fuere, quæ *Brevia* dicuntur *de Errore*, interdum Relationes [m] ab Judicibus inferiorum, ſed quæ dignitate proximiora tantùm eſſent, Tribunalium quoties difficultas ſcilicet exoriretur in eis adeo ipſis inextricabilis ut nec alibi terminari quiret. Frequentiùs autem habentur aliæ illic prorſùs inchoatæ; quæ, ſi ibi eas perficere non viſum eſſet, rejiciebantur. Reſponſo nunc actori dato, *Sequatur ad communem legem*, id eſt Tribunalium ordinariorum, ſeu minorum opem imploret, nunc *perquiret breve in Cancellaria*, ſeu actionem ex Curia illa, quæ Juris Ordinarii Officina nobis habita; conceptis verbis nunc, *Fiat Breve Juſtitiariis de Banco, ut inquirant & procedant &c.* uti & *Theſau-*

[m] 5 *Edwardi* 2. *Fitzherb. tit.* Power 143. 1 *Edwardi* 3. *fol.* 9, 2. *Placito* 12. 3. *Ed.* 3. *tit.* Assise 170. 13. *Ed.* 3. *tit.* Pouwer 119. & *Rot. Clauſ.* 14. *Ed.* 3. *part.* 1. *membrana* 14. *Dorſo.* 17. *Ed.* 3. *fol.* 49. *plac.* 18. 4 *Ed.* 4. 40. *b. alibi obiter.*

rario & Baronibus Scaccarii, *Vicecomiti* Comitatus ubi notior res esse posset, aliis, alitérque; nunc, in sensum satis parilem sed expressiorem, *Non est petitio Parlamenti*[n], cum scilicet de rebus leviculis atque tantæ amplitudinis foro planè indignis, utcunque intra amplitudinem etiam illam, quemadmodum aliis etiam universis, contentis. Summa est, pro libitu heic, ut in Synedrio Magno, receptas, decisas, rejectas, aliò mandatas Actiones; quale dicendum de amplissimis illis, apud Græcos, Amphictyonico ac Areopagitico conventibus, de Milesiorum Curia illa ab Hippodamo instituta, ut δικαστηρίῳ τῷ κυρίῳ[o] *Prætorio præcipuo* (quod itidem ἐκ τινῶν γερόντων αἱρετῶν *è quibusdam Senioribus*, seu Presbyteris, *selectioribus* conflabatur) uti & de Comitiis & Senatu Romano, reliquísque ejusmodi. Et rectissimè sanè de Synedrio hoc Christianus Adrichomius[p], *Reipublicæ negotia curabant, jura dabant, ambigua & graviora etiam aliarum Civitatum judicia definiebant, lites & Controversias dirimebant, & capitalia judicia ferebant.* Hactenùs inquam rectissimè ille, sed exceptio quam adjicit, ab aliis non paucis etiam asseri solita, *Exceptis duntaxat difficultatibus, quæstionibus & causis divinæ legis Judaicæque Religionis quas summus Pontifex & Sacerdotes determinabant*, adeò Talmudicorum hac de re doctrinæ refragatur, ut nil omninò magis. Id quod ex accuratiore singulorum juxta Magistros, explicatione quæ insequetur, fiet manifestissimum.

III. Scripturæ sacræ & Talmudicorum de jam dicendis, Testimonia & Disciplina, suis in locis, ordinéque suo inferiùs occurrunt. Quoniam autem apud Scriptores etiam non Talmudicos, sed graves quidem atque in Christianismo plurimi habitos, Amplitudinis Synedrii hujus Potestatis ac Imperii Designationes occurrunt Generaliores quædam Succinctiorésque, operæ quidem visum est pretium eas heic potiùs seorsim præmittere, quàm ubi de singulis capitibus antè indicatis agitur, simul cum scitis Talmudicis commiscere. Quæ istius generis sunt, obvia subinde nonnulla, sparsim in superioribus, aliorsum è re nata afferuntur. Particularium in capitibus superiùs indicatis præcipua, sed è Talmudicis quidem, memorant Raimundus Martini[q], Victoria Porchetus, Petrus Galatinus[r], Carolus Sigonius[s], Bonaventura Bertramus[t], Angelus Caninius[u], ejusmodi superioris ævi, alii. Et quidem plurimis antè seculis, S. Hilarius[x], fortè de vero Tribunalis illius seu Curiæ statu non satis edoctus, *Erat à Mose*, inquit, *institutum in Synagoga omni Septuaginta esse doctores* (quod nisi de Septuagintauniusvirali Curia capiatur unica, adeo ut *in Synagoga omni* denotet in toto Israel aut quid ejusmodi, admittendum non est) *Nam idem Moses quamvis veteris Testamenti verba in literis condidisset, tamen separatim quædam ex occultis Legis secretiora mysteria Septuaginta Senioribus qui doctores deinceps manerent, intimaverat* (quod consonum est quæ libro Secundo[y] è Talmudicis ea de re traduntur) *Cujus doctrinæ etiam Dominus in Euangeliis meminit dicens; Super Cathedram Mosi*, inquit[z], *sedent Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis servate & facite. Secundum verò facta eorum nolite facere.* Do-

n *Fascicul. Petitionum Parlamenti ann. 8 Regis Ed. 3. in arce Londinensi.*

o *Aristot. Politic. lib. 2. cap. 6.*

p *In Descript. Jerusalem, verb. Curia.*

q *Pugione Fidei part. 2. cap. 4. §. 4.*

r *Contra Hebræos part. 1. cap. 2.*

s *De Republ. Hebræorum lib. 6. cap. 7.*

t *Polit. Judaic. cap. 13.*

u *Lex. N. T. cap. 7.*

x *De Arcanis lib. 4. cap. 5. & 6.*

y *Enarratio in Psalm. 2. cap.*

z *c. 16. §. 1.*

Doctrina ergo horum in posterum, quæ ab ipso scriptore Legis accepta, in hoc Seniorum numero & officio conservata est. Quod sanè generalior est Dignitatis illius Curiæ indicatio, non sine hallucinatione, quâ Septuaginta illi fiunt Septuaginta interpretes à Ptolemæo Regē accersiti. Christianus Adrichomius [a], *Septuaginta Senatores & Judices Ordinarii, qui à Judæis Sanhedrin, Græcè Synedrium, Latinè autem Concilium Seniorum* & *Seniores populi vocantur, Reipublicæ negotia curabant, jura dabant, ambigua & graviora, etiam aliarum civitatum, judicia definiebant, lites & controversias dirimebant, & Capitalia Judicia ferebant, exceptis duntaxat difficultatibus, quæstionibus & causis Divinæ legis Judaicæque religionis quas summus Pontifex & Sacerdotes determinabant* (quæ quidem exceptio Talmudicæ doctrinæ planè alienissima est adversissimáque [b]; & certè omnimoda causa in republica illâ, divinitùs sic institutâ, lege Divina & religione Judaica nitebantur) *In hoc Consistorio* (sic pergit Adrichomius) *Apostoli examinati, flagris cæsi, & prædicare prohibiti, ibant gaudentes à conspectu concilii, quòd digni habiti essent pro nomine Jesu contumeliam pati. Ibidem S. Stephanus coram concilio stans, facieque Angelica fulgens, intentis in cœlum oculis, vidit cœlos apertos ac gloriam Dei, & Jesum stantem à dextris Dei, unde impetu ejectus extra Civitatem, lapidatus est.* Sic ille. Et de Imperio Synedrii hujus Tempore Christi & Apostolorum, plura sub libri hujus calcem. Baronius item [c], *Erat horum summa autoritas, ut qui de lege cognoscerent, & de Propheta ac simul de Regibus* [d] *judicarent.* Anno item proximo [e] ille, ubi Triumviralium & Vigintitriumviralium Synedriorum, hujúsque Magni meminit, ad illud de Judicio & Synedrio in Euangelio [f], *Tertium*, inquit, *erat Septuaginta duorum virorum* (sic in numero impingere ei cum aliis est solenne) *quòd Συνέδριον Magnum dicebatur, in quo gravissimæ agebantur causæ, illæ nimirum quæ ad summam Reipublicæ pertinerent, ut de Tribu, Lege, Rege, Propheta, ac summo denique Sacerdote.* Lorinus etiam [g], *pertinebat ad illos de Lege cognoscere, de Propheta, de Rege, de summo Sacerdote, de Pace, de Bello, de rebus gravissimis, maximéque publicis, ut tanto post factum legimus, cum legatio ad Joannem missa est* [h] (illic legitur Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων &c. *Judæos ex Hierosolymis misisse Sacerdotes & Levitas, ut interrogarent eum, Tu quis es?* quod de legatione Synedrii Magni Hierosolymis considentis sumitur, unde etiam Hugo Grotius ibi, Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων, *id est Synedrium Magnum, cujus consessus erat Hierosolymis quorúmque notio erat de vero ac falso Propheta. Simili modo ad Barcochebam misisse Synedrium narratur, percunctatum quem se diceret*; & ad illud de Sacerdotibus & Levitis, *miserant doctissimos sui cœtûs. Nam hi quibus è publico victus erat, liberiùs studiis vacabant*) dein pergit Lorinus; *& quando Herodes judicio postulatus* [i], *Christúsque quosdam affirmavit reos esse judicio* [k]. *Addunt aliqui apud se istos tenuisse sublimiorem Scripturæ intelligentiam, vulgò vocatam Cabalam, id est Traditionem.* Atque inde se refert ad sua in Actus Apostolicos [l] dicta. Ejusmodi alia huc spectant apud Abulensem in Numerorum caput undecimum aliósque ibi, uti & ad quintum S. Matthæi obvios. Tantundem occurrit de Synedrio

a In Ierusalem num. 55.
b Vid. sis Isaac. Casaubon. exercitat. 15. §. 11.
c Tom. 1. Ann. Chr. 31. §. 10.
d Vid. sis Isaac. Casaubon. Exercit. 13. §. 5.
e Tom. 1. ann. 32. §. 11.
f Matth. 5. 22.
g Ad Numer. 11. 16.
h Ioann. 1. 19.
i Iosephus lib. 14. cap. 17.
k Matth. 5. 22.
l Ad Act. cap. 4. 5.

drio hoc Magno apud Petrum Cunæum [m] & Hugonem Grotium passim in Annotatis. Et J. Stephanus Menochius [n], ex Joanne Quinquarboreo in paraphrasin Chaldæam, *Illi tantisper dum sine Rege fuerunt Hebræi Sceptrum repræsentabant, & ab illis Sceptrum pendebat. Semper apud illos sanciendi Leges, & omnis judicandi potestas fuit, etiam sub Regibus & sub Ducibus; eisque deletis, adhuc durabat eorum auctoritas, ita ut nihil unquam nisi ipsorum Consilio fieret.* Et paulò post, *In Tribum aut Sceptrum aut Pseudoprophetam aut Sacerdotem Magnum, sententia ferri non poterat, nisi à Septuaginta duntaxat Senioribus Magni Collegii. Ad illos à cæteris Judææ subselliis provocare, & illos tanquam supremum Senatum appellare licebat.*

m *De Republic. Hebræorum lib.* 1. *cap* 12.

n *De Republic. Hebræorum lib.* 1. *cap.* 2. §. 6.

IV. Singulare autem habet Abulensis de Mosis collegarum, sive Synedrorum heic primorum singulorum Imperio & Potestate (de quorum prophetico munere & facultate adeò expressim sacra Scriptura) velut plurimùm ab ea quæ collegarum sequentium fuere discrepante; scilicet æqualem omnes (quemque solum) cum Mose jurisdictionem sortitos esse. Subordinationémque ad Mosem habuisse illos nullam. *Ex litera*, inquit [o], *non apparet aliqua subordinatio, sed magis quòd isti fungerentur eadem Jurisdictione qua Moyses fungebatur, quia dati sunt sibi in coadjutores; nec est de istis sicut de aliis Judicibus quos ordinavit Jethro, quia de illis dicitur quæ esset potestas eorum ut patet Exod.* 18. *cap. Et ibi habetur quomodo subordinentur Moysi. Hic autem nihil dicitur de istorum Jurisdictione, sed solùm quod erant coadjutores Moysi ne ipse nimis gravaretur: non tamen tollerent ejus gravamen si fortè maneret aliqua species jurisdictionis Moysi quæ non pertinet ad istos Judices Seniores, vel si esset subordinatio ad Moysem, quia tunc devolutis causis ab istis ad Moysem, maneret idem gravamen in Moyse quod prius erat cùm devolvebantur causæ à Judicibus Ordinariis per Jethro ad ipsum. Jam patet quòd habebant totalitèr eandem jurisdictionem quam Moyses, quia dixit Deus, auferam de Spiritu tuo, & dabo illis. Cum ergo per eundem Spiritum judicarent, per quem Moyses; de eisdem judicarent de quibus Moyses. Ideo dicendum est, quòd non erat aliqua subordinatio istorum ad Moysen; ita quòd Moyses esset major sive in aliqua specie jurisdictionis, quam haberet ipse, & non Seniores, quia tam spiritualia quàm temporalia eis commissa erant, cum datus eis esset spiritùs propheticus, per quem de omnibus difficilibus judicare poterant, nec etiam erat major Moyses, quantum ad excellentiam Jurisdictionis in subordinatione, quia non erant ei subordinati isti Seniores quantum ad aliquid. Nam cum aliqua causa devolvebatur à Judicibus Minoribus, quos Jetro constituerat; non erat aliquis ordo an ad Moysen illa devolveretur vel ad aliquem de Senioribus. Item ab ipsis Senioribus nunquam appellabatur ad Moysen, quia ita erat jurisdictio eorum excellens, sicut jurisdictio Moysi, & judicium eorum ita erat certum sicut judicium Moysi, quia ipsi spiritu prophetico judicabant, cum dicantur accepisse de spiritu Moysi. Non erat igitur aliquid Causæ quare ab eis ad Moysen appellaretur: fieret tamen si non accepissent ipsi spiritum propheticum, quia essent eorum judicia adhuc incerta. Nec debet hoc videri cuiquam irrationabile,*

o *Ad Numeros cap.* 11. *quæst.* 31. & 32.

nabile, quòd isti efficerentur æquales Moysi. Nam non erat ista Jurisdictio contentiosa, ita quod Moyses contenderet se habere jurisdictionem majorem, & alii dicerent se habere Jurisdictionem æqualem ei, quia tunc non fuisset datum aliquid de Jurisdictione Senioribus: nec æqualitèr nec inæqualitèr, si eam Moyses in solidum voluisset, sed data est Jurisdictio illis ad petitionem Moysi ne ipse gravaretur. Et tamen si non constituerentur ei æquales in Jurisdictione reservata Moysi aliqua specie Jurisdictionis, quæ non esset penes Seniores, vel aliquâ subordinatione in devolutione causarum, semper maneret Moyses in gravamine, quia in illo in quo excederet alios judices ipse solus posset judicare, & ibi pluralitate causarum turbaretur. Non ergo fuit injuste factum contra Moysen, quod alii judices fuerint sibi æquales facti; sed magis in hoc gratiam suscepisse dicitur. Nec erat inconveniens, fieri hic plures Judices æquales, quia non esset æqualitas occasio contendendi, cum nullus invideret alteri, quia erant omnes prophetæ, & quilibet satis gauderet, quod quilibet aliorum sibi totam Jurisdictionem acciperet. Item non erat periculum quia quilibet habebat spiritum propheticum, & poterat judicare de causis quantumcunque difficilibus. Considerandum autem, ubi de Institutione illa sub Mose loquitur, *quòd non erat de istis Septuaginta Senioribus, sicut fuit posteà de eis in terra Chanaan, cum erant in Domo Consilii, scilicet in congregatione Judicum cum Sacerdote Magno* (quasi posteà semper Sacerdos Magnus Princeps fuisset Synedrii; qua de re satis libro Secundo dictum) *quia nunc poterant per se judicare sine Moyse* (id est quisque solus) *posteà verò in terra Chanaan nequibant. Et causa est quia isti fuerunt dati in subsidium Moysi ut relevaretur à laboribus. Si tamen non possent judicare sine Moyse, interesset Moyses omni judicio, & tunc nihil tolleretur de gravamine, quia ipse ibi posset per se judicare. Nec enim dati sunt sibi Seniores illi tanquam Consulentes, quia non indigebat, cum haberet spiritum propheticum, sed tanquam Adjutores, ut ipsi quoque in causis judicarent, & tamen non posset hoc fieri, nisi ipsi per se judicare possent. Etiam ex parte ipsorum non erat aliquod periculum, quòd quilibet ipsorum per se judicare posset, quia quilibet habebat spiritum propheticum, & posset dicere verum in quacunque causa quantumcunque ardua. In terra autem promissionis, non debuit esse sic, quia apud summum Sacerdotem residebat maxima auctoritas judicandi, Deut. 16. cap.* (innuitur caput 17. unde novum non est, Pontifici Maximo auctoritatem ejusmodi à Pontificiis, non sine errore apertissimo, adstructum iri) *Ipse tamen non erat Propheta. Ideò indigebat Consiliariis ad proferendas sententias. Dati sunt autem sibi* (quasi is princeps semper fuisset Synedrii, qua de re satis libro Secundo dictum) *septuaginta Seniores qui assisterent ei. Et illi omnes simul vocabantur Domus Iudicii. Senioribus autem non debuit licere per se judicare, quia tunc non erant ipsi prophetæ, sicut fuerant Tempore Moysi, ut suprà declaratum est. Ideo assistebant Sacerdoti Magno & cum eo dicebantur sententiare, ut patet Marci cap. 14. ubi dicitur, quòd Sacerdos magnus & Seniores condemnaverunt Christum; & hoc, in quantum Sacerdos Magnus, sententiam quam proferre debebat, de eorum consilio, & autoritate habebat*

bebat

bebat prius formatam. Solus tamen summus Sacerdos proferebat sententiam & dicebatur Iudex tempore suo. Et postea haud dissimilibus rationibus usus, idem Abulensis [p], *Dicendum igitur quòd non judicabant omnes isti Septuaginta simul, nec multi eorum simùl, sed quilibet per se, quia cum cuilibet occurreret aliqua causa, judicabat in illa, &, si aliquod dubium ei esset, consulebat Dominum qui statim respondebat. Et sic non poterat dubitari, an verum vel justum esset id, quod per istum unum definiebatur ac si per mille viros definiretur, cùm à Deo dictum esset, quòd iste judicabat. Sed hoc verum est tempore Moysi, quando ipse accepit istos in socios ad relevandum laborem, & quilibet istorum erat propheta quia per se poterat quilibet consulere dominum. Secus autem fuit post mortem Moysi tempore summorum Sacerdotum, quando etiam mansit Consistorium septuaginta Seniorum, quia tunc non judicabat quilibet istorum per se sed omnes simul cum summo Sacerdote, quia illi non erant Prophetæ neque summus Sacerdos erat Propheta; ideo cum humano judicio agendum esset, oportebat omnes concurrere, ad hoc quòd firmius esset judicium, sicut jura humana dicunt, quòd firmum est judicium quod plurimorum sententiis confirmatur.* Ita velut Mosem ipsum per 70 hos multiplicatum facit, & præter solennem illum de Pontifice Magno, veluti perpetuo Synedrii Magni Principe errorem, haud aliam judicandi rationem in Posterorum Synedriis admittit præter eam quâ universi simul collegæ cum ipso Principe rem pro tribunali deciderent. Quod quidem disciplinæ Talmudicæ, receptissimæque est adversissimum. Capitalia enim in Synedrio Magno Judicia à Vigintitribus solùm, Synedrii Magni collegis, considentibus, Pecuniaria, à Tribus, Intercalationes & Neomeniarum Sanctificationes à Septem & Quinque decernebantur, adeo ut necesse non omninò esset ut cuncti simul in omnibus judiciis congregarentur, qua de re etiam satis libro in Secundo dictum. Certè amplexari videtur Abulensis sententiam hanc de Mose Jacobus Salianus [q], & *manebat tamen*, inquit, *ipse populi princeps & omnium prophetarum maximus, Deóque familiarissimus. Eodémque modo in lege nova, etsi Petrus Apostolorum Princeps fuit, totique Ecclesiæ præpositus, in Paulum nihilominùs & cæteros eodem modo Apostolos, sollicitudo omnium Ecclesiarum incumbebat, qui primitias Spiritus acceperant & eminentem gratiam Apostolatus, præ successoribus suis.* Sic ille. Sed de hisce porrò viderint, qui velint.

p *Ad Numer.* 11. *Quæst.* 66. & *videsis eum ad Deuteron.* 17. *quæst.* 4.

q *Annal. Vet. Test. A. M.* 2545. §. 151.

CAP. II.

I. *De Caussis per* Appellationes *ad* Synedrium Magnum *variatìm deductis, &* Lege sacra *quâ* jus *illud nitebatur.*

II. Progressus Appellationum *legitimus à Iudicibus Minoribus* ad Synedrium Magnum.

III. *Quomodo in* Synedrio *illo*, *res per* Appellationem intermedia *in illud deductæ agitandæ essent decernendæque.*

IV. *De* Appellationibus primò *ad Synedrium hoc factis.*

V. *De* Synedrio Magno consulendo *quasi* Appellando, *circa* Proselytorum Justitiæ *suspectorum*, Immundorum *aliquot* dubiorum *Iure, adeóque id genus, è re nata, aliis.*

VI. *De* Actionibus aliquot Singularibus, *pro Actorum, ubicunque in Terra Sancta degentium, libitu, illic sive* inchoandis *sive* instaurandis.

INter Capita præcipua & singularia Imperii & Jurisdictionis Synedrii Magni superiùs breviter indicata, Primum est de Presbytero Contumace simul & causis per Appellationes illuc deductis. Presbyteri Contumacis causa commodiùs dignoscetur, illâ de Appellationibus priùs inspectâ. Appellationes heic vocamus, quibus scilicet sive per Synedria Inferiora seu Minora, primò adita seu appellata, sive aliter, citra Appellationes intermedias à judicibus inferioribus, res difficiliores ad amplissimi hujus Synedrii judicium, cui universis erat acquiescendum, postremò deferebantur. Quæ per Synedria minora fiebant, tunc locum obtinuere cum apud Judices inferiores, dum causa agitabatur, difficultas exorta, neutro litigantium ad Synedrium Magnum provocante[a], illuc interdum ab Synedris ablegabatur. Quæ verò, citra ejusmodi intermedias fiebant appellationes, locum duntaxat tunc habuere quando interdum apud Judices inferiores sive actor sive reus instantiùs, utpote difficultatibus forensibus implicatus, rogabat, ut tum ipsi simul tum causa integra Hierosolyma in Synedrium Magnum mitterentur, ne sive per errorem sive per ignorantiam ab eo quod justum esset, judices hi forte deviarent. Subnititur jus hujusmodi lege illa Sacra[b], כי יפלא ממך דבר למשפט וגו׳ *Si res aliqua difficilis apud te in judicio nata fuerit* (seu ut vulgata, *Si difficile & ambiguum judicium apud te esse perspexeris*, ubi Hellenistæ, ἐὰν ἀδυνατήσῃ ἀπὸ σοῦ ῥῆμα ἐν κρίσει, *nequeat à te verbum* seu *res aliqua in judicio* terminari) *inter sanguinem & sanguinem, inter causam & causam, inter plagam & plagam, adeo ut rerum discordia sit in portis tuis, surges & ascendes ad locum quem elegerit dominus Deus tuus, veniésque ad Sacerdotes Levitici generis & ad Judicem qui erit in diebus illis & inquires, illique indicabunt tibi judicii veritatem & tu agere debes juxta verbum illud quod annunciaverint tibi de loco illo*) Vulgata; *& facies quodcunque dixerint qui præsunt loco*) *quem elegerit dominus, observabisque ut facias juxta omnia quæ te docuerint. Juxta verbum legis quam te docuerint & juxta judicium quod tibi dixerint ages, nec declinabis à verbo quod annunciaverint tibi ad dextram, vel ad sinistram. Vir autem ille qui egerit procacitèr,* לבלתי שמע אל הכהן העמד לשרת שם את יהוה אלהיך או אל-השפט ומת האיש ההוא וגו׳ id est, *nolueritque audire Sacerdotem qui stat coram Domino Deo tuo ut ibi ministret, aut Iudicem* (Codex Samaritanus editus ࠅࠀࠋ ࠄࠔࠅࠐࠈ *& Iudici*; sed MS. Cottonianus, ut Ebræus, ࠀࠅ ࠀࠋ ࠔࠅࠐࠈ

aut

[a] Vide Lib. 2. cap. 12. & Spanheim. Part. 3 Dub. Euangelic. 139. §. 3.

[b] Deuter. 17, 8.

aut Iudici, atque ita Græci ἢ τῷ κριτῇ aliique) *etiam morietur vir ille & eliminabis malum de Iſrael & omnes de populo audient & timebunt & amplius procaciter non agent.* De Sacerdotum ac Judicis nomine ſic in lege uſurpato, aliquoties ſuperiore in libro actum eſt. Et rejicienda planè eſt lectio illa depravatiſſima quæ viris magnis etiam Ebraicè ſatis ſcientibus libentiùs [c], ex aliquot Vulgatæ tum MS. tum malè editis, admiſſa eſt pro Ebræis illis, ſcilicet *nolens obedire Sacerdotis imperio qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto judicis morietur.* Quaſi ex Sacerdotis Imperio, velut Executoris munus tantum inde præſtaret Judex qualiſcunque illic memoratus ſeu ut miniſtrum ei ſe gereret. Sed nihil in origine ſic de Sacerdotis imperio, nec quid de decreto judicis habetur, nedum quod τῷ *ex decreto Iudicis* reſpondeat. Unde Vulgata etiam à Clemente VIII. approbata ex optimis codicibus ſic corrigitur, ut legendum ſit illic *& decreto Iudicis*, quod ſatis quidem ſenſui ſacro conſonum eſt, *nolens obedire ſive Sacerdotibus ſive aliquibus Iudicibus illic aliis, morietur &c.* Sixtus Quintus in Vulgata ſua retineri voluit *ex decreto*, quod ſenſum haud parum mutat [d]. Prodigioſa ſimul ac ridicula, ex lectione illa peſſimâ pernicioſiſſimâque, etiam antiquitus orta ſunt; Veluti, *Veteri quidem lege haberi, quicunque Sacerdotibus non obtemperaſſet, aut extra caſtra poſitus lapidabatur à populo, aut gladio cervice ſubjecta, contemptum expiabat cruore*; quod velut ex Anteri circa annos abhinc MCC Papæ Epiſtolis [e] in Jus Pontificium [f] libentiùs receptum eſt, ut etiam inde Jus Excommunicationis, ſeu Gladii quem vocant Spiritualis, adſtrueretur. Item apud Innocentium tertium (qui *decreto Iudicis* & reliqui de Sacerdotis imperio prævio illic legit [g]) alióſque, veluti parilis aut analoga è textu illo elicitur Petro ac Pontifici Romano poteſtas ac Imperium, quaſi locus quem deus in Deuteronomio elegerit, Romam Hieroſolymis tranſlatus fuiſſet, & Synedrium Magnum in Cardinalium Conſiſtorium; quod jure Divino etiam fundatum ſic voluere aliqui ex eo quod legunt ipſi [h], *Domini ſunt Cardinales terræ, & poſuit ſuper eos orbem*, pro *Domini ſunt Cardines terræ &c.* Argutiola interim bellula. Sed hac de re compluria & obvia ſunt apud eos qui obtenſam Pontificis Romani inde poteſtatem, tam ante Reformationem initam quàm poſteà cordatiùs impugnarunt. Illud autem in Lege illa, *inter ſanguinem & ſanguinem*, interpretantur inter Sanguinem menſtruum & Sanguinem virginitatis, profluvii, ſeu qui morbum aliquem comitatur; inter *cauſam & cauſam* [i], ſeu *judicium & judicium*, inter judicia Capitalia & judicia Pecuniaria, etiam inter pœnarum genera, ubi quæſtio exorta eſt utrum Lapidationis, Strangulationis, Combuſtionis, Gladii ſupplicio reus eſſet afficiendus. *Inter plagam & plagam*, inter lepram occluſam & lepram corrodentem [k], & de plaga quâ ſive hominem reſpicit ipſum, ſive veſtes ſive domum. Nam de plagis hiſce ſi Sacerdos [l] ob difficultatem ambigens, juxta præſcriptum legis, judicare nequiret, conſulendum ei ſeu appellandum erat aut Synedrium urbis ſuæ, dein etiam vicinæ, ut plerunque volunt (à quo tandem ſi aliter interea non ſolveretur difficultas, per intermedias ejuſmodi ad Syn-

edri-

c Bellarmin de Verbo Dei lib. 3. cap. 4. & de Pontifice Romano lib. 4 cap. 16 vide etiam Abulenſem ad Deuteron. 17. Quæſt. 5, 6 & 7. alios obvios. & lib. noſtr. 2. cap. 8. §. 3. Vide ſis Colleg. Hart & Rainoldi, & Sixtinum ab Amama in Antibarbaro lib. 2. pag. 583.

d Epiſt. 1.

f Cauſ. 11. quæſt. 3. c. 14. Abſit. et videſis Thom. Aq. 1. 2. quæſt. 105. art. 2.

g C. Venerabilem Extr. tit. Qui filii ſunt legitim. & vide Panormitan. in c. ex geſtis, extr. tit. de Clericis non reſidentibus.

h Samuel. cap. 2. 8. videſis Hoſtienſem & Jo. Andream in. c. ex geſtis extr. tit. de Clericis non reſidentibus, & Petrum de Baiſio in Directorio Electionum part. 2. cap. 35. §. 10.

i Gemar. Hieroſolymit. ad tit. Sanhedrin cap. 18. fol. 30. col. 1. hal. 4. Targum Uſiel ben Uziel idis & Hieroſolymit. Sepher Siphra fol. 45. col. 177. Gem. Babylon. ad. tit. Sanhedrin cap. 10. fol. 87. 1. Moſ. Mikotzi præcept. affirm. 111.

k Ad Leges ſacras, in Levitic. 13. & 14.

l Videſis lib. 2. cap. 14. §. 5.

edrium Hierosolymis ad montem Templi positum & dein ad illud quod ad atrii introitum sedes habuit appellationes, ad Magnum transmittebatur) aut per hæc duo ultimò memorata Synedria, sine aliqua antecedente appellatione seu consultatione, ut interdum aiunt, causa illuc delata est. Quod itidem de quæstionibus aliis quibuscunque sive ad fora Triumviralia siue ad Synedria Minora per urbes ac tributim disposita attinentibus in universum est dicendum; quoties nimirum in eis ubi nulla antecesserat qualem diximus, sive actoris sive rei, de experiundo in Synedrio Magno rogatio, judices difficultate implicarentur. Nisi forsan excipiendâ putes Synedria illa XXIIIviralia bina Hierosolymis posita, quæ ob difficultatem in eis primò exortam, intermediâ tantum unicâ appellatione, scilicet alterius ad alterum, uti potuère; quod ex eis quæ de solenni velut itinere appellationum jam dicentur facile elicietur. Neque aliter capiunt illud, *Si res aliqua difficilis &c. surges & ascendes ad locum quem elegerit Dominus &c.* utpote è traditionibus avitis sic explicandum. Appellationis autem vocabulum heic usurpamus pro eo quod est qualiscunque ab alio ad alium, velut superiorem seu dignitatis amplioris, ad controversias ac difficultates solvendas, arbitrum provocatio. Quod monemus, ne ob Sententiæ Iniquitatem aut Gravaminis interventum Appellationes de quibus loquimur (quemadmodum in usitatiori forensium formula) semper factas qui existimet. Cum autem non solum ob sententiæ iniquitatem ab actore seu reo (hos בעלי דינין *Magistros litium* vocant) verùm etiam ob exortam juris difficultatem tantùm Judicem quempiam appellari posse, velut oraculum in dubiis consulendum, facilè intelligatur; sanè an utroque modo ad amplissimum hoc tribunal provocare licuerit adeo ut, modo priori, sententiæ contra jus latæ rescinderentur restitutionésque in integrum fierent; nondum satis didici. Nam in Magistrorum commentariis non tam provocationis ob Sententiæ Iniquitatem quam ob exortam Difficultatem, mentionem expressiorem comperio. Id est Judicum ipsorum ad Judices alios provocationis, quoties ipsi ita de re dubitarent, ut sine ejusmodi appellatione rem definire nollent. Scilicet ex jure ordinario, ubi diffidebat Synedrium minus forúmve Triumvirale in quibus majoris numeri cum distinctionibus aliquot ratio habenda erat (juxta ea quæ libro Secundo ea de re ostenduntur) secundum eam rationem Sententia sive Condemnationis sive Absolutionis sive pro reo sive pro actore regulariter erat ferenda. Ita tamen ut, si Synedri inter se, ex collegarum aliquot objectionibus, rem non satis liquere existimarent, nec à se posse ritè terminari, avitásque de ea traditiones sibi non satis perspectas esse, ad alia primò Synedria Minora (ubi neuter litigantium, sub ipsam sive actionis sive exceptionis inchoationem, professione qualem diximus usus fuerat) & tandem ad Supremum, si aliter res per intermedias appellationes ex receptissima traditione sibi inde indicata, finem non sortiretur, provocarent. Solennis autem ejusmodi provocatio prioris generis, seu ubi neutrius litigantium ejusmodi antecesserat rogatio ad hunc modum progredi solebat.

II.

II. Exortâ difficultate, qualem diximus, sive apud Triumviros sive apud Judicem unicum Triumvirorum potestatem, ut Libro superiore docetur, habentem, sive apud Sacerdotem, ubi ad eum Lepræ, verbi gratia, notio spectabat, consulebatur primò Synedrium urbis seu loci cui suberant dubitantes, atque ab eo diligentiùs agitabatur causa. Si verò à Synedrio illo, ob collegarum dissensum satis definiri res nequiret, aut adeundum erat Synedrium Vigintitriumvirale urbis proximæ (quod etiam, opinor, primò adibant judices inferiores quoties sua in urbe, seu sedium loco, Synedrium Minus, seu Vigintitriumvirale neutiquam haberent; Quâ de re & cæteris heic de Synedriis Minoribus dictis recole quæ Libro antecedente enarrantur) aut Synedrium Vigintitriumvirale Hierosolymitanum quod juxta introitum montis Templi sedes habuit. Nam non raro prætermittitur Synedrium illud urbi seu loco, ubi exorta est difficultas, vicinius, ut in infra citatis manifestiùs liquebit. Sed sive illuc fieret appellatio prima, sive non; necessarium habetur apud Magistros passim ut Synedrium hoc Hierosolymitanum ad montem Templi ab eis appellaretur qui, post appellatum seu consultum Synedrium urbis suæ, juris hanc formulam omninò ultrà adhiberent. Si in hoc itidem difficultas pariter restaret, modo non dispari Synedrium item Vigintitriumvirale vicinum, ad introitum Atrii situm, erat adeundum. Si nec ibi demùm terminari posset, tunc ad Synedrium Magnum postremò erat provocandum. Atque in eo quod ibi decernebatur erat acquiescendum. Sed dissensus reperitur nonnullus inter Talmudicos de eis qui sic alia Synedria, post urbanum suum diligentiùs consultum, formulâ jam indicatâ, adirent. Nam interdum dicitur ומופלא שלהן *ille & primarius* seu *princeps eorum* adibant, interdum generatim *adibant*, interdum etiam היא והחולקין עמי· *ille atque ii qui ab eo dissentirent.* Quin & nonnulli aiunt, re in Synedrium ad Montem templi deductâ, nec ibi terminatâ באין כולן *adibant omnes* Synedrium, ad Atrii ostium, simili itidem locutione utentes de adeundo proximè ipso Synedrio Magno, aliis interea locutione illa, *ille & primarius eorum* usque dum Synedrium Magnum adeundum erat, retinentibus. Tunc verò inquiunt alii, אלו ואילו *tam hi quam illi*, alii itidem כילן באין *cuncti adibant* Synedrium Magnum. Certè sensus videtur esse non ita diversus. Voluère opinor omnes, tum ipsos judices apud quem primò orta est quæstio, tum aut Synedrium urbis eorum ipsum aut collegas aliquot, maximè Principem, ejusdem nomine, velut delegatos, intermedia Synedria modo jam dicto adiisse & tandem, nisi res priùs definiretur, simul, cum utroque Synedrio Hierosolymitano Minore, adiisse Magnum. Testimonia quæ huc attinent tum ex utraque habentur Gemara, tum ex ipsa Misna alibíque non rarò. In Gemara Hierosolymitana[m] legitur; וכתי דינין של שלשה ועשרים היו יושבין בכל עיירות ארץ ישראל היה צריך אחד כהן לשאול דבר הלכה היה בא ושואלה בב״ד שבעירו אם שמעו אמרו לו ואם לא היה הוא ומופלא שלהן באין ושואלין אותה בבית דין הסמוך לעירו אם שמעו אמרו להן ואם לא׳ היה הוא ומופלא שלהן באין ושואלין אותה בב״ד שבהר הבית אם שמעו אמרו להן ואם לא היה הוא ומופלא שלהן באין ושואלין אותה בב״ד שבחיל אם שמעו אמרו להן

[m] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 8. *fol.* 19. *col.* 3. *& videsis Raimundum Martini, in Pugione Fidei, Dist.* 3. *cap.* 22. §. 2.

ואם לאו היו אילו ואילו מתכנסין לב״ד הגדול שבלשכת הגזית שמשם תורה יוצאה ורווחת לכל ישראל שנ׳ מן המקום ההוא אשר יבחר יי׳ וגו׳ *Synedria Vigintitriumviralia sedes habuere in qualibet* ferè *urbe Terræ Israelitica. Si quisquam ex eis* (scilicet si urbium illarum judicum quisquam) *difficiliori juris aviti quæstione implicaretur, consulendum erat Synedrium urbis suæ. Hoc si Traditione rem acceperat, sententiam ei pronuntiabat. Sin verò, tum ipse tum Princeps* seu *Præses eorum de eadem re consulebant Synedrium quod urbi suæ vicinius erat. Id si traditione rem acceperat, sententiam eis pronuntiabat. Sin verò, tum is & eorum Princeps* seu *Præses eodem modo adibant Synedrium ad Montem templi positum* (Hierosolymis) *quod, si traditione rem acceperat, sententiam eis pronuntiabat. Sin verò, adibant itidem tum ipse tum princeps etiam* seu *præses eorum Synedrium ad antemurale situm* (Ita quidem sonant verba in Gemara hac, quæ opinor emendanda sunt; legendúmque potiùs scilicet pro שבחיל *quod ad antemurale,* שבפתח העזרה *quod ad introitum atrii,* ut non solum locorum circa templum situs verum etiam sequentia hac de re testimonia satis videntur evincere) *Id autem Synedrium si traditione rem acceperat sententiam pronuntiabat. Sin verò, tam hi quàm illi* seu *omnes conjunctim introibant Synedrium Magnum quod in conclavi saxeo,* seu *quadratarii opere insigni locum habebat. Quoniam nempe illinc lex egreditur & transfunditur in universum Israel juxta id quod dicitur*[n], *ex loco illo quem elegerit Dominus &c.* Gemara item Babylonia[o], הוצין הדבר לשאול שואל בב״ד שבעירו אם שמעו אמרו להן ואם לאו באין לזה שסמוך לעירו אם שמעו אמרו להם ואם לאו באין לזה שעל פתח הר הבית אם שמעו אמרו להם ואם לאו באין לזה שעל פתח העזרה ואומר כן דרשו חבירי כן למדתי וכן למדו חבירי אם שמעו אמרו להם ואם לאו אילו ואילו באין ללשכת הגזית *Exorta quæstione juris, consulendum erat primò Synedrium urbis in qua exoriebatur. Hoc si traditione rem acceperat, sententiam pronuntiabat eis* (qui consulebant.) *Sin verò, Synedrium quod urbi vicinius erat adibant, quod si traditione rem acceperat, sententiam ferebat eis. Sin verò, adibant Synedrium ad introitum montis Templi situm. Hoc, si rem traditione acceperat, ferebat eis sententiam. Sin vero, adibant Synedrium ad quod introitum atrii. Atque ait* (is sive qui primo dubitabat sive qui plurium in appellationis hac formula personam velut delegatus gerebat; & variatur, ut vides, numerus, quod apud Talmudicos rarum non est) *ad hunc modum explicavi* seu *interpretatus sum ego, sed ad hunc modum collegæ mei* seu *socii* seu *illi quibuscum velut judicibus aliis rem communicavi. Si hujus Synedrii judices rem traditione acceperant, sententiam eis ferebant; Sin vero, tam hi quam illi adibant Conclave saxis quadratis* seu *politis insigne.* Adeo ut Gemara utraque faciat Synedrium urbis vicinioris in appellatione intermedium, quod in Misna[p] non habetur. Ibi enim, res primò ex urbe seu Synedrio aliquo urbium minorum ad illud quod sedes habuit ad introitum montis defertur; & dein eadem ferè sequuntur verba quæ in Gemara Babylonia. Misnæ etiam concors est, præter Mosem[q] Cotzensem, *Sepher Siphri*[r]; alii item Magistrorum commentarii, etiam qui Mi-

n *Deut.* 17, 8.
o *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 88. 2. *Idem in* Aiin Israel. *tom.* 2. *fol.* 116. *col.* 3.
p *Tit.* Sanhedrin *cap.* 10.
q *Præcept. affirm.* 111.
r *Fol.* 48. *col.* 177.

Misnæ verbis non loquuntur, ejusdem interdum sensum sic explicant [s]; בעת שיפלא דבר ויהיה בו חכם המגיע להוראה בין בדבר שיראה בעיניו בין בדבר שקבל מרבותיו הרי הוא והחולקין עמו עולין לירושלם ובאין לבית דין שעל פתח הר הבית אומר להן ב״ד כך הוא הדין אם שמע וקבל מהן מוטב ואם לאו באין כולן לב״ד שעל פתח העזרה ואומרים להם גם תם כך ההא הדין אם קבלו ילכו להן ואם לאו כולן באין לב״ד הגדול ללשכת הגזית שמשם תורה יוצאה לכל ישראל שנ׳ מן המקום ההוא אשר יבחר ה׳ ובית דין אומר להם כך הוא הדין ויוצאין כולן *Quando difficultas oboriebatur, de qua sententiam ferenti, è sapientibus cuiquam sententiis ferendis juxta ritum patrium neutiquam impari, alii reluctarentur (sive de re quod ipse viderat sive de ea qua à Magistris suis acceperat) tam ii quàm ipse ascendebant Hierosolymam atque Synedrium ad introitum montis adibant. Synedrium illud quomodo judicandum esset docebant* (si nempè rem satis decernere poterant; nam sic expressiùs voluit Maimonides [t]; ut non liceret eis להורות מלבם אלא מה שקיבלו ושמעו יאמרו ולא זולת *decernere, rem ita sibi allatam, ex ingenii commentis, sed juxta ea tantummodò quæ acceperant,* ídque sive à Majoribus sive à Synedrio aliquo ritè antè consulto) *& si audiebat & recipiebat eorum disciplinam, res bene se habuit; Sin verò, cuncti simul adibant Synedrium ad introitum atrii, quod ubi tantundem præstandum. Sin verò, cuncti simul adibant Synedrium Magnum quod in Conclavi saxis politis insigni sedes habuit, quoniam inde lex egressa est* (scilicet summa & à nemine postmodum disputanda juris oracula) *universo Israeli juxta id quod scriptum est* [u], *ex loco illo quem elegerit sibi dominus. Ibi autem quid juris esset ostenso, cuncti simul discedebant.* Accedat heic Judiciorum & Appellationum, ad Synedrium Magnum, ordo ab Jehosaphato Rege præstitutus in Paralipomenis [x] & apud Flavium Josephum [y], ubi planè quod heic pluribus, juxta disciplinam Talmudicam traditur, compendiosiùs, sed satis apertè traditur.

s Mainonid. halach. Memarim cap. 3. vide eum insuper in præfat. ad Jad Chazeka.

t Apud R. Iom Tob in Thosp. ad tit. Sanhedrin cap. 11.

u Deuter. 17. 8.

x Lib. 2. cap. 19. 10.

y Lib. 9. cap. 1.

III. Jam verò, ad modum antè indicatum, re in Synedrium Magnum delatâ, videndum ibi primò erat utrum ex certa traditione veterúmque disciplina singulis recepta eam possent definire. Si sic nequibant, recurrendum erat ad suffragia Synedrorum, quorum pars major præponderabat. Gemara Babylonia [z]; נשאלה שאלה בפניהם אם שמעו אמר להם ואם לאו עומדים למנין רבו המטמאים טמאו רבו המטהרין טהרו *Quæstione inter eos propositâ, si traditione acceperant quid definiendum, ita sententiam ferebant; Sin verò, suffragia inibant. Si major pars rem immundam esse* (ubi scilicet, exempli gratiâ, de munditie cujus leges plurimæ in sacri juris corpore difficultas erat) *decernebant, immundam esse pronuntiabant, sin mundam, itidem mundam.* Gemara similitèr Hierosolymitana [a]; נשאלה הלכה אם שמעו אמרו להן וא סלא עומדין על המנין רבו המזכין זיכו רבו מחייבין חיבו רבו המטהרין טהרו רבו המטמאין טימאו שמשם תורה יצאה ורווחת לכל ישראל *Ubi consulebantur, si traditione acceperant, secundum id pronuntiabant. Sin verò, suffragia inibant. Si numerus eorum major absolvebat, absolvebant eum; si condemnabat,* iti-

z Ad tit. Sanhedrin cap. 1c. fol. 88. 2.

a Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. col. 3.

itidem condemnabant. Pariter etiam dicendum si de munditie ac immunditie quæstio erat exorta. Quoniam inde lex egrediebatur effabatúrque in totum populum Israeliticum. Adeò ut tum traditionis tum suffragiorum partis majoris ratio haberetur in jam narrata formula Consulendi Appellandique, quando in Synedrium Magnum res deferebatur. Tametsi autem priùs semper adibatur Synedrium Vigintitriumvirale ad Montem templi quàm illud ad Atrii introitum, non dignitatis alterius eorum præ altero causâ aiunt hoc factum, sed morem illum inde duntaxat natum quòd בו פוגעים תחלה:[b] *in illud priùs, incidebant quàm in hoc.* Scilicet in itinere hujusmodi ad Synedrium Magnum, primò Hierosolymis obvium erat Synedrium ad Montis introitum. Et de Appellationibus, ob difficultatem tantùm inter causam agitandam exortam, neutrius litigantium, de Synedrio Magno adeundo, interveniente voto, hactenus.

IV. Genus illud alterum quo, circa intermediam aliquam appellationem, primò ipsum Synedrium Magnum adibatur, hujusmodi erat. Si litigantium alteruter instantiùs rogaret, ut res ad Synedrium Magnum ablegaretur definienda, ibíque experiretur ipse, ne Judices minores quorum in foro aliàs agendum erat, à justo judicio fortè aberrarent, id quidem (exceptis duntaxat caussis tribus, de quibus capite proximo) concedendum non erat. Sed in urbe suæ seu loco cujus jurisdictioni ratione domicilii suberat, judicium erat nihilominus peragendum. At verò, quoniam ita[c] rogaverat sive actor sive reus, exorta difficultate inter agitandum, non appellabatur Synedrium aliquod minus, sed אם הוצרך לשאול דבר בב״ד הגדול שבירושלם כותבין ושואלין ודנין להם בעירם כפי מה שיבא בכתב בב״ד הגדול *Si quid ob difficultatem esset interrogandum à Synedrio Magno Hierosolymis, missis illic literis illud consulebant, & demum judicabant secundum id quod ex Synedrii Magni rescripto esset decernendum.* Atque, ut adjiciunt nonnulli[d], שני בעלי דינין יפרעו שכר השליח *actor & reus simul nuntiis mercedem solvebant.* Hac de re sic Talmudici. Flavius etiam Josephus, ubi de Judicibus & Synedriis ex primario instituto per urbes collocatas loquitur (sed nimiùm discrepans à scitis Talmudicorum, ut Libro superiore animadversum est) ἂν δ', inquit[e], οἱ δικασταὶ μὴ νοῶσι περὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς προστεταγμένων ἀποφήνασθαι, συμβαίνει δὲ πολλὰ τοιαῦτα τοῖς ἀνθρώποις, ἀκέραιον ἀναπεμπέτωσαν τὴν δίκην εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν, καὶ συνελθόντες ὅ, τε ἀρχιερεὺς καὶ ὁ προφήτης καὶ ἡ γερουσία, καὶ τὸ δοκοῦν ἀποφαινέσθωσαν, *Si verò Judices nesciant de negotio ad se delato judicare (quemadmodum non rarò ejusmodi quid hominibus accidit) integram causam in urbem sacram remittant. Et convenientes Pontifex, Propheta & Senatus id quod sibi fuerit visum decernant.* De posteriori periochæ parte satis dictum est Libro superiore, ubi nec Prophetam nec Pontificem Maximum ex Talmudicorum scitis locum, illis solùm nominibus, in Synedrio Magno aut in Judiciis exercendis cum eo habuisse ostensum est. Sed & de suprema in rebus Synedriorum Minorum decernendis, indéque Appellationibus, Magni autoritate[f] alibi etiam loquitur ille, ubi Syne-

[b] *Obadias Bartenorius ad Misn. tit.* Sanhedrin *cap.* 11. § 2. *Iarchius, alii.*

[c] *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 31. 2. *Moses Mikotzi præcept. aff.* 97. *fol.* 187. *col.* 2. *Maimonid. hal.* Sanhedrin *cap.* 6.

[d] *Schulcan Aruch tit.* Choschen hamispat *cap.* 14.

[e] *Archaeolog. lib.* 4. *cap. ult.*

[f] *Lib.* 9. *cap.* 2.

Synedria Magnum & Minora à Jehosaphato Rege Hierosolymis alibíque constituta, ut diximus, memorat, uti & per se Hierosolymis constituta; de quibus, monuit, inquit, ut justè judicarent, atque, Ἂν περὶ μειζόνων διαφορὰν ἔχοντες τῶν ὁμοφύλων τινες ἐκ τῶν ἄλλων πέμψωσι πρὸς αὐτοὺς πόλεων, τούτων ἡ μετὰ πλείονος σπουδῆς ἀποφαίνεσθαι δικαίως περὶ τῶν πραγμάτων, *Si de rebus majoribus, quidam contribulium* (sic bene Ruffinus) *ex aliis civitatibus eos consulerent, cum maximo studio eis & justissimè responderent.* Quod de Appellationibus planè dictum. Rationem adjicit, Μάλιστα γὰρ τὰς ἐν ταύτῃ τῇ πόλει κρίσεις, ἐν ᾗ τόν τε ναὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ συμβέβηκε, καὶ δίαιταν ὁ βασιλεὺς ἔχει, προσήκει σπουδαίας εἶναι καὶ δικαιοτάτας, *quandoquidem rectum deberet esse judicium in ea civitate constitutum, ubi & Templum Dei & habitaculum erat Imperatoris*, seu *Regis.* Sic ille.

V. Satis commodè quidem censendum est, cum disciplina Appellationum ad Synedrium Magnum attinente, velut aliorum similium non paucorum, exemplum illustre Proselytorum Justitiæ (de quorum admissione & natura, fusiùs egimus alibi [g].) Jus, non ita legitimè, quoad legis Sacræ observationis in se susceptionem, admissorum, nec tamen actu planè irrito. Scilicet Sacramentorum Baptismi, Circumcisionis, Oblationísque rituum, utcunque factorum, Probatio seu Improbatio ad Curiæ hujus, præ cæteris, amplitudinem ita, cum gravioribus in Republica illa Sacra dubiis aliis, velut ex officio atque citra actiones illic ab aliquo institutas, spectavit, ut, ubi ambigeretur utrum Proselyti sic, utcunque, velut ex Opere Operato, facti, adeóque ex Gentilium sic utcunque universitate in Israelitarum cœtum recepti, ob Legis Sacræ amorem reverà, an Lucri, Honoris, Timoris gratiâ Judaismo nomen dedissent, Synedrium Magnum, etiam post judicia aliorum ea de re Synedriorum, ut Magistratus summus (cujus ex ore totius Reipublicæ sacræ ordinatio rerúmque Probatio & Improbatio, tam circa Sacra quàm Profana pendebat) eos penitiùs circa dubium illud observarent velut universales Ephori; nec interim Israelitarum universitatis, ut satis socios, admittentes, usque dum de syncera eorum Legis sacræ professione omninò constaret. Neque tamen intereà eos, velut non admittendos, omninò rejicere volebant, nec quidem, si in Paganismum rediissent, aliter eos habentes atque Israelitas Apostatas. Scilicet, indelebilis censebatur character ille per Sacramenta illa in Proselytismum qualiscunque admissio, sed interim non alia quàm quæ, ob professionis simulatæ suspicionem apud Synedros hosce pendentem, velut Regenerationis (ita enim Proselytismum nuncupabant) dubiæ infamiam & gravem existimationis deminutionem in se contineret. Hanc rem tetigimus quidem in libris de Jure Naturali & Gentium [h]. Sed ut res explicatior reddatur, Maimonidis locum de ea integrum, utpote non uno nomine observatu dignum, adjicere heic visum est. Ubi de Proselytis utriusque sexûs faciendis atque exterarum apud Israelitas conjugiis agit, אל יעלה, inquit [i], על דעתך ששמשון המושיע את ישראל או שלמה מלך

g *De Iure Nat. & Gent. lib. 2. cap. 2. & supra lib. 1.*

h *Lib. 2. cap. 2. & lib. 5. cap. 15.*

i *Tract. Isuri Bia cap. 13. § 14, 15. & 16, 17 & 18.*

מלך ישראל שנקרא ידיד יי׳ נשא נשים נכריות בגויתן אלא סוד הדבר כן הוא שהמצוה הנכונה כשיבוא הגר או הגיורת להתגייר בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או הפני מפחד בא להכנס לדת. ואם איש הוא בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית ואם אשה היא בודקין שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל. אם לא נמצא להם עילה מודיעין אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות כדי שיפרושו אם קבלו ולא פרשו ודאי אותן שחזרו מאהבה מקבלים אותן שנ׳ ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה. לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה. בימי דוד שמא מן הפחד חזרו ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו

Nollem existimes (ita rem heic, ad Synedrii hujus notionem, attinentem, incipit) *quòd Samson qui Israeli salutis in causa erat, aut Salomon Rex Israel, qui vocatur dilectus Domino, uxores duxerint exteras*[k], *dum scilicet planè Gentiles erant. Mysterium autem* seu *arcanum rei hujusmodi erat. Juxta ritum Proselyti proselytave admittendæ, diligentiùs inquiri solebant de admittendo, utrum Opum, quas expectaret, gratiâ, an Honoris nanciscendi an Timoris causâ, admitti desideraret. Et de viro, an non ob amorem mulieris alicujus Judaicæ, & de Fœmina an non ob juvenis Israelitici amorem. Si hujusmodi nihil obstaret, ostendebat eis gravitatem jugi legis, & quàm difficile esset eam observari à Gentibus aliis, ut scilicet ita deterrerentur* (aiunt enim[l] hoc fieri, ne facile nimis fierent proselyti; Atque adjiciunt, קשים גרים לישראל כספחת דכתיב ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב *Molesti fuere Proselyti Israelitis, etiam ut apostema* seu *scabies juxta quod scriptum est*[m] *& adjungatur illis advena, & sociabitur, ut apostema,* seu *scabies domui Iacob*; ut quod non syncerè satis mundum[n]; Atque alibi[o], תנו רבנן הגרים והמשחקים בתנוקות מעכבים את המשיח *Tradunt Rabbini, Proselytos & ludentes cum puellis, impedire adventum Messiæ*; adeóque ex disciplina recepta cautissimè recipiendi fuere proselyti, licet essent ex Scribis & Pharisæis[p] *qui circumirent mare & aridam ut facerent unum proselytum*, utcunque pessimum.) *Si verò reciperent*, sic pergit Maimonides, *jugum legis libenter, nec deterrerentur, constaretque eos ex amore Legis gentilismum exuere velle, recipiebant eos, instar illius quod scriptum est*[q] (de Rutha Moabitide & Naomi socru ejus Israelitide, velut de proselytismo altercantibus) *videns ergo* Naomi, *quod animo constanti decrevisset* Rutha *secum pergere* (è gentilismo in Judaismum transire) *desiit porro ad eam loqui*, (ubi Vulgata, *adversari noluit nec ad suos ultra reditum persuadere. Ideòque non recepit* (ut satis perfectos non agnovit) *Synedrium Proselytos toto tempore Davidis & Salomonis*) *Davidis tempore, ne timoris causâ gentilismum exuissent. Tempore Salomonis, ne regni ejúsque opulentiæ & gloriæ causâ, etiam Israelitæ tantundem facerent.* Pergit dein, שכל החוזר מן הגוים בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגירי הצדק *Quoniam quisquis in Iudaismum transibat ex Gentibus* (ubi exemplaria aliquot habent הכותים *è Cuthæis*, quod in idem, ut alibi non raro, recidit) *ob rem aliquam quæ è vanitatibus esset mundi, is non erat ex Proselytis justitiæ* (id est, haud accensendus erat veris Synceris & in Foro, ut dicitur, interiori sibi proselytis) ואף על פי כן היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות. והיו בית דין הגדול

חוששין

k Iudic. cap. 14. 1 Regum cap. 11. 1.

l R. Chelbo in Gemar. Babylonia tit. Jabimoth cap. 4. fol. 47. 2. & tit. Kidoschin cap. 4. fol. 70. 2. & tit. Nidda cap. 2. fol. 13. 2.

m Iesaiæ cap. 14. 1.

n Videsis gloss. ad Gemar. Babylon. tit. Nidda cap. 2. fol. 13, 2.

o Dict. Gemara, ibi.

p Matth. 23, 15.

q Ruth 1, 18.

חוששין להם. לא דוחין אותן אחר שטבלו מכל מקום ולא מקריבין אותן עד שתראה אחריתם. ולפי שגייר שלמה נשים ונשאן וכן שמשון גייר ונשא. והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר ולא על פי בית דין גיירום חשבן הכתוב כאלו הן גויות ובאסורן עומדין ועוד שהוכיח סופן על תחלתן שהן עובדות עבודה זרה שלהן ובנו להן במות והעלה עליו הכתוב כאלו הוא בנאן שנאמר אז יבנה שלמה במה גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצות ועונשין ומל וטבל בפני שלשה הדיוטות הרי זה גר. אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל הגוים וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו ואפילו חזר ועבד עבודה זרה הרי הוא כישראל משומד שקידושיו קידושין ומצוה להחזיר אבדתו כאחר שטבל נעשה כישראל. ולפיכך קיימו שמשון ושלמה נשותיהן ואע״פ שנגלה סודן. ומפני זה אמרו חכמים קשים להם גרים לישראל כנגע צרעת שרובן חוזרין בשביל דבר ומטעין את ישראל וקשה הדבר לפרוש מהם אחר שנתגיירו צא ולמד מה אירע במדבר במעשה העגל ובקברות התאוה וכן רוב הנסיונות האספסוף הם בהן תחלה *Et nihilominus erant Proselyti quàm plurimi admissi tempore Davidis & Salomonis, à Privatis* (scilicet Triumviris in causa ejusmodi usitatis aliisve. Et sanè legitur, tempore Davidis, Proselytos Justitiæ utcunque tunc factos fuisse numerosissimos, nempe מאה וחמשים אלף *Centies & Quinquagesies Mille* [s], quò trahunt illud [t], de operariis circa Templum, *fuerunt Salomoni Septuaginta millia eorum qui onera portabant, & octoginta millia latomorum in monte*, quod non semel memoratur, præter 3600 operum inspectores seu præfectos. Hos autem Israelitas originarios volunt fuisse, uti illos 150000, Proselytos qualescunque Justitiæ sub Davide factos, juxta illud [t] *& numeravit Salomon* כל האנשים הגרים אשר בארץ ישראל אחרי הספר אשר ספרם דויד אביו וגו׳ *cunctos viros proselytos qui essent in terra Israelis, secundum numerum quo numeraverat eos David pater ejus, repertique sunt centum & quinquaginta millia.* Numerum autem illum opificum aiunt Israelitarum neutiquam esse potuisse, eo quòd scriptum sit [u], *de Filiis Israelis non Salomon posuit servos pro opere suo.* Et de Salomonis tempore, satis liquet in historia sacra de Uxoribus ejus quæ proselytæ qualescunque fuere, nec paucæ) *Jam verò sollicitiùs advertebant Proselytos ejusmodi* (utriusque sexus; ita pergit Maimonides) *Synedrii Magni; quos tamen non depellebant, quoniam utcunque Baptizati fuissent, nec suadebant* aut *ultrò invitabant ad sacrificia, antequam vitæ* seu *disciplinæ eorum sic mutatæ ratio satis haberetur explorata. Et cùm Salomon proselytas fecit, eásque matrimonio sibi copulavit, uti & Samson proselytam duxit, haud obscurum erat, eos è gentilismo non transiisse aliam ob rem quàm quæ eis tunc utilior esset. Nec juxta sententiam Synedrii Proselytos eos faciebant. Unde in Scriptura censentur quasi Gentiles, & pro interdictis habentur. Præterea in statum reversi sunt pristinum. Nam in idololatriam reciderunt & ædificarunt sibi Excelsa, quod quidem refert Scriptura quasi is* (qui adeo in causa esset) *ea ædificasset, secundum quod dicitur* [x], *tunc ædificavit Salomon excelsum* (quale Moabiticis, Ægyptiacis, id genus aliis uxoribus suis præstitit [y].) *Verum quidem est, Proselytum, de quo adeo sollicitè* (in admissione prima) *non est quæsitum, & eum cui Legis & Præceptorum gravitas haud fuerit sic explicata, postquam Circumcisus esset & Baptizatus, coram Tribus privatis, planè fuisse Proselytum,* *tametsi*

s *Gemara Babylonia ad tit.* Jabimoth *fol.* 79, 1.
t 1 *Regum* 5, 16.
t 2 *Paralip.* 2, 17. & ibi e comm. 2.
u 2 *Paralip.* 8, 9.
x 1 *Regum* 11, 7.
y *Ibid. comm.* 8.

tametsi etiam utilitatis & commodi sui causâ eum Proselytismum ambiisse esset notissimum. Nam simulac Circumcisus esset ac Baptizatus, exibat è universitate Gentilium (ex opere operato) seu *desinebat esse Gentilis. Sed tunc animadvertebatur* (ut dictum est) *usque dum de Justitia ejus satis constaret. Etiam si in Idololatriam recidisset, habendus erat, ut Israelita apostata, quoniam sancti, sancti sunt. Et oportuit ut damnum ejus* (nam ex disciplina proselytismi, exuebat patriam; & parentes, liberos, fratres, vilia habuit, quòd & ait Tacitus[z]) *resarciretur, adeóque ut postquam esset baptizatus, fieret* seu *haberetur ut Israelita. Atque ideo retinuere Salomon & Samson Uxores suas, etiamsi revelaretur sic earum arcanum. Hinc aiunt Sapientes molestos* seu *graves eis visos esse Proselytos Israelitis, vel ut plagam lepræ, quoniam plerique eorum è gentilismo utilitatis tantùm causâ in Judaismum transibant & in errorem ducebant Israelitas. Et gravius quidem erat consortium eorum exuere postquam Proselyti facti essent. Ito & disce quid acciderit in negotio illo Vituli aurei*[a], *& in Sepulchru Concupiscentiæ*[b], *aliisque compluribus* (majorum) *infortuniis, quorum primò in causa fuere illi.* Summa est, penes judicium Synedrii Magni fuisse, ita Proselytos justitiæ agnoscere, secernere, pro suspectis censere, ut, quantum tam ad Sacra eorum quàm Profana attineret, universum ex eo, neque ex Sacerdotum Jurisdictione, quà talium, judicio omninò penderet. Ejusdem est commatis quod habent de mulieris menstruatæ[c], profluvio laborantis[d], puerperæ jure ab eodem Synedrio maximè decidendo. Maimonides postquam accuratiùs, ut solet, de eorum immunditie, ac sacris, egerat, subjungit[e], כל שאמרנו בידה וזבה ויולדת הוא דין תורה ובמשפטים אלו עושין כשהיה ב״ד הגדול מצוין והיו שם חכמים גדולים שבקיאים הדמים ואם נולד להם ספק בראיית או בימי נדה וזיבה יעלו לב״ד וישאלו כמו שהבטיחה תורה עליהן שנ׳ כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין בין דם נדה לדם זיבה *Omnia quæ diximus de Menstruatâ, profluvio laborante, & puerperâ, sunt ex præscripto Legis. Et secundum hæc jura mores obtinuere quando vigebat Synedrium Magnum, atque in eo erant Sapientes magni quibus peritia esset Sanguines discernendi. Nam si fortè dubium emergeret de inspectione fluxûs aut de diebus menstruatæ aut profluvio laborantis, ascendebant ad Synedrium, ut illud ea de re consulerent, sicut fiduciam de eis illic collocandam docuit Lex ubi ait*[f], *si res aliqua difficilis apud te in judicio nata fuerit inter Sanguinem & Sanguinem, inter Causam & Causam &c. scilicet inter Sanguinem menstruum & Sanguinem profluvii.* Et juxta Synedrii hujus judicium Sacra hisce in causis præscripta, aut offerenda erant aut differenda. Nec ambigendum est quin in quamplurimis quæ exorirentur dubiis aliis gravioribus, ejusmodi mos illic forensis, seu velut Appellandi jus obtineret.

z *Histor.* 5.
a *Exod.* 32.
b *Numer.* 11. 34.
c *Levitic.* 15. 19.
d *Ibid.* 15 *&c.*
e *Tract.* Isuri Bia *cap.* 11. §. 1.
f *Deuter.* 17. 8.

VI. Regularitèr quidem, Synedria in Altera Tribu seu Urbe sedes habentia, alterius Tribus incolarum seu Civium actiones seu judicia apud se non admittebant. Quod interim cum exceptione de Appellationum ratione jam ostensa, atque Actionibus aliquot singularibus nihilominùs, pro Actorum quacunque

que in Tribu seu Urbe degentium libitu, in Synedrio Magno sive instituendis sive instaurandis, de quibus locuturi jam sumus, aliisque inferiùs occurrentibus, est temperandum. Videtur quidem sententias, in foris ac Synedriis inferioribus, nec contra Synedrii Magni appellati decretum, latas, eatenus vim obtinuisse, ut, ex jure ordinario, litigantibus esset in eis omninò acquiescendum[g], usque quo ipsi qui judicarant, causâ redintegratâ eas rescinderent. Quod quidem interdum fieri licuit[h], uti & libro ostenditur superiori. Unde etiam existimandum est, Appellationi ob judiciorum hujusmodi iniquitatem, locum fuisse ex jure ordinario nullum. Quod etiam superiùs tactum. Cùm autem inter judicia illa quæ ad fora seu Synedria Minora ex ejusmodi jure attinebant, Tria fuerint quorum quidem passim frequentior usus; scilicet de Mutuò accepto seu Credito, de Rapina seu Furto, ac de Damno illato; hisce exceptis, universa quæ eorum reliqua fuere in foris ac Synedriis inferioribus inchoanda erant ibique solùm, ex jure ordinario, peragenda, nisi judices ipsi aut ob juris difficultatem Synedria primò minora ut ostensum est, aut, ex litigantium alterutrius voto, citra intermediam appellationem, juxta illud etiam quod jam antè aperuimus, Synedrium Magnum consulendo appellâssent. Neque quoties sive Actor sive Reus in judiciis, præter illa tria, reliquis rogasset ut in Synedrio solùm Magno (ne Judices inferiores per errorem seu ignorantiam deviarent) res definiretur ipséque ibi experiretur, aliud, quantum didici, ad hanc rem insequutum est, præterquam quòd citra Appellationem aliquam intermediam difficultas fortè oborta ad Synedrium hoc scripta deferretur ac juxta ejus rescriptum esset decernenda, ut superiùs explicatum. Neque illuc ablegandus erat litigantium alteruter. At verò in judiciis jam dictis Tribus, pro Actoris libitu (modò testes aut probationes ei non deessent, nec alitèr) sive in foro cui ratione domicilii suberat reus, sive in Synedrio Magno, quacunque in Tribu sedes haberet sive hic sive ille, erat agendum. Adeóque reo, in hisce, actoris libitum sequendum erat, ut judicibus Synedrii Magni illuc eum evocandi potestas semper esset ac inferioribus eum illuc ad experiendum mittendi, quoties tantundem ab actore peteretur. Unde & sive institutâ sive instauratâ ibi actione res erat finienda. Maimonides ad veterum mentem[i]; אבל אם אמר המלוה נלך לבית דין הגדול כופין את הלוה ועולה עמו שנ׳ עבד לוה לאיש מלוה וכן אם טען זה שהזיקו או גזלו הניזק לעלות כופין בד שבעירו את הנטען לעלות עמו וכן כל כיוצא בזה *At verò si dixerat creditor, adeamus Synedrium Magnum, cogebant debitorem ut cum eo illuc iret, juxta etiam illud quod habetur in sacris literis. Qui[k] mutuum accipit servus est ejus qui dat mutuo*: (neque enim de fœneratore solùm locus ille capiendus, ut volunt nonnullæ versiones; sed de mutuo citra fœnus etiam, quemadmodum optimè Symmachus & Theodotion, δοῦλος δανειζόμενος ἀνδρὶ δανείζοντι, id est, *servus est is qui mutuum accipit ei qui mutuo dat* sive cum fœnore sive citra; nam ejusmodi est verbi δανείζειν significatio.) *Idem jus obtinuit quoties, cùm lis esset de damno illato seu Rapina, voluit actor ad Synedrium Magnum ascendere. Nam & tunc etiam cogebant reum*

[g] *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 4. *fol.* 33. 1. *Maimonid. halach.* Sanhedrin *cap.* 6. *Moses Mikotzi præcept. aff.* 97. *fol.* 187. *col.* 1. Shulcan Aruch, *tit.* Choschen hamispat *cap.* 25.

[h] *Vide Maimonid. halach.* Sanhedrin *cap.* 7. §. 10. & 11.

[i] *Halach.* Sanhedrin *cap.* 6. *atque ita Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 31. *Moses Mikotzi præcept. affirm.* 97. *fol.* 187. Shulcan Aruch. *tit.* Choschen hamispat, *cap.* 14.

[k] *Proverb.* 22, 7.

cum illo ascendere, quod itidem in cæteris quæ actionum harum induebant naturam pariter locum habuit. Adjicit dein idem Magister eximius exceptionem quam memoravimus de Testium seu Probationum defectu; scilicet nisi constaret, Crediti, Rapinæ, Damni illati, Testes esse aut Probationes, rem ex illo, cui suberant Actor & Reus ratione domicilii, foro neutiquam in Synedrium Magnum ritè potuisse hoc modo ablegari. Verba sunt, בד״א כשיהיו שם עדים או ראיה לנגזל לניזק או למלוה אבל טענה דקנית אין מחייבין את הנטען לצאת כלל אלא נשבע במקומו ונפטר וכן הדין בזמן הזה שאין שם בית דין גדול אבל יש מקומות שיש בהן חכמים גדולים מומחין לרבים ומקומות שיש בהן תלמידים שאינן כמותן אם אמר המלוה נלך למקום פלוני שבארץ פלוני לפלוני ופלוני הגדול נדון לפניו בדין זה כופין את הלוה והולך עמו וכן היו מעשים בכל יום בספרד *Quæ superiùs dicta sunt sic intelligas oportet ut adessent sive creditori, sive ei cui damnum inferebatur, sive ei à quo quid erat injuria ablatum, Testes aut Probationes. Nam si nihil aliud in actionis institutione prima haberetur præter nudam ejus assertionem, non erat reus omninò cogendus Synedrium Magnum adire. Sed in loco cui ratione domicilii suberat sive ad juramentum adigendus erat, sive dimittendus. Idem etiam hodiéque jus obtinet, quando scilicet Synedrium Magnum non omninò reperitur, sed sunt loca alia in quibus habentur viri gravissimi judicandi potestate publica præditi, aliaque in quibus florent discipuli istis impares. Nimirum si dicat creditor, adeamus locum N. in Terra N, ad N. & N. virum summum & judicio ibi hac de re experiamur, cogendus est debitor ut cum illo vadat. Atque hic usus est in foris Hispaniensibus* (Judæorum) *quotidianus.* Scilicet Moses Maimonides Cordubæ natus, circa quadringentos octoginta abhinc annos in Hispania floruit, ubi Judæorum suorum juris, etiam quod ibi in usu, erat scientissimus. Tantundem alii[l]. Scimus quidem interdum locum illum seu Synedrium in quod à creditore seu actore alio, juxta jam dicta, citabatur sic reus, nuncupari[m] tantùm מקום הוועד *locum virorum frequentia celebriorem*, unde etiam, postquam esse desiit Synedrium Magnum, alia loca celebriora quæ, per augustiorem judicum amplitudinem, reum sive à perjurio sive à negatione deterrerent, ex hoc more vetusto vigebant (quemadmodum de usu Hispaniensi dixit Maimonides) pro libitu actoris adeunda. Sed, quantum video, dum stetit respublica Ebraica ipsúmque in ea Synedrium Magnum, Tribuúmque ac Synedriorum Minorum per territoria distinctio, Jus illud quale jam diximus Synedrio huic erat planè singulare.

l Shulchan Aruch. *tit.* Choschen hamispat, *cap.* 14. §. 2. *&c.*

m *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 31. 2. *&c. vide ibi glossam.*

Cap. III.

I. *De* Presbyteri *seu* Judicis *rite* Ordinati, *in Decretum Decisionémve* Synedrii Magni cotumacis, *Pœnâ Capitali.*

II. Modus *secundum quem* Decretum *ejusmodi fieri debuit. Et* Locus *in quo.*

III. *De* Rebus *Præceptis ac Iuribus circa quæ* Decretum *ejusmodi versari deberet.*

IV. *De* Contumaciæ *heic* Actu *ipso.*

V. *De* Pœnæ *capitalis*, Contumaciæ *nomine sic* irrogandæ, Genere & Circumstantiis.

VI. Locus, *in quo morte* plectendus *erat ejusmodi Contumax*, Hierosolyma.

VII. Tempus, *quo* capitalis *illa* Pœna *Contumaci Presbytero irroganda.*

VIII. Promulgatio *solennis* Pœnæ *in* Contumacem *ejusmodi infligendæ.*

IX. *De* Judicibus *seu* Presbyteris *inferioribus*, *nec* Ordinatis, *non*, *juxta mores receptos*, Contumaciæ *utcunque heic reis.*

DE Appellationibus, ad Synedrium Magnum, Capite actum est in Superiore; quod ut prævium est disciplinæ de Causa illa Presbyteri seu Judicis Contumacis qui à Synedrio Magno ritè edoctus ejusce placitis nihilominùs adversaretur; quæ in distributione nostra superiore occupat, cum Appellationibus, Primum. De Presbytero dico, seu Judice, qui Fori seu Synedrii Minoris aut Collega aut Præfectus erat juxta fororum ac tribunalium superiori in libro distinctionem. Nam cum, ut nemo non videt, Contumacia in Synedrium Magnum duplici constaret in genere; aut in eo quo sententiæ illic, ex actione seu judicio ibi primùm inchoato, latæ non parebat sive actor sive reus sive minister, aut in eo quo Judices inferiores inde velut ab oraculo edocti (secundum jus ei competens singulare quod capite aperuimus superiori) suam retinentes aut novam comminiscentes sententiam, ejusce decretum nolebant sequi; Prioris Contumaciæ hujusmodi genus ejusdem erat planè naturæ cum eo quo in alia sive Fora sive Synedria itidem commissum est, & sive Excommunicatione sive Verberibus, tam ex horum quàm illius autoritate, puniendum. Et quæ Synedrio Magno cum cæteris communia fuere prætermittimus. Genus autem Posterius, quod alibi quàm in Synedrio Magno habere, ex jure ordinario, locum non potuit, cernitur aut in Judice manuum Impositione ritè, ut libro etiam superiori fusiùs docetur, generatim Ordinato in Dignitatem Judicandi decernendíque, aut in Triumviralis fori ex nondum ordinatis Collega, Sacerdote de rebus sibi peculiaribus ex Lege aliquot decernente, id genus cæteris. Judex autem, sive Triumviralis, sive solus sic ordinatus, sive Vigintitriumviralis, qui nunquam non erat sic ordinatus, contumaciæ ejusmodi reus, supplicio ultimo erat, eo nomine, plectendus. Ita scilicet interpretantur Legem illam è Deuteronomio superiùs[a] citatam de Synedrio Magno appellando [a] *Cap.* 1.
seu consulendo quoties difficultas eximia exoriebatur. Verba sunt[b], *Vir autem* [b] *Deut.* 17. 12.
ille אשר יעשה בזדון *qui fecerit procaciter*, *superbè*, id est, *spontè contrà fecerit*, *nolueritque audire Sacerdotem qui stat coram Domino Deo tuo*, *ut ibi ministret*, *aut Judicem*, *morietur vir ille.* Hoc verò ut juxta Talmudicorum mentem ritè capiatur, utpote regularitèr dictum, Explicationibus aliquot atque Exceptionibus quas afferre solent est temperandum.

II. Exceptiones illæ habentur aut in Modo quo ejuſmodi fieret Synedrii Magni Decretum, ut Contumacia refragantis qualem diximus morte puniretur, aut in Loco ſingulari ubi ejuſmodi decretum fieri deberet, aut in Rebus de quibus ſic decernebat Synedrium, aut in ipſo Presbyteri, ſeu judicis inferioris Actu refragandi, ſeu non parendi, aut demùm in ultimi ſupplicii ejus genere & circumſtantiis. Modus [c] quo fiebat ejuſmodi Synedrii Magni Decretum, non alius erat ab eo qui capite Superiore exhibetur. Quoties ſcilicet, ut ibi oſtenſum eſt, conſultum appellatúmque, ſive per intermedias appellationes ſive citra eas, Synedrium hoc quid decernebat, nec cætera quæ dicentur deerant, Presbyteri ſeu Judicis Contumaciam pœna jam dicta ſequebatur. Neque aliter. Nam & lex hac de re ſacra ipſa loquitur tantùm de Synedrio Magno, exortâ difficultate, adeundo, atque inde nato ibi Decreto, non de quolibet ejuſdem Synedrii decreto. Sic volunt Magiſtri. Loco autem non alio, quando ejuſmodi fiebat Decretum ut Contumaciæ qualem diximus pœna mors eſſet, conſidere debebant Synedri, quam in uſitatiori illo Templóque Hieroſolymitano conjuncto. Is erat conclave illud politis ſaxis inſigne, ſeu *Liſkat hagazith*, de quo ſuperiùs dictum. Nimirùm, ſi extra locum illum conſultum appellatúmque à Judicibus inferioribus quid decreviſſet, pœnâ hâc liber erat quicunque contrà ſententiam procaciùs tulerat. Id quod ex verbis legis jam dictæ ſacræ etiam eliciunt, *Surges* [d] *& aſcendes ad locum quem elegerit dominus &c.* מלמד שהמקום גורם לו מיתה *unde*, inquiunt [e], *& obſervandum eſt ipſius loci rationem habendam in ultimo contumaci ſupplicio infligendo.*

c *Miſna & Gem. cit.* Sanhedrin. *cap.* 10. *Maimonides hal.* Memarim. *cap.* 3. *&* 4. *Moſes Mikotzi præcept. Negat.* 217. Sepher Siphri *fol* 45. *col.* 178. Peſiktha Zoṭertha *fol.* 76, 1.

d *Deut.* 17, 8.

e *Maimonid. loco citato.*

III. Quod autem attinet ad Res de quibus ſic decernebat Synedrium Magnum ut ob ſententiam ab inferiore judice, qui ad illud velut ad oraculum provocaverat, contrà latam, pœna mortis ſequeretur; de eis diſſenſum comperio apud Magiſtros inſignem. Alii de rebus omnimodis quæ ſunt דברי תורה id eſt *verba, res,* ſeu *præcepta in lege expreſſa*, alii de rebus etiam quæ ſunt דברי סופרים *verba, res,* ſeu *præcepta à Scribis* ſuperinducta; alii de re duntaxat quacunque שעיקרו בדברי תורה *cujus principale* ſeu *fundamentum pendet ex lege ſacra*, atque alii demùm ſolummodo de דברים שזדונן כרת ושגגתן חטאת או בדברים המביאין לכך או בתפלין *rebus quæ ſponte commiſſæ Exciſionem, Errore autem ſeu ignorantiâ patratæ, Sacrificio Expiatorio erant ex lege Sacra luendæ aut de rebus quæ illuc quempiam deducere poſſent, aut de Phylacteriis*, Legem jam antè dictam ac pœnam illam mortis intelligunt [f]. Receptior videtur ſententia heic poſtrema; quâ ita temperatum eſt id quod de difficultate apud judicem inferiorem exortâ ac de mortis ob contumaciam in Synedrii Magni ſic, ut ante dictum eſt, appellati decretum, pœnâ generatim in lege Sacra legitur, ut mors non eſſet ex illa lege judici contumaci infligenda, niſi ubi res ipſa circa quam difficultas verſabatur adeóque id quod à Synedrio decretum erat aut ad Phylacteria, aut ad leges ſacras quæ reatus ſpontaneos Exciſione ác errore commiſſos Sacrificio expiatorio præſcribunt luendos, aut ad ea quibus ſive actor ſive quis alius, pro ſen-

f *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 88, 1. *Moſes Maimonid. Mikotzi, aliis locis citatis. & videſis Joh. Cocheium in t. t.* Sanhedrin *pag.* 81.

ſententiæ varietate, in crimina Exciſione luenda fortè impelleretur, ſpectabant. Nam ſi de Sponſaliis aut Matrimonio difficultas exorta eſſet, aut de anni Intercalati ratione, tametſi harum neutra ad legem aliquam quâ Exciſio ſponte delinquentibus præſtituta eſt, per ſe attinuerit, nihilomínus quoniam, ex altera non rite decreto explicata, Paſchatis & temporibus azymorum, ex altera conjugii violatio (quarum utraque [g] exciſione punitur) facillimè ſequi poſſet, ideo parem rerum hujuſmodi rationem eis quæ ad ipſarum de Exciſione legum explicationem ſpectarent haberi hoc in judicio volebant. Quin & Judicia ſeu difficultates ab Exciſionis legibus haud parùm diſſitas non paucas, ſi contumacia Judícis Inferioris ſeu Presbyteri aut collegæ Synedrii alicujus Minoris heic interveniſſet, in cauſa fuiſſe mortis pœnæ ei infligendæ ſcribunt etiam hujus ſententiæ autores. Maimonides [h], צריכין לבדוק ולחקור אם
היתה המחלוקת זו מביאה לידי דבר זה ודבר זה מביאה לידי דבר שני אפילו אחר מאה דברים
אם יבא בסוף לדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת בין שהיה הזקן מיקל והן מחמירין בין
שהיה הוא מחמיר והן מקילין ח״ב ואם לא תביא המחלוקת לידי כן הרי זה פטור חוץ
ממצות תפלין בלבד *Diligentiſſimè perſcrutandum perpendendúmque erat, utrum difficultas* ſeu *diſſenſus exortus pertineret ad rem aliquam quæ per rem aliam itidem aliámque, etiamſi poſt centena rerum quæ evenire poſſent intervalla, tandem ad rem aliquam devenire quiret Exciſione, ubi ſponte parata eſt, & expiatorio ſacrificio, ubi errore eſt commiſſa, puniendam. Nam ubi circa rem hujuſmodi verſaretur difficultas* ſeu *diſſenſus, Presbyter* ſeu *Judex contumax, ſive leviori ille ſive graviori, quàm Synedrium Magnum, uſus eſſet ſententia, mortis erat reus; alioquin planè liber* (mortis pœnâ ſcilicet) *excepta duntaxat difficultate* ſeu *diſſenſu ad præceptum de Phylacteriis ſpectante.* Et quod de Phylacteriis ſic adjicitur, ajunt fuiſſe הלכה כפי הקבלה *Traditionem ſingularem ab omni ævo receptam.* Exempla autem afferunt de rebus hujuſmodi adeò à ſacris de Exciſione legibus per ſe diſſitis; quæ nihilominùs illuc ſive actorem ſive reum aliúmve cujus in judicio intererat, per aliquot rerum aliarum intervalla facilè deducerent; eáque maximè ex jure ſponſalitio ſumunt. Nam cùm ſponſalia, apud eos quædam aut vim ſortirentur aut irrita plane eſſent, juxta diverſam bonorum quæ eorum nomine velut arrha ſeu pretium à ſponſo ſponſæ dabantur, atque ea (quæ ſic data, planè irrita redderent ſponſalia) fermè eſſent aut bona quæ uſibus humanis apud Ebræos ſive ex lege Sacra ſive ex ſcribarum ſcitis ſunt interdicta, veluti ſanguis, adeps, arborum præputium, fermentum in Paſchate, id genus non pauca, aut Sacerdotalis generis ſancta quibus veſci Sacerdotibus licuit ſed alio modo non uti (id quod ad illud genus hominum eorúmque ſponſalia heic tantùm attinet) aut demùm quæ non revera in ſponſi ſponſæve bonis ſed ex alieno rapta; cæteris fermè rebus, in contrahendis ſponſaliis, vim ſatis legitimam obtinentibus juxta ea quæ ſuo in loco [i] expreſſiùs ad Magiſtrorum mentem aperuimus; cùm, inquam, hæc ita ſe haberent, nemo non videt, ſecundum id quod (poſt Synedrii Magni

[g] *Numeri* 15, 13. *Levit.* 18.

[h] *Halach.* Memarim *cap.* 4. §. 2 & 3. & vide *cap.* 3. §. 5. &c.

[i] *In Uxore Ebraica lib.* 2. *cap.* 2.

gni ex appellatione decretum, quo, velut juris oraculo, acquiescendum erat universis, nec aliunde rerum sive natura sive dominium decidendum) judex quisquam qui sic appellârat ob exortam de triplicis hujus bonorum generis aliquo difficultatem, pronuntiaret, potuisse sequi ut inde sponsalia bonis illis, velut pretio, intervenientibus contracta, aut planè irrita haberentur aut firma, quatenus nimirùm ex ejus sententia seu suffragio qui sic pronuntiaret, in eorum sive natura sive dominio quis hallucinaretur. Quoniam igitur quoties in actione debiti, depositi, commodati, pignoris, furti, cæterisque similibus judex, qualem diximus, à Synedrio Magno edoctus, fundos, animalia, utensilia aliáve bona aliter atque illud decreto, modo jam indicato, præstituerat, sive actori sive reo addicebat, id, quantum in se erat (tametsi socii seu collegæ ejus Synedrio Magno parerent justámque sic sententiam ferrent) ut contumax faciebat, unde tandem sponsalia aliqua, contra jus receptum, aut firma aut irrita, utpote bonis illis solenni ritu datis contracta, haberi possent, adeóque conjugii per adulterium violatio Excisione si sponte, & sacrificio Expiatorio si errore seu ignorantia patraretur, luenda quiret sequi; ideo etiam in judiciis hujusmodi pecuniariis ob contumaciam in bonis contra illud Synedrii Magni decretum addicendis pœna mortis erat infligenda. Quod itidem dicendum, idque simili ratione, ubi difficultas seu dissensus fuerat ejusmodi ut utrum fermentum seu præputium arborum seu adeps seu quid id genus à contractibus sponsalitiis semper arcendum, hoc vel illud esset, disputaretur ac tandem Synedrii Magni ex Appellatione sopiretur decreto. Nam qui contrà quàm sic debebat, à Synedrio Magno ritè edoctus, sententiam ferebat, id decernebat quo, sponsalia sive irrita sive firma contra jus haberi quibant, adeóque & ii quorum intererat pœnâ sive Excisionis sive Expiatorii Sacrificii forsân implicari. De cæteris autem præceptis rebúsque illis innitentibus asserunt hujus sententiæ sequaces, Judicis inferioris in Synedrii Magni circa ea, ex Appellatione, Decretum Contumaciam neutiquam morte fuisse plectendam. Maimonides [x], ad veterum etiam mentem;

[x] Halach. Memarim cap. 4. § 3.

אבל אם נחלקו בשאר מצות כגון שחלק בדבר מדברי לולב או ציצית או שופר זה אומר פסול וזה אומר כשר זה אומר יצא ידי חובתו וזה אומר לא יצא זה אומר טהור וזה אומר שני לטומאה הרי זה פטור מן המיתה וכן כל כיוצא בזה *At verò si dissensus ortus esset de preceptis cæteris, veluti de palmarum ramis, fimbriis, de Buccina, altérque hoc vel illud assereret illegitimum alter autem legitimum, alter officium satis præstitisse quempiam, alter nequaquam, alter Mundum quid, alter Immundum idem pronuntiaret, mòrtis pœna liber erat* (judex post appellatum Synedrium Magnum contumax) *atque similiter se res habuit in id genus cæteris.* Pœna illâ capitali liber. Aliis minoribus, etsi illâ liber, pro arbitrio Synedrii obnoxius. Idem illic; וכל אלו וכיוצא בהן שהן פטורין מן המיתה יש לבד הגדול לנדותן ולהפרישן ולהכותן ולמנען מללמד כפי מה שיראה להן שהדבר צריך לכך *Sed verò omnes illi qui sic liberi erant morte, Synedri Magni Excommunicabant, segregabant, verberabant, à docendi facultate summovebant, quemadmodum illis videbatur. Ita enim res ipsa postulabat.*

IV. Actus

IV. Actus autem Contumaciæ ſeu refragandi non quilibet tanti ſupplicii in cauſa fuit. Nam licèt adverſam ſuam eſſe nihilominùs ſententiam publicè aliis profiteretur judex inferior ſic à Synedrio Magno edoctus, is tamen, niſi etiam aut ſententiam in Foro ſeu Synedrio ſuo expreſſim ferret, ídque בזרון *procacitèr* ſeu *ſponte* לעשׂות *ut quid fieret* ſeu *executioni ab aliis mandaretur* contra quod ſic decreverat Synedrium Magnum, aut ipſe tantundem per ſe faceret, hujuſmodi pœnâ atque hac lege Sacrâ liber erat. Ad verba illa legis, *Vir ille qui fecerit procaciter*, obſervant, לא שׁאמר בזרון אלא יורה לעשׂות או יעשׂה בעצמו *non ſufficiebat ut loqueretur procacitèr, ſed ut decerneret fieri* (contrarium) *aut ſaltem per ſe ipſe faceret.* Sic Maimonides, alii.

V. Quod demùm ad Ultimi Supplicii ex hac lege irrogandi Genus & Circumſtantias attinet; Genus erat Strangulatio, quam innui aiunt paſſim, quoties quâ in ſacro legis ſermone, ut ubi hac de re verba fiunt, ſimpliciter pœnæ mortis habetur mentio. כתם מיתה האמורה בתורה בחנק *Mortis* [z] *pœna ſimpliciter in lege memorata ſtrangulationem denotat.* Circumſtantiæ cernuntur aut in Ratione in judicium deducendus erat Judex ejuſmodi Contumax, ac judicandus, aut in Loco quo lata in eum mortis ſententia effectum ſortiretur, aut in Tempore quo id fieret, aut in Promulgatione, tum judicii, tum Executionis, urbis ſeu loci, cujus juriſdictioni ſuberat contumax. Prolatis teſtibus qui eum, ut jam diximus, in Synedrii Magni decretum contumaciæ reum aſſererent, morte damnandus erat. Pronuntiabant [a] quidem eum mortis reum ſocii ſui ipſi, in Synedrio aliquo Vigintitriumvirali, ſed ut in Magnum deducendum. Nec profuit ei Rationis Contumaciæ ſuæ obtentus qualiſcunque; ne quidem tametſi ſententiam ſuam apud Majores anteà palàm obtinuiſſe oſtenderet. Semper enim præponendum erat ſequendúmque decretum qualecunque ſic in Synedrio Magno latum. Maimonides [b], אפילו נתן טעם לדבריו אין שומעין לו אלא כיון שבאו עדים שעשה כהוראתו או שהורה אחרים לעשׂות גומרין דינו למיתה *Etiamſi rationem afferret quare ſic fecerat, audiendus non erat. Sed à teſtibus probato, eum ſive feciſſe quid juxta ſuiipſius ſententiam* (contra quàm decreverat Synedrium Magnum) *ſive ut alii facerent decreviſſe, ultimo ſupplicio erat damnandus.* Idem etiam; אע״פ שהוא דן והם דנים הוא קבל והם קבלו הרי התורה חלקה להם כבוד ואם רצו ב״ד למחול על כבודן ולהניחו אינם יכולים כדי שלא ירבו מחלוקות בישׂראל *Tametſi is judiciis praeſſet, uti & ipſi, etiam & is traditiones ſeu diſciplinam veterum, non minùs ac ipſi, accepiſſet, lex nihilominùs eis prærogativam tribuit. Quin ſi vellet Synedrium prærogativam ſuam remittere, id facere non potuit, ne ſcilicet multiplicaretur ſententiarum diverſitas in Iſrael.* Contumacia igitur hæc forenſis ejuſmodi erat, ut nec condonari poſſet à Synedrio Magno, è cujus Reſponſis ac Decretis ſic habitis pendebat ipſa Veritas Civilis.

z Sepher Siphri *fol.* 48. *col.* 178. *Miſna tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *alii paſſim.*

a *Moſes Mikotzi præcept. negat.* 217. *R. Jom Tob ad Miſna tit.* Sanhedrin *cap.* 10, 11, *alii.*

b *Halach.* Memarim. *cap.* 3. § 8.

VI. Locus autem, in quo ad effectum ſeu executionem perduceretur hujuſmodi judicium, erat ipſa Hieroſolyma, ídque ex autoritate Synedrii Magni ibidem.

dem. Nimirùm, ut decretum Synedrii, extra locum ſuum uſitatiorem, habitum, quod ſupra monitum eſt, in cauſa eſſe nequibat ultimi ſupplicii judici contumaci infligendi, ita nec eo affici ritè is potuit extra Hieroſolyma, utpote locum ſedibus Synedrii proprium, nec ad effectum Sententia in eum Vigintitriumviralis perduci aliter quibat quàm ſi Synedrium hoc ampliſſimum fundus factus eſſet. Scilicet [c], נגמר קבלתה בסנהדרי גדולה *Executioni mandabatur ſententia ejus capitalis in Synedrio Magno.* Et Miſna [d]; אין ממיתין אותו לא בב״ד שבעירו ולא בב״ד שביבנה אלא מעלין אותו לב״ד הגדול שבירושלם *Morte afficiendus erat nec in urbis ſuæ Synedrio nec in Synedrio Iabnienſi* (in Synedrio ſcilicet Magno extra locum ſibi ad capitalia judicia ſatis legitimum, juxta libro oſtenſa ſuperiore) *Deducendus autem erat in Synedrium Magnum, quod Hieroſolymis.* Tantundem paſſim in Talmudicorum commentariis. Atque Obadias Bartenorius ad illud *nec in Synedrio Iabnienſi* (de Jabnia, Jafne, & Jamnia ſuperiore etiam dictum eſt libro) שאלו, inquit [e], לב״ד שבלשכת הגזית ואמרו לו וחזר לעירו ושהה שם ימים רבים עד שגלתה סנהדרי גדולה ליבנה ואח״כ הורה כבתחלה אין ממיתין אותו ביבנה אעפ שסנהדרי גדולה שם ואע״פ שעדין הבית קיים כיון שסנהדרי גדולה אינה יושבת במקומה בלשכת הגזית *Detur, conſultum appellatùmque fuiſſe Synedrium in Conclavi illo ſaxis politis inſigni, decretùmque ibi latum, & judicem quempiam ex appellantibus rediiſſe in urbem ſuam ibique diu manſiſſe etiam uſque dum migraret Synedrium Iabniam, & poſtmodum juxta ſuiipſius, non Synedrii Magni ſententiam decreviſſe; Iabniæ morte non erat plectendus, tametſi ibi ſedes ſuas haberet Synedrium Magnum; quod itidem dicendum tametſi Templum hactenus ſtaret. Ratio eſt, quoniam non conſidebant Synedri in loco ſuo, id eſt, in Conclavi illo Saxeo.* Sic Jarchius [f], alii.

c Talmud. Babylon. tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 16, 1.
d Tit. Sanhedrin cap. 10.
e Ad Miſn. tit. Sanhedrin cap. 11.
f Gloſſ. ad Talm. Babylon. tit. Sanhedrin fol. 89, 1.

VII. De Tempore autem quo ultimum hoc ſupplicium illi erat infligendum, diſſenſus quidem reperitur. Tradit R. Aquiba [g] ſic damnatum atque ad Synedrium Magnum deductum, cuſtodiâ ſervandum עד הרגל *uſque ad feſtum* (ſive Paſchatis, ſive Pentecoſtes, ſive Tabernaculorum) quo ſtrangulandus eſſet. Ut ſcilicet *omnes de populo* [h] (feſtis illis Hieroſolymam ſe conferre ſoliti) *audirent* (ſententiam Synedrii Magni qua ad effectum atque executionem perduceretur illa Vigintitriumviralis) *& timerent ne amplius procaciter agerent*, quotquot nempè judicum officio ſic fungerentur. Verba Miſnæ juxta Aquibam ſunt, ומשמרין אותו עד הרגל וממיתין אותו ברגל שנ׳ וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד *& cuſtodiendus erat uſque ad feſtum, &, in feſto ultimo ſupplicio afficiendus, juxta illud, & totus populus audiet & timebit nec amplius procacitèr aget.* At verò R. Jehuda ibidem; אין מענין את דינו של זה אלא ממיתין אותו מיד quod vertitur, *non reddunt acerbum ejus judicium dilatione longa ſed quamprimum eum occidunt.* Receptior [i] autem eſt traditio, ante feſtum eum non fuiſſe plectendum.

g Miſna tit. Sanhedrin cap. 10.
h Deuter. 17, 13.
i Maimonides hal. Memarim cap. 3. Moſes Mikotzi in præcept. Negat. 217. Abarbinel in Pirush Tora fol. 366. col. 3. Jarchius ad Deut. 17, 13.

VIII. Promulgatio demùm Judicii atque Executionis hujus, ſolenni ritu, ſic

ſic acceſſit, ut à Synedrio Magno literæ per urbes & provincias paſſim Iſraeliticas mitterentur quibus Rubenem ſeu Simeonem, qui ſic Contumaciæ reus eſſet, morte affici univerſis innoteſceret. Formula literarum fuit, איש פלוני בן איש פלוני נתח״ב מיתת בית דין *Vir*[k] *ille N. filius viri illius N. ex ſententia Synedrii plexus eſt ultimo ſupplicio*, ſeu *ſupplicio ultimo damnatus*. Quod ex verbis illis Legis ſacræ evenit, *& totus populus audiet & timebit*, quod ſine ejuſmodi promulgatione ſeu edicto commodè fieri poſſe non exiſtimabant. Ex eadem ſcilicet ratione id genus promulgationis, quam הכרזה vocitant, ídque etiam in urbibus minoribus, adhibendum erat, quoties ſive Filius in parentes rebellis ſive perſuaſor in idololatriam, ſive Teſtis mendax ex lege morte plectebatur. Nimirum de prioribus binis[l] dicitur *& omnis Iſrael audiet & timebit*, & de tertio[m], *& audientes cæteri timebunt*. Adeóque Judicem contumacem, filium rebellem, Perſuaſorem in idololatriam, & Teſtem mendacem velut quadrigam faciunt[n] & ארבעה צריכין הכרזה *quatuor quibus promulgatio* ſeu *edictum ejuſmodi debetur* ſolent nuncupare. Sed & de tribus illis etiam uſque ad feſtum celebrius proximè inſequens cuſtodiendis, ac tunc morte plectendis ex autoritate Synedriorum juniorum, ad quæ attinuere, loquuntur[o] interdum Magiſtri. Et de Presbytero ſeu Judice ritè Ordinato ita in Synedrii Magni decretum, juxta ea quæ dicta ſunt, contumace, ut ultimum illius ſupplicium inde ſequeretur, hactenus. Neque enim ad alios jam allata ſpectant.

IX. Cæteri qui Ordinati non erant, uti etiam Ordinati qui in Synedrii Magni appellati decretum qualitercunque contumaces quidem ſed non ejuſmodi Contumaciæ, quæ mortem mereretur, rei fuere (quales ii eſſent ex jam oſtenſis facilè ediſcitur) Pœnis ad obedientiam à Synedrio ſolùm eodem adigebantur, ſed levioribus; veluti Excommunicatione, Anathemate, temporaria functionis civilis inhibitione, ſeu, ut Pontificii apud Chriſtianos juris vocabulo etiam heic utamur, Suſpenſione, Verberibus, alitérve, ut tandem ei audientes eſſent dicto ac pœnæ formidine decretis ejuſmodi non refragarentur; quemadmodum ſuperiùs[p] è Maimonide monitum eſt, ubi ille de eis loquitur qui licet nihil facerent ipſi aliíſve faciendum contra Synedrii decretum decreviſſent, contrarium tamen in ſcholis alibíve docerent, aut aliter, quacunque in re, juxta ſuperiùs memorata, Synedrio refragantes, ultimum ſupplicium non mererentur. Et notandum ejuſdem[q] item illud, אין זקן ממרה ח״ב מיתה עד שיהא חכם שהגיע להוראה סמוך בסנהדרין *Presbyter Contumax heic mortis reus non cenſebatur, niſi fuerit is qui decernendi facultate donatus Ordinatus eſſet, atque inter Synedros*, ſeu Synedrii alicujus collega. Immane quantum, ut vides, diſcrepant Magiſtrorum interpetationes, quæ etiam receptiſſimæ fuere, celeberrimæ illius legis de Contumacia in Sacerdotem ſeu Judicem, ab eo quod Chriſtiani Scriptores aliquot illuſtriſſimi inde afferunt. Dum enim ipſam legem non ſolùm ab Ebraica veritate ſed ab aliis omnibus veterum (extra unicam vulgatam) tranſlationibus diſtorquentes reddunt *qui autem ſuperbierit nolens obedire Sacerdotis*

k *Miſna tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *Talm. Bab. ibid. fol.* 89. 1. *alii, locis citatis.*

l *Deuter.* 21, 20, & 13, 11.

m *Deuter.* 19, 20.

n *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 41, 1. *alii, locis citatis.*

o *Videſis* Sepher Siphri *fol.* 41. *col.* 2. Ieſiktha Zotertha *fol.* 73. *col.* 2. *alios ad leges de eis ſacras.*

p §. 8.

q *Halach.* Memarim *cap.* 3. §. 5.

dotis imperio qui eo tempore ministrat domino Deo tuo, & decreto Judicis, seu *ex decreto Iudicis morietur vir ille* (qua de re capite dictum secundo) Sacerdoti aiunt tribui sententiam definitivam, Judici autem, quem pro politico, ut scribere amant, Principe sumunt, Exequutionem in Contumaces. Cum interea certissimum sit, in Ebraicis aliisque versionibus vetustis nuperisque haberi tantùm parilem sive Sacerdotis sive Judicis qualiscunque illic mentionem; quæ ex veterum scitis apud Talmudicos, juxta ea quæ dicta sunt explicatur, nullâ in eo Pontificis aut aliorum Judicum habita ratione præter Synedrii Magni Principem & Collegas, qui rem hanc Exequutioni semper mandarent, & Vigintitriumvirale Synedrium à quo, ut ostensum est, mortis sententia, sed citra illic exequutionem, erat damnandus Contumax.

Cap. IV.

I. *De* Tribu integrâ *reâ à* Synedrio Magno *solùm judicanda. Et primò de* Tribulium *notione eorúmque discrimine.*
II. *Ea de re textus* Talmudicus.
III. *Textûs illius sensus, apud Magistros, varius. Et de* Tribu integrâ, *seu* majore *ejus* parte, Apostasiæ *reâ.*
IV. *De* Tribuario *hoc* jure *Consideratio.*

QUod ad integram Tribum & res Tribuarias, quatenus Tribuarias, spectat (nam illuc ordo instituti deducit) advertendum est; Tribûs nomine intelligi aut cunctos unico ex Sanguine invicem Tribules, veluti Simeonitas vel Rubenitas à Simeone & Rubene, singularum Tribuum autoribus, genus trahentes, id est tota Rubenitarum vel Simeonitarum stemmata quà tum à cæteris tum invicem ipsa sunt discriminata, aut Tribules unico ex Territorio quod incolerent, seu ex agris primò tribuum assignatis denominatos. Scilicet, tametsi ex lege sacra [a] sub initium distributionis Terræ sanctæ, *non migrabat possessio filiorum Israël à tribu ad tribum, quoniam quisque de filiis Israel harebit in hereditate tribus patrum suorum*, postmodum tamen per conjugia, venditiones, aliásque cessiones à tribulibus ex sanguine aliis, ad alios sæpè translati sunt agri sub ipsum introitum assignati, *& migrabat possessio à tribu ad tribum.* Nam & receptissimum est Magistris, præceptum illud de non transferendis hæreditatibus à tribule aliquo in eum qui suæ ex sanguine tribus non erat, vim obtinuisse באותו דור בלבד *eo duntaxat in seculo quo natum est*, ut nimirùm in assignatione prima tribulium ex sanguine portiones invicem distinguerentur, qua de re alibi [b] fusiùs diximus. Hinc igitur variatim pasśimque tribulibus ex sanguine demùm ita commistis, ut nullius forsan in tribûs territorio primò assignato non essent qui ex alia tribu aut illuc migrassent aut illic orti essent complures, restabat nihilominùs Territoriorum à primis Tribuum

[a] Numer. 36, 7.

[b] Lib. de Jus. ess. in Bona cap. 18.

buum autoribus primáque assignatione denominatorum distinctio ejusmodi ut, tametsi tribules ex sanguine tabulis genealogicis accuratiùs designati invicem dignoscerentur atque inde, verbi gratia, tribus Judæ & Rubeniticæ nomina, qua majorum sanguinem spectabant, satis discernerentur (quemadmodum etiam de cæteris est dicendum) attamen eam Tribûs notionem, quæ sic ex sanguine seu stemmate pendebat gentilitio, nemo non videt plurimùm discrepasse ab ista quæ, ratione Territorii assignati, pariter indita, à Tribulibus diversi simul generis, pro rerum ac seculorum varietate, agrarias sive Judæ sive Rubenis aliarúmve tribuum portiones, simul cum proselytis Justitiæ, occupantibus retinebatur. Adeo ut Rubenitici, Gaditici, Asheritici aliíve tribules in Judæ, exempli causâ, territorio sedes habentes ratione territorii, licet non ex sanguine, pars essent tribus Judæ, atque hac notione itidem Levitæ quibus urbes assignatæ sunt in uniuscujusque Tribus territoriis [e] cum eadem in qua collocarentur tribu essent, domicilii seu territorii ratione, diversimodè censendi, cum interea ex sanguine unicam conficerent universi tribum. Simili ratione hodièque passim Nationes earúmve partes aliò migrantes tum territorii in quod se conferunt nomen induunt, tum sanguinis insuper non raro retinent. Tribus igitur nuncupare liceat, alias Personales, id est qui ex sanguine pendunt, alias Territoriales.

e Numer. 35.

II. Duplici Tribulium notione ita præmissâ, facilius capietur quid sibi velle quiverit Traditio de Tribu judicanda. Ea sic se habet [d], אין דנין את השבט אלא בבד׳ של ע״א *Non judicabant Tribum alibi atque in Synedrio Septuaginta unius-virali.* Sunt quidem viri docti qui dubitanter locum hunc vertunt, *non erant judicantes Tribum vel sceptrum nisi domus judicii LXXI judicum*, perinde ac si planè nescirent utrum Tribus an Sceptrum in Traditione illa intelligeretur. Sciunt quidem pueri שבט non solùm *Tribum* sed etiam *Sceptrum*, *Scipionem* seu *Virgam* denotare uti etiam pariter מטה; unde ob homonymiam orta est dubia illa versio, idque apud Petrum Galatinum [e]; cùm interim manifestum sit ex utroque Talmude, Tribum duntaxat, non omninò Sceptrum, ibi innui. Nec quidem Raymundus Martini, cujus plagiarius passim Galatinus, etiam ex eo heic versionem suam compilavit, aliud præter, *Non Iudicabant Tribum*, ut oportuit, heic substituit [f]. Carolus Sigonius, nec interim heic compilando satis fidus, habet [g], *Nemo judicabat Tribum, Sceptrum &c. nisi domus Iudicii LXXI Iudicum.* Prima Galatini editio [h] legit, *Non judicabant Tribum, neque Sceptrum &c. nisi domus Iudicii LXXI. Iudicum*, quod posteà transit in *Non erant Iudicantes Tribum vel Sceptrum &c.* Sed apage omninò *Sceptrum*, quod meritò fecere etiam viri docti qui rem hanc tetigerint.

d Misna tit. Sanhedrin cap. 1. § 5. & Talm. Babylon. tit. eod. fol. 15, 2.

e De Arcanis Catholicæ veritatis lib. 4. cap. 5.

f Pugione Fidei part. 2. cap. 4. § 4.

g De Rep. Hebræorum lib. 6. cap. 7.

h Ann. 1518.

III. Quænam verò Traditionis istius mens esset, non satis convenit inter se Talmudicis [i]. Fuere qui de נשיאן שבטים *Phylarchis* seu *Tribuum Principibus* rei capitalis reis voluerunt intelligi, ut Rabbi Mathaniah; alii, בחורש שבין שנשבטים

i Gemar. Hierosolymit. ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. col. 2. Babylon. ibid. fol. 15. & 16.

de controversia inter binas tribus exorta. Veluti de finibus regundis, id genus aliis. Unde & agrorum assignationi illi, Josuæ tempore[k], Tribuariæ amplissimi hujus Synedrii accessisse aiunt autoritatem. Receptior autem est sententia[l] Tribum sumendam esse heic potissimùm pro השבט שזרח *Tribu apostasia rea*, seu quæ, relicto veri Numinis cultu, idololatriam במזיד seu *sponte* amplexa esset. Cum enim binæ leges sint insigniores quibus idololatræ generatim erat puniendi; altera quâ privatus quisque[m], altera quâ civitas[n] rea, atque horum nominum alterutro universos, quantum ad hanc rem, satis comprehendi vellent, exceptis tantùm eis qui Tribûs, juxta ea quæ dicentur, nomine veniebant, cúmque privati in Synedriis Minoribus judicium subirent, civitas verò non alibi atque in Synedrio Magno, ut mox ostendetur; inde evenit ut Tribum, utpote civitate multo digniorem, neque Synedrii alicujus minoris ditioni, ex sui natura, subditam, in Magno judicandam statuerent. R. Obadias Bartenorius ad Misnam jam antè de Tribu citatam, רובו, inquit, של שבט שעבדו ע״ז במזיד אין דנין אלא בב״ד של ע״א דכתיב והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אל שעריך איש ואשה אתה מוציא אל שעריך ואין אתה מוציא את השבט אל שעריך אלא בבית דין הגדול *Intelligendum est de Multitudine* seu *parte majori Tribus Idololatriæ, seu cultus extranei, sponte rea. Scilicet eam non alibi judicabant quàm in Synedrio Septuagintauniusvirali. Nam scriptum est* (de privato sic reo[o]) *& educes virum illum aut fœminam illam ad portas* (seu ut habet Chaldæus לתרע בית דינך ad portam Synedrii tui, quod de Synedriis Minoribus capitur) *virum aut fœminam educes ad portas tuas* (nempè privatos reos) *sed ad Synedrium Magnum.* Ita tam de majori parte quàm de Tribu integra interpretatur ille. Maimonides autem ad eandem Misnam, דין שבט הוא כשיורה כולו אין דנין אותו אלא בב״ד הגדול לפי שאמר הכתוב והוצאתם את האיש הוא וגו׳ היחידים בלבד כגון איש ואשה הם שנהרגים בשעריך בב״ד של שלשה ועשרים אבל כל השבט לא אלא בב״ד הגדול *Judicium Tribûs heic intelligendum, si apostasiæ rea fuerit ea tota. Tunc alibi quàm in Synedrio Magno judicanda non erat. Quoniam in Scriptura dicitur[p], & educes virum illum aut fœminam illam &c. Unde elicitum est, privatos tantùm morte plectendos in portis tuis, seu in Synedriis Vigintitriumviralibus. Totam autem Tribum non alibi atque in Synedrio Magno.* Alii[q] item de שבט שלם seu *Tribu integra* loquuntur.

IV. Sed quoniam in judiciis non raró totius seu omnium & majoris partis similis est ratio, ideò indiscriminatim, puto, totam & majorem partem hac in re sic memorari. Et Paulus Riccius[r] sensum Misnæ reddere volens, vertit *judicantur per magnum Hierosolymæ unius & Septuaginta Senatorum consilium ea quæ ad unius tribus multitudinem spectant.* Quin & insignem Tribus partem quæ vires Vigintitriumvirales seu Synedriorum Minorum imperium excederet, æquè verisimile est ad Synedrii Magni jurisdictionem attinuisse; quod ex eis quæ capite sequuntur proximo satis est eliciendum. Jam verò illud de apostasia non tam pro eo quod integram de Tribu mentem Misnæ explicat capio, quàm pro illustriori

exemplo

k Vide Josua 21, 51.

l Gem. Babylon. jam cit. Maimonid. halach. Sanhedrin cap. 5. Moses Mikotzi præcep. affirm. 97. fol. 187. col. 1.

m Deuter. 17, 2.

n Ibid. 13. 12.

o Deut. 17, 5.

p Ibid.

q Gloss. ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 15. 2.

r In Epit. Talm. doctrina.

exemplo quo, ante alia, res ad Tribum aliquam ſive unicam ſive plures ſpectantes denotarentur itidem ad Synedrium Magnum attinere. Neque opinor dubitandum eſt, quin Tribus quælibet, quoties de rebus tribuariis, quà tribuariis, diſceptandum decernendúmque eſſet, non Minori alicui ſed huic Synedrio duntaxat ſubeſſet. Nam quod habent aliqui de Synedriis Ordinariis ſeu Vigintitriumviralibus quæ Tribubus ſingulis, eíſque integris, præficerentur (qualia, in Platonis republica Magnetica[s], τὰ κατὰ φυλὰς δικαστήρια) planè rejiciendum, ut & ſuperiùs[t] monitum. Neque ſanè, quanquam ejuſmodi fuiſſent Synedria, controverſiæ inter Tribus invicem exortæ, ab eorum aliquo rite definiri quibant. Non enim erant omninò res alterius Tribûs ab alterius judicibus decidendæ extra Hieroſolyma, ut etiam è Magiſtris eſt oſtenſum. Atque ut plurimi veteris Græciæ populi, unico Amphictyonum Synedrio in litibus inter eos invicem ſubortis tantùm ſuberant, hodiéque paſſim provinciæ complures integræ earúmque tribunalia qualiacunque moderatores habent ſummos in unico aliquo tribunali omnium ſupremo, ita, ni fallor, Tribus ſingulæ, quatenus provinciæ erant ſingulares paríſque invicem juris, huic unico utpote Synedriorum Ordinariorum omnium ſupremo jure parebant. Idque tum quà Perſonales, tum quà Territoriales fuere. Quà Perſonales; veluti ſi tota Tribus majórve ejus pars, ubicunque ſedes habens, à vero cultu ad idololatriam defecerat, ſeu quid aliud patrârat vindice dignum. Tantæ enim univerſitatis flagitia ac delicta Vigintitriumviralium Synedriorum juriſdictionem, quà ſcilicet in tanti corporis membra diffunderentur, nimiùm ſuperabant. Simile forſan dicendum, quoties, inſtauratâ poſt calamitates republicâ, intermiſſus Tribus Leviticæ decimarum proventus ex ejuſdem actione eſſet inſtaurandus. Nam quà inſtaurandus erat, ob ſingulare Tribus hujus jus, generatim proventus hic, judicium planè de Tribu integra, qua ſingularis erat Tribus, ferebatur. Quà Territoriales; veluti, quoties agros huic vel illi Tribui primò aſſignatos occupantes, ſive ſanguine inter ſe puri ſive, ut dictum eſt, commiſti, aut à vero cultu defeciſſent, aut de Territorii ſui limitibus ſeu confiniis, aut de Levitarum in eo Urbium numero aut de ipſarum ſuburbiorúmve amplitudine &, ſi quæ ſunt, id genus aliis controverſiam moviſſent. Hæc enim cuncta juris erant Tribuarii & ad Tribus attinuere, quà integræ ſunt adinvicem diſtinctæ diſterminatæque. Qua autem ratione major de qua loquuntur Tribus pars ſive Perſonalis ſive Territorialis dignoſcenda eſſet ex eis quæ mox de Civitate deficiente ejúſve majore parte dicemus, intelligendum eſt. Uti etiam forſan alia quæ ad ordinem heic in actione apoſtaſiæ judiciarium atque pœnæ genus attinent. Nam tametſi, velut ex lege ſacra, de privato quopiam, à vero cultu deficiente, ſimilem Tribûs apoſtaſiam puniri etiam quoquo modo à Synedrio Magno, ut oſtenſum eſt, ſtatuant, attamen quoniam, ratione univerſitatis ſeu multitudinis, Tribus ad Civitatem ex civium aliquot perſuaſione ſeu impulſu (cujus expreſſa in lege ſacra de Civitate mentio in cauſa eſt cur ipſam criminis naturam ex illa quæ ad privati apoſtaſiam qualemcunque, etiam abſque aliorum impulſu, attinet, deſumerent) apoſtaſiæ ream propiùs multò quàm ad privatum accedit, ideo ordinem

[s] De legibus lib. 11.
[t] Lib. 2. cap. 14.

judicii ac pœnam potiùs qualis ex lege quâ civitas deficiens tenebatur, adhibenda est, in Tribu judicanda voluere nonnulli[t] usurpari, aliis[u] intereà pœnam Tribus non aliam fuisse atque hominum privatorum, id est Lapidum non Gladii, asserentibus; quorum quidem sententia receptior videtur. Ejusce autem ratio ex eis quæ capite proximo exhibentur satis erit manifesta.

t *Gloss. Talmud. Babylon. tit.* Sanhedrin *fol.* 15, 2.

u *Maimonid. halach.* Aboda Zara cap. 4.

CAP. V.

I. *Leges Sacræ de* Urbe Apostasiæ *rea. Sensus inde* Talmudicorum *generalis, quà ad* Jurisdictionem *tantùm* Synedrii Magni *attinuit.*

II. *De* Civium *seductorum* Numero *ac* Qualitate. *Varians de* Majore parte *lectio apud* Maimonidem.

III. Qualesnam Civitates, *Legibus illis, de Apostasiæ reatu, continerentur. Nec* Refugii Civitates, *nec* Hierosolyma.

IV. *Urbem* Maritimam *aut* Limitaneam *legibus illis non teneri.*

V. *Neque ullam nisi in Persuasionis formula adhiberetur* numerus pluralis, *atque etiam* cives *persuasi* Idolum *aliquod inde* palàm coluissent.

VI. *Modus & Ordo* Judicii *&* Executionis. Personarum, *in Urbe* discrimen, Reorum, Innocentium, Advenarum, Hospitum, Vicinorum.

VII. *De* Bonis *Urbis seductæ*, Civium, Aliorum, Sacris.

VIII. *De* Urbe *ipsa* non instauranda. *Universitatis populi Iudicium in* Ezræ *Synedrio Magno.*

a *Deut.* 13. 12.

Lex sacra est[a]; *Si audieris in una urbium tuarum quas dominus deus dat tibi ut habites in eis, dicentem* (seu *dicentes aliquos*) *Egressi sunt viri filii Belial* seu *impii de medio tui* ויריחו id est *& averterunt*, seu *impulerunt, habitatores urbis suæ dicentes, eamus & serviamus diis alienis quos ignoratis*, seu *non novistis*; *debes inquirere, investigare & interrogare diligentèr, & ecce si verum est verbum istud & certum, quòd facta sit abominatio ista in medio tui; percutiendo percuties habitatores civitatis illius in ore gladii, & delebis* seu *veluti anathema perdes* (Septuaginta, ἀναθέματι ἀναθεματιεῖτε *anathemate anathematizabitis*) *eam, etiam jumenta* seu *pecora ejus in ore gladii. Universam autem prædam ejus* (vulgata; *quicquid supellectilis fuerit*) *congregabis in plateam ejus, & combures civitatem illam igne & universam prædam ejus per totum, ut sit tumulus sempiternus* (Chaldæus, תֵּל חרוב *tumulus devastationis*, LXX. καὶ ἔσται ἀοίκητος εἰς τὸν αἰῶνα, *& erit inhabitabilis in perpetuum*) *nec readificetur amplius. Nec harebit in manu tua quicquam de anathemate illo, ut avertatur dominus ab ira furoris sui, & det tibi misericordias, misereatúrque tui*

tui & multiplicet te ſicut juravit patribus tuis. Tum qui incitaverint ſeu perſuaſionibus impulerint ad idololatriam, tum qui ſic impulſi ſint hac vides lege memorari. Binæ autem ſunt prætereà leges cognatæ, quarum alterâ [b] ſeductor, perſuaſor ſeu impulſor in idololatriam qualiſcunque, alterâ [c] idololatra quilibet ſingularis nec civitatis nomine eâ implicatus lapidandus erat, idque regularitèr ex ſententia Vigintitriumvirali; unde evenit ut etiam qui in jam allata lege impulſores eſſent idque tametſi ipſi à vero cultu non defecerint) itidem lapidandi [d] fuerint. At verò Idololatrarum multitudo qualiſcunque quoties aut civitatis corpus ſeu univerſitatem aut majorem ejus partem aut partem tam inſignem ut vires Vigintitriumvirales ſeu Synedriorum Minorum imperium ſuperaret, conficiebat, à Synedrio Magno tantùm ſed diverſimodè coercebatur. Interdum nempè, ſententiâ ex ejus autoritate (ſed formulâ ſingulari ordinéque judicii hiſce proprio) latâ quâ pœna ex jam dictis, in privatos, legibus, ſeu Lapidatione tantùm infligebatur, interdum autem quâ horrendum illud in lege de Civitate à vero cultu deficiente ſupplicium erat exequendum. Diverſitatem hanc ejúſque rationem, ac rem integram manifeſtam faciemus dum Magiſtrorum ad legem hanc, de Civitate ſic deficiente, Traditiones accuratiùs exhibemus. Verba Miſnæ [e] ſunt; אין עושין עיר הנדחת אלא בב״ד של ע״א quod rectè quidem vertit Joannes Cochius, *In nullam urbem ſententia univerſalis apoſtaſiæ fertur niſi ab hoc Judicum collegio*; id eſt Septuagintauniuſvirali. Nimirùm verba ipſa ſonant, *Non faciunt urbem impulſam* ſeu *averſam* (à vero cultu) *alibi quàm in Synedrio Septuagintauniuſvirali*, id eſt non alibi ejuſmodi apoſtaſiæ eam damnant, ut inde pro urbe revera impulſa habeatur deleaturque. Maimonides [f] item; אין דנין עיר הנדחת אלא בב״ד של ע״א שנ׳ והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שעריך יחידים נהרגין בב״ד של כל שער ושער ואין המרובין נהרגין אלא בב״ד הגדול *Sententia de Civitate apoſtaſiæ rea non alibi ferenda erat quàm in Synedrio Septuagintauniuſvirali. Nam & ſcriptum eſt; & educes illos* (in lege [g] de privatis à vero cultu deficientibus) *virum ſcilicet illum ſeu fœminam illam malum hoc perpetrantem ad portas tuas. Privati, ſeu homines ſinguli morte plectendi fuére à Synedriis quarumcunque portarum. Atqui univerſitates, non ex alia atque Synedrii Magni ſententia.* Tantundem alii [h].

II. Complures autem fuére conditiones ac Temperamenta partim ex ipſa ſacri ſermonis ejúſque ſyllabarum obſervatione ſtrictiſſimâ nata, partim ex majorum ſcitis introducta, ſine quibus ſententia in loci alicujus incolas ex hac lege non erat [i] ferenda. Tametſi defecerat civitas, nec tamen conſtiterat, impulſores ſeu perſuaſores, quos מדיחי nuncupant, eam habuiſſe minimùm binos, eóſque viros, nec fœminas nec minores, & tum concives tum contribules, hac lege non tenebatur. Nimirùm illud אנשים *viri impii de medio tui & habitatores urbis ſuæ* hoc poſtulaſſe aiunt. Pluralem impulſorum ſeu ſeductorum numerum & ſexum ſic indicari & alienæ urbis aliúſve tribus cives ita ſecludi.

b *Ibid. comm.* 5.

c *Ibid.* 17, 2.

d *Gem. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 4. *fol.* 5. 1. *Maimonid. hal.* Aboda Zara, *cap.* 4.

e *Tit.* Sanhedrin *cap.* 1.

f *Halach.* Aboda Zara *cap.* 4. §. 3.

g *Deut.* 17, 5.

h *Cotzenſis precept. affirm.* 97. *fol.* 187. *col.* 1.

i *Maimonid. halach.* Aboda Zara *cap.* 4. Sepher Siphri *fol.* 41. *col.* 162 Peſiktha Zotertha *fol.* 73. *col.* 2. *Inprimis autem in Miſna & Gemara Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *fol.* 111. & 112.

cludi. Atque tunc reum, quatenus ſeductor aut impulſor in judicium erat deducendus, ad legem illam de ſeductore unico attinuiſſe; quatenus verò civitas ſeducta defecerat, ad alteram de privatorum defectu. Quod autem de concivibus ſimul etiam ac contribulibus dicitur, intelligendum tantùm eſt de civitate unica à tribulibus binarum tribuum territorialium, eo quòd in earum confinio ſedes haberet civitas, habitata. Nempe voluere ut ſi in ejuſmodi civitate alterius tribûs cives impellerentur ad apoſtaſiam ab alterius tantùm aliquot civibus, rem ad hanc legem non[k] attinuiſſe. Sed & ubi unius alicujus tribûs territorialis civitas erat, idem fuit ipſum concivis & contribulis. Maimonides[l] hac de re; אין העיר נעשית עיר הנדחת עד שיהיו מדיחיה מתוכה ומאותו השבט שנ׳ מקרבך וידיחו את יושבי עירם ועד שיהיו מדיחיה שנים או יותר על שנים שנ׳ יצאו אנשים בני בליעל וידיחו עד שידיחו רובה. ויהיו המודחין ממאה ועד רובו של שבט אבל אם לא הודחו רובו של שבט דנין אותם כיחידים שנ׳ יושבי העיר ולא כפר קטן ולא כרך גדול וכן אם הדיחוה נשים או קטנים או שהודחה יחיד או שהודחה מיעוטה או שהודחו מאליהן או שהיו מדיחיה מחוצה לה אין דנין בה דין עיר הנדחת אלא הרי הן כיחידים שעברו עכו״ם סוקלין כל מי שעבד וממונו ליורשיו כשאר הרוגי בית דין *Non fit, neutiquam in judicio ſumenda erat Urbs pro ſeducta* (ex lege de urbe ita ſeducta ſuperiùs memorata) *niſi ſeductores ejus ex ea eſſent & ex eadem tribu. Scribitur enim in lege, è medio tui & impulerunt habitatores civitatis ſuæ; nec niſi ſeductores bini pluréſve binis eſſent, juxta quod ſcriptum eſt* (in lege) *exierunt homines nequam & impulerunt habitantes civitatem ſuam. Nec niſi ſeduxiſſent majorem ejus partem, & ſeducti à centum & inde*[m] *major pars Tribûs* (illic) *eſſet. Sed ſi non defecerit major pars tribus* (Urbanæ illius, ſive Perſonalis illic unicæ Tribûs partis ſive Territorialis) *judicandi erant hi tanquam privati ſeu ſingulares, ſecundum quod dicitur* (in lege) *Habitatores civitatis; Non villæ* (dicitur) *parvulæ, nec urbis magnæ* (integræ.) *Ubi enim pauciores erant Centenis velut villa parvula erat; ubi autem major Tribûs* (habitantis) *illic pars, ibi etiam urbs* ſeu *civitas magna* ſeu *integra* (juxta civilem paſſim ferè majoris partis notionem.) *Ita etiam ſi ſeducta eſſet civitas à Fœminis, aut Minoribus, aut ſingulari quopiam, aut pars minor ultrò defeciſſet, aut ſi ſeductio ab exteris fieret, non judicanda erat ut urbs ſeducta. Sed ut ſingulares habebantur* ſeu *privati qui ſic idololatriæ rei eſſent. Idololatra autem omnis Lapidibus obruendus*[n] *erat, & bona ejus cedebant hæredibus ſuis, uti & aliorum alias à Synedrio morte plexorum.* Senſus horum habetur in Miſna[o], etiam & in Gemara Babylonia. Hieroſolymitana[p] autem, אנשי עיר הנדחת וכו׳ עיר ולא כפר. עיר ולא כרך. והא שתהא מחמשה ועד עשרה דברי ר׳ מאיר. רבי יהודה אומר ממאה ועד רובו של ציר *Viri civitatis ſeductæ &c. Civitatis, non Villæ; Civitatis, non Pagi. Atque ita intelligendum ut fuerint à Quinque & excreverunt ad Decem, juxta Rabbi Meir. Sed juxta Rabbi Jehuda, à Centum uſque ad majorem Civitatis partem.* Adjicitur, גרים והושבין *Proſelytos & inquilinos,* minimè partem majorem complere potuiſſe. Sed verò in loco è Maimonide

k Gloſſ. ad citat. Gemaram.

l Halach. Aboda Zara cap. 4. §. 2.

m Videſis Gemar. Babylon. tit. Sanhedrin cap. 11. fol. 111, 2. Moſes Mikotzi Præcept. Affirmat. 15.

n Tit. Sanhedrin cap. 11.

o Fol. 111. 2.

p Tit. Sanhedrin cap. 17. fol. 29. col. 3. halach. 7.

nide allato, lectio varians eſt, non prætermittenda. Scilicet in illo, אבל אם לא הורה רובו של שבט וג׳ *Sed ſi non defecerit major pars Tribus* (urbanæ illius) *&c.* Ita quidem legitur in prima, quæ pervetuſta eſt, ejuſdem editione quæ ſine Commentariis ullis notíſve prodiit. Ita etiam in amplioribus, cum commentariis, editionibus, quas & ſequutus eſt doctiſſimus Vir, Dionyſius Voſſius, in tractatus illius Maimonidis editione ſua. Sed verò in editionibus Maimonidis ornatioribus adnotatur in ora libri, בספר ישן נמצא כתוב אם הורה רובו של שבט *in Codice veteri reperitur ſcriptum, ſi defecerit major pars Tribûs*, prætermiſſo לא ſeu negatione. Atque ita quidem in perpulchro & vetuſto codice ejus penes me MS. Quin & editio Joſephi Karo non modò negationem rejicit, ſed etiam, in *Ceſeph Miſna*, expreſſim monet lectionem alteram illam cum negatione erratum eſſe; quod ſanè nondum ſatis concoxi niſi Tribus heic juxta Maimonidem, ut in capite ſuperiore, ſumatur non de Tribulibus civitatis, ſed de integra; ex duodecim, Tribu, cujus, juxta eum, pars major (ſcilicet univerſitate totâ minor) pro privatis illic ſumùntur, adeóque pro judicandis ex jure ad privatos, non Tribum ſpectante. Certè de Univerſitatis heic integræ & Majoris diſcrimine alia ſunt mihi fateor nondum ſatis extricata in Ordine & modo Judicii heic & Executionis quem mox [r] verbis ejuſdem dabimus. Cæterùm in Septuaginta legitur, [s] *Si audiveris &c. exierunt viri iniqui ex vobis*, καὶ ἀπέστησαν πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν πόλιν αὐτῶν, *& averterunt univerſos incolas urbis ſuæ*, cum interim in Ebræo aliíſve verſionibus nihil habebatur quod τῷ *univerſos* reſpondeat, aut majorem numerum, juxta Magiſtros in lege contineri neget.

III. Urbem autem ſeu Civitatem quamlibet ex hac lege judicandam noluere. Nimirum non aliquam מערי מקלט *ex urbibus Aſyli jure donatis*; ſex illis in Sacra lege (ut aliqui volunt novem) præſtitutis. Ratio adjicitur quia legis [s] verba ſunt באחת עריך *in una* ſeu *aliqua urbium tuarum.* Urbes ad fugitivorum refugia deſtinatas ſeu jure Aſyli donatas eo nomine generali venire nolebant, nec Hieroſolyma hac lege teneri. Legis ſacræ verba ſunt [t], *in una urbium tuarum quas Dominus deus dat tibi ut habites in eis* ſeu *ad habitandum ibi.* Ad hæc Magiſtri [u], פרט לירושלם שלא ניתנה לבית דירה *excipiuntur ſic Hieroſolyma quæ non data ſunt ut habitationis ſedes fieret*, promiſcuæ ſcilicet; ſed ut ibi Templum ædificaretur, peragerentur ab univerſis ſacrificia, Terræ ſanctæ metropolis eſſet, habitatio autem hiſce tantum fieret acceſſoria. Quin & Maimonides [x]; ולא ירושלם נעשית עיר הנדחת לפי שלא נחלקה לשבטים *ſed in Hieroſolyma ſententia, ex lege illa, ferenda non erat quoniam urbs ea Tribubus non eſt diſtributa.* Non eo modo nec ad finem eundem quo urbes cæteræ Tribubus ſparſim aſſignatæ; quod & aliis in rebus [y] aiunt. Alioquin Tribubus Juda & Benjamin diſtributa eſſe ſcimus. Sed prærogativam ejuſmodi, aliáſque id genus, aut Conſtitutionibus Ezraianis maximè deberi aut ejuſdem morum veterum inſtaurationi, in Talmude legitur [z] Babylonio,

q §. 6.
r Numer 35, 13. vide Deut. 19, 9. & ibidem Jarch. & Lyranum & J. Druſ. ad Deut. cap. 79.
s Deut. 13, 12.
t Ibid.
u Sepher Siphri fol. 41. col. 162. Peſiktha Zotertha fol. 73. col. 2.
x Halach. Aboda Zara cap. 4. §. 4. & Halach. Bith habechira cap. 7. §. 14.
y Peſiktha Zotertha fol. 78. col. 2. Gem. Hieroſolymitan. ad tit. Sota cap. 9. fol. 23. col. 3. Maimonid. halach. Rotzach cap. 9. & vide infrà cap. 8.
z Ad tit. Baba Kama cap. 7. fol. 82, 2.

IV. Neque urbem in Terræ ſanctæ ac Territorii gentium vicinarum confinio, aut Maritimam, legibus hiſce damnari volebant. Miſna [a]; אין עושין בספר עיר הנדחת *Lege apoſtaſiæ generali damnanda non erat urbs in limitibus poſita*, ſeu urbs Terræ ſanctæ limitanea aut maritima, aut כין המבדיל בין ישראל לכותיים *urbs limitanea inter Iſraelitas & Cuthæos ſeu Gentiles.* Rationes adducuntur ex illo *è medio tui* [b], adeóque non ex agris limitaneis aut maritimis; item [c], כדי שלא יכנסו גוים ויחריבו את ארץ ישראל *ne inde eveniret ut facilius irrumperent Gentiles & terram Iſraeliticam devaſtarent.*

b *Gem. tit. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 16, 2.

c *Maimonid. halach.* Aboda Zara *cap.* 4. § 4. Ceſeph Miſna *ibidem.*

d *Maimonides Halach.* Aboda Zara *cap.* 4. §. 5.

V. Locum item negabant legibus illis, niſi perſuaſores, impulſores, ſeductores, in ipſa perſuadendi formula ſeu phraſi, numerum pluralem uſurpaſſent [d] veluti *eamus & ſerviamus diis alienis* (quæ ipſa ſunt ſacræ Legis verba) aut id genus aliud pluraliter nec niſi ex ejuſmodi perſuaſione, vero relicto cultu, deficientes cives aut idolum in cujus cultum eos perſuaſerant concives illi קבלו באלוה *pro ipſo numine accepiſſent* cultúve aut Numini ſanctiſſimo aut ipſi Idolo proprio או באחת מארבע עבודות *aut aliquo cultus quadruplicis genere*, id eſt aut Adoratione, aut Immolatione, aut Suffumigatione, aut Libamine, coluiſſent. Nimirùm ut alibi [e] fuſiùs monemus, extra hæc Idololatriæ genera, non ultimum ſupplicium ſed alia pœnarum genera ſubibant Iſraelitæ. Præterea, Trinæ urbes invicem vicinæ ex hac lege non erant delendæ; non ſcilicet ſupra binas ſic vicinas. Nec plures בב״ד אחד *ex autoritate Synedrii unius*, quod puto intelligendum unius Synedrii Magni principis tempore. Urbs igitur apoſtaſiæ rea abſque Temperamentorum ſeu Conditionum jam dictorum ratione, non omninò erat ex legibus illis de Urbe ſeu civium Univerſitatis parte ſaltem majori judicanda, ſed ex illa quæ ad privatos homineſque ſingulos attinet, adeóque nec Gladio ſed Lapidatione plectendi cives, nec urbs delenda.

e *Lib.* 2. *de Jure Naturali & Gent. cap.* 1.

VI. Quoniam tamen qualiſcunque apoſtaſia generalis, ſeu quæ hominum multitudinem invaſerat, provincialium ſeu Synedriorum Minorum vires, quod aliter fieri nequibat, excedere potuiſſet, ideo ſive ex hac lege de Civium univerſitate illa civili ſive altera illa de privatis ac ſingulis hominibus res eſſet definienda, ordo Judicii atque Executionis ex autoritate Synedrii Magni pendebat atque inde ritu ſolenni emanavit. Is erat ejuſmodi, ut cognita rei veritate temperamentiſque jam dictis accuratè perpenſis, aut ex hac aut illa legum ſuperiùs allatarum, prout res ipſa ferebat, dijudicarent. Judicium autem hoc aut ad Perſonas attinuit, aut ad Res. De Perſonis, rem integram ſic ad veterum mentem enarrat optimè Maimonides [f]; והיאך דין עיר הנדחת בזמן שתהיה ראויה להעשות עיר הנדחת בד הגדול שולחין ודורשין וחוקרין עד שידעו בראיה ברורה שהודחה כל העיר או רובה וחזרו לעז אחר כך שולחין להם שני תלמידי חכמים להזהירם ולהחזירם אם חזרו ועשו תשובה כוטב ואם עמדו באולתם בד מצוין לכל ישראל לעלות עליהן לצבא והן צרין עליהן ועורכין עמהם מלחמה עד שתבקע העיר כשתבקע מיד מרבין להן כתי דינין ודנין אותם כל מי שבאו עליו שני עדים שעבד עז אחר שהתרו אותו מפרישין אותו נמצאו כל העובדים מיעוטה סוקלין אותן ושאר העיר ניצול נמצאו רובה

f *Hal.* Aboda Zara *cap.* 4. §. 6.

רובה מעלין אותן לבית הגדול וגומרים דינם והורגין כל אלו שעברו בסייף ומכין את כל נפש אדם אשר בה לפי חרב טף ונשים אם הודחה כולה ואם נמצאו העוברים רובה מכין את כל הטף והנשים של עובדים לפי חרב ובין שהודחה כולה בין שהודחה רובה סוקלין את מדיחיה *Ordo Judicii quod ad urbem apostasiæ ream attinuit, hujusmodi erat. Si quando visum erat de ejusmodi urbe cognoscere* quoties nempe fama apostasiæ generalis percrebuit) *Synedrium Magnum, missis primò qui, diligentissimâ habitâ pervestigatione, ex evidentia rei, certius facerent, sive universitatem sive majorem partem urbis defecisse ad idololatriam. Dein ad eam mittebat binos Sapientiæ studiosos* seu *judiciariæ dignitatis saltem candidatos, qui & monitorum officium præstarent & ad bonam mentem si fieri posset reducerent. Si urbs ad verum cultum redux resipisceret, res se bene habuit. At verò si stultitiæ suæ tenax perseveraret, Synedrium jubebat populum Israeliticum vi militari eam adgredi qui eam obsidione copiisque bellicis* (si aliter res peragi nequibat) *adortus tandem irrumpebat. Quo facto confestim Synedria compluria ibi ab eo constituebantur qui eos in jus vocarent. In causa hac cognoscenda, quotquot bini testes Idololatriæ reos assererent fuisse postquam monerentur, seorsim collocabantur. Hi, si minorem duntaxat partem civitatis conficerent, lapidandi erant* (ex lege nempè de singulis apostatis, non ex ea quæ ad universitatem civium spectabat) *cæteris pœnâ omninò liberis. Quod si pars ii major essent, ablegandi erant ad Synedrium Magnum in quo peragendum erat eorum judicium. Nimirum Gladio interficiendi erant universi sic apostasiæ rei. Quin si urbs universa sic rea esset, gladio similiter percutiendus erat quilibet in ea homo, etiam parvuli & fæminæ. Sin verò pars tantùm major, gladio percutiendi erant parvuli & fæminæ* (uxores) *cunctæ eorum qui defecerant. Sive verò urbs universa sive pars major defecisset, persuasores seu impulsores ipsi lapidandi fuere.* Sic ille. Adjicit dein[g], שיירה העוברת ממקום למקום אם עברה בעיר הנדחת והודחה עמה אם שהתה שם ל׳ יום נהרגין בסייף וממונם אבד ואם לאו הן בסקילה וממונן ליורשיהן vertit Dionysius Vossius, *Peregrinantes si dum per urbem seductam transeunt, pariter seducantur, post moram eorum triginta dierum, Gladio necantur & facultates amittunt. Sin tantam in ea moram non traxerint, ipsi quidem lapidibus obruuntur; Bona verò hæredibus cedunt.* Quod Maimonidi est שיירה, *turmam transeuntium* significans, in Misna est הגמלת והחמרת העוברת ממקום למקום *Camelarii & Asinarii transeuntes à loco ad locum.* Res quæ in hoc venêre judicium aut Bona fuere quæ in urbe seu civium erant, aut Urbs ipsa.

g Halach. Aboda Zara cap. 4. §. 9. & Misn. tit. Sanhedrin cap. 11. §. 5.

VII. Tam Bona quàm Urbs ipsa comburenda fuit, ex legis sermone; gladio primò percussis etiam Jumentis brutisque omnimodis; temperamentorum aliquot quæ statim insequuntur ratione semper habitâ. Bona autem (quæ שלל id est tam *præda* quàm *supellex* nuncupantur) non alibi atque in platea ejus, seu loco ampliori qui eorum capax, seu in foro. Quin si fortè deesset urbi platea ejusmodi, ne à legis verbis discederent, ante combustionem, locum ita capacem intra urbem aptabant. Si in suburbiis forum seu platea esset idonea, ea ita muro incingenda erat, ut intra urbem inde ejusque pars haberetur. Nec

 solum

solùm eorum qui gladio puniti, seu deficientium Bona, sed *Justorum* [h] etiam (uti appellant) id est eorum qui cum majore parte non defecerant, ibi reperta, igne sic consumenda erant. Non tamen Deposita, Pignora, aliáve id genus quæ eorum erant qui non istius urbis cives. Quoniam scilicet dicitur in lege, שללה ולא שלל חבירתה *supellex ejus non alterius cujuspiam.* Licuit autem deficientium Bona, quacunque in civitate alia reperta, in rogum congerere. Quod tamen si non fieret, ea ad hæredes eorum transibant; nec anathematis heic nomine seu rerum humanis apud eos usibus exemtarum continebantur. Excipiebantur etiam, præter jam dicta, Arbores, in urbe crescentes earúmque fructus nondum decerpti, similíque ratione capilli nondum detonsi, etiam & res sacræ; distinctione tamen de hisce adhibitâ. Si quæ animalia ibi reperirentur ad altare ex voto immolanda, aut bona templi fabricæ devota, hæc primò redemta in rogum erant conjicienda, illa cum cæteris gladio percutienda comburendáque. Oblationes, id genus cætera, quæ jam in Sacerdotis alicujus bonis, in putredinem seponebantur, nec combusta, sed humanis usibus, ut anathemata, interdicta. Quæ tamen si nondum in Sacerdotis sed Israelitæ seu Laici, à quo Sacerdos nondum acceperat, bonis censerentur, ינתנו לכהן של מדינה אחרת מפני שהן נכסי שמים וקדושתן קדושת הגוף *dabant eis Sacerdoti alicujus alius urbis, quoniam erant sic bona ipsius Numinis & suam in seipsis retinebant sanctitatem.* Nam observant, שללה ולא שלל שמים *supellectilem ejus, non supellectilem Numinis* contineri in lege sacra. Decimam autem secundam & Scripta sacra in urbe ejusmodi reperta itidem recondebant humanísque usibus eximebant, nec comburi volebant.

VIII. Urbs ipsa sic deleta nunquam instauranda erat, ex ipsa lege sacra. Qui instauratum iret, uti etiam qui rebus sic interdictis, seu anathemate, ut bonis aliis uteretur, verberibus erat puniendus. Cæterùm tametsi Urbs ibi nova extrui non debebat fas fuit nihilominùs ejusdem locum omnigeno arborum, fruticum, herbarum genere conserere hortósque ibi plantare, quod expressim complures dicunt. Forsan etiam ædificia adjicere, modo in urbem non excrescerent. Nam signantiùs scribunt [i], לא הבנה עוד לכמו שהיתה *non amplius ædificetur in pristinum statum.* Neque aliter interpretantur illi sacrum de tumulo sempiterno in quem redigenda erat sermonem. Cum intereà alii [k] adeò tumulum fore sempiternum velint, ut nec columbarium seu quid ejusmodi aliud, nec hortos aut pomaria statuant ibi unquam permittenda. Eis quæ hactenus dicta sunt de Tribu & Urbe ad Imperium & Jurisdictionem Synedrii Magni solùm attinentibus adjungantur quæ apud Ezram occurrunt de populo convocando & uxoribus exteris quibus se conjunxerat ejiciendis. Universitas ibi judicatur & (si rectè libro superiori conjecimus) in ipso Synedrio tunc temporis Magno. Neque in foris seu Synedriis ordinariis fieri potuit, ut eorum aliquod præter hoc, quod omnia supereminebat, populi Universitatem seu insigniorem ejusce partem judicaret.

[h] *Maimonides halach.* Aboda Zara *cap.* 4. §. 10. *Misna tit.* Sanhedrin *cap.* 11.

[i] *Misna tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *Maimonid. hal.* Aboda Zara *cap.* 4. Pesiktha Zotertha *fol.* 73. *col.* 3.

[k] Sepher Siphri *fol.* 41. *col.* 163. & *vide Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *fol.* 113, 1.

CAP.

Cap. VI.

I. Pſeudopropheta *qualiſnam eſſet, cujus Iudicium* Synedrio Magno *proprium.*
II. *De* Prophetis fide *habenda, maximè, de* rebus Præſentibus.
III. *De* Futuris *quomodo* Prophetæ *habenda* Fides. *Pſeudoprophetæ* Pœna.
IV. *Teſtimonia aliquot Scripturæ de* Judicio Pſeudoprophetæ, *quo nomine volunt aliqui D. N.* Jeſum Chriſtum *in* Synedrium Magnum *deductum.*

Illud etiam in ſcitis habent receptiſſimum; אין דנין נביא השקר אלא בב״ד של ע״א *Judicandus*[a] *non erat Propheta mendax* ſeu *Pſeudopropheta alibi atque in Synedrio Septuagintauniuſvirali.* Quod ut rite capiatur, monendum eſt, de diverſa Prophetæ notione; non Pſeudoprophetam heic intelligi quicunque in novam hæreſin ſeu alienum cultum ſive populum ſive ſingulos Iſraelitas incitaret, humanum duntaxat obtendens ingenium ac doctrinam ſimul cum interpretatione ſibi ſectariiſve peculiari, aut tantùm qui Futura aut qui Futura ſemper falſò prædiceret, ſed Pſeudoprophetam tantummodò qui aut veri Numinis aut Idoli ſibi dictata ſimulans, ſive in alienum cultum ſive in hæreſim quempiam inde incitaret ſive inde futura etiam prædiceret. Etiam quicquid ex idoli autoritate præmoneret, tametſi res ipſa licita aliàs eſſet nec à vero cultu diſſona, pro Pſeudopropheta nihilominùs habebatur. Adeo ut Prophetæ hujuſmodi falſitas non tam ex re de qua locutus eſt, quàm ſive ex falſo Numinis veri ſive ex vero falſóve Numinis falſi obtentu eſſet decernenda. Etenim ſi quis, etiam aliàs Propheta, quempiam abſque hujuſmodi obtentu in Idololatriam ſeu extraneum cultum perſuaſerat, lege illa[b] ſolummodo tenebatur qua quilibet alius è vulgo ſeductor. Quin & lapidationis pœna is erat puniendus, ídque ex ſententia Synedrii cui ſuberat Vigintitriumviralis. At ſi accederet obtentus ejuſmodi, judicium in eum extra Synedrium Magnum neutiquam erat ferendum, nec aliâ præter Strangulationem pœnâ ipſe afficiendus. Lex ait[c], *Propheta qui præſumſerit loqui* (ſeu ut vulgata, *arrogantia depravatus voluerit loqui*) *verbum in nomine meo quod ego illi non præcepi ut loqueretur, & qui loquitur in nomine deorum alienorum, morietur propheta ille.* Alibíque[d], proximè ante legem de ſeductore qualicunque è vulgo, Propheta & Somniator, qui pellexerit in idololatriam, morte plectendus eſt, quod ſimpliciter dictum perpetuò (ut non ſemel eſt monitum) de Strangulatione accipitur. Adeóque legem illam de Propheta ac Somniatore, utpotè manifeſtò ab ea quæ de ſeductore è vulgo fertur, diſtinctam, ex jam citata de Propheta ſic interpretantur ut de eo qui loqueretur aut falſò in nomine Dei veri aut omninò in nomine idoli utranque capiant.

a *Miſn. tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *Maimonid. halach.* Aboda Zara *cap.* 5. *Moſes Mikotzi Pracept. Affirmat.* 97.

b *Deut.* 13, 6.

c *Deuter.* 18, 20.

d *Deut.* 13, 1.

ant. Unde est quod habetur in Gemara Babylonia [e], Misnæ etiam omninò concordi; ת"ר שלשה מיתתן בידי אדם ושלשה מיתתן בידי שמים המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו והמתנבא בשם ע"ז מיתתו בידי אדם הכובש את נבואתו והמוותר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו מיתתו בידי שמים *Traditio est Rabbinica; in re prophetali triplex esse hominum genus quod judicio humano puniendum est, & triplex itidem quod divino seu cœlitùs punitur. Qui prophetat id quod non audivit* (exemplum ejusmodi pseudoprophetæ afferunt ex illo [f] de Zedekia Ben Chenana) *& qui quod non illi, sed alteri cuipiam, tantùm dictum est* (hujus exemplum ex illo de Chanania [g] Ben Azut) *& qui nomine Idoli prophetat* (veluti prophetæ Baal) *judicio is puniendus est humano. Qui autem Prophetiam suam supprimit* (veluti Jonas [h]) *& qui Prophetæ verba spernit, aut suiipsius verba non observat, cœlitùs puniendus est.* Idem ferè in Gemara altera [i], alibíque apud Magistros. Priora igitur genera Tria Pseudoprophetarum in Synedrio Magno judicanda erant.

II. Quod autem legi adjicitur, *Si [k] dixeris in corde tuo, quomodo scire poterimus verbum quod non loquutus est Dominus? quando scilicet Propheta loquitur in nomine Domini, & non fuerit verbum seu res illa nec evenerit, verbum illud est quod Dominus non est loquutus. Sed ex præsumtione loquutus est propheta. Non timebis ab illo*; illud interpretantur de re à quoquam; velut à Propheta, qualem diximus, pronuntiata, sive quæ Mosaicis institutis, quæ scilicet jam antea erant, esset adversa aut discors, sive quæ simpliciter esset futura, neque illis omnino adversa; hoc adjecto interim temperamento, Prophetam pietate aliàs ac justitiâ celebrem etiam in rebus quæ Mosaicis institutis pro re nata tantùm seu לפי שעה pro *singulari temporis necessitate* adversarentur nec in legem perpetuam transirent, credendum. Jarchius ibi, ut ex Numinis dictatis; ídque ad veterum mentem, אני אומר כבר נצטוו שאם בא להדיחך מאחת מכל המצות לא תשמע לו אלא אם כן מוחזק הוא לך שהוא צדיק גמור כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב בבמה בשעת איסור הבמות כדי לגדור את ישראל הכל לפי צורך שעה וסייג הפרצה לכך נאמר אליו תשמעון *Dico ego; jam in præceptis habetur, si advenerit* (propheta) *ut te in defectionem ab aliquo præceptorum impellat, non audias eum, nisi scilicet spectatissimus tibi sit ipse & justitiæ vir integræ; quemadmodum Elias in monte Carmeli qui obtulit [l] in excelso, etiam quando excelsa interdicta fuere, ut nimirùm temporis necessitate ductus labantes res Israelis instaurando tueretur, unde etiam is erit [m] audiendus.* Cum autem Prophetæ verba fierent aut de præsentibus aut futuris, ipsúmque Prophetæ munus ac qualitas aut in Mose cernatur aut in cæteris qui eum sunt sequuti; aiunt [n] Mosem planè à cæteris inprimis ex hoc esse discriminandum, quòd ei loqueretur Numen sanctissimum פה אל פה [o] *ore ad os*, nec videret ipso בחדה או במשל *in ænigmate aut parabola* sed כל דבר על בוריו *rem unamquamque manifestò ac apertè*, cæteris verò per Angelos Deum esse loquutum ipsósque vidisse in ænigmate & parabola, Animásque eorum, postquam moribus sanctissimis ac mente defæcatissima se dignos, prophetiæ munere, reddentes Spiritum sanctum acceperant, evectas esse in dignitatem Angelorum qui ignei dicuntur, atque eorum mini-

e *Ad tit. Sanhedrin c.10. fol. 89, 1.*
f *Regum 22, 11. & 2 Paralip. 18, 10.*
g *Hierem. 28, 11*
h *Jonas 1. 3.*
i *Hierosolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap. 18. fol. 30. col. 2. Maimonides halach.* Jesudi Thora *cap. 9. &c.* Aboda Zara *cap. 5. Cotzensis præcept. negat. 32, 33. &c. Jarch. ad Deuter. 18.*
k *Deuter. 18, 21.*
l *1 Regum 18.*
m *Deut. 18, 15.*
n *Maimonid. halach.* Jesudi Tora *cap. 7, 8, 9, 10. & suprà citat. è Gemaris & de natura prophetiæ consulas* More Nebochim *par. 2. cap. 36 &c.*
o *Num. 12, 8.*

ministerio res illis à Deo patefactas. Quod autem ad Præsentia, in fide prophetis habenda, attinet; illud in universum pronuntiant, Pseudoprophetam esse censendum quicunque prophetiâ obtenderet id quod legem Mosaicam solveret, quam sempiternam fore ídque ex primario instituto cœlitùs accepto credunt. Idem itidem de eo qui aut non sempiternam esse eam, ut propheta, doceret, aut ejusdem caput aliquod non diutiùs obligare, novúmque esse ex autoritate Numinis adjiciendum. At verò jam è Jarchio allatæ exceptioni consentiunt, de re nata seu temporis necessitate, distinctione tamen adhibitâ. Nimirùm prophetæ aliàs probatissimo etiam credendum, & quod dixerit sequendum fuisse, tametsi legem violari ex autoritate Numinis jussisset, modò nec in cultum omninò extraneum (qui semper excipiendus erat) quempiam adigeret, nec abolitionem seu solutionem legis seu ejusdem capitis alicujus introduceret, sed tantùm לפי שעה *pro temporis necessitate*, ut Elias, in Carmelo, id faciendum vellet cui nec cultus aliquis extraneus seu idololatria, nec autoritatis alicujus legis Mosaicæ abolitio inesset. לפי שעה שומעין לו בכל *quoties pro temporis necessitate*, aut *pro re nata* tantùm *loquebatur* ejusmodi propheta, *in omnibus* erat audiendus; nec Pseudopropheta eo nomine habendus. Atque sic intelligunt id quod in lege sacra[p] de fide Prophetæ habenda continetur; quantum ad Præsentia attineret.

p Deuter. 13, 15 & 18.

III. Futurorum Prophetæ Fides, ex eventu pendebat, sed cum hisce temperamentis. Si complura prædixerat Bona, quorum pars tantùm aliqua evenisset, nec omnia, in Pseudoprophetis habebatur, quod de Tempore & Loco etiam in Prophetia assignato est intelligendum. Si famem, pestem, bellum, id genus alias calamitates seu Mala prædixerat, tametsi non evenirent, pseudopropheta nihilominùs neutiquam censebatur. Rationem afferunt diversitatis. Ubi bona prædicta non evenirent, בידוע שהוא נביא השקר *inde manifestum fiebat quòd esset Pseudopropheta*, quoniam regulariter כל דבר טובה שיגזור האל אפילו על תנאי אינו חוזר *quodcunque decreverit Deus de Bono eventuro id aliter se habere nequit*, seu *sententiam ipse non rescindit*. At verò aliter se rem in Malis seu calamitatibus prædictis habuisse volunt. Quoniam tardus ad vindictam & misericors est Deus; & fortè pœnitentiâ ducti ii in quos prædixerat ad bonam mentem redierant, ideò אין בזה הכחשה לנבואתו ואין אומרין הנה דבר ולא בא *non inde mendacii erat Prophetia ejusmodi damnanda, neque eum velut hallucinatum suggillabant*. Unde habent & illud בדברי הטובה בלבד יבחן הנביא-*ex bono tantummodo prædicto Propheta dijudicabatur*, in futuris scilicet prædicendis, exemplúmque afferunt illud heic etiam Chananiæ[q] Ben Azur. Addunt item, נביא שהעיד לו נביא אחר שהוא נביא הרי הוא בחזקת נביא *Propheta qui testem sibi habet prophetam alterum* (jam probatum) *præsumitur esse propheta* verax. Universi autem, juxta ea quæ dicta sunt, in pseudoprophetis habiti, ex sententia duntaxat Synedrii Magni, Strangulatione plectendi fuere.

q Jerem. 28, 11.

IV. Ad judicium Synedrii Magni, in Pseudoprophetam ferendum, attinet illud

illud quod habetur apud Jeremiam [r] de se in jus vocato & in lacum conjecto; ubi Hugo Grotius [s] verba illa, *ecce ipse in manibus vestris est*, explicat *in manibus Synedrii cujus est judicare de Propheta vero aut falso.* Item huc referendum illud quod de eodem propheta velut pro falso apud Judæos suos habito, præcedit [t], *Factúmque est cùm consummasset Jeremias, loquens quæ præceperat Dominus loqui ad cunctum populum, apprehenderunt eum Sacerdotes & Prophetæ atque cunctus populus* (ubi Hugo Grotius; *nempè* ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ *cui prehendendi in Templo jus erat, assentientibus Sacerdotibus qui aderant & prophetis, plebe autem obsecundante*) *dicentes, morte morieris. Et quare prophetasti in nomine Domini, dicens, sicut Silo erit domus ista, & civitas ista devastabitur, eritque absque habitatore? Et congregatus est universus populus ad Jeremiam in domo Domini. Et audientes Principes* (שרים) *Juda* (Grotius, *Senatores Magni Synedrii ad quos pertinebat judicium de propheta vero aut falso*) *verba ista, ascenderunt de domo Regis in domum Domini, sederúntque in ostio portæ Domini novæ.* (Grotius, *ædificatæ à Jothamo II Reg. XV. 35. II Paralip. XXVII. 3. Eam fuisse ad Orientem ait hic Chaldæus. At Maimonides curiam hujus Synedrii ad Occidentem locat. Verum nihil mirum, eum conventûs locum in Templo secundo fuisse translatum*; & de loco Synedrii Magni diximus libro Secundo) *Duxerunt autem Sacerdotes & Prophetæ ad Principes & ad cunctum populum, loquentes; Judicium mortis est viro huic, quoniam Prophetat contra civitatem istam, sicut auribus vestris audivistis &c.* Etiam *Principes* (שרים) postmodum ibi pro majore parte Synedrii sumit Grotius, uti & אנשים מזקני הארץ viros *è Presbyteris Terræ* pro Synedris ejusdem. Aliud ibi [u] de Michea propheta, velut Synedrii, nomine totius Judæ seu populi cujus vices sustinebant (ut inferiùs ostendetur) Jurisdictioni obnoxio, huc etiam attinet. Quin & Jurisdictionem Synedrii hanc singularem nonnulli [x] existimarunt spectasse D. N. Jesum Christum, ubi [y] ait, οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ, *non capit*, seu *fieri non potest Prophetam perire* (morte plecti) *extra Hierosolyma*, ubi Synedrii illius sedes. Atque alia id genus ex Euangeliis statim memorata illuc itidem trahunt. Cum autem apud Hieronymum [z] habeatur, *Constituti erant in populo Judæorum Sacerdotales gradus, qui Prophetas Pseudoprophetásque discernerent, hoc est intelligerent qui de Dei spiritu loquerentur, qui de contrario. Legamus Hieremiam*; Sacerdotalium ad hanc rem graduum apud Magistros, ne vestigium quidem alibíve comperio. Etiam Prophetiæ nomine in Synedrium hoc deductum volunt scriptores, aliqui D. N. Jesum Christum. Baronius [a]; *Cum ad Caiapham summum Pontificem perductus est, quo magnum illud Septuaginta duorum seniorum* (sic ille sæpius in numero impingit, ut antè [b] monuimus) *summo mane cogendum Concilium erat, atque hoc expectaretur, viri qui tenebant Jesum illudebant ei; & quoniam quæstio de eo habenda erat, an esset Propheta, id priùs illi experturi, velantes eum percutiebant faciem ejus, & interrogabant eum dicentes* [c], *prophetiza quis est qui te percussit.* Alibique ante [d], Christum ait ad Synedrium hoc perductum quoniam subinde de veritate Prophetiæ ejus quæstio agitabatur; alii tantundem. Etiam Judæi [e] eo interdum nomine

ut

r Cap. 38. 4. &c.
s Et videsis eum De Jure Pacis & Belli lib. 1. cap. 3. §. 20. & ad Matthæi cap. 5. pag. 81.
t Jerem. 26, 8.
u Comm. 19.
x I. Drusius Præterit. ad Matt. 23, 37. & ad Luc. 13, 33. & Frederic. Spanheim. Dubiorum Euangelic. part. 3. Dub. 139. pag. 801.
y Luc. 13, 33.
z Lib. 2. in Esaiam cap. 3.
c Annal. ann. Christi 34.
a Lib. 2.
b D. Matth. 26. &c.
c Ann. Christi 31.
d Videsis Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 6. fol. 43. 1.
R. Lipm in Mulhusinum in Sepher Nizahon, Paulum Fag. in Chald paraphr. Deut. 18. Munster. ibid. & in Euangel. Ebraic. D. Matthæi pag. 365. & ad Deut. 13.

ut seductorem fuisse ipsum morte damnatum aiunt. Quum ab eo veluti à Propheta signum petiisse [f] Judæos constet. Et singularem signi (quod σημεῖον & אות vocant) in Prophetis dijudicandis rationem haberi tum è sacris literis [g] tum è Magistrorum doctrina discimus. Etiam ad hanc Synedrii Magni jurisdictionem atque hujusmodi judicia attinet illud in Euangeliis [h]; *Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt.* Hierosolymis tantùm, ex singulari Synedrii Magni, ibi sedes habentis, jam dicto jure, occidendos, id est strangulandos Pseudoprophetas videmus. Et Prophetas reverà veros, si ita morte plexi, pro Pseudoprophetis seu eorum nomine plexos nemo dubitabit. Quod verò adjicitur de Lapidatis qui missi sunt, juxta Magistrorum traditiones hac in re receptissimas intelligi potest de Prophetis aliisve qui dum non ut Prophetæ (notione superiùs indicatâ) sed ut persuasores tantùm pii seu impulsores impiorum ad bonam mentem missi, velut pro iis qui ad extraneum aut non admittendum cultum persuaderent impellerentve sumti, Lapidatione, juxta Legem [i] in seductores, punirentur. Nam ex prophetis [k] scimus, Hierosolymis interdum Judices *abominatos esse judicium & omnia recta pervertisse.* Nisi velis lapidationem in Euangeliis heic pro plebis furore, ut nonnunquam, non pro pœna forensi accipiendam. Etenim forensis pœna pseudoprophetæ non lapidatio fuit sed strangulatio, quam simplici pœnæ mortis, seu occisionis mentione innui semper in Lege volunt Magistri. Sed de Judicio illic in D. N. Jesum Christum plura inferiùs.

f *D. Matth.* 12, 38. & 16. 1. *D. Luc.* 11, 29. 1 *ad Corinth.* 1, 22. & *vide Luc.* 23. 8.

g *Moses Maimonid. halach.* Jesudi Tora *cap.* 10. *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 89, 2. & *videsis Jo. Cochium in Excerpt. Gemar. tit.* Sanhedrin *pag.* 301.

h *D. Matth.* 23, 37. *D. Luc.* 13, 34.

i *Deut.* 13, 10.

k *Mich.* 3, 9. *Habac.* 1. &c.

CAP. VII.

I. *De* Cadaveris occisi, *jacentis in agro, ubi homicida ignorabatur, à circumjacentibus urbibus*, Distantiæ mensuratione & Vitula *seu* Juvenca decervicanda, *Lex sacra.*

II. *Qualianam* Cadavera *lege illa continerentur*, & *quomodo* Mensurandi *heic munus incubuerit* Synedris Magnis.

III. *Qualium heic* Urbium *in distantia mensuranda, ratio habenda.* Terminus à quo, *in Mensurâ Distantiæ.*

IV. Vitulæ, *seu Juvencæ, decervicandæ, velut in* cædis expiationem, Ritus *à Synedriis Minoribus præstandi.*

V. Sacerdotum *heic officium*, & Carminis Expiatorii *Pronuntiatio.*

VI. *Si* Urbes Binæ *in distantia pari. Ritus* interdiù, *non* noctè *præstandus.* Juvenca humanda, *nec omnino usibus humanis adhibenda. Quid hac de lege*, Fl. Iosephus.

VII. *Mos* Græcorum *priscus de* Cædis, *maximè dolo vel clàm patratæ Sacris publicis* expiatione, *per* extremas *etiam occisi* partes *abscissas &*

collo appensas. Cædis *humanæ apud* Romanos , *præ aliis scelertbus* Expiatio solennis *frequénsque.*

VIII. *Obitèr de jure , apud Anglos veteres , ad clàm* occisi Cadaver *spectante singulari. seu de* Englisheria, *quæ sub* Edwardo tertio *abolita est.*

QUÆ proximè in distributione superiore, de Uxore Adulterii suspecta, per aquas amaras, examinanda, & de Sacerdotum natalibus vitiisque sive corporis sive aliis dijudicandis sequuntur, juxta institutum, prætermittimus, quoniam alibi[a], suisque in locis de eis satis egimus. Hisce proximum est, de Cadaveris in agro reperti, ubi homicida ignorabatur, à circumjacentibus urbibus distantiæ mensuratione. Lex est[b], *Si inventum fuerit hominis cadaver occisi in terra quam dominus Deus tuus dat tibi possidendam, jacens in agro, & ignoratus fuerit homicida, egredientur Seniores seu Presbyteri tui & Iudices tui & metientur à loco cadaveris singularum per circuitum distantias civitatum. Et quæ cæteris est vicinior* (notetur). *tollantque Seniores illius civitatis vitulam* seu *juvencam de armento, quâ non est servitium ullum factum & quæ non traxit jugum. Et deducant Seniores illius civitatis vitulam illam in vallem asperam ac saxosam incultam nec satam, & decervicabunt ibi vitulam in valle. Accedéntque Sacerdotes filii Levi quos elegit dominus Deus tuus ut ministrent sibi & benedicant in nomine Domini; & juxta verbum eorum* seu *in ore eorum erit omnis causa atque omnis plaga. Et omnes Seniores civitatis illius, qui propinquiores cadaveri, lavabant manus suas super vitulam in valle decervicatam, & respondebunt & dicent, manus nostræ non fuderunt sanguinem istum, nec oculi nostri viderunt. Propitius esto populo tuo Israel quem redemisti Domine, nec reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israel. Et auferetur ab eis reatus sanguinis. Tu itaque alienus eris ab innocentis cruore qui fusus est si feceris quod rectum est in oculis Domini.* Id quidem verum est, legem hanc non solùm, ad Synedrii Magni jurisdictionem seu imperium, verùm etiam ad Synedria Minora & Sacerdotes etiam, Presbyterósque Minorum urbium spectasse. Quoniam verò ordo solennis, quo omnia in ea contenta peragerentur, inchoandus semper erat à Synedrio Magno atque ex eo, quod illi heic erat præstandum, cætera quæ sequebantur omninò pendebant, ideo tam quod ad cætera quàm quod ad Magnum attinuit, secundum Magistrorum placita, heic explicabimus.

a *In Uxore Ebraica lib. 1. cap. 13. & lib. 2. de Success. in Pontificat. cap. ult.*

b *Deuter. 21, 1.*

II. Cum autem Homicidii genus, aliud esset manifestum seu ex testium fide cognitum, aliud nec manifestum sed in occulto patratum, adeo ut homicida planè ignoraretur, atque, in hoc genere, variæ essent cædis species, loca item varia in quibus cadaver reperiretur; prioris generis Homicidia universa ex jure ordinario, uti & secundi ea quæ, juxta jam dicenda hac in lege non continerentur, ad Vigintitriumviralia Synedria quorum intra ditionem erat Homici-

micidii locus tantummodò attinebant; ſive pœnam ſpectes, ſive inquiſitionem, ſive actum aliquem inquiſitioni prævium. At verò quoties in campeſtribus aut ruſticis locis, juxta ſtatim oſtendenda, cadaver occiſi in terra jacens repertum eſt, prout ſunt legis verba (quibus ſic pro more ſuo inhærent, ut nec cadavere in aere ſuſpenſo, aut arenæ ſeu pulveris cumulo abſcondito aut terra obruto, aut in aquis fluitante legem capi velint [c]) neque ſciebatur undenam cædes illa eveniſſet, Synedriis ſive omnibus ſive aliquot, ex autoritate omnium, Synedrii [d] Magni exeundum erat ad loci cadaveris atque urbium circumjacentium inde diſtantias metiendum, tum ut ita urbem cadaveri proximantem tum ut an ejuſdem ut proximantis, ex lege, ratio habenda eſſet, ipſi dignoſcerent. Neque enim univerſæ urbes ejuſmodi erant ut pro proximantibus aut eis ad quas erat Menſurandum heic ſumerentur. Hoc à Synedrii Magni collegis ſic facto, cætera in lege ſequebantur. Nimirùm verba illa, *Egredientur Seniores tui ac Iudices tui* de Synedris Synedrii Magni intelligunt. Unde & Maïmonides, לא מוציאין למדידת החלל אלא על פי ב"ד הגדול *non exibant* [e] *quiquam ad intervalla inter cadaver occiſi & circumjacentes urbes menſuranda citra decretum Synedrii Magni*. Neque ſanè res ad complures urbes ſimul attinens commodè ab aliis peragi quibat. Fuere qui verba illa aliter interpretarentur, uti libro occurrit in ſuperiore. Sed receptiſſimum eſt, de Synedrio Magno ejúſve Synedris, eam in rem delegatis tantum, ea ſumenda, unde & in Paraphráſi Uzielidi tributa, pro eo quod eſt *& egredientur Seniores tui* ſeu *Presbyteri tui & Iudices tui*, legitur ויפקון מבי דינא רבא תרי מן חכימייך ותלת מן דיינך *& egredientur è Synedrio Magno bini ex Sapientibus tuis & tres ex judicibus tuis.* Quod verò habet de numero, ex eo eſt, quòd, apud Talmudicos, receptior ſit ſententia quinque nimirum Synedrii Magni collegas menſurationi illi adeſſe oportuiſſe. Nec aliter diſtinguit inter Sapientes ac Judices quàm ipſe ſermo ſacer inter Seniores ſeu Presbyteros ac Judices, qui utrique ſic memorati pro Synedris hujus Synedrii indiſcriminatim ſolent capi. Fuere etiam qui ternarium Synedrorum heic numerum admitterent. Pro arbitrio autem Synedrii Magni, Numerus ille variatim præſtituebatur, uti & in Phaſium Lunarium & Intercalationum negotio. Adeoque ſic delegati illic fuere inſtar Septemviralium aliorumque numerorum Judicum à Centumviris [g] in Roma veteri delegatis. Sed mirè adverſatur heic Talmudicis ſuis, ut non rarò alibi, R. Abenezra. Diſertè enim ad verba illa *Seniores tui* habet זקני הערים הקרובות *Seniores Civitatum viciniorum*, reclamante Magiſtrorum turbâ quæ Synedrii Magni collegas ibi intelligit. Nec prætermittenda erat ejuſmodi Menſuratio, tametſi manifeſtiſſimum eſſet ex cadaveris, in agro aliquo ſuburbano, loco, proximam eſſe hanc vel illam urbem. Quia ex præcepto, Menſuratio erat adhibenda, ideò etiam planè inutilitèr ſic adhiberi debuit.

c Sepher Siphri *fol.* 47. *col.* 188. Peſiktha Zotertha *fol.* 8. *col.* 3. *Pſeudo-uzielides in paraphr. Deut.* 21, 1. *ſtatim citati.*

d *Miſna & Gemara utræque tit.* Sota *cap.* 9. *Maimonid. halach.* Rotzach *cap.* 9. *Iarch. ad Deut.* 21. *Moſes Mikotzi Præcept. Affirmat.* 78. *Abarbinel in* Piruſh Tora *fol.* 366. *col.* 2. & 3.

e *Halach.* Sanhedrin *cap.* 5.

f *Maimonid.* (*præter citata*) *halach.* Sanhedrin *cap.* 5.

g *Vid. ſis Cujacium lib.* 3. *Obſervat.* 32.

III. Temperamenta autem de Urbibus aliquot ad quas actus hic dimetiendi non omninò attinuit, ſunt advertenda. Scilicet, à Cadavere non menſurabant

bant intervallum aliquod præter ea quæ, inter illud & Urbem aliquam cui inerat Synedrium Vigintitriumvirale, interciperentur. Aliis minoris notæ, ut huic rei imparibus nec in lege ſacra intellectis, prorſus prætermiſſis. Nec ſi in circumjacentibus urbibus ipſa eſſent Hieroſolyma, diſtantiam eorum metiebantur. Nam neque voluere cætera quæ de Vitula Decervicanda in lege ſequuntur, ad eam ſpectaſſe; ipſâ eadem adjecta ratione quam afferunt de ſententia urbis apoſtaſiæ reæ in eam non ferenda. Nec hac, nec illa de apoſtaſia lege (ut & antè memoravimus) hanc teneri[h]. Nam ut in lege de apoſtaſiæ Urbe rea dicitur *in una urbium tuarum quam dominus Deus tuus dat tibi ad habitandum*, ita & heic terræ mentio eſt expreſſa *quam dominus Deus dat tibi poſſidendam*, aut *ad poſſidendum*, qualem locutionis formulam excipere aiunt Hieroſolyma quæ, utcunque poſſiderentur & habitarentur, nihilominus dabantur non tam ut ſic perinde atque aliarum urbium domini fierent tribules, ſed ut illuc univerſi ſolennibus feſtis ſe conferrent, ſacrificarent ibi, atque ut metropolim ſuſpicerent. Nec Urbis alicujus diſtantia menſuranda erat, nec legis hujus uſus aliquis, quoties Cadaver propè confinium ſeu in vicinia Gentilium reperiretur. Nam cum ideo menſuram ritúſque inſequentes adhibitos fuiſſe liqueat, quoniam ignorabatur Homicida, in dicta ſpecie, ſic ignoratum eum eſſe, aut dubium de cædis autore fieri, ut innocentiam ſuam ex lege profiteri inde deberent vicinioris urbis incolæ, non omnino admittebant. Rationem afférunt, שהורגהו גוים שהרי זה בחזקת *quoniam præſumendum eſt à gentilibus cædem patratam*, adeóque Homicidas non ignorari. Terminus à quo dimetiebantur, nonnullis eſt Umbilicus occiſi, aliis Naſus, aliis Areolæ quam jacens occupabat extremitas. Sed, puto, Naſus receptior eſt[i]. Et qui de Naſo opinionem amplexantur, aiunt, ſi caput detruncatum reperiretur à trunco diſſitum, hic ad illud deportandus erat atque ita jungendus ut à naſo, veluti cadaveris integri, menſura poſſet inchoari.

[h] *Videſis Maimonid. Halach.* Bith habechira *cap.* 7.

[i] *Maimonid. hal.* Rotzach *cap.* 9. *vide Gemar. Hieroſolymit. ad tit.* Sota *cap.* 9. *fol.* 23. *col.* 3. *hal.* 3. Peſiktha Zotertha *fol.* 78. *col.* 3. Sepher Siphri *fol.* 47. *col.* 188. Miſna *tit.* Sota *cap.* 9.

IV. Menſurâ ſic rite à Synedris Synedrii Magni peractâ, ſepeliendum erat cadaver, & dein Hieroſolyma redibant ipſi, ſi de Homicida intereà nihil conſtaret, nec aliter. Tunc vicinioris cadaveri Urbis Synedrium Vigintitriumvirale (modò ſcilicet urbs ipſa, pariter ac remotiores, populoſa eſſet; aliter enim etiam remotior eo nomine pro viciniori interdum heic ſumebatur) Juvencam Bimulam aut ætatis minoris, ſed non omninò majoris, in vallem qualis in lege deſcripta eſt ducebant ibíque decervicabant, nec ſolùm ipſi verùm etiam univerſi Seniores ſeu Presbyteri alii ejuſdem urbis, quotcunque eſſent, aquâ ibi lavabant manus ſuas, carmen in lege præſcriptum lingua Sanctâ nec alia, pronuntiantes, *manus noſtræ non fuderunt ſanguinem iſtum nec oculi noſtri viderunt.* Id quod non ſumi volunt pro eo quod eſt ſuſpicionis alicujus de ipſo eorum Homicidio amolitio, aut quaſi de Synedrii Minoris collegis cæteríſque Presbyteris ſuſpicio ejuſmodi habita fuiſſet, ſed hoc tantùm denotaſſe aiunt,

לא

לא בא לידנו הנהרג הזה ופטרנוהו בלא מזונות ולא ראינוהו ופטרנוהו בלא לויה *In noſtram poteſtatem non venit occiſus hic & dimiſſus à nobis eſt impaſtus, nec eum vidimus & dimiſimus eum incomitatum.* In cauſa nimirum non fuimus nos, ſive hoſpitio eum non excipiendo, ſive cibum aut itineris comitatum, aliáve humanitatis officia ei non præſtando, petenti non præbendo, ut inde hujuſmodi cædis infortunium extra urbem vaganti eveniret; qua de re vide plura apud Maimonidem in *More Nebochim*[k], ubi, ut Præceptorum reliquorum, etiam hujus uſum eximium aſſerit.

k Part. 3. cap. 40.

V. Sequebatur dein Sacerdotum carmen expiatorium, linguâ itidem ſanctâ perpetuo pronuntiandum; *Propitius eſto*[l] *populo tuo Iſrael quem redemiſti Domine, nec reputes ſanguinem innocentem in medio populi tui Iſrael.* Ea enim verba utcunque cum eis quæ à Presbyteris erant dicenda ſine expreſſa perſonæ mutatione in ſacra conjungantur lege, à Sacerdotibus paulò ante ibi memoratis ſemper erant proferenda. Adjiciunt etiam[m], לא היו צריכין לומר ונכפר להם הדם אלא רוח הקודש מבשרתן איכה שתעשו ככה הדם מתכפר לכם *neque oportuit* (neceſſariò Sacerdotes) *dicere, & auferetur ab eis reatus ſanguinis* aut *expiabitur illis ſanguis* (quæ ſunt verba legis proximè ſequentia) *ſed Spiritus ſanctus eis annuntiabat ex eo quod ſic feciſſent, ſanguinem eſſe eis expiatum.*

l Deut. 21.8.

m Miſna tit. Sota cap. 9. § 6. Talm. Babylon. ibid. fol. 46, 1.

VI. Si Binarum Urbium adeò videretur par omnimodò à cadavere diſtantia, ut, quænam vicinior, ſatis dignoſci nequiret, Unicam utræque, ut ſociæ, Juvencam afferebant, atque altera alteri invicem partem juvencæ ſuam (conditione adjectâ, ſi revera vicinior eſſet) donabat; unde fieret ut juvencæ integræ domina, ut vicinior ex eis, eam decervicaret, cum utræque ſimul id facerent. Neque Binæ omninò juvencæ Unius loco erant decervicandæ. Neque Noctu ſed tantùm Interdiu ritus hic peragendus erat. Humanda autem juvenca fuit nec omninò caro ejus aut pollucenda aut deguſtanda, aut pars ejus ulla uſui alicui retinenda. Vallis item ipſa in æternum inculta nec ſata remanere debuit, quod ex ipſis de ea, ſacris verbis eliciunt. Univerſam nempe ejus culturam quæ בגופה של קרקע *in ipſo fundi corpore fit*, veluti plantatio, aratio, ſeminatio, nec aliuſmodi, interdictam volunt. Flavius Joſephus, ubi hac de lege agit, à Talmudicorum ſcitis receptiſſimis nimium diſcedit. Primò, ait, reperto cadavere occiſi in agro, ſi nil de homicida conſtaret, ζητείτωσαν μὲν αὐτὸν μετὰ πολλῆς σπουδῆς μήνυτρα προθέμενοι, *Summâ inquirant eum diligentiâ, indicibus præmia proponentes*, ſeu *bon ſalaire & guerdon a celuy que revelira le fact*, ut Genebrardus, ubi Ruffinus, *quinetiam de eo nuntiando proponantur edicta*; ſed codex ibi MS. *de eóque nuncianda proponantur edicta.* Dein nullo comparente indice, αἱ, inquit[n], ἀρχαὶ τῶν πόλεων τῶν πλησίον τῇ χώρᾳ ἐν ᾗ ὁ φόνος ἐπράχθη καὶ ἡ γερουσία συνελθόντες μετρείτωσαν ἀπὸ τοῦ τόπου ὅπου κεῖται ὁ νεκρὸς τὴν χώραν, *Magiſtratus* (Ruffinus *Principes*, Genebrardus *les Magiſtrats*) *urbium vicinarum agro in quo cædes eſt facta & Senatus* (Ruffinus *Seniores*, Genebrardus *les gens de juſtice du lieu*) con-

n Orig. Iudaic. lib. 4. cap. 8.

convenientes regionem à loco in quo jacet cadaver circumquaque metiantur. An per Senatum heic Synedrium intellexerit Magnum non satis liquet. Utcunque verò, ipse mensurandi actus juxta Talmudicos ad urbium vicinarum magistratus neutiquam omnino spectabat, sed ad Synedrium tantummodo magnum eorumve delegatos. Addit Josephus, ἡ δ' ἂν ἡ πλησιεστάτη (πλησιεστάτη) πόλις, οἱ ἐν αὐτῇ δημόσιοι πριάμενοι δάμαλιν καὶ κομίσαντες εἰς φάραγγα ἀνεπιτήδειον ἀρότρῳ καὶ φυτοῖς χωρίον ἐπὶ τένοντας κοψάτωσαν τῆς βοός. *Quæ verò fuerit proxima urbs* (Ruffinus uti & MS. *& pars quæ fuerit vicinior civitati*) *ejus cives emant juvencam & adducant in tesqua nec sementi nec plantationibus idonea, ejúsque cervicis nervos scindant.* Et demum, χέρνιβας ἑλόμενοι ὑπὲρ κεφαλῆς τῆς βοὸς οἱ λευῖται καὶ ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης καθαρὰς ἀναβοησάτωσαν τὰς χεῖρας ἔχειν ἀπὸ τοῦ φόνου. καὶ μήτε δρᾶσαι μήτε δρωμένων παρατυχεῖν. ἐπικαλείσθωσαν δὲ ἵλεω τὸν Θεὸν καὶ μηκέτι τοιοῦτον δεινὸν συμβῆναι τῇ γῇ πάθος, *Sumentes aquam lavent manus suas super caput juvencæ Sacerdotes & Levitæ & Senatus illius urbis & proclament se manus puras ab ea cæde habere, eámque nec fecisse se neque interfuisse. Atque invocent Deum sibi propitium fore, atque ut nunquam posthac ea in regione malum quid ejusmodi eveniat.* Juxta Josephum igitur non Sacerdotes solùm sed & Levitæ & Senatus urbis proximantis carmine utebantur simul expiatorio, quod juxta Talmudicos ad Sacerdotes tantùm attinuit. Lavant etiam manus Sacerdotes heic ac Levitæ purásque se manus à cæde habere simul cum Senatu proclamant. Id quod duntaxat à Senatu seu Synedrio urbis Vigintitriumvirali cæterísque quotquot fuere Presbyteris in urbe illa, erat, ut vides ex Magistrorum scitis, faciendum.

VII. Cædis dolo & clàm ita patratæ Lustratio & Expiatio videtur fuisse publica apud Athenienses, ut reipublicæ saluti accommoda & necessaria. Tantundem arbitror contineri in lege illa apud Demosthenem[a]. Τοὺς δ' ἀπογιγνομένους ἐν τοῖς δήμοις οὓς ἂν μηδεὶς ἀναιρῆται ἐπαγγελλέτω ὁ Δήμαρχος τοῖς προσήκουσι ἀναιρεῖν καὶ θάπτειν καὶ καθαίρειν τὸν δῆμον τῇ ἡμέρᾳ, ᾗ ἂν ἀπογίγνηται ἕκαστος αὐτῶν. Ἐπαγγέλλειν δὲ περὶ μὲν τῶν δούλων τῷ δεσπότῃ, περὶ δὲ τῶν ἐλευθέρων τοῖς τὰ χρήματα ἔχουσιν. Ἐὰν δὲ μὴ ᾖ χρήματα τῷ ἀποθανόντι τοῖς προσήκουσι τοῦ ἀποθανόντος ἐπαγγέλλειν. Ἐὰν δὲ τοῦ Δημάρχου ἐπαγγείλαντος μὴ ἀναιρῶνται οἱ προσήκοντες, ὁ μὲν Δήμαρχος ἀπομισθωσάτω ἀνελεῖν καὶ καταθάψαι καὶ καθῆραι τὸν δῆμον αὐθημερὸν ὅπως ἂν δύνωνται ὀλιγίστου. Ἐὰν δὲ μὴ ἀπομισθώσῃ ὀφειλέτω χιλίας δραχμὰς τῷ δημοσίῳ· ὅ, τι δ' ἂν ἀναλώσῃ, διπλάσιον πραξάσθω παρὰ τῶν ὀφειλόντων. Ἐὰν δὲ μὴ πράξῃ, αὐτὸς ὀφειλέτω τοῖς δημόταις. *Si qui in municipiis* (in populis seu tribubus Atticis) *demortui fuerint neque eos sustulerit quisquam* (quod tam de clàm occisis quàm aliis dici videtur) *denuntiet Demarchus* (Tribunus populi intra quem ejusmodi mortuus) *cognatis ut tollant & sepeliant. Et populus ille* seu Tribus, *lustretur eo die quo quis ita demortuus. Denuntietur autem de Servis domino; de Ingenuis, eis qui in eorum bona*

[a] *Oratione adversus Macartatum.*

bona ſuccedunt. Sin verò nulla fuerint demortuo bona, denuntietur utcunque cognatis ejus. Quòd ſi poſt Demarchi denuntiationem, cognati non ſuſtulerint, Demarchus ipſe tollendum cadaver locet, & Sepeliendum & Luſtrandum eo die populum, quàm minimo poterit. Sin non locarit, debeto mille drachmas ærario. Quicquid autem impenderit, duplum à debentibus exigito. Quod niſi fecerit, ipſe debeto Popularibus ſeu *Tribulibus*. Hic ſolennis etiam cædis, ſi inde demortuus eſſet ille ita ſepeliendus, luſtratio habetur. Neque apud Græcos veteres, ſceleris alicujus, tam ſolennis frequénſque ac varia *καθάρσις luſtratio* ſeu expiatio adhibebatur, quàm Homicidii, etiam nec illiciti, unde ſolum mutantes ſæpiùs Homicidæ ad Principes exteros qui eos ritè luſtrarent adeóque ſcelus expiarent, ſe conferebant, qua de re obvia ſunt in hiſtoriis teſtimonia. Etiam obſervatur mos vetus & ſatis mirus luſtrationis quam *οἱ δολοφονοῦντες qui ſponte dolóque quemquam interfecerant* ādhibere ſolebant. Nempe *ἐξάργματα* ſeu *ἀκρωτηριάσματα*, *μασχαλίσματα* item dicta, id eſt corporis occiſi extremitates (veluti naſi, aurium, digitorum, alias) abſcindentes, collo ſibi ita catenata, ſacrarum inſtar reliquiarum, ſuſpendebant, ut *διὰ τῶν μασχάλων per axillas* etiam trajicerentur, ſanguinem interim occiſi delingentes & in os ejus deſpuentes. Quale memoratur apud Apollonium Rhodium[p], ubi de Jaſone Abſyrti extremitatibus ſic abſcindente. Et Scholiaſtes ibi, *τοῦτο δὲ ἐποίουν πρὸς τὸ ἐξιλάσασθαι τὴν δολοφονίαν*, *Hoc autem faciebant, ut cædem doloſam ſic expiarent.* Similem in ſenſum habetur apud Sophoclem[q] de Agamemnone & Clytemneſtra,

[p] Argonautic. 4, 478.

[q] In Electra.

> ὑφ᾽ ἧς θανὼν ἄτιμος ὥστε δυσμενὴς
> ἐμασχαλίσθη ————

A qua ipſe morte affectus indigna, velut hoſtis extremitatibus corporis mutilatus eſt. Hac de re videſis etiam Scholiaſtem illic Sophoclis, præter Heſychium in *Μασχαλίσματα* & Suidam in *Μασχαλισθῆναι*, uti & in *Ἐμμαπέως*, ubi *τῶν μορίων ὁρμαθὸν*, *partium illarum catenam memorat* ſub axillis trajectam. Ritûs illius uſus etiam bello civili cæſis, velut & numinis & occiſorum iram aut placans aut minuens. Cætera quidem ſcelera expiare ſe exiſtimabant veteres ſacrificiis ſolennibus. Sed nihil adeò ſollicitè, publicè, frequenter curabant atque homicidii qualiſcunque extra pœnæ legitimæ rationem, ab ipſis ſuiſve commiſſi. Unde etiam populus Romanus qui P. Horatium à cæde ſororis abſolverant, admiratione magis virtutis quàm jure cauſæ, imperarunt[r] patri, filium expiaret pecuniâ publicâ; quod ab eo præſtitum in gentis Horatianæ ſacris manſit. Atque ad toties iterata (ſcilicet quolibet luſtro) Suovetaurilium ex Tullii Hoſtilii[s] inſtituto, ſacra; uti & alia aliquot inſigniora, attinet ejuſmodi cædis quomodocunque patratæ expiatio, præ aliis, pro exoptatiſſima ſemper habita. Quum enim reliqua inter homines ſcelera & invicem injuriæ compenſatione, ſpontaneáque invicem ſolutione aut acceptilatione, inter ipſos ſatis dilui poſſent, ob cædis humanæ (de qua tantundem pariter dici nequit) ſolutionem expiatoriam impetran-

[r] Livius lib. 1.

[s] Ibidem & Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 4.

petrandam ad sacros ritus; Deósque ipsos enixius erat & variatim ita erat necessariò convolandum.

VIII. Dum de Cadaveris apud Ebræos occisi sic repertíque jure, ut antè, cogitamus, fieri nequibat ut non in animum subiret vetus apud Anglos nostros, jus abhiberi solitum circa clàm quocunque in loco occisi cadaver repertum; ídque satis mirum; scilicet quoties cadaver ejusmodi reperiretur, nec interfector cognitus esset, nec occisus ipse, post vulnera eatenus superstes fuisset, ut eloqui potuisset tum interfectorem tum genus suum, nec satis probaretur, ídque & agnatorum & cognatorum seu parentum utriusque generis propaginis testimonio, occisum fuisse Anglicum, aut non casu seu infortunio, occisum, pro alienigena habebatur, atque inde Pagus seu Comitatus in quo repertus est, *Murdri* nomine mulctabatur. Adeo ut etiamsi vulgò satis notum esset, eum Anglicum fuisse, tamen nisi testimonium ejusmodi solenni & accuratiori, pro vario Pagorum seu Comitatuum moris discrimine, modo in foro afferretur, alienigenam fuisse eum præsumendum esset. Neque enim si, ex solenni ejusmodi testimonio, Anglicum eum fuisse adsereretur, mulcta aliqua ejusmodi (neque enim de aliis ob fugam homicidæ permissam, aut itinera non satis custodita loquor) subeunda erat. Quale itidem puto de Urbibus per se, Oppidis, Centuriis, aliis id genus territoriis dicendum. Seculorum illorum vetustorum linguâ, *Murdrum* tum illam significabat mulctam, tum & occisionem ipsam; unde & pro quolibet homicidio, ex malitia prævia patrato, postmodùm atque etiamnum, ut vox forensis singularis, sumtum est; licèt olim cædem dolo & clàm commissam duntaxat significaret. Henricus de Bractona[t], *Murdrum est occulta extraneorum & notorum hominum excisio —Et dicitur Murdrum extraneorum occisio & notorum, quia sive notus sit vel extraneus ille qui interfectus est semper reputabitur Francigena* (vox illa pro alienigena qualicunque usurpatur heic, ut etiam è Fleta[u] & Andrea Hornio[x] ubi eadem de re agunt, liquet) *nisi Englescheria* (id est quod Anglus fuisset, ut antè ostensum; *Anglesheria* Fletæ dicta) *rite fuerit coram Justitiariis præsentata, per hoc quod sciri possit quòd Anglicus exstiterit.* Addit item Bractonius moris hujus originem Canuto Regi tribuens, non minùs ipso jure miram. *Causa verò*, inquit, *inventionis Murdrorum talis fuit, quòd in diebus Canuti* (in MS. aliquot perpulchris, legitur *Kynici*) *Regis Danorum qui post Angliam acquisitam & pacificatam, rogatu Baronum Anglorum remisit ad Daciam* (Daniam) *exercitum suum, & ipsi Barones Angliæ erga ipsum regem Canutum fidejussores extiterunt, quòd quotquot Rex in Anglia secum retineret firmam pacem per omnia haberent, ita quòd si quis Anglorum aliquem hominum quos Rex secum adduxit interficeret, si se super hoc defendere non posset judicio Dei?* scilicet *Aqua vel Ferro* (Ordaliorum tunc purgatione solenni) *fieret de eo justitia, si autem aufugeret & capi non posset, solverentur pro eo Sexaginta Sex Marcæ, & colligerentur in villa, ubi quis esset interfectus, & ideò, quia interfectorem non habuerunt, & si in tali villa, pro paupertate colligi non possent colligerentur in Hundredo*

[t] *Lib. 3. de Corona cap. 15. § 2 & 4. Glanvill. lib. 14. cap. 3.*
[u] *Lib. 1. cap. 30.*
[x] *En le Mirrour des Iustices cap. 1. sect. 13. pag. 104. Adde Britton. cap. 6.*

dredo (Centuria intra quam Villa sita) *in thesauro Regis deponenda*. Sic ille. Item Andreas Hornius statutum citat[y] *le Roy le Canut quant il feu a la Denmearch que ordeina pur le salvation de ses Danes queux il lessa en Angliterre que per la ou home disconue fuit occise que tout le Hundred deveneroit en la mercy le Roy per le Judgement de Murdre.* Certam habet Bractonius sic mulctæ summam. Sed reliqui illi de mulcta generatim loguuntur, incolis, intra quorum territorium cadaver repertum est, irroganda, eo quòd homicidam ejusmodi aufugere permisissent. Memini in Archivo Arcis Londinensis, inter *Placita Coronæ*, seu Judicia publica, per Comitatus antiquitùs habita, sæpiùs brevitèr occurrere *Villata N. Occisus repertus est N.* (seu ut interdum *Ignotus*) *Nulla Englesheria præsentata* (nam quæ non exactissimè *præsentata* erat, pro nulla habebatur) *ideò Murdrum super villatam* aut *Villata in Misericordia.* De tempore scilicet Joannis Regis, etiam & aliorum. In veteri jure etiam Cambro-Britannorum seu Wallorum simile habebatur, *Wallesheria* dictum, quod explicatur[z] per *parentelam interfecti.* Sed verò, tandem in Comitiis Edwardi tertii Parlamentariis[a], abolitum est *Englesheriæ* jus illud vetus, adeóque in desuetudinem prorsus tum illa abiit tum *Wallesheria.* Consulas quæ hac de re habent alii[b]. Certè nondum mihi compertum unde illud suum de Canuto (Magno) habuerit Bractonius, Nihil ejusmodi in Historiis mihi occurrit sive Anglicis sive Danicis. Ipsæ etiam Canuti, de Anglorum Regimine, leges Saxonicè & Latinè prostant, in quibus nec quid ejusmomodi. Sed extra metas nimis vagamur.

y *Ibidem.*

z *Stat.* Rothe-lan 12 *Edwardi* 1.

a *Anno ejus* 14. *cap.* 4. *Chr.* 1339.

b *Guil. Stamford. in Placit. Coronæ lib.* 1. *cap.* 10. *Henric. Spelman. in Glossario, verb.* Englesheria.

Cap. VIII.

I. Pontificis Maximi *Causas* Capitales *ad Synedrium Magnum tantùm attinuisse.* Magistrorum *ejusdem* Ratio.

II. Singularia *aliquot ad Iudicia in* Pontificem M. *spectantia. Ratio, quare prærogativâ gauderet,* Procuratorem *in litibus, præ aliis constituendi.* Flagellatio *eidem reo non solùm in* Synedrio Magno *irroganda. Locus insignis, ea de re,* Maimonidis *sibi restitutus.*

III. *De* Asylorum *Iure, quà ad Pontificem M. heic attinuerit. Non ei, nedum minoribus Sacerdotibus aliisve spontaneæ cædis reis,* Refugii *locus* Altare.

IV. *De* Dignitate *ejus &* Sanctitate *singulari, Talmudicorum testimonia aliquot alia. Ratio de* ex Asylo reditu *tuto* post Pontificis M. mortem, *ex eis & è* Philone. *Ad* testimonium *forense præbendum adeóque Iuramentum, eum haud, nisi in causa Regis, apud* Synedros Magnos, *teneri.*

V. *De* Pontifice Magno *ex Iudicio* Synedrii Magni *constituendo. In* Dignitates Successionis *Ratio.*

VI. *Singularia aliquot alia de summo constituti* Pontificis Honore.

GEneratim legitur in Misna[a], אין דנין את כהן גדול אלא על פי ב״ד של ע״א *Non judicabant Pontificem Maximum extra Synedrium Septuagintaunusvirale.* Quod etiam à Magistris aliquot recentioribus[b], dum Synedrii Magni aliorúmque Imperium ac Jurisdictionem enarrant, similiter effertur. Sed qui accuratiùs veterum mentem explicant inter Causas distinguunt heic Pecuniarias cæterásque quotquot Capitales non fuere, atque Capitales. In hisce nimirùm duntaxat, à Synedrio tantùm Magno judicandum Pontificem, neque earum nomine à Synedrio aliquo Vigintitriumvirali in jus rite potuisse eum vocari. In illis autem, etiam Triumvirali (seu ut volunt aliqui[c] Vigintitriumvirali) foro, ut privatum quemlibet, sed non sine Temperamentis aliquot infra ostensis, subfuisse, qua de re etiam vide quæ libro adnotantur Secundo[d]. Maimonides[e]; אין דנין את כהן גדול בדיני נפשות אלא בב״ד הגדול אבל דיני ממונות בשלשה *non judicabant Pontificem maximum in causis capitalibus alibi atque in Synedrio Magno, sed in causis pecuniariis etiam in foro triumvirali.* Item Abraham Jom Tob[f]; כל שאר דינין חוץ מדיני נפשות דנין אותו בהדיוט בשלשה דהא דתנן לעיל ולא את כ״ג אלא בב״ד של ע״א בדיני נפשות הוא דמי כתיב דבר הגדול הדבר הגדול כתיב דבר גדול ממש *In causis universis, præter Capitales, judicabant Pontificem Maximum non aliter ac quempiam è vulgo, in foro Triumvirali; quod ipsum intelligendum ubi suprà* (in Misna) *dicitur, nec Pontificem M. judicandum alibi atque in foro Septuagintaunusvirali, non scilicet in causis capitalibus. Quod & consonum est sacro sermoni ubi verba fiunt de rebus Magnis* seu *Magnatis. Nam Res magna sumitur ibi pro re ad virum magnum ipsum* (ipsius personam vitámque) *attinente.* Id quod habet de re magna sumitur ex consilio Jethroneo. Monuit ille Mosem generum suum[g], ut constitutis judicibus inferioribus, Res Minores ad eos, Majores ad illum, ut omnium supremum, deferrentur. Quod tametsi ad tempus institutionem Synedrii Magni sacram aliquantulum præcedens attinet, nihilominùs huc à Magistris non raró trahitur, quia, quemadmodum res omnes majoris momenti ad Mosem ipsiúsque qualecunque tunc temporis Synedrium afferebantur, sic etiam post Synedrii Magni institutionem, similem mansisse Mosis ejusdémque Synedrii prærogativam volunt. Unde verba illa *rem majorem*[h] seu *magnam* per דבריו של גדול *res Magnatis* seu *viri summi*, adeóque summi Pontificis, interpretantur; ita tamen ut eæ duntaxat hoc nomine heic contineantur quæ Causarum Capitalium habeantur numero. Et in glossa Talmudica[i] expressim nominantur pro exemplis simul כ״ג ונשיא *Pontifex & Princeps.* Princeps nimirùm, opinor, Synedrii Magni.

II. Ordo in eum aliàs judicii idem fere universim fuit qui in alios; nisi excipiendum velis id quod ob singularem ejusce dignitatem atque perpetuum circa sacra ministerium, ei, in causis civilibus indulgendum erat. Ut scilicet pro libitu procuratorem (quem אנבלר vocabant; vocabulo procuratori ejus peculiari)

a *Tit.* Sanhedrin *cap.* 1.
b *Mosis Mikotzi Præcept. Affirmat.* 97. *fol.* 187. *col.* 1.
c *Videsis Gemar. Hierosolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 19. *col.* 4. *& ad tit.* Horaioth *cap.* 3. *fol.* 17. *col.* 1.
d *Cap.* 10. § 6.
e *Halach.* Sanhedrin *cap.* 5. & *halach.* Celi bamikdash *cap.* 5.
f *In Comment. ad Misnam tit.* Sanhedrin *cap.* 2. § 1. *& Jarch. in Gloss. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 18, 2.
g *Exod.* 18, 22.
h *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 16, 1. *& cap.* 2. *fol.* 18, 2. *Maimonid. halach.* Celi bamikdash *cap.* 5.
i *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1 *fol.* 16, 1.

liari) constitueret nec ipse in jus vocatus se sistere cogeretur. Atque hoc de Procuratore sic constituendo singulare est heic temperamentum quo in causis non capitalibus, Pontifex à cæteris discriminabatur. Sed ea de re plura diximus libro superiori[k]. Quibus adde quæ velut rationem ostendunt quare Procuratorem, præ aliis Pontifici constituere licuerit, Scilicet Conclave erat ei in Templo peculiari. ותפארתו (sic Maimonides[l]) וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום לא יצא אלא לביתו בלבד בלילה או שעה או שתים ביום ויהיה ביתו בירושלם ואינו זז משם *& gloria ei erat atque honor quotidiè manere in templo, neque inde exire omninò præterquam tantùm noctu aut ad horam unam seu alteram interdiu. Ædes autem habere debuit Hierosolymis, neque inde ei discedendum erat.* Sic ratio manifesta est, quare procuratorem litium civilium ei semper constituere fas esset. Quod verò ad Pontificis Maximi flagellationem forensem ibi memoratam; legitur quidem apud Maimonidem, in editionibus amplioribus[m] puto cunctis, כהן גדול שעבר עבירה שחייב עליו מלקות מלקין אותו בבית דין של שבעים ואחד כשאר מחוייבי מלקות וחוזר לגדולתו *Si Pontifex Maximus transgressus fuerit in re aliqua flagellatione punienda, flagellandus erat in Synedrio Septuagintauniusvirali ut reliqui flagello puniendi, atque Dignitas seu Existimatio ejus integra illæsa mansit.* Quasi pœna illa ei extra Synedrium Magnum irroganda neutiquam fuisset. Sed idem alibi (ut loco citato ostendimus) de foro heic Triumvirali, ex Ordinatis scilicet conflato, & rectè loquitur. Neque heic aliter edi debuerat. Prima typorum editio habet in hac periocha, בבית דין של שבעי׳ ואחר וג׳ *in Synedrio Septuagintauniusvirali, ubi alia exemplaria habent,* בב״ר של שלשה כשאר וג׳ *in Synedrio Triumvirali, ut reliqui &c.* Codices quibus utor binis MSS. opem non ferunt, utpote quorum neutro liber inest ille cujus Titulus *Celi hammikdash.* Cæterum in editione cum *Keseph Misna*, expressim legitur, מלקין אותו בבית דין של שלשה כשאר וגו *flagellandus erat in Foro Triumvirali*, ubi benè adnotat Joseph Karo, ומה שכתוב בקצת ספרי רבינו בב״ר של ע״א הוא שיבוש *& quod scriptum est in codicibus aliquot Magistri heic nostri in Synedrio Septuagintauniusvirali, erroneum est.*

k *Cap.* 10. §. 6. & 7.
l *Halach.* Celi hamikdash *cap.* 5. §. 7.
m *Tract* Celi hammikdash. *cap.* 4. §. 22.

III. Sunt etiam non contemnenda quædam, de rebus capitalibus, seu homicidii quæstione quà ad Pontificem, velut singularia, attinere potuerint. Ea maximè in Juris sive Asylorum sive Altaris, quà pro Asylo fortè obtenderetur, explicatione cernuntur. Asyla habuisse nemo nescit Ebræos seu urbes aliquot refugii, quò qui cædem per errorem seu fortuitò patrâssent se ex instituto sacro tutelæ causâ reciperent. Legis[n] sacræ verba sunt, *Et judicabit cœtus* seu *congregatio* (id est עדה quam, ut sæpius alibi, pro Synedrio, sed heic etiam Vigintitriumvirali quoties ad reos è vulgo spectabat, intelligunt) *inter percussorem & propinquum sanguinis super causis hujusmodi, liberabitque congregatio occisorem de manu vindicis sanguinis, & faciat redire eum congregatio ad civitatem refugii sui ad quam confugerat, manebitque ibi usque ad mortem summi* Sacer-

n Numer. 35, 11. Exod. 21, 13.

Sacerdotis qui oleo est unctus Sancto. Quod si non fecerat, fas fuit sanguinis vindici cum obvium interficere. Sed minimè post Pontificis mortem. Jam verò si casu cædem patrârat Pontifex maximus, aut Pontificem quis casu occiderat, unde sive hic sive ille ex hac lege ad Asyla hæc confugerat, neutri aiunt redire fas unquam omninò fuisse, nec Pontificis sequentis mortem alterutrum liberâsse. In Gemara Babylonia legitur*; כהן גדול שהרג את הנפש במזיד נהרג בשוגג גולה ועבר על עשה ועל לא תעשה הרי הוא כהדיוט לכל דבריו *Pontifex homicidii spontanei reus morte plectendus erat, fortuiti exulabat* (in urbem aliquam Refugii seu Asylum) *& sive in præcepta affirmativa sive in Negativa commiserat, habebatur velut unus è plebe*, quantum scilicet ad pœnam seu judicium ipsum, non quantum ad Synedrium quo sistendus erat. At verò subjicitur, ההורג כהן גדול או כהן גדול שהרג את הנפש אינו יוצא משם לעולם *Si qui occiderat Pontificem aut si quempiam occiderat* (casu) *Pontifex, ex Asylo nunquam ei erat tutò egrediendum.* Rationem afferunt, quia neutrâ in specie, ipso cædis fortuitæ tempore, legitimè habebatur Pontifex. Idem ipsum in Misna[o] alibi legitur; adjecto insuper nullam ob causam, non testimonii dicendi, ואפילו ישראל צריכים לו ואפילו שר צבא ישראל אינו יוצא משם לעולם שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו *non si indigeat respublica Israelitica ope ejus, non si fuerit exercitûs imperator, ab Asylo esse ei unquam decedendum, sed ibi commorandum, ibi moriendum; ibique ipsum sepeliendum esse.* Quod nihilominus ita temperant[p], ut si quis Pontifex alius, functione scilicet antea summotus, tempore cædis esset in vivis, post ejus mortem tutò sive Pontificis percussorem sive Pontificem homicidam ejusmodi potuisse ex Asylo egredi statuant. Nam dignitatem Pontificiam, etiam functione summoto, manere censebant[q]. Atque hoc est quod habent singulare tum de Pontifice homicidii fortuiti reo tum de alio qui casu Pontificem occiderat ad Urbem, cui jus erat Asyli, confugiente. Quod ad altare attinet, lex habetur sacra[r], *Si quis superbè, per industriam* seu *sponte agat contra proximum suum, aut machinetur contra proximum suum, ut dolo occidat* (id est, *& dolo occidat*) *eum, ab altari meo tolles eum*, seu ut vulgata, *evelles illum, ut moriatur*, seu *morte plectatur*. Ubi LXX. in exemplaribus aliquot intersertum habent, καὶ καταφύγῃ εἰς τὸ θυσιαστήριον, *& confugiat ad altare.* Heic Nicolaus Lyranus, *Etiamsi*, inquit, *fuerit Sacerdos, ut dicit Rabbi Salomon, nisi inceperit officium ministrandi in altari, in quo casu erat expectandum complementum ministerii.* Sic ille. Sed aliud omninò ab eo quod habetur apud R. Salomonem affert. Is enim expressim etiam Sacerdotem ad altare sacrificaturum, si ex insidiis seu dolo homicida esset, inde dicit ex ea lege rapiendum ut mortis Judicium subiret. Ita scilicet loquitur; *Ab altari meo*, אם היה כהן ורוצה לעבור עבודה. משם תקחנו למות *Etiam si fuerit Sacerdos & voluerit sacrificare, rapies eum ad mortem.* Abenezra item; וקדמונינו אמרו אפילו כהן ורצה לעבור עבודת מזבחי יומת *& vetusti apud nos autores aiunt, etiam Sacer-*

dos

* *Ad tit.* Sanhedrin *cap. 2. fol. 19, 1.*

o *Tit.* Maccoth *cap. 2. & Gem. Babylon. ibid. fol. 11, 2.*

p *Ibid. Maimonid. halach.* Rotzach *cap. 7.*

q *Misn. & Gem. tit.* Horaioth *cap. 3.*

r *Exod. 21, 14. Vid. sis* More Nebochim *part. 3. cap. 39.*

dos ſacrificaturus ad altare meum, morte ſic plectendus. Ut nempe nullum reſtaret, ne locus quidem ſanctiſſimus, homicidæ ejuſmodi qui dolo ſeu per inſidias quempiam interfecerat, perfugium. Quod autem ſic de Sacerdote ad eam legem, etiam de Pontifice Maximo in Targum Hieroſolymitano diſertè memoratur; אפילו הוא כהנא רבא דקאי ומשמש קדמוי מן תמן תסבון יתיה ותקטלון יתיה *tametſi Pontifex erat maximus qui functionem obiret coram me, inde rapient eum ultimóque plectant ſupplicio*; quod & olim oſervavit J. Druſius [s]. Adnotat ad legem memoratam Hugo Grotius, *Ex contrario intelligunt Hebræi Altare pro perfugio fuiſſe iis qui φόνον ἀκούσιον commiſiſſent, ut fermè apud omnes gentes. Verùm apud Hebræos ibi morari non poterant ſed deducendi erant ad Urbem perfugii.* Ea de re videſis quæ è Talmudicis nos alibi fuſiùs [t]. Quæ dicta ſunt heic de Aſyli jure, compara ſi vis cum titulo Codicis *de his qui ad Eccleſiam confugiunt*, & Doctores ibidem, cum eis etiam quæ de *Immunitate Eccleſiaſtica* & *Jure Aſylorum* ſcripſêre Petri Gambacurta & Sarpius aliíque, quibus fortè operæpretium etiam adjicere notas noſtras in Fœdus Smyrnæorum & Magnetum in Marmoribus Arundellianis.

[s] *Ad difficil. loca Vet. Teſt. lib. 2. cap. 33.*

[t] *De Jure Naturali & Gent. lib. 4. cap. 2.*

IV. Dum verò hæc de Pontifice Maximo intuemur, prætermittenda non ſunt quæ habent Ebræi de ſingulari etiam ejus Dignitate, Amplitudine atque Sanctitate quam adeo eximiam haberi atque inviolatam ſervari voluere, ut ab actionibus quibuſcunque in eum inſtituendis judiciiſque ferendis quemlibet abſtinentiorem eſſe debuiſſe ſimul monere videantur. Etiam nonnulli univerſi juris moderatorem eum unicum facere. Ubi in Gemara Hieroſolymitana agitur de Pontifice in cauſis pecuniariis ſeu civilibus in jus vocando à Synedriis Vigintitriumviralibus, Rabbi Eliæzer [u]; כהן גרול שחטא מלקין אותו ואין מעבירין אותו מגדולתו אמר ר׳ מנא כתיב כי נזר שמן משחת אלהיו עליו אני ה׳ כב יכיל כה אני בקדושתי אף אהרן בקרושתו *Pontificem Maximum qui peccat verberibus plectunt, nec dignitate ſua eum ſummovent. At Rabbi Mina ad hæc, ſcriptum eſt [x], Corona olei unctionis Dei ſui ſuper eum, ego Dominus; ac ſi fere dixiſſet Deus, ſicut ego in ſanctitate mea, ſic etiam Aaron in ejus ſanctitate.* Noluit ſcilicet ſanctitatem ejuſmodi temere violari. Quin & Maimonides legis jam dictæ ſacræ de licito homicidæ poſt mortem Pontificis reditu rationem, uti & cæterarum, ſuo more afferens, eam latam eſſe, ait [y], ad placandam animam vindicis ſanguinis, ne dum in ultionem infervesceret, obvium haberet homicidam. Arabica ejus ſunt, وامـا كون فـالك لسكون רוצח בשגגה גולה נفس גואל הרם حتي لا يرا ذالك الذي حدته هذه المعتره علي ايديـه *Etiam homicida ex caſu* ſeu *errore exulabat* (in Aſylum ſcilicet) *& hoc factum eſt ut placaretur anima Vindicis Sanguinis, nec videret eum per cujus manum offenſio ejuſmodi eveniret.* De reditu autem ejus ait, وعلق رجوعه بموت الشخص

[u] *Gemar. Hieroſolymit. ad tit. Sanhedrin cap. 2. fol. 9 col. 4. & tit. Horaioth cap. 3. fol. 47. col. 1.*

[x] *Levitic. 21. 12.*

[y] *More Nebochim part. 3. cap. 40. Arab. 42.*

الذي هو اعزيز الناس واحبهم الي جميع يسرال *& pendet reditus ejus ex morte Personæ singularis inter homines qui charissimi sunt Cœtui Israel*, ubi Ebræus interpres במות האיש אשר הוא הנכבד שבבני אדם והאהוב לכל ישראל *à morte hominis filiorum hominis præstantissimi & toti Israel charissimi.* Vetus interpres ibi, *dependet de Morte Pontificis summi*, nec aliud addit, quod nec Arabicis nec Ebraicis illic respondet. Sed de Pontifice dictum esse satis liquet. Subjungit enim, quoniam hominibus naturâ insitum est ut solatium accipiant sive à doloribus sociis sive à majoribus quàm ipsi patiuntur, ideò præsumendum fuisse, Pontifice demortuo, iram ac dolorem Vindicis Sanguinis deferbuisse. غلي ما صابه في من موت كهن كبير صابه في مصايب موت الاشخاص عندنا اعزوم, ubi Hebræus, ואין במקרה מות בני אדם אצלינו יותר גדול ממיתת כהן גדול *nulla autem*, inquit, *tristior mors nobis evenire potest, quàm mors Sacerdotis Magni.* Ubi vetus Latina, *In omnibus autem Mortibus apud nos non est tanta occasio quanta in morte summi Pontificis.* Hac de re Philo verba faciens [z], reditum usque ad Mortem Pontificis negari, itidem (sed juxta recentiores tantùm aliquot, nam è veteribus aliam de puritate ejus ac sanctitate affert ipse interpretationem) perinde ac si fuisset dictum, ἕως ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, ὁ πάντων κοινὸς ἀγχιστεὺς ὤν, ᾧ μόνῳ καὶ τὰ τῶν ζώντων καὶ τὰ τῶν τετελευτηκότων ἐφεῖται βραβεύειν, *donec moriatur Pontifex maximus, omnium cognatus publicus cui soli permittitur res tum vivorum tum mortuorum moderari.* Versio Græcis conjuncta habet, *qui solus habet jus in vivos paritèr & mortuos.* Id quid sibi vellet planè ignoro, si ad Talmudicorum scita aut literas sacras sit exigendum. Nam jus ejusmodi nullibi, quantum scio, Pontifici tribuunt sive hæ sive illi. Accedant hisce, quæ de Pontificis Maximi testimonio, seu juramento forensi etiam habent Talmudici. Maimonides [a], de eo היה יודע עדות אינו חייב להעיד ואפילו בבית דין הגדול שזה אינו כבוד לו שילך ויעיד. ואם היתה עדות למלך ישראל הרי זה הולך בבית דין הגדול ומעיד לו *Si testimonium sciret neutiquam* (ut vulgus) *tenebatur ad testimonium* (in foro) *præbendum, ne quidem in Synedrio Magno. Neque enim Dignitati ejus consonum erat, ut ad testimonium præbendum illuc iret. Attamen si haberet quod Regi Israel* (Regi, in jus vocato) *testimonium prodesse posset, eundum ei erat in Synedrium Magnum ubi testimonium ei ab eo præstandum.* Scimus etiam Flaminem, apud Romanos, Dialem ad juramenta forensia aliáve neutiquam adigi debuisse [b]. Cæterùm hæc atque alia similia, de summa [c] Pontificis sanctitate dignitatéque eximia, quam ita supereminere volunt, apud Ebræos occurrentia, uti & alia statim dicenda, quæ animadvertantur digna sunt, dum de Jurisdictione seu Imperio forensi cui eum, ut antè ostensum est, subjiciunt placita eorum consideramus; ut scilicet qualenam Jurisdictionis ac Imperii objectum reverà esset Pontifex M. commodiùs & faciliùs perspiciatur.

z De special. legib. de Adulterio & Homicidio.

a Halach. Celi hammikdash cap. 5. §. 8.

b Fabius Pictor apud A. Gellium lib. 10. cap. 15.

c Videsis Maimonid. Halach. Celi hammikdash cap. 5.

V. Ad-

V. Adjiciunt de Pontifice novo conſtituendo [d]; אין כינ־ירין כ״ג אלא ב״ד של אחר ושבעים *non conſtituere ſolebant Pontificem alii præter Synedrium Septuagintauniuſvirale.* An functioni ſacræ quis idoneus eſſet aut altari arcendus, ex lege definiiſſe Synedrium hoc alibi [e] oſtendimus. Atque quoties de Succeſſione in Pontificatum quæſtio oriretur, etiam rem eam, ut ſemper præviam excutiendam nemo non videt. Et rationi quidem perquam eſt conſonum, eos qui de Sacerdotali functione ſic cognoſcerent, itidem Pontificiæ Succeſſionis judices fuiſſe. Adeo ut velle eos putem, quoties de Succeſſione Pontificia [f] quæſtio eſſet, eam à Synedrio hoc tantummodò eſſe ſolvendam, nec alitèr in Pontificiam dignitatem quempiam evehendum. Par ratio in judiciis Synedrii hujus de Pontifice Novo conſtituendo, atque in eis quæ ad aliarum Dignitatum, quotquot perpetuæ eſſent, ſucceſſiones attinuere. Nimirùm [g], מעמידין בנו תחתיו הראוי ליורשו וכל הקודם לנחלה קודם לשרות הכת והוא שיהיה ממלא מקומו בחכמה או ביראה אף על פי שאינו כמותו בחכמה *conſtituebant loco ejus*, ſeu, *ei ſucceſſorem*, *Filium ejus aut qui jure hæreditario eſſet ei proximus. Nam quiſquis defuncti bonis eſſet hæres proximus* (de maribus ſemper intellige) *is in Dignitatem ejus ſuccedebat, modo ejus inſtar eſſet Sapientiâ aut Timore*, ſeu *Reverentiâ par*, *etiamſi Sapientiâ diſpar.* Quâ de re plura etiam ſtatim. De jure autem ſucceſſionis Pontificiæ & Sacerdotalis cognoſcebat ita tantùm Synedrium Magnum, ut de aliis exceptâ Regiâ, Synedria ſuis in ditionibus reliqua.

VI. Perquàm ſunt autem ſingularia alia ad conſtitutionem ſeu ſucceſſionem hanc Septuagintauniuſviralem ſpectantia. Aiunt [h] Pontificem M. qui ritè ita eſſet conſtituendus eſſe debuiſſe, גדול מכל אחיו הכהנים בנוי בכח בעושר בחכמה ובמראה *præſtantiorem* (ſi res ita ſe commodè ferret) *cunctis fratribus ſuis Sacerdotibus in Decore, in Viribus, in Divitiis, in Sapientia, & in Vultu.* Sed quantum ad Divitias; licet pauperior, nondum conſtitutus eſſet, eouſque jam erat ditandus à Sacerdotum collegio, ut eorum omnium ditiſſimum opibus inde ſuperaret. Verba ſunt, אין לו ממון כל הכהנים נותנין לו משלהן. כל אחד לפי עושרו עד שיעשיר יותר מעשיר שבכולן *Si pauperior eſſet, univerſorum Sacerdotum erat officium ex ſuo ei contribuere, juxta opulentiæ ſuæ modum, uſquequo fieret ſic ditior quovis inter eos omnes divite.* Conſtituebant item, ex Sacerdotibus ei Vicarium סגן *Segen* vocitatum [i]. וכל הכהנים תחת יד הסגן & *Sacerdotes univerſi reliqui erant ſub Segenis poteſtate*, quantum ad functiones præſtandas. Segeni item binos aut plures conſtituebant קתיקולין *Cathicolos* qui ei ſuberant ut Vicarii quemadmodum Segenus Pontifici Maximo. Etiam ſimul creabant אמרכלין *Amarcalos* minimùm ſeptem, id eſt Oſtiarios Atrii Templi; quod nec aperire fas erat niſi cuncti ſimul adeſſent. Atque his ſuberant tunc etiam creati Tres minimùm rerum ſacrarum Quæſtores גזברין dicti. Ita ex judicio Synedrii Magni tum Pontifex ipſe tum Vicarius ejus & Templi rerúmque ſacrarum Procuratores

d *Maimonid. halach.* Celi hammikdaſh *cap.* 4. §. 15. & Thoſiphtha *ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3.

e *Lib.* 2. *de Succeſſ. in Pontif. cap.* 10.

f *Videſis ibid. cap.* 6. *juxta finem.*

g *Maimonides halach.* Celi hammikdaſh *cap.* 4. §. 20.

h *Ibidem cap.* 5. §. 1.

i *Ibid. cap.* 4. §. 16. & *Gem. tit.* Horaioth *cap.* 3. *Mik-tzi Præcept. Affirmat.* 172. & *videſis Petr. Cunæum de Repub. Hebræorum lib.* 2. *cap.* 6. *Lib.* 2. *de Succeſſ. in Pontificat. cap.* 1.

res reliqui ex genere Sacerdotali ordinandi. Convitiis[k] publicis, ob dignitatem, ei abstinendum erat. Et summa cum reverentia & comitatu Sacerdotali prodeundum. Ejusmodi alia, in constituti honorem, compluria tradunt.

k *Maimonid. hal.* Celi hammikdash *cap.* 5. §. 4.

Cap. IX.

I. *De* Judiciis *adeò Synedrio Magno* propriis *ut nec à* Regibus *aut impediri aut ad Tribunal suum vocari jure potuerint.* Hyrcanus *Rex in* Herodis *judicio Synedrium eludens. De* Regis *ipsius* potestate Judiciaria, *nonnihil.*

II. *De sententia eorum qui* Regem, *apud Ebræos*, Synedrii Magni judicio subfuisse *velint.*

III. Adversa, *apud Talmudicos*, sententia.

IV. Christianorum Patrum *heic scita.*

V. Hugonis Grotii *aliorúmque de* verberibus Regi, *ob peccata, infligendis, sententia; & Clarorum virorum, è recentioribus aliquot, de* Judicio *& autoritate qualicunque* Synedriali in Regem.

VI. *De* Rege *à* Synedrio Magno *constituendo, ejúsque* Natalibus *satis* puris. *Et de* Nobilitate *seu* Natalibus puris *ex* Sanguine *tantùm* Materno. *Egregium* Juliani *Augusti eâ de re commentum.*

Antequam ad Titulum distributionis nostræ superioris proximum, quæ de Rege Judicando est, devenimus, observare liceat quæ de nonnullis jam memoratis, ut de Tribu, Pontifice, ac Propheta, cognitionum generibus veluti eis quæ adeo Synedrio Magno propria essent ac singularia ut ne Regi quidem ipsi (qui extra ordinem etiam de rebus capitalibus cognoscere[a] solebat) permitterentur, notat Vir præstantissimus Hugo Grotius[b]. *Alia Judicia*, inquit ille, *arbitror Regibus ademta mansisse penes Synedrium LXX virûm quod divino imperio à Mose institutum ad Herodis tempora perpetua cooptatione duravit.* Et paulò pòst; *Non nego regem Judæorum capitalia quædam judicia per se exercuisse, qua in re ipsum regi decem tribuum Israeliticarum præfert Maimonides[c]: quod & exempla non pauca tum in sacris literis tum in scriptis Hebræorum evincunt. Sed quædam cognitionum genera Regi videntur non permissa, ut de Tribu, Pontifice & Propheta. Ejúsque rei argumentum est in Jeremiæ prophetæ historia[d], quem cum proceres ad mortem deposcerent, respondit Rex, ecce in potestate vestra est, nam contra vos rex nihil potest; in hoc negotiorum genere scilicet.* Exemplum ita affert de Propheta velut id cui cætera cognitionum hujusmodi genera consona. Locus ille è Jeremia est de Zedekia rege à quo Proceres seu Synedrii collegæ illum veluti Pseudoprophetam ad mortem deposcentes hujusmodi tulere responsum. Ebræa sunt, ויאמר המלך צדקיהו הנה הוא בידכם כי אין המלך יוכל אתכם דבר *& re-*

a *Maimonid. hal.* Melakim *cap.* 3. *&* More Nebochim *part* 3. *cap* 40. *prope finem.*

b *Lib.* 1. *de Jure Belli ac Pacis cap.* 3. §. 20. *& vide eum ad Matth. cap.* 5. *pag.* 81.

c *Halach.* Sanhedrin *cap.* 2.

d *Jerem.* 38. 5.

& respondit Rex Zedekias; ecce is in manu vestra, quia non rex in vos potest quicquam, seu ut Græci, ὅτι οὐκ ἐδύνατο ὁ βασιλεὺς πρὸς αὐτοὺς, *quia non potuerit rex adversus eos*; ubi Jonathan Chaldæus, ארי לית מלכא יכול לאתבא יתכון פתגם Syrus ܡܛܠ ܕܡܠܟܐ ܠܐ ܡܫܟܚ ܠܡܩܪܒ ܠܟܘܢ ܡܕܡ Arabs لان الملك لم يقدر لهم eundem cum Græcis in sensum. Judæi Hispanienses, *que no el Rey podra con vos algo.* Vulgata; *nec enim fas est Regem vobis quidquam negare.* Unde Duacenses, **For it is not lawfull for the King to denie you any thing.** Versiones Anglicæ vetustiores editæ, **For the King may deny you nothing**, & **The King can deny you nothing.** Nupera, **For the King is not he that can do any thing against you**, planè ex Tremellio qui vertit, *Nam minimè is est Rex qui possit contra vos quicquam.* Lutherus, **denn der König kan nichts wider euch.** Belgæ nuperi, **want de Coninck en soude geen dinck tegens u vermogen.** Et quæ sequuntur ibi sunt observanda. Quin & adjicit Grotius, *Imò & qui alia quavis de causa apud Synedrium reus factus esset, eum rex judicio eximere non poterat. Ideo Hyrcanus judicium de Herode cum impedire non posset, arte elusit.* Hyrcani & Herodis exemplum illud à Josepho [e] narratum certè inprimis heic animadvertendum. Herodes ille Antipatri filius, postea rex, sed tunc Galilææ præses, sub Hyrcano Judæorum Rege Alexandri Jannæi filio, simul cum patre ac fratribus ingentem creverant, ex indultu ac gratia regia, in potestatem; adeo ut proceribus non immeritò haberentur rerum novarum suspecti. Patriæ igitur ii prospicientes desidiosum regem irritare conantur, & ad eum, jam *non procuratores tuos*, inquiunt, *amplius agunt; sed palam dominationem exercent. Nam & Herodes Ezeciam ejusque comites interfecit, contemtis legibus nostris quæ hominem quantumvis scelestum non sinunt affici supplicio, nisi priùs à Synedrio* id est, sive Magno sive Minori, saltem ex Jure ordinario [f] ac citra cognitionem Regiam; verba Græca sunt, εἰ μὴ πρότερον κατακριθείη τοῦτο παθεῖν ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου, quod vertitur à Ruffino, *nisi priùs in Concilio condemnatus sit*, à recentiori interprete, *nisi priùs damnatum ex sententia judicum.) Hoc autem ausus est etiam iste potestate à te priùs non acceptâ.* Ezecias ille Latro erat primarius, qui viatores insignitèr tunc infestarat. Hyrcanus tum hisce sic auditis, tum precibus Matrum eorum qui occisi fuerant indesinentèr fusis, ut in Synedrio scilicet facti sui Herodes rationem redderet, tandem permotus, eum ἐκάλει δικασόμενον ὑπὲρ ὧν διεβάλλετο, *vocavit satisfacturum de criminibus sibi illatis.* Venit ille, sed non sine comitatu ad se tuendum idoneo, ita nimirùm temperato, ut nec tam esset numerosus aut armatus ut inde terreretur Hyrcanus nec adeo tenuis quin è judicii periculo eum potis esset eripere. Quin & Sextus Cæsar præses Syriæ scripserat ad Hyrcanum, παρακαλῶν ἀπολῦσαι τὸν Ἡρώδην ἐκ τῆς δίκης, καὶ προσαπειλῶν παρακούσαντι, *hortatus ut judicio eum liberaret; minis, si secus fecerit, adjectis.* Id quod ab eo facilè impetratum est. Quippe ut filium Herodem is

[e] Archæolog. lib. 14. cap. 17.

[f] Videsis lib. nost. 3. de Jure Nat. & Gent. cap. 2.

amavit, ideóque libentissimè contendit eum, *μηδὲν ἐκ τοῦ συνεδρίου παθόντα ἀπολῦσαι*, *ita liberare ut à Synedrio graviori aliqua sententia non feriretur.* Sistit igitur se Herodes in Synedrio, non sine Regis etiam præsentia & comitatu armato, qui adeò omnes terruit, ut nec qui ad accusandum venerant, hiscere auderent, altúmque esset in Synedrio silentium atque inopia consilii. Rebus sic se ibi habentibus Sameas quidam nomine, vir justus atque terroribus invictus (sive Princeps Synedrii sive collega) *Equidem Synedri* seu *Judices*, inquit, *túque Rex, nec ipse unquam vidi quenquam qui ad causam apud nos dicendam vocatus ad hunc modum comparuerit, nec vos puto posse proferre hujusmodi quempiam. Sed quisquis hactenus in hoc Synedrium judicandum se præbuerit, humilis venit ac timentis habitu ac captantis misericordiam, capillis promissis, vestéque indutus atrâ. At bonus iste Herodes cædis reus & tam gravi obnoxius crimini adstat heic purpuratus & crine belle composito, cum stipatoribus armatis; ut nempe si juxta legem eum condemnemus, nos ipsos trucidet, ipséque, vi legibus illata, evadat. At verò Herodem neutiquam tam incuso quòd incolumitatis suæ majorem quàm legum habuerit rationem, quàm vos & Regem qui tantam ei indulsistis licentiam. Scitote tamen potentem esse Deum, & quòd iste quem nunc in Hyrcani gratiam legibus eripitis, & vos aliquando & ipsum etiam Regem puniet.* Nec vanus fuit vates. Nam Herodes regnum adeptus universos Synedros unico excepto Sameâ, etiam & Hyrcanum ipsum (ut ait Josephus) sustulit, qua de re etiam libro Secundo. Habita hac à Sameâ oratione, propensiores fiebant judices ad Herodem damnandum, quo viso, Hyrcanus, *τὴν δίκην εἰς ἄλλην ἡμέραν ἀνεβάλλετο καὶ πέμψας κρύφα πρὸς Ἡρώδην συνεβούλευσεν αὐτῷ φυγεῖν ἐκ τῆς πόλεως· οὕτω γὰρ τὸν κίνδυνον διαφεύξεσθαι. καὶ ὁ μὲν ἀνεχώρησεν εἰς Δαμασκὸν ὡς φεύγων τὸν βασιλέα*, *in aliam diem judicium distulit* (interpretes; *insequentem diem distulit*, seu *in crastinum*, quemadmodum etiam Josippus[g] qui habet heic, וכאשר ראה המלך הורקנוס כי הסנהדרין כמעט היו גומרין את
הדין למיתה חמל עליו ואמר לא נגמר הדין היום עד למחר למען הציל אותו מידם & *cum vidisset Hyrcanus rex quòd Synedrium ferè judicium capitale in eum tulerant, misertus est illius dixitque, non feramus sententiam hodie sed cras, ut sic eriperet eum ex eorum potestate*) & *clàm eum admonuit ut fugâ sibi consuleret. Sic enim periculum fore evadendum* (pro quo interpres recentior, *non enim esse remedium aliud*) *atque ille secessit Damascum quasi Regem fugiens.* Ibi cum res suas in tuto collocasset, palam præ se tulit, quòd *εἰ καλοῖτο πάλιν εἰς τὸ συνέδριον*, *si denuo citaretur ad Synedrium*, non esset compariturus. Hisce subjicit Josephus; *ἠγανάκτουν οἱ δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ καὶ τὸν Ὑρκανὸν ἐπειρῶντο διδάσκειν ὅτι πάντα ταῦτ᾽ εἴη κατ᾽ αὐτοῦ. τὸν δ᾽ οὐκ ἐλάνθανε μὲν, πράττειν δ᾽ οὐδὲν εἶχεν ὑπ᾽ ἀνανδρίας καὶ ἀνοίας*, *Synedri verò indignabantur & docere contendebant Hyrcanum, omnia hæc in ipsius perniciem tendere. Sed neque ille tantundem ignorabat. Facere autem aliquid non potuit propter ignaviam & vecordiam.* De Synedrio, quod tractamus, Magno, rem totam narrari, à viris magnis[h] habetur in confesso. Nec sanè in Minorum quæ Hierosolymis erant alterutro,

[g] Ed.t. Munst. in 8o pag. 101.

[h] Baron. Annal. tom. 1. ad Ann. Christi 31. Is. Casaubon. Exercit. 13. §. 5. H Grotius. alii.

ejusmodi Judicium inchoari omnino cuiquam puto est verisimile. Sameas autem heic memoratus, apud Josippum aliósque Ebræos, שמאי *Sammai* nominatur atque is ipse habetur[i] qui in catena Cabalica libro superiori allata, Pater est Synedrii Magni, Hillele Principe. Ex illius autem oratione, Hyrcani Regis præsentia, judicii procrastinatione, ejusce erga Herodem amore atque hujus demùm fuga simul perpensis, prudens lector facilè eliciet id quod voluit summus ille vir, dum Hyrcanum arte ait elusisse judicium de Herode, cum impedire non posset. Scribit verò vir doctissimus alter[k] idque velut ex Hyrcani exemplo illo, de Rege judicante, *jus dicebat in iis quæ sua erant cognitionis, non solus sed unà cum Senatoribus* (Synedris Magnis) *ut ex Josephi hac historia constat*, quam in rem etiam adfert illud velut à Mose dictum apud Josephum[l] de Rege fortè apud eos futuro, *Is quisquis fuerit, plus legibus & Deo quàm sua Sapientiæ tribuat*; πραττέτω δὲ μηδὲν δίχα τοῦ Ἀρχιερέως καὶ τῆς τῶν γερουσιαστῶν γνώμης, *Nihil verò agat citra Pontificem Maximum & collegarum Synedrii* (Magni) *sententiam.* Sed non omninò ejusmodi quid ex Hyrcani illo exemplo aut aliunde puto, satis est eliciendum. Nec quidem illud Josephi sic generatim dictum, aut historiæ sacræ aut Talmudicæ disciplinæ est ullatenùs consonum. De Judiciaria autem Regis ipsius potestate præter ea quæ superiore libro, de eo occurrunt, consulas quæ de Imperio ejus & Jurisdictione tam circa Sacra quàm Profana agnoscit & adstruere conatur Alphonsus Abulensis[m], alia etiam apud Scriptores ea de re passim obvios. Adde de Zedekia Rege & Micha propheta illud à Synedris aliquot magnis dictum[n], *Nunquid morte condemnavit eum Ezekias rex Juda* וכל יהודה *& omnis Juda?* ubi Grotius ad illud de Rege, *jure Regio, tanquam seditiosum*; & ad illud *& omnis Juda*; *id est Synedrium gerens totius populi vices & cognitionem habens de eis qui Prophetas se dicerent.* De quibus suprà capite sexto.

i Sephet Juchasin *fol.* 19. 2.

k *Samuel Petitus in Diatriba de Jure, Principum edictis, Ecclesiæ quæsito cap.* 2. *pag.* 16.

l *Archaeolog.* 4. *cap.* 8.

m *Ad* 4 *Regum cap.* 12. *quæst.* 8.

n *Jerem* 26, 19.

II. Quod ad Regem ipsum Judicandum attinet; non semel habetur in Misna[o]; המלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו *Rex nec judicat, nec ipse judicatur, nec testimonium præbet, nec in ipsum testimonium præbetur.* Unde certè viri aliquot doctissimi negarunt Synedrium Magnum jus habuisse omninò in Reges suos, ut Isaacus Casaubonus[p] in Cæsarem Baronium. Baronius enim expressim[q]; *Erat horum* (Synedrorum Synedrii Magni) *summa auctoritas, ut qui de Lege cognoscerent, & de Propheta, ac simul de Regibus judicarent*; qua de re etiam supra[r]. Adjungit ibi Baronius, *Horum namque judicio Herodes Rex postulatus est, in quos posteà crudeliter sævist, ut testatur Josephus.* In exemplo autem nimiùm hallucinatur. Nam non Herodes, quando Rex erat, sed diu antè, sub Hyrcano Rege (ut fusè è Josepho ostenditur sectione superiore) sistebatur in Synedrio, nec aliter ibi postulatus. Alii etiam heic obiter de Regibus illic Synedrii Magni judicio obnoxiis, fidentiùs & securi agunt[s]. Maximè Pontificii, qua rem velut indubitatam, etiam haud parum in rem suam, admittunt dum Pontificem Summum, quà talem Principem Synedrii Moderatorémque summum volunt,

o *Tit.* Sanhedrin *cap.* 2. & *tit.* Horaiioth *cap.* 2.

p *Exercit.* 13. *num.* 5.

q *Tom.* 1. *ann. Chr.* 31. §. 20. & *ann.* 32. §. 11. & *ann.* 57. §. 36.

r *Cap.* 1. §. 3.

s *Lorinus ad Numer.* 11, 16 &c.

ſunt, unde etiam Pontifici Summo ſuo parilem in Reges alióſque Principes & Reſpublicas Chriſtianas poteſtatem arrogare enixiùs conantur. Adeóque Regem Ebræorum Septuagintauniuſvirali Synedrio, ita à ſe formato & capite ſic falſò donato, ſubdunt; ut fere apud Tapobranenſes (ſi Plinio [t] fides) quorum Judices erant *Septuaginta* (Jacobus Pintianus legi vult, ſed contra omnia exemplaria *Sexaginta*) qui *Regem* (quem ſcilicet eligebant inprolem nec hæreditarium volebant fore) *ſi quid delinqueret, morte multabant, nullo interimente* ſed *adverſantibus cunctis & commercia etiam ſermonis negantibus*, quod ſic apud eos admodum erat inſtar ejus quod innuitur in Anathematiſmis. Sed verò illæ de re adverſantes invicem etiam apud Magiſtros comperio ſententias, quarum genus utrunque exhibebimus. A Baronio qui Synedrium de Regibus judicaſſe ait (non illibenter puto oblitus Pontificis, qui ut oſtenſum eſt, ejuſdem juriſdictioni palàm ſuberat; licèt Cardinalis ille, uti id genus alii, ut aliquoties antè monitum, Pontificem Synedrio præfuiſſe velint, adeóque Pontifici & Synedrio ſubditum fuiſſe Regem) ſtat ſatis Gemara Babylonia [u] adallata è Miſna. Diſtinguit illa inter Reges Iſrael & Reges Juda; nec de hiſce illud dictum eſſe, ſed de illis tantummodò, ídque ea notione regum Iſrael quam memoravimus libro ſuperiore, ubi dum de Regis loco in Synedrio agimus, etiam diſtinctionis eiuſmodi rationem, quæ heic recolenda eſt, afferimus, non ſine exemplo quod huc inprimis etiam ſpectat. Et ſi omnino judicandus eſſet Rex ipſe (Perſonam dico; nam de rebus ejuſce ſeu bonis veriſimilimum eſt, in Synedriis etiam foríſque minoribus, pro re nata, uti & pro vario rerumpublicarum inſtituto alibi non raro videmus, cognitiones fuiſſe habitas) dubitari nequit quin tantummodò in Synedrio Magno id eſſet faciendum. Quod non ſolùm ex re ipſa ſeu ſuprema ejuſdem dignitate ſed ex Magiſtrorum, de re Magna ſeu Summi viri rebus, illic judicandis ſuprà, ubi de Pontifice agitur, oſtenſis, haud difficilè evincitur. Neque aliter volunt viri doctiſſimi qui hanc rem diſputant. Juxta Gemaram igitur jam dictam Magiſtri [x]; מלכי בית דוד, דנין ודנין אותן ומעידין עליהם אבל מלכי ישראל גזרו חכמים שלא ידון ולא דנין אותו ולא מעיד ולא מעידין עליו מפני שלבן גס בהן. ויבא מן הדבר תקלה והפסד על הדת *Reges familiæ Davidicæ & judicabant & judicabantur, etiam teſtimonium adverſus eos præbere licuit. At vero de Regibus Iſrael decrevere Sapientes, eos nec judicare nec judicari, nec teſtimonium præbere nec in ipſos præberi teſtimonium, quoniam corda eorum ſuperba fuere, nec aliud inde manaret præter ſcandalum atque abolitionem inſtitutorum legis.* Item alibi [y] ad illud jam è Miſna citatum, זה במלכי ישראל בלבד לפי שהיו עבריינין במלכותם לא היו משוכחין בשפלות ולא היו נכנעין לדברי תורה אבל מלכי בית דוד דנין ודנין אותם לפי שהם יודעים התורה ולא היה רע בעיניהם השפלות וההכנעה לדברי תורה אבל *Hoc ſumendum eſt duntaxat de Regibus Iſrael, quia tranſgreſſores erant in regno ſuo nec placuit eis humilitas, nec Legi ſe ſubjiciebant. Cæterum Reges familiæ Davidicæ & judicabant & judicabantur ipſi quia noverunt legem, nec turpis erat in oculis eorum humiliatio hæc & ſubmiſſio legalis.* Quin adeò, ex jure,

[t] *Lib.* 6. *cap.* 22.

[u] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 19, 1.

[x] Maimonid. *halach.* Melacim. *cap.* 3. & Sanhedrin *cap.* 2. & *vide ſis* Moſim Mikotzi *præcept. affirm.* 97. *fol.* 186. *col.* 3. & *præc. affirm.* 115.

[y] Hieroſ. Miſn. *fol.* 115, 2.

jure, judiciis Synedrialibus ſubfuiſſe Regem oſtendit ille, ut etiam Flagrorum pœnæ ſubeſſet, ſicut delinquentium vulgus etiam & Pontifex; qua de re vide eorum qui Flagris punirentur recenſionem, libro in ſuperiore.

III. Hactenus de ſententia Magiſtrorum qui Regem Synedrii Magni Juriſdictioni ita ſubjiciebant. Contrariam itidem oſtendimus; id eſt eorum qui Regem ſuum, nullâ adhibitâ Regum diſtinctione, ſolius Numinis ſanctiſſimi ſubfuiſſe judicio voluere, ídque non ex nupero aliquo decreto, ſed ex ipſa Iſraeliticæ reipublicæ ratione atque inſtitutis receptis manâſſe. Sunt quidem ex eis qui totum id quod in Samuelis libro primo de More apud Orientales (quibus *παμβασιλεία* ſeu Regnum plenum frequens erat) Regio habetur, ad Reges etiam ſuos[z] velint attinuiſſe. Sed illud prætermittimus, etiam à ſcriptoribus Chriſtianis paſſim diſputatum. De eo autem quod in Miſna occurrit ſuperiùs allatâ ולא דנין אותו *& nec ipſe* (Rex) *judicatur* ſeu *non judicant eum*, ad hunc modum Gemara Hieroſolymitana[a], לא דנין אותו על שם מלפניך משפטי יצא רבי יצחק בשם רבי אומר המלך וציבור נידונין לפניו בכל יום שנאמר לעשות משפט עברו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו *Rex ipſe judicandus non erat*, ſeu *non judicabant ipſum, ob id* ſeu *ſenſum ejus*, quod in Davide habetur[b], *De vultu tuo* ſeu *ex ore tuo* ſeu *ex ante te, judicium meum prodeat* ſeu *exeat* (qui tamen locus à Magiſtris aliis[c] ſumitur pro eo quod eſt, עבירות שבידי שאני ראוי להשפט עליהם ביסורין יצאו מלפניך ולא יבאו לפניך בדין *peccata mea quorum nomine ego judicio obnoxius ſum, per caſtigationes exeant è conſpectu tuo nec veniant coram te in judicio*) *dixit verò Rabbi Iſaac nomine Rabbi, Rex & populi univerſitas judicantur coram Numine unoquoque die, juxta id quod dicitur* (à Salomone in oratione[d]) *ut faciat Judicium ſervo ſuo & Judicium populo ſuo Iſrael, rem diei in die ſuo.* Quin etiam in *Dabarim Rabba*[e], הלכה מלך מישראל שהיה לו עסק מהו שיהא מותר לו לדון לפני בית דין כך שנו חכמים מלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו לימדונו רבותינו למה אין דנין אותו אמר ר׳ ירמיה שכתוב בדוד מלפניך משפטי יצא הוי אין בריה דן את המלך אלא הקב״ה *Quantum ad Regem Iſraelis qui litigium aliquod habuerit quod in Synedrio, ex jure judicandum videatur, Docemur à Rabbinis noſtris quare Regem non judicarent*, ſeu *judicandus is non eſſet. Dixit nempe Rabbi Jeremias, ſcriptum eſſe*[f] *de Davide Rege, ex ore tuo prodeat judicium meum; adeo ut nemini mortalium judicii in Regem exercendi jus competeret, ſed tantummodo Numini ſanctiſſimo.*

IV. Tantundem etiam Patres Chriſtiani ad illud itidem Davidis Numen alloquentis; *Tibi ſoli peccavi*[g], *Rex utique erat*, inquit ibi D. Ambroſius, *nullis ipſe legibus tenebatur, quia liberi ſunt Reges à vinculis delictorum, neque enim ullis ad pœnam vocantur legibus, tuti imperii poteſtate. Homini ergo non peccavit cui non tenebatur obnoxius.* Et Iſidorus Peluſiota[h] de Rege verba faciens, τῇ Θείᾳ δίκῃ μόνῳ, inquit, ὁ πιστὸς ὑπεύθυνος. διὸ καὶ ὁ μελῳδὸς ἔλεγε,

z Jehuda *in Gem. Babylonia ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 20, 2. *videſis* Io. *Cocbium in Excerpt.* Sanhedrin *cap.* 2. *pag.* 176. *&* *Moſ. Mikotzi præcept. affir.* 115.

a *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 20. *col.* 1. *hal.* 3.

b *Pſalm.* 17. 2.

c *Jarchius ad Pſalm.* 17.

d 1 *Reg.* 8. 59.

e *Fol.* 295. *col.* 4.

f *Pſalm.* 17, 2.

g *Pſalm.* 50. 6. *ſiu* 51. 4.

h *Lib.* 5. *epiſt.* 383.

ἔλεγε, Σοὶ μόνῳ ἥμαρτον, Divino solùm judicio subditus est qui Rex est, unde *& psalmographus ait, Tibi soli peccavi.* Sic etiam alii.

V. Diversæ autem Ebræorum sententiæ heic adeò conciliandæ videntur Hugoni Grotio, ut Verbera, de quibus loquuntur, velut Regi delinquenti infligendis, non tam in pœnam aut ex Synedrii alicujus autoritate, quàm in peccatorum erga Deum satisfactionem ac pœnitentiæ signum subeunda velit. Ita enim hac de re ille [i]; *Video consentire Hebraos, Regi, in eas leges, qua de officio Regis scripta exstabant* [k], *peccanti, inflicta verbera. Sed apud illos infamiâ carebant, & à Rege in signum pœnitentia sponte suscipiebantur, ideoque non à lictore sed ab eo quem legisset ipse cadebatar & suo arbitrio verberibus statuebat modum. A pœnis autem coactivis adeo liberi erant reges, ut etiam excalceationis lex, quippe cum ignominia conjuncta, in ipsis cessaret. Hebrai Barnachmoni sententia exstat in dictis Rabbinorum, titulo de Judicibus, Nulla creatura judicat regem, sed Deus Benedictus.* Quod ipsum est etiam R. Jeremiæ dictum superius citatum. Infamiâ quidem verberum etiam pœnam caruisse antè ostensum est. Hoc item amplectitur Claudius Salmasius [l] aliique. Jam verò planissimè, pace virorum præstantissimorum, Maimonides ubi verberum pœnas enumerat, Regémque eis obnoxium facit (quod libro ostenditur superiore) non castigationes sponte suscipiendas, sed à Synedriis ob delicta infligendas, omninò innuit. Neque enumerantur delicta Regia illa, quasi ob ea solùm sic pœna illa forensis ei subeunda fuisset, sed ut singularia ad eum, nec ad quenquam alium, attinentia. Samuel autem Petitus [m] è Talmudicis jus in Reges illud Synedriale enarrans, *Atque hac*, inquit, *jus dici solitum Regi si quid deliquisset, à nobis dicta sunto è Judaorum sententia, non ex vero. Judai enim istam πολιτείαν animo tantùm conceperunt, nulli Principes eo jure regnarunt. Vide qua in sacris Bibliis habentur, qua apud Josephum vernaculum rerum Judaicarum scriptorem leguntur, dabo pignus in omnes meas fortunas, si vel verbo jus istud asseratur; sed contrarium planè illis quasitum est, Deo auctore, in Saulis inauguratione apud Samuelem. Et constat ex historia legibus solutum fuisse Principem, ἤγουν ἁμαρτήσαντα οὐ κολάζεσθαι, quamvis deliquisset pœna non fuisse obnoxium: ut illud Æschyli de Jove τραχὺς μόναρχος οὐδ᾽ ὑπεύθυνος κρατεῖ, Durus Monarcha & nemini subditus imperat. Non igitur in jus vocabatur, nec item armis oppugnabatur, utcunque à Judaïcis institutis descivisset & in pios persecutionem fecisset. In eo namque judicium Dei suspiciebant qui prafecisset. Id in eo sciebant esse quod Deus voluisset. Itaque nunquam in Regem suum religionis obtentu arma movisse in sacra legitur historia.* Sic ille. Recole heic quæ suprà [n] ex Isaaco Casaubono adnotantur. Atque de Rege & Synedrio, nec sine temporum Regúmque discrimine advertendo, Claudius Salmasius [o]; *Post migrationem è Babylone per Pontifices, qui duces & principes populi erant, gubernati sunt, usque ad Aristobulum Jonatha filium, qui Rex pariter & Pontifex fuit primusque apud Judaos diadematis sumpsit insigne, τὴν ἀρχὴν, ut ait Josephus, εἰς βασιλείαν μετα-*

i *De Jure Belli ac Pacis lib. 1. cap. 3. §. 20.*

k *Deut. 17. 17.*

l *In Defensione Regia cap. 2.*

m *Diatriba De Iure, Principum edictis, Ecclesia quasito cap. 2. pag. 16.*

n *§. 2.*

o *In Defensione Regia cap. 2.*

μεταθεῖναι δόξας. Sub illo & sequentibus Regibus usque ad Herodem Magnum, quo regnante natus est Christus, plurimum potuit Synedrium; nec sine ejus consilio & consensu quicquam Regi majoris quod esset momenti agere licuit. Et de his planè regibus verum est quod dixit Josephus lib. IV. Antiquitatum ubi jura regis commemorat sicut habentur Deuteronomii XVII. Πρασσέτω δὲ μηδὲν δίχα τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῆς τῶν γερουσιαστῶν γνώμης, nihil præter Pontificis & Seniorum sententiam faciat (de quo loco paulò antè diximus) Quod de regibus qui paulò ante Josephi tempora imperarunt fortasse dici debet, ab Aristobuli regno, non de primis illis qui ante captivitatem fuere. Sed nec verba illa quæ ex Josepho citavimus, in illo Deuteronomii loco leguntur, quo Regibus Israelis Moses leges dat secundum quas eos regnare oporteret. Nihil inquam ibi extat, quod nihil agere debeant sine consensu & consilio Pontificis & Synedrii, Josephus ad suæ ætatis Reges respiciebat, cum illa scriberet. Qui tamen & Synedrio majorem habuere potestatem. Nam & ipsos Pontifices maximos prò libitu creabant & dejiciebant (Quod tamen Talmudici indefinitè Synedrio Magno tribuunt ut capite ostenditur superiore) Ex tota autem priorum Regum historia satis compertum est, pleraque eos egisse non consultis Synedrii Senioribus nec Pontifice, cum & multa contra legem Dei statuerint & fecerint, præcipuè circa idolorum cultum. Ob quem tamen, cum crimen esset omnium gravissimum, nec accusatos unquam aut judicatos à Synedrio constat. Illud verò quod ait Maïmonides de Regibus ex familia Davidis qui Judicabant & Judicabantur (quod & superiùs allatum) nē de illis etiam id intelligendum qui post Aristobulum regnarunt, multo minùs de illis quos diximus, quorum primus fuit Saul, ultimus Joachimus. In Gemaræ tractatu de Synedrio cap. II. hæc Talmudis traditio (antè etiam memorata) quod Rex nec Judicat nec Judicatur, non pertinere dicitur nisi ad Regem Israelis. Nam, inquit, qui ex familia Davidis sunt, Iudicant & Iudicantur. Qui sunt illi reges Israelis? Nempè qui in terra Israelis, hoc est, in Iudæa, regnarunt, non primi illi quos diximus à Saule usque ad Ioachimum imperasse, sed hi qui post Aristobulum usque ad Herodem imperium nomine regio tenuerunt. Quod ex illo capite Gemaræ clarum est. Nam ibi narratur quâ ex causa factum sit hoc decretum de Rege, quod nec Iudicaret nec Iudicaretur (interjectáque dein historiola illâ de Jannæi Regis servo in jus à Synedrio vocato tempore Simeonis Ben Schatach, juxta antè à nobis ex Talmude Babylonio ostensa) Inde aiunt, factum esse decretum, ut Rex nec judicaretur. Sed hæ nugæ sunt & fabulæ Rabbinicæ. Jannæus iste successit Aristobulo qui primus diadema sumpsit & Regem se fecit, cum prædecessores ejus omnes (è gente Hasomonaica) Principes & Duces populi tantùm essent iidémque Pontifices, regio verò nomine abstinerent ac jure. Judicabant quippe & Judicabantur, & maxima tum potestas & administrandi ratio penes Synedrium erat. Aristobulus primus hunc statum in regium commutavit, sumpto regni insigni. Ut verò omnia sunt initia, non satis perfecta nec absoluta, nondum jus regium habuit cum Regis insigne gestaret, successor ejus ulteriùs progressus est. Nam vocatus in jus à Senioribus confessus

pare-

parere noluit. Ab eo firmatum id jus, & sequentibus traditum. Sed quia supremam non habebant potestatem, jus non reddebant, hoc ex regali jure retinentes tantùm ut non possent judicari. Nec exemplum ullius in his posterioribus Judææ & Israelis regibus afferri potest qui Judicium capitis subierit aut in jus vocatus sit ex ulla criminis causa. Nam quod de Herode afferunt Hildebrandinæ & Enthusiasticæ doctrinæ autores, nihil eos juvat, quia rex non erat sed præfectus Galilææ cum ad Synedrium citatus est, vivente adhuc patre Rege, ut ex Josepho clarum est (quod & paulò antè satis observatum) *Et parùm prudenter urget hanc historiam Sichardus* (Guilielmus Schickardus[p]) *ut probet Synedrium etiam judicasse de Regibus. Quod falsissimum est nec probari potest. Reges è posteris Davidis Judicium in se accipiebant & in alios exercebant. Quinam illi fuere? nempe Duces Captivitatis qui Babylone agebant* Αἰχμαλωτάρχαι *Græce dicti. Hi ad Davidem genus suum per mares referebant. De his habetur in Gemara Talmudica cap. I. de Synedrio, traditione qua fertur non recessurum Sceptrum à Juda ad eos pertinere; nam eos esse Æchmolatarchas Babylonicos qui Sceptrum Israelis tenebant. Sed cur hi Iudicabantur cum id proprium esset regii juris non judicari? Non erant veri Reges, sed vice tantùm regiâ regnabant. Suberant enim Regibus Persidis à quibus potestatem suam accipiebant. Ex his liquet qui Reges essent re & nomine, non potuisse judicari, impunè ergo ipsis fuisse quicquid fecissent.* Aliis dein in Rabbinorum heic scita alia superiùs allata, subjunctis, *unde certum est*, inquit, *Regem non vocari in jus solitum ad Tribunal Septuaginta Seniorum, non coram his accusatum, nec ab his judicatum.* Certè & Joannes Bodinus de Synedriis Magnis loquutus & Herodis ac Hircani exemplum è Josepho memorans, *Et perspicuum*, inquit[q], *fit summum Reipublicæ imperium, in eo Senatu non fuisse, tametsi Iosephus*[r] *patres adducit conquerentes, quod Hircanus & Aristobulus, principes Asmonæi, formam civitatis Aristocraticam in regnum mutâssent.* Obvia sunt alia apud Scriptores hosce aliósque jura Regia tractantes, nec paucos, qui Synedrio aliíve conventui, apud Ebræos, Regem ἀνυπεύθυνον nec omninò obnoxium asserunt ex juris, quod apud Orientales alios esset Regium, exemplis velut cognatis apud Historicos, Poetas, alios veterum repertis, quibus hic locus non est, Ebræorum duntaxat Regibus, ex instituto proprius. Suum esto circa hoc, de Rege Ebræorum à Synedris Magnis judicando cuilibet heic judicium. Nos, quæ habent diversarum sententiarum hac in re autores, fideliter ostensis, nihil omninò definimus.

[p] In Iure Regis Hebræorum cap. 2. Theorem. 7. quem & vide in Erratis.

[q] De Republica lib. 6. cap. 4.

[r] Lib. 14. cap. 5.

VI. Aiunt etiam Talmudici[s], אין מעמידין מלך אלא על פי ב"ד של ע"א *non constituebant*, seu *solebant constituere Regem nisi de sententia Synedrii Septuagintaunius viralis.* Hoc ita generatim dictum aliquantulùm alibi[t] temperatur. אין מעמידין מלך בתחילה אלא על פי ב"ד של ע' זקנים ועל פי נביא כיהושע שמינהו משה רבינו ובית דינו וכשאול ודוד שמינם שמואל הרמתי ובית דינו *Non constituebant reges initio*

[s] Maimonides halach. Sanhedrin cap. 5. §. 1.

[t] Idem halach. Melakim cap. 1.

tio (id est, ut explicat Guil. Schickardus [u], antequam res ad successionem deveniret) *nisi de sententia Synedrii Septuagintaviralis & de sententia Prophetæ. Exemplum habetur in Josua quem constituit Moses magister noster & Synedrium ejus, atque in Saul & Davide quos ordinarunt Samuel Ramathæus & Synedrium ejus.* Sequentibus autem in seculis, ubi quæstio sive de legitimæ successionis sive electionis tempore aut eligendi qualitate, idve genus aliis (ut sub templo secundo seu in Hasmonæis & Herodiana familia) orta est, penes Synedrium cognitionem, puto, ex jure, volunt fuisse. Nec quidem in Talmude ipso aliud huc spectans me comperisse memini præter illud ורנין אותו variatim, ut antè ostenditur, explicatum. Certè si in Regem exercere potuisset Synedrorum collegium illud jurisdictionem tam amplam quàm à nonnullis obtenditur, satis consonum est fateri etiam, inde ejusdem constitutionem ad idem attinuisse. Maximè de Successionis jure & Natalibus; ne scilicet Ebræorum frater non esset juxta illud Legis [x], *Ex fratribus tuis constitues Regem super te. Nec constitues extraneum qui non fuerit de fratribus tuis*, id est, non puris satis, ad successionem, natalibus. Qua in re generis Israelitici Materni ratio maximè habenda erat. Inde enim puri satis Natales (quantum ad Nobilitatem Israeliticam & Dignitates omnimodas præter Pontificalem adeóque Sacerdotalem; ut alibi [y] explicavimus) tametsi Patre, quis genitus esset, Sanguinis non Israelitici; quod fusiùs aperitur in libris de Jure Gentium & Naturali, ubi [z] de Proselytis, Herode Rege, aliisque huc spectantibus agitur. Et optimè quidem Petrus Cunæus, Jurisconsultus planè scientissimus, ubi verba faciens de collegis Synedrorum, qui juxta libro superiore ostensa, ex jure ordinario, parili natalium undiquaque puritate esse debuere cum Regibus, *Nec Peregrini*, inquit [a], *Exterive recepti in hunc ordinem nisi matre saltem Judæâ essent. Hos enim excipit Maimonides*, quod & antè illic notavimus. Atque appositè adjicit Cunæus, *Et sanè æquum erat. Neque secus constitutum jure Quiritum est. Ait Ulpianus IC. in l. 1. §. 2. ff. ad Municipalem, si quis ex patre Campano, matre Puteolanâ natus sit, eum municipem Campanum esse, nisi fortè privilegio aliquo materna origo censeatur. Tunc enim filium maternam originem sequi. Quare Iliensibus concessum esse, ut qui matre Iliensi est, sit eorum municeps. Et Ponticis ex beneficio Pompeii Magni competere, ut, qui Ponticâ matre natus esset, Ponticus esset. Atque etiam Delphis hoc idem tributum, & conservatum fuisse.* Ut Iliensibus, quorum civitatis inclyta nobilitas dicta [b], Ponticis, Delphis hoc jus de sanguine Materno competiit singulare (nam ex jure communiori aut quod ut plurimùm obtinuit, Materni sanguinis aut solùm aut maximè ratio haberi solita) ita & simile Antiochenis. Julianus Augustus [c] Juliano Comiti Orientis; *eos indulserunt veteres Principes ex Materno genere curialibus Antiochenis adscribi, quos patris dignitas* (seu *conditio*) *nullius vindicaret juri civitatis.* Parile jus Xanthiis [d], uti &, ut videtur, Lyciis [e] cunctis quorum pars Xanthii. Et consonum est illud Virgilii [f] de Drance,

u *De Jure Regio Hebr. cap. 1. theor. 2. & videsis Petrum Cunæum de Repub. Hebræorum lib. 1. cap. 12. pag. 109.*

x *Deuter.* 17. 15.

y *Lib. 2. de Successione in Pontificatum.*

z *Lib. 2.*

a *De Repub. Hebræorum lib. 1. cap. 12. pag.* 106.

b *L.* 17. *D. tit. de Excusationibus §. 1.*

c *C. Theodos. lib. 10. tit. 1. l. 51. C. Inst. tit. de Decurionibus l. 22.*

d *Plutarch. de Claris mulieribus cap. 9.*

e *Herodot. lib. 1.*

f *Æneid.* 11.

——— ——— *Genus huic Materna superbum*
Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat.

Et de Nobilitate à matre sola præstita recentiora habentur exempla in Campanis, Trecensibus, Senonensibus Clarimontanis Galliæ [g]. Ex jure autem Cæsareo, *exemplo* [h] *Senatorii ordinis, Patris originem municeps unusquisque sequatur*, nec valuit contrà rescriptum Principale, quo privatus quis ex Materno sanguine sibi privilegium vendicaret, licet jus ejusmodi civitatibus aut provinciis integris ritè satis, ut in antè ostensis, concederetur. Et hac de re plura simul congessit Andreas Tiraquellus [i]. Certè ad Materni sanguinis solius, inter homines, dignitatem, spectat haud parùm egregium Juliani Augusti commentum illud ubi [k] de Diis, veluti Jove, Apolline, aliis loco patrum nonnullis habitis loquens, καὶ οὐ, inquit, πιστέον τοῖς λέγουσι ὡς ἄρα ἐκεῖνοι ὑπὸ ἀμαθίας ἐξαπατώμενοι, ταῦτα τῶν θεῶν κατεψεύδοντο, *Nec fides eis habenda, qui dicunt illos per inscitiam deceptos hac de Diis mendacia finxisse.* Et paulò post, ὥσπερ δὲ ἔφην, χρὴ περὶ αὐτῶν πειθομένους ἡμᾶς ταύτην ποιεῖσθαι τὴν ὑπὲρ τῆς εὐγενείας ἐξέτασιν· καὶ ὅτῳ μὲν ἂν ὦσιν ἀγαθοὶ πατέρες καὶ αὐτὸς ἐκείνοις ἐμφερὴς, τοῦτον ὀνομάζειν θαρροῦντως εὐγενῆ. Ὅτῳ δὲ τὰ μὲν τῶν πατέρων ὑπῆρξεν ἀρετῆς ἐνδεᾶ, αὐτὸς μετεποιήθη τοῦ κτήματος. τούτου δὲ νομιστέον πατέρα τὸν Δία καὶ φυτουργὸν καὶ οὐδὲ μεῖον αὐτῷ δοτέον ἐκείνων. Οἱ γεγονότες πατέρων ἀγαθῶν τοὺς σφῶν τοκέας ἐζήλωσαν· ὅστις δὲ ἐξ ἀγαθῶν γέγονε μοχθηρὸς τοῦτον τοῖς νόθοις ἐγγράφειν ἄξιον· τοὺς δὲ ἐκ μοχθηρῶν φῦντας, καὶ προσομοίους τοῖς τοκεῦσι οὔποτε εὐγενεῖς φατέον· οὐδὲ εἰ πλουτοῖεν ταλάντοις μυρίοις· οὐδὲ εἰ ἀπαριθμοῖντο προγόνους δυναστὰς· ἢ καὶ μὰ Δία τυράννους εἴκοσι· οὐδὲ εἰ νίκας Ὀλυμπικὰς, ἢ Πυθικὰς &c. *Sed quemadmodum dixi, nos ita de iis persuasos oportet in illorum Nobilitatem inquirere. Adeóque quicunque præclaros parentes sortitus fuerit, & horum ipse similis fuerit, hunc audactèr Nobilem esse pronunciemus. Quisquis verò parentes habuit, virtute minimè præditos, cujus ipse possessionem sibi vindicaverit, ejus Parentem & Autorem generis esse Iovem* (seu quem deum alium) *existimandum est; nec ei minùs quàm iis deferendum qui, cùm parentibus bonis nati essent, illorum virtutem imitati sunt. Sed qui malus & depravatus à bonis ortum accepit, hic inter illegitimos* seu *spurios habendus est. Nec qui, ex pravis orti, illorum similes sunt eos unquam Nobiles apellare debemus, tametsi decem millia talenta in bonis habeant, aut majorum suorum quamplurimos principes percenseant, aut certè Tyrannos viginti, aut Olympiacas aut Pythicas victorias, &c.* Ita, dum de Nobilitate philosophica potissimum disserit eousque sanguinis apud homines Materni solius (Patribus humanis spretis) rationem vult haberi, ut quoties cuiquam viro præclaro ac virtute eminentiùs prædito defuerit ejusmodi Pater Humanus, eidem Divinus seu è Deorum cœtu aliquis fuerit pro patre assignandus, à quo ut à Matris amasio divino, adeóque per Matrem, apud homines, solùm Nobilitatus fuerit. Ingens adsciscendi, in partûs Nobilitatem, Patres, sexûs sequioris sic privilegium! Sed de his hactenùs.

g *Dionys. Gothofred. ad l. 1. D. Ad Municipalem.*
h *C. Theodos. lib. 12. tit. 1. l. 101. C. Instin. tit. de Decurionibus l. 36.*
i *Lib. de Nobilitate cap. 12. §. 20. &c.*
k *Orat. 2. de Constantii Imp. rebus gestis.*

Cap. X.

I. *De* Sumtibus jure Divino *alitérve in* Sacrificia Publica *præstitutis.*
II. *Annuæ* Sicli, *eam in rem*, *pensitationis* Tempus Modúsque.
III. *De* Synedrii Magni *circa* Pensitationem *illam aliásque id genus* Jurisdictione.
IV. *De* Residuis *ad anni exitum* pensitationum *ejusmodi.*
V. *Firmatur Potestas circa* pensitationes *ejusmodi* sacras *Synedrii Magni.* *Testimonium è* Paraphrasi Chaldaica, *eam in rem*, *singulare.*

SEquitur, ut, juxta institutum, de Synedrii Magni potestate judiciaria, circa annuam Siclorum præstationem earúmque atque rerum aliarum aliquot sacrarum insumendarum rationem, videamus. Publicorum Sacrificiorum quæ קרבנות של ציבור *Oblationes* seu *Sacrificia Universitatis* seu *Populi* nuncupant, quantum ad rem quam tractamus attinet, Genera fuere Bina. Alterum eorum quæ sive Jugiter sive Sabbatis sive Neomeniis sive Quotannis, ex legis sacræ præscripto[a], in Templo erant veluti Universitatis non privati cujuspiam nomine offerenda. Alterum eorum quæ Totius Populi, ex disertis etiam sacræ legis[b] verbis, quoties ipse quà Universitas deliquerat tantùm, nomine erant facienda. Secundum genus ad illud distributionis nostræ caput attinet quod est de Universitatis Persona quam in Sacrificii ejusmodi tum causa tum ritu induebat Synedrium Magnum; qua de re inferiùs. Prioris autem sumtus subministrandi erant ex lege illa[c] de dimidio siclo sanctuarii, id est integro ex vulgaribus, didrachmæ Atticæ æquiparari solito, à quolibet viginti annorum præstando, *in cultum Tabernaculi testimonii ut sit filiis Israel in memoriale* seu *monimentum coram Domino*, לכפר על נפשותיכם id est, *ut propitius fiat super animabus vestris*, seu propitietur animabus vestris; unde etiam כסף הכפורים *pecunia expiatoria* seu *expiationum* eadem in lege appellatur. Tributum hoc sacrum annuum erat & perpetuum, stante Ebræorum republica, ac Templo postmodùm, ut Tabernaculo primò, solutum; ídque[d] inprimis ad coemenda Sacrificia illa Publica, Diurna, Sabbatica, Menstrua, Annua, quæ Populo erant Expiatoria; aliis nihilominùs ex eo pecuniarum summis, quotannis (ut mox ostenditur) præstari etiam solitis. Tertia pars sicli sub initio Templi secundi, ob graviores tunc sacrorum operúmque impensas, edicto temporario[e] adjecta est. Dimidii autem sicli Tributum ipsum idem erat quod à Tito in oratione ad Judæos habita innuitur, ubi de amplissima Romanorum indulgentia verba faciens, τὸ δὲ μέγιστον, inquit[f], δασμολογεῖν τὸ ὑμῖν ἐπὶ τῷ θεῷ καὶ ἀναθήματα συλλέγειν ἐπετρέψαμεν. καὶ οὐ τοὺς ταῦτα φέροντας οὔτε ἐνουθετήσαμεν οὔτε ἐκωλύσαμεν, ἵν' ἡμῖν γένησθε πλουσιώτεροι καὶ παρασκευάσησθε τοῖς ἡμετέροις χρήμασι καθ' ἡμῶν, *Quodque maximum est, Tributum capere Dei nomine ac donaria*

a *Num.* 28. 2. *&c.*
b *Levit.* 4. 13.
c *Exod.* 30. 12. *videsis Ioseph. lib.* 3. *Origin. cap.* 9.
d *Gloss. Iarch. ad Exod.* 30. 15.
e *Nehem.* 10. 32. *& ibi R. Aben Ezra.*
f *Halosews lib.* 6. *cap.* 34. *in Græcis: in Ruffino lib.* 7. *cap.* 13.

naria colligere vobis permiſimus. Eáque offerentes neque monuimus neque prohibuimus, ut hoſtes nobis efficeremini ditiores, noſtráque pecuniâ vos contra nos inſtrueretis. Sic Ruffinus. Genebrardus ibi, *Et qui plus eſt avons ottroyé de lever tributs au nom de Dieu & recuellier dons & offrandes: & n'avons ny admoneſté ne empeſché ceux qui les offroient: & cela a eſté fait a fin que vous que nous eſtiez enemis* (ſed hoſtium voci in Græco nihil reſpondet) *fuſſiez plus riches que nous, & que vous fuſſiez armez contre nous de noſtre propre argent.* Poſt Templi excidium, deſinente ſacrificiorum uſu, idem tributum ex Veſpaſiani ſancito in Capitolium Romæ à Judæis erat deferendum. Joſephi[g] verba ſunt, φόρον δὲ τοῖς ὅπου δήποτ᾽ οὖσιν Ἰουδαίοις, δύο δραχμὰς ἕκαστον κελεύσας ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς τὸ Καπετώλιον φέρειν, ὥσπερ πρότερον εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις νεὼν συνετέλουν, *Tributum Judæis ubicunque degerent impoſuit, jubens eos quotannis ſingulos didrachmas in Capitolium deferre quemadmodum antè pendebant Templo Hieroſolymitano.* De hoc etiam Tacitus[h], res Judaicas tractans, *Tributa & ſtipes illuc* (Hieroſolyma) *congerebant.* Cicero item[i]; *cum aurum Iudæorum nomine quotannis ex Italia & ex omnibus provinciis Hieroſolyma exportari ſoleret, Flaccus ſanxit edicto, ne Aſiâ exportari liceret.* Nam Judæi ubicunque locorum, in orbe Romano, degerent, hoc perſolvebant.

g *Hiſtoſ. lib.* 7. *ſeu vet. cap.* 27. & *vide Philonem in Legatione ad Caium.*

h *Hiſtor.* 5.

i *Orat. pro Flacco.*

II. Quoniam igitur res ipſa poſtulavit ut ante anni cujuſlibet initium ſolveretur in Sacros illos uſus Tributum ejuſmodi, id eſt ante initium Niſan Menſis, qui fere Martio Juliano reſpondet, ideo quotannis primo die Adar menſis, qui proximè antevertit, edicto publico per Tribus univerſas in urbibus tractibúſque monitum eſt, ut quiſque Siclum ſuum in annum futurum appararet ſolverétque poſt dies quatuordecim. Decimo quinto *ejuſdem* die, ישבו השולחנין בכל מדינה ומדינה ותובעין בנחת כל מי שיתן להם יקבלו ממנו ומי שלא יתן אין כופין אותו ליתן quæ verba ſunt Maimonidis[k], juxta mentem veterum, id eſt, *trapezitæ paſſim, per urbes & provincias commorabantur ac caniſtro* ſeu *vaſculo aliquo ſiclos poſcebant. Qui dederit, ab eo accipiebant. Qui verò non dederit, eum* (tunc) *non cogebant dare.* Die dein vigeſimo quinto Adar menſis, ישבו השולחנין במקדש לגבות ומכאן ואילך כופין את מי שלא יתן עד שיתן וכל מי שלא יתן ממשכנין אותו ולוקחין עבוטו בעל כרחו ואפילו כסותו *Trapezitæ commorabantur in Templo ad exigendum tributum illud; atque ab illo tempore quicunque non daret, eum id facere cogebant. Scilicet qui non daret eum prehendebant pignúſque ab eo capiebant, etiam amictum ejus.* Nemo enim præter Fœminas, Servos & Minores excuſandus erat, nec paupertate extremâ; hoc tamen adjecto temperamento; Sacerdotes quanquam hoc paritèr atque alii Tributum deberent & inſtantiùs uſque dum ſolverent crebrò rogarentur, nihilominus prehenſione neutiquam eſſe ad id præſtandum coactos, ídque מפני דרכי שלום *propter vias pacis*, id eſt publicæ honeſtatis causâ. Sic Magiſtri. De eis quæ habentur apud ſcriptores hac de re Chriſtianos, nec etiam ſatis Ebræis conſona,

k *Halach. Siklim cap.* 1. 1. 9. & *ſic Miſn. & Gem. Hieroſolym. ad tit. Siklim cap.* 1 &c.

con-

consule, si placet maximè disputationes Joannis Baptistæ Villalpandi [l], ut magis obvias prætercam.

III. Id verum quidem est, non expressam occurrere Synedrii Magni mentionem ubi de exigendo tributo hoc in libris Talmudicis agitur. Sed rem ipsam ejusmodi fuisse satis liquet, ut cum ratione fingi quidem nequeat alius alicujus Synedrii seu fori ordinarii jurisdictionem locum habere potuisse in prehensione pignoréque, quo non solventes ad præstandum cogerentur capiendo. Sine jurisdictionis Synedrii alicujus ope, trapezitas, qui corrogarent, sive prehensione sive pignoriscapione uti potuisse, credere absonum nimis est. Et cum prehensione non cogerent heic debitores antequam in Templo Hierosolymis, idque vigesimo quinto die mensis Adar, Siclos cujuslibet, qui, dum per urbes ac tribuum tractus postularant, non solvisset, expectare inciperent, non omninò videtur existimandum quin ex autoritate hujus ibi Synedrii tum non solventium prehensio ac pignoriscapio penderet, tum, si fortè ea de re lis moveretur, ejusce ad illud cognitio solum spectaret. Nam aliarum tribuum tribulium res (nisi appellationis causâ, ut superiùs ostenditur) in Synedriis Hierosolymitanis minoribus agitari fas non erat. Et trapezitas sive ipsos sive per procuratores, postquam jam fere accesserat anni initium adeóque quotidianus proventus hujus sacri usus, in Synedriis per tribuum urbes & tractus dispositis sive in contumaces sive in negligentes egisse, veri nemo non videt dissimilimum. Perquam igitur consonum est, ad Synedrii Magni duntaxat Imperium & Jurisdictionem rem hanc attinuisse. Quod libentiùs forsan credas, si etiam observaveris Synedrii hujus in Siclorum ita quotannis præstitorum distributione sacrísque inde faciendis potestatem. Nimirùm ex amplissima horum oblationis congerie, seu ærario hoc sacro, non solum sacrificia illa Quotidiana, Menstrua, Annua, Sabbatica suppeditabantur atque vestes Sacerdotales Pontificiæque, alia item, ad cultum spectantia, verùm etiam Censorum seu Curatorum urbis, eorum qui Sacerdotes ritus immolandi atque id genus alios docerent, libros Hierosolymis descriptos corrigerent, judicia exercerent, aliorum etiam ejusmodi reipublicæ ministrorum operarúmque stipendia, ac mercedes in muros, arces, aquæductus, id genus cætera reficienda, aliósque non dissimiles sumtus, solvebantur, ídque juxta Synedrii Magni semper [m] taxationem. Quin &, ad illius judicium, si fortè publicis sacrificiis aliísque sic impendendis non sufficeret hoc ærarium, ex aliis spontè oblatorum quæ deerant supplebantur.

IV. Quod item supererat sub anni exitum, holocaustis adjectitiis, quæ קיץ המזבח *Sacrificia altaris secunda* nuncupabantur, insumendum pro arbitrio decernebat. Quamprimum autem advenerat dies Nisan mensis primus, id est ipsum anni initium, Sacrificia publica tantummodo coemenda erant בתרומה חדשה id est, *oblatione nova* seu *siclis in novum annum solutis*; non omninò iis qui in

[l] *Tom. 2. Explanat. in Ezech. part. 2. lib. 5. disp. 3. cap. 56. item in Apparatu Urbis & Templi part. 2. seu de Ponderibus & Mensuris, lib. 2. disp. 4. cap. 31.*

[m] *Gemar. Babylon. ad tit.* Cethuboth *cap. 13. fol. 105, 1. Maimonid. halach.* S.klim *cap. 4. Moses Mikotzi præc. aff. 45 fol. 122. col. 3 41. fin. & Gem. tit.* Siklim *cap. 1, 2. 3. ibi ittiam Bartenorius.*

anni præteriti ærario superflui manebant, ni forte nondum in annum novum quæ sufficerent præstarentur. Adeo etiam, ut tametsi in Sacrificia quotidiana tunc animalia pristini anni siclis (quos תרומה ישנה *oblationem veterem* appellabant) coemta haberent, sive ad pristinos dominos redhibitione ea transirent sive venderentur ויוצאין לחולין atque *planè haberentur inter res profanas*, seu prorsus resecratas, pretio in veteris oblationis ærarium conjecto, quod similitèr dicendum quoties Victimarum in sacra quotidiana coemtarum aliquot usus non esset; שתנאי ב״ד הוא על כל הבהמות שלוקחין לתמידין שאם לא יהיו צריכין להן יצאו לחולין *quoniam ita voluit Synedrium de omnibus pecoribus in Sacrificia quotidiana comparatis; quoties nempe eorum usus non esset, ut in rerum profanarum numerum redirent.* Quod de Synedrio alio quàm Magno intelligi nequit.

V. Hisce sanè ritè perpensis, vix dubitari potest quin ab Synedrii Magni Imperio atque Jurisdictione penderet tam ipsa sive contumacium sive ex negligentia non solventium Siclos jam dicta prehensio & pignoriscapio, quàm proventûs hujus sacri in Sacrificia publica aliáque jam ostensa insumendi etiam ratio. Unde quidem & cætera quæ hisce ita similia fuere, ut, sive ob amplitudinem singularem sive ob diffusam per tribus universas naturam & potestatem, in Synedriis minoribus locum commodè habere nequire videantur (veluti urbis totius Cura, Panegyres Hierosolymitanæ ex instituto divino celebrandæ & si quæ sunt ejusmodi reliqua) ad Synedrium hoc itidem attinuisse par est ut existimemus. Accedat heic, è paraphrasi Chaldaica testimonium de Synedrii Magni etiam apud Judæos Babylonienses simulacro seu, quà in terris exteris esse potuerit, figura imitatrice (illic enim seu extra Terram sanctam legitimum Mosaicè esse nequibat) postmodùm, scilicet Ezrâ, Zorobabele, eorúmque collegis in Terram sanctam ac Hierosolyma è captivitate reducibus, statum pristinum & figuram ejusdem genuinam, juxta quæ de Synagoga Magna libro se-
[a] Cap. 6, 1. cundo dicta sunt, induente. Ad illud Cantici Canticorum [a], *Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum ut ibi pascatur in hortis & lilia colligat*, Paraphrastes, *Dominator seculi suscipit voluntariè orationem eorum & descendit in Babylonem* (לסנהדרין חכימיא *ad Synedrium Sapientum & dedit populo suo requiem & eduxit eos de Captivitate ipsorum per manum Cyri & Esdræ & Nehemiæ & Zorobabel filii Sealthiel* (וסבי יהודאי) *& Presbyterorum Judæorum, & ædificaverunt domum Sanctuarii & constituerunt Sacerdotes super oblationes & Levitas super custodiam Verbi Sanctitatis, & misit ignem de cælis & suscepit voluntariè oblationem & incensum aromatum: & sicut vir qui nutrit filium suum dilectum in delitiis, ita delicatè nutrivit eos; & sicut vir qui colligit rosas de convallibus, ita congregavit eos de Babylonia*; ubi instar Æchmalotarcharum alienis in terris antè gubernârant, & tandem reduces Synedrium reverà Magnum, in loco quem elegerat Dominus inter suos, instaura-
[b] Cantic. 7, 1. bant ipsi. Et capite proximo, ad illud [b] *quam pulchri sunt gressus tui* &c. Paraphrastes, *Dixit Salomon in Spiritu prophetiæ suæ à facie Domini, Quàm pulchri*

chri ſunt pedes Iſrael, quando aſcenderint ut appareant coram Domino tribus vicibus in anno &c. adeóque rempublicam ſacram, in Terra ſancta è captivitate reduces inſtauraverint, וריש כתיבתך די בגותך מתפרנסין כל עלמא וגו׳ *Et Princeps Conſeſſus* ſeu *Synedrii tui indultum eſt ut gubernet omnia ſecula, ſicut fœtus enutritur per umbilicum in utero matris ſuæ. Splendidus eſt in lege ſicut circulus Lunæ, quando venit ad mundandum & ad contaminandum, & ad juſtificandum & ad condemnandum* (id eſt ad dubia de Munditie, Immunditie, innocentia, reatu ſolvenda) *& non deficiunt verba legis unquam ab ore ejus ſicut non deficiunt aquæ fluminis magni, quando egreditur de paradiſo* ושבעין חכימין מסחרין יתה כאדר של גלגל *& Septuaginta Sapientes circundant eum inſtar areæ circularis* (ſemicircularis, ut libro oſtenditur Secundo) ואוצריהון מלין מן מעשר וגו׳ *& cellaria* ſeu *Theſauri eorum pleni ſunt Decimis ſanctificatis & votivis, & ſpontaneis, quæ conſtituerunt eis Ezra Sacerdos & Zorobabel, & Joſue, & Nehemias; & Mardochæus & Bilſan* (אנשי כנשתא רבתא) *Viri Synagogæ Magnæ, qui comparantur Roſis, ut ſit eis virtus ut laborent in lege die ac nocte.* Deſignantur planè Synedri Magni, nomine Septuagintauniuſvirorum, ſimul cum officio eorum ſeu procuratione judiciaria ſuprema, circa proventus & res ſacras quæ Hieroſolymis ſeu in Templi cellariis, exercenda.

Cap. XI.

I. *De Sacra Diſciplina à* Synedrii Magni delegatis *aliquot* Pontifici Maximo *paulò ante* feſtum Expiationum *illud generale, in Menſe* Tiſri, *Tradenda.*

II. Juramentum, *eam in rem, ab eo præſtandum. Alia ad* Procurationem *hanc attinentia.*

III. *Ex re nata, de* Veſtibus Sacris extra Templum *nullis, nec in* Templo *extra ipſum* Miniſterii Tempus *aut ejuſdem* confinia proxima, *à Sacerdote geſtandis. Maximè è* Talmudicis. *Et num ego meritò reprehenſus ſim à Tituli Talmudici interprete nupero, quòd, ex Juriſconſultis Ebræorum, adfirmâſſem,* fas non fuiſſe Sacerdoti gregario ſacris indui veſtibus alio in tempore quàm dum ſacris operabatur.

IV. *Singularis, eam in rem, traditio* Talmudica, *de* miniſteriorum *diurnorum* ſortium *ritu ſolenni.*

V. Numerandi *ratio Singularis. Nec alia* Iſraelitis, *ut legitima, ſeu recepta.*

VI. *De* veſtium Sacerdotalium *uſu, ex* Sermone ſacro & Scriptoribus Chriſtianis, *heic advertenda.*

VII. *Enar-*

VII. *Enarratio apud* Salomonem Ben Wirga, *de Pontificis Maximi, comitante* Synedrio Magno, *aliisque in* Templum, *è domo sua, paulò ante Festum* Expiationum, *pompa splendidissima.*

ORdo Instituti deducit ad illud de Temporum, ut Neomeniarum, Intercalationis reliquorúmque inde pendentium, calculo. Sed quoniam rejicitur quicquid id genus fuerit ad Librum de Anno Ebræorum Civili, qui Tertio huic adeo utpote cognatus subjungitur, ideò transimus ad Disciplinam sacram, ex judicio Synedrii Magni, quotannis Pontifici Maximo tradendam paulò ante festum Expiationum seu diem decimum mensis Tisri. Stante Templo primo, qui in Pontificatum succeslere viri erant adeo doctrina ac pietate præditi (sic ipsi Ebræi) ut suum satis absque Synedrorum ope plerunque munus præstare edocti essent. Sub Templo autem Secundo, cum Septiduo ante festum [a] Expiationum (quod diem decimum Tisri mensis occupabat) ex more vetustissimo [b] Pontifex, ut tanto Sacrificio in Universi populi Expiationem peragendo, quotidiana sacrorum consuetudine, magis idoneus redderetur, se in Templi Conclave פלהדרין dictum receperat (quoniam sæpe eveniebat sacrorum imperitos nimiùm, pro dominantium nutu, in dignitatem illam esse evectos) mos erat, ut Synedri aliquot à Synedrio Magno delegati, dierum illorum quolibet ei prælegerent totum munus ejus in die illo Magno præstandum quemadmodum in Levitico præscriptum est, Ne scilicet aut nondum didicisset ipse, aut fortè oblitus esset. Etiam & imperabant ei ut lectioni assuesceret ipse iteraretque, ne quid rituum insciens fortè prætermitteret, rituúmque formulas eum docebant. Nam & eo die omnigena Sacrificia ab ipso solo [c] offerenda erant. Misna [d],
מסרו לו זקנים מזקני ב״ד וקורין לפניו בסדר היום ואומרים לו אישי כהן גדול קרא אתה בפיך שמא שכחת או שמא לא למדת ערב יום הכיפורים שחרית מעמידין אותו בשער מזרח ומעבירין לפניו פרים ואלים וכבשים כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה *Tradebantur ei* seu *ad eum mittebantur Seniores è Senioribus Synedrii qui legerent coram eo in officio* [e] *diei, admonitione etiam hujusmodi utentes; Domine Pontifex Maxime, lege & tu ore tuo, ne forte oblitus fueris aut non satis didiceris. Mane autem diei parasceves festi Expiationum constituebant eum in porta* (Templi) *Orientali, & transire faciebant coram eo juvencos, arietes, agnos, ut scilicet rituum fieret satis sciens & peritus:* Nam inde firmatam aiunt indicatarum mactandi formularum memoriam. Et expressim Maimonides [f] de Senioribus illis; ומלמדין אותו עבודת היום וסדורה *& docebant eum cultum ritúsque diei ejúsque officium.* Adjicitur in Misna;
כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשתה ערב יום הכיפורים עם חשכה לא היו מניחין אותו לאכול הרבה מפני שהמאכל מביא את השינה *Per totos septem dies non impeditur à cibo potúque. At vero sub crepusculi finem pridie festi Expiationum non sinunt eum multum comedere, ne somnus inde sequeretur.* Dormire enim eum nocte illa nolebant, ne seminis effusione forsan pollueretur, unde nec sinebant eum comedere, דברים המרגילין לשכבת זרע כגון ביצים וחלב חם וכיוצא בהן

ea quæ

[a] Levitic. 16.
[b] Maimonid. halach. Abodeth jom hacippurim cap. 1.
[c] Idem ibidem.
[d] Tit. Joma cap. 1.
[e] Levitic. 16.
[f] Halach. Abodeth jom hacippurim cap. 1. & Mose Kotzensi præcept. affirmat. 209.

ea quæ ſeminis effuſionis in cauſa eſſe ſolent, veluti Lac calidum & Ova & quæ ſunt id genus cætera.

II. Pridie etiam feſti tradebatur Senioribus aliquot è Sacerdotibus qui thymiamatis ritum eum edocerent. Sed non ſine juramento de thymiamate in Sancto ſanctorum ritè offerendo ab eo præſtito Senioribus à Synedrio delegatis. Jam dicta Miſna, אמרו לו אישי כהן גדול אנו שלוחי ב״ד ואתה שלוחנו ושליח ב״ד משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך הוא פורש״ ובוכה והן פורשין ובוכין *Et dicunt illi, Domine Pontifex Maxime, Nos miniſtri ſumus Synedrii, tu verò & Synedrii & noſtrum miniſter es* (ſeu à Synedrio & nobis miſſus) *adjuramus te per nomen ejus qui habitat in hiſce ædibus, ut non mutaveris rem quampiam* ſeu *aliter feceris quàm juxta ea quæ tibi præſcripſimus. Et tunc diſcedit ille flens. Etiam & illi flentes diſcedunt.* Quæ explicatiora reddenda. Ad id *tu & Synedrii & noſtrum legatus es* adnotant[g], id non omninò ſic intelligendum quaſi innuerent Pontificem ſuum eſſe legatum לענין עבודה *in ipſa Sacrificii Ratione*, quoniam כתני שלוחי דרחמנא *Sacerdotes miniſtri ſunt ſanctiſſimi Numinis* tantùm, quà Sacerdotes. Ideò verò ea vocabula adhibita, ut hoc ſonent משביעין אנו עליך על דעתינו ועל דעת ב״ד *Adjuramus te ex ſententia & noſtra & Synedrii.* Scilicet, quantum ad Juramentum hujuſmodi præſtandum, velut miniſter es & nobis & Synedrio. Quantumvis autem verba illa de non mutanda re quapiam ſeu aliter facienda, generatim in juramenti formula uſurparentur, nihilominus monent hoc inprimis ad innovationem Sacrorum illius diei, quam introducere conati ſunt Sadducæi, ſpectaſſe. Nimirum ubi legitur in lege ſacra[h], qua ritus diei illius præſtituuntur; *Sumet* (Aharon) *thuribulum plenum ignitis carbonibus de altari à conſpectu domini, & implebit pugillum ſuum thymiamate aromatico confuſo & inferet intra velum. Ponétque thymiama ſuper ignem coram domino ut nebula thymiamatis operiat propitiatorium quod eſt ſuper teſtimonium &c.* recepta eſt ſententia apud eos qui majorum traditiones amplexi ſunt (quorum in numero eſſe nolebant Sadducæi) thymiama non alibi quàm intra velum ſeu in Loco ſanctiſſimo adolendum fuiſſe. Apud Sadducæos verò, adoleri ſolitum extra velum fumúmque aſcendentem ritè ſatis intromitti exiſtimari. Jam verò, cum quid faceret Pontifex ſolus intra velum, nemo hominum ſatis poſſet reſcire, nec Sacrificium diei, juxta legem, perageretur, ſi aut intra non adoleret aliúdve quid novaret Pontifex Hæreticorum, id eſt Sadducæorum, qui ſub poſteriora Templi ſecundi tempora numeroſi florebant, fortè ſequax, ideo adjurandus erat ne à traditionibus majorum ritibúſque ei jam oſtenſis recederet. Id demùm quod ſubjicitur tam hunc quàm illos diſceſſiſſe ac fleviſſe, hoc tantùm innuit, hunc quia adeò ſuſpectus eſt, illos etiam quia in hoc adjurandi munere eum ſuſpicari ſe profeſſi ſunt, doluiſſe, ſeu ſigna præbuiſſe doloris. Adjicitur in Miſna citata, אם היה חכם דורש ואם לאו תלמידי חכמים דורשין לפניו ואם

g Gemar. Babylon. ad tit. Joma cap. 1. fol. 19, 1.

h Levit. 16, 12.

היה רגיל לקרות קורא ואם לאו קורין לפניו ובמה קורין לפניו באיוב ובעזרא ובדברי הימים זכריה בן קבוטל אומר פעמים הרבה קריתי לפניו בדניאל *Si Sapiens esset* (id est, si sacræ doctrinæ callentior) *scripturas explicabat* (nocte scilicet festum præcedente.) *Sin verò, explicabant coram eo sapientum discipuli*, seu *sacræ philosophiæ candidati aliquot. Quin si legere ipse consueverat, legebat; sin verò, legebant illi; nimirùm in libro Job, & Ezra, & Paralipomenis. Ait Zacharias Ben Cabitol* (floruit ille[i], Sacerdos, paulo ante Templi Excidium) *sæpius se legisse coram eo in Daniele.* Expressissima certè sunt in antè dictis Synedrii Magni circa Sacra curæ vestigia, adeo ut si quid in his aut similibus, quæ ad Synedria Minora non attinerent, commissum esset, ipsum duntaxat ex jure ordinario cognovisse atque animadvertisse omninò videatur; qua de re etiam plura inferiùs.

i Sepher Juchasin *fol.* 56, 1.

III. Sunt quidem alia aliquot ad Procurationem seu Judicium Synedrii Magni ejúsque, ut summo in Sacris imperio gaudentis, potestatem attinentia, in Codice Talmudico *Ioma* dicto quem pridem V. Cl. Robertus Sheringhamus Cantabrigiensis Latinè transtulit; commentariis sanè eruditis illum illustrans. Operæpretium erit, hac etiam de re eum consulere. Sed verò obiter heic prætermittere nequeo monitum quo ut lapsum me[k] satis fidenter ibi reprehendit ille, circa Vestes apud Ebræos sacras, *alibi aut alio tempore Sacerdoti non gerendas, præterquàm dum, vicem sacram observans, altaris ministerio assiduus adesset.* Quibus etiam addidi, *peractâ vice, in apothecis reponebantur, adeo ut, extra Templum, vestitûs cultu nec à plebe cæterâ differret Sacerdos.* Ex jure scilicet ordinario Magistris recepto & ad Sacerdotes gregarios attinente; unde etiam ibi dixi; *Jurisconsulti Ebræi;* אסור לכהן הדיוט ללובשו אלא בשעת עבודה *fas non erat Sacerdoti gregario sacris indui vestibus alio tempore quam dum sacris operabatur.* Sed lapsum me hac in re asserit ille. Forsan! Si ita; lapsus sum cum Ebræorum Magistris simul & Scriptoribus Christianis etiam scientissimis. Ad Lectorem provocandi (qui mos mihi, maximè in rebus hujusmodi aliis, placuit) locus heic non est, Neque enim quæ litem, ut satis contestatam, statuminent, adeóque Lectorem in judicium instruant, à parte alterutra producta sunt plenè hactenus Testimonia Ebræorum; quæ rem puto facient exploratissimam. Adversarii qualiscunque personam, inter scribendum, inducere mihi nunquam non admodum displicuit. Cæterùm utcunque, Veri Disquisitionis solùm causâ, nonnulla heic satis adversantia ingerere, visum est omninò necessarium. Adjicit ille, *Si Jurisconsultos Hebræos nominâssem, sibi aliquid certi proferre licuisse.* Certè post lineas pauculas, loco citato, expressiùs designo ubinam Jurisconsultorum, quos innueram, ea in re scita reperiantur. Eorum primarius est Maimonides, cujus verba sunt[l], בגדי כהונה מותר ליהנות בהן לפיכך לובשם ביום עבודתו ואפילו שלא בשעת עבודה חוץ מן האבנט מפני שהוא שעטנז *Vestes Sacerdotales ejusmodi sunt ut ex eis commodum utendo capere liceat, unde eas induebat Sacerdos* (eis vestitus erat) *Die Ministerii sui, idque etiam extra tempus ipsum* seu *horam Ministerii, excepto Cingulo, quoniam illud erat ex hetero-*

k *Lib.* 2. *de Successione in Pontificatum cap.* 7.

l *Tit* Celi hammikdash *cap.* 8. §. 11. & 12.

terogeneis ſeu *ex lana & lino*; adeóque non induendum extra ipſum Miniſterii Tempus ſeu Horam; id eſt, extra tempus quo Sacrorum actui operabatur. Etenim, ex lege generali [m], de veſtibus, heterogeneæ ejuſmodi locus non erat. Joſephus [n], de legibus quæ huc attinent, Μηδεὶς ἐξ ὑμῶν· καλῶς τ̃ ἐξ ἐρίου καὶ λίνου στολὴν φορείτω. τοῖς γὰρ ἱερεῦσι μόνοις ταύτην ἀποδεδεῖχθαι, *Nullus veſtrum* (Sic Ruffinus) *textâ ex lana & lino tunicâ veſtiatur. Hæc enim ſolummodo Sacerdotibus eſt conceſſa*; ubi Gelenius, *Nemo veſte è lino & lana contextâ utatur. Eſt enim ſolorum ſacerdotum.* Genebrardus; *nul ne ſe doit veſtir de robbe tiſſue de line & de laine, car cela appertient aux ſeuls ſacrificateurs.* Quod quidem ſic dictum innuere videtur, Tunicas, Stolas & indumenta Sacerdotalia fuiſſe etiam ex lino & lana confecta reliqua. Nec fortè ex ipſo ſermone ſacro [o] aliud ritè eliciendum. Sed Talmudici reliqua aiunt fuiſſe ex Lino puro [p], והאבנט לבדו רקום בצמר *Cingulum autem ſolum acupictum eſſe Lanâ* coloratâ. Sed & vide Joſephum alibi [q] de Cingulo reliquiſque. Verba autem quæ de Die Miniſterii Sacerdotalis ex Maimonide jam antè attuli, ſtatim ſequitur apud eum quod citabam ego velut ex Juriſconſultis Ebræorum, אסור לכהן הדיוט ללובשו אלא בשעת עבודה *Haud licuit Sacerdoti gregario veſtibus Sacris indui niſi tantum in ipſo tempore*, ſeu *horâ Miniſterii*; id eſt reliquis Veſtibus ſimul cum Cingulo (unde integrè ſic veſtiretur) fas non erat veſtiri extra tempus illud. Sine Cingulo, quod ſingulare erat & ſacrum reliquarum retinaculum, miniſterii ſui die toto, veſtibus indui reliquis licuit. Scilicet nemo neſcit Matutina, Pomeridiana, Veſpertina fuiſſe [r] Sacrificia, unde horæ ac momenta temporis miniſterii dignoſcebantur indicebantúrque quotidie per præconium הממונה על הזמנים *Præfecti Temporum* ipſius [s] aut alicujus eorum qui ei eo nomine ſubeſſent. Jam dictis conſonus apertiſſimè eſt Maimonidis ſenſus; quod & pluribus agnoſcit R. Joſeph Karo [t], ubi adjectam habet, quæ pariter occurrit in aliis aliquot editionibus Maimonidis, animadverſionem R. Abrahæ Ben David (cui Maimonidem reprehendere in deliciis erat) in hunc modum, השגת הראבד אסור לכהן הדיוט א״א לא מחוור מן הגמרא הכי אלא כל היום מותר במקדש commentum R. Abrahæ Ben David; *Haud licuit Sacerdoti gregario &c. Ego verò dico non conſtare ex Gemara* (unde deducit illud Maimonides) *quin fas fuerit toto die* (miniſterii) *in Templo* ſeu *Sanctuario.* Non quidem loquitur illic Maimonides expreſſim de Templo, ſed tantùm de die Miniſterii, cujus vel partem tranſigere extra templum nefas. Adeo ut & ipſe tacitè ſatis Templum innueret intelligendum, atque ita tam Locum quam Tempus Veſtes illas geſtandi eſſe ſatis deſignatum. Gemara autem quam innuit illic Davidides ille, citatur etiam Scriptori qui me ſic impetit. Sed aliter omninò ei vertitur quam aut diſciplina Talmudica, ſacris literis etiam fundata aut pronius reprehendendi in Davidide ſtudium patitur. Neque enim dubitabat Maimonides quin extra Sanctuarium veſtibus illis indui Sacerdoti non licuerit. Intra Sanctuarium licitas fuiſſe volunt omnes citra Cingulum, toto miniſterii die. Et rectiſſimè obſervat ibi R. Joſeph Karo, Davididem cavillo uſum eſſe circa illud de Cingulo

m *Levit.* 19. 19.
n *Lib.* 4. *cap.* 8.
o *Vide Exod.* 28. 5. *&c. &* 40. *& cap.* 39. 2. *&c.*
p *Maimonides halach.* Celi hammikdash *cap.* 8. §. 1. *Mikotzi Præcept. Affirmat.* 173. *alii.*
q *Archæolog.* 3. *cap.* 8.
r *Exod.* 29. 38. *Num.* 28. 4.
s *Maimonid. Halach.* Celi hammikdash *cap.* 7. §. 2.
t *In* Ceſeph Miſna, *ad tit. jam dictum cap.* 8. §. 11.

gulo à reliquis (quæ interdum nomine בגדי כהונה *vestium Sacerdotalium* per se veniunt) distinguendo, adeóque voluisse omnes simul potuisse gestari tam במקום עבודה *in loco ministerii* (sed non alibi) quam בעידן עבודה *in ejusdem tempore.* Atque מפני, inquit, שראה הרב רבי אברהם בן דוד חולשת דברים אלו לא כתב דבריו כגוזר אומר להשיג *quoniam vidit Rabbi Abraham Ben David argumenta sua esse ea in re imbellia, non scripsit animadversionem illam decernendo sed velut cavillando* aut *commentando.* Aliquot in editionibus non adjicitur illud Davididis. Ejusmodi autem alibi habet ille ad Maimonidem, tantundem docentem, hac de re animadversionem quæ in *Ceseph Misna* satis refutatur. Scilicet ad locum ubi Maimonides; totam de Heterogeneis, tum Seminibus Arborúmque ac fruticum conjunctionibus tum Vestibus, disciplinam Mosaicam simul tradens, & de Judæo altero veste aliquâ, lege ipsâ de Heterogeneis contentâ,
[u *Halach.* Kelaim *cap.* 10. §. 29.] indutum alterum reperiente aut obviam habente loquens, הרואה, inquit[u], כלאים של תורה על חברו אפילו היה מהלך בשוק קופץ לו וקורעו עליו מיד. ואפילו היה רבו שלמדו חכמה *Qui viderat quis vestem heterogeneam* (ex Lana & Lino) *ipsâ lege interdictam super proximum suum, etiamsi in plateâ* (publicè) *incederet, insiliebat in eum, ipsumque dilacerabat illicò super eum* (nisi exueret ipse) *idque etiamsi esset Magister suus qui Sapientiam eum doceret.* Quæ enim ex scitis Scribarum seu lege moréve, præter legem ipsam sacram, superinducto pro heterogeneis habebantur, sic ab obvio dilacerandæ non erant, nec quidem necessariò exuendæ antequam qui gestaret in domum suam rediret. Reus autem vestis ejusmo-
[x *Ibid.* §. 32.] di gestandæ verberibus puniendus erat. Hisce verò paulò pòst subjungit[x], כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפילו במקדש לוקין מפני האבנט שהוא כלאים ולא הותרו בו אלא בשעת עבודה שהיא מצות עשה כציצית *Sacerdotes si qui vestiebant se vestibus Sacerdotalibus* (cunctis Ministerii) *extra tempus* seu *ipsam operationis sacræ horam*) *Etiamsi id fieret in Templo, verberibus erant plectendi, idque Cinguli gratiâ, quod ex Heterogeneis erat. Neque permittebant extra tem-*
[y *Numer.* 15, 38. *Deuter.* 22, 12.] *pus Ministerii, quod nempe Præcepto nitebantur Affirmativo, sicut & Fimbriæ*[y]; in quibus itidem permissa aiunt[z], etiam ex Legis sacræ mente, Heterogenea
[z *Idem ibid.* §. 4. & *tit.* Tzitzith *cap.* 1. &c.] velut eorum usui necessaria. Hic planissimè מקדש simpliciter pro *Templo* ipso usurpatur, qua de re plura inferiùs. Nec quidem Locum alium admittit ipsum Ministerium. Extra vestes ejusmodi neutiquam gestandæ erant, juxta quod heic ac in antè ex Maimonide citatis apertè occurrit. Priore in loco, de interdicto extra ministerium, seu ejusdem diem, sacrarum vestium Sacerdotibus usu agit; posteriore de Sacerdote Heterogeneæ vestis se gestatæ nomine
[a *Gemar. tit.* Erakin *cap.* 1. *fol.* 3, 2.] verberando. Ibi autem R. Joseph Karo eum explicans, Talmudicum[a] affert quo expressim de Sacerdotalis vestis heterogeneæ usu definitur, דאיתרי בעידן עבודה בלא עידן עבודה לא אשתרי *Licitum ea* (id est, Balteo) *esse uti tempore* (Horâ) *Ministerii; neutiquam omninò extra tempus Ministerii.* Cæteræ autem intra Templum ministerii die gestari ritè potuerant. Et sensus quidem in jam allatis Maimonidis adeóque vetustiorum, aliorúmque heic obiter consonorum,

rum, de veſtibus illis non omninò geſtandis extra Templum, apertior fit ex eis quæ verba ejus de Miniſterii Sacerdotalis die antè memorata antecedunt, & perquam heic animadvertenda exhibent de Veſtibus illis Sacerdotibus לכבוד ולתפארת *in gloriam* ſeu *Honorem & Decorem*, generi Sacerdotali[b] divinitùs aſſignatis. Scilicet ibi[c] docet, quòd ſi veſtes illæ ניעשו צואין *ſordidiores fierent* aut *inquinarentur*, אין מלבנין אותן ואין מכבסין אותן אלא מניחן לפתילות ולובש חדשים *neutiquam mundabant eas nec lavabant, ſed reponebant eas ad conficienda ellychnia* (& id genus alia) *& Sacerdos erat novis induendus.* Veſtem autem Pontificis vetuſtate attritam in gazophylacio ſeponebant. Nec in veſtibus albis, in quibus operabatur Die jejunii, אינו עובד בהם פעם שנייה לעולם *unquam iterùm utebatur* אלא גונזין אותן במקום שיפשוט אותם שם *ſed recondendæ erant in loco ubi exuebat eas*, ex lege illa[d] de Pontificis miniſterio in Expiatione annua, *Et veniet Aharon ad tabernaculum teſtimonii & exuet veſtes lineas, quibus indutus fuit, cum ingrederetur Sanctuarium, & relinquet eas ibi.* De quibus adjicit Maimonides, והם אסורין בהנאה *atque nefas erat illis uſibus communibus adhiberi.* Item כל בגדי הכהנים אינן באים אלא משל צבור ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהונה מוסרו לציבור ומותר *Veſtes Sacerdotales omnes non aliunde proveniebant quàm ex eo quod Populi, Univerſitatis, Publicum erat. Et cum Privatus offerebat veſtem ex eis aliquam, tradebat eam Populo* (Publicis illic præfectis, quibus Synedrium præerat Magnum) *unde ritè fuit ea recipienda.* Quale item de aliis miniſterii Sacri inſtrumentis ac Sacrificiis adjungit. Et dein, בגדי כהנים הדיוטים
היו עושין מהן מחלצות רבות וששה ותשעים חלונות היו במקדש לתנת בהן הבגדים ארבעה
חלונות לכל משמר ושם כל משמר כתוב על חלונותיו וכולן כתומות. וכשיכנסו אנשי משמר
לעבודה בשבת שלהן פותחין חלונותיהן כל ימי שבתן ונוטלין הכלים וכשיצאו מחזירין הבגדים
לחלונותיהם וכותמין ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר לפי שלא יהיו הכלים מעורבין אלא
כל המכנסים בחלון אחד וכתוב עליו מכנסים וכן האבנטים בחלון אחד וכתוב עליו אבנט וכן
המצנפות כולן בחלון אחד והכתנות כולן בחלון אחד כהן גדול מניח בגדי זהב בלשכת שלו
בלילה או בעת שיצא מן המקדש בגדי כהונה מותר ליהנות בהם וגו׳ *Sacerdotibus vulgaribus* ſeu *Minoribus, faciebant veſtes mutatorias complures. Et Nonaginta ſex Arcæ erant in Templo, ut in illis relinquerentur* ſeu *reponerentur Veſtes illæ. Quatuor ſcilicet cuique Cuſtodiæ* ſeu *Ephemeriæ. Et nomen cujuſque Ephemeriæ inſcriptum erat Arcis ſuis, quæ cunctæ clauſæ. Et quando Ephemeriæ miniſtri introibant ad operandum in hebdomadibus ſuis, recludebant Arcas ſuas, ſingulis hebdomadum ſuarum diebus, inſtrumenta illa veſtiaria ſibi tollentes. Et cum egrederentur* (è templo) *reponebant veſtes illas in Arcis ſuis eáſque claudebant* ſeu *obſerabant. Ratio autem cur fierent Quatuor Arcæ cuilibet Ephemeriæ, erat, ne inſtrumenta illa* ſeu *veſtes* (inter ſe) *confunderentur* (nimirum ut in Arcis ſibi propriis ſingulæ faciliùs & promtiùs ſe exhiberent) *adeoque ut Femoralia omnia Arcâ in unicâ continerentur, inſcriptâ nomine Femoralium, uti etiam Cingula cuncta, Arcâ in unicâ inſcriptâ nomine Cinguli, & Pilei omnes Arca in Unica & demum Tunicæ Arcâ itidem in Unicâ. Pontifex autem ſummus relinquebat veſtimenta ſua aurea in Conclavi ſuo*

[b] *Exod.* 28, 2. & 40.
[c] *Halach.* Celi hammikdaſch *cap.* 8, §. 5, 6. &c.
[d] *Levit.* 16, 24.

nocte ac tempore quo egrediebatur è Templo. Vestes Sacerdotales fas erat in communes (scilicet non sacras; sed nec communes omnes) *usus adhibere &c.* Dein statim sequuntur quæ paulò superiùs ex Maimonide primò citavimus. Anne quidquam apertiùs dici possit, ad asserendum, extra Templum sacras gestare vestes suas Sacerdoti, ex jure ordinario, non omninò licuisse? Et de
e Cap. 4. Arcis illis videsis plura in Titulo Talmudico *Tamid*[e], unde hæc Maimonides, cui toties heic, ut locis innumeris aliis, aliisque scriptoribus מקדש pro *Templo* solo palàm usurpatur, qua de re mox plura. Admodum consonus est sententiæ velut indubitatissimæ, de non gerendis, ex jure ordinario, extra Templum vestibus illis, textus sacer. In prima earum institutione divina, de eis
f Exod. 28, 43. legitur[f], והיו על אהרן ועל בניו בבאם אל אהל מועד או בגשתם אל המזבח לשרת בקדש *Et utentur eis Aaron & filii ejus quando ingredientur Tabernaculum testimonii vel quando appropinquant ad Altare, ut ministrent in Sanctuario.* Id est, in-
g Ibid. 39, 1. gressis & appropinquantibus. Unde etiam signantiùs nuncupantur[g] בגדי שרד לשרת בקדש *Indumenta Ministerii ad ministrandum*, seu quæ inservirent, *in Sanctuario*, seu, ut rectè satis Vulgata *quibus indueretur Aaron quando ministrabat in sanctis.* De aliis, iisque viris clarissimis, qui eandem, velut de qua non ambigendum fuerit, cum Talmudicis (quantum ad vestes sacras extra Templum non omninò gestandas) sententiam amplexantur, mox dicetur. Ge-
h Ad tit. Joma cap. 7. fol. 69, 1. & videsis Aiin Israel part. 1. fol 107. col. 4. mara autem illa quâ etiam niti videtur illud Maimonidis, ita se habet[h], תא שמע בגדי כהונה הוצא בהן ולמדינה אסור ובמקדש. בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה מותר מפני שבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן שם ובמדינה לא Quam ita verto, *Veni & audi; Vestibus Sacerdotalibus induto in Urbem seu foras prodire nefas. Eis autem in Sanctuario* seu *Templo vestiri Sacerdoti licuit sive horâ ministerii sive extra horam illam* (intra ministerii scilicet diem) *quoniam vestes Sacerdotales datæ sunt ut earum usus esset humanus* (in Sanctuario scilicet; etiam extra ipsum ministerii actum) *nec tamen in Urbe* seu *foras.* Quod de omnibus, præter Cingulum, dictum; juxta sensum Maimonidis aliorúmque qui eum exposuerint, ut ostensum est. Vertit autem qui me heic ita lapsûs incusavit, *Prohibitum est quemvis vestibus sacris indui cum abeat in Provinciam, sed hoc in Sanctuario & in urbe Hierosolyma licitum est tum eo tempore quo altari ministrant tum eo tempore quo non ministrant, quia vestes Sacerdotales datæ sunt ut ex iis utilitas caperetur.* Subjungit dein, *Ex his apertum est, si ex Jurispandectis Hebræorum res sit decernenda, usum vestium Sacerdotalium gregariis Sacerdotibus concessum esse eo tempore quo ministerium altaris non obierint, & hoc quidem non solùm in Sanctuario, sed etiam cum è Sanctuario in Urbem prodirent. Cum enim* מדינה *&* מקדש, *ut in loco citato, opponuntur, per* מקדש *Sanctuarium Hierosolymitanum cum tota urbe sive* ירושלים כולה *intelligitur, ut rectè notavit Buxtorfius in suo Lexico Magno ad dictionem* מדינה. Ingenuè agnoscit, in Gemara citata nihil haberi quod expressim denotet Hierosolyma seu locum aliquem extra Sanctuarium seu Templum vestibus illis gerendis idoneum. Sed nomine מקדש ibi Hierosolyma tota contineri existimat, ex eo quod habetur apud do-

ctissimum

ctiſſimum Buxtorfium[i] de ſignificatione qualem facit ille, quando מדינה & מקדש ſibi opponuntur. Oppoſita quidem heic ſunt. Et verum ſatis eſt, ea notione ſumi poſſe etiam & ſumtum eſſe, ob Urbis illius Sanctitatem ſingularem[k], המקדש, quod interim ex natura ſui & generali ſenſu ipſum *Templum* ſeu *Sanctuarium* denotat (ut videre eſt etiam apud Maimonidem[l]) quemadmodum מדינה *urbem* ſeu *Provinciam* qualemcunque, adeóque ipſa Hieroſolyma. Certe & Urbs ipſa interdum vocatur Mons Sion, ut à Templo diſtincta, uti etiam ex collatione Joſephi & Maccabaicorum advertit Hugo Grotius[m]. Nimirum Gradus ejuſmodi הקדושה *ſanctitatis* erant in Templo per ſe (nec ſine diſtinctione etiam illic locorum, quà alter altero ſanctior) in Hieroſolymis item per ſe, ac demùm per Terram Iſraelis totam, ut ſingularis haberetur Hieroſolymorum Sanctitas & proxima ei quæ Templi erat. Ac utroque Sanctitatem maximè pependiſſe aiunt ab Sanctificatione prima & Dedicatione Salomonis (de quâ plura inferiùs) quam adeò Perpetuam donaſſe ipſi Solo Lociſque Sanctitatem (ſed interim ut diximus inæqualem) ut nec Tempore nec Devaſtatione obliterari minuíve quiret, tametſi poſt excidium Babylonicum uti & Antiochi profanationem Encænia in novam quandam fierent Dedicationem; quod etiam fuſiùs in ſequentibus exhibebitur. Maimonides[n] de קדושה ראשונה *ſanctitate prima* ab Salomone datâ, הוא קידש העזרה וירושלם לשעתן וקידשה לעתיד לבוא לפיכך מקריבין הקרבנות כולן אעפי שאין שם בית בנוי. ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אעפי שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלם אעפי שאין שם חומות שהקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא *Ille ſanctificavit tum Atrium tum Hieroſolyma temporibus ſuis* (cum extruxiſſet circuitúſque deſignaſſet) *& in tempus futurum. Adeòque offerre licuit ſacrificia omnimoda, etiamſi non maneret Templum extructum, uti & comedere ſancta ſanctiora in toto Atrio, etiamſi ipſum eſſet ita deſtructum, ut partim eſſe deſineret, & ſancta leviora comedere & Decimam ſecundam pro libitu, quocunque Hieroſolymorum loco, tametſi Muris carerent, quoniam Primaria ſanctitas ſanctificabat ea non tempore ſuo ſolùm ſed & in tempus futurum.* Sic ille; licèt Gemarici de primariæ hujus ſanctificationis effectu ejuſmodi, inter ſe diſcrepent. Sed receptiorem ſententiam amplectitur Maimonides; qua de re conſulas Joſephum Karo in *Ceſeph Miſna*, ad locum illius citatum. Templum autem ex ſumma ſui partiúmque ejus ſanctitate, variatim nominatum eſt in ſermone Sacro alibíque, ut בית יהוה *Domus Domini*[o] (בית enim ſeu *Domus*, quà Numinis habitationis locus eſt habitus, vox recepta eſt pro *Templo*; ut ſanè etiam in בית־אל *Bethel*, *Domus Dei*, qua voce locum Luz antè dictum vocari voluit[p] Jacobus patriarcha, item in בית דגון[q] *Templum* ſeu *Domus Dagonis*, בית שמש *Templum Solis*[r] aliiſque urbes ipſas in quibus extructa ſunt denominantibus, qua de re etiam inferiùs plura) היכל & היכל יהוה *Templum*, & *Templum Domini* & בית המקדש *Domus Sanctuarii*. Ita *Ædes* Latinè, maxime ſingulariter[s], & Ædes Jovis, Ædes Veneris & *Ædis ſacra* Varroni[t]; quomodo etiam uſurpant Arabes بيت *Do-*

i *Lexic. Talmudic. col.* 516.
k *Videſis Maimonid. tit.* Bith habechira *cap.* 6. §. 14, 15. *&c. & cap.* 7. §. 14. *&c.*
l *Tit.* Bith habechira *cap.* 1. §. 5. *& locis apud eum etiam innumeris, aliiſque.*
m *Ad* 1 *Maccab. cap.* 4, 60.
n *Halach.* Bith habechira *cap.* 6. §. 14 *&* 15.
o 1 *Regum* 8. 10, 63 & 64. *cap.* 9, 1. *&c.*
p *Geneſ.* 28. 19.
q 1. *Samuel.* 5, 5.
r *Joſua* 15, 10.
s *Servius ad Æneid.* 2 & 5.
t *De ling. lat.* 5.

mum.

mum & بيت المقدس *Domum ſanctam* & بيت القدس *Domum Sanctuarii* pro Templo, qua de re item plura mox. Latinis item Domûs ſimpliciter uſus ejuſmodi ,

u Æneid. 6. *Oſtia*[u] *jámque Domûs patuere ingentia centum*
Sponte ſuâ ———————

Etiam בית הבחירה *Domus Electa* & ſimpliciter הבירה per excellentiam & מקדש
x Arias Montanus in Ariel, alii obiter. item ſimpliciter ex ratione parili alitérque[x] Templum appellatum eſt. Atque nomina quidem *Domus Templi* aut *Templi Domini* ſimiliter tributa ſunt[y] locis
y 1 Samuel. 1. 7 & 9 &c. ubi, ante Salomonicum extructum, reſedit Arca Federis ut in Tabernaculo mobili. Etiam, ob Tabernaculi teſtimonii ſeu Federis (cujus in locum mobilem ſucceſſit Templum Salomonicum fixum) ſanctitatem, transfertur
z Exod. 30, 13. בשקל הקודש[z] *juxta ſiclum ἅγιον ſanctum* ſeu *ſanctuarii* (ut Judæi Hiſpanienſes, *en peſo de la ſantidad*. & Græci *κατὰ τὸ δίδραχμον τὸ ἅγιον*, uti & alii) in
a Levitic. 27, 25. Vulgata, *juxta menſuram Templi*, compluribus annis ante Templi fixi ſeu
b Numer. 3, 47. 15, 17. vulgò dicti conditum. Aliis in locis[a], *ſiclo Sanctuarii*, &[b] ad *menſuram Sanctuarii*, ibi ſubſtitutis. Similiter Sanctuarium illud primum expreſſim à ſancti-
c Exod. 25, 8. Levitic. 19, 30. & 26, 2. tate ſua aliquoties nuncupatur in ſermone Sacro[c] מקדש, id eſt planè τὸ ἱερὸν ut Templum, & Ἁγίασμα (ut Græcis) ob ſanctitatem. Igitur illud ועשו לי מקדש וגו[d]
d Exod. 25, 8. *& faciant mihi ſanctuarium ut habitem inter eos*, pariter de בית המקדש Tem-
e David. Kimchi in קדש. plo ipſo atque de Tabernaculo ſumitur[e]. Unde Philoni[f] Tabernaculum illud Φορητὸν Ἱερὸν *portabile Templum* nuncupatur. Atque hinc ſatis manife-
f De vita Moſis lib. 3. ſtum eſt; vocem illam *Sanctuarium* ſeu מקדש Tabernaculo, ob ſanctitatem, antè tributam, communicatam eſſe fixámque Templo condito quod Tabernaculo ſucceſſit. Nec tamen ita Templo, quod fatendum eſt, propria inde facta eſt, quin locis aliis (utpote in uſus ſingulares excellentioréſque aliquot deſtinatis) alitérque ex analogia ſeu tranſlatione aliqua, tribueretur. Inde ad illud Jeſaiæ[g] de Deo O. M. והיה למקדש *& erit in Sanctuarium*, David Kim-
g Cap. 8, 14. & vide Ezekiel. 11, 16. chius; הוא ארמון ומקום משגב שישגב אדם בו כמו כי מקדש מלך הוא *Ille erit* (ut) *Palatium & locus editior in quo homo exaltari ſolet*; *inſtar illius*[h], *quo-*
h Amos 7, 13. *niam Palatium Regis eſt*, quod apud Amos ita ſe habet, *In Bethel ne adjeceris prophetare* כי מקדש מלך הוא ובית ממלכה הוא *quoniam Sanctuarium Regis eſt*
i In Radic. קדש. (Kimchius ille[i] וכן ארמון *& ſic palatium* Regis שם לפי שהוא כמקדש שלא יכנסו אלא הידועים נקרא כן *quoniam erat ſicut Sanctuarium* ſeu *Templum, in quod nulli introeunt præter notiores, ſic vocatur*) *& Domus Regni*; ubi Judæi Hiſpanien-
k Ezekiel 28, 8. ſes *que Santuario de Rey el y caſa de Reyno el.* De Rege Tyri item dicitur[k] חללת מקדשיך *Prophanaſti Sanctuaria tua*, ubi R. Kimchius interpretatur ארמונך *palatium tuum*, ſic, quia Sanctuarii inſtar erat, nuncupatum; Græci ἐβεβή-
l Ieſai. 16, 12. λωσας τὰ ἱερά σου, Jarchius קדושתך ut Vulgata *ſanctificationem tuam.* Alibi[l] de Moab ובא אל מקדשו להתפלל *& ibit in Sanctuarium ſuum ut oret*; ubi vox eadem pro Templo quod Idolium eſt, ſumitur, unde Græci *εἰς τὰ χειροποίητα αὐτῆς*, quemadmodum & Arabs; Vulgata *ad ſancta ſua*, Chaldæus לבית טעותה

in

־ית מעותיו *in domum Idololatriæ ſuæ.* Ita ob ſanctitatem in voce denotatam, aliter alitérque per tranſlationem ea uſurpata eſt; unde etiam pro Hieroſolymis adeo ſanctis (quæ *Civitas Sancta*, *Civitas Domini* appellata, verè erat *Hierapolis*) ſubinde quidem adhibetur. Etiam ſive ex alluſione nimis petulante ſive ex ſono fallente, patribus aliquot priſcis [m], urbis nomen fuiſſe primum aſſeritur ἱερὸν Σολομῶνος *Sanctuarium* ſeu *Templum Salomonis* atque hoc degeneraſſe in Ἱερουσαλὴμ, & demum in Ἱεροσόλυμα migraſſe. Doctè non magis atque illud Lyſimachi [n] qui Judæos aliorum illic Templa & Sacra invadentes, ex ἱεροσυλίᾳ *ſacrilegio*, urbem primò ἱερόσυλα denominaſſe & poſtea, ut aboleretur è nomine criminis adeò atrocis memoria, in Ἱεροσόλυμα mutaſſe. Sed & Templum ipſum *Hierapolin* dicendum fuiſſe voluit Philo [o]. Neque mirum eſt, tam Palatium Regium, Idolium, urbem adeò inſignem & Sacram quam ipſum Templum, מקדש ita nuncupari (quà vox illa *ſacrum* & *Sanctitatem* innuit) cum itidem τὸ ἱερὸν quod *Templum* quà ſacrum eſt, & *Sacrum* quodcunque denotat, ad alia ſciamus veteribus uſitatiùs ita, velut per participationem, tranſlatum eſſe, ut quod eminentius in genere ſuo, Magnúmve eſſet τοῦ Ἱεροῦ *ſacri* voce inſigniretur. Inde Epilepſia ſeu comitialis morbus dictus eſt, ἡ νόσος ἱερὴ *Morbus ſacer* non aliter quidem ac Herculeus [p] nominatus eſt, id eſt ob admirandam ſui & ſævam acceſſionem Magnus ac Eminentiſſimus. Sic enim Medicorum principes [q], quibus omne Magnum Ἱερὸν ac *ſacrum* dici conſuevit. Ut nemo neſcit, in Oſſis ſacri nomine. Voluere quidem qui Hippocratem anteceſſêre aliqui [r], tum dictum morbum illum ſacrum, neſcio quid in ſe Divinum, præ aliis, habere, adeóque Expiationibus potiùs quam Medicamentis curandum, indéque Sacrum dictum, quod tam Hippocrates quàm Galenus refutat. Alii [s] à cerebro, quod & Sacrum eſt, affecto nominatum volunt. A Syderum effectu ſingulari, alii. Sed ſententia prior, quæ de magnitudine ac ſævitia ſingulari eſt, recipitur. Sicut morbo huic, Medicorum linguâ τὸ ἱερὸν, etiam & aliorum, parilem ob rationem, gravioribus cæteris, uti membris aliquot corporis humani aſſignatum eſt [t], ita pariter propter excellentiam ſingularem Medicamenta aliquot ejuſmodi ſortita ſunt nomen. Sic emplaſtrum illud ex dictamno quod Heras medicus vetuſtus celebríſque, velut ex Vulcani Memphitici Templo præſcriptum memorat [u], ἱερὰ ἔμπλαστρος non tam à Vulcano aut Templo quàm ob excellentiam denominatum. Sic Ἱερὸν καθαρτήριον, *medicamentum purgatorium ſacrum* [x]. Sic Hieræ quamplurimæ, ut Ruffi, Galeni, Antiochi, Archigenis, aliorum, ἱερὰ ἀντίδοτα etiam dicta [y]. Fecerunt Arabes ſibi vocem الايارج *Alhierach* pro *Hiera*, & pluraliter الايارجات. Atque Avicenna [z] dum ait الايارج هو اسم المسهل المصلح *Hiera eſt nomen ſolutivi rectificantis*, adjicit هذا تاويله *Hoc præſtantiſſimam ejus qualitatem indicat.* Et tunc Græcorum reſpiciens vocis uſum, وتفسيره inquit, الدوا الالهي واول مسهل من المعروفات ايارج روس *Expoſitio*

m Euſeb. Præparat. Evangelic. lib. 9. cap. 34.
n Apud Joſephum in Apionem lib. 1.
o De Vita Moſis lib. 3.
p Ariſtot. Probl. ſect. 30 quæſt. 1.
q Galen. ad lib. 6. Hippocratis de morbis Epidemicis cap. 7. Aretæus de cauſis & notis diuturnorum affectuum lib. 1. cap. 4. &c. Et videſis Iſ. Caſaubon. in Athenæum lib. 7. cap. 10.
r Apud Hippocratem lib. περὶ ἱερῆς νόσου.
ſ Apud Trallianum lib. 1. cap. 15.
t Athenæus lib. 7.
u Apud Galenum lib. 5. de Compoſit. Medicamentorum κατὰ γένη cap. 2.
x Aretæus lib. 1. de curatione acutorum cap. 4.
y Paulus Ægineta lib. 7. cap. 8.
z Canon. lib. 5. ſumm. 1. tract. 2.

autem ejus est habens in se divinitatem (interpres, *medicina Divina*) & *primum solutivum de cognitis fuit Hiera Ruffi* (Ephesii, qui sub Trajano floruit) apud Medicos notissima. Et dein : وكان في القديم انما يوقع اسم الايارج علي هذا ثم يسمي بها غيره وانما يقول المسهل دوا الهي لان عمل المسهل امر الهي مسلم من قوي طبيعته *Et antiquitus quidem attributum est huic nomen Hiera, quod & postmodum aliis datum. Et dicitur sanè solutivum habens in se divinum* (sacrum) *quia actio solutivi est res divina, salvum reddens ex potestate naturæ suæ.* Sic ille. Ex simili usu, aliis sacra indiderunt veteres medicinis, ob excellentiam singularem, nomina, unde صنعة دوا يسمي عطية الله *Confectio* (malè, ut simul alia, redditur[a] in Latinis, *Ars medicinæ*) *cui nomen est Donum Dei.* Accenseri hisce meritò potest Unguentum, de quo ait Avicenna[b], ليس سي مثله *non est aliquid ei simile*, adeóque nomine sacro donatum est. مرهم الرسل *Unguentum Apostolorum* nuncupatur in capituli, de eo, titulo. Et dein وهو نشليحا اي مرهم الحواريين وتعرف بمرهم الزهرة وبمرهم منديا & *est Apostolicon* (sic Gerardus Cremonensis) & *nominatur unguentum Veneris*, ubi nihil de منديا (quod nec me satis intelligere fateor) aut الحواريين. Sonat autem, *Et est Apostolicum, id est, Virorum dealbatorum* (quo nomine duodecim Christi Apostoli passim tam apud Christianos in Arabismo quam Mahumedanos denotari solent) *Et noscitur nomine Unguenti Veneris* seu *Splendoris*, & *Unguenti Mindia.* Paulò item post يقال انه اثنا عشر دوا الاثني عشر الحواريا *Et dicitur τῶν duodecem cum scilicet fuerint duodecem Apostoli.* Cremonensis, & *dicitur quod est Medicina XII. Apostolorum.* In editionibus aliquot versionis Cremonensis ab Alpago Bellunensi correctis, legitur[c], *Unguentum Apostolorum & Apostolicon & nominatur Unguentum Albavarin* (id est الحواريين expuncto *Veneris* quod τῷ الزهرة respondebat. Aliis autem tum anterioribus[d] tum recentioribus[e], & *nominatur unguentum* { *Veneris* } adjectâ in margine notâ *B. Albavarin*; illud scilicet ab Alpago illic substitutum esse ; quod ut Cremonensi ita & Avicennæ sic nimis dissonum. Existimatum est (juxta quod etiam satis innuunt Avicennæ jam allata verba de XII. Apostolis) inde nomen esse sortitum, quod ex Duodecem speciebus permisceatur ; quæ tamen dum Acetum eis semper admiscendum est & Oleum, in Quatuordecem crescunt. Cæterum & à specierum numero solum denominata sunt aliàs medicamenta, ut *Enneapharmacum Hori Mendesii*[f] *Emplastrum Manus* (quia quinque in eo species) *Pentatheton*, id genus alia. Sed interim

a *Idem lib.* 5. *summ.* 1. *tract.* 1.
b *Ibid. tract.* 11.
c *Venetiis* 1562.
d *Venetiis* 1564.
e *Ibi* 1608.
f *Ætius Tetra bibl.* 4. *serm.* 3. *cap.* 22, 23, 26 & 35.

rim perquam mirum est, non defuisse qui adeo temere heic pronuntiarint[g] ut non modò per interpretis vitium irrepsisse in Avicennam Apostolorum nomen, sed neque Avicennam *Apostolorum numerum eum resciviße unquam* scribant. Quasi verò summus ille Philosophus Theologúsque (ut ex aliis ejusdem scriptis scimus) Apostolorum eorúmve numeri ignarus esse potuisset! id est rei, in Mahumedanorum commentariis, non raró memoratæ. Etiam in Alcorano[h] non semel occurrit الحواريون (quod idem est cum *Alhavarin*) pro *Apostolis*, ubi reddit Retinensis *viri albis induti vestibus*, qui in commentariis ad Alcoranum obviis pro Duodecem expressim Apostolis sumuntur, *Albicantes*, ut Mahumedani volunt, sic dicti, sive ob Vestium candorem ac puritatem sive ob Vultus decorem. Jam verò Avicennam Alcorani (in quo etiam Jesu & Evangelii mentio, cum honore non exiguo, non infrequens) lectorem fuisse diligentiorem adeóque Theologum Mahumedanum insignem sciunt quotquot libros ejus Metaphysicæ, de Anima, Almahad, degustarunt, adeóque proculdubio *Deum coluisse* (quod itidem à Renodæo jam citato negatur) more, inquam, suo seu Mahumedano. Imò in Canone ejus Medicinæ perplura ita disertè occurrunt de الالله تعالي *supremo Deo*, pro rerum conditore actionúmque humanarum dispositore colendo, ab eo palam & sæpiùs agnito, ut forsan in Medicorum qualiumcunque commentariis tam frequens ejusdem recognitio nullibi reperiatur. Habetur quidem ad calcem libri primi Canonis in versione Cremonensis; *Deinceps autem laboremus ut de simplicibus medicinis librum componamus si Deus voluerit. Et ipse quidem nos juvabit: cui sint grates secundum sui innumerabiles misericordias.* Desunt quidem editioni Romanæ, uti & perpulchro & vetusto penes me libri hujus primi exemplari, Arabica hisce respondentia. Sed non defuisse ea in codice unde Cremonensis vertit, credendum. Nam in Arabicis, ut Avicennæ ipsius, non pauca habentur quæ neutiquam in Latinis, uti etiam in Latinis Cremonensis quæ non in Arabicis. Et frons Arabica libri cujuslibet ejus, ut ipsius autoris, illud solenne apud Mahumedanos pietatis cultúsque indicium exhibet[i] بسم الله الرحمن الرحيم *In nomine Dei misericordis, miserantis*, quod & capiti cuique Alcorani præfigitur. Sed in Latinis Avicennæ neutiquam comperitur. Inter cætera autem cultûs divini ac affectûs religiosi in eo testimonia, eminet quidem illud, ubi de admirando Dei in fœtûs formatione, nutritione, in lucem editione opere agens, وهنا inquit[l], من ستر الله وتعالي الله الملك الحق المبين وتبارك الله الحسن الخالقين *Sit ergo Deus exaltatus, qui est Rex verus, laudabilis, Benedictus, Benefactor creaturis.* Malè ibi Latinus codex & *melior omnium factorum.* Sunt id genus apud eum alia. Sed demùm, jam antè dicta non majore scientiâ aut minori temeritate ridiculâ, deputantur

g Joan. Renodæus Institut. Pharmaceuticarum lib. 5. sect. 1. cap 20. Antidotarium Messanense pag. 251.

h Azoar. 3. 5. &c. Arab. 5. & 13. Lat. &c.

i Canon. lib. 3. Fen. 2. tract. 1. in Arabicis pag. 570. & 571. & videsis cum ad calcem tum tractatus 2. libri 2. tum libri de Medicinis cordialibus tum Proœmii libri de Removendis nocumentis & vide Ed. adum Poccekium in Cat. Authorum.

Avicennæ quàm Epiſtolæ amoibææ inter eum & S. Auguſtinum, quod memoratum & ſatis ſuggillatum à Franciſco Calphurnio [k] Vindocinenſi. Cum nemo literis non nimium inaſſuetus neſciat, Auguſtinum ſub Centuriæ tertiæ finem & initia aliquot Quartæ tantùm floruiſſe, Avicennam verò natum anno Hegiræ 370 [l] qui Chriſti eſt 980, & in Hegiræ 428, obiiſſe ideóque circa annos ſexcentos Auguſtino fuiſſe recentiorem. Calculum de tempore Avicennæ aliter inire ſolent Medicorum Vitarum ſcriptores Chriſtiani [m], etiam & Natales ejus centum amplius annis poſt obitum ejus verum collocantes. Sed verò etiam nomen Unguenti illius Apoſtolorum & permixtio ejuſdem ex Avicenna recipitur in Pharmacopœis Medicorum, uti etiam *Electuarium* الاسقف *Eleſcoph*, quod Cremonenſi dicitur *Epiſcopi*, ſeu ſacri alicujus capitis. Pro eodem Joannis Meſve [n] interpres retinet *Eleſcoph*. Habetur item, ex ejuſmodi origine, *Emplaſtrum Apoſtolicon* apud Nicolaum [o] medicum inſignem qui Anglus erat cognomento **Hostersham**. Floruit ſub annum 1440 [p]. Idem habet *Potionem S. Pauli* velut ab Apoſtolo ipſo, ob excellentiam, compoſitam, uti & *Sal Sacerdotale quo utebantur Sacerdotes in diebus Heliæ prophetæ*. Accedat dum hiſce ita, animi atque Avicennæ cauſâ, obiter divertendo immoramur, illud de *Divini* & *Sacri* nominibus Terræ ſeu Luto in Latinis ejus Lemnio ſeu Sigillato tributis. Ampliter quidem de eo etiam Galenus [q] è cujus Arabicis, ſua plerunque hauſit compendioſiúſque, more ſuo, tradidit Avicenna. Verba Cremonenſis ſunt [r]. *Hoc autem dicitur Lutum Divinum. Et illud ideo, quoniam primus qui ipſum accepit fuit mulier Divina, in diebus ſcilicet præteritis, & ipſum quidem dicitur Magra Divina, quoniam ipſum verè eſt Magra, quam Divina, quæ nominabatur Bartamiſe, accipiebat & ad Civitatem deferebat &c.* Galenus differentiam Luti Lemnii faciens triplicem, poſtquàm de Dianæ Sigillo ſacro ei tunc imprimendo (in cujus vicem poſtmodum alia ſucceſſêre ſigilla) locutus eſt, *μία μὲν*, inquit, ἡ προειρημένη τῆς ἱερᾶς γῆς ἧς οὐδεὶς ἄλλος ἅπτεται πλὴν τῆς Ἱερείας, *Vna antedicta illa Terra ſacra, quam nemo alius præter Sacerdotem fœminam tangebat*, id eſt, Ἀρτέμιδος ἱερείαν *Dianæ Sacerdotem*. Sacram autem Galeno dictam volunt aliqui, quoniam de ea teſtatur Dioſcorides [s] quòd nonnulli [t] etiam εἰς τελετὰς *ſacrorum initiamentis* eam adhibuere. Certè ob Divæ ſigillum (quod Capram fuiſſe ait Dioſcorides; & Galeno dicitur σφραγὶς τῆς Ἀρτέμιδος ἱερά: *ſigillum Dianæ ſacrum*) Sacerdotiſque ejus tam ſingularem heic prærogativam, *Sacra* nomen ſortitam eſſe, etiam apud Galenum, videtur. Jam verò Avicennæ heic Arabica, unde jam dicta Cremonenſis Latina facta ſunt, videamus; in capite [u] ſcilicet de *Luto Sigillato*, ويقال لهذا الطين الطين الكاهني وذلك طين مختوم
انه لم يكن تاخذها الا امراة كاهنة اعني في سالف الايام ويقال
له المغرة الكهانية لانه بالحقيقة مغرة تاخذه الكاهنة المسماة
كانت بارطمس وتاتي بها المدينة quæ ſic vertenda, *Et dicitur hoc Lutum*

[k] *In Avicennæ vita, editioni primæ Canonis præfixa.*
[l] *Ben Chaſem apud Maronitas de Moribus Arabum, Edward. Pocockius in Catalog. Aut.*
[m] *Paſchalis Gallus, Joannes Neander, &c.*
[n] *Compendio Medicamentorum ſecretorum lib. 1. diſt. 3.*
[o] *In Antidotario.*
[p] *Balæus Cent. 8. Script. 8.*
[q] *De Simplicium Medicamentorum facultatibus lib. 9. cap. de differentiis nominata paſſim terræ.*
[r] *Canonis lib. 2 cap. 411.*
[s] *Claud. Salmaſ. Plinian. Exercit. pag. 1156.*
[t] *Lib. 5. cap. 887.*
[u] *Lib. 2. pagina 184.*

Lutum Lutum Sacerdotale, atque hoc ideo evenit, quia illud accepit nemo præter fœminam qua Sacerdos erat fœmina, antiquis nimirùm seculis. Et vocatur etiam μίλτος *(rubrica) Sacerdotalis, quoniam reverà Rubrica est. Accipiebat eam Sacerdos quæ cognominata ab Artemide* (seu forsan *Artemis* seu *Diana nominata*; impingente sic interprete Galeni Arabico ut Sacerdotem pro ipsa Dea perperam sumeret) *& afferebat illud in urbem &c.* id est in Hephæstiada Urbium Lemni tunc binarum nobiliorem. Atque ita, *Artemis* seu *Diana* exuitur Larvâ quam in nomine *Bartamise* à Cremonensi ignorante quid ارطامس esset, nec advertente usum ibi با inservientis, deprivato, tam diu in Avicenna ejus infelicitèr gessit. Quod verò ait neminem, præter Sacerdotem, accepisse, idem est quod Galenus habet de illo à nemine alio præter Sacerdotem illam tangendo. Licèt intereà apud Dioscoridem [x] de seculis Galeno vetustioribus legamus quod *οἱ ἐκεῖ ἄνθρωποι ἀναπλάσσοντες viri illic illud formantes* sigillum imprimebant. Apud Jurisconsultos item & Politicos, *Constitutiones Sacræ, Sacra Moneta, Sacræ largitiones, Sacer Comitatus, Sacrum Stabulum*, id genus alia, quà Principem spectant, tam in Christianismo quàm Paganismo, obvia sunt, ad dignitatem eminentissimam designandam. Sed verò ut Ebræis plerunque & perquam obitèr המקדש *Sanctuarium*, uti & בית המקדש & בית simplex, pro *Templo* per se usurpatur, ita Arabibus (quibus, ut aliis Orientalium, ipsa retinentur paulò, ut fit, deformata in hisce ut in reliquis Ebraica vocabula, Templum significantia) البيت المقدس *Domus Sanctuarii* seu *sanctificata*, nunc Templum ipsum solùm, nunc etiam urbem Hierosolymitanam totam significat. Etiam eodem in loco, ab aliis pro Templo, pro Urbe tota ab aliis, sumitur. Ubi in Alcorano [y] legitur, de divino Mahumedis transitu, من المسجد الحرام الي المسجد الاقصي (quod Retinensis vertit *à Templo Haram* (quo sæpè nomine vocatur illic Templum Meccanum, id est Templum Sacratissimum) *ad Templum longinquum*, ut Arrivabenius *al Tempio lontano*; vir doctissimus, in versione non edita, *usque ad Templum ultimum*; Ryerius, juxta interpretes Mahumedanos, *du Temple de la Meque au temple de Jerusalem*) Mahumed Ben Achmed, perpetuus Alcorani sed compendiosior paraphrastes, المسجد الحرام اي مكة الي مسجد الاقصي بيت المقدس لبعده منه *Templum* (*Meschita*, Locus Adorationis) *Haram, id est Mecca, ad Templum posterius* seu *Domum Sanctuarii quæ posterior fuerit*. Heic pro Templo usurpari ab eo videtur بيت المقدس; nisi fortè intelligi velis Christianorum illic Templum; quod non admittendum si recipiamus quæ habet Aladrisius Geographus [z] de Templo illic tam Christianorum quàm Judæorum seculi recentioris. Licet etiam capi possit, sicut totum pro parte, pro ipsa Urbe sancta ubi olim steterat Templum. Scilicet ex figmento illo, Abraham patriarcham fundasse Templum Meccanum, ait Mahumo-

[x] Lib. 5. cap. 887.

[y] Suratâ 17. Arabice, 27. Lat.

[z] Climat. 3. part. 5.

medes [a], illud fuiſſe per Orbem Terrarum اول *Primum*, adeóque Hieroſolymitanum, inde puto, poſterius, unde etiam المسجد ſimplex toties in Alcorano pro *Meſchita Meccana*. Jacobus Golius [b] illud مسجد الاقصي vertit item *Templum Hieroſolymitanum*. Certè apud Mahumedanos ſupponitur, Templum Salomonis ipſum, ſeu aliud loco ejus poſitum, ſeculis recentioribus, adeóque & poſt excidium ſub Veſpaſiano & Adriano, atque in Mahumedis ævo, ita ibi ſubinde extitiſſe, ut de eo (quemadmodum etiam Judæi [c] aliqui, veluti de ipſius Salomonis) loquantur; ídque nomine مسجد الاقصي Alcoranico illo, velut notiſſimo. Inde Aladriſius ille [d] qui quingentis ab hinc paulò minùs annis ſcripſit, de Moſlemannorum Hieroſolymitanæ regionis, adeóque Templi illius, acquiſitione loquutus, وكان inquit معظما في مدة ملك المسلمين وهو المسجد العظم المسمي بالاقصي عندهم *Et ſub regno Moſlemannorum admodum erat magnificens, atque eſt Miſchita* ſeu *Templum illud quod nominatur apud eos Poſterius* ſeu *Ultimum*; unde loco illi Alcorani lux. Maronitæ vertunt *Ulterius* ſeu *Remotum*, & *Alacſa* pro الاقصي nuncupant. De eo in hiſtoria Saracenica, Elmacini dicta, legitur [e] quòd Chalifa duodecimus ſeu Abdumelic Ben Merwan miſit الي بيت المقدس فزاد في المسجد الاقصي الي ان ادخل الصخرة في حرم المسجد واخذ الناس بالحج الي بيت المقدس *miſit Hieroſolyma, & auxit Templum Poſterius* (extructum illic velut Salomonis ſuccedaneum à Moſlemannis ipſis) *ita ut petram inferret in Templi adytum. Cœperúntque homines peregrinari Hieroſolyma.* Nam vetuerat peregrinationem Meccanam propter Abdalla Ben Zaber. Alter autem penes me in Alcoranum commentarius amplior illic; الي مسجد الاقصي بيت المقدس لانه لم يكن حينيد وراه مسجد *ad Templum Poſterius id eſt urbem Hieroſolymitanam* (ſeu locum ejus & reliquias) *quoniam tunc nullibi comparuit Templum ipſum.* Adeóque البيت المقدس pro urbe ſumitur, ideo quòd in ea Templum Hieroſolymitanum, ſeu ejuſdem locus, ad quem è Meccano tranſlatus fingitur Mahumedes. Gregorius etiam Abul Faraius [f] de Mahumede paulò poſt Hegiram, صرفت القبلة عن جهة البيت المقدس الي جهة الكعبة *Converſa eſt Kebla ab ea cœli parte quæ Templum Hieroſolymitanum ſpectat, ad eam quæ Caabæ imminet*; id eſt Hieroſolyma, quæ planè paulò pòſt [g] ita بيت المقدس vocantur, ut pro Tem-

[a] Surat. 3, 2. 22.
[b] Arab. Lexic. pag. 1142.
[c] Benjamin Tudelenſis in Itinerario pag. 41. ubi vide Conſtantinum L'Empereur pag. 171.
[d] Climat. 3. part. 5.
[e] Lib. 1. cap. 12.
[f] In Specimine Hiſtoriæ Arabum pag. 11. & vide ibi Edwardi Pocockii notas p. 175.
[g] Abul Faraius pag. 15.

Templo per se vox sumi nequeat. Ita sæpius apud Aldrisium [h] pro ipsa urbe, ut ex notissimo usu, adhibetur. In Alfragani item versione veteri, Joannis Hispalensis, vertitur [i] بيت المقدس per *Hierosolymorum regiones.* Illa autem quæ ex Ebræo facta est, habet [k] *Beit almacdis, hoc est Domus sanctificationis, sive Jerusalem.* Planè inter Urbes Climatis Tertii بيت المقدس positum, de Urbe, non Templo, ex origine Alfragani sumendum. Ismael item Abulfeda MS. in enumeratione sua Geographica [l] Provinciarum, Insularum, Urbium (non omnino Templorum) habet, inter urbes illius plagæ, بيت المقدس pro *Hierosolymis,* quibus tribuit, uti apud eum alii, Longitudinis Gradus 56, adjectis, pro autorum varietate, Minutis invicem discrepantibus, retento interim cunctis illic Graduum eodem numero. Ratio autem cur Decem heic Gradibus longitudinis sic distet Abulfeda à Ptolemæo [m] (qui Gradus, præter Minuta sua, Hierosolymitanæ longitudini sexaginta sex assignat) non aliâ nititur in calculo causâ, quàm quod, ut Ptolemæus ejúsque sequaces vulgúsque Geographorum Occidentale ab Insulis ipsis Fortunatis originem sumunt Longitudinum, ita ille & Arabum plerique ab occidentaliori Africæ continentis littore, ubi, eam in rem, Meridianum collocant. Gradibus Decem Insulis illis Orientaliorem. Tum Abulfeda ipse tum Arabum alii obvii id monent, uti & rectè Jacobus Christmannus [n], aliíque. Interdum autem Mathematici Orientales summi & Persæ & Tartari, terminum primum Longitudinis, ut Ptolemæus ejúsque sequaces, faciunt etiam ipsas Insulas fortunatas. Sic eximio illi Philosopho & Mathematico Nassir Eddino Persæ [o] بيت المقدس *Domus Sanctuarii,* pro ipsis Hierosolymis, collocatur gradu Longitudinis سح seu 68 cum semisse paulò ampliùs, qualis distantiæ planè rationem inivit ab Insulis, tametsi receptiorem à littore Africano gradibus auxerit binis. Ita Ulug Beig Tartarus Parthiæ & Indiæ Rex magníque Tamerlani nepos, ubi habet [p] بيت المقدس از فلسطين pro *Hierosolymis in Palæstina,* in Gradu Longitudinis سو ل 66, 30. Abulfeda autem loco in citato, وبيت المقدس بناه سليمون بن داوود وبقي حتي خربه نبكدنصر ثم بناه بعض ملوك الغرس وبقي حتي خربه طيطوس ملك الروم *Quantum ad urbem Hierosolymitanam; eam extruxit Salomon Filius Davidis. Ac superstes erat, usque dum devastavit eam Nebuchadnezar. Postmodum eam extruxere Persarum quidam Reges* (extruere scilicet, Ebræis è Captivitate reducibus, permittebant) *& superstes mansit usque dum excisa est à Tito Imperatore Romano &c.* Planè pro Urbe sumit, id quod sic etiam Templum denotat, sed non alitèr atque in Urbe Templum continetur. Eutychius étiam Patriarcha Alexandrinus, hisce, excepto Alcorano, cunctis multò antiquior, in Annalibus Hierosolyma, sub florentiore Judæorum

rum

- h Clim. 3. part. 5.
- i Different. 9.
- k Cap. 11.
- l Num. قسب seu 162, aliàs 164.
- m Geograph. 5. cap. 16.
- n Ad Alfraganum cap. 11.
- o In Tab. Geograph. à Ioanne Gravio editis Londini 1650.
- p Ibidem.

rum statu, اورشليم, ut Arabes alii, frequentiùs & مدينه اورسليم vocitant.
Sed postmodum بيت المقدس & مدينه بيت المقدس unde[q] مدبر بيت المقدس pro *præfecto Hierosolymorum* usurpat. Et dum sæpius in rebus quas narrat politicis ac militaribus eâdem utitur locutione, in Episcoporum itidem Hierosolymitanorum successione, quemque eorum appellat اسقف بيت المقدس pro *Episcopo Hierosolymitano*. Atque perpetuò post Excidium, præfici علي بيت المقدس *Hierosolymis*, de Episcopis aliisque adhibet. E Maccabaicorum autem Arabicis, à Græcis & Latinis haud parùm discrepantibus, non semel vertitur[r], مدينة بيت المقدس *civitas Domus Sanctuarii* seu *Sancta*, quod potiùs dicendum *urbs Hierosolymitana*. Item بيت المقدس *Domus sancta*; ubi planè juxta Arabum locutionem, *Hierosolyma* substituendum, quemadmodum etiam interpres ipse quandoque ibi[s] substituit. Pro Hierosolymis ipsis item cùm usurpatum habeamus, in libello securitatis Omar Ben Alchittabi, apud autorem historiæ Saracenicæ antè citatæ[t], مدينه ايليا *Urbem Æliam*, notissimum ab Hadriano nomen (etiam in Concilio Nicæno primo[u]) pro Hierosolymis adhibitum, nihilominùs بيت المقدس autori ipsi Urbem Hierosolymitanam indicat, ut & القدس *Sanctum* simpliciter[x] (quemadmodum item apud alios) licèt & hoc & بيت المقدس apud eundem, ut synonyma receptissima, eodem occurrant in capite[y]. Versio Arabica[z] Concilii Nicæni ibi habet اورسليم *Jerusalem*. Et dum παράδοσιν ἀρχαίαν *traditionem antiquam* in Græcis memoratam quâ obtinuisse, generatim dicitur, Episcopum Æliæ τιμᾶσθαι *honorari*, ut paraphrastes, pro more suo, explicat illic interpres, etiam & Patriarchæ & Exarchi (الاكسرخس) dignitatem ait ei competere, ob singularem sedis vetustatis Prærogativam, adjicitque, واكرم بهذا الاسم ايضا منجل شرف المواضع المقدسه التي هي تحت يديه وليعلم ذلك & *honoratur his nominibus etiam propter nobilitatem* seu *dignitatem loci Sanctitate* (præ aliis) *clari qui ei subest, atque ut inde tantundem agnoscatur*. Quasi in animo habuisset nomen بيت المقدس *Domus Sanctuarii* pro ipsa urbe, ut ostensum est, usurpari solitum. Etiam in *Gieuhari*, Lexico Arabico celeberrimo sic dicto (cujus autor الامام ابو نصر اسمعيل بن حماد الجوهري *Doctor* seu *antistes Abu Natzar Ismael, Ben Hamad, Algieuhari*, ut principium libri loquitur[a]) per *Hierosolyma* exponitur, uti & ad-

[q] Tom. 1. pag. 337 &c.
[r] Lib. 2. cap. 35, 36, 37, 38, 52 & 59.
[s] Cap. 39.
[t] Lib. 1. cap. 3. &c.
[u] Can. 7.
[x] Lib. 3. cap. 8.
[y] Ibi cap. 9.
[z] MS. in Bibliotheca Oxoniensi fol. 96, 1. & videsis Turriani Canon. Nican. 33. ex Arabico & dict. MS. fol. 106, 2. & Alfons. Pisanum lib. 3. Can. 10.
[a] MS. in Bibliotheca Arundelliana.

adnotavit vir ſummus, Jacobus Golius [b], & مقدسي per *Hieroſolymitanus.* Raphalengius item doctè & cautè بيت المقدس *ſæpè*, inquit, *pro Hieroſolymis*; ubi [c] item, Avicennam autorem (quonam è loco nondum me fateor obſervaſſe) affert, مقدسي ſignificare *Jeroſolymitanum.* Perquam obvia eſt ejuſmodi apud Arabas alios ſignificatio ejuſmodi, qualis itidem (ut non paucæ aliæ) apud Perſas, ut & antè notatur, recepta; unde in Euangelio Matthæi Perſico [d] aliquoties occurrit بيت المقدس pro *Hieroſolymis*; ubi vir doctiſſimus Abrahamus Whillocus in verſione inſerit, *Perſicè & Arabicè ad domum ſanctam, ſcilicet Hieroſolyma*; aliàs interim ſæpiùs in Perſico τῷ اورسليم retento. Ita in Hiſtoria Chriſti Perſicè ab Hieronymo Xaverio [e] conſcripta, ſæpiùs pro Hieroſolymis occurrit بيت المقدس uti Perſicum, ſeu civitate Perſica ex Arabico donatum. Certè dum Arabes adeóque Perſæ ita Urbem, planè ex ipſo in Urbe Templo, nominabant, haud aliud faciebant quam in compluribus aliis Ebræi ipſi vetuſtiſſimi, apud quos tantundem obtinuiſſe palam eſt. Quid enim aliud eſt apud illos, בית דגון בית בעל מעון בית פעור *Beth Dagon*, *Beth Baal Meon*, *Beth Peor*, ejuſmodi alia, maxime apud Joſuam [f] alibique, uti & בית־אל *Bethel*; pro urbibus ſic dictis toties uſurpata? quorum illa priora nomina, Deorum in urbibus ipſis cultorum Fana tantùm in ſe ſignificantia, uti &, ex origine, poſterius cultum Numinis veri, adeo eminebant, ut tantum propter Sacræ partis excellentiam, Urbes ipſas totas nominibus illis, ſermone vulgari, voluerint familiariſſimè intelligi; ipſis nihilominus nominibus, pro diverſo dicendi uſu, Fana etiam tantum ipſa, nec ampliùs pariter innuentibus. Nec inuſitatum erat priſcis à Numinum in urbibus cultu, cultûſque locis, ipſas urbes integras ut ab auguſtiore parte denominare. Inde Heliopolis, Heraclea, Dianium, Artemiſium, id genus reliqua; uti &, apud Chriſtianos, urbes ac oppida à Sanctis, qui eis præfuerint, dicta; quemadmodum à SS. Germano, Audomaro, Edmundo, Petro, Maildulpho, Andrea, ejuſmodi ſexcentis. Ipſam etiam urbem Hieroſolymitanam nomine בית, *οἶκος Domûs* (quaſi המקדש *Sanctuarii* ſubaudiretur) ut voce receptâ intellectúque facili, exiſtimant viri doctiſſimi indicari à D. N. Jeſu Chriſto in Sermone illo [g] ad Hieroſolymitas, ubi ait *Jeruſalem*, *Jeruſalem*, ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος, *Ecce relinquitur vobis Domus veſtra deſerta.* Hugo Grotius ibi, *Locus iſte in quo vos ô Hieroſolymitæ habitatis in ſolitudinem vertetur. Urbem enim malim intelligi quàm Templum ſolum &c.* Eandem in mentem Conſtantinus L'Empereur [h], de Excidio Urbis loquutus, *Tum demum*, inquit, *impleta omninò illa ſervatoris noſtri prophetia Matth.* 23, 38. *cum urbis primates alloquens concludit*, *relinquetur* (quod per tempus præſens ibi innuitur) *vobis Domus veſtra deſerta &c. Nam antecedentia, qui-*

b Lexic. Arab. col. 1865.

c Lexic. pag. 338, 2.

d Cap. 2, 1, & 3.

e Pag. 16. 107, 116, 141, 320, 372 &c.

f Cap. 7. cap. 13 &c.

g Matth. 23, 37 & 38.

h Notis ad Benjamini Itinerarium pag. 171.

bus urbis Præfectos & Ecclesiasticos alloquitur, Domum hic totam Urbis structuram significare edocent. Ita בית *Domus* pro Urbe ipsâ, adeóque בית המקדש pro urbe illa in qua sola Sanctuarium, pro vario locutionis genere etiam ex natura sui rectè satis sumi potuit; licet apud Ebræos ipsos rarius, si unquam, pro Urbe occurrat uti in sequentibus fusius statim ostenditur. Quod verò attinet ad allatum in me à Reprehensore meo ex Magno Buxtorfio testimonium, velut perpetuo Rabbinicum; Verba quidem ejus sunt[i], *Apud Rabbinos quando* מקדש *&* מדינה *sibi opponuntur, tunc per* מקדש *intelligitur Sanctuarium Hierosolymitanum cum tota urbe sive* ירושלים כולה *& per* מדינה *intelliguntur* שאר העיירות שבכל ארץ ישראל *reliquæ urbes quæ sunt in tota terra Israelis.* Et statim subjicit ad tantundem adstruendum, *Maimon in Taanis cap. 4. in initio; Die feriato Novi anni, qui incidit in Sabbatum, in Sanctuario clangebant buccinâ, sed non in Provincia, id est extra urbem Hierosolymorum.* Neque aliud illic affertur ad laxiorem illam vocis significationem firmandam. Palàm est apud virum summum, dum, ut ex Maimonide hoc affertur, ejusdem expositionem in caput quartum Tituli ꝑ *Misnaioth Taanis*, seu *de Jejuniis*, nescio unde (sed leviculi ejusmodi errores, in omnium scriptis sunt non infrequentes) se ingessisse pro eo quod esse proculdubio debuerat in *Rosh hashena cap.* 4. seu Titulum *de Initio Anni* qui proxime illum *de Jejuniis* antecedit. Neque enim res illa ad titulum *de Jejuniis* attinet, nec in commentariis Maimonidis ad eum reperitur allata. In capitis autem illius tituli alterius quarti initio legitur; יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעים אבל לא במדינה *Die feriato Novi anni qui inciderit in Sabbatum, in Sanctuario clangebant buccinâ* (juxta Legem ea de re Sacram[k]) *sed non in Urbe*, seu, ut vox etiam significat, *Provincia*, quasi diceres, *extra Sanctuarium.* An מקדש *Sanctuarium* heic denotet ipsum Templum solummodò, an itidem Hierosolyma, adeóque מדינה *reliquas urbes & provincias*, quæritur. Maimonides illic, כבר ביארנו פעמים כי מקדש תקרא ירושלים כולה ומדינה שאר העיירות שבכל ארץ ישראל *Dudum ostendimus aliquoties Sanctuarium vocari etiam Hierosolyma tota, & Provinciam reliquas urbes terræ Israeliticæ.* Adcóque hoc loco tam ipsa Hierosolyma quàm Templum eo nomine contineri velle Maimonides planè videtur; uti etiam alibi non semel dum Talmudica explicat de Buccinarum ac Tubarum usu in Jejuniis, in Anni initio ac Jubilæis, Palmarum festi celebratione, Decimæ secundæ comestione, Siclorum exactione annuâ. Nec sequacibus[l] caret. Et expressim ubi occurrunt in Misna[m] Nomina Hierosolymorum & מדינה ut invicem distincta (quantum ad fructuum comedendorum & pecuniæ sive heic sive illic usum) Maimonides[n], ארץ ישראל מלבד מירושלם מדינה נקרא כל מדינה ומדינה מבדינות *Medina* seu *Provincia vocatur qualibet Provincia ex Provinciis* (urbibúsve) *per Terram Israeliticam exceptis Hierosolymis.* Scilicet ibi, alibique pro subjecti discrimine sic vocari vult. Et quidem cùm Medina sic opponitur Hierosolymis, facile fit ut illiusmodi sit ejus significatio. At verò Glossa Talmudica utraque cum titulo illo *Rosh hashena* edita (ubi *Sanctuarium* sic Medinæ opponitur) אבל לא במדינה, interpretatur per

[i] Lexic. Talmudic. col. 516.

[k] Levit. 23, 24. Numer. 29, 1.

[l] Mikotzi Præcept. Affirmat. 12 &c.

[m] Tit. Maiaser Sheni cap. 3. §. 4.

[n] In Pitush ibidem.

[o] Babylon. tit. Rosh hashena cap. 4. fol. 29. 2.

per לא בירושלם ולא בגבולים *Nec Hierosolymis* (id est in urbe extra Templum) *nec in provinciis* vicinis terræ Sanctæ reliquis. Idem disertè amplectitur ibi R. Obadias Bartenorius. אבל inquit, לא במדינה לא בירושלם ולא בגבולין ורמבם מפרש שירושלים כולה קרויה מקדש ושאר ארץ ישראל קרויה מדינה *Verba illa, non in Provincia, significant, nec Hierosolymis nec in reliquis Terræ sanctæ Provinciis. Sed R. Moses Ben Maimon ita interpretatur ut Hierosolyma* (illic) *tota vocata fuerint Sanctuarium* (seu nomine eo quo Templum appellari solet) *& quod reliquum est Terræ sanctæ, Medina* seu *Provincia.* Alii item consoni Maimonidis sententiam heic ut controverti solitam animadvertunt. Recitat quidem, velut à Maimonide maximè ortam, Rabbi Jom Tob Bar Abraham in *Magid Misna* illic (si is ejusdem autor fuerit, & non Don Vidalus de Tolosa cui ab Abrahã Zacuthio[p] tribui videtur) uti etiam in *Migdol Oz*, & ויש, inquit, כזה שטה אחרת ומדינה כולל אפילו ירושלים עצמה *Etiam obtinet hac de re alia sententia; Medinam nempe continere pariter Hierosolyma ipsa.* Sequitur autem statim in Misna illa, משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין וגו׳ *Postquam Domus Sanctuarii excisa est, constituit Rabban Jochanan Ben Zocai* (Princeps Synedrii Magni) *ut clangerent quolibet in loco*[q] (per Terram sanctam, in anni initio ejusmodi) *modò in eo esset Domus Judicii &c.* id est planè Synedrium Magnum[r], ad quod Sanctificatio initii Mensium adeóque initii Anni attinebat. Et de migrationibus, post Excidium Templi, satis diximus libro Secundo. Atque ejusmodi verba, de constitutionibus ejus parilibus, adjiciuntur in *Misnaioth* de Clangoris sive Tubæ sive Buccinæ usu in Jejuniis, festo palmarum, Jubilæis. Ubi semper במקדש usurpatur pro in *Sanctuario* (seu stante Templo) & המקדש pro *Domo Sanctuarii.* Quæ sanè in idem recidere videntur. Sed de amplitudine etiam nominis המקדש pro eo quod est plusquam *Sanctuarium* ipsum seu *Templum*, videsis Constantinum L'Empereur in Commentariis ad titulum Talmudicum *Middoth*[s]. Utut autem se res habuerit, circa singularia illa de quibus sic asserit sententiam suam Maimonides, contradictoribus satis interim impugnatus, certo certius est tam ex Disciplina ab ipso de Vestibus Sacris tradita, quàm ex aliis statim animadvertendis, מדינה פי׳, quà Vestium illarum à Sacerdotibus gerendarum jus respicit, utcunque τῷ מקדש oppositum, tota Hierosolyma sine Templo reliquámque Terram sanctam, comprehendere, uti & מקדש פי׳ ipsum Templum solùm ejúsque sanctiora interioráque loca. Hisce de nominis vario usu præmissis, accedat jam dictis de illicito extra ipsum Templum vestium Sacerdotalium usu, ex *Thosiphtha* ad titulum *Joma*[t], illud בגדים היוצא בהן למדינה אסור וכן משמיע בפרק האיש מקדש ואפילו בעזרה אסור לכתחילה ללובשן שלא לצורך עבודה *Vestibus* (sacris) *induto exire in Urbem nefas. Atque ita se habet disciplina in Capite*[u] (*Vir qui desponsaverit*) *etiam in ipso Atrio vestiri eis omnino nefas, extra necessitatem Ministerii* seu *non in ordine ad illud.* Tantundem in citati capitis Gemara, ubi glossa utraque expressim, ad illud Gemaræ de indumentis sacris locutæ, לא ניתנה הורה למלאכי השרת *non data est lex Angelis ministerii* (quod videtur maximè

[p] *In* Juchasin *fol.* 153, 2.

[q] *Videsis Maimonid. halach.* Shophet *cap.* 2. §. 8 *&* 9.

[r] *Gloss. ad tit.* Rosh hashena *cap.* 4. *fol.* 29, 2.

[s] *Cap.* 1. *sect.* 1. *pag.* 3.

[t] *Cap.* 7. *fol.* 69, 1.

[u] Misna *tit.* Kidoschim *cap.* 2. *fol.* 24, 1.

n 2

ximè dictum de Cingulo heterogeneo, quo Sacerdotes cincti erant, licet lex in contrarium cunctis generalis præstitueretur) לא נתנה תורה למלאכי השרת שהיו הכהנים זריזים כמלאכים להפשיטן בגמר העבודה ולא ישהום עליהם אחר העבודה כהרף עין *Non data est lex Angelis Ministerii. Quoniam fuere Sacerdotes cincti ut Angeli; ita ut exuere deberent vestes sacras simulac perfecissent ministerium, nec eas super se retinere, ne quidem oculi ictûs tempore*, seu *momento aliquo.* Sensus est, ut reliquorum suprà allatorum, Cingulum saltem exuendum, causâ jam dictâ, simulac (verbi gratia) ministerium matutinum perficeretur; neque verò illud neque indumenta reliqua induenda, ne quidem in Templo, præterquam in ministerii apparatum, qui, citra Cingulum utpote tantum in ministerii hora adhibendum, ut continuus retineri potuit toto ministerii die. Hic ipse est Gemararum, Glossarum, Maimonidis ejúsque sequacium heic sensus. Hisce consonum est illud Misnæ[x] de Sacerdotibus in conclavibus suis *humi* dormientibus, id est peracto ministerio, in excubiis, somnum utcunque captantibus; templi interim custodiam curantibus[y]; לא היו ישנים בבגדי קדש אלא היו פושטין ומניחין אותן תחת ראשיהם ומתכסין בכסות עצמן *Non dormiebant in Vestibus Sacris, sed exuebant illas* (Gemara, ומקפלין *& complicabant*) *ponebántque subter capita sua, vestibus suis* (plebeiis) *tunc induendis.* Ne quidem in Templo post ministerium diei absolutum, eas indutas retinere sic licuit; nedum in Urbe uti. Eandem in mentem Maimonides[z], לא היו הכהנים השומרים ישנים בבגדי כהונה אלא מקפלין אותן ומניחין אותן כנגד ראשיהן ולובשין בגדי עצמן וישנים על הארץ *Sacerdotibus excubantibus non erat dormiendum in vestibus Sacerdotalibus. Sed complicatas eas juxta capita ponebant, vestésque suas* (vulgares) *induebant, & humi dormiebant.* Peracto enim ministerio, nec alio, ut ejusdem diei, expectato, tam Vestes reliquæ Sacræ, quàm Balteus, exuendæ erant. Tantundem planè in ratione data, cur Præfectus Ægrotorum (ממונה על החולים vocant) inter Præfecturas viginti quinque Templi constitueretur. Nimirùm[a], הכהנים כפני שהם עומדין על הרצפה תמיד ואוכלין בשר הרבה ואין עליהן בגדים בשעת העבורה אלא חלוק אחד הם חולים במעיהן לפיכך מעמידין ממונה אחד שיהיה מבקר אותן ומרפא כל תחלואיהן ועוסק בהן תמיד הוא ואנשי שתחת ידו *Sacerdotes, quoniam in pavimento jugitèr stabant, & carnibus pluribus vescebantur nec in hora Ministerii vestem quæ corpus scilicet, ut tunica, tegeret aliam præter unicam, eámque simpliciorem, ægrotari solebant in visceribus*, seu *dolore colico; unde constituebatur Præfectus unicus cujus officium erat eos scrutari mederique eorum morbis quibuscunque. Atque hanc in rem assiduus erat ipse cum aliis qui ei suberant.* Collegium planè Medicorum Sacrum erant. Hinc etiam satis eliciendum est Sacerdotes sacris vestibus indutos è Templo neutiquam exivisse quod semper, ut antè dicta, intelligendum ex Jure Ordinario. Nam si ob salutem publicam exeundum eis simul necessariò esset; etiam vestibus indutis sacris prodibant, uti & in loco heic controverso è Talmudicis & Josepho adnotabamus. De Simone scilicet Justo seu Jaddo Pontifice Maximo qui, uti & Sacerdotes gregarii universi, in Alexandri Magni occursum sic exibant.

x *Tit.* Thamid *cap.* 1. *fol.* 25, 2. & *Gemara fol.* 27, 1.

y *Consulas Maimonidem tit.* Bith habechira *cap.* 8. & *Petrum Cunæum de Rep. Hebræorum lib.* 2. *cap.* 14.

z *Tit.* Bith habechira *cap.* 8. §. 6.

a *Maimon. d. hal.* Celi hammikdash *cap.* 7. § 11. & *ad Misn. tit.* Siklim *cap.* 5. §. 1.

bant. Mikotzius [b] Sacerdotium ait adeò ex vestium sanctitate pependisse, ut eis non indutis quasi Sacerdotium deesset. Verba sunt, והיתה להם כהונה לחקת עולם בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והרי הם כזרים *Perpetuum erat eis ex instituto Sacerdotium. Sed ita ut, quamdiu vestibus sacris erant induti, Sacerdotium eis esset, si illis induti neutiquam essent, nec Sacerdotium eis erat. Sed instar extraneorum seu* laicorum *habebantur.* Id est, officium Sacerdotis non magis præstabant sine vestibus illis, quàm extraneus quisquam eorum officio sacro se temerè immiscens. Nimirùm העבודה פסולה *ministerium ipsum*, in Sacrificiis, pro *irrito nullóque* sic habebatur. Idem antè Maimonides [c] והיתה להם כהונה בזמן שבגדיהן עליהן כהונתן עליהן אין בגדיהן עליהן אין כהונתן עליהן אלא הרי הם כזרים ונאמר והזר הקרב יומת *Et erit illis Sacerdotium* (verba sacra [d]; quæ ita intelligunt, ut ex vestibus è præcepto divino illic induendis, Sacerdotium ipsum pependisse velint) *Tempore scilicet quo* seu *quam diù vestes suæ fuerint super illos, etiam Sacerdotium super illos. Si verò neutiquam essent super illos, nec erat super illos Sacerdotium. Imò erant velut extranei. Et dicitur* [e], *Et extraneus qui accesserit morietur*, scilicet בידי שמים pœnâ cœlitùs immissâ, cui subdunt & Pontificem Maximum & Sacerdotem quemlibet gregarium, sive non omnibus simul in ipso ministerii actu indutum, aut pluribus quàm in præscripto habentur. Adeo nec Tunicis binis, nec binis Femoralibus aut Cingulis uti licuit. Mikotzius autem jam ex eo adductis subjungit, הניא ביומא בפרק בא לו בגדי כהונה היוצא בהן למדינה אסור אלא לצורך גדול כגון שמעון הצדיק כשיצא לקראת אלכסנדרוס מוקדון ובמקדש מותר בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה *In titulo Talmudico Joma, capite Ibat, antè citato, traditur, vestibus Sacerdotalibus induto nefas fuisse prodire in Urbem* (seu locum extra Templum aliquem) *nisi magna eveniret necessitas* (ob qualem sæpius Jus temperabatur Ordinarium) *ut cum Simeon Justus occurrebat Alexandro Macedoni. Sed intra Sanctuarium* seu *Templum fas fuit eis indui non solùm ministerii hora, sed & extra eam*; adjectâ ratione illâ sæpius in Talmudicis repetitâ, שבגדי כהונה נתנו ליהנות בהם *quoniam vestes Sacerdotales dabantur ut ex eis communis aliquis usus ritè satis fieri posset*; intra templi septa, scilicet, excepto semper, ut antè ostenditur, cingulo. Neque aliud omninò innuit illud Levi Barcinonensis [f] ab Censore meo allatum, quod planè ex Maimonidis superiùs citatis sumsit ille Levi, qui commentarium suum in legem, velut Catechismum utilissimum, nomine *Sepher hachinuch*, ex eo aliísque aliquot conscripsit. Usûs autem seu Juris Extraordinarii de gestanda Sacerdoti veste aliqua Sacra, aut quæ ejus esset instar, extra ministerii tempus, habetur fortè etiam in illo Josephi de stolis Sacerdotalibus Sacerdotibus mille ab Herode [g] coëmtis Templum suum magnificum extructuro; qui scilicèt inter operas inservirent. *Decem millia*, inquit, *peritissimos selegit*, καὶ ἱερεῦσι τὸν ἀριθμὸν χιλίοις ἱερατικὰς ὠνησάμενος στολάς, καὶ τοὺς μὲν διδάξας οἰκοδόμους, ἑτέρους δὲ τέκτονας ἥπτετο τῆς κατασκευῆς, quod vertit Ruffinus, *& mille numero Sacerdotes, quibus stolas secundum eorum honorem ha-*

[b] *Præcept. affirmat.* 173. *fol.* 212. *col.* 3.

[c] *Halach.* Celi hammikdash *cap.* 10. §. 4.

[d] *Exod.* 29, 9.

[e] *Num* 3, 13. & 38.

[f] *Ad parasc.* תצוה *præcept.* 99. *fol.* 42. *seu ad Exodi* 28.

[g] *Joseph lib.* 15, *cap.* 14.

bitúmque paravit. Sed & quosdam cæmentarios, alios autem fabros lignarios eruditos ad templi fabricam hortabatur; Gelenius, *& insuper mille Sacerdotes stolis Sacerdotalibus suo sumtu vestitos, partim cæmentariæ, partim lignariæ fabricæ non imperitos, hósque omnes adhibuit operi.* Genebrardus, *& avec ce mille Sacrificateurs vestus à ses despens d'accoustremens Sacerdotaux, les uns experts en massonnerie, les autres en charpenterie, & les employa tous à cest œuvre.* Curnam heic stolarum Sacerdotalium mentio fiat, nondum video, nisi etiam Sacerdotes, operi inter cæteros, etiam inter aptandas extra Templum structuras, adhibiti stolas illas, ad dignitatis excellentiam denotandam, gestarent. Etiam in Templo, ex usu extraordinario, evenit, si historiæ Judithæ [h] fides, ut Sacco præcincti & Cinere inspersi sacra ad altare ministeria præstarent & Pontifex Maximus & reliqui Sacerdotes, in summo nimirùm Salutis publicæ & Sacrorum discrimine positi; cum interim ex Jure Ordinario receptissimóque, nec amictum, præter sacrum, aliquem alium inter sic ministrandum gestare, nec pulvisculum idve genus rem aliam aliquam ullibi in corpore tunc permittere ut non ablutum, nedum cineribus inspergi licuerit. Sed ad jus Ordinarium, hujusmodi exempla non attinent. Et fortè quantum stolis tot Sacerdotes vestiret, idque in ministeriis suis sacris, ærario Publici sacro obtulit (quod satis respondet illi τῷ coemit) Herodes. Ex superius antè allatis ritè puto intelligenda sunt verba Josephi [i] illa, de Sacerdotum in Templo conventu solenni; τῷ ἢ ἀπὸ γένυς ἱερέων ὅσοι διὰ πήρωσιν οὐκ ἐλειτούργυν παρῆσάν τε ἅμα τοῖς ὁλοκλήροις ἐνδοτέρω τοῦ γεισίου. καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ γένυς ἐλάμβανον μερίδας· τῇ γε μὴν ἐσθῆσιν ἰδιωτικαῖς ἐχρῶντο. τὴν γὰρ ἱερὰν ὁ λειτυργῶν ἠμφιέννυτο μόνος. Ita interpungo, & verto, *Generis Sacerdotalis quotquot per defectum aliquem ministerio arcerentur sacro, simul cum eis qui omninò integri essent intra limitem* (septum quo populus arcebatur à Sacerdotibus) *aderant*, seu *adesse solebant. Etiam partes generis* Sacerdotalis; qui illic manerent) *simul omnes capiebant. Atque vestibus utebantur* (simul omnes illi) *plebeiis. Nam Sacerdotali solus qui administrabat induebatur*, quod Censor noster non de Sacerdote actu ministerii occupato, sed pro eo qui munere sacro ob defectum aliquem non arceretur. Fateor me satis capere nequire sensum illic illum. Λειτυργῦντες (Josepho etiam alibi adhiberi solitum) non modò qui actûs sacri momento operabantur, denotat, sed paritèr qui assidui per diem totum in Templo, statis horis, redeuntes ministerii sui vices expectabant. Ruffinus ibi, *vestibus tantùm utebantur plebeiis* per se vertit, quasi ad omnes non ministrantes attineret. Genebrardus, velut de omnibus itidem simul sic ritè congregatis, *Ils avoient autant de portion que les autres de la race Levitique. Seulement ils estoient habiles come les laiz pour la difference: dautant que nul n'estoit vestu de robbe Sacerdotale sinon ceux qui faisoient le service divin.* Atque ejusmodi fuisse Josephi mentem, firmat alibi ipse ubi de induendarum vestium singularum ritu agens, ὅταν δ', inquit [k], προσίῃ ταῖς ἱερυργίαις ὁ ἱερεὺς ἡγνευκὼς ἣν ὁ νόμος ἁγνείαν προσαγορεύει, πρῶτον μὲν περιτίθεται τὸ μαναχάσῃ, *Sacerdos quando ad sacra ministeria acce-*

[h] Cap. 4, 14. De historia illa vide, præ aliis, Hug. Grotium in præfat. ad eam.

[i] Halosews lib. 5. seu 6. cap. 15. græc.

[k] Archæolog. lib. 3. cap. 8

accedit (nec aliàs) *atque purus factus est juxta præscriptam in lege puritatem, primò induendus erat Manachase*, quæ vox ibi planè corrupta est ex מכנסים pro *femoralibus* quæ primò etiam juxta doctrinam Talmudicam [l] induebantur. Nonne heic Josephus apertè innuit in Templo, & cum operaturus erat Sacerdos, nec alibi, eum fuisse vestiendum? Certè sensu jam dicto etiam capit Josephum expressiùs Josephus Scaliger, ubi [m] hac de re pluribus in Hegesippum agit. Malè à me adductum ait censor meus, locum illum in rem quam asserueram. Sed tandem de Lapsibus meis circa vestes Sacerdotales & Censura illa, judicet Lector neutiquam impar atque hisce instructus.

l *Maimonides tit. halach.* C. li hamnikd sh *cap.* 10. §. 1.

m *Animadvers. in Euseb. num.* 2077. *pag.* 276.

IV. Disciplinæ jam dictæ de vestium Sacerdotalium usu, intra Templum, juxta antè ostensa, solo, neque aliter atque aut in ipso ministerii actu aut in ejusdem assiduam expectationem, apprime consonum est, quod alibi habet Maimonides [n] ex Misna & Gemara Babylonia [o]. Sacerdotum ministeriis in Templo multiplicibus à se primò traditis subjungit, כל העבודות האלו שעושין בכל יום בפיים הן עשין אותן *ministeria universa jam dicta quotidiana, ex sortitione peragi solebant.* Scilicet, juxta Ephemeriarum vices, quolibet summo mane, conveniebant in *Liskat hagazith* (loco, ad Templum, Synedrii Magni; ante ejusdem sessionis horam) ומלובשין הן בבגדי כהונה *& induebant ibi vestes sacras* Sacerdotes illi omnes qui Ephemeriæ præsentis essent. Jam verò ne ministeria sacra turbarentur, si suum cujusque officium quisque non satis dignosceret, collocabantur illic in gyro universi illi, quos facilè sic intuens הממונה על הפייסות *Præfectus Sortium* (munus in templo celeberrimum & hanc in rem constitutum [p]) pro arbitratu suo, unum eorum aliquem seligebat cujus Pileum exuens statim induebat. Quod in signum dabatur ut in sortiendo is velut terminus à quo reliquis fieret. Dein consentiebant in numerum aliquem tum Ministeriis diurnis integris tum sortitioni idoneum, velut sexaginta, octoginta, centum, mille, plures, paucioresve, Sortes iniebantur Quatuor. Prima de altari cineribus aliterque purgando eoque apparando, igneque struendo, Secunda de Immolationibus, aliisque Sacrificiorum solennibus plerisque, Tertia de Suffimentis, Quarta de levandis membris Sacrificii in altare. Tunc dicebat eis Præfectus הצביעו *Digitos extendite.* Tunc, per gyrum, extendebat quisque Digitum sive Unum sive Duos sive etiam, ut vult ille, tres (sed pollicis extensio heic nihili habita; aliis [q] etiam digiti Tertii extensi rationem in numero habendam negantibus) & dum δακτυλοδειξία ejusmodi fiebat, præfectus מתחיל למנות כן האיש הדוע שהסיר מצנפתו תחלה *incipiebat numerare ab eo cujus pileum primò sic exuerat.* Numeratis inde Digitis extensis usque dum compleretur numerus in quem consenserant, is qui numerum illum, Digitorum gestu, compleverat, Primus erat, ex Sorte, in ministerium futurum. Simili modo Sortitiones aliæ, quæ fuere, in diei ministeria reliquæ; novâ semper δακτυλοδειξία & numerandi simili ratione adhibitâ. Et ubi unicus sufficiebat, ut pro libitu, in sorte Prima, Tertia, & Quarta, is in cujus Digitis complebatur numerus,

n *Tit.* Thamidin Wemo'phin *cap.* 4. §. 1.

o *Tit.* Joma *cap.* 2. *fol.* 24, 2. & *Maimon. tit.* C. li hammikdash *cap.* 7. §. 8.

p *Maimonid. tit.* Celi hammikdash. *cap.* 7. §. 8.

q *Gemar. Hierosolymit. ad tit.* Joma *cap.* 2. *fol.* 39. *cap.* 4.

merus, ministerium diei obibat. In Secunda autem sorte (quæ de Immolationibus aliisque Sacrificiorum solennibus plerisque erat, adeóque actus complures generísque diversi in ea præstandi fuere) ministeria continebantur Tredecim quæ sic distribuebantur, ut Primus ille in cujus digitis sic complebatur numerus, Primum, scilicet Immolationem, obiret; Secundus seu ei proximus, Sanguinem reciperet spargerétque, atque officia reliqua Tertius, Quartus, cæterique in ordine illo usque ad Tredecim præstarent. Atque hoc aiunt introductum esse per ordinationem [r] בית דין *Synedrii Magni*, quoniam compertum erat, quòd, cum ministri diurni ita certò non distinguebantur, alter alterum nimiùm turbaret, cunctíque, ex ministerii affectu, non sine periculo quotidiano, altari adessent. In editione Hierosolymitani Talmudis Veneta, male ibi legitur בין דין pro בית דין ut rectè, ac juxta editiónes alias, Cracoviana. Sortibus ita ritè peractis, יוצאין לעבודה אנשים שעובדין בו ושאר הכהנים מוכרין אותן לחזנין ומפשיטין אותן את בגדי הקדש לא היו מניחין עליהן אלא המכנסים בלבד עד שלובשין בגדי חול וחוזרין ופושטין את המכנסים של קודש ומחזירים החזנים את הכלים לחלונות *prodibant inde* (sacris induti vestibus) *ad munera obeunda sic sorte designati. Cæteri autem Sacerdotes se dedebant Æditui qui exuerent eos vestibus sacris. Ii verò non relinquebant super eos earum aliquam præter femoralia tantùm, idque usque dum vestes profanas* seu *plebeias induti essent. Tum etiam femoralia sacra eis exuebant & vestes cunctas Arcis suis restituebant.* Heic apertissimè, omnes Ephemeriæ Sacerdotes in Conclavi Saxeo, quod Templi pars erat, sacris induebantur vestibus cunctis (puto, excepto Cingulo) ubi Sortes illas in ministerium futurum simul omnes obibant, adeóque steterunt illic, velut in Ordine ad Altare. Simulac autem Sortes peragerentur, ita ut jam sacris ministeriis admissi tunc alii, alii per Sortes exclusi, hisce statim exuendæ erant vestes Sacræ, & Profanæ seu Plebeiæ cuilibet induendæ, idque ex procuratione assidua Æditorum qui huic rei præessent. Unde etiam lavabant se semper Sacerdotes in Templo antequam sacris induebantur [s].

[r] Misna tit. Joma cap. 2.

[s] Maimonid. tit. Thamidin Wemosphin cap. 6. §. 1.

V. Numerandi antè dicta ratio, qua non Personæ ipsæ sed Digitorum Extensiones numerabantur, adhibita est ex eo quod receptum erat, Israelitas, veluti Capite Censos aut per se, numerari fas non fuisse. Unde heic ex Digitorum Extensionibus conflabatur Numerus quo Personarum etiam dignoscebatur quidem Numerus, sed ut ex Re Alia quàm ipsorum Personis. Maimonides [t], ולמה מונין המנוין שהסכימו עליו על האצבעות שהוציאו ולא היה מונה על האנשים עצמן לפי שאסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר שנאמר ויפקדם בטלאים *Et undenam fit, ut numerarent numerum in quem consenserant per digitos sic extensos & non per homines ipsos?* (dicendo, Unus, Duo, Tres, unde sors exiret) *Quoniam illicitum erat numerare Israelitas aliter atque per rem* (à personis) *aliam, juxta quod dicitur* [u] (de Saule) *& numeravit eos per Agnos, ducentos pedites &c.* Ubi Salomon Jarchi, אמר לכל אחד ואחד שיקח טלה מצאנו של מלך ואחר כך מנה את הטלאים לפי

[t] Tit. eod. cap. 4. §. 4.

[u] 1 Samuel. 15. 4.

לפי שאסור למנות את ישראל שׁנ׳ גם לא יספר מרוב *Præcepit* (Rex) *ut quilibet Agnum caperet ex gregibus regiis, & postmodum ut Agnos numerarent* (ad numerum suum inde dignoscendum) *Quoniam illicitum est numerare Israelitas ipsos, ex eo quod legitur* [x], *nec numerabitur* (populus Israelis) *multitudine* [y]. Paraphrastes Chaldæus in loco Samuelis citato habet, & numeravit eos באמרי פסחיא *per agnos Paschatis*; quasi tempore Paschatis res facta fuisset; qua de re videsis ibi David Kimchium. Propê accedit Rabbinicis heic, in Samuelis illo, Vulgata quæ habet, *& recensuit eos quasi agnos*, unde Duacenses, **and numbred them as it were lambes.** Ita alii Vulgatam sequentes. Judæi etiam Hispanienses, *y contodos con los corderos*. Vocem טלאים ita hi sumsere illic pro Agnis, quorum numeri in populo recensendo ratio sic habita. Sententiam illam ut pluribus receptam, ibi memorat R. Jesaiah. Alii potiùs de loco *Telaim* dicto capiunt, quasi *in Telaim* vertendum esset, idque pro טלם *Telem* [z] loco tribus Judæ. Neque enim in sacris literis habetur locus aut טלאים dictus aut huic adeò propinquus. De loco capit David Kimchius, aliíque ut adnotat ibi R. Jesaiah. Neque alitèr Græci qui ἐν Γαλγάλοις substituunt, pro loco, eodem in capite [a] post memorato. Syrus item ܒܛܠܝܐ *in Telia*. Arabs expressiùs, موضع يقول له طويلا *in loco dicto Tawilla*. Et versiones nuperæ Lutheri, Gallica, Anglica, Belgica, pro loco capiunt nec alio quam *Telem* jam dicto. Parile, juxta Talmudicos aliquos, habetur antè in Samuele, ubi [b] de Saule dicitur, *& numeravit eos* בבזק. *Bezek* ibi pro loco capitur quidem tum Talmudicorum nonnullis tum in versionibus priscis recentioribúsque. At verò Talmudicis aliis [c] בזק ibi sumitur pro fragmine testaceo, quasi Fragminibus ejusmodi tunc numeratum fuisset ut posteà Agnis. Receptior [d] est hæc sententia. Et Salomon Jarchi ibi, רבותינו אמרו בשברי חריסים *Rabbini nostri dicunt per fragmina testacea.* Adjicit verò is, לשון אחר בבזק באבנים שנטל מכל אחד אבן ומנאם כמי שפקדם בטלאים *Alia sententia est, lapillos ibi intelligi; ab unoquoque scilicet accepto lapillo, numerasse eos* (Saulum) *juxta illud de numerando per agnos.* Ex hisce R. Isaac, doctor Gemaricus, אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה *illicitum est numerare Israelitas* (ipsos) *etiam in re ex præcepto agenda.* Id genus habent alia. Quò quidem spectare videtur id quod habet Josephus [e] de populo Hierosolymitano numerato, rogatu Cestii, sub Nerone. Is ut numero illo Neroni gratificaretur, παρεκάλεσε τοὺς ἀρχιερεῖς ὅπως δυνατὸν εἴη τὸ πλῆθος ἐξαριθμήσασθαι, *à Pontificibus petiit, ut, si quo modo possent, multitudinem numerarent.* Id quod præstitêre illi quidem. Sed eâdem ipsa ratione quæ apud vetustiores, juxta antè dicta, in usu. Non personas ipsas aut Capita, sed Agnos Paschales (nam Pascha tunc agebatur) & comedentium contubernia numerando, unde conflatus est numerus quasi 2070000, præter Immundos nec Paschati idoneos. Libentiùs commentum hoc Talmudicum de numerandi Israelitas ratione heic adjecimus,

x 1 Regum cap. 3, 8. vide Hosea cap. 1, 10.

y Vide Jarchium in glossa ad tit. Joma cap. 2. fol. 22, 2.

z Iosue cap. 15, 24.

a Comm. 12.

b 1 Samuel. 11, 8.

c D. Kimchi & R. Iesaiah ibi.

d Gemar. Babylon. tit. Joma cap. 2. fol. 22, 2.

e Halosecs lib. 7. cap. 45. seu 17. in parte libri priore.

quoniam, proculdubiò, quoties, ex Synedrorum dissensu, Numerus Absolventium Condemnantiúmque, juxta libro Secundo ostensa, quæreretur atque hæc ratio observaretur numerandi, non necessum esse nequibat, ut per res alias, veluti Scribarum adstantium Suffragiorum adnotationem aliúmve id genus modum, non per Capita, ut in Discessione fieri solet, numerarentur.

VI. Quod verò attinet ad usum vestium Sacerdotalium qualem antè diximus, tantùm intra templum; certè in Sacra Scriptura, præter antè memorata, illuc spectare etiam nonnulla videntur expressiora; velut illud de Cineribus holocausti à Sacerdote juxta altare positis & inde efferendis. *Et*[f] (Sacerdos) *exuens vestes suas* (sacras ibi etiam præscriptas) *induet vestes alias efferétque cineres extra castra ad locum mundum.* Sacris illis induto vestibus, ad cineres efferendos, exeundùm non erat; ut non è Tabernaculo ita nec è Templo; unde etiam adnotant nonnulli[g], ipsis qui ex genere Sacerdotali nati, à sacris tam vestibus quàm ministeriis ob defectum aliquem arcerentur, fas fuisse cineres efferre. Quasi sacri ministerii pars actus ille haud ita haberetur. Alii autem quibus actus ille habetur עבודה מעבודות כהונה *ministerium ex ministeriis Sacerdotii*, adjiciunt[h], אינו אומר אחרים שיהו בגדי חול אלא שיהו פחותין מן הראשונים *non dictum est, vestes alias, quasi illæ esse deberent profanæ* aut *plebeiæ, sed quoniam esse debuere Minoris dignitatis quàm priores.* An medias nescio quas heic velint inter Sacras & Profanas, an ex ipso actu efferendi, Profanas ac Plebeias, pro tempore, sanctitatem sibi singularem, etsi minorem, adquirere, mihi incertum. Sed exeunti interim vestes aliæ planè usurpandæ. R. Menahem Recanati seu Ricinensis, ibi הוצאת הדשן למחנה אינה ראויה לעשות בבגדי לבן רק בבגדי' אחרים *Elatio cineris in castra, indigna erat quæ vestibus albis fieret, sed vestibus aliis.* Huc etiàm referendum illud Ezechielis, ubi de Sacerdotum procurationibus agitur, & cameris eorum sanctis, *Et*[i] *quando Sacerdotes ipsi ingrediuntur, non egredientur de sancto in atrium exterius, sed ibi reponant vestes suas in quibus ministraverunt, sunt enim sancta, atque aliis vestibus sese induant, & accedant ubi est populus*[k]. Et paulò pòst[l], *Et quando egrediuntur ad atrium exterius, ad atrium inquam exterius, ad populum, exuant vestimenta sua* (אשר המה משרתים בם) *in quibus ministrabant, & reponant eam* בלשכת הקודש *in Conclavi Sanctuarii* (Græci, ἐν τ ἐξέδραις τῶν ἁγίων, *in Exedris* seu *repositoriis sanctorum*; vulgata, *in Gazophylacio Sanctuarii*) *induántque vestimenta alia. Non autem sanctificabunt populum in vestimentis suis*, seu sacris. Targum Jonathanis ibi, ולא יתערבון עם עמא בלבושיהון *nec miscebuntur cum populo in Vestimentis suis*; ut itidem loco in priori, וילבשון לבושין אוחרנין ויתערבון עם עמא *& vestimentis aliis se induent, & populo commisceantur.* Intelligunt Magistri[m] heic Atrium Israelis; quod etiamsi intra Templum esset, nihilominus quoniam illuc exibant non in Ordine ad Sacrum quid, ad altare, ministerium, ideò sacras retinere super se vestes tunc haud licuit. Nec sanè parùm jam ostensa hac de re firmantur ex aliis ad Sacerdotes vestiendos spectan-

f *Levitic.* 6. 10 & 11.

g Chiskuni *fol.* 145, 2.

h *Maimonid. tit.* Thamidin Wemosphin *cap.* 2. & *Talmud. locis antè citatis*; *Levi Barcinonensis ad Levit.* 6. *præcept.* 131. *alii.*

i *Cap.* 42, 14.

k *Videsis ibi Jarchium & Kimchium & Joannem Villalpandum Explanat. part.* 2. *lib.* 4. *cap.* 69.

l *Cap.* 44, 19.

m *Sal. Jarchi & David Kimchi ibidem.*

ſpectantibus. Scilicet, perpetuò Sacerdotum ablutiones intra Templum ſemper veſtibus ſacris induendis prævias fuiſſe eſt notiſſimum. Mutatoriæ item earum complures fuere quæ in Templi ſolùm Repoſitoriis ſeu Veſtiariis ſervabantur. Quale dicendum [a] de reliqua ſupellectile Sacra; ut ſcilicet ſi fortè pollueretur altera, altera locum ejus ſtatim ſuppleret. Singularem item lavati in miniſterium Sacerdotis cutis mundities ibi exigitur, adeo ut ſi Sordium quidquam aut pulvis ullus inter veſtem intimam & cutem relinqueretur, miniſterium ipſum inde vitium ſibi contraheret. Præfectus etiam è Quindecem illuſtrioribus in Templo qui dictus [o] eſt, הממונה על מעשה בגדי כהונה *Qui præerat Veſtibus Sacerdotalibus illic conficiendis* (ut הממונה על הפרכות *præfectus velorum* quorum nullus extra Templum uſus) cujus officium ac opera verſabatur nempe בחכמת בגדי כהנים הדיוטים ובגדי כהן גדול ובאריגתן ומתחת ידו נעשה הכל ולשכה היתה לו במקדש *in ordinandis conficiendiſque Veſtibus tum Sacerdotum Minorum tum Pontificis Maximi, & in textura earum. Atque ſub manu ejus fiebat omne* (illuc attinens. Nam etiam induendis exuendíſque ibi præerat) *Et Conclave ſuum in Templo ſibi habuit*, velut Protoveſtiarius ſeu **Maſter of the Wardrobe**, in Miſna [p] dictus הממונה על המלבוש *rei Veſtiariæ* (illic) *præfectus*; ubi R. Obadias Bartenorius expreſſim, המלביש היה ממונה להלביש הכהנים בשעת עבודה ולהפשיטם אחר עבודה ולשמור בגדי כהונה בלשכות העשויות לכך *Veſtiarii officium erat induere Sacerdotes tempore Miniſterii eóſque exuere poſt miniſterium & cuſtodire veſtes Sacerdotales in repoſitoriis eam in rem deſtinatis.* Tantundem ille ad alium *Miſnaioth* locum ubi præfectus ille nuncupatur tantùm המלביש *Veſtitor* ſeu *Veſtiarius.* Origenes [q] item; *obſervandum eſt quòd aliis indumentis Sacerdos utitur dum eſt in ſacrificiorum miniſterio, & alius cum procedit ad populum.* Atque alibi [r], *Veſtimenta quæ Sancta nominantur, non jubentur intra domum uſui deſervire Pontificis, ſed in templo eſſe, & inde omninò nunquam efferri. Sed ad hoc tantùm conſecrata eſſe, ut eis Deo miniſtrans Pontifex induatur, & ſint ſemper in Templo. Ad cæteros verò uſus communes, utatur communibus indumentis.* Hieronymus item [s], de Sacerdote Judaico, *Quando foràs egreditur & miſcet ſe populo, Sacerdotalia veſtimenta deponit in gazophylacio, in quo Dominicæ divitiæ conſervantur: & aliis utuntur veſtibus Sacerdotes aliâque doctrina ad vulgus ignobile, ne ſanctificetur populus in ſtolis eorum.* Tantundem Theologi alii [t] Chriſtiani ad Levitici & Ezechielis loca indicata alibíque. Lyranus [t]; *Habebant Sacerdotes proprias veſtes, quibus utebantur in miniſterio tabernaculi & non alibi, de quibus veſtibus dictum fuit Exodi XXVIII.* Abulenſis [u], *Introibat ſummus Sacerdos in Tabernaculum ad deponendum veſtes Sacerdotales: quia ibi locus erat, in quo conſervabantur veſtès; atque ibidem Sacerdotes induebantur & exuebantur. Relinquebat autem ibi Sacerdos veſtes ſuas, ut, poſtquam lotus fuiſſet, reſumeret eas.* Joſephus Scaliger [x] etiam, *Sacerdotes ſemper Laneas geſtabant* ϗ *ἰδιωτικὰς extra ſepta Templi. Lineas verò* (Sacras illas) *ne in ipſis quidem ſeptis Templi, niſi quum miniſtrarent.* Quò & trahit illud Flavii Joſephi ſuperiùs adductum. Quin & Petrus Cunæus [y] Maimonidem heic intelligit

[a] *Maimonid. hal.* Celi hammikdash *cap.* 7. §. 19.

[o] *Ibid.* §. 14. & 20.

[p] *Tit.* Siklim *cap.* 5. §. 1.

[q] *Homil.* 4. *in Leviticum.*

[r] *Homil.* 11. *ibid.*

[s] *Lib.* 13. *in* Ezekielem *ſeu cap.* 44.

[t] *Ad Levitic.* 6.

[u] *Ad Levitic.* 16. *Quæſt.* 30. & *videſis eum ad* Exod. *cap.* 28. *quæſt.* 5. & 7. & 17.

[x] *Animadverſ. in Euſeb. num.* 2077. *pag.* 178.

[y] *Lib.* 2. *de Repub. Hebræorum cap.* 14.

ligit ut docentem, *Exuere toties & sumere necesse habuisse quoties aut operationem intermittebant aut redibant ad eam.* Adjungas heic Christianum Adrichomium [z], cui ne dubitatum fuit quod asseruimus; viro, citra Talmudicam opem, Græcè Latinéque circa Terram sanctam, Urbem, Templum, diligentissimo, atque Scripturis sacris & Josepho nitenti. *Exedræ*, inquit de Templo locutus, *quæ aliàs Gazophylacia & Pastophoria vocantur, domus erant laterales, instar turrium Longæ, Latæ & Celsæ, in quibus Sacerdotes Sanctuarium ingressuri, profana sua vestimenta Lanea exuebant, & sanctificatas Lineas vestes induebant, easque dein sacris peractis reponebant.* Sic Franciscus Ribera [a], *Sacerdotes vestes sacras habebant, quibus utebantur eo duntaxat tempore, quo ministrabant, & soli qui ministrabant.* Et testem quidem sibi facit Josephi ea de re locum ex libro Haloseos sexto superiùs memoratum. Accedat heic, quòd, ubi in Salomonis Ben Wirga [b] farragine, occurrit Templi *Hierosolymitani* descriptio, velut à Marco nescio quo Consule olim, dum etiam stetit Templum, Romano, & si credere velis etiam Christiano, tradita, inter alia, ut ab oculato teste, memoratur Pontificis maximi domus seu conclave in Templo, dein subjicitur, גם שם בית לכהן המלביש אשר היה מלביש כל הכהנים לשעת עבודה ונותן לכל אחד ואחד ארבעה מיני לבוש אשר נצטוו והוא היה מוציא מחלונות הבית ההיא הלבושין ובכל חלון וחלון מחלונות שבכתלי הבית היה כתוב עליו ד״ל למעלה מן החלון שם הלבוש ההוא כדי שלא יטעה או שלא יתבלבל בעת הצורך *Heic quoque Domus erat Sacerdoti cujus munus erat vestire Sacerdotes in tempus Ministerii. Dedit unicuique Quatuor vestium species, juxta legis præscriptum. Et porrigebat ille eas ex Arcis* seu *Repositoriis domûs hujus ita ad vestiendum attinentis. Et in unoquoque Repositorio, quod erat ad Parietes domus hujus, id est supra quamlibet, scribebatur nomen vestis, ne forte error aut confusio fieret in porrigendo accipiendóque.* Epistolam Marci illius, velut ad Senatum populúmque Romanum, paulo post excidium sub Vespasiano simile Templum molientes, conscriptam, nactum se fuisse, illic ait nescio quis וירשוריש *Versorius*. Alfonso Hispaniarum Regi IX. charissimus & ob Sapientiam doctrinámque in admiratione habitus & הגדול *vir Magnus* Salomoni illi dictus. Ille ad Regem eam transmisisse per epistolam narratur, cum rex eam per literas consuluerat de Titi Augusti literis nescio quibus Templum describentibus. Et licet figmentum proculdubio fuerit, nihilominùs quum quamplurima in Descriptione illa Marci habeantur, res ipsas Templi Cultûsque adeò explicantia, æquum sanè est ut hoc etiam ita illic interjectum, pro testimonio, de Sacerdotibus non extra Templum vestibus sacris induendis, in se satis vero apertóque accipiamus. Epistolam illam ait Salomon Ben Wirga, uti & Alphonsi ad Versorium literas se transtulisse מלשון לאטין אל לשוננו הקדוש *è lingua Latina* (quâ videntur primò conscripta) *in linguam nostram sanctam.* Sed & Scriptores Christiani, ut ostensum est, de Pastophoriis Vestium Sacrarum affatim; quibus adjiciatur vir summus Hugo Grotius ubi de eis loquens [c], הלשכות inquit, *id est conclavia illa ad templi latera in quibus serva-*

[z] *In descriptione Templi, num. 91,*

[a] *De Templo lib. 5. cap. 5.*

[b] Sepher Shebat Jehudæ *fol. 43, 2. Adrianopoli. In versione Georgii Gentii pag. 364.*

[c] *Ad 1 Maccab. cap. 4, 46.*

ſervabantur veſtes Sacerdotales, inſtrumenta Templi, copia aromatum & ſimilia. Ex diſciplina illa Judaica, ſimilis planè introducta eſt in Chriſtianiſmum (ut videre eſt in Jure Pontificio [d]) de veſtibus ejuſdem ſacris. Et Judaicam expreſſiùs agnoſcunt, dum ſuam conſtituunt. Sed de his ſatis ſupérque.

VII. Nec víſum eſt enarrationem quæ advertatur forſan dignam, omittere quam velut ab jam dicto Marco conſule Romano, teſte oculato, adeóque, dum ſtetit Templum (nam poſt Excidium res geri nequibat) præſente, de ſplendidiſſimo (& quaſi annuus ſolenníſque fuiſſet) Pontificis Maximi paulo ante feſtum Expiationum, comitante Synedrio Magno, ſimul cum Rege, & Sacerdotum choro, in Templum è domo ſua ingreſſu, tradidit Salomon ille Ben Wirga [e]. Enarratio quidem fit, tum de ingreſſu hoc tum de Paſchatis apparatu, in quem במאמר המלך והשופטים *juſſu Regio & Judicum* (quod de Synedrio Magno planè intelligendum) in Neomeniâ Niſan, per Terram Sanctam, ex Hieroſolymis, mittebantur curſores qui proclamarent, לכל מי שיש לו מקנה צאן וקצת בקר ימהר להביא המקנה כדי שימצאו עולי רגלים די זבחם וגם למאכלם כי העם רב מאד וכל מי שלא היה בא לזמן הקצוב היו מחרימים כל ממונו לקדשי הבית *ut quiſquis poſſideret oves & boves, confeſtim eos adduceret ut haberentur quæ ſufficerent & victimis ſolennibus & victui populi qui illic perquam frequens. Et quicunque ſic adducere eos detrectaret, bona ejus omnia in Sacros templi uſus converterentur.* Ubi, circa Sacra illa, Regis & Synedrii cernitur autoritas ſumma. Et peracta juxtà omnia ibi memorantur. De Pontificis autem ingreſſu, ait idem, Septem diebus ante dictum Expiationum feſtum, apparari ſolere, in domo Pontificis Maximi urbana, ſellás, לאב בית דין ולנשיא ולכהן גדול וסגן הכהנים ולמלך ולכד אלה שבעים כסאות של כסף לשבעים סנהדרין והזקן מן הכהנים היה קם על רגליו ואומר לפניו וגו *Patri Synedrii, & Principi, & Pontifici Maximo, & Segeni ſeu ex Sacerdotibus Pontificis Vicario, & Régi; & præter has Septuaginta argenteas Septuaginta Synedris. Et qui natu major ex Sacerdotibus erat aſſurgens ſermocinabatur coram eo &c.* ſaluberrima ei monita & ſevera indens de inſtante officio, quà Deum, quà homines expiandos ſpectaret. Promittente Pontifice ſe cuncta ritè præſtiturum, Rex eum ſermone demulcebat mitiore, nec ſine beneficiorum ei promiſſis poſtquàm è Templo redux eſſet. Hoc peracto proclamabatur, הכהן יוצא והולך ללשכה שלו אשר במקדש *Pontifex Maximus jam ad Conclave ſuum in Templo.* Primò הולכים לפניו כל שהוא מזרע מלכי ישראל כי הקרב הקרב אל הכהן יותר חשוב ואחריהם כל שהם ממלכי בית דוד וכלם בסדר נכון זה אחר זה *ibant ante eum ex Regibus Iſraelis oriundi, quoniam quiſque, ut Pontifici proximior erat, loco incedebat honoratiore. Et poſt eos, omnes ex regibus domûs Davidicæ* (de regiis illis nominibus binis, non ſemel in ſuperioribus diximus) *qui decenti ordine incedebant*, Præcone acclamante ante eos, תנו כבוד לבית דוד *Honorem tribuite Domui Davidicæ.* Et poſt eos, familia Levi, nec ſine præconio parili Domui Leviticæ, וכל סגניהם היו לובשין באותה שעה בגד משי תכלת והכהנים.

d *Diſt.* 1. *de Conſecratione c.* 42. *Durandus Rational. lib.* 1. *cap.* 3. § 48. *& lib.* 3. *cap.* 1. §. 1. *Fortunat. Amalarius de Eccleſ. Officiis lib.* 2. *cap.* 16. *Joann. Duranius de ritibus Eccleſiæ lib.* 2. *cap.* 9. §. 1.

e *In* Sepher Shebat Jehuda *fol.* 45, 1. *&* 2. *in verſione Georgii Gentii, pag.* 382. *Ibid. fol.* 45, 1. *in verſione pag.* 376 *&* 382.

והכהנים משי לבן *& primores eorum* ſeu *eminentiores cuncti veſtibus induebantur hyacinthinis ex Serico, & Sacerdotes* (reliqui eorum) *candidis etiam ex Serico* (id eſt veſtibus ſplendidioribus, ſed non Sacris quorum uſus, extra templum, ne in pompa ejuſmodi Sacra, permiſſus) ואחריהם *& poſt eos* Cantores, *& poſt eos*, inſtrumenta Muſica pulſantes, *& poſt eos* tibicines. *& poſt eos* janitores, *& poſt eos* ſuffituum curatores, eodémque ordine aulæorum textores, Cuſtodes templi, האמרכלים ſeu *Quæſtores*, *& poſt eos*, כת אחת נקרא קאאטופילוש (vertit interpres) *certus hominum ordo, qui bibliothecis præfectus earum curam gerebat* (fortè קארטופילוש pro *Chartophylaces*) *& poſt eos* כל אנשי המלאכה ממלאכת הקדש ואחריהם הע׳ סנהדרין ואחריהם מאה כהנים וגזרי כסף בידם ליעשורת דרך ואחריהם הכהן גדול ואחריו כל זקני הכהונה שנים שנים *omnes artifices Sacri, & poſt eos Septuaginta Synedri, & poſt eos centum Sacerdotes, manibus habentes virgas argenteas, ut viam faciliorem redderent, & poſt eos Pontifex Maximus, & poſt eum, omnes Presbyteri generis Sacerdotalis, bini, bini.* Ordinem incedendi fateor me non ſatis capere, nec quid לפניו *coram eo*, & אחריו *poſt eum*, & אחריהם *poſt eos* in pompa deſignet. Veniſſe eum ibi dictum eſt in Templum, rediiſſéque. Sed nihil interjectum illic de diſciplina hac de re Talmudica ſuperiùs oſtenſa.

C A P. XII.

I. *De duplici* Belli *genere; altero* ex Præcepto Divino, *altero* Ultroneo *ſeu* Arbitario.

II. *Poteſtas* Arbitrarii Belli *legitima ſummáque in* Synedrio Magno. *Non itidem ejus quod ex Præcepto gerendum eſſet. Scilicet* Principum Regúmque, *in* Septem populos *&* Amalekitas.

III. *Quæ apud* Fl. Joſephum *hac de re occurrunt.*

IV. *Alia, maximè è* Vulgata, *quæ* Pontifici Maximo *Poteſtatem etiam heic tribuant. De* Joſephi *&* Magiſtrorum, *hanc circa rem, ſenſu, & de conſulendo oraculo* Urim *&* Thummim. *Diſcurſus nuperus Ioannis* Friſchmuth *Germani, de jure Ebræorum regio.*

IN iis quæ juxta diſtributionem ſub initium hujus libri habitam, ad Poteſtatem Synedrii Magni Deliberativam attinuere, locum habet primum מלחמת הרשות *Bellum ultroneum* ſeu *arbitrarium*. Legitur in Miſna [a], אין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי ב״ד של ע״א quod à Petro Galatino [b], uti & antè à Raymundo Martini [c], cujus pleraque compilavit Galatinus, malè nimis vertitur, *Nec erant egredientes ad licitum bellum niſi ſecundum os domus Judicii Septuaginta unius Judicum.* Quaſi omnimodum bellum illic illicitum fuiſſet citra decretum Synedrii hujus. Certè & Carolus Sigonius literis Ebraicis nimiùm alienus, utcunque vir aliàs

[a] Tit. Sanhedrin cap. 1.
[b] De Arcanis Catholic. verit. lib. 4. cap. 5.
[c] Pugione Fidei Part. 2. cap. 4. §. 4.

aliàs doctissimus, plurima Galatini verba, velut è Talmudistis, tacito ejus nomine, in sua simul describens phrasinque paulò immutans, *nemo*, inquit[d], *egrediebatur ad bellum* (*licitum* omittens) *nisi secundum os domus judicii Septuaginta unius Judicum.* Sed pervertitur omnino Talmudicorum sensus & quod ipsi ne somniarunt quidem, hallucinatione crassissimâ introducitur. Nimirum Bellum apud Ebræos erat Duplex. Aliud מלחמת מצוה *bellum ex præcepto divino gerendum*, quod item מלחמת א' *Bellum Terræ Israelis* vocabatur, aliud מלחמת הרשות *Bellum licentiæ*, seu *arbitrii liberi*, id est ultronei seu arbitrarii, quod nec suscipere nec omittere habebatur in præcepto. Genus Prius erat ex præcepto cum Septem populis illis[e] notissimis & Amalekitis gerendum; Secundum, adversus finitimos, qui ex eis non erant, ac, pro re nata, alios quoscunque. Scilicet adversus hostes finitimos ejusmodi incursantes, publicæ salutis causâ[f] suscipiendum. De genere utroque Guilielmus Schickardus doctè[g]. Etiam alibi[h] nos fusiùs de utroque diximus. Misnæ autem allatæ verba de Secundo genere tantummodò intelligenda; unde rectè Joannes Cochius vertit, *Bellum arbitrarium non nisi ex Septuaginta unius Judicum autoritate suscipitur.* Obadias Bartenorius[i], כל מלחמה חוץ ממלחמת ז' עממים ומלחמת עמלק מלחמת הרשות קרויה. *Omnimodum bellum præter id quod gerebatur in Septem populos & Amalekitas rectè nuncupandum est bellum arbitrarium* seu *ultroneum.* Qua in re satis consentiunt Magistri. Dicitur[k] item bellum gestum, על שאר העם כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות גדולתו ושמעו *cum cæteris gentibus ad ampliandos fines Israelis, & ad augendam ejus dignitatem & gloriam.* Unde à viris doctis *Bellum Majestatis* etiam interdum nuncupatur. Et quod legitur in Glossa[l] Talmudica, omnimodum bellum vocari hoc nomine, לבר ממלחמת יהושע שהיתה לכבוש את ארץ ישראל *præter bellum Josuæ quod ideo susceptum, ut subjiceretur terra Israelis*, ita capio ut afferatur ibi bellum Josuæ pro exemplo tantùm, quia in Septem populos gerebatur ac Amalekitas. Neque omninò intelligi potest pro eo quod bellum ex Præcepto ad personam illius ejúsve ævum restringat.

II. De utroque autem genere (quantum ad hanc rem) Maimonides ad veterum mentem, ubi bellica Regis Ebræorum officia docet[m], מלחמת מצוה אינו צריך ליטול רשות ב"ד אלא יוצא מעצמו בכל עת וכופה העם לצאת אבל מלחמת הרשות אינו מוציא העם בה אלא על פי ב"ד של ע"א *Quando bellum ex Præcepto erat gerendum non opus erat Regi ut ejusce gerendi fundus fieret Synedrium, sed ipse quoties placeret exibat quovis tempore, etiam & populum exire cogebat. At verò in bellum arbitrarium non exibat citra decretum Synedrii Septuagintaunius viralis.* Certè in Roma veteri, etiam sub Cæsaribus inclinante imperio, ejusmodi Senatui in omnimodo bello decernendo renovari visa est potestas. Claudianus[n] de Honorii tempore,

d *De Repub. Hebræorum* lib. 1. cap. 7.

e *Deut.* 7, 1. & 20. 17.

f Ob. Bartenor. *ad tit.* Sota cap. 8.

g *De Jure Regio Hebræor.* cap. 5. theor. 16 & 17.

h *Lib.* 6. *de Jure Nat. & Gent.* cap. 12.

i *Ad citat.* Misn. tit. Sota cap. 8. juxta finem.

k *Maimonides* hal. Melakim cap. 5. Mikotzi præc. aff. 118.

l *Ad tit.* Sanhedrin cap. 1. fol. 2, 1.

m *Halach.* Melakim cap. 5. §. 2.

n *De laudib. Stiliconis* lib. 1.

Negle-

Neglectum Stilico tot jam per secula morem
Rettulit, ut ducibus mandarent prælia patres,
Decretóque togæ felix legionibus iret
Tessera. Romuleas leges rediisse fatemur
Cum procerum jussis famulantia cernimus arma.

Et postea,

——— *Et spectant Aquilæ decreta Senatûs.*

o Pithanon. l. cap. 7. Qua de re plura apud virum doctissimum Petrum Berterium [o].

p Archaeol. lib. 4. cap. 8. III. Sed mirum interea est illud quod de Rege Ebræorum habet Flavius Josephus [p], etiam veluti à Mose ipso inter leges Regias traditum, atque antè aliorsum itidem memoratum, παραχωρείτω δὲ οὗτος τοῖς μὲν νόμοις καὶ τῷ Θεῷ τὰ πλείονα τοῦ φρονεῖν· πρασσέτω δὲ μηδὲν δίχα τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῆς τῶν γερουσιαστῶν γνώμης, Rex qui vobis fuerit, *plus legibus & Deo quàm suæ Sapientiæ tribuat. Nec quidquam citra Pontificis & Senatorum sententiam faciat.* Et dein sequuntur leges de Uxoribus, Equis, Auri & Argenti vi, Regiæ, in Deuteronomio scriptæ. Cur autem Pontificem heic adjecerit Josephus aut adeo ex Synedrii Magni (nam de Senatoribus illis quin loquatur ambigere nequeo) autoritate omnia pendere velit quæ Regi facienda, ne ariolari quidem possum, nisi fortè id omne intelligat tantummodò quod ad Bellum arbitrarium atque Oraculi Sanctissimi in eo suscipiendo usum spectet. Certè & ipse inferiùs Mosem ait eos docuisse, ὅπως ἂν στρατεύοντες ἐξίοιεν τεκμηρίῳ χρώμενοι τοῖς λίθοις ὡς καὶ πρότερον δεδήλωκα *quomodo in militiam exirent, signo capto ex lapillis, de quibus jam diximus*; id est signo capto ex sanctissimo illo oraculo Urim & Thummim dicto quod superiùs descripserat.

IV. Jam verò etiam in Vulgata legitur de Josua, Mosi succedaneo, idque ex ipsius Numinis præscripto, coram Eleazaro Pontifice M. & populo collocato, *Pro hoc, si quid* [q] *agendum erit, Eleazar Sacerdos* (is Pontifex erat) *consulet dominum. Ad verbum ejus egredietur & ingredietur ipse & omnes filii Israel cum eo & cætera multitudo.* Quod dictum planè de consulendo oraculo illo. Nam in Ebraicis habetur, ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים לפני יהוה *& coram Eleazare Sacerdote stabit qui consulet pro eo oraculum Urim* seu *rogabit pro eo per judicium Urim* seu *Manifestationis* aut *Veritatis*, coram domino, quemadmodum item Græci. Cæterùm illa, *Pro hoc, si quid agendum erit* alibi atque in Vulgata non habetur. Quæ tamen non malè respondent Josephi verbis jam allatis quibus Regi sine Pontifice & Senatoribus nil agendum asseritur. Ebræi verò rem totam non ad aliud *quid agendum* prætertquam quod rerum bellicarum nomine veniebat attinere volunt. Quæ sequuntur, in origine ita se habent, על פיו יצאו ועל פיו יבאו הוא וכל בני ישראל אתו וכל העדה *Jux-*

q Numer. 27, 21. ubi consulas Abulensem Quæst. 40. &c. alios obvios.

Juxta verbum ejus egredientur, & juxta verbum ejus ingredientur tam ipse quam universi filii Israel cum eo & tota Congregatio, seu *Synogoga.* Ex hisce dignosci volunt quid eo in loco innuatur dum de oraculo hoc consulendo réque juxta ejus decretum gerenda verba fiunt. Nec aliud quid præter res Belli, quæ egrediendi & ingrediendi seu redeundi vocabulis designari solent, intelligi. Et sanè si quæ habent heic Magistri cætera intueamur & Josephi de Rege verba priora cum ipsius posterioribus de oraculo consulendo comparata de bello arbitrario tantummodò capiamus, satis ad amussim cum ipsis illi conveniet. Scilicet aiunt heic Magistri, Josuam, principem Israelis, cæterósque ei in principatu seu Regno Ebræorum successores, non ritè bellum suscepisse, saltem arbitrarium, nisi etiam consuleretur apud Pontificem Oraculum illud. Adeò ut tametsi bellum ejusmodi sine Synedrii decreto rite non suscipiebatur, nihilominùs nudo ejusdem decreto, ac inconsulto oraculo, nec ritè posset suscipi. Ipsum item docent Synedrium M. in verbis illis sacris contineri. Nam כל העדה quod *totam Congregationem* seu *Synagogam* vertimus pro eo quod est à *filiis Israel*, quo universi Israelitæ satis continentur, diversum sumunt, & ipsum aiunt esse Synedrium. Perinde puto ac si dictum fuisset, nec Princeps seu Rex, de Bello ex Præcepto, nec Synedrium de eo quod Arbitrarium est suscipiendo decernet citra Oraculi autoritatem. Et de Synedrio Magno eo vocabulo in sacris literis denotato plura inferiùs. Gemara Babylonia[r] ad Misnam suprà citatam, מנהני מילי אמר ר' אבהו דא' קרא ולפני אלעזר הכהן יעמד הוא זה מלך וכל ישראל אתו זה משוח מלחמה וכל העדה זה סנהדרין *Id quod de bello arbitrario citra Synedrii Magni decretum non suscipiendo dicitur, inde, juxta Rabbi Abihu, manavit quòd scriptum sit[s], & coram Eleazar Sacerdote stabit, quibus verbis Rex innuitur; illis autem, & omnes Israelitæ, Sacerdos qui* (velut populi totius nomine) *unctus erat[t] in bellum, atque demum illis, omnis congregatio* seu *Synagoga, ipsum Synedrium.* Quod itidem alibi in eadem legitur Gemara[u]. Unde & glossa Jarchii ad verba illa sacra, ושאל לו כשיצטרך לצאת למלחמה על פיו של אלעזר וכל העדה אלו סנהדרין *& consulet[x] pro eo, quando scilicet in bellum ei erat proficiscendum, juxta verbum ejus, scilicet Eleazaris; & omnis congregatio ipsum Synedrium denotat.* Quin ad illud in Misna[y] de consulendo hoc oraculo; nemini scilicet id licuisse privato, אלא למלך ולב"ד ולמי שהציבור צריך לו *Sed Regi & Synedrio & ei qui reipublicæ*, id est, qui Populi ac Universitatis nomine atque autoritate, ut legatus, consulebat. Obadias Bartenorius, אלא כמלך וכו' דכתיב ולפני אלעזר הכהן יעמוד וגו' הוא זה מלך וכל בני ישראל אתו מי שכל בני ישראל אתו לצאת למלחמה אחריו זה משוח מלחמה ומי שצורך הציבור בו וכל העדה אלו סנהדרי גדולה *Sed Regi &c. nam scriptum est[z] & coram Eleazare Sacerdote stabit &c. Scilicet ipse Rex. Verba autem illa & omnes filii Israel cum eo, denotant eum quocum, velut duce, in bellum proficiscendum erat omnibus Israelitis, id est Sacerdotem in bellum unctum & qui totius populi necessarius erat in hanc rem minister* seu *legatus. Tota autem congregatio est ibi ipsum Synedrium Magnum.*

r *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 16, 1.

s *Numer.* 27, 21.

t *Deut.* 20, 2.

u *Ad tit.* Joma *cap.* 7. *fol.* 73, 2.

x *De consulendo heic videsis Abulensem ad Numer.* 27. *quæst.* 47.

y *Tit.* Joma *cap.* 7. *alibi.*

z *Num.* 27, 21.

Quæ eadem sunt fermè verba etiam Maimonidis [a]. Neque aliud vult Abarbinel [b] ubi ait oportuisse ut, qui consuleret, esset מלך או אב בד״ הגדול או מי שצבור צריך לו *Rex aut Pater Synedrii Magni aut qui à populi universitate huic rei præficeretur.* Nam per Patrem Synedrii, ipsum proculdubio Synedrium intelligit, quemadmodum etiam alii [c] qui eum heic memorant. Plura habent Talmudici [d] quibus id ipsum asserunt. Quod neque heic erat prætermittendum, quia nisi singularis Oraculi usus jam indicatus simul animadvertatur, non satis liquet quid sibi velint dum bellum arbitrarium adeo ex Synedrii autoritate pependisse tradunt. Nam & oraculi ab eo consulendi simul autoritas adhibenda erat. Oraculum autem hoc ad Tabernaculi ac Templi primi ætatem duntaxat, ut volunt Magistri, attinuit. Nam sub secundo [e] compertum non esse aiunt genuinum, qua de re alibi etiam [f] monuimus. Atque legitur in libello qui *Epiphanio* adscribitur, de Vitis Prophetarum, post cædem Zachariæ Patris *Joannis Baptistæ* [g] non amplius per oraculum hoc responsa data esse, perinde ac si usque ad id tempus seu sub templo secundo fuisset pariter ac sub primo in usu. Nam & expressim dicitur non respondisse ὥσπερ τὸ πρὶν, *quemadmodum antea consueverat.* Verùm & id ipsum in Augustano codice habetur de Zachariæ Prophetæ cæde de qua in Paralipomenis [h]. Adeò ut altero in loco desiisse ante Templi primi excidium oraculum hoc, altero non ante Christi natales velit libelli illius autor, cujus de nugis locus hic non est amplius disserendi. Josephus [k] autem disertè scribit desiisse oraculum hoc ducentis ante tempus quo antiquitates suas congessit annis, id est sub Maccabæorum initia. Ita diu etiam in Templo secundo mansit. Vide quæ hac de re disputat J. Baptista Villalpandus [l], alii. Qualenam fuerit oraculum illud, modus item consulendi, juxta Ebræos, ostenditur à V. Cl. Guilielmo Schickardo in libello de Jure Ebræorum Regio [m]; nec raro apud Magistros [n] de eo agitur. Alia quæ sine Oraculi ejusdem autoritate à Synedrio decerni ritè nequibant, capite etiam habes proximo. Prodit, dum nostra hæc sub prælo calent, de *Rege Eligendo & Deponendo Discursus*, Ebraicæ Reipublicæ quomodocunque aptatus, autore Joanne Frischmuth Professore Ienæ Germano [o], qui sententiis Talmudicorum receptioribus, tam de Bello, à Rege, qualicunque, pro libitu suô, gerendo, quàm de aliis ad Jus Ebræorum Regium (de quo suprà) attinentibus, suiipsius commenta (illorum scriptis Juridicis minimè satis instructus, ut ex ipso liquet Discursu, nimisque inassuetus) anteferre libentissimè amat. Qui volet eum consulat. Et qui poterit, de eo judicium ferat.

a Halach. Celi hammikdash cap. 10.
b Pirush Torafol. 414. col. 1.
c Pesiktha Zotertha fol. 60. col. 4.
d In Gemar. Babylon. tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 16, 1. Barte-nor. ad Misn. ibi §. 5.
e Maimonid. hal. Celi hammikdash cap. 10.
f Lib. 2. de Success. in Pontif. cap. 8. & huic capite proximo §. 7.
g Vita 23.
h Vita 21. edit. Petaviana.
i Lib. 2. cap. 20.
k Archæolog. 3. cap. 9.
l Tom. 2. Explanat. in Ezechiel. part. 2. lib. 5. disp. 4. cap. 70.
m Cap. 2. theor. 2.
n Maimonid. halach. citat. Mikotzi praec. aff. 173. Gemaræ ad finem Misn. tit. Joma cap. 7. Pesiktha Zotertha fol. 60. col. 4. Sepher Siphri fol. 4. col. 95.
o Ienæ 1653. in 4°.

Cap. XIII.

I. *Neque* Urbs, *neque* Atrium *aliquod* Templi *ampliandum*, *citra* Synedrii Magni *decretum.*

II. Regis *item*, Prophetæ *ac* Oraculi Sanctissimi, *autoritas accessit. Unde illud à Magistris deductum.*

III. *In*

III. *In* Templi Primi conditu, *parilis adhibita autoritas. De Prima* Areæ *ejus sub* Davide *Rege* Dedicatione, *&* *Psalmo* 30, *cui titulus* Dedicatio Domus David; *qui variatim* Dedicationibus *apud* Ebræos *adhibitus. Usus ejusdem in* Templo *solennis cum* Primitiæ, *juxta Legem, ex Terræ Sanctæ agris, illuc afferebantur. Obiter de* Ritu *eas sic* afferendi *Legitimo meritòque advertendo.* Salomonica *Templi* Dedicatio.

IV. Urbis Hierosolymitanæ *amplianda Ritus.*

V. *Ampliandi* Atrii *alicujus Sacri, Ritus.*

VI. *De* Encæniis Ezræ *seu* Zorobabelianis *Magistrorum sensus.*

VII. Encænia Maccabaica (*in Euangelio S.* Joannis *memorata*) *mensis* Casleu *die* 25 *per* Octiduum *inde quotannis celebrata.* Patrum *veterum, etiam & è doctissimis recentiorum aliquot*, hallucinatio *circa* Encænia *illa in Euangelio. Expressissima illorum* Causa *&* Origo *è* Ritualibus Ebræorum *aliundéque. Mendum aut ex calamo autoris nimis festinante aut ex librarii incuria, in Præteritis* Joannis Drusii, *ubi ut è Ritualibus illis, vertuntur aliqua huc spectantia. De* Urim *&* Thummim *etiam* Templi Secundi.

VIII. Zorobabelianum *Templum verè* Secundum, *usque ad excidium postremum. Nec* Tertii *nomen in* Herodiano *reperiri.*

IX. *De* Festo Luminum Encæniis *illis* Maccabaicis *conjuncto.* Ratio *&* Origo *varia &* Continuatio *ejusdem.*

X. *De eo quod habent aliqui, tam* Ebræi *quàm* Christiani *Scriptores, Victoriam* Judithæ *contra* Assyrios *seu* Olophernem, *in Encæniis illis celebrari. De* Philone Anniano *Ebraicè verso.*

XI. *Alii* Judithæ Hasmonaicæ, *quam confingunt*, Nicanoris *decollationem, in eis, observatam esse quotannis volunt.*

XII. *Ex re nata, è Codice vetusto, &, licèt typis impresso, nimiùm raro*, Megillath Thainith *dicto, Dies festi percurruntur complures, quorum pauci tantùm in Calendariis Ebræorum Vulgaribus, quoniam multis abhinc seculis* aboliti sunt *aut in* desuetudinem abière. *De* Turino, Lolliano, Pipo, *aliis, ex historiis Talmudicis, in codicem illum receptis.*

XIII. *Codicem illum reverà videri esse* Midrash *seu* Expositionem, *etiam* Rationarium, *vetustissimi codicis sic dicti, nec jam reperti, sed in* Talmude Utroque *memorati, cujus autor Rabbi* Eliæzer Ben Chanina.

MIsnæ [a] verba sunt, אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא עפ׳ ב״ד של ע״א *non amplificanda erat Urbs aut Atria nisi ex decreto Synedrii Septuagintauniusviralis.* Urbis nomine, ut aliàs Roma, sic Hierosolyma tantùm heic intelligitur. Vertit Raymundus Martini [b], *nec addebant Civitati ac Solariis*, id est locis peribolis cinctis sed in aprico & subdialibus, *Templi nisi per os domus Judicii LXXI Judicum.* Quod dum, ut alia, ex eo compilavit Petrus Galatinus [c], ipsissimum retinet, excepto quòd, ut in editis *Salariis* perperam legitur. Certè Sigonius [d] etiam *Salariis* heic habet, ubi, tacito Galatini nomine, plurima ex eo exscribit. Atria autem heic sunt Atria Templi, veluti, Sacerdotum, Israelitarum, Fœminarum, Proselytorum, Gentium. Mœnia item Urbis proferendo eam augere quidem licuit. Sed ob singularem tam Urbis quàm Templi, licet diversi generis, sanctitatem, & quia nova sic erat superinducenda locis adjectis sanctitas (nam ut Templum Urbe [e], sic Urbem suburbiis ac reliquâ Terrâ sanctâ multò sanctiorem habebant) ideo neque Urbis Termini neque Atriorum Templi promovendi erant citra decretum Synedrii Magni. Ita tamen interim ut ex ejusce solo decreto neutrum ritè fieri deberet.

II. Etenim necessariò accedebat Regis, Prophetæ ac Oraculi sanctissimi pariter autoritas. Maimonides [f], ב״ד שרצו להוסיף על ירושלים או להוסיף על העזרה מוסיפין ויש להם למשוך עד המקום שירצו מהר הבית ולמשוך חומות ירושלם עד מקום שירצו *Si Synedrium vellet adjicere quid sive Hierosolymis ipsis sive Atrio* (Templi) *licuit quidem id facere, & locum quemcunque Montis Templi adjicere seu protrahere ad Atrium & Mœnia etiam urbis quocunque vellet proferre.* At verò, inquit [g], אין מוסיפין על העיר או על העזרות אלא ע״פ המלך וע״פ הנביא ובאורים ותומים ועל פי סנהדרין של ע״א זקנים *Neque Urbis neque Atriorum termini promovendi erant nisi & Regis & Propheta & Pontificis Oraculi & Septuagintauniusviralis Synedrii autoritas simul accederet*, quæ fere verba sunt ipsissima Misnæ [h]. Ratio petitur [i] ex illo [k], quod de tabernaculo à Numine dicitur, *Faciant mihi Sanctuarium ut habitem inter eos. Juxta omnia quæ ego ostendo tibi, tam juxta exemplar* seu *structuram tabernaculi quàm juxta exemplar* seu *structuram cunctorum vasorum ejus, sic facietis.* Hoc itidem ad Templum, quod in Tabernaculi locum successit ejúsque partes, etiam, ex avita traditione, ad Urbem, quæ sanctitate Templo proxima erat, ejúsque pomœria proferenda trahebant cum hujusmodi interpretamento; ut nimirùm intelligatur perinde ac si Deus Mosem & Aaronem ibi alloquendo, Regem, Prophetam, Pontificem Maximum (cujus in pectore Oraculum eminebat) & Synedrium Magnum eodem monitu simul compellâsset, atque ut omnium simul eorum autoritate, loca ejusmodi sancta futuris item seculis Dedicarentur, Ampliarentur, etiam &, ne simplicitèr instaurando fortè fieret ampliatio seu accessio nova, instaurarentur, jussisset.

Mo-

[a] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *Maimonid. hal.* Sanhedrin *cap.* 5. §. 1.
[b] *In Pugione Fidei part.* 2. *cap.* 4. §. 4.
[c] *Lib.* 4. *de Arcanis Catholic. ver. cap.* 5.
[d] *De Rep. Hebr. lib.* 6. *cap.* 7.
[e] *Videsis Maimonid. halach.* Bith habechira *cap.* 6. §. 13. *& c. & Hugonem Grotium in Matth.* 24, 15.
[f] *Ibidem cap.* 6. §. 10.
[g] *Ib.* §. 11. *& in* Pirush Misnaioth *tit.* Sanhedrin *fol.* 115, 2.
[h] *Tit.* Shebuoth *cap.* 2.
[i] *Gem. Baby. lon. ad dict. Misn. fol.* 14. *&* 15. *& Hierosolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19. *col.* 2. *Bartenor. ad tit.* Shebuoth, *alii passim.*
[k] *Exod.* 25. 9.

Moſem pro Propheta ſumunt heic ſimul ac Rege & pro ipſo Synedrio Magno, quod tametſi non eſſet, ut libro ſuperiori[l] oſtenditur, ante annum inſequentem inſtitutum, nihilominùs heic, ut aliàs non rarò, ex eo quod Moſi ſoli tribuitur, rem ipſam ſeculis in ſuccedentibus ad Synedrium Magnum, cui integro is dignitate par erat, attinere volunt. Atque ex hoc ſive Exemplo ſive Præcepto, veterum traditione explicato, manaſſe aiunt, id quod ſic habetur de Rege, Oraculo, Propheta, & Synedrio in hiſce, quæ jam tractamus, conjungendis.

III. Hinc etiam conditum Templum primum non ſine jam dictis cunctis aiunt. Gemara Hieroſymitana[m], ויעל דוד כדברי גד זה מלך ונביא ויחל שלמה לבנות את בית ה׳ אלהי ישראל בהר המוריה אשר נראה לו אלו אורים ותומים לדוד אביהו זה סנהדרין *Ubi dicitur & aſcendit David juxta ſermonem Gad*[n] *&c.* (nempe aream Araunæ Regis, in qua altare poſuit David, ut ibi narratur, ipſum locum fuiſſe volunt[o] in monte Moriah in quo & Abraham ſacrificaturus erat Iſaacum filium aliique antè velut Abel & Noachus ſacra feciſſent, & Salomon Rex poſteà templum condidit ut condere voluerat David) *Rex & Propheta ſimul palam indicantur; Et dein ubi dicitur*[p]*, & cœpit Salomon ædificare Templum Dei Iſraelis in monte Moriah qui demonſtratus fuerat Davidi patri ejus; ex eo quòd locum demonſtrari dicitur, Oraculum ſanctiſſimum innuitur, atque ex eo quòd Davidi patri ejus ſic demonſtratum eſſe adjicitur, Synedrium intelligitur.* Adeo ut etiam ſanctificatum, ex recepto Jure velint, locum ſeu aream Templi poſt à Salomone conditi, non ſine auſpiciis Davidis Regis, Gad prophetæ, Synedrii Magni, atque autoritate etiam Oraculi. Illuc ſpectare volunt Pſalmum trigeſimum Davidis cui titulus[q], מזמור שיר חנוכת הבית לדוד *Pſalmus quod Canticum eſt Dedicationis Domus Davidis*, quæ etiam Templi dedicationem plerunque Talmudicis deſignat. Etiam *pro dedicatione* aut *in dedicatione domus David*, aut *ipſi David*, aliis ſumitur. Græci, Ψαλμὸς ᾠδῆς τοῦ ἐγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου Δαβίδ. Apollinarius inde, dum titulum Pſalmi iſtius (illi, ut in Græcâ, Vulgatâ Syriacâ Jaianâ & Arabicâ, pro notiſſimo numerorum illic diſcrimine, vigeſimi noni) carmine complecti vult,

Εἰκοσὴν, inquit, κελάδησε καὶ ἔνατον ἱερὸν ᾆσμα
Δαβίδος πινυτὸς δωμησάμενος νέον οἶκον,

qualem domum, ſive ſacram ſive ſuam, non indicans. Initium eſt, *exaltabo te Domine quoniam exaltaſti me.* Chaldæus ibi, שבח שירתא על חנוכת בית מקדשא תשבחתא לדוד *Laudatio Cantici, pro dedicatione Domûs Sanctuarii; Hymnus Davidi*, ut in Regiis ſeu תושבחת שירתא על חנוכת בית מקדשא לדוד *Laudatorium Canticum ſuper Dedicationem Domus Sanctuarii*, ut in Bombergianis & Buxtorfianis. In editione Nebienſi, dum Ebraica ſic redduntur, Chaldæa, quæ ibi ſe ita habent, כד תושבחתא שירתא שיר חנוכת הבית לדוד, vertunt interpunguntúrque, *Dum laudes dicerentur Canticum Dedicationis Domûs Davidis.* Syrus nihil

l *Cap.* 4. §. 2.
m *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19. *col.* 2. & *ad tit.* Shebuoth *cap.* 2. *fol.* 33. *col.* 4. *bal.* 3.
n 2 *Sam.* 24, 19.
o *Levi Ben Gerſom, David Kimchi ibidem*, Bereſith Rabba *paraſh.* 34. *Arias Montanus in Ariel, Pineda de Rebus Salomonis lib.* 5. *cap.* 5. *ſect.* 2. §. 9. *Scriptores item Chriſtiani paſſim.*
p 2. *Paralip.* 3, 1.
q *Videſis Iarchium & D. Kimchium ibidem.*

nihil in titulo habet de Domo, aut Templo, nedum de ejuſdem Dedicatione. Nec quid Arabs Nebienſis aut editionis Maronitarum Romanæ. Atqui in Jaianæ titulo legitur المزمور التشع وعشرون قاله علي تجديد الهيكل *Pſalmus vigeſimus nonus. Dixit eum de Renovatione* (planè *Dedicatione*) *Templi.* Theodoretus [a] autem ibi, nec Davidem, ait, ædificaſſe templum, οὔτε τῷ δειμαμένῳ ἁρμόττειν τοῦ ψαλμοῦ τὰ ῥητὰ, *nec verba Pſalmi convenire ei qui ædificaverit.* Ille igitur ἐγκαινισμὸν τοῦ οἴκου *dedicationem domus*, ibi intelligit eſſe, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νεουργίαν, *Humanæ naturæ per Chriſtum inſtaurationem.* Etiam ad Ezechiæ victorias refert. Ita etiam alii, aliterque. Et de dedicatione Palatii Davidis cedrini ſumitur [f]. Grotius, *Id eſt, cum David Domum ſuam ab Abſalomo fœdatam repurgavit.* Sed Lyranus ex Judæus ibi, *Sciendum quod iſta dedicatio non fuit Domus David in qua habitavit (licet aliqui hoc dicant & malè, quia non legitur aliqua illius domus dedicatio) ſed Templi ædificati per Salomonem, quod heic dicitur Domus David, quia voluit templum ædificare ut habetur II Regum VII. Sed de mandato Domini ædificium fuit retardatum, uſque ad tempus Salomonis filii ſui. David tamen tradidit ei deſcriptionem Templi & ædificiorum in circumitu & utenſilium: & præparavit impenſas, ſaltem pro magna parte, ut habetur I Paralipom. XXVIII, propter quod heic dicitur, Domus David.* Adjicit item, quod ex Judaica diſciplina heic advertendum, *Dicunt autem Hebræi & ſatis veriſimiliter, prout plenius declaratum fuit III Regum VIII. & II Paralipom. VI, quod in dedicatione Templi, cum Sacerdotes portantes arcam, vellent eam transferre de tabernaculo David in quo fuerat & introducere intra Sancta Sanctorum, portæ templi clauſerunt ſe, nec fuerunt reſeratæ donec Levitæ, cantantes Pſalmum CXXXI, venirent ad locum illum, Propter David ſervum tuum ne avertas faciem Chriſti tui, id eſt Salomonis in regem inuncti. Et tunc portæ fuerunt reſeratæ. Quòd videntes omnes populi, cognoverunt quòd peccatum David de adulterio Bethſabeæ & homicidio Uriæ erat totaliter à Deo remiſſum & uſque ad tempus illud plures de populo tenebant contrarium. Igitur David hoc prævidens in ſpiritu fecit hunc Pſalmum in quo deſcribit prædicti peccati commiſſionem ex ſua fragilitate & ejuſdem remiſſionem ex Dei miſericordia & benignitate.* Sic ex Judæis ſuis ille. Pſalmus autem ille trigeſimus, veluti, ex Ebræorum ſententia, Conſecrationibus Dedicationibúſque aliis etiam natus, adhibendus erat; ut nempè in Feſto Dedicationis anniverſario (de quo plura inferiùs) ita & in ſolenni illa Primitiarum, ad Templum, Dedicatione ipſa, ex lege [t] inſtituta. Quoties ſcilicet Primitiæ ex agris paſſim ſic afferendæ erant (Tempus afferendi legitimum erat [u] ad feſtum æſtivale Septimanarum, id eſt Pentecoſtes, ſeu Meſſis [x] nec omninò antè; & poſt illud feſtum uſque ad Encæniorum feſtivitatem hyemalem, quâ de mox. Decerpendæ autem ita à colono erant ut fructuum quotannis matureſcentium partem minimùm facerent ipſæ Sexageſimam, quod ut è Traditione receptum, ita more ſuo ex Gematria ſua ſeu numerorum literalium ratione, ſibi firmatum habeat

[a] *Ad Pſalm. 29.*

[f] *Videſis Aben Ezra ibid. & Simeonem de Muys.*

[t] *Deuter. 26, 2.*

[u] *Miſna tit Biccurim cap. 1. § 3. Maimonid. hal. Biccurim cap. 2. § 6*

[x] *Videſis Exod. 23, 16.*

habent ex eo quod vocis טנא *canistrum* seu *cophinus* in quo ex lege ponendæ essent, literæ faciunt [z] Sexaginta, unde in Bibliis ibi Garianis, טנא בג׳מט ששים. משׁשׁים לבכורים אחר, *Vox* Tena (cophinus) *in Gematria, cum faciat* 60, *indicat Primitias constare debere ex parte una è Sexaginta.*) Quoties dico sic afferendæ erant, כל העיירות [a] שבמעמד מתכנסות לעירו של מעמד ולנים ברחובות של עיר ולא היו נכנסין לבתים וגו׳ *Omnes urbes* (incolæ omnes Terræ sanctæ qui afferre deberent primitias ac vellent) *stationis* (unicæ; Stationes erant cœtus, seu collegia juxta Sacerdotum Ephemeriarum numerum 24, quorum collegæ dicti אנשי מעמד *Viri* [b] *stationis*, qui, per urbes, oppida ac agros, ut collegarum corpora, tributa, ministeria Sacra aliáque, suorum nomine, ut procuratores obibant) *primitias onusti congregabantur in Urbe stationis illius* (urbe, in qua degebat eorum primarius seu princeps) *& pernoctabant in plateis* (aut Synagogis) *nec domos* (privatorum) *intrabant*, ne scilicet immunditiem aliquam fortè sibi inde contraherent. Hinc manè discedebant, versus Hierosolyma, quò hac in specie ascendendum non erat per se singulis, sed in multitudine ejusmodi ex stationibus singulis conjuncta, juxta quod dictum est [c], *in multitudine populi est Regis honor.* Sic illi. והשור הולך לפניהם וקרניו מצופין זהב ועטרה של זית בראשו להודיע שהבכורים משבעת המינין והחליל מכה לפניהם עד שהם מגיעין קרוב לירושלם *& Juvencus ibat ante eos, cujus cornua aurata erant & caput coronâ Oleaginâ ornatum, ut innueretur, Primitias constare ex Septem speciebus* (החטים [d] והשעורים והענבים והתאנים והרמונים והזתים והתמרים *Tritico, Hordeo, Uvis, Ficubus, Malis Punicis, Olivis, Dactylis*) *& Tibicen inde anteibat eos usque dum Hierosolymis appropinquarent.* Juvencus ille in Oblationem Pacificam illuc adigebatur. Afferunt etiam rationem Coronæ Oleaginæ, ob arboris, præ cæteris, excellentiam. Sed numerus Septenarius Primitiarum specierum sic innuendus, ex ו, initiali ז׳ וי״ו litera, quæ septem denotat, pendere videtur, quod pariter & ו in זהב supplere potest. In Via autem utebantur Psalmi 122 versu primo, *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi; in domum Domini ibimus &c.* ולא היו מהלכין ביום אלא שתי ידות בלבד *Nec ibant die unico plusquam per spatia tantùm bina.* Duabus plures stationes itineris sibi non faciebant. Appropinquantes Hierosolymis mittebant illuc nuntios qui adventum suum indicarent. Tunc עטרו בכוריהן *Coronabant Primitias suas*, id est, ex optimis viridioribúsque, nec arescentibus, velut Coronam, in Canistris, quibus gestarentur, parti aptabant supremæ; ut pulchriores sic viderentur. Exibant dein Hierosolymis in eorum occursum aliquot ex Segenis (seu eminentioribus) Sacerdotibus & è Quæstoribus, sive plures sive pauciores pro advenientium numero. Simulac autem portas intrabant Urbis, inchoabant versum Psalmi jam dicti secundum, *stabunt pedes nostri in portis tuis, ô Hierosolyma.* Tum כל בעלי אומנות *omnes Opifices* Urbis occurrentes, eos salutabant, dicentes אחינו אנשי מקום פלוני באתם בשלום *Fratres nostri, loci N. adestis in Pace.* Dein præeunte tibicine, ibant in Urbem usque ad Montem Templi, ubi unusquisque eorum Cani-

z ט נ א 1. 50. 9.

a Misna tit. Biccurim cap. 3. § 2. Maimonid. eod. cap. 4. §. 16. & vide Gemaram Hierosolymitanam, ad dictam Misnam.

b De eis videsis Misnam, tit. Thainith cap. 4. Maimonid. ib. & ad tit. Biccurim cap. 2. § 2. & Bartenorium ibidem.

c Prov. 14,28.

d Maimonides halach. Biccurim cap. 2. §. 2. & Misna citata.

nistrum suum (Ditior in Aureo aut Argenteo, Pauperior in Vimineo) manu suâ prehendens, Psalmum canebat 150 integrum, *Hallelujah* seu *Laudate Dominum, laudate Deum in Sanctuario suo &c.* usque dum accederent ad Atrium, ubi Levitæ canebant Psalmum item illum trigesimum ut Consecrationi maximè proprium. Illic verò Canistrum (*Cartallum* vocat Vulgata, à Græco Καρταλλον; quod & κάρταλλον in editionibus nonnullis inde legitur) & Primitias dabant Sacerdotibus; uti & Turtures & Columbas, Canistris in holocausta, pro libitu, appensas. Manibus sustentans Canistrum unusquisque suum incepit periocham illam in lege[e] Oblationibus hisce expressim præscriptam, in qua simulac deveniret ad[f] *Syrus* (potiùs *Syriensis*) *miser* seu quasi *perditus pater meus*, Canistri tantùm ansas seu labra illo tenente, הכהן מניח את ידו תחתיו ומניפו עד שקורא את כל הפרשה *Sacerdos ponebat manum suam sub eo & ventilabat illud usque dum legerat iste periocham totam.* Ritus autem integer, cum precibus & Sacrificiis amplissimis Dedicationis Salomonicæ refertur in sacra historia[g], ubi dicitur[h] Salomonem, & totum populum, *obtulisse in templo ædificato Sacrificia Domino*, ויחנכו את בית יהוה המלך וכל בני ישראל *& dedicarunt domum Domini Rex & omnes filii Israel.* Græci utrobique habent, καὶ ἐνεκαίνισε &c. ὁ βασιλεὺς &c. Weiheten, *dedicarunt*, Dedicated. Judæi Hispanienses, *y estrenaròn a casa del A.* and they gave hanzell to the house of the Lord, Syrus ܘܚܕܬܘ *& innovârunt.* Postquam extructa esset, ut Sacris antè destinata, nunc, qualibus ibi esset utendum, exemplo primo ostendebant, quod ipsissima Dedicatio simplex & propriè sumta; unde & Arabs وجددوا الملك sensum in eundem. Ita quod Dedicatio seu חנכה erat ipsa, initiamentis in Sacris, seu primo, in loco apparato, Sacrorum usui respondit uti & *dedicare* τῷ *initiare.* Scilicet quisquis primò initiatus est, novus est factus, adeóque innovatus. Erasmus ad vocem *Encænia* in Euangelio, *id est*, inquit[i], *Initialia, ut verbum verbo reddam*, alii per *Innovationes* explicant. In Maccabaicis[k] vocatur etiam Καθαρισμὸς τοῦ ἱεροῦ *Purificatio templi.* Syrus reddidit in Maccabaicis[l], ܚܘܕܬܐ & in Euangelio ܚܘܕܬܐ *Renovatio* seu *Innovatio.* Arabs in Maccabaicis[m], ايام الحنكة *dies dedicationis* vocem quasi Ebraicam usurpans; Dedicationis nomine in Vulgatæ Testamento veteri plerunque adhibitâ, ut in nuperis versionibus utriusque. In Euangelio Arabes, eundem in sensum التجديد, Anglo-Saxo templ halgunga, *Templi Sanctificatio.* Rectè quidem in locis Regum & Paralipomenon citatis So (id est Sacrificii ritu adhibendo) the King and all the children of Israel Dedicated the house of the Lord. Augustinus[n], *Encænia festivitas erat Dedicationis Templi. Græcè enim cænon dicitur novum. Quandocunque novum aliquod fuerit Dedicatum, Encænia vocantur. Jam & usus habet hoc* ver-

e Deuter. 26, 3.
f Ibid. 5.
g 1 Regum cap. 8. & 2 Paral. 7.
h Ibid. comm. 62. & 41.
i Ad Joan. 10, 22.
k Lib. 2. cap. 1, 18.
l Lib. 1. cap. 4. 59.
m Lib. 2. cap. 9.
n Tractat. 48. ad Joannem.

verbum. Si quis novâ tunicâ induatur, Encæniare dicitur. Sic ille. In Salomonica autem hac Dedicatione, cui intererant זקני ישראל *Majores natu* seu *Presbyteri Israel*, qui primarium in Conventu illo[n] locum per se præ aliis principibus ibi memoratis obtinebant, sumuntur etiam à Scriptoribus Christianis[o] pro *Septuaginta illis Senioribus delectis &c.* id est planè pro rotundo numero Septuagintauniusvirali. Statim autem sequitur illic quòd Salomon קדש *Sanctificavit medium Atrium &c.* Atque hæc prima loci, in Templum, Dedicatio Ebraica simul & Sanctificatio, non minùs Ἐγκαίνια dicta quàm meræ profanati postmodum Templi Restaurationes, seu in Sanctificationem pristinam Restitutiones, de quibus mox. Dedicationem illam perperam nimis sumsere veterum aliquot pro Encæniis in Euangelio[p] celebratis. Quæ planè celebrabantur quando χειμὼν ἦν *Hiems erat*, nec ad Primi aut Secundi Templi conditum, sed ad Encænia, post Antiochi profanationem Secundi, Hierosolymis in Mense *Casleu*, quasi Decembri, habita, qua de re plura statim. Salomonica autem Dedicatio ad mensem atinet *Ethanim*[q], id est Tisri seu septimum à Nisan, quasi Septembrem atque tempora Scenopegiæ festo proximantia, quod ex sacro Sermone liquet & in commentariis ut Ebræorum ita & Christianorum Annalibúsque affatim explicatur. Atque ea de re plura mox[r].

IV. Ritus autem Urbis Ampliandæ ejusmodi erat. Lex sacra est de Sacrificio Eucharistico quod תודה[s] nuncupant, ex placentis azymis & oleo confectis consistente, præter panem adjectum etiam fermentatum. Quando termini urbis promovendi essent. עושין, inquit Maimonides[t], ב״ד שתי תודות ולוקחים
לחם חמץ שבהם והולכים ב״ד אחר שתי התודות ושתי התודות זו אחר זו ועומדין בכנורות
ובנבלים ובצלצל על כל פנה ופנה ועל כל אבן ואבן שבירושלים ואומר ארוממך יי כי דלתני
וגו׳ עד שמגיעין לסוף המקום שמקדישין אותו ועומדין שם. ואוכלים שם לחם תודה
אחת משתי התודות והשנייה נשרפת ועל פי הנביא שורפין את זו ואוכלין את זו
Faciebant Synedrium (Magnum) *bina Sacrificia Eucharistica, & accipiebant Panem fermentatum ad ea spectantem aut progrediebantur Synedrium post Sacrificia Eucharistica utraque & horum alterum post alterum, & in qualibet, inter eundum, Hierosolymorum statione canebant Cytharis, Nabliis, aliis instrumentis musicis, Psalmum illum, Exaltabo*[u] *te Domine quoniam subvexisti me &c. usque dum advenirent ad terminum loci quem Sanctificare destinarent, ibique stabant. Ibi etiam comedebant panem Eucharistici Sacrificii unius ex duobus illis. Alterum verò comburendum erat. Atque ex decreto* seu *indicatione Prophetæ, alterum comedendum erat, alterum comburendum.* Tantundem in Misna[x], alibíque[y]. Atque ritu sic peracto, locus designatus parem cum Urbe sanctitatem omniáque jura Urbi Singularia obtinebat.

V. Similis fermè erat solennium ratio, quando Templi Atrio quid esset adjiciendum, excepto quod heic non Eucharistici illius, sed alterius Sacrificii non admodum dissimilis, residui[z], seu ejus quod ex eo non comburebatur,

n 2 *Regum* 8, 1. 2 *Paralip.* 7, 2.
o 1 *Pineda ad* 3 *Reg. cap.* 8. & *de rebus Salomonis lib.* 5. *cap.* 5. *sect.* 2. §. 24. *alii.*
p *Joan.* 10, 22.
q 1 *Regum* 8, 2.
r §. 7.
s *Levit.* 7, 12.
t *Halach.* Bith habechira *cap.* 6. § 10, 11 & 12.
u *Psalm.* 30.
x *Tit.* Schebuoth *cap.* 2.
y *Moses Mikotzi Precept. affirm.* 163 & 210. *Gemara Babylonia ad dict. Misn. fol.* 15, 1.
z *Levitic.* 2, 1.

usus erat. Ejus scilicet quod, מנחה dictum, erat frumentaceum, Maimonides post ritum Urbis ampliandæ traditum, וכן, inquit [a], אם הוסיפו על העזרה מקדשין אותה בשירי המנחה כמה ירושלם מתקדשת בתודה שנאכלת בה מקדשתה אף העזרה שירי המנחות שאין נאכלין אלא בה הן שמקדשין אותה בהן ואוכלין אותן בסוף המקום שקדשו *Atque ita si quando ampliaverint Atrium aliquod sanctificabant illud residuo Sacrificii frumentacei. Ut Hierosolyma* (pomœrium ei sic adjectum) *sanctificabat Sacrificium Eucharisticum, ita sanctificabat Atrium Residua sacrificii frumentacei, quæ alibi comedenda non erat. Comedebant autem in termino loci sanctificandi.*

[a] Hilach. Bith habechira cap. 6 §. 13 & 14 Mikotzi, alii, locis ante citatis.

VI. Sub Ezra, Nehemia, cæterisque (id est Synedris Synagogæ seu Synedrii Magni) qui Urbem, Muros Templumque instaurabant [b], rituum horum habemus exempla sermè expressa [c]. ובחנוכת חומת ירושלם *Et in dedicatione Muri Hierosolymorum* (Græci ἐν ἐγκαινίοις, uti & Vulgata *in Dedicatione*, ubi Syrus & Arabs nihil omninò de Dedicatione habent, sed tantùm Absolutionem Muri & Celebrationem sacram inde secutam memorant) *quæsiverunt Levitas de omnibus locis suis, ut adducerent eos in Hierosolyma & facerent* חנוכה *Dedicationem & Lætitiam cum gratiarum actione, & cum sacris Eucharisticis* ובשיר *& in Cantico in Cymbalis &c.* Et observatur [d], *Canticum* numero singulari sic expressim denotare fortè *Canticum Dedicationis*; etiam tunc ut sacris illiusmodi adhiberi solitum. Sed verò, pronuntiant Magistri, quoniam deerat tunc Rex & Oraculum, ideo novam sanctitatem non omninò loco alicui tunc accessisse, sed tantummodo pristinam seu veterem, velut designando solùm esse instauratam. Unde aiunt, כל מקום שלא נעשה בכל אלו וכסדר הזה אין קדוש גמור וזה שעשה עזרא שתי תודות זכר לא במעשה נתקדש המקום שלא היה מלך ולא אורים ותומים *Quoties omnes hi ritus atque hic ordo non observaretur, neutiquam accessit loco* (sive Urbe sive Templi) *adjiciendo sanctitas perfecta. Atque id quod fecit Ezra cum obtulit bina Sacrificia Eucharistica Sanctitatem locum alicui non adjecit, quoniam nec Rex tunc erat nec Oraculum Urim.* Nam post Templi primi Excidium non extitisse perpetuò consentiunt Rabbini Oraculum illud, ut antè monitum est. De Dedicatione autem illa sub Ezra, seu Zorobabeliana, consule si placet J. Baptistam Villalpandum, loco citato, præter Commentarios magis obvios & Annalium conditores. Legitur apud Maccabaicorum autorem [e], in epistola Judæorum Hierosolymitanorum ad Ægyptienses Judæos, de Encæniis Maccabaicis, de quibus plura mox, diligenter servandis, *Facturi igitur quinta & vigesima die mensis Casleu* καθαρισμὸν τοῦ ἱεροῦ, *Purificationem Templi, necessarium duximus significare vobis,* ἵνα καὶ αὐτοὶ ἄγητε τὰς Σκηνοπηγίας (ut in editione Complutensi, Regiâ, aliisque harum sequacibus, adeóque in Jaianis; aliis editionibus vetustis nuperisque habentibus τὰς σκηνοπηγίας; sed Sixti V. Romana, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἄγητε τῆς Σκηνοπηγίας, subaudito sive τὴν ἑορτὴν sive τὰς ἡμέρας) καὶ τοῦ πυρὸς ὅτε Νεεμίας οἰκοδομήσας

[b] Ezra cap. 6. 16. Nehemias cap. 12 &c.

[c] Nehem. 12, 28.

[d] Joannes Baptista Villalpandus in Apparatu Urbis & Templi part. 1. lib. 3. cap. 27 & 28.

[e] Lib. 2. cap. 1, 9. & 18.

τότε ἱερὸν καὶ τὸ Θυσιαστήριον, ἀνῴκοδομήσας προσήνεγκε θυσίαν: ut etiam vos quoque agatis festum quasi aut *instar Scenopegiæ* (undenam nomen illud heic alibique in Maccabaicis ex infrà allatis liquebit) *& ignis* (vulgata *Diem Scenopegiæ & Diem Ignis, qui datus est*) *quando Neemias, ædificato Templo & Altari, obtulit Sacrificium.* Qui in Apocryphos disputant, aliíque[f] obiter, Secundum Maccabaicum velut non genuinum rejiciunt. In Græca editione nulla habetur quod illi Vulgatæ, *qui datus est*, respondet. Sequitur ibi historia de Sacrificiis ex aqua in loco ubi ignis sacer reconditus fuerat, tempore Neemiæ, accensis, alibi non ita occurrens. Jam verò Dies seu festum τῦ πυρὸς *Ignis*, illic memoratum sumunt viri docti pro Die illo, etiam quotannis revolvente, quo Nehemias Sacrificiis Urbem instaurans Ignem sacrum ita repertum Altari adhibuit. Inde Franciscus Ribera[g] refert ad Dedicationem Murorum[h] adeóque Urbis denuò extructæ; ubi[h] legitur, *Et adduxi Principes Jehuda & constitui*, שתי תודות גדולות (Græci, *δύο περὶ αἰνέσεως μεγάλας Duos pro laudatione magnos*; Vulgata, *& statui duos choros magnos laudantium*, quem sensum versiones nuperæ recipiunt, quod ut videtur verti potiùs debuit) *Duo Sacrificia Eucharistica*, Altari apparata, quæ rei gestæ nempè propria; Judæi Hispanienses, *dos processiones grandes, Euntes ad dextram versus murum sterquilinii.* Abiítque post eos Hosaiah, וחצי שרי יהודה *καὶ ἥμισυ ἀρχόντων Ἰούδα, & dimidia pars principum Juda, & Azariah, Ezra &c.* Et paulò post[k], והתודה השנית (*καὶ περὶ αἰνέσεως ἡ δευτέρα*) *ibat in adversum illius, quem ego sequebar & dimidia pars populi super murum &c.* Et deín[l], *steterúntque duo Eucharistica in domo Dei* & ego & חצי הסגנים עמי *& dimidia pars Magistratuum*, seu *principum mecum.*

VII. Certè in Encæniorum festo quod, ex instituto, quotannis celebrarunt vigesimo quinto die mensis *Casleu* seu Noni (ut in Maccabaicis[m] & apud Josephum[n]) in novæ Templi Dedicationis seu Reconciliationis (ut vocant) aut Instaurationis sacræ memoriam, singularis hodiéque in Ritualibus Judæorum Germaniensibus[o], aliísque[p] habetur etiam Psalmi istius Trigesimi usus. Etiam olim pariter in Ampliandæ Urbis ritu, ut statim liquebit. Festum illud, ex more patrio octo dies celebrationis habuit, Sacrificiis etiam, stante templo, hymnísque adhibitis, idemque erat cum eo quod, Encæniorum nomine, habitum esse Hierosolymis memoratur in Euangelio Joannis[q], ubi Dominus noster Jesus Christus, veluti simul celebrans, ambulabat in Templo in porticu Salomonis[r]. *Καὶ χειμὼν ἦν, Et tempus erat hyemale.* Nimium autem hallucinati heic patres aliquot Magni, quorum alii Encænia illic intelligebant pro festo redeunte Dedicationis Templi Secundi seu Zorobabeliani; alii etiam pro Dedicationis Templi Primi seu Salomonici, alii demum pro Urbis totius Hierosolymitanæ instauratione. Prioris generis est, Chrysostomus[s] qui fidenter ait, *τὴν ἡμέραν καθ᾽ ἣν ὁ ναὸς ᾠκοδομήθη, ἐπανελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς μακρᾶς αἰχμαλωσίας τῶν ἐν τῇ Περσίδι, ταύτην ἦγον μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς, Diem illum*

[f] *Videsis Jo. Buxtorf. in Instit. Epistolic. Hebraic. cap. 3. pag. 12.*
[g] *De Templo lib. 5. cap. 17.*
[h] *Nehemias 12, 27.*
[i] *Ibi 31.*
[k] *Comm. 37.*
[l] *Comm. 40.*
[m] *Lib. 1. cap. 4. 52.*
[n] *Lib. 12. cap. 11.*
[o] Machazor *Jud. German. part. 1. fol. 105, 2.*
[p] Seder Tephiloth Lasuccoth *&c. pag. 101, 1. &c.*
[q] *Cap. 10, 22.*
[r] *Videsis Joannem Drusium & Bezam, & Hug. Grotium, alios ad Ioannis 10, 22. Hospinian. de origine Festorum lib. 1. cap. 13. Daniel Heinsium in Aristarch. sacro cap. 9. pag. 968. præter. Tho. Aquin. in 1 Mac. cap. 4. Petrum Comestorem &c.*
[s] *Homil. 61. in Ioannem.*

illum quo ædificatum eſt Templum, cum reduces fierent ex diutina in Perſide captivitate, ſumma cum diligentia celebrabant. Atque opinionem hanc velut apud aliquos ſuo tempore obtinentem narrat Theophylactus [t], ubi etiam alios ait Encænia Templi Salomonici ibi intelligenda velle. Atque ita ſecuriùs illic vult Nonnus Panopolita, Joannis paraphraſtes metricus. Sic enim ille,

Καὶ πάλιν ἦμαρ ἔλω πανδήμιον, ᾧ ἐνὶ λαοὶ
Μνημοσύνlω πλεεστκον ἐτήσιον, ἐξ ὅτε νηῦ
Ἔδεθνα δωμήσας Σολομῶν εὐκίονι τέχνῃ
Θεασπεσίης ἀρχαῖον ἐκαίνισε θεσμὸν ἑορτῆς.

Et reverſus eſt dies publicus, in quo populus memoriam celebrabat anniverſariam ex quo Templi fulcimenta ædificans Solomon, pulchras columnas faciente arte, Divini veterem innovavit legem feſti. Sed etiam indubitantèr de Zorobabelianis Encæniis revertentibus cum Chryſoſtomo ſumit Euthymius Zygabenus [u], uti etiam Eraſmus, aliíque. In Tertio heic genere, quod Urbis inſtaurationem ſpectat, habetur Theodorus Mopſueſtiæ Epiſcopus, ad S. Joannem [x]. Atqui manifeſtius videtur nihil eſſe, quàm ſolummodò Inſtaurationem illam ſub Haſmonæis in Euangelio ejúſque feſtum anniverſarium ibi innui. Neque enim Tempus Dedicationis Salomonicæ, quod incidit *in Tiſri*, id eſt menſem ſeptimum [y] ſeu autumnum, aut Zorobabelianæ, quod ad menſem *Adar* [z] attinet ſeu ultimum qui æquinoctium paulò præcedit vernum, hyemis partem in Euangelio memoratæ aliquam ſortiri potuit. Utrum ante Haſmonaicam illam Dedicationem, celebratio anniverſaria aliqua eſſet ſive Salomonicæ ſive Zorobabelianæ Dedicationis nondum ſatis didici. Fuere etiam Templi primi variatim polluti & diſrupti inſtaurationes amplæ ſub Joaſo [a] & Joſia [b] Regibus, ad quas, celebrationes anniverſarias attinuiſſe aliquas nullibi liquet. Atqui de Salomonica & Zorobabeliana Dedicationibus loquitur Thomas Aquinas ſeu quis alius commentariorum in Maccabaica autor nomen ejus gerens, quaſi etiam illæ anteà quotannis obſervatæ fuiſſent. *Iſtæ*, inquit, *fuerunt abolitæ propter iſtam tertiam quæ facta eſt in hyeme.* Et Petrus Comeſtor præierat. *Quæ Dedicatio*, inquit ille, *ſtetit in poſterum, aliis duabus habitis in deſuetudinem.* Addeſis heic Carolum Sigonium [c]. Sed palàm intereà eſt, Ebræos ipſos, in commentariis Ritualibúſque ſuis, dum feſtum חנוכה *Encæniorum* ex ritu veterrimo tractant hodiéque etiam diligentius quotannis 25 die menſis *Caſleu* & deinceps per octiduum celebrant, illam ſolam, quæ Haſmonaica eſt, Dedicationem intelligere & expreſſiſſimè denotare. Solennis eſt ejuſdem commemorario illa Sacra vetúſque in Ritualibus, ut formula peculiaris nunc prævia nunc interſperſa, quâ diſertè Feſti illius cauſa deſignatur [d], על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו כשעמדה מלכות יון על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם רבת את ריבם רנת

t *Ad Ioan.* 10, 22.

u *Ad locum citatum.*

x *Videſis Stephanum Menochium de Repub. Ebræorum lib. 3. cap. 9.*

y 1 *Regum* 8, 2.

z *Ezra* 6, 15.

a 2 *Regum* 12, 4 *&c.*

b *Ibid.* 22, 5.

c *De Rep. Hebræorum lib.* 3. *cap.* 17 *&* 18.

d Machzor *Iud. Germ. part.* 1. *fol.* 100, 1. Sepher Tephilloth Laſuceeth *fol.* 101, 1.

דנת את דינם נקמת את נקמתם מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה ואחר כן באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך וקבעו שמונה ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול סלה

Ob Miracula, & ob Redemptionem, & ob Potestates, & ob Salutes, & ob Bella quæ (ô Deus) *fecisti patribus nostris, in diebus illis, sub hoc tempus; In diebus Mattathiæ filii Joannis, Pontificis Maximi, Hasmonæi & filiorum ejus; quando insistebat Regnum Græcorum in populum tuum Israel, ut eos à lege tua diverteret & faceret eos transgredi statuta voluntatis tuæ, & Tu in misericordiis tuis multiplicibus stabas pro eis in tempore ærumnarum eorum, & causam eorum suscipiebas, & judicium eorum judicabas, & vindicabas vindictam eorum, & Tradebas Potentes in manum Debilium, & multitudinem in manum Paucorum, & Immundos in manum Mundorum, & Impios in manum Justorum, & Superbos in manum eorum qui incumbebant Legi tuæ; Et magnum tibi faciebas nomen & Sanctum in æternitate tua; Et Populo tuo Israel faciebas salutem magnam uti & Redemtionem sicut hodièque; Et postmodùm venerunt Filii tui in Adytum Domûs tuæ, purgarunt Templum tuum & mundarunt Sacrarium tuum & accenderunt lucernas* (qua de re plura mox) *in Atriis sancti tui & constituerunt octo Dies Encæniorum* seu *Dedicationis illos, ut in eis celebraretur & laudaretur Nomen tuum Magnum. Selah.* Ita festum illud planissimè ex veteri instituto est Maccabaicorum Encænia. Seu potiùs ipsius Judæ Maccabæi, Mattathiæ filii; unde Rabbi Nahasson inter festa [e], *Dedicatio Templi ex institutione Judæ Maccabæi celebratur die 25 Casleu.* Etiam in Cantico quod יוצר לשבת שני דחנוכה *Poema* seu *hymnum Sabbati secundi Dedicationis* vocant, in Synagogis cantari solito Ritualibúsque occurrente legitur [f],

[e] Pag. 151.

[f] Machzor Jud. Germanensium part. 2. fol. 105 2.

מצבא המלחמה באו בעשרים וחמשה בכסלו
וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב:
כל אבני מזבח אשר כפתום יונים:
וגנזום במזרחית צפנית לשכת חונים:
ולקחו אבנים אחרות והביאו אל תחת האבנים:
יחד לויים נאספו לשיר ולשבח.
ישרים משרתים באו להקריב ולזבח:
את קרבנם לחנכת המזבח וגו׳

E Pugna reversi sunt 25 die Casleu, & ivere in tentoria sua læti & alacres. Saxa omnia Altaris quæ illicita (prophanando) *reddiderant Græci, reposuere* [g] *ad Euroaquilonem in conclavi rei illi designato. Alia dein pro eis attulere Saxa, accedentibus Levitis simul ad cantica & laudes. Quorum munus erat ministrandi accedebant ut offerrent Sacrificaréntque Oblationes in Encænia Altaris.* Et paulò post eodem in Cantico,

[g] Vide 1 Maccab. 4, 42 &c.

הרצים יצאו לבשר בגבולים ישועה צמחה:
להביאם לירושלם לעשות חנוכה בשמחה:
וחנכו וכברו את היכל להעלות נרות כאומן:

כחפשו וכמצאו בשתים פך שיש נטמן להטמן:
כי אם אכוך שמן:
זיהרו מצאו לימים שמונה קבע לשקרונו:
קבעו לכן הימים האלה לדורות עניני:
להזכיר גבורות ולהודות ולהלל לי״.

Cursores exibant in regiones circumjacentes (per Terram sanctam) *qui nunciarent, Salutem, atque ut Hierosolyma advenirent, ad facienda Encænia in lætitia. Et Dedicabant & gloriosum reddebant Templum, luminaria artificiosè erigendo. Scrutabantur & reperiebant, dum occulta recludebant, lenticulam datâ operâ absconditam. Sed erat illa Lecythus* seu *Vasculum Olei. Ex illo accendebant reperiebántque suffecisse in Octiduum. Inde constituebant Dies illos ut per eos commemorarentur Magnalia, & Gratia laudésque darentur Domino.* In Benedictionibus etiam Ritualium, *Benedictus*[h] *sis Domine qui sanctificasti nos præceptis suis,* וצונו להדליק נר של חנוכה *& præcepisti nobis accendere luminare Encæniorum* & בימים ההם בזמן הזה *in diebus illis, hac* anni *tempestate.* Atque observandum est, eodem in loco inter solennes festi hujus lectiones recipi parasham à Numerorum capite 6, 22. usque in 8, 4. integram, utpote in qua Dedicatio, seu Encænia, Tabernaculi testimonii habetur & Altaris disertè memoratur[i] simul cum Candelabro & Luminum tunc accensione. Quid quod etiam tunc Temporis designari etiam à Numine voluerint aliqui veluti futuram hanc festivitatem Encæniorum Hasmonaicam? R. Moses Miteranius[k]; ונרות חנוכה גם יש להן רמז בתורה בפרשת בהעלותך כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי חלשה דעתו של אהרן אמר לו הקב״ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנוכה שהיא קרויה על שמם והיא חנוכת בני חשמונאי & *quod ad lumina Encæniorum attinet, est etiam idem de illis indicium in Lege, in Parascha, cum accenderis*[l]; *cum offerrent* (in Dedicatione Tabernaculi) *duodecim Tribus, sed non offerret Tribus Levi, quod Aharoni displicuit, dixit Deus O. M. Mosi, loquere Aharoni & dic ei, Est Dedicatio alia in qua fiet luminum accensio. Atque ego faciam in ea Israelitis per manus posterorum tuorum Miracula & Salutem, & Dedicationem ex eorum nomine vocandam. Atque hæc est Dedicatio Filiorum Hasmonai.* Sic ille. Quod verò attinet ad Mattathiæ heic tempora, certè Chronicum Templi Secundi[m] de eo loquitur quasi, victoriâ in Græcos, post Templi profanationem, partâ, ipse illud sibi mundando restituisset; ובא inquit, מתתיה הכהן אל ירושלם וטיהר את המקדש והחזיר את העבודה *Et venit Mattathias Hierosolyma & purgavit templum & cultum restituit.* Josepho[n] quidem de eo dicitur τοὺς βωμοὺς καθεῖλε altaria (quæ invexerant Græci) sustulit. Sed illa ejus qualiacunque Encænia in festivitatem iterandam neutiquam abiere. Paulò post[o] autem Chronicon illud, ubi Judam Maccabæum (quem & Regem facit unctum eóque nomine appellat) holocausta in Encæniis offerentem & ignis veluti cœlitus dati miraculum memorat, adjicit, וביום כה באלול נעשה זה & *in die*

h Seder Tephiloth Lasuccoth *fol.* 101 & 102 &c.

i *Numer.* 7, 84 & 88.

k *In* Kiriath Sepher *halach.* Thainioth *cap.* 2. *fol.* 37. *col.* 2.

l *Numer.* 8, 1.

m *Fol.* 85 & 86. *in* 8.

n *Lib.* 12. *cap.* 8.

o *Ibid. fol.* 87, 1.

die 25 Elul, factum est miraculum hoc; quo Encænia hæc, ad hyemis initia aut circitèr ut dictum est, spectantia, in finem Æstatis perperàm rejiciuntur. Legendum proculdubio כ"ה לכסליו 25 *Casleu*, quod & rectè monuit Joannes Drusius [p]. Prætereundum autem heic non erat, hujus ipsius quod citavimus, è Rituali aliquo Judæorum, partes aliquot ab eodem [q], sive per Adversaria sua ei fortè nimium festinanti malè suggerentia, sive per Librarii incuriam, perperàm nimis confundi, totidémque verbis ab viro erudito [r] dudum securè recipi in Commentarios suos in Novum Testamentum, ex aliis Scriptoribus compilatum. Sic enim Drusius ex libro aliquo precum (quales sunt, pro gentium discrimine inter quas degunt Judæi, multiplices) *In diebus Mattathiæ filii Johannis magni Sacerdotis, venerunt filii tui in oraculum domûs tuæ & purgarunt Templum.* Et sequuntur dein cætera citatorum. Sed verò in diebus Mattathiæ non erat purgatio illa, utpote qui circa biennium [s] ante Encænia mortuus est; quæ facta sub Juda Maccabæo filio Mattathiæ, unde illud ואחר כן וגו' & *postmodùm &c.* in formula superiùs adducta. Forsan vertendo scripserat J. Drusius, *In diebus Mattathiæ filii Johannis Magni Sacerdotis &c.* & tunc, ultrò illic prætermissis quæ interveniunt, transiit in illud *Venerunt filii tui &c.* Utraque Præteritorum ejus editio [t] idem habet incorrectum. Nec quid eam in rem in Annotationum in N. T. ejus parte altera; licet ad idem Evangelii comma aliud quid adjectum illic fuerit. Atque ut ex antè dictis, ii, penes quos summa autoritas Dedicandi, Ampliandique erat, dignoscuntur, ita ex historia illa Encæniorum haud ita dispar, quà sub calamitatis bellicæ remissionem res permittere potuerit, elicitur quænam autoritas publica obtineret, in illo, de festo Encæniorum Sacris tunc peracto quotannísque die 25 mensis Casleu (qui in mensibus hyemalibus Decembri partim & Novembri respondebat) celebrando. Dicitur scilicet Judam Maccabæum & fratres ejus, κ πᾶσαν ἐκκλησίαν, *totam Ecclesiam*, populum, כל העדה *totum cætum*, constituisse perpetuam illam observationem velut actûs denuò sic dedicandi appendicem. Certè nomine עדה sæpiùs pro ipso *Synedrio Magno* usurpatum in Libro ostenditur superiori, alibique inferiùs, uti etiam *Seniores populi* [u], etiam & τὸ κοινὸν, *Commune* Israel. Quod autem scriptor habet nuperus statutum hinc fuisse, non ut perpetuò quotannis recurreret festum illud, sed tantùm, *ut* [x] *dies iste annuatim 8 diebus celebraretur ipsorum tempore, vel ipsis viventibus, sicuti versus 39* [y] (pro 59) *indicat. Non itaque universale aut perpetuum hoc decretum censendum est, ut omnes Judæorum posteros, ad ejus observationem constringeret &c.* haud opinor omninò recipiendum. Versus illius verba sunt, statutum fuisse, ἵνα ἄγωνται αἱ ἡμέραι ἐγκαινισμοῦ τοῦ θυσιαστηρίου ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν ἐνιαυτὸν ἡμέρας ὀκτὼ ἀπὸ τ πέμπτης κ εἰκάδος τοῦ μηνὸς Κασλεῦ &c. *Ut celebrarentur Dies Encæniorum Altaris* (nam ut Templi ita & Altaris Encænia dicta sunt) *in suis temporibus* (id est quoties tempestas eorum annum recurreret; Duacenses benè in the times thereof, & Angli in their season, ita

[p] *Ad lib. Hasmonæorum cap. 4, 52.*
[q] *Præterit. lib. 4. ad Ioan.* 10, 22.
[r] *Baldwinus Waleus ad Ioan.* 22, 10.
[s] 1 *Maccab.* 2. 69 & 70. & 4. 52.
[t] *Franekeræ* 1612. *Amstelodami* 1632.
[u] *Videsis* 1 *Maccab.* 7, 33. & *Hug. Grotium ibidem.*
[x] *Guilielmus Vorstius in Observat. ad Tzemach David pag.* 278.
[y] 1 *Maccab. cap.* 4.

ita rectè quidem non tempora constituentium seu tum viventium verbis illis omninò intelligentes, sed annua quibus redirent tempora) *quotannis per Octo dies à 25 mensis Casleu &c.* Et ex Decreto tunc perpetuam fuisse institutionem, apertè comprobant alia è Talmudicis mox ostensa. Memoratur autem suprà usus *τῶν Urim & Thummim* in Dedicationibus, quod ad Templum Primum spectare tantùm potuit. Nam in Secundo Oraculum illud reverà non extitisse, adeóque nec illius in consulendo rationem habitam docent; tametsi, ne Pontifex Maximus indumenti alicujus sibi proprii specie careret, eâ quæ saltem Oraculum illud imitaretur, illum, cum vestimentis cæteris, indui volebant. Maimonides [a] עשו בבית שני אורים ותומים כדי להשלים שמנה בגדים ואע״פ שלא נשאלין בהן ומפני מה לא היו נשאלין בהן. מפני שלא היתה שם רוח הקודש וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ואין שכינה שורה עליו אין נשאלין בו *Fecerunt, sub Templo Secundo, Urim & Thummim* (loco veteris Oraculi per Excidium & captivitatem Babylonicam deperditi) *ut complerentur* (Pontificis) *vestes Octo, idque etiamsi non* (ut Oraculum) *consulerentur. Et quare non consulebant eos? Quoniam ibi neutiquam erat Spiritus Sanctus. Et Sacerdos nullus nisi loqueretur ex Spiritu Sancto ac haberet majestatem divinam quiescentem super eo, erat consulendus.*

[a] Halach. Celi Hammikdash cap. 10. §. 10. ubi videsis Cesephi Misna.

VIII. Advertendum autem בית שני *Templum Secundum* perpetuò ita vocari Zorobabelianum, ut non minùs id quod ante Antiochi profanationem stetit & quod exinde à Maccabaicis instauratum est, quàm quod posteà sub Herode innovatum legimus, contineret denotarétque, ídque usque ad Excidium Urbis Templíque. Neque enim Templum habebatur aliquod Tertium, nedum Quartum, sed Primum tantùm & Secundum; licèt Zorobabelianum hoc ita denuò dedicatum fuerit etiam & instauratum sub Hasmonæis, atque dein reædificatum ab Herode qui (si Josepho fides) ἀνελὼν τοὺς ἀρχαίους θεμελίους καὶ καταβαλόμενος ἑτέρους ἐπ' αὐτῶν τὸν ναὸν ἤγειρε, *Sublatis fundamentis priscis, & aliis actis, super ea templum extruxit.* Scilicet ampliavit passim, celsiúsque reddidit [a]; quo absoluto, festivitatem quidem celebratam magnam testatur etiam Josephus, nec tamen ut anniversariam eam rediisse. Non defuere quidem, qui de Templo Secundo apud Aggæum prophetam memorata considerantes, scilicet [b], גדול יהיה כבוד הבית הית הזה האחרון מן הראשון *Major erit gloria Templi hujus Posterioris* seu *novissimi, quàm Primi* (quasi inde eliciendum esset, ipsum ut tunc extructum, atque integrum, sine fundamentis sublatis, durasse usque in Excidium sub Vespasiano) Josephi de Herodiana illa super fundamenta nova extructione [c] historiam velint quasi omninò rejiciendam, velut fictam. Sed temere nimis, ut alii [d] satis refutantes ostendunt. Summa est, Herodem nihil molitum esse quo Templum fieret jam Tertium, sed ut Secundum, terminis undiquaque ampliatis, & nomine & re sic maneret pro eodémque haberetur, ut non omninò Tertii nomen indueret. Unde etiam ipse, ut populum placaret dubitantem, ne demoliretur illud, nec reædificando satis par esset, professus est [e],

[a] Iosephus lib. 15. cap. 14. Halosεos lib. 1. cap. 16.
[b] Cap. 2, 10. ubi videsis Munsterum &c.
[c] Io. B. Villalpandus Explan. in Ezechielem Tom. 2. part. 2. lib. 5. disp. 4. cap. 68. Iacobus Salianus Annal. tom. 6. Anno 4035. § 3 &c. & videsis Henricum Spondan. Ann. M. 4032. §. 1 &c.
[d] Augustin. Torniellus Annal. A. ab orbe condito 4032. §. 2. alii.
[e] Iosephus lib. 15. cap. 14.

שאין

οὐ πρότερον καθαιρήσειν τὸν νεὼν ἢ πάντων αὐτῷ τῶν εἰς τὴν συντέλειαν παρεσκευασμένων. Καὶ ταῦτα προειπὼν οὐκ ἐψεύσατο, *Se non priùs deponere Templum nisi omnia prapararentur qua ad perfectionem ejus pertinerent. Nam neque mentitus est ex hoc quod promiserat*, ut Ruffinus; ubi de Templo demoliendo veluti, notione sua, eodem cum reædificando locutus est. Nec omninò ex demolitione illa jugis Sacrificii aliorúmve Sacrorum illic intermissio ulla. Adeóque Tertium non condidit; uti nec instauratio illa Hasomonaica Tertii nomen invexit. Scimus quidem ex Maccabaicis & Josepho, admodùm profanatum sub Antiocho fuisse Templum, etiam desolatum, fores exustas, alias ejusdem partes destructas, nec, per annos aliquot, Ebræorum Sacrificia in eo omninò permissa. Unde Josephus[f], καὶ γὰρ καθημερινὰς θυσίας ἃς προσέφερον τῷ Θεῷ κατὰ νόμον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς προσφέρειν, *Nam etiam quotidiana Sacrificia qua offerre solebant ex lege, eos offerre prohibuit.* Non modò autem Repurgatum dein est Templum, sed etiam novis ædificiis instauratum, ejúsque vasa novata, Sacrificia restituta, & Dedicatio. Sed Templum inde Tertium non magis fiebat quam ex Herodiana instauratione illa Quartum. Josephus Scaliger disputans in aliquos qui Domum Tertiam fuisse, nec Zorobabelianam, inferant, si modò sic ab Herode extructum fuerit (quod credi nolunt) atqui interim Secundam dici objiciant, *Acutum*, inquit[g], Συμπέρασμα. *Etiam si Decies instauratum fuisset Templum à solutione captivitatis, tamen non Decem sed Unum Templum diceretur: quia ἐνδελεχισμὸς & continuatio Sacrificii facit ut Unum Idémque habeatur. Nam dupliciter* בית שני *id est domus Secunda intelligitur, & ratione structura & ratione ἐνδελεχισμοῦ. Ubi est ἐνδελεχισμὸς, ibi nulla est interruptio. Quaro potuitne Josephus ignorare, quod in actis Herodis extabat, quod sæculo suo recens erat, quod ipse suis oculis usurpavit. Nescias, major futurus fuerit stupor hac ignorare, an impudentia fingere.* Sic ille. Dum verò continuationem Sacrificii causam heic facit, etiam & solam, cur Idem Templum fuerit dicendum, adeóque semper Secundum, inde meritò quæsierit quis, quâ ratione post instaurationem Maccabaicam maneret Secundi (quod nemini non agnoscitur) nomen. Etenim Sacrificium juge usúsque Altaris omnimodus per triennium aut circitèr, ante instaurationem ex profanatione Antiochi, intermissum est, quod ex historia illa cuique palàm fit. Reverà autem Herodianum, licèt super fundamenta prorsus nova sed locum pristinum & antiquitus in Templum Sanctificatum circùm ambientia, extructum, Idem cum eo quod antè steterat adeóque Secundum dicendum habendúmque; quemadmodum post Atria quomodocunque aliàs extensa, idem prorsùs manebat Templum Primum Secundúmque. Quale passim & semper dictum de Judæorum Synagogis, de Templis Christianis, aliísque Ædibus instauratis ampliatísve, uti & de Thesei nave. Neque enim alio animo aut causâ fundamenta vetera sustulit Herodes, quàm ut Templum ipsum ampliaret ac Sacrificia cæterósque illic ritus interim continuari faceret, non omninò ut destrueretur resecraretúrve. Adeóque pristinum satis continuavit. Jurisconsulti etiam[h], *Nibil additum tale facit desinere*

[f] *Lib. 12. cap. 7.*

[g] *De Emendatione Temporum lib. 6. pag. 500.*

[h] *Albertus Brunus Astensis, de Augmento rebúsque additis Conclus. 4. & videsis Innocent. aliósque DD. ad cap. 1. extr. tit. de Consecratione Ecclesia vel Altaris.*

rem esse talem, quod identitas rei & forma facit ut quid sit idem in substantia, licèt secundum Philosophum additum tale faciat esse magis tale. Et de hu patet exemplum in naturalibus incrementis, ut in Homine qui ab infantia augetur & crescit & semper remanet idem homo licet fiat major L. proponebatur in F. De Judiciis. Idem in populo, grege &c. Adeóque Uniformitèr auctæ ampliatæque ædes pro eisdem habendæ, secùs interdum ubi Difformiter. Ita pro eâdem ipsâ Numero Urbs censetur, pomeriis arcisve circumjacentibus adjectis; sic flumen, alveo ampliato. Sic Monarchia Prima, Secunda, Tertia, Quarta dicta, quarum interim quæque per se accessiones perquam varias ampláſque sortitæ, nomen pristinum neutiquam mutârunt.

IX. In Festo autem Encæniorum Maccabaicorum superiùs dicto, habebatur הדלקת נרות λυχνοκαΐα, *Luminum accensio.* Quási *πυρσῶν facularum* Festum quod erat Argivis [i] anniversarium; seu *Λαμπάδος* cujus nominis triplex erat Atheniensibus festum seu certamen; in Panathenæis, Hephæstiis & Promethiis [k]. Uti etiam, in Christianismo, quùm Festo, quod Ὑπαντὴ & Ὑπαπαντὴ in Ecclesia utraque antiquitus, pro Simeonis & Domini nostri Jesu Christi in Templo *occursu*, postridie Kalendarum Februarii, ex institutione Pelagii primi Papæ ac Justiniani primi [l], celebrato, conjunctus tandem fuerit *καθαρισμός*, qui tunc temporis evenit [m], Beatæ Mariæ Virginis, seu *Purificatio*, Syris dicta ܡܥܠܬܗ ܕܡܪܢ ܠܗܝܟܠܐ *Introitus Domini N. in Templum*; huic adjecisse dicitur Sergius Papa, circa annum Christi 690 seu sub Justiniano secundo, Cereorum quotannis numerosissimorum [n] usum solennem (quem etiam Sergio vetustiorem fuisse volunt aliqui [o]) velut ex ritu Luminum in Lupercalibus & Februis, eodem in mense pro Lustrationibus aut Purificationibus adhibitorum paganico, Christianismi festivitati aptatum, unde nomina habuit à cereis illis seu Candelis, *Chandeleur*, *la Chandeleuse*, & similia in linguis Provincialibus, uti in Germanica & Belgica **Lichtmesse** ut & apud nos **Candlemasse.** Perperam acceptum est illud à nonnullis [p], velut hoc nomine celebratum tempore Gregorii Nazianzeni, ex eo quod ille in Oratione [q], *εἰς τὰ ἅγια φῶτα τῶν Ἐπιφανίων, in Sancta Lumina Epiphaniorum*, habet *τὴν ἁγίαν τῶν φώτων ἡμέραν, Sanctum Luminum Diem.* Atque eo nomine aliis sic dictus est Epiphaniorum dies quà Baptismatis ejus, quo illuminavit homines, festum in illo celebratur. Sed haud omninò quid illic de Candelarum aut Facium lumine. Maccabaica autem Luminum accensio, sive ut Pars Encæniorum seu Appendix singularis, sive ut Festum per se cum Encæniis (ut volunt, nec forsan immeritò aliqui) habendum. Josephus *φῶτα lumina* vocat, & ubi summam Ebræorum in Encæniis ipsis lætitiam ac felicitatem anniversariámque, apud posteros, ejusdem observationem enarrat [r], τὴν ἑορτὴν, inquit, *ἄγομεν καλοῦντες αὐτὴν φῶτα, ἐκ τοῦ παρ' ἐλπίδας οἶμαι ταύτην ἡμῖν φανῆναι τὴν ἐξουσίαν τῆς θρησκείας θέμενοι τῇ ἑορτῇ*, *Festum cele-*

i *Pausanias in Corinthiacis.*
k *Polemon apud Harpocrat. in* Λαμπὰς, *Scholiast. in Aristophanis Ranas, Suidas in* Λαμπάδος.
l *Sigebertus anno* 542.
m *Luc.* 2, 22.
n *Ordo Romanus, Durandus in Rationali lib.* 7. *cap.* 7. §. 15.
o *Baronius ad Martyrolog. Februarii* 2.
p *Pamelius in Cyprian. epist.* 34. *not.* 13.
q *Orat.* 39. & 40.
r *Lib.* 12. *cap.* 11.

celebramus, vocantes illud Lumina; opinor ideò quòd ex insperato nobis illuxerit illa felicitas seu *potestas*. Ruffinus, quasi alia illic Græca aliqua legisset, *eo quòd, præter spem, hoc nobis splendidum Lumen colendæ religionis apparuit.* Genebrardus, pro *φῶτα* illic habet *la feste des lumiers* & vertit, *& la raison selon mon advis est que un tel bonheur nous est esclairé come un lumiere contre toute opinion & esperance.* Christiani subinde Josepho heic suppares, ut Genebrardus [s], qui institutum vult, *ob Lumen religionis à Macedonibus extinctæ recuperatum.* Ad Græca illa animadvertens Josephus Scaliger [t], *Atqui nos scimus*, inquit, *per illos dies octo, tantum Lucernarum ab illis accendi ut nusquam aliàs plus. Itaque inde appellatio, τῶν φώτων. ϰ̀ λυχνοκαΐας.* Id quidem verum est, in Luminum adeo solenni, per festi illius octiduum, in Synagogis singulisque demùm ædibus, accensione, satis conspici videri nominis illius rationem. Sed origo omninò heic alia, cum Accensionis ejusmodi alia causa, quæ, ut Miraculum, eveniebat, in ipsa Templi Sacrorúmque instauratione Maccabaica, à Talmudicis expressiùs assignatur. Nimirùm scimus, ex Sermone sacro [u], in Tabernaculo testimonii Lucernas septem Candelabri sacri Ramis & Hastili impositas, quæ perpetuò ardentes Oleo puro [x] è publico supplendo alerentur. In Templo autem postmodum Primo, Decem [y] fuisse, ad illuminationem illic jugem, Candelabra, quibus Olei puri copia non impar. Similia in Templo Secundo; quod cùm profanabat Antiochus, adeò etiam aiunt Talmudici eum ut Sacram supellectilem reliquam, ità & Oleum, quantùm nactus est, sacrum aut abstulisse, destruxisse aut polluisse, ut, cum repurgaretur jam templum supellectilisque illius pars quælibet diligentiùs excuteretur, unicum tantùm Olei sacri Vasculum seu Lenticula (quæ etiam ex Ritualibus superiùs memoratur) sigillo munita Pontificis Maximi, intacta reperta fuerit. Illam autem adeo exiguam fuisse, ut nec diei unici Lucernis per se sufficeret. Atqui nihilominùs, ne Oleum deesset Lucernis purum, adeò per octo illos Encæniorum dies, jugiter ita, ex Miraculo, crevisse Oleum illud ac continentèr repletum esse, ut satis inserviret Lucernis in Templo Dierum illorum cunctis seu octo; circa quorum finem (nam ob loci, unde sive Olivas sive Oleum ejusmodi afferri oportuit, distantiam [z], itineris scilicet, eundo & redeundo, quatriduani, citiùs Oleum sibi comparare nequibant) nec ante, Oleum huic rei purum esse ab eis confectum; atque in Miraculi illius memoriam in festo Encæniorum tot Lumina perpetuò dein fuisse in Templo dum stabat, & postmodum in Synagogis Domibúsque accendi solita. Gemara Babylonia [a], ubi festi hujus, ut die 25 *Casleu* celebrato mentio fit, כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמנאי נצחום ברקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחתמו של כג ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו ח ימים *Cum introibant Græci in Templum, polluebant quicquid erat ibi Olei* (ipsis repertum) *& invalescens dein Regnum Domus Hasmonaica eos devicit, quæ dum scrutabatur, non inveniebat plusquam Lenticulam unicam quæ maneret sub sigillo Pontificis Maximi intacta: In ea autem cum neutiquam haberetur plus Olei quàm quod accen-*

[s] *In Calend. Hebræorum Commentariis ejus in Psalmos præfixis.*

[t] *De Emendatione Temporum lib. 5. pag.* 409.

[u] *Exod.* 25, 31. *Numer.* 8, 2.

[x] *Levitic.* 24, 1. *& videsis Josephum Archæolog.* 3. *cap.* 3.

[y] 1 *Regum* 7, 49.

[z] *Vide R. Nissim in R. Alphesium part.* 1. *fol.* 106, 1. *Ioann. Buxtorf. in Synagog. Judaica cap.* 23.

[a] *Ad tit.* Sabbath *cap.* 2. *fol.* 21, 2.

sioni diei unici sufficeret, Miraculum in eo factum est, & inde accendebant per Octiduum. Et juxtà Maimonides[b], de Hasmonaica in Antiochum suósque victoria loquutus, בשגברו ישראל על אויביהם בכה בחדש כסליו הזה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה ח ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור *Quando invaluère Israelitæ adversus hostes suos & disperdidere eos die 25 mensis Casleu, introibant in Templum, ubi non reperiebant plus Olei puri quàm Lenticulam unicam, Nec in ea erat plus quàm accensioni tantùm unius diei sufficeret. At nihilominus accendebant ex eo per totos Octo dies, usque dum scilicet contusis Olivis ex eis Oleum conficerent purum.* Dein subjungit; מפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמנת ימים האלו שתחלתן כה בכסליו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמנת הלילות להראות ולגלות הנס וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה *Et jam dictam ob causam constituère Sapientes seculi illius, ut Dies illi Octo* (anniversarii) *quorum initium Dies 25 Casleu, Dies essent Lætitiæ & Laudationis. Et accendere mos est in eis Lumina tempore vespertino, ad ostia domorum, nocte qualibet noctium illarum octo, ut Miraculum inde agnoscatur palámque reddatur. Dies hi nuncupantur Encænia* seu *Dedicatio. Atque interdicitur in eis Luctus & Jejunium, sicuti in Festo Purim* seu *Sortium. Accensio etiam hujusmodi Præceptum ex Scribarum* (eorum qui rebus præessent; qualis locutio passim denotat autoritatem apud eos Humanam, nec jus omninò aliquod Divinum) *pendet uti etiam lectio Megillah* seu libri Hester in festo Purim, & quamplurima alia. Benedictionibus, Precibus Laudationibúsque festi dein ostensis, addit[c], Accensionem fieri debere solennem, ut ad ostium Domûs cujusque, ita, ubi bina fuerint ostia adversas spectantia plagas mundi, in utrisque accendendum semper fuisse. Etiam ubi plures in domo habitarent, secundum eorum (tam fœminarum quàm virorum) numerum, Lumina accendenda; & incolæ etiam unico, suum. Quinetiam nocte primâ pro quolibet unicum Lumen, secundâ pro quolibet duo, adeóque deinceps, ut tandem octo pro unoquoque ex familiis seu domibus singulis, nocte octava seu ultima lucerent; licet hac de re mos varius subinde esset. Gemaræ superiùs allatæ, Ritualium, & Maimonidis, sequaces sunt in disciplinâ jam de Encæniorum festo ostensa *Megillath Thainith*[d] RR. Moses Cotzensis[e], Jacob Ben Aser[f], Joseph Karo[g], R. Alphes[h], ad eum R. Nissim[i], David Ganz[k], præter Ludovicum Mutinensem[l], Manasseh Ben Israel[m], alios Rabbinorum. Scriptores autem aliqui Christiani de ratione nominis, *Et accenderunt Luminaria multa & dixerunt Festum Luminum: vel propter multitudinem Luminarium vel quia tunc illuminaverat eos Deus sedentes in tenebris.* Sic Historia Ecclesiastica, quam & secuti sunt Commentarii Thomæ Aquinatis dicti, & Hugo Carrensis, adjicientes etiam illud de Igne ad Sacrificia cœlitus tunc denuò dato[n], quasi & inde nomen festi Luminum ortum habuerit. Et demùm, cum nec apud Josephum nec in Macca-

b *Halach. Megilla* We-chanocha *cap.* 3. §. 2.

c *Ibid. cap.* 4.

d *In* Casleu *seu cap.* 9.

e *Præcep. affirmat. ex sancitis Scribarum* 5. *fol.* 250. *col.* 3.

f *In* Arba Turim *tit.* Orach Chiim §. 670.

g *In* Shulcan Aruch *eodem tit & numero.*

h *Part.* 1. *fol.* 105, 2.

i *Ibid. fol.* 106, 1.

k *In* Tzemach David *part.* 1. *Mill.* 4. *anno* 622.

l *De gli Riti Hebraici part.* 3. *cap.* 9.

m *Em Thesouro des precettos cap.* 111.

n *Videsis Iosephum Ben Gorion lib.* 4. *cap.* 20.

Maccabaicis mentio aliqua fuerit Lenticulæ illius Olei sed tantùm accensionis solennis adhibitæ [o], sunt etiam apud Ebræos qui miraculo illi locum heic tribui nolint, ut R. Azarias Edomæus [p], quem hac de re consulas.

X. Obtinuit autem apud aliquos opinio, Festum illud Encænia sic dictum, ob victoriam Judithæ celebrari solere; saltem victoriæ ejusdem commemorationem in eo contineri. Sed cujusnam Judithæ, & an filiæ Merari [q] ob victoriam in Decollatione Olophernis, an Judithæ filiæ Hasmonaicæ ob simile in Nicanorem facinus, controversum est. In calce quidem historiæ Judithæ, à Græcis Latinísque receptæ, Latinus codex, versionis Hieronymianæ ex Chaldæo, habet [r], *Dies autem victoriæ hujus festivitatis ab Hebræis in numero Sanctorum dierum accipitur, & colitur à Judæis, ab illo tempore usque in præsentem diem*; quasi anniversarium dein fuisset festum quod tunc temporis Hierosolymis eandem ob causam celebratum esse ibi dicitur. Sed ejusmodi nihil omninò legitur in codicibus Græcis. Unde, in versionibus recentioribus è Græco factis, planè deest, velut in Anglicanâ Episcopali dicta & quæ secuta est sub Jacobo Rege (nam in bibliis anterioribus reperitur, ut è vulgata) in Gallica, Belgica, ejusmodi aliis. Atqui Lutherus versioni suæ Germanicæ illud adjecit. Excidisse autem verba illa Græcis ait Serrarius [s] aliíque vulgatam tuentes. Hinc in Pseudo-Philone Anniano de Jesu Joakimi patre Pontifice Maximo in Historia Judithæ memorato legitur [t], *Is & Judith gesta conscripsit & anniversariam liberationis memoriam quotannis agendam instituit.* Idem habetur in Ebraicis ejusdem libri qui ספר ידידיה האלכשנדרי *liber Philonis Alexandrini* dicitur R. Edomæo [u], נעתק מיוני לרומי וממנו עתה ללשון הקדש *translatus è Græco in linguam Romanam, atque inde nunc in linguam sanctam*, id est ab ipso translatus atque in commentarium ejus מאור עינים *Meor Enaiim* insertus. Versio hæc, de Jesu illo; והוא כתב את פעולות יהודית וגזר להעשות זכרון ההצלה בכל שנה Quæ planè Philonis Anniani verbis jam citatis respondent, uti & cætera illic Ebraica. Neque enim alius omninò est liber ille [x] ab Azaria versus, quam Pseudophilo ille cordatioribus planè, cum reliquis Annii supposititiis, rejici solitus. Occurrunt etiam in Commentariis Thomæ Aquinati in Maccabaica [y] tributis, *Festum Esther, & Judith*, veluti usu apud Ebræos parili nixum. Atqui in hisce hactenus nil omninò habetur quod magis ad Encæniorum nostrorum quàm ad alicujus alîus festi celebrationem aut tempus attineat. Est quidem in Computo Æthiopico [z], Festi Jodid seu Judid mentio, quæ pro Judith hac sumitur, seu pro lectione libri Judith *ea die*, ut notat Josephus Scaliger, *quæ est quarta Elul Niceni sivè Dionysiaci.* Sed ita celebratur sub Æstatis exitum, non tempore Hyemali, ut Encænia de quibus loquimur. Diem autem illum Æthiopicum pro festo Judithæ in historia ejus memoratum accipit Nicolaus Serrarius [a], ubi etiam fumos vendere dicit Scholasticam historiam, dum festum Judithæ vocatam fuisse *Cambysam ait, quasi Cambysæ temporibus historia hæc evenerit*; sed temerè nimis. Comestoris verba sunt, *Et dein hanc* in-

o 1 *Maccab.* 4, 50.

p Meor Enaiim *part.* 3. *cap.* 51. *fol.* 163, 1.

q *Judith. cap.* 8, 1.

r *Cap* 16, 31.

s *Ad Judithæ cap.* 16. *quæst.* 9.

t *Lib.* 2,

u Meor Enaiim *part.* 3. *cap.* 32. *fol.* 105, 2.

x *Videsis Guilielmum Vorstium ad Chronologiam David Ganz. pag.* 308.

y *Cap.* 10, 34.

z *Joseph. Scaliger lib.* 7. *de Emendatione Temporum pag.* 633. & 652.

a *In Judithæ cap.* 16. *quæst.* 9.

in numero sanctorum dierum receperunt, vocantes Cambysem secundum Nabuchonosor. Hunc ait Cambysem secundum Nabuchodonosor dictum, non festum Judithæ *Cambysam.* Et Tempus historiæ Judithæ adeo incertum ab omnibus agnoscitur[b], ut nihil suprà. Cæterùm Scriptores sunt Ecclesiæ Occidentalis Christiani, iique eximii, quibus velut satis exploratum recipitur, tempus Enceniorum Maccabaicorum idem esse cum festo Judithæ, seu hoc in illo contineri, ídque ob victoriam in Olophernem; etiam & in Calendariis Ebræorum die 25 *Casleu* affigi. Ita Carolus Sigonius[c] de die Victoriæ Judithæ locutus, *Is*, inquit, *à Judæis celebratur die xxv. mensis Casleu.* Sic Iacobus Salianus[d]; *In Calendario Hebræorum ponitur ille festus dies 25 mensis noni, qui Casleu dictus est.* Henricus item Spondanus[e] de festis, præter Mosaica, institutis agens, *Succedentibus*, inquit, *temporibus introducta & alia sunt ob alios diversos rerum Eventus, puta, Victoriæ Judith, Dati ignis, Encæniorum, Judæ Maccabæi, quod & dicebatur Scenopegia; quæ Tria simul agebantur die vigesima quinta mensis noni qui dicebatur Casleu.* Imò apud Sigonium[f], uti etiam Augustinum Torniellum[g], occurrit quod vocant ipsi *vetus Kalendarium Hebræorum*, cujus in mensis Casleu die 25 collocant Festum hoc Iudithæ, velut ex ipsis autographis Hebræorum sibi illuc translatum. Et fidenter inde Cornelius à Lapide[h], *Judith in Calendario Hebræorum assignatur 25 mensis noni qui Casleu dicitur.* Cæterum, Ebræorum in Calendariis quæ exhibentur etiam in Ritualibus, nihil omninò opinor repertum de festo ejusmodi sive ut per se sive cum Encæniis Maccabaicis celebrando; ut videre est in Ritualibus illis prostantibus, quæ satis varia sunt, sed hac de re interim consona, & in Calendario Palæstino ꝟ Rabbi Ori Ben Simeon à Iacobo Christmanno edito[i], in Canonibus computi Rabbi Nahesson, Calendario Ebraico à Munstero publicato[k], id genus aliis; unde & nostrum Ebræorum Calendarium in libello de Civili inferiùs subjuncto contextum. Quibus accedat Calendarium Judaicum Josephi Scaligeri[l], & Dionysii Petavii[m] etiam & Gilberti Genebrardi Psalmis præfixum, & demùm monitum concors Viri summi Joannis Rainoldi nostratis, ad eos qui editionem Latinam Judithæ propugnant, ubi[n] ait, *Atqui dies ille nunquam est habitus pro festo à Judæis, neque agnoscunt talem aliquem diem, aut quicquam tale esse gestum. Nemo veterum Judæorum mentionem facit alicujus hujusmodi festi.* Et Scriptores tunc hanc in rem percurrit Singulares. Sed verò etiam Ludovicus Mutinensis, Archisynagogus Venetus, in Ritibus Ebraicis[o] suis Italicè dudum conscriptis, festi institutionis, quâ sive Dedicationis dicitur sive Luminum (nam titulus capitis ei est *Della festa de Hanuca o delle Candele*) ex Talmudico illo de Miraculo Olei afferens, adjungit, sententiam non deesse, quâ Judithæ in Olophernem & Assyrios Victoria in eodem celebrari asseritur. Verba ejus sunt, *Anco per l'impresa di Giuditt contro di Oloferne, ben che non fù nell istesso tempo, come molti credono, ma per esser de Maccabei, la raccordono all' hora.* Recentiorum etiam Judæorum aliqui librum Judithæ, licèt utcunque Apocryphum, nec Ebraicè extantem, agnoscen-

b *Videsis Bellarmin. De Verbo Dei lib. 1. cap. 12. id genus alios præter Annalium V. T. conditores.*
c *De Republic. Hebræorum lib. 3. cap. 17.*
d *Annal. Tom. 3. A. M. 3418. § 4.*
e *Annal. V. T. anno 2545. § 18.*
f *De Rep. Hebræor. lib. 3. cap. 18.*
g *Anno M. 2545. §. 35.*
h *Ad Iudith 16, 31.*
i *Francofurti 1593.*
k *Basileæ 1527. pag. 130.*
l *In Canonibus Isagogic. lib. 1. pag. 41.*
m *De Doctrina Temporum lib. 7. cap. 12.*
n *In Censura librorum Apocryphorum, prælect. 73.*
o *Part. 3. cap. 9.*

scentes & velut festum illius nomine, nescio quare ad Encæniorum Tempus attinere volentes, tum Judithæ Victoriam illam simul & Maccabaicam ita confundunt ut utranque in hymnis Encæniorum expressim commemorari voluerint, etiam quasi in origine cum Maccabaicis coævam. Unde in hymno in Ritualia festi recepto & cantari solito, & Olophernis & Judithæ res gestæ simul cum Iudæ Maccabæi Victoria & Dedicatione contexuntur. Atque hinc, sub Iudæ illius tempora, R. David Ganz, יהודית, inquit[p], אשת חיל מן העבריות הרגה את שר צבא אלפירנא בשכבה אצלו על מטתו ותכרת את ראשו וגרמה תשועה גדולה ופורקן ליהודים ככתוב בספר יהודית׃ זמן זה המעשה לא ידענו כי לא מצאתי מזו בספר היוסיפון דבר ולפי דברי הפייטן המיסד יוצר על חנוכה היה זה המעשה גם בימי חשמונאים. *Judith fœmina fortis ex Eleais interfecit imperatorem exercitus Olophernem, cùm apud illum juxta lectum accumbebat, & caput ejus amputavit; insignem salutem & redemtionem præstans sic Judæis, ut scriptum est in libro Judith: Tempus hujus historiæ haud scimus, quoniam nec quidquam ejusdem reperi apud Josephum. Sed juxta verba Poetæ qui formavit hymnum suum sc.: Ordinem Dedicationis, etiam Historia hæc ad dies Hasmonæorum spectat.* Et pauculis de incerto illo adjectis, lectorem ablegat ad R. Azariam[q] cui sententia illa, de Victoria Judithæ cum Hasmonaicæ hoc die conjuncta apud Ebræos aliquos recepta, omninò displicet, nec pro recipienda, habetur ipsa ejus historia. Atque idem ad verba illa Pseudophilonis superiùs ex versione apud eum Ebraica de Jesu perpetuam Judithæ nomine festi celebrationem instituente, quasi libentiùs, quacunque datâ ansâ, præripiendam voluerit opinionem, etiam tam suorum aliquot quàm aliorum, de celebratione illa ut ad Encænia nostra spectante, adnotat[r], אין ספק כי זכרון חנוכה על דבר אנטיוכוס שהיה לאחר כמה שנים בימי החשמונאים הוא וכרון אחר׳ וכמו שאכתוב פנ״א *Dubitandum non est quin commemoratio Encaniorum ob devictum Antiochum* (gesta scilicet Maccabaica) *quod evenit quamplurimis posteà annis in diebus Hasmonæorum, fuerit Commemoratio alia, prout etiam scripsi capite* 51. Jam dicta autem illam in Olophernem & Assyrios suos Judithæ victoriam respiciunt, confusis interim, ut sæpè nimìs fieri assolet, seculis invicem admodum distantibus. Quid enim Olophernis sive Nabuchodonosoris sive Cambysis tempori aut gestis, cum Maccabaicis?

XI. Alii autem ut Judithæ heic qualiscunque victoriam Festo Encæniorum sive ut partem sive ut cognatam adeóque commodiùs aptandam esse, satis asserere videantur, Juditham aut finxerunt aut somniarunt aliam à Bethuliensi quæ Olophernem decollavit seu filia Merari; id est Juditham Hierosolymitanam, filiam Mattathiæ, adeóque Judæ Maccabæi sororem, seu ut alii, Joannis Hasmonæi filiam Judæ sororem, quam Nicanori[s] sub Demetrio Rege Imperatori adamatam caput ei, aiunt, sub triennium post victoriam illam Maccabaicam ab ipsa trucidato, amputasse, idque dum Judas Maccabæus illum acriter impugnavit. Unde R. Gedaliah Ben Jechai, de Maccabaicis gestis verba faciens,

p Tzemach David, Millenar. 4. anno 622.

q Meor Enaiim part. 3. cap. 32. & 34. & 51. & vide eum pag. 106, 2. & 163, 1.

r Ibid. fol. 106, 2.

s 1 Maccab. 7, 26 &c.

הישועה בקבלה על פה יש לנו שנהרג ניקנור באמצעות יהודית [illegible] כתתיה, inquit[t] ואת ניקנור אהבה מאד והיא הלכה אליו ונתנה לו מאכלים של גבינה הנותנים צמא ותשכרהו ותכרתהו והביאה ראשו לאחיו ואז היהודים הלכו על היונים וימיתום כנ״ל ויגרשום מא״י ראוי שתדע כי לא יש זכר מזאת האשה אלא[!] המדרש שכביא הר״ן פ״ב דשבת *Etiam salus tunc parta hæc habetur in Cabala orali nostra; occisum scilicet esse Nicanorem interventu Juditha filiæ Mattathiæ, cum Nicanor eam deperiret, eáque ad eum accederet eique daret dapes ex caseo sitim contrahentes adeóque inebriaret eum & occideret eum atque caput ejus abscissum afferret ad fratrem suum* (Judam Maccabæum) *Et tunc Judæi adgressi Græcos eos interfecerunt, ut superiùs memoratur, atque è Terra Israelis sancta pepulerunt. Sed scire oportet hoc de fœmina illa* (Juditha jam dicta) *non memorari alibi atque in Midrash prout ab R. Nissim in caput tituli Sabbato secundum affertur.* Certè R. Nissim ibi[u], prætermisso nomine Judithæ, de filia, non Mattathiæ sed Joannis Hasmonæi *filii ejus pro ipsa Judithæ* puto sumta, loquens decrevisse ait Græcos, על כל הבתולות הנשאות שיבעלו להגמון תחלה וע״י אשה נעשה נס דאמרין במדרש רבתי של יוחנן האכילה לראש האויבים גבינה לשכרות ותחכה את ראשו וברחו כולם ועל זה נהגו לאכול גבינה בחנוכה *In omnes virgines qui nuptui collocarentur ut illæ primò à præfecto aliquo* (Castrensi) *vitiarentur; unde per fœminam miraculum factum esse dicitur in Midrash* (f[s] *Megillath Thainith*, de qua plura statim) *Filiam nempe Joannis quæ in cibum præbuit hostium Imperatori Caseum ut inebriaretur, capútque ejus* (quod de Nicanore intelligendum) *amputavit, unde fugêre universi. Atque hanc ob causam solennior est Casei comestio in Encaniis.* Hinc R. Gedaliah, נוכל לומר שבבטול מגלת העגית הסכימו חכמי הדור לכלול יחד בשמחת חנוכה דבר יהודית כתי שהיה ויהודית היתה בת חשמונאי *Ut probabile est dicendum, postquam in desuetudinem abierat* Megillath Thainith, *consenserunt sapientes seculi illius ut conjungeretur lætitiæ Encaniorum res à Juditha gesta; cum nimirum esset Juditha altera* (ab illa quæ Olophernem decollavit) *filia Hasmonaica.* Tantundem R. Azarias[x] quem hac de re præ aliis consulas. Atqui commentum perquam videtur intereà mirum, Nicanoris cædis ac decollationis festum Encæniis Maccabaicis sic omninò conjungi, eámque in rem Juditham nescio quam Maccabaicam, juxta jam ostensa, fingere; cum certissimus sit Festus dies alius & in Calendariis Ebræorum obvius ac nomine יום נקנור *Diei Nicanoris* suorúmque tunc cæsorum, notissimus, qui ex decreto expresso, tempore Judæ Maccabæi, lato[y] quotannis observatus est, die 13 mensis Adar, qui tantum non vernus est, nec in hyeme ut Encænia; qua de re etiam plura inferiùs. Neque à fœmina aliqua, sed à Juda ipso copiísque ejus cæsum decollatúmque Nicanorem esse historia Maccabaica[z] planissimè docet.

u *Ad Alphasiam part.* 1. *tit. de Sabbato cap.* 2. *fol.* 106, 1,

x *In* Meor Enaiim *part.* 3. *cap.* 51. *fol.* 163, 2.

y 1 *Maccab.* 7. 43 & 49. 2 *Maccab.* 15, 36. *Iosephus lib.* 12. *cap.* 17.

z *Lib.* 1. *cap.* 7. 47. & *lib.* 2. *cap* 15, 30.

XII. Festivitates autem, quales diximus, dum Judæos vetustiores respicimus, non ita discendæ sunt ex Calendariis quibus, seculis in recentioribus, usi sunt; quale est argumentum primarium doctissimi Joannis Rainoldi superiùs

riùs allatum. Etenim fuere aliæ non paucæ, ex jure superinducto, eis receptæ quæ in desuetudinem prorsùs abiere (quantum ad observationem aliquam publicam) quod maximè liquet ex codice illo *Megillath Thainith* dicto, id est *volumine Afflictionis*, ut Jejunii & Luctûs, quo designantur dies cum lætitiâ omninò ob beneficia cœlitùs recepta, servandi, nec jejunia aut luctum admittentes; quorum in Calendariis quidem extant pauci; complures verò prætermittuntur, velut seculis aboliti vetustis. Et sanè, quoniam codex ille videtur nimis rarus, utpote qui nec à doctissimo diligentissimóque Joanne Buxtorfio patre in Bibliotheca sua Rabbinicâ, nec à filio non impari, in Recognitione ejusdem, memoratur (tametsi interim eo usum fuisse filium satis liqueat [a]) nec in Antonii Legeri appendice, nec demùm Genebrardo [b], aut Gesnero [c]; nec Plantavitzio [d], qui summo conamine & libros Ebraicos sibi affatim, adjuvante præceptore suo Ludovico Mutinensi, comparavit, uti & nomina enixiùs collegit, aliter notus fuit quàm ex testimonio Joannis Morini, cui dicitur [e], *Judæorum judicio admodùm antiquus*; & cùm in festivitatibus ibi designatis non paucæ sint Hasmonaicæ, etiam & fœmina Hasmonaica anonyma occurrat quæ pro Juditha illius temporis à nonnullis sumitur, & demùm quia compluria in eo sunt historica alibi forte non reperta, sed ad festivitates Ebraicas attinentia, ideò visum est singulos dies festos illic narratos nec in Calendariis obviis lectos, heic exhibere. Codex meus editus est cum *Seder Olam Zota*, Cabala Rabbi Abrahæ, & Chronico Templi Secundi in 4to. Horum primum sequitur. Nec alium habet præter simplicem sui titulum, nec reliquis titulus aliusmodi est; adeò ut nec ubi nec quando impressus fuerit dignoscere possim. Cæterum illic in *Nisan* seu mense primo (quasi Martio) ejusmodi quales diximus habetur dies festus nullus.

a Lexic. Talmudic. col. 1046.
b Bibliotheca Rabbinica num. 319.
c Pandect. seu Partit. lib. 1. tit. 21.
d Ad finem Isagoges Rabbinicæ.
e Lib. 1. Exercit. Biblic. 8. cap. 3. §. 1.

In *Jiar*, seu mense secundo [f]; quasi Aprili.

f Megillath Thainith cap. 2.

Dies 7. חנכת ירושלם *Dedicatio Hierosolymorum*, כשפרצוהו מלכי יון וגדרוהו בית חשמונאי *quando disrupta ea à Regibus Græciæ; instaurabant Domus Hasmonaica.*

Dies 14. נכיסת פסחא זעירא *immolatio Paschatis Minoris*, seu *Secundi* [g]. In eo luctus non magis admissus atque in XIV Nisan seu Paschate primo.

g Numer. 9. 12.

Dies 23; In eo נפקו בני הקרא מירושלם *egressi sunt filii Scripturarii* seu *Karaitæ ex Hierosolymis.* Scilicet, molestissimi erant gravissimique Hierosolymitanis. וכשגברה בית חשמונאי הגלו אותם משם ואותו היום שעקרו עשאוהו יום טוב *Et quando invaluit potestas Hasmonæorum, ejecerunt eos inde. Atque diem hunc quo extirpabant eos, faciebant diem Festum.*

Dies 27. In eo איתנטילו כלילאי מיהודה ומירושלם *Sublati sunt Celilæi*, id est *Coronarii*, sic dicti, *è Judæa & ex Hierosolymis.* Invalescentibus enim Græcis fuere qui passim illic Coronas Rosaceas & delubrorum suorum illic extructorum & Tabernarum & Atriorum ostiis appendebant & hymnos sacros Ido-

lis suis canebant, וכותבין על מצחו של שור ועל מצחו של חמור שאין לבעליהן חלק באלהי ישראל כמו שהיו פלשתים עושין כמו שנ׳ וחרש לא ימצא וגו׳ והיתה הפצירה פים וגו׳ וכשגברה יד בני חשמונאי בטלום ויום שבטלום עשאוהו יום טוב & *scribebant in fronte bovium & in fronte Asinorum, neutiquam esse partem aliquam dominis eorum in Deo Israelis, quemadmodum faciebant Palæstini, juxta quod dicitur*[h], *Et non erat faber ferrarius in Israel &c. & erant acies retusæ*[i] *&c.* (quod variatim vertitur) *sed cum invaluit manus filiorum Hasmonai, eos expellebant, & diem* (hunc) *quo expellebant eos fecere diem festum.*

In *Sivan* seu mense tertio[k];
quasi Maio.

Dies 17. Gravissimè infestabant Judæos, יושבי קסרי *Cæsareæ incolæ*, כשגברה יד בני חשמנאי כבשוה והוציאום משם והושיבו ישראל בתוכה ואותו היום שכבשוה עשאוהו יום טוב *Et cum prævaluit manus filiorum Hasmonai, subegerunt eam, & incolis ejectis collocarunt ibi Israelitas. Atque diem illum quo subigebant eam diem fecere festum.*

Dies 15 & 16. Hujusmodi habetur ordo in *Megilla*. Ob fugatos itidem ab Hasmonæis Urbis Bethsan[l] confiniorúmque ejus incolas qui, Chananæorum pars, haud sub Josua[m] Regúmve dein quopiam, quemadmodum nec id genus alii aliquot, antè pulsi, Judæis infestissimi erant.

Dies 25. Memoratur, ut festum, pro tempore quo Alexander Magnus illustrem illam ferebat sententiam pro Judæis in Actionibus adversus eos institutis ab Ismaelitis ut primogenituræ jure, Terram Sanctam sibi vendicantibus, ab Cananæis item ut eam, velut jure avito sibi debitam petentibus, atque ab Ægyptiis bona sua ab Ebræis in Exitu asportata postulantibus; Gibeah Ben Pesisa Judæis in foro patrocinante; qua de re in Gemara Babylonia[n] ampliter agitur, unde & nos alibi[o] traduximus. Atqui in Gemara illa expressim assignatur Judicii illius dies vigesimo quarto mensis *Nisan*.

In *Thamuz* seu mense Quarto[p];
quasi Junio.

Dies 14. Ob Sadducæorum & Bæthusiorum disciplinam à Sapientibus damnatam abolitamque; qua nempe Legem Oralem & *halacoth* universas rejicientes, ac nudis Sacri Sermonis verbis tantùm innitentes, Codicem eam in rem sibi conscripserant. ואותו היום שבטלוהו עשאוהו יום טוב *Et eundem diem quo abolebant illum, diem fecerunt festum.*

In *Ab* seu mense Quinto[q];
quasi Julio.

Dies 5. Quia זמן עצי כהניא *tempus Lignorum Sacerdotum*; id est, ut ibi explicatur, memoriæ singularis בני זתואל בן יהודה *filiorum Zethuel filii Jehudæ*[r] pietatis ac munificentiæ in supplendis, post reditum è Captivitate Babylonica, Lignis, etiam & Sacrificiis.

h 1 Samuel. 13, 19.
i Ibid. 21.
k Megillath Thainith cap. 3.
l Videsis 1 Maccab. 5, 52. & 12, 40 & 41.
m Iosua 17, 11. 16, 12. Iudic. 1, 27.
n Ad tit. Sanhedrin cap. 11. fol. 91, 1.
o De Iure Naturali & Gentium lib. 7. cap. 8.
p Megill. cap. 4.
q Cap. 5.
r Videsis Misnam tit. Thainith cap. 3. §. 6.

Dies

Dies 24. Ab Haſmonæis inſtitutus ob abolitam ab ipſis Sadducæorum diſciplinam morum Gentium imitatricem atque in judicia forenſia introductam; circa Succeſſiones in Bona Parentum, quâ hæreditas pariter inter Filias & Filios fieret erciſcunda. Talmudica enim & veterum Ebræorum ea de re doctrina, ſacro etiam ſermone [s] ſubnitens, contraria eſt, ut fuſiùs in libello de Succeſſionibus oſtendimus. [s] Numer. 27.

In *Elul* ſeu menſe Sexto [t]; [t] Megill. cap. 6. & cap. 2.
quaſi Auguſto.

Dies 7. חנוכת שור ירושלם *Dedicatio* ſeu *Encænia Muri Hieroſolymorum* [u]. [u] Nehem. 12, 27.
Sub Zorobabele è captivitate Babylonica reduce. Finitus autem eſt Murus tunc 25 *Elul* [x]. Sed nondum ita eſſe tunc aptatas portas, ait *Megilla*, utcunque pænè abſolutas [y], nec ſolennia (in quibus neceſſaria illa omnia docet fuiſſe, quæ ſuperiùs è Talmudicis, ut Dedicationibus adhibenda, explicavimus) ſive res ipſas ſive perſonas ſive pompam reſpicias, ita apparari potuiſſe, ut ante anni proximi menſem *Elul*, adeoque diem ejuſdem ſeptimum Dedicatio Muri fieri quiverit. וכשנגמרו לבנותו אותו היום עשאוהו יום טוב *Et cùm abſolviſſent extructionem ejus, diem illum fecerunt diem Feſtum.* [x] Ibid. 6, 15. [y] Ibid. cap. 3.

Dies 17. אתנטלו רומאי מיהודה ומירושלם *Pulſi ſunt è Judæa & Hieroſolymis Romani*, qui ſcilicet tempore Regum Græciæ acerrimè Iudæos infeſtarant. Atque dum ſic faciebant illi, Reges Græciæ, מושבין קסטריאות בעיירות להיות מענים את הכלות ואחר כך היו נשואות לבעליהן ומנעו את ישראל שלא לשמוח עם נשותיהם *conſtituebant per urbes Quæſitores qui conſiderarent ſponſas* (& deſpondendas) *quæ poſtmodum viris ſuis nuberent, adeóque Iſraelitas à conjugii ſolatio & lætitia cohiberent.* Addit verò, בת אחת היתה למתתיה בן יוחנן הכהן הגדול ובשהגיע זמנה להנשא בא הקסטרין לטמאה ולא הניחו אותו וקנאו מתתיה ובניו וגברה ידם על מלכות יון ונמסרו בידן ויהרגום ואותו היום שבטלום עשאוהו יום טוב *Et filia Mattathiæ filii Joannis erat unica, quam cum nuptura eſſet, adgreſſus eſt Quæſitor vitiare. Sed neutiquam permiſere eum. Zelo inde affecti ſunt Mattathias & filii ejus, atque invaluit manus eorum in eos qui Regni erant Græciæ. Atque in ejus manum traditi ſunt illi cæſique. Diem hunc in quo ſubegerunt eos fecere diem feſtum.* Iudithæ nomen heic non habetur. Sed alii ſic dictam Mattathiæ hanc filiam volunt ut oſtenſum eſt; cum interim Feſtum ejus rejiciant in 25 *Caſleu* juxta ſuperiùs etiam dicta.

Dies 22. בית תכנא לקטלא משמדיא מפני שהיו גוים שרוין באי ולא היו ישראל יכולין לשלוח יד ברשעים שבהם עד שיצאו משם המתינו להם שלשה ימים אם יעשו תשובה ולא עשו כיון שראו שלא עשו תשובה נמנו עליהם והרגום ואותו היום שהרגום עשאוהו יום טוב *In eo conſilium initum eſt de morte plectendis* (neſcio quos) *deperditi generis hominibus. Quoniam ſcilicet Gentes fuere terram Iſraelis inhabitantes, nec po-*

tuerunt Israelitæ cohibere malitiam eorum antequam inde ejicerentur, dederunt eis Triduum intra quod se pœniterent; quod cùm eos non facere viderent, constituêre adversus eos Judices seu Actionem forensem) *& morte eos affecêre. Et diem illum quo morte eos plectebant, fecêre diem festum.* Statim sequuntur dicta R. Eliæzeris Ben Jacob & R. Simeonis Levitæ de eo quod est, in usu forensi & Mortis & Verberum & Mulctarum pœnas infligi solere שלא מן התורה *quæ non in lege designantur*, quod inde tamen pendere & juris naturam satis inducere aiunt ex eo quod toties[z] iteratur in lege ובערת הרע מקרבך *& auferes malum è medio tui.* Et exempla aliquot forensia velut extraordinaria illic adducuntur, unde de hominibus illis ex sententia forensi, eáque Synedrii Magni, morte affectos esse sumsimus. Nam Minorum potestas locum ejúsmodi neutiquam habuit.

[z] Deut. 13, 5. 19, 19. 17, 17. &c.

In *Tisri* seu mense Septimo[a];
quasi Septembri.

[a] Megill. cap. 7.

Dies 3. איתנטלת ארכתא מן שטריא שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה שמדה על ישראל ואמרו להם אין לכם חלק באלהי ישראל ולא היו מזכירין שם שמים בפיהם וכשגברו בית חשמונאי ונצחום התקינו שיהו כותבין שם שמים ואפילו בשטרות וכן היו כותבין בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול שהוא משמש לאל עליון וכששמעו חכמים בדבר אמרו וכי מזכירין שם שמים בשטרות למחר פורע זה את חובו וקורע את שטרו ונמצא שם שמים מוטל באשפה ובטלום ואותו היום עשאוהו יום טוב *Abolitio juris agendi ex contractuum instrumentis. Quodam scilicet tempore principes impii ex decreto persequentes Israelitas, dixêre eis, Vobis haud pars est in Deo Israel, nec memorabant Nomen Dei in ore suo. Cum verò invalescebat Domus Hasmonaica & vincebat eos, ordinarunt ut scriberent Nomen Dei in contractuum suorum instrumentis. Atque ad hunc modum scribebant. In Anno tali & tali Joannis Pontificis Maximi, qui minister est Dei supremi; quod cum audierant Sapientes* (qui rebus actionibusque forensibus, ut maximè Synedrium Magnum, præerant) *pronuntiabant, quoniam memorabant nomen Cœli in contractuum instrumentis, Die Crastino seu in posterum exigat debitum suum* (creditor) *& dilaceret instrumentum* seu *syngrapham suam. Et repertum est nomen Dei sublatum esse è membrana. Et irrita reddiderunt ea. Atque illum diem fecere diem hunc festum.*

In *Marcheshvan* seu mense octavo[b];
quasi Octobri.

[b] Ibid. cap. 8.

Dies 23. איסתתר כורינה מן עזרתא *Absconsio materiæ saxeæ ex Atrio.* Saxorum scilicet quæ reperta in structura gentium in Atrio, abscondebantur, usque dum à Numine doceretur, quidnam cum eis aliàs faciundum[c]. ובאותו היום שגנזו עשאוהו יט *Et diem quo ea abscondebant*, seu *in loco reponebant abdito, diem fec e festum.*

[c] Videsis 1 Maccab. 4, 46.

Dies 25. Ob loca aliquot à Cuthæis possessa, ab Israelitis in eorum reditu è Captivitate Babylonica, occupata.

Dies

Dies 27. In eo diſputatum eſt, nec ſine victoria, à R. Jochanan Ben Zacai in Sadducæos qui *Mincha* ſeu ſacrum illud frumentaceum [d] nollent ſuper altare offerri, ſed comedere per ſe calidum.

[d] *Levit.* 23, 18.

In *Caſleu* ſeu menſe Nono [e];
quaſi Novembri.

[e] *Megill. cap.* 9.

Dies 3. In eo איתנטלו סימואתא מן דרתא מפני שכנו הגוים סימואות סימואות בעזרה *Sublata ſunt ſigna* (Imagines) *ex Atrio. Scilicet Gentes ibi variatim ſigna erexerant:* וכשגברה יד בית חשמונאי בטלום והוציאום משם ובאותו היום שבטלום עשאוהו יום טוב *Cum autem invaluerat domus Haſmonaica, deſtruebant ea indéque ejiciebant. Et diem illum quo hoc fecere, inſtituebant pro feſto celebrari.*

Dies 7. Ob Herodis Antipatri. F. mortem [f], מפני שהיה שונא את החכמים *quoniam ita adverſabatur Sapientibus*, adeóque diſciplinæ eorum Judaicæ; ובאותו היום שמת הורודוס עשאוהו יום טוב *Et diem quo mortuus eſt Herodes fecerunt diem feſtum.* Ratio ibi redditur, ששמחה היא לפני המקום כשהרשעים מסתלקין מן העולם *quia lætitia eſt coram Domino, quando homines mali è mundo removentur.* Quo trahunt textus aliquot ſacros, in quibus illud de Adoniâ à Salomone [g] morti tradito.

[f] *Et ib. cap.* 11.

[g] 1 *Regum* 2, 25.

Die 21. יום הר גריזים *Dies Montis Garizim.* Scilicet adjicitur, tempore quo Simeon Juſtus, Pontifex Maximus pompâ perquam glorioſâ Hieroſolyma in occurſum Alexandri Magni exibat (qua de re etiam Joſephus; cui Jaddus idem dici creditur, nec omninò hiſtoriola hæc de monte Garizim memoratur) acceſſiſſe etiam Cuthæos ſeu Samaritas, ad petendum ab Alexandro את בית אלהינו להחריבו *Domum Dei noſtri, ad eam deſtruendam.* Nam ut Templum ſibi habebant Garizimiticum, ita nec aliud extare in Terra ſancta volebant. Unde primò impetrabant ab Rege ut venderet illis partem aliquam fundi in Monte Moria. Summo autem Pontificis Maximi ſplendore & præſtantiâ captus Alexander dicitur illic rogaſſe eum ſuóſque, quam ob cauſam in occurſum ejus exiiſſent, ac reſpondentibus illis, ad impetrandum ne Templum ſuum deſtrueretur à Cuthæis qui ſic adeſſent, regem indulgentiſſimè repoſuiſſe, הרי הם מסורים בידכם *Ecce illi in manum veſtram traduntur.* מה עשו להם נקבום בעקביהם ותלאום בזנבי סוסיהם והיו מגררים אותם על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו להר גריזים חרשוהו וזרעוהו כרשינים כדרך שבקשו לעשות לבית אלהינו *Quid igitur faciebant* (Iudæi *Hieroſolymitani?*) *Perforabant calcaneos eorum & ad equorum ſuorum caudas eos ſuſpendebant, & lacerabant eos tribulibus ac ſpinis, uſque dum venirent ad montem Garizim quem arabant ſeminabántque Viciis, ſecundum quod petierant* (Cuthæi) *ut facerent Domui Dei noſtri.* Quibus ſtatim ſubjungitur, ובאותו היום שעשו לו כך עשאוהו יום טוב *Et diem iſtum quo ſic faciebant, fecere Diem feſtum.* Sed hac de hiſtoria conſulas Davidem Ganzium in *Themach David* [h], & ibi citata.

[h] *Part.* 1. *Millen.* 4. *anno* 443.

Dies 25. Dedicationis Altaris, Templi, Luminum feſtum. De eo ſuperiùs ſatis. Et rationes eædem è Talmudicis afferuntur. Sed nihil illic de Iuditha alterutra.

In *Tebeth* ſeu menſe decimo[i];
quaſi Decembri.

[i] Megill. cap. 10.

Dies 28. יתיבא כנישתא על רינא *Conſeſſus Synedrii* (Magni) *circa Judicia*, reformatus. Nimirùm מפני שכשהו צרוקין יושבין בסנהדרין שלהם ינאי המלך ושלמינון המלכה יושבת אצלו ולא אחר מהם ישב עמהם חוץ משמעון בן שטח ועו׳ *Quoniam, quando Sadducæi ſedebant in Synedrio eorum* (Iſraelitarum) *Jannæus Rex* (cui Sadducæi, Phariſæis uſque ad mortem ſibi inſtantem velut rejectis, in pretio habiti) *& Saleminun Regina* (de quibus vide diem ſecundum Menſis proximi) *ibi juxta eum ſedebat, nec Iſraelitarum* (rite inſtitutorum) *ullus* (nemo non è Sadducæorum ſecta) *præter Simeonem Ben Shatach* (Principem Synedrii) *&c.* inter altercandum, planè impares erant illi opinionum ſuarum probationibus ex lege afferendis. Inde monente eos Principe Synedrii, illi qui ſic impar eſſet locum in Synedrio nullum deberi, ſed tantùm illis qui eſſent probationibus ex lege afferendis pares, &, emergente inter eos cauſâ diſceptatione dignâ, לא הו ידעין להביא ראיה מן התורה חוץ מזקן אחר שהיה מפטפט כנגדו אמר לו תן לי זמן הלך ישב לו בינו לבין עצמו וכיון שראה שלא היה יודע להביא ראיה מן התורה למחר נתבייש מלבוא ומלישב בסנהדרי גדולה והעמיר שמעון בן שטח אחד מן התלמידים והושיבו במקומו אמר להם אין פוחתין בסנהדרין של שבעים ואחר כן היה עושה בכל יום ויום עד שנסתלקו כולם וישבה סנהדרין של ישראל על רעתת *Rationem ex Lege afferre minime ſciebant* (nec ſcire quiſquam eorum præ ſe ferebant) *præter Presbyterum unicum qui petulantiùs obloquendo in eum, da mihi, inquit, tempus, & cras tibi reſpondebo. Abiit & ſecum ſolus ſedens conſuluit. Quum verò videret, ſe neutiquam ſcire quomodo rationem ex lege deduceret, die craſtino eum puduit in Synedrium Magnum ingredi, nedum illic ſedere. Tunc conſtituit Simeon Ben Shatach unum ex Diſcipulis* (dignitatis Synedrialis canditatis in ordinibus tribus conſidentibus juxta libro Secundo oſtenſa) *& collocavit eum in loco ejus. Dixit enim eis, haud minuendum eſſe in Synedrio numerum Septuaginta & Unius. Atque ad eundem modum fecit quotidie, uſque dum ſemoverentur univerſi* Sadducæi, *& fieret Synedrii conſeſſus ex Iſraelitis juxta diſciplinam ad illud attinentem.* Et dein, ובאותו היום שנסתלקה סנהדרין של צרוקין וישבה סנהדרין של ישראל עשאוהויום טוב *Et diem illum quo ſemovebantur è Synedrio Sadducæi & conſeſſus ejuſdem fiebat ex Iſraelitis* (ritè inſtitutis, id eſt Phariſæis) *fecêre diem feſtum.* Vide diem ſecundum menſis proximi.

In *Sebat* ſeu menſe undecimo †;
quaſi Ianuario.

Dies 2. Quoniam מת ינאי המלך *obiit Jannæus Rex*, Alexander itidem dictus. Idem qui in 28 *Tebeth* memoratur. Atque ut Herodis diem celebrarunt emortualem, ita ſimilem ob cauſam obitum Jannæi Regis. Etenim ille Sapientibus Phariſæorum qui rectæ diſciplinæ patroni primarii, ſi non ſoli, haberentur, infenſiſſimus[h], כשחלה שלח ותפש שבעים זקנים מזקני ישראל נטלן והבשן בבית האסורין אמר

† Megill. cap. 11.

k Vide Ioſeph. lib. 13. cap. 23 & 24.

[l] Chronicon Templi Secundi &c. Auctorem Cabalicæ Hiſtoriæ, J. Buxtorfium Lexic. Talmudic. col. 2113. Joſeph. Ben Gorion lib. 4 cap. 12.

אמר לו לשר בית האסורין אם מתי הרוג את הזקנים הלל *quando ægrotabat jussit ut prehenderentur Septuaginta Presbyteri ex Presbyteris Israelis* (quo nomine aliquoties discriminantur in *Megilla* Pharisæi à Sadducæis quibus Jannæus adhæsit; atque, ut videtur, Septuaginta illos è Synedrio Magno semovit. ut totidem ex Sadducæis, juxta ostensa in Die 28 *Tebeth*, substitueret) *adeóque prehendit eos & in Carcerem conjecit. Et dein Carceris præfecto in mandatis dedit, ut, si moreretur, is Presbyteros illos trucidaret.* Dein verò, אשה טובה היתה לו לינאי המלך ושלמונין שמה וכשמת סלקה טבעתו מעל ידו ושלחה לשר בית האסורין אמרה לו רבך בחלום התיר אותם הזקנים ותתירן והלכו להם לבתיהם ואחר כך אמרה מת ינאי המלך *Bona Uxor erat Jannæo Regi Saleminun dicta* (eadem quæ Alexandra apud Josephum & in Ebræorum Annalibus nuncupatur) *quæ, simulac mortuus est ille, Annulum è digito ejus cepit & misit ad Carceris præfectum cum hoc nuntio, Dominus tuus per insomnium solvit Presbyteros illos, unde solvebat eos & abiere illi ad ædes suas. Et posteà propalavit, mortuum esse Jannæum Regem.* Et celatam ejus mortem scimus ex Josepho, atque Alexandram uxorem ejus regnum administrasse. ואותו היום שמת ינאי המלך עשאוהו יום טוב *Et diem illum quo mortuus est Jannæus Rex, Diem fecere festum.*

Dies 22. Ob decreta de imaginibus in Templum inferendis ab mihi ignoto, qui נסקלנס *Niskalenus* hic dicitur, lata &, per cædem ejus & Judæorum in Numine opem impetratam, irrita reddita, גזרותיו מיד בטלו את הצלמים וגררו אותם. אותו היום עשאוהו יום טוב *vim perdidere Decreta ejus, & statim destruebant imagines & discindebant eas. Atque diem illum fecere diem festum.* Evenisse hoc, quicquid fuerit, ex *Megillah* liquet, tempore Simeonis Justi. Sanè haud videtur dubitandum quin idem ipse qui typis heic נסקלנס (quod forsan ex literarum, in scriptione Rabbinica, cognatione corruptum, fuisse debuit נסקלנס) idem fuerit qui in Talmude Hierosolymitano nuncupatur גיס גוליקס *Giis* (forsàn *Gaius*) *Gulikus.* Legitur ibi[l], מעשה ששמע שמעון הצדיק בת קול יוצאת מבית קדשי הקדשים ואומר נהרג גיים גוליקס ובטלו גזירותיו *Historia est Simeonem Justum audivisse Filiam Vocis ex domo Sancti Sanctorum quæ dixit, cæsus est Giis Gulikus, atque decreta ejus evanuisse*; Quod ipsum in *Megilla* etiam de *Niskaleno* occurrit.

Dies 29. ob mortem Antiochi[m].

In *Adar* seu mense duodecimo[n];
quasi Februario.

Dies 8 & 9. יום תרועת מיטרא *Dies clangoris Pluviæ*; ob illam puto gratias agendo eámque in futurum obsecrando. Ait enim ראשון משנה זו ושני משנה אחרת *Prior ad annum præsentem, posterior ad alium seu insequentem attinebat.*

Dies 12. יום טוריינוס שתפס את לוליינוס ואת פפוס אחיו בלודקיא *Dies Tyrini seu Turiani qui prehensos Lolianum & Pipum fratrem ejus* (sive Judæos ex origine sive Proselytos) *in Laodicea* adigere voluit ad Legem suam violandam, sed frustrà. Nec quid ultrà faceret, ibi narratur. Apud Talmudicos autem habetur disciplina (quam fusiùs etiam ostendimus nos in libris de Jure Naturali & Gen-

l Gemar. Hierosolymit. ad tit. Sota cap. 9. fol. 24. halach. 14.
m 1 Maccab. 6, 1.
n Megill. cap. 12.

in numero sanctorum dierum receperunt, vocantes Cambysem secundum Nabuchonosor. Hunc ait Cambysem secundum Nabuchodonosor dictum, non festum Judithæ *Cambysam.* Et Tempus historiæ Judithæ adeo incertum ab omnibus agnoscitur [b], ut nihil suprà. Cæterùm Scriptores sunt Ecclesiæ Occidentalis Christiani, iique eximii, quibus velut satis exploratum recipitur, tempus Encæniorum Maccabaicorum idem esse cum festo Judithæ, seu hoc in illo contineri, idque ob victoriam in Olophernem; etiam & in Calendariis Ebræorum die 25 *Casleu* affigi. Ita Carolus Sigonius [c] de die Victoriæ Judithæ locutus, *Is*, inquit, *à Judæis celebratur die xxv. mensis Casleu.* Sic Iacobus Salianus [d]; *In Calendario Hebræorum ponitur ille festus dies 25 mensis noni, qui Casleu dictus est.* Henricus item Spondanus [e] de festis, præter Mosaica, institutis agens, *Succedentibus*, inquit, *temporibus introducta & alia sunt ob alios diversos rerum Eventus, puta, Victoria Judith, Dati ignis, Encæniorum, Judæ Maccabæi, quod & dicebatur Scenopegia; quæ Tria simul agebantur die vigesima quinta mensis noni qui dicebatur Casleu.* Imò apud Sigonium [f], uti etiam Augustinum Torniellum [g], occurrit quod vocant ipsi *vetus Kalendarium Hebræorum*, cujus in mensis Casleu die 25 collocant Festum hoc Iudithæ, velut ex ipsis autographis Hebræorum sibi illuc translatum. Et fidenter inde Cornelius à Lapide [h], *Judith in Calendario Hebræorum assignatur 25 mensis noni qui Casleu dicitur.* Cæterum, Ebræorum in Calendariis quæ exhibentur etiam in Ritualibus, nihil omninò opinor repertum de festo ejusmodi sive ut per se sive cum Encæniis Maccabaicis celebrando; ut videre est in Ritualibus illis prostantibus, quæ satis varia sunt, sed hac de re interim consona, & in Calendario Palæstino R. Rabbi Ori Ben Simeon à Iacobo Christmanno edito [i], in Canonibus computi Rabbi Naheſſon, Calendario Ebraico à Munstero publicato [k], id genus aliis; unde & nostrum Ebræorum Calendarium in libello de Civili inferiùs subjuncto contextum. Quibus accedat Calendarium Judaicum Josephi Scaligeri [l], & Dionysii Petavii [m] etiam & Gilberti Genebrardi Psalmis præfixum, & demùm monitum concors Viri summi Joannis Rainoldi nostratis, ad eos qui editionem Latinam Judithæ propugnant, ubi [n] ait, *Atqui dies ille nunquam est habitus pro festo à Judæis, neque agnoscunt talem aliquem diem, aut quicquam tale esse gestum. Nemo veterum Judæorum mentionem facit alicujus hujusmodi festi.* Et Scriptores tunc hanc in rem percurrit Singulares. Sed verò etiam Ludovicus Mutinensis, Archisynagogus Venetus, in Ritibus Ebraicis [o] suis Italicè dudum conscriptis, festi institutionis, quà sive Dedicationis dicitur sive Luminum (nam titulus capitis ei est *Della festa de Hanuca o delle Candele*) ex Talmudico illo de Miraculo Olei afferens, adjungit, sententiam non deesse, quâ Judithæ in Olophernem & Assyrios Victoria in eodem celebrari asseritur. Verba ejus sunt, *Anco per l'impresa di Giuditt contro di Oloferne, ben che non fù nell istesso tempo, come molti credono, ma per esser de Maccabei, la raccordono all' hora.* Recentiorum etiam Judæorum aliqui librum Judithæ, licèt utcunque Apocryphum, nec Ebraicè extantem, agnoscen-

b *Videsis Bellarmin. De Verbo Dei lib.* 1. *cap.* 12. *id genus alios præter Amalium V. T. conditores.*
c *De Republic. Hebræorum lib.* 3. *cap.* 17.
d *Annal. Tom.* 3. *A. M.* 3418. § 4.
e *Annal. V. T. anno* 2545. § 18.
f *De Rep. Hebræor. lib.* 3. *cap.* 18.
g *Anno M.* 2545. §. 35.
h *Ad Iudith* 16, 31.
i *Francofurti* 1593.
k *Basileæ* 1527. *pag.* 130.
l *In Canonibus Isagogic. lib.* 1. *pag.* 41.
m *De Doctrina Temporum lib.* 7. *cap.* 12.
n *In Censura librorum Apocryphorum, prælect.* 73.
o *Part.* 3. *cap.* 9.

ſcentes & velut feſtum illius nomine, neſciò quare ad Encæniorum Tempus attinere volentes, tum Judithæ Victoriam illam ſimul & Maccabaicam ita confundunt ut utranque in hymnis Encæniorum expreſſim commemorari voluerint, etiam quaſi in origine cum Maccabaicis coævam. Unde in hymno in Ritualia feſti recepto & cantari ſolito, & Olophernis & Judithæ res geſtæ ſimul cùm Iudæ Maccabæi Victoria & Dedicatione contexuntur. Atque hinc, ſub Iudæ illius tempora, R. David Ganz, יהודית, inquit[p], אשת חיל מן העבריות p Tzemach David, Millenar. 4. anno 622.
הרגה את שר צבא אלפירנא בשכבה אצלו על מטתו ותכרת את ראשו ותגרום תשועה
גדולה ופורקן ליהודים ככתוב בספר יהודית׃ וזמן זה המעשה לא ידענו כי לא
מצאתי ממנו בספר הזסיפון רק ולפי דברי הפייטן המיסד יוצר של חנוכה היה זה
המעשה גם בימי חשמונאים׃ *Judith fæmina fortis ex Eleæis interfecit imperatorem exercitus Olophernem, cùm apud illum juxta lectum accumbebat, & caput ejus amputavit; insignem salutem & redemtionem præſtans ſic Judæis, ut ſcriptum eſt in libro Judith. Tempus hujus hiſtoriæ haud ſcimus, quoniam nec quidquam ejuſdem reperi apud Joſephum. Sed juxta verba Poëtæ qui formavit hymnum ſuum ſc. Ordinem Dedicationis, etiam Hiſtoria hæc ad dies Haſmonæorum ſpectat.* Et pauculis de incerto illo adjectis, lectorem ablegat ad R. Azariam[q] cui ſententia illa, de Victoria Judithæ cum Haſmonaicæ hoc die conjuncta apud Ebræos aliquos recepta, omninò diſplicet, nec pro recipienda, habetur ipſa ejus hiſtoria. Atque idem ad verba illa Pſeudophilonis ſuperiùs ex verſione apud eum Ebraica de Jeſu perpetuam Judithæ nomine feſti celebrationem inſtituente, quaſi libentiùs, quacunque datâ anſâ, præripiendam voluerit opinionem, etiam tam ſuorum aliquot quàm aliorum, de celebratione illa ut ad Encænia noſtra ſpectante, adnotat[r], אין ספק כי זכרון חנוכה על דבר אנטיוכוס שהיה לאחר כמה שנים בימי החשמונאים הוא וזכרון אחר׳ וכמו שאכתוב פנ״א *Dubitandum non eſt quin commemoratio Encæniorum ob devictum Antiochum* (geſta ſcilicet Maccabaica) *quod evenit quamplurimis poſteà annis in diebus Haſmonæorum, fuerit Commemoratio alia, prout etiam ſcripſi capite* 51. Jam dicta autem illam in Olophernem & Aſſyrios ſuos Judithæ victoriam reſpiciunt, confuſis interim, ut ſæpè nimìs fieri aſſolet, ſeculis invicem admodum diſtantibus. Quid enim Olophernis ſive Nabuchodonoſoris ſive Cambyſis tempori aut geſtis, cum Maccabaicis?

q Meor Enaiim part. 3. cap. 32. & 34. & 51. & vide eum pag. 106, 2. & 163, 1.

r Ibid. fol. 106, 2.

XI. Alii autem ut Judithæ heic qualiſcunque victoriam Feſto Encæniorum ſive ut partem ſive ut cognatam adeòque commodiùs aptandam eſſe, ſatis aſſerere videantur, Juditham aut finxerunt aut ſomniarunt aliam à Bethulienſi quæ Olophernem decollavit ſeu filia Merari; id eſt Judithanı Hieroſolymitanam, filiam Mattathiæ, adeòque Judæ Maccabæi ſororem, ſeu ut alii, Joannis Haſmonæi filiam Judæ ſororem, quam Nicanori[ſ] ſub Demetrio Rege Imperatori adamatam caput ei, aiunt, ſub triennium poſt victoriam illam Maccabaicam ab ipſa trucidato, amputaſſe, ídque dum Judas Maccabæus illum acriter impugnavit. Unde R. Gedaliah Ben Jechai, de Maccabaicis geſtis verba faciens,

ſ 1 Maccab. 7, 26 &c.

היפועה בקבלה על פה יש לנו שנהרג ניקנור באמצעות יהודית [illegible] מתתיה inquit[t], ואת שניקנור אהבה מאד והיא הלכה אליו ונתנה לו מאכלים של גבינה הנותנים צמא ותשכרהו ותמיתהו והביאה ראשו לאחיו ואז היהודים הלכו על היונים ומיתום כנ״ל ויגרשום מא״י ראוי שתדע כי לא יש זכר מזאת האשה אלא המדרש שכביא הר״ן פ״ב דשבת *Etiam salus tunc parta hac habetur in Cabala orali nostra; occisum scilicet esse Nicanorem interventu Juditha filiæ Mattathiæ, cum Nicanor eam deperiret, eáque ad eum accederet eique daret dapes ex caseo sitim contrahentes adeóque inebriaret eum & occideret eum atque caput ejus abscissum afferret ad fratrem suum* (Judam Maccabæum) *Et tunc Judæi adgressi Græcos eos interfecerunt, ut superiùs memoratur, atque è Terra Israelis sancta pepulerunt. Sed scire oportet hoc de fœmina illa* (Juditha jam dicta) *non memorari alibi atque in Midrash prout ab R. Nissim in caput tituli Sabbato secundum affertur.* Certè R. Nissim ibi[u], prætermisso nomine Judithæ, de filia, non Mattathiæ sed Joannis Hasmonæi filii ejus pro ipsa Judithæ puto sumta, loquens decrevisse ait Græcos, שיבעלו על כל הבתולות הנשאות להגמון תחילה וע״י אשה נעשה נס דאמרין במדרש רבתי של יוחנן האכילה לראש האויבים גבינה לשכרות וחתכה את ראשו וברחו כולם ועל זה נהגו לאכול גבינה בחנוכה *In omnes virgines qui nuptui collocarentur ut illæ primò à præfecto aliquo* (Castrensi) *vitiarentur; unde per fœminam miraculum factum esse dicitur in Midrash* (f Megillath Thainith, de qua plura statim) *Filiam nempe Joannis quæ in cibum præbuit hostium Imperatori Caseum ut inebriaretur, capútque ejus* (quod de Nicanore intelligendum) *amputavit, unde fugêre universi. Atque hanc ob causam solennior est Casei comestio in Encæniis.* Hinc R. Gedaliah, נוכל לומר שבבטול מגלת תענית הסכימו חכמי הדור לכלול יחד בשמחת חנוכה דבר יהודית כתי שהיה ויהודית היתה בת חשמונאי *Ut probabile est dicendum, postquam in desuetudinem abierat* Megillath Thainith, *consenserunt sapientes seculi illius ut conjungeretur lætitiæ Encæniorum res à Juditha gesta; cum nimirum esset Juditha altera* (ab illa quæ Olophernem decollavit) *filia Hasmonaica.* Tantundem R. Azarias[x] quem hac de re præ aliis consulas. Atqui commentum perquam videtur intereà mirum, Nicanoris cædis ac decollationis festum Encæniis Maccabaicis sic omninò conjungi, eámque in rem Juditham nescio quam Maccabaicam, juxta jam ostensa, fingere; cum certissimus sit Festus dies alius & in Calendariis Ebræorum obvius ac nomine יום נקנור *Diei Nicanoris* suorúmque tunc cæsorum, notissimus, qui ex decreto expresso, tempore Judæ Maccabæi, lato[y] quotannis observatus est, die 13 mensis Adar, qui tantum non vernus est, nec in hyeme ut Encænia; qua de re etiam plura inferiùs. Neque à fœmina aliqua, sed à Juda ipso copiísque ejus cæsum decollatúmque Nicanorem esse historia Maccabaica[z] planissimè docet.

u *Ad Alphasium part.* 1. *tit. de Sabbato cap.* 2. *fol.* 106, 1.

x *In* Meor Enaiim *part.* 3. *cap.* 51. *fol.* 163, 2.

y 1 *Maccab.* 7. 43 & 49. 2 *Maccab.* 15. 36. *Iosephus lib.* 12. *cap.* 17.

z *Lib.* 1. *cap.* 7. 47. & *lib.* 2. *cap* 15. 30.

XII. Festivitates autem, quales diximus, dum Judæos vetustiores respicimus, non ita discendæ sunt ex Calendariis quibus, seculis in recentioribus, usi sunt; quale est argumentum primarium doctissimi Joannis Rainoldi superiùs

riùs allatum. Etenim fuere aliæ non paucæ, ex jure superinducto, eis receptæ quæ in desuetudinem prorsùs abiere (quantum ad observationem aliquam publicam) quod maximè liquet ex codice illo *Megillath Thainith* dicto, id est *volumine Afflictionis*, ut Jejunii & Luctûs, quo designantur dies cum lætitiâ omninò ob beneficia cœlitùs recepta, servandi, nec jejunia aut luctum admittentes; quorum in Calendariis quidem extant pauci; complures verò prætermittuntur, velut seculis aboliti vetustis. Et sanè, quoniam codex ille videtur nimis rarus, utpote qui nec à doctissimo diligentissimóque Joanne Buxtorfio patre in Bibliotheca sua Rabbinica, nec à filio non impari, in Recognitione ejusdem, memoratur (tametsi interim eo usum fuisse filium satis liqueat [a]) nec in Antonii Legeri appendice, nec demùm Genebrardo [b], aut Gesnero [c]; nec Plantavitzio [d], qui summo conamine & libros Ebraicos sibi affatim, adjuvante præceptore suo Ludovico Mutinensi, comparavit, uti & nomina enixiùs collegit, aliter notus fuit quàm ex testimonio Joannis Morini, cui dicitur [e], *Judæorum judicio admodum antiquus*; & cùm in festivitatibus ibi designatis non paucæ sint Hasmonaicæ, etiam & fœmina Hasmonaica anonyma occurrat quæ pro Juditha illius temporis à nonnullis sumitur, & demùm quia compluria in eo sunt historica alibi forte non reperta, sed ad festivitates Ebraicas attinentia, ideò visum est singulos dies festos illic narratos nec in Calendariis obviis lectos, hîc exhibere. Codex meus editus est cum *Seder Olam Zota*, Cabala Rabbi Abrahæ, & Chronico Templi Secundi in 4[to]. Horum primum sequitur. Nec alium habet præter simplicem sui titulum, nec reliquis titulus aliusmodi est, adeò ut nec ubi nec quando impressus fuerit dignoscere possim. Cæterum illic in *Nisan* seu mense primo (quasi Martio) ejusmodi quales diximus habetur dies festus nullus.

a Lexic. Talmudic. col. 1046.
b Bibliotheca Rabbinica num. 319.
c Pandect. seu Partit. lib. 1. tit. 21.
d Ad finem Isagoges Rabbinicæ.
e Lib. 1. Exercit. Biblic. 8. cap. 3. §. 1.

In *Jiar*, seu mense secundo [f]; quasi Aprili.

f Megillath Thainith cap. 2.

Dies 7. כשפרצוהו מלכי יון וגדרוהו חנכת ירושלם *Dedicatio Hierosolymorum*, *quando disrupta ea à Regibus Graciæ; instaurabant Domus Hasmonaica.* בית חשמונאי

Dies 14. נכיסת פסחא זעירא *immolatio Paschatis Minoris*, seu *Secundi* [g]. In eo luctus non magis admissus atque in XIV Nisan seu Paschate primo.

g Numer. 9. 12.

Dies 23; In eo נפקו בני הקרא מירושלם *egressi sunt filii Scripturarii* seu *Karaitæ ex Hierosolymis.* Scilicet, molestissimi erant gravissimique Hierosolymitanis. ולשנברת בית חשמונאי הגלו אותם משם ואותו תיום שעקרו עשאוהו יום טוב *Et quando invaluit potestas Hasmonæorum, ejecerunt eos inde. Atque diem hunc quo extirpabant eos, faciebant diem Festum.*

Dies 27. In eo איתנטילו כלילאי מיהודה ומירושלם *Sublati sunt Celilaei*, id est *Coronarii*, sic dicti, *è Judæa & ex Hierosolymis.* Invalescentibus enim Græcis fuere qui passim illic Coronas Rosaceas & delubrorum suorum illic extructorum & Tabernarum & Atriorum ostiis appendebant & hymnos sacros Ido-

lis suis canebant, וכותבין על מצחו של שור ועל מצחו של חמור שאין לבעליהן חלק באלהי ישראל כמו שהיו פלשתים עושין כמו שנ׳ וחרש לא ימצא וגו׳ והיתה הפצירה פים וגו׳ וכשגברה יד בני חשמונאי בטלום ויום שבטלום עשאוהו יום טוב *& scribebant in fronte bovium & in fronte Asinorum, neutiquam esse partem aliquam dominis eorum in Deo Israelis, quemadmodum faciebant Palæstini, juxta quod dicitur*[h], *Et non erat faber ferrarius in Israel &c. & erant acies retusa*[i] *&c.* (quod variatim vertitur) *sed cum invaluit manus filiorum Hasmonai, eos expellebant, & diem* (hunc) *quo expellebant eos fecere diem festum.*

h 1 *Samuel.* 13, 19.
i *Ibid.* 21.

In *Sivan* seu mense tertio[k];
quasi Maio.

k Megillath Thainith *cap.* 3.

Dies 17. Gravissimè infestabant Judæos, יושבי קסרי *Cæsareæ incolæ*, כשגברה יד בני חשמנאי כבשוה והוציאוה משם והושיבו ישראל בתוכה ואותו היום שכבשוה עשאוהו יום טוב *Et cum prævaluit manus filiorum Hasmonai, subegerunt eam, & incolis ejectis collocarunt ibi Israelitas. Atque diem illum quo subigebant eam diem fecere festum.*

Dies 15 & 16. Hujusmodi habetur ordo in *Megilla*. Ob fugatos itidem ab Hasmonæis Urbis Bethsan[l] confiniorúmque ejus incolas qui, Chananæorum pars, haud sub Josua[m] Regúmve dein quopiam, quemadmodum nec id genus alii aliquot, antè pulsi, Judæis infestissimi erant.

l *Videsis* 1 *Maccab.* 5, 52. & 12, 40 & 41.
m *Iosua* 17, 11. 16, 12. *Iudic.* 1, 27.

Dies 25. Memoratur, ut festum, pro tempore quo Alexander Magnus illustrem illam ferebat sententiam pro Judæis in Actionibus adversus eos institutis ab Ismaelitis ut primogenituræ jure, Terram Sanctam sibi vendicantibus, ab Cananæis item ut eam, velut jure avito sibi debitam petentibus, atque ab Ægyptiis bona sua ab Ebræis in Exitu asportata postulantibus; Gibeah Ben Pesisa Judæis in foro patrocinante; qua de re in Gemara Babylonia[n] ampliter agitur, unde & nos alibi[o] traduximus. Atqui in Gemara illa expressim assignatur Judicii illius dies vigesimo quarto mensis *Nisan*.

n *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *fol.* 91, 1.
o *De Iure Naturali & Gentium lib.* 7. *cap.* 8.

In *Thamuz* seu mense Quarto[p];
quasi Junio.

p *Megill. cap.* 4.

Dies 14. Ob Sadducæorum & Bæthusiorum disciplinam à Sapientibus damnatam abolitámque; quâ nempè Legem Oralem & *halacoth* universas rejicientes, ac nudis Sacri Sermonis verbis tantùm innitentes, Codicem eam in rem sibi conscripserant. ואותו היום שבטלוהו עשאוהו יום טוב *Et eundem diem quo abolebant illum, diem fecerant festum.*

In *Ab* seu mense Quinto[q];
quasi Julio.

q *Cap.* 5.
r *Videsis Misnam tit.* Thainith *cap.* 3. §. 6.

Dies 5. Quia זמן אעי כהניא *tempus Lignorum Sacerdotum*; id est, ut ibi explicatur, memoriæ singularis בני זתואל בן יהודה *filiorum Zethuel filii Jehudæ*[r] pietatis ac munificentiæ in supplendis, post reditum è Captivitate Babylonica, Lignis, etiam & Sacrificiis.

Dies

Dies 24. Ab Hasmonæis institutus ob abolitam ab ipsis Sadducæorum disciplinam morum Gentium imitatricem atque in judicia forensia introductam; circa Successiones in Bona Parentum, quâ hæreditas pariter inter Filias & Filios fieret erciscunda. Talmudica enim & veterum Ebræorum ea de re doctrina, sacro etiam sermone [s] subnitens, contraria est, ut fusiùs in libello de Successionibus ostendimus. [s] *Numer.* 27.

In *Elul* seu mense Sexto [t]; quasi Augusto. [t] *Megill. cap.* 6. & *cap.* 2.

Dies 7. חנוכת שור ירושלם *Dedicatio* seu *Encænia Muri Hierosolymorum* [u]. Sub Zorobabele è captivitate Babylonica reduce. Finitus autem est Murus tunc 25 *Elul* [x]. Sed nondum ita esse tunc aptatas portas, ait *Megilla*, utcunque penè absolutas [y], nec solennia (in quibus necessaria illa omnia docet fuisse, quæ superiùs è Talmudicis, ut Dedicationibus adhibenda, explicavimus) sive res ipsas sive personas sive pompam respicias, ita apparari potuisse, ut ante anni proximi mensem *Elul*, adeoque diem ejusdem septimum Dedicatio Muri fieri quiverit. וכשנגמרו לבנותו אותו היום עשאוהו יום טוב *Et cùm absolvissent extructionem ejus, diem illum fecerunt diem Festum.* [u] *Nehem.* 12, 27. [x] *Ibid.* 6, 15. [y] *Ibid. cap.* 3.

Dies 17. אתנטלו רומאי מיהודה ומירושלם *Pulsi sunt è Judæa & Hierosolymis Romani*, qui scilicet tempore Regum Græciæ acerrimè Iudæos infestarant. Atque dum sic faciebant illi, Reges Græciæ, מושבין קסטריאות בעיירות להיות מענים את הכלות ואחר כך היו נשואות לבעליהן ומנעו את ישראל שלא לשמוח עם נשותיהם *constituebant per urbes Quæsitores qui considerarent sponsas* (& despondendas) *quæ postmodum viris suis nuberent, adeóque Israelitas à conjugii solatio & lætitia cohiberent.* Addit verò, ובשהגיע בת אחת היתה למתתיה בן יוחנן הכהן הגדול זמנה להנשא בא הקסטרין לטמאה ולא הניחו אותו וקנאו מתתיה ובניו וגברה ידם על מלכות יון ונמסרו בידן ויהרגום ואותו היום שנטלום עשאוהו יום טוב *Et filia Mattathiæ filii Joannis erat unica, quam cum nuptura esset, adgressus est Quæsitor vitiare. Sed neutiquam permisere eum. Zelo inde affecti sunt Mattathias & filii ejus, atque invaluit manus eorum in eos qui Regni erant Græciæ. Atque in ejus manum traditi sunt illi cæsique. Diem hunc in quo subegerunt eos fecere diem festum.* Iudithæ nomen heic non habetur. Sed alii sic dictam Mattathiæ hanc filiam volunt ut ostensum est; cum interim Festum ejus rejiciant in 25 *Casleu* juxta superiùs etiam dicta.

Dies 22. בית תכנא לקטלא משמריא מפני שהיו גוים שרויין בא״י ולא היו ישראל יכולין לשלוח יד ברשעים שבהם עד שיצאו משם המתינו להם שלשה ימים אם יעשו תשובה ולא עשו כיון שראו שלא עשו תשובה נמנו עליהם והרגום ואותו היום שהרגום עשאוהו יום טוב *In eo consilium initum est de morte plectendis* (nescio quos) *deperditi generis hominibus. Quoniam scilicet Gentes fuere terram Israelis inhabitantes, nec potuerunt*

tuerunt Israelitæ cohibere malitiam eorum antequam inde ejicerentur, dederunt eis Triduum intra quod se pœniterent; quod cum eos non facere viderent, constituêre adversus eos Judices seu Actionem forensem) *& morte eos affecêre. Et diem illum quo morte eos plectebant, fecêre diem festum.* Statim sequuntur dicta R. Eliæzeris Ben Jacob & R. Simeonis Levitæ de eo quod est, in usu forensi & Mortis & Verberum & Mulctarum pœnas infligi solere שלא מן התורה *quæ non in lege designantur*, quod inde tamen pendere & juris naturam satis inducere aiunt ex eo quod toties[z] iteratur in lege ובערת הרע מקרבך *& auferes malum è medio tui.* Et exempla aliquot forensia velut extraordinaria illic adducuntur, unde de hominibus illis ex sententia forensi, eáque Synedrii Magni, morte affectos esse sumsimus. Nam Minorum potestas locum ejusmodi neutiquam habuit.

z Dent. 13, 5. 19, 19. 17, 17, &c.

In *Tisri* seu mense Septimo[a];
quasi Septembri.

a Megill. cap. 7.

Dies 3. איתנטלת אדרכתא מן שטריא שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה שמדה על ישראל
ואמרו להם אין לכם חלק באלהי ישראל ולא היו מזכירין שם שמים בפיהם וכשגברו בית
חשמונאי ונצחום התקינו שיהו כותבין שם שמים ואפילו בשטרות וכך היו כותבין בשנת כך
וכך ליוחנן כהן גדול שהוא משמש לאל עליון וכששמעו חכמים בדבר אמרו וכי מזכירין שם
שמים בשטרות למחר פורע זה את חובו וקורע את שטרו ונמצא שם שמים מוטל באשפה
ובטלום ואותו היום עשאוהו יום טוב *Abolitio juris agendi ex contractuum instrumentis: Quodam scilicet tempore principes impii ex decreto persequentes Israelitas, dixêre eis, Vobis haud pars est in Deo Israel, nec memorabant Nomen Dei in ore suo. Cum verò invalescebat Domus Hasmonaica & vincebat eos, ordinarunt ut scriberent Nomen Dei in contractuum suorum instrumentis. Atque ad hunc modum scribebant: In Anno tali & tali Joannis Pontificis Maximi, qui minister est Dei supremi; quod cum audierant Sapientes* (qui rebus actionibusque forensibus, ut maximè Synedrium Magnum, præerant) *pronuntiabant, quoniam memorabant nomen Cœli in contractuum instrumentis, Die Crastino seu in posterum exigat debitum suum* (creditor) *& dilaceret instrumentum seu syngrapham suam. Et repertum est nomen Dei sublatum esse è membrana. Et irrita reddiderunt ea. Atque illum diem fecere diem hunc festum.*

In *Marcheshvan* seu mense octavo[b];
quasi Octobri.

b Ibid. cap. 8.

Dies 23. איכתתר כורינה מן עזרתא *Absconsio materiæ saxeæ ex Atrio.* Saxorum scilicet quæ reperta in structura gentium in Atrio, abscondebantur, usque dum à Numine doceretur, quidnam cum eis aliàs faciundum[c]. וכאותו היום. שגנזו עשאוהו יום *Et diem quo ea abscondebant, seu in loco reponebant abdito, diem fecere festum.*

c Videsis 1 Maccab. 4, 46.

Dies 25. Ob loca aliquot à Cuthæis possessa, ab Israelitis in eorum reditu è Captivitate Babylonica, occupata.

Dies

Dies 27. In eo diſputatum eſt, nec ſine victoria, à R. Jochanan Ben Zacai in Sadducæos qui *Mincha* ſeu ſacrum illud frumentaceum [d] nollent ſuper altare offerri, ſed comedere per ſe calidum.

d *Levit.* 23, 18.

In *Casleu* ſeu menſe Nono [e];
quaſi Novembri.

e *Megill. cap.* 9.

Dies 3. In eo איתנטלו סימואתא מן דרתא מפני שבנו הגוים סימואות סימואות בעזרה *Sublata ſunt ſigna* (Imagines) *ex Atrio. Scilicet Gentes ibi variatim ſigna erexerant:* וכשגברה יד בית חשמונאי בטלום והוציאום משם ובאותו היום שבטלום עשאוהו י״ט *Cum autem invaluerat domus Haſmonaica, deſtruebant ea indéque ejiciebant. Et diem illum quo hoc fecere, inſtituebant pro feſto celebrari.*

Dies 7. Ob Herodis Antipatri. F. mortem [f], מפני שהיה שונא את החכמים *quoniam ita adverſabatur Sapientibus*, adeóque diſciplinæ eorum Judaicæ; ובאותו היום שמת הורודוס עשאוהו י״ט *Et diem quo mortuus eſt Herodes fecerunt diem feſtum.* Ratio ibi redditur, ששמחה היא לפני המקום כשהרשעים מסתלקין מן העולם *quia lætitia eſt coram Domino, quando homines mali è mundo removentur.* Quo trahunt textus aliquot ſacros, in quibus illud de Adoniâ à Salomone [g] morti tradito.

f *Et ib. cap.* 11.

g 1 *Regum* 2, 25.

Die 21. יום הר גריזים *Dies Montis Garizim.* Scilicet adjicitur, tempore quo Simeon Juſtus, Pontifex Maximus pompâ perquam glorioſâ Hieroſolyma in occurſum Alexandri Magni exibat (qua de re etiam Joſephus; cui Jaddus idem dici creditur, nec omninò hiſtoriola hæc de monte Garizim memoratur) acceſſiſſe etiam Cuthæos ſeu Samaritas, ad petendum ab Alexandro את בית אלהינו להחריבו *Domum Dei noſtri, ad eam deſtruendam.* Nam ut Templum ſibi habebant Garizimiticum, ita nec aliud extare in Terra ſancta volebant. Unde primò impetrabant ab Rege ut venderet illis partem aliquam fundi in Monte Moria. Summo autem Pontificis Maximi ſplendore & præſtantiâ captus Alexander dicitur illic rogaſſe eum ſuóſque, quam ob cauſam in occurſum ejus exiiſſent, ac reſpondentibus illis, ad impetrandum ne Templum ſuum deſtrueretur à Cuthæis qui ſic adeſſent, regem indulgentiſſimè repoſuiſſe, הרי הם מסירים בידכם *Ecce illi in manum veſtram traduntur.* מה עשו להם נקבום בעקביהם ותלאום בזנבי סוסיהם והיו מגררים אותם על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו להר גריזים חרשוהו וזרעוהו כרשין שבקשו לעשות לבית אלהינו *Quid igitur faciebant* (Iudæi *Hieroſolymitani?*) *Perforabant calcaneos eorum & ad equorum ſuorum caudas eos ſuſpendebant, & lacerabant eos tribulibus ac ſpinis, uſque dum venirent ad montem Garizim quem arabant ſeminabántque Viciis, ſecundum quod petierant* (Cuthæi) *ut facerent Domui Dei noſtri.* Quibus ſtatim ſubjungitur, ובאותו היום שעשו לו כך עשאוהו יום טוב *Et diem iſtum quo ſic faciebant, fecere Diem feſtum.* Sed hac de hiſtoria conſulas Davidem Ganzium in *Themach David* [h], & ibi citata.

h *P.ut.* 1. *Millen.* 4. *anno* 443.

Dies 25. Dedicationis Altaris, Templi, Luminum feſtum. De eo ſuperiùs ſatis. Et rationes eædem è Talmudicis afferuntur. Sed nihil illic de Juditha alterutra.

In *Tebeth* ſeu menſe decimo [i];
quaſi Decembri.

[i] Megill. cap. 10.

Dies 28. יתיבא כנישתא על דינא *Conſeſſus Synedrii* (Magni) *circa Judicia*, reformatus. Nimirùm מפני שכשהיו צדוקין יושבין בסנהדרין שלהם ינאי המלך ושלמינון המלכה יושבת אצלו ולא אחד מהם יושב עמהם חוץ משמעון בן שטח ועו' *Quoniam, quando Sadducæi ſedebant in Synedrio eorum* (Iſraelitarum) *Jannæus Rex* (cui Sadducæi, Phariſæis uſque ad mortem ſibi inſtantem velut rejectis, in pretio habiti) *&* *Saleminun Regina* (de quibus vide diem ſecundum Menſis proximi) *ibi juxta eum ſedebat, nec Iſraelitarum* (rite inſtitutorum) *ullus* (nemo non è Sadducæorum ſecta) *præter Simeonem Ben Shatach* (Principem Synedrii) *&c.* inter altercandum, planè impares erant illi opinionum ſuarum probationibus ex lege afferendis. Inde monente eos Principe Synedrii, illi qui ſic impar eſſet locum in Synedrio nullum deberi, ſed tantùm illis qui eſſent probationibus ex lege afferendis pares, &, emergente inter eos cauſâ diſceptatione dignâ, לא היו יודעין להביא ראיה מן התורה חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו אמר לו תן לי זמן הלך ישב לו בינו לבין עצמו וכיון שראה שלא היה יודע להביא ראיה מן התורה למחר נתבייש מלבוא ומלישב בסנהדרי גדולה והעמיד שמעון בן שטח אחד מן התלמידים והושיבו במקומו אמר להם אין פוחתין בסנהדרין של שבעים ואחד כך היה עושה בכל יום ויום עד שנסתלקו כולם וישבה סנהדרין של ישראל על דעתה *Rationem ex Lege afferre minime ſciebant* (nec ſcire quiſquam eorum præ ſe ferebant) *præter Presbyterum unicum qui petulantiùs obloquendo in eum, da mihi, inquit, tempus, & cras tibi reſpondebo. Abiit & ſecum ſolus ſedens conſuluit. Quum verò videret, ſe neutiquam ſcire quomodo rationem ex lege deduceret, die craſtino eum puduit in Synedrium Magnum ingredi, nedum illic ſedere. Tunc conſtituit Simeon Ben Shatach unum ex Diſcipulis* (dignitatis Synedrialis canditatis in ordinibus tribus conſidentibus juxta libro Secundo oſtenſa) *& collocavit eum in loco ejus. Dixit enim eis, haud minuendum eſſe in Synedrio numerum Septuaginta & Unius. Atque ad eundem modum fecit quotidie, uſque dum ſemoverentur univerſi* Sadducæi, *& fieret Synedrii conſeſſus ex Iſraelitis juxta diſciplinam ad illud attinentem.* Et dein, ובאותו היום שנסתלקו סנהדרין של צדוקין וישבה סנהדרין של ישראל עשאוהו יום טוב *Et diem illum quo ſemovebàntur è Synedrio Sadducæi & conſeſſus ejuſdem fiebat ex Iſraelitis* (ritè inſtitutis, id eſt Phariſæis) *fecêre diem feſtum.* Vide diem ſecundum menſis proximi.

In *Sebat* ſeu menſe undecimo †;
quaſi Ianuario.

† Megill. cap. 11.

Dies 2. Quoniam מת ינאי המלך *obiit Jannæus Rex*, Alexander itidem dictus. Idem qui in 28 *Tebeth* memoratur. Atque ut Herodis diem celebrarunt emortualem, ita ſimilem ob cauſam obitum Jannæi Regis. Etenim ille Sapientibus Phariſæorum qui rectæ diſciplinæ patroni primarii, ſi non ſoli, haberentur, infenſiſſimus [h], כשחלה שלח ותפש שבעים זקנים מזקני ישראל נטלן וחבשן בבית האסורין אמר

[h] Vide Ioſeph. lib. 13. cap. 23 & 24. Chronicon Templi Secundi &c. Auctorem Cabalicæ Hiſtoriæ, J. Buxtorfium Lexic. Talmudic. col. 1113. Joſeph. Ben Gorion lib. 4. cap. 12.

אמר לו לשר בית האסורין אם מתי הרוג את הזקנים הלל *quando ægrotabat jussit ut prehenderentur Septuaginta Presbyteri ex Presbyteris Israelis* (quo nomine aliquoties discriminantur in *Megilla* Pharisæi à Sadducæis quibus Jannæus adhæsit; atque, ut videtur, Septuaginta illos è Synedrio Magno semovit, ut totidem ex Sadducæis, juxta ostensa in Die 28 *Tebeth*, substitueret) *adeóque prehendit eos & in Carcerem conjecit. Et dein Carceris præfecto in mandatis dedit, ut, si moreretur, is Presbyteros illos trucidaret.* Dein verò, אשה טובה היתה לו לינאי המלך ושלמונין שמה וכשמת סלקה טבעתו מעל ידו ושלחה לשר בית האסורין אמרה לו רבן בחלום התיר אותם הזקנים והתירן והלכו להם לבתיהם ואחר כן אמרה מת ינאי המלך *Bona Uxor erat Jannæo Regi Saleminun dicta* (eadem quæ Alexandra apud Josephum & in Ebræorum Annalibus nuncupatur) *quæ, simulac mortuus est ille, Annulum è digito ejus cepit & misit ad Carceris præfectum cum hoc nuntio, Dominus tuus per insomnium solvit Presbyteros illos, unde solvebat eos & abiere illi ad ædes suas. Et posteà propalavit, mortuum esse Jannæum Regem.* Et celatam ejus mortem scimus ex Josepho, atque Alexandram uxorem ejus regnum administrasse. ואותו היום שמת ינאי המלך עשאוהו יום טוב *Et diem illum quo mortuus est Jannæus Rex, Diem fecere festum.*

Dies 22. Ob decreta de imaginibus in Templum inferendis ab mihi ignoto, qui נסקלנס *Niskalenus* hic dicitur, lata &, per cædem ejus & Judæorum in Numine opem impetratam, irrita reddita, גזרותיו מיד בטלו את הצלמים וגררו אותם. אותו היום עשאוהו יום טוב *vim perdidere Decreta ejus, & statim destruebant imagines & discindebant eas. Atque diem illum fecere diem festum.* Evenisse hoc, quicquid fuerit, ex *Megillah* liquet, tempore Simeonis Justi. Sanè haud videtur dubitandum quin idem ipse qui typis heic נסקלנס (quod forsan ex literarum, in scriptione Rabbinica, cognatione corruptum, fuisse debuit נסקלגס) idem fuerit qui in Talmude Hierosolymitano nuncupatur ג״ים גוליקס *Gis* (forsàn *Gaius*) *Gulikus*. Legitur ibi[l], מעשה ששמע שמעון הצדיק בת קול יוצאת מבית קדשי הקדשים ואומר נהרג ג״ים גוליקס ובטלו גזרותיו *Historia est Simeonem Justum audivisse Filiam Vocis ex domo Sancti Sanctorum quæ dixit, cæsus est Gis Gulikus, atque decreta ejus evanuisse*; Quod ipsum in *Megilla* etiam de *Niskaleno* occurrit.

Dies 29. ob mortem Antiochi[m].

In *Adar* seu mense duodecimo[n];
quasi Februario.

Dies 8 & 9. יום תרועת מיטרא *Dies clangoris Pluviæ*; ob illam puto gratias agendo eámque in futurum obsecrando. Ait enim ראשון משנה זו ושני משנה אחרת *Prior ad annum præsentem, posterior ad alium seu insequentem attinebat.*

Dies 12. יום טוריינוס שתפס את לוליינוס ואת פפוס אחיו בלודקיא *Dies Tyrini seu Turiani qui prehensos Lolianum & Pipum fratrem ejus* (sive Judæos ex origine sive Proselytos) *in Laodicea* adigere voluit ad Legem suam violandam, sed frustrà. Nec quid ultrà faceret, ibi narratur. Apud Talmudicos autem habetur disciplina (quam fusiùs etiam ostendimus nos in libris de Jure Naturali & Gen-

l *Gemar. Hierosolymit. ad tit.* Sota *cap.* 9. *fol.* 24. *halach.* 14.
m 1 *Maccab.* 6, 1.
n *Megill. cap.* 12.

Gentium, ubi Profanando & Blasphemando Nomine Dei agitur) Judæum qui in publico seu coram Decem aut pluribus, Legem qualemcunque etiam levissimam Sacram, in Gentium persecutione, metûs causâ, violârat mortem בידי שמים *cælitùs* merêri. Lolianum autem & Pipum pro exemplo singulari afferunt, utpote שנתנו להם מים בכלי זכוכית צבועה ולא קיבלו מהן *qui cùm dabant eis* (Gentiles) *Aquam in vase Picto* seu *colorato* (fortè cultûs extranei imaginibus aliquot aut Sacrificiis fœdato) *non receperunt ab eis*. Ita Gemara Hierosolymitana[o]. Alibi idem dies vocatus est etiam יום טוריון *Dies Tirion*, ubi[p] R. Jacob Bar Acha, בטל יום טוריון יום שנהרג לולײנוס ופופוס *In desuetudinem abiit Dies Tirion, dies nimirùm quo cæsi sunt Lolianus & Pupus*. Scribitur ibi & פפוס uti & alibi. Idem ipsum de eis & Die Tirionis, duodecimo *Adar* collocato, legitur alibi in Talmudis ejusdem Gemara[q]. Refertur eadem Turiani & Loliani & Pipi historiola, cum diei festi institutione eadem, *in Gemara Babylonia*[r]. Habentur in titulo *Semacoth*[s] qui inter Extravagantes Talmudi Babylonio adjectos locum obtinet, eadem ipsa ferè verba de Loliani לוליאנוס illic nuncupati, & Pipi cæde, quæ, velut eorum Martyrium, ob Nominis dei Sanctificationem ejusmodi sub titulo *Diei Turiani* & *Tirionis* celebraretur. Sed cædis autor vocatur ibi טרגיאנוס quo nihil expressiùs *Traianum* designat. Utrum טורנוס רופוס הרשע *Turnus Rufus improbus*, seu *detestandus* (qui etiam in Talmude subinde scribi solet, ut vox unica, טורנוסרופוס *Turnusrufus* cum Turiano aut Tirione jam dicto quid habeat commune nondum didici. Illum dico qui, in Excidio Urbis, Aratrum Solo ejus in devastationis irrecuperabilis signum (juxta morem) induxisse dicitur[t], alióosque Sapientes seu Philosophos, id est Theologos & Jurisconsultos Ebræorum, haud parùm infestasse. Glossa Talmudica[u], טורנוס רופוס הגמון אחר ששמו רופוס *Turnus Rufus; Imperator* seu *Præfectus quidam, dictus Rufus*.

Dies 13. יום נקנור *Dies Nicanoris* (qui etiam in Calendariis vulgaribus) ob cædem ejus quæ ibi narratur uti etiam in Maccabaicis[x], ubi idem etiam dies memoratur. Tantundem in Gemara Hierosolymitana, ubi יצא, inquit[y], אליו אחד משל בית חשמנאי והיה הורג בחילותיו עד שהגיע לקרובין שלו וכיון שהגיע לקרובין שלו קטע את ידיו וחתך את ראשו וגו׳ *Contra eum egressus est unus è domo Hasmonaica* (unus non una, ut somniarunt aliqui, Juditham tunc temporis Hasmonaicam eum decollasse, ut antè memoratur, fingentes; aliis heic, uti & *Megilla* ipsa & Maccabaicis, non de persona unica sed de Juda & exercitu ejus loquentibus) *&, cæde per copias ejus peractâ usque dum eum accederet, simulac ad eum accessit Manus ejus abscidit & caput ejus amputavit &c.* Idem dies festus sic memoratur in Gemara Babylonia[z].

Dies 14 & 15. Festum *Purim* seu Sortium[a]; quod in Calendariis etiam Vulgaribus.

o *Ad tit.* Shebiith *cap.* 3. *fol.* 35. *col.* 1. *hal.* 2.
p *Gemar. Hierosolymit. ad tit.* Thainioth *cap.* 2. *fol.* 66. *col.* 1. *halach.* 13 *& ad tit.* Megillah *cap.* 1. *fol.* 70. *col.* 3. *halach* 6.
q *Ad tit* Megillah *cap.* 1. *fol.* 70. *col.* 3. *halach.* 6. *& tit.* Thainioth *cap.* 2. *fol.* 66. *hal.* 13.
r *Ad tit.* Thainith *cap.* 2. *fol.* 18, 2.
s Cap. 8.
t *Gemar. Babylon. ad tit.* Thainith *cap.* 4. *fol.* 29, 1. *ad tit.* Nidarim *cap.* 6. *fol.* 50, 2. *ad tit.* Sanhedrin *cap.* 7. *fol.* 65, 2. *ad tit* Aboda Zara *cap.* 1. *fol.* 20, 1. Bereschith Rabba *parash.* 11. *fol.* 11. *col.* 3. *Maimon. tit.* Thainioth *cap.* 5. §. 2. Sepher Tanchuma *fol.* 4. *col.* 3. *& vide Jos. Scalig. ad lib. Can. Isagog. pag.* 304. *& Joan. Buxtorf. in Lexic. Talmudico col.* 916.
u *Ad tit.* Nidarim *cap.* 6. *fol.* 50, 2.
x 1 *Maccab.* 7. 43 *&c.*
y *Ad tit.* Thainioth *cap.* 2. *fol.* 66. *col* 1. §. 13. *& ad tit.* Megillah *cap.* 1. *fol.* 70. *col.* 3. *hal.* 6.
z *Ad tit.* Thainith *cap.* 2. *fol.* 18, 2.
a *Esther* 9. 21.

Dies

Dies 17. Jannæus Rex qui & Alexander dictus Sapientibus Israelis, id est sectæ Pharisaicæ infestissimus & Sadducæis adhærens, morti eos tradere sibi (ut non semel aliàs) constituit, unde fugerunt לכוריא ושרו בכרינת קיכליקוס *in Suriam*, seu *Syriam* (quo nomine Talmudicis[b] veniunt regiones Judææ Orientales amplissimæ & quæ à Davide Rege imperio Israelitico adjectæ sunt) *& habitarunt in Urbe quæ Koslikus dicta.* Inde cum Gentiles eos trucidare volebant, noctu clàm effugerunt. ובאיתו היום שברחו משם עשאוהו יום טוב *Et diem jam dictum quo effugêre illinc, faciebant diem festum.*

Dies 20. Ob Pluviam, post diutinam aeris siccitatem, à Numine, singulari חוני המעגל Choni[c], seu *Oniæ hamaigel* id est *Plaustrarii* interventu, impetratam[d]. ואותו היום עשאוהו יום טוב שאין הגשמים יורדין אלא בזכותן של ישראל שנאמר יפתח ה׳ לך את אוצרו הטוב לך בזכותך *Et diem illum fecere festum diem; cùm pluvia non descendant nisi ob meritum Israelis. Unde dicitur*[e] (inter Benedictiones veteres) *Aperiet Dominus Tibi thesaurum suum bonum. Tibi denotat, ob meritum tuum.* Spectat ad Simeonis Ben Shatach ævum ut ibi liquet & in Gemara citata Babylonia, id est, ad tempora Jannæi Regis seu Alexandri.

Dies 28. Decreverant Reges Græciæ, ne Judæi filios Circumciderent, nec Legi incumberent, nec Sabbatum servarent, nec à Cultu abstinerent Extraneo. Jehuda tunc Ben Shemuai & socii sui, ut servitute hujusmodi gens solveretur, se contulere ad מטרונית אחת שכל גדולי רומי מצוין אצלה ונטלו עצה ממנה *illustrem quandam fœminam, apud quam Romani Magnates versantes consilium ab ea capiebant.* Admissi לא, inquiunt, בני אב אחד אנחנו לא בני אם אחת אנחנו מה נשתנינו מכל אומה ולשון שאתם גוזרים עלינו גזרות קשות ולא זזו משם עד שהתירו להם שלש מצות *Nonne filii ejusdem Patris sumus nos? Nonne ejusdem Matris filii? Undenam fit ut, præ aliis gentibus cunctis Linguisque, in nos decrevistis adeo gravia Decreta? Nec discedebant inde usque dum permittebant eis* (servare liberè) *Tria præcepta illa* (de Circumcisione, Legis studio, & Sabbati observatione, nec ad cultum extraneum eos porrò adigebant) & dein sequitur, אותו היום שהתירו שלש מצות הללו עשאוהו יום טוב *Et diem illam quo permittebant illis Tria illa præcepta, fecerunt Diem festum.* Idem habetur in Gemara Babylonia[f].

XIII. E codice illo *Megillath Thainith* dicto, diebus festis sic ordinatis, subjunguntur complures Jejunii Dies, ut in Calendariis vulgaribus. Eo quidem nomine obitèr citari solet Rabbinis codex ille. Atque ut titulus impressus haud alius est, ita ad calcem adjicitur, סליקא לה מגלת תענית *explicit Megillath Thainith.* Sed, ni fallor, ille potiùs reverà est *Midrash* seu expositio codicis vetustioris ejusdem tituli. Etenim aliquoties in eo citatur nomen illud simplex ut alterius libri, quem hujus autor sequitur, titulus, ut וכתיב במגלת תענית *& scriptum habetur in Megillath Thainith*, ubi[g] de die 14 *Jiar* seu Paschate secundo agitur; &[h] כל הכתוב במגילה *omne quod scriptum est in Megillah;*

[b] *Maimonid. halach.* Thruma *cap.* 1. *& videsis J. Buxtorf. in Lexic. Talmudic. col.* 1453.

[c] *De eo videsis* Sepher Juchasin *fol.* 17, 1 & 2. & 56, 2.

[d] *Vide Misnam & Gemar. Babylon. ad tit.* Thainith *cap.* 3. *fol.* 19, 1. & 21, 1.

[e] *Deuter.* 28, 12.

[f] *Ad tit.* Thainith *cap.* 2. *fol.* 18. 1.

[g] *Cap.* 2.

[h] *Cap.* 11.

circa luctum & jejunium, ad hunc vel illum modum intelligendum est, quod planè ad *Megillath Thainith* referendum. Atque ad calcem mensium & dierum eorum festorum adjicitur à quibus, ut autoribus, Megilla illa conscripta fuerit. ומי, inquit, כתב מגלת תענית סיעתו של ר' אליעזר בן חנינא בן חזקיה בן גרון כתבו מגלת תענית *Et quisnam scripsit Megillath? Cœtus seu Schola R. Eliazeris Ben Chanina, Ben Ezechiah, Ben Garon scripsere Megillath Thainith.* Hæc sanè ex ipso codice satis indicare videntur, opusculum ipsum confectum fuisse ex libro alio sic dicto; in quo Dies illi denotarentur festi, & ita hoc origines eorum fusiùs è Talmudicis explicaret atque τς *Megillath* velut Rationarii locum suppleret. Quò quidem, ut argumentum minimè leve, spectant quæ in Gemara Hierosolymitana occurrunt, de cessatione seu in desuetudinem abitione τς *Megillath Thainith*, quam tangunt, ut suprà notatum est, R. Gedaliah Ben Jechia & R. Azarias Edomæus. Sed verò etiam ante tempus Talmudis Hierosolymitani liquet notissimum fuisse, eam etiam in desuetudinem (scilicet, festorum ejusmodi omnium seu ullorum, quà illic simul ita congererentur, observationem) ex auctoritate publica evanuisse. Ubi enim in Gemara illa dies aliquot festi[i] jure superinducto tantùm nixi tractantur, nec interim observari tunc dicuntur, adjicitur, disciplinam de eis amplexandam fuisse atque obtinuisse, עד שלא בטלה מגלת תענית אבל משבטלה מגלת תענית בטלו כל אילו. *quamdiu nondum evanuerat* aut *abolita est Megillath Thainith; sed à tempore quo abolita est Megillath Thainith* (autoritas scilicet ejus omnimoda, licèt ob reverentiam legi soleret & festos dies aliquot ut Dedicationis, Nicanoris, Sortium aliunde vim per se retinentes exhiberet) *evanuere omnes illi*. Ubi Rabbi Ba, ואפילו תימר בטלה מגלת תענית חנוכה ופורים לא בטלן *Tametsi abolita fuerit* (sit) *Megillath Thainith, nihilominùs Dedicationis festum & illud Sortium perpetua* manserunt. Tantundem illic alibique in eadem Gemara[k] sæpiùs ex Gemaricorum ore ut indubitatum pronuntiatur. Unde illud Rabbi Jacob Bar Acha, בטל יום טוריין *Tiriani dies abolitus est*, de quo suprà. Babyloniæ item Gemaræ τῆ מגלת תענית, ubi Festa vetera[l] recenset, non semel citatur. Inoleverat enim antiquitùs, ut in Hierosolymitana occurrit, Dies Ebræos frequentissimè instituisse festos ob beneficia præcellentia & miranda à Numine accepta; quos postmodùm parili autoritate in numerum multo contractiorem, ut in Calendariis, redegerunt. In Christianorum festis idem cernitur. Pro temporum ac locorum discrimine alia aliáque servantur, retinentur, evanescunt. Sed & Sententiæ interim apud Ebræos ortæ sunt variæ de servandis prætermittendísve festorum illorum quæ ex jure superinducto, nec ex Lege Sacra, stabilirentur observatione, ut videre est maximè in Gemaris Hierosolymitanis superiùs memoratis. Ex jam dictis, codicem illum quo impresso utimur non ipsam esse *Megillam* sed ejusdem explicationem existimavi. Citatur quidem τῷ Rabbi Nissim[m] המדרש *Hamidrash, expositio*; ubi inde ait Caseum à filia Joannis Hasmonæi ad Imperatorem seu Præfectum (ut suprà etiam dicitur) allatam, cum inebriasse. Atque verba ejus à R. Azaria[n] citantur. Sed qualisnam fuerit

i Ad tit. Thaniothieca. 2. fol. 66. col. 1. hal. 13.

k Ad tit. Megillath cap. 1. fol. 70. col. 3. & 4. halach. 6.

l Ad tit. Thainith cap. 2. fol. 17, & 18.

m Ad Alphesit. Sabbati cap. 2. fol. 10, 1.

n Meor Enaiim part. 3. cap. 51. pag. 163.

fuerit *Midrash* ille non constat. Nec quidem illud de Caseo habetur in codice jam dicto de filia Joannis sed filia Mattathiæ F. Joannis. Nec prætereundum, scriptorem luculentum Mahumedanum, Abulaibsan Achmed Calcasendium (dum Historica, Geographica, Astronomica, alia congerit, inserítque etiam Festa Ægyptiorum, Persarum, & demùm Judæorum velut ex eorum disciplina de eis satis instructus, & Judaica rectè, in ea quæ Lege sacrâ nituntur & quæ aliunde Superinducta sunt, tribuit) secundi generis haud alia afferre [o] præter bina illa, quæ *Purim* seu *Sortium* & Dedicationis & Luminum sunt, quasi ab eis qui eum edocuerant, didicisset, reliqua generis secundi in desuetudinem, quantum ad obligationem saltem universalem attinet, abiisse. Sed de Encæniis eorumque apud Ebræos celebratione solenni, hactenùs.

[o] Part. 1. MS. penes me pag. 530 & 531.

Cap. XIV.

I. Notiones ה seu חנוכה Dedicationis, Encæniorum, *apud* Ebræos *perpenduntur* Binæ; *quarum altera* Consecrationem *aliquam non omnino complectitur.* Dedicare domum *ex Lege, in Mosaicis, militari.* Latinis *ejusdem vocis notionis usus.*

II. *Singularis* Dedicationis, *ex Lege illa,* Domûs *interpretatio in Targum* Jonathanis *dicto. Et de* Mazuzis *seu Schedis quæ periochis è Deuteronomio binis inscriptæ,* Postibus *erant ex Lege affigendæ. Quænam* ædium *seu structurarum* genera *lege illa continerentur.*

III. Dedicationum Ararum, Fanorum, *id genus aliorum quæ figerentur* Sacrorum, *usus in* Græcorum *veterum Paganismo, veluti* Ebræorum *morem antè indicatum imitabundo.* Ollarum *Frugibus & Leguminibus omnigenis elixis plenarum in eisdem usus simplicior tenuiorque;* Sacrificiis *itidem* sumptuosioribus, *pro Dedicantium libitu, adhibitis. De* Pluti *&* Pacis *Dedicatione apud* Aristophanem. Χύτροι *seu Festi* Anthesteriorum *dies tertia* Eucharistica *ob primum hominum post Cataclysmum* Deucalioneum, *victum ex* Leguminibus Frugibúsque; *unde etiam, in* Dedicationibus, Ollæ *illæ. Non sine* Auctoritate Publica *apud* Græcos Dedicationes, *Novave Numina permissa.*

IV. Persis *Veteribus, aliísque in* Oriente *&* Africa Dedicationes *nullæ; utpote nec* Aræ, Imagines *aut* Templa. *De* Serum *gente, apud* Celsum *eandem disciplinam amplexante. Nec* Simulachra *diu ab Urbe condita apud* Romanos, *qui tandem superstitiosissimis tam illorum quàm* Templorum, Dedicationibus *usi sunt.*

V. Plebis Senatûs, Principum autoritate *fiebant illæ. De* Ritibus, Verborum Formulis, Personis *quæ præessent.* Postis *Ostii*, *inter Dedicandum Ædem Sacram*, *manu* tenendus. Focus accensus. Concepta Augurum in Finibus *designandis* verba.

VI. Pulvinaria, Ludi, Epulæ, Largitiones publicæ *tandem* Dedicationibus *accessêre*; *etiam* Vota, *ut plurimùm*, *prævia.* Κατακλίσεις *apud* Origenem *in* Celsum *pro* Pulvinaribus *sumendæ videntur. Quales plerunque in* Marmoribus Dedicationum Formulæ *repertæ.*

VII. Anniversaria *Dedicationum* Festa Ludíque *apud* Romanos. *Asseritur* Livii lectio *recepta*, *quam vir doctus pridem temerè immutandam voluit.*

VIII. *Singularis* Deûm Magnorum, Matris Deûm *&* Attidis *seu* Attinis *& Sacrificiorum quæ* Taurobolium *&* Kriobolium *dicta*, *præ cæteris*, *in Dedicationum formulis marmoreis*, *mentio.* Tauroboliati *&* Tauroboliatus. Taurobolini. *Vicennalis Sacrorum illorum periodus. Ut* Renati, *ac* Puri *redditi*; *per vicennium illud* Tauroboliati *mansêre.* Magnæ Deæ Lavatio *Romæ.*

XI. Tauropolium *pro* Taurobolio. *Sacra* Taurica. Taurus *quibusnam Diis ritè immolandus. In* Tauricis (*quà* Dianam Scythicam *seu* Tauricam *sive illa sive* Tauropolia *quod festum*, *alia in notione*, *erat* Dianæ *illi proprium*, *spectant*) *locum non omninò habuisse* Tauri *immolationem. Unde illa* Tauropolos *dicta. Ludi* Taurii. Ταυροκαθάψια, *Ludus seu certamen*, *in codicibus antè non lectum*, *ejúsque ex veteri marmore* Figura. *De* Capitibus Bubalinis *in* ædis Londini Paulinæ *cœmeterio olim effossis*, Cervi cervæque *oblatione annuâ capitúmque eorum circumgestatione illic solenni*, *unde* Dianæ *fuisse olim eam* Templum, *ritusque ibi olim præstitos illos*, Tauropolia *Paganorum redolere*, *existimatum est.* Cervorum *ibi* Oblationis circumgestationísque Origo *planè* Christiana; *nec trecentis abhinc supra octoginta annis vetustior.*

X. Templorum, Ararum, Regionúmque *circumjacentium effandarum Formulæ aliquot* Romanorum *ampliores.* Leges Dedicationis *Tabulis in Marmoreis affixæ.* Legum *ejusmodi in* Solo non Romano, *ratio apud* Romanos *non habebatur. Mendum crassissimum in editionibus plerisque* Dedicationibus *Marmoreæ perinsignis*, *sub* Adriano *Augusto*, Cneii *scilicet* Domitii Valentis, *corrigitur.*

Quùm

QUùm autem apud Ebræos חנך & חנוכה ἐγκαινίζειν & ἐγκαίνια & ἐγκαινισμὸς seu *Initiare* ac *Initia* seu *Initiamenta* ac *Dedicare* & *Dedicationem* significent; advertendum est interim, verba illa cuncta, pro rei, circa quam versantur, discrimine, nunc Consecrationem seu usibus Sacris cultuíque divino Addictionem sive Primam sive denuò Instauratam, adeóque ἀφιέρωσιν, ἀνατιθέναι τῷ Θεῷ & similia, nunc etiam *inchoare*, *incipere*, primò *frui* sine Consecratione aliqua, denotare. Sed & *inchoare*, ut *verbum Sacrorum* est, quod scribit Servius[a], *perficere* denotat seu consummáre sacra. Et significatio ꝟ חנך prior perquam obvia est in Sacris literis[b], pafsímque usitatior. Altera occurrit in Lege illa Militari, quâ ubi in Bellum Arbitrarium (nam ad Bellum ex Præcepto gerendum, hoc non attinuit[c]) exeundum esset, & משוח מלחמה Sacerdos *unctus in bellum* & delectûs copiarum ministri שוטרים dicti, omnibus qui in procinctu essent, reliquísque proclamabant[d], *vir ille qui ædificavit domum* novam ולא חנכו ϰ̀ οὐκ ἐνεκαίνισεν αὐτὴν, *& nondum dedicavit eam* (Iudæi Hispanienses, *y no la estreno*, **Hath not taken hansell of it**, Galli, *& ne l'a point dediée*, Angli, **and hath not dedicated it**, ut & alii & veterum, ut Syrus & Arabs, & recentiorum, exceptâ Pseudo-Uzielidis, singulari ibi expositione, de qua statim) *Vadat & redeat in domum suam, ne fortè moriatur in bello, & vir alter* יחנכנו ἐγκαινιεῖ αὐτὴν, *dedicet illam.* Judæi illi, *y varon otro la estrenara.* Adjungitur ibi Sponsus novus, & qui Novam plantasset Vineam; ut bello immunes. Et quoniam de Sponso novo alibi[e] legitur lex itidem militaris, velut huc spectans, *Cum acceperit quisquam uxorem novam, non egredietur ad militiam, nec quicquam aliud transibit super eum. Sed immunis erit domi, anno uno, lætabitúrque cum uxore quam accepit,* nec de reliquis binis tempus immunitatis aliquod præscribitur, ideò, ut מפי הקבלה *ex avita* seu *Mosaica traditione*, receptum est apud Talmudicos[f], idem ipsum Tempus Triplici illi hominum generi pariter esse tribuendum, adeóque illum tandem, hoc sensu, Dedicasse domum suam novam qui sive per annum integrum à tempore ædificationis alíusve, sive ex empto, sive ex donatione, aut hæreditaria successione, acquisitionis legitimæ (neque enim de ædificatione sola legem capiunt) eam inhabitarat, sive alteri, ob pretium annuum incontinenti solutum, locaverat. Ita enim quasi per annum unicum domo suâ fruitus est. Iosephus[g] item de tempore illo annuo expressim loquitur ubi, inter eos qui immunes essent à militia, recenset τοὺς νεωστὶ δειμαμένους οἰκίας οἷς οὔπω χρόνος ἀπολαύσεως ἐνιαύσιος, *novas domus ædificantes quibus nondum fuit tempus fruendi annuum.* De domo autem sic constructo aut acquisito novo, nolunt intelligi aut Porticum aut Atrium aut Domum aliquam cujus quadratum non fuerit Cubitorum quatuor, aut eam quam sibi quis vi ab alio sibi comparaverat, aut demum extra Terram sanctam ædificaverat. *Dedicare* sic, pro uti fruique velut primitiis Domûs aut usum ejusdem auspicari, Talmudicis sumitur, quemadmodum etiam apud Latinos in Suetonii illo de Nerone[h], *Ejusmodi domum cum absolutam Dedicaret, hactenus comprobavit, ut se diceret,* quasi

a *Ad Æneid.* 6.--nocturnas inchoat aras,

b *Numer.* 7, 10. & 11. 84, 88. 1 *Reg.* 8, 64, &c. *Levitic.* 27. 14 &c.

c Maimonides *hal.* Melakim *cap.* 7, § 4 &c.

d *Deuter.* 20, 6.

e *Ibid. cap.* 24, 5.

f *Maimonid. halach.* Melakim *cap.* 7. §. 10 &c.

g *Archæolog.* 4. *cap.* 8.

h *Cap.* 31.

quasi hominem tandem habitare cœpisse. Qui & alibi habet *dedicationem patinæ*[i] pro usu primo. Et bene quidem vim illam vocabuli refert ad legem illam militarem vir summus Isaacus Casaubonus, ut supparem. Simili sensu Paulus[k] dixit, pater putans filii demortui togam suam esse, *dedicavit eam in funus.* Scilicet usibus funeris qualibuscunque solennibus destinavit. Item Adrianus Augustus in epistola ad Servianum Consulem[l]; *Calices tibi alassontes versicolores transmisi, quos mihi Sacerdos templi obtulit, tibi & Sorori meæ specialiter Dedicatos, quos tu velim, festis diebus, conviviis adhibeas.* Ita pariter, quoad Personam, tum intransitivè tum transitivè verbum usurpatum est. Ejusmodi itidem usus verbi *dicare* & *dicatio.* Aliter autem accepere viri aliqui docti[m] Neronis dedicationem illam; pro ea nempè quæ fieret *profano cultu & execrando,* quasi ἀφιέρωσις illic fuisset aliqua. Etiam & illud Deuteronomii, sumunt, quasi, *Sanctiore ritu, populi sui habitacula voluit Deus esse consecrata,* quasi quid illic de Consecratione innueretur. Adjecto, *laudatissimo itaque cultu Ecclesia utraque domos novas benedicit & dedicat.* Benedictiones quidem domorum novarum fundamentorúmque earum simul & inhabitantium, cum precibus, adhibitas, scimus ex Euchologio, & Ritualibus Romanis. Sed in eis nihil de Dedicatione, alio in sensu; quàm juxta posteriorem heic vocis notionem; nisi etiam dapes, quas non sine benedictionibus prævìis comedimus, priori in vocabuli sensu, Dedicatas quis perperàm autumaret.

i In Vitellio, cap. 13.
k L. 19. D. tit. de in rem verso.
l Ex libris Phlegontis apud Vopiscum in Saturnino.
m Jacobus Goar in Euchologium pag. 605.

II. In Targum autem Uzielidi tribui solito lex illa militaris de Dedicatione domûs novæ sic extructæ[n], ita concipitur, מאן גברא די בנא ביתא חדתא ולא קבע ביה מזוזתא לשכללותיה יהך ויתוב לביתיה דלמא יגרום ליה חובה דיתקטל בקרבא וגבר חורן ישכלליניה quod vertit Cevalerius[o], *Quis est vir qui ædificavit domum novam & non fixit in ea postes ad fundandum ipsam? eat & revertatur rursus in domum suam ne occasionem præbeat illi peccatum ut interficiatur in bello & vir alter fundet eam.* Quod de Postibus figendis atque ita domo fundanda sic dicitur, non satis capio. Qui ædificaverit, fixit, puto, Postes. Sed alia omnino, si quid video, Paraphrastæ illi mens. Postem quidem Chaldaicè מזוזתא, ab Ebræo מזוזה, denotare certum est. Atque ita usurpatur in præcepto[p] de verbis Legis aliquot Postibus Portísque inscribendis. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך *Et scribes ea super Postes domûs tuæ & in portis tuis.* Jam verò & Chaldaicè & Rabbinicè voces illæ à Poste & Portis ipsis translatæ sunt ad significandum itidem Membranas seu Schedas ipsas artificiosè ex lege inscribendas, Postibúsque & Portis, ex scriptionis illic mandato, affigendas. Adeóque לקבוע מזוזה בפתחי השערים *affigere Mezuza* (seu membranam ejusmodi) *in foribus portarum*, obvium habetur apud Talmudicos[q], alibíque in paraphrastis Chaldaicis, præceptum illud explicantibus. Unde Onkelos loco utroque Deuteronomii jam citato, ותכתבינון ותקבעינון בסיפי ביתך ובתרעיך *& scribes ea super Postes & affiges ea in liminibus domûs tuæ & in portis tuis.* Et Maimonides, ubi accuratam *Mezuza* scribendæ convolvendæque rationem tradit[r], addit, tum aptan-

n Deut. 20. 6.
o MS.
p Deuter. 6, 9. & 11, 20.
q Maimonid. halach. Tephillin cap. 1 &c. alii alibi iter.
r Ibid. cap. 5. §. 6 & 7.

aptandam eam eſſe Poſtibus oſtiorum adeò ut בשפופרת של קנה או של עץ או של כל דבר *cava fiſtulæ ex Canna aut Ligno aut aliâ quacunque materie*, impoſita, poſſit clavo aliâve ejuſmodi re Poſtibus adjungi, & demùm, וקודם, inquit, שיקבענה במזוזת הפתח מברך תחלה ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לקבוע מזוזה ואינו מברך בשעת כתיבתה שקביעתה היא המצוה *Et priuſquam eam affigebat* (qui præparârat) *in Poſte oſtii, adhibenda erat tunc primum Benedictio hæc, Benedictus ſis tu Domine Deus noſter, Rex Mundi, qui ſanctificat nos mandatis ſuis & præcepit nobis affigere Mezuzam* (ſeu ſchedam jam dictam) *Nec Benedictio adhibenda erat in ejuſdem ſcriptione. Nam Affixio ejus erat ipſum Præceptum*, ſeu *Præcepti ſenſus*. Et circa hanc rem compluria derivant ſibi ut à Moſe ex Sinai tradita. Ejuſmodi ſunt non pauca, de uſu heic verbi Figendi aut Affigendi & קבע מזוזות quà Schedas jam dictas denotant. Hinc etiam illud[s] יהוה שמרך יהוה צלך על יד ימינך *Dominus cuſtos tui, Dominus umbra ſuper manum tuam dexteram* (quod in Chaldaica paraphraſi Regia, Buxtorfiana, Jaiana quaſi idem ipſum eſt) in Bombergiana redditur, יי ינטרינך יי יטליל עלך מן בגלל מזוזתא דקביעא על סטר ימינך במיעלך *Dominus cuſtodiat te, Dominus obumbrabit tibi propter Mezuztha* (Schedam illam) *quæ affixa eſt ſuper latus dexteræ tuæ in introitu tuo*. Alibi etiam paraphraſis illa in editionibus cunctis, pro eo quod eſt *læva ejus ſub capite meo & dextera illius amplexabitur me*[t], ſubſtituit, אמרת כנישתא דישראל אנא בחירתא מכל עממיא די אנא קטרא תפילין ביד שמאלי וברישי וקביעא מזוזתא בסטר ימינא דרשי תולתא לקביל תיקי דלית רשו למזיקא לחבלא בי Quod in Regiis vertitur, *Dixit Synagoga Iſrael. Ego electa ſum ſupra omnes populos, quia ego alligo frontalia manui Siniſtræ meæ & capiti meo, Cartulaque* (*Mazuztha* ſeu Scheda jam dicta) *affixa eſt lateri dextero portæ meæ, Cujus tertia pars reſpicit thalamum meum, ut non habeant licentiam dæmones ad me nocendum*. Unde etiam *Targum* Uziclidis dictum, locum illum de poſtibus ex præcepto inſcribendis, ותכתובינון על מזוזין ותקביעינון בתולתא לקבל תקי על ספי ביתך ובתרעך מימינא במיעלך quod vertit Cevallerius[u], *Et ſcribes ea ſuper Poſtes & affiges ea in tribus locis in ſuperliminari poſtium domûs tuæ & in porta tua à dextra ingreſſus tui*. Lectionem illam בתולתא, quod *in tribus* locis eſt Cevallerio, vertit Buxtorfius filius[x], *Et affiges eas tertia parte ante thalamum ad limina domûs tuæ*. Sed inquit, *pro* בתולתא, *quod eſt à* תלת *ſignificationis* שלש, *quidam legunt* בחילתא (id eſt) *in calamo cavo*, aut fiſtula; quod jam dictis juxta veteres, è Maimonide, eſt conſonum. Nec quidquam ſive τῷ *tribus in locis* ſive *tertiæ parti* heic apud Talmudicos reſpondens, hactenus didici. Utcunque autem ſe lectio hæc habeat, ſatis manifeſtum fore ex uſu, opinor, & לקבוע *affigere* Mazuzas tam frequenti, mentem autoris paraphraſis illius, de dedicatione domûs in bellum aliàs profecturi fuiſſe, adeóque verſionem debere fieri, *Quis eſt vir qui ædificavit domum novam & nondum affixit in ea Mezuzam* ſeu *Schedam illam ad perficiendum eam?* (ſeu habitationi, juxta Legem, idoneæ nondum aptavit) *eat & revertatur rurſus in domum ſuam, ne occa-*

s Pſal. 121, 5.
t Cantic. 8, 3.
u MS.
x Lexic. Talmud. col. 2587. & 2601.

occasionem præbeat illi peccatum ut interficiatur in bello & vir alter sic perficiat eam. Nec mihi locus videtur ullus τῷ שלכל in notione *fundandi*, cum necessariò in ipsa extructione fundaretur domus, ante allocutionem illam in procinctu. In *Mezuzis* autem illis accuratiùs scriptæ fuere Periochæ binæ sacræ [y]. Altera è Deuteronomii capitis Sexti versibus 4, 5, 6, 7, 8 & 9. ubi præceptum habetur de Scriptura Postibus affigenda. Altera ex ejusdem capitis undecimi versibus 13, 14 &c. usque in 21 ubi tantundem occurrit. Schedulæ illæ sic Postibus affixæ ædibus ita seu Postibus ipsis cedebant, ut conductor sive qui illas ibi reperisset sive qui ipse affixisset, cum discederet, auferre jure nequiret [z]. Regularitèr ajunt alia ædificia, præter domos דירה *habitationi* aptatas, eásque cubitorum quatuor minimùm spatio quadratas, præcepto de *Mezuzis* neutiquam teneri, adeóque nec structuras Templi, aut Synagogas in quibus habitatio nulla; exceptis tamen in Templo Portâ Nicanoris ejúsque interioribus, & Conclavi פרהדרין dicto quod erat, לשכת ימי הפרשה בית דירה לכהן גדול *domus habitationis Pontificis Maximi per Septiduum separationis suæ*, ante festum nempe Expiationum; atque exceptis itidem portis Atriorum, Introituum (in ædes ex distantia ducentium) Urbium ac Oppidorum, quoniam receptum erat, אם הן בתים החייבין למזוזה פתוחין למקומות אלו חייבין למזוזה *Si fuerint domus præcepto Mezuzarum obligatæ, Introitus ad loca ejusmodi similitèr esse obligatos.* Affixæ autem erant ad latus dexterum [a] introeunti. Si plura essent domui ostia, uniuscujusque postibus pariter affigendæ erant [b]. Temperamenta ac subtilitates perquam numerosæ ex veteribus habentur hac de re, in Maimonidis tractatu *Tephilin Wemazuza*; quò, qui Talmudica heic velit plura, se conferat. Quicquid autem statuendum fuerit de sententia illa paraphrasis Jonathanis dictæ, quâ ipsam dedicationem in *Mazuzis* affigendis (quarum præcepto ædificia in habitationem universa obligabantur) nulla temporis annui ratione habitâ, consistere vult; id certum est, non sine Benedictione solenni antè ostensa, ac Scheda illa Sacra postibus affigenda, Dedicationem ipsam ritè perfici potuisse; quia scilicet simulac ædes extruebantur, affigendæ erant. Sed in Dedicatione illiusmodi, aut Benedictione *Mezuzave* usu, nulla habebatur Consecratio seu in Sacros usus addictio.

y *Maimonides halach.* Tephilin *cap.* 1. §. 2. & *cap.* 5. §. 1.

z *Ibid.* §. 11. Pesiktha Zotertha *fol.* 69. *col.* 1.

a Sepher Siphri *fol.* 34. *col.* 133.

b *Maimonid. hal.* Tephilin *cap.* 6. §. 10.

III. Ab Judæorum exemplis sicut & alia compluria, Dedicandi ac in Sacros usus Consecrandi, inolevit [c] manavitque mos, apud Gentiles, ut Ædes eorum Sacræ, Aræ, Deorum Statutæ, Ambitúsque circumjacentes, per solennia Sacra quæ tum Eucharistica essent tum Propitiatoria ac velut תמורות seu Sacrificia illa Ebræorum in Dedicationibus superiùs memorata, Dedicarentur, uti & interdum Transferrentur, Ampliarentur, Reficerentúrque. Græci veteres πολυτελεστέροις ἱερείοις *Sacrificiis sumptuosioribus*, ut Victimis, pro arbitrio, Aras, Templa, Statuas Deorum Dedicare quidem solebant [d]. Sed verò qui manu etiam tenaciore in Dedicationem offerebant, nec victimas hostiásve sumptuosiores, Χύτρας *Ollas* adhibebant more solenni à mulieribus (uti etiam legi-

c *Guil. Stuckius de Sacrificiis pag.* 58 & 59. *alii.*

d *Scholiast. in Aristophanis Irenen, Scen. Chori & Trygæi, & apud Suidam. in* Χύτραις.

e *Act.* 5. *Scen.* 3.

legitur) super capita circumferendas, in quibus Πανόσπερμα seu Leguminum omnigenûm elixorum mixtio, unde libatio fieret ἀφιδρυμένοις Diis *dedicatis* Eucharistica & Propitiatoria. Apud Aristophanem ejúsque Scholiasten, indéque penes Suidam, luculenta hac de re habentur testimonia. In lepida illa Pluti[e] in Deum Dedicatione destinatâ, Anus, in adolescentuli, quem deperibat, gratiam amictu versicolori ornata & circa Dedicationem illam haud parùm satagens Carionem Chremyli servum rogat quid faceret ipsa, seu quomodo in solennitate se gereret, cui ille, e *Act.* 5. *Scen.* 3.

——— ———Τὰς χύτρας αἷς τὸν Θεὸν
Ἱδρυσόμεθα, λαβοῦσ' ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρε
Σεμνῶς. ἔχουσα δ' ἦλθες αὐτὴ ποικίλα,

Ollas quibus Deum consecraverimus accipias & super caput deferas graviter seu *gradu honesto. Advenisti verò ipsa versicolores habens* vestes; quasi dixisset, jam ornasti te eam in rem decentèr, id est coloribus variis. Ubi Frischlinus, *nam alioqui versicoloribus ades vestibus*, quasi eam reprehendisset Cario aut ludificasset, ob habitum illum velut sacris ejusmodi haud satis decentem nec gravitati & venerationi in Dedicatione adhibendæ, idoneam. Sed Scholiastes vetus ibi expressim; Ἔθος γὰρ ἦν ἐν τῇ ἱδρύσει τῶν ἀγαλμάτων, ὀσπρίων ἑψομένων χύτρας περιπομπεύεσθαι ὑπὸ γυναικῶν ποικίλως ἠμφιεσμένων καὶ τούτων ἀπήρχοντο χαριστήρια τοῖς θεοῖς, *Mos enim erat in Dedicationibus Statuarum* (Diis sacratarum) *Leguminum elixorum Ollas circumgestari à Mulieribus versicoloribus vestitis. Atque ex hisce Sacra in Gratiarum actiones Diis libabant.* Ita igitur vestes versicolores ipsæ solennitatis pars erant necessaria. Et dein idem ibi, ὁπότε μέλλοιεν βωμοὺς ἀφιδρύειν ἢ ἄγαλμα θεῶν, ἕψοντες ὄσπρια ἀπήρχοντο τούτων τοῖς ἀφιδρυμένοις εὐχαριστήρια (legitur etiam χαριστήρια ibi) ἀπονέμοντες τῆς πρώτης διαίτης, *Cum vellent Aras dedicare aut Statuam Deorum, elixabant legumina è quibus libabant Diis consecratis, Eucharistica dantes primi victûs nomine.* Quam in rem ex Aristophanis ipsius Danaidibus quæ periere, distichon affert,

Μαρτύρομαι δὲ Ζηνὸς Ἑρκίου χύτρας,
Παρ' αἷς ὁ βωμὸς οὗτος ἱδρύθη ποτέ,

Testor autem Jovis Hercii Ollas quibus Ara hæc olim dedicata est. Etiam de vestium versicolorum heic usu, ad ποικίλα, λείπει, inquit, τὰ ἱμάτια. ἵν' ἡ ποικίλα ἱμάτια ἔχουσα σεμνῶς ἦλθες, *Subauditur vestis, cum sensus fuerit habens vestes versicolores advenisti ipsa, ut aptè in rem ornata.* Atque juxtà intelligunt poetam de versicoloribus ibi Carolus Gerardus, Alexander ab Alexandro[f], alii. Sed hoc de vestibus ejusmodi, pace Scholiastis, forsan Carionis tantùm Scomma fuerit in Anum ridiculam sic vestitam quam planè in f *Genial. Dierum lib.* 6. *cap.* 14.

his cæterisque ludibrio habet. Neque enim alio in loco (ut statim liquebit) Poetæ Scholiastisque ipsius, ubi, pro dramatis ratione, seriò magis de Dedicandi hoc ritu pariter agitur, quidquam occurrit de Mulieribus ipsis, ut quæ Solæ sic dedicarent, nedum de Vestitu ejusmodi adhibendo. Jocando etiam, nec aliud omninò faciundo, Cario ibi, cùm Anus ridicula se Ollas allaturam ait, quasi Ollas qualescunque satis idoneas Dedicationi existimasset,

> Καὶ μὴν, inquit, πολὺ τῶν ἄλλων Χυτρῶν τἀναντία
> Αὗται ποιοῦσι. τὰς μὲν ἄλλας γὰρ Χύτρας
> Ἡ γραῦς ἔπεστ' ἀνωτάτω. ταύτης δὲ νῦν
> Τῆς γραὸς ἐπιπολῆς ἔνεισι αἱ Χύτραι.

Certè longè diversum hæ Ollæ (Dedicationi adhibendæ) *ab aliis faciunt Ollis. In aliis spuma* (quæ, inter jocandum γραῦς heic quod *vetulam* significat, agnominatione ridiculâ sed ei non impari, dicitur; nam spuma elixorum γραῦς, licet raro, veteribus, ob canitiem nuncupatur) *in summo esse solet. Hujus autem spumæ* (seu Vetulæ) *Ollæ ipsæ summum tenent.* Nam juxta disciplinam illic Carionis, super caput anûs gestandæ erant. Alibi autem apud eundem Poetam[g], postquam Trygæus agricola Cantharo in Cœlum vectus, Mercurii ope Pacem Deam è Barathro, ubi recondita fuerat, in Græciæ suæ commodum, ut omnium servator, redemerat, Chorus, populi nomine,

g *In Irene*, Scen. Chorus, Trygæus.

> ΧΟΡ. Ἄγε δὴ, inquit illi, τί νῷν ἐντευθενὶ ποιητέον;
> *Age verò. Quid jam nobis hac in re faciendum est?*

Et dein ita interloquuntur,

> ΤΡΥΓ. Τί δ' ἄλλο γ' ἢ ταύτην χύτραις ἱδρυτέον;
> ΧΟΡ. Χύτραισιν, ὥσπερ μεμφόμενον Ἑρμίδιον;
> ΤΡΥΓ. Τί δαὶ δοκεῖ, βούλεσθε λαρινῷ βοΐ;
> ΧΟΡ. Βοΐ; μηδαμῶς, ἵνα μὴ βοηθεῖν ποι δέοι.
> ΤΡΥΓ. Ἀλλ' ὑὶ παχείᾳ καὶ μεγάλῃ. ΧΟΡ. μὴ μή; ΤΡΥΓ. τιή;
> ΧΟΡ. Ἵνα μὴ γένηται Θεαγένους ὑηνία.
> ΤΡΥΓ. Τῷ δὲ δοκεῖ σοι δῆτα τῶν λοιπῶν; ΧΟΡ. Οἰ.
> ΤΡΥΓ. Οἰ; ΧΟΡ. Ναὶ μὰ Δία———

TRYG. Quid aliud quam eam (Deam scilicet Pacem) *Ollis dedicare?* (summus enim in his parcissimus, sed, ut videtur inde, usitatissimus) *CHOR. Ollis, ut Hermulam, seu Mercuriolum conqueri solitum?* seu de quo queri solent

lent alii ob vilius ejusmodi sacrificium ei factum) *TRYG. Quid tum videtur? an juvenco Larino? CHOR. Juvenco? non omninò, ne fortè hostes reperiamus* (quod Paci non consonum. Sed lusus est ex vocabulis βοῒ & βοηθεῖν. Q. Septimius Florens vertit, *Absit juvenco ne juventur prælia.* Βοηθεῖν autem, cum significet etiam *hostibus occurrere*, quod Paci ita alienum, Scholiastes ibi interpretatur ἐπὶ μάχην δραμεῖν *in pugnam irruere*) *TRYG. An verò Sue Pingui & Magna? CHOR. Non, Non. TRYG. Curnam ita? CHOR. Ne committatur Theagenis* (hominis nimis sordidi & odorem suillum spirantis) *suilitas. TRYG. Reliquorum igitur* (Sacrificiorum) *Quidnam tibi tandem adhibere placet? CHOR. Ovem. TRYG. Ovem? CHOR. Ita per Jovem.* Atque ita adhibita est, ut Sacrificium Ollis istis lautius, Ovis in dedicatione illa; qua de re plura ibi posteà sequuntur. Trygæus item,

Ἴθι νῦν ἄγ' ὡς τάχιστα τὸ πρόβατον λαβών.
Ἐγὼ δὲ πορίω βωμὸν ἐφ' ὅτου θύσομεν.

I nunc Ovèmque duc prehensam. Ego interim Aram præparabo super quam Sacrificabimus. Aderat dein Ignis & Canistrum in quo Secespita sub Molis Salsis & Corona occultus; uti & Tibicen. Tunc inquit Trygæus Ministro suo;

Ἄγε δὴ τὸ κανοῦν λαβὼν σὺ καὶ χέρνιβα
Περίιθι τὸν βωμὸν ταχέως ἐπὶ δεξιά.

Age! cum Canistro sume Aqualem trullam; & circumito (lustrans) *Aram dextrorsum.* Aquæ intincta fax, ad illam purificandam, Hordea Sparsa. Preces tandem & vota Numini concepta;

Δέξαι θυσίαν τὴν ἡμετέραν,

Accipe Sacrificium hoc nostrum &c. Cùm autem super Aram Pacis sic dedicatæ immolaturus erat Minister, Trygæus ex disciplina Sacra prohibuit, atque extrà ferri jussit, ibique immolari & τὰ μηρία *clunes, coxas*, seu *femora*, tunc inferri, ut inde sed sine sanguine sparso, Deæ libaretur [h]. Etenim haud cruentanda ejus ara. Et cùm festum ei quotannis celebrari soleret, in ipso Synœcesion[i] festivitate, ἀναιμακτὶ *sine sanguine* ad aram ei sacrificabant, licèt verè interim dicat illic jocando Trygæus Hierocli,

Εἰρήνην εἵλοντο καὶ ἱδρύσαντ' ἱερείῳ,

Pacem accepere & dedicarunt eam Sacrificio, sumptuosiori scilicet Ollis illis. Et quæ ad Plutum, heic habet ad Pacem itidem Scholiastes excepto illo de Mulieribus versicoloribus. Ita Sacrificiis nunc minoribus nunc majoribus, ab Ollis leguminum ad Victimas pretiosiores, pro libitu & Devotionis discrimine, Deos suos eorúmque aras, statuas, etiam & Templa ac appendices, Dedicabant; hoc in primis temperamento adhibito, ut Sacrificii sive Genere sive Modo Deo ipsi Dedicando (ut heic cruoris erat sparsio seu effusio) neutiquam

h *Videsis Lilium Gyraldum Hist. Deorum Syntag. 17. pag. 528.*
i *Scholiast. ibid.*

idoneo, non omninò uterentur. Advertendum autem illud apud Scholiasten, εὐχαριστήρια ἀπονέμοντες τῆς πρώτης διαίτης, quod transtulimus, *Eucharistica dantes primi victûs nomine.* Hieronymus Wolfius vertit, *ob memoriam grati animi de primo victu.* Æmilius Portus, *pro primo victu gratias illis agentes.* Alexander ab Alexandro[k], *Ollas leguminum circumferunt, illásque, gratias agentes, erectoribus dividunt*; ubi Græcorum mens mirè pervertitur. Hoc, opinor, de χύτραις seu *Ollis* illis signantèr dictum, velut originem, spectat id quod receptum erat de ejusmodi Sacrificio in χύτροις, quod festum erat, χύτρα[l] item dictum, die 13 Anthesterionis mensis quotannis celebratum[m], id est tertio Anthesteriorum post Pithœgia & Choas quibuscum malè confunduntur etiam apud veteres interdum χύτροι. Retulit enim Theopompius[n] διασωθέντας ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ ἑψῆσαι χύτρας πανσπερμίας, ὅθεν οὕτω κληθῆναι τὴν ἑορτὴν, *Servatos è Diluvio* (Deucalionæo) *elixasse Ollas omni seminum genere refertas, unde festi* (seu Chytrorum) *nomen illud sortitum est*, & Sacrificasse Mercurio Terrestri. Suidas autem, in festo illo πᾶν σπέρμα εἰς χύτραν ἑψήσαντες, ἔθυον Διονύσῳ καὶ Ἑρμῇ, *omnigena semina elixantes in Olla Baccho & Mercurio sacrificabant*; scilicet Athenienses. Atque ipse interpretatur alibi πανσπερμίαν *omnium seminum mixtionem* per παγκαρπίαν *omnigenos fructus*, in quibus legumina haud pars exigua. Scilicet, ut, ob legumina atque fructus omnimodos primæ post cataclysmum rationi victûs seu πρώτη hominum qui tunc non perierant διαίτη inservientes, Eucharistica quotannis in festo illo Chytrorum seu τῶν χύτρων *Ollarum* Baccho, adeóque Diis aliis, peragebantur, ita etiam, in libationibus ex Ollis leguminibus plenis & Dedicationibus sic adhibitis, Gratias, ob primum illum ex frugibus ejusmodi victum qui tam antè quàm post Cataclysmum primus quidem habebatur, agi solenniter, par satis est ut existimemus. Sacrificium enim simplicius illud & incruentum, ut & Far pium & saliens mica, Numini nulli Dedicando non satis, inter alia quæ fuerint, nisi sumtus excipias, idoneum. Et scimus ex Xenocrate aliísque apud Porphyrium[o], vetustissimis Atheniensium legibus, Deos generatim τοῖς καρποῖς *Frugibus*, Libis, Primitiis, venerandos, adeóque pariter Dedicandos, ubi hostiæ aberant lautiores. Cum autem Sacrificiorum genera tam multiplicia ferè essent[p] quàm ipsa Numina, videtur sanè, in ipsa Dedicatione, saltem plerunque, idem adhibitum quod postmodum singulis in usu, utcunque, pro Sacrificantis liberalitate ultronea subinde auctum. Hùc spectat Dedicatio Philoctetis Aræ Templique in Cassandræ vaticinio apud Lycophronem,

Ἐν δ' αὖ Μακέλλοις σηκὸν ἔγχωροι μέγαν
Ὑπὲρ τάφων δείμαντες, αἰανῆ θεὸν
Λοιβαῖσι κυδανοῦσι καὶ θύσθλοις βοῶν,

In Macellis (Italiæ urbe[q]) *tandem Templum indigenæ magnum super sepulchrum extruentes, æternum Deum libationibus honorabunt. & Boum Sacrificiis.* Ἐν

k Genial. Dierum lib. 6. cap. 13.

l Scholiast. ibid. Scen. 3.

m Philochorus de Festis, apud Harpocrationem in χύτροι, & Scholiastes ad Aristoph. Acharnenses act. 4. Scen. 7.

n Scholiastes ille ibidem & ad Ranas act. 1. scen. 5. & Suidas & Phavorinus in χύτροι.

o περὶ ἀποχῆς lib. 4.

p Lactantius lib. de Falsa Religione cap. 21.

q Stephanus de Urbibus, in Μάκελλα.

Μακελ-

Μαχέλλοις ſcribitur in editis; oræ libri ſubinde, pro lectione varia, Μαχάλλεις adjecto. Etiam in editione, cum Iſaaci Tzetzæ commentariis, Μαχέλλοις habetur, licet in commentariis legat Tzetzes ipſe indubitantèr Μαχάλλοις. Atqui in MS. codice Lycophronis cum Tzetzæ commentariis Arundelliano, certè antiquo, tam poeta ipſe quàm commentarius habet Ἐν Μαχάλλεις. Simile occurrit etiam apud Lycophronem de Parthenopes Templo extructo & libationibus Sacrificiiſque annuis honorato, id eſt, eiſdem Dedicationi adhibitis & poſtmodum quotannis iteratis. Atque ita quidem Salomon, Zorobabel, Judas Maccabæus, Herodes, Sacrificiis, juxta antè indicata, quæ Deo O. M. ex ſe idonea fuere, Dedicationibus pro libitu & variatim utebantur. Quibuſnam verò ex auſpiciis, & quorum autoritate publicâ, an Pontificis, an Magiſtratûs alicujus, pendêrent Dedicationes ejuſmodi apud Græcos (quemadmodum apud Ebræos, atque, ut ſtatim oſtendetur, Romanos) ex comicis apud Ariſtophanem exemplis illis non quidem liquet. Nec ſcenam adeò levem voluit poeta gravioribus ejuſmodi rebus interturbare. Cæterùm niſi Areopagitæ aliive, quibus permiſſa poteſtas publica, adprobarent, ἐπιθέτου ſeu *novi numinis*, etiam & veteris ſeu jam ἐγχωρίου & publici, qualemcunque Dedicationem in uſum publicum (quicquid de Laribus, Penatibus, idque genus cæteris fuerit dicendum) puto nullam pro legitima Athenis habitam; quod elicere non difficile eſt, ex eis quæ de Feſtis adnotat Harpocration [r] ex Iſocratis Areopagitica & Lyſiæ apologia ad Mixidemum, unde idem habet Suidas [ſ]. Tantundem etiam ex Socratis judicio, ob illata nova, pro numinibus, Dæmonia, quæ Civitas ſeu autoritas publica improbabat. Unde etiam D. Paulus accuſabatur ut ξένων δαιμονίων καταγγελεὺς, *Novorum dæmoniorum annuntiator* [t], cum Jeſum ibi ut in Deum recipiendum prædicaſſet; adeóque in Areopagiticum judicium eſt ductus. Quid quod etiam cum Plato, in Ægypto, de Deo vero & Moſe edoctus, diſciplinam illam inter ſuos diſſeminare ac propagare volebat, *μνημονεῦσαι παρ' Ἀθηναίοις οὐκ ἀσφαλὲς ἡγεῖτο, δεδιὼς τὸν Ἄρειον πάγον*, *mentionem ejuſdem facere apud Athenienſes ſuos, tutum haud exiſtimavit, metuens ſcilicet Areopagum*, & ne Melitus quiſpiam aut Anytus adverſus ſe eo nomine excitaretur. Ita nempe Juſtinus Martyr [u], nec ſemel. Tandem etiam, cùm Imperatores Cæſarei eorúmque interdum Deliciæ, ut Antinous, in Deos referendi erant apud Græcos, Romanis parentes, id non ſine publica Provinciarum Urbiúmque autoritate, permiſſu Principis populíque Romani nixâ, factum eſt; quod ex hiſtoria Auguſta ſatis obvium. Et Tacitus [x], *Templum ut in colonia Tarraconenſi ſtrueretur Auguſto, petentibus Hiſpanis permiſſum; datúmque in omnes provincias* (tam Græcas quàm alias) *exemplum.* Quod ſine permiſſu injuſſúve Principis & Senatûs adhuc populíque ritè ſatis fieri nequibat. Idem etiam [y], *Decrevere Aſiæ Urbes Templum Tiberio, matríque ejus ac Senatui. Et Permiſſum ſtatuere.* Atque, ex autoritate ejuſmodi, Epheſus, Smyrna, urbes aliæ totiès τῶν Σεβαστῶν *Auguſtorum* aliorumque Νεωκόροι Numinum erant. Nec quidem Græcorum aliorúmque Orientis Ritus heic (licet

[r] In Ἐπιθέτους ἑορτάς.
[ſ] In eiſdem vocibus.
[t] Act. Apoſt. cap. 17, 18. videſis Joannem Meurſium in Areopago cap. 9. & Samuel. Petit. ad Leges Atticas cap. 9.
[u] In Parænetico ad Græcos.
[x] Annal. 1.
[y] Annal. 4.

ii haud adeò expressim in eorum monimentis sint comperti) non fuisse satis Romanorum ritibus, de quibus statim, analogos, est autumandum. Certè in scriptis Græcorum & marmoribus editis, paucæ sunt illorum Dedicationes. Et quæ sunt, simpliciùs plerunque concipiuntur, cum ἀνέθηκε interdum ἱδρύσατο & similibus. Sed vetustissima Dedicationum vox Græca est ἀνέθηκε, ut in Tripodum epigraphis tribus, in literis Ionicis, apud Herodotum [z]. Nunc metro (sed rariùs) fiebant, plerunque prosâ. Interdum etiam intersertis quæ à Numine, eo nomine desiderabantur. Ut in Dedicatione fundi haud procul ab urbe, in Triopio, facta ab Herode sive Rege sive Rhetore, in quam Isaacus Casaubonus & Claudius Salmasius notas ediderunt. Inter eas enim quæ Græcanico more conceptæ sunt censenda illa, licèt in solo Italico facta fuerit. Caussa item accessit in turris Phari, velut Aræ, Sostrati Cnidii Dedicatione [a],

z In Terpsichore.

a Strabo lib. 17.

ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ ΚΝΙΔΙΟΣ
ΔΕΧΙΦΑΝΟΥΣ
ΘΕΟΙΣ ΣΩΤΗΡΣΙΝ
ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΠΛΩΙΖΟΜΕΝΩΝ.

Sostratus Cnidius Dexiphanis F. Diis Servatoribus, Pro Navigantibus. Frequentiùs autem, ΑΠΟΛΛΩΝΙ, ΑΡΤΕΜΙΔΙ, aliis inscriptæ sunt Aræ, *citra* Dedicandi verbi aliusve tantundem innuentis Caussæve adjectionem. De Ritibus autem aliter, Dedicationibus ejusmodi adhibitis, non inter illas liquet. Exempla habentur aliqua in libro superiore [b]. Etiam in pagis Atticis olim reperiebantur βωμοὶ ἀνώνυμοι, *Ara sine nomine* Dei alicujus. Ad lustrandum nempe Urbem & lue grassante sic liberandum, accersitus è Creta Epimenides, Oves & nigros & candidos in Areopagum duxit atque inde quò *vellent* abire permisit, his, qui illas sequebantur, dans in mandatis, ubicunque decumberent illorum singuli, θύειν τῷ προσήκοντι Θεῷ, uti inquit Laertius [c], *Sacrificare* illos *peculiari cuipiam Deo*, ut vertit Frater Ambrosius; sed Thomas Aldobrandinus, *Deo proprio* quod loci sensus postulat. Nimirùm Nigros Diis Inferis, Candidos Superis, utrisque scilicet pariter generatim sic placandis. Hugo Grotius [d], *τῷ προσήκοντι Θεῷ, id est, ei Deo ad quem ea res pertineret, non addito nomine. Sic Romani, si Deus, si Dea es. Macrob. III. 9.* Adjicitur à Laertio, de suo tempore seu seculis aliquot post Christum, καὶ νῦν ἔστιν εὑρεῖν κατὰ τοὺς δήμους τῶν Ἀθηναίων βωμοὺς ἀνωνύμους, ὑπόμνημα τῆς τότε γενομένης ἐξιλάσεως, ubi Ambrosius, *Ex eo jam hodiéque per Atheniensium pagos, Aras sine nomine inveniri certum est, in ejus quæ tunc facta est expiationis memoriam*; Aldobrandinus, *Quocirca etiam nunc in oppidis Atheniensium, ejus placationis monimentum, Aras sine nomine licet invenire.* Atque in Annotationibus [e], *Id autem propterea opinor quia cum Oves Proprio Deo mactarentur, non explicabatur nomen Dei, cui Sacrificium fieret, ideóque aræ etiam sine nomine erant. Credibile autem est, post purgatam urbem, homines pestilentiâ libera-*

b Cap. 3. §. 3. seu in Addendis pag. 707 &c.

c Lib. 1. in Epimenide.

d Ad Act. Apost. cap. 17. 23.

e Ad Laertii lib. 1, 173.

liberatos illius expiationis monimentum, in suis quisque oppidis, has Aras ædificasse. Hùc benè referunt Th. Beza[f], Isaacus Casaubonus ad Laertium, aliíque, Aram ΑΓΝΩΣΤΩ ΘΕΩ, *Ignoto Deo*, Athenis Sacram, de qua S. Paulus, *præteriens & videns Simulachra vestra* (seu *culturas vestras*[g], (σεβάσματα ὑμῶν) *inveni & Aram in qua scriptum erat* Ἀγνώστῳ Θεῷ. Ibi, Syrus *& videns* ܒܝܬ *Domum* (seu *Templum*) *religionum vestrarum, inveni* ܡܕܒܚܐ ܚܕ *Aram unam, cui inscriptum erat* ܕܐܠܗܐ ܟܣܝܐ *Dei Reconditi* seu *Apocryphi.* Arabs Erpenianus, *& videns* بيوت *Domos cultuum vestrorum, inveni Aram cui inscriptum,* الاله المكنون *Deus Absconditus.* Lucianus non semel Θεῦ Athenis ἀγνώστου meminit[h], uti & Pausanias[i], Θεῶν ἀγνώστων illic Ararum, quem interpretans Hugo Grotius, *hoc vult*, inquit, *multas fuisse Aras tali inscriptione* Θεῷ ἀγνώστῳ, *quanquam potuere & aliæ esse pluraliter inscriptæ, aliæ singulariter.* Theophylactus autem, *Erat tota inscriptio Aræ,*

ΘΕΟΙΣ ΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥ
ΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΛΙΒΥΗΣ·
ΘΕΩ ΑΓΝΩΣΤΩ
ΚΑΙ ΞΕΝΩ.

Diis Asiæ, Europæ & Africæ. Deo Ignoto & Peregrino seu *Hospiti.* Quod itidem habetur in Commentariis Hieronymi[k], excepto quod ibi legitur *Diis Ignotis* (ut apud Pausaniam) & *Peregrinis.* Ubi additur, *Verùm quia Paulus non pluribus Diis indigebat Ignotis, sed uno tantùm Ignoto Deo, singulari verbo usus est.* Adeóque partem tantùm ad rem pertinentem eis objecit. Dubitari autem interim, opinor, nequit quin tum Sacrorum, quæ postmodùm Diis, qui Dedicarentur, sive Superi sive Inferi, ex natura sui, continuanda essent, tum rituum aliorum, Solennitas (plerunque saltem) annua, etiam Dedicationis nomine, celebraretur.

IV. His quæ de more in Dedicationibus Græcanico dicta sunt, analoga obtinuere pariter apud Gentes alias; quotquot nimirùm Templa Ædésque Sacras aris statuísque ornatas admisêre. Nam fuerunt quæ, utcunque Numina colentes varia, aut Solem saltem sub variis nominibus, neque Aras nec Statuas imaginésve ullas eorum habuere, nec Templis eos circumscribebant; hostias interim pro placito, loco in quocunque, immolantes, atque orbem Terrarum Cœlo tectum Mundúmque ipsum tantùm esse Deorum suorum Templum existimantes. Sic, ex Magorum disciplina, Persæ[l], Scythæ, Afrorum Nomades seu Numidæ aliíque. Celsus apud Origenem[m], οὐκ ἀνέχονται νεὼς ὁρῶντες καὶ βωμοὺς καὶ ἀγάλματα. οὐδὲ γὰρ Σκύθαι τοῦτο, οὐδὲ Λιβύων οἱ Νομάδες, οὐδὲ Σῆρες οἱ ἄθεοι, οὐδὲ ἄλλα ἔθνη δυσσεβέστατα καὶ ἀνομώτατα. ὅτι δὲ καὶ Πέρσαι οὕτως ὀνομάζουσι

(po-

f Ad Act. Apost. 17, 23.
g Videsis Ludovic. de Dieu ad Act. 17, 23.
h In Philopatride.
i In Atticis.
k Ad Epist. ad Titum cap. 1.
l Herodotus lib. 1. Strabo lib 15. Cicero in Verrem Orat. 2. alii.
m In eum lib. 7. pag. 384.

(potiùs νομίζουσι) Ἡρόδοτος ἐν τοῖσδε ἱστορεῖ. Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσιδε χρεωμένους. ἀγάλματα μὲν καὶ βωμοὺς καὶ ναοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμένους ἱδρύεσθαι ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μωρίην ἐπιφέρουσι. *Non ferunt* (gentes aliquæ) *Templa, Aras, Statuas* (Deorum) *aſpicere. Ita enim, nec Scythæ, nec in Afris Nomades, nec Seres illi athei, uti & aliæ gentes maximè profanæ & legibus deſtitutæ. Etiam & Perſæ idem ſibi ſtatuêre, ut narrat in his Herodotus. Perſarum ritus hoſce novi. Statuas, Aras, Templa, nec ipſi Dedicant & alios pro ſtultis habent, qui hoc faciunt*; quæ ſunt Herodoti verba in loco citato. Græca quidem quæ Davidi Hœſchelio debemus, illic ſic habent, οὐδὲ Σῆρες οἱ ἄθεοι *Non Seres illi Athei*. Atque *Seres* etiam legitur in verſione cum Hœſchelii editione conjunctâ Geleniana (quæ itidem in Baſileenſi & Pariſienſi recentiori) tum illic tum paulò poſt, ubi iteratò de eiſdem Celſi verbis loquitur Origenes. Ita etiam illîc Græca illa: Cæterùm verſio antiquior, Pariſiis etiam edita à Jacobo Merlino, anno 1512, quæ Chriſtophori Perſonæ eſt ſub annum 1480 *demortui*, habet *nec qui ſine Deo ſunt Syri*. Interpres igitur legerat, οὐδὲ Σύροι οἱ ἄθεοι, tum in Celſi verbis tum in Origenis ſequentibus. Certè, cùm Seres illi, Orientis populi celeberrimi (nam de Seribus illis, non de obſcurioribus in Auſtro ſeu apud Æthiopas, de quibus Lucanus[n] & Heliodorus[o], videtur intelligendum) ἔθνη quidem βάρβαρα dicta Dionyſio Alexandrino, vocentur Melæ[p] *genus plenum juſtitiæ*; Plinio[q], Solino[r], aliis, *mites & inter ſe quietiſſimi, & reliquorum mortalium cætus fugientes*, adeò ut mos eorum ritúſque ſive cultûs ſive impietatis, qualiſcunque ille eſſet, haud ita facilè ſcriptoribus dignoſci quiret; ægrè nimis concoquitur undenam ſignantiùs & præ cæteris deteſtandum heic Atheorum nomen fuerit. Si de Syris caperetur, Judæi, ut Syri, Celſo Athei, per ſcommata potuerint innui. Tam enim illorum nomen quàm Chriſtianorum erat ei odioſiſſimum. Et Syros, Judæos continere, nemo neſcit; quibus tunc temporis, nec Templum, nec Ara aliqua, nedum ſtatua fuit. Sed interim manifeſtum eſt, Origenem ipſum Judæos aut Chriſtianos in gentibus illic ſic memoratis, non omninò contineri agnoſcere, utpote qui horum utrorumque diſciplinæ rationem diverſiſſimam expreſſiùs ibi facit ab iſtorum. Σῆρες igitur videtur legendum; juxta editionem è MSS. optimis quibus uſus eſt Hœſchelius. Sed verò etiam nec Romani ipſi ſtatuis ſeu ſimulachris Deorum pluſquam annos centum & ſeptuaginta in cultu uſos eſſe, teſtis eſt Varro[t], id eſt, ab Romuli initiis uſque ad Tarquinii Priſci ferme exitum qui Hieroſolymorum excidio primo coævus erat. Nec quidem diſſimile eſt veri, ex fama, quæ proculdubio etiam tam per Occidentem quàm Orientem paſſim increbuerat, de clade illa Hieroſolymorum Templíque adeò inſigni, déque Templo illo ac inſtitutis gentis, Numinis imagines non admittentibus, Romanos, qui Ebræos ea in re hactenus imitati fuerant, velut in tutiorem ſibi partem, ut cladis exemplo monitos, tranſeuntes (quà Numina, quà Homines, etiam ob religionem ejúſve prætextu, invicem acriùs dimicare ſolitos ſpectarent) etiam imaginum Deorum uſum, in Templa, ſibi poſteríſque ſuis cautiùs conſulentes, adſciviſſe.

n *Lib. 1.*
o *Hiſt. Æthiopica lib. 9.*
p *De ſitu Orbis lib. 3. cap. 6.*
q *Lib. 6. cap. 17 & 22.*
r *Polyhiſt. cap. 53. Euſtath. ad Dionyſium, Ammian. Marcellinus lib. 23.*
t *Apud Auguſtin. de Civitate Dei lib. 4. cap. 31.*

ſe. Imò Tertullianus [t], diù ſine Templis etiam cultum apud eos fuiſſe omnimodum. *Etſi*, inquit, *à Numa concepta eſt curioſitas ſuperſtitioſa, nondum tamen, aut ſimulachris aut Templis res divina apud Romanos conſtabat, frugi religio & pauperes ritus, & nulla Capitolia certantia cœlo, ſed temeraria de ceſpite altaria.* De ſimulachris quidem & tot annorum ſpatio conſentiunt alii; ut Clearchus [u], Plutarchus [x], Halicarnaſſenſis [y]; ſed Templa interim (ναοὺς καὶ τεμένη) tunc à Romanis, ſine illis extructa adjiciunt. Et nihil magis ſub Regum tempora obvium, quam ab ipſis Templa Dedicata, ſed ſine Simulachris quæ poſteà inolevere. Unde quidem facilè ſatis intelligitur cur Numæ Pompilii libros circa annum ab U. C. 570, ſub Janiculo effoſſos comburendos decerneret Senatus [z], utpote Pythagoricos & qui pleraque haberent diſſolvendarum religionum, ſub Numa ſcilicet ſcripti, cum Simulachra & Pulvinaria Numinum non modo non in uſu eſſent, ſed neque ex religione ac doctrina Pythagorica permiſſa. Et demùm non eſt quod dubitemus quin libris in illis continerentur quæ adeò pompoſum illum Simulachrorum & Pulvinarium uſum, qui ita poſtmodum in uſu, impugnarent, vulgóque tunc credita diſſolvere potuiſſent. Quod ad Templorum autem ac Delubrorum, adeóque Dedicationum illorum, initia apud Gentiles attinet; perquam varia traduntur. Fertur quidem celeberrimus ille & longævus Epimenides Cretenſis (de quo ſuprà) Philoſophus & Theologus inſignis (cui etiam ut Deo Cretenſes ſacrificare ſolitos eſſe tradidere nonnulli) πρῶτος [a] οἰκίας καὶ ἀγροὺς καθῆραι καὶ ἱερὰ ἱδρύσασθαι, *Primus Domos & Agros luſtrâſſe & Templa dedicaſſe.* Unde etiam ἱδρύσατο Athenis *dedicavit*, à ſe extructum τὸ [b] ἱερὸν τῶν Σεμνῶν Θεῶν, *Templum Deorum Verendorum.* Et cum Nympharum Templum extructurus erat, Theopompus ait [c], ῥαγῆναι φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, *vocem è cœlo lapſam*, Epimenides, μὴ Νυμφῶν ἀλλὰ Διὸς, *Non Nympharum, ſed Jovis.* Si hoc de extruendis Dedicandíſque Templis apud Græcos Primis, verum eſſet, fortè non indignum itidem fuerit quod advertatur, diſciplinam Epimenidis in Græciam introductam illam planè coævam fuiſſe Hieroſolymorum Templíque Excidio illi Primo ſub quod ipſum, ſimulachra in Templa ſua receperunt, ut diximus, primò Romani; quibus ita Templa, antequam Græcis in uſu. Floruit enim Epimenides Olympiade 47, Tarquinio Priſco coævus. Et veri eſt non diſſimile, ex vagante de clade Hieroſolymitana paſſim famâ cultûſque ibi antè Numinis ratione perpenſa, varias in Græcorum Romanorúmque mentes ingeſtas, circa Cultum ſuum, Aras, Templa, perſuaſiones. Alii autem Ægyptiis (ſed cujuſnam interim ſeculi, non indicatur) tribuunt non ſolùm Deorum Duodecim nominum Græcis communicationem, ſed & [d] βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς Θεοῖσι ἀπονεῖμαι σφέας πρώτους, *Aras & Simulachra & Templa Diis ſtatuiſſe ipſos primos* aiunt, quaſi inde illa Græci, ut alia, didiciſſent. Quicquid autem ſive ex Epimenidis aliorúmve diſciplina hanc circa rem imbiberant Græci, adéoque in uſum receperant, invaluit apud illorum aliorúmque non paucos, aut potiùs continuatum eſt diúque permanſit poſtmodum dogma vetus

[t] In Apologetico cap. 25.

[u] Apud Clem. Alexandrin. Stromat. 5. & Euſeb. Præparat. Euangelic. lib. 8. cap. 6.

[x] In Numa.

[y] Lib. 2.

[z] Livius Decad. 4. lib. 10. cap. 29.

[a] Laertius lib. 7.

[b] Lobon Argivus, ibidem.

[c] Ibidem.

[d] Herodot. in Euterpe.

illud de Templis Arisque non adhibendis. Unde etiam circa trecentos ab Epimenide annos, Magnus ille Stoicorum Coryphæus, Zeno Citticus, in commentariis de Republica, ejúsque sequaces numerosissimi, Templa omnimoda adeóque eorum & appendicum Consecrationes ex professo improbabant; tametsi, sibi ipsis adversi, sic Dedicata laudarent interim eísque uti frui nihilominùs consuescerent, quod de eis notat Plutarchus[e]. Δόγμα, inquit, Ζήνωνός ἐστι ἱερὰ θεῶν μὴ οἰκοδομεῖν, *Decretum* (Disciplina) *Zenonis est*, *Templa Deorum non ædificanda*, ratione argutulâ adjunctâ; Ἱερὸν γὰρ μὴ πολλοῦ ἄξιον καὶ ἅγιον οὐκ ἔστιν. Οἰκοδόμων δὲ ἔργον καὶ βαναύσων οὐδέν ἐστι πολλοῦ ἄξιον, *quod enim non sit magni precii*, *idne Sacrum quidem esse*. *Fabrorum autem & sordidas artes exercentium opera*, *non esse magni precii*. Atque postmodum, maximè apud discipulos ejus sectámque illam, quæ planè in Philosophia ac Theologia seculorum illorum præpótens erat, viguit Opinio ista; unde Plutarchus benè illis exprobrat quod ipsi Sacrificarent ἐπὶ τῶν βωμῶν καὶ τῶν ἱερῶν ἃ μήτ' εἶναι μήτ' οἰκοδομεῖσθαι δεῖν ἀξιοῦσι, *in Altaribus & Templis*, *quæ interim nec esse nec ædificari debere dijudicant*. Breviusculè hac de re Laertius[f]; μήτε ἱερά, μήτε δικαστήρια, μήτε γυμνάσια ἐν ταῖς πόλεσιν οἰκοδομεῖσθαι, *Nec Templa*, *nec Tribunalia*, *nec Gymnasia per urbes ædificanda*. Quod verò ad Epimenidem Cretensem illum, velut Templorum autorem quomodolibetcunque primum spectat; receptum quidem est apud veteres, Templa apud Græcos etiam in usu fuisse, eóque forsan à plurimis antè seculis tunc deductum, tempore Pythagoræ qui de eis non semel in Symbolis loquitur (ut ex Porphyrio scimus & Iamblicho) & in Templo Carmeli montis fertur plerunque *μονάζειν monachi instar vixisse*[g]. Sic Abaris Hyperboreus in Græciam veniens dicitur[h] *καταλύειν ἐν τοῖς ἱεροῖς*, *hospitari solere in Templis*, velut locis tunc satis obviis. Quo tempore floruerit sive Pythagoras sive Abaris, nimis incertum quidem est. Sed Epimenidem utrique[i] diù antevertebant juxta veterum aliquos, quorum alii Abaridem Olympiade 3 floruisse aiunt ut Hippostratus[k], alii in vigesima prima, quæ plurimis annis Epimenidem antecedit. Imò traditur[l] quidem annos circa 1400 ante Epimenidem in Creta sua ipsa, à Crete primo illic Rege & Curetibus cæteris conditum Cybeles Matris Templum; uti etiam in Delo, Apollinis Templum ab Erysichthone filio Cecropis fabricatum esse[m]. Cecrops autem Epimenidem annos circa 1000 antevertit. Alia sunt in Græcia ejusmodi, de seculis illo immane quantum vetustioribus. De Ægyptiorum autem Templis (quoad tempora, quibus antiquitùs illa habuerint) legitur apud scriptores priscos, Ebræos ibi καὶ τὸ ἐν Ἄθῳ καὶ τὸ ἐν Ἡλιουπόλει ἱερὸν κατασκευάσαι τοὺς Ἑρμιοὺθ ὀνομαζομένους, *& Templum quod in Atho*, *& quod Heliopoli*, *condidisse*, *Ermiouth dictos*. Sic, in libro de Judæis, Artapanus[n], qui eos sic nominatos alibi[o] scribit; velut nomine Ægyptiaco sic Judæorum nomen vertente. Mosis item tempore Diospolis ναὸς ibi ab eodem memoratur[p]; uti & de Adipe, Chenephren Regem illic, Mosi coævum, κελεῦσαι τὸ ἱερὸν αὐτοῦ τοὺς ὄχλους καθιδρύσασθαι, *jussisse Templum ejus à Plebe fundatum dedicari*; etiam &, ex

e Lib. d. Stoicorum repugnantiis.
f Lib. 7. in Zenone.
g Iamblich. de Vita Pythagoræ cap. 3
h Idem ibid cap. 28.
i Videsis Euseb. in Chron. poster. Num. 1454 & 1568 atque ibi Josephum Scaligerum.
k Apud Harpocrationem in Ἄβαρις.
l Euseb. Chron. lib. poster. num 5.
m Idem ib. num. 497. & Cedrenus pag. 67, 21 edit. Xylandri Georgius Syncellus in Chron. pag. 153. Isidor. in Chronic. ætate 3.
n Apud Eusebium de Præpar. Evangel. lib. 9. cap. 23.
o Ibid. cap. 18.
p Ibid. cap. 27.

eo

eo quod Moſes Virgâ adeo miraculoſâ uſus fuiſſet, ideo Ægyptios τὴν Ῥάβδον *ἀνατιθέναι εἰς πᾶν ἱερὸν*, *Virgam conſecraſſe in quolibet Templo*; imò &, cùm grandine & terræ quaſſationibus prodigioſis, à Moſe exitum poſtulante, affligerentur, *συμπεσεῖν τὰς μὲν οἰκίας πάσας τῶν τε ναῶν τοὺς πλείστους*, *corruiſſe domos quidem univerſas & Templorum pleraque*. Unde palàm ſatis liquet etiam ſeculo in illo Moſaico Ægyptiis ſuum fuiſſe, nec tunc novum, Templorum uſum, non dubitaſſe Artapanum, quem & ſecutus eſt Alexander Polyhiſtor aliíque. Tantundem, ut Græcis ſuis receptum, de Templis Aríſque tunc temporis frequentibus indubitantèr admittit Lyſimachus, hoſtis ille nominis Judaici acerrimus, cùm Moſem comitéſque ejus calumniatus eſt, eos in Exitu & in Cananæam Itinere, ubique[q] *θεῶν τε ναοὺς καὶ βωμοὺς οἷς ἂν περιτύχωσιν ἀνατρέπειν*, *Deorum & Templa & Aras in quas nempe inciderent evertiſſe*, & ab *ἱεροσυλίᾳ* *Sacrilegio* ſeu *Templorum* direptione quâ ſic utebantur, poſteros illorum urbem poſteà extruentes eam Ἱερόσυλα nuncupâſſe, idémque poſteà, pudoris cauſâ, in Hieroſolyma commutâſſe. Etiam de Templis tunc Temporis in Ægypto, ad illud Moſis de ipſo Exitu[r], ובאלהיהם עשה יהוה שפטים *Et in Diis eorum fecit Dominus judicia*, ſeu, ut Græci, τὴν *ἐκδίκησιν* *ultionem*, Ebræi ipſi *autumant*, inquit Hieronymus[ſ], *quod nocte quâ egreſſus eſt populus omnia in Ægypto Templa deſtructa ſunt, ſive Motu Terræ, ſive ictu fulminum.* Quod quidem de Idolis ſeu Simulachris uti & locum Moſis id genus alterum[t] capere ſolent interpretes. Accedat hiſce receptum etiam videri apud Græcos Moſis tempore ſua habuiſſe Templa & Simulachra. Comites nempe ejus in Cananæam, fingebantur, apud Græcos, fuiſſe Ægyptios, illúmque eos docuiſſe Numinis Simulachrum non omninò formare *τέμενος ἀφορίσαντας καὶ σηκὸν ἀξιόλογον τιμᾶν ἕδους χωρὶς*, *Sed Templum ei aſſignare & Habitationem* (illam Sacram) *honorare citra Simulachrum*. Sic Strabo[u]. Etiam in Palæſtina, citra ſecula illa adcò vetuſta, Templa in uſu fuiſſe, ſatis cernitur in Aſdodorum בית דגון οἴκῳ Δαγὼν *Domo*, ſeu ut in Vulgata, *Templo Dagonis*[x], unde urbs ipſa ſic denominata[y], ſicuti & aliæ Urbes à Templis tunc ſuis, ut *Beth-Phegor*[z], *Beth-Shemeſh*[a], à Templo *Phegorii*, *Solis*, dictæ, quemadmodum item complures. Imò Templorum initia Phalegi ævo tribuuntur. Iſidorus Hiſpalenſis; *His temporibus primum Templa conſtructa ſunt.* Sed Origo heic incertiſſima eſt, ut ex aliis eam in rem à Lilio Gyraldo[c] & Rodulpho Hoſpiniano[d] congeſtis videre eſt.

q *Apud Ioſephum in Apionem lib.* 1. *prope finem.*
r *Numer.* 33, 4
ſ *Epiſt.* 127. *ad Fabiolam Manſ.* 1.
t *Exod.* 12, 12.
u *Lib.* 16.
x 1 *Samuel.* 5, 2.
y *Ioſue* 15, 41. & 19 & 28.
z *Idem* 13, 20.
a *Id.* 15, 10.
b *In Chronico ætate* 2.
c *Syntagmate de Diis* 17. *pag.* 492.
d *De Origine Templorum lib.* 1. *cap.* 5.

V. In ſcriptis tum Chartaceis tum Marmoreis Romanorum, habentur Dedicationes Templorum ſolennes frequentiſſimæ, quarum etiam, illis in uſu, Jura Ritúſque expreſſiùs occurrunt. Injuſſu Populi aut ſine Plebis ſcito aut Senatuſconſulto, quod Plebiſcitum ſæpiùs ſupplebat, aut demùm Principis indultu (uti, apud Ebræos, injuſſu Synedrii Magni aut ſine reliquis, ut oſtenſum eſt, eam in rem accedentibus) Ædes, Terra, Ager ritè Dedicari nequibant, aut pro religione tenendis haberi. Id de Ædibus ac Templis maximè liquet ex Livio[e],

vio [e], ubi Cornelium Barbatum Pontificem maximum ait, *negaſſe niſi Conſulem aut Imperatorem poſſe Templum Dedicare, atque, ex autoritate Senatûs, latum ad Populum fuiſſe, ne quis Templum Arámve injuſſu Senatûs, aut Tribunorum plebis partis majoris dedicaret.* Scilicet anno ab U.C. 450. Poſtmodùm verò, ex autoritate Pontificibus permiſſâ, atque lege Papiria, nec Ædium, nec Terræ, nec Agri *ſine Populi juſſu aut Plebis ſcitu* legitima fiebat Dedicatio, ut videre eſt apud Ciceronem [f], Jus Dedicationum ſui ævi copioſiùs, nec ſemel, explicantem. Sed & de Senatuſconſulti heic autoritate impetrata, non ſemel Livius [g]. Et demum ex Lege Regia & Pontificatu Cæſarum Maximo, penes eos erat, ut rerum aliarum, ita Dedicationum poteſtas & permiſſio. Ante verò legem illam, quæ Veſpaſiani tempori tribui ſolet, haud Cæſares quidem ipſi, licet Pontifices Maximi, nedum alii, Senatu Populóve contradicente, novum Dedicandum colendúmve numen admittere quibant aut Numinis jam antè Recepti Dedicationis jus ritè cuiquam concedere. Quod ſatis etiam eliciendum ex eo quod habet Tertullianus aliíque ex eo & de Deo Alburno & de Jeſu Chriſto, quem amplecti voluerat Tiberius, reſpuente Senatu [h], unde receptus non eſt. *Vetus*, ait ille, *decretum ne qui Deus ab Imperatore conſecraretur, niſi à Senatu probatus. Scit M. Æmilius de Deo ſuo Alburno.* Et *utique impiiſſimum*, inquit, *imò contumelioſiſſimum admiſſum eſt, in arbitrio & libidine Sententiæ humanæ locare honorem Divinitatis, ut Deus non ſit, niſi cui eſſe permiſerit Senatus. Sæpè Cenſores, inconſulto populo adſolaverunt* (ad ſolum dejecerunt Templa ſine autoritate illa publicâ dedicata) *certè Liberum Patrem cum ſocru ſua* (ex Apologetici [i] lectione *cum myſteriis ſuis* legit doctiſſimus Jacobus Gothofredus, *cum Sacro ſuo*) *Conſules, Senatûs autoritate, non Urbe ſolummodo verum tota Italia, eliminaverunt.* Atque ita rectè legitur in editione Rigaltiana. Alia habentur illic alibíque ejuſdem generis de Diis non Dedicandis citra autoritatem, quà obtinuit, publicam. Legimus quidem de Tiberio [k], *Dedicavit Concordiæ ædem, item Pollucis & Caſtoris, ſuo fratriſque nomine, de manubiis.* Quod, ante Legem Regiam latam factum, intelligendum videtur aut de Juris apicum, qui neceſſarii eſſent, acceſſione præviâ, aut de obtentu qualicunque imperatorio eos ſupplere viſo; ídque tametſi Pontificatum Maximum gereret ipſe, uti & ſucceſſores ejus. Imò poſt Legem illam Regiam à Dedicationibus ædium in Sacros cultus à ſe extructarum abſtinendum quandoque voluere Imperatores ipſi, ſi Pontifices aliíve ritè conſulentes Sacra, velut Augures & Aruſpices, monerent pernicioſas eas fore Imperio Romano Numinúmque ejuſdem cultui. Scilicet de Alexandro Severo legitur apud Lampridium, *Chriſto templum facere voluit eúmque inter Deos recipere* (ſed nec fecit, ita ut videtur præpeditus) *Quod & Adrianus cogitaſſe fertur qui Templa in omnibus civitatibus ſine ſimulachris juſſerat fieri, quæ hodie* (floruit Lampridius ſub Diocletiano, ſeu circa annos poſt Adriani exitum 160) *idcirco quia non habent Numina, dicuntur Adriani, quæ ille ad hoc paráſſe dicebatur. Sed prohibitus eſt* (monitu Augurum Aruſpicúmque) *ab iis qui conſulentes Sacra rece-*

e *Lib.* 9. *ſub finem.*

f *Orat. pro Domo ſua, & ad Atticum lib.* 4. *epiſt.* 1.

g *Decad.* 4. *lib.* 10. *cap.* 34, 41, 52. *alibi.*

h *Apologetic. cap.* 5. *& Adverſus Nationes lib.* 1. *cap.* 10.

i *Cap.* 6.

k *Sueton. in eo cap.* 20.

receperant omnes Christianos futuros, si id optatò evenisset, & templa reliqua deserenda. Atqui vir summus Isaacus Casaubonus [l] fidem huic de Adriano rei haud existimat præbendam, sed Templa illa constituta fuisse ab eo, non ut Christus in eis, sed ipse, aris ac simulachris tandem positis, coleretur. Utut autem ea se res habuerit, satis manifestum est Imperatores, Pontifices interim Maximos ipsos, in causis Sacris, adeóque Dedicationibus, plurimùm autoritatis sæpiùs Pontificibus minoribus eorúmque collegio, Quindecemviris Sacris faciundis, & Auguribus, etiam ubi ipsi antè rem definierant, permisisse tribuisséque. Inde Alexander Severus [m], *Pontificibus tantùm detulit & Quindecimviris & Auguribus, ut quasdam causas Sacrorum à se finitas, iterari & alitèr distingui pateretur.* Ut vox usitatior in & de Dedicationibus, Romanis est *Dedicare*, ita subinde pro eodem substituitur *Dicare* [n], *Ponere*, *Sacrare*, *Consecrare*. Atque ut Dedicationes fiebant sic recèns extructarum Ædium Sacrarum (Fanorum, Templorum, aliorum nomine venientium) ita & Restitutarùm, quemadmodum in Encæniis Zorobabelianis, Maccabaicis & Herodianis. Et Templi veteris, ideò tantum diruti ut denuò extrueretur, spatium seu area, tametsi non ampliata alitérve mutata, denuò, interdum etiam ante quàm reædificaretur, dedicabatur. Egregium & Singulare est ejusdem exemplum in Capitolio sub Vespasiano restituendo, cujus cura ab eo in L. Vestinum collata. *Ab eo*, inquit Tacitus [o], *contracti Haruspices monuere ut reliquiæ prioris Delubri in paludes aveherentur, templum iisdem vestigiis sisteretur* (eisdem finibus, eâdem areâ contineretur) *Nolle Deos mutari veterem formam. Undecimo Kalendas Julias. Serenâ luce, spatium omne quod Templo dicabatur evinctum vittis coronisque ingressi milites quibus fausta nomina, felicibus ramis.* Dein Vestales cum pueris puellísque patrimis matrimísque, aream aquâ vivâ perluebant, *Tum Helvidius Priscus prætor, præeunte Plauto Eliano Pontifice, Lustratâ Bove taurísque* (legit Lipsius *Suovetaurilibus*) *areâ & super cespitem redditis extis, Jovem, Junonem, Minervam præsidésque imperii Deos precatus*, Saxo ingente cum cæteris magistratibus, Sacerdotibus, Senatu, equestri ordine & magna parte populi, jecit fundamenta. Heic Prætor dedicat, præeunte verba Pontifice, & Aruspices sistunt & effantur spatium. Nec legitimum Templum quod non per Augures [p] & Aruspices consecraretur. Ita Magistratus summi, Pontifices, Augures, Aruspices Dedicationibus apud eos, simul cum Dedicante, præerant, ut apud Ebræos, Rex, Pontificis Oraculum, Propheta, juxta antè ostensa. Et ubi ædes in usum publicum à Magistratibus, quibus jus satis parile, Dedicandæ essent, sortiri solebant illi uter dedicaret. Sic Valerius Publicola & Horatius Pulvillus Consules [q]. Sic alii. Et pro dignitate eximia habebatur munus illud. Ritus ac Formulæ Dedicationis uti & Personæ quæ ei præessent, apud eos multiplices fuere, & quasi Ebræorum Ritibus ac Personis analogæ. Verbis de Ædibus, Arearúmque Finibus & Legibus juxta quas sacrarentur, conceptis præibat Pontifex, quem sequebatur Magistratus seu alius qui Dedicaret. Varro [r], *Ædis Sacra à Magistratu, Pontifice præeunte, dicendo*

l *In August. Historiam pag. 26. C. & pag. 170. H.*

m *Lampridius in eo.*

n *De Dicatione videsis Cl. Salmasium ad August. hist. pag. 289. E.*

o *Histor. 4.*

p *Varro apud A. Gellium lib. 14. cap. 7.*

q *Livius Dec. 1. lib. 2.*

r *De Lingua Lat. 4.*

 dedi-

dedicatur, & *Effata dicuntur*, *quòd Augures finem auspiciorum cœlestium extra urbem agris sunt effati. Hinc Effari Templa dicuntur ab Auguribus: Adfatus, qui in hos fines sunt.* Compluria hac de re Alexander ab Alexandro[s], & ad eum Tiraquellus, Stuckius de Sacrificiis[t], Lilius Gyraldus[u], Rossinus[x] & ad illum Demsterus, Brissonius[y], Joannes Catanæus[z], Jacobus Gutherius[a] accuratiùs congesserunt; quibus adjungantur Claudii Salmasii explicatio Herodianæ in Triopio Dedicationis, etiam & Joannis Baptistæ Belli diatriba de Templo Augurali[b]. Ritibus autem in illis, præter Precationes, Auguralis Sistendi seu Effandi munus, & Sacrificia, Singularis erat ille, Dedicaturum, dum verba præibat, Postem ostii Templi manu tenuisse illíque eam sic imposuisse ut tum certò indicaret ædem sic usibus Sacris addicendas, tum in eosdem, ex autoritate publicâ, dedicaret. Sic in Jovis ædibus, in Capitolio, dedicandis *Postem tenuit*[c] Horatius Pulvillus Consul, *inter precationem* ut *Livius*, seu *inter nuncupationem solennium verborum*, ut Valerius Maximus, qui dum *Horatii filii* mortis nuntium (uti habetur etiam apud Livium) narrat Dedicationem intermrumpere inde voluisse, *neque vultum*, inquit, *à publica religione ad privatum dolorem deflexit* (Horatius) *ne patris magis quàm Pontificis partes egisse videretur.* Adeóque magistratum ex ore Pontificis dedicantem, partes Pontificis agere dixit. Luculentus ejusdem Ritûs testis est itidem Cicero[d], aliíque. Dum verò de Poste sic tento cogitamus, fieri nequit quin ædium novarum, utcunque habitationi omnium idonearum nec in sacros omninò usus apud Ebræos dedicatarum, Postes *Mazuzis*, de quibus suprà, ex Lege ornandos recolamus. Certè illum Postium ornatum pro ipsa Dedicatione in lege illa militari sumsit Chaldæus paraphrastes Jonathan dictus. Et quisquis paraphrastes ille fuerit, vix dubitandum, quin illud hauserit ex sententia aliqua de Novis domibus, ex Lege illa, dedicandis vetustiore. Atque forte evenerit, ut sententia illa perperàm, ut fieri amat, ab adeò dissitis intellecta, in Postium inter Dedicandum tenendorum usum solennem transiret. Ea de re viderit qui voluerit.

s Genial. Dierum lib. 6. cap. 14.
t Pag. 61. &c.
u Histor. Deorum Syntagm. 17.
x Antiq. Rom. lib. 2. cap. 1 &c.
y Formularum lib. 1.
z Ad Plin. lib. 4. epist. 4.
a De vetere Jure Pontificio lib. 3. cap. 11. &c.
b Tolosæ 1637.
c Livius Dec. 1. lib. 2. Valer. Maximus lib. 5. cap. 10, 1.
d Orat. pro domo sua.

Benè, ex veteribus Alexander ab Alexandro[e]; *Templi Consecratio fiebat, ut qui Templum ædémve dedicaturus erat, Postem tenens, accenso foculo* (qui Sacrorum perficiendorum causâ, in ipsa dedicatione præstò esset. Nec Sacra fuisse ulla sine foco accenso docet Varro apud Servium in Virgilii illud[f],

> ——— *& latam cognomine gentem*
> *Hortor amare focos* ———)

& advocato numine, cui Templum ædésve sacrantur, se ex prophano usu & humano jure, Templum, Cellam, Menses, Arulas, quæque eò pertinent, eximere, eáque conceptis verbis ipsi Numini (nominat Numen) Divina Humanáque omnia consecrare dicaréque affirmet, Sabinâ herbâ ad Sacrum adhibitâ, sine qua Templum Ædémve, Phana aut Sacella minimè dicari putarunt posse. Varro[g]; *In terris dictum Templum* (antè locutus est de Cœli & Orci Templis) *locus Augurii aut Auspicii causâ quibusdam concepteis verbeis finitus. Concipitur verbeis*

e Genial. Dierum lib. 6. cap. 14.
f Æneid. 3.
g De L. L. lib. 6.

beis non iisdem usquequaque. Sequitur dein Formula verborum, ab Auguribus & qui, eorum auspiciis, designarent Templum futurum, adhibendorum de Finibus quibus illud circumscriberetur; scilicet cum in arce inauguratio fieret. Codices Varronis illic corruptissimi. Verba sibi restituere tentârunt Adrianus Turnebus[h] & Josephus Scaliger[i], alii. Scaliger autem satis etiam dubitantèr, sed doctissimè, ad hunc modum, *Tesca Dumecta* (pro *Dumeta*) *sunto*, *quoad ego castè linguâ nuncupavero*, *olla veter arbor*, *quisquis est*, *quam me sentio dixisse*, *Templum Tectúmque esto in sinistrum*, *olla veter arbor*, *quisquis est*, *quicquid est*, *quod me sentio dixisse*, *Templum Tectúmque esto in dextrum intra ea*, *Conrecione*, *Conspitione* (potiùs *Conspicione*) *Cortumione*, *utique ea rectissime sensi.* Vocibus illis tribus Fines seu Limites, Conspectu oculorum, & Cordis visu seu animi sententiâ designati significantur. *Tesca* sic dicta *loca augurio designata*, *quo termino finis in terra auguri.* Sic Verrius[k]. Opilius autem Aurelius[l], *loca consecrata ad augurandum scripsit*, *sed sancta loca undique capta* (caepta in Schedis) *docent Pontificis libri in quibus scriptum est Templúmque*, *Sedémque*, *Tescúmque sive Deo sive Deæ dedicaverit ubi eos accipias volentes propitiósque.* Et qui Dedicationem seu ἀνιέρωσιν hujusmodi, etiam & Ἐπιγραφὴν seu *Inscriptionem*, ad eam pertinentem, paritèr procurabat[m]; qua de re plura mox[n].

h *Adversar.* 22. *cap.* 25.
i *In Conjectaneis.*
k. *Apud Festum in* Tesca.
l *Ibidem.*
m *Dionys. Halicarnass. lib.* 5. *A. ab U. C.* 247.
n §. 9.

VI. Haud parùm gliscente tandem in Dedicationibus magnificentiâ eâque studiosissimè affectatâ, accessere eis, præter Sacrificia, Pulvinaria, Ludi, Epulæ, Largitiones publicæ, alia. Cicero[o], *Aram & Ædiculam & Pulvinar sub Saxo Sacro dedicavit.* Atque pro Templo ipso Numinéve nomen illud usurpatum. Livius[p] non semel pro *Supplicatio ad omnia delubra* habet *Diem unum supplicatum ad omnia Pulvinaria fuit*, uti & *Diem alterum.* Tantundem apud Ciceronem[q]. Nimirùm Numini sic æde excepto Pulvinar assignatum est, velut Lectus in quo discumberet, aut Tabulatum super quod se commodiùs reponeret, aut velut satis utrunque. Servius[r]; *Pulvinaria pro templis ponimus* (fatetur, abusivè) *quum sint propriè Lectuli qui sterni in Templis*, *supervenientibus plerisque solent.* Acron autem ad illud Horatii[f],

——*nunc Saliaribus*
Ornare Pulvinar Deorum
Tempus erit dapibus sodales.

Pulvinaria, inquit, *dicebantur aut Lecti Deorum aut Tabulata in quibus stabant Numina ut Eminentiora viderentur.* Eadem vocant Græci τὰς Κλίνας[t] & τὰ ἕδη Θεῶν[u] *Lectos*, *Seliquastra* seu *Sellas Deorum.* Adeò ut, præsentiam suam Templis præstando, crederentur (nam non dubitabatur quin in Dedicatione invocati illuc se conferrent supervenirentque) sive decumbere sive stare sive reclinare sive sedere Pulvinaribus illis; unde fiebant etiam in supplicationibus publicis Lectisternia illa solennia. Hinc *Fana Sistere* significabat, *Lectisterniis certis Locis & Diis habere*[x]. Accessêre Pulvinaribus *fasciculi de Verbenis facti*

o *Orat. pro Domo sua.*
p *Dec.* 5. *lib.* 1. *cap.* 9. & *lib.* 5. *cap.* 16.
q *In Catilinar.* 3.
r *Ad Georgic.* 3.
f *Lib.* 1. *Carmin.* 35.
t *Pausanias in Arcadicis & Phocicis.*
u *Halicarnass. lib.* 5. *Julius Pollux lib.* 1. §. 3.
x *Labeo apud Festum in* Sistere Fa a.

Eti qui pro Deorum capitibus ponebantur, ut Festus, cui *Struppi* dicuntur, quæ vox existimatur antiquitùs corrupta esse à *Strophiis* Coronas significans nec tamen primò omnimodas, sed eas quarum *inter Sacra tantùm & bellicos honores usus esset*, ut Plinius [y]. Huc spectat locus Origenis in Celsum ab interpretibus non satis feliciter intellectus. Ille in δαιμονίων, nomine deorum, θεραπείαν apud Gentiles meritissimò invectus, Πάντες γὰρ, inquit, οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια. Δῆλον δὲ καὶ τοῦτο, ἐκ τοῦ εἰς τὰ δοκοῦντα ἐνεργέστερα τῶν νομιζομένων ἱερῶν κατακλίσεις περιέργους γεγονέναι, καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἱδρύσεως τῶν τοιῶνδε ξοάνων καὶ νεῶν. ἅς τινας κατακλίσεις οἱ τῇ τῶν δαιμόνων διὰ μαγγανειῶν θεραπείᾳ σχολάζοντες πεποιήκασι, quod vertitur in Geleniana in Basiliensem, Hœschelianam, ac Parisiensem recentiorem editiones recepta, *Omnes enim Dii Gentium Dæmonia: id quod liquet ex Templis, quæ ut Sacratiora putantur à præsente incoli numine, quod ab initio Dedicationis receperunt in Delubra tales Dæmonas per invocationes curiosas & magicas.* Vetustior autem, seu Christophori Personæ versio cum reliquis Origenis operibus Parisiis anno 1512 edita, illic; *Nam & gentium Dii universi dæmones sunt. Et ex eo plane id liquet quòd cum primùm legitimis hi extruendis Delubris & Pulvinaribus jecerint fundamenta, quæ sibi ad id efficaciora videntur, variè moliuntur nec secùs cùm locare ubi* [z] *& statuas cœperint; quæ utique peragunt qui Dæmonum veneficiis vacant & his obsequuntur.* Neutra, puto, Origenis omninò reddit mentem. Certè fallor nimiùm, nisi pro κατακλίσεις legerit illic Gelenius κατακλήσεις indéque substituerit *Invocationes*. Mihi sanè videtur κατακλίσεις ibi significare ipsa *Pulvinaria*, adeóque vertendum; *Omnes enim Dii Gentium sunt Dæmonia. Hoc verò manifestum fit, ex eo quod, ut efficaciora* & magis conspicua *videantur ea quæ pro Sacris accipiuntur* (quemadmodum *ut eminentiora viderentur Numina*, dixit Acron [a], in Pulvinaribus collocatis) *fieri solent curiosa nimis Pulvinaria* (Decubitoria qualia diximus, quibus apprimè respondet κατακλίσεις) *idque sub initia Dedicationis Simulachrorum ejusmodi Templorúmque; quæ quidem Pulvinaria, Dæmonum cultui vacantes per præstigias faciunt.* Quod fecere planè ut in illis Numina se reponerent quibus Dedicatio fieret, ibíque seu Templo habitarent, quæ locutio etiam apud Ebræos veteres notissima est, de Veri Numinis in Templo suo [c] præsentia & habitatione, unde similis in Gentiles propagata est circa Dæmonia sua notio. Et apppsitè dixit Origenes κατακλίσεις περιέργους *Pulvinaria curiosa nimis*, quæ tum artificiosissimè facta sunt, tum Coronis illis, Struppis dictis, ornata. Et de præsentia ac habitatione Deorum in Templis ex ipsa natura sui, non dubitâsse veteres palàm satis est ex eo quod Superorum Deûm Cœlum, Inferorum Orcus Templum fuerit etiam dictus [d]. Sanè τὸ κατακλιθέντες *reclinato corpore decumbentes*, eodem in Origenis libro, de Diis Gentium usurpatum, ad Pulvinaria etiam forsân spectat. Persarum, Nomadum, aliarum illic memoratarum gentium Templum Arásque adeóque harum appendices abhorrentium, neminem ait [e], id facere, διὰ τὸ διειληφέναι περὶ δαιμόνων, ὅτι τοῖσδε ἐγκαθίζονται σχήμασι καὶ χωρίοις, ἤτοι ὑπὸ

τινῶν

y Hist. Nat. 21. cap. 2. & videsis Turneb. Adversar. lib. 29, 1.

z Lege, ibi.

a Ad Horat. lib. 1. Carm. 35.

b Lib. 7. pag. 389.

c . Sam. 7, 5. 1 Reg. 8, 30. Matth. 23, 21 &c.

d Varro L. L. lib. 6.

e Pag. 385.

τινων μαγγανείων καταληθέντες, ἢ καὶ ἄλλως δυνηθέντες προκαταλαβεῖν ἑαυτοῖς τόπους, quod vertit Christophorus Persona; *Sive quia de Dæmonibus illud acceperit, quòd in his imaginibus & locis isti insideant & veneficiis quibusdam ad hæc evocentur* (ubi videtur ille legisse καταγκληθέντες uti in loco illo altero Gelenius καταικλήσεις) *sive aliàs uteunque præripere ea loca potuerint*; Gelenius verò, *nec quod intelligat Dæmonas devinctos hærere certis locis & statuis, sive incantatos quibusdam magicis carminibus, sive aliàs incubantes locis semel præoccupatis*. Mallem sanè ego ὑπό τινων μαγγανείων κατακλιθέντες vertere, *incantationibus* (præstigiis) *quibusdam in Pulvinaribus reclinati.* Μαγγανείων nomine veniunt propriè Invocationes illæ seu appropinquationes Dæmonum quas Κλήσεις & προσεγγίσεις vocabant; de quibus Michael Psellus[f]. Nec solùm apud Romanos sed & Græcos, Pulvinaria seu κλίναι Deorum, id est, *Lectisternia*, in usu; sic dicta, à Deorum, ut in lectis, illic reclinatione illa credita; quod optimè olim, & quantum scio, primus observavit Isaacus Casaubonus[g], ex Pausaniæ Arcadicis ac Phocicis, ubi & Minervæ & Æsculapio in Templis suis Κλίνη tribuitur, atque ex Pindari Scholiaste[h] Æmilio Probo[i], & Valerio Maximo[k], qui de Attico & Rhodio Pulvinarium Sacrorum usu, ut satis apud Græcos veteres obvio, expressiùs loquuntur. De Ludis autem Dedicationibus adhibitis, Livius[l]; *Per idem fere tempus Ædes Matris Magnæ Idææ Dedicata est: quam Deam is P. Cornelius advectam ex Asia, P. Cornelio Scipione, cui post Africano fuit cognomen, P. Licinio Consulibus, in palatium à mari detulerat. Locaverant Ædem faciendam ex S. C. M. Livius C. Claudius Censores, M. Cornelio, P. Sempronio Consulibus: Tredecim annis postquam Locata est, Dedicavit eam Junius Brutus: Ludique ob Dedicationem ejus facti; quos primos*[m] *Scenicos fuisse Valerius Antias est autor, Megalesia appellatos. Item Juventutis Ædem in Circo maximo C. Licinius Lucullus Duûmvir Dedicavit* (quam dum Censor erat, faciendam locaverat) *Hujus quoque dedicandæ causa Ludi facti.* Ejusmodi sunt alia compluria de ludis *ob Dedicationem* & *ad Dedicationem factis*. Accessit etiam Ludis hisce eorúmque sumtibus Senatûs autoritas, quâ item coerciti sunt effusiores in eos sumtus, & pecunia eroganda finita[n]. Horum mentio maximè in Saxis vetustis apud Inscriptionum collectores. Additæ etiam Epulæ lautissimæ & Largitiones munificentissimæ. Cordatiores & qui quod necessariò deceret servare affectabant, Epulo carere nolebant. Plinius ad Fabatum prosocerum suum de Dedicatione Templi quod in oppido sibi vicino, Tiferno Tiberino, pecuniâ suâ extruxerat, *Ejus*, inquit[o], *Dedicationem, cùm sit paratum, differre longiùs irreligiosum est. Erimus ergo ibi Dedicationis die quem Epulo celebrare constitui.* Formulæ autem illæ Saxeis Aris, Basibus, Antepagmentis; aliásve in memoriam perpetuam, hanc in rem inscriptæ, rariùs quid habent de Sacrificiis Dedicationem comitantibus. Crebrò autem Tempus consignant; subjuncto illo solenni, V.S.L.M. pro *Votum Solvens Lubens Merito*; Interjicitur etiam interdum autoritas quâ fiebat, ut EX S.C. seu *Senatusconsulto* & *ex Senatus Sententia*[p]; uti etiam id quod à Numine, ob Dedicationem, impetrari vellent; ut in illa in Agro Patavino inscriptione Templi Priapi[q].

[f] *Lib.* περὶ ἐνεργείας τῶν δαιμόνων.

[g] *Ad Suetonium lib.* 1. *cap.* 76.

[h] *Ad Olympionic. od.* 1.

[i] *In Timotheo.*

[k] *Lib.* 2.

[l] *Decad.* 4. *lib.* 6. *cap.* 35.

[m] *Videsis Festum in verbo* Romani.

[n] *Liv. Decad.* 4. *lib.* 10. *cap.* 44.

[o] *Lib.* 4. *epist.* 1.

[p] *Gruter. pag.* 43, 5. *Octavius Rossus* nelle Memorie Bresciane *pag* 77.

[q] *Apud Bernardin. Scardeonium De Antiquit. Urbis Patavii lib* 1. *pag.* 62. & *Gruter pag.* 97, 3.

VILLICUS. AERARI. QUONDAM. NUNC.
CULTOR. AGELLI.
HAEC. TIBI. PERSPECTUS. TEMPLA.
PRIAPE. DICO.
PRO. QUIBUS. OFFICIIS. SI FAS. EST.
SANCTE. PACISCOR.
ADSIDUUS. CUSTOS. RURIS. UT.
ESSE. VELIS.
IMPROBUS. UT. SI. QUIS. NOSTRUM.
VIOLABIT. AGELLUM.
HUNC. TU. SED. TENTO. SCIS. PUTO.
QUOD. SEQUITUR.

Sæpiùs item adjicitur, *ob Salutem Augustorum*, aliorum.

r *Fastorum lib. 2.*

VII. Festa insuper Dedicationis Anniversaria, celebrabantur. Ovidius[r] de Junonis Sospitæ Dedicationis festo ejusmodi, Kal. Februarii servari solito,

Principio mensis, Phrygiæ contermina Matri
Sospita delubris dicitur aucta novis.

Tunc Dedicabatur scilicet Templum ejus unde dies quotannis recurrens festus erat. Nescio quare Carolus Neapolis ad Ovidium ibi, festum idem Kalendis Januariis tribuit. Atque ut Numinis hujus, ita parili modo, haud pauci Aliorum Dedicationum Dies in Anniversarios transibant perpetuò celebrandos uti & Ludi solennes in earum honorem conjuncti. Megalesia jam dicta, quæ, in Calendario vetustiori Romano, *Ludi Matris Magnæ* dicti & in Constantiniano, *Ludi Megalesiaci* celebrari quotannis cum ipso festo solebant à Pridie Nonas Aprilis (quod initium Ludorum & Festum erat ipsum, quo primæ ædis Numinis illius Dedicatio celebrata) ad 4 Nonas ejusdem, seu per dies sex ut Calendaria illa testantur. Carolus autem ille Neapolis[s], incogitantia planè nimis temerariâ, hinc emendandum vult Livium, ubi de Dea Matre in ædem Victoriæ perlata, sic loquitur[t]; *Pertulêre Deam pridie idus Aprilis, isque dies festus fuit. Populus frequens dona Deæ in Palatium tulit; Lectisterniumque & Ludi fuere*

s *Carolus Neapolis ad Fastor. 2.*
t *Decad. 3. lib. 9. cap. 14.*

fuere Megalesia appellata. Ad hæc ille; *Ausim dicere scribendum, pro Idus, Nonas.* Quasi ibi aliter falsò designaretur dies Dedicationis Deæ Matri. Sed planè locus ille non ad Dedicationem ejus omninò attinet. Receptio ejus, à Sessinunte Romam advectæ, prima & deductio, ut res & tempus tulere, in alterius Numinis ædem ibi tantùm narrantur, nec tamen sine Lectisternio & Ludis, unde etiam eo nomine dies ille Nonarum Aprilium pridianus, qui secundus erat à Megalesiorum Nonarum festus dictus & fortè anniversarius itidem fuit, sed non omninò ut Dedicationis ædis ejus solennitas. Illud scilicet de Dea sic primò recepta contigisse scribit Livius M. Cornelio, P. Sempronio consulibus, id est annis tredecim ante Ædis ejus Dedicationem. Atque ob eam simul Megalesiorum, qui Valerio Antiate autore sic primi Scenici fuere, fuit institutio, quæ ad annum spectat quo Consules P. Cornelius Scipio & Manius Acilius Glabrio, seu à Dea primò recepta decimum tertium. Quod apertè liquet ex superiùs è Livio allatis. Simile, quantum ad recurrentes Dedicationum dies; videtur haberi in aliis Calendarii Festis *Ludisque* non paucis. De Concordiæ item ædis à Camillo extructæ dedicatione 17 Kal. Januarii celebrari quotannis solita, Ovidius [u], [u] *Fastorum* 1.

Nunc te Sacratæ constituere manus.

Dies hic est Dedicationis tuæ festus anniversarius. Idem [x] de Jovis Victoris Templo, idibus Aprilis dedicato, indéque festo recurrente, uti & de Atriis Libertatis, [x] *Ibid. lib.* 4.

Occupat Apriles Idus, cognomine Victor
Jupiter: hac illi sunt data templa die.
Hac quoque, ni fallor, populo dignissima nostro
Atria Libertas cœpit habere die.

Et postmodùm [y] de idibus Juniis,

[y] *Ibid. lib.* 6.

Nulla nota est veniente die, quam dicere possis;
Idibus Invicto sunt data Templa Deo.

Ex simili ratione Palladis Aventinæ Festum ob cultûs ejus solennis initia seu Dedicationem 13 Kalend. Junii.

Sol [z] abit è Geminis, & Cancri signa rubescunt,
Cœpit Aventina Pallas in arce coli. [z] *Ibidem.*

De Fortunæ item Publicæ festo 8. Id. Aprilis, idem [a], [a] *Lib.* 4.

Qui dicet, quondam Sacrata est colle Quirini
Hac Fortuna die Publica, verus erit.

b *Lib. 6.* Parile de Junonis Monetæ Templi dedicationis festo Kal. Juniis recurrente[b];

Arce quoque in summa Junoni Templa Monetæ
Ex voto memorant facta Camille tuo.

c *Saturnal. 1, cap. 12.* Unde & Macrobius[c], *Nam & ædes Junonis Monetæ Kalend. Juniis Dedicata est.* De Fortis Fortunæ itidem Templi prima, 8 Kalend. Junias, Positione, id est, per Sacra à Servio Tullio Rege peracta, dedicatione[d],

d *Ibidem, & Varro de L. L. lib. 5.*

Plebs colit hanc; quia qui posuit de plebe fuisse
Fertur & ex humili sceptra tulisse loco.

e *In Servorum.* f *In Rustica, bis.* Ideò festum erat quia eo die Templum dedicatum fuerat. Festus item[e]; *Servorum dies Festus vulgò existimatur Idibus Augusti, quòd eo die Servius Tullius natus servus Ædem Dianæ dedicaverit in Aventino.* Item[f] *Rustica Vinalia, mense Augusto, ut est in Fastis, Veneri fiebant quod eodem illo die Ædis & Deæ consecrata est.* Alia sunt ejusmodi quæ celebrationes anniversarias cum suis appendicibus ex Dedicatione, ut origine sola, pependisse, apertissimè demonstrant. Scilicet, ut Urbium, Principum, Privatorum Natalitia redeuntia, Festa agebantur annua, ita & Templorum Dedicationes. Etiam mos ille, ut videtur, Romanis antiquissimus & cum ipsa condita quasi natus. Licet verò didicisse videantur illi ab Ebræis Dedicationes solennes ipsas (nam Templum Salomon cum circa annos 270 ante Romam conditam, magnificentissimè Dedicatum est & proculdubio etiam inde per Orientem Occidentémque celeberrimum habebatur; ut Dedicationes alias prætermittamus) attamen, recurrens earum quotannis Hierosolymis celebratio non reperitur ante Encænia Maccabaica. Tametsi non defuerint, ut antè ostensum est, recentiorum nonnulli qui pariter Salomonicam & Zorobabelianam quotannis celebratam esse asseruerint. Et rectiùs puto Rodulphus Hospinianus[g], de Maccabaica, *Atque hæc Dedicatio prima Anniversaria facta est.* Atque antiquiores multò sunt complures, apud Romanos, anniversarii, nomine Dedicationis, dies Festi. Ea de re viderint porro, qui operæ duxerint pretium.

g *De Origine Festorum lib. 1. cap. 13.*

VIII. Sed verò in Marmoribus sunt aliquot Deûm Magnorum, Matris Deûm & Attidis, Dedicationes, in quibus Sacrificia, ut Diis eisdem propria, memorantur; quæ alibi quàm in saxis apud veteres perrarò occurrunt; ut *Taurobolium*, & *Kriobolium.* Et benè quidem Janus Gruterus ad Lampridium notat, absque Saxis illis fuisset, Sacra illa quasi ignorabilia planè fuisse, utpote quorum vix omnino apud Scriptores chartaceos veteres mentio, eaque nimis depravata. Neque aliunde ea memorat Turnebus[h]. Apud Julium Firmicum[i] diu legebatur, *Miseri sunt qui profusione Sacrilegi sanguinis* (id est Taurini & Arietini) *cruentantur, Tauribolum vel Orobolium* (pro *Taurobolium* & *Criobolium*) *sceleratâ te Sanguinis labe perfundit.* Ita scilicet Sacerdos perfusus, inqui-

h *Adversar. lib. 27. cap. 21.*
i *Lib. de errore profanarum religionum.*

inquinare etiam, ut videtur, solebat Sacrificii auctores. De Dedicatione autem, post illa ut prævia peracta, Romæ extat hæc, in marmore grandi[k], inscriptio,

k *Smetius fol.* 201. *Gruter. pag.* 28, 2.

DIS
MAGNIS
MATRI. DEVM. ET. ATTIDI. SE
XTILIVS. AGESILAVS. ÆDISIVS
V. C. CAVSARVM. NON. IGNOBI
LIS. AFRICANI. TRIBVNALIS. ORA
TOR. ET. IN. CONSISTORIO
PRINCIPVM. ITEM. MAGISTE
R. LIBELLORVM. ET. COGNITION
SACRARVM. MAGISTER. EPISTV
LAR. MAGISTER. MEMORIÆ
VICARIVS. PRÆFECTORVM. PER
HISPANIAS. VICE. S. IC. PA
TER. PATRVM. DEI. SOLIS. INVI
CTI. MITHRÆ. HIEROPHANTA
HECATÆ. DEI. LIBERI. ARCHI
BVCOLVS . TAVROBOLIO
CRIOBOLIOQ. IN. ÆTER
NVM. RENATVS. ARAM. SACRA
VIT. DD. NN. VALEN
TE. V. ET. VALENTINIANO
IVN. AVGG. CONSS. IDIBVS
AVGVSTIS.

Sub annum nempe Christi 376. Necdum enim publicus Paganicarum superstitionum usus Romæ, nedum per Italiam, evanuerat. Ejusdem ipsius anni

diciíque aut Dedicatio ejusmodi, aut Sacrificiorum eorundem Diis Magnis peragendorum Votum habetur[l] Ulpii Egnatii Faventini. Etiam Sexennio antè seu Valentiniano & Valente Consulibus tertiùm, Petronius Apollodorus, Pontifex Major[m],

TAVROBOLIO.CRIOBOLIOQ.PERCEPTO VNA. CUM. RVF. VOLVSIANA C. F. CONIVGE. XVI KAL. IVLIAS. DD. NN. VALENTINIANO. ET. VALENTE. III. COSS ARAM. DICAVIT.

In qua, etiam Numinum figuræ & Sacrificiorum illorum symbola. Et, Valentiniano & Neoterico Consulibus, seu sub annum Christi 390, Kal. Jun. Ceionius Rufius Volusianus[n],

ITERATO. VIGINTI. ANNIS. EX. PERCEPTIS.TAVROBOLIIS.VI.ARAM.CONSTITVIT

ubi malè irrepsisse videtur VI.[o] Supernè autem illic Arietes quinque, & unus mactatus, ad Kriobolii conjuncti quod Attidi, ut Matri Deûm Taurobolium, perfici solebat, designationem. Hinc *Taurobolium & Kriobolium facere* in Saxis obvium, pro initiatione cujuspiam Diis illis Magnis, adeóque pro Sacrificiis eisdem propriis, atque, in Dedicationibus aut proximè antè, perficiendis. Unde etiam *Tauroboliatus*[p] dictus qui Sacra illa perficeret. Vocabulum, cujus, in Lampridii editionibus ante Gruterianam, locum perperam occupabat *adeo debacchatus*. Sed restitutum est demùm ex codice Palatino *Tauroboliatus*, quod de Heliogabalo dictum. Ita etiam *Taurobolini*[q] & *Tauroboliti*. Renovari solebat, à Tauroboliatis Crioboliatísque, Sacrificium illud, ut forsan & Dedicatio quolibet Vicennio[r], intra quod tempus Renatus (ut Sextilius Agesilaus in marmore ante allato) per Sacrum illud, velut per Initiamentum, mundúsque habetur usque in Vicennii proximi initia. Sed ut hoc vicennale erat, ita alia Sacra Matris Deûm (præter antè memorata) annua. Julius Firmicus[s], *in Sacris Phrygiis, quæ Matris Deûm dicunt, per annos singulos, arbor pinea caditur & in media arbore simulachrum juvenis subligatur.* Alii de pompis Annalibus loquuntur[t], in quibus Ablutio Deæ in Almone fluvio, juxta Urbem, VI Kal. Aprilis; unde in Kalendario Constantini dicto, ad diem illum, notatur *Lavatio.* Sacra autem Bina illa in Aris aliisque Saxis à Tauroboliatis Diis Magnis dedicatis sic sæpius memorantur. Nec in ejusmodi sive Aris

l *Smetius fol.* 19, 11.

m *Idem ibid.* 13. *Gruter. pag.* 28, 1.

n *Idem ibid.* 5.

o *Vide Cl. Salmas. in Notis ad Historiam Augustam pag.* 180. F.

p *Lampridius in Heliogabalo, & Lan. Gruter. ad eum. & Inscrip. vet. Romæ apud Salmasium in Notis pag.* 179.

q *Smetius fol.* 20, 4. *Gruter. pag.* 28, 6.

r *Smetius fol.* 19, 11.

s *Lib. de Errore Profanarum religionum.*

t *Ovid. Fastor.* 4. *Ammian. Marcellinus lib.* 23. *Vibius Sequester, in Regionibus Urbis, Herodianus in Commodo.*

Aris ſive Saxis aliis, Sacrificia ipſa Dedicationi adhibita aut prævia ſolent occurrere. Sunt verò Dedicationes etiam illic[u], Diis illis breviuſcule, & ſine Sacrorum illorum mentione, conceptæ.

[u] *Gruter. pag.* 29, 1, 2, 3, 6.

IX. Nec raró etiam ſine Dedicatione expreſſâ, perfectum aut celebratum à quopiam Taurobolium eſſe inſcribitur[x]. Etiam, pro Salute Auguſtorum aut Civitatis, à Civium ordinibus & Provinciis. Lapis hujuſmodi Narbone[y], miræ pulchritudinis, cum multis capitibus bubalinis;

[x] *Idem ibid.* 10, 11, 13, 14.
[y] *Idem ib.* 11.

IMPERIO. D. M.
TAVROPOLIVM. PROVINCIÆ.
NARBONENSIS
FACTVM. PER. C. BATONIVM. PRIMVM
FLAMINEM. AVGG. PRO. SALVTE. DOMI
NORVM. IMPP. L. SEPTIMII. SEVERI. &c.

Id genus complures ſunt alii[z]. *Tauropolium* heic alibíque[a] ſæpius à quadratariis ſcribitur, ut interdum *Tauripolium*[b], & *Tauribolium*[c] quæ pro eodem planè ſumitur, nempè *Taurobolio*, quod nomen eſt genuinum. Et *Tauripolium accipere*[d] locutio ſolennis pro *Taurobolium perficere*, *facere*, *celebrare*. Et tam Fœminæ[e] quam Viri, Urbes ac Provinciæ faciebant. Horrendum à Prudentio[f] deſcriptum Sacrum in quo Sacerdos ſummus in Scrobem defoſſus, Tauri ſuper tabulata perforata mactati ſanguinem in Oculos, Aures, Os, Nares avidè conbibebat, Taurobolium fuiſſe ipſum exiſtimat Claudius Salmaſius[g] qui de Sacro illo antè nimis ignorata compluria docuit. Sed alii[h] aliter. Petrus autem Aringhius de templis aliquot, veluti Martis & Apollinis in Vaticano veteri, agens[i], *Nec interim deſunt*, inquit, *qui antiquum Cybeles, quam Deorum omnium Matrem inſana olim antiquitas pronuntiavit, Templum eodem in loco ſtatuant, hac una ad id aſſerendum ratione permoti, quod quamplurima Criboliorum & Tauroboliorum Simulachra, quæ in ejuſdem Deæ honorem celebrabantur, cum nova Vaticanæ Baſilicæ fundamenta hoc noſtro ſeculo aperirentur, ibidem inter effodiendum reperiri contigerit; ex quo pariter alio deducto argumento aream illam, ingentémque Pineam, quæ jam in medio Vaticanæ Baſilicæ atrio extabat, & modo in proximis ſummorum Pontificum hortis reſervatur, uſui quondam & ornamenti ejuſdem Deæ Cybeles Templo extitiſſe conjiciunt; cui arborem videlicet Pinum gratam ſummopere acceptámque Poetarum plerique, & Ovidius & Virgilius præ cæteris, pro more fabulantur. Verùm aſſertionem hanc nullâ, quod noverimus, ſcriptorum veterum auctoritate ſuffultam, nobis interim*

[z] *Ibid*, 14. & *pag.* 30. 1, 2.
[a] *Ib.* 13 & 14. & *pag.* 30. 1, 3, 4, 5. *pag.* 31. 3, 4, 5. &c.
[b] *Pag.* 29, 10.
[c] *Ibid.* 8.
[d] *Ibid.* 13.
[e] *Ibid.* & *pag.* 30, 4 & 31, 3, 4 &c.
[f] *In Periſtephanon.*
[g] *Ad Lampridium pag.* 180. C.
[h] *Videſis Georgium Fabricium ad Prudentii locum citatum.*
[i] *In Roma Subterranea lib. 2. cap. 3. §. 15.*

ſatis

ſatis ſit indicaſſe. Et lectorem qui de Simulachris illis plura voluerit ablegat ad Joannis Severani librum de Sacris ſeptem Eccleſiarum memoriis, ubi illum ait copioſè de Simulachris illis diſſeruiſſe. Utinam explicatiùs illa tradidiſſet Aringhius ipſe. Nam Severani librum ejuſdem nominis haud alium comperio præter Partem primam[k] in qua de Simulachris illis mihi haud quicquam occurrit. Quod ad Prudentii autem illud attinet, ego ſanè non illibenter forſan admiſerim apud eum *Taurica ſacra* in illo[l],

k Romæ 1630, in 8.

l Contra Symmachum lib. 1. tit. In ſpectaculis, quos ſint venerati.

In caſſum arguere jam Taurica ſacra ſolemus,

Taurobolia innuere aut ſaltem complecti; licèt à viris doctis[m] ſumantur illic pro Tauris Plutoni immolari ſolitis. Et Pluto quidem ibi memoratur, ut hoſtiis humanis placari ſolitus, cui alia etiam pariter Sacrificia; ſed interim etiam Taurorum; ut ex Horatio[n] ſcimus aliiſque. Et Sacra quidem Taurorum, præ aliis, fiebant itidem tam Neptuno (idque interdum ex oraculo[o]) uti & Apollini quàm Diis Magnis ſic dictis. Virgilius[p],

m Jo. Weitzius ibidem.

n Carm. 2. od. 14.

o Pauſanias in Phocicis.

p Æneid. 3.

——Meritos aris mactavit honores,
Taurum Neptuno; Taurum tibi, pulcher Apollo.

Mari item & Fluviis; ut ex Homero[q] liquet. Inde Neptunus Taurius[r] dictus, uti Ταύρεια[s] feſtum ejus. Etiam triumphantes Diis ſimul Capitolinis Tauros Sacrificabant. Uti & Sabini[t] Marti. Hinc

q Iliad. λ. Et Euſtath. ad Iliad. φ & ψ. & Odyſſ. λ. videſis A. Gellium lib. 13. cap. 25.

r Suidas in Ταυρέιον.

s Heſychius in Ταύρεια.

t Strabo lib. 5.

———————maxima Taurus
Victima,

Virgilio[u]. Sed ita ſanè evenit, ut etiam apud veteres recentioréſque tum Taurica, quorum genera etiam alia ſunt Sacra, tum nomina alia à *Tauro* aut *Tauris* quomodocunque ſumta in obſcuro nimis & incerto, ſi quæ alia, latuerint. Labeo[x] Neptuno tantùm, Apollini, & Marti Taurum ritè immolari voluit; nec omnino Jovi, quod tamen ſine temperamento (utcunque etiam Jovi Taurum immolare non licuiſſe, in libris de jure Sacrificiorum ſcripſerit) haud verum eſt. Nam ut ex Diis Capitolinis erat, ſeu Jupiter Capitolinus, à triumphantibus ritè ei cum reliquis Tauro litabatur[y], ſed nec aliter. Quod diſciplinæ Homericæ conſonum,

u Georgic. 2.

x Apud Macrob. Saturn. 3. cap. 10.

y Servius ad Æneid. 9.

Ἔνθα Διῒ ῥέξαντες ὑπερμενεῖ ἱερὰ καλά,
Ταῦρον δ' Ἀλφειῷ, ταῦρον δὲ Ποσειδάωνι &c.

Ibi Jovi præpotenti facientes Sacra pulchra (ei idonea) *ſed Tauro Alpheo* (fluvio) *& Tauro Neptuno* &c. ubi quaſi expreſſim ſatis Jovi negatur Taurus. Quemadmo-

admodum autem quid Taurobolium ipsum esset adeò in obscuro apud recentiores mansit, ita etiam alia præter jam memorata, Sacra Taurica; quorum unicum, Dianæ dictum, etiam *Tauropolion* (quo nomine itidem in Saxis indigitari Taurobolium jam ostendimus) & *Tauropolia* appellatum. Hesychius Ταυροπόλια, ἃ εἰς ἑορτὴν ἄγουσιν Ἀρτέμιδι, *Tauropolia quæ, ut festum, celebrant Dianæ*. Qualenam fuerit festum illud, parùm constat. Ταυροπολικὰ memorat Athenæus[a], ut satis detestanda. Etiam Isaacus Casaubonus eum explicans, *Qualia*, inquit[a], *fuisse legimus Sacra Cotytûs omnis turpitudinis & obscœnitatis plena, talia erant & Tauropolia, quemadmodum colligas rectè ex hoc loco.* Sed originis horum se nescium plane fatetur. Certè Diana ipsa Taurica à Scythiæ cognomine regione, Ταυροπόλα[c] (quod nomen etiam Minervæ tributum, uti etiam Ταυροβόλος, & Ταυρὼ & Ταυριώνη & Ταυροπόλος[d] atque Dea Ταυρική. Et templum narrat fuisse in Icaria Maris Ægæi insula Strabo[e], *Tauropolium* nuncupatum, quod dum ex eo, eam in rem citato, citat Stephanus, in Samo insula perquam vicina collocat. Dum verò nominibus hisce Dea ipsa Templúmque ejus sic celebratur, nihil omninò de Tauri Sacrificiis apud veteres, quantum video, admittitur in nominum illorum ratione haberi; sed vocamina à Gente Scytharum Taurica tantùm deducta esse (quasi diceres *Diana in Tauris* ut *Iphigenia in Tauris*) adeò ut Diana Ταυροπόλος aliud non fuerit quàm quæ versabatur, colebatur, apud Tauricam gentem) aut ab eo quòd præfuerit illa armentis in quibus Taurus adeò princeps; aut quòd, cum Luna fuerit, Tauris sit vectus[f]. Sacra autem ei, hoc nomine, fuisse peculiaria, scimus è Diodori loco citato, uti satis ex templo Tauropolio dicto & Festo cognomine apud Hesychium. Atque illa Humano seu Hospitum immolatorum[h] Sanguine, non Taurino omninò in Tauris peragi solebant. Nec postquam Orestes[g] Simulachrum ejus inde surripuerat & in Græciam detulerat dedicarátque, Sacra ejus illic quicquam omninò habuit Taurini Sanguinis. Sed humani interim, non ex immolatione ut in Tauris sed ex flagellatione[i]. Neque enim Græci alitèr pristinorum Sacrorum memoriam aut reliquias inter se admittendas voluere. Verum quidem est obtinuisse opinionem, Tauricæ ipsius gentis nomen sortitum, ἀπὸ τοῦ ζώου Ταύρου διὰ τὸ ἐκεῖ τὸν Ὄσιριν ζεύξαντα βοῦν ἀρόσαι γῆν, ut narrat Eustathius[k], id est, *à Tauro animali, quoniam ibi bovem junxit Osiris ad tellurem arandam*; atque ex eo quòd oriunda sit ab Ægyptiis Apin bovem colentibus. Sed hoc nihil ad animalis Sacrificium. Etiam ipsi Eustathio ibi videtur, Ταυροπόλου Dianæ nominis originem causámque esse tantùm à Gente in qua versata est & hospitibus cæsis coli solebat. Veteres illi Apollodorus & Istrus nominis Ταυροπόλης & Ταυροβόλου non omninò ab Sacrificio Taurino deduci voluere[l]. Nec puto ullibi animali illud immolatum ei apud veteres legi, præterquam ubi nonnulli voluere in Iphigeniæ, cùm in Aulide ei immolanda esset, ab ea abreptæ locum, non Ursam aut Anum (ut aliqui[m]) nec Cervam, ut Euripides[n], sed Taurum fuisse substitutum adeóque ei immolatum. Nihilominus fidentiùs ab nonnullis[o] nescio unde asseritur *Tauripolion* fuisse sa-

[a] *Dipnosoph. lib.* 6.
[a] *Animadvers.* 6. *cap.* 6.
[b] *Sophocles in Ajace, Hesychius; Suidas in* Ταυρίαν.
[c] *Euripid. in Iphigenia, in Tauris. Diodor. Sicul. lib.* 2. *Strabo lib.* 12. *Liv. Decad.* 5. *lib.* 4. *Eustath. ad Dionys. Periegeten.*
[d] *Euripid. ibidem & Pausan in Atticis & Laconicis.*
[e] *Lib.* 14.
[f] *Scholiastes in Sophoclis Aiacem, Suidas in* Ταυροπόλη.
[g] *Herodotus in Melpomene, alii.*
[h] *Euripides in Iphigenia in Tauris.*
[i] *Philostratus de Vita Apollonii lib.* 8. *cap.* 10.
[k] *In Dionys. Periegeten.*
[l] *Apud Suidan in* Ταυροπόλα.
[m] *Apud Isaac. Tzetz. in Lycophronem.*
[n] *In Iphigenia, in Aulide.*
[o] *Carolus Stephanus, in Diction. Poetico.*

crum

crum *in quo Marti & Dianæ non Humano sed Taurino sanguine Sacrificabatur; Et Tauripoliam Dianam dictam, quòd illi Taurino sanguine Sacrificaretur.* Sed nec facit, ad solennem Tauri ei immolationem, id quod de succedaneo Iphigeniæ Sacrificio sic habetur, quod nec pro recepto admittitur nec in morem omninò posteà transit. Adeóque haud in Dianæ sacris Tauripoliis dictis, Taurus locum sortitus est ullum, magis quàm in ejusdem, apud Phocenses [p] Elaphoboliis *Cervus.* Illic enim Placentæ tantùm Sacrificabantur ex Adipe, Melle & Sesamo confectæ, ut legitur apud Athenæum [q]. Sed illæ Elaphi seu *Cervi* dicti. Diana verò ipsa *Elaphebolos* à venationibus & *Elaphæa* itidem nuncupata est, eísque nominibus culta [r]. Sunt aûtem Viri docti qui nescio quid commune habuisse Tauropolia Dianæ cum Deorum Magnorum Tauroboliis, Tauropoliis etiam dictis; quos [s] si placet consulas. Fuere item Ludi Taurici, Taurii, seu Taurilia, dicti (quibus cum Tauroboliis aut Tauropoliis *nihil commune*) Romæ celebrari soliti in circo Flaminio, in quibus *circum metas currebant*, ut Varro [t]. Et de eis vide Festum & ad eum Josephum Scaligerum. Diis inferis instituebantur, sub Tarquinio Superbo. Occurrunt etiam apud Hesychium Ταυροχόλια, pro festo Cyzicenorum, alitèr puto ignorata. Etiam apud Græcos Ludus erat seu certamen Ταυροκαθάψια dicta, quorum mentio puto in veterum libris non omninò habetur. Reperio in Marmore è Græcia Asiatica pridem allato quod in hortulo Musæi mei Carmelitici habeo *Figuris hisce &* Inscriptione insignitum,

p *Plutarch. lib. de Virtutibus Mulierum.*
q *Dipnosoph.* 14.
r *Pausanias in Eliacis.*
s *Thomas Dempster. in Paralipomenis ad Rosinum lib. 3. cap. 4. & Joannes à Wouer ad Julium Firmicum, de Errore Profanarum religionum.*
t *Lib. 4. de Lingua Lat.*



Longitudo est pedum quinque. Latitudo Sesquipedalis. Qualisnam fuerit sive Ludus sive Certamen, ex ipsis Figuris haud ægrè elicitur. Non animadvertere demum heic nequibam doctissimi & optimi Viri Guilielmi Camdeni observationem seu monitum de Tauropoliis, velut quæ curiosioribus meritò respicienda essent ex Sacrorum, ut existimatum est, nescio quorum, vestigiis, in bubalinis capitibus sub annos abhinc 350; circa ædem Londini Paulinam effossis compluribus. Nimirùm Dianæ Templum ædem illam ævo Paganico

fuisse

fuisse ait conjectasse aliquos [u], atque *esse quæ fidem eorum conjecturæ adjungunt.* Etiam quoniam *Antiquæ scilicet ædes adjacentes in Ecclesiæ Archivis Dianæ Cameræ*, inquit, *vocantur*, & *in cœmiterio, regnante Edwardo primo, incredibilis vis Bubalinorum capitum effossa fuit, ut est in nostris Annalibus, quæ tunc cum admiratione tanquam Gentilium Sacrificia suspexit multitudo. Et Tauropolia in Dianæ honorem fuisse celebrata nôrunt Eruditi.* Quasi capita Bubalina in Tauropoliis vetustis partem egissent, quod nusquam puto repertum. Suâ manu posteà in codice suo [x] adnotavit illic ipse, ut conjecturam de Sacrificiis heic bubalinis firmaret, *Ubi Pagani (inquit Gregorius M.) Boves multas immolare consueverunt, Christiani religiosis conviviis debitas solennitates celebrent*, cujus sensus expressim habetur apud Gregorium [y] frequentiam Sacrorum Bubalinorum apud majores nostros paganos apertè indicans. Cæterùm ut ad Tauropolia nihil omninò attinebant Boves aut capita Bubalina, eorúmve partes aliquæ, ita nec reverà ad Sacra Dianæ ulla, exceptis illis quæ Dianæ Aventinæ fiebant, in quibus, dum aliis in Artemisiis seu Dianæ Romæ Templis quæ non pauca fuere, Cervorum Cornua (velut primitiæ [z] à Venatoribus allatæ) affigi solebant, Cornua, ex jure singulari, Boum affigebantur, quod memorat Plutarchus [a]. Adeóque Dianæ illic cultum capita effossa Bubalina non omninò adstruunt. Adjicit autem præstantissimus Camdenus, velut ad Dianæ Symbola Sacráque propiùs accedens, *Nos etiam ipsi pueri Cervi caput pilo præfixum, quod Dianæ Sacrificiis convenire videbatur, magna cum pompa, & Cornicinum boatu in ipso templo circumgestatum vidimus. Cervúmque illum quem illi* de Baude *in Essexia pro terris quibusdam præstabant, ut accepimus, hujus Ecclesiæ Sacerdotes Sacris vestibus induti, & capita corollis è floribus redimiti ad gradus Chori recipere soliti. An hoc in usu fuerit antequam* Baudi *cervum præstare tenerentur, nescio; certè Dianæ cultum & gentilium errorum magis quàm Christianam religionem hic ritus redolere videatur.* Et Dianam Venatricem & Ἐλαφοκτόνον [b] *Cervorum interfectricem* dictam nemo nescit. Sed verò certissimum est solennitatem illam, quæ compluribus ab hinc annis evanuit, originem non habuisse vetustiorem quàm annum Edwardi Regis primi tertium seu Christi 1274 cùm, ut ex Archivis [c] quæ fuere illius Ecclesiæ liquet, Guilielmus *Baud*, vir equestris dignitatis, in compensationem prædii ei, ab Harvæo de *Boreham* Decano illic & Canonicis, ut intra vivarium suum Coringhamiæ in Essexia clauderetur, concessi, se posterósque suos obligavit ad præstandum quotannis illis ad Altare magnum,[d] die Conversionis S. Pauli (quæ est Januarii 25) Cervam, uti etiam die Commemorationis ejusdem Cervum, quorum capita, cum pompâ jam dictâ, per Ecclesiam circumgestarentur; aliis itidem tunc institutis eam circa rem ritibus; quæ omnia usque in tempora Elizabethæ Reginæ durârunt. Consule, si placet, ea de re etiam Joannem Stowæum [e] & Archiva [f]. Adeóque in ritu illo nihil ex origine paganica. Alii autem capita illa effossa Sacrorum Jovis reliquias fuisse existimarunt [f], adeóque templum ipsum Jovis olim fuisse. Sed hæc obitèr.

X. Adjiciebantur etiam in Marmoreis aliisque Dedicationibus, præter jam ostensa,

u *In Britanniâ, pag.* 306.

x *In Bibliotheca Cottoniana.*

y *Lib.* 9. *Ep.* 71.

z *Arrianus, de Venatione cap.* 3.

a *In Quæstionibus Romanis.*

b *Euripides in Iphigenia in Tauris, &c.*

c *Regist. Eccles. Paul. Signatum lit. G.*

d *In Notitia Londini. pag.* 640. *in.* 4°. 1618.

e *Eschaet, & Inquisit. Anni* 2 *Edwardi* 3 *numero* 72 *in arce Londinensi.*

f *Franciscus Godwinus in Episcoporum Catalogo, seu Londinensi.* 51.

ostensas, Leges ad Aras Locósque ritè in Templa effatos spectantes, etiam & Causæ interdum præviæ Dedicandi, cum ampliori ac variâ Rituum mentione. Ejusmodi autem paucæ supersunt. Singulares autem ex eis aliquas ut pleniùs Dedicandi & Mos & Vis perspecta habeatur, adponere visum est. Vetustissimam formulam habet Livius [g] in illo de Romulo, qui cùm Acronem Cœninensium Regem bello spoliasset, Jovi Feretrio Templum terminis, quos ipse animo metatus fuerat, designavit. *Spólia*, inquit iste, *fabricato ad id aptè ferculo, gerens, in Capitolium ascendit; ibique ea, cum ad quercum pastoribus Sacram deposuisset, simul cum dono, designavit Templo Jovis Fines, Cognomentúmque addidit Deo*; id est Feretrium eum vocavit ut Opima illi Spolia Ferrentur. Et dein, *Jupiter Feretri, inquit* (Romulus) *Hæc tibi Victor Romulus Rex regia arma fero, Templúmque eis regionibus quas modò animo metatus sum, Dedico, Sedem Opimis Spoliis, quæ Regibúsque Ducibúsque Hostium cæsis, me auctorem sequentes, posteri ferent*, Festus ubi [h] hoc de Templo seu Æde Jovis Feretrii loquitur, adjicit, *Hujus Ædis lex nulla extat, neque Templum habeat necne, scitur.* Quasi ex vita Romuli Dedicatio illa haud ita satis dignosceretur, ut utrum reverà Templum fuisset, annon, inspicienti satis constaret. Impensè mirum quidem videtur, historiam de Dedicatione illa non sufficcisse dubio illi planè tollendo. Halicarnassensis etiam, Propertius [i], Plutarchus [k] de æde Jovis Feretrii illâ ut de Templo undiquaque legitimo loquuntur. Festi autem illud fortè inde manavit, quòd nullibi in Templi parietibus reperiretur Dedicatio ipsa, nedum lex ejus aut Templi nomen. Unde ad ejus verba illa Josephus Scaliger; *Olim Leges ædium in ædibus ipsis in postico earum ponebantur*, quod ut asserat, Varronis locum subjungit, ubi is rupem Tarpeiam, montem Saturnium olim dictum ait [l], & *antiquum oppidum in hoc fuisse Saturniam. Ejus vestigia etiam nunc manent tria; quod Saturni fanum in faucibus: quod Saturnina porta quam Junius scribit, quam nunc vocant Pandanam: quod post ædem Saturni, in ædificiorum Legibus parietes Postici Muri sunt scripti.* Tunc Scaliger, *Continebant autem Leges Ædium inter alia, utrum ædes illa esset Templum, necne. Et hoc est quod ait Festus.* Et paulò post, *apponebantur & Leges Dedicationis, quibus Ædes ipsæ Sacræ fiebant, neque sine exauguratione transferri poterant.* Atque illuc affert quod Plinius [m] habet de æde Matris Deûm, vetustissima, cui nulla lex dicta est apud Nicomedenses. Ad Trajanum Augustum inquit Plinius, *Ego cum quærerem num esset aliqua Lex dicata Templo* (Codices aliqui habent *dicta Templo*; sed lectio prior Catanæo placet quæ etiam Trajani rescripto satis consona) *cognovi alium hic, alium apud nos* (Romanos) *esse morem Dedicationis. Dispice ergo Domine, an putes Ædem, cui nulla Lex data est, Salvâ Religione, posse transferri, alioqui commodissimum est* (ut transferatur) *si Religio non impedit.* Respondet Trajanus, *Potes sine solicitudine religionis, si loci positio videtur hoc desiderare, ædem Matris Deûm transferre in eam quæ est accommodatior; Ne te moveat, quòd Lex Dedicationis nulla reperitur, cum solum peregrinæ Civitatis capax non sit Dedicationis quæ fit jure nostro*, seu Romano. Consulit eum Plinius, an Templum, cui Lex nulla adjecta, trans-

g Lib. 1. cap. 10.

h In voce Opima. vide & Schedas ejus.

i Lib. 4. eleg. penultima.

k In Romulo & Marcello.

l De L. L. lib. 4.

m Plin. 10. Epist. 58. & 59.

transferri, ut ædes haud pro Templo censenda, salva religione, id est, jure potuerit. Definit Trajanus, Legis adjiciendæ rationem apud Nicomedenses, quæ Peregrina Civitas esset, habendam nullam. Haud capacem scilicet esse Civitatem Peregrinam Dedicationis quæ, juxta antè dicta, jure fieret Romano. Sacra nempè Romana eorumque rationem ad Peregrinos non attinere; sed jure tantùm Quiritium Sacro niti. Non quòd existimarunt Romani haud legitimas in se omninò fuisse apud peregrinos, Templorum Dedicationes (ut manifestum etiam fit ex eorum, in obsidionibus, Deorum evocationibus perquàm solennibus) sed non quales ex jure Romano definiendæ essent; extra scilicet agrum Romani nomine cognitum seu velut civitate donatum. Etiam scimus Octavio Augusto Templum Hierosolymitanum cujus Dedicatio Romanis prorsùs ritûs peregrini, tanti eo nomine æstimatum, ut Sacrificia [n] quotidiana sui gratiâ illic præstari, idque sumtibus suis amplissimis, voluerit. Quod verò attinet ad Leges in Postico Templi, velut ex more inscribendas, id quod videtur viro maximo ex Varronis loco illo eliciendum; certè opinor ego, usitatius fuisse, in Antico supra aut circa Valvas aut Postem tenendum; tum Dedicationis ipsius Tabulam seu Formulam quæ marmorea erat, tum causas prævias & Leges inscribi ex more solitas; pro vario nimirùm formularum inscribendarum discrimine. Plusquàm tantundem innuitur expressim à Livio ubi Æmilium narrat [o] ædem Larium Permarinorum (διαποντίων) dedicasse quam voverat quadraginta antè annis L. Æmylius, in navali prælio adversus Antiochum Regem Syriæ, *& supra valvas Templi Tabulam cum Titulo fixam esse*, in quo, Victoriâ, ut vovendi causâ, memoratâ, subjicitur, *Ejus rei ergò, Ædem Laribus Permarinis vovit.* Etiam, *eodem exemplo Tabula in æde Jovis in Capitolio supra Valvas fixa est.* Neque sanè locus aliquis alius æquè Tabulæ figendæ, tam Dedicationis ipsius ejúsque Legum quàm Voti antè nuncupati solutique, idoneus. Nam ut benè simul uno in textu conjungi potuerunt, ita, quantum video, conjungi in Marmoribus solebant. Jacobus autem Gutherius [p], *Lex Aræ sive instrumentum Aræ vel Templi à Tabula differebat, quæ in Dedicatione cum Titulo supra Valvas Templi figebatur.* Quod quidem non satis capio, nisi intelligat, eodem in marmore Tabulam interdum Votum susceptum ejúsque causas, Sacrificiorúmque generum ex eo futurorum enumerationem, etiam & Aram Templúmve positum per se continuisse Alteram, Alteram verò ipsam Dedicationem simul atque ad Numen Allocutionem Legésque; quemadmodum quidem res cernitur in Tabula quâ Narbonenses [q] velut Aram Octavii Augusti Numini Dedicaturi, votum à se susceptum ejúsque & Sacrificia futura annua in Altera Marmoris, seu priore ejusdem parte designant, in Altera verò, verbis solennibus Dedicant regionésque circumscribunt ac Leges adjiciunt quales Aræ Dianæ in Aventino. Sed exemplum est illud rarissimum. Perquam verò egregium est illud Cneii Domitii Valentis, Duumviri juri sacrò, in Dedicatione, dicundo (ut mos erat) constituti, qui sub Adriano Augusto seu circa annum Christi 137, Salonæ Dalmaticæ, Coloniæ Martiæ, Juliæ dictæ, Aram hujusmodi Tem-

n *Philo de Legatione.*

o *Decad. 4. lib. 10. cap. 52.*

p *De veteri Jure Pontificio lib. 3. cap. 11.*

q *Apud Gruter. in Thesauro fol. 229, Brissonium de Formulis lib. 1. Jos. Scaliger. in Schedas Festi, pag. 44.*

Templique circumjacentem Aream, C. Julio Severo Pontifice præeunte, Jovi consecrabat. Apud Gruterum [r] ita se habet.

r Thesaur. fol. 23. 12.

L. ÆLIO. CÆSARE. IMP. ET. P. COELIO. P. F. BALBINO. VIBULLIO. COSS. VII. IDUS. OCTOBRES

CN. DOMITIUS. VALENS II. VIR. I. D. PRÆEUNTE C. JULIO. SEVERO. PONTIFIC

LEGEM. DIXIT. IN. EA. VERBA. QVAE. INFRA. SCRIPTA. SVNT

JVPPITER. OPTIME. MAXIME. QVANDOQVE TIBI. HODIE. HANC. ARAM. DABO. DEDICABOQVE. OLLIS. LEGIBVS

OLLISQVE. REGIONIBUS. DABO. DEDICABOQVE. QVAS. HIC. HODIE. PALAM. DIXERO. UT. INFIMVM SOLVM. HVIVS. ARAE. EST

SI. QVIS. HIC. HOSTIA. SACRVM. FAXIT. QVOD. MAGMENTVM. NEC. PROTOLIAT. ITCIRCO. TAMEN. PRO BE. FACTVM. ESTO. CETERAE

LEGES. HVIC. ARAE. EAEDEM. SVNTO. QVAE. ARAE. DIANAE. SVNT. IN. AVEN TINO. MONTE. DICTAE. HISCE. LEGIB. HISCE. REGIONIB

SICVTI. DIXI. HANC. TIBI. ARAM. JVPPI-

JVPPITER. OPT. MAX. DICO.
DEDICOQVE. VTI. SIS. VOLENS.
PROPITIVS. MIHI. COLLEGISQVE
MEIS. DECVRIONIB. COLONIS. INCOLIS.
COLONIAE. MARTIAE. JVLIAE.
SALONAE. CONJVGIBVS.
LIBERISQVE. NOSTRIS

Quælibet heic linearum distinctio, unicam in Marmore à Grutero exhibito facit. Ad Jovem vides allocutionem; qualis proculdubiò in aliis Numinum dedicationibus. Leges heic Dedicandi referuntur ad eas quæ fuere Aræ Dianæ in Aventino, uti etiam in Narbonensi jam dicto Marmore. Saxum in quo incisa est hæc Dedicatio, Salonæ olim visebatur, sed mutilum. Inde Joannes Baptista Rhamnusius dono accepit ac aliquandiù in ædibus suis Patavii tenuit. Postmodùm ipse, cum portam Patavinam, unam ex eis qui eorum murorum sunt, qui vetustiorem Civitatis partem introrsùs circumeunt, propè Pontem D. Benedicti, æreis Andreæ Naugerii & Hieronymi Fracastorii capitibus exornabat, saxum hoc etiam, antiquitatis venerandæ conservandæ causâ, sub eis collocavit; sed instauratum atque ex conjecturis suppletum, nec sine pervetusti codicis, in quo descripta est, ope, ut videtur adjutus. Quæ omnia narrat Aldus Minutius [s], ubi etiam ipsum saxum, velut inde verè descriptum exhibet; nec, quantùm ad rem ipsam, à superiore ita discrepans. Clauditur autem illic ad hunc modum—VTI. SIS. VOLENS. PROPITIVS. MIHI. COLLEGISQVE. JVLIAE. SALONAE. CONJVGIBVS. LIBERISQVE. NOSTRIS. Vocibus sic MEIS. DECVRIONIBVS. COLONIS. INCOLIS. COLONIAE. MARTIAE. haudquaquam insertis. Sed lectionem illam, de Colonia Martia Julia Salona, agnovit etiam Jacobus Mazochius [t], ut ex illo notat Ortelius [u]. Atque, ut apud Gruterum habetur, ita suis interseruerunt saxum integrum Bernardinus Scardeonius [x] ipse Patavinus, Barnabas Brissonius [y] & Jacobus Gutherius [z]. Apud Joannem Rossinum [a] lineâ primâ caret, aliàsque differt. In fronte autem seu linea illa prima, discrepantia est non prætereunda. Aldus habet—BALBINO. VIRBULLIO. PIO. COSS. Atque, ut Gruterus, ÆLIO. CÆSARE. IMP. ita eandem retinent lectionem Brissonius & Gutherius; in qua sequaces quidem sunt Aldinæ & Scardeonianæ quæ habent item ibi IMP. Sed proculdubio non sine errore crassissimo. Anne enim Ælius ille Verus unquam Imperator? Nescio quomodo Saxum ita mutilum, variatim describentibus imposuit. Smetius [b] ante Gruterum, rectè habet AELIO. CAE-

[s] *In Orthographiæ ratione pag.* 37.
[t] *In Inscriptionibus pag.* 28.
[u] *In Thesauro, in* Salo.
[x] *De Antiquitate Urbis Patavii pag.* 85.
[y] *Formularum lib.* 1.
[z] *De vetere Jure Pontificio lib.* 3. *cap.* 11.
[a] *Antiq. Roman. lib.* 2. *cap.* 2.
[b] *Pag.* 18. *num.* 18.

CAESARE II. P. COELIO &c. COSS. Nam certissimum est anno qui præcedit hunc quo Dedicatio hæc facta est, Ælium, qui ante adoptionem Adrianeam Ceionius Commodus Verus dictùs est, Consulem, eo nomine cum Pompeiano, fuisse, & anno sequente Commodum Secundùm; unde pro IMP. legendum II. Bis autem illum Consulem sic designatum esse manifestò liquet ex Spartiano [c], Fastisque obviis, atque ex Nummis apud Goltzium, Occonem, alios, quamplurimis & Græcis & Latinis qui habent Λ. ΑΙΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ &c. ΥΠΑΤ. Β. & L. AELIVS CAESAR TR. P. COS. II. Quod habetur heic de Magmento non protollendo idem ipsissimum est in Narbonensi dedicatione antè memoratâ, excepto quòd illic *Qui*, non *Quod*, *Magmentum*, eundem satis in sensum significat, opinor, si quis hostiam ibi immolaret, nec adjecerit Magmenti, nomine jecinoris, aliáve insuper ejusmodi desecta, nihilominus ritè Sacrificatum fore. Legebat heic Turnebus [d], QVOD. MAGNENTVM. NE. PROTOLLET. De Magmentis videsis illum ibi & Josephum Scaligerum in Conjectaneis; sed maximè Claudium Salmasium in Plinianis [e], ubi Varronis [f] locus depravatus ea de re è codice vetusto sibi restituitur. Accedat heic de Dedicatione Vulcano, ut videtur, præstita legibúsque ei conjunctis, monimentum, Romanum eximium [g],

c In Adriano, & in Ælio Vero.
d Adversar. lib. 22. cap. 6.
e Pag. 129.
f Lib. 4. de LL.
g E Mazochio Gruterus pag. 61, 3.

HAEC. AREA. INTRA. HANC
DEFINITIONEM. CIPPORVM
CLAUSA. VERVBVS. ET. ARA. QVAE. EST
INFERIVS.
DEDICATA. EST. EX. VOTO. SVSCEPTO
QVOD. DIV–
ERAT. NEGLECTVM. NEC. REDDITVM
INCENDIORVM
ARCENDORVM. CAVSA. QVANDO. VRBS
PER. NOVEM
DIES. ARSIT. NERONIANIS. TEMPORIBVS
ET. HAC
LEGE. DEDICATA. EST. NE CVI. LICEAT
INTRA. HOS

TER-

TERMINOS. ÆDIFICIVM. EXSTRVERE MANERE
NEGOTIARI. ARBOREM. PONERE ALIVDVE. QVID
SERERE. ET. VT. PRAETOR. CVI. HAEC REGIO. SORTI
OBVENERIT. LITATVRVM. SE. SCIAT ALIVSVE. QVIS
MAGISTRATVS. VOLCANALIBVS. X. KAL SEPT. OMNIBVS
ANNIS. VITVLO. ROBIO. ET. VERRE

Hanc affert Briſſonius[h] quaſi inciperet ab EX VOTO SVSCEPTO, atque ita Romæ conſpici ait. Sed in duas partes ab artificibus aliquot circa Baſilicam S. Petri, ubi habetur, diverſa eſſe dicitur apud Gruterum. Adeóque Partem alteram tantùm habet Briſſonius. Ita præter circumſcriptionem Areæ dedicatæ ac Leges adjectas Sacrificiíque genus, celebritas Anniverſaria Vulcanalibus ſeu 10 Kal. Septembris tribuitur; unde, juxta antè, de recurrente ejuſmodi feſtorum celebratione, allata, videtur, Feſto in illo, Vulcano, qui Igni adeóque incendiis averruncandis præfuit, Aram hanc Areámque Dedicatam eſſe.

h *Formularum lib.* 1,

Cap. XV.

I. Ebræorum, *in* Dedicando, *morem*, *etiam &* Gentium, *pro diſciplinæ ſuæ diſcrimine*, *imitatos eſſe* Chriſtianos. *Id à* Reformatis nonnullis *prorſus improbatum. Et de* Origine Dedicationum *Chriſtianarum à* Centuriatoribus *eorúmque ſequacibus ex* Athanaſio *petitâ.*

II. *De* Eccleſiis *qualibuſcunque (quà, Sacrorum gratiâ, Conveniendi loca voce illâ deſignata ſunt)* Chriſtianorum *in ſeculis Primitivis* Conſtantinum Magnum *ſeu* Imperii ſummi & Chriſtianiſmi conjunctionem primam *anteverientibus.*

III. *Quod in* Dedicationibus *tum* Judaicis *tum* Gentium, *primarium locum obtinuit*, *id eſt* Summum Imperium (*ut ſuperiùs oſtenſum*) *defuit* Chriſtianis *illis* primitivis, *tametſi*, *ex* confederata inter ſe diſciplina, *nomine tenus*, *etiam* Synedrium *habuerint.*

IV. Teſtimonia *præcipua quæ ſeculis in illis* Dedicationum *apud* Chri-

ſtianos uſum *ſatis aſſerere videantur.* Memoria, Titulus. Scriptores *ſententiam illam amplexantes.* Euſtathiani *&* Maſſaliani Templa *eorúmque* Dedicationem *averſabantur.*

V. *Expenduntur* Teſtimonia *illa. Et quid videatur de* Seculorum *illorum* Primitivorum, *circa* Dedicationes *Sacras*, *diſciplina*, *ſtatuendum*, *ex* Origene, Clemente Alexandrino, Minutio Felice, Arnobio, *&* Lactantio.

VI. *Sententia quæ revera & tunc temporis & ſub* Conſtantino *obtinuit de* Templorum Chriſtianorum Dedicationibus Deo, Angelis, Sanctis; *quarum* Feſta *ab Imperatore illo aliíſque celebrabantur frequentiùs & ſpendidiſſimè*, *tum* Prima, *tum* Anniverſaria, *ídque* Encæniorum *nomine.*

VII. *Dein ſtatim receptum eſſe*, *nec* Synaxes, *in Eccleſiis* nondum Dedicatis, *regulariter ritè fieri*, *neque*, *citra* autoritatem Cæſaream, Dedicationes *Epiſcopis*, *nedum aliis*, licitas *fuiſſe.*

VIII. *De* Eccleſia Magna *&* Cæſarea *dicta*, *apud* Alexandrinos; *quam &* S. Michaelis *Archangeli Eccleſiam è Templo* Idoli Michaelis *dicti*, *à* Cleopatra *extructo*, *confectam eſſe ſcribit* Eutychius *Patriarcha Alexandrinus. De* Feſto *ejuſdem anniverſario*, *in die duodecimo* Hathuri *ſeu* Novembris 8, *apud* Ægyptios *& per* Eccleſiam Orientalem; *quod in* Occidente *ad* Septembris 29 *attinet.*

IX. *Teſtimonium de* S. Michaelis *Feſto ſic in* Ægypto *celebrato*, *è* Calendario Ægyptiaco *ſeu* Coptitarum Chriſtiano, *autore* Abulaibſan Achmed Calcaſendio, *Mahumedano*, *unà cum toto* Calendario, *ex eodem ipſo. De* Feſto Palmarum (*quod &* Olivarum *illic vocatur*) Nativitatis Chriſti, Immerſionis *ſeu* Baptiſmi, Circumciſionis, Aſcenſionis, Moſis natalibus, Noachi egreſſûs *ex Arca*, *uti &* Ingreſſûs ejus. *Commemoratio* Patrum 318 Nicænorum, *alia id genus quamplurima.*

AB Dedicationum Sacrorum, non ſine ritibus ſingularibus propriíſque ac ſolennibus, exemplo Ebraico, eóque notiſſimo (quod, juxta analoga ſua, utcunque depravata, inſtituta, ſecuti ſunt Gentiles) inolevit etiam tandem Dedicandi Templa, Eccleſias, Altaria, mos Chriſtianorum, cum utriſque miſtorum, receptiſſimus & diſciplinæ ipſorum accommodatus. Id de quo, Reformatorum aliqui[a], veluti & Judaiſmi & Gentiliſmi imitamento, graviter ſunt conqueſti; Romanenſibus ex adverſo ſummopere ad-

[a] *Magdeburg. Centur.* 4. *cap.* 6. *Hoſpinian. lib.* 1. *cap.* 6. *& lib.* 4. *cap.* 1 *&* 2.

adprobantibus [b] propugnantibúsque. Magdeburgenses [c], de seculi Christianissimi Quarti initiis; *Usitata omninò magis quàm superioribus seculis, Templorum fuerunt Dedicationes seu Consecrationes & quidem festivæ. Nam Athanasius in libro de Passione imaginis Domini scribit, Judæos Beryti conversos Synagogam maximam Christo Salvatori, per antistitem ejus loci consecrari curasse; atque ex eo tempore morem hunc, per diversas orbis provincias inolevisse, ut Basilicas plurimas, Christianæ religionis Pontifices in honorem Salvatoris mundi condiderint & dedicarint.* Quibus adjiciunt, *videntur autem hæc quâdam pravâ æmulatione Gentilismi esse facta, præsertim ubi non indiguerunt tot ædificiis, ad conventus suos, Christiani.* Sed paulò post, *Cæterum ut Templorum Dedicatio ex κακοζηλίᾳ Judaismi originem sumsit, ita superstitionibus & humanis traditionibus ansam & campum mox præbuit.* Hospinianus [d] etiam de Templis Christianorum seculis illis vetustis magnificè extructis & Dedicatis, verba faciens, vult *omnia* (circa ea) *partim Judaismi, partim Gentilismi, superstitiosâ κακοζηλίᾳ inventa & excogitata esse.* Tantundem Reformatorum alii. Et sanè palàm est ex Felicis Papæ quarti (qui ad Centuriam attinet sextam) scripto ad Episcopos misso [e] ac in jus Pontificium receptis, ex Ebraico more Consecrationes Ædium Sacrarum apud Christianos maximè deductas fuisse, velut majorem ob rationem causámque ab eis præstandas. Etiam Græci Ebræorum usum in Dedicationibus paritèr respiciunt. Verbi gratiâ, celebrant quotannis [f], τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσεως *Dedicationem Templi Sanctæ Christi Deique nostri Resurrectionis* (quæ in Meniæo & Anthologiis Μνήμη τῶν ἐγκαινίων τῆς ἁγίας &c. *Memoria Dedicationis Sanctæ* &c. dicitur nullâ insertâ Templi mentione quæ proculdubio interim innuitur. Dici autem ἰδιόμελον seu *canticum illi proprium*, in Meniæo [g] ita se habet Ἐγκαίνια τιμᾶσθαι παλαιὸς νόμος, καὶ καλῶς ἔχων· μᾶλλον δὲ τὰ νέα τιμᾶσθαι δι' ἐγκαινίων. Ἐγκαινίζονται γὰρ Νῆσοι πρὸς Θεὸν ὥς φησιν Ἡσαΐας, ἃς τινας ὑποληπτέον τὰς ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας ἄρτι καθισταμένας καὶ πῆξιν λαμβανούσας βάσιμον τῷ Θεῷ. διὸ καὶ ἡμεῖς τὰ παρόντα ἐγκαίνια, πνευματικῶς πανηγυρίζωμεν, *Encænia* (Dedicationes) *honoranda esse, lex vetus expressim docet. Sed & potius Nova, per Encænia esse honoranda. Dedicantur enim Insulæ ad Deum, ut dicit Esaias* [h], *quæ quidem sumendæ pro Gentium Ecclesiis nuper constitutis & fixionem firmam sortientibus Deo. Ideo etiam nos præsentia Encænia spiritualitèr celebremus.* Hinc metricè ad eundem diem legitur in Anthologii editionibus aliquot [i] (nam in plerisque deest)

Νόμον παλαιὸν Ἰσραὴλ πληρῶν νέος
Ἐγκαινίοις σοι τὸν τάφον τιμᾷ, Λόγε.

Legem Veterem Israelitarum implens nova, Encæniis tibi Sepulchrum tuum *honorat, ô Verbum.* Pro indubitato in his apud Græcos sumitur, veteri Ebræorum Lege Dedicationes Christianas, velut origine, fundari. Templum au-

b *Bellarmin. de Cultu Sanctorum lib. 3. cap. 5. Alphonsus à Castro de Hæresibus, lib. 14. tit.* Templum, *alii.*

c *Cent. 4. cap. 6. tit. Ritus publicorum Congressuum.*

d *De Origine Templorum lib. 1. cap. 6. & lib. 4. cap. 1 & 2.*

e *Epist. 1 Grat. Dist. de Consecratione can. 1 & 2. Burchard. lib. 3. cap. 57, Ivo Decret. part. 3. cap. 60. & in Pannormia lib. 2. cap. 33. & videsis Dist. de Consecratione cap. 17. Durand. Rational. lib. 1. cap. 1 & 6. & lib. 7. cap. 48.*

f Ὡρολογ. *Sept. 3.*

g *Sept. 3.*

h *Cap. 41. 1. & 45. 16. in LXX.*

i *Venetiis 1603 Matthæi Hieromonachi Cyprii.*

tem Resurrectionis à Græcis sic memoratum honoratúmque, pro magnificentissimo illo Hierosolymis à Constantino[k], eodem nomine extructo Dedicatóque, sumendum videtur. Quod verò attinet ad illud de Origine Dedicationum Christianarum usûs ex Athanasio à Centuriatoribus, in suprà allatis citatum; habetur quidem Latinè in libello ei tributo[l] cui titulus *De Passione Imaginis Domini N. Jesu Christi, qualiter Crucifixa est in Beryto Syriæ civitate*, historiola de Judæis ibi omnibus simul conversis ac ab loci antistite baptizatis, & de Synagoga illic, eorum rogatu, majore ab eodem in Ecclesiam Christianam dedicata. Quibus statim subjungitur[m], *Ex tunc itaque per diversas Orbis terræ nationes & provincias mos inolevit ut basilicas plurimas vel Oratoria, Pontifices Christianæ legis in honore sancti Salvatoris mundi* (ut Synagoga illa sacrabatur) *condere & dedicare non desinant. Nam anteà antiquiores nostri vel majores hoc peragere minime præsumserunt.* Alias item adjicitur Synagogas in honorem Martyrum tunc illic consecratas esse. Atqui intereà cùm bina exemplaria Græcè, è Bibliotheca Palatina, præfigantur ejusdem libelli, inter se satis discrepantia; eorum neutrum quicquam habet de Origine ejusmodi, licet de Synagogarum *ἀφιερώσει* seu Dedicationibus pariter loquatur utrunque. Produxit libellum illum ad Imaginum cultum firmandum, in Synodo septima seu Nicæna secunda[n] Petrus Nicomediensis Episcopus, ubi perlectus à patribus pro Athanasii genuino agnoscebatur. Sed nec in eodem, Dedicationis Christianæ Originis vestigium aliquod ejusmodi comparet.

II. Ut autem res hæc ritè statuatur intelligatúrque, altiùs repetenda est. Dubitari nequit (utpote quòd aliter se habere, ex sui natura, nequaquam potuit) quin, etiam Tempore Apostolorum & deinceps, per secula primitiva Imperii summi & Christianismi in Constantino M. conjunctionem primam antevertentia, Conveniendi, ad Sacra exercenda, Locos, Cœnacula, Cryptas, Eremos, Domus, Oratoria habuerint Christianorum cœtus; ex Disciplina scilicet tantùm inter se Confederata, quâ tunc prout quivêre nitebantur, uti & Philosophorum Sodalitia imperio penitùs carentia, conveniendi id genus modum (quemadmodum Pythagorica, Platonica, alia, etiam Essenica) inter se sibi præstitutum itidem habuere. Id satis liquet tum ex Actis Apostolorum ubi[o] memoratur *τὸ ὑπερῷον Cœnaculum* in quod Apostoli & Discipuli, Sacrorum suorum gratiâ, ascendebant, velut in locum Conventûs Sacri satis notum, tum ex S. Paulo[p] ubi singulorum Domos expressim ut habitationis locos distinguit ab Ecclesia, quo nomine illic Conventus Locus, ad sacra celebranda, Destinatus, ut aliàs itidem qui convenirent, pro subjecti discrimine, planè innui videtur. Hugo Grotius, ad verba illa, ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καταφρονεῖτε; *an despicitis* (negligitis, evitatis) *Ecclesiam Dei? respicitur*, inquit, *Locus qui est Levitic. XIX, 30. Sanctuarium meum reveremini.* Et Ecclesia ibi planè Locum solennis Conventûs denotat; uti à Patribus aliquot & recentioribus doctis est adnotatum. Atque huc spectat illud sive Luciani[q], sive alius ejusdem seculi, ubi Cri-

k Euseb. de Vita Constantini lib. 3. cap. 27 &c.

l Tom. 2. pag. 633. edit. Paris. 1628.

m Ibidem pag. 626. cap. 5.

n Actione 4. Tom. 3. Conciliorum part. 1. sect. 1. pag. 548. edit. Colon. 1618.

o Cap. 1, 3.

p Ad 1 Corinth. cap. 11, 20.

q In Philopatride.

Critias accessum suum ad Christianorum (sub Trajano Augusto) cœtum quendam enarrans, *multis*, inquit, *superatis scalis* (ἐς χρυσόροφον οἶκον) *in domum auratam ascendimus, qualem Homerus Menelai fingit esse.* Adeóque etiam splendidiora habuere Christiani tunc temporis Cœnacula in Locis quæ Sacris suis commodiora fuere. Tantundem pariter innuitur in illo Lampridii de Alexandro Severo Augusto; *Quùm Christiani quendam locum qui publicus fuerat occupassent, contrà Popinarii dicerent, sibi eum deberi, rescripsit, melius esse ut quomodocumque illic Deus colatur quàm Popinariis dedatur.* Etiam de προσευκτηρίοις *Oratoriis* & προσευκτηρίων οἴκοις ac Ecclesiis, eisque diversi generis & numerosissimis à Christianis extructis ante Diocletianum expressiùs Eusebius [r]; ubi Ruffinus, *Jam verò multitudines coeuntium intra Ecclesias populorum & præcipuè in diebus festis innumeras catervas per loca singula confluentes, quis dignè poterit explicare? Cum ne ipsa quidem antiqua Receptacula sufficerent, sed quotidiè Orationum domus dilatarentur, ita ut amplitudo earum concludere instar Urbium videretur.* Eusebius ipse ibi tantùm erectas, ait, fuisse, cùm veteres, ob angustiam, non sufficerent; εὐρείας εἰς πλάτος, ἀνὰ πάσας τὰς πόλεις, ἐκκλησίας, *Latiores latioresque, per singulas urbes, Ecclesias.* Utcunque, palàm satis ex hisce sit, solennes, ad Sacra exercenda, Christianorum in locis certis, veluti Templis, conventus fuisse tunc frequentes, uti & Judæorum antiquitùs in Synagogis Proseuchisque. Et demùm, de Locis tunc conveniendi, Ecclesiarum nomine, res adeò certa est, ut nihil certius. Atque afferri possent alia perquam luculentissima testimonia quæ à viris doctis jandudùm congesta sunt; veluti à Baronio [s], Bellarmino [t], Polydoro Virgilio [u], Alphonso Castrensi [x], Duranto [y], quibus accedat Joannes Quintinus [z], Paganinus Gaudentius [a], Alexander Donatus [b], Paulus Aringhius [c], Josephus Isæus [d], etiam & Magdeburgenses [e], aliique horum sequaces. Eam etiam in rem nuper edidit diatribam utilem Josephus Medus [f] nostras.

III. Quùm autem Dedicationi Ædis Sacræ legitimæ, seu ex usu Communi in Sacrum exemtioni Templóque & Atriis adjectioni, ritè accedere apud Ebræos (quorum Christiani fuere propagines) Synedrii Magni aliorúmque summæ rerum participum qualiumcunque autoritas deberet, quale etiam de jure Romano pariter dicendum; nullibi inter Christianos tunc habebantur qui ex jure sive Ebraico sive suo sive Romano, sive alio, eam legitimè præstare, ut imperio gaudentes, potuissent. Tametsi Conventum suum quemlibet ampliorem, Synedrium, Tribunal suum summum, & τὴν βουλὴν seu *Senatum*, vocitarent, quasi summi inter se imperii sic titulos sibi etiam tunc adsciscentes. Inde in Ignatii Epistola ad Magnesios mentio, προκαθημένου τοῦ Ἐπισκόπου εἰς τόπον Θεοῦ· καὶ τῶν Πρεσβυτέρων εἰς τόπον Συνεδρίου τῶν Ἀποστόλων, *Episcopo præsidente in Dei loco, & Presbyteris in loco Synedrii Apostolorum.* Et habetur in Epistola Pio primo tributa [g], ad Justum Viennensem Episcopum, *Salutat te Senatus pauper Christi apud Romanos constitutus.* Etiam in Constitutionibus Apostolorum.

r *Hist. Eccles. lib.* 8. *cap.* 1 & 2. *adde lib.* 9. *cap.* 9. & *lib.* 10. *cap.* 2. & *lib.* 2. *de Vita Constantini cap.* 2. & 44 & 45.

s *Tom.* 1. *ann.* 57. § 99, 100 &c. *Tom.* 2. *ann.* 211. §. 4. & 5. & *ann* 224. §. 4.

t *De Cultu Sanctorum lib.* 3. *cap.* 4. &c.

u *De Invent. Rerum lib.* 5. *cap.* 6.

x *De Hæresibus lib.* 14. *tit.* Templum.

y *De Ritibus Ecclesiæ lib.* 1. *cap.* 2.

z *In Synod. Gangrens. can.* 5.

a *De Vita Christianorum ante Constant. cap.* 25.

b *De Urbe Roma lib.* 4. *cap.* 1.

c *In Roma subterranea lib.* 1. *cap.* 2.

d *In notis ad Lactantii lib.* 2. *cap.* 2.

e *Cent.* 3. *cap.* 6.

f *Anglicè, Londini* 1638. *in* 4.

g *Epist.* 4.

lorum dictis[h], ubi de Presbyterorum ac Episcopi dignitate agitur; εἰσὶ γὰρ Συνέδριον καὶ Βουλὴ τῆς Ἐκκλησίας *Sunt enim Synedrium & Senatus Ecclesiæ.* Nominibus enim illis Conventus supremi ad res regundas tam Græcis & Romanis quàm Ebræis dicti, uti & aliis; unde & Hydaspes Rex, apud Heliodorum[i], scribit, τῷ θειοτάτῳ Συνεδρίῳ *Divinissimo Synedrio* cujus Sisimithres princeps erat. Recolendum autem est quod capite superiore memoratur, de diversa vocis *Dedicare* notione. Scilicet eam tum primùm Domo qualicunque, sine Numinis cultûsve Sacri alicujus seu ex usibus communibus exemtionis ratione habita, uti frui, tum ipsam, verbis actibúsque solennibus, Consecrationem significare; ídque tam Ebræis quàm Gentilibus. Atque exinde, juxta priorem heic notionem, de Dedicatione in seculis Primitivis dubitare, idem esset quod an domibus illis, cœnaculis, aliísve conveniendi locis omninò tunc uterentur, ambigere; cùm scilicet primus, in locis ejusmodi extructis aliásve quæsitis, cultûs Sacri usus simplex Dedicationem ejusmodi ipsam omnimodò præstaret. *De* Ritibus autem & Formulis Sacris, primo Cœnaculorum ædiúmve ejusmodi usui, nomine Dedicationis, in notione posteriore tantùm prævüs singularibúsque Quæritur, &, si qui fuerint, qualesnam essent.

h Lib. 2. cap. 28.
i Hist. Æthiopic. 9.

IV. Sunt viri docti celebrésque qui illiusmodi qualescunque fuisse asserant; ut illi quos jam citavimus de conveniendi ædibus, Ecclesiis inde dictis. Occurrit quidem in monimentis Pontificiis, pro vetustis, habitis, seu Clementis Papæ I, ad Jacobum fratrem Domini, epistola secunda[k], *Ecclesias per congrua & utilia facite loca quæ Divinis Precibus sacrare oportet.* Etiam velut non ambigendum narratur[l], ubi martyrium passus est Clemens, ναὸς ἐκεῖσε θείᾳ δυνάμει, *Templum ibi divinitùs* excitatum. Imò etiam diu ante Clementem, Jacobum Apostolum in Hispaniis, *Templum vel Oratorium Beatæ Virgini ex ejus jussu præsentiáque super Columnam, Cæsaraugustæ erexisse.* Sic traditum habemus à Flavio Dextro[m], quod & Franciscus Bivarius in Commentariis ad eum firmare pluribus nititur. Mentio item *Titulorum*, in seculis illis primitivis, *Ecclesiarum*; unde de Euaristo Papa sub annum 112[n], seu Trajani tempora, *Hic Titulos in Urbe Roma divisit Presbyteris*, id est, ædes synaxibus Sacris & cultui pietatique destinatos Titulísque insignitos, quibus indicaretur quamnam potissimum in rem & cujusnam in honorem extruerentur. Hinc in Epistola Pii primi subdititia[o], *Euprepia Titulum Domûs suæ pauperibus assignavit.* Illud autem de Euaristo apud Alphonsum Ciaconium[p] ita se habet, *Titulos in urbe Presbyteris divisit, ut unusquisque suæ paræciæ terminis cæterisque limitibus distingueretur.* Adjungit etiam, *mandavit &c. ut Oratoria prædicandi causâ ædificata, à Sacerdotibus consecrarentur.* Quasi Dedicandi seu consecrandi Ritus tunc fuissent in usu familiari Sacerdotales. Unde *Tituli* nominis tunc fuerit usus ejusmodi, quæsitum est. Baronius in Annalibus[q], ab Titulis trahit Fiscalibus. Sed notissimum est, *Tituli* voce, præter alia (ut acquisitionis Titulum seu Causam) venire Inscriptionem etiam qualemcunque quâ res cui affixa incisáve fuerit meliùs prætereuntibus innote-

k Caus. 16. quæst. 7. Can. 28. & Dist. 1. de Consecratione, can. 7.
l Nicephorus Callistus hist. Eccl. lib. 3. cap. 18.
m In Chronici anno Christi 36.
n Damasus in Pontificali, Anastasius Biblioth. in Euaristo, Platina ibidem; & videsis Baron. tom. 2. Ann. 112. §. 4.
o Epist. 3.
p In Pontifice 6.
q Tom. 2. ann. 112, §. 5.

innotescat. Ejusdem usus apud Livium, ubi de Templi Larium Permarinorum M. Æmylii dedicatione agens [r], *Supra valvas Templi*, inquit, *Titulus*, *cum Tabula*, *fixa est*, quæ inscriptio est de Dedicationis causa ibi allata seu ςηλογραφία [s] *Tituli inscriptio.* Ita utitur Titulo Plinius , alii sæpiùs, præter Jurisconsultos veteres [u] recentioresque quorum librorum uti & aliorum Argumenta *Tituli* vocantur. Unde etiam è Latino, in Græcum recepta est vox in Euangelio Joannis [x], ubi mentio τίτλȣ Crucis, qui Marco [y] & Lucæ [z] vocatur ἐπιγραφὴ *inscriptio.* Atque ex hac origine demùm, etiam hodiéque, Ecclesias ipsas prædiáque illis assignata in jure Pontificio ejúsque formulis passim denotant *Tituli*; ut in Cardinalium Presbyterorum Titulis nominibus suis adjici solitis , aliísque id genus quamplurimis, licèt Inscriptionum in Ecclesiis usus vetus desierit aut raró adhibeatur. Hinc apud Prudentium [a] *Titulum figere Martyris*, & [b]

Parte aliâ, Titulum Pauli, via servat Ostiensis.

Idem autem Titulus, inquit Baronius [c], *quod Memoria seu Ecclesia.* Et dein, *Romæ obtinuit vetus Loquendi usus, ut non omnis Ecclesia Martyrúmve Memoria Titulus diceretur, sed tantùm insigniores Ecclesiæ quibus præficerentur Cardinales Presbyteri.* Sed inolevit plerunque ut Ordinatus etiam quilibet ἀπολελυμένως seu ἀπολύτως *absolutè* (id est citra specialem Ecclesiæ, Monasterii, Martyrii, cui manciparetur, designationem; qualis etiam Ordinationis χειροθεσίαν *manuum impositionem* ἄκυρον *irritam* Synodus generalis Chalcedonensis [d] decrevit; licèt diu fuerit quod tam in Oriente [e] quàm Occidente Canonis illius vis evanuerit genuina) Ordinatus diceretur *sine Titulo*, seu *non attitulatus* [f]; unde *Titulari* verbum. Et in formulis Ordinationis Presbyterorum, in *Titulum S. Petri*, *in Titulum S. Albani*, id genus alia frequentissimè occurrunt, atque etiam hodiéque sunt in usu ex veteri more, quem interìm locutiones ejusmodi non tam sequuntur quàm planè deludunt; tametsi idem quod decreverant Patres Chalcedonenses instauratum sit in Concilio Placentino [g] sub Urbano II, & quadantenus itidem apud nos in Canonibus [h] sub Jacobo Rege Ecclesiasticis editis. Quinetiam Euaristo Papæ tribuitur Decretum, quo *Omnes Basilicæ cum missa debent consecrari semper.* Ubi ritum Missæ quasi etiam tunc temporis Dedicationi designatum habes. Sic Burchardus [i] & Ivo, neque hic semel [k], aliique veterum. Idem ipsum alii Hygino Papæ circa vicennium posteà sedenti assignant; ut Gratianus [m]. Legitur etiam circa annum Christi 166 [n], illud è Pii primi epistolis [o], *Presbyter Pastor Titulum condidit*, cujus mentio etiam in Martyrologio [p] Romano. Expressiùs hanc in rem, Anastasius de eodem Pio, *Ex rogatu Beatæ Praxedis Dedicavit Ecclesiam Thermas Novati, in vico Patritii, in honorem Sororis suæ sanctæ Potentianæ.* Platina; *Rogatu primò Praxedis* &c. Luitprandus addit, *Hic firmitèr decrevit, ut omnis qui prædia divinis usibus tradita Deo subtrahere & suis usibus applicare præsumserit, Sacrilegus habeatur & ut Sacrilegus proculdubiò iudicetur.* Qui Canon etiam in Juris Pontificii collectiones ex epistola

r *Decad.* 4. *lib.* 10.
s *Vide tit.*
Psalm. 59. *Græcè & in Vulgata.*
t *Lib.* 7. *epist.* 29.
u *C. tit. ut nemo privatos Titulos; & his qui potentiorum nomine Titulos prædiis suis &c.*
x *Cap.* 19. 19. & 20.
y *Cap.* 15. 26.
z *Cap.* 23. 38.
a *Peristephanon*, *hymn.* 2.
b *Ibid. hymno* 6.
c. *Ad Martyrolog* 26. *Julii, f. addesis Bellarmin. de Clericis lib.* 1. *cap.* 16.
d *Can.* 6. & *Dist.* 70. *c.* 1.
e *Zonaras ad Can. citatum.*
f *Ivo Decret. part.* 6. *cap.* 26.
g *Dist.* 70. *c.* 2.
h *Cap.* 33.
i *Lib.* 3. *cap.* 27.
k *Decret. Part.* 3. *cap.* 92. & *Panormia lib.* 2. *cap.* 13.
l *Vide Binium concil. tom.* 1. *pag.* 54. *edit.* 1618.
m *De Consecratione Dist.* 1. *c.* 3. *Binius ibidem pag.* 67.
n *Baronius tom.* 2. *ann.* 162. 1. & 166. §. 3.
o *Epist.* 34.
p *Jul.* 26.

stola

stola Pii secunda ad fratres Italicos scripta receptus [q] Dedicationes, quæ rem Dedicatam humanis usibus tunc exemerint, apertè supponunt. In epistola *illa*, qualiscunque fuerit ipsa, *prædia usibus secretorum cælestium dicata* memorantur, quæ phrasis quidem est Honorii & Theodosii AA. in Codice Theodosiano [r]. Apud Ivonem autem eandem epistolam citantem legitur, *ne prædia sub secretis cælestibus vendicata, à quibusdam irruentibus vexentur*, quod apud Hincmarum [s] transcribitur, *ne prædia secretorum cælestium judicata à quibusdam irruentibus vexentur.* Apud Damasum item aliósque Pontificum biographos, Calixtus I, circa annum 224 [t] Ecclesiam, etiam Basilicam recentioribus scriptoribus nuncupatam, fecit; nec sine *Titulo Deiparæ Virginis.* Sic Felix dicitur circa annum 272 *fecisse* [u] *Basilicam in via Aurelia, & Missas celebrari supra Memorias* seu *Sepulchra Martyrum* quæ Altaria tunc fuisse volunt plurimi [x] adeóque, puto, Dedicata. Instauratorem etiam cum faciunt Dedicandi rituum veluti antè usitatorum. Platina, *si de Consecratione Templi ignoratum fuerit, utpote vetustate & abolitione monumentorum, consecrari denuò mandat.* Quæ in Canonibus, etiam Apostolorum dictis Dedicationes tunc redolentia ultrò, ut cum aliis ibi nimis supposititia, præterimus; cujus quidem generis heic sunt superiùs allatorum non pauca, uti & quod habetur de Dedicatione Honori Beatæ Virginis facta ab Josepho Arimathiensi Glastoniæ [y] in agro apud nos Somersetensi. Non dubitare autem videtur Christophorsonus, de Dedicationum in *seculis illis* usu singulari, ubi Eusebii [z] verba, de Oratoriis sub Diocletiano funditus eversis, τῶν προσευκτηρίων τῶν οἴκων vertit *Ædes sacras precibus dicatas.* Substituente Ruffino, *Domus Orationis & Ecclesias Dei vivi.* Quinetiam receptus est in Juris Pontificii corpus, nec semel, canon, velut Nicæni Concilii primi, Dedicandi Ecclesias ante Constantinum (sub quo illud celebratum) morem indubitanter agnoscens. Inde enim obtenditur canon hic apud Gratianum [a], *Ecclesiis semel consecratis Deo, non iterum debet consecratio adhiberi, nisi* &c. quasi pro concesso satis tunc haberetur, notissimas ante Constantini tempora fuisse Dedicationes. In canonibus Nicænis, ex Arabico [b], Francisci Turriani, vestigia quidem videntur aperta Ecclesiarum & Monasteriorum velut tempore præcedente ita Dedicatorum, ut communibus prorsùs usibus eximerentur, &, Templa seu هياكل nominari solerent. Verbi gratiâ, in Arabicis [c] Canonum illorum وان يقوم الاسقف في الصلاة بي صدر الهيكل في حوف المدبح *Et sedem habeat Episcopus inter precandum in summo loco Templi intra Altare*; ubi pariter sedes Archidiacono, Chorepiscopo, Protopapæ seu Archipresbytero assignantur singulæ. Atque huc spectat Gangrensis Synodi [d] illud, *Si quis docet* τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ εὐκαταφρόνητον εἶναι, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ συνάξεις, ἀνάθεμα ἔστω *Domum Dei* (id est Ecclesiam, ut in canone illic proximo) *contemtibilem esse, & conventus qui in ea celebrantur, Anathema sit.* Quale itidem de Agapis, quibus, in Ecclesiis celebratis interesse quis abnueret, à Gangrensibus [e] decretum est; uti etiam de abhorrentibus

q Caus. 12. quæst. 2. Can 5. Ivo Decreti part. 13. cap. 39.

r Lib. 16. tit. 2. de Episcopis & Clericis l. 40.

s In Dialogo de statu Ecclesiæ pag. 957. Parisiis 1615. in 4°.

t Vide Baron. tom. 2. eod. ann. §. 5. & Platinam & Ciaconium, in Calixto I.

u Anastasius in eo, & Luitprandus.

x Videsis Baron. tom. 2. ann. 275. §. 2. & Ciaconium in Felice I.

y Apud Jacobum Armachan. De Britannicarum Ecclesiarum Primordiis, cap. 2. & Henr. Spelman. in Conciliis Orbis Britannici pag. 9.

z Hist. Eccles. lib. 8. cap. 2.

a Dist. 68. c. 3. & Dist. 1. de Consecratione cap. 20.

b Can. 54, 55, 57, &c. 62, 63.

c MS. in Bibliotheca Oxoniensi, Can. 63. pag. 121, 2. Respondet Canonii 57. in Latinis.

d Can. 5. & vide 6. & in cod. Eccles. Univers. 64 & 65. Gratian. Dist. 30. cap. 10. & Synod. Laodicen. can. 6. Cod. Eccl. Univers. 110.

e Can. 11. cod. Eccles. Univers. can. 70. Dist. 42. can. 1.

rentibus[f] τὰς συνάξεις τῶν Μαρτύρων, καὶ τὰς Μνήμας αὐτῶν, *Conventus Martyrum & Memorias eorum*, ubi Dionysius Exiguus, *Conventus ad Confessiones Martyrum & eorum Memorias.* Sed versio altera quæ in Conciliorum & Juris Pontificii corpora recipiuntur, *Conventus qui per loca & Basilicas sanctorum Martyrum fiunt & Sanctorum Memorias*, quasi ambigendum non fuerit quin Basilicæ Martyrum tunc haberentur (quo nomine Sacræ Ædes majorum gentium & solenniùs dedicatæ venire solent) tempore & Synodum hanc & Constantini Christianismum antevertente, Domus ejusmodi fuissent Deo dicatæ, sed interim à sectariis aliquot, heic anathemate plexis, contemtui habitæ. Videsis ibi Joannem Quintinum. Vetustam quidem fuisse hæresim ejusmodi liquet ex eo quod traditur de Massalianis, qui singulares sibi Oratoria construentes[g], aliorum Conventus Sacros contemnebant[h] fugiebántque; quale etiam apud Eustathianos[i], ex disciplina sibi veteri in usu, quâ ἰδίᾳ συνάξεις ποιούμενοι[k], *privatim* seu *seorsim conventicula sibi facientes* Dei Domos respuebant. Sed de Massalianis illis Joannes Damascenus ait[l] eos hæresi suæ adjecisse, *Templorum & Ararum contemtum, quòd non deceat monachos Ecclesiasticos* (quales illi) *cœtus & sacrificium celebrare; eos contentos esse oportere precibus quas in sacellis & Oratoriis expleant*; quasi de Templis Arisque, seculis in illis eum longè præcedentibus, Dedicatis neutiquam dubitasset. Alphonsus item Castrensis[m] de Eustathio, *hic Basilicas Martyrum & Templa sub nomine Divorum Deo dedicata contemnebat, & omnes qui ad illa conveniebant ibidem aut Sacrificaturi aut oraturi, reprehendebat.* Et Nicephorus quidem Callistus indiscriminatim Oratoria illius temporis νεὼς[n] vocat & τεμένη & ἱεροὺς οἴκους, *Templa, Delubra, Sacras ædes*, velut de Dedicatione tunc temporis usitata securus. Ita demùm, juxta superiùs congesta, non solùm Pontificii antè memorati aliíque Dedicationum Sacrarum tunc usum enixiùs asserunt, verùm etiam & Reformati nonnulli, qui licèt magnopere illum improbârint, nihilominùs Primitivis etiam illis in seculis obtinuisse non illibentèr agnoscunt.

f *Can. 20 cod. Eccles. Univers. 70. Dist. 30. c. 9.*
g *Epiphan. hæres. 80. 1 & 2.*
h *Damascen. De Hæresibus hæres. 80.*
i *Zonaras ad Gangr. Synod. can. 5.*
k *Præfat. ad Synodum Gangrensem.*
l *Hæres. 80.*
m *De Hæresib. lib. 14. tit.* Templum. *Addesis Binium in Synodi Gangrensis Can. 5.*
n *Hist. Eccles. lib. 7. cap. 3. 46. alibi.*

V. Sed verò habentur etiam in Reformatis qui Dedicationes ejusmodi, seculis in primitivis illis, maximè per centurias binas priores, adhibitas esse negent, adeóque, nec Templa tunc nec Ædes Sacras Christianis, sic usibus communibus per Dedicationis vim aliquam exemtas, adstructum velint[o]; quæ afferuntur suprà in adversum, veluti plerunque supposititia, aut aliter planè intelligenda sentientes. Etiam ob Persecutiones ita grassantes, ægrè illis concoquitur quod habetur de Basilicis atque Ecclesiis seu Oratoriis adeò tunc splendidis ac frequentibus. Et hac de re plura statim. Advertendum est interim, in exemplis Ebraicis Numini supremo Vero ac Unico, &, apud Gentiles, Diis suis Minoribus Dedicationes esse, ut ostensum est, ita factas, ut Numen ipsum, velut ex Dedicationis formula, Donatarium Ædis Dedicatæ ac simul etiam atriorum ambituúmque paritèr adjectorum Incolam esse etiam perpetuum non dubitaretur[p], adeóque ut locus sic dedicatus, pro eo qui usibus commu-

o *Nicolaus Vedelius in Ignatii Epist. ad Magnesios cap. 4. alii.*
p *Videsis Barnabæ epist. edit. Hugonis Menardi* § 11. *Parisiis* 1645.

nibus, in Cultum tantùm atque incolatum Divinum exemptus esset & optimo jure Dedicatus, sumeretur. Unde apud Minutium Felicem, *Intendo Templis ac Delubris Deorum, quibus Romana civitas & protegitur & ornatur; magis sunt augusta Numinibus Incolis, Præsentibus, Inquilinis, quàm Cultûs insignibus & muneribus opulenta.* Jam verò qui fidei prodigus non fuerit, haud puto crediderit testimoniis, autoritatis nimis tenuis, antè ostensis illis, de ædibus B. Mariæ Sanctísve aliquibus aliis tunc dicatis, ut earum Donatariis, maximè in prioribus centuriis binis. Detur autem (quod negari quidem non debet[q]) *Titulos* & *Memorias* Martyrum sic in Conveniendi sive Ædibus sive Cœmeteriis tunc celebratas fuisse uti etiam *precibus dicatas esse ecclesias*, atque id genus alia tunc obtinuisse; anne interim *Tituli* illi & *Memoriæ* Dedicationem aut Donationem Martyri aut Sancto, instar Numinis minorum gentium ibi æde in Sacra excipiendi (aliter atque Reliquiæ Martyris aut *Sancti ibi* reconderentur) necessariò in se continebant? Ea de re non satis constat. *Precibus* autem *dicatæ ecclesiæ* nihil omninò præter ipsa εὐκτήρια *Oratoria* quæ pro dominorum à quibus locarentur permitterentúrve libitu, in alios converti, si nil aliud obstaret, potuerint usus, [c]significant. Etiam si Precum formula aliqua Dedicationi ejusmodi singularis aut Missa (ne de nomine illo aut re, veluti tunc temporis, heic disputetur) intelligatur, ne quidem ita sanè quidquam inde elici poterit præter ipsum primum in illis Precandi seu Missam celebrandi usum, qui, ut habitatio prima domus alicujus, sive ædificatæ sive conductæ emptæve, etiam cum Benedictionibus, Dedicatio tantum est altera in illa, non in Consecrandi notione aliqua, nec omninò aliusmodi. Atque aliud palàm est, ut in primò utendis fruendis rebus quibuscunque, uti frui incipere, quæ notio est Dedicandi altera & simplicior illa; Aliud omninò, rem velut Numini vero (ut faciebant Ebræi Dedicantes ampliantésque Templum) aut Diis adscititiis (ut apud Gentiles in Dedicationibus suis) per Consecrationem simul, in quantum ab consecrantibus fieri potuerit, adeóque in cultûs Sacri solummodò usum alienare. Alienatio ejusmodi planè apud Ebræos, ut in Dedicationibus primis, ita in Templi ampliatione ac instauratione. Nimirùm locos adjectos, & novas structuras, eâdem Lege, Causâ, Titulo, id est ut Numini vero in habitationem singularem ejúsque cultum cederent addicerentúrque, obligabant. Unde usibus non Sacris omnimodis eximebantur. Quale etiam pro Theologiæ, Cultûs & Persuasionis discrimine fecisse Gentiles ex antè allatis constat. Distinctione hac cum antè congestis testimoniis rite perpensâ, penitiùs videndum, utrum Temporibus illis Primitivis, ita Deo, Martyribus, Sanctis, Dedicationes ejusmodi fuerint in usu, seu ex professo velut in eorum alicujus patrimonium Alienationes; ita ut sive Ebræorum sive Gentilium Consecrationes, pro disciplinæ discrimine, saltem aliquatenus imitarentur aut simularent. Incertissima sunt quæcunque eam in rem ab asserentibus heic obtenduntur; ídque sive autores obtensos (ut Pontifices Romanos quibus Decreta illa & epistolæ tribuuntur) sive locutionum eorum formulas, quasi ad secula illa attinentes, spectaveris

q *Vide Synod. Gangrens. can. 20. cod. Eccles. Univers. 79.*

Mihi

Mihi ſanè, pace virorum aliquot doctiſſimorum, res ipſa ex Origene, Clemente Alexandrino, Minutio Felice, Arnobio & Lactantio (ſcriptoribus temporum illorum genuinis ac nemini non heic adprobatis) omninò definienda videtur. Origenes circa initium Centuriæ tertiæ ſeu ſub Alexandro Severo, id eſt, floruit, ante Conſtantinum quaſi centum annis. Is autem, in Celſum [r] ſcribens, uti id quod nemini tunc ignotum eſſet, fatetur νεὼς καὶ βωμοὺς καὶ ἀγάλματα, *Templa, Aras & Simulachra* non omninò ſibi admittere Chriſtianos magis atque Judæos; extra Templum ſcilicet Hieroſolymitanum dum ſtabat; neque, poſt excidium, ullibi. Et dein [ſ], μετὰ ταῦτα δὲ, inquit, ὁ Κέλσος φησὶν ἡμᾶς βωμοὺς καὶ ἀγάλματα καὶ νεὼς ἱδρύσθαι φεύγειν, ἐπεὶ τὸ πιστὸν ἡμῖν, ἀφανοῦς καὶ ἀπορρήτου κοινωνίας οἴεται εἶναι συνθῆμα, quod vertit Chriſtophorus Perſona, *Poſt hæc Celſus & Aras, & Simulachra, & Delubra nos* (Chriſtianos illos primitivos) *ait defugere, quo minùs fundentur: quandoquidem inviſibilis noſtræ hujus & inexplicabilis communionis fidem, & charitatis factionem eſſe exiſtimat*; Gelenius autem, *Poſt hæc, Celſus ait nos Ararum, Statuarum, Templorúmque Dedicationes fugere, ut occulti federis fidem ſanciamus, hâc ceu Teſſerâ.* Illud *Aras, Statuas & Templa* ἱδρύσθαι φεύγειν, ut Celſus in Chriſtianos univerſim objecit, velut diſciplinam inter eos paſſim notiſſimam, ita planè iterùm agnoſcit Origenes ut veriſſimum. Scilicet eos tunc non ſolùm non Dedicaſſe (ita enim ἱδρύσθαι ſonat) Aras, Simulachra, Templa, ſed ipſam Dedicationem abhorruiſſe, nec Judaiſmi veteris nec Gentiliſmi ſic ea in re ſequaces. Conveniendi locos qualeſcunque ad Preces, Agapas, Sacramenta eis non negat Celſus (qui etiam ſub initio libri primi [t] ſatis eos videtur agnoſcere) nedum Origenes, ſed Dedicationes ait eos fugiſſe. Sumi volunt nonnulli heic, Dedicationis uſum tunc negatum, pro eo tantùm quod eſt, aut Chriſtianos Dedicare, Gentiliſmi ritu, templa noluiſſe, aut ſic dedicata abhorruiſſe. Quod ſanè nimis abſonum videtur. Diſputârat nempe, antè in compluria diſciplinæ Chriſtianæ capita alia Celſus, ut Gentiliſmi Diis ritibúſque adverſiſſima. Quorſum poſt illa, ſatis, ut exiſtimavit ille, refutata, querelam ejuſmodi in eos ſeorſim nunc inſtituiſſet, de non dedicandis Templis juxta ritus Gentiliſmi quem adeò deteſtabantur illiſque undiquaque odioſiſſimum fuiſſe non dubitabat ipſe? Templorum Dedicationes, qualeſcunque Dii & qualicunque cultu colerentur, adeò neceſſarias cenſuit ille, juxta ac ſui generis reliqui, ut nihil ſuprà. Ideóque objecit Chriſtianis velut irreligioſiſſimum, eos Dedicationes illorum fugere, id eſt inſtar Templi ſeu Ædis conſecratæ inter ſe nihil habere; licet aliàs ſodalitiorum conventuúmque locis, prout tempora ferebant, neutiquam carerent. Quaſi dixiſſet, more ſuo, religionem neſcio quam amplectimini, cùm interim id quod gentes univerſæ ſeu pleræque amplecti ſolent, nimirùm Templorum, Ararum, Simulachrorum Dedicationes, abhorreatis. Senſum hunc ampliter firmare videtur Origenes ipſe, qui non ſolùm id, quod ſic à Celſo Chriſtianis deputatur, palàm agnoſcit, ſed de Aris interim, hoc objicere ait Celſus οὐχ ὁρῶν, ὅτι βωμοὶ μέν εἰσιν ἡμῖν τὸ ἑκά-

[r] Lib. 7. pag. 384 & 385 Ed. Hæſchelianæ.

[ſ] Ibid. lib. 8. pag. 400.

[t] Pag. 4.

ςου τῶν δικαίων ἡγεμονικὸν ἀφ' ἧ ἀναπέμπεται ἀληθῶς κ) νοητῶς εὐώδη θυμιάματα, προσευχαὶ ἀπὸ συνειδήσεως καθαρᾶς; Cùm nihil interea videat (sic Christophorus Persona) *nobis quidem pro Aris & Delubris, Justorum esse mentem: à qua haud dubiè emittuntur suavissimi incensi Odores, Vota, inquam, & Preces ex conscientia puriore.* Et Gelenius, *non videns, pro Aris nobis esse mentem suam cuique, ex qua sursum feruntur verè ac intelligenter Suaveolentes suf-*
u Apocalyps. 5, 8. Psalm. 141, 2. *fitus; Orationes ex Conscientia pura* [u]. Alia habet id genus, Aras, Christianorum disciplinæ, alias nec accommodas nec utiles nec tolerandas fore docentia. De Simulachris dedicandis itidem, non admittere, inquit, Christianos *ἀγάλματα πρέποντα Θεῷ ἀναθήματα ὑπὸ βαναύσων τεχνιτῶν κατεσκευασμένα, ἀλλὰ ὑπὸ λόγου Θεοῦ τετυπωμένα κ) μορφούμενα ἐν ὑμῖν, τὰς ἀρετὰς μιμήματα τυγχανούσας τοῦ πρωτοτόκου πάσης κτίσεως* &c. *ea quæ fabrorum operâ præparantur ut Deo dedicanda sed quæ à Verbo Dei dedolata formatáque fuerint in Nobis; Scilicet Virtutes, seu imitamenta Primogeniti totius Creaturæ &c.* Neque Aras tunc extra Piorum mentes vult, quod pluribus exequitur. Et dein de Templis; *Εἰ δὲ ναοὺς ναοῖς δεῖ παραβάλλειν, ἵνα παραστήσωμεν τοῖς ἀποδεχομένοις τὰ Κέλσου, ὅτι νεὼς μὲν ἱδρύεσθαι τοὺς πρέποντας τοῖς εἰρημένοις ἀγάλμασι κ) βωμοῖς οὐ φεύγομεν· ἐκτρεπόμεθα δὲ τῷ πάσης ζωῆς χορηγῷ ἀψύχους κ) νεκροὺς οἰκοδομεῖν νεώς, Quod si etiam Templa Templis conferenda sunt* (quasi expressim dixisset, quòd si templa vestra eorúmque ratio cum nostris, quæ pro nullis omninò vobis habentur, sint omninò conferenda) *discant Celsi sequaces, nos minimè fugere Dedicationes Templorum quæ conveniant* (id genus fuerint) *cum Simulachris & Aris jam dictis; Cavere tamen ne omnis vitæ largitori Templa*
x Ad Corinth. 1. cap. 3, 16. & cap. 6, 19. 2. ad Corinth. 6, 16. Ad Ephes. 2, 21. *struamus inanimata & mortua.* Quo affert illud ut ex S. Paulo, *ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν τοῦ Θεοῦ ναός ἐστι, Quoniam corpora vestra sunt Templum Domini.* Unde Tertullianus [y] de Paulo, *primus omnium Templum Dei dedicavit, Non scitis vos Templum Dei esse & in vobis Dominum* (Paulus ipse, *Spiritum Dei*)
y De Pudicitia cap. 16. *habitare, qui & Templo sanciendo purificandóque æditualem legem scripsit. Si quis Templum Dei vitiaverit &c. Templum Dei Sanctum est quod estis vos.* Ita sane apertissimè videtur Origenes nihil, ex Disciplina tunc Christiana, pro Ara, Simulachro, Templo (ut Dedicato) extra credentium mentes omnino agnoscere, nec quidem Tertullianus dum sic de Templo primò à S. Paulo, in Origenis etiam sensum, loquitur. Certè & tantundem habet Clemens Alexan-
z Stromat. 7. drinus [z] satis Origeni coævus, ubi in Templorum structuras qualescunque invehitur, neque inter Christianos aliud esse inculcat Templum *εἰς περιοχὴν μεγέθους ἀξίας τοῦ Θεοῦ, ad accipiendam Dei dignitatis majestatem* præter *τὸ ἄθροισμα τῶν ἐκλεκτῶν Electorum Congregationem*, quam Christianorum Ecclesiam vocat, quà Ecclesia non Locum sed Personas tantùm significat. Suppar
a In Octavio. est heic, apud Minutium Felicem [a], hisce satis etiam coævum, Cæcilius Ethnicus, qui compluria in Christianos ut impia & ridicula, congerens, *Cur*, inquit, *occultare & abscondere quicquid illud colunt, magnopere nituntur? cùm honesta semper publico gaudeant, scelera secreta sint? Cur nullas Aras habent*

Tem-

Templa nulla, nulla nota simulachra? nunquam palam loqui, nunquam liberè congregari, nisi illud quod colunt & interprimunt, aut puniendum est aut pudendum? Et paulò post, *Judæorum sola & misera gentilitas, unum & ipsi Deum, sed palàm, sed Templis, Aris, Victimis cæremoniisque coluerunt.* Manifestius heic nihil videtur, quàm verba non omninò fieri de Gentilium Aris, Statuis, Templis Christianis non admissis, aut instar eorum seu ritu Gentilitio Dedicatis. Vitio Christianis vertit Cæcilius, quòd sibi nulla haberent Templa, ne quidem qualia Judæis ait fuisse, id est Simulachris carentia. Quod ita de Templis ab Christianis nullis tunc Dedicatis capiendum, uti & locus Origenis antè allatus. Luculenter idem firmatur ex Octavio illic Christiano, Cæcilium redarguente; *Putatis*, inquit, *nos occultare quod colimus, si Delubra & Aras non habemus? Quod enim Simulachrum Deo fingam, cùm si rectè existimes sit Dei homo ipse Simulachrum? Templum quod ei extruam, cum totus hic mundus ejus opere fabricatus, eum capere non possit? & cùm homo latiùs maneam, intra unam ædiculam vim tantæ majestatis includam? Nonne meliùs in nostra dedicanda est mente? in nostro imo consecrandus est pectore?* Joannes ab Wower ibi, *Christiani non habebant Templa dedicata & consecrata ritu Ethnico; suas tamen Basilicas, seu ut ipsi appellabant, κυϱιακὰς habuisse satis constat, eásque frequentasse, nisi quatenus persecutione impedirentur. Tunc enim ad domus privatas confugiebant.* Hujus sequax est Geverhartus Elmenhorstius. Quasi, licèt, ritu non ethnico, nihilominùs Christiano aliquo Dedicationi sacræ tunc proprio consecrata habuissent Templa. Cujusmodi sensus neque ex Origene nec Minutio videtur omninò eliciendus. Hæc autem velut ad initia Centuriæ attinent Tertiæ. Intermissiones fuisse dein aliquas Persecutionum scimus ex historia Ecclesiastica; in eisque liberiùs constructas fuisse à Christianis Πϱοσευκτήϱια *Oratoria*, & Conveniendi, quæ Sacris accommodiores tunc esse possent, Ædes; quas tamen tunc Dedicatas, in notione de qua jam quæritur, neutiquam omnino fuisse, æquum est ut credamus. Luculentus est testis Arnobius qui sub ipsum Centuriæ tertiæ exitum seu paulò ante Constantini Christianismum floruit. Adversus Gentes scribens [b], *Consuestis*, inquit, *crimen nobis maximum affigere, quòd neque Ædes Sacras Venerationis ad officia construamus, non Deorum alicujus* (sive nostri, sive vestrûm) *Simulachrum constituamus, aut formam, non altaria fabricemus* &c. Expressim respondet ille, *Hæc quidem nos cessamus non ideo vel exædificare vel facere tanquam impias geramus & scelerosas mentes, aut aliquem sumserimus temerâ in Deos desperatione contemptum, sed quòd eos arbitramur & credimus, si modò Dii certi sunt & nominis hujus eminentiâ præditi, Honorum hæc genera aut risui habere, si videant; aut indignè perpeti si motibus exasperentur irarum.* Qualiscunque è Diis fuerit, sive Verus sive è Dæmonibus adscititius, Templum ei constructum dedicare, Christianæ tunc disciplinæ adversissimum facit, saltem in usum nondum inolevisse ostendit. Et paulò pòst, *Nunquid enim Delubris aut Templorum eum* (Numen unicum & summum) *constructionibus honoramus?* Et dein, *Etenim plena demen-*

b Lib. 6.

tia eſt, neceſſitatibus tuis potentiora metiri, & quæ tibi ſint uſui, datoribus Diis dare, & honorem iſtum, non contumeliam ducere. Etiam inferiùs, *Satis igitur, ut opinor, oſtendimus Templa Diis immortalibus, aut inanitèr iis conſtructa, aut contra decus & potentiam creditam contumelioſis opinationibus fabricata.* Ullam ſic ædium Numini alicui ſive Vero ſive Adſcititio conſtructionem Dedicationémque à Chriſtianis admittendam adprobandámve denegat. Accedant hiſce Lactantii (qui ad ipſum Centuriæ etiam quartæ initium attinet) loci complures. *Virtus colenda eſt*, inquit[c], *non imago Virtutis* &c. *Quid igitur opus eſt ſupervacuis extructionibus? loca occupare quæ poſſint humanis uſibus cedere?* Et dein, *Firmius & incorruptius Templum eſt pectus humanum; hoc potiùs ornetur, hoc veris illis Numinibus* (Virtute, Pietate, Fide) *impleatur. Has ergo falſas Conſecrationes* (Gentilium adeóque omnimodarum extra Pectus humanum) *eſſe ſequitur: quod neceſſe eſt.* Poſteà etiam[d], *Quid ſibi Templa? Quid Aræ volunt?* &c. Velut in univerſum non magis has quàm illa qualiacunque ibi ſic damnans ridénſque. Eidem[e] placet illud quod Senecæ exciderat, in libro ſuo, ut videtur, de Superſtitionibus, Tertulliano & Auguſtino citato ſed deperdito, *Non Templa illi* (Numini ſummo) *congeſtis in celſitudinem ſaxis extruenda ſunt; in ſuo cuique conſecrandus eſt pectore.* Cui conſonus admodum eſt idem in editis[f], *Totum mundum Deorum eſſe immortalium Templum, ſolum quidem amplitudine eorum & magnificentia dignum.* Alia pro libitu tantùm ſive extrui ſive prætermitti jure potuiſſe. Alibi etiam Lactantius[g], *Sit in nobis Deus, non in Templis, ſed in corde noſtro conſecratus* &c. Locus autem apud Lactantium alius occurrit, Templum, ut Chriſtianorum, memorans, qui à viris aliquot doctis affertur ad probandum Conveniendi Ædes, tunc in uſu, Templorum nomine deſignatas eſſe. *Ego*, inquit[h], *cum in Bithynia oratorias literas accitus docerem, contigiſſétque eodem tempore ut Templum Dei everteretur, duo extiterunt ibidem, qui jacenti atque abjectæ veritati neſcio utrum ſuperbius, an importunius inſultarent.* Reſpicit hoc quidem edicta Diocletiani & Maxentii contra Chriſtianos ipſos corúmque & libros & Conveniendi Ædes ſeu Proſeuctéria ac Oratoria. Sed planè Templum Dei heic haud aliud ſignificat præter Chriſtianorum Sodalitium ſeu Perſonas ſimul ac Doctrinam Diſciplinámque ſeu *Veritatem*, in eis tunc ex edicto illo, *jacentem ac abjectam*, cujus participes pii Templa Dei meritò dicti. Unde bene illic adnotat Xyſtus Betuleius, *Dei Templum vivis conſtructum lapidibus, ut Petrus inquit*[i]. Accedat, velut diſciplinæ ejuſmodi Dedicationem univerſim Templorum tunc impugnantis fundamentum, illud S. Pauli ad Athenienſes[k], *Deus, cum ſit Cœli & Terræ Dominus*, οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐχ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται προσδεόμενός τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν κατὰ πάντα, *non in manufactis Templis habitat* (quod ſanè primarius Dedicationis qualiſcunque Numini alicui effectus habebatur) *nec manibus humanis colitur, ut indigens aliquo, cùm ipſe det omnibus vitam & inſpirationem, & omnia*, quibus conſona paulò antè, de primo Templo Chriſtiano, à S. Paulo[l] dedicato,

c Lib. 1. ſeu de Falſa religione cap. 20.

d De Origine Erroris ſeu lib. 2. cap. 2.

e Lib. 6. ſeu de Juſtitia cap. 25.

f De Beneficiis lib. 7. cap. 7.

g Lib. de Ira Dei cap. 24.

h Lib. 5. ſeu de Juſtitia cap. 2.

i Epiſt. 1. cap. 2, 5.

k Act. Apoſt. 17, 24.

l 1 Corinth. cap. 3, 6.

cato, citata. Sanè si Origenes, Clemens Alexandrinus, Minutius, Arnobius, Lactantius, aliter atque ostensum est, de Templis omnimodis, quæ tunc in usu esse potuissent, cogitârant, atque, ut volunt heic Dedicationum seculorum illorum assertores, Christianis sua interim fuisse, ritu suo, Numini Vero, Martyribus, Sanctis aliquibus dedicata, perquam mirum esset, curnam Gentilium calumniam illam crebrò circa Templa ingestam, minimè eluissent, respondendo, Templa quidem ædésque Numini Vero, Martyribus, Sanctis, sed ritu nostro, Dedicata habemus sicuti vos, ritibus vestris idololatricis (qui inter se, pro vario gentium locorúmque discrimine, aliter alitérque passim discrepant) Jovi, Apollini, Marti, *Minervæ* reliquísque in cœtum Deorum à vobis admissis. Nihil ejusmodi omninò ab eorum quoquam regeritur. Sed tantùm, Christianos Templa eo nomine aut notione illâ (id est Ædes Dedicatas; nam ædium aliarum, necdum Dedicatarum in Conventus, Agapas, Orationes, Sacramenta, usum eis tunc fuisse tam Gentiles quàm ipsi satis sciebant) sibi aliqua, ob rationes ex eis jam antè exhibitas (& puto alias ut statim dicetur) *ἱδρύσεως φθέγγειν Dedicare noluisse*, nec aliâ consecrationis nomine admittere præter ipsorum Mentes; juxta quod ita unanimitèr, velut ea in re Apostolicæ doctrinæ etiam sequaces, rem definiunt; nullius Christianorum Templorum seu ædium dedicatarum usûs alicujus exceptionem omninò interponentes, nec aliud intexentes quod in adversum trahere videatur. Liberum sit, ut in cunctis, suum cuique heic judicium, Mihi meum. Et, si fallor, humanum est.

VI. Quanquam verò ex antè ostensis haud iniquum est ut existimemus, Templa seu Ecclesias reverà Dedicatas, seculis in illis Primitivis, fuisse Christianis nullas (quo nomine eos ita suggillabant Gentiles atque opprobrium inde summum eis ingerebant) attamen haud inde eliciendum est, Dedicationes, simplicitate Christianâ singularíque Dedicandi ritu adhibitas, qui nec Judaicis nec Gentilitiis superstitionibus inquinaretur, eos minimè satis autumâsse in se licitas fuisse ac saltem in adiaphoris recensendas. Nimirùm existimandum videtur, eos Dedicationibus hactenùs abstinuisse utpote summarum in rebus ejusmodi observantissimos potestatum, seu Cæsarum, ut Pontificatu Maximo gaudentium, & Senatûs Populíque, quorum nullus, ante Constantinum, Christianismum ita in se receperat, ut Ædes Christo aliisve Christianismi nominibus Sacris Dedicari permitteret. Et sine ejusmodi indultu, scimus, ex antè allatis, nefas planè ex Jure Romano & Cæsareo habitum fuisse, Novum aliquem Deum sive majorum sive minorum Gentium consecrando in orbem Romanum introduxisse. Verum quidem est, Arnobium paulò ante Constantinum seu summi imperii & Christianismi conjunctionem scripsisse, sed Lactantium sub ipsum. Nimirùm Divinas suas Institutiones, unde superiùs ex eo dicta afferuntur, *ejus nominis auspicio tunc*, ait [m], *se inchoare* quem & *primum* appellat *Romanorum* [m] *In Præfation.*
Principum, qui repudiatis erroribus, majestatem Dei singularis ac Veri & cognoverit & honoraverit. Jam verò, eousque Imperio & Christianismo primùm

con-

conjuncto, uti & postmodùm, tum Permissæ sunt ex Autoritate Publicâ & Summâ (uti debuit ex jure fieri) scilicet Imperatoriâ tum jussæ Dedicationes quamplurimæ Christianæ; unde manifestò sequitur haud omnimodâ Dedicatione Sacrâ abstinuisse antè Christianos velut ab eo quod tutò ac impunè in imperio nondum Christiano fieri nequiret. Neque omninò admittendum videtur, disciplinam seu dogmata de Consecrationibus Templorum Christianismo, cùm Tempus ferret, accommodandis jam apud eos primùm incepisse, sed eadem ipsa antè eis fuisse, tametsi antehàc, ob rationem jam dictam, nihil eo nomine ab eis perageretur. Quamdiù nec ausi fuerint nec ex jure Cæsareo debuerint Templum dedicare, id, quod Gentibus toties regerebant, de Templis Numinis in Pectoribus suis, sufficiebat; quo nullatenus negabatur quin ritu aliquo Christiano (nec Ebraico nec Gentilitio) quando Loca, Tempora rerúmque Status ferrent, Dedicationes piè satis præstari possent. Earum autem quæ jam in Christiana ejusmodi, sub imperio Christiano, libertate inoleverint, Ritus uti & Effectus tunc crediti, ex ipsarum historiis eliciendi sunt. Constantinus, Christianis suis indulgentissimus, inhibitis, quà potuerit, Gentilismi tum sacris tum delubrorum extructionibus, legem tulit [n] quo jussum est τ̃ Εὐκτηρίων οἴκων τὰς οἰκοδομὰς ὑψοῦν, αὔξειν τε καὶ εἰς πλάτος καὶ μῆκος τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, *Oratoriorum domuum structuras* (magistratuum passim procuratione) *fieri sublimiores & Ecclesias Dei tum Longitudine tum Latitudine ampliores.* Ipse etiam mandavit in Sacro Resurrectionis Servatoris nostri loco ναὸν [o] προσευκτήριον *Templum in Orationem* Hierosolymis extrui splendidissimum ditissimúmque & quod cætera, per urbes alias, universa superaret. Alia in Terra sancta alibíque non pauca construi jussit [p]. Quorum nonnulla [q] τῷ προσκυνηθέντι Θεῷ ἀφιέρου, *Deo qui adoratur*, *Consecravit* seu *Dedicavit*; alia & Angelis [r], Apostolis, Martyribus, Sanctis. Nam etiam de Apostolorum Martyriis ac Memoriis, harúmque Atriis & Porticibus, inquit Eusebius [s], ταῦτα πάντα ἀφιέρου βασιλεύς, *omnia hæc Dedicavit Imperator*, quale dicendum de Templo Michaiel Archangelo ab eo Dedicato [t] cui & tunc aliàs Dedicationes factæ [u]. Et Patroni scilicet Templis adsciscebantur ii, quibus dedicatum sic fuerit. Ac velut in eorum dominium, ad Sacrum tantùm in illis Cultum exercendum, per ultroneam Alienationem ea transferebantur. Inde & τὰ ἐξοχώτατα βασιλέως ἀφιερώματα *augustissima Imperatoris Ædes* seu *Templa Consecrata* vocabantur [x]. Sed plerunque Eusebio etiam οἶκοι εὐκτήριοι *Ædes Oratoriæ* dicuntur; quod nomen quidem in Christianismum pro Templis suis invaluit ex eo quod Dominus ipse Templum Hierosolymitanum בית תפלתי *Domum Orationis meam*, & בית תפלה *Domum Orationis* οἶκον προσευχῆς vocandum esse pronuntiavit [y]. Jam verò dicta Dedicatio ipsa ἀφιέρωσις [z]. Ἐγκαίνια *Encænia* de Dedicationibus illis usurpata [a]. Atque eorum nomine, Hierosolymis ab ingenti Episcoporum conventu, jussu Imperatorio celebratum est Festum magnificentissimum [b]. Unde Theodoretus; Synodi Tyriæ patribus Hierosolyma, eam in rem, allegatis, Συνελθεῖν ἢ καὶ, inquit [c], τοὺς ἄλλους ἅπαντας πανταχόθεν ἐκέλευσε καὶ τοὺς ὑπ'

αὐτοῦ

n Euseb. de Vita Constantini lib. 2. cap. 44.
o Idem lib. 3. de Vita Constantini cap. 24. 29, 30. &c.
p Ibid. cap. 40 & 41 &c. Socrat. lib. 1 cap. 16, 17, & 18. Niceph. Callist. lib. 7. cap. 34. & 49.
q Euseb. Ibid. cap. 42.
r Vide Sozomen. lib. 2. cap. 2. & Baron. ad Martyrolog. Rom. Maii 8.
s Ib. lib. 4. cap. 59.
t Sozomen. lib. 2. cap. 2.
u Eutych. in Annal. Tom. 1. pag. 435.
x Euseb. lib. 3. de Vita Constantini cap. 50.
y Isaiæ cap. 56, 7.
z Euseb. lib. 4. de Vita Constant. cap. 40.
a Ibid. cap. 43 & 47. in Lemmatis.
b Ibidem.
c Hist. Eccles. lib. 1. cap. 29. seu 31.

αὐτῷ δομηθέντας καθιερῶσαι νεὼς, *convenire etiam* (illuc) *alios omnes* (Episcopos) *undiquaque & Templa ab eo* (illic) *constructa consecrare*, sumtus Festi lautissimos & publicas largitiones, proceribus aliquot ab Imperatore illuc missis, suppeditantibus, atque Altari aulæis regalibus vasisque aureis omni genere gemmarum collucentibus ornato. Quod factum, tricesimo Imperii ejus anno [d], circa Christi 335, seu decennio post Synodum Nicænam. Hac de re, Socrates [e]; Encænia faciebant & πάνδημον ἑορτὴν, ἐπὶ τῇ καθιερώσει τῶν τόπων *Festum publicum* seu *universale ob locorum illorum Dedicationem*. Tantundem de Templo illo in Calvaria extructo ac Dedicato Sozomenus [f], qui καθιερῶσαι ἀφιερῶσαι adhibet, atque Episcopos ait tum τὸν ναὸν καθιερῶσαι *Templum ipsum Dedicâsse*, tum thesauros & monimenta ab Imperatore illuc missa. De Templis sic Hierosolymis extructis, Eutychius Patriarcha Alexandrinus [g]; احب الملك ان يقدسها *voluit Imperator ut Sanctificarentur*, id est *Dedicarentur*, ويجمع جماعه مــــن الاساقفه حتي يحضروا تقديس المواضع *Et congregavit Synodum Episcoporum ut locorum Dedicationi interesset*. Et de Templis ab Constantino Christianis sic extructis renovatisve universis, Chronicon Alexandrinum [h] τελεσθέντων ἐγκαίνια ἐγίνοντο, *absolutorum Encania facta sunt*. Scribit etiam Sozomenus [i], Anniversarium inde Dedicationis Festum Hierosolymis celebrari solitum, idque per octiduum, quasi Encænia tunc ab exemplo Maccabaico sumta fuissent. Ἐξ ἐκείνου γὰρ, inquit, ἐτήσιον ταύτην ἑορτὴν λαμπρῶς μάλα ἄγει ἡ τῶν Ἱεροσολύμων ἐκκλησία, ὡς καὶ μυήσεις ἐν αὐτῇ τελεῖσθαι καὶ ὀκτὼ ἡμέραις ἐφεξῆς ἐκκλησιάζειν, συνιέναι τε πολλοὺς σχεδὸν ἐκ πάσης τῆς ὑφ᾽ ἡλίου &c. *Ab eo tempore* seu *ex illa causa, Ecclesia Hierosolymitana quotannis diem festum splendidè celebrat, adeò ut eo initiationes Sacræ peragantur, & per Dies octo conventus* (eam in rem) *fiant, compluresque ex omnibus terræ quæ sub sole est regionibus* &c. Ita etiam Nicephorus Callistus [k], alii. Atque inde etiam Encæniorum celebrationis annuæ usus tunc per Ecclesias alias. Sic Encænia Prima, quotannisque per Festum Iterata, jam per Orbem vigebant Christianum.

d *De Vita Constantini lib.* 4. *cap.* 47.
e *Lib.* 1. *cap.* 33.
f *Hist. Eccles. lib.* 2. *cap.* 25.
g *In Annal. tom.* 1. *pag.* 457. *quem vide etiam pag.* 465.
h *Pag.* 658. *edit. Raderian. Monachii* 1615.
i *Hist. Eccles.* 2. *cap.* 25.
k *Hist. Eccles. lib.* 8. *cap.* 50.

VII. Sed ita hæc interim capienda, ut statim saltem post Constantinum, nefas regularitèr haberetur tum in ædibus utcunque in sacros usus constructis, sed nondum sic Dedicatis, Synaxes facere eisve illic interesse (nisi scilicet urgentibus aliarum ædium angustiis aut ob illarum defectum, causamve aliquam ejusmodi inevitabilem) tum Templum aliquod seu Ecclesiam Dedicare citra Mandatum, Autoritatem seu Permissum Cæsareum. Id quidem publicè agnoscebatur ab ejusdem temporis Patribus, tam Orthodoxis quàm Arianis. Et quod animadvertatur hoc dignissimum est, dum Autoritatem publicam in Dedicationibus legitimis semper, tam ex Ebraica quàm Paganica etiam disciplina, adhibendam, juxta superiùs allata, consideramus. Nimirùm cum intra pauculos à Constantino annos, Athanasius Episcopus Alexandrinus, sub Con-

ſtantio, in Eccleſia Alexandriæ Magna, quæ, eo nomine, aliis illic Eccleſiis, ob amplitudinem Chriſtianorum, tempore Paſchali, conventui admodùm commodior eſſet, Synaxin prudenter ac tempeſtiviùs celebrârat, ab Aria-
nis accuſatus eſt[l] apud Imperatorem, eò quòd aut in Eccleſia nondum De-
dicata (πρὶν αὐτὴν πλειωθῆναι, *antequam dedicatione perficeretur*; interpres
ibi, *priuſquam abſoluta eſſet*, quod planè de Dedicatione ſumendum eſſe ex
ejuſdem Apologia liquet. Atque ita à viris doctis[m] ſumitur etiam & vertitur)
Synaxin habuiſſet, aut ipſe injuſſu Cæſaris Dedicare fuiſſet auſus. Ibi quidem
Synaxin celebraſſe ſe fatetur Athanaſius, quia, ut tempora ac loca ſe habebant,
Eccleſia nulla Dedicata Alexandriæ erat multitudini ſatis idonea. Dedicâſſe
autem ſe Eccleſiam illam pernegat. Atque, inquit, οὐκ Ἐγκαινίων ἡμέραν ἐπε-
τελέσαμεν, θεοσεβέστατε Αὔγουστε, τοῦτο γὰρ ἀθέμιτον ἦν ἀληθῶς πρὸ τῆς σῆς
προστάξεως ποιῆσαι. οὐδὲ ἐκ παρασκευῆς εἰς τοῦτο παρήλθομεν &c. *Nec cele-
bravimus nos Encaniorum diem* ſeu *feſtum* (quo dedicaretur) *Religioſiſſime
Auguſte*; *Hoc enim reverà, nefas fuiſſet, ante mandatum tuum facere. Neque
illud facere omninò conati ſumus* &c. Et paulò pòſt, καὶ γέγονεν οὐκ Ἐγκαίνια
ἀλλὰ Σύναξις εὐχῆς, *Nec fiebant Encania*, *ſed Precum Synaxis* tantùm. Ec-
cleſiam illam Magnam, Κυριακὸν *Dominicum*, etiam ante Dedicationem,
omnibus illic dictam ait, eámque τὸ ἐπώνυμόν σου τόπον, *tuum* (Imperatoris)
nomen præ ſe ferentem locum appellat. Unde Eccleſiam ibi nuncupatam *Cæſa-
ream*, cujus meminit Epiphanius[n], intelligi admittunt viri docti[o]. Quam,
inſuper, pater ille ait, primò fuiſſe Andrianum & poſtea Licinnianum gy-
mnaſium εἶτα βασιλεῖον *ſeu Baſilicam*, & poſtmodum ſub Conſtantio Eccle-
ſiam factam. Nempè ab Gregorio Meletiano & Ariano inchoatam, τελειωσάντος
Ἀθανασίου, *perficiente* ſeu *dedicante* tandem *Athanaſio*, quod haud injuſſu Cæ-
ſareo juxta jam oſtenſa, factum intelligas.

l Athanaſ. in Apologia ad Conſtantium Tom. 1 pag. 682. Pariſiis. 1627

m Baron. Tom. 3. Ann. 350. §. 31. Dionyſ. Petavius ad Epiphan. Hæreſ. 69. §. 2.

n Hæreſ. 69. §. 2.

o Baronius, Dionyſius Petavius, locis antè citatis.

VIII. Sed interim perquam mirum eſt nec alibi puto omninò lectum, quod
habet, de Eccleſia *Cæſarea* ibi dicta, Eutychius Patriarcha ipſe Alexandri-
nus atque ex eccleſiæ ejuſdem monimentis (& planè admodùm ſedulus erat
indagator) edoctus. Is nec Conſtantio, nec Gregorio illi, nedum Athanaſio,
ſed tantùm Alexandro proximo Athanaſii deceſſori Eccleſiæ illius initia tri-
buit[p], ut Michaeli Archangelo ab eo dedicatæ. Etiam anteà idolum magnum
æreum, ait, ميكاييل *Michaelem* neſcio quem dictum à Gentibus illic
cultum, Templúmque ipſum fuiſſe primò à Cleopatra Regina extructum
علي اسم زحل *Nomini Saturni* id eſt *ei dedicatum*. Adjicit وكانوا اهل
الاسكندريه ومصر في لثني عشر يوم من شهر هتور وهو تشرين
الثاني يعبدون لذلك الصنم عيدا عظيما ويذبحون له الذبايح الكثيرة
*Et Alexandriæ & Ægypti incolæ die duodecimo menſis Haturi, qui Tiſhrin
poſterior eſt, feſtum magnum huic idolo celebrabant & ſacrificabant ei Sacrificia
multa*

p Annal. Tom 1. pag. 434.

multa. Et dein, quòd Alexander, ſimulac Patriarcha illic factus eſt, Chriſtianiſmi, qui aliquatenùs ibi vigebat, gratiâ, اراد ان يكسر الصنم ويبطل الذبايح *voluit confringi Idolum & aboleri Sacrificia*, cúmque ei obſiſterent Alexandrini (qui, ut Ægyptii reliqui, Gentiliſmi ſui præ cæteris gentibus erant tenaciores propugnatoréſque acriores) فاحتال لهم ان قال هذا صنم لا منفعة فيه ولا فايدة فلو صبرتم هذا العيد لميكاييل الملاك وجعلتم هذه الذبايح له كان يتشفع لكم عند الله وكان اخير لكم من هذا الصنم *Aſtutiâ ipſos aggreſſus, Idolum, inquit, iſtud nulli omnino rei utile eſt. Quòd ſi feſtum illud Michaeli Archangelo celebraveritis & Sacrificia hac ei feceritis, ipſe pro vobis apud Deum intercedet, majoriſque vobis boni cauſa quàm Idolum iſtud, futurus eſt.* Illis annuentibus, Alexander كسر الصنم واصاح منه صليبا وسما الهيكل كنيسة ميكاييل وهي الكنيسة التي تسما القيسارية واحرقت بالنار في وقت دخول المغربة الي الاسكندرية واخربوها وصير العيد والذبايح لميكاييل الملاك والي اليوم القبط بمصر والاسكندرية يعدون بهذا اليوم لميكاييل الملاك ويذبحون فيه الذبايح الكثيرة *Idolum confregit & Crucem ex eo confecit, & nuncupavit Templum, Eccleſiam Michaelis, quæ ipſa Eccleſia eſt quæ Cæſarea dicta, igne periit, cùm Occidentales Alexandriam ingreſſi eam devaſtarunt. Et cedebant Feſtum & Sacrificia Michaeli Angelo. Etiam & adhuc Coptitæ in Mitzar* (ſeu *Babylonia Ægyptiaca*; Cairo, Metropoli Ægypti) *& in Alexandria Feſtum illo die celebrant Michaeli Angelo, & ſacrificant in eo Sacrificia quamplurima.* Dies ille in anno Ægyptiaco Auguſtorum ſeu fixo (qui, captâ ab Octavio Cæſare Alexandriâ & Antonio & Cleopatrâ devictis, ita incepit ut prima dies Thoth menſis ſeu initium anni in Auguſti Juliani 29 inciderit) reſpondet Novembris Juliani Octavo. Sed ſi inſtitutum fuerit aut celebratum hoc feſtum, ut Idolo illi Michaeli dicto Sacrum, cùm Templum illud extruxit Cleopatra aut dum floruit illa, quæ demortua eſt ſub ipſum tempus quo Annus Ægyptiorum Actiacus ſeu Auguſtorum, antè vagus, initia, poſt devictum cum ea Antonium, ſua habuerit [q], tunc nemo non videt ex origine ſua non omninò ad octavum Novembris aliter atque ad diem revolventis anni quemlibet alium, feſtum illud ſpectâſſe, ſed ad 12 menſis *Hathuri* nondum fixi, qui ut menſes reliqui Ægyptiaci, per Julianos tunc circùm vagabatur. Idem ipſe dies in Menologiis aliiſque Ritualibus [r] Eccleſiæ Orientalis, etiam nuncupatur ἡ σύναξις τῶν παμμεγίστων ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ καὶ πασῶν τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων, *Synaxis omninò maximorum ordinum ductorum Michaelis & Gabrielis & univerſarum ſupercœleſtium Poteſtatum.* Et in Menologio Græcorum, Cardinalis Sirleti [ſ], diei huic aſſignatur, *Celebritas Principis*

q *Joſ. Scalig. de Emendatione Temporum lib. 4. pag. 221. Dionyſ. Petavini de Doctr. Temporum lib. 7. cap. 16. & lib. 10. cap. 71.*
r *Men & Anthologio Novemb. 8.*
ſ *Apud Caniſium Antiq. lect. Tom. 2. pag. 925.*

pis militiæ cœlestis Michaelis & reliquarum virtutum incorporearum. Eadem ipsa tribuitur, in Ecclesiæ Occidentalis Ritualibus, vigesimo nono Septembris, quod festum est non modò S. Michaelis sed etiam omnium Angelorum, ut tam ex titulis Liturgicis quàm precibus diei assignatis liquet; tametsi in Martyrologio Romano alibíque ad diem illum legatur tantùm, *In monte (Gargano* Apuliæ juxta mare Adriaticum, *monte di S. Angelo* dicto) *venerabilis memoria Beati Michaelis Archangeli, quando ipsius nomine ibi consecrata fuit ecclesia* &c. unde manavit [t] & ejusdem & reliquorum Angelorum festivitas, olim & nunc quotannis celebrari solita. Neque in Martyrologiis Occidentalis Ecclesiæ nec apud eos qui illa sive ex plicant sive prætermissos Martyres eorúmque dies suppletum eunt alia S. Michaelis Festa occurrunt præter Apparitionem ejus in Monte Gargano 8 Maii, & Dedicationem ejus 29 Septembris. Atque hoc quidem simpliciter dictum est antiquitus *Dedicatio S. Michaelis* [u] & *Festum S. Michaelis* [x], ut nunc vulgò. Sed verò nec in Orientis nec Occidentis scriptis, puto, alibi Michaelis Idoli Templum in S. Michaelis Archangeli Ecclesiam Alexandriæ mutatum esse occurrit. Alias autem alibi à Constantino Magno antè ei dedicatas legimus [y]. Adeóque haud novum tunc Christianis, Tituli seu Dedicationis illius sub Constantio illic erat Nomen.

IX. Memoratur idem dies, ut Festum apud Ægyptios Michaelis Archangeli, scriptori perinsigni Mahumedano Abulaibsan Achmed Calcasendio [z] dum Festa Ægyptiorum Christiana enumerat, à Christiano aliquo illic proculdubio edoctus. Quoniam autem compluria sunt Festa in ejusdem Enumeratione, Calendarium sic Ægyptiacum seu *Elcupti* [a] supplente, quæ, ut ad Ægyptios spectantia, Occidentali Ecclesiæ puto necdum audita fuerint, cùm alia item in ea occurrant quæ studiosioribus forsan non fuerint ingrata (utcunque mihi sæpè nimis obscura, incerta, & planè hactenus ignorabilia, uti etiam iterari subinde visa) ideò non intempestivum duxi, etiam cuncta simul, cum eo quod habet heic de S. Michaele exhibere. Sed non aliâ quàm autoris methodo; fideliter satis exhibitis exemplaris punctis, diacriticis sæpiùs carentis, literarum ductibus. Lemma habet [b], في اعياد القبط *De Festis Coptitarum* seu *Ægyptiorum*, quæ in كبار وصغار *Majora & Minora* tribuit. Majora facit Septem.

I. البشارة *Annunciatio*; ويعنون به بشارة عريا وهو جبريل علـــي زعمهم لمريم عليها السلام بميلاد عيسي صلوات الله عليه *Innuunt per eam, Annunciationem Consolatoris* (lego scilicet عريا) *qui ipse est juxta eorum* (Christianorum [c]) *disciplinam, Gabriel, Mariæ super quam sit Pax, de Nativitate Jesu, super quem sit Misericordia Dei.* Dies ejus idem illic est qui in Oriente & Occidente receptus; scilicet 29 Mensis Ægyptiaci *Barmahath* cui Martii Juliani 25 respondet.

II. الريتونة

t *Videsis Baron. ad Martyrolog. Rom. 29. Septembris.*

u *Ansegisus in Capitulis Caroli & Ludovici lib. 2. cap. 35. & Extr. tit. de Feriis c. 5.*

x *Simon Archiepisc. Cant. apud Lindwood tit. de Feriis c. ex Scripturis.*

y *Sozomen. lib. 2. cap. 2. Nicephor. Callist. lib. 7. cap 50.*

z. *Penes me MS. pag. 523.*

a *Videsis Ios. Scaliger. de emendat. Temporum lib. 7. pag. 661. & Athanas. Kircherum in Supplemento Prodromi Copti cap. 4. pag. 553.*

b *Part. 1. pag. 523.*

c *Luc. 1, 26.*

II. الزيتونة *Oliva* seu *Olivarum*, unde & aliàs[d] عيد الزيتون, idem denotans, vocatur. Addit Calcasendius, وهو عيد الشعانين *Atque hoc est festum Alshaianin.* Raphalengius habet الشعانين عيد *Festum*; nec aliter explicat[e]. Golius ex Camuso[f] سعانين *Festum Palmarum.* Addit Calcasendius وتفسيرة بالعربية التسبح *& interpretatio ejus Arabicè est Laudatio.* Et tunc, celebrant illud في سابع احد من اخر صومهم *in die Solis postremo jejunii illorum*, seu Quadragesimæ. Planè *Dominica in Ramis Palmarum*[g] seu *in Palmis* innuitur. Quæ celebratur, in Ecclesia utraque, Dominicâ Pascha proximè præcedente. Interim non suspicari nequeo, vocem illam الشعانين *Alshaianin* corruptam esse ab הושענא *Hoshannah*, ὡσαννά, ܐܘܫܥܢܐ هوشعنا, quod clamabant, ramos gestantes, unde etiam festum ipsum eo nomine appellatum. Syro titulus lectionis, ex Euangelio, diei propriæ est ܕܝܘܡ ܚܕܒܫܒܐ ܕܐܘܫܥܢܐ *Dominica & Hosanna.* Et quidem Calcasendius pro Arabico illic non agnoscit الشعانين dum Arabicam vocis affert expositionem per التسبح *Laudationem* quam in Ægypto pro *Hoshanna* usurpatam videmus apud Nonnum Panopolitam seu Ægyptium qui loco in illo Joannis substituit,

Εὐλογίῃσιν ἄναξ Ισραὴλ αἰνετὸς ἔςω,

Celebrationibus Rex Israel laudatus sit. Arabes autem festum illud etiam البابية ἀπὸ τῶν Βαΐων nuncupant[h], & السباسين à Chaldaico שביסין (ut putat vir præstantissimus Jacobus Golius[i]) quod Ramos & Frondes notat. In Græcanica Ecclesia vocatur[k] ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων, *Dominica Ramorum*, & Βαϊοφόρος[l] *dies in quo Rami gestantur.* Joannes Euangelista habet τὰ βαΐα τῶν φοινίκων *ramos Palmarum.* Matthæus[m] autem generatim κλάδους τῶν δένδρων *ramos Arborum*, sive Palmarum, Olivarum, aliarúmve. Unde etiam in precatione solenni, ad hunc diem attinente, Græci populum qui tunc Christum Hierosolyma adventantem exciperet deducerétque σὺν κλάδους τῶν δένδρων καὶ βαΐα τῶν φοινίκων *Germina Arborum ramosque Palmarum* adhibuisse aiunt. De Hoshanna & τοῖς Βαΐοις si plura velis, vide Angelium Caninium[n] & Isaacum Casaubonum[o]. Et in Liturgiis Romanis[p], nunc *Palmæ* solùm hoc de festo inde memorantur, nunc *Palmæ* simul & *Olivarum*, *rami*, nunc tantùm *Oliva*, nunc *Rami Palmæ & Olivarum*, nunc

d *Jac. Golius in Lexico col.* 1778.
e *Lexic. Arab. pag.* 211.
f *Ibid. col.* 1177.
g *S. Joan. cap.* 12, 13.
h *Iacob. Golius in Lexic. col.* 1778.
i *Ibid col.* 1131.
k *Euchelog. fol.* 241, 1.
l *Edit. Iacobi Goar pag.* 744.
m *Cap.* 21, 8.
n *In loc. N.T. cap.* 4.
o *Exercit.* 16. §. 2.
p *Missal. Roman. in Dominica in Palmis.*

Olivæ cæterarúmque arborum Rami, nunc *Palmæ seu Olivæ*, nunc *Rami Arborum*. Atque inde Durandus [q]; *Dicitur etiam alibi Dominica Olivarum* (ut heic apud Calcasendium) *quia Rami Olivæ portantur, quod fit ad repræsentandum filios Israel, qui cum Ramis Palmarum & Olivarum venienti domino obviam exierunt.* Hierosolyma nempè paulò ante Passionem accedenti. Et ubi nec Palmæ, nec Olivæ fuerint, Ramuli Salicum efflorescentes, ut apud Anglos nostros alibíque, festo in illo adhibiti, & Myrtei [r] apud Græcos, uti & Buxei apud Gallos [s]. Scilicet, ut Hoshanna è festo Scenopegiarum autumnali in vernum hoc translatum est, ita & rami seu surculi in eo gestandi alii præter Palmarum, juxta legem Sacram [t] de Festo illo & usum Judæorum [u].

III. الفصبح *Pascha.* يعملونه يوم الفطر من صومهم *celebrant die Solutionis Jejunii eorum*, quem eundem, ut nos, facit cum Resurrectione Domini.

IV. خميس الاربعين *Feria Quinta* (Dies Jovis) τῶν *Quadraginta* seu Festum Ascensionis, السلاق itidem dictæ. Et يقولون ان المسيح عليه السلام تسلق فيه من تلاميذه الي السما بعد القيام ووعدهم بارسال الفرقليط وهو روح القدس عندهم *Dicunt Christum, super quem sit pax, hodie ascendisse ab Discipulis suis in Cœlum post Resurrectionem, & pollicitum esse eis Paracletum, qui est Spiritus Sanctus apud eos.* De die hoc ejúsque circumstantiis occurrit in Constitutionum, quæ Apostolicæ dictæ Arabicè [x] conscriptæ sunt, præfatione quod observatu adeò fortè dignum ut locum heic mereatur. Verba sunt, وكان التلاميذ بعد انبعاث المسيح من الموت متفرقين في ارض الجليل ومدينة الناصرة التي امرهم ان يصيروا اليها فلما كان في سنه ثلثمايه وتسعه وثلثون سنه من سني القرنين في احد وعشرين يوم من شهر ايار يوم الخميس وذلك بعد انبعاث سيدنا يسوع المسيح باربعين يوم اجتمعوا والمسيح معهم وهم لا يعرفونه ولا يدرون مكانه بينهم وظهر لهم ذلك اليوم ووضع يده علي رووسهم واحد واحد وهم يوميذ احدي عشر تلميذا فباركهم فصيرهم بمنزله كهنه بني اسرايل المرذولين *Atque evenit ut Discipuli post Resurrectionem Christi à morte, dispersi essent in terra Galilaæ & urbis Nazareth juxta quod præceperat illos: se illuc conferre. Et cum annus erat* 330, *ex annis Alkarnaiin* (Seleucidarum) *dies vero* 21 *mensis Jiar, & Feria Quinta, quæ quadragesima erat ab Resurrectione Domini nostri Jesu Christi, congregabantur & Chri-*

q *Rational.* lib. 6. cap. 67. §. 16.
r *Georg. Phrantzes* lib. 2. cap. 4.
s *Angel. Caninius in loc. N. T.* cap. 4.
t *Levit.* 23, 40.
u *Nehemias* 8, 15 & videsis *Maimonid.* in More Nebochim *part.* 3. *cap.* 43.
x MS. In Bibliotheca Oxoniensi, *fol.* 47, 2.

& Christus cum illis. Sed illi haud noverunt eum, & loci ejus seu *ubi esset inter eos ignorabant. Sed apparuit illis eodem die & imposuit manum ejus super capita eorum singulatim, qui tunc fuere Undecim, & benedixit eis & constituit eos in loco* seu *vice Sacerdotum ex filiis Israel, qui rejecti sunt*; juxta prophetiam Malachiæ[y]. y Cap. 2 & 3

V. عيد الخميس *Festum Quinque.* Dierum decadum. Pentecoste. Potius عيد الخمسين. Sic autem explicat; وهو عيد العنصرة يعملونه بعد خمسين يوما من القيام وهو في السدش والعشرين من بشنس يقولون ان روح القدس حلت في التلاميذ ويعرفت عليهم السنة الناس فتكلموا بجميع الالسنة وذهب كل واحد منهم الي بلاد لسانه الذي تكلم به يدعوهم الي دين المسيح *Atque hoc est Festum Aitzereth* (עצרת[z]) *& celebrant illud post dies Quinquaginta à Resurrectione. Incidit autem in diem 26 Baschunes* (id est 21 Maii Juliani; quasi, in Anni recurrentis diebus, fixa fuisset Pentecoste uti & Dies Resurrectionis adeóque Paschatis quod ita quotannis incideret in diem 6 *Barmuda* seu Aprilis Juliani primum) *atque aiunt quòd Spiritus Sanctus superveniebat Discipulis & distribuit eis Linguas Hominum* (Gentium omnium) *adeo ut loquerentur linguas universas, & quòd abibant unusquisque eorum in Provinciam* seu *Regionem lingua sua, ut ita docerent propagaréntque Religionem Christianam.*

z Vide Onkeli Paraph. Chald. Numer. 28, 26.

VI. *Nativitas* Domini. ويعملونه في التاسع والعشرين من كيهك من شهور القبط *& celebrant festum hoc, die 29 Chiak in mensibus Coptitarum* qui dies est 25 Decembris Juliani. Eundem diem ut apud Ægyptios suos receptum pro Domini Natalibus memorat Eutychius Alexandrinus[a] Patriarcha qui circa annum 900 scripsit, uti & Constitutiones Apostolicæ[b]. Etiam Christiani Græci per annos Mille ducentos & quinquaginta aut circiter diem illum observarunt; ut ex Ritualibus eorum scriptisque aliis obviis scimus. Ita Syri, velut pariter Apostolicam ipsam de eo doctrinam secuti; ut Joannes Widmanstadius[c], monimentis illorum edoctus, qui in Mahumedis illud scribens, *Vigesimo tertio die Ramadan* (id est tempore Verno) *natus est Christus filius Mariæ; Orationes Dei super eum*[d]. *Quod XXIII, inquit, diem Ramadan mensis, natalem scripserit Mahometes, à veritate est prorsus alienum. Et ipse in codice Græco bibliotheca D. Marci Florentiæ Honorii I. Pontificis Maximi tempore* (circa annum Christi 620 cum floruit Mahumedes) *scripto legi, Apostolos memoriæ prodidisse, Christum ex Virgine natum Bethlehemæ, xxv. Decembris, hora diei sexta, baptizatum anno ætatis suæ XXX, die Januarii XI, hora noctis decima &c.*

a Tom. I. pag. 310.
b Lib. 5. cap. 12.
c Epist. subnexa Testamento Syriaco.
d Mahometis Dialogus, seu Theologia §. 12. edit. 1543. in 4.

Ad-

Adjicit; *Hesychius scribit*[e] *in anno XLII Augusti XXV Decembris, hora diei septima partu Virginis editum in hanc lucem fuisse.* Occidentalis autem Ecclesia, diù antequam agnosceretur hic in Oriente Dies, illum pro vero Natali acceperunt, observarúntque. Æthiopes etiam in celebratione hac consoni[f]. Seculis in primitivis illis, per Orientem, variæ atque ab observatione hac dissonæ opiniones obtinuere, cùm nondum dies ille Nativitati illic assignatus est. Apud Clementem Alexandrinum[g] (qui floruit sub annum 190) memorantur qui diem ἐν πέμπτῃ Παχὼν καὶ εἰκάδι fidenter collocabant, *die vigesima quinta Mensis Ægyptiaci Pachon*, seu Maii Juliani 20. Et quidem ille velut de re planè in Oriente ignorata loquitur. Epiphanius[h] etiam qui diu post seu sub centuriæ quartæ finem scripsit, Epiphaniorum diem seu sextum Januarii Natalem facit, quemadmodum & alii. At sub idem tempus Chrysostomus, apud Occidentaliores vetustissimam *fuisse* agnitionem illius, hoc nomine, diei, etiam à Thracia usque in Gadira[i] seu extremum Occidentis, ait, unde Orientales eam didicerunt; ut Orationem Latinam, ea de re, immeritò ei tributam nec Græcè extantem[k] prætereamus. Nempè creditum est[l], Titi tempore Romam allatas tabulas aliquas publicas è quibus in Occidente tantundem edisceretur, licet Orientalibus nondum receptum; ídque etiam ab ipso Epiphanio traditum esse. Sed de vero die variatim jam pridem inter Chronologos dubitatum est, aliis interim post seculum Constantini Romæ observationem institutum esse asserentibus, & tempore Chrysostomi Constantinopolim derivatam esse, Natalémque in alium Diem Mensémque incidisse. Ita Josephus Scaliger[m], Sethus Calvisius[n], Joannes Keplerus[o], alii, qui & contradictores suos[p] habent satis acres. Utut autem se res habuerit alibi, scimus tam sub Eutychio Alexandrino qui annis amplius 750 abhinc floruit, in Ægypto observatum pro Natali vigesimum quintum Decembris, ídque velut receptum diù ante Calcasendii tempus, quod recentius est, sed mihi incertum. Vetustiores autem Ægyptii, iique Chrysostomo coævi, diem 6 Januarii qui Epiphania dicitur, & Baptismum & Natalem faciebant; ut è Cassiano[q] aliísque liquet.

VII. الغطاس *Immersio*, id est *Baptismus* Domini. Assignatur diei undecimo mensis *Tuba* Coptitarum, qui est ipse Januarii Juliani dies sextus. Scilicet Christi in Jordane Baptismum[r] hoc die peractum esse, frequentiùs receptum est tam in Oriente quàm Occidente; etiam apud Ægyptios Æthiopásque. Quin & Natalem eodem die Januarii non pauci celebrare soliti; unde etiam Epiphania pro ipso Natali non infrequens apud veteres. Ob creditum autem eo in die Christi baptismum, mos invaluit vetus, non solùm die illo, veluti in quo, præ cæteris anniversaria fieret Aquarum Sanctificatio singularis, baptizare catechumenos, verùm etiam tum cunctos se quotannis fluviis immergere adeóque baptismum eatenus sibi iterare, tum aquas ex illis in annum sequentem servandas domum afferre, quas etiam incorruptas illic, ait Chrysostomus[s],

e *Serm. de Natali Domini*
f *Scalig. de Emendat. Temporum lib.* 7. *pag.* 650. *A.*
g *Stromat. α.*
h *Hæres.* 51. *N.* 16.
i *Orat.* 71. *Tom.* 5. *pag.* 512. *edit. Saviliana.*
k *Vide Isaac. Causabon. exercit.* 2. §. 4.
l *Catholicus Armeniorum in legatione ad Armenios, ubi malè legitur in editionibus nonnullis xx Decembris, quod Græcè esse debuit κε Decemb. ut videre est apud Josephum Scaligerum in Canon. Isagog. lib.* 3. *pag.* 302.
m *De Emendat. Temp. lib.* 6. *pag.* 510.
n *Isagog. Chronolog. cap.* 48.
o *De anno Natali cap.* 15.
p *Dionys. Petav. de Doctrina Temporum lib.* 12. *cap.* 7. *Richard. Montacut. ad Origines Ecclesiastic. Apparat.* 11. §. 40.
q *Collat.* 10. *cap.* 2. *Baron. in Martyrolog. Decemb.* 21. *& Jan.* 6.
r *Matth.* 3, 16. *&c.*

stomus [r], per biennium trienniúmque sæpius mansisse. Noster heic النصاري يغمسون ولادهم فيه في المـــــا *Christianis mos est immergere liberos suos in Aqua, illo in die.* Atque hinc dictus est in Ægypto الحميع *Balneatio.* In Occidente autem obtinuit ejusmodi etiam usus, quasi prærogativa singularis Baptismi ad diem illum attinuisset, etiam cum Paschatis & Pentecostes tempora solùm Baptismo, extra mortis periculi causam, assignarentur; unde etiam ad amoliendam superstitionem, quæ circa Diem illum gliscere nimis cœpit, decretum est, ne quis illo in die, nisi in articulo necessitatis, baptizaretur [t]. Tributus est etiam Baptismus Domini diei 12 *Athyr* [u], id est, Novembris Juliani octavo.

Atque hactenus de Festis Septem Majoribus. Totidem habet Minora.

I. الختان *Circumcisio* Domini. ويعملونه في سدس بونه من شهور القبط ويقولون ان المسيح ختن في هذا اليوم وهو الثامن من الميلاد *& celebrant hoc festum die Sexto Beuna in mensibus Copticarum; & dicunt quod Christus Circumcisus est die in illo; qui scilicet octavus erat à Nativitate* [x]. Sed octavus à Nativitate est Januarii Juliani primus. Sextus autem dies *Beuna* est Maii Juliani 31. Ergo pro بونه *Beuna* heic legendum طوبه *Tuba.*

II. الاربعون *Quadragesima.* Celebratum ait octavo die *Musre* mensis Ægyptiaci, qui Augusti Juliani respondet primo. ويقولون ان سمعون الكاهن دخل بعيسي عليه السلام مع امه بعد اربعين يوما من ميلاده لهيكل وبارك عليه *Atque dicunt quòd Simeon Sacerdos introduxit* seu *excepit Iesum, super quem sit pax, & matrem ejus, postquam dies Quadraginta præterierant* [y] *à Nativitate Ejus, in Templum* [z], *& benedixit ei.*

III. خميس العهد *Feria quinta (Dies Iovis) confederationis* seu *testimonii mutui* Discipulorum [a] invicem dati, quando Dominus pedes eorum lavabat. يعملونه قبل الفصح ثلاثه ايام *celebrant eam triduo ante Pascha.* Et Patriarcha, inquit, يغسل ارجل جميع النصاري الحضريـــن *lavat in eo homines cunctos* Christianos, *quotquot sint præsentes* ab exemplo Christi. Quale eodem die pauperibus præstare soliti Reges Angliæ, aliique [b]. Adjicit, ويزعمون ان المسيح عليه السلام فعل هذا بتلاميذه في هذا اليوم يعلمهم التواضع واخذ عليهم العهد ان لا يتفرقوا وان يتواضع ابعضهم لبعض والعامة من النصاري يسمون هذا الخميس خميس العهد وهم يطحون فيه

r Orat. 74. Tom. 5. edit. Savil. pag. 524. & de his fere videsis Gregor. Turonens. de Miraculis lib. 1. cap. 81. Cassian. Collation. lib. 10. cap. 2. Joseph. Scalig. de Emendat. Temporum lib. 7. pag. 641. & 661. Isaac. Casaubon. exercit. 2. §. 11. Gratian. de Consecratione dist. 4. c. 11. &c.

t Vide Leonem Mag. Epist. 4. cap. 1. De Consecrat. dist. 4. c. 14. Durand. Rational. lib. 6. cap. 16. §. 6. Ant. Augustin. epist. Juris Pontificii lib. 22. tit. 19.

u Epiphanius Hæres. 51. N. 16.

x Luc. 2, 21.

y Levitic. 12, 2 &c.

z Luc. 2, 25.

a Joan. 13, 12.

b Videsis Durand. Rational. lib. 6. cap. 75. §. 6.

قبه العدس علي الوان *Et recipitur eis quòd Christus, super quem sit pax, ita fecit Discipulis suis eodem in die, ut doceret eos humilitatem & inirent confederationem ut non se dispergerent sed humiles inter se invicem forent. Et cœtus Christianorum feriam hanc Quintam nominant Quintam Confederationis* seu *Testimonii mutui. Et solent in ea comminuere Lentes cum aliis Leguminum speciebus.*

IV. السبت النور *Sabbatum Luminis.* Sabbatum Sanctum & Sabbatum Paschatis dici solitum in quo Cerei Paschales Benedicti. Ob Lumen quod illo die apparuit circa Christi sepulchrum, sic nominatum ait Calcasendius.

V. ومنها جد الحدود *Atque hujus generis* festorum Minorum) est *Festum claudens* seu *terminans* وهو بعد الفصح ثمانه ايسام *& est octiduo post Pascha*, scilicet Octavæ seu Clausum Paschatis.

VI. ومنها التجلي *& hujus generis est festum Transfigurationis* [c] Domini. *Dies nempe mensis* Mesure 13, Augusti Juliani 6, quo & Græci & Occidentales festum illud celebrant. Malè Raphalengius [d], تجلي *Epiphania.*

VII. ومنها عيد الصليب *Et hujus generis est Festum Crucis.* Dies 17 mensis *Thoth* seu Septembris 14; quo *Exaltatio Crucis* per Ecclesiam celebratur utramque [e] etiam & Antiochenam. Orientalibus autem, quà Constantinum Crux spectabat; Occidentalibus, quà Heraclii in Cosroem *Persidis Regem* victoriam, Crucémque ab eo Hierosolymam reportatam innuit. Addit heic Calcasendius inolevisse in Ægypto ut Anni initium, id est dies *Thoth* mensis primus seu Augusti Juliani 29, voce illa Persica النيروز *Neuruz* nuncupatum, pro festo etiam haberetur; atque ita celebrari pariter etiam Syris anni sui initium, ut Romanis aliisque Calendas Januarii.

c *Matth.* 17, 2.

d *Lexic. pag.* 133. *vide Ioseph. Scaliger. de Emendat. Temporum l.* 5. *pag.* 661 & 676.

e *Martyrolog. Rom. Sept.* 14. & *ibi Baronius, Ritual. Græc. ad eandem diem.*

Dein compluria alia sed breviusculè اعياد ومواسم *festa ac solennitates* Christianorum illic, ad hunc modum, in mensibus Ægyptiacis enumerat.

Thoth.		Augusti Juliani.
Dies 2	عيد سيغرس وعيد متي الانجيل *Festum Syagrii & Festum Matthæi Euangelistæ.*	30
		Septembris.
4	سمعان الحبيس *Simeonis detenti* in columna; Stylitis [f]; quod in Græcorum Ritualibus eodem servatur die.	1

f *Videsis Barom. ad Martyrolog. Ianuar.* 5.

Thoth. Septembris.

5 عيد ماما *Festum Mamantis* martyris; quod itidem in Ritualibus Græcis. 2

6 عيد شعيا *Festum Isaiæ*[g] Prophetæ. 3

7 عيد ساويرس *Festum Severi.* 4

8 عيد موسي النبي عليه السلم *Festum Mosis prophetæ, super quem sit pax.* Utraque in Ecclesia servatur hoc Festum die pridiano, ut Natalis ejus[h]. Mahumedani collocant[i] in 24 mensis eorum *Ramadan* qui vernus est. 5

9 عيد توما التلميذ *Festum Thomæ Discipuli* seu Apostoli. 6

10 خروج نوح عليه السلام من السفينة ومولد مريم عليها السلام[k] 7 *Egressus Noachi, super quem sit pax, ex Nave* seu *Arca, & nativitas Miriam.* Atque Eutychius, Ægyptius ipse & Patriarcha Alexandrinus, Egressum ait[l] Noachum بعد سنة وشهرين في سبعة عشر يوما من الشهر الثاني وهو نيسان وهو برموده *post annum & duos menses* (ab initio Diluvii) *decimoseptimo nempe mensis secundi qui est Nisan cui respondet* (in mensibus Ægyptiis) *Barmuda.* Ita sub Tempus vernum, diem Egressûs Noachi ponit ille, ut sub Autumnum Calendarium hoc Calcasendii. Notissimum est apud Ebræos fuisse Initium Anni duplex, Vernum seu in *Nisan*, quasi Martio; Autumnale seu in *Tisri*; quasi Septembri. Et juxta discrimen illud, alii in *Jiar*, quasi Aprili, qui sequitur Nisan & est mensis sic secundus, initium ponunt Diluvii[m] adeóque in ejusdem mensis die 27 Noachi egressum, sic interpretantes illud[o] de fine diluvii; *In mense secundo & die 27 ejusdem mensis arefacta est terra* quando Dominus præcepit Noachum exire ex Arca. Sic se res habet ex calculo R. R. Josüe. Alii locum illum mensémque de *Marchesvan* quasi Octobri seu secundo à *Tisri* sumunt juxta disciplinam heic de Anni Diluvii initio Verno[p]. Atque ita indubitanter Paraphrastes Jonathan dictus, uti etiam Flavius Josephus[q]. Et pro discrimine illo aliásque hanc circa rem Chronologi dissensere, qui Egressum Noachi aliter alitérque collocant[r].

11 عيد باسيليوس *Festum Basilii.* 8

13 عيد منحاييل وصوم جدليا *Festum Menahelis & Jejunium* (fortè) *Godoliæ* quod Calendarium Judaicum habet in 3 *Tisri.* De utroque ἐπέχω. 10

g Jacob. Golius in Lexico col. 1291.

h Menologium Græc. & Martyrolog. Rom. Sept. 4.

i Mahumetis Theologia edit. ab Widmanstadio 1543.

k Male exaratur.

l Annal. tom. 1. pag. 41.

m Joseph. Origin. lib. 1. cap. 4. alii passim.

n Genes. 7, 12.

o Genes. 8. 14, 15 & 16.

p Seder Olam Rabba cap. 4. & Sal. Jarchius ad Genes. 7, 11.

q Origin. lib. 1. cap. 4.

r Josephus Scaliger de Emend. Temp. lib. 5. pag. 349. Sethus Calvisius in anno M.1656. Torniellus eod. ann. §. 1. Dionys. Petavius de Doctrina Temporum lib. 13. pag. 518.

Thoth. Septembris.

14 عيد سمعان الحبيس وعيد بارس الشهيد *Festum Simeonis* 14
Stylitæ. alterius seu junioris [f], *& Festum Baris*, seu *Paridis.*

[f] *Vide Baron. ad Martyrolog. Rom. 5. Jan. & 3. Septembris.*

16 عيد اسغايوس.......... 13
20 صوم كور *Jejunium* 17
22 نياحة ابي حرج *Planctus Abi Harech.* 19
23 عيد اولاد الغرس *Festum Prolis Paridis.* 20
26 عيد البصابات *Festum........* 23
27 عيد اسطاتوا وانتقال يوحنا *Festum Eustathiæ & translationis Ioannis.* 24

Baba. Septembris.

1 عيد اجروبعون *Festum .....* fortè pro Charitone cujus dies hic in Ritualibus Græcorum. 28
2 عيد سوسنان *Festum........* 29

Octobris.

5 عيد يعقوب بن حلغا *Festum Iacobi filii Cleopæ.* 2
7 عيد ابوبولا *Festum Abubulæ.* 4
8 عيد توما *Festum Thomæ.* 5
10 عيد ابي مسرجه *Festum Abi Misracha.* 7
11 عيد يعقوب *Festum Iacobi.* 8
12 شهادة متي *Martyrium Matthæi.* 9
13 عيد الغرات *Festum ......* 10
20 شهادة يوحنا *Martyrium Ioannis.* 17
21 بذكار السيده *Commemoratio Dominæ.* 18
22 عيد لوقا *Festum Lucæ*, quod in Ecclesia utraque pridiè celebratur. 19
23 عيد ابي جرج *Festum Abi Charech.* 20
21 * دخول السيده الهيكل *Ingressus Dominæ in Templum.* 18

* *Ità methodus hic Calcasendii.*

عيد 26

Baba.		Octobris.
26	عيد يعقوب ويوسف *Festum Iacobi & Iosephi.*	23
27	عيد ابي مقار *Festum Abi Macarii.*	24
30	عيد مرقص *Festum Marci.*	27

Hathur.		Octobris.
1	عيد بطرس البطرك *Festum Petri Patriarchæ.*	28
4	عيد زكريا *Festum Zachariæ.*	31
		Novembris.
6	اجتماع التلاميذ *Synodus Apostolorum.*	2
7	تكرير ابي جرج *Iteratio Abi Charech.*	3
8	عيد الاربع حيوانات *Festum Quatuor Animalium.*	4
9	تذكار الثلثمايه وثمانية عشر *Commemoratio Trecentorum & octodecim*, Synodi scilicet primæ Nicenæ, numero illo (de quo consulas commentarium nostrum in Eutychii Origines Alexandrinas) signantiùs denotari solitæ.	5
10	نياحة اسحق *Planctus Isaac.*	6
12	عيد ميكايل *Festum Michaëlis*; de quo suprà.	8
15	شهادة ابي مينا *Martyrium Patris Menæ*, cui idem dies in Græcorum Menologiis.	11
17	عيد قلبس الرسول (legendum فليبس) *Festum Philippi Apostoli*, quod diem occupat posterum in Ritualibus Græcorum.	13
20	عيد اساسياس *Festum Asasii*, & عيد سمعون *Festum Simeonis* & تذكار الشهدا *Commemoratio Martyrum.*	16
24	عيد مركوريوس *Festum Mercurii.*	20
25	عيد ابي مقورة *Festum Patris Macore.*	21
26	عيد ادفيانيوس *Festum Adphianii.*	22
27	عيد يعقوب المقطع *Festum Iacobi dissecti.*	23

Chiac. Novembris.

2 عيد باهور *Festum Bahuris*, si fortè legendum باهور. 28

4 عيد اندراس *Festum Andreæ*, eodem in Ecclesiæ utriusque Ritualibus celebratum. 30

Decembris.

5 عيد سيورس *Festum Severi.* 1

7 عيد بربارة *Festum Barbaræ* quod die habetur postero in Ritualibus Græcis & Romanis. 3

8 عيد ايامين *Festum Aiminii.* 4

10 عيد ماري نقولا *Festum Domini Nicolai*, ut etiam in utriusque Ecclesiæ Fastis. 6

14 عيد سمعون *Festum Simeonis.* 10

16 نياحه يوحنا *Planctus Ioannis.* 12

23 صوم الميلاد *Iejunium Nativitatis.* 19

Tuba. Decembris.

3 قتل الاطفال *cædes parvulorum*, Innocentium; uti pariter in Ecclesia utraque. 29

4 عيد يوحنا الانجيلي *Festum Ioannis Euangelistæ.* 30

Januarii.

7 عيد توما *Festum Thomæ.* 2

8 عيد الحنان *Festum Hanan.* 3

9 عيد ابرهيم *Festum Abrahæ.*

10 صوة الغطاس واوله *Præceptum Immersionis* (Baptismi) *&* *initium ejus.* 5

13 صوم العذاري *Iejunium Virginum.* 8

14 عيد ملسوس *Festum Meletii* seu *Milesii.* 9

15 عيد

Tuba. Januarii.

15 عيد غاريوس *Festum Gharii.* 10

16 عيد قيلانوس *Festum Kilani.* 11

19 عيد يوحنس *Festum Iochis.* 14

20 نزول الانجيل وتذكار السيده *Descensus Euangelii & commemoratio Dominæ.* 15

21 صوم نينوي *Iejunium Ninive.* 16

24 معيل بحي 19

25 عيد ابي بشاره *Festum Patris Basaræ.* 20

26 عيد الشهدا *Festum Martyrum.* 21

27 عيد طيماتارس الرسول pro طيموتيوس *Festum Timothei Apostoli.* Idem dies ei tribuitur à Græcis, uti 24 Januarii ab Ecclesia Occidentali. 22

30 احرنباحه تغولا ...... forte *Planctus alter Paulæ.* 25

Amschir. Januarii.

1 عيد العذاي وعيد يهودا *Festum Virginum & festum Iudæ.* 26

2 عيد مقار *Festum Macarii.* 27

6 نياحة تيادر *Planctus Theodori.* 31

Februarii.

9 نياحة برصوما *Planctus Barzumæ.* 3

10 عيد نبطن وسهادة يعقوب *Festum* ..... *& Martyrium Iacobi.* 4

14 ابي مسرجة *Pater Mesracha.* 8

16 عيد قيلاذوس *Festum Kilani.* 10

17 عيد يعقوب الرسول *Festum Iacobi Apostoli.* 11

19 عيد بطرس الشهيد *Festum Petri Martyris.* 13

21 نزول السيده من الجبل *Descensus Dominæ è monte.* 15

شهاده 26

Amschir. Februarii.

26 شهادة سدرس *Martyrium Sedaris.* 20

30 وجون راس يوحنا *Inventio capitis Ioannis*, Præcursoris Domini; quo die celebratur etiam in utraque Ecclesia. 24

Barmahath. Februarii.

3 عيد الجلبانه *Festum ....* 27

Martii.

7 عيد ارمانوس *Festum Armeni.* 3

9 عيد المعموده *Festum Baptismi.* 5

10 ظهور الصليب *Apparitio Crucis.* 6

11 عيد ابي مينا *Festum Patris Menæ.* 7

12 عيد ميلاجي *Festum Melachii.* 8

17 عيد لباس الشهيد *Festum Labasii Martyris.* 13

22 نياحة بولوص *Planctus Pauli.* 18

23 عيد العاري *Festum ......* 19

24 عيد الشعانين *Festum Palmarum.* 20

25 عيد المرسونه *Festum ....* 21

28 غسل الارجل *Ablutio Pedum.* 24

29 جمعة الصلبوت *Crucifixionis conventus.* 25

30 عيد مرقص الانجيلي *Festum Marci Euangelistæ.* 26

Barmuda. Martii.

2 عيد توما البطرك *Festum Thomæ Patriarchæ.* 28

5 عيد حرقال النجيب forte *Festum Herculis Heraclii Generosi.* 31

Barmuda.			Aprilis.
7	عبد مرقص	*Festum Marci.*	2
8	الاخذ بالنجديد	....	3
11	عبد يوحنا الاسقف	*Festum Ioannis Episcopi.*	6
13	عبد جرجس	*Festum Georgii.*	8
16	عبد ابي متي	*Festum Patris Matthai.*	11
	عبد يعقوب	*Festum Iacobi.*	
19	عبد سانوطه	*Festum Sanutæ.*	14
21	تذكار الشهدا	*Commemoratio Martyrum.*	16
26	عبد سايرس	*Festum Severi.*	21
27	عبد ابي نيطس	*Festum Patris Niti.*	22
29	عبد اصحب الكهوف	*Festum sociorum.......*	18
30	عبد مرقص الانجيل	*Festum Marci Euangelistæ.*	25

Baschnes.			Aprilis.
2	عبد تاذرس	*Festum Theodori.* Græci Theodoræ virginis martyrium ei tribuunt.	27
3	عبد سمعون	*Festum Simeonis.*	28
4	عبد الحندس	*Festum........*	29
			Maii.
5	نياحه يعقوب	*Planctus Iacobi.*	2
6	عبد حفري سوه	*Festum........*	1
7	اساسياس	*Festum Asasii.*	2
8	صعود المسيح عندهم	*Ascensio Christi, juxta illos,* id est Christianos.	3
21	عبد نرا القصير	*Festum.......*	16
24	نزول السيد الي مصر	*Descensio Domini in Ægyptum.*	19
25	عبد سوس	*Festum.......*	20
26	عبد توما التلميذ	*Festum Thomæ Discipuli.*	21

Baschnes. Maji.

27 عيد سمعون البعجس *Festum Simeonis.* 22

29 عيد طيمارس *Festum Temaris.* 24

30 عيد الورد بالشا *Festum* 25

Beuna. Maji.

2 عيد ابي مقار *Festum Patris Macarii.* 27

3 وجود عظام لوقا *Inventio oßium Lucæ.* 28

4 عيد توما *Festum Thomæ.* 29

4 عيد مامور *Festum Mamurii.* 29

Junii.

9 عيد يوحنا ونزول صحف اترهيم عليه السلام *Festum Ioannis & Descensus libri Abrahæ super quem sit pax.* 3

15 عيد ابي مينا *Festum Patris Menæ.* 9

16 عيد ابي مقار *Festum Patris Macarii.* 10

21 عيد السيدة *Festum Dominæ.* 15

23 عيد اتريب *Festum* 17

2.. عيد ابي منا *Festum Patris Menæ.* 1..

Abib. Junii.

1 تذكار تيدارس *Commemoratio Theodori.* 25

2 & 3 نباجه بولص *Planctus Pauli.* 26 & 27

5 عيد المعينه وعيد القيصريه *Festum Mainæ & Festum Cæsareæ.* 26

Julii.

7 عيد ابي سنونه *Festum Patris.* ......i.. 1

8 عيد اسبناط *Festum*........ 2

9 شهدة هرون وعيد سمعون *Martyrium Aharonis & Festum Simeonis.* 3

عيد

Abib.			Julii.
10	عيد تانرس نطس	*Festum Theodori*	4
12	عيد ابا هور	*Festum Patris Hori.*	6
14	عيد ابي مقار	*Festum Patris Macarii.*	8
15	عيد اقدام السربني	*Festum.........*	9
16	عيد يوحنا وزكريا	*Festum Ioannis & Zachariæ.*	10
17	عيد يعقب التلميذ	*Festum Iacobi Discipuli.*	11
19	عيد بولاق	*Festum.......*	13
20	عيد درس الشهيد	*Festum Daretis Martyris.*	14
21	عيد السيدة وعيد منحايل	*Festum Dominæ*, & *Festum Menhaelis.*	15
23	عيد سمعون البطرك وعيد سنوده	*Festum Simeonis Patriarchæ & Festum Sanudæ.*	17
24	عيد سمنود	*Festum.....*	18
25	عيد مرقوليوص	*Festum Merculiis.*	19
27	عيد حزقيل النبي عليه السلام (lege حزقيل)	*Festum Ezechielis Prophetæ super quem sit pax.*	21
28	رفعة ادريس عليه السلام وعيد مريم	*Exaltatio* (Ascensus) *Adrisii* (Henochi) & *Festum Miriam* seu *Mariæ.*	22
30	حرم السيد	*Interdictum Domini.*	24

Musre.			Julii.
1	عيد الخندق	*Festum* fortè *Candaces.*	25
2	عيد امينا	*Festum Aminæ.*	26
3	عيد سمعون العمودي	*Festum Simeonis Stylitæ.*	27
			Augusti.
8	دخول نوح السفينة	*Ingressus Noachi in Arcam* *.	1
9	عيد طورسينا وعيد السيدة	*Festum Tursinæ & Festum Dominæ.*	2

* *Genes.* 7, 7. & *vide Torniell. Tom.* 1. *A.* 1656. §. 18. & *Salianum eodem anno* §. 27.

Musre.		*Augusti.*
10	عيد اللباس *Festum........*	
15	شهاده انطونيوس *Martyrium Antonii.*	8
	وعيد العدوية *& Festum.........*	
14	عيد يعقوب الشهيد *Festum Iacobi Martyris.*	7
18	عيد ابي مقار *Festum Patris Macarii.*	11
19	عيد اليسع *Festum Elishæ.*	12
20	عيد صحاب الكهف *Festum.......*	13
21	صوم الاربعين *Iejunium Quadraginta.*	14
23	عيد الحوزه بدمسق *Festum......* in Damasco.	16
26	عيد صوفنل *Festum.......*	19
28	عيد ابرهيم واسحق *Festum Abrahæ & Isaaci.*	21
30	عيد موسي الشهيد وشهاده يوحنا *Festum Mosis Martyris & Martyrium Ioannis.*	23

Digressioni, quæ sic nata est ex Ecclesiæ S. Michaelis apud Alexandrinos Dedicatione vetustâ, veniam, à studioso quolibet non intempestiviùs morosiori, aut nimis indiligente, datum iri spero, uti etiam si, post recensionem hanc Mahumedanam, luculentiorem multò adjecerimus è Coptitarum monimentis Christianis. Ad calcem Euangeliorum exemplaris penes me Arabicè antiquitùs in Ægypto perpulchrè conscripti (absoluti nempè 8. die *Musre*, mensis Coptici, id est, 1 Augusti Juliani, anno Æræ Martyrum 1002 seu Christi 1286) reperitur Mensium, Dierum Festorum, Lectionum Vespertinarum ac Matutinarum Calendarium in quo sunt quidem aliquot hactenùs me fugientia. Sed Dies & Festa ipsis ejusdem verbis ac methodo, quà potui, exhibere itidem visum est, velut quod lectori ingenuo minimè ingratum fuerit. Incipit & procedit Dierum & festorum recensio illa ad modum sequentem qui nec parùm diversus est à Mahumedano seu Calcasendiano illo antè allato. Quæ in ea minùs intellexerimus, eruditiorum indagationi relicta sunt. Numeralium Figurarum formas juxta MS. repræsentavimus. Eæ sunt generis, apud Arabas, vetustissimi, atque, ut vides, ab Indicis (quæ tum ab ipsis tum ab Europæis adhiberi solent) uti etiam à literali, juxta Ebræos, numerandi more, Arabibus itidem, Alphabetum suum eam in rem Ebraico conformantibus, usitatissimo, diversissimi. Tales ex Evangeliis suis, anno Christi 1272 exaratis & vetustissimo Chronico, exhibuit olim vir præstantissimus Thomas Erpenius *. Eædem in codice meo usurpantur in Euangeliorum Canonibus aliisque illic designandis. Arabica heic ita etiam se habent in Origine.

* Grammatic. Arab. lib. 1 cap. 1. Leidæ 1613. in 4.

توت وهو الشهر الاول		*Thoth qui mensis est primus.*	Augusti.
الايام والاعياد		*Dies & Festa.*	
النيروز وبرتلموس واليشا النبي	ⲁ	I. *Neuruz, & Bartholomæi & Elishæ prophetæ.*	XXIX.
يوحنا المعمدان	ⲃ	II. *Ioannis Baptistæ.*	XXX.
ديسقرس وساويرس وانباغتنو	ⲍ	VII. *Dioscuri & Severi & Anbaiatho.*	Septembris IV.
موسي النبي وارميا النبي وزكاريا الكاهن	ⲏ	VIII. *Mosis prophetæ & Ieremiæ prophetæ & Zachariæ Sacerdotis.*	V.
ميلاد السيدة مرتمريم	ⲓ	X. *Nativitas Dominæ, Dominæ Mariæ.*	VII.
القدس باسيليوس وتاوضرس اسقف نسي	ⲓⲁ	XI. *Sancti Basilii & Theodori Episcopi Nissæ.*	VIII.
توما التلميذ	ⲓⲃ	XII. *Thomæ discipuli.*	IX.
شهادة استفانوس	ⲓⲉ	XV. *Martyrii Stephani.*	XII.
عيد الصليب المجيد	ⲓⲍ	XVII. *Festum Crucis Gloriosæ.*	XIV.
ثاني عيد الصليب المجيد	ⲓⲏ	XVIII. *Secundum festum crucis Gloriosæ.*	XV.
ثالث عيد الصليب المجيد	ⲓⲑ	XIX. *Tertium festum crucis Gloriosæ.*	XVI.
طيباريوس التلميذ	ⲕⲁ	XXI. *Tiberii Discipuli.*	XVIII.

Thoth. Septembris.

كوتلاس واكسوا اخه وبولوس كالشهدا	ⲥⲟⲩ ⲕⲃ	XXII. *Cythelæ & Acsuæ fratris ejus & Pauli sicut Martyris.*	XIX.
اسطاثيوس وولـده وزوجـه	ⲥⲟⲩ ⲕⲍ	XXVII. *Eustathii & filii ejus & uxoris ejus.*	XXIV.
اسر يوحنا الانجلي وارسما ومن معهما من العذري	ⲥⲟⲩ ⲕⲑ	XXIX. *Prehensionis Ioannis Euangelistæ & Arbasmæ & eorum qui cum eis erant ex Virginibus.*	XXVI.

Sequitur dein repetitus Dierum & Festorum Ordo, sive ut Suppletorius sive ut usûs Extraordinarii aut alicujus diversi, ad hunc modum, qui per menses tantùm non singulos itidem variatim continuatur. Nec cæteris rectà subjungitur Ordo is, sed columellas sibi seorsim assignatas occupant ejusdem Dies sic distinctæ. Etiam titulum habet hic Ordo تتمة توت *Complementum mensis Thoth.* Atque ita in mensibus qui sequuntur.

Thoth. Augusti.

ديسقرس البطريرك	ⲥⲟⲩ ⲅ	III. *Dioscuri Patriarchæ.*	XXXI.
اسعيا للنبي	ⲥⲟⲩ ⲅ	III. *Isaiæ Prophetæ.*	XXXI.
سمعان الحبيس ويوسع بن نون	ⲥⲟⲩ ⲇ	IV. *Simeonis detenti & Iosuæ Ben Nun.*	Septemb. I.
الديسماما الشهيدة	ⲥⲟⲩ ⲉ	V. *Al.. dishmamæ Martyris.*	II.
اثناسيوس البطريرك الثاني	ⲥⲟⲩ ⲑ	IX. *Athanasii Patriarchæ secundi.*	VI.

Thoth.

Thoth.			Septembris.
اسحق البدسي الحبيس	ιγ	XIII. *Iſcaph* (fortè اسحق pro *Iſaac*) *detenti.*	X.
ماري ماما الشهيد	ιδ	XIV. *Mari Mamæ Martyris.*	XI.
حديد .... قيامه وهلانه وابرقله	ις	XVI. ..... *& Helenæ & Herculeæ* aut *Heracleæ.*	XII.
العديسه العزرا ملبد ما الشهيده	κ	XX. ..... *Eleazaris filii Maæ Martyris.*	XVII.
تكله الشهيده	κβ	XXII. *Theclæ Martyris.*	XIX.
حبل البصات يوحنا	κγ	XXIII. *Conceptûs Ioannis.*	XX.
اغريغوريوس المنطبقتي	κδ	XXIV. *Gregorii Incluſi.*	XXI.
ابا دير وايراي احه الشبهدا	κη	XXVIII. *Abba Dir & Airai fratris ejus martyrum.*	XXV.
اغريغريوس الارمني وابو	λ	XXX. *Gregorii Armenii & familiæ ejus.*	XXVII.
بوله الشهيده		*Paulæ Martyris.*	

بابه وهو الشهر الثاني		*Baba qui menſis eſt ſecundus.*	Septembris.
الايام والاعياد		*Dies & Feſta.*	
دخول سويرس مصر	β	II. *Ingreſſûs Severi in Ægyptum.*	XXIX.

Baba.

Baba.			Octobris.
يعقوب بن حلفا	ⲉ̅	v. *Iacobi filii Cleopæ.*	II.
سرجيس واخيه واخس الشهدا	ⲓ̅	x. *Sergii & fratris ejus & Achasii Martyris.*	VII.
يعقوب بطريرك الاسكندريه	ⲓ̅ⲁ̅	XI. *Iacobi Patriarchæ Alexandrini.*	VIII.
متي الانجيلي الرسول	ⲓ̅ⲃ̅	XII. *Matthæus Euangelista & Apostolus.*	IX.
ابطلامن واخوته الشهدا	ⲓ̅ⲅ̅	XIII. *Abtalmonis & sororis ejus Martyrum.*	X.
السيد العذري في كل شهر	ⲕ̅ⲁ̅	XXI. *Domini Virginis, in quolibet mense.*	XVIII.
لوقا الانجيلي	ⲕ̅ⲃ̅	XXII. *Lucæ Euangelistæ.*	XIX.
ابا ابلوا الراهب	ⲕ̅ⲉ̅	XXV. *Patris Abluæ monachi.*	XXII.
ابو معار الشهيد اسقفا قاو	ⲕ̅ⲍ̅	XXVII. *Abu Majar Episcopi Cao.*	XXIV.

Ordo alter.

Baba.			Septembris.
خريطن القديس وسوسنه العذري	ⲃ̅	II. *Charitonis sancti & Susannæ Virginis.*	XXIX.
اغريغوريوس اسقف ارمنيه	ⲅ̅	III. *Gregorii Episcopi Armeniæ.*	XXX.
			Octobris
حننيا الرسول	ⲉ̅	v. ..... *Apostoli.*	I.
رواق وانطونيوس الشهدا	ⲋ̅	VI. *Roaci & Antonii Martyrum.*	II.

Baba.			Octobris.
ابنا بولا من طماو	ζ	VII. *Patris nostri Pola de Temao.*	IV.
بلافيه ووحاس الشهدا	η	VIII. *Belaphiæ & Vacasii Martyrum.*	V.
فلبس من السبعه الشماسه وديمتريوس البطريرك	ιδ	XIV. *Philippi ex septem diaconis & Demetrii Patriarchæ.*	XI.
ابنا اغاثوا القس القديس	ις	XVI. *Patris nostri Aghathii Presbyteri Sancti.*	XIII.
اغرغوريوس اسقف توس	ιζ	XVII. *Gregorii Episcopi Tusæ.*	XIV.
ارقلس البطريرك	ιη	XVIII. *Herculis* seu *Heraclii Patriarchæ.*	XV.
برتلموس الشهيد	ιθ	XIX. *Bartholomæi Martyris.*	XVI.
القديس ابو يوحنس نشهات	κ	XX. *Sancti patris Ioannis*	XVII.
يويل النبي وديونيسيوس	κγ	XXIII. *Ioelis Prophetæ & Dionysii.*	XX.
مريه القديسه الشهيده	κδ	XXIV. *Mariæ Sanctæ, Martyris.*	XXI.
يعقوب اخي الرب ووارس الشهيد	κς	XXVI. *Iacobi fratris domini & Varesii Martyris.*	XXIII.
الميلاد بكل شهر ووضع راس يوحنا	κθ	XXIX. *Nativitatis in unoquoque mense, & Positionis Capitis Ioannis.*	XXVI.

هتور وهو الشهر الثالث		*Hathur qui mensis est tertius.*	Novembris.
الايام والاعياد		*Dies & Festa.*	
تجديد بيعه القدس بوجرج بله	ζ	VII.	III.
الاربع حيوانات الملايكه	η	VIII. *Quatuor animalium Angelicorum.*	IV.
الثمانيه وتسعه عشر المجتمعين بنقيه	θ	IX. Ita exaratur; planissimè pro Patrum 318, in Synodo Nicæna prima, solennitate; uti etiam antè in Calcasendianis.	V.
مخايل ريس الملايكه	ιβ	XII. *Michaelis Principis Angelorum.*	VIII.
ثاني عيد ميكايل	ιγ	XIII. *Festi secundi Michaelis.*	IX.
شهاده ابو مينا	ιε	XV. *Martyrii Abu Menæ.*	XI.
متي الانجيلي واثناسيوس البطريرك وتادرس	κ	XX *Matthæi Euangelistæ & Athanasii Patriarchæ & Theodori.*	XVI.
فرمان ودميان واخوتها وامها	κβ	XXII. *Fermanææ Damianæ & sororum & matris earum.*	XVIII.
الاربعه وعشرين قسيس الملايله	κδ	XXIV. *Viginti quatuor Presbyterorum ....*	XX.
الشهيد القدس مرقوريوس	κε	XXV. *Martyris sancti Mercurii.*	XXI.

Hathur,			Novembris.
فبليمون الرسول ويعقوب المقطع	ⲕ̅ⲍ̅	XXVII. *Philemonis Apostoli & Iacobi dissecti.*	XXIII.
سرابيون اسقف ابساده	ⲕ̅ⲏ̅	XXVIII. *Serapionis Episcopi Abasade.*	XXIV.
بطرس بطريرك الاسكندريه وهدلف الشهدا واقليمس الرسول	ⲕ̅ⲑ̅	XXIX. *Petri Patriarchæ Alexandrini, & Hedalephi Martyris & Clementis Apostoli.*	XXV.

Ordo alter.

Hathur.			Octobris.
اكلاوبا الملك	ⲁ̅	I. *Aclauba Regis.*	XXVIII.
بطرس البطريرك	ⲃ̅	II. *Petri Patriarchæ.*	XXIX.
انتيمخس الشهيد القديس	ⲅ̅	III. *Antimachi Martyris Sancti.*	XXX.
مجي حسبل تاءرس الي شطب	ⲉ̅	V. .... *Theodori*	Novembris. I.
لعماح التلميذ مع الخلص	ⲋ̅	VI. *Laimah Discipuli cum*	II.
اسحق بطريرك الاسكندريه	ⲓ̅	X. *Isaaci Patriarchæ Alexandrini.*	VI.
اخوميس القديس	ⲓ̅ⲁ̅	XI. *Achumisii sancti.*	VII.
ثالثا عيد ميكاييل	ⲓ̅ⲇ̅	XIV. *Festi tertii Michaelis.*	X.

Hathur. Novembris.

رسمت فنه كبنسه لنونهر بمصر	ις	XVI. .... *in Ægypto.*	XII.
يوحنا فم الذهب	ιζ	XVII. *Ioannis Chrysostomi.*	XIII.
فيلبس الرسول	ιη	XVIII. *Philippi Apostoli.*	XIV.
برتلموس الرسول	ιθ	XIX. *Bartholomæi Apostoli.*	XV.
اغرغوريوس العجاني subscribitur ibi extra lineas نوسقار الشهيد & dein	κα	XXI. *Gregorii Aiganensis.*	XVII.
يويل النبي والاحد واربعين الشهيد	κγ	XXIII. *Ioelis prophetæ & quadragesimi primi Martyris.*	XIX.
اغرغوريوس اسقف نوس	κς	XXVI. *Gregorii Episcopi Nysseni.*	XXII.

كيهك وهو الشهر الرابع		*Chiach qui mensis est quartus.*	
الايام والاعياد		*Dies & Festa.*	
بطرس الحبديل اسقف بهواش	α	I. *Petri Alhabdil Episcopi.*	XXVII.
بربارة وتكله والعريس صمويل	η	VIII. *Barbaræ & Theclæ & Sponsi Tzemuelis.*	Decembris. IV.
الراهب سمعان استشهد في ايام المسلمين	ιδ	XIV. *Monachi Simeonis martyrio coronati in diebus Musulmanorum.*	X.

Chiach.			Decembris.
اغريغوريوس الارمني	ⲓⲉ	XV. *Gregorii Armenii.*	XI.
غبريال الملوك البشري	ⲕⲃ	XXII. *Gabrielis Angeli, Annunciatoris.*	XVIII.
سراح الميلاد المقدس ضوم الي العروب	ⲕⲏ	XXVIII. *Publicationis Nativitatis sanctæ. Iejunii pridiani.*	XXIV.
ميلاد ربنا يسوع المسيح	ⲕⲑ	XXIX. *Nativitatis Domini nostri Iesu Christi.*	XXV.
تاني الميلاد داود النبي ويعقوب اسقف يارشليم	ⲗ	XXX. *Secundi* (festi) *Nativitatis & Davidis prophetæ & Iacobi Episcopi Hierosolymorum.*	XXVI.

Ordo alter.

Chiach.			Novembris.
ابنا ناهور الراهب الجديد	ⲃ	II. *Patris nostri....... monachi........*	XXVIII.
دخول السيدة الهيكل	ⲅ	III. *Ingressûs Dominæ in Templum.*	XXIX.
اندراوس الرسول	ⲇ	IV. *Andreæ Apostoli.*	XXX.
ايسيدرس الشهيد وناحوم النبي	ⲉ	V. *Isidori Martyris & Nahum prophetæ.*	Decembris. I.

Chiach.			Decembris.
بطلماوس القس الشهيد بمدايل راس المخلحي	ϛ̅	VI. *Ptolemai Martyris.*	II.
ماتوس القبير بانومنا بانومبا الخمبا	ζ̅	VII.	III.
نمعن الراهب المحسب من الشهدا	θ̅	IX. ...... *Monachi inter Martyres recensiti.*	V.
مار نقولا الاسقف وعبره	ι̅	X. *Mar Nicolai Episcopi & sociorum ejus.*	VI.
ابنا بجيمه وبرتلموس الاسقف	ι̅α̅	XI. *Patris nostri Bechima & Bartholomaei Episcopi.*	VII.
القديس بولس وابا سبان	ι̅β̅	XII. *Sancti Pauli......*	VIII.
حلحنه فالسيده [illegible]	ι̅γ̅	XIII.	IX.
ابو هرواج الشهيد	ι̅ϛ̅	XVI. *Patris Haruach Martyris.*	XII.
ابنا سر نامن وعبره	ι̅ζ̅	XVII. *Patris nostri..... & sociorum ejus.*	XIII.
ارقلا الشهيد وعبره	ι̅η̅	XVIII. *Herculis* aut *Heraclii martyris & sociorum ejus.*	XIV.
اغناطيوس القديس الشهيد	κ̅δ̅	XXIV. *Ignatii sancti martyris.*	XX.
يوحنس كمابوادي	κ̅ε̅	XXV. *Ioannis*	XXI.
انسطاسيه الشهيده القديسه	κ̅ϛ̅	XXVI. *Anastasiae martyris sanctae.*	XXII.
ابنا ابشاده الشهيد	κ̅ζ̅	XXVII. *Patris nostri Abishadae martyris.*	XXIII.

طوبه

طوبه وهو الشهر الخماس		*Tuba qui mensis est Quintus.*	Decembris.
الايام والاعياد		*Dies & Festa.*	
وجود غطار استغانوس	ⲁ̅	I. .... *Stephani.*	XXVII.
الاطفال	ⲅ̅	III. *Innocentium.*	XXIX.
بوحنا الرسول الانجيلي	ⲇ̅	IV. *Ioannis Apostoli & Euangelistæ.*	XXX.
الختان وبسيلوس ونليا	ⲋ̅	VI. .....*& Basilii*......	Januarii. I.
بنامين البطريرك وتلبرنز لنعسه نومقار	ⲏ̅	VIII. ......*Patriarchæ*	III.
افرهام وجرجه مشهات	ⲑ̅	IX. *Ephraim*	IV.
صوم الغطاس الي العرب	ⲓ̅	X. *Iejunium Baptismi in vespertino tempore præcedente.*	V.
يوم الغطاس المقدس	ⲓ̅ⲁ̅	XI. *Dies Baptismi Sanctificati.*	VI.
ثاني الغطاس وتادرس المسرقي	ⲓ̅ⲃ̅	XII. *Festi secundi Baptismi, & Theodori*......	VII.
ثالث الغطاس وعرس قانا	ⲓ̅ⲅ̅	XIII. *Tertii* Festi, *Baptismi & Nuptiarum in Cana.*	VIII.
فبلاثارس الشبه	ⲓ̅ⲋ̅	XVI. *Philetæri Martyris.*	XI.
دوماديوس اخو ملسيمس	ⲓ̅ⲍ̅	XVII. *Dumadii* (fortè *Diomedis*) *fratris Milesimi.*	XIII.

Tuba.

Tuba.			Januarii.
نياحة السيدة مرتمريم	ⲕⲁ	XXI. *Planctûs Dominæ, Dominæ Mariæ.*	XVI.
القديس العظيم انطونيوس	ⲕⲃ	XXII. *Sancti Magni Antonii.*	XVII.
ابنا اسكل الشهيد	ⲕⲉ	XXV. *Patris nostri Æschyli Martyris.*	XX.
السبعة واربعين بوادي	ⲕⲋ	XXVI. *Quadraginta septem Martyrum in....*	XXI.
اقليمنطس الاسقف الشهيد	ⲕⲏ	XXVIII. *Clementis Episcopi, & Martyris.*	XXII.
لميلاد في كل شهر	ⲕⲑ	XXIX. *Nativitatis in quolibet mense.*	XXIII.

Ordo alter.

Tuba.			Decembris.
لانثيس البطريرك وفيه رسمت كنسة السيدة يوسنودة	ⲃ	II. *Lanthii Patriarchæ, & eodem die.........*	XXVIII.
اوسغنوس الشهيد	ⲉ	V. ....*Martyris.*	XXXI.
			Januarii.
القديس مار افرام	ⲍ	VII. *Sancti Mar Ephremi.*	II.
ملسيمس وارشليدس وفهراسل الشهيد	ⲏ	VIII. *Milesimi & Arshalidis & .... Martyris.*	III.
مرتا ومريم اخنا العازر	ⲓⲏ	XVIII. *Marthæ & Mariæ sororum Lazari.*	XIII.

Tuba Januarii.

بهتوا الشهيده	XX. *Behethua Martyris.*	XV.
تاودسيوس الملك	XXIII. .... *Regis*	XVIII.
القديس ابو بشاده القس	XXIV. *Sancti Patris Bashida Presbyteri.*	XIX.
طيماتاوس الرسول وسرانيون	*Timothæi Apostoli & ....*	
اغريغوريوس المناولوغس والعذارى العدسات بشتس	*Gregorii .... & ....*	
بوتوام دمبوا الشهيد	XXVII. .... *Martyris.*	XXII.
فهد..س واغباني وصوفيا امهن	XXX. .... & *Sophiæ matris earum.*	XXV.

شهر امشير وهو السادس	*Mensis Amschir qui est Sextus.*	Januarii.
الايام والاعياد	*Dies & Festa.*	
ابو بولا الكبير فانبايحنس اعوس دير الزجاج	II. *Abu Pola.......... ....*	XXVII.
ابو قير ويوحنا الشهدا	VI. *Abu Kir & Ioannis Martyrum.*	XXXI.
القديس تيدس	VII. *Sancti Theodosii.*	Februarii I. *Amschir.*

Amſchir.			Februarii.
سمعان الكهن وحمله السيد وهو دخول السيد للهيكل	ⲏ	VIII. *Simeonis Sacerdotis & Geſtationis Domini; & idem eſt introitûs Domini in Templum.*	II.
القديس القليد يسطس	ⲓ	X. *Sancti Præſidis, Iuſti.*	IV.
سويرس بطريرك انطاكيه وكريا	ⲓⲇ	XIV. *Severi Patriarchæ Antiocheni & ...... Prophetæ.*	VIII.
بولبغريوس الاسقف وفي نسخة البطريرك	ⲓⲑ	XIX. *Pulcherii Epiſcopi, aliàs Patriarchæ.*	XIII.

Ordo alter.

Amſchir.			Januarii.
يهوذا الرسول وابو بولا الشهيد	ⲁ	I. *Iudæ Apoſtoli & Abu Bolæ Martyris.*	XXVI.
ماري افرام الشهيد	ⲅ	III. *Domini Ephraim Martyris.*	XXVIII.
			Februarii
القديس ابو بنلا	ⲍ	VII. *Sancti Patris Benla.*	I.
يسطس الاسقف وبرصوما ابا برهان الربان	ⲑ	IX. *Iuſti Epiſcopi & Barzumæ Patris........*	III.
سرجه ·· وابو هنس وطيماتاوس البطريرك	ⲓⲅ	XIII. ......!........ & *Timothæi Patriarchæ.*	VII.
القديس ابنا ابنوده	ⲓⲉ	XV. *Sancti patris noſtri Abnodæ.*	IX.
ابنا ابرهام القديس	ⲓⲍ	XVII. *Patris noſtri Abrahæ ſancti.*	XI.

يعقوب

Amschir. Februarii.

يعقوب الرسول	ιη	XVIII. *Iacobi Apostoli.*	XII.
بطرس البطريرك	κ	XX. *Petri Patriarchæ.*	XIV.
بطرس مطران دمسق	κα	XXI. *Petri metropolitæ Damasci.*	XV.
دلمديس مع غره	κε	XXV. *Dalmatii cum sociis suis.*	XIX.
القديس ابنا تادرس الرومي	κη	XXVIII. *Sancti patris nostri Theodori Romani.*	XX.

شهر برمهات وهو السابع		*Mensis Barmahath qui est Septimus.*	Februarii
الايام والغبان		*Dies & Festa.*	
ابنا مكاره الشهيد الاسقف	β	II. *Patris nostri Macariæ martyris & Episcopi.*	XXVI. Martii.
وجود الصليب المقدس	ι	X. *Inventio sanctæ Crucis.*	VI.
القديس ملاحي الشهيد	ια	XI. *Sancti Malachiæ Martyris.*	VIII.
الاربعين شهيد بسبسطيه	ιγ	XIII. *Quadraginta Martyrum in Sebastia.*	IX.
السيده العدرا	κα	XXI. *Dominæ Virginis.*	XVII.
ابو مقار القديس الكبير بشيهات	κζ	XXVII. *Patris Macarii sancti Domini in Shiath.*	XXIII.

Ordo alter.

Barmahath. Februarii.

مغرينوس وتحله الشهيده	ⲁ̄	I. *Macrini & Theclæ Martyris.*	XXV.
تاوداسياس الملك	ⲍ̄	VII. *Theodosii Imperatoris.*	Martii. III.
هلياس الشهيد مـن اهناس	ⲓ̄ⲋ̄	XVI. *Eliæ Martyris* (fortè) *cum Enosho.*	XII.
ايسيدرس السهيد واخته	ⲓ̄ⲏ̄	XVIII. *Isidori Martyris & sororis ejus.*	XIV.
فيه اعطي المخلص الحل والربط للتلاميد	ⲓ̄ⲑ̄	XIX. *In eo* celebratur Festum *Donationis sanctæ, Solvendi & Ligandi, Apostolis.*	XV.
طيطس تلميد الرسـول بولس	ⲕ̄ⲃ̄	XXII. *Titi discipuli Apostoli Pauli.*	XVIII.
فرفيوس القديس	ⲕ̄ⲅ̄	XXIII. *Parphii sancti.*	XIX.
بشارة الملاك عبريال للسيدة	ⲕ̄ⲑ̄	XXIX. *Euangelismus Angeli Gabrielis, Dominæ.*	XXV.
ارخانيوس الشهيد	ⲗ̄	XXX. *Ergani Martyris.*	XXVI.

شهر برموده وهو الثامن		*Mensis Barmuda qui octavus est.*	Martii.
الايام والاعياد		*Dies & Festa.*	
هرون الكاهن	ⲁ̅	I. *Aaronis Sacerdotis.*	XXVII.
يوحنا البطريرك	ⲋ̅	VI. *Ioannis Patriarchæ.*	Aprilis. I.
اسحق الاغرمنس	ⲓ̅ⲇ̅	XIV. *Isaaci..........*	IX.
حزقيال النبي	ⲓ̅ⲉ̅	XV. *Ezekielis Prophetæ.*	X.
مرقس احويوحنا	ⲓ̅ⲋ̅	XVI. *Marci..........*	XI.
يوحنا الاسقف غنه	ⲓ̅ⲁ̅	XI. *Ioannis Episcopi....*	VI.
انطونيوس اسقف طمويه	ⲓ̅ⲃ̅	XII. *Antonii Episcopi Tamuensis.*	VII.
يعقوب بن زبدي الرسول	ⲓ̅ⲍ̅	XVII. *Iacobi filii Zebedæi Apostoli.*	XII.
قرقس الجديد البطريرك	ⲕ̅ⲃ̅	XXII. *Cercesii......... Patriarchæ.*	XVII.
ابو خرج كبير الشهدا	ⲕ̅ⲇ̅	XXIV. *Patris Karech Domini Martyrum.*	XIX.
الفتنه بافسب	ⲓ̅ⲉ̅	XV.	X.
سوسنيوس الشهيد	ⲕ̅ⲋ̅	XXVI. *Susanii Martyris.*	XXI.
ابو نقبطر الشهيد		*Patris ..... Martyris.*	

شهر بسنس وهو التاسع		*Mensis Baschnes qui est Nonus.*	Aprilis.
الايام والاعياد		*Dies & Festa.*	
ميلاد السيده العدرا	ⲁ	I. *Nativitatis Dominæ Virginis.*	XXVI.
			Maii.
اسحق بدفري ويسمي ءبن شحن وابو مقار الغس وارميا النبي ·	ⲋ	VI. *Isaaci............. .... & patris Macarii Presbyteri & Ieremiæ Prophetæ.*	I.
القديس اثناسيوس الرسول	ⲍ	VII. *Sancti Athanasii Apostoli.*	II.
يوحنس السنهرتي بسبرا	ⲏ	VIII. *Ioannis ....*	III.
تادرس الشماح في ايام المسلمين	ⲑ	IX. *Theodori .... in diebus Mulsulmanorum.*	IV.
لبلنه فتيه القديسين وندله	ⲓ	X. *...................... Sanctorum.......*	V.
ابو نحوم اب الشركه	ⲓⲇ	XIV. *Patris Nachumi, Patris Communicationis seu Consortii.*	IX.
يوحنا الانجيلي	ⲓⲋ	XVI. *Ioannis Euangelistæ.*	XI.
استفانوس القديس	ⲓⲍ	XVII. *Stephani Sancti.*	XII.
القديس امرنيوس المتوحد	ⲕ	XX. *Sancti Amarnii..... ....*	XV.
السيده العدرا	ⲕⲁ	XXI. *Dominæ Virginis.*	XVI.

دخول

دخول السيده ارص مصر.	ⲕⲇ	XXIV. *Introitus Dominæ in Ægyptum.*	XIX.
توما الرسول التلميد	ⲕⲋ	XXVI. *Thomæ Apostoli & Discipuli.*	XXI.

Ordo alter.

Baschnes.			Aprilis.
تادرس ابن بخوميس وايوب .	ⲃ	II. *Theodori filii Pachomii, & Iobi.*	XXVII.
سيمون الشهيد القديس	ⲅ	III. *Simeonis Martyris Sancti.*	XXVIII.
يوحنا البطريرك	ⲇ	IV. *Ioannis Patriarchæ.*	XXIX.
يعقوب بن زبدي	....	.... *Iacobi filii Zebedæi.*	....
يوحنا فم الدهب.	ⲓⲃ	XII. *Ioannis Chrysostomi.*	Maii. VII.
ارساني معلم الملوك علي راي الروم	ⲓⲅ	XIII. *Arsenii qui docuit Imperatorem super institutis Romanis.*	VIII.
يهودا التلميد الرسول	ⲓⲉ	XV. *Iudæ discipuli & Apostoli.*	X.
ابنا حرجبه الراهب وشنوده	ⲓⲏ	XVIII. *Patris nostri Harachæ monachi ....*	XIII.
موت لعازر الثاني القديس	ⲕⲍ	XXVII. *Obitûs Lazari secundi & sancti.*	XXII.
القديس سمعون الكبير	ⲕⲑ	XXIX. *Sancti Simeonis Magni.*	XXIV.
دماديوس الشهيد سمعون الصغر	ⲗ	XXX. *Damadii Martyris & Simeonis Minoris.*	XXV.

شهر بوونه وهو العاشر		*Mensis Bewna, qui est Decimus.*	Maii.
الايام والاعياد		*Dies & Festa.*	
الشهيد ابو بـافـام ولاندسين الشهيد نالتام في الايام المسلمين	ⲁ̅	I. *Martyris Abu Baphami & Alandeshini Martyris .... in diebus Musulmanorum.*	XXVI.
وجود عظام يوحنـا المعمد الله	ⲃ̅	II. *Inventio Ossium Iohannis Baptistæ Dei.*	XXVII.
اكلونيس الشهيد	ⲓ̅ⲁ̅	XI. *Claudii Martyris.*	Junii. V.
ميخايل ريـس الملايكه	ⲓ̅ⲃ̅	XII. *Michaelis Principis Angelorum.*	VI.
ثاني عيد ميخايل	ⲓ̅ⲅ̅	XIII. *Festi secundi Michaelis.*	VII.
ثالث عيد ميخايل	ⲓ̅ⲇ̅	XIV. *Festi tertii Michaelis.*	VIII.
القديس انانور المعترف	ⲕ̅ⲅ̅	XXIII. *Sancti........*	XVII.
ابنـا موسي الاكسوب	ⲕ̅ⲇ̅	XXIV. *Patris nostri Mosis Pauperis.*	XVIII.
ميلاد يوحنـا المعمد لز وغبهم ومرتا الشهدين	ⲗ̅	XXX. *Nativitatis Ioannis Baptistæ....... & Cihema & Marthæ martyrum.*	XXIV.

Ordo

Ordo alter.

Beuna.			Maii.
بامون الشهيد	ⲇ̅	IV. *Bamonis Martyris.*	XXIX.
ابو نخ الشهيد وعبره من الشهدا	ⲉ̅	V. *Abu Nashi Martyris & reliquorum cum eo martyrum.*	XXX.
تادرس الشهيد	ⲋ̅	VI. *Theodori Martyris.*	XXXI. Junii.
اسخرون الشهيد	ⲍ̅	VII. *Ascharonis martyris.*	I.
تامده واولادها الشهدا	ⲏ̅	VIII. *Thamedæ & prolis ejusdem martyrum.*	II.
كليمين الشهيد ابن الملك	ⲓ̅	X. *Climini Martyris filii Regis.*	IV.
مكرير كنيسه الشهيد ابو مينا	ⲓ̅ⲉ̅	XV. *Repetitionis ...... Martyris Abu Menæ.*	IX.
مكرير كنيسه ابو نفر بمصر ونباحته	ⲓ̅ⲋ̅	XVI. *Repetitionis ... Abu Nephri in Ægypto & planctûs ejus.*	X.
ابنا بطسان وبريس وبرتلموس الرسول	ⲓ̅ⲍ̅	XVII. *Patris nostri Batesani & Brisii & Bartholomæi Apostoli.*	XI.
نوجرج من لعم	ⲓ̅ⲑ̅	XIX.	XIII.
هجوع اليسع النبي	ⲕ̅	XX. *Famis Elishæ prophetæ.*	XIV.
مكرير كنيسه السيده بانريب	ⲕ̅	XX. *Repetitionis .... Dominæ ....*	XIV.
قرمان واخوته ولعهم	ⲕ̅ⲃ̅	XXII. *Carmani & sororum ejus & .....*	XVI.
بطرس البطريرك	ⲕ̅ⲉ̅	XXV. *Petri Patriarchæ.*	XIX.

Beuna.			Junii.
وقوف الشمس ليوسع بن نون	ⲕⲋ	XXVI. *Stationis Solis pro Iosua filio Nun.*	XX.
انانيا التلميذ وعبره من الغديسي	ⲕⲍ	XXVII. *Ananiæ discipuli & reliquorum cum eo sanctorum.*	XXI.
تاوذوسيوس . بطريرك الاسكندريه	ⲕⲏ	XXVIII. *Theodosii patriarchæ Alexandrini.*	XXII.

شهر ابيب وهو الحادي عشر		*Mensis Abib qui est* Un*decimus.*	Junii.
الايام والاعياد		*Dies & Festa.*	
الغديسه افرانيه العدرا	ⲁ	I. *Sanctæ Aphraniæ Virginis.*	XXV.
الغديس المحكيم كيرلس ريس لناقه لناسه بطريركيه العدنس نمند	ⲃ	II. *Sancti & Iudicis Kirlesii, Principis .... Patriarchatus, Sancti. ... .*	XXVI.
وجود عظام ابو قير ويرحنا	ⲇ	IV. *Inventio Ossium Abu Kir & ....*	XXVIII.
شهاده بطرس وبولس	ⲉ	V. *Martyrii Petri & Pauli.*	XXIX. Julii.
ابا هور الشهيد	ⲓⲃ	XII. *Abbæ Hur martyris.*	VI.
تادرس الشهيد القايد	ⲕ	XX. *Theodori Martyris, & Iudicis* seu *Præfecti.*	XIV.
السيده العدرا	ⲕⲇ	XXIV. *Dominæ Virginis.*	XVIII.
تراوس التلميذ الرسول	ⲕⲑ	XXIX. *Tarusii discipuli & Apostoli.*	XXIII.

Ordo

Ordo alter.

Abib.			Junii.
كيرلص وكلعتينس	ⲋ̄	VI.	XXX.
برتلموس الشهيد في براشله	ⲋ̄	VI. *Bartholomæi Apostoli in*	XXX.
			Julii.
ابو سنوده الاب الكبير	ⲍ̄	VII. *Abu Sanudæ Patris & Domini.*	I.
نوبساي بوادي هبيب	ⲏ̄	VIII.	II.
هرون الشهيد	ⲑ̄	IX. *Aharonis martyris.*	III.
ملري بطره الشهيد وطريركيه	ⲓ̄	X. *Domini Batræ martyris &*	IV.
ابوبسيده اسقف نفغط	ⲓ̄ⲅ	XIII. *Abu Basidæ Episcopi*	VII.
ابو مقلر الكبير وامونيوس الشهيد	ⲓ̄ⲇ	XIV. *Abu Macarii Domini, & Ammonii Martyris.*	VIII.
ابنا افرام السرياني	ⲓ̄ⲉ	XV. *Patris nostri Ephrem Syri.*	IX.
يوحنا صاحب الانجيل الرهب	ⲓ̄ⲋ	XVI. *Ioannis Promotoris Euangelii, Monachi.*	X.
يسيدرس الشهيد بعين شمس	ⲓ̄ⲍ	XVII. *Isidori martyris in Heliopoli.* Ægypti scilicet.	XI.

 Signi-

Significat عين شمس sive *Oculum* sive *Fontem Solis*. Et apud Avicennam expressim عين الشمس redditur[a] *Oculus Solis*, ubi Ægypti locum in quo Balsamum nascitur indicat; quem Dioscorides[b] solùm τινὰ αὐλῶνα *quandam convallem* nuncupat. *Oppidum Solis* vocatur Plinio[c]. *Sed Fontem* non *Oculum Solis*, reddi debere firmat Simeon Sethi[d] qui de Balsamo illic (ut Avicenna, atque ex eo; nam paulò recentior erat) nascente, verba faciens, γίνε(ται), inquit, πλησίον Αἰγύπτου ἐν χώρᾳ παρ' Αἰγυπτίοις μὲν Ἡλίου Πηγὴ ὀνομαζομένη, ὑπὸ δὲ τῶν παλαιοτέρων Ἡλίου πόλις, *Nascitur prope Ægyptum in regione Ægyptiis Solis Fonte dicta, sed ab vetustioribus Solis Urbe*. Pro eodem sumitur און *On* in sacris literis[e]; urbs, tempore Ægyptiacæ captivitatis, Regia, cujus Præfecti seu Sacerdotis (כהן) nempè Potipheræ, filiam, Asenath dictam, Pharaoh collocavit in uxorem Josepho Patriarchæ. Sed substituit ibi paraphrastes, Jonathan dictus, ויהב ליה ית אסנת דילידת דינה לשכם ורביתה איתת פוטיפרע רבא דטניס לאינתו *& dedit Asenath, quam peperit Dina ipsi Sichem quæ ubi crevit* (ita vertit vir doctus, nondum editus) *facta est uxor Potipheræ Principis Taneos in uxorem*. Reddendum autem —*quam educavit uxor Potipheræ &c.* Quasi inde filia ejus Asenath nuncupata fuisset. De عين شمس autem Abulfeda[f] ويقول انها كانت مدينة فرعون *& dicitur fuisse Urbem Pharaonis*. Illud verò Avicennæ de عين شمس reddit R. Nathan[g], qui cum Ebraicè vertit, בארץ רעמסס ובערב עין אלשמס *in terra Rameses*,[h] *quod Arabicè est*, *Ajin al Shemes* seu *Fons Solis*.

a Lib. 2. cap. 81.
b Lib. 1. cap. 18.
c Lib. 5. cap. 9.
d Lib. περὶ τροφῶν δυνάμεων, in Βαλσαμελαίου.
e Genes. 41. 45 & 50, cap. 46. 20. Ezechielis 30. 17. & Joseph. in Origin. lib. 2. cap. 3.
f MS. Num. 67.
g MS. in Bibliotheca Bodlejana.
h Genes. 47. 11.

Abib.			Julii.
اوفيميه الشهيده	ιη̅	XVIII. *Euphemiæ Martyris.*	XII.
ابطونيوس الاسقف	ιθ̅	XIX. *Aphthonii Episcopi.*	XIII.
سنوده الشهيد	κγ̅	XXIII. *Sanudæ martyris.*	XVII.
سمعان البطريرك	κδ̅	XXIV. *Simeonis Patriarchæ.*	XVIII.
عروج الخنوخ الي السما والخمس والعشرين الف الدين استشهدوا وابا تريب ودبساره وتلا وكمريس	κε̅	XXV. *Ascensionis Henochi in cœlum, & 25000 qui martyrium subierunt & Abba Theribæ & Dabashira & Thelæ & Cameririi.*	XIX.

Abib.

Abib.			Julii.
كد بورقمبه يمصر		*Conversio . . . . in Ægypto.*	
يوسف النجار وصعود لطبا الي السما ويوسف الصديق	κϛ	XXVI. *Iosephi Fabri lignarii & ascensûs ..... in cœlum & Iosephi Iusti.*	XX.
حزقيال النبي حزقال والقديس ايمون وكمربيع يوحنا الانجيلي الاسلي	κζ	XXVII. *Ezechielis*, ut puto, *prophetæ & Sancti Aimonis ..... & Ioannis Euangelistæ...*	XXI.
مريم المجدلينه وقرفا الشهيد	κη	XXVIII. *Mariæ Magdalenæ & Cerphæ Martyris.*	XXII.
طيماتاوس البطريرك	λ	XXX. *Timothei patriarchæ.*	XXIV.

شهر مسري وهو الثاني عشر		*Mensis Musre qui est Duodecimus.*	Julii.
الايام والاعياد		*Dies & Festa.*	
سمعان العمودي	γ	III. *Simeonis Stylitis.*	XXVII.
تذكار رييس الملايكه	ιβ	XII. *Commemorationis Principis Angelorum.*	Augusti. V.
تجلي الرب بطور ثابور	ιγ	XIII. *Transfigurationis Domini in monte Thabor.*	VI.
صعود جسد السيده	ιϛ	XVI. *Ascensûs corporis Dominæ.*	IX.
الابا ابرهيم واسحق ويعقوب	ιη	XVIII. *Patrum Abrahæ, Isaaci & Iacobi.*	XI.
تذكار لميلاد المجيد	κθ	XXIX. *Commemorationis Nativitatis.*	XXII.

Ordo alter.

Musre.			Julii.
ابالي الشهيد وجسد مالحيصدق وهجوع حنا لم الشيده	ⲁ̄	I. *Abalii martyris & Corporis* (puto) *Melchisedec, & Inediæ Annæ matris Dominæ.*	XXV.
مينا الشهيد	ⲃ̄	II. *Menæ Martyris.*	XXVI.
ابنا داود السخاوي	ⲉ̄	V. *Patris nostri Davidis ....*	XXIX.
ابنا ويصا تلميذ ابنا شنوده	ⲋ̄	VI. *Patris nostri Vitzæ discipuli patris nostri Shanudæ.*	XXX.
طيماتاوس البطريرك	ⲍ̄	VII. *Timothei Patriarchæ.*	XXXI.
السبعه الفتيه بانطاكيه	ⲏ̄	VIII. *Septem adolescentum in Antiochia.*	Augusti. I.
ابنا بارة بسطنوف	ⲑ̄	IX. *Patris nostri Baræ in Satanuph.*	II.
ابطلماوس الشهيد بمنوفن العليا	ⲓ̄ⲁ̄	XI. *Ptolemæi martyris in Menopheth superiori.*	IV.
يعقوب الشهيد	ⲓ̄ⲍ̄	XVII. *Iacobi Martyris.*	X.
حمل جسد ابو مقار الي الدير	ⲓ̄ⲑ̄	XIX. *Gestationis corporis Abu Macarii in Cœnobium.*	XII.
السبعه الفتيه بافسوس	ⲕ̄	XX. *Septem juvenum in Epheso.* Septem Dormientium.	XIII.

Musre.

Mesre.			Augusti.
ميخا النبي والقديسه اهرالي الشهده يعبد فيه لصعون جسد السيده علي راي السريانيين والفرنج والروم وهو عندهم نياحتها ايضا	ⲕⲁ	XXI. *Micheæ prophetæ & sanctæ Aharaliæ Martyris; & in eodem celebratur ascensus* (Assumptio) *corporis Dominæ juxta disciplinam Syrorum &* (puto) *Francorum* (quo nomine Europæi designari Orientalibus solent) *& Armeniorum & Romanorum, quibus est ejusdem etiam Planctus.* Postridunm Assumptioni ejus tribuitur in Ecclesia Romana [a] quæ in Græca tunc celebratur nomine πανσεβασμίȣ κοιμήσεως τῆς δεσποίνης, seu *Dormitionis.*	XIV.
صمويل النبي	ⲕⲋ	XXVI. *Samuelis Prophetæ.*	XIX.
موسي اسقف الفرمن	ⲗ	XXX. *Mosis Episcopi Fermensis.*	XXIII.

[a] *Videsis Baronium in Martyrolog. Rom. Augusti 15.*

Alia sequuntur ibi de Lectionibus sacris Mensis quem vocitant النسي خمس *Quinque Nisi* & الشهر الصغير *Mensem minorem*, id est, dies illas Quinque quas anno eorum, uti & Persarum & Æthiopum, dierum 360, rotundo adjectas, ἐπαγομένας appellitant Græci; de quibus obitèr Chronologi. Cum hisce & Calcasendianis antè allatis, si plura è Mahumedanis ejusmodi de Christianorum festis apud Coptitas visere cupias, compara quæ habet Ulug Beigus Persa in Epochis [b] quas dudùm publicavit Vir doctissimos Joannes Gravius. Habetur etiam penes me MS. codex vetus cui titulus كتاب الزيج الجديد تحرير الشيخ الامام علاي الزين ابن الشاطر رحمه الله عليه *Liber Tabularum* seu *Computi compositus ab Seniore & Doctore summo ac Præfecto, Ibn Shatar, super quem sit Dei misericordia.* Exemplar in Oriente scriptum est die Veneris qui fuit 29 mensis Giumadi prioris, anno Hegiræ ٧٩٤. id-

[b] *Cap.* 7.

id est 702 seu Christi 1302. Festa autem exhibet Mahumedanus ille & anni rationem motúsque cœlestes pulcherrimè dispositos. Atque tam Christiana, apud Syros, Festa quam Judaica & Mahumedica sua. Et Christianorum alia من اول الصوم *à primo die* seu *initio Jejunii* (Quadragesimæ) alia من الفطر seu *Jejunii solutione*, alia aliter ordinantur illi dum Tabellam eorum exhibet. Adnotat autem quòd قبط مصر تصوم الاثنين الذي قبل صوم النصارى واذا عرفته صومهم فاعلم ان فطرهم ابدا يكون يوم التاسع والاربعون من صومهم *Coptitæ Ægypti Jejunium auspicantur à secundo die Jejunium Nazarenorum præcedente* (Nam ita eos à Coptitis heic distinguit; Et de Nazareni Jejunii initio, juxta cum plura statim) *Atque inde intelligitur Jejunium eorum. Et scire oportet, Solutionem eorum, perpetuò incidere in feriam primam, diebus 49 ab ipsorum Jejunio.* Adeóque hebdomade integrâ, tum in ejusdem initio tum in Solutione anticipanda, ab aliis Orientalibus eos vult discrepare.

Cum hisce, de variis Jejunii Magni initiis & Solutione, confer quæ ea de re tradit Eusebius [c], Socrates [d], Sozomenus, & quæ de primitivis ante Victorem Papam seculis habet Eutychius [e] Patriarcha Alexandrinus, præter ea quæ in Canonibus & Constitutionibus Apostolorum [f], sic dictis, Conciliis vetustis [g], Jurisconsultorum, ad illa & de Divinis Officiis, Commentariis, alibi satis obvia occurrunt. Volunt quidem è Pontificiis viri [h] Magni ídque fidentius, institutum illud de diebus 49 seu septem hebdomadibus quæ τεσσαρακοστῆς & *Quadragesimæ* nomine, uti & alia jejunia Paschalia, passim apud veteres memorari solent, institutum fuisse Apostolicum, sed à Telesphoro Papa, ut in Biographis Paparum habetur, renovatum, qua de re etiam in Epistola ejus pseudodecretali. Certè, & de Initio & de Solutione Jejunii illius magni, adeóque de Dierum Numero, apud Orientales tum inter se tum ab Occidentalibus, Discrepantia habita est non exigua. Sed ipsius tandem Tabellæ jam dictæ faciem subjungimus.

c *Hist. Eccles.* lib. 5. cap. 24.
d *Hist. Eccles.* lib. 5. cap. 21.
e *Annal.* Tom. 1. pag. 363.
f *Canon.* 69. & *Constit.* lib. 5. cap. 12 &c.
g *Laodicen.* Can. 50, & in *Trullo* Can. 89 & vide *Baron.* Tom. 1. ann. 57. § 197 & 198.
h *Bellarmin.* de *Verbo Dei* lib. 4. cap. 2 & 7. *Baron.* Tom. 2. ann. 154. §. 2. *Binius in notis ad Telesphori Epistolam*; *Notæ ad Alphonsi Ciacconii Telesphorum*, alii. videsis *Gratian. Dist.* 4. cap. 4. & 5. *Clement. Pap. Epist.* 1. & *Durandum in Rationali* lib. 6. cap. 28. *Anton. Augustin. Epit. Juris Pont.* lib. 21. tit. 9 &c.

جدول

اي الكبير

جدول اعياد النصاري وايامهم المشهورة

اعياد النصاري	ايام الاسبوع	العدد	من الصوم من الفطر	اعياد النصاري	الايام	العدد	من الفطر
اول الصوم	ب	ا	من الصوم	صوم ايليا	ب	قا	من الفطر
الفرزوقه	د	كد	من الصوم	فطر ايليا	ا	قصر	من الفطر
الشعانين	ا	مب	من الصوم	صوم مر موسي	ب	قصح	من الفطر
غسل الارجل	د	مه	من الصوم	فطر مر موسي	ا	ومه	من الفطر
الفصح	ه	مو	من الصوم الجميس اللبير	اعياد النصاري	العدد		شهور الروم
الصلبوت	و	مز	من الصوم	الميلاد	كه	الصوم	كانون الاول

Tabellæ jam dictæ residuum.

لبله الغيامة	ا	مط	من الصوم	القلنداس	ا	ايام	كانون الثاني
فطر النصاري	ا	مط	من الصوم	الدنـــح	و	عن	كانون الثاني
دكوان الشهدا	و	و	من الفطر	عيد الشمع	ب		شبـــاط
اخر الجديد	ا	ح	من الفطر	ميلاد يحنـــا	كه		حزيران
السلاق	ه	م	من الفطر	مر توما			تمـــوز
بنطيقسي	ا	ن	من الفطر	اول الباحور	يط		تمـــوز
صوم السلنجين	ب	نا	من الفطر	اخر الباحور	كو		تمـــوز
جمعه الذهب	و	نه	من الفطر	صوم مارت مريم	ا	يد	اب
فطر السلنحين	و	صز	من الفطر	اول التجلي التحبلي	و ز	ل	اب
عيد السلنحين	ا	صط	من الفطر	مقتل نجين	كط		اب

Tabellæ jam ostensæ versio.

Tabella Festorum & dierum eorum per Menses.

Festa Christianorum.	*Dies Septimanæ*	*Numerus*	*A Iejunio aut A Solutione.*	*Festa Christianorum.*	*Dies*	*Numerus*	*A Solutione Iejunii.*
Initium Iejunii.	2	0	*A Iejunio.*	*Iejunium Eliæ.*	2	109	*A Solutione.*
Media Quadragesima.	4	24	*A Iejunio.*	*Solutio Eliæ.*	1	197	*A Solutione.*
Festum Hosanna.	1	42	*A Iejunio.*	*Iejunium Domini Mosis.*	2	198	*A Solutione.*
Ablutio pedum.	4	45	*A Iejunio.*	*Solutio Domini Mosis.*	1	245	*A Solutione.*
Pascha.	5	46	*A Iejunio Quintanus Magnus dictus.*	*Festa Christianorum.*	*Numerus*		*Menses Romani.*
Crucifixio.	6	47	*A Iejunio.*	*Nativitas.*	25	*Numerus*	*Canun prioris.*

Id est Magni.

Nox Resurrectionis.	1	49	*A Iejunio*	*Calendæ.*	1	*Dierum Iejunii*	*Canun secundi.*
Solutio Iejunii Christianis.	1	49	*A Iejunio.*	*Epiphania.*	6		*Canun secundi.*
Commemoratio Martyrum[i].	6	6	*A Solutione.*	*Festum Cereorum.*	2		*Shebat.*
Altera Novatio[k].	1	8	*A Solutione.*	*Nativitas Ioannis.*	25		*Charizan.*
Ascensio.	5	40	*A Solutione.*	*Dominus Thomas.*	8		*Thamuz.*
Pentecoste.	1	50	*A Solutione.*	*Primus Incensi.*	19		*Thamuz.*
Iejunium[l] *Apostolicum.*	2	51	*A Solutione.*	*Alter, Incensi.*	26		*Thamuz.*
Parasceve seu *Feria Auri*[m].	6	55	*A Solutione.*	*Domina Maria.*	1	14	*Ab.*
Solutio Iejunii Apostolicum.	6	97	*A Solutione.*	*Primus Transfigurationis.*	6 7	30	*Ab.*
Festum Apostolicum[n].	1	99	*A Solutione.*	*Cædes* (fortè) *Macchabæorum**.	29		*Ab.*

i *Videsis Tit. Capitis Marci* 5. 21. & *Actorum* 4 *in Testam. Syriaco.* k *Tit. ibi, Capitis* 20, 19. *Joannis* & 2 *Corinth.* 5, 11.
& *Ephes.* 4, 17. l *Ibidem Actor.* 5, 12. & 10, 9. m *Ibid. Act.* 3, 1. & 10. 9. n *Videsis ibid. tit. Matth.* 29, 36.
Luc. 9, 18. *Act.* 5, 12. 1 *Cor.* 2, 28. *Mepianum Grac. Jun.* 30. * *Vide Grac. Menolog.* & *Martyrolog. Rom. August.* 1.

الفروقة pro media Quadragesimæ, id est *Divisio*, respondet Syrorum ܦܠܓܗ ܕܨܘܡܐ *Divisio Jejunii*, pro eodem die, ut Græci, ἡ μεσότης τῆς νηστείας & μεσονήστιμ☉, **Midlent**. Hosanna est Dominica in Palmis. De festo Resurrectionis agens, Maledictionem simul & Benedictionem in Judæos, ex disciplina sua Mahumedica fundit, eò quòd Jejunio Christum se crucifixisse obtenderent. Verba sunt, والنصارى inquit, تزعم ان القيامه تقوم في هذا الاحد المذكور ومنهم من يقول فيه قام عيسي عليه السلام بعد الدفن وصعد الي السما وهو اليوم الذي قام فيه عيسي من قبره علي زعمهم والسبت الذي قبل فطرهم يسمي سبت النور والجمعه الذي قبل الفطر تسما جمعه الصلبوت وهي التي صلب فيها المسيح علي زعمهم الله فان القران نطق بانهم ما قتلوه ولا صلبوه ولكن شبه لهم اصاهم الله

o Testam. Syr. Marc. 6. & Act. 15, 13.

Et juxta sententiam Christianorum, Resurrectio attinet ad diem (hebdomadæ) *Primum antè memoratum. Atque ex eis sunt qui dicant quòd resurrexit Jesus. super quem sit pax, post sepulturam suam & ascendit in Cælum & quòd hic dies erat in quo resurrexit è sepulchro suo, juxta eorum scilicet sententiam; & Sabbatum, solutionem jejunii præcedens, nuncupatur Sabbatum Luminis; Et Feria Sexta ante Solutionem, dicitur Feria Sexta* seu *Conventus Crucifixionis, quæ eadem est in qua Crucifixus est Christus juxta dogma illorum. Maledicat illis Deus. Nam impugnat illos Alcoranus* (ubi dicitur de Judæis) *Non occiderunt eum nec crucifixerunt, sed alius ei similis eis substitutus est. Deus sit eis propitius.* Sic ille. Locus Alcorani est in Surata 4, Arabicè, in Azoara 11 apud Retinensem; qui vertit *nequaquam eum, imò sui similem suspendentes interfecerunt, profitentes etiam se suæ cædis autores.* Hinc Joannes Cantacuzenus[p]; Φησὶν ὁ Μωαμὲθ, μὴ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀναιρεθῆναι μήτε σταυρωθῆναι ἀλλά τινα ἕτερον ὅμοιον, & κατὰ φαντασίαν ἐδόκει τὸν Χριστὸν ἐσταυρῶσθαι, Μανιχαίοις ἀκολουθῶν, *Ait Mohamet, non (Christum) à Judæis occisum & Crucifixum esse, sed alium quendam illi similem; & quòd per imaginationem videretur esse Crucifixus; Manichæorum heic sequax.* صوم ايليا *Jejunium*, est Eliæ prophetæ[q] de cujus Jejunio D. Ambrosius libellum conscripsit. De initio Jejunii, quæ ita Epochæ heic cum Solutione locum obtinet, uti & aliis aliquot Christianorum in Oriente, & per se Nestorianorum, Festis fixis, caput idem scriptor subjicit cui titulus في معرفه صوم النصاري الكبير *De investigatione Jejunii Christianorum Magni* (id est initio ejus) وهو يوم الاثني الاقرب الي اليوم الذي تجتمع فيه

p Contra Mohamet Orat. 3

q Vide Comput. Æthiopicum apud Jos. Scaligerum, de Emendatione Temporum lib. 7. pag. 635 & 659.

دبه الشمس والقمر الواقع فيما بين اليوم لاثاني من اشبط والثامن من اسر وله وجه اخر يوم الاثنين الذي بعد سادس عشرين العربي الذي يدحل فيه اشباط *Illud autem in diem* (feriam) *incidit secundam quæ proximat Diei Conjunctionis Solis & Lunæ per interstitium quod habetur inter diem 2 Asbebat & 8 diem Adar. Alitèr Dies est* (feria) *2 qui fuerit post 26 mensis Arabici in quem inciderit Asnbat.* Menses in Tabella nominati respondent, Decembri, Januario, Februario, Martio, Junio, Julio, Augusto Julianis. Delicatioribus forsan & Pauca, pro more, Oscitantiùs Morosiúsve respicientibus, aut nihil, præter tædium, solennium Christianorum injecti heic indices afferent, aut pro leviculis contemnendísque habebuntur; Diligentioribus interim, ita spero, & accuratiùs cordatiúsque disquirentibus, eousque Grati etiam & Jucundi, ut nec Digressioni tam Prolixæ ultrò ignoscere fuerint dedignati. Sed demùm in callem, id est rem, ex analoga qualicunque tum Ebræorum tum *Gentilium* Imitatione Christiana Dedicatoriam, regredimur.

C A P. XVI.

I. Dedicationem *ædiumque à Christianis* Dedicatarum *usum Impugnarunt aliqui Recentiores, ut, seculis primitivis,* Eustathiani *&* Massaliani. Christiana *in* Extructionibus Dedicationibúsque *analoga* imitatio *partim* Ebræorum, *partim* Gentilium. Ebræorum Tabernaculi Federis, Templi Hierosolymitani, *&* Synagogarum *Positio seu situs* Orienti *patescens.* Precantium *apud eos* extra Templum Positio, *in Plagas mundi, varia; &* versus Templum. *Ejusmodi* ritûs Origo. *De positione eorum versus* Austrum, *etiam &* Orientem *apud Autorem libri Quæstionum ad Antiochum Principem S.* Athanasio *à nonnullis tributi. Sanctitas quam tribuunt* Ebræi Synagogis *&* Scholis publicis, *singularis. Etiam ex* Abrahæ *in monte* Moriah *ritu sacro, Introitum Templi ac Synagogarum ab Oriente firmant. Locus ea de re insignis è* Maimonide.

II. Gentilium inter odorandum, *adeóque* Templorum *illorum varius erga* Plagas mundi Situs, *& discrepantes de eo, apud veteres, sententiæ.*

III. Christianorum *veterum itidem, inter* precandum, *faciei* versus Orientem *positio in* posteros *propagata. Ea de re &* Testimonia *&* Rationes *variæ.* Posituras *in Cultu ejusmodi sponte selectas, increpat* Mahumedes *in* Alcorano, *ut nimis superstitiosas.*

IV. Qualisnam Plaga Orientalis *fuerit illa, in quam* adorantium facies verti *voluere veteres. An semper* Ortus Æquinoctialis.

V. *Vene-*

V. *Venerationem* in Ortum, *Originem aliquam etiam ex Gentilium scitis* Philosophicis *&* Astrologicis, *in* Christianorum mores *receptis, sumsisse videri. De* Aristotelis, *de* Primi Motoris *in* Oriente *Sede, sententia. Singularis apud Gentes Siderum, in* plaga Orientali, Ortûs *existimatio.*

VI. Caniculæ (*quæ* Σῶθις Siriúsque *dicta*) Ortus *Quanti in Ægypto habitus, etiam & apud* Græcos. *In* Ortu *ejus* matutino Heliaco *uti & diebus aliquot antè & pòst*, ut Deo, *ei sacrificabatur.* Σὴθ, *seu ipso* Sethi *Patriarchæ nomine, Sidus illud* Nechepsoni *apud* Ægyptios *Regi vetustissimo, & Astronomo summo dictum. De eo &* Petosiride *Philosopho, qui subinde, à viris summis, in locum ejus perperam substituitur.* Siderum *Ascendentium seu* Orientium *efficacia, apud veteres, ingens.* Sirii, *à Græcis & Latinis, &* ש Alshairi *ab* Arabibus *nomina* Cani *tributa; etiam in* Alcorano. *Idem* Alhabor *dicitur; quod viri doctissimi perperàm rejici voluere ut depravatum. In* Algomesa Procyonis *nomine eorum etiam hallucinatio. In eis quæ de* Sethi *Patriarchæ* Faciei splendore *simul &* Sanctitate *à veteribus traduntur, forsan haberi causam unde nomen ejus* Sirio *fuerit apud* Ægyptios *tributum.*

VII. Orientium Siderum, *maximè apud* Ægyptios, *etiam &* Græcos, *veneratio.* Disciplinarum *ex* Alexandria *in* Græcos Barbarósque *instauratio sub* Ptolemæo Euergete *secundo.* Marmor *vetustum, in quo ejusdem &* Cleopatræ *suæ mentio. Vox* πεδ@ *pro* Campestris, *à viris doctis apud* Plutarchum *expuncta, sibi restituitur.*

VIII. *De* Decanis *seu* Faciebus *signorum cœlestium, adeóque de* Figuris Invisibilibus *& impensissimè prodigiosis in eis, ex* Astrotheologiæ *veteris disciplina, collocatis.* Numina *saltem* Tria *unicuique ita signo, per* Decanos, *disposita.* Partes *eorum* Plenæ *&* Vacuæ. Albumasar *&* Abenezra *ex* Indorum, Persarum, Chaldæorum, Ægyptiorum *sententiis receptis*, Figuras *illas tradidere. Eorum* versiones *Latinæ. Aliorum, qui & vetustiores*, Traditiones *eadem de re, sed* generaliores. *Quid* in libro Dargenem *apud* Haly *in* Ptolemæi *Centiloquium, significet.* Figurarum *illarum* Invisibilium *&* Numinum *ratio primaria, si non sola, habita, quà ex* Orientis Horizonte ascendebant *seu* παρανατέλλοντα coorientia Sideribus *visibilibus fuere. Hinc etiam ansa singularis* versus Orientem adorandi *apud Gentes quibus disciplina illa admissa. Adoratio* Saturni, Veneris, Solis *apud* Orientales *Gentes complures & illustres.*

illustres, manu ad Pectus *non ad* Os *admotâ.* Planetarum *Adorationis apud* Orientales, Orientem *versus*; *Apud* Occidentales *versus* Occasum. Ascendentium, *seu* Horoscoporum, *id est* Orientium Signorum *Regionibus & Civitatibus singulis, in* Religione *illa* Astrica, *propriorum, ratio habita ingens.*

IX. *Commentum* Orientalium *vetustissimum de* Virginis, *velut in* Ebræorum *terra cibantis* Puerum *cui nomen* Jesu, *Imagine Invisibili in* Primo *Signi* Virginis Decano *semper* ascendente. Albumasaris Mahumedani, *& R.* Abenezræ Judæi *ea de re, è Persarum aliorúmque scitis antiquissimis, Traditiones.* Numina Tria *in* Sphæra Barbarica *cum signo illo* coorientia. *Etiam in* Christianismo *veteri, persuasio habita de* Virgine Deipara, *in signo Virginis, denotato.*

X. *De Codice sub titulo* de Vetula, P. Ovidio Nasoni, *per ridiculam*, Christiani alicujus, *ante secula aliquot, sive ignorantiam sive imposturam tributo, in quo* paraphrasis *metrica, sed miserrima*, disciplinæ *illius* Albumasarianæ, *de Primo* Virginis *Decano exoriente.*

XI. *Viri summi, inter* Christianos Occidentis, *qui eandem disciplinam seu persuasionem admittentes, etiam Opus illud* Pseudo-Ovidianum *pro genuino, &* disciplinam *illam in eo* Astricam *pro vera amplexati sunt.*

XII. *De* Stella *in* Oriente Magis comparente. *De* horum numero. *Liber* Sethin. Virginis *&* Pueri *in cælo imagini* Augusto Cæsari *à Sibylla Tyburtina ostensæ Fabella.* Stella Maris Transmontana, Matutina, Diana *etiam, dicta Beata* Virgo. Arietis Signum *nonnullis, ex veterum Theologia Astrica*, Christum *denotans.* Edvicon *in Summa Astrologiæ Anglicanæ sæpius citatus, est* Odyntonus, *seu* Gualterus Odyntonus *monachus* Evefhamiensis.

POstquàm Dedicationum Christianarum Ecclesiarum seu Templorum usus publicus sub Constantino ac tempore ei proximante in Oriente sic, ut superiùs traditur, inoleverat, frequens itidem earum in Occidente secutus est usus qui planissimè pependit itidem, partim ex Ebræorum veterum partim ex Gentilium, juxta antè [a] allata, hac in re Imitatione Analoga prudentiùs temperatâ; quatenùs nempè Disciplina Christiana ritus tum horum tum illorum ritibus hesce analogos, sine detrimento sui, admittere quiret. Neque id quod sub Athanasii receptum est tempora, de quibus antè etiam dictum est, Sacra scilicet ritè ac regulariter peragi extra Locum solenniter Dedicatum non debere, aliter in seculis se habuit insequentibus [b], ut satis testantur Canones Pontificii. Dum Imitationem autem illiusmodi (quæ ut sub Constantino incepit, ita per tempora sequentia propagata est) consideramus, advertenda sunt potissimùm Quinque.

[a] Cap. 15. §. 1.

[b] De Consecratione Dist. 1. c. 14 & 15 &c.

I. Ædius

I. Ædium ipsarum in Extructione, Positio Sitúsque.

II. Nominum quibus Extructio ipsa & Dedicatio fieret, unà cum Templorum Gentilium, in Christiana, per Dedicationem, Conversione.

III. Potestas summa è cujus autoritate, per secula sequentia, Dedicatio pendebat, & ad cujus attinebat munus.

IV. Dedicandi Jus, Usus. Ritus Singulares.

V. Encæniorum solennitates Anniversariæ.

Horum omnium Observationis inde Christianus Orbis generatim tenacissimus fuit, tametsi, ut in seculis primitivis Eustathiani & Massaliani in Oriente, de quibus antè [c] diximus, ita alii recentiores in Occidente eam acriùs ut non admittendam impugnarint. Etiam & Templa ipsa sic dedicata meritò diruenda asseruerint. Sic Petrobrusiani apud Tolosates alibíque in Gallia sub annum 1130 & deinceps, prædicarunt [d], *Templorum vel Ecclesiarum Fabricam fieri non debere, factas insuper subrui oportere, nec esse necessaria Christianis Sacra loca ad orandum, quoniam æquè in Taberna & in Ecclesia, in Foro & in Templo, ante altare vel ante stabulum invocatus Deus audit, & eos qui merentur exaudit.* In horum antesignanos, igne, ut in Hæreticos (nam & alia receptis Christianismi sententiis Dogmata adversissima disseminabant) animadversum est. Nihilominùs propagines horum variatìm [e], usque etiam in tempora nostra, quà potuerint, duravêre. Quod ad Ædium in Extructione Positionem spectat; verum quidem est, Christianos nec Templi Hierosolymitani, quod tamdiù ante Constantini tempora prorsùs evanuerat, nec Judæorum Synagogarum Situm imitatos esse, sed ut plurimùm, licèt non semper, planè Gentilitium, qualis, ut videtur, in Occidente sub tempora illa primitiva maximè erat Paganis in usu. Sed hoc interim, ob rationem quam ipsi de Plaga mundi versùs quam precarentur, seculis aliquot anterioribus imbiberant; quà de re statim plura. Templi Positio Hierosolymitani ejusmodi erat ut introitus ejus à parte haberetur Orientali, nullâ, in Occidentali, portâ admissâ. Ejusmodi situs erat introitûs Tabernaculi Federis [f]; parilémque fuisse Templi testatur etiam Josephus [g] & Aristæas [h], Patres Christiani [i], Titulus Talmudicus *Middoth* & ad illum Magistri præter Scriptores ex professo illud delineantes, ut Adrichomios, Riberas, Villalpandos, etiam & Scripturam ipsam [k]. Adeo ut ingredientes in Occidentem sic versi Preces ac Sacra peragerent. Et perperàm nimìs, in Clementinis Apostolorum Constitutionibus [l], usus in Orientem precandi Christianis etiam ex Ebraico exemplo derivatur; ex eo nempè quod habetur [m] de positione Levitarum choríque cantantium, in Templi Salomonici Encæniis. Eos autem Sacra sua peragentes, stetisse ibi legitur *κατ' ἀνατολὰς ad Orientem.* Id verò non necessariò indicat facies suas versus Orientem esse positas. Nec quidem textus sacer quid ejusmodi innuit dum ait eos stetisse מזרח למזבח *in Oriente ad altare* seu *ad Orientalem* (ut Vulgata) *plagam Altaris*, atque ut Judæi Mauritanienses *a Oriente de-*

c *Cap. 15. §. 4.*

d *Petrus Cluniacensis Tract. adversus Petrobrusianos, in Bibliotheca Cluniacensi, pag. 1119. Baron. tom. 12. ann. 1126, 15. Adverte hanc S. Barnabæ Epistolam §. 12.*

e *Alphonsus Castrensis de Hæresibus lib. 14. verb. Tempium, Henric. Spondanus in Epitome Baronii Ann. 1176. §. 2, alii.*

f *Numer. 3, 38.*

g *Archæolog. lib. 8. cap. 2.*

h *Libello de 72 interpretibus.*

i *Hieronym. ad Ezechiel. cap. 8.*

k *Ezechiel. ibid. 16. & cap. 11, 1.*

l *Constit. Apostolic. lib. 7. cap. 46.*

m *2 Paralip. cap. 5, 12.*

la ara. Syrus & Arabs omninò prætermittunt heic comma illud uti & proximè sequens. Lutherus ibi benè **gegen morgen des Altars**, uti & Belgæ **tegen het oosten des Altaers**, juxta quod itidem Galli *vers l'orient de l'autel*, & Anglicana sub Reformationis initia versio, puto Guilielmi Tindalli, **east from the Altar.** Nec ita malè alia quæ Milonis Coverdalii erat **toward the east parte of the Altare.** Sed non ita versio tunc publicè recepta, nec Episcopalis dicta (cui non dissonat qua etiamnum utimur) quæ habet, **at the east end of the Altar**, *ad finem* seu *latus Orientale Altaris*. Græci ibi ἑστηκότες κατέναντι τοῦ θυσιαστηρίου, *stantes obversi Altari* seu *coram eo*; prætermissâ voce מזרח *Oriente*. Innui autem nil aliud videtur quàm coram altari eos stetisse, tergísque obversis Orienti ministerium peregisse, quod planissimè positionem versus Orientem ibi denegat, contrarium asserens. Adeóque argumentum ab exemplo illo in nihi-
n Tom. 1. Ann. 58. §. 105. lum evanescit, quod & rectè monet Baronius [n]. Nec meliùs nuperorum nonnulli ex eo quod Pontifici M. in maximo illo diei expiationum Sacrificio [o] *spargen-*
o Levit. 19, 14. *dus* erat juvenci sanguis coram propitiatorio קדמה κατ' ἀνατολὰς *ad Orientem*, eliciendum esse existimant exemplum singulare Sacra versus Orientem tunc peragendi; cum haud aliud inde sit deducendum quàm quod Pontifex ad Orientem propitiatorii, facie in Occidentem ut reliqui, versâ, munus illud spargendi præstaret. Ob Templi autem Hierosolymitani positionem ejusmodi tam ante ejusdem Excidium quàm post, Synagogæ & Proseuchæ Judæorum eam sunt
p Halach. Thephilah sive de Oratione cap. 11. §. 1 & 2 &c. & cap. 5. §. 3. Moses Mikotzi Præcept. affirm. 19. Arba Turim & Shulcan Aruch in Orach Chiim sect. 50. imitatæ. Tradit Maimonides [p] ex jure suis avito, uti & Magistrorum alii, ubicunque fuerit Israelitarum (de inhabitantibus capio) numerus denarius, eos oportere Proseucham sibi qualemcunque ad orandum ædificare quæ nuncupatur בית הכנסת *Domus Synagogæ*. Etiam & in urbe qualibet, quoties sui essent juris, invitos, reliquorum jussu, cogendos esse ad ædificandam sibi Synagogam, & Librum Legis, Prophetarum, & Hagiographorum comparandum, & Synagogæ structuram esse debere in loco urbis editiore atque ædificiis reliquis altiorem. Dein subdit, אין פותחין פתחי הכנסת אלא במזרח שנ' והחונים לפני המשכן קדמה וגו' *Neque fieri debent Ostia Synagogæ alibi atque in Orientem; juxta quod dicitur* [q],
q Num. 3, 38. *& qui castrametantur ante Tabernaculum, Orientem versus, ante Tabernaculum Federis ad Ortum.* Scilicet ex illo Tabernaculi, situm hunc in Templum propagatum, etiam in Synagogas ubicunque locorum derivandum, voluere veteres. Adjicit, ובונין היכל שמניחין בו ספר תורה ובונין ההיכל זה ברוח שמתפללין כנגדה באותה העיר *Et construendum est Sacellum in quo ponant* (in arca) *Librum Legis. Sacellum autem hoc sic extrui debet ut situm habeat ad plagam illam, in quam Precari mos est Urbis illius.* Nimirum Plagam in quam Orandum, aliam fuisse atque aliam, ex avita traditione, docent. Unde dum octo inter orandum observationes necessarias tradunt, unicam interjiciunt quæ נכח המקדש *respectus Templi*
r Gregorius Abulfaraius de Arabum moribus pag. 10. dicitur, juxta quam, extra Terram Sanctam, orantis facies ponenda versus illud; ut apud Mahumedanos versus Meccam seu Templum ibi. Expressim enim sub initia Imperii sui vetuit [r] suos qui ritus retinerent Judaicos, adorare versus Templum Hierosolymitanum. Judæi autem intra Terram, adorabant versus Hierosolyma

ſolyma (& adorationem verſus Hieroſolyma, quocunque in loco quis extrà eſſet diſcipulos ſuos docebat pſeudopropheta ille Elxai[s] ſub Trajani tempora) in Hieroſolymis verſus Templum; in Templo verſus Sanctum Sanctorum; quod ſic temperatur, ut סומא ומי שלא יכול לכוין את הרוחות והמהלך בספינה יכוין את לבו כנגד השכינה ויתפלל *Cæcus & quiſquis ſibi non ſatis habet cognitas plagas, & in nave vectus, dirigat cor verſus Dominum, &* (citra obſervationem illam) *oret.* Sic illi. Ad hæc autem ſpectat velut jam dictorum origo, Salomonis Regis, in Templi ſui Dedicatione, Orationis pars[t], ubi de ejuſdem uſu ſacro verba faciens & de precationibus à Judæis ſive illic ſive ubicunque captivis ſeu extra Terram Sanctam, effundendis, de precantibus extra Terram loquitur, ut qui orarent, אליך דרך ארצם אשר נתתה לאבותם העיר אשר בחרת והבית אשר בניתי לשמך *ad te, verſus* ſeu *in via Telluris eorum quam dediſti patribus eorum, civitatem ſcilicet quam elegiſti & Ædes* ſeu *Templum quod ego Nomini tuo extruxi.* Ubi Levi Gerſomides, ואף על פי שאינם מתפללים תוך הבית חוץ אחר שהם מתפללים לנכח לפי מה שאפשר להם *& quanquam non precantur intra Templum, dum tamen precantur ut obvertant ſe illi, quoad fieri poſſit.* Atque inde quod habetur[u] de Danielis ter quotidie precantis Feneſtris apertis נגד *verſus* Hieroſolyma adeóque locum Templi (ubi ſcilicet ante Nabuchadnezaris Excidium ſteterat) intelligitur. Nam eadem poſt Excidium quæ ante loci illius habita inter precandum ratio. Sic RRR. Saadias Gaon, Aben Ezra, & Salomon Jarchi ad Danielem aliíque. Sed perquam mirum intereà videtur quod occurrit in libro S. Athanaſii dicto, Quæſtionum nempe ad Antiochum Principem[x], de præſcripta à Prophetis precandi adorandique Lege verſus Auſtrum. Id quidem verum eſt, ſi quis in regione aliqua Hieroſolymis boreali aut quæ Boream in plagis mundi participaret, oraverat, cum juxta diſciplinam jam dictam, verſus Auſtrum ipſum aut plagas ſimiliter ſive ex Oriente ſive ex occaſu Auſtrum participantibus, adorare debuiſſe. Haud tamen omninò nomine Auſtri. Sed quia in Auſtro ejuſmodi, collocabantur ſic oranti Hieroſolyma. Atque libro in illo pro indubitatiſſimo ſumitur, quòd quemadmodum Chriſtiani *κατ' ἀνατολὰς verſus Orientem* (qua de re plura mox) ita Judæi *κατὰ νότον verſus Auſtrum* adorare ſolebant. Rationes afferuntur etiam de Chriſtiani uſu, quas inferiùs dabimus, uti & ejuſdem ſcriptoris, ſibi incertiſſimi, commentum de Judæorum itidem adoratione verſus Orientem. Atqui de eo ad quod illi ex lege prophetica obligabantur velut omninò ſibi certus autor ille, quiſquis fuerit, *εἰς νότον δὲ,* inquit, *προσέχειν Ἰουδαίοις οἱ προφῆται ἐνομοθέτησαν διὰ τὸ ἐκ νότου τῆς Ἰερουσαλὴμ ἤγουν ἐκ Βεθλεὲμ μέλλοντα τίκτεσθαι Κύριον· διὸ καὶ ἔλεγεν ὁ προφήτης, ὁ Θεὸς ἀπὸ Θαιμὰν ἥξει, τουτέστιν ἐκ νότου, Ad Auſtrum verò intendere Judæis Prophetæ præceperunt, quòd ex Auſtro, quoad Jeruſalem, ſcilicet ex Bethlehem* (milliariis ſex verſus Auſtrum ab Hieroſolyma diſtante) *naſciturus erat Dominus, unde dixit Propheta*[y], *Deus à Thæman veniet, hoc eſt à Noto* ſeu *Auſtro.* Legitur quidem in Origine prophetæ citati, אלוה מתימן יבוא *Deus ab Auſtro venit*, ubi Septuaginta pro futuro ſumunt,

[s] Epiphanius Hæreſ. 19. §. 3.

[t] 1 Regum 8, 48. & vide comm. 30, 35 & 38, 40.

[u] Dan. 6, 10. ubi vide Hugonem Grotium.

[x] Quæſt. 37. Tom. 2. pag. 344. Pariſiis 1627.

[y] Habacuc. cap. 3, 3.

& vocem Ebraicam *Theman* retinent, quæ *Austrum* significat. Versiones item nuperæ aliquot *Theman* retineri volunt, & cum vetustioribus etiam pro יבוא *venit*, in præterito, substituunt. Vulgata illic ut 70, *ab Austro veniet*. Theodotion item ἀπὸ νότȣ. Intelligi autem solet de Legis datione in Sinai qui Judææ est
z Cap. 33, 2. Australis, dictúmque hoc Prophetæ respicere quod ea de re in Deuteronomio z legitur. Et Chaldæus optimè, במתן אוריתא לעמה אלהא מדרום איתגלי *In Legis datione Deus revelatus est ab Austro.* Arabs penes me MS. habet من تمان *è Theman.* Sed Jaianus الله من المسرق ياتي *Deus veniet ex Oriente.* Et dum Bethlehem heic Locus est, quo Auster designatur, utpote Hierosolymis Australi, loqui videtur autor ille quisquis fuerit, de adoratione ex lege illa prophetica in ipsis Hierosolymis, atque ita planè receptissimæ Judæorum hanc circa rem disciplinæ est adversissimus. Sed interim simpliciter *tradit*, Judæorum fuisse, Hierosolymis ipsis orare versus Orientem, quod pariter doctrinæ Judaicæ est prorsus alienum, nisi intelligatur de eis qui in urbis regione
a §. 3. Templo occidentaliori orarent. Ratio illic allata inferiùs [a] traditur. Viri autem doctissimi librum illum Athanasii neutiquam omninò esse, sed multò re-
b Bellarmin. de Scriptoribus Ecclesiasticis Ann. 340. alii. centiorem, rectè monuerunt, iique tam ex Pontificiis [b] quam Reformatis [c], qui veterum censuram inierunt. Judæi verò Synagogis suis jam dictis (quod obiter advertere liceat) & τοῖς בתי מדרש *ædibus Scholæ* legi prælegendæ primariò destinatis, קדושה *sanctitatem* suam, ob sacrorum suorum illic usum, tribuunt,
c Andr. Rivet. in Critico Sacro lib. 3. cap. 6. alii. ita interim ut ajunt [d] etiam, מותר לעשות בית הכנסת בית המדרש אבל בית המדרש אסור לעשותו בית הכנסת שקדושת בית המדרש יתירה על קדושה בית הכנסת ומעלין בקדש
d Maimonid. halach. Thephilla cap. 11. §. 14. ולא מורידין *fas esse facere Domum Synagogæ Domum Scholæ, sed nefas esse facere Domum Scholæ Domum Synagogæ, quoniam sanctitas Domus Scholæ præcellit sanctitati Domûs Synagogæ, & augeri rite potest sanctitas non minui.* De locis autem in quibus Precum ex accidente tantùm usus (qualis erat, in Jejunii ob pluviam solennitate, urbis Platea in quam etiam Synagogæ arcam, in qua Liber Legis, tunc efferebant, uti & Habitationis Ædibus & Atriis in quæ ad orandum contingentèr, nullâ Dedicationis sacræ formulâ præcedente, congregabatur
e Ibid. §. 21. populus) ajunt [e], אין בהן קדושה מפני שלא קבעו אותם לתפלה בלבד אלא עראי מתפללין בהן. כאדם שמתפלל בתוך ביתו *non esse in eis Sanctitatem* (qualis in Synagoga, nedum in Schola) *eò quòd non constituebantur ad orandum solùm, sed in eis contingenter orabatur, sicuti cum quisquam oraverit, in domo suâ.* Atque ex hisce difficile non est elicere Synagogas Judæorum etiam quandam sortitas esse Dedicationem in קביעות ἀφιδρύσει seu *constitutione sua* לתפלה בלבד *ad Preces* (earúmque appendices publicas) *tantummodo*, quâ ut usibus communibus, inter ipsos, eximerentur, Sacris solùm inservirent, quale dicendum de Scholis, ad Legis prælectionem destinatis. Sed verò nec Positionis Templi ac Synagogarum in Orientem, aut precandi regulariter in Occidentem originem Tabernaculi Testimonii situi ita tribuunt, ut non multò vetustiorem eam faciant.

faciant. Designatam eandem ipsam, ajunt ex illis Viri magni, ab Domino ipso cum Abrahamum in terram Moriah [f] ut Isaacum filium illic in Monte, quem ipse ei monstraret ablegabat. Abrahamúmque ipsum tunc, ex disciplina recepta, versus Occidentem in monte precatum esse, id est versus locum qui posteà in Templo ibi Sanctum Sanctorum erat ibique Sanctuarium etiam tunc, quatenus plagam illam mundi spectabat, Dedicasse. Nam non dubitant quin eodem in monte extructum fuerit à Salomone Templum, quod & satis Christianis est receptum, nec Scripturæ Sacræ [g] fundamento caret. Unde etiam ארץ המוריה *Terra Moriah* (quam LXX, τ̀ γῆν τ̀ ὑψηλὴν *Terram excelsam* vocant, Symmachus terram *ὀπτασίας visionis*, uti & habet Vulgata, Aquila Terram *καταφανῆ lucidam*) Syro est terra ܕܐܡܘܪܝܐ *Amorrhaeorum*, Chaldæis ארץ פולחנא *terra Cultûs*, quod videtur *Cultûs Divini*, Saadiæ بلد العبادة *regio Cultûs*, & Judæis Mauritaniensibus, ارض العبادة *terra Cultûs* (sed, in versione penes me veteri MS. ارض المرتفعه ارض الموابيين *Terra Excelsa Terra Moabitarum*) & signantiùs, à futura sanctitate in Targumim, verbis Abrahæ, describitur. Nimirùm citati capitis Geneseos commatis 14 locus, in illis Orationem Abrahæ habet, in qua is propheticè locutus de futuro Israelitarum illic cultu, precatur etiam ut posteri dicant, ut in Hierosolymitano, בטור בית מקדשיה דיי קריב אברהם ית יצחק בריה ובטורא הדין הוא בית מקדשא איתגלית עלוי יקר שכנתא דיי *In monte Domus Sanctuarii* (Templi) *Domini obtulit Abraham Isaacum filium suum, & in hoc monte, qui est Domus Sanctuarii, revelata est ei gloria præsentiæ Divinæ.* Consonum est Targum Ionathæ illic tributum. Hinc etiam in Chaldaicis Psalmorum [h], Mons Moriah dicitur אתר די פלחו אבהת עלמא קדם ייי אתבחר לבנין בית מקדשא *Locus est Cultûs divini patrum veterum, & electus est ad Templum in eo ædificandum*, quod ideo potius adnoto quia, cùm in Bombergianis & Buxtorfianis hoc, cum aliis de montibus Sinai, Thabor, aliísque, inserantur, in Regiis & Jajanis nihil ejusmodi habeatur. Noachum etiam & Adamum eodem maximè in monte, ut divinitùs edoctos Sacra peregisse volunt. D. Abrahæ autem Sacrificantis positura versus Occidentem in monte Moriah, locus est egregius apud Maimonidem [i] è traditionibus avitis extractus. Rem notissimam esse ait Idololatras seu Gentiles Templa sua locis in editioribus construxisse, ولذلك امر אברהם אבינו הר המוריה الكونه اعلى جبل هناك واعلن فيه بالتوحيد ويصص القبله وحدها لعين الغرب لان קדש הקדשים في الغرب وهو معني قول שכינה במערב وكريبنو ז"ל في נמ׳ יומא ان אברה אבינו حدد القبله عني קדש קדשים Ita ille in origine sua Arabica MS. literis Ebraicis exaratâ, quâ ex viri præcel-

f Genes. 22, 2.

g 2 Paralip. 3. 1.

h Psalm. 68. 16.

i More Nebochim part. 3. cap. 46.

cellentissimi Edwardi Pocockii Ebraicarum & Arabicarum Oxoniis literarum prælectoris longè dignissimi beneficio utor. Mihi sonant illa, *Et secundum hoc usus est Abraham Monte Moriah, utpote præ cæteris illic montibus eminentiore. Et revelatâ ibi Dedicationis ratione, & manifestâ plagâ versus quam orandum est dedicavit eam, id est Occidentem, quoniam Sanctum Sanctorum est in Occidente, quod innuit effatum illud, Majestatem Divinam esse in Occidente, uti & Rabbini nostri piæ memoriæ tradunt in Gemara Joma, Abrahamum scilicet Dedicasse locum quem versus est orandum, nimirum Sanctum Sanctorum, etiam tunc in monte illo.* Paulò discrepat versio Ebraica, etiam & Latina utraque. Sed, ni nimiùm fallor, mentem Maimonidis genuinam ex origine reddidi. Causa autem cur sic Abrahæ faciundum esset, juxta eundem statim ostenditur. Certè quantum ad Cœli plagas, fortè etiam heic, quod meritò simul advertatur, dignum est; ex vetustissima Ebræorum disciplina, ritum ad Orientem Sacrum nullum in templo peragi solitum, sed interim ad Occidentem, ut necesse erat, sanctificationem Neomeniarum menstruam. Illic enim semper Lunæ phasis (juxta quam Neomenias sanctificabant) de quâ fusiùs in libello de Anno eorum Civili.

II. Gentilium item ratio in Templorum situ disponendo, maximè pendebat (quemadmodum itidem Ebræorum in Templo ac Synagogis suis extruendis, juxta jam dicta, & Christianorum in Ecclesiis suis, ut mox dicetur) ex plaga illa versus quam generatim Precandum erat; qua in re adeóque in plaga mundi designanda in quam patesceret Templum suisque aris ac simulachris rectà introeuntibus obversi cultum præstarent seculorum apud eos usus fuit varius nec parùm difformis. Admittitur autem plerunque, Gentiles generatim Orientem, inter precandum, adeóque fores Templorum eorum eandem in plagam à vetustissimis etiam seculis spectasse. Jam allatis è Maimonide, subdens ille conjecturam suam cur Occidentalis ab Abraha ita Dedicata fuerit, de Orientali ita tradit,

وعلة ذلك עדי انه لما كان الراي المشهر في العالم حينيذ عبادة الشمس وانه الاله فلا شك ان كان الناس كلهم يستقبلون الشرق ولذلك אברהם אבינו استقبل الغرب في הר המוריה اعني في المقدس حتي يستدبر الشمس *Et causa, juxta sententiam meam, est, quòd, cùm dogma tunc receptissimum esset per orbem terrarum Solem colendum eúmque Deum esse, nec dubitandum fuerit quin omnes homines facies suas Orienti* (in cultu) *obverterent, ideò Abraham Pater noster faciem suam obvertit Occidenti in Monte Moriah, scilicet in Sanctuario, ut tergum suum Soli obverteret.* Et dein affert illud Ezechielis[k], *Ecce juxta ostium Templi Domini inter vestibulum & inter altare erant quasi 25 viri, quorum Terga erant ad Templum Domini & facies eorum ad Orientem, adorabantque* קדמה לשמש *Solem ad Orientem*, seu ut LXX. ἐ αὐτοὶ προσεκύνουν κατ' ἀνατολὰς τῷ Ἡλίῳ, *& adorabant illi, Orientem versus, Solem*[l]; id est Gentilium more, de quo etiam intelligitur illud Jobi, ad tempora spectantis multò

k Cap. 8, 16.

l De loco illo Ezechielis consule illic Abarbinelem.

antiquiora, ubi peccata enumerat compluria quorum se reum fuisse denegat; אם אראה אור כי יהל וגו׳ *Si adspexi Solem cùm splendesceret, aut Lunam clarè incedentem* (nam Luna, ut Soli vicaria, pro Dea tunc habita) *& seductum est in abscondito cor meum & applicata est manus mea ori meo*, גם הוא עון פלילי כי כחשתי לאל ממעל *etiam hoc iniquitas magna* (pœnâ dignissima) *quia sic negâssem Deum qui est desuper.* Quasi Idololatria seu adoratio ejusmodi versus Solem scilicet, maximè saltem, cùm oriretur, &, ejusdem gratiâ, versus Lunam, apud eos qui Deum verum non agnoscerent, summo fuisset in usu. Versio LXX se alitèr ibi habet. Etiam Catena Arabica[m] in Genesim, من ادم الي ابرهيم وهي مده ثلاثه الاف وثلاثمايه وثمانيه وعشرين سنه كانو يسجدي نجد المسرق *Ab Ada ad Abrahamum, scilicet per annos 3328 adorare solebant versus Orientem*; quam in plagam traditur apud Magistros, in ipso creationis momento primo spectasse Adamum. Unde dum ajunt quòd[n] Ebræis suis tria sunt Orientis nomina, מזרח *Ortus* (eo quòd ibi Solis זריחה *ortus*) קדם *anterior* seu *præcedens* (eo quòd מאתו רוח קדם לזרח *ex illa plaga præcessio est Ortui*) & demum פנם *faciei obversus*, seu *quod coràm est*, hoc nomine donatum ajunt, על שם יצירתו של אדם שנבראו פניו למזרח *propter creationem Adæ, qui creatus est facie ad Orientem obversâ*: unde cultûs vetustioris eam versus plagam originem deductam forsan voluere. Etiam Vitruvius[o], qui sub Augusto floruit, veluti pro notissima sui temporis & vetusta, de ædibus Sacris constituendis secundum regiones & mundi plagas, disciplina tradit, eas ita constituendas esse, uti si nulla ratio impediret, liberáque fuerit potestas, ædis signum seu Numinis simulachrum quod erat in cella collocatum, spectaret ad vespertinam cœli regionem, ut qui adirent ad aram immolantes, aut Sacrificia facientes spectarent ad partem cœli Orientis, ipsáque simulachra viderentur exorientia contueri supplicantes & sacrificantes; quòd aras omnes Deorum necesse esse videatur ad Orientem spectare. *Sin autem*, inquit, *loci natura interpellaverit, tunc convertendæ sunt earum ædium constitutiones, uti quamplurima pars mœnium è Templis Deorum conspiciatur. Ita si secundum Flumina ædes Sacræ fient, ita uti Ægypto circa Nilum, ad fluminis ripas videntur spectare debere. Similiter si circum vias publicas erunt ædificia Deorum, ita constituantur uti prætereuntes possint respicere & in conspectu salutationes facere.* Ita regularitèr ait, uti ex veterum disciplina, introitum cultúmque esse debere ab Occidente, in Orientem, si loci natura non impediret, quæ si obstaret, tunc pro commodiori prætereuntium aliorúmque usu, aliter alitérque. Sed verò quicquid de Abrahæ tempore, juxta Maimonidis circa Gentilium morem illum quem sic facit vetustissimum, sit admittendum, & utcunque Vitruvii illud sit intelligendum; Testimonia sunt alia nunc consona, nunc variatim adversa; In quibus maximè advertendum est illud Hygeni[p] Augusti liberti, *Secundum antiquam constitutionem limites diriguntur: quare non omnis agrorum mensura in Orientem potiùs quàm in Occidentem spectat. In Orientem sicut Ædes Sacræ. Nam antiqui Archi-*

m *MS. in Bibliothec. Oxoniensi.*

n *R. Bechai in* Pirush hatorah *fol.* 103. *col.* 2.

o *Architect. lib.* 4. *cap.* 5.

p *Lib. de Limitibus constituendis, pag.* 163. *edit. Rigalt.* 1614. *Paris.*

Architecti in Occidentem templa spectare rectè scripserunt. Postea placuit, omnem religionem eò convertere ex qua parte Cæli Terra inluminatur. Sic & limites in Orientem constituuntur. Quasi mos adorandi versus Occidentem adeóque Templorum introitus ad Orientem ponendi haud minori fuisset apud tunc illos antiquos in usu, quàm postmodum posituram illam inversam. Quomodo autem Orientem sibi reperirent, capite traditur proximo; ubi de Christianæ fabricæ positura agitur. Fuere quidem Paganis Templa sine tecto aut parietibus, quorum latera aut circuitus nullibi clausus sed columnarum interstitiis tantùm ita distincta, ut pro Introitu seu ostio intercolumnium circumquaque quodlibet pariter haberetur; maximè in Systolis & Diastolis. Unde meminit Pausanias [q] ejusmodi Junonis Templi οὐ θύρας ἔχοντος, *foribus carentis*, in via à Phalero Athenas ducente, uti & Templi in Eleorum foro sine parietibus [r]. Id genus fuere alia; Aliis etiam aditus Valvarum ex utraque parte in Pronao & Postico habentibus, teste Vitruvio [s], ut Jovis Olympii ædis Athenis, cujus exemplum ait ille *Romæ* non habitum. Accedat ex Hermetis Trismegisti, sic dicti, Adlocutis ad Asclepium, inter Apulejana versis, quæ proculdubiò seculo Vitruviano recentiora sunt, *De adyto egressi, cùm Deum orare cœpissent in Austrum respicientes erant. Sole enim occidente, cùm quis Deum rogare voluerit, illuc debet intendere, sicut & Sole oriente in eum qui subsolanus dicitur.* Hic, pro discrimine temporis diei, Precantis situs etiam discriminandus. At de Latino Turnóque Regibus, Ænea & Ascanio sacrificantibus & precaturis, Virgilius [t],

q *In Atticis.*
r *In Eliac. 2.*
s *Lib. 3. cap. 2.*
t *Æneid. 12.*

Illi ad surgentem conversi lumina Solem
Dant fruges manibus salsas & tempora ferro
Summa notant pecudum, paterisque altaria libant.

Ubi Servius; *non utique nunc Solem surgentem dixit. Jamdudum enim dies erat. Sed disciplinam ceremoniarum secutus est ut Orientem spectare diceret eum qui esset precaturus.* Ita etiam Æneas precaturus antè [u],

u *Æneid. 8.*

Surgit & ætherii spectans orientia Solis
Lumina, ritè cavis undam de flumine palmis
Sustulit, ac tales effudit ad æthera voces;
Nymphæ, Laurentes Nymphæ ———

Clemens item Alexandrinus, rituum Gentilium scientissimus, de Christianis precationibus in Orientem fieri solitis, veluti more hominum antiquissimo ritè fundatis, ὅθεν, inquit, καὶ τὰ παλαιότατα τῶν ἱερῶν πρὸς δύσιν ἔβλεπεν, ἵνα οἱ ἀπαντιπρόσωποι τῶν ἀγαλμάτων ἑστῶτες, πρὸς ἀνατολὴν τρέπεσθαι διδάσκωνται, *Unde etiam Templorum antiquissima respiciebant ad Occidentem, ut qui vultu stant ad simulachra converso, doceantur verti ad Orientem.* Unde Scholiastes Pindari [x] morem fuisse ait, κατὰ τὰς ἀνατολὰς ἱερουργεῖν τοῖς Θεοῖς, *versus*

x *Ad Isthmionic. od. 4.*

versus Orientem sacra facere Diis, sed πρὸς δυσμὰς τοῖς Ἥρωσι, *versus Occidentem*, *Heroibus*, quod elicitur ex illo Pindari de sacrificio Herculis filiis præstito,

> τοῖσιν ἐν δυσμαῖς αὐγᾶν
> φλὸξ ἀνατελλομένα συνεχὲς
> παννυχίζει ———

Quibus in occasu radiorum, flamma emergens assiduè pernoctat. Atqui Lucianus [y] Syrus, de ædibus Orientem prospicientibus locutus, καθ' ἃ, inquit, καὶ τὰ ἱερὰ βλέποντα ἐποίουν οἱ παλαιοί, *juxta quod etiam Templa aspicere fecere veteres.* Floruit ille sub initia Centuriæ primæ, qui & Templorum haud paucorum origines ac posituras se ex inspectione didicisse fusiùs tradit in libello de Dea Syra. Ubi interim Templum Priapi accuratiùs describens, τὰ δὲ προπύλαια, ait, τοῦ ἱροῦ ἐς ἄνεμον βορέαν ἀποκέεται, *Vestibula Templi versus ventum Borealem directa sunt*, arcæ, puto, inclusæ per quas fores ipsæ seu Pronaon non rectà adibatur. Sed ex Aquilone, *Paulò post enim subdit.* ὁ νηὸς ὁρέει ἐς ἠέλιον ἀνιόντα, *Templum ipsum prospexit Solem Orientem.* Sic Lucianus de eis qui ipsi veteres censiti. Porphyrius etiam de temporis sui Templis idem, quod de veterum, Lucianus generatim docet. Etenim in libello de Antro, tractat illud, velut Templum earum quod Homerus [z] allegoricè aliásve ita descripsit, ut Ostia seu descensus haberet binos, alterum ab Austro Diis tributum, atque ad Boream alterum hominibus inservientem, miratur quod sic fecerit. ἀλλ' οὐκ ἀνατολῆς καὶ δύσεως πρὸς τοῦτο μᾶλλον κέχρηται, ὡς ἂν σχεδὸν πάντων τῶν ἱερῶν τὰ μὲν ἀγάλματα καὶ τὰς εἰσόδους ἐχόντων πρὸς ἀνατολὰς τετραμμένας, τῶν δὲ εἰσιόντων πρὸς δύσιν ἀφορώντων, ὅταν ἀντιπρόσωποι τῶν ἀγαλμάτων ἑστῶτες τοῖς θεοῖς τιμὰς καὶ θεραπείας προσάγωσι, *& quare non potiùs Oriente & Occidente fuerit ad hoc usus; cum omnia fermè Templa statuas* (Deorum) *atque introitus versus Ortum habeant, introeuntes autem Occasum aspiciant, ut facie statuis obversâ consistentes Diis honorem cultúmque exhibeant*, quasi tunc temporis (nam de præsenti ibi loquitur) id est paulò ante Constantinum Templorum Gentilium plerorumque introitus ad Orientem fuisset, cultúsque ad Occidentem præstitus. Erat Porphyrius è Tyro Phœniciæ, unde & Italiam, ipsamque Romam & Siciliam [a] petens aliásque pro Philosophorum tunc more Templorum illic eorúmve posituræ nescius esse nequibat. Neque indiligens ille rerum ejusmodi inspector. Recentiores aliqui hac de re obitèr agunt. Isidorus [b] autem de positura loquitur Ortum Æquinoctialem spectante, veluti in perpetuo apud veteres usu. Et consulas, si placet, seculorum nuperorum scriptores [c].

[y] *Libello* περὶ τοῦ οἴκου.

[z] *Odyss.* N.

[a] *Eunapius in vita ejus.*

[b] *Origin. lib.* 15. *cap.* 4.

[c] *Cælium Rhodiginum Ant. lect. lib.* 12. *cap.* 1 & 2. *Baronium Tom.* 1. *Ann.* 58. §. 105. *Villalpand. ad Ezechiel.* 8, 16. *Annotationes in Clem. Alexandrinum pag.* 77.

III. Hisce de Ebræorum Gentiliúmque in Sacris & ædium Sacrarum suarum positione, præmissis, de Christiano ritu sive horum sive illorum utcunque positioni analogo videndum. Imbibisse Christianos à temporibus maximè primitivis morem ad Orientem adorandi, qui Ecclesiarum positioni illam spectan-

ſpectanti plagam prævius eſt, adeóque Judaicum prorſus, ſive Templum Hieroſolymitanum, Sanctum Sanctorum urbémve ipſam, juxta ſuperiùs dicta, reſpicias. prorſus rejeciſſe, [d] palàm fit ex Patrum ſcriptis fidei indubitatiſſimæ ipſis Conſtantinum longè antevertentibus; ut Conſtitutionibus Clementinis illis & Apoſtolicis nuncupatis, minimè ſubnitamur, quæ paſſim cum titulo illo ſplendido ſed parùm credito proſtantes idem ipſum non ſemel ſupponunt præcipiúntque[f]. Illis autem adjicere heic liceat Canonem Arabicum etiam inter Clementinas compendioſè manuſcriptas [e] lectum eundem in ſenſum. Nec ſine ratione ex ſermone Domini ipſius deſumta ſingulari. Titulum tunc هــده
القديســين السنن التي علموهم الرسل *Hæ ſunt Conſtitutiones quas docuere Apoſtoli Sancti*, proximè ſequitur ut primas tenens, فمن ذلك ان
يكون صلاتهم نحو المشرق وقبالتة واستشهل وافي ذلك بـقـول
سيدنا المشيح ان الله مجيه من السما في اخر الايم كالــبــرق
الذي يملع في ... ك
استدلبنا علي ... ق

Atque ex illis eſt ut preces fundantur verſus Orientem, cujus rei traditio ac probatio plena habetur in Sermone Domini noſtri Chriſti, nempe Deum venturum è cælo in poſterioribus diebus, ſicut fulgur quod micat in Oriente & ſplendet in Occidentem. Unde docemur circa adventum ejus, illam fore ex Oriente. Accedat, velut Arabicis hiſce cognatum, & Orientalium Chriſtianorum & Uſûs heic & Rationis etiam aliunde è Sacris literis petitæ judicium, id quod legitur in Commentario in Pentateuchum Arabico MS. eos precari verſus Orientem, quoniam Chriſtus illuc aſcendit & ibi ſedet, juxta illud Davidis, *Pſallite Deo qui equitat ſuper cælum cælorum*, جهة المســرق *verſus* ſeu *ad Orientem*, nec dubitare eos quin ibi ſedeat, facie in Mundum inferiorem obverſa, adeóque nec quin adorare verſus Orientem ſit adorare عرشــه *thronum ejus*. Idem quidem textus ſacer in Clementinis Græcis adhibetur ex illo Davidis, juxta LXX. *Pſallite Domino qui aſcenderit ſuper cælum cæli* κατ' ἀνατολὰς *ad Orientem*, quemadmodum habet etiam Vulgata, & Gallica & Romana. Et Auguſtinus Nebienſis in editione Pſalterii κατὰ τὰς ἀνατολάς. Quibus conſonat Pagninus. Syrus item ibi ܡܢ ܡܕܢܚܐ *ab Oriente*, quod, in verſione, voci Domini ibi edendæ tributum ſatis in idem recidit Arabs Nebienſis & Jaianus ....

Hæc hactenùs;
ab ultimâ Seldeni manu reliqua deſiderantur.

d Conſtit. Apoſtolic. lib. 2. cap. 57. & lib 7. cap. 46.

e In Canon. MS. in bibliotheca Oxonienſi publica fol. 49, 1.

C A-

CAPITUM
LEMMATA.

Cap. I.

Cap. II.

Cap. III.

Cap. IV.

Cap. V.

III. Qua-

C A P. VIII.

C A P. IX.

Cap. X.

Cap. XI.

VII. *Enar-*

Cap. XII.

Cap. XIII.

V. Venerationem in Ortum, Originem aliquam etiam ex Gentilium scitis Philosophicis & Astrologicis, in Christianorum mores receptis, sumsisse videri. De Aristotelis, de Primi Motoris in Oriente Sede, sententia. Singularis apud Gentes Siderum, in plaga Orientali, Ortûs existimatio.

VI. Caniculæ (quæ Σῶθις Siriúsque dicta) Ortus. Quanti in Ægypto habitus, etiam & apud Græcos. In Ortu ejus matutino Heliaco uti & diebus aliquot antè & pòst, ut Deo, ei sacrificabatur. Σὴθ, seu ipso Sethi Patriarchæ nomine, Sidus illud Nechepsoni apud Ægyptios Regi vetustissimo, & Astronomo summo dictum. De eo & Petosiride Philosopho, qui subinde, à viris summis, in locum ejus perperam substituitur. Siderum Ascendentium seu Orientium efficacia, apud veteres, ingens. Sirii, à Græcis & Latinis, & Alshairi ab Arabibus nomina Cani tributa; etiam in Alcorano. Idem Alhabor dicitur; quod viri doctissimi perperam rejici voluere ut depravatum. In Algomesa Procyonis nomine eorum etiam hallucinatio. In eis quæ de Sethi Patriarchæ Faciei splendore simul & Sanctitate à veteribus traduntur, forsan haberi causam unde nomen ejus Sirio fuerit apud Ægyptios tributum.

VII. Orientium Siderum, maximè apud Ægyptios, etiam & Græcos, veneratio. Disciplinarum ex Alexandria in Græcos Barbarósque instauratio sub Ptolemæo Euergete secundo. Marmor vetustum, in quo ejusdem & Cleopatræ suæ mentio. Vox πεδιὸς pro Campestris, à viris doctis apud Plutarchum expuncta, sibi restituitur.

VIII. De Decanis seu Faciebus signorum cœlestium, adeóque de Figuris Invisibilibus & impensissimè prodigiosis in eis, ex Astrotheologiæ veteris disciplina, collocatis. Numina saltem Tria unicuique ita signo, per Decanos, disposita. Partes eorum Plenæ & Vacuæ. Albumasar & Abenezra ex Indorum, Persarum, Chaldæorum, Ægyptiorum sententiis receptis, Figuras illas tradidere. Eorum versiones Latinæ. Aliorum, qui & vetustiores, Traditiones eadem de re, sed generaliores. Quid in libro Dargenem apud Haly in Ptolemæi Centiloquium, significet. Figurarum illarum Invisibilium & Numinum ratio primaria, si non sola, habita, quà ex Orientis Horizonte ascendebant seu παρανατέλλοντα coorientia Sideribus visibilibus fuere. Hinc etiam ansa singularis versus Orientem adorandi apud Gentes quibus disciplina illa admissa. Adoratio Saturni, Veneris, Solis apud Orientales Gentes complures & illustres, manu ad Pectus non ad Os admotâ. Planetarum Adorationis apud Orientales, Orientem versus; apud

 Occiden-

Occidentales *versus* Occasum. Ascendentium, *seu* Horoscoporum, *id est* Orientium Signorum *Regionibus & Civitatibus singulis, in* Religione *illa* Astrica, *propriorum, ratio habita ingens.*

IX. *Commentum* Orientalium *vetustissimum de* Virginis, *velut in* Ebræorum *terra cibantis* Puerum *cui nomen* Jesu, *Imagine Invisibili in* Primo *Signi* Virginis Decano *semper* ascendente. Albumasaris Mahumedani, *& R.* Abenezræ Judæi *ea de re, è Persarum aliorúmque scitis antiquissimis, Traditiones.* Numina Tria *in* Sphæra Barbarica *cum signo illo* coorientia. *Etiam in* Christianismo *veteri, persuasio habita de* Virgine Deipara, *in signo Virginis, denotato.*

X. *De Codice sub titulo* de Vetula, P. Ovidio Nasoni, *per ridiculam,* Christiani alicujus, *ante secula aliquot, sive ignorantiam sive imposturam tributo, in quo* paraphrasis *metrica, sed miserrima,* disciplinæ *illius* Albumasarianæ, *de Primo* Virginis *Decano exoriente.*

XI. *Viri summi, inter* Christianos Occidentis, *qui eandem disciplinam seu persuasionem admittentes, etiam Opus illud* Pseudo-Ovidianum *pro genuino, &* disciplinam *illam in eo* Astricam *pro vera amplexati sunt.*

XII. *De* Stella *in* Oriente Magis comparente. *De* horum numero. *Liber* Sethin. Virginis *&* Pueri *in cælo imagini* Augusto Cæsari *à Sibylla Tyburtina ostensæ Fabella.* Stella Maris Transmontana, Matutina, Diana *etiam, dicta Beata* Virgo. Arietis Signum *nonnullis, ex veterum Theologia Astrica,* Christum *denotans.* Edvicon *in Summa Astrologiæ Anglicana sæpiùs citatus, est* Odyntonus, *seu* Gualterus Odyntonus *monachus* Eveshamiensis.

F I N I S.